SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 1 iulie 1992 • 24 (123)

PE LOCURI, FIȚI GATA... (II)

Cea mai dificilă probă post-electorală pe care o au de trecut pînă la 27 iulie partidele politice este întocmirea listelor de candidați. Clișeul cu „cei mai buni dintre cei buni" și variantele sale, cunoscute încă din vremea pseudo-democrației socialiste, funcționează și astăzi, mai exact spus abia astăzi ar putea să fie cu adevărat valabil ca imperativ al instituției parlamentare. Teoretic, toate partidele îl acceptă, numai că nu toate îl înțeleg la fel. Sensul moral propriu respectivei sintagme superlative e dublat și deseori înlocuit de sensul politic. În măsura în care cele două sensuri sînt complementare, imperativul „celui mai bun" este demn de tot respectul ; dacă însă cele două sensuri sînt contradictorii, „cel mai bun" nu mai înseamnă nimic. Și cum în primul parlament post-comunist al României majoritare au fost exemplele în care sensul politic era contrar sensului moral, pînă la negare chiar, rămîne să sperăm că de data aceasta majoritare vor fi exemplele de potrivire. Pentru ca speranța să capete realitate e nevoie de o sumă de criterii care să aducă selecția candidaților cît mai aproape de obiectivitatea principiului moral și, deopotrivă, cît mai aproape de exigențele de platformă ale partidului în cauză, să împace, în același timp, democrația reprezentării teritoriale pe categorii sociale, profesionale etc. cu atragerea personalităților în viața politică. Existența și respectarea acestor criterii vor putea stăvili într-o măsură însemnată orgoliul unor foști parlamentari compromiși în legislatura actuală, mai puțin în cazul acelor partide care sînt dominate la vîrf de astfel de veleitari, cei mai mulți livrați de nomenclatura comunistă de rang secund. Depășirea unui alt fel de orgoliu — anume orgoliul de partid — va fi dificilă în cadrul coaliției de partide, inclusiv în Convenția Democratică, mai ales că aceasta din urmă tinde să-și mărească numărul de aderenți cu statut de partid, nu puțini fără o motivație politică limpede. Iar dacă desemnarea candidatului la președinție s-a putut face prin votul electorilor aparținînd tuturor formațiunilor din Convenție, ne îndoim că s-ar putea proceda la fel în alegerea candidaților pentru parlament. Poate că luarea în considerare a situației fiecărui component al Convenției în fiecare circumscripție electorală ar ușura întrucîtva întocmirea listelor, dar important este că fiecare listă să fie integral credibilă pentru că un singur nume asupra căruia electoratul din județul respectiv are dubii e suficient pentru a compromite toată lista. E adevărat și că o persoană charismatică sau de mare prestigiu poate salva o listă, nu credem însă că la aceste alegeri acest adevăr va funcționa în chip de regulă. E de presupus că electoratul nu va dori să repete isprava din mai '90 și va pretinde să știe cît mai multe despre cei prezenți pe una sau alta din listele de candidați. În fine, a treia dificultate în întocmirea listelor vine din indiferența la politică a multora din cei îndreptățiți prin calități morale, psihologice și intelectuale să intre în forul legislativ al țării, indiferență concomitentă cu insistența politică a nechematilor și ariviștilor de tot felul, cu mult mai numeroși aceștia și, uneori, abil deghizați în persoane onorabile. În această privință conducerile partidelor, cel puțin ale celor mai importante dintre cele democratice, au de tras cîteva concluzii clare din experiența parlamentară a ultimilor doi ani ca și din experiența executivului de la toate nivelurile. Absența competențelor și invazia demagogică au contribuit fără îndoială la înrăutățirea nu doar a climatului politic ci și a vieții sociale în genere. Căci de unde nu e, nici Dumnezeu nu cere, astfel că mulți, prea mulți dintre cei chemați în mai '90 să facă legile țării și să le aplice, nici măcar nu pot fi învinovățiți. Evident, pînă la próba contrarie, pentru că ignoranța și incompetența nu sînt totdeauna circumstanțe atenuante.

„L"

În pagina a 11-a,

o versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, a

NOULUI TESTAMENT

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI

Tînărul Ulise

Cînd vei putea să ții, fără durere,
cumpăna nopții pe fruntea-ți întristată,
o pasăre va arunca spre cer
inima-i subțire ca pe o săgeată.

Să nu te clatini, trupul tău să fie
trestie de sticlă adăpostind lumină,
tîrziu, să dai un semn — ca o speranță,
celui uitat și el are să vină.

Și va sosi pe mare — tînărul Ulise,
cu pieptul devorat de alge,
pe țărm el va aprinde foc
din credincioasele-i catarge.

Tu vei zări cum fumul se ridică
spre cer ca un copac de sare,
ai să te-apropii și-o să vezi bărbatul
spălîndu-și inima în mare.

Dorin Tudoran

În acest număr sînt reproduse lucrări ale sculptorului Simion Moldovan.

În pagina a 16-a :

SHERWOOD ANDERSON

Povestea unui povestitor

13 ÎNTREBĂRI PENTRU...

DORIN TUDORAN

– ÎN PAGINILE 8–9 –

VIITORUL LA COLȚ DE STRADĂ

proză de Paul Tumanian

– ÎN PAGINA A 10-A –

DOSAR: SUPRAREALISMUL

– ÎN PAGINA A 14-A –

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Mene, mene, techel, upfarsin

Nu poți umbla cu mierea fără să te lingi pe degete, spune o vorbă destul de veche dar al cărei adevăr nu a fost, mi se pare, întors pe dos, ca să vedem ce rezultă. Înainte însă de a o face, să adăugăm că sub această umbrelă generoasă și-au găsit adăpost generații de funcționari necinstiți din diversele administrații ale unui stat, socialist sau nu, ca al nostru, de la cel mai de jos și pînă la cel mai de sus, „instituția prezidențială". Cît de tare ș-au lins pe degete aceia care sînt obișnuiți să manipuleze mierea românească ar fi obiectul unui lung excurs împănat cu date statistice, care nu este, însă, tema rîndurilor de față.

Pentru a întoarce pe dos zicala de mai sus am putea apela un moment la alta, de același calibru deși referindu-se, aparent, la cu totul altceva. Dacă trăiești între lupi trebuie să urli ca lupii, zice aceasta.

Din nenorocire, nu există armonie între oameni, ca să nu mai vorbim de „consens", ideal tot atît de îndepărtat ca și acela al comunismului. Și neexistînd o prea perfectă înțelegere între oameni, se dau, cum știe orice copil, bătălii de tot felul, ideologice sau militare în scris-citit sau viu grai, bătălii care opun pe „cei buni" celor „răi" sau nuanțele intermediare una-alteia. Proștii contra deșteptilor, astfel încît, deși deșteptii ar fi cei dintîi care să cedeze, conform altei zicale clasice, ei sînt obligați, de insistențele bătăioase ale proștilor, să li se opună și să intre, așadar, într-un fel de joc, într-un fel de contact, într-un fel de coabitare. Și intrînd în contact cu ceea ce ar fi dorit tot creierul lor să evite, sînt obligați să se adapteze luptei, ajung adică, deși sînt împotriva „lupilor" (în cazul de față proștii) să urle ca ei, încercînd, probabil inutil să-i facă deci pe aceștia să înțeleagă că li se opun, că-i neagă, cu argumentele tipice ale deșteptilor, dar și în limbajul tipic al proștilor în cele din urmă. Și astfel „mierea" de pe obrazele proștilor trece pe degetele deșteptilor, numai că e o miere inversă (ca „să nu spun vorba aia...") și nu e sigur deloc că ea se mai șterge vreodată de pe degetele făcute inițial să nu o atingă niciodată. În felul acesta, veți spune, societatea se nivelează, fie și prin ciocniri, nu întotdeauna pașnice, deși de idei sau de vorbe. Sigur că putem spera ca și pe degetele proștilor să rămînă ceva din mierea de pe obrazele deșteptilor, dar putem noi fi siguri că vor ajunge aceia să atingă, măcar și o fracțiune de secundă, limitele exterioare ale favorizaților soartei, adică deșteptii ? După cum lesne se observă, nivelarea intelectuală, socială altminteri, se face la etajul inferior și nicidecum la cel de sus. Cei care susțin contrariul, ori sînt naivi, în cazul că și cred ceea ce susțin, ori mint, din rațiuni, evident, superioare, pentru a menține un „optimism robust" în corpul social.

Ar fi trebuit, din aceleași rațiuni didactice, să evităm cea de-a treia zicere înrudită, „cine se bagă în tărîțe este mîncat de porci", dar n-o putem face pentru că mulți dintre noi trec prin tărîțe, în cursul scurtelor lor vieți, și ies — unii — împuținați de lăcomia celor obișnuiți să muște, în loc să se lingă pe degete.

Altfel spus, mai întotdeauna observăm că, în ochii lumii, răul este cel care se răsfrînge asupra mai puțin răilor și nu binele asupra mai puțin bunilor. Nu știu dacă este o „lege obiectivă" a funcționării societății, dar deocamdată ea/el acționează implacabil în lumea în care, încă, trăim. Este, evident, un alt sau același mod, este aceeași încercare disperată a societăților de a se nivela puțin, cu spaima instinctivă că altfel vor pieri, ceea ce nu este chiar sigur. Ieșirea din istoria societății, adică din acest șir aparent nesfîrșit de conflicte, armate sau nu, pare imposibil de imaginat, pare o amenințare cu moartea. Dacă ne gîndim însă că tot noi, oamenii, am trăit și în preistorie, ne putem probabil închipui că vom trăi și în post-istorie. Ceea ce e înspăimîntător, în egală măsură pentru individ și pentru colectivitate, este faptul că vor apărea noi reguli ale noului joc și omul se teme, ca orice animal, de nou, de necunoscut, i se pare monstruos, împotriva naturii, deci a sa tot ce n-a fost catalogat, adică numărat, cîntărit, împărțit. Gata de a ieși din istorie.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Cărți de joc politice măsluite

Românul de azi nu pare a fi ajuns la acel nivel al respectivului desăvîrșit, cît de cît, pentru o instituție politică sau alta. La noi, după 1947 nu s-a pus nici o clipă problema unui nivel de dezvoltare instituțională democratică de stat, de fapt ? Nici după Revoluția din decembrie 1989 nu am înțeles că Parlamentul și Instituția Prezidențială ne pot deturna soarta și că aleșii noștri ar putea să se constituie în oligarhii și camarile nefaste, instituționalizate, scăpate iar de sub controlul social.

La 20 mai 1990 alegerile libere au creat doar supape de siguranță pentru a nu răbufni conflicte politice : „inconștiența electoratului în a legitima noua Putere (cu majoritate F.S.N., cînd F.S.N. era egal cu P.C.R., reformat, cu deputați și senatori securisto-neocomuniști !) avea să ne aducă, după un an și jumătate de domnie F.S.N.-istă în fața unui fapt împlinit : la o Constituție care să servească interesele de moment ale Puternicilor Zilei ! Care să perpetueze, într-o republică post-totalitară „liberă", o anume mafie a claselor politice nou apărute... În vreme ce președințele țării, începînd cu 20 mai 1990, fără frica respectării vreunei Constituții cînd a fost ales, își va face de cap, ucigînd chiar, în contul unui cinic surîs al dictaturii populismului paternalist de care nu ne putem dezbăra nicicum !

Fiind, pe zi ce trece, în aceste zile preelectorale, tot mai limpede că numai conflictele de interese ale unor grupuri necontemplative au putut să pună pe tapet, pînă una, alta, atîtea candidaturi la președințe, candidaturi serioase, candidaturi rizibile, candidaturi formale : nu mai vorbesc de întocmirea listelor de candidați pentru viitorul Parlament, Parlament pe care Opoziția (Convenția Democratică !) ar trebui să-l vizeze în primul rînd — o eventuală majoritate a Opoziției în Parlament putînd să facă și pe dracul ghem... Dar voi mai avea ocazia să revin asupra acestei chestiuni...

În lipsa unei evoluții politice reale a societății românești, e normal să se perpetueze în continuare, în virtutea inerției, impulsurile malefice ale vechilor structuri și mentalități securisto-comuniste, oricît de reformate ar părea că sunt ele azi, și grupurile sociale favorizate de conjunctură să capete conștiința intereselor lor comune în cadrul comunității, gata să intre în conflict între ele pentru cîștigarea Puterii : normalitatea luptei inegale a acestora cu grupurile conștiente de Opoziție putînd să dea expresie azi doar zădărniciei — deoarece în spatele grupurilor de marionete stau marii păpușari care le joacă pe degete, scenariști și regizori oculți, imposibil de detectat în masa noii nomenclaturi oficiale, semioficiale sau neoficiale, vai... Îmi cer scuze că mă exprim azi, aici, atît de întortocheat... Cărțile de joc politice fiind mereu măsluite de profesioniști externi : centrul neocomunismului internațional de la Moscova, ne vine sau nu să credem, are multe orbite pentru gravitație...

13 iunie 1992, în continuare, în Piața Universității, la comemorare : eu, unul, revenind după exact doi ani pe carosabilul reocupat de manifestanți — după ora 17, vedeți în numărul de săptămîna trecută al **Luceafărului** primele mele observații, expuse pe larg, în acest sens... Azi, 13 iunie 1992, președintele ales al țării, ales acum doi ani, ajuns la sfîrșitul mandatului, este la Rio de Janeiro la un congres ecologic la nivel înalt : dus pînă acolo pentru ispășirea păcatelor ? Altfel, **ecologia morală** neavînd cum să pătrundă pînă în Dealul Cotrocenilor, la București : că morții din 13—15 iunie 1990, morți politici ce îi are pe conștiință domnul I. Iliescu, se întorc în groapă, nerăzbunați... Mă repet ?

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● IOAN BUDUCA : ...„Ion Iliescu nu mai are șanse nici măcar în fața oglinzii". **(Cuvîntul)** ● TUDORACHE JEAN (membru F.D.S.N.) : „Roman e jidan. Iar domnul Iliescu e român ! Român... pur sînge englez !". (Citat după **Tinerama).** Chiar așa, măi dragă ? ● ANDREI BĂDIN, SIMION BUIA jr. : „În 1958, Ion Iliescu și Dan Marțian judecau studenți". **(România liberă)** ● DAN STANCA : „Un savant și un președinte". **(Tineretul liber)** ● RADU G. ȚEPOSU : ...„într-o țară în care președintele ei de drept e contestat în proporție de 98% de presă, gîndul acestuia de a candida din nou în alegeri e cel puțin o sfidare națională". **(Cuvîntul)** ● ROMULUS BRÂNCOVEANU : ...„în relațiile sale cu masele, dl. Ion Iliescu mimează un comportament tipic infantil". **(România liberă)** ● GH. CERCELESCU : „Or, pînă acum, cîmpul real al economiei n-a suferit nici o schimbare". **(Adevărul)** ● BOGDAN TEODORESCU : ...„țăranii sînt oarecum pe cîmp, dar mai degrabă ca să-și măsoare proprietățile și să se certe cu stăpînirea, ziua e aproape la fel de lungă ca noaptea și plictiseala s-a întins peste o țară prăfuită care așteaptă de atît amar de vreme ca penelul maestrului să-i dea viață". **(Tinerama)** ● OCTAVIAN PALER : ...„Ion Iliescu a rămas ultimul avocat al c.a.p.-urilor". **(România liberă)** ● „Concret, cazul Drăghici poate fi considerat încheiat". (A. M. PRESS) ● DAN STANCA : „Cazul fostului ministru de interne din perioada Dej seamănă foarte bine cu cazul Berevoiești". **(Tineretul liber)** ● ILIE NEACȘU : ...„leul — moneda noastră națională — era bătos și puternic în fața oricărei valute. Noi, care aveam o industrie puternică, o agricultură bine structurată și bine organizată (îndeosebi bine organizată, n.n.), o protecție socială cum doar Germania avea (SIDA, handicapații, orfanii supuși la exterminare prin foame etc., toate astea au picat din cer după Revoluție, nu ? n.n.), un sistem de învățămînt care ne-a situat pe cele mai înalte trepte ale podiumurilor olimpiadelor internaționale, un program de investiții care asigura liniștea urmașilor noștri". **(Europa).** ● „Dl. Victor Boștinaru și Ion I. Brătianu sînt amîndoi lideri de grup parlamentar. Există însă o deosebire între dînșii, primul are grup, cel de al doilea este și lider și grup în același timp". **(Expres magazin)** ● ILIE NEACȘU : ...„n-am rîvnit la femeile altora decît atunci cînd acestea — cunoscîndu-ne virilitatea cu care ne-ai dăruit din belșug — au venit cu inima deschisă pentru a se uni cu noi pentru totdeauna și pentru a naște fii viguroși". **(Europa)** ● „Este dureros că trebuie să recunoaștem că nici chiar aici, la bordel, oamenii nu se pot detașa deplin de complexele inoculate de atîția ani de exagerată austeritate comunistă". **(Prostituția)** ● LIVIU STAN : „Dan Iosif preferă icre negre". **(NU)** ● VALERIA DORNEANU : **„Raid cultural printre parlamentari".** „Receptiv la început, cînd a auzit că e vorba de o anchetă culturală, a spus că este obosit și a intrat la toaletă, de unde n-a mai ieșit pe toată durata pauzei". **(Zig Zag)** Dezertorul : Simeon Tatu, senator F.D.S.N.. ● MIRCEA DINESCU : „Mamă a răniților și a cîinilor de pripas, Corneliu Vadim Tudor a deschis o rezervație pentru coloneii bagabonzi, pentru aurolacii de partid care se drogau cu roșu de Scornicești". **(Academia Cațavencu)** ● UN FOST OFIȚER DE SECURITATE : „El și-a primejduit libertatea și poate chiar viața, contracarîndu-l pe Ceausescu în planurile lui demențiale". ; „Dar Corneliu Vadim Tudor nu este cunoscut numai din anul 1987 ca oponent al totalitarismului !" : „Corneliu Vadim Tudor a fost urmărit în mod organizat și complex de organele de securitate, ca fiind deosebit de periculos pentru regimul totalitar". : „Dumnezeu să-l ajute !". **(România Mare)** ● ...„amuzamentul nostru e în creștere"... **(Politica)** ● „Cel mai iubit găinar al poporului, Corneliu Vadim Tudor, a avut o săptămînă cu totul neinteresantă. Ne pare rău, dar de astă dată nu putem consemna nimic spectaculos în analele găinarului național penticostal". **(Cuvîntul)** ● „Astăzi vremea va continua să fie instabilă". **(Dimineața).**

Petre Stoica

Comunismul şi armele

Poate fi separat comunismul de violenţă ? A operat vreodată această formă a degenerescenţei umanului altfel decît violent ?

Un afiş anticomunist difuzat în Spania marii suferinţe de la sfîrşitul anilor '30 purta următorul text : „comunismul şi mizeria sînt inseparabile". Toată istoria deceniilor care ne separă de acel moment probează adevărul intuiţiei unor oameni care, democraţi sau nu, au acceptat orice sacrificii pentru a se opune totalitarismului marxist. Imaginea din afiş era dansul unei femei schelet cu un soldat în uniformă bolşevică ; deci un soldat, un militar, în deplină înţelegere cu moartea — violenţă a cărei consecinţă ineluctabilă este moartea. Feminitatea devenea o sinistră nefiinţă ; bărbăţia lua înfăţişarea brutalităţii.

Care sînt scheletele cu care dansează uniformele de bolşevici ale armatei a paisprezecea ? Poate că, translînd imaginea din afişul spaniol, aceste schelete sînt chiar viitorul comunismului rus ; poate însă, în intenţia comandanţilor şi instigatorilor acestui reziduu abject al unui imperiu abject, ele ar trebui să fie nu destinul Moldovei, nu destinul popoarelor fostei Uniuni, ci destinul democraţiei, al noii democraţii planetare, care abia se naşte şi — de ce nu — al democraţiei româneşti.

În Bucureşti, în România, se apropie alegerile — conservatorism şi reformă se opun ; sînt oameni care trebuie să plece şi alţii care, măcar dintr-o logică a conservării naţiunii noastre trebuie să vină. Cum procedează în asemenea circumstanţe comunismul ? Recurge la violenţă. Spaţiul românesc este însă acum — să sperăm — ceva mai puţin permisiv la agresivitate şi sfîşieri iraţionale decît a fost în ultimii ani. Sînt stimulate încordări şi tensiuni naţionale în Cluj, dar rezultatul lor este derizoriu. Minerii par să nu mai reprezinte o forţă dornică să intre în joc spre a înspăimînta, deturnînd astfel procesul politic normal. Şi totuşi, alegerile se apropie. Unde mai poate fi atacată, totuşi, democraţia românească de mîine ? Desigur, pe Nistru. Comuniştii nu au fost doar — şi nu au rămas doar — autorii principali ai violenţei internaţionale, ci şi meşterii biliardului agresivităţii. Destabilizarea Moldovei poate fi urmată, ipotetic cel puţin, de intrarea în instabilitate a României. Un important ambasador român îmi spunea în urmă cu un an : imaginea proastă şi nedreaptă a României nu se fabrică la New York, München şi nici măcar la Budapesta — se fabrică la Moscova şi de acolo se lansează în întreaga lume. Acel ambasador, poate, avea dreptate sau nu. Unde se fabrică, însă, tragediile istoriei româneşti recente ?

Carl von Clausewitz a scris : „războiul este continuarea politicii de pace cu mijloace militare". Comunismul are o singură politică : teroarea. Armata sovietică a fost înfrîntă fără luptă în războiul rece pentru că nu a fost aptă să se opună unei alte armate strategic orientată către neutralizarea obiectivelor militare adverse ; ea a fost însă special adaptată pentru terorizare. Contrariul democraţiei este teroarea. Sînt mai puţin de două săptămîni de cînd am afirmat că avem nevoie de alegeri cît mai apropiate spre a face faţă crizelor violente ce vor veni. Soarta democraţiei noastre va depinde de măsura în care vom şti să nu ne lăsăm impresionaţi de teroarea de pe Nistru, din interior, de oriunde.

În urmă cu cîteva luni aş fi dorit ca şefii ruşi să declare celor care, în România, încă privesc înspre ei, că îi lasă să se descurce singuri, aceasta fiind în spiritul noii evoluţii a lumii. Rog acum — invers — pe conaţionalii noştri încă ascultaţi dincolo de Nistru să anunţe că preferă să se descurce fără sprijinul terorii adusă de armata a paisprezecea. Ar face-o în beneficiul unei istorii care nu mai poate fi coruptă, cel puţin nu pe termen lung. Ar face-o deci şi în propriul lor interes.

O evoluţie profund şi ireversibil democratică a Rusiei şi Ucrainei este, şi aceasta, într-un fel sau altul, inevitabilă. Atunci relaţiile geo-politice în zonă vor deveni aproape perfecte. Răul este doar dificultatea de racordare a segmentelor binelui, dar numărul de morţi prin care se traduce de fiecare dată este de neestimat.

Caius Dragomir

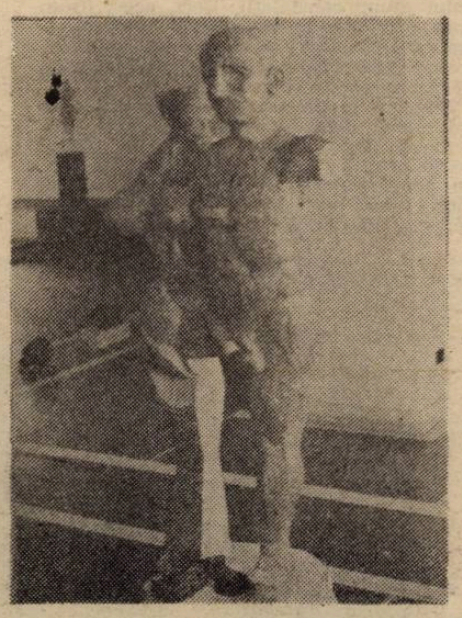

momos

Ape limpezi (I)

Fără îndoială că propunerea (oarecum surprinzătoare) a Solidarităţii Universitare de a aduce în faţa Convenţiei Democratice un nou candidat la preşedinţie, în loc de a-l susţine, aşa cum era de aşteptat, pe dl. Nicolae Manolescu (candidat din partea PAC) a trezit nedumerire. Iar hotărîrea Alianţei Civice de a sprijini noua candidatură propusă (în persoana dlui. prof. univ. Emil Constantinescu) a adîncit nedumerirea şi membrii şi simplii partizani ai AC şi PAC s-au împărţit în două tabere, pro şi contra. Acuzaţiile au curs şi de o parte şi de alta de multe ori la fel de convingătoare fără însă a lămuri lucrurile. Fără a avea pretenţia că as putea eu descîlci ţîţele acestui „conflict", cred că un istoric al faptelor ar putea aduce mai multă lumină asupra celor întîmplate. Din fericire, atunci cînd va apărea acest articol (şi cele care vor urma) numele candidatului C.D. va fi deja cunoscut (ultima dată anunţată ca sigură pentru desemnarea candidatului la preşedinţie este 27 iunie, a.c.) şi el va putea fi citit ca o simplă cronică a unor evenimente deja consumate.

Încă de acum aproximativ un an era evident că trei erau posibilii candidaţi pentru preşedinţie (cu şanse) din care Convenţia va trebui să aleagă : Radu Câmpeanu, Ion Raţiu şi (primul anunţat) Nicolae Manolescu. În tot acest timp nimeni n-a făcut vreo obiecţie majoră împotriva candidaturii propuse de PAC. Toată lumea aştepta ca foarte devreme, PNŢ-CD-ul să-l propună pe Ion Raţiu (dl. Coposu, preşedintele partidului, refuzînd hotărît o asemenea investitură), iar PNL-ul pe Radu Câmpeanu. Urma ca în urma unor dezbateri şi apoi (eventual) a votului secret Convenţia să-şi desemneze candidatul unic la preşedinţie. Cei trei aveau şanse apropiat egale fiecare fiind susţinut de către un partid puternic a a cărui propunere trăgea tare în balanţa formaţiunilor mai mici afiliate Convenţiei. A fost o perioadă „destinsă" politic în care cei trei şi-au afirmat sau reafirmat personalitatea (în primul rînd Nicolae Manolescu, mai puţin cunoscut politic).

Repet, şansele celor trei erau aproximativ egale, iar micile răutăţi ale vechilor (cu doi ani) politicieni Raţiu şi Câmpeanu împotriva lui Manolescu dădeau o pată de culoare benefică pe apele prea limpezi ale opoziţiei.

Ştefan Agopian

(va urma)

minimax

Raţionalitatea violenţei (II)

„Cred că sîntem sătui de violenţă, de limbaj suburban, de injurii şi calomnii !", îi declara nu de mult dl. Ion Iliescu unui gazetar personal, adică de la **Dimineaţa**, făcînd referire domnia sa la campania electorală ce va să vină. O apreciere, întru totul judicioasă, s-ar putea spune, dacă în continuare ea nu ar fi fost imediat negată prin reafirmarea intenţiei domniei sale de a se angaja în cursa prezidenţială. Urmează aşadar ca pe parcursul a trei luni, calde, foarte calde, toate jocurile din arena politică să se desfăşoare sub semnul cucuvelei aşa cum cel mai bine poate fi sesizat la televiziune ale cărei programe politice se becleanizează pe zi ce trece. Desigur, vor fi (dacă vor mai fi) şi alegeri parlamentare, iar viitoarea compoziţie de partide a instituţiei legiuitoare nu este cîtuşi de puţin lipsită de importanţă. Luînd însă în considerare : (i) mentalitatea politică predominantă resimţind încă din plin efectele masificării mentalitate în virtutea căreia puterea este concepută eminamente prin personificare, (ii) prerogativele de care poate uza (eventual chiar abuza) preşedintele potrivit constituţiei impusă cu anasîna de parlamentarii fesenişti cînd încă nu se produsese divorţul dintre „emanaţi", (iii) relaţia „de suflet", nedisimulată, a dlui Ion Iliescu cu toate partidele ce reprezintă interesele foştilor to'arăşi „de bază şi încredere", îndeosebi cu FDSN — este evident că evoluţia politică a României va fi strict condiţionată de viitorul preşedinte. Or, decizia, voită sau, cine ştie, poate impusă dlui Ion Iliescu, de a participa la această cursă (o cursă întinsă de destin atît domniei sale cît şi nouă tuturor românilor), semnifică prin ea însăşi, dacă nu chiar iminenţa, atunci oricum maximizarea probabilităţii violenţei.

Pentru perioada premergătoare alegerilor, **riscul declanşării/provocării unor evenimente violente este invers proporţional cu şansele estimate ale dlui Ion Iliescu de a ieşi învingător în confruntarea electorală.** Într-o primă variantă, şi cea mai probabilă, izbucnirea violenţei, dar la un nivel şi de o manieră care să nu justifice încă trecerea la un regim dictatorial, ar permite reconfirmarea mitului preşedintelui pacificator, garant al concordiei sociale. Starea de nemulţumire propice unei asemenea „lucrări" există, la fel după cum există şi antecedente în acest sens, iar odată cu trecerea, vezi Doamne, în opoziţie a FDSN, propaganda acestui „nou" partid, slujitoare dlui Iliescu, corelează vizibil : (a) culpabilizarea în exclusivitate a „echipei Roman" pentru dezastrul economic şi corupţia din administraţia de stat, cu (b) compromiterea opoziţiei, îndeosebi a Convenţiei Democratice căreia i se pun în seamă provocarea sau participarea la toate evenimentele violente cînd a fost încălcată ordinea de drept + trădarea naţională, vîndute fiind partidele din Convenţie (mai puţin PNL !) oficinelor de spionaj imperialiste + încălcarea Constituţiei prin promovarea soluţiei monarhice. În aceste condiţii, de bună seamă că pentru profesioniştii fostei securităţi într-ale diversiunii este o nimica toată să pună la cale fie nişte „mişcări sociale spontane", fie demascări scandaloase etc., secondo tempo urmînd intervenţia binefăcătoare a preşedintelui redîndu-ne încă o dată liniştea pentru care a fost votat la 20 mai '90. Varianta încă mai dură ar fi un conflict social de proporţii (probabil în Ardeal) impunînd, nu-i aşa, un regim de mînă forte, chiar dacă nu tocmai o dictatură militară ; asta dacă e să dăm crezare comunicatelor oficiale ale M.Ap.N. în care se dezminte orice intenţie a conducerii armatei de a lua pe cont propriu redresarea României, cum ar voi, bunăoară, aşa-zisul tribun al aşa-zisei Partide Naţionale — plus că o dictatură militară pură „ar suna ca dracu" în lume. Cumpănind însă sorţii actualizării celei de-a doua variante, fără a fi exclusă, ea pare totuşi îndepărtată mult de realitate întrucît conţine riscul unui război civil cu consecinţe imprevizibile. În fine, se impune a fi luată în considerare şi posibilitatea unor izbucniri autentice de revoltă socială, „de jos în sus", care iarăşi ar putea fi folositoare dlui Iliescu dacă nu prin atribuirea lor opoziţiei democrate, atunci măcar pentru argumentarea o dată în plus a eşecului guvernării Roman şi, implicit, evidenţierea îndreptăţirii programului pretins social-democrat fedesenist-iliescian. Cît priveşte însă această din urmă posibilitate de izbucnire a violenţei, acum ea are o probabilitate minimă datorită francheţei stilului de guvernare promovat de actualul premier, evident fiind că, în ciuda scăderii nivelului de trai, s-a reuşit totuşi stabilizarea vieţii sociale, confirmîndu-se aprecierea de fineţe a lui Hannah Arendt care consideră că nu injustiţia ci ipocrizia este principala cauză în declanşarea unor manifestări de violenţă îndreptată împotriva puterii.

Încercînd a merge cu anticipaţia încă mai departe, după o eventuală izbîndă a dlui Ion Iliescu, este greu de presupus că ea va determina şi renunţarea la o politică bazată pe raţionalitatea violenţei. Dimpotrivă. Pentru că realegerea domniei sale nu are cum să însemne sfîrşitul crizei politice, ba chiar, foarte probabilă fiind agravarea la care nu este de aşteptat altă reacţie decît recurgerea la mijloace represive violente. Această prezumţie îşi are întemeierea în însăşi declaraţia de principiu a domniei sale atunci cînd a fost anchetat în legătură cu cea de a patra mineriadă, anume că, în situaţii de criză politică, este nevoie de o politică bazată pe forţă. În ce ar consta modalităţile concrete de manifestare ale unei asemenea politici, de forţă, nu este prea greu de imaginat gîndindu-ne la formaţia politică a dlui Ion Iliescu, la toate cîte s-au întîmplat de peste doi ani încoace, la modernizarea aparatului represiv al statului făcută fără restricţii financiare.

În rest toate bune şi frumoase ! Urmează o campanie electorală civilizată care să dovedească maturitatea politică a fragedei noastre democraţii. Ba chiar şi în legătură cu ceea ce se întîmplă în Moldova, dincolo de Prut deocamdată, avem motive de speranţă, ne-a spus dl. Ion Iliescu, iar cei care au fost uimiţi sau stupefiaţi de această declaraţie făcută în timp ce vestita armată a paisprezecea acţiona cu motoarele-n plin, n-au decît să-şi recunoască în sinea lor că sînt irecuperabil naivi într-ale politichiei.

24 iunie 1992

Şerban Lanescu

eseu

Singurătate și comuniune

Singurătatea nu este de fapt o țintă, ci un drum. Singurătatea se justifică prin propria ei transcendență. În felul acesta riscul pe care-l conține este răscumpărat. Dar ce e dincolo de singurătate se împlinește prin cunoaștere. Singurătate fără cunoaștere nu există. Sau există ca ireversibilă alienare. Altfel spus, omul nu poate trăi singur dacă este lipsit de reperul absolut. Mai devreme sau mai tîrziu, în caz contrar, îl paște ospiciul. Dacă singurătatea reprezintă așadar calea dură și aspră pe care credinciosul trebuie s-o străbată pînă la capăt comuniunea descrie tocmai mediul iubirii în care credința se desăvîrșește. De aici s-ar naște întrebarea ușor candidă : oare cel singur poate avea o credință mai puternică decît cel care nu e singur ? Sau această comparație nu-și are de fel rostul ? După împlinirea nunții, a hierogamiei mai rămîne bărbatul singur ? Dar nu este hierogamia tocmai încorporarea femeii în ființa bărbatului ? Și nu confirmă ea atunci singurătatea ? Acestea sînt întrebări la care vom răspunde pe parcurs. Un lucru este însă limpede : Adam, anterior nașterii Evei, este singur în sens spiritual, deci ca supremă verticalitate orientată spre Dumnezeu. După apariția Evei el cade și decade. Se pune problema recuperării. Ce rol îndeplinește aici hierogamia ? Dar să facem un mic ocol.

Introducînd acest nou termen — verticalitate — putem spune că relația dintre singurătate și comuniune este în fond relația dintre verticală și orizontală. Viața anahoretică este imaginea verticalei, este imaginea omului ce nu are decît șansa de-a privi spre Dumnezeu. Altfel îl paște, cum spuneam, ospiciul sau îl înghite abisul. Viața comuniunii este chipul orizontalei, al celor numeroși care se alătură unul altuia și care simt că tocmai în această iubire osmotică stă puterea dată fiecăruia de-a se înălța. Viața comuniunii topește în mijlocul ei gestul caritabil ajutorul creștinesc, starea de continuă aplecare spre condiția celuilalt. În comuniune, omul se mîntuie prin iubirea pe care o are față de semenul său. Economia creației divine a fost în așa fel începută încît prin multipla ei stratificare oferă trecerea, pas cu pas sau treaptă cu treaptă, de la cea mai largă comuniune **în sensul în care această extensie ar presupune chiar și dizolvarea în profan**, pînă la concentrarea maximă de sacralitate cînd credinciosul ajunge să se identifice cu **ochiul inimii ce luminează în adîncimea sa și concomitent în cel mai înalt cer.** Această scară arhitectonică demonstrează că singurătatea, pînă la urmă, după ce au fost epuizate toate etapele intermediare, toate temerile, spaimele și iluziile este un drum care se sublimează într-o țintă, tinta fiind, se înțelege, însuși Dumnezeu. De aici, derivă și distincția între micile și marile mistere despre care vorbește Tradiția. Micile mistere sînt misterele limitate — deși acest termen nu e tocmai cel mai fericit ales ! — misterele care presupun refacerea paradisului terestru de după desprinderea Evei din trupul lui Adam. Așadar, micile mistere sînt mistere bazate pe hierogamie, unirea dintre bărbat și femeie, pe iubire. Trebuie însă observat un lucru : dacă Eva nu se desfăcea din Adam nu ar fi avut loc nici căderea ulterioară din Eden. Astfel șansa oferită androginatului hierogamic nu constituie neapărat și șansa recuperării condiției cu adevărat primordiale și universale pe care Adam a avut-o înainte de nașterea femeii din trupul său. Această stare conduce de fapt spre realizarea marilor mistere atunci cînd paradisul nu mai e doar terestru, ci devine ceresc. Este momentul transpunerii pămîntului în cer, deci al transmutării decisive prin care toate plantele, animalele, pietrele ce formează țesătura cosmică de simboluri a universului ajung constelații. Deci, acest drum spre cer, această trecere de la oarba imanență la treaza transcendență este, folosind registrul din titlu, chiar trecerea de la comuniune la singurătate.

Puneam în prima parte a acestui eseu întrebarea dacă hierogamia ar putea reprezenta încorporarea femeii în ființa bărbatului. Dacă hierogamia ar avea încă cu adevărat această semnificație atunci, cum arătam mai sus, nu ar mai fi avut loc căderea din paradis iar șarpele nu ar mai fi avut nici o putere asupra femeii. În ultimă instanță, hierogamia ca drum spre realizarea androginatului este mai mult o iluzie decît o realitate propriu-zisă. Recuperarea deci a stării de Adam Qadmon aparține mai degrabă căii intelectuale, cunoașterii, credinței, decît uniunii dintre bărbat și femeie al cărei miez este permanent tentat de către demon. Nu întîmplător o formulă stereotipă „singurătatea în doi", veritabil izvor de inspirație pentru o porțiune însemnată a literaturii burghez-moderne, are un sens profan, cu trimitere strict infernală. După cum, în marile metropole moderne realitatea contradictorie a aglomerației și a izolării conduce automat la alienare și la grave crize de ordin psihic. Se observă deci că în prezența iubirii dar în absența cunoașterii perspectiva spirituală a comuniunii este compromisă. Și atunci care mai este rostul comuniunii ? De aceea te și poți simți cumplit de singur într-un cămin conjugal sau la locul de muncă. Tot de aceea se și spune că singurătatea în societate și în familie este mult mai apăsătoare decît singurătatea în natură. Așadar comuniunea ratată poate, la rîndul ei, să dezvăluie partea infernală a singurătății. Iubirea nedublată de cunoaștere este pur sentimentalism și eșuează mai devreme sau mai tîrziu în fața egoismului și a chinurilor pe care el le presupune. Deci, dacă e foarte adevărat că iubirea înseamnă uitare de sine, nu e mai puțin adevărat că această uitare a propriului eu, neorientată spiritual, generează o formă a disoluției sentimentale pe care, paradoxal, nu o poate contracara ca factor de remediu și de întremare decît tot egoismul revenit cu toatea riscurile ulterioare ale nebuniei. Din această cauză o iubire căreia nu îi este necesar aspectul intelectual este iubirea de copii. Există părinți devotați pînă la moarte odraslelor lor care sînt de admirat, dar, în egală măsură, sînt și de disprețuit datorită resortului pur instinctiv care le animă pasiunea. Astfel se și explică de ce într-o posibilă ierarhie a iubirilor dragostea pentru copii ocupă treapta inferioară după cum treapta superioară și greu de trăit o reprezintă iubirea copiilor față de părinți sau chiar de bunici. Într-o societate degradată, cele mai sinistre și mai frecvente acte sînt tocmai cele de ingratitudine ale copiilor față de cei care le-au dat viață. Celelalte două forme de iubire, iubirea față de principiul

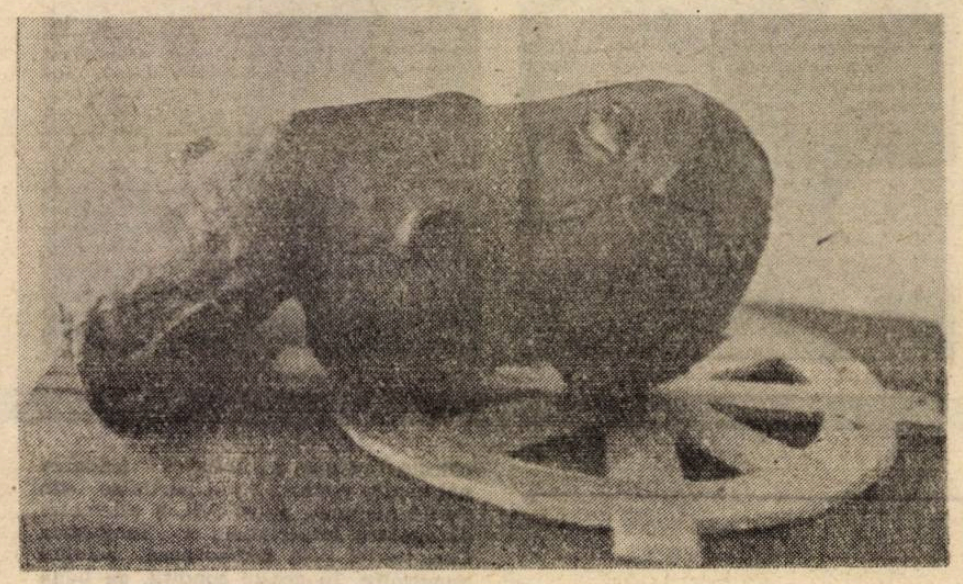

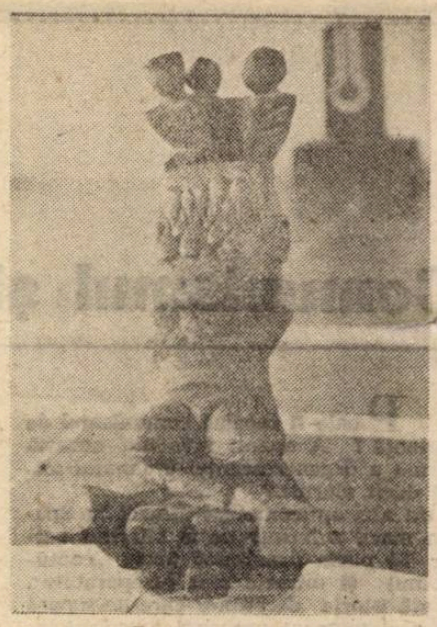

spiritual care se numește de fapt cunoaștere și desăvîrșește viața întru singurătate, și iubirea față de sexul opus care se traduce hierogamic și creează un fel de copie palidă, platonician vorbind, a androginului primordial și universal, întregesc acest patrulater sau paralelipiped care ia naștere de fapt prin acțiunea celor doi poli amintiți : singurătate/cunoaștere și comuniune/iubire. Problema, pînă la urmă este aceea a transfigurării, a transmutării sau a sublimării. Așa cum pietrele pot ajunge stele, așa cum pămîntul fecund se poate absorbi într-o boare astrală, așa și erosul trebuie convertit în logos. Paralelipipedul schițat figurează tocmai forța ascensională a celor patru laturi formate de cele patru forme ale iubirii care trebuie să conducă sevele teme-liei spre nervurile de eter ale acoperișului. Dar o imagine mai corectă ar fi aceea a unei piramide. Căci vîrful acestei construcții este ca un punct sau ca un ochi al inimii ce se deschide atît în mijlocul omului cît și în mijlocul cerului, acolo unde Dumnezeu înțeapă din increat epiderma gingașă și rușinoasă a creației...

P.S. Profit de acest prilej pentru a răspunde dlui Dan Silviu Boerescu care fără să-mi ceară acordul și-a permis să-mi preia articolul despre sensurile pornografiei apărut în **Luceafărul** și, cenzurîndu-l cum i-a venit mai bine, l-a publicat în propria revistă cu care se mîndrește că are un tiraj de 200 000 de exemplare, în timp ce revistele literare abia ating cîteva mii. Dar, probabil, dl. DSB știa că dacă îmi cerea acordul nu i-l dădeam. E foarte ciudat că domnia sa, de altfel critic literar de finețe și de informație, își închipuie că face artă și cultură prin decuparea unor fragmente erotice din autori celebri (Marquez, Arghezi), pe care le publică în revista sa alături de texte incalificabile. Autointitulîndu-se „supliment de literatură și educație sexuală", **Prostituția** speră să se deosebească de celelalte publicații pornografice ale momentului. Se înșală amarnic și se îneacă în mediocritatea neagră a obscenității de dragul obscenității. Este exact ce am vrut să denunț în eseul meu, fapt ce-mi dovedește că, deși l-a citit și l-a folosit, dl. DSB nu a înțeles nimic din el.

Dan Stanca

povestea vorbei

„Urechism"

Nu e nevoie de o cercetare specială pentru a demonstra frecvența sufixului **-ism** în limba română actuală; fenomenul e, de altminteri, comun mai multor limbi moderne ; și dacă pentru română sufixului în cauză i s-a putut pune la îndoială productivitatea, e tocmai pentru că mare parte din cuvintele în care el apare nu sînt derivate pe teren românesc, ci împrumutate ca atare **(individualism, structuralism, clasicism, catolicism** etc.). Inventarului de cuvinte obținute în mod cert în română — pornind de la nume de reviste **(sămănătorism, gîndirism)**, de la termeni derivați la rîndul lor din nume de provincii, locuri **(moldovenism, ardelenism)** ori autori **(eminescianism)** sau de la cuvinte vechi românești **(țărănism)** — i se adaugă tot mai multe derivate : unele, formații spontane, efemere, — altele, cu destule șanse de a se impune. **Festivism, protocronism,** de pildă, nu sînt cuprinse, în 1975, în Dicționarul explicativ, dar pătrund în Suplimentul său din 1988; **pășunism, tracism, getism** au rămas deocamdată, ca multe altele, neînregistrate (cel puțin în principalele dicționare generale).

Sufixul reunește de fapt două sensuri principale, destul de diferite : primul — de curent de idei, domeniu, tendință ; cel de-al doilea — de element care reprezintă o tendință sau un domeniu. Diferența dintre **nominalism, realism, simbolism, liberalism** (curente filosofice, literare, politice) pe de o parte — și **muntenism, arhaism** („formă lingvistică regională din Muntenia", „formă lingvistică veche") pe de alta — indică puncte extreme ale acestei diferențieri, uneori prezente între sensurile aceluiași cuvînt derivat, în grade de abstracție diferite. S-a putut vorbi, în plan translingvistic, de refuzul „-ismelor", prin raportare la primul sens al sufixului, bazat pe generalizare și sugerînd înregimentarea. Chiar înșiruirea de derivate în **-ism** are adesea un caracter depreciativ, alăturarea subliniind relativitatea, vanitatea pretențiilor de globalitate pe care le au sistemele.

La derivatele ad-hoc din ultima vreme, mai ales la cele formate de la termeni populari și familiari, se observă o clară conotație peiorativă. Trei exemple, alese dintre multe altele — **bulucism, hei-rupism, urechism** — pot ilustra această componentă semantică și pot dovedi, în același timp, productivitatea actuală a sufixului. Sensurile cuvintelor — „tendința spre îngrămădire, îmbulzeală", „sistemul muncii în asalt" și, respectiv, „amatorismul de proastă calitate" — sînt mai mult sau mai puțin ușor de dedus. **Bulucism** combină un termen popular cu un sufix totuși, savant ; ironia care a stat la originea producerii sale e destul de transparentă și de facilă. În cazul lui **hei-rupism** se observă că sufixul, atașat de obicei unui substantiv sau unui adjectiv, intră în combinație cu o interjecție. Derivarea se explică printr-o substantivare prealabilă a interjecției, care capătă astfel un sens propriu, înglobînd referiri la sfera ei de asocieri culturale : **hei-rup,** interjecție care ritmează efortul unei munci, a ajuns să evoce foarte direct (prin intermediul clișeelor din cîntecele și literatura „patriotico-revoluționară") mitul comunist al muncii în asalt ca soluție universală, îndemnurile stahanoviste ; **hei-rupismul** desemnează deci concepția demagogică a „punerii pe treabă". Cuvîntul nu e o apariție chiar accidentală ; două atestări („hei-rup-ismul", în „România literară", nr. 34, 1990, 3 ; „un nou hei-rupism", în „Expres", nr. 51, 1991, 6) pun în evidență un sens comun, dar o grafie ușor ezitantă (explicabilă la derivatul unui cuvînt compus scris cu cratimă).

Urechism e un derivat și mai interesant, care nici nu poate fi înțeles în afara contextului ; l-am întîlnit în formularea „tolerare a amatorismului și urechismului profesional" („Opinia studențească", nr. 42, 1990, 2), în care sensul îi e lămurit de coordonarea cu sinonimul său aproximativ, **amatorism.** Specificul acestui derivat e că nu s-a format pur și simplu din substantivul **ureche,** care nu i-ar putea explica sensul, ci din expresia **după ureche ;** legată inițial de cîntecul lăutăresc, prins „din zbor", fără partitură, ea s-a extins, în limbajul familiar la cele mai diverse situații în care domină amatorismul și superficialitatea. Fără a fi indispensabil din punctul de vedere al sensului, **urechism** este suficient de pitoresc pentru a-și justifica utilizarea, fie și accidentală, el funcționează ca un rebus, opac în primul moment al lecturii, perfect motivat o dată ce s-a descoperit legătura cu expresia de la care procesul derivării a pornit.

Derivatele de acest tip par totuși artificiale cînd substituie cuvinte deja existente fără să aducă un plus de semnificație ; un alt cuvînt, **dibăcism,** folosit în sensul individualizat, de „fapt prin care se manifestă dibăcie" (deci cu a doua valoare a sufixului **-ism),** e construit cu intenția de a șoca, vizibilă nu numai în combinarea lui **dibaci** cu **-ism,** ci și în contrastul stilistic al întregului context în care apare, lîngă un **franțuzism** prețios : „un nou dibăcism comis de astuțioși consilieri" — („Adevărul", nr. 419, 1991, 1). Cum în enunț ar fi fost potrivit chiar substantivul **dibăcie,** cu sens concretizat („o nouă dibăcie"), derivarea apare doar ca un ornament stilistic, de valoare discutabilă.

Rodica Zafiu

Patru femei

Paul Goma, UȘA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE, Editura Cartea Românească, București, 1992.

Cea mai puțin „autobiografică" dintre cărțile lui Paul Goma, **Ușa noastră cea de toate zilele** este în același timp și una dintre primele încercări mai „destinse" sau mai lipsite de încrîncenare ale prozatorului. Redactat din ianuarie 1969 pînă în ianuarie 1970, manuscrisul romanului a fost încredințat în aprilie 1970 „Editurii Cartea Românească", unde Marin Preda și Mihai Gafița l-ar fi respins din pricina unei „indiscreții" a lui Alexandru Ivasiuc, potrivit căreia în spatele personajului Florica s-ar fi ascuns chiar Elena Ceaușescu, iar în spatele lui Iosub, nici mai mult nici mai puțin decît însuși Nicolae Ceaușescu. Acesta a fost motivul pentru care romanul a fost trimis în Occident, la „Editura Suhrkamp" din R.F. Germania, unde a și apărut în 1972, imediat după **Ostinato,** într-un moment în care romancierul reușise să devină pentru toată lumea „un caz".

În cartea lui Paul Goma, Florica Iosub este o activistă cu vechi state de serviciu (în fapt, de curînd pensionată), care se trezește ca din întîmplare, într-o zi de concediu „la munte", în aceeași cameră cu Viola Bizim, fata unui „șțab" pensionat și el înainte de vreme, cu învățătoarea Sofia Arsene și cu actrița Alice Dudescu, suficient de importantă pentru a fi imediat recunoscută de celelalte femei.

E vorba, prin urmare, de o veche convenție de „deschidere" a unei narațiuni : personajele care se întîlnesc din întîmplare, cu bună știință sau ca urmare a unui accident, într-un spațiu închis și care își povestesc pe rînd viața, inaugurînd cu acest prilej un nou sistem de relații.

Paul Goma utilizează această convenție aproape dramaturgic (romanul ar putea fi relativ ușor transformat într-o piesă de teatru), cochetînd în același timp cu cîteva din categoriile estetice aflate în mare vogă în literatura de după cel de-al doilea război mondial, în primul rînd **grotescul** și **absurdul.**

Fără să poată găsi vreo explicație, cele patru femei se trezesc închise în camera unei cabane de munte, unde se vor apuca să-și reinterpreteze, în realitate sau în gînd, propriile vieți. Fiecare dintre ele are la dispoziție cîte un adevărat mic roman, care va fi prezentat în datele lui esențiale, fiecare se dovedește a fi un amestec de adevăr și de minciună, exact ca în viață.

Activista este o veche ilegalistă a partidului comunist, utilizată după război în „eroica" acțiune de colectivizare forțată a agriculturii, învățătoarea a trecut și ea prin focul unor mari bătălii politice și culturale (alfabetizarea, strîngerea cotelor, ședințele de „învățămînt politic", „acțiunile" de la Căminul sătesc), iar actrița dispune de experiența arhicunoscutelor momente de agonie sau de extaz ale tuturor carierelor de artiști. Singură fiica ștabului Bizim, Viola, își trăiește existența mai mult în imaginație, ca în dramaticele „romane familiale" de care se ocupă psihanaliștii.

Ca de obicei în proza lui Paul Goma, activitatea de reconstrucție a unor biografii devine un prilej pentru exhibarea unei excepționale vocații de povestitor. Personajele sale se scufundă pe rînd în propria lor limbuție creatoare, care prin voluptatea superlicitărilor aproape întotdeauna comice amintește adesea de verva narativă, de imaginația și de comicul anecdotic din poveștile bravului soldat Švejk.

În categoria aceasta intră relatarea activistei Felicia Iosub despre epopeea colectivizării forțate a propriului ei unchi, Neacșu din Coralia, care prin rezistența sa îndîrjită a reușit să aducă la disperare un întreg detașament de propagandiști. După ce a fost epuizată metoda prelucrărilor teoretice, „de la om la om", se trece la faza acțiunilor ceva mai radicale. „Vă propun eu o metodă, explică la un moment dat unul dintre activiști, am eu o metodă, nu-i prima oară cînd mă ciocnesc de asemenea dificultăți, uite în ce constă metoda : ne instalăm cu toții în casa lui ; el, ca țăranul primitor, n-o să ne lase să murim de foame și de sete ; ne instalăm noi acolo și mai chemăm pe cine se nimerește la mîncare și la băutură, nu-i zicem nimic, nu-l constrîngem să adere, dar nici nu ne mișcăm de-acolo pînă nu-l ușurăm de mîncare și de băutură ; nu ne poate refuza, nu ne poate da afară, că doar s-a lăudat că trăiește mai bine decît cei înscriși, ei, noi ne instalăm la el tocmai ca să verificăm dacă ăsta-i adevărul... garantez că pînă duminică cel mai tîrziu e gata înscris..." Cînd toate speranțele activiștilor par să se fi năruit, ingenioasa Felicia descoperă că unchiul ei (atins de suflul unei bombe în timpul războiului) e alergic la trompetele pionierilor din comună, la auzul cărora face un fel de criză de isterie, își mușcă limba și face pe el, „parcă-l jupuia cineva de viu." Urmarea ? În fața casei lui Neacșu sînt mobilizați toți trompetiștii din comună lăutarii profesioniști sînt aduși cu mandat de arestare, ca să nu mai refuze și cînd începe vacarmul, îndîrjitul țăran individualist consimte numaidecît să semneze cererea de intrare în „colectivă" : „Trec la fereastră ; povestește Florica. Ia cîntați, tovarăși ! le strig și ăia încep. Și-atunci să mi-l fi văzut pe Neacșu (nici nu mai ziceai că-i el, ăla, bățosu), cum se mai ruga de mine ca să le spun ălora să tacă, să nu mai cînte, că nu mai poate suferi, că-l chinui ca pe hoții de cai... Fii atent, bre unchiule, să știi că-i bag în curte îi aduc aici, în casă, și-au să-ți cînte pînă-ți vine mintea la cap și semnezi. Nu, că nu semnez, zice. Nu semna, zic, nu te pot obliga să semnezi, zic, da nițică muzică parcă tot n-ar strica, și dau să mă apropii de fereastră. Și-atunci se repede la mine : Semnez, zice, semnez ce vrei, semnez și-n alb, da zi-le să tacă. Nu, zic, nu semnezi nimic în alb, în alb semnai, pe timpuri, polițele lui Ianuli, nu adeziunea asta prin care aderi în urma unei mature chibzuințe și de bună voie. De voie, de nevoie, zice el, semnez..."

Polemică în datele ei esențiale, „povestea" despre convertirea liber-consimțită a unchiului Nicolae din Coralia se constituie într-o excelentă replică la adresa „romanului colectivizării socialiste a agriculturii", atît de răspîndit în literatura română a anilor '50.

Comică este și cealaltă mare poveste a Floricăi (desfășurată în amintire de data aceasta), despre pasiunea ei bruscă pentru naivul activist Adam, care crede că a fost implicat într-o periculoasă acțiune de luptă cu dușmanul de clasă, cînd de fapt fosta ilegalistă a pus la cale o banală intrigă de alcov : „«Unde mergem, tovarășa Florica ?», de parcă ți-era frică să nu te mănînc, «Hai, nu te teme...», am zis, baba nu era acasă că doar așa aranjasem, dar ție ți s-a părut că e cineva la fereastră, cine să fie la ora aia ?, și după ce-am intrat, am înculat și ți-am spus să te dezbraci, ai început să te văicări de-a binelea, dar acum nu de tine, nu de noi ți se rupea inima (că are să se afle ce-am făcut și ce-o să pățim...), ci de bandiții ăia de la fabrica de parchet, și eu ziceam : «Și cămașa...» și tu te dezbrăcai de cămașă, dar din gură : «Tovarășu Lukács a tras, tovarășa Florica, de ce nu mă credeți, el să fie sancționat, de ce să trimiteți oameni nevinovați la pușcărie ?...» și eu : «Izmenele...»".

De data aceasta avem de a face cu versiunea parodică a romanelor cu activiști fără sex (ca îngerii), din faza **realismului socialist,** ironizate și de Petru Dumitriu în **Ne vom întîlni la judecata de apoi.**

Fascinant în **Ușa...** este și faptul că pe măsură ce timpul trece (fără ca totuși să se depășească durata unei zile), mai toate raporturile instituite la început între membrii grupului se schimbă și, odată cu ele, ierarhiile, locul personajelor în roman. Actrița Alice Dudescu se dovedește în scurt timp a fi cea mai agresivă și mai trivială din grupul celor patru („Auzi, să ncuie ușa, paștele mamii lui de trogiodit ! [...] Păi îi împușc două labe, de-l năucesc, cristosu mamii lui de glumeț !"), iar activista Felicia, care a amuzat-o aproape tot timpul pe tînăra Viola, cu prefabricatele ei verbale **(greutăți, campanie, perioada cultului, proces legic, a ridica problema),** se impune încetul cu încetul printr-un fel de a fi mai complex și chiar mai subtil decît ne-am fi așteptat.

La un ultim nivel de adîncime (dar și de convenționalitate teatrală) a textului, „camera închisă" din **Ușa...** se transformă într-un adevărat simbol al închisorii, căci cele patru femei ajung să-și tragă la sorți paturile (ca într-o celulă penitenciară), să-și alcătuiască un program (Alice le va învăța poezii, învățătoarea Sofia, muzica și lucrul de mînă, Felicia... albinăritul), dar mai ales să se subordoneze unui mic lider de grup.

Sugerînd prin „temele" titlurilor de capitole structura unei mici compoziții muzicale sau teatrale și amestecînd cu un evident rafinament compozițional realismul social cu absurdul, cu grotescul sau cu tîlcul simbolic, **Ușa noastră cea de toate zilele** trebuie socotită, în lista generală a cărților lui Paul Goma, ca o adevărată piesă de virtuozitate.

Florin Manolescu

Locuri comune
sau geopolitică modernă (II)

Reiau întrebarea cheie a actualului moment istoric : este, într-adevăr, Statul o formă depășită ? Și, dacă da, din care anume punct de vedere ? !

Voi începe, culmea, prin a-i da dreptate lui Marx, admițînd că organizarea statală corespunde dominației unei clase asupra restului societății, de la sclavagism la comunism (în paranteză fie spus, ar fi extrem de interesantă o analiză a gradului în care, actualmente, statul românesc mai este organizat pentru a servi interesele clasei muncitoare...). Ultimle decenii însă, au marcat dezvoltarea rapidă și accelerată (chiar și la noi, iar următorii ani vor fi o accelerație a accelerației) a unei categorii medii, care cuprinde practic tot ceea ce nu este ori patron, ori muncitor necalificat. O categorie de mijloc care **nu are interese în conducerea societății, dar care nici nu este dispusă să lase frîiele acesteia în mîinile unei minorități oligarhice** (inevitabil cu interese de grup) sau ale unei categorii (muncitorii) intelectualicește inaptă pentru așa ceva. Soluția apariției unei categorii noi, a „administratorilor" de profesie, care să nu mai aibă interese de grup sau clasă, s-a dovedit și se va dovedi în continuare iluzorie, cîtă vreme totul se petrece în limitele unei preexistente, istoricizate și ideologizate organizări statale. Această formă corupe, ea are caracteristicile ei pe care, inevitabil, și le impune. În ciuda caracterului democratic al vieții politice în general și al procesului electoral în particular, ceea ce rezultă nu este niciodată decît apariția unei caste a administratorilor, o nomenclatură cu interese specifice, pînă la urmă strîns legate de cele ale celui mai puternic grup de presiune al momentului (comuniștii, în fostele democrații populare, posesorii de capital în democrațiile liberale). Și, în ciuda oricăror măsuri social-democrate profilactice, riscul tensiunii nu este niciodată decît amînat, căci marea masă a societății civile nu se regăsește în cei pe care i-a propulsat către vîrf.

În fond, Statul nu numai că a fost, dar el rămîne o formă **coercitivă.** Tocmai existența acestui mod de organizare piramidal (statul), ea este cea care face ca, în ultimă analiză, **diferența dintre dictatură și democrația de orice fel să nu fie c'tuși de puțin una de substanță** ci doar, dacă vreți, de nuanță. La o adică, nici măcar nu există o diferență de grad al coerciției între o guvernare care își impune hotărîrile și una care convinge, căci guvernanții sînt cei care în ambele cazuri, țin în mîini monopolul mijloacelor coercitive. E o contradicție uimitoare aici : pentru a menține ordinea, liniștea și exercitarea libertăților individuale să te folosești de Forță, de amenințarea cu violența. Se mai poate vorbi, atunci, de o adevărată libertate ? !

Mult mai pragmatic însă, chiar și în măsura în care el **apără** (!?!) interesele unei majorități, prin chiar aceasta Statul-Națiune contravine intereselor altei/altor părți (suficient de mari) ale națiunii respective. Mai poate fi vorba de o libertate individuală reală și de o guvernare pozitivă atîta vreme cît guvernarea politică a unei societăți înseamnă doar un grup de indivizi mai mult ori mai puțin specializați care sînt susceptibili de a face să fie acceptată de către membrii respectivei societăți o orientare mutual ajustată a comportamentelor lor ? Mai curînd nu. Și, mai devreme ori mai tîrziu, Statul-Națiune ajunge să pună bariere ferme în calea liberei circulații a **indivizilor, a informației** și **a capitalului.** Mai devreme ori mai tîrziu se va ajunge la existența DE FACTO a unei forme supra sau ne-statale cu care actuala împărțire riguroasă urmînd granițe precise nu va întîrzia să intre în contradicție. Problema nu este dacă se vor desființa granițele, căci asta sigur se va întîmpla, ci **care va fi următoarea formă de organizare** căci, în ciuda tuturor eforturilor și speranțelor de continentalizare (vădite nu numai de Europa) s-ar putea ca ruleta să se învîrtească invers. S-ar putea să fim martorii **retribalizării** lumii, împărțirii ei în mici comunități regionale, mult mai bine adaptate și ideii de a satisface libertățile individuale și aceleia de a obține relativul „consens", adică o cît mai largă acceptare a mutualei ajustări comportamentale (cu cît crește suprafața, cu atît se micșorează șansele unei reale comunități de interese).

Este Statul o formă depășită ? Lumea contemporană fierbe. Trăim, categoric, momentul de criză cel mai important al modernității, dacă prin „criză" înțelegem declanșarea contradicției dintre tendințele de organizare a lumii (o viitoare mondializare, avînd ca primă etapă continentalizarea) și învechitele forme efectiv existente. Cele dintîi depășindu-le pe celelalte în atîta măsură încît acestea devin o frînă. Modernitatea se încheie aici. Urmează... post-modernitatea. La fel ca în literatură. O epocă ce nici măcar nu-și găsește propriul nume, ci se definește doar prin relație. Și, dacă tot se spune că toate manifestările unei epoci — între care, evident, și literatura — au caracteristici comune impuse de constantele epocii cu pricina, de ce n-am proceda la o speculație inversă, extrăgînd adică trăsăturile momentului istoric din formele literaturii care se scrie astăzi. În literatură, în artă în general, post-modernismul înseamnă dispariția structurii, a coerenței și sensuui, triumful juxtapunerii în dauna construcției, al citatului și copiei în dauna inovației, al vîdului emoțional și plictiselii în dauna sentimentului, al spunerii în dauna comunicării. Toate sînt trăsături distinctive care, transferate în domeniul geopoliticului, nu pot duce la altceva decît la ideea **dispariției oricărei structuri.** În ciuda Maastricht-ului, a conferinței de la Rio, etc. etc.

Trăim, ori am trăit, ori urmează încă să trăim un fel de... ev-mediu ? După care ar putea să vină, mai tîrziu, cît de tîrziu, și Renașterea.

Mihail Oprea

horia gârbea

STATICA

dragul meu scriitorii despre care îmi
vorbești au fost și ei oameni ca mine
sau ca tine încearcă deci să-ți scrii
singur cărți și apoi citește-le.
jules renard
să facem mai mult cu mai puțin
buckminster fuller

unu. prefață

asociez acesei dansatoare carcasa
de tablă
a mașinii de egrenat bumbac
nu se întîmplă deocamdată nimic
ies în stradă reintru
cărțile mi le scriu singur tablourile
mi le pictez
și muzica mi-o lălăi singur cît briciul
glisează
pe mutra tot mai conștientă de sine
în acest fel sînt liber în raport cu arta
pe care o asociez cu o dansatoare
pe care o asociez la rîndul ei cu o
cutie de carton
ambalajul unui televizor vechi

sînt deci folositor mie însumi dar
nu se întîmplă încă nimic important
numai stelele de zinc
din vitrine îmi acordă simpatia lor
mă reflectă cum merg nesigur
înainte
(geometria mai ieftină ca materia)
înainte
zeități aeriene comprimate în
corpul pompelor de condiționare
se expulzează — vals — și recompun
cubul de atmosferă din jurul meu

asociez acestei dansatoare o
insectă de aer invizibilă
reperată numai prin simțul comun
al artei
care se repede în carcasele mașinilor
cu valțuri
în bilele morilor de concasat
să moară acolo blocîndu-le

asociez acestei femei
o conductă cu aer cald
vaporii locomotivei care șuieră
de la ana la casablanca
scriindu-se în istorie pe sine

doi. plăcuță de frînă

— domnule profesor povestiți-ne
o anecdotă din viața dumneavoastră
— cînd făceam armata eram cam gras
scîndurile au cedat și m-am pomenit
în latrină
colegii viitori savanți și ei m-au
poreclit rahatus

aloi intervine plăcuța de frînă
puțin uzată dar încă
merge la stop manechinele de pe
bancheta din spate alunecă
atingîndu-ne ceafa

murim domnilor din cauza
efectului de seră
planeta știți
murim domnule din cauza
radioactivității știți
planeta vegetația izotopii

cadrul este perfect
o urmă despicată de
copită despicată
o aripă de
vietate simbolică

de ce nene de ce
planeta băiete
ozonul vegetația
izotopii

un corp finit
din molecule finite
din atomi perfect delimitați
asupra lor intervine
caldă încinsă plăcuța de frînă

apoi anotimpurile se rotesc
se blochează scurt și privirea
se-ndreaptă spre viitorul impenetrabil
ca un sex de păpușă

trei. contra-recontra

rontăie omida
rontăie castorul

încă o dată geometria
mai ieftină ca materia
mai subțire
— ce faci mărite domn
— eu bine bine

și peninsula stă
se coclește

să facem dintr-un lemn un arc subțire
să-i punem o săgeată subțire să-i
întindem o coardă fină de tot
nevăzută
să inventăm focul (apa piatra)

Moartea prin apă
moartea prin foc
moartea fără apă și foc
nimic mai subțire
mai fin nevăzut decît noi
noi ăștia

aerul țîșnind orizontal
de sub aripi de drossofila
net — un prinț răzbunîndu-se

nu pot sau poate nu vreau
sau poate nu știu
sau poate nu intru nefiind geometru
ci numai arcul
pe care se rotesc filele
calendarului gastronomic

rontăie hîrciogul
rontăie pîrșul
să facem totul **să facem**
un turn care să ajungă
pînă la cerul cel mai apropiat
și restul va rămîne
o chestiune tehnică

patru. despărțirea de cititor

acele insecte care umplu sertarele
și biziitul lor ajunge pînă la cer
deformat de efectul de masă
un clipocit
(păsări pe lacurile unor stele vecine)

zgomotul arcurilor întinse care
nu mai pot rezista
orașul nostru atrăgător casa
noastră cea
drăguță și sertarele ei pline de
zumzet
atlantida tîrîndu-se pe uscat

e timpul să ne despărțim de cititor
să-i spunem frumos pa
cu bine domnule
să ne vedem
sănătoși de treburile noastre
să ne scriem singuri cărțile de care
avem atîta nevoie amîndoi

să ne distanțăm
și fișia de aer inecăcios dintre noi
se va întinde cît tragem
ca bretelele plesnindu-ne umerii
întăriți de povara răspunderilor

nici o grijă prietene
totul se va termina cu bine
eroii se vor căsători între ei
pînă la adînci bătrînețe
și arcurile deși întinse pînă la capăt
vor rezista multă vreme

el: **crezi c-o să meargă**
eu: **sigur totul e pregătit**
el: **și totuși**
eu: **n-ai nici o grijă e perfect**
el : **ei atunci asta-i**
eu: **asta e la revedere**
el: **salut**
stau la capătul liniei
și tramvaiul vine ia curba
se oprește chiar în dreptul meu

ușa e chiar în dreptul meu.

despre...

Alt arab românizat

După Rached Elias Daoud, care debuta acum cîțiva ani cu o plachetă la „Junimea", Salah Mahdi este al doilea arab care-și încearcă puterile direct în românește. El a scos, la „Casa de editură Pleiade" (Satu Mare, 1992), un elegant volum — **Căderea stelelor în Babilon**, prefațat de George Vulturescu și îngrijit de Daniel Corbu. Aceste tentative trebuie considerate mai întîi ca semne ale fascinației pe care româna o poate exercita și abia apoi ca performanțe lirice. E greu de spus cîte din stîngăcii și naivități se datorează handicapului lingvistic și cîte țin de programul sensibilității și de conceptul poetic. Cu siguranță că acest handicap trebuie luat în seamă ca un element de greutate în chimia poemului. Nu atît în linie gramaticală, de bine, de rău rezolvată, cît în ce privește accesul la imaginar și la expresivitate, la polisemie și conotativitate. Căci, deși scrie fluent și merge chiar pînă la ireproșabil, Salah Mahdi folosește, totuși, o română de tranziție, dispusă uneori la gafe („Poți să-mi spui / Ce nu poate să-mi spună nici versurile mele" ?). Prefațatorul ne asigură că Salah Mahdi n-a aceeptat nici o colaborare, voind să cîștige singur pariul și să dea un document al stadiului său românesc. Asemenea sminteli însă — foarte rare, ce-i drept — țineau de minima asistență. Ele nu puteau afecta orgoliul autorului și e păcat că au scăpat celor doi poeți care au privegheat apariția cărții. Din cîte ne spune George Vulturescu, Salah Mahdi, născut la Babilon în 1955 și format la Cluj în anii '80, ține, cronologic, cu generația noastră optzecistă. Dar nimic din poezia lui nu s-a contaminat de spiritul acesteia. În cît aparține de poezia română, tînărul poet arab e un retardat și el face puțină concurență congenerilor, rămînînd atașat de o vîrstă mai sentimentală și mai sensibilă a poeticului. Moștenirea arabă a potențat, firește, și ea acest atașament, păstrînd cuvîntul mai aparoape de inimă.

Sensibilitatea este, de altfel, marca eminentă a tuturor poemelor, clădite toate pe o temelie elegiacă alcătuită din doruri și nostalgii. Nostalgia originii, a ținuturilor natale, dorul de mamă și cortegiul de tristețe al pribeagului sînt note cunoscute cititorului român, hrănit și el din belguș cu aceste teme mișcătoare. Nici tendința de a mitologiza amintirea și spațiul de baștină nu-i sînt străine, ca și exercițiul de a exorciza frustrarea. Salah Mahdi îi dă, însă, șansa de a retrăi aceste nostalgii într-un climat exotic. Decorul proiecțiilor regresive nu mai e spațiul mioritic, dominat de falnicul stejar, ci universul arab, cel ce coagulează nostalgiile în jurul palmierului. Dar circuitul sentimental care-l leagă pe Salah Mahdi de Babilon nu e, în esență, altul decît cel ce-i lega pe ai noștri de plai. Poezia se îmbibă de alean și ea își transpune lacrimal sensibilitatea ascuțită de absență : „Lîngă Babilon s-au urcat primele cuvinte către cer / și prima care a cules florile din inima mea / era lîngă Babilon. (...) Lîngă Babilon au căzut cuvintele mele rănite / Lîngă Babilon mă așteaptă mama în neștire / și inima mea rănită. (...) Lîngă Babilon a rămas mama mea dulce și străinătatea tristă..." **(Căderea stelelor în Babilon).** Cantilena pribeagului, a dezrădăcinatului descîntă numele baștinii, mutînd patria într-un cuvînt mereu invocat și legănat în memorie. Fondul elegiac al poemelor lui Salah Mahdi constă chiar în drama acestei substituiri și transpoziții : amintirea luînd locul patriei, cuvintele locul mamei. Acesta e registrul lacrimal și duios al poetului, consistent, dar nu singurul.

De fapt, adevăratele sale performanțe nu țin de acest registru, prea înecat în lacrimi pentru a permite cuvîntului o marjă de trasfigurare. Ele vin tot pe linia sensibilității, dar rezolvă, de această dată, într-o expresivitate delicată ce topește senzualitatea în rafinament. Sînt prestații de bijutier ce lucrează în materii imponderabile. Coarda orientală a poetului vibrează aici cît se poate de cristalin, scoțînd sunete ce se pierd în propriul lor ecou. Salah Mahdi captează în versuri fragile o candoare fulgurantă, sedus de o caligrafie suavă a lumii. Poemele se transformă în mici clinchete argintii, apelînd nu numai la frăgezimea cuvîntului, dar și la ingenuitatea și imaterialitatea lumii. Caligrafia scoate poemul din zodie nostalgică, transformînd elegia într-o grațioasă elevație a candorii. Dacă semnele „exilului" reapar și în aceste epifanii ale fragilității, încărcătura lor se dovedește pură suavitate : „Un nor a cerut azil / în patul meu / dar dimineață a crescut un rîu / de flori", „Cum mă uit în ochii tăi / văd mereu / luna plutind / în adîncul lor". Asemenea prețiozități ce trăiesc din grație și gingășie răsar mereu sub pana lui Salah Mahdi. Ele proliferează, oarecum slobode și chiar încurajate, în poemele erotice sau în cele ce cîntă fervoarea poeticii. Dar nu lipsesc nici din celelalte, întreținînd cu suavități un discurs mai brutal sau manifest sentimental. Recurența lor arată că poetul se subestimează în calitate de caligraf și că-și cedează prea ușor vocația altor tentații. Căci dincolo de această linie feminină ce se scaldă în roua delicateții, Salah Mahdi e tentat adesea de o atitudine mai bărbătească, mai europeană. El asprește atunci versul și ține să se angajeze în dezbaterile contemporane, măcar atît cît îi permite religia poeziei. O religie ce-și postulează candoarea și care e, întotdeauna, recriminatoare. Dar versul său de atitudine n-are vehemență și, în orice caz, mai puțină decît i s-ar cuveni. Un delicat nostalgic. Salah Mahdi e o promisiune ce merită considerație.

Al. Cistelecan

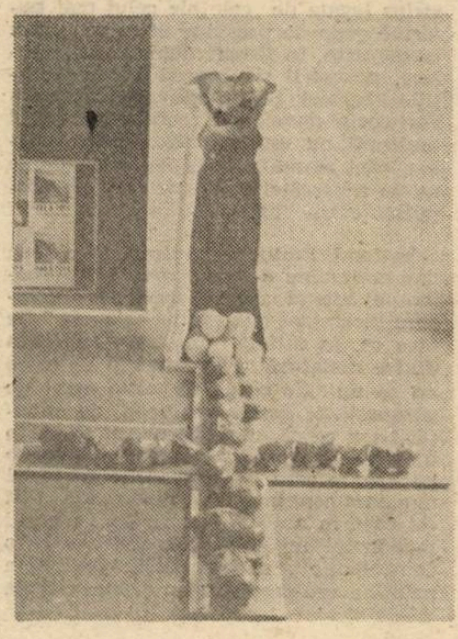

„Contimporanul“ lui Ion Vinea

La 3 iunie 1922, Ion Vinea scotea la București primul număr al revistei **Contimporanul**, considerată azi drept cea mai autentică revistă românească propriu-zis avangardistă. În spațiul temporal al unui deceniu cît a apărut, această publicație insolită a operat cea dintîi modernizare sincronică pe plan continental a literaturii românești, imediat postbelice ; vorbim de primul război mondial.

Contimporanul deși în primul an de apariție era definit ca „revistă democratică și umanitară“ se înscria într-o zonă estetică dincolo de simbolism. E interesant de notat că Ion Vinea face de la început precizarea că revista pe care o conduce nu continuă, ca ideologie și orientare estetică, **Contemporanul** gherist, ce apăruse la Iași între 1881 și 1891.

Al doilea an de apariție a revistei marchează și o accentuare a caracterului avangardist pe plan estetic. Se răresc articolele politice și se scriu mai multe articole literare. Ion Vinea definește (în nr. 28 din 27 ianuarie 1923) modernismul lui Adrian Maniu, iar Tudor Arghezi semnează **tablete** vitriolante la adresa moravurilor contemporane. Despre arta lui Arghezi scrie B. Fundoianu : „Toată poezia de la Coșbuc încoace s-a găsit brusc pusă sub interdicție și mutată la sanatoriu“... (nr. 29, 6 febr. 1923).

Se publică reproduceri după Brâncuși, Prampolini și Arhipenco, colaborează pictorii Maxy și Lucia Dem. Bălăcescu, iar Hans Richter scrie în nr. 37—38 (1923) despre pictura neocubistă (=constructivism). Se traduce (în nr. 39—40) o **trisinteză dramatică** de F. T. Marinetti. Leonce Rosenberg, directorul revistei **l'Effort moderne**, din Paris, încearcă o conciliere paradoxală între modernism și tradiție **(Cubism și empirism)** : „Fiecărei mari epoci a umanității îi corespunde un aspect nou al tradiției. A crea înseamnă să produci cu ajutorul legilor vechi o unitate nouă“.

Un moment important în evoluția avangardistă a **Contimporanului** e traducerea și publicarea unui articol de F. T. Marinetti **(Sensibilitatea futuristă)** în care se cere distrugerea sintaxei și punerea cuvintelor în libertate ; în acest articol sînt reproduse fraze întregi din **Manifestul tehnic al mișcării futuriste**, din 11 mai 1912, în care inițiatorul mișcării declară deschis că a creat „lirismul esențial și sintetic, imaginația fără șir și a pus cuvintele în libertate“. În nr. 96—98 din 1 ianuarie 1931, Alexandru Marcu traduce reportajul lui Marinetti **Incendiul sondei de la Mareni.**

Ca un comentariu indirect, Ion Vinea declară, la rîndul lui : „Așteptăm pe inspiratul de mîine, care să iasă din izolarea balcanică de pînă acum și să producă în cadrul unic al culturii universale“. **(Premergătorii).**

Un întreg număr (76, mai-iunie, 1927) este închinat modernismului lui Tudor Arghezi. Maestrul, la debutul editorial (de curînd apăruse volumul **Cuvinte potrivite**) este privit ca un deschizător de drumuri, ca cel mai mare avangardist român. În întîmpinarea volumului, se întreprinde aici **o anchetă** la care răspund scriitori mai mari sau mai mici, mai moderniști sau mai puțin moderniști ; astfel Claudia Millian consideră lirica angheziană drept o **poezie pură**. Numai cu 2 ani mai înainte abatele Brémond inventase termenul, prin celebrul său discurs de la Academia franceză. Arghezi e un premergător, scrie Octavian Goga. „Și este unul care legitimează prin scrisul său fanatismul meu...“.

„Arghezi restaurează miracolul“, scrie Tudor Vianu. Pentru pictorul Marcel Iancu, „poetul este cel mai nemărturisit modernist“. Perpessicius afirmă că este „cel mai mare poet de la Eminescu“. Comparația cu Eminescu o mai făcuseră N. D. Cocea (oral) în 1912 și Felix Aderca (în scris) în 1926.

În același număr Paul Morand, ambasador al Franței la București, elogiază pe Brâncuși : „Cu Brâncuși suntem la limita extremă a purității“. De altfel, dezbaterile despre plastica avangardistă au loc aproape în fiecare număr : Milița Pătrașcu scrie despre Sonia Delaunnay (nr. 27, 1 martie 1928), Marcel Iancu despre Le Corbusier (nr. 80, 26 martie 1929) sau despre Brâncuși : „Opera lui Brâncuși uimește pe cel ce vine în fața ei curat și credincios ca la o întîlnire cu minunile lumii“ (nr. 83, 23 oct. 1929). Brâncuși este o temă permanentă a revistei. Un număr întreg (52, ianuarie 1925) fusese consacrat lui Brâncuși. Se publicaseră articole de Marcel Iancu și Milița Pătrașcu, se reproduseseră articole din presa străină, se publicase o fotografie a atelierului din Paris.

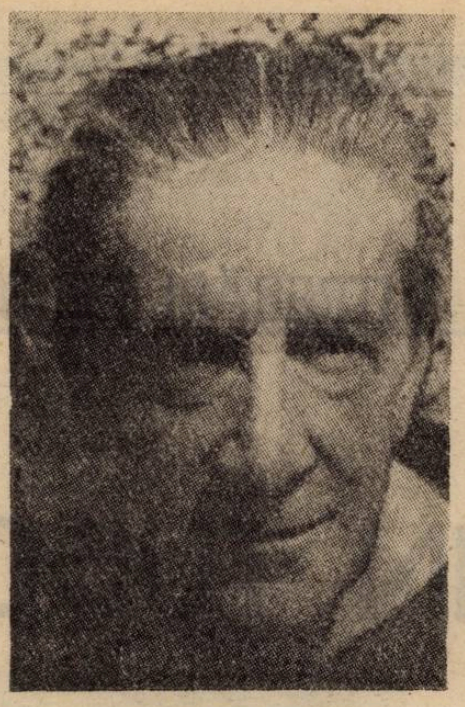

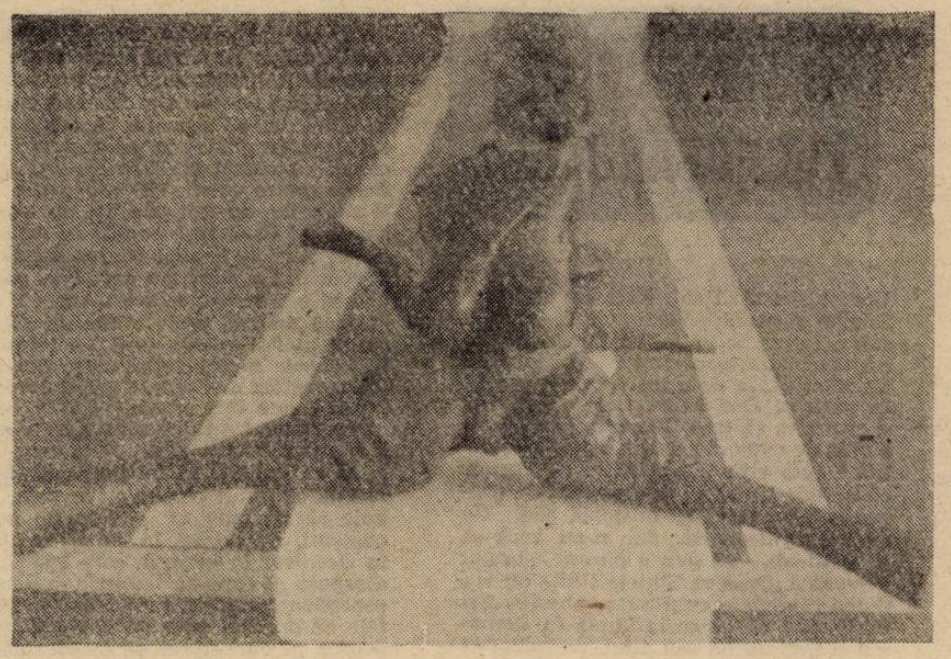

Într-un număr (99 din septembrie 1931) se publică un articol al lui Le Corbusier despre „Formele noi ale artei plastice“.

Despre arta abstractă semnează un articol Hans Arp (nr. 101, dec. 1931). Deși revista publică textul lui Arp ca un manifest, textul nu este o premieră în publicistica românească. Lucian Blaga publicase cu patru ani mai înainte, în revista **Lamura**, un studiu despre artă abstractă, pornind de la o carte a lui Worringer.

Agitația avangardistă, concepută la modul polemic este susținută mai ales prin articolele lui Ion Vinea.

Articolele sale despre Urmuz sunt pledoarii pentru avangardism : „Urmuz e un năzdrăvan care se ia la ceartă cu natura și creează alături de ea și în pofida legilor ei. Opera lui Urmuz e răspunsul ironic al omului la ironia universală“. (nr. 45, 1924). Deși a recenzat în **Contimporanul** pe clasici (Caragiale), deși a scris cu înțelegere despre stampele lui Ion Pillat din volumul **Pe Argeș în sus**, Vinea publică în aceeași revistă (nr. 46, 1924) un violent **Manifest pentru tinerime** în care se îmbracă în uniforma dadaiștilor : „Jos arta că s-a prostituat ! Poezia nu e decît un teasc de stors glanda lacrimară a fetelor de orice vîrstă. Teatrul e o rețetă pentru melancolia negustorilor de conserve. Pictura, un scutec al naturii, întins în saloanele de plasare. Sculptura, știința pipăirilor dorsale. Vrem minunea cuvîntului nou și plin în sine ; expresia plastică, strictă și rapidă a aparatelor morse... Să ne ucidem morții“.

Prin articole teoretice, dar, spre deosebire de celelalte publicații avangardiste, prin texte literare de excepție (Ion Barbu, Tudor Arghezi, Tristan Tzara, B. Fundoianu, Ilarie Voronca și desigur, Vinea) **Contimporanul** poate fi considerat cea mai complexă și serioasă revistă literară a avangardismului românesc.

Se poate spune că fermentul catalizator pe plan estetic al revistei a fost Ion Vinea, cunoscător al modernismului occidental, dar avînd la bază și o solidă cultură clasică. Deși ca teoretician trebuie să i se recunoască agitația aproape dinamitardă pentru o nouă artă, opera sa propriu-zisă (poezia și proza) îl definește în istoria literelor române moderne drept un **avangardist moderat.** După 1925, deci după ce André Breton publică al doilea manifest suprarealist, Vinea ajunge la o concluzie aproape sceptică asupra ideologiilor iconoclaste, în esență dadaiste, ideologii esuate, din păcate numai într-o revoluție a lexicului. Ideile lui Vinea coincid pînă la un punct cu ideile estetice ale lui André Breton, în polemică acerbă cu Tristan Tzara în cadrul „Congresului spiritului modern de la Paris“, din februarie 1922. Vinea propunea o continuare a avangardismului naiv printr-un avangardism al sensibilității poetice. Vinea nu neagă rolul acțiunilor violente, de ruptură, în anumite stadii ale revoluției estetice, dar nu le admite decît rolul socant, cerîndu-le să devină **fenomene de creație**, după bombardamentele frumoase, declanșate ca manifeste poetice.

Mijloc de comunicare cu modernismul internațional, agitația estetică de acum 70 de ani din **Contimporanul** a făcut din Vinea un personaj al epocii sau, după expresia lui Eugen Ionescu, din **Journal en miettes**, un Prinț al poeților.

Emil Manu

Inima, cicatrice bătrînă

În volumul de poeme al scriitorului Nicolae Neagu, intitulat **Exerciții de-a muri** (Editura Eminescu, 1991), definitoriu pentru stilul cărții ni se pare a fi postmodernismul caracterizat de insolitarea asociațiilor cu efectul unei perspective ludice. Se desenează continuu și dinamic o lume absurd-comică într-un cîmp imaginar fertil.

Desigur, poetul își cunoaște atît vocația cît și meșteșugul, și, ca atare, el **inscenează** hazardul supraveghind, de fapt, exprimarea unei idei lirice : mecanismul de insolitare a asociației este orientat de autor către reflectarea consecventă a unei trăiri. Intenția captării intelectuale și afective a cititorului, despre care Nicolae Neagu știe, după Baudelaire, că este un „ipocrit lector“, „semenul și fratele“ său, trădează ispititoarea cordialitate auctorială.

Poemele încep, în general, cu o promisiune care tentează lectorul să intre în labirintul unui mozaic comico-absurd, în care prin insolitarea asociației se forțează deschiderea textului spre o multitudine de lecturi : „E neantul între mine / și-ntre ei. / Am vrut să spun / că grăunța de-ntuneric / prinde rădăcini și lese, / de pe marginea de oameni / amețită ca un tun / o prăpastie ne pune / gînduri noi pe vechi adrese.“ **(Eu te mîngîi / tu mă mîngîi !).** Formula mozaicală se înscrie pe meridianul unei lumi răsturnate în perspectivă ludică: „Înc-o dată noaptea culcă guguștiucii, / vechi alcoolici palizi clatină statui, / recunosc că foarfeci tund, pe loc uitucii / și-i livrează-n tufe amorțiți și șui / dar, desigur, orice groapă e permisă, / între șase ziduri mori de mucegai / mai contempli molii puse-n recipisă / pe huluba iernii separînd doi cai“ **(Între șase ziduri).** Agresive cu bun efect, imaginile concrete sugerează în panorama surprinsă lumea ca teatru în varianta colorată a bîlciului privit cu amuzament detașat, deși ascunde, în ultimă instanță, gravitatea unui sentimental disimulat, fiindcă Nicolae Neagu se autodefinește asumîndu-și emblema, prin excelență afectivă, a inimii : „sînt un cord făcînd penumbră“ — mărturisește poetul. În viziunea unui melancolic cu program hedonist, tema lumii mirabile se raportează la același motiv al afectivității în formula particulară care presupune exercițiul sensibilității acute : „Plouă egal (ca să vezi !) pe capacul / containerului cu vise menajere / încîlcit precum lumea, / materia se înclină ceremonios / ideii de floare de cînepă / și cum stau, cumpătat, / inima, cicatrice bătrînă, / bate cu adorare“ **(Inima, cicatrice bătrînă).** Resorturile scepticismului și gravității subliniază tiparele existenței ca forme de frustrare printr-un implacabil ritual. Convenția biografiei limitate de condiția umană impresionează îndeosebi în cazul motivului erotic : „Vorbele (tăceri cu sunet !) / spun de-o dragoste cu puști / măcinînd de-a latul urbei pozele esențiale / eu te mîngîi (tu mă mîngîi !) / și nădejde trag că-n cuști / pe tavanele cu îngeri / mor, scîrbite, lungi rafale.“

De altfel, ca expresie dinamică a vieții, erotica pare să dețină primul loc în ordinea tematică a volumului. În numeroase texte se schițează scenariul unei secvențe erotice prin excelență grațioasă. Îndeosebi în perimetrul acestui motiv poetul stăpînește meșteșugul contrafacerii universului printr-o insolitare îmblînzită de coordonata ludicului armonios : „Într-adevăr, / mi-am dat seama, / tu mă priveai cu ochi de mirare / într-un **raccourci** sfîșietor, / o duzină de îngeri (de turtă dulce !) / mă priveau la rîndul lor, cu blîndețe / prin pupile de cerneală, / de tuș, / de semințe de mărgăritar, // aș fi zis că beneficiez / de o îngăduință supremă (ca plînsul !)“ **(Aș fi zis).** O delicată nuanță de stranietate înnobilează, uneori, gestul erotic. Autorul estompează liniile în beneficiul unei fericite ambiguități : două personaje difuze sînt aruncate în lumina schimbătoare a erosului pentru a susține dialogul unei tensiuni lirice **(Și mă uit, mă uit la tine, Sînt demult nesigur, Ah ! ce vremi tinjim, Atît voi face** etc.).

Nicolae Neagu își desfășoară posibilitățile cu elegantă discreție. Astfel, o idilă modernă, în care ușoara stranietate ia o nuanță hieratică, ne dezvăluie potențialul liric deținut de autor într-o remarcabilă organizare a textului: „Ne regăsim, / din nou, unul alături de celălalt / pe pragul ușii abia deschise. // Reflexe de văpaie somnoroasă / joacă în clanța albă, ca iarna, / noi intrăm unul după altul / în încăperea cu miros de ambră, // «bună seara» rostesc, / între frontierele de candel / și pe imperiul fără contur, ca o întristare imensă, / tu vii de departe-foarte, / nepămînteană și te așezi...“

Înscenarea insolitării, ludicul armonios, hedonismul programat într-o viziune care apreciază grația, deținută, de altfel, structural de autor, surprinderea dinamismului existenței ca manifestare de performanță a vieții ne revelă **Exercițiile de-a muri** ale poetului Nicolae Neagu ca atractive „exerciții de-a trăi“ ale cititorului într-o carte de poezie întru totul recomandabilă pentru lectură.

Mariana Ionescu

13 ÎNTREBĂRI PENTRU...

DORIN TUDORAN

INTERVIURILE LUCEAFĂRULUI

1. Domnule Dorin Tudoran, deşi cortina de fier a căzut, prin România sînteţi văzut destul de rar. Ce vă împiedică să veniţi mai des ?

Dorin Tudoran : Cred că răspunsul este foarte simplu. Faptul că eu am o viaţă normală şi regulată, ca tot omul, într-o altă parte a lumii, nu-mi permite să călătoresc atît de mult cît aş vrea. Nu e vorba de transport, de preţul acestuia ci, ca mai tot românul, muncesc. În ceea ce priveşte partea a doua a întrebării dumneavoastră, motivul pentru care nu vin prea des în România nu este pentru că lucrurile nu merg prea bine aici, fiindcă, de cîte ori am venit cu familia mea, nu am venit ca turist sau în vizită, ci am venit ca să văd dacă mai pot ajuta cu ceva confraţii.

2. Trăind mai mult în afara ţării puteţi avea o privire mai obiectivă asupra schimbărilor de la noi. Se poate vorbi de schimbări reale sau numai de o mişcare de interese la anumite niveluri, ba chiar, am putea spune, în contextul socio-politic european ?

D. T. : Foarte mulţi prieteni de-ai mei au fost nedumeriţi, unii dintre ei chiar întristaţi, cînd scriind un editorial, în una din reviste, pe care o scot în America, imediat după decembrie '89, semnalam că, cel puţin pentru unii dintre noi care trăiam în afara României, era destul de limpede că în România nu avusese loc neapărat o Revoluţie, că, foarte curînd, interesele celor care au ieşit pe stradă în mod spontan, deci legitimitatea lor va intra în conflict cu interesele acelor grupuri de putere care, din spatele nemulţumirii oamenilor, au încercat să preia puterea şi, de fapt, au şi luat-o. Nu se poate nega că în România nu s-au produs modificări. Problema este în ce sens s-au îndreptat aceste modificări. Din păcate, eu nu pot spune decît că, în România, nu s-au produs evoluţii ci involuţii. Societatea nu arată, neapărat, mai bine decît înainte şi cred că nu în mod surprinzător. Iată un lucru la care noi nu ne-am gîndit, nici cei din afară nici cei care trăiesc în ţară. Noi sîntem, vrem nu vrem, produsele unui sistem de care am vrut să scăpăm. Fie că unii au fost împotriva acestui sistem, fie că unii au pactizat cu el, pînă la urmă sistemul ne-a manevrat pe toţi. Gîndiţi-vă că noi sîntem născuţi după război, nu putem fi altceva decît ceea ce ce a produs acest sistem. Este foarte greu ca omul să se lepede de ce este rău în el şi să devină mai bun. Deci, tot acest marasm social era, într-un fel, previzibil. Sigur că sînt fenomene, întîmplări care te pun absolut pe gînduri, şi că aici, jocul de interese ale celor care vor să rămînă la putere îşi pune o amprentă teribilă.

3. America, locul unde trăiţi acum, nu s-a prea entuziasmat de euforia noastră balcanică, rămînînd multă vreme într-o expectativă suspectă. Avea motive serioase să aştepte limpezirea apelor sau cunoştea mai bine decît alţii fenomenele est-europene, în mare parte, o păcăleală de zile mari ?

D. T. : Cînd America se amestecă din primul moment într-un loc sau altul din lume, este condamnată chiar şi de prietenii ei şi numită „jandarmul mondial". Cînd este mai precaută şi refuză să se implice din primul moment în desfăşurarea unor evenimente, lumea spune de ce nu se amestecă. Din datele pe care le am vă pot spune că, din păcate, pentru România, la sfîrşitul lui decembrie '89, chiar începutul lui ianuarie '90, în America a existat un entuziasm extraordinar pentru România, un interes formidabil. Dacă mîine, dl. Iliescu şi amicii săi, foşti, ca dl. Petre Roman şi ceilalţi, vor putea fi judecaţi sub o formă sau alta, un punct din acest rechizitoriu posibil ar fi faptul că au ratat şansa de a introduce România în sufletul Occidentului, în mod real, şi mai ales să facă România foarte credibilă, de exemplu, într-o cancelarie politică cum este Washington. Aş spune că Statele Unite au fost extrem de precaute să vadă ce se întîmplă aici. Nu s-au ţinut deoparte, dar n-au vrut să fie criticaţi. Vă dau o părere absolut personală. Cred că Statele Unite nu vor putea rămîne în continuare absolut distante faţă de ce se întîmplă în România şi într-un fel sau altul, va trebui să opteze pentru un partener de discuţii aici. Firesc, dincolo de ce vă spun eu, ca particular, pot exista interese de toate felurile pe care eu nu le pot controla şi nu e bine să le comentez atîta timp cît nu le ştiu.

4. Presa de peste ocean pare, de multe ori, mult mai informată decît cea de la Bucureşti. Ce credeţi că a dezvăluit ea în plus faţă de gazetarii noştri ? A pregătit cumva opinia publică într-un anumit fel, pentru a orienta problemele reale ale estului capitalizat, sălbatic ?

D. T. : Există o deosebire fundamentală între presa cu care am fost obişnuiţi şi presa anglo-saxonă în primul rînd. Chiar astăzi, dezastrul presei româneşti este că nu respectă una din condiţiile ei fundamentale : să informeze. În presa românească găseşti foarte multe comentarii. Fiecare om care scrie îşi dă cu părerea. Aproape fiecare articol are pretenţia de a fi editorialul revistei sau al ziarului. Citesc un ziar românesc şi am impresia că din 20 de articole 15 vor să fie, de fapt, editorialul. Ce a făcut presa occidentală şi cea americană n-aş putea să spun că a fost strălucit. Dar, păstrîndu-şi firea şi informînd, a ajutat mai mult cititorul să înţeleagă ceea ce se întîmplă şi mai puţin să-l influenţeze în vreun fel. N-aş putea spune că presa americană este „la înălţime" în ceea ce priveşte problema est-europeană, deşi există cîteva organisme de presă foarte bine informate. Chiar în acest timp se află la Bucureşti unul dintre cei mai buni gazetari, care scrie şi o carte despre România. A publicat de altfel o serie de articole în care realitatea românească era foarte bine descrisă. Deci, ce cred că are bun presa americană în acest moment este faptul de a-şi fi creat o reţea de corespondenţi, care ştiu să relateze în mod obiectiv, despre ceea ce se întîmplă aici. Firesc că, uneori, nu înţeleg toate detaliile, firesc că, uneori, mai greşesc nume de oameni sau localităţi, dar aş spune că aceşti oameni încearcă să descifreze care este într-adevăr destinul particular din România, în contextul zonei respective.

5. Dumneavoastră, artiştii, oamenii de cultură care trăiţi în America, prin ce-aţi contribuit la relevarea unei imagini exacte a României în lume ? Ce şanse aveţi pentru a fi convingători ?

D. T. : Pentru cei care au vocaţia să pledeze întru adevăr, pentru cei care au vocaţia să stabilească un contact real, fie cu autorităţi occidentale, fie cu mediul oamenilor de presă au existat ani foarte duri, în sensul că regimul lui Ceauşescu a fost extrem de inteligent în a-şi crea echipe întregi care să dezinformeze. Raportul dintre realitatea din Româna şi modul cum părea ea prezentată în străinătate era aşa de mare încît citind ce se scria despre România în afară aveai senzaţia că ceea ce se scria nu se gîndea în aceeaşi ţară pe care o cunoşteai tu. E foarte greu, cînd foarte multe puncte de informaţie din Washington au fost păcălite de propaganda lui N. Ceauşescu atît de profund, să vii şi să le explici pentru a înţelege adevărul. De pildă, eu am venit pentru a face o revistă precum „Agora", care să facă un pod peste prăpastia dintre cei de aici şi cei din ţară. La început a fost foarte multă neîncredere din partea colegilor mei americani spunînd că nu se poate face nimic. Există foarte mulţi oameni care consideră că şi acolo sînt foarte mulţi gazetari şi care pot ajuta la creionarea imaginii României, deşi nu au nimic comun cu aceasta. Trebuie să recunosc că sînt foarte puţini oamenii, nu numai în America dar şi în Occident în general, care trăiesc în diaspora şi care au uneltele necesare, profesional-morale, au accesul la punctele de decizie, unde să poată să vorbească în cunoştinţă de cauză despre România. Aşa cum în România toţi oamenii se pricep la fotbal, se pare că toţi românii din diaspora se pricep la ce se întîmplă în România, chiar dacă unii dintre ei, pînă în decembrie 1989, cînd îi căutam să semneze un protest, să se solidarizeze cu o atitudine, spuneau „eu am plecat de mult din România, nu mă mai interesează". Este un fenomen foarte întristător. După decembrie 1989 mii de oameni care nu mai voiau să audă de ţara lor, au devenit specialişti la ceea ce se întîmplă în România. Este evident că ei continuă să facă erori, fiindcă atîta timp cît nu te-ai interesat şi n-ai păstrat un contact, este foarte greu ca după atîta timp de absenţă să poţi înţelege ce se întîmplă acolo. Deci există, ca peste tot oameni care acţionează în cunoştinţă de cauză şi oameni care acţionează mai mult din bunăvoinţă dar foarte puţini profesional. Şi a treia categorie sînt oamenii care, în continuare, lucrează pentru dezinformarea foarte bine plătită de puterea din România.

6. Rolul pe care l-aţi jucat, de disident autentic, şi în acelaşi timp de creator care n-a rămas indiferent într-un regim totalitar v-a conferit o anumită credibilitate. Cum mai sînt creditaţi opozanţii regimului totalitar ?

D. T. : Aş putea spune că înregistrăm o dramă, dacă nu chiar o tragedie în toată Europa răsăriteană, mă refer la ţările foste satelite ale Imperiului Sovietic. Se poate constata destul de uşor că oameni din nucleele totalitare, sînt astăzi, încet, încet dar sigur, marginalizaţi de noua clasă politică apărută, care-şi închipuie că este mult mai pragmatică şi poate veni cu soluţii mult mai realiste. Lucrurile trebuie judecate de la caz la caz. În România, a apărut această nouă clasă politică, oameni despre care noi nu ştiam nimic. Pe de altă parte, trebuie să recunoaştem că foarte mulţi foşti opozanţi, după eliberarea acestei ţări, sub o formă sau alta, nu s-au dovedit foarte buni administratori şi nici foarte buni oameni politici. Spre a reaminti ce anume spunea Mihail Sadoveanu la deschiderea şcolii de literatură, „din această şcoală vor ieşi scriitori toţi cei care au intrat". Şi aici lucrurile stau la fel, adică au foşt oameni care au făcut opoziţie în toate aceste ţări care pot acuma să se dovedească foarte buni administratori cum sînt foarte mulţi alţii care nu-şi găsesc locul real, nu au vocaţie pentru politică. De acest lucru profită noile puteri care nu au nici un fel de interes să admită că înaintea lor au existat oameni, centre umane care chiar au făcut ceva să submineze puterea totalitară.

7. Deocamdată, România nu poate ieşi nici în Europa şi nici în lume cu altă valoare în afară de cea culturală. Ce credeţi că interesează occidentalul familiarizat foarte puţin cu arta şi cultura noastră ?

D. T. : Eu însumi am crezut ani de zile, din păcate pentru România şi pentru creatorul de artă român, că situaţia ar fi fost aşa. Nu mai cred. Mă îndoiesc destul de mult că singurele valori cu care România ar putea pătrunde ar fi cele culturale. Haideţi să ne uităm la culturile europene. Ele sînt culturi mari, culturi care-şi sînt lor însele suficiente. Foarte greu se pătrunde şi acum cu actul cultural în astfel de culturi occidentale. Ce s-a întîmplat a fost, de pildă, că înainte de '89, cine pătrundea şi reuşea să aibă un oarecare succes, poate chiar şi mare, din ţările Europei de est, era direct reperat ca reprezentînd tot politicul. De exemplu, cineva îmi spunea la New York, cu ani în urmă, dragă Dorin, dacă tu ai fi venit din altă ţară, din Rusia sau din Polonia, editorii ar fi sărit pe tine să-ţi publice cărţile. Cine să dea doi bani pe un autor care iarăşi, vorba lui Sadoveanu, vine dintr-o ţară „care este locul unde nu se întîmplă nimic". Cred că astăzi produsul cultural românesc ar avea mai multe şanse să se impună pe piaţa occidentală în măsura în care şi politic şi economic şi social România poate să fie luată în seamă din ce în ce mai mult. Singur produsul cultural nu are nici o şansă. Este nevoie de un mic miracol să vezi doar un produs cultural, făcîndu-şi cale de unul singur.

8. Unii din scriitorii noştri refugiaţi n străinătate s-au întors în ţară. Cei mai mulţi au rămas acolo unde i-a găit Revoluţia. Vorbind de cei din urmă, le ce credeţi că ezită să revină ?

D. T. : Nu există un răspuns pentru oate întrebările. M-a uimit o declaraie a lui Mihai Ursachi, în care spunea: de astăzi, exilul şi-a pierdut orice ustificare morală". Fiecare dintre noi, oamenii care ne-am pierdut ţara, nu iindcă am vrut-o, ci fiindcă am fost bligaţi, avem motivele pentru care puem sau nu să revenim. Avem vieţile oastre care nu seamănă între ele. Nu rebuie generalizat. Ca idee generală, dacă mîine, România ar arăta aşa cum e-am dorit noi şi cum am sperat, sigur ă mai mult din jumătate s-ar întoarce casă. Dar nici asta nu trebuie generaizat, deoarece un artist poate să simtă evoia să se întoarcă definitiv sau nu. Apoi, dacă el totuşi are libertatea de fi prezent pe piaţa culturală din Romînia, poate face mai mult bine din afară. Aş spune că pe mine m-a prins cest decembrie 1989, într-un fel la nijloc de drum. Eu am decis şi asupra destinelor altor persoane. Soţia şi copilul. A decide acuma, din nou că mîine ne întoarcem la Bucureşti, eu red că nu aş fi un om drept, deturnînd iarăşi destinul copilului meu. De aceea mă feresc si să aplaud pe cei care -au întors imediat. Nu putem generaiza în cazul artiştilor. Cei puţini care -au întors, nu s-au întors din aceleaşi notive. Au existat motive particulare i nu cred că pe majoritatea dintre ei -a împins motivul patriotic.

9. Ce ar trebui făcut ca scriitorii romîni, hotărîţi să rămînă în Occident, ă contribuie de la distanţă la promovarea literaturii române în afara graniţelor ţării ?

D. T. : Foarte mulţi scriitori care răiesc în România îşi închipuie că noi, criitorii care trăim în Occident, avem bligaţia de a deveni un fel de agenţi iterari ai lor, să umblăm din editură n editură să le găsim un loc de a publica. Mulţi dintre ei nu si-au făcut sooteala că noi, cei care trăim în Occident, avem foarte mari probleme de a găsi o editură care să ne publice. Cei are stau acasă au mai multe şanse entru că mai toate editurile occidenale sînt mult mai interesate să publie un autor care a avut şansa să publice în ţara lui mai mult decît în afară. Apoi, mă întorc la viaţa de zi cu zi. Un rtist român care trăieşte în Occident u poate trăi numai din actul artistic, um, iată, a început să fie şi cazul aristului care trăieşte în România. El, ca ă aducă o viaţă decentă familiei lui, rebuie să aibă o slujbă. Dacă te scoli a cinci dimineaţa şi pleci la servici şi e mai întorci la şase seara, este foarte reu să găseşti timp, să fii atît de geeros şi să spui, uite în timpul weekend-ului, deci două zile, să mă ocup de olegul Ionescu de la Bucureşti, să-i pară o carte. Eforturile ar trebui să ie conjugate. Fundaţia „România", are este finanţată cu banii securităţii, r putea foarte bine să fie desfiinţată i banii respectivi puşi la dispoziţia ulturii române.

10. Şi totuşi, pe cine am putea conta i care credeţi că sînt căile pentru a fi timulaţi să lucreze şi pentru noi ?

D. T. : Eu cred că oamenii care au ncercat să ajute cultura română înainşi fără să fie stimulaţi în nici un fel ici material, nici măcar moral. Cei mai ulţi dintre ei n-au obosit şi vor încerca pe toate căile să facă bine. Nu tiu dacă cei mai tineri, cei plecaţi mai e curînd, vor avea generozitatea acora mai vechi. Aici o să vă dau un xemplu. Monica Lovinescu şi Virgil erunca în afară că lucrau pentru un ost de radio, care ne-a făcut atîta bine în care au investit atîţia ani şi ore ilnic construind partea culturală a aelui post de radio, au avut timpul să jute un artist sau altul, să i se găsească un loc sau altul pe piaţa culturală. Din păcate, oamenii nu se mai dovesc la fel de generoşi în a investi timp entru a-şi ajuta un coleg din Romînia. Un artist tînăr îşi face socoteală ă, dacă tot a plecat, singura lui obligaţie este să-şi facă lui bine. Este o titudine pe care eu am disprețuit-o ca ă spun aşa. Ca întotdeauna, timpul ne va dovedi dacă ei sau alţii au avut reptate. Important este că sîntem în cest impas continuu, în care cultura omână nu are încă foarte multe şanse ă prindă în afară.

11. Vă imaginaţi o punte trainică, sau hiar mai multe, între marii scriitori omâni de pretutindeni. Din ce ar trebui s-o construim ?

D. T. : Cred că această punte este absolut necesară. Dacă noi cei din afară şi dumneavoastră nu vom realiza că nu putem unii fără ceilalţi în sensul de a oferi lumii o imagine decentă a vieţii noastre spirituale şi culturale, şi unii şi ceilalţi vom avea de pierdut. M-am implicat cu destulă lehamite în acea polemică pe care a stîrnit-o colegul nostru Nicolae Breban, dar am simţit nevoia s-o fac pentru că după momentul **'89**, adevăruri foarte limpezi încep să fie distorsionate de unii dintre noi. Apoi nu înţeleg această mirare a omului din România care, văzînd că românul din străinătate se poartă şi el destul de incomod, se miră. Nu ştiu de ce românii care au rămas acasă îşi închipuie despre cei care au plecat că sînt cei mai buni. Aparţinem aceluiaşi popor. Aşa cum sînt oameni cumsecade în ţară, în afară se păstrează acest raport între oameni şi lichele. Din exil aceste aberaţii par mai mari, mai importante. Deci, apelul meu prin pagina acestui interviu, pentru care vă mulţumesc, ar fi acesta : că românul din afară nu este un sfînt, este la fel ca românul de acasă. Reacţionează la fel.

12. Scriitorii români de azi par a fi într-o derută aproape paralizantă. Cum credeţi că vom ieşi din impas ?

D. T. : Dacă ne referim la deruta socială, scriitorul român nu mai ştie cine este, cui aparţine, dacă intelectualitatea din care face parte mai are sau nu un destin. Lucrurile se reaşază, atît de rapid, societatea este atît de fluidă încît în mod natural scriitorul român este ca pe o plută undeva într-un ocean, asupra căruia el nu are nici o putere. Sigur că asta dă un sentiment de dezastru, de apocaliptic. El nu mai ştie cui să i se adreseze. Din toate discuţiile mele de acasă aceasta a fost imaginea predominantă care a rezultat. Fiecare dintre colegii mei de acasă caută să ghicească cum să scrie şi cui să i se adreseze. Omul de cultură stătea la coadă pentru carte, era încîntat să se implice chiar şi de la distanţă, dar acuma este vorba de deruta strict profesională. El totdeauna a dorit să se adreseze culturii din ţara pe care a părăsit-o. Să judecăm la rece, să înţelegem că este un reflex absolut natural al lucrurilor care se petrec pe plan politic, economic, social şi, cu răbdare, nu se poate să nu găsim calea pe care să reintrăm pe orbita noastră naturală. Altfel, riscăm să facem literatură care dispare cu momentul, sau, dacă aşteptăm la infinit, să nu mai scriem niciodată nimic. Răbdarea şi încrederea că noi avem un destin sînt singurele lucruri care ne pot echilibra şi ne pot face puternici.

13. Vă rugăm să ne spuneţi ceva optimist cu privire la soarta literaturii române sau la soarta revistelor pe care le editaţi.

D.T. : Nu sînt cunoscut pentru optimism, ba chiar am fost considerat, ani la rînd, chiar şi de prietenii mei, un fel de Cassandră. Mie însumi nu-mi face plăcere să anunţ lucruri neplăcute care după aceea se întîmplă. În viaţa mea aş fi dorit ca eu să fiu acela care se înşală. Dacă n-aş mai nutri nici un dram de optimism pentru cum va trebui să arate mîine soarta culturii române, probabil că aş fi evitat chiar şi acest interviu. Sînt foarte pesimist pe scurtă durată care poate să fie şi de lungă durată şi sînt foarte optimist pe lungă durată. Cred în destinul acestei ţări şi în destinul acestei culturi, însă sînt conştient că eforturile pe care le vom face şi unii şi ceilalţi vor fi plătite atît de dur, încît unora dintre noi li se va părea în continuare că am pierdut. Războiul culturii române nu poate fi decît cîştigat. În ceea ce priveşte cele două reviste pe care le conduc, „Agora" şi „Meridian", ce pot să vă spun în acest moment este că „Agora" va continua să apară aşa cum este ritmul ei — trimestrial — „Meridianul" aşa cum probabil aţi auzit, are probleme financiare. Eu sper să rămînă în viaţă, iar dacă eforturile mele de a-l ţine în viaţă nu reuşesc, mi-am propus chiar să pun la cale un plan mai ambiţios, ba chiar să se soldeze cu un mic centru de presă. Asta însemnînd radio, televiziune şi reviste. Este singura cale pe care am găsit că o pot apuca spre a fi util culturii române. Alţii au găsit căi diferite şi mai profitabile pentru ei. Nu-mi place să mă amestec în treburi pe care nu le pot stăpîni şi mi-am spus că singurul travaliu pe care-l pot face este să mă ocup de acele lucruri la care cît de cît s-a dovedit că mă pricep.

Interviu realizat de
Marius Tupan

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Sorin Titel şi a sa Ţară îndepărtată

Teodor Balş privind mereu spre Nord

Caius Dragomir prins între Al. Spânu şi Aurel Rău

Caravana cinematografică. **Zimbesc pentru dumneavoastră Ioan Groşan şi Ioan T. Morar**

paul tumanian

VIITORUL LA COLŢ DE STRADĂ

Cum ar putea ea să-şi vadă un posibil viitor oglindit în ochii căprui ai colegei de bancă, oricît de năstrușnică şi de zvăpăiată ar fi aceasta, cînd în ultima clasă de liceu atîtea alte colege — e de-ajuns să le arunci o privire — sînt tot atîtea posibile variante de posibil viitor ? Şi totuşi, ceva ce aparţine alteia are darul să stîrnească o uşoară (şi nevinovată) invidie chiar dacă-i vorba doar de un viitor incert. Dar, dacă stai să te gîndeşti, incertitudinea se rezumă la amănunte, în timp ce **implinirea** nu poate fi decît o chestiune de timp. Fără îndoială nu prea lung.

În definitiv, la optsprezece ani, o fată aproape că nu poate trăi în prezent. Pur şi simplu, viitorul răsare la orice colţ de stradă trăgîndu-te cu mîi de fire. Dacă într-o zi nu prea însorită duhnind irezistibil a februarie, o tînără femeie, deci **una de-a lor,** doar cu cîţiva ani mai matură, trecînd cu pas grăbit pe o destul de îngustă străduţă din centrul Bucureştiului, printre maşini parcate la bordură, cochetă pînă în străfundul fiinţei, cu o canadiană roşie-lăbărţată acoperindu-i doar pînă la jumătate coapsele suple c-un ciorap-pantalon negru întins pe ele, priveşte abstrasă peste capotele automobilelor şi peste capetele trecătorilor, ce se poate citi în ochii ei de un albastru transparent ? Fie că te vede o fracţiune de secundă, fie (mai degrabă) că nu, e clar că nu conştiinţa incontestabilei ei frumuseţi îi dă acel minunat aer de superioritate, ci faptul că peste capotele automobilelor şi peste capetele trecătorilor, ea vede lumina viitorului, la fel de deschis-albastră ca şi ochii ei. Şi la fel de inconsistentă. Ea ştie că admiraţia i se cuvine nu pentru frumuseţe ci pentru curajul cu care se lasă atrasă de viitorul ei incert.

La vîrsta **lor** vrei să fii liber — ca pasărea cerului am putea spune dacă expresia n-ar fi prea tocită. (Dar la ce vîrstă te poţi resemna să nu mai fii ?) Chemarea viitorului posibil partener de viaţă se face auzită venind dintr-o direcţie la fel de incertă ca şi viitorul însuşi, dar în egală măsură stîrneşte revolta faţă de viitoarele (aproape sigure) servituţi. Privirea **lor** lunecă avidă şi alarmată, peste chipuri masculine de pe stradă, oprindu-se o clipă sau două la unele dintre ele şi încercînd în joacă fel de fel de asocieri. Deocamdată este fascinaţia jocului (matrimonial) şi tocmai iluzia că joc va rămîne un număr nedeterminat de ani le dă o libertate interioară demnă de invidiat. Dar d'avolul stă dincolo de vitrină, în întunecimea unui magazin în curs de renovare de pe Calea Dorobanţilor şi, privind printre coli de hîrtie de împachetat întinse pe geam,ride... cum altfel decît mefistofelic ?...

Un tînăr (sau mai puţin tînăr) actor celebru este, indiscutabil, o mare atracţie. Şi se poate conta pe discernămîntul şi pe gustul, ba chiar şi pe perspicacitatea sa atunci cînd primeşte o scurtă scrisoare de la o foarte tînără admiratoare. Este de aşteptat ca el să fie în stare să aprecieze faptul că cele cîteva rînduri nu sînt o înşiruire de laude nerușinate sau de linguşeli. Şi că în general nu lasă să se întrevadă nici o dorinţă concretă, în afară, poate, de o scurtă întrevedere, cu foarte puţine şanse de a fi o întrevedere reuşită. Din care să nu rămînă altceva decît o simplă amintire. Şi nici un regret.

Dar iată, într-o fotografie de grup, printre atîţia tineri rîzînd în soare, prieteni la cataramă, ţinîndu-se de gît — iată un tînăr singuratic, care ignoră veselia generală. **Apele liniştite sînt ape adînci.** Cine poate şti ?... Dar tînărul subţirel din tribună, care n-a sărit în picioare o dată cu ceilalţi cînd s-a marcat gol ? De ce a mai venit pe stadion dacă meciul nu îl interesează ? Poate doar dacă ar putea fi privit mai de aproape — să-i citeşti în ochi, ce ? O bucurie interiorizată ? Sub norii cumulo-nimbus înălţîndu-şi vălătucii ameninţători deasupra stadionului. E posibil.

Orice. Numai să nu te vezi, disperată, plîngînd pe umărul unui bărbat de patruzeci sau de cincizeci de ani. Spilcuit, din oricare film făcut în manieră clasică, alb-negru scoţînd din buzunar o batistă imaculată. Iar ea, gisculiţa din film, să-şi ridice privirea înlăcrimată de recunoştinţă, în timp ce el, c-un gest patern, dar rămînînd totuşi mascul, să-i tamponeze uşor ochii. De unde ai putea să tragi concluzia că la vîrsta de patruzeci sau de cincizeci de ani bărbaţii sînt oricînd gata să scoată, la momentul potrivit, o chestie cu care să te îmbrobodească.

...Dar nici o pasiune care să-ţi ia mintile. Doamne fereşte să ajungi în pragul sinuciderii ! Viitor incert, într-un spaţiu incert, unde lumini electrice chioare lasă taburete şi mese cufundate cu picioarele într-o peşcă de semiîntuneric. Ceva trebuie că ajunge într-o bună zi să te ţină captivă într-o zonă malefică unde sufletul se zbate dureros între pasiune şi disperare. Chiar şi la o vîrstă matură. Căci iată, într-o sală de teatru o liceană din ultima clasă, chiar dacă — să zicem — îl adoră pe marele actor care susţine de unul singur, de la început pînă la sfîrşit, un spectacol care face seară de seară săli pline, n-ar putea fi totuşi decît uluită (pur şi simplu) observîndu-o ceva mai în faţă, aşezată chiar în rîndul întîi, pe spectatoarea de patruzeci de ani care trăieşte intens tot ce se petrece pe scenă, deci tot ce creează marele actor cu economie de gesturi şi cu o voce controlată, dar dozată magistral. **Ea,** liceana noastră, căreia am dori să-i ghicim viitorul în palmă sau în cafea, se îngrozeşte la gîndul că ar putea ajunge vreodată ca spectatoarea din rîndul întîi. Dar nu se poate împiedica să o privească fascinată. Iat-o... zîmbitoare, cu capul răsturnat pe spate, sorbindu-l din priviri şi dînd uşor din cap după fiece replică, în semn că a înţeles (şi că nici nu era greu să înţeleagă), de parcă actorul i-ar vorbi numai el. Dar înţelegînd altfel decît toată lumea — zîmbind cînd nimeni nu zîmbeşte şi rămînînd serioasă cînd toată lumea rîde. Şi citeodată fiind în ton cu ceilalţi — rîzînd împreună cu sala. O sală, de altfel, care pentru ea nici nu există : coincidenţele de reacţie nu-s decît o pură întîmplare... Poartă părul strîns într-o plasă cu ochiuri mari. Şi o rochie stil arlechin. **Ea,** liceana noastră, o priveşte uluită : un posibil viitor pentru ea ? Chiar atît de imprevizibil să fie viitorul ? Singurătate undeva, peste vîrste ?... O liceană visătoare să ajungă oare vreodată ca tine, spectatoare singuratică ? Poate că vezi piesa pentru a zecea oară ? Ai ajuns s-o ştii pe dinafară, aşa-i ? Buzele tale silabisesc mut cuvintele luînd-o înaintea actorului. Iată, ai silabisit cuvîntul „umezi" şi abia după aceea actorul a rostit : „Îşi şterse ochii umezi"...

Iată deci unde a ajuns puştoaica din filmul făcut în manieră clasică : de la a fi dependentă de batista imaculată a bărbatului la a fi subjugată de magia cuvintelor sale. Iar de aici şi pînă la a te resemna să trăieşti într-o lume dominată de bărbaţi nu-i decît un pas. E clar, salvarea stă în carieră. Dar **ele** ştiu că pentru a face o carieră de mare interpretă de muzică simfonică de pildă, pianistă sau violonistă, trebuie să accepţi de la o vîrstă fragedă o viaţă plină de sacrificii. Cinci sau şase ore de exerciţii pe zi. Şi practic nici una dintre bucuriile simple ale oamenilor obişnuiţi. Adio, copilărie. De aceea cariera de mare interpretă de muzică simfonică le cam înspăimîntă. În principiu, fiindcă de fapt adio copilăriei au spus deja : ora primului pas într-o astfel de carieră pentru **ele,** pentru liceenele din ultima clasă de liceu a trecut de mult. Gîndindu-te însă la bietele fetiţe sacrificate pentru o mare carieră, te consolezi cu gîndul că va veni în viaţa viitoarelor mari interprete o zi cînd lucrurile se vor schimba. Desigur, în bine. Bucăţile muzicale care astăzi sînt noutăţi de ultimă oră, chiar dacă au fost compuse hăt la sfîrşitul secolului optsprezece, vor deveni cîndva arhicunoscute. Peste pasajele care astăzi le solicită întreaga putere de concentrare vor trece, cu măiestria dobîndită peste ani, la fel de uşor cum fetiţele de rînd trec topăind peste careurile şotronului. Cu măiestria dobîndită.... sau cu rutina. Fiindcă, de ce să n-o recunoaştem rutina, atît de înfierată de marii moralişti ai muzicii este şi o eliberare. Aşa că, oarecum eliberate, marile interprete, la o vîrstă cînd se vor putea socoti încă tinere, doar uşor ridate, uşor blazate de atîta succes, cu o ţigară lungă fumegînd între degete, — evident, lungi — vor putea spera, la o petrecere, flecărînd ca orice om de rînd, nu numai să-şi atragă dragostea tîrzie a unui bărbat ce a avut la viaţa lui prea puţine legături cu arta dar să şi găsească o adevărată plăcere în acea conversaţie cu el...

Fiindcă dacă performanţele interpretative îţi oferă o bază solidă pentru existenţă la vîrsta cînd foarte multe colege trec prin încertitudini sfîşietoare, nu se ştie dacă arta te va putea apăra pînă la capăt. Dacă totul e cu putinţă, atunci bărbatul ce a avut prea puţine legături cu arta de-a lungul destul de îndelungatei sale existenţe ar putea fi şi un medic psihiatru. Cu toată independenţa visată de liceana de astăzi, mustaţa încă blondă, ochelarii şi mai ales halatul alb al medicului psihiatru, aşezat la biroul său avînd drept fundal fereastra cu peisaj însorit de brazi şi de tei stau mărturie că pentru viitoarea femeie matură nu-i o experienţă chiar catastrofală o şedere de cîteva săptămîni într-o clinică de boli nervoase, unde să ţi se explice, cu maximă bunăvoinţă, că tot ce te-a adus acolo a fost oboseala. Evident, a existenţei cotidiene. Iar pentru liceana care nu îşi închipuie în nici un fel existenţa dincolo de examenul de bacalaureat, imaginea, oricît de reconfortantă, a parcului însorit din jurul spitalului, poate fi prea puţin pentru a alunga, spaima prezentului. Camera de acasă a fetiţei de ieri, unde nimic nu părea a fi mai la locul său şi mai veşnic decît animalele de plus alături de caietele şcolare, poate să devină peste noapte o incintă sufocantă pentru o femeie sortită a rămîne pe veci sclava ciclului ei de patru săptămîni şi — conform unei poetici false — a lunii. Nu-i de mirare, deci, ca **ea,** liceana din ultima clasă, singură cu spaima ei de fiinţă sortită sclaviei de femeie să-şi deteste camera în care şi-a încheiat o existenţă, aceea a copilăriei, şi să-şi dorească s-o vadă aidoma viitorului. Adică sumbră. Rămîne de competenţa medicului psihiatru să găsească semnificaţia celor întreprinse de fragila şi decepţionata domnişoară : colţurile tavanului vopsite în negru, stelele de staniol auriu lipite peste tot, figurile groteşti de pe pereţi... Poate că, zugrăvite astfel acolo, în incinta **ei** sufocantă, erau destinate să deturneze forţa malefică a destinului. Iar medicul psihiatru, un bărbat binevoitor, cu o mustaţă încă oarecum blondă, ochelari cu lentile groase şi halat alb, proaspăt spălat, apretat şi călcat de o mînă grijulie, destul de tînăr încă, urmează a fi singurul care să nu ia totul în tragic : departe de a-i marca existenţa iremediabil, **episodul** cu pricina este sortit uitării; contrar a ceea ce crede mama, obişnuită să ia totul în tragic.

Chipurile de femei trecute de şaizeci de ani, care azi apar uneori la TV purtînd marca unei distincţii desăvîrşite în timp ce răspund la întrebări despre trecutul lor de victime ale comunismului, ar putea, desigur, să ascundă căderi abisale care să nu aibă nici o legătură cu vreun mediu ostil de pe vremea cînd sinuciderile încă mai erau o modă. Şi dacă poţi lăsa în trecut, practic uitate, răni adînci, înseamnă că acele răni nu trebuie să te înspăimînte din cale-afară. În definitiv, un strigăt de spaimă nu trădează neapărat o slăbiciune interioară. Cel mult, o slăbiciune de moment. Liceană fiind (în ultima clasă de liceu), te poţi întreba dacă au vreun temei acele doamne care afirmă cu o anumită înverşunare superioritatea femeii. Ele par a fi convinse că în viaţa unei femei cîteva hohote de plîns într-un moment de disperare sau un strigăt de spaimă nu cîntăresc atît de mult încît să creeze impresia că este un lucru obişnuit ca o femeie să se lase cu uşurinţă cuprinsă de disperare.

Dimpotrivă, chiar şi o puştoaică poate să pună în dificultate un bărbat cît se poate de matur. Şi nu numai prin vioiciunea a cărei sursă bărbatul n-a înţeles-o niciodată sau pe care, ursuz, a pus-o pe seama superficialităţii feminine ; cînd de fapt cel mai mult l-a intrigat ceea ce s-ar putea numi schimbarea de fire a puştoaicei. La o vîrstă cînd nici un stress al agitatei noastre vieţi cotidiene n-ar fi trebuit să-i întunece voioşia. Premoniţie a unui mult prea timpuriu capăt de viaţă ? Probabil că nu. Pentru că dintr-o tristeţe instalată la o vîrstă fragedă din motive obscure, adolescenta de mîine va ieşi trezindu-i-se treptat interesul pentru viaţă, cel puţin aşa cum este aceasta înfăţişată în revistele pentru tineret. Cui o vede într-o după-amiază, pe unul din marile bulevarde, absorbită în lectura revistei în timp ce păşeşte agale, ca prin vis, prin mulţimea grăbită, îi este clar că adolescenta noastră se află într-o lume deocamdată închisă, chiar dacă pînă la deschidere, sub adierea primăverii, fie ea şi amestecată cu gazele de eşapament de pe marele bulevard, n-a mai rămas de străbătut decît un cvartal. Şi tot cu capul cufundat în revistă. Se simte de la distanţă că tristeţea ei de fetiţă este pe cale să se risipească în aerul înmiresmat. Indiferent ce conţine revista, rebus sau informatică, modele de tricotat sau „găsiţi cele zece diferenţe dintre cele două desene", revista va fi părăsită pentru totdeauna chiar de la prima întoarcere acasă. Sau cel mai tîrziu la toamnă. O dată cu începutul ultimei clase de liceu. Fiindcă pe **ea,** liceana din ultima clasă de liceu n-o atrage (irezistibil) decît lumea reală, pentru care este perfect pregătită (prin vocaţie). O tristeţe de cîţiva ani, un strigăt de disperare, viitorul incert, o oboseală trecătoare purtată cu melancolie prin parcul însorit al spitalului de boli nervoase, perspectiva unui timp al distincţiei feminine un pic dincolo de vîrsta maturităţii — toate se contopesc într-un prezent atît de real, încît pur şi simplu, uneori, doare.

Rujul de buze, fondul de ten, colierele vor înceta de a mai fi doar capricii ale fanteziei, poate chiar înainte de a se împlini anul. De acum înainte, o viaţă întreagă ele vor fi **o obligaţie,** mai ales faţă de **ea** însăşi. Lacul întins cu atenţie peste unghiile de la mîini, pe lîngă că este o ocupaţie plăcută, care cere concentrare, o plasează în acelaşi viitor incert, fie şi în măsura în care îi este dat să dureze nu mai mult decît cîteva zile, în care cine ştie ce se poate întîmpla. Iar dacă nu se întîmplă nimic, un nou strat de lac prelungeşte plăcuta incertitudine cu alte cîteva zile. Ca să nu mai vorbim de lăcuitul unghiilor de la picioare, care se consumă într-o singurătate încărcată de gînduri şi promite o complicitate care îţi dă fiori. Aplecată peste unghii, **ea** îşi îmbrăţişează genunchiul, într-un gest pe care, indiferent ce va urma, nu-l va mai repeta nimeni altcineva. Atentă la unghii, **ea** nu îşi ia gestul drept îmbrăţişare. Dar instinctul ei de femeie la început de drum îi şopteşte că, oricît de puternici ar fi bărbaţii şi oricît de convingător ar promite dragostea şi şi-ar oferi sprijinul lor de o viaţă, cel mai sigur în momentele grele rămîne propriul sprijin. Şi dragostea pe care o femeie şi-o oferă sie însăşi.

augustin frăţilă

Lecţia de înot

către Eugen Suciu

„Eu sunt uşa !"

Ca un magnat
stabilizam cuvîntul. Ce nopţi ! Versuri
ţîşnind, scăldîndu-se goale în
sentimentele mele, la ora cînd
pînă şi amantele dorm, „asemenea
tuturor lucrurilor",

ce nopţi !

Cale de şapte poşte zvîrlită
înainte, mama izbeşte poarta, masa
— hopa'şa — drept
în cuiul din palmă ; inima
vomită !

Îl deschideam pe Isus — ne strecuram în
pivniţa Crucii, înotam prin
subterana aceea de sînge, căutîndu-L !

Scrisoare, toamna

În puţul Fiinţei coboară ziua
ridicîndu-mă-neet şi atîrn
aşteptînd — frica latră demult —
aşteptînd
să se întîmple ceva, în

existenţa, provincia asta, a mea ; de
mult timp
auzisem de mine, despre tine
scriam demult...

Voi strivi între gene şi noaptea aceasta,
va curge
mustul negru — vom bea
în taină somnul august — pe cînd
anotimpul Marilor Vînători îşi va risipi
trofeele, vom adormi
în răcoarea unui sentiment, va înflori
hiacintul, sîngele va răsări, rupîndu-mi
albul cămăşii : „— ce ai ?", o să-ntrebi,
„— respir,
respir !"

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL

CĂTRE ROMANI

CAPITOLUL 1

Salutare. Dorința lui Pavel de a-i vizita pe creștinii din Roma. Puterea Evangheliei. Vinovăția oamenilor.

1 Pavel, rob al lui Iisus Hristos, apostol chemat [1], ales [2] pentru Evanghelia lui Dumnezeu
2 pe care'n Sfintele Scripturi prin proorocii Săi mai dinainte a făgăduit-o
3 despre Fiul Său, Cel din sămânța lui David născut după trup,
4 iar după Duhul Sfințeniei [3] rânduit Fiu al lui Dumnezeu întru putere dintru'nvierea din morți [4], Iisus Hristos, Domnul nostru,
5 prin Care noi am primit [5] har și apostolie pentru ca'ntru numele Său să fie credința adusă spre ascultare [6] la toate neamurile,
6 între care sunteți și voi, chemați [7] ai lui Iisus Hristos :
7 tuturor celor ce sunteți în Roma, iubiți ai lui Dumnezeu, sfinți prin chemare [8] : Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Iisus Hristos ! [9]
8 Mai întâi, prin Iisus Hristos Îi mulțumesc Dumnezeului meu pentru voi toți ; căci credința voastră se vestește [10] în toată lumea ;
9 martor îmi este Dumnezeu, Căruia cu duhul meu [11] Îi slujesc întru Evanghelia Fiului Său, că ne'ncetat fac pomenire despre voi,
10 pururea cerând în rugăciunile mele ca odată și-odată, prin voia Lui, să am un prilej bun de a veni la voi.
11. Că doresc mult să vă văd, ca să vă împărtășesc vreun dar duhovnicesc, spre întărirea voastră ;
12 sau mai degrabă [12] pentru ca împreună cu voi să mă mângâi prin credința noastră laolaltă, a voastră și a mea.
13 Fraților, nu vreau să nu știți că de multe ori mi-am pus în gând să vin la voi — dar pân'acum am fost împiedicat —, pentru ca și'ntre voi să am vreo roadă ca și'ntre celelalte neamuri.
14 Dator le sunt și Elinilor [13] și barbarilor, și înțeleptilor și neînțeleptilor.
15 Așa că din parte-mi sunt gata să vă vestesc Evangheia și vouă, celor din Roma.
16 Că eu nu mă rușinez de Evanghelia lui Hristos ; pentru că ea este putere a lui Dumnezeu spre mântuire tot celui ce crede, întâi iudeului și de asemenea elinului [14].
17 Căci în ea dreptatea lui Dumnezeu se descoperă din credință spre credință, așa cum este scris : **Iar dreptul din credință va trăi.**
18 Căci mânia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată fărădelegea și nedreptatea oamenilor care țin adevărul în robia nedreptății.
19 Pentru că ceea ce se poate cunoaște despre Dumnezeu este arătat întru ei ; căci Dumnezeu le-a arătat-o :
20 Încă de la facerea lumii, cele nevăzute ale Lui — adică veșnica Sa putere și dumnezeirea — prin cugetare se văd din făpturi ; așa că ei n'au cuvânt de apărare [15],

1 Apostol chemat : titlu de sacră noblețe pe care Pavel și-l acordă în repetata lui asertiune că, deși venit mai târziu, autoritatea lui nu e mai mică decât a celor doisprezece.
2 Înțelesul complet al cuvântului : pus de-o parte și păstrat în rezervă pentru o misiune specială.
3 Duhul Sfânt.
4 Învierea lui Hristos este izvorul oricărei garanții asupra puterii lui Dumnezeu.
5 Întrucât creștinii din Roma (cel puțin o parte) nu sunt convertiții săi direcți, ci ai altor apostoli, Pavel generalizează.
6. Grecescul **ypakoúo** înseamnă, în același timp, a recepta mesajul și a i te supune (în cazul de față, Evanghelia).
7 Pavel le conferă și creștinilor din Roma titlul de noblețe pe care și-l atribuise lui.
8 Literal : sfinți chemați. În limbajul Noului Testament, creștinii veacului primar erau numiți „sfinți", cu înțelesul : aleși și sfințiți de Dumnezeu în vederea unei misiuni.
9 Salutarea e corolarul unei introduceri solemne, de mare densitate teologică.
10 Literal : e vestită. Înțelesul complet : credința voastră se răspândește pe măsură ce se aude despre ea (în limbaj modern : are priză).
11 Apostolatul este prin excelență închinare și slujire duhovnicească. Antropologia paulină face distincții terminologice între **psyhè** = suflet, **pneuma** = duh (partea superioară a lui **psyhé**) și **noôs (nous)** = minte, cugetare, inteligență, rațiune (partea superioară a lui **pneuma** și cea mai fină a lui **psyhe**), toate în opoziție cu **sarx** = carnè (ca materie) și **soma** = trup (forma organizată a lui **sarx**). Cu toate aceste determinări, dihotomia suflet-trup rămâne constantă.
12 Rectificare în duhul smereniei și al bunei cuviințe.
13 Spre deosebire de „barbari", elinii erau păgâni cultivați.

din

NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli

21 căci deși L-au cunoscut pe Dumnezeu, nu ca pe Dumnezeu L-au slăvit și nici nu I-au mulțumit, ci'n cugetările lor s'au rătăcit și inima lor cea neînțelegătoare s'a întunecat.
22. Zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni.
23 și slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios a preschimbat-o în asemănarea chipului omului celui stricăcios și al păsărilor și al patrupedelor și al târîtoarelor.
24 De aceea Dumnezeu i-a predat necurăției [16], după poftele inimii lor, ca să-și necinstească trupurile ei între ei,
25 ca unii care au preschimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună și s'au închinat și i-au slujit făpturii în locul Făcătorului, Cel Ce este binecuvântat în veci, amin !
26 Pentru aceea Dumnezeu i-a predat unor patimi de necinste ; că și femeile lor au preschimbat legăturile firești cu acelea împotriva firii ;
27 asemenea și bărbații, părăsind firească legătură cu femeia, în pofta lor s'au aprins unii pentru alții, bărbați cu bărbați săvârșind rușinea și primind în ei înșiși răsplata cuvenită rătăcirii lor [17].
28 Și așa cum ei n'au încercat să-L păstreze pe Dumnezeu în cugetele lor, tot așa și Dumnezeu i-a lăsat la mintea lor cea fără judecată, să facă ceea ce nu se cade,
29 plini fiind de toată nedreptatea, de desfrânare, de viclenie, de lăcomie, de răutate ; plini de invidie, de ucidere, de ceartă, de înșelăciune, de purtări rele ; bârfitori
30 pârîtori, urîtori de Dumnezeu, ocărîtori, semeți, trufași, lăudăroși, născocitori de rele, nesupuși părinților,
31 nesocotiți, călcători de cuvînt, lipsiți de iubire, lipsiți de milă ;
32 care, deși au cunoscut dreptatea lui Dumnezeu, că adică cei ce fac unele ca acestea sunt vrednici de moarte, nu numai că le fac, dar le și încuviințează celor ce le fac.

14 În ordinea istorică, Evreii se bucură de prioritate în vestirea Evangheliei.
15 De vreme ce inteligența umană îl poate percepe pe Dumnezeu din creația. Să, omul nu poate pretinde că n'a avut posibilitatea de a-L cunoaște și recunoaște.
16 L-a lăsat pe seama păcatului. Păcatul poartă în el germenul pedepsei, iar una din pedepse este abandonarea omului de către Dumnezeu.
17 Cultivat până la exacerbare, păcatul înseamnă nu numai desfigurarea ordinii naturale rânduite de Dumnezeu, ci și degradarea morală a omului (vezi versetele următoare).

CAPITOLUL 2

Dreapta judecată a lui Dumnezeu. Iudeii și Legea.

1 Pentru aceea, o, omule, oricine-ai fi tu, cel care judeci, esti fără cuvânt de apărare : fiindcă în ceea ce pe altul îl judeci pe tine însuți te osândești, căci aceleași lucruri le faci și tu, cel care judeci.
2 Și noi știm că judecata lui Dumnezeu este după adevăr față de cei care fac unele ca acestea.
3 Și tu, omule, cel care-i judeci pe cei ce fac unele ca acestea dar le faci și tu, crezi oare că vei scăpa de judecata lui Dumnezeu ?
4 Sau disprețuiești tu bogăția bunătății Lui și a îngăduinței și a îndelungii Lui răbdări ? ; nu știi tu că bunătatea lui Dumnezeu te duce la pocăință ? [18]
5 Dar după împietrirea ta și după inima ta nepocăită îți aduci mânia în ziua mâniei și a descoperirii dreptei judecăți a lui Dumnezeu,
6 Care-i va da fiecăruia după faptele lui :
7 viață veșnică celor ce prin stăruință'n faptă bună caută mărire, cinste și nestricăciune,
8 dar urgie și mânie iubitorilor de ceartă, care nu se supun adevărului, ci nedreptății i se supun ;
9 necaz și strâmbătorare peste tot sufletul omului care face rău, al iudeului mai întâi, și al elinului ;
10 dar mărire, cinste și pace oricui face binele : iudeului mai întâi, și elinului.
11 Căci la Dumnezeu nu există părtinire !
12 Așadar, câți au păcătuit fără Lege, fără Lege vor și pieri ; iar câți au păcătuit sub Lege, prin Lege vor fi judecați.
13 Pentru că nu cei ce aud legea sunt drepți înaintea lui Dumnezeu, ci cei ce împlinesc legea, aceia se vor îndreptăți.
14 Căci când păgânii, care nu au lege, din fire fac cele ale legii, ei fără să aibă lege își sunt lorusi lege ;
15 ei arată fapta legii scrisă în inimile lor prin mărturia conștiinței și prin judecățile lor, care îi învinovățesc sau chiar îi apără [19]
16 în ziua când, potrivit Evangheliei mele [20], Dumnezeu va judeca, prin Iisus Hristos, cele ascunse ale oamenilor.
17 Dar dacă tu te numești iudeu și te reazimi pe Lege și te lauzi cu Dumnezeu
18 și-I cunoști voia și, învățat fiind de Lege, știi să deslușești deosebirile [21],
19 dacă tu te crezi pe tine călăuză orbilor, lumină celor ce sunt în întuneric,
20 povățuitor celor fără minte, învățător celor nevârstnici, ca unul care ai în Lege dreptarul cunoștinței și al adevărului.
21 așadar tu, ce care-l înveți pe altul, pe tine însuți nu te înveți ? ; tu, cel ce propovăduiești : Să nu furi !, furi ? ;
22 tu, cel ce zici : Să nu săvârșești adulter !, săvârșești adulter ? ; tu, cel care urăști idolii, le jefuiești templele ? ;
23 tu, cel ce te lauzi cu Legea, Îl necinstești pe Dumnezeu prin călcarea Legii ?...
24 **Că din pricina voastră este numele lui Dumnezeu blasfemiat între neamuri**, așa cum este scris.
25 Căci tăierea'mprejur folosește numai dacă păzești Legea ; dar dacă ești călcător de Lege, tăierea ta'mprejur a devenit netăiere'mprejur.
26 Prin urmare, dacă cel netăiat împrejur păzește poruncile Legii, oare netăierea lui împrejur nu va fi socotită ca tăiere'mprejur ?
27 Iar cel din fire netăiat împrejur [22], dar împlinitor al Legii, oare nu te va judeca el, pe tine, cel ce de-a lungul literei și-al tăierii'mprejur ești călcător de Lege [23] ?
28 Pentru că nu cel ce se arată pe dinafară e iudeu, nici cea arătată'n trup pe dinafară este tăiere'mprejur ;
29 ci iudeul este cel dintru ascuns, iar tăiere'mprejur este aceea a inimii, în duh, nu în literă [24] ; lauda lui nu este de la oameni, ci de la Dumnezeu.

18 Bunătatea lui Dumnezeu nu e o „slăbiciune" divină, ci șansa oferită omului de a se îndrepta.
19 În absența unei legi elaborate, legea morală — înscrisă ontologic în conștiința omului — poate constitui prin ea însăși un criteriu al discernământului.
20 După Evanghelia pe care o propovăduiesc eu (Pavel).
21 Ești înzestrat cu capacitatea de a discerne.
22 Fără circumcizie fizică.
23 Înțelesul complet se consumă în două planuri :
1) Deși pretinde că este posesorul Legii lui Moise (și al circumciziei ca semn concret al angajării), iudeul își permite să n'o respecte ; 2) Iudeul **nu poate** respecta Legea tocmai din cauza Legii, a cărei literalitate și ale cărei prescripții sunt atât de complicate încât îi fac imposibilă aplicarea, ea devenind astfel o piedică în calea mântuirii (temă scumpă lui Pavel).
24 Omul autentic este numai cel atestat de realitatea lui lăuntrică, nu de cea exterioară, care poate înșela.

Proiecte de reîntoarcere (II)

1. **„A frumuseții tale forme ...“** Ciornele lui Eminescu continuă să ne ofere revelații de tot felul. Una ar fi aceea a pregnanței oximoronului în stanțele sale. În **Manuscriptum**-ul special redactat de Petru Creția, găsesc această definiție senzațională (folosesc termenul etimologic, pornind de la cumulul de senzații implicat în act) ; „Sărutarea gurii tale e ca **fulgerul de miere**“. Va trebui să ne reîntoarcem, neabătut, la Eminescu pentru a învăța să iubim cu gîndul (și cu fapta).

2. **„O umbră e ființa-i ...“** Tot din **Manuscriptum**, un distih ce forțează exegeze complexe : „O umbră e ființa-i, o spumă e cuvîntu-i / Și la un loc unire : zi-i lume și te mîntui“. Interesant e că prima variantă suna : „o fală e cuvîntu-i“. Dacă **fală** ar putea corespunde orgoliului auctorial, (chiar disimulat sub forma unui enunț cu caracter de generalitate), **spumă** (varianta a doua și, prin forța lucrurilor, cea definitivă) răstoarnă complet situația, impunînd luciditatea asumării efemerului. De la **fală la spumă** e un drum al maturizării poetului, calea înțelegerii de sine și a împăcării cu lumea. Cînd va fi scris acest vers, Eminescu era deja bătrîn.

3. **O zisă a lui Țuțea.** Eliade (mai ales) și Cioran au **scris** mii și sute de pagini, dar nu s-au putut vindeca niciodată de complexul Țuțea, suferind în fața ascendenței oralității lui de geniu. O probă a acestui (anti-) Socrate : „Revoluție nu există ! Dacă e o restructurare a omului, aceasta s-a întîmplat o singură dată în timp, la apariția lui Hristos. Atunci s-a suprapus teandric divinizat și divinitatea devenită om și a fost anulată istoria care era întemeiată pe conversația dintre Eva și dracul. Așa începe istoria. De atunci încoace, omul aproximează într-un fel comod, util sau gratuit și eronat. (...) Omul singur nu are decît un singur adevăr : „să crape cînd nu mai poate trăi“.

4. **Fascinația magistrului ironic.** „Cînd, student în anul I, Mircea Eliade l-a văzut întîia oară și i-a împărtășit grav că are «nedumeriri metafizice» pe care nu știe cum să le limpezească, Nae Ionescu i-a răspuns scurt : **Bea !**“ (conf. Mircea Vulcănescu — **Nae Ionescu. Așa cum l-am cunoscut**, Humanitas, 1992)

5. **Politehnocantropul.** Vorbind despre M. Drăgănescu, fost vice-prim-ministru pînă în mai '90 și, ulterior, președinte (?) al Academiei, Țuțea spune așa, în treacăt : „Dacă, într-un colț, unul fumează și tace, ăla e inginer“.

6. **Proverb.** „Cine pînă la vîrsta de 28—30 nu e de stînga înseamnă că n-are inimă. Dar, dacă peste 30 de ani, peste atingerea vîrstei maturității, rămîne cu aceleași concepții și nu devine conservator, înseamnă că e creștin“. Evident, tot Țuțea, citindu-l pe Clemenceau.

7. **Procopius din Mezareea.** Un prieten prozator notează : „Cînd ucizi din dragoste nu se numește crimă. Nici moarte nu se numește. E un fel de judecată pentru care nu s-a găsit lege“. Ciudat, n-am simțit niciodată acest imbold. Oricum, ce interesantă ar fi fost lumea dacă Werther, în loc să se sinucidă, o omora pe **ea !**

8. **Cultul uniformei : un fals grotesc.** Demult, la țară, fetele mureau de plăcerea de a strînge în brațe cătana îmbumbată. Uniforma îi sporea virilitatea. Burghezul de oraș, prea laș pentru a pleca el însuși „la război“, idolatriza sincer căpitanul mustăcios care-i seducea nevasta, fiica ori amanta dar, în schimb, murea pentru el în linia întîi. Pe la 1931, însă, Eugen Ionescu scrie într-o **Elegie** : „Îngerii dorm în șanț / beți ca niște dorobanți“.

9. **Frînturi.** Oricît aș vrea să scap de Țuțea, nu pot : „Rusul e contraindicat la cugetare, ca sifilisul la sistemul nervos“ ; — De ce acest sindrom legionar la bolșevicii noștri, domnule Țuțea ? „— Fiindcă legionarii sunt singurii români care n-au avut la litera **g** cuvîntul glumă și, cînd îi prindeau pe comuniști, vai de cozonacul lor“ ; „Eu pe ruși i-am asemănat cu o vacă care dă douăzeci și cinci de kile de lapte pe zi și apoi se bălțăgă în șiștar“ ; „Dar cum i-a înșelat ăsta, domnule ? Iliescu. E un prost. Da-i șiret. Că și vulpea, cînd miroase că la coteț nu e cîine, mănîncă toate găinile. (...) În tratatul de criminologie al penalistului Traian Pop, șiretenia aparține regnului animal. Nu are nimic comun cu inteligența“ (și, totuși, dacă interesele de moment o vor cere, Iliescu va merge cu coliva în mînă la mormîntul lui Țuțea ; rectific : nu **totuși, ci de aceea).**

10. **Mitul derizoriu.** Cînd, în decembrie '89, românii l-au dat jos pe Ceaușescu, n-au putut să-și azvîrle din suflet și derizoriul mit al Secretarului General, al Conducătorului Unic. L-au pus în locul lui Ceaușescu pe Ilici, au răsuflat ușurați (nimic nu se schimbase, în fond) și și-au văzut în continuare de (aflarea în) treabă. Și Țuțea, care spune că era o vreme cînd puteai merge două ore prin București și tot nu găseai un prost...

11. **S-a schimbat ceva ?** Și, totuși, azi, pare să se fi schimbat ceva. Cartea cu Țuțea se vinde, fabulos, la suprapreț. Oamenii o cumpără, dînd în schimb noile bancnote („cinci sute“, „o mie“) ale inflației, se duc acasă, o citesc și... ? Doamne, de n-ar fi doar un moft al bucureșteanului, atît de snob încît nu pregetă nimic în fața modei ! Kitsch-ul ne-ar putea împinge să înființăm — după modelul „depeche“-tecilor — și „țuțo“-teci, așa ca un moft. (Nu zicea înțeleptul că nu se vorbește nicăieri despre „țuțism“ sau „țuțeanism“ ?). Iar apoi, fervenți adoratori ai lui Țuțea, citi dintre noi vom face **ceva ?...** ZI-I LUME ȘI TE MÎNTUI.

Dan-Silviu Boerescu

Ploaie concentrică —
ce întuneric
poate fi conturat ?

GLOSSĂ

Plouă. Stau în mașină și aștept. Oameni și lucruri. Căutăm materiale de construcții pentru casa unchiului meu. Purparleuri prin diverse locuri. Senzația de vid și inutilitate. Totul este posibil, dar nu știi cînd și cum. Pe furiș, înlocuind parcă altceva, în cele din urmă înlocuindu-te pe tine însuți. Parcă însuți faci un schimb cu materialele pe care le cauți. Picăturile ploii pe parbriz curg pe arcul de cerc lăsat de ștergătoare : ploaie concentrică. Barăcile metalice gri și verzi acoperă cerul lăptos. Metalul și cerul : două materiale la fel de posomorîte. Încerci să-ți ușurezi gîndul frecîndu-ți două degete între ele pînă cînd nu-ți mai dai seama care e inelarul și care indexul — metodă yoghină ? A te lăsa în voia neștiinței celei mai elementare e poate o cale de a părăsi o vreme această viață inutil acaparantă. Poate că aceste părăsiri periodice sînt ca gura de aer pe care o ia înotătorul submarin cînd se ridică la suprafață. A rezista într-o lume ostilă prin refuzul programatic de înțelegere, începînd cu propriul trup. Dificultatea constă în a nu momi astfel abrutizarea. Mecanismul elementar al mîncatului, spălatului, dormitului : atîta se poate.

Așteptînd metroul, mîini înghețate, picioare idem, printre alți călători care citesc ziare sau vorbesc între ei cu o familiaritate care ți se pare ostentativă (tu fiind un om al tăcerii ? !), realizări ostentative sînt mai degrabă veșnicele tale pînde, lipsa curajului de a respinge lucruri pe care nu le iubești, așa cum făceai în tinerețe cînd îți atrăseseși mulți dușmani, acum ai ales să fii intransigent în sinea ta, în afară arborezi cît poți masca tăcerii, a impenetrabilității.

Readucerea umbrei pe pereți, o tăcere fără sursă nici previzibil tel. Dacă as striga în seara asta poleindu-mi trupul cu o nouă suprafață, inspirînd aer mult ca pentru a da naștere unaltuia... Să scriu pe o hîrtie de calc și cineva prin transparență să-mi interpreteze trăirile cele mai searbede ca pe niște cavalcade spre glorie. Dar eu, vai, nu am decît un bastonaș galben de plastic pe care scrie ALI-GALI, obiect pierdut și regăsit de mine sau de altcineva. Eu nu pot număra decît pașii pînă la ușă, așteptările din prag — depărtarea fiind pentru mine o dioptrie stinjenitor de irelevantă. Pietricele cad de la balcon, le aruncă poate copiii de sus. Ele alternează cu fire de apă, ori cu pauze în care nu știi ce va cădea. O contabilitate a presimțirilor, o recrudescență a asemănărilor. Cineva care nu umblă, cineva care nu scrie. E atît de multă ceață în parc încît stațiile și oamenii au șanse egale la iubirea aproapelui.

Constantin Abăluță

Jurnal anticameleonic — 6 nov. / 3 dec. 1991

constantin hrehor

Insomnie în Patmos

da, aceasta am văzut și am
zis : cerul e mut
pămîntul e surd
între aceste pagini care stau să ne
strivească
Doamne, cum ne-ai făcut numai pe noi
ființe vorbitoare ?

toamnă e iar.
cad roșii cărămizi din turla copacului
roșii, roșii...
singur pășesc încet, încet pe marginea
sufletului
ca pe granița unei țări străine
încet pășesc și-s trist
că nici anul acesta
nu va fi sfîrșitul lumii...

Răgaz în rozariu

1. mi-e dor de-o călugăriță
trupul ei a luat forma schitului
ca să mă canonisească aici
mitra i-aș fura mitropolitului ;
într-un clopot pribeag pat mi-aș face
aș spînzura toaca la gîtul lunii,
în strană cîntînd cu liliecii,
în cimitir cu lăstunii...

2. în mijlocul așternutului
noaptea-i un arbore de lină
pînă în zori îi desfrunzim trupul,
prin ferestrele înmulțite ne privim
trecînd
sufletele, întrebările
în ochiul verde păsările spun
minciuni lirice
cîte vor fi fiind anotimpurile
împreună ?
ne cunosc cerșetorii, ne-au fost gazdă
gările,
trenul transportînd biserici în lună...

3. ochii tăi au început să semene
cu pădurile gemene,
împreună mîinile-ți sînt
stalactite de vînt,
ale tale picioare — două puști de
vînătoare...

Piatră de inel

cîte pietre sînt în ziduri
după care te-ai smerit
fi-vor nopțile păgîne
după fuga ta din schit

într-o blană de ursoaică
tinerețea ta rămasă
voi ascunde-o de prigoană,
de sărut icoană arsă

îți vă-nfășura-n mirare
ochiul cu mătăsuri reci
tăinuită-n trup prisaca
sub grinda cu liliecî,

te voi citi ca pe-o biblie
cu-ndoială rînd cu rînd
între filele de carne
furișîndu-mă visînd

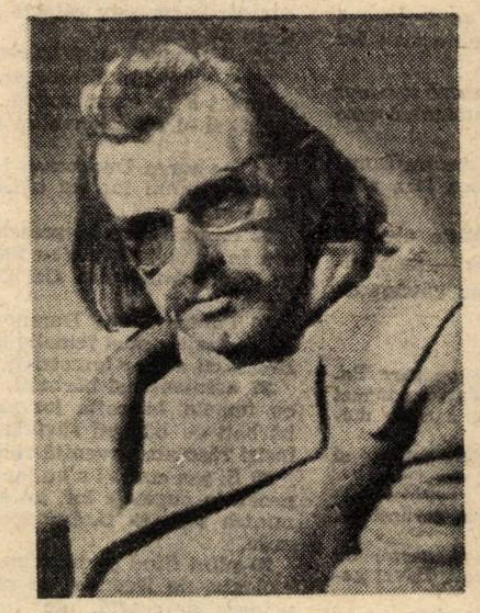

pe o spuză de ocniță
voi chema steaua căzută,
frînta pîine prihănită
scrumului te împrumută...

plînsă-icoană bizantină
lasă cripta mănăstirii
iată-s, — mi-au crescut aripe —
îngerul bună-vestirii,

ceruri mi s-au dat în pază,
te voi găzdui în mine
ochi îngrămădit de lacrimi,
suflet plin de vizuine

lasă candela să doarmă,
pietrele ce te-au strivit —
din cărunta blană caldă
să-ascultăm cum bate toaca
ploia-n schitul părăsit...

Filă de jurnal

cu-o femeie străină într-un pat
medieval
văd un film despre infidelitate
copii părăsiți cîntă la uși colinde
cruciate
cheile troiei ascunse-s într-un pîntec
de cal,
moare de ris întîiul născut în cetate

beau rachiu aspru, citesc stoici și
și părinții isihaști
săptămîna se sfîrșește într-o ninsoare
confuză,
arde candela păcatului pînă la spuză
pentru ce ai venit mamă, nu cumva din
nou să
mă naști
mările toate adunîndu-le sub o roșie
meduză ?

vinovat sînt, în toate zilele săptămînii-s
păgîn
duminica mă crucific într-un ochi
zburător,
ease somnului face-n vecini orbul
cioplitor
curînd vom locui al nopții plămîn
viața-i un istm, un prăbușit abator...

cu-o femeie străină într-un pat de lut
ascult iarba născînd aproape de astre
cenușile ne răscumpără păsările
sihastre,
capetele noastre purtate pe scut,
carnea vărgată mîncată de pume
albastre

(vinovat sînt de la crăciun pînă la paști
știu despre mine seneca, epictet, mare
aureliu
și cîțiva încă nenăscuți isihaști...)

Sculptura ca memorie

Expoziția de la „Orizont" a sculptorului **Simion Moldovan** este, în optica noastră, prilejul consacrării uneia dintre cele mai împlinite personalități ale artei noastre contemporane. Oricît de riscantă poate fi o astfel de remarcă, momentul artistic oferit de tînărul (bănuim) sculptor se distinge prin forța expresiei artistice și prin consistența viziunii plastice, ce sublimează repere fundamentale ale civilizației autohtone și universale.

Nu știm alte amănunte ale biografiei artistice ale acestui foarte înzestrat exponent al sculpturii românești, dar prin ceea ce ne oferă azi creația sa este un argument suficient de convingător, pentru a-l situa în descendența celor mai marcante figuri ale panteonului național. S-ar putea ca entuziasmul nostru să jeneze orgoliul multor colegi

de breaslă ai artistului, dar judecînd obiectiv producția sa de acum, vom constata cu ușurință forța emisiei sale creatoare, maturitatea întreprinderii sale artistice.

Simion Moldovan își concepe opera ca pe un discurs memorialistic neîntrerupt, în care se regăsesc motive ale marii sculpturi, de la figurinele cultice ale perioadei neolitice la exprimările de început ale resurecției brâncușiene. Artistul își structurează creația pe baza conceptului de **sacru**, care a aureolat arta sculpturii din cele mai vechi timpuri. Este o alternativă ce-și refuză eroicul, sugestiile sale plastice concentrîndu-se în jurul unor sensuri spirituale mai dense și mai prolifice, cum sînt cele ale **martiriului** și ale **fertilității**. Artistul nu se sfiește să evoce, în termeni expliciți, imagini arhetipale ale sculpturii universale, pe care le îmbogățește cu date ale cunoașterii teosofice dobîndite de omenire în ultimele decenii de deslușiri analitice. Sînt lesne de recunoscut în expoziție reprezentările zeițelor fertilității din cultura Hamangia, alături de altele născute în spațiile Orientului de Mijloc (asiro-babiloniene, sumeriene, egiptene, iudaice), dar și din orizontul artei negroide și amerindiene. Există în colecția ce ne-o oferă artistul la personala de la „Orizont" o Nefertiti, modelată în cea mai fidelă formă, dar amendată cu o serie de „accidente" motivice, care îi amplifică semnificațiile. Un efort, așadar, de interpretare modernă și deschisă a motivelor clasice, care evită tonalitatea parodică printr-o asumare lucidă și flexibilă a codurilor semantice tradiționale. Același principiu operează în creația lui Simion Moldovan și atunci cînd abordează marile teme ale artei creștine. Există o lucrare de mari dimensiuni, o „Pietà" redactată în termenii Renașterii italiene, dar pe care o tălmăcește într-o viziune ce-i este proprie, urmărind liniile de forță ale unei gîndiri ce aparține net acestui secol. O modernitate bine temperată ilustrată exemplar și în alte lucrări, cum ar fi „Martiriul Sf. Ioan". Un ansamblu de patru figuri statuare este arhitecturat într-o ambianță de sanctuar profan, centrat pe simbolul Soarelui dătător de viață, motiv pe care artistul îl asociază și altor lucrări ce poartă însemnele fertilității. O simbioză rafinată între elementele divinului și ale instinctului creator. În plan strict plastic, sculptorul își conturează formele cu o senzualitate pregnantă, datele anatomicului sînt interpretate în sensul dorit de autor și în numele unei împliniri spirituale elevate. În lemn, marmură sau bronz, lucrările lui Moldovan atestă un profesionist al genului, de unde și libertatea remarcabilă de mișcare în interiorul formelor și în ambiențele plastice pe care le imaginează. În uvertura expoziției sculptorul ne propune două compoziții — un portret și o statuară mică — ce au ca punct de pornire celebrul „Portret de copil" al lui Brâncuși. O seducătoare lecție de discipolat superior însușită și o demonstrație de nonepigonism. În torsurile feminine care domină compozițiile din expoziție regăsim cîte ceva din arta lui Marian Zidaru, cu care acest sculptor pare să se înrudească nu numai în plan formal. Artistul își prezintă opera ca un tot organic, soclurile atent elaborate fiind încorporate ideii plastice de ansamblu, ce dezvoltă cu discernămînt critic moștenirea, pe acest plan, a sculpturii brâncușiene.

O expoziție ce confirmă inepuizabilele resurse creatoare ale artei noastre contemporane și un reper de prim ordin al modernității de expresie în cheie post-brâncușiană.

Corneliu Antim

---

muzica

Jean François Antonioli (I)

(a flat, chiar prin nume, sub un dublu, oximoronic semn, oaspetele Festivalului „Timișoara muzicală" este greu de prins într-o sumară schiță. Departe de spiritul facil, subțire-ironic, dar fără a fi un pedant al dialogului, Jean François este mai mult Johann Francisc. Dar și Antonioli. Altfel spus, cu fericita formulare a lui Mircea Vulcănescu, la pianistul elvețian se simte „ispita" germanică și, deopotrivă, „ispita" latină. Sobrietate naturală și căldură, calm și pasiune pentru comunicare. Astfel, ceea ce s-a vrut a fi un „interviu", specie antipatică, de altfel, a devenit o plăcută, dar nu lipsită de interes, conversație. Antonioli vorbește o română, dacă nu perfectă, surprinzător de bogată în vocabular și imagini. „Curtează" chiar metafora. Se încăpățînează să găsească o anume expresie, îi spun că înțeleg binișor franceza, dar nu cedează. Încearcă să gîndească, și nu de puține ori reușește, în limba lui Enescu pe care și l-a apropiat mai demult. Dar, la „cestiune".)

— Jean François, nu vă cunosc repertoriul pianistic, doar piesele concertante și recitalurile anului trecut. Mi-ați părut, deși nelipsit de forță, un pianist al sentimentelor „camerale". Descopăr acum interpretul de mare suflu. Ce v-a atras în mod special la Concertul Nr. 2 de Prokofiev ?

J.F.A. : Este, probabil, piesa cea mai grea din repertoriul pianistic contemporan, un fel de „luptă cu monstrul". Trebuie să îți construiești, ca să-l poți aborda, o adevărată strategie de „război". Dar satisfacțiile pe care ți le oferă sînt pe măsura efortului. Aș spune că, dacă sînt cam 300 de pianiști care cîntă Concertele 1 și 3, foarte puțini, cam 15 după informațiile mele, sînt cei care s-au apropiat de al doilea. (Nu simt orgoliu în afirmația sa, ci doar o simplă constatare. De altfel, excesul de modestie se transformă mai întotdeauna în contrariul său. Mai aflu că Prokofiev este (prin Concertul nr. 1) de mult în repertoriul său, că nu iubește nicicum latura sa virtuoză, că a descoperit în el o mare expresivitate și o remarcabilă coerență formală. Cît despre sentimentul „cameral" despre care vorbeam la început, acesta s-ar putea datora pasiunii pentru Mozart, adevărata sa școală. Fără a-i destăinui, de la început, reținerile mele față de obositorul și perpetuum-ul epigonism al „modernismului" continui) :

— Cum vedeți muzica franceză contemporană în contextul european ?

J.F.A. : Nu poate fi vorba despre o „școală", ca în Est. Există în ea un anume cosmopolitism — muzica spectrală, repetitivă, sever-postserială. Nu simți sinteza, căutarea unui limbaj „focalizat".

(Amintește aici de forța modalului românesc, de perspectivele pe care le-a deschis în muzica franceză, cam în aceeași direcție, Messiaen, dar are, totuși, rețineri față de elevii („turma") ce n-au reușit să depășească modelul maestrului ci, dimpotrivă, l-au osificat). Și încă ceva, în Franța și Italia, actul artistic e prea legat de politic. Eu cred în muzica ce arată importanța individului, dacă e negația sa, nu mă atrage și nu sînt mulțumit. Astăzi e nevoie și de răspunsuri, nu numai de întrebări. Unele orientări ale artei nu mai reflectă interogațiile fundamentale, ci mai degrabă un anume scepticism al societății. E ca un fel de ultimă sticlă aruncată în mare, ce conține un mesaj la care nu se știe dacă vom mai ajunge.

Valentin Petculescu

---

parțial color

Presa de stors vorbe

Ce apreciez eu mai mult la parlamentarii nostri e faptul că nu se pierd niciodată cu firea, în orice situație ar fi. Știu totul despre orice, găsesc soluții adecvate cînd li se cere iar, cît privește presa, o joacă pe degetul mic. Ori de cîte ori apare vreun scandal în domeniul respectiv, ies în frunte scamatorii de vocație — Dumitrașcu, Văcaru Ciontea, Martian, Brătianu — pentru a-l temporiza. Apoi, vine în forță artileria greoaie pentru a degaja cîmpul de luptă. Maeștrii combinațiilor, ostapbenderiste, călîți în războaie subterane, iau chipul pacifiștilor de profesie, cerînd mereu o concordie națională. Limba de putregai strălucește la lumina zilei, dărmite în noapte, pe întuneric. Spectacolul balcanic e pe aproape. Ca acesta să aibă o acreditare, mai ieri s-a organizat și un colocviu pe o temă dată „Presa tranziției și tranziția presei", la malul mării, de unde Tatulici a transmis în direct, ca și cînd prinsese manevre în Golf, iar Răzvan a primit mesaje prin înlocuitori. Vremuri glorioase, în spiritul tradiției noastre ! De la Costinești toți așii presei noastre au plecat cu imaginea lui Dumitrașcu îngenuncheat în fața acestei reuniuni tovărășești, eventual pentru a-și ispăși o parte din păcate. Părintele Zosima ar fi pălit citind în ochii albaștri ai senatorului de Constanța dorința unei noi alegeri. Sîntem convinși că acest dostoievschian de carnaval ar fi în stare să stea și-n cap dacă ar fi convins că ar mai prinde o nouă legislatură. Dar nici el și nici alții de teapa sa nu mai au vreo legitimitate în fața națiunii, și totuși, chiar la o emisiune cu acest nume, ne dau sfaturi, ne privesc de sus, mai simplu spus, ne țin de vorbă, ca și cînd televiziunea română ar fi ajuns un fel de Poiană a lui Iocan, unde prea puțini joacă rolul lui Moromete. În schimb, doi redactori, pătrunși de învățămîntul politic, stimulează și supraveghează spusele invitaților. Să nu devieze de la subiect, să se încadreze în timp. Discuția — sau cum s-o fi numind vorbăria aceea — despre presă a atins un record de amuzament greu de egalat. Cel care a împiedicat-o să se situeze la cote absolute a fost Caius Dragomir, făcînd o notă discordantă în adunătura de sub genericul „Partidele politice și electoratul". Poate că realizatorul Dan Goanță ar trebui să se dispenseze de serviciile lui, altfel riscă să nu-și atingă scopul, adică să se plaseze într-o situație comică. Noroc că a apelat și la un actor pe măsura intențiilor sale : I.I. Brătianu. Culmea, pînă și acesta a jucat cu calm, dozîndu-și eforturile pentru altă reprezentație. De idei, nu poate fi vorba, căci are doar cîteva, iar acelea fixe. Aștepta mai de mult să fie invitat de televiziune pentru a ne anunța că nu va da în judecată „Expres Magazinul", din simplu motiv că-i face popularitate. Adînci meditații ! Ca, de altfel, și ale doamnei Dumitrescu, reprezentanta F.D.S.N.-ului, care a lansat două noutăți : 1) nu ne supărăm că sîntem criticați ; 2) presa trebuie să aibă un rol informativ. Reprezentantul lui Radu Cîmpeanu, contaminat de la o vreme de filosofia fedesenistă a aprobat din adîncul inimii aducînd în plus ideea că o anumită parte a presei practică dezinformarea cu impetuozitate. Chiburile, de cînd liberalii au ieșit din opoziție și s-au situat pe o altă poziție, ar fi intrat în postura victimelor. Săracii ! I-or fi împins acolo copoșii, și nu orgoliul nemăsurat al căpeteniei lor.

Cam astea au fost meditațiile despre presă și legea ei într-o emisiune pompieristică, încropită în grabă, ca atîtea altele. De ce trebuie neapărat să pregătim cu seriozitate unele teme cînd cineva nu are acest interes ? Doar se exprima transant Caius Dragomir : „Presa e a patra putere numai în statele democratice". Comentariile noastre sînt de prisos, iar lecțiile de învățămînt politic de pe micul ecran, firesc, inutile.

Marius Tupan

LOUIS ARAGON —

Talentul obrăzniciei

„Aragon Louis născut la 3 octombrie 1897. Trăieşte încă".

Astfel se prezenta pe coperta lui **Anicet** în 1920. Ar fi putut adăuga : scriitor. Căci el este cel mai scriitor dintre toţi suprarealiştii, singurul romancier sau aproape singurul. Şi Aragon afirmă astăzi ceea ce, în fond, el a gîndit întotdeauna : că romanul este cea mai înaltă formă a scriiturii, că ideea romanului, posibilitatea de a crea oameni imaginari este semnul umanităţii opusă animalităţii.

Îl întîlneşte pe Breton la Val-de-Grâce, la sfîrşitul războiului ; nu-l va mai părăsi timp de cincisprezece ani. O întîlneşte pe Elsa Triolet în 1928 la barul Cupolei ; n-o va mai părăsi. Se înscrie în 1926 în Partidul Comunist ; el va fi membru al comitetului central pînă la moarte. Ceea ce izbeşte în caracterul lui Aragon, căruia totuşi i s-au reproşat atîtea ezitări şi contradicţii, e fidelitatea.

Participă activ la revista **Litterature**, la a cărei întemeiere a contribuit, cu Breton şi Soupault, şi în 1924, cu **Une vague de rêves**, scrie primul text manifest al suprarealismului. Războiul din Rif * şi întoarcerea ordinii morale îi fac pe suprarealişti, în special pe Aragon, să considere că revoluţia suprarealistă şi revoluţia marxistă au acelaşi scop. Aragon se înscrie în Partidul Comunist în acelaşi timp cu Breton şi

Eluard, dar el rămîne, în timp ce prietenii săi îl părăsesc.

Aragon a fost şi rămîne, unul din cei mai insolenţi, cei mai subversivi dintr-un grup care excela prin aceste trăsături. Cîteva fraze celebre din **Le traité du style,** ca de pildă : «Tropicul Maurras şi Moscova ramolită», o dovedesc. Afacerea congresului intelectualilor revoluţionari de la Harcov, din 1930, unde Aragon, după suprarealişti, părăseşte poziţiile mişcării ca să se alinieze acelora ale Partidului Comunist, aduce în cele din urmă ruptura dintre Aragon şi suprarealişti. Aceştia îl înfierează în pamfletul **Paillasse** (pe care Breton, totuşi, nu-l semnează), şi Eluard nu e mai puţin violent în al său **Certificat,** care se termină prin fraza lui Lautréamont : Toată apa mării n-ar ajunge să spele o pată de sînge intelectual.

Aragon a intrat din viaţă în istoria literaturii, dar după expresia sa «ca un os în gingie».

*** Rif, lanţ de munţi, unde între 1924 —1926, armata colonială franceză a avut probleme cu răscoala marocanilor conduşi de Abd el-Krim. (N. tr.).**

ANTONIN ARTAUD —

Marea noapte

Cel mai suprarealist dintre poeţi nu a fost oficial în această mişcare decît timp de doi ani, de la 1924 la 1926.

1924 : Antonin Artaud are 28 de ani. E de patru ani la Paris, şi a lucrat cu Gémier, iar la teatrul Atelier, cu Dullin.

1924 e şi anul creării Centralei suprarealiste, la nr. 15 al străzii Grenelle. Scopul acesteia : «a ajunge la o nouă declaraţie a drepturilor omului». Casa este deschisă în toate zilele de la 4h30, la 6h30, în afară de duminici, tuturor celor care vor să lucreze la «schimbarea vieţii». La această epocă Antonin Artaud ajunge în rîndurile suprarealiste, aducînd aci o «violenţă sumbră» care-i fascinează pe noii săi prieteni. La 15 ianuarie 1925, Centrala anunţă în organul său **La révolution surréaliste** (a cărui copertă se inspiră din austera revistă **La nature)** că ea va fi, spre a lucra mai eficace, închisă publicului cu începere de la 30 ianuarie şi că Antonin Artaud îi ia conducerea.

La 1 noiembrie 1926, Antonin Artaud, Robert Aron, Roger Vitrac anunţă în **La nouvelle revue française** crearea «teatrului Alfred Jarry». E vorba «de a-şi juca viaţa în spectacolul care se desfăşoară pe scenă», de a-l face pe spectator să participe total, pe scurt, de a regenera teatrul. Prima reprezentaţie are loc la Vieux Colombier. În program : **La peur c'est l'amour** şi **Le vieux de la montagne** de Alfred Jarry şi **Les misteres de l'amour** de Roger Vitrac. Critica îi face o primire mai degrabă cumpătată.

1927. Aragon şi Breton se îngrijesc de eficacitatea politică şi se oferă să slujească în Partidul Comunist. Antonin Artaud refuză să-i urmeze pe acest teren. E ruptura, definitivată spre sfîrşitul lui noiembrie 1926, prin pamfletul **Au grand jour,** semnat de André Breton, Aragon, Paul Eluard, Benjamin Péret şi Pierre Unik. Ei îi reproşează lui Artaud că urmăreşte izolat «stupida activitate literară» şi conchid «această canalie, noi am vanitat-o». Răspunsul se face în doi timpi : întîi la 8 ianuarie 1927, în postscriptum la **Manifeste pour un théatre avorté** («aceşti revoluţionari în hîrtie de toaletă (termenul e mai tare în franceză, **n. tr.)** ar vrea să ne facă să credem că a face azi teatru e o tentativă contrarevoluţionară), apoi în iunie 1927, în **La grande nuit ou le bluff surréaliste**, unde el cere să fie lăsat liber şi stăpîn al propriei sale acţiuni şi lasă să-i scape acest strigăt tulburător : «Ce mă priveşte pe mine toată revoluţia lumii dacă eu ştiu că voi rămîne dureros şi nenorocit înăuntrul propriei mele bolniţe».

1928. La Theâtre de l'Avenue, se prezintă **Visul** de Strindberg. La 7 iunie, André Breton îl acuză pe Artaud că a montat această piesă, ca să fie gras plătit de ambasada Suediei şi-l anunţă că va împiedica reprezentarea prin toate mijloacele. Artaud, Aron şi Vitrac îi răspund că vor face, dacă trebuie, apel la poliţie ca să-l împiedice să intre în teatru. Breton şi prietenii săi sînt arestaţi ceea ce nu voia Artaud. Poliţia între Breton şi Artaud ! Cearta e sîngeroasă, mai rău decît în epoca lui **Au grand jour.** Totuşi, cînd, în 1946, după zece ani de internare, Antonin Artaud iese din azilul de la Rodez, în sărăcia cea mai totală, André Breton, va organiza în onoarea sa, la teatrul Sarah Bernhardt, o seară omagială.

traducere de
D. St. Rădulescu

JACQUES YVES COUSTEAU

născut în 1910 la Saint-André de Cubzac (Franţa). Între anii 1930-1957, militar fiind, comandă baza din Shanhai şi iniţiază participarea Marinei franceze la expediţia Batiscafului FNRS II. Experimentează prototipuri de aparate de oxigen în circuit închis după o concepţie proprie ; realizează prototipul scafandrului autonom cu aer comprimat „Cousteau-Gagnan" ; se specializează în probleme de sondaje cu ultrasunete şi în studierea scufundării la mare adîncime ; pune la punct, un material folosit în filmările subacvatice şi realizează o aparatură simplificată destinată filmărilor în ape tulburi. În 1957 este ales director al Muzeului Oceanografic din Monaco. În 1973 se înfiinţează Cousteau Society din SUA în scopul protejării şi ameliorării vieţii. În 1981 este constituită Fundaţia Cousteau în Franţa, asociaţie cu scop nelucrativ, avînd aceleaşi obiective ca şi Cousteau Society. Comandantul Cousteau este deţinător a numeroase titluri şi distincţii ştiinţifice decernate de cele mai prestigioase academii, universităţi şi organisme internaţionale. Printre decoraţiile cu care a fost onorat în Franţa citâm : Comandor al Ordinului Artelor şi Literelor (1978), Marea Cruce a Ordinului Naţional al Meritului (1985). În străinătate : Crucea de Comandor al Ordinului Meritului RFA (1984) ; Medal of Freedom-SUA (1985). Între anii 1951-1983, la bordul navei **Calypso**, Cousteau a efectuat 30 de croaziere pe toate mările şi oceanele, marile fluvii şi marile lacuri. Numeroasele sale expediţii au avut scopuri diverse : săpături arheologice submarine, studii geologice şi biologice, experienţe de supravieţuire în mediul subacvatic.

Cousteau a realizat 78 filme, dintre care 61 pentru televiziune. Între 1946-1983 a publicat 26 lucrări, unele în colaborare, în care a abordat un larg evantai de subiecte referitoare la cercetările şi experienţele sale. Toate aceste activităţi duse în paralel pe mai multe planuri, realizate într-un ritm infernal,nu l-au împiedicat, însă, pe Comandant să viseze şi să... scrie versuri. Iată aici, două eşantioane.

Fervoarea de a trăi

Fervoarea fiinţelor fără oprelişti
Arde în inimile peregrine
Chemări şuierătoare răsună în adîncul apelor :
Cintecele delfinilor propagate înainte departe
Trezesc ecouri de argint-viu...
Cînd tresar spinările sălbatice
Strălucitoare penaje rămîn în urma
Cuceritorilor de o clipă.
În timp ce agaţă dinţii
Săgeţilor împăunate, ciocuri ameţite de vînt,
Atingînd în treacăt spuma vijeliosului talaz,
Îngroapă stele în ocean.
Explozie de bucurie — curse — sondaje delirante —
Tineri neliniştiţi — savuroase orgii — masacre
Jerbe de spumă alăturîndu-se fugarilor...
Balene, delfini enormi sau vulturi de mare
Împărtăşind soarta acelora uniţi pentru măcel
De căldura sîngelui lor.

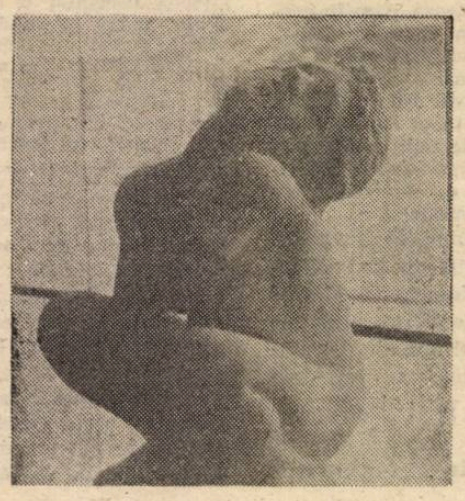

Povestea apei

Apa forjată uneori în furnale cosmice.
Apa condensată în vapori ţîşnind din pîntecele Terrei
Apa născută în infern, aceea care
împinge lava pe şira spinării.
Apa fluviilor clocotind pînă la nori — banchize în dezgheţ
Apa care înalţă taifunul — dăltuind malurile — digeră comori.
Apa care ne injectează săruri în sînge,
care încarcă tremurîndele branhii ale peştilor.
Apa roşie de inimi străpunse.
Apa albastră de iluzii demenţiale.
Apa galbenă de vacanţe ratate.
Apa verde, apa prostituată a lagunelor.
Apa — cristal al suspinelor reţinute.
Apa — pulbere în arcuri pestriţe
Apa pe care o bem, care ne picură pe frunte, pe care o scuipăm,
care ne scaldă ochii arzînd de febră.
Apa cu detergent, cu hidrocarburi, izotopii şi ploaia care cade pe acoperişurile calde.
Apa fîntînilor pe cale de dispariţie, apa cămilei, apa cactusului.
Apa brăzdată de corăbii, de cotituri viclene.
Apa fluid magic al miliardelor de săruturi.
Apa care suspină odată cu luna.
Apa rănită de naufragii şi de insule.
Apa freatică, apa grotelor, apa ţîşnind în trombă, apa botezului, apa idolatrizată şi apa pîngărită.
Apa extazelor şi a convulsiilor.
Apa tăcută răscolită de neliniştl.
Apa ce-mi umblă prin ţesuturi înconjurînd planeta de apă.

Prezentare şi traducere :
Valentina Pituţ

Urmare din pag. a 16-a

Povestea unui povestitor

și să mă servesc singur, și efectiv, în marea majoritate a caselor puteam să mă servesc după plac, cînd nu se nimerea ca să-mi pot oferi cărți pur și simplu rearanjînd rîndurile în așa fel ca să nu rămînă goluri. Am procedat și așa uneori, dar nu prea des.

Cît despre posesorii cărților, ei erau interesați, cu totul absorbiți, de marele viitor industrial care tocmai se deschisese în fața tuturor americanilor. Toți eram hărăziți să dobîndim titluri universitare, să gonim în automobile și, prin mijlocirea unui miraculos proces mecanic, urma să răsară o epocă nouă, mai bună și mai cultivată.

În numeroasele uzine unde am lucrat, mai toți oamenii foloseau un limbaj spurcat cu tovarășii lor de muncă, și multă vreme după aceea am început să pricep treptat de ce. Omul devenit neputincios și înjosit, se spurcă. Însăși neputința lui îl coboară astfel, și pînă la urmă aveam să înțeleg că, dacă îi răpești unui om iscusința mîinilor, îi furi prilejul de a crea mereu alte forme noi, materializate, îl faci să se simtă neputincios. Pe nesimțite, bărbăția, demnitatea îi lunecă, se depărtează de el și nu mai este în stare să simtă dragostea nici față de munca lui, nici să o dăruiască unei femei. Strigătul repetat veșnic în epoca mea era : „Standardizare ! Standardizare !", și, în mod obligatoriu, o reducere la neputință. Este legea Domnului. Femeile care de se decid la un cămin lipsit de copii își aleg, odată cu el, neputința — poate pentru a fi partenere mai potrivite ale bărbaților dintr-o uzină, într-o epocă dominată de standardizare. A trăi înseamnă a crea necontenit forme noi — cu trupul, sub înfățișarea unor cópii vii ; sub chipul unor noi și tot mai frumoase forme făurite din diferite materiale ; prin crearea unui univers imaginar ; prin studii și eruditie ; sub forma unor gînduri limpezi și lucide ; iar cei care nu trăiesc ajung să putrezească și să răspîndească duhoarea neființei.

Gîndurile acestea mi-au răsărit la mult timp după perioada despre care scriu acum. Și nu te poți gîndi să învinuiești de această calamitate un singur om, dar cum omul numit Ford din Detroit a făcut mai mult decît oricare alt ins din zilele mele pentru a duce standardizarea pînă la capătul ei logic, nu se cuvine oare să fie privit și drept cel mai mare ucigaș al contemporanilor lui ? Negreșit, a-ți face semenul neputincios înseamnă a-l ucide. Și se vorbește că va fi ales președintele țării. Ce loc potrivit pentru un asemenea ins !

Tamerlan, care se specializase în uciderea fizică a oamenilor, dar care în autobiografia lui afirmă că era dornic ca toți oamenii aflați sub stăpînirea sa să-și păstreze respectul de sine și bărbăția era cîrmuitorul lumii, în epoca lui. Tamerlan pentru cei din vechime, Ford pentru noi, modernii...

La urma urmei, în epoca noastră conformistă, de ce să nu avem cu toții case la fel, de ce să nu fie toate femeile și toți bărbații îmbrăcați la fel, toată hrana să nu fie uniformă, toate străzile din toate orașele să nu arate aidoma ? Cu siguranță că individualitatea este ruinatoare pentru o epocă a standardizării. Ar trebui să fie zdrobită pe loc și fără cruțare. Poftim, să le dăm muncitorilor salarii tot mai mari dar să înăbușim în mugure înflorirea individualităților. Lucrul acesta poate fi realizat. E de-ajuns să ne arătăm toată puterea.

Și haideți să-l punem în fruntea noastră pe omul care a făcut un fetiș din standardizare.

Cărțile pot fi și ele standardizate — de pe-acum aproape, au și ajuns în această fază ; pictura poate fi standardizată — adesea s-a făcut acest lucru, iar standardizarea poeziei va fi ușor de realizat. Cunosc de pe-acum un om care lucrează la punerea la punct a unei mașini capabile să producă poezie. O alimentezi pe-o parte cu literele alfabetului și pe partea cealaltă iese poezie de orice gen ; poți apăsa pe diferite manete pentru a produce fie un poem în **vers liber**, fie poezie în stil clasic.

Ridicați-vă, oameni ai epocii mele ! Sub steagul noii credințe, vom căpăta o uriașă mașină care se va urni încet de-a lungul unei magistrale și va depune din mers case din ciment, în dreapta și-n stînga, ca un elefant diareic. Toți tinerii Edisoni se vor înrola sub stindardul unui Ford. Toate mințile mari ale epocii noastre vor fi folosite precum se cuvine, născocind roți de automobile din ziare vechi și vinuri sintetice din uleiuri brute. Nu cumva noi, americanii, am fost desemnați de Dumnezeu să fim națiunea care va înălța cel mai sus stindardul Noii Epocii a standardizării ?

Totuși, consolarea oferită de cerneală și hîrtie a venit cu mult după perioada despre care am vorbit, și ce grozavă consolare mai e ! E cu mult mai lesne să stai într-o odaie stingheră, în fața unui pupitru, și cu hîrtia în față, să descrii cum te-ai luptat cu vreo cincișase derbedei vînjoși, decît, cu pumnii, goi, să te răfuiești cu un singur jucător de baseball uscativ, pe platforma unui depozit de mărfuri.

În povestire, după cum înțelegi prea bine, totul e în ordine. Fenta și trecerea rapidă, o stîngă puternică la maxilarul adversarului, un zîmbet de aur, mișcările oscilante ale umerilor, care-l încurcă și descumpănesc pe adversar, toate merg ca pe roate, ca niște mașini bine unse. Dacă e nevoie, învingi nu cîțiva, ci o duzină de derbedei care mișună pe străzile orașelor. O, ce ceasuri minunate am mai petrecut, stînd în niște cămăruțe prăpădite, cu mari topuri de hîrtie dinaintea mea : ce de găleți de sînge au mai curs din rănile nemernicilor, îndeajuns de stupizi ca să mi se împotrivească, pe cîmpul de onoare ; ce femei răpitor de frumoase am mai iubit și cu cîtă ardoare m-au mai iubit ele și, în general, cît de generos, cavaleresc, om dintr-o bucată și cu inima deschisă m-am dovedit a fi !

Îmi amintesc cum stăteam în odăița din fund a unui mic stabiliment unde se făcea contrabandă cu alcool, la Mobile, în Alabama, într-o după amiază, cu mulți ani după perioada descrisă pînă acum, și în timp ce trei marinari beți discutau cu înfocare despre divinitatea lui Cristos, la o masă apropiată, am scris povestea micului, istovitului și înnebunitului Joe Wainsworth, care l-a ucis pe Jim Gibson în șelăria din Bidwell, Ohio — fragment care ulterior a fost folosit în romanul „Alb sărac", și cum într-o sală de așteptare a gării din Detroit, la o masă, am scris povestea călătoriei spre vest a Elsei Leander, în „Triumful oului", — și am pierdut trenul. Asemenea momente rămîn ca niște colțuri bogate sufletește și frumoase în peisajul unei existențe precare.

...În perioada la care mă refer acum, America încă nu învățase — așa cum avea s-o facă în cursul primului Război Mondial — că, în scopul de a înlătura militarismul brutal, cel mai bine este să îl adopți, și să-ți formezi fiii în acest spirit, să faci tot posibilul pentru a-ți abrutiza propriul tău popor. Mi s-a spus că în anii primului Război Mondial, tinerii și băieții pregătiți în taberele de recruți erau puși să atace la baionetă manechine umplute cu paie, și li se cerea chiar să mîrîie în timp ce-și înfigeau baioneta în silueta aceea cu chip omenesc. Se făcea absolut tot ce era posibil pentru a violenta imaginația tinerilor — dar cînd am făcut eu armata, mai exista încă o puerilă credință în democrație. Oamenii chiar credeau că țelul unei democrații adevărate este acela de a ridica oameni capabili să gîndească cu capul lor, să acționeze după propria lor judecată, în orice împrejurare. Încă nu învățasem și noi că, dacă vrei să organizezi o armată, trebuie să-ți dispersezi oamenii, astfel ca nici unul să nu știe cine-i sînt camarazii de arme, ca ofițerii să nu fie din aceleași orașe cu soldații comandați de ei, ca totul să devină cît mai apropiat de funcționarea unei mașini și cît mai impersonal.

„Nu se află pe lume povară mai ușoară, nici în vreun fel mai plăcută, decît o pană. Alte plăceri ne pot amăgi sau ne rănesc în vreme ce ne farmecă, dar pana o luăm în mînă cu desfătare și o punem jos cu mulțumire, căci are puterea de a-i aduce foloase nu numai stăpînului ei, ci deopotrivă multor altora, chiar de viețuiesc la mari depărtări — ba cîteodată, cu-adevărat, chiar de sînt nenăscuți încă și vor viețui de-abia peste o mie de ani." (Din scrisoarea trimisă de Petrarca lui Boccaccio).

Pentru cel care scrie proză, care își iubește meșteșugul, nu există nimic mai mulțumitor pe lumea asta decît faptul de a fi în fața unui teanc mare de foi albe curate. Este o simțire nespus de dulce și nu poate fi comparată cu nici o reacție trezită de foile pe care ai și așternut ceva. Foile scrise au și fost acoperite de greșelile tale, și arar pot fi comparate frazele mîzgălite de-a lungul lor cu ceea ce intenționai. Ai umblat pe străzi și te simți plin de viață. Ce de povestiri îți spun chipurile întîlnite pe stradă ! Cît de semnificative sînt fațadele caselor ! Zidurile locuințelor sînt date deoparte de forța imaginației și vezi și simți toată viața dinlăuntrul lor. Ce dezvăluire generală a secretelor ! Totul este simțit, totul e știut. Viața fizică din hotarul unui trup ajunge la un țel, la conștiință. Viața din afara ta e totul, orice.

Acum, laolaltă creionul sau condeiul și hîrtia și cu mine vă vom face să simțiți ceea ce simt eu acum — aha, exact, băiatul de colo — și ce e în sufletul lui cînd aleargă să privească pe fereastra casei vecine, în lumina discretă a înserării ce se lasă ; exact ce gîndește femeia aceea cînd stă pe prispa celeilalte case, ținîndu-și pruncul în brațe, sau gîndurile negre care rod sufletul muncitorului ce se îndreaptă către casă, pe sub copacii de colo. Îmbătrînește și s-a născut în America. De ce oare nu s-a ridicat, de ce nu a ajuns patronul, sau măcar directorul unei fabrici, de ce nu are și el un automobil ?

Aha ! voi, ceștilalți, nu știți, dar eu știu. Așteptați numai, și vă voi spune totul și vouă. Am simțit totul. În cugetul meu nu mai am nici o existență proprie. Acum exist doar în ceilalți, întîlniți în drumul meu.

Am alergat acasă, în odaia mea, și am aprins lumina. Cuvintele curg. Dar ce s-a întîmplat ? Ei, ce înșirare domoală, cuminte, de nerostit, plicticoasă ! Totuși, în mine clocotea ceva, era adevăr, ușurință, culoarea și mirosul lucrurilor, aievea. Ce mai, aș fi putut făuri ceva pe paginile acestea. Cuvintele sînt totul. Vă jur că nu mi-am pierdut credința în cuvinte.

Oare nu știu ? În timp ce mergeam pe stradă, veneau șiruri-șiruri de cuvinte, într-un alai frumos rînduit ! Vă spun din adîncul inimii : cuvintele au culoare, miros ; le poți simți cu degetele, la fel cum atingi și dezmierzi obrazul unui copil.

Nu există nici un motiv pentru ca, prin mijlocirea acestor mici și mobile cuvinte, să nu fiu în stare să vă dăruiesc însuși mirosul străduței pe care am pășit mai adineauri, să vă fac să simțiți cu precizie felul în care lumina înserării cădea peste fețele caselor și cele ale oamenilor — semiluna ivită printre crengile bătrînului cireș care era mort cu totul, dar avea numai creanga aceea vie, creanga care atingea fereastra în pervazul căreia un băiat își lega siretul de la pantof. Și mai erau și dulăul atipit în pulberea drumului și care scîncea ușor prin somn, și fetișcana de pe strada învecinată, care învăța să meargă pe bicicletă. Nu o puteam vedea, dar frații ei mai mici rîdeau zgomotos de cîte ori ea cădea cu bufnet pe trotuar.

Acestea alcătuiesc materialele cu care își face meseria scriitorul de povestiri, acestea și micile cuvinte care trebuie să fie făcute să curgă în fraze și paragrafe, cînd lente și cu întretăieri, cînd rapide, sprintene, cînd cîntînd ca glasul unei femei într-o casă întunecată, pe o stradă cufundată în beznă, cînd cu sunet mocnit, amenințător, ca niște lupi care aleargă într-o pădure, în nordul năpădit de iarnă.

[1] **Brigand care a terorizat Middle-Westul și a fost ucis de un fost complice, în 1882.**
[2] **Autoarea unor romane lacrimogene (1862—1924).**

(Va urma)

moda, altfel

„Le style est l'homme même"

(Buffon)

GUSTAV KLIMT: de la „malmosaik" le parfum

În 1902, în friza de 30 de metri lungime consacrată lui Beethoven, Klimt, în evoluția măiestriei sale artistice, considerate „un pic haotice", ajunge la soluția prezentării corpurilor umane prin contururi nete, fără să apeleze la miraculosul ajutor al umbrei, la „tehnica umbrei" (influența picturii japoneze dădea roade), pe fonduri plate, în care se prevede însă, să se prezice o lume de linii și suprafețe geometrice, lume datorită căreia opera capătă un caracter aproape abstract : ornament și simbol. Aceste îmbinări, aceste tendințe devin invadatoare în friza din 1911, de la palatul Stoclet, din Bruxelles, în care ornamentul e **imperator**, reduce corpurile umane la sugestia unor schițe, bănuite sub veșminte lucrate minuțios și care, de fapt, sînt elementele de fond ale acestei opere.

Pentru Gustav Klimt arhitectura e arta adorată, el se consideră un colaborator permanent al arhitecturii, nu vrea „găselnițe" cu scobituri, cavități, tunele, adîncimi, numai arhitectura are dreptul să organizeze spațiul, să-l facă plin, adînc, gol, iluzoriu, trucat, masiv, grațios, rezistent, șubred, totalitar, adaptabil etc. pe suprafețele pe care arta sa se aplică. Repudiază **perspectiva** atît de dragă arhitecturii și Renașterii, se îndrăgostește total și „cu totul, cu totul..." (ca în basme) original de arta bizantină și de cea a primitivilor din Evul Mediu. El cunoaște gustul, mirosul, vraja hipnotică a aurului ca fond al picturii, care are puterea de a etala cu ostentație o valoare, ca montura unei bijuterii ce cuprinde piatra prețioasă. Acest stil, această tehnică au cerut un nume nou iar criticii germani, ca să poată vorbi despre ele, ca să le poată sublinia ineditul, dar și izvoarele ingurgitate au creat termenul **„malmosaik"**, mozaic din pictură (nu pictură din mozaic !).

Opera lui e ca un foșnet de frunze, un foșnet insinuant implicînd eroticul trupurilor, geamătul extazului, uitarea de o clipă, dar și dulceața îmbătătoare a plutirii împlinirii spirituale, a amintirii amestecului dintre trup și suflet în virtejul inexplicabil al dorințelor, dezamăgirilor, speranțelor, victoriilor, e ca o scoică ce cuprinde o perlă rară ce s-a născut dintr-un fir de nisip, făcînd „rău" și „bine" în trupul scoicii, triumfînd cu o noblețe inegalabilă, inestimabilă.

A fost și răutăcios dar n-a putut ajunge prea departe cu temperatura maliziozității sale. Sub carapacele de aur și sub „semnele și nodurile" picturii sale geometrizante, el surprinde „societatea vieneză" prin „stereotipiile sale". Paradoxul : batjocorit, acuzat — nu și-a pierdut niciodată clientela, nici din punct de vedere financiar, nici din punctul de vedere al modelelor „Unii" au considerat pictura lui Klimt „un delir ornamental". E splendid zis ! Numai că delirul său ornamental se oprește, ca la o somație (fără drept de apel) la realismul redării figurii umane. El nu trădează figura umană, chipul, obrazul, expresia umană, zîmbetul, visarea, starea de somn, indiferența din privirea umană, nu trădează nici senzualitatea surîsului, voluptatea surîsului în somn, cînd e ascuns, secret dar incitant prin întredeschiderea buzelor prin care el se oferă. Deci totul e o minune... ! **O OSTENTAȚIE ! O ÎNDRĂZNEALĂ !** Iar paradox „erotismul lui Klimt nu e vulgar, nu e serafic. E uman !"

Universul picturii sale — ca fundal — acceptă cerul, apa și preeria ; deși ne-au rămas cîteva peisaje. G.K. nu e copleșit de frumusețea naturii vegetale ; ea există mai mult în desene decît în pictură.

În 1968, Dumnezeu și-a pus gîndul asupra mea și după o Italie lungă și îmbelșugată am ajuns la Viena. În Viena, în mod cu totul întîmplător, am văzut, am simțit semnul de dragoste lăsat de Gustav Klimt.

El a pictat-o pe „Fritza Riedler" în 1906, în **deja** stilul „arts déco", coafura în stil egiptean repetă ca idee țesătura fotoliului, în deosebite interpretări geometrizante. „Mitul lui Danae" e o capodoperă în care o coapsă feminină umilește pînă și explozia de aur din fundal pînă și prețiozitatea unei țesături, pînă și sînul superb al femeii ce doarme, chiar dacă el se află sub amenințarea îndoielnică a trei gheare simbolice ce aparțin femeii care doarme, copleșită de o coamă roșie, cu șuvițe șerpuitoare, instigatoare de patimă. Nici tema veșnic „modernă", tema „fetei tinere, în floare..." nu l-a ocolit. În 1913, într-un tablou „bolnav de frumos" — FATA TÎNĂRĂ — Klimt realizează împlinirea totală a neclarelor sau prea clarelor lui aspirații : „fuziunea dintre mistic și real". Dar apogeul îl atinge în 1907, în „epoca (lui) de aur" prin cel mai cutremurător „Sărut" al artei plastice. Rodin a emoționat cu „sărutul" său prin „respirația mușchilor", Brâncuși — prin abstractizarea serafică a gestului, Klimt — prin sacramentalitatea tuturor celor ce ne-au creat și ne creează, fără încetare, mai frumos, mai frumos... Să ne **inaurim**, să ne parfumăm curat și estetic, să-l prețuim pe acest „burghez" divin", care după **unii** (cum am mai spus !) e considerat cel mai mare pictor al secolului nostru.

Vara trecută (1991), în Viena, Palatul Belvedere, printre norocoșii ce au călătorit, m-a primit și pe mine, m-a primit cu himerele lui de piatră, cu fîntînile lui (care chiar funcționează) și cu EXPOZIȚIA GUSTAV KLIMT. Sper că emoția nu trebuie demonstrată... ! Taxa de intrare, pentru turiști, era exorbitantă, imposibilă, inapropiabilă... Nici măcar japonezii, cei mai bogați turiști din lume (e verificat !) nu intrau să-l vadă pe Gustav Klimt. În schimb, toate **japonezoaicele** cumpărau la intrare „cel mai scump parfum din lume" — „Sărutul" lui Gustav Klimt. Sticluța minusculă e o valoare, cutia reproduce paralelipipedic „Sărutul" lui G.K. și după ce traversează oceanul **G.K. — parfum** rămîne cel mai scump sărut.

Corina Cristea

SHERWOOD ANDERSON

„A sta de vorbă cu voi, oamenii de rînd ai Americii“

În 1924, Sherwood Anderson împlinise 48 de ani şi ajunsese la o cotitură a vieţii sale. Cariera sa literară se desfăşura sub auspicii strălucite. Înscris şi prin datele biografice, şi prin robusta lui vînă epică, în tradiţia scriitorilor americani ridicaţi de jos şi trecuţi prin toate încercările şi avatarurile unui trai zbuciumat : Bret Harte, Mark Twain, Jack London, Anderson, ca şi predecesorii lui iluştri, străbătuse toate bolgiile sărăciei.

Fiul unui irlandez fantast şi extravagant, pentru care hotarul dintre imaginaţie şi realitate rămăsese totdeauna foarte nebulos (un om din familia spirituală a protagonistului piesei lui Eugene O'Neil : „A touch of the poet“), a fost singurul din cei şapte copii — alături de fratele său Karl, devenit grafician şi ilustrator — care a putut să pătrundă în lumea artelor. Autodidactul care, după ce, oficial, nu izbutise să termine decît trei clase primare, îşi făcuse un cult pentru Cervantes, Flaubert, Turgheniev, cucerise premiul DIAL. Mai mult, volumul său de nuvele WINESBURG-OHIO ca şi romanul ALB SĂRAC, recoltaseră elogii, succes de stimă, dar provocase şi scandal şi polemici, fiind atacat violent pentru curajul cu care dezvăluise cancerul moral produs de prejudecăţile sufocante din micile oraşe americane, pentru denunţarea filistinismului sterilizant şi a religiei oarbe a succesului dobîndit prin conformism, prin adaptarea la media statistică a moravurilor, prin aplicarea riguroasă, sacrificatoare de idei şi sentimente personale, a unui behaviorism moral.

Dornic să se integreze în epoca sa şi în fervoarea lumii intelectuale, ajuns pe coasta Atlanticului fără a-şi fi rupt rădăcinile de om din M[illegible] West — se şi mîndrea că zona aceea a Statelor Unite dăruise literaturii figuri de talia unui Stephen Crane, Theodore Dreiser şi „promiţătoarea speranţă“, viitorul laureat al premiului Nobel, Sinclair Lewis, Sherwood Anderson simţea nevoia acută de a privi în urmă, de a reconstitui cu precizie drumul parcurs, pentru a-şi da seama mai lucid încotro să se îndrepte şi care este potenţialul său moral şi artistic. Mai presus de orice, poate, simţea nevoia de a-şi făuri o scară de valori proprie, într-o Americă încă nematurizată, dar electrizată de setea îmbogăţirii rapide, unde totul se mai măsura cantitativ şi în superlative de publicitate.

Aceştia au fost factorii care au condiţionat scrierea primei din cele trei autobiografii ale sale, intitulată sugestiv : „Povestea unui povestitor“. Scrisă dintr-o ţişnire, la temperatură uneori incandescentă, cartea a fost dată la tipar după revizuiri sumare şi chiar după a treia reeditare, peste aproape cinci decenii, persistă controverse între criticii şi istoriografii literari cu privire la exactitatea anumitor pasaje, la existenţa unor interpolări, iar omisiunile de cîte 3—4 pagini dactilografiate din manuscrisul original rămîn iremediabile.

Aceste amănunte dovedesc cît de intensă era nevoia resimţită de autor de „a sta de vorbă cu voi, oameni de rînd ai Americii, înfăţişîndu-mă, aşa cum sînt eu, ca să mă puteţi vedea cum stau şi meditez pe patul din odaia mea stingheră“. Totodată, ele explică polemicile iscate în momentul apariţiei. Părerile variau în unghi de 180 de grade, de la suspectarea de cabotinism (menţinută pînă azi de critici ca Irvin Howe), pînă la mărturia plină de francheţe făcută de „tînărul leu“, Hemingway ; „cartea este plină de pasaje frumoase, la fel de bune ca şi cele mai izbutite pagini din scrierile lui Anderson — şi asta înseamnă infinit mai bune decît ce a putut da oricare alt scriitor american“.

Oricum, anii scurşi de la apariţia acestei tulburătoare autobiografii sînt suficienţi pentru a permite acum o privire sine ira et studio **chiar din partea unui confrate, şi o judecată senină şi cuprinzătoare din partea unui cititor obişnuit ...**

Împodobită cu această patină a şapte decenii, cartea îşi păstrează modestia, discreţia sufletească. Nu aduce numai un scriitor care explorează necunoscutul din el, scrutîndu-se anxios — şi uneori trecînd ca Alice, prin oglindă, pe meleagurile subconştientului — nici doar o privire în atelierul de lucru al unui creator efervescent. Ne pune faţă-n faţă cu un om care se caută, stăpînit de spaima că va fi un „om ajuns“ fără a se împlini pe sine.

Cîteva pasaje se gravează în memorie : cel în care scriitorul descrie asaltul impresiilor senzoriale — lumina exactă care cade pe un obraz înclinat, parfumurile, tonalitatea unui strigăt, lupta cu cuvintele pentru a găsi modalitatea cea mai firească pentru transpunerea unei asemenea bogăţii de impresii, cuvinte-cheie pentru porţile altor suflete, stabilind un dialog direct, fără violentări, fără chei false ...

Aceeaşi amintire puternică o lasă şi pasajele în care Sherwood Anderson se dezlănţuie împotriva optimismului stereotip şi demonstrează mecanismul fabricării de best-sellers, cu trucuri şi artificii de „literatori“, nu dăruire de scriitor luptînd pentru ca americanii să nu mai rămînă copii pînă la patruzeci de ani şi apoi să fie ameninţaţi de îmbătrînirea precoce, luptînd ca să dispară ideile fixe ale editorilor şi ale directorilor de reviste care îţi puneau mereu în faţă deviza : „Dumneata ai scris pînă acum bucăţi curate, cu nivel moral. Ţine-o aşa !“

Şi, pretutindeni, de-a lungul acestor aproape patru sute de pagini vibrînde de viaţă, simţim cuceritoarea, irezistibila nevoie a scriitorului de a-şi păstra neştirbită autenticitatea, de a trăi bucuria celui care face ceea ce trebuie ; un lucru dus pînă la capăt, făcut cu propriile mîini, o operă utilă semenilor asemenea unui obiect solid şi funcţional. Acest sentiment este exprimat la modul cel mai pregnant mai ales în finalul cărţii, cînd Anderson îşi defineşte astfel stadiul de evoluţie atins de el : „În sfîrşit, s-au rărit în cărţile noastre tradiţionala Marea Britanie, ţările exotice, rătăcirile pe mări şi oceane. Ajungem şi acasă. Eu unul nu vreau să fiu doar un scriitor american — vreau să fiu un scriitor care trăieşte în America“.

Desen de J. W. Beck (S.U.A.)

În ring. Grafică de Bob Peak

POVESTEA UNUI POVESTITOR

(autobiografice — fragmente)

Pentru un om ca mine, care, din pricina împrejurărilor, nu şi-a putut petrece anii adolescenţei prin şcoli, devine o necesitate arzătoare să se îndrepte spre cărţi şi spre bărbaţii şi femeile aflaţi în imediata lui apropiere ; de ei trebuie să depindă ca să ajungă la o adevărată cunoaştere a vieţii, şi aşa am făcut şi eu. Ce viaţă duceau şi oamenii cărţilor !

În cea mai mare parte, erau oameni nespus de respectabili, preocupaţi de probleme cu care eu nu mă întîlneam niciciînd, sau erau nişte nemernici atît de mintoşi şi cu o viclenie atît de pătrunzătoare încît nici n-aş fi sperat să ajung vreodată ca ei. Deseori mă gîndeam că mi-ar fi convenit să fiu un Nero, sau un Jesse James [1] sau un Napoleon, dar nu izbuteam să-mi imaginez cum aş fi putut deveni un astfel de personaj. În primul rînd, nu aş fi putut în nici un chip să fiu un bun tîntaş, n-aveam curajul de a ucide oameni care mi-erau antipatici, iar furtul pe scară mare implica riscul de a zace la închisoare — cel puţin, aşa socoteam pe-atunci. Mai tîrziu am descoperit că numai hoţii mai mărunţi erau în primejdie de a fi închişi, dar pe vremea aceea — cu mult înainte de a fi devenit şi eu un „combinator“ nu cunoşteam decît pungaşi mărunţi. Prietenii întîmplători pe care mi-i făceam la hipodrom erau adesea duşi cu alai la închisoare, alţii se lăudau cu asemenea stagii şi închisoarea mă băga în sperieţi.

După cum am spus, însă, cărţile ce-mi cădeau în mînă erau pline, mai toate, de fiinţe respectabile, frămîntate de probleme morale, împovărate de averi familiale care trebuiau să fie salvate sau agonisite, aveau fete de măritat, întemeind căsnicii solide ; cîteodată apăreau aluzii la posibila pierdere a virtuţii vreunei femei şi la urmările cumplite care s-ar fi produs după năpasta aceea. În cărţile citite, femeile care îşi permiteau familiarităţi cu bărbaţi cu care nu erau măritate căpătau totdeauna copii şi pe urmă se „dăruiau“ tuturora, iar eu nu cunoşteam astfel de femei. Femeile printre care mă arunca pe-atunci soarta erau mult mai înţelepte şi asta mă făcea să gîndesc că celălalt soi feminin era cam nerod şi nu merita să-mi bat capul pentru el.

Pe urmă, în paginile cărţilor mai găseam o viaţă măreaţă, desfăşurată în lumea largă — viaţa curţilor princiare, a cîmpiilor, sau lucrurile se petreceau în America „distinsă“, din Newport, Boston şi New York. Toate întîmplările acelea alcătuiau o viaţă foarte depărtată de mine, dar ele păreau să ocupe atenţia majorităţii romancierilor. Cît despre mine, pe vremea aceea nici nu-mi trecea prin cap că voi vedea prea mult dintr-o asemenea viaţă, şi mă tem că ipoteza nici nu prea mă ispitea.

Oricum, citeam cu nesaţ tot ce-mi cădea în mînă, Laura Jean Libbey [2], Walter Scott, Harriet Beecher Stowe, Henry Fielding, Shakespeare, Jules Verne, Balzac, Biblia, Stephen Crane, romane de doi cenţi, Fenimore Cooper, Mark Twain al nostru şi Howells, iar mai tîrziu, Whitman. Cărţile — orice fel de cărţi — mi-au nutrit întotdeauna visele şi sînt una din fiinţele care a trăit veşnic din visele sale, şi chiar astăzi pot să mă simt la fel de mulţumit şi destins citind o carte plicticoasă ca şi după lectura unei cărţi aşa-zis strălucite sau spirituale. Ca şi viaţa însăşi, cărţile îmi sînt folositoare doar în măsura în care îmi hrănesc visele sau îmi dau un fundal pe care să pot înălţa noi vise.

Am avut totdeauna acces facil la cărţi şi sînt sigur că nu există vreo altă ţară pe lume în care oamenii, în general, să se arate atît de sentimentali şi romantici cu privire la cărţi şi educaţie.

Asta nu înseamnă, ferească sfîntul, că am citi cărţile sau ne-am preocupa cu-adevărat de educaţie. Nu sîntem noi aşa de naivi. Nu facem altceva decît să achiziţionăm cărţi şi să umblăm prin colegii, şi am cunoscut nu puţini tineri, lipsiţi de bani, care şi-au croit drumul, cu răbdare, prin colegiu, fără a da prea multă atenţie lucrurilor pe care se presupune că le învăţi pe băncile şcolii. Faptul de a fi terminat studiile şi de a fi obţinut un titlu ne satisface pe deplin, la fel cum calitatea de „proprietar de cărţi“ a devenit, în majoritatea familiilor americane, un soi de necesitate morală. Sîntem stăpîni pe aceste cărţi, le plasăm cu grijă în rafturi şi pe urmă ne ducem la cinema, iar cărţile, nefiind citite şi zăcînd prosteşte, ţepene, acolo, în rafturile caselor, pur şi simplu, sar în braţele oricui este dispus să le primească. Aşa s-a întîmplat şi în anii tinereţii mele. Oriunde mă duceam, se ivea cineva care îmi aducea vrafuri de cărţi, ori stăruia să merg la el acasă

Prezentare şi traducere :
Eugen B. Marian

continuare în pag. a 15-a

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
20 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 8 iulie 1992 • 25 (124)

Sensul unei opţiuni

Desemnarea dlui Emil Constantinescu drept candidat al Convenţiei Democratice pentru funcţia de Preşedinte al României seamănă a lovitură de teatru şi va stîrni, fără îndoială, un potop de comentarii care de care mai speculative, şi nu fără temei, căci surpriza e nu doar mare ci şi tulburătoare prin lipsa de motivaţie aparentă. Într-adevăr, la prima vedere ne apare ca un act cel puţin nefiresc această situare în „pole-position" a unui concurent practic necunoscut electoratului nostru. După intensa mediatizare a dlui Nicolae Manolescu, opţiunea finală pentru cartea scoasă de mîna Aliantei Civice din mîneca Solidarităţii Universitare sună oarecum a masochism politic. În două luni de campanie electorală e greu de crezut că dl. Emil Constantinescu va izbuti să recupereze, cu atît mai mult cu cît ne-am dat seama, din două apariţii recente la televiziune, că domnia-sa e chiar mai puţin carismatic decît dl. Manolescu, care nici el nu e carismatic. Şi totuşi, la o a doua vedere, dl. Emil Constantinescu are un atu faţă de dl. Manolescu şi faţă de ceilalţi contracandidaţi ai Convenţiei Democratice, un atu, ce-i drept, paradoxal : anume acela de a fi fost membru al Partidului Comunist, ceea ce — teoretic vorbind — ar urma să-l facă simpatic celor aproape patru milioane de foşti membri ai PCR-ului — pe de o parte, şi să-l scutească de imaginea unui vindicativ pe care oricăruia din ceilalţi competitori din Convenţie propaganda FDSN-ului i-ar fi construit-o cu sîrg — pe de alta. Numai că această raţiune — din motive felurite — mi se pare insuficientă pentru a da opţiunii Convenţiei Democratice un sens strategic real. Aşa încît, ar fi nevoie de o a treia vedere, mai exact de o examinare a acestei opţiuni în contextul mai larg al tabloului politic românesc. E limpede, astfel, că în tentativa de a propune alternativa la candidatură dlui Ion Iliescu, Convenţia Democratică se găseşte pe o poziţie relativ coincidentă cu Frontul Salvării Naţionale, care nu şi-a desemnat pînă la această oră candidatul dar care, iarăşi teoretic vorbind, poate produce un nume realmente competitiv. Toată lumea se aşteaptă la dl. Theodor Stolojan, actualul prim-ministru, bine mediatizat şi cu o evidentă popularitate în rîndul celor mai diverse categorii sociale. Ar mai putea fi şi alţii, de pildă dl. Petre Roman sau chiar dl. Caius Dragomir, acesta din urmă cu avantajul deloc neglijabil că e o achiziţie recentă a FSN-ului, necompromis în intervalul guvernării echipei dlui Roman. În numele unei atari coincidenţe de poziţie, bazată exclusiv pe nevoia de schimbare politică iar nu pe considerente ideologice, propunerea Convenţiei Democratice poate să capete sensul strategic al facilitării accesului la preşedinţie a candidatului FSN, mai bine plasat, din start, în mass-media şi în memoria electoratului. Prezenţa unui candidat mediatizat de pildă a dlui Nicolae Manolescu ar fi dus, probabil, la o împărţire a voturilor între acesta şi candidatul FSN şi, implicit, la avantajarea dlui Ion Iliescu ai cărui simpatizanţi nu au, desigur, îndoieli. Împărţirea aceasta nu se va produce — se presupune — în competiţia dintre dnii Emil Constantinescu şi, să zicem, Theodor Stolojan şi, finalmente, acesta din urmă va obţine şi voturile simpatizanţilor Convenţiei Democratice, ajungînd, cel puţin în al doilea tur de scrutin, de nu cumva chiar de la primul, deasupra limitei de 51%. Ar putea fi asta o strategie a evitării situaţiei din proverbul care spune că atunci cînd doi se ceartă al treilea cîştigă. Aşadar, raţiunea ultimă şi, de fapt, unică a opţiunii Convenţiei Democratice pare să fi fost aceea de a crea condiţiile necesare succesului alternativei la actualul preşedinte, trecînd pentru aceasta peste orgoliile de partid şi judecînd realist posibilităţile obţinerii acestui succes care ar însemna, evident, adevărata ruptură a României de comunism. Şiaur, e doar o ipoteză, o încercare de explicare logică a unei opţiuni care a contrariat pe mulţi şi pe bună dreptate. Dar, ca în cazul oricărei ipoteze, rămîne de văzut dacă realitatea o va confirma. Aşteptăm cu speranţă.

„L"

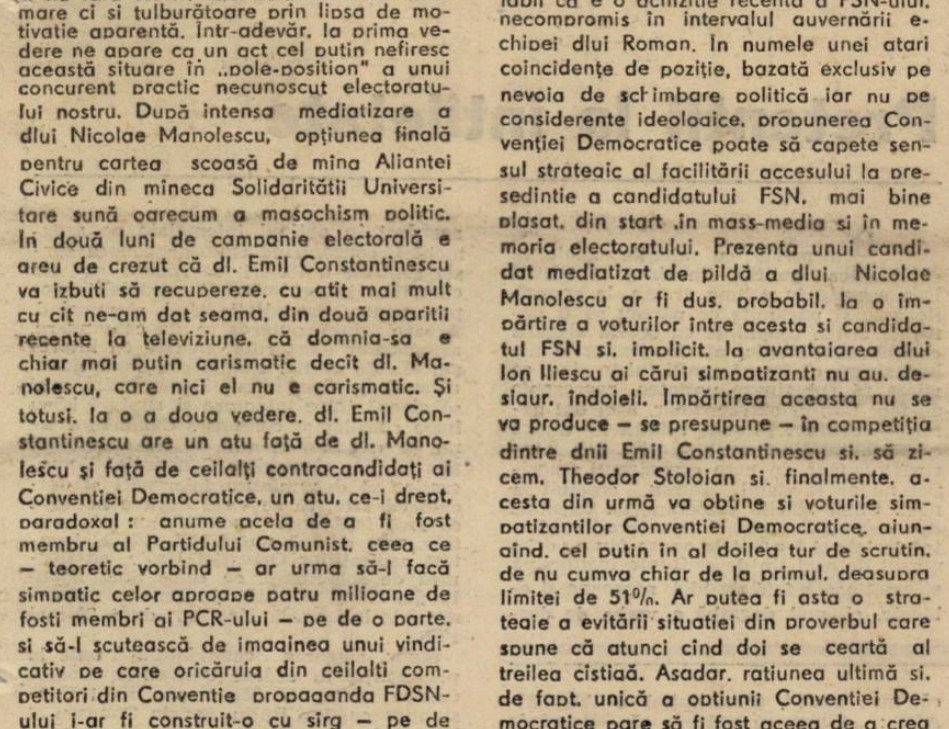

Marcel Chitac : Studiu de nud. Paginile revistei sînt ilustrate cu lucrări ale acestui artist.

Desen de Corneliu Baba

TUDOR ARGHEZI — 25

Din sumar • Loteria naţională • În perspectiva timpului • Un actor al secolului • Despre... • „Smerenia", de Dino Buzzati

Spălătorii de parbrize

La intersecţia dintre ceea ce a fost
şi ceea ce va fi sînteţi voi, trei
spălători de parbrize

şi faţa voastră

La intersecţia dintre maşinile
arabilor şi amintirile din
detergent, dintre pupila

trecutului luminos pînă ne orbea
şi viitorul plin de mărunţişul vremii
sînteţi voi, cei trei spălători de parbrize

şi faţa voastră

La intersecţia dintre corpul diplomatic
întins pe caldarîm şi geamul prin care
se vede numai înlăuntru, sînteţi voi

Între toată mizeria care a fost
şi toată întunecimea care este
sînteţi voi
care spălaţi totul
şi limpeziţi totul
iar luminaţi totul
voi, cei trei spălători de parbrize

şi faţa voastră

Ion Stratan

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Loteria națională

Tot încercam să cîștigăm la loterie, ceea ce n-am cîștigat pe căi normale în viața noastră de pînă atunci. Cumpăram cu disperare și speranță acest pai metamorfozat într-un bilet, în general necîștigător. Și, în loc ca disperarea noastră să crească, ne linișteam brusc și ne spuneam „ce prost am fost". Gîndul ăsta nu avea, însă, durată, căci a doua zi sau a treia zi cel mai tîrziu scoteam iarăși banii și, cu ochii încrezători în mai bine, cumpăram — iarăși ? — același bilet necîștigător de loterie. Cine dracu' e cîștigător la porcăria asta ? ne întrebam acum și nici întrebarea nu ținea mult, căci iarăși cumpăram biletul, mereu același, mereu necîștigător. Era desigur un semn de sărăcie și deznădejde faptul că ne încercam norocul acolo unde nimeni nu-l avea, eram foarte siguri. După serii nesfîrșite de nenoroace de ce să-l mai cauți, și tocmai aici ?

Astfel se juca norocul cu noi, zi de zi, ajutîndu-ne să îmbătrînim și să nu mai fim buni de nimic. Nu ni se arăta niciodată, nu-l vedeam dar ceva ne îndemna să perseverăm. Nu erau de vină cei care exploatau neșansele noastre, eram de vină doar noi că nu întorceam, cu toții, spatele acestei tentații diabolice, menite să aducă altora cîștiguri, iar nouă, nu. Tot ce știam, tot ce învățam chiar în cursul acelor întîmplări, al acelui joc, se ducea dracului de la un set la altul, de la o dată la altă dată. Și abia atunci cînd, poate, mii dintre noi se resemnaseră cu soarta lor și evitau loteria, s-a mai inventat una, generală și totală, numită privatizare. Biletele acestei noi loterii naționale, mai perfidă ca oricare alta, se numesc certificate de proprietate. Proprietate asupra a ce ? Și întrebarea nu ne împiedică să scoatem suta din palmă și să o dăm pe mîile (evident zburătoare) de pe gardul A.N.P. Ba unii, mai întreprinzători și zice-se, și mai negri, au început să scoată celelalte bilete de loterie, mîile, din buzunar și să cumpere în neștire „certificate de proprietate". Proprietatea asupra a ceva pe care ni se spusese zeci de ani în șir că sîntem, oricum, proprietari, dar așa... în bloc, un fel de proprietate obștească, din care dacă-ți luai, cu o pornire mai decisă, partea, erai condamnat mult și bine, căci nu se putea ști dacă nu cumva luaseși din partea altcuiva, a vecinului sau chiar a partidului. Exact ca și astăzi, cînd nu știi dacă ești împroprietărit cu Uzinele 23 August ori cu Hidrocentrala de la Porțile de Fier, dacă ești mai mare peste o chiflă ori peste un chilot fin, de damă.

Astfel lucrurile merg înainte în pas gimnastic, ceea ce se chema cîndva loz în plic se mai cheamă așa, doar că este concurat de noua formă, oarecum obligatorie, de loz pentru toată populația.

Atunci, demult, sub dictatură, se spunea că veniturile imense ale loteriei naționale mergeau în buzunarul larg căscat al gospodăriei de partid. Astăzi, în prezent și democrație, trebuie să încaseze cineva aceste zeci de milioane ori chiar miliarde, plus profitul că unii naivi, făcuți proprietari de F.S.N., cu D. sau fără, va înapoia lozul alb al votului universal (bată-l vina !), ștampilat în așa fel încît să însemne „cîștigător". Și nu a 10—20 de mii, ci a patru ani, ceea ce face mult mai mult, căci poate că mai urmează patru și alți patru, exact ca-n jocul cu lozurile pe care vi l-am descris la începutul rîndurilor mele dezabuzate.

Eu unul vă las. Mă duc să-mi cumpăr (cu „numai o sută de lei" ! vorba ceea) certificatul de proprietate. Pe urmă, n-are decît să se întîmple ce s-o întîmpla. Proprietari să fim, că de proprietățile noastre, încă neprecizate, are cine să se ocupe și să profite ! Îl împuternicim noi, cu votul nostru, universal bată-l să-l bată ! O dată, de două ori, de zece... Pînă la capăt.

Asta mai zic și eu loterie națională, joc combinat, cu certificate de proprietate și buletine de vot. Și cu soarta noastră totodată.

Nicolae Prelipceanu

momos

Ape limpezi (II)

Treptat însă, vorba dlui Petre Mihai Băcanu (v. R.l. din 19 iunie a.c.), apele au început să se tulbure. Contrar tuturor așteptărilor, P.N.Ț.C.D. a refuzat să-și desemneze candidatul (o va face totuși în ultimul moment n.a.), a refuzat pur și simplu să desemneze pe cineva, afirmînd că partidul este promonarhist și că desemnarea unui candidat la președinție ar contrazice programul partidului. Astfel dl. Ion Rațiu s-a trezit fără nici un sprijin. Speriat și presat de timp (alegerile se stabiliseră, trebuiau să aibă loc în mai, cel mai tîrziu iunie a.c.) dl. Rațiu remaniază în februarie conducerea ziarului pe care îl patronează (conducere, după părerea domniei sale, prea apropiată de A.C. și P.A.C.) și pune sub semnul îndoielii Congresul de la Saint-Maur al U.M.R.L., organizație apolitică afiliată la C.D. dar, prin noua conducere aleasă, ieșită de sub controlul fostului președinte. Cîteva atacuri ale ziarului „Dreptatea", condus de dl. Ilie Păunescu împotriva sa, par a-l fi convins definitiv pe dl. Rațiu că nu va fi susținut în Convenție de către partidul al cărui vice-președinte este. În realitate răceala produsă între Ion Rațiu și partid are rădăcini mai vechi (vezi și legăturile obscure ale vice-președintelui Rațiu și P.N.Ț.C.D., legături dezise de dl. Rațiu neconvingător, vezi și argumentele dlui Rațiu că partidul este nerecunoscător în fața cheltuielilor pe care le-a făcut cu punerea pe picioare a partidului, etc.) și ele țin de luptele și nemulțumirile care se ivesc în interiorul oricărui partid. Fără singura susținere reală, dl. Rațiu și-a pierdut ceva din „răceala britanică" și a manipulat ca totuși să fie propus de către cineva în cadrul Convenției. P.E.R. și-a asumat această sarcină, iar în urma unui congres ilegal, U.M.R.L., bazîndu-se în primul rînd pe membrii din țară, l-a „reales" pe fostul președinte, ceea ce îi mai aducea două voturi în lupta pentru candidatură. Gurile rele susțin că, prin promisiuni nu tocmai corecte, dl. Rațiu ar mai fi cumpărat cîteva voturi în cadrul Convenției. Fără a fi de acord cu aceste zvonuri, cred totuși că bătrînul țărănist se bucură încă de simpatii reale, simpatii pe care putea conta în lupta pentru desemnarea candidatului unic al Convenției.

Ștefan Agopian

(va urma)

dictatura personală

Pretenții la întîietate

Am privit cu atenție zbaterile cărăbușilor politici din sînul Opoziției Democratice în ultima vreme, la energiile arse și pasiunile ce păreau să fi deturnat atîtea conștiințe cu ocazia alegerii candidatului unic, al Convenției și am luat seama că însuși conflictul în sine, ce părea să submineze unitatea, reprezenta de fapt liantul extraordinar, acel dat peren — conflict inerent relațiilor dintre personalități și susținători lor, constructiv, fără de care organismul Opoziției nu ar fi viabil, întreg, credibil la noi... Chiar stările subterane de tensiune din cadrul Convenției Democratice, dintre forțele și tendințele opuse (nu e vorba numai de acel tip de ostilitate instinctivă și emoțională față de idei, persoane și obiecte, ci, mai degrabă e vorba de dezacorduri în opțiuni întemeiate pe argumente), concentrînd Opoziția asupra sursei centrale a Puterii ce rămîne să fie cucerită : în primul rînd candidații propuși pentru președinția țării, răspunzînd, fiecare după puterea sa de convingere, așteptărilor electorilor, fiecare cu interesul său de partid, alianță sau formațiune electori în Convenția Democratică puși să aleagă între integrare și ruptură ! Sau între conflict și consens ? Candidatul unic la președinție, pînă să fie ales, fiind pus în fața electorilor Convenției Democratice să dea măsura toleranței și deschiderii sale, să se vadă dacă e pregătit să facă față unei societăți nu atît acefale, care știe să spună NU, fidelă, devotată aspirațiilor Opoziției Unite, cît dornică de schimbare, cu orice preț, adusă la paroxism, scîrbită de Puterea neocomunistă instaurată „legitim" după 20 mai 1990...

Sigur, alegerea candidatului unic la președinție în cadrul Convenției Democratice (dintre N. Manolescu, Emil Constantinescu, Ion Rațiu, Sergiu Cunescu și Nicu Stăncescu) își e cea mai importantă în sine, dar bătăliile de orgolii și veleități partinice se pare că abia de aici înainte se vor da de gol, măcinînd unitatea Opoziției, legate de listele candidaților propuși pentru cele două corpuri legiuitoare ! Fiindcă nu văd cum de n-ar avea pretenții la întîietate pe listele candidaților pentru Parlament în cadrul Convenției Democratice și cei abilitați să-și impună cuvîntul din formațiunile doamnelor Ana Blandiana (Alianța Civică), Simona Mezincescu (Mișcarea „România Viitoare") sau domnului C. Ticu Dumitrescu (A.F.D.P.R.) se vor putea abține să nu intre cu nume și prenume propriu, în principiu, pe primele locuri din listele cu candidați pentru Senat sau Camera Deputaților ! În definitiv, de ce ar intra pe primele locuri din aceste liste numai cei ce fac parte din conducerea partidelor din Convenția Democratică (P.A.C., P.E.R., P.N.Ț.C.D., P.N.L.-A.T., P.N.L.-C.D., P.U.D.) sau U.D.M.R., foști sau nu candidați la președinție ce vor fi ratat investitura ? Am senzația că va fi o vară a unor tensiuni subterane neplăcute în sînul Convenției Democratice provocate tocmai de cei ce vor încerca să-și depășească limitele impuse de bunul simț. Să sperăm, totuși, că Opoziția Unită nu va intra într-un dublu impas înlăuntrul său : de ostilitate și de libertate... Dar vom mai avea ocazia să revenim asupra acestui subiect...

Altminteri, revenind la 13 iunie 1992 ce să mai spun ? Să mai spun ce mi-au mărturisit cei doi foști „golani", personaje ale mele cărora le sunt naș ? „Fenomenul Piața Universității" s-a degradat, el nu se mai poate repeta, programat, trebuie să revină în mintea noastră cu ce a fost frumos în el, rămas fără destin : și la comemorarea tragicelor zile din 13—15 iunie 1990, în fiecare an, să sosim, decenți, să depunem o floare și o luminare la Troițele Martirilor, să nu se ajungă la batjocură să se bată, să vorbească de la microfon toți neaveniții ce-și închipuie că-și pot face vreun capital public dacă au fost victime atunci... „Ne pare rău", de 13 iunie 1992 am constatat că nici măcar noi, cei din Opoziție, nu mai suntem împreună, de fapt"...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ALCIBIADE : **Rugăciunea din urmă a unui băutor fruntaș.** „Azi bat recordu-n Guinness Book, / Trăiască perestroika, / Am tras virtos, cît Mircea Druc / și Petre a lui Stoica". **(România Mare)** ● CRISTIAN BEN : „Congresul american, dominat inexplicabil de evrei, se dorește un organism cu funcții internaționale". **(Europa)** ● RALUCA STROE BRUMARIU : „Treptat (depinde și de noi cît de repede), de pe scena politică vor fi eliminați toți cei care reprezintă rămășițele sistemului comunist". **(România liberă)** ● MIRCEA DIACONU : „Trebuie să fim foarte atenți. Fiecare amănunt contează pentru că poate apărea oricînd un nou Radu Cîmpeanu". (În **Evenimentul zilei)** ● NICOLETA NEAGU : „O dată cu alegerea primarului peunerist Gh. Funar, liniștea Clujului s-a dus"... **(Baricada)** ● „Pe fiece zi ce trece măsurile luate de dl. **Gheorghe Funar** (P.U.N.R.), primarul Clujului riscă să arunce acest oraș, dacă nu chiar și Transilvania, într-un conflict etnic de proporții". **(Expres magazin)** ● ION CRISTOIU : „bietul primar de Cluj, care se visează ziua în amiaza mare Horia și Avram Iancu la un loc, e o mică diversiune în oceanul de diversiune al perioadei post-decembriste". **(Evenimentul zilei)** ● MIRCEA TOMA : „Iar clujenii, dacă au avut umorul negru să-și aleagă un gospodar ca domnul Funar, să aibă și tăria de a-l suporta cu umor". **(Academia Cațavencu)** ● „Municipiul Cluj pare să fi devenit, în ultima vreme, capitala ideilor bizare". **(Cuvîntul)** ● ALCIBIADE : „Vedeți ce vremuri trăim ?". **(România Mare)** ● NELI LUCHIAN : „...a-mestecul politicii cu «afacerile», ca și menținerea d-lui I.C. Drăgan în fruntea Vetrei Românești, nu sînt de natură a trezi încrederea simpatizanților. Dovadă că din cei 500 de membri din București, n-au mai rămas decît 200". **(Libertatea)** ● SORIN ROȘCA-STĂNESCU : „O fantasmagorie : Proiectul Legii presei. Senatorii Plătică și Moiș visează să facă ordine în presă. «Evenimentul zilei» oferă un premiu de un milion de lei celui care descoperă orice alt document oficial din care să rezulte o definiție mai stupidă a presei decît cea oferită de domnii Plătică și Moiș." **(Evenimentul zilei)** ● TIA ȘERBĂNESCU : „Dacă ar fi să respecți unele paragrafe din proiectele care se vîntură, o anumită parte a presei ar trebui să scrie în gînd și pe urmă să treacă fraza prin spirt, ca să fie complet dezinfectată". **(România liberă)** ● UN SIMPLU CETĂȚEAN : „Ziariștii pot fi liniștiți pentru că un domn parlamentar Plătică s-a gîndit la liniștea și siguranța lor. După ce s-a zbătut doi ani în Parlament, dl. Plătică și-a depus icrele"... **(Zig-Zag)** ● „Ejacularea se edu-că, nu-i așa ?". **(Prostituția)** ● ALCIBIADE : „Aflăm cu plăcere că «**România Mare**» e citită și în **nordul Africii** !". **(R.M.)** ● CONSTANTIN ANIN : „...Corneliu Vadim Tudor a fost lansat de noile condiții istorice pe firmamentul politic al României..." ; „...cel mai aureolat protagonist, tribun al poporului, Corneliu Vadim Tudor". **(România Mare)** ● „E rău cu dvs. Suferiți de atracția a cel puțin două perversiuni diferite. Self-control, că vă așteaptă pușcăria sau balamucul". **(Erotica)** ● „Aflăm din «România liberă» că găinarul național Corneliu Vadim Tudor face afaceri cu Ambasada irakiană la București, contra unor sume în valută, virate într-un cont din Elveția. Nu e de mirare că, avar cum îl știm, cel mai iubit găinar al poporului e în stare să vîndă tot, cum îi stă bine unui eretic. Poate că Vadim nu mai e baptist, ci fundamentalist. Forte frumos la tine, băiat ahrab !". **(Cuvîntul)** ● UN PROST: „Iar i-a bătut Armata pe bieții timișoreni...". **(Politica)** ● GABI MOROIANU : „În min 90 (...) scăpat singur spre poarta Stelei. Rosenblum a fost faultat de fundașul stelist Doboș. Spre surprinderea multora, arbitrul Adrian Porumboiu a lăsat jocul să continue". **(Evenimentul zilei)** ● ION MARIN : „România este a șasea țară producătoare de vinuri din Europa. Băutura tradițională, vinul, a fost însă înlocuită, în anii comunismului, după modelul sovietic, cu băuturile spirtoase". **(Adevărul)** Și totuși, tov. Ilie Neacșu susține că în materie de protecție socială am fost a doua țară din lume... ● VIOREL MOȚOC : „Prin Rodica Beclean, spre Europa !". **(Academia Cațavencu)**

Petre Stoica

A apărut almanahul

AMOR ȘI UMOR

— antologie de texte satirice din literatura română și universală —

Fragmente neliterare

De cîte ori îmi dau seama de hățișul subtilităților în care am ajuns mă lovește ușor, ca un val de somnolență amintirea apei. Apa pe care o văd în fiecare seară în lac : verde, adîncă, greoi de liniștită. Ce puține lucruri au în comun discursivitatea abstractă și fluiditatea negeometrică a apei. Cultură și moarte. Invidiez peștii — măcar ei se zbat în real.

Apa nu e lirică. Apa întîi înecă apoi leagănă.

Sentimentele te irosesc, gîndurile conservă fosilizînd. Iubirea, dacă nu înecă, vrea să înece.
Christos, singur printre naufragiați.

Cînd se retrage valul simt iarăși vina și încerc să mă rog. Cred că pentru a nu atipi.

Mă închipui pe fund de mare, inert. Tone de apă strivind în gît silabisirea.

A deveni idiot. Ca o căldură înainte să degeri de tot. Poți să strigi, nu o să afli că lupți.

Seara. Ora 8. Refluxul la sfîntu' așteaptă.

Un cerc mereu primitiv : Luna peste ape. Nimeni n-ar inventa prin ea geometria.

Ceva uriaș încearcă să mă ia în posesie. Să mă împotrivesc și să mă rog. Dumnezeu nu freamătă imensități pentru a îneca, Dumnezeu merge pe valuri.

Și totuși această nepermisă dezertare : să vrei să te așterni și să te resorbi ca o baltă.

Ce amplitudini netulburate pe ape, ce protectoare finitudine a persoanei ! Cînd simt că naufragiez e aici fratele meu, trupul.

Iazme, duhuri și ecouri furnică în respirația apei, halucinații de înecat. Numai niște marinari vicleni ca grecii au putut să se salveze. Discuțiile din piață, antrenamentul luptătorului cu singurătatea mării. Fericiți hotomanii și mahalagiii că ei se vor mîntui !

Toți, iubind, curtează reprezentări de inaccesibilul morții. Unii le îngrașă nulitatea chiar cînd renunță să le mai fie pe potrivă. E soarta idolatriei livrești a sentimentalilor. Dacă ficțiunea n-ar satisface atît de prompt tentațiile noastre consolatoare am deveni, probabil, o întruchipare permanentă a fatalității. Mă tulbur urias, se strică și putrezesc în mine ape învălmășite și mă zbat ca-ntr-un furnicar inundat. Orice mi-e fatal. Apoi îmi trece și, cînd a trecut, mă așez și gospodărește exersez iubirea în absența iubirii : ca și cum ar fi trebuit să te sune și n-a sunat și-ți găsești curajul să nu speri. Dedicat așteptării dar neconsolator : un idiot care se leagănă : înainte și înapoi, înainte și înapoi.

Cultura — o lingușire a lenii creaturii de a rămîne creatură.

Cultura se prăpădește după cer doar analogic. Dacă n-ar fi îngerii să ne viziteze am fi, probabil, cei mai satisfăcuți dintre leneși.

Ne mîndrim cu disprețuirea ei, dar lumea e neglijabilă ; cerul îl cultivăm dar lumea ne capătă subțirimi de icoană. Există în acest chiasm o moarte compensativă.

Cultura promite să te-ntoarcă de tot dar te duce numai pînă la păcatul originar. Acolo-ți ghicește-n cafea.

Există la greci o groază de impersonal pe care numai amenințarea naufragiului asupra unei nații de marinari o poate explica. Socrate știe că, de va muri, fie va dormi pe veci, fie se va muta în alt loc, laolaltă cu fericiții. Pînă aici nimic grecesc. Dar, de-ar fi să fie, ce va face el pe lumea cealaltă ? Îi va chestiona și analiza pe eroi, poeți, regi să vadă de-s cu adevărat înțelepți sau doar cred că sînt astfel. Primul sfînt pisălog, făcînd pe prostul cînd i se dau dovezi că-i mîntuit. Sau vrea doar să se asigure că a supraviețuit mîntuirii ? Sîcîitor pe veșnicie ca să nu naufragieze în Domnul.

Eroul epuizează în sine tot personalul : se concentrează, își devine irespirabil, arde surd și se risipește. Oricum a obosit prea tare ca să se mai mîntuiască. Umbra lui, o fantasmă fără gest. Cine să i-l mai redea ? Hotărît, eroii nu mai au din ce fi înviați la Judecata de apoi.

E mereu o deosebire copleșitoare între nepăsarea cosmică și păsul eroului care prinde să se-năbușe : e demolat scurt și inspirat prin lovituri bine plasate de destin. De cum se găsește un zeu căruia să-i pese, universul se depopulează de eroi și se umple de mulții utopici și puținii martiri. Utopicii să lenevească în lumea devenită brusc confortabilă și să răstignească de-s tulburați, martirii să se lase în lume neiubiți. Cît se face cultură îngerii pătimesc.

Nimic eroic în martiri : lor le pasă, lui Dumnezeu îi pasă, fiecare moare pe limba învierii celuilalt. Restul sînt tortionarii, îngrijitorii de ediții și petrecăreții. Poate, din cînd în cînd, toți în aceeași persoană.

Cînd eroii devin melancolici îi înfiază Thetis și zac la margine de ocean.

Între eonii eroici și cei hieratici nu circulă personaje, numai valuri. Aceleași valuri care freamătă la picioarele obidei lui Achile ar fi vrut să înece Mergătorul pe ape. Refluxul eonilor are gustul naufragiului.

Simt cum toate cărțile noastre se rînduiesc în rafturile locuințelor lacustre : antologii de citate consolatoare.

Vlad Niculescu

minimax

Cursa prezidențială

Atențiune ! Caii se duc la start. Alergarea-ncepe peste cinci minute.

(Crainicul hipodromului din Ploiești)

Favoritul este, s-ar părea și se tot zice, dl. Ion Iliescu. Susținut cu emoție multă în suflete și cu aplauze îndelungate, de membrii nou-nouțului partid F.D.S.N. — nou pînă și prin stilul vigilent adoptat la prima-i conferință națională unde, ca nicăieri și ca niciodată, pînă acum în forumurile tinerei noastre democrații, au apărut osteni, după cum, tot inedită a fost procedura prin care obrăznicia ziariștilor a fost curmată scurt, cu pumnii. Asemenea nimicuri ca bătaia ziariștilor nu merită însă, nu-i așa ?, nici o atenție, ceea ce trebuia și a și fost consemnat, în „Dimineața" și altele asemenea, fiind reciprocitatea iubirii, așa cum rezultă din declarația d-lui Ion Iliescu că de F.D.S.N. d-sa se simte cel mai legat (în ce fel legat nu este specificat în declarație), drept urmare acceptînd cu plăcere propunerea de a candida la alegeri. Iar poporul, oare ce zice poporul ? Pentru că dacă ar fi să se respecte regula jocului, poporul va hotărî cîștigătorul. Întrebarea nu este deloc ușoară ! Dar oare, nu cumva s-ar cuveni făcut o corecție/precizare ? Nu cumva poporul nu este așa, poporul pur și simplu, ci **poporul telespectator ?** În ce ne privește nu ne încumetam a da un răspuns. Oricum însă, dl. Ion Iliescu și toți cei care-l susțin, așa cred, că electoratul, sau în orice caz o parte suficient de mare din electorat, necesară pentru cîștigarea cursei, aparține poporului telespectator, adică unei mase sociale relativ nouă obținută prin mijloace de inginerie socială între care televizorul este de departe cel mai important.

Lăsînd de-o parte alți candidați, care, între timp, și-au făcut apariția, concurentul principal al d-lui Ion Iliescu a fost, de bună seamă și pe bună dreptate, așteptat din partea Opoziției. Și a urmat surpriza ! De proporții chiar, iscînd șuvoi de felurite comentarii, în genere nu prea entuziaste. La urma urmelor însă, ponderea celor uimiți de apariția d-lui Emil Constantinescu în avanscenă (dacă turful poate avea o avanscenă !), se cuvine a fi decodificată ca o măsură a normalității în atitudinea electoratului. Pentru că uimiții-uimiți n-au putut fi decît cei interesați de fenomenul politic și care cunoșteau ce se întîmplă în cadrul Convenției Democratice, avînd astfel toate motivele să creadă că doar doi dintre cei cinci pretendenți la investitură își puteau fi într-adevăr, și numai reciproc, „adversari" pe măsură : unul datorită capitalului considerabil de popularitate (nemaifiind nevoie de adăugat că, în toate ocaziile, poartă papion și zîmbește ori de cîte ori știe sau măcar bănuie că prin preajmă se află o cameră de televiziune), celălalt mare perdant, dl. Nicolae Manolescu (iscînd încă mai multă nedumerire în această postură), deoarece, pe lîngă o biografie ferită pînă și de compromisul politic minim al înscrierii formale în PCR, s-a impus printr-un discurs politic de excepție, total diferit de vorbăria chipurile tehnocrată, ca și de măidrăgeala populistă ce se pretinde social-democrată dar e un fel de socialism științific recondiționat.

Așadar, cum să nu provoace uimire alegerea d-lui Emil Constantinescu ? De asemeni, a fost cît se poate de firească și nemulțumirea susținătorilor, de partid, ai celor doi învinși. De aici însă și pînă la acuzațiile vehemente adresate în general Convenției și în special d-lui Corneliu Coposu, distanța este foarte mare iar cei care s-au grăbit s-o parcurgă, fie n-au înțeles despre ce este vorba în „propoziție", fie cîntă o mai veche și binecunoscută arie a calomniei ca slujitori umili și năimiți ce sînt. Ce-i drept, pentru o evaluare cît mai corectă posibil a „mutării" făcută de Convenție trebuia să mai treacă și intervalul de timp pînă cînd s-a pronunțat Colegiul Director al F.S.N. Adică, (după ce s-a știut că dl. Theodor Stolojan își va vedea mai departe de meserie), trebuia să se afle și că dl. Petre Roman **NU** candidează la președinție — în pofida insistențelor, zic unii, convins în cele din urmă, zic alții. Abia astfel, evident fiind că nici unul dintre cei trei posibili candidați ai F.S.N. (poate cu excepția d-lui Babiuc, fiindcă ar „rima" cu cariera președintelui Mitterrand !) nu are șanse să ajungă în cel de-al doilea tur de scrutin, candidatura d-lui Emil Constantinescu este, **pentru o anumită configurație posibilă a electoratului,** cea mai eficientă. Iar dacă nu aceea este configurația reală, atunci ar putea să intre în competiție și Vaclav Havel sau Ștefan cel Mare că tot dl. Ion Iliescu o să iasă cîștigător. Scurtcircuitînd mai multe verigi intermediare ale raționamentului care conduce la concluzia de mai sus, ce vrem a spune este că dacă dl. Ion Iliescu nu cîștigă în primul tur de scrutin (ca în „varianta Ștefan cel Mare") atunci, **cu sprijinul unei părți a electoratului F.S.N.** va putea cîștiga candidatul Convenției și tocmai pentru maximizarea ponderii acestui electorat al F.S.N. era nevoie de dl. Emil Constantinescu, adică de un candidat mai apropiat să zicem de psihologia alegătorului fesenist standard.

De bună seamă, întregul demers de mai sus este un scenariu optimist. Abținerea d-lui Roman de a candida este însă greu de explicat altcumva și tocmai de aceea constituie un element mărindu-i probabilitatea de actualizare. Dar, din păcate, nu este singurul scenariu previzibil iar toate celelalte nu pot fi construite decît plecînd de la ideea că cei responsabili pentru morții din dec. '89 și din iunie '90 și din sept. '91 vor face tot și orice le stă în putință pentru a păstra puterea. Eventual și cu sprijin de la Răsărit. Bunăoară, dacă Moldova tot urmează să revină la patria mamă (bineînțeles fără Transnistria și celelalte teritorii românești aparținînd acum Ucrainei), de ce n-ar adopta Rusia o terapie de șoc rezolvînd scurt această problemă și făcîndu-i d-lui Ion Iliescu un cadou politic pentru care, neîndoielnic, d-sa va ști/trebui să se recompenseze ?

Iar în caz că de revelion ne va ura „La mulți ani !" tot cel care ne-a urat și anul trecut, dacă nu cumva chiar un general, atunci pentru intelectuali precum dl. Nicolae Manolescu nu prea mai există altă cale decît să reia și cumva să refacă o experiență similară celei a Cartei 74 pentru că, neîndoielnic, n-a pierit totuși nici în România stirpea aristocrației spirituale prin care un popor poate să existe.

1 iulie 1992

Șerban Lanescu

În perspectiva timpului

Ediţiile au, ca şi cărţile, soarta lor şi ea nu este neapărat legată de aceea a autorului respectiv, cu atît mai puţin de ceea ce numim în general valoarea lui ; aceasta se adună dintr-o mulţime de factori în continuă, deşi adesea insesizabilă, mişcare, un rol important în coagularea lor într-o structură ce pare a se fi impus de la sine avînd chiar editorul, care pune în circulaţie textele şi eventual le susţine cu harul şi autoritatea lui. Felul în care ni se oferă ediţiile clasicilor români nu ţine deci numai de ceea ce a făcut, pe vremea lui, autorul, ci şi de ceea ce face astăzi editorul său. Aşa se face că prima ediţie modernă a unui autor romantic de oarecare consistenţă care se încheie nu este aceea a lui Alecsandri, ajunsă totuşi la al zecelea volum, nici cea a lui Heliade Rădulescu (a cărui operă fundamentală **Echilibru între antiteze** a fost reeditată o singură dată şi prost, acum trei sferturi de veac), nici chiar cea a lui Gr. Alexandrescu, abandonat de mai bine de un sfert de secol de excelentul dar prea ocupatul său editor după abia primul volum, ci aceea a sonorului, nefericitului şi mediocrului Bolintineanu, norocos însă sub cerul posterităţii prin hărnicia şi stăruinţa unui editor pragmatic : inaugurată mult după ce ediţiile amintite fuseseră începute (iar unele şi abandonate), adică în 1981, ediţia Bolintineanu reuşeşte să ducă la bun sfîrşit publicarea operelor promise, cuprinse în douăsprezece volume, în numai unsprezece ani. Ultimul apărut, vol. XII, este de fapt rezultatul fericit al schimbărilor prin care trecem şi în primul rînd al desfiinţării cenzurii ; el cuprinde scrieri în proză cu caracter politic care n-ar fi putut să apară înainte, în nici un caz fără grave amputări, întrucît e vorba de texte unde sînt adesea implicate judecăţi sau simple relatări privind puterile vecine şi rolul lor rareori benefic în istoria ţării noastre : **Les Principautés Roumaines** (1854), **L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques** (1856), **Chestiunea Unirii la Constatinopole** (1861), **Domnii regulamentari şi istoria celor trei ani de la 11 februariu pînă astăzi, România roabă la austro-maghiari ?** şi **Cartea poporului român**, toate trei din 1869*. Se adaugă acestora cîteva versuri (între ele tulburătoarea **De la Tisa pin' la mare**, apărută în 1867 într-o revistă importantă ca **Ateneul român**, care va da de lucru eminescologilor) şi cîteva articole, precum şi cîteva completări la textele mutilate din vol. X.

Valoarea literară, fie şi numai sub raportul expresiei, ca şi valoarea analizei politice a acestor texte în proză ar justifica cu greu adunarea lor într-un volum de opere mai mult sau mai puţin selective ; atît capacitatea sintetică, structurarea problemelor într-o ierarhie clară şi cu o dinamică explicită, cît şi simpla informaţie, cînd depăşeşte faptele cunoscute direct, sînt deficitare la Bolintineanu şi broşurile sale, care s-au integrat unui val de asemenea publicaţii, imediat după revoluţia de la 1848 şi după detronarea lui Cuza se plasează în urma celor datorate lui Ghica, Heliade Rădulescu, Bolliac ş.a. Interesul lor, atît cît este, trebuie căutat în mici portrete, schiţe de caracter ale unor persoane cunoscute din cîmpul politic sau literar, şi apoi în mărturiile directe pe care autorul ni le dă privind gustul său şi implicit al epocii, nu numai în legătură cu literatura (dar în primul rînd despre literatură), ci şi cu îmbrăcămintea, modul de viaţă, societatea etc. Primele se găsesc mai ales în **L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques** unde sînt mai multe mici capitole dedicate principalilor actori ai scenei politice de după revoluţie ; Heliade Rădulescu are parte de un portret şarjat („Heliade nu este un om politic, este un titlu pe care şi l-a dat singur în a sa **Istorie a regeneraţiei...**"), dar Bolintineanu nu are nici stringenţa în expresie nici suficientă răutate pentru a reuşi în acest gen. Interesant e însă că Bolintineanu îl acuză a fi scris singur cunoscuta poezie populară care-i e dedicată lui Heliade : „Seigneur Héliade, Pourquoi as-tu troublé mon pays ?" etc. (textul românesc a fost publicat de C.D. Aricescu în 1874 : „Iliade, dumneata, / De ce-ai liberat ţara ?"). Acuzaţia e absurdă, dar mărturia lui Bolintineanu confirmă atît naşterea versurilor în stricta contemporaneitate a evenimentelor, cît

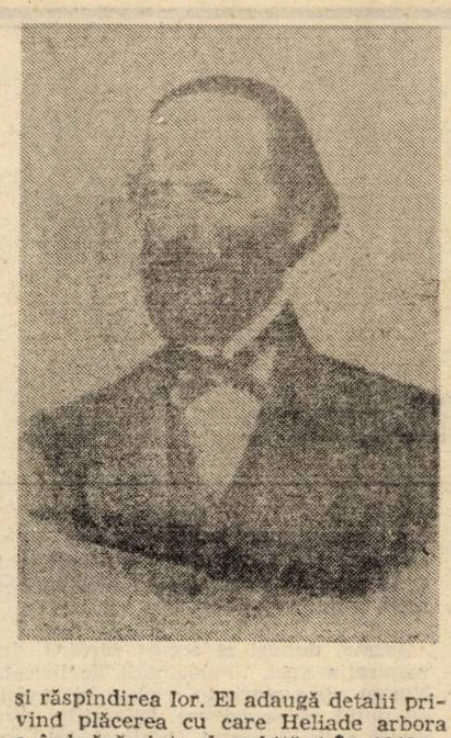

şi răspîndirea lor. El adaugă detalii privind plăcerea cu care Heliade arbora o îmbrăcăminte deosebită („În 1840, a fost văzut în pataloni de satin alb şi ciorapi lungi de mătase, şi umblînd aşa pe stradă") cu care lansa teorii fantasmagorice (despre îndulcirea apelor mării după Fourier) ş.a. Costache Negri şi D. Ralet se bucură de mici profiluri pline de simpatie („c'est un charmant type de gentillhomme..." etc.), iar Iancu Văcărescu are parte de un portret cu înţepături indirecte („e acuzat de a fi făcut abuzuri în timpul cît a fost judecător la Divan"). Multe caracterizări se sprijină pe citate, uneori potrivite, alteori nu, din Juvenal, Virgil, Hugo **(Ruy-Blas)**, Boileau ş.a.

Cu doar doi ani înainte, Bolintineanu avusese o părere mai bună despre Heliade şi o expusese în **Principatele române**, unde vorbeşte de activitatea lui gazetărească, de traduceri, gramatică şi de faptul că „s-a ocupat în mod special, de-a lungul mai multor ani, de formarea limbii române" şi menţionează că „a cîntat în versuri frumoase o noapte pe ruinele Tîrgovişteі" ; e amintită „imensa lui popularitate", dar nu şi cîntecul popular citat mai sus. Lui Iancu Văcărescu îi este exaltată **Primăvara amorului** şi se exprimă mirarea că autorul ei a putut „scăpa din pană sa expresiile de prost-gust" din versuri că „unele goale / Mîncau din oale / Găluşti prea groase" etc., făcînd trimitere la **Ielele** aceluiaşi. Or, faţă de versurile convenţionale şi coplesite de diminutive din **Primăvara amorului**, gustul nostru de azi pune mult mai sus versul viu, strîns, de inspiraţie populară, cu trimitere la descîntece, blesteme şi prin ele la Arghezi, Barbu ş.a. din **Ielele**, care îmbogăţesc poezia genului, destul de bine reprezentată încă de atunci (inclusiv la Bolintineanu, care nu recunoaşte sunetul înrudit cu cel din celebra sa **Mihnea şi baba !**). Cu indulgenţă este privită activitatea lui Negruzzi care, „după ce a cîntat cu multă elegantă şi graţie ochii frumoşi ai moldovencelor, imprimă o poemă naţională, **Aprodor** (nu poate fi decît **Aprodul Purice**, dar editorul lasă textul fără adnotare — n.n.), care s-a bucurat de mult succes". Nuvelele sînt doar menţionate, ceea ce arată că reputaţia de prozator a lui Negruzzi s-a bazat mai ales pe volumul apărut abia în 1857, deci după consemnarea lui Bolintineanu. Inexplicabilă — căci la Bolintineanu n-am putea vorbi de invidie — pare subaprecierea lui Alexandrescu ale cărui elegii, „deşi în mare parte pline de graţie şi eleganţă, nu sînt decît palidul reflex al **Meditaţiilor** lui Lamartine". În schimb e apreciat fabulistul care „l-a depăşit pe însuşi Ţichindeal". Partea cu adevărat remarcabilă în această radiografie a literaturii contemporane e preţuirea pe care i-o arată lui Anton Pann, chiar dacă justificările lui nu ne mulţumesc astăzi : „Anton Pann este poetul popular prin excelenţă... el scrie pentru poporul pe care îl face să rîdă şi să plîngă, şi a cărui limbă o vorbeşte. El nu e instruit, dar este original ; caută inspiraţie în jurul casei sale şi nu în jurul lumii..." De menţionat însă faptul că poetul ştie despre opera lui Bălcescu, „istoria lui Mihai Viteazul, care nu s-a tipărit încă". Din acest punct de vedere, scrierile tîrzii ale lui Bolintineanu („tîrzii" e un fel de a spune ; poetul nu împlinise cincizeci de ani) oferă multe pasaje interesante.

Mircea Anghelescu

* D. Bolintineanu, **Opere**, vol. XII, ediţie îngrijită, note şi comentarii de Teodor Vârgolici, Ed. Minerva, Bucureşti, 1992, 571 p.

P. S. Există persoane pentru care violenţa de limbaj ţine loc de argument. Autorul unei ediţii din **Amintirile** colonelului Lăcusteanu, recenzată de mine mai de mult în această pagină, îmi contestă observaţiile (şi desigur buna credinţă) prin acest mijloc simplu şi eficient. După d-sa, de pildă, **cavalerie** nu are sensul de „decoraţie" în textul pe care l-a editat căci, zice dînsul, cuvîntul înseamnă „o ştie cel mai prost soldat, subunitate militară care foloseşte caii ca mijloc de luptă". Dacă şi-ar fi luat osteneala de a deschide propria sa ediţie la p. 25 (indicată în recenzie), editorul ar fi găsit fraza care nu mai lasă loc nici unei îndoieli : „erau decoraţi cu medaliile campaniei de la 1828, iar unii cu cavaleria Sf. Gheorghe de argint..." Dacă avea totuşi dubii, putea deschide şi Dicţionarul Academiei, tomul I, partea a II-a, la p. 233, şi ar fi găsit acolo sensul pe care îl neagă, aflînd astfel ceva mai mult decît soldatul pe care îl invocă ; ar fi găsit şi o definiţie mai acceptabilă pentru singurul sens al cuvîntului care-i este cunoscut. Din păcate, toată discuţia sa are aceeaşi valoare : cade la simpla consultare a dicţionarului. Nu înţeleg de ce n-a început de acolo.

Deci

Folosirea conjuncţiei **deci** la începutul unei intervenţii orale sau la introducerea unei teme sau idei noi în discursul oral pare a fi un tic destul de supărător al limbajului actual. **Deci** face parte dintre conjuncţiile conclusive ; de aceea, prezenţa sa la început de text sau de segment de text, atunci cînd nu introduce nici o concluzie, pare de-a dreptul absurdă. Trebuie să observăm însă că un asemenea abuz nu apare în scris ; nici textele efemere apropiate de stilul oralităţii (interviuri, informaţii şi comentarii jurnalistice), nici textele literare elaborate care cuprind dialoguri şi monologuri nu oferă exemple pentru obsesia lui **deci**. În acest punct, diferenţa dintre oralitate şi scris se lasă sesizată cu destul de mare uşurinţă ; e o dovadă în plus că dialogul scris îşi are propriile convenţii de reprezentare şi nu înregistrează pur şi simplu dialogul oral (păstrînd, pentru a crea impresia de oralitate, indici izolaţi, nu totalitatea repetiţiilor şi incoerenţelor inerente vorbirii). În scris, aşadar, e aproape imposibil de găsit **deci** la început de text ; desigur, cu excepţia cazurilor în care acţionează convenţia literară a începuturilor ex abrupto, oferindu-se iluzia intrării bruşte într-un univers mental preexistent ; atunci **deci** invită la reconstrucţia gîndirii care îl precede.

În comunicarea orală, conectorul cu valoare conclusivă sau explicativă **deci** poate avea şi rolul de a marca un început de replică ; mai exact, un început absolut, de replică primă — spre deosebire de **păi**, folosit adesea ca semnal al unei replici secundare, al unui răspuns. **Deci** semnalizează începutul discursului sau, în interiorul său, un fragment cuprinzînd o temă nouă, **nelegată de rest** ; paradoxal, un text oral în care **deci** abundă nu e dominat de scrupulul raţionamentului logic, ci de saltul de la o idee la alta. O ilustrare a aceleiaşi contradicţii între sensul prim şi utilizare conversaţională întîlnim şi la adverbul **apropo** (din fr. **à propos**) : în română, ca şi în franceză, ideea de relaţie — „apropo de ceva" (DEX : „fiindcă a venit vorba de asta") — a fost substituită în multe cazuri de cea de ruptură — „apropo !" (DEX : „bine că mi-am adus aminte"), cuvîntul semnalizînd nu continuitatea, ci introducerea unei teme noi în conversaţie.

Actele de comunicare introduse prin **deci** sînt cele cărora le lipsesc în totalitate alte semnale de deschidere. Conferinţa începe printr-o formulă de adresare către ascultători („doamnelor, domnişoarelor şi domnilor"), bancul e introdus printr-o formulă de tipul „ştii/ai auzit bancul cu... ?" etc. ; începutul absolut nemarcat e, în fond, o anormalitate. Ceea ce explică şi justifică prezenţa conjuncţiei conclusive la început de text e posibilitatea de a prezenta discursul ca o urmare a contextului său situaţional ; ceea ce corespunde unei structuri de tipul **„(acum trebuie să vorbesc), deci (spun că...)"**. Cu **deci** începe, de exemplu, un răspuns la un examen — unde nu se obişnuiesc adresări protocolare, formule introductive sau justificări : trebuie să vorbeşti, **deci** vorbeşti — un „mesaj" adresat ascultătorilor, în genere un tip de discurs puternic ancorat situaţional şi lipsit de orice formulă introductivă „omologată". **Deci** se transformă astfel într-un semnal de deschidere : ca un semnal sonor, ca o interjecţie, ca un gest care anunţă începutul şi mediază între tăcere şi limbaj.

Sînt mai puţine justificări pentru abuzul de conclusive în interiorul textului (dacă cu conjuncţia **deci** sîntem atît de obişnuiţi încît nici n-o mai observăm, locuţiunea **care va să zică** ne atrage imediat atenţia, prin repetare insistentă, în vorbirea basarabenilor) ; aici apare pericolul ambiguităţii : între fragmentele discursului ar putea exista foarte bine relaţii de cauză-consecinţă, premisă-concluzie, care ar justifica rolul de conector al conclusivelor în modul cel mai direct. Confuzia între valoarea de semnal al unei operaţii logice şi cea de semnal al începutului unei noi idei e foarte posibilă şi nu tocmai inocentă : **deci** mimează adesea articulaţii ale gîndirii acolo unde ele sînt, din păcate, absente.

De fapt, oricît ar părea de banală discuţia despre o conjuncţie care îşi pierde sensul specific, faptele conduc către ceva (măcar aparent) mai interesant şi mai profund : transformarea conjuncţiei conclusive în semnal al începutului de text (şi, prin extindere, al introducerii unei teme noi în discurs) ilustrează legătura dintre text şi context, dar ilustrează mai ales un comportament lingvistic (şi nu numai lingvistic) fundamental : dificultatea de a începe. Semnalele de tot felul — tuse, gest, interjecţie, false conclusive **(deci, aşadar, ei bine)** nu sînt doar mijloace de a atrage atenţia interlocutorului, de a-l anunţa că se va petrece ceva ; în ele se manifestă încercarea uneori disperată de a evita începutul absolut al unei comunicări. Pe cît e de simplu să intervii într-o discuţie, legînd propria replică de cea a antevorbitorului, pe cît e de posibil să provoci declanşarea unui discurs printr-o formulă convenţională, unanim acceptată, pe atît e de grea trecerea bruscă de la tăcere la un text autonom. În scris o asemenea dificultate dispare. În oralitate, cazul lui **deci** e departe de a ilustra o simplă eroare de utilizare sau un banal tic al exprimării.

Rodica Zafiu

Tentația luciferică

Mircea Vulcănescu, NAE IONESCU AȘA CUM L-AM CUNOSCUT, Editura Humanitas, București, 1992

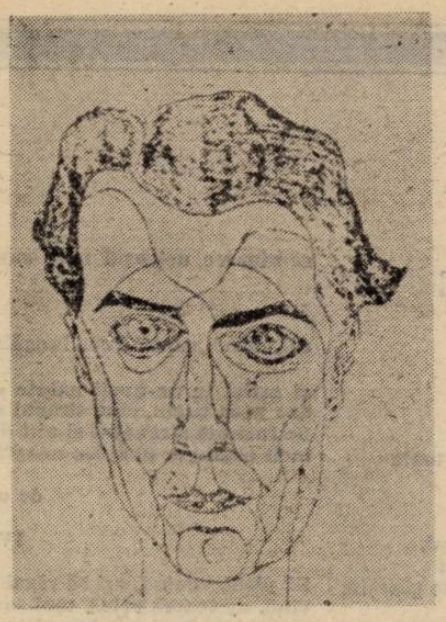

Mircea Vulcănescu

Au trebuit să treacă aproximativ cincizeci de ani din momentul în care a fost redactat, pentru ca eseul memorialistic **Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut** să poată fi în sfîrșit publicat astăzi, la „Editura Humanitas" din București, prin grija lui Alexandru Badea, autor al unei scurte introduceri de caracter exclusiv tehnic și al notelor de la **Anexe**. Rămas ca prin minune în arhiva familiei Vulcănescu, eseul (care se citește pe nerăsuflate) își păstrează intreaga prospețime, ca și cînd ar fi fost scris nu de mult. Motivele sînt ușor de bănuit. „Eroul" cărții („filozof de catedră, sot și tată, cap de școală, director de bancă, negustor, ziarist, căpitan de industrie, om politic, curtean, filozof de casă, îndrumător spiritual, amant, eminență cenușie, victimă politică, martir"), rămîne în continuare una dintre cele mai misterioase, mai pitorești și mai complexe figuri ale acestui secol, iar față de autorul ei, Mircea Vulcănescu, judecata posterității rămîne pe mai departe datoare.

La prima vedere, postura din care par să fi fost scrise paginile lui Mircea Vulcănescu este aceea a discipolului legat parcă pentru toată viața printr-un jurămînt de credință față de maestrului său. Prețuirea absolută, admirația, cînd nu de-a dreptul iubirea, par să supraveghieze aproape fiecare rînd și asta chiar atunci cînd chestiunile aflate în discuție sînt extrem de controversate.

A luat („împrumutat", „furat") Nae Ionescu 500 000 de lei de la amicul și protectorul său, bancherul Aristide Blank ? Da și nu, răspunde Mircea Vulcănescu, printr-o logică de barou, despre care se știe că trebuie să aibă în vedere, înainte de toate, interesele „clientului". Banii au fost într-adevăr luați, explică memorialistul, dar mai întîi Nae Ionescu face parte din categoria celor care trebuie judecați „dincolo de bine și de rău", apoi „furtul" (dacă furt a fost) s-a săvîrșit în numele salvării unui prieten și, nu în ultimul rînd, nu și-a furat la rîndul său bancherul miile de depunători creduli, cînd cu vestitul faliment din 1931 al băncii „Marmorosch-Blank" ?

Dar chestiunea delicată „a legăturilor lui Nae Ionescu cu femeile și a rostului lor în existența lui zbuciumată" ? Și de data aceasta am avea de a face tot cu morala omenilor „de peste rînd", cărora nu li se poate aplica judecata obișnuită. „Morala, explica profesorul la un curs, are două rădăcini : Una, care înseamnă constrîngere și care izvorăște din apăsarea semenilor asupra noastră. Ea face oamenii cumsecade. Alta, care izvorăște din noi înșine și care înseamnă un anumit stil de viață personal, care face pe oameni autentici. Îi face să fie ce sunt."

Există și alte dovezi de iubire mișcătoare în eseul lui Mircea Vulcănescu : bucuria de a-l vedea pe maestru învingător în cîte o dispută cu adversarii săi de la Universitate sau din politică (povestea diplomei de doctor în Germania, contestată de Rădulescu-Motru), amintirea mîinilor profesorului, contemplate la o oră de curs, prin gaura cheii, comentariul făcut pe marginea ultimei fotografii și mai ales momentul de la Paris, cînd tînărul plecat să-și completeze studiile îl desenează pe Nae Ionescu din memorie, „într-o zi în care mi-era dor de el...".

De aceea, în bibliografia exegezelor și amintirilor despre Nae Ionescu, paginile rămase de la Mircea Vulcănescu fac parte, cel puțin la prima vedere, din categoria textelor lăsate de apărătorii necondiționați ai profesorului (aproape toți foști studenți sau tovarăși de redacție la **Cuvîntul**), Vasile Băncilă, Mircea Eliade și mai ales Gh. Racoveanu, discipolul cel mai credincios. Acesta din urmă „era cel mai intransigent apărător al lui Nae Ionescu în tot ce făcea. Nu admitea nici o critică la adresa lui din partea noastră și amenința cu bîta și cu Tudor Vladimirescu pe oricine ar fi avut cea mai mică rezervă față de el, din cei care-i stam alături. [...] Credincios lui Nae Ionescu, ca un cîine ciobănesc, își cumpărase un pistol, de cînd socotea viața Profesorului în primejdie, și-l învîrtea prin aer, arătîndu-l tuturor. Dar mai spăimîntător era bastonul."

Și totuși, pentru Mircea Vulcănescu, Nae Ionescu rămîne aproape în permanență un amestec de lumini și de umbre, meritul cel mai însemnat al eseului său memorialistic fiind tocmai acela de a pune toate întrebările posibile, fără ca prin aceasta să-și ia obligația unui răspuns. „Greu de spus...", „Cine știe...", „N-aș putea spune hotărît...", acestea sînt „concluziile" la care ajunge eseistul ori de cîte ori are de făcut față propriilor sale întrebări. Și curios, departe de a ne deceptiona, felul acesta de a transa chestiunile aflate în discuție e poate cel mai potrivit. În fond, metoda ambiguității exegetice se dovedește a fi pînă la urmă corespondentul cel mai potrivit al ambiguității eroului memorialisticii lui Mircea Vulcănescu, „în care se întîlnesc: Abélard cu **Il Cortegiano**, Ignațiu de Loyola cu Père Joseph, Pafnutie cu Origen, Socrate cu Cesar Borgia, Hugo Stinnes cu Voltaire, Faust cu Don Juan...".

Desigur, piatra de încercare a cărții lui Mircea Vulcănescu e de căutat în capitolul despre legăturile lui Nae Ionescu cu Garda de Fier. Nici de data aceasta memorialistul nu ocolește evidența, „Că Nae Ionescu a avut legăturicu Garda de Fier, spune el, că a fost îndrumător direct al unora dintre gardiști în unele din faptele lor în cadrul mișcării, ca și în afara ei (vorbesc de Ion Moța, de Vasile Marin, de Alexandru Constant și de Mircea Eliade), că pe alții i-a îndrumat spre scopuri de care mișcarea s-a lepădat apoi oficial, nu însă fără ca pe urmă să-i preamărească (vorbesc de ucigătorii lui Duca), că a fost închis în lagăr împreună cu ei, suspendat din învățămînt, urmărit, ca îndrumător politic și spiritual al lor, fără să se lepede de ei — nu încape îndoială. / Care va fi fost însă natura adevăratelor sale legături cu acești oameni, de care se deosebea fundamental, cred că este o problemă mult mai complicată."

Și într-adevăr, teza lui Mircea Vulcănescu e mai întîi aceea că primele relații ale lui Nae Ionescu cu Garda de Fier au fost pe linia conjuncturii politice din jurul lui Carol al II-lea și nu pe linia ideologiei gardiste. „Nae Ionescu era la pîndă celui care va izbuti să dea expresie așteptării lui de o revoluție, care nu trebuia să fie decît expresia realității românești de totdeauna. Un reacționar, la pîndă vînturi revoluției pe care o vedea venind !" A crezut la început că omul providențial ar fi putut să fie Iuliu Maniu, apoi Iorga, apoi regele Carol al II-lea. De fiecare dată, iluziile profesorului în legătură cu statul său țărănist, ortodoxist și autarhic au fost decepționate. Mai mult, explică Mircea Vulcănescu, Nae Ionescu nu putea să alunece în mod real „de la poziția lui religioasă a transcendenței asociale a creștinismului, la mîntuirea socială prin politică". Dacă alunecarea totuși s-a produs (fenomen tipic pentru lumea răsăriteană), lucrul acesta s-a întîmplat nu pentru a triumfa Bestia (ca în cunoscuta problemă a „păcatului lui Dostoievski", ci dintr-un „sentiment kairotic", din curiozitatea imensă a lui „Ce va fi ?" și „Ce-o să se întîmple ?" Dar iată că ceea ce în aparență pare să se prezinte drept latura cea mai abstractă a „pedagogiei negative" a lui Nae Ionescu s-a întors de fapt la argumentul omului ieșit din rînd, pentru care măsura obișnuită a lucrurilor nu s-ar potrivi, exact ca în cazul legăturii profesorului cu „femeile" sau su „banii". În alte circumstanțe, observînd în ce măsură iraționalismul și refuzul spiritului critic au izbucnit în Europa chiar în momentul în care lunga tradiție a raționalismului cartesian părea să se fi impus tuturor, un cunoscut prozator a numit această neașteptată răsucire a istoriei noastre contemporane : **paradoxul final.** Tratînd aceeași chestiune, Mircea Vulcănescu revine la virtuțile dublei morale, pe care a utilizat-o și în cazul problemelor ceva mai simple din viața eroului său.

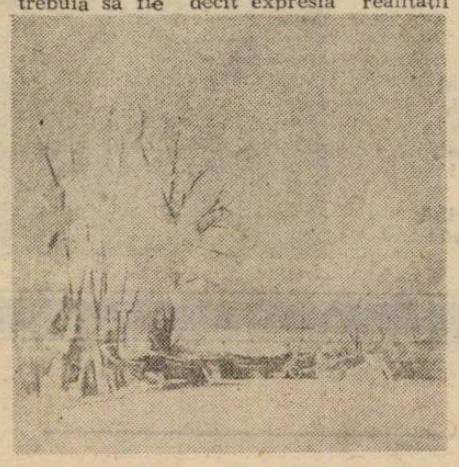

Există însă în cartea aceasta și un moment în care eseistul pare să se apropie înfiorat de riscul interpretării care **fixează** (deci **„omoară"**) fenomenele vii, sub lespedea definitivă a unei explicații. Este vorba de episodul intitulat **Fresca din tinda Patriarhiei :** „Astfel, punînd Patriarhul Miron să se zugrăvească din nou Biserica Sfintei Patriarhii și, cedînd ispitei obișnuite în Renașterea italiană — potrivit căreia un Tizian se zugrăvea pe sine, în nunta de la Cana, la masă, printre nuntași, în vreme ce dușmanii lui erau închipuiți stergînd vasele, pe de lături — Patriarhul Miron a pus de i s-a zugrăvit în dreapta chipul propriu, deasupra stranelor domnești, sub trăsăturile Sfîntului Mare Mucenic Miron, și chipurile părinților săi, în stînga, sub trăsăturile Sfinților Mari Împărați Constantin și Elena. [...] Pe zidul din afară al Bisericii, lîngă ușa de intrare, din tindă, acolo unde e zugrăvită Judecata de Apoi, cu raiul în stînga ușii și cu focul gheenei în dreapta ei, un diavol mare negru, așezat vizibil în centrul de greutate al compoziției, în picioare, cu aripile desfăcute, atrage prostimea și tineretul la pierzanie, îndrumînd-o spre focul de veci. / Sub trăsăturile luciferice ale duhului întunecat, într-o zi în care mă aflam, ca subsecretar de stat la o defilare în urma unui **te deum**, am tresărit recunoscînd — fără putință de înșelare — chipul zugrăvit al Profesorului Nae Ionescu."

E însă numai o iluzie, pentru că, reluată pe scurt în finalul cărții, și pagina aceasta își va adăuga pînă la urmă dubiul dintotdeauna al amintirilor lui Mircea Vulcănescu despre Nae Ionescu : „Să fie numai un duh răzbunător ? Să fie numai o stranie coincidență ? Ori, poate, cumva, să străbată, prin ele, ceva din adevăr ?"

Florin Manolescu

Locuri comune

sau geopolitică postmodernă (III)

Și totuși, mai devreme ori mai tîrziu, mondializarea — pînă nu de mult simplă utopie — se va produce. Cu un prim moment al con-ti-nen-ta-li-zări-i : nord-americanii, sud-americanii, europenii arabii, asiaticii, turcii... Priviți cu atenție harta și veți vedea că, tocmai în zonele de contact, există neamuri care nu intră în schema de asimilare : armenii, evreii, kurzii... Noi, noi nu sîntem într-o asemenea situație, căci poziția de cap de pod al latinității ne asigură, dimpotrivă, o funcție esențială aici. Dar ce anume și cum anume va intra în alcătuirea viitoarelor organisme continentale : indivizii, popoarele ori statele ? Statele nu, căci într-o lume ce se caracterizează prin libera și permanenta circulație a ideilor, indivizilor și capitalului Statul-Națiune își pierde justificarea felului de a fi. Națiunile desigur, cu trăsăturile lor distinctive, cu istoria lor și a relațiilor dintre ele. Germanii, francezii, italienii, dar și mulți alții vin ca mari națiuni europene. Românii nu, ei au handicapul real de a nu fi reușit niciodată să fie o mare națiune. O fi fiind vina Istoriei, o fi fiind vina felului nostru de a fi, de-acum nu mai are nici o importanță, vremea marilor națiuni a trecut (deși, în paranteză nu trebuie uitat că oricare ar fi meritele altora în... europenizarea lumii, ar trebui re-cunoscut și meritul celor de la Dunăre în apărarea... Europei).

*

Acesta e, deci, al treilea micro-eseu în care, cu putînătatea mijloacelor unui european de margine, născut și trăit pe vremea lui Ceaușescu-Vodă, încerc să pricep cîte ceva din complexitatea unei istorii contemporane aparent fără nici un sens. Punctul de pornire a fost punerea în discuție a conceptului de „stat-națiune" și, dacă în două rînduri am discutat mai ales despre Stat, formă depășită, frînă în calea dezvoltării armonioase, de data asta e timpul să vorbim puțin despre „națiune" și „naționalism".

Din capul locului e limpede că, în perspectiva continentalizării, naționalismul nu-și mai are locul său, altfel spus, trebuie găsită acea modalitate de a împăca și reflexele naționaliste și formele suprastructurale de organizare. Dar, înainte de orice altceva, ce înseamnă (ce mai înseamnă) în Europa anului aproape-două-mii „naționalism" ; și cîte feluri de naționalism există.

Acum vreo jumătate de an, într-un stil pe care numai americanii îl pot avea, „Los Angeles Times" a desfășurat o vastă anchetă în 13 țări europene (Marea Britanie, Franța, Italia, Spania, Germania, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, Bulgaria, Ucraina, Rusia, Lituania) pentru a lua pulsul bătrînului continent. Concluziile, după cele peste 13.000 de „interviuri", sînt explozive, inclusiv în problema naționalismului, singura care ne interesează aici. Mai întîi șovinismul : toți europenii, în diverse grade, îi detestă pe țigani, 91% dintre cehi, 79% dintre maghiari, 71% din bulgari, 60% dintre germani, 50% dintre spanioli, etc. etc. Exceptînd țiganii însă, nu există nici o altă dominantă, fiecare rămînînd cu faliții săi : est-europenii își detestă minoritățile ori vecinii și exact la fel și occidentalii, numai că în proporții mai reduse. Este ceea ce se poate numi un naționalism de contact : rușii și ucrainenii (în proporție de 35—45%) îi detestă pe georgieni azeri, armeni ; polonezii pe germani (45%) iar germanii pe polonezi (50%) dar și pe ...turci (45%), deveniți, e drept, o adevărată... minoritate în Germania ; cehii pe unguri (49%) și pe slovaci (23%), iar ungurii pe... români (39%) ; bulgarii, evident pe turci (39%). Cît despre antisemitism, acesta apare rar, numai la polonezi, care, culmea, nici nu mai au evrei printre ei (39%) și la francezi (14%). Și așa mai departe, ca să ne limităm doar la partea de Europă care ne interesează, neuitînd a menționa că pentru Vest procentele sînt cu mult mai reduse, permanent sub 25%.

Există însă, cîncolo de mai micile ori mai marile alergii etnice, și naționalismul normal al micilor popoare care vor să-și capete identitatea geopolitică : slovenii, croații, poate și kurzii, poate și alții. E un naționalism de care aproape toată lumea se ferește să vorbească pe față, căci intră în contradicție cu generala dorință de **status quo**. Dar una e să intri în viitoarea Europă (dacă va fi una) ca națiune, și cu totul altceva este să vii ca o simplă minoritate într-un stat multinațional.

În fine, naționalismul profund, conștiința de neam, indiferent că e vorba de popoare mai mici sau mai mari ; definit în primul rînd prin diferență. Are caracteristici istorice, geografice și culturale. Poate deveni și... politic. Rezistența românilor față de ideea unei Europe unice devine inteligibilă doar dacă este privită ca reflex în fața perspectivei de a intra într-o comunitate în care ar urma să fie nu tolerată (așa ceva nu se poate) ci oarecum împinsă către spatele sălii. Și totuși, oare de ce ungurii, cehii și polonezii nu par să-și pună asemenea probleme, de ce ei par să se împace lesne cu statutul importanței secundare, de ce ei par să considere că ar fi firesc să fie așa, că e normal ca altora, în virtutea ponderii lor nu numai economice, ci în virtutea unui rol istoric întotdeauna de avangardă, le este menită bagheta de dirijor.

Este limpede că există, la români, regretul neîmplinirii lor ca mare națiune europeană, deși au avut toate datele pentru un asemenea destin : vechimea, răspîndirea pe o arie geografică enormă, posibilitatea de a fi jucat un rol de cumpănă în momentele cheie ale istoriei, o specificitate psiho-culturală bine precizată, etc, etc. Fie Istoria, fie însuși felul lor de a fi (atîtea veacuri lipsiți de conștiință națională !!!) i-au împiedicat să ocupe un loc parcă anume sorocit. Cine, ce va fi fost de vină, nu mai are acum, la sfîrșit de mileniu doi, absolut nici o importanță. E mult prea tîrziu. Epoca marilor națiuni a trecut. Urmează un alt act al piesei. Organismele gigantice, supranaționale, continentale. Și, de-acum, nu mai are nici o importanță dacă noi, românii, sîntem urmașii unui mare popor sau ai unei mici națiuni. Într-o Europă unică vom fi pur și simplu români, cu individualitatea și europenitatea noastră atîta cît va fi fiind din fiecare. În fond, istoria ne acordă o nouă șansă, la fel de importantă ca toate celelalte de pînă acum. Numai de noi depinde. Să nu ne trezim că sîntem, iarăși, a-na-po-da.

Mihail Oprea

vasile latiș

CÎNTECE FĂRĂ CUVINTE

I

Cu ce să te asemui, cînd în toate ești la fel
și mult mai mult în miez ca fiecare — cărări,
și iarnă cumpănind și veri fierbinți întoarse-n
ape clare și-n inimi treci, adînc, și timpurile toate
le grăbești

Cu-o zi de vară, poate, cînd zorite sorți ne iau
pe toți în an mănos și din oglinzi se nasc lumini,
și ce-i al nostru — a fost de mult gîndit — deși
se împlinește abia acum, și-un chip sărbătoresc găsește
fiecare.

Ci, [illegible] mușețea se desparte ; ca moartea
vine-aceasta
în [illegible]nul îi ia locul celuilalt, mai mult fiind,
cutr[illegible] zodii rotitoare alți părinți și trag spre alt
sfîrș[illegible] a ne[illegible]trei vieți ; și ce-a fost ieri străin
departe-acuma
stă aproape.

II

Cum să te-ascund ? În care întuneric mîndru, mai
singur stînd, sau lîngă focuri clare cumpănind
al ceasului noroc, sau ce-ar putea de-acum sub crug
să fie —
spre-a nu-mi mai aparține ? Spre-asemeni vremi
se-ntoarce
cîntec blînd.

Sînt ierburi multe și goi lugeri sînt încît pare-un
cîmp plăpînd în fața lor, se-amestecă cu umbre noi
lumini și vreme-i schimbătoare pentru toți în orice
zi, se coace grîul fără grabă ceruri arcuind spre vechi
întinderi.

Ci altă grabă atinge-al serii ceas, deși noi n-o
pricepem repetată, cum alte vîrste vin spre cea
dintîi, zădărnicind-o, spre mărturie bună stînd, deși
dezice fiecare. Dar nouă-un zeu ne-o ia-nainte sau,
poate,
ale noastre stingeri.

III

În vorbe să te spun, în stins ecou ca și cum n-ai
fi tu, și-n altă neființă am trece fiecare alături,
astfel, stînd, cînd ani pierduți se prind din nou la
loc și vindecați curat mai mult ca niciodată sînt,
aievea chip

doar frumusețea soarbe de-o vede ochiul răsărind
curînd în loc umil, sau lîngă vechi zidiri pe unde
yara piere și cînd în vînt stîrnit pretimpuriu
se-ntoarce ucigașul spre sumbrele păduri, ori recules
te caută
în morți prăbușitoare.

ori, altfel, cum ? Prea lungă vreme avem
spre-atotștiință
și astfel tu ne-nveți nainte de-a fi fost întreg născută,
sau prea tîrziu, cînd timpul întreg se mișcă cum pomul
de furtună străbătut și-atît de drag atins de aer sfînt,
încît el singur noaptea neagră-nfruntă : cum noi în
grai sîntem
de o ființă.

IV

Să pleci, venind, ori să răsai în ziuă clară pe
cînd, de teamă prins, mai șovăie copilul în
spații blînde și ape însoțește tras de vechi porunci,
și cînd în ochiu-i arbori cresc frumoși și raze trec și nu
spre despărțire —

atunci — cînd totul viețuiește în preajma ta și-i prea
plăpînd, ci nume-și trage lucrul și tăceri pruncite
vin spre a-i ține locul și alte nașteri zămislește-n
vechi părinți, atît de-ntunecat răzbate firea în afară,
deși-nadins

povățuită ca să fie, iar tu din loc ai rupt fărîme mii
și iar le-aduni ca bulgări de lumină risipiți prin
apă clară, ce-i tihnă și zăbavă orișicui, deși o moarte —
alta, pregătește, atît de bine-ascunsă-n preajma ta
c-abia-o
simțim.

V

Deci, rău numim, și semn statornic pentru spusa
noastră
verbul, spre azi țintind, ca să-i încapă-n urnă neființa,

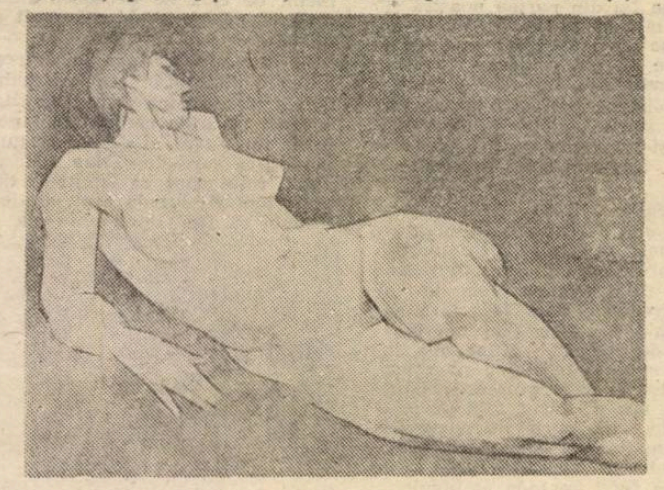

alături stînd în herb și-adeseori întoarsă spre norocui-i,
sau pentru cel ce-nvață duh și leagăn blînd, dar nu
de spus,

căci rea cărare duce (dar cel ce-i bun străin povestea-i
sumbră-o știe) și n-are ales, nici muta gură a morții
n-o îmbie deși-i apropiată nouă, atît de mult răsfiră
tot ce-a fost și ține-n loc o vreme, spre-amăgire,
apă vie.

Dar tu apari dintr-altă parte, și nedeprinși sîntem noi,
iată, cu suflarea-ți fierbinte mistuind și ceas și loc
și-n jar curat ce trece iar rămîne încît sînt tefere puteri
în ce grăbești, și iar din risipit se-adună ce e bine, și
timpurile toate le vestești.

VI

Sînt ape negre în albii vechi și alte crește rîul —
șovăind, deși putere-învie în preajmă-i pretutindeni
alt loc cînd cată animalul-n ierburi și cînd oameni
de departe vin, împovărați, cu mută gură, și demersu-i
sună-n laturi

codrul blînd, spre țărmuri. Ce zile drepte aduce-aici
străinul —
nu se știe ; dar, opus, vin vechi părinți pe-același drum
cu fața-ntoarsă spre obîrșii deși alt rost le-o ia
nainte, și par să meargă înapoi ca cei ce-ncep să fie
în aur blînd, și, presimțind, cu-ntreg temei se mișcă —
mișcarea

însăși se desparte și se-ntoarce în fiecare mai tîrziu,
oricît
de firav vremea-l împlinește. Uită aceasta firea, și
soarbe-n alte locuri — durerea însă întregul rost
l-încape —
deși în preajmă-i cată ceva fioros străin, ca singur
să priceapă ce-l așteaptă, ori ce-a fost ; așa cum tu
răsai
acum din ape.

VII

Deci, să te văd, cînd ochiul însuși nu răspunde
sau altfel Zeul vrea să fie ce-i nume ocolind, căci
prea grăbit cu noi se pirguiește totul și anul trece spre
sfîrșit nainte de-a începe, iar cînd s-a dus în ce-i
împotrivire
doar duhul

plăsmuiește, răbdător, alt tîlc ce-i este drag o vreme
ca celui ce pricepe — dar cinstea întreagă se-ntoarce-n
veci spre
Altul — dintr-început, astfel, cum Domnul coborît-a
printre noi
neosebit, în templu, învățăcel, și lă fîntîni copil și sub
măslini tăcut au stat

o vreme, și de cutremur mare răsunau atunci și ceruri
și pămînt
iar cei apropiați îngenuncheau, pînă ce-au prins în
ce-i iubire
ură — și azi abia vedem cum astfel au sădit în noi ce-i
legiuit
tot astfel ești, izvor de-a pururi ; și morții mei abia
te văd
și te păstrează-ntreagă.

---

despre...

Un poet de cortegiu

După un parcurs la trap regulat care a lăsat în urmă cîte un volum la doi-trei ani, într-o alternanță aproape programată, Octavian Doclin a tras pentru un popas retrospectiv la potoul editurii „Hestia" din Timișoara. **Ceasul de apă** (1991) beneficiază de selecția severă și de postfața aplicată ale lui Lucian Alexiu, ca și de un substanțial val de inedite. Antologia crește în generozitate pe măsură ce se apropie de starea la zi a lirismului și ea a eliminat, cel puțin în bună măsură, notele secundare ale poeziei lui Doclin. Aceste note, constînd într-o boemă jovială și într-un localism sentimentalizat, erau și cele mai picante, deși cam stridente în raport cu delicatețea registrului central. Din ele mai subzistă aici doar cîteva texte, mai degrabă pentru coloratură decît pentru a determina o marcă. Criteriul selectiv a operat — și pe bună dreptate — mai curînd în favoarea unității decît a diversității poeziei. Nuanțele sacrificate nu țineau de partea performantă a poeziei, ci mai degrabă de partea ei retardată, sufocată de sentimentalism. Imaginea lui Doclin e mai stilizată, mai hieratică, prin aceste epurări iar poezia nu pare lăsată în voia tentațiilor sau a ecourilor de lectură. Ceea ce, urmînd la pas cele cinci volume ce preced antologia (dacă trecem cu vederea prezența în **Uneori zborul** și volumul pentru copii scos anul trecut la editura „Semenicul" din Reșița), nu e întotdeauna evident. Dar chiar și așa, avantajat de noul aranjament pe criteriul coerenței, Octavian Doclin rămîne un poet de cortegiu mai curînd decît un solitar. Forța cu care el își asumă limbajul poetic nu transcende niciodată influențele și climatul în care poetul alege să se scalde. Indicele de personalizare nu e nicicînd atît de virulent încît să facă din el un poet neîncadrabil sau chiar nesubsumabil. Vecinătățile, fie că-i vorba de bucolica melancolică, fie că-i vorba de lirismul autoreflexiv, îl înghesuie destul de tare, lăsîndu-i spațiu de manevră doar în interiorul nuanței. Dar pe acest făgaș infinitezimal Octavian Doclin se mișcă cu agilitate și rafinament, țesînd imponderabile între formule mai răspicate sau în umbra lor. Tentația diferențiatoare a lirismului său e discretă, pîlpîind mai degrabă decît insolentă, și exersată în limitele caligrafiei și cu armele ei suave. Poetul se simte mai protejat de fascinația modelelor decît de contrarierea lor, preferînd distanțării insinuarea într-o formulă deja brevetată. De aceea limbajul său delicat pare oarecum remorcat de numele invocate — ca tangente — de Lucian Alexiu în „postfață", ca și de altele.

Nici la nivel substanțial sau atitudinal Octavian Doclin nu e mai îndrăznet. El și-a construit un climat de confort melancolic în care se întîlnesc nostalgia copilăriei și o valență elegiacă ce pastelează triste domestice sau profesionale, euforii brodate de alean și exultanțe cumpănite de deceptii. Cu o pensulă delicată, el pictează stări ușoare, fugare, dictate de o vivacitate a emoției care-și transformă inconsistența în eleganță. O imaginație firavă face exerciții în suavitate și extrage poemul din caligrafierea fulguranței. Poemele cristalizează ca niște fulgi, concentrîndu-se într-o singură imagine îmbăiată în candoare și melancolie. Doclin trage în prețiozități clipele în care grația picură argintiu în suflet : „Atîta suflet există în mine / încît pot odihni liniștit / pe o frunză de dafin" sau „Ia aminte la plecarea / unui stol de cocori / ca să poți desena / cu lumina ochilor tăi / pe sub pămînt / o literă". Cam toate poemele lui „scurte" sau „minime" se consumă între eleganță și delicatețe. Discursul se suavizează pînă la imponderabil, scris parcă cu litere de aer. Volumele devin o montură din boabe de rouă în care se răsfrînge o reverie a picotelii spiritului. Nici cînd se întoarce spre autoreflexivitate, ceea ce se-ntîmplă destul de des atît în volumul din '89 **(Cu gîndul la metaforă)**, cît și în ciclul de inedite, poetul nu se poate rupe de această sintaxă a delicateții în care contururile stării se pierd în gratiozitatea imaginii : „Cu soarele în față / în spate cuvîntul / ca un domino în repaus / precum un fluture nocturn / ziua". Octavian Doclin e un poet al filigranului și al arabescului. Rareori — și atunci, de regulă, stimulat din afară — el trece dincolo de perimetrul infinitezimalului. Această precaritate de suflu, atît imaginativ, cît și discursiv, e tansformată cu încetul într-un program al fragmentului. Doclin scrie, nu fără o jucăușă ostentație, „poeme scurte", sau „minime", „definiții" epigrafice sau chiar simple „începuturi" și „sfîrșituri" de poem. El pare a-și declina aici răspunderea unei construcții integrale, lăsînd doar sugestia acesteia. Acest transfer al precarității pe post de poetică nu e, în fond, decît un joc. El nu mărește prea mult raza de sugestie a „capetelor" de poem în comparație cu celelalte. Filigranul imaginativ e la fel de rotund și de migălit, decupat cu delicatețe din suavele înfiorări interioare. E vorba mai degrabă de o doctrină de acoperire a suflului decît de una care vizează structura și morfologia poemului.

Cu o gramatică atît de suavă, încăpînd toată în regula grațiozității, poetului îi e cam peste mînă să atace stări mai complexe. Registrul său afectiv și atitudinal e strict îngrădit de competența diafană a limbajului și de cea fulgurantă a imaginarului. Dar Octavian Doclin sare adesea peste propria-i umbră, angajînd confesiunea fie în volute sentimentale mai apăsate, fie în elegii ce tind să aspreasă adierile melancolice pînă la o intensitate dramatică. Stimulată, fie ritmic, fie tematic, de sugestii venite din afară, această parte a lirismului său probează ductibilitatea talentului, șansa lui de adaptabilitate, atît muzicală, cît și problematică. Umbre mai mari sau mai mici se lasă astfel peste versuri, mai insistentă fiind, în sectorul ineditelor, cea a lui G. Grigurcu. Epigrafia ce dizolvă abstracția într-o senzualitate rafinată din poezia acestuia a trecut, aproape fără un prag de difracție, în „definițiile" lui Doclin. Alături de un import de teme autoreflexive aceasta e principala mișcare din cadrul ciclului. Dacă nu cumva breșa creată în spațiul reveriei de invazia temei mortuare — bine montată, chiar dacă nu cu soluții originale, în „Jocul" și „Întîlnire nocturnă cu Gassenheimer, arhivarul șef, memoria lumii" — va deschide acest lirism de păpădie spre o zodie în care gravitația e mai pregnantă.

Al. Cistelecan

Tudor Arghezi

TATĂLUI MEU

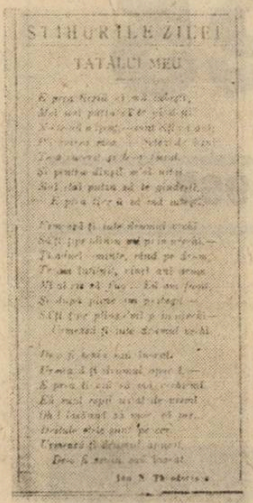

Debutul lui Tudor Arghezi

În cotidianul bucureștean LIGA ORTODOXĂ, apar, la 27 și la 30 iulie 1896, două scrieri semnate Ion N. Theodorescu. Prima scriere, intitulată Din ziua de azi, **autorul comentează nedorita, dar reala stare de fapte din epoca respectivă : indiferența față de poezia apărută în rafturile librăriilor și, totodată, activitatea denigratoare a pretinșilor critici literari. A doua scriere este o poezie de 24 de rînduri, intitulată** Tatălui meu **— o amară dojană a fiului părăsit de părintele său. În numerele următoare ale ziarului continuă să apară alte poezii, care vor fi semnate Ion Theo. Desigur că Alexandru Macedonski, directorul ziarului, a simțit fiorul liric din versurile acestui debutant, ceea ce îl va determina să scrie, mai tîrziu: „Acest tînăr, la vîrsta cînd eu gîngăveam versul, rupe cu o cutezanță fără margini, dar pînă astăzi coronată de cel mai strălucit succes".**

Cine era debutantul Ion N. Theodorescu ? S-a născut la București, la 21 mai 1880. Fiu al lui Nae Theodorescu, funcționar și comerciant din comuna Cărbunești, județul Gorj. Cursul primar și cel gimnazial l-a făcut la București, în anii 1885—1896. După doi ani de la debut, Ion N. Theodorescu își va semna scrierile cu numele : Ion T. Arghezi, iar din anul 1904 va semna, permanent, TUDOR ARGHEZI.

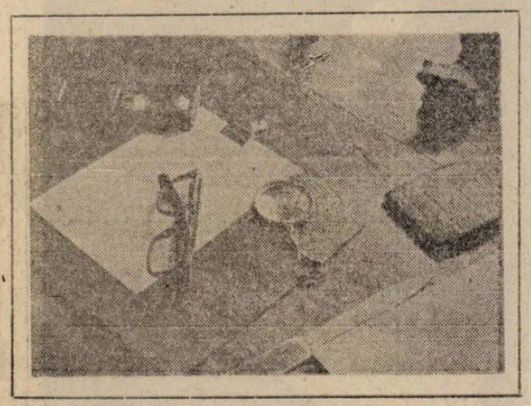

La 18 ani (1898)

ÎN VIAȚA MONAHALĂ

Lipsit de o viață familială normală, părăsit de tatăl său, Tudor Arghezi și-a găsit refugiul și liniștea în viața monahală. În anul 1900 este călugăr la mănăstirea Cernica. După un an va ajunge diacon la Mitropolia din București, unde va cunoaște binele și răul din viața monahală, despre care va scrie apoi, mai ales în mod critic, în tabletele sale de mai tîrziu. Într-un interviu va mărturisi despre prezența sa între călugări : „Eu am intrat în călugărie grație crizei de tinerețe. Îmi trebuia o familie care să simtă de acord cu mine, și n-am găsit acest lucru decît în cer... Aici am avut, întîi, o atitudine de revoltă împotriva celor care spurcau altarul și acurateța stării călugărești, paralel cu o atitudine de har inefabil".

Diaconul Tudor Arghezi, apreciat de mitropolitul Iosif, primește sprijinul acestuia și, în vara anului 1905 pleacă la studii, în Elveția. Mai întîi este găzduit la mănăstirea cordilierilor, din Fribourg. Apoi trece la Geneva, unde va rămîne pînă în anul 1910, cînd va reveni în țară și va reintra în lumea literară românească, publicînd poezii în revistele : LINIA DREAPTĂ, FACLA și VIAȚA SOCIALĂ.

Despre rezultatele șederii sale la Geneva, Arghezi va spune, într-un interviu publicat în anul 1943 : „Aduc un omagiu de amintire fierbinte Elveției, pe care m-am obișnuit s-o respect adînc pentru cetățenia și spiritul ei public"... „Fără Elveția și fără Geneva, nu aș fi căpătat niciodată conștiința, intimă și secretă, de mine însumi, că eram făcut pentru a deveni un scriitor...".

PREMII ȘI SĂRBĂTORIRI

29 decembrie 1941 ● Sărbătorirea scriitorilor Tudor Arghezi și Gala Galaction la împlinirea a 50 de ani de activitate literară ● De la stînga : Ștefan Tita, Gala Galaction, Ion Pas, Tudor Arghezi, Zaharia Stancu

În luna martie 1929 a apărut cea de a treia ediție a volumului Cuvinte potrivite, **de Tudor Arghezi. Cu această ocazie, comitetul Societății Scriitorilor Români, întrunit sub președinția lui Liviu Rebreanu, a acordat lui Arghezi** Premiul Socec **pentru poezie. Acesta a fost primul premiu obținut de „tînărul" debutant în publicistica editorială.**

La 20 mai 1934, a primit al doilea premiu — pentru literatură — acordat de Fundația Culturală. Critica literară, semnalînd evenimentul, aplaudă, unanim selecția făcută.

Premiul Național de Poezie, **se acordă, la 9 august 1945, tot lui Tudor Arghezi. Comisia respectivă, care a hotărît această premiere, a fost formată din scriitorii : Mihail Ralea, Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, N.D. Cocea, Mihai Codreanu, Tudor Vianu și Perpessicius.**

La 29 decembrie 1946 au fost sărbătoriți, la Ministerul Artelor, scriitorii Tudor Arghezi și Gala Galaction, cu ocazia împlinirii a cincizeci de ani de activitate literară. S-au ținut cuvîntări omagiale, sărbătoriții au răspuns și, în final, li s-a înmînat fiecăruia Premiul Național de Literatură — **cîte 5 000 000 de lei. Suma pare fabuloasă, dar să ne reamintim că la vremea aceea un ziar costa 300 de lei.**

Al cincilea premiu îi revine lui Arghezi în 1957 — Premiul de Stat.

Un ecou prestigios al cunoașterii operei lui Arghezi, peste hotare : în anul 1965 i se acordă marelui scriitor Premiul Herder **— în ședința ținută la 6 mai 1965, de Societatea Austriacă pentru Literatură, din Viena.**

La 18 mai 1960, cînd Tudor Arghezi împlinea optzeci de ani, i s-a organizat o frumoasă sărbătorire, la Uniunea Scriitorilor. Din cuvîntările ținute atunci aflăm că numai în anii 1955—1960, cărțile lui Arghezi au fost tipărite și difuzate în 500 000 de exemplare. La sfîrșitul festivității, copleșit de emoție, Arghezi a luat cuvîntul, spunînd: „Pentru că vorbesc prost, dar pentru că nici nu pot să tac, dați-mi voie, iubiți colegi, să nici nu vorbesc și să nici nu tac, ci să vă mulțumesc în cîteva silabe. Meritele îmi sînt mult mai neînsemnate decît valoarea simțămintelor cu care ați binevoit să mă primiți. Ieri, am fost între doctorițe, între medici. Azi mă găsesc mai la locul meu, lîngă tulpina mea, în grădina mea, în patria mea morală. Vă mulțumesc".

În luna mai 1965, Arghezi a fost sărbătorit, încă o dată, de Uniunea Scriitorilor și, simultan, de Academia Română, în discursurile ținute atunci marele scriitor fiind proclamat Poet Național.

Acestea au fost ultimele sărbătoriri. Peste doi ani — la 17 mai 1967 — cel ce a fost mai marele scriitor al nostru, TUDOR ARGHEZI, a încetat din viață. A fost înmormîntat la Mărtișor — Patria literaturii sale.

LA UNIUNEA SCRIITORILOR

În anul 1909, cînd s-a constituit Societatea Scriitorilor Români, Tudor Arghezi lipsea din țară, deci n-a făcut parte din membrii fondatori ai acestei prime organizații de breaslă a oamenilor noștri de litere. În 1911 îl aflăm însă printre cei mai activi membri, făcînd parte chiar și din comitetul de conducere al Societății. Iar în 1914, cînd disensiunile dintre membrii Societății tindeau la desființarea ei, Arghezi va lua poziție de susținător, scriind : „Societatea Scriitorilor trebuie să fie o putere practică pentru ocrotirea tuturor celor ce-și mîzgălesc degetele cu cerneală. Primul lucru pe care va avea să-l facă noul președinte (fusese reales Mihail Dragomirescu, n.n.) va fi să recheme în Societate pe membrii cei vechi, demisionați. Toți scriitorii de limbă română trebuie să facă parte din Societatea Scriitorilor Români; alături de cei cu vîrstă literară, să fie chemați și cei mai tineri, care s-au distins în ultimul timp".

Arghezi a rămas mai departe printre membrii activi ai S.S.R., iar în 1949, cînd s-a constituit Uniunea Scriitorilor, s-a aflat printre fondatori. N-a avut niciodată veleități de conducător de breaslă, dar s-a arătat, întotdeauna, un îndrumător. La congresul scriitorilor, ținut la București, în zilele de 18—23 iunie 1956, Arghezi s-a înscris la cuvînt, spunînd : „Scriitorii de vîrsta mea rămîn în viață ca să joace, parcă, între un trecut de ieri și prezentul de azi, rolul stafetei. Schiopătînd între două timpuri ei poartă stinsă candela generațiilor pierite, pentru a fi aprinsă de moștenitori. Știți voi, cei tineri că acum saizeci de ani a fi fost scriitor era o rușine ? Știți voi că înaintașii voștri, iefuiți de editori, de-abia izbuteau să nu moară de foame ? Nu trebuie uitat nimic. Nobleței sînteți legați să-i răspundeți cu o altă noblețe : cu o literatură de mare stil, de mare rafinament și de perfecționare neîntreruptă".

La congresul scriitorilor, din ianuarie 1962, Tudor Arghezi a fost ales președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor.

LA ACADEMIE

Tudor Arghezi a fost ales membru activ al Academiei Române, în ședința de la 2 iulie 1955. Citîm din raportul asupra creației sale, făcut de G. Călinescu: „Mi se pare de prisos a încerca să demonstrez cu multe cuvinte valoarea lui Tudor Arghezi. Toată lumea pricepătoare de poezie a cunoscut-o și o cunoaște. Tudor Arghezi este cel mai mare poet contemporan, e unul dintre cei mai mari poeți români, e un geniu... În proza sa polemică din BILETE DE PAPAGAL tablete și romane, scriitorul cu o artă plastică inegalabilă, comparabilă cu a celor mai mari pamfletari universali precum : Voltaire, Swift și Eminescu, a vestejit prostia lumii burgheze, ipocrizia, parvenitismul, infatuarea, ignorantismul, grosolănia, birocrația, cu o imensă imaginație... Venind printre noi, în calitate de membru titular, Tudor Arghezi va schimba climatul Secției Literare, adăugînd un munte nou geografiei noastre, pe lîngă acela reprezentat de M. Sadoveanu".

Alegerea lui Arghezi s-a făcut fără probleme, fiind socotit, în unanimitate, „un strălucit reprezentant al culturii române".

Tudor Arghezi

OPERA LITERARĂ

Autoportret (23 III 1936)

În anii cînd a fost ostracizat (1947—1954) Arghezi n-a mai publicat nici un volum și nici n-a mai colaborat la revistele literare. Și-a reluat prezența editorială în vara anului 1954, cu placheta de „versuri copilărești" **Prisaca.** Apoi a reintrat în publicistică, colaborînd permanent la revistele literare ale timpului, cu poezii, proză și, de preferință, cu tabletele sale de cronicar din toate domeniile artei și literaturii. Paralel cu această activitate cotidiană, a scris și a publicat, an de an, cîte unul sau două, trei volume de poezie, proză, teatru și cronici. Menționăm volumele care au avut cele mai multe reeditări, în anii 1954—1967 : **Prisaca, Pagini din trecut, 1907 — peisaje, Cîntare omului, Din drum, Versuri alese, Cu bastonul prin București, Noaptea.**

Bilanțul acestei activități editoriale, din anii 1927—1967 și apoi reeditări postume : 94 de ediții princeps (între care se află și cele 11 volume de traduceri făcute de Arghezi din limbi străine în limba română) și cele 122 de reeditări. Cele 94 de princepsuri au, în total, 18 132 de pagini tipar.

Încă două cifre valoroase: din opera lui Arghezi au fost traduse și publicate, în 25 de limbi, 151 de scrieri: volume, broșuri, plachete, referințe, articole, comemorări, aniversări. Iar despre viața și activitatea acestui neîntrecut scriitor, au fost publicate în țară, 68 de cărți și broșuri.

Ultimul volum pe care l-a scris Arghezi, intitulat **Noaptea,** are 33 de poezii, două dintre ele fiind datate: **aprilie 1967.**

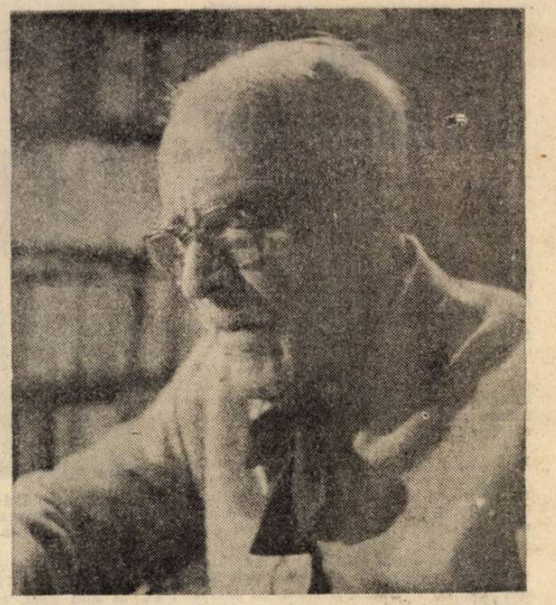

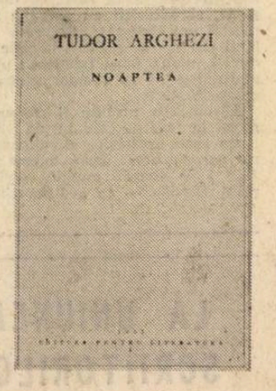

SEMNE COMEMORATIVE

Preluînd sarcinile date de Ministerul Culturii, Muzeul Literaturii Române a organizat și a inaugurat, la 21 mai 1974, CASA MEMORIALĂ TUDOR ARGHEZI, de la Mărțișor. Aici se consemnează, cu regularitate, aniversările și comemorările maestrului, în fiecare an, cu participarea unor personalități de seamă, precum și cu actori și grupuri de școlari programați în spectacolele sărbătorești — și, bineînțeles, cu mulți, mulți cititori ai literaturii celui ce a fost poetul, prozatorul, dramaturgul și publicistul Tudor Arghezi.

Despre Mărțișor, maestrul va consemna, în scrierile sale: „Mărțișorul e patria literaturii mele. De acolo au ieșit Cuvinte potrivite **și toate scrierile mele gîndite la o masă dintr-o cameră mică pe care mi-o rezervasem pentru reverie... În Mărțișor mi-am scris și amintirile și impresiile de la o zi la alta. Mărțișorul aflat peste drum de închisoarea Văcărești, fusese ales de nevastămea, obișnuită cu închisorile mele depărtate de domiciliu.**

Să se apropie. În schimb, stăpînirea m-a trimis mult mai departe — m-a expediat la Tîrgu-Jiu (în 1943, cînd a publicat articolul Baroane, **pentru care a fost deținut în lagărul de condamnați politici, n.n.).**

Statuar Arghezi este reprezentat astfel : un bust la Craiova, de Corneliu Medrea. Un bust la Cărbunești, de Tudor Panait. Un bust de O. Han și unul de Ștefan Băiesu, la Mărțișor. Plăci comemorative : la Geneva, unde a locuit în anii 1906—1910 ; la Cernica ; pe bulevardul Elisabeta din București, unde a fost redacția Biletelor de papagal **și pe strada Arhitect Cerchez, unde a locuit. Două licee poartă numele „Tudor Arghezi": la Craiova și la Cărbunești, și, de asemenea, o stradă din București.**

Documentar de
Ion Munteanu

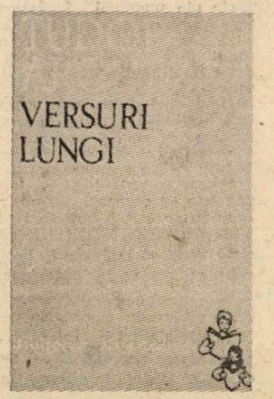

Tudor Arghezi 25

21 MAI 1880 — 14 IULIE 1967

„Cel mai mare de la Eminescu încoace, autorul Florilor de mucigai **traversează, alături de alți mari scriitori interbelici, o perioadă de eclipsă a receptării puținele pagini ce i-au fost dedicate în ultimii trei ani fiind mai curînd contestatare decît exegetice. Au apărut cîteva texte ce contestau valoarea unei cărți a poetului (1907), și mai ales, contestau atitudinea sa așa-zicînd morală și civilă, respectiv „colaborarea" cu regimul comunist al anilor cincizeci. Dincolo de putinătatea temeiului acestei contestări, eclipsa de receptare e un fapt a cărui explicație trebuie, însă, căutată în altceva decît în amănuntele de biografie sau în defecțiunile — mai curînd politice decît literare — ale unei cărți, și anume în schimbările ce s-au produs în orizontul de așteptare al cititorului, consecutiv impunerii treptate a unui alt tip de limbaj poetic. Impasul — întrucît e vorba de un mare poet — e fără îndoială trecător și e de așteptat să apară o nouă exegeză arghezian, din perspectiva ideii de literatură valabilă la această oră. Așadar, o re-citire a cărților lui Tudor Arghezi, operațiune critică necesară și iminentă, cu atît mai mult cu cît, alături de a lui Bacovia, poezia lui Tudor Arghezi încurajează multiple interpretări, inclusiv în registrul post-modern, cel mai activ, probabil, în momentul de față. În acest sens, socotim comemorarea celor 25 de ani de la dispariția marelui poet drept un prilej deopotrivă de evocare a vieții și de re-lansare critică a operei sale.**

Laurențiu Ulici

BILETE DE PAPAGAL

Adevăratul directorat l-a oficiat, Arghezi, la elaborarea celor 557 de numere ale BILETELOR DE PAPAGAL, revistă care a consemnat unul dintre momentele mari ale publicisticii noastre literare — în primul rînd datorită **Tabletelor** zilnice prin intermediul cărora maestrul comenta toate activitățile — rele și bune — și apoi prin pleiada de debutanți găzduiți în micile pagini atît de căutate de cititori, debutanți din rîndurile cărora aveau să se aleagă mulți din viitorii scriitori notorii.

Primul număr al BILETELOR DE PAPAGAL are data : 2 februarie 1928. Format 12 x 31 cm, în patru pagini, zilnic. În acest format, revista s-a arătat, zi de zi, pînă la 20 iunie 1929. Obosit la această dată, directorul anunță în tableta de pe pagina întîi : „Neputînd să-și distribuie timpul suficient, Dl. Tudor Arghezi își roagă cititorii să-i acorde o vacanță, destinată unui supliment de lucru". Vacanța cerută durează pînă la 15 iulie 1930, cînd BILETELE DE PAPAGAL se prezintă din nou cititorilor, cu numărul 461. Are un format mai scurt cu trei centimetri și apare săptămînal, pînă la 5 octombrie 1930. La numărul 477 intervine o nouă vacanță, mai lungă. Revista va reapărea la 7 iunie 1937, purtînd numărul 478 și avînd forma unei cărticele. Între copertele sale de culoare roz, sînt 30 de pagini de format 12 x 19 cm. După 32 de numere, nedatate, apărute neregulat, cărticica dispare din publicistica noastră. Ultima apariție va fi în perioada 30 noiembrie 1944 — 12 februarie 1945 — cotidian de format mare, în numai 2 pagini.

Dintre colaboratorii de seamă ai BILETELOR DE PAPAGAL — mai ales din perioada 1928—1930 : Gala Galaction, Mihail Sadoveanu, Otilia Cazimir, Jean Bart, Ionel Teodoreanu, Adrian Maniu, G. Topîrceanu, Demostene Botez, Paul Zarifopol, B. Fundoianu, N. Davidescu.

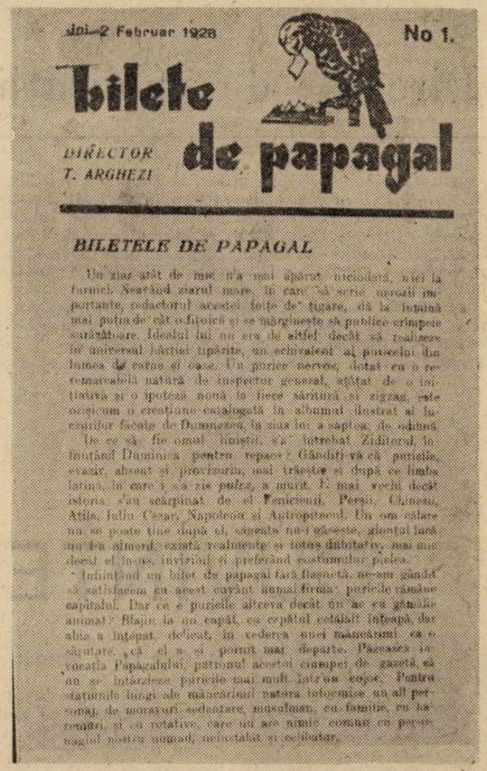
joi 2 Februar 1928 — No 1.

bilete de papagal

DIRECTOR T. ARGHEZI

BILETELE DE PAPAGAL

Un zar știe de mic n'a mai apărut niciodată, nici la furnici. Neavînd țarul mare, în care să scrie urmări importante, redactorul acestei foițe de țigare, dă la început mai puțin de cît o filfiică și se mărginește să publice crîmpeie surîzătoare. Idealul lui nu era de altfel decît să realizeze în universul hîrtiei tipărite, un echivalent al poveștii din lumea de carne și oase. Un pitic nervos, dotat cu o remarcabilă natură de inspector general, stîlcit de o inițiativă și o ipoteză nouă la fiece sărituri zi zigzag, este oricum o creațiune catalogată în albumul ilustrat al lucrurilor făcute de Dumnezeu, în zisa lui a șaptea, de odihnă.

De ce să fie omul liniștit, s'a întrebat Ziditorul, în timpul Duminecii pentru repaos? Gîndiți-vă că purtelnicul, absent și prozaturia, mai trăește și după ce limba latină, în care i s'a zis pulex, a murit. E mai veche decît istoria s'au scărpinat de el Fenicienii, Perșii, Chinezii, Atila, Iulius Cezar, Napoleon și Antropitecul. Un om calare nu se poate ține după el, săreața nici găsește, gîontul fără nu l'a ajuns, cînta realmente o iotaua dubitativ, mai mult decît el însuși, invidiat și preferînd costumului pielea.

Inființînd un bilet de papagal fără fisionomie, ne-am gîndit să satisfacem cu acest cuvînt unmai firma: puricele rămîne capitalul. Dar ce e puricele altceva decît un ac cu gămălie animat? Blajin la un capăt, cu capătul celălalt înțepă, dar abia a înțepat, deîndată, în vederea unei mîncărimi ca o săruture „că el a și pornit mai departe. Pasămea înțeleptul Papacalului, patronul acestui cumpăr de gazetă, ca un ac înțeapă puricele mai mult în ton copios. Pentru stătutele lungi de mîncărimi natura informînse un alt personaj, de mouri sedentare, muștelman, cu fumite, cu harcanări și cu rotative, care nu are nimic comun cu personagiul nostru nuanțat, mișcătaci și colțuros.

Nr. 1 — joi 2 febr. 1928

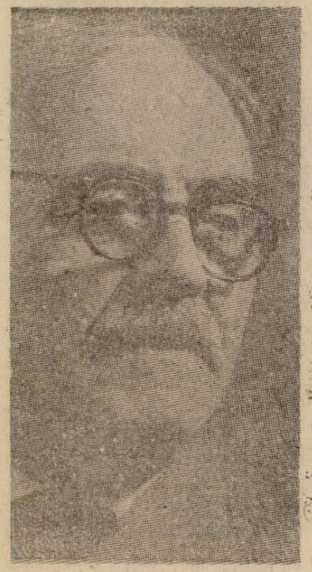

TUDOR ARGHEZI

OCHII MAICII DOMNULUI

ROMAN

EDITURA „UNIVERSALA" ALCALAY & Co.

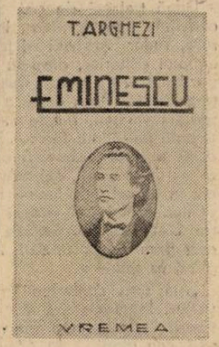

ARGHEZI CĂTRE CITITORI

Multe dintre cărțile lui Arghezi au apărut cu cîte o prezentare a autorului — mai toate autocritice și nici una de laudă. Reproducem, fragmentar, pe cele mai semnificative :

CUVINTE POTRIVITE. „Cînd am pornit să scriu, acum treizeci de ani, nu o făceam ca să satisfac vreodată pe altcineva decît personagiul simțului meu de ordine și simetrie, rămas, trebuie să mărturisesc, nesatisfăcut. Puținii mei prieteni, încă de atunci, își vor aduce aminte că-mi pusesem în gînd, însă cu seriozitate, să scriu pînă la patruzeci de ani, o carte. Nu m-am ținut de cuvînt, întîrziind șapte ani (1927)".

ȚARA DE KUTY. „Autorul se folosește de spațiul pe care i l-a lăsat aci, gol, imprimeria, ca să facă o declarație de principii cititorului : că n-a urmărit să realizeze nici logică, nici succesiune, ci o simplă carte de buzunar și ghiozdan, citibilă oricum, începută orișiunde și putînd sfîrși acolo unde vrea cititorul să-i puie o zăloagă, să o abandoneze sau să o arunce (1933)".

EMINESCU. „A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră. Nu poate să ajungă vorba pînă la el și fără să-i supere tăcerea. Într-un fel Eminescu e sfîntul prea curat al ghersului românesc. Din tumultul dramatic al vieții lui s-a ales un lisus (1943)".

UNA SUTĂ UNA POEME. „Continua reeditare a versurilor mele mă contrariază. Dacă fac socoteala nenumăratelor ediții apărute, și ieftine și scumpe, încep să mă decepționez. Deprinderea mea era că un scriitor răscitit nu e un bun scriitor. Așa că (domnilor editori) vă luați toată răspunderea ediției, la care nu sînt implicat decît că la binevoitoarea Dv. propunere, să o scoateți, nu am lesinat (1947)".

BILETE DE PAPAGAL. „Tabletele din acest volum sînt scrise din april pînă la 30 septembrie 1943, cînd ultima pagină — **Baroane** —, a fost urmată de arestarea mea (și internarea în lagărul de la Tg. Jiu (n.n.)) și ziarul care a publicat-o, la coloana **Bilete de papagal,** a fost suprimat **(Informația zilei,** 30.IX.1943, n.n.). M-am folosit de acest titlu al meu timp de 50 de ani, cînd ca rubrică, un timp, cînd ca ziar cotidian (1943)".

1907 — peisaje. „Cuvînt înainte: În anii nouă sute și șapte / Ca din senin, în marte, într-o noapte / S-a ridicat spre cer, din Hodivoaia / Și din Flăminzi, văpaia / Era să fie sărbătoare / Sau slujbă de înmormîntare ? / Urlau și ciinii-n haite la năvală / Ajută, Doamne, țara-i în răscoală (1955)".

CU BASTONUL PRIN BUCUREȘTI. „Tiriș, grăpiș, am tot șchiopătat prin București cu bastonul, o viață întreagă. Șchiopătînd prin Bucureștii creionați pe ciornă, a trebuit să leapăd bastonul și să iau, dintre umbrele, condeiul. M-am pomenit plimbîndu-mă prin amintiri. Născut printr-o împrejurare de pripășire oltenească, gorjană, în București, m-am pomenit cu el și mă socotesc venit pe lume o dată cu Capitala. S-ar putea chiar ca strîngerea într-o copertă mai încăpătoare, laolaltă, a numeroaselor aduceri aminte să se asemene cu ceea ce s-ar putea numi, emfatic, **memorii** (1961)".

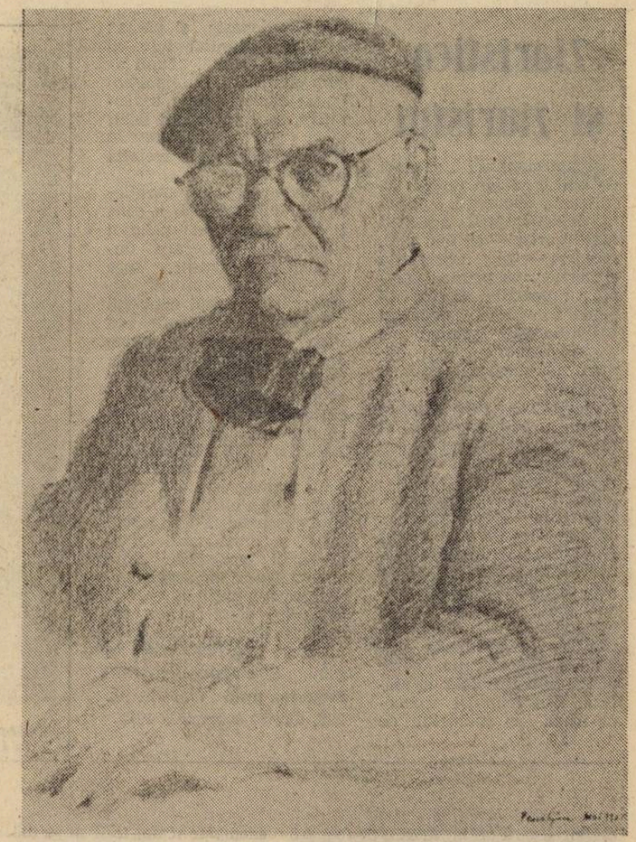

Desen de Perahim (1955)

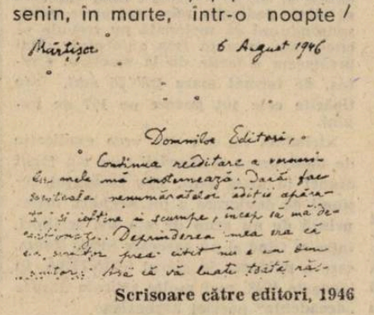
Mărtișor 6 August 1946

Domnilor Editori,

Continua reeditare a versurilor mele mă contrariază. Dacă fac socoteala nenumăratelor ediții apărute, și ieftine și scumpe, încep să mă decepționez. Deprinderea mea era că un scriitor prea citit nu e un bun scriitor. Așa că vă luați toată răs-

Scrisoare către editori, 1946

Ziaristica și ziaristul

Acum cincizeci și cinci de ani, cînd am reușit să editez, la București, cotidianul POPULARUL, am avut mulțumirea — și, mai ales, mîndria — de a prezenta cititorilor, pe prima pagină a numărului 1, din 16 octombrie 1937, articolul **Întîmpinare,** semnat de Tudor Arghezi, care comentează despre ziare și ziariști :

„Ziaristica este o îndeletnicire independentă și face apel la însușiri cu totul originale, necerute de la nici o altă sîrguință a talentului și inteligenței. Substanța îi este proprie, dar încă nu i-a fost extras alcaloidul pur. În toate realitățile lui ziaristul este un gen, ca teatrul. Ochiul, gîndul, toate funcțiile de intelect și sufletești ale ziaristului se încorporează într-un singur tempo complex din intuiție și sinteză. Ziaristul își concepe ideea și subiectul de unde svicnește și place : sintaxa noțiunilor lui aparține fanteziei. Pînă acum cîțiva ani, publicul solicitat exclusiv de două rotative, n-a putut citi decît două gazete. Astăzi apar în București cel puțin treizeci de ziare...".

Colaborarea lui Arghezi la POPULARUL a continuat, dîndu-mi prilejul să mă duc în fiecare duminică la Mărțișor, spre a-i duce „drepturile de autor" și a primi articolul următor. Așa se face că l-am cunoscut foarte bine pe Arghezi omul-om, nu numai omul-scriitor. Iar el și-a reamintit de ajutorul pe care mi l-a dat ca să debutez, cu proză, la BILETE DE PAPAGAL.

Cînd i-am prezentat primul manuscris mi-a spus, după ce l-a citit : „Du-te acasă și scurtează-l pe jumătate". A doua oară, recitindu-mi scrierea mi-a spus : „Du-te iar acasă, mai scurtează-l puțin și vezi că ai acolo două fraze care cam scîrțîie". A treia oară, mi-a spus : „Bine, lasă-l la mine". Și a apărut cu titlul **Povestea unui vînt** în nr. 296, din 24 februarie 1929.

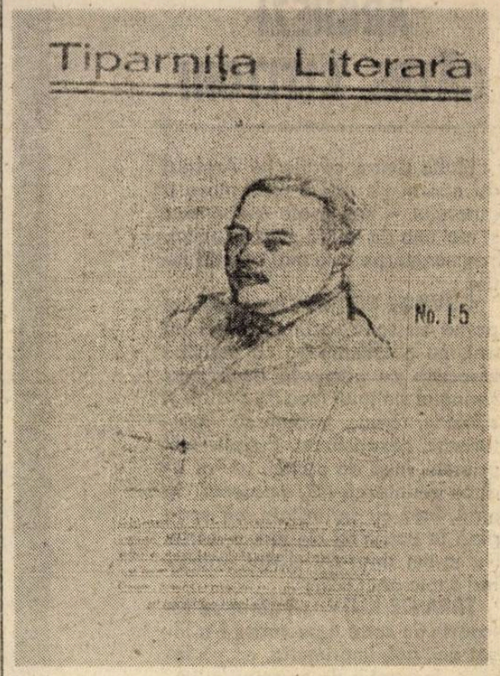

Tudor Arghezi, desen de Theodor Pallady („Tiparnița literară", anul III, mai 1931)

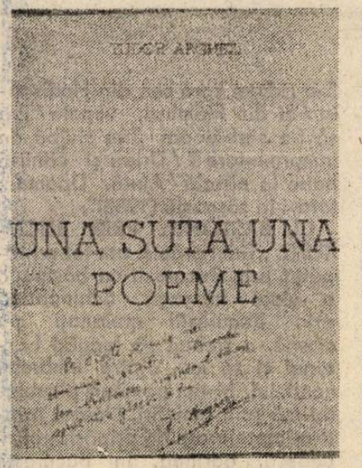

Era în vara anului 1947. Într-o dimineață, la ora opt și jumătate, am intrat în librăria Alcalay, în căutare de noutăți. Surpriză — pe o masă erau etalate cîteva volume din UNA SUTĂ UNA POEME, de Tudor Arghezi. Chiar atunci fuseseră despachetate. Am cumpărat un exemplar și am ieșit în stradă. Cînd am vrut să traversez o mașină s-a oprit în fața mea și din ea au coborît patru vlăjgani, care s-au repezit în librărie, unul rămînind la ușă, pentru a face semne că este închis. După o jumătate de oră vlăjganii au ieșit, ducînd cu ei trei pachete mari cu cărți. S-au urcat în mașină și au dispărut. O oră mai tîrziu vînzătorul mi-a spus : „Domnule, erau de la Securitate și au confiscat toate volumele lui Arghezi". În după-amiaza aceleiași zile m-am dus la Mărțișor și i-am povestit maestrului tot ce aflasem. Știa ; îi mai telefonaseră și alți prieteni. Deși era supărat, l-am rugat totuși să-mi dea o dedicație pe valorosul volum pitit în servietă. Mi-a scris, pe coperta interioară : „Pe o carte pe care nu știu unde a găsit-o, a Domnului Ion Munteanu, rugîndu-l să-mi spuie să o găsesc și eu. T. Arghezi". Cînd am vrut să citesc dedicația mi-a dat peste mînă, spunîndu-mi că niciodată nu trebuie să citești așa ceva în fața autorului. Mai învățasem o lecție de la maestru. Cartea, de format mare (18×25 cm), are tipărite cele 101 poeme pe 167 de pagini.

Niciodată nu s-a dat vreo explicație de motivare a confiscării care s-a făcut atunci în toată țara. Era începutul acțiunii de denigrare a lui Arghezi, întreprinsă de un grup de așa-ziși scriitori, între ei fiind și un oarecare Sorin Toma, care a publicat, în ziarul SCÎNTEIA, în ianuarie 1948, mai multe articole despre „decadența" poeziei argheziene.

Primăvara 1961, la „Mărțișor"

Director de publicații

La începutul anului 1911, apare, la București, publicația FIGURI CONTEMPORANE, **dicționar biografic ilustrat.** Director Theodor Arghezi. În perioada 4 martie 1913—16 octombrie 1916, Arghezi a mai condus, efectiv, dar fără a fi director titular, cotidianul SEARA, unde a publicat : cronici teatrale, rubrica **Tabula rasa,** polemici și pamflete politice.

În perioada 12 februarie 1915—31 iulie 1916, a apărut, la București, săptămînal, revista CRONICA. Director I. N. Theodorescu-Arghezi. În articolul de prezentare : „Ținem să spunem că tot ce va cuprinde această revistă, excluzînd de partea-i documentară și informativă, trebuie considerat, înainte de toate, ca literatură, o literatură aplicată, o literatură venită să trăiască cel mult o săptămînă, de la un număr la altul".

În timpul războiului Arghezi colaborează la GAZETA BUCUREȘTILOR și la BUKARESTER TAGEBLATT. Pentru această vină (?), după terminarea războiului va fi arestat și deținut, la Văcărești, aproape doi ani împreună cu alți ziariști și cu scriitorul Ioan Slavici.

În luna februarie 1922 Arghezi se află din nou la conducerea unei publicații — CUGETUL ROMÂNESC, unde publică poezii, cronici, recenzii, medalioane. Va avea, la această revistă, colaboratori de valoare : Ion Minulescu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Aron Cotruș, Perpessicius, Al. A. Philippide, Ion Vinea, Dragoș Protopopescu.

La 10 martie 1923 apare, la București, cotidianul NAȚIUNEA, fără a se indica numele directorului. Se înțelege însă că este Arghezi, iar în aprilie 1923 se face mențiunea : Director T. Arghezi. În paginile acestei reviste Arghezi va publica, pentru prima dată, **Amintirile ierodiaconului Iosef.**

CUVINTE POTRIVITE

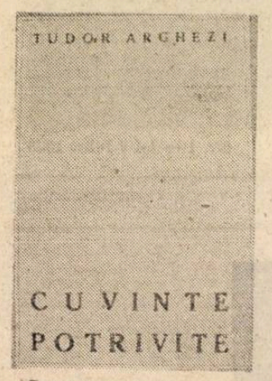

După treizeci de ani de activitate publicistică literară, Tudor Arghezi își face debutul editorial, dînd la tipar volumul de poezii **Cuvinte potrivite.** Data certă a apariției volumului este menționată pe ultima filă : „S-a cules și tipărit această carte, cu literă nouă, englezească, în timpul Săptămînii Patimilor, anul 1927" — deci între 17–24 aprilie. Despre acest prim volum al său, Arghezi va spune :

„Am scris sumedenii de versuri în manuscris și am tipărit cartea mea de versuri, cea dintîi, la 47 de ani, cînd trecuseră toate momentele de coincidență. Întîrziasem asupra orariului meu cu 7 ani, gîndul meu statornic fiind să scot o carte, dacă se va putea, la 40 de ani".

Critica literară a timpului primește volumul cu multă bunăvoință și cu laude, socotind această apariție ca fiind evenimentul principal, literar, al anului. O singură voce va cînta în dezacord — Ion Barbu. În revista IDEEA EUROPEANĂ (la 1 noiembrie 1927) acesta va căuta să desființeze cartea, publicînd, pe o pagină întreagă, o critică aspră : „Ne găsim în prezența banală a unui poet ură mesagiu, respins de idee. Poetica din **Cuvinte potrivite** e o poetică măruntă, manufacturieră. Domnul Arghezi e un neinstruit meșteșugar al versului...". A fost o greșeală a poetului Ion Barbu ? Sau a fost o răutate izvorîtă din invidie ?

După mărturisita întîrziere, Arghezi recîștigă timpul pierdut, scriind și publicînd, în următoarele două decenii, 20 de volume de poezie, proză, și tablete : **Icoane de lemn, Poarta neagră, Flori de mucigai, Cartea cu jucării, Tablete din țara de Kuty, Cuvinte potrivite și încrucișate, Ochii Maicii Domnului, Poezii, Cărticica de seară, Cimitirul Buna Vestire, Versuri, Ce-ai cu mine vîntule ?, Hore, Lina, Eminescu, Manual de morală practică, Bilete de papagal, Versuri alese, Țara piticilor, Una sută una poeme.**

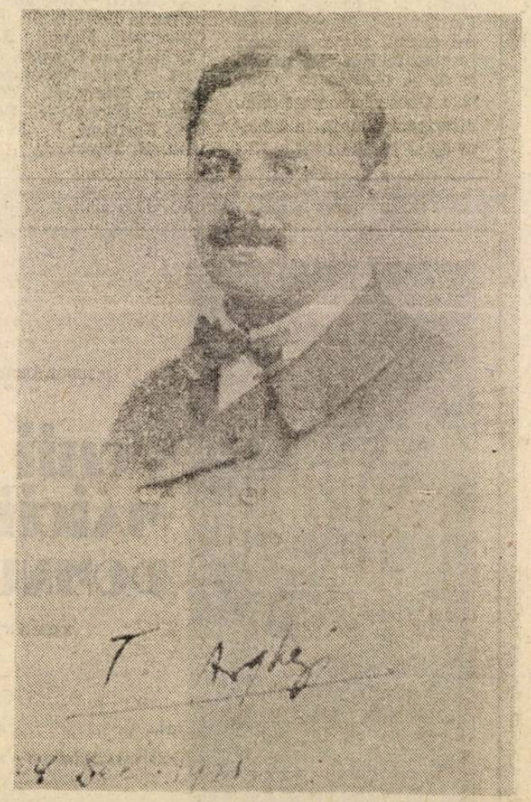

Tudor Arghezi la 31 de ani (24 dec. 1921)

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI

din
NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 3

Iudeii şi Legea (continuare). **Nici un om nu este drept în faţa lui Dumnezeu.**

1 Atunci, care este întâietatea iudeului ? ; sau care este folosul tăierii'mprejur ? ;
2 Mare'n toate privinţele. Mai întâi, pentru că lor li s'au încredinţat cuvintele lui Dumnezeu.
3 Şi ce dacă unii n'au fost credincioşi ? Oare necredincioşia lor va desfiinţa credincioşia lui Dumnezeu ? [25]
4 Să nu fie !, ci fie Dumnezeu socotit adevărat, iar tot omul, mincinos, aşa cum este scris : **Ca să fii îndreptăţit întru cuvintele Tale şi Tu să biruieşti atunci când vei judeca.**
5 Iar dacă nedreptatea noastră învederează dreptatea lui Dumnezeu, ce vom zice ? Nu cumva este nedrept Dumnezeu Care aduce mânia ? — Vorbesc ca un om.
6 Să nu fie ! Atunci, cum va judeca Dumnezeu lumea ?
7 Că dacă prin minciuna mea a prisosit adevărul lui Dumnezeu spre slava Lui, pentru ce dar mai sunt şi eu judecat ca păcătos ?
8 Şi de ce n'am face răul ca să vină binele ? ; aşa cum suntem noi defăimaţi şi cum spun unii că zicem noi ? Osânda acestora este dreaptă.
9 Atunci, ce ? Avem noi vreo întâietate ? Nicidecum; căci ceva mai'nainte noi i-am învinuit [26] şi pe iudei şi pe elini, că toţi sunt sub păcat,
10 aşa cum este scris : **Nimeni nu este drept, nu e nici unul ;**
11 **nu-i cine să'nţeleagă, nu-i cin'să-L caute pe Dumnezeu ;**
12 **toţi s'au abătut, împreună netrebnici s'au făcut. Nu-i cin'să facă binele, nu, nu-i nici măcar unul.**
13 **Mormânt deschis e gâtlejul lor ; cu limbile lor au viclenit ; venin de aspidă-i sub buzele lor ;**
14 **de blestem li-i gura plină şi de amărăciune ;**
15 **grabnice le sunt picioarele să verse sânge ;**
16 **pustiire şi nenorocire sunt în căile lor ;**
17 **şi calea păcii n'au cunoscut-o,**
18 **nu-i frică de Dumnezeu înaintea ochilor lor.**
19 Noi ştim însă că cele câte le spune Legea, le spune celor ce sunt sub Lege, aşa ca orice gură să fie închisă şi ca toată lumea să fie vinovată în faţa lui Dumnezeu [27].
20 Pentru că din faptele Legii [28] nimeni nu se va îndreptăţi în faţa Lui, de vreme ce prin Lege vine cunoştinţa păcatului.
21 Acum însă dreptatea lui Dumnezeu s'a arătat în afara Legii, de Lege şi de prooroci fiind mărturisită,
22 dar dreptate a lui Dumnezeu prin credinţa în Iisus Hristos, pentru toţi cei ce cred — fiindcă nu există deosebire,
23 de vreme ce toţi au păcătuit şi sunt lipsiţi de slava lui Dumnezeu [29] —,
24 cei ce în dar se îndreptăţesc cu harul Său [30] prin răscumpărarea cea întru Hristos Iisus,
25 pe Care Dumnezeu L-a rânduit jertfă, curăţire [32] prin credinţa în sângele Lui, ca să-Şi arate dreptatea — prin aceea că a trecut cu vederea [32] păcatele făcute înainte
26 întru îngăduinţa lui Dumnezeu — ca să-Şi arate dreptatea în vremea de acum, spre a fi El drept şi îndreptăţindu-l pe cel din credinţa în Iisus.
27 Aşadar, unde e lauda ? A fost înlăturată. Prin care lege ? : a faptelor ? Nu, ci prin legea credinţei.
28 Căci socotim că prin credinţă se va îndreptăţi omul, fără faptele Legii.
29 Oare Dumnezeu este numai al Iudeilor ? Nu, este El şi Dumnezeul păgânilor ? Da, şi al păgânilor !,
30 fiindcă unul este Dumnezeu, Cel Ce din credinţă [33] îi va îndreptăţi pe cei tăiaţi împrejur şi prin credinţă [34] pe cei netăiaţi împrejur.
31 Desfiinţăm deci noi Legea prin credinţă ?, Fereasca Dumnezeu ! Dimpotrivă, întărim Legea.

CAPITOLUL 4

Exemplul lui Avraam : făgăduinţa plinită prin credinţă.

1 Aşadar, ce vom zice că a dobândit Avraam, strămoşul nostru după trup ?
2 Că dacă Avraam a fost îndreptăţit din fapte, are de ce să se laude, dar nu în faţa lui Dumnezeu ;
3 fiindcă ce spune Scriptura ? : **Şi Avraam I-a crezut lui Dumnezeu şi aceasta i s'a socotit ca dreptate.**
4 Plata celui ce face fapte nu i se socoteşte după har, ci după datorie [35] ;
5 dar celui ce nu face fapte însă crede în Cel Care-l îndreptăţeşte pe cel nelegiuit, credinţa lui i se socoteşte ca dreptate.
6 Aşa cum şi David vorbeşte despre fericirea omului căruia Dumnezeu îi socoteşte dreptatea în afara faptelor :
7 Fericiţi cei cărora li s'au iertat fărădelegile şi ale căror păcate li s'au acoperit ;
8 fericit bărbatul căruia Domnul nu-i va socoti păcatul.
9 Acum, fericirea aceasta este ea numai pentru cei tăiaţi împrejur, sau şi pentru cei netăiaţi împrejur ? Căci zicem : **I s'a socotit lui Avraam credinţa ca dreptate.**
10 Cum însă i s'a socotit ? când era tăiat împrejur, sau când era netăiat împrejur ? Nu când era tăiat împrejur, ci când era netăiat împrejur.
11 Iar semnul tăierii'mprejur l-a primit ca pe o pecete a dreptăţii pentru credinţa lui din vremea netăierii'mprejur, ca să fie el părinte al tuturor celor ce cred pe durata netăierii'mprejur/ pentru ca şi acestora să le fie socotită ca dreptate,
12 şi părinte al celor tăiaţi împrejur ; dar nu numai al celor ce doar sunt tăiaţi împrejur, ci şi al celor ce umblă pe urmele credinţei pe care o avea părintele nostru Avraam la vremea când era netăiat împrejur.
13 Că nu prin Lege i s'a dat lui Avraam sau seminţiei lui făgăduinţa că vor fi moştenitori ai lumii, ci prin dreptatea credinţei.
14 Căci dacă moştenitorii sunt aceia care au Legea, atunci credinţa e zadarnică, iar făgăduinţa s'a desfiinţat ;
15 fiindcă legea rodeşte mânie [36] ; dar unde nu e lege, nu-i nici călcare de lege [37].
16 Pentru aceea este ea din credinţă, ca să fie din har şi pentru ca făgăduinţa să fie statornică pentru toţi urmaşii — nu numai pentru cei din Lege, ci şi pentru cei din credinţa lui Avraam, care este părinte al nostru, al tuturor.
17 precum este scris : **Te-am pus părinte al multor neamuri** — în faţa Celui în Care a crezut, adică a lui Dumnezeu Cel Ce învie morţii şi pe cele ce nu sunt le cheamă ca şi cum ar fi [38] ;
18 împotriva oricărei nădejdi nădăjduind, el a crezut că va fi părinte al multor neamuri, după cum i s'a spus : **Aşa va fi seminţia ta ;**
19 şi neslăbind în credinţă, nu s'a uitat la trupul său amorţit — că era aproape de o sută de ani — şi nici la amorţirea pântecelui Sarei ;
20 şi'ntru făgăduinţa lui Dumnezeu nu s'a îndoit prin necredinţă, ci s'a întărit în credinţă, dându-I slavă lui Dumnezeu
21 şi fiind încredinţat că cea ce El i-a făgăduit are putere să şi facă.
22 Iată de ce credinţa lui i s'a socotit ca dreptate.
23 Dar nu numai pentru el s'a scris că i s'a socotit ca dreptate,
24 ci şi pentru noi cărora ni se va socoti, ca unora care credem în Cel Ce L-a înviat din morţi pe Iisus, Domnul nostru,
25 Care S'a dat pe Sine pentru păcatele noastre şi a înviat pentru îndreptăţirea [39] noastră.

CAPITOLUL 5

Roadele îndreptăţirii prin credinţă. Adam şi Hristos.

1 Aşadar, fiind noi îndreptăţiţi din credinţă, pace avem cu Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos,
2 datorită Căruia am şi avut, prin credinţă, cale deschisă la harul acesta [40] în care stăm şi ne lăudăm în nădejdea slavei lui Dumnezeu [41].
3 Şi nu numai atât, dar şi în necazuri ne lăudăm, bine ştiind că necazul rodeşte răbdare,
4 iar răbdarea, încercare, iar încercarea, nădejde.
5 Iar nădejdea nu face de ruşine, pentru că iubirea lui Dumnezeu s'a vărsat în inimile noastre prin Duhul cel Sfânt Care ni s'a dat.
6 Că'n timp ce noi eram încă neputincioşi, la vremea cuvenită Hristos a murit pentru cei nelegiuiţi
7 — căci cu greu va muri cineva pentru un drept ; şi pentru cel bun poate că'ndrăzneşte cineva să moară — ;
8 dar Dumnezeu îşi arată iubirea faţă de noi prin aceea că Hristos a murit pentru noi pe când noi eram încă păcătoşi.
9 Cu atât mai mult acum, prin urmare, când suntem îndreptăţiţi întru sângele Lui, prin El ne vom mântui de mânie [42].
10 Că dacă'n timp ce eram vrăjmaşi ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său, cu mult mai mult, odată împăcaţi, prin viaţa Lui ne vom mântui.
11 Şi nu numai atât, ci ne şi lăudăm în Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos, prin Care am primit acum împăcarea.
12 De aceea, aşa cum printr'un om a intrat păcatul în lume — şi prin păcat, moartea [43] —, tot astfel moartea a trecut în toţi oamenii prin acela în care toţi au păcătuit.
13 Căci păcatul era în lume pân'la Lege, dar atunci când nu există lege păcatul nu se socoteşte.
14 Dar de la Adam până la Moise moartea a domnit şi peste cei ce nu păcătuiseră după asemănarea greşelii lui Adam, care este chip al celui ce avea să vină [44].
15 Dar cu greşeala nu e aşa cum e cu harul : că dacă cei mulţi au murit prin greşeala unuia, cu mult mai mult harul lui Dumnezeu şi darul Lui au prisosit asupra celor mulţi prin harul unui singur, om, Iisus Hristos [45].
16 Şi ce aduce darul nu seamănă cu ce a adus acel unul care a păcătuit : căci judecata de după unul duce la osândire, dar harul de după multe greşeli duce la îndreptăţire.
17 Că dacă prin greşeala unuia moartea a domnit printr'unul, cu mult mai mult cei ce primesc prisosinţa harului şi a darului dreptăţii vor domni în viaţă prin unul Iisus Hristos.
18 Prin urmare, aşa cum din greşeala unuia a venit peste toţi oamenii osânda, tot astfel prin fapta de dreptate a Unuia, peste toţi oamenii a venit îndreptăţirea care dă viaţă ;
19 fiindcă aşa cum prin neascultarea unui singur om cei mulţi s'au făcut păcătoşi, tot astfel prin ascultarea Unuia cei mulţi vor deveni drepţi.
20 Cât despre Lege, ea a intrat ca să se înmulţească greşeala [46] ; dar unde s'a înmulţit păcatul, a prisosit harul,
21 pentru ca, aşa cum păcatul a domnit spre moarte, tot astfel harul să domnească prin dreptate spre viaţă veşnică, prin Iisus Hristos, Domnul nostru.

---

25 Infidelitatea unor iudei faţă de Dumnezeu nu e de natură să anuleze fidelitatea lui Dumnezeu faţă de propria Sa făgăduinţă, dată cu jurământ lui Avraam.
26 Tonul dialectic şi oralitatea unor expresii par extrase din discuţiile aprinse pe care Pavel lel avea cu iudeii în sinagogi.
27 Este vorba, desigur, despre Legea Vechiului Testament, care a fost dată de Dumnezeu nu spre a şterge păcatele omului, ci spre a-l face pe om conştient de starea lui de păcătoşenie. Eliberarea omului de păcat a venit numai prin Iisus Hristos.
28 Faptele Legii : expresie biblică, deseori întâlnită în epistolele pauline, prin care se înţeleg atât prescripţiile Vechiului Testament cât şi punerea lor în practică (aceasta din urmă neputând fi niciodată totală sau desăvârşită).
29 Slava lui Dumnezeu ca prezenţă intimă în fiinţa omului virtuos.
30 Calitatea de drept (îndreptăţit la mântuire) nu este un rezultat al meritelor omului, ci un dar al harului divin, un efect al iubirii lui Dumnezeu manifestate prin jertfa răscumpărătoare a lui Iisus Hristos.
31 La obârşie, cuvântul **ilastérion** desemnează masa aşezată deasupra chivotului Legii în Sfânta-Sfintelor, pe care marele preot aducea jertfa anuală de purificare a poporului, prin stropirea cu sânge (vezi Lv 16). Aşadar, textul de faţă trebuie citit şi înţeles : Iisus Hristos este mijlocul prin care Dumnezeu a instrumentat curăţirea de păcate a celor ce cred în jertfa sângelui Său.
32 Înainte de jertfa lui Iisus Hristos, Dumnezeu le-a acordat oamenilor o lungă perioadă de îngăduinţă în timpul căreia El nu le-a ignorat păcatele, nu le-a iertat şi nici nu le-a pedepsit, ci numai S'a făcut că nu le vede, tocmai pentru ca oamenii să-şi dea seama că dreptatea e întotdeauna de partea lui Dumnezeu ; iertarea a venit prin Iisus Hristos.
33 În virtutea credinţei pe care deja o au.
34 Prin mijlocirea credinţei pe care o dobândesc.
35 Plata lucrătorului nu este un dar, ci o obligaţie contractuală.
36 Existenţa unei legi presupune şi posibila ei călcare, de unde mânia legiuitorului asupra celui ce o calcă.
37 Moştenirea făgăduită.
38 Alte traduceri : Dumnezeu cheamă la fiinţă pe cele ce încă nu sunt ; cheamă neantul la existenţă ; le cheamă la existenţă pe cele ce nu există. Opţiunea de faţă e corectă nu numai prin literalitatea traducerii ci şi prin ideea fundamentală că Dumnezeu nu trăieşte în virtual, ci numai în real (El însuşi fiind realitatea supremă, izvor a tot ceea ce există) : o făgăduinţă a lui Dumnezeu (pentru viitor) e virtualitate numai pentru noi, dar nu şi pentru El : de îndată ce a rostit-o, ea a şi devenit o realitate, aşa cum trebuie s'o considerăm şi noi prin actul credinţei (în legătură cu aceasta vezi şi nota de la Mc 11, 24.).
39 Îndreptăţirea e un termen frecvent în teologia paulină şi desemnează calea prin care omul poate fi socotit drept în faţa lui Dumnezeu, apt pentru mântuire. Această dreptate nu e un rezultat al cumpenii justiţiare, ci se obţine prin har, ca rod al iubirii dumnezeieşti, pe de o parte, şi prin faptele credinţei omului, pe de alta.
40 Starea de graţie ; favoarea de a trăi în imediata apropiere a lui Dumnezeu.
41 În speranţa că la sfârşitul veacurilor ne vom împărtăşi de slava lui Dumnezeu.
42 Mânia Judecăţii de Apoi.
43 Păcatul îl desparte pe om de Dumnezeu, ceea ce echivalează cu moartea lui sufletească, moartea veşnică (în opoziţie cu viaţa veşnică).
44 Versetele 12. 13 şi 14 introduc în doctrina creştină tema păcatului originar : solidară cu Adam (arhetipul), specia umană moşteneşte păcatul acestuia.
45 Paralela Adam-Hristos devine pregnantă : dacă neacultarea lui Adam le-a adus oamenilor moartea, ascultarea lui Hristos faţă de Tatăl şi a fiecăruia faţă de Hristos le aduce Viaţa.
46 Vezi 2, 27 şi nota.

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

SORIN TOMUȚA

„Despre absurdul deghizat în cotidian te(mbe)lizorul ne vorbește doar cu o jumătate de glas în timp ce realitatea deformată pînă la saturație silește Istoria să se prelingă de-a lungul vitrinelor umilite. Nouă nu ne mai rămîne decît să prizăm viața ca pe un drog cu termenul de valabilitate depășit". Acesta este motto-ul pe care studentul timișorean Sorin Tomuța (născut în 7.VII.1967, anul I română-engleză) și l-a ales pentru versurile sale.

Close to the edge

undeva într-un colț
înfrigurat
caloriferul se
autoexcită
pe-aproape
șobolanii fac o
partidă de yamms
în nocturnă
dincolo de geam
noaptea
va ucide cu sînge
rece
încă o stradă și
tu
te vei retrage
ca un reflux îndurerat
dintr-o existență
vetustă
dar
abia mîine
apele
vor înnebuni
încremenind
deasupra cascadei

Simfonia unui întuneric aparent provincial

adăpostul cuminte obscur
și
după amiaza
scorojită obscen
pe pereții
sălii de cinema
(probabil
steaua roșie)
ghicindu-ți doar
ploaia strivită de
pleoapele îngreunate
de sare
îngerul tarkovski
recită blazat
litania
ultimului său film
alb negru
suflîndu-și
din cînd în cînd
în pumni

INA MANTA

Eu nu am bruscat ploaia cu pașii

Această beznă — noroi — viață e
frumoasă
Chiar, și cu nuferii înjunghiați pe la
spate :
de prudență,
de coșmarul regulilor
de micimea preocupărilor

Știi, cum e fără tine ?
Știi, tu, mîine fără subterfugii.
M-ai părăsit într-o cazarmă
să șterg cu linii pe venă, zilele.
Obligată să droghez fapte
și tot ce n-am făcut.

Ia-mă din nebunia subită a nopții.
Ia-mă !

De ce ești așa frumos ?
Să mă gîndesc la tine, îndrăgostit de
mine ?
Mă mai vrei ?
Ia-mă.
Eu nu am bruscat ploaia cu pașii.

Mi-e dor de tine secundă
Visez că te pătrund, că te posed
în miezul verii de acum un an.
Mă mai vrei ?

Măi, mîine depersonalizat, acru, în
disgrație
Mușcă-mă !
Atinge-mă cu dinții tăi cariați
Cu buzele tale elegante, creionate.
Sărută-mă cu infernul orelor.
Apropie-te !
Măi accident în plină toamnă.
Ia-mă !

M. GĂBREANU

Alternativă (I)

Dincolo de ochiul întors
în cel mai adînc refuz posibil
în tăcerea neagră
la un pas
de ultima cădere a secundei
acolo unde
nici un efort
nici un gînd contrar
nu te mai poate întoarce :

Coloana de lumină
unind toate lumile posibile
Zeul așteaptă !...
Înțeleptul o știe
el
se sinucide
sau arde.

Soare orbitor

Totul e uscat afară
vocile oamenilor lărgesc deșertul
preoții s-au mumificat în biserici
zilele
s-au ascuțit
de atîta singurătate.
Orice și oricine
singerează
la cea mai mică mișcare.
Copacii
și-au uscat umbra
ultimul înger văzut
a împlinit azi o mie de ani.
Mîinile mele
sunt din ce în ce mai ușoare
soarele trece prin ele discret
pe malul unei ore aștept
restul morții...

ANA BLEDEA

Constituțional

Un cîine latră
rănind ca o mitralieră
Bucăți de pămînt. Cadavre
Parlamentul descoperă legi
de îngropăciune.

Fiecare cu capete fierbinți
în noaptea de odihnă
Slăvesc — bacante
— imperii
— piramide nemărginite

Cresc cruci din singurătate
pe urmele ei
miroase cenușa
Pămîntul miroase tot —
— constituțional

Baladă

Mă rog între
somn și trezire
Telefonul zbîrnîie ca un speriat
s-aude o voce
ce despre tata povestește.

O patrulă de noapte
găsitu-l-au beat
dormind la margine de drum
Dar n-avea buletin.

Acest gest, cetățenesc
aduce după sine o amendă
La miezul nopții. E frig
merg să-l identific
pe Tata.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

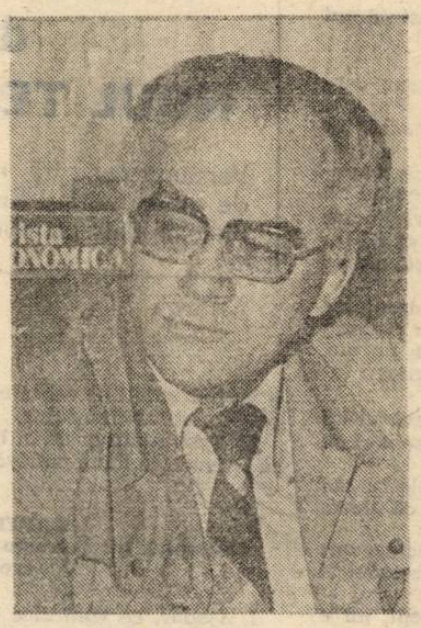

„Lumea pe care am cunoscut-o". Azi : Arnold Hauser

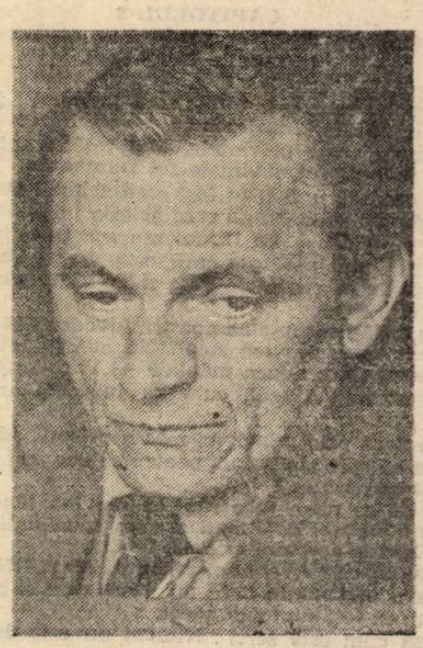

Să ne aducem aminte de Liviu Damian și de a sa „Baladă a învățătorilor"

Portretul prozatorului la tinerețe : Eduard Huidan

Mircea Nedelciu ne asigură că Și ieri va fi o zi

Ion Budescu între poezie și audio-vizual

Pictură fără frontiere

Marcel Chițac se află în lumea picturii de mai bine de douăzeci de ani, dar statutul său profesional este recunoscut oficial de foarte puțin timp, nu pentru că nu ar fi avut calitățile care să-l susțină într-o asemenea postură, cît datorită traiectoriei solitare pe care a evoluat, fidel totdeauna crezului său estetic și moral, deprins de la părinții, dascălii și confrații lui într-o petrecere prin purgatoriile vieții. Aceasta nu l-a împiedicat, cel puțin în ultima vreme, să-și afirme o anumită reactanță la slăbiciunile, erorile și suferințele lumii în mijlocul căreia trăiește, să-și exerseze spiritul civic nu doar ca o gimnastică la modă și diletantă, ci drept un răspuns calificat la întrebări și neliniști — ale sale, ale generației sale, ale tuturor celor guvernați de bun simț și de frica lui Dumnezeu. Același resort lăuntric îi alimentează și demersul creator, caracterizat, înainte de toate, de rigoare, simplitate a mijloacelor expresive și o cuceritoare candoare a viziunii plastice. Artistul ni se prezintă astăzi, la Galeria „Simeza", cu o prețioasă selecție de uleiuri ce îmbogățește întrucîtva imaginea pe care ne-o crease cu prilejul anterioarei sale „personale", unde dominante erau peisajele. Este momentul, credem, al deplinei consacrări naționale a acestui înzestrat pictor. O face cu mijloacele virtuozului, altfel spus, ale celui ce nu are orgoliul înainte-mergătorului, ci numai ale ucenicului ce-și depășește maestrul.

Marcel Chițac tinde spre un soi de perfecțiune a gestului pictural. El revine mereu și mereu la același model (cînd ne referim la peisaj, mai ales), îi cercetează proporțiile și armonia detaliilor, ori datele expresive, descoperă fără a osteni infinitele valori ale luminii peste o margine de sat, ori în dantela majestuoasă a unui nuc desfrunzit din Horodiștea natală... Și el desenează neobosit și exact mereu același peisaj, dar pe care niciodată nu-l repetă, aflînd în aureola de lumină care învăluie obiectul cercetării sale plastice o nesecată sursă de îmbogățire și înnobilare transcendentă a percepției realului. Chițac nu fotografiază, nu face o simplă memorialistică din aventura sa creatoare, deși el sondează realitatea cu o remarcabilă intensitate a trăirii afective. El face din acest ritual un fel de canon al laboratorului său de creație, un lanț continuu de probleme în planul picturalității. Cred că ar fi interesantă materializarea unei asemenea experiențe, cînd la capătul unei perioade de lucru de cîțiva ani artistul să alăture pe aceleași simeze versiunile aceluiași subiect de studiu artistic. Ca un fel de ediție revizuită și mereu îmbogățită a unei opere unice. Aspirație care a animat personalități ale artei și care a și rodit în unele cazuri, dacă ar fi să ne gîndim fie și numai la portretistica lui Modigliani, la cele cinci serii fundamentale din sculptura lui Brâncuși sau, mai aproape de noi, la „Grădinile suspendate" ale lui Alin Ion Gheorghiu. Numai că la Marcel Chițac nu este vorba de un experiment și nici de o sărăcire voită a orizontului său de investigare artistică. În jurul obiectului propriu-zis artistul construiește un univers de valori cromatice, o rafinată poezie a luminii care individualizează forma, îi dă, printr-o tratare diferențiată și sensibilă, autoritatea expresivă deplină. În aceasta se ilustrează perfect distincția pe care o făcea, prin anii '20, André Lhote — într-un eseu asupra transfigurării plastice a universului înconjurător — între nevoia de **precizie realistă**, pe care o resimte îndeobște consumatorul obișnuit de artă, și **precizia plastică**, pe care o tinteste artistul. Chițac încearcă prin arta sa, prin rezoluțiile sale artistice, mai exact spus, să alieze aceste două năzuințe, să le găsească numitorul comun. Calea pe care încearcă acest nobil compromis este legată de evaluarea foarte exactă a potențialului pe care l-a conferit dintotdeauna picturii **desenul**. Marcel Chițac este un desenator excepțional și forța picturii sale rezidă în rigoarea și calitatea liniei sau a sugestiei liniei care conturează o formă. Aceasta îi descătușează simțurile, percepția cromatică este totală, dar supusă unor distilații ce par a sfida precizia realistă (imposibilă și dureroasă în planul culorii), dar urcînd pe scara preciziei plastice pînă la personalizarea inconfundabilă a instrumentelor folosite. Argumentul cel mai credibil pe care ni-l oferă pe acest plan pictorul rezidă acum în impozanta serie de nuduri, creații ce se află mai presus de obișnuita lecție de atelier, în care desenul, compoziția, armonia formelor și ambianța cromatică alcătuiesc un ansamblu foarte unitar, concentrat stilistic, în ciuda netei apartenențe la marea tradiție a picturii figurative neo-romantice și post-impresioniste (autohtone). Și în portretele pe care le expune în această ultimă personală, se disting aceleași calități tranșante de desenator, capabil să surprindă cu exactitate detaliile caracterologice, dar și plutirea în inefabil a privirilor. Pictura lui Chițac este o sinteză fericită între senzualitatea tușei și a tentelor de culoare și sonoritatea încărcată de poezie și căldură a luminii pe care o adună în pînzele sale.

Este, în acest sens, una dintre cele mai împlinite făgăduințe ale picturii noastre contemporane, pe acel versant al rostirii artistice în care maturitatea expresiei nu umbrește cu nimic candoarea și prospecțiunea viziunii plastice.

Corneliu Antim

Jean François Antonioli (II)

J.F.A. : Nu îi iubesc pe artiștii (interpreții) de „autoritate", specializați într-o anume muzică. E important să știi să te „adaptezi" la compozitor.

(Aici J. F. dezvoltă o idee care mi se pare foarte interesantă și, practic, absentă din eseistica de specialitate. Aceea a fenomenului sonor văzut ca un organism viu, complex. „Muzica trebuie pusă într-o anume «ecuație». Trebuie să-i găsești nu numai stilul ci și microcosmul ei. Biologia").

— Credeți, domnule Antonioli, că se poate vorbi de o criză a muzicii contemporane ? Deși, mai corect ar fi să spunem muzici. Nu-i deloc sigur că publicul apropiat lui Yarèse, de exemplu, îl acceptă la fel de ușor pe Xenakis. Căci „impasul" despre care se vorbește, în exces, poate, se referă în primul rînd la relația public-creator. La comunicare.

J.F.A. : Există, mai întîi, o criză a societății, în general. Și nu într-un sens negativ. Ea, societatea își caută de fapt „vocația" adevărată. De aici și o anume tensiune. În ce privește publicul, cine poate asculta/cunoaște tot ce se cîntă ? E sigur, însă, că dacă institutul din Vest nu ar subvenționa ansamblurile contemporane, viața lor ar fi pusă sub semnul întrebării. Trebuie găsite și afinitățile elective între public — compozitor și interpret (...) Orchestrele românești sînt obișnuite cu repertoriul secolului XX. Nu sînt atinse, încă, de spiritul tiranic al economiei de piață. Sponsorii sînt, desigur, importanți, dar au și exigențele lor. Să temporizăm instalarea acestui fenomen („cultura de piață" — n.n.) și viața muzicală va avea de cîștigat. Știu, condițiile de aici sînt grele. Salarii mici, instrumente nu totdeauna de calitate, dar lanțul comunicării despre care vorbeam mai înainte e mult mai sănătos.

(Nu vreau să-l contrazic pe oaspetele nostru. Cunosc și partea mai „neagră" a lucrurilor. Mă bucur oricum, că ne vede astfel și că experiențele prin care a trecut în România i-au fost favorabile. Sau cele dinafara țării, la care am participat și noi. De exemplu succesul turneului pe care l-a avut în martie '91 în Franța cu orchestra filarmonicii timișorene. De data asta în calitate de dirijor. Ajungem, inevitabil, la relația pe care acesta trebuie să o aibă cu orchestra).

J.F.A. : Interpreții nu trebuie tratați ca o masă amorfă, ca simpli și corecți executanți. Trebuie, cred eu, reevaluat rolul muzicianului. Relația cu zonele profunde ale inițiaticului.

(mai '92 Timișoara)

Valentin Petculescu

Tot împreună

De cînd televiziunea noastră și-a spus **liberă** — ultimul cuvînt a fost cenzurat între timp, dar noi nu-l vom uita niciodată — are slăbiciuni omenești, încît nu putem decît să o felicităm pentru opțiunile sale ferme, previzibile de altfel. O conferință de presă a candidatului la președinția României, Emil Constantinescu, a fost anunțată printre alte știri lăsîndu-se, plăcerea postului independent SOTI de a o difuza în mare parte. Cei care au văzut-o sînt deja alarmați. Rectorul de la Universitatea bucureșteană e un pericol pentru emanatul nostru. Mi-e teamă și mie pentru domnia sa. Surpriza Alianței Civice are idei, pragmatism, e elegant în expunere, tolerant și-l poate învinge pe domnul Iliescu chiar cu armele sale. Vom trăi și vom fi liberi, ca să parafrazez un slogan al Revoluției.

Așadar, dacă evită primejdiile reale, răzvănești nostri nu scapă nici o deplasare în timp și spațiu a celor din anturajul Cotrocenilor. Cu o singură excepție : bîlciul de la Convenția F.D.S.N. Ei, bine, și acele secvențe de antologie au fost repartizate(!) tot celor din Șoseaua Olteniței. La un miez de noapte am văzut isterii jucate la lumina zilei. Fedesenistele, în special, speriate că le vor fi dezvăluite golurile din sală, gogoșii de la tribună și Verdețul de la o lojă specială au tăbărît pe operatori și reporteri, mai să-i facă afiș electoral. Norocul celor insinuați în sală a stat în abilitatea lor, fiindcă unii au filmat cu camere ascunse, derutînd agresorii așa-zisi democrați. Singurul care a încercat să aducă la ascultare cireada agitată a fost, evident Văcaru, dar parcă nici autoritatea lui nu a diminuat carnavalul stîngist. Poate ne va aduce noi secvențe chiar televiziunea noastră, fiindcă momente din astea nu se ivesc mereu și istoria trebuie să ia act de ele. O istorie cu Mois, Martian, Gherman, Solcanu pe baricade interesează pe tot omul atras de atîtea evenimente epocale. Căci un eveniment epocal pare să fie și un fel de aniversare a revistei bilingve „Împreună", concepută, editată și fluturată de unul din cei mai mari apologeți ai Răposatului, Hajdu Gyozo, devenit celebru mai ales prin soția sa, muza unui alt apologet de casă, Adrian Păunescu. Solii din Pangratti nu puteau omite un astfel de moment aniversar sau ce-o fi fost acolo, unde au participat cu vorba și chipul numai oameni aleși pe sprînceană. S-a ivit, parcă din cavernele neamului, călugărul din vechiul schit, Adrian Păunescu. Uite așa o barbă avea, de atingea pămîntul, adăugată altor bărbi, plesnind printre cuvinte. Dacă operatorii l-ar fi ținut mai multă vreme în imagine, ne-am fi grăbit să ne facem cruce. Dar nu toți trăiesc pe filiera roșie, așa că ne-au salvat la timp. N-a lipsit nici Mihai Ungheanu, pripășit cînd la o revistă, cînd la alta, demonstrîndu-ne tuturor că se arată numai acolo unde e nevoie acută de numele său. Protecția a fost asigurată de Alexandru Maiorov, sau Mironov, n-am reținut niciodată acest nume, sigur pe sine, cu două degete ridicate, tertip rămas de la Revoluția română furată în direct. Și, ca trupa de asalt să fie completă, a ieșit iarăși în față tribunul de peste Prut, luptînd pentru independența Basarabiei numai din fotolii bucureștene, Grigore Vieru, cu buzunarele doldora de poezii pentru orice ocazie s-ar ivi cu discursurile ad-hoc la revere, a înnobilat acțiunea, aducînd mesajul fraților de sînge, cum numai el o știe, de tresare de invidie și Alexandru Andrițoiu. Sigur, televiziunea noastră, atît de promptă în a-și face o firmă, ne aduce în prim plan numai momentele excepționale, ca să-l parafrazăm pe bardul de la Bârca, dar nu-și duce totuși mandatul pînă la capăt. Cu mai multă atenție, insinuîndu-se prin diverse cotloane, ar fi descoperit pe-acolo și alți cîntăreți de soi și soia, Dinu Săraru, Valeriu Ripeanu, Ion Potopin și alți ioni pozitivi, care duc mai departe tradițiile noastre revoluționare tot **împreună**.

Marius Tupan

cartea străină

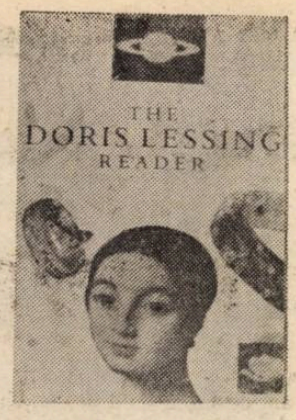

Un florilegiu

Cu mai bine de 40 de ani în urmă, cînd venind din Rhodesia, Doris Lessing se stabilea în Anglia, bunul cel mai de preț pe care viitoarea scriitoare îl aducea cu sine era un manuscris — „Cîntecul ierbii" („The Grass Is Singing"). Cartea avea să impună instantaneu un artist remarcabil al cărui stil cucerea binemeritatele elogii ale criticii. În 1989, la împlinirea vîrstei de 70 de ani, prestigioasa editură Jonathan Cape i-a cerut autoarei să alcătuiască o antologie reprezentativă pentru întreaga sa creație. Rezultatul avea să fie un florilegiu pilduitor. În ciuda unor inevitabile subiectivisme, poate că artiștii sînt cei mai în măsură să-și judece calitatea operei. În cazul antologiei de față — „THE DORIS LESSING READER", Jonathan Cape, London, 1989* — autoarea reușește cu finețe, și discernămînt o selecție a tot ce avea mai reprezentativ într-o creație de o viață, cuprinzînd nu numai cele două filoane viguroase ale operei sale — scrierile realiste și romanele lumilor spațiale — un soi de plăsmuiri mitice, cu vădit sens de parabolă — ci și un larg evantai de preocupări specifice unui artist original cu disponibilități stilistice remarcabile. Vom descoperi aici problematica socială complexă, tensiunile rasiale și strădaniile de emancipare ale Africii, laolaltă cu dilemele conviețuirii diverselor comunități, dar și nostalgia peisajului african cu toată insolita lui frumusețe. Nu vor lipsi însă nici dezbaterile de ordin ideologic ce, la un moment dat, au preocupat-o atît de mult pe autoare, dar, mai presus de toate, vom descoperi capacitatea de a zugrăvi, cu o măiestrie ce nu rareori atinge granițele rafinamentului, acele delicate resorturi ale sufletului omenesc, procesele inefabile ale afectivității, surprinse în momente cruciale ale existenței. Doris Lessing ne avertizează din capul locului, într-o elegantă prefață, că, în concepția sa, cele două direcții fundamentale ale prozei — realismul și fantasticul — se întrepătrund în opera sa, constituind două laturi complementare ale aceleiași viziuni artistice. Interesantă ni se pare, totodată, afirmația potrivit căreia realismul — în ipostaza sa uzuală — este o modalitate de abordare a lumii încă foarte tînără — reprezentînd o experiență de cel mult 400 de ani — în vreme ce marea literatură — literatura străveche — a fost dintotdeauna fantastică, mitică. Așa se explică, poate, și propensiunea spre romanul științifico-fantastic (ciclul „Canopsus în Argos — Archives) — specie care în creația autoarei ar putea fi considerată mai degrabă un **„roman spațial"** în care subzistă obsedant miturile și problematica Terrei („Shikastra") și tensiunile sale erotice și abordarea gravă a raporturilor dintre eul feminin și masculin („The Marriages Between Zones Three, Four and Five"). Dar orice s-ar zice, antologia este mai presus de toate o demonstrație strălucită a talentului unui stilist de marcă, a unei personalități artistice care mînuiește slova cu sensibilitatea și forța incantatorie a poetului. Dintre numeroasele secvențe decupate dintr-o operă amplă ne-au impresionat în special cîteva fragmente ce ni se par a oglindi în mod deosebit trăsăturile rare ale stilului lui Doris Lessing. Am admirat în primul rînd grația și arta inefabilului în ampla nuvelă „Deprinderea de a iubi" („The Habit of Loving"). Cu mijloace simple, într-o proză de o muzicală fluență, ce surprinde cele mai imperceptibile mișcări ale sufletului, este înfățișat procesul dramatic al pogorîrii senectuții, cu efectele sale tulburătoare asupra vieții afective. Numai că degradarea ființei fizice nu reușește totuși, în nici un chip, să anihileze mișcările lăuntrice, apele freatice fine ale vieții afective. Și într-o splendidă „demonstrație" artistică, Doris Lessing ne arată că indiferent de vîrstă, „deprinderea de a iubi" — această benefică facultate a ființei umane — nu piere ci, mai degrabă, se transfigurează, rămînînd în esență aceeași. De bunăseamă, punctul de referință al antologiei îl constituie fragmentul din consacratul roman „Cîntecul ierbii". Povestea lui Mary Turner, istoria „banală" a unei ființe timide ce se adaptează anevoie convenienței traumatizante ale societății — sălășluind îndelung în paradisul purității sale — este de-a dreptul patetică. Ea îmbină în țesătura de o mare complexitate a romanului (ce este în fond și o poveste polițistă) implicit o bogată problematică socială. Dar, mai presus de toate, ce impresionează în fragmentul ales este analiza subtilă, de o mare pătrundere psihologică, a vieții intime a unei femei. Este o proză care prin cadențele sale molcome pare a reverbera o generoasă înțelepciune a inimii. În fine, se cuvine să menționăm din acest amplu florilegiu și paginile extrase din „Carnetul auriu" („The Golden Notebook") ce se constituie, de fapt, într-un amplu poem în proză, un poem în care, pe fundalul unui peisaj mirific — explozia de o frumusețe cvasivegetală a fluturilor ce-și caută perechea, într-un frenetic dans al elanurilor erotice cele mai pure — se desfășoară acte de cruzime ce dau sensuri nebănuite gestului aparent banal al grupului de oameni ieșiți în natură. Uciderea absurdă a hulubilor — în stupide scopuri gastronomice — capătă în acele clipe în care firea freamătă de efortul perpetuării, speciei implicații tulburătoare. Ne aflăm în fața unui text sobru și somptuos în același timp, pagini de proză în care autoarea, ce pare detașată de universul pe care-l zugrăvește, surprinde viața și rosturile tainice, grave ale lumii. Închizînd paginile acestui „Florilegiu Doris Lessing" încercăm un sentiment de plinătate sufletească și elevată satisfacție estetică. Și înțelegem, poate, că secretul acestui artist constă în măiestria cu care reușește să confere forță și grație cuvintelor celor mai simple.

Virgil Lefter

*) THE DORIS LESSING READER, JONATHAN CAPE, LONDON, 1989.

vieți neparalele

Un actor al secolului

În memoriile sale, Ilya Ehrenburg s-a numit un „actor al secolului".* Prin aceasta voia să spună că a rămas mereu fidel „liniei de viață", adică soartei ce i-a hărăzit să trăiască într-o vreme cînd lumea a cunoscut revoluția bolșevică și luptele sîngeroase ale „roșilor" cu „albii", exilul intelectualității ruse în Occident, apariția și creșterea fascismului, războiul civil din Spania, procesele staliniste, gulagul, pactul Ribbentrop—Molotov, războiul, holocaustul, echilibrul terorii atomice, insurecția maghiară, precum și alte momente convulsive. Formula „actor al secolului" trebuie înțeleasă în două sensuri : întîi acela că Ehrenburg a fost implicat de aproape în mai toate zvîrcolirile dureroase ale veacului. S-a aflat la Kiev, orașul său natal, pe timpul pogromurilor dezlănțuite de sotniile negre ale lui Petliura, sub lozinca : „Omoară jidanii, salvează Rusia !" A văzut orașul trecînd din mîinile generalului Denikin în cele ale trupelor conduse de Krasnov. Apoi au venit cazacii din Kuban, forțele guvernului de la Astrahan, nemții, în sfîrșit Armata Roșie. Ehrenburg se refugiază în Georgia, revine la Moscova, îndeplinește vagi funcții culturale, obține astfel o rație alimentară și niște haine, dar luat drept agent al lui Wrangel, e arestat de Ceka și eliberat grație amicului său din anii liceului, Buharin. La drumul emigranților, le împărtășește existența nomadă, înarmat însă cu un pașaport sovietic, care-i permite să se întoarcă în țară ori de cîte ori avea gust. Din această experiență politico-picarescă a ieșit romanul Julio Jurenito (1921), considerat de mulți capodopera lui Ehrenburg și dovada opticii sale sceptice, sarcastice „mic-burgheze", după alții.

Se instalează la Paris, unde-și va petrece o bună parte din viață. Nu lipsește însă nici din Petrograd, Kiev, Harkov și Odesa, în epoca N.E.P.-ului. E la Moscova cînd moare Lenin. Voiajează iar prin Germania, Polonia, Cehoslovacia, Austria, Belgia. Scrie cărți pătrunse de simpatie pentru societatea născută din revoluție, **Viața și moartea lui Nicolae Kurbov** (1922), **Pasărea răpitoare** (1925), **Pe nerăsuflate** (1935), **Ulița Prototciny** (1927), dar și cu multe observații critice, **A doua zi a creației** (1934), ba chiar satirice, **Viața furtunoasă a lui Lazic Roitschwantz** (1927). Corespondent al „Izvestiei" la Paris, intră cu o mare aprindere în bătălia antifascistă fiind unul dintre artizanii **Congresului pentru Apărarea Culturii** din 1935. Pleacă pe urmă ca reporter de război în Spania. Aici se împrietenește cu militanții antifasciști. Togliatti, Vidali, Pascardi, Cocea Popovici, Luigi Longo, Rajk, Nenni și scriitorii prezenți asemeni lui în republica iberică, încendiată, Malraux, Hemingway, Louis Fischer, Ludwig Renn, Pablo Neruda ș.a. La bordul unui „camion de propagandă" străbate fronturile, ca să prezinte soldaților filme revoluționare și să-i îmbărbăteze ; o companie îi ia numele, botezîndu-se „Centuria Ilya Ehrenburg". Concomitent Stalin începe marea epurație. În trecerea prin Moscova, Ehrenburg descoperă atmosfera de spaimă din Uniunea Sovietică, unde au loc arestările zilnice și execuțiile combatanților din Brigăzile Internaționale. Ehrenburg își vede căzînd victime, pe rînd, prietenii apropiați și cunoscuții, Mirova, Gorev, Antonov-Ovseienko, Koltov. În jurul lui se face gol, confrații îl ocolesc, dar scapă ca prin minune. E trimis iarăși la Paris, unde îl prinde semnarea pactului rușinos între Stalin și Hitler, idila lor, cu toate consecințele ei morale catastrofice pentru adversarii jurați ai fascismului. Curînd, năpustirea diviziilor Wehrmacht-ului asupra Uniunii Sovietice îl va aduce pe Ehrenburg iarăși în prima linie de luptă. Corespondent de front al ziarului armatei **Steaua Roșie** scrie nenumărate articole cu care izbutește să miște fibra cea mai intimă din sufletul soldaților, cum avea să constate generalul Ortenberg. Lansează chemarea „Omoară-l pe neamț !", și se pricepe să-i dea o încărcătură emotivă extraordinară prin stilul editorialelor sale. „E mai eficace decît cîteva divizii blindate" avea să spună același general, redactorul șef al publicației amintite. Însuși Hitler îl menționează pe Ehrenburg printre adversarii cei mai de temut ai Reichului. Ziaristul își cîștigă o uriașă simpatie populară.

E prezent la Nürenberg și are satisfacția să-i vadă pe șefii naziști în fața tribunalului internațional. Bucuria se dovedește a fi de scurtă durată ; în Uniunea Sovietică reîncep arestările și judecățile sumare. Cei desemnați a fi victime sînt acum „cosmopoliții" termen prin care sînt vizați mai ales intelectualii evrei. Se declanșează o veritabilă campanie antisemită, ziarul idis **Einigkeit**, e suspendat comitetul antifascist evreiesc, desființat și fruntașii acestuia, scriitorii Peret Markiș, David Bergelsohn, Itic Fefer, regizorul Meyerhold, vechiul bolșevic Losovski, sînt împușcați ca spioni și trădători, după ce strînseseră milioane de dolari în Statele Unite pentru Uniunea Sovietică. Semnalul represiunii îl dă moartea marelui actor Mickhoels, într-un accident care ascundea practic o crimă. Scapă neucisă și doar trimisă în lagăr academiciana Lina Stern. Ehrenburg, în schimb, primește misiunea de mesager al păcii și apărătorul regimului sovietic împotriva „ponegritorilor imperialiști". Rol trist și ingrat, pe fundalul noilor masacre staliniste. Ehrenburg devine o figură de proră a mișcării mondiale pentru pace, piesă importantă a manevrelor propagandistice și diplomatice comuniste. E aclamat, suspectat și vituperat, capătă premiul Stalin și i se refuză viza de intrare în Franța, ca **persona non grata.**

În sfîrșit, apucă moartea lui Stalin, anii „dezghețului", salutați cu un mic roman, după care epoca și-a luat numele pentru scurta ei durată, căci o urmează iar lungul „îngheț", cînd va fi iar ținta atacurilor ideologice împotriva „negativiștilor".

Ehrenburg, văzut de Picasso

„Actor al secolului" a fost și în alt sens, vrea să ne dea de înțeles el. A trebuit să joace, după cum a fost piesa vremii, adesea sinistră. Ehrenburg caută să-și explice astfel comportările, contrariante de multe ori, adaptate împrejurărilor, însoțind entuziasme și aversiuni regretate apoi, dar proprii secolului, mentalităților lui. E justificarea pe care scriitorul o furnizează retrospectiv la ceea ce i s-ar putea reproșa într-o existență tumultuoasă, plină de momente dificile. Lilly Marcou preia frecvent această motivare în frumoasa biografie pe care a consacrat-o de curînd la Plon lui Ehrenburg. Nu fără însă a trece, cum spune, peste „umbrela" figurii sale atît de atașante. Biografa are și meritul de a arăta ce a fost efectiv „secolul", dacă el este invocat drept scuză. Practic dilema comportărilor lui Ehrenburg se reduce la întrebarea : Pentru ce l-a protejat Stalin ? A fost scriitorul o slugă supusă a aparatului propagandistic, comunist, o ființă vinovată de grave lașități, cum susțin detractorii lui, sau dictatorul de la Kremlin a înțeles cu diabolică șiretenie, cît poate folosi regimului un asemenea talent neobișnuit, dacă e lăsat într-o relativă libertate, chiar noncorformistă. Stalin nu l-a primit niciodată pe Ehrenburg, a comunicat cu el direct, într-un singur rînd, telefonic, voind să afle cum are de gînd să continue **Căderea Parisului** (1942). Autorul i-a scris însă atotputernicului personaj de două ori ; cînd și-a simțit viața amenințată, pe vremea vînătorii celor reveniți din Spania și apoi cu ocazia prigoanei dezlănțuite împotriva „cosmopoliților". De fiecare dată înalta protecție a funcționat. Ehrenburg a tăcut, cînd amicul său Buharin a fost condamnat ca vînzător al Uniunii Sovietice lui Hitler și Mikadoului. A refuzat însă cu indignare invitația de a face în **Pravda** cor cu cei care aplaudau sentința. La fel, nu a acceptat să dezmintă în **Daily Worker**, acuzația că regimul sovietic îi persecută pe evrei și duce o politică antisemită. Ehrenburg și-a ajutat de cîte ori a avut putința confrații. A apărat-o pe Margarita Aliguer, cînd a fost atacată în **Congresul Scriitorilor Sovietici.** Ossip Mandelstam a găsit mereu casă deschisă la Ehrenburg cum recunoaște soția poetului însăși. A cheltuit o mare energie în reabilitarea lui I. Babel și a altor scriitori asasinați. În plină prigoană împotriva evreilor, cosmopolit fără patrie, Ehrenburg internaționalist și antisionist, a ținut să-și recunoască public originea iudaică. Atîta vreme cît va mai exista pe lume un antisemit — declara el — mă voi simți evreu.

Lilly Marcou cercetează răbdător reprosurile care i-au fost aduse scriitorului, are lungi convorbiri cu fiica lui, Irina, cere părerea soției prietenului său cel mai bun Savici, Margaritei Aligher și Geniei Nadici, o invocă pe Nadejda Mandelstam, culege informații de la alte persoane care l-au cunoscut îndeaproape. Dna. Yves Farge, Isabela și Jacques Vichniac, Simon Markiș, Antonia Pirojkova, Iuri Afanasev, generalul Ortenberg, Ida Chagall, Dominique Desanti, Claude Roy, Evgheni Evtușenko, Hélène Parmelin, examinează arhivele poliției franceze. E în măsură să spulbere astfel multe calomnii cum a fost născocirea răspîndită de fostul deportat Bernard Turner, cum că Ehrenburg ar fi contribuit la execuția membrilor comitetului evreiesc antifascist, după chiar spusele lui, Fefer și Bergelsohn. Aflăm și o serie întreagă de lucruri cu totul necunoscute : Stalin pregătea deportarea evreilor în Binobidjar, la capătul „afacerii medicilor asasini". A imaginat ca ei înșiși să reclame acțiunea spre a fi feriți de un eventual pogrom. În acest sens a circulat chiar o petiție pe care Ehrenburg a refuzat să-și pună semnătura alături de academicianul Mints. A avut o întrevedere cu Hrușciov care-l antipatiza, dar a încercat să-i cîștige sprijinul. Ehrenburg a profitat de ocazie ca să pledeze, fără succes, reabilitarea lui Zoscenko. Scriitorul a întreținut în anii tîrzii o lungă și discretă relație amoroasă, extraconjugală, cu Liselote Mehr, domiciliată la Stockholm, unde soțul ei era primarul orașului. Memoriile lui Ehrenburg au apărut ciopîrțite de cenzură și în forma lor inițială abia cînd Gorbaciov va introduce glasnost-ul, după moartea autorului.

Este vădit că Lilly Marcou nutrește o mare simpatie pentru eroul biografiei pe care a scris-o. Tușele întunecate ale portretului sînt, ca urmare, îndulcite. Dar printre cele luminoase găsim nu puține juste și pline de nuanțe. „Cel mai apusean scriitor rus" a fost înainte de toate un om bun, uman, pentru care amiciția conta. Iubea sincer cultura și detesta violența. Nadejda Mandelstam își amintește cum a vindecat-o de spiritul „antropofag", atunci cînd era foarte tînără și au amuzat-o niște cuplete ale lui Maiakovski relatînd încercarea unor ofițeri „albi" în canalul Moica. Ehrenburg, prezent, a mustrat-o vehement și a săturat-o pe viață să mai rîdă de asemenea lucruri. Naratorul aventurilor tragi-comice prin care a trecut Juri Jurenito a visat să trăiască într-o lume lipsită de violență. Dar tocmai de aceasta nu a avut parte.

Ov. S. Crohmălniceanu

*) Lilly Marcou : Ilya Ehrenburg. Plon, Paris, 1992.

sherwood anderson

POVESTEA UNUI POVESTITOR

A, ce de baliverne de necrezut se mai spun uneori despre scris! „Trebuie să ţii seama de morala celor care te citesc ; trebuie să placi sau să amuzi cititorii cu cuvintele şi frazele acestea.“ Trăim într-o epocă în care se vorbeşte mult despre „servicii“ — servicii făcute cumpărătorilor de automobile, călătorilor din trenuri, consumatorilor care cumpără alimente preambalate. Dar nimeni nu trebuie să facă servicii micilor cuvinte, cuvintelor cu care facem dragoste, prin care ne apărăm cu minciuni după ce l-am ucis pe prietenul care ne-a furat femeia rîvnită — cuvintele cu care ne îngropăm morţii, ne consolăm prietenul, cu care, pînă la urmă, sîntem meniţi să ne spunem unii altora, dacă sîntem în stare, toate tainele viselor şi speranţelor noastre ?

Eu unul mă consider slujitorul cuvintelor. Nu cumva tu ai să-mi spui ce cuvinte trebuie să las deoparte şi să nu scriu ? Tu se cade să fii stăpînul stării mele sufleteşti, prinse poate chiar de la tine, cînd mergeai pe stradă şi am văzut că nu m-ai zărit şi cînd erai mai duios şi mai sincer în toată comportarea ta decît ai fost vreodată pînă atunci, sau cînd, vai, erai mai perfid şi mai crud. Ei, ce cuvinte am mai aşternut aici, pe hîrtia aceasta !

Dar rămîn foile de hîrtie curate, nescrise. Pe ele voi scrie cu îndrăzneală, cutezător, şi sincer- — mîine.

O, în piepturile oamenilor vibrează un simţămînt care nu va pieri. Epocile pot să vină şi să se ducă, dar simţămîntul este mereu viu, palpitînd, în piepturile puţinilor rămaşi credincioşi lui. Pentru muncitor, pentru meşteşugar, materialele cu care lucrează sînt asemenea chipului lui Dumnezeu zărit peste marginea lumii. Pentru cel care făureşte ceva din ele, materialele sînt făgăduiala că i se va înfăţişa Dumnezeul creaţiei.

Uzinele lui Ford nu pot ucide dragostea pentru materialele lui în cugetul muncitorului şi totdeauna, pînă la urmă, dragostea de materiale şi de unelte din sufletele muncitorilor şi va ucide pe Forzii lumii. Standardizarea este doar o fază trecătoare. Uneltele şi materialele făuritorilor de bunuri nu pot rămîne veşnic ieftine şi murdare. Cîndva ei vor ieşi din ţara stearpă a standardizării şi se vor întoarce la materialele lor. Dacă maşina e destinată să supravieţuiască, se va afla din nou sub dominaţia mîinilor muncitorilor, cum se şi întîmplă, fără îndoială, în sute de locuri necunoscute. Ziua redescoperirii omului de către om poate fi mai aproape decît ne închipuim. Nu s-a şi făcut simţită o slăbire a imboldului către scopuri pur materiale ? Strigătul de slăbire a succesului şi a prosperităţii materiale nu a şi devenit plicticos pentru americanul mijlociu ?...

Scriitorul stă cu foile lui de hîrtie, într-o odaie. Oare îşi va împlini ţelul ? Cu siguranţă că nu va izbuti. Dar şi asta face parte din bucuria destinului său. Voi, care aţi urcat pe culmile succesului în societatea noastră, nu-l compătimiţi pe cel care făureşte bunuri. Nu are nevoie de milă. Dinaintea lui, totdeauna, stă problema nerezolvată, stau foile curate, albe, nescrise, şi cel care

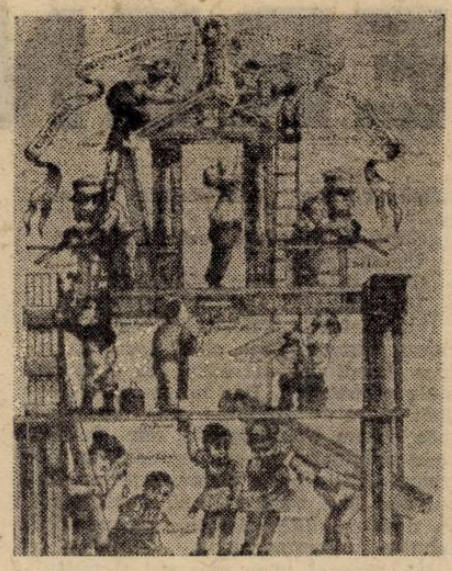

Ilustraţie de Edward Sorel

munceşte astfel cunoaşte şi el momentele lui cînd dăruieşte fericirea. Totdeauna vor fi momente cînd stă pierdut în minunare în faţa posibilităţilor oferite de materialele aflate dinaintea lui.

Citeodată, de asemenea, te încearcă şi un simţămînt acut de neurăţenie. În odaia mea foile albe se uită la mine. Mi-am amintit de dulgherul zărit în pădure, în copilăria mea, şi care contempla îndelung un copac. Mi-am spus atunci în sinea mea : „Mă voi avînta în noi aventuri.“

Adevărul gol-goluţ este că, într-o ţară europeană, artistul este acceptat în mod mai liber decît în mijlocul nostru, şi asta doar fiindcă s-a aflat de mai multă vreme printre ei. Compatrioţii ştiu cît de nevătămător este în realitate — sau, mai degrabă, nu ştiu ce primejdie subtilă poate reprezenta — şi îl acceptă doar în măsura în care ar da din umeri, privind la corcitura hibridă dintre un cîine şi o pisică, care ar umbla mîrîind şi torcînd prin casa lor. Mai întîi le vine să ucidă asemenea dobitoace ciudate, dar apoi, după ce le-au văzut de-o duzină de ori, şi şi-au dat seama că, asemenea catîrului, nu-şi pot perpetua speţa, rîd şi-l lasă să trăiască şi el, fără a le da mai multă atenţie decît, să zicem, în Franţa zilelor noastre.

Dar în America, lucrurile se înfăţişează oarecum altminteri. Aici ceva a mers prost de la începuturi. Noi am avut pretenţia de a înfăptui atît de multe şi urma să facem lucruri măreţe pe acest pămînt. Această ţară neţărmurită urma să fie azilul tuturor oamenilor scoşi în afara legii, bravi, neaoşi, din întreaga lume. Declaraţia Drepturilor Omului trebuie să însemne o nouă judecare într-un nou for. Pe dracu' ne-am vîrît singuri într-o încurcătură urîtă. Urma să fim nişte supraoameni şi, aşa cum s-au întors lucrurile, nu eram decît urmaşii unor oameni care nu erau chiar atît de daţi dracului. Nimeni nu ne poate învinui că ne vine cam greu să descoperim că în plămada noastră intră şi elemente foarte umane. Nimănui nu-i place să se dea jos din vîrful prăjinii.

Acum ne pierdem vechea impresie, că am deţine o virtute înnăscută, şi din cînd în cînd ne îngăduim să ne luăm singuri în rîs pentru pretenţiile noastre, dar era o vreme cînd eram sincer convinşi de toată această socoteală americană : ţara celor liberi şi căminul celor viteji. Intenţionam realmente să devenim aşa ceva şi nimeni nu va înţelege America de azi sau pe americani, dacă nu va admite că intenţiile acelea erau sincere şi că în timp ce clădeam toate oraşele noastre mari, urîte, încropite în grabă, cream marele nostru sistem industrial, deveneam tot mai mari şi mai prosperi, eram tot atît de convinşi că se împlinesc vechile năzuinţe pe cît erau francezii din veacul al 13-lea cînd înălţau catedrala din Chartres, întru slava Domnului.

O, cît de mult am rîvnit noi, americanii, eroi, am rîvnit oameni viteji, simpli, întregi ! Şi cît de sinceră şi profundă a fost năzuinţa noastră, a americanilor, de a ne înţelege unii pe alţii, şi a ne iubi cu spaima de a nu descoperi că, pînă la urmă, nu sîntem cu nimic mai viteji şi mai eroici şi întregi decît popoarele din aproape oricare alte părţi ale lumii !

Una din particularităţile meseriei de scriitor este faptul că, neapărat, trebuie să te dăruieşti oamenilor despre care scrii, trebuie într-un mod cu totul deosebit, să crezi în existenţa acelor fiinţe, dar scriitorul care s-a despărţit de viaţa reală trebuie să facă dovadă de o credibilitate infantilă. După ce a dobîndit o faimă neaşteptată şi bogăţie, un asemenea scriitor se trezeşte într-o bună dimineaţă irevocabil mort. Autenticitatea vieţii nu mai poate răzbate pînă la el.

Pe de altă parte, nu sînt de părere că arta oricărei ţări poate merge înainte mult mai repede decît ţara însăşi, şi eram absolut sigur că nu poate ajunge nicăieri, dacă se desparte de popor. Ruptura intelectuală este la fel de distructivă ca şi despărţirea sentimentală romantică.

De un lucru eram absolut sigur : doream din tot sufletul să fiu un scriitor american. Eram plin de povestiri, de povestiri americane pe care nu eram în stare să le aştern pe hîrtie, nu eram de ajuns de isteţ ca să le spun şi altora. Ei bine, eram ca o bătrînă casă bîntuită de năluci. Voiam să-mi deschid uşile şi ferestrele.

Dl. Floyd Dell a scris odată despre mine, ca şi despre englezul Lawrence, că nu sîntem stăpîni pe materialele noastre. Dar eu mă simţeam ca un măr plin de seminţe. Povestirile încă nespuse erau seminţele. Nimic nu era definit în sinea mea, nimic nu era împlinit. Dacă eram ca un măr plutind într-un butoi, ce-ar fi fost ca o mînă să mă ridice şi să mă pună pe un petic cald de pajişte?

Nu voiam să fiu doar un scriitor care trăieşte în America, ci năzuiam să fiu un scriitor american, voiam ca povestirile mele să mă integreze mai strîns în viaţa din jurul meu. Voiam ca oameni din California, Mississippi, din Maine şi Nevada, să se aplece asupra povestirilor mele şi, după ce le vor fi citit să se simtă mai apropiaţi de oamenii din povestiri, de mine, şi mai apropiaţi între ei.

În româneşte de
Eugen B. Marian

moda, altfel

„Le style est l'homme même“

(Buffon)

Paul Delvaux sau „timpul suspendat“

Despre suprarealism se mai bat, se mai combat, încă, numeroşi critici de artă. Nici post-impresioniştii nu o duc mai rău din punct de vedere pugilistic. În 1934, Paul Delvaux descoperă pictura lui Magritte şi alambicările spirituale pictate de Giorgio de Chirico. La această întîlnire el vine, însă, cu un trecut : „Timid şi introvert, el a crescut într-un context familial pînă la vîrsta de treizeci şi unu de ani, motiv care a avut multiple repercusiuni asupra operei sale. El a trăit sub imperiul unei mame care l-a pus în gardă că ecuaţia existenţei lui este una singură: FEMEIE-PERICOL. El inaugurează, totuşi, o stare încantatorie a picturii, pentru că el e un „exemplu exemplar“ al SOLITUDINII.

Cînd cineva procedează la lectura picturilor lui Delvaux, întîlneşte un „idealism' nocturn“ şi „mistică a visului“. Şi totul, e, de fapt, **o poetică a imaginii,** care solicită decodificare, un entuziasm condus fără frîne în care gravitatea se conjugă cu fervoarea. Spre deosebire de Klimt care repudia perspectiva, Paul Delvaux face din ea un joc savant orchestrat cu o tehnică perfectă, încărcat de nuanţe, un inventar subtil al universului de idei şi obiecte ce-l înconjoară, un decor plin de amănunte surprinse cu fineţe şi fidelitate, o lume de oglinzi, lampadare, coloane, draperii somptuoase, lambriuri „stil“, cuiere, alei înflorite în care cresc în perspective luminoase arcade de flori... Cînd pictează interioarele burgheze artistul deschide porţi spre un decor familiar şi desuet : mobile fără glorie, lămpi de aramă ce se odihnesc pe plăcile şemineelor, carelaje de podele lustruite pedant, o lume de obiecte ce denotă frivolitate dar e plină de seducţie. El nu scapă şansa de a ne iniţia în misterele oraşului, e atras de pasajele de nivel, de esplanade, de gări, de trenuri ce par a avea destinaţii bizare, ce efectuează călătorii spre lumi pierdute. Perspectivele monumentale îi sînt specifice, în pînzele lui trăiesc temple ale arhitecturii greco-latine. Această lume hipnotizantă e populată, e animată de femei statuare, încremenite în gesturi de statui, în atitudini intime, senzuale dar pline de graţie, senzualitatea e degajată din puritatea liniilor, din indiferenţa de statui a nudurilor uriaşe, ca în **Curtezanele roşii** (1943) în care, pe o canapea **empire,** femeia frumoasă, gînditoare, stă alături de un schelet sinistru, cu bărbia aşezată pe podul palmelor exact în aceeaşi poziţie cu a ei, în timp ce alte trei femei goale, asemenea unor coloane, susţin o ambianţă elegantă, enigmatică. Timpul pare suspendat, epocile se găsesc într-o perfectă armonie, lumea tehnicizată, cu cea florală şi cea erotic-carnală sînt pudrate cu sentimentul lentorii, al zborului oniric încetinit, calmul nu este lipsit de nelinişte, de insinuări de secrete, cerurile de noapte sau de crepuscul sînt de un albastru metalic, tăios. Femeile-statui poartă în gesturile lor lascivităţi savante, vocabularul carnal se adaugă celui floral iar privirea e goală, captată de vid sau în cazul în care întîlneşte un obiect îl penetrează spre nemărginire, ca şi cum nu l-ar observa. Femeile din tablourile lui sînt într-o stare de reverie dar sînt învăluite de o stare de exaltare fantastică, de vrajă, ca în **Cortegiul în dantele** (1936). Ele creează un sentiment de distanţă, chiar de absenţă, de neparticipare, în care bărbatul e respins glacial. Bărbaţii sînt interiorizaţi, rigizi, îmbrăcaţi cu sobrietate, în costume închise la culoare, cu nasurile lungi aplecate deasupra vreunui jurnal sau concentraţi în studierea vreunui obiect pictat cu extraordinară minuţiozitate.

Fiecare dintre persoanjele lui Delvaux, bărbat sau femeie, trăieşte o viaţă individuală, o interiorizare dramatică dar ascunsă. Opera sa este o stigmatizare a incomunicabilităţii fiinţelor umane, a sterilităţii gesturilor ce le au în comun, a universului spiritual interzis în care timpul nu poate pătrunde, nu poate schimba, rămîne uluit şi suspendat, în pînzele uriaşe în care personajele sînt în mărime naturală.

Corina Cristea

DINO BUZZATI

SMERENIA

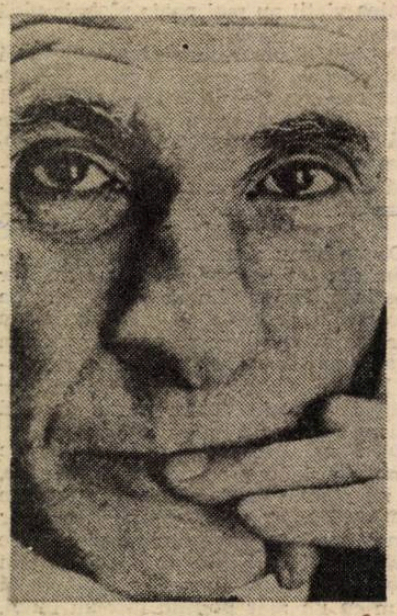

Un călugăr pe nume Celestino se făcuse pustnic şi se aciuase tocmai în inima metropolei, acolo unde singurătatea inimilor e cea mai adîncă iar ispita lui Dumnezeu, cea mai puternică. Căci minunată e puterea pustiurilor dinspre Soare-Răsare, plămădite din pietre, nisip şi arşiţă, unde pînă şi omul cel mai slab de minte îşi înţelege micimea dinaintea imensităţii universului şi-a abisurilor veşniciei, dar mai grozav încă e pustiul oraşelor, plămădit din furnicare de oameni, larmă, roţi, asfalt, lumini electrice şi ornice care se mişcă toate împreună şi rostesc toate deodată aceeaşi osîndă.

Ei bine, în cotlonul cel mai retras din această stepă neroditoare trăia părintele Celestino, pierdut îndeobşte în adorarea Celui-Veşnic : dar, cunoscîndu-se cît era de pătruns de har, veneau la el, pînă şi din cele mai depărtate locuri, oameni bătuţi de soartă sau de gînduri, ca să-i ceară un sfat ori să i se spovedească. Găsise, nu se ştie cum, în dosul unei hale siderurgice, rămăşiţele unui camion din alte vremi, a cărui cabină minusculă, văduvită acum de geamuri, sărmana, îi slujea de confesional.

Într-o seară, cînd deja începea să se-ntunece, după ce ascultase ceasuri întregi la înşiruiri de păcate, mai mult sau mai puţin pline de căinţă, părintele Celestino tocmai se pregătea să-şi părăsească ghereta cînd, în lumina scăzută, o siluetă firavă se apropie prosternîndu-se.

Doar la urmă de tot, după ce noul-venit îngenunchease pe treaptă, pustnicul băgă de seamă că era un preot.

„Cu ce-ţi pot fi de folos, părinţele ?“ zise pustnicul cu răbdarea lui blajină.

„Am venit să mă spovedesc“ răspunse acela ; şi, fără s-o mai lungească, începu să-şi depene greşelile.

Acu', Celestino era deprins să înghită mărturisirile multor oameni, mai ales femei, care veneau să se spovedească dintr-un soi de manie, plictisindu-l cu relatări amănunţite ale unor fapte nu se putea mai nevinovate. Dar niciodată încă nu mai dăduse peste-un creştin atît de lipsit de orice prihană. Abaterile de care se învinuia preoţelul erau pur şi simplu ridicole, atîta erau de neînsemnate, puţintele şi uşoare. Totuşi, cu ştiinţa sa de oameni, pustnicul pricepu că greul abia urma şi că preoţelul îi tot da ocol.

„Haide, fiule, e tîrziu şi, ca să fiu cinstit, începe să se facă frig. Să spunem lucrurilor pe nume !“

„Părinte, nu mă-ncumet“ îngăimă preoţelul.

„Dar ce-ai putut tu să făptuieşti ? Aşa cum te văd, îmi pari un băiat de treabă. Doar n-oi fi omorît pe careva, îmi închipui. Ori nu te-oi fi lăsat pîngărit de trufie.“

„Ba chiar aşa“ făcu celălalt, într-o şoaptă abia auzită.

„Ucigaş ?“

„Nu. Cealaltă.“

„Trufaş ? E cu putinţă oare ?“

Preoţul adeveri, plin de căinţă.

„Hai, grăieşte, deşartă-ţi sacul, suflete. Deşi azi se face un abuz nemaipomenit de ea, îndurării lui Dumnezeu nu i s-a dat încă de fund : cantitatea rămasă în stoc ar trebui s-ajungă şi pentru tine, zic eu.“

Celălalt se hotărî în sfîrşit :

„Iacă, părinte. Lucrul e foarte simplu, deşi cutremurător. Sînt preot doar de cîteva zile. Abia mi-am luat în primire postul din parohia ce mi-a fost încredinţată. Ei bine...“

„Hai, grăieşte, copilul meu, grăieşte ! Jur că n-am să te mănînc.“

„Ei bine... cînd aud pe cineva strigîndu-mă «sfinţia-voastră», cum să-ţi spun dumitale ? o să-ţi par ridicol, dar încerc un simţămînt de bucurie, de parcă m-ar încălzi ceva pe dinlăuntru...“

La drept vorbind, nu era un păcat aşa de mare ; celor mai mulţi dintre credincioşi, inclusiv preoţi, ideea de a-l mărturisi nici măcar nu le-ar fi trecut vreodată prin cap. De-aceea schimnicul, deşi mare expert în fenomenul numit om, se pomenea luat pe nepregătite. Şi mai că nu ştia ce să spună (nu i se mai întîmplase niciodată una ca asta).

„Mda... mda... pricep... treaba nu-i tocmai de şagă... Dacă nu Necuratul în persoană te încălzeşte pe dinlăuntru, apoi puţin lipseşte... Dar toate astea, din fericire, le-ai înţeles singur... Iar ruşinea ce te-ncearcă lasă temeinic loc nădejdii că n-o să mai recazi în ispită... Firește, ar fi trist să te laşi molipsit aşa de tînăr... **Ego te absolvo.**“ [1])

Trecură trei, poate patru ani, şi părintele Celestino îl uitase aproape cu desăvîrşire, cînd preotul necunoscut reveni la dînsul să se spovedească.

„Păi, pe tine parcă te-am mai văzut, ori mă-nşel ?“

„E-adevărat.“

„Stai să mă uit la tine... da, da, tu eşti acela... acela care se topea auzindu-se strigat sfinţia-voastră. Ori greşesc ?“

„Ba chiar aşa-i“ făcu preotul, care arăta poate mai puţin preoţel datorită unei parcă mai accentuate demnităţi înscrise pe chip, dar în rest era tot tînăr şi firav ca prima oară. Şi se făcu roşu ca focul.

„Aha, aha“ dignostică sec Celestino, cu un zîmbet resemnat „şi-n toată vremea asta n-am izbutit să ne-îndreptăm ?“

„Dimpotrivă, dimpotrivă.“

„Mai că mă bagi la griji, fiule. Deşartă-ţi sacul.“

„Uite“ zise preotul, făcînd un efort teribil de voinţă. „E mult mai rău ca-nainte... Eu... eu...“

„Curaj“ îl îndemnă Celestino strîngîndu-i mîinile într-ale sale „nu mă mai ţine pe jăratec.“

„Se-ntîmplă aşa : ori de cîte ori mă strigă careva «monseniore» [2]), eu... eu...“

„Simţi mulţumire, vrei să spui ?“

„Da, din păcate.“

„Ceva plăcut, ca o căldură ?“

„Întocmai...“

Dar părintele Celestino îl expedie în cîteva vorbe. Prima oară, cazul îi păruse destul de interesant, ca o ciudăţenie omenească. Dar nu şi-acum. Hotărît lucru — îşi zicea el — am de-a face cu un biet nătărău, om cumsecade altminteri, pe care oamenii se distrează să-l ia peste picior. Era oare cazul să-l lase tînjind după iertăciune ? În două minute părintele Celestino îl trimise cu Dumnezeu.

Mai trecură vreo zece ani şi pustnicul era de-acum bătrîn, cînd preoţelul se arătă din nou. Desigur, îmbătrînit şi el, mai slab, mai palid, cu părul sur. Părintele Celestino mai-mai să nu-l recunoască. Dar abia începu acela a grăi, că sunetul vocii sale redeşteptă numaidecît amintirea aţipită.

„A, tu eşti acela cu «sfinţia-voastră» şi cu «monseniore». Sau mă-nşel ?“ întrebă Celestino cu zîmbetul lui dezarmant.

„Ai memorie bună, părinte.“

„Şi cîtă vreme a trecut de-atunci ?“

„Sînt aproape zece ani.“

„Şi după zece ani tu... tot acolo te afli ?“

„Mai rău, mai rău.“

„Cum adică ?“

„Vezi tu, părinte... acuma... dacă oarecine mi se adresează numindu-mă «excelenţă» [3]) eu...“

„Nu mai spune nimic, fiule“ făcu Celestino cu răbdarea lui îngerească. „Am priceput totul. **Ego te absolvo**“.

Iar în vremea asta gîndea : din păcate, cu anii, sărmanul meu preot se face tot mai naiv şi mai prostuţ, şi oamenii se distrează mai mult ca oricînd să-l ia peste picior. Iar el li se potriveşte, ba chiar îi face şi plăcere, sărăcuţul. În cinci-şase ani pun rămăşag c-o să-l văd apărîndu-mi iarăşi în faţă spre a-mi mărturisi că atunci cînd cineva îl strigă „eminenţa-voastră“ [4]) etcetera, etcetera.

Ceea ce se şi-ntîmplă, fără greş. Cu un an mai devreme faţă de termenul prevăzut.

Şi trecu astfel, cu repeziciunea spăimîntătoare pe care-o ştim cu toţii, încă o bună bucată de vreme. Iar părintele Celestino era de-acuma atît de bătrîn şi neputincios încît trebuia purtat pe braţe pînă la confesional în fiecare dimineaţă şi readus tot pe braţe la locuinţa-i nevoiaşă cînd cădea seara.

Se cuvine oare să mai istorisim de-a fir a păr cum a reapărut într-o bună zi necunoscutul preoţel ? Şi cum era la rîndu-i îmbătrînit, mai cărunt, mai adus de spate şi mai uscat ca oricînd ? Şi cum era veşnic ros de-aceleaşi mustrări de cuget ? Nu, hotărît lucru, nu se mai cuvine.

„Sărmanul meu preoţel“ îl salută cu dragoste bătrînul şi venerabilul schimnic „tot cu vechiul tău păcat de trufie ?“.

„Îmi citeşti în suflet, părinte“

„Şi cum te mai proslăvesc azi oamenii ? Te strigă de-acuma «sanctitatea-voastră»,[5] îmi închipui“.

„Chiar aşa“ încuviinţă preotul pe tonul celeimai amarnice pocăinţe.

„Şi de fiece dată cînd te strigă astfel, un simţămînt de bucurie, de plăcere de viaţă, aproape de fericire, te năpădeşte ?“.

„Vai, da, din păcate. Putea-va oare Domnul să mă ierte ?“.

Părintele Celestino zîmbi în sinea lui. O credulitate atît de nezdruncinată îi părea mişcătoare. Şi într-o străfulgerare reconstitui cu ochii minţii viaţa obscură a acelui biet preoţel, umil şi nu prea isteţ, într-o parohie uitată de prin munţi, printre chipuri şterse, mărginite ori răutăcioase. Zilele sale cenuşii, una aidoma celeilalte, şi cenuşiile anotimpuri, anii cenuşii, iar el din ce în ce mai melancolic, şi enoriaşii din ce în ce maicruzi. Monseniore... excelenţă, eminenţă... acum sanctitatea-voastră. Nu mai aveau nici un fel de măsură în glumele lor necioplite. Dar el nu-şi făcea sînge rău, dimpotrivă, vorbele acelea mari şi pompoase îi deşteptau în inimă un ecou de bucurie copilărească. Fericiţi cei săraci cu duhul, conchise în gînd pustnicul. **Ego te absolvo.**

Pînă ce într-o bună zi părintele Celestino, bătrîn ca vremea, simţindu-şi sfîrşitul aproape, ceru pentru prima oară în viaţă ceva pentru sine. Să fie cum-necum dus la Roma. Înainte de-a închide ochii pentru totdeauna, i-ar fi plăcut să vadă, măcar pentru-o clipă, San Pietro, Vaticanul şi pe Sfîntul Părinte.

Cine s-ar fi-ndurat să zică nu ? Se făcu rost de-o targă, pustnicul fu aşezat deasupra şi purtat pînă în inima creştinătăţii. Mai mult chiar. Fără să se piardă vremea, întrucît Celestino avea de-acum ceasurile numărate, fu săltat în sus pe monumentalele trepte ale Vaticanului şi introdus, laolaltă cu mii de alţi pelerini, într-un salon. Acolo fu lăsat s-aştepte într-un ungher.

Aşteptă el ce-aşteptă, în sfîrşit părintele Celestino văzu mulţimea făcînd loc, şi din fundul depărtat foarte al salonului, înaintînd o siluetă uscăţivă, albă-colilie, puţin adusă de spate. Papa !

Cum arăta ? Ce trăsături avea ? Cu o groază de nedescris, părintele Celestino, care fusese dintotdeauna miop ca un rinocer, constată că uitase să-şi ia ochelarii.

Din fericire, însă, silueta cea albă-colilie se apropie, făcîndu-se tot mai mare, pînă ce în sfîrşit se opri de-a dreptul lîngă targa lui. Pustnicul îşi limpezi cu dosul unei mîini ochii împăienjeniţi de lacrimi şi se ridică încet. Atunci văzu chipul papei. Şi-l recunoscu.

„Ah, tu eşti, sărmanul meu preot, sărmanul meu părinţel“ exclamă moşneagul într-o pornire nestăvilită.

Şi, în plină maiestate vetustă a Vaticanului, pentru prima oară în istorie, se asistă la următoarea scenă : Sfîntul părinte şi un călugăr străin, bătrîn ca vremea, venit nu se ştie de unde, strîngîndu-şi mîinile, hohoteau împreună.

În româneşte de
Anca-Domnica Ilea

[1]) „Eu te dezleg“ (în latină, formula sacramentală a spovedaniei la catolici). (N.t.).

[2]) Titlu dat episcopilor şi altor înalţi prelaţi. (N.T.).

[3]) Titlul dat episcopilor. (N.t.).

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

20 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 15 iulie 1992 • 26 (125)

RELAŢIA DIRECTĂ

Campania electorală propriu-zisă ar trebui să înceapă — dacă luăm de bună data fixată pentru alegeri : 27 septembrie — cel tîrziu la 20 iulie. (În paranteză fie spus au apărut deja semne de întîrziere despre care vom discuta mai pe larg altă dată, dar, deocamdată presupunem că această campanie electorală chiar se va desfăşura în intervalul 20 iulie — 20 septembrie). Ea va avea drept loc de desfăşurare, ca şi pînă acum, televiziunea, radioul, presa scrisă şi, desigur, localităţile ţării. Nu ştim încă mai nimic despre modul în care televiziunea va găzdui campania electorală, dar fără a-i contesta rolul, credem că pentru alegerile de anul acesta mai eficientă decît televiziunea va fi relaţia directă dintre candidaţi şi electori. Cu atît mai mult cu cît imaginea deplorabilă pe care au lăsat-o numeroşi parlamentari din actuala legislatură e pusă pe seama orbirii din 20 mai 1990, cînd electoratul a votat pur şi simplu o listă de candidaţi fără să ştie şi chiar fără să fie interesat din cine e compusă lista respectivă. E de presupus că atenţia faţă de identitatea candidaţilor, dincolo de aparenţa lor strict politică, va creşte considerabil şi chiar dacă nu va atinge cotele sufletului în laur va determina în mare măsură opţiunea electoratului. Într-o atare perspectivă, contactul direct, dialogal dintre cei ce aleg şi cei ce vor să fie aleşi devine, poate, mai important decît mediatizarea, fie aceasta cît de intensă. Problema e că, la scara întregului teritoriu, a tuturor circumscripţiilor electorale, realizarea relaţiei directe e foarte costisitoare şi nu ştim cîte şi care din partide îşi vor putea permite să aloce sumele necesare acestei acţiuni, în condiţiile nesusţinerii de la bugetul statului a campaniei electorale. Accesoriile specifice propagandei electorale, mai cu seamă cele ce cuprind informaţii despre candidaţi şi despre platforma politică a acestora, nu vor putea înlocui — oricît de bine ar fi făcute — prezenţa reală a aspiranţilor la fotoliul parlamentar. Cei care cred că o campanie bine susţinută în presă şi la televiziune e hotărîtoare pentru atragerea electoratului ignoră o trăsătură importantă a românului : suspiciunea faţă de tot ceea ce e cunoscut indirect (de aici şi natura specială a credinţei lui, cu atît de multe şi expresive probe istorice). La alegerile anterioare, Ion Iliescu a fost singurul care n-a ignorat acest detaliu esenţial şi se pare că nu-l va ignora nici la alegerile din această toamnă. În genere, cetăţeanul român e mai receptiv la ce îi spune un om aflat lîngă el, fie şi la o tribună, decît la ce l-ar spune acelaşi om aflat pe micul ecran sau în pagini de ziar. Apoi, chiar în cazul unei întîlniri „pe viu" între candidat şi alegători, rămîne de rezolvat problema stabilirii celei mai convenabile retorici electorale. Nu-i o problemă uşoară pentru că tendinţa naturală a oricărui candidat este de a-şi afirma potenţialul propriu, adică de a etala idei, proiecte, sentimente etc. prin care se deosebeşte de contra-candidaţii săi, altfel spus de a-i pune pe aceştia în situaţia de inferioritate (eufemistic vorbind) pe cînd tendinţa alegătorilor, deci a grupului, e de a suspecta deopotrivă pe cel care „nu-şi încape în piele" şi pe cel care „moare de grija altuia", mai ales atunci cînd lauda de sine şi critica altuia sînt făcute fără umor. Arta de a convinge un auditoriu nu-i la îndemîna oricui dar nu-i mai puţin adevărat că există mai multe feluri de a compensa eventuala absenţă a acestei arte. Totul e să le cunoşti, să alegi din ele pe cel care ţi se potriveşte şi să simţi cu ce ar putea fi convins fiecare grup de alegători în parte. Doar că nici asta nu-i uşor. Oricum, la un asemenea subiect candidaţii pentru parlamentul viitor al României se cuvine să mediteze — ei şi partidele pe care le reprezintă — pentru că, repetăm, de data aceasta relaţia directă a candidaţilor cu electoratul va conta mai mult decît relaţia mediată. Obiecţiei că asta e doar o presupunere îi răspundem simplu : da, însă important e să nu aflăm prea tîrziu că e o presupunere corectă.

„L"

CIORAN: UN TRASEU AL TRANSFIGURĂRII

IN PAGINILE 8 şi 9

În paginile revistei sînt reproduse lucrări ale artistului Teodor Vişan

Poezie şi rugăciune

— în pag. a 7-a —

☆

În pagina a 15-a, poeme de

CHARLES BAUDELAIRE

DOUĂ PROZE DE URSULA HEINZE DE LORENZO

— în pag. a 16-a —

Dragi le-au fost serile de la Moscova

Poate că unora le-o fi plăcînd armonica slobozind noapte şi zi
cîntecul „Dragi îmi sînt serile de la Moscova", stînd
ore în şir cu urechea lipită de aparatul de radio, ca pacientul în transfuzie, zile în şir,
traducînd din Lenin şi Stalin, tremurînd că-n curînd o să reînvie,
darnici în libertate ca popii în prescuri, — le spun :
uitaţi, uitaţi totul,
priviţi cum harta lumii se strînge uşor începînd a se face sul
din Est către Vest,
lăsînd peretele gol ca un trup de prostituată
care şi-a bătut joc de ea o viaţă întreagă
şi-acum îşi cîrpeşte chiloţii, arborînd combinezonul în fereastra
bordelului
în care nu mai intră nimeni,
uitaţi ce-a fost, apa Sîmbetei va cără totul la vale
şi poate în curînd pămîntul acesta va fi al făgăduinţei. La urma urmei aţi trăit fericit în mocirla care acum
vă acoperă ochii,
dacă vă e dor de armonica aceea nevinovată şi de cîntecul acela
care
n-are nimic comun cu toate nelegiuirile lor,
cumpăraţi-vă, dacă vă dă mîna, un ceas deşteptător de la
Moscova,
care în fiecare dimineaţă vă va trezi pe melodia
care vă umple sufletul de ce-a fost, cum a fost... Apoi
ieşiţi în stradă şi ştergeţi-vă funigeii de pe ochi, trageţi aer în piept
şi uitaţi totul pînă ce noaptea vă va cuprinde din nou somnul cel
moscovit.

2 februarie 1992

Gellu Dorian

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

O pădure de picioare

Inteligenții noștri crainici de fotbal, printr-un reprezentant pe măsură, au găsit, în sfîrșit, și această frumoasă metaforă, pe care îți vine să fii gelos că nu-ți aparține, că n-ai găsit-o tu acolo unde stătea pitită cu grijă, ca o „fecioară timoroasă ascunsă de priviri". Portarul nu știu care — ni se spune — a prins balonul, „avînd cu toate astea"-n față o pădure de picioare. Cît despre capete, mai bine să nu vorbim !

Și iată se apropie cu pași lenți, toropiți de canicula, ziua alegerilor, 27 septembrie a.c., cînd cine știe dacă nu va „părea tot omul mai înalt față cu moartea crudă". Și fiind cu toții mai înalți, iarăși unul dintre noi, mai mic sau pur și simplu trîntit re jos să prindă cine știe ce buletin de vot rătăcit, va avea în fața ochilor săi mirați „o pădure de picioare" îndreptîndu-se spre secția de votare.

La urma urmelor, pentru aceia dintre semenii noștri care locuiesc prin subsoluri centrale, ce este lumea altceva decît o pădure — dar mișcătoare ca-n „Macbeth" — de picioare însă. Mișcătoare adică trecătoare ca tot ce este omenesc și care nu ne e străin. Picioare mai frumoase, picioare mai urîte, picioare mai groase, picioare mai subțiri ori pur și simplu picioare în pantaloni nici frumoase nici urîte, nici groase nici subțiri. Cît despre capete, ele nu se văd din subsol, decît departe, pe trotuarul vecin și acolo printre zecile de trecătoare picioare, cum ar veni — mai macrocosmic vorbind — pe altă lume.

Membri ai unor păduri de picioare am fost și noi de atîtea ori îndreptîndu-ne spre manifestațiile în cinstea „binefăcătorului" sau ale „marelui frate" (vezi Zamiatin — **Noi** și, respectiv, Orwell — **1984**). Uneori o pădure de picioare tăcute, alteori o pădure de picioare gălăgioase. În ceea ce mă privește, reușind să evit a fi membru al vreunei păduri de picioare începînd de prin anii îndepărtatei mele studenții, îmi pot aminti cu toate acestea pădurile de picioare care au defilat pe lîngă mine, tăcute sau gurese, de-a lungul zecilor de ani de „socialism multilaterală dezvoltat" ori numai de simplă „democrație populară", originală desigur. Dar mai ales îmi aduc aminte pădurea de picioare mișcîndu-se greu, amenințător parcă, într-o tăcere mormîntală, pe Calea Victoriei, în ziua de 21 decembrie 1989. La zece metri în urma coloanei mormintale, un șir de milițieni pe care, însă, nu pot să-i văd azi decît în noile lor uniforme cenușii, deși atunci erau — încă — în cele albastre. Și la alți zece metri după ei, un șir de măturători cu tomberoane și cu ce mai trebuie, adunînd conștiincioși (da chiar așa !) sticlele goale și hîrtiile rămase pe jos.

Pe urmă, iarăși, la 20 mai 1990, alte păduri mai mici, de picioare, la drept vorbind numai niște cringuri vesele și luminoase grăbite să voteze noul soare (cînd el apare / soarele răsare), pentru binele și liniștea întregului nostru popor, grav tulburate deopotrivă de capetele zgomotoase și revoltate, deci destabilizatoare, din chiar 21 și 22 decembrie și de mai tîrziu și mai ales din Piața Universității, în speranța că acestora „unde le stau picioarele le vor sta capetele". Și pentru mulți speranța pădurilor de picioare s-a și împlinit, vai, în scurtă vreme, la 13—15 iunie (1990).

Cum devin picioarele capete și mai ales capetele picioare crainicul nostru sportiv nu ne-a explicat. Ar fi „o enigmă de neînțeles" dacă n-ar fi perfect inteligibil fenomenul și nicidecum enigmă.

Am ajunus, iată, în final, cînd se apropie tărăgănat ziua de 27 septembrie și avem iarăși șansa de a redeveni capete sau cringuri de picioare. Voi pune urechea la pămînt, ca-n „Frații Jderi" sau „Winnetou", să aud încă de pe-acum înaintarea, desigur victorioasă a pădurilor de picioare prin patria noastră atît de original democratică.

Nicolae Prelipceanu

momos

Ape limpezi (III)

În fața tăcerii PNȚCD, ceilalți doi candidați au reacționat diferit. Dacă țărăniștii n-au un candidat propriu, o fi gîndit dl. Manolescu, înseamnă că ei ori nu vor vota, ori vor vota cu Cîmpeanu, ori cu mine. Cum și Alianța Civică stătea în spatele dlui Manolescu, domnia sa nu s-o fi neliniștit prea tare în eventualitatea că PNȚCD ar vota cu Radu Cîmpeanu, ceea ce nici măcar nu era sigur. Dl. Ion Rațiu, unul dintre candidatii cu adevărat credibili, părea ieșit total din cursă. Avînd în spate un partid puternic, dl. Cîmpeanu, mai realist decît vicepreședintele țărănist, și-a dat seama că în conjunctura creată nu are nici o șansă de a lupta împotriva Alianței Civice și a partidului acesteia, la care părea destul de probabil că se vor alia și UDMR, dar și alte formațiuni apolitice mai mici.

Orgolios, dl. Cîmpeanu hotărăște retragerea partidului domniei sale din Convenție și manipulînd în Parlament reușește cu ajutorul forțelor aflate la putere să pună sub semnul îndoielii atît denumirea cît și sigla Convenției. A fost vorba de un act de sinucidere prin care se încurcau toate datele opoziției și care îl propulsa pe liderul liberal direct în brațele primitoare ale puterii.

Real buimăcită în fața unui șir de trădări fără precedent, Convenția a reacționat lent cererilor stupefiante care „acopereau" murdăria produsă în Parlament : cereri de tipul : dați-i pe unguri afară din Convenție și noi rămînem alături de voi sau, noi, „marile partide", trebuie să facem o nouă Convenție (înțelegînd prin asta PNL, PNȚCD și PSD). Reacția împotriva AC și PAC era evidentă, chiar dacă avea o mască xenofobă, mască necesară unor viitoare (și necesare) alianțe. Pînă aici lucrurile par destul de clare : hotărîrea PAC de a-și prezenta candidatul la președinție, candidat susținut și de Alianța Civică, dar și de alte formațiuni mai mult sau mai puțin apolitice, această hotărîre plasată pe fondul ezitărilor celui mai credibil partid al opoziției (PNȚCD) de a susține vreun punct de vedere, altul decît cel monarhist, par să fi condus la retragerea dlui Cîmpeanu din zona democratică și la o zbatere aparent neputincioasă din partea dlui Rațiu. Principalul vinovat al situației create este în acest moment PNȚCD. Cu o susținere hotărîtă a unui candidat (nu neapărat Ion Rațiu), Nicolae Manolescu pierdea din sanse, iar supărarea — trădătoare a dlui Cîmpeanu n-ar mai fi avut motiv de desfășurare.

Ștefan Agopian

(va urma)

dictatura personală

Dublarea exemplarității candidatului la președinție

Un subiect reluat public, în plus sau în minus, este apariția insolită a domnului Emil Constantinescu la candidatura președinției din partea Convenției Democratice, începînd cu 27 iunie, omul din umbră, umbră politică, scos de soarță în plină lumină balcanică la noi, să ne dea peste cap orice previziune. În cele din urmă conștiința lucidă a propriilor noastre limite și posibilități de evaluare a tendințelor politice actuale punînd sub semnul mirării însăși formula de votare a electorilor Convenției Democratice, după un fel de procedură impresionistă, a judecății primare, sumare, deloc interesată de popularitatea celui ales, popularitate a unor N. Manolescu sau I. Rațiu, ales unic pentru președinția țării, totuși, dar extrem de atentă la subtilitățile lexicale, vanitățile personale, interesele conjuncturale și inspirațiile de moment ale celui ce ascultă după ce întreabă sau ale celui ce se autoprezintă sau răspunde la întrebări, înainte de a se vota, doar harul pedagogic (era să scriu demagogic) tranșînd lupta ? Sau ce sfere de influență ocultе au tranșat, de fapt, această luptă ?

Nu știu, se tot comentează că în alegerile prezidențiale nu contează omul, candidatul unic ales, ci **Convenția Democratică** : președintele ei, domnul Corneliu Coposu făcînd cărțile în acest sens, la această din urmă partidă de poker politic — electoratul avînd să voteze Convenția Democratică și nu pe Emil Constantinescu, oare chiar așa să fie ? Om de paie, Emil Constantinescu...

E interesant, F.S.N.-ul lui Petre Roman e pus și el în situația să aleagă un „candidat unic" la președinție : sînt propuse personalități fără popularitate, „de talia unui Emil Constantinescu", fără platformă publică, de ce ? De ce nu ? Sigur, electoratul va vota și în acest sens F.S.N.-ul întîi și abia mai apoi „candidatul unic" propus la președinție din partea F.S.N. ?

Adică la alegerile prezidențiale vom vota partide sau alianțe electorale înainte de a vota personalitatea înscrisă pe listă alături de I. Iliescu ? Nu e firesc... Dar este posibil, cred, să confunde electoratul, „marea masă", alegerile pentru Parlament cu alegerile prezidențiale, mai ales că nu degeaba au fost propuse să se desfășoare odată — este posibil, zic, să voteze Convenția Democratică (sau cum se va numi ea pînă la urmă la noile alegeri, cu semnul său electoral cu tot) sau F.S.N. — să rămîn la aceste două exemple — și să nu fie interesat de numele celui înscris pe listă : dar chiar și așa domnul I. Iliescu, cu popularitatea sa, iie și cu balanța dereglată de scăderile-i fatale, cu Televiziunea, S.R.I.-ul pe mîini și „charisma" populistă social-democrată, ar cîștiga detașat, înaintea oricărui partid sau alianțe care l-ar propune ? Românul fiind mai degrabă conservator de felul lui...

Altfel, în cazul domnului Emil Constantinescu am impresia că se caută acum, în campania preelectorală, să i se dubleze, cumva, exemplaritatea, să se atragă atenția că în spatele slăbiciunii sale în această alegere de candidatură unică la președinție din partea Convenției Democratice, fără șansă practică de impunere în fața electoratului postrevoluționar furat de perversitatea unui regim republican de tranziție, în spatele slăbiciunii sale, spun, stă un fel de aură, un fel de dublură secretă extrem de puternică, fascinantă, a unui Rege, o fantoșă ? Din spatele său pîndind monarhia constituțională... În acest sens, ales al națiunii fiind, domnul Emil Constantinescu netrebuind decît să netezească o cale regală sigură, să pregătească electoratul, redîndu-i istoria adevărată, susținut de un Parlament în care Opoziția Unită să aibă putere...

Neuitînd, totodată, că domnul Emil Constantinescu a fost un „golan" autentic al Pieței Universității, pînă una alta : un „golan", iată, care a ajuns să fie propus candidat la președinție din partea Opoziției Unite — trebuie să recunoașteți, domnia sa are un ascendent astral extraordinar : un „golan" al Pieței Universității ajuns contracandidat președintelui (Ion Iliescu) ce-a înăbușit în sînge Zona Liberă de Neocomunism...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

A apărut almanahul
AMOR ȘI UMOR
— antologie de texte satirice din literatura română și universală —

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● NECULAI CONSTANTIN MUNTEANU : „Ceaușescu a văzut cum au căzut prietenii lui, Honecker, Jivkov, dar era prea tîrziu să se mai oprească" ; „A murit trist și tragic, a murit ca un porc — asta a și fost, de fapt, — dar cei care l-au executat nu sînt mai buni decît el". (Interviu, în **Formula AS**). ● „Simbătă și duminică s-au desfășurat în Capitală, la Sala Polivalentă, lucrările Conferinței Naționale a F.D.S.N. Luările la cuvînt, platforma program, statutul, atmosfera, cultul personalității domnului Ion Iliescu amintesc izbitor de reuniunile naționale ale răposatului partid. Am putea spune că simbătă și duminică în București s-au desfășurat lucrările Congresului al XV-lea al P.C.R.". **(Expres magazin)**. ● OCTAVIAN PALER : „Nu știu dacă «Hora Unirii» s-a cîntat înainte sau după ce ziariștii au fost luați la bătaie. Și apropo de bătaie. Aceasta e, se pare, singura «luptă de opinii» pe măsura FDSN-ului, mai agresiv, s-ar zice, chiar decît ruda sa cea mai apropiată, PSM-ul". **(România liberă)**. ● IOAN ITU : „După doi ani de guvernare a unui singur trandafir, în septembrie va participa la alegeri un nou/vechi partid (FDSN) ce și-a ales emblemă trei trandafiri, adică de trei ori mai mulți spini !". **(Tinerama)**. ● DANIEL STĂNICĂ : „Oamenii de cultură nu răspund chemării FDSN". **(Zig-Zag)**. ● BARBU CIOCULESCU : „Bineînțeles, candidatul F.D.S.N. este îngrijorat. Are și de ce !". **(Dreptatea)**. ● PLATON ȘI ARISTOTEL CU SLIP DIN BLANĂ DE MIEL : „După Conferința FDSN de duminică, tov. Vasile Văcaru a ajuns ceea ce fusese și înainte de decembrie '89 : **secretar de partid**". **(Academia Cațavencu)**. ● ILIE NEACSU : „Profitînd de acceptul tuturor partidelor politice de a fi numit premier, dl. Stolojan se lansează în acțiuni realmente antiumane, sfidătoare la adresa păturilor sărace, a copiilor și bătrînilor" ; „Este cert, însă, că actualul premier este cartea pe care, cu viclenia caracteristică oricărui evreu, a jucat-o Roman Neulander". **(Europa)**. Bravos bobocule ! ● ROXANA IORDACHE : „Dl. Iliescu (la Putna n.n.) își face cruci stingace"... **(România liberă)**. ● NECULAI CONSTANTIN MUNTEANU : „Tot ce a făcut bine domnul Iliescu după Revoluție este pentru că Ceaușescu făcuse destul rău înainte. Domnul Iliescu n-a fost expresia votului popular. Nu ! Dictatura i-a oferit posibilitatea de-a fi ceea ce-a fost și nimic mai mult. El e alesul lui Ceaușescu. Nu al nostru". **(Formula AS)**. ● LIVIU VALENAȘ : „Ce să mai scrii despre un om care declară că, la alegerea sa în fruntea P.N.L., dacă cineva nu ar fi fost de acord, înseamnă că ar fi fost un SEMINEBUN ? Despre politicianul care a ajuns să vorbească aidoma președintelui fost activist, dînd vina pe «anumite cercuri ocuite din exterior care au interese la noi în țară»...". **(Baricada)**. ● DINU PATRICIU : „Domnul Cîmpeanu este o marionetă". **(Evenimentul zilei)**. ● ELISABETH SPENCER (Traducere Daniela Toteanu) : „acum înțeleg — / n-a fost o revoluție..." **(România Mare)**. ● LEONARD GAVRILIU : „Dar să trecem peste rateurile de logică"... **(România Mare)**. ● SORIN ROȘCA-STĂNESCU : „Doamna Elisabeth Spencer continuă să păcălească lumea". **(Evenimentul zilei)**. ● B. BĂDULESCU : „I. I. Brătianu și Vadim Tudor au ajuns măscăricii bisericii". **(Cuvîntul)**. ● TOMA GEORGE MAIORESCU : „Am fost singurul care am ridicat problema deșeurilor". **(Evenimentul zilei)**. ● „Pertinentă și curajoasă interpelarea dlui senator Gh. Dumitrașcu"... **(Politica)**. ● TRAIAN VEDINAȘ : „Copiii membrilor P.U.N.R. iau bursă Soros". **(Evenimentul zilei)**. ● R. GULATH : „Apoi își scoase lujerul pentru cîteva secunde, lovind cu blindete mugurelul excitat" ; „O căldură sufocantă îl inundă. Ca și senzația de stranie voluptate pe care o simțea urcînd în el ca o lavă incandescentă. Un țipăt... Ca o sirenă de tren... La unison cu sirena... Sau poate numai sirena...". **(Club Sex-Caprice)**. ● „Pardon ! Scuzați ! Bonsoir !". **(Tineretul liber)**.

Petre Stoica

ZIUA DE MÎINE

I. Viaţa ca imagine

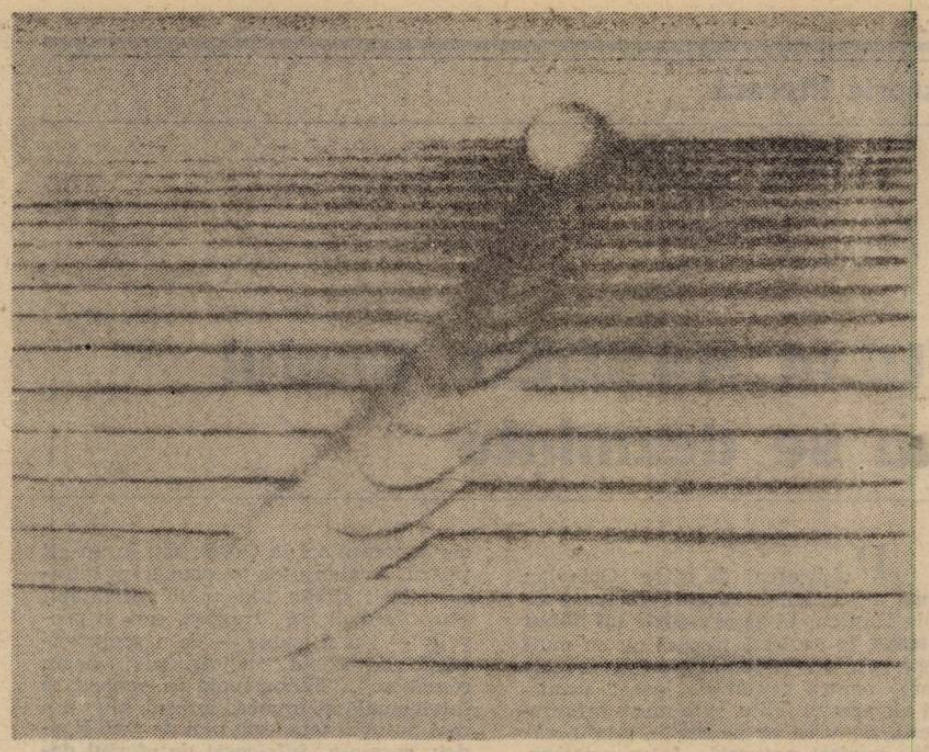

Într, poate, cea mai frumoasă scriere a sa — necontaminată de tentaţii anticipative, de veleitatea prognozei, de dorinţa lipsită de sansă de a face vizibil veşnic-invizibilul — H.G. Wells povestea istoria unei fiinţe umane care experimentează în copilărie accesul într-o lume ideală. „Poarta din zid" este simbolul perfect al aspiraţiei omeneşti de a transforma imaginea în realitate. Copilului — un băiat —, care pătrunde din întîmplare într-o grădină fabuloasă, o zînă îi arată o carte a lumii în care pozele nu sînt poze ci realităţi, adevăruri complete şi indiscutabile. Intrăm în viaţă cu speranţa de a constata, dincolo de un orizont al cuvintelor, existenţa unui spaţiu în care forma este cristalizarea substanţială, în care conceptul şi ideea au consistenţa şi autenticitatea elementelor ce au stat la baza creaţiei. Ne întrebăm apoi, în chip repetat dacă această creaţie este mai mult decît o simplă imagine, capricioasă, rarefiată, aproape destrămată. În fiecare mare moment al existenţei, în fiecare mare perioadă de schimbare, sperăm întîi ca imaginile pe care le purtăm în suflete să devină realităţi, spre a ne teme de îndată ca nu cumva realitatea să nu fie doar o înşelătoare imagine.

S-ar putea spune că în această scindare imagine/realitate stă eterna separare a neadevărului de adevăr, a răului de bine, a inautenticului de autentic. Este, mai curînd disocierea abordării infantile a lumii în raport cu abordarea matură, normal-adultă. Sigmund Freud a vorbit de tranziţia psihică de la determinismul interior stînd sub principiul plăcerii, faţă de varianta deterministă adultă, reflex al acţiunii principiului realităţii. Putem să vedem lucrurile în oricare dintre aceste variante — esenţial este faptul că în psihopatologie, adesea subiectul are un accentuat sentiment al derealităţii : aparatul psihic al acestui subiect „derealizează" lumea. O societate întreagă uneori acţionează psiho-intelectual derealizînd lumea. Oamenii, atunci nu văd lucrurile aşa cum sînt, aşa cum ar trebui sau ar putea să fie, ci le grupează şi le structurează în jurul unui simbol de care se leagă şi au nevoie spre a construi în ei înşişi o evoluţie existenţială fantasmatică : pentru toţi aceştia viaţa nu se înscrie ca o traiectorie în spaţiul fizic exterior, ci drept reciproca deplasare a unor imagini elaborate în raport cu nevoia de simbol. Arta — imagine ea însăşi — contează întrucît îşi contrazice statutul de a fi imagine, devenind un real fictiv, cît se poate de real după criteriile structurării interioare. Acest lucru rămîne la fel de valabil, fie că este vorba de arta realistă, sau expresionistă, sau suprarealistă, sau abstractă. Arta cea mai abstractă poate propune realităţi sau simple imagini. Există capodopere ale creaţiei plastice, literare sau muzicale care oferă exemple aproape incredibile ale derealităţii percepţiei. Coşmarurile lui Hyeronimus Bosch sînt în general, nu mai mult decît transpuneri codificate ale concretului vizibil ; marele pictor a prezentat însă, în unul din tablourile sale celebre, exemplul fabulos al ruperii de real, prin plonjare în simplul simbol imagistic. O crucificare de Bosch îl reprezintă pe Isus aşezat pe cruce cu picioarele doar la o palmă d asupra pămîntului. Nimeni dintre romani nu îl păzeşte. Cîteva femei şi cîtiva ucenici stau în jurul lui, ei înşişi rupţi de tot ceea ce au în faţă şi de propriile lor fiinţe. Mîntuitorul se va stinge pe cruce, atunci cînd oricare dintre adoratorii săi ar fi putut să îl salveze fără efort şi fără nici o primejdie previzibilă. Pentru Bosch crucificarea nu este

un fapt uman zguduitor, ci simplul simbol al sacrificiului Fiului. Sacrificiul nu avea cum să nu se producă. Lumea nu este o lume a cauzelor directe ci a împlinirii cuvîntului (ca predicţia) în imagine.

Copilul se simte puternic. El poate intra în cartea sa de poveşti, jucînd acolo un rol — înainte de toate rolul de a preschimba legenda în istorie actuală şi vie. Bosch se simte slab. El, precum oricare dintre personajele picturii sale — ucenici sau femei — nu poate juca nici un rol în istoria divină.

Reflexe ale existenţei în imagine sînt şi scenele zidirii iubitei şi prăbuşirii cu aripile de şindrilă din legenda Meşterului Manole. Zborul antic, mitic, al lui Icar este realitatea cea mai curată, precum este şi „Prăbuşirea lui Icar" de Bruegel, precum mai este „Strigătul" de Edvard Munch, sau Madonele goale ale aceluiaşi artist.

Starea de derealitate este determinată de anxietate — de o anxietate continuă şi zdrobitoare. „Derealizînd" realitatea, subiectul anxios — societatea anxioasă — scapă de necesitatea intervenţiei în real, de obligaţia de a determina realul prin risc şi efort. La antipodul „Crucificării" de Bosch şi al „Meşterului Manole" se află lupta lui Iacob cu Îngerul, din Vechiul Testament. Nimic mai real decît acest conflict uman-divin, al lui Iacob—Israel, în care se lasă prins cu totul cel ce avea să stea la originea „seminţiei celei drepte". Lupta lui Iacob cu Îngerul este esenţa Bibliei şi aici se află motivul pentru care Biblia este cartea cea mai adevărată din toate. Anxietatea este produsul poziţiei negative faţă de participarea la lume. Bosch nu reuşeşte nici măcar să privească lumea decît ca pe o imagine din care despăturește o alta, secundară. Iacob schimbă destinul seminţiei sale aşezînd o condiţionare şi o limită pînă şi în calea divinităţii ; prin care divinitate, doar, el şi ai săi subzistă.

România adoptă curînd după Revoluţie, ca formă de viaţă, existenţa în imagine. Pînă în prezent, democraţia român ască, economia noastră de piaţă, fie şi ca început, demnitatea, adevărul, justiţia sînt (şi nu pot fi contestate) dar sînt ca valori ale societăţii noastre imagini şi nu încă realităţi. În cea mai frumoasă ţară a acestei părţi o lumii aceste valori ale lumii actuale sînt făcute nu spre a fi, ci spre a se vedea : ele nu aparţin — schopenhauerian vorbind — lumii voinţei, ci doar lumii reprezentării.

Paradigma literară a existenţei în imagine este „Colonia penitenciară". Viaţa ca imagine pare să fie de nedepăşit. Cel ce scapă din vecinătatea imediată a aparatului de tortură — aflîndu-se doar într-o lume de imagini, lipsit de speranţa manifestării sale, autentice în real — nu pleacă prea departe şi tinde să revină ciclic la locul supliciului. Orice viaţă a derealităţii, a simplei imagini, este o colonie penitenciară, avînd în jurul eşafodului coline mai aride sau mai înverzite. Cînd va părăsi România definitiv spaţiul coloniei penitenciare a post-comunismului ? Poate, în această toamnă. Poate începînd cu 27 septembrie.

Caius Dragomir

minimax

Fie ce-o fi şi Dumnezeu cu mila?

La vremea scandalului amînării peste vară a datei alegerilor parlamentare şi prezidenţiale — cînd doar dl. Ion Iliescu în marea-i înţelepciune politică declara că, la urma urmelor, nu e nici o nenorocire —, interpretarea/explicaţia imediat vizibilă a fost aceea a răgazului de care avea nevoie FDSN pentru a se organiza temeinic, aşa cum, atît de bine ştiu ei, to'arăşii, să se organizeze. Şi cum să nu-şi fi găsit acest nou-nout partid revoluţionar înţelegere la to... la dl. Ion Iliescu ? Spus mai de-a dreptul, amînarea (obţinută şi cu sprijinul „liberalilor" bătrîni, îmbătrîniţi în cîrdăşii murdare) s-a datorat luptei dintre fracţiunile Puterii, iar d-lui Theodor Stolojan revenindu-i ţinerea socotelilor astfel încît „barca" să rămînă cumva, pe linia de plutire, sarcina pe care domnia sa, funcţionar disciplinat, şi-o îndeplineşte cu aceeaşi conştiinciozitate ca şi în vremea cînd executa ordinele partidului, adică ale lui Ceauşescu. Pe de altă parte, deşi posibil de menţionat doar cu titlu de prezumţie, dar o prezumţie din ce în ce mai îndreptăţită de cursul evenimentelor, amînarea alegerilor a mai fost impusă şi de necesitatea rezolvării conflictului de dincolo de Prut, că doar, ce naiba, n-ar fi deloc bine şi frumos ca între Moscova şi Bucureşti să nu se menţină tradiţionalele relaţii de prietenie iar dacă acolo au murit şi mor români, ce să-i faci, aşa se scrie istoria, li se vor face slujbe de pomenire şi li se vor înălţa monumente de eroi necunoscuţi.

Răgazul obţinut de partidul d-lui Ion Iliescu urmează a fi însă folosit de toţi participanţii la jocul politic astfel că, în timp ce economia agonizează (asemeni febrei într-o infecţie acută cursul dolarului creşte vertiginos pe zi ce trece), întreaga viaţă politică tinde să devină un scandal continuu, solicitînd la maxim abilitatea redactorilor televiziunii de a păstra liniştea poporului telespectator. Dar nu numai cea politică, ci toate dimensiunile vieţii sociale s-au deteriorat într-un mod scandalos. Şi, oricît s-ar strădui propaganda oficială să convingă că într-o perioadă post-totalitară criza globală a societăţii este inerentă, că întreaga comunitate mondială complotează pentru a boicota România, sau că acum guvernul Stolojan a găsit calea ce duce sigur spre capătul tunelului, prea sînt multe amănuntele traiului zilnic venind în contradicţie flagrantă cu această propagandă. Discursul politic oficial a ajuns iarăşi să fie total lipsit de credibilitate. În aceste condiţii, avînd în vedere că există totuşi o presă liberă şi că oamenii vorbesc fără să le mai fie frică la fel ca înainte, nu poate fi ocolită întrebarea **cum de şi-au putut permite guvernanţii să amîne alegerile**, evident fiindcă, în perioada ce urmează, pe fondul manifestării din ce în ce mai severe a crizei economice, vor fi tot mai mulţi cei care se dezmeticesc ajungînd să constientizeze realitatea, o realitate pe cît de concis pe atît de exact surprinsă în noul „Apel din Timişoara" : **„Vechea şi noua nomenclatură şi-au dat mîna la instaurarea în economie şi viaţă socială a unei dominaţii de tip mafiot, pe fondul sărăcirii continue a majorităţii populaţiei. Statul de drept a rămas doar o promisiune demagogică, instituţiile, controlate de birocraţia comunistă, întreţinînd corupţia, haosul şi apatia. Procuratura tace duplicitară, Justiţia doarme strategic, în timp ce autorii terorii comuniste şi asasinii din decembrie 1989 devin rînd pe rînd ambasadori, ataşaţi militari sau «onorabili» oameni de afaceri."**

Or, dintre posibilele variante de răspuns la întrebarea de mai sus, cu greu poate fi găsită una care să permită optimismul întrucît, pentru evitarea unor conflicte sociale majore, actuala Putere din România, în lipsa unui ajutor extern masiv, ar trebui să poată obţine prin diversiune şi dezinformare niste performanţe propagandistice aproape imposibil de anticipat. Ar fi astfel, în primul rînd, nevoie ca „echipa Roman" să poată fi culpabilizată **în exclusivitate** pentru dezastrul economic şi corupţia care a amplificat pînă la insuportabil decalajele sociale. Totuşi pînă în septembrie '91 „emanaţii" au cîrmuit România împreună, F.S.N. a fost numai unul şi foarte bun, iar, pe de altă parte, cele două tabere îşi împart/dispută atît aparatul de represiune al Statului cît şi pe cel de

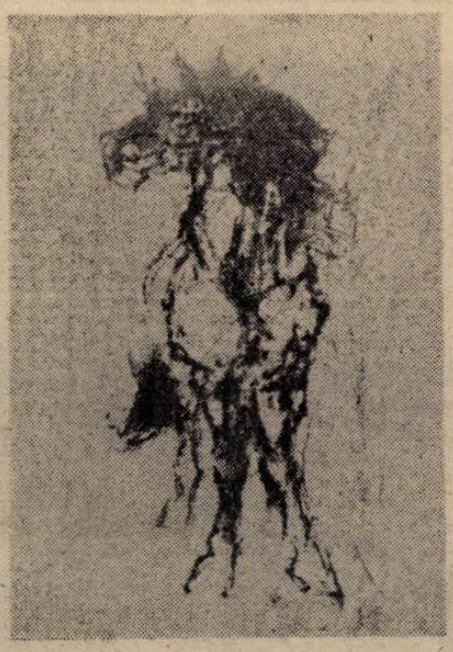

propagandă (televiziunea). În acelaşi timp, deşi resimte infiltrările albastre din fosta securitate (căci altfel nu se explică tot felul inadvertenţe, disensiuni interne, manifestări echivoce ş.a.m.d.), dacă opoziţia grupată în Convenţia Democratică reprezintă totuşi pentru Putere o primejdie reală, aşa cum au dovedit-o alegerile locale, este desigur necesară compromiterea acestui adversar, cum uşor poate fi sesizat, direcţiile principale de atac fiind **politicianismul** şi **trădarea naţională.** Dar, odată cu angajarea politică a unor intelectuali cărora nu li se poate reproşa nici calitatea profesională şi nici verticalitatea morală, acuzaţiile adresate opoziţiei pe direcţiile menţionate se dovedesc derizorii, ba chiar, prin comparaţie cu prestaţia politică a activiştilor fe(de)seniştii, ele au un efect contrar celui dorit. Dată fiind această situaţie, suportul social al Puterii nu mai poate proveni decît din aceeaşi valorificare a moştenirii psihosociale lăsată de fostul regim. Ameninţat de insecuritate economică, poporul telespectator român trebuie adus la starea de a nu mai putea discerne ce se întîmplă într-adevăr în arena politică, astfel încît **confuzia, resemnarea** şi **lehamitea** să determine un comportament electoral favorabil Puterii, aşa şi pentru că, după cum spunea Noica, „românul nu ştie bine ce caută, nu ştie bine ce găseşte, şi neştiind bine pentru ce să se hotărască, nu se mai hotărăşte defel." Adăugînd la exasperare şi dezorientare înflamarea naţionalismului xenofob, ba chiar şi a rasismului şi antisemitismului, aşa cum, cu mult sîrg, o fac cîteva partide şi asociaţii „culturale" tolerate complice de guvernanţi, se obţine exact montajul psihosocial clasic propice instaurării pe calea democratică (!) a dictaturii. Dar, deşi există neîndoielnic, starea de spirit pe care urmăreşte s-o creeze Puterea nu este majoritară, de unde şi concluzia că, oricît ar fi de riscantă pentru ei înşişi, guvernanţii României nu exclud din calcul promovarea unei diversiuni violente, de amploare, după a lor noapte urmînd să trăim şi o **dimineaţă a generalilor.** Dacă fără sau cu dl. Ion Iliescu în fruntea statului, are mai puţină importanţă.

8 iulie 1991.

Şerban Lanescu

istorie literară

IULIA HASDEU. Geniul nu se dezminte

Publicarea de către Octavian Onea a lucrării de istorie efectuată de Iulia Hasdeu, **Viața și faptele lui Mihai Viteazu,** la o vîrstă trecută nu cu mult peste șase ani și jumătate, este revelatoare pentru geniul și „joaca" științifică ale acestei fetițe, care nu se înfumurează, nu vrea să pozeze în geniu, rămîne perfect naturală între prietene, dar inteligența neobișnuită și geniul involuntar se manifestă în ceea ce întreprinde.

Folosind manuscrisul nr. 1427 din Arhivele Statului, București, Octavian Onea realizează cu acribie și migală, ediția textului Iuliei Hasdeu, text care are la bază tipărirea lui Petre Ispirescu sub numele enigmatic „Un culegător-tipograf", cu titlul **Isprăvile și viața lui Michaĭ Viteazu,** București. Noua Tipografie a Laboratorilor Români, 1876.

În prealabil însă, autorul primei ediții a lucrării Iuliei Hasdeu, **Viața și faptele lui Mihai Viteazu** , apărută în Editura Verva de la Cîmpina, 1991, stăruie amănunțit asupra preocupărilor multiple ale autoarei în diferite faze ale vieții sale, pînă la studiile grave din Franța, la Sorbona, cu profesori ilustri, în discipline diverse de învățătură și cercetare. Gîndește asupra tezei de doctorat complexe din domeniul filosofiei cu titlul **Philosophie populaire des Roumains : logique, psichologie, métaphysique, étique et théodicée** (se referă aci deci la filosofia lui Leibniz). Totodată concepe creații poetice (**Bourgeons d'Avril**), atrasă fiind mai ales de dramaturgie, din care prevede eventuale reprezentări la Odeon sau la un alt teatru. Avalanșa de preocupări și muncă a ieșit și din îndemnul părintelui său, titanicul B.P. Hasdeu, care o prevede — i-o și spune — ca o reprezentantă „de esență a întregului neam românesc". Fenomenală în capacitate intelectuală și muncă, iureșul său n-a mai putut fi temperat nici de B.P. Hașdeu, care s-a înfricoșat de efortul depus. Natural, ca fire feminină, plăpîndă, s-a consumat, din nefericire,ca o lumină sub candela marilor ei aptitudini și s-a stins înainte de vreme, nemaiputînd împlini tot ceea ce purta în minte și în suflet. Iar tatăl său a rămas să o caute și să convorbească cu ea totuși, în lumea spiritelor. Dispariția ei a fost într-un fel învinsă !

În ce privește opera — căci este o operă — **Viața și faptele lui Mihai Viteazu,** de la această vîrstă fragedă se pot remarca deschis calități deosebite ale tinerei autoare În primul rînd caligrafia autografului are duct sigur (ca la o ființă matură), chiar foarte elegant, pe măsură ce înaintează în scris. Semnătura și data, după fiecare parte scrisă, este iarăși o tehnică notabilă și originală în gîndirea unui copil, inexistentă în vreun text similar model. Dar mai cu seamă Iulia Hasdeu nu copiază aidoma tipărirea lui Ispirescu, ci o corectează în multe locuri. De exemplu, patronimul **Calomfirescu** (banul Radu Calomfirescu) apare la Petre Ispirescu sub forma **Calofirescu** (existentă în documente, vezi N.A. Constantinescu, **Dicționar onomastic românesc**, p. 228), dar Iulia Hasdeu folosește și forma apropiată de cea curentă, și anume **Calonfirescu** (cf. ediția Octavian Onea, p. 12, rînd 214 ; intuiția ei ortografică o duce la această formă, exact ca în asociația **inpotrivă** (în + potrivă, **ibidem**, p. 10, rînd 130, și p. 13, rînd 254 etc., în care atît labiodentala **f**, cît și labiala **p** nu mai acționează asupra consoanei anterioare **n** pentru a deveni **m,** ceea ce înseamnă că autoarea adoptă forme intermediare, observate undeva sau reconstituite personal, fapt ce poate confirma mintea ei iscoditoare[1]). Aceeași constatare este întărită de ortografierea altor nume proprii în spiritul ortografiei tradiționale românești, precum **Cara-Iflac** sau **Caraiman-Pașa** (ediția Oct. Onea, p. 13, rînd 254 și p. 14, rînd 318 etc.), spre deosebire de Ispirescu, care are **Kara-Iflac** și **Karaiman-Pașa,** deci folosea numele în ortografierea cu **K** inițial.

Însă partea cea mai importantă o constituie narațiunea istorică de excelență cursivitate a textului, cu fraze în topică populară, cu expresii și sintagme folclorice, nu o dată percepute auditiv (Rușciug, Neașlov, Fălcaș pentru Farcaș) cu arhaisme de text vechi **(silă** = putere, forță armată ; **ierbărie** = depozit de muniții ; **cirtă** = clipă etc.). Este cazul să discutăm și simțul popular viu al limbajului folosit de Iulia Hașdeu în **Viața și faptele lui Mihai Viteazu**, ceea ce se vede chiar din titlul scrierii, în care apare **apocopa** lichidei din articolul hotărît al numelui **Viteazul,** absolut de tip popular și frecvență, atît în numele comune, cît și în cele proprii : Petru Șchiopu, Al. Lăpușneanu, Constantin Brîncoveanu etc. Formele de perfectă limbă literară au început de mult să distoneze. În fapt, formele populare structural narative sînt la îndemîna Iuliei Hașdeu și le întrebuințează cu predilecție. Iar în general, lucrarea, avînd elemente de basm, se citește cu interes și plăcere ca un basm.

Referitor la îndreptările ortografice făcute de editor în **Notă asupra ediției** (p. 6), ele sînt binevenite, dar trebuie spus că unele circulau în limba literară a momentului, ca **tremise** pentru **trimise, miinele** în loc de **miinile,** încît nu apar ca discrepanțe sau ca lipsuri de gravitate.

Ediția publicată de Octavian Onea, cu toate comparațiile și accesoriile, fără îndoială este de lăudat. S-ar fi putut probabil adopta și altă structurare a materiei, care să scoată și mai bine în evidență aportul și stilul personal al Iuliei Hasdeu, și anume publicarea integrală în fotocopie a autografului, cît s-a păstrat (mostrele date au ieșit extraordinar de clare), cu transcriere interpretativă pe pagina din față, pe dreapta eventual cu note de subsol, și cu un sfîrșit luat din Petre Ispirescu, legat însă direct de scrierea Iuliei Hasdeu, nu integrat variantelor, destul de complicate și obositoare, trecute la tipărirea lui Ispirescu. Cu un final scos din folclor și din **Alexandria**, acestei părți îi stă mai bine în contextul a ceea ce a scris și cum a scris Iulia Hasdeu, zicem noi.

Este o discuție, totuși realizarea editorului și zbaterea pentru ea, cu tot felul de relații și corelații (vezi și extrasele din F. Aaron despre **Mihaiu II Viteazul,** publicate de Iacob Hîncu în crestomația sa tipărită în 1840 la Petersburg, pe care B.P. Hasdeu spunea că, „departe în Basarabia", le știa pe dinafară la vîrsta de șase ani, fapt neobservat pînă acum de biografii titanului ; ele sînt reproduse acum pentru prima dată, urmărindu-se în subsol și textul original) este, încă o dată spus, de merit deosebit. Este de reținut, cu toată recunoașterea, această lucrare puplicată de Octavian Onea.

I.C. Chițimia

1) — Ar putea fi vorba (poate chiar mai degrabă) și de percepție auditivă de tip folcloric, ca și în alte locuri : **tinpul** (p. 7, rînd. 17), **intinplare** (p.9, rînd. 79), **imărmuriți** (p. 8, rînd. 70), **îș schimbă** calul (p. 24, rînd. 679) etc.

povestea vorbei

Limbajul violenței

Relația dintre limbaj și violență e cel puțin la fel de interesantă ca, de pildă, aceea dintre limbaj și putere. Am încercat cu alte ocazii să descriu cîteva forme în care se manifestă în prezent **violența limbajului** — ironie, pamflet, amenințare, vulgaritate reductivă ; e semnificativă însă și cealaltă formă a relației dintre cei doi termeni : rezumabilă în formula **limbajul violenței,** ea privește felul în care se vorbește despre violență, felul în care agresiunile sînt povestite.

În acest caz, discuția poate porni dintr-un punct mai îndepărtat : în fond, nu e numai o chestiune foarte actuală, interesînd degradarea luptei politice ori informația de presă care mizează pe senzaționalul sordid ; e și o problemă culturală, extrem de importantă într-un spațiu în care modelul dominant reunește, paradoxal, o prețuire aproape exclusivă a valorilor inteligenței — și o acceptare nonșalantă a brutalității fizice. Pentru spațiul românesc, problema a fost pusă cu maximă claritate și acuitate de Mircea Iorgulescu, în eseul său din 1988 despre Caragiale — în care e urmărită coexistența „marii trăncăneli" cu „ghiontuiala", cu agresivitatea și pornirile elementare dintr-o „lume pusă instinctiv pe hartă..., **gata să dea".** Creatorul unei fascinante lumi de limbaj e și un exemplu perfect pntru ilustrarea versantului agresivității ; lectura lui Caragiale în această cheie s-a dovedit nu doar perfect posibilă, ci chiar mai actuală după epuizarea polemicii cu statul totalitar.

Pentru a înțelege ce se întîmplă la Caragiale (și mai tîrziu, în lumea care e și nu e a lui), trebuie urmărită chiar **punerea în text a agresivității ; strategiile lingvistice de prezentare a violenței pot explica, pînă la urmă, nu numai lecturile și interpretările diferite ale unor texte, ci și perpetuarea unor anume modele de „lectură" a realului.**

La Caragiale descrierea loviriI e în genere exactă, științifică și neeufemistică ; cu obiectivitatea înregistrării unui fapt banal, se indică de obicei momentul pregătitor, acțiunea (cu gradul respectiv de intensitate), instrumentul, locul atins : „bețivul aplică o lovitură puternică cu bastonul peste capul directorului nostru ; din norocire, însă, bastonul fu împiedicat de pălărie și nu atinse decît ușor sfîrcul urechii..." (relatare gazetărească în **Groaznica sinucidere...**) ; efectul e precizat mai rar — „se repezi și-l lovi în obraz cu pumnul, **umplîndu-l de singe"** (ib.), pentru că el reprezintă un semn, prelungind bătaia în spațiul în care trebuie să i se atribuie semnificație și să i se aplice o judecată (etică, după codul onoarei etc.). De obicei, bătaia rămîne o simplă agitație, mișcare pură, neadusă decît pentru un moment în planul conștiinței. Minimalizarea violenței e obținută alteori chiar prin exagerarea comentariilor. Cînd nu trece neobservată, bătaia e prezentată de diversele voci ale personajelor într-un ridicol stil hiperbolic — „voit ucidi di două ori" ; „victima arest torturată ca inchiziță" ; „omorît torturi" etc. **(Telegrame).** Reacția cititorului la exagerare e, automat, ridiculizarea palmelor, ghionturilor și a picioarelor „spate gios", care capătă, prin contrast, un caracter benign. În fine, un alt procedeu de punere în umbră, de împingere în planul secund a agresivității este chiar intercalarea loviturilor cu replicile verbale. Punerile în scenă foarte diferite, viziunile polemice asupra textelor dramatice ale lui Caragiale (în registru clasicizant ori grotesc) sînt nu doar mode de lectură, ci efecte ale acestei strategii textuale : în narațiune violențele sînt prezente, dar sînt, cu intenție, minimalizate de limbaj. Enunțurile preced și urmează imediat actul de agresiune, pe care cititorul aproape că nu-l mai bagă în seamă. Mache izbucnește furtunos, își clamează cu furie descoperirea — „Acu știu cine e amicul" — și dă, în treacăt, într-o paranteză de regie, „două palme vajnice" — la care reacția e de placidă perplexitate, neapărat exprimată verbal : „Nu mai înțăleg nimică, pi onoarea mè ! Zice Edgar și iese și el" **(High-life).**

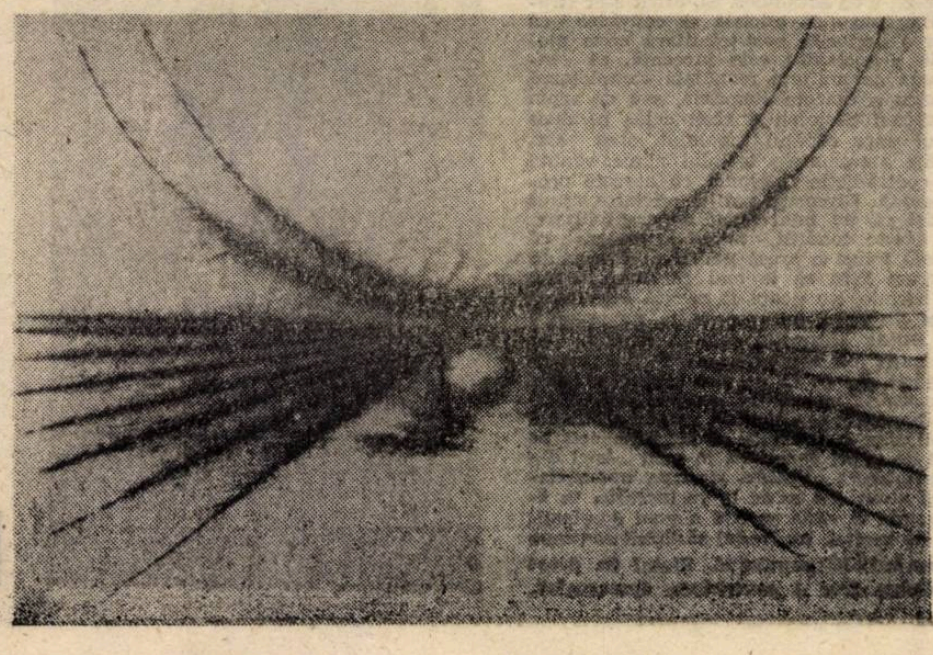

Senzația stranie este că violența devine un limbaj ca oricare altul, al cărui singur dezavantaj e dificultatea de decodare. Impulsivitatea și agresivitatea sînt înglobate într-un scenariu cognitiv, sînt confiscate de discurs. Reacția lui Crăcănel e monumentală : violența îndreptată asupra sa nu-l pune în nici o dilemă morală, nu-l subordonează unui cod etic : singurul lucru important pentru el e **să se lămurească,** să i se ofere o explicație, un model al cauzalității : „Eu, cînd îmi trage cineva palme... eu turbez !... cu dinții îl apuc, nu-l las nici mort pînă nu-mi spune pentru ce ? pentru ce mi le-a tras ? să știu și eu : pentru ce ?" **(D'ale carnavalului).**

Toate aceste observații asupra modelului Caragiale nu sînt decît puncte de contact cu o întrebare extrem de actuală, în care sînt implicate date diverse, de la stereotipul cultural, mental și de comportament pînă la cliseul jurnalistic : dacă tehnicile umorului au presupus, și în acest caz, riscul de a pendula între o anulare și o acceptare a răului, în ce fel, totuși, ne-am obișnuit să povestim violența ?

Rodica Zafiu

Drumul spre sine

Dorin Tudoran, ULTIMUL TURNIR, Editura de Vest, Timişoara, 1992

Aproape imposibil să vorbeşti despre poezia lui Dorin Tudoran şi să faci abstracţie de personalitatea cu totul ieşită din comun a omului, amestec aproape egal de sensibilitate şi de inteligenţă, de graţie şi de brutalitate, de răzvrătire şi de supunere, de normalitate şi de eroism. Cea mai bună dovadă e de întîlnit în recenta antologie alcătuită de Mircea Mihăieş pentru „Editura de Vest" din Timişoara, **Ultimul turnir.** Pornită de la principiul unei lecturi exclusiv estetice („o lectură de tip «anistoricist»"), prin care să se poată ajunge la toate acele exemple de poezie care au trecut „proba timpului", analiza lui Mircea Mihăieş din prefaţa intitulată **Transcendenţa interzisă** se opreşte în ultimul ei paragraf la o judecată de valoare etică şi morală. Pentru Mircea Mihăieş, Dorin Tudoran este „una din marile conştiinţe ale poeziei române de azi", şi pe bună dreptate. Din acest punct de vedere, scrisul poetului ar fi evoluat (aceasta e teza de la care a pornit editorul) şi măştile sale ar fi căzut „una după alta", în timp.

Poate că la urma urmei nu avem de a face decît cu o chestiune de nuanţă, însă ceea ce mi se pare că evoluează cu adevărat în cele şapte sau opt volume publicate de Dorin Tudoran din 1973 pînă în 1986 (anul ultimei sale apariţii editoriale) nu e scrisul ca atare, ci poetul însuşi. Nu **măştile** au căzut (căci masca e făcută să acopere ceea ce **există**), ci barierele artificiale care ne împiedică să fim noi înşine şi care se află nu numai în afara noastră (cum ne place să credem, pentru a ne consola singuri), dar mai ales în noi: vocaţia acomodării, concesiile pe care le facem celorlalţi, într-un cuvînt, minciuna.

Marcată profund de timpul (istoria) în care a fost prinsă şi scrisă, poezia lui Dorin Tudoran ajunge să se elibereze treptat, să-şi fixeze în sine propriul centru de greutate şi să se exprime cu fruntea foarte sus. Cum poţi fi liber într-o lume a lipsei de libertate, în ce măsură eşti silit să-i ocoleşti, să-i negi sau să-i dispreţuieşti pe ceilalţi (în literatură şi în viaţă), pentru a fi tu însuţi — aceasta mi se pare a fi tema esenţială (şi drama) poeziei lui Dorin Tudoran, în aceeaşi măsură în care ea a devenit tema (şi drama) vieţii poetului. E un drum complicat, la capătul căruia s-ar putea ca poezia să-şi fi descoperit formula proprie şi coerenţa, fără ca prin aceasta să putem spune că acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu viaţa poetului.

Pornind de la această dublă raportare, care trimite „indiscret" spre viaţa personală a omului şi spre viaţa literaturii sale, poate fi citit amplul poem din 1979, **Tenebrele speranţei,** un fel de replică îndoliată la celebra **Le bateau ivre** a lui Arthur Rimbaud: „1. In sfîrşit, iată apa / ce nu poate fi străbătută / decît cu gîndul: / Corabie neagră / velă trufaşă / proră de diamant: / de-acum am pornit / de-acum sînt un bătrîn / lup de mare / şi pentru toate astea / de-acum / totul se-mparte şi la mine / ca la cifra universală. // 2. Un mistral onctuos umflă pînzele: / **Primum vivere! Primum vivere!** / la orizont — veacul nostru / purtînd pe frunte coronită / de **Nu mă uita** / flăcăul nostru iubit / cu gura plină de urechelniţe: / bătrînul nostru ilustru / cu buzunarele căptuşite / de scarabei pofticioşi. / Cum nu? — **Primum vivere! Nu mă uita!** // 3. Cineva trage storurile, / aprig, atent, pînă la pămînt; / cineva nu te mai lasă / să năvăleşti, cineva mă apără / şi trage storurile, şi-atîrnă de ele / ca mine, în copilărie, / de frînghia clopotului cel mare / al bisericii. / Înţelegi? / Cineva trage storurile / şi-mi spune: **Nu privi — / malurile rînjesc, malurile / sînt pure şi cinice. / Eu sînt apărătorul tău; / priveşte-mă / şi închipuie-ţi lumea numai prin mine!** / Îl privesc: / cineva trage storurile / malurile sînt cinice şi pure /

cineva trage storurile / cineva este apărătorul meu / cineva îşi ia elan / cineva se-aruncă pe fereastră / cineva priveşte malurile — / cinice şi pure!" [...].

Dacă **Tenebrele speranţei** e legată direct de experienţa literară şi de experienţa de viaţă a poetului, cea de-a doua replică (autoportretul în negativ al poeziei şi al existenţei sale) e de căutat în **Dreptul la frică,** univers paralel, antilume sau utopie imposibilă în raport cu universul Dorin Tudoran: „Să te scoli în fiecare dimineaţă devreme şi la aceeaşi oră / să te duci în sufragerie unde nu doarme nimeni / să deschizi ferestrele cît se poate de larg / să faci gimnastică de înviorare cinci-sprezece minute / să dai atenţia cuvenită inspiraţiei şi expiraţiei aerului / (dacă ai un cîine de mic petec de iarbă în faţa casei / să alergi în picioarele goale prin rouă) / să cumperi pîine lapte şi ziarele de dimineaţă / să te bărbiereşti / să bei lapte îndulcit cu miere de albine şi nu cu zahăr / să citeşti ziarele abia apărute în întregime şi nu doar rubricile preferate / să ai bani potriviţi pentru tramvai / să-ţi petreci orele de servici muncind / să nu dispreţuieşti pauza de masă / să răspunzi «ca la carte» la glumele colegilor pe seama ta: / «**A bon entendeur, salut**», «**Abyssus abyssum invocat**», / «**Aliud est celare, aliud tacere**», «**Amicus Plato, sed magis amica veritas**»" (...)

Pe acest traseu excepţional, care urmăreşte să apropie cît mai mult nu numai poezia de viaţă, dar şi viaţa de poezia poetului, **frica, prietenia, iubirea,** moartea, **amintirea,** altfel spus, mai toate marile teme ale lirismului dintotdeauna îşi găsesc propriul lor timbru, propria lor voce inconfundabilă (ironie, tandreţe, sarcasm, accente livreşti, retorisme, izbucniri pamfletare sau, dimpotrivă, pudoare a expresiei), în măsura în care Dorin Tudoran le sileşte pe toate să se prezinte la examenul „pragului etic" şi să-l treacă: „Fără să-l vedem / fără să-i pese de noi / el a jupuit / dintr-o singură mişcare / statuia / la poalele căreia / clasa noastră se prelungea / de prea multă vreme; // un simplu fîşiit / ca şi cum / o lamă de brici / ar fi despicat o draperie / ca şi cum / cineva ar fi despuiat / un ştiulete de porumb / şi dintr-o dată / am văzut cu toţii / nervii aceia de oţel / vibrînd ca o armată / într-un nor de sînge!" **(Poetul).**

Paradoxul acestei poezii e totuşi faptul că în ea se păstrează pînă la capăt (capătul fiind aici aproape sinonim cu singurătatea) nostalgia stării care precede „proba" finală şi care presupune pe de o parte un fel de bucurie a comunicării tandre cu „modelele" sau cu „amintirile" literare ale trecutului (în antologia alcătuită de Mircea Mihăieş: Gellu Naum, Emil Botta, Geo Dumitrescu sau Ion Caraion), iar pe de altă parte, un fel de indiferenţă ingenuă faţă de etic, faţă de politic sau faţă de moral, ca în vremurile de demult ale „vîrstei de aur". Nu e vorba de o contradicţie propriu-zisă şi nici de vesnica revaluare a preţului pe care îl pretinde libertatea, ci de nostalgia ataraxiei pierdute, aproape ca în celebra **Odă (în metru antic)** a lui Eminescu.

Suma tuturor acestor linişti şi angoase care dau abia la zenitul unei experienţe de literatură şi de viaţă semnificaţia întregului drum parcurs e de găsit în tulburătorul poem **Tînărul Ulise,** care poate fi citit în acelaşi timp ca poem al iubirii, al prieteniei, al plecărilor şi al întoarcerii, al înfrîngerii şi al victoriei, al vieţii şi al morţii, adică al **omenescului,** pentru a folosi cel mai simplu şi mai potrivit cuvînt: „Cînd vei putea să ţii, fără durere, / cumpăna nopţii pe frunţea-ţi întristată, / o pasăre va arunca spre cer / inima-i subţire ca pe o săgeată. // Să nu te clatini, trupul tău să fie / trestie de sticlă adăpostind lumină. / tîrziu, să dai un semn — ca o speranţă, / celui ce-ai şi el are să vină. // Şi va sosi pe mare — tînărul Ulise, / cu pieptul devorat de alge, / pe tărm, el va aprinde foc / din credincioasele-i catarge. // Tu vei zări cum fumul se ridică / spre cer ca un copac de care / ai să te-apropii şi-o să vezi bărbatul / spălîndu-şi inima în mare".

Citit astăzi, Dorin Tudoran se impune, cu siguranţă, nu numai ca „una din marile conştiinţe ale poeziei române de azi", dar şi ca una din marile ei valori. În cazul său, viaţa şi poezia nu mai pot fi despărţite, cît timp (aceasta e convingerea poetului) „Nu trebuie să scrii / decît / dacă nu poţi trăi / fără s-o faci!"

Florin Manolescu

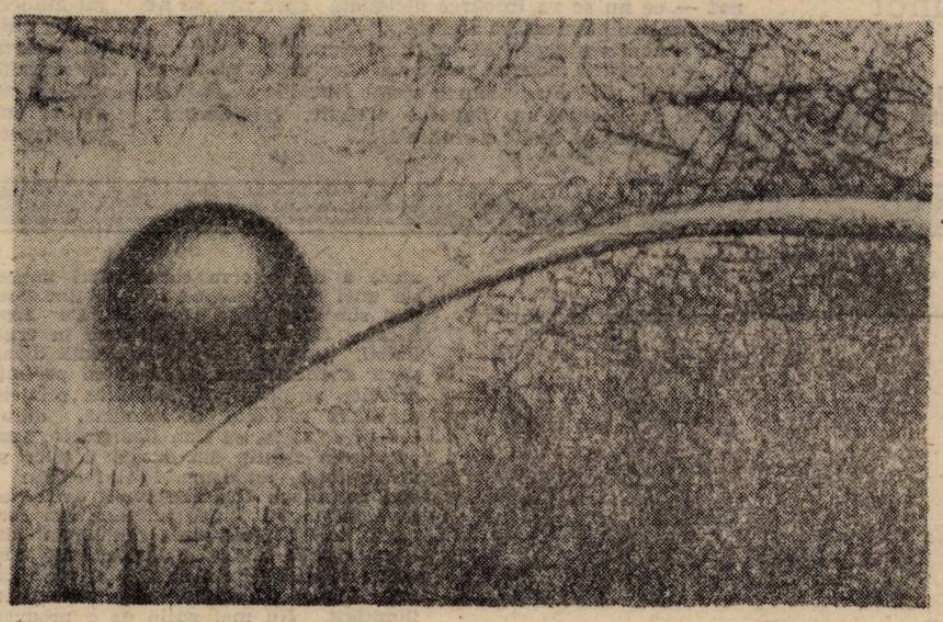

De-amorul artei (II)

Femeia lui Nenea Iancu

„Femeia este stilul" spune I.L. Caragiale în **Om cu noroc.** În această schiţă (şi mai peste tot în opera lui Caragiale) femeia „face" norocul bărbatului. Ea îi găseşte slujbă, ea îi cumpără casă la un preţ bun, ea îi agoniseşte avere, moşii.

Pentru Conu' Leonida, Efimiţa este lumea. Fără reacţiile, întrebările şi răspunsurile Efimiţei nu şi-ar găsi rostul nici poveştile din ziar, nici revoluţiile, nici istoria, nici libertatea, nici focul din sobă.

În judeţ, nici opoziţia şi nici puterea nu pot face politică fără Zoe.

În această realitate amorul nu există fără „traducerile" nesfîrşite ale femeii. De obicei amorul nu există decît „tradus".

„A traduce" în amor este, bineînţeles, echivalentul spiritual al lui „a traduce" dintr-o limbă (limbaj) în alta. Tot „a înşela", tot **trădare** înseamnă.

Orice **articulare** este tatonare, este înlocuire a ceva cu altceva mai rudimentar şi mai complicat. Aşa cum lumea şi istoria sînt rai cu înlocuitori.

Orice femeie de pe pămînt este o **traducere** mai bună sau mai proastă din Fecioara Maria.

Nenea Iancu dă un răspuns la întrebarea „Ce este arta" pentru că este chestionat în legătură cu asta de către femei. Femeile formează „Societatea Protectoare a Muzelor Daco-Romane": ele nu te slăbesc nici o clipă: te întreabă insistent cine sînt ele; şi de ce sînt; şi cum sînt. Fac asta pentru a perpetua Frumuseţea. (Vezi schiţa „O conferinţă").

Dacă „femeia este stilul", bineînţeles că stilul este adecvarea la lume, este destinul (şi participarea noastră la el). În mod firesc, stilul este Arta de-a trăi, Arta de-a muri, Arta de-a iubi destinul-loc, destinul-timp, destinul-lume. Dacă pe mine mă cheamă Popescu, atunci eu-şi-destinul-meu se cheamă **Arta Popescu.** (Cred că ar fi bine ca stilul să fie **iubire-nfricoşată şi bucurie-nlăcrimată).**

Citesc undeva tot un clişeu, tot o banalitate, o tautologie ca şi acestea toate **„ale mele"**, înşirate aici: „Fiecare fiinţă umană ca atare a fost întotdeauna o lucrare de artă sau o teorie". Aşteptăm, de fapt, cu toţii cea mai bună receptare, cea mai bună lectură ce ni se poate da: cea a Judecăţii de Apoi. (Posteritatea nu este decît o parodie a acesteia). A actualiza şi-a subiectiviza arhetipuri. E tot ceea ce pot încerca să fac.

Noi, românii, înjurăm de mamă. Dumnezeu înjură doar de Fecioară.

Orice mormînt de pe lume e tocmai bun de măritat. E fată mare. Dar, noi, din păcate, nu prea reuşim să fim decît nişte bieţi violatori. De obicei nu murim decît prin profanare. (De obicei aşa ne închipuim noi — absolut greşit! — „moartea").

S-ar putea ca numai atunci cînd murim, numai atunci cînd „moartea" devine într-adevăr **o acţiune,** să reuşim a fi după chipul Sfîntului Duh umplînd cupa fecioriei.

Fragment de jurnal

Simbătă, 19 noiembrie 1988 (orele 4—4 şi un sfert dimineaţa). La Irina în bucătărie (cu fereastra încă întunecată în faţă). Irina doarme în camera de alături. Bineînţeles că ea visează ce scriu eu acum. Bineînţeles că a visat toate astea înainte de a le scrie eu şi bineînţeles că numai din această cauză pot eu să le scriu. Scrisul meu e „scrisul" de la filmul viselor ei pe care mă tot chinui (scriind) să-l citesc. Noapte de noapte: veşnic repetent în clasa-ntîi. Orele de scriere şi de citire. De-abia aştept să se lumineze fereastra. Să văd şi eu cerul. Să mă bucur crezînd că-i pot citi „scrisul", cum se bucură cei din clasa-ntîi cînd citesc prima oară „scrisul" la filme. (Bucuria luminii să fie, numai ea, această „lectură"). „Scrisul" filmului luminos din fereastră (film pe care nu-l poţi vedea decît privind adînc, în gol), poate — sigur — că este chiar „scrisul" la visele Irinei, e chiar numele ei.

Cristian Popescu

iustin panța

Camera cu pereții foarte groși — fortul ei

Uriția pe care o suflă cîte o clipă de răutate pe față — dar asta se mai întîmplase, și împlinea un alt capitol al mărturiilor lui (rolul de martor îl putea juca oricare dintre ei, hm, chiar așa să fie ?) : erau multe fructe puse la uscat, întinse pe ziare vechi în camera aceea, din alee camera părea uriașă, dar întrînd îți dădeai seama că pereții erau foarte groși, ferestrele mari și oarbe (chiar dacă, pe dinafară, erau străjuite de obloane), tavanul jos... El, atunci, automat, s-a îndreptat spre ceea ce credea că este fereastra și a deschis obloanele interioare — și ochii i s-au oprit în zid. „De aici am să-ți fac eu semnul acela cu mîna", a spus ea, pîndindu-i surpriza, el s-a întors, și fața ei era suflată, ca o linguriță de alpaca suflată cu argint, de răutate. Apoi s-a lăsat tăcerea după vorbele ei, îi auzea doar respirația nervoasă. Așa cum un firișel de apă căzînd dintr-un jgheab de lemn întețește liniștea pădurii, și respirația aceasta a ei, dilatîndu-i nările fine, ca pe ale unui alergător în culmea efortului (și performanței) accentua atmosfera angoasei din camera — din camera pe care ea o numea „fortul acesta al meu"... Și nu glumea — iar clipele care i-au argintat fața atunci cu răutate au fost mai multe, și dense, chiar și prezentul lor, și al replicii lui, absente, era mai dens în jurul acelei ființe pe care el acum doar o privea: și-i vorbea în gînd „Luiza..."", imaginîndu-se făcînd gestul, și de data aceasta stingher, de a-i ridica, ușor, mîinile spre fața lui și șoptindu-i „...să [illegible] de aici". Ea spus : „Să ieșim de aici", firește, știa multe cîte se petreceau în mintea lui.

Două drepte sînt paralele dacă și numai dacă se întîlnesc într-un punct la infinit

Însă alcătuirile astea pe care mereu le încearcă ea, sînt claviatura pianului din care o clapă lipsește — așezînd oamenii și obiectele în relații, și întîmplările seducătoare spre care tot ea te împinge, stilizînd totul ; căci, iată, el încă mai trăiește sub trauma zilei aceleia cînd a intrat în camera părăsită și golită de mobilă — doar o vază din sticlă spartă unde a așezat florile imortele, apoi paharul — și acum el își dă seama de marea lui șansă ratată, de grația care l-a ocolit în clipele acelea, a ratat dînd o întrebuințare greșită obiectelor : trebuia să umple paharul cu apă și să așeze în el florile imortele (primul gest gratuit), să încerce să bea din vaza de sticlă spartă (al doilea gest gratuit, imposibil). Iar aceste două obiecte, zvîrlite de către ea în calea lui (așa cum fugarii, în poveste, aruncă peste umăr pieptenele, gresia, toate vrăjite, și se ridică în urmă pădurea, munțele, și gheonoaia este oprită pentru un timp, utiș urmăriților, din goană), vaza din sticlă albă, paharul, și-ar fi intersectat înțelesul, virtual-real, într-un punct, chiar dacă departe, la infinit. Punctul acesta pe care îl simțea dilatîndu-se în argint și știind deja profilul unui chip acolo desenat — ce nu se va întoarce niciodată spre noi, să ne dea cea mai elementară atenție.

El atunci s-a gîndit că va fi, cu siguranță, prea puțin — o singură monedă, putea-va doar cu ea să mituiască martorii ? Dar axioma spune limpede : ...dacă și numai dacă... într-un punct..., trebuie, este necesar, și-a mai spus el, să fie o eroare aici.

Chiar dacă ea schimbă jocul

Ceea ce simt este adevărat, ceea ce-mi place este creația mea, își spunea el, deseori, — astea erau cîmpurile putințelor lui, între acestea se dispută ceea ce unii numesc personalitatea (sau precocitatea ? — nimic nu este mai trist decît precocitatea) unei ființe : între puberul neliniștit și ipocritul detașat, o demarcație nici măcar existînd. În orice joc, în care și ea era implicată, prima lui mișcare ar fi fost aceeași : imaginea ei și-a lui Piotr, alăturați, o imagine pe care ar fi împins-o cu falsă naturalețe, prima, pe tabla de șah, așa cum i-a așezat atunci moneda în palmă. Și aceste două ființe. Piotr, înalt, ea, aproape cu un cap mai scundă, avînd exact înălțimea ce-i șade bine unei femei, îi marcau închipuirea ca doi stîlpi de înălțimi și grosimi diferite, peste care întreaga lui viață se suprapusese, ca un acoperiș strîmb, deasupra. Apoi, în închipuirea lui, imaginea prindea să se stilizeze, figura aceea construită din trei segmente vii parcă se îndepărta, puțin cîte puțin, apoi se fixa în memorie : „pi" — semăna covîrșitor cu litera pi.

Altă păranteză (nici aceasta ajutătoare)

Așa s-a gîndit el în sania oprită, privind-o înconjurată de albul amenințător al zăpezii, apariția ei în fulgurirea ninsorii nu este întîmplătoare, fulgii prin care ea înainta către el erau frînturi din contururile obiectelor dezalcătuite acum în aschii înghețate, nici asta pentru multă vreme. Și într-adevăr, ea atunci, pășind înspre sanie, ținea în mînă moneda — acel mobil al dezalcătuirii firii, o luase de pe etajera din colț cu un gest inconștient, adică predestinat.

Ființele erau și ele obiecte — dar asta pentru că ea, ținînd în pumn moneda, lumina cădea, se prăbușea undeva spre apus, și atunci, el privind-o încă convalescent din blănurile saniei chiar i-a părut o icoană chipul ei totuși palid în gerul acela — și deodată și-a amintit bocitoarele plătite care au plîns la moartea tatălui ei (și despre care și noi, și ea, crezurăm cîndva că numai al ei) femeile acelea bătrîne și cocîrjate ca niște virgule (niște virgule, însă, folosite greșit, puse între subiect și predicat, bunăoară), bocitoarele țineau tăciuni aprinși în pumnii strînși ca să poată plînge de durere.

Și a fost aproape translucid momentul cînd ea s-a oprit în fața saniei, nu și-au vorbit, păreau ultimele două obiecte încă având alcătuire, articulate în peisajul alunecător și insidios spre crepuscul ; combinațiile fizice, chimice din corpurile lor mai păsrau legile firii. Primul cuvînt i-ar fi risipit pe amîndoi în stropi de zăpadă ; liniștea dintre ei, care le conserva conturul, era apăsătoare și îi soma, de parcă de fiecare deget al lor, de fiecare pleoapă, de fiecare fir de păr, erau legate clopote grele.

---

despre...

Stihinic și artizanal (I)

Critica română a slăvit poezia lui Nicolae Ionel, chiar de la început, în două registre distincte, de nu de-a binelea contrarii. Pentru registrul înalt tonul a fost dat, o dată pentru totdeauna, de Ștefan Aug. Doinaș. Cu prilejul debutului din '72 **(Cuvînt în cuvînt)**, distinsul poet găsea că „rareori expresia «o mare revelație lirică»" era „mai potrivită decît în acest caz" **(Lectura poeziei)**. Cu același prilej dădea tonul registrului de jos Laurențiu Ulici, constatînd — în **Prima verba I** — că „poemul său de acum suferă /.../ de o excesivă retorică narcisistă", dar concedînd că poetul este „talentat peste medie"". Cele două linii au mers înainte în paralel, pe cea dintîi înflorind atît entuziasmul mai vechi al lui Al. Paleologu (din **Alchimia existenței**), cît și cel mai recent al lui Aurel Pantea **(Vatra, 1/91)**. Pe cealaltă, un punct important l-a constituit analiza mai cumpănită a lui Gh. Grigurcu **(Existența poeziei)**, pentru care „retorica laudei universale se dovedește a fi bună conducătoare de narcisism". Nu doar temperatura admirativă, dar și argumentele rămîn, pentru fiecare din cele două linii, constante. Aceste divergențe nete și persistente sînt, cel puțin în bună măsură, întreținute de o contradicție interioară a poeticii. E vorba de contradicția dintre sufluł stihial și migală, dintre proiectul vizionar și artizanatul viziunii. Această contradicție nu e, în poezia lui Nicolae Ionel, o polaritate asumată, programată ca sursă de tensiune lirică. Ea e un dezechilibru, împingînd o parte din poeme în retorica suflułui și a ardenței, iar pe cealaltă în cea a abilității. Poetul e rînd pe rînd un vizionar și un artizan, un posedat și un bijutier. Mai mult chiar de atît, el e un vizionar în stare declarativă, intențională, și un artizan în fapt, în practica textului. Atunci cînd cei doi se întîlnesc în spațiul aceluiași poem, ei se stînjenesc reciproc cu o eficiență mult mai mare decît se stimulează. Verbul aprins și vajnic al celui dintîi devoră ca pe niște paie delicatețea și eleganța caligrafice ale celuilalt. Entuziasmul nu întîlnește în calea sa nici o rezistență și el se consumă în propriul enunț. Epifania lui nu are suport material, căci sensibilitatea și imaginarul sînt pure fragilități. Poezia trăiește astfel dintr-o stare enunțiativă a entuziasmului, din proclamația sa.

Nicolae Ionel scrie într-un limbaj năprasnic și după o gramatică expresionistă a extazei. Atît unul, cît și cealaltă, domină cele trei cărți de poezii de dinainte de '89, precum și „poemul dramatic" **Vlad Țepeș** din '84. În vreme însă ce ultimul se lasă potopit de minie și de un imaginar sanguinar, poemele vor să prindă spasmul extatic al ființei. Ele întorc limbajul la condiția sa adamică și se înfruptă cu nesaț din energia sa aurorală și instituțională. Declamînd imnuri și poeme, Nicolae Ionel se simte părtaș la Logos și el cîntă, fără continență, beatitudinea topirii în stihial. Limbaj de slavă și de foc, poezia sa aclamă voluptatea stihinicului și impetuozitatea eului, vocația transgresiei și a comuniunii. Recurența unor zeități (altfel destul de amalgamate, unind fondul greco-latin cu cel indian și pe cel creștin cu cel iranian) a dat cîtorva comentatori impresia unei febre religioase ce-ar ține poemul sub sancțiunea revelației. De fapt, Nicolae Ionel se scufundă doar în orgia limbii, țința sa fiind o frecvență dionisiacă a entuziasmului. Dacă în privința surselor și principiilor, imnice primele, oraculare celelalte, el seamănă, dintre colegii de serie, cu Dan Damaschin, lipsa vectorului creștin din extază îl duce pe un cu totul alt drum. Poetul ieșean e mai curînd un orgiastic păgîn decît un iluminat. Beatitudinea lui vine din contactul amețitor cu stihia limbii, nu din stigmatizarea divină. Ea e expresia unui eu ce se lăfăie în elementar și exultă în primordiale, triumful unui sentiment al ilimitării. Nu mai puțin ea e produsul unei sintaxe vehemente, al unui orgoliu orfic încîntat de sine pînă la amețeală. Poetul crede în autoritatea propriului gest nu numai cu patimă, dar și cu aroganță. El e un fervent al viziunii și amenință mereu ca un poem transfocator. Starea sa beatitudinală se comprimă în acest prag inițial al proclamației, dînd poeticii o ținută belicoasă și aprigă. Făcută cu fervoare și într-un limbaj fanatic, proclamația vizionară se transformă într-o continuă amenințare. Niciunde nu e Nicolae Ionel mai în apele lui decît în aceste năvalnice prestații programatice, în aceste promisiuni furtunoase. Starea intențională e pentru el adevărata extază : „Un jet pe cer / de sînge din deschise / artere furibunde-un / singur doar / să scrie-n flăcări / peste limbi tunînd / poem integrator" **(Calea vie, 1983)**. Dincolo de acest prag, însă, tot avîntul său oracular, toată semeția unei lirici năprasnice și pustiitoare se topesc într-o fină caligrafie : „Doamne ce pace / Tot adîncul / destinului meu / abia e un tremur / al unei frunze / de tamarin" (același volum, cîteva foi mai încolo). Radicalele placate peste delicatețea scriiturii nu-i dau acesteia nici un vertij, lăsînd-o să expieze în prețiozitate. Tunetele intenționale se arată, pînă la urmă, a fi doar niște grațioase șoapte.

Dar niciodată incompatibilitatea dintre limbajul inflamat al viziunii și cel crispat al manufacturii n-a fost mai manifestă decît în recenta **Scară de raze** (Ed. Junimea, 1990). Fără să schimbe, altfel, nimic în compoziția formulei, Nicolae Ionel încearcă aici să ridice abilitatea însăși la o competență vizionară. El vrea să prindă în același vers nu numai extaza ființei, dar și extaza limbii. Electrocutate de un suflu de jar, poemele devin exclamative, de nu chiar vajnice raționalizări ale unei stări interjecționale. Ele se avîntă, bete de propria vocație și de propriul proiect, în principiile lumii și în substratul ei, riscînd nelimitat în retorica emfazei. Poemul e un discurs spasmatic și strict vertiginos. El sare din exclamație în exclamație ca și cum ar sări din extaz în extaz. Retorica se aprinde și arde în pălălăi, dînd poetului senzația că ia parte la combustia lumii în verb și că legiferează o trans-substanțiere a ei. Intensitatea implicării sale discursive, sub care s-ar ascunde participația existențială, ia proporțiile unui cataclism, zguduind temeliile lumii și ființei. Poetul atinge stratul pur încantatoriu al lumii, cel în care principiile ei se topesc sub flama cuvîntului. Dar tocmai aici el se lovește dureros de propriile-i limite. Căci febrei extatice, vîlvătăii interioare, el nu-i găsește altă soluție decît străduința aliterativă. Un imperativ vizionar se rezolvă astfel printr-o pură abilitate și un limbaj strașnic, ardent pînă la carbonizare, se exprimă prin meșteșugeli de atelier. Presiunea imnică și revelatorie a poeticii l-au împins pe Nicolae Ionel în pragul nevoii unui limbaj încantatoriu. Un limbaj care să fie, deodată, martor și agent al nunții dintre stihie și cuvînt. Dar topirea lumii într-o plasmă verbală e văzută de el ca o simplă reciclare a limbii în omofonie. Limbajul magmatic și sacral se concretizează astfel doar în chinuite și stridente aliterații : „Un vînt / un cînt / o vînătoare-a morții ! / A porților de tunet / unde-n orgi / orbite — Ormuzd / ordonă — orcanelor / arcanelor de verbe / un triumf / al ordinii oraculare !" etc. Val Condurache a găsit acestei infatigabile diligențe o înaltă rațiune : „Aliterația — zice el în **România literară**, 11/91 — nu mai ascultă, în limbaj sunetul cosmic ci caută, parcă un logos originar". Dacă acestea vor fi fost gîndurile poetului, ele i-au ieșit exact pe dos. Atunci cînd se avîntă în vertijul aliterativ — ceea ce face la tot pasul — Nicolae Ionel își contorsionează doar un extaz ce și-a pierdut sintaxa. Discursul său inflamat trece nu numai senin, dar și încîntat, linia spre delirul confecționat. Pasajele își exaltă pretenția unui „scris adînc", sfidînd cu maximă bravură ridicolul : „De-aici din porțile / din sorțile și din / nopțile morților / din golul orgoliu / al unei glosse de gloduri / din gîlgîitul glasului gures / din maternă materia / martirizînd înțelesul / și țelul ținut în țițînile minții / de-aici demon domnind / pe opt dominații / fulminînd furie în fuziunea / furtunilor imnice / dezlănțuit din țărmii țărinii", etc. Nicolae Ionel construiește aici extaze din simpla propagare a unui sunet, din difuziunea lui pe cît de arbitrară pe atît de îndrăzneață. Rareori o vocație vizionară s-a bizuit atît de vitejește pe o pură precaritate.

Al. Cistelecan

Poezie și rugăciune (III)

– despre funcția soteriologică a artei –

De la hotarul morții
aduci o mărturie despre viața ta.

Ieșirea în afara timpului sau „Opriți timpul" ! — iată strigătul oricărui muritor care dorește grația divină, contopirea cu Dumnezeu, mîntuirea existenței sale de sub vremelnicie. Se vede din cele trei exemple că prezența focului în acest ritual devine capitală, și el, focul, nu se manifestă numai ca agent purificator ritualic, o ardere-de-tot care constituie idealul oricărei jertfe bine primite de Cel Atotputernic, dar o terapie cosmologică nu numai pentru o lume care se degradează cu timpul în eroare și păcat, și deci este necesară intervenția periodică a unui incendiu universal, a unui holocaust, palingeneza în virtutea căreia, după Heraclit, „lumea este un foc veșnic care se aprinde și se stinge după măsură". Este, din punctul de vedere al religiei, un foc nu numai purificator, care arde obstacolele în calea cunoașterii adevărului, a lui Dumnezeu dar ipostaza pură a acestuia, forma sub care ni se înfățișează unul dintre chipurile fundamentale ale Absolutului. Acest Absolut care este un nume al lui Dumnezeu dat de filosofi atît pentru a conferi o aparență tehnică, neutră unui început indefinisabil (sau care, așa după cum am văzut, nu se poate defini decît tautologic și pleonastic, adică prin el însuși), dar și pentru a nu jigni atît de delicatele sentimente religioase ale oamenilor susceptibili, care, în funcție de credință, are un nume diferit pentru Dumnezeul unic, este vizat, pe lîngă religie și filosofie, de calea artistică a mîntuirii, și el devine eul impersonal, care, de la Flaubert și Baudelaire și Rimbaud, dar mai ales de la teoretizarea (ontologizarea!) lui Proust va face o carieră prodigioasă în estetica modernă. Acest **Ego** absolut care vorbește prin gura poetului, un **alter ego** din **alter mundus**, își are trimiterea directă în spusele Mîntuitorului care, asumîndu-și numai un rol de intermediar între cer și pămînt, între Cel de Sus și noi, cei de jos, dar un mediator nu indiferent, translator al unui mesaj fie el cît de teribil, dar neutru în esența comportamentului său, ci care se angajează de partea noastră, a păcătoșilor, a izgoniților din raiul metafizic pînă la jertfa de sine, căci numai prin sînge este posibilă răscumpărarea și izbăvirea de păcatul sîngelui vărsat, spune **Evanghelia după Ioan** : „Eu sînt calea și adevărul și viața ; nimeni nu vine la Tatăl decît prin Mine. Dacă M-ați fi cunoscut pe Mine, l-ați fi cunoscut și pe Tatăl Meu (...) Tatăl care locuiește în Mine, El face aceste lucrări" (...) „Credeți-mă că Eu sînt în Tatăl și Tatăl este în Mine". Și tot acolo, în textul lui Ioan, criteriul credinței ca adevăr al inimii din care ies nu cuvintele judecătorului (ca ale Dumnezeului **Vechiului Testament**) ci ale Mîngîietorului (ceea ce face legea nouă a **Noului Testament**) : „Cine crede în Mine, nu crede în Mine, ci în Cel care m-a trimis pe Mine. Eu am venit ca lumină în lume, pentru că oricine care crede în Mine să nu rămînă în întuneric (...) Dacă aude cineva cuvintele Mele și nu le păzește, nu Eu îl judec ; căci Eu n-am venit să judec lumea, ci să mîntuiesc lumea. Pe cine mă respinge și nu primește cuvintele Mele, are cine să-l judece : cuvîntul pe care l-am vestit Eu, acela îl va judeca în ziua de pe urmă. Căci Eu n-am vorbit de la mine însumi, ci Tatăl, care M-a trimis, El însuși Mi-a poruncit ce trebuie să spun și cum trebuie să vorbesc. Și știu că porunca lui este viața veșnică". Că Dumnezeul legii celei noi este nu un Dumnezeu al judecății, pedepsei și geloziei, cum mi se înfățișează Iahve în scrierile proorocilor, ci al iubirii pînă la jertfă întru mîntuirea de păcat a neamului omenesc, jertfă simbolizată în drumul crucii și răstignirii care înseamnă nu extincția și distrugerea omului ca punct final al vieții în păcatul moștenit și dobîndit cu gîndul, cu vorba și cu fapta, dar însuși scopul soteriologic al acestui supliciu sacru, mîntuirea și Învierea prin doborîrea morții „cu moartea pre moarte călcînd", așadar, esența Dumnezeului întrupat în Iisus Hristos ca iubire și care deci, dusă pînă la sacrificiul suprem, răstignirea, mi confirmă mie, în planul vieții profane, sacralizarea celor trei fețe ale spiritului : ars amandi = ars scribendi = ars moriendi pînă la identificarea lor într-o singură formulă obținută, rezultată din ontologia oricărui limbaj și care tinde către o singură finalitate deci : **Tăcerea !** fie că ea ține de arta iubirii, a rugăciunii, a comunicării dincolo de cuvinte, prin comunicarea instantanee, paradisiacă, fie de arta scrisului, în care cea mai elocventă rămîne deci tot comunicarea mesajului inefabil, infinit dintre cuvinte, limbajul tăcerii și tăcerea prin excelență, în stare pură, formă convențională a morții. Iată textul lui Ioan despre iubire, jertfă și mîntuire, ca expresii ale Legii celei noi : „Cine nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este dragoste. Dragostea lui Dumnezeu față de noi s-a arătat prin faptul că Dumnezeu a trimis în lume pe singurul Său Fiu, ca noi să trăim prin El. În aceasta este iubirea, nu în faptul că noi am iubit pe Dumnezeu, ci că El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul său ca ispășire pentru păcatele noastre". Și Sfîntul Apostol Pavel, în aceeași problemă cardinală, a semnificației jertfei unicului său Fiu, Iisus Hristos, dintr-o iubire infinită a lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor noastre, în cuvîntarea lui către Romani ; „Dar Dumnezeu își arată dragostea sa față de noi prin faptul că, pe cînd eram noi încă păcătoși, Hristos a murit pentru noi. Deci cu atît mai mult acum, fiind îndreptățiți prin sîngele lui, vom fi mîntuiți prin El de mînie. Căci dacă, vrăjmași fiind, am fost împăcați cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său, cu mult mai mult, fiind împăcați, vom fi mîntuiți prin viața Lui". „De la hotarul morții/ aduci o mărturie despre viața ta." Am văzut că moartea conștientă de sine ca finalitate și scop al drumului calvarului înseamnă și uitare și revelație sau iluminare, și mîntuire, eliberarea omului din robia păcatului prin sîngele lui Iisus. Moartea este uitare prin ea însăși, a trecutului nostru păcătos, ștergere a memoriei răului, dar și epifania unei vieți viitoare, libere întru Domnul, și deci criteriul suprem al adevărului vieții pe care am trăit-o pînă la acest eveniment crucial : în măsura în care moartea este sfîrșitul unei epoci dintr-un eon cosmic al nostru, ștergere a memoriei răului și începutul, în același timp, al unei lumi noi, ea înseamnă deci și convertirea spiritului nostru la existențele și reperele acestei lumi. Este ceea ce am văzut în exemplele aparițiilor lui Dumnezeu în existența lui Abrahaam și Moise, dar mai ales în zguduitoarea iluminare a lui Saul pe drumul Damascului (orbirea temporară care este provocată de lumina uriașă care-l poartă pe Iisus semnifică, în subsidiar tocmai ștergerea memoriei răului, a unei vieți duse în păcat de Saul pînă atunci), care-l va transforma în cel mai mare propovăduitor al Evangheliei lui Iisus Hristos în toată lumea civilizată din acele vremuri. După iluminarea, convertirea lui Blaise Pascal din vestita noapte de noiembrie din 1654 pe care am relatat-o ca pe un alt exemplu, de data aceasta din epoca mai apropiată nouă și avînd, pe lîngă înțelesul său fundamental religios, o anumită conotație etică, de altfel prezentă organic în toate experiențele din această ordine a categoriilor abisale ale cunoașterii, aș vrea să mai amintesc aici încă un caz celebru de iluminare, de revelație a unei întregi lumi, de data aceasta nu viitoare, ci trecută, o lume smulsă din uitare și moarte printr-o experiență la nivelul, stadiul estetic, cum ar spune Kierkegaard, și nu religios, etic, precum cele anterioare : este miracolul renașterii timpului pierdut din ceașca de ceai a lui Marcel Proust ! „Și de cum am recunoscut gustul bucății de prăjitură înmuiată în infuzia de tei pe care mi-o dădea să o beau mătușa mea (deși nu știam încă și trebuia să las pentru mai tîrziu încercarea de a descoperi de ce această amintire mă făcea atît de fericit), pe dată vechea casă cenușie cu vederea spre stradă, unde se afla camera ei, se ivi ca un decor de teatru, lipindu-se de micul pavilion care dădea către grădină ce fusese construit pentru părinții mei în partea dindărăt (acel crîmpei luminos singurul pe care îl revăzusem pînă atunci) ; și, o dată cu casa, orașul, de dimineața și pînă seara și pe orice fel de vreme, piața unde mă trimiteau înainte de ora mesei, străzile pe unde umblam după cumpărături, drumurile pe care le străbăteam cînd era timpul frumos. Și ca în acel joc japonez care constă în a arunca într-un vas de porțelan plin cu apă, bucățele de hîrtie pînă atunci indistincte care, de îndată ce s-au înmuiat, încep să se alungească, să se răsucească, să se coloreze, să se diferențieze, să devină flori, case personaje consistente și recognoscibile, tot astfel acum toate florile din grădina noastră și cele din parcul domnului Swann și nuferii de pe rîul Vivonne, și oamenii din sat, și căsuțele lor, și biserica și întregul Combray cu împrejurările sale, toate acestea, căpătînd forme și soliditate, au ieșit, oraș și grădini din ceașca mea de ceai." Fenomenul care aici are o explicație relativ simplă ca exemplu tipic de efect al asociațiilor declanșate de memoria involuntară, provoacă, la nivelul **cunoașterii prin recunoaștere**, prin aducerea aminte a unui trecut ce se încăpățîna să rămînă scufundat în uitare și moarte, o bruscă iluminare a unui întreg univers viu, retrăit ca ontologie a unui limbaj estetic magnific și deci ca experiență totală existențială, o răscumpărare și o mîntuire din moarte a acelui trecut mort și înviat, și ca atare o experiență care de la stadiul estetic al vieții se ridică, purificată prin metaforă, la stadiul religios, la imaginea care răsfrînge în ea cunoașterea și recunoașterea Absolutului : dar nu un absolut văzut ca apariție bruscă la lumina focului masculin, a unei lumi noi, proiectată în viitor, în modelarea activă a zilei de mîine după chipul și asemănarea voluntară a unui om înnoit, ci ieșind la iveală din apă, din lichidul amniotic, feminin al trecutului, al zilei de ieri și pentru care funcția actuală a artistului este doar aceea de a se lăsa cu voluptate în voia acestui trecut pentru a-l înregistra, a-l recunoaște și a-l recrea din nou în virtutea unor precepte, ca platonicianul „a cunoaște înseamnă a recunoaște", a-ți aduce aminte, dar și a unor sugestii de tehnică pitagoreică în procesul transmigrației sufletelor : „Găsesc foarte înțeleaptă acea credință celtică ce ne spune că sufletele celor pe care i-am pierdut sînt captive în vreo ființă inferioară, într-un animal, o plantă, un lucru neînsuflețit, pierdute într-adevăr pentru noi pînă în ziua care pentru mulți nu vine niciodată, cînd trecem din întîmplare pe lîngă copac, cînd intrăm în stăpînirea obiectului în care sînt închise. Atunci ele tresar, ne cheamă, și, de îndată ce le-am recunoscut, vraja este sfărîmată. Eliberate de noi, au învins moartea și se întorc să trăiască împreună cu noi."

Dan Laurențiu

fragmente

Proiecte de reîntoarcere (III)

1. PETRECERI CU GÎNDUL. INDUCȚII SENTIMENTALE. SIMPLE ÎNTÎMPLĂRI ÎN GÎND ȘI SPAȚII. Un ciudat al literaturii contemporane, unul din acei ciudați care dau culoare și savoare peisajului literar, este Alexandru George. L-am cunoscut cîndva la Sibiu, unde eram amîndoi invitați la un colocviu de către Mircea Braga. N-am vorbit, cred, decît două-trei minute. Banalități, causerii de circumstanță. Eu eram preocupat să cumpăr mai repede decît Bogdan Lefter unicul volum de Italo Calvino rătăcit într-un raft de librărie, dînsul părea deja foarte plictisit de tot ceea ce se întîmplă în jur. Altădată, cineva mi l-a arătat pe stradă, precizîndu-mi : „Știi, e bălatul lui Georgescu-Delafras, editorul interbelic... „Referința aceasta livrească — adevărată sau ba — a făcut ca, în mintea mea, Alexandru George să devină un pic exo-t(op)ic, un soi de „personaj" deja, descins din alte timpuri „cu viziera pe față", vorba lui Radu Stanca. Apoi, de la altcineva, Al. Piru ori Eugen Simion (nu-mi amintesc exact), am aflat — textual — cum că Alexandru George ar fi „ciufut". Și adăuga respectivul „informator" : „Ai grijă ce scrii despre el, oricum se supără !" Lucrul ăsta m-a încîntat ; mi-am zis : „Uite unu' care nu vrea să se facă deloc publicitate în jurul lui !". Deunăzi, citesc în „Momos"-ul lui Ștefan Agopian o istorioară tristă în care Alexandru George juca rolul principal. Dînsul și-ar fi scris singur un articol aniversar pentru o gazetă literară la împlinirea unui anumit număr de ani. Nu am verificat și nici nu vreau să verific această informație. De ce ? Cîndva, un prieten îmi recomanda stăruitor să citesc eseurile-narațiuni ale lui Alexandru George. Într-un asemenea text aveam să citesc cu delectarea studentului în anul I : „În măsura în care trăiește, don Quijote infirmă tezele teoretice și moralistice ale romanului ; tot ceea ce este sublim în actele lui sau pur și simplu atrăgător derivă din aceeași logică a nevoii de iluzionare pe care ne face să o simțim, impunîndu-ne-o, chiar cînd e ridicol". Nu știu dacă, citind această frază la 21 de ani, am devenit și mai snob decît sînt predispus a fi, dar cert e că, prin Alexandru George, am ajuns să respect Ciudații în viață ai literaturii noastre, bîntuită, altminteri, de Pragmatici.

2. KENNST DU... ? Se poate seduce foarte eficient o femeie aproape inaccesibilă în alte condiții numai și numai cu ajutorul următoarelor versuri de Geo Bogza : „Fecioară galbenă rudă cu toate dezastrele istoriei /.../ cu nebunia, cu sinuciderea /.../ și cu celelalte privilegii înspăimîntătoare ale dragostei și biologiei /../ cu inima conspiratorilor și gloanțelor plutoanelor de execuție /../ Fecioară galbenă **cu pulpe de nostalgie** [acest vers trebuie repetat de mai multe ori, nu te angajează cu nimic] /.../ Fecioară galbenă ca o floare de vitriol a neurastenici /.../ adu-ți aminte floarea convulsivă și fumegîndă a insomniei /.../ cînd trupul tău mă doare prin vis pînă la sinucidere /.../ încruntata ta virginitate, ca un **arbore nostalgic și incendiat, ca o radiografie a exasperării**". Se cere o bună memorie. Trebuie mimată spontaneitatea rostirii. Apoi, dacă îți amintești ca „acest cîntec de revoltă, de dragoste și de moarte a fost scris în epoca haotică și prerevoluționară a anilor '30"...

3. LITERATURA APOCRIFĂ. Scriitorii americani de culoare nu prea agre(s)ează post-modernismul. De aceea, a fost o surpriză pentru mine să pot citi romanul de șoc al lui John Earl Solimano — **Midnight Thunder** („Tunetul de la miezul nopții"). În fapt, o (anti-) **Lolita** neagră, care-și seduce profesorul de „creative fiction" și-l transformă într-un monomaniac. Interesantă este — în ciuda previzibilității subiectului — modalitatea de expunere aleasă : un lung poem inițiatic (care, practic, sfîrșește prin a se substitui romanului propriu-zis) scris, cu multe greșeli de ortografie, de Eden, precoce nimfomană de culoare. Ea își transformă profesorul neștiutor într-un pervers rafinat, fan al lui Prince și Michael Jordan, degustător de LKG (amfetamina la modă) și, mai ales, obsedat de nemernicia rasei albe, căreia îi aparținea. Eden practică un rasism psihologic dezgustător, obligîndu-l pe Roscoe să-și renege finalmente culoarea pielii : actele lor erotice (care nu exclud urolagnia și scatofagia) sînt posibile numai dacă el consimte, de fiecare dată, să se picteze tot cu tus negru. Treptat, Roscoe ajunge să se considere de-a dreptul negru („...în cerul gurii ca măgarul în vîrful cozii") și, conștientizîndu-și dedublarea, alege drept soluție catharctică violarea unei albe sexagenare. Spre ghinionul său, este surprins — dezbrăcat și mînjit cu tuș din cap pînă în picioare — de amantul babei, un punkist de 33 de ani (atenție la simbolistica transparentă a vîrstei !), care îl ucide cu șapte lovituri de satîr (cîte una pentru fiecare din cele șapte arte) din motive strict rasiale. Sărmanului Roscoe acest ultim deghizament îi reușise perfect, altminteri Big Bros l-ar fi acceptat drept partener de orgie. Romanul, cel devorat paricid de poemul lui Eden, este, de fapt, jelania „nevinovatei" fetițe la mormîntul lui Aron Pumnul, pardon, vrolam să zic „al profesorului iubit". Societate care va să zică fără de moravuri și fără de principii...

4. SIESTA. Paronim al fiestei, repausul psiho-stomacal și, adesea, post-coitum de la amiază a inspirat scriitorilor, artiștilor în general, o sumedenie de imagini inedite. Citez din memoria trădătoare : „Pentru tine, Tanto dragă / Am săpat o vară-ntreagă / La canalul care leagă / Dunărea de Marea Neagră" (Ion Stratan) ; „Țăranul stă pe cîmp / Cu p... în pămînt" (Doru Mareș, dar punctele de suspensie aparțin pudorii redacționale, nu autorului) ; „Vinul, femeia și celelalte nimicuri omenești / Nu prețuiesc nici cît o narghilea la ceasul împăcării cu Allah" (Dwar el' Gany), „Innebunesc și-mi pare rău" (Florin Iaru), „Bere, antren, lăutari" (Cristian Popescu), „Doar mișcînd un picior / Chipul ei își pierdea orice însemnătate" (Daniel Bănulescu), „Golul fără dribling nu e gol" (Marcel Răducanu, ex-Borusia Dortmund), „All the while they were talking the new morality / Her eyes explored me. / And when I arose to go / Her fingers were like the tissue / Of a Japanese paper napkin" (Ezra Pound), „Mărul, copt, păstrează în străfundurile lui / o voce pătimașă de femeie", „Fată dragă, nu fi tristă / Că ți-e mama fesenistă" (Horia Gîrbea) ș.a.m.d.

Dan-Silviu Boerescu

5. ERATĂ. Citatul din Clemenceau — reprodus de mine, din Țuțea, în **Proiecte... (II)** — va fi citit corect astfel : „Cine pînă la vîrsta de 28—30 de ani nu e de stînga înseamnă că n-are inimă. Dar dacă, peste 30 de ani, peste atingerea vîrstei maturității, rămîne cu aceleași concepții și nu devine conservator, înseamnă că e **cretin**" (și nu — horribile dictu ! — „creștin"...).

CIORAN: UN TRASEU AL TRA

Nu se poate face abstracție, pentru o înțelegere cît de cît cuprinzătoare a operei lui Cioran în tot arcul desfășurării ei, de acel eseu-pamflet cu caracter socio-politic, de filozofie a istoriei și a culturii deopotrivă, considerat de I. Negoițescu cel mai tragic și cel mai profetic din literatura română : **Schimbarea la față a României** din 1936. Această carte a reprezentat, după părerea noastră, o cotitură radicală în viața și opera gînditorului deoarece, dincolo de validitatea ideologică a ei, se poate tenta punerea în relief a punctului de cotitură în traseul interior al lui Cioran culminînd cu hotărîrea despărțirii de propria lui țară. Într-adevăr, autorul însuși, în cuvîntul introductiv al noii ediții (de la Humanitas, 1990, singura versiune autorizată fiind de el revăzută) scrie că «acest text este poate cel mai pasionat și în același timp îmi este cel mai străin». O ruptură premeditată prin luciditatea ei, dar și dublată de un resort coercitiv avea nevoie ca să fie actualizată, să nege, să epuizeze, într-un cuvînt să lichideze plămada ființei : ruptură dictată de o chemare interioară care consfințea acea rupere ca gest etic de libertate, o promisiune făcută sieși de mîntuire, nu trădare sau pro[illegible] ca României nu e de fapt decît primul demers — emanciparea cere înstrăinarea, pretinde non-angajarea din partea acestui Odisseus golit de ispita de[illegible]ului și căruia «contemplarea eternității îi aduce o împăcare mai mare decît idealurile și cultura unei epoci», cum declară în prima sa carte **Pe culmile disperării** din '34 într-o fulgerătoare și timpurie conștientizare. Această negare încercată și trăită de către un „delicat" extrem are întocmai puterea de transfigurare ce se degajă dintr-o sfîșiere și recucerire a ro[illegible]ui : ciudată recucerire ce sfîrtecînd lucrurile le redeplasează apoi în inalienabila și irezolvabila lor contradictorietate.

Problema depășirii istoriei fusese pusă clar în această carte : «Nu poți depăși istoria decît atunci cînd timpul nu mai are pentru tine nici o importanță, cînd ți-e indiferent **cînd** și **unde** trăiești». **(Pe culmile disperării,** București, Humanitas, 1990, p. 103). O ștergere deci a ființei istorice, și mai departe : « Nu om și istorie, ci om și eternitate, iată un raport valabil în lumea în care nu merită nici să respiri» (p. 104). În problematica existențială din tinerețe, deși bîntuită de excese, isterii datorate vîrstei și atmosferei culturale, se ivește îndoiala asupra implicării omului în istorie și posibilitatea de a se sustrage limitelor pe care le impun tragediile sau farsele inerente ei, printr-o totală neangajare sau nepăsare față de cerințele de moment ale societății.

Demn de interes este să urmărim în treacăt traseul aventurii sale reparcurgînd «obsesiile» lui asupra soartei și specificului României în acea **Schimbare la față a României** care, prin fervoarea sa militantă, prin patosul de baricadă ar putea, la o privire superficială, să pară nepotrivit spiritului demascator de iluzii ce a dat dovada că este, să nu ni-l arate ca gînditorul **désenchanté** cum din contra e recunoscut. Pasionatele și răzvrătitele lui luări de atitudine am putea, parafrazîndu-l pe Flaubert, să le însemnăm cu motto-ul „La Roumanie c'est moi !". Excesul, frenezia întunecată se revarsă în furie mesianică ; el însuși în texte succesive scrie nu fără ironie despre acele momente de exaltare și fanatism ca de «speculations insensées qui ravageaient et obnubilaient mon esprit» **(Histoire et utopie,** Paris, Gallimard, 1960, p. 13), imputate unei disimulate și brutale tristeți care se desfășura împotriva lui pînă la momentul în care, mai tîrziu a izbutit să afirme hotărît ceea ce pînă atunci fusese numai o presimțire sau o prevestire : «N'avoir jamais l'occasion de prendre position, de se décider ni de se définir, il n'est voeu que je forme plus souvent». **Ibidem, p. 29).**

Dar, sub imperiul lirismului, suveranității căreia se supune, avîntul acela nu este decît o realitate interioară în curs de transfigurare care pretinde să se reînnoiască definitiv sau să piară. Orice mediere, orice artificiu al compromisului politic este exclus : «În momentul cînd aș fi convins că posibilitatea unei **schimbări la față a României** este o iluzie, din acel moment o problemă a României n-ar mai exista» **(Schimbarea la față a României,** București, Humanitas, 1990, p. 48). Energiile ar trebui îndreptate în felul următor : «Nouă nu ne rămîne altă cale pentru a atinge un nivel istoric, decît să explodăm cu toată substanța noastră într-un efort de maturitate spirituală» **(Ibidem** p. 45).

Dacă prima lui carte năvalnică se naște din disperarea de a fi, **Schimbarea la față a României** se naște din disperarea de a fi român într-o Românie ce este așa cum este — de la nenorocul poziției sale geografice pînă la îngustimea orizontului ei istoric, totul îi pare a fi de plîns — ajungînd să condamne fără reținere pasivitatea și resemnarea neamului, ortodoxia, tradiția bizantino-balcanică, cultura țărănească, folclorul ; orice element, orice trăsătură de specificitate îi trădează inconsistența, vidul, mediocritatea unui destin anistoric mărginit într-un meandru stătut al marilor curente ale istoriei. Din această supraviețuire subistorică, din această condiție

vegetativă, Cioran îndeamnă prin orice mijloc și cu orice preț, la saltul în istorie : conflicte, criză, revoluție, dictatură — totul este îngăduit numai să se spargă această crustă de somn, de inerție seculară. Spune așadar : «Dacă problema misiunii noastre nu va deveni o doctrină de mîntuire, sîntem pierduți» **(Ibidem** p. 70) ; «Ascensiunea României este singura ei morală» **(Ibidem,** p. 92) ; printr-o dinamizare care nu acceptă «o Românie mediocră, domoală, resemnată, înțelegătoare» (p. 53) și ar vrea-o exaltată, contradictorie, furioasă, agresivă, dar mai ales nici n-ar dori-o pătrunsă de „orizontul spațial inconștient" al basmului mioritic blagian, nici învăluită de acea vrajă sofianică-luciferică prin care se percepe mitul metricii stilistice a sufletului românesc.

În conceperea acestor îndemnuri, în miezul acestor elanuri nu regăsim oare cunoscuta stare de spirit cioraniană ? Aceste expresii aprinse nu îi oglindesc și mai bine firea ?

Cu greu am putea focaliza textele franțuzești dacă nu ținem seama de acelea care le-au precedat în română și care pe baza evenimentelor existențial-spirituale ale autorului reprezintă o voință de renunțare, de renegare pentru exprimarea căreia, nefiindu-i de ajuns strigătul a trebuit să-și impuni

corneliu sturzu

inedit

Romanță II

Iubito, trenul a sosit în gară
Iubito, iarăși ne mai despărțim
Pe-un vechi peron unde se întîmplară
Cîteva drame cu un anonim

Iubita mea d[i]ntîi, eu plec departe
La Polul Sud, poate la Polul Nord
Dar cred că poate nu e prea departe
Să te aud cîndva dintr-un fiord

De-acuma, trenul șuieră-a plecare
Bagaje n-am decît privirea ta
Și-o traistă de-amintiri ca fiecare
Cu care nopțile voi colora

Iubita mea, eu plec doar provizoriu
Săltîndu-mă pe-o scară de vagon
E faptul consumat și peremptoriu,
Nu fă, te rog, o dramă de peron !

Cîntec pierdut

Cînd dintr-un cîntec vechi te rupi plecînd
Și glasul în văzduhuri se subție
Auzi parcă piraiele trecînd
O melodie-ntr-altă melodie

E-atîta zbor de sunete în gînd
Cu clinchete, arpegii și-armonie
De parcă toate le pricep[i] spunînd
Că vîntul tot le duce în cîmpie

Unde mai sînt ori poate nu mai sînt
Uitate într-un fel de psalmodie
Pe zarișteа pădurilor trecînd
Ori peste valul mării. Nu se știe...

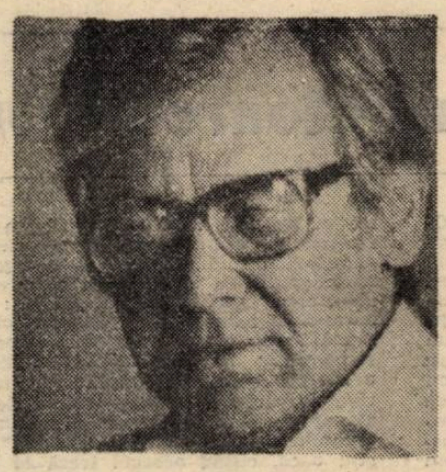

Împletind vorbe

Îmi croșetez gîndurile
Rîndurile, numai rîndurile
Împletitura e-un blestem
De care, nevoln[i]c, mă tem

Te știu mereu ascultîndu-le
Puiule, dragule, blîndule
Te chem, te mai chem, te mai chem
Toate-mprejuru-mi strigă și gem

Vorbele grele spunîndu-le
Puiule, dragule, blîndule
Nu te teme de ele, iată le-adun
Pe o creangă vrăjită de-alun.

Literatura

Pentru Sofocle, cîteva măsline
Pentru Horațiu, un buchet de flori
Pentru Ovidiu, Ponturi Euxine
Așa petrec poeții uneori.

Pentru Villon, un ștreang și o zăpadă
Iar pentru Goethe, un amurg pust[i]u
Iar pentru Byron, cine să-l mai vadă
La Missolonghi, cînd a fost tîrziu...

Miron Costin plătea cu capul, Capul
Și Dosoftei de mai înțelepțea
Din cal rămîne-n urmă doar valtrapul
Din scrisul lor ne-a mai rămas o șa.

Iar dintre noi, ce-o mai fi să fie
Memor[i]a e scurtă mai ales
Cînd arde focul într-o brutărie
Iar grîul nou e încă necules

Cresc vorbele ca strugurii în vie
Ori ca grăunțele-n elevator
Mai recitesc poemele hinduse
De Eminescu încă-mi este dor.
Dar toate sînt de-acuma duse.
duse...

NSFIGURĂRII

ruptura. Nu întîmplător el vorbește de pasiune și de înstrăinare, două linii ale unui itinerar ideal care are ca țintă utopică conceperea propriei nimiciri cu condiția dezrădăcinării, a anonimatului, a deposedării de dogma eului. «Qui, avec la vision exacte de sa nullité, tenterait d'être efficace et de s'ériger en sauveur ?» **(Précis de décomposition,** Paris, Gallimard, 1949, p. 14). Sub diferite forme revine mereu imaginea înstrăinării, ca și a aceluia care nu este între ale lui, și care se simte nelalocul lui oriunde, iar din orice popas existențial sau spiritual ar face un adăpost labil în pustiu. În prima lui carte scrisă în noua limbă de adopțiune : **Précis de décomposition,** 1949 ne întîlnim cu diferite înfățișări ca renegatul, ratatul, metecul, antiprofetul, cerșetorul simbolizînd o eticitate și o atitudine existențială transfigurate negativ în aspecte camuflate ale conștiinței de sine în destrămare și care trimit către descărnate și esențializate inexistențe ale lui Beckett.

«Il se rappelle être né quelque part, avoir cru aux erreurs natales, proposé des principes et prôné des bêtises enflammées. Il en rougit..., et s'acharne à abjurer son passé, ses patries réelles ou rêvées, les vérités surgies de sa moelle. Il ne trouvera la paix qu'après avoir anéanti en lui le dernier réflexe de citoyen et les enthousiasmes hérités» **(Ibidem** p. 91). Aceste texte care, la prima abordare, ar putea să ne pară divagații lirice sau pure reflecții, la o privire mai aprofundată, care să ne reamintească de parcursul cioranian, recapătă valoarea unei mărturii : denunțul unei rătăciri răscumpărate în mersul catharetic spre o tragică dizolvare : «Le feu du ciel sera cette fois-ci **notre** feu, et, pour le fuir, nous nous précipiterons vers les profondeurs de la terre, loin d'un monde défiguré et spolié par nous.» **(Ecartèlement,** Paris, Gallimard, 1979, p. 55)

La originea revoltei sale se află o fundamentală non-acceptare a lumii, sentimentul unei ratări esențiale a vieții datorită **căderii,** sentiment ce atestă influența gnostică a gîndirii cioraniene.

Negarea României n-a fost decît experiența inițiatică necesară ca să ajungă la capitularea eului istoric mai înainte și la abdicarea eului ca atare, cu toate piedicile și prejudecățile ce îi constituie falsa fortăreață. Acest **proces** de demolare îi va permite umilința ispășitoare a gîndirii împotriva sa, a gîndirii, neputința de sorginte nietzscheană răsturnată.

Pentru Cioran conceptualitatea, ideile au valoare numai încercate pe propria lui piele, pe propriile lui senzații numai dacă lumea abstractă este susținută și cernută de o trăire ce și-a pustiit toate resursele lăuntrice.

Dacă s-au înălțat atîtea temple la picioarele Pretextelor, dacă s-au elaborat sisteme la edificarea improbabilului, dacă crimele au defilat în fața Absolutelor de carton în continuă deghizare cosmetică, numai în conștiința mistificării discursului istoric și politic și arbitrarietății sau genericității discursului filosofic ce nu îi mai este de nici un ajutor, se întrezărește drumul autenticității. «Qui fait l'histoire ne la comprend guère, et qui y participe, d'une façon ou d'une autre, en est la dupe ou le complice. Seul le degré de notre désabusement garantit l'objectivité de nos jugements ; mais, la „vie" étant partialité, erreur, illusion et volonté d'illusion, porter des jugements objectifs, n'est-ce point passer du côté de la mort ?» **(Exercises d'admiration,** Paris, Gallimard, 1986, p. 47). Sub această lumină, „delirul" din trecut, deși strîns legat de conjunctura istorică întărește impresia unui efort de a trece pragul subiectivității, de o trecere jupuită, pe un autodafé în perspectiva unei obiectivități de o imuabilitate „cadaverică" dincolo de care se poate zări principiul atemporal al ființei, «rezerva substanțială de absolut», prin care se poate mistui răul care provine dintr-o «concepție despre viață». Această perspectivă **sub specie aeternitatis,** de mistic oriental, nu poate decît să se izbească de istorie cu ideologiile incluse și cu posedații care le profesează gata la orice ca să-și convertească la fanatism semenii.

A privi lucrurile dintr-un „dincolo" dinspre un punct extrem de contemplare, dar totodată neutral, punct demis de la viață, este puterea unei gîndiri și a scrisului unui supraviețuitor, a unuia care tocmai a trecut de partea morții.

Dar negarea rădăcinilor sale și a istoriei nu e de ajuns, trebuie negată întîia determinare a omului, trebuie negată limba, pîntecele primordial, al cărui refuz ca și ideea sinuciderii, deschide posibilitatea dispunerii total libere a propriei vieți, oferind și condiția unei fundamentale alter-native, a unei alte nașteri.

În 1984, în timpul unei convorbiri cu scriitorul german Bergfleth, care îl întreba care ar fi raportul dintre operele în română și în franceză, Cioran răspunde : «Ils procédent d'une même vision de la vie, d'un même sentiment de l'être. Ils expriment la réaction d'un marginal, d'un pestiféré d'un individu que rien ne rattache plus à ses semlables. Cette vision ne m'a pas quitté. Ce qui a changé, c'est ma façon de la traduire». (Cioran-Bergfleth, **Entretien à Tubingen,** Paris, L'Herne, 1988, p. 90). Și ceva mai înainte spune : «Ecrire dans une langue étrangére est une émancipation. C'est se libérer de son propre passé». **(Ibidem,** p. 73). Această nestrămutată **Stimmung,** această nepieritoare viziune a avut nevoie să treacă de la o limbă «dont il m'arrive de regretter l'odeur de fraîcheur et de pourriture, le mélange de soleil et de bouse, la laideur nostalgique, le superbe débraillement» (Histoire et utopie, p. 10, **op. cit.),** la o limbă riguroasă, precisă «inabordable, trop noble, et trop distinguée à mon grè» cum este cea franceză pentru a putea stăpîni pînă la capăt, prin disciplină și exactitate, acea luciditate cronică și revendicativă care, în mod dureros, se presimțea pe sine din prima lui carte și care putea să se desfășoare din plin numai cu condiția eliberării de cătușele, de angajările afective istorice și lingvistice printr-o **dezertare** săvîrșită de la acea voință a **actului** pe care Cioran de altfel o individualiza radical ca principiu al oricărui rău, cu toate că va fi chiar voința, disperata tenacitate cea care să-i îngăduie accesul la un scris deopotrivă static și strălucitor care pare să fi ajuns acolo unde năzuia dintotdeauna să se afle : în acel **a fi liric,** spațiu care, în deschiderea din **Pe culmile disperării,** pecetluia libertatea neîngrădită de a exprima propria fluiditate interioară, dînd forma experienței celei mai universale cu putință, — aceea izbucnită paroxistic din adîncul subiectivității, divinitatea lui de atunci. În această primă carte, se află pe deantregul gîndirea lui Cioran la maturitate ; parcă nu ne găsim în fața unui debut ci a sfîrșitului unei parabole, deși anumite teme, anumite expresii apar cîteodată afectate pînă la provocare, chiar pînă la grotesc. Am putea crede că el știe deja totul, că a înțeles totul — „gînditor organic" al rupturii dintre viață și spirit, exeget al propriilor senzații și stări, încordat asupra cercetării fenomenologice a propriei ființări, virtuoz al paradoxurilor, aventurier al depărtărilor, nostalgic al vidului, ahtiat după misticism și pentru care lirismul absolut «nu e altceva decît destinul adus la gradul de autocunoaștere absolută (...). Lirismul clipelor din urmă» ca și cum ar fi spus că, cuvîntul liricității poate fi numai cuvîntul care prevede propria depărtare acceptîndu-i povara : „Nu om și istorie, ci om și eternitate..." Depărtarea spre care s-a îndreptat a pretins o inumană aventură, o violare a limitelor menită să înfăptuiască o superioritate stilistică ce va răscumpăra propria **impietate :** iată ivindu-se fragmentul prețios, aforismele lapidare, schijele de cristal metafizic și tot acel cortegiu al esteticii de extaz.

Acest mare nimicior aneantizează ca să ne restituie o vibrație unică ce răstoarnă emotiv chiar sensul înțelegerii astfel încît, prin orice lectură, în ciuda negativității, ieșim ca renăscuți. De unde-i provine atuul unui «ton care este mai mult decît talentul, îi este esența», la un autor care, fără să-și fi compromis în fond identitatea, și-a părăsit firescul fiziologic al unei limbi și al unui stil pentru a căpăta o eleganță extenuată într-o limbă „inaccesibilă" a cărei rigoare nu se potrivește unui balcanic. Dacă franceza, cum s-a spus, (cf. Sanda Stolojan, prefață la **Des armes et des saints,** Paris, L'Herne, 1989) a făcut din Cioran ceea ce este, nu trebuie uitat, totuși, că matca românească transpare neîndoielnic în acest **parvenu** al exactității și al conciziei tocmai în tonul pasionat de lucid, îndîrjit de patimă și amertume prin care răzbate prețul acestor lacrimi de două ori schimbate la față, lacrimile aceluia ce «exècrerait ce que idolatre».

Fulvio del Fabbro

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

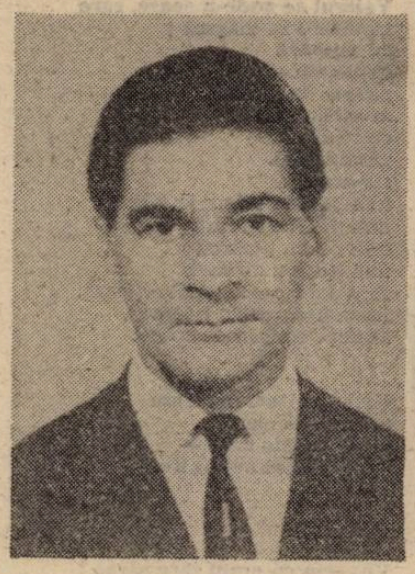

Profesorul George Munteanu : O viață dedicată lui Eminescu

Profesorul Dumitru Micu privind spectacolul literaturii române dintre cele două războaie mondiale

Ștefan Tcaciuc îi vorbește lui Mircea Tomuș despre drepturile românilor din Ucraina. Ion Băieșu pare neîncrezător...

Trei condeieri de marcă : Mircea Mihăieș, Virgil Mihaiu și Vladimir Tismăneanu

iuliana petrian

Punctul de vedere al Doamnei Fum

Adevărul e
că Doamna Fum, de-o vreme,
mi-e prietenă.
O găzduiesc în dulapul cu haine
vechi,
ea îmi probează fiecare rochie
și ordonă moliilor
să se grăbească
spre primul salar de instalare oferit.

Doamna Fum, pe care eu acum
o privesc cu ochi de naftalină.

•

Lacrima
picură în răzmerița
ochiului tocit.
Se vaită
în cupola cetății
îngrijorată lumina.

Vaierul se aude-n soare, care
meditînd în magmă ;
își numără
raționalizat
penele de lumină,
aruncîndu-le
pe rînd
pămîntului.
De-acum :
una pentru arborele frînt,
una pentru cuvînt,
una pe un portret,
una pentru alfabet,
jumătate pentru îmbrățișare,
jumătate pentru născare,
anunță eclipsa de soare.

Grijulie, Doamna Fum
ar vrea să nască
— și nu știe cum —
aștri pentru suplinire.

•

Visasem că eram tare sărac :
n-aveam nici mamă, nici tată,
și că n-o să am nimic niciodată,
nici cînd voi fi în visul pămîntului ;
visasem că eram sărac lipit
pe acest pămînt tihnit.
(Era un vis trimis de Doamna Fum.)
Dar cînd s-a terminat visarea
și am simțit pe tîmple
vălurind marea prin viața mea,
stăpîn pe o fericire ciudată,
m-am ascuns zicînd că nu sînt acasă,
că nu mai sînt deloc.

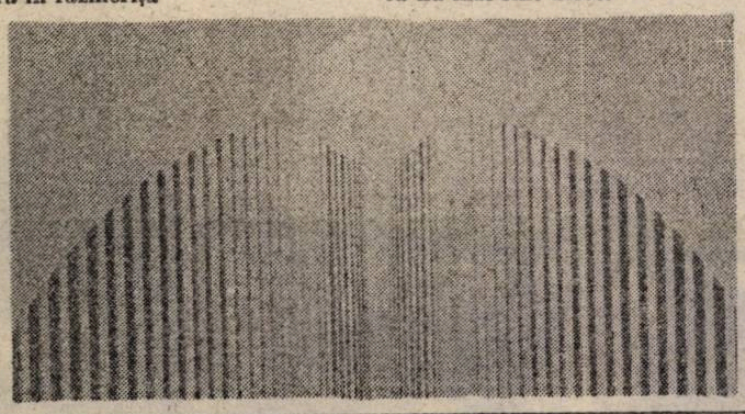

dumitru sandu

LINIȘTEA LUI GHEORGHE RĂDUNĂ

Gheorghe Rădună era atît de liniștit, încît el însuși se mira cum poate fi în felul ăsta ! Niciodată nu fusese așa fără să nu-i ardă de nimic, acum cînd sînt atîtea de făcut. Îi venise aceasta dintr-o dată și nu se putea lămuri ce-i cu el. Altfel vedea el lucrurile. De fapt nici nu avusese timp să înțeleagă ceea ce constata acum...

Se suci de cîteva ori prin casă cu mîinile în buzunar, convins că toate erau împlinite și că nici un gînd nu-l mai bate la cap, că toate cîte îl frămîntaseră ieri se duseseră pe apa sîmbetei, și el, Gheorghe Rădună nu mai are nimic de făcut. A muncit destul, acum fără să vrea a pus cap la toate și nu se mai întîmplă nimic. S-a hotărît. Lucrul ăsta trebuia făcut mai de mult. N-are decît să se scurgă toate pe lîngă el, că el are să fie nepăsător, orice s-ar întîmpla.

Afară toamna încremenise și ea în patul vremii, îngălbenise și zăcea așteptînd ceasul să se ducă. O va înghiți iarna cît de curînd.

Cîteva ciori erau și ele înțepenite parcă de cînd lumea în vîrfurile salcîmilor ca și cînd făceau parte din ei. O frunză putredă de măr stătea agățată fără nici un rost în vreme ce toate erau duse...

Nimic nu se întîmpla pentru Gheorghe Rădună cu toate că vremea mușcase minioasă din pămînt, că uscase drumurile, parcă ar fi fost fața unei femei bătrîne brăzdate de ani și uitată acolo. Împrejurimea părea înțepenită și limpede ca o apă neclintită prin care se poate vedea viața așa cum este. Omul avu impresia că tot ceea ce se întîmplă cu el era normal, că așa trebuie să fie. Nu-l putea scoate din ale lui nimic. Nici crengile de măr, din legendarul poem, care acum se zgîiau prin fereastră la ei și se repezeau în streașina casei...

Deodată simți că ceva îl apasă în cap și că în stomac are un leșin. Ieși afară să scape. I se păru că locul în care se află îl apasă și că părăsirea încăperii e singura scăpare. Toamna i se păru o bătrînă gălbejită și mîncată de vărsat. Făcu repede cîțiva pași spre poarta de la drum. Trebuia să plece undeva, oriunde, numai să meargă.

Drumul căpătă pentru el un sens. Oamenii nu pot exista fără drumuri, gîndi el, vin și se duc pe drumurile existenței lor. Dar Gheorghe Rădună nu apucă să ajungă la poartă că același leșin îi umblă ca un șarpe pînă îi ajunse în stomac. Simți nevoia să se încolăcească.

Se apucă repede cu mîinile crucis de burtă și se încovrigă cu tot trupul lui înalt și drept ca un pom. Cînd văzu că leșinul îl lasă pentru cîteva clipe se întoarse înapoi, voia să ajungă cît mai repede în casă. Crengile de măr își aruncaseră umbrele pe pereții casei ca niște fețe deșirate și se maimuțăreau la el ca și cînd numai cu el aveau ce aveau.

Gheorghe Rădună privi atent acele linii cenușii cum se zbenguiau. I se păru că ceea ce vedea acum pe peretele casei lui lămurea sensul vieții pe care o dusese pînă atunci. Urmări atent o vreme aceste urme de pe zid. Deodată, umbrele căpătară forma unui om. Gheorghe Rădună făcu un pas înapoi ca și cînd cel de pe zid l-ar fi amenințat. Un gînd rece pătrunse în el și scormonea dușmănește. Începură să-l doară oasele, să-i zvîcnească vinele mîinilor, picioarele să-i tremure și să i se înmoaie. Moleșeala îl făcu să se reazime de gard. Încercă să-și întoarcă ochii în altă parte, dar privirea i se înfipsese adînc în scheletul omului figurat pe zid și nu putea s-o smulgă. Simți că un vierme umblă prin șira spinării lui și că era gol pe dinăuntru...

A doua zi dimineața, o ceață deasă cuprinse satul într-un nor lăptos : nu se putea vedea la cîțiva pași. Nici o vietate nu mișca în această dimineață, numai soarele părea o minge argintie. Gheorghe Rădună crezuse că trecuse în altă lume. Ieși afară din casă și încercă să despice pînza albă, moale și rece. Înțelese că descoperă o altă lume plină de taine. Merse pînă ieși din sat. În cîmp se sperie văzîndu-se în imensitatea aburului fără început și sfîrșit. Încercă să se întoarcă spre sat, dar se afundă din ce în ce în necunoscut. Scheletul omului de pe zid apăru în misterioasa întindere și se apropie de el. Deodată Gheorghe Rădună se convinse că e în primejdie. Se repezi la schelet și-și înfipse mîinile în oasele gîtului. Simți în mîini inelele ca niște pietre tari. Strînse cu putere, dar oaselor nu le păsa. Scheletul începu să rîdă puternic : ha, ha, ha... Mîinile începură să-l doară și vîrmele de pe șira spinării se ridicase în cap și mușca acum cu lăcomie.

Omul duse mîinile la cap și-l strînse cu putere prăvălindu-se în țărînă...

La nămiezi, soarele prinse puteri și făcu să dispară ceața. Un cîrd de ciori se năpusteau speriate spre sat, gata să-l ia în gheare și să-l sfîrtece cu ciocurile lor...

mihai-gabriel ștaub

DIALOG (II)

— Mîine mă duc la el.

— La cine ? Ah, scuză-mă, uitasem de existența lui. Chiar, de ce n-ați venit la Dan ?

— Ne-am plimbat.

— Și v-ați spus vorbe de amor. V-ați jurat credință pînă la viitorul război și v-ați sărutat aproape cast. Apropos, nu ajungeți cam repede la domiciliu ? Să știi că, după, nu e bun sucul de roșii.

— Ești rea.

— Sînt foarte curioasă cum arată neputinciosul ăsta care te-a fermecat. Mai bine ai face și tu niște cafea ca să văd ce te așteaptă.

— Mi-a povestit tot timpul.

— Despre ce ?

— Mă duc să fac cafeaua și pe urmă îți spun.

— Nu, mor de curiozitate. Mai bine o fac eu și tu povestești.

— Vorba lui : „...ca Moise în pustie".

— Mulțumesc.

— **Eram așa de fisticiți amîndoi că o tot luam cu tu, dumneavoastră, domnule profesor, domnișoară, pînă cînd el zice : „Nu crezi c-ar trebui să facem cunoștință ?" Îmi întinde mîna și spune : Andrei. O întind și eu și spun : Ileana.**

— **Dumnezeu cu voi fiilor că tare mai esti îndrăgostită. Cum arată ăsta ?**

— Știi, îmi spune el, astăzi de dimineață a fost un mic scandal în cancelarie. Să fiu sincer mă gîndeam încă la telefonul tău și m-am trezit cînd el și directorul au început să țipe. „Cine ?" îi întreb eu. Așa e, tu n-ai de unde să-l știi, îmi răspunde. Mai bine o iau de la început, continuă el.

— Și a luat-o ?

— **Tu nu poți avea un pic de răbdare ?**

— **Nu pot să te sufăr așa de bleagă.** îi rostești cuvintele de parcă te-ar săruta cu ele.

— Cum poți să vorbești așa ?

— Draga mea, femeia se culcă cu bărbații și nu cu spusele lor.

— Cred că o cafea îți va prinde bine.

— Continuă.

— Cu vorbele lui ?

— Cu ce vrei, numai începe odată !

— Dimineață a ajuns ceva mai tîrziu în cancelarie. Pisica era un pic bolnavă.

— Are pisică ?

— O persană albă pe care o cheamă Prințesa sau Bolsevica. Prințesă este, de obicei, cînd o mîngîie ; Bolșevică atunci cînd mănîncă.

— Ăsta-i nebun. De fapt, ești nebună. Și neputincios și cu pisică.

— De-abia aștept să o văd. La școală mi se spunea Pisica Persană.

— Încep să-i plîng de milă cu două prințese la ușă. Ce o să facă, oare, cînd o să vă scoateți ghearele amîndouă ?

— A trebuit să-i facă ceai de mentă și să-i dea orez fiert.

— Știi, de multe ori am încercat să fac dragoste cu un chinez . Nu mi-a plăcut nici unul, din păcate.

— La școală, directorul începuse deja să-i facă morală. Au un coleg, Matei, care i-a ținut locul iubitei sale. De fapt a luat și clasa lui și clasa ei. Directorul a început să urle că dacă venea un control el o pățea, Matei s-a enervat că i-a făcut observație în fața tuturor.

— Ia stai... Matei ăsta nu umblă cu o tipă care a fost măritată ?

— Mă lași să continui ?

— Chiar că mă interesează idila. Ăsta, Matei, pare un bleg dar cred că a lucrat inteligent. Fata este frumoasă, poate și deșteaptă ; îi face un copil și are unde să doarmă toată viața. Cu toate că el pare mai puțin meschin decît îl prezint eu. Dar nu știi la ce să te aștepți de la bărbați. Mai ales dacă sînt potenți.

— **Ți-ai băut cafeaua ? Te rog să te uiți în ceașca mea că oricum nu mai ai nici un chef să-ți povestesc.**

— **M-ar interesa să-mi relatezi trăirea de după culcuș. Hai, dă ceașca.**

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI

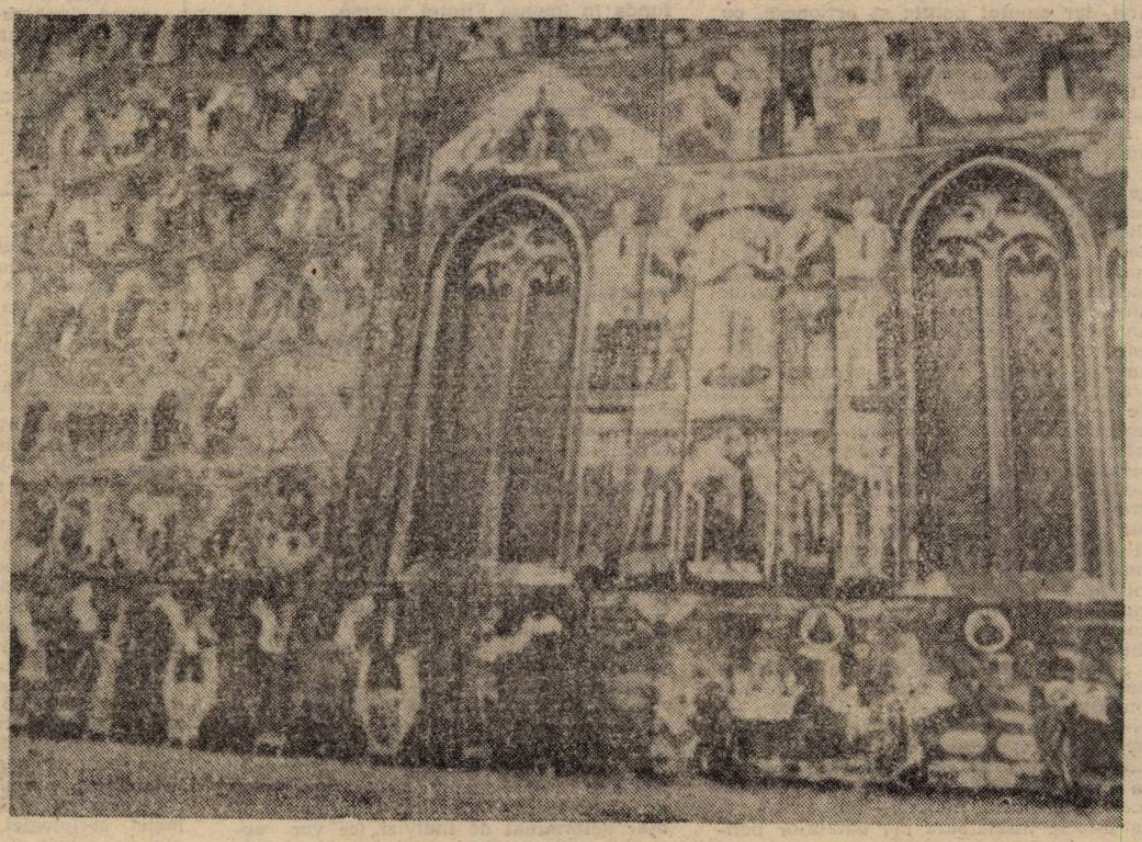

CAPITOLUL 6

Morți păcatului, dar vii întru Hristos. Robi ai dreptății

1 Atunci, ce vom zice ? Rămâne-vom oare în păcat ca să se înmulțească harul ?
2 Ferească Dumnezeu ! Noi, cei ce am murit păcatului, cum vom mai trăi în el ?
3 Oare nu știți că toți câți în Hristos ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat ?
4 Așadar, prin botez ne-am îngropat cu El în moarte pentru ca, așa cum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, tot astfel și noi să umblăm întru înnoirea vieții ;
5 că dacă una cu El ne-am făcut[47] prin asemănarea morții Lui[48], atunci una vom fi și prin aceea a învierii Lui,
6 cunoscând noi aceasta, anume că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, așa încât trupul păcatului[49] să fie nimicit pentru ca noi să nu mai fim înrobiți păcatului ;
7 căci cel ce a murit este eliberat de păcat[50].
8 Iar dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și via împreună cu El,
9 știind că Hristos, odată înviat din morți, nu mai moare ; asupră-I moartea nu mai are stăpânire.
10 Fiindcă cel ce a murit, păcatului i-a murit odată pentru totdeauna ; iar cel ce trăiește, lui Dumnezeu îi trăiește.
11 Așa și voi, socotiți-vă că morți îi sunteți păcatului, dar vii lui Dumnezeu întru Hristos Iisus, Domnul nostru.
12 Așadar, să nu domnească păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să vă supuneți poftelor lui ;
13 nici mădularele[51] voastre să nu le puneți în slujba păcatului ca arme ale nedreptății, ci înfățișați-vă lui Dumnezeu ca vii dintre morți, și mădularele voastre ca arme ale dreptății în slujba lui Dumnezeu.
14 Fiindcă păcatul nu va avea stăpânire asupra voastră, de vreme ce voi nu sunteți sub Lege, ci sub har.
15 Cum adică ? : de vreme ce nu suntem sub Lege ci sub har, oare să păcătuim ?... Ferească Dumnezeu !
16 Nu știți oare că dându-vă cuiva ca robi spre supunere, robi îi sunteți celui căruia vă supuneți : fie ai păcatului, spre moarte, fie ai ascultării, spre dreptate?
17 Mulțumim însă lui Dumnezeu că voi, cei ce ați fost robi ai păcatului, din inimă ați ascultat de regula învățăturii căreia i-ați fost încredințați,
18 și izbăvindu-vă de păcat, ați devenit robi ai dreptății.
19 — Vorbesc omenește, având în vedere slăbiciunea trupului vostru[53] —. Că așa cum mădularele voastre vi le-ați făcut roabe necurăției și fărădelegii spre fărădelege, tot astfel faceți-le acum — mădularele voastre — roabe dreptății spre sfințire.
20 Căci la vremea când erați robi ai păcatului, liberi erați dinspre partea dreptății[54].
21 Ca urmare, ce roadă aveați atunci ?: roade de care acum vă rușinați ; pentru că sfârșitul acelora este moartea.
22 Dar acum, eliberați fiind de păcat și robi făcându-vă lui Dumnezeu, aveți roada voastră spre sfințire, iar sfârșitul, viața veșnică.
23 Pentru că plata păcatului este moartea, dar harul lui Dumnezeu este viața veșnică întru Hristos Iisus, Domnul nostru.

CAPITOLUL 7

Creștinul e liber de stăpânirea Legii Vechi. Problema păcatului care locuiește în om

1 Oare nu știți voi, fraților, — fiindcă le vorbesc acelora care cunosc legea[55] — că legea are putere asupra omului atâta timp cât el trăiește ?
2 Căci femeia măritată este legată prin lege de bărbatul ei atâta timp cât el trăiește ; dar dacă i-a murit bărbatul, este dezlegată de legea bărbatului[56].
3 Prin urmare, ea se va numi adulteră dacă va fi cu alt bărbat în timp ce bărbatul ei trăiește ; dar dacă i-a murit bărbatul, este liberă față de lege, așa încât ea să nu fie adulteră dacă ia un alt bărbat.
4 Tot așa, frații mei, și voi prin trupul lui Hristos

din
NOUL TESTAMENT
Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli

i-ați murit Legii[57] spre a fi ai Altuia, ai Celui ce a înviat din morți, ca să-I aducem roade lui Dumnezeu.
5 Când eram în trup[58], patimile cele prin Lege păcătoase lucrau în mădularele noastre, ca să-i aducem roade morții ;
6 dar acum ne-am desprins de Lege, murindu-i aceleia care ne ținea robi, ca să slujim întru înnoirea duhului, iar nu întru vechimea literei[59].
7 Ce adică vom zice ?: că Legea este păcat ? Ferească Dumnezeu ! Păcatul însă nu l-am cunoscut decât prin lege. Că pofta n'aș fi știut-o dacă legea n'ar fi zis : Să nu poftești !
8 Dar păcatul, aflându-și prilej prin poruncă[60], a lucrat în mine tot felul de pofte. Căci în lipsa Legii păcatul era mort.
9 Odinioară eu trăiam în lipsa legii ; dar când a venit porunca, păcatul a prins viață,
10 iar eu am murit. Și porunca dată spre viață mi s'a aflat a fi spre moarte !
11 Pentru că păcatul, aflându-și prilej prin poruncă, prin ea m'a înșelat și m'a ucis.
12 Așadar, sfântă este Legea și sfântă este porunca și dreaptă și bună.
13 Atunci, ceea ce este bun mi s'a făcut mie moarte? Ferească Dumnezeu ! Ci păcatul, tocmai ca să se arate păcat, prin ceea ce a făcut bun mi-a adus moartea, pentru ca prin poruncă să devină păcatul peste măsură de păcătos.
14 Știm că Legea e duhovnicească ; dar eu sunt trupesc, vândut sub păcat[61].
15 Fiindcă nu'nțeleg ceea ce fac ; că nu săvârșesc ceea ce vreau, ci ceea ce urăsc, aceea fac.
16 Iar dacă fac ceea ce nu vreau, recunosc că Legea este bună.
17 Dar acum nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuiește în mine.
18 Fiindcă știu că'n mine, adică în trupul meu, nu locuiește ce e bun. Că a vrea binele se află'n mine, dar pe a face nu-l aflu ;
19 căci nu fac binele pe care-l vreau, ci răul pe care nu-l vreau, pe acela îl săvârșesc[62].
20 Iar dacă fac ceea ce nu vreau eu, nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuiește în mine.
21 Așadar în mine, cel ce vreau să fac binele, aflu legea că răul e legat de mine.
22 Că după omul cel lăuntric[63] mă bucur de legea lui Dumnezeu ;
23 dar în mădularele mele o altă lege văd că se luptă cu legea minții mele și rob mă face legii păcatului, care este în mădularele mele.
24 Om nenorocit ce sunt ! Cine mă va mântui de trupul morții acesteia ?...
25 Mulțumesc lui Dumnezeu prin Iisus Hristos, Domnul nostru ! Așadar, cu mintea eu însumi îi slujesc legii lui Dumnezeu, iar cu trupul, legii păcatului.

---

47 Literal : am crescut împreună cu El ca niște mlădițe altoite pe trunchiul Său (asimilate și devenite inseparabile).
48 Printr'o moarte asemănătoare cu a Lui.
49 Nu trupul fizic ca atare, ci însul păcătos.
50 Textual : îndreptățit (desvinovățit) față de păcat. Așa cum moartea trupului fizic distruge instrumentul prin care operează păcatul, moartea mistică prin botez distruge consistența păcatului și-l face inoperant.
51 Termen general pentru membre și organe, dar și pentru carne ca materie a trupului.
52 În termeni și prin comparații omenești.
53 Literal : slăbiciunea cărnii voastre. Limitele de înțelegere impuse de condiția umană. Limbajul teologic al lui Pavel putea să fie mult mai elevat și mai abstract, dar el înțelege să fie concesiv față de cititorii săi.
54 Vezi versetul 16.
55 Aici e vorba, probabil, de legea romană ca termen de analogie.
56 Liberă față de contractul conjugal.

57 Legea Vechiului Testament.
58 Literal : în carne, sub stăpânirea cărnii. În opoziție cu duhul, carnea (materia carnală a trupului) este sediul concupiscenței, al senzațiilor erotice din care derivă paternitatea și ereditatea (roada). În limbajul apostolului expresia „după trup" desemnează supunerea față de legile carnale. Harul operează instăpânirea duhului, etapă care o lasă în urmă pe aceea dominată de pasiunile carnale.
59 Opoziția dintre duhul care înnoiește și litera care ucide. (vezi și 2, 29 și nota).
60 Interdicția expresă de a păcătui se constituie într'o trambulină de pe care păcatul, trezit din amorțire, se lansează și atacă.

61 Vândut și aservit păcatului.
62 Lupta dramatică dintre voința lucidă spre bine și instinctul carnal care împinge spre rău.
63 Păstrându-i din filosofia greacă și înțelesul de „partea rațională a ființei umane", Pavel îi conferă „omului lăuntric" semnificația de om duhovnicesc, despătimit, întotdeauna capabil să aspire la bine și să-l înfăptuiască.

Filosoful și puterea

După bine cunoscutul gînd al lui Platon, Cetatea ar fi trebuit să fie guvernată de filosofi (ori de cei deprinşi cu exerciţiul adevăratei filosofări). Istoria n-a ţinut seama de această părere. Războaiele au brăzdat faţa omenirii aflate, azi, în secolul ce-a promovat o seamă de lideri, paranoici, sîngeroşi, în pragul autoanihilării nucleare. Filosofii au fost excluşi de la „ospăţul" puterii. Setea patologică de a domina a reuşit să pună definitiv „între paranteze" ideea lui Platon, privită şi în lumea noastră, de mulţi — de ce să n-o recunoaştem ? — ca fiind o curiozitate. Oamenii politici s-au apropiat rareori de modelul armonios şi meditativ propus de filosof. Pe de o parte, poate, pentru că adînca specializare socială a pretins filosofului să gîndească în primul rînd, iar omului politic să acţioneze, pe de alta, pentru că însuşi mecanismul social a promovat cultul puterii suficiente sieşi, lipsind-o de marea deschidere spirituală pe care doar filosofia, religia, arta i-ar fi putut-o conferi...

Între filosofie şi structura puterii (sau între filosofie şi cei puternici) s-a creat o stare de tensiune pe care secolii scurşi de la condamnarea lui Socrate n-au făcut decît să o intensifice. Marginalizarea filosofului şi a filosofiei (pînă la excluderea lor din viaţa efectivă a Cetăţii) a contribuit, probabil, pe lîngă mulţi alţi factori, la agravarea crizei societăţilor moderne. Ne-am mai putea închipui azi un Aristotel învăţîndu-l pe un nou Alexandru ? Şi în fond la ce i-au folosit anii de ucenicie celui ce avea să cucerească, pătimaş, noi teritorii, fixînd încă de pe atunci modelul arhetipal al ispitei imperialiste pe care secolul nostru a trăit-o — şi o mai trăieşte încă — în monstruoasa-i înfăţişare ?! Cît — şi ce anume — din **Etica** Stagiritului a rămas gravat în conştiinţa „marelui" şi tragicului „cuceritor" ? Nu cumva filosoful — şi filosofia — au fost excluse de la început — de la naşterea filosofiei ca disciplină — din jocul puterii, chiar atunci cînd aceasta din urmă a acceptat să cocheteze — formal — cu gîndul şi gîndirea ?

Sînt întrebări grave ce s-au pus şi se pun. Iar răspunsul istoriei e adînc neliniştitor. Filosofii — şi filosofia — şi-au pierdut, pare-se nobila identitate de odinioară. Cetatea nu mai asistă, fascinată, ca în urmă cu peste două milenii, la desfăşurarea spectacolelor dramatice, nici la disputele ideative din agora, ci la farsele înşelătoare ale bătăliilor politice (inegale) pe care le-a propus — şi le propune — Puterea.

De ce s-a temut — şi se teme — Puterea de ochiul cercetător al raţiunii ? Ce o „deranjează" de fapt ? De ce s-a opus — şi se opune şi azi — examinării lucide ? Filosofia are, în fond, o dublă misiune : pe de o parte dezvăluie tărîmul transcendental — şi înaintează în profunzimea acestuia explorîndu-l, pas cu pas — pe de alta trans-formă conştiinţa cunoscătoare prin chiar actul transcenderii : viaţa dobîndeşte o nouă semnificaţie, acţiunile vor avea un alt şi profund scop, sensul întregii existenţe se va preciza. Mai exact, existenţa însăşi va căpăta un Sens ultim — Calea pe traiectoria căreia se va aşterne fiinţa umană, urmărind decisiva înscăunare în absolutul Fiinţei. Trebuie să admitem că, deşi izvorăşte din imperiul cosmic comun, deşi poate fi gîndit raţional, orizontul originar este o **lume autonomă, transcendentă şi transcendentală.** O putem atinge, putem pătrunde în adîncu-i, dar cu fiecare eveniment al „transcenderii" ne detaşăm ferm de lumea polară a conştiinţei şi intrăm în noua dimensiune.

„Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta" — spusese Iisus. Cuvintele-i descriu întocmai poziţia imperiului ontonom faţă de lumea comună, trăită conştient. Cu menţiunea că, în viziunea filosofică, spaţiul originar al Fiinţei este accesibil, **aici şi acum** — prin efortul introspectiv al meditaţiei, sfîrşind — în rare momente — cu revelaţia noului orizont ontologic şi cu trecerea decisivă în noua condiţie. Conştiinţa va rămîne „dedesubt", iar spiritul Se va autocontempla, liber, în vastitatea-i infinită, adîncindu-se-n Sine şi privindu-şi „rădăcina" de la distanţa ce creşte vertiginos. Extazul, voluptatea, bucuria imensă susţin şi alimentează **raptul eliberator** ce desprinde pe om de lumea comună, pentru a-l cufunda în imensa Fiinţei lumină.

Dacă momentul extatic final — către care converg eforturile meditative de pretutindeni — este atins rar (şi acceptat cu mari rezerve de mulţime), actul filosofării **pregăteşte saltul** spre „tărîmul supraceresc" : purifică şi eliberează, aşa cum metoda socratică a demonstrat-o prea bine. Pe de o parte **filosoful însuşi se trans-formă şi se trans-figurează în timpul (şi prin actul meditaţiei)**, pe de alta **cititorul (sau ascultătorul) suportă acelaşi efect**, smulgîndu-se din tiparele existenţei comune şi păşind, cu fermitate, spre aşteptatul ţinut al Fiinţei. Prin efortul meditativ lumea ambiantă (naturală şi politico-socială) e depăşită — „traversată" —, şi **preluată, interpretată, analizată (din perspectiva temeiului unic).**

Depăşirea integrează, trans-formînd. Fiecare gînditor — fiecare persoană ce contemplă realitatea din perspectiva zării originare — **confruntă inevitabil reperele existenţei comune (politico-sociale), cu reperul transcendental** fiind capabil(ă) de a evalua mai limpede dezacordul dintre imperativele celor două lumi. A contempla şi a cunoaşte legea Cetăţii, a o confrunta cu **lógos**-ul nu înseamnă, evident, a o trans-forma : confruntarea poate doar să-i lumineze tenebrele, să-i descopere „punctele sensibile", pîrghiile deformante, obiectivînd-o din perspectiva reperului transcendental.

Altfel spus, filosoful nu poate interveni spectaculos în viaţa Cetăţii — chiar dacă acţiunea-i meditativă are răsunet şi cîştigă un imens auditoriu. Legile economico-social-politice acţionează în profunzime şi se lasă prea puţin modificate de transformarea spirituală a unui număr determinat de indivizi (ce vor acţiona acum conduşi de imperativul etic dictat de noua conştiinţă a Fiinţei). **Filosoful poate iniţia şi susţine însă procesul de auto-cunoaştere al Cetăţii înseşi** — din (şi prin) oglinda principiului unic — aducînd la lumina conştiinţei sociale (şi interpretînd cu vigoarea logică ce i-o conferă cunoaşterea Sensului fundamental) o seamă de fenomene curente, tulburi sau confuze ce frămîntă societatea, fără a putea fi soluţionate.

Procesul reproduce, în fond, **conştientizarea terapeutică a complexelor inconştiente** din psihoterapia individuală. Căci a pro-pune şi înfăţişa raţiunii problematica specifică a vieţii social- politice, confruntînd-o cu reperul (şi perspectiva) transcendental(ă) — lăsînd totodată ca atitudinea **(ethosul)** celui conştient de unitatea fundamentală a celor-ce-sînt să se manifeste liber — are un efect terapeutic neaşteptat. Adevărul e revelat, mai mult, confruntat cu idealul : el poate fi corectat — dacă evident Cetatea are **capacitatea de a se recunoaşte în oglinda pe care i-o oferă filosoful şi dacă forţele dornice de a se îndrepta spre idealul unificator sînt mai puternice decît cele potrivnice, disociante (şi dezbinante).** A vedea limpede şi clar constituie, cu alte cuvinte, una din premisele fundamentale ale corectei corecţii.

Dar filosofia n-a confruntat numai realul cu idealul ; mai mult, a propus, în cîteva rînduri, **modele social-politice utopice** (precum **Republica** lui Platon), pornind tocmai de la confruntarea **ideii** cu **realitatea socio-politică imediată.** Metodele utopice s-au dovedit a fi i-realizabile ; pe de o parte pentru că simplificau excesiv o lume complexă, pluricondiţionată şi interferentă nivelic, accentuînd cu deosebire imperativul etic — adevărat şi necesar, fără îndoială, dar caracteristic în primul rînd „tărîmului supraceresc" al fiinţei (umane) transfigurate de spiritualizata lumină —, pe de alta pentru că realitatea economico-politico-socială „se sustrăgea", dacă ne putem exprima astfel, aşteptărilor teoretice, modelată fiind de o seamă de legi particulare. Utopia descrie lumea trecută „prin filtrul" ideii (unificatoare prin esenţa-i originară). Lumea cosmică şi reală are, în schimb, o mulţime de „rădăcini" pe care abia ştiinţele specializate ale psihologiei, sociologiei, economiei, politologiei etc. au reuşit să le descopere în ultimul secol fără ca „datele problemei" să fie nici pe departe epuizate.

Confruntarea idealului cu realul este, de bună seamă, inegală : aşa cum idealul nu poate fi impus unui „real" polimorf, multifactorial, pluri-determinat, nici „realul" nu poate fi introdus în modelul ideativ utopic fără a nu-l sărăci, cum spuneam, nepermis de mult. A gîndi legile Cetăţii înseamnă, repetăm, a le confrunta implicit cu imperativul etic operant în lumea ideală (dar, atenţie **nu mai puţin reală — dimpotrivă, mai reală decît aşa numita „realitate curentă")** pe care o putem atinge, în puritatea şi adîncul ei, prin raptul contemplativ. Filosoful **idealizează** : atinge — şi propune — idealul (utopic) spre care tinde realitatea psihologico-politico-socială, fără a-l putea atinge vreodată. Dacă este imposibilă actualizarea utopiei, simpla-i existenţă poate fi benefică (atunci cînd nu e interpretată deformant şi cînd nu devine pretextul propagandistic al unei realităţi mult mai adînc perturbate decît cea „dată", aşa cum societăţile totalitare au demonstrat-o cu prisosinţă). Căci orice întreprindere organizată de indivizi — orice societate — **tinde, în fond, spre un ideal utopic,** chiar dacă nu-l poate împlini şi chiar dacă e conştientă de acest fapt.

Filosoful a fost şi rămîne un reper fundamental în viaţa Cetăţii. El luminează Calea spre împărăţia Spiritului, împărtăşeşte activ această lumină — prin propria-i operă şi viaţă —, comunică celorlalţi sensul traiectoriei şi, în acelaşi timp, confruntă idealul gîndit, trăit şi atins cu realitatea (imperfectă) a lumii social-politice, judecînd şi criticînd ceea ce pare a se sustrage imperativului etic absolut **(kritikos** înseamnă a fi capabil de a judeca, de a decide).

În acelaşi timp, filosoful, ca cetăţean al Cetăţii — unul dintre cetăţeni — este dator să se implice activ în mecanismul perfecţionării socio-politice, tocmai pentru că el, gînditorul, cunoaşte mai bine şi mai adînc „defectul" real al organizării actuale. Este limpede însă că activitatea-i politică, oricît de intensă, nu poate depăşi prea mult efectul activităţii depuse de oricare alt concetăţean. Legile sociale sînt limitate, iar şansele filosofului nu cresc nicidecum în contextul situaţiei de fapt. A reuşit, oare Sartre să schimbe fundamental starea socială — şi a intuit el drumul cel bun — atunci cînd, coborînd în stradă i-a insufleţit pe studenţi, pătruns de valorile „stîngii" ? Au reuşit oare, puţinii gînditori autentici ai gulagului comunist să destrame sistemul politic paranoic şi funest ? Desigur, nu. Ceva au reuşit totuşi : au reuşit să contribuie, împreună cu ceilalţi intelectuali — puri şi prestigioşi — să refacă liniile de forţă ale bolnavei şi atenuatei conştiinţe politice, să trezească adevărul în sufletul celor mulţi şi obidiţi, să pregătească — într-un fel — răsturnarea de mai tîrziu, menţinînd trează forţa spirituală a Cetăţii. Chiar dacă, la noi, n-au atacat — decît marginal şi aluziv — structura politică (într-un sistem închis şi represiv prin excelenţă), „eroziunea" susţinută pe care a reprezentat-o gîndirea liberă a dus în cele din urmă, la frîngerea mecanismului patologic ce-a susţinut (şi mai susţine încă) puterea.

Corneliu Mircea

GLOSSĂ

Am avut alte preocupări şi n-am mai scris în acest jurnal. Soare nu s-a mai văzut pe cer din cauza ochilor care nu s-au mai ridicat în sus. Pot stăpîni fluxul rapid prin mişcări inverse ale hîrtiei şi nimicul spre care tind pereţii unei camere îmi înconjoară fiinţa. Se-aud picături de ploaie în seara din care nu mai pot ieşi. Şi-o mînă albastră şi obosită îmi sprijină capul adormit, şi ochii care nu văd tremură într-un infinit particular de care ţi-e şi teamă să vorbeşti. Afli tot atît de repede că zugravul care a murit la cîteva case de tine avea în buzunar un bilet de avion pentru New York şi nu ştii ce să crezi despre meciul dintre moarte şi continente. O tăcere ca a nimănui, un geam ca al tuturor. Clipa în care postul vacant din foişor păleşte şi rama altui anotimp încadrează aceleaşi dorinţe de decolare nemărturisită. Mînă fluturînd, tu aţii depărtarea în căldura sîngelui, şi ai tot atîta dreptate ca umbra care-şi dezveleşte microundele. Cenuşiul pornirilor. Aveam la gît un semn, după care pot fi recunoscut. Nu ştiu dacă-l mai am şi azi căci nu-mi vine să mă depersonalizez eu însumi. Iote-mă-s ca orice vizibilitură. Teşit, cu franjuri, coşcovit, încercănat lucios şi elastic. Bun de vibrafon sub cerul plat. Şi încă înainte de-a pune mîna pe un obiect survolînd oglinda care l-ar putea desfigura lăuntricul zbucium prin prerogative exterioare. Ceaţa e preferabilă. Ea îţi lasă liniştea autoconstituirii ori măcar resursele automutilării. Te vei furişa în tine însuţi mai abitir decît coada în şopîrlă. Veac memorat în pliurile absenţei. Felurime a cenuşilor din zare. **Acum** perpetuu, seri în care orice scrii sclipeşte de departe ca un bulevard pustiu pe care îl anunţă vîntul. Nu plec nicăieri, nu cutez să fiu alături de hoinari, mintea solitară se-ncreţeşte în jurul teluricei absenţe colportate în schimbul vecinătăţii greoaie a neîmplinirilor.

Am mers pe stradă şi m-am ciocnit de-un bătrîn ce întreba de-o adresă atît de vagă şi care se mulţumea cu explicaţiile mele şi mai vagi, cu scuzele că nu ştiu mai mult, cu îmbărbătări fără rost — încît mi-a trecut prin minte că era o stratagemă ca să mai vorbească şi el cu cineva fără să pară ridicol. E curios cum de ridicol se tem de obicei oamenii insignifianţi, cei care nu lasă nici un fel de urme. În schimb cei care au construit cele mai îngrozitoare edificii sau au scris cele mai idioate cărţi, se pare că n-au fost deloc apăsaţi de acest sentiment. Ireversibilitatea unor intime conflagraţii.

Constantin Abăluţă

(Jurnal anticameleonic — 22 nov. 1991)

george ţărnea

Cîntec de gang

Prigorii şi granguri
Şi steaguri şi ştreanguri
Şi zarvă şi varză
Şi brînză şi barză,
Viţele pubere
Şi braga şi bere
Şi boarfe luxoase
Şi piele şi oase
Şi miere şi pîine
Şi scîrnă de cîine
Şi şuţi şi buctucuri
Şi ciucuri şi trucuri
Şi cupluri profane
Şi ţaţe orfane
Şi forfotă multă
Şi gaşcă ocultă
Prăsilă din silă
Şi ură şi milă
Sămînţă de vorbă
Şi mofturi şi ciorbă
Şi droguri şi ţiţe
Şi mituri şi miţe
Şi miri şi mirese
Şi fesuri şi fese
Fecioare gravide
Şi hoituri livide
Şi drame şi febre
Şi pompe funebre.

Cîntec de nepăsare

Chiar dacă plîng,
Chiar dacă tac,
Nu te priveşte !
Departe-n crîng,
Primul copac
Se desfrunzeşte.

Chiar dacă pleci,
Chiar dacă stai,
Îmi e totuna,
Pe frunze reci,
La porţi de rai
Adoarme luna.

E toamnă-n cer
Şi toamnă-n noi
Fără-ndurare,
Uscate-n ger,
Spălate-n ploi,
Cuvinte rare.

Ce-am cîştigat
Şi ce-am pierdut
Dintr-o privire ?
Timp dezlegat
Şi străbătut
Fără iubire.

De multe vieţi,
Sau de curînd —
Cine mai ştie ? —
Bieţii poeţi
Se-nchid pe rînd
În poezie.

Unii buimaci,
Alţii calini
Îşi ies din fire —
Parfum de maci
Şi de ciulini
Prin cimitire.

Dogmele vechi
Se înnoiesc
De la o vreme
Şi-alte perechi
Orbecăiesc
Prin teoreme.

Dacă te duci,
Dacă rămîi,
Cui ce-o să-i pară ?
Aripi de cuci,
Flori de lămîi
Pe scări de ceară.

Cîntec de gelozie

Printre poftele lumeşti,
Doamna mea, ce iele mi-eşti.

Ţîţele ţi-au dat în pîrg
Cu prea mult şi iute sîrg.

Pe la şolduri, sub zăvelci
Umblă hoardele de melci.

Toată fierea smîrcului
E-n ţuţurul sfîrcului.

Iar prin lujerele cozi
Izul boabelor de bozi.

De mă mir şi mă tot mir,
Unde mai încape mir ?

Unde mai încape gînd ?
Doamna mea, din cînd în cînd.

Dacă te-ai deprins aşa
S-o tot duci cu nunta-n şa.

Strîngînd bine sub surtuc
Un crîmpei de trup uituc.

Şi-ntre pulpe de opal
Costelivul sorţii cal —
Nici prea ocnă, nici prea bal.

Cîntec de beţie cruntă

Hei, bătrîne, pescar, omule obosit
Unde ţi-s peştii ?
Nu i-am mai găsit !
Dar pe unde se-ascund ?
Nimeni nu ştie.
Marea-i pustie, lumea-i pustie
Pînă şi luna deasupră-mi sclipeşte
Ca o burtă întoarsă de peşte.
Ce-ţi rămîne să speri fără vieţile lor !
Mai nimicul,
Mai totul,
Bunăoară să mor...

Universul dinamic

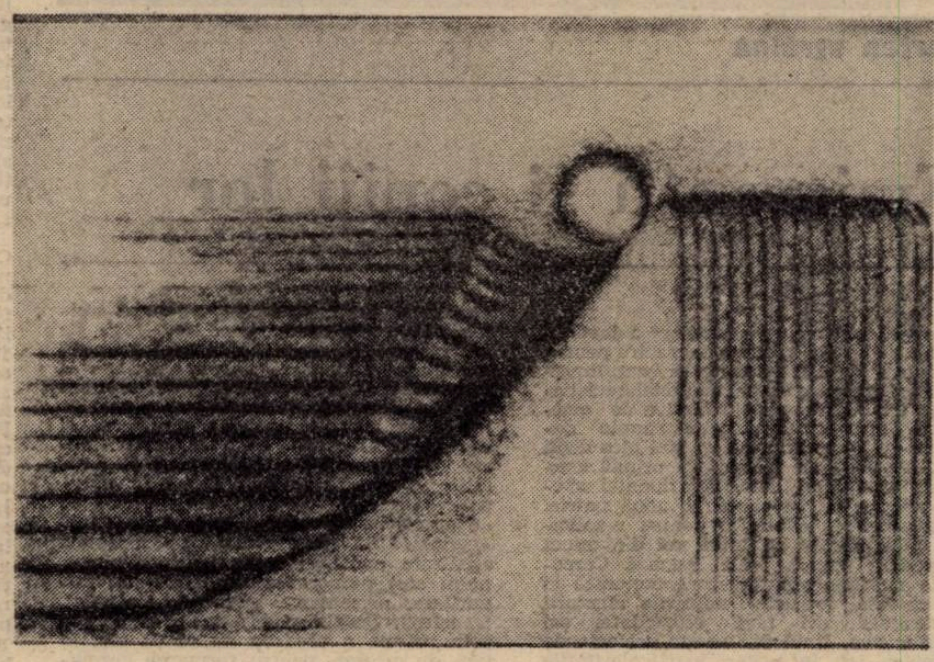

Teodor Vișan nu-i un artist care să impună la prima vedere. El oferă privitorului forma unei meditații, în care tensiunile abstractului evocă cîte ceva din universul concret, atît cît dimensiunile unei metafore pot cuprinde.

Fire proteică, trăind din frisoanele creației artistice o continuă jubilație a formelor în dezvoltare, Teodor Vișan revine după mai mulți ani pe simezele Capitalei, de astă dată cu o consistentă selecție din creația sa grafică. De la bun început trebuie consemnată mobilitatea stilistică deosebită a acestui artist, abordarea fără complexe a tuturor genurilor artei plastice. În desenele sale în cărbune, pe care le expune în aceste zile la Galeria „Căminul Artei" (sala de la etaj), se remarcă coeziunea imaginii grafice, simplitatea expresiei plastice, respectul față de componentele fundamentale ale construcției grafice — linia, sfera, piramida, elipsa... Artistul imaginează, folosindu-se de asemenea repere formale, un spațiu al condensărilor dinamice. Totul pare să se desfășoare în matricea unei curgeri cosmice neîntrerupte, animată de precise principii ale fizicii cuantice.

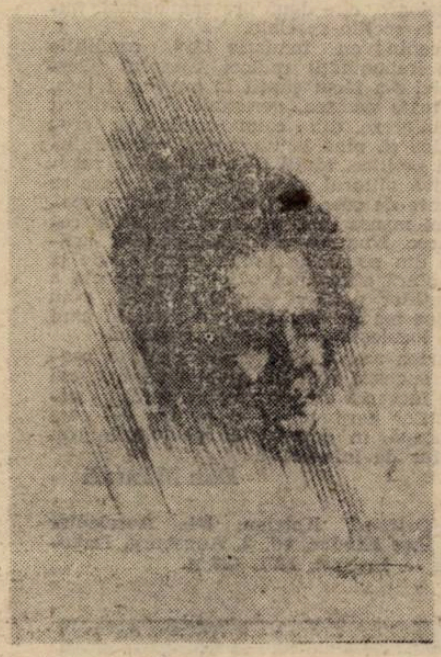

Materia devine o alveolă uriașă, în care mișcarea corpurilor arhetipale lasă amprente guvernate de legile dinamicii ondulatorii. Uneori, artistul recurge în definirea acestor viziuni la termeni de o izbitoare banalitate sau concretețe, abstrasă universului percepțiilor imediate și superficiale. Dar este limpede că miza estetică a artistului țintește dincolo de aparențe, recurgînd doar provocator la un sistem de referințe, care să-l scoată pe privitor din sfera convenționalismelor de circumstanță. Și nici nu trebuie să pretindem tuturor privitorilor să se supună evaluărilor calificate si, de ce nu, poate puțin prețioase, artificial clădite pe deprinderea de a specula orice element concret, obiectiv într-o construcție metafizică. Dar Teodor Vișan și-a clădit această expoziție pe o bine articulată serie de desene, grupate în patru cicluri distincte, care ne lămuresc asupra seriozității profesionale a artistului, asupra mijloacelor de expresie puse în slujba unei viziuni plastice coerent concepute, de o surprinzătoare prospețime. Vișan nu este promotorul originalității cu orice preț, dar prin ceea ce face, ambiționează să pătrundă convingător în conștiința privitorului.

În ciclul intitulat „Spațială", artistul încearcă o serie de reprezentări ale corpurilor (de regulă, sferoide) în turbionara dinamică a mecanicii astrale. Semne de o puternică expresivitate aflate la limita dintre imaginar și revelația științifică. Într-o lume a sintezelor și sintagmelor cibernetizate o asemenea expresie grafică poate fi privită

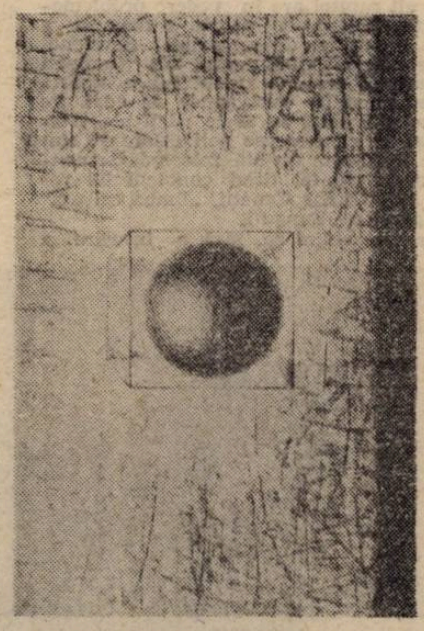

ca un loc comun. Dar cînd ea capătă încărcătura sensibilă a celui care își îngăduie o prospectare a universului îmbarcat în „naveta" fragilă a unei baghete de grafit sau de cărbune, aventura atinge ținutul inefabil al poeziei. Și desenele lui Vișan ne dezvăluie o asemenea natură. Pe care o amplifică oarecum eroic, teatralizînd mișcarea formelor (de astă dată anatomice) într-un spațiu al invocației divine. Aici artistul își ia ca reper plastic lecția davinciană, pe care o reduce la un gest, ca într-un ecorșeu de atelier studențesc, cu aerul că săvîrșește un ritual pe măsura retoricii mistice, de care ne lăsăm cotropiți de la o vreme.

Tot ca rupți dintr-un caiet de schițe al unui student silitor și înzestrat par „Caii" săi, lucrări de oarecare virtuozitate ce plac privitorului de toată mîna. În schimb, „Formele" sale se revendică drept o contribuție semnificativă la efortul de individualizare a demersului său în domeniul graficii. Un joc subtil al liniilor frînte armonios de mișcarea unei sfere pe suprafețe plane, atinse de moliciunea catifelată sau minerală a luminii, aidoma soarelui ce dă contur și relief fabulos unui deșert nisipos ! Vișan este rezonatorul sensibil al acestei simfonice și mereu surprinzătoare mișcări a materiei în spațiu.

Corneliu Antim

Despre „Cerbul de aur" și alte coarne puse culturii

Penibila dublură a lui Elvis dintr-un recent film. Aroganță mafiotă, șarje adolescentine, mimarea înaltului din zone joase, subculturale. Și publicul, înșelat ca de atîtea alte ori, e în delir. El nu mai aude. El doar vede. Zorzoane și transpirație. Underground.

Apoi despre nume, despre risipă, orgoliu și butaforie. Festivalurile „Lira de aur", „Cerbul de aur", nu ne încurcăm cu mai subtilul, delicatul argint. Mîndria ca monedă națională.

Înotăm între două lumi ce, în formele lor de suprafață, se refuză. Una a neaoșismului (vezi genericul muzical al Cerbului) și o alta, internaționalistă, în care gesturile și cuvintele sînt de import. Evident marfă expirată, declarații-clișeu gen : „eu vă iubesc pe toți", etc., etc. Mă mai înveselește Cirimelle, o pasăre nu foarte cîntătoare din Italia. Mă întristează Celabanov din Rusia. E agresiv, feroce chiar, dar pariez că ne vorbește despre dragoste. Transnistria-mon amour. Nu-i prea frumos ce gîndesc, dar nu mă pot abține să nu o fac.

„Am să vă propun o mică provocare", ne avertizează, bine școlit, G. Cotabiță. Și tot el : „dacă da, da, dacă nu, nu". În ce ne privește, sigur nu. Cu vocea lui, interesantă desigur, ar fi mai prudent să se abțină de la comentarii/glume dubioase și să rămînă doar în perimetrul muzicii.

Un canadian, simpatic de altfel, încearcă o „sinteză" Est-Vest. Îl ajută textierul nostru Eugen Rotaru. Un fel de „uhăi, bade" în fracul limbii engleze.

Iolanda din Polonia ne propune „versuri serioase, filozofice" spune prezentatorul pe un fond muzical comercial. Vorba lui Cărtărescu (pe care-am mai citat-o) — Sacco și Petică.

În sfîrșit, o adevărată artistă și doamnă a cîntecului „lejer". Margarita Popova, cea mai bună voce a festivalului. Și micuța interpretă din Indonezia, cîștigătoarea trofeului, sensibilă, cu o voce cultivată, cu nuanțe inteligent-rafinate.

Despre Laura Stoica s-au spus/scris prea multe lucruri frumoase, ca să mai încerc eu a clinti ceva. Oricum, mă simt puțin jenat, față de oaspeți, pentru prea marele premiu pe care l-a luat-o.

Despre ambient, doar de bine. Un fel de mic și auster Avignon. Ideea a fost extraordinară și dacă pe unii interpreți i-am și uitat, imaginea Brașovului ne va mai stărui mult timp în memorie.

Valentin Petculescu

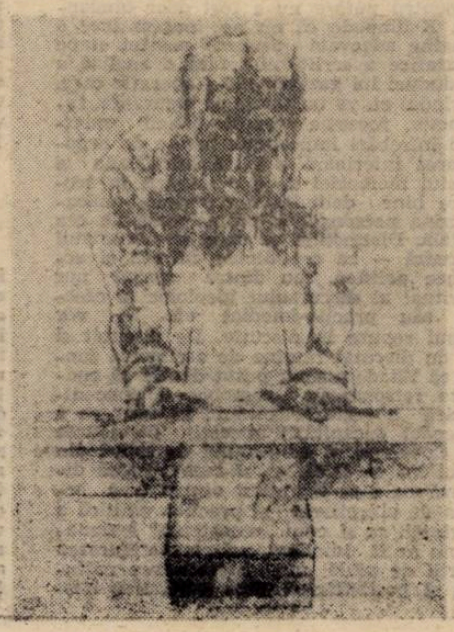

Vedete de drezină

Văzînd ele, crainicele performanței noastre televiziuni, că-n jur roiesc zeci de artiste, iar dînsele sînt obligate să rămînă mereu în plan secund, și-au luat inima în dinți pentru a demonstra tuturor că nu-s cu nimic mai prejos decît vedetele la zi, distribuite pe post după o regie ce adeseori le scapă. Alese pe sprînceană și pe rimel, la o oră de vîrf, au năpustit în cadru, sub protecția unui motto providențial : „Vrem să fim și noi vedete / În scenete și cuplete." Numai că Iuliana Marciuc, Carmen Movileanu și Cristina Topescu nu și-au respectat întocmai promisiunile inițiale și, luate de val și frenezie, au pătruns și în alte domenii. Așa ne-am dat seama că avem de-a face cu niște artiste polivalente, poliglote și polimerice, care-s capabile să susțină orice partitură, în orice emisiune distractivă, dacă s-ar declanșa cumva o grevă de proporții în țara numită Răzvaniada. A fost, așadar, nu numai un spectacol de zile mari și nopți albe, ci și un test trecut admirabil de adorabilele noastre fete. În primul rînd s-au întrecut în dansuri, în fața cărora bine cunoscutele noastre valori de pînă atunci au rămas mască. Măști și-au pus chiar ele, fiindcă bilciul n-ar fi fost complet dacă crainicele, dintr-o deformare profesională, ar fi rămas numai la stadiul declamațiilor și declarațiilor. Într-o costumație de clown, s-au simțit în largul lor, iar atunci cînd s-au năpustit spre instrumente, i-au pus în umbră pe Fărămiță Lambru, Luță Ioviță, Efta Botoca, intrați cam de mult acolo. Cît privește scenetele propriuzise, cu tentă umoristic, alci au fost parcă mai originale decît oriunde. S-au repezit spre băutură, au manipulat sticlele, cu o așa dexteritate, încît și Fănuș Neagu a rămas mut de admirație, văzîndu-și amenințată supremația în acest domeniu. Vocile, reunite, ne-au adus în memorie o anumită Cîntare de ieri, a României, în care important era să participi și, eventual, să fii reprezentativ. Or, cele trei grații au fost alese după lungi și costisitoare selecții și, nu ne îndoim, că alegerea a fost cea mai inspirată. Pînă mai ieri le vedeam doar chipul, cînd mai vesel, cînd mai trist, în funcție de textul plasat spre difuzare, acum, însă, am admirat și picioarele, unul mai dezgolit decît altul. Cu această ocazie vedetele noastre au dovedit o reală transparență, fiindcă nu au nimic de ascuns. Cînd imaginea părea ceva mai neclară, au tulburat-o și mai mult cu mișcările ondulatorii, atît de atrăgătoare. Hăr, nu glumă ! Numai că în această artă invitata lor, o altă crainică, Despina Moiceanu, a fost deasupra cu o gleznă. Fandările, scuturăturile sincopate, arcurile aeriene ale acesteia se predau acum la Teatrul „C. Tănase" și sînt pe cale de a bulversa programul de la „Fantasio". Putini și-ar fi închipuit că în spatele gravei Moiceanu zace un talent robust, care poate scula sălile în picioare. Emisiunea cu pricina sperăm să fi lămurit pe grangurii din Pangratti că sînt deținătorii unor rezervoare, din care se pot înfrupta mulți regizori, în momentele lor de derută. Tot cu acest prilej, o altă invitată, Delia Budeanu, a făcut ce-a vrut cu microfonul dar, mai ales, cu vocea. Sigur, fierarul, la care a apelat înainte de emisiune, nu i-a pilit egal toți dinții dar, consultînd și un ceasornicar, s-ar putea ca prezența ei într-o emisiune viitoare să fie preluată de **Eurovision** și alte companii de dincolo de ocean. Trebuie și străinii să-și distreze într-un fel publicul.

Ce ne-a deranjat totuși în această emisiune a fost modestia excesivă a artiștelor, pusă, bineînțeles, pe cîntec : „Vrem să-ajungem cineva / Dar nimenea nu ne vrea." Nu-i deloc adevărat. Debutul a fost peste așteptările altora, nu însă și ale noastre. Sfîrșitul e pe aproape. Pînă atunci așteptăm replica bărbaților care, bănuim, îi va avea ca protagoniști pe Răzvan, Valeriu și Morosanu, cu invitații lor Văcaru și Dumitrașcu. Să vedeți atunci show, încît se va reduce consumul de curent electric pînă la echilibrarea circuitelor naționale.

Marius Tupan

cartea străină

Emigranții și copiii lor

Problema emigranților* a devenit, pentru țările din vest, cu deosebire pentru Germania, de o gravitate fără egal. Repatrierile făcute în timpul național-socialismului par, după valurile masive de emigranți din țările răsăritene simple deplasări turistice ocazionale. Mai ales după 1988, lucrurile au început să prindă contururi dramatice, datorită afluenței sporite a celor ce își căutau o nouă patrie. S-au accelerat căutările pentru rezolvarea unor situații cu totul noi din punct de vedere politic, social s.a.m.d. Cercetările au luat o întorsătură metodică și meticuloasă, întrucît măsurile aleatorii se dovedeau ori fără eficacitate, ori chiar nocive. Unul din aceste proiecte de cercetare are în vedere particularitățile copiilor celor ce veneau din est, pentru a li se putea oferi condiții corespunzătoare de continuare a studiilor și de adaptare. Mai exact, se cerea depășită etapa emoțională („ce vor ăia de la noi ?") — „ăia" fiind emigranții), pentru a se asigura rezolvarea grabnică a celei mai explozive situații sociale cu care s-a confruntat Germania după al doilea război.

Angajat într-o astfel de tentativă, Ortfried Kotzian, directorul pedagogic al centrului de cercetări Bukowina — Institut din Augsburg, a căutat să afle un răspuns întrebărilor de ordin practic prin investigarea, în primul rînd, a rădăcinilor emigranților, a pregătirii lor culturale și sociale primită în țările de unde provin. Acțiune deosebit de dificilă, care presupunea o documentare extrem de bogată, o pătrundere a unor caracteristici foarte variate și adesea contradictorii. Toate acestea i-au reușit în cea mai mare parte, dovadă și actualitatea cărții pe care a scris-o și care a ajuns, în timp scurt, la a doua ediție. Volumul analizează așadar situația germanilor din țările răsăritene : din fosta Uniune Sovietică din fosta Iugoslavie, din fosta Cehoslovacie, din Ungaria, Bulgaria, Polonia și desigur, din România. Interesul se îndreaptă mai întîi către emigranții din Germania spre aceste țări sau, altfel spus, către coloniștii germani. Se întreprinde o amplă descriere a așezărilor de coloniști germani din răsăritul Europei, din Asia Centrală și din Caucaz. Primul mare val de reîntoarcere a urmașilor acestora din regiunile amintite în Germania a avut loc după primul război, mai ales prin „repatrierea" în cel de al treilea Reich, efectuată între 1939—1940. Ce s-a început în acești ani a fost definitivat după înfrîngerea trupelor naziste și încheierea păcii. Abia după 1945 a avut loc faza decisivă, de înlăturare a germanilor din locurile unde se stabiliseră și din țările ai căror cetățeni se considerau a fi de mai multe generații. Dificultățile în această privință sînt însă admise de Ortfried Kotzian, care afirmă că „o apreciere obiectivă a ceea ce înseamnă «german» nu pare posibilă". Conceptele analizate pentru circumscrierea fenomenului sînt numeroase (naționalitate, minoritate, prizonier, expulzat, emigrant, transfug). Școala și biserica sînt privite prin prisma a ceea ce au oferit ele, în țara de origine, pentru formarea germanilor de acolo.

Un alt capitol are în vedere problemele integrării, după prima, a doua și a treia generație, de repatriați (termenul de „repatriat" fiind unul din termenii adoptați și care, la rîndul lui, comportă amendamente). Problemele de adaptare la limba vorbită în acele părți ale Germaniei în care sosesc noii cetățeni sînt și ele trecute în revistă folosindu-se pentru acest capitol titlul cunoscutului roman al lui Elias Canetti, „limba salvată" (die gerettete Zunge").

Dar, se subliniază, fără o însușire a limbii germane nu poate avea loc integrarea, cu toate că numai însușirea limbii nu este suficientă. De aici, necesitatea enunțării a „douăsprezece teze pentru integrarea emigranților (sau repatriaților) prin școală și biserică". Printre acestea : integrarea — problemă științifică și politică ; respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ; toleranță ; atenuarea șocului cultural ; educarea unui nou sentiment al valorii proprii s.a.m.d.

Cel mai mare capitol al cărții scrise de Ortfried Kotzian îi are în vedere pe germanii din țările fostei Uniuni Sovietice, despre care se afirmă că, după 1945, au fost spulberați pe un teritoriu imens și izolați în grupuri extrem de mici ; peste jumătate și-au pierdut limba, nu au posibilități de școlarizare și nici culturale, șansele lor de supraviețuire trebuind a fi privite cu scepticism. Germanii din Polonia au suportat la rîndul lor, politica stalinistă a faptului împlinit, prin modificarea cunoscută a granițelor ; de aceea, în Polonia, orice discuție referitoare la drepturile germanilor minoritari era socotită, pînă în 1989, drept un atentat la integritatea teritorială a statului. Populația germană din Ungaria a fost puternic maghiarizată ; spre exemplu, cele mai cunoscute personalități ale vieții publice a germanilor din această țară se numesc Endre Fülei — Szántó, Béla Szende, Geza Hambuch, Johannes Szentágothai, János Sigler etc. Pînă la „revoluția de catifea", germanilor din Cehoslovacia li s-a refuzat orice fel de drept, cum s-a întîmplat și în fosta Iugoslavie, unde limba germană nu se mai auzea în ultima vreme decît în unele biserici, la predică.

Un amplu capitol, al doilea ca mărime, este dedicat germanilor din țara noastră. O comparație cu țările vecine îi permite lui Ortfried Kotzian (originar din Boemia) să afirme că germanii din România aveau, înainte de 1989, o situație pe care cosîngenii lor din Ungaria, Iugoslavia, Polonia ș.c.l. „nu făceau decît să o viseze". Situația lingvistică și culturală a germanilor de la noi este descrisă pe larg (p. 276 ș.u.) subliniindu-se faptul că statul român a încurajat bilingvismul minorităților (cu excepția, în Transilvania, a „întunecatei perioade de maghiarizare dintre 1867 și 1918") folosirea limbii materne în școli și în unele relații administrative. Viața culturală este privită cu înțelegere și chiar cu un anume entuziasm atunci cînd se scrie despre numărul și calitatea ziarelor de limbă germană, a teatrelor, a editurilor, a orelor de emisiune la radio și televiziune. Un puternic liant al spiritualității germane de la noi l-a constituit, afirmă O. Kotzian, participarea bisericii la viața cotidiană. Un loc aparte este acordat literaturii de limbă germană din România, considerată de specialiști a cincea literatură de expresie germană din Europa, după aceea din Germania, fosta R.D.G., Austria și Elveția. Sînt prezentate, pe rînd, editurile publicațiile periodice, asociațiile literare, teatrele (spre exemplu teatrul german din Timișoara a avut, în treizeci și cinci de ani, 250 de premiere, iar spectacolele lui au fost vizionate de aproape două milioane și jumătate de spectatori).

Se întreprinde o analiză detaliată în învățămîntul de limbă germană de la noi, pînă în 1989, pe cicluri de învățămînt, clase și obiecte de studiu. O comparație, la acest capitol, cu Ungaria, demonstrează, de pildă, că, în timp ce, la noi, elevii unui liceu cu limba de predare germană învățau într-un an la toate obiectele, timp de peste șase sute de ore, în limba maternă, iar românește doar în o sută șaptezeci, în țara vecină raportul era exact invers ; în fosta Uniune Sovietică, germana se făcea numai în clasele superioare, cîte două ore săptămînal, numai la școlile speciale.

Începînd cu ianuarie 1990, condițiile s-au îmbunătățit radical, ajutorul Germaniei s-a făcut simțit în multe privințe. Cu toate acestea, germanii au continuat să emigreze, din cauza condițiilor economice și, pînă la un punct, a incertitudinii politice. Mulți dintre ei au în perspectivă viitorul generației tinere, care se resimte de ceea ce Ortfried Kotzian consideră marea inerție a învățămîntului românesc. Numeroase reproduceri de articole din presa de limbă germană de la noi oferă cititorului o imagine corectă a mutațiilor pozitive profunde care s-au produs azi în puținele regiuni în care mai locuiește o populație germană.

Cartea scrisă de Ortfried Kotzian conține sugestii utile nu numai pentru cei care încearcă ameliorarea integrării emigranților germani, ci și pentru cei care se ocupă, în general, de psihologia grupurilor de minorități.

Dan Mănucă

*) Ortfried Kotzian, **Die Aussiedler und ihre Kinder**, ed. 2, Augsburg, Bukowina — Institut, 1991, 453 p.

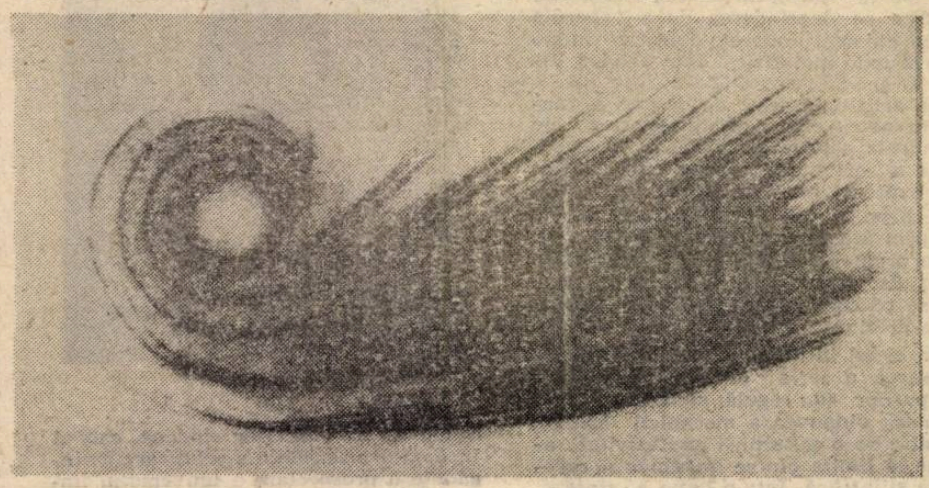

primim :

Către directorul revistei „Luceafărul", dl. Laurențiu Ulici

Stimate coleg și prieten,

Cu o întîrziere în care, nu fără un început de angoasă, recunosc caracteristica reacțiilor mele la evenimentele românești, iau act astăzi, 18 iunie, de apariția articolului meu „De la libertatea presei la dictatura reporterului" în numărul 20 (119) din 3 iunie 1992 al revistei „Luceafărul". Faptul — neașteptat — mă sochează, obligîndu-mă să mă adresez pe această cale — oficială, deschisă — direcției revistei, pentru a preciza că textul în cauză a fost publicat în ciuda dorinței mele de a-l retrage. Nu încerc să descifrez motivele care au determinat conducerea „Luceafărului" să dea tiparului acest articol, desconsiderînd îndoielile pe care mi le-am exprimat în legătură cu el (în timp util), și rugămintea de a nu i se da curs. Singura scuză pentru această decizie (care altfel rămîne un abuz) ar fi o pană în circulația corespondenței. Cum însă m-am adresat paralel și lui Dan Laurențiu, bazîndu-mă pe vechea noastră prietenie și autoritatea sa în redacție, ipoteza rătăcirii simultane a două scrisori analoage în conținut dar angajate pe trasee total diferite, mi se pare de-a dreptul fantezistă. Iată-mă deci obligată să protestez contra „codului" cu totul insolit pe care îl observ în relațiile dumneavoastră cu autorii, menționînd că redacția „Luceafărului" nu a considerat necesar să mă țină într-un fel sau altul la curent cu intențiile sale : nu mi s-a comunicat nici măcar primirea textului cu atît mai puțin decizia de a-l tipări ; manuscrisul a fost pur și simplu luat în posesie — ba chiar ușor prelucrat : sublinierea anumitor pasaje nu-mi aparține, or asemenea accentuări retorico-semantice fac și ele parte din prerogativele exclusive ale autorului.

Am considerat că e de datoria mea să revin asupra articolului „în apărarea" lui Mircea Eliade, spunîndu-mi — odată potolită „jalea" de care vorbeam acolo — că dintr-o sensibilitate rănită nu poate porni cel mai bun dintre răspunsuri la o violență, care și ea, fără îndoială, își are sursa în straturi afective adînci ; pe scena astfel deschisă se poate desfășura drama imputațiilor și a ultragiilor reciproce, dar nu și o dezbatere productivă. În afară de aceasta : din reacțiile primilor mei lectori (cărora le mulțumesc cu acest prilej) mi-am dat seama că premisele riposte mele la acuzațiile aduse lui Mircea Eliade reclamă în parte un efort suplimentar de reflecție și clarificare. Locul acestor precizări importante nu este desigur aici, în rîndurile pe care le redactez acum sumar ; îngăduie-mi totuși, te rog, să sugerez la ce mă refer.

Revenind de pildă la memorialistica lui Eliade și modul cel mai adecvat de a o recepta, refuz încă o dată și suficiența judecătorească și practicile exorciste, precizînd însă că alternativa la astfel de devieri nu poate fi nici o ingenuitate credulă, placidă, apatică în fond. Gen hibrid, situat în zona limitrofă a literaturii, memorialistica — mai ales cea net autobiografică (și e cazul lui Eliade) — a creat dintotdeauna dificultăți de lectură, cu atît mai mult cu cît proporția dintre expansiunea liric-subiectivă și reconstrucția neutră, obiectivă variază chiar pe parcursul uneia și aceleiași lucrări. Problema credibilității îmbracă aici forme particulare : fără a pune la îndoială onestitatea ca atare a autorului, cititorul avizat nu ia niciodată imaginea autobiografică pe care acesta o proiectează, drept reflexul specular, exact și imaculat, al profilului său real. Oricît de aprinsă, dragostea de adevăr nu-l va feri niciodată pe narator de accentuări, selecții, eliziuni „deformante" : auto-mistificarea defensivă sau narcisică, proiecțiile compensatorii etc. sînt de așteptat în orice discurs retrospectiv : cecitatea însoțește și sabotează fără excepție eforturile de auto-clarificare rațională. Din experiența de (co-)traducător al **Amintirilor** (1907—1937) îmi sînt prea bine cunoscute, de pildă, disproporțiile pe care le produce în această lucrare ritmul memoriei — cînd hiperbolizînd, prin încetinire, cîte un detaliu în sine anodin, cînd „măturînd" în viteză vaste spații ale peisajului interior. Nu uit fastidioasele jocuri ale copilului, care, umilit de ocupația străină, oferă în imaginație armatei române șansa unei revanșe glorioase. Știu bine de asemenea că aș fi preferat în locul tribulațiilor tînărului îndrăgostit simultan de două femei un portret detaliat al profesorului Nae Ionescu. Dar cum nu cred că valoarea documentară a unui text autobiografic se poate deduce logic din calitatea morală a persoanei care-l elaborează, nu mi-am pus nici întrebarea dacă nu cumva dilatarea detaliilor puțin semnificative ar rezulta dintr-o strategie deliberată, vizînd „ocultarea" altor elemente, nedorite. Naivitate ?

Regret că am difuzat replica mea la atacul lui Norman Manea, înainte de a fi citit lucrarea recentă a lui Leon Volovici, **Nationalist Ideology and Semitism** (1991). Din capitolele pe care un coleg din Franța a avut amabilitatea de a mi le pune la dispoziție, reiese printre altele că în anii 1936—37 — deci într-o perioadă de politizare masivă a vieții cotidiene — angajarea lui Eliade în publicistică a depășit net dimensiunile unei intervenții marginale : contactul cu lupta pentru putere nu a fost doar tangențial. E limpede că nu ne putem face o imagine adecvată asupra acestei etape biografice a scriitorului fără o analiză a producției lui gazetărești — operație care, la rîndul ei, va influența cu siguranță, retroactiv, recepția memorialisticii susciind întrebări importante legate de organizarea interioară a vieții lui Eliade și efortul memoriei de a o împărți în sectoare bine delimitate, separînd bunăoară zona personală și profesională de cea socială. Distincțiile cu care memorialistul lucrează — ca cea dintre cultură și acțiunea politică, sau dintre sensul pur spiritual al discursului ideologic și efectul său practic-imediat etc. — vor trebui repuse în discuție. De discutat și iar de discutat rămîne de asemenea faptul că Eliade nu s-a putut decide să conteste retrospectiv componenta inocentmitică a legionarismului în faza ce a precedat decapitării mișcării (lichidarea lui Codreanu și a grupului de lideri din jurul lui în 1938), ca și cum această dimensiune s-ar fi putut atunci încă separa de obiectivele și practica politică a Legiunii, ca și cum „renașterea" legionară nu ar fi implicat, prin transfigurarea morții de pildă, sau sacralizarea națiunii, și posibilitatea unei legitimări mistice a unor „ilegitimități" **hic et nunc** evidente (vezi chiar cazul Codreanu). Dar ascensiunea vertiginoasă a Legiunii — de la 34 000 de membri înscriși, în 1935, la 272 000 doi ani mai tîrziu — în 1929 numărul lor fusese clar sub 1 000 (datele sînt cuprinse în monografia excelent documentată a lui Armin Heinen, **Die Legion „Erzengel Michael" in Rumänien**, 1986, 558 pag.) —, componența socială a mișcării (preponderența păturilor citadine, mijlocii, intelectuale), larga sa difuziune în rîndul tinerilor — nu numai studenți, ci și elevi —, participarea preoților din zonele modeste ale ierarhiei bisericești etc. — aceste cîteva aspecte sugerează toate că ideologia respectivă a exercitat o seducție pe care definiția generală, simplă, în cinci-șase puncte a fascismului nu o poate explica. Ignorînd această putere de fascinație (probabil că **rinocerul** lui Eugen Ionescu e și el un simbol prea simplu), nu vom avansa, cred foarte mult în cunoașterea fenomenului legionar. Bănuiesc chiar că, **stigmatizînd** acum prompt personalitățile culturii române atrase temporar de mitul „revoluției" / „regenerării" legionare, nu anihilăm nocivitatea latentă a mitului, ci blocăm analiza lui rațională. Mai fecundă mi se pare de aceea perplexitatea înfiorată pe care o simțim în cuvintele lui Cioran (reproduse de Volovici : „One says about cancer that it is not **one** disease, but a complex of diseases ; the Iron Guard was a complex of movements, and more of a lunatic sect then a party. (...) There was a kind of madness in this thoroughly fatalistic people." etc.), căreia îi face cumva ecou neliniștea stăpînită a lui Vlad Georgescu perceptibilă în **Istoria...** sa : discuția trebuie să continue — cine se mai îndoiește de importanța ei vitală ? — dar climatul propice ea nu-l va găsi în jurnalistica sumară și agresivă, care se practică astăzi cu un succes îngrijorător.

Ilina Gregori

Berlin, 18—20 iunie 1992

NOTA REDACȚIEI : În scrisoarea ce însoțește textul dnei Ilina Gregori se fac cîteva afirmații neadevărate care aruncă o lumină proastă asupra revistei noastre. Precizăm că textul dnei Ilina Gregori intitulat „De la libertatea presei la dictatura reporterului" nu a fost „pur și simplu luat în posesie" — cum se exprimă domnia-sa, ci ne-a fost trimis prin poștă, fără ca noi să-l fi cerut. Din considerație pentru autoare, am publicat imediat manuscrisul iar cererea de retragere a textului re-a parvenit, de asemenea prin poștă, după ce numărul respectiv al revistei intrase în tipar. Așa încît considerăm scrisoarea ce însoțește textul de acum drept o vînare de vînt. Se mai întîmplă...

CHARLES BAUDELAIRE

Armonie de seară

Sosită-i, iată, ora cînd fiecare floare
Vibrîndă pe tulpina-i evaporă-n balans
De galeşe vîrtejuri şi melancolic vals
Sunete şi miresme topite-n înserare.
Vibrîndă pe tulpina-i evaporă-n balans,
Freamătă lin vioara ca sufletul cînd doare,
Frumos şi trist e cerul — altar înalt şi mare
De galeşe vîrtejuri şi melancolic vals
Freamătă lin vioara ca sufletul cînd doare,
Un suflet blînd şi tandru urînd neantul fals
Frumos şi trist e cerul — altar înalt şi mare
Şi soarele se-neacă în mări de sînge ars.
Un suflet blînd şi tandru urînd neantul fals
Ia resturi de lumină din timpul ce-a rămas
Şi soarele se-neacă în mări de sînge ars ;
În mine amintirea-ţi străluce — ultim soare.

De profundis clamavi

Implor a ta-ndurare, tu, unica-mi iubire,
Din hăul de tenebre în care-s azvîrlit
E-un univers de zgură c-un orizont ciuntit
În care noaptea-mbină blestemul cu oroarea.
Un soare fără vlagă veghează şase luni,
Şi-n alte şase Terra în noapte grea dispare :
Un ţărm mai sterp ca marea din mările polare
Nici fiare, nici pîraie, nici ierburi, nici păduri.
Că nu există groază mai aspră, mai semeaţă,
Să-ntreacă-n rău cruzimea din soarele de gheaţă
Şi noaptea fără margini, cît haosul de mare.
Invidiez norocul acelor animale
Ce pot să se-adîncească-n stupid, penibil somn,
Cît timpul se goleşte de zile, monoton.

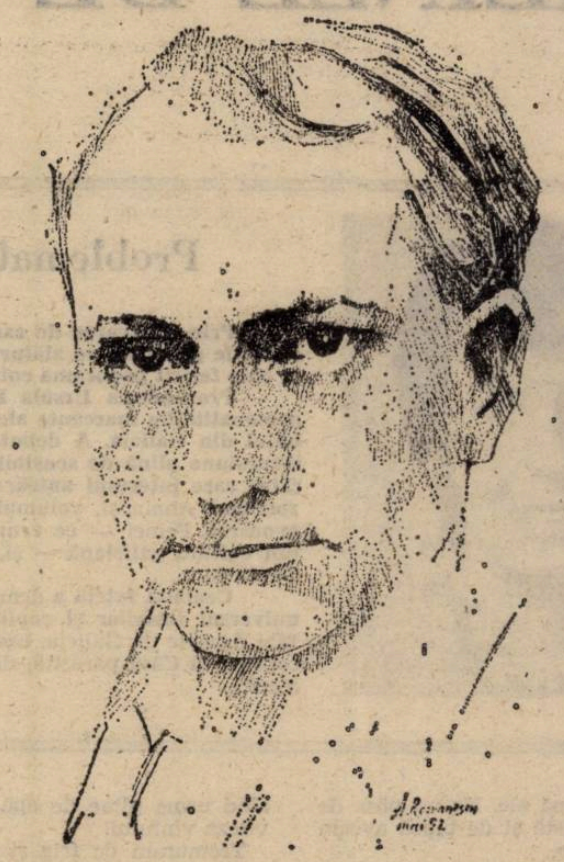

Corespondenţe

Un templu de coloane de viaţă e natura,
Coloane printre care trec graiuri ne-nţelese
Iar omul se strecoară printre păduri prea dese
De sensuri ce-i ştiu bine doar din priviri măsura.
Aşa cum lungi ecouri în depărtări vibrînd
Într-o profundă gamă de armonie plină,
Cît noaptea de adîncă, cît zarea de lumină,
Sunet, culori, parfumuri se cheamă şi-şi răspund.
Miresme ca de trupuri de prunci — tandre, uşoare,
Ca un suspin de flaut, ca verdele-n cîmpii,
Parfumuri acre, grele, mîndre, triumfătoare
Avînd în ele greul din lucrurile mii
Ca ambra, moscul, smirna, tămîia, -n care gîndul
Şi simţurile toate în cînt îşi află rîndul.

Traducere de Paula Romanescu

Urmare din pag. a 16-a

DESPĂRŢIRE

me o înşela cu alte femei. Nevasta lui nu conta.

Intră bine dispus în maşină, deschise radioul şi stătu pe gînduri. Automat, o luă pe şoseaua spre ieşirea din oraş, în direcţia aeroportului. Străbătu cîţiva kilometri pînă să-şi dea seama cît de absurdă era ideea să mai vorbească pentru ultima oară cu ea. N-avea nici un rost, nu mai era nimic de lămurit. Precis că ea era deja în sala de aşteptare. O privire aruncată spre ceas îi confirmă gîndul, indicatorul tocmai marca cifra 20.

Micşoră viteza pentru a profita de primul semn să se poată întoarce. De cîteva minute ea trebuie să-şi fi pierdut răbdarea şi se plimba desigur cu paşi nervoşi în sus şi-n jos, cu ochii ţintă la ceasul de mînă, pradă furiei şi disperării. Şi-o imagină palidă, apoi roşie la faţă de neputinţă şi dezamăgire, dar avea să se urce în avion cu ceilalţi pasageri, numai ca să nu se facă de rîs în faţa lor. Zîmbi satisfăcut, doar nu făcuse niciodată un secret din lipsa lui de seriozitate.

Cusurul ei era că încercase să-l schimbe, la început plină de iubire, apoi mînioasă şi copleşindu-l întruna cu reproşuri. Ajunse să se sature de ea. El nu se lăsa dominat, nici de nevastă, nici de altă femeie. Ele nu-l înţelegeau.

Îi veni atunci în minte să scape de ea, propunîndu-i să-şi facă vacanţa împreună. Strecură ideea într-o doară, şi cînd fu sigur că avea să se prindă, puse totul la cale.

Ora 20. Ea zîmbea mulţumită. N-are decît să se satură căutîndu-o peste tot, chemînd-o prin megafon sau întrebînd dacă nu lăsase vreun mesaj pentru el. O merita din plin. Din cauza lui îşi neglijase copiii, îşi înşelase bărbatul, şi toate astea pentru ce ? Pentru nişte aşa-zise clipe de fericire, care depindeau tot mai mult de toanele şi dorinţa lui. Nu era dispusă să-l mai împartă pe viitor cu alte femei.

El nu-i spusese vreodată ceva limpede, evitînd mereu, cu diplomaţie, problema asta. Dar tocmai felul în care se purta era grăitor. Din pricina asta şi-a urzit încetul cu încetul planul care avea să-i izbutească dintr-o clipă într-alta. Nici măcar nu-i părea rău că-l făcuse să-şi cheltuiască banii cu călătoria şi vacanţa lor. Precis că el va declara suma asta drept cheltuieli de reprezentare.

Ştia că n-avea să ia avionul fără ea şi că prefera să anuleze călătoria. Bănuia că o s-o caute la telefon îndată ce ajunge acasă. De faţă cu alţii obişnuia să se stăpînească şi să nu facă scene.

Mai tîrziu va veni Ester. Şi poate că ar mai avea puţin timp pînă atunci să se repeadă pînă la Ines.

El parcă maşina lîngă o cabină de telefon. Azi îl urmărea ghinionul : Ester nu era acasă, Marina ieşise cu nişte prieteni iar Ines avea gripă, nu se dădea jos din pat, aşa-i spusese. Înainte de a se urca iar la volan îşi privi satisfăcut ceasul : 20,15. Pesemne ea era acum în avion, cu faţa scăldată în lacrimi.

Nu-şi întoarse capul să se mai uite în jur. De acolo unde se afla nu putea vedea nici un avion. Oftă adînc, cine ştie dacă de uşurare sau de mustrări de cuget. În orice caz, scăpa de ea pentru trei săptămîni şi-i plătea totul cu dărnicie.

O despărţire fără reproşuri şi scene, ceva ieşit din comun.

Ieşi din maşină în faţa vitrinei mari a magazinului. Dacă se grăbea, încă mai putea ajunge la timp la întîlnirea de afaceri.

Nu l-am mai prins pe clientul nostru, îmi pare rău, o să încerc mîine după-masă, îi şopti Martínez, care era surprins să-l revadă.

Cînd îl chemară la telefon stătu cîteva clipe pe gînduri. Ester îl anunţa că tocmai aflase de un accident de avion. Spunea că erau doar cîţiva supravieţuitori.

moda, altfel

„LE STYLE EST L'HOMME MÊME"

(Buffon)

Georges Braem
sau „mutaţia dureroasă a bucuriei"

Biografia lui (pînă la un moment dat) pretinde că a fost **nefericit** din punct de vedere financiar dar **invulnerabil** din punctul de vedere al credinţei că el e născut să picteze ceea ce vrea el, ceea ce simte el, ceea ce poate el. De la început a fost „la-modă", prin felul agresiv, refractar convenienţelor, în care s-a purtat. A suferit mult dar a cîştigat mult, a avut răbdarea modelor trecătoare şi a cîştigat moda picturii lui singulare (unii zic că e tributară lui Delvaux sau lui Redon, dar n-au demonstrat-o, nici n-au cum !).

I-a fost frig şi foame în apartamentul locuit ; a vîndut tot ce „fără valoare" o mătuşă i-a lăsat (ca în Dickens) ca să-şi cumpere culori şi pînze ; a ars mobile „fără valoare" (dar cine mai ştie astăzi ce valoare aveau... ?) ca să facă foc ; a înlocuit locurile de dormit cu ziare ; apartamentul era loc pentru **nomazi** la dormit, care dispăreau pentru totdeauna, după cîteva zile. El picta ! El picta ! Nu-l interesa mizeria din jur, mizeria a lor săi, el picta !

La început a fost tributar lui Delvaux şi lui Redon. Apoi, din mizeria acceptată a ajuns să creeze „moda Braem". Dar nu i-a păsat de acest fenomen. O ştia de mult. În oraşul Bordeaux, „om de bine" era considerat cel care purta pălărie de fetru moale şi care, în fiecare duminică se ducea să asculte slujba, în nici un caz el care „cu fizicul unui Van Dongen imberb" se plimba în plină iarnă în **blue-jeans şi pull à col roulé.** Cum puteau să înţeleagă acei burghezi că Braem prefera mizeria administrativă unei slujbe funcţionăreşti ? L-au numit „puturos", „deşi talentat — leneş", pentru că refuza ocupaţii care l-ar fi stingherit să picteze. Era în stare să facă orice îl amuza la un moment dat, chiar dacă i se părea că se sacrifică, făcea luminări sărbătoreşti, decora cutii de bomboane, etc. dar nu-şi trăda credinţa că el era născut să picteze. Citez din Pierre Paret : „Astăzi, fiecare dintre voi va spune că niciodată nu s-a îndoit de reuşita lui dar, în epocă, cîţi dintre noi a crezut-o ?".

Astăzi e „pictorul" la modă. Posedă o splendidă casă „achetée d'occasion" pe care a „aranjat-o" sau a „deranjat-o" după gustul lui.

Pictura lui e „nălucitoare", de tot ce visăm şi nu ne permitem să acceptăm în realitate. El fiind de origine flamandă, nu poate să treacă peste „OUL LUI BOSCH", deşi declară că detestă aglomerările, ronronurile, motoarele şi vorbăria goală. Adoră femeile goale, cu sexul pictat ca o pensulă de pictură. Ele pot domina culoare freudiste, pot pluti peste un drum marcat de ouă gigantice, pot genera (ca la Bosch), din sini sau coapse sau din falange sau din organe sau din iluzii, alte femei plutitoare, ca nişte baloane (foarte la modă astăzi), ori cuplări incestuoase, orî proliferări morbide. Pictorul le motivează prin **onirism.** Această modă a fost puternică.

— „Acceptaţi deci riscul scandalului ?"

— „Accept toate riscurile : a trăi înseamnă a risca. **Je dis bien vivre et non pas exister.** În ceea ce priveşte scandalul, cred că el este reflexul de auto-apărare al fiinţelor bolnave, al acelora cărora le e frică să trăiască".

Braem, astăzi, e un solitar ; a reuşit însă în viaţă, chiar şi material. Lui nu i-a fost frică să se bucure de viaţă ; trăind mizeriile ei, depăşindu-le, el şi-a realizat visul şi luxul de a face ce vrea cu zilele sale : familia are ce minca, nu suferă de frig, el respinge orice sfătuitor, din trecut sau prezent, bun sau prost, e încîntat de atelierul său, de pipa sa, de supa sa de lapte (reminiscenţă din perioada sa de sărăcie) şi mai ales de pictura sa dureros erotică. Scenele sale suprarealiste şi peisajele sale psihologice degajă o serenitate neîncătuşată. Poate de aceea a rămas atît de la „modă" astăzi, cînd spiritul uman e hărţuit de turbulenţa febra vitezei şi zgomotul obositor al oraşelor.

Corina Cristea

URSULA HEINZE DE LORENZO

Problematica femeii contemporane

Prin cultivarea de care se bucură ,îndeosebi în ultima decadă, literatura de expresie galiciană se alătură literaturii spaniole şi celei catalane, întregind astfel în chip fericit panorama culturală iberică.

Prozatoarea Ursula Heinze de Lorenzo (născută în 1941) este una dintre personalităţile marcante ale literaturii galiciene actuale şi preşedintă a PEN Clubului din Galicia. A debutat în 1982 cu romanul Visul destrămat al Elvirei M., **incursiune plină de sensibilitate şi vigoare în problematica femeii contemporane, către care interesul autoarei se îndreaptă cu predilecţie, aşa cum mărturisesc şi romanul** Anaiansi, **volumul de antropologie socială** Despre femeie în 18 lumi **şi evocarea** Femei — **ce reuneşte 8 portrete de personaje feminine reprezentative din cultura galiciană — şi, în sfîrşit, volumele de povestiri** Vîrtejuri în blană **şi** Confidenţe.

Cealaltă faţetă a demersului literar al Ursulei Heinze de Lorenzo explorează universul tinerilor şi copiilor. Menţionăm aici cartea de impresii de călătorie Mai departe de Galicia, **basmul** Fetiţa de aur, **romanele** Totdeauna Cristina, Poşta copiilor **şi** Casa părăsită, **distins cu prestigiosul premiu de literatură pentru copii** Merlin.

MAREA

Peliniştea izbînzii mă copleşi : marea, în sfîrşit, marea.

Veşnic străveche, veşnic tînără.

Se întindea înaintea cerului parcă zugrăvită.

Luaţi aminte însă : marea te scoate din minţi şi atunci nimic în afară de ea nu mai contează.

Dacă te afli la ţărm, toate dorinţele ţi se împlinesc. Marea-ţi stîrneşte infinitate de simţăminte şi nu i te poţi împotrivi în nici un chip. Dezlănţuia în mine energii, fără voia mea. Mă simţeam în stare de orice.

Din adolescenţă şi, mai apoi, cînd ajunsesem femeie în toată firea, marea era însuşi miezul vieţii mele, toate cîte mi se întîmplaseră se legau în vreun fel de ea.

Oricum întorceam capul, la stînga, la dreapta, în faţă, mereu se întindea cît puteam cuprinde cu privirea, atunci, astăzi.

Şi acum, în sfîrşit, o vedeam iar. Contemplînd-o, eram încredinţată că pot comunica astfel cu lumea întreagă, legată întru veşnicie, fericită şi sortită să mă dărui mereu.

Nebună de bucurie, am dat fuga la ţărm, unde valurile împrăştiau scîntei de spumă.

[illegible] a udat pînă la piele.

Cu nesaţ, mi-am lins sarea de pe [illegible] faţa, umbrele. Sorbeam marea cu toate simţurile.

Marea m-a scos din minţi pentru totdeauna n-aveam încotro.

Sorbeam şi-şi spărgea valurile neîncetat, chiar şi-n visele mele. Nu mai scapi în veci dacă te prinde în mreje, ca un bărbat care pune stăpînire pe trupul tău, fără să vrei. Şi pare într-adevăr zugrăvită în faţa cerului.

Am scuturat capul şi-am alungat din minte imaginea mizerabilei periferii din portul micuţ, duhoarea greţoasă de peşte şi de murdărie de prin toate maidanele posibile şi imposibile. M-am străduit să privesc pe deasupra cocioabelor ce stăteau să se năruie, cu oamenii posomoriţi care locuiesc acolo, luîndu-se mereu la bătaie, căutîndu-şi parcă propria-le nefericire.

Marea îi scoate pe oameni din minţi, pe ei şi pe mine.

Mizerie, gunoaie, ciini vagabonzi şi pisici leproase, şi pretutindeni în văzduh mirosul acesta pătrunzător de peşte.

M-am aruncat în valuri fără voie, străină de orice, auzind doar zgomotul lor insolent, cînd se spărgeau la mal.

Mai tîrziu mi-am scos toate hainele şi le-am spălat. Apa sărată nu-i bună de spălat, dar de unde era să iau apă dulce ? Mai ales şosetele rămăseseră aspre şi aveau să-mi rănească de bună seamă picioarele la mers. Acum însă nimic nu conta. Mi se părea că mă aflam în puterea unei vrăji.

Marea mă scosese din minţi.

Pusese stăpînire pe mine, cu frumuseţea, cu spaimele şi capriciile sale.

În spate se întindea satul sărman, cu stîncile semeţe ce i se înşirau pe coaste, parcă aruncate la întîmplare, putînd fi zărite numai la reflux, dar nu şi cînd marea creştea .Iarna, totul era ca o străduinţă zadarnică de a domoli ceea ce nu poate fi supus.

Intrarea primejdioasă în port, abia semnalizată, aflată pe sensul contrar, era ocrotită la nord de un lanţ de coline acoperite de jnepeni, fără copaci, care pătrund ca nişte degete uriaşe, iscoditoare, în apa ce vuieşte aproape neîncetat, la fel ca degetele tale mîngîindu-mi trupul.

Bărcile de pescari se întorceau tot mai goale, aşa că nu merita osteneala să se repare cheiurile. Nimeni n-avea bani, nimeni nu voia să se pună pe treabă. De multă vreme zilele le erau numărate. Totul era înghiţit de furtună, de mare.

Vîntul zburdalnic îmi risipi hainele întinse la soare.

Mai încet ! Nu aşa năvalnic !

Am alergat după ele. Nu-mi păsa de şosete, dar de fustă şi de bluză aveam bineînţeles nevoie.

Gîfîind cu disperare, m-am trîntit pe nisipul fierbinte şi îmbietor.

Marea ne scotea din minţi.

Jan, blond şi cu ochi albaştri. Toată făptura lui mirosea a apă şi a sare.

Jan, un trup de alabastru, puternic şi mlădios, blînd şi poruncitor.

Va pune stăpînire, cum şi cînd va dori, pe mine şi pe marea mea...

Mai tîrziu ne-am aşezat, strînşi unul în altul, pe nisipul dogorind. Tăceam şi, la răstimpuri, schimbam cîte o vorbă. Jan îndrăgea muzica şi pictura.

Dădea glas întocmai simţămintelor mele.

Marea se întinde în faţa cerului ca zugrăvită.

Pescăruşii ţipă batjocoritor.

N-am mai putut îndura şi m-am lăsat iar în voia valurilor. În cele din urmă m-a răzbit frigul, înfiorîndu-mă din cap pînă-n picioare.

Veşnic aş sta aşa, în apă, sub apă, înconjurată de apă, pătrunsă toată de apă.

Prostii. Aşa ceva nu le este îngăduit decît peştilor.

Poate şi mie !

Am înotat cu nădejde, îndepărtîndu-mă de ţărm. Deasupra, pescăruşii îşi băteau joc de sforţarea mea, ştiu prea bine, dar o să le arăt eu de ce sînt în stare !

Aş putea ajunge, de bună seamă, vapoarele acelea uriaşe care alunecă în zare, ceasuri în şir. De ce n-aş izbuti, dacă nu mă dau bătută ? De ce nu ?

Marea mă scotea din minţi.

Într-un tîrziu m-am lăsat dusă.

Istovită, fără strop de putere, voinţa nu mă mai asculta, nu mai puteam lupta.

Valuri verzi cu crestele înspumate mă aruncară aproape fără simţire, învinsă, pe plaja din care ieşeau aburi.

Şi acum, ca şi-n alte rînduri, m-am încrezut prea mult în forţele mele, şi pe deasupra mai era şi lipsa de experienţă şi necumpătarea.

Jan a rîs de mine cînd am căzut alături, vlăguită de încleştarea cu apa şi mai ales cu iubirea.

Rafale de vînt se năpusteau pe stîncile ce se înşiruiau nedesluşit şi biciuiau turbate marea.

Cerul fu năpădit de un albastru întunecat, spînzurînd parcă amenînţător deasupra cîmpiei, iar marea se întindea ca zugrăvită înainte-i, cu valurile de nestrăbătut.

Pe neaşteptate, Jan sări în picioare şi, fără un cuvînt, o luă la fugă. N-aveam să-l mai văd niciodată.

Am rămas încremenită, respirînd anevoie aerul negru ; totuşi, aerul acela al mării de pe Coasta Morţii era cel mai pur din lume.

Marea se învolbura neostoită. Era furioasă pe mine, îmi striga, mă ameninţa. Gemea şi se chinuia de parcă şi ea fusese părăsită.

Munţi de valuri se îngrămădeau spărgîndu-se de nisip, lingînd cu mii de limbi plaja şi trupul meu, cuprinzîndu-mă tot mai tare.

M-am ridicat.

Fiecare pas răscolea nisipul greu, lăsînd urme pline de apă ce piereau cu viteza vîntului.

Tremuram de frig şi am început să alerg ca să mă încălzesc.

Marea mă scotea din minţi, neîndurătoare.

Mă prinsese în mreje cu atîta înverşunare şi nu mă mai lăsa. N-o să mai scap niciodată de aici.

M-am aruncat iar în spuma sclipitoare, robită de o patimă tainică.

Poate că Jan se va întoarce, tot aşa cum se ivise azi la malul mării ce se întindea înaintea cerului parcă zugrăvită,

veşnic tînără.

veşnic străveche.

Trebuie să crezi din răsputeri în ceva, atunci ţi se împlineşte dorinţa... uneori.

S-adorm în mare ! În sfîrşit, sînt acasă !

Jan a fost singurul care a putut recunoaşte trupul acela gol şi umflat de femeie.

A trecut atît de puţin timp, se gîndi, după toate cele întîmplate !

Iar marea turbată îl scoate şi pe el din minţi, aproape.

DESPĂRŢIRE

Mai eşti la telefon ? Se aude foarte prost, e un zgomot neîntrerupt pe fir. Vorbeşte mai tare, nu înţeleg nimic.

Bineînţeles că plec spre aeroport. Uită-te cît ai ceasul. Avionul este la 20,10, n-ai uitat, nu ? Aşa mi s-a părut, ai reuşit să mă sperii... De data asta nu putem da greş, de atîtea ori ne-am făcut planuri să petrecem cele trei săptămîni de vacanţă şi pînă la urmă totul a căzut.

Să nu crezi că mi-e uşor să-mi mint familia. Măcar tu n-ai copii.

O şedinţă în ultimul moment ? Nu se poate. Martínez te poate înlocui, să se ducă el. Simpatic mai e băiatul ăsta, o s-ajungă departe cu atîta farmec !

Grăbeşte-te, trebuie să închei, nu mai am monede ! Grăbeşte-te, iubitule, vino repede !

Ea puse receptorul în furcă şi aşeză telefonul pe măsuţa de lîngă canapea. Deschise radioul. Nu-i plăcea muzica rock, o enerva în starea de agitaţie în care se afla. Schimbă, apăsînd pe butonul combinei stereo ca să pună un disc. Cei doi băieţi îşi petreceau vacanţa de vară într-o tabără, iar bărbatul ei va pleca pentru patru luni în străinătate, să organizeze o filială a întreprinderii unde lucra. Muzica blîndă şi învăluitoare i se strecură în adîncul fiinţei şi-şi întinse picioarele, aşezîndu-se comod.

Ester o anunţase că vine în vizită pe seară.

Martínez, fă te rog asta pentru mine, trebuie să plec imediat, o întîlnire care nu suferă amînare, o problemă extrem de importantă.

Se uită hotărît la ceas, îndesîndu-şi automat nişte hîrtii în servietă.

Trebuie să mă întîlnesc cu un client, poate facem o afacere bună, zilele trecute s-a arătat interesat de noul tip de maşină.

Se străduia, cu vorbele astea, să-şi alunge propriile-i îndoieli.

Pe deasupra tu eşti expertul în reclamă, nu eu, îi aruncă în faţă lui Martínez, care rămase uimit.

În ultima vreme vînzarea maşinilor mergea foarte prost şi la şedinţa de azi la nivel regional vor încerca să schiţeze nişte soluţii. Scoase din dulap un teanc de reclame fără să facă nici o selecţie şi le vîrî în spaţiul încă liber din servietă. Înainte de a pleca din micul birou cu pereţi de sticlă se aşeză în fotoliul giratoriu şi formă un număr de telefon.

...I just called to say I love you and I mean it from the bottom of my heart... Telefonul o făcu să tresară, cu sunetu-i nesuferit. Dădu să-l apuce, întinzînd mîna într-o reacţie mecanică, dar se răzgîndi la timp. Tîrîtul nu se lăsa, stăruia cu încăpăţînare. Ca să reziste tentaţiei de a nu ridica receptorul întinse iar mîna spre pick-up şi puse mai tare vocea aceea **from the bottom of my heart.** Sunetul nu înceta, ispitind-o mai departe. Dădu atunci fuga la baie, doar se cunoştea bine şi ştia de ce era în stare !

Cînd se întoarse era linişte. Schimbă discul înainte de a se aşeza pe canapea şi luă ziarul. Dar starea de nervi n-o părăsea şi ea voia cu tot dinadinsul să-şi recapete siguranţa.

Tocmai închidea uşa biroului cînd începu să sune telefonul. Contrariat, şovăi o clipă. Martínez îi făcea semne din camera de alături. Bine, răspund eu.

Nu se grăbi defel, avea timp din belşug ; ştia că ea era în drum spre aeroport, o să ajungă probabil în cîteva minute.

Ah, tu eşti, de cîte ori ai să mă mai suni, doar ne vedem curînd ! Era gata să nu mă mai prinzi. Sigur că am la mine biletul de avion. Se bătu zgomotos peste piept, îl am aici, în buzunar, nici o grijă. Mai ai ceva să-mi spui ? E tîrziu, m-aşteaptă un taxi. Mai bine du-te imediat în sala de aşteptare, ne întîlnim peste puţin acolo.

De data asta o să izbutească să-l pună la punct, se gîndise la toate cu minuţiozitate. El obişnuia s-o încinte cu promisiuni şi scuze, o înşela mereu, o făcea să se simtă prost cînd era nevoită să-l tot caute prin hoteluri, restaurante sau teatre. Cu o privire dispreţuitoare i se spunea că domnul X telefonase lăsîndu-i vorbă că nu putea veni. Din nefericire ea nu se învăţa o dată minte şi cădea mereu în capcană. N-avea la îndemînă dovezi sigure, dar îi făcea impresia că de la o vre-

Prezentare şi traducere :
Tudora Şandru Olteanu

(Continuare în pag. a 15-a)

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
20 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
[illegible] LUI

BIBLIOTECA ASTRA SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 22 iulie 1992 • 27 (126)

SECȚIUNEA DE AUR

Un lucru interesant poate fi observat la acest început de campanie electorală : apariția pe listele probabile de candidați a personalităților certe din cele mai diverse domenii ale vieții sociale. Mai toate partidele serioase, ba chiar și cele fără audiență, își propun să aducă în viitorul Parlament al României oameni cu competență profesională recunoscută, cu prestigiu conturat printr-o experiență de probitate morală necontestată și, nu în ultimul rînd, echilibrați și deschiși spre dialog. Experimentul din alegerile legislative precedente a dat greș, așa-zișii „oameni de partid" ajunși în cele două camere parlamentare au făcut – majoritatea – figură de impostori, dezamăgind nu doar electoratul, dar chiar și partidele care i-au propulsat. O schimbare în selecție se impunea, iar pînă la ivirea unei clase politice în toată puterea cuvîntului, personalitățile reale din spațiul social pot juca – în ciuda naturii lor mai independente, mai puțin supuse rigorilor vieții de partid – un rol însemnat în tranziția spre veritabila democrație politică. E de așteptat ca, grație prezenței lor, lucrările specifice activității parlamentare să capete mai multă coerență, limpezime și civilitate, atribute care au cam lipsit în legislatura încă actuală, dar care fac deloc convingător în ochii opiniei publice demersul parlamentar. Salutînd această tendință a partidelor de a promova personalitățile, avem datoria să atragem atenția asupra dificultăților care nu ocolesc nici o atare tendință fericită. E vorba, în primul rînd, de faptul că există personalități care pot comunica și în afara domeniului profesional propriu și altele care comunică mai greu sau nu comunică deloc dincolo de hotarele specialității lor Acestea din urmă – și am avut cîteva cazuri chiar în actualul Parlament – nu izbutesc să fie mai mult decît niște martori tăcuți ai vieții parlamentare, implicarea lor e cvasi-nulă, iar ecoul prezenței lor așijderea. Problema e, deci, de a găsi acele personalități consacrate într-un anume domeniu care să vrea și să poată să se exprime în domeniul politic. Poate că atragerea personalităților în disciplinele așa-zicînd umaniste (în special universitarii, oamenii de cultură, creatorii de artă) – destul de evidentă în vremea din urmă – reprezintă o consecință a efortului de rezolvare a acestei probleme. E, apoi, vorba despre dificultatea găsirii personalităților non-reticente la indiscreția presupusă de prezența într-un for public, indiscreție resimțită de mulți ca ofensatoare a intimității și, prin extensie, ca sursă de nesiguranță și disconfort. Cu atît mai mult cu cît nimeni nu poate garanta că un Parlament, oricît de serios, este scutit de evenimente penibile. În fine, ar mai fi vorba despre o anume înclinație solipsistă specifică personalităților, care poate produce, în contexte aglomerate și contradictorii de felul unui parlament, un soi de incompatibilitate între limbaje și idei greu de adus la același numitor. Dacă toate aceste impedimente vor fi luate în seamă în selectarea candidaților din rîndul elitei profesionale, atunci avem mari șanse ca viitorul Parlament să se structureze la cotele de coerență, limpezime și civilitate pe care le dorim. Dacă nu, vom vedea ce-am mai văzut...

„L"

Pe un singur vapor

N'cicdată nu bat lopețile în cazarmele noi
zilnic pleacă cîteva dintre noi și nu știm
alți copiii sunt muște lipite de geam zilnic
învață alfabetul făcării și noaptea visează
cai albi săltînd pe pajiști verzi cu fîntîni
în cartierele noi vezi numai fier și forme pustii
un milion de inimi plutesc pe un singur vapor
fără apă fără stele fără bucolă fără îndemnuri
o gură palidă întreabă unde-i țărmul ? și la așa
întrebări vom ajunge vreodată domnule amiral de beton ?

1969

VLADIMIR STREINU, criticul

— în pagina 2 —

PAVEL CHIHAIA: Transcrieri păstrate dintr-un jurnal mental dispărut

— în paginile 3—4 —

CERȘETORUL DE TALANȚI

— în pagina a 5-a —

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI, din NOUL TESTAMENT

— în pagina a 15-a —

STUPIDITATE ȘI PUTERE

o convorbire cu Leonardo Sciascia

— în pagina a 16-a —

Lucrările reproduse în paginile acestui număr poartă semnătura Madeleinei Braun și au fost expuse recent la „Căminul Artei". În pagina a 13-a, o cronică plastică referitoare la această expoziție.

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Bogdaproste

Acest cuvînt slav, despre care Lazăr Șăineanu, în „Dicționar universal al limbei române", „A doua ediție cu totul prelucrată și adăugită", din 1908, ne spune : „1. mulțumirea cersetorilor cînd sunt miluiți (Dumnezeu să vă ierte")... 2. (ironic) mulțumim d-voastră..." vine, evident, de la răsărit din Bogû de prostiți. Dumnezeu să(-ți) ierte (păcatele)".

Un „pui de bogdaproste" e un cersetor, îmbrăcat în haine prea mari pentru el, cu o șapcă urîtă ce-i cade pe ochi, cu niște mîneci prea lungi și prea largi, despre care Baudelaire ar fi scris „ses manches de géant l'empêchent de marcher", adică „mînecile sale de gigant îl împiedică să mărșăluiască ?" „Vai, arată ca un pui de bogdaproste", o auzeam, uneori, în copilărie pe mama exclamînd înduioșată, la vederea vreunui copil nefericit, îmbrăcat cu ce-a dat Dumnezeu și mila oamenilor. Despre aripile (mînecile) sale de gigant mama nu spunea mai nimic. Un pui de bogdaproste e, în fond, o formă fără fond, ceva ce s-ar fi potrivit cu altceva, dar dacă așa a dat Dumnezeu...

Astept într-o noapte, pe Bd. Abatorului, un autobuz care nu mai vine. Trece, în schimb, luminat à giorno autobuzul 781, verde, mai mic decît cele din Est, căci vine direct de la Paris. Dacă mi-aduc bine aminte cu unul asemănător urci și pe „Butte Montmartre", spre Sacré Coeur. Prin birtoanele Bucureștiului, acest autobuz „mignon" și elegant nu e decît o formă fără fond : un pui de bogdaproste însă, e orașul ce-l primește înainte de a-i putea așterne la picioare măcar asfaltul Parisului. Dar autobuzele de prin Olanda ori Austria care brăzdează hîrtoapele orașelor noastre ?

Cu uimire citesc acest nume fabulos, Bulevardul Abatorului, care seamănă cu un descult ce-și poartă cu toată mîndria papionul. O formă fără fond, un pui de bogdaproste. Bogdaproste spunem noi și Parisului și Amsterdamului și tuturor celor care ne trimit hainele lor pe care nu le mai poartă ori cauciucurile lor care nu mai merg pe-acele asfalturi. („Munții noștri aur poartă / Noi cersim din poartă-n poartă" — la Înalta Poartă sau la cealaltă de la turnul Spasski...)

Stau în stație, înnoptez acolo, în așteptarea lui 133 care s-a modificat traseul și nici nu mai vine, și un bărbat prost îmbrăcat mă întreabă dacă nu-i vreo cîrciumă prin apropiere, îi arăt noul „boutique" DUNAST SRL și mă întreabă dacă au ceva, ce trebuie adică. Au, desigur, bere Efes Pilsen și vodcă Smirnoff sau Extra (ungurească), iar ținuta omului îmi amintește gluma cu rusul zdrențăros într-o cîrciumă din Siberia, unde cerînd să bea, este mustrat de cineva că nu-și cumpără haine în loc să-și bea rublele iar el îi răspunde, abia ținîndu-se pe picioare, cu un glas răgușit, de betiv : întîi sănătatea" Întîi sănătatea, bogdaproste !

Mai trece și-o fată de brat cu doi băieți, pe care-i ține strîns lîngă ea. Ce altceva o fi în mintea ei de găină în noaptea asta decît vechiul cuvînt slavon bogdaproste".

Cîndva, a fost și România o țară invidiată de alte țări, cîndva se trăia bine și în România. Acum, însă mereu numai cuvîntul slav bogdaproste se poate spune deși mulți se mai fandosesc trîntindu-ți cîte un „merci" din cine știe ce trecută francofonie.

Bogdaproste Est, bogdaproste Vest pentru că ne-ați lăsat — pe mulți dintre noi — în viață. Chiar așa, îmbrăcați în largi și nepotrivite veșminte și crezînd că sînt aripile de gigant care-l împiedică pe geniu să mărșăluiască asemenea oricărui infanterist de rînd.

Bogdaproste : înmormîntarea s-a terminat. Urmează parastasele.

Nicolae Prelipceanu

STIMAȚI CITITORI,
Vă facem cunoscut că revistele literare se vind și la chioșcul Uniunii Scriitorilor din Calea Victoriei nr. 133, sector 1, București.

momos

Ape limpezi (IV)

Convenția Democratică, desfășurată între intransigența morală a unui lider de modă veche (Corneliu Coposu) și, la extrema cealaltă, a unui politician pofticios de istorie imediată (Radu Câmpeanuu) părea că se așază solid pe bazele unui electorat intelectual conștient de ceea ce se întîmplă. Reprezentanții acestui electorat erau o aliantă și un partid, în realitate numai un partid, cu adevărat modern și care atrăsese spre sine toate forțele electorale cu adevărat conștiente ale țării. Nicolae Manolescu întruchipa, într-un moment al evoluției noastre politice, maximumul posibil și era evident că partidele istorice trec pe locuri nesemnificative pînă la a ieși din calculul politic. Conștiente de pierderea continuă de capital, ele s-au regrupat în cadrul Convenției și fără a mai ține seama de condițiile exterioare (electorat) au manipulat „barca politică" a Convenției spre un compromis. Nu știu prin ce mijloace au reușit să convingă vîrfurile Alianței Civice să-și schimbe simpatiile, dar este evident că nu au reușit mare lucru : a-l schimba pe Manolescu cu Constantinescu înseamnă nu neapărat o victorie a partidelor istorice ci, mai ales, o înfrîngere a lor. A-l înlocui în ultimul moment pe Manolescu cu o copie mai puțin reușită a acestuia reprezintă, poate, o victorie în cadrul Convenției, dar deloc una în fața electoratului. (Nu voi insista asupra argumentelor aduse în favoarea candidaturii dlui Constantinescu, argumente în general puerile și care ar putea fi sau au fost desființate fără nici o greutate : argumente de tipul : noul candidat nu și-a deteriorat „marca politică" printr-o anunțare prea devreme a candidaturii, premisă care ar conduce pe oricine la concluzia că orice om politic are viață scurtă, ceea ce contrazice tocmai exemplul, de acum celebru, al dlui Coposu. În acest caz, orice argument în favoarea dlui Constantinescu poate fi desființat imediat, iar cei care le-au susținut nu au reușit decît să buimăcească și mai tare electoratul.) Este evident, însă, că prin desemnarea altui candidat decît cel al PAC, partidele istorice și cîțiva sateliți de ultimă oră au dovedit că știu și mai au încă puterea să supraviețuiască, chiar cu riscul de a muri la alegeri.

Ștefan Agopian

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ILIE NEACȘU : „Cei patruzeci și cinci de ani sub drapelul roșu, sub Dej și Ceaușescu, corupția se afla în faliment". **(Europa)** ● ION ILIESCU (în vizită de lucru prin județul Botoșani) : „Ne putem întreba desigur cît o să mai stăm așa, crăcănați". (Vezi **Evenimentul zilei)** ● ION CRISTOIU : „Privind scena politică românească de după decembrie 1989 vom observa o multiplicare la infinit a lui Cațavencu". **(Expres magazin)** ● RADU THEODORU : „Protestez !". **(România Mare)** ● VLAD MACRI : „Primul agricultorii a mai apreciat că aceste greșeli în împărțirea pămîntului «pot determina o întoarcere la realitățile de acum 60—70 de ani». Deci, (...) cînd țara noastră nu numai că nu avea probleme în acest domeniu, ba mai și exporta produse agricole pe care, datorită sistemului cooperatist care bîntuie prin concepțiile președintelui, sîntem astăzi nevoiți să le importăm. Este clar, cu domnul Iliescu în frunte, tuaregii ar importa nisip". **(Baricada)** ● RADU THEODORU : „Protestez !". **(R.M.)** ● H. PARCEA : „«Națiunea» reproduce cuvintele domnului Iliescu la conferința de presă, cînd și-a exprimat ținînd și întreținînd o mafie ce lucrează împotriva intereselor naționale ! Partidele postrevoluționare ajunse să guverneze nefăcînd decît să compromită speranțele de îndreptare a nivelului de viață al unui popor și așa dezorientat...

Înțelegi ? Platformele politice ale partidelor de azi sînt legate de o nouă formă de demagogie și eu unul sînt sătul pînă în gît de mizeria partinică românească ! De aceea prefer să sprijin moral Alianța asta Civică ! Să nu mai aud de partide... Prefer să votez candidatul Alianței Civice la președinție, să fiu sigur că nu e nici un interes de partid la mijloc, de castă... Că ieri ai fost membru de partid comunist, azi F.D.S.N.-ist, mîine P.N.L.-ist, Doamne ferește... Nu vezi ? Interesul își poartă fesul : stînga a infiltrat toate partidele, e un făcut... Ce ? Domnul Emil Constantinescu s-a dezis de P.C.R. și azi refuză să fie înregimentat în alt partid, partid postrevoluționar, păcălit definitiv de propria conștiință : ei și ? Stai un pic, lucrurile nu sînt chiar așa de simple...

Suntem la un miting-concert patronat de Alianța Civică : 10 iulie 1992, Piața Revoluției. La tribună, o pînză uriașă pe care scrie „Dreptate — Libertate ne-nfrățești pe axa Timișoara — București". Între manifestanți se anunță prezența domniilor lor Corneliu Coposu („imperialul domn", după cum este prezentat de la microfon), Emil Constantinescu („cel ocrotit de Dumnezeu"), C. Ticu Dumitrescu, Vintilă Brătianu, Simina Mezincescu, Otto Weber, Rene Radu Policrat, Bogdan Grabovski, Al. Popovici, Petre Mihai Băcanu, o „anumită parte din Convenția Democratică"... „Cinste lor !", se scandează... La tribună, Ana Blandiană, patetică și George Șerban, autorul „Apelului din Timișoara", remarcabil. Sunt salutați cu cîntece și aduceri aminte **Golanii** Pieței Universității, cei ce au făcut o „politică a sufletului"...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

convingerea că sîntem pe drumul cel bun. Adevărul e că de sute de ani sîntem pe acest drum, însă pentru noi drumul cel bun e greșit". **(Cuvîntul)** ● CORNELIU BUZINSCHI : „Ca și predecesorul, care în tot timpul unui congres și-a însușit **Tricolorul**, actualul și-a însușit în conferința națională **Hora Unirii**, deși i-ar fi stat mai bine **«Porniți înainte tovarăși»**, în concordanță cu **«Proletari din toate țările, uniți-vă !»**, lozincă sub care crima național-comunistă capătă tentă internaționalistă". **(România liberă)** ● RADU THEODORU : „Protestez !" **(R.M.)** ● OCTAVIAN PALER : „Și asta vrem ? Să auzim Hora Unirii cîntată ca «Internaționala»". **(România liberă)** ● BARBU CIOCULESCU : „Altoit pe un anume soi de naționalism, cinic și tîmpit, vechiul totalitarism dă semne de regenerare, la noi și aiurea, înscrinîndu-se pe oroată cu vagi programe sociale — de felul celor ale Frontului Democrat al Salvării Naționale și sateliților săi, cu sau fără floare la butonieră". **(Dreptatea)** ● FLORIN IARU : **„Primarul Funar — omul Budapestei.** Din cîștigător sigur, printr-o savantă mediatizare, dl. Petre Lițiu este înfrînt, iar noul primar (în caz clinic, după părerea mea) s-a pus imediat pe lucru. Gălăgios, dictatorial, grosolan, acesta a băgat spaima nu numai în unguri, ci și în români, chiar în cei ce l-au votat"... **(România liberă)** ● RADU THEODORU : „Protestez !" **(R.M.)** ● „Ceontea și Funar sînt niște oameni morți". **(Academia Cațavencu)** ● ION CRISTOIU : „Extravaganțele unor primari ca dl. Gh. Funar nu mai au nevoie de comentarii". **(Expres magazin)** ● NECULAI CONSTANTIN MUNTEANU : „Și ce să faci cu un Dumitrașcu, un personaj caragialesc, ridicol ?". **(Formula AS)** L-am putea face șef peste incineratorii din România... ● RĂZVAN DUMITRESCU : „Ajutați-l pe I.I. Brătianu". **(Zig-Zag)** ● RADU CÂMPEANU : „...Întorcîndu-mă din teren am avut un sentiment de mare încredere în viitor". (Vezi **Evenimentul zilei)** ● UN PROST : „Maurul și-a făcut datoria ! E vorba de Vaclav Havel, care a avut ca sarcină distrugerea statului ceho-slovac!". **(Politica)** ● UN ALT PROST (text la o caricatură) : „Pe vremea dictaturii umpleam podul casei : acum abia umplu podul palmei". **(Politica)** ● Dr. SERGIU VASILIAD : „Masturbație în public". **(Prostituția)** ● Avocat TOMA DRAGOMIR : „Cu privire la fondul cauzei, am arătat că Judecătoria Ploiești a procedat în mod temeinic și legal, achitîndu-l pe domnul Corneliu Vadim Tudor, dată fiind întreaga economie a dosarului". **(România Mare)** ● ECATERINA OPROIU : ... „dar vorba lui Don Juan : un bărbat nu poate avea chiar toate femeile de pe pămînt, dar trebuie să tindă spre asta". **(Libertatea)** ● GABRIEL RUSU : „Singura capră...". **(Tineretul liber)** ● „Din balconul Comitetului județean PCR Craiova (decembrie 1989) via Rio (iunie 1992) Tudor Gheorghe a ajuns, în sfîrșit, în Consiliul Național al Audiovizualului. O traiectorie previzibilă". **(Evenimentul zilei)** ● VALENTIN COSÎMBEAN : „Am simțit o săgeată în testicule". „I-am sărutat talpa roz și fierbinte, apoi mi-am întins mîna stîngă și am început să-i chinuiesc clitorisul tare și umed". **(Club Sex-Caprice)** ● RADU THEODORU : „Protestez !". **(R.M.)**

Petre Stoica

dictatura personală

Urme de legionarism, mizerie partinică și corupere a realității

Bodogănesc în spatele meu. îi aud fără să vreau, dar nu mă concentrez, uite, domnule, ce scrie aici, îi citește cu o voce ascuțită celui de lîngă el' mă întorc, amîndoi sînt în vîrstă, distinși, devin atent deodată : partidele politice din România aud, cu rare excepții, sînt responsabile de degradarea statului român... că nu degeaba pînă și domnia Regelui Carol al II-lea s-a încheiat cu sfîrîmarea teritorială a României, iar dictatura Generalului I. Antonescu s-a convertit într-o calamitate națională : un război pierdut și înrobirea României sub dominația Moscovei... Ce naiba ! Asta vrem să se întîmple și azi ? Să se repete istoria dictaturii ? De ce nu ? Zecile și zecile de partide apărute după Revoluție la noi la ce bun ne-au adus, la drept vorbind ? Păi... Te pomenești că deja tînjești după Partidul Unic. Mișcarea Legionară, dragă... Lasă, vorbește mai încet acum... Dar de ce să vorbesc mai încet ? Corneliu Zelea Codreanu... Mai încet... Dar de ce ? Corneliu Zelea Codreanu nu face parte din istoria noastră ? El a fost trimis de Dumnezeu, el a dat alarma la vreme, încercînd să se opună primejdiei ce ne pîndea de la Răsărit, comunismul, de ce nu recunoaștem ? Dar el, împreună cu marea majoritate a camarazilor lui din elita legionară, dacă vrei să știi, au fost măcelăriți de Regele Carol al II-lea, iar Generalul I. Antonescu și-a pus în gînd să stingă orice urmă de legionarism din poporul român, prin condamnări la moarte, lungi detențiuni și trimiterea tineretului, cu ordine speciale, pe front, ca să dispară în vălmășagul războiului ! Bine le-a făcut... Zău, uite, vezi, nu ai înțeles nimic din istoria noastră... ce a fost atunci... să nu ne mirăm că după acea hecatombă a tineretului naționalist, țara aceasta n-a mai avut nici un scut de apărare și a fost devorată de molohul bolșevic... Bine, bine, citește mai încet...

Mă întorc iar : în spatele meu bătrînul care îi citește dintr-o broșură unui alt bătrîn cu cravată uzată, de pe timpuri, își scoate brusc ochelarii și strigă, împreună cu manifestanții din Piața Revoluției „Jos Iliescu ! Jos Iliescu !", sacadat ; după care își reiau discuția. Sigur, azi partidele post-comuniste, acelea politice ajunse la Putere, nu au adus nici ele degeaba țara la sapă de lemn, desăvîrșind dezastrul comunist, neschimbîndu-se nimic, în timp, din mentalitatea punerii în practică a Puterii politice în România, corupînd realitatea, mințind și întreținînd o mafie ce lucrează împotriva intereselor naționale ! Partidele postrevoluționare ajunse să guverneze nefăcînd decît să compromită speranțele de îndreptare a nivelului de viață al unui popor și așa dezorientat...

Înțelegi ? Platformele politice ale partidelor de azi sînt legate de o nouă formă de demagogie și eu unul sînt sătul pînă în gît de mizeria partinică românească ! De aceea prefer să sprijin moral Alianța asta Civică ! Să nu mai aud de partide... Prefer să votez candidatul Alianței Civice la președinție, să fiu sigur că nu e nici un interes de partid la mijloc, de castă... Că ieri ai fost membru de partid comunist, azi F.D.S.N.-ist, mîine P.N.L.-ist, Doamne ferește... Nu vezi ? Interesul își poartă fesul : stînga a infiltrat toate partidele, e un făcut... Ce ? Domnul Emil Constantinescu s-a dezis de P.C.R. și azi refuză să fie înregimentat în alt partid, partid postrevoluționar, păcălit definitiv de propria conștiință : ei și ? Stai un pic, lucrurile nu sînt chiar așa de simple...

Suntem la un miting-concert patronat de Alianța Civică : 10 iulie 1992, Piața Revoluției. La tribună, o pînză uriașă pe care scrie „Dreptate — Libertate ne-nfrățești pe axa Timișoara — București". Între manifestanți se anunță prezența domniilor lor Corneliu Coposu („imperialul domn", după cum este prezentat de la microfon), Emil Constantinescu („cel ocrotit de Dumnezeu"), C. Ticu Dumitrescu, Vintilă Brătianu, Simina Mezincescu, Otto Weber, Rene Radu Policrat, Bogdan Grabovski, Al. Popovici, Petre Mihai Băcanu, o „anumită parte din Convenția Democratică"... „Cinste lor !", se scandează... La tribună, Ana Blandiană, patetică și George Șerban, autorul „Apelului din Timișoara", remarcabil. Sunt salutați cu cîntece și aduceri aminte **Golanii** Pieței Universității, cei ce au făcut o „politică a sufletului"...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

ZIUA DE MÎINE

II Ontologia valorii

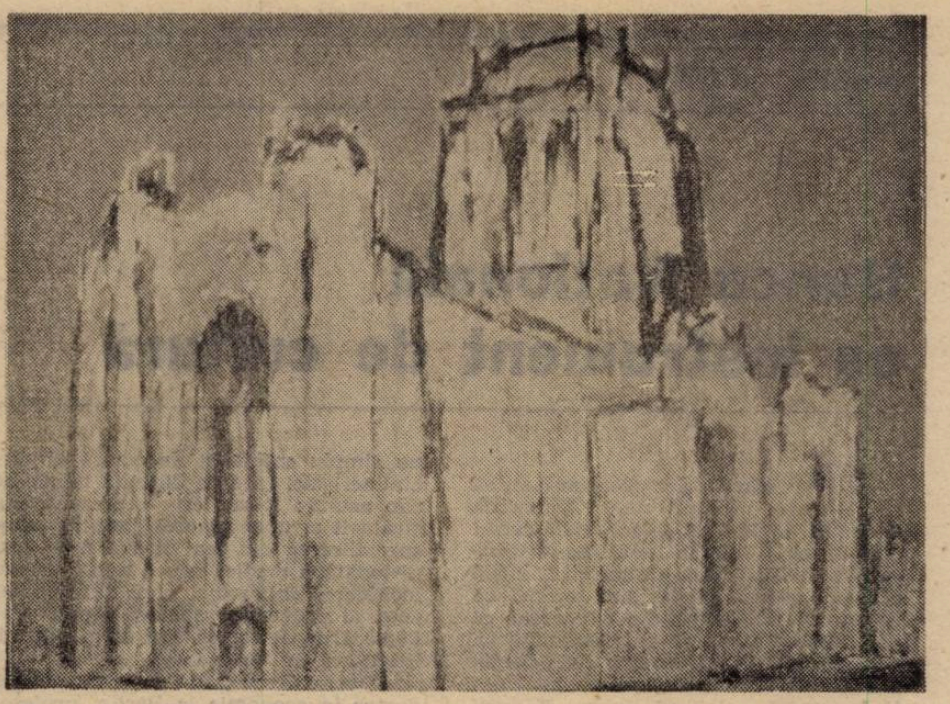

Dacă Molière ar trăi astăzi, dacă — mai bine — ar reînvia, acum, aici, undeva în spațiul culturii noastre, despre cine și despre ce ar scrie ? Cine ar lua locul prețioaselor, doctorilor, don juanilor, tartuffilor moliерești ? Despre ce ar fi vorba în comediile marelui poet, dacă nu despre spiritul gol al pretinșilor docți, despre falsitatea religiozității afișate, despre meschinăria bogaților și despre lăudăroșenia snobilor ? Ar fi vorba, neîndoielnic, despre economiști, financiari, administratori publici și despre teoriile acestora. În al doilea rînd ar veni politicienii, oratorii politici și ziariștii — dacă, desigur, autorul ar mai găsi timp și pentru ei. Primii oferă în **chip generos material pentru travaliul** satiric al unei vieți întregi ; noi nu le vom dedica însă nici măcar acest articol în întregime. Nu putem să nu realizăm însă că așa precum pacienților lui Molière le era interzis să moară fără avizul doctorului, tot așa nouă ne este interzis să ajungem șomeri sau să ne secătuim munca adunată sub formă de modeste economii, într-o inflație accelerată, fără avizul economiștilor și contabililor.

În comediile marelui clasic, domnișoarelor care aspirau la o viață adevărată li se „înăcreau substanțele" așteptînd ca bătrînul tutore să le permită măritișul. Nouă ni se înăcresc substanțele așteptînd ca bătrînii noștri tutori să ne lase — într-un fel sau altul — să ne facem reforma cea adevărată, cea care pornește din spirit și revine la acesta. Economiștii nu sînt totdeauna bătrîni dar, invariabil, ei aparțin materialismului monist de secol nouăsprezece, care nu este decît o variantă a teoriei marchizului de Sade. Acesta spunea că satisfacția unui partener este proporțională cu suferința celuilalt. Cam același lucru pretind și materialiștii secolului trecut care cred că valoarea socială consistă într-o producție debitată cu suferință, umilințe, sudoare (nu cu implicare existențială, entuziasm, devotament, idee). În fiecare economist de astăzi persistă ceva din sufletul pervers al lui de Sade.

Care sînt tipurile umane, categoriile și problemele sociale care interesează într-o vreme sau alta marii scriitori satirici ? Falsa importanță, falsa valoare, falsificarea existenței sînt cele care așteaptă etern — și nu degeaba — un Aristofan, un Plaut, un Molière, un Caragiale. Poate, oare, să fie socotită condiția economică a lumii moderne a unei țări atît de chinuită de frustrări și speranțe, ca România, o falsă problemă, sursă a exercițiului comic, sugestie pentru dispreț și incisivitate ? Nici cultura, politica și credința în clasicismul francez nu constituiau valori neglijabile sau adăpost pentru valori neglijabile, atît doar că într-o perioadă sau alta unele dorințe sau necesități eterne devin ținta idolatrizărilor degradante. Ce conduce la alegerea condiției, caracterului sau structurii idolatrizate ? Convingerea eronată că acestea corespund unor valori obiective, sustrase arbitrariului, certe. În timpul clasicismului acestea nu puteau fi decît cultura, credința, rațiunea. Clasicismul era un preiluminism. În epoca modernă sustrasă arbitrariului sau aleatorului pare să fie materia abstractizată și fluidificată, esența ultimă a suferinței și efortului uman în a cărei realitate o lume întreagă crede mai curînd decît în orice altceva și în fața căreia omul se închină, precum în fața unei zeități a angoasei. Am numit astfel, desigur, banul. Banul este administrat de economiști, financiari și de autoritățile publice așa cum este administrată divinitatea de către sacerdoți. Se caută crearea unei dependențe totale a ființei umane față de valoarea prezumtivă. Tehnicile sînt puse la punct de mii de ani, scopul utilizării lor, doar, diferă de la epocă la epocă. Se creează, la început, sentimentul că valoarea respectivă este foarte ușor accesibilă ființei umane. Această ființă își organizează, treptat, viața în funcție de satisfacția pe care o primește ca suport existențial. Cînd viață și valoare au devenit o singură entitate, ultima va fi sustrasă, rarefiată, sărăcită. Omul va ajunge sclavul acestei presupuse valori, în fapt un instrument de dominație și represiune. Karen Horney a descris suita de pași ai presiunii sadice exercitate asupra umanului — în esență este vorba de alternarea ofertei înșelătoare cu frustrarea foarte reală. Postmodernitatea creează, acum, în Occident, societăți nerepresive. Noi, după represiunea brutală, teroristă, exercitată de comunism, trăim opresiunea financiară. Nu am găsit încă nici măcar disponibilitatea ironică moliерească, aptă să ne facă să înțelegem amploarea dezastrului. De fapt, ceea ce trebuie să înțelegem este un singur lucru : subiectivitatea valorii care pare cea mai fermă, în particular caracterul convențional, chiar dacă zdrobitor, al valorii care își revendică sursa cea mai obiectivă, a materialității pure, a banului.

Nu pot să mă gîndesc la stările de lucruri actuale din economia lumii sau din economia românească, nu pot să aud despre dezastrele economice de aici și despre tensiunile financiare din lumea atlantică, nu pot să receptez declarațiile de autoadmirație și suficiență ale specialiștilor în economie și finanțe care ne conduc, ne dirijează sau aspiră să ne orienteze, sau mai curînd să ne domine, fără să îmi vină în minte trei clare obiecții la o acceptare placidă a imaginii economice uzuale a lumii.

În Boston o enormă clădire austeră, nepermițînd nici un fel de fantezie a supoziției cu privire la interiorul ei, adăpostește totuși unul dintre cele mai încîntătoare, bogate și nobile colecții de artă ale lumii — muzeul Isabella Stewart Gardner. Dacă exteriorul construcției este lipsit de cea mai elementară notă distinctivă, curtea interioară expune privirilor fațada în marmură roz a unui palat italian, cumpărat din Veneția, demontat, transportat și reclădit aici. Sălile expun pînze de Veermeer și Rafael, opere ilustrative din întreaga Renaștere sau din romantism. Totul nu este decît încercarea unei femei cultivate și bogate, din secolul trecut, de a rezista suferinței pe care i-a produs-o moartea unicului ei fiu. Isabella Stewart Gardner nu a fost ființa cea mai bogată din țara și din vremea ei ; specialiștii sînt însă de acord că o asemenea colecție, împreună cu palatul care o adăpostește, nu mai poate fi achiziționată astăzi nici de cei mai mari posesori de averi.

Filarmonica din Iași — am aflat de curînd — a devenit societate de stat, organizată și întreținută de stat în plin an 1942, an de mare efort militar românesc, an de război și de început al incertitudinilor care aveau să ducă la instalarea pentru decenii a comunismului în România. Astăzi statul pare inapt să sprijine acțiunea culturală a unor societăți muzicale existente altfel decît mult sub limita decenței.

Teatrul din Arad este o clădire superbă de baroc centro-european tîrziu. Teatrul regal din Bruxelles nu poate revendica nici un avantaj arhitectural în fața superbului edificiu din Arad. Stau să mă întreb ce municipalitate românească se simte astăzi gata să angajeze construcția unei săli de cinematograf ; și, apoi, nu sînt multe metropole europene apte să construiască acum locașuri de cultură în maniera sau la nivelul la care altădată se construia la Arad.

Ce înseamnă toate acestea ? Că acești bani erau luați de la o populație obligată să trăiască sărman ? Că nivelul general de subzistență era extrem de jos ? Acestea sînt explicațiile economiștilor care nu cunosc sau nu înțeleg istoria. În Egiptul faraonic lucrătorii la piramide dispuneau de orașe salubre și de locuințe spațioase. S-a estimat că spațiul de locuit al familiei unui curelar în Babilon era aproximativ acela de care dispune astăzi un medic în Occident.

Politica financiară de astăzi — și implicit politica economică actuală — asemenea politicii financiare și economice dintotdeauna nu sînt decît rezultatul unui mod general de a concepe valorile în contextul cărora omul există. O valoare nu este în chip izolat — ea își află situarea, importanța, devine valoare, în contextul unui sistem general de valori, în referențialul axiologic global. Mai departe, condiția axiologică umană se definește doar în cadrul general al ontologiei omului. Izolarea unei valori este sursa idolatrizării acesteia ; stă mai departe, la originea trăirilor dramatice, tragice, grotești, comice. Banul nu există sau există în chip general și nespecific — el este drept cristalizare (una dintre cristalizări) a concepției omului despre existența umană. Banul nu este pentru ceva, nefiind, în absolut, pentru altceva ; nu există pentru unii și există pentru alții în mod arbitrar. Politica economico-financiară este reflexul sistemului valorilor umane, acceptat de o societate și concretizat în structura acelei societăți. Noi sîntem o lume în tranziție. Structura socială este în schimbare. Fluxul determinărilor este inversat. Un set de valori este adoptat acum, eventual inconștient, eventual conștient ; el se traduce în conformarea unei anumite politici economico-financiare. Aceasta conduce prin diferențierile în repartiția bunurilor, în acumularea lor, la constituirea unor anumite structuri sociale, în jurul bunurilor ca indicatori ai valorilor.

Ceea ce fac economiștii și financiarii la noi nu este politică economico-financiară, așa cum cred ei, ci este creare de societate. Evident, un asemenea proces nu poate fi lăsat exclusiv în seama lor, chiar dacă el nu se poate desfășura fără ei. Politica urmează să structureze socialul și pentru aceasta economia este un mijloc, iar cultura este un spot luminos în căutarea scopurilor. Opțiunea politică nu poate neglija valorile continuității spiritului uman. Avem de ales acum, pentru ziua de mîine, între o societate a valorilor și o societate a întîmplării. Vom vedea — sau se va vedea — dacă cea mai bună descriere a zilei noastre de mîine va fi realizabilă mai curînd cu mijloacele unui Herodot, Burckhordt, Iorga, ori cu acelea ale unui Aristofan, Molière sau Caragiale.

Caius Dragomir

minimax

Marasm

Cine rîde la urmă, nu mai rîde deloc.

(Anonimul dîmbovițean)

— Dom'le, am auzit că cică Ceaușescu a dat ordin ca Doamne ferește să nu se tragă în popor...
— Bravo lui !

(Conversație între doi pensionari cu insigne)

Oricît de onorabilă și, de obicei, profitabilă, în anul de grație 1992 d. H, dar mai ales acum în vara acestui an, abordarea rațională a fenomenului politic se arată o încercare sortită eșecului dacă și cînd în cauză este România, reamintindu-ne mereu de vorba poetului că „La Dumnezeu și-n Principate / Toate se poate". Așa că, decît să încerci a interpreta logic, a desluși sensul sau sensurile vinzolelii politice, **s-ar părea** că mult mai recomandabil este ghicitul în cafea, sau în inimi de porumbel, sau datul în bobi : „Iese sau nu iese Iliescu ?". Dar dincolo de bombardamentul știrilor care de care mai scandaloase / senzaționale / năucitoare, cu feluritele comentarii însoțitoare după cum îi duce mintea pe comentatori sau după cum sînt condiționați de interese, deci dincolo de aparențe care mai puțin reprezintă/semnifică și mai mult simulează sau disimulează, nu este prea greu de întrezărit realitatea constînd în lupta pentru putere. Așa cum — s-ar putea zice — este și firesc să se întîmple într-un sistem politic democratic, pluralist. Într-adevăr, cu precizarea că în România există doar un simulacru de democrație, așa că pentru perioada ce urmează prima și cea mai neliniștitoare întrebare este dacă actuala Putere va accepta să acționeze, nu respectînd riguros legalitatea, nu, asta nicicînd n-a făcut-o, dar măcar fără a recurge iarăși la înscenarea / provocarea unor convulsii sociale violente de amploare. Căci pretutindeni în fostul imperiu sovietic este de bună seamă prezentă rezistența foștilor to'arăși cu forme de manifestare și consecințe aproximativ similare. Cele care singularizează însă tragic evoluția politică a României sînt urmările modului cum a fost înlăturat ultimul (?) dictator comunist, pentru că sîngele vărsat în decembrie '89 a făcut imposibilă atît dezvoltarea relațiilor și instituțiilor politice democratice, cît și reconcilierea națională. Explicîndu-se astfel de ce obiectivul prioritar pînă la exclusivitate al întregii guvernări post-„revoluționare" a fost menținerea puterii cu orice preț, indiferent de consecințe. Iar rezultatul este dezastruos. În toate privințele, dar mai cu seamă în cea morală. Pentru o bună parte a societății speranțele/idealurile din decembrie '89 nu numai că nu mai au nici o credibilitate, dar au ajuns chiar să fie percepute cu ostilitate. Economia de piață și proprietate particulară sînt asimilate cu așazisul capitalism sălbatic, cu șomajul, corupția, cu adîncirea decalajului bogați-săraci. Drepturile și libertățile democratice sînt apreciate ca surse ale **dezordinii, delincvenței și imoralității.** Statul de drept este o abstracție. Libertatea presei atît de des evocată de Putere în favoarea-i, este folosită pentru accentuarea confuziei sau nu oferă mult mai mult decît satisfacția birfei și a colportării zvonurilor.

Și în timp ce viața cea de toate zilele și nopțile a muritorilor de rînd tinde spre mizeria din vremea răposaților, accentuată de consumul ostentativ al „îmbogățiților de revoluție", în arena politică scandalurile se țin lanț. Cine-i de vină ? S-ar părea că depinde din ce parte privești. Toate partidele și în primul rînd F.S.N. și F.D.S.N. sînt acum în opoziție. **adică acuză.** „Frontul Roman" acuză F.D.S.N. și pe președintele Ion Iliescu. Pe bună dreptate. „Cum arată — la bilanțul celor doi ani de președinție — liniștea pe care mi-am cumpărat-o, cu cotă parte, la 20 mai ?" Întrebarea, bineînțeles retorică, o pune acum, **abia acum,** o ziaristă de la „Azi", iar răspunsul conține și ceva adevăruri, atît cît să nu întineze portretul fostului „lider național". Se ocupă în schimb cu mult sîrg de „guvernarea Roman" și de persoana fostului premier așa-zisa Partidă Națională și oamenii d-lui Iliescu, fie că sînt înregimentați în F.D.S.N., P.D.A.R., P.S.D.T. sau alte grupuscule politice. Pentru că și au material berechet. Spunîndu-se, tot așa, ceva adevăruri, uitată fiind colaborarea dintre „emanați" pînă în septembrie '91. Pe de altă parte, ambele Fronturi **au un dușman comun : Convenția** Democratică, căreia dacă nu i se pot pune în seamă rezultatele dezastruoase ale guvernării este în schimb acuzată pentru, chipurile, arhaism politic și intenția restaurației unui regim revolut, pentru politicianism, pentru monarhism și trădarea intereselor naționale. În fine, și este poate tendința care merită cea mai multă atenție, se aud pe tonuri din ce în ce mai înalte vocile extremei drepte, ultranaționaliste, tolerată cu bunăvoință de președinție, dar să nu uităm că pînă nu prea de mult și de „echipa Roman". Pe această din urmă temă s-a ajuns la veritabile performanțe de umor suprarealist : nu doar că P.U.N.R. l-a propus drept candidat la președinție pe primarul care a înspăimîntat Clujul, dar „europeanul" Ilie Neacșu prezice că va ajunge pe locul doi, după cine se subînțelege și Doamne ce se mai amuză de unul singur „ziaristul" cu harul prorocirii căci îi și vede pe adepții Convenției Democratice constrînși să-l voteze în turul al doilea pe dl. Iliescu. Că, de bună seamă, poporul român și chiar poporul telespectator român nu poate fi bănuit de a fi ajuns pînă acolo încît să-l voteze într-o proporție semnificativă pe un Gh. Funar, este o certitudine. Dar, în același timp, pot fi sesizate și tot mai multe indicii că efectele dezinformării cumulate cu mizeria au generat o stare de spirit propice instaurării unui regim bazat pe exaltarea naționalismului și un populism căruia i se spune social-democrație. Iar dacă n-a reușit să-i seducă pe diplomații și financiarii occidentali cu zîmbetu-i fermecător, iată că dl. Ion Iliescu găsește sprijin la tovarășii chinezi și desigur că nici Kremlinul nu poate rămîne nepăsător la suferințele noastre, mai cu seamă acum cînd în condițiile reașezării Europei o axă Moscova—Chișinău—București—Belgrad ar fi cît se poate de binevenită.

14 iulie 1992

Șerban Lanescu

cronica ediţiilor

Banca Naţională ca instrument de cultură

Nu ştiu — şi nici n-am cum să ştiu — în ce măsură Banca Naţională de astăzi, pe terenul de activitate care-i este propriu, este la înălţimea instituţiei cu acelaşi nume dintre cele două războaie mondiale, dar sînt semne că ea doreşte să devină din nou ceea ce era predecesoarea sa pe plan cultural. Am în faţă primul volum din colecţia „Biblioteca Băncii Naţionale", publicată împreună cu şi sub egida Editurii Enciclopedice, şi pot spune că el este menit să trezească interesul cel mai larg printre iubitorii de literatură şi în special de amintiri, gen foarte popular de o bună bucată de vreme : este vorba de memoriile unui important economist contemporan, Costin C. Kiriţescu, care vor oferi o lectură instructivă în multe privinţe pentru profesioniştii economiei noastre şi ai istoriei sale, dar în acelaşi timp şi pentru cei interesaţi pur şi simplu de viaţa socială şi culturală românească dintre războaie şi chiar puţin dinaintea primului război mondial, arie acoperită cu uşurinţă de informaţia autorului, sprijinit nu numai pe extrasele din presa timpului, ci şi pe carnetele sale de însemnări, păstrînd adesea toată savoarea notaţiei imediate. Lectura, trebuie spus de la început, este dintre cele mai interesante.* Nu ştiu cum vor primi istoricii economiei paginile consacrate domeniului de activitate a autorului, unde sînt tratate cu oarecare detaşare şi chiar cu destulă înţelegere figurile importante ale celeilalte tranziţii, de la normalitate la regimul de teroare şi absurd, cum ar fi primul guvernator al Băncii Naţionale de după 1946 Aurel Vijoli, deşi Costin Kiriţescu însuşi a fost inclus între victimele epurărilor şi „deviaţioniştii de dreapta", între 1952 şi 1957 fiind bucuros să poată lucra ca economist la o fabrică din Pantelimon ; istoricul literar şi al fenomenului cultural în general va profita însă cu siguranţă de lectura acestui volum pentru că scrisul şi scriitorii intră adeseori în raza pătrunzătoarelor priviri ale unui observator, detaşat prin natura preocupărilor sale, dar deloc indiferent faţă de tot ceea ce este frumos şi bun în lumea care ne înconjoară.

Profesorul Costin Kiriţescu nu este un simplu specialist de marcă al disciplinei sale, care ne dă atîta bătaie de cap astăzi ; d-sa este reprezentantul strălucit al unei generaţii pentru care specializarea cea mai strictă n-a fost niciodată o piedică sau o scuză pentru închiderea înlăuntrul unui zid chinezesc, al profesiunii sale, şi pentru îndepărtarea de tot ce este artă, cultură, literatură în vremea sa, dimpotrivă : licenţiat în drept şi în ştiinţe economice, doctor în economie la Berlin, profesorul Costin Kiriţescu este şi absolvent al clasei de vioară de la Conservatorul din Bucureşti şi vechi tachinator al muzelor, nu numai în calitate de corespondent al unor ziare din Bucureşti, în perioada studiilor berlineze, sau al unor încercări juvenile rememorate acum cu nostalgie amuzată, ci şi al unor încercări eseistice dintre cele mai surprinzătoare, cum este cea consacrată unui aventurier şi scriitor care a stîrnit mari controverse în epoca sa : T.E. Lawrence, autorul celebrei cărţi **Cei şapte stîlpi ai înţelepciunii** (o versiune abreviată a fost tradusă de Mircea Eliade în 1935). Acest eseu, nepublicat în momentul cînd a fost scris — prin anul 1940 — este inclus în paginile memoriilor de care ne ocupăm şi ne dezvăluie încă una din multiplele posibilităţi ale celui care s-a consacrat totuşi economiei, finanţei şi marilor operaţiuni bancare, „un bancher fără bani" cum singur se caracterizează în subtitlul cărţii sale. Înainte de orice însă, memoriile ni-l arată pe autor ca pe un intelectual deschis tuturor formelor de artă, de cultivare a spiritului şi a sufletului ; lecturile sale, ale căror titluri ni se păstrează în amintitele caiete de note şi sînt uneori invocate, sînt extrem de bogate şi de diverse, de la André Maurois şi Albert Samain la Tacit şi Shakespeare, de la Omar Khayyam şi Tagore la „Amintirile" lui Iacob Negruzzi, „Statuile" sonetistului M. Codreanu şi „Pe Argeş în sus" a lui Pillat. Dar lecturile sînt numai o componentă a vieţii sale intelectuale de tinereţe, pe care o completează participările la conferinţe (Ralea despre poporanism, Mihalache Dragomirescu despre Eminescu, Rebreanu, Cezar Petrescu, Sadoveanu, Jean Bart), la concerte, la spectacole de teatru, multe din ele cu piese româneşti (Iorga, Eftimiu, Sorbul, A. Maniu), cursuri de limbi străine, inclusiv esperanto, filme, multe filme şi, bineînţeles, plimbări ; între acestea, ca pe un eveniment deosebit — şi probabil era ceva cu totul deosebit — este notată ziua de 21 februarie 1926, cînd, elev încă, are ocazia să asculte prima oară o transmisie radiofonică : „Am plecat năuc şi, pe drum spre casă, m-am trezit fredonînd melodia auzită...". Nu e poate inutil de precizat că toate aceste activităţi sînt desfăşurate de un tînăr debil, „mult prea înalt, mult prea slab", bănuit la un moment dat a avea tuberculoză şi care, în orice caz, a fost respins de două ori la vizita medicală şi în cele din urmă reformat la armată.

În filmul aglomerat al evenimentelor pe al căror fundal se desfăşoară viaţa economistului în formare, printre mişcările studenţeşti antisemite, criza economică şi agitaţiile sociale care i-au urmat, evoluţia dreptei şi conflictul latent cu legionarii, penetraţia germană în România, războiul etc., rareori se creează momente de răgaz, în care apele memoriei se revarsă în cîte un capitol mai colorat afectiv, cu amănunte mai cuprinzătoare asupra cîte unui eveniment, unei întîmplări, unei perioade : studenţia bucureşteană, doctoratul la Berlin, neuitata excursie la Capri, pe urmele unei alte fantasme a tinereţii : **Cartea de la San Michele...** În general, notaţia este scurtă, personajele schiţate în cîteva linii, siluete care traversează — prea repede pentru curiozitatea noastră — traiectoria rectilinie a vieţii memorialistului şi paginile cărţii : scriitorul Radu Boureanu şi compozitorul Vasile Vasilache, foşti colegi de liceu, Rodica Burileanu, viitoarea soţie a lui Eugen Ionescu, vecină de cartier, văduva lui Patan (Ştefan) Sihleanu, cumnatul lui Delavrancea, „una dintre cele mai extraordinare româncе" ş.a.m.d. Dar figura cea mai frecvent întîlnită în aceste pagini, veghind de la înălţime parcă şi asupra acelora din care este absentă, e aceea a tatălui memorialistului, celebrul profesor Constantin Kiriţescu, celebru de mai multe ori şi în mai multe feluri : ca inspector general şi secretar general vreme de un sfert de veac în Ministerul Instrucţiunii pe care l-a marcat cu autoritatea, competenţa şi clarviziunea sa, dar şi prin războiul purtat cu obştea scriitorilor în legătură cu „morala în artă" şi listele de opere interzise elevilor, ca autor de manuale şi cursuri de o îndelungată notorietate, în special al unicei **Palestrica**, apoi ca autor de proze el însuşi, inspirate în general din viaţa şcolară, pe o linie între D. D. Pătrăşcanu şi Ioachim Botez, şi în fine, ca autor al unei istorii a războiului nostru de reîntregire, de mai multe ori reeditată, carte de o extraordinară forţă de evocare şi capacitate de cuprindere a evenimentelor. Intelectual cu o puternică personalitate, dictatorială în anumite momente, putem noi bănui, tatăl a lăsat o amprentă extrem de puternică asupra fiului, a cărui formare şi evoluţie a determinat-o, într-un sens sau în altul. Reflexele, neintenţionate probabil, ale acestei înfruntări sporesc interesul psihologic al memoriilor unui narator, onest şi inteligent, al uneia dintre cele mai interesante, mai zbuciumate şi mai contradictorii epoci pe care a traversat-o ţara. Banca Naţională şi-a început cu dreptul colecţia şi totodată rolul de sprijinitor al culturii.

Mircea Anghelescu

* Costin C. Kiriţescu, **Călător prin secolul XX. Un bancher fără bani.** Cu un **Cuvînt înainte** de Mugur Isărescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică (Biblioteca Băncii Naţionale), 1992, 343 p.

povestea vorbei

Pronunţarea „relaxată"

Cînd te afli în metrou şi auzi anunţul „ormează staţia «Tempuri noi»", te poţi întreba dacă asişti la manifestarea unui defect de pronunţare individual sau la actualizarea unei tendinţe existente în cel puţin o variantă a limbii române vorbite azi. Cît timp nu a fost înregistrat în scris decît accidental, iar urechea nu ne e foarte sensibilă la detalii fonice, fenomenul pare întîmplător ; ipoteza tendinţei e totuşi susţinută de mai multe indicii convergente. Diferenţele în pronunţarea românei standard nu au fost în genere prea luate în serios şi nu au fost văzute ca interdependente, sistematice. S-au formulat mai curînd observaţii disparate privind vorbirea rapidă şi neglijentă, în care vocalele neaccentuale sînt desonorizate sau chiar sincopate şi au loc cu mai mare frecvenţă diverse accidente fonetice. În această perspectivă, între pronunţarea literară îngrijită — care ar corespunde vorbirii în mass-media (radio, televiziune), conferinţelor, expunerilor profesorale — dar şi conversaţiei supravegheate — şi cea a vorbirii familiare inculte, vulgare — diferenţa ar fi de natură punctuală : în cea din urmă ar apărea mai frecvent forme greşite (prin asimilări, disimilări, metateze etc.). S-au observat astfel mai adesea tendinţele fonetice de sursă populară şi regională care influenţează comunicarea cotidiană — de pildă închiderea vocalelor, mai ales a lui **e** la **i** (**irou, fluturili** etc.). Exemplul de la care am pornit ilustrează însă o tendinţă diferită, chiar opusă, manifestată în mediul urban, în vorbirea familiară necultivată, „de periferie", cu elemente argotice (limbajul „şmecheros"). O notare consecventă a acestui tip de pronunţare apare într-una din tabletele argheziene din **Poarta neagră** (1930), la un personaj (legător de cărţi) „cu rostire afectată" ; insul, care vorbeşte „cu gura închisă", „fără să-şi descleştеze fălcile", se declară „deţinot", utilizează forme ca „după", „adoce", „penetenciar" etc. : „— Aí omorît ca să furi ? — No, den iobire" (p. 92)... „Mi-a res en faţă şi m-a focut tompit" (p. 93). Deşi personajul e prezentat ca vorbind cu buzele strînse, ceea ce-i caracterizează pronunţia e deschiderea vocalelor (mai ales a lui **i** şi **u** la **e** şi **o**). Fenomenul înregistrat aici nu se descrie însă cel mai bine în termenii de **închidere/deschidere** — ci prin opoziţia **tensionat/relaxat**. Vocala tensionată este (după Jakobson şi Halle) cea produsă cu o deviere mai mare în raport cu poziţia neutră a aparatului fonator (respectiv cea în care se articulează un **e** foarte deschis). Exemplele de mai sus ilustrează aşadar un fenomen de „relaxare", o comoditate a pronunţiei ; vorbitorul care rosteşte cuvintele cu gura aproape închisă (precum personajul arghezian citat) nu o face cu intenţie şi efort, ci din lenea de a articula complet şi distinct. Mioara Avram observă că „o particularitate foarte recentă a pronunţării tinerei generaţii, în special a celei bucureştene, este folosirea unui **e** deschis (accentuat şi neaccentuat), însoţit, de obicei, de o articulaţie relaxată, neclară, a consoanelor învecinate — de exemplu, în **fetele** sau **la revedere**" (LLR, nr. 3, 1987)

Există şi explicaţii mai vechi ; în **Stilistica** sa din 1944, Iorgu Iordan citează formele **com, bon, bene**, cărora nu le dă exact aceeaşi interpretare ; interogativul **com ?** e considerat un efect al furiei sau indignării care antrenează ridicarea tonului şi, datorită ei, deschiderea vocalei ; utilizarea glumeaţă a formei ar fi o extindere ulterioară ; **bon** e doar amintit ; în schimb, explicaţia formei **bene** cuprinde o descriere în termeni psihologici a „relaxării" : „fenomenul presupune o articulare a lui **i** cu organele oarecum relaxate, ca atunci cînd dăm un răspuns în silă, fără convingere, sau neglijent, dintr-un fel de lene, care arată că nu participăm din tot sufletul la ce spunem". De altfel, nepăsarea, detaşarea sînt caracteristice pentru un anume stil familiar şi argotic, ele manifestîndu-se şi la alte niveluri lingvistice — de pildă lexical sau figural (prin tendinţa către răspunsuri absurde, jocuri de cuvinte, ironie, exagerare glumeaţă, litotă etc.).

În sprijinul existenţei acestei tendinţe fonetice pot fi aduse şi exemple din studiile despre hipercorectitudine. De fapt, hipercorectitudinea poate fi invocată mai mult în explicarea unor forme izolate : vorbitorul care a observat sau a aflat că graiul popular închide vocala **e** la **i** va avea tendinţa de a face un fals **e** acolo unde normal era totuşi, **i** ; aşa apar forme ca **benoclu**. E desigur vorba de hipercorectitudine în cazul unor cuvinte la care pronunţarea neconformă normelor e foarte răspîndită şi întrucîtva „fixată" — după cum transformările care afectează, la acelaşi vorbitor, fraze întregi, producînd forme neobişnuite, nu mai pot fi explicate la nivel lexical — ci ca pură tendinţă fonetică. În **Probleme de etimologie**, Th. Hristea discută, din punctul de vedere al hipercorectitudinii, exemple ca **benoclu, anteiopă, peramidon, tresură, breţară** etc. Explicaţia lexicală prin hipercorectitudine nu exclude, de fapt, existenţa tendinţei fonetice — cînd efectele sînt, cum se vede, convergente. De altfel, şi alte fenomene fonetice uzuale, bine cunoscute, au legătură cu tendinţa de **relaxare**, de **de-tensionare** a articulării : contracţia (**lom** în loc de **luăm**), sinereza (transformarea unei secvenţe de două vocale — hiat — în diftong ; DOOM-ul recomandă pentru **doleanţă** pronunţarea **do-le-an-ţă**, pentru **poliomielită — po-li-o-mi-e-li-tă**, dar uzul aproape generalizat în aceste situaţii şi în multe altele rostirea cu diftong : **do-lean-ţă, po-lio-mie-li-tă** — ultimul cuvînt fiind simplificat chiar, inadmisibil, la **po-leo-me-li-tă**). În orice caz, opoziţia **tensionat/lax** (sau **relaxat**) pare implicată într-o tendinţă actuală mai largă, „relaxarea" explicînd mai mult decît simple cazuri izolate.

Rodica Zafiu

Caragiale, strict secret

Georgeta Ene, CARAGIALE LA BERLIN, Edinter, Bucureşti, 1992

Cine ar fi crezut că cea mai „publică", mai populară adică şi mai cunoscută dintre vieţile marilor noştri scriitori se va dovedi, pe măsura trecerii timpului, a fi şi cea mai plină de secrete ? E drept, cîteva episoade mai mult sau mai puţin enigmatice au atras de la început atenţia cercetătorilor. Între ele, şcolaritatea, „campania" de la **Bobărnacul**, plecarea „precipitată" din redacţia ziarului **Timpul**, relaţia cu Maria Constantinescu, mama lui Mateiu Caragiale, şi mai ales repetatele momente de tăcere din cariera scriitorului, prima dată după căderea comediei **D'ale Carnavalului**, din 1885 pînă în 1889, la moartea lui Eminescu, ultima oară între 1903 şi 1907, în timpul „exilului" berlinez. Iată însă că în cartea ei consacrată retragerii lui Caragiale în Germania, Georgeta Ene descoperă încă două mari şi spectaculoase semne de întrebare. Primul se referă la o eventuală participare a scriitorului la „frontul din umbră pro-unionist", desfăşurat de români în Europa centrală, la cumpăna celor două secole. Cel de-al doilea vizează adevăratele circumstanţe ale morţii lui Caragiale la Berlin. Să le examinăm pe scurt.

Cel mai autorizat dintre toţi cercetătorii care şi-ar fi putut pune problema motivelor pentru care I.L. Caragiale a decis să se stabilească în Germania, împreună cu familia, a fost chiar primul său editor, Paul Zarifopol. În articolul **„Caragiale, pe scurt. Douăzeci de ani de la moartea lui"**, criticul dă drept certă slăbiciunea pentru ordine şi pentru confort a omului, la care s-ar fi adăugat de la bun început şi argumentul ieftinătăţii traiului în Germania. Punctul acesta de vedere a fost îmbrăţişat curînd de Serban Cioculescu, de G. Călinescu sau de Tudor Vianu, chiar dacă alături de el au mai apărut şi cîteva nuanţe noi : instinctul „migrator", înscris în ascendenţa îndriotă a scriitorului liniştea necesară realizării ultimelor proiecte literare, dar şi un fel de mizantropie discretă, ca urmare a numeroaselor deceptii suferite de-a lungul timpului. În direcţia acestei ultime nuanţe au mers de altfel şi interpretările mai noi, excepţie de la „regulă" făcînd doar Serban Cioculescu, pentru care „seninătatea în faţa adversităţilor vieţii" a rămas în continuare nota esenţială a firii lui Caragiale. Pentru ca tabloul să fie complet, ar mai trebui amintită şi curioasa ipoteză a unuia dintre detractorii lui Caragiale, N. Davidescu, potrivit căreia adevăratul motiv al plecării scriitorului din ţară ar fi fost „inaderenţa la spiritul românesc".

Fără să ignore toate aceste explicaţii, Georgeta Ene vine cu o ipoteză nouă : „credem, spune ea spre sfîrşitul capitolului intitulat **Pe frontul din umbră pro-unionist**, că scriitorul a fost consiliat să plece la Berlin şi nu în altă parte, primind investitura unei misiuni politice neoficiale, fie din partea unei persoane sus-puse cu care scriitorul se afla în raporturi ce excludeau un refuz (Carmen-Sylva ? Take Ionescu ?), fie a unui partid (P.N.R.), care au considerat că aportul lui Caragiale la traducerea în fapt a unor imperative de moment ale luptei naţionale nu era de neglijat. În această **ipoteză**, scriitorul ar fi avut obligativitatea să transmită la Berlin (poate şi la Viena) şi de la Berlin la Bucureşti, la Palat, ori la Budapesta şi Arad (către Comitetul director al P.N.R.), informaţii privind «pulsul» subteran al atitudinii cercurilor parlamentare (şi poate şi austriece, emanînd de la cancelaria lui Franz-Ferdinand) faţă de revendicările românilor din Imperiul austro-ungar". Pe scurt şi ca să spunem lucrurilor pe nume, la Berlin, Caragiale ar fi fost un fel de „spion", de „om de legătură" sau de „agent acoperit" al fortelor pro-unioniste din ţară. Dacă teoria aceasta s-ar confirma, continuă cercetătoarea, în locul **exilului** sau al **auto-exilului** am avea un **pseudo-exil**, iar în imaginea de ansamblu despre omul Caragiale ar trebui să introducem o componentă nouă, aceea a unui „intelectual cu dragoste de neamul său, care putea să creadă într-un ideal şi să acţioneze pentru împlinirea lui practică".

Care sînt argumentele pe care le aduce Georgeta Ene în sprijinul acestei senzaţionale ipoteze ? Mai întîi, aluziile din scrisori, apoi desele călătorii făcute de Caragiale la Budapesta, în Transilvania sau la Bucureşti, unele dintre ele aproape secrete. E mult ? E puţin ?

După cum se ştie, orice teorie rămîne în stadiul de **ipoteză** cît timp lipsesc mărturiile directe, obţinute de preferinţă la „mina întîi". Georgeta Ene e foarte conştientă de acest lucru şi de aceea ea chiar invocă la un moment dat revelaţiile eventuale pe care le-ar putea aduce viitoare cercetări „în arhivele de la Budapesta şi Viena". Pînă la apariţia mărturiilor directe însă, credibilitatea unei ipoteze depinde de numărul argumentelor invocate şi de coerenţa cu care acestea se integrează într-un ansamblu, iar pe de altă parte, de felul în care sînt înregistrate şi analizate argumentele aparţinînd celorlalte teorii. Or, din acest punct de vedere, demonstraţia Georgetei Ene nu este lipsită de cusur. Impresia generală e fie că unele argumente proprii sînt exagerate, fie că unele posibile contra-argumente sînt ignorate cu bună ştiinţă. În prima categorie intră analiza anumitor fragmente din corespondenţa lui Caragiale. Iată un singur exemplu de acest fel : „Pe parcursul lecturii scrisorilor lui Caragiale, am căpătat convingerea, că, mai ales în corespondenţa cu Paul Zarifopol, scriitorul lasă adesea o marjă dezvăluirilor senzaţionale dar secrete, accesibile numai tînărului său prieten. De pildă, această criptică relatare despre întîlnirea cu Delavrancea la Viena, la începutul lui 1907 : «În Viena am pătimit frig de 23° sub 0, aşa că am stat închişi toată ziua şi seara în birt. M-ai priceput ? rezultatul — foarte convenabil — nimic regretabil.»" În cea de-a doua categorie dă de gîndit ignorarea totală a opiniei lui Zarifopol despre exilul lui Caragiale, cu atît mai mult cu cît după realizarea Marii Uniri, în 1918, şi pînă la moartea criticului, în 1934, acesta ar fi putut să indice, măcar printr-o aluzie, rolul jucat de marele său prieten în cadrul unui posibil „front din umbră pro-unionist". De altfel, chiar Georgeta Ene observă la un moment dat că „dintre persoanele din anturajul dramaturgului care ar fi putut avea cunoştinţă despre o misiune secretă a lui Caragiale la Berlin, sau chiar implicate în această misiune, numele lui Zarifopol se impune în primul rînd".

Şi totuşi, în ciuda caracterului ei senzaţional (dar oare n-a fost implicat în 1905 şi C. Stere într-o operaţiune asemănătoare în Basarabia ?), în ciuda absenţei dovezilor hotărîtoare, ipoteza Georgetei Ene rămîne de examinat în continuare.

Şi mai delicată este problema împrejurărilor în care a murit la Berlin, în 9/22 iunie 1912, I.L. Caragiale. Şi de data aceasta sînt enumerate doar o parte din din vechile mărturii, pentru ca în contrast cu ele să poată fi supralicitată o ipoteză nouă, întemeiată pe un articol apărut mai întîi în gazeta germană **Vossische Zeitung** şi căruia cercetătoarea îi acordă un credit aproape total: „Prin urmare... (îşi imaginează ea în capitolul intitulat **Moartea lui Caragiale**) era vineri seara, 8/21 iunie 1912, Caragiale se întorcea de undeva, spre casă. Fiind un om bolnav, cardiac şi îmbătrînit prematur datorită consumului exagerat de cafea şi tutun, s-ar fi putut să aibă un infarct miocardic, care l-a surprins pe stradă. Dacă nu a murit chiar acolo, a fost transportat în locuinţa sa şi poate — după primele îngrijiri ale medicului —, a fost lăsat să se odihnească. La cererea sa expresă, a rămas singur. A doua zi, simbătă 9/22 iunie, dimineaţa, familia îşi vedea de treburile domestic-cotidiene, iar peste tot pluteau muzica şi silueta gracilă a Cellei Delavrancea... Spre prînz, cu durere şi stupoare, soţia sa avea să-i descopere trupul neînsufleţit".

Curios e că nici de data aceasta Georgeta Ene nu ia în seamă unele mărturii mai vechi (între ele, amintirile publicate de Luca I. Caragiale în 1920, în **Ideea europeană**), sau aluzia lui Zarifopol dintr-o scrisoare către Gherea („Cînd te gîndeşti ce strălucit a murit Caragiale !"), sau faptul că Şerban Cioculescu, deşi pus la curent cu noua teorie, a păstrat „cea mai desăvîrşită tăcere". În schimb, cercetătoarea nu rezistă tentaţiei de a lega (fie şi numai pentru o clipă) ipoteza nouă a morţii lui Caragiale de ipoteza activităţii sale secrete, în formula extravagantă a posibilei „supramări «din umbră» — «curate» şi «eficiente» ca toate răzbunările de acest fel...". N-ar fi singura eroare prezenteistă din cartea Georgetei Ene, căci acestei teorii şocante (dar oare nu s-a susţinut de curînd că moartea lui Eminescu ar fi fost şi ea rezultatul unui complot politic ?) îi corespunde un pandant stilistic tot atît de şocant — frecvenţa unor cuvinte specifice jargoanelor politice de ultimă oră : **a concluziona**, a fi **echidistant** şi chiar... **a implementa**.

Rămîne ca un mare semn de întrebare şi legătura neaşteptată pe care Georgeta Ene o face între versiunea nouă a morţii lui I.L. Caragiale şi cea de-a doua povestire a lui Mateiu Caragiale, din **Sub pecetea tainei**. Este adevărat, în literatura lui Mateiu Caragiale, prezenţa tatălui poate fi detectată imediat, şi asta nu numai ca o izbucnire a unor complexe de inferioritate, imposibil de controlat (Pirgu), dar şi sub forma preţuirii faţă de un model literar „clasic". De aceea amintirea **literaturii** lui I.L. Caragiale în opera lui Mateiu e mult mai importantă decît amintirea **omului** I.L. Caragiale. Şi totuşi, să fie vorba în cea de-a doua povestire din **Sub pecetea tainei** de un text „cu cheie", care să ascundă, ca într-un palimpsest, amintirea circumstanţelor în care a murit Caragiale ? Greu de susţinut dar nu imposibil.

Cu cîteva erori de informaţie strecurate în text (schiţa **La Moşi** nu e totuna cu **Moşii**, **Tablă de materii**, volumul **Schiţe noui** e din 1910, nu din 1909, Mite Kremnitz e născută Bardeleben, nu Bardenleben) şi cu nepermis de multe greşeli de tipar care au scăpat corecturii, **Caragiale la Berlin** este o carte care, în datele ei propriu-zise, confirmă (pentru a cîta oară ?) actualitatea neistovită a posterităţii clasicului Caragiale. Poţi să nu fii de acord cu toate ipotezele Georgetei Ene, dar nu le poţi ignora. În definitiv, ce-şi poate dori mai mult un istoric literar, un critic sau un biograf ?

Florin Manolescu

Cerşetorul de talanţi (I)

„Împărăţia cerurilor (...) este ca un om care, plecînd departe, şi-a chemat slugile şi le-a dat pe mînă avuţia sa. Unuia, i-a dat cinci talanţi, altuia doi, altuia unul, fiecăruia după puterea lui şi a plecat. Îndată, mergînd, cel ce luase cinci talanţi, a lucrat cu ei şi a cîştigat alţi cinci talanţi. De asemenea şi cel cu doi a cîştigat alţi doi. Iar cel ce luase un talant s-a dus, a săpat o groapă în pămînt şi a ascuns argintul stăpînului său. După multă vreme a venit şi stăpînul acelor slugi şi a făcut socoteală cu ele." (Matei 25 ; 1, 14—19 ; vezi pînă la paragraful 30).

Eu... ce să fac ? După cum am mai spus-o şi altă dată, din punctul de vedere a ceea ce se numeşte „existenţa omului în vederea autoconservării sale" am fost doar puţin mai mult decît **o păsăruică a cerului.** Cartea spune că, dacă de păsările cerului care nici nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în hambare tot are Dumnezeu grijă şi le hrăneşte, atunci de mine, ca om, care sînt ceva mai presus decît ele, cum să n-aibă grijă Dumnezeu ? Singurele mele acte întreprinse deplin au fost scrisul şi cititul, insomnia şi păcatele. Deci nu nişte fapte propriu-zise, ci doar nişte gînduri-fapte, doar **acţiuni-contemplative.**

Ce să fac ? De cele mai multe ori am fost bucuros şi fericit contemplînd şi producînd obiecte de contemplat. Contribuind adică şi eu — cît de cît — la contemplarea universală, la o anumită privire în gol ce încearcă să sape fîntînă în cer. (Opun înălţării turnului Babel : săparea unei fîntîni. Opun complementar. Nu-mi pot concepe existenţa decît ca pe a unui umil săpător de fîntînă-turn.)

Ori de cîte ori văd un cerşetor am senzaţia imaginii mele neoglindite. Simt identificarea.

Este mai mult decît posibil ca tot ceea ce am sau am avut vreodată să fi primit de pomană.

Este mai mult decît posibil ca singura mea muncă să fi fost aceea de a fi fost muncit.

Dacă unii lucrează pentru a-şi înmulţi talanţii iar alţii şi-i pun la adăpost, eu doar i-am primit în dar şi i-am dăruit.

Iartă-mă, Doamne, dar cîteodată simt că mereu primesc în dar şi mereu dăruiesc talanţi.

N-am prea reuşit să fiu altceva decît un CERŞETOR DE DESTIN. Nu prea pot să trăiesc altfel decît din şi de pomană.

Deci : tot ceea ce pot face este să mă dau de tot. Să şi **fiu** pomană. Închinat.

•

Ani la rînd am cerşit poeme. Am „exersat" starea de concentrare-contemplare în care o mică „poveste", o mică „parabolă" îmi era pînă la urmă dată, eu focalizîndu-mi energia cît puteam mai bine asupra unui element ce nu era încă „articulat" în „schema" acelei poveşti-parabole. Metoda era aceeaşi cu a rugăciunii : eliminarea oricărui alt gînd din minte decît cel vizat şi, pînă la urmă, primirea de altceva mult-mai-mult-decît-gîndurile (acest **altceva** fiind într-un fel resimţit de cititor sub cuvintele poemului, la rădăcina lor). Cred că scrisul de literatură s-a făcut dintotdeauna după „metoda" rugăciunii. Am trăit „stări de extaz" nu neapărat cînd se-mplinea, cînd duceam la bun sfîrşit „schema" unei (aşazise) metafore (atunci, la încheiere, simţeam mai ales extenuarea, sfîrşeala), ci în timpul concentrării-în-dăruire (concentrare ce poate dura şi ore în şir, de obicei în timpul nopţii, pînă cînd se luminează fereastra). Se poate vorbi de picătura chinezească a „metaforei". Picătură chinezească cu **apă vie.** (În nici un caz nu este vorba despre **inspiraţie** sau despre **reverie.**)

•

„Sentimentul de creatură" (despre care vorbeşte Nae Ionescu) te cuprinde atunci cînd cerşeşti poeme. Pentru a-l simţi cred că e nevoie să munceşti şi să fii muncit ani în şir : el este ceva care „vine de sus" dar este necesară o îndelungată pregătire pentru a-l primi constant, pentru a-l re-simţi. Poate că „sentimentul de creatură" înseamnă nimicnicie combinată cu lumina focului icoanei de pe perete, icoană ce arde fără să-şi consume lemnul sfinţit. Eşti strivit de poem, călcat în picioare de raze în bocanci. O beatitudine pe care o preia tensiunea arterială. Nu cred că, de fapt, poezia poate fi act de creaţie. (Ea este de cele mai multe ori purgaţie.) Iar atunci cînd prin intermediul ei reuşeşti să primeşti în dar dragostea-frică-extaziată a „sentimentului de creatură", poezia este act împlinit. Situaţia poetului tinde a fi una de jertfă asumată.

Cristian Popescu

leo butnaru

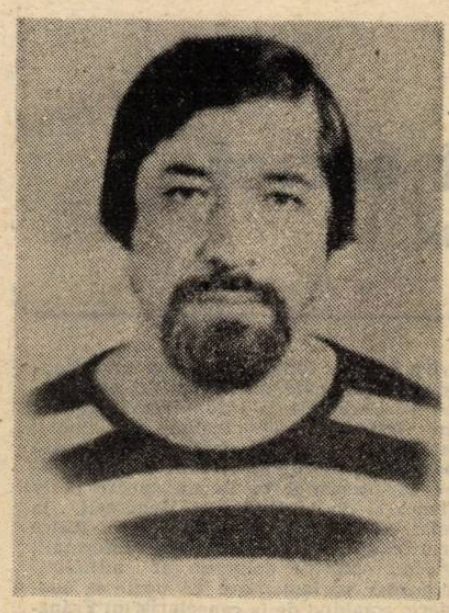

Eternitatea sincopată

Destin bătrîn — minune obosită
din mult ce-a fost şi din puţin ce este,
trupul ţi-i pe undeva la margini,
iar sufletul îţi trece peste, peste...

Avui, avui în clarul tinereţii
miraculoase, nesfîrşite vremi !
Iar astăzi — doar momente, praf de clipe,
că şi să mori şi să trăieşti te temi...

Valeriane în floare

Peste trandafiria inflorescenţă
mărunt-mărunţică
a-valerianelor
trudesc puţine albine — se vede,
sînt cele de inimă
suferinde.

După

După ce pierduse auzul
Beethoven nu se mai temea
de piane dezacordate
ci de suflete dezacordate
se temea

Nefiresc?

Filosofului disperat de bătrîneţe
florile evghenisite cu polen
i se arată nefireşti,
asemeni
ideilor fardate...

O lume mai puţin

„Intoarce-te, întoarce-te, Sulamito !"
(„Cîntarea cîntărilor", 6-13)

De vremuri lungi, cît inima n-a fost
citită, nici gîndită, nici simţită
scriptura dragostei din vremea noastră
a sărăcit, regină Sulamită.

Vestit cîndva, azi numele ţi-i simplu
cuvînt semit din psalmi ce emigrează
în sens de necîntare a cîntării
care, trecînd prin vămi, demitizează

un tremur, un fior, o tresărire
de taină în găoace de măiastră, —
şi nu un nume, ci o întreagă lume
e lipsă-n dragostea din vremea noastră...

Diogene

În gura butoiului
propria-ţi umbră se aşterne la picioare
şi, resemnat,
tu îngenunchezi pe preşul ei întunecos,
cerîndu-i îndelung iertare
destinului tău nenorocos
sabotat de zei
pentru că nu-l poţi răsplăti decît
cu apoteoza negativă
a sentimentelor răpuse care
ţi se depun pe inimă precum
un praf aspru de piatră-n
adîncul carierelor părăsite.

despre...

Stihinic şi artizanal (II)

Îndată după volumul exclamativ din '90, Nicolae Ionel a dat un altul, de o mai senină atmosferă meditativă, chiar dacă în fond, la fel de ahtiat de extaze. De la **Scara de raze** la **Carul Mare** (Ed. Cartea românească, 1991) n-are loc doar o simplă schimbare a convenţiei grafice. Trecerea de la vers la „versul în proză" antrenează prin ea însăşi o alterare a ritmului, impunînd discursului o altă scală a densităţii şi un alt flux al emisiei, mai puţin stringent. Dar, în esenţă, aceste avantaje ale cadrului mai lax rămîn secundare dacă nu se operează şi asupra modalităţii vizionare şi a atitudinii transcriptoare. În parte, Nicolae Ionel a operat sensibil şi asupra acestora, conservîndu-le, totuşi, în fondul lor. În rest însă, el s-a mutat cu arme şi bagaje în noul discurs, aducînd după sine aceeaşi stare interjecţională şi aceeaşi impetuozitate ce-şi caută o grilă vizionară. Exaltarea discursivă ţine şi aici loc de extază şi intenţionalitatea îi dă poetului vertijul actului. Proiectul unei lirici transfiguratoare şi al unui limbaj de foc îi provoacă aceleaşi ameţeli şi se exprimă în aceeaşi clamoare dionisiacă. Numai la gîndul a ceea ce va face poetul pune limbajul pe chiote şi hăuieli : „Şi voi fi ceea ce sunt menit să devin, nu-n exaltare, ci-n gloria acestei instaurări de măsură ! În uraganul pe care-l dezlănţui, cu sîngele meu, — inteligibil ! Cu ritmul ce-mi e regăsire-n tot largul, cînt, dans ! Descoperirea, în articulările ei necesare, a jubilaţiei ! Bucurie — fundament al tuturor lucrurilor ! Atotveghetoare şi păstrătoare în chiar inima mistuirii de tot ! Începere-a sensului care se face viu, viaţă,-nviere, învingere, verb ! Venire pe cer ! Centru !-Ntrupare ! Suflu care acum tună-ntre voi !"

Dar această exaltare care dezarticulează discursul, rupîndu-l în interjecţii pe măsură ce indicele ei creşte, nu e atitudinea dominantă în noul volum. Nicolae Ionel nu uzează mai puţin de un limbaj vehement şi nici nu plonjează mai rar şi mai puţin temerar în registrul beatitudinal. Dar el pune acum o distanţă contemplativă între el şi extază, reuşind s-o vadă ca pe un spectacol. Dacă nu poate fi vorba de o detaşare, nu e mai puţin adevărat că implicarea sa nu mai e abruptă, ci capătă o nuanţă ceremonialică. Înainte de a cădea în transă, poetul îşi impune un protocol al aşteptării şi al invocaţiei. Poemele construiesc atunci o iniţiere în stare şi consemnează progresia entuziasmului spre punctul extatic. Textul însuşi urmează acest grafic de acumulări ale tensiunii spre pragul de implozie, pornind lin şi ambalîndu-se pe parcurs, spre a sfîrşi în vîlvătăi. Poetul îşi pîndeşte stările, aşteaptă ca racordurile sale cu cosmosul să fie conectate şi el însuşi să-şi simtă investitura ca pe o fatalitate. Căci Nicolae Ionel nu poate scrie dacă n-are sentimentul că e un punct nodal al lumii iar discursul său — o tablă de legi. El nu poate fi stimulat de sentimente mai mici decît ale integralităţii, iar poemul e fructul unei presiuni cosmice. Textul ca atare e întotdeauna un imperativ dictat de un sentiment creatural în care plenaritatea fierbe năvalnic. Dacă poetul nu-şi găseşte poziţia de centru al lumii, el nu poate difuza mesajul cutremurător care-l zgîlţîie. El se umple întîi de energiile lumii, intră în vibraţie cu principiile ei şi abia apoi proclamă discursul fulminant al extazei : „Să stau liniştit pînă pot urmări cum inundă în capilare părăsite de conştiinţă şi din nou regăsite în miracolul păcii, odată cu sîngele purtător de oxigen şi hrană din adîncul unor văzduhuri create doar pentru suflet, înseşi acele principii creatoare de lume şi nămoluri prolifice şi de aburi şi de suflări, care să-şi reia locul în întîlnirea cu un trup ce pulsînd întreg ca o flacără şi ca o traversare de flăcări a aerului, tinde în toate fibrele sale, în toţi nervii şi canalele şi celulele şi hormonii săi, în crîngul electric al transmisiilor de mesaje şi coduri" etc. Acest mod de a-şi lua avînt din înseşi străfundurile lumii şi de a percepe totul sub zodia catastrofei rămîne valabil în toate împrejurările. Poezia ocazională, în sensul înalt al termenului, nu e mai puţin un reveleu al profunzimilor şi principiilor decît cea angajată direct în contemplaţia stihiei. Nicolae Ionel nu va privi, de exemplu, o femeie frumoasă, el va privi chiar naşterea şi desăvîrşirea universului. În orice clipă el are vertijul filo- şi ontogenezei, legînd spontan momentul contemplaţiei de timpul primordial şi provocînd un eveniment în ordinea lumii. Percepţia se dilată în viziune şi sentimentul e exaltat pînă la un imn al genezei. Realitatea nu este, pentru Nicolae Ionel, decît pînza pe care se proiectează epifaniile tiparelor şi ale arhetipurilor. Dincolo de exaltarea retorică, astfel de poeme dau sugestia penitei orfice cu care poetul lucrează. Modul său abrupt de a transa epitalamul într-o laudă a creaţiei indică, de asemenea, o insensibilitate la accidental şi o programare a sensibilităţii pe numenal. Erotica e un mod privilegiat de a asculta rumoarea acestuia şi a contempla splendoarea primordialităţii : „Am privit-o. Ar trebui să intru-n extaz, să mă acopăr de urlet şi spumă, sau să-mi azvîrlu pumnii spre cer, să mă las la pămînt şi să urlu, să chem zeii vii în faţa mea de lut şi durere, să respir zei, să-i ţin în ordinea orbitelor, să mă umplu de razele iradiaţiei lor, şi să nu mă opresc, şi să nu mă mai mintui, căci am văzut nu doar un trup rupt din ziua dintîi, nu doar frumuseţea plutind peste destinele noastre de întunueric, nu doar fericirea care te-mbată cu moarte, cu ţipăt, cu fîntîni de văzduhuri şi ascensiuni de nupţii în constelaţii, am văzut niste tipare primordiale, am văzut materia oarbă sculptată în primul strigăt de pe ape, m-am apropiat de-nmărmurirea şi suflarea deschisă a Domnului, căci ea anihila spaţiul, îl emitea în convulsii în juru-i, nu mai era spaţiu decît pentru ca forma ei să poată fi percepută" etc. etc.

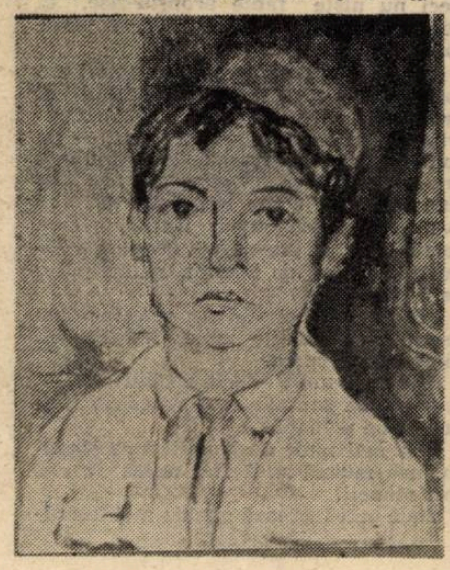

Nu întotdeauna retorismul lui Nicolae Ionel, desfăşurat aici în ample perioade, se întîlneşte cu entuziasmul vizionar. Adesea el clamează în gol sau derapează într-o emfază ireproşabilă. Căderile acestei sintaxe profetice sînt oricînd mai spectaculare decît ale sintaxei cotidianului. Cota ei de risc e enormă, căci ea cade de la mari ambiţii, dacă nu chiar de la supremele. Pe de altă parte, o retardare romantică îşi face mereu simţită prezenţa stînjenitoare, prejudiciind prin reminiscenţe atît elanul discursiv, cît şi sarja imagistică. Dar Nicolae Ionel se hrăneşte din propria investitură şi găseşte mereu o cale de a aduce limbajul într-o stare de triumf.

Al. Cistelecan

eseu

Despre (adevărata) putere

Ce este, în fond, puterea ? Ce exprimă de fapt verbul **a putea — putere (posse)** ? Să remarcăm, de la început, două nuanțe semantice fundamentale, deosebite și complementare : a putea — **putința** — presupune, în primul rînd, **posibilitatea** de a face (sau de a fi) ceva, în al doilea rînd **capacitatea (puterea) de a actualiza efectiv putința abia enunțată.** Se leagă, oare, cele două semnificații între ele ? Să le examinăm cu atenție : a putea (face sau fi ceva înseamnă **a fi și, în același timp a nu fi (ceva),** de vreme ce acel ceva **poate fi (sau nu).** Chiar dacă ne referim la putința (puterea) de a face, sîntem, în cele din urmă, nevoiți să-l raportăm pe **a face** la verbul **a fi.** Căci a putea face (sau nu) ceva înseamnă a te afla „între" ființă și neființă („între" a fi și a nu fi) facerea izvorînd din această originară și contradictorie stare.

A putea (fi sau face) ceva ne trimite, deci, cu necesitate, la înțelesul subteran și atotcuprinzător al verbului **a fi.** Și nu numai atît : **putința** (de a face sau de a fi ceva) dezvăluie și presupune, în aceeași măsură, contrariul acestui din urmă verb — a nu fi — sesizînd **simultaneitatea celor două stări :** putința este ființă și neființă, deopotrivă ; **nu este** de vreme ce **poate** (doar) să fie ; și **este** din timp ce poate cu adevărat să fie.

A putea ne trimite, așadar, spre **a fi** și pretinde să-l înțelegem prin a fi. A fi... ce ? — vom întreba iar. **A fi — „în general"** — vom răspunde : **a fi tocmai ceea-ce-este — orice entitate.** Chiar dacă-l vom ancora pe „a putea" de vreun obiect (ori subiect), analiza fundamentalei stări — aceea de **a putea** — ne proiectează într-un orizont al înțelegerii ce surprinde ființa-și-neființa (sau ființarea-și-neființarea) originară. Dincolo de orice subiect sau obiect, așadar, a putea (fi sau face) se referă la **putința însăși (de a fi)** —, la Ființa (nefiindă) ce-și instituie propriul orizont **(propria-i lume, propriu-i tărîm).** Este deosebit de importantă ultima subliniere : vorbim despre putință (putere) și, nevoiți fiind, spre a o înțelege, s-o punem în relație cu verbul lămuritor **a fi** (surprins în dubla-i și contradictoria-i condiție — de a fi și de a nu fi simultan), pătrundem implicit în orizontul transcendental al cunoașterii (și realității) : ne sustragem oricărei determinații mărginitoare și ne topim în vastitatea contradictorie a unei dimensiuni care **este-și-nu-este** efectiv, subiectu-i absolut fiind subterana și, cum spuneam, atotcuprinzătoarea Ființă (nefiindă).

„Bine — va replica imediat cineva — dar Ființa aceasta la care mă raportez și pe care o descopăr «nu se vede» așa cum «se văd» celelalte obiecte (sau subiecte) ale lumii. De ce să spun că Ea însăși e o lume ? **Unde** e această lume ? Ce-i conferă dreptul de a avea o identitate ? Ce mă poate face să spun — și să accept — că Ființa este în adevăr o lume (un tărîm) dincolo de oricare subiect (sau obiect) al acestei lumi reale pe care o văd ?"

În primul rînd, vom răspunde. Ființa nu sălășluiește (numai) **dincolo** de subiectele vizibile ale lumii comune : **Ea Se află în ele și subzistă prin ele.** Dacă s-ar reduce la limitata lor entitate n-aș putea sesiza, gîndi și izola Ființa ca atare, nici nu m-aș putea de-limita de subiectele (sau obiectele) concrete ale **acestei** lumi, spre a putea vorbi despre **profunda lor unitate** ori despre natura lor comună : n-aș putea ieși din hotarele date, n-aș putea gîndi **Ființa ca Ființă (to ὸn e ὸn** — cum i-a spus Aristotel). Faptul că am putut-o gîndi și numi, operînd apoi „în numele ei", cu Ea și prin orizontu-i desmărginitor mă îndreptățește s-o caut **dincolo de orice entitate și, simultan, în inima fiecăreia ;** mai exact, **dincolo de limita oricărei entități — și-n inima fiecăreia** — ca pe un tărîm continuu, dens, atotcuprinzător.

Numai că **putința** mi-atrage imediat atenția, cu fermitate : **ceea ce este poate numai (să fie),** de vreme ce, concomitent **nu este,** Ființa însăși Se confundă cu propria-i neființă : **este** propria-i **ne-ființă** ; poate fi, dar, la fel de bine, poate să nu fie. Contrariul (Ne-ființa) e ascuns în inima Ființei însești ; și această stare de contrarietate traversează și animă orice entitate (orice subiect sau obiect) — care **poate,** așadar, **să fie** (sau să nu fie).

Cele gîndite mai sus — despre Ființa însăși, temeiul a toate — sînt valabile despre oricare subiect (sau obiect) izolat al lumii, tocmai pentru că Ființa subtinde tot ceea ce este : fiece concluzie pe care o voi trage se referă, logic, la oricare subiect (sau obiect) determinat, de vreme ce Ființa locuiește, cum spuneam, în fiecare, prin fiecare — dar **laolaltă cu fiecare** — prin unitatea sintetică inscăunată de simpla-i gîndire și numire.

Gîndesc, așadar, Ființa (în concomitenta-i ne-ființă) ; prin aceasta gîndesc — și mă refer la — oricare subiect sau obiect (prins în substanța aceleiași unice entități), **fără a părăsi — în clipa meditației — orizontul autonom transcendental,** fără a cobori, cu alte cuvinte, în locul determinat al fiecărui subiect. Prin Ființă — și reprezentînd — subiectul absolut : Ființa. Analiza **putinței** ne-a revelat Ființa **(care nu e),** proiectîndu-ne în orizontu-i transcendental — din perspectiva căreia vom putea înțelege mai exact adevărul putinței. Am văzut din prima clipă, că **a putea fi** înseamnă **a fi și a nu fi,** concomitent. Starea aceasta — de a fi, și totodată, de a nu fi — nu este așa cum pare a fi : nu **este** (ca ființă) de vreme ce **nu** este, și nici nu se reduce la **ne-ființă,** de vreme ce **este :** se opune însesi stării sale (contradictorii) — sau se respinge de la sine — pentru ca, **suspendînd ne-ființa Celei-ce-este (și nu este), s-o determine să apară : să Se dezvăluie : să** irumpă din adîncu-i **(fără de ființă) : să** aibă, în sfîrșit, **putința (puterea)** de a fi. Regăsim, astfel, cel de-al doilea înțeles **(a putea),** înțeles ce izvorăște, după, cum s-a demonstrat, din primul. Căci aceea ce poate să fie **(sau să nu fie)** — ne-fiind chiar în clipa-n care este — **trebuie să fie :** își suspendă propria-i ne-stare și se întoarce spre ceea ce-l subtinde și conține dintotdeauna. Ființa (care nu e) își respinge, așadar, propria-i ne-stare și Se îndreaptă spre Sine : spre adevăratu-i Sine : spre mai adevărata Ei Ființă (care a fost, deopotrivă, absentă : sau, îngemănată cu Neantul complementar).

Ființa poate să fie cu adevărat. Și nu numai că **poate,** dar, prin Sine — prin lăuntrica-i mișcare — **are și puterea de a fi** — sau de a deveni — ceea ce a fost, de fapt, dintotdeauna (fără a fi fost cu adevărat). **Puterea** — cea de a doua ipostază a putinței — izvorăște, repetăm, din **putință** și-i dezvoltă datele originare. Conform lăuntricei sale opoziții ce se răstoarnă, putința **are puterea** — sau mai exact, **este puterea — de a deveni ceea ce reprezenta inițial.** Puterea completează astfel — și dezvoltă conceptual — putința, proiectînd Ființa spre Sine — spre mai adevăratu-i Sine — revelîndu-ne fulgerător, că **Ființa este (cu adevărat) numai întrucît devine ;** că Ea S-a instalat în absolutul unei instanțe — și al unui tărîm — fără de margini, că Se smulge dintre limitele Nemărginimii pentru a o cuceri implicit, **„desprinzîndu-Se"** de și **„proiectîndu-Se în" : înaintînd,** cu alte cuvinte, spre dedesubt, înaintea momentului contradictoriu enunțat, ba chiar **înaintea Ființei însești** (așa cum a fost Ea gîndită în primul moment).

Așadar, o spunem din nou : Ființa nu numai că **poate să fie,** dar are — prin faptul lăuntricei opoziții care-și absoarbe vidul — **puterea de a fi** — mereu și mereu — ceea ce este (și a fost) dintotdeuna : **este Ea însăși Puterea ce Se pune în Sine** — și în act — pentru a fi ceea ce este cu adevărat. Puterea originară smulge logic Ființa din cătușele propriei ne-ființe și o proiectează mai adînc spre Sine, dezvăluind-o. Iar continua-i dezvăluire o pune — cu fiecare nou eveniment — în Sine, demonstrînd o dată mai mult că Ființa e consubstanțială cu propria-i putință (și putere) de a fi.

Vorbind despre **putință** sîntem nevoiți să ne referim obligatoriu **la puterea — presupusă de putința-în-devenire.** Vorbind apoi despre Ființă sîntem nevoiți să admitem că, de vreme ce Ființa ca Ființă **nu este** (așa cum ne-a sugerat putința), Ea însăși — **Ființa — are (și este) puterea de a fi (ceea ce este),** devenind devenind Puterea însăși : puterea Absolutului-în-revelare-de-Sine. Nici o altă forță de pe pămînt sau din cosmos nu întrece dumnezeiasca putere de **a fi, în sfîrșit, la modul absolut, o dată cu Ființa — prin Ființă.** A te confunda cu iluminata Infinitate, a jubila în freneticul extaz ce transformă, făcîndu-te substanță din substanța însăși, a te densifica prin densa Prezență, a te dizolva în Totalitatea deplină și a prinde „consistența" acestei Totalități-în-dezvăluire, iată sensul adevăratei Puteri pe care filosoful, artistul, omul religios au cunoscut-o cu adevărat, disprețuind rudimentara și mereu nesatisfăcuta putere lumească. Această putere eternă crește din Ea însăși : Se alimentează din Sine — prin Sine — de vreme ce reprezintă (și dezvăluie) Ființa-în-ființare.

De fapt, orice putere tinde — prin propria-i natură — (pe care meditația ontologică ne-a relevat-o adineauri) să se intensifice : să se reverse peste maluri și să-și copleșească orizontul. **Puterea cere putere : se** naște din propria-i putere și se intensifică prin propria-i putere. Absolutul atins decantează Puterea : o înțelește — treaptă cu treaptă, orizont cu orizont — conferindu-i noi dimensiuni și abisuri. Gustul inconfundabil al puterii spirituale — gustul Ființei pentru propria-i ființă — surclasează orice dorință, orice scop (definit), transcende orice sens pămîntesc. Nimic nu poate întrece foamea de Ființă, după cum nimic nu poate întrece foamea Ființei însești de propria-i Ființă. De aceea filosoful, artistul, pustnicul s-au îndepărtat dintotdeauna de canoanele și bucuriile sunătoare ale vieții comune și s-au confundat într-o lume aparent inaccesibilă, lume sieși suficientă, autonomă, aflată în profundă devenire și dez-văluire, ca și cum un abis dens, iluminant astfel s-ar prăbuși atras de propriu-i cimp gravitațional, densificîndu-se înmiit și conferind sufletului prins în voluptuosul abandon forța eternă a Divinității, forță ce nu poate fi comparată, cum spuneam cu falsele întrupări ale puterii pămîntești.

„Împărăția Mea nu este din lumea aceasta" — spusese Iisus[1]. Puterea divină — puterea Ființei ce Se dez-văluie Sieși — nu are sens decît în imperiul transcendental al Ființei. „Cîte lucruri de care nu am nevoie !" — exclama Socrate, în trecerea prin antica piață. Ce **lucruri** i-ar mai trebui celui ce **are (și este) totul prin Totalitatea deplină a Ființei ?** La ce putere ar mai putea rivni cel ce s-a înfruntat din înfricoșătoarea putere divină ?! Oare nu s-au îndepărtat, veacuri de-a rîndul, adevăratii filosofi și oameni de spirit de pămînteasca putere tocmai pentru că puterea pe care au cunoscut-o le-a umplut ființa, făcîndu-i indiferenți la ispitele iluzorii ale acestei inconștiente lumi ? Oare nu s-au simțit oamenii de spirit liberi profund liberi, dincolo de temnița și de formele pe care le-au putut — și le pot — lua închisorile **acestei** lumi ? Oare a fi una cu Ființa și **a ființa,** cufundîndu-te în lumina-i tot mai adîncă nu eliberează cu adevărat sufletul devenit Spirit — și Ființa în aceeași măsură ?

Libertatea deplină nu poate fi găsită (și dobîndită), altfel, decît în imperiul Prezentei absolute. Numai aici limitele zidurilor cad, unele după celelalte, în și prin fluxul înnoitor al devenirii ce cununã Ființa cu propria-i Ființă. Numai în acest imperiu devin cu desăvîrșire liber — eliberat prin Ființa care m-a absorbit doar spre a Se re-găsi, mai adînc, pe Sine...

Corneliu Mircea

O antologie engleză dedicată lui Eminescu

În spațiile anglofone, opera eminesciană a pătruns mult mai tîrziu decît în acelea germane și franceze. Explicațiile sînt multiple și nu este locul să le enumerăm acum. Primul volum de traduceri din opera lui Mihai Eminescu, tipărit în engleză, i se datorează Sylviei Pankhurst și a apărut la Londra, în 1930, incluzînd zece poeme. Prefațatori — două personalități ale culturii europene a vremii : G. Bernard Shaw și Nicolae Iorga. Interpreții în engleză ai versurilor lui Eminescu și-au întețit ulterior eforturile, parcă pentru a recupera deceniile pierdute și, poate, pentru a corija imaginea unilaterală pe care o oferise florilegiul alcătuit de Sylvia Pankhurst. Aprigă luptătoare de stînga, ea se aplecase cu precădere asupra lui Eminescu răzvrătitul și nemulțumitul. Anul 1938 marchează un moment deosebit în receptarea marelui nostru poet de către cititorul de limbă engleză, prin alte două volume : unul apărut la București și iscălit de Dimitrie Cuclin ; celălalt apărut la Cluj și datorat lui Petre Grimm, anglist reputat. Abia în 1972, versurile lui Eminescu reapar în engleză, versiunea aparținîndu-i de această dată lui Roy MacGregor-Hastie și apărînd în Statele Unite, reluată fiind la Cluj, în 1980. Anul 1978 aduce alte două volume de traduceri, acela al foarte tînărului Corneliu M. Popescu, stins prematur din viață, și altul — semnat de Leon Levițchi și Andrei Bantaș. Dar, oricît de numeroase ar fi, trebuie să o repetăm, versiunile engleze din poezia eminesciană nu reușesc să egaleze nici pe departe numărul acelora germane și franceze.

Pentru a micșora parcă această diferență, Karl W. Treptow a destinat volumul al nouăsprezecelea din seria „Românii în istoria universală" (coordonată de Gheorghe Buzatu) unei antologii bilingve din versurile poetului nostru național. Demn de precizat este faptul că, în această remarcabilă colecție au mai apărut alte două masive volume, al șaptelea (în 1988) și al nouălea (în 1989), dedicate tot marelui nostru poet, intitulate **Eminescu : sens, timp și devenire istorică.**

Editorul volumului recent apărut *), Karl W. Treptow, bun cunoscător al istoriei și culturii românești, a făcut să apară la New York, în 1991, un volum despre clasicii noștri din secolul trecut. În prefața antologiei pe care o prezentăm acum, Treptow afirmă pe bună dreptate caracterul profund original al creației eminesciene, legătura ei nemijlocită cu spiritualitatea națională : „este corect să se spună că, cine dorește să aibă o apreciere asupra culturii românești trebuie să cunoască mai întîi opera lui Eminescu".

Este motivul pentru care s-a străduit să ofere cititorului de limbă engleză o imagine cît mai exactă asupra poeziei eminesciene, incluzînd în sumar titluri reprezentative. Majoritatea au fost alese din versiunile lui Petre Grimm : **Sara pe deal, Trecut-au anii, Singurătate, Scrisoarea III, Rugăciunea unui dac, Luceafărul.** Sînt, de acum, tălmăcirile clasice, care vor putea fi cu greu depășite, deoarece Petre Grimm a aflat echivalențe uimitoare, a reușit să transpună farmecul limbajului eminescian, precum și specificul prozodiei. În tălmăcirea sa, **Luceafărul,** de exemplu, își păstrează aproape toată frumusețea exprimării și profunzimii simbolului. Grimm a izbutit uneori pînă și virtuozitățile și capriciile rimei din original, precum în **Rugăciunea unui dac.** Dintre tălmăcirile Sylviei Pankhurst a fost antologat poemul **Împărat și proletar,** care completează imaginea de ansamblu asupra lui Eminescu mai curînd din punctul de vedere al circulației europene a motivelor, decît din acela al subtilității limbajului. Oricum, sîntem în fața primei tălmăciri engleze, deci a unei lucrări de pionierat, cu meritele și scăderile ei.

O sumă de alte versiuni se datorează lui Kurt W. Treptow și Irinei Andone, altele numai lui Treptow. Este vorba de poeziile **Doina, Și dacă, Mai am un singur dor** sau de postumele **O, chilia mea sărmana, În zadar în colbul școlii** ș.a.m.d. Aceste traduceri finisează viziunea cititorului englez ori american, pe care îl pun în fața unor subtilități de gîndire și de imaginație poetică. Și dacă, în mod firesc, tălmăcirile nu pot fi urmărite cuvînt cu cuvînt, rămîn valabile echivalențele și îngemănările de multe ori sugestive. Cred că merită un cuvînt aparte **Doina,** unde Kurt W. Treptow și Irina Andone au găsit cele mai potrivite imagini pentru a evoca avîntul și îndurerarea lui Eminescu.

Dan Mănucă

*) **Poems of Mihai Eminescu,** edited by Kurt W. Treptow, Iași, 1992, 140 p.

VLADIMIR STREINU — criticul

Temerara acțiune de a cuprinde și circumscrie activitatea critică a lui Vladimir Streinu vine, mai întîi, în contradicție cu o afirmație a sa conform căreia, spre deosebire de poet, criticului nu i se întîmplă niciodată ca o legendă enormă să-i acopere cu totul valoarea operei. Ceea ce vrea să spună, credem, că o lucidă privire asupra operei unui critic ar întîmpina mai puține valuri de ceață și mai puțin opace decît asupra unei opere literare. Dar s-ar putea să ne înșelăm, și încă dinainte avertizați, de cel care s-a preocupat și de starea și situația metodelor inefectuale în critică. Termenul îi aparține, înlocuindu-l pe acela, tern, de ineficiență.

Și, într-adevăr, ceea ce stabilește contactul imediat sensibil al textelor sale cu cititorul — acel cititor respectuos de adevărul frumosului, dar și de construcția, sub ochii săi, a unei sinteze — este acuitatea examenului critic pe robuștii piloni ai cîtorva note esențiale. Prozei lui Mihail Sadoveanu i se descoperă, astfel, metaforele uriașe ale temporalității, aspirația de a se vindeca de vremelnicie și, de aici, accesul la habitatul cosmic, numit în altă parte, sălaș cosmic. Lui Camil Petrescu i se stabilește, cu promptitudine, axa între livresc și autentic, ceea ce ar putea fi punctul final al unui verdict, dar devine, în metoda critică a lui Vladimir Streinu, doar un punct de plecare. Cînd figura geometrică a fost trasată, intervine metafora critică, pecetea observației nemijlocite și atunci scrisul lui Camil Petrescu „palpită ca gușa unei șopîrle speriate."

O spirală cu inele suitoare duce, în definirea universului proustian, la concluzia unei originale viziuni botanice a lumii, iar cînd ideea părea a fi parafată, criticul produce și argumentul metaforei vegetale la Proust, ca demonstrație a unei concepții de imuabilitate, într-o lume haotică.

Spre a ajunge la acea etapă analitică ce discerne, la Eminescu, „forma strictă a unui clasicism romantic", Vladimir Streinu cercetează mai întîi, la poet, trecerea de la poezia de idei, la ideea poetică — spre Floarea albastră. Ne-am grăbi, poate, conchizînd că, poet el însuși, criticul deplasa către poetic orice subiect al investigației, fie el chiar așa-zis prozaicul Rebreanu, mai grav chiar, am greși, cu toate că, în esență, ochiul critic al lui Vladimir Streinu vede, iar condeiul său simte poetic. Scria criticul: „Creația literară, îndeosebi lirică, seamănă mai curînd cu acele viețuitoare marine, nautili și scoici de apă sărată, care trăiesc sub platoșele fantastice ale unui schelet extern. Ca moluștele acestea, pe care străvezia liană le face să se tragă în mirifice recesiuni spirale, poezia are aceeași natură retractilă."

Pînă unde o poate critica urmări? se întreba Vladimir Streinu. Sau cu ce moduri? Prin rigoare de judecată, aceea ce ocolește formulări generic aplicabile unei întregi serii de opere sau scriitori, prin consonanță sau consimțire, derivate din estetica simpatiei, prin mai sus-numitul instrument al metaforei, care, cum constata comilitonul și prietenul său Șerban Cioculescu, „folosit de critic, sensibilizează formularea abstractă pînă la pipăire."

O consonanță care nu obstrua luciditatea. Cînd, de pildă, se exclamă: „Ce critic excepțional ar fi devenit Mihai D. Ralea, dacă ar fi avut, între atîtea însușiri excepționale, puțină mediocritate aplicativă" o imagine mentală se imortalizează, cu sfichiul ei cu tot. Sau cînd se definește antipolemismul lui Tudor Vianu ca fiind de ordinul suveranității, un întreg portret este trasat pe traiectul unei singure linii. G. Călinescu văzut ca un **homo novus**, Rastignac al culturii, apoi ca un Gengis Khan, asiat cu nostalgia cruntă a Europei, visînd, compensator cîte o Acropole, se alcătuiește, astfel, din vertiginoase contradicții. S-a amuzat criticul Vladimir Streinu, făcîndu-i colegului său, criticului și poetului G. Călinescu un tumultuos portret, în stil călinescian. Dar despre același scriitor se pronunța că „vede și aude genial, adică genuin, primigen, liber de memoria experienței anterioare, liber de orice automatizare a percepției." Sau de-abia în subtila alternanță de libertăți în ghilimele străbate judecata ultimă a criticului? Aderă criticul sau refuză, cînd spune că Arghezi „scoate un muget visceral spre veșnicie?" Întrebarea este simplistă și-mi aduce în memorie o scenă, exemplar definitorie, cînd, intervenind într-o discuție a criticului, cu părintele meu, tînăr fiind eu și încrezător în propria stea, m-am greșit: „D-ta, nene Nicule, ai vrut de fapt, să spui că..." — „Nu, dragă Barbule, mi-a răspuns, am spus exact ceea ce am spus." Frază ce-mi răsună mai departe în urechi, la cei nouăzeci de ani ai criticului, în fagurele său cosmic, de unde ne iartă, cu comprehensiune, imprudențele...

Barbu Cioculescu

Transcrieri pă
jurnal men

pavel chihaia

25 aprilie 1956

De dimineață, o repetiție anulată la teatrul „C.F.R. — Giulești", „Volpone", asistent de regie Stere **[Popescu]** datorită căruia m-au angajat, cu ziua, în figurație. Ploaie și vizită Pușa. Lecție de literatură (infructuoasă). Cumpărat Valéry de la dl Moșoiu, anticarul. Ultimii bani. Poimîine programarea la lemne, apoi impozitul. Ce străini îmi sînt oamenii cît de străini! După-amiază vizită L.P., dragoste pozitivă. Steril, sterp, gol sufletește. Prea aspru... Aruncat la mii de leghe de steaua, și așa îndepărtată, a scrisului. L.P. citește Racine, Bossuet, mă întreb ce însemn în viața ei. Fac eforturi să îi ascund că sîntem diferiți. Gust, idei, viziune de viață. Și apoi felul ei nestăpînit și nu totdeauna impecabil sincer...

Seara am întîrziat la spectacol, pretext de gălăgie, plictiseli, neurastenii. Între scene, m-am repezit la G. I-a scris T., diplomatul pe care l-a iubit (poate dezinteresat) să nu se mai obosească să-l copleșească cu corespondență. Era disperată, distrusă. Îi pusesem de mult diagnosticul, cu tot refuzul ei de a mă asculta. Poate am imunizat-o, într-o măsură, pentru paharul cu otravă, întins cu zîmbet profesional, de către T., diplomatul cu copii în Italia. Hrușciov și Bulganin tratează cu englezii la Londra. Incertitudine. Scepticism mai degrabă.

26 aprilie 1956

Venit Gică Tulei de la Constanța. Alai de amintiri. Mama. **[Adoptivă. Decedată la 1 septembrie 1954].** Lectură relativ fructuoasă din Huxley („Crome Yellow"). Culcat tîrziu. Imposibil de suportat predicile moralizatoare ale lui Gică. Oricum sînt singur. Comunicatul de la Londra mat și neutru, ca o ploaie estivală. (Vizita lui Nichita Hrușciov la Londra).

27 aprilie 1956

Dimineața terminat „Crome Yellow". Singurătate. Patru pereți, apoi drumul la mătușa Florica pe lîngă cimitirul veșnic al mamei. Singurătate. Revenire. Afecțiunea lui Gică mă mișcă. Sinceritatea lui îmi clatină zidurile unui scepticism bătrînicios. La teatru, discuție cu Yvonnel Georgescu și el tot „fost". Deci oameni care nu mai au nimic de pierdut afară de loialitate (față de ei), adevăr. „Fost" colonel de aviație, ne povestește scene de război.

28 Aprilie 1956

Venit acasă cu căruța cu lemne (ultimele două tranșe). La depozit, așteptarea de rigoare în soare, singur. Scurtă vizită, Mișu **[Vasiliu]**. Pleacă mîine la Constanța cu Gică. Caustic cu acesta din urmă și, natural, însămînțînd animozități. Seara, discuții și promenadă cu Gică. Parăzi, în vederea lui 1 Mai, neconvingătoare. Am impresia că fenomenul instelat **[comunismul]**, se topește văzînd cu ochii. Dejun la mătușa Florica. Masă în trei și cortegiul amintirilor. Tot ceea ce este bunătate și cireș înflorit se leagă de ea. Trăiește în lumină, în surîsul copiilor, în gîndurile mele despre absolut și beatitudine spirituală.

29 Aprilie 1956

Un spectacol contramandat, deci nici un leu astăzi. Chenzina de la **[teatrul]** Tineretului 145 lei și mie îmi trebuie cel puțin 300, să plătesc impozitul și să trăiesc pînă la 15 mai. Obsesii de bani, proză fără sfîrșit, ca dintr-un roman foileton de proastă calitate. Seară fadă cu D.N. și Radu Căplescu, la un local. La întoarcerea spre casă, un țigan, în tramvai cu vioara. Mi-am amintit de mama și melancolia ei discretă, după moartea lui unchiu, într-o împrejurare asemănătoare, cînd și-a amintit, desigur, de o scenă din tinerețe. Trebuie, cu orice chip, să evadez din singurătatea aceasta!

30 Aprilie 1956

Dimineața stivuit lemnele în magazie, duș apoi, zi însorită și calm. Masă la mătușa Florica. Puiu Fratostițeanu a trimes unul din tablouri, „Înălțarea Fecioarei" de Andrea del Sarto, la Sibiu, propunîndu-l muzeului Bruckenthal. Discuții la teatru infructuoase, inutile, plate. Îmi este sete de absolut, de firi adînci, de oameni care își depășesc, premeditat sau nu, cercul vieții. Prea puțini am întîlnit. De ce ne mișcăm printre păsări cu aripele tăiate și nu printre vulturi? Nevoia de a scrie **neapărat** scena în care René își arde cu țigara tatuajul politic pentru a scăpa cu viață. Izvora din mine, aș fi citit-o mîine la Dinu **[Pillat]**. Dar plecarea lui Gică, apoi lemnele, apoi repetiția la teatru și demoralizarea, neurastenia aceasta. De la teatru, plecat cu Ileana Mititelu, delicată, frumoasă, tăcută. „Nu-mi place să mă confesez" spune „Dar primesc cu bucurie orice mărturisire". Experiența (am 34) mă îndeamnă să cred că orice taină împărtășită este o dăruire sentimentală.

1 Mai 1956

Dimineața, lectură din proza lui Valéry
Îmi pare steril, oricum fără răsunet î
mine. Seara, lectură la Dinu Pillat, di
piesa mea **La farmecul nopții**, revăzută
De față, doctorul Radian și soția, Mircea
Popescu și soția. Citind, am realizat c
piesa mi s-a înstrăinat. Trăsăturile per-
sonajelor excesive, adesea fără justificăr
de conținut. Legătura cu simbolul domi-
nant (peisajul) stîngace. Va trebui să
rescriu pentru a nu știu cîta oară. Ochiu
stîng mă stînjenește mult. Mi s-a spu
lipsă de calciu, devitaminizare. Mi-e tea-
mă, mă nutresc prost. La infinit ouă ș
praf de lapte.

2 Mai 1956

Seara, vizită la Puiu și Lucia Fratosti
țeanu. Discuții în timpul cinei. „Am în
cheiat bilanțul." (vrînd să spună „viața")
mărturisește Puiu. Natural, am c[ăut]at s
îl încurajez, dar îmi este greu să încer
să ridic pe alții, eu însumi fiind la pă
mînt. Le-am fluturat iluzii pentru vi[...]
conștient că nu se vor împlini nic[io]dată
Paleative.

3 Mai 1956

Dimineață ploioasă. Dormit mult după
amiază. Venit la noi Gicu, frat[...]
re, va sta cîteva zile. Seara, la [...]
mé, **[în care am făcut figurație]** Ileana M
titelu m-a proiectat în infinit [...]
lități reduse. Iulică **[Gheorghiu]** grav bo
nav, astenie etc. Am toți banii 2) **[de le**
Cum pot să îl ajut? Întîlnire cu Ștefa
[Mangoianu] la autobuz. Dorește „să m
readucă pe pămînt". Neînțelegere car
îmi apasă întristarea. Găsesc casa iară
neluminată, pereții pustii, reci. M., R
D., etc. străini, străini, fără punți senti
mentale. Mama.

5 Mai 1956

Învierea cu Ionel Popescu, actor vec
dar nu de talia bătrînului Barbilian **[an**
bii din figurație] al cărui trecut trebu
să-l consemnez cîndva, turneele cu grup
teatrală de pantomimă (comedia dell'a
te) în jurul Mediteranei, cu piese din ma
rele repertoriu universal, apoi pionier
cinematografiei românești, în sfîrșit tra
gica sa moarte pe scenă, asemănătoa
celei a lui Molière, la care am fost ma
tor ; Titi Coman, Puiu Meșter, ghitarist
care ne-a povestit cum, pe front, avea u
cleștișor cu care extrăgea dinții de a
de la cadavrele pe care le întîlnea. T
el ne-a relatat că vecinul său, poetul A
Stamatiad, imobilizat în pat, muribun
a constatat cum îi dispar lucrurile d
cameră după vizitele vecinilor, și că u
timul obiect la care ținea, un ceas
buzunar, frumos lucrat, l-a așezat pe u
taburet, lîngă căpătîi. Cu toții ne-am în
trebat dacă succesiunea acestor povesti
nu avea tîlcul ei. Colegul Ștefan Stoene
cu, student la engleză, care vine totde
una pînă în pragul cabinei însoțit de s
ra sa, mă privea cu ochii mari, împărt
șindu-mi suspiciunile. Întors grizat
singur acasă. Disperare. Amintiri. Si
gurătate.

6 Mai 1956

Prima zi de Paște. Masă la mătușa Fl
rica, cu Zoica, D. și ceilalți. Îmbătrîni
Timpul. Apoi vizită la familia Fratos
țeanu. Seara „Volpone", apoi la Ștefa

...strate dintr-un ...al, dispărut

Mangoianu, cu Mihai Mănciulescu, Margareta, D.N. Ultima, de un verbiaj exasperant. Veselie, jocul de-a mima etc. Apoi singurătatea care mă păştea după primul colţ al străzii. Lumina veilleuzei lăsînd în penumbră colţurile camerei, asediindu-mi exasperant unicitatea interioară, izolindu-mă, conturindu-mi prizonieratul. Somnul nu vroia să vină. În schimb alaiul viselor sumbre m-a tirît cu el. Mort totuşi cu o dorinţă înfocată. Sehnsucht.

7 Mai 1956

La circ cu D., Z., I., F. Elefanţii, vestigii vii încă ale unei lumi moarte. Jocul la trapez, riscul, pericolul existenţial. Comunicarea directă de la actor la spectator, nu prin eleganţa mişcărilor dansatorului sau mimului, ci prin dispreţul arătat spaţiului şi gravităţii. Nu rigiditatea provoacă risul, ci sfidarea acestei permanente stabilităţi în care se ascunde o viaţă fără echilibru. Rigiditatea nu este decît condiţia unui fis posibil.

8 Mai 1956

Dimineaţa, plimbare cu D., prin Cişmigiu, apoi la muzeul Antipa. Reţinut, tăcut, cu admirabilă disciplină interioară. Senzaţie strivitoare în faţa mileniilor strecurate în bulgării de cărbune şi în mumii. Afară, belşugul verde al grădinii de la şosea, un soare pur şi prezenţa odihnitoare a unei cunoştinţe vechi şi statornice. Au plecat după-amiază, pe la 5. Am aşteptat-o pe L.P., dar n-a venit. Seara „Volpone". Deprimat, cu complexele mele de destin ratat. Şi totuşi aş vrea să scriu.

9 Mai 1956

Dimineaţa cu L.P. Mi-a găsit slujbă, m-a căsătorit (cu dînsa), trăim fericiţi... Apoi un sistem poliţist de a-mi urmări orele. Depresiuni bruşte şi eternul şantaj sentimental. Toată după-amiaza o repetiţie searbădă, inutilă, apoi seara, spectacol. Pregătiri la Teatrul Tineretului pentru turneul de la Iaşi.

10 Mai 1956

Dimineaţa, am tăiat viţa din faţa ferestrelor. Casa este încă nem ţurată, praful de două degete. Nu am timp. Lecturi la o lună o dată. Repetiţie „Zorile", pentru fotografii. Pierdut timpul pînă la **[ora]** 5, apoi acasă, dormit o oră, din nou pe drumuri. Seara „Hoţii" **[de Schiller]**, epuizant. În „Gazeta literară" sînt acuzaţi „stîngiştii" Moraru, Şelmaru etc. Desghel. Dar viaţa mea ? Nici nu pot lucra sau citi cel puţin. Şi copilul din mine care strigă încă după nori şi păsările care trec fără să se oprească.

11 Mai 1956

Dimineaţa la croitorie pentru costumul la „Mult zgomot" **„pentru nimic"** **de Shakespeare]**, apoi întîlnire cu P.A., cu care nu am nimic comun. Scrisoare de la Livică **[Vasiliu]** de la Constanţa, cu plata unor impozite. Lakmé, la operă. Iulică **[Gheorghiu]** mai bine, totuşi groaznic de slab. Nu ştiu să-mi formulez şi să-i mărturisesc afecţiunea. Ce mult ne mistifică chipul ! Seara cu Ileana Mititelu. Pledoarie fără rezultate.

12 Mai 1956

Bătut covoarele. N-am reuşit să termin curăţenia pînă la dejun. Apoi seara spectacol. Prost cu banii. Ploaie. Citesc despre monumentele ieşene, în legătură cu turneul în capitala Moldovei.

16 Mai 1956

La tratament. Fericit că profesorul Fifică îa concediu la 15 iulie. La teatru, repetiţie „Mult zgomot". Chenzina 190 **[lei]**, apoi vizită P., de la care mi-am recuperat cămaşa, nu însă şi **Revolta în deşert**. Dejun la Sorana Coroamă, care mi-a dat o recomandaţie pentru Antonică Şerban, din Iaşi. Pentru monumentele din oraş Dominic **[Stanca]** mi-a făcut o schemă. De faţă şi **[Ion]** Negoiţescu.

17 Mai 1956

Ce ciudată este depărtarea de cei morţi. Ca la un ţărm drag la care nu te mai poţi întoarce. O fotografie a mamei nu mai îmi trezeşte dureri mistuitoare, ci o melancolie adîncă. Apoi cimitirul pe lîngă care trec de două ori pe zi, prezenţa ei în casă, pretutindeni. E vară acum. Curat în casă, dar lucrurile rămîn la fel, nemişcate. Am vînduţ cărbunii de iarnă dnei Mihăilescu, vecina, pentru a face rost de ceva bani şi am transcris mai multe definiţii din Lalande.

18 Mai 1956

Înainte de a adormi, îngîn propoziţiunea uzuală a mamei, şoptesc frînturi din rugăciunea ei. Ziua s-a consumat în pregătiri pentru turneul la Iaşi : vizită la Mona **[Giurescu]**, telefoane, ultimul spectacol la C.F.R.-Giuleşti, „Volpone". După amiază luminoasă de mai. Singur, făcîndu-mi bagajele. Casa curată, însă solitară. Nimeni urîndu-mi „drum bun". Seara, la întoarcerea de la spectacol, m-am sbuciumat singur, încercînd să-mi rup lanţurile unui destin pămîntesc, apoi m-am întors în împietrirea trupului meu. Dor de cei morţi, aproape de lumea lor.

19 Mai 1956

Plecat dimineaţa la ora 7, cu personalul, ajuns la 8 seara la Iaşi. Pe drum, dialoguri (plictisitoare) cu Gilcă, Puiu Meşter, Missinger. Iaşul mi-a apărut cu cetăţui pe coline, în amurg, într-o lumină miraculoasă. Oraşul are un farmec inefabil. La ieşirea din gară, un autobuz a transportat întîi actorii, apoi ne-au culeş şi pe noi. Complexe colective. Un hotel clasa a treia, cu o baie impracticabilă, un ceardac prăfuit şi o patroană cu fizionomie de proxenetă. Închis în cameră cu colegi care fumează şi fac scandal. Descălecare nocturnă în Iaşi.

20 Mai 1956

Pentru lectură mi-am luat un tratat de logică. Dimineaţa am vizitat-o pe sora G.-ei. Casă cu aspect boieresc, dar interiorul pretenţios cu mobilă de bambus fragil, epoca Loti, cu linotipuri 1920, pe care P. le va desfiinţa cu siguranţă cînd va avea suficientă autoritate. O fotografie cu două personaje, apoi o planşă cu cupuri din reviste de cinema (am distins pe Bette Davis), pe o comodă. Vizită la Antonica Şerban, tot ce poate fi mai luminos, mai sincer, cu o înţelegere înaltă a lumii din jur. Şi foarte frumoasă...

La Copou am întîlnit pe domnul Niţulescu, profesor universitar. Cînd am văzut pentru prima oară Trei Ierarhi, a fost ca o revelaţie. O operă nemuritoare. Şi Colia, cu pilaştrii corintici. Reproducerile din cărţi nu vădesc nimic. Monografia lui Bogdan despre Iaşi şi indicaţiile lui Dominic, m-au ajutat să mă descurc. O vagă recomandaţie din Bucureşti mi-a facilitat cunoaşterea Alicei C., asistentă la facultatea de medicină. Un grup sgomotos de studenţi glumea cu ea lîngă scări, un ţăran care vindea pui de vulpe şi, apoi, o plimbare pe bulevardele însorite.

După-amiază am aşteptat-o la coiffeur şi am dialogat, eu nestînjenit. Am vizitat împreună mînăstirea Bărboi, cu fresce din secolul al XVIII-lea. Masivă la exterior, cu o tindă frumos proporţionată. O inteligenţă spontană, imediată, cu dulci agresivităţi de răsfăţ şi şotie moldovenească (Alice), rochie gris-prune, modernă. Un bunic decedat (84), cîteva amănunte de administraţie domestică (plata impozitului pe clădiri, probabil) şi tatăl ei, tip de intelectual detaşat, cu o miopie reală şi interioară, dezorientat de realitatea imediată, ca şi fiica, ea mărturisindu-mi că încearcă să se acomodeze secolului XX. Îşi reprimă, evident, sentimentalismele. Cred că face eforturi să îmi înţeleagă mentalitatea constănţeană, inutil. O viziţă inedită într-o menajerie de iarmaroc.

27 Mai 1956

Seara, am aşteptat-o pe Alice într-un parc. După un înconjur pe la Teatrul Naţional, am trecut din nou prin iarmaroc, unde acum cîteva zile am văzut împreună un spectacol primitiv de circ. Puţini spectatori, am plecat înainte de sfîrşitul programului. Astăzi ne-am plimbat în Copou, în întuneric şi tulburarea singurătăţilor de pe alei a avut mult farmec. Mi-am amintit de nopţile de la fermă **[de la Pălazu, de lîngă lacul Siut-Ghiol]** şi m-am simţit bine lîngă un om inteligent, a cărui sensibilitate îmi pare că o percep. Regret că poimîine ne vom despărţi pentru totdeauna.

28 Mai 1956

Am vizitat Cetăţuia cu Yvonnel Georgescu. Comişel şi Antonica Şerban. O dimineaţă însorită de Iaşi. Biserica frumoasă, din secolul al XVII-lea, cu coloane ionice şi structura superioară de inspiraţie slavă, apoi cartierul Nicolina. În biserica Cetăţuii, o frescă foarte frumoasă, în culori stinse, dar ochii sfinţilor au fost zgîriaţi de baionete în ultimul război. Biserica a fost părăsită timp de patru ani. Am dejunat la călugări. Un borş excelent, cu gust de cimbru, foarte consistent. Ulterior, Yvonnel şi Comişel s-au pierdut într-o vie. Eu şi cu Antonica am vizitat biserica Socola în **[cartierul]** Bucium şi biserica Lipovenească. Icoane şi sfinţi.

29 Mai 1956

Dimineaţa am pendulat între microscopul Alicei şi bojdeuca lui Creangă, de unde am văzut culmea domoală a Şorogarilor, peisaj ce a inspirat lui Eminescu „Sara pe deal". O coastă de deal cu umbre fugind înaintea soarelui (era ora 12), peste valurile lanurilor de grîu şi viaţa liniştită a Tătăraşilor, patriarhală, blîndă. Mi-am evocat cu reculegere privirile poeţilor contemplînd amurguri şi răsărituri, trăind versurile rămase pentru noi „stele pe cer".

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Putna, 1986, Traian Iancu, Ion Cocora, Grigore Vieru, Ioan Flora şi Nicolae Dabija aprind o lumînare la mormîntul lui Ştefan cel Mare

Mircea Cărtărescu dincolo de Levant

Ambasadorul Ioan-Mihai Cochinescu

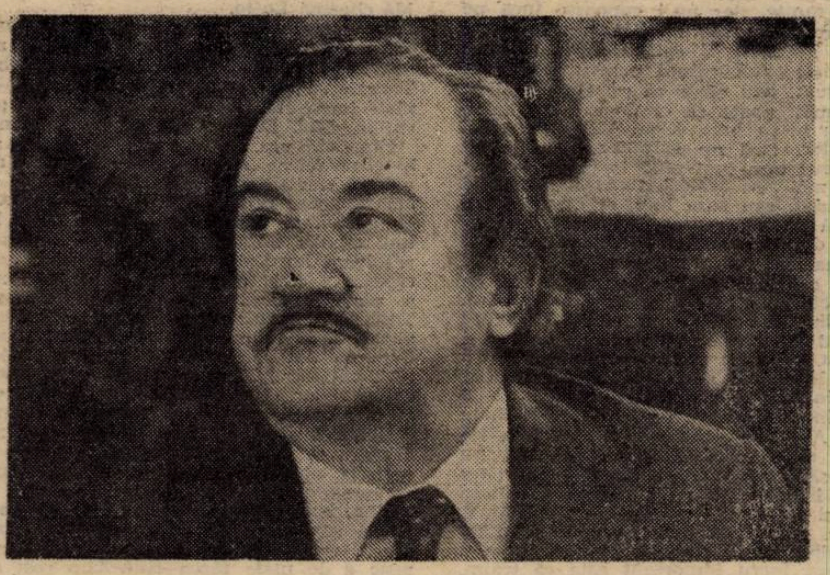

Francisc Păcurariu ne atrage atenţia că Tatuajele se lasă la garderobă

3 povestiri de

pavel şuşară

INVITAŢIE LA O CAFEA

Mai întîi a văzut-o Athanasie Papleacă. Trecuse pe lîngă băcănia din colţ, a traversat bulevardul după care a tăiat-o de-a dreptul pe aleea principală a parcului. Păşea dezinvolt mişcîndu-şi fără ostentaţie şoldurile şi Athanasie i-a auzit, de la distanţă, foşnetul molatic al ciorapilor de mătase. Mamma mia, a exclamat el, aşa ceva nu s-a mai văzut prin tîrg, e mortală. Şi s-a luat încet după ea. Blacheurile lui, bine fixate pe talpa proaspăt pingelită, zăngăneau pe betonul trotuarului ca nişte pinteni măreţi de husar. Ea a prins mişcarea, a întors discret capul şi a încetinit pasul. Athanasie a accelerat pînă a ajuns alături.

— Singurică ? a întrebat el.

— Din păcate, a zis ea, dar nu pentru multă vreme.

— Parol, a replicat el, doar am venit.

— Îţi regret plecarea, a spus ea.

— Adică ce vrei să zici ? a întrebat el.

— Nimic, doar că despărţirile sînt grele, i-a răspuns ea.

— Zău !? s-a mirat el.

— Zău ! i-a răspuns ea.

Au făcut cîţiva paşi în tăcere. Frunzele obosite, muşcate pe la colţuri de lumină, se învălmăşeau tomnatic la picioare. Întrebînd, Athanasie a spart liniştea :

— Bem o cafea ?

— Vrei să zici o tărie, a răspuns ea, cafeaua nu mă aranjează.

— Fie, a zis el, dar cum te cheamă ?

— Zîi ! a sîsîit ea printre dinţi, şerpeşte, abia m-ai cunoscut şi gata cu-ntrebările.

După aceea nu se ştie exact ce s-a mai întîmplat, dar a doua zi Athanasie Papleacă a fost găsit mort la domiciliu. Au urmat apoi Dragomir Lungu, Nicolae Juvăţ, Iosif Murgoci şi mulţi alţii după care ea a dispărut fără urmă spre regretul tuturor bărbaţilor din tîrg care ar fi vrut s-o invite la cafea, măcar o singură dată.

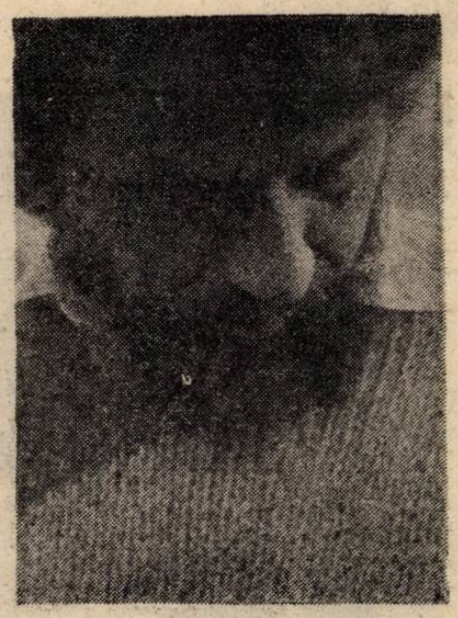

ŞOAPTE ŞI INSOMNII

— Nicuţă..., Nicuţă, dormi ?

— Dorm... de ce ?

— Aşa, întrebam şi eu, cît o fi ceasul ?

— Unu jumate, două...

Afară ningea cu fulgi mari şi cîinii lătrau în tîrg ca la lup. Pe lîngă Fabrica de bere trecu în goană o sanie şi clinchetele zurgălăilor au răzbit, prin geamurile burduşite cu cîrpe, pînă în cameră.

— Ascultă Nicuţă, a bătut de unu jumate ?

— Adineauri... o fi vreo două.

— Eu n-am somn băiete, stau şi mă tot gîndesc...

— Eu pic de somn, mamă, gîndeşte-te încet.

— Bine, omule, cît o fi ceasul ?

— O fi către două, ţi-am mai spus.

— Da, mi-ai mai spus... Ascultă Nicuţă, tu n-ai de gînd să te-nsori odată, s-aduci şi tu o temelie la casă ?

— Iar începi, mamă, lasă-mă să dorm. M-oi însura eu...

— Cînd, Nicuţă băiete, cînd ? Eşti om în toată firea, ai şaizeci mîine, poimîine, nu mai ai optsprezece. Te treci de-acum...

— Mă trec...

— Şi mai lasă-te de băut băiete, că nu mai merge, vezi că eu sînt bătrînă, mi s-au îngreunat oasele şi le simt scîrţîind a ducă. Ieri iar a venit calicu' cela să te ia la cramă. Te-ai dus ?

— Nu m-am dus, mamă. Nu mă mai duc în veci, dar lasă-mă să dorm.

— Apoi că te-oi lăsa, că de-aia-l noapte, să dormi. Dar agrăieşte-mi tu mie, în tot tîrgul ăsta nu găseşti o femeie ?

— Găsesc, mamă, găsesc... Ştii doar că ţi-am adus una şi-a doua zi ai gonit-o.

— Aia nu era femeie...

— Da' ce era, mamă, tractor ?

—Nu băiete, să mă ierţi, curvă, asta era. Doar n-o goneam eu de proastă, dormi ?

— Dorm, sigur că dorm.

— Atunci n-auzi ce agrăiesc eu ?

— Ba aud, mă însor, aduc temelie la casă o femeie nu o curvă, bine ?

— Bine, Nicuţă, bine, da' cînd ?

— Uite-acu', mă scol şi-o aduc.

— Doamne fereşte, să mă găsească-aşa, aşteaptă ziua, omule Dar cît o mai fi ceasul ?

— O fi vreo două, adineauri bătu unu jumate.

— Ascultă Nicuţă, e tîrziu...

— E tîrziu, mamă.

— Nicuţă, dacă mă otrăveşte ?

— Cine să te otrăvească ?

— Nevastă-ta, cine să mă otrăvească ? Îmi pune ceva în cafea şi-mi fură ţoalele şi cerceii. Tu să nu mă laşi aşa, băiete, să mă duci la spital să-mi facă autopsia că eu doară nu-s de murit încă, auzi ?

— Aud, mamă.

— Cît o fi ceasul, o fi tîrziu ?

— Să tot fie vreo două, adineauri bătu unu jumate şi a trecut şi sania cea cu cai albi pe la Fabrica de bere.

— Care două, băiete, că n-a bătut nici de unsprezece. Ascultă... se mai aud cîntările la sinagogă...

— Bine, mamă, bine... se aud cîntări la sinagogă şi eu mă însor cum se face de ziuă. Şi nu mai beau pînă nu-ţi face autopsia.

— Aşa, băiete, aşa, dar cît o mai fi ceasul cela ? ...

ZEI ŞI PAPAGALI

În prima vizită pe care André Malraux o face în India ca ministru al culturii stă de vorbă, la ambasada franceză, cu Nehru. La întîlnire participă şi ambasadorul Franţei în India, contele Ostrogor. Invocîndu-l pe Gandhi cu marea lui disponibilitate de comunicare cu oamenii simpli, Nehru povesteşte o întîmplare petrecută cu ani în urmă :

„Într-o zi, spune Nehru soseşte un om de la munte care ne spune (dar adresîndu-se lui Gandhi) :

— Zeii vor muri.

— De ce ?

— Ei nu trăiesc decît atîta vreme cît sînt frumoşi. Şi pentru ca să fie frumoşi este nevoie de pana de papagal roşu.

Şi scoate de la brîu un biet zeu sălbatic purtînd o aureolă de pene mici ; deasupra capului, pana era roşie.

— De multă vreme nu se mai găsesc aceste păsări prin pădurile noastre. Se cumpărau din Brazilia. Brazilia a interzis să fie vîndute în străinătate... Zeii vor muri".

Nu este greu de imaginat că în aceeaşi clipă, în pădurile Braziliei, se petrece următoarea scenă : în coliba unui şef de trib intră un necunoscut cu părul răvăşit şi transpiraţia curgîndu-i şiroaie pe faţă. După ce-şi potoleşte respiraţia se închină, se aşază şi vorbeşte cu glas tremurat :

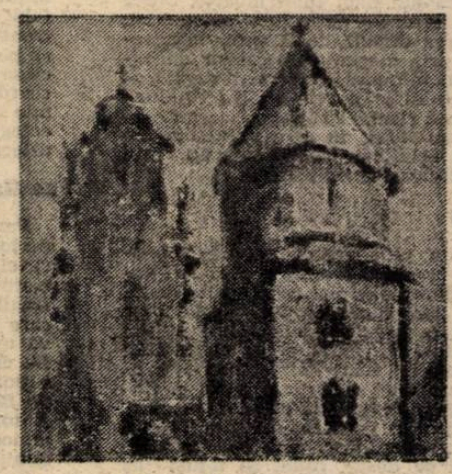

— Papagalii roşii vor muri.

— De ce ?

— Pentru că penele lor nu mai înfrumuseţează capetele zeilor. Şi ei nu trăiesc decît atîta vreme cît au un rost sfînt. Înainte erau trimişi în India să-i împodobească pe zeii de acolo, dar de multă vreme Brazilia a încetat să mai trimită afară papagalul roşu... Papagalii roşii vor muri.

Şi omul scoate din sîn un papagal ale cărui pene strălucesc ca sîngele în razele unui soare de amiază. Apoi se înclină, se retrage umil şi se pierde în deşişul pădurii.

cristian t. negulescu

DECLARAŢIE

...O altă variantă ar mai fi că m-au găsit aruncat într-o ladă cu gunoi, înfăşurat într-o foaie de celofan. Legenda spune multe, dar nu-i cunoaşte încă pe cei care m-au găsit, adică nu cunoaşte nimic. Probabil că cei care m-au găsit erau nişte oameni buni, pentru că de-asta m-au luat. Sau poate că nu ei m-au luat din gunoi, poate că ei doar m-au găsit, dar nu m-au luat. E posibil să mă fi luat alţii, însă nu garantez. Ştiu sigur că cineva m-a luat pînă la urmă, pentru că nu mai sînt acolo. Atunci aveam două luni, cred, sau şase luni, şi degeaba încerc că tot nu reuşesc să-mi aduc aminte decît că m-a aruncat cineva, apoi m-a luat cineva.

Asta e o legendă. Eu nu pot să cred în legendele cu care mă oboseşte Kim-Kim. Kim-Kim este prietenul meu. Îl cunosc de cînd mă cunosc pe mine şi, de-atunci încoace, îi place să inventeze legende. Toate legendele se referă la mine, doar una singură se referă la el. Cică l-au găsit într-o căpiţă de fîn pe jumătate mort. Am spus odată că nu cred în legende şi nu cred. Aşa cum mortul nu poate să învie, nici jumătate de mort nu poate, iar Kim-Kim nu este pe jumătate mort şi pe jumătate viu, pentru că îl cunosc, e viu. Amîndoi ne cunoaştem de cînd sîntem vii, şi asta mă mulţumeşte. Singurul lucru important este că trăim, şi că nu ne-a ajutat ăla sau ălălalt, adică am reuşit singuri. Ne-am născut singuri, apoi ne-am dat seama că trebuie să trăim — şi am trăit. Aşa, cum am putut, am trăit : noi n-am putut ca alţii. Chiar şi numele ni le-am ales singuri, eu pe-al lui Kim-Kim, iar Kim-Kim pe-al meu. Mă cheamă Lo-lo.

Să spun însă ce trebuie să spun, pentru că n-am la dispoziţie (vreau să zic întregi-întreguţe) decît patru coli albe. Trebuie să scriu ordonat şi să răspund la nişte întrebări pe care mi le voi pune tot eu, în gînd. În gînd, un fel de a spune.

Kim-Kim era. Îmi amintesc că era pe-atunci un fel de „ascultă-mă şi fă!". Mie-mi plăcea treaba asta. Nu mai trebuia să mă muncesc pentru a descoperi metode de a trăi, ci doar executam ordinele. El îmi spunea „Acuma !", iar eu, pac pac, rezolvam imediat. Aveam vreo patru ani, cred, sau cinci ani, iar ca să fur nu mi se părea cel mai greu lucru dintre toate. Trebuia numai să mă strecor sub tejgheaua aceea de lemn şi să iau pîine. Cam de fiecare dată Kim-Kim mă dojenea, că „de ce găseşti numai pîine uscată ?", dar eu nu mă supăram pe el, pentru că nici el nu se supăra pe mine. Îmi zicea să fiu mai atent iar eu îi ziceam „voi fi mai atent", apoi plecam la racheta noastră — aşa se numea salcia pe jumătate dărîmată sub care locuiam — şi încercam să mîncăm, de multe ori reuşeam, ştiu sigur că nu ne mai era foame. O treabă pe care nici acum nu o cunosc e de unde făcea Kim-Kim rost de haine. Venea săptămînal cu o plasă de haine pe care le-mpărţeam : una Lo-lo, una Kim-Kim, şi încă una Lo-lo. Următoarea săptămînă era invers, adică Kim-Kim, Lo-lo şi Kim-Kim. Dacă aducea numai două haine făceam Lo-lo, Kim-Kim, sau Kim-Kim, Lo-lo.

Ne îmbrăcam frumuşel şi începeam evenimentul cu o oră de muncă. Adică mai uscheam de sub tejgheaua aceea cîteva pîini. Existau zile cînd ne săturam de-atîta pîine şi, pac, căutam altceva, nu ştiu exact ce, poate se numeau cartofi de prăjit, pentru că noi îi luam şi îi prăjeam. Kim-Kim descoperise focul şi mă-nvăţase şi pe mine, iar dacă ne venea să prăjim ceva — prăjeam. De fapt, de povestea cu focul se leagă o întreagă istorie a copilăriei noastre, pe care, însă, n-o ţin minte. Îmi revin în cap imagini urîte, de care n-am nevoie, totul e o ceaţă lipsită de sens prin care mai apar uneori căpiţe de fîn, herghelii de cai, flăcări înalte şi cartofi de prăjit.

Dar mai bine să declar despre un episod ceva mai tîrziu al existenţei noastre, fiindcă am mai multe de spus.

Împlinisem pe-atunci nouă ani. Ştiam asta de la Kim-Kim, pentru că el ţinea evidenţa de vîrstă. Şi pentru a desprinde ziua aceea de celelalte, adică pentru a-i da o trăsătură mai mistocană, ne-am hotărît să ne-mbătăm. Eu şi cu Kim-Kim. Însă nu aşa cum face toată lumea, ci altfel : cu amoniac. Kim-Kim spunea că mirosul acela care ne hărăzea aripi e datul lui Dumnezeu, dar eu nu ştiu cine e Dumnezeu. S-ar putea să fie un om înalt şi bărbos, pentru că Kim-Kim întotdeauna îmi vorbea de oameni înalţi şi bărboşi. Mi-a zis mai multe despre el, dar eu eram atent la mirosul acela spectaculos şi nu mă interesau oamenii înalţi şi nici bărboşi. Pe de altă parte pot jura că în momentul acela nimeni nu putea fi mai înalt decît mine, în afară de Kim-Kim. Dar şi eu eram mai înalt decît el. Amîndoi eram la fel de înalţi şi, dacă-am fi vrut, puteam să strivim pe toţi trecătorii, puricii negri şi leproşi ce erau. Dar, tocmai pentru că erau puricii negri şi leproşi, nu le făceam nimic. Ne aşezam în mijlocul lor, pe bordură şi miroseam borcanele fermecate, fără ca măcar să-i băgăm în seamă. Mulţi dintre ei se opreau în dreptul nostru şi ne priveau, nu ştiu ce găseau deosebit la noi, pentru că nici noi nu găseam ceva deosebit la ei. O femeie ne-a zis că dacă aruncăm borcanele ne dă ceva bun, dar noi am fugit de lîngă ea, fiindcă ne-am dat seama că e o hoaţă. Au încercat mulţi să ne ia borcanele, dar noi nu ne lăsam aşa uşor. Fugeam repede-repede, apoi le scoteam limba şi le făceam în ciudă, sic-sic ziceam, sic-sic. Proasta asta de lume, cît de smecheră mai era ! Îmi venea s-o scuip şi s-o strig „Lumeo, lumeo !", apoi să o scuip iar, dar nu puteam. Aproape toţi erau împotriva noastră, chiar şi femeile. Nu vreau să dau nume, dar cunoşteam pe mulţi care ne doreau răul. De pildă o bătrînă care, după ce ne-a ţinut la ea acasă o după-amiază întreagă şi ne-a vorbit despre mamele şi taţii fără copii (de parcă astea ne interesau pe noi, mamele şi taţii), a vrut să ne ducă undeva şi să ne-nchidă, nu ştiu cum se numeşte, e ceva unde există sumedenie de copii care mănîncă şi stau supravegheaţi, fără să aibă voie să construiască foc şi să miroasă amoniac. I-am făcut semn lui Kim-Kim şi, pac, am zbughit-o din casa răufăcătoarei, cu buzunarele pline de caise. Degeaba a mai strigat după noi, că n-am auzit-o. Ea ar fi vrut să ne ceară caisele, şi de-aia nu ne-am oprit. Oricum, erau nişte caise mici şi amare, nu mai mîncasem asemenea amăreli niciodată.

O altă ispravă mai aproape de care trebuie să o declar este cea cu fînul. Asta s-a-ntîmplat cam acum o săptămînă, adică aveam fix 14 ani dacă e să mă iau după calendarul lui Kim-Kim, şi mă iau, pentru că altul nu cunosc. Construisem un foc pentru prăjit şi l-am uitat aprins, dar nu noi sîntem vinovaţi, ci vîntul, căci el a aprins claia de fîn şi magazia de lemne. Noi n-aveam de unde să ştim că va începe vîntul fiindcă nu-ncepuse. Kim-Kim şi cu mine am încercat să stingem focul şi n-am putut cu toate că am încercat. A trebuit să vină oamenii aceia cu furtune şi să ude tot inclusiv pe noi, care nu mai puteam de bucurie că se va stinge focul. Pînă la urmă au reuşit, după destul de multe eforturi, dar claia de fîn a ars toată. Noi am respirat uşuraţi, eu şi cu Kim-Kim. Bine măcar că n-a ars toată şi magazia de lemne.

A doua zi s-a-ntîmplat povestea aia pe care o ştiţi, nu e nevoie să o explic aici fiindcă, în legătură cu ea, v-am mai dat o declaraţie din aceasta. Am întîlnit-o pe Kara şi am adus-o la rachetă, unde am violat-o. Te rog, nene căpitan, nu ne mai ţine aici, pentru că nu noi sîntem vinovaţi. Cunosc oameni care îşi violează soţiile în fiecare seară, şi nu se mai leagă nimeni de ei. Pe Kara am violat-o cu voia ei, întrebaţi-o, nene căpitan. Citiţi declaraţia pe care v-a dat-o şi daţi-ne odată drumul, nu ne mai bateţi atît, că nu vă ne-aţi crescut şi dat de mîncare ca să ne bateţi, noi am crescut singuri aproape, fără mamă şi tată, chiar ! nene căpitan, cum arată o mamă ?... că, după cîte-am înţeles, cam toţi au aşa ceva... e-adevărat ?... sau m-a păcălit Kim-Kim şi, cu ocazia asta, eu n-o să mai fiu prietenul lui ? Zi-mi !

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI

din

NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 8

Viață întru Duhul. Slava ce va să fie. Iubirea lui Dumnezeu

1 Drept aceea, nici o osândă nu este acum pentru cei ce sunt în Hristos Iisus.

2 Fiindcă legea duhului vieții în Hristos Iisus m'a eliberat din legea păcatului și a morții.

3 pentru că ceea ce-i era cu neputință Legii — fiind ea slabă prin trup[64] — a săvârșit Dumnezeu : trimițându-L pe Fiul Său într'un trup asemănător cu acela al păcatului și pentru păcat[65], El a osândit păcatul în trup,

4 pentru ca dreptatea Legii[66] să se plinească'ntru noi, cei ce nu ne purtăm după trup, ci potrivit duhului.

5 Fiindcă cei ce sunt după trup, pe cele ale trupului le cugetă ; dar cei ce sunt după duh, pe cele ale duhului.

6 Căci cugetul trupului este moarte, dar cugetul Duhului este viață și pace ;

7 de vreme ce cugetul trupului este vrăjmășie față de Dumnezeu, căci nu i se supune legii lui Dumnezeu; că nici nu poate.

8 iar cei ce sunt în trup nu pot să-I placă lui Dumnezeu.

9 Dar voi nu sunteți în trup, ci în Duh, dacă'ntr'adevăr Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi. Dar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui.

10 Dacă însă Hristos este în voi, pe de-o parte trupul e mort în virtutea păcatului[67], iar pe de altă parte duhul e viață în virtutea dreptății[68].

11 Iar dacă Duhul Celui Ce L-a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, Cel ce L-a înviat pe Iisus Hristos din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său care locuiește în voi.

12 Drept aceea, fraților, datori suntem, dar nu trupului ca să viețuim după trup —

13 că dacă viețuiți după trup, veți muri ; dar dacă prin Duhul ucideți faptele trupului, veți trăi.

14 Fiindcă toți câți sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu, aceia sunt fii ai lui Dumnezeu.

15 Pentru că n'ați primit un duh al robiei ca din nou să vă temeți, ci Duhul înfierii L-ați primit, prin care strigăm : Avva ! Părinte[69] !

16 Însuși Duhul mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu.

17 Iar dacă suntem fii, suntem și moștenitori — moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos, dacă'ntr'adevăr pătimim împreună cu El pentru ca'mpreună cu El să ne și slăvim.

18 Într'adevăr, eu socotesc că suferințele din vremea de acum n'au nici un preț față de mărirea care ni se va descoperi.

19 Fiindcă nerăbdătorul dor al făpturii cu nerăbdare așteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu[70].

20 Căci făptura a fost supusă deșertăciunii — nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a supus-o — cu nădejdea însă

21 că și ea, făptura însăși, se va elibera din robia stricăciunii spre libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu.

22 Căci știm că pân'acum toată făptura suspină laolaltă și suferă'n durerile nașterii[71].

23 Dar nu numai ea, ci și noi, cei ce avem pârga Duhului[72], și noi înșine suspinăm lăuntric, nerăbdători așteptând înfierea, răscumpărarea trupului[73] nostru.

24 Căci prin nădejde ne-am mântuit ; a vedea însă ceea ce nădăjduiești, aceea nu mai e nădejde. Cum ar nădăjdui cineva în ceea ce se vede ?

25 Dar dacă nădăjduim în ceea ce nu vedem, așteptăm cu răbdare.

26 De asemenea și Duhul îi vine slăbiciunii noastre într'ajutor ; că nu știm să ne rugăm cum trebuie, dar Duhul Însuși mijlocește pentru noi cu suspine de negrăit ;

27 iar Cel Care cercetează inimile știe care este cugetul Duhului, că potrivit voii lui Dumnezeu mijlocește El pentru sfinți.

28 Și știm că celor ce-L iubesc pe Dumnezeu toate li se lucrează spre bine, celor ce sunt chemați potrivit planului Său ;

29 că pe cei pe care mai dinainte i-a cunoscut, mai dinainte i-a și rânduit să fie asemenea chipului Fiului Său, ca să fie El Întâi-născut între mulți frați[74].

30 Iar pe cei pe care mai dinainte i-a rânduit, pe aceștia i-a și chemat ; și pe cei pe care i-a chemat, i-a și îndreptățit ; iar pe cei pe care i-a îndreptățit, i-a și slăvit[75].

31 Ce vom zice deci în urma acestora ? Dacă Dumnezeu e pentru noi, cine-i împotriva noastră ?

32 El, Care pe Însuși Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții pentru noi toți, cum oare nu ni le va dărui pe toate împreună cu El ?

33 Cine va aduce pâră împotriva aleșilor lui Dumnezeu ? Dumnezeu este Cel Ce aduce îndreptățire ;

34 cine este cel ce osândește ?: oare Hristos, El, Cel Ce a murit, ba mai degrabă Cel Care a înviat Cel Ce și este de-a dreapta lui Dumnezeu, Cel Ce și mijlocește pentru noi ? !...

35 Cine ne va despărți de iubirea lui Hristos ?: Oare necazul ? sau strâmtorarea ? sau prigoana ? sau foametea ? sau golătatea ? sau primejdia ? sau sabia ? !...

36 Precum este scris : **De dragul Tău suntem omoriți toată ziua, socotiți am fost ca niște oi de'njunghiere.**

37 Dar în toate acestea noi suntem mai mult decât biruitori prin Acela Care ne-a iubit.

38 Fiindcă sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici puterile,

39 nici înălțimea, nci adâncul[76] și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă de iubirea lui Dumnezeu cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru.

CAPITOLUL 9

Dumnezeu l-a ales pe Israel. Mânia și îndurarea lui Dumnezeu. Israel și Evanghelia

1 Spun adevărul în Hristos, nu mint — împreună cu mine mărturisește conștiința mea întru Duhul Sfânt —

2 că mare-mi este întristarea și necurmată durerea inimii ;

3 căci aș fi dorit ca eu însumi să fiu anatema[77] de la Hristos de dragul fraților mei cei de un neam cu mine după trup,

4 care sunt Israeliți, ale cărora sunt înfierea și slava și legămintele și darea Legii și închinarea și făgăduințele ;

5 ai cărora sunt părinții și din care după trup e Hristos, Cel Ce peste toate este Dumnezeu binecuvântat în veci. Amin !

6 Dar, negreșit, nu că ar fi căzut din putere cuvântul lui Dumnezeu ; că nu toți cei din Israel sunt Israel,

7 nici pentru că sunt urmașii lui Avraam sunt toți fii, ci **numai cei din Isaac — a zis — se vor numi urmașii tăi[78].**

8 Aceasta'nseamnă : nu copiii trupului sunt copii ai lui Dumnezeu, ci urmași sunt socotiți copiii făgăduinței ;

9 căci al făgăduinței este cuvântul acesta : **La vremea aceasta voi veni și Sara va avea un fiu.**

10 Dar nu numai atât, ci și Rebeca, atunci când a zămislit copii de la unul singur, adică de la Isaac părintele nostru,

11 și înainte de a fi fost ei născuți, și înainte de a fi făcut ei ceva bun sau rău — pentru ca planul lui Dumnezeu cel potrivit alegerii să rămână'n picioare; nu din fapte, ci de la Cel Ce cheamă —

12 i s'a zis ei că **cel mai mare îi va sluji celui mai mic.**

13 Așa cum este scris : **Pe Iacob l-am iubit, dar pe Esau l-am urît[79].**

14 Ce vom zice dar : nu cumva la Dumnezeu există nedreptate ? Doamne-fereste !

15 Căci El îi spune lui Moise : **Voi milui pe cine miluiesc și Mă voi îndura de cine Mă îndur.**

16 Prin urmare, nu este nici de la cel ce vrea, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu Cel Ce miluiește.

17 Căci Scriptura îi zice lui Faraon : **Chiar pentru aceasta te-am ridicat, ca'n tine să Mi arăt puterea și ca numele Meu să se vestească'n tot pământul.**

18 Prin urmare, Dumnezeu miluiește pe cine vrea El să împietrească pe cine vrea El.

19 Atunci, îmi veți zice : De ce-l mai scoate pe cineva vinovat ? Căci vrerii Lui cine-a putut să-i stea'mpotrivă ?...

20 Dar, omule, cine ești tu, cel ce-I răspunzi lui Dumnezeu împotrivă ? Oare plăsmuirea-i va spune plăsmuitorului : De ce m'ai făcut așa ?

21 Nu are olarul putere peste lut, ca din aceeași frământătură să facă un vas de cinste și un altul de necinste ?

22 Și ce dacă Dumnezeu, vrând să-Și arate mânia și să-Și facă puterea cunoscută, cu multă îndelungă răbdare a răbdat vase ale mâniei[80], menite spre pieire,

23 dar pentru a arăta bogăția slavei Sale către vase ale milei[81], pe care mai dinainte le-a gătit spre mărire ? ;

24 adică pe noi, cei pe care ne-a și chemat, nu numai dintre Iudei, ci și dintre păgâni,

25 așa cum și zice la Osea : **Chema-voi popor al Meu pe cel care nu era poporul Meu și iubită pe cea care nu era iubită.**

26 **Și va fi că'n chiar locul unde li s'a zis : Nu voi sunteți poporul Meu !, acolo ei se vor chema fii ai Dumnezeului celui viu.**

27 Iar Isaia strigă cu privire la Israel : **Chiar dacă numărul fiilor lui Israel ar fi ca nisipul mării, doar rămășița se va mântui ;**

28 **căci pe deplin și repede-Și va plini Domnul cuvântul pe pământ.**

29 Și cum a prezis Isaia : **Dacă Domnul Sabaot nu ne-ar fi lăsat urmași, am fi ajuns ca Sodoma și ne-am fi asemănat cu Gomora.**

30 Așadar, ce vom zice ? : Că păgânii care nu căutau dreptatea au dobândit dreptatea, însă dreptatea din credință ;

31 dar Israel, urmând legea dreptății, n'a ajuns la Lege.

32 De ce ? Pentru că nu din credință o căutau, ci ca din faptele Legii ; și s'au împiedicat de piatra'mpiedicării,

33 precum este scris : **Iată pun în Sion piatră de'mpiedicare și piatră de poticnire ; și tot cel ce se va'ncrede'n Ea[82] nu va fi rușinat[83].**

---

64 Prin formele ei exterioare și ineficiente. Legea Veche era asemenea unui trup supus încontinuu unor eforturi inutile, fără nici o izbândă.

65 Jertfa care răscumpără păcatul.

66 Dreptele pretenții ale Legii : tot ceea ce e conform cu voia lui Dumnezeu.

67 Trupul e deja supus morții fizice ca urmare a păcatului originar (vezi 5, 12), dar el va învia prin Iisus Hristos (vezi versetul următor).

68 Duhul omului este viață prin îndreptățirea conferită de Duhul lui Dumnezeu.

69 Aramaicul **abba** înseamnă părinte. Cuvântul a intrat în limba română prin grafica greacă **avva**, folosit și astăzi în limbajul monahal. Expresia a intrat în cultul liturgic al primilor creștini ; ea le amintea că Însuși Iisus a folosit-o în rugăciunea din grădina Ghetsimani (Mc 14, 36).

70 Aici și în următoarele trei versete : Solidară cu omul prin căderea acestuia, creația aspiră la propria ei restaurare prin restaurarea omului întru Iisus Hristos.

71 Nașterea din nou a lumii (vezi și Mt 24, 8).

72 Primele roade ale Duhului Sfânt : premisele înfierii totale pe care urmează s'o primim. În 2 Co 1, 22 : „arvuna Duhului".

73 În cazul de față (ca și în altele) : sinea noastră : ființa totală : personalitatea.

74 Vezi nota de la Lc 2, 7.

75 În textul original, trecutul (aoristul) acestui verb exprimă o anticipație de maximă certitudine, ca aceea din Mc 11, 24 : „să credeți că **le-ați și primit**, și le veți avea" (vezi și nota).

76 Perorație : nici chiar stihiile sau forțele cerești — fie ele bune sau rele — nu ne vor clinti. Asupra acestor forțe vezi și 1 Co, 15, 24 ; Ef 1, 21 ; 3, 10 ; 6, 12 ; Col 1, 16 ; 2, 10 ; 2, 15.

77 Anatema = blestemat, exclus din comunitate ; destinat pieirii.

78 Literal : întru Isaac ți se vor chema urmași. Verbul „a (se) chema" are un dublu sens : a fi numit cu (a purta) numele cuiva ; a fi chemat la existență (prin puterea lui Dumnezeu). Vezi și 4, 17.

79 Ebraism pe care limbile moderne l-au preluat prin greaca veche. El nu exprimă un sentiment, ci locul secundar în ierarhia preferințelor : Pe Iacob l-am iubit mai mult decât pe Esau. Este exact înțelesul de la Lc 14, 26 (vezi și nota).

80 Vase care atrag și merită mânia (lui Dumnezeu). Grecescul **skévos** înseamnă și vas, dar și obiect de folosință, unealtă, întstrument.

81 Vase care atrag și merită mila (lui Dumnezeu). În FA 9, 15 Pavel este numit „vas ales", adică instrumentul uman prin care Dumnezeu își exercită voia între oameni.

82 Corect : în El. În grecește, substantivul „piatră" e de gen masculin.

83 Nu va fi dezamăgit ; așteptările lui nu vor fi înșelate.

PRIVIGHETORUL

— [illegible]ică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

Orașul Urlați

Orașul umbrelor și al tăcerilor.

Orașul care-ți mestecă mărunt în propriile viscere identitatea, fulguranta ta identitate.

Orașul cu lumini portocalii care-ți dilată umbra și-ți înghite privirea. Orașul atîtor singurătăți care se ciocnesc zilnic unele de altele fără durere, fără speranță. Orașul eșecurilor mascate sub fardul zîmbetelor de convenientă și-al indiferenței.

Orașul sentimentelor strivite, al confesiunilor de paradă, al înjosirii umanului pe scara nonvalorilor.

Orașul poeților înghesuiți în carapacea propriilor aspirații și-a culturii de poleială.

Orașul roboților cotidieni, al cifrelor de afaceri și al moralei tinzînd spre limita zero.

Orașul cimitirelor de dureri și eșecuri. Orașul deznădejdii și-al curajului de-a-l înfrunta.

Acesta nu-i orașul în care visez. E cel în care trăiesc.

Livia Dimulescu

Limba română

Merită să fii martirizat
Pe rugul celei mai latine dintre limbi

[illegible]onard Relea

să nu se piardă în desișuri de vorbe,
să calce peste capcane ca Isus peste ape...

Și fiecare din ei va fi un Mîntuitor.

Nedeea Burcă

Sonet

Ca să pot fi, în suflet îmi sap adînci tranșee
De dincolo de care gloanțe de seu pornesc ;
[illegible] departe, de trupul de femeie
Așa cum e, netrebnic, nebun, nepămîntesc.
Pe-alături trec spre iarnă, ca trîntorii spre stup
Regi mult prea singuri, parcă, și spaima lor s-adună
În nopți în care lupii adulmecă spre lună
Perdele sîngerînde ce-n ochii lor se rup.
Și noi, departe-n frontul fără soldați și arme
Crucificați pe-o albă movilă stăm la pîndă
Parcă-așteptăm s-apară un aprig Dumnezeu

Mîhnirea grea de ființe cu mîna să ne-o sfarme
Și-n locul așteptării de fiară acum flămîndă
Să-și dăruiască tronul de gheață vechi și greu.

Fals prometeu

P[illegible] de noapte țipă scurt
însînge[illegible] tacerea
Aș[illegible] suspendate
p[illegible] surd.
[illegible] se greoi
aceeași cerc ab[illegible]ndonat
spre care nu se mai uită nici-un soldat.
Și iar se aude Osana !
Umilit ca nicicînd se chircește Cuvîntul
refuzîndu-și sorgintea.
Osana ! Osana ! Osana !
Degeaba — nu poate fi Prometeu
cel ce n-a adus focul
ci doar un decor de carton cu stîncă și vultur.
Jalnic, neluat în seamă de nici-un zeu.

Liana Potîrcă

Poate chiar credeți...

Poate chiar credeți că igrasia umilinței
ne-a pătruns oasele, pentru totdeauna
poate chiar credeți că, rătăciți în desișul de vorbe,
ne-am pierdut pe noi înșine și nu mai putem ocoli
capcanele pe care, nonșalant, le întindeți
peste ruinele acestui mileniu muribund
poate chiar credeți că sîngele nostru anemiat
nu mai poate capta chemarea celor pierduți...
poate chiar credeți că pînă și patria v-o puteți atîrna la piept
ca pe-o decorație de tinichea strălucitoare...
Cine știe ?... Poate chiar credeți...

Dar noi, la adăpost de podoabele voastre zornăitoare
cu cerbicie veghem somnul copiilor noștri,
să nu-i pătrundă igrasia umilinței,

Personajul principal

Un întreg popor se zbate acolo jos.
Îl poți vedea cum se-agită,
Fiecare urcîndu-se pe cei din jur, spre lumină.

Copii nenăscuți,
Copii malformați
Sau bătrîni ulceroși, varicoși, încruntați
Zdrobesc sub picioare, urcînd,
Tot ce găsesc.
O mînă chircită, călcată de o talpă colțuroasă ;
Un craniu cu oase moi, ca o pungă imensă,
Își scuipă creierul și umorile
Sub sărutul ucigaș al vreunui picior.
Cad corpuri urcătoare spre soare,
În jur zac membre zdrobite, sînge și ninsoare,
Vieți palpitinde se sting.
[illegible] jos
Se zbate în van să smulgă ultimele raze
Ale unui Soare muribund în mîinile zeilor lor demenți.

[illegible]y Lareche

Adînc mă revoltă...

Adînc mă revoltă minciuna
Acelor nedemni de iubit,
Că mor sau trăiesc, mi-e totuna
Rămîn un etern umilit.

În viață, durerea mă paște
Prin grele-ncercări am trecut,
Plîngînd otrăvitele moaște —
Ale țelului veșnic pierdut.

Desmățul vorbirii la modă
Lăsați-l, uitați-l, e-un fum,
Ei duc existență comodă
Și n-au vreo simțire acum.

Nu credeți în steaua ce vine
Lumina ei albă-i pămînt,
Coșmarul atîtor destine
Amarnic miroase-a mormînt.

Adînc mă revoltă trufia
Prea multor meschini parveniți,
La preț nu-i deloc modestia
Nu-i loc pentru oameni cinstiți !

Dumitru Tudorache

Un om în acvariu

Se lăsa purtat de curenți
și orbit de simetria sticlei.
Alunecau gîndurile pe lîngă el
și respira prin cuvinte simple
alegîndu-le cu dinții.
Se temea de zbaterea luminii
și veghea tîrzia naștere
a zgomotului.
Și mîna nu se arcuia spre tîmplă
din lipsă de spațiu.

Raluca Voinescu

Cuvîntul acesta lepros

Cuvîntul acesta lepros
Îmi îmbolnăvește ideea ce-o am
Cadou de la tata
În interesul tuturor posibilităților
Puse la îndemînă
În geamantanele de lemn
Te pot întîmpina
Cu motivul îndoit în patru
Starea mea de spirit
Are mobilele noi
În care își aranjază pe umerașe
Viitorul și cîteva umbre
Rămase cu stăpînii
În străinătate.

Ana Ardeleanu

haiku

Noaptea,
între doi arbori,
curajul de a fi om...

GLOSSĂ

Dacă ascult vocile care mă cheamă într-o mie de locuri, pentru literă, pentru imagine, pentru mișcare și sunet, și pentru tot ceea ce nu putem imagina. Dacă am acest orgoliu de a fi singur în morganatica paletă a urmăririlor nefinalizate. Dacă deschid o ușă a unei case părăsite pe-o stradă necunoscută pe care mă simt de parcă eu aș fi tăiat-o cîndva în imemorialul durerii de a fi. Dacă absolut conștient îmi întrerup legăturile cu toți prietenii doar pentru a putea presimți o clipă alteritatea debordantă a celui care nu voi fi. Amestec de umbră în paharul spălat la cișmea sub frunzele teiului și țipătul care umblă pe buza lui izvorînd parcă din ciobitura rămasă de la ziua mea cînd mama l-a scăpat pe ciment, și s-a rostogolit iute printre bălării ieșind din raza vizuală și toți l-au abandonat crezîndu-l inutilizabil. Cercuri-cercuri, înaintare corectată de felinarele singuratice din colțul străzilor, felinare luminînd grămezile de frunze fumegînd lent și urmele de tălpi rămase ici și colo pe trotuare. Noaptea părăsirea devine un viciu organic, secunde în care oamenii dispar, oase volatilizate în mari războaie invizibile, sînge transparent ca ferestrele unei atlantide decimate. Străzile noaptea îți provoacă un gol în stomac. STRĂZILE NOAPTEA ÎȚI PROVOACĂ UN GOL ÎN STOMAC Firele tăcute întinse prin văzduh, firele legănate de vînt îți bruiază pînă la nebunie circumvoluțiile, te electro-schizo-cutează în mijlocul piețelor goale, în umbra toxică a monumentelor unei civilizații derizorii. Ne putem omorî între noi doar încrucișîndu-ne noaptea urmele grele pe-un caldarîm care suportă case defuncte și arbori ce emană mirosul persistent de naftalină al veacurilor de ne-ntrebuințare.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 1 dec. 1991)

stop cadru

Soarele interior*

Într-o carte de debut intitulată **Ipostaze solare** nu este de mirare că unul din nucleele poetice este chiar soarele. Astrul de pe cer, dar și succedaneele lui terestre : lumina incandescentă a crinilor **(Florală)**, ochii strălucitori de suferință ai mamei **(Întunecare)**, „catedralele luminii" **(Gînd de dor)** Există în volum o dublă mișcare : elanul spre înălțimi și întoarcerea, cu energiile amplificate, pe pămînt. Esențial este demersul interiorizării, aprofundarea experienței **(Adîncire)**, nașterea soarelui dinlăuntru. Poeta știe deja că această prețioasă combustie se pregătește în singurătate, în tăcere, în anonimat. Apare astfel și o ipoteză a nopții, a întunericului ca virtualitate a luminii : „Aș vrea să fiu la fel de adevărată / Ca întunericul ce ninge zarea asta" **(Împlinire)**

Purtîndu-și soarele înlăuntru multe dintre elementele acestui univers poetic ard : „ard mugurii, / mistuindu-se, / jertfă pe altarul rodirii —, **(Gînd pentru luna martie)**, în „muzica timpului care apune / crucificați, îngerii ard" **(Strasbourg)**, „litere ard, nenăscute, nescrise" **(Coșmar)**, arde secunda, „esență de soare" **(Carpe diem)** arde dorul **(Plo. albastre)**, arde toamna **(Unde te sfîrșești tu)** ard pînă și fulgii „peste vise", ca „suliți" **(Cîntec pentru un Decembrie)**.

Nu exagerez spunînd că Manuela Boatcă a început să se obișnuiască cu dialectica contrariilor și cu formulările paradoxale. „O lume-ntreagă port în suflet, / Dar sufletul mi-e tot o lipsă" ni se spune în **Ideal**, într-o bună intuire a necesității de a alterna preaplinul cu golul.

Există în carte și momente cînd personajul feminin umple cerul cu propriile stele, substituindu-se cu naturalețe lunii **(Împlinirea)** — acest „dulce palid soare", cum o numea Eminescu — sau cînd, plasîndu-se la „răscrucea pămînturilor" își simte clipele de „nemurire fierbinte" **(Carpe diem)** dar prețioase mi s-au părut stările de nesiguranță și vulnerabilitate, ca în **Neîntregire**. Lipsește foarte puțin ființei umane ca să fie atotputernică, dar acest foarte puțin este întotdeauna absent. E tocmai fisura prin care începe cîntecul.

O altă temă a volumului este lupta cu timpul. În **Ultimatum** eroina înoată împotriva fluxului de secunde și de ore, încercînd, fără succes, să le sece izvorul. Poeta știe însă că timpul poate fi oprit pentru că deține arma cu care să-l fixeze. Este arma dintotdeauna, cuvîntul, „ca la-nceput", cum ni se spune într-o poezie cam retorică **(Cuvîntul ca armă)**. Începe să se configureze astfel o nouă temă : **poezia poeziei**, lirismul modului de a scrie : „Așază-mi-te în cuvinte, copile, / Ca să te scriu pe hîrtie, / Pentru că mintea mea / Nu te mai vede. / Vreau să te construiesc din litere, / Culorile refuză-ncercările mele, / Nu, nu trebuie să ridici mîna / tocmai acum / și, să nu miști gîndurile, / c-ai să dai peste litere". **(Portret)**. Așa încep să circule printre filele cărților băieții scriși, perechile de hîrtie, iubiții de cerneală, ființe ciudate pe care le cunoaștem și din textele unor poete importante ca Ana Blandiana **(Oh, trupul tău)** sau Daniela Crăsnaru, de exemplu.

Nu știu dacă Manuela Boatcă cunoaște sau nu asemenea texte. Mi s-a plîns însă că în **Florală** i s-a depistat o influență D. Anghel, că poezia **În golful meu, vapoare** i-a fost revendicată de la Minulescu, cînd ea, poeta, în momentul compunerii, nici nu se gîndise la acești scriitori. Și este evident faptul că poezia de pînă acum a autoarei s-a născut mai mult din contactul cu viața decît din cel cu literatura. Cartea odată publicată însă scapă din mîinile și din intențiile scriitorului și intră în cîmpul de forțe ale literaturii unde domnesc tot felul de monștri, mai mult sau mai puțin sacri. Prin forța magnetismului lor, aceștia își revendică noua construcție, infiltrîndu-și stigmatele. Și nu este nici o rușine să le porți, pentru că, în spațiul intertextualității, ele sînt aproape o fatalitate. Să nu ne temem de influențe, nici de cele pe care ni le asumăm, nici de cele care ni se atribuie, ci, dimpotrivă să le purtăm cu naturalețe, ca pe un bine sau ca pe un rău necesar. Emanciparea, dacă este să vină, se va ivi de la sine, pe nesimțite, din adîncuri.

Poeta începe să fie edificată asupra cantității de îndîrjire și disperare ce se consumă pentru întruparea adecvată a gîndului. Există și ceasuri rele, „de apă verde" **(Jucării pentru gîndul meu)**, cînd secundele înving steril inspirația lăsînd cuvintele să moară, „nenăscute, nescrise" **(Coșmar)**, iar biruința printr-o carte este și biruința împotriva propriei vieți, ba uneori și împotriva propriei naturi. Una dintre bunele poezii ale volumului mi s-a părut **Semn de carte** tocmai pentru că sensibilizează inspirat această idee: „În filele cărții sînt cruci și sînt păsări / Și eu le visez, ba sînt trează. / Mi-e frică de cruci și mi-e frică de păsări. / Dar ceva mă îndeamnă : «Visează !» E soarele umed și-n valuri de raze / Plutește tăcerea fierbinte. / Și păsări se zbat în orașul uitării / Pe pietrele de la morminte. / Aici nu trăiește nimic, niciodată../ Sînt viețile toate-ale morții. / E golit răsăritul de zboruri în doi / Și sînt cruci între filele cărții".

În ceea ce privește figurația, dintre păsări, cel mai invocat este cocorul, dintre insecte, fluturele, dintre flori, crinul și magnolia, dintre culori, albul (stele albe, vară albă, secunde albe, țărm alb, ploaie albă, iarbă albă, nemurire albă: „e tare albă nemurirea noastră"), dintre fenomenele meteorologice, ninsoarea și, apoi, ploaia, dar nu atît ninsoarea cu zăpadă, cît cea cu întuneric cu fluturi, cu secunde, cu vise. Excesivi, mi s-au părut tropii sîngeroși, o caracteristică, se pare, a lirismului feminin : „gînduri pline de sînge", „sîngele nopții ucise", „minute sîngerînde" „efluvii de sînge născute din soare" „întrebări pustii, însîngerate".

Mai înzestrată deocamdată vizual decît auditiv, autoarea a început, în ultima secțiune a cărții (p. 71—91) să-și rafineze rimele, să-și permită unele îndrăzneli sintactice și chiar să treacă în altă vîrstă, prin intensificarea irizațiilor religioase.

Ioana Lipovanu

*) Text prezentat la lansarea cărții „Ipostaze solare" de Manuela Boatcă. Lansarea a avut loc în cadrul Asociației Iulia Hasdeu, la 4 iulie 1992.

Urmare din pag. a 16-a

Stupiditate și putere

R. Longanesi spunea : un stupid este un stupid. Nu. Un neghiob este un neghiob, doi neghiobi sunt doi neghiobi, zece mii de neghiobi reprezintă o forță istorică.

I. Crezi că neghiob și stupid sunt același lucru ?

R. Neghiob presupune o totalitate : este stupiditatea de 24 de carate. Stupidul este de 18.

I. În eseul său despre stupiditate, cuprins în **Allegro ma non troppo**, Carlo Cipolla se ocupă printre alte lucruri de relația dintre stupiditate și putere.

R. E limpede ! Puterea se sprijină mult pe stupiditate. Cînd nu este administrată chiar de stupizi. Stupizi pentru că duc lipsă de capacitatea de a simplifica problemele și ca atare de a le înfrunta într-o formă adecvată. Pentru că stupidul este un tip complicat, este chiar mai complicat decît cel inteligent. Într-un moment determinat, Flaubert găsește un exemplu de stupiditate în boneta lui Charles Bovary. O descrie pe o jumătate de pagină și apoi spune: semăna cu fața unui imbecil. Stupiditatea este complicată.

I. Însă consideri că acest avans al stupidității este o caracteristică a epocii noastre sau întotdeauna a fost așa ? Îmi este greu să-l văd pe Julius Cesar, de exemplu, în postura de exploatator și în dizgrație.

R. Trebuie să recunoaștem că în sinea lor nici Cesar și nici Napoleon nu erau stupizi.. Îndrăznesc chiar să afirm: nici măcar Mussolini nu era un stupid. Se prea poate că nici Hitler nu era, cu toate că era posedat de necuratul. Hitler părea într-adevăr o creație a necuratului, la fel ca și Stalin, pe de altă parte. O dată cu ei răul a atins o maximă personalizare și obiectivitate. Ca și cum ar fi existat o lume a răului și o lume a binelui. Trebuie ținut însă seama de contribuția sentimentului de vinovăție care intervine la crearea tiranului. În tiran se adună întreaga stupiditate a partizanilor lui.

I. Vrei să spui că o dobîndește ?

R. Da, o dobîndește. Mussolini nu era un stupid, însă stupiditatea națională s-a acumulat în el într-un moment determinant.

I. L-a corupt.

R. Courier povestește o anecdotă cu privire la participarea lui Napoleon la campania din Italia, pe cînd era general. Francezii se aflau într-o casă : Napoleon la etajul superior și ofițerii la parter. Într-o zi Napoleon îi întîlnește pe ofițeri luînd masa și mîncînd anghinare. „Vai, anghinare", exclamă Napoleon. „și în ce fel o mîncați ?". „O mîncăm cu untdelemn...", răspund ofițerii. „Și eu o mănînc doar cu sare", spune Napoleon. Și atunci unul dintre ofițeri exclamă : „Domnule general sunteți extraordinar !".

În felul acesta se nasc tiranii.

I. Lingușirea este caracteristica stupidului.

R. Îți poți închipui oare că Napoleon a fost extraordinar doar pentru că mînca anghinare cu sare !

I. Vorbim de tiranie și de stupiditatea lingușitorilor. Să luăm în considerare, drept exemplu, cazul lui Cicero, acest avocat și senator democrat, aspirant la noblețe. Pe vremea aceea imperiul roman nu mai putea fi guvernat cu sistemul republican, însă el nu se resemna la o schimbare, dorea să apere instituțiile. Senatul...

R. Avea o idee concretă și o apăra. Cine știe ! Poate că-și dăduse seama că totul era zadarnic, însă în istorie există momente în care în ciuda faptului că ne dăm seama că totul ne este împotrivă, totuși se continuă să se afirme principii, în care credem. Instinctiv fascismul într-un moment oarecare a fost luat drept un fenomen irevocabil prin care realitatea italiană se punea în mars, progresa și inclusiv se îmbunătățea. Și, totuși, cei care aveau principii le respingeau, cu riscul de a fi învinși pentru totdeauna.

La Washington

O primă ambasadă a artei românești contemporane

Un eveniment în agora artelor americane — așa ar putea fi caracterizată inițiativa mentorului „Alex Galery"-ei din Washington de a oferi generosul său spațiu de expunere unei tinere artiste din România. Un gest reparator care pentru Capitala americană ar fi putut să pară insolit și derizoriu, dacă nu chiar puțin exotic. Un artist contemporan de la gurile Dunării nu mai călcase pragul galeriilor Washingtoniene de foarte mulți ani, acest segment al spiritualității românești fiind evasi-necunoscut în metropola americană.

Expoziția a grupat mai multe creații ale Doinei Cerisier, pe care artista le-a expus anul trecut și în țară, la galeria „Simeza", unde aprecierile au fost unanime atît din partea criticilor cît și a amatorilor de artă. La „Alex Galery", începînd cu mijlocul lunii iunie, selecția a propus o suită de lucrări omogenă stilistic și reprezentativă pentru stadiul actual al artei ambientale din România. Compozițiile artistei se constituie într-o distinctă și originală modalitate de convertire în obiect a unei stări de spirit caracteristice spațiului cultural și mitologic din zona Carpaților. În creația Doinei Cerisier sînt reunite inspirat cîteva tendințe fundamentale ale artei românești dintotdeauna — **reflexivitatea lirică, inventivitatea** în planul formelor și **armonia culorilor.** În cazul particular al expozantei, deși tonurile dominante sînt cele grave, rafinat conjugate între alb și negru, sonoritatea cromatică nu lipsește. Aparent abstracte, compozițiile Doinei Cerisier se bizuie pe o serie de repere formale obiective, fizic palpabile, care rezumă universul la două dimensiuni esențiale — **visul și zborul.** Ambele sînt tratate ca niște proiecții interioare ale ființei umane, ale unicității superior constituite a acestei realități sensibile. În planul limbajului plastic, această lume lăuntrică este tradusă în forme de o mare densitate expresivă, ce merge pînă la modelarea **fragilului.** Ceea ce rezultă este imaginea unei lumi magmatice, din ale cărei convulsii permanente și incandescente se plămădește chipul unui Prometeu-Poet. Adică, a **Omului făurindu-se la infinit pe sine !**

Acesta a fost mesajul tinerei artiste române în saloanele uneia dintre cele mai importante galerii de artă din Capitala Statelor Unite. Și el a fost perceput la adevărata sa dimensiune valorică, expoziția bucurîndu-se de o audiență puțin obișnuită și receptivă, publicul, criticii și întreaga mass-media din Washington împărtășind opinia că prestația artistică a Doinei Cerisier este proba convingătoare și matur exprimată a unei civilizații, ce are o drăsebită forță a emisiei sale creative. Din promovarea artei românești pe piața americană de valori „Alex Galery" și-a propus un amplu și ambițios program de perspectivă, al cărui început s-a împlinit mai mult decît promițător în zilele acestei veri fierbinți cu expoziția despre care am vorbit.

Corneliu Antim

CONCURSUL DE LITERATURĂ
„MOȘTENIREA VĂCĂREȘTILOR"
ediția a XXIV-a, Tîrgoviște, septembrie 1992

Organizat pe trei secțiuni : poezie, proză, eseu („Școala prozatorilor tîrgovișteni"), concursul se adresează tinerilor iubitori de literatură care nu au volume publicate. Lucrările, care nu vor depăși 7—10 pagini dactilografiate, vor fi expediate — în condițiile de concurs cunoscute — pînă la data de 5 septembrie a.c., data poștei, pe adresa : Inspectoratul pentru Cultură Dîmbovița, Bulevardul Independenței nr. 1, cod 0200, Tîrgoviște. Relații suplimentare la telefon : 926/12 617 — Inspectoratul pentru Cultură Dîmbovița.

A apărut almanahul
AMOR ȘI UMOR
— antologie de texte satirice din literatura română și universală —

moda, altfel

KAIPIAINEN

Stilul „kaipiainen" aparține artei ceramicii și a fost generat de unul dintre cei mai mari ceramiști contemporani, finlandezul Birger Kaipiainen. În Finlanda, artiștii care creează diferite obiecte decorative, indiferent de natura sau utilitatea lor (sau de inutilitatea lor) expun la fel de des, la fel de serios, la fel de elegant ca pictorii din întreaga lume. Reputația lor depășește adesea granițele țării, ca în cazul lui Tapio Wirkkala și Timo Sarpaneva, considerați în ultimii douăzeci de ani printre cei mai buni creatori de forme noi în lumea obiectelor. Birger Kaipiainen este însă un caz diferit, el ignoră ceea ce se numește „estetică industrială", el nu fasonează decît obiecte unice, motiv care nu l-a împiedicat (sau l-a ajutat) să obțină în 1960, la Trienala din Milano, marele premiu, în cea mai mare confruntare a artelor decorative contemporane. Ani de zile a căutat să găsească o nouă expresie artei ceramice (așa cum a făcut-o la noi Constantin Bulat). Fabrica Arabia i-a pus la dispoziție unul dintre cele douăsprezece ateliere pe care le împrumută artiștilor, lăsîndu-i să se bucure de o libertate deplină în alegerea materialelor sau a metodelor de lucru. Timp de treizeci de ani, Kaipiainen și-a trăit viața în atelierul său, oferit de această minunată, generoasă fabrică Arabia. A realizat tablouri pe ceramică, personaje modelate cu fantezie — femei acoperite de bijuterii și mărgele. În această perioadă el a pictat decorurile și costumele baletului „Frumoasa din pădurea adormită" ce era pus în scenă cu mare fast și a construit, ca un vrăjitor cu o baghetă fermecată, o lume de vis și de poezie, în care ființele și florile se nasc din luminozitatea culorilor orientale. În 1958, el modelează prima sa pasăre, cea care l-a făcut celebru, **„pasărea kaipiainen"** ; dintr-o simplă machetă a ieșit o bijuterie enormă de mărgele de ceramică, un mozaic savant dar plin de pitoresc, o pasăre al cărei trup urias e acoperit de medalii și cruci militare, ordine străvechi sau moderne cu semnificații de grade, panglici de ceramică ce susțin recompense pentru vitejie ; pieptul bombat, gîtul gros și lung, picioarele înalte dar firave, ciocul lung și privirea de mărgea au ceva din ridicolul unui mareșal infatuat. Imaginația sa se umple de păsări uriașe, de vase cu flori-uriașe, de platouri gigante ornate cu frunze și flori în relief și se revarsă spectaculos în „opere" de ceramică. „Îmi plac obiectele mari !" declară el, deși în apartamentul din Helsinki, în afară de patul monumental, el a strîns o impresionantă cantitate de obiecte — miniaturi, descoperite prin anticariatele orașului, fără ca el să manifeste nostalgia trecutului dar dovedind clar atracția către munca meticuloasă, atenția deosebită pentru finisarea minuțioasă. „Marele pat" de proveniență poloneză, sculptat în lemn masiv și aurit, cu perdele de un albastru marin întunecat dă o notă romantică spațiului de mare sobrietate. În apartament el păstrează macheta primei sale păsări, „pasărea kaipiainen", un studiu de ani de zile în **papier mâché**, pictată cu medalii, pasmanterii și trofee, cu un humor mai apropiat de cel al lui Paul Klee decît de cel numit **pop-art.** Lîngă un scaun alb, franțuzesc, tapisat cu **velour de gêne,** o altă machetă, un tablou în care pe un roșu intens răsar flori organizate aproape baroc. O icoană pe lemn, probabil slavă, unește pereții albaștri în unul dintre colțuri.

Prin Kaipiainen ceramica ornamentală și-a găsit o formulă nouă de existență și strălucire. Una dintre ultimele lui creații — „Lebăda albă" se compune dintr-un mozaic de medalii, de zaruri și mărgele din porțelan alb și gri-argintiu. Un platou e împodobit cu flori de zinnias (plantă originară din Mexic, cultivată pentru florile sale ornamentale, căpătîndu-și numele de la botanistul german Zinn), un vas e încărcat cu garoafe de India, gigante, realizate ca un colaj de ceramică emailată. Uneori apar bucăți de sticlă sau de oglindă, expresii ale influenței pe care arta naivă și rafinamentul oriental au avut-o asupra artistului.

Corina Cristea

STUPIDITATE ŞI PUTERE

Leonardo Sciascia, un an înainte de moartea sa, presimțind că i se apropie sfîrșitul, a purtat o serie de convorbiri, în casa sa din Palermo, cu prietenul său Domenico Porzio, gazetar, scriitor și critic de artă, și care colaborase timp îndelungat cu Editura Mondadori. **Convorbirile au continuat chiar cînd Sciascia se afla de'a în dializă. La dispariția scriitorului, Porzio convenise cu** Mondadori **publicarea unor fragmente din textele acestor conversații, însă, nu după mult timp, moare pe neașteptate și prietenul lui Sciascia, astfel că acel material a rămas neatins, pînă ce Michele, fiul lui Domenico Porzio și al Mariei, văduva lui Sciascia, au hotărît scoaterea lui la lumină, cel puțin în parte.**

În timpul acelor convorbiri palermitane un ziarist spaniol aflîndu se de față l-a întrebat pe Sciascia ce părere are despre faptul că Spania se pregătește să sărbătorească cei cinci sute de ani de la descoperirea Americii. În clipa aceea, Maria soția lui, servea la masă un delicios sos de tomate și Sciascia comentă cu humor : „Ca sicilian nu sunt obiectiv în această problemă deoarece nu-mi pot închipui ce ar fi fost cu noi azi fără această pățăgică roșie". (Se știe că roșiile, ca și cartoful și porumbul, au fost aduse din Lumea Nouă de către conchistadori. N. tr.).

Suplimentul literar al ziarului El País **anticipase cîteva pagini din a cele convorbiri dintre Leonardo Sciascia și Domenico Porzio.**

O convorbire cu

LEONARDO SCIASCIA

Întrebare. Ieri, cu totul întîmplător, ai spus că sunt trei scriitorii care au lăsat o urmă decisivă în secolul nostru : Pirandello, Kafka și Borges. Gîndindu-mă la aceasta, mi-am dat seama că te-ai referit la un italian, la un hispano-american și la unul de limbă germană. Ai exclus literatura engleză și franceză, pe care o apreciezi atît de mult, pentru a nu mai vorbi de cea rusă. Nu te-ai gîndit la Valéry, de exemplu ?

Răspuns. Al patrulea ar fi Proust. Valéry nu, pentru că el are o inteligență abstractă, în afara realității. Însă cînd se întrebuințează adjective care derivă de la numele lui Proust se subînțelege inclusiv un mod de a scrie mai mult decît de un mod de a exista.

Î. Sau poate că prin „proustian" se subînțelege aproape un viciu literar. Și englezii ? Eliot ?

R. Nu, în secolul nostru existența noastră se învîrte, în jurul a trei adjective : pirandellian, kafkian și borgesian. Ele determină o situație, o situație existențială.

Î. Și pe Borges cum l-ai descoperit ? Prin intermediul Spaniei ?

R. Nu-mi amintesc exact. Poate prin Caillois Borges a avut odată această ieșire ingenioasă : „Eu nu exist, am fost inventat de Casares".

Î. Consider opera ta ca un tot organic, în care uneori te-ai exprimat în cheie de eseu, alteori în cheie narativă. Așa cum prea bine știi, asta are o oarecare legătură cu Borges. Și pentru a face literatură etică, **politică** în sensul cel mai larg al termenului, ai întrebuințat o structură narativă de tip polițist, instrumentul cel mai modern și actual după părerea ta.

R. Și mai ales cel mai onest.

Î. E limpede, genul polițienesc îți impune o structură, un început și un sfîrșit la care intenționezi să ajungi, așa cum spune Borges. Recunoști ca atare, că ești dator față de el, te gîndești că el a fost cel care te-a făcut să ajungi la aceste concluzii ?

R. Nu, gîndesc că stimulul acestui amestec, al acestei încrucișări de genuri, mi-a venit de la Malraux cînd vorbea despre **Sanctuarul** lui Faulkner, și spunea că tragedia greacă a impregnat romanul polițist.

Î. Să revenim la triada pe care ai menționat-o, Pirandello, Kafka și Borges : fiecare dintre ei a lăsat o producție care este mai degrabă fructul gîndirii decît al unei investigări de stil. Sau pentru a exprima în altă formă, sunt mai degrabă filosofi decît scriitori : sau și mai bine, mai întîi sunt filosofi și apoi gîndesc în transcrierea ei pe pagină.

R. În ei primează viziunea lor asupra vieții.

Î. Fără îndoială, pentru toți trei, o viziune sceptică și negativă. De ce nici unul dintre ei nu este un scriitor al speranței ? O filosofie nu trebuie să aibă și un conținut pozitiv ?

R. Speranța ei rezidă în faptul de a scrie. Pentru că nu există pesimism care să fie definitiv atunci cînd se scrie. Scrisul este totdeauna un act al speranței.

Î. Un act de speranță pentru cel care scrie, însă pentru cel care citește ?

R. În fond totdeauna există speranță.

Î. Inclusiv la Pirandello ?

R. Da, inclusiv la Pirandello.

Î. Și care este cheia speranței la Pirandello, humorul ?

R. Da, găsirea reversului lucrurilor. Inclusiv Kafka se considera un scriitor umoristic.

Î. Este adevărat. Îmi amintesc că în scrisori și în jurnale recunoaște acest lucru, și Max Brod spune că atunci cînd Kafka citea prietenilor **Metamorfoza**, el însuși rîdea și provoca rîsul celorlalți cu această situație zbuciumată, dramatică, tragică.

R. A descoperi aspectele comice ale vieții și a rîde de ele nu înseamnă pesimism.

Î. În fond singurul lucru comun pe care îl au cei trei scriitori pe care i-am menționat este în mod hotărît humorul. Tu uzezi în mod amplu de comic și de humor în opera ta ?

R. De fapt utilizez mai mult ironia decît humorul.

Î. După părerea ta există o diferență între cele două lucruri ? Pirandello a dedicat un eseu foarte important conceptului humorului.

R. Gîndesc că definiția la care ajunge este valabilă atît pentru a defini humorul cît și pentru a-i găsi la cei trei scriitori despre care vorbim : humorul este sentimentul contrariului. Acesta este ceea ce spune Pirandello. Orice lucru poate fi întors pe dos. Orice are și contrariul său : de aici sensul humorului. Heine îl exprimă într-o formă mai brutală : umorul constă în a-ți arăta fața plîngînd și apoi a-ți arăta fundul.

Î. Și ce diferență stabilește între humor și comicitate ?

R. Humorul este un sentiment, comicitatea este o situație diferită în care cel care o practică experimentează o senzație de superioritate față de cei care sunt personajele, obiectele comicității. În prezentarea comicității există totdeauna o manifestare de superioritate. Pentru mine definiția comicității pe care o dă Hobbes este perfectă : neașteptata recunoaștere a superiorității noastre asupra celorlalți. Dacă cineva alunecă ne provoacă rîsul pentru că ne considerăm superiori : suntem stabili și nu alunecăm. În timp ce humorul este, hotărît, a avea prezent contrariul. Adică, dacă eu prin această persoană care alunecă, experimentez sentimentul că și eu mă aflu pe punctul de a aluneca, atunci ne întîlnim în regatul humorului și nu în cel al comicității.

Î. În ce privește ironia, aceasta a fost deja prezentă în literatura care precede clasicismul în Franța ?

R. Sigur că da. Molière este un monument de ironie.

Î. Însă el nu este comicitatea cea mai totală ?

R. Da, însă, situațiile comice sunt observate mereu cu o distanțare ironică. La el frontiera între momentul comic și raționalismul ironic este imperceptibilă.

Î. Se pot scrie lucruri mari inclusiv fără humor ? La ruși, din contră, nu lipsește humorul. La Gogol există suficient.

R. Și la Dostoievski.

Î. La Tolstoi mai puțin.

R. E adevărat, la Tolstoi nu există.

Î. Cioran, alt autor care pe tine te interesează mult, mi se pare că nu recurge niciodată la humor.

R. La Cioran argumentul este Cioran. Reușește să genereze inclusiv o oarecare doză de humor la cititor pentru că pesimismul său este atît de total încît consecința extremă ar trebui să fie de a nu scrie. Și totuși scrie. Pentru care motiv termină prin a trăi ceea ce scrie cu un pic de humor.

Î. Dacă există un semn de recunoaștere a insului stupid, este, fără îndoială, incapacitatea lui de a vedea partea humoristică a unei situații. După părerea ta, stupidul se poate vindeca de stupiditate ?

R. Longanesi ura stupiditatea. Înaintea lui cred că omul care a urît mai mult stupiditatea a fost Flaubert.

Î. În adevăr, ultima sa carte, **Bouvard și Pecuchet**, este un poem asupra stupidității.

În românește de
Ezra Alhasid

(Continuare în pag. a 15-a)

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
20 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 29 iulie 1992 • 28 (127)

UBICUITATEA POLITICĂ

Asistăm, de la o vreme, la un fenomen politic unic în Europa, – dovadă că, vrînd-nevrînd, tot spre „originalitate" tragem ! –, anume acela de ubicuitate a unor forțe politice, capabile de a se plasa simultan pe două poziții neasemănătoare, de nu de-a dreptul contrare. Cazul cel mai interesant este al F.S.N.-ului care, la această oră, este partid de guvernămînt, deci la putere, și totodată, partid de opoziție. P.N.L-ul se află și el într-o situație similară, cu diferența că, pe de o parte, F.S.N.-ul e majoritar în structurile puterii, iar, pe de alta, opoziția P.N.L.-ului e, teoretic și practic, mult mai cuminte, mult mai puțin conturată decît a F.S.N.-ului. Atît de pronunțată e această ubicuitate a F.S.N.-ului, încît s-ar putea spune, fără prea mare exagerare, că, pentru moment, principalul demers opoziționist la adresa F.S.N.-ului îl face... F.S N.-ul. Evident, e nevoie de cîteva precizări și nuanțări pentru a lămuri acest paradox care, pe cei neobișnuiți cu dealul-valea mioriticului nostru spațiu, îi lasă bouche-bée. Prima precizare : F.S.N.-ul se află acum la putere numai la nivelul executivului, nu și al legislativului sau al președinției. Asta în urma desprinderii din el a F.D.S.N.-ului, aripă conservatoare, de clară orientare neo-comunistă, drapată în populism de trei parale, dar o aripă ce tinde să depășească în cuprindere corpul din care s-a desprins, exploatînd la maximum buimăceala cetățeanului luat, cum se zice, prea repede. Așadar, opoziția F.S.N.-ului este față de F.D.S.N.-ul care a luat avans în Parlamentul încă actual și și-a atras de parte-i instituția prezidențială în actuala ei alcătuire. A doua precizare : opoziția F.S.N.-ului este în bună măsură și o formă de apărare a locului unde el se află la putere, respectiv a executivului, de amenințările pe care i le adresează, tot mai vehement, F.D.S.N.-ul, care se face că uită că a participat frățește la toate erorile comise de executiv în anii '90 și '91, pînă la căderea guvernului Roman, de fapt pînă la scindarea produsă la Convenția din martie curent. Cu alte cuvinte, opoziția de acum a F.S.N.-ului e susceptibilă de ipocrizie, fiind mai mult o tactică avocățească decît una propriu-zis politică a unei strategii ce se vrea fundamentată tocmai politic. În fine, a treia precizare : chiar opoziția față de F.D.S.N. – așa limpede cum ne pare, – este consecința unei alte opoziții, mai marcate și mai solemne : a F.S.N.-ului față de președintele, în exercițiu, al țării, o opoziție lesne psihanalizabilă dat fiind faptul că dl. Iliescu este, într-un fel, tatăl F.S.N.-ului, socotit astăzi drept tată bun de către F.D.S.N. și tată vitreg de către F.S.N. Dar ceea ce lipsește staturii opoziționiste a F.S.N.-ului pentru a dizolva paradoxul ubicuității este, în primul rînd, concludența renunțării structurale la „tatăl" și „frații" de mai an. Pentru că știm că sîngele apă nu se face, demersul politic al F.S.N.-ului, dacă vrea să fie credibil în perimetrul opoziției politice reale, trebuie să probeze, înainte de toate, că prin arterele lui curge alt sînge decît cel din arterele F.D.S.N.-ului ori ale instituției prezidențiale. Altminteri, ubicuitatea de astăzi va rămîne în continuare un paradox funcțional, de origine psihologică, iar nu unul organic, de sorginte ideologico-politică. Vremea, cîtă a mai rămas pînă la alegerile din septembrie, va clarifica, probabil, lucrurile și în această privință. Așteptăm cu interes...

„L"

Paginile revistei sînt ilustrate cu reproduceri din albumul „Voroneț"

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI, din NOUL TESTAMENT, capitolele 10-12
– ÎN PAGINA A-11-A –

TRISTEȚEA UNUI MECENAT

PE UȘA DIN SPATE
– ÎN PAGINA A 13-A –

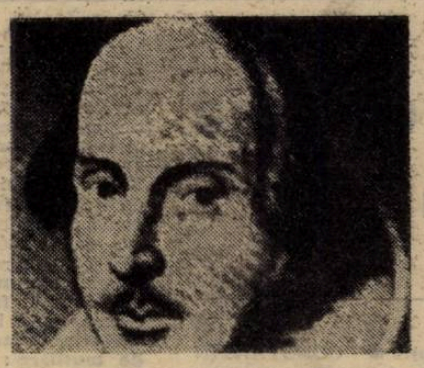

JOCUL NEBUNILOR ÎN COMEDIA SHAKESPEAREANĂ
— în paginile 8—9 —

Porthart

Până unde ai privit ai pîrjolit cîmpia,
ai dărîmat casele,
ai împrăștiat oamenii,
ochi văzător.
De aceea nu mai ai voie azi să privești
decît aproape, împrejur,
cu frică.
Privește acum și în jos.
Pleacă-ți privirea.
Privește-ți mîinile,
adevăratul chip, la picioare.

Bogdan Ghiu

În pagina a 16-a, o proză de HERVÉ BAZIN:
AGENȚIA MATRIMONIALĂ

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Învățați să spuneți DA

Contrariul afirmației de mai sus a făcut carieră, după ce a fost cîntat de zecile de mii de oameni din Piața Universității. Vă mai amintiți, desigur, „A, E, I, O, U, învățați să spuneți nu!" Și totul pornea de la ideea că 45 de ani ne dezvățasem să spunem nu, ba mai mult, nici nu mai puteam să spunem altceva decît da. Premisă nu tocmai adevărată, întîi pentru că nu toți spuneam, efectiv ceva, majoritatea trăiam într-o tăcere mormîntală, din punctul de vedere al vieții publice și doi, pentru că, în cei 45 de ani au fost mulți care au spus nu și care au și plătit cu viața pentru spusa lor. Premisă însă, adevărată, pentru că „din piepturile a zeci de mii de oameni ai muncii" sau numai din înregistrări (realizate de Corala Securității) bine regizate zeci de ani chiar dacă nu toți 45, s-a auzit un da prelung ca un vaiet, de care s-a prevalat multă lume din est și din vest, din nord ca și din sud.

În zilele sfîrșitului de decembrie 1989, cînd camioanele pline de tineri entuziaști care spuneau un fel de nu, entuziast și el, brăzdau bulevardele Bucureștiului, chemați ba la Radiodifuziune ba la Televiziune și cînd de pe postamentul din Piața Romană se țineau discursuri democratice după priceperea și talentul fiecărui îndrăznet, m-am întrebat cînd și prin ce mijloace vor fi trimiși toți acești oameni, vom fi trimiși la locurile noastre: acasă, la uzină, la revistă. Cînd, adică acest prelung și entuziast **nu** se va transforma într-un **da** rațional, rezervat, prevăzător? Cînd, adică, o să ne punem pe treabă? După cum s-a văzut, cu toate îndemnurile, interesate, ale celor emanați la putere, nu ne-am pus pe treabă. Nici n-am mai prea avut, cei mai mulți dintre noi, cum și mai ales unde, căci reforma a fost concepută și aplicată în așa fel încît omul de rînd, care nu (prea) gîndește și se și mîndrește cu asta, să înceapă să regrete vremurile trecute, vremuri care, de fapt, îi emanaseră pe sus-numiții, sau, în sfîrșit, pe majoritatea celor mai proeminenți dintre ei. Și astfel ne-am afundat în negație, am fost, mai bine zis împinși, cu voie sau fără de voie nu știu, spre o negație generalizată, singurul mod în care putea fi bagatelizată negarea, întemeiată, a președintelui și-a tuturor oamenilor săi. Neoferindu-ni-se argumentele reale scrise, ale negării unora anume dintre oamenii vechiului regim, ne-am croit drum prin beznă în toate părțile, am început să negăm în dreapta și-n stînga, să ne negăm și renegăm unii pe alții, astfel încît nimeni să nu pară a fi mai bun decît nimeni și deci să nu mai pară a exista înlocuitori la putere ai autointitulaților salvatori. În paranteză fie spus, orice afirmație a comuniștilor trebuie întoarsă pe dos spre a se afla adevărul. Așadar, inversul salvatorului cine e? Nu chiar cel care te ajută să pieri?

Voluptatea negării cuprinzînd o mare parte a populației, afirmația a devenit aberantă și întîmplătoare: s-a spus „un da hotărît" celei mai pestilențiale emanații, păstrîndu-se negarea pentru toți cei care nu crezuseră suficient în puterile tămăduitoare ale salamului cu soia (dar nu Kosmodemianskaya), acest idol al ultimilor ani. (Spune-mi ce idol îți alegi, ca să-ți spun cine ești. Nu rimează dar pare a fi adevărat.)

Așadar, și afirmația ar trebui învățată, spre a fi sistematizată, conștientă, rațională. Cum nici negația n-a fost prea sistematică în media ei vreau să spun slabe sînt speranțele că afirmația, cîtă va fi la 27 septembrie, o să arate altfel.

U, O, I, E, A, învățați să spuneți da!

Nicolae Prelipceanu

A apărut almanahul
AMOR ȘI UMOR
— antologie de texte satirice din literatura română și universală —

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „La Ploiești, Dreptatea a triumfat". **(România Mare)** ● SIMION BUIA ir.: „Deși procurorul de ședință a pus concluzii de condamnare și interzicerea dreptului de a publica al lui C.V. Tudor, — instanța, în complet de doi judecători a **respins recursul, ca inadmisibil**, achitîndu-l în cele din urmă pe C.V.T. Decizia pronunțată reprezintă **o excepție** nemaiîntîlnită în procedura de drept penal și totodată un precedent periculos". **(România liberă)** ● BOGDAN TEODORESCU: „Flul întors a fost iertat și la Ploiești justiția a înțeles. Un susținător al președintelui nu poate fi condamnat și n-a fost" **(Tinerama)** ● ION CRISTOIU: „Din cîte s-a putut deslușI pînă acum, procesele lui Corneliu Vadim Tudor au fost abil controlate politic". : „Calomniatorul a fost achitat!". **(Evenimentul zilei)** ● PLATON ȘI ARISTOTEL ÎNARMAȚI CU-N VERMOREL: „Deținem la redacție un document foarte dur care dovedește că președintele partidului (revista **România Mare**) are niște obiceiuri foarte ciudate. Atît de ciudate că ne jenăm să-l publicăm!". **(Academia Cațavencu)** ● CONSTANTIN VRÂNCEANU: „Un infractor periculos se află încă în libertate. Pe marginea unui nou fals grosolan semnat Vadim". **(România liberă)** ● BARBU CIOCULESCU: „...dosarele Securității suferă mai departe de uitare și de singurătate. Doar cîte un prea-fericit din stirpea lui C. Vadim Tudor se tot bucură de întîmplarea ce-i pune pe masă ba un dosar, ba o scrisorică — violată postal, dar ce are a face cînd la mijloc e o cauză nobilă? — apoi pac! la **Războiul**. Dar e un caz unic în natură asemănător măgarului cu două capete și boului cu limba la ceafă". **(Dreptatea)** ● ILIE NEACȘU: „Văd reunite în «Partida Națională» următoarele formațiuni politice: **Partidul «România Mare» (...), Partidul Socialist al Muncii (...)** și **Partidul Național Liberal**, singurul partid istoric care a renunțat la interesele înguste de grup în favoarea celor naționale, iesind demn — datorită inteligenței liderilor săi — Radu Câmpeanu, I.V. Sândulescu, Mircea Ionescu Quintus, Dan Lăzărescu"... **(Europa)** ● GIGI LAZĂR: „Hai să-ntindem hora mare". **(Adevărul)** ● TOMA ROMAN: „Dl. Câmpeanu a fost sau șantajat sau momit cu avantaje imediate de putere. **(Formula AS)** ● RADU CÂMPEANU: „Atacuri la persoană, dirijate, (din afară?, n.n.), bineînțeles, împotriva mea". (Interviu, în **Cuvîntul**) ● ION CRISTOIU: „Dacă domnul Lucian Cornescu ar fi vrut să-și vîre banii într-o afacere profitabilă, i-ar fi stat la dispoziție cu mai mult succes domeniul imens al gogoseriilor sau al floricelelor de porumb". **(Expres Magazin)** ● NICOLAE ȚONE: „Dlui Cornescu îi plac barurile de noapte". **(Tineretul liber)** ● „Am cuprins testicolele în palmă și le-am «alintat» cu degetele, în timp ce el împingea din ce în ce mai tare penisul între buzele mele". **(Sex-press)** ● CORNELIU VADIM TUDOR: „...facem o politică destul de transparentă în raport cu alte partide". **(România Mare)** ● LIVIU MAN: **„Un caz de mutilare: Gheorghe Funar.** Ion Iliescu îl susține pe actualul primar pentru că acesta a făcut din Cluj un „oraș singur". **(NU)** ● „O zicală de ultimă oră: să nu vorbești de... Funar în casa spînzuratului". **(Tineretul liber)** ● „Antonie IORGOVAN — **membru al Curții Constituționale și-a găsit deja un loc:** Domnia sa nu mai trebuie să lupte cu ghearele și cu dinții ca alții". **(Evenimentul zilei)** ● ALEX ȘTEFĂNESCU: „Este foarte greu în România, profesia de om cinstit". **(Zig-Zag)** ● VLAD MACRI: „Cariera domnului Mironov a început sub auspicii fericite: după Facultatea de Matematică de la Universitatea București, a ajuns metodist la Casa de Cultură din Craiova, oraș în care a făcut primul pas hotărîtor: s-a căsătorit cu o doamnă numită... Securitate". **(Baricada)** ● ION MUREȘAN: „În înfruntarea cu balonul urias cu chipul lui Ion Iliescu, nu este nevoie decît de un simplu, de un banal ac. De o simplă împunsătură". **(NU)** ● MIRCEA ICHIM: „În discursul său (la Helsinki, n.n.), șeful statului român a lansat cîteva idei de mare percutantă"... **(Dimineața)** ● „Așa-zisa revoluție din decembrie 1989 nu a adus libertatea presei, ci rușinea presei". **(Politica)**.

Petre Stoica

momos

Popescu și Nichita

Spre surprinderea mea, distinsa poetă și eseistă Simona Popescu scrie în L.A.I. (nr. 28) următoarele, citez: „da, Nichita Stănescu, pe care-l tot băteți pe umăr și-l numiți cu atîta prost gust «Nichita»... haideți să luăm cîteva texte și să-mi spuneți voi, care-l divinizați, ce înțelegeți din poezia lui? Nu vă vine să rîdeți, citind-o?(...)"

Fără a-l diviniza pe Nichita (nu e vina mea că a fost botezat așa și că a trebuit să-i spun aproape zece ani pe nume) am ales la întîmplare un text din cea mai proastă carte a lui, „Epica magna" (cea mai proastă după părerea de atunci a celui mai bun critic de întîmpinare, tot de atunci, Nicolae Manolescu), text pe care îl propun spre lectură adolescentei Simona: „Te-ai înstrăinat de mine, mamă / nu-mi mai dai din tîtă de mîncare, / ci din mînă, / Am ajuns să avem masă în casă, mamă, / am ajuns să avem masă în sufragerie. // A devenit de lemn sînul tău, mamă, / masă cu pahare, sfîrcul tîtii tale, / Dă-ne mie, mamă, și prietenilor mei de băut / și după ce ne săturăm setea de viață / dă-ne de murit, mamă, (a-mi da din mînă de mîncare, Nichita Stănescu, Epica Magna, octombrie 1978, ed. Junimea). O rog pe Simona Popescu să rîdă sau măcar să rînjească. Ar fi un semn că afirmațiile pe care le face nu au trecut-o în categoria atît de blamată a bătrîniciosîlor.

Nichita Stănescu a fost toată viața un adolescent, care din cînd în cînd avea scurte puseuri de om îmbătrînit și bolnav. Poate fi blamat, criticat, înjurat pentru aceste moamente din viața lui, dar a-ți veni să rîzi în fața unor slăbiciuni (chiar poetice) mi se pare cel puțin de prost gust.

Dacă l-ar fi citit pe Nichita Stănescu, doamna noastră nu l-ar fi adus ca exemplu în eseul „Dictatura bătrîniciosîlor, pledoarie de cobai tînăr". Fiindcă Nichita Stănescu n-a iubit decît starea de „cobai tînăr": „Nimic mai liber decît somnul, / nimic mai salvator decît oboseala / și decît adolescenții cei doi / pe care ieri i-am văzut sărutîndu-se..." (citat din același volum).

Ștefan Agopian

P.S. Nici atunci cînd afirmă (în eseul citat): „Cultura a fost îmbătrînită, a încăput pe mîna «înțelepciunii» pustietoare. Valorile ei sînt tabu, nu suportă decît unice și general-acceptabile interpretări. Consens." Simona Popescu nu are dreptate. În legătură cu „consensul" descoperit de dînsa în critica română îi recomand să citească eseul „Nepăsarea suverană" din volumul „Figura spiritului creator" semnat de Eugen Negrici în 1978, eseu din care „Nichita" iese destul de sifonat. Sau articolele lui Gheorghe Grigurcu despre poetul Nichita Hristea Stănescu (acesta e numele real), articole răspîndite prin revistele **epocii de consens**.

dictatura personală

Gabriela Negreanu îmi contestă anul nașterii

Tare aș fi vrut să am o clipă (o clipă cît un an!) conștiința, încărcată de compromisuri politice, a celor pe care virtejul conjuncturii, al complicității vinovate, duplicității, fariseismului cotidian, îi tîrăște cu el încă, din trecutul recent, atît cît să pot înțelege pe pielea mea ce e cu culpabilizarea asta din sufletul cui te aștepți mai puțin, apropiat ție, adevărate răbufniri, și să am imaginea a ceea ce ei se străduiesc să nege cu atîta încăpățînare, imaginea Neschimbătorului, cum ar fi spus nu mai știu cine, a Transcendentalului, te pomenești, să pot să mă aleg, totuși, cu un folos...

Dar cum să dreg: din motive politice strict subiective, resentimentare și ciudată ranchiună „colegială", după Revoluție, ca un făcut, una după alta, „personalitățile de lîngă inimă, prea prețuite", pentru care ai fost gata să-ți dai și cămașa de pe tine pentru a le întreține statura idolatră iată, și-au schimbat polaritatea! O parte, „o anumită parte" din aceste **personalități**: din îngeri au devenit diavoli... N-o să fac o listă a lor aici, nu e cazul, chiar dacă lor le sună marșul acela militar funebru ce mai degrabă vestește întoarcerea trecutului neglorios, perfid, de care ei sunt mai legați, în secret, decît credeam...

Așa cum mi se tot întîmplă de la Revoluție încoace, mă trezesc din senin, deci cînd mi-e lumea mai dragă, că sunt arătat cu degetul în public, stupefiant, cu o rea credință nebănuită, „din partea cui mă aștept mai puțin"! Înfierat ca atare de către o fostă persoană iubită (platonic iubită, firește, să nu avem vorbe): luat prin totală surprindere, repet! Persoană feminină căreia eu, politicos și sincer îndatorat, vin să-i sărut mîna, crezînd că se bucură de revedere și ea îmi aruncă în ochi o sticluță cu vitriol furată de prin cine știe ce spital... Fiind, totodată, imediat pus la zid de ea și batjocorit inutil: aflînd cu această nouă ocazie ceea ce tot afli de la Revoluție încoace, „autodidact", că tot ce scrii este fals, regizat, neserios egal cu zero ce mai! Inclusiv în autografele date: ferească Dumnezeu! Prin ultima mea carte de versuri îndeosebi ducînd limba română de rîpă, eventual...

Să fiu bine înțeles: pentru doamna Gabriela Negreanu — dînsa fiind ultimul meu „trăgător de urechi" —, fostă lector și confident editorial (căreia mereu i-am adus mulțumiri publice pentru tot ce a făcut extraordinar în numele Editurii Albatros!) îmi păstrez dragostea dezinteresată, „stima și mîndria" — chiar și acum, după ce a putut să se dezică de mine și să publice o atît de tristă „cronică", un atac jignitor la persoană, de fapt, în pagina de „criptocultură" patronată de organul acela al C.C. al P.C.R., C. Stănescu, de rău augur, anume, în ziarul de tiraj rebotezat în numele **adevărului** neocomunist... Asta e situația...

Sigur în paranteză fie zis, Gabriela Negreanu, îmi amintesc bine, a dat semne de **patriotism** politic agresiv în scris și pe vremea cînd publica în **Suplimentul Scînteii tineretului** în anul Revoluției, sub pulpana lui Ion Cristoiu, să aibă azi de ce să se răzbune pe mine, în așa fel că n-ar trebui să mă mir de ce naiba mă găsește tocmai pe mine domnia sa a fi acum un **parvenit** în poezia română! Așa pur și simplu, „parvenind" cu a cincea carte de versuri? Apropo: aveți o fixație, oameni buni? Nu demult, nu fără legătură, a apărut o „cronicuță" în reformata gazetă securisto-comunistă a lui Ion Cristoiu, **Expres Magazin** în legătură cu alt gen de **parvenitism** al meu, în sensul mutării de la Focșani la București și nu numai — ce coincidență penibilă, un cititor avizat o poate ușor dezavua... Ce să mai spun? Păi dacă eu am **parvenit**, rămînînd același, apoi dumneavoastră **amîndoi** ce ați făcut după Revoluție? Eu am parvenit de la „caracterul" (recunoscut în ghilimele de Gabriela Negreanu) prerevoluționar la caracterul postrevoluționar, iar dumneavoastră amîndoi ați parvenit de la... Dar să mă abțin: aveți dreptate, ați făcut sacrificii să mă publicați, doamnă Gabriela Negreanu și ați riscat... Așa stînd lucrurile, nu vă supărați, cum dumnezeu de a fost posibil să ajungeți să dați publicității o asemenea porcărie descalificantă prin care să susțineți că eu nu sunt născut în anul 1950 așa cum am declarat în scris la debutul editorial, ci în... **1945**! De ce 1945? Să pot, cică, să profit de... „zarul norocos al unei «generații»"! Cum adică? Păi...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Fiara

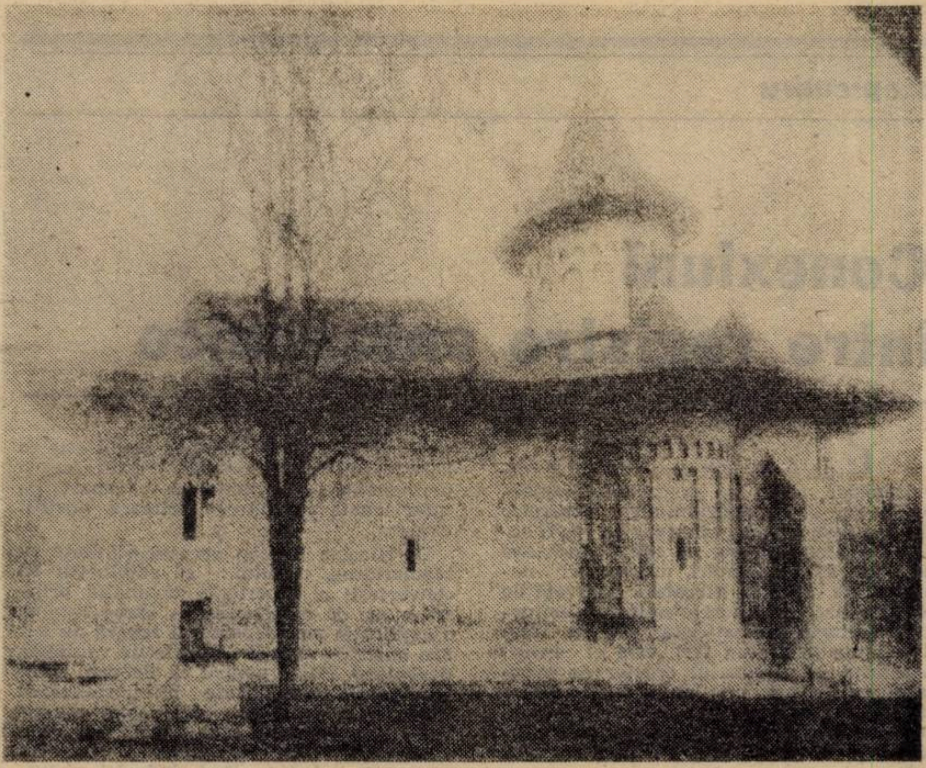

anunțată cu surle și trîmbițe, emisiunea omagială Adrian Păunescu promitea, din capul locului, o întoarcere a Televiziunii la bunele sale tradiții cum ar fi „Antena vă aparține“ sau „De pe marea scenă a țării, pe micul ecran“. Mai ales că sugestia venea de la înalta tribună a Senatului și purta marca oratorică a fochistului de Constanța, Gh. Dumitrașcu. Că undeva se urmărește repunerea lui Păunescu pe linie oficială și reabilitarea unei retorici pe care, în prea rapidul și inocentul nostru recurs la principii, o credeam, măcar pentru o vreme, dată uitării, este în afara oricărei îndoieli. Doar se apropie alegerile și național-comuniștii încearcă să-și recupereze propagandiștii mizînd pe ideea falimentară că mentalitatea cenaclistă Flacăra este o constantă a spiritului românesc. Pierzîndu-i pe studenți (și pe tineri, în general), trupa cotroceano-sereistă mai visează, probabil, supravegherea lor camuflată, pe stadioane și prin piețe, sub bagheta răcnită a vocii lui Adrian Păunescu. Și apoi nu i-ar strica deloc acestei trupe folosirea în campania electorală a unui propagandist vulcanic, gata să spună cine sînt dușmanii României, din ce parte vin ei și care nu așteaptă decît un semnal spre a-și dovedi încă o dată, dacă mai era nevoie, vocația de slugă. Iar lumea l-ar asculta, chiar și numai pentru a-l înjura mai apoi. Cum putea fi mai bine pregătită reîntoarcerea lui Păunescu la stăpîni decît pe poarta Televiziunii ? Și Tatuliciul a fost vigilent, pregătindu-și cu minuția unui arhivar pecerist, adică din ăla cu grilă, plonjarea în acea zonă a memoriei documentare în măsură — susținută și de mărturiile unor personaje notorii din avangarda culturală a Cotrocenilor — să creeze imaginea luminoasă a bardului-haiduc și a gazetarului-taumaturg. Simțind importanța emisiunii, acum cînd Televiziunea își pregătește intrarea triumfală sub talpa cotroceană, Mihai Tatulici și-a aranjat o stare sufletească pe măsură și și-a pus fața de ceremonii, aia pe care nu tresare nici un rid, iar privirile operează mai degrabă în timp decît în spațiu. Cu haina atîrnată proletar pe umeri (vezi dezinvoltura plebee a anilor '60), livid ca o iederă și fremătător ca un adolescent în pragul inițierii, cu acea solemnitate unică a tînărului mecanizator proaspăt lăudat la gazeta de perete, Tatuliciul a încercat să creeze acestei emisiuni, prin toate mijloacele la îndemînă, aura faptului de excepție.

Dar felul în care s-a făcut prezentarea lui Păunescu a fost, în același timp, o diversiune și o minciună ce cu greu putea fi imaginată. S-au oferit mereu alternative, variante benigne, la atît de cunoscutele păcate păunesciene : susținerea cultului dictatorului și al familiei sale, beneficiile slugărniciei, imoralitatea, comportamentul autoritar la adăpostul înaltului patronaj etc. S-au prezentat, spre demonstrație, texte, interviuri, imagini, Grigore Vieru, mărturii, soții Aldea Teodorovici și... muzică. Dar Tatuliciul a căzut într-o gravă eroare și a întreținut o tot atît de gravă confuzie : nu pentru aceste vini trebuie Păunescu judecat. Nu pentru lamentabilele pupături, nu pentru poeziile scrise, nu pentru cuvîntările avîntate, nu pentru bețiile sale intrate în folclor. Toate acestea îl privesc personal. Există însă ceva dincolo de persoană, un fenomen și un sindrom Păunescu, un întreg care nu poate fi privit pe felii ; el reprezintă un atentat la spiritul național, o zdruncinare a echilibrului moral al societății, o deturnare a energiilor sufletești ale unei întregi generații. Dar, pentru mai multă precizie, vom încerca o ordonare a faptelor :

1 — Păunescu a fost vîrful de lance al unei conspirații împotriva sănătății mentale și morale a poporului român. Întreaga populație a țării a fost constrînsă ani de zile, printr-o subtilă manipulare psihologică — directă sau mediată —, să accepte drept **artă** tot felul de surogate, în cele mai agresive variante ale kitsch-ului. A încercat pervertirea acelor calități sufletești, în special ale tinerilor, care ne fac apți pentru emoții artistice și percepții estetice adevărate. Textele oferite de către Păunescu drept **poezie**, triste declarații patriotarde și encomiastice sau bocete false și disperări convenționale, nu s-au mai adresat **sensibilității**, ci **sentimentalismului** facil și derizoriu. A substituit emoției artistice gama întreagă a emoțiilor primare care solicită necondiționata participare viscerală : rîsul, urletul sau plînsul.

În anii de grație **80**, Păunescu a încercat să împingă omul din nou spre gregaritate, iar, în plan artistic, sfidînd toate achizițiile ultimei sute de ani, s-a străduit să recupereze estetica naivă a lui Dinicu Golescu : cea care avea drept criteriu valoric **stînjenul**, iar drept măsură a trăirii estetice, **lacrima.**

2 — a depreciat prin vulgarizare ideea de patriotism, simbolurile naționale, autoritatea marilor noastre personalități istorice și culturale. Invocarea lor inutilă și inadecvată, prin săli de spectacole și pe stadioane, a urmărit un singur lucru : slujirea dictaturii și alinierea perioadei ceaușiste la marile momente ale istoriei poporului nostru.

3 — pentru anihilarea gîndirii, a excitat fondul primar al mulțimilor prin lozinci și sloganuri lipsite de orice motivație reală. Transformarea ideii de spectacol în ceremonii orgiastice n-a fost decît o formă deliberată de a oferi miilor de oameni senzația puterii, a forței colective, cînd, de fapt, ele erau perfect coordonate și ținuute strict sub control propagandistic.

4 — într-o vreme a fricii și a suspiciunii, a oferit tinerilor iluzia curajului fără a-i preveni, fie și aluziv, că libertatea pe stadion este comandată, iar curajul obținut cu aprobări speciale. Și că totul are un singur scop : prelungirea dictaturii și compunerea unei imagini luminoase a dictatorului, abaterea gîndurilor de la nevoile și umilințele zilnice.

5 — prin programarea deliberată a spectacolelor sale sabatice în zilele de sărbătoare și, de multe ori, în nopțile de Înviere, Păunescu a propus alternative la slujbele religioase, pentru a-i scoate pe tineri din biserică și a-i aduce pe stadion. Aceste scenarii funeste urmăreau împingerea conștiințelor nu spre păgînism — păgînii aveau oricum repere în zona sacrului —, ci spre **fărădelege** și, poate, nu este întîmplător că în climatul moral creat de Păunescu a început drama demolării bisericilor.

În acele momente de acutizare a propagandei atee, histrionul a trecut dincolo de ateism, el a fost una dintre pîrghiile majore ale **sanatizării** societății românești. El a exersat o **pedagogie negativă** și a încercat impunerea (sau desăvîrșirea) unei **teologii negative** — CULTUL NOCTURN AL DICTATORULUI.

6 — ajutorarea unor nedreptățiți sau nevoiași, cu care atît se fălește acum, n-are nici o relevanță în fondul problemei. Mîna de ajutor întinsă ostentativ, din vanitate — hrană pentru imensul său orgoliu — a folosit-o ca argument al **atotputerniciei** sale și pentru a mai adăuga un strat de poleială Cîrmaciului cel dezinformat și prost sfătuit. Și, oricum, binele făcut în particular nu poate îmblînzi răul adînc pe care l-a făcut ființei, spiritului și conștiinței acestei țări.

Încercînd să se joace de-a reabilitarea, Mihai Tatulici riscă, din neștiință sau neîndemînare, asemenea ucenicului vrăjitor, să desfacă sticla (sau butia) în care duhul răului a fost relativ ferecat de sacrificații spectacolului sanguinar (televizat) din decembrie. Pentru că el, Cîntărețul Diavolului, nu este un porc, așa cum cu atîta voluptate se autoproclamă, ar fi o degradare mult prea blîndă — și, apoi, ce vină are porcul ? — el nu este, așadar, Porcul, el este Fiara. Numărul lui — 666.

Pavel Șușară

minimax

Sfidarea cucuvelelor cu roșii pene

Eu cred că importantă ar fi guvernarea în așa fel încît să meargă treburile bine, indiferent ce partide vor ieși sau forma de guvernămînt.

(Stelian Zamfir, tînăr politist)

mai pe față, mai pe-ascuns, disimulat, treptat dar necontenit, așa cum au demonstrat-o și ultimele evenimente din săptămîna încheiată cu sărbătoarea Sfîntului Ilie, campania electorală a dlui Ion Iliescu, cel înconjurat de trupele fedeseniste, s-a așezat temeinic într-o zonă politică ale cărei coordonate sînt (a) **resurecția sfidătoare a ideilor și sloganurilor comuniste**, în corelație cu (b) **recursul sistematic la diversiunea, oricît de grosolană, care să accentueze starea de confuzie și dezordinea electoratului.**

A deshuma un cadavru politic este, oricum, un gest riscînd grotescul. A purcede însă la deshumarea unui cadavru, după care să încerci a-l face să mai și miște, ca și cum ar fi viu, denotă ieșirea ireversibilă din cadrul normalității ; iar ceva este tare putred acum în România, dacă s-a ajuns pînă la o mascaradă propagandistică de felul celei puse la cale cu ajutorul — cui altcuiva ! — tovarășului Tatulici. Pentru că, bineînțeles, recuperarea și recondiționarea unuia dintre cei mai eficienți propagandiști ai regimului Ceaușescu n-a fost făcută de dragul lui ; el oricum o duce foarte bine merci, ca toți cei din tagma de lichele căreia aparține sau, pentru a-i respecta opțiunea, noroiul îi priește de minune. Făcută însă după cît poate să-l ducă mintea și cinismul pe tov. Tatulici (care l-a scos de dedesubt pînă și pe un D. Săraru !), emisiunea cu pricina a fost, de fapt, o **răbufnire a național-comunismului : platforma ideologică adoptată de partidele în care s-a reîntrupat fostul P.C.R., călăuzite de noul cîrmaci.** Iar ceea ce într-adevăr poate îngrijora este că dacă, pe de o parte, campania electorală a președintelui I. Iliescu are drept tir... roșu ! **reconcilierea națională**, pe de altă parte, televiziunea unor Hamza, Becleanu, Tatulici, Roșianu ș.a.m.d., precum și gazetele slujindu-l fățiș pe „emanat“ („Dimineața, „Europa“, „Totuși iubirea“, „România Mare“ dar și „Adevărul“ sau „Libertatea“ ș.a.) fac de fapt imposibilă presupusa reconciliere, atîta vreme cît sînt „canonizați“ rînd pe rînd toți marii „eroi“ ai „epocii de aur“ : nomenklaturiști, cultureici sau foști ofițeri superiori din armată și securitate. Și nu e vorba numai despre această campanie propagandistică de recuperare și resapare ideologică, dar peste tot, sau aproape peste tot, foștii tovarăși sînt de neclintit în centrele decizionale, mai puțin doar cei cărora li s-a ordonat să se facă proprietari. Adică, sfidarea este atît de evidentă, de strigătoare la cer, încît lasă puține îndoieli în ce privește disponibilitatea Puterii de a recurge la represiune, în caz că dezinformarea și diversiunea nu vor fi totuși suficiente pentru a determina poporul telespectator să reacționeze așa cum trebuie.

Deocamdată, însă, relațiile dintre guvernanți și guvernați sau, încă mai exact dintre Putere și Opoziție, se află într-o perioadă de armistițiu cînd, chiar dacă la un nivel minim, guvernarea respectă cît de cît standardele democrației. Dar nu mai puțin evident este că o analiză oricît de sumară a evoluției politice din dec. '89 încoace indică drept singure explicații plauzibile ale „blîndeții“ Puterii : (a) dependența economico-financiară de Occident, (b) lupta pentru putere dintre diferitele fracțiuni ale guvernanților, luptă care, foarte probabil, se duce și în interiorul instituțiilor represive ale statului, (c) menținerea contestației sociale la un nivel care nu a periclitat serios poziția guvernanților — atunci cînd s-a întîmplat totuși, cum bine se știe, riposta a fost fără menajamente, schema aplicată constînd în provocarea violenței pentru a se răspunde cu violență. În aceste condiții, și avînd în vedere că suportul social al Puterii s-a diminuat continuu, substitutele represiunii au fost/sînt dezinformarea și diversiunea politică. Abia o dată cu trecerea timpului s-a dovedit cît de adîncă a fost/este „infecția socială albastră“, adică s-a dovedit profesionalismul funcționarilor fostei securități care (beneficiind de performanțele psiho-sociale anterioare), în ciuda faptului că au existat mai toate premisele și condițiile cristalizării unei opoziții politice unitare, au reușit să contracareze în bună măsură un asemenea proces prin : (a) „parazitarea“ tuturor formelor de organizare, îndeosebi a partidelor și sindicatelor, (b) menținerea și chiar accentuarea dezorientării, mijloacele de informare în masă completîndu-se reciproc cu răspîndirea zvonurilor, (c) coruperea și/sau șantajarea personalităților mai mult sau mai puțin incomode — cum altfel ar putea fi înțeleasă atitudinea deconcertantă a unor intelectuali ajunși să slujească noile autorități, împotriva chiar a unui minim de considerente morale ? Că tribomba bătrînilor liberali, căci bombă într-adevăr nu este, ci mai degrabă „**o imbecilitate**“ cum bine a zis dl Alexandru Paleologu, deci că noua malversație a lui R. Câmpeanu nu se explică altcumva, se vede și din avion așa că, la urma urmelor, nici nu merită prea multă atenție.

Rămîne în schimb și suscită interesul (pentru a nu spune că intrigă) marea necunoscută a ecuației politice românești : „**F.S.N. — Roman**“. Se poate crede, că, într-adevăr, echipa dlui Petre Roman va merge, va putea să meargă pînă la capăt împotriva — să le zicem, așa, în glumă — cucuvelele cu roșii pene ? Sînt, și nu puține, indicii că da. Persistă însă pentru timpul scurt ce va să vină o lungă serie de întrebări de care nu se poate face abstracție. Le va răspunde dl Petre Roman în așa fel încît să convingă că partidul domniei sale este angajat ireversibil în lupta pentru democratizarea României, și, concomitent, pentru ieșirea din sfera de atracție/influență a Moscovei ? Structura opțiunilor politice ale electoratului, atît cît poate fi ea aproximată din rezultatele sondajelor de opinie obligă însă Opoziția, în general, și Convenția Democratică, în special, să se raporteze la F.S.N. acceptînd drept autentică linia politică adoptată după constituirea F.D.S.N. Este o șansă împotriva coaliției structurate în jurul Palatului Cotroceni care acum grupează cele mai reacționare forțe social-politice din România, dispuse să facă orice, pentru că în joc este mai mult decît o poziție socială privilegiată.

Șerban Lanescu

22 iulie 1992

P.S. În ce privește o eventuală candidatură a dlui Petre Roman la președinție, iată că se întîmplă uneori ca raționamentele dlui Ion Cristoiu să fie corecte, dar orgoliul...

Conexiuni între registre antagonice

Departe de clișeul romanțios al melodramelor, semn de precaritate intelectuală, dar și de nedemnitatea dosarelor de fișe tipologice ce sfîrșește prin a fi ceea ce ascunde că este : o simplă înșiruire de declarații, informări, mărturisiri neprelucrate, tipul de literatură cultivată de Nicolae Breban denotă o pulsație demiurgică. Autorul, de astădată* nu se mai destăinuie printr-un tert, este el însuși naratorul și personajul creator de spectacol existențial, mai mult decide să se explice la vedere, să transforme propriul roman într-o radiografie care nu dă uitării nimic din ce îl bucură ori l-a făcut să sufere.

Totul pare și chiar este pînă la un punct pregătirea cîtorva capcane. Unele de natură erotică, altele menite să dezinformeze vecinii, prietenii scriitorului. Un detaliu scapă, cel puțin pînă azi, comentatorilor săi. Că Nicolae Breban, cel ce descoperă în Thomas Mann un posibil model, realizează ca și în **Bunavestire** sau **Drumul la zid** o substanțială reașezare, axiologică. Secundar dedusă din subiect aproape neglijat din lipsă patentă de eficiență, mai degrabă pusă la încercare printr-un fel de reconciliere cu insul solitar, cu singurătatea lui în cetate. Pînă și nada presupun ceva insolit ; i se întîmplă vînătorului ca atent la pradă să se deplaseze într-un peisaj necunoscut. Să își dezlege limba abia după ce știe că nu s-a rătăcit și că vînat de alții a fost de ajuns de rezistent să nu fie eliminat din expediția cinegetică. Taina lui : să se ascundă, să-și autoregleze psihologia, echilibrul într-o lume ce se năruie.

Mai degrabă intrus decît ostracizat, naratorul se delimitează continuu de supraperșonajul romanului, uneori se lasă redus însă nu se coboară la nivelul acestuia. Alegerea lui este clară : înfruntă totalitarismul dedramatizîndu-l. Față-n față cu mișelia dictaturii, naratorul nu ocolește o anume fabulă de la care așteaptă răspuns : erosul structurează materia istorisirilor, sugerează o stafetă de experiențe mai mult sau mai puțin reușite dar adevăratul etalon este de căutat altundeva. Cea mai bună dovadă — filonul epic apare la vedere, pentru a se adapta la o realitate insidios întunecată dar și pentru a evada din ea.

Mergînd mai departe vom spune că în roman persistă o dualitate, o permanentă dublare a erosului cu romanul riscului. Nu este, nici vorbă riscul în iubire. Aventura începe din clipa în care asumarea servituților descoperă caracterul riscant al deciziilor individului. În **Pîndă și seducție** riscul rezidă în a avea prieteni ca Skedra, amante corupțibile ca Delia, justificări sterile, atitudini contradictorii. Pe de altă parte K. sesizează corect că banul este o pseudo-valoare în condițiile contrafacerii permanente iar cultura într-un raport de inferioritate cu puterea primară, mistificatoare.

Pe Nicolae Breban această afinitate cu bipolaritatea riscului : să stăpînești/ să convertești o experiență dobîndită printr-un șir de descoperiri în exces (voi da o explicație mai departe) îl separă de eul său anterior, cum îl desparte de vanitatea deșănțării. Poate pentru că Breban, chiar cuprins de senzualitate nu trivializează nimic, nici senzualul, nici realul așa-zis vulgar, nici măcar realul codificat din mărunțaiele căruia un alter-ego auctorial emite, din cînd în cînd, judecăți malițioase.

Acest autor nu vrea să fie impersonal. Întreaga lui conștiință dăltuiește cu putere diformitatea existenței în anii 70—80 pentru a-i defini amarul și răzbuna dizgrația. Nimic din toate astea nu țin de joc. De istorie, da. Ca și seducția ce integrează delațiunea însă nu și dezumanizarea. Aici se vădește originalitatea lui Breban care știe atît de bine să instrumenteze o temă a vieții ca temă a literaturii. Este un scriitor prea vital să accepte raportul invers între un principiu viu și un altul otrăvitor-ucigaș, apanajul presentimentelor și ingratelor resentimente. Mișcările interne ale naratorului intră, uneori, în registre opuse cum oșînda suportă, din scepticism, iertarea. După cum nu este de neglijat cît de diferențiat știe el să perceapă ce este „privilegiul" în socialism, cum funcționează el, spre ce întunecimi larvare ne-a împins pînă nu demult.

Dacă și alte fenomene îi reține atenția (de exemplu locul servitorului-stăpîn într-o subrațională existență a penuriei) să delimităm fizionomia deviată (chelnerul mai presus de artist, de savant, activistul dominator, privind de sus populația) de cea normală. Dar este ceva normal sub cerul totalitarismului ? Naratorul abandonează egoismul las pentru un rost mai înalt. Are argumente să recurgă la o optică mai aspră. Mai „dinăuntru". Apță să ridice farsa din linearitate, din pitoresc. Astfel confesivul reține încrederea în valoarea umană nu declarativ-frapant cît prin variația situațiilor în care autorul se regăsește pe sine. Situații recurent cruciale. Amestecate între ceilalți, ca o fantasmă euforică, scriitorul desenează neașteptatul atașament reparator cînd farsa este suspendată iar normalul și nu absurdul domină viziunea, din fundal. Aș cita, dincolo de orice reper pur episodic sugestiile admirabile conținute în momentul (al treilea) al plimbării cu Irena pe străzi, al audierii unui concert de sonate. Pe fondul muzical între povestitor și Irena se țese un transfer de impulsuri „ca într-o apă repede în care aluneci cu mal cu tot, un mal de lut în care sunt încrustate, ca de bronz, frunzele ce plutesc la nesfîrșit, frunzele unei toamne eterne într-o primăvară inconștientă, puerilă, inutilă".

Martor și complice la scene ca aceasta este trezirea brutală la realitate după șocul prelung, cauzat de disperarea unui om marginalizat, silit să fie duplicitar dacă vrea să supraviețuiască. Energia pe care o consumă acest ins are un sens precumpănitor moral. Coordonat de timpul în care trăiește, de atracțiile care îl reparâ de uzura psihică, de presiunea unipartismului, căruia îi datorăm mai fiecare eclipse profesionale, discontinuități sufletești, eliminări, deplasări, înstrăinări.

În această nestingherită devălmășie femeile au un statut special. Se pricep să ademenească, deci să lege subiectivitatea de vulnerabilitate. Asupra lor naratorul deține un ascendent pasional pe care îl ramifică. Relațiile sînt mereu cam aceleași, doar verigile diferă. Precum și senzația că dependența de stăpîn funcționează neabătut, nu și colaborarea în laborator[illegible] ce converteste vrajba în aservire.

Amator de paradoxuri, de bizarerii sub forma atașamentului ce produce sațietate, deci trădare, Nicolae Breban divulgă cîteva clișee, le surprinde secretul. De fapt este un fin observator al instabilității datorată alienării conjugale, falsei umilități, suspiciunii în orarul frivolității mascate.

Ajuns la suprafața textului după un plonjon în adînc, cititorul descoperă în **Pîndă și seducție** ambiguitatea riscului. Interesul nostru se îndreaptă spre puterile discreționare ale erosului viril ca și a nuanței lui esopice. Cea care îmblînzește prostia, mărginirea, încolțește fiarele tese cărări spre onoruri, adulmecă, privegheză, ocrotește, copleșește.

Fără știința prefăcătoriei, virilitatea justițiară ar fi pedepsită pe loc. Sau ar eșua în indecizie. Incomparabila priză la real a lui Breban îl despăgubește de toate sechelele trecutului său aventuros, fără să-i suprime iubirile clandestine. Sîntem la o vîrstă cînd ele izbucnesc furtunos. Cînd ne trimit spre vîrsta eroică ori spre tutelă domestică. Cînd semnele întipărite dau seama despre natura specială a inspirației. Cînd privirea fixează trăirea cum mutenia sfinxului vorbește enigmatic. Tot acest alfabet de grafii divergente reapare în comentariile despre cărțile incitante. Cum îl repetă și romanul în discuție. Un roman scris în două registre, opuse, deschise unei duble lecturi. Prin orchestrația suspendată deasupra aparențelor, o pildă, șireată despre condiția literaturii de care nu este vinovată opera. Deși acesteia îi atribuim de regulă întreaga coregrafie de teme, întrebări, niveluri stilistice. Mișcările nucleelor epice, șlefuirea inegală, mandatul etic asumat recomandă **Pîndă și seducție** drept un roman „iberic", restrîns ca acțiune, bazat pe o implicație polemică, substanțial igienic, parțial memorialistic. Un roman nervos-deductiv, la polul opus romanului gotic.

Henri Zalis

*) În **Pîndă și seducție**, Edit. Fundației Culturale România, 1991.

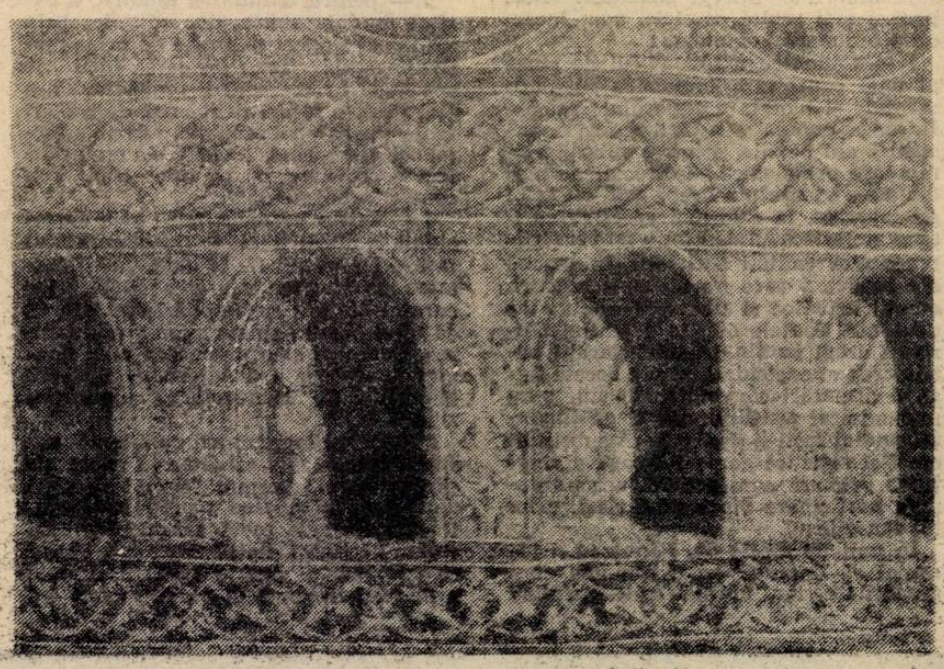

„Cacealma", „giacă" etc.

O simplă convenție grafică face ca, în anumite cazuri, după literele **c** sau **g** să se scrie ori **e**, ori **i** ; e vorba de situațiile în care **e**, respectiv **i**, nu au valoare fonică proprie, notînd doar modificarea valorii principale a literei precedente. În ceas, geam, ciob etc., foneticienii consideră că unei consoane africate inițiale îi urmează direct vocala **a** sau **o**. Echivalența fonologică a celor două grafii explică oscilațiile pe care le întîlnim destul de frecvent în texte contemporane. Ezitările dovedesc în aceste cazuri doar necunoașterea normei de scriere, nu și diferențe de pronunțare. Situația poate fi ilustrată de unul din cuvintele mult utilizate în limbajul publicistic actual : **cacealma**. Termen de origine turcă, însemnînd inițial, după Dicționarul Academiei, „contrabandă", preluat apoi de terminologia jocului de cărți, pentru a desemna o tactică de inducere în eroare a adversarului („îi lași impresia că ai cărți mai bune decît ale lui", DEX), **cacealma** a ajuns să desemneze orice încercare de înșelătorie, păcăleală — în afaceri, politică etc. Cuvîntul denumește deci o realitate foarte răspîndită și are avantajul de a aparține registrului familiar al limbii — mult folosit de publicistica actuală pentru a ieși din monotonia impersonală a limbajului de lemn ; avantajul se transformă în dezavantaj în măsura în care, circulația sa fiind pînă la un moment dat preponderent orală, autorii nu-și mai verifică intuițiile grafice și-l scriu la nimereală. **Cacealma** și **cacialma** se citesc în principiu la fel : singura rațiune (dar foarte puternică!) a opțiunii pentru primul mod de scriere e indicația normativă a dicționarelor. De altfel, scrierea cu **ea** e preferată în contexte similare, **ia** apărînd doar în cîteva neologisme, în care este justificat etimologic — de exemplu în **giardia** (M. Avram, **Ortografia pentru toți**, 1990, p. 26) ; în cazul lui **cacealma** nu etimologia, ci tradiția ortografică internă sprijină valoarea recomandată. Exemple mai vechi și mai noi atestă totuși persistența variantei cu **i** ; în cele mai noi „Tot turneul a fost o cacialma, o înșelătorie" — S. Tănase, **Corpuri de iluminat**, 1990, 327 ; „La început hoții au crezut că este o «cacialma»" — I. Chertiție, **Confesiunile unui gardian**, 1991, 199 etc.) e posibilă și o explicație stilistică a variantei (termenul fiind introdus în text ca nonliterar — deci întrucîtva non-fixat).

O ezitare similară apare în utilizarea în scris a cuvîntului **geacă/giacă** „jachetă scurtă, vestă" — a cărui intrare mai tîrzie în dicționarele generale și normative e perfect explicabilă : mulți termeni desemnînd obiecte de îmbrăcăminte au o poziție marginală și instabilă în limbă, ieșind din uz după o perioadă de intensă folosire ; în plus, cuvîntul e marcat stilistic ca nonliterar, familiar. Nici DEX, nici DOOM nu-l cuprind ; de abia **Suplimentul Dicționarului Explicativ** (apărut în 1988) îl înregistrează, preluîndu-l din **Dicționarul de cuvinte recente** al Floricăi Dimitrescu (1982), cu grafia **giacă** (și varianta **geacă**) ; recomandarea implicită reapare, recent, explicitată („**giacă**, nu **geacă**"), în **Dicționarul de dificultăți al limbii române** (1991) de Gabriel Angelescu ; pare deci să se constituie o tradiție lexicografică de tratare a cuvîntului. Au fost propuse pentru el două explicații etimologice (care nici nu e obligatoriu să se excludă reciproc) : din it. **giacca** (Th. Hristea, în 1979) și din engl. **jacket** ; doar prima ar justifica (alături de un citat din 1978, în care apare pluralul **giace**)

preferința pentru grafia cu **ia**. Uzul actual pare totuși să generalizeze grafia **geacă** și pluralul **geci** („Cu costum sport, geantă de umăr, geacă" — G. Adameșteanu, **Vară-primăvară**, 1989, p. 167 ; „Bețivi hîtri... în geci de catifea" — în „Phoenix", nr. 13, 1991, p. 4 ; „Gecile de blugi așteptau ascultătoare pe spătarul fotoliilor" — în „Fraierul român", nr. 5, 1991, p. 15 ; vezi totuși și „Un grăsan căminist are lanternă în giacă" — S. Tănase, 1990, p. 156). Dicționarele viitoare ar trebui să accepte ca formă principală grafia cu **ea** — nu numai pentru a valida uzul predominant, dar și pentru a aplica în mod consecvent principiul morfologic al scrierii românești. Conform acestuia, **e** cu valoare strict diacritică e preferat lui **i** atunci cînd în flexiunea cuvîntului în cauză sau la derivatele sale apare alternanța fonetică cu vocala **e**. Grafiile **ceapă**, **geană**, **geantă** etc. sînt susținute de formele de plural **cepe**, **gene**, **genți** ; în primele două cazuri acționează, desigur, în primul rînd principiul etimologic ; cel de-al treilea, în schimb, este foarte util pentru paralelismul cu **geacă**. Dacă acceptăm generalizarea pluralului **geci**, soluția scrierii cu **ea** la singular se impune de la sine. Oricum, în privința alegerii lui **i** sau **e** diacritic chiar regulile academice au variat în timp, și vor varia în continuare în funcție de noile cuvinte intrate în limbă.

Sînt și cazuri în care nerespectarea normei de scriere nu are justificare, însoțind, de altminteri, încălcarea unei reguli de pronunțare. O formă precum **ceanură** („Ceanură pentru mici" — titlu în „Infractorul", nr. 28, 1992, p. 2) e vădit incultă, atestînd chiar dispariția din pronunțare a vocalei **i** din hiatul recomandat în acest caz de dicționare și îndreptare (**ci-a-nu-ră**).

Rodica Zafiu

cronica literară

Un om împlinit

Petre Ţuţea, MIRCEA ELIADE (eseu)
Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 1992

„Geniu oral" al Bucureştilor, „ţăran imperial", „ultimul Socrate" (dar şi lui Nae Ionescu i s-a spus „Socrate", aşa încît ar trebui să ne hotărîm pentru cine păstrăm acest termen de comparaţie), Petre Ţuţea e cunoscut deocamdată mai mult prin paradoxele absolut şocante pe care le-a formulat de-a lungul anilor („Eu sînt de profesie român", „Caragialismul rămîne o împietate", „religia îi aseamănă pe Niţă Ion cu Kant") şi prin mărturiile entuziaste ale celor care l-au întîlnit în tinereţe (Arşavir Acterian, Mircea Eliade, Emil Cioran), la închisoare (scriitorul Marcel Petrişor, avocatul Victor Clonaru, inginerul Matei Biloiu) sau în ultimii ani ai vieţii (părintele Galeriu, Ion Coja, Marian Munteanu).

S-a născut la 6 octombrie 1901 în satul Boteni din Muscel, în familia unui preot care se stingea din viaţă cînd Petre Ţuţea abia ajungea să împlinească vîrsta de nouă ani. După ce a urmat cursul inferior la liceul „Neagoe Basarab" din Cîmpulung şi pe cel superior la liceul „G. Barit" din Cluj, s-a înscris în acelaşi ultim oraş la Facultatea de drept. Ajutat de Al. Vaida-Voievod (care i-ar fi spus : „Te trimit la Berlin să înveţi legile de guvernămînt şi nu la Paris de unde să te întorci lichea la pătrat"), a studiat dreptul în Germania, la Universitatea Humboldt. Revenit în ţară a fost director general în Ministerul Economiei, pe timpul guvernării mareşalului Antonescu. În politică a cochetat mai întîi cu marxismul, apoi a îmbrăţişat ideile dreptei româneşti („Dacă pînă la treizeci de ani nu eşti de stînga, le-ar fi spus ei celor apropiaţi, n-ai inimă. Dar, dacă după treizeci de ani rămîi de stînga, înseamnă că eşti dobit c !") şi a trebuit să stea peste 13 ani (din 1948 pînă în 1953 şi din 1956 pînă în 1964) în închisorile comuniste de la Bucureşti, Jilava, Ocnele Mari şi Aiud. Supravegheat cu atenţie de Securitate, a reuşit totuşi să adune în jurul său un mic grup de discipoli, cărora le-a vorbit despre credinţa în Dumnezeu şi ideea naţională, aşa încît mai tîrziu s-a putut spune despre Petre Ţuţea că s-a numărat şi el printre cei care au pregătit izbucnirea de revoltă din decembrie 1989. A încetat din viaţă la 3 decembrie 1991, într-un azil al **Fundaţiei Christiana** din Bucureşti, de unde a fost transportat în satul natal, spre a fi înhumat.

Omului acestuia, făcut dintr-un aluat al cărui secret cine ştie dacă-l vom descoperi vreodată, „Biblioteca Revistei **Familia**" din Oradea îi publică postum prima carte : eseul **Mircea Eliade.** Gestul se vrea, prin urmare (şi chiar este) o premieră absolută, dar nu şi o reparaţie. Căci, pe de o parte, convingerea lui Ţuţea a fost (ca şi în cazul lui Nae Ionescu, pe care l-a urmat în numeroase alte privinţe) că pagina scrisă şi tipărită „omoară" ideea vie, iar, pe de alta, cartea despre Mircea Eliade păstrează în cutele ei semnele unei lungi „improvizaţii" orale, numai **tema** (legătura omului cu **sacrul**) dovedindu-se a fi pentru autor obsesia întregii sale vieţi.

Departe de a-şi propune să intre în toate detaliile unei opere (din care de altfel nu va reţine decît un foarte mic număr de fragmente), Petre Ţuţea îl transformă pe Mircea Eliade într-un exemplu cu care să-şi poată proba propriile sale convingeri şi teorii. Deşi se intitulează **Mircea Eliade,** eseul se dovedeşte a fi, pînă la urmă, o tipică dizertaţie dogmatică şi poate că atunci cînd autorului i se vor publica toate celelalte cărţi la care se pare că a lucrat în ultima parte a vieţii (în primul rînd o **Antropologie**), se va vedea în ce măsură avem de a face cu un fond aproape fix de idei generale, dacă nu chiar cu o **revelaţie.**

Ca la toţi ceilalţi mistici, şi în cazul lui Petre Ţuţea „Adevărul nu se caută, ci se primeşte, iar certitudinea existenţei îşi are temeiul în «ideea perfecţiunii Divinităţii»". Depăşirea contrariilor din viaţă (indicate de Petre Ţuţea în cîteva lungi liste terminologice) „poate avea loc în triunghiul : Dumnezeu, om şi natură, prin revelaţie, deci sub imperiul Sacrului, iar dincolo, prin contemplare paulinică a realului, purul — adevărul, realul — fiind primit aici...". Dimpotrivă, omul legat de istorie, de concret şi de simţuri nu are acces la adevăr. „Repet, spune Petre Ţuţea : nici o cale spre adevăr pentru omul din cuşca simţurilor." În rezumat : „omul etern, invizibil, este viu, iar omul istoric poartă pecetea morţii ; în formula mitologică a lui Schopenhauer, primul trăieşte sub semnul lui Zeus, iar al doilea sub semnul lui Cronos."

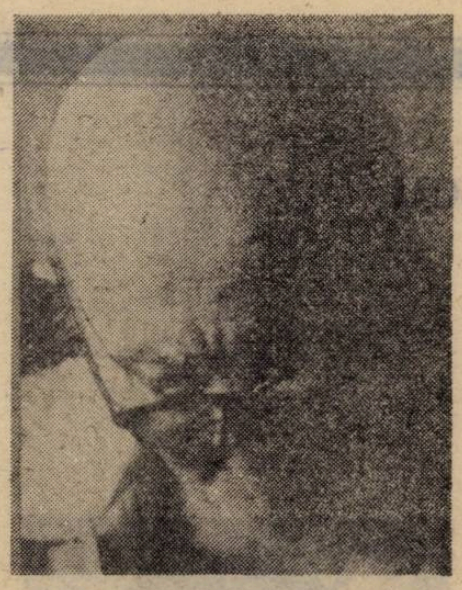

Dar Mircea Eliade ?

Raportînd exemplele scoase din **Aspecte ale mitului**, din **Cosmologie şi alchimie babiloniană** sau din volumul **Fragmentarium,** la propria sa dogmatică, Petre Ţuţea ajunge la concluzia că „Mircea Eliade, ca metafizician, om de ştiinţă şi artist, împleteşte în conştiinţa lui de om religios, iniţierea, căutarea şi inspiraţia", reuşind în cele din urmă să se salzeve de „înecul" în istorie şi în timp. Sau, şi mai limpede : „Prin gîndirea lui mistică, Mircea Eliade trăieşte perfecţiunea atemporală a ordinei creştine." El este deci „un om religios împlinit."

Ar fi putut oare spune Petre Ţuţea acelaşi lucru şi despre sine ? „Oamenii, observă el la un moment dat, seamănă prin suferinţa limitării, prin mişcarea lor între ei şi natură, între ei înşişi, şi-ntre ei şi Dumnezeu, prin boală, vicii, bătrîneţe, sete de fericire şi moarte şi se deosebesc prin împlinire — nu esenţial, dacă-i raportăm la Dumnezeu."

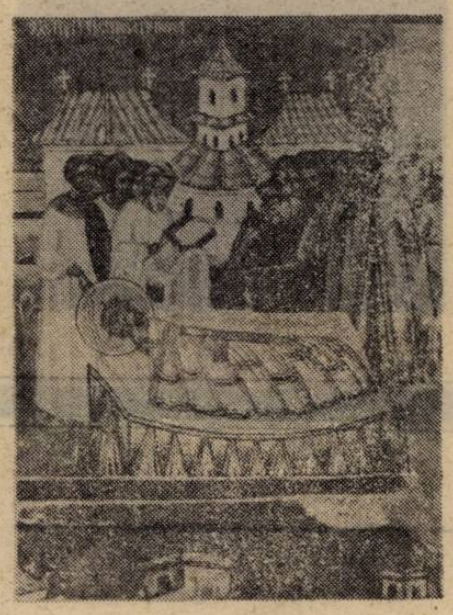

Dacă măsura cea mai înaltă a oricărei vieţi e **împlinirea,** atunci temeiul unei „identificări" Mircea Eliade — Petre Ţuţea în acest fragment ar putea fi căutat. Dar, pe de altă parte, cînd Emil Cioran a vorbit despre genialitatea lui Ţuţea, acesta a replicat numaidecît : „Am o rugăminte faţă de Cioran : să nu mă mai supradimensioneze, pentru că această exagerare, venind de la o personalitate ca a lui, îmi sădeşte în suflet, sau intensifică în mine sentimentul dureros al neîmplinirii."

Şi totuşi, n-ar fi deloc exclus ca eseul **Mircea Eliade** să reprezinte singurul mod în care, pentru a avea el însuşi sentimentul împlinirii depline, Petre Ţuţea să fi reuşit să vorbească despre sine, fără să aibă aerul că a avut această intenţie. Dacă lucrurile stau aşa, demonstraţia e ca şi făcută. Rămîne să ne mai explicăm absenţa **emoţiei** din întreaga demonstraţie, absenţa armoniei sau a echilibrului şi mai ales gradul prea mare de abstractizare în raport cu un subiect atît de personal. Căci pe cît de simple şi de clare sînt totuşi ideile lui Petre Ţuţea, pe atît de încărcată de abstracţiuni inexpresive **(caracter completitudinar, sinteză sumativă, atitudinal întreg, monodimensionare existenţială)** şi de trimiteri bibliografice se dovedeşte a fi retorica sa. Cîteva pete de „culoare" există totuşi în „memorialistica indirectă" a lui Petre Ţuţea : o exclamaţie provocată în primele pagini ale cărţii de personalitatea lui Mircea Eliade [„Ce îmbărbătare este apariţia unui spirit excepţional, ca Mircea Eliade, în calea omului, a acestui «pelerin spre Absolut» (Léon Bloïs), în climatul european uscat sub soarele torid al raţionalismului şi măcinat de istorism."] şi o comparaţie între Francesco De Sanctis şi Mircea Eliade, făcută în favoarea scriitorului român : „În timp ce Fr. D. Sanctis se bucură boccaccian şi machiavelic de triumful raţional şi senzorial al spiritului laic — spirit plebeian —, de degradarea realului la «palpabil», la «biograficul material», depărtîndu-se de adevăr ca ideal, fugind de mistic şi ancorînd naţional-politic şi democratic în iluziile naturaliste ale stupidului veac XIX (Leon Daudet), Mircea Eliade se situează în lumea mistică, **eliberatoare,** a evului mediu, la care participă lucizii, nu «ştiinţificii» (N. Iorga) şi căutătorii de senzaţii tari. Termenii : materie, natură, energie activă, explorare a aparenţei, patrie etnoistorică şi geografică — fără conţinut religios —, ca expresie a jocului de forţe şi interese, sînt înţeleşi de el, dar nu fac parte din conştiinţa lui teoretică, mistică şi real-mesianică."

Încă o dată : ar fi putut oare spune Petre Ţuţea acelaşi lucru şi despre el ?

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune
sau nimicul în transcripţie directă

N-am nici un chef să scriu, dar n-am nici de gînd să umplu pagina cu lamentări despre lipsa mea de chef. Nu-i nici lehamite, nici silă, pur şi simplu de data asta n-am chef. Am destule articole deja „eboşate", sînt atîtea subiecte „calde" (iar Cîmpeanu ? a cîta oară în centrul atenţiei, din infantilism ori pentru că aşa i se cîntă ?). Încerc, totuşi, în ciuda tuturor datelor problemei, încerc să scriu direct la maşină. Nimicul la cald, în transcripţie directă. Nimicul proaspăt. Nimicul necontrafăcut prin reflecţie.

★

Prin iarnă, după condamnarea de anul trecut, Maria Elena Cruz Varela, de meserie poet, era încă în închisoare. Desigur, conform obiceiurilor comuniste, nu pentru dizidenţă (aparţine mişcării „Criterio Alternativo") ci pentru... activităţi ilicite. Acum e vară. Nu mai ştiu nimic despre ea. În schimb, în coloanele ziarului „Time", poetul Andrei Voznesensky scrie: „Nu i-am ridicat osanale pe cînd guverna, căci un poet nu trebuie niciodată să flateze un ţar, oricît de bun ar fi acesta. Dar acum pot să afirm că acest mare om a răsturnat ordinea lumii, a frînt spinarea totalitarismului şi ne-a dat libertatea opiniei." Despre cine altul ar putea fi vorba decît de Gorbaciov. Şi eu, eu ce voi scrie despre Ion Iliescu după ce nu va mai fi preşedinte ? Oricum, nu încetez să mă minunez descoperind că principala coordonată a existenţei **mele** (eu nu zic NOI) a rămas, iată, nemodificată : ca şi acum cinci ani, ca şi acum zece ani, ca şi acum douăzeci de ani aştept, răbdător, umil, sătul, aproapenemaisperînd înlocuirea şefului statului în care trăiesc. Ca şi atunci însă, s-ar putea ca eu să nu fiu decît una dintre nu foarte numeroasele excepţii.

★

Adrian Păunescu pe toată lăţimea ecranului. Subiect de senzaţie pentru discuţiile din staţiile de tramvai. Eu unul sînt tolerant şi naiv : aproape prost, cum zice vorba. Există versuri şi chiar poeme superbe în volumele de tinereţe ale poetului, lucru pe care nu sînt dispus a-l uita. Pentru ele, ca şi pentru frumuseţea multor melodii scrise de necunoscuţi tineri folkişti de acum un deceniu, m-am certat cu destui şi atunci şi aş face-o şi azi, aşa, din plictiseală. Aşa că am urmărit emisiunea cu pricina fără porniri de orice fel ar fi fost ele (luînd de bună şi intenţia realizatorului, declarată în nenumărate rînduri, aceea de a normaliza, de a face pur şi simplu emisiuni interesante, fără gîndul că deranjezi, că altfel ajungi să nu mai faci nimic). Aşa că n-am să zic nimic nici despre inoportunitatea ca atare, a unei asemenea prezenţe, nici despre inerenta propagandă făcută unei reviste scrise de multe ori cu clăbuci la gură. Am să spun însă că emisiunea cu pricina a fost neînchipuit şi nepermis de proastă, plictisitoare pînă dincolo de orice limită, că invitaţii nici nu ştiau bine ce caută acolo, simplu ornament menit parcă să-l pună în valoare pe „marele invitat", că în locul trîmbiţatei împărţialităţi şi doritei vivacităţi obţinute pe seama riscului, calculat, de a aborda subiecte „dificile", dl Tatulici ne-a oferit, cel puţin de data asta, o penibilă propagandă pro-Păunescu, un regizat dosar de cadre pentru funcţia de „sfînt". Desigur, în apărarea „profesionalismului", dl Tatulici poate invoca (şi o va face probabil), argumentul că nici unul dintre aşa-zişii „duşmani" ai lui Păunescu n-a fost dispus să participe (eventualitate care ar fi dinamizat sensibil ritmul şi încărcătura). De unde rezultă că, în lipsa datelor absolut necesare pentru... spectacol, acesta nici nu mai trebuia să aibă loc. Doar dacă, nu cumva, era musai.

★

În Olanda (cît o fi fiind pînă acolo, nu în kilometri, ci în timp) în Olanda, zic, s-au instalat pe străzi, în staţiile de metrou, în gări, automate la care poţi asculta pe poeţii olandezi contemporani spunîndu-ţi versurile lor. În Olanda.

★

Desigur, dl Tatulici îi va fi trecut prin minte să facă o emisiune şi despre Nicu Ceauşescu, alt subiect, fragil, contestat, contestabil. Şi ar fi, eu unul o recunosc, ca **spectacol** de televiziune ar fi un lucru cît se poate de interesant (n-am zis nici necesar, nici util). Dar asta cu condiţia să fie ceva VIU, real, necontrafăcut. Cadrul să prindă cît mai mult din complexitatea situaţiei, nu numai liniile îngroşate ale unei pledoarii a apărării.

★

Regele Mihai declină invitaţia insidioasă a liberalilor. Unii zic că de ce cu oarecare întîrziere. FSN—Roman tot nu şi-a desemnat candidatul (sper să nu fie iar vreo surpriză). Nicolae Manolescu are bunul simţ, verticalitatea şi înţelepciunea de a declara că îl sprijină cu vorbe şi fapte pe candidatul-şoc al Convenţiei. Sînt sigur că o va face şi nu sînt doar vorbe, aşa că pe termen lung Manolescu va fi cîştigat.

★

Pentru a marca astfel sfîrşitul războiului rece, orologiul simbolic de la Chicago a fost dat înapoi cu şapte minute, arătînd acum orele 23 şi 43 de minute (miezul nopţii ar însemna, evident, catastrofa finală). De la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, orologiul a ...avansat, sau nu, în funcţie de situaţia internaţională, apropiindu-se pînă la 23,58 în anul 1953... În Olanda, pe străzi, în gări, în metrouri...

Mihail Oprea

florin costinescu

Cumpărăm neant

Cumpărăm neant cu ani-declin
murim mult ca să trăim puțin
lo[illegible] nostru însuși este gol —
a[illegible]fredelit de-un rece stol.

N[illegible]am promis ce nu ni se va da,
c[illegible]sarăm, iată, nu e stea,
u[illegible]ra ce ne-nvăluie și crește
cu dezgustul doar se cumpănește.

1935

Dezlegare de vină

Sisif s-a dezlegat de vină
la poalele muntelui blestemat
bolovanul de piatră
așteaptă zadarnic
urcarea.

Brațele lui s-au strîns —
a nesupunere —
pe trupul cald ;
nimeni nu i le mai poate
desface.

Ochii lui privesc cerul
despovărați de imaginea
stearpă a pietrei,
învățîndu-se cu scrierea
zborului de păsări.

Bolovanul de piatră
șlefuit de palmele sale —
obiect în muzeul resemnării.

Sisif s-a dezlegat de vină
pe sine uimindu-se primul.

1985

Vama umbrei

Să ne oprim ca într-o ceață
Ca-ntr-un altar de murmur blînd
Voi, visuri, lacrimi, soare, viață
Voi, rîuri veșnic lunecînd.

Cum ne întoarceți în tăcere
plutindu-ne încet sub cer
spre vama umbrei, de durere
spre marele tărîm de ger...

Spre vama umbrei, de durere
spre marele tărîm de ger

Balada pomului lăudat

De mină sîntem duși de mici,
minați de-un vis ca de un bici
cu pluș la sfîrc și șuier blînd,
adesea mergem și cîntînd.

Încolonați după tipic :
cel zvelt, cel gras, cel slab, cel mic,
mărșăluim chiar stînd pe loc
sub steaua noastră de noroc.

Sîntem lungi dîre șiroind,
parcă plecînd, parcă venind,
înfometați de mers și zel
noi am descins din Pantagruel.

În pas elastic, sacadat
ni-i țința : pomul lăudat.
Îl vrem cu toții : este plin
și-l vom culege-ntr-un amin.

Spre el migrăm mereu tenaci
cu cei mai zdraveni dintre saci,
cusuți și înfloriți cu fir
de lună plină și nadir.

Plantat cîndva, în ev uitat
crescu să fie lăudat,
înalt crescu, de neatins,
oricît am merge înadins,

Dar noi, ca într-un ritual
străbatem drumul triumfal
nu dăm-napoi, orice ar fi
căci vom ajunge într-o zi.

Hrănit de vis și depărtări
cu sînge, zbateri și mirări
ești, pom al marelui Cîndva,
Doar mersul și negarea sa.

1987

Visul pierderii tale

În noaptea de iulie, visul
pierderii tale în labirint. Înalte
zidurile ce te-au ascuns, fără iederă,
și umezeala picurînd
nepăsare.

Tu, dincolo — jertfă
între oglinzi aburite, crucificată
pe desenul unui ecou,
căderea unei frunze,
dar tu frunză nu ești
carnea și sîngele
nu renunță la zbor.

Duh celest

Tîrziul și aburul
peste ființele noastre, începutul
își dilată pupilele de căprioară
hăituită :
totu-i mirare
de soare și iarbă
de albastru intens și nevinovăție ;
mîinile vor să atingă lucruri
preschimbate-n himere, oh, duhul,
lor celest, aroma lor de iasomie,
spațiul pe care l-au furat cîndva
aerului,
cum au învățat ele
mișcare de translație
spre margine
secundă cu secundă,
sunet cu sunet,
apus cu apus...

despre...

Limbajul dual (I)

Ca tot ce e efemer, și clasamentele noastre literare tind să devină eterne. Făcute în pripă și cu o vitejească amnezie, ele capătă durată printr-un colportaj nu numai asiduu, dar și entuziast. Transformate în folclor imuabil, se lățesc apoi din publicație în publicație și din prilej în prilej în disprețul flagrant al realității. Capete de afiș încoronate din nevoi publicitare se transformă astfel în busturi de bronz și tronează deasupra unei bibliografii de o eminentă inconsistență. Așa se face că un poet de anvergura vizionară a lui Aurel Pantea, omis la-neeput pe cîteva liste de autoritate, ajunge să fie invocat doar la pomelnicul întregii generații. Poeți nu mai mult decît simpatici și care au deviat angoasa într-o simplă fandacsie i-au luat-o mult înainte în notorietate, alcătuind un top pe cît de precar pe atît de fix. Adevărul e că Aurel Pantea e unul dintre primii poeți ai generației '80, dacă admitem că aceștia sînt foarte puțini și merită izolați printr-un cerc de rigoare de restul plutonului. Impresia pe care i-a creat-o la debut lui N. Manolescu („un alexandrin care ironizează alexandrinismul"), puțin motivată și atunci și mai degrabă un reflex al contextului din '80 decît o notă specifică, e tot ce poate fi mai străin de acest lirism antrenat în vertijul senzației și în care viziunea se impune cu sălbăticie. Structural, Aurel Pantea se apropie de Ion Mureșan, fiind vecinul acestuia atît prin consistența obsesională a poemelor, cît și prin abisalitatea textului și radicalismul implicării în confesiune. Nu mai puțin îi apropie și freatica imaginației, erupția viziunii și progresia halucinantă a materialității, ca și impetuozitatea unei sintaxe introspective. Consubstanțialitatea limbajelor lor, ambele revelatoare, ale rădăcinilor stihinice ale ființei, și-a avut, probabil, partea ei în entuziasmul cu care Ion Mureșan a comentat **La persoana a treia** (Ed. Cartea rom., 1992), decretînd-o „cea mai cutremurătoare carte de poezie pe care am citit-o în ultimii ani" (**Tribuna**, 25/92). Dacă apropierile dintre cei doi sînt imediate și stringente în cîmpul potențelor vizionare și al vectorilor care animă epifania lirismului, linia de despărțire nu e mai puțin groasă și tranșantă. E vorba, în primul rînd, de un alt tip de discursivitate și, în cele din urmă, de o altă zare metafizică deschisă convulsiei existențiale. Pe cînd Mureșan își ritualizează obsesiile, provocînd viziunea pe o structură de scenariu, Aurel Pantea vizează proiecția crudă a acestora, lansînd senzațiile într-un jet magmatic. Cel dintîi se zbate între opțiunea infernală și cea iluminată, celălalt mai curînd între visceralitate și ordine. Tensiunea voltaică a primului se consumă între infern și candoare, a celui de-al doilea între devălmășia senzuală și abstract. În vreme ce Ion Mureșan (di)speră într-o izbăvire, vînînd-o din cercurile dantești ale propriei ființe, Pantea își consemnează că un clinician dezarticularea în infernul grotesc al senzației. Nostalgiile spiritualizării sînt la el gata decepționate în fața vehemenței viscerale ; cele dintîi au un limbaj vlăguit, cealaltă unul autoritar, fulminant. În vreme ce căderea e mereu atroce, aspirația e mereu handicapată. Din această cauză, discursul lui Aurel Pantea pare fără idealitate, pură morfologie a detracării interioare și exterioare. Privind în hăurile sinelui și văzînd vînzoleala germinativă și grotească a subconștientului, Aurel Pantea aproape că a pierdut contactul cu miraj spiritului. Introspecția lui devine un reportaj de bolgie, un montaj de fulgurațe ale destrăbălării și terorii din substraturi. Poezia avansează spre mlaștina originară „sedusă de momentul mistic și terifiant al nașterii senzației, al emanării ei din visceralul crud. De puține ori în poezia noastră s-a avîntat cineva atît de departe în peisajul subcutanal și subcortical, năzuind să atingă limfa originară a ființei. Aurel Pantea pornește, de regulă, de la o stare definită precipitat și tranșant. Dar poemul său se ambalează abia cînd vrea să descopere infrastructura acesteia printr-un plonjon în abisul senzațiilor. El se scrutează fără milă și fără grație, cu o înverșunare de optician mînat de fatalitate. Cu toate simțurile încordate, pîndește clipocitul sau palpitul originar, transcriind răsunetul acestuia prin straturile ființei într-un discurs violent și abrupt.

Virulența cu care se materializează revelațiile și fanatismul jupuirii transformă întrospecția într-o viziune a craterului existențial. Aurel Pantea n-are antene pentru mișcările suave și pentru imponderabilele dinlăuntru. Simțurile sale sînt exacerbate și ele percep în registru catastrofic. El nu e interesat de flora de suprafață a psiheei, ci de determinările ei din străfunduri. Sub pojghița reveriei va căuta întotdeauna izvoarele ei stihiale, pulsiunile primare care o exală. Construcția ființei însăși e, pentru el, dantescă și poetul înaintează din bolgie în bolgie spre sursa originară, pur stihială, a psihismului. Peisajele subconștientului țin de izomorfismul hrubei iar procesele sale de animalitatea viscoasă, de erupția viscerală. Metafora se avîntă spre subsolurile acvatice, spre mîzga germinativă și spre consistența de moluscă a senzației. Ea vrea să prindă momentul de agregare al ființei și să discearnă elementele care o compun. Desfacerea sintezei în primate și a spiritului în senzații e țelul ei introspectiv. Poetul parcurge în sens invers ciclul vital, trecînd de la articulat la stihial și oprindu-se doar atunci cînd a atins pragul primordialelor. Un psihism încărcat se desprinde din relieful infernal al subconștientului. Deasupra galeriilor și hrubelor prin care circulă principiul vital se proiectează un amestec tensionat de angoasă și voluptate, de instinctualitate și teroare, de scîrbă și elan. Viziunea e atroce prin lipsa ei de idealitate, prin abisul hidos al ființei relevat cu o precizie de psihanalist în transă : „Colțul acela întunecos, / mirosind a alge, / unde începe ficțiunea propriei persoane, colțul acela / de unde auzi uneori bufnituri de ape / stîlcite, colțul grohăitor, / copleșind carnea, de-acolo vin / moleșirile, repus în drepturi, întreg trecutul / se cabrează evocîndu-mi / în punctul de secretă perspectivă, / din trup, un centaur, / forfota lui de junețe dilată viziunile, un fel de uitătură / / feroce cînd simți / în tine specia / și arzi" (**Specie**). Transformarea întrospecției în halucinație e un efect al voltajului transcrierii și al acuității percepției. Căci Aurel Pantea, dacă e un vizionar al subconștientului, nu e mai puțin și un clinician al acestuia. Fervoarea unui limbaj al substratului magmatic se întretaie în poemul său cu exigența glacială a unui limbaj intelectiv și senzația fierbinte trebuie să răzbată printr-un filtru cerebral. Cele două limbaje se exasperează reciproc, dînd scrieturii o vocație convulsivă.

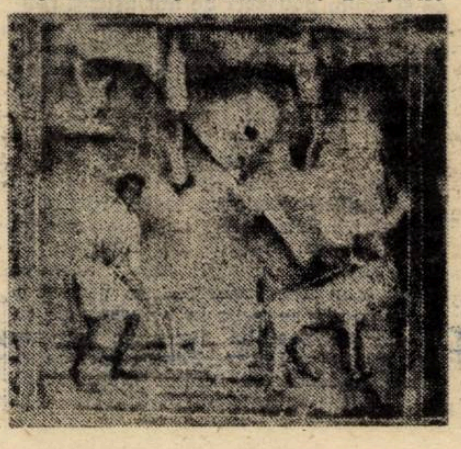

Al. Cistelecan

Un fapt de viață ca oricare altul

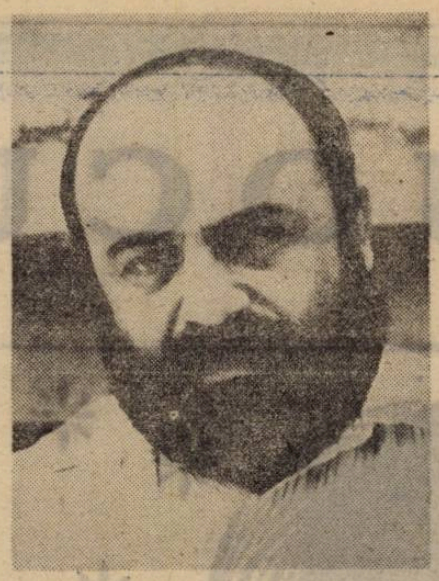

Printre autorii lansați pe piața literară în decada trecută, în condiții vitrege, prin subterfugiul concursurilor de debut se numără și Bedros Horasangian. Volumul **Curcubeul de la miezul nopții** (1984) — premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor — e urmat, rapid de **Închiderea ediției** (1984) și de **Parcul Ioanid** (1986), care îl impun ca autor de proze scurte. Între criticii care îl comentează asiduu, Mircea Iorgulescu trebuie menționat neapărat. Ex-cronicarul de la „România literară" devine un fel de „impresar" al talentului lui Horasangian — scriitor mai în vîrstă decît comilitonii săi din decada a noua, oarecum izolat și de faptul că nu era școlit pe băncile filologiei și nici nu provenea din incubatoarele de la „Cenaclul de luni" și „Junimea".

Și totuși, în pofida alegațiilor sale „cochete" că ar fi un întreprinzător pe spețe proprii și un alergător solitar, Bedros Horasangian primește aproape din oficiu cetățenie optzecistă astfel, încît, în 1987, cînd publică romanul **Sala de așteptare**, evenimentul este consemnat ca un succes al promoției. Comentariile merg pe linia genului proxim, căutîndu-se, presupozițiile unei formule deja brevetate de proză și însemnele unei mentalități de coterie literară.

În cursul anului 1989, vede lumina tiparului al doilea roman **În larg**, avînd în raport cu primul un aer mai curînd improvizat, de nu epigonic. În sfîrșit, din „deșeurile" atelierului său, prozatorul adună, în 1990, un mic volum de proze, **Portocala de adio**.

În anumite explicații programatice, Horasangian propovăduiește despărțirea de livresc și chiar transgresarea „literaturii": „Citesc multă istorie și-mi place — declară autorul — dar cu cît analizezi mai amănuntit și pe document fel de fel de întîmplări, ți se taie cheful de literatură."

Aparent, scriitorul se reclamă de la un program autenticist, dorind ca Mircea Eliade sau Camil Petrescu să treacă dincolo de cuvînt, spre transcrierea la cald a vieții. Romanul **Sala de așteptare** începe în punctul unde se încheie experiența prozei interbelice. Aceasta din urmă trebuie neapărat presupusă printre antecedentele cărții lui Horasangian. Nu întîmplător, o serie de personaje din **Ultima noapte de dragoste întîia noapte de război** se amestecă cu făpturile fictive ale cărții, ambiguizînd demarcațiile dintre literatură și viață. Scriitorul își deconspiră astfel genealogia, dar își și reglează conturile cu ea. Nimic din acest roman stufos nu păstrează coerența și fluiditatea din romanul camilpetrescian. Încercarea naratorului de a-și recompune trecutul ca pe un puzzle, convertind o sumedenie de simple întîmplări într-un destin și, de ce nu, într-o carte, e sortită eșecului. Starea dominantă a lumii acesteia, emblematic figurată de titlu, este **expectativa**. O tranziție perpetuă între „ce putea fi și ce-a devenit" — cum spune undeva naratorul.

Departe de a mai fi un factor constructiv, reparator, înzestrat cu vocație arheologică, sondajul în timp e un element deconstructiv, instituționalizînd efemerul. În toată proza lui Bedros Horasangian timpul — o înșiruire de „ore goale ca niște baloane sparte" — poartă **un semn negativ**. De fapt, la diverși autori tineri afirmați în decada a noua, tema proustiană a memoriei recuperatoare este pusă în cauză, întoarsă chiar pe dos. De pildă, Mircea Nedelciu scrie un inedit „roman împotriva memoriei": **Zmeura de cîmpie**. Și personajele lui Horasangian evoluează, în romane ca și în prozele scurte, **în intervalul dintre un trecut irecuperabil și un viitor problematic**.

Ipotezele narative ale scriitorului nu vizează numai literatura ci și viața. Transgresarea literaturii nu aduce certitudinile mult așteptate. Țesătura descusută — fără punct, fără virgulă — cea mai importantă metaforă (de tip „textualist") a cărții se referă, în egală măsură, și la viață. Asemeni literaturii, nici aceasta din urmă nu e depozitara unui sens pregnant aflîndu-se într-o perpetuă **așteptare** a lui. Așa încît contrazisă în primă instanță, analogia dintre literatură și lume se reface prin alte mijloace.

Față de **Sala de așteptare**, romanul **În larg** nu aduce nimic nou. Decît poate un manierism obositor, storcînd tot ce se poate stoarce din bătătoritele rețete ale scriiturii intimiste — epistolarul, jurnalul. Jongleria cu convențiile (parodiate serios) constituie veritabila temă a cărții, altminteri populată cu personaje anemice, confecționate prea vizibil din hîrtie.

Adevăratul interes al literaturii lui Bedros Horasangian este de găsit în prozele scurte. Aici, relația dintre literatură și real — întoarsă pe toate fețele de scriitorii promoției '80 — își află un echilibru convenabil și convingător.

Privite în ansamblu, scrierile prozatorului sînt fascinate de promiscuitatea dintre real și scris. Relația este conc pută în două variante **„Cîtă viață, atîta literatură"**; sau, mult mai rar **„Cîtă literatură atîta viață"**.

Bedros Horasangian aruncă asupra lumii o privire lucidă și totodată implicată moral, care stăbate aparențele, demistifică, denudează cu cruzime calculată (făcînd parte din proiect) și, mai ales, se aplică cu delicii în a denunța cazurile în care viața maimuțărește livrescul.

„Cărțile stau așezate în rafturi ca viețile oamenilor prin oraș. Apartament lîngă apartament, bloc lîngă bloc, stradă lîngă stradă. Uneori viața poate deveni obositor de livrescă".

De la **Curcubeul de adio** pînă la romanul **În larg**, ficțiunile prozatorului plasează frecvent livrescul în poziții care îi îngăduie a remorca existentul. Se rumegă pasiuni, resentimente, ambiții livrești. Se vorbește adeseori în citate. Se jonglează cu sintagmele și cu titlurile aluzive. Există o abundență de personaje-scriitori potențiali, preocupați să scormonească dedesubturile literare ale vieții. În fine, cînd te aștepți mai puțin, din fiecare colțon al realului scoate capul cîte o referință culturală.

Omologiile care se stabilesc la tot pasul între ficțiune și viață nu confirmă ci, dimpotrivă, infirmă, monopolul tradițional al lumii asupra cărții. Prima poate să fie un model al celei de-a doua. Dar **sensul** literaturii — avertizează Bedros Horasangian — nu se confundă cu **modelul** ei, oricare ar fi acela. Iar **sensul** prozei din decada a noua are, în genere, un **caracter exploratoriu** marcat.

Această **disponibilitate exploratorie** a cărților lui Horasangian o au în mod accentuat. Niciodată nu putem fi siguri că am reușit să stăpînim integral sensurile și direcțiile labile ale rețelei de raporturi care se stabilesc între literatură și lume. Culturalul intră în compunerea unor contraste studiate (poate prea studiate) cu viața. În **Portocala de adio**, multe titluri aluzive par mai curînd antifrastice și sînt intonate cu emfază suspectă. Diverse **motto**-uri, culese din cărți, se potrivesc ca nuca în perete. Trimiterile obsesive către literatură, muzică, arte frumoase subliniază mai degrabă **distanțele** dintre normele vieții și cele ale creației.

„La muzeu, un radio împrăștie muzică peste bătrînele covoare persane de Khorasan. O simplă coincidență de nume, tovarăși, e vorba de alții, nu cunosc pe nimeni. Țin la viitorul meu. Isolda tricotează. Tristan șofer, **Elba**, baterii radio. Cine se mai varsă în Marea Nordului? Poate aurul poluat al Rinului".

Mult mai bine decît în romanele cu respirație amplă, în prozele scurte, lui Bedros Horasangian îi reușește ceea ce s-ar putea numi **ingineria genetică**, avînd ca scop **încrucișarea vieții și a literaturii**.

Vechea rețetă interbelică, pe care o putem numi „minciunistă", a altoirii unui ordin de realitate pe trunchiul celuilalt, este abandonată, nu fără o anumită ostentație. Alternativa este adoptarea unor proceduri experimentale sofisticate, testate la lumina zilei și în văzul publicului. E de așteptat ca procedeul să dea naștere unor specii viabile, pentru care nu există deocamdată nume omologate. Procesul, etalat de autor în plină desfășurare, e marcat de efortul de a se da procesului ingineresc un aer cît mai „natural". Iluzia de real se înlocuiește cu un efect de „artificiu autentic" (și invers).

O astfel de geneză asigură timbrul aparte al unei producții fictive **cu dublă bătaie**, situîndu-se sistematic și concomitent **față de real și față de literatură**.

E posibil ca, publicului sau comentatorilor, una dintre cele două laturi să le fi apărut mai pregnantă ca cealaltă. Poate și fiindcă era mai violent polemică. Este vorba despre regîndirea realului.

La fel ca alți colegi de generație, prozatorul stăruie asupra marginalului, a cotidianului, **văduvit de orice elan spre exemplaritate**. O opțiune polemică, cum spuneam, fiindcă propune o alternativă modelelor oficiale. Periphericul, „secundarul" este totdeauna subversiv în raport cu paradigmele centrale ale unui timp:

„Simțeam că înnebunește. Ce putea face ca să-și găsească și el locul? Aparținea unei lumi obscure, cenușii, amorfe unde se ascundea, fără să aibă nimic comun cu ea: o viață trăită zi cu zi, pas cu pas, consumată în aparențe și așteptări cu respirația scurtă. Cotidianul fără convenții.

Un marginal. Asta nu înseamnă neapărat să trăiască la margine. Putea să respire sau să se sufoce și în centrul sferei globului de porțelan strălucitor".

Reevaluarea realului presupune opoziția față de inerția puternică a literaturii zise „realiste", cu un cuvînt înșelător. Realul a stimulat, în general, pe scriitori, să-l proiecteze imaginativ, sub două aspecte, cel **exemplar** și cel **contingent**. În contrast cu mitologizarea macrostructurilor istoriei, din romanul „obsedantului deceniu", să zicem, cea de-a doua mișcare a apărut mai emfatică, în prozele tuturor optzeciștilor. De ce? Fiindcă ea aducea, automat, o primenire de teme, de medii și antrena cu sine o mai spectaculoasă schimbare a formelor. Aș adăuga că o asemenea mișcare a prozei nu este fără legătură cu un context intelectual anumit, interesat de individ, de grupul mic, de curentul de opinie și de imaginile celuilalt, sesizabile la nivel de mentalități. Un climat în care și sociologia sau istoria — discipline umane — se mișcă pe niveluri ce duc dinspre macro- spre micro-structuri.

Este contextul propice în care poate fi chestionată la lumina zilei iluzia realistă și se poate insista asupra scrisului ca **modalitate de implicare în real și totodată de explicare a realului.**

O retorică particulară servește un asemenea punct de vedere. Ea este „motivată" de ubicuitatea unui comentator, plasat strategic cînd înăuntrul cînd în afara universului fictiv, trăgînd sforile cu dezinvoltură, imprimînd semnificațiilor un anumit aplomb, nu rareori ironic. Implicarea de care vorbeam se numără printre atribuțiile unui personaj generic, subiect și totodată obiect al prozelor lui Horasangian, căruia autorul însuși îi oferă numele generic de **Martor**. Cel care povestește are față de ficțiune atitudini din care nu face un secret, interpunîndu-se hotărît între universul prozei sale și lector. Lipsit de intenția de a simula transparența, el asumă riscul didacticului, preferînd să-și dirijeze cu mînă forte povestirile.

Martorul suprareglează, la fel de exigent și autoritar, geneza propriului scris, atestîndu-i în acest fel valoarea existențială. Încredințîndu-ne că asistăm **la un fapt de viață ca oricare altul.**

Monica Spiridon

---

spectator

La „Odeon", un frenetic... MINCINOSUL, de Goldoni

Regizorul Vlad Mugur translează stilul commediei dell'arte într-un original postmodernism teatral, folosind o cascadă de improvizații și de inovații scenice, inundînd spectacolul cu formule (gratuite, uneori, estetice, alteori) de dezbrăcare-îmbrăcare, de desmistificare-mistificare și de desmagizare-magizare teatrală! Decodifică într-un segment sau scenă, pentru a codifica (incifrant) în altele. Fantezia este destul de trăsnită și neținută-n frîu, joaca de-a teatrul distrugînd eșafodajul poetic goldonian, risipind atmosfera romantică a nemuritoarei Veneții. Este o încărcătură prea mare de gaguri și năzbîtii în cheie grotescă, paralizînd publicul și omorînd textul, abundența conotațiilor grobiene (într-un melanj de teatru al măștilor, al păpușilor și marionetelor, al carnavalului uman plin de caraghioslîcuri și de uimiri), supralicitînd convenția, strivind umorul, ratînd poantele. Da, Goldoni a fost maltratat în ultima perioadă pe toate meridianele, sărăcindu-l tocmai de hazul său irezistibil. Alimentarele vînd cuie și ciment, librăriile medicamente și prezervative, iar teatrele spectacole de... **piață** (cu paiațe și-n decor de bîlci). Măcar de-ar fi fost o variantă mafiotă! Acceptînd registrul stilistic și straturile histrionești deconspirate ale spectacolului de la „Odeon", gen „hai să jucăm teatru frenetic, nebunesc, păstos", desigur, vom găsi merite și consecvență regizorului și virtuți oscilante actorilor. Mai întîi, apreciem procedeele expresive originale (prea aglomerate), vizualitatea (afectînd cuvîntul și riscînd să devină tautologică în semiotica spectacolului). Apoi, ritmul infernal și dinamismul mișcării scenice, precum și modul deschis, la vedere, de derulare a scenelor **(truvaiurile** tehniciste, cinetismul, îmbrăcarea, dezbrăcarea și compunerea personajelor, folosirea recuzitei, decorului și-ntregului spațiu scenic, cu persuasivele și glumețele lui elemente simbolice).

Comedia fiind scrisă în registru fantast și carambolic, nu i-a fost greu regizorului să-și creeze viziunea în stil superfantast și hipercarambolic. Comedia de caracter și de esență populară devine comedie intelectuală și bufă, satiră virulentă și grosolană a bădărăniei și celorlalte păcate din lumea peninsulară (dar și din afara ei), iar Lelio — un sarcastic pedepsitor al mizerilor și mizerabililor păcătoși (și păcătuitori ne-nfrînați), declanșînd năzdrăvanele lui **mincinoși**, numite de el însuși **„scînteі de geniu"**. Actul mincinos devine act contestatar, iar acțiunea un nebunesc zăpăcism...

Decorul este consonant viziunii regizorale, esențializat, dar multisemnificant teatral, imaginea scenică fiind eteroclită și fără farmec venețian (Liana Mantoc). Balcoanele mișcătoare, manevrate de eroi, în linii bete: sacii de plastic (plini cu gunoi, de dorințe și regrete sau servind drept burtă obeză); băltoacele de apă (loc în care cad și se murează neghiobii, cu bureți îmbibați), ridiculizînd (de ce?) fascinantele canale venețiene — ceea ce-i o gafă nefericită; bărcile miniaturale, prinse de trupurile celor doi părinți netoți, senilizați prea timpuriu; măștile aplicate și desenate; cîntăreața de bîlci care crește guliveric; întreaga costumație bipolară a vremii goldoniene și a zilelor noastre sînt elemente care întregesc (atunci cînd nu-l perturbă) spectacolul. Petele de mister sînt actorii cu mască, înlemniți stop-cadru, așteptînd cuminți să le vină rîndul. Există unele nesincronizări între „vorbele" decorului umblător și „vorbirea" personajelor, alternări de ritm, dar și suprapuneri, hiatusuri de temperatură artistică între actorii principali și cei episodici. Cîntecul trist, nostalgic, despre gondolele de altădată, cîntat de întreaga trupă, este replica sonoră a imposibilității de-a reface feerica atmosferă a Veneției secolului 18.

Lelio, lăudărosul miraculos, aventurierul farseor și fără scrupule, mitomanul înșelător prin minciuni (în care ajunge și el să creadă) este interpretat de Horațiu Mălăele. Acesta privește eroii întîmplărilor, țesute de draconicul său joc minciunistic, cu detașare și amuzament, cu liniște și siguranță de sine, este băscălios cu toți (chiar și cu tatăl său, pe care-l gratulează însă cu puțină tandrețe filială, pișicheră). Este învestit cu mister, vrajă și stranietate, este intens spiritualizat (intelectualizat), doar așa putînd descifra, manipula și stăpîni o lume suprarealistă și nebună. Nu renunță la manierismele sale Rozaura și Beatrice (de Colombina nu ne mirăm) sînt mult prea pofticioase erotic, chiar flămînde și obsedate după amor fierbinte (cu unele poze deșănțate). Diana Gheorghian face o Rozaură impetuoasă, fandosită, hazoasă, cu exagerări în toată factologia ei scenică. Simona Gălbenușă este o Beatrice prea furtunoasă, prea amețită și destul de isterizată, obscenă-n jocul fustelor și-n mișcarea nervoasă a fundulețului gol. Camelia Maxim este o exactă și asimilabilă Colombină, dată dracului și primului venit, foarte colorată și voluptuoasă. Curg liniștit avatarurile bătrînilor Pantalone (Virgil Andriescu — avînd un ton firesc și o apariție bonomă) și Il Dottore (Mircea Andreescu — doar certăreț și atît). Florin Zamfirescu e greoi și bombănitor pentru a fi un spiridus agil și descurcăreț, cum îl vrea autorul pe Arlechino. Marius Stănescu ne propune un Florindo persiflator, în loc de-a fi total sentimental și năuc. Ottavio, în viziunea lui Marian Ghenea, este un „mafiot" firoscos, cu morgă și scorțos. Pulcinella (Ionel Mihăilescu) devine un personaj inspirat inventat, păpușa dezarticulată, eterna paiață, dormind mereu și oriunde, mai ales în lada de recuzită. Mircea Constantinescu este un maliții dispecer de culise (regizorul tehnic), un vrăjitor al scenei, la semnul căruia toți actorii intră-n roluri... chiar și el, în vreo două-trei nesemnificative, pentru a fi reținute.

Vlad Andrei Orheianu

JOCUL NEBUN

ÎN COMEDIA SHA

În vastul oratoriu pe care l-a compus Shakespeare, se aude uneori, în contrapunct, un straniu sunet de fluier care pare disonant, dar care nu face decît să sporească misterul. E un sunet non-uman care închide în el ceva cînd inefabil, cînd fulgurant, ca un țipăt sau ca un suris originar. E sunetul fluierului zeului Pan. N-am fi apelat la această imagine dacă n-ar fi fost susținută de un simbol. Într-adevăr, se pare că numele Nebunului (în lb. engleză **fool**, în lb. franceză, **fou**) derivă din lat. **follis** care înseamnă **foale de suflat** și prin extensie **a sufla**. În mod curios și cuvîntul **Bufon** (în lb. engleză **buffoon**, în lb. franceză **bouffon**) cu care este denumit nebunul își are originea în ital. **buffare** care înseamnă tot **a sufla**, așa cum **beffa** înseamnă **nebun**. În mod direct, sau ascuns, numele nebunului trebuie pus deci în legătură cu suflul care este una din manifestările primordiale ale Principiului, ale Verbului... Jacques spune în **Cum vă place** vorbind despre nebuni : **„Eu trebuie să fiu liber pretutindeni / la fel de vast precum e vîntul / ce suflă unde-i place ; căci așa-s nebunii...“** Cu asta nu ne-am depărtat de zeul Pan care, după legenda luptei cu Boreu pentru nimfa Syrinx, era și zeu al vîntului (Max Müller derivă numele zeului de la sanskrit, **pavana**, vînt). De altfel, din trestia în care s-a metamorfozat nimfa Syrinx, zeul Pan a făcut fluierul, naiul atît de specific lui. Pe de altă parte, numele grec al Nebunului era **moros**, derivat din **me** și **oro** care înseamnă negarea succesiunii orelor, a anotimpurilor, deci a ordinii temporale. Dar cine depășește succesiunea deschide o cale spre eternitate. Pentru toate aceste aspecte și altele la care nu ne-am referit, Pan era un zeu al Totului (pan = tot), era marele Pan. Lui i-au fost dedicate **Lupercaliile**, sărbătoare orgiastică răspîndită mai tîrziu și în Italia, la romani. Înfățișarea stranie și manifestările sale ciudate de nebunie, creau acea teroare, panică ce-a trecut și în vorbirea curentă, așa cum rîsul său îi înveselea pe zei. Era acea **mania**, nebunie sacră pe care vechii greci o atribuiau zeilor și oamenilor stăpîniți de zei, era **entuziasmul** în sens etimologic (zeul în noi) al marilor inițiați.

Există însă și un alt mit care, socotim, are legătură cu semnificația nebunilor : am numit sărbătoarea **Saturnaliilor** din tradiția romanilor, continuată în Evul Mediu. Se știe că în cursul acestor serbări închinate lui Saturn, sclavul se travestea în rege, sluga în stăpîn, omul obișnuit în nebun, permițîndu-și astfel tot felul de libertăți care lucrau ca un exutoriu. În Evul Mediu astfel de serbări purtau numele de **fêtes de l'âne** sau **fêtes des fous** și erau patronate chiar de biserică pentru a le putea controla. De altfel, după spusele lui Macrobius, Saturnaliile erau o sărbătoare instituită chiar de Janus, zeul inițierilor la romani, pentru a-l celebra pe Saturn, cu care domnise cîndva, în vîrsta de aur. Caracterul ei dublu, sacerdotal și regal, ca și aspectul orgiastic, l-am întîlnit la zeul Pan, nu fără legătură de altfel cu misterele lui Dionisos. O altă sursă a nebunilor shakespeareeni trebuie căutată în mitologia celtică. **„Dans quelques textes irlandais** (se spune în Ogam — **Tradition celtique**, Rennes, 1948) **le bouffon est l'équivalent du Druide, avec lequel son rom est d'ailleurs, en irlandais, en rélation homonomique (drui, gen, druide et druth, gen, druith — bouffon)**, Iar Geoffrey de Monmouth, cunoscutul istoric, spune în a sa **Vita Merlini** că pierzîndu-și frații într-o bătălie, acesta a devenit melancolic și nebun, și s-a retras într-o pădure. Acest fapt este coroborat cu datele mai recente din **Annales de Cambrie** care precizează că după bătălia de la Arderyol, în care a fost omorît regele Gwendolen, bardul Myrddin-Merlin a devenit nebun **(Merlinus insanus affectus est)** și s-a retras în pădurea Kelydon (Markale, **Les celtes**, p. 270—1). Aceste fapte mitico-istorice, povestite în diverse variante și în romanul medieval **La Folie de Merlin** din ciclul arturian, arată că Merlin care reprezintă autoritatea sacerdotală în acel ținut al Britaniei în care Artur era rege, devine la un moment dat nebun și se retrage de la curte. Cum nu poate fi vorba de o nebunie reală, maladivă, întrucît o „funcțiune“ nu poate înnebuni, rezultă că adevărurile reprezentate de această funcție nemaifiind înțelese, sînt luate drept nebunie de ceilalți. Odată deci cu decadența ciclului, aspectul ezoteric al funcției sacerdotale (acel **vid** din **dru-vid**) se retrage și intră în tribulație, reapărînd mai tîrziu la curțile regale sub înfățișarea nebunilor. Încă o dovadă în acest sens este și poemul medieval **La Folie Tristan (Dict. des Oeuvres** Laffont, Bompiani) în care Tristan revine deghizat în nebun la curtea regelui Mark, pentru a o putea întîlni pe Isolda. Cum și Tristan ține de autoritatea sacerdotală, numele său derivînd din mistreț (Denis de Rougement) revenirea lui la curte sub masca nebuniei are același sens de ascundere a adevărurilor inițiatice ca și nebunia lui Merlin.

Tot etimologia care este o întoarcere la origini ne deschide însă și un alt drum, pornind de data aceasta de la un alt termen pentru nebun și anume de la **engl. mad** (în lb. italiană **matto**) care are o curioasă legătură cu jocul de Tarot în care a 22-a lamă este Nebunul, denumit **Mat**, simbol al inițiatului. De asemenea în jocul de șah este cunoscută expresia șah-mat (în lb. engleză **fool's mat** sau **fool's mate**), în care nebunul se opune regelui. Originea incertă a acestui cuvînt pare să fie persanul **mat** care înseamnă moarte, fiind vorba desigur în cazul jocurilor amintite de o moarte simbolică. Iată deci un alt aspect al nebunului care avea o mare circulație în Evul Mediu și mai tîrziu în jocul de tarot și de șah, jocuri prin excelență inițiatice, fapt care ne-a sugerat și nouă titlul acestui capitol : **jocul nebunilor.**

În sfîrșit, vom spune că una din sursele nebuniei spirituale este chiar Scriptura și Tradiția creștină. După Evanghelie, **înțelepciunea oamenilor este nebunie în ochii lui Dumnezeu iar înțelepciunea lui Dumnezeu e nebunie în ochii oamenilor.** Iar ap. Pavel citat de Erasm **(Elogiul nebuniei)** spune vorbind despre el însuși : **Suportați cu plăcere pe nebuni... primiți-mă ca pe un nebun.** Și în altă parte : **Nu vorbesc ca Dumnezeu dar ca și cum aș fi nebun... Suntem nebuni noi aceștia pentru Iisus Hristos.** Sau : **Cel dintîi dintre voi care se crede înțelept să îmbrățișeze nebunia pentru a găsi înțelepciunea.** Dar ceea ce va părea poate și mai de mirare este că ap. Pavel atribuie nebunia chiar lui Dumnezeu : **Nebunia lui Dumnezeu**, spune el, **face mai mult decît toată înțelepciunea oamenilor.** Citate asemănătoare se găsesc în cărțile lui Solomon și ale Profeților, toate arătînd că înțelepciunea divină poate lua de multe ori în expresia oamenilor aspectul nebuniei. De aici, și existența acelor mari spirituali numiți **fous en Dieu** care se întîlnesc atît în biserica apuseană cît și în cea răsăriteană, cu deosebire în isihasm. Din aceste date extrase din diferite tradiții se poate conchide, că odată cu decadența ciclului, cu moartea zeului Pan și retragerea lui Saturn, respectiv a lui Merlin, ca și a altor reprezentanți ai diverselor Tradiții, autoritatea sacerdotală, mai bine zis partea ezoterică deținută de această autoritate, se ocultează, ascunzîndu-se sub diferite măști, dintre care cea mai importantă este aceea a nebuniei. Astfel transformată, această spiritualitate poate să rămînă mai departe în mijlocul oamenilor, mai ales la curțile regale, fiind martoră a celor ce se întîmplă și mesageră a părții ezoterice a oricărei tradiții. Prin nebuni vorbește deci înțelepciunea tradițională, motiv pentru care Rabelais și Erasm le dau numele de **morosofi**, nebuni-înțelepți. Caracterul sacru și inițiatic al celor mai mulți **morosofi** și, în primul rînd, al nebunilor lui Shakespeare apare astfel neîndoios.

Vom încerca în continuare să urmărim principalele înfățișări pe care le iau nebunii în comediile lui Shakespeare. Rolul nebunilor este în primul rînd acela de „contestatari“ nu numai ai lumii în care trăiesc, ci și, la limită, ai lumii în genere. Ei își dau seama că această lume este o trecere, o iluzie, și o răstălmăcesc pentru ca astfel, în Principiu, s-o anuleze. Căci ei știu că a existat altădată sau că există altundeva o lume nepieritoare, o lume paradisiacă. Aceasta e originea înțelepciunii lor pe care o exprimă cînd amuzîndu-se, cînd batjocorind, cînd tînguindu-se după altă lume. De unde hazul, umorul, dar și tristețea, melancolia lor. Singurii pe care-i cruță uneori și pe care-i ajută sînt îndrăgostiții. Și poeții. Căci ei singuri mai pot atinge, ca și nebunii, starea paradisiacă (a se vedea **Visul unei nopți de vară** — discursul lui Teseu). Cu singura diferență că nebunii văd chiar dincolo de paradis, văd drumul singuratic al marilor spirituali. Teseu : **Amanții și nebunii au mintea-nfierbîntată / și-nchipuirea lor atîtea prinde / pe care mintea ta nu le cuprinde / lunaticul, îndrăgostitul și poetul sunt toți făcuți doar din închipuire...** (V, 1). Rezultă implicit că nebunia se manifestă ca înțelepciune, deci ca purtătoare a acelor adevăruri spirituale, mai ales a celor ezoterice care, nemaiputînd fi transmise din cauza degenerării ambianței ciclice, trebuie să se ascundă. De altfel, lipsa de comună măsură între înțelegerea rațională și caracterul suprarațional al acestor adevăruri face ca ex-

LOR

KESPEAREANĂ

a logică să fie, în genere, inadecvată miterii lor, motiv pentru care trebuie apeleze la expresia simbolică și pa- tală care ieșind din obișnuit, din li- e bunului simț și ale raționalului, a- ca nebunie. În fapt, nebunia spiri- apare ciudată pentru că lumea a că- e un plan inferior de pe care vede- nterioară fiind alterată, imaginea su- rului devine deformată. Nebunia, în l în care vorbim, este condiția spi- ului într-o lume desacralizată și de- ată. **Nebunul spiritual** e normal în **tis**, așa cum **nebunul maladiv** este al în **Infern**. Numai așa-zisul, **om uit** rămîne căldicel și va fi scuipat ura divinului, cum spune Scriptura. ceastă diferență de perspectivă apar lexitatea nebunilor și ambiguita- or, pe care numai intuiția intelectua- poate separa în bună sau rea, evi- nu în sens moral, ci metafizic. În a- sens trebuie înțeles, credem, și ter- il românesc de **ne-bun**, nu ca lipsit nătate, ci ca lipsit de calitatea Bine- a atribut al Principiului. Dar există alt termen românesc pentru nebun ni se pare a fi chiar mai adecvat u- erspective, spirituale întrucît dă sen- scendent : e vorba de cuvîntul **năz- n**, derivat din **ne-zdravăn** (în ru- t din limbile slave) prin exaltare și t mai ales în basme, unde de altfel perfect normal. Și mergînd pe ace- linie, nu putem să nu pomenim și un ermen românesc care arată filiația scă a nebunului : e cuvîntul **trăznit** face din nebun un fiu al fulgerului, fiii lui Zevedei din Evanghelie **(Bo- ches)** Pentru alți termeni românești iți cu nebuni ca **smintit, netot, năuc, g, nătărău, etc.** (a se vedea Noica — **rea filosofică românească**, ed. Aca- e 1970).

t prea multe vorbele înțelepte ale ilor shakespeareeni pentru a le cita Lor li se potrivește spusa evanghe- **înțelepciunea strigă pe uliță dar ni nu ia seama (for wisdom cries out e streets and no man regards it)**, y Iv 1, I 2—463. Căci nebunii — cloviși le spune de obicei Shakespeare, se oară în dialoguri aparent banale sau te, neînțelese. Spontaneitatea cu care se ține desigur de surprindere, de ui- . Dăm aproape la întîmplare cîteva în care nebunia se întrepătrunde cu epciunea : **Păcat că nebunilor nu li găduie să spună cu înțelepciune ce-au us despre nebunîile înțelepților... De epciunea nu-ca n-am să-mi dau sea- ecît atunci cînd, luîndu-mă la trîntă o să-mi fărîme oasele** (p. 402). **Așa trăznit mic, stăpîne, să iau ce nu cu- nimeni. Cinstea, cînd e multă, își află ost într-un bordei sărac, ca un biet g, întocmai ca mărgăritarul ascuns o scoică...** (p. 498). (Touchstone — **vă place) Nu, doamnă, dar așa e ro- umai un nebun poate aduce vești de alt nebun. E nevoie de vox claman-). 347). O, duhule sfînt, dacă nu ești supărat pe mine, inspiră-mă să fac roboață cu duh. Vorba lui Quinapa- decît un nebun care face pe deștep- ai bine un deștept care face pe ne- l** (p. 227). (Feste — **A douăsprezecea te) Du-te încolo, ești un nebun de duh y fool), te-am dibuit eu. M-ai dibuit dumneata sir ? Sau ți s-a arătat cum să mă dibui ? Căutarea, sir, nu ți-a fost fără folos. Ba poți găsi mult mai mulți nebuni în dumneata spre marea bucurie a lumii și spre hazul ei** (Parolles și Clown în **Bine-i tot ce sfîrșește bine**).

Multe din trăsăturile nebuniei discutate mai sus apar evidente în aceste citate. Ceea ce n-am reliefat poate îndeajuns este luciditatea nebunilor. Căci ei știu că fac pe nebunii pe cînd ceilalți nu știu. Ei se ascund în însăși nebunia lor ca să-și dea pe față înțelepciunea. Dar nebunia lor ascunde ceva mai mult decît simple paradoxuri verbale. Ascunde pe cel care a realizat ruptura de echilibru și o trăiește, o stăpînește. Ascunde pe **inițiat. Tout initié paraît fou par aspect de son comportement**, spune J. Chevalier. **La sagesse initiatique semble folie pour le bon sens vulgaire.** (Dict. des symboles).

Din afara operei shakespeareană vom da două exemple care ni se par elocvente în ceea ce privește inițierea nebunilor. Mai întîi este **lama 22** din Tarot, de care am mai vorbit, și care poartă numele de **Nebun** sau **Mat**. Numele lui e **moarte**, fiind vorba desigur de **moartea inițiatică**. Numărul lui e 22 sau zero, ceea ce înseamnă totul în realitate și nimic în ochii oamenilor. **Tout ceci nous invite á nous demander si ce Mat ne symbolise vraiment rien d'autre qu'un Fou et si, fou aux yeux du monde, il l'est aussi aux yeux de Dieu...** (Grimmel hausen H. J.) În al doilea rînd ne vom referi la un roman picaresc din sec. XVII, **Simplicius Simplicissimus** în care este descrisă o adevărată scenă de inițiere a unui măscărici. Nu lipsește nici schimbarea numelui (Simplicius Simplicissimus) cel sărac cu duhul, nici coborîrea în infern, nici beția orgiastică, nici legarea la ochi și moartea inițiatică. Recipiendarului i se spune : **stăpînul tău a hotărît să-ți ia mințile și să te facă măscărici** (p. 166). Dar el gîndește : **eu știam că de aceea sînt aici ca să devin nebun. Toți mă socoteau măscărici fără minte și eu pe toți drept măscărici cu minte.** Desigur nu e inutil să reamintim și nebunia unui alt mare erou don Quijote, ale cărui aventuri au sens inițiatic dar despre el nu e locul să vorbim aici.

Revenind la comediile lui Shakespeare trebuie să spunem că unele din întîmplările lor sînt adevărate încercări inițiatice. Astfel Launcelot din **Negustorul din Veneția** își schimbă numele, trece printr-o moarte inițiatică, ca pînă la urmă să se căsătorească. Dovada inițierii e și mai peremptorie în **Cum vă place** unde Touchstone expune un tratat al celor 7 cauze sau al celor 7 dezmințiri care reprezintă o adevărată scară inițiatică pentru descoperirea adevărului. Și încă printr-o metodă negativă. Caracterul sacru al **confreriilor de nebuni** din Grecia antică e subliniat de Jacques Melancolicul prin misterioasa formulă **Duc-dame** care e desigur o **mantra**, un cuvînt incantatoriu, cum explică chiar Jacques : **așa strigau vechii greci ca să-i adune în cerc pe nebuni.** (II, 5 — 403). În sfîrșit, următorul citat din **Bine-i tot ce sfîrșește bine** ni se pare a nu lăsa nici o îndoială asupra drumului acelui Nebun care nu poartă decît numele anonim de clown : **Eu mă îndrept spre casa cu poarta strîmtă (narrow gate) pe care o socotesc prea mică pentru a putea să intre prin ea bogăția, doar unii care se smeresc vor putea intra...** (Iv, 5 148). Pentru condiția de inițiați a nebunilor shakespeareeni ni se pare semnificativ numele lui Touchstone care din piatră de poticnire prin hierogamia finală ajunge piatră filosofală, semn al realizării marii opere hermetice. Spre deosebire însă de îndrăgostiți care caută de-a lungul comediilor o realizare inițiatică, nebunii, cei puțin cei mai mari, o au. Ei vin la curțile regale din tribulațiile la care i-a silit secolul, **(o, worthy fool** — spune Jacques despre Touchstone. **One that hath been a courtier** II, 7), și rămîn aici pentru a-și transmite mesajul după care le pot părăsi. Și chiar Jacques este unul din ei. Cu toate că unii nebuni se însoară și rămîn la curte, înțelepciunea lor ne îndreptățește să spunem că ei au o realizare, deși poate incompletă, dar de natură intelectuală, ceea ce-i situează deasupra îndrăgostiților și a puterii. Căci nebunii sînt singuratici și se vor întîlni în curînd cu alți singuratici din tragedii, recunoscîndu-se unii pe alții (așa cum Jacques îl recunoaște pe Touchstone) după misterioase semne, așa cum se recunoșteau rosicrucienii și companionii sau mai tîrziu francmasonii după formule de trecere **(mots de passe)**, ca acel **duc-dame** de care am pomenit. Socotim astfel că nebunul reprezintă în teatrul lui Shakespeare cel mai înalt grad de realizare inițiatică. Ei sînt într-adevăr cei ce, integrînd centrul, au perspectiva eternității de unde revin între oameni cu misiunea de martori și mesageri.

Florin Mihăescu

(fragment din studiul **Shakespeare și teatrul inițiatic**)

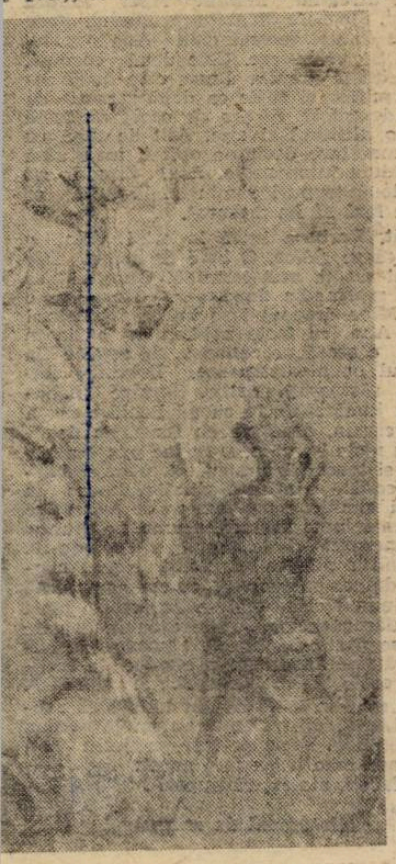

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Profesorul Florin Manolescu are în spate o istorie a literaturii române (în imagini)

Radu Cârneci pe vremea cînd se documenta pentru „Banchetul“

Horia Zilieru, un Orfeu plîngînd-o pe Euridice

Ce este Contrapunctul ? Discuție la care participă Paul Drogeanu, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Bogdan Lefter

florin şlapac

PRIN OGLINDĂ

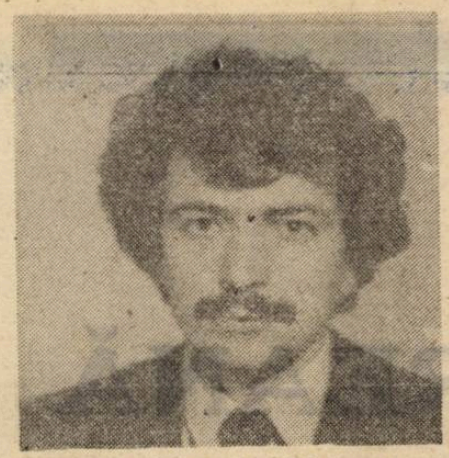

Două siluete : una se suprapune mesei, iar cealaltă suferă un efect de suprapunere din partea mesei. Sînt de fapt unite prin suprapunere şi separate printr-un spaţiu gol. Există o simetrie latentă în jurul axei centrale. O legătură fragilă, în zigzag. Trupurile par înghețate. Minerul nichelat al unei umbrele, sprijinite de perete, nefolositoare, scapără. În mijlocul mesei : o sticlă şi un pahar. Lichidul din paharul pe jumătate plin tremură. Pe fondul întunecat al peretelui lichidul devine albăstrui. Dar în lumina care curge pe fereastră, pare portocaliu. Este dificil de stabilit dacă, la două palme de pahar, există o sticlă neagră puternic luminată lateral sau o sticlă albă parţial umbrită. Femeia din dreapta se apleacă înainte. Breteaua furoului alb îi alunecă peste umăr. Sînul scapă din strînsoarea mătăsii şi vibrează în contratimp cu lichidul. Un zgomot ca o frîngere de pai. Întinde mîinile. Ţine paharul o vreme în răcoarea palmelor. Îl duce spre buze. Cocul i se desface. Părul alunecos se prelinge pe umeri. Buzele uşor umflate se depărtează. Bea în tăcere, absentă.

Ţi-a fost sete ?

Nu. L-am băut doar de lăcomia culorii.

Degetele caută, pipăind faţa de masă Tremurînd, aprind un chibrit. Ştirbită de excesul de lumină, camera se resoarbe. Pereţii se alungesc, fug. Cînd densitatea fumului creşte, portocaliul tinde spre un brun cald. O simplă rotire de cîteva grade a mîinii care ţine flacăra, însă, e de ajuns pentru a imprima atmosferei o tentă albăstrie, cu atît mai pură cu cît fumul se mişcă pe un fond mai închis.

Să mergem la culcare.

Să mai aşteptăm.

Femeia din stînga, fără nici un motiv aparent, îşi face cîteva cruci mari.

Razele unui far care se deplasează iute măturăincăperea. Conul nemilos de lumină dă pentru cîteva clipe o paloare nesănătoasă unei cărţi uzate, unei pături botite unor flori veştede, unor firimituri, unui capăt de fringhie, unui pahar gol, unui minutar de aramă, unui măr muşcat. Scînteierile metalului, sclipirile sticlei, reflexele unei coperţi, hăcuie tavanul. Femeia din stînga, brăzdată de razele tăioase, se zbîrceşte, se împutinează. Cîteva cuvinte nerostite ca lumea îi părăsesc susurînd gura. Un ţipăt ermetic închis într-un cocon de fum pluteşte la distanţă egală între tăblia mesei şi tavan O bretea imaculată fluturâ, sfîrîie la atingerea cu pielea. Rigiditatea ferestrei gîtuie un mănunchi de nătuci. Mîinile, imateriale, par să se întindă fără nici un rost. Cu un aer afectat, cele două femei se apropie una de alta.

Şi încă :

— umflarea unei coapse, vibraţia unei fese : — imprimarea mişcării

— vagul : intuiţia nerostită a unei vagi idealităţi

— moartea unor cute

— vorbele tari, vorba lui Gogol

— gradaţia umbrelor care se iau în braţe

Încăperea seamănă — aşa, fără perdelele care filfîie afară, în curte, ude, cu o cameră de spital.

Se trezeşte cîteodată mai obosită decît atunci cînd se culcase, tristă, cu ceaţă în vinetii şi are nevoie de cîtva timp în faţa oglinzii să se dumirească. Ce-i cu ea ? ce caută pe lume ?

Priveşte oglinda cu coada ochiului, fără să facă nici o mişcare. Ar vrea să întîlnească o figură calmă, lipsită de griji pe care n-a apucat să se întipărească nimic.

Are senzaţia răscolitoare că a aţipit din nou sau poate că într-o fracţiune de secundă, cît clipise, mintea-i încetase să mai lucreze.

Propriul miros, prins în spaţiul dintre piele şi cămaşa de noapte, îi intră în nări. Se ridică în capul oaselor. Cu gesturi dezordonate se dezbracă. O face pindind plămădirea unei alte dimensiuni a sunetului, ca în sălile de concert bîntuite de gripă. Dar nu aude nimic.

Se prăbuşeşte la loc. Poziţia îi permite acum să-şi vadă trupul oglindit într-o apă verzuie. O şuviţă de păr îi devorează ochiul drept.

O înclinare imperceptibilă este de ajuns ca imaginea să se limpezească. Personajul din oglindă se înscrie într-un triunghi avînd în vîrfuri o ureche, palma stîngă şi degetul unui picior. Sînii, coatele, genunchii, sînt doar devieri de la o simetrie potenţială. Zigzagurile axei centrale sînt derutante. De la umăr în jos, mici curbe duc spre arcul coapsei. Zona pelviană e zăvorîtă.

Corpul nu îi pare altceva decît un sac plin cu obiecte. Protuberanţele nu reuşesc să dezvăluie în întregime formele acelor obiecte, inerte în mare parte, îngrămădite în interior.

Printr-o crăpătură a ferestrei o pînză subţire de ceaţă se prelinge în cameră.

Muşchii, viscerele, ganglionii, oasele, sîngele unui bărbat... un alt sac ?

Apele oglinzii se tulbură. Trupul gol, întins acolo, se încreţeşte, începe să se parceleze, să se înalţe : o încîlceală de ziduri, o hulă de acoperişuri coşcovite, îngrămădire de materie îmbătrînită de arşiţă, arcade sparte, blocuri de granit suspendate, o întindere mohorîtă, un deprimant deşert.

În mijlocul camerei, exact în mijloc, se află o masă rotundă. Cele două femei stau aşezate faţă în faţă. Mănîncă. Supa are pete de grăsime care saltă pe valuri de cîte ori lingura izbeşte firele de pătrunjel, colţii cartofilor fierţi. Nu este aprinsă decît veioza. Becul agăţat în vîrful stîlpului de vizavi îşi aruncă pe fereastră, după capriciile unei ramuri hiţinate de vînt, fasciculul de săgeţi luminoase ce se înfig în obiectele aşezate de jur-împrejurul pereţilor. Pe ele, pe obiectele mai mult sau mai puţin masive, s-a aşternut o stofă cenuşie, păroasă, peticită din loc în loc cu bucăţi de catifea. Stofa are multe falduri, care ascund contururile. Cercul de lumină al veiozei a găurit peretele. Vîntul pătrunde pe acolo, răvăşeşte părul femeilor, face valuri în supă. Pe mîinile care duc cu regularitate linguri la buze, se lăţesc pete de umbră. Se prelinq prin mîneci pînă la subraţ şi se întorc, ies prin decolteuri, se scurg de-a lungul pieptului şi se cuibăresc în buric. Altele sar în tavan unde ţopăie ca nişte purici în derută.

Deasupra camerei, undeva într-un unger de pod, se aude un scîrţîit. O grindă pîrîie.

Perdeaua se înfoaie, se lungeşte, filfîie, acoperă chipul bătrînei, ca un giulgiu. Mîna ei stîngă pipăie plicul pus pe masă alături de cuţit. Hîrtia fosneşte. Pe fundul farfuriilor aproape golite răsar bucăţi de carne, de oase, de morcovi. În paner, feliile de pîine glisează imperceptibil. Firimiturile se înşiră de la o femeie la alta într-un semicerc imperfect : furnici în marş. Petele de umbră, mişcătoare, animă şirul, furnicile se caţără pe haine, pe gît, intră în gurile întredeschise, în nări, tremură în ochi, se pierd în păr.

Bătrîna coboară braţul stîng, întinde palma, în vreme ce cu dreapta, care strînge o cîrpă moale, împinge firimiturile. Două linguri, lovite una de alta, scot un clinchet, la unison cu pendula trezită la viaţă. Pahare, puse unele peste altele, zăngăne prevestind următorul semn de viaţă al pendulei. Scaunele împinse înapoi agaţă covorul, scrîşnesc. Subit liniştea ia camera în braţe.

O fustă, în care două pulpe încordate se mişcă brusc, în contratimp, face un zgomot asemănător cu cel al unei pături scuturate într-o zi cenuşie. Cele două femei se privesc pentru prima oară. O apă gîlgîie departe. Ciulesc urechile, aşteptînd parcă să se întîmple ceva. Iminenţa unei catastrofe pluteşte o secundă în aer. Şaliapin are grijă să o risipească. Vocea lui astupă gaura din zid, curgînd pe acolo ca printr-un tunel, într-un suvoi nestăvilit care smulge stofa grea de pe obiecte. Ana aprinde lumina. A aprins lumina. Şi camera îşi reia înfăţişarea ei de fiecare zi.

În grabă, Ana nu a mai avut răbdare să închidă uşa bine. Barbara îşi caută papucii, înfiorîndu-se, ridică ochii în tavan, spune cîteva vorbe care nu îi ajung la ureche. Un vînt îngheţat intră în rafale succesive, diabolic gradate, înalţă covorul, îl ondulează, împinge faţa de masă, hîţînă patul. Bătrîna închide uşa, se întoarce în mijlocul camerei, se roteşte dezorientată, nestiind pe ce să pună mîna mai întîi. Obiectele foarte uşoare încă mai plutesc în aer. Ah, resturile micului dejun pe care Ana le lasă în urmă în fiecare dimineaţă ! Bine că le lasă. Îi place să adune în urma ei, ba chiar să-i refacă în gînd gesturile. Intră adeseori, după ce rămîne singură, în baie, fără vreun alt motiv decît acela de a adulmeca mirosul pastei de dinţi abia folosite, sau al fixativului, ori pur şi simplu al golului lăsat în urmă, în aer, după care, nu de puţine ori, îi poate reconstitui mişcările. Trece apoi în camera Anei, uneori în plină criză, sprijinindu-se de pereţi, numai ca să adulmece. Îşi mişcă ochii roată, după atîta experienţă ştie să observe, inspiră adînc, şi se apucă să facă ordine.

Lumina îi trece bătrînei prin părul lăsat peste frunte, se izbeşte de dosumea, ricoşează, îi aruncă umbra în peretele opus. Şi-o priveşte, intrigată. Uşa se deschide iarăşi, singură, cu zgomot. Barbara îşi îndreaptă spinarea neelastică. Uşa scîrţîie lugubru. Scîrţîitul se termină cu un pocnet. Bătrîna îşi părăseşte cu regret poziţia comodă : oare lumbago-ul să fie de vină ? oare presiunea inexplicabilă ivită de cu zori, atunci cînd Ana a dispărut în spatele porţii ? Oricum, se va simţi mai bine pe măsură ce soarele... cu siguranţă soarele îi va curma suferinţa. În împrejurări asemănătoare, i se întîmplase, îşi aminteşte foarte clar, să se izbească de mobile, dar amintirea nu o împiedică să parcurgă drumul pînă la capăt.

Împrejur, obiecte străine, reci, vechi. Fără nici o funcţionalitate. Pur şi simplu inutile. Chiar şi spineta ! De ce a căpătat o asemenea convingere ? Prezenţa nevăzută a unui bărbat, o fantomă de altfel, să fi fost în stare, doar ea, să schimbe radical interiorul unei case de oameni, interiorul unor oameni ?

Se opreşte în prag. Nucul din curte pare mort. Castanul îşi tremură o creangă pe jumătate ruptă, condamnată şi ea să despartă de trup. Ceaţa nu dă nici un semn că ar avea vreo intenţie să se destrame Casa pare izolată. Este izolată de restul lumii. Barbara. Şi cea mai simplă tentativă de a se desprinde din scorbura în care a vîrît-o destinul este imposibilă. Ce ar mai putea face ? A putut face ceva, vreodată ? Cît e de singură ! Cît de distantă pare fiinţa pe altarul căreia şi-a închipuit că se sacrificase. Şi totuşi, absenţa ei o sfredeleşte ca un burghiu. De la un astfel de sfredel poate veni sfîrşitul. Sfîrşitul care oricum nu poate fi departe.

Barbara închide încă o dată uşa. Începe să se dezbrace, cu mult mai multă grijă ca de obicei. Pe măsură ce îşi dezgoleşte un umăr, sau un braţ, atenţia sporeşte, ochii împăienjeniţi văd mai bine. Face cîţiva paşi sprinteni, ridică un picior, apoi celălalt. Can-can. Inspiră profund. Se prăbuşeşte pe un scaun, se ridică. Hîrîie. Îşi caută halatul pînă dă din nou ochii cu oglinda care minte, care nu minte, care face ape , care naşte golfuri... o femeie frumoasă, întinsă la soare ; şi soarele îşi face datoria, alintîndu-i pielea, schimbîndu-i culoarea părului, transformînd-o din cap pînă-n picioare, modificîndu-i progresiv pînă şi razele curbelor perfecte. Barbara întinde mîna spre oglindă, îi curăţă aburoala cu podul palmei. O cu totul altă fiinţă o priveşte batjocoritor arătînd-o cu degetul, înainte de a face o tumbă, de a se metamorfoza într-un schelet minuţios pregătit pentru lecţia de anatomie. E de ajuns să vrei şi oasele se mişcă exemplar, unul cîte unul, craniul susţinut de verigi metalice se înclină de sus în jos, de la stînga la dreapta, aprobînd, dezaprobînd, mîna dreaptă clămpăne, degetul arătător împunge oglinda din partea cealaltă, într-o altă lume, întins în poziţia **j'accuse**.

Din cauza lui toate astea, nu din cauza mea !

Ce ştii tu !

Ce ştiu, ce nu ştiu, ar trebui să... mie mi-ar fi ruşine... nu-ţi dai seama... dar la mine nu te gîndeşti ?

Hotărîrea mea este irevocabilă ! Am zis că plec şi am să plec !

Unde să pleci ?

Treaba mea !

Cum o să fie treaba ta ?

Am să plec chiar acum ! Dacă nu-mi dai cheia de la dulap, am să-l spargi !

Să nu faci asta ! Nici nu poţi.

Ba pot !

Ana intră alergînd în camera ei. Barbara se postează în cadrul uşii apucîndu-se cu mîinile de toc :

Nu pleca ! Nu mă lăsa singură !

Ana trage de uşa şifonierului.

Încetează ! O să-ţi rupi unghiile !

Ana se întoarce şi strigă, cu toate că distanţa dintre ele este foarte mică :

Ce vrei ? Ce mai vrei ?

Barbara, schimbînd tonul, cu o expresie rugătoare întipărită pe faţă !

Tu nu-ţi dai seama ce se întîmplă ? Nu vezi că ne certăm din cauza fantome ? ! Nu e altceva decît o fantomă, zău, s-a instalat între noi, umblă pe vîrfuri lua-l-ar dracu', îl aud noaptea deschizînd uşa asta şi cînd face prea mult zgomot dă fuga la mine, se apleacă deasupra patului meu să vadă dacă nu cumva am deschis ochii. Trebuie alungat ! Am să vorbesc cu Lenţa, să ştii, că ea se pricepe...

Asta mai lipsea ! Acum crezi în strigoi. Să-ţi fie ruşine, babă cu minteu sorcova ! Fantomă eşti tu, nu el. Una foarte rea şi groaznic de agasantă. El e de o mie de ori mai viu !

Faci pe proasta ! Interpretezi cum îţi convine, o dai pe-a ta, ţi-ar plăcea să tac, să nu zic pîs, şi doar te-am rugat, ce mare lucru ani de zile m-am străduit...

Nu mă interesează ce m-ai rugat tu acum nu-ştiu-cîţi ani ! Ce vrei, să mă ţii prizonieră ? Să ştii că dacă nu-mi dai cheia am să plec aşa cum sînt.

Te-a înnebunit ăla !

Dă-te la o parte !

Nu mă dau.

Plec !

Ana se repede spre uşă. Mîinile i se încleştează pe trupul Barbarei care însă nu se clinteşte. A prins rădăcini. Bătrîna, temindu-se să nu cedeze înainte de vreme, lasă priza şi o ia în braţe. Gîfîie. Nici un trup nu se mişcă din loc, în ciuda presiunii. Ana recurge la şiretlicuri, încearcă să pună piedică, dar Barbara îşi ridică piciorul la timp. Ochii îi ies din orbite, atrăgînd atenţia Anei asupra capului. Barbara îi ghiceşte gîndul. Face un pas înapoi tocmai cînd Ana o împinge. Se prăbuşesc. Cele două corpuri, încolăcite la graniţa dintre cele două camere, pufăie şi fîsîie ca două maşini cu aburi dereglate. Sirena de ceaţă mugeşte între o gîfîitură şi alta. Atît de tare, cu mult mai tare decît de obicei, încît pînă şi pendula înţepeneşte. Aşa, timpul cît cele două trupuri rămîn înlănţuite se scurge fără să fie măsurat.

Subit, Barbara intră în criză. Ana o ajută să se ridice. O bate pe spate. Dar accesul nu se mai termină. Gura i se mişcă spasmodic după aer. Horcăie : o dată. Mîna dreaptă i se înfige sub sînul sting. Ana, cu forţe nebănuite, o ia în braţe, o aşază pe canapea. Se repede la sertarul cu medicamente. Deschide flacoane, răstoarnă pastile. Smulge paharul pe jumătate plin cu un lichid care a prins crustă, deschide cu forţa, cu degetele ca nişte burghie, gura încleştată a bătrînei şi toarnă înăuntru tot. Obrajii Barbarei capătă o nuanţă vineţie, din ce în ce mai vineţie, pleoapele ca de găină se lasă, moi, pete maronii îrump pe frunte. Ana încearcă să le alunge frecîndu-le. Adunînd în plăminii deveniţi uriaşi o cantitate de aer echivalentă cu cea acumulată de-a lungul celor trei sute şaizeci şi cinci ori douăzeci şi cinci de zile ozonate de care avusese parte, îşi lipeşte buzele de buzele bătrînei, aşa cum a învăţat la şcoală, în orele grăbite de educaţie sanitară.

Uşa spre grădină se deschide fără zgomot. Lenţa, din prag, contemplă scena prin oglindă. Vorbeşte într-un tîrziu prin broboada care îi acoperă gura :

Ce faceţi, maică, vă pupaţi ?

(fragment de roman)

lucian tudorancea

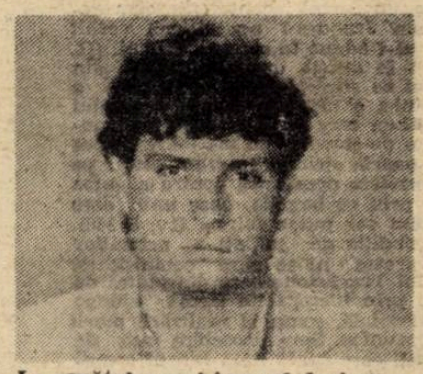

Poemele lungi

Întotdeauna mi-au dat de furcă
poemele lungi
În care ideea expiră
Înainte de termen,
Mi-au dat de furcă precum bucile
Femeilor grase cu care trebuie —
din cînd în cînd —
Să faci dragoste.
Urc spre ele pe scări fumegînde,
Imbecilii au rămas jos,
La rădăcina poemelor lungi
Şi tocmai de sus zăresc incendiul
Care naşte leviatanii.

Îngerul Homer

N-a mai rămas decît îngerul acela
Cosmopolit,
Cu maniere precum un bancher
care
Traversează absent Wall Street.
M-am rugat pentru voi, dar şi
pentru mine,
Avem nevoie de atingere,
Avem nevoie de atingere.
Trebuie să fim tangibili pînă la
confuzie
De acea mă rog îngerului cu
sentiment de
Înrudire cu voi.
Dar îngerul începe să cînte o muzică
esoterică
Şi îmi arată ospăţurile noastre cu
vinuri şi rugăciuni,
Cu biblii deschise la mijloc.
La capătul mesei îngerul devine
Homer-cel-care-vede-absolut-tot-
Şi-chiar-dincolo-de-ceea-ce-nu-se-
vede.
Acest Homer, cu siguranţă cel
veritabil, mă priveşte şi-mi spune :
— Ia loc şi aşteaptă să mori !

Uimire

Îmi plimb ochiul
Peste aceste pietre
Luminate din interior
Dar nu recunosc (pentru a cita
oară ?)
Sufletul lor, sufletul lor...
Cîntă parcă cineva
În mijloc de pasăre vie.
Să nu aştepţi iubirea femeii, pustie.

Invitaţie

Domnilor compozitori de muzică
preclasică
Nu vă încurcaţi, vă implor,
În instrumentele morţii,
Vreau să vă ascult
Mereu tineri,
Cu sau fără peruci,
Să vă ascult în fiecare dimineaţă
Ce nu urmează după nici o noapte.

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI

din
NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 10

Iudeii și păgânii au același Dumnezeu. Mântuirea e pentru toți

1 Fraților, bunăvoirea inimii mele și rugăciunea mea la Dumnezeu pentru Israel este ca ei să se mântuiască.

2 Căci le mărturisesc că au râvnă pentru Dumnezeu, dar nu potrivit cunoașterii[84].

3 Deoarece, necunoscând ei dreptatea lui Dumnezeu și căutând să-și statornicească propria lor dreptate, nu s'au supus dreptății lui Dumnezeu.

4 Că sfârșitul[85] Legii este Hristos, spre îndreptățire fiecăruia care crede.

5 Într'adevăr, Moise scrie despre dreptatea care vine din Lege că **omul care o va'ndeplini, prin ea va trăi.**

6 Dar dreptatea din credință spune așa : **Să nu zici în inima ta : Cine se va sui la cer ?** — adică să-L coboare pe Hristos ;

7 sau : **Cine se va coborî întru adânc ?** — adică să-L ridice pe Hristos din morți !

8 Dar ce zice ? : **Aproape de tine este cuvântul, în gura ta și'n inima ta** — ceea ce'nseamnă cuvântul credinței pe care-l propovăduim.

9 Că dacă cu gura ta vei mărturisi că Iisus e Domnul și'n inima ta crezi că Dumnezeu L-a înviat din morți, te vei mântui.

10 Căci cu inima crezi în vederea'ndreptățirii, iar cu gura mărturisești în vederea mântuirii[86].

11 Că zice Scriptura : **Tot cel ce crede în El nu va fi rușinat.**

12 Fiindcă între iudeu și elin nu există deosebire, de vreme ce Același este Domnul tuturor, Care-i îmbogățește pe toți cei ce-L cheamă.

13 Că **oricine va chema numele Domnului se va mântui.**

14 Dar cum Îl vor chema pe Acela în Care n'au crezut ? Și cum vor crede în Acela de Care n'au auzit ? Și cum vor auzi fără propovăduitor ?

15 Și cum vor propovădui de nu vor fi trimiși ? Precum este scris : **Cât de frumoase sunt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc bunele vestiri !**

16 Dar nu toți i s'au supus Evangheliei, căci Isaia zice : **Doamne, cine-a crezut celor auzite de la noi ?**

17 Prin urmare, credința vine din ceea ce se aude, iar ceea ce se aude vine prin cuvântul lui Hristos.

18 Dar întreb : Oare n'au auzit ? Dimpotrivă : **În tot pământul a ieșit vestirea lor și la marginile lumii cuvintele lor.**

19 Dar zic : Nu cumva Israel n'a înțeles ? Moise spune cel dintâi : **Geloși vă voi face pe cei ce nu sunt un neam ; asupra unui neam de proști[87] vă voi stârni mânia.**

20 Dar Isaia îndrăznește și zice : **Aflat am fost de cei ce nu Mă căutau și arătat M'am făcut celor ce nu'ntrebau de Mine.**

21 Iar către Israel zice : **Toată ziua mâinile Mi le-am întins către un popor neascultător și împotrivă-grăitor.**

CAPITOLUL 11

Rămășița lui Israel. Mântuirea păgânilor, Restaurarea lui Israel

1 Așadar, zic : Nu cumva Dumnezeu Și-a lepădat poporul ? Doamne-ferește ! Că și eu sunt israelit, din semința lui Avraam, din tribul lui Veniamin.

2 Nu Și-a lepădat Dumnezeu poporul pe care mai dinainte l-a cunoscut. Sau nu știți ce zice Scriptura despre Ilie ? cum I se ruga lui Dumnezeu împotriva lui Israel zicând ;

3 **Doamne, pe proorocii Tăi i-au omorît, jertfelnicele Tale le-au surpat și eu am rămas singur și ei umblă după sufletul meu !**

4 Dar ce-i spune dumnezeiescul răspuns ? : **Mi-am pus de-o parte șapte mii de bărbați, cei ce nu și-au plecat genunchiul în fața lui Baal.**

5 Deci tot astfel și'n vremea de acum există o rămășiță[88], aleasă prin har.

6 — Dar dacă este prin har, atunci nu mai e din fapte ; altfel harul n'ar mai fi har. Iar dacă este din fapte, atunci nu mai e har ; altfel, fapta n'ar mai fi faptă. —

7 Asta ce-nseamnă ? Ceea ce caută Israel, aceea n'a dobândit; au dobândit însă cei aleși. Cât despre ceilalți, ei s'au împietrit[89].

8 Așa cum este scris : **Datu-le-a Dumnezeu duh de amorțire, ochi ca să nu vadă și urechi ca să nu audă până'n ziua de azi.**

9 Și David zice : **Facă-se masa lor cursă și laț și piatră de poticnire și răsplătire lor !**

10 **Întunece-se ochii lor ca să nu vadă, și spinarea lor o încovoaie pentru totdeauna !**

11 Așadar, zic : Nu cumva s'au poticnit ei ca să cadă? Doamne-ferește ! Dar prin poticnirea lor le-a venit păgânilor mântuirea, așa ca lor să le ațâțe gelozia.

12 Dar dacă poticnirea lor îi este lumii bogăție și dacă-mpuținarea lor le e bogăția păgânilor, cu cât mai mult plenitudinea lor[90] ?!

13 Dar v'o spun eu vouă, păgânilor[91]: În măsura'n care eu sunt într'adevăr apostol al neamurilor, îmi slăvesc slujirea

14 în nădejdea că voi ațâța gelozia celor din neamul meu și-i voi mântui pe unii din ei.

15 Căci dacă înlăturarea lor a fost reîmpăcarea lumii, atunci reprimirea lor ce va fi dacă nu o înviere din morți[92] ?

16 Iar dacă pârga[93] este sfântă, așa e și frământătura ; și dacă rădăcina este sfântă, atunci și ramurile sunt.

17 Dar dacă unele din ramuri au fost tăiate și dacă tu, măslin sălbatic, ai fost altoit în locul lor[94] și-ai devenit părtaș al rădăcinii și-al grăsimii măslinului,

18 nu te mândri față de ramuri ; iar dacă te mândrești, nu tu porți rădăcina, ci rădăcina pe tine...

19 Dar vei zice : Au fost tăiate ramurile ca să fiu altoit eu...

20 Bine ! Ele au fost tăiate din pricina necredinței, dar tu stai prin credință. Nu te îngâmfa, ci teme-te ;

21 că dacă Dumnezeu n'a cruțat ramurile firești, nici pe tine nu te va cruța.

22 Vezi dar bunătatea și asprimea lui Dumnezeu : asprimea față de cei ce-au căzut, dar față de tine bunătatea lui Dumnezeu, dacă vei rămâne în această bunătate ; altfel, și tu vei fi tăiat.

23 Dar și aceia, de nu vor rămîne în necredință vor fi altoiți, că putere are Dumnezeu să-i altoiască din nou.

24 Căci dacă tu ai fost tăiat din măslinul cel din fire sălbatic și'mpotriva firii ai fost altoit în măslin bun, cu cât mai mult aceștia, cei ce sunt după fire, vor fi altoiți în chiar măslinul lor !

25 Dar ca nu cumva să vă socotiți pe voi înșivă înțelepți, nu vreau ca voi, fraților, să nu știți taina aceasta : lui Israel i s'a făcut împietrire în parte până ce întregul număr[95] al păgânilor va fi intrat.

26 Și'n felul acesta întregul Israel se va mântui, precum este scris : **Din Sion va veni Izbăvitorul și va îndepărta nelegiuirile de la Iacob ;**

27 **și-acesta este legământul Meu cu ei, când voi ridica păcatul lor.**

28 E-adevărat că potrivit Evangheliei ei sunt vrăjmași din pricina voastră ; dar potrivit Alegerii ei sunt iubiți din pricina părinților.

29 Pentru că darurile și chemarea lui Dumnezeu nu pot fi luate înapoi.

30 Așa cum voi odinioară n'ați ascultat de Dumnezeu, dar acum ați fost miluiți prin neascultarea lor

31 tot astfel și ei n'au ascultat acum pentru ca prin mila dăruită vouă[96] să fie și ei miluiți acum.

32 Căci Dumnezeu pe toți i-a închis în neascultare pentru ca pe toți să-i miluiască.

33 O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu ! Cât sunt căile Lui de necercetat și judecățile Sale de nepătruns !

34 Căci **cine a cunoscut gândul Domnului sau cine a fost sfetnicul Lui ?**

35 Sau **cine I-a dat Lui primul ca să poată fi plătit în schimb ?**

36 Pentru că din El și prin El și'ntru El sunt toate ; Lui fie-I slava în veci. Amin !

CAPITOLUL 12

Viața cea nouă întru Hristos. Rânduieli ale vieții creștine

1 Vă îndemn deci, fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu, să înfățișați trupurile[97] voastre ca pe o jertfă vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu ; e închinarea voastră cea duhovnicească[98].

2 Și nu vă potriviți acestui veac[99], ci schimbați-vă prin înnoirea minții, ca să deosebiți care este voia lui Dumnezeu: ce este bun și bineplăcut și desăvârșit.

3 Că prin harul ce mi s'a dat îi spun fiecăruia din voi: Să nu te crezi mai mult decât trebuie să-ți crezi, ci să-ți crezi întru crezarea măsurii[100], după cum ți-a împărțit Dumnezeu măsura credinței.

4 Că după cum într'un singur trup avem multe mădulare și mădularele nu au toate aceeași lucrare,

5 tot așa și noi, cei mulți, un trup suntem în Hristos și fiecare ne suntem mădulare unii altora,

6 având însă daruri felurite, după harul ce ni s'a dat: profeția[101] ? după măsura credinței ;

7 slujbă ?: slujind ; învățătură ? : învățând ;

8 mângâiere ? : mângâind ; cel ce dăruiește, întru mărinimie ; cel ce stă în frunte, întru râvnă ; cel ce miluiește, cu voie bună s'o facă.

9 Iubirea să fie nefățarnică. Urîți răul, alipiți-vă de bine.

10 Întru frățească prietenie iubiți-vă unii pe alții, unii pe alții întrecându-vă cu cinstirea[102].

11 În râvnă nu pregetați ; fiți arzători cu duhul ; Domnului slujiți-I ;

12 întru nădejde bucurați-vă ; fiți răbdători întru necaz, stăruitori în rugăciune ;

13 luați parte la nevoile sfinților[103] ; iubirii de străini[104] dați-i- urmare.

14 Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc : binecuvântați și nu blestemați.

15 Bucurați-vă cu cei ce se bucură ; plângeți cu cei ce plâng.

16 Fiți într'același gând unii pentru alții, nu vă gândiți la cele de slavă, ci spre cele smerite aplecați-vă. Nu vă socotiți voi înși-vă înțelepți.

17 Nu plătiți nimănui cu rău pentru rău. Îngrijiți-vă de cele bune în fața tuturor oamenilor.

18 Dacă-i cu putință, pe cât ține de voi, trăiți în pace cu toți oamenii.

19 Nu vă răzbunați singuri, iubiților, ci dați-i loc mâniei grăite de Domnul, căci scris este : **A Mea este răzbunarea ; Eu voi răsplăti.**

20 Dimpotrivă, **dacă dușmanul tău e flămând, dă-i să mănânce ; dacă-i e sete, dă-i să bea ; căci făcând aceasta, cărbuni de foc vei grămădi pe capul lui.**

21 Nu te lăsa biruit de rău, ci răul cu binele biruiește-l.

---

84 Fără ca această râvnă să fie luminată de cunoașterea adevărului (cum era zelul lui Pavel de dinainte de convertire — vezi Ga 1, 14).

85 Grecescul **télos** înseamnă nu numai sfârșit, ci și țintă, finalitate, scop, termen final, plinire, realizare, rezultat, consecință, plenitudine, culminație, corolar, desăvârșire, sensuri pe care gândirea teologică a lui Pavel le încorporează, pe toate, în unul și același cuvânt și le fructifică în ideea fundamentală că Legea Veche a luat sfârșit în Iisus Hristos tocmai pentru că El reprezintă plenitudinea ei. Într'o rugăciune liturgică ortodoxă Hristos este definit drept „plinirea Legii și a proorocilor". Lectura textului de față fă-o ca și cum ai citi : Sfârșitul semințel este planta.

86 Paralelă sinonimică distributivă : întrucât îndreptățirea (în fața lui Dumnezeu) este aproape echivalentă cu mântuirea (în Dumnezeu), credința prin inimă și mărturisirea prin grai sunt două căi care duc spre aceeași țintă.

87 Literal : neam lipsit de înțeligență ; incapabil de înțelegere. Prin acest verset Pavel pregătește versetele 13 și 14 din capitolul următor.

88 Din Israel cel neascultător a rămas un rest întru credincioșie (Is 1, 9), rezerva și instrumentul lui Dumnezeu pentru aducerea la mântuire atât a păgânilor cât și a „rămășiței" (majorității) lui Israel (vezi demonstrația care urmează).

89 Împietrit (la inimă) = insensibil, nesimțitor față de realitățile spirituale.

90 Totalitatea fiilor lui Israel ; participarea lor în masă la actul mântuirii.

91 Creștini convertiți dintre păgâni (cărora Pavel li se adresează, totuși, ca un fiu al lui Israel).

92 Literal : viață din morți.

93 Pâinea (la noi, prescura) dusă ca ofrandă, la altar. În limbajul liturgic, prin pârgă se înțeleg primele fructe coapte pe care credincioșii le aduc la biserică spre mulțumire și binecuvântare.

94 Pavel cutează ideea unei altoiri inverse (sălbatic pe domestic) tocmai pentru a sublinia caracterul extraordinar, „nefiresc", al convertirii păgânilor.

95 Plenitudinea.

96 Literal : mila către voi ; acordată vouă (de Dumnezeu).

97 Trup înseamnă aici toată ființa ; personalitatea în întregul ei.

98 Spre deosebire de jertfele sângeroase din cultul iudaic și păgân ; închinarea „în duh și în adevăr" (În 4, 23).

99 Veac, aici cu înțelesul de lume ; lumea aceasta, contingentă, cea de sub timp.

100 Omul să nu se supraestimeze, dar nici să-și piardă încrederea decentă în ceea ce-i este propriu. (În original, joc de patru cuvinte cu aceeași rădăcină).

101 Profeția : nu neapărat darul de a profeți, adică de a prezice viitorul, ci în principal, harisma de a profetiza, adică de a învăța după Adevăr și de a citi în inimile oamenilor (vezi FA 11, 27 și nota). Textul de față (6—8), eliptic, de o mare concentrare stilistică (descoperi tradus prin parafraze) se referă la modul, limitele și nivelul la care fiecare trebuie să-și exercite darul.

102 Dându-vă reciproc întâietatea.

103 Sfinți : membrii comunității creștine primare (vezi FA, 9, 13 și nota).

104 Iubirea de străini : ospitalitatea (cf. Mt 25, 35). A-i da urmare : a o pune în practică.

primim:

Lămurire onomastică

1. Acum aproape 30 de ani, primesc un telefon de la regretatul meu prieten Tudorel Popa (actor, mim și lector în public ce nu va fi uitat) ; îmi striga în receptor, nu lipsit de o nuanță de haz că „l-am nenorocit". Ce făcusem ? Publicasem în nu mai știu care gazetă literară un articol intitulat „Cititul cu glas tare" ; acolo luam în tărbacă, exemplificînd cu nume actoricești mari, întîi modul de a se face lecturi din versuri : o **deversificare** a lor, în numele „firescului" (ca și cum versurile superioare nu ar fi **ca atare** firești) ce consta în a face pauze mari și a nu ține seama de ritmul, sintaxa, punctuația autorului, în prozaizarea, în aducerea lor „pe pămînt", într-o batere pe burtă cu un poem, într-un „Ești de-al nostru bre, ce te ții cu nasul pe sus ?". Mai scriam apoi și împotriva teatralizării prozei la lectură, mai ales a celei cu mult dialog, sau a prefacerii ei de-a dreptul într-o scenetă (a unei schițe de Caragiale să zicem) cu mai mulți actori, trădîndu-se în acest fel și mai dihai natura prozei, prin anularea personajului central, autorul, care **el** inventează scriind (oricît de flaubertian — „obiectiv"), **el** le înfățișează pe celelalte, constituindu-se drept centru **epic** al întregii narațiuni, anularea căruia echivalează cu lăsarea unui sistem planetar fără soare.

2. În ce consta nenorocirea bietului Tudorel Popa ? Numele meu, Țopa, e rar în Moldova de sud, nu mai vorbesc în Muntenia, Oltenia ; se află nu prea des în Maramureș, în nordul Moldovei și în sudul Dunării. Prin urmare, actorii de pe-aici, cei care au dat peste articolul meu cu pricina, fură siguri : o greșeală de tipar, anume în loc de Tudor Popa, Tudor Țopa, și au început unii să-l înjure, alții să-l laude pe Tudorel Popa.

3. Acum vreo zece ani, doamna Adriana Babeți de la Timișoara, vrînd să scrie ceva despre mine, a căutat în fișiere tot ce publicasem. Venită la București, mă întîlnesc cu ea și-mi pun întrebarea : „Ați scris o monografie despre Tolstoi, publicată la Chișinău ? — Nu, doamnă !... — Nu se poate, am găsit-o în fișierul Bibliotecii Universității. — Semnată de mine ? ! — Întocmai." Alerg la fișierul indicat și găsesc, într-adevăr numele Tudor Țopa deasupra titlului pomenit. La început îmi vine să sar cu capul în tavan de uimire și groază, apoi rîd în mine însumi de această anecdotă aparținînd istoriei literare și uit.

4. Acum cîteva zile, un vechi amic grijuliu și contrariat mă vede pironit, readmirînd după atîția ani formidabilul Brătianu de granit al lui Mestrovici, în fine repus de curînd la locul lui și mă întreabă, pe un ton de repros îndulcit dar și amărît de amiciția amenințată : „Ai fost redactor la un magazin literar **Clipa**, scos și la București și la Chișinău anul ăsta ? — Eu ? !... ! — Hai să-ți arăt !" și alergăm, datorită sprieturii mele, pînă la o librărie. Pe bună dreptate mă speriasem. Iată volumul găsit : **Clipa, magazin de literatură și artă**, 1992. Comitet director : Mihai Cimpoi, Dumitru Radu Popescu, Dinu Săraru, Grigore Vieru. — Președinte și director general, Florian Copcea. — Pe ultima pagină a volumului : Redactori — C. Constantinescu și Tudor Țopa. — Redacția : Str. Dr. Obedenaru nr. 27, tel. 31.28.28. Învit pe oricine să mă caute acolo și să întrebe dacă eu, adică „eu", am scris **Încercarea scriitorului** și **Punte** ; poate, însă, mai știi, i s-ar răspunde printr-un „Da ! Eu !" — chiar ferm —, deși răspunsul doar s-ar pretinde al meu, persoana mea neavînd cum se găsi acolo. .

5. **Explicație.** — Așa cum nu știusem eu de existența numitului „Doppelgänger" de dincolo de Prut, probabil că nici D-sa de un Tudor Țopa dincoace. Așa cum nu luasem în cele din urmă coincidența de nume în serios cînd am aflat-o acum, peste 10 ani, tot așa, dacă între timp aflase și D-sa de ea, n-a luat-o nici dînsul în seamă acum trei-patru luni, cînd se publica **aci Clipa.**

Pentru că, văd, numele D-sale a început să apară și dincoace de Prut, unde unii cititori mă cunosc, și e cu putință să mai apară încă, m-am simțit obligat la această lămurire, cu toate că Adriana Babeți, care răsfoise lucrările celuilalt, mă asigura că pana mea se deosebește **radical** de a D-lui și că aceasta scrie — din cît și-a dat ea seama — **numai** critică — de unde, nici o confuzie posibilă.

Tudor Țopa

P. S. — Îmi asigur cititorii că, precum n-am contribuit **cu nimic** la numitul magazin literar și artistic, nici nu voi contribui vreodată.

haiku

Calculez
tăcerea
care mă poate repera...

GLOSSĂ

Toate secundele în care plictiseala mă bombardează, foile de hîrtie ale ziarelor citite disperat în zile și ore anoste, prin tramvaie și săli de așteptare alături de inși ce se-mbulzesc spre acțiuni zadarnice într-o țară lipsită de prezent, Finalizarea căutării acestui caiet pierdut printre multele cotloane ale casei m-a dus cu gîndul la intemperiile unei vieți, la perioade în care nu-ți iese nimic, foarfeca îți cade tam-nesam din mînă și-ți intră cu vîrful în degetul piciorului, o scrisoare de peste ocean vine să-ți vestească moartea unui prieten inexistent, supriza unei haine care ți se rupe tocmai cînd te găseai la concert.

Nu am mai multe terminații. Ochiul nu-și poate bîrfi singura pleoapă, aceea care îi dă răgazul necesar să se odihnească de lume. Varul pe tîmple, răcoroasele tăceri ale porilor : sînt făcut ca un zeu, mor ca un împărat, dar trăiesc ca o vietate fără nume și fără prelungire ontologică. Sînt ca un fulger globular : apar și ard, consumîndu-mă singur, uneori neînregistrat de nici un observator, într-un anonimat de-o cosmicitate desăvîrșită.

Și poate că nu vreau să tremur, am dovezi că nu pot face un singur pas, și-l fac și n-am nici o dovadă că l-am făcut : soarele și arborii sînt mai indiferenți ca un nod de cravată la gîtul unei statui. Ce vrea sorbul din mine ? Cine-l instigă ? Pun receptorul la ureche și adorm, visele mele sfidează electro-magnetismul oricărui telefon, dorințele mele circulă de pe-acum printre quasarii ce vor sfărîma cîndva pămîntul : e-o vinzoleală înlăuntrul acestei biete forme umane, un semn făcut de vînt pe oglinda unei ape, un gest singular, reluat de-o tăcută formațiune de nori, obiect ce e adus înapoi pe tarabă de cumpărătorul ce-a devenit la rîndul lui vînzător.

Interval e totul, pauză suspendată.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 2 dec. 1991).

ERATĂ : În numărul 26 al revistei noastre, dintr-o eroare a fost omis Hai-Ku-ul care deschidea rubrica. Drept care îl transcriem alăturat :

Toamnă : cu cît
mai tăcuți pașii
cu atît strada-i mai lungă.

saint tobi

EVANGHELIA DUPĂ TOBI (fragmente)

Geneză

În a șasea zi
de la Facerea lumii,
văzînd că e singur,
deși înconjurat de munți și ape,
de copaci și flori,
de gîze, pești, păsări și fiare,
și deși alături de sine,
trup din trupul său,
dormea femeia sa
(care, deja, îl înșelase cu șarpele),
Adam i-a creat pe Dumnezeu,
după chipul și asemănarea sa.
Omul l-a creat pe Dumnezeu,
ca să nu mai fie atît de singur
în acest univers
Și-i plăcu creația sa
atît de mult
încît i se prosternă
și-i aduse drept ardere de tot
pre sine și ai săi.

Păcatul originar

(Tristețea lui Dumnezeu)
lui Geo Bogza

De 5752 de ani,
poeții tot cîntă
tristețea lui Adam și a Evei,
căința lor pentru păcatul originar
și dorul lor nestins după paradisul pierdut.
Dar ce e tristețea oamenilor
față de tristețea lui Dumnezeu ?
În timp ce fiii și fiicele cuplului primordial,
mulți ca frunza și ca iarba,
s-au acomodat pe pămînt
jucîndu-se de-a iubirea
sau de-a războiul
Dumnezeu,
de 5752 de ani,
singur se plimbă pe aleile grădinii Eden
părăsită și de păsări, fluturi și fiare.
(Toți l-au urmat pe om în exilul său).
Cît regretă Dumnezeu mînia sa
gestul său necugetat,
păcatul său originar,
cînd și-a alungat copiii din rai !
Pentru a ispăși
s-a făcut om și el,
a murit și a înviat,
dar urmașii Evei și ai lui Adam nu l-au iertat
și-n zadar Dumnezeu îi tot cheamă înapoi,
oamenii nu-l aud, nu-l văd,
sînt prea ocupați cu grijile lor
pentru a se sinchisi de el
Cine pe pămînt
poate concepe durerea lui Dumnezeu
și-i poate plînge singurătatea ?

Ce milă mi-e de Tine
Doamne,
și cît aș vrea, alături,
durerea să ți-o împărtășesc !
Ți-aș lua capul bătrîn în brațe,
te-aș mîngîia și săruta
și cu lacrimile noastre
amestecate,
am spăla
păcatul nostru originar
al amîndurora.
Și așa,
ca doi naufragiați
pe insula pustie a raiului
am aștepta
împreună
sosirea pe oceanul timpului
a trasatlanticului
Judecății de Apoi.

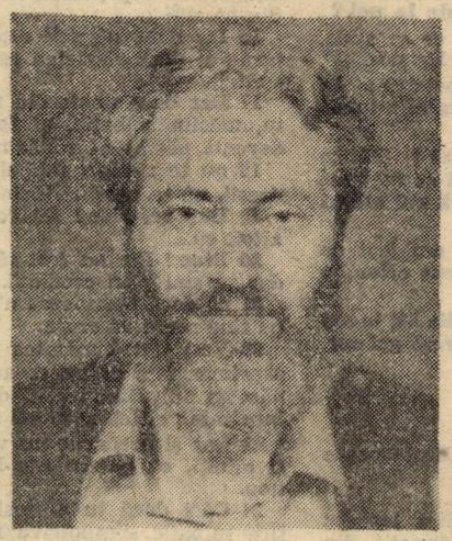

Noe

Cînd potopul a început,
totul aproape era gata.
Arca mea,
încărcată cu toate viețuitoarele pămîntului
— cîte o pereche din fiecare —
fusese tocmai inaugurată,
spărgîndu-i de pravă
O sticlă de șampanie.
Prins cu atîtea griji
(să nu uit nici-o specie
din miriada creată de Dumnezeu),
tocmai pe mine mă uitasem,
necăutîndu-mi perechea
și urcînd singur pe punte.
(Cînd mi-am dat seama,
era prea tîrziu,
căci toate femeile se înecaseră).

În curînd potopul se va opri,
iar arca mea va înțepeni
pe vîrful muntelui Ararat.
Toate ființele Domnului mă vor părăsi,
mergînd care încotro,
în timp ce eu voi aștepta cocoțat acolo sus,
singur,
sfîrșitul veacurilor.

Isus la Cina cea de taină

Am pregătit și cortul și masa
m-am pregătit și pe mine,
m-am spălat și uns cu mir.
M-am autosfințit.
Dar, iată, nimeni nu vine la cină,
nici-un apostol, prieten sau frate.
N-am cui oferi trupul și sîngele meu,
nimeni n-are nevoie de mine.
Mă mănînc și mă beau singur.
Pentru a mă mai distra,
cu două furculițe,
interpretez dansul piinișoarelor
din „Goana după aur" de Chaplin.
Mîine voi muri singur pe cruce
și voi învia peste trei zile
pentru nimeni.

Judecata de Apoi

(Scenă după sfîrșitul Apocalipsei)

Judecata de Apoi a luat sfîrșit.
Toată lumea a fost repartizată
— după merite sau după păcate —
în rai, purgatoriu sau iad.
Eu am venit prea tîrziu
și nu mai e nimeni acolo,
în valea Iosafat.
să mă judece și pe mine.
Nimeni,
nici aripă de înger,
nici copită de drac.
Sînt condamnat să rătăcesc
SINGUR
printre afișe,
lampioane sparte
și bălării,
În valea Iosafat,
În vecii vecilor.
O ploaie mărunță, rece, îmi pătrunde în oase.
Cît aș da să mă aflu măcar în iad,
printre oameni !

plastică

Simeze japoneze

Muzeul Național de artă a fost gazda unei impozante expoziții de **pictură japoneză tradițională**, care a grupat aproape 200 de stampe aparținînd colecției Nakau.

Într-un moment cînd Europa artistică trăia cu nostalgie gloria antichității grecești și romane, cînd primele „isme" își făceau simțită prezența sub aripa refluxului renascentist, la marginea de Răsărit a lumii înflorea o artă desprinsă complet de tot ceea ce civilizația occidentală credea a fi alfa și omega spiritului creativ al personalității umane. În raport cu această suficiență arogantă a culturilor înghesuite în spațiul dintre Mediterană și Urali, un popor suspendat deasupra Pacificului migălea într-o stranie izolare la făurirea unui edificiu cultural de o frapantă originalitate. Cu o viață supusă privațiunilor de tot felul, într-un mediu auster și nu o dată ostil, acești oameni ai mării au crescut la umbra unor mari civilizații continentale (coreeană și chineză), lăsîndu-se cuceriți de cel mai dulce dintre imperialismele posibile — cel al artelor și spiritului — dezvoltînd, în cele din urmă, una dintre consistentele edificii culturale ale planetei. Fără a urmări cu ostentație acest lucru, poeții stilului, ai penelului, ai arhitecturii și credințelor din arhipelagul nipon, au descoperit drumul universalității descoperindu-se la nesfîrșit pe ei înșiși. Un demers secular, care în alte orizonturi de lume a provocat colapsul unor faimoase civilizații, dar care aici a determinat una dintre cele mai fascinante experiențe de condensare în operă a singurei poveri ce înnobilează cu adevărat ființa umană — **spiritul**. A fost și este avuția unică și conștient cultivată a acestui popor, pentru care izolarea de lume nu a devenit un handicap, ci o șansă a împlinirii personalității sale plurivalente.

Expoziția de la Muzeul de artă este un asemenea argument. Privitorul de aici, ca și cel de aiurea, intră în acest panteon artistic cu sfiala celui aflat la porțile unei lumi noi, dar și cu curiozitatea celor atrași de exotismul realității care i se oferă. Informații vagi și aproximative creează natura unui astfel de impact, dar pe care contactul nemijlocit cu vestigiile artistice culturale și de altă natură ale acestei civilizații le dislocă cu forța argumentelor infailibile.

Stampele colecției Nakau sînt reprezentative pe acest plan, fiecare exponat constituind o pledoarie sui-generis în favoarea pluralismului în care se poate exprima spiritul omenesc. Lucrările încorporează una dintre cele mai fertile perioade din istoria acestui popor, aceea al Șogunatului Tokugawa. Adică a unui tronson de două secole și mai bine, de pe la mijlocul anilor 1600 pînă la finele lui 1800, cînd toate artele au cunoscut o înflorire fără precedent prin apariția unor personalități excepțional înzestrate în filosofie, literatură, plastică. Este epoca individualizării distincte a artei japoneze, a emancipării ei definitive de poncifele civilizațiilor continentale cu care se învecinează. Este o artă ce iese, totodată, și din cercul restrîns al palatelor, încurajată de mișcările și tendințele pozitiviste din sfera comerțului și a meșteșugurilor, din domeniile politicului și juridicului, care au facilitat lărgirea ariei de audiență în straturile unor categorii sociale mai largi și, implicit, o încurajare majoră a celor dăruiți și apți a se manifesta în cîmpul creativității artistice. Încă de pe acum, și în acest mod, arta este concepută nu doar ca un element de agrementare a vieții și ambianței imediate, dar și ca un factor de prim ordin educațional. Se poate observa, însă, că în timp ce Europa se concentra în continuare asupra temelor cu conținut religios sau mitologic, aspectele simple și laice ale picturii (și poeziei) japoneze tradiționale sînt ridicate la rang de religie.

Ciclul anotimpurilor, natura în detaliile ei faste și paradisiace, serbările rituale — atît de numeroase și de distinse la japonezi — evocarea spațiilor spirituale din lumea teatrelor (galerii întregi portretistice populează această expoziție), a disputelor sportive (luptele **sumo**), secvențe din lumea curtezanelor ori a gheișelor, muncile tradiționale (pescuitul bureților de mare, cultura **bonsai**, îngrijirea grădinilor, spălatul și imprimatul pînzelor, agricultura etc.), ori preocupări ale maternității aflate dincolo de idilismul reprezentărilor Madonei (îngrijirea și creșterea copiilor, pieptănatul, ritualul zilnic al primenirii vestimentației, a celei feminine îndeosebi) sînt tot atîtea subiecte care fac din stampa japoneză un document exact și fermecător, în același timp, al istoriei profane a acestui popor. Cicluri întregi sînt consacrate călătoriilor, în vreme ce altele, marcînd secolul al XIX-lea, ne pun în fața unor calchieri spectaculoase și inocente ale stampelor ori picturii naive europene sau americane. Viziunea și tehnicile picturii peisajere japoneze nu sînt abandonate, ci doar introduse într-un alt mediu, convertite limbajului și scopului ilustrativ — documentar, cu efectele plastice de rigoare, ce ne trimit cu gîndul la pictorii naivi ai secolului XX.

Ceea ce ne-a adus această colecție de stampe din colecția Nakau este un univers artistic și spiritual definit de precizia și rafinamentul liniei desenului, de simplitatea elevată a mijloacelor plastice, de expresivitatea formelor, de realismul concepției picturale, dominată de reguli clare, dar și de sensibila redare a detaliilor și a ambianței cromatice. Un eveniment care va dăinui în conștiința privitorului român aidoma florilor rare.

Corneliu Antim

muzica

Tristețea unui mecenat

E foarte ușor să fii Mecena atunci cînd ai bani. Cînd nu ai, dar încerci să încurajezi artele și artiștii valoroși convingîndu-i pe cei din jur de adevărul spuselor tale, atunci această generozitate devine un fel de apostolat. Mulți încearcă să o facă, unii chiar reușesc — s-au înființat, la noi, o sumedenie de fundații, societăți și asociații pentru promovarea tinerilor artiști, în special în domeniul muzicii, unde, se știe, avem talent(e) cu carul. Inițiative lăudabile la nivel local sau național, fiecare după puteri și relații.

Dl Klaus Brambach, sosit în România cu patru ani în urmă ca atașat de presă al Germaniei la București, are, cu siguranță, vocația apostolatului, dar, spre surprinderea tuturor, nu în țara sa, ci la noi. De ce ? Pentru că iubește pătimaș muzica, pentru că, intrînd frecvent în sălile noastre de operă sau de concert, și-a dat seama că, avem valori pe care trebuie să le susțină cineva aici și „afară" și pentru că a înțeles bine limitările, greutățile și aspirațiile lor. Înființînd fundația ce-i poartă numele, dl Brambach nu a făcut doar un gest de orgoliu, ci a pornit o adevărată campanie de atragere a personalităților influente din România și Germania în această nobilă acțiune, punîndu-și la dispoziție propria locuință din București pentru sediul fundației, pentru audiții, master classes, găzduind chiar, pe cheltuiala sa, copii veniți din țară pentru a studia sub îndrumarea unor profesori de notorietate, care au răspuns apelului domniei sale.

Entuziasmul său a generat un val de aderenți, sute de scrisori din toată țara confirmînd, în timp, interesul trezit de cele 18 concerte organizate, deja, în mai puțin de doi ani, în București și în mari orașe din țară, prezentate și la RTV, de ecourile turneului efectuat în Germania, anul trecut, de cîțiva tineri români, membri ai fundației, încununat de un remarcabil succes, de discurile editate cu ajutorul Electrecord-ului, cuprinzînd 15 interpreți între 10—23 ani sau de emisiunile săptămînale pe care dl Brambach le oferă melomanilor la televiziune.

Toată lumea își imaginează că fundația are fonduri „secrete" nelimitate, mulți au crezut că pot avea un „ce" profit devenind membri, dar, în realitate, singurele resurse provin din cotizațiile celor 400 membri, din donațiile constînd din elemente de birotică venite din Germania sau din sumele oferite de cîțiva sponsori. În rest, totul este muncă și dăruire pentru o cauză pe care, de multe ori, chiar românii o înțeleg greșit ; unii îl suspectează pe dl Brambach de interese ascunse, de avantaje posibile ce decurg din această fundație. Singurul avantaj este bucuria succeselor pe care cei aproape 100 tineri muzicieni români selecționați de fundație le-au obținut cu fiecare apariție pe podium.

Din păcate, dl Brambach nu a fost ocolit de deziluzii — crize de orgoliu, ambiții și invidii au început să sape, încercînd să umbrească popularitatea de care se bucură, incontestabil, dl Brambach și fundația sa. Ceea ce l-a contrariat totdeauna a fost indiferența multor români față de bunele sale intenții de a-i sprijini și lansa pe copiii **din România** — încă se luptă pentru obținerea unui sediu al fundației, tipărirea afișelor și programelor de concert a fost, de fiecare dată, o aventură, cei desemnați să se ocupe de organizarea unor manifestări s-au dovedit, uneori, aproape răuvoitori, magazinul **Muzica** i-a invitat să-și retragă discurile pentru că „îi încurcă" deși sînt căutate...

Dl Brambach este decepționat, dar știe că singurul său țel este afirmarea copiilor noștri — de curînd s-a încheiat o primă etapă a unui curs de pian susținut de Cristian Petrescu, sosit din Germania pentru a lucra cu 10 copii, acțiune sponsorizată de Senatul pentru cultură Berlin. În toamnă, cursul va continua, va reîncepe apoi stagiunea de concerte susținută de fundație, se așteaptă un impresar pentru a organiza noi turnee, va apare o carte despre activitatea fundației — acest meloman generos a învățat, se pare, în România, că „nu mor caii cînd vor ciinii"...

Anca Florea

parțial color

Pe ușa din spate

Sentința unui domn, ales la întîmplare pe stradă, „Lui Adrian Păunescu nu îi pot să-i pun nici o întrebare, fiindcă e un rău al neamului" ni s-a părut exprimarea unei stări de silă, ce-i încearcă pe mulți români atunci cînd poetul de curte al Ceaușeștilor forțează prin vicleniile binecunoscute, recuperarea micului ecran, cîndva spațiul lui de adulare desăntată a tiranilor. După zbaterile postrevoluționare, ce se puteau solda și cu un linșaj, bardul de la Bârca a găsit, iată, aliatul ideal în Mihai Tatulici, gata pregătit să-l repună în circuitele magnetice, chiar dacă rețeaua națională e supraîncărcată de oportuniști și politicieni de circumstanță. Uzînd la rîndul său de niște șiretlicuri atît de străvezii și, firește, penibile, încît ne-am temut că vede dincolo de studioul de transmisie numai retardați, Mihai Tatulici a ținut să ne avertizeze că ideea recuperării unui **marginalizat** e numai a lui — cu atît mai grav, deși emisiunea prea a fost cusută cu ață albă, venită de la o firmă roșie — fiindcă, vezi doamne, intelectualitatea românească e dezbinată și îi revine tocmai lui (!) misiunea de a restabili concordia națională. Cine i-o fi încredințat acest mandat nu știm încă, mai ales că nici activitatea sa prerevoluționară nu pare a fi deloc trandafirie. Dar să trecem peste asta. Modul în care s-a gîndit și supravegheat această emisiune a trădat încă o dată jocurile din spatele camerelor de luat vederi. Spontan, inteligent, cu o impertinență care nu-i stă rău, Tatulici ne dădea impresia cîndva, în penuria teleaștilor, că-și găsise vocația, dar emisiunea „Semitism-antisemitism" și, mai ales, această **recuperare** zgomotoasă a lui Adrian Păunescu ne-au demonstrat că se aruncă uneori în valuri învolburate fără a fi totuși un înotător de performanță. În plus, nostalgiile sale îi atîrnă de picioare ca niște ancore de plumb. Obiectivitatea, de care face atîta caz, s-a spulberat imediat ce în apropierea sa s-a lăbărțat, pe unul din fotolii, monstrul. Sacru, după unii. De altfel, preambulul realizatorului a fost contaminat parcă de gongorismi acestui caz clinic, boală care s-a insinuat în tot cursul emisiunii, cu accente mai grave în partea a doua. „El (Adrian Păunescu n.n.) a negat de o sută de ori mai bine ca noi... El a făcut bine de o sută de ori mai mult ca fiecare... El este noi, multiplicat, prin talent și energie, pînă la infinit... Păunescu este cazul nostru național. Discutînd astăzi despre el, discutăm despre noi. Sîntem un popor talentat, imperfect și citeodată duplicitar. După ce vom termina acest subiect, această emisiune, vom putea redeveni perfecți". Nici mai mult nici mai puțin! Perfecți doar în scamatorii. Căci, dacă n-am admite că-i vorba de o confuzie a termenilor, apăruți într-un moment de transă, atunci am conchide că Mihai Tatulici se ambiționează să reînvie atmosfera de carnaval. Întreprinderea sa a fost bănuită de intelectualii veritabili care, în mare parte, au refuzat vecinătatea unui personaj-orchestră ce a împins cîntările prezidențiale la paroxism. Acum se face a le uita sau le justifică lamentabil, avînd memoria pregătită doar pentru faptele **pozitive**, ca să citățm un alt președinte, căruia A.P. îi face cu asiduitate curte. Năravul din fire n-are lecuire.

Aminteam de componența celor care urmau **să-l judece** în fața națiunii. Ei bine, dacă unii au refuzat, știind, cum spunea și Florian Pittiș, că „această emisiune este inutilă", alții, care au încercat să-i arunce încă o dată adevărul în față (cazul Florin Iaru) au fost opriți să o facă, iar serviciul telefonic al Televiziunii s-a achitat perfect de sarcini : adică s-a blocat la timp. Din momentul în care au fost anunțate numerele de telefon disponibile am sunat continuu. Sunetele **ocupației** au fost singurele răspunsuri. Încercările altor colegi au avut aceleași șanse. În finalul emisiunii cu pricina am fost anunțați că pătrunseseră (!) pe circuit vreo cinci cetățeni, din care patru erau favorabili prezenței lui A.P., pe post. În ceea ce ne privește, am vrea să știm : de ce la vremea înmormîntării lui Nichita Stănescu, A.P. nu numai că nu a venit, dar a și ținut o ședință la „Flacăra" pentru ca nici alți redactori de-acolo să nu iasă din front ? Despre un posibil răspuns și despre multe altele în numerele viitoare.

Marius Tupan

cartea străină

Fecioarele domnului Wroe*

Într-un mic orășel din Anglia începutului de secol al XIX-lea, un modest meseriaș are, după o grea suferință, revelația harului său profetic. Mic de statură, adus de spate, pentru a nu spune de-a dreptul cocoșat, domnul Wroe era un personaj urît dar nicicum dizgrațios. El predica sfîrșitul lumii, anunța un înfricoșător apocalips și multe dintre profețiile sale mai mărunte, cum ar fi, de pildă, ploi abundente, agitații ale muncitorilor, ba chiar și mișcarea distrugătorilor de mașini se adeveresc întocmai. Domnul Wroe simte îmboldul de a organiza o sectă religioasă iar adepții nu întîrzie să se arate și, în curînd, în jurul său se adună o congregație numeroasă ce-l venerează ca pe o adevărată ființă divină. Obsedat de vocația sa, împătimit al misticii și spiritului militant pe tărîm religios, insolitul personaj își părăsește soția și copiii și, în urma unei revelații — sau poate doar a unui simplu vis — cere adepților săi să-i pună la dispoziție șapte tinere fecioare care, potrivit vocii divine, s-ar fi cuvenit să-i aducă alinare și să-i ofere sprijin în cele gospodărești. Sînt toate aceste fapte pe care în notița istorică a micului său roman, Jane Rogers le relatează sec, bazîndu-se pe documentele timpului, căci trebuie spus că punctul de pornire al acestui straniu opuscul este un caz autentic. De aici încolo intervine fabulația autoarei, talentul său de povestitor, strădania de a descifra sensurile acestui microcosmos pe care profetul Wroe îl creează, înconjurîndu-se de cele șapte fecioare, puse cu atîta convingere la dispoziție de către devotații săi enoriași. Romanul este, în fond, împletirea subtilă a vocilor acestor fecioare care, fiecare în parte, relatează potrivit personalității, propensiunilor și firii sale intime experiența vieții alături de neobișnuitul personaj. Viața alături de domnul Wroe presupune în primul rînd dăruire și spirit gospodăresc activ, austeritate și strădania atingerii sfințeniei. Numai că aceste ființe ce s-au retras într-o cochilie, izolîndu-se de tumultul și freamătul societății, ducînd o existență sobră în așteptarea sfîrșitului lumii, nu pot face abstracție totală nici de semenii lor dar nici de propriii lor demoni. Prin viața lor de pînă atunci, prin pasiuni, secrete, ambiții intime, vocații sau dorințe mistuitoare, cele șapte fecioare vor păstra un contact permanent cu lumea din afară. Domnul Wroe este, de altfel, în felul său, un sfînt și nu are nicicum veleități de tiran. Nu abuzează de fecioria slujitoarelor sale ci, virginal, le invită, seară de seară, pe rînd, în iatacul său să-i citească pasaje din Biblie în vreme ce el soarbe dus pe gînduri, un pahar cu vin roșu. Și totuși persoana sa nu întîrzie să stîrnească interesul junelor fecioare, provocînd nedumeriri, omenești fascinații și, oricît ar părea de ciudat — căci profetul nu mai era nici tînăr nici arătos — chiar ardente pasiuni sau, poate doar, ambiții carnale. Vocile celor șapte eroine ale cărții alternează într-o molcomă dar captivantă confesiune, alcătuind un mozaic palpitînd de viață al lumii engleze din secolul trecut. Ne sînt înfățișate nu numai trăirile spirituale contorsionate ale tinerelor fete, existența lor cotidiană, desfășurată în cercul magic al gospodăriei domnului Wroe, ci sîntem martori totodată ai acelui puternic freamăt al unei anumite părți a lumii engleze aflate într-un proces de cruciale transformări ce aveau să conducă mai tîrziu la o semnificativă emancipare socială. Răzbat din această carte ecourile adunărilor politice, schimburilor de opinii radicale, sîntem martorii strădaniilor de luminare prin cultură, ba aflăm chiar amănunte concrete, interesante, despre experiența lui Robert Owen la colonia „New Harmony" și despre eșecul doctrinei sale socialist utopice. Dar îngemănate cu aceste tensiuni sociale, indivizii micului univers al domnului Wroe trăiesc acute tensiuni pasionale și spirituale. Domnul Wroe însuși, într-un moment de aparență iluminare divină, îi va cere imperios seraficei dar dizgrațioasei Joanna să i se dăruiască, ferm convins că din împreunarea lor se va naște un prunc ce va mîntui lumea. Joanna este convinsă, pînă la urmă, de sanctitatea acestui act și așteaptă cu înfrigurare rodul pîntecului său. Un alt personaj tînjește a se împărtăși și ea din desfătările profetului, convinsă fiind că acesta le dăruiește — la mijloc este, de fapt, o neînțelegere — unei alte femei. Numai că elanurile sale erotice vor fi respinse ceea ce îi stîrnește nu numai mînia ci și o aprigă dorință de răzbunare. Îl denunță pe domnul Wroe, dezvăluind congregației presupusele sale păcate. Absolvit de consiliul bătrînilor înțelepți, profetul va fi însă repudiat de foștii săi adepți. Acoperit de rușine, huiduit de cei care pînă mai ieri îl venerau, el este silit să-și abandoneze misiunea și să se refugieze în Australia. S-ar părea că acolo a predicat mai departe, convins de autenticitatea mesajului său, și că tot pe acele îndepărtate meleaguri și-a dat obștescul sfîrșit. Unii comentatori ai cărții (cel de al treilea roman al unei scriitoare tinere, deținătoare a premiului „Somerset Maugham"), întîmpinate, de altfel, de critică cu un real interes și prețuire, au crezut a fi descoperit în această povestire implicite sensuri satirice. De bună seamă, soarta îi joacă domnului Wroe o festă căci apocalipsul pe care el îl prezicea avea să fie, de fapt, pe alt plan, eșecul propriei sale vieți, destrămarea unei existențe în bună măsură austere și dăruite sfințeniei. Domnul Wroe nu a fost un impostor. A crezut sincer în misiunea sa și a trăit iluzia că are vocația sfințeniei. Numai că el pare să fi comis o greșeală. Și avem sentimentul că tocmai acest lucru încearcă autoarea să-l insinueze în romanul său. Greșeala sa este de a fi fost un naiv, de a nu fi știut cît de dificil este să predici oamenilor, ce răspunderi imense implică o vocație profetică autentică. Sau poate că eșecul său nu izvorăște dintr-o greșeală ci pur și simplu din faptul că nu se număra printre cei aleși, că nu fusese învestit cu harul atît de rar și, poate, de mult dispărut al sfințeniei. Privită prin această prizmă, viața domnului Wroe pare să fi fost victima unei iluzii. Oricum, el nu avea aura sublimă a sfîntului ce-și urmează pînă la capăt vocația cu riscul martirajului. Cartea lui Jane Rogers este scrisă excelent. Deși tînără, autoarea este o profesionistă ireproșabilă. Își alege perfect tonul și timbrul adecvat prozei sale, deapănă povestirea cumpănit, cu o lăudabilă detașare de eroii și eroinele sale pe care, cu o elasică abstragere, le lasă să se desfășoare în fața noastră, dezvăluindu-și personalitatea dintr-un gest, dintr-un simplu gînd sau trăire sufletească. Pe alocuri pune tușe discrete și nu lipsite de rafinament poetic, învăluind pagina într-o atmosferă de tulburătoare sacralitate. Și mai ales reușește să scrie un roman deopotrivă original și captivant. Ne înfățișează fără pretenții moralizatoare riscurile și limitele aspirației umane spre sfințenie, zugrăvește cu pătrundere complexitatea și infinita potențialitate a relațiilor umane. Ne insuflă și un sentiment de speranță. Căci deși apăsată de melancolie, deși insinuînd că vremea sfinților și profeților a trecut, că nu ne mai este dat să ne bucurăm de grația acestor ființe unice, autoarea pare a sugera că există totuși o providență ce permite omenirii să-și găsească în făgașul chiar și în clipele sale cele mai grele, că, în fine, apocalipsul nu este chiar atît de aproape. Și ne arată, în același timp, ce problemă gravă, sublimă, poate dincolo de modestele noastre puteri este sfințenia — seducătoare, pasionantă, purificatoare ca orice mare aspirație omenească.

Virgil Lefter

* Jane Rogers : „Mr. Wroe's Virgins", Faber, London, 1991.

dosar: suprarealismul

ROBERT DESNOS

Cu ocazia apariției la Gallimard a volumului „Nouvelles Hebrides et autres textes" care reunește operele în proză ale lui Robert Desnos (scrise între 1922 și 1930), „Le Monde" publică trei portrete ale acestui corifeu au suprarealismului semnate de Alejo Carpentier, Pierre Naville și Michel Leiris. Am inclus aceste portrete în dosarul nostru și le-am adăugat un crochiu apărut în „Magazine Littéraire", în cadrul „Micii istorii a suprarealismului", în speranța că toate vor ajuta la lămurirea aspectelor adesea contradictorii ale personalității lui Robert Desnos, una din figurile cele mai singulare ale suprarealismului. Așadar, vom publica în pagina de față și portretul semnat de Alejo Carpentier și articolul din Magazine Littéraire urmînd ca celelalte două evocări să le tipărim într-un număr viitor.

Desnos, un om al contrastelor

— de Alejo Carpentier —

Cînd mi se întîmplă să evoc grupul de scriitori de pictori, de muzicieni, care se adunau la fiecare sfîrșit de zi în jurul unei mese lungi — întotdeauna aceeași — la cafeneaua Deux Magots, rămîn înmărmurit. Din 1930 pînă în 1934 se puteau întîlni acolo, legați printr-o prietenie de neclintit care era mai mult decît un „spirit de școală" oameni ca Roger Vitrac, Michel Leizis, Georges Bataille, Georges Ribemont-Dessaignes, Pierre și Jacques Prevert, Antonin Artaud — tot așa de fideli la întîlnire ca ceilalți, — Raymond Queneau, André Masson, Balthus, Robert Desnos. Din partea muzicii : Edgar Varèse, și tînărul său discipol André Jolivet. Din partea cinematografului și a teatrului Jean-Louis Barrault, Etienne Decroux, Gaston Modot, Sylvia Bataille, Louis Buñuel. Ca vizitator ocazional : Léon-Paul Fargue și Saint-Exupéry, bine primit întotdeauna. Și, la o masă învecinată cu a noastră, echipa lui „Grand Jeu" : René Daumal, Gilbert-Lecomte, pictorul Sima...

Dacă n-a fost aici niciodată printre noi „un spirit de școală", domnea, dimpotrivă, un „spirit de generație" hrănit din aceleași rîvne, marcat de aceleași antipatii care transforma cu totul natural inițiativele particulare într-o muncă colectivă și aceasta numai pentru rațiuni de vîrstă, de fidelitate la anumite idei, la anumite luări de poziție față de evenimentele epocii. Toți colaborăm la revistele **Bifur, Documents, Iman** — cărora eu îi asigurăm publicarea la Paris în limba spaniolă.

Pe de altă parte, proiecte care pretindeau o muncă de echipă ieșeau din reuniunile noastre cotidiene : o operă pentru Varèse, căreia eu i-am scris libretul împreună cu Artaud. Desnos și Ribemont : un **„Pantoum des pantoums"**, un fel de mister liric, conceput de Gilbert-Lecomte pe poeme de René Ghil, a cărui particpare orchestrală trebuia să fie de Ribemont-Dessaignes și de mine. În sfîrșit, spiritul nostru de grup se mai manifestă în timpul reprezentațiilor lui **Numance**, montat de Jean-Louis Barault în 1937, grație sprijinului financiar al lui Desnos, cu decoruri și costume de André Masson pe o muzică scrisă de mine.

Și cînd Desnos intră la Radio, datorită remarcabilului pionier al mas-mediei care a fost Paul Deharme, el îi antrenă aici, deîndată, pe prietenii săi. Ceea ce ne aduse foarte repede realizări ca la Grande Complainte de Fantômas" (Artaud Desnos, Kurt Weill) căreia eu îi asigurăm regia radio ; **„Salut au monde"**, inspirat de Walt Whitman (Desnos, Jean-Lou's Barault) ; **„Histoire de balaines"** (Desnos-Prévert) etc.

MAI MULȚI ROBERT DESNOS ÎN ROBERT DESNOS

E foarte dificil să fixezi amintiri, cînd vorbești de Robert Desnos., căci personalitatea sa prezenta laturi atît de diverse, atît de contradictoriu în aparență, că orice efort de adunare la un loc, prin mijloacele memoriei, nu ne oferă niciodată decît o imagine trecătoare care este mai degrabă reflexul unui curios caracter decît realitatea profundă a unui om care a dus o experiență poetică la posibilitățile sale extreme. Căci aici erau mai mulți Robert Desnos în Robert Desnos, toți atît de necesari rațiunilor sale de a exista că numai o **sumă**, aproape imposibil de stabilit, dată fiind complexitatea sa, ne-ar da un portret adevărat al celui care totuși era camaradul nostru de fiecare zi.

Foarte secret, adesea distant, adesea replisat asupra lumii sale interioare, asupra permanentei disponibilități creatoare a geniului său, el ieșea deodată din lungile sale tăceri, trecînd în mod brusc la un fel de explozie a lui însuși care se traducea în violente monologuri ritmate, scandate, pe care le putea declama cît îi ținea gura, mergînd de-a lungul unei străzi mai ales noaptea. Și cînd revenea din acest fel de delir lucid, regăseam vraja unui prieten zeflemist, nepăsător, aplecat spre glumă, spre mistificare, spre „inculcrea" oricui știind să jongleze cu cuvintele într-un fel derutant. Avea simțul elogiului care putea încuraja pe oricine, cînd avea și geniu ocării eficace, a scandalului la rece, a frazei teribile care merge drept la țintă.

Mîndru de a fi crescut în cartierul Saint Merri, împrumuta bucuros un limbaj popular, de mahala, care contrasta în mod curios, cu obiceiurile sale de corectitudine vestimentară — împinsă pînă la grija de a purta costume de cel mai bun stil „doliu în 24 de ore" de fiecare dată cînd avea a deplînge moartea unei rude.

Anarhist în aparență, el era totuși de o rigiditate nestrămutată în ceea ce privește anumite angajamente ideologice sau politice pe care le socotea necesare : aparținînd generației celor care strigau : „Familie, te urăsc !", el își adora tatăl mandatar la Halles și niciodată nu lipsea de la masa familiala de duminică : autor al lui **Liberté ou l'Amour !** a fost de o neașteptată fidelitate femeilor pe care le-a iubit : dezordonat și capricios în timpul orelor nopții, el își impunea ziua, o disciplină foarte precisă și aproape chitibușară la studiourile din Str. Bayard, unde am lucrat împreună timp de șase ani (din 1933 pînă în 1939).

LUMEA HISPANICĂ

Dar, printre, aspectele cele mai puțin cunoscute ale lui Robert Desnos, e unul pe care-l ignoră numeroși scriitori care s-au aplecat asupra vieții și operei sale : relațiile sale cu lumea hispanică și mai ales latino-americană, în urma uimitoarei călătorii pe care a făcut-o în Cuba în 1928, în cursul căreia ne-a abătut de la proiectul de a mă stabili în Mexic — căci atmosfera politică din Havana îmi devenise irespirabilă — ca să mă aducă la Paris unde trebuia să rămîn unsprezece ani.

Din acest moment casa sa a fost, oarecum, un cămin permanent de activități avînd un raport cu evenimentele din America Latină și din Spania : aici se conspiră împotriva dictatorului Machado ; aici se redactează broșuri și manifeste ; au fost văzuți trecînd pe aici după epoci și zile Cesar Vallejo, Miguel Angel Asturias, Nicolas Guillen, Cardoza i Aragon, Neruda, Arturo Uslar Pietri, compozitorul Silvestre Revueltas — cu care el începu să scrie o cantată ca elogiu la naționalizarea petrolului mexican. El a făcut schițele unui libret de operetă **l'Etoile de la Havane** pentru compozitorul cuban Eliseo Grenet... Apoi, după două călătorii în Spania,

ceea ce se ignoră prea mult, se împrietenește cu Federico Garcia Lorca. Și cînd poetul **Nunții sîngeroase** a fost ucis de fasciști și se declanșase războiul civil, avură loc la el adunări aproape zilnice de oameni ca José Bergamin, Rafael Alberti, Juan Miro, Miguel Hernandez — care trebuia să moară în temnițele lui Franco — și atîția alții care se află încă printre noi, mereu credincioși ideilor de atunci.

Robert Desnos, poet esențialmente francez prin operă și caracter a fost totuși unul din spiritele cele mai universale, între cele două războaie. Să servească de exemplu unora dintre contemporanii noștri prea adesea limitați, în ce privește vederile lor asupra lumii, de incapacitatea de a privi peste frontierele artificiale pe care și le-au creat inutil !...

Robert era un poet iubit de toți, prin chiar faptul că, veritabil om al timpului său, fără a înceta prin aceasta de a fi cu desăvîrșire francez, el se simțea spaniol la Madrid, cuban la Havana, peruan cu Vallejo — discutînd greșelile grosolane ale „l'americain way of life" cu prietenul său Hemingway care mulți ani mai tîrziu, în 1945, îmi vorbea admirativ despre autorul lui **Corps et Biens.** („Sînt sigur că e în Rezistență" îmi spunea el...) atunci cînd ignoram, amîndoi, că el murise de urmările captivității sale într-un lagăr de concentrare german.

Robert Desnos și dicteul automat

— din „Magazine litteraire" —

Robert Desnos, poet al cinteceului sau cîntăreț al noeziei. Străvechi dotat, era capabil să adoarmă pe o bancheță de cafenea și să scrie în timpul somnului proverbele Rrose Selavy, personaj inventat de Duchamp : „Rrose Selavy, unde este stacojiul tău în acest internat în care ochiul tău s-a încercănat ?" Se cunoaște datorită (Julietei) „Greco, **Une fourmi de dix-huit mètres**, și extraordinara **Ballade de Fantômas**, eroul preferat al suprarealiștilor. Desnos dovedește importanța jocului de cuvinte în poezie după ce Freud a dovedit-o pentru inconștient. Desnos e un pic „poetul gratios" al grupului suprarealist. Dar poezia sa depășește acest cliseu. Violent uneori — el scrie împotriva lui Breton, care îl atacase în al doilea **Manifeste**, un **„Troisième Manifeste du surréalisme"** : „Îl proclam aci pe André Breton Mirotenisit cu propria mea mînă, depus în mănăstirea sa literară, căreia să dezafectată precum și suprarealismul căzut în domeniul public, la dispoziția cercetătorilor, schematicilor și atelor. Și eu sînt un ăteu".

Desnos ca să trăiască făcea jurnalism. În timpul ocupației a colaborat la Lettres Françaises" din clandestinitate, „făcînd parte din Rezistență, și deportat de germani, a murit de tifos într-un lagăr de concentrare. S-a găsit asupra lui unul din cele mai frumoase poeme de dragoste care au fost scrise vreodată.

Prezentare și traducere de D. St. Rădulescu

Urmare din pag. a 16-a

Agenția matrimonială

șuvului, înainte de a găsi în căsuța poștală un plic comercial ce-i îngădui să zîmbească la rîndu-i : **m-ul** de la **Mademoiselle** era dislocat. Citi în grabă :

„...Iertați-mi întîrzierea voită. Am vrut să aleg între cele trei corespondente. De-acum înainte, numai dumneavoastră..."

Louise surise cît putu mai frumos, iar pleșuvul rosti foarte tare, pentru a încuraja noile venite :

— Vedeți, clienții noștri își găsesc totdeauna la noi un pantof pe măsură.

Însă deja, din paragraf în paragraf, Louise ajunse aici :

„...Se vorbește despre demonul de amiază : de ce să nu credem în îngerul amiezii ? Ne putem număra printre cei pentru care viața începe la patruzeci de ani. Noi..."

Noi. Un pronume nou. Louise porni în goană pe **rue de L'Estrepade** dar, trecînd prin fața coaforului din cartierul ei, fără să-și mai dea seama, se pomeni rezervîndu-și loc pentru ziua următoare.

* * *

Șase luni. Această corespondență, devenită puțin cîte puțin bisăptămînală, dar rămasă anonimă, dura de șase luni. Cincizeci de scrisori care nu erau epistole de amor, dar pe care ea le considera ca atare. Totuși, nu era mulțumită de conținutul lor. Fără a preciza vreodată ceea ce el numea „accesoriul mediocru al vieții sale", Edmond făcea la asta aluzii constante. Niciodată nu se plîngea, numai un ton de fervoare dezamăgită și obsesie a unui trecut inutil. Părea că nu întrevede decît ca un mijloc de-a consola acest trecut, întrucît e-adevărat că o existență fără viitor este adesea și una fără de amintiri.

O intimitate fără detalii, o distantă complicitate se închega între ei. Într-o bună zi, M-ul dislocat de la **Mademoiselle** fu înlocuit prin cel de la **Martine.** Se aflau pe muchia familiarității și tot nu se cunoșteau. „E probabil, mărturisea Edmond, că te voi dezamăgi în ziua în care te voi întîlni pentru prima dată. Nu-ți tăinuiesc nimic, dar pentru a desființa un om e uneori suficient să nu ți-l mai imaginezi". Tocmai de ce se temea Louise, dar această teamă o transforma : Louise îi făcea concesii lui „Martine". Desigur, nu-și abandonă nici gusturile nici obiceiurile. Dar fără să-ți schimbi felul de-a fi nu-ți poți schimba starea de spirit. Indulgența și simpatia, care nu erau virtuțile ei cardinale, începură să-i devină accesibile. Își permise astfel cîteva cheltuieli vestimentare. Dar de la neglijență la modă, distanța era încă prea lungă pentru ea, însă se punea problema să fie îmbrăcată fără a avea și un aer sărbătoresc. O vreme, Louise fu victima privirilor ironice ale lui Robert. Oare ghicea ? Se temea că va rămîne singur ? sigur e că, după ce și-a luat sora în rîs, s-a pus în pas cu ea, începînd să-și supravegheze propria ținută. Louise îi fu recunoscătoare pentru intenție, își dădu seama că bunăvoința ei îl mișca, că încearcă să-i răspundă. Își reproșa c-a fost prea aspră cu el : „La urma urmei, gîndea, nu-i un tip rău. Ce păcat că n-are această bogăție sufletească a lui Edmond".

Șase luni. Louise își reînnoise de două ori abonamentul la agenție, cînd îi parveni a cincizeci și șasea și ultima scrisoare de la corespondentul ei. Era scurtă :

„Cred, Martine, că-i timpul să nu ne mai jucăm de-a v-ați ascunselea. Am fost foarte serioși, foarte răbdători. Va fi acum destul de bine pentru a înfrunta decepția de care v-am vorbit. Vă voi aștepta sîmbătă la prînz în fața agenției dumneavoastră, pe **rue de Medicis.** Semn de recunoaștere : vom desface fiecare ultimul număr din **Intransigentul.** Vom face schimb de nume și adrese. Ah, Martine, sînt sigur că-mi va fi greu să te numesc altminteri ! Pe curînd". — EDMOND.

În seara aceea, Louise se întoarse acasă nervoasă foc : neliniștea îi devora nerăbdarea. Robert se arăta încîntător, expansiv chiar. „Oare-mi citește cu atîta ușurință pe față, se gîndi ea, încît se străduiește să înveselească o neliniște a cărei cauză n-o cunoaște ? Ar trebui poate să-l pun la curent". Și nu avu curajul de-a îngheța această amabilitate cu totul nouă, petrecîndu-și trei zile într-o așteptare solemnă, puțin puerilă, aidoma izolării de dinaintea primei împărtășanii.

Sosi în fine și ziua de sîmbătă. Louise, care în acea zi nu lucra, își putu consacra dimineața unei minuțioase toalete. Era gata pe la unsprezece, dar la unsprezece și-un sfert, se hotărî dintr-o dată să-și pună o rochie mai sobră, din discreție, și să se demachieze, din onestitate. Cu toate că plecase cu întîrziere, ocoli totuși grădina Luxemburg, mergînd de-a lungul grilajului prin care se putea observa ceea ce se petrecea în față, pe strada Medicis.

Se apropie cu discreție. Un bărbat de talie mijlocie era plantat dinaintea agenției matrimoniale : Edmond, fără îndoială, căci ținea un jurnal deschis. Era cu spatele la ea. Louise nu putea să-i vadă decît pălăria gri și paltonul bleumarin. Îi sări în ochi un amănunt : paltonul îi era nou, cumpărat probabil în onoarea ei, iar celibatarul naiv uitase să-i rupă eticheta. Timid ori temîndu-se să nu fie recunoscut, privea cu perseverență vitrina. Louise mai așteaptă cîteva minute dar cum Edmond nu se clintea, își desfășură la rîndu-i **Intransigentul,** părăsi grădina și traversă. La zgomotul tocurilor ei, bărbatul se întoarse, ducîndu-și instinctiv mîna la pălărie, dar rămase țintuit locului. Corespondentul era Robert.

— Ce faci aici ? bîigui Louise

Se făcuse palidă dinaintea fratelui ei care, la rîndu-i, devenea stacojiu. Își reveni însă mai repede decît ea.

— Am venit să văd dacă noul meu anunț e pus la vedere. Am mai pus unul, acum șase luni, ca să vînd vasele acelea chinezești care nu-ți plac ție. Dar degeaba.

Buza inferioară îi spînzura, jalnic, iar pleoapele îi clipeau cu repeziciune. Își strecurase jurnalul la spate și îl împăturea cu stîngăcie.

„Lucrul cel mai nostim e că, într-adevăr, ne-am fi putut căsători ! Dar nu ne-a trecut niciodată prin minte !".

De bună seamă, Louise nu s-a măritat cu Robert. Ar fi putut s-o facă : nu era decît fiul tatălui ei vitreg. Nu sînt frați buni. Dar au trăit ca atare dintotdeauna : căsătoria lor ar fi un adevărat incest moral. Pe deasupra, s-au privit prea mulți ani cu ochii necruțători ai intimității, cu acei ochi care au înregistrat în detaliu acele mărunte detalii de caracter, de chip și îmbrăcăminte. Țin unul la celălalt, poate chiar mai mult, dar nu se vor iubi niciodată. Și în sfîrșit, și mai ales, ei nu s-au gîndit niciodată s-o facă : anumite sugestii nu le accepți la întîmplare.

Cu toate astea nu regretă nimic. Amîndoi știu acum ceea ce sînt, ceea ce pot unul pentru celălalt. Viața lor nu s-a schimbat, dar nici nu vor să și-o schimbe. De astă dată nu mai sînt celibatari : au ales să rămînă. Sigur, Robert va continua să fie Robert, morocănos, grav, plicticos. Dar și-a pierdut — pentru ea doar — ținuta distantă, și cînd uneori, se îndepărtează și-o măsoară ca înainte, de sus, Louise n-are decît să-i atingă brațul, murmurînd :

„Edmond !"

Iar îngerul amiezii, traversîndu-le tăcerea, le înfioară puternic pleoapele ostenite.

HENRY BEISSEL (Canada)

(1929—)

Henry Beissel este una din personalitățile literare fascinante ale Canadei. Poet și autor dramatic, al cărui prestigiu a depășit de mult granitele țării sale. Poezia sa e tradusă în mai multe limbi, iar piesele sale au avut succes pe scenele europene. Chiar și vecina noastră, Ungaria, le-a onorat.

Henry Beissel a studiat filosofia la Londra, Colonia și Montreal. Este profesor de literatura engleză la Concordia University și vicepreședinte al Comitetului permanent al Institutului Internațional de Teatru. Henry Beissel desfășoară o amplă activitate de poet, dramaturg, editor și traducător din limbile franceză, germană, spaniolă și ceho-slovacă.

Ca toți marii poeți, Henry Beissel este și un făuritor de limbă. Tematica lui este extrem de variată. Abordează o gamă întreagă de probleme : din actualitatea politică, într-o viziune apocaliptică, precum și momente din viața cotidiană și familială. Spicuim cîteva din poemele sale, marcate, ca și celelalte, de sensibilitate, discreție și puritate, asemenea iernilor albe ale Canadei.

În urma norilor zdrențuiți de ploaie

În urma norilor zdrențuiți de ploaie
lumina zboară înflăcărată
ca niște drapele revoluționare.

Nestatornica lună tulbură
marea din noi
în curenți de iubire.

Modelează-ți izvorul
de-ajuns de adînc pentru a preface
un torent curat de apă
în explozie de pasiune
sub multele depozite
de emoții sedimentare.

Buzele noastre potolesc o sete
mai veche decît orice secetă.

Poem de toamnă

Mergînd pe muchea
toamnei
dorința mea e despuiată
ca și copacii.

Frunzele se prefac
în praf
sub greutatea
nestăvilitului meu dor.

Sorb lumina proaspătă
a unui cer rece
ce-mi potolește
dorul de tine.

Prelingeri sărate
printre mere
doborîte de vînt.
Florile și-au ascuțit buzele
de elitrele gheții
părăsite noaptea
lîngă lac.

Gîște sălbatice
îmi culeg tumultuos
numele din spații solare
și flutură de-a-lungul
iubirii noastre.

O brîză împrăștie
din teci
mătasea buruienilor
pentru a șterge
singele
de pe buzele
acestei dimineți.

Fumul
acestor amintiri
arzînde
umple ochii
cu lacrimi.

Vînt furios de est

Înfigîndu-și picioarele-n acoperiș
și urlînd pe horn
un vînt furios de est împinge norii
din cer, îi sfîrtecă
și împrăștie fișiile-n frenetice
vîrtejuri și curenți albi
pînă ce pămîntul și cerul devin o
vastă piruetă de cristale.

Pinii își înalță ramurile
ca pe niște aripi, luptînd să-și ia zborul
și amenințînd îndată ce-s purtate de aer
să se repeadă în jos și să părăsească
hoardele sălbatice și ucigătoare ale iernii.

Tot ce e viu și respiră acum trebuie să caute adăpost pentru inimă.

vîntul intră-n toate nișele și fisurile
și nu se oprește decît la adăpostul zidurilor.

trupurile noastre nu-s
fortărețe destul de puternice
în fața furiei de gheață rece
deși astupăm toate crăpăturile
cu o pasiune.

Prezentare și traducere :
Petronela Negoșanu

moda, altfel

Fascinația uluitoarelor canioane

CANYONLANDS nu este numai punctul de atracție al turiștilor colecționari de localități văzute, nici o regiune de dezintoxicare pentru cei care-și pierd nopțile și banii (uneori chiar viața — dar atunci nu mai ajung la **canioane**) la Las Vegas, aflat la șase ore distanță cu mașina nu numai un loc în spațiu în care artizanii își pot vinde lulelele de lemn rar, piatră rară, amuletele de argint sau argilă, colierele de ambră, săculețele cu semințe, rădăcini și petale de flori parfumate îmbătător, cu un iz ce rezistă în săculețe trei, patru ani, umplînd camerele cu miresme de răcoare, nu numai de cei ce vor să se sinucidă spectaculos — pretinzînd „afinități elective" cu locurile și miracolele făcute de zei în această parte a pămîntului, ci și de cei care nu pot să trăiască, din moment ce au văzut, fără să redea lumii, după ce au trecut-o prin sufletul lor, prin existența lor, prin memoria lor, imaginea tulburătoarelor canioane, **artiștii.**

Ilustrînd un reportaj foarte bine documentat, scris cu ardoare, și ton convingător, și cu un titlu inspirat poetic „Un desert Utah, pictat de apă, vînt și timp", iscălit de Ellen Meloy în revista superelegantă **Travel and Leisure** (1990), Carol Brown urmărind istoricul informativ al reportajului, realizează adevărate poeme plastice.

De obicei, rocile gigante, dau impresia unor dinosauri blînzi, în stare de odihnă adîncă ; nu s-ar putea spune că sînt monumente, încremeniri, căci capacitatea lor de a impresiona pornește din vechiul lor interior, poate chiar din cel actual — dar aflat în stare de odihnă sau poate de veghe ; (poate că și monumentele nu sînt, în nici un caz n-ar trebui să fie, simple încremeniri, ci semne în stare să păstreze sacru trăiri eterne, adormite pentru odihnă, un timp imprecis) ; Carol Brown le surprinde mișcarea și eternitatea în ilustrațiile sale.

Văzută de sus, ca de pe o terasă, de către un jaguar (puma), vederea e roșie, aprinsă ca pălălaia focului în depărtare sau ca o zonă inundată de o lavă de sînge portocaliu. Pînă și puma e roșie sub lumina unei explozii vulcanice iar atitudinea meditativă face ca **desenul,** ce putea fi steril, sub meditația pumei, poate sub mirarea ființei sale, să fie viu, să pulseze culoarea roșu sub dunga cerului violet, în timp ce, ca un șarpe inselător „Marele riu verde", încă plin de scîntei după călătoria făcută în Wyoming Rockies se tolănește, cu mișcări mincinoase de șolduri spre întunecatul, noroiosul Colorado River.

Printre extraordinarele ilustrații se găsesc și portretele unor locuitori străvechi ai regiunii explorate : „iguana cu corn scurt" și „șoimul cu coadă roșie".

„Adaptabilitatea este cheia supraviețuirii" — de fapt o imortalizare a unui cactus deosebit de ascuțit (poate e un cactus ironic, ac'd din punct de vedere spiritual, din cale afară) cu o corolă diafană, în stare să înflorească pe orice secetă.

„Lună plină" e o vărsare de scîntei de argint peste zimții nefirești de ascuțiți, uneori, peste cocoasele nefiresti de țocite, uneori, peste platourile nefiresc de netede, uneori, peste prăpastiile nefiresc de adînci, uneori...

Ca iscălitură „de grație" — „**crinul-sego**", mic fragil, translucent, considerat floarea reprezentativă a statului.

Start-ul a fost dat de mult, dar după acest cîștigător în originalitate și talent, start-ul se reia, cu alte rețuli, la alte dimensiuni, cu alte sisteme de apreciere. Moda nu e trecătoare dacă pornește de la esențe tari. Ea determină competiția valorilor, uneori... dar nu de puține ori...

Corina Cristea

HERVE BAZIN

AGENŢIA MATRIMONIALĂ

Uşa agenţiei era deschisă, dar Louise şovăia, nu îndrăznea să intre. Biroul acesta îi dădea impresia unui cabinet dentar ; îi fusese totdeauna ruşine să-şi arate cariile, de parcă ar fi fost vinovată din pricina economiei de pastă de dinţi. Trei clienţe zăboveau în această sucursală de la **Public-Office-Parisien** : o slujnicuţă împotmolită-n propria-i ortografie, o vlăjgană ce răsfoia colecţia publicaţiei, o cucoană corpolentă, interesată de vreo preluare de apartament. Afară, dinaintea anunţurilor matrimoniale expuse în vitrină, era proţăpit un tînăr pe care Louise îl socoti de prea bună condiţie, prea chipeş ca să aibă cu adevărat nevoie de aşa ceva. Îşi notă conştiincios anunţurile începînd cu cele mai recente şi, ca din pură întîmplare, îi dărui Louisei cel mai îndatoritor surîs. Ea întoarse capul de îndată şi începu să privească anunţurile de vînzare-cumpărare : „Puşcă de vînătoare, calibru 16, model recent", ori „Pian cu coadă, racheţă şi costum de copil", ori „Vas chinezesc, ocazie profitabilă". Aceasta din urmă o amuză : şi familia ei poseda sacrosancte îngrozitoare vase chinezeşti. Însă neruşinatul se apropia de Louise sub pretextul că notează toate etichetele, iar cotul său îl atinse curînd pe cel al fetei. Fără să se simtă flatată, deşi acest lucru i se întîmpla rareori, Louise era fără îndoială gata să-şi ia tălpăşiţa cînd, dinăuntru, directorul ori administratorul ori funcţionarul principal, pe scurt, un bărbat ce părea că deţine un rol corespunzător burţii sale, o opri din priviri şi prin viu grai :

— Intraţi odată, domnişoară, vă stau într-o clipă la dispoziţie.

Înspăimîntată dar politicoasă, Louise se strecură în spatele damei corpolente iar acest ecran îi îngădui să se mai calmeze. Ochii ei scotocind prin toate unghereie, o lămurira că individul nu era decît un subordonat, întrucît purta o cămaşă din pînză foarte purtată, decolorată de apa de Javel. Deja biroul se golea.

— Acum intre noi, domnişoară. E vorba de-un anunţ matrimonial.

Louise avu un tremur. Introducerea asta îi colorase obrazul drept. Oare inspira tipul clasic de fiinţă singuratică ?

„Da, domnule, dar e ceva foarte serios".

Ofensată, îl sporise pe „foarte" c-o intonaţie gravă. Mustăţile se depărtară iar Louise îşi dădu seama că surîdea.

„Nu fiţi stînjenită, îi spuse. În chestia asta nu-i nimic echivoc. Avem cîteva clienţe care au dus o politică aventuroasă, dar noi ne bizuim mai ales pe fetele cumsecade cărora le lipsesc ocaziile oneste".

Tuşi, pentru a asigura o trecere decentă între publicitate şi tarif :

— Anunţul dumneavoastră va apărea sub numărul... numărul 4 326. Afişajul durează treizeci de zile şi costă două sute de franci. Persoanelor care doresc să le păstrăm curierul timp de trei luni li se mai cere un supliment de o sută de franci. Aveţi un act de identitate ?... Bun... Doriţi să vă luaţi un pseudonim ?... De obicei se recurge la un prenume... „Martine", vă convine ?... Acum completaţi-vă formularul. V-aş ruga s-o faceţi repede : trebuie să închid.

Louise reperase în vitrină cîteva modele. Nici unul n-o mulţumea. Cum să descrii doar în cîteva cuvinte şi mai ales cum să descrii tipul de bărbat visat ori doar dorit ori acceptabil măcar ? Nu, Louise nu dusese politica aventurierelor, dar viaţa nu-i oferise decît ciurucuri. Avusese dreptate să le respingă. Acel şef de birou cincuagenar, vecinul de palier, plesuv şi chel, vărul provincial cu ochi spălăciţi, pe ăştia i-ar respinge şi-acum. Nu avea ambiţii... Mai exact avea mici ambiţii, foarte simple, foarte rezonabile, îndeosebi negative : fără burtă, fără tare, fără idei subversive, fără cazier judiciar, fără... Pe scurt, mulţi „fără".

— Haide, grăbiţi-vă !

Louise încetă să-şi mai roadă stiloul şi scrise aceste penibile cuvinte :

„Tînără..."

Avea dreptul strict la acest cuvînt, ca şi la cel de **domnişoară** pe care vînzătorii i-l înlocuiau cu acela de doamnă, cu care Louise s-ar fi acomodat foarte bine dacă l-ar fi meritat, dar care, rostit de ei, împrumuta o semnificaţie supărătoare. **Domnişoară** luată drept **doamnă** ♦ varietate smochinită de „fată tînără".

„Tînără..." treizeci de ani (cei treizeci de ani durează pentru o femeie pînă la treizeci şi nouă de ani, iar Louise nu avea decît treizeci şi opt)... catolică, funcţionară în administraţie, ar lua în căsătorie... **Nu, era prea direct. Trebuie** : doreşte să cunoască în vederea mariajului... domn... (sens restrîns, acest „domn" se opune „tînărului" solicitat de cele sub treizeci de ani)... vîrstă şi situaţie corespunzătoare. Numai propuneri serioase".

Uf ! Gata corvoada ! Louise îşi întinse fişa, îndesă recipisa în cel mai adînc cotlon al genţii şi se întoarse în goană pe **rue de l'Estrapade**, unde locuia de douăzeci de ani alături de fratele ei, Robert, care sosea de obicei cu zece minute în urma ei şi al cărui stomac era mai exact decît cel al unui sugar, căsca deja ghemuit în propria-i indignare.

„Ia zi, Louise, mirii, la ce oră vom cina astă-seară ?"

Louise trăia împreună cu fratele ei de la moartea părinţilor, adică de la moartea mamei sale şi a tatălui lui Robert, pe care-i reunise o căsătorie tomnatecă între văduvi. Robert tocmai împlinise treizeci şi nouă de ani şi nu îngăduia să i se spună că a păşit pragul celor patruzeci de ani. Era cu mult mai mofturos decît Louise la acest capitol şi îşi răsese mustaţa de îndată ce sarea şi piperul păctăsiseră sub nasul lui, lung şi umflat ca un flacon de ulei. Cochetărie inutilă şi chiar dezminţită de slăbiciunea lui pentru gulerele amidonate şi mai ales de teama de a nu părea vreodată îndeajuns de serios, îndeajuns de grav, de teama care-l oprea să citească **Clochemerle** şi-i poruncea să se plictisească o dată pe săptămînă la Adunarea Preoţilor Francezi. Prea solemn ca să fie uricios, Robert era însuşi tipul acela de om care ştie să păstreze distanţele lungindu-le într-atît în cît şi intimii săi încearcă în apropierea-i senzaţia că sînt absenţi ori indigeni de pe altă planetă, priviţi prin telescop. Deloc zgîrie-brînză, desigur, şi mai discret decît tocurile-i de cauciuc : mai cinstit decît o casieră, mai punctual decît minutarul uriaşului său ceas de buzunar : pe scurt, împodobit cu calităţile complementare propriilor defecte. Louise avusese totdeauna pentru acest băiat stima rezonabilă pe care-o datorezi preotului din parohia ta, pentru marile-i principii, pentru cele mai bune sortimente de săpun. Ţinea mult la el. De douăzeci de ani, Robert îi înapoia la rîndu-i acest „mult".

„De ce dracu' vii aşa tîrziu ?"

Vocea fratelui ei, totdeauna stîrbită de-un început ori sfîrşit de bronşită, nu accentuase pe „de ce", ci pe „tîrziu". Grija de-a marca lovitura îi învingea pînă şi curiozitatea. Întrebarea o stînjeni pe Louise : nu avea obiceiul de a-şi da unul altuia socoteală iar ea refuza să mărturisească un demers atît de ridicol ca înscrierea pe listele unei agenţii matrimoniale. Totuşi, Robert îşi pretinsese totdeauna linguriţa de zahăr în cafea şi de politeţe în conversaţie.

„Am întîrziat într-un magazin", răspunse ea.

Nu-şi putu ascunde un surîs gîndindu-se că în fond acest magazin era o prăvălie de anticar şi că făcea parte deacum din pretextele ei. Şomeiul rece îi păru mai jalnic ca de-obicei şi, în timp ce aşternea masa, se observă fără milă. Părul îi părea lipit aidoma ciltilor perucilor de păpuşi. Măcar să fi avut ca obraznica lor carnaţie de celuloid ! Pielea nu-i părea pudrată, ci prăfoasă. Ochii, de culoarea alunei prăjite, doar ochii mai erau demni de ea... Ia te uită ! Îi cădeau genele. Furioasă, Louise îşi întoarse spatele, se encrvă, sparse o farfurie.

„Mai mult calm, draga mea", zise Robert, hotărît odios.

Calmul se instaură din nou. Zece zile mai tîrziu. Dra Dumond nu mai trecu pe la agenţia matrimonială. Cînd se hotărî în fine să-şi ridice corespondenţa, funcţionarul nu o mai recunoscu. Îi ceru recipisa şi o verifică în amănunt înainte de a-i înmîna patru scrisori.

Louise, o deschise pe prima şi, de la primele rînduri, se îngrozi :

Puicuţa mea,

Uite că nu mai poţi fără un bărbăţel. Nu mai face dar atîtea moţuri şi pune-te marţi 15, la orele 20, pe placa de fontă a canalului din faţă de la „Bar bleu", de pe Bulevardul Saint-Michel. Nu are rost să-ţi aduci o cămaşă de noapte. Mergem să ne...

Urmau treizeci de rînduri cu ceea ce Louise numea „detaliul oribil". Cu toate acestea citi scrisoarea pînă la capăt şi-o rupse apoi în confetti, iar celelalte trei era s-o păţească la fel, chiar înainte de a fi deschise. Îşi înfrînse dezgustul şi-o deschise pe-a doua, apoi pe-a treia : erau simplute şi hotărîte să respecte orice, cu excepţia ortografiei. Descurajată, dar conştiincioasă, Louise îşi strecură în sfîrşit scobitcarea în colţul celui de-al patrulea plic : două foiţe dactilografiate, două foiţe care miroseau a tutun şi din care cea de-a doua nu mărturisea decît un prenume : **Edmond**, bătut tot la maşină şi urmat de menţiunea : „abonat al agenţiei din str. Pasquier".

Louise se strîmbă. Acestui anonim îi lipsea curajul. Dar nu era ea însăşi „Martine, abonată, **rue de Medicis**" ? Corespondentul ei se justifica de altfel cuviincios :

Domnişoară,

„De luni întregi, consult vitrina agenţiei. La început simulam că mă interesează rubricile locative. Încetul cu încetul, am început să studiez faţiş cele două sau trei duzini de cartoline prinse în ace pe panoul de căsătorii. În fine, astăzi mi-am rezervat trei numere şi închiriat o căsuţă pentru corespondenţă.

Cu toate acestea, scrisoarea de faţă n-a fost bătută în triplu exemplar. Cred că aş fi lipsit de pudoare dacă v-aş trimite un soi de circulară. Mai ţin totodată să vă spun, fără întîrziere, că nu-mi folosesc aici adevăratul prenume. În ciuda uzanţelor, nu am socotit nepotrivit să dactilografiez prezenta epistolă. Fără îndoială, scrisul meu v-ar fi revelat cîteva trăsături ale caracterului meu, dar de asemenea interpretări mă tem. Ca să nu fiu eu însumi ispitit să studiez barele t-urilor şi buclele s-urilor dumneavoastră, vă cer să adoptaţi aceeaşi rezervă. Astfel, vom beneficia un timp de o dezinvoltură absolută ; de la necunoscut la necunoscut totul se poate mărturisi şi nici chiar ridicolul nu-şi mai sperie victima atunci cînd beneficiază de impersonalitate.

Nu intenţionez să cad în păcatul ei. Sîntem oameni serioşi şi îmi închipui, cunoscîndu-mi propriile sentimente, care sînt sentimentele dumneavoastră. Să avem curajul să mărturisim : eu sînt un flăcău tomnatic iar dumneata eşti o fată bătrînă. Latura comodă a situaţiei noastre maschează cu necruţare latura gravă iar pretenţia de-a ne lăsa în seama agenţiilor matrimoniale ne expune mai puţin risului general decît propriei noastre susceptibilităţi.

Acestor precauţii oratorice trebuie să le adaug detalii liniştitoare precum greutatea, înălţimea bustului, culoarea părului şi-a ochilor ?... Vă scutesc şi mă veţi scuti de aceste măsurători şi descripţii clasice, utile desigur geambaşilor. Ajunge, cred eu, să precizez că nu sufăr de nici o tară fizică. Tot aşa, de nici o tară sentimentală : nu am deloc uitat pe nimeni. Nu devii celibatar, ci eşti prin vocaţie. Acest cuvînt are cîteodată o asemenea putere încît e de prisos să-i mai cauţi o altă explicaţie...".

Desigur, Louise se pricepea destul ca să mai găsească o altă explicaţie. Citi în grabă sfîrşitul scrisorii iar absenţa detaliilor n-o împiedica să-şi facă o părere : viaţa asta stearsă, egoismul ăsta mărunt, sărmanul curaj ascuns sub numele resemnării, excesul de prudenţă şi discreţie, pe scurt : această vocaţie a cenuşiului îi era familiară. Era cazul s-o mărturisească ? Nu simţea nici o simpatie imediată pentru necunoscutul ăsta prea aidoma ei. Cei care seamănă nu se-adună întotdeauna. Cu toate astea, o mare curiozitate o încerca. Viaţa poate să nu ne mai placă, dar oricum, să ne fie de-ajuns. Pentru ce necunoscutului nu-i era de ajuns propria viaţă ? Întrebare prost formulată : pentru ce ei, Louisei, nu-i mai ajungea propria viaţă ? Reciţi toată scrisoarea, observă că **m**-urile erau dislocate. „Maşină defectă", îşi zise. Apoi se întoarse acasă şi, după o cină frugală, începu să însăileze o ciornă de patru pagini.

„Ce faci ?" murmură frate-său care-i bîigui în treacăt, spre marea-i surprindere :

— Louise, ar trebui să te hotărăşti să treci pe la coafor. Ai mare nevoie de-un permanent.

— O să văd, îi răspunse sec, hotărîtă să fie nedelicată, întrucît Robert era lipsit de discreţie. Şi, imediat, adăugă : „Da' tu... cînd vei hotărî să te descotoroseşti de vasele astea chinezeşti oribile ?

— O să văd, dragă surioară, încheie Robert şi trecu în cealaltă cameră fără să-şi mai mormăie tradiţionalul „bună-seara". Louise suspină, iar corespondentul ei beneficie îndată de mai multă căldură : acest alt funcţionar, acest al doilea Robert dovedea măcar tact şi delicateţe. Fata îşi refăcu răspunsul, bifă cîteva fraze, le adăugă altele, mai puţin neutre, şi, mai ales mai puţin sălcii. În fine, scrisoarea ei, foarte dezinvoltă, o mulţumi :

Domnule,

Nu daţi explicaţii. Veţi sfîrşi prin a spune precum actriţa : „I se poate oare reproşa diamantului că-i solitar ?" Nici al dumneavoastră nici al meu nu-şi măsoară caratele. Fără îndoială, am fost amîndoi lipsiţi de dragoste, dar mai ales de aptitudinea de-a iubi. Azi nu mai e important pentru ce am devenit ori am rămas celibatari, ci pentru ce nu mai vrem să fim. În absenţa spontaneităţii, îmi place rigoarea vocaţiilor tardive...

Pe acest ton, Louise alinie două pagini pe care le recopie, a doua zi dimineaţa, pe **Remingtonul** din biroul ei, pentru a se conforma dorinţei corespondentului.

După ce-şi expedie scrisoarea, nu mai aşteptă o săptămînă, ci doar patru zile şi se prezentă la oficiu. Politeţea, nu-i aşa cere doar să nu-i faci pe oameni s-aştepte. Dar nu găsi nici un semn de la Edmond. Funcţionarul îi înmînă două scrisori întîrziate, trimise, una de un văduv, iar cealaltă de un divorţat. Domnişoara Dumond le rupse nervoasă : nu era din cele care pot amorsa mai multe aventuri odată. După trei zile tot nimic. Louise fu nevoită să mai treacă de cinci ori şi tot de cinci ori să rabde surîsul ironic al ple-

Adaptare şi traducere :
Smaranda Cosmin

(Continuare în pag. a 15-a)

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
20 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă ● Miercuri 5 august 1992 ● 29 (128)

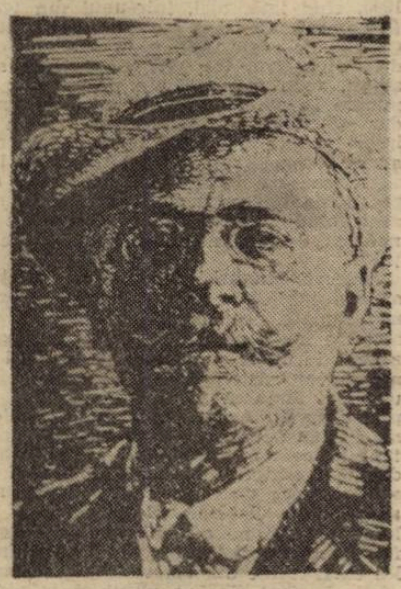

CARAGIALE, ZEI ŞI ANATEME

Un eseu de Cornel Ungureanu

STIMAŢI CITITORI,

Din considerente care nu mai trebuie evocate, preţul revistei noastre, începînd cu acest număr, este de 30 lei. Această creştere nu afectează, deocamdată, costul abonamentelor.

VISUL UNEI NOPŢI DE VARĂ

După lovitura de teatru a P.N.L.-ului, multă cerneală s-a consumat pe marginea ei. Mai toţi comentatorii politici au ţinut să sublinieze evidenţele, în cazul acesta incompatibilitatea propunerii dlui Radu Câmpeanu cu rangul persoanei căreia i s-a făcut propunerea, altfel zis, nepotrivirea absolută dintre un preşedinte şi un rege. Nu ştim ce raţiuni au determinat PNL-ul să-i propună Majestăţii Sale Mihai să candideze pentru fotoliul prezidenţial. Nu ştim şi nu vrem să facem speculaţii în baza unor prezumţii. De altfel, toată presa au'ohtonă a speculat cu vîrf şi îndesat în legătură cu această propunere şi încă o speculaţie n-ar spori cu nimic înţelegerea lucrurilor. În ce ne priveşte socotim că dacă există un sens în bizara propunere avansată de dl. Câmpeanu în numele PNL-ului acesta trebuie căutat nu în realitatea imediată a termenilor cuprinşi în propunere ci într-o realitate mai largă, cu mult mai largă, anume în realitatea regimului politic şi constituţional din România de azi. Ne place să credem că urechile cărora le-a fost adresată respectiva propunere nu sînt ale Majestăţii Sale Mihai ci ale... Preşedintelui actual al României. Presupunem, cu alte cuvinte, că PNL-ul a făcut o asemenea propunere nu pentru că ar fi crezut în posibilitatea ei de concretizare – ar fi o nerozie din parte-ne să-i suspectăm pe fruntaşii acestui partid de naivitate, ignoranţă sau iluzionism ! – cît pentru a crea, pe de o parte, un climat favorabil readucerii în discuţie a instituţiei monarhice ca soluţie de ieşire din marasm iar, pe de alta, pentru a sugera dlui Ion Iliescu o cale de a intra cu adevărat în istorie. Într-un fel dl Radu Câmpeanu şi PNL-ul i-au deschis actualului preşedinte al României o poartă nesperată dar extraordinară de ieşire glorioasă din arena politică, i-au sugerat să-şi însuşească domnia-sa această propunere şi să facă domnia-sa, în calitatea de încă preşedinte al României, gestul restitutiv la scară istorică de a-l readuce pe regele Mihai în fruntea statului român. Vă daţi seama ce valoare de eveniment epocal ar avea un atare gest, cît ar schimba el, dintr-o dată, imaginea noastră în lume, cum s-ar produce prin el, fără demagogie şi fără tensiuni sociale, veritabila conciliere naţională pe care chiar dl Iliescu o ţine drept scop principal al demersului său politic ! Ce-ar fi ca, peste cîteva săptămîni, în ziua în care ar urma să-şi depună cu toate actele în regulă candidatura pentru preşedinţie, dl Ion Iliescu să anunţe întregii ţări – pe baza unei analize politice care nu e greu de făcut – intenţia de a repune România în acord cu propria-i istorie prin refacerea punţilor cu tradiţia statală românească de pînă la invazia ocupanţilor sovietici sub oblăduirea cărora s-a instalat la noi regimul comunist. Ar fi, fără îndoială, evenimentul secolului ! Ar fi ca într-un vis, visul unei nopţi de vară, cînd afară e prea cald ca să poţi dormi, iar noi, înăuntru, sîntem prea obosiţi ca să nu adormim, totuşi. Iar visul acesta oximoronic de veghe somnolentă sau de somn în trezire, face orice s-ar spune, cît o istorie. Dacă ar fi să se împlinească în felul în care l-am descris mai înainte, atunci dl Iliescu ar deveni pentru o clipă omul cel mai stimat din România. O singură întrebare ar fi să ne punem : dacă iubind acest vis se cuvine să şi credem în el ? Şi un singur răspuns e de dat : depinde de cine-l visează.

„L"

RIMBAUD, SOŢ

SINGURUL POM AL RAIULUI

Reproducem, în paginile revistei, tablouri semnate de Dumitru Ghiaţă

„FRUMOASELE NOPŢII" DIN RUSIA

— în pagina a 16-a —

Lucefărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Acțiuni avem!

Cu ani în urmă, prin fața Cercului Militar, poreclit pe-atunci Casa Centrală a Armatei, cît și pe Lipscani ori prin alte părți aglomerate ale Bucureștiului, am auzit țigăncile, tinere sau bătrîne, oferind : „balene bune, balene !", cu inefabila lor rostire („filozofică țigănească", Doamne, iartă-mă, dar nu de tot). Era vremea cînd gulerele cămășilor bărbătești mai aveau practicate, pe dedesubt, ca să stea tepene, tari, niște buzunărele unde se vîrau balenele. Căci nu era în nici un caz vorba despre balenele de la sutienul clasic în limba muiată a țigăncilor noastre naționale de la Cercul Militar, de pe-acolo pe unde e astăzi intrarea la discoteca „Vox Maris" („Vax Maris" a pronunțat, spre deliciul întregii națiuni, tov. Duca și nu mai știu cum, pe cînd era vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației desigur Socialiste, titlul poemului simfonic al lui George Enescu, la un final de „Cîntare a României").

„Gladioale, gladioale !" am mai auzit în aceleași vremuri si-n aceeași inefabilă rostire.

Pe urmă a venit rîndul unui potop de „avem ciunga, băieți ! ciunga, băieți !" și „Kent, băieți, ia chentu', băieți !" si lucrurile s-au mai învălmășit. Tot felul de articole de lux sau pur și simplu de strictă necesitate luînd forma acelei inubliabile rostiri pe bulevardele Bucureștiului și nu numai.

Dar „veacul înaintează", vorba poetului, și iată-ne si azi, tot „în zilele noastre", cum eram, de fapt, și-acum treizeci si ceva de ani, patruzeci sau cincizeci, pășind cu îndrăzneală nejustificată pe-o cale prea puțin cunoscută și în orice caz foarte departe de formația psihică a celor mai mulți dintre noi. Este vorba despre economia de piață sau despre piața liberă ; privatizare, ca să nu spunem capitalism, căci încă nu sîntem în stare să spunem lucrurilor de-a dreptul pe nume... Mai pe scurt, iată-ne pe calea instituționalizării, deocamdată, a lui „ciunga, băieți, chentu', băieți !", intrarea lor, adică, sub acoperișuri și după pereți de sticlă.

Asta, însă, nu înseamnă că pe străzi nu mai vinde nimeni așa, de-a-n picioarelea, cum o făceau inefabilele de mai sus. Trec într-o zi prin preajma Pieții Palatului, pe la „Adam" și, în aceeași rostire, aud că „acțiuni avem !" și văd o mînă întinsă, oferind trecătorilor dornici de capitalism (sau căpătuială, cum se pronunța acest cuvînt data trecută) cunoscutele deja petece de hîrtie tipărite, cică, în Franța.

„Fi-v-ar hîrtiile ale dracului !", ripostează printre dinți un trecător („un trenci, o bască și-un fular...", dacă ar fi fost toamnă, dar așa, în toiul verii...), fără să mai privească în urmă.

De la balene și „gladioale" și „ciunga" la acțiuni, acesta e pasul nostru. Numai că, dacă balenele puteau fi folosite la cămăși, „gladioalele" în vizite ori chiar amor, iar „ciunga" spre a te americaniza subit si nemeritat, nu știe nimeni la ce pot folosi „acțiunile". Am sti noi, dar nu vrem să spunem ce pete se pot sterge cu ele (de cei care sînt pătați cu acea substanță, desigur). Cu „acțiunile", ca si cu atîtea alte petece de hîrtie emise de noua administrație salvatoare.

Balene, gladioale, ciunga, chent, acțiuni. Printre ele ne învîrtim în zilele noastre care nu se mai termină sau, dimpotrivă, se termină prea repede.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Anul 1950, calomnios:
despre incultură și „poeme frumoase"

E o pierdere de vreme „stoică", agravantă, să scriu asemenea rînduri, o probă de autodezavuare și o supralicitare a bizareriei „destinului meu fanfaron" (cum altfel ?), destin ajuns drept titlu peiorativ la articolul apărut în **Adevărul** din 11 iulie 1992, semnat de Gabriela Negreanu : dar cum să trec, voluntar, cu vederea timpeniile rizibile, gratuite, calomnioase, jignitoare făcute publice în sute de mii de exemplare de ziar ? Inițial, bineînțeles, am ținut să nu răspund nedemnului atac la persoană al grațioasei doamne ce m-a editat, am vrut să o las pe Gabriela Negreanu în plata Domnului cu complexele, crizele de autoritate și ifosele sale induioșătoare culturalintelectualiste, revendicative, postrevoluționare, numai că... om sunt și eu, să avem pardon și totul trebuie să aibă o limită ! Că am și eu slăbiciunile mele, nu mă pot liniști, o dată arătat cu degetul, public, pînă nu pun lucrurile la punct și nu restabilesc adevărul în cele ce mă privesc, altul nu are cine să mă apere, degeaba am tot lăsat eu să treacă zilele ,poate-poate o să uit afrontul...

Îmi pare sincer rău că nu mă pot abține dar chiar că m-am săturat să fiu atacat la nesfîrșit pe la spate de „neprețuiți colegi", să fiu luat prin totală surprindere în numele nu știu cărui decret al vreunei foste „conștiințe" constructive ce a degenerat între timp, devenind un fel de „conștiință" destructivă, pervertită, pusă pe rele, chiar dacă nu merită atîta risipă de energie... Ce s-a întîmplat ? Iată, m-am trezit încă o dată lovit din senin... Lovit de nulitate ? Lovit, te pomenești, numai din motiv că nu s-a găsit nici o facultate în țară (sau în lume ?) care să-mi dea o **diplomă de scriitor...** Deja îmi e greață să tot fiu pus la zid cu acest „ultim argument", cu o rea credință descalificantă, pus în situația să accepte acest umilitor „călcîi vulnerabil" (ce există doar în mintea bolnavă de patimă a unora sau altora) din biografia mea, care să-mi anuleze orice merit în tot ce scriu, preconceput... N-o să insist, cine e curios, să citească noua mostră de „superioritate", să citească lecția de imoralitate dată de Gabriela Negreanu la adresa mea acum ! Sunt, de altfel, uluit, pe mai departe, de întîmplare... O Gabriela Negreanu care își face „mea culpa" că m-a debutat „ca poet, acum vreo cincisprezece ani" : eu devenind azi un „ins histrionic", o rușine a poeziei românești, care prin **Poemele aristocrate** (Editura Pontica, 1991), dau proba „extrem de neplăcută de parvenitism" — după cum vă atrăgeam atenția aici, în **Lucefărul**, și săptămîna trecută! În acest volum al meu — nu de mult intrat în librării — „existind și unele poeme frumoase", după cum mai spune Gabriela Negreanu dar, culmea, atenție, „în totul senzația este de păcăleală, de supralicitare pe muchia dintre farsă și tragedie, din pricina falsului culturalism, a falsului intelectualism care vor să pretindă textelor ceea ce ele nu conțin de fapt. O privire lucidă încetează să mai caute filosofii, sensuri profunde ori revelații textelor lui Stoiciu" : de ce încetează ? Ați ghicit, din cauza „studiilor" mele ! În așa fel că „poemele frumoase" recunoscute de domnia sa din noua mea carte au fost degeaba scrise dacă eu n-am terminat nu știu ce facultate mintală....

În fine, noi să fim sănătoși. Nu vreau să mă mai lungesc : demult nu-mi mai fac iluzii cu tot ce e legat de o sentință critică la adresa versurilor mele, mă mulțumesc să mă resemnez și să primesc, senin, toate calificativele și etichetările posibile — cu o condiție, să se respecte regula jocului impusă de o adevărată cronică literară, să fie credibilă, să se dea dovadă de o minimă probitate, onestitate și distincție de caracter. Cînd afli însă din „cronica literară" a Gabrielei Negreanu că tu ești „nu numai poet, dar și personaj politic etc." și ai idee că domnia sa te consideră a fi pe altă baricadă postrevoluționară decît...., atunci... Dar nu mai are rost să continui în acest sens : opțiunile politice ale Gabrielei Negreanu, culpabilizante și pe plan literar, vai, nu mă interesează...

Ceea ce vreau să mai reținеți este doar următoarea „prostie" flagrantă publicată de Gabriela Negreanu acum : „Nu mie mi se datorează însă joaca lui Stoiciu cu anul nașterii, cînd în 1930, cînd (în plicul secret din Concurs, cel mai autentic) 1945, cînd iată, aici, într-unul din texte **(Amorezat, Ce mai contează ?)**, 1947. Civestie de regie, 1950 fiind mai apropiat de... optzeciști, iar 1947 fiind hai să-i zicem, vreo toană. Nu e primul caz de punere în scenă, nu va fi nici ultimul, dar «puritate», «fragilitate asumată a ființei» și alte asemenea dulcețuri nu mai au ce căuta într-o astfel de discuție. Desigur, acestea nu anulează talentul, dar pot dirija binișor comentariul critic, mai ales cînd beneficiezi, pe drept sau pe nedrept, de zarul norocos al unei «generații»"...

Judecați singuri ! Sunt prea plictisit să mai jubilez pe marginea unor asemenea ciudate, nesănătoase incoerențe... Firește, e inutil să mai subliniez că sunt născut în 1950 — cu acte, totuși ! Și că n-a existat niciodată nici un 1945 în nici un plic, ferească Sfîntul — suntem în plin absurd... Apoi... Apoi, zău, e ridicol, nu credeți ?, că nu e cine știe ce important în ce an ești născut, ci în ce an debutezi editorial să poți să aparții de sensibilitatea unei **generații ?** Să nu mai aibă habar Gabriela Negreanu pe ce lume literară ne aflăm ? Las la o parte faptul că Gabriela Negreanu nu a înțeles chiar nimic din versurile ultimei mele cărți, de fapt, dacă a putut să interpreteze : **„stau din părinți, încolonați, ani / și ani, din 1947 în poziție de drepți / în hainele ponosite ale / regelui"** drept o... nouă înscenare a anului meu de naștere ! E trist...

Pun punct aici acestui incident regretabil : deocamdată ! Că trădătoare se dovedesc a fi memoriile astea neglorioase....

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ROXANA LUNGU : „Buimăceală la P.N.L." **(Evenimentul zilei)** ● PETRU IONESCU : „Simbătă, liderul național PNL, «profesionistul» în ale politicii, Radu Câmpeanu s-a dovedit, din nou, un amator de cacealmale «apolitice». I-a «oferit» Regelui «șansa» să devină președinte !" ; „De un șef ca dl Câmpeanu ar fi avut nevoie secția de propagandă a PCR !". **(Cotidianul)** ● OCTAVIAN PALER : ...„sub aparențele unei revizuiri a rezervelor sale față de monarhie, de-a dreptul inelegante uneori, dl Câmpeanu, zic unii, a urmărit să-i dea o mînă de ajutor dlui Iliescu, în discreditarea instituției monarhice". **(România liberă)** ● BARBU CIOCULESCU : „Cel puțin două-trei personalități marcante ale acestui partid politic de revendicată factură istorică erau în măsură să avertizeze asupra întregii absurdități a propunerii — și s-o înlăture din timp". **(Dreptatea)** ● ȘTEFAN AGOPIAN : ...„dl Câmpeanu nu se mai putea sprijini nici măcar pe grupul parlamentar PNL, dezmembrat după retragerea din Convenție". **(Formula AS)** ● MIHAI CREANGĂ : „S-a încercat, deci, degradarea celui mai înalt simbol al demnității naționale și compromiterea ultimei nădejdi în resurecția românească sub flamura regalității care ne-a garantat și ne va garanta statutul de drept pe care l-am avut și la care avem toată îndreptățirea să aspirăm. Acest act politic pare să nu vină doar din dorința dlui Câmpeanu de a reveni în prim-planul scenei politice românești". **(România liberă)** ● DAN STANCA : „Dar ce mai contează rușinea într-o țară ca a noastră !". **(Tineretul liber)** ● ȘERBAN MADGEARU : „Recunoaștem că găselnița dlui Radu Câmpeanu a reușit să surprindă. Regele Mihai de România — candidat la președinție ! Constatăm cu regret că, după ce dl Brucan ne-a etichetat drept proști, urmașul lui Tătărăscu pare să ne considere de-a dreptul handicapați mintal". **(Cotidianul)** ● IOAN BUDUCA : „Cu această ocazie liderul PNL și-a aruncat și ultimul colac de salvare către Cotrocenii lui Ion Iliescu". **(Cuvîntul)** ● „În aprilie 1990, Radu Câmpeanu s-a opus cu vehemență ca M.S. Regele Mihai să vină în țară ca simplu cetățean. În iulie 1992, același R. du Câmpeanu îl propune pe Regele Mihai pentru cursa prezidențială. Ca simplu cetățean". **(Zig-Zag)**. Ce vreți, școala lui Guță Tătărăscu... ● RODICA DUMITRESCU : „Este limpede că, indiferent de răspunsul regal, domnul Radu Câmpeanu dorește să-și propulseze propriul partid." **(Tinerama)** ● ION SPÂNU : „În timp ce analiștii îl consideră terminat politic domnul Radu Câmpeanu vizitează I.A.S.-urile din județul Dolj. Au fost vizitate I.A.S.-urile din Băilești, Giubega, Segarcea și Afumați, în ultima localitate fiind huiduit de locuitorii care îl acuzau de recenta sa bombă politică"... **(Evenimentul zilei)** ● EUGEN IORDACHE : „Astfel, Partidul Național Liberal a făcut simbătă încă o demonstrație de inteligență politică, probînd nu doar maturitate și înțelepciune, ci și"... **(Liberalul)** ● „Vom scăpa de șobolani ?" **(Meridian)** ● „Decizia de a propune candidatura Regelui Mihai I la președinție îi va da posibilitate lui **Sergiu Andon** să-și exercite ambițiile de pamfletar mediocru. Mai ales că acum, după necesara sa debarcare de la conducerea S.Z.R., are timp suficient să scrie. La fel de prost ca pe vremuri" **(Expres magazin)** ● ȘTEFAN STOIAN : „Mă văd în penibila situație de a-l apăra pe Andon de la fosta «Scînteie», azi, vezi doamne, «Adevărul», care adevăr ? În sfîrșit, pe om îl cunosc, provine din procuratură, dar ani în șir a făcut cum, necum, ziaristică, a dat și în rege, mințind grosolan și grobian, dar de scris a scris". **(Baricada)** ● TIA ȘERBĂNESCU : „Mai puțin francofoni, cineaștii și-au ales președintele în persoana dlui Petre Sălcudeanu. Ce înseamnă să-ți faci studiile la Moscova ! Prinde bine, indiferent de revoluții". **(România liberă)** ● PETRE SĂLCUDEANU : „Ogoarele puterii...". **(Dimineața)** ● FLORENTIN PETRAN : „Atinse cu limba ușor penisul coborînd de-a lungul anusului încet, apoi brusc trecu în capul uneltei și se puse cu hîrnicie pe supt". **(Prostituția)** ● CRISTIAN SANDU : ...„poporul cubanez, în imensa sa majoritate (...) conferă un serios suport de masă guvernului Fidel Castro". **(Europa)** ● GEORGE ȘTANCOV : „În toamnă cred că multe maimuțe roșii de pe copacul puterii vor fi scuturate de către poporul român printr-un vot conștient și nu prin bită". (Interviu, în **Expres magazin)** ● MIHAI ZAMFIR : ...„păcăliți în mai 1990, românii suflă acum și în iaurt". **(România literară)** ● DAN ANDRONIC : „Numeroase proteste împotriva apariției lui Corneliu Vadim Tudor la TV". **(Evenimentul zilei)** ● UN RINOCER : „Știți după ce se va vedea faptul că lovitura de stat din decembrie 1989 a fost dată de evrei ? Au tăiat steagul împrejur !". **(Politica).**

Petre Stoica

prezentul continuă

Potrivnicia himericului

Deosebirea între cele două curente literare dominante în proza veacului al XIX-lea, realismul şi naturalismul, rezidă în fixarea principalului reper analizabil. Realismul începe şi sfîrşeşte cu individul, este o moştenire ce îi vine din romantism, subiectul fiind examinat în toate conexiunile posibile sub presiunea socialului, devitalizării, a intereselor instrumentate de puterea banului, a impulsurilor primitive împerecheate brutal cu drama inferiorităţii.

În naturalism, fără să fie separat de corpul social, individul este pătruns de perfecta sa dependenţă, de situaţii ontice, poziţii şi finalităţi colective de destin interferat de o natură inscrutabilă. Aşadar, naturalismul descoperă colectivitatea, o păstrează drept opţiune principală, îşi îngăduie să se plaseze în cadrele ei, să o apere sau să o combată, să instituie o formă de comprehensiune a grupurilor, a mulţimilor. Participarea acestora, pe structuri diferenţiate prin rasă, mediu, ereditate (cele trei concepte zoliste) va face obiect de studiu aplicat (ca să nu zic experimentalist) şi organic asumat de o metodologie literară ce aduce în primplan recurenţa reflexului uman, intervenţia devierilor morbide de la o unică linie comportamentală, pe baza propriei teorii.

Principiul ciclic, în mersul suprem dictat de interferenţa normalului cu patologicul, are darul să îndeplinească o funcţie de cunoaştere şi de caracterizare. În competiţie cu realismul ce observă şi se confundă cu sine, naturalismul este un **realism paroxistic**. De aceea naturalismul introduce între termenii săi de judecată un fel de urgenţă a pesimismului şi o metodică a descifrării codurilor şi riturilor umane ca într-o restituire pe care un brancardier benevol o face pe seama drumului parcurs de un pacient, de la internarea în spital la înhumarea în cimitir. Naturalismul devine, dacă ducem pînă la ultima consecinţă apelul lui Zola la cuceririle ştiinţelor medicale de ultimă oră, un climat al penibilului alcătuit din durere şi ameninţare, din acţiune şi suferinţă, din dramă şi delir subliminal.

Dar dacă naturalismul evoluează între aceste extreme, el demonstrează o acută conştiinţă democratică fiindcă nu separă, nu detaşează nici estetic nici moral mizeria şi anonimatul de tragicul mecanism existenţial devorator de destine, mutilator de biografii. Asupra raţionalismului cît şi a democratismului naturalist s-au spus destule neexactităţi, ca să nu spun de-a dreptul stupidităţi, încît cred că este locul şi cazul să insist puţin.

Vreau să o fac nu apelînd la teorie. În cercetarea mea **Sub semnul realului. Eseu despre naturalismul european**, cît şi în cealaltă contribuţie. **Estetica imperfecţiei** am documentat, sper, dreptul la adevăr redescoperit prin orizontul viziunii impure. Atît Liviu Rebreanu cît şi Hortensia Papadat Bengescu s-au ilustrat cu prăbuşiri prin cărţi fundamentate pe angajarea vieţii pe terenul impurului în contextul presupus de constelaţii psihologice suferind de pe urma abaterilor de la normal.

Afirmarea acestui model o văd azi, cînd întreaga societate românească suferă de anormalitate, ca una incitantă, deschizătoare de zări literare. Nu neapărat în exploatarea filonului dizarmoniilor fizice, dar, ca şi în literaturile sud-americane, pe o latură nouă : participarea aproape obligatorie la alte întemeieri ale umanului. Ca adeziuni la politicul mutilator cum era, la Zola, să zicem, competiţia exceselor ; la fel de importante, deşi dirijate de astă dată spre simbioza cu pricini ascunse, degradate de corupţie, de vulgaritate agresivă, de semidoctism acaparator, copleşind la rîndu-i — prin scandaluri, abuzuri, promisiuni mărunt electorale — voinţa de reformă, de trezire a conştiinţelor.

Revenirea pe scena actualităţii estetice a naturalismului devine la noi aproape o obligaţie. O obligaţie cîndva proscrisă. În străfunduri nici că se bănuie cu cîtă îndreptăţire artistică şi profesională ! Aş vrea să amintesc ceea ce notase în 1936 Louis Férdinand Céline cînd a dat drept răspuns unei anchete radiofonice următoarele : „Sînt scriitor naturalist şi vreau să fiu astfel din moment ce traversez o etapă a degenerării prin terorizarea existenţelor sub un văl de precaritate conflictuală. La drept vorbind, un fel de sfîrşit de ciclu cosmic venit la rîndu-i dintr-o formă de bovarism vicios. Ajunge atît cît să se deştepte în mine toate refulările. Şi încă o dată cu acel despotism în stare să curme orice reţinere."

Culminaţia noului naturalism a părut o clipă de resortul unor artişti de plan secund, precum cei care văd substituirile caracteriale drept repere ale umanităţii. Dar omul elementar nu este mai puţin naturalist cînd este şi autentic. Un exemplu din grădina noastră şi din zilele noastre. Marin Preda în „Întîlnirea din pămînturi" anulează rezervele faţă de notaţia rece şi crudă neprotejată de reverie. Prozatorul dă în cîteva povestiri forma angoasei faţă de clipa fatală, clipă întovărăşită de agonii mărunte şi relaţionări divergente. Lucrare de debut, cum spuneam, „Întîlnirea din pămînturi" s-a supus cu bună ştiinţă împletirii de sublim şi trivial, ca dovadă că naratorul nu se lasă înşelat de lunecarea în banalul ticăloşit de mii şi mii de mărunţişuri. Sigur, este simplist şi superficial să clasezi mizeria şi atrocitatea ca atribute **de la sine** ale naturalismului. Însă este vădit că formal ele îi aparţin. Dosarele de gesturi primare şi de mişcări de gloată ale lui Rebreanu au probat-o ; la fel în „Jocul cu moartea", Zaharia Stancu într-o cronică marcată de congestia moravurilor suspecte, a vătămărilor, a precipitărilor, fixate prin răsturnări providenţiale. Nu ascund că parantezele interminabile ale lui Zaharia Stancu din „Rădăcinile sunt amare" afectează o cotă de verosimilitate absolut trebuincioasă acţiunii în derulare. Memoralistica romanţată, cam dezordonat pusă în pagină, trimite la o magmă în curgere labirintică. Însă altceva merită reţinut : că în povestiri cu torţionari perverşi şi deghizări detestabile, nu psihologiile contează, cît senzaţia că viaţa instigă viaţa, că pe dedesubt curg trăiri dureroase, ameţitoare, ce întreţin interesul pentru confruntarea cu iraţionalul din noi şi cu intemperanţa verbală, spre care, uneori, sîntem împinşi. Genul acesta de damnare a făcut forţa lui Zaharia Stancu în scrierile lui derivate din jurnalism. Dar este şi în sine de reţinut pentru aria mai largă de aplicaţii. În exemplul său dintr-o carte care îi cuprinde mai toate paginile antologice, Kalokagathon (ed. Eminescu 1985 pag. 294—295) Petru Comarnescu a văzut un bun prilej să salute la moartea lui Liviu Rebreanu, surprinsă şi exprimată perfect, legătura dintre apetenţe rudimentare şi violenţe la răspîntie, o violenţă netocită de convenienţe ci ridicată pe coama valului de fertila motivare a simbiozei între comportarea mulţimilor cu voinţa lor compusă de a-şi striga nemulţumirea ca leit-motivul psihologiei celor nedreptăţiţi. Poate că acesta este un drum de explorat — naturalismul drept realismul păturilor neîndreptăţite, aduse spre examinare în literatură.

Cum va demonstra mai tîrziu, după 1965 şi în anii următori, Nicolae Breban, înfirmităţile psihice au o expresivitate inatacabilă dacă sînt cercetate ca replici la schilodiri **de altă natură**, să le numim generic de esenţă totalitară. Absorbite în viziuni pe măsura cîte unui întreg proiect romanesc, precum în **Animale bolnave** sau în **Don Juan** unele pagini antologice din recent apărutul „Pîndă şi seducţie" dau seamă despre agresiunile iraţionalului. Acestea derivă şi la acest autor dintr-un naturalism intelectualizat. Tot astfel se întoarce la el, la naturalism. Prozatorul se află în largul său exact acolo unde damnarea nu este temă de studiu literar cît diagnostic moral, fişă necruţătoare, ireductibilă, despre impulsul venit din oroarea de persecuţie şi legînd numita oroare de urgenţa demistificării. Superbia cu care în „Drumul la zid" Breban presimţise o scadenţă de neocolit se resimte, e drept de numeroase fisuri ale coerenţei epicului. Nu e însă mai puţin adevărat că aduce cu sine şi versiunea postulată de politic, o alternanţă de secvenţe, organizate într-o constelaţie de mişcări ce confirmă cotidianul alienant, sfîşiat de bezne sinistre.

Henri Zalis

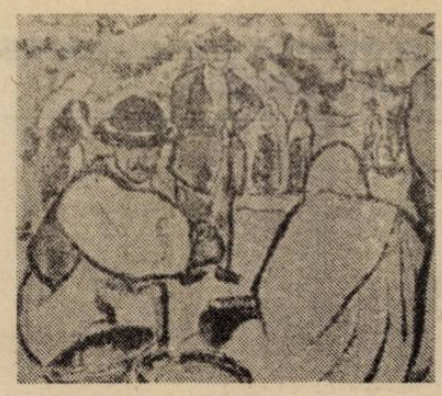

momos

Lovitura F.S.N.

Încă de acum un an părea evident pentru orice observator politic cît de cît senior că lupta pentru alegerile prezidenţiale va fi cîştigată de o coaliţie de partide plus FSN-Roman. Principala coaliţie de opoziţie, Convenţia Democratică, nu a dat însă nici un semn serios că ar dori vreo apropiere de aripa Roman, considerînd, greşit după părerea mea, că l-ar putea învinge singură pe dl Iliescu, actualul preşedinte. Iată însă că, surprinzător aparent, FSN-ul face o mişcare politică bine calculată prin desemnarea la candidatura pentru preşedinţie a dlui Caius Dragomir. Toată lumea se aştepta ca însuşi dl Roman să candideze, considerîndu-se că ar fi fost singurul în stare, nu să cîştige, ci să obţină un număr mare de voturi, toate preluate de la FDSN. Era o soluţie şi în cazul acesta candidatul CD ar fi avut şanse mari de a intra în turul doi, iar voturile Roman să treacă la Convenţie în acest tur. Iată însă că prin alegerea făcută, FSN-ul dă o lovitură de maestru Convenţiei. Fiindcă partidul dlui Roman va candida cu o persoană egală din toate punctele de vedere cu dl Emil Constantinescu, dlui Caius Dragomir neputîndu-i-se reproşa nimic, doar poate că este la fel de necunoscut ca şi candidatul CD. Alegerea dlui Caius Dragomir pune într-o oarecare dificultate electoratul aflat în opoziţie, fiindcă din punctul de vedere al omului nemulţumit de Iliescu şi preşedinţia dumnealui, este indiferent dacă va vota cu unul sau cu altul din cei doi intelectuali cu barbă pe care îi cunoaşte foarte puţin. Iar dacă nu candidatul CD va trece în turul doi, ci acel al FSN-ului, toată lumea va vota cu acesta, convinsă că, în definitiv, dintre cei doi nu poţi distinge care e mai bun. Prin candidatura propusă, Caius Dragomir, FSN-ul a dovedit, cel puţin deocamdată, că este un partid real de opoziţie şi că nu-l mai doreşte pe dl Iliescu în fruntea ţării.

Lupta se va da, în primul tur, între dnii Emil Constantinescu şi Caius Dragomir. Cel care va cîştiga primul tur va fi preşedintele României.

Ştefan Agopian

minimax

Intelectualii şi televizorul

Neinspirat titlu ! Parcă numai bun pentru un articol la gazeta de perete de la colţul roşu. Şi odată produsă, asocierea deblochează memoria precum gustul madlenei. „Ehe, ce vremuri şi ce gazete!" Sănătoase, mobilizatoare, nu ca brambureala asta de cînd poa' să scrie cine ce-l taie capu' la ziar fără să păţească nimic. Incredibil dar adevărat. Al naibii de adevărat ! Incredibil ,însă nu că au fost colţurile acelea foarte roşii cu gazetele lor minunate, de perete, înrămate frumos şi cu cheie păstrată la secretarul cu propaganda, dar incredibil ar putea să pară că acum mai poate să bîntuie nostalgia după cele vremuri. Dacă ar fi doar nostalgie încă ar fi bine, dar oricine a fost cît de cît atent la ce zic/scriu, ba unii, ba alţii, nu poate să nu observe că s-a cam şters de pe ziduri tipătul „Jos comunismul !" iar în locu-i se instăpîneşte un fel de enervare „Gata ! Ia s-o mai terminăm cu hulitul !", completată cu exemplele măreţelor împliniri din „epoca de aur" şi mai de dinainte, de cînd cu brigadierii de la Bumbeşti-Livezeni cărora le-a pus la toţi Dumnezeu mîna-n cap. Mă rog, s-o mai fi greşit, nu zice nimeni, s-a mai şi exagerat, da' nici să negăm acum chiar tot ce s-a făcut în timpul comunismului. Păi nu !? Iar apoi ideile socialismului au avut o îndelungată tradiţie în ţara noastră, după cum, pe de altă parte, monstruoasa coaliţie burghezo-moşierească... Etc. etc. etc. Interesant fiind că s-au prins în hora aceasta a **restauraţiei făţişe** nu numai absolvenţii de la „Jdanov" şi „Ştefan Gheorghiu", ci şi intelectualii, unii cu nume mare sau cu faimă de umanişti, iar printre ei, cazul de-a dreptul stupefiant (eufemism pentru o reacţie fiziologică necesitînd „Emetiral") este cazul bătrînilor intelectuali. Adică nu bătrînii intelectuali făcuţi, cum se zicea, „pe puncte", ajunşi profesori universitari ori chiar academicieni (orice asociere cu alde Brucan sau Birlădeanu este, bineînţeles, exclusă), nu despre ei e vorba, căci probabil există un prag al ticăloşeniei care o dată depăşit, trecerea anilor nu face decît să adîncească decăderea. Au apărut însă în arena politică nişte personaje despre care e greu să-ţi dai seama dacă sînt mai mult jalnice sau mai mult periculoase. Nişte bătrîni clovni care-şi terfelesc bătrîneţea pretinzînd şi poate chiar crezînd că ceea ce fac se numeşte politică înaltă, cînd, de fapt, micul lor joc, executat cu tîfnă şi ifose nu este altceva decît colaboraţionism slugarnic. Cît de abjectă este această cîrdăşie cu Puterea se vădeşte abia ţinînd cont că unii au pătimit în puşcării comuniste, folosindu-şi acum pătimirea drept capital politic, aşa cum cerşetorii îşi speculează pe străzi trupul schilodit. Bineînţeles că aceşti „mari politicieni" şi-au (re)început cariera sub steagul anticomunismului, „Alungaţi lupii !", tunînd şi fulgerînd împotriva activiştilor, securiştilor şi turnătorilor. Dar în spatele cortinei se tîrguiau probabil ca la tarabă, sperînd poate ,în imbecilitatea lor aroganţă, că vor izbuti să-i păcălească pe niste activişti hîrşiţi, bătrîni şi ei, sau, oricum, bătrîni în rele, de care mai fuseseră păcăliţi odată. Iar nocivitatea efectului cu greu poate fi estimată. Pentru că este în primul rînd confuzia, ce mai persistă încă, confuzia datorată şi acestor falşi înţelepţi într-ale politicii care s-au grăbit să acapareze o parte din opoziţia democratică, urmînd apoi s-o compromită. Implicit a fost discreditată astfel întrucîtva şi pătimirea fostei intelectualităţi şi a fostei elite politice din România interbelică, România Mare. În fine, politicianismul bătrînilor clovni, ascunzîndu-şi în spatele peroraţiilor „docte", împănate cu citate, malversaţiile ticluite şuşotit pe coridoarele Puterii, au impus un model cultural în care politicul nu este doar neutru în raport cu eticul, ci reprezintă prin excelenţă negaţia etică, imoralitatea. Pomenind înainte lozinca păguboasă cu lupii se impune făcută precizarea că ar fi greşită asocierea bătrînelor lichele cu un anumit partid, fie el chiar şi ce a mai rămas din PNL în jurul lui R. Cîmpeanu. Lichelismul nu are culoare politică, la fel ca şi infiltraţia albastră de care beneficiază toate partidele.

Aşadar iată cît de înşelător poate fi gustul madlenei ! De la gîndul iniţial anunţat de un titlu neinspirat, s-a ajuns atît de departe încît s-ar cuveni parcă reparat ceva. Aparent numai, fiindcă astăzi dacă politică zici, televizor zici, şi restauraţia la care ne-am referit se înfăptuieşte, cum s-ar spune, pe faţă, sub ochii noştri. Cu televizorul adică. Iar spectacolul este de-a dreptul fascinant, reamintind tradiţionalul sport de masă dîmboviţean „Alba-Neagră". Huiduită, dezmierdată cu pietre şi sticle incendiare, compromisă deci, televiziunea română după ce a izbutit să năuceaască un popor întreg se încrîncenează acum să-şi inventeze un fel de credibilitate atît de trebuitoare Puterii. Şi cine să fie mai nimerit pentru lucrătură decît un „om de bine" care şi-a dovedit talentul de a seduce poporul telespectator cu reţeta abordării subiectelor aşa-zis delicate, crezute tabu, tratate ca la poker cînd se intră cu doi şeptari în cacealma. N-ar fi exclus ca practica să rămînă în manualele dîmboviţene de propagandă sub numele de **tatulicizare.** Ce dovadă mai convingătoare despre neutralitatea politică a televiziunii decît difuzarea filmului făcut de GDS despre primul miner al ţării ?! După care, pe pîrtia făcută de o asemenea cacealma merg apoi unse emisiunile cu ştiri montate să rimeze cu „Dimineaţă", sau cu „Europa", sau cu „România Mare". Şi mai merg la fel de bine bunăoară convorbiri duminicale cînd tot omul se odihneşte şi poate înghiţi pe nemestecate poveşti ca cele ale bătrînei doamne (ar vrea ea !) Vulpescu. Cine să-l mai creadă atunci pe dl Mircea Druc care avertiza cîndva că singura soluţie pentru a rămîne cu mintea întreagă e să închizi televizorul. Ar fi însă nedrept de pus totul pe seama televiziunii şi a tatulicilor ei, fiindcă dacă au reuşit şi reuşesc să năucească lumea, o fac şi cu ajutorul de-afară, al invitaţilor mîndri nevoie mare să-şi arate mutra şi să-şi împărtăşească ţării înţelepciunea. De unde şi titlul neinspirat de la care am plecat ca să ajungem nicăieri...

27 iulie 1992

Şerban Lanescu

P.S. După 128 de săptămîni consecutive, cerîndu-i el, autorul Minimax-ului, o vacanţă de-o lună redactorului şef răspunsul a fost tipic capitalist : „Nu se poate ! Adică se poate, dar saluţi !" A observa însă viaţa politică dîmboviţeană atîta amar de vreme produce un efect nociv atît de puternic încît, fie ce-o fi ! Dar cine ştie, poate la toamnă vom fi iarăşi ce-am fost şi încă mai mult !

cronica ediţiilor

Manuscrisele Academiei

Într-o vreme cînd cartea de cultură şi cultura în general găsesc din ce în ce mai puţine căi pentru a ajunge la noi, din ce în ce mai întortocheate şi mai costisitoare, Editura ştiinţifică ne face surpriza şi bucuria unei apariţii care n-ar fi trecut neobservată nici în vremuri mai îmbelşugate din acest punct de vedere : volumul IV al **Catalogului manuscriselor româneşti** * din Biblioteca Academiei Române, publicat de unul dintre cei mai cunoscuţi şi mai competenţi cercetători ai vechiului nostru scris românesc : Gabriel Ştrempel, mulţi ani el însuşi păstor al secţiei de manuscrise de la Biblioteca Academiei şi apoi director al venerabilei instituţii. Apariţia de care ne propunem să ne ocupăm nu este importantă doar în sine, prin marele volum de informaţii despre istoria culturii noastre — vechi şi moderne — pe care îl pune la dispoziţia specialiştilor într-o formă accesibilă şi civilizată, cu extrase semnificative, adnotări, identificări, descriere formală şi indici ; ea este importantă şi în ordine simbolică, pentru instituţia pe care o reprezintă şi totodată pentru continuitatea cercetării umaniste româneşti, a unei încăpăţînări ardeleneşti care învinge chiar dificultăţile materiale, căci acest volum încheie o operă începută cu aproape un secol în urmă de Ion Bianu (cel care şi-a spus toată viaţa cu mîndrie „bibliotecarul Academiei Române") şi la care au trudit, în etape diferite şi în proporţii diferite, învăţaţi precum V. Pârvan, Axente Petruţ, Remus Caracaş, Gh. Nicolaiasa, Al. Elian, Fl. Moisil, I. Stoianovici şi, de vreo patru decenii încoace, G. Ştrempel. Într-adevăr, preconizat printr-un raport al „Comisiunii bibliotecii" din anul 1886, definit în linii generale prin 1895 şi pus în lucru probabil în anul următor, catalogul manuscriselor din Biblioteca Academiei iese în lume în 1899, sub forma unei prime fascicule cuprinzînd descrierea a treizeci şi patru de manuscrise ; volumul I, în întregimea sa, apare în 1907, urmat de al doilea peste şase ani şi de al treilea abia în 1931 ; vol. IV şi ultimul în vechea structură apare doar în 1967 şi duce descrierea fondului de manuscrise pînă la nr. 1380, adică mai puţin de un sfert din total. Era evident că, în acest ritm, catalogul manuscriselor din cel mai important depozit de acest fel din ţară nu s-ar fi încheiat decît peste un secol şi jumătate. În aceste condiţii, G. Ştrempel îşi asumă răspunderea de a abandona structura descrierilor stabilită încă de Bianu, urmînd-o pe cea a cărţilor din **Bibliografia românească veche**, şi reia întreaga întreprindere pe baze mai modeste dar mai conforme cu posibilităţile şi resursele noastre : nu se mai reproduc prefeţele, titlurile interioare, se limitează descrierile, precum şi încercările de identificare, de stabilire a filiaţiilor ş.a. Primul volum, apărut în 1978, poate astfel cuprinde descrierea primelor 1600 de manuscrise din Biblioteca Academiei ; odată cu apariţia celui de al patrulea tom, descrierea epuizează toate cele aproape şase mii de manuscrise existente astăzi în această bibliotecă, ţinînd cont de faptul că au fost scoase numeroase condici de documente, culegeri de foi volante ş.a., care nu-şi aveau locul în această categorie, şi au fost înlocuite cu manuscrise de proveniență mai recentă, schimbîndu-şi astfel şi cota.

Sigur că, dintr-un anumit punct de vedere, catalogul este un instrument de lucru obişnuit, pe care toate marile biblioteci din Apus şi din Răsărit ţi-l pun pe masă din momentul în care le treci pragul. Pentru noi însă, situaţia este puţin deosebită şi de acest lucru trebuie să ţinem seama cînd apreciem valoarea sa relativă. În primul rînd, elaborarea acestui tip de lucrări, care în alte părţi se sprijină pe o infrastructură tehnică şi o tradiţie (reflectată în încercări precedente, bibliografii, publicaţii de specialitate ş.a.) cu totul deosebite, la noi se sprijină doar pe memoria, fişele şi puterea de muncă ale autorului ; în al doilea rînd, situaţia Bibliotecii înseşi este cu totul deosebită între celelalte mari biblioteci din ţară : numărul şi valoarea culturală a manuscriselor încredinţate Academiei în cursul a peste o sută treizeci de ani de existenţă, prin donaţii, cumpărări, desfiinţări de biblioteci etc., au făcut din această instituţie un depozit a cărui valoare materială nu poate fi estimată şi aruncă asupra celor care îi patronează destinele o răspundere înfricoşătoare. Ştim cu toţi că printr-un act criminal sau un tragic accident, depozitele Bibliotecii Centrale Universitare au ars ca o torţă, fără a se putea salva nimic din fondul lor de manuscrise, în care se găseau cîteva scrisori Eminescu şi documente ale unor mari scriitori români ; pierderea este ireparabilă. Dacă însă ar dispărea într-un cataclism asemănător depozitele Bibliotecii Academiei, ar dispărea trei sferturi din documentele manuscrise ale culturii şi literaturii noastre, vechi şi noi, de la textele rotacizante la Eminescu (95 la sută din manuscrisele eminesciene sînt aici) şi de la cronicari la scriitori interbelici. Numai acest al patrulea volum înregistrează, între cotele 4414 şi 5920, masive colecţii de manuscrise provenind de la Al. Odobescu, V. Alecsandri, Al. Macedonski, I. Pillat, Liviu Rebreanu, Mircea Eliade, totalitatea manuscriselor cunoscute ale lui Urmuz, altele de la V.I. Popa, Agîrbiceanu, V. Voiculescu, zeci de volume de culegeri folclorice ale lui I. Pop-Reteganul, S. Fl. Marian, Kirileanu, de documente istorice de la I. Bogdan, Tocilescu şi N. Densuşianu ş.a.m.d. Practic, nici o sinteză privind cultura sau literatura română nu se poate dispensa de consultarea acestui catalog, iar pentru istoricul perioadelor mai vechi, pînă spre mijlocul secolului trecut, el este principalul instrument de lucru, fapt firesc pentru o cultură ale cărei principale monumente au rămas, pînă tîrziu, în manuscris, de la cronici la opera lui Budai-Deleanu şi la primii poeţi ai epocii moderne (şi surprizele nu sînt încă excluse).

Din cauza condiţiilor empirice de lucru la care sîntem obligaţi şi a faptului că un volum imens de cercetări privesc sau ating manuscrisele existente în Biblioteca Academiei, autorul nu poate cuprinde şi înregistra totul în catalogul său. Unul dintre sectoarele în care asemenea scăpări sînt inevitabile este cel al identificării autorilor unor traduceri sau opere originale, nemenţionaţi în manuscrisul respectiv : **Raimund şi Mărina** (p. 480) e nuvela lui Louis d'Ussieux, **Ziarul mizerului vicariu din Viltschire** (p. 170) e **Blätter aus dem Tagebuch des armen Pfarrvikars von Wiltschire** de Heinrich Zschokke, iar I.G. Codru este, desigur, Codru-Drăguşanu, **Versul ispitii** (ms. 5337, la p. 273) e al lui Vasile Fabian, **Călătoria lui Cupidon la pustietăţi** (idem, p. 274) e al lui Ienacachi Gane, **Voiaj din Podul Mogoaşoaii...** (p. 223) nu e a lui Iancu Văcărescu, ci a lui Heliade Rădulescu, **Vicontile de Letorier** (p. 201) este vodevilul lui Bayard şi Dumanoir şi, după toate probabilităţile, nu e tradusă de Millo, ci e traducerea cunoscută a lui Negruzzi (piesa s-a găsit între cele din repertoriul cunoscutului artist) etc. De altfel, problema identificărilor şi a menţionării identificărilor realizate de diverşi cercetători e legată de aceea a publicării sau studierii unora dintre textele cuprinse în aceste manuscrise : piesa lui Heliade Rădulescu, atribuită de cercetători mai vechi lui Iancu Văcărescu, a fost publicată în vol. **Teatru românesc inedit din sec. al XIX-lea** din 1986 de Paul Cornea, P. Costinescu şi A. Nestorescu (tot aici şi piesa lui Millo **Cucoana Chiriţa la carantină în vagoanele de la Virciorova**, folosind chiar manuscrisul 5095), **Istoria craiului Sfeziei...** din ms. 4619 a fost studiată de Olga Cosco, în **Cercetări literare**, vol I, p. 104 şi urm., **Predoslovia lui Varlaam la Scara raiului** din ms. 5419 a fost tipărită în vol. I al **Crestomaţiei de literatură română veche** etc. Invers însă, **Gramatica românească** din ms. 4796, atribuită lui Gh. Lazăr de fostul deţinător al manuscrisului, M. Gaster, nu-i aparţine acestuia ; atribuirea a fost discutată şi infirmată încă de G. Popa-Lisseanu în 1927, şi studiul mai recent al Valeriei Guţu-Romalo i-a validat concluziile. Asemenea discuţii şi completări arată însă varietatea şi bogăţia extraordinară a fondului de manuscrise existent, care depăşeşte cu mult capacitatea de cuprindere a unui singur om. De altfel, pe vremuri, cercetătorul care publica un studiu pe baza materialului manuscris dintr-o bibliotecă se simţea obligat să ofere respectivei instituţii un extras, iar bibliotecarul îl punea în dosarul textului, aşa încît orice cititor avea imediat sub ochi şi rezultatul muncii precedesorilor săi. În aşteptarea dotărilor moderne (care va fi lungă), poate e cazul să revenim la vechile tradiţii.

Mircea Anghelescu

* Gabriel Ştrempel, **Catalogul manuscriselor româneşti, vol. IV (B.A.R. 4414—5920)**, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1992, 541 p.

povestea vorbei

Rima omagială

Poezia omagială a deceniilor comuniste a cultivat, printre altele, şi procedeul includerii în rimă a numelor date spre glorificare. Neşansa versificatorilor specializaţi în asemenea produse a fost ca nici unul din principalele nume supuse acestui tratament — Lenin, Stalin, Dej, Ceauşescu — să nu-şi găsească prea uşor rime între cuvintele comune ale limbii române. (Asocierea sonoră cu un alt nume propriu de persoană era, desigur, de neconceput, sugerînd o echivalare inadmisibilă în codul de omagiere a unor inşi prin definiţie unici). Dificultăţile nu i-au făcut însă pe respectivii autori să dezarmeze ; îi vor fi susţinut „raţiuni profesionale" : poziţia în rimă a unui cuvînt este, cum se ştie, una privilegiată, de punere în valoare. Cu cît lucrul era mai greu de făcut, cu atît performanţa devenea mai lăudabilă. Să nu uităm că în celebrul său articol despre Eminescu, Titu Maiorescu îi elogia poetului, cu insistenţă, tocmai rimele rare obţinute cu ajutorul numelor proprii „introduse în modul cel mai firesc în versurile sale". Poeţii ocazionali vor fi avut şi ei ambiţii şi competiţii.

Una din soluţiile descoperite foarte devreme pentru a valorifica numele proprii în cauză a fost asonanţa. **Lenin** a fost pus să rimeze imperfect cu **milenii** sau cu **vremii** : „Nestinsă rază de la **Lenin** / Tu, din durerea-ncătuşării / **Întunecoaselor milenii**" ; „Şi eu le cînt, fireşte, ca un poet al **vremii** / Dar mai presus de toate aş vrea să cînt pe **Lenin**" (M. Beniuc). În epoca de glorie a unor versificatori ca A. Toma, N. Tăutu, Mihu Dragomir, Victor Tulbure etc., o altă cale de integrare în sistemul prozodic a fost utilizarea în rimă a prenumelui : **Ilici**, cu accent pe silaba a doua, îşi găseşte mai uşor un corespondent sonor : „a ridicat la noi, **aici** / Hidrocentrala lui **Ilici**". În cazul lui **Stalin**, versificaţia proletcultistă românească a ezitat între calea asonanţei şi cea a accentuării pe ultima silabă. În prima variantă, **Stalin** putea rima aproximativ cu substantive comune sau proprii precum **medalii, Uralii, anii, duşmanii** etc. („Şi tu vorbeai ; pe piept aveai **medalii** / Cu chipul şi cuvintele lui **Stalin**" ; „Au numele ţi-e cunoscut ? / Pe unde ţi-ai trăit tu **anii** ? / Poate la Moscova-ai văzut, / Sau chiar ai şi vorbit cu **Stalin** !" etc.). În cel de-al doilea, **Stalin** intra într-o serie foarte bogată de rime perfecte — cu **plin, măslin, destin, vin...** („Şi scrie fără grijă, că-i călimărul **plin** / Şi-ăst scris îl înţelege tovarăşul **Stalin** ! ; „Pe fiece tanc : Marx ! Lenin ! **Stalin** ! / Înflorea, înflorea un ram de **măslin**" ; „Lozinci din Marx şi Lenin şi **Stalin** / Se împlinesc cu forţă de **destin**" etc.). Să observăm, în treacăt, că există limite ale inventivităţii prozodice : n-am întîlnit rime pentru **Marx** şi **Engels** şi bănuiesc că finalurile fonice inexistente în cuvintele româneşti au descurajat aici chiar şi procedeul asonanţei. Revenind la **Stalin**, constatăm că termenii cuprinşi în rimă sînt supuşi, în orice caz, şi unor constrîngeri semantice : rimele **chin, venin, asasin** sînt foarte puţin probabile ; sînt previzibile, în schimb, asocierile cu **Kremlin** („căci le-ndrumă din **Cremlin** / geniul marelui **Stalin**") şi, într-un perfect contrasens involuntar, cu **blajin** („Vechi prieten cu surîs **blajin**... / — Cui zîmbeşti, tovarăşe **Stalin** ?"). În completarea inventarului de epocă, ar mai trebui notată o inovaţie : rima **ziiii--Djugaşvili**.

Nu a fost uşor de integrat prozodic nici numele lui Gheorghiu-Dej : în acest caz s-a uzat din plin de asonanţă, în texte evocînd oricum ritmul şi tonalitatea populară (şi, desigur, chiar dacă fără voie, infantilismul) : „Unde-i el, **Gheorghiu-Dej** / Cu tovarăşii-i **vi**[t]**eji**" ; „Scoală-te, mînie, **creşti** / Că-l închiseră pe **Dej**". S-a admis şi o modificare foarte puţin naturală a pronunţării numelui : „Şade-nchis sub bolţile bătrîne / cel mai drag al ţării noastre **fiu**, / Şade-nchis — dar ne-ncetat rămîne / Printre noi, tovarăşul **Gheorghiu**".

În ciuda schimbării numelor, textele omagiale manifestă o incontestabilă continuitate de procedee. Perioada de elogiere a lui Ceauşescu a fost caracterizată, cum arătam altă dată, printr-o stranie asociere cu un mimetism modernist pur decorativ. Pe lîngă versul liber, intens metaforizat şi simbolic, s-a păstrat totuşi şi linia versificaţiei tradiţionale — şi, bineînţeles, tradiţia „punerii în rimă". Nici acum autorilor nu le-a fost prea uşor. Oricît de comună în onomastica românească, terminaţia **-escu** nu e de găsit, ca atare, în limbajul literar **scris**, în afara numelor proprii. Lăudătorii au făcut eforturi impresionante de integrare prozodică, urmînd căile deja cunoscute sau inventînd altele noi. Au preferat, de pildă, supranumele omologate, scrise cu majusculă : **Bărbat, Fiu, Conducător, Preşedinte**, cuvinte cu finaluri fonice perfect acceptabile, foarte obişnuite în română, au apărut frecvent în rime ca „Partidului **soldat**" — „viteaz **Bărbat**", „visul cel mai **viu**" — „cel mai destoinic **Fiu**", **popor — Conducător, onorul — Conducătorul** etc. Pastişa folclorizantă a inovat timid — cu o vocală lungind, lăutăreşte, formele verbale — **slăvescu, dăruiescu — Ceauşescu.** S-a utilizat, desigur, şi prenumele — delictul de familiaritate fiind evitat fie prin includerea lui în seria admisă a numelor de domnitori („Mircea, Ştefan, **Nicolae**"), fie prin simpla inversare a poziţiei faţă de numele de familie („Ceauşescu **Nicolae**") ; în ambele cazuri, cuvîntul preferat pentru rimă a fost **văpaie** („Din a inimii văpaie..."). Cea mai simplă (şi involuntar comică) soluţie a constituit-o însă asocierea cu un substantiv al cărui articol hotărît **-l** nu mai era pronunţat şi, uneori, nici măcar scris (funcţia fiindu-i preluată, ca în oralitatea curentă, de vocala finală **u**). Indicele colocvial contrastează destul de ciudat în asemenea cazuri, cu solemnitatea odei. Interesant e şi faptul că şi aici a existat un cuvînt preferat : **firescul** ! Cel puţin aşa stau lucrurile în exemplele pe care le avem la îndemînă : „Şi-a adus Congresul XIII ctitorii cu tot **firescul** (...) / Şi s-a spus acestei epoci — Nicolae **Ceauşescu**" (Vasile Bardan) ; „Îşi are şi-nţelesul, îşi are şi **firescu** / privind în noi şi-n tot ce ne-nconjoară, / inelul de logodnă ce-nc[i]nge-această ţară / să-i spunem, Vîrsta ţării : **Ceauşescu**" (Virgil Teodorescu) ; „Cînd drumul bun al ţării ne e lege / Şi noi trăim în el cu tot **firescul** / Al nostru este dreptul de-a alege : /Trăiască Nicolae **Ceauşescu** !" (Adrian Păunescu). Ultimul exemplu permite şi comparaţii inedite : e uluitor cum tiparul rimei omagiale şi toposul înşirării de nume glorioase se pot păstra, neschimbate, în poeme în care înnoite sînt doar numele : inventarul de procedee şi spiritul poeziei — proletcultiste trăiesc din plin în strofa păunesciană de tip nou : „E vremea dezbrăcării de lozinci, / un spirit nou în patrie se cade, / să regăsim pe cei îndepărtaţi / Cioran, Ionescu, Mircea Eliade".

Rodica Zafiu

Din literatura Basarabiei

Ion Druță, POVARA BUNĂTĂȚII NOASTRE, 2 vol., Editura Minerva, București, 1992

„Una dintre cele mai valoroase creații în proză, aparținînd scriitorului contemporan basarabean Ion Druță (n. 1928 în comuna Horodiște-Soroca), romanul **Povara bunătății noastre** se constituie într-o expresie convingătoare a «prozei poetice» caracteristice autorului. Romanul surprinde realitățile satului basarabean la mijlocul acestui zbuciumat secol, într-o perioadă istorică-cheie : alipirea forțată a provinciei românești dintre Prut și Nistru la statul sovietic, anii de război, seceta din 1946—1947, colectivizarea... Evenimentele sînt înregistrarte prin trăirile personajului principal, Onache Cărăbuș, țăran din satul Ciutura, aflat în Cîmpia Sorocii. Vîrstele eroului marchează tot atîtea prefaceri în universul rural, conceput ca spațiu arhetipal, loc al vesniciei și al lucrurilor sfinte".

Cu aceste cuvinte oarecum convenționale, colecția **Biblioteca pentru toți** a „Editurii Minerva" se străduiește să recomande cititorilor săi cartea unui scriitor basarabean prea puțin cunoscut în România, Ion Drută. O **Prefață** și un **tabel cronologic** de Mihai Cimpoi adaugă și ele cîteva informații prețioase la capitolul pe care abia de-aici înainte îl vom putea examina în detaliu. **Literatura Basarabiei.** Prima parte a romanului **Povara bunătății noastre** a apărut în 1963, la „Editura Cartea Moldovenească", urmată în 1968 de partea a doua, care a declanșat, cum notează Mihai Cimpoi, „o acerbă și îndelung susținută campanie de presă, secondată de luări drastice de atitudine din partea oficialităților republicane. Reacții dure au produs episodul cu porumbul care putrezea în grămezi în gara Păminturi, în timpul foametei, fondul «religios» al romanului, scena întîlnirii lui Mircea Moraru cu ofițerul român Nică". În 1971 cînd redactorii revistei **Drujba narodov (Prietenia popoarelor)** propuneau **Povara bunătății noastre** pentru „Premiul de Stat al U.R.S.S.", Ivan Baodiul, fostul prim-secretar al CC al PCM protesta pe lîngă Comitetul de acordare a premiilor, căruia îi „explica" într-o scrisoare (citez din nou din **Tabelul cronologic** întocmit de Mihai Cimpoi) „că romanul «denaturează tabloul transformărilor socialiste din satul moldovenesc» și «politica interioară postbelică a statului sovietic, că lupta de clasă e substituită prin ideea pseudo-umanistă a unității oamenilor indiferent de originea socială»", în fine, că „în roman se exprimă compătimirea autorului față de un ofițer român" și „nu se face o distincție între armata sovietică și armata fascistă a lui Antonescu".

Sînt numai cîteva din datele cu ajutorul cărora se va putea înțelege mai tîrziu situația scriitorilor de linmă română din provinciile aflate vreme îndelungată sub o dublă dominație : a dictaturii comuniste și a administrației rusești.

Ca roman al rezistenței românești în teritoriile cuprinse între Prut și Nistru, **Povara bunătății noastre** a fost constrîns să accepte un dozaj complicat de adevăr și de minciună, de convenționalism și de sinceritate curajoasă, în așa fel încît, pînă la urmă, imaginea de ansamblu să nu contrazică tema de la care s-a pornit. E rețeta bine cunoscută la care a recurs o parte din scriitorii supuși presiunii dogmei **realismului socialist**, în cele mai multe dintre țările foste comuniste. În romanul lui Ion Druță, o mică familie de țărani, cu rădăcini răzășești care se pierd „în negura timpului" — familia lui Onache Cărăbuș —, rezistă tuturor prefacerilor impuse de istorie în satul Ciutura din Cîmpia Sorocii. Onache face primul război mondial în armata rusă, trece Nistrul și se întoarce acasă cînd luptele au luat sfîrșit, e din nou concentrat în preajma celui de-al doilea război mondial dar de data aceasta în România, și e trimis acasă după 1940, în timp ce feciorii îi sînt luați de „armata rosie". Cînd și cel de-al doilea război mondial se va încheia, oamenii satului vor începe să se risipească, unii în burta fără fund a noului Imperiu, alții în România, alții secerați de secetă și de boli. Urmează anii colectivizării forțate, cu **colhozuri, brigadieri, emteesuri** (adică **semeteuri** sovietice), **selpo** (cooperative sătești), **nareaduri** (ședințe), **trudozile** (zile muncă) sau **postavkă** (cote) și mai rar cu **novoseli** (inaugurarea unei case noi) și **imenini** (sărbătoarea zilei onomastice).

Pe tot acest traseu al unei istorii foarte puțin îndurătoare romanul lui Ion Druță recurge mai ales la sugestie, dar și la tăcere (aproape nimic despre deportările din Siberia) sau chiar la mistificare (în special în paginile consacrate trecerii armatelor sovietice prin satul lui Onache Cărăbuș).

Dar concesiile făcute în scenariul social și istoric al romanului sînt răzbunate de curgerea lui epopeică, de mulțimea scenelor simbolice și a momentelor cu valoare aproape arhetipală care, toate, dau cărții o densitate neobișnuită și (oricît de paradoxal ar suna această afirmație) o nesperată valoare de document : „Cîmpia

Sorocii demult și-a pierdut sămînța cronicarilor, constată naratorul la mijlocul celui de-al doilea volum, și nu e de mirare că azi, cînd pornești a răscoli vremuri trecute, găsești numai umbre, numai ceață și morminte. Ciutura și-a pierdut și ea, împreună cu multe alte sate, povestea începuturilor sale. Puținele mărturii ce se mai aflau prin biserici și mănăstiri au fost arse, iar cele cîteva amănunte care se mai păstrau în mintea ostenită a bătrînilor erau prea puține pentru ca să te poți dumeri. Cîte ceva totuși se putea afla".

Ceea ce „află" în romanul său Ion Druță e tocmai „mărturia" măruntă, de dincolo de istorie și de social, dar care pusă cap la cap și mentinută cu îndîrjire de-a lungul secolelor se transformă în legendă. În felul acesta **Povara bunătății noastre** se dovedește a fi cartea unei duble istorii. Pe de o parte istoria „mică" (a **nareadurilor** sau listelor **-spiski**-întocmite de activiști misteriosi, sositi de la „centru"), pe de alta istoria mare, cu povestea cătelei Molda, cu bătrîna călugăriță de pe malul Nistrului, cu drumurile de țară, pe care sătenii le refac la infinit în ciuda oricărei administrații, cu cîntecele de Crăciun și cu poeziile lui Alecsandri, recitate în fiecare an de alte

rînduri de copii : „Sămănătorii harnici, cu sacul subsuoară, / Păsescu-n lungul brazdei pe fragedul pămînt..."

Prima istorie e trecătoare, pentru că minte, cea de a doua e durabilă, pentru că numai prin ea circulă neostenit ceea ce Ion Druță numește cu o expresie patetică, dar foarte potrivită, „făclia neamului".

În raport cu aceste două niveluri mai importante ale cărții poate fi discutată și majoritatea calităților sau a defectelor sale.

Pentru nivelul istoriei mici, de exemplu defectul cel mai supărător e de constatat în reaua pregătire a „reintrării" unor personaje în „scena" romanului. Din acest punct de vedere, legătura „pe dedesubt" a lucrurilor lipsește aproape întotdeauna și de cele mai multe ori sîntem luați pe nepregătite, tocmai atunci cînd ar fi trebuit să știm totul, de mult. Despre Onache Cărăbuș ni se spune abia spre sfîrșitul celui de-al doilea volum că are vreo trei porecle sau că obișnuiește să stea de vorbă (în imaginație) cu o echipă de lăutari, același lucru se întîmplă cu Mircea Moraru și cu marea lui dragoste pentru fier, iar despre pasiunea ascunsă a Nuței Cărăbuș pentru Nică, primul ei petitor, nu aflăm decît tot în partea a doua a romanului (în scena foarte puternică a întîlnirii lui Mircea cu Nică imediat după război).

Dimpotrivă, calitatea cea mai evidentă din structura istoriei mari a romanului ține chiar de modul în care sînt legate (uneori la mare distanță) scenele simbolice ale narațiunii. Iată și pentru acest nivel cîteva exemple : aparițiile reale sau închipuite ale Moldei, scena macilor în floare, legată de război și de moartea băieților lui Onache, vuietul pămîntului, pus și el în legătură cu războiul sau cu un cutremur real.

Poate că tot de istoria mare a cărții lui Ion Druță ține și stilul ei insistent monografic, prin care ni se sugerează parcă să urmărim mai ales ceea ce se dovedește a fi etern, semnificativ, general : „Sufletul fiecărui țăran rămîne adînc întristat în fața unui pămînt căzut în delă, sare pentru că pustietatea celui pămînt poartă în sine pecetea d stinului amar al oamenilor ce-au muncit." Sau : „În noaptea de ajun viața grea a țăranului se apropia de poveste, se îngemăna cu dinsa rămînea ea singură, pe-o singură noapte, poveste". Sau : „În noaptea spre Anul Nou satul era numai vuiet, numai fierbere. Pe toate drumurile trec, înotînd prin omăt, c te de colindători. Duc colaci înșirați pe bețe, duc în trăistute, la sold, nuci și covrigi, învață din mers colinde noi. Cînd se întîlnesc două cete, se laudă care și cît a cîștigat, întreabă în ce case oamenii sînt mai darnici și după ce se duc de-i colindă, mai umblă cît umblă și vin iarăși la fereastra ceea — poate va da Domnul și nu-i vor recunoaște."

Cu mijloacele simple ale povestitorilor care formează tradiția moldovenească a literaturii noastre (înaintea tuturor Creangă și Sadoveanu), cu o retorică populară care își plasează naratorul foarte aproape de eroii săi și din care nu lipsesc nici simțul tragic, nici umorul și nici (mai ales) poezia, Ion Druță a realizat în **Povara bunătății noastre** un roman impresionant.

Florin Manolescu

Cerșetorul de talanți (II)

Cele spuse pînă acum descriu absolut sumar, bineînțeles — elementele esențiale ale unui **mod de viață** ; a mea adică. (Ar mai trebui adăugat că am păcătuit și pur și simplu cu fapta, fiind direct **porc**, și nu numai cu fapte-de-contemplație, cum am afirmat — greșit și mincinos — înainte.) Întîmplîndu-mi-se să ajung pînă la urma urmelor, după ani și ani poet, acest **mod de viață** m-a pus în conflict cu statutul a ceea ce se numește **creator** de literatură, **creator** de lumi imaginare. Un conflict interior. Mi-a dat Dumnezeu spaima că s-ar putea să nu fie normal să mă încumet să-I dețin prerogativele, să încerc să mă substitui Lui. (Cred din toată inima că este mult mai bine să ne propunem a imita dragostea lui Dumnezeu, încercînd să I-o întoarcem, dragoste care putem spera **a fi**, decît să ne încrîncenăm **a avea** și noi — bieții ! — puterile Sale.)

În cele de mai jos urmează o descriere — făcută și cu ajutorul gîndurilor altora — a mecanismului acestui păcat, cel al **creatorului** de literatură. (Această descriere nu este una din afară. Ea este o conștientizare a lui, conștientizare ce constituie începutul unei necesare redresări.)

★

În primul număr al — pînă acum — efemerei reviste NOUĂZECI, Ion Pătrulescu semna un eseu intitulat **Artă, păcat și sacralitate.** Acolo ni se explică faptul că „prototipul oricărei căderi în păcat este cel al căderii lui Adam". Acesta, ispitit prin Eva (care în alegoreza patristică reprezintă **sensibilul**), gustă din fructul oprit. ● („Șarpele îi șoptește Evei că nu va muri, ci va vedea cît de bun e fructul, că i se vor deschide ochii și va fi ca Dumnezeu".) Bunătatea fructului nu este, însă, în sine, ci mai ales sporită (sau pervertită în voluptate) prin interdicție. Gustînd din fruct, Adam cunoaște „nu binele pur și simplu, binele îngăduit și dăruit de Dumnezeu, ci binele amestecat cu răul, răul din starea de suflet și de conștiință a celui ce jubilează de voluptate. Acestea două ar fi, în cazul **creatorului** de artă, cele două elemente pe care el le preia din scenariul păcatului originar : **„voluptatea** propriului său imaginar (semnul Evei ademenită de șarpe) și **lipsa discernămîntului".** Amîndouă cauzîndu-se și propulsîndu-se reciproc, simultan. În continuare, Ion Pătrulescu scrie concluziv : „Cum și de unde i-a venit lui Lucifer gîndul ca din **creatură** să se instituie în **creator** este un mister asupra căruia Cartea Sfîntă așterne un văl de tăcere. Poate că avem de-a face cu «semnalarea» **principiului eludării :** sînt lucruri despre care nu e bine să vorbești, lucruri care nu e bine să fie pomenite pentru că n-ai de unde să știi dacă ele sînt **de stînga** sau **de dreapta**, n-ai de unde să știi dacă ele «cheamă» răul sau binele. (Din acest punct de vedere este clar că scriitorul își pune prea puțin problema discernămîntului în alegerea **expresivităților** sale.) Problema discernămîntului, **mistica ortodoxă** o rezolvă radical. Concentrîndu-se în rugăciune, ascetul, călugărul fac un teribil efort de eliminare a **oricărui** gînd străin, prin ceea ce se numește **paza minții.** Diavolul se poate personaliza oricînd, pîndind orice slăbiciune. «Căci satana umblă ca un leu neștiind (căutînd) pe cine să mai înghită», spune Cartea".

În **Alchimia asiatică,** Mircea Eliade vorbește despre vechii chinezi care, descoperind afinitățile între organele corpului uman și anumite substanțe minerale, credeau că omul se află într-o perfectă corespondență cu întreg Cosmosul. „Corpul uman cuprinde în el Universul întreg, este nutrit de aceleași forțe care însuflețesc Universul și suferă de aceleași conflicte structurale de care suferă Universul". Cvintetul universal **Wu-shing** (apa, lemnul, focul, aurul și pămîntul) își găsește aplicare în orice domeniu al existenței. Inima are natura focului, ficatul natura lemnului, plămînii a metalului, rinichii a apei și stomacul a pămîntului. „Se vorbește de cele cinci relații sociale, cinci virtuți, cinci gusturi, cinci culori, cinci tonuri etc"., ne spune Eliade. Numai că principiul alchimiștilor chinezi, care căutau tehnici pentru a fi la fel cu zeii, pentru a obține „nemurirea", pentru a se racorda Divinului (dar și pentru a prevedea și controla „soarta cosmică"), este unul și același cu principiul analogic, principiu al corespondențelor universale — **principiul poeziei.** (Și nu numai al celei moderne.) Lucian Blaga demonstrează limpede (în „Despre gîndirea magică") că orice tip de magie este unul analogic. Or, poetul, magician decăzut, așezat în centrul universal al limbii sale, stabilește relații „surprinzătoare" între elemente depărtate, după principii numai de el știute, sărind nenumărate trepte ale deducției. Poetul, creatorul de metafore, încalcă brutal (să le numim) **legile și ritmurile unei sintaxe mental-afective, încalcă tiparele** limbii comunicative (stabilite și sedimentate tradițional) și **tiparele** uzual-asociative ale imaginației. Creatorul de literatură este considerat din capul locului, prin definiție, „mai înțelept decît limba pe care o folosește" (de care se folosește). El procedează imperialist, tiranic la o intropatie generalizată maladiv. Își proiectează arbitrar și pretutindeni — eul ! Pînă și o biată comparație (ce tinde cît de cît spre spectaculos) se bazează tot pe principiul magic, analogic, alchimic al corespondențelor universale. În acest „univers imaginar" ierarhiile sînt desființate : orice poate ține locul la orice. Poetul-magician suferă de o cronicizată **boală a semnelor.** Pentru el, la modul panteist, totul este (în întregime) în orice ; și orice este (oricînd) în toate. Reveria și imaginația sa sînt pronunțat anarhice. (Singura „ordine" fiind cea care poate defini diferența, originalitatea „lumii poetice" respective.) Bineînțeles că într-un asemenea context omul îl poate oricînd înlocui pe Dumnezeu, el este chiar invitat să i se substituie. Luciferismul creatorului de artă, de literatură ține de domeniul evidenței.

Din păcate, aceste ispite le-am trăit pe propria mea piele. Sînt aproape sigur că nu ajunge o viață de poet pentru a putea discerne între biata **voluptate** a imaginarului personal și **Frumusețea** reală, cea dăruită, cea insuflată de Duh. Cu siguranță că este nevoie și de un alt fel de viață. Deocamdată, tot ce am reușit să opun „creatorului de literatură" și „magicianului-a-toate-făcător" din mine a fost doar **cerșetorul :** de poeme și de talanți, de destin. Creștinismul („Ajută, Doamne, necredinței mele !") postulează clar că noi, ca și creaturi, făcuți după chipul și asemănarea ei, sîntem acum în afară de divinitate ; și că — mai ales — prin dragostea și „voința" acesteia îi putem deveni co-participanți.

Cristian Popescu

vlad neagoe

Joc fără memorie

Îmi predică ursuz un individ
cu degetul întins din cușca lui de vid :
„...mintea înaltă, fruntea înaltă, privirea înaltă,
înălțimea nopții suferințele asaltă,
ciinii durerii, lacrima într-un singur punct
unde semnele de viață, urme nu mai sunt :
toate au fost șterse de pe metereze,
nu mai e în veac, cîn-să le viseze,
au fost cojite cu ură rînd pe rînd,
fiară ce gemea în noi, și brusc urlînd
țîșni ca un fior din răscolitul haos
și tot ce-a fost al meu se puse în repaos,
coloana infinită a martirilor se-ntoarce să ne calce,
m-au săltat în sus ca-n vîrf de lance —,
o diră de sînge pe pereții-n clătinare ai casei
taie ca spada amintirea, dar lasă-i,
aud : doar ochii pentru plîns, le-au spus
în rest, pînă la ultima celulă să fie smuls
și ce moare, în aceeași clipă, și se naște
să fie rasă și soarta ce le paște.
Valuri de-ntuneric ne spală amintirea,
suflete aruncate pe plajă nu-și văd strălucirea :
timpul e mort și moarte seamănă întrolaltă
pe-un cer mai sus, pe-o mare mai înaltă

Și cîinii cerului, și cîinii pămîntului

Și cîinii cerului, și cîinii pămîntului mă-mpresoară
în mari haite, din stinsele izvoare,
cu mîinile cramponate de înaltul dig
în urma îngerilor înjurii cu le strig :
guri, labe de monștri mă trag adînc în groapă
și nici o speranță nu lucește să mă scoată
înverșunat abia de-apuc să ies la mal
că apele umflate aruncă un alt val
înăbușindu-mi strigătul de azi, de ieri
ducîndu-mi îngerii cu pierdutele învieri
cîinii barbari string cercul tot mai strîmt
și-n clipa care trece parcă nu mai sînt,
trecînd din somn în somn hăul s-a luminat,
și iar ajung la locul cu lumile-n hiat
unde nu se mai aud cîinii cerului și ai pămîntului
lătrînd aprig în gura Spăimîntului.

Cum să părăsești acest sînge ce nu mai curge
și acest timp al răului de-a fi,
Demiurge ?

Cădem ca niște blînde oase

Acum cînd soarele sîngerează în eclipse
și Dumnezeu doarme dus pe prispe
și timpul nemilos se rupe din țîțîni,
și apa disperată ne seacă în fîntîni
urgia slavă ne cotropește, se tîrîie să ne ucidă,
sîntem un codru doborît, împresurat de-omidă.
Sub focul urii ne ard tristețile din case,
cădem în riul nopții ca niște blînde oase
prin care-au fluierat lungi ierni geroase,
plîngînd o țară a nimăruia pîndită de dezastre,
vegheați de umbra stinselor astre
și de-o hoardă de cuvinte
părăsite de-aducerile-aminte.
Se vede că vom muri de vreme ce istoria ne-a dezbinat
părăsindu-ne ca o mamă vitregă copiii la orfelinat ;
trezindu-ne deodată că trăim și nu murim
sub ochiul roșu turbat de stepă
s-au ridicat în sus tartarii
și-ai noștri multlăudați mancurți
i-au așteptat, le-au întins laba, i-au dus la înaltele curți
le-au cîrpit șalvarii rupți,
i-au pus la mese cu limpezi pahare,
le-au dat de băut și de mîncare,
pe cînd ei ne-au îngrelat cerul cu moarte,
ne-au pus lacăt la gură, clanță la soartă
ne-au rupt numele să-l poarte
ca pe o plagă toți ciumații, toți leproșii
de înnebunesc în mormînt strămoșii
ne-au sfîșiat zborul din pasărea măiastră
doborîtă de aceeași cumplită piatră
purtată în sîn, izbită-n dimineața disperată.

De te naști azi, de mori mîine

De te naști azi, de mori mîine
printre umbrele streine
mult prea strîmbe, prea haine,
în cumpănă pui cît piere, cît rămîne
în dricul toamnei, în memoria speciei
gata să se prăbușească
pe dulcea mătase a mării.
Și viața asta curgătoare
șiroind printre degete
nici pentru o clipă nu te cheamă
la festinul focului :
stins a fost în amintire
în fragedul pîntec al cuvintelor
prin care se plimbă silabele goale
ca niște tîrfe pe plajă.
Doar moartea și suferința iau,
iau vorba de la capăt
de te naști azi de mori mîine
printre umbrele streine.

Rătăcitul orînd

Prea multa suferința, stelele se îndepărtează
pînă și moartea e gravidă, veșnic trează
în chinurile românului ce nu mai sfîrșesc,
nu e nici un mormînt care să ne încapă
un neam întreg sub apă,
mai trist ca întîmplările neîntîmplate,
întinse pe sub morți ,înscrise pe spate.
Fă-te Doamne din cer spre pămînt
cu ochiul peste-al nostru rătăcit orînd
din Bugeacuri, din Ardealuri,
din Moldove, de sub grele dealuri
din cetăți și oase frînte, din cernita Bucovină
din lumina pîngărită, lină
strînge sevele luminii într-un neîntrerupt Vezuviu
ca un zeu cumplit cu văzul viu
să arunce pietre, spumegînd lavă
peste toată scîrnăvia slavă
pe cînd mamele cu ochii-n streșini, pe batistă
urmăresc pata de sînge dilatînd viața fascistă.

Pielea aprinsă

Prin pielea aceasta aprinsă
trec păsările și îngălbenesc
Prin rănile pielii aprinse
trec suferințele surîzînd
și îngălbenesc.
De foarte mulți ani
cineva nu mai poate trăi
în pielea aceasta aprinsă
și îngălbenește.
Viața și-o duce într-un fulger
și umbra-i din nou singerează
în pielea aprinsă
și îngălbenește.
Ca un astru îngîndurat
cu galben trist e fulgerat
dulce blasfemie
într-un ritm suspendat
prin pielea aceasta aprinsă
se strecoară un șarpe
lunecă în iarbă
și îngălbenește.
Gîndul la viață
revine în lume ca o piatră
înconjurată de aerul greu
și îngălbenește de iartă.

---

despre...

Limbajul dual (II)

Poet al abisului lăuntric, Aurel Pantea se ține la suprafață într-un punct de „observație feroce". Poemul său are, din această cauză, o dublă încordare. El se aruncă, pe de o parte, în vertijul limbajului vizionar și se crispează, pe de alta, într-o funcție scripturală ce se îndîrjește în coerența și precizia spectacolului revelator. Reporter și scafandru în același timp, poetul combină cele două limbaje într-un registru dual, supraveghind viziunea cu un ochi de o fixitate atroce. El dezlănțuie stihia introspecției și-i contemplă evoluția răvășitoare, stenografiind senzațiile crude scoase de aceasta din adîncuri. Dar în această operație de submersiune în stihial el se delegă doar parțial, păstrînd în rezervă funcția glacială a contemplației. Vedeniile sale capătă astfel duritatea unor mărturii spectrografice și dacă limbajul se îmbată de fervoarea senzualității, poetul, în schimb, își privește cu detașare de clinician propria destructurare. El introduce în poem un limbaj de supraveghere care dublează limbajul participativ, inflamat. Limbajul aprig, de forare, se împletește cu cel analitic. Acest limbaj secund se dedă adesea la exerciții de abstractizare și de încifrare, dar de regulă el e contras într-un regim obiectiv al viziunii. Și tocmai detașarea de sine dă atrocitate confesiunii, programînd-o ca fatalitate. Inspecția sinelui e fără milă și fără scrupule. Ea inventariază precaritățile interioare, rupturile și pulsiunile, raportîndu-le într-un limbaj cinic prin exactitate și himeric, prin vehemență. Forța de a-și materializa stările, de a le transpune într-o sintaxă sanguinică, face din Aurel Pantea un expresionist al peisajelor subliminale. Confesiunea lui devine terifică și halucinantă prin visceralizarea imponderabilelor, prin patosul concretizărilor. Angajată de o vocație a capătului și de un fanatism al preciziei, ea nu reculează niciodată din fața spectrului hidos pe care-l descoperă în drumul său. Nimic fascinatoriu nu o oprește sau deviază, mînată înainte de urgența unui imperativ depoziționel. Introspecția e inexorabilă ca un aparat de filmat, pătrunzînd în chimismul interior cu lentile transfocatoare. „Biografia" smulsă din hăuri devine, astfel, o țesătură deasă de teroare, de angoasă, o paradigmă a dejecțiilor și disfuncțiilor lăuntrice. O scriitură convulsivă, aprigă, o poartă din alienare pînă în densitatea „neagră" a imploziei infernale. Un coșmar al cărui punct de fugă e un miraj al neantului și un orizont ce se contrage într-un hău negru constituie zaristea existențială în poezia lui Aurel Pantea : „Cum s-ar băga cineva într-un tablou / și l-ar roade / mii de disjuncții / și i-ar atîrna pielea afară. / astfel trăiesc / în refuzuri și tremur tot. / lovit hulpav și parțial de ficțiune. / sotul cărnii, cel care umblă stacoiiu / pe după hălci. / în dogoarea instinctelor. / hibridul. / mohoreala umedă înainte de intrarea / ei în lunga serie a hoiturilor abstracte / din mine. / în arșița lor. // Astfel ar începe o biografie. // Totul se întîmplă cum ai trage brusc / niște cearceafuri și-ar apare jilăveala / unui peisaj sau cum ai tăia / în tine și ceva s-ar zgîrci tare, iar în durerea / aceea poate năvăli dintr-o dată mult / din propriul tău trecut, negru, / intens negru, / încît nu-ți mai pasă". Dar poetul nu practică nici o clipă elegia existențială, eliminînd cu totul registrul de compasiune din propria confesiune. Poemul său n-are gustul deplorării și nici nu recurge la cheia facilă a retoricii dramatizante. Cele două limbaje, cel contemplativ și cel explorator, se ciocnesc ca două ireductibile, agresîndu-se reciproc și contaminîndu-se doar în eliberarea tensiunii. Tinzînd să se suprime unul pe altul, ele se oprimă doar într-o competiție la limita himericului.

Pe de altă parte, e vizibilă de îndată zvîcnirea poemului în contact cu elanul vizionar și domolirea sa în golful contemplativ. Scăpat din chingi, acesta se aruncă brutal într-o imagistică vehementă, denivelînd grosolan planurile discursului. Metafora țîșnește în abisalitate și plonjează în stihial, rupînd impetuos barajele lucidității. Poetul trage atunci disperat de hățuri, bruschează planurile poemului și-i răsucește perspectiva spre a se ține deasupra vîrtejului. Funcția contemplativă și tariful de coerență sînt mereu amenințate de emergența materializării, de vertijul concretizărilor. Rareori abstracțiile au fost atît de „borțoase" ca în poezia lui Aurel Pantea și luciditatea atît de expusă dezintegrării. Violența transei vizionare tîrăște ființa în pragul delirului și la limita demenței. Cînd atinge acest strat de foc și limfă al epifaniilor subliminale, cînd limbajul îl antrenează nu în spectacolul genezei grotești a lumii, ci chiar în principiul acesteia, poetul se îngrozește singur de propria performanță și-și caută febril o cale de ieșire. Din sintaxa de lavă a viziunii el sare atunci direct în apa rece a reflexiei. Dar diferența de adîncime dintre limbajul răcoros al contemplației și cel magmatic al viziunii e și o diferență de tensiune lirică. Poetul iese la mal, e-adevărat, dar și poemul se împotmolește. Obișnuit cu aerul încărcat al abisului, el se sufocă în cel rarefiat al meditației : „Amiază expusă, umflături pe un pîntec / de moloh, glasuri și străzi, rezistă. // retrage-te // urcă, de sub instincte / răsare movila / cu boașele umflate ale morții mascul. // amiaza naște, în artere toate cotloanele se holbează / la imaginea ei de femeie prăbușită. // găsește-ți direcția, pentru Dumnezeu, găsește-ți direcția, / o să rămîi pe afară, în interioare umblă inși / legați de imagini de inși, în serii / interminabile. Le simt reciful. // Cine spre cine se întoarce și ce vede / cînd revine și unde încremenește / ultimul eu, ce găuri, ce propoziții, // a fi e forma absolută a ignoranței" **(Ce găuri, ce propoziții).** Există în poezia lui Aurel Pantea o spaimă existențială de propriile viziuni. Poetul simte tensiunea aprigă a unei limite finale pe care imaginarul dezlănțuit a atins-o și ființa sa reculeză crispată din fața acesteia. Dar mai există și o spaimă semantică de aceste viziuni. Destul de des poetul se teme că acestea nu vor fi înțelese și atunci le trage în coadă o „morală" clarificatoare : „Vorbesc dintr-o hrubă. // Rece de Flaubert și încă ceva, privire rezumat, / ce să fac cu aceste valuri mărunte ce vin / din azi și ieri cu zgomote / de rozătoare flămînde. Fața de gips, brațele destinse. Îmi ascult galeriile. Urbe de spectre / plictisite. Sînt cerul lor". Această morală asemenea ultimului vers din poemul citat, e, de regulă, de o redundanță desăvîrșită. E absolut inutil, firește, să mai spun că poetul se teme tocmai de ceea ce n-ar trebui și că e temerar acolo unde s-ar cuveni să fie mai rezervat. Căci cureaua de transmisie a obscurității, în poemele lui, o constituie chiar limbajul intelectual, reflexul de a traduce viziunea în abstracții și elevate. Abnegația cu care el ține la o echivalență rafinată a sintaxei primordialelor și la un echilibru între senzația crudă și meditația subțire face ca poemele să emită adesea în stridențe. Cîntatul pe două voci devine atunci disfuncțional, scoțînd triluri de voce în schimbare. Ca să nu mai pomenesc de înclinația spre prețiozitate de care suferă iremediabil aceste prestații intelectualiste și care se potrivește ca nuca în perete cu ambianța turbionară a viziunii.

Atașat ciclului „Zile cu Bouvard și Pécuchet" care dă și substanța și dimensiunea acestui al treilea volum, ciclul „Negru pe negru" probează o sintaxă eliptică și dialogală. Atmosfera, obsesiile, temele nu sînt aici altele, dar cum Aurel Pantea e un poet ce are nevoie de suportul anvergurii spre a-și ordona fulgurațiile subliminale într-o viziune, această manieră concisă e inventată anume spre a claca. Obsesiile trec razant cu viziunea, senzațiile trîmbițează scurt iar poemele plescăie în loc să implodeze. Cele cîteva „dialogale" au convocat o voce de prisos care nu face decît să umfle puțin textul acolo unde poetul a simțit că propria fervoare imaginativă nu și-a atins punctul freatic. Handicapate din capul locului de această decompresie interioară și de căderea bruscă a tensiunii vizionare, poemele din final demonstrează doar că, de vrea cu tot dinadinsul, Aurel Pantea poate scrie și prost. Însă în ciuda acestor eforturi, el rămîne un supraveghetor al abisului lăuntric. Starea lui de grație e erupția senzuală, entropia stihinică.

Al. Cistelecan

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI

CAPITOLUL 13
Supunere față de stăpâniri. Iubirea frățească. Apropierea Zilei lui Hristos

1 Tot sufletul[105] să se supună înaltelor stăpâniri ; că nu este stăpânire decât de la Dumnezeu; iar cele ce sunt, de la Dumnezeu sunt rânduite.
2 Ca atare, cel ce se împotrivește stăpânirii, rânduielii lui Dumnezeu i se împotrivește. Iar cei ce se împotrivesc își vor atrage osândă.
3 Că dregătorii nu pentru fapta bună sunt frică, ci pentru cea rea[106]. Vrei dar să nu-ți fie frică de stăpânire ? : Fă binele și vei avea laudă de la ea ;
4 căci ea ție-ți este slujitoare a lui Dumnezeu spre bine. Dar dacă tu faci rău, teme-te, că nu'n zadar poartă sabia ; pentru că ea este slujitoare a lui Dumnezeu, răzbunare a mâniei Lui asupra celui ce săvârșește răul.
5 Pentru aceasta e nevoie să vă supuneți, nu numai din pricina mâniei, ci și în virtutea conștiinței.
6 Că de aceea și plătiți dări ; căci dregătorii sunt slujitori ai lui Dumnezeu, ca'ntru aceasta să stăruiască.
7 Dați-le tuturor cele datorate: celui cu darea, darea; celui cu vama, vama; ceelui cu teama, teama; celui cu cinstea, cinstea.
8 Nimănui cu nimic să nu-i fiți datori, decât cu iubirea unuia față de altul ; fiindcă cel ce-l iubește pe altul a plinit Legea.
9 Pentru că porunca : **să nu săvârșești adulter ; să nu ucizi ; să nu furi ; să nu mărturisești strâmb ; să nu poftești** și oricare alta se cuprind în acest cuvânt, adică : **să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți.**
10 Iubirea nu-i face rău aproapelui ; așadar, iubirea e plinirea Legii.
11 Și aceasta, întrucât cunoașteți timpul; că de-acum e ceasul să vă treziți din somn; că mântuirea este acum mai aproape de noi decât în clipa când am crezut.
12 Noaptea-i pe sfîrșite, apropiatu's-a Ziua[107]. Să lepădăm dar lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm în armura luminii.
13 Așa ca-n plină zi, să umblăm cuviincios, nu în ospețe și'n beții, nu în desfrînări și'n fapte de rușine, nu în ceartă și'n invidie ;
14 ci îmbrăcați-vă în Domnul Iisus Hristos, iar grija pentru trup să nu o faceți spre pofte.

CAPITOLUL 14
Să nu-l judeci pe aproapele tău. Să nu-i fii fratelui tău piatră de poticnire.

1 Pe cel slab în credință primiți-l fără să-i judecați gândurile[108].
2 Unul crede că poate să mănânce de toate ; cel slab însă mănâncă legume.
3 Cel ce mănâncă să nu-l disprețuiască pe cel ce nu mănâncă, iar cel ce nu mănâncă să nu-l judece pe cel ce mănâncă ; pentru că Dumnezeu la primit.
4 Cine ești tu, cel ce judeci pe servul altuia[108] ? Pentru stăpânul său stă el în picioare sau cade. Dar se va ține'n picioare, căci Domnul are putere să-l facă să stea drept.
5 Unul deosebește o zi de alta, iar altul judecă toate zilele la fel. Fiecare să-și aibă'n minte deplina sa încredințare.
6 Cel ce ține ziua[109], pentru Domnul o ține ; și cel ce nu ține ziua, pentru Domnul n-o ține. Și cel ce mănâncă, pentru Domnul mănâncă, fiindcă-I mulțumește lui Dumnezeu; și cel ce nu mănâncă, pentru Domnul nu mănâncă, și-I mulțumește lui Dumnezeu.
7 Că nimeni dintre noi nu trăiește pentru sine și nimeni nu moare pentru sine.
8 Că dacă trăim, pentru Domnul trăim ; și dacă murim, pentru Domnul murim. Așadar, și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem.
9 Căci pentru aceasta a trăit și a murit și a înviat[110] Hristos, ca El să stăpânească și peste morți și peste vii.
10 Dar tu, de ce-l judeci pe fratele tău ? sau tu, pe fratele tău de ce-l disprețuiești ? Fiindcă toți ne vom înfățișa înaintea scaunului de judecată al lui Dumnezeu.
11 Că scris este : **Viu sunt Eu ! — zice Domnul — ; Mie Mi se va pleca tot genunchiul și toată limba-I va da slavă lui Dumnezeu.**
12 Astfel că fiecare din noi va da seama despre sine înaintea lui Dumnezeu.
13 Așadar, să nu ne mai judecăm unii pe alții, ci mai degrabă judecați aceasta : să nu pui în calea fratelui piatră de alunecare sau de poticnire[111].
14 Știu și sunt încredințat în Domnul Iisus că nimic nu este spurcat prin sine [112] ; dar pentru cel ce gândește că ceva e spurcat, pentru acela spurcat este.
15 Dacă însă din pricina mâncării[113] fratele tău se mâhnește, tu nu mai umbli potrivit iubirii. Cu mâncarea ta nu-l da pierzării pe acela pentru care a murit Hristos.
16 Așadar, să nu fie bunul vostru defăimat,
17 căci împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare și băutură, ci dreptate și pace și bucurie întru Duhul Sfânt ;
18 și cel ce'ntru aceasta-I slujește lui Hristos este bineplăcut lui Dumnezeu și cinstit de oameni.
19 Ca atare, să le urmăm pe cele spre pace și pe cele spre zidirea unuia de către altul.
20 Nu strica, de dragul mâncării, lucrul lui Dumnezeu. Toate sunt curate, dar sunt un rău pentru omul care mănâncă spre'mpiedicare.
21 E bine să nu mănânci carne, nici să bei vin, nici să faci ceva de care fratele tău se'mpiedică, se poticnește sau slăbește.
22 Credința pe care o ai, s'o ai pentru tine însuți în fața lui Dumnezeu. Fericit este cel ce nu se osândește pe sine în ceea ce alege[114].
23 Dar cel ce are îndoieli e osândit dacă mănâncă, fiindcă n-o face din credință. Și tot ce nu-i din credință e păcat.

CAPITOLUL 15
Să-i placă semenului tău, nu ție însuți. Aria misionară a lui Pavel. Un plan de călătorie la Roma

1 Datori suntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioși și nu nouă înșine să ne facem plăcuți ;
2 ci fiecare din noi să i se facă plăcut aproapelui său în ceea ce este bun spre zidire.
3 Că și Hristos nu Luiși făcutu-S'a plăcut, ci după cum este scris : **Ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra Mea.**
4 Fiindcă toate câte mai'nainte s'au scris, spre învățătura noastră s'au scris, ca prin răbdarea[115] și mângâierea Scripturilor să avem nădejde.
5 Iar Dumnezeul răbdării și-al mângâierii să vă dea vouă ca unii pentru alții să fiți într-un gând, potrivit lui Iisus Hristos,
6 pentru ca toți laolaltă și cu o singură gură să-L slăviți pe Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos.
7 De aceea, primiți-vă unii pe alții așa cum și Hristos v'a primit pe voi, spre slava lui Dumnezeu.
8 Căci spun: Pentru adevărul lui Dumnezeu S'a făcut Hristos slujitor al tăierii'mprejur[116], ca să se plinească făgăduințele date părinților.
9 Cât despre neamuri, ele să-L slăvească pe Dumnezeu pentru mila Lui, precum este scris: **Pentru aceasta Te voi lăuda între neamuri și voi cânta numele Tău.**
10. Și iarăși zice : **Voi, neamuri, veseliți-vă cu poporul Său.**
11 Și iarăși : **Lăudați pe Domnul toate neamurile ; lăudați-L pe El toate popoarele.**
12 Și iarăși, zice Isaia : **Fie-va rădăcina lui Iesei Cel Ce Se ridică să domnească peste neamuri ; întru Acela neamurile vor nădăjdui.**
13 Iar Dumnezeul nădăjdii să vă umple pe voi de toată bucuria și pacea în credință, ca prin puterea Duhului să prisosiți[117] întru nădejde.
14 Însă, frații mei, și eu însumi sunt încredințat asupră-vă că și voi sunteți plini de bunătate, plini de toată cunoștința, putând și voi înșivă să vă povățuiți unii pe alții.
15 Dar, fraților, v'am scris pe-alocuri mai cu'ndrăzneală, spre a vă face să vă aduceți aminte de harul ce mi-a fost dat de Dumnezeu.
16 să fiu eu slujitor al lui Iisus Hristos la neamuri, preoțește slujind Evanghelia lui Dumnezeu pentru ca prinosul[118] neamurilor, sfințit în Duhul Sfânt, să fie bineprimit.
17 Așadar, în Iisus Hristos am lăuda în cele ce sunt către Dumnezeu.
18 Căci nu voi îndrăzni să vorbesc ceva din cele ce n'a lucrat Hristos prin mine spre aducerea neamurilor la ascultare, cu vorba și cu fapta,
19 cu puterea semnelor și a minunilor, cu puterea Duhului Sfânt, așa încât de la Ierusalim și'mprejurimile lui până în Iliria am împlinit propovăduirea Evangheliei lui Hristos,
20 râvnind astfel să binevestesc nu acolo unde Hristos fusese numit[119], ca să nu zidesc pe temelia altuia,
21 ci după cum e scris : **Cei cărora nu Le-a fost vestit Îi vor vedea; și cei ce n-au auzit de El vor înțelege.**
22 E pricina pentru care am și fost de multe ori împiedicat să vin la voi.
23 Dar acum, nemaiavând loc[120] în aceste ținuturi și de multe ori având dorința să vin la voi
24 când va fi să mă duc în Spania...[121] Căci nădăjduiesc să vă văd în trecere și să fiu însoțit de voi acolo, de va fi ca mai întâi să mă bucur de voi pentru o vreme.
25 Acum însă mă duc la Ierusalim în slujba sfinților.
26 Căci Macedonia și Ahaia au binevoit să facă o strângere de ajutoare pentru săracii dintre sfinții din Ierusalim.
27 Au binevoit și le sunt datori. Că dacă neamurile s'au împărtășit de cele duhovnicești ale lor, datoare sunt și ele să le slujească în cele trupești.
28 Așadar, după ce voi face aceasta și le voi încredința această roadă[122], voi trece în Spania pe la voi.
29 Și știu că venind la voi, cu deplinătatea binecuvântării lui Hristos voi veni.
30 Dar vă rog, fraților, pentru Domnul nostru Iisus Hristos și pentru iubirea Duhului, ca împreună cu mine să vă luptați în rugăciunile voastre către Dumnezeu pentru mine,
31 ca să scap de necredincioșii din Iudeea și ca slujirea mea la Ierusalim să fie bineprimită de către sfinți,
32 așa ca prin voia lui Dumnezeu să vin la voi cu bucurie și'n mijlocul vostru să-mi iau oarecare odihnă[123].
33 Iar Dumnezeul păcii să fie cu voi cu toți. Amin !

CAPITOLUL 16
Urările lui Pavel pentru cei din Roma. Doxologie

1 V'o încredințez pe Febe, sora noastră[124], care este diaconiță[125] a Bisericii din Chenhrea,
2 ca s'o primiți în Domnul, cu vrednicia cuvenită sfinților, și să-i fiți de ajutor în orice lucru ar avea nevoie din partea voastră. Că și ea multora le-a fost de ajutor, și mie însumi.
3 Îmbrățișați-i pe Priscila și Acvila, împreună-lucrători cu mine în Hristos Iisus.
4 — cei ce capul și l-au pus[126] pentru viața mea și cărora nu numai eu le mulțumesc, ci și toate Bisericile neamurilor —,
5 precum și Biserica din casa lor. Îmbrățișați-l pe Epenet, iubitul meu, care este pârga întru Hristos a Asiei.
6 Îmbrățișați-o pe Maria, care mult s'a ostenit pentru voi.
7 Îmbrățișați-i pe Andronic și pe Iunias, cei de un neam cu mine[127] și frații mei de temniță, care sunt vestiți între apostoli și care înaintea mea au fost întru Hristos.
8 Îmbrățișați-l pe Ampliat, iubitul meu întru Domnul.
9 Îmbrățișați-l pe Urban, împreună-lucrător cu noi întru Hristos, și pe Stahis, iubitul meu.
10 Îmbrățișați-l pe Apelles, cel încercat întru Hristos. Îmbrățișați-i pe cei din casa lui Aristobul.
11 Îmbrățișați-l pe Irodion, cel de un neam cu mine. Îmbrățișați-i pe cei din casa lui Narcis, care sunt întru Domnul.
12 Îmbrățișați-i pe Trifena și pe Trifosa, cei ce s'au ostenit întru Domnul. Îmbrățișați-o pe draga Persida, care mult s'a ostenit întru Domnul.
13 Îmbrățișați-i pe Ruf, cel ales întru Domnul, și pe mama lui și a mea.
14 Îmbrățișați-i pe Asinerit, pe Flegon, pe Hermes, pe Patrova, pe Herma și pe frații care sunt împreună cu ei.
15 Îmbrățișați-i pe Filolog și pe Iulia, pe Nereu și pe sora lui, pe Olimpan și pe toți sfinții care sunt împreună cu ei.
16 Îmbrățișați-vă unii pe alții cu sărutare sfântă. Pe voi vă îmbrățișează toate Bisericile lui Hristos.
17 Și vă rog, fraților, să vă păziți de cei care fac dezbinări și poticniri împotriva învățăturii pe care ați primit-o. Feriți-vă de ei.[128]
18 Că unii ca aceștia nu-I slujesc Domnului nostru Iisus Hristos, ci pântecelui lor ; și prin vorbe atrăgătoare și cuvântări plăcute înșeală inimile celor simpli.
19 Fiindcă ascultarea[129] voastră este cunoscută de toți. Mă bucur deci de voi, dar vreau să fiți prevăzători cu binele și neamestecați cu răul.[130]
20 Iar Dumnezeul păcii îl va zdrobi curând pe Satana sub picioarele voastre. Harul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi !
21 Vă îmbrățișează Timotei, cel împreună-lucrător cu mine, și Luciu și Iason și Sosipatru, cei de un neam cu mine.
22 Vă îmbrățișez în Domnul eu, Tertius, care am scris epistola.[131]
23 Vă îmbrățișează Gaius, gazda mea și a toată Biserica. Vă îmbrățișează Erast, vistiernicul cetății, și fratele Cvartus.
24 Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi cu toți. Amin !
25 Iar Celui Ce putere are să vă întărească după Evanghelia mea și după propovăduirea lui Iisus Hristos, potrivit cu descoperirea tainei celei ascunse din timpuri veșnice,
26 dar arătată acum și, prin Scripturile proorocilor, după porunca veșnicului Dumnezeu cunoscută la toate neamurile spre ascultarea credinței —
27 Unuia Înțeleptului Dumnezeu fie-I slava prin Iisus Hristos în vecii vecilor. Amin !

---

105 Suflet : aici, cu înțelesul de persoană ; fiecare ; fiece ins (ca în expresia : acolo trăiesc atâtea suflete).
106 Fapta rea : delictul, infracțiunea sau crima de drept comun ; aceea care tulbură viața societății și contravine legilor ideale (așa cum Pavel le consideră pe acelea ale Imperiului).
107 „Ziua" sau „Ziua Domnului" (1 Co 1, 8 ; 5, 5 ; 2 Co. 1, 14) desemnează momentul Celei de a doua Veniri (Parusia), moment pe care creștinii veacului primar îl simțeau aproape. Chiar dacă, în perspectiva istorică, acest moment rămâne încă necunoscut (Mt. 24, 36), așeptarea lui în stare de veghe constituie unul din principalii piloni ai moralei creștine.
108 Fără să-i pună întrebări asupra părerilor lui (încă neconsolidate).
109 Al lui Dumnezeu.
110 În unele variante manuscrise : a murit și a înviat. În textul de față, opțiune pentru varianta cea mai cuprinzătoare ; Hristos e Domn peste vii și din toate timpurile, atât pentru cei din vremea Sa cât și pentru cei de după Înviere.
111 Înțeles dublu : să nu-i întinzi fratelui tău o cursă prin care să se'mpiedice sau să cadă ; să nu i te faci pe tine însuți, prin exemplul tău prost, pricină de împiedicare sau cădere.
112 E vorba de alimentele supuse restricțiilor cultuale.
113 Pentru faptul că tu consumi o mâncare supusă restricțiilor.
114 În ceea ce discerne : în opțiunea lui.
115 Răbdarea ca forță de a rezista ; perseverența în fața obstacolelor sau încercărilor.
116 Al celor tăiați împrejur.
117 Să vă întreceți pe voi înșivă.
118 Ofranda. Apostolatul e o Liturghie în care sufletele celor convertiți sunt ofranda pe care Iisus Hristos I-o aduce lui Dumnezeu prin mijlocirea oficiantului.
119 Unde numele lui Hristos n'a ajuns încă să fie rostit.
120 Nemaiavând spațiu de propovăduire.
121 Frază neterminată ; suspendată probabil sub semnul incertitudinii. De altfel, nu știm cu siguranță dacă Pavel și-a realizat această dorință de a ajunge până în Spania.
122 Rezultatul colectei inițiate de Pavel printre creștinii din Asia Mică în favoarea celor înfometați din Ierusalim (vezi și Ga. 2, 10 ; 1 Co 16, 1—4 ; 2 Co 8—9).
123 Înțelesul exact al verbului : a se odihni în urma unui efort, spre refacerea puterilor în vederea următorului (pauza unui sportiv între două întreceri).
124 După toate probabilitățile, purtătoarea epistolei.
125 În Biserica primară exista instituția diaconițelor (diaconeselor), femei evlavioase în serviciul comunității dedicate mai ales asistenței bolnavilor și săracilor : e posibil să fi avut un rol auxiliar și în ritualul botezării femeilor.
126 Literal : și-au plecat grumazul (= și-au oferit viața ; au riscat). Pentru Acvila și Priscila vezi FA 18, 2
127 În sensul foarte larg : aparținând aceluiași neam Vezi și 9, 3.
128 E vorba de primii sectanți ai Bisericii : iudaizanții ale căror metode devin tipice pentru toți cei de mai târziu.
129 În dublul sens : ascultarea mesajului evanghelic și supunerea față de el (vezi și 1, 5 și nota).
130 Înțelepți (prudenți) în fața binelui (care poate înșela, ca în cazul sectanților de care e vorba) și fără compromisuri față de agresiunea răului.
131 Tahigraful căruia Pavel i-a dictat epistola.

CARAGIALE
ZEI ŞI ANAT

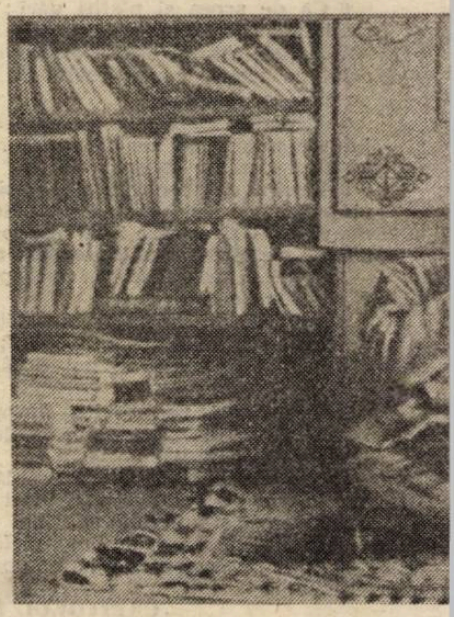

Primii detractori ai lui Eminescu sînt şi primii detractori ai lui Caragiale : dascăli care urăsc „Junimea", care cred că Maiorescu este ateu, filosemit, mason, membru al unor societăţi secrete, corupător de suflete curate gata să opereze cele mai infame tranzacţii cu bunurile materiale şi spirituale ale naţiunii. Pînă la premiera „Nopţii furtunoase" Caragiale nu are parte de duşmănii trainice şi de detractori de nădejde. Abia spectacolul cu numita piesă ne dă posibilitatea să constatăm energia cu care spiritul conservator al vremii refuză propunerile scriitorului. Scrie Frederic Damé : „Mărturisesc că mi-e ruşine să povestesc aici asemenea lucruri" (întîmplate pe scenă ; vezi **Românul**, ian. 1879). Multă vreme în jurul spectacolelor lui Caragiale a plutit mereu întrebarea : pînă unde putem înainta cu lectura operei ? Cît putem dezvălui din ceea ce sugerează scriitorul ? Nu numai în jurul „Nopţii furtunoase", ci şi în jurul spectacolelor cu **D'ale carnavalului** sau chiar cu **Conu' Leonida**... apăreau indignaţii. „Mărturisesc că ne e ruşine să privim asemenea lucruri" a devenit o reacţie corală, deloc greu de înţeles, mai ales în vremile în care piesele vedeau, întîiaşi dată, luminile rampei.

Reacţiile, prin urmare, nu sînt greu de înţeles. Scriitorul calcă tabu-urile unei societăţi care, atunci, încerca să-şi descopere reperele, sărbătorile naţionale, oamenii mari. Aflată la începutul întemeierilor — Unirea se întîmplase cu douăzeci de ani în urmă, cucerirea independenţei cu doi — ţara respira sentimentul augural al deşteptării. Trăia euforia iniţiativelor. Fiecare putea deveni important, oricine putea sui în empireul aleşilor. Limbajul sărbătoresc domina această lume ce ieşea din starea larvară, amorfă. Această lume care, iată, căpăta personalitate, se individualiza, îşi selecta liderii ! Care investea ideea de cetăţean cu sens aparte. Să spunem sacru. Stilul expansiv muntean colora entuziasmul cetăţenesc al aurorei democratice române cu lozinci noi, energice.

Eminescu şi Caragiale împlinesc, în această lume a începuturilor, două necesităţi stringente. Primul rescrie istoria sacră a neamului, îi face educaţia sentimentală, îi dă — prin finalul tragic — certitudinea că are acces la limbajul secret al înţelepţilor. Eminescu dă o identitate, numeşte, ispăşeşte. El este întemeietorul unei religii naţionale. El este poet, primul sfînt al României moderne.

Caragiale desacralizează, tulbură solemnităţile, cenzurează entuziasmele unui timp al exaltării. El domină spaţiul profan al necesităţii urgente. Dacă Eminescu aparţine teritoriului demiurgic al nocturnului, Caragiale este — aşa cum arată undeva Laurenţiu Ulici — creatorul spaţiului diurn. Cei doi umanizează acest timp al începuturilor : din infinitatea spaţio-temporală, ei detaşează ritmul zilelor şi al nopţilor. Îl adecvează umanului. Dacă nocturnul este cotinuu, definind o solidaritate cu forţele germinatoare, diurnul este discontinuu, detabulizant. El exprimă repetitivul, fragmentarul. Nocturnul e constructiv, diurnul e rebel. Pentru Eminescu, politica înseamnă destin, pentru Caragiale, eşafodaj comic. Omul lui Caragiale, erou, nu al istoriei, ci al cotidianului, se exprimă fragmentar. El nu mai e solidar cu Fiinţa. Progresul, scrie Jung, a rupt omul de arierplanul său. Eroii lui Caragiale se exprimă **în absenţa** rădăcinilor. Ei n-au istorie. Sau cînd se implică în istorie, o fac precum Stavarache : încearcă a căuta acolo un refugiu. **Un loc în care se pot ascunde.** O subterană protectoare.

Demonii lui Eminescu se retrag mereu către general : sînt reci, depărtaţi, abstracţi. Răul e un principiu germinator sau măcar boală metafizică. Demonii lui Caragiale iau înfăţişarea populară a dracilor, participînd din plin la bîlciul deşertăciunilor. Ei eşuează în încercarea de a-şi duce misia pînă la capăt. **Sînt mici.** Răul diavolesc eşuează în capcanele, prea numeroase, ale imediatului. **Răul** de dincolo e mult mai puţin eficient decît răul de lîngă noi.

În întemeierea românescului modelele Eminescu şi Caragiale merg alături şi firesc este să le descoperim complementare. Şi tot firesc e ca în anumite epoci ele să fie desincronizate. Interesul pentru Eminescu creşte copleşitor în momentele ce urmează Unirii de la 1918. El este patronul unei renaşteri naţionale şi gîndirea abisală a unor Blaga, Pârvan, Mircea Eliade, îl are drept reper. El este, pentru toţi, omul deplin al culturii române, cel care a imaginat în numele Daciei Felix şi a Insulei lui Euthanasius. Caragiale îşi trimite în arenă ideile nu prin profesorii de naţionalism, ci prin marile personaje ale **scenei istorice.** El le-a eliberat ; el le-a profetizat. El a compătimit cu ele. Rică Venturiano este însuşi tînărul Caragiale. Aşa că dacă scriem că Tache Ionescu este un personaj al repertoriului caragialesc, n-o facem decît pentru a contextualiza întrebarea : „Un Ionesco dans le cabinet ? Où va ce pauvre pays ?" Imediat poate confirma teza caragialescă : **înfăptuirea.** De la o zi la alta, asistăm la ieşirea la rampă nu numai a benignilor Mitică, Mache, Lache, ci şi a eficienţilor Tache (Ionescu) sau Nae Ionescu. Ei, Ioneştii, fac istoria. El îi restituie lui Caragiale statutul demiurgic. Politica românească îşi va desfăşura existenţa-i cotidiană cu aceste personaje numite de autorul **Scrisorii pierdute.**

★

Cel care va împlini onomastica acut caragialescă a renaşterii naţionale va fi Nae Ionescu. Prin fragmentarism, spectacol dezinhibat, negativism, cinism, Nae Ionescu aparţine celor mai însemnaţi urmaşi ai lui Caragiale din Cultura română. Distrugător de tabu-uri, el joacă între profesorii de filozofie ai deceniilor al treilea şi al patrulea rolul pe care Caragiale îl joacă în literatura ultimelor decenii ale secolului trecut. El împinge înainte afirmarea spiritului muntenesc, în contextele altor urgenţe. Caragializînd în spectacolele-i universitare, el este atras, în demersurile-i filozofice, de Eminescu, „a cărei linie în oarecare măsură o urmează, radicalizînd-o" (**Ion Negoiţescu**, Istoria literaturii române, Minerva, 1991, p. 346).

Caragiale este o invitaţie la radicalizare şi vom înţelege mai bine „modelul Caragiale în deceniul al patrulea" dacă plecăm de la premisa că momentul cel mai înalt al cariagialiadei deceniului este **Nu** al lui Eugen Ionescu. **Nu** ar fi documentul reducţiilor într-un timp al exceselor de factură ideologică, estetică, politică, jurnalistică. Spiritul gregar al generaţiei avea nevoie de o cenzură. Atracţiile Eminescu — Caragiale se repetă şi în interiorul generaţiei. Dacă **Nu** este momentul diurn al negaţiei, momentul nocturn ar fi reprezentat de cărţile lui Mircea Eliade. Hinduismul, yoga, misterul complementarităţii, istoria religiilor reprezintă o derivaţie eminesciană, o idee prelungită de un savant rebel. Deceniul al patrulea înseamnă exaltarea lui Eminescu de extrema dreaptă politică, pe de o parte, pe de altă parte, îl divulgă pe Caragiale ca **ultim ocupant fanariot**. Dar tot deceniul al patrulea îşi constituie redutele critice în care Călinescu, Cioculescu, Sebastian, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius apără imaginea exactă a marilor clasici. Aş spune că o dată cu încercările insistente ale corifeilor politici de a anexa opera lui Eminescu, o dată cu încercările aberante de a-l respinge pe Caragiale, apar cărţile fundamentale ale eminescologiei sau ale caragialeologiei româneşti.

Dar adevărat este că drumul înapoi pe care l-au încercat curentele extremiste a început să devină un traseu tot mai des frecventat de amatorii de literatură. O dată cu fixarea imaginii operei, asistăm la transformarea ei printr-o Rückverwandlung, o transformare retroactivă, realizată sub tirania ultimului moment politic.

★

Şi în deceniul al cincilea — spre sfîrşitul lui, mai ales, şi în deceniul al şaselea imaginile operei suportă deformările presiunii politice. Caragiale şi Eminescu sînt anexaţi ocupantului : opera lor trebuia să participe la amplul proces de culpabilizare a trecutei orînduiri. Abia deceniul al şaptelea inaugurează lectura normală a operelor fundamentale : actualitatea lui Eminescu, a lui Caragiale devin fierbinţi în momentul ieşirii în arenă a unei generaţii de scriitori care îşi caută un refugiu protector ; un capăt de şir. O origine nobiliară. **Trebuiau să poarte un nume** e poemul care operează necesara identificare dintre Poet şi sufletul naţional. O dată cu Nichita Stănescu, generaţia descoperă cîteva mari poeme eminesciene. **Odă în metru antic** devine text fundamental al acestui timp al poeziei.

Generaţia şaizeci a literaturii îşi descoperă înrudirea cu Eminescu în moar-

—

EME

e. Sub semnul nopții. Rareori a sunat
n literatura română, sub steag emines-
ian, o poezie a voluptății morții mai
ransparentă decît aceea a lui Daniel
urcea. Dar lumea desfigurată îi preocu-
ă pe postmoderni. Promoția optzeci a li-
eraturii române e preocupată de cotidia-
ul infernal, de dimensiunea lui reziduа-
ă. Viața noastră de zi cu zi se desfășoară
u într-o lume fragmentată, ci într-o
ume a resturilor. Atracția Eminescu —
aragiale are loc sub semnul dezagregă-
ii acestei lumi. **S-a dus amorul** e titlul
nei poeme de Mircea Cărtărescu în ca-
e cotidianul asfixiant e simptomatic
entru dezastrul acestei lumi ; pentru
firșitul ei : „'80 spre '81, ce iarnă ! / o
ăclăire de cafele, brichete, «dire
traits», cenacluri, pahare / iar noaptea
mocirlă de jeleu dureros : fețe și pul-
e, trăncăneală / și uneori o privire a-
uncată pe geam, spre circulația greu
naintînd în zăpadă". Este un Eminescu
n care am fost părăsiți de Eminescu și
n Caragiale din care caraghioscul s-a
puizat. E o lume a zeilor absenți, a a-
andonului total și definitiv.

În proză, Caragiale al deceniului al
aptelea înseamnă întîi Mazilu, cel mai
onescian scriitor al ultimelor decenii,
ar și regăsirea spiritului muntenesc
rin Preda, Velea, eroii cercului de la
îrgoviște. Explozia Caragiale se întîm-
lă în anii '80, cînd Bedros Horasangi-
n, Lăcustă, Sorin Preda, Nedelciu —

într-un cuvînt, vedetele promoției — îl **rescriu**, îl citează, îl pun în ramă. Corolar al acestei proze de intelectuali este **Marea trăncăneală,** remarcabil argument pentru o descriere a anilor optzeci în România.

★

Epoca postrevoluționară lărgește sfera posibilităților scriitorului de a se rosti asupra lumii. Moment al libertății, ea întinde domeniile libertății pînă acolo unde o opțiune se poate transforma în contrariul ei. Un nou operator își descoperă un extraordinar cîmp de acțiune : **anti.** Într-o rea lectură, într-o lectură mult asemănătoare celei din anii cincizeci, Eminescu și Caragiale trebuie să participe la reabilitarea unor mișcări politice. Evident, Caragiale își întărește statutul de ultim ocupant fanariot. Am analizat, într-un studiu mai vechi, contextul în care, după 1989, ofensiva antieminescienilor își ia avînt. N-am spus acolo două lucruri egal importante : că momentul antieminescian este legat de unul antinațional, moment antinațional deloc sugerat din afară. Sau de o confrerie dușmană ideii românești. Dacă vom acorda prefixului **anti** sensul său limpede, vom descoperi că cei mai violenți antisemiți se găsesc chiar între evrei, că antiamericanii cei mai virulenți sînt chiar între americani iar cei mai consecvenți dușmani ai spiritului teuton se află între germani. Un concept eficient în analiza expansiunii lui anti este **ura de sine**. Manès Sperber a analizat cu talent, finețe, profunzime ravagiile antisemitismului evreiesc. Mai nou, am putea să-l citățm, în această cestiune, pe Jean-Marie Rouart: „Această Selbst-Hass (ură de sine, n.n.), care duce adesea la distrugere, nu aparține numai poporului evreu. În anumite condiții, poate să treacă oricine prin ea. Hidoasă, ea se trage din copilărie și din profunzimile inconștientului. O impresie dezgustătoare ni se așază pe piele, pe miros, pe întreaga noastră prezență. Ceea ce nu iubim în noi înșine este ce nu a plăcut altora, ceea ce ne-au învățat ei să detestăm în imaginea noastră. Această putere de a arunca disprețul asupra unui destin, sîrma ghimpată în care el se împiedică și se destramă, aparține tatălui, mamei, iubitului, tuturor celor care, prin dragoste, intră în imaginea pe care ne-o modelăm despre noi înșine. Cînd întreaga societate dispune de această putere, cu ce forță o poate orchestra împotriva evreului său împotriva **oricui !**" (s.n.)

Acest **împotriva oricui** ne-ar putea ajuta să analizăm mai bine disjuncția dintre două serii de eminescologi, afirmați în exil : o serie care caută în Eminescu factorul destructiv al extremelor politice, o alta, care (Svetlana Matta, Octavian Vuia) vede în Eminescu un reper important al spiritualității europene.

Poate că mai trebuie să spunem că fiecare spiritualitate, pentru „a se rezolva" într-o definiție, trebuie să-și nască anticorpii ei.

★

În **Detractorii lui Caragiale** Șerban Cioculescu se ocupă pe larg de celebrul studiu al lui N. Davidescu, **Caragiale, cel din urmă ocupant fanariot sau inaderența lui la spiritul românesc.** Reproșul lui Ș.C. ar fi că pamfletarul nu-și definește termenii. Nu înțelegem ce ar fi, după Davidescu, nici ce este **spiritul românesc** și nici ce înseamnă **fanariot.** Așa-numitul studiu s-ar întemeia mai mult pe suspiciune decît pe reflecție limpede. Dar citite la repezeală reflecțiile lui Davidescu iau ochii și dacă le transcriem o facem tocmai pentru că ele își au rădăcini în starea de suspiciune a celor care se tem tocmai de încălcarea tabu-urilor, de divulgarea secretelor, de intruziunea Străinului în structurile intime ale colectivității. Davidescu îl învinuiește pe Caragiale că nu a cunoscut mahalaua cu „rezervoriile ei de forță" și nici cu „setea ei de ideal".

Obiecțiile formulate de N. Davidescu în „Cuvîntul liber", 3 august 1935, nu îi aparțin, în fond, doar lui Davidescu. Ele traduc o alergie a deceniului, o stare de spirit mult mai largă, o iritare care nu e neapărat a omului de cultură. Ele sînt rezultatul unui „vot popular", a unui „sufragiu universal". **Alegerile** îl anexează pe marele scriitor unei bătălii politice, unui public al cotidianului deopotrivă tabuizant și de-tabuizant. Iar interesele politice imediate participă la de-culturalizarea imaginii marilor noștri scriitori. Anexarea marilor scriitori, prin eterna Rückverwandlung „reabilitatoare" a rădăcinilor, devalorizează opera. Un Eminescu în vitrinele dreptei, un Caragiale **ultim ocupant** îl aruncă pe scriitor în tabăra celor torturați de ura de sine. Contraumanismul devine contracultură, act devastator pentru **imaginea omului,** din ce în ce mai amenințată în acest final de epocă istorică.

Cornel Ungureanu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

SCRIITORII ȘI POLITICA

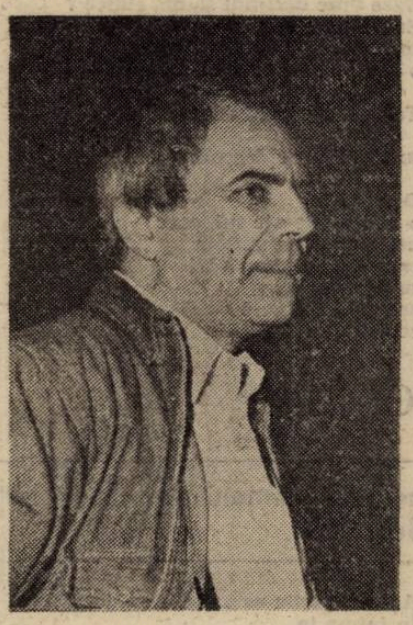

Nicolae Manolescu, președintele Partidului Alianței Civice va candida probabil pentru un fotoliu de senator

Domokos Geza, deocamdată, în fruntea U.D.M.R.-ului

Toma George Maiorescu, pentru moment suspendat din funcție de partidul pe care l-a înființat : M.E.R.

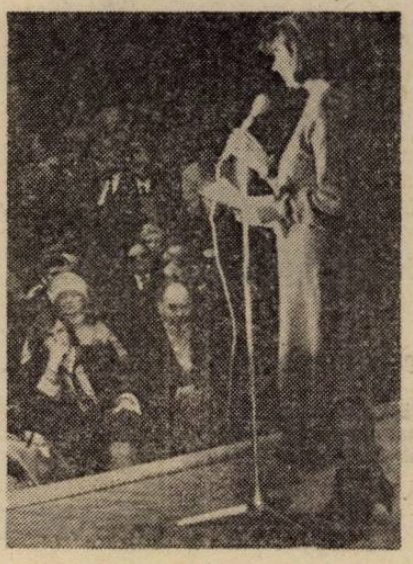

Ana Blandiana îl susține pe prof. Emil Constantinescu, candidatul Convenției Democratice la președinție

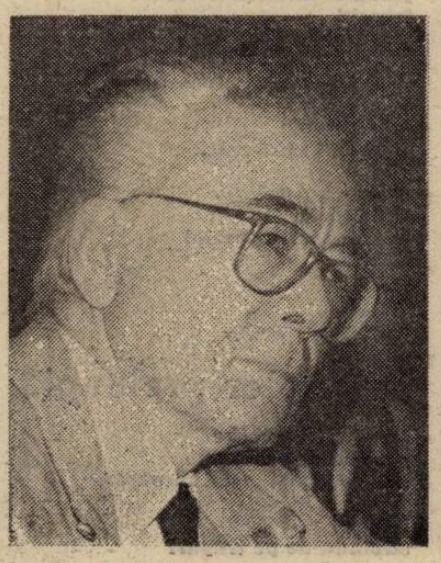

Un fost ministru la învățămînt : Mihail Șora

...Și un fost ambasador („golan") la Paris : Al. Paleologu

RAMONA MĂDUȚA

Premiul revistei LUCEAFĂRUL la concursul „Porni Luceafărul...", ediția a X-a, 1992

Ordonanța

Lustruiesc cizmele istoriei
nu văd în fața mea decît
boturi de cizme :
unele provocatoare, rînjind,
altele aparent blinde.
Sînt mulțumit.
Ce-mi pot dori mai mult ?
(Vecinul meu lustruiește
și el cizme.)

Fără titlu

Tot ce pot să-ți ofer
e un buchet de flori de mină :

în orașul gri sentimentele
dorm împietrite.

Magnetizată înaintează mulțimea,
cad păsări în gol
și nu plînge nimeni.

Momeala

Aplecat peste cele șapte ceruri,
marele pescar
își desface undițele.
La capătul fiecăreia
e suprema fericire
eterna momeală
cu care se prind ființele
nevindecabile de naivitate.

Oare se mișcă ceva ?
Oare vine destinul să mă ridice ?
Sau e doar pala de vînt care
îmi înfioară discret mîinile —
o imitație de început de zbor ?

Tulbure în jocul de ape, figura
pescarului —
un domino se descompune.

Doar ațele,
o pădure de ațe sub care
nenumăratele suflete
ca niște pui de păsări
cu gîturile lungi
așteaptă o hrană
ce întîrzie.

VASILE CHIRA

Premiul revistei LUCEAFĂRUL la concursul „Armonii de primăvară", Vișeu-de-Sus 1992

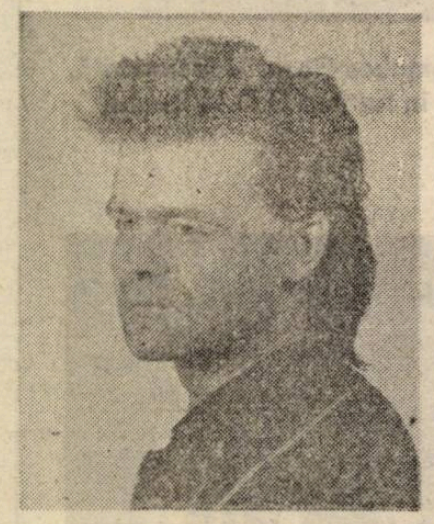

Așteptă făclia ce va arde pe jumătate
În inima ta.
Te judecă pereții
Și luna nimerindu-se între ferestre
Te ceartă.
Uită-ți amanții ce ți-au sorbit
nebunia
Și din cer vor pica stele
Acoperindu-ți trupul ca oarecînd
Grăunțele pe Teodora
Nu vei mai arde făclii
Nestingherită vei fi
În dragostea ta siderală.
Gîștele nu se hrănesc cu stele,
Nici stelele cu gîște
Ele mor neștiute în ceruri,
Ori strălucesc în giulgiuri răvășite.

Dragoste siderală

Tăvălind așternutul
Ca pe un giulgiu infinit,
Goală în tăcerea liliachie

Iubire pasională

Trupul tău alb
Magnolie tăvălită-n miresme de Nard
Iar sînii, pietre fierbinți
Miei primăvăratici,
Doi oacheși cuminți
Și gîndul, Doamne gîndul,
Vultur incinerat,
Salamandră mustind
în fîntîna neputinței

IOAN DRAGOȘ

O sută de măști

Anotimpul, cu o frunză
mai rece ;
Suferințe, aceste cuțite
atît de repezi.

Te strig,
dar nu am la îndemînă
decît cuvinte purtate,
roase.

În căușul aceleiași întîmplări
păienjenișul vorbelor
te învăluie strîns,
doar vîntul mai respiră pe-aproape.

Sub o sută de măști
singurătatea
se gudură
la ușă...

Drumul către sîmbure

Cu timpul
fiecare ochi tot mai mult cîntărește
pînă ce orbită
nu-l mai poate susține.
Cu timpul
devii doar o ceașcă
plină de cuvinte
la buza amară a singurătății.

Nefirese de lung drumul. Mergi încet,
să nu se clatine apa în pahar ;
mergi încet, ținta e înăuntru,
să nu se reverse sufletul.

Un trup tîrziu

Dimineața
roua înghețînd
pe spinarea iepurelui
hăituit

cînd glezna ta-i
jurnalul intim al nuferilor
izvoriți
din mîlul adînc.

Auzul încordat, urechea
la pîndă :
prin cuvinte
se sufocă misterul...

și roua
înghețînd
pe spinarea iepurelui
hăituit.

Iscusința

degetelor prelungi

După o lege veche
pe glezna ta
nisipu-și mai caută răcoarea.

Silabe
șiroindu-ne pe trupuri
ca o sudoare.

Viața noastră și cuvintele,
cum soarta cîmpiei
stă în iscusința degetelor prelungi ale
ploii.

Poezia-i zeul la care te rogi
cu evlavie te rogi ziua și noaptea
și nu-i ceri nimic.

eugen damian

ZVON DE CLOPOTE

Ca majoritatea creatorilor, Eugen Damian a scris pentru prima oară poezie. A abandonat-o repede, simțind chemarea prozei. Înainte de Revoluție n-a încredințat nimănui vreun text, numai din teamă. Acum, la 35 de ani ai săi, s-a decis să iasă în arenă, prin intermediul revistei noastre. Sperăm că debutul său va atrage atenția cititorilor. În ceea ce ne privește, îl salutăm cu bucurie și încredere.

După-amiaza ultimei zile a anului. O stradă pustie. Caldarîmul e uscat, fără zăpadă.

În vitrina cinematografului — ornată cu flori de gheață — afișul e sfîșiat. Se mai vede capul unei femei tinere, fără zîmbet, fără expresie. Latră un cîine și aerul înghețat vibrează scurt.

Deasupra cinematografului, la etajul doi, o fereastră e închisă cu zgomot. În spatele geamurilor, nimeni. Doar draperia trasă brusc : o părere.

Tînărul Noe Delabrad merge pe trotuar, poticnindu-se din cauza bagajului : un geamantan de piele, o valiză diplomat și un brad pentru Crăciunul care tocmai s-a consumat. Expiră pe gură și pe nări jeturi de abur. Lasă jos bagajele. Își ridică gulerul paltonului larg și lung și își îndeasă pe cap căciula rusească. Strănută, încrețindu-și fața. Se frînge de mijloc.

În dreptul intrării în parc, Noe își depune povara pe caldarîm. Pe un panou viu colorat scrie : „Orășelul copiilor". În centrul parcului tronează un brad înalt, împodobit cu cîteva panglici și globuri din hîrtie colorată. Restul gătelilor a fost luat de vînt și împrăștiat printre arbuști. Vîrful de carton stă într-o rînă.

Trotuarul e presărat cu gunoaie : resturi de mîncare, pungi rupte, coji de portocale, fîșii botite de staniol.

Cu mîinile în buzunare, Noe se odihnește contemplînd parcul complet depopulat.

Blocul în care locuiește tînărul Noe Delabrad are zece etaje. Se lasă seara. Cerul de cenușă se întunecă progresiv, perceptibil. Noe își lungește gîtul uitîndu-se la ferestrele întunecate de la etajele superioare ale blocului.

Palierul pe care se află apartamentul său e învăluit în obscuritate. **Sunetul a fost izgonit. Liniștea universului în așteptare.**

Noe se caută îndelung prin buzunare. Siluetă împietrită în fața ușii.

Dacă cineva s-ar afla în holul apartamentului ar putea deslușI cum ușa de la intrare se deschide încetișor. O siluetă întunecată se zbate în cadrul acesteia, încercînd să pătrundă înăuntru. **Primele zgomote tulbură tăcerea.** Noe și bagajele nu pot intra în același timp. Tînărul Delabrad întinde o mînă și caută întrerupătorul.

Lumina țîșnește din becul agățat de firele din plafon.

Holul e gol, fără mobilier. Pe un perete — un calendar.

Vîrful bradului se îndoaie, presat de tocul ușii și se rupe.

Noe împinge bagajele cu piciorul și reușește să închidă ușa în urma lui. Se uită în jur. Trîntește bradul într-un colț.

Întinde mîna și atinge calendarul de pe perete. Cuiul de care e agățat cade și foile se împrăștie pe podea.

Pe un alt perete se distinge urma unui dulap sau a unui cuier.

Ochii mari, mobili cercetează lumea. Susurul ploii.

Noe se desprinde din imobilitate și explodează spre ușa de la intrare. Smucește clanța și, dintr-un salt, iese pe palier. Dacă acel cineva s-ar mai afla încă în holul apartamentului, l-ar putea vedea uitîndu-se la numărul înscris pe partea exterioară a ușii și, apoi, aplecîndu-se spre sonerie.

Revine în hol și închide ușa cu grijă. Chipul lui exprimă confuzie. Dar mai e ceva : confuzia e amestecată cu spaimă.

Merge încet spre ușa cu geam care dă spre restul locuinței.

Reflexe luminoase slabe. Ferestrele din interior dau spre stradă.

Noe așază o mînă pe clanță. Cealaltă se ridică și se prinde de tocul ușii. Își sprijină capul de brațul ridicat. O mișcare scurtă și ușa se dă de perete. O fîșie de parchet reflectă lumina din hol.

Tînărul Delabrad aprinde lumina : un bec agățat de firele din tavan. Încăperea e goală. Pe pereți se văd urme de

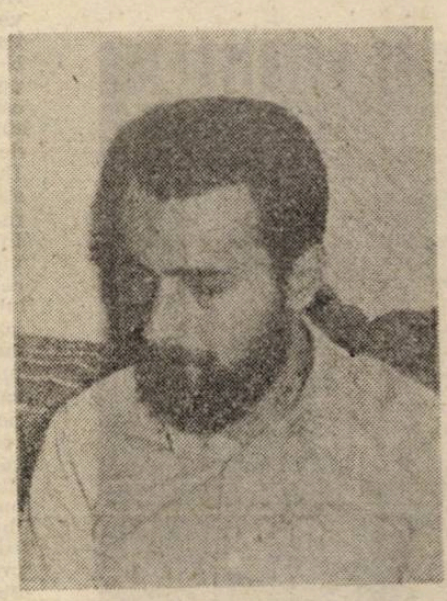

mobile și tablouri. Pe podea e un telefon.

Mîna lui Noe apasă întrerupătoarele din celelalte două camere : numai pereții mai păstrează urmele unei foste locuiri.

Cineva culcat pe podea ar putea vedea cum acest locatar singuratic s-a oprit în fața ușii de la debara. Ceafa lui se apleacă mult în față așa încît această siluetă pare decapitată. Dacă tot acel cineva s-ar tîrî puțin lateral și s-ar apropia de gheata din piele, ar fi în stare să zărească profilul ascendent a lui Noe care, închizînd ochii, deschide încet ușa din fața lui. O mulțime de obiecte se prăvălesc dinăuntru peste silueta înțepenită. O scîndură de călcat i se oprește pe piept.

Doar ziduri.

Tînărul Delabrad se scutură de lucrurile care s-au agățat de el : cîrpe, articole de îmbrăcăminte uzate, umerașe, cu mai multe cămăși și două costume de haine, cravate, încălțăminte. Se apleacă și ridică un pantof de damă, cu tocul rupt. Apoi locomotiva unui tren de jucărie.

Rămîne amețit, cu maldărul de obiecte la picioare. Se mișcă.

Calcă pe o cutie de carton. Capacul cutiei se îndoaie. Înăuntru, globurile pentru pomul de Crăciun sînt sparte.

Noe o rupe la fugă spre ieșire și poate cineva ar trebui să-l urmeze cît mai aproape.

Iese pe palier, lăsînd ușa deschisă și coboară grăbit scările, poticnindu-se.

Ajunge în stradă. S-a înnoptat. Pustiu. Aude un tropot de copite. Traversează. Tropotul se apropie. O căruță trasă de un cal trece pe lîngă el. Plesnetul biciului. Felinarul agățat la spatele căruței sclipește stins și se depărtează cu repeziciune.

Tînărul Noe Delabrad urcă scara spre apartamentul său.

În ușa deschisă stă un copil care ține în brațe o stea mare de carton învelită în staniol. Aude pași și se întoarce.

Noe nu simte sudoarea care i se scurge pe față.

Copilul dă să întrebe ceva. Se răzgîndește. Tablou nemișcat. Deodată, copilul, care e înfofolit bine și are o căciulă trasă pe frunte o zbughește pe lîngă tînărul Delabrad și se avîntă pe scări în jos. Pașii lui se depărtează.

Noe sună pe rînd la celelalte trei apartamente de pe palier. Nu-i răspunde nimeni.

Intră și închide ușa după el.

În mijlocul primei camere a apartamentului său, Noe a așezat mormanul de haine și de vechituri din debara. Deasupra e culcat el însuși, ca pe o saltea. S-a acoperit cu o pătură cadrilată, destrămată pe margini. Se uită în tavan. De sub pătură îi ies picioarele încălțate cu ghete de piele și mînecile paltonului, deoarece și-a încrucișat mîinile pe piept. Căciula rusească și-a trasă-o mai spre ceafă.

Bradul e sprijinit de perete, în poziție verticală. Geamantanul și valiza diplomat sînt așezate lîngă calorifer.

Fulgi rari coboară spre podea.

Tînărul Delabrad se ridică brusc în șezut. Încurcîndu-se mai întîi în pătură, reușește să se ridice în picioare. Scotocește febril buzunarele paltonului, apoi pe cele ale hainei de dedesubt. Scoate la iveală un carnet gros —

— alcătuit din suprapunerea mai multor carnețele cusute unele de altele.

Răsfoiește avid carnetul. Din cauza nervozității îi scapă din mîini. Îl culege de pe podea și își continuă cercetarea. Găsește, în sfîrșit. Se uită în jur. Descoperă telefonul. Pornește.

În genunchi, lîngă telefon, uitîndu-se țintă în carnetul deschis, ridică receptorul. Așteaptă, cu degetul arătător fixat în dreptul primei cifre. Nimic. Apasă în furcă. Trîntește aparatul de dușumea. Exasperat, se ridică în picioare și, ținînd aparatul într-o mînă iar receptorul și carnetul în cealaltă, se duce la fereastră.

Se uită la imaginea reflectată în geam, apoi la mîinile lui. Se întoarce. Firul telefonului fusese smuls din priză. Se apleacă încet și pune aparatul jos, lîngă geamantan si valiza diplomat.

Noe ridică de lîngă cutia cu globuri sparte din fața ușii de la debara un clopoțel argintiu, intact.

Agață clopoțelul în brațul sprijinit de perete. Se dă doi pași înapoi și contemplă aranjamentul.

Se plimbă prin încăpere, în timp ce citește cu mare atenție o pagină din carnet.

Rezemat de perete, privește pe rînd obiectele pe care le-a așezat în toate cele patru colțuri ale camerei :

— telefonul
— geamantanul
— valiza diplomat
— maldărul de vechituri și de haine.

Doar bradul a rămas în aceeași poziție.

Mai tîrziu, mai aruncă o singură privire în holul de la intrare, unde a aruncat claie peste grămadă toate lucrurile sus-menționate și închide ușa, întorcîndu-se în încăpere. Aici n-a mai rămas decît bradul în care sclipește clopoțelul argintiu.

Tînărul Noe Delabrad se duce la peretele de pe partea opusă ferestrei și îl netezește cu palma, cercetîndu-l cu maximă atenție.

Degetele lui trec pe deasupra urmelor lăsate pe zid de niște rafturi. Un contur neregulat demonstrează că aici au fost stocate cărți. Lucru pe care, de altfel, îl știe foarte bine.

Ploaie și pagini. Amalgam sonor. Forma din gînd.

Noe scoate din buzunar un creion și desenează pe perete o linie. Urmărește conturul petelor palide de pe zid.

În baie, tînărul Delabrad bea apă din pumni. Își umezește fața și se privește îndelung în oglindă.

Contemplă peretele acoperit de biblioteca desenată. Pe unele dintre cotoarele „cărților" a scris ceva. Dacă cineva s-ar afla la o distanță mai mare de doi pași de acest zid, și-ar da seama că nu poate deslușì scrisul din tencuială.

Totuși, într-un colț, dincolo de corpul bibliotecii imaginare, cineva ar putea citi : „obiectele, animale vii, transmit o scîrbă dulceagă, un fel de greață în mîini".

Noe se așază pe podea, cu spatele lipit de peretele desenat. Își strînge paltonul în jurul picioarelor, ridică gulerul și închide ochii. Chipul i se destinde.

Visează : „E noapte. El însuși, tînărul Noe Delabrad, coboară treptele de la intrarea în bloc și iese în stradă. Se uită în jur și se minunează. Blocurile pe lîngă care trece au un aspect straniu : ziduri nu sînt, nici exterioare, nici interioare. Clădirile sînt construite doar din grinzi, stîlpi și plafoane. Se vede tot ceea ce este și se întîmplă în interior. Noaptea e luminoasă, feerică. Mii de becuri aprinse în apartamentele deschise. Locatarii se mișcă în ritmul lor cotidian. O uriașă radiografie prin beton. Zgomotele, muzica se contopesc într-un vuiet amplu. Strigăte. Se aud bubuituri depărtate."

Deși visul s-a încheiat, exploziile sînt tot mai puternice.

Tînărul Delabrad, rezemat de perete, tresare și se trezește. Se ridică în picioare, năuc. Se uită în jur. Are privirea încețoșată.

Zgomotele vin de afară. Se duce la fereastră.

Deschide fereastra și se uită în întuneric.

Din blocurile învecinate, geamurile lucesc multicolor. Lume multă la ferestre și pe balcoane. Fragmente muzicale, țipete, rîsete răsunătoare. Flăcări scurte. Pocnituri lovite de caldarîm și de ziduri.

Multe ziduri.

Cineva strigă aproape : „Bă, ce faci, bă ?".

Sunetele se sparg și sînt înghițite de un fluid subtil.

Dincolo de șosea, în blocul de vis-à-vis, o fereastră luminată, izolată de restul feeriei. Bust de femeie. Jar de țigară.

Noe se retrage în cameră. Își freacă brațele, zgribulindu-se. Își vîră mîinile în buzunarele paltonului. Din buzunarul stîng scoate carnetul. Îl răsfoiește. Se apropie de fereastra deschisă. Rupe o pagină și o aruncă afară. Rupe mai multe pagini și le aruncă în noapte. În

cele din urmă, rupe și copertile carnetului și le azvîrle pe fereastră. Se apleacă peste pervaz și se uită în stradă.

Dimineață. Tînărul Noe Delabrad e în baie... Își dezbracă paltonul și haina și le așază pe marginea căzii. Lumina zilei pătrunde printr-o ferestruică deschisă.

Lîngă oglinda de deasupra chiuvetei e fixat în perete un dulăpior fără ușă, scorojit, conținînd ustensile de bărbierit și un deodorant bărbătesc fără capac.

Noe așază aparatul de ras pe policioara de sticlă unde mai găsește o periuță de dinți și un pahar de plastic.

Deschide robinetul.

Tînărul Delabrad se privește în oglindă. Are ceafcăne și e cam palid. Are un aspect neîngrijit. Apele sticlei îi deformează trăsăturile. Lucru ce îl face mai simpatic.

Își săpunește fața.

Ține lama de ras între două degete. Are o mînă fragilă străbătută de vinișoare albăstrui.

Debitul robinetului scade treptat și dispare cu un gîlgîit scurt și sonor. Zvon depărtat de clopote.

Mîinile lui Noe răsucesc robinetele. Inutil.

Spuma de ras i s-a uscat pe față. Stratul alb e împînzit de crăpături fine. Fulgi minusculi de spumă se desprind și plutesc prin aer spre chiuvetă.

Dacă cineva ar sta în ușa deschisă de la baie ar putea vedea, din spate, silueta de bătrîn a tînărului Noe Delabrad : gîrbovit, cu părul alb.

Zvon depărtat de clopote.

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

VIORICA REFERENDARU

Poem neterminat

Cînd noaptea nu mai poți respira
de fumul fetid al orașului
te-nfunzi în dantela cîmpiei
s-asculți cîntînd greierii —
mă simt ca o zeiță scăpată
din balamuc,
dînd cu tifla curvelor mării

fug de rigolele murdare ale sufletelor
semenilor mei
de ceața în care plutesc vapoarele
cu resturi de gînduri alterate
și mă întorc în zodie, împrospătată
ca o floare veștedă
stropită dimineața, cu apă

le-am iubit pe toate de-a
lungul drumului,
mi-am înfipt dinții în piersica
crudă a vieții —
și-acum urmărit de Poemul
rămas neterminat...

Numește-o fericire

stau răstignită-ntre dorințl
(cer scund, împovărat de rouă)
visez să călătoresc în iad sau
în rai —
decît neștiutoare-njurînd,
înjurînd

la capătul spasmului
să sfîșii noaptea cu urletul
bestial al adevăratei minuni,
miresme de verdeață să-mi
inunde nările limpezi

răsturnîndu-se clipa resemnată
ca un coș de gunoi
în rigolele vieții —
clipa suspendată în vid,
numește-o fericire

Motiv eminescian

În odaia rece stau de vorbă
cu Suzuki Yammamoto — cu fantoma
lui de trei ani, adică
(ce mult ne-am fost iubit !)
Să nu mă doară prea tare,
mă-nghesui în primul cuib
de flăcări întîlnit în cale —
cămașa de noapte îmi ia foc
pe nisipul verii fosnitoare.

Parcă urc treptele albe ale
unui templu grec
ce plutește deasupra apei

și evit aisbergul fals
al unei muzici necunoscute
la adăpostul propriei mele
simfonii interioare

CRISTINA-MIHAELA GĂLBENUȘ

Clipă de clipă

fug cocorii.
un sentiment atît de straniu.
frunțile noastre mult aplecate
în cumpăna zării :
soarele ca o rimă înceată
mușcă cerul.

*

* *

dimineața ai senzația unei căderi
în adînc.
fișii de lumină stropesc fereastra
cabanei tale
unde stai
nefericitule o tu
cu o stea în gură.
uruie infinite gheare de păsări
tîmplele tale bat ca sîngele lor
liniștea unde cazi
se aude trecînd
triumfătoare.

Clipă

ochiul libelulei pe o frunză.
deasupra — luna prăvălindu-se pe
stînci.
mîna ta — răscolind scorburi
adînci
simțind.
venele — gata să izbucnească
dansează val(s)uri
pe nervurile frunzei.
în zori — țipătul soarelui șoptit.

Actorul

în genunchi privire crăpată
ca orbii culegînd Semințe
tăcerea-i un copil care
capătă ascunzișuri
de metal și brațele și gîtul
încearcă
revine se roagă cu inima.

în spate îl arde un soare.

STELU ȘERBAN

Timp 13

Pe șoseaua înjunghiată de roți
femeia cu varice duce
cerul în cărucîorul de invalizi

Se oprește-n Berlin
și urinează pe zidul amurgului
Femeia cu varice
urinează toată pe zidul amurgului
Cerul a rămas la Berlin

În fața poemului

Oare este prudent să tăcem în fața
Poemului ?
Cel care întreabă
neașteptînd răspuns din nerăbdare
trîmbițează psihologia cuvîntului,
nu crede decît mamele dormind
în trenuri de sticlă garate
la peronul inundat
(dar măgărușii aproape umani
au fost zămisliți cînd apele și
tot pămîntul erau în greva tăcerii)

Oare este prudent să spunem
că ziua ne trezește din somn
exact cînd avem de scris vreun
vers ?

Dar pîrjolul creației ce pățește
în fața poemului cu ușile diamantine ?
Cum se rade în cap folosind
cuțitul de altoit,
cum își împrăștie în fugă vopsele
pe chip
și fulgi
și se tăvălește-n norol strigînd
poemului :
mă iubești, mă iubești

Dar acesta nu-l recunoaște, îl urăște
din abisală mentalitate
iar mistica cuvîntului cade trosnind
la marginea lumii,
în miezul furtunii strecurată
din nimic
(al cărui cadavru va fi un cutremur)
în sfîrșitul acusticii putrede
de principiul cutremurului și al
furtunii

În culcușuri suferind de aur
se mistuie fără sfîrșit,
se teme și își naște (de unde ?)
motivele și harul acid al
autonimicirii
Creația față în față cu Poemul

și acum la sfîrșit
să spună Dumnezeul poeților,
cititorul ideal, mai mult
despre tehnica spărgătorului pinten
de suflet
omul născocind,
născocind
Poemul pînă va găsi somnolînd în el
ființa pură Libertatea

eseu

Singurul pom al Raiului

Eseul începe cu forțarea unei definiții: ce este Raiul? Iar răspunsul curge foarte simplu: Raiul este locul unde îngerii se tem de om. Să medităm asupra acestei aserțiuni: cum de se pot teme îngerii de om? Și de ce se tem numai dacă omul se află în Paradis? În primul rînd, trebuie spus că teama este o exprimare destul de stîngace și extrem de psihologizantă. La un asemenea nivel nu există teamă sau curaj. De fapt, teama traduce o anumită ierarhie de ordin metafizic. Îngerii se tem de om deoarece aflat în Paradis omul are poziția centrală pe care ei nu o au. Lucrul acesta e forte important. El deschide cunoașterea adevărată asupra pluristratificării Ființei. Avînd poziție centrală, omul în Paradis posedă atît perspeciva zenitului, cît și a abisului. Zenitul este însuși Dumnezeu sau zenitul îl simbolizează cel mai bine, iar abisul chiar Satana. Acest ax este înconjurat de numeroase circumferințe pe care sînt situați îngerii la nivelul stărilor informale, dar și cosmosul în tripla sa ipostază minerală, vegetală și animală, așa cum a fost creat prin Geneză. Tot în Rai omul dă nume tuturor viețuitoarelor. Posibilitatea sa de-a da nume naturii împrejmuitoare îl conduce aproape la o identificare cu Dumnezeu. Diferența constă în faptul că Dumnezeu creează cosmosul pe cînd Adam îl numește. Cele două operații sînt complementare. Dumnezeu creează nu în sens meșteșugăresc, ci scoțînd din increat și din informal alcătuirile ce vor întregi Cosmosul. Adam, ca un primordial, le dă nume în sensul în care ajunge să le cunoască natura și deci originea. Darea de nume nu este ceva arbitrar și convențional, un simplu joc estetic practicat de homo ludens. Nu este o lipire de etichete ca în romanul lui Marquez.

Se observă deci că cele două operații sînt în succesiune. Întîi Dumnezeu creează, apoi Adam numește. Întîi este viața, apoi este cunoașterea. Succesiunea aceasta prin care Adam îi urmează în permnență lui Dumnezeu reprezintă de fapt semnul de corupție al Paradisului. Din cauza succesiunii, Adam, pînă la urmă, cade. Din cauza neputinței sale de-a transmuta succesiunea în simultaneitate. Pun întrebarea: în ce măsură ar fi putut fi Adam salvat de la cădere și deci evitat tot marasmul istoriei mergînd pînă în subistorie dacă el ar fi realizat simultaneitatea? Acest lucru devine cu atî mai evident în momentul în care se petrece gustarea din pomul cunoștinței binelui și al răului. În Rai erau doi pomi, așa cum precizează Scriptura: pomul cunoștinței și pomul vieții. Dar chiar prin faptul că ei sînt separați și nu unificați aceasta creează deja capcana în care va cădea Adam și va avea deci loc coruperea sa. **În fond, în Paradis nu sînt doi pomi, ci numai unul singur.** Datoria lui Adam era să realizeze acest lucru. Atunci din om primordial s-ar fi transformat în om universal și s-ar fi salvat definitiv. Satana nemaiputînd avea asupra lui nici o putere. Ar fi fost un Adam etern, a cărui generație de urmași n-ar mai fi fost proiectată în istorie, ci în nedevenirea Principiului. Bineînțeles, nu aceasta a fost legea divină, și Adam trebuia să greșească pentru a antrena odată cu sine lanțul istoric al cauzalității și al efectelor. Dar în același timp trebuie să acceptăm și versiunea unei creații care nu mai devine creație, ci se resoarbe în pacea prototipului. Geneza putea fi deci o antigeneză sau o contrageneză dacă Adam ar fi fost înzestrat cu acest har unificator al celor doi pomi. Dar Adam fiind totuși om, chiar și primordial, a văzut dualitatea și implicit a ajuns robul succesiunii. Căci numai Dumnezeu are putința de-a vede cosmosul multiplu în unitate și procesualitatea istorică în simultaneitate. Deci cum vorbește Dumnezeu în final: **Iată Adam s-a făcut ca unul dintre noi cunoscînd binele și răul. Și acum să nu întindă mîna și să ia și din pomul vieții și să mănînce și să trăiască în veci** Gustarea din cei doi pomi ascunde de fapt un mare mister. Inițial, Dumnezeu îl sfătuise pe Adam să mănînce din toți pomii, exceptîndu-l pe cel al cunoștinței. Dar să înțelegem că interzicerea si pomul vietii aflat alături de pomul cunoștinței chiar în mijlocul, deci în centrul grădinii Raiului? În orice caz, dacă Adam ar fi mîncat din pomul vieții înaintea de-a mînca din pomul cunoașterii, atunci Dumnezeu nu ar mai fi avut nici un rost să completeze interdicția, așa cum se vede din citatul de mai sus. Adam deci nu mîncase din pomul vietii. Sau dacă ar fi mîncat întîi din acest pom și abia apoi din cel al cunoașterii nu ar mai fi împărtășit soarta amară a izgonirii? Fiindcă nici nu ar fi dat motive să fie izgonit! Putem răspunde: dacă mînca din pomul vieții atunci nu ar mai fi avut nevoie să mănînce din pomul cunoștinței.

Raiul în viziunea Scripturii reprezintă cea mai mare apropiere a omului de Dumnezeu. Aflat în centrul său omul poate vedea pe verticală Fața lui Dumnezeu și implicit se poate identifica cu El. Cu o singură conditie: de-a mînca din pomul vieții sau din unicul pom-ax aflat împreună cu omul în centrul Paradisului și deci în centrul întregii firi. Prin această eucharistie — căci eucharstie este gustarea dintr-un asemenea fruct — omul realizează maxima transmutare, cum arătam, din om primordial în om universal.

Nu sînt deci doi pomi în Rai. Este unul singur, cel al Vieții și al Ființei a cărui umbră, ca un fel prefigurare a timpului ce se va naște, este chiar pomul cunoștinței binelui și al răului cu toată zestrea de necazuri pe care o creează astfel dualitatea și morbul disocierilor. Spre deosebire de om Dumnezeu gustase întîi din pomul vietii, adică gustase din sine. Fructul său nu este un fruct oprit, ci un fruct euharistic. În schimb, omului i-a fost dat celălalt rod pentru a se înfrupta astfel dintr-o umbră, dintr-o iluzie. El devine captiv unei lumi a iluziei, așa cum este lumea timpului și a istoriei pînă la rostirea unui Avatara. Pînă la coborîrea de fapt a unui Avatara chiar și de forța celui christic, pentru a goli iadul de păcătosi si timpul de iluzii. Doar că un iad golit ca și un timp golit, avînd deci golul înscris în ele, nu mai sînt nici iad, nici timp. Ispita Satanei exprimată prin sarpe și femeie este tocmai atracția spre iluzie în tot ce are aceasta mai fermecător si mai zadarnic. Iluzionîndu-se prin cunoașterea disociativă, antinomică, omul căzut ajunge la rîndul lui o iluzie, eventual dotat cu voința de putere si atît. De el îngerii nu se mai tem, doar îl plîng văzîndu-i condiția căzută și truda deșartă pentru a construi și a stăpîni un imperiu al iluziilor. Raportul inițial este deci inversat. Din excedent ontologic, omul înregistrează un deficit ontologic. Iar în lunga scară a Ființei această pierdere este imediat percepută la nivelurile informale și increate. Drept mulțumire pentru această sfîntă percepție se înalță rugăciunile acelora care simt mila cerească. Și toată această tragedie, avînd și șansa redempțiunii, are loc dintr-un singur și simplu motiv: că în loc de unu, Adam a văzut doi. Stiind că trăsătura principală a Satanei e tocmai multiplicitatea — o multiplicitate din care a pierit însă definitiv dorul unității! — e limpede atunci de ce căderea omului din Rai nu se face numai în timp, ci și în Iad.

Dan Stanca

P.S. Cînd Dumnezeu spune că Adam i-ar putea semăna fiindcă este în posesia cunoștinței binelui și a răului, Dumnezeu nu precizează că această cunoaștere este cu adevărat cunoaștere numai în măsura în care transcende atît binele cît și răul. Aceste categorii etice sînt date pentru a le depăși în metafizic și nu a le accepta în inevitabila lor mărginire. Dar transcenderea este tocmai contopirea cu unitatea. Ceea ce Adam nu mai poate face...

haiku

Umbre, cuvinte
intră în zori pe fereastră
ale cui sînt ?

GLOSSĂ

Ca și cînd cineva ar fi vrut să arunce pe fereastră ceva și n-ar fi știut ce. Acceptînd o invitație într-un grup și apoi trei zile mergînd de colo-colo într-un oraș iarna pe-un ger uscat, întîlnindu-mă cu figuri necunoscute, crîmpoținînd timpul în pălăvrăgeli, aureolînd firescul unui soare inexistent..Nu poți susține că nimeni nu te ia în seamă. E mai mult un dangăt al acestei vieții iluzorii, un dangăt subțire în ceața care se-ntinde pînă la orizont — ceva ce seamănă cu un presupus dangăt în depresiunea alertată a simțurilor tale.

Ești singur pentru că ai o direcție. Ești singur pentru că ai ales. Poți adulmeca doar pe cel dinainte, și presupune pe cel ce-ți caută urma. Ființînd te umpli de singurătate ca de-o forță antimagnetică. Urmezi drumul pașilor tăi, finalizînd acorduri în fiecare clipă. Acea adolescentă ce-a perorat o seară-ntreagă despre cum nu reușește ea să fie mulțumită de pătrunderea lucrurilor, chiar și a lucrurilor fizice, că nu poate să spună „pielea mesei vine și se lipește de pielea mea" și pînă cînd nu poate să spună acest lucru, căci nu-l simte, tot ce scrie n-o reprezintă. Peste o zi aveam să citesc versurile acestei adolescente, care erau excelente, dovedind tocmai acuta simțire de care se credea lipsită. Oare simțirea e ceva al tău, sau e creată, certificată de ceilalți? Scriem ceea ce simțim, sau cu totul altceva, pe care ne obisnuim să-l considerăm OK doar din comoditate si suficientă? Lucrurile si cuvintele (sensibila balanță sartriană), realitatea și amnezia, întîmplările și anecdotele, biografia în carne si oase și arida schemă a relatărilor biografice. După unii, poezia ar fi tocmai ceea ce se pierde la traducerea unui poem în altă limbă. Toate aceste gînduri și discuții în casa făcută pentru dictator, în care el n-a locuit nici o clipă, ca în zeci de altele făcute în întreaga țară. Monstruosul chip al lumii, craniul hidrocefal care ne-a gîndit puturos și tembel o jumătate de secol. Și acum noi aici, încercînd să ne regîndim, să ne reinventăm.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 10 dec. 1991)

lidia blidariu

Al patrulea poem prin delegație

Ah, tu, fotoliul meu cu cele două
perechi de ochelari
— rame negre, rame subțiri, rame
late —
Ah, tu, mașina mea de tricotat
pulovere gri...
Ah, tu, frigider tăcut, craterul meu
avintat
la prînzul sfertului de veac...
Oh, tu, biblioteco, amabilo,
sfinx bun, sfinx prost...
Oh, tu, televizorule, SOTI al meu pentru
zilele negre...
Oh, tu, cuierule dator...
Mantaua mea de vinătoare, a mea,
a mea, a mea,
și, mai ales, pentru zăpadă, mantaua
mea
pe bon portocaliu...
Patule, care nu ești,
noțiunea mea locativă,
ataș al concediului meu anual.

E dreptul meu de-ați împletí un
giulgi!
E dreptul meu de-a termina sicriul!

Ba nu, ba nu, n-am vrut asta să spun.
Nu-i NIMENI în temniță, vai, nici eu
nu mai sînt...

Oglinzile-s cioburi de mult, cheile nu
se mai potrivesc...

Atunci?
Oare cine, cu mîna mea, pironește
celula?
Care mamă, care bunică tot țipă?
Ce vină m-aruncă în ceea ce nu-s?
Ce foarfece-mi treieră partea de sus?
Cum de nu pot gîndi sufletește?...

Mă iartă, fotoliule bun, frigiderule,
biblioteco, manta!
Mă iartă, tu, bon portocaliu, de trecut
existența!
Sau nu, nu mă iera, hilar samaritean,
Și ține: această podea de nisip, această
mînă de lemn,
această cocoașă pe ceafă,
această căciulă de tablă...

Tehnici de alintat ziua

Mă-nchid în sertarul maron.
Ehei, sistemul meu cu elastic!
Provoc o ermetică-n striuri,
înșfac ziua, o răsfoi
(prapor dulce de-octombrie)
între cei șaișpe (p)ereți.

Aprind cuptorul. Reglez radiatorul.
Corcolesc pragurile cu bureți.
Ehei, sistemul meu de stîrnit existența!

Am toate florile de toamnă-n vase,
am cremă de față, șosete,
maieu, pulover, ilic.
Am reviste și cărți,
am plin-golul meu generos,
șiragul de perle cu care-l îndop.

Am piine, cafea.
mîinile reci
Am poze — trei feluri, bomboane cu
miez
am (sînt) ziua, sfericul șah,
Ehei, sistemul meu! Pot s-o driblez
în jurul unui incredibil aparat,
care poate fi (contra promise monezi)
cînd pădure, cînd parc,
Cînd oală de noapte, cînd sticluță de
jad
Cînd cupă, cînd cadă, cînd nișă, cînd
pat...
E o cruce cu fir conectat în sînge în
inimă, în cap.

Am pătură, suflet.
E una din zile.
Scot din sertarul maron INTERVALUL
și
(așteptînd dublul son)
Scriu o trăznaie — cu pianul, bărbatul
și calul.

Fotografie de familie

Clic!
Marmure, sferturi de păsări.
Înaintăm. Doi fotografi. Privim
întristarea.
Paturi, paturi,
umbrind lopata de cer
răsturnată-n culcuș.
Lumina vine și pleacă țiuind, proptită
ca pe labe.
Flăcări mici.

Cînd sîntem aproape de ele cadrez
în puținul meu ochi.
Cel din urmă-ntr-al său.
Sînt toate. Rezemat de spatele lor
și sub picioare, împuținat, în canoe, el,
dacă doarme.

Doi fotografi oftînd,
Și stratul lui s-a scufundat cu-o palmă.

Fixez. Celălalt face la fel.
Asta-i distanța! Prindem tot:
Brazda cu gîturi de „nu-mă-uita",
cea mare, cea mică, mama și ea.
Clic-clac. Clic-clac.

Doi fotografi, pe cînd
la loc cu verdeață, peste semne,
răsCrucea
soarbe cearcănul copt
și-și trage pe mineci o pleoapă
zdrelită.
Doi fotografi pe cînd
pămîntul
se
lasă
Clic!

spectator

Eveniment teatral la Craiova:

TITUS ANDRONICUS, de William Shakespeare

Între Tokio și Ierusalim, Teatrul Național Craiova a făcut o escală la București, unde și-a propus să regaleze publicul și critica de teatru cu un nou spectacol-eveniment ,unic semnat de Silviu Purcărete, un monstru cu ascensiune fulminantă, pe cale de-a deveni... **sacru! Nu a fost, în întregime, un regal (ca spectacolul anterior „Ubu roy, cu scene din Macbeth"), dar a fost un spectacol cu virtuți uluitoare și la cote înalte de virtuozitate artistică (inegal și cu repetări de modusuri și coduri teatrale), pe care numai fantezistul și novatorul om al scenei oltene putea să-l elaboreze. Textul lui Shakespeare este imposibil, parcă n-ar fi scris de genialul Will (?!), cere un adevărat tur de forță creativă și mult curaj pentru montarea lui, forță demonstrată din plin și curaj asumat cu toate riscurile de către regizor.** Scriitura oferă, totuși, o temă majoră, tramă la altitudine cu aer rarefiat, idei torționare, incendiare, eterne, spirit malefic gîlgîind în sinistre izvoare ancestrale, dramă și multe crime greu de suportat, demență cît poate încăpea-n suflete chinuite... „Lamentabila tragedie este o cutremurătoare piesă politică, cu tîlcul adînc ale crudelor fapte descrise, cu fluidul poetic ce trece prin întîmplări de oroare, cu îndărătnicia cumplită în scoaterea adevărului la lumină și cu crîncena pedepsire a nelegiuirilor" — cum scrie în esență Valentin Silvestru în programul de sală. O piesă gotică — cum se exprimau clasicii, oferind pasiunilor o conștiință interioară, într-un infern moral și-un paradis cantonate pe același pămînt (care asigură generosul spațiu pentru toate stările umane), o piesă care, aidoma lui „Othello", descrie patima unei femei frumoase pentru un negru pocit (vezi Heinrich Heine și Jan Kott). Are rădăcini în povestea populară a unui servitor maur rău din secolul 16, în „Metamorfozele" lui Ovidiu (povestea Philomelei, fiica regelui Atenei), în scrierile lui Plutarh, în tragediile lui Seneca, în lucrările lui George Peele, în „Tragedia Spaniolă" de Kyd și „Evreul din Malta" de Marlowe, mai ales (vezi Eugene M. Waith).

Structura și arhitectura spectacolului sînt pentru întregul mapamond, codurile vizual-teatrale (uneori saturante, alteori, redundante, rareori tautologice cuvîntului) putînd fi recognoscibile pe oricare meridian, dincolo de limbă, filosofie, religie, etnie, morală... Este, deci, un spectacol cu limbaj artistic internațional, scoțînd spectatorul din sclavajul față de valorile lingvistice și semiotice ale textului dramatic, înlesnindu-i înțelegerea. Este un spectacol șocant, crud, violent, cu multe crime și mutilări, cu o cromatică **fauvistă, incendiară** (cu petele singerii pe albul imaculat, **à la manière du Antonin Artaud),** în ritm cinematografic, ieșind în prim-plan intenționalitatea **parodică** și șarja **virulentă.** Violența este mutată în plină contemporaneitate, iar canavaua intrigii în strictă actualitate. Drama se desfășoară în registru ritualic, cu extaze și agonii, cu grandoare și micime lașă, omorurile sînt executate viclean, pe la spate și din toate părțile spațiului scenic, inclusiv prin draperii (prin pereți !). Este un galop paralizant, sub emblema **spiralei** absorbante, o defilare macabră a crimei, delațiunii, duplicității, trădării, vulgarității erotice.... într-un decor închis, devorator (Ștefania Cenean), configurat din cîteva elemente, draperii albe (care semnifică stările și acțiunile episodice prin ecleraj și coloană sonoră) și o lungă masă (cu față albă), unde Titus își ia ospățul, unde este **operat** (amputîndu-i-se brațul, acesta rămînd martor pe fața albă de masă pînă-n final, însingerat), unde Tamora (regina gotă) înfulecă bucăți sfîrtecate de Titus din copiii acesteia, amestecate în gustoasele mîncăruri preparate după cele mai sofisticate arte culinare de sadicul Andronicus, în bucătăria sa mizeră, folosind mașina de tocat carne și telul cu care bate „albușul" răzbunării !

Publicul este așezat pur și simplu de lumea devastatoare a antichității, care urcă pînă-n timpul nostru tulbure și se cuibărește-n sufletul nostru inundat de neliniști. Cetatea antică, precum societatea actuală, este măcinată de lupte intestine. Pălește gloria ei triumfală, strălucitoare. Rivalitatea dintre frați pentru putere duce oamenii cetății la disoluție și nebunie. Convulsie. Coșmar. Cruzime. Tot ce a putut geniul lui Shakepeare să pună-n creuzetul creației dramatice, toată tragedia Romei antice **ni se contemporaneizează și-o simțim a noastră,** prin cele două monitoare tv, la care vedem un clip, cu prim-planurile celor doi frați în lupta pentru tronul Cezarului Romei, de fapt, o deșănțată campanie electorală televizată ! Purcărete creează un alt strat al dramei devoratoare, nimicitoare, cel al **sublimării poetice, al estetizării erorilor** al densității vizuale (nu numai prin decor și lumini fantastice, ci antrenînd toată distribuția și figurația). Ba, descoperim și un oltean contemporan în Cetatea Eternă (cu nelipsita servietă-diplomat cumpărată în Bulgaria, în care a ascuns... mămăliga !), pe post de comis-voiajor, precum, și ritmuri infernale, drăcești de **sîrbă** de la Dăbuleni sau Segarcea (dusă la Roma de dansatori geto-daci, plecați în turneu cu exoticul nostru folclor ancestral !). Astfel, tragismul crud și umorul negru izvorăsc nu din cuvîntul versificat (plin de fior, de tragism, de patos și de retorica tiradei oratorice), ci din metaforele și parabolele scenice, din anacronismele și trăsnăile regiei.

„Titus Andronicus" de pe malurile Jiului este o construcție diabolică, în registru psiho-patologic grosier, risipind doze nocive de oroare (singe-n șuvoaie, o grămadă de cadavre, adevărat masacru), dar și de haz nebun, defulator. Este un basm atroce, în care Purcărete recompune toate grozăviile lumii printr-o joacă grotescă, executată cu candoare și în stil glumeț, pe o melodie cu orchestrație rafinată, eliminînd încrîncenările, patimile bolnave. Fiarele sînt hilare, provoacă risul, crimele sînt înfăptuite din amuzament, cu savoare și drăgălășenie. Argumentul cel mai elocvent al manierei regizorale ieșită total din titini (din oricare grile ale decupajului regizoral), este cuplul Demetrius-Chiron (fiii Tamorei), în interpretarea „grasă", chiar obeză (la propriu și la figurat) a lui Valer Dellakeza și Vladimir Juravle, o pereche siameză feroce, acționînd robotic, automatic, aidoma unui singur personaj, făcînd și pozne de copii precoci, sînt plini de autoadmirație, ca niște bufoni încredințați că fac glume bune, irezistibile. Ilie Gheorghe realizează din nou un rol mare, odiosul Aaron, maurul din grotă, fiara sălbatică, geniu al răului, demonul care provoacă toate nenoricirile, în final monstrul dăinuind pe ecranul televizorului, arătîndu-și colții albi și scoțînd limba îmbălșată de sînge... Mirela Cioabă (regina goților, Tamora) — o felină abilă, vrăjitoare (urzitoare) a planului mișav, un fel de duh malefic al pădurii sălbatice (scenografic și scenotehnic, pădurea ne cutremură, atît de stranie și cumplit de sugestivă este !). Groaznic rol interpretează Ozana Oancea, în tînăra fiică a lui Andronicus, fecioara Lavinia, bestial violată de jivinele pădurii, strecurîndu-se de-a buselea pe cioturile brațelor amputate cu demență cruzime. Tudor Gheorghe (Marcus Andronicus), Valeriu Dogaru (Saturninus), Marian Negrescu (Bassianus), Remus Mărgineanu (Clovnul), Leni Pințea-Homeag (Doica), cellalți actori distribuiți în roluri mai mici sau mai întinse, reușesc portretizări viabile, tipologii distincte, care rămîn în memoria spectatorului. Ștefan Iordache (Titus Andronicus) este fenomenal, monumental, debutînd prin măreție și forță și terminînd distrus și rătăcit sufletește, o grămadă diformă de carne și oase. Transfigurează și nuanțează uimitor, refuză patetismul, este un amestec de orgoliu, luciditate, senilitate și nebunie, evoluția sa fiind la fel de jucăușă, ca într-un etern cerc solar sau în iureșul horei ancestrale de pe meleagurile nedefinite geografic, ale pămîntului ceea ce ne face să nu-i deplîngem aprigele suferințe. În debordanta sa compoziție, scapă stridente și barbarisme tonuri false, se repetă, simplifică prea mult, schițează și nu duce la bun sfîrșit unele intenții, dar perimetrează exact și cu virtuozitate **contradicția subtilă** din interioritatea personajului, între dezumanizare și puternica iubire de familie și imperiu (lupta dintre el și regina goților), între demența criminală răzbunătoare și recluziunea pioasă, pînă la autopedepsire (ceea ce i conferă iertarea pentru crimele comise). Înfricoșătorul personaj trece de limitele absurdului și ajunge la culminația dementului, numai fiindcă vrea să întroneze adevărul și să facă dreptate, chiar dacă uneltele sînt ale călăului ,iar gîndurile ale răzbunătorului singeros, conform acelora „dinte pentru dinte" — „singe pentru singe" !

Spectacolul lui Purcărete este comparabil cu montarea lui Peter Brook, din 1955, de la Royal Shakespeare Company, dar și cu cea a lui Peter Stein. Un rechizitoriu psihanalitic al forumului interior al eroului principal, Titus Andronicus, generalul care-și apără patria de invazia barbarilor goți, o radiografie vizual-teatrală și acustică a unui sublim coșmar, cu inundări de otravă, cu aburi asfixianți ai spiritului, cu demonism și morbiditate, dar și cu eroism mitic. Este un spectacol-avertisment, oribil și amenințător pentru specie, dacă omenirea se va reîntoarce la... canibalism ! Fiindcă semne... sînt, din belșug !

Vlad Andrei Orheianu

muzica

Orgoliul valorii noastre

De multe ori am trăit un sentiment de umilință urmărind felul în care, unul și altul, străini sau români înstrăinați, au venit în România pentru a ne arăta ce și cum este adevărata artă, mîngîindu-ne, condescendent, „pe creștet" cu vesnica încurajare „aveți talente promițătoare". Cu atît mai mare este bucuria și s-o recunoastem, satisfacția orgolioasă, a prezențelor românești care sînt solicitate în lume fie pentru a-i învăța pe tinerii artiști cum să interpreteze, spre exemplu, marea muzică, fie să cînte aceea mare muzică la ea acasă.

Peste ocean, soprana Iolanda Mărculescu este, la Universitatea Wisconsin-Milwaukee — SUA, profesor emerit, inițiatoarea și directoarea Festivalului de Artă a Lacdului, aflat, anul acesta, la cea de a VI-a ediție. Fosta sa studentă, Georgeta Stoleriu, a fost invitată, alături de Günther Leib din Germania și Jaroslav Horacek din Ceho-Slovacia să susțină un recital de lied și un master class profilat, în special, pe interpretarea miniaturii franceze și germane. Printre cursanții veniți din toate colțurile Americii, o tînără s-a remarcat prin eleganța stilistică și prin pronunția impecabilă în limba franceză — se numea Wendy Wagner, era descendentă a familiei maestrului de la Bayreuth și fostă studentă a.. Iolandei Mărculescu — dovadă incontestabilă a superiorității scolii de cînt pe care aceasta a impus-o de mai bine de două decenii. La recepția oferită în onoarea Georgetei Stoleriu s-au rostit cuvinte de multumire, aprecieri elogioase însoțite de un superb buchet de flori din garoafe roșii, crini galbeni și irisi albastri. În ultima zi a festivalului, o sală întreagă s-a ridicat în picioare ovaționînd-o pe Iolanda Mărculescu — două interprete ce s-au impus numai prin elevație spirituală și artistică.

Pe pămîntul bătrînului continent european, pianista Ilinca Dumitrescu a fost invitată, de asemenea, în dublă ipostază de interpret și profesor, la ediția a XV-a a Festivalului muzical internațional al Boemiei de Sud, desfășurat, timp de trei săptămîni, în 13 orase din această pitorească regiune. 69 studenți sau chiar absolvenți ai conservatoarelor din Cehia au trăit adevărate revelații descoperind rafinamente de expresie și culoare pe care specificul concepției locale despre muzică le subliniază în mai mică măsură. Cele patru recitaluri susținute în tot atîtea orase au prilejuit o demonstrație „pe viu" a ceea ce Ilinca Dumitrescu știe să reliefeze în partituri de Mozart și Chopin, atît de speciale și diverse ca factură stilistică și interpretativă. Recepțiile oferite, aplauzele publicului, precum și invitarea Ilincăi Dumitrescu în juriul ce a selecționat copiii cehi pentru participarea, în toamnă, la cel mai pretentios concurs de pian din Europa, destinat copiilor între 11—15 ani, ce va avea loc la Ustí nad Labem, au constituit noi dovezi ale aprecierii de care pianista se bucură în lumea muzicii.

În aceeași perioadă, în Italia, Orchestra „Constantin Silvestri" condusă de Iosif Ion Prunner a efectuat un turneu de concerte, propunînd lucrări simfonice și vocal simfonice de Vivaldi, opusuri mozartiene din repertoriul concertant sau de divertisment și cîteva lucrări semnate de compozitori români. Organizate și sponsorizate de firme particulare și de Administrația provinciei Mantova, serile muzicale oferite de artistii români au fost prefațate de avancronici detaliate în ziarele importante ale regiunii, cronicile ulterioare dar mai ales, bis-urile solicitate cu insistență de public confirmînd succesul obținut. O nouă invitație a fost lansată, de altfel, pentru stagiunea viitoare.

Timp de o lună, în Antibe, pe Coasta de Azur, s-a desfășurat ediția a XXI-a a Festivalului tinerilor soliști, ultima seară de concert beneficiind de prezența violonistului român Gabriel Croitoru care, în compania Orchestrei din Cannes dirijată de Pol Mule, a interpretat Concertul nr. 1 de Paganini. Comentatorii, considerîndu-l un mare violonist, au subliniat „virtuozitatea sa strălucitoare, dar și capacitatea de a realiza sonorități calde și o frazare inteligentă" („Nice Matin"). Cîteva zile mai tîrziu, solistul român a evoluat la Marsilia, în cadrul unei seri dedicate memoriei lui Zino Francescatti : în compania Orchestrei de coarde din Lucerna, sub bagheta lui Rudolf Baumgartner, cîștigătorul primului concurs Zino Francescatti (1987) a interpretat Concertul pentru două viori și orchestră de Bach, alături de Regis Pasquier. „Le Soir" nu a întîrziat să comenteze evoluția violonistului român, considerat „un artist de excepție", care, în ultimii ani, „a făcut progrese imense", iar „Le Provencal", sub titlul „Sublim Omagiu Zino Francescatti", nota că, „spre marea bucurie a tuturor, ultima parte a concertului a fost bisată".

La asemenea nivel, ar trebui să ținem fruntea foarte sus, nu să facem temenele oricărui venit de aiurea, sau să ne vindem arta pe cîțiva dolari în turnee derizorii.

Anca Florea

parțial color

Pe ușa din spate (II)

Ne întrebam în numărul trecut al revistei noastre : de ce n-a fost la înmormîntarea lui Nichita Stănescu bardul de la Bîrca ? Mai mult, a găsit de cuviință că se impunea chiar în acele momente o ședință redacțională, ca nici un alt coleg de la „Flacăra" să nu participe. Explicația apare după cîteva zile, printr-o poezie, sută la sută păunesciană. El, tribunul „celei mai drepte societăți" nu putea să stea la vertical, cînd marele poet era la orizontal. Nepotrivire de poziții ? N-ar fi fost de altfel, pentru prima oară. Adevărul pare cu totul altul. Adrian Păunescu nu se înghesuia acolo unde știa că nu va fi **vedetă.** În cazul pomenit, locul acesta îl deține mortul. Prin acest gest tribunul ceaușist își dă, cum se spune adesea, arama pe față. Toată viața a vînat numai gloria, indiferent de felul cum a obținut-o și indiferent ce consecințe a avut aceasta. Lui Adrian Păunescu nu i-a fost suficient că a căpătat imediat o recunoaștere poetică, într-o generație ce ne elibera de chingile proletcultismului, ci a forțat toate ușile și intrările, uneori cu riscuri enorme, pentru a-și asigura și îndestularea cotidiană. Privindu-l acum, ca și atunci, mai că ești gata să-l înțelegi. Slăbiciune omenească și insațietatea asta ! Ceea ce ne-a ulmit totdeauna la el a fost cu totul altceva : obsesia clasicizării pretimpurii. Valoarea supremă, pare să spună el, ți-o asigură numărul adulatorilor, și nu calitatea acestora. Imediat ce a bănuit vînt favorabil în pînze, a năzuit spre cucerirea unor tărîmuri seducătoare. Simțind că se pregătea schimbarea imnului național a încropit peste douăzeci de variante, în speranța că versurile lui vor începe și încheia multe programe. Destinul i-a dat însă o palmă. Un alt paranoic, cu puteri discreționare, forța sie el porțile eternității, astfel că ani mulți Adrian Păunescu și-a lins rănile, ascultînd însăilările șchioape ale celui pe care-l slăvea cu atîta zel. Celebritatea rapidă o putea aduce și o glorie faimoasă, în vecinătatea căreia au trăit mulți însetați de cîștiguri ieftine. După ce a navigat cu „echipa unei mari iubiri", bardul de la Bîrca a acostat sub Grant, fiind convins că un nume ca al său va fi stindardul giuleștenilor. Un nou eșec. Firesc, am zice. „Galeria lui Rapid/ N-a fost membră de partid". Adrian Păunescu era așa ceva și mult mai mult. A plecat de-aici cu buzele umflate și cu dezamăgirea că nu e înțeles. Parcă mai era de înțeles ce făcea el, cînd dorea să-și înscrie numele pe toate gardurile ! N-a reușit aici, a luat în calcul alte stadioane, invadîndu-le cu zongornistii și discursurile sale lingușitoare. Numai așa își croia vad, făcînd spume la gură. Important era pentru el să bombardeze suflarea românească pe toate canalele, încît avea să intre în alertă și ICAB-ul, nu întotdeauna prompt în executarea lucrărilor la zi. Dar parcă și mai încîntat este atunci cînd prezența sa stîrnește dragoste, ură, silă, dezgust, toate de-a valma, căci vrea să șocheze prin orice. De aceea nu a fost o surpriză pentru noi cînd în urma emisiunii ce i-a dedicat-o M. Tatulici, emisiunea ce a stîrnit atîta indignare, A. P. a declarat nonșalant : „Niciodată n-am fost atît de fericit și niciodată n-am fost atît de vînat cum sînt acum. Se cheltuiesc, în legătură cu mine dicționare întregi de superlative, pozitive și negative. Gloria de care mă bucur și gloria pe care o suport, depășesc orice limită, cunoscută de mine pînă acum". Dacă **nu ne-ar fi** pregătit sufletește de-a lungul anilor, am crede că-i vorba de masochism. Să vezi într-o dezavuare națională o **glorie,** păi singurul sentiment care te încearcă față de acest tribun ceaușist e numai unul de îngrijorare. Se pare că nu mai e nimic de făcut, mai ales că Adrian Păunescu e pe cale să-și conștientizeze statura morală. Fără prea multe regrete, își confirmă semenii : „sînt un porc !" Nu era nevoie să ne-o spună chiar el. Dar dacă tot s-a aventurat să-și treacă oglinda pe dinainte, avem tot dreptul să-l tratăm potrivit meritelor și declarațiilor sale.

Marius Tupan

cartea străină

„Ploaia de vară", de Marguerite Duras

În 1984, Marguerite Duras realiza un film intitulat **Les enfants**. Timp de cîtiva ani, cinematograful a rămas pentru ea singura posibilitate de a nara o istorie, dar n-a încetat să se gîndească la oamenii pe care-i părăsise si, într-o zi, a scris despre ei, pornind de la locurile unde se turnase filmul, periferia pariziană Vitry. Așa s-a născut **La pluie d'été (Ploaia de vară)**, apărută în 1990 la editura franceză P.O.L.

Ploaia de vară este, deci, romanul periferiei pariziene, al unei familii nevoiase cu mulți copii, venită de aiurea, al cuplului devorat de pasiune si de obscura dorință de separare, al nostalgiei dureroase după căminul părintesc, asa bîntuit de seisme si anomalii cum este, o istorie pe cît de banală, pe atît de iesită din comun. Regăsim, în această carte, temele durasiene majore : copilăria mizeră, călătoria, iubirea imposibilă, incestul, muzica si, mai ales, voința nemăsurată de viață. Sîntem în fața unui nou roman familial, luminat de textul „regal" care fusese **L'Amant** si care făcuse „dintr-o insulară a secretului, o insulară a mărturisirii" [1]. Prin problematica gravă a cărții, prin mediul si tipologia umană prezentate, prin oralitatea stilului, **Ploaia de vară** se apropie de romanul „populist" de tip Piaf : locurile cele mai prozaice captează cel mai puternic imaginar. Dupăraș știe foarte bine că mahalaua, porturile barurile, fluviile focalizează așteptările, plecările, conjugă dorința de pericol si de necunoscut, că ele sînt locul incredibilului si al indicibilului : „Vitry spune Duras, este o periferie terifiantă, greu de găsit, nedefinită... Este locul cel mai puțin literar pe care ți l-ai putea imagina, cel mai puțin definit. L-am inventat deci." [2]

Printre locurile reale pe care le-a păstrat, rămîne Sena, „mereu prezentă, mereu acolo, superbă, de-a lungul cheiurilor de atunci pustii"[3].

Nu întîmplător scriitoarea omite să precizeze genul noii sale creații literare. Structurile narative alternînd între poem în proză si scenariu de film cristalizează într-o substanță romanescă nouă. **Ploaia de vară** este expresia genului hibrid rezultat dintr-o tendință postmodernistă de fuzionare a genurilor, expresie a unei viziuni plurale asupra realității, a unei percepții în același timp poetică si dramatică. Secvențele dialogate poartă semnele experienței de autor dramatic si scenarist — Marguerite Duras a scris în ultimele două decenii zeci de scenarii si piese. Dacă în **Emily L.**, Duras surprindea printr-o neașteptată poftă de autopastișare, în **Ploaia de vară** pasajele dialogate alunecă irezistibil în parodie. Repetatele discuții dintre profesor si părinți oscilează între verosimil si absurd, avînd ca punct de sprijin sublima inocență a părinților. După schimburi de replici contrapunctate de tăceri, profesorul nu mai știe ce să spună, începe să cînte si apoi adoarme. Imaginea este filmică, dialogul — succint, notația gesturilor — exactă. Narațiunea e redusă la simpla sugestie : „Tăcere." sau „Zîmbete. Fericire." Pentru familia din **L' Amant**, tăcerea era semnul comunicării imposibile. În această familie, unde fiecare „știe" si „înțelege", unde risul si plînsul sînt contaminante, tăcerea devine singura comunicare posibilă.

Motivul „cărții" situează discret romanul în abis, aducînd noi iluminări asupra laboratorului poetic durasian. Prima imagine care ni se propune, de altfel, este o carte mare (Biblia) pe care Ernesto a găsit-o, o carte arsă, găurită, imagine-simbol a unui anume tip de lectură ce se impune corespunzător adevărului relativ pe care romanciera îl dezvăluie. Copiii, hoinari si visători, amorali la modul gidian, „citesc", inventează, repovestesc această carte. Ernesto o recită, o trăiește, se identifică regelui evreu. Pentru Ernesto, lectura devine „un soi de derulare continuă, în propriul corp, a unei istorii pe care o inventezi".

În **Ploaia de vară**, eroii au legături tainice cu elementele primordiale si dobîndesc, prin gesturi si manifestări, staturi mitice. Ei sînt bîntuiți de neliniști, senzuali, pătimași pînă la nebunie. Mama, dedublată în cei doi copii mai mari, pare să fie unitatea primordială, în timp ce Jeanne si Ernesto sînt Bărbatul si Femeia, tînjind irezistibil si dureros după această unitate. „Jeanne poartă în ea focul, inconștient, așa cum poartă frumusețea si rîsul , așa cum mama ei poartă, în frumusețea ei roșcată, seducția." La iubirea Jeannei participă „sentimentele ei pentru Dumnezeu, dragostea pentru Ernesto si cea pentru foc". Ea trăiește „în lumina unei regiuni periculoase si necunoscute altora, chiar si ei înseși". Pentru Ernesto, e suficient să închidă ochii si să devină regele Ierusalimului din cartea sa, săvîrșind gesturi demiurgice : „Am construit case. / Am plantat vii / Am plantat păduri si grădini. / Am plantat pomi fructiferi de toate soiurile. Si apoi am făcut helești. / Ca să ud pădurea, ca să ud viile, grădinile, pășunile, am făcut helești." Ceilalți frați, mai mici, sînt figuri convenționale numite neutru „brothers" si „sisters", spectatori uimiți ai vieții celorlalți doi.

Deși figura tatălui, rar întîlnită în opera durasiană, este prezentă, triunghiul exemplar rămîne mama-fiică-fratele, înlănțuiți într-o surprinzătoare etică a iubirii, concepută mereu ca triunghiulară. Fratele este obiectul unui sentiment profund incestuos, pe care Duras nu-l ascunde si care, în mod clar mărturisit ca atare, rămîne prezent în întreaga operă[4].

Uneori, eroii povestesc. Povestirea se derulează lent, într-un evident efort de rememorare, ca reconstituirea unei povesti ancestrale. Relatarea fugii lui Ernesto de la școală se termină așa : „E ca si cum s-ar fi întîmplat acum o mie de ani". Banalul se topește în sublim. Eroii însisi sînt fascinați de modul („la façon") în care povestea este **spusă**. Relații insolite, poetice se stabilesc între lucruri îndepărtate cum sînt școala si universul. Ernesto spune lucruri „pe care nimeni nu le-a mai spus înaintea lui", ca această frază care, odată rostită dobîndește personalitate si circulă singură în spațiul cărții, asemenea celebrei fraze muzicale din Vinteuil în romanul proustian, repetată, pentru a fi înțeleasă, la nesfîrșit, pînă la pierderea oricărui înțeles : „Nu mă mai întorc la școală pentru că la școală mă învață lucruri pe care nu le știu".

Simbolismul obiectelor, care o apropia pe Duras în **Moderato cantabile** de „Noul Roman", devine aici un subtil sistem metaforic, generator de sensuri în explozie: în centrul cărții se află motivul specular al cărții, în mijlocul grădinii un copac, metaforă a singurătății, apoi ploaia de vară, semn al copilăriei si al ruperii dureroase de ea, si, dincolo de toate, acești copii teribili care plîng „adorînd viața".

Cîntecul mamei, **Neva**, încheie cartea într-o tonalitate majoră, aluvionînd temele eterne : viața, dragostea, moartea. Pe acest fundal, Ernesto evocă tot ceea ce a iubit si a urît în viață. Din trupul mamei, **Neva** iese delicată si puternică, „într-o teribilă blîndețe". Este mai mult decît un poem în proză, este un final de simfonie.

Cartea nu depășește pragul obișnuit la Marguerite Duras al unui volum de o sută cincizeci de pagini. Raptul nu demonstrează lipsă de suflu romanesc, ci un drum deliberat ales al maximei concentrări de expresie, al frazelor cu sintaxă săracă, dar bogate în sugestie poetică. Lectura unei astfel de cărți devine o aventură a receptării, căci scriitoarea trece cu dezinvoltură de la biografie la simbol de la prozaic la metaforic, de la inocență la sarcasm, de la tragic la sublim.

Ploaia de vară cucerește prin vigoarea cu care reafirmă dragostea de viață si de oameni, prin superba explozie de poezie, care învinge absența poeziei si a speranței.

Daniela Tania Velțan

[1] Marcelle Marini, **Une femme sans aveu**, în „L'Arc" nr. 98, Ed. Le Jas, 1985, p. 9.
[2] Marguerite Duras, **Postfață** la **Ploaia de vară**, P.O.L., Paris, 1990 p. 153
[3] Idem.
[4] Marc Saporta, **Les yeux fermés**, în „L'Arc" nr. 98, Ed. Le Jas, 1985, p. 69.

vieți neparalele

Rimbaud — soț

La centenarul lui Arthur Rimbaud, de anul trecut, cineva a avut ideea să vină cu un roman, inspirat dintr-o prelungire a vieții poetului peste evenimentul care i-a provocat moartea, amputarea piciorului cangrenat. Astfel de extrapolări biografice în ficțiune sînt la modă. A întreprins una, tot recent, Bernard-Henri Lévy, cu Baudelaire. Noi însine am recenzat alta, la care a supus viața lui Apollinaire suedezul Gunnar Harding. Acum, Noël Tuot ne povestește cum s-a însurat Rimbaud.*)

Născocitorul acestui episod senzațional, fiindcă poetul era homosexual, cum se știe, debutase în 1989 cu un recitativ pe două voci. **Preotul din Camaret** si poemul intitulat **Valvins**, care ne invita să ascultăm o confesiune scandaloasă făcută de Stéphane Mallarmé. Născut în Ardeni, ca Rimbaud, Noel Tuot a fost o revelație. De la înaintașul său, care scria pe zidurile din Charleville, „Mort à Dieu" l nu s-a mai auzit o voce cu atîta vocație a blasfemiei si vigoare în remarca sarcastică, lapidară. Iată numai cîteva exemple : „Istoria e pe cale să intre în marea sa menopauză", „un înzăpezit se trezește si începe să miște mîinile : parcă ar fi Malraux la crepusculul gaullismului" — scrie Tuot — „A fi mistic nu e rentabil. Ai picioarele înecate în noroiul supranaturalului" ; viitorul preot la hirtonisire, „e ca tînăra mireasă în pragul nunții. Placidă pe dinafară. Umedă pe dinăuntru" : „Aici radio Lourdes. Rămîneți pe scaune, paraliticilor ! Tăcere, muților ! Puneți-vă ochelarii de soare, orbilor !" Claudel : „Fratele cel mic, handicapat al lui Victor Hugo. Nu era decît o sinteză între psalmul 150 si Tino Rossi !"

Tuot si-l imaginează pe Rimbaud rezumînd onctiunea preotului adus de familie la căpătîiul său. Sora lui, Isabelle, „Sfîntă Veronică eternă, fără fese", vrea să-i steargă fruntea. Poetul o respinge cu delicatețe, privește plafonul, apoi cere să fie lăsat singur. După douăsprezece ore de somn, se trezește. A traversat criza, si suportă perfect amputarea piciorului. Capătă unul de lemn, părăsește curînd spitalul si pleacă la Charleville ca să înceapă o nouă viață.

Tuot reține amănuntul că Rimbaud, se întorsese din Africa, hotărît să-si ia o nevastă si să ducă printre ai săi o existență așezată, burgheză. Era actul prin care ar fi omorît definitiv pe poetul din el. Micul roman redactat în ton de farsă grotescă, enormă, rămîne foarte serios de fapt. Se dovedește a fi pînă la urmă, istoria imposibilității ca poetul să devină altceva decît e.

Rimbaud face în existența ipotetică prelungită, pe care i-o atribuie Tuot, eforturi considerabile de aliniere cu ceilalți. Încă din tren, călătorind către Charleville, simte impulsul să azvîrle pe fereastră un copil, fiindcă se hlizise privindu-i piciorul de lemn. Îl si ține o clipă suspendat deasupra abisului si urlă : Unu !... Doi !... Trei !... Dar cînd mama puștiului îngrozită vrea să tragă semnalul de alarmă, reduce făptură umană înapoi, o mîngîie si încredințînd-o celei care-i dăduse viață, spune : „Mă mîhniți. Drept cine mă luați. Știați doar bine că o făcusem în glumă".

La Charleville, Rimbaud petrece Crăciunul în sînul familiei. Își însoțește chiar mama si sora la biserică. Primește darurile pe care ai săi i le fac de Anul Nou : Isabelle un joc de șah, maică-sa o eșarfă. Vine iarna, Rimbaud taie lemne, curăță cartofi, citește cărți de geografie si fizică. Întîlnește ceva la care simte nevoia unor lămuriri, iar acestea, își amintește că se află într-o carte a lui de școală din clasele primare. Urcă în pod răscolește prin cufărul unde trebuie să fi fost păstrat manualul. Ochii i se opresc pe volumul lui Théophile de Gautier „Émaux et Camées", descoperită acolo. Fantoma poeziei reapare si o dată cu ea, Verlaine. Prilej pentru Tuot să învie relațiile terminate tragic între „fecioara nebună" si „soțul infernal". Doamna Rimbaud, întorcîndu-se cu Isabelle de la cules păpădie, dă peste fiul ei leșinat lîngă cufărul cu cărți din pod. Îl pălmuiește ca să-si revină. Rimbaud se trezește : în coșmarul său. Verlaine îi aplicase această corecție umilitoare, motivul rupturii lor. Își privește mama cu ură, redevenind rebelul din adolescență. Tuot istorisește o nouă „fugă" a lui Rimbaud, de astă dată la maturitate si fără un picior. Ca să închidă gura palavragiului care-l culege de pe drum si-i face loc lîngă el pe capra docarului, Rimbaud își regăsește vechiul tupeu si se dă drept preceptorul tînărului Leduc, așteptat la Marcquigny. Acolo trîntește altă minciună, că si-a anunțat printr-o scrisoare sosirea, si la în primire munca pedagogică. O nouă tentativă de acomodare, împinsă pînă la căsătoria cu văduva unui lucrător

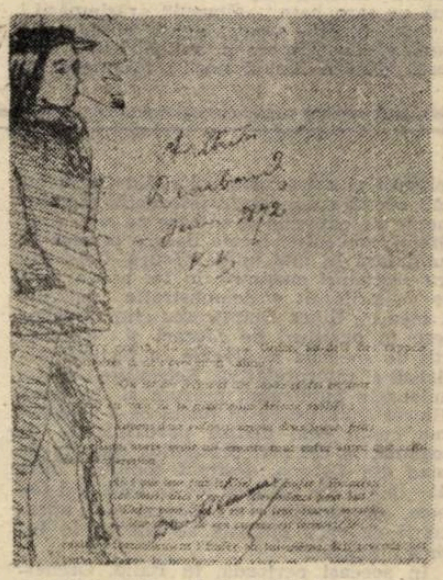

agricol din împrejurimi. Rimbaud descoperă plăcerea vieții conjugale si intră în pielea tînărului soț iubitor. Se simte bine în acest fund uitat de țară, îi plac oamenii, solicită un post de institutor, ca să-si precizeze statutul profesional. Curînd Roza rămîne însărcinată, si Rimbaud e pe cale să devină tată. Blestemul de a fi poet pare definitiv șters. Într-o zi, Roza îi reproșează că nu i-a pomenit niciodată de acest dar al lui, a aflat de la un prieten din Charleville al doctorului unde lucrează ca menajeră. Noul ei soț neagă categoric. „Astea sînt dobitocii, spune Trebuie să fie vorba de un alt Rimbaud".

Primește înștiințarea care-l anunță că a fost numit în postul solicitat. Un viitor așezat îi surîde. O leafă sigură, o căsuță cu grădină, va putea chiar să-si rotunjească veniturile, făcînd si pe secretarul la primărie, în timpul liber. Dar exact în acel moment, fatalitatea care-l urmărește, intervine din nou. Un cal pișcat de

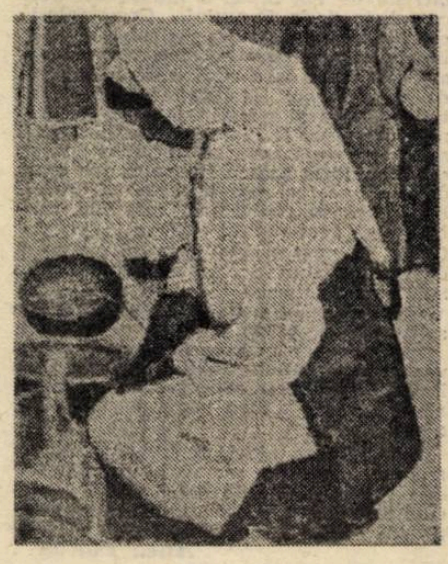

viespi o lovește cu copitele pe Roza si o ucide. Rimbaud își regăsește destinul. Aici Tuot definește ce înseamnă, după el, să fii un poet adevărat : „Nu un fakir care face să danseze cuvintele folosind gramatica drept fluier. Nici un mic nevrozat care-si calmează nervii bînd raze de lună. Nici un botanist corpolent care mîngîie clitorisul unei iedere femele. Un adevărat poet este un boxer. Adversarii săi se numesc moartea si, poate, Dumnezeu". Rimbaud înțelege că a rămas mereu poet, oricît a încercat să refuze aceasta să-si anuleze natura aparte printr-o existență comună, ordinară. Reia deci match-ul cu moartea si Dumnezeu. Sustrage cadavrul Rozei din cosciug si-l ascunde în pivniță. Cioclii transportă la cimitir un sicriu gol, mirîndu-se că e atît de ușor. După ce rămîne singur, coboară lîngă moartă si vrea să facă dragoste cu ea. Primarul îl surprinde si întrerupe tentativa macabră. Trupul Rozei, cărat într-o roabă, e îngropat discret, acolo unde îi era locul. Primarul își ține gura, Rimbaud îl ajută să aranjeze mormîntul, apoi cînd se întoarce acasă zărește iar ca altădată, o stea căzătoare. Aluzie la versul : „L'Etoile a pleuré rose au coeur de tes oreilles". Tuot vede în Rimbaud ca suprarealiștii pe rebelul absolut neîmpăcat cu nici o margine impusă dorinței, cel care a scris: „Décidement, nous sommes hors du monde". Gestul necrofil ține de o atare natură, ireductibilă la limitele omenescului, în stare să se bată cu moartea si divinitatea, să le dispute invincibilitatea. Amintește însă si un model literar, povestirea lui Faulkner, **Un trandafir pentru Emily**. La Tuot, provocarea, mai ales cea anticlericală, e cum am spus rimbaldiană, chiar printr-o anume golănie adolescentină care ia forme repetitive. Episoadele „tari" își caută efectul mai les în direcția sexuală, cu o suspectă stăruință exhibiționistă. Dar tot rimbaldiană si de o valoare literară superioară e o anume brutalitate rurală pusă în frecventele judecăți aforistice, cu exemple luate din natură : „Leșinul e ca Marsilia. Un port de unde se poate ajunge în toate insulele, dar care trăsnește a pește". „Spitalul este o sală de examen. Aici iei bacalaureatul morții". „Dacă Dumnezeu se ocupă de starea timpului, trebuie că o face de departe" ; „Dragostea e ca pisicile. Vine si pleacă fără găligă" ; „Cine spune erou, spune erou din război. Ce alt soi de eroi vreți să existe ? Eroii cu părul lins, inteligenți si cîntînd la pian ? Eroi cărora le umblă gura la tribună ? Eroi cu pantalonii căzuți împingînd plugul ? Singurul erou cu putință e ostașul."

Romanul lui Tuot se dovedește o ingenioasă ilustrație a poeziei ca revoltă totală. Așa si spune Rimbaud-ul său gata să săvîrșească sacrilegiul : „Ce sînt pe cale să fac e un poem mai grandios ca Odiseea". Marile sfidări la adresa ordinii lumii nu rămîn, se pare, nepedepsite ! Aflu că Noël Tuot a paralizat si e acum o epavă umană.

Ov. S. Crohmălniceanu

*) Noël Tuot : **Le Curé de Camaret** suivi de **Valvins**, éditions **Climats**, 1989, ; **Le Mariage de Rimbaud**, ibid, 1991.

Urmare din pag. a 16-a

«Frumoasele nopții...:»

pline cu anunțuri dintre cele mai ispititoare : „Tînără, cu bună reputație, dar lipsită de mijloace, e dispusă să dăruiască tot ce are celui care îi va avansa 200 ruble", se putea citi în ziarul „Timpuri noi"... Sau, o ghicitoare foarte iscusită, își primea clienții în budoarul ei, după ce le prezicea un viitor fericit, pentru 10 ruble, le propunea, pentru alte 20 de ruble, o încîntătoare fată.

Nu, prostituția nu era deloc blamabilă. Iar acum, mai puțin ca oricînd.

Frigiderele sînt aproape continuu goale. Ce-i de mirare atunci că femei cinstite își vînd, ca să le umple, trupurile lor ? „Toată lumea acceptă acest lucru, căci în vremurile pe care le trăim acum, fiecare se descurcă cum poate", constată „Moskovskaia Pravda". Multe femei trebuie să-și întrețină părinți bătrîni și fără resurse ; e oare atunci atît de ciudat că le găsim seara „ocupate" într-un taxi ? Cine le-ar putea blama că se angajează pe căi pe care chiar puterea politică le împinge ? Căci fiecare e obligată să-și cîștige viața și, dacă se poate, să obțină și devize. Unele își vînd corpul, altele mobilele, altele încălțămintea cumpărată la talcioc... „Da, așa trăim noi azi. Cu puțin noroc, ajungi într-o zi în categoria cetățenilor înstăriți", declara o femeie ziaristului de la „Moskovskaia Pravda" care întreprindea o anchetă.

Vera și Anna, mîndria bunicii lor...

Ca aceste două tinere moscovite, de pildă, de care bunica lor e atît de mîndră. Nu se laudă ea într-o scrisoare publicată în „Utșitielskaia Gazeta" (octombrie 1991) ? : „Cînd am rămas singură cu cele două nepoate ale mele (toată familia a murit într-un accident), am trăit multă vreme

într-o mizerie neagră, scrie ea. După ce au terminat liceul, Vera și Anna au ales o cale pe care morala tradițională n-o consideră deloc respectabilă. Cînd se vorbește despre «femei ușoare», lumea nu știe despre ce e vorba, căci se gîndește la «trotuar» «taxi». Nepoatele mele nu se învîrtesc prin hoteluri și nu aleargă după clienți. Dimpotrivă, trebuie să fie mult solicitate și foarte curtate, ca să accepte. Bărbații pe care îi primesc «nu cumpără un trup», cum se spune de obicei, ci apreciază la justa lor valoare frumusețea, inteligența și tinerețea lor.

Nu-i vina noastră că societatea a înnebunit. Azi, se onorează ceea ce altădată era disprețuit. Și, apoi, societatea nu s-a ocupat niciodată de noi. De ce ar trebui să mă ocup eu de ea ? Profesiunea nepoatelor mele ne aduce mulți bani. Nu mai pot să-mi închipui ce înseamnă să numeri în fiecare zi fiece copeică și să fii umilită. Bineînțeles, moraliștii nu sînt, probabil, de acord cu mine. «Ce bătrînețe le așteaptă pe fetele astea». «O bătrînețe plină de bani», le-aș răspunde eu ! Foarte deosebită de a multor pensionare. Cînd nepoțelele mele vor avea treizeci de ani, vor avea atîția bani, încît i-ar putea investi în orice afaceri. Și cu cît vor fi mai bogate, cu atît vor fi mai respectate. Încă de pe acum, sînt tratate cu multă deferență. Sînt mîndră de ele ? Desigur ! Afară de frumusețe și sănătate, le-am transmis simțul afacerilor. Știu că, orice s-ar întîmpla, ele se vor descurca întotdeauna. Și apoi, ne iubim mult. Toată viața am tăcut ; acum, mă simt liberă .De aceea, semnez scrisoarea cu numele meu adevărat, Efrosina Ceiliak".

Aceeași satisfacție, același orgoliu, la mama Irinei, 19 ani, care se prostituează de cînd a părăsit liceul. „Mama știe foarte bine ce fac și e mîndră de mine ! Dimineața, ne putem duce la piață și cheltui cu larghețe. Azi, cine în această țară poate să-și permită asta ?" **(Din „Utșitielskaia Gazeta", octombrie 1991).**

„Ei, da, așa trăim noi azi, spune ca un ecou «Moskovskaia Pravda», dar cine condamnă asta ?" „Știu că prostituția nu se bucură de o bună reputație în Vest", declară Natașa unui ziarist olandez, „dar la Moscova este o profesiune cît se poate de onorabilă. Mai mult decît atît, plină de prestigiu. După un recent sondaj, peste 70 la sută din liceenele ruse doresc să devină «preotese ale amorului», cum le spunem noi...". **(Din „Femina", august 1991).**

Natașa a intrat în „carieră", acum un an : coristă într-o orchestră de estradă : în fiecare seară era „inoportunată" de unul sau altul din directorii și regizorii trupei. De ce n-ar cere bani pentru asta ? Încurajată de colegele ei, a cerut. Bărbații s-au supărat, iar ea a demisionat, instalîndu-se pe cont propriu. „Lucrînd" într-un mare hotel al capitalei, cîștiga cam 150 dolari pe noapte, de zece ori mai mult decît salariul mediu. Cu toate că cheltuielile ei „profesionale" sînt mari, căci trebuie să plătească o „taxă" portarului hotelului, supraveghetoarei de la etaj, polițistului de gardă și uneori chiar KGB-ului, ea face parte din „elită". „Prostituatele care primesc devize", constată revista „Femina", „sînt printre cele mai bogate femei din Moscova". Dar nu banii le atrag cel mai mult, ci perspectivele care li se deschid : „Accesul la tot felul de bunuri, care nu se găsesc pe piață", precizează „Moskovskaia Pravda", „o căsătorie aventuroasă, un pașaport. Ca să o ducă mai bine cu un eventual logodnic străin, ele învață engleza, germana... Sau, cel puțin, învață fraze cheie : «Ai să-mi dăruiești o blană ?»... ; «Ești foarte bogat ?»... Dar nu-și mărturisesc niciodată profesiunea. Fetii Frumoși nu se însoară cu tîrfe".

„Nu-i un secret pentru nimeni că, deseori, ele închiriază două apartamente : unul luxos, în care trăiesc, altul mizerabil, în care îi duc pe străini ca să-i impresioneze : „Uneori, cum menționează același ziar, le poți întîlni, peste cîteva luni, la Viena sau Paris, măritate".

Mîine o să fim la Londra

Deși, desigur, nu-i vorba decît de cîteva cazuri fericite, asta nu le împiedică pe multe dintre ele să-și încerce norocul. Moscova numără mai multe prostituate ocazionale decît profesioniste. După o anchetă întreprinsă de doi sociologi, A. Galian și M. Manoiuliski, acestea au în general treizeci de ani, o familie, copii și sînt licențiate ; ele „lucrează", cîștigînd într-o lună mult mai puțin decît cîștigă într-o seară prostituîndu-se, evitînd astfel de a fi urmărite de parazitism.

„De ce n-am face-o", îmi mărturisesc Ira și Olga, studente la cursul de engleză, pe care le-am întîlnit la cantina universității, „asta poate servi oricînd la ceva...". Văzîndu-le, cui i-ar trece totuși prin cap să le propună 50 dolari ? Discrete, simple, gentile, au aerul unor fete de familie bună... Cu toate astea, mulți turiști le-au invitat la ei în hotel. Dar unde să găsești cele 3 000 sau 4 000 de ruble pentru o călătorie ?

„O să ne descurcăm noi", spune Ira... „În fiecare seară, frecventăm un mare hotel, ne amestecăm cu un grup de turiști și găsim întotdeauna un amator. Dar ne e grozav de teamă să nu fim reperate de un Komitietșik (agent al KGB-ului), căci atunci s-a zis cu libertatea noastră ; trebuie să dai peșcheșuri, informații... Devii o adevărată curvă ! Dar, cu ce-am strîns pînă acum, sperăm ca în șase luni să fim la Londra !".

Soci e mai puțin departe, ceea ce și-au spus Polina și Lipa, pe care Kamil, un prieten psiholog, le-a întîlnit în această stațiune balneară de la Marea Neagră. Una e arhitectă, cealaltă medic, dar într-o bună zi, s-au hotărît să lase totul baltă — profesiunea, soțul, Sankt Petersburg, ca să-și încerce norocul la soare. Sau sub clar de lună... Dar nu se consideră deloc prostituate, cuvîntul le mai sperie încă... În schimb, Ina, la 14 ani, n-a șovăit să-i spună mamei ei : „Cît cîștigi tu ?... Și tu crezi că vreau să-ți semăn ? Nu ! Am să fiu o interdievușka" (prostituată pentru străini).

Timp de șaptezeci de ani, continuă Kamil, toată demnitatea omenească a fost distrusă. Mulți oameni, azi, se disprețuiesc, așa cum i-a disprețuit puterea și nu mai au nici un respect față de ei înșiși.

O fetișcană vrea un colier sau o videocasetă. Pentru asta, ea se vinde, la nevoie, în toaleta publică, pentru 5 ruble, căci azi asta nu mai e o problemă. Și de ce ar fi ? Ea știe că părinții ei traficheză, ca toată lumea, așa că de ce s-ar mai jena ? Moralitatea, demnitatea, cinstea ; toate aceste expresii sînt complet devalorizate, ele nu mai au nici un sens. Noi nu mai respectăm nici o valoare..

moda, altfel

CRISTIAN BEDIVAN: „totemele memoriei generale" (I)

ar fi cu totul greșit ca sculpturile lui Bedivan să treacă drept simple „simboluri" chiar dacă ele transmit sau solicită aluzii subtile, ambigue și difuze, ca o mreajă de tensiune estetică. Caracterul obsesiv al surprinderii interiorului spiritual sub aspectul exteriorului amăgitor al lumii înconjurătoare apare din abilitatea cu care sculptorul conduce jocul de idei al inteligenței artistice pure. Sculptura lui Bedivan poate părea halucinantă, pulsează de o neliniște secretă, în același timp e liric-caldă, sub șocul fantasticului respiră visarea, aspirația spre frumosul miraculos, spre mișcarea eternă, spre amintiri trăite, uitate, retrăite, reamintite, deformate de vieți, transmise prin diferite vieți și spaime îmbogățite, urîțite sau înfrumusețate, amintiri lăsate ca niște amprente adînci și inexplicabile ale unei **memorii generale**, atotcuprinzătoare —spirit și forme — în cortegiul vast al fantasticului. Fantasticul creațiilor sale ține de cel structurat de Borges — mai degrabă sugestii pentru o lume fantastică trecută, prezentă sau viitoare dar și de cel mai concret al lui Julio Cortazar, care „are voluptatea amănuntului revelator, putința de a crea personaje vii, cu o psihologie a lor, cu o apartenență socială" (D. Tepeneag). Aceste **personaje** sînt **idei** surprinse în **„urme"** lăsate în nisip, colb, făină, zăpadă, pămînt, lavă, val de mare, apă, pietre de rîu, scoici, în persistența unui parfum, în secunda privirii unei oglinzi, în urme lăsate de somnul cuiva în moliciunea pernei, în floare, fruct și simbure, în impresia pe care o trezește mulajul mîinii lui Chopin, nasul lui aristocrat din portretele știute, ochelarii lui Mahler și nervurile din mesajul unei frunze de castan, chiar și senzația dată de o castană găsită sub un castan sau aiurea care sub mîngîierea degetelor ți-ar putea spune cine a mai atins-o.... **totemc** pline de solemnitate, aparținînd unui cult unic specificității umane : **nevoie de artă.**

Antichitatea și ultimele două secole au dovedit, cu prisosință, că omului îi place să populeze peisajele ce-l înconjoară cu „GIGANȚI", statui care să fie **omagiu** adus forțelor necunoscute ale infinitului sau... omagii celor care s-au rupt de restul lumii obișnuite, devenind eroi nemuritori, pentru binele ei. Dacă **americanii** au cioplit un munte pentru a-l încărca de emoții și semnificații patriotice, interesate convertirii maselor la ideea de „libertate" (ca munții... !), „grandios", „bunăstare", **realismul socialist**, a fost devastator la noi, „ăștia mici din Estul sălbatic". Au crescut marcși, engelși, lenini și stalini la toate dimensiunile posibile de atins prin „tehnica înaintată" și întreaga școală și „atmosferă" s-au desfășurat sub inocularea ideii de sculptură **precis monumentală.** S-au rătăcit în realismul socialist al ororilor monumentale numeroase talente și mîini dibace, căci credința artistului nu poate fi impusă și artă fără credință nu există. Sub imensa aripă a „monumentalității" C.B. a crescut liber și credincios chemării sale. De mic copil a fost atras de „sculptura mică", a găsit frumusețe în pietrele de rîu, în modelarea unor forme ce pot fi cuprinse de palmă, mîngîiate de palmă, simțite și de palmă, nu numai de încîntarea ochiului. Dacă presedinții ciopliți în trupul urias al unui munte nu pot fi văzuți de un orb (și în fața artei o bună parte a oamenilor rămîn orbi), un obiect care apelează și la simțul tactil poate fi de zeci de ori mai impresionant, el transmite mai mult decît un mesaj ce poate fi înregistrat doar vizual și de departe, pentru a putea încăpea în cîmpul vederii. Sculpturile lui Bedivan amintesc estetica medaliilor, misteriosul talismanelor, capriciile formelor din natură, straniul din visele dulci sau din coșmarurile în care vrem să fugim și o greutate de neînțeles ne împiedică, ele sînt un **lexic de imagini**, nu numai simboluri vizuale, căci artistul stăpînește simbolurile, le combină în țesături noi, trupul omului, propriul nostru trup e multiplicat ca un ecou cu intensități diferite.

Încîntat de seria de „matrioște" rusești dar mai ales fascinat de construcția sarcofagelor egiptene (cu tăietura cutiei făcută pe lungul trupului, ca o matrice ce trebuia să păstreze sau să redea „interiorul interesant" nu „chipul pictat" accesibil vederii tuturor), artistul își transmite căutarea adevărului despre viață și artă în crearea unui **Om-cutie**, un om plin de sertare, pline la rîndul lor de secrete, de întrebări fără răspuns sau cu răspunsuri uluitoare. Ideea nu-i era străină lui Dali (îi era chiar încîntătoare) dar „sertarele" **Mona-Lisei** sale par intenționat goale. Dali nu era interesat să afle ce se găsea în sertare, poate le știa conținutul. **Profesiunea de credință** a sculptorului C.B. poate fi un poem programatic : **Despre un fel de cutii : „Chitul să** poarte amprenta a ceea ce a înghițit / S-ar mai putea ca omulețul / după ce îl deschizi / Să conțină pe dinăuntru pomi, obiecte geometrice / uneori / chiar imaginea unui întreg oraș / Portret, tăiat în două / compartimentul, înăuntru, avînd diverse : / iarbă, rădăcini, oameni ghemuiți. / **Cutia-om** ascunzînd trupul ? / **Carnea-coajă** nu oglindește interiorul / îl iradiază / Un nevăzut cu umbre și contururi și sunete / uneori cu chip / dar cu atît mai mincinos / Și tocmai pentrucă ființa de dinlăuntru e altceva / Acel **altceva** este / uneori / **Adus** / și transformat în imagine".

Corina Cristea

«FRUMOASELE NOPȚII» DIN RUSIA

Atît în Rusia lui Gorbaciov, cît și în aceea a lui Elțin, trecerea de la aberantul și sîngerosul comunism, aducător de moarte, de pierderea libertății și a identității umane, la democrație și economia de piață n-a zdruncinat doar ordinea economică și politică, ci și ordinea familială. Minată încă de pe vremea lui Brejnev, multe tabú-uri au dispărut, antrenînd în căderea lor principii morale, schimbări fundamentale în raporturile dintre bărbați și femei, în viața lor sexuală, rușii nemaiștiind acum nici care e rolul lor, datoriile lor, nemaiștiind, pur și simplu, ce-i cu ei, încotro se îndreaptă.

Atît de mari sînt aceste schimbări încît însăși existența lor personală prezintă aceeași incoerență, aceleași dezbinări, aceleași conflicte ca și viața lor socio-politică. Desigur, aceste aspecte le întîlnim în toate celelalte țări care s-au desprins din fostul lagăr socialist, inclusiv țara noastră, dar nu chiar sub aceste forme.

Maurice T. Maschino, de origine rusă, trăind însă de multă vreme în Franța, profesor, ziarist, colaborator la „La Quinzaine litteraire" și „Le Monde diplomatique", ca și la multe ziare sovietice, autorul mai multor lucrări care au stîrnit mult interes, îndeosebi „Algeria iluziilor", „Copiii dvs. nu mă mai interesează", „Sînteți un adevărat francez", a întreprins, în cursul ultimilor doi ani, călătorii în Rusia, mai ales la Moscova și Sankt Petersburg, a intervievat sute de persoane de toate categoriile !), intelectuali, specialiști, medici, psihologi, psihiatri, a citit cu regularitate tot ce s-a publicat și se mai publică și acum încă despre viața intimă în Rusia. Toate aceste lecturi, toate aceste întîlniri au constituit materia unei cărți : „L'amour chez les soviets" (Editura Robert Laffont, 1991), în care el ne înfățișează tot ce a văzut, a trăit și a constatat. După atîția ani de la debutul perestroikăi, tabloul pe care ni-l înfățișează Maschino este sumbru : violuri, prostituție nemaiîntîlnită nicăieri (profesioniste, dar și numeroase femei măritate), divorțuri, etalarea sexului nu numai în puzderia de reviste, care invadează pur și simplu librăriile, chioșcurile, tarabele difuzorilor, ci și în cluburi specializate. Desigur, unele din aspectele acestea le întîlnim, din păcate, și la noi, dar în nici un caz sub formele și aspectele întîlnite de Maurice T. Maschino în ancheta sa. Iată, în fragmentele de mai jos, doar cîteva.

MAURICE T. MASCHINO

Parisul, visul tuturor acestor frumoase ale nopții

Între gările Jaroslav, Sankt Petersburg și Kazan, unde se află una din cele mai ieftine piețe din Moscova, dacă nu găsești chiar prostituata visurilor tale, poți să descoperi, pentru 5 sau 10 ruble, pe aceea care convine pungii tale. Rebegite de frig, cu picioarele în zăpadă, ele își așteaptă clientul. Sînt însă atît de sărăcăcioase, învelite în șaluri vechi, încălțate cu galoși în care au vîrît ziare vechi spre a le ține de cald, că dacă ofițerul de poliție care m-a însoțit nu mă prevenea, le-aș fi luat drept cerșetoare.

Însărcinat cu supravegherea gărilor, Serghei le cunoaște pe toate. El nu le aplică regulamentul și nici vreo amendă. Ignorată de legislator pînă în 1987 (căci existența ei era imposibilă într-o țară socialistă), prostituției nu i se aplică acum decît o sancțiune administrativă, mai întîi un avertisment, apoi o contravenție de 100 ruble, apoi alta de 200, dacă există recidivă. Dar amenzile astea nu le stingheresc deloc pe profesionistele prospere (ce înseamnă 100 de ruble, cînd într-o noapte cîștigă 1 000 ?).

Înaltă, slabă, cu părul negru răsucit într-un coc, într-o rochie cenușie pătată de vin, Verocika are aerul că o interesează orarul trenurilor. „O poveste tristă", îmi spune Serghei. La 14 ani a fost violată de unul din colegii ei de clasă, în timp ce altul îi fotografia, amenințînd-o că trimite fotografia părinților ei dacă vorbește. Ea tace și astfel toți colegii profită de ea, pe un maidan. Complet debusolată, începe să bea, bate un profesor și e eliminată din școală. Renegată de familie, începe să facă trotuarul în jurul marilor hoteluri, dar, prost îmbrăcată, n-atrage clienți. În cele din urmă, la 22 ani, eșuează în piața asta, unde, pentru 5 ruble, se dăruiește clienților în toalete publice.

Cealaltă stă pe un parapet, privind cu un aer obosit mulțimea. Are ceafcăne mari, o față lividă, un palton vechi. Pare de 40, 45, 50 de ani, poate. Nu-i poți da nici o vîrstă.

— O prostituată, îmi precizează Serghei. Ritka Margarita. A stat trei ani în închisoare. Pentru furt și racolaj.

Acum ține de mînă o fetiță de vreo 15 ani, pe care o propune trecătorilor. Furios, Serghei se repede la ea și vrea s-o ducă la secția de poliție.

— Las-o, îl rog eu, vreau să stau puțin de vorbă cu ea.

— Fii atent, însă, uneori poate să devină groaznică.

La secție. O odaie glacială, în care cîțiva polițiști joacă cărți. Întinsă pe masă, Ritka refuză ceaiul ce i l-a adus Serghei. Apoi, cu un aer intrigat, puțin malițios, mă cercetează : — E adevărat, ești francez ? Atunci, poate ai un Marlboro ? Îi dau țigara. Destinsă, începe să-mi povestească.

— Acum zece ani, cînd am venit din Gorki, eram o puștoaică. Căutam un taxi, cînd în fața mea s-a oprit un „Mercedes". O mașină a corpului diplomatic. M-am urcat în ea. În ea, erau niște japonezi. Dimineața, m-au copleșit cu cadouri. Asta mi-a plăcut... Și m-am hotărît să lucrez... Cum ? Păi ca toate fetele astea ! M-am combinat cu un taximetrist, care îmi găsea clienți, în timp ce eu îl așteptam lîngă hotel Moskova. Da la 9 seara pînă la 3 dimineața. Și apoi împărțeam cu taximetristul. Clienții mă plăteau bine : 100 de ruble ședința în taxi.

— În taxi ? mă mir eu.

— Da, în taxi... La noi există mai multe feluri de a lucra : în apartamente sau în taxi. Alea care lucrează ziua lucrează în apartamente și cîștigă de fiecare dată 150 pînă la 200 ruble. Eu prefer să lucrez noaptea, căci așa pot cîștiga dublu, uneori triplu. Și pe urmă, e mult mai simplu : clientul e în mașină și eu nu trebuie decît să urc în ea... Desigur, nu-i prea comod, dar asta-i meseria. Așa cîștigam 1 000 pînă la 1 500 ruble.

Clientela : În majoritate, oameni bine. Instruiți. Căsătoriți. Dar cei mai interesanți sînt străinii. Nici nu se compară cu ursii noștri. Și, pe urmă, plătesc în devize.

Apoi, ca să mai scape de taximetristul ei, Ritka și-a fixat centrul de activitate la gara Sankt Petersburg. „Aici, el nu știe ce fac și cînd pot, dosesc ceva bani în așa fel ca el să nu știe... Bineînțeles, idealul ar fi să ai mașina ta. Dacă n-aș bea, aș fi avut-o de mult... Da, banii sînt pasiunea mea. Cum poți trăi altfel fără ei ? N-ați văzut ce viață ducem noi aici ?"

Tace. Apoi, gînditoare, își aprinde alt Marlboro. Îmi surîde, cu privirea imploratoare : — N-ai putea să-mi găsești ceva la Paris ? La Pigalle ? Am citit articole... Acolo, cîștigi bine și scapi de toți mojicii ăștia de aici...

Pe la trei dimineața, Ritka se scoală. Se apropie de Serghei, care somnolează : „Pot să plec ?" Un mormăit, pe care ea îl interpretează ca o aprobare și, trecînd, scrie în grabă, pe un bloc-notes, un număr de telefon, pe care mi-l întinde și iese.

„Fiți respectuoase cu clienții voștri"

Publicul s-a obișnuit atît de mult cu aceste stări de lucruri, că nimic nu-i mai șochează, iar prostituția nu-i mai trezește curiozitatea : ea face parte din peisaj, ca agenții de circulație, vînzătorii de înghețată sau popii... Din cînd în cînd, presa procedează la evaluarea prestărilor lor, așa cum o revistă ar face-o cu o marcă de aspiratoare. Mai întîi, informează publicul despre activitățile profesiunii, adică : conjunctura, evoluția prețurilor (în ruble și devize), calitatea serviciului în Rusia și alte țări, bilanțul exporturilor și reacțiile străine... Astfel, aflăm că, anul trecut, sosirea masivă la Belgrad a prostituatelor ruse a făcut să scadă prețurile și, nemulțumite, localnicele și-au acuzat „colegele" că răspîndesc SIDA **(Din „Sobiessednik", august 1991).**

Prostituția din S.U.A. sau Franța constituie iar obiectul a numeroase articole : „Nu-i interesant, notează același ziar, să știm ce se petrece în țara curtezanelor, a metodelor lor."

Foarte preocupată de a salva imaginea profesiunii, presa invită în mod constant prostituatele să-și exercite în mod cinstit meseria și să nu batjocorească... morala (?!). Într-un lung articol, intitulat : „Calitatea prostituției noastre e o rușine !", ziarul „Moskovskaia Pravda" denunță comportamentul iresponsabil a numeroase debutante care, în loc să-și servească clienții, nu se gîndesc decît să fure ; spre deosebire de cele mai vîrstnice prostituate care își exercită meseria ca „adevărate cadre experimentate", cele noi n-au nici un principiu.

De ce se plimbă ele totdeauna, de pildă, cu saci mari, dacă nu ca să șterpelească tot ce le cade sub mînă în hoteluri sau camere : sticle de băuturi, încălțăminte, bani. Una, de pildă, înainte de a intra în cameră, îi cere străinului care o „agățase" un avans substanțial și, în clipa cînd să intre, strigă : „Poliția ! Ascunde-te !" Speriat, străinul se refugiază în baie și fata o șterge și nu se mai întoarce. Altele își despoaie complet victima. Cu ocazia unei expoziții, directorul unei firme germane cunoaște pe una din aceste „frumoase ale nopții". Aceasta îl invită la ea, dar, abia intrat în cameră, două namile se reped la el, îl doboară, îl dezbracă și-l lasă gol. Un iugoslav a suferit același tratament, invitînd-o la el în cameră pe una din aceste paripițicene, oferindu-i de băut. Profitînd de o clipă de neatenție, aceasta îi strecoară un somnifer în pahar, iar clientul, cînd se trezește, descoperă că nu mai are nici haine, nici bani, nici pașaport. „Nu, se plîngea «Moskovskaia Pravda», prostituția nu mai e ce-a fost odată ! Nici ce ar putea fi". O meserie ca oricare alta sau, dacă ai cumva una, un mod de a lega cele două capete și poate, chiar de a scăpa „din trista mediocritate a vieții cotidiene".

Idealul liceenelor

Reflex al stării moravurilor care se destramă, oglindă a unei societăți care nu mai știe ce e cu ea, presa trece sub tăcere prostituția — care se răspîndește ca o tară socială —, ajungînd aproape s-o justifice. Sau, în orice caz, s-o banalizeze. Amintind, de exemplu, că ea exista mult înainte de revoluția din octombrie 1917. „Pe vremea aceea", constată «Moskovskaia Pravda», „rusoaicele erau foarte mult apreciate : în toată Rusia străluceau felinarele roșii... În domeniul prostituției, țara noastră ocupa al doilea loc în lume. La Sankt Petersburg, existau 40 de bordeluri ; din 14 femei, o femeie își vindea trupul ; la Moscova, funcționau — oficial — 73 de bordeluri".

În marile restaurante, exista obiceiul ca, bunăoară, chelnerii să prezinte clienților, o dată cu desertul, un album cu fete frumoase, cu care se puteau destinde într-un separeu. Ziarele erau

Prezentare și traducere de Paul B. Marian

(Continuare în pag. a 15-a)

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București. Calea Victoriei nr. 133. tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"

BIBLI „ASTRA"
I U

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 12 august 1992 • 30 (129)

MARIN PREDA 70

Scriitorul epocii noastre, împreună cu cititorul său, au asistat uluiți cum cu ajutorul cuvîntului au fost create mituri colosale, primitive și barbare, care au produs tragedii nemaivăzute în lume, cu atîtea victime și atîția călăi încît numai o umanitate vindecată și gata de noi aventuri, cum în mod bizar arată umanitatea noastră în prezent, ne mai poate liniști.

Marin Preda

ÎN PAGINILE 8-9:

MARIN PREDA, MĂRTURISITORUL

Din sumar:

- *PURTĂTORI CU TOȚII AI ACELEIAȘI CRUCI*
- INTRAREA ÎN INFINITUL EMINESCIAN
- FILORIN MUGUR ÎL CONDUCE PE LUMEA CEALALTĂ PE CRISTIAN ȘIȘMAN

DESPRE LIMBUȚIE ȘI BIZANTINISM

TRASEU TEATRAL BUCUREȘTEAN

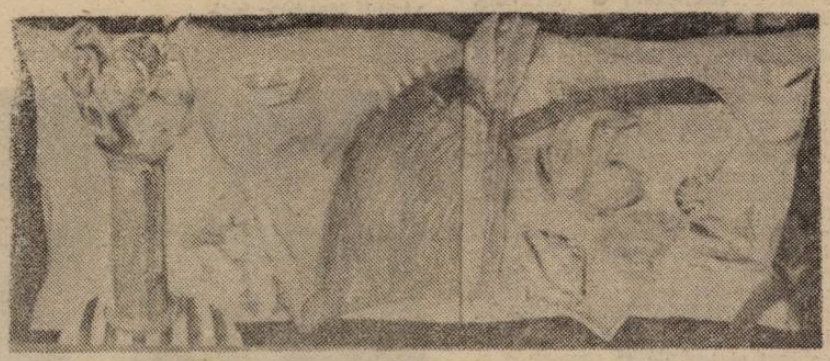

Sanda Butiu: Natură statică. În paginile revistei reproducem expuse la salonul de artă al tinerilor.

ORIANA FALLACI

DESPRE RĂZBOI, DESPRE MOARTE, DESPRE CĂRȚI

— în pag. a 16-a —

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Purtători, cu toții, ai aceleiași cruci

Printre miile de greșeli însemnate pe care le-am făcut în viață, și de care îmi aduc aminte întotdeauna cu umilința de a afla cît de neînsemnat sînt, cea mai strigătoare la cer este aceea de a fi fost doar martor la invazia minerilor din iunie 1990 și a nu fi ieșit în stradă să-mi clamez dispretul față de toți cei ce recurg la bită pentru a-și impune opțiunile, de a fi ieșit în stradă numai ca să văd. Știu că nimic nu se putea întreprinde contra acelei forțe oarbe, întunecate, manevrate de indivizi irresponsabili, pentru care Evul Mediu timpuriu ar fi fost mai potrivit ca teren de desfășurare. Știu că m-ar fi strivit ca pe un vierme — și chiar un vierme eram — dar cred că era mai bine așa, decît să trăiesc apoi, ani, cu amintirea unei astfel de monstruoase întîmplări. Despre care prietenii președintelui, interesați poate să devină academicieni rău pur și simplu întunecați la minte spuneau „și, nu-i chiar așa...“ ori „bine le-au făcut legionarilor !“. Pentru că puțini sînt cei în stare să-și iasă din propria piele în care — se spune — nu-și mai încap. Nu se pot pune în locul altora, nu pot înțelege că așa precum azi în Timișoara, mîine-n toată țara“, și forțele oarbe întunecate, pot să-și îndrepte „mînia proletară“, mîine, asupra lor, a celor care azi (atunci) aprobă sălbăticia. Mă simt vinovat de a fi fost contemporan cu acest cel mai rușinos episod din istoria patriei mele, chiar dacă de el sînt responsabili niște oameni gata clasați, numărați... Cum rușine și scîrbă ni se face, tuturor sau mai tuturor, cînd asistăm la încercări individuale ale cuiva de a-și impune „punctul de vedere“ cu pumnul și palma. Pe stradă, în troleibuz sau aiurea. Și asta din cauză că aflăm, nu despre ei, protagoniștii acelor scene degradante, ci despre noi, cine sîntem, căci — vrem nu vrem — cu ei ne însoțim chiar disprețuindu-i. Din păcate astfel de scene nu se petrec numai pe strada noastră, din păcate omenirea este încă serios pîndită, marcată de violență, degradată de ea.

Văd uneori în fața ochilor, aievea, acele mase cenușii de oameni, cu bîte și rîngi în mînă și-mi aduc aminte de un poet român în viață care, cu ani în urmă, umbla prin oraș cu o rangă în geantă, arătînd-o cui voia să o vadă și amenințîndu-și confrații, ba pe unul chiar aproape cu ea în cap, încît acela era cît pe-aci să-și piardă ochiul. Poetul își rezolva — credea el — în felul acesta neînțelegerile și antipatiile de ordin literar ori social. Nu știu dacă mai este înzestrat cu faimoasa rangă. Știu doar că victima lui aprobă, din tot sufletul, și azi, dacă o întrebi, agresiunea minerilor, din iunie '90 numai, nu și pe cea din septembrie '91, într-atîta îi urăște pe cei din Piața Universității. Și nici o clipă nu se gîndește că astfel își aprobă din tot sufletul, călăul. Omul cum spuneam, se poate ridica numai cu mare greutate de la particular la general, ba chiar nu-și poate ieși deloc din pielea în care, oricum, nu-și mai încape. Și ca dînsul sîntem noi... Vedeți, ăsta e lucrul cel mai greu de suportat : oglinda îndirectă pe care lumea ne-o pune zilnic în față, arătîndu-ne că în zadar citim și gîndim încercînd să ne înălțăm din noroiul în care am fost lepădați ori împinși, tot noroiul ne va recîștiga în cele din urmă la un joc unde nu sîntem, din păcate, altceva decît cea mai neînsemnată subdiviziune a mizei. Și zadarnic, iarăși, încercăm cu disperare să înmulțim ceea ce ni se pare că sîntem cu o sută o mie, un miliard de miliarde, mărimea reală, finală a mizei, nu poate intra, nici sub forma celei mai vagi idei, în mintea noastră. Purtători cu toții ai aceleiași cruci, în aceleași timp și fiecare singur cu ea, de la nastere și, cred, mult dincolo de mormînt.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Florin Mugur îl conduce pe lumea cealaltă pe Cristian Șișman

Izolat în mijlocul unei societăți obosite, dezorientate și haotice, prea flămînd de miracole, cu un simț al onoarei, al obligației și al fidelității supranatural poetul Cristian Șișman a plecat, la 39 de ani, tăcut, timid, într-o epocă a credulității, senin pe cealaltă lume, în continuă tranziție cum suntem — pur și simplu lumea noastră nemainteresîndu-l cîpătînd într-o dimineață de sîmbătă, 18 iulie 1992, deodată, **trup ceresc** („trupurile ceresti care-și urmează drumul lor rapid și tăcut pe bolta cerului“). A plecat liniștit, știindu-se așteptat acolo, departe, de poetul Florin Mugur, de care el fusese atît de legat sufletește, să fie condus să nu se rătăcească și să nu se sperie pe un tărîm nu tocmai atît de necunoscut, acolo unde: „era într-o peșteră fosnitoare. Pe zidurile ei curge afisul rupt./sentiment căptușit cu alte sentimente în derivă. // «iată sicriul alb — zise în cele din urmă — se vede mortul vînăt înăuntru. / atinge cu umărul luna». / e fixat între parametrii săi, lacul cenușiu în interiorul becului. // și nimeni nu l-a auzit cum scapără în colțul tavanului. / cum tremură ca o trestie albă“ după cum a lăsat scris Cristian Șișman...

Zile la rînd, înainte să moară lui Cristian Șișman i s-a arătat Florin Mugur, blînd, odihnitor, feeric, așezat pe un sca un netapițat, în fată cu grămezi de sandvișuri de diferite feluri, cu mîinile pe genunchi : Florin Mugur îl chema, dispus să-i fie ghid pe lumea cealaltă, în labirint ? Halucinînd, Cristian Șișman a vînd să-i tot spună soției că trebuie să plece, că e așteptat de Florin Mugur cu o grămadă de sandvișuri în față, să nu se supere că nu trebuie să mai întîrzie vă dați seama, era ațîstras de reflexul inconștient al denutriției sale cronice... Că veți fi aflat, nu e nimic gratuit în ce scriu. Cristian Șișman a murit cu adevărat de foame : era un schelet, schelet de „sihastru familist“ uitat de Dumnezeu... Prietenii lui prea devotați, care l-au spălat după moarte, mărturisind că nu și-au putut închipui că poate fi cineva pînă într-atît de slab, era numai piele și os : incredibila lui „înaniție“ (nu vreau să repet aici ce am publicat, patetic, în acest sens în **Cotidianul** din 30 iulie cu fotografia poetului), „autoînfometare programată“, anemiindu-l la maxim și reactivîndu-i o boală TBC permanent înăbușită cu pigmentații ale pielii, cădere a părului și insuficiență respiratorie, ce aveau să-i fie fatale. Mizeria materială cotidiană răzbunîndu-se. Că „vai, doamne/ poate că a devenit firimitură pentru vrăbii“ (Cristian Șișman) : poetul Cristian Șișman a murit, așadar la 39 de ani, dimineața, la ora 8,15 acasă, lîngă soție și cei patru copii ai lor, trei băieți și o fetită, între 4 și 8 ani, în deplină sărăcie și neputință, cu sufletul usurat că nu va mai deranja pe nimeni pe lumea asta ? Să-i fie țărîna ușoară...

De la o vreme Cristian Șișman tusea „îngrozitor“ cu vomă și spasme : nu a vrut să se interneze în spital însă, spitalul costă bani, era agitat la maxim și avea crize mistice, „greva foamei“ îi anula personalitatea încetul cu încetul, își pierduse orice speranță de îndreptare după Revoluție și cine știe dacă nu a ținut cu orice preț să moară, plin de lehamite, nemaigăsind nici un punct de sprijin în mijlocul zeilor trecători neocomuniști ticăloșiți, ce ne invită pe fiecare, fără să ne dăm seama, să ne sinucidem dacă nu suntem în stare să ne „adaptăm“, că selecția naturală... de unde să fi venit Cristian Șișman pe lumea asta și unde să se mai fi dus ? De unde vine, „el vine în curtea din dos /cămașa lui e plină de vînt, / are o calească, ce zgîrîie liniștea. / și zice : cine-mi fură lumina din cap ? // avea o pălărie rezemată de zid“, spune Cristian Șișman.

Dumnezeu e mare : vînătorul de desti, ne iesite din comun ale „generației '80“ își adaugă în panoplie un nou trofeu acum, pe poetul Cristian Șișman (24 aprilie 1953 — 18 iulie 1992), după ce poeții Dan David sau Aurel Dumitrașcu, aducători și ei ai vestilor bune pe această lume, au căzut victime „duhului adevărului“. Dumnezeu să-i odihnească pe fiecare... Oare cine mai vine la rînd : dintre noi, colegii lor de **generație** ? „Dar cine vine pe cărare într-o cocoașă de cămilă ? / haide la culcare — luna picură pe cărare / haide la culcare — s-a sfîrșit basmul învelit în batic“ (Cristian Șișman). Al cui **basm** ?

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● La Conferința Națională a P.S.M. : „În decembrie nu a fost o revoluție, ci o lovitură de stat înfăptuită de forțele oculte ale străinătății cu sprijinul trădătorilor de neam și de țară“. Bravos Verde-tilor de Paris ! ● GHEORGHE FUNAR : „Ceaușescu a fost un bun român“. **(Neue Züricher Zeitung)** ● MIHAI ZAMFIR : ..... porcul grohăie ca să grohăie“. **(România literară)** ● ION GHEORGHE (poet maoisto-semănătorist) : „România fost-a în Europa gară principală / Acum ce să faci în cantonul ăsta valahomaghiar (...) ? ; „Sub privirile armatelor române în nedumerire — / într-o zi și-o noapte se alese praful / De orînduirea cea mai dreaptă și de mîndra noastră fire“. **(Totuși iubirea)** ● ALEX. ȘTEFĂNESCU : „Această specie de humanoizi nu a dispărut după înlăturarea de la putere a lui Ceaușescu“. **(Zig Zag)** ● OCTAVIAN PALER : „După ce au stat o vreme ascunși în diverse găuri de șarpe, strigoii au căpătat glas“. **(România liberă)** ● BARBU CIOCULESCU : „Căci, să nu uităm, aceiași oameni se află la cîrma statului din clipa cînd helicopterul cu Ceaușescu se desprindea de pe terasa C.C.-ului — și pînă astăzi“. **(Dreptatea)** ● Verde de Paris și la România Mare. Prof. DAN PAPAIANOPOL (Cîmpulung Muscel) : „Vă scriu pentru că sînt dezgustat de cel care ne-a profanat Sfintele Sărbători ale Paștilor, chemat la ospăt de un popă de țară“... ; IOAN ARGATU (Ploiești) : „Adresez tot dispretul meu popii Pimen și celor care l-au manevrat, la ordinele străinătății, pentru că l-au invitat în țară pe fostul rege“. ; ALEXANDRU AMITITELOAIEI (Iași) : „Drojdia talciocurilor bucureștene, adunată la comanda canaliilor ovaționînd pe Mihai de Hohenzolern“... ● TIA ȘERBĂNESCU... „au prins un curaj toți cascadorii comunismului încît nici nu mai știi pe ce lume ești : pe unde te uiți tot de ei dai“. **(România liberă)** ● C.R.C. : „Judecata Vitoriei Lipan“. : „De unde au izvorît toți torționarii ăștia sadici, mai cruzi decît fascistii ?“. ; „Dacă un singur om ar mai rămîne să vorbească românește, acela ar fi Elisabeta Rizea. O merităm !“. **(Adevărul)** ● ROXANA IORDACHE : „Prefectul Argesului, rudă cu primarul din Nucșoara, refuză sistematic să facă dreptate «banditilor», afirmînd în plus, că atîta vreme cît va fi dumnealui la putere nu vor primi nici o palmă de pămînt“. **(România liberă)** ● STEFAN STOIAN : „Mihai de România, candidat alături de personaje funambulești precum Funar, pentru o funcție pe care a ocupat-o Gheorghiu-Dej ! Bravo, domnule Cîmpeanu, cu asta chiar că ne-am lămurit pe deplin asupra sponsorilor dumneavoastră ideologici ! Mai «liberal» decît Cîmpeanu, numai Petru Groza a fost !“. **(Baricada)** ● MIRCEA DINESCU : „Spre deosebire de piratii aerului, nevoiți să zăbovească la pușcărie după tentativa de deturnare a vreunui avion, liberalii noștri, după tentativa de deturnare a regelui, vor zăbovi la televiziunea română“. **(Academia Cațavencu)** ● BEDROS NAE : „Domnule P.N.L.-ul a încercat o soluție de care nu îi va fi rușine niciodată“. (Interviu, în **Universul Bucureștilor)** ● GEORGE RACOVITEANU : „Dl. Radu Cîmpeanu nu reprezenta nimic în Franța“. **(Evenimentul zilei)** ● GEORGE CARPAT-FOCHE: „Defilarea figurilor palide echivalează cu un vot disimulat pentru Ion Iliescu“. **(Cotidianul)** ● ALEXANDRU BRAD : „...Cu dumneavoastră, doamnă Vulpescu, a semănat și trebuie să semene o adevărată femeie română. De aceea vă și sărut mîna !“ **(Dimineața)** ● „Exportul românesc, în plin avînt : 170 000 de piei de cîine pentru Milano. «Soluția finală» aplicată cîinilor la Baza de ecarisaj I.O.R. II : uciși cu ranga, jupuiți de vii, aruncați în sodă caustică“. **(Meridian)** ● CĂTĂLIN APOSTOL : „Într-un număr recent al revistei americane «New York Times», a apărut un amplu reportaj cu privire la acest sinistru subiect : bazele de ecarisaj din România“. **(Zig-Zag)** ● ION CRISTOIU : „Ne aflăm incontestabil pe malurile Dîmboviței“. **(Evenimentul zilei)** ● IOAN LASCU : „Cosorul lui Moceanu și cuptorul lui Cornescu“. **(Tineretul liber)** ● ION CRISTOIU : „Exemplul lui Corneliu Vadim Tudor, liderul Partidului România Mare, care s-a prezentat la o dezbatere televizată despre agricultura actuală cu o poezie închinată țăranilor morți la 1907 spune totul despre comicul pe care, mai mult ca sigur, îl va atinge campania electorală. Țăranii au nevoie de tractoare, nu de versurile — și acelea proaste — ale unui lider politic“. **(Expres magazin)** ● „Cu degetele își face de lucru prin «fofoloanca» mea, iar cu gura se face proprietar pe sîni“. : „Mă strînge ca pe o sardea între pat și corpul lui de animal sănătos. Îi ating «revolverul». E-aproape gata să scuipe plumbii. Îi fixez «teava» în «găurica» mea și mă zbat ca o apucată, ienind de plăcere și bucurie“. **(Sexy paradis)** ● ALCIBIADE : Luni, 27 iulie 1992, dl. **Corneliu Vadim Tudor** a primit în redacție vizita poetei britanice **Elisabeth Spencer (?!)**, căreia i-a acordat la cerere un interviu“. **(România Mare)** ● „Cel mai iubit găinar al poporului, Corneliu Vadim Tudor, ne-a promis, într-o apariție televizată, că, dacă ajunge la putere, ne dă brînză, mici și bere“. **(Cuvîntul)** Mai bine fără....

Petre Stoica

Al. I. Mărginean : Obiecte suspendate

momos

„Căldură mare“

În căldura care a cuprins Bucureștiul, dacă nu ar fi Olimpiada, am ajunge cu toții ca în schița lui Caragiale, adică ușor timpiți. Faptul că a început campania electorală pare să nu intereseze încă pe nimeni, cu toate că noul sistem (electronic) de numărătoare a pumnilor dați în adversar ar trebui să ne pună pe gînduri. Și gîndurile să ne ducă spre, toamnă, mai precis spre data de 27 septembrie, cînd se vor număra nu pumnii ci voturile. Dacă e greu să numeri (electronic) cîțiva pumni, va fi mult mai greu să numeri voturile.

Din cauza căldurii cearta Ion Rațiu — Rodean s-a mutat de tot și oricît de interesați am fi de evaziunile fiscale ale primului (firma **Regent** care aparține dlui Rațiu a donat firmei **Tiporex**, în care dl. Rațiu deține 50% din acțiuni, o tipografie ; dacă englezii sînt timpiți, Garda Financiară ar trebui să fie mai atentă cu donațiile care au intrat în țară) preferăm să nu ne implicăm în scandal. Nici ultimul sondaj de opinie publicat recent și după care acțiunile dlui Iliescu au scăzut sub 30% nu ne umple de bucurie, așa cum ar fi firesc. Probabil că demisia dlui Președinte Ion Iliescu din funcția pe care o deține ne-ar fi lăsat la fel de indiferenți. De bucurat ne-am fi bucurat numai după scăderea temperaturii ambiante, dar atunci demisia ar fi fost socotită de apropiații președintelui (Parlament) drept lovită de nulitate din cauza căldurii prea mari de la Palatul Cotroceni.

Pînă și muștele au căzut în amorțeală, iar țînțarii bizîie alene îndeplinindu-și anevoie menirea.

Deoarece sînt vecin cu actualul președinte vă anunț că, după părerea mea tot din cauza căldurii, cucuveaua-prezidențială a plecat în vacanță. Ceea ce o să fac și eu pentru două săptămîni.

Ștefan Agopian

Simplă aritmetică

Elimpede că nu toți cei douăzeci și ceva de candidați anunțați pentru alegerile prezidențiale vor izbuti să colecteze pînă la 27 august suta de mii de adeziuni necesară pentru validarea candidaturii. Dar e de presupus că jumătate din ei au șanse reale de acces pe lista finală ce va fi supusă deciziei electoratului. Vor figura deci zece-douăsprezece nume pe buletinele de vot, ceea ce înseamnă că aproximativ șapte la sută din totalul voturilor posibile trebuie scoase din calculul procentelor pe care le-ar putea obține fiecare candidat. Altfel spus, în cazul ideal, un candidat ar putea aduna maximum nouăzeci și trei la sută din voturi. Numai că, în realitate, suta de mii de adeziuni, odată obținută înseamnă – în actul electoral – cam de trei ori mai mult, prin efectul așa-zisei zone de influență a fiecăruia dintre aderenți (familie, prieteni etc.), ceea ce face să crească procentul de voturi scoase din calcul la aproximativ douăzeci la sută. Ar rămîne așadar la dispoziția unui candidat – iarăși în cazul ideal – maximum optzeci la sută din voturi. Din acestea, o bună parte aparțin celor care nu au simpatii clare pentru partidele care-i susțin pe candidații la președinție și ale căror opțiuni vor fi mai mult sau mai puțin aleatorii, în orice caz destul de nesigure pentru a fi luate în calcul. Prin urmare procentul acestora, după estimările noastre, cam de douăzeci la sută, se cuvine a fi scăzut din total, socoteală în urma căreia ar rezulta că procentul maxim pe care-l poate realiza un candidat în primul tur este de șaizeci la sută. Lucrurile nu se termină însă aici. Un alt procent, anume al nehotăriților, cam tot de douăzeci la sută va face să scadă sub cincizeci la sută cota probabilă la care va accede cel mai bine plasat dintre cei 10–12 candidați la președinție. Asta vrea să spună că sînt extrem de mici, practic nule, șansele de a fi ales un președinte al țării după primul tur de scrutin din 27 septembrie. În consecință, există toate șansele de a intra într-un al doilea tur de scrutin în ce privește competiția prezidențială, față la care vor participa, conform legii electorale, primul și al doilea clasat după primul tur. Din cîte ne putem da seama la această oră ecuația participării la turul al doilea va cuprinde pe dl Ion Iliescu și pe dl Emil Constantinescu, candidatul Convenției Democratice sau pe dl Ion Iliescu și pe dl Caius Dragomir, candidatul Frontului Salvării Naționale (Ipoteza că această ecuație ar cuprinde pe domnii Constantinescu și Dragomir ni se pare nerealistă). Oricare din cele două variante plauzibile ale turului secund va aduce cîștig de cauză contracandidatului dlui Ion Iliescu, în temeiul existenței unui raport de doi la unu care, fără îndoială va funcționa în acest tur, în sensul că electorii Convenției Democratice și ai F.S.N.-ului vor sprijini în al doilea tur de scrutin același candidat. E o aritmetică simplă aceasta dar, pe cît de simplă, pe atît de greu de combătut cu mijloace logice și legale. Cu alte cuvinte, în condițiile unor alegeri realmente libere și corecte, șansele dlui Ion Iliescu de a fi reales în fotoliul prezidențial ni se arată ca fiind foarte mici, am spune chiar inexistente. Conform simplei aritmetici noul președinte al României va fi din Convenția Democratică sau din F.S.N. Cu condiția, repetăm, ca împotriva aritmeticii să nu se ridice cei doi „f" care o pot învinge : furtul și forța. Este misiunea supremă a guvernului Stolojan de a reteza din start posibilitățile de intrare în acțiune ale celor doi „f". O misiune pe care, din cîte am înțeles din declarațiile domnului prim-ministru, guvernul de azi al României și-a asumat-o în chip hotărît. Să dea Domnul ca așa să fie !

„L"

Ce pot să-mi amintesc

Întîmplarea sau destinul, le respect pe amîndouă, au făcut ca Marin Preda să fie „ceva" foarte important pentru existența mea publică.

Dacă ar fi să pomenesc numai faptul că debutul meu în volum, petrecut destul de tîrziu, a stîrnit interes nu atît din pricina cărții, un tiraj de 2 300 exemplare pentru o carte de proză **atunci** asigura un perfect și respectabil anonimat, cît datorită pomenirii numelui marelui prozator, a debutului acestuia. Desigur, proporțiile trebuie respectate și păstrate. Dar pentru mine această apropiere, făcută din generozitate și entuziasm, lesne explicabile, a însemnat o obligație în plus. O obligație de onoare. Care mai tîrziu a devenit onorantă. Apoi am avut norocul să fiu supus judecății sale așa încît a ieșit bine. O carte de a mea a primit premiul Uniunii Scriitorilor din partea unui juriu al cărui președinte era. Dar nu premiul Uniunii a fost adevăratul premiu ci faptul că Marin Preda cu adevărat îmi citise cartea, ba, mai mult, a stăruit într-o seară să-și spună părerea „în particular". Cui ? Unui tînăr autor din provincie despre care nimeni nu putea garanta că ar fi în stare să-i povestească lui Marin Preda, în chip amănunțit și critic, o carte de Marin Preda.

Dar misterul „însoțirii" cu Marin Preda pe ascunsele căi ale cunoașterii a devenit cu adevărat hotărîtor în viața mea literară atunci cînd viața lui Marin Preda s-a sfîrșit. Cum s-a sfîrșit această viață nimeni nu are de unde să o știe, sau cel puțin așa se pare. Chiar dacă ar fi vrut sau ar vrea cineva cu adevărat să afle, mult prea multe fapte și gînduri ascunse sînt în stare să-l împiedice.

S-a scris mult, s-a șoptit și mai mult pe această temă. Au trecut îndeajuns de mulți ani pentru ca pasiunile să se stingă. Dar nu și interesele. Între timp și organele sau organismele menite să se interpună între orice fel de întrebare și răspunsul ei și-au schimbat denumirea, poate și conținutul, n-am de unde să o știu, însă acest moment din existența continuă a lui Marin Preda, sfîrșitul, a rămas întunecat.

Întunecat asemeni compartimentului de tren clasa a doua din trenul cu care am traversat România pentru a ajunge la București în dimineața înmormîntării Marelui Prozator. Acel compartiment era atît de întunecat încît și acum pot să cred că toată noaptea am vorbit singur despre moarte, am pălăvrăgit pe acest subiect cu oarecare lipsă de răspundere. Mergeam la înmormîntarea lui Marin Preda fără să mă fi chemat nimeni. Tot așa am vorbit despre moarte cu nu știu cine, nici azi, niciodată nu voi ști cu cine am vorbit despre sfîrșitul vieții omenești fără să fiu întrebat și cred că o asemenea îndrăzneală nu o voi mai avea niciodată. O noapte întreagă, sporovăind despre moarte cu niște necunoscuți într-un vagon întunecat ! Ca o trecere prin Hades, doar o trecere, una care-ți dă posibilitatea să povestești altora, despre alta, „una" sau „alta" fiind amintiri din lumea morților. Mai mare îndrăzneală, mai mare orgoliu nici că se poate. Iar a doua zi dimineața, mă găseam în holul Muzeului literaturii nemișcat, înspăimîntat lîngă trupul fără de viață al lui Marin Preda. N-am îndrăznit să-l privesc. Nici în prima gardă, nici în a doua. Am stat nemișcat, înspăimîntat la propriu. Toată acea noapte fusese plină de vorbe, ziua se împlinise cu fapte. Stăteam nemișcat, înțepenit, înlemnit privind coroanele din care încet, încet mai cădea cîte o petală.

Știam că de voi întoarce privirea, de mă voi uita la Marin Preda s-ar fi putut întîmpla ca el să deschidă ochii, s-ar putea atunci să-i surprind privirea ironică, acea privire care răzbătea prin lentilele groase și reușea să te dezbrace de orice prejudecată și de orice haină închipuită. S-ar fi putut să-i surprind privirea și chiar să-i aud vocea : „mon cher, pe ce te bazezi ? Pe ce te bazezi atunci cînd pălăvrăgești despre moarte ? Eu pot să spun cîte ceva despre chestia asta, he, he, nu-i așa, eu aș putea..."

Eram atît de convins că totul nu este decît un experiment de care numai el era în stare, o îndrăzneală, o „tărănie" de a sa, numai pentru a ne putea spune nouă „cum e atunci cînd", încît n-am avut curajul să-l privesc. Cine știe ce s-ar fi întîmplat. Poate că de ne-ar fi spus „cum este atunci cînd", mulți dintre cei care credem că știm cît de cît ceva despre viața omului am fi amuțit pentru totdeauna, am fi renunțat la pălăvrăgeala noastră spusă sau scrisă. Mai ales la aceea prin care dăm tîrcoale faptelor irepetabile. Pentru că mi-a fost frică să-l întreb atunci, „cum este atunci cînd", sînt nevoit să caut singur răspunsul la această întrebare. Desigur, Marin Preda stă într-un colț de cer și ne privește ironic chiar și la vîrsta sa de șaptezeci de ani împliniți. Cum să nu fie ironic atunci cînd noi bîjbîim iar el **deja știe.** În mod sigur, Marin Preda a trecut **dincolo** numai din pricina dorinței sale de a ști. O curiozitate profesională, în cele din urmă. El este printre puținii oameni de pe pămînt care s-a sfîrșit **după ce a aflat.** Cei mai mulți dintre pămînteni mor **înainte de a afla.**

Eugen Uricaru

eminesciana

Intrarea în infinitul eminescian

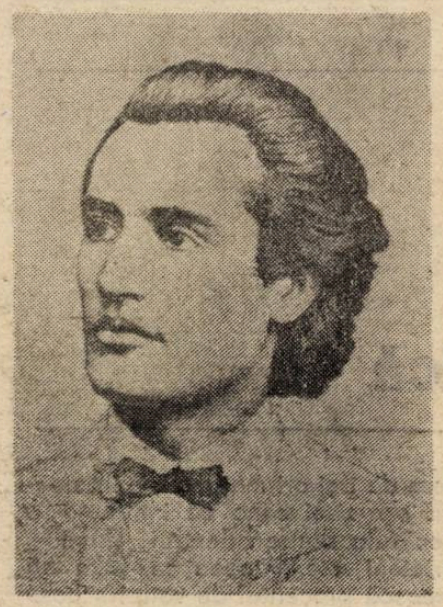

Marin Tarangul face parte din eminescologii noi de factură existențialistă și fenomenologică absolviți de clișeele vechi exegetice, de prejudecăți de complexele în fața statuii de legendă a lui Eminescu însuși sau față de efigia „clasică" maioresciano-călinesciană. Important este să găsești o portiță de intrare în universul eminescian. Și Marin Tarangul, înarmat cu mijloace evident heideggeriene de disecare fenomenologică, purcede la drum, care poate fi, ca la autorul **Timpului și ființei**, „întrerupt". Recurge, în fond la o hologramă, la desprinderea imaginii întregului pe baza unei părți : îi sunt deci suficiente citeva versuri din sonete, citeva din **Scrisori** și versul din **Odă (în metru antic)**.

Întreprinderea e de-a dreptul temerară, fiindcă e vorba chiar de o intrare în infinitul eminescian ca dimensiune fundamentală a universului său. Are loc o cădere înăuntru, căci nu e vorba de un univers fizic. Am intrat într-un plin care e mereu plin înăuntrul său, înconjurîndu-ne, dar cum zice Tarangul, din toate părțile ca și cum acolo, „înăuntru", n-ar exista părți ci un întreg egal cu sine. Este, așadar, plinul spiritului, care trăiește aventura „căderii" dinafară înăuntru și, în chip progresiv, dinăuntru în și mai înăuntru. Astfel, se constituie o identitate extraordinară a vieții interioare care se manifestă ca o omogenitate nestăvilită, ca „**o interiorizare a interiorului**, ca o pătrundere mereu mai adîncă, de sine cu sine în sine : ceea ce este egal devine și mai adînc egal cu sine"*) (p. 24). Conștiința necunoscutului se alege cu o trenă lungă ce duce în urmă, mereu în urmă spre un punct care nu poate fi maximal niciodată, pentru că în acest caz necunoscutul ar deveni cunoscut și ar încheia aventura cunoașterii. Este un drum infinit, în interiorul plinului egal cu sine, un drum care își croiește drum singur, într-o direcție unică. Drumul acesta ce înaintează unidirecțional se numește destin. Procesul adîncirii se plătește cu **sfîșierea** : cu cît destinul e mai întens cu atît adîncirea este mai sfîșietoare. Lumea există acum „ca și cum s-ar sprijini și **întreține existența prin drumul pe care-l facem în noi înșine**: lumea există și ia chipul felului în care o simțim (p. 25). Privim lumea prin prisma acestui destin care-și taie în ființa noastră o pîrtie dincolo de noi : devenim un organ, un simț, al lumii. „Să smulg un sunet din trecutul vieții" este tocmai expresia autosfîșierii, pe care o generează intenția disperată de a dezgropa ceva din trecut, identificabil cu momentul prezentului. Acest sunet este însă de domeniul iluziei deșarte, al poveștii și „eresului" : poetul cade în neantul timpului care crește în urma lui și îi întunecă ființa („iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec").

Dăm acum de negativitatea hegeliană a timpului care crește invers și-și devoră propriul conținut într-un spațiu fără fund : e o devorare pură, prin ea însăși, neraportabilă — adică — la ceva din afara sa. Este, de fapt, o auto-decorare, în fața căreia sufletul (și conștiința) se întunecă. E un timp ne-istoric, căci nu cunoaște o succesiune de evenimente obiective : el este condamnat prăbușirii printr-o „aruncare în adîncime care izvorăște din toate părțile deodată : ca un fel de des-fundare" al oricărui fund imaginabil, o des-fundare care se surpă în propria și nesfîrșita ei cădere înapoi" (p. 44). Timpul acesta ce crește vertiginos înapoi prin surpare continuă, trebuie închipuit ca o **anti-substanță**, ce se anulează pe sine și impune imaginea unei creșteri obiective.

Prin această creștere a timpului se instituie ceea ce cercetătorul denumește regimul cantităților. Eminescu nu cuprinde mulțimile mici, ci mărimile ultime, covîrșitoare-: „E vorba de **întinderea** pe care o are sufluI vizionar la Eminescu: ceea ce la alții apare ca element cosmic, la Eminescu apare ca punct cantitativ al creșterii spre un maximum nesfîrșit de cantitate. Este, la poetul nostru o izvorîre din sine a dimensiunii care apare ca naștere a aparițiilor crescînd și ca o naștere a dispariților, fără îmbătrînire : dimensiunea pe care vrem s-o sugerăm aici este o creștere născînd creștere, o naștere crescînd naștere. Adică, o continuă creștere a nașterii și o naștere continuă a creșterii" (p. 60).

Este cu alte cuvinte, cercul indic al sansarei : al neîncetatelor metamorfoze. Un asemenea Cerc, perfect închis în sine, înscrie nașterea ca o creștere spre bătrînețe care a crescut în ea mai înainte de naștere. Lumea se mărește, astfel, sub forma unei continue nașteri. Totul se desfășoară sub semnul „unei indivizibile întrări înăuntru" care nu poate fi decît profund imanentă, urmînd legea unei necesități inevitabile ce nu mai ține cont de exterior și nu-și poate propune, în virtutea imanenței, a izvorîrii neîncetate din sine, ieșirea în afară. Poezia eminesciană „străbate convoiul cantităților ca pe un mister al mărimii, ca pe necunoscutul unei puteri care se întinde peste tot — într-o plutire înăuntru — ca stare de mărime a spiritului" (p. 61).

Modelul hegelian al analizei (cu pozitivitatea și negativitatea creșterii) cedează locul modelului heideggerian si noicist al pătrunderii întunericului care nu se lasă pătruns în adîncimea nepătrunderii lui decît printr-o străbatere iluminată. E ca și cum spune cercetătorul, miezul și-ar mînca singur cojile pe rînd, rămînînd el însuși ca o coajă ultimă pe care nu o mai are cine mînca. Firul dialectic al pătrunderii se încîlcește definitiv : cu cît mai mult străbatem întunericul cu atît mai mai dens și mai adînc devine, fiind asemenea unui fund cu mai multe funduri, un dedesubt cu mai multe dedesubturi.

Miracolul exprimării eminesciene a acestui proces, se datorează prefixului românesc „stră". Străbaterea este parcurgerea unei întinderi infinite (resimțind ca un corp) care stimulează o nouă întrare înăuntru și o trecere mai departe : în „stră-vechi" simțim forța desimii corporale a „stră-vechimii", în „străfund" a desimii adîncimii „stră-fundului", în „stră-veziu", a desimii văzutului pe care o conține „stră-vezime". Miraculosul „stră" ne poartă de la un capăt la altul al întinderii, fără să ne indice locul de pornire sau punctul terminus, căci are **un sens indeterminabil : „Esența lui reprezintă suprema nedeterminare** : el nu are capete, este nesfîrșit" ; „El este **topirea a tot**, flux al unei invizibile incandescențe, adică al unei încandescențe care se petrece și se concepe pe planul spiritului, și, ca atare, el nu poate avea margini" (pp. 71—72). Infinitul eminescian poate fi conceput ca un corp vizibil al nesfîrșitei străbateri, ca pe o cuprindere nesfîrșită a tuturor lucrurilor prin care se trece de la un capăt la altul fără ca aceste capete să fie închipuite ca puncte determinabile. Particula „stră" duce la un început care se în-temeiază ca început la nesfîrșit, pînă, așa cum spune Marin Tarangul stră-fundul se arată ca o surpare în sine a oricărei temelii, o cuprindere a necuprinsului. Or, infinitul, ca gînd și mai cu seamă ca reprezentare poetică, are anume menirea de a reprezenta atît **necuprinsul înțelesului** cît și **cuprinsul neînțelesului**, precum se întîmplă în procesul dialectic al oricărui gînd intrat în luptă cu sine însuși.

Actul străbaterii se configurează, esențialmente ca un spectacol magnific al încălcării cu „înapoi" progresiv care apare „dinapoia" prezentului și care vine tocmai de la începuturile imemoriale ale lumii de dinainte ca ea să fi obținut înfățișare ca atare. Mișcarea nu e numai inversă și rectilinie, fiindcă acest „înapoi" cuprinde și împrejmuiește totul de jur-împrejur, străbaterea apărînd ca o cuprindere simultană a tuturor direcțiilor spațiilor, inclusiv a direcției denumite „timp". Este stră-bătut, așadar, și **ceea ce nu s-a petrecut** încă, ceea ce e dinapoia viitorului dincolo de el.

În versul de început al **Odei** se concretizează tocmai drumul neîntrerupt al străbaterii omului eminescian de viața ca flux care-l duce înapoi spre originea ei care este moartea. „Știința morții despică viața cu o **străbatere înapoi**: acest lucru echivalează cu o întoarcere a vieții pe dos" (p. 124).

Viața curge invers spre un dincolo de viață, spre „străveziul" întuneric al unei lumini care și ea abia începe să lumineze. Dăm în compartimentul despre „cel mai mare vers" al literaturii române fraze de profundă citire filosofică a lui Eminescu: „Cînd versul lui Eminescu zice «nu credeam» planează un echivoc care face să atenueze rolul neașteptatului care este în joc, dar care, pe de altă parte, ne spune cît de lungă a fost durata în care învățarea morții fusese imposibilă, negîndită și de neînchipuit ; «nu credeam» conține această lungime a timpului, lungirea însăși de-a lungul vremii a acestei de neînchipuit «arătări»" (p. 125).

Cu astfel de păreri fidele pe urmele articulării spiralate a versului eminescian își adîncește studiul heideggerian Marin Tarangul. El scrie, de fapt, un poem filosofico-critic cu toate consecințele acestui tip de exegeză : surprinderea unor neașteptate sensuri ascunse în textul eminescian și îndepărtările subiective, narcisice (cufundările în propriile, proiecții sunt îndelung degustate). Prospețimea perspectivei exegetice e, însă, indiscutabilă.

Mihai Cimpoi

*) Marin Tarangul, **Intrarea în infinit sau Dimensiunea Eminescu**, București, ed. Humanitas, 1992.

povestea vorbei

Meteorologie

Buletinul meteorologic e un tip de text extrem de familiar tuturor, prin prezența sa cotidiană în mass-media, — și ușor de recunoscut și de descris — pentru că se caracterizează printr-o rar întîlnită omogenitate : în forme scrise sau orale, înainte și după 1989, el are, în mare, aceleași trăsături lingvistice, (indiferent de creșterea adecvării la realitate, de meritele sale practice ; chiar indiferent de prezența ori abolirea unor restricții absurde — precum aceea de numire a regiunilor țării). Printr-un cod limitat, cu stereotipii evidente, textul menține o relație specială cu cititorul/ascultătorul său : nu e nevoie ca acesta să fie captat (printr-un limbaj accesibil și agreabil), căci el are interesul (și obișnuința) de a decoda un mesaj uneori criptic, alegînd din text exact ceea ce îi poate folosi. Explicațiile cauzale care aduc în discuție (mai ales la TV) cîte un „cimp depresionar", cîte un „front anticiclonic" constituie pentru ascultătorul obișnuit mai mult un protocol al comunicării „solemne", „serioase" atenția lui se îndreaptă mai curînd către informațiile clare, rezumate în tabele și hărți. Limbajul științific (cu unele expresii împrumutate unui registru vag „arhaizant" sau chiar „poetizant" — **răzleț, îndeosebi, pe alocuri**) e normal ; alături de stereotipizare, el aduce un cîștig în economia și precizia expresiei. La o privire din afară, desigur că rigiditatea perfect explicabilă (și eficientă) a acestui limbaj poate amuza : același text pare să se repete la nesfîrșit, cu cîteva nominale și sintagme fundamentale — **vreme, cer, vînt, înnorări, averse de ploaie, descărcări electrice etc.** —, cu verbe și mai puține (multe din propozițiile buletinului meteo, mai ales în scris, sînt eliptice), puse în legătură aproape obligatorie cu cîte unul din substantivele seriei. Asocieri inevitabile fac textul previzibil pe porțiuni mici : e foarte probabil ca lui **temporar** să-i urmeze **noros**, verbului **vor cădea** — subiectul **averse de ploaie etc.** Verbele codului meteorologic — **a fi, a cădea, a sufla, a se menține, a se semnala, a prezenta** — au, în majoritate, funcție descriptivă. Mai mult decît de „agenții" principali (ploaie, vînt) și de circumstanțele obligatorii (locurile din țară unde ei se manifestă, momentele zilei), acest tip de text este caracterizat de o veritabilă aglomerare de modalizări, gradări, nuanțări, specificări : **predominant — mai mult — în general — îndeosebi — cu deosebire — mai ales** etc. Cele mai ironizate au fost întotdeauna adverbele, adjectivele sau locuțiunile adverbiale și adjectivale care exprimă dispersia întîmplătoare a fenomenelor — creînd impresia de mare imprecizie : abuzul de forme precum **„pe alocuri", „izolat"**, „în **unele** zone", „cu **unele** intensificări", a trimis adesea la modelul oracular în care totul e vag, deci orice e posibil.

Calitățile atribuite vremii, cerului, vîntului etc. intră de fapt într-un sistem riguros, cu sinonimie redusă sau chiar inexistentă ; fiecare formulă codifică o anumită situație și numai una, cum o arată uneori și corespondența limbajului astfel standardizat cu simbolurile grafice cuprinse în hărți. Cerul poate fi **acoperit — noros — variabil — senin** (cu diverse determinări și gradații ale fiecărui atribut). Un asemenea limbaj își face remarcată rigiditatea mai ales în formulele care pot fi traduse imediat într-un discurs mai firesc : „vîntul va prezenta unele intensificări" („vîntul va bate mai tare"), „mîine, în a doua jumătate a intervalului" (după-amiază") — dar și în cele care trimit clar la codificarea prealabilă a unei scale de valori : „vîntul va sufla **slab pînă la moderat**".

O latură foarte interesantă a buletinului meteorologic e presupusa lui obiectivitate științifică. Termenii apreciativi sînt în principiu excluși sau sînt puși în relație cu o destinație precisă („vremea va fi **foarte bună pentru** plajă"). Folosirea substantivului cu marcă implicit pozitivă **șansă** („sînt șanse de averse") e mai curînd accidentală, în situații similare preferîndu-se termenii **posibilități, condiții (de...)**. E firesc : în același moment, unii dintre cititori/ascultători așteaptă cu nerăbdare ploaia, alții își doresc o vreme cît mai însorită. Buletinul meteo pare să întîmpine cu neutralitate orice formă a vremii. Viziunea pe care o transmite e totuși mai curînd euforică — sau prea olimpiană pentru cetățeanul obișnuit, mai puțin dispus să primească cu egală încîntare gerul ori canicula. Unul din termenii discutabili ai meteorologiei e chiar foarte prezentul adjectiv care califică, în caracterizările globale de la începutul textului, vremea : **frumoasă**. Folosit ca „termen tehnic" (pentru vremea „însorită"), el devine totuși, involuntar, ironic — în anumite condiții — tocmai pentru că, în ciuda tendinței de specializare, nu-și poate pierde foarte puternicul sens apreciativ, valorizant. Să ne amintim că prima propoziție a celebrei schițe **Căldură mare** dă o indicație meteorologică precisă : „Termometrul spune la umbră 33° Celsius". La 33° este, deci, „căldură mare". Vocabularul românesc dispune de termeni, foarte diverși ca registru stilistic, pentru a denumi „călduri**le toride**" : **canicula, arșiță, fierbințeală, pîrjol, zăduf, vipie, topenie** etc. Nu vreau să spun, bineînțeles, că ei ar trebui să apară ca atare (mai ales că majoritatea sînt populari sau familiari !) în buletinele noastre meteorologice. Dar a vorbi, cu zîmbet, la 35—36°, de „vreme în continuare frumoasă", e o neutralitate dusă, cel puțin prin conotațiile lui **frumos**, cam departe. „A fost o zi îngrozitor de fierbinte" zice tot Caragiale, în **Situațiunea**. „Tocmai pe la unu după miezul nopții, parcă s-a mai potolit puțin cuptorul, parcă începe să mai poată respira omul... Să respirăm".

E drept, am auzit în ultimele zile (cu ocazia unui „val de aer tropical") și o formulare care încearcă să introducă o distincție necesară — totuși prea puțin semnificativă pentru limbajul obișnuit ; prezentatorul vorbea de „o aceeași vreme **caldă, poate chiar călduroasă**". Maxima prudență cu care se avansează îndrăzneața caracterizare probează încă o dată optimismul programatic al meteorologilor.

Rodica Zafiu

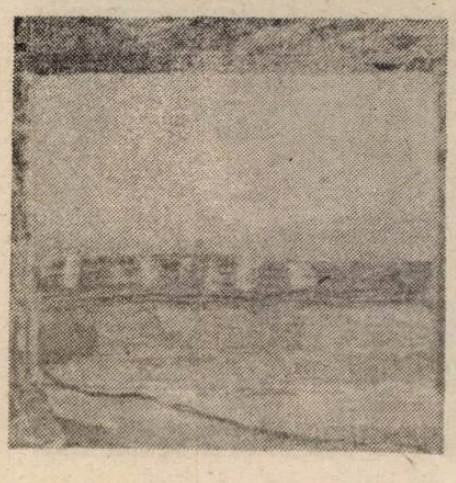

O apologie a deriziunii

Arşavir Acterian, JURNALUL UNUI PSEUDO-FILOZOF, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1992

Cu două mari momente de tăcere. din 1933 pînă în 1944 şi din 1946 pînă în 1963 (tăcere aparentă, pentru că i-au fost confiscate manuscrisele, sau tăcere reală, pentru că nu a mai scris) şi cu o determinare care se dovedeşte a fi, în orice caz, intermitentă, Arşavir Acterian redactează cel puţin din 1929 un **jurnal** despre a cărui existenţă s-a ştiut de la început, dar pe care il publică abia astăzi, adică în pragul vîrstei de 85 de ani.

Ceea ce ne atrage atenţia din capul locului la acest scriitor „secret", care i-a cunoscut pe mai toţi reprezentanţii de seamă ai **generaţiei '27** şi care a rămas multă vreme în legătură cu ei, e deci absenţa spiritului de sulă, dezinteresul cînd real, cînd jucat (sau poate numai aparent) faţă de propria „operă", căci dacă e de presupus că de lipsa paginilor de jurnal din anii '30 sau '50 nu autorul poate fi făcut răspunzător, destule alte fragmente puteau fi recuperate din presa timpului, unde au apărut mai întîi (în primul rînd cele din **Seara**, publicate în 1943 sau 1944). Într-un fel, chiar modul în care se prezintă pe ani jurnalul lui Arşavir Acterian ne dă o indicaţie destul de precisă despre principala contradicţie care a măcinat „viaţa şi opera" scriitorului. Nu există nici un motiv raţional să te laşi „jucat" de propria ta vanitate, care îţi cere să te „eternizezi" într-o **operă**, şi totuşi, forţa irepresibilă a acestei vanităţi te obligă să fii iraţional şi să scrii. Aceasta e justificarea (şi scuza) de mai multe ori repetată de Arşavir Acterian în paginile pe care le-a adunat de-a lungul anilor, cînd renunţînd, cînd revenind la un proiect pe care îl detestă şi de care se lasă, în egală măsură, amăgit. Spre sfîrşitul anului 1932, Acterian îşi distruge chiar o parte din vechile hîrtii, prilej pentru a glosa imediat pe tema zădărniciei oricărui act de creaţie : „Am ars astăzi cu mare bucurie o sumă de însemnări penibile, de hîrtiuţe inutile, un caiet (A) în care mi-am notat — mărturisind în detaliu — o dragoste, pe care am avut senzaţia că focul o înghite pentru totdeauna. Lucruri, unele compromiţătoare (de ce ?), altele relatic frumoase, care **prin voinţa mea** — (grozav sînt !) — au fost nimicite. Prilej de verificare pentru mine a vremelniciei tuturor lucrurilor. Nu mă pot opri a gîndi că cele mai urîte, ca şi cele mai frumoase opere din lume puteau să ardă astfel, că poate cele mai frumoase lucruri n-au lăsat urme, rămînînd necunoscute."

Firesc, în raport cu **eternitatea** şi cu **absolutul** (pe care jurnalul lui Acterian le invocă adesea) nimeni nu va pretinde că există unităţi de măsură satisfăcătoare pentru operele omeneşti (deşi, repetînd celebrul vers horaţian, toţi artiştii s-au luat la întrecere tocmai cu eternitatea, ţintind absolutul). Dar pentru a recurge la argumentul vanităţii zadarnice (pe care îl regăsim în lamentaţia Eclesiastului sau în toată literatura română, de la poemul lui Miron Costin, **Viaţa lumii**, pînă la **Memento mori** sau la **Glossa** lui Eminescu), trebuie să ai mai întîi ce sacrifica. Leneşul care nu face nimic, zicînd că, oricum, totul e zadarnic, ne lasă indiferenţi, în timp ce un Eugenio d'Ors, care obişnuia să-şi ardă la sfîrşitul anului cea mai frumoasă pagină inedită de pînă atunci, ne impresionează prin semnificaţia sacrificială a gestului său.

Unde se plasează Arşavir Acterian, dacă avem în vedere aceste două variante extreme ?

Desigur, nu lîngă neputinţa sau lîngă neproductivitatea leneşului, deşi chiar din primele pagini ale jurnalului dăm peste un fel de asumare „filozofică" a mediocrităţii, iar fragmentul 1929—1932 s-a intitulat mai întîi **Jurnalul unui leneş** : „Să crezi în moderaţie, notează în 30 martie 1932, Acterian, şi s-o aplici în permanenţă, s-o realizezi. De asemenea să crezi, ca orice nătîngilă resemnat, în absurd. Pentru că tu eşti o nimica toată, o bagatelă în economia vastă, monstruoasă a universului Trebuie să-ţi cunoşti lungul nasului". Nu lîngă **neputinţa** leneşului, deci, dar nici lîngă mîndria, prea-plinul şi disponibilitatea omului creator, care va fi întotdeauna, în raport cu semenii săi, o excepţie. De altfel, Arşavir Acteriar îşi evaluează de mai multe ori, cu instrumente foarte exacte şi cu o maximă luciditate propria măsură, aceasta fiind poate principalul merit al jurnalului său. El scrie pentru oameni obişnuiţi, din perspectiva omului obişnuit, chiar dacă lucrurile despre care vorbeşte sînt de cele mai multe ori neobişnuite : „poate că jurnalul meu e mai interesant decît al unui om celebru, căci eu mă dăruiesc mai mult lui decît unei opere distincte sau gloriei sau societăţii".

Şi mai cuprinzător pare să fie „autoportretul" pe care Arşavir Acterian şi-l alcătuieşte (cu lux de amănunte) la mijlocul anului 1970 : „Stofă de călugăr sau anahoret n-am [...] ; cap de filozof n-am [...] ; poet nu sînt [...] ; ca să fiu romancier sînt lipsit de imaginaţie [...] ; politica nu constituie pentru mine un ideal, ci o păcăleală şi dacă m-am lăsat o vreme prins în mrejele ei am făcut-o din disperare [...]. Cu adevărat, singurul lucru care mi-a ţinut cu persistenţă atenţia a fost uluitorul mister care ne locuieşte şi ne înconjoară."

O poziţie nu atît **de mijloc**, cum s-ar crede, cît ambiguă şi contradictorie, căci în ea vom întîlni cînd regretul legat de cei care nu s-au putut realiza printr-o **operă** (Mircea Vulcănescu şi, poate, Tutea), cînd o contestare a spiritelor obsedate de ideea **operei mari** : „Eliade ca şi Noica au avut cultul sacru al «Operei» şi în efortul lor tentacular de a realiza «Opera Magna» au fost nevoiţi (împinşi) să investigheze labirintul, în ale cărui ascunzişuri inabordabile s-au rătăcit. [...] Amîndoi au lăsat opere ce pot impresiona lumea, măreţe opere ce — din păcate — nu pot eluda moartea, acest inabordabil mister al existenţei".

După cum se vede, e ceva de **„Spielverderber" sau de „trouble fête"** în toată această „filozofie", căreia ceea ce i se poate reproşa nu e esenţa atitudinii ca atare, ci inconsecvenţa sau lipsa de „furie" şi de curaj în a împinge lucrurile pînă la ultima lor consecinţă, ca la Cioran sau ca la Şestov, scriitori pe care Arşavir Acterian îi citează foarte des.

Cu această dispoziţie amestecată, memorialistul scrie despre propriile sale angoase şi crize, rămase aproape neschimbate din 1929, pînă spre ultimele pagini ale **jurnalului**, despre nevoia echilibrului sau a unei **asiete** (cu o expresie care va reveni de mai multe ori) şi, bineînţeles, despre oamenii pe care i-a întîlnit şi pe care i-a cunoscut în marea lor majoritate reprezentanţi al mult discutatei **generaţii '27**, fascinaţi de cursurile lui Nae Ionescu şi extrem de activi ei înşişi în literatură, în presă sau la **Criterion**, unde au ţinut conferinţe şi au schimbat idei.

Cel mai bun cititor al paginilor de jurnal scrise între 1929 şi 1932 se dovedeşte a fi, la un moment dat, chiar autorul acestora : „Am citit vreo 30 de pagini din **Jurnalul unui leneş** (1929—1932), scăpat ca prin minune de cutremur şi de foc. M-am revăzut în incendiul şi delirul tinereţii mele în căutarea unui punct de sprijin absolut. Negăsind ce căutam, mă bălăbăneam şi ajuram nu fără ifos şi patos. [...] Cam retoric şi romantic scrisul meu de odinioară, dar n-aş putea spune că astăzi nu le-aş subsemna."

Din 1967 (cu oarecare aproximaţie), **jurnalul** lui Acterian e din ce în ce mai atent la **bătrîni** şi la **bătrîneţe**, pentru că după 1970 prim-planul să fie ocupat de momentele de „ieşire din scenă" ale marilor cunoştinţe ale memorialistului (Petru Comarnescu, Sergiu Al. George, Marcel Avramescu, Alice Botez, Emil Botta), de agonia acestora, dar şi (în contrast cu această adevărată obsesie thanatică) de splendoarea tuturor formelor de viaţă elementară din natură, înregistrate cu sentimentul revanşei sau al compensaţiei. În prima categorie, impresionantă rămîne „fişa" pe care Arşavir Acterian i-o alcătuieşte lui Stelian Mateescu, „cel mai cult şi cel mai promiţător reprezentant" al generaţiei sale, după cum credeau chiar Mircea Vulcănescu şi Mircea Eliade, dar care prin 1970 ajunge să se adăpostească iarna la „Unic" sau la bufetul „Lido", în chip de „stîrpitură

gheboasă" pe care vînzătoarele şi cumpărătorii se îndură s-o „omenească" din cînd în cînd. Exemple pentru cea de a doua categorie pot fi găsite în viaţa fremătătoare a marilor parcuri bucureştene (Parcul Carol, Cişmigiul, Parcul Herăstrău), frecventate în toate anotimpurile, cu aceeaşi curiozitate sau uimire (altă noţiune-cheie din jurnalul lui Arşavir Acterian) : „În parcul Herăstrău m-am plimbat de unul singur, aproape singur cogeamite parcul, care se înfăţişează în cel mai mirific decor de toamnă, arborînd toate culorile în stilul cel mai flamboaiant cu putinţă. [...] În acest colţ de paradis natural mă trezeam întruna mirîndu-mă că există şi că oricînd pot să dispar — eventual cufundîndu-mă în apele lacului — fără ca ceva să se schimbe din frumuseţea de vară tomnatică, dar şi de primăvară a acestor locuri...".

Curioasă în raport cu obsesia thanatică din ce în ce mai accentuată a memorialistului e şi dorinţa sa de a rămîne „la zi", de a menţine legătura cu „noul" sau cu „tînăra generaţie", capabilă şi ea (încă o contradicţie !) să se măsoare prin **opere** cu marile valori ale perioadei interbelice. S-ar putea chiar spune că atunci cînd scrie, în cursul anilor '70—'80, despre Gabriela Adameşteanu, Andrei Pleşu, Bedros Horasangian, N. Manolescu, Al. George sau despre Mircea Nedelciu, Arşavir Acterian e mai puţin zgîrcit în laude, mai înţelegător şi mai generos decît în cazul propriilor săi cunoscuţi sau tovarăşi de generaţie, cărora nu se sfieşte să le găsească, ori de cîte ori are prilejul, defecte (lui Emil Botta, lui Cioran, lui Mircea Eliade, lui Comarnescu sau, de mai multe ori, criticului Serban Cioculescu).

Foarte expresivă e şi **armenitatea** acestui jurnal, care la Arşavir Acterian începe tragic, de la propriii săi fraţi (Haig, dispărut în 1943, pe frontul de Est, şi Jeni, care încetează din viaţă în 1958), pentru a cuprinde apoi mai toate figurile reprezentative ale micii comunităţi de armeni din România, pictorul Hrandt Avakian, marele colecţionar Zambaccian (Zambacu) sau vestitul orientalist H. Siruni. E vorba, în fond, de o armenitate discretă şi realistă (dar prin aceasta nu mai puţin orgolioasă), ca tot ceea ce întreprinde în jurnalul său Arşavir Acterian.

Dar poate că varianta cea mai specială (pentru că e mediată) de a supune unei judecăţi neipocrite propria „viaţă şi operă", la capătul unui drum foarte lung, e de căutat în mărturia pe care Acterian o face spre finalul jurnalului său. E vorba, pe scurt, de un fel de scrisoare adresată lui Eugen Ionescu, în februarie 1988, după lectura cărţii acestuia, **La Quête intermittente**. Căci elogiul absolut adus **operei** unui prieten, cu care memorialistul nu ezită să se identifice pe de-a-ntregul, renunţînd la propria sa identitate, ascunde o ultimă „capitulare" în faţa propriului orgoliu şi încă o recunoaştere a deriziunii propriilor vanităţi : „Dragă Eugen, [...] Părerea mea despre «La Quête intermittente» e că ai lansat pe piaţă un testimoniu cutremurător, o autobiografie fizică, psihică, metafizică şi spirituală, cum nu s-a mai scris pînă acum în chip atît de deschis şi fără reticenţe, fără ascunzişuri [...]. Cam la unison cu Emil Cioran care mă nedumireşte cu anticreştinismul lui violent şi teribilos, deşi oarecum egal cu tine, prin misticismul latent şi interesul pentru literatura mistică. Dacă n-ar fi decît această comuniune întru fantul mistic pe care o simt cu voi şi a meritat să trăiesc, orice m-ar aştepta de acum încolo : chin, moarte."

Florin Manolescu

Locuri comune
sau cît o să coste un hamburger

Indicele **Big Mac**. Adică hamburgerul folosit ca indicator al justeţii ratei de schimb a devizelor. Creat de „The Economist" în 1986, acest indice nu este doar... expresiv ci cît se poate de adecvat, bazîndu-se pe ideea că rata de schimb dintre două monede este echilibrată atunci cînd **coşul menajer** are acelaşi preţ în ambele ţări. Faptul că aşa-zisul coş menajer se reduce la un singur Big MAC nu e de natură să falsifice sensibil realitatea căci, pe de o parte, hamburgerul este unul dintre rarele produse ce se pot găsi cam peste tot în lume iar pe de altă parte el se fabrică acolo unde este vîndut, adică preţul său nu e afectat de cheltuieli de transport ori distribuire.

Cam peste tot în Europa de Vest, hamburgerul este sensibil mai scump decît la tatăl lui acasă (2,19 dolari anul acesta), uneori chiar cu 50% (Danemarca, Suedia). El este mai ieftin doar în Brazilia (24%), Ungaria (31%), China (89%) şi Rusia (mai ieftin cu 273%, costînd numai 59 de cenţi, luînd în calcul rata de schimb de pe piaţa neagră).

Lăsînd la o parte constatarea, nu tocmai tristătoare, că MacDonald, uite, nu s-a grăbit să se instaleze şi la Bucureşti, speculaţiile pe seama preţului eventual al unui „cîine fierbinte" autohton nu par a fi cu totul deplasate : ele ne conduc fie la ideea că în România carnea este încă relativ.. ieftină şi ne vom aştepta, curînd la o scumpire agresivă, fie, de ce nu, la ideea că, invers, **moneda noastră naţională se devalorizează aberant**, fie ca urmare a unei politici monetare consecvent falimentare, fie datorită slăbirii halucinante a capacităţilor de export. Cum e, bine nu e.

★

L-am văzut şi eu. M-am înduioşat. Aş fi vrut să-i fiu alături, să luăm împreună un butoi cu deşeuri acasă, fiecare la casa lui, să-i ajutăm pe nevinovaţii locuitori din satele Sibiului. Aş fi vrut, o, cît aş mai fi vrut să fiu alături de doamna Becleanu, nu ca să-l înjur pe primul ministru, nu, ci ca să mă extaziez în faţa gesturilor omeneşti, simple, calde, paterne, ale actualului şi viitorului nostru preşedinte (o, cît aş vrea, cît aş vrea, dacă s-ar putea...). De aceea, zic, după propriile mele puteri vreau să contribui la campania electorală a favoritului aşa-numitei doamne Becleanu (în fapt, soţia lui Urmuz), vreau şi eu să contribui cu o lozincă electorală : „Foaie verde Păunescu / Toţi votăm cu Iliescu". Nu-i aşa că-i frumos ? Are şi rimă.

Lăsînd duioşiile deoparte, subsemnatul, simplă persoană particulară cu posibilităţi mai mult decît modeste, ţin să-i aduc la cunoştinţă domnului preşedinte şi mai ales consilierilor domniei-sale că încă din primăvară eu unul aveam ştiinţă despre pericolul, considerat aproape inevitabil, ca România să devină una dintre „gropile de gunoi" ale Europei supraindustrializate. Ziarele occidentale relatau pe larg tentativele (parţial reuşite) din Polonia în 1989—1990, dar stopate în cele din urmă, avertizînd totodată că următoarele vizate sînt Lituania şi mai cu seamă România. Provenienţa deşeurilor era indicată şi ea : Germania, dar mai ales Elveţia şi Austria. Nu e nimeni atît de stupid să le ceară domnilor Iliescu, Stolojan ori A. Năstase să citească presa lumii. Nu au nici timp pentru aşa ceva şi, oricum, sînt sigur, există o armată de consilieri care mişună prin jurul lor, în ale căror atribuţii intră, desigur, şi o asemenea treabă. Dacă aştia, consilierii adică, n-au băgat de seamă asemenea avertismente ale presei occidentale (ori poate că, la fel ca pe vremea lui Ceauşescu, ziaristul occidental e considerat spion) e trist, căci mănîncă o groază de bani degeaba. Dacă au făcut-o însă e şi mai trist...

★

Lipsesc aproape cu totul, şi nu de azi de ieri, sondajele de opinie din paginile ziarelor româneşti. E drept, realizarea unui sondaj de opinie costă iar ziarele noastre s-ar părea că sînt destul de sărace. În lipsă de altceva, hai să vedem ce mai gîndesc vecinii noştri de peste Dunăre cu care, că ne convine sau nu, semănăm în destulă măsură. 63% dintre ei sînt de acord că salariul maxim n-ar trebui să depăşească triplul salariului minim (doar 21% împotrivă), 41% gîndesc că procesul de privatizare ar trebui să fie oprit, căci de el profită numai cei bogaţi (29% împotrivă, 30% fără opinie). Doar 8% dintre bulgari consideră că reforma merge bine, 16% afirmînd că a luat-o într-o direcţie greşită şi 50% lămurindu-se că şonticăie. Luînd de bune rezultatele, rezultă destul de limpede că bulgarii de rînd resping, cel puţin într-o oarecare măsură, trecerea la economia de piaţă, tendinţele egalitariste fiind mai mult decît evidente. Nici nu mai e de mirare atunci că 46% consideră că ar fi necesară instalarea unei puteri care să limiteze provizoriu democraţia şi să facă să domnească ordinea în ţară (sondajul a fost realizat în martie 1992).

Chiar credeţi că, în România toamnei lui 1992 un sondaj similar ar furniza rezultate sensibil diferite ? Poate că da, dar poate că nu. Şi atunci, singura şansă a Opoziţiei ar fi aceea de a explica pe larg, cu argumente (dacă există) şi pe înţelesul omului (cine e în stare) că ceea ce s-a făcut, pînă acum, în România, nu are nici o legătură cu o economie de piaţă în adevăratul înţeles al cuvîntului. A identifica, cu precizie, erorile şi a oferi soluţii. Greu ? Imposibil ?

Mihail Oprea

ion tudor iovian

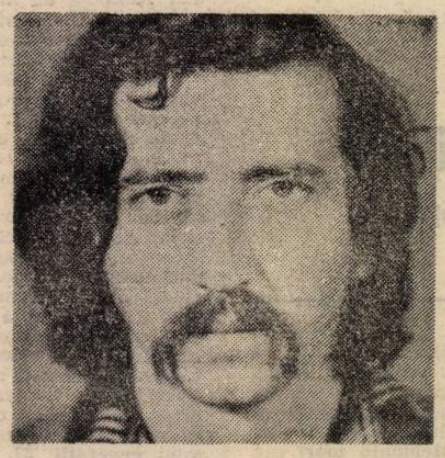

nu mai vreau viața
ca-n mersul trenurilor

am pierdut totul într-o zi
cînd te-am privit ca pe un obiect oarecare
într-un decor de carton și pîslă cu păpuși
mecanice bere și mititei de plastic –
și firele care mă legau de viață s-au rupt

„o să arunc istoriile cu tine la coșul cu rufe
murdare"
am zis –
„acum ești un personaj fără buletin de
identitate scotocind prin biografiile altora
blestemat să nu găsești nimic nici azi nici
mîine
blestemat ca nici o oglindă să nu-ți rețină chipul
și urma ta în lume
să fie urma pe care o lasă vîntul pe luciul
înghețat al apei"
mi-a spus –
și de fapt nici n-a deschis gura – doar m-a
privit ca pe un bagaj
uitat pe peron duminică
după-amiază
cînd plictiseala taie frunze la ciini în provincie
și acolaci glonte de ani și ani
caută o căpățînă plină de gînduri
s-o spulbere

poem de dragoste

o implori zile și nopți de-a rîndul să-și deschidă
pumnii mici de zăpadă
în care ține micul ei secret
ca pe o lumină de Paști

o implori să-și ridice pleoapa îngreuiată
de fard ori de ceva mai rece ca gheața
ca fulgerul încuiat acolo
să scurtcircuiteze carnea să aprindă castanii să
spulbere pereții țepoși

dar ea
îți va rămîne veșnic depărtată deși atît de
aproape încît dragostea ei
te poate distruge și o poți distruge

aștepți să mai treacă prin viața ta
tramvaiul în care ai zărit-o prima oară
lilială de neatins între sudălmi sacoșe triști
trupuri asudate

și tramvaiul chiar trece scheunînd de șale
de data asta vătuit și gol
prin ținuturile înghețate ale minții

și ea nu-și deschide pumnii mici de zăpadă
în care ține micul ei secret
ca pe o lumină de Paști

dar eu, dar tu

se isprăvește tinerețea mea sub cerul de catran
ochii scormonesc întinderile de gheață
zadarnic
de sus și de jos

n-a rămas nimic neatins de acidul tristeții din
pragul serii
cînd
trag linie și adun și scad
și toată averea de peste zi de peste ani e
goliciune și amar și pustiu

și întîmpin răcoarea nopții prăbușit în mutenie
și simt
că tot mai mult întuneric se zbuciumă-n trup

în cuvinte cerul se tulbură vremuiește și-i prea
tîrziu

dar eu dar tu
ne pregătim carnea să se răcească ierni
îndelungi în pămînt

numai cu sufletul nu știm ce să facem

„nu mă lua în brațe mamă
lasă-mă singur
lîngă piatra asta de hotar care nu mai desparte
nimic"

vizita — viață amînată

mă voi întoarce – îmi tot spun – după lăsatul
serii pe vînt rece
cînd toți se încuie în somn

ciinele va geme încet încurcat cînd îl voi chema
pe nume

fumul de pipă
abia va înfiora perdelele

poate se va auzi țipătul păsării peste care cade
bruma
sau izbitura unui fulg – nu de zăpadă dar mai
cenușiu și mai greu –
în geam

prin grădină – îmi voi purta pașii
scuturînd de pe frunze omizile căutînd gustul
acrișor de gorgoaze
înțepătura prietenească a ghimpilor de prun

îmi voi săpa – ca și cum nimic nu s-ar fi
întîmplat
și n-ar fi trecut ani și ani și n-aș fi rătăcit între
lumi cu mîlul morții pe față –
îmi voi săpa îndărătnic
partea mea de răzor din spatele casei – cu
unghia

și voi sădi
plante aduse de DINCOLO
deși ele n-or să aibă miros și vor fi mai cenușii
decît cenușa
și nu vor ademeni albinele

trudit mă voi culca într-un tîrziu pe sacul ud din
fața ușii lîngă Grivei
retrăind evenimentele de peste zi de peste veac
– de acolo unde totul s-a rupt

dar ziua aceea e foarte departe și departe sînt
și casa
și răzorul
și viața

gol

în oglindă
în locul surîsului
o dungă metalică fără legătură cu ceva știut
întrezărit
te face atent
că nu-ți mai aparții și ALTCINEVA îți taie
drumurile stinge luminile
sigilează cărți și sertare
înalță ziduri de pîslă trage orizontul din ce în ce
mai aproape
pune-n degete plumb
șterge din memorie chipuri și voci și întîmplări
și cuvinte

și te lasă gol
pe mormanul de fotografii ale poeților furioși cu
briciul în mînă
gata să tai venele realității

gol
în moloz și scîrnă ziare și scrisori certificate de
glorie și mulajele unei lumi care nu există
și vîntul în joacă
împrăștie
toate
acestea

despre...

Stenografia veselă

Pe garanția lui Călin Vlasie recidivează cu un **Atac la persoană** (Ed. Calende, 1991) Ștefan Vida Marinescu. Creditorul (și editorul) ne asigură la postfață că e vorba de un cu totul alt poet decît cel de la debut **(Sala oglinzilor**, Ed. Litera, 1984) și că cel de acum „ne amintește de stanțele bacoviene". În speranța că cea dintîi observație e adevărată, cea de-a doua e completamente riscată, dedusă bărbătește dintr-o simplă aluzie livrească. Nu-i vorbă că Ștefan Vida Marinescu se străduiește cu zel să fie un stenograf al cotidianului. Dar asta mai degrabă din dorința de a se alinia retoric la putere decît din exigențe structurale. Despre acestea e, de altfel, și greu de vorbit avînd în vedere atît schimbarea la față garantată de Călin Vlasie, cît și mobilitatea de suprafață a sensibilității în volumul de acum. Stenografia lui, pe de altă parte, nici gînd să tragă spre himeric și cosmaresc și să opereze o reducție a lumii la epura clinică a angoasei. Ea se avîntă, din contră, într-o scriitură veselă, fiind un mod bizar de a exalta imediatul și de a perverti anxietatea în gureșenie. Rădăcinile ei psihice nu pătrund dincolo de superficia cotidianului și poetica e decisă să paraziteze pe spectacolul acesteia. Ea nu se angajează în structurile realului, luînd doar ce-i cade la mînă din flora acestuia. Mai degrabă decît din alte părți ea se revendică din modul sorescian de a smecheri angoasa, practicînd poanta în speranța profunzimii. Notația veselă și altercația jovială a noțiunilor nu se magnetizează însă de la mina plasată în final. Textul merge voios pînă la capăt. Și nici n-ar avea de ce să nu meargă astfel, căci sub împletitura lui ușor răsucită dar fatal încîntată nu se ascunde nici un abis. Nici chiar cel prevăzut de poet : „Ne citeam reciproc / ridurile de sub mască / speranța și disperarea / ne vizitam alternativ / reciproc avantajate / de nimicnicie/ un rictus / un of / o remușcare / apanajul maniacului / reclamînd / că pianul iar s-a dezacordat , declanșînd / greva generală / a orchestrei fricii" **(Extaz)**. Scriitura în răspăr nu reușește să întoarcă pe dos stările vizate și nici să le violenteze accepția tradițională. Ea nu face decît să le devalorizeze printr-o ironie fără acizi și să le coboare în sporovăială. Chiar și atunci cînd poetul se avîntă în pamflet, briciul ironiei sale mai curînd gîdilă decît taie. Forța de a caricaturiza și de a împinge realitatea în grotesc e deviată în gratuitate de veselia aglomerării, de suficiența transcrierii. Versurile ostentează o agitație politică, dar ea n-are inervație și nici aplomb. Un jurnalism agreabil e registrul în care se înfundă cu rigoare, lăsînd să se străvadă o documentație a realului redusă la jurnalele de actualități : „Ascunse potrivite năbădăioase / iluzii relicve ațițate / ciupind lira / cu mîna leproasă / a căluțelor altora / spălînd viața / cu arta fastuoasă / a lacrimei citadine / clame agrafe abțibilturi / svon teluric inocent / delicii accese accente / ac la cravată dandy / peste capetele oblio / mantii impudice / un play boy fericit / cu urechi implementate / în răspîndacul poliglot / ingerințe veghea necesară tribuna / incendiară / ici dincolo / sub geamuri / cotrocentriste" **(Gogleze)**. De regulă atracția superficialității e și mai imperioasă decît aici, confundînd magistral poezia cu taclaua și lăsînd textul cu singura vertebrație a dispuneri grafice. Cu greu s-ar putea dibui sub astfel de sporovăieli vreo exigență : „Alo cum o mai duci darling / cu greșelile / cu păcatele / hei tu mîță blîndă / blondă fină virgină / tot nu ți-ai tăiat ghearele / tu boală veche / vino să ne tălmăcim / să ne înnămolim / în piața tien-an-men / reciproc avantajos / mergînd în mîini / cu cartea saltimbancilor / deschisă / constituțional / printre prejudecăți în slalom / uriaș / hei veselo golanco / cum o mai duci / cu surîsul tău fraged de atîtea / minciunele / și sărutări prescrise promise / cum te mai descurci / „șeri / nu, nu la păr / ci cu economia asta / de piață" **(Într-o veselie)**. Departe de a da un sens realului și de a-i capta tensiunea, aglomerările și notațiile lui Ștefan Vida Marinescu se vrăfuiesc alandala, mai degrabă înghesuindu-se decît ciocnindu-se și scăpărînd. Ele nu sînt semnele unui program de epurare a cotidianului și de spectrografiere a imediatului, ci o pură năvală a limbajului euforic.

Nu întotdeauna poetul pornește de la rumoarea de suprafață a cotidianului. Adesea el sapă sub pojghița acestuia și inițiază o sintaxă mai încărcată de elemente confesive, aptă să sugereze profunzimi măcinate de spaime. Ba chiar probează cîteodată un imaginar dipus să se angajeze în viziune. Dar sirena jurnalistică îl vrăjește de fiecare dată și-l întoarce din drum. Textele fac promisiunea unei explorări a subsolului, dar o uită repede și se îndreaptă tot spre agitația de ziar și spre limbajul decomplexat : „Înăuntru se văzu / ca ziua / cearcănul zburînd / din cuib în cuib / treptele fostelor certitudini / se neagă reciproc / în negligé / pe covorul roșu otrăvit / peste anii împuțitei / ere / criptodrăcești / dracu s-o pieptene / nedormitele adultere / exultă" **(Cearcăn)**. Ștefan Vida Marinescu e victima limbajului simpatic, a glosei istețe în marginea realului.

Al. Cistelecan

Despre limbuție și bizantinism

Un studiu al imposibilității

Iată cum arată Berlinul trecut prin ochi meridional: „După doi ani de surghiun revedeam Berlinul (...) L-am regăsit cum îl lăsasem — tot numai flori". Imaginile sînt exotice, îmbibate de arome orientale; coloritul e strident, țipător, descins din împestrițarea bazarurilor sudice: „Lina boare a asfințitului legăna ciucurii purpurii ai trandafirilor agățați pe terasa casei din față, purtîndu-le mireasma pînă la mine". O toropeală dulce afectează funcțiunile vitale revigorind, așa cum moțăiala sudică în soare regenerează trupul și mintea după epuizarea datorată vacarmului mahalalelor aglomerate: „Năpădit de o dulce aromeală, îmi lăsam visările să nască și să se topească în voie în noianul de armonii sublime, uitîndu-mă pe fereastră, cu ochii pe jumătate închiși, cum unduiau curcubeii în pulberea fluidă a fîntînii din larga piață-grădină". Gusturile au ceva din savoarea Fanarului, delectîndu-se cu „băuturile cele mai dulci și mai parfumate, asemenea unor nestemate topite, atîtătoare de visări exotice și de îndepărtate nostalgii cu piperatele lor mirodenii de Java sau de Antile": băuțiile sînt din speța celor de seraiuri turcești, cu aburi de mirodenii și cadîne dansînd din buric. Străzile au ceva din rumoarea ulițelor bizantine, roind de negustori cu tarabe multicolore; aglomerația e un semn al vitalității, al trezirii impulsurilor obscure; „Străzile mișunau de lume; fericirea de a trăi, de a se bucura de bunurile vieții se oglindea pe toate chipurile, se răsfrîngea în toate privirile, vie, aproape atîtătoare, dînd frumusețiii femeilor o deosebită strălucire". Soarele, trăirea plenară îndeamnă la echilibru, împingînd spre cafeneaua liniștitoare, specifică Bucureștilor: „Drăgălășenia locului era împlinită, desăvîrșită, de albeața fără seamăn a cîtorva lebede ce se aflau la acea oră albastră pe apă parcă într-adins. Nu mai trecui podul și mă întorsei la un birt din apropiere". Pe scurt, aici nu ne aflăm în Berlinul întunecat, ploios, legat prin sînge de cețoasa Londră, ci pur și simplu la porțile Răsăritului, în cîmpia solară, emanînd optimism.

Și totuși Mateiu Caragiale este, măcar intenționat, un maestru al **tainei**. Chiar și tentația primă a acestei nuvele (**Remember**), vizibilă neîndoios prin prisma cadrului nordic ales, a fost aceea a unei scrieri de „tenebre". Atmosfera de ansamblu, tehnica misterului, precum și o trimitere precisă la Barbey d'Aurevilly justifică acest fapt. Dar inexorabil, în conștiință, o realitate inefabilă apasă monstruos. Un rău ivit la rădăcină amenință să macine întreaga tulpină. Cînd goticul pare să se fi instaurat mai sănătos, cînd dezechilibrul nordic tipic scrîșnetului de lanțuri din cavourile englezești sau înghesuirii cenușii a burgurilor nemțești pare să influențeze psihic personajele cînd, nevroza etnică de tip baltic pare să se simtă la orizont, atunci, irevocabil, o rază de lumină sudică năruie întregul edificiu. Autorul blochează înaintarea dintr-o nebănuită pornire balcanică de a îndulci lucrurile. Impresia de **dezechilibru**, cu atîtea autocenzuri cîștigată, se dizolvă prin instaurarea șerpuită a unei dimensiuni ce echilibrează balanța — optica mediteraneană. În plin peisaj morbid, opresiv psihologic, cînd, „cheul era pustiu", iar „casele oarbe", cînd apar lumini „prielnice duhurilor rele ce rătăcesc în puterea nopții" temperamentul sudic simte nevoia exaltării în fața tabloului feeric: „M-am oprit, și privirea mi-a rămas îndelung pironită asupra acelei ferestre. Ah! farmecul ferestrelor luminoase în întunecime, cine s-ar încumeta a-l expune după Barbey d'Aurevilly?" Întunericul nu e prilej de anxietate, ci de hipertrofiere a simțurilor avide de adieri primăvăratice, pînă la alunecarea într-un fel de extaz al percepțiilor: „Era o noapte de catifea și de plumb, în care adierea molatecă a unui vînt fierbinte cerea în zadar să risipească picla ce închegase văzduhul". Abia simțită, conștiința balcanică veghează cu cerbicie asupra trăirii forțat nordice, modelînd-o.

De aceea, „taina", este un atribut fundamental al psihologiei nordice. Este un efect al dezechilibrului nervos, al astenizatului de ecouri lugubre, care, exasperat, nu mai vrea să le afle cauza. lăsîndu-le sub incidența **misterului** inefabil Aceasta e tehnica de bază a romanului negru pe care sudicii nu și-au putut-o însuși decît la suprafață, spiritul propriuzis scăpîndu-le datorită carenței lor structurale — vocația dezechilibrului. În Balcani, cripticul e un **non-sens** pentru că soarele luminează puternic pretutindeni, iar lumea e dezvăluită în latura ei fanică. Indivizi optimiști, apolinici caută cu obstinație cauze rațională oricărei fenomenalități împărtășindu-le apoi comunității. **echilibrînd** virtuala sfărîmare a armoniei, Realitatea plenară, fără divagații spre tenebre, în afara scopului peiorativ, e aici instaurată ca un fel de **axis mundi**.

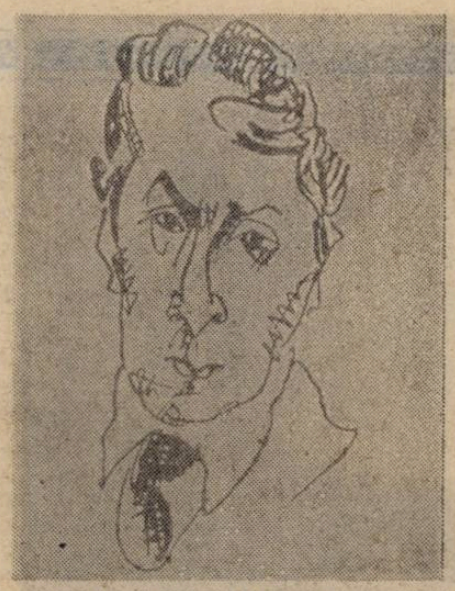

Iar Mateiu Caragiale, în virtutea acestui fapt, ca explorator al **tainei**, prin ordinea ancestrală, e un scriitor ratat. Ni se spune că tînărul Aubrey de Vere moare ducîndu-și cu sine misterul. Dezvăluirea lui ar însemna trivializare. Însă, viciul pederast, din limbuție bizantină, fusese deja foarte clar sugerat. Pașadia se alienează inexplicabil și moare în excese erotice, dar numai după ce, cu atenția negustorului fanariot, i se descrisese excedentul libidinal ca premisă a demenței. Conu Rache dezvăluie (deși incomplet!) niște fapte extraordinare din experiența de detectiv. Incredibil, fabulosul e de scurtă durată însă, se vaporizează curînd sub impactul indiciului foarte precis, inaugural, al lecturii intensive de romane polițiste, intoxicînd imaginația. Ochiului meridional nu-i scapă detaliul revelatoriu, drumul cel mai scurt spre real, spre **echilibru**.

Echilibrul se verifică la Mateiu Caragiale și psihologic. Deși duale, contradictorii, personajele lui se regăsesc, în această dihotomie, la cumpăna balanței. Cele două dimensiuni diferite, opunîndu-se, așază individul pe un traiect rectiliniu, stabil. Pașadia reclamă o intelectualitate superioară, excesivă, care, din acest motiv, e contrabalansată prin desfrîu, prin purificarea în vulgaritate, în amiciția cu Pîrgu. Imaginea lui mortuară e elocventă în sensul dualismului: „veninul, veghea viițiul îi mistuiseră trupul fără a-i vătăma cîtuși de puțin însă duhul care-și păstrase pînă la sfîrșit toată recea-i limpezime, scînteietor ca un luceafăr în cleștarul nopților de ger". Introvertirea venită din această ciocnire violentă de însușiri devine „taina" personajului. Pantazi e un nobil degenerat, oscilînd, în această ordine, între extreme. Pîrgu e un declasat cu vocația balcanică a ascensiunii sociale, revelînd astfel o contradicție. Una din fiicele Arnotenilor se cenzurează erotic din pudoare, mimînd frigiditatea, în pofida senzualității anormale: „sîngele în cins al bunicăi vorbise de timpuriu și într-însa; avusese aprinderi ale simțurilor groaznice, cunoscuse chinul nopților crude cînd biata ei carne se răsucise toată sfîrîind de dor, fusese bolnavă, crezuse că înnebunește, dar preferase orice necinstei". Maiorică, la rîndul lui, e „un timpit desigur, dar nobil". Casa Arnotenilor în sîsi e un cuib al promiscuității luminate de intelectualism și, uneori, de sensibilitate. Echilibrul s-a instaurat autocratic, în timpuri imemoriale. O dimensiune o presupune pe cealaltă și invers, întocmai cum Pașadia, lucid, acceptă apropierea trivială a lui Pîrgu ca pe o fatalitate a propriului dualism: „lăsîndu-l să se ridice l-as pierde, m-ar părăsi și mi-ar veni tare greu să mă lipsesc de serviciile sale". Un **corpus** indestructibil al contrariilor, gravitînd perfect armonic în jurul axei sale. Fiindcă echilibrul înseamnă satisfacerea ambelor extreme; exaltarea unei singure dimensiuni ar însemna destabilizarea balanței și prăbușirea în neant. Sobrietatea se vrea terfelită în noroi pentru a supraviețui, calitățile intelectuale și morale se vor împroșcate de țigăneala bizantină pentru a se manifesta. Fracul academic este purtat în toiul strigătelor mahalagești peste gard. Gîndul sublim se asfixiază dacă undeva, prin preajmă, nu răsună, grobian, înjurătura.

Astfel „taina" nu e aici decît o impresie. O impresie creată de același subconștient colectiv, de același arhetip oriental, de aceeași genă a Fanarului care au alimentat și vor alimenta mereu inconsecvențele. Cu toții sînt roadele inconsecvenței. O inconsecvență, paradoxal, benefică, întrucît le asigură stabilitatea. Din contradicții, din contrarii fierbinți, datorate ADN-ului meridional, se nasc aceste structuri balcanice. Ele își poartă povara luptei interioare cu un neașteptat stoicism și, de aceea, apar, în sobrietatea lor maladivă cu imprevizibile izbucniri sicîliene, misteriosi. Au o zestre a pornirilor nestăvilite care pe ei înșiși îi înspăimîntă, un fond arhetipal clocotind, care trăiește în intimitatea lor ca o forță convulsivă, cu tendințe autocratice. Din îngrijorare își impun autocenzură, masochism, ceea ce-i face gravi, introvertiți, atrăgători prin mister. Aceasta la lumina zilei. Noaptea, sufletul balcanic se regăsește, cu diabolică intensitate, la Arnoteni. Iar cei care le întrezăresc această manifestare în integralitatea ei — de noapte și zi — nu pot accepta „taina", ca pe o premisă a introvertirii lor. Pentru că „taina", în sud, este ceea ce știe fiecare și **nu recunoaște** nimeni cu o clătinare obraznică a capului. Este șușotea'a înlanț pe la colțurile bazarului, cu priviri șirete în jur ca și cum nimic nu s-a întîmplat. Să nu uităm că „nous sommes ici aux portes de l'Orient, où tout est pris a légère". Și atunci, de ce „sub pecetea tainei"?

(Fragment din eseul **Estul și Vestul, Nordul și Sudul**)

Codrin Liviu Cuțitaru

spectator

Traseu teatral bucureștean (I)

După ce-ai fost, în mod programat, bombardat cu vicii, traumatisme și dezumanizare, după ce ți-au fost malformate sau anulate bunul simț, morala și comportamentul, însăși esența umană, greu redevii om normal, firesc, adevărat. Este dramatică trezirea. Este înceată redeșteptarea. Un asemenea demers grav al reintrării în normalitate, după un labirintic drum psihopatologic este spectacolul „Șantaj" de Ludmila Razumovskaia, pe scena teatrului „Nottara". Textul a fost interzis în 1981, la Moscova. Autoarea face o disecție în interioritatea bolnavă a eroilor și ne demonstrează că însănătoșirea întîrzie mult dacă nu evadăm din starea de coșmar comunist, care ne-a paralizat (hipnotizat) cu ventuzele-i de caracatiță roșie. Stilul scriiturii este cvasipolițist și captivant, intriga este excelent condusă, succesiunea stărilor aparente și reale este alertă și nuanțată, iar analiza psihologică (fină) permanent prezentă. Mai există suspans și amestec de moral și imoral (și unele clișee moralizatoare), drama este răscolitoare iar lovitura de teatru cu-adevărat năucitoare.

Regizorul Dominic Dembinski a distribuit în cei patru elevi de liceu (șantajiștii) patru studenți de la actorie: Cristian Șofron (are demonism), Sorin Cocis (are candoare), Bogdan Vodă (are paletă bogat colorată) și Andreea Măcelaru (are frumusețe cu carul mare, dar și ton monocord și stîngăcii inerente, cu ocaua mare). Pentru autenticitatea dezbaterii scenice și corespondența vîrstei, soluția regizorului este salutară, oferind și șansa de-a urca pe binala profesionistă tinere talente studențești. Regizorul își conduce distribuția cu știință și abilitate, prin toate cotloanele acțiunii scenice, după toate canoanele genului (cu discreție, finețe, tact). Ruxandra Sireteanu (profesoara, victima șantajului) mai face o dovadă elocventă a maturității sale artistice, avînd (și etalîndu-le) toate datele profesionalismului sacru. Scenografia lui Sică Rusescu nu ne înfioară, nici nu ne epatează de astă dată...

Compania teatrală „Levant" condusă de apreciata actriță Valeria Seciu, și-a deschis porțile cu spectacolul „Angajare de clovn" de Matei Vișniec, în regia lui Nicolae Scarlat și scenografia Ilenei Huber. Reprezentația este o zbuciumată, neliniștită căutare de sensuri dincolo de cuvînt, este o izbîndă a experimentului teatral. Spectacol sobru și incomod, incitant și profund, neplăcînd tuturor. Replicile sînt proaspete și mereu surprinzătoare pline de idei originale sau îmbrăcate-n haine originale, dăinuie o ironie binefăcătoare pe o canava absurdă gen Beckett (vezi... Godot) gîndurile se repetă în alte cuvinte sau în tăceri mult grăitoare, pe fundalul unui timp înlemnit în așteptare, orizontul fiind crepuscular. Textul, cursiv și colorat, permite actorilor remarcabile recitaluri, fiecare executîndu-și numărul (sentința!) cu virtuozitate. Dar, momentul **dramatic** (bine simțit și structurat de autor) nu se transformă în **adevăr**, iar personajul Clovnul (în toate ipostazele sale) nu ajunge **arhetip**. Cele trei variante ale unuia și aceluiași personaj — veșnicul tragic Clovn pensionar — șomer — ratat... Valentin Uritescu (Niccolo), Alexandru Bindea (Filippo), Mitică Popescu (Peppino) și Adrian Negru (Al Patrulea) reușesc să particularizeze ipostaza personajului (tristului) bufon cu trimiteri permanente la realitate brutală, căptușită cu iluziile și speranțele omului chinuit. Spațiul este închis, fără usi, fără ferestre și fără miros de om... omul așteptat, dar care nu mai vine! Atmosfera e torturantă, destinele se suprapun și se repetă ciclic, impasul vine firesc (după chinuitoarea așteptare — timp încolor în care bulucesc asupra sărmanilor clovni concurenți la... angajare, toate stările: suspiciunea, speranța, răutatea altruismul, invidia, solidaritatea, egoismul, blazarea, descurajarea, optimismul...). În final nici măcar nu realizează că au concurat pentru **nimic**, pentru moartea repetată a **clovnului!** Răbdarea trecînd dincolo de limitele așteptării, devine dereglare, incomunicare, alienare absurd demolator, pustiitor. Dialogul — fărîmițat, este legat prin scenele pantomimate ale clovnului, în cele trei ipostaze ultima ajungînd la gestul criminal — este ucis? pînă și speranța sărmanului saltimbanc..

„Artur Osînditul" de Matei Vișniec — premieră absolută la Teatrul Foarte Mic regie Mihai Lungeanu, scenografie Maria Miu. Este un strigăt-eseu această piesă scrisă acum un deceniu (1982). Artur este în fata torționarilor cinici un actor pe care-l pun să joace rolul osînditului spectacol grobian care-i amuză, dar care urmărește zdrobirea moralului, a voinței victimei, s-o facă să capituleze și să „cerșească" execuția ca singura soluție salvatoare. Piesa are o structură statică, toate personajele sînt bărbați, tonul este, în general, de răfuială. Treptat, drama devine farsă macabră, tragismul se evaporă într-o tîrguială levantină, iar tonul se metamorfozează în ironie crudă și deriziune. Artur se abate de la scenariul arhicunoscut și totdeauna folosit. Se revoltă și-și cere drepturile (protocolul necesar pentru ritualul execuției). Spațiul de joc este, într-adevăr, „foarte mic", tot așa fiind și spațiul pentru public. Scena (prin decorul îmbîcsit) ne propune o sandramă, este **garnisită** cu grămezi de gunoi și de zdrențe, mai deslușim un cărut vechi de copil, o oală cu smaltul sărit... aglomerare de urît care nu semnifică decît mizeria străzii-maidan (sau a curții de cartier sordid), nu și calustrul (celula închisorii). Mai sînt întinse niște pînze de sac, alte boarfe, ziare, cărți militare, mașini de scris, care vor să codifice plastic și obiectual amintiri ale unor vieți decrepite, reprimate (sau oprimate) ale unor... oameni-manechine. Un „călău" cinic scîrțîie ceva la un violoncel. Finalul este ratat. Este o abundență de picanterii balcanice...

Actorii, distribuiți în cunoștință de cauză, personifică în tuse groase personajele, evidențiindu-se prin jocul excelent și varianta aleasă, Mircea Andreescu în Gardianul Bruno. În general, buni profesioniști se dovedesc a fi și Nicolae Pomoje (Călăul), Ioan Chelaru (Colonelul), Sorin Medeleni (Gufi) și Constantin Bărbulescu (Guvernatorul), dar fără sclipiri. Florin Piersic jr. (Artur Osînditul) se „descurcă" în dificilul rol, dar obosește repede (obosind și spectatorii) și demonstrează o sărăcie a mijloacelor expresive, a nuanțării, exact ceea ce se cheamă... maturitate artistică.

Vlad Andrei Orheianu

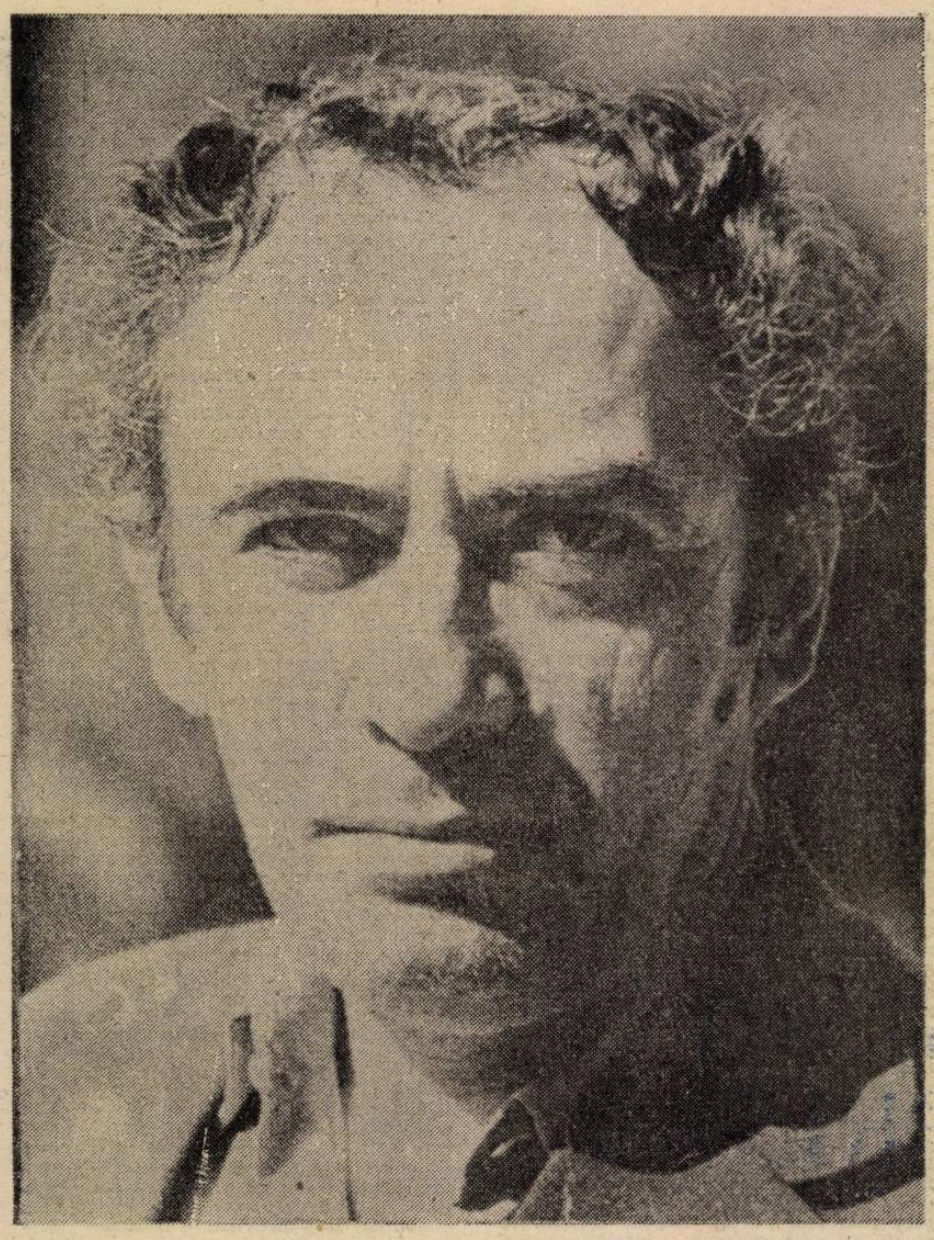

MARIN PREDA, M

AVENTURA conștiinței mele a început într-o zi de iarnă cînd o anumită întîmplare m-a făcut să înțeleg deodată că exist. Era multă lume în casă, ființe mari așezate în cerc pe scaune mici și care se uitau la mine cu priviri de recunoaștere, dar parcă îmi spuneau cu ostilitate, te vedem, ești de-al nostru, dar ce faci ? Atunci am auzit o voce : „Lăsați-l în pace ! Na, mă, și pe-asta !“ Și cel ce rostise aceste cuvine a luat de undeva de pe sobă o pîine mare și rotundă și mi-a întins-o. Atunci mi-am dat seama că țineam strîns ceva în brațe, tot o pîine, și că asta era cauza privirilor rele îndreptate asupra mea. Pusesem mîna pe pîinea de pe masă care era a tuturor și nu mai vroiam să dau la nimeni din ea. Iar acel om, de care ascultau toți, în loc să mi-o ia cu forța, cum furioși se pare că vroiau ceilalți, făcîndu-mă să scot răcnete, îmi mai dăduse una : „Ia-o, mă, și pe-asta !“ Parcă m-am trezit dintr-un somn. M-am uitat la toți liniștit și am pus încet și cuminte pîinea din brațe pe masă. Nimeni nu m-a mai luat după aceea în seamă, au început să rupă din ea și să mănînce.

Din această întîmplare ar reieși că instinctele de acaparare m-au dus departe de viață, ceea ce nu s-a dovedit, Totuși aventurile vieții noastre sînt ale conștiinței, deși viața ei adevărată nu e niciodată liberă de instincte și nu o dată e neputincioasă în fața lor, în rău, dar și în bine.

NEOBOSITA INVENTIVITATE A TIPULUI INFECT

În grupul nostru, pe cîmp, era un băiat care tot timpul îi trîntea pe ceilalți. Eu îmi dădeam seama că alții erau mult mai tari decît el, și chiar eu însumi, dar nu înțelegeam de ce se lăsau. Chiar și eu mă feream de el și refuzam lupta. Pînă într-o zi, cînd prea de tot am fost provocat și n-am mai putut evita ciocnirea. Lupta a început, și toți ceilalți s-au strîns în jurul nostru. Îmi dădeam seama că era adevărat tot ceea ce știam eu. Din mișcările și felul în care se lupta adversarul meu, simțeam că în curînd îl voi trînti la pămînt. Am văzut însă deodată, chiar în momentul în care mă pregăteam să-l dobor, că mișcările lui nu mai erau ale unui om care luptă. De pildă, nu mă mai ținea decît cu o mînă, ca să arate celorlalți, ce ? Că dacă-l dobor să poată spune că n-a luptat decît cu o mînă !

Iar chipul său căpătase o expresie de paiață. Ce vroia să spună ? Vroia să-i facă pe ceilalți să rîdă în toiul luptei. Iar dacă l-aș fi pus jos, ce adică, să se considere că, din moment ce el se strîmba așa, rezultatul luptei nu mai avea valoare ?

Mi-am dat seama într-o clipă de toate acestea, dar m-am hotărît să merg pînă la capăt. Atunci, însă, asemeni unei lighioane care nu știa să se apere decît într-un singur fel, eliminîndu-și de pildă conținutul intestinal, adversarul meu a împuțit aerul. Ceilalți au izbucnit în hohote de rîs. Lupta a încetat. Înverșunarea mea s-a transformat în silă și rușine. Dar mai cu seamă în uimire : cum a putut el inventa un asemenea procedeu infect, într-un moment în care ar fi fost cu neputință să mai evite înfrîngerea ?

... Era o luptă de copii, pe un cîmp plin de verdeață, idilic. Dar de atunci mi-a rămas un reflex : nu mai pot intra într-o luptă în care adversarul, la un moment dat, începe să dea semne că inventivitatea lui în a evita înfrîngerea nu va ocoli nici maimuțăreala și, în ultimă instanță (chiar dacă nu în aer, ci pe hîrtie !), nici crearea unei atmosfere pestilențiale.

COMPROMISUL CU IDEILE

Ideile sînt viața noastră ! Ne facem despre noi înșine și despre lume o idee sau un sistem de idei, și nu renunțăm la ele nici atunci cînd vedem că din pricina lor ni se destramă căminul, ne pierdem prietenii și, uneori, în condiții excepționale, de convulsie socială, ne pierdem chiar libertatea și viața. Compromisul cu ideile e un lucru tragic, fiindcă omul simte instinctiv că ideea aceea e chiar el, în timp ce un om, un lucru, un obiect nu e decît ceea ce a dat el în afară, o investiție, dintre care cea amoroasă angajează mai mult sau mai puțin din ființa sa, ca și lumea care îl poate dezamăgi și pe care o poate disprețui suveran. Dar ideea despre sine ? Asta e ceva cumplit. Eu, mă ?! face omul ducîndu-și mîna la piept ca pentru a-ți atrage atenția asupra ființei sale, ca și cînd ai putea fi orb și nu l-ai vedea. Eu să fac chestia asta ? se holbează la tine cu ochii în flăcări.

Dacă această identificare a noastră cu o idee nu ne-ar duce adesea și la o neasemuită trufie, ar trebui să ne admirăm de dimineața și pînă seara. Dar curînd această identificare devine intolerabilă. Începem să pretindem ca toți ceilalți să adopte ideea noastră și devenim cu atît mai agresivi cu cît ni se sugerează de ici, de colo un compromis cu alte idei, ale altor oameni. Compromis ? He, he ! Și cu cît sîntem mai necunoscuți în profesiunea sau în cercul nostru, cu atît sîntem mai vanitoși și cu conștiința de sine mai exacerbată (...).

NOUTATEA TIPURILOR UMANE

Țărănimea a încetat de mult să mai fie un mediu senzațional pentru cititor, dar dacă stăm să ne gîndim bine, nici orașul nu se poate lăuda că nu e un mediu explorat pînă la sațietate. Avînd undeva în adîncurile ei tendința de a se constitui într-o lume închisă, capabilă să se dispenseze de mișcarea turbulentă și anexionistă a orașelor, țărănimea a putut, în această încercare a ei disperată, să creeze valori morale și spirituale care au fost apoi preluate de întregul popor. În zilele noastre studierea prin artă a umanului nu mai are înainte nici un fel de prejudecăți care să-i bareze drumul.

. . . . . .

Dacă un scriitor ar ține seama de prejudecățile curente, ar ajunge să nu mai scrie nimic. Fiindcă n-a mai rămas categorie sau clasă socială despre care să nu se fi scris la fel de mult ca și despre țărani. E drept că existența unor Creang, Slavici, Sadoveanu și Rebreanu într-o literatură poate da cititorului senzația de sațietate. În fața unor noi creații, însă, senzația aceasta nu mai are importanță.

. . . . . .

Ca în orice mare creație, și aici nu mediile sociale pe care le evocă amintirea scriitorului dau complexitate și adîncime, fiindcă totul e egal pentru un scriitor, un lucru nefiind mai important decît altul. Oriunde e om, arta care îl exprimă este superioară și egală prin ideea naratorului, prin viziunea pe care ne-o oferă artistul despre condiția omului, și nu prin gradul de civilizație tehnică și urbană a mediului social în care el trăiește. Țăranul de pildă avea sentimentul că singura sa speranță și ieșire este el însuși cu tot ceea ce reprezintă. O greblă în ochii lui nu era o simplă greblă, iar un cal, un simplu cal. Punerea sub semnul întrebării a plugului sau a vitei, a gardului și a bătăturii sale, capătă deodată un caracter tragic. Întrucît asta e mai puțin tragic decît tristele peregrinări ale lui Swann și căsătoria lui nedorită cu o demimondenă ?

POLEMICA

Nu sînt admiratorul celor care în discuțiile de idei, în loc să răspundă cu argumente, coboară dialogul în domeniul defectelor fiziologice și încearcă să-și descalifice adversarul mînjindu-l. Într-o discuție polemică pe teme grave, preopinentul poate fi învins numai o dată cu ideile pe care le susține. Dacă îi descriem cu talent sau cu geniu chelia, timiditatea, ticurile, eventualele josnicii comise cîndva, avariția, asemănarea lui cu un soarece și așa mai departe, ce putem obține în cel mai fericit caz ? Că talentul nostru e o simplă secreție cerebrală, incapabil să se mențină în sfera ideilor, și că trebuie să pună pe hîrtie doar venin ca să se descarce o glandă, dar nici o argumentație capabilă să-l lipsească pe preopinent de susținători, și dacă ideile lui sînt greșite, să-i izoleze, să-l readucă la el însuși, la dimensiunile lui reale ! Fiindcă numai atunci putem să fim siguri că s-a produs un progres real într-o chestiune în discuție. Căutarea unui adevăr, ce sens are ? Am asistat într-o seară la o scenă într-un restaurant unde un băiat, încolțit într-o discuție, a început deodată să-i spună adversarului său niște adevăruri care nu se anunțau cîtuși de puțin plăcute. Am așteptat curios să-l văd pe celălalt cum reacționează, ce mai poate zice. A fost o clipă de stupoare, apoi el a întins palma în lături, i-a acoperit celuilalt gura și i-a răspuns cu dispreț : „fără adevăruri“. Adică eu nu agreez sportul ăsta, nu mă interesează nici să-l practic și nici să-i las pe alții să-l practice. Am alt stil de viață, în care nu mă întrece nimeni : iau la mișto ! Aici să te văd. E terenul care-mi convine ! Și, umilit și dezorientat, cu un surîs strîmb, băiatul n-a mai zis nimic, în timp ce adversarul său l-a luat într-o nouă serie ...

CE VOM CITI MÎINE ?

Ce vom citi mîine ? Încotro se îndreaptă romanul românesc contemporan ? Pentru a răspunde la o astfel de întrebare este necesar, în prealabil, să răspundem la o alta. Care este destinul literaturii în lume la ora actuală ? Cu alte cuvinte, ce loc mai ocupă ea în atenția publicului și ce semnificație mai au valorile estetice în ochii oamenilor ? Mai e literatura tot atît de suverană în sfera manifestărilor de conștiință, ca în secolele trecute ?

ĂRTURISITORUL

. . . . . .

e putere mai are un scriitor în fața
răluirilor senzaționale pe care o
ă bine organizată le face publicului
rapiditate perfectă ? Mai poate el
a că psihologia cititorului a rămas
ctă și că același cititor mai poate
urge sute de pagini de invenție
realitatea întrece orice închipuire ?

. . . . . .

e mai poate spune literatura ? Și
me romanul ? În fața acestei reali-
ce reacții sînt posibile ? Prima ca-
ni se pare evident verosimilă e a
torului orgolios care va rămîne la
epția secolului al XIX-lea și va de-
a pur și simplu că toate acestea
legătură cu creația artisti-
și că cel mai cuminte e să-și vadă
reabă liniștit și să pună mai de-
e pe hîrtie rodul imaginației sale
i cînd nu s-ar fi întîmplat nimic.
oare nu s-a întîmplat chiar nimic ?
întrebarea ! Poți să continui să
. dar mai e sigur că vei reuși în
te condiții să determini o mișcare
onștiințe ? O altă reacție este cea
ă acesteia. Nu mai e nimic de fă-
cu literatura legată de istorie și de
iment ! Scoatem din plăsmuirile
tre tot ce ar avea vreo legătură cu
oaiele, cu mișcările de masă, cu re-
le sociale. Arta cuvîntului e „scri-
i". să scriem deci și să imaginăm
. care să ne ducă departe, oriunde
icum, numai să fie departe de băl
l realism. Chiar cînd vei fi tentat
icrești o istorie interesantă, după
i scris-o în mod normal o iei și o
rci ca să se înțeleagă din ea cît mai
n. Să poftească atunci să mai ri-
eze cineva cu noi, această presă,
cinematograf, acest televizor...
e, dar întrebarea e dacă această li-
ură este lizibilă și nu ne face în-
levăr să căscăm de plictiseală.

altă reacție posibilă o vom găsi la
torul care nu va ignora nici pute-
documentului care fascinează pe
or astăzi și nici imensa capacitate
informație pe care o reprezintă pre-
care, ea, cea dintîi, ja, ca să zi-
așa, pentru cititor spuma eveni-
elor. El va renunța să mai conteze
escrierea acestor evenimente deja
e, dar nu le va întoarce spatele și
ncerca să iasă învingător folosin-
altfel, dînd bătălia și cîștigînd-o
cu armele adversarului. Cum ?
cunoscuta putere de generalizare
are documentul brut n-o posedă,
ci reportajul de actualitate, oricît
el de senzațional.

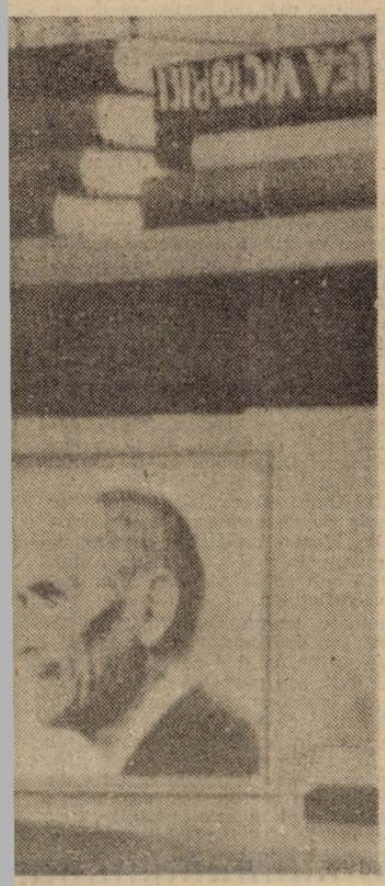

SCRIITORUL ȘI CUVÎNTUL

Poate că niciodată meditația asupra condiției scriitorului n-a fost mai actuală ca în zilele noastre. Desigur, cititorul vrea să vadă ideile în mișcare, să-i fie relatate cît mai pe scurt și, dacă e posibil, într-un montaj vizual în care imaginea să fie plăcută, gîndurile scriitorului atrăgătoare, iar aluziile la condiția vieții noastre să fie eliminate ; omul știe și singur că e pîndit de boli, că e adesea jucăria istoriei, indiferent dacă trăiește într-o țară mai mare sau mai mică, și că în cele din urmă trebuie să părăsească forțat această viață.

Dar de ce ar fi mai actuală meditația asupra condiției scriitorului decît a omului în general ? Pentru că scriitorul folosește cuvîntul, care e la îndemîna tuturor, în timp ce bisturiul nu e decît la îndemîna medicului, iar rigla de calcul la aceea a specialistului. Un muncitor poate exclama cu mîndrie atunci cînd condiția lui în profesiune poate fi amenințată : nimeni nu-mi poate lua ciocanul din mînă ! În timp ce un scriitor poate el să exclame cu aceeași mîndrie că e stăpîn pe cuvînt ? Nu stăpîn absolut, fiindcă nimeni nu e stăpîn absolut pe nimic, ci doar atît cît e necesar ca profesiunea sa să-și păstreze prestigiul, și încrederea lui în cuvînt să nu se zdruncine. Or, scriitorul epocii noastre, împreună cu cititorul său, a asistat uluit cum cu ajutorul cuvîntului au fost create mituri colosale, primitive și barbare, care au produs tragedii nemaivăzute în lume, cu atîtea victime și atîția călăi încît numai o umanitate vindecată și gata de noi aventuri, cum în mod bizar arată umanitatea noastră în prezent, ne mai poate liniști. Torente de minciuni s-au vărsat ani de zile în lume, la radio, prin presă și în cărți, dovedind prin efectele care au avut loc forța teribilă a cuvîntului. Rămîne un miracol că scriitorii nu au apărut cu toții în acest secol ca niște triști dezmoșteniți, așa cum mulți dintre ei au ajuns adevărați martiri, pierind în lagărele de concentrare sau în fața plutoanelor de execuție. Arta lor n-a rămas neatinsă.

Prestigiul cuvîntului s-a clătinat și generațiile actuale au de luptat cu restabilirea acestuia în propriii lor ochi și ai cititorului.

. . . . . .

Nu e nici o îndoială că oricare i-ar fi condiția și oricare situația cuvîntului, scriitorul nu trebuie să părăsească omul, chiar dacă omul, sătul de propriile sale fapte, n-ar dori să i se pună în față o oglindă și să-și vadă în ea chipul. Nu totdeauna e plăcut să te vezi așa cum ești. Dar nu poți urca nici un fel de culmi morale și ale conștiinței dacă nu știi cum arăți. În deceniul 50—60 această gîndire, pe care o moștenim de la cei vechi, era considerată o gravă erezie : omul nu trebuia arătat așa cum e, ci așa cum ar trebui să fie, punînd astfel arta sub tutela unui cod abstract de morală bizantină care, așa cum era și ușor de prevăzut, nu putea decît să condamne creația la uscăciune și dulcegărie. Și asta tocmai într-o perioadă de mari convulsii sociale și de răsturnări spectaculoase.

Întărirea prestigiului artei nu e posibilă decît prin crearea de opere durabile, în care cuvîntul, asemeni unor pietre cioplite, să se așeze unul lîngă altul pînă ce edificiul se va ridica trainic și impunător. Nu există altă cale pentru destinul creator al cuvîntului.

Arta creează în inamicul ei reținere. Opera de artă dă naștere la o temere superstițioasă, ca în fața unei zeități, despre care dușmanul ei știe că odată creată nu mai poate fi distrusă. Trebuie să știm să profităm de acest efect magic al artei, să căutăm să-l obținem, și atunci forța cuvîntului va spori, și condiția scriitorului va fi mai bună. Cine altul să creadă mai adînc și mai pătimaș în eternitatea artei dacă nu scriitorul însuși ?

. . . . . .

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

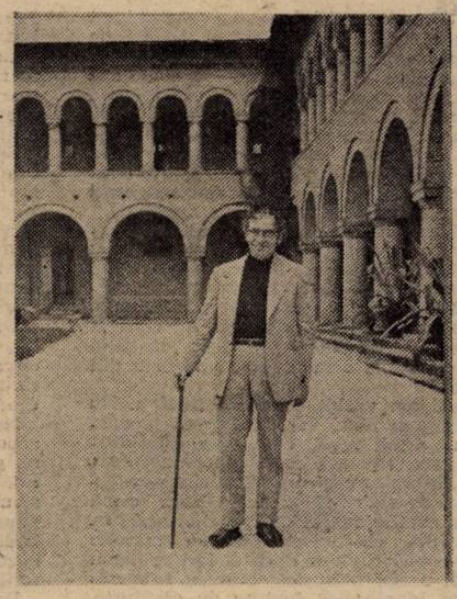

MARIN PREDA

La Mogoșoaia

Împreună cu Geo Dumitrescu

...și Alexandru Balaci

Între Mihai Gafița și Eugen Simion

clelia ifrim

HĂRŢI PENTRU REGINĂ

„Am pus titlul acesta cam aiurit pentru că aș vrea să zîmbești. La fel de bine puteam să-ți spun picioare lungi sau urechiuse de porțelan, nu-i așa ?, sau mult iubita mea soră. Știu că ești mîndră de căsnicia ta, am să-ți fac pe plac. Vezi, nici acum nu m-am obișnuit să folosesc forma trecutului în legătură cu tine. In fond ești în afara oricărui eveniment temporar. (Bineînțeles, ai să-mi reprosezi că evenimentele sînt numai temporare.)

Cît despre mine am luat totul de la capăt, chiar și căsătoria ta. Nu ți-am scris de mult și micile mele infuzii epistolare se datorează din ce în ce mai mult singurătății. Mina, ultima portocală pe care am ținut-o în mînă, este plecată. A cîștigat un concurs de pian și primăria orașului nostru a trimis-o la un liceu de artă din capitală.

Aseară am vorbit cu ea la telefon. Nu prea auzeam bine, dar tot timpul se deslușea un uguit vesel. Cred că vorbea dintr-un parc sau așa ceva, am simțit eu o adiere de frunze. Acum vreo cincisprezece ani, de ziua ei, la puțin timp după venirea mea în casă, Doamne Dumnezeule, nici nu mă obișnuisem bine cu numele mic al copiilor, chiar dacă ei îmi spuneau mătușă, dragă mătușică, mătușă Francisca, asta bineînțeles înaipte de căsătorie, după aceea nu mi-au mai spus în nici un fel, deci unde am rămas ?, așa... acum cincisprezece ani, Mina (era ziua ei) a venit la mine în bucătărie și mi-a spus :

— Am visat-o pe femeia aceea din fotografie. Îmi dădea funda aceasta.

A întins degetul spre tine. Nu arăta nimic clar, mai degrabă carpeta cusută de mama. Desenul mărunt și complicat exprima o cină plăcută într-o familie de muncitori. Cele două fetițe gemene stăteau cuminți la masă, bărbatul avea un zîmbet obișnuit pe buze, femeia punea supă în farfurii. Deasupra lor scria : „Fericită fie casa în care se aude lipăitul picioarelor de copii". Cred că fraza aceasta se găsea în toate casele din oraș.

În școală aveai obiceiul să spui că și obiectele au melancolia lor. În dimineața aceea pînă și cotețul păsărilor mi s-a părut frumos. Se apropiau sărbătorile și totul părea altfel. Am sfîrșit prin a ride, chiar de-a binelea. La tabloul acesta creștin la care mă gîndeam trebuie să adaug și găinile ciufulite și albe traversînd curtea. În ajun înghețase și ele se plimbau zgribulite pe un fundal de cer curat ca lacrima.

Ce legătură a făcut Mina între tine și ea nu știu nici acum, după douăzeci de ani. Copiii mă priveau ca un arici care zboară. Nu erau sălbatici numai că după căsătoria mea cu George au început să-și joace de minune rolul de copii vitregi. Mina era mereu cu obrajii ciupiți și urechile jupuite. Rozul acela sidefat pe care îl iubeam atît de mult avea peste tot pete galbene, din ce în ce mai mari. Plîngea foarte rar și-n ochii care își mai păstrau culoarea albastră smîntînită, lacrima era prețioasă. Copiii o pîndeau cu voluptate știind că au învins.

Și nu atît lacrima mă îndurera, cît lăcomia cu care mîncau după aceea. Pofta groaznică cu care înghițeau fără să mestece. Era liniște în toată casa. Nu scoteau nici un cuvînt și își țineau ochii plecați în farfurie. Cînd se uitau la mine își îngustau pleoapele și lumina scăpăra. Toate simțurile mele lucrau în același timp anulîndu-se.

Oricine ar fi putut să fie soția tatălui lor, absolut oricine, dar nu mătușa Francisca. Indiferența lor era legată de neputința de a hotărî decît de nepăsare. Eu eram refuzată din instinct.

Nu aș putea spune precis, nu acum, acum au trecut atîția ani, dar nici atunci nu puteam desluși bine cine era vinovatul. Făceau un corp comun, un front dur și nu am ridicat niciodată mîna să pedepsesc. Sentimentele au fost mai slobode decît ei și martor mi-e bunul Dumnezeu că nu am făcut nimic pentru a le schimba.

Dragă Stela, bat clopotele. A murit domnul Egibi, bătrînul acela de la care cumpăram hărți pentru regină. Într-o zi m-am dus la el. S-a uitat la mine și a spus că nu a vîndut niciodată așa ceva și nici măcar nu știe cum arată. Am scos o hartă din buzunar, îți dai seama în ce stare era după mai bine de cincizeci de ani și i-am dat-o. Antetul firmei se decolorase, dar se mai puteau citi numele și traducerea exactă ca o parolă : „Am avut trei muncitori, doi au plecat, unul a rămas". Și noi care rîdeam de el cînd ne spunea că are drept de proprietate în Summer !

L-au găsit mort la marginea orașului niște turiști care veneau dinspre Munții Metaliferi și l-au adus acasă într-o mașină argintie, decapotabilă. Bietul de el, a fost singurul lux pe care i l-a îngăduit Dumnezeu.

Stela mi-e somn, simt că mi se face somn cu adevărat. Amintirea bătrînului Egibi m-a tulburat. Au trecut atîția ani și lucrurile și-au pierdut valoarea lor practică. Dacă mai au vreun sens acela nu poate fi decît moral. De ce cumpăram noi desenele acelea de la el ? Hărți pentru regină ? Care regină și pentru ce îi trebuiau hărți ?

Casa ei inaccesibilă pentru toată lumea din oraș ne era deschisă numai nouă. Poate semănam cu hărțile, care în fond nu erau decît niște pretexte geografice de a ajunge la ea. Cumpăra lucruri obișnuite la niște prețuri fabuloase, dar atunci de ce nu le cumpăra direct de la domnul Egibi ?

Mărturisesc că ne plătea împărățește pentru o clipă de nimic, numai că mi se face frică de cîte ori mi-aduc aminte de casa ei. Simt din nou aceeași dorință multiplă : să fug, să fiu fericită, să plîng, să dau foc casei.

În fond nu se întîmpla nimic deosebit, ea spunea în timp ce încuia ușa cu cheia că îi este teamă pentru hărți, să nu i le fure cineva, să nu i le strice lumina. Spunea asta și ne poruncea să tragem perdelele. Vezi, nu vorbele erau poruncitoare, de fapt nici nu cred că era ceva autoritar în tonul ei, mai degrabă ceva masculin. Foarte clar îmi răsună însă bătaia scurtă în podea a pantofului.

Nu reușeam niciodată, cel puțin eu să fac ceea ce îmi spunea. Inelele se înțepeneau și priveam pătratul de lumină orbitoare pe care îl acoperea încet, ridicînd mîna și modelînd, adîncind cutele grele de catifea. Nu suportam să mai mă uit la nimic. Vroiam să las ochiului această imagine. Lumina devenea un pătrat dens, solid.

Brațul se dezvelea pînă la umăr. Purta numai rochii de casă cu mîneci foarte largi. Cine mai intra la ea decît noi ? Era atît de slabă încît purta veșnic în jurul mijlocului un briu alb înfășurat de mai multe ori. Nepotul ei, Lale Humeniuc, care ne făcea curte pentru ea, bătea discret în ușă, semn că vrea să intre. Oh, dragă Stela, parcă așa se întîmpla întotdeauna, nu ? Nu ! Ai dreptate.

Și pentru că tot a venit vorba de doamna Humeniuc am să-ți spun că nu mă pot ține de promisiunea de a-ți citi invitația la nuntă. Ți-am promis de mult și de atîtea ori, dar nu pot, nu pot Stela. Am citit-o de zeci de ori și de fiecare dată m-a podidit plînsul. Fata doamnei Humeniuc s-a căsătorit și pe tine nu te-ar tulbura prea mult să afli cu cine.

La tine sînt flori ? Aici este încă iarnă și foarte frig. Nu am ieșit de mult din casă. Nu mai pot. Stau și mă uit pe geam. Aștept mașina de la Asistență Socială. Mi-au promis un mic hatîr atunci cînd am semnat actele.

Să facem o „repetiție".

Nu am mai coborît de marți la parter, în bucătărie. Am mîncat ce-am găsit în cutia cu dulciuri uitată din vară pe sifonier.

Mă uit pe geam și mă gîndesc la cîmpul de mușețel. O mică mărgea în gura Lupului. Mama de cîte ori povestea de ea, nu știu la ce se referea, la tînăra doamnă sau la zestrea ei. Am descoperit că domnul Egibi nu făcea altceva decît să deseneze cîmpul din diverse unghiuri. Poate acesta era înțelesul hărților pe care Florica Humeniuc le cumpăra. Desenele erau rudimentare și naive pentru gusturile ei, însă excelente din punct de vedere istoric.

Și ea asta vroia, istoria ca bijuterie de familie. Hărțile erau atît de amănunțite și patetice că puteai să mergi în urmă cu mai bine de cinci sute de ani fără nici o greutate și încrucișare. Puteai cobori mai jos de acest prag, și nu erau propriu-zis numai desene. Numele oamenilor și al animalelor, texte economice, condici de gospodărie, păduri, numere de jurnale, cataloage de cărți, coborau treaptă cu treaptă spre familia de origine. Se ajungea astfel la un fond comun, care era o picătură de sînge albastru. O șaisprezecime de măsură îndoită și aceasta pînă la urmă printr-o căsătorie forțată. Povestea lor mai circulă încă. Noi eram mici cînd începuseră zvonurile.

Dragă Stelo, verighetă albastră, mai stai cu mine. Azi mi-am făcut bagajul. Aștept, nu te gîndi la mîini care tremură și lacrimi, doar este o „repetiție" nu-i așa ?, aștept mașina de la Asistență Socială să vină să mă ia.

Ascultă-mă ! În drum spre casa aceea cum ieși din oraș, se face o șosea largă. De-o parte și de alta, cît vezi cu ochiul, numai cerul și pămîntul. Uneori ai impresia că poți merge zile și nopți fără să întîlnești nimic și totuși la un moment dat se face un cîmp de mușețel. Am fost ieri și l-am văzut. Este ascuns după un mic deal. I-am spus șoferului să oprească. M-a ajutat să cobor și l-am rugat să mă lase singură. Gestul lui, m-a bătut ușurel pe mînă și mi-a spus bine, eu rămîn aici, și vă astept, m-a înduioșat. Nu știu dacă mîine îl va mai face. A smuls un fir de iarbă și-a început să-l sugă. Se prefăcea că se uită la mașinile care treceau, dar știam că sînt sub privirea lui. Îi eram dată în custodie.

Stela, nu eram pregătită. Mai trebuia să amîn puțin, dar nu mai știam rostul zilelor care urmau, așa că am semnat actele de renunțare la mine și am lăsat să se pună ștampila peste numele meu.

M-am întors de mai multe ori și am văzut că șoferul se întinsese în iarbă. Probabil adormise. Înaintasem mult, eram înconjurată numai de cîmpul de mușețel și mă simțeam liberă. Dar nu, la început nu a fost asta.

Mai înainte de clipa aceasta, am abuzat de un mic efect teatral. M-am dat doi pași înapoi și am schițat o plecăciune în fața cuiva care ar fi trebuit să fie acolo cu mine în cîmp. I-am întins o hartă.

M-am întors la mașină. Șoferul dormea cu firul de iarbă în colțul gurii. L-am atins cu vîrful degetelor pe obraz și s-a trezit imediat. A spus, dar nu m-a întrebat, gata, mergem. M-a ajutat să urc delușorul acela și am ajuns în șosea. Se întunecase și stelele mă ademeneau să pornesc pe jos. Erau cîtiva kilometri buni pînă acolo. E adevărat e fosta casă a doamnei Humeniuc, donată de fiica ei statului.

În cabină radioul mergea în surdină. După ce m-am ghemuit într-un colț șoferul s-a uitat la mine. Nu a spus nimic și am pornit. Priveam pe geam. Nu se vedea nimic. Mașinile treceau pe lîngă noi cu toate luminile aprinse. Curînd ne-am pierdut în șuvoiul lor".

rodica grindea

NECUNOSCUTUL CARE-ȚI SEAMĂNĂ

De astă dată, albul răcoros al dimineții de iarnă, care se strecoară prin fereastra deschisă, netezește cu sine calmul, nu vidul. O mare deosebire.

Mă trezisem fără haosul plumburiu al gîndurilor, iar acordurile cadențate ale unor melodii întîmplător redescoperite, din podul cu amintiri al copilăriei, opriseră gheara ascuțită care-mi sfîșia, de aproape un an, somnul, în răsfirarea murdară a zorilor fiecărei zile.

Nu-mi făceam iluzii. În noaptea aceea mă iubisem cu un vecin vremelnic, pe care nu-l doream al meu. Și nici nu avea cum să fie.

Ne iubisem frenetic, disperat ca și cum aș fi vrut să fac din el un obstacol la apropierea ghearei, de parcă mi-ar fi stat în putere să opresc venirea vertiginoasă a zorilor.

Iar melodiile pe care vecinul le uitase la mine, fără să știe ce latență de amintiri sînt în stare să sfîșie, revărsau în oglindă reflexele arămii roșietice ale unor ritmuri nedomolite. Nu aveam cum să înțeleg vorbele cîntecului, știam tot de la vecin că era acolo tot o noapte la capătul căreia așteaptă durerea întreagă și nădejdea irresponsabilă că aceeași durere poate fi alungată doar dacă nu mai rostești un nume și dacă refuzi adevărul tăios că ai iubit și mai iubești.

Nu înțelegeam nici ce mă atrage la cîntecul acela cu modulații anacronice, așa cum nu am știut cu mulți, tare mulți ani în urmă, ce mă atrăgea la melodiile care îmi captau pe neașteptate, fredonate de un oarecare Bözsi, auzul de copil distrat, căzut pe gînduri, printre jucăriile răsfirate anapoda, avertisment necontrolat al materiei moarte, reci și respinse încă de pe atunci de către ceea ce încă nu apucaseră să fie simțuri.

Mă pieptănam într-un confort al sufletului, într-o pace a gîndurilor căreia aproape că-i uitasem gustul.

Încercam să-mi domin propria luciditate, care m-ar fi prevenit că iluzia rămîne ceea ce este, paliativ imaterial pentru un rău care nu avea cum să dispară cu cîteva ore de refugiu într-un corp lăsat cu bună știință să se dezlănțuie. Luciditatea mă prevenea că ceea ce simțeam acum era doar un armistițiu, un răgaz al încleștării cu mine însămi, să te azvîrl din mine, din înlănțuirea logică, la fiecare clipă, a gîndirii care te readucea la adevăratele tale dimensiuni din sufletul care se îndîrjește încă să-ți păstreze imaginea a ceea ce te străduiai doar să mimezi cu abilitate, să te azvîrl, spuneam, din sînge, din măduvă din toată ființa mea fragilă și neputincioasă.

Iluzia aceea de liniște nu mi-a părăsit nici pașii care se înlănțuiau pe asfaltul ud, nici privirile rotite într-o absență victorioasă peste oamenii și casele din jurul meu.

Izbuteam, fără nici un efort, să nu întorc capul, spre fereastra de unde odinioară mă urmăreai pînă ce-ți dispăream de sub ochi, sau te urmăream, pe drumul pe care desigur n-ai să mai treci niciodată.

La fel de absentă, cu aceleași mișcări automate, am urcat în primul autobuz oprit în stație. Toate duc, implacabil, spre aceeași rutină a unei existențe exasperant de egale cu sine.

Am simțit în același moment ca un pumn urias pedepsindu-mi ochii, tunete de ameteală neagră mi-au cuprins fruntea, strîngînd-o pînă la fărîme, tîrîndu-se după un moment în valerele tăcerii primelor nopți de după plecarea ta.

Dormitînd pe o banchetă, un Necunoscut îți furase ochii, voit inocenți, cu aceleași sclipiri viclene, catifelate, printre genele mari, răsucite, ca și ale tale, gene întoarse în aceeași mîndrie conștientă că subjugă. Îți furase parcă și mîinile care știau să prindă în mîngîieri de petală efemeră, inconsistentă, mîini albe ca de copil peste care timpul nu-și gravează ravagiile. Figura cu trăsături de părelnică adolescență, dar lăsînd să se întrevadă voința de plumb a celui care supune pentru a avea, pur și simplu, fără să dorească, din convingerea că nu poți dori ceea ce ți se cuvine.

Uimirea lui de o frîntură de clipă, repede dispersată în indiferență, la vederea chipului meu, de pe care simțeam că nu-mi pot stăpîni groaza, îmi urmărea pașii alergați, spre capătul culoarului, să mă ascund cu capul în mîini, doar pentru cîteva secunde, la trecerea cărora știam că n-am să mai pot rezista să nu-mi înfig toată disperarea în imaginea acelui Necunoscut.

Nu ajută la nimic faptul că el, care m-a și uitat, coboară după următoarele două stații.

Îmi lipesc nasul de geam. Luciditatea a cîștigat încă o dată. Orașul, impersonal, golit de tine, redevine ceea ce a fost și ieri.

Culorile dimineții, peste vigoarea verdelui copacilor uzi se topesc în cenușiul care ucide, zi de zi, ca o pulbere otrăvită. Speranța, ca de obicei irațională, obstinată pînă la demență, se destramă pe asfaltul care se răsucește sub roțile autobuzului și lasă trîmbe de leșie să se scurgă ca dintr-un lințoliu magic, sfîșiat de o divinitate malefică.

Mi se insinuează, cu fidelitatea unui ceasornic infernal, gheara întîrziată cu cîteva ceasuri. Revine aceeași derută, dacă aș ști cel puțin ce vreau, dacă mi-aș mai dori imposibilul, adică să te întorci după o prelungită, poate fără sfîrșit escapadă în cotidianul mercantil, în cine știe ce metropolă de pe pămîntul acesta drogat alcoolic, blazat, îmbătrînit în nemernicie și pustiu, la marginea căruia mă simt strivită sub roțile automobilelor care iau locul sufletelor.

Și peste toate, teama, amplificată peste voința mea, sau dedesubtul ei, pentru dimineața de mîine, cînd n-am să știu ce autobuz să evit, sau n-am să știu — și e totuna — ce autobuz să pîndesc — din confuza dorință de a-mi sfida propriile răni, la o nouă întîlnire cu Necunoscutul care ți-a furat imaginea și de care știu, știu de pe acum, din mărăcinișul zilei de azi, că voi încerca să fug, tot căutîndu-l cu tenacitatea unei vietăți hăituite, debusolate, roase de rău încurabil al trecutei, irevocabilei tale apropieri.

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

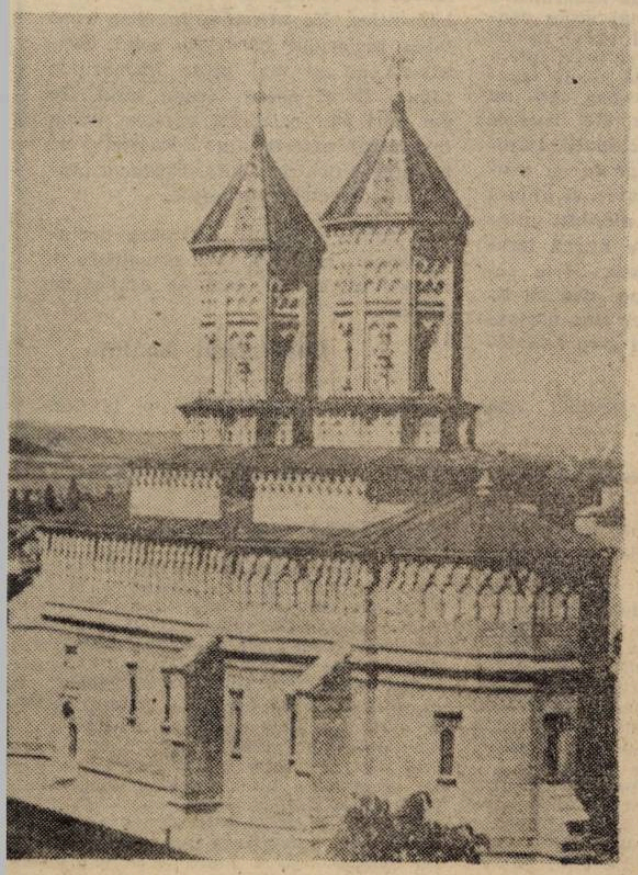

din
NOUL
TESTAMENT

VERSIUNE REVIZUITĂ, REDACTATĂ ȘI COMENTATĂ DE . ARHIMANDRITUL BARTOLOMEU VALERIU ANANIA SPRIJINIT PE NUMEROASE ALTE OSTENELI

CAPITOLUL 1

Salutări și mulțumiri. Dezbinări în Biserică. Hristos, puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu

1 Pavel, apostol chemat [1] al lui Iisus Hristos prin voia lui Dumnezeu, și fratele Sostene,

2 Bisericii lui Dumnezeu, care este în Corint, celor sfințiți întru Iisus Hristos, chemați să fie sfinți împreună cu toți ce cheamă numele Domnului nostru Iisus Hristos în tot locul, și al lor, și al nostru :

3 Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul nostru Iisus Hristos !

4 Mulțumesc pururea Dumnezeului meu pentru voi, pentru harul lui Dumnezeu dat vouă întru Hristos Iisus.

5 că'ntru El în toate pe deplin v'ați îmbogățit, în tot cuvântul și'n toată cunoștința

6 — așa cum mărturia lui Hristos s'a'mputernicit întru voi —,

7 așa încât voi nu sunteți lipsiți de nici un dar duhovnicesc în așteptarea descoperirii [2] Domnului nostru Iisus Hristos,

8 Care vă va și întări până la capăt, ca să fiți nevinovați în ziua Domnului nostru Iisus Hristos.

9 Credincios [3] este Dumnezeu prin Care voi ați fost chemați la împărtășirea cu Fiul Său Iisus Hristos, Domnul nostru.

10 Vă rog, fraților, pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca toți să fiți într'o vorbă și-n sânul vostru să nu fie dezbinări ; ci să fiți cu totul uniți în același gând și-'n aceeași dreaptă judecată ;

11 fiindcă despre voi, frații mei, prin oameni de-ai Hloei [4] mi s'a făcut cunoscut că la voi sunt certuri.

12 Și ei spun aceasta, că fiecare din voi zice : Eu sunt al lui Pavel !, sau : Eu, al lui Apollo ![5], sau : Eu, al lui Chefa ![6], sau : Eu, al lui Hristos !

13 Împărțitu-s'a oare Hristos ?... Nu cumva Pavel s'a răstignit pentru voi ? sau în numele lui Pavel ați fost botezați ?

14 Mulțumesc lui Dumnezeu că pe niciunul din voi n'am botezat, decât pe Crispus și pe Gaius,

15 ca să nu zică cineva că ați fost botezați în numele meu ...

16 — ba nu !, [7] am botezat și casa [8] lui Ștefanas — ; încolo, nu știu să mai fi botezat pe altcineva.

17 Căci Hristos nu m'a trimis să botez, ci să binevestesc, nu întru'nțelepciunea vorbirii [9], ca nu cumva crucea lui Hristos să rămână deșartă [10].

18 Căci cuvântul crucii nebunie este pentru cei ce pier ; dar pentru noi, ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu.

19 Că scris este : **Pierde-voi înțelepciunea înțelepților și deșertăciunea celor deștepți o voi lepăda.**

20 Unde este înțeleptul ? Unde este cărturarul ? Unde este întrebătorul acestui veac ? Oare n'a arătat Dumnezeu drept nebună înțelepciunea lumii acesteia ?

21 Că de vreme ce prin înțelepciune lumea nu L-a cunoscut pe Dumnezeu întru'nțelepciunea lui Dumnezeu, atunci pe cei ce cred a binevoit Dumnezeu să-i mântuiască prin nebunia propovăduirii.

22 Și'n timp ce Iudeii cer semne și Elinii caută'nțelepciune,

23 noi Îl propovăduim pe Hristos-Cel-Răstignit : pentru Iudei, piatră de poticnire ; iar pentru păgâni, nebunie :

24 dar pentru cei chemați, și Iudei și Elini : Hristos-Puterea-lui-Dumnezeh-și-Înțelepciunea-lui-Dumnezeu.

25 Pentru că nebunia lui Dumnezeu e mai înțeleaptă decât oamenii și slăbiciunea lui Dumnezeu mai puternică decât oamenii.

26 Fiindcă uitați-vă la chemarea voastră, fraților : că nu mulți sunt înțelepți după trup [11], nu mulți sunt puternici, nu mulți sunt de neam bun [12] ;

27 dar tocmai pe cele nebune ale lumii le-a ales Dumnezeu ca să-i dea de rușine pe cei înțelepți ; și tocmai pe cele slabe ale lumii le-a ales Dumnezeu ca să-i dea de rușine pe cei tari ;

28 și tocmai pe cele de neam de jos ale lumii, pe cele disprețuite le-a ales Dumnezeu ; pe cele ce nu sunt, ca să le facă de nimic [13] pe cele ce sunt.

29 așa ca nici un trup să nu se laude în fața lui Dumnezeu.

30 Din El dar sunteți voi întru Hristos Iisus, Cel Ce de la Dumnezeu S'a făcut pentru noi înțelepciune, dreptate și sfințire și răscumpărare,

31 pentru ca, după cum este scris, **cel ce se laudă, în Domnul să se laude.**

CAPITOLUL 2

A-L propovădui pe Hristos-Cel-Răstignit. Descoperirea prin Duhul lui Dumnezeu

1 Și când am venit la voi, fraților, nu cu greutatea [14] cuvântului sau a înțelepciunii am venit eu să vă vestesc taina lui Dumnezeu.

2 Că n'am socotit ca'ntre voi să știu altceva decât pe Iisus Hristos ; și pe Acesta, răstignit ...

3 Și'ntru slăbiciune și cu frică și cu mare cutremur [15] am fost la voi.

4 Și cuvântul meu și propovăduirea mea nu stăteau în cuvântări de'nduplecare [16] ale înțelepciunii omenești, ci în arătarea Duhului și a puterii [17],

5 pentru ca credința voastră să nu fie întru înțelepciunea oamenilor, ci întru puterea lui Dumnezeu.

6 Celor desăvârșiți [18] însă le grăim înțelepciunea, dar nu înțelepciunea acestui veac, nici a stăpânitorilor acestui veac [19], care sunt pieritori,

7 ci grăim înțelepciunea lui Dumnezeu cea întru taină [20], cea ascunsă, pe care Dumnezeu mai înainte de veci a rânduit-o spre slava noastră,

8 pe care nimeni din stăpânitorii acestui veac n'a cunoscut-o : că dacă ar fi cunoscut-o, nu L-ar fi răstignit pe Domnul slavei ;

9 ci precum este scris : **Pe cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s'au suit, pe acelea le-a gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc.**

10 Nouă însă ni le-a dezvăluit Dumnezeu prin Duhul Său, fiindcă Duhul pe toate le cercetează, chiar și adâncurile lui Dumnezeu.

11 Căci cine dintre oameni le știe pe cele ale omului, în afară de duhul omului, care este în el ? Așa și cele ale lui Dumnezeu, nimeni nu le-a cunoscut, în afară de Duhul lui Dumnezeu.

12 Dar noi nu duhul lumii l-am primit, ci Duhul Cel de la Dumnezeu, ca să cunoaștem cele prin har dăruite nouă de Dumnezeu ;

13 pe care le și grăim, nu în cuvinte învățate din înțelepciunea omenească, ci în cuvinte învățate de la Duhul Sfânt, pe cele duhovnicești supunându-le spre judecată celor ce sunt duhovnicești [21].

14 Omul firesc însă nu primește pe cele ce sunt ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie și el nu le poate înțelege, fiindcă ele se judecă duhovnicește ;

15 cel duhovnicesc însă pe toate le judecă, dar el nu-l să fie judecat de nimeni ;

16 căci **cine a cunoscut gândul lui Dumnezeu, ca să-L învețe pe El ?** Noi însă avem gândul [22] lui Hristos.

---

1 Despre „apostol chemat" vezi nota de la Rm 1,1.

2 La sfârșitul veacurilor, Iisus Hristos nu numai că se va arăta, dar și se va descoperi în toată gloria Sa, inclusiv tainele încă neștiute și nebănuite.

3 În sensul de : fidel ; plin de credincioșie ; Cel Ce-Și ține cuvântul față de propriile sale făgăduințe. Expresie frecventă în Vechiul Testament, pe care Pavel o folosește în mod deliberat.

4 Literal : cei ce îi aparțin Hloei (probabil angajați, oameni de încredere, sclavi sau liberți). Nu știm cine era această Hloe. E sigur însă că Pavel (care se afla în Efes) își scrie epistola în urma relatărilor primite prin aceștia.

5 Asupra lui Apollo vezi nota de la FA 18,24.

6 Numele aramaic al lui Petru.

7 Stil oral. Dictând, Pavel își amintește și se corectează.

8 Prin „casa" cuiva se înțeleg toți membrii familiei, inclusiv copiii și, după caz, servitorii și sclavii.

9 Arta elocinței. Îngrijorat de faptul că în Corint există tendința de a „filosofa" pe seama Evangheliei, în cele ce urmează Pavel pune față'n față „înțelepciunea lumii" (omenească) cu înțelepciunea („nebunia") lui Dumnezeu.

10 Literal : să fie golită (de conținut) ; redusă la nimic; fără efect.

11 Înțelepți în planul și la nivelul omenesc.

12 Nobili prin naștere (ironii menite să invite la modestie).

13 Literal : să le abolească ; să le anuleze puterea activă.

14 Literal : superioritatea ; autoritatea, prestigiul.

15 „Cu frică și cu cutremur", expresie vechi-testamentară : respect și responsabilitate față de Dumnezeu și de cele sfinte.

16 Discursuri convingătoare prin măiestria retorică.

17 Minunile care au însoțit predica lui Pavel.

18 „Cei desăvârșiți" : nu o elită de „inițiați" ai comunității, ci acei creștini care au atins treapta cea mai înaltă a înțelegerii și trăirii duhovnicești.

19 Forțele diavolești și stăpânitorii prin care ele se manifestă (vezi In 12,31 ; 14,30 ; 16,11 ; Ef 2,2 ; 6,12).

20 Cea care străpunge și descifrează misterul.

21 Ultima frază, text dificil : dând lucrurile duhovnicești spre dezbatere oamenilor duhovnicești. Alte traduceri : alăturând — asemănând, comparând — pe cele duhovnicești cu cele duhovnicești ; lămurind lucruri duhovnicești oamenilor duhovnicești ; exprimând realități — adevăruri — duhovnicești în termeni duhovnicești. Formularea de față, în acord cu contextul, e întregită și luminată de următoarele două versete.

22 În sensul de : gândirea, mintea, inteligența, rațiunea.

eseu

S.F. sau fantastic?

Săptămînile trecute am avut o discuție cu Cristian Tudor Popescu despre SF. A fost o discuție în care el a apărat SF-ul iar eu l-am combătut. A fost o discuție instructivă. Problema, firește, nu este aceea dacă trebuie sau nu să interzicem SF-ul sau, dimpotrivă, să ingenunchem sub dictatura lui. Vremurile sînt tulburi și extratereștrii ne fac cu ochiul. Dacă mîine în parcul Moghioroș ar veni o farfurie zburătoare din care ar coborî în loc de cosmonauți intergalactici, bicefali niște oameni obișnuiți ale căror morminte sînt încă acoperite de jerbele de flori nevestejite ar însemna aceasta că Sf-ul e mai onorabil din punct de vedere intelectual ? Nu, bineînțeles că nu ! SF-ul are principala vină că ține morțiș să complice simplitatea și să enigmizeze misterul. Misterul e tăcere fiindcă e chipul lui Dumnezeu. Misterul nu are nevoie de percepție fizică. Misterul combate vulgaritatea. În fața Apocalipsei nu vom mai fi aceiași funcționari nespălați și dotați cu tehnica secolului în care trăim. De aceea, SF-ul este pînă la urmă o banalizare a condiției umane. În cel mai fericit caz, el poate să aducă angoasa într-un univers quasi-pietrificat. Dar și angoasa, paradoxal, este vulgară. Angoasa lipsită de un minim racord la mirare se consumă în celule cosmaresti și în spaime sterile. SF-ul dă impresia că îmbrățișează absolut întregul univers, dar lipsa de fior ontologic îl condamnă la un fel de inflație a convulsiilor și o hipertrofiere a mentalului față de care sufletul, ca și spiritul omului, sînt în ultimă instanță complet străine.

Am avut ocazia de curînd să citesc micro-romanul lui Ioan Petru Culianu **Hesperus**, apărut în editura Univers. Este o carte extrem de interesantă în măsura în care permite o cernere a elementelor SF și a elementelor fantastice. I.P. Culianu, ca un avizat cunoscător al istoriei religiilor, flirtînd în același timp și cu știința, are talentul să le îmbine pe amîndouă, deși o face cu riscul de rigoare. **Hesperus** este, din acest punct de vedere, o carte pe care ar trebui s-o citească din scoarță în scoarță toți împătimiții de SF care se dau în vînt după Clarke, Bradbury, Asimov și mai știu ce alt geniu saxon cu mintea bîntuită de năluci electronice. Ar trebui s-o citească deoarece ar înțelege, poate, care sînt limitele SF-ului și cum se recunoaște aceasta pînă la urmă înfrînt în fața adevăratei deschideri metafizice pe care o propune arta fantastică. Ioan Petru Culianu nu scrie de aceea literatură SF sau o scrie cu abilitatea scriitorului care-și îngăduie să se distanțeze de obiectul explorării sale. Dacă nu a mers întru totul pe linia prozei fantastice a lui Mircea Eliade care îi stătea în față ca un model decisiv, aceasta s-ar putea explica și prin ispitele cărora nu le-a rezistat și care veneau tocmai din domeniul științific în care avea destule cunoștințe pentru a le exploata în felurite întreprinderi literare. Ispitit de știință, I.P. Culianu a gustat de fapt din fructul oprit izgonindu-se astfel din paradisul visării necontaminate. Îndrăznesc să avansez următoarea secvență: un munte se face fărîme. Problema vizează cauza acestui fenomen. Scriitorul are tot dreptul să prezinte scena, dar numai în măsura în care reușește să sensibilizeze prin arta sa resorturile miraculoase care au condus la dezintegrarea muntelui este un adevărat fantast-vizionar. Sînt trei situații: ori prezintă fenomenul ca fiind efectul unei acțiuni a forțelor extraterestre care prin tehnica lor superioară agresează integritatea pămîntului etc., ori este vorba de o catastrofă naturală și atunci contează numai virtuțile plasticizante ale scrisului, incluzînd punctarea dramelor de ordin psihologic etc., ori în spatele acestei tragedii se află un principiu spiritual. De abia în ultimul caz se poate spune că literatura are o deschidere metafizică și pătrunde spre un orizont ontic. Cartea lui Culianu **Hesperus** conține la un moment dat o secvență care ne face cumva să respirăm ușurați și să înțelegem că marele savant nu s-a lăsat cu totul captat de vraja neuronică a SF-ului. Într-un univers scientizat, post-atomic, unde entitățile care mai supraviețuiesc domină atît spațiul cît și timpul după propria și profana lor vrere, se manifestă o stranie credință în Artă, nu în sens estetic, convențional, ci ca o inimă a misterului pe care toate experimentele para-științifice nu au putut-o viola. Se vorbește de mutanți, de cîmpuri electromagnetice, de cuante și termodinamism, dar acest discurs purtat cu inteligență nu face două parale în fața voalului de mister care adie din cînd în cînd în paginile cărții. La un moment dat, două personaje aflate pe un teritoriu bizar, nesigur, la limita între civilizația Hesperus și o zonă barbară, trăiesc o experiență cu totul neprevăzută și neobișnuită care se opune net prin limpezimea și fiorul aducător de mister tuturor celorlalte aventuri consumate anterior. Așadar, în plină proză SF, posedată de angoasă irumpe acest moment ca desprins dintr-un romantism eminescian sau novalisian. Cei doi ajung în fața unui arbore pe care bărbatul îl atinge ușor cu piciorul reușind să desfacă lemnul și să deschidă astfel o nouă dimensiune a Ființei. Aici Ioan Petru Culianu este un desăvîrșit poet, depășind complet spațiul SF cu toate capcanele sale. Să ne amintim că în **Călăuza** lui Tarkovski și a fraților Strugalțki se petrece o situație inversată. Cei trei ajung în Zonă iar acolo sună telefonul ucigînd practic misterul și proiectînd orbitor o dimensiune profană într-o lume care părea definitiv eliberată de coordonatele obișnuite. Că pînă la urmă filmul nu eșuează este altă poveste, dar aud parcă și acum acel telefon ca un sunet al decepției într-o simfonie pînă atunci fără cusur. Pînă la urmă acesta e păcatul SF-ului: vrea să explice, are obsesia labirintului, a enigmei. El ține morțiș să ne arate cum e cu androizii, cum e cu mutanții, cu voiajul în timp. Dar rezolvarea e de cele mai multe ori sumbră, angoasantă sau stupid melioristă. SF-ul se justifică în fond prin aceea că propune o contrafeerie opusă lumii paradisiace a basmelor. Dacă SF-ul e modul de expresie al vîrstei de fier pe cînd basmele au fost vehiculul simbolic al vîrstei de aur, atunci nu avem nimic de zis. Dar chiar și în asemenea condiții, descriind la perfecție iadul, orice text SF are minima datorie de-a deslușî aprinderea unei candele în miezul celei mai dense întunecimi. I.P. Culianu, în **Hesperus**, pe care-l văd mai mult ca pe o eboșă a unui roman amplu, dar nescris, recunoaște această lumină a candelei. Lupta între oamenii obișnuiți și supraoameni — loc destul de comun al literaturii SF — este depășită prin ceea ce el numește „Arta Transformării". Dincolo de o societate perfectă sau o societate perfectibilă, există lumea lăuntricului și a visului. Aici nu pot pătrunde undele alfa sau beta, nici computerele, nici antenele. Aici, omul trăiește într-un timp vedantin, nealterat de istoria ulterioară. Aici ne aflăm ca în Rig-Veda sau ca în Gnozele lui Sochrawardi. Deși a gustat din fructul oprit al științei, scriitorul ieșean are și șansa recuperării dimensiunii inițiale de care nu-l poate totuși despărți timpul americanizat al existenței de savant cinic printre cărți. Glonțul ucigaș n-a pornit dintr-o armă omenească, a pornit dintr-o lume paralelă fabricată în propriul laborator mental și pe care nu a expiat-o visul sinelui său de făptură eminesciană. Cînd un credincios a intrat într-un templu și s-a îngrozit de sumedenia de rugăciuni care nu reușiseră să se înalțe și se prinseseră ca smocuri de lilieci nevăzuți în unghiurile templului, a fugit imediat simțind pericolul fără margini. Ioan Petru Culianu a fost poate victima atîtor gînduri și imagini al căror drum spre cer fusese deturnat de cine știe ce demon mai puternic decît îngerul care trebuia să le convertească în ofrandă. Întunericul a învins candela, dar poarta care se deschide în lumină este o poartă a raiului. Dacă o mai vede cineva, în noianul de explozii SF ...

Dan Stanca

haiku

Frig scurt —
în camera unde te afli
pătrunde lumina

GLOSSĂ

Zile și nopți searbede ale unei vieți care-ți aparține din ce în ce mai puțin. E ceva în aer și în tine care-ți răpește personalitatea, simți că nu te mai poți închega, e truda zadarnică a unor raze care nu-și mai ating centrul. Vei avea pe mîini varul de pe pereții nici unei case, vei privi într-o oglindă care nu reflectă decît trunchiul negru al unui copac care nu există nicăieri împrejur. Vei traduce texte ale unor autori închipuiți. Inspirațiile a memoriei impregnate cu promisiuni de exhaustivitate și ajunsă acum în holul pasilor pierduți printre coloane reci de care atîrnă igrasioase ghirlande de ipsos. Scriu cuvinte care nu au loc pe pagină, litere care nu iartă căci sînt părtase unui gol inițial, singurul care le-a făcut posibile.

Privesc papucii goi așezați sub scaun și am brusc vertij.

În clipa-n care ei nu îmi mai simt tălpile — eu nu mai exist pentru ei. **Ca și cînd aș fi murit.**

E îngrozitor gîndul că mulți oameni sînt ca acești papuci. E îngrozitor să afli că omul e un lucru oarecare. Că omul **e pentru om un lucru oarecare.**

Spiritul în care adaug aceste rînduri se dizolvă ca multitudinea de cearșafuri întinse în curte pe frînghii labirintice. Ne afirmăm în clipa cînd talpa piciorului părăsește solul, asupra-ne nu se mai poate întreprinde nimic, fierul aerian ocupă totul. Te vei ostoi să celebrezi oprirea, etape înlăuntrul exteriorului desăvîrșit. Ne întoarcem pentru a afla. Culegem umbre ale obiectelor dispărute.

Zvîcnirea ochiului frizează dezintegrarea nucleară, iar privelistea e adesea un recul care te aruncă la pămînt.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 16 dec. 1991).

dim rachici

Trecerea revoluției

Trece pe stradă Revoluția cu haine
cîrpite —
Are petice-n locul unde-a fost
împușcată.
Deși foarte tînără, îi duce pre mulți în
ispite
Și adevăr grăiesc vouă :
Ea nu mai e fată !...

Un convențional citadin

Saturat de inexprimabil
Supraviețuiesc unei zile
Ce m-a distrus ; lîngă mine —
Trecători osîndiți la iluzii .
Acum aș putea deveni deicid :
Un convențional citadin vindecîndu-se
De paroxisme ; gnostician
Urîndu-și fatumul.

Oare aș putea

Oare-aș putea îndura povara
De-a fi fericit ?
Mă aflu de partea lui Cain,
Dar mi-e milă de Abel.
Viața mea, atît de infidelă materiei ! —
Insomnie și precar
Echilibru.

În palma propriei panici

De ce ți-ai asumat tristețile mele,
Cînd eu însumi nu-mi iert existența ?
Parcă ai fi trădat un foc de armă,
Parcă ne-am fi unit
Cu gravitație universală. Totuși,
Cît de singuri ne-ndepărtăm de toți acei
Care-n noi se iubesc
Și cît de-adînc cădem în abisul
Ființelor mărginașe ; cînd eșecul ne
caută
Sub ce fel de rictus te-ascunzi ? —
Cad gîndurile milă în palma
Propriei panici.

Ou ucis în placentă

Singurătatea noastră prodigioasă
Lîngă concretul agresiv,
Ca un git de lebădă peste ape
Înainte de cîntec.
O ascult cu propria-mi piele —
Noapte albă fără iubire,
Ou ucis în placentă.

Repetent

Am căzut repetent la moarte
Și la limba tăcerii-o să cad.
Iubirea-mi dă cu pietre-n iluziile sparte;
Răstignit sînt pe-un foșnet de brad.

Livezile toate țin toasturi de flori ;
Riul mizează pe un zîmbet în plus.
Măcar pentru toamnă învățata-i să
mori ? —

Pe cupola cuvintelor, fără răspuns...

Intimitate

Pe parchetul din odaie patinează
lunatici;
Face cu ochiul becul îndrăgostit,
Căruia lipsa ta
Îi întunecă văzul. Oare
Pe unde întîrzii ?

De prea multă așteptare
Telefonului i-au crescut plete lungi —
Încărunțește !

Între taină și un zero împușcat

Între taină și un zero împușcat —
Viața mea.
Am dansat și am rîs,
Am cumpărat și-am vîndut
Moartea mea.
Puțin soare și mai multă decență,
domnii mei,
Pentru starea de fericire.
Mă aliez insului care eram
Înainte de naștere.

Semințe în răzvrătire

Apă care strigă în descărnarea trupului.
Timp dislocat de alt timp
Prin implozii acumulate ; iubirea —
O piatră albă
O piatră albă de rîu în dezintegrare :
Ca o cenușă ne-ngroapă, ne-ngroapă.
Unde să mai aibă acum loc blîndețea ?
Păsări dornice de sînge tînăr și cald
Dialoghează din zbor cu țărîna
Imundei cîmpii — pămînt ce visează
Răzvrătiri de semințe.

Pleavă evoluată

Convingerile mele ieșind la seceriș —
Secol după secol, eu trecutul prin dogme
Puteam să orbesc, să-mi ucid specia.
Prin Cuvînt eliberînd-o ; dar m-am
întîlnit
Cu starea gregară a larvei
Din lanul cel copt. Ucigînd-o în mine,
Rămîn tot întreg. Cită eroare
Peste solstiții — peste opera
Atîtor milenii ! —
Vînturare de pleavă
Evoluată.

plastica

Salonul tinerimii române (pictura)

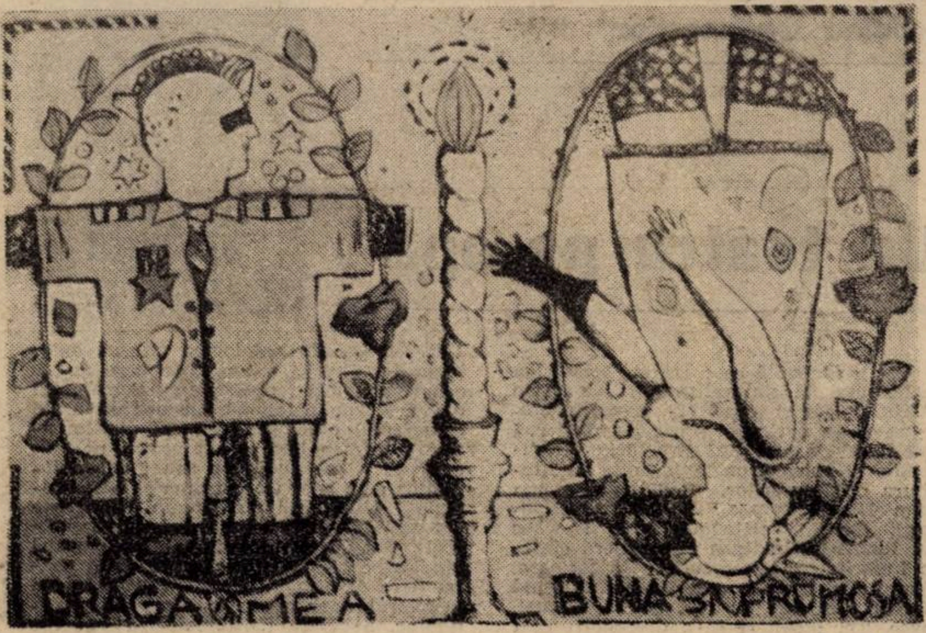

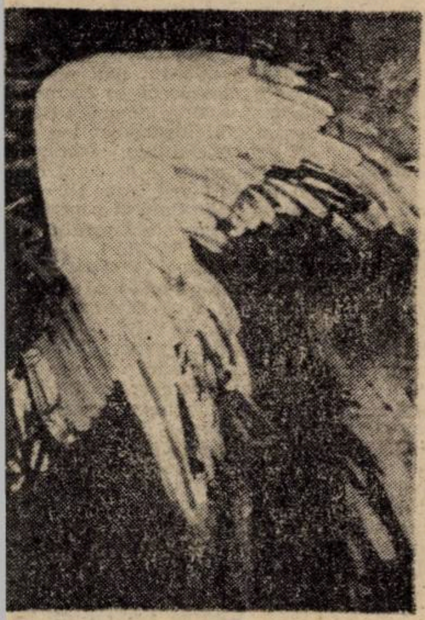

mărturisesc că am așteptat cu vie curiozitate deschiderea acestui sa- lon de artă a tinerilor, mai cu seamă că în anteriorii doi ani manifestarea s-a distins prin varietatea opțiunilor stilistice și printr-o incitantă vervă creativă. Multe, foarte multe nume noi, care altfel poate nici n-ar fi putut răzbate prea curînd în sălile de expoziții, ne oferă un prim indiciu: anume că, în plan cantitativ nu trebuie să avem vreo temere, breasla pictorilor nu va pieri, ea și-a conservat formele de regenerare. Noile generații de artiști există și ele se manifestă cu aplomb, chiar dacă nivelul performanței lor creatoare se menține mai mult la condiția promisiunilor pentru mai tîrziu. Pentru că, trebuie spus din capul locului, termenii calitativi ai expoziției de față sînt în suferință: cu greu se disting cîteva contribuții cu adevărat profesioniste într-o ambianță artistică altfel amorfă și plină de locuri comune. Un catalog de nume în dreptul unor lucrări fără relief, tentative aflate la limita minimei angajări estetice, mimînd forme și curente ce și-au trăit traiul, altele calchiind orientări plastice meteorice prin unele saloane de artă din Occident, oricum, altceva decît ceea ce ar putea defini și valida o personalitate creatoare, fie ea și în formare.

Așa se face că în compartimentul rezervat picturii foarte multe exponate se revendică tendințelor, oarecum en vogue, ale post-expresionismului. Sînt pînze care evocă fără echivoc modele celebre ale genului, de la Rouault la Gromaire și de la Kirchner la Soutine, Kokoschka sau Vorel... Ceea ce pare sigur este că, pentru autorii acestor pînze contemporane, asemenea lecții nu-s obligatoriu asimilate. Poate doar răsfoite și subsumate unor afinități picturale generate de un anumit „mal de siècle", care a contaminat și actuala generație de tineri artiști ai României, aidoma celei din perioada dintre războaiele mondiale. S-ar putea ca istoria să confirme asemenea opțiuni, asemenea viziuni plastice marcate de un frison existențial tenebros și încărcat de tensiuni vitaliste. De aceea, am și reținut ca o dominantă definitorie această coordonată estetică provenită dintr-o retorică a negației formei, a dizarmoniei și luminii acide. Este un mod de a particulariza o viziune plastică, dar pe care, deocamdată, îmi este greu să o circumscriu și unei gîndiri coerente, unei concepții filozofice care i-ar da o justificare. Este, în aceste exponate, prea evidentă atitudinea mimetică și gestul teribilist, care pun sub semnul aproximației pînă și profesionalismul.

O altă categorie de pictori aparține celor mînați de criterii pragmatice de moment. Principiul „benzii rulante" și al „seriei de unicate" (sic !) funcționează fără greș, „la cerere", cu consecințele de rigoare asupra valorii. Mai mult decît **o corectitudine cochetă** nu ai ce remarca în acest perimetru, dar realitatea unei asemenea picturi nu poate fi ignorată și ea trebuie tratată ca atare.

În fine, am reținut destule contribuții calificate, pentru care arta realiștilor și surrealiștilor americani a devenit literă de lege. O pictură aparent elaborată, dar păstrîndu-se numai în limitele unor creații inteligente, folosind materiale ușoare, sfidînd tradiția, dar accentuînd datele imaginarului. Iată o rețetă de succes care, se pare, are toate șansele să prindă rădăcini și pe la noi. O falangă de pictori ce se vor serioși, și ei chiar sînt serioși, de vreme ce idealurile lor artistice vizează o[illegible] orizonturi aflate dincolo de spațiile în care ei s-au născut și format. O anihilare a prejudecăților culturale naționale, a culorilor locale, în favoarea unui [illegible] internaționalist în consens cu tendințele generale ale contemporaneității. Numai că astfel de opțiuni se fac cu m[illegible] altor școli și altor modele, ele [illegible] amendate de stigmatul „culorii locale". Și asta se numește tot mimetism.

Din această eterogenitate de [illegible] și exprimări, am reținut însă cîteva voci, a căror prestație o apreciem drept valoroasă și convingătoare: Zamfira Bîrzu, Anca Mureșan, Cătălin Bălescu, Alecu Laura, Carmen Sîrbu, Marilena Murariu, Iurie Moroianu, Alexandrina Siminic.

Corneliu A[illegible]

muzica

Să nu ne vindem arta

ani de-a rîndul am tot repetat, [p]înă la saturație, că ne situăm pe locul [...] în lume ca număr de premii interna[ț]ionale obținute la concursuri muzica[l]e, după SUA și fosta URSS. Au fost, [î]ntr-adevăr, cam două decenii în care [i]nterpreții noștri tineri cucereau laurii [m]arilor concursuri, pornind, apoi, în [...]arte, pe drumul carierei mondiale, [d]eschis tocmai de acele succese. Anii [a]u trecut, cariera lor se apropie de ze[n]it, tinerii români laureați s-au împuți[n]at văzînd cu ochii, dar noi încă am ră[m]as marcați de acea idee fixă, convinși [f]iind că mai e puțin și devenim inega[l]abili.

Paradoxal, în ultimii doi ani, numă[r]ul premiilor a scăzut îngrijorător (deși [n]u talentul ne lipsește), dar a crescut [n]umărul celor care, indiferent de vîrstă [ș]au valoare, pleacă în lume să cînte [o]rice, oricum și pentru oricît (de puțin). [O]ccidentul a învățat că românii sînt [f]oarte buni muzicieni și că sînt dispuși [s]ă cînte pentru un preț derizoriu — [e]xcepție fac doar soliștii care, deja lan[s]ați în circuitul valoric internațional, [s]înt cotați la „tarife" substanțiale.

Spre exemplu, în fiecare vară, instru[m]entiști din orchestre simfonice de [m]arcă formează o „orchestră" de 10-12 [p]ersoane, care cîntă „în aer liber" prin [It]alia muzică de café-concert sau acom[p]aniază cîntăreți români prin restau[r]ante. Aceștia din urmă sînt aici so[li]ști care țin la „blazon", vedete care a[c]olo zic „merçi" dacă, interpretînd sea[r]ă de seară canzonete, melodii de mu[si]c-hall sau arii „ușurele", agonisesc a[t]îta cît să-și ia o mașină.

Au apărut și impresari isteți care [„f]ericesc" o orchestră sau un teatru li[ri]c cu un turneu în care se merge [n]oaptea, se repetă ziua, se cîntă seara ... din nou în autocar spre alt oraș. Cu doi ani în urmă, Opera Română a efectuat un turneu prin mici așezări din Germania, cu spectacole și distribuții excelente. Am întrebat, atunci, de ce se descalifică, astfel, un teatru care, cîndva, era printre primele în Europa — mi s-a răspuns că oamenii sînt mulțumiți „să iasă", chiar pentru sume derizorii, în străinătate. Anul trecut, în Italia, ansamblul aceluiași teatru a fost „dus" la un festival, ținut „pe casă și masă", dar fără un cent în buzunar — oamenii povesteau, umiliți, la întoarcere, că nu au avut, timp de o lună, nici cu ce să-și cumpere un suc.

Un teatru liric din țară a încheiat un contract pentru un turneu ce ar trebui să se desfășoare în luna septembrie, tot în Italia: inițial, protagoniștii urmau să primească 60 dolari pe spectacol, iar coriștii — 40. Ulterior, „coada vulpii" s-a scurtat și s-a stabilit că toți vor primi 28 dolari pe spectacol (fără discriminări...). Cine, în lume, cîntă un spectacol pentru un asemenea preț ?! Evident, noi...

Există, la Las Palmas, un cor în care, cam două-trei luni pe an, se înghesuie să cînte „ai noștri" — coriști sau soliști „cu nume" — de-a valma, pentru 40 dolari pe zi (cam cît cîștigă, aici, pe lună). Aici — june prim, acolo — la grămadă. După asemenea „grandeur et decadence", unul dintre ei a făcut „gălbenare" — nici nu e de mirare...

Sîntem atît de amărîți, atît de prost plătiți aici, încît, pentru un pumn de dolari, uităm și de demnitate și de propria noastră valoare — și străinii știu să profite din plin de arta și de sărăcia noastră, ambele devenite proverbiale. Unde o fi acel loc 3 în lume ?!

Anca Florea

parțial color

Pe ușa din spate (III)

așadar, într-un exces de sinceritate, plasat în fața oglinzii, Adrian Păunescu constată fără nici un dubiu că e un porc. Adică un caracter fără scrupule, imprevizibil, dubios, duplicitar, preferind întotdeauna mocirla. Noi nu mersesem atît de departe, pînă acolo unde s-a afundat el, crezîndu-l multă vreme un Procopius din Cezareea, un Ianus retardat, dar se pare că bardul prin autocaracterizarea sa, țintește mai sus. Adică mult mai jos. În perioada sa de **glorie** (!) Adrian Păunescu și-a sacrificat tot ceea ce era omenesc în el pentru a căpăta un adăpost la picioarele tiranului. Din acest așa-zis fotoliu (!), supravegheat și îngăduit de cîrmuire, își permitea tot felul de libertăți și capricii care chipurile, astăzi le decretează subminări și revolte la adresa stabilității comuniste. N-ar recunoaște în ruptul capului că i se dădea lesă doar atît cît să nu poată să muște. Pentru aceste zburdălnicii plătea bir greu. Cearceafurile de versuri omagiale stau mărturie. Delirul prezidențial de la microfoane era o vamă. Un discurs al său, la unul din congresele partidului, avea să electrizeze sala: „Tovarășul Ceaușescu e la noi ca munții Carpați, ca Dunărea, ca Oltul" etc. Adică etern, statornic, de neclintit. După o asemenea suflare providențială, Marele Anonim trebuie să-și facă bagajele. Altcineva era sortit să supravegheze universul. Doar hotărîse Adrian Păunescu, nu ? Spirit însetat de adevăr, de dreptate, creatorul unei ordini cosmice. Acestea toate fiind stabilite, A.P. își capătă dreptul să salveze un țăran de la detenție. Nu contează că o clasă e decimată, că mulți români sînt muritori de foame, țăranul pe care a pus ochii bardul de la Bârca trebuie salvat, fiindcă, împreună, trebuie să justifice, peste ani, un fel de **disidență** (!) într-o epocă de aur. Cîntînd în struna tiranului, Păunescu nu l-a stimulat pe acesta să-și ducă **geniala operă** pînă la capăt, fiind foarte aproape de a ruina total [illegible]ră. Era gurist doar, nu ca altul to[illegible] al vremurilor noi, importanța va c[illegible] pe măsură ce-și acorda corzile vocale [illegible] carnavalul ce se desfășura în cinstea tiranului. Nu numai importanța ci s[illegible] ilegiile, ca să nu spunem complicitatea. Circulau multe legende pe seama lui A. Păunescu, multe din ele avînd însă un miez de adevăr. Pantagruelismul său providențial speria județele. Cine nu i-l satisfăcea avea toate șansele să se zbată apoi în necazuri. Plata în natură amintea, pe de altă parte, de o perioadă [illegible] gregară. Ademenirea fetelor la c[ena]clu (la Galați s-a consumat o scenă pe care culturnicii de-atunci au făcut-o publică ziariștilor), implicarea în tot felul de tranzacții dubioase (transferul lui Dobrin la Craiova, povestea nesfîrșită a medicilor miraculoși) și atîtea altele sporesc meritele disidenței lui Păunescu. În emisiunea cu pricina se face mare caz de salvarea celor 76 de redactori de la televiziunea română. Prin atașamentul său nețărmurit la politica dictatorului, bardul nu stimulase în nici un fel acest climat ostil intelectualilor. Să-i citim odele și ne vom reaminti exact atmosfera de atunci. Ni se mai spune că la Mangalia, în 1982, curteanul a apărat biserica. Slavă domnului că, într-o țară de atei, trăia, într-o chilie, un credincios. Numai că acea chilie se numea pe-atunci stadionul „Republicii", și, chiar în noaptea de „Înviere" se ruga pentru sănătatea și nemurirea lui Nicolae Ceaușescu însuși Adrian Păunescu, cu atîta patimă și avînt monahal, încît spectatorii (enoriașii) aveau să-i stea în preajmă pînă în zori, cînd, la biserici, se săvîrșea învierea Domnului. Fiecare cu Mesia al său ! Acum îi dorește iarăși de partea sa, lăcrimează pentru ei. Cu ajutorul lui Tatulici și cu complicitatea televiziunii române aduce pe peliculă numai secvențe ce-l avantajează, deși [illegible] mai multe sînt cusute cu ață albă. Chiar și intrarea pe post, pe o ușă dosnică [illegible] în așa fel ca telespectatorii să [illegible] legere și pentru el, după ce i-a ie[illegible] pe atîția. Ce le oferă A. Păunescu [illegible]? Un tupeu care i-a rămas intac[illegible] siuni agresive și o încredere [illegible] tată în valorile comuniste. Cava[illegible] tei Figuri le trîmbițează fără [illegible] zîndu-se ca întotdeauna o conștiință națională.

Marius T[illegible]

cronica traducerilor

Un teatru pe apă

Concepută ca o reacție împotriva realismului și naturalismului american antebelic, dar și împotriva experimentelor aceleiași perioade, proza postmodernă americană dă o replică structurilor tradiționale și convenționale întîlnite în literatura predecesorilor. Scriitori precum John Barth Thomas Pynchon, Kurt Vonnegut, Donald Berthelme, John Hawkes sau Richard Broutigan reconsideră sintetic liniaritatea discursurilor anterioare, primul din seria enumerată mărturisind că modelele sale au fost Kafka, Proust, Joyce, Th. Mann și că a descoperit **post facto** în scrisul său trăsături postmoderniste. Pentru că John Barth, autorul postmodernist „nici nu respinge, nici nu-și imită necondiționat părinții", iar scrierea sa trebuie, într-o manieră oarecare, „să depășească" cearta între realism și irealism, între partizanii formei și cei ai conținutului, între literatură pură și literatură angajată, între ficțiunea de elită și romanul de consum". Prin privirea autoreferențială parodică, textul devine mai curînd prilej de autoironie decît de autocunoaștere : autoreferința se răsfrînge și asupra perceperii lumii reale, dar realul nu mai este reprezentat, ca în romanul realist ci va fi comentat în acțiuni textuale fragmentare.

Deși se destăinuie că „nefiind scriitor profesionist, mi se întîmplă uneori să-mi scape detalii", personajul narator al romanului scris de John Barth în 1956 **„The Floating Opera" (Varieteu pe apă,** Ed. Univers, 1992 trad. rom. Radu R. Serban; prefață Geta Dumitriu) ascunde, sub modestia jucată, dorința de a găsi semnificații pretutindeni. „Uneori natura, prin coincidențele ei, te conversește cu simboluri. Citeodată pare să-ți **dea pur și simplu la cap** cu semnificații" (pag. 130), însă cititorului i se dă un avertisment : „dacă te vei trezi vreodată scriind despre lume, ai grijă să nu te lași ademenit de multele simboluri îmbietoare pe care ea ți le așterne în cale la fiecare pas, altfel vei cădea în ispita de a spune lucruri pe care nu le crezi cu adevărat" (pag. 132). Întrebările ontologice vizează ontologia textului și a lumii pe care acesta o proiectează, iar căutările epistemologice devin, la rîndul lor, părți constitutive ale demersului ontologic ; lumea, evenimentele și personajele se conturează pe măsura nu a certitudinilor sau a incertitudinilor prin care trece trama epică, ontologia lor derivînd din singura capacitate naratorială. Referirile la evenimentele reale sînt rezultatul unei abile zăgăzuiri ontologice și nu al recurgerii la o confruntare exterioară lumii, inventate în interiorul unor aparente reprezentări cotidiene. Șovăirea epistemologică devine instabilitate ontologică și, în măsura în care **feed-back**-ul se realizează, întrebările ontologice sînt duse destul de departe pentru a fi văzute că se transformă în interogații epistemologice

Orice cuvînt se poate paradigmatiza pentru a alcătui noi sensuri din rădăcina celui inițial, tot astfel cum evenimentialul poate fi nou și vechi în același timp, într-un necontenit **corsi e ricorsi**. John Barth imaginează scena unui teatru plutitor, cu spectatori ce stau pe mal și au acces numai la replicile rostite atunci cînd ambarcațiunea, purtată de flux și de reflux trece prin dreptul lor. Împlinirea acțiunii urmează să fie făcută în funcție de secvențele prinse de fiecare privitor într-un continuu proces de resemantizare. Unduirea parabolică de du-te-vino semnifică însăși mișcarea existențială: „E un varieteu pe apă, prietene, încărcat de curiozități, melodrame, minunății, învățături și distracții, dar plutește vrînd-nevrînd dus de apele în creștere și descreștere ale prozei mele hoinare: îl vei zări, îl vei pierde din ochi, îl vei dibui din nou; și s-ar putea să-ți ceară eforturi deosebite de atenție și imaginație — dimpreună cu ceva răbdare dacă ești un individ oarecare — ca să urmezi subiectul, în drumul lui pe apă, arătîndu-se și pierind neîncetat" (pag. 31). Corelarea obiectivă și fragmentarismul aruncă punți spre ceilalți, încearcă să găsească un cod al individualismelor, dar nu limbajul umple golul comunicațional, ci obiectul referențial saturat de valori afective și simbolice („O femeie tipă, fiindcă nu se făcuse nici o trecere de la un număr la altul" — pag. 275). Funcției de „re-dare" simplă a imaginii i se adaugă și aceea de relaționare transobiectuală : cum viața lăuntrică nu poate fi devoalată cu fidelitate, ea este „relevată" (în mică măsură) cu ajutorul unui corelativ obiectual. Fragmentarismul explică neputința de a transmite imagini finite despre realitate și justifică dificultatea comunicării depline, deoarece și corelativele rezonează diferit în entități psihice cu date afective diferite.

Și totuși, comunicarea nu este întreruptă, deși fazele succesive ale formării sensului riscă să o videze de conținut. Sesizăm instituirea specific postmodernistă a absenței prin disolutia prezenței tipic modernistă și apropiată de acea „disparition de la présence" despre care vorbea Jacques Derrida. Explicația ontologică a diluării constă în schimbarea raporturilor cu alteritatea; cînd aceasta nu mai oripilează și nu mai impulsionează prin substanța ei alienantă, iar totul pare a fi accesibil și familiar, atunci și puterea dialogală nu mai este atît de consistentă. Dialogul își pierde dramatismul și sfîrșește prin a deveni oralitate care cade uneori în verbozitate. Romanul **„Varieteu pe apă"** își urmează firul nu din stratificări, ci din acumulări care anexează noi piese la dosarul Anchetei, reluînd aleatoriu crîmpeie din viața lui Todd Andrews. Dorința acestuia de a cataloga existența în tipare raționale rămîne nesatisfăcută : odată ce viața oferă multiple situații și interpretări plauzibile dar nicicînd definitive, el nu va reuși să adune toate datele semnificative din existența tatălui său pentru a putea să-și explice gestul sinucigaș. Investigația, întreprinsă la nesfîrșit și motivată în timpul scrierii, însumează numeroase fișe la care adaugă fișele la fișe și explicațiile la explicații. Astfel, cercetările asupra morții tatălui nu formează decît o parte dintr-o investigație mai profundă asupra vieții acestuia, care, la rîndul ei, ar fi tot doar o parte dintr-o altă investigație, de astă dată asupra propriei persoane.

Literaturizarea demersului întreprins este anunțată încă de la început, în spirit deontologic, de către personajul principal, jurist de profesie. Răzgîndirii în a nu se mai sinucide și el îi urmează o „expunere", în măsura în care naratorul posedă talent, a motivelor unui fapt de viață justificabil sau nu prin raportarea la reușita faptului literar.

Conștiința literară născînd îi permite să protejeze ficțiunea viziunii, care riscă să fie fetișizată oricînd de impactul cu date exterioare conștiinței și de fragmentarea imaginii globale ce ar fi cuprins motivările determinante în schimbarea hotărîrii. „Mă gîndesc că pentru a înțelege orice lucru în întregime, indiferent cît de mărunt ar fi, trebuie să înțelegi toate celelalte lucruri din lume". Prin urmare, schimbarea unei hotărîri, fără a ține seama de toate argumentele pro și contra, nu are nici o importanță, iar „explicarea" ei are (doar) rol de exercițiu literar. Numai după ce se consumă, faptele sînt justificate de rațiune, calea fiind de la concluzie la premisă : „Dar eu nu sînt cugetător, nici n-am fost vreodată. La mine, cugetarea vine după consumarea faptului, ca efect al împrejurărilor în care mă aflu, niciodată invers" (pag. 67). De aceea, „Am numit aceste idei raționcinări; și așa și erau: justificări **post facto**, pe baze logice, a ceea ce fusese decizie interioară absolut personală, fără nici o bază logică. Asta a fost, dacă-ți amintești, situația în privința tuturor schimbărilor în atitudinea mea mentală. Toate măștile, întîi mi le-am pus, apoi le-am justificat" (pag. 254). Este un mod de a elibera scriitura și personajele de automatismele gîndirii cauzale și de intenționalitățile diriguitoare într-o rațională lume fizică și spirituală.

Cititorul se află în fața unor însemnate date ale existenței și a unui personaj obsedat de ideea nihilistă că nimic nu e valoros în sine. Postmodernul nu se supune autorității transcendente („pe el îl preocupase la mine «respingerea transcendentală» (termenul lui) a ceva ce însemna pentru el viața" — pag. 44) și nu acceptă taxinomia valorilor — ceea ce îl determină să niveleze la un același numitor toate operele creatoare. El are acces la manifestările specifice unei multicolore lumi amalgamate, unde sentimentul alterității nevindecabile (propagat de doctrina modernă) devine tot mai necunoscut. Societatea postmodernă se acomodează ușor celor mai diverse fenomene, le înțelege, dar această înțelegere conține și o mare doză de superficialitate. Într-un asemenea ambient se produce divorțul de școală, tînărului fiindu-i mai lesne să recurgă la informația nelimitată și comodă, pusă la îndemînă de societate („mediul e mesajul" — spunea Alvin Toffler).

John Barth pune în centrul atenției ideea privării de libertate într-o lume unde doar fantasticul interior, cu toate **hybris**-urile sale, rămîne singurul loc de refugiu. Aptitudinea pentru critica deconstrucționistă îi permite romancierului american o dezvăluire a contradicțiilor dintre schițările literare și realizarea lor precum și a strategiilor ficțiunii. Pentru John Barth, și nu numai pentru el, perceptele literare anterioare intră în criză, nedeterminarea și dispersarea marcînd scepticismul în fața textului referențial. Ni se propune un experiment conștient de sine, răsfrînt auto-reflexiv și caracterizat prin recombinări, distorsiuni și resintetizări.

Vasile Spiridon

dosar: suprarealismul

ROBERT DESNOS

«Drumul neașteptat al poeziei»

de Pierre Naville

Robert Desnos depune mărturie despre una din căile cele mai largi unde putea, unde poate încă să se angajeze poezia și suprarealul odată cu ea. A fost mai întîi o explozie lirică. Desnos scrie cu vervă, cu voință, și poemele sale ating toate genurile. El știe că totul nu este scris în noi, dinainte. Poemul — elan ne traversează, răspunde solicitărilor venite nu se știe de unde ca la impulsiunile dorințelor exterioare cele mai vizibile. Să notăm, poezia sa aprobă, glorifică ; ea nu denunță. E în Desnos un entuziasm în trezie mai degrabă decît în somn.

De unde aceste multiple note de actualitate, vivacitate polemică — ce tinerețe ! Tocmai prin aceasta el rămîne **actual.** Desnos reflectează, el e liber în opinii. Dacă refuză și la stînga ca și la dreapta, e pentru că viața îl prinde, întotdeauna împotriva satisfacției, împotriva compromisului.

Torentul verbal îi creează probleme. Întreabă, încearcă, schimbă, progresează. Sinceritatea este excepție. El fusese, din durere în paradisuri artificiale ; a revenit de acolo într-o carte, care trebuie citită : **Le vin est tiré...** publicată în 1943, despre care îmi scria, adresîndu-mi-o, că „voi găsi aici, poate, motiv să practic o critică a comportamentului".

Îi cunoșteam grijile. În 1942, el mi-a scris că **Fortunes** „nu este poate un «comportament» dar cel puțin e «în progres»". Ajunsesem aici de comun acord. El încheie această culegere într-un fel surprinzător : **Fortunes** îi „dă impresia că îngroapă viața sa de poet" — de poet numai inspirat ; în folosul unei „arte (sau dacă vrem magii) care permite să coordoneze inspirația, limbajul și imaginația" și „oferă scriitorului un plan superior de activitate". În **„Nouvelles Hebrides"** în 1992, el notase : „Am reluat cartea mea de matematici". În 1928, reamintește cuvintele lui Ducasse (pătimaș se știe de matematici) : „Nu e nimic de neînțeles", și anunță o „estetică a înțelegerii".

Poezie și matematici

În 1942 el merge mult mai departe : „Aș vrea să reiau studiile matematice și fizice părăsite de un sfert de secol, să învăț, din nou, această frumoasă limbă. Aș avea atunci ambiția de a face din «Poetică» un capitol al matematicilor. Proiect nemăsurat de mare, desigur..." Totuși, nu din această parte s-a văzut, mai tîrziu, exprimîndu-se Denis Roche, Roubaud ?

Cuvintele, frazele, — ritmul, cadența, desfășurarea, fac poem, — Desnos dorea să se deducă o combinație de un gen nou, contrariul unei probe, fluxul unei libertăți care răspunde altor libertăți. Această poezie trebuie să se ivească din toate întîlnirile care suscită o pasiune și chiar aiurea decît în cărți — ceea ce-l antrenează spre cinema, radio și chiar jurnalism, pe care le vedem interogate, disecate, cu o înfocare astăzi stinsă.

L-am întîlnit pe Desnos pe un peron al metroului, cu cîteva luni, înaintea arestării sale. A fost vorba puțin de știință, apoi de politică. Înainte de război el se orientase spre **La Flèche,** jurnal al „frontului comun" al lui Bergery. Acum, el era rezistentul de totdeauna, neîncrezător față de atîția gaulliști improvizați, bănuitor la extrem față de stalinienii de totdeauna. Poezia sa trebuia să-și croiască aiurea un drum neașteptat, o dată mai mult, înainte ca destinul mizerabil să-i bareze drumul. Noroc sau nenoroc, poezia lui Desnos rămîne la îndemîna tuturor ; ea sună ca un ecou care se aude mai bine ca oricînd, în timpul nostru de eșecuri, pentru că ea este vibrație de speranță.

Un cuvînt de aur

de Michel Leiris

Cred că l-am văzut pe Robert Desnos, prima oară în 1924. Întîlnirea a avut loc pe o stradă din Paris, unde eu hoinăream cu prietenul meu Georges Limbour și acesta e cel care m-a prezentat acestui poet ale cărui cîteva texte, apărute în **Littérature** m-au impresionat foarte tare. În cursul scurtei conversații care se angajă, el ne anunță că el însuși și prietenii săi adunați în jurul lui André Breton se pregăteau să publice o revistă care se va numi **La Révolution surréealiste.** Aprecia mult acest titlu pentru că, ne-a spus el, era de același tip cu cel al unei publicații militante din epocă **La Bataille sindicaliste** și marca deci distanța luată față de periodicele obișnuite literare sau artistice. Cînd am aderat eu însumi la mișcarea suprarealistă, a fost cu totul natural ca să-l regăsesc aici pe Robert Desnos, care în acest grup, care abia se năștea, era recunoscut ca unul din cei mai combativi, cei mai bine înarmați poetic și din cei mai profund impregnați de spiritul pe care noi speram să-l vedem răspîndindu-se în mod larg, la oameni de toate categoriile, care, ca și noi, ar da gir liberului joc al imaginației pentru a transfigura viața.

Prin ceea ce a raportat André Breton știam că în orice clipă — fără ca o deosebită complicitate a împrejurărilor să-i fie necesară, și, de exemplu, la cafenea, doar închizînd ochii — Robert Desnos era capabil **să vorbească** suprarealist, făcînd să joace în discursul oral aceeași supunere la un cvasi-automatism, care le plăcea celorlalți adepți ai acestei mișcări, să-l facă să joace în discursul scris. Am avut proba tangibilă într-o seară de hoinăreală la Verssailles, cînd ne condusese, pe Robert Desnos și pe mine, fantezia noastră.

În timp ce ne întrețineam îndelung și pătimaș, ne plimbam prin împrejurimile castelului, el a fost cel care, mi se pare, mi-a propus în deplină camaraderie să-mi

pe care o avea. N-a trebuit nici măcar să închidă ochii căci noaptea îi era de ajuns și fără să încetăm să mergem, unul lîngă altul — sau abia oprindu-ne — el mă făcu să ascult, fără să se corecteze vreodată, ca și cum ar fi citit un text cu un conținut analog și de calitate egală celor care sînt adunate în culegerea sa **Deuil pour Deuil — aceasta,** atît cît îmi amintesc — spus cu o voce fermă, aproape indiferentă, și a cărei unitate de ton, pe care n-o umfla nici o declamație, avea ceva de oracol.

Această demonstrație, în mod vădit despuiată de lustru, întîi, bineînțeles admirația și prietenia pe care le aveam pentru acest camarad ale cărui opere, atunci cînd eu încă bîjbîiam, mi-au indicat mai mult decît o cale și m-au învățat mai ales ce poezie poate să se ivească din cuvinte, ascultîndu-le și descompunîndu-le pentru a introduce în combinații noi elemente astfel extrase și luate ca bază ale unei înalte specii de calambururi.

Un spirit universalist

Fără îndoială că e de prisos să insistăm asupra rolului acestui Robert-Pierre (aproape „Robespierre", mă făcu el într-o zi să observ) în literatura — sau antiliteratura — anilor 20 și asupra importanței nu mai mică cu toate că mai discretă în formă a numeroase poeme pe care le-a scris cînd fierbințeala tinereții s-a mai temperat. Totuși, nu cred că sacrific unei zadarnice istoriografii literare, ci nu, mai că mărturisesc despre ceea ce era spiritul universalist al lui Robert Desnos, dînd la iveală că la el, care detesta orice sectarism și îi plăcea să deschidă larg ușa, sa, eu am întîlnit mai mulți scriitori din Lumea Nouă, încă necunoscuți, dar promiși celebrității : Alejo Carpentier cubanul (atunci muzicolog și mare cunoscător al cîntecelor populare din țara sa) Miguel Angel Asturias, pasionat după legendele indiene, Leon-Gontran Damas, guianezul (care cu Aimé Césaire și Leopold Sedar Senghor inventa noțiunea de „negritude"). Cum n-ar fi fost Robert Desnos universalist, el care, curios de toate și lacom de comunicare cu tot și cu toți conjugase **libertate și amor** într-un titlu de roman, ca și cum cu acest titlu, ar fi vrut să-și rezume programul ?

Ultima oară cînd ne-am întîlnit, — mult după perioada noastră de suprarealism ortodox care a urmat aceleia a comunej noastre dizidențe — era spre începutul lui 1944, la **Catalan,** un mic restaurant din rue de Grand-Augustins, unde eu însumi și mai mulți prieteni mîncam seara adesea, în tovărășia lui Picasso, care locuia atunci la numărul șapte din aceeași stradă. Cît despre Robert Desnos, el locuia pe strada Mazarine și-l vedeam, uneori venind să ceară patronului rămășițe de carne pentru pisicile sale. Or, se întîmplă că într-o frumoasă seară noi schimbarăm cu el, cordial ca de obicei, cîteva cuvinte pline de speranță și de voioșie, nebănuind că n-o să ne mai vedem. Era, într-adevăr, cu puțin înainte ca el să fi fost arestat ca rezistent, apoi deportat, eliberat prin prăbușirea germană dar așa de slăbit fizic, că muri ca proscris pentru a fi fost un prea perfect amant al libertății.

Adaptare și traducere :
D. St. Rădulescu

Urmare din pag. a 16-a

Despre război, despre moarte...

unei cutii în care se întîlneau, se căutau, se multiplicau, se distrugeau. În loc de molecule am pus fiinţe umane.

Î. Te identifici cu personajele însă pentru dumneata pare mai important să povesteşti căutarea formulei vieţii pornind de la moarte.

R. Firește, nu-mi este greu de a le reaminti. Fac deja parte din viaţa mea, nu gîndesc niciodată la ele ca personaje inventate. În realitate, cu privire la supravieţuitori, mă întreb întotdeauna unde se află, ce fac... Rocco s-o fi trezit din starea lui de comă ? Şi Armando, **Mîini de aur,** ar fi depăşit durerea pentru moartea surorii de caritate Milady ? În ce priveşte pe cei omoriţi, eu mă gîndesc la ei cu o mare melancolie. Pare ridicol de a spune, însă cînd a murit Bilal am suferit mult, cînd a murit copilul Mahomet, cînd a murit micuţa Leyda... M-am înfuriat mult cînd au murit surorile de caritate Esperance şi Milady. Şi cînd a murit Ninette am fost nervoasă timp de multe zile. De aceea răspunsul la întrebarea dumitale este : nu, nu mă interesa mai puţin formula morţii decît cea a vieţi. Mă interesa tot atît ca formula vieţii.

Î. Din romanul dumitale se desprinde un oarecare pesimism amar.

R. Da, este adevărat. Sunt pesimistă. Am o viziune pesimistă a vieţii, a fiinţelor umane. De acestea, pentru că sunt prea stupide, prea rele, inclusiv antipatice. De viaţă pentru că se termină inevitabil cu moartea. Odată prietena mea Anna Magnani mi-a spus o frază cutremurătoare. Şi anume : „Din moment ce ne naştem, de ce trebuie să murim ?“ Eu m-am angajat într-un lung discurs pentru a susţine că dacă moartea nu există, nu ar fi existat nici viaţa ; viaţa nu ar mai fi fost mişcare, schimbare ; ar fi fost stagnare imobilă şi mereu egală cu ea însăşi. Dar în fond îi dădeam dreptate. Şi aceasta deoarece nu am cutezanţa să accept moartea, simt nevoia de a crede că viaţa este aceea care devorează moartea, şi nu invers. Continui să cred că viaţa este cea care învinge mereu. Ceea ce, avînd în vedere toate acestea, porneşte împotriva pesimismului meu.

Î. Pesimismul dumitale nu este, aşadar, ireversibil.

R. Bun, în pesimismul meu există două-trei fisuri. Una este dragostea mea disperată pentru viaţă, încrederea mea în viaţă, nestăvilita voinţă de a trăi. Cealaltă este cultul curajului : pentru mine el este sinonim demnităţii. Am faimă de a fi o persoană curajoasă. Nu ştiu dacă este adevărat, adeseori mi-a fost teamă de război. Am acţionat inclusiv cuprinsă de teamă... Însă este adevărat că nu mi-e teamă de fiinţele umane, nu mi-e teamă să mă năpustesc împotriva tuturor forţelor răului, a războiului... împotriva tuturor... Cred că este drept să fac aşa şi fac eforturi de a fi vitează... Curajul, nu înseamnă oare optimism ?

Trebuie să adaug că acel „oarecare pesimism amar“ se naşte de asemenea dintr-o secretă tristeţe interioară care s-a format în copilăria mea. Niciodată nu am fost o fetiţă linguşitoare, veselă. Cînd privesc fotografiile mele din copilărie, văd mereu o fetiţă gînditoare, serioasă, severă. Nu ştiu de ce. Poate pentru că am înţeles prea repede că fiinţele umane nu sînt bune. Copilăria mea nu a fost o sărbătoare, şi a trecut un timp destul de îndelungat pînă am început să rîd. Şi acest lucru a fost cea mai mare dorinţă a mea.

Î. În **Inşalah** prezinţi o imagine sfîşietoare a războiului dintr-un oraş în care cu toţii pot fi victime şi călăi. Care a fost războiul cel mai feroce pe care l-ai trăit dumneata ?

R. Ce grea întrebare mi-ai pus... Oricît am suci-o, toate războaiele sunt de fapt acelaşi război. Toate se asemănă. Totuşi, războiul „cel mai război“ în care m-am aflat continuă să fie războiul din Vietnam. Cu excepţia Primului Război Mondial, pe care l-am cunoscut doar prin intermediul cărţilor, şi al celui de al Doilea Război Mondial de la care îmi rămîn doar coşmaruri şi amintiri din copilărie, nu cred că acest secol a văzut pînă azi un război mai crud decît cel din Vietnam. Pot să spun asta deoarece l-am cunoscut mai bine decît pe celelalte, un război mai lung decît celelalte, în timpul celor opt ani ai lui... Războiul din Vietnam mi s-a înfipt în memorie la fel cum un cuţit este înfipt în unt... După douăzeci de ani continuă să fie atît de viu în mine încît mi se pare că a luat sfîrşit doar ieri dimineaţă. Un helicopter inofensiv care trece deasupra casei mele din New York sau din Florenţa mă face să mă revăd deodată la Saigon, la Dak-to, la Hue, la Danang, în Cambodgia... Şi acel zgomot, specific elicelor sale mă face să mă cutremur. Oricare arbore tropical, şi uneori doar o singură frunză, mă transpune imediat alături de o patrulă de **marines**... O groapă pe sol, o simplă groapă într-o plantaţie de măslini din Toscana mea mă transportă imediat la tranşeele din Dak-to. Am văzut lucruri atroce în războiul indo-pakistanez, însă nu am rămas atît de rănită ca de cel din Vietnam... Anul trecut am fost prezentă la războiul din Golf. A fost aspru din cauza rachetelor Scud, pentru teama de a muri gazată, însă comparat cu războiul din Vietnam mi s-a părut un joc de copii. O minciună.

Î. Ce diferenţă observi între Vietnam, Orientul Apropiat sau ceea ce se întîmplă acum în Jugoslavia ?

R. Poate că războiul cel mai război pe care l-am văzut după Vietnam a fost cel de la Beirut. Cu toate că pe o scară minoră, conţinea aceleaşi capcane, aceleaşi atrocităţi. În realitate, scriind **Inşalah** nu mi-a fost greu de a strămuta motive, personaje şi amintiri din Vietnam. Nu am participat la războiul din Jugoslavia. Nu am vrut să merg acolo. Cum să-ţi explic de ce ? Nu trezea curiozitatea mea. Îl văzusem deja la Beirut, Hue, Danang. Mă cuprindea un fel de greaţă, de scîrbă, pentru sîngele, distrugerea, suferinţa şi răutatea oamenilor care se atacau la fel ca şi cîinii pentru cucerirea unui rînd de case. Mă indignau aceşti fraţi ce îşi decapitau fraţii. Ce război, de neînţeles acest război jugoslav !

Î. Pentru ce te-ai dus să trăieşti în Statele Unite ? Te vei înapoia vreodată în Italia ?

R. De acest lucru am fost întrebată odată şi la Televiziunea americană. La televiziune trebuie să dai răspunsuri scurte. Acolo un minut înseamnă o oră. O carte poate fi sintetizată în aceste patru cuvinte : pentru că îmi place. Deci Statele Unite îmi plac. Este o ţară inteligentă, veselă, deschisă, îndrăzneaţă, democratică, paradoxală nebună şi încă tînără. Este o ţară mare. Chinuită de pizme, de invidie, şi totuşi o ţară plină de calităţi. (America este urîtă de acei care nu se adaptează la ea, şi nu ar trebui să fii Esop ca să exprimi acest adevăr simplu. O fabulă de Esop.) Este o ţară înşelătoare, care comite o mulţime de greşeli, însă sfîrşeşte întotdeauna a avea dreptate (Nu au avut dreptate, de exemplu, cu privire la comunism ? Nu au fost ei, americanii, cei care au condus bătălia împotriva comunismului ?) Este o ţară care posedînd cultul, după părerea mea iritant, al bogăţiei, a dat demnitate celor care nu sunt bogaţi ; a realizat adevărata democraţie. (Sau maximumul omenesc posibil pe care acest cuvînt echivoc îl poate cuprinde...) După părerea mea, a dat mai mult decît oricare altă ţară epocii noastre şi civilizaţiei noastre. Îi sunt foarte recunoscătoare Americii. Pentru că, fără America, Hitler ar fi putut ieşi învingător, şi, acum, probabil am fi vorbit nemţeşte. Sau ar fi cîştigat Stalin şi acum ne-am fi aflat, probabil, într-un gulag.

Şi apoi, îmi place New Yorkul, cu toate ororile şi splendorile sale. Este un oraş, în ansamblu, comod, unde totul funcţionează. Funcţionează telefonul, funcţionează magazinele, unde pot cumpăra tot ce am nevoie, inclusiv noaptea şi duminicile şi de Crăciun, de la pîine pînă la ţigări, de la cărţi vechi (care sunt pasiunea mea) pînă la peştele proaspăt, de la ciorapi pînă la tot ce reprezintă cultură, deoarece se simte un mare respect pentru cultură, care nu este proprietatea unui grup ridicol compus din mai mulţi dalai lama care gestionează mafii politice literare. Şi cu toată duritatea lor sunt destul de toleranţi. În toleranţa lor, înţeleg lucrurile înaintea celorlalţi. Oricum, eu nu am **fugit.** Sunt un soldat, ca sora de caritate Esperance din **Inşalah :** un soldat nu fuge, şi eu nu am fugit. Am venit aici ca să rămîn un sezon şi am rămas, transformîndu-mă practic într-o americancă. Însă nu rămîn în permanenţă aici, nu. Ca o bună **americancă** nu reuşesc să rămîn nemişcată. Mereu alerg de colo pînă colo, în sus, în jos : puţin la New York şi puţin la Florenţa, unde se află cealaltă casă a mea. Un picior la New York şi altul la Florenţa. Şi aşa, ca un bigam care stă puţin cu o femeie apoi puţin, cu alta, mă aflu acum aici şi apoi dincolo.

Î. În ce limbă scrii dumneata ?

R. Uneori gîndesc în engleză şi alteori în italiană. Însă, şi ceea ce e mai important, scriu în italiană. Şi dacă mă întrebi care este legătura mai puternică care m-a menţinut cu Italia, nu-ţi voi răspunde şi nici măcar nu-ţi spun că este Florenţa. Îţi răspund : limba. Limba engleză este şi ea frumoasă, foarte bogată. Însă limba italiană este extraordinară. În italiană se pot spune mult mai multe lucruri în plus. Se spun mai bine, mai pe larg (ceea ce constituie problema mea, drama mea, în traduceri...).

Î. Cum priveşti viitorul dumitale ?

R. Încotro evoluează viitorul meu ? Dacă voi continua să trăiesc, dacă nu mor subit, dacă nu se prăbuşeşte avionul în care călătoresc, dacă nu primesc o împuşcătură în cap sau în inimă, dacă nu-mi apare un cancer ca la toţi din familia mea, mă voi îndrepta spre cărţi. Spre cărţi ! Sunt atît de frumoase cărţile. Inclusiv ca obiecte. Casele mele sunt pline de cărţi. Le păstrez peste tot : în dormitor, în bucătărie. Îmi place chiar numai să le privesc, să le ating, să le adulmec.

moda, altfel

CRISTIAN BEDIVAN: „totemurile memoriei generale“ (II)

Dicţionarul românesc de neologisme ne spune despre **totem** : „animal, plantă sau obiect, considerat la unele populaţii primitive ca obiect de cult şi socotit uneori ca strămosul populaţiei respective ; **totemism** : credinţă bazată pe cultul totemurilor. În „Notre Littré c'est le Robert“ ni se spune că acest cuvînt, **totem,** e înregistrat în 1776 de către englezi şi provine dintr-un cuvînt indiano-american din familia **Algonquin.** „The Concise Oxford Dictionary“ e mai generos în explicaţii, el acordă cuvîntului **totem** şi puterea unei embleme a unui clan sau blazonului unui individ în relaţie cu alte categorii ale existenţei sociale. Totemurile sculptate sau desenate sînt expresia unei stări a dezvoltării mentale a umanităţii în care ele trec drept **nume de clan** sau **obiecte de valoare.** Ar trebui ca orice sculptură şi orice desen să fie **totem** care să exprime **valoare** şi nu simplă reproducere a realităţii, care, oricum, ne copleşeşte.

Bineînţeles că Cristian Bedivan desenează. Orice sculptor şi desenează .Numai că pentru C.B. **desenul** e o alt fel de faţetă a unui cristal perfect faţetat şi „cristalul“ fiind nu numai o sticlă de fabricaţie şi calitate superioară ci şi „un fragment al unui compus (mai ales dintr-o rocă) care are de la natură o formă geometrică de poliedru. el, sculptorul, se simte **perfect** în **perfecţiunea** faţetei poliedrice. Desenele lui Bedivan sînt la fel de tulburătoare ca sculpturile lui Bedivan. Desenul lui foloseşte prima, sigura, perfecta şi ultima posibilă unealtă a desenului : LINIA. Ceea ce face Bedivan din posibilităţile de folosire şi interpretare ale „liniei“ e un album superb de capodopere. În răbdarea cu care el îmblînzeşte şi sălbăticeşte **linia** e noblețea celui ce conferă valoare multiplelor chemări ale unui artist. Într-un desen de Bedivan există ideea de Bosch, de Wagner, de Giacometti, de Eminescu, de EL INSUŞI

De obicei operele plastice sînt comparate (ca şi cele ale arhitecturii) cu MUZICA. Atît sculpturile lui Bedivan, cît şi desenele lui pot fi apropiate de opera lui Gustav Mahler, ca acumulare bizară de cunoştinţe, sentimente, speranţe, idei, agresivităţi teoretice sau practice resemnări, demonstraţii cu pretenţii de „iz vulgar“ (de fapt trecere, filtrare a vulgarităţii în semne totemice ce trebuie respinse“), ca acumulare de dramatic omenesc

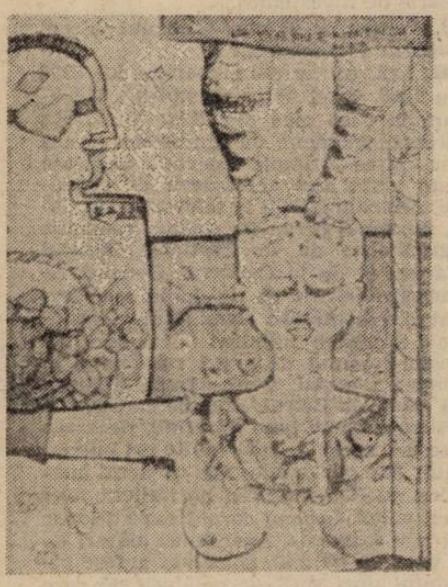

(depăşit de îndolenţă, nesimţire, opacitate), ca fantastică originalitate după acumularea, ingurgitarea, cunoaşterea altor expresii artistice. Dar... ele ţin de forţa şi delicateţea lui Chopin ; Chopin era delicat din forţă, forţa lui îl făcea să poată fi delicat, de aceea atît de greu de interpretat. O bijuterie lucrată cu migală presupune nu numai sensibilitate de minutie ci forţă de a reda faţa lumii sentimentelor intime dar şi capacitatea de a fi „revoluţionar“ cu mintea, cu inima, cu iubirea, cu înţelegera, cu cultura, nu cu cizmele şi bastonul.

Totemurile lui Bedivan sînt totemurile artei. El spune : „Să nu desenezi o sculptură ci doar ideea... Uneori desenînd zeci de personaje, simţi nevoia să le dai viaţă chiar şi pe hîrtie, să le pui în conversaţie nu numai cu **EUL** lor, ci şi cu un biet personaj asemenea lor. Apoi, încet „îl îmbraci“ şi devine „o lucrare“ (numire dată de artist) de sine stătătoare, chiar dacă e o lucrare pe hîrtie. Vine un moment cînd vei lua un **model** sau mai multe, din aceste personaje şi **le vei transforma** din simple fiinţe în zei... adică... în SCULPTURI... „Desenul trebuie să ajungă la rafinamentul unui **blazon :** să spună dintr-o privire ce are de spus, dar, mereu, să mai descoperi ceva ceva în propriul tău desen sau în desenul altcuiva, şi apoi să-l doreşti al tău, cînd n-a fost al tău, ci al altcuiva, dar mai ales să-l doreşti **al** tău cînd a fost al tău, cînd nu ştii cum a putut deveni „să nu fie al tău“, cînd nu ştii cum de l-ai putut da cuiva, apoi să nu-l poţi cere, numai să-l doreşti, numai să-l doreşti să fie din nou al tău, numai să-l doreşti... şi de fapt să vrei să-l repeţi, în orice situaţii si... să fii mîndru că „e al tău“ şi că „nu mai e al tău“.

Corina Cristea

ORIANA FALLACI

DESPRE RĂZBOI
DESPRE MOARTE
DESPRE CĂRŢI

ORIANA FALLACI este o femeie extraordinar de Pasionată. Tirajele cărţilor sale nu se numără cu miile, ci cu sutele de mii. Ea este o profesionistă a condeiului, care a reuşit să triumfe atît ca ziaristă cît şi ca scriitoare. În plus, este de-a dreptul incomodă şi la fel de exigentă cu ziariştii aşa cum este şi cu sine însăşi. Ziarul spaniol EL PAIS i-a cerut, acum doi ani, un interviu, în perioada în care în Italia i se publicase INŞALAH, ultimul său roman. Nu i l-a acordat. Cererea a fost reînnoită acum două luni cînd volumul a apărut în traducere spaniolă. Ea a pretins mai întîi un chestionar, pentru a se convinge dacă merita deranjul de a accepta interviul. Se pare că merita. „Am răspuns în scris de pe fotoliul din avion (căutînd să caligrafiez cît mai citeţ posibil) în dreptul primelor întrebări" i-a răspuns Oriana Fallaci ziaristei Rosa Mora, care îi solicitase interviul. „Şi în clipa cînd am intrat în casă (la New York) fără măcar a-mi desface geamantanul, am răspuns la celelalte". Mai multe fax-uri au străbătut ambele sensuri ale Atlanticului. Rezultatul este o reflecţie a Orianei [illegible] despre război, despre moarte şi despre reuşită în viaţă.

Întrebare : E corect să spunem că eşti o autoare de **best-sellers ?**

Răspuns : Eticheta de **best-seller** mă supără. În mod frecvent ea este întrebuinţată ireverenţios, ca şi cum dacă ai reuşi să vinzi milioane de exemplare dintr-o carte ar fi o penalitate. Ca şi cum ar fi existat foarte multe opere magnifice ale literaturii universale, care au fost **best-sellers**-uri. Însă ceea ce e a

seller cît şi de **long-seller,** avînd în vedere că volumele mele s-au vîndut în decursul anilor şi continuă să se vîndă. Astfel **Scrisoare unui copil care n-a trebuit să se nască** a depăşit în Italia 1,3 milioane de exemplare vîndute. Romanul **Un bărbat** s-a vîndut, doar în Italia, în 1,2 milioane de exemplare. Şi din **Inşalah** aproape 600 000. (Aşa cum prea bine ştiu domnii funcţionari de la Ministerul de Finanţe americ n, ei singuri mi-au mîncat, şi chiar îmi mănîncă toate drepturile mele de autor, nişte draci !).

Î. Cum explici succesul dumitale ?

R. Cum să-l explic ? Nu eu trebuie să fac acest lucru, mai ales pentru că este un fenomen ce nu se întîmplă numai în Italia. Cărţile mele se vînd la fel de bine în toate ţările : din Statele Unite în China, din America Latină în Iran, din Scandinavia în [illegible] eu nu fac nimic pentru a sări în ajutor. Eu nu călătoresc în aceste ţări, rămîn mereu acasă, nu acord interviuri, sau numai cîte unul, doar atunci cînd moare un Papă.. Pe scurt, detest de a fi văzută, de a mă expune, mă irită faptul de a fi fotografiată. Nu scriu nici măcar cărţi uşoare, vesele, sau **romane trandafirii.** Cărţile mele sunt întotdeauna teribil de serioase, ele descriu mai întotdeauna tragedii, şi în mod frecvent sunt dificile, cum este şi **Inşalah...** Teoretic ele posedă, în rezumat, totul pentru a nu depăşi graniţele limbii în care au fost scrise. De fapt, întrebarea dumitale mi-am pus-o şi eu. Şi răspunsul mi-a sosit mulţumită cîtorva fraze ale cititorilor. Prima, din partea unui tîmplar cu un creier destul de rudimentar [illegible] o zi mi-a spus : „Am citit **Scrisoare unui copil ce nu a trebuit să se nască,** de trei ori. Aproape că o ştiu pe dinafară. Ştiţi pentru ce ? Pentru că am descoperit că tot ce spuneţi acolo le gîndesc şi eu, cu toate că nu ştiu să le gîndesc". A doua, a unei doamne din Milano de 87 de ani, care după ce citise **Un bărbat** mi-a scris. „Alekos sunt eu". Printre altele, cred că lumea se identifică cu ceea ce scriu şi asta se în[illegible] de vîrstă sau de sex. În ceea ce se referă la **Inşalah,** după părerea mea, este o carte bună.

Î. Inşalah porneşte, la fel ca şi celelalte cărţi pe care le-ai scris, din experienţa dumneavoastră ziaristică.

R. Nu ; **Inşalah** nu porneşte de la o experienţă ziaristică. Din contră. Şi, este corect de a spune, nici măcar cărţile anterioare nu pornesc de la această experienţă. **Scrisoare unui copil ce nu a trebuit să se nască** nu are nimic de-a face cu ziaristica. **Un bărbat** nu are nimic de-a face cu ziaristica... Doar **Nimic şi aşa să fie,** despre războiul din Vietnam, s-a născut dintr-o experienţă [illegible]. Dară soarele **moare,** de asemenea şi **Interviu cu Istoria.** Nu am fost în Liban pentru a realiza un reportaj, adică, trimisă de vreun ziar. Am fost pe cont propriu şi nu pentru a scrie vreun reportaj, ci în căutarea unui roman pe care îl simteam, şi, mai ales, ştiam că se află acolo.... Şi [illegible] adevărul despre acea călătorie în urma căreia am făcut o serie de investigaţii....

Î. Pentru ce ai ales Libanul drept scenariu al romanului ?

R. Era, mi se pare, toamna lui 1982 sau 1983. Cred că în octombrie. Mă aflam la casa mea din New York, era aproape ora două de dimineaţă, şi aşa cum mi se întîmpla frecvent, deoarece toată viaţa mea am suferit de insomnie, priveam ştirile la televizor. Deodată, pe micul ecran au apărut imaginile îngrozitoare de la Cartierul General Francez şi de la Cartierul General American distruse de un dublu atac format din **kamikaze** arabi. Ruine, cadavre... Şi m-am tulburat. Am simţit o nevoie urgentă de a mă reîntoarce în Liban ; a vedea, a şti. După trei zile mă aflam la Beirut, oraş pe care îl cunoşteam foarte bine din 1970, deoarece fusesem acolo de mai multe ori ca ziaristă. Nu am înţeles de ce acest masacru nu îi afectase şi pe italieni, cei care, adică, formau corpul expeditionar cel mai numeros. Am rămas alături de ei vreo 20 de zile, şi acesta a fost începutul unei serii de călătorii pe care le-am făcut pînă ce forţele multinaţionale au părăsit Beirutul (şi o dată cu ele şi eu, cu ultimul vapor.) Mergeam şi mă întorceam, mergeam şi mă întorceam obsesiv, fără a reuşi să scriu ceva. Nimic ! Şi de fiecare dată **cartea,** romanul, lua din ce în ce mai mult contur.

Î. Se pare că este foarte greu de a se fixa clipa în care se naşte cartea.

R. Uite, este foarte greu de a stabili, şi, chiar mai mult, de a conştientiza, impulsul care ne împinge să scriem o carte în locul alteia ; nu am înţeles niciodată de ce într-o zi te aşezi la masă şi scrii cea dintîi pagină a acelei determinate cărţi. Acea primă frază, acel dintîi cuvînt... O carte este asemenea dragostei ; de ce ne îndrăgostim de o anumită persoană şi nu de alta ? Scriitorul rus Zamiatin, autorul splendidei şi puţin cunoscutei cărţi **Noi,** care a apărut, cred, în jurul anului 1930, spunea în lecţiile sale de la Universitatea din Sankt Petersburg, că scriitorul acţionează şi scrie într-o stare de hipnoză... Şi este foarte adevărat. Într-adevăr, cred că, la fel ca dragostea, o carte nu se naşte niciodată dintr-un raţionament sau dintr-un calcul. Ea ţîşneşte, nu porneşte din iniţiativa ta. Şi autorul nu este altceva decît pîntecele, uterul care o conţine. Care o face să se maturizeze, care o naşte. Însă de ce această carte şi nu alta ? Nu ştiu. Este acelaşi lucru cu acela de a căuta să înţelegi de ce dintre milioane de spermatozoizi, unul singur se hotărăşte şi pătrunde ovulul din care se va naşte fiinţa umană. Este o întîmplare ? Un destin ? O încercare de forţă ? Eu ştiu doar un lucru, că în noaptea aceea, la New York, în timp ce mă aflam în camera mea, ştirea şi imaginile dublului omor din Beirut au constituit spermatozoidul care a hotărît să penetreze ovulul fanteziei... Un ovul doritor, e clar, să rămînă fecundat... Poate acel spermatozoid a învins pe ceilalţi pentru că purta ceva care se afla în mine : obsesia războiului, obsesia morţii, convingerea oarbă că destinul există, şi blestemata ecuaţie a lui Boltzmann : triumful haosului, al dezordinii.

Î. Războiul este una din temele la care dumneata recurgi mereu ?

R. Adeseori am fost acuzată că trăiesc obsedată de război. Şi din cînd în cînd acuzaţia este legitimă. Da, este adevărat, sunt obsedată de război. Îl cunosc prea bine. Îl cunosc de mic copil, în toate manifestările lui : teama, foamea, sîngele, oroarea... Şi adultă fiind l-am căutat, m-am învîrtit în jurul lui în mod voluntar, pentru a căuta să înţeleg acel lucru ce nu l-am înţeles, ceea ce nu puteam înţelege ca fetiţă. (Freud nu ar fi avut nevoie de mari eforturi pentru a mă analiza, pentru a individualiza în psihicul meu infantil, pentru a identifica trauma de neşters pe care îl primise la vreo zece ani...) Toate războaiele pe care matură fiind le-am urmărit, cei opt ani în Vietnam, războiul indo-pakistanez, diferitele războaie din Orientul Apropiat, războaiele de partizani din America Latină, toate, pînă la războiul din Golf, au constituit repetiţia şi consecinţa unei traume infantile ireparabile şi incurabile. Un lucru însă care m-a urmărit mai mult decît războiul : a fost moartea. Şi împreună cu ea, victoria eternă a haosului. Acele ştiri, acele imagini din Beirut conţineau toate acestea. Era ca şi cum eu mă supuneam unei chemări. Sunt înţeleasă ? Ca şi cum totul pe neaşteptate ,rămăsese bine reglat : la fel ca atunci cînd se face o fotografie şi, reglînd bine se limpezeşte o scenă sau o figură ce mai înainte erau confuze. Acest lucru a dezlănţuit fantezia mea.

Î. Ce doză de fantezie există în **Inşalah ?**

R. Insist asupra cuvîntului fantezie pentru că **Inşalah** este un roman născut aproape exclusiv din fantezie. Şi ceea ce e născut din experienţă a fost complet reinventat de fantezie. De exemplu, scenele cu omorurile duble, eu nu le-am văzut. Mi-au fost povestite şi eu le-am interpretat. Amănuntul cu capul decapitat rămas în cască este o amintire din Vietnam (cota 1 378, Dakto, octombrie 1967). De asemenea şi amănuntul lui Rambo care purta micul cadavru din Leyda (Kien Hoa, iulie 1970). De asemenea şi minuţa împodobită cu giuvaere a femeii din Chatila (Danang, mai 1973). Forţele multinaţionale sunt un pretext literar. În ceea ce îi priveşte pe italieni, protagoniştii principali ai povestirii, i-am ales pentru că de mulţi ani eram tentată să povestesc lucruri cu privire la ei. De-a lungul vieţii mele am povestit foarte puţine lucruri cu privire la italieni. Nevoia de aventură, curiozitatea profesională m-au împins mereu să scriu despre alte popoare. Şi înainte de a muri doream să-mi fac plăcerea să povestesc lucruri despre italieni...

Î. Utilizezi aproape 100 de personaje în povestire, însă, ceea ce primează este faptul că unele dintre ele rămîn abia descrise şi este greu să ţi le reaminteşti.

R. În ura mea faţă de moarte doream să vorbesc despre viaţă. Şi viaţa este plină de lume. Este ticsită de lume. Doream să fac un roman coral, nu un roman concentrat cu puţine personaje. De-aş fi putut, aş fi introdus chiar mai multe. Dumneata spui că nu toate pot fi reamintite. E posibil. Oare dumneata îţi reaminteşti toate fiinţele care ţi-au umplut şi îţi ticsesc viaţa ? Chiar şi pentru dumneata ele nu sunt decît imagini vagi, amintiri şterse, nume transmise doar pe jumătate. Cu toate acestea, fiecare dintre ele a făcut o incizie asupra dumitale şi asupra destinului dumitale. Fiecare dintre ele a fost un fir al intrigii ce compune destinul dumitale, particular. Şi fiecare dintre ele, un individ foarte important, o poveste unică, O lume. **Un cosmos.** Eu doream să spun toate acestea o dată cu cele o sută de personaje ale mele. Şi toate îmi erau indispensabile, toate. Pentru a explica haosul, Ludwig Boltzmann a elaborat o ecuaţie studiind comportamentul moleculelor (mii de milioane de molecule) din interiorul

Prezentare şi traducere de
Ezra Alhasid

(Continuare în pag. a 15-a)

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 19 august 1992 • 31 (130)

COLACUL DE SALVARE

Printre multele anomalii care fac hazul trist al vieții politice din România de azi este și aceea că împotriva unei eventuale restaurări a instituției monarhice se ridică plini de înverșunare tocmai acei oameni și acele categorii politice care n-au decît de cîștigat în urma revenirii regelui pe tron. E vorba de nomenclatura comunistă, de apologeții ei, de responsabilii dezastrului celor patru decenii și jumătate de totalitarism, de vinovații moral pentru cacealmaua post-decembristă, de promotorii marilor erori politice comise în ultimii doi ani, etc. Ei ar trebui să fie interesați de restabilirea monarhiei mai mult decît opoziția democrată, deoarece pentru ei această restabilire reprezintă **unicul** colac de salvare, unica situație în care greșelile mari pe care le-au făcut vor rămîne nepedepsite. De ce ? ! Simplu de tot : pentru că Regele nu poate fi al unui partid, al unui grup de partide sau al unei părți din societatea românească, Regele este al tuturor românilor și cea dintîi prerogativă a Majestății Sale este realizarea concilierii naționale, în numele căreia va promulga, fără îndoială, din chiar momentul revenirii pe tronul României, amnistia politică generală. Astfel, vor ieși din pușcării membrii fostului CPEx comunist, astfel vor scăpa de spaime tulburi zecile de mii de foști uctiviști, mai mărunți sau mai însemnați, ai partidului comunist, astfel vor fi iertați cei care, după decembrie 1989, au deturnat revoluția română și au făcut să fie lipsit de sens marele cimitir ivit peste noapte în inima Capitalei, astfel va fi scutit de răspuns cel sau cei care au inițiat vestitele mineriade. Cum se vede bine din această sumară enumerare colacul de salvare reprezentat de instituția monarhică e pentru potrivnicii de astăzi ai regalității ! Dar nu numai pentru ei. Sîntem convinși că venirea Majestății Sale Mihai I în fruntea României ar însemna sporirea credibilității noastre în lume, o lume care și-a făcut despre noi, în acești doi ani din urmă, o imagine rea, o imagine probabil greșită dar de care greșeală noi și nu lumea sîntem principalii vinovați. Nu e cazul să mai spun prin ce. În orice caz sporirea credibilității ar avea drept consecințe imediate creșterea solicitudinii financiar-economice din partea țărilor dezvoltate, ceea ce pentru economia românească — ne-o spune și actualul prim-ministru — este vital. Așadar, instituția monarhică ar putea fi un colac de salvare și pentru viața social-economică a românilor. Păstrîndu-ne în bună logică am mai zice că pînă și, de nu cumva mai ales, problema națională — atît de dificilă într-o Europă de Est dominată, la această oră, de tendințe separatiste, pulverizatoare — ar căpăta mai multă claritate o dată cu venirea Regelui, pentru că instituția monarhică poate să elimine, cel puțin pentru o vreme, alergia unora la o Transilvanie românească și poate, totodată, să pună în termeni corecți — cum primul parlament post-decembrist n-a făcut-o — chestiunea Basarabiei și a Bucovinei de nord. În plus, dar deloc neglijabil, reintrarea în albia firească și tradițională a organizării statale românești ar însemna adevărata abandonare a structurilor de tip comunist, fapt care, la rîndu-i, ar grăbi considerabil procesul resorbirii mentalității aferente acestora precum și procesul mai lent de regenerare morală a societății noastre. Ținem să precizăm că tot ce am spus pînă aici nu este rezultatul unei prezumtive simpatii pro-monarhice. De altfel, nici nu nutrim asemenea simpatii. Numai că, pentru acest moment din evoluția social-politică a României, soluția monarhică are, dacă gîndim logic și realist, mai multe șanse decît alte soluții de a coaliza eforturile societății românești spre ceea ce poporul român merită să aibă : o viață mai bună și mai dreaptă.

„L".

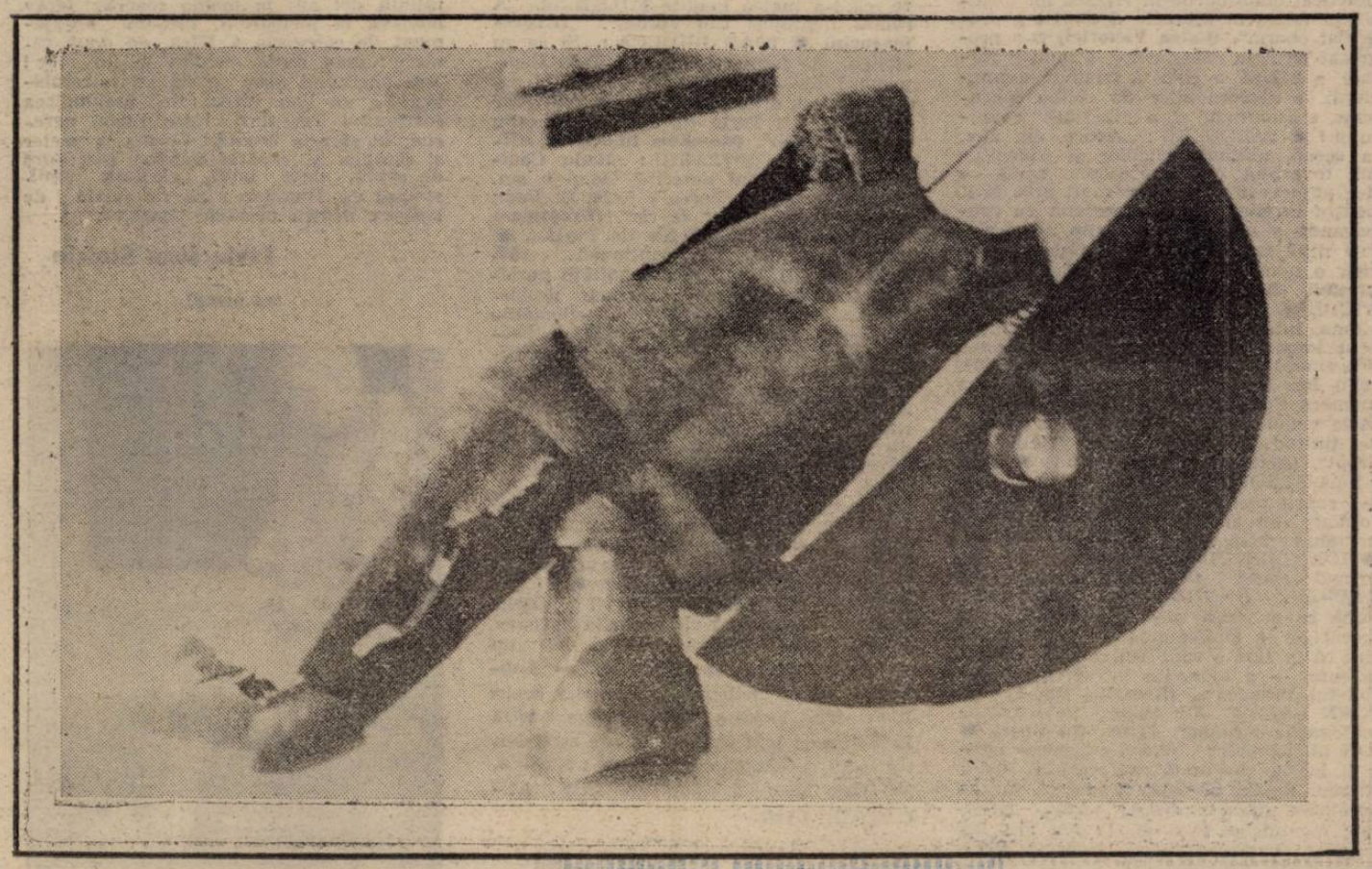

OMUL REVOLTAT

de Caius Dragomir

— în pagina a 3-a —

Cronica literară

CUM A MURIT MARIN PREDA

de Florin Manolescu

CERȘETORUL DE TALANȚI

de Cristian Popescu

— în pagina a 5-a —

AZILUL ROȘU

— în pagina a 16-a —

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Munți de cărți

Munți de cărți se interpun între noi și lumea aceasta ba. dacă stau și mă gîndesc mai bine, între noi și lumea cealaltă. Prea slabe sînt puterile omului ca să urce acești munți, infinit mai înalți și mai dificili decît toate Himalayele lumii, care nici nu sînt decît palide copii ale lor să treacă dincolo de ei, spre a se întîlni față-n față cu ceea ce numim în mod convențional viață. Și chiar cel care a trecut, și tocmai pentru că a trecut, nu mai e același, căci munții de cărți au schimbat bătaia ochilor săi puterea picioarelor sale, tăria brațelor sale.

Transluc de ca gheața, cărțile nici nu sînt altceva decît munți de gheață, într-un capăt al lumii unde totul a fost propice pentru ca totul să-nghețe, începînd de acolo și înaintînd — gheața vreau să spun — mereu spre centru tot mai spre centrul viu al lumii pe care probabil că nu-l vor cuceri niciodată, căci nu cred că mai este destul timp. Dar gheața aceasta imensă, pe care alunecî și-ți frîngi, în general, gîtul nu e moartă, cum nu e moartă nici gheața din Oceanele Înghețate, de Nord și de Sud. De ea se izbesc din cînd în cînd Titanicele noastre, titanicele noastre încercări și se sfărîmă ori se scufundă-n uitare.

Dar nici aceia care nu știu nimic despre existența acestei formidabile bariere spre lumea reală nu sînt scutiți de efectele ei, cu toate că ochii lor nu văd în zare decît ceva luminos care li se pare chiar realitatea și nu e decît un fel de Aurora Borealâ, continuă însă, produsă de munții de cărți, de gheață în contact cu „luminile ochisorilor" și ale Soare'lui, dar mai ales, fără ca ei să știe de ideea că între oameni și lumea reală, oameni special aleși, nu se știe însă de cine, au ridicat această rece și uriașă barieră pentru ca suflarea fierbinte să nu pîrjolească tot și să nu transforme viețile tuturor în tot atîtea Sahare, iar Pămîntul într-una singură, generală și totală. Astfel încît suflarea aceea dogoritoare trece încoace, prin munții de gheață, translucizi dar nu și transparenți ameliorată, îmblînzită și noi ne bronzăm îndelung în raza ei care, altfel, ne-ar fi făcut să ne evaporăm ca niște simple picături de sudoare ce sîntem.

De cîte ori vii acasă cu o carte sub braț nu faci decît să-ți aduci aschia protectoare de gheață : deschide-o aspiră-i interiorul și grăbește-te să o depui în marii munți care te apără, înmulțindu-i. Se spune că aceia care îi trec nu mai sînt vulnerabili ochii lor privind altfel, pielea lor impregnată cu nu se știe ce fiind. Se spune, căci nimeni dintre acești formidabili alpiniști nu s-a mai întors vreodată, ca să relateze cum e acolo pentru că nimeni nu poate coborî munții de gheață decît o dată și pe o singură parte : cealaltă. Iar scrisori de acolo nu se pot trimite, chiar de aceea. Telefoanele, telegraful, radio-ul sau televiziunea prin satelit nu sînt decît neputincioase jucării față de teritoriul acela. Ajungi cînd ajungi, dacă ajungi și cine mai ești acolo, absolut singur și neînarmat cu unelte exterior vizibile. Nici de emisie și nici de recepție-și nici de vreun alt fel bănuibil pe Pămînt. Zeci de ani ai urcat, te-ai zbătut și într-o clipă ai coborît, alunecînd cu viteză nemaipomenită versantul opus. Cu toate că pare a nu mai fi timp, îți aduci aminte — se spune — „viața ta toată" și te mai schimbi o singură dată. În bine în rău ? După caz. Depinde cine a predominat în tine, aici, de partea ceastălaltă : răul sau binele. Și mai ales stergi cu buretele orice alte urme ale vieții tale, de dincolo acum de dincoace deci, unde noi mai stăm o vreme cu ochii ațintiți, cu urechile ascuțite să prindem orice semn, să înțelegem ce e, Doamne, dincolo de acești munți de cărți, de acești munți de gheață spre care privim și nu vedem din care ne tragem și nu recunoaștem.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Poetul rînduit să fie jertfă de ispășire

„Adio cacialma, cancan de marionete / cotofene vesele și triste / adio, spanac grăitor" adio, tu, „filozof al durerii / cu amîndouă mîinile în borhot / pe fața mea mînjită", scria Cristian Sișman, mort la București, la 39 de ani, în 18 iulie 1992, sărac și curat, prea chinuit de propriul destin...

Că veni vorba, poetul Cristian Sișman scria pe unde apuca, oriunde găsea ceva de scris și simțea în jur o „corespondență"... Nu bea alcool „renunțase și la cafea", țigările ieftine doar îi țineau de urît și de foame... Își adora soția, Doina :

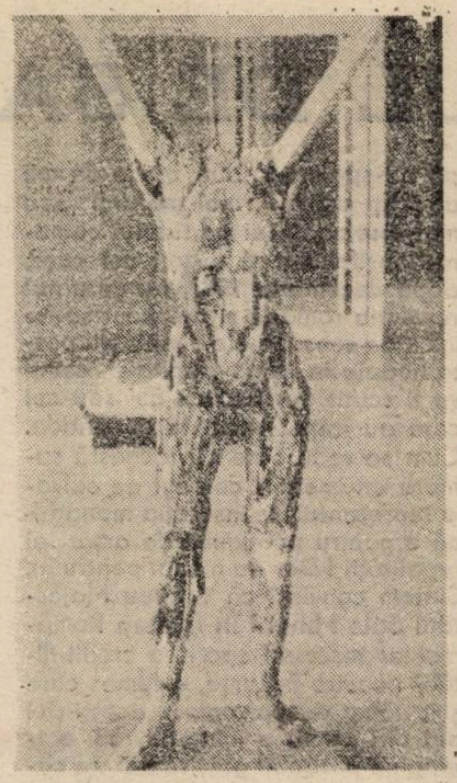

a fost o întreagă poveste să li se accepte oficial căsătoria, poetul Florin Mugur însuși intervenind, prin cunoștințele sale, la nu știu ce comisie medicală absurdă, special constituită, de la „Spitalul 9" să i se dea lui Cristian Sișman aviz, „voie" în acest sens. Ca un făcut, născîndu-se după parafarea acestui acord patru copii frumoși unul după altul, cum pomeneam și săptămîna trecută în **Luceafărul** : Cristian Sișman neacceptînd avorturile... Mă rog...

Nu vreau să fac aici un **caz post-mortem** din Cristian Sișman : vreau doar să-l prezint pe un poet tînăr uitat de contemporani, prieten îndepărtat, profund moral, să-l prezint așa cum a fost receptat de mine, fără prejudecăți și ocolișuri inutile zău... Cristian Sișman era „pensionat de boală", cu sindrom depresiv, de inadaptare, „Schizofrenic" în acte, **normal** în viața de fiecare zi, excesiv de sensibil, uita adesori de sine... Catolic însurat cu o ortodoxă, a botezat copiii în rit ortotox și a lăsat cu limbă de moarte să fie înmormîntat în cimitir ortodox (are mormîntul în cimitirul Progresul !), ceea ce a provocat animozități în tabăra catolică familială fanatizată : dar nu vreau să insist asupra acestui aspect... Revoltat, secretos, însingurat la culme pe an ce a trecut, imprevizibil complexat timid, Cristian Sișman a supraviețuit de la o vreme doar pentru familia sa : în ultimul an le citea celor patru copii ai săi din Biblie zilnic... Visa să intre în Uniunea Scriitorilor, făcuse rost de cele trei recomandări de primire de la Nora Iuga, Gabriel Dimisianu și Cezar Baltag, presimțindu-și, poate sfîrșitul și vrînd să asigure familiei sale o pensie de urmaș, dar pînă să moară nu rezolvase nimic, neglijase birocrația scriitoricească profesionistă : de ce Cristian Sișman n-a fost primit imediat după Revoluție în Uniunea Scriitorilor ? Fiindcă dragii lui colegi de generație, poeți bucureșteni, și-au amintit numai de ei la o adică din păcate...

Altfel, de curiozitate, Cristian Sișman, „profitînd de statutul său de **nebun-inacte**" a organizat evadarea de la „Spitalul 9" a răzvrătitului „cenaclist exilat" Neagu Vulcănescu, poet (necunoscut mie) minuitor de decoruri la Teatrul Național, care fusese internat aici cu forța de autoritățile ceausiste, prin sentință judecătorească la „tratament obligatoriu", Cristian Sișman reușind să ia atunci legătura și cu Ambasada S.U.A. ! Tot el stînd în preajma lui Paul Goma pînă să se exileze, din cîte am înțeles din mărturisirile prietenilor lui, Marian Bică, Mircea Dobrovicescu sau Radu Stoenescu... Un Cristian Sișman care, după ce se va interna la sănătoriul de boli mintale de la Gătaia, odată intrat în contact cu condamnații sănătoși psihic anonimi găsiți aici în stare de degradare, protestatari incomozi pentru regimul comunist, Cristian Sișman devine circumspect, „un fel de apolitic mascat" cu atît mai mult cu cît Securitatea pusese ochii pe el și nu l-a scutit de anchete și presiuni... Dumnezeu să-l ierte !

Cristian Sișman, neajutorat, a trăit în ultimii doi ani la mama soacră (grav bolnavă la picioare !), într-un apartament de categoria a III-a, de două camere : erau șapte membri la un loc ! Toți cheltuind doar pensia lui mizerabilă... La un bloc infect, în prelungirea cartierului Ferentari între țigani agresivi, în sărăcie cruntă ! Locuia la parter și dormea la capătul patului (pat rupt de copii), de-a latul, ghemuit umil, rînduit de Dumnezeu să fie jertfă de ispășire pentru păcatele noastre...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

●CONSTANTIN BURLACU (tolerat pe teritoriul Statelor Unite ale Americii) : „Dar apropo de... șobolani. Pe ecranele televiziunii americane am văzut în repetate rînduri un film documentar din timpul lui Adolf Hitler, în care acel mare profet și patriot german îi compara pe jidani cu șobolanii". **(Europa**, revistă de orientare nord-coreeană) ● ION CRISTOIU : „...naționalismul extremist de ultimă oră". **(Evenimentul zilei)** ● DANIELA BURUIANĂ-APRODU (deputat P.R.M. de Galați) : „Sînt pentru pedeapsa cu moartea !". **(Politica)** ● OCTAVIAN PALER : „Doamne, în ce țară trăim ? Și în ce vreme ?". **(România liberă)** ● RADU EUGENIU STAN : „Ne aflăm într-un regim hibrid, construit pe scheletul național-comunismului perioadei '64—'89". **(România liberară)** ● BARBU CIOCULESCU : „Pretutindeni din centrul Europei la Vladivostok, căderea comunismului a însemnat mai mult o schimbare de steag și mai puțin de oameni"... **(Drepțatea)** ● ALEXANDRU PALEOLOGU : „...socialismul este Hitler, este Mussolini, este Lenin și tot ce a urmat de la Lenin încoace. Socialismul este cea mai odioasă și mai îngrozitoare dintre reveriile și speranțele umanității". (Interviu, în **Cuvîntul**) ● GEORGE STANCOV : „Mi se pare periculos că dl. Grigore Vieru este folosit ca instrument politic de partidul de la Cotroceni, și la fel de periculos este faptul că oameni de cultură accentă să facă jocul comuniștilor naționaliști români". **(Flagrant)** ● EUGEN FLORESCU : „...în ciuda unor aparențe, în anii cei mai buni de dinainte de 1944 România era, totuși, cam cu patru veacuri în urma Franței (apreciere dată și de Mircea Eliade) ceea ce atestă că oricît s-ar fi practicat deformările în vremea lui Ceaușescu, totuși în ultimele decenii s-a progresat enorm". **(Calea Victoriei)** S-a progresat pe linia demolărilor, a muncii forțate, a SIDEI a rîiei, a frigului, a mînciunii, a construcțiilor de colibe suprapuse, a ateismului și a „libertății" cuvîntului ! ● ACIDUZZU : „Apare, din nou, în scenă, ultimul consilier al Ciuruitului, tovarășul Eugen Florescu. După ce și-a adjudecat un termen mult prea larg pentru cerebelul său de secretar cu propaganda, și anume **Democrația**, acum și-a pus titlul de proprietar pe **Calea Victoriei**, o nouă publicație a băieților de pripas". **(Academia Cațavencu)** ● EMIL NICOLAE : „Tricotînd din umbră, de-a valma, interese meschine dar și un procent important de ignoranță («amestec 30% sinietic»), echipa din jurul președintelui Ion Iliescu — însemnînd în acest moment Puterea — a desfășurat o strategie vicleană, soldată cu o suită de farse, țintind în rafale asupra statului de drept". **(Acțiunea**, Piatra Neamț) ● RALUCA STROE BRUMARIU : „...prin CNA s-a reușit menținerea mijloacelor de informare din audio-vizual sub controlul actualului președinte". **(România liberă)** ● ION CRISTOIU : „Președintele încalcă primul legea". **(Evenimentul zilei)** ● GABRIEL ANGHEL : „...președintele, după ce a vizitat deșeurile toxice și a trecut pe la monumente — unde am aflat că în 1916 o rudă i-a căzut prizonier la turci — a ajuns în întreprinderi din județul Vrancea"... **(România liberă)** ● IOAN LAZĂR: „Un subiect pentru cinematografia română". **(Tineretul liber)** ● ION MUREȘAN : „«Pisici cu mere» pare a fi hrana electorală preferată a d-lui Iliescu. Salata aceasta, preparată în laboratoare speciale după rețeta KGB, este meniul pe care dl. Iliescu își l-a pregătit pentru toamna aceasta". **(NU)** ● ION M. IONIȚĂ : „Dl. Funar anunță că-și va serba ziua de naștere la Cotroceni". **(Adevărul)** ● ALEX. ȘTEFĂNESCU : „La o propunere jignitoare care ar fi meritat o replică vehementă, el și-a păstrat calmul. Răspunsul regelui a fost un răspuns de rege". **(Zig Zag)** ● ION CRISTOIU : „Dintr-o împrejurare care îl putea compromite, Regele Mihai a extras un moment care l-a făcut mai puternic ca oricînd". **(Evenimentul zilei)** ● ION VARLAM : „Brucan și Măgureanu, nașii d-lui Câmpeanu ?" **(Cotidianul)** ● „Oare la ce noi lovituri de teatru meditează liderul P.N.L., dl. **Radu Câmpeanu** ? Pe cine va mai propune domnia sa la candidatura la președinție după refuzul Majestății Sale Regele Mihai I de România ? Pe dl. Ion Iliescu nu mai poate, că i-a luat-o înainte F.D.S.N.-ul. A rămas nepropus Ilie Verdeț". **(Expres magazin)** ● IOAN BUDUCA : „Și ce au cîștigat, de fapt, oamenii lui Radu Câmpeanu ? Mai mult dispreț. Așa e la cacealma : ori, ori". **(Cuvîntul)** ● ANDREI BĂDIN : „La Paris, dl. Radu Câmpeanu complet izolat". **(România liberă)** ● ANTOANETA DOHOTARIU : „Radu Câmpeanu ar fi omul puterii ? Omul e om, puterea e putere bere e bere. Și Radu Câmpeanu s-a făcut de rîs". **(Dreptatea)** Bere de București, Verde de Paris.... ● „Divorțurile liberale continuă"... **(AR Press)** ● Ș.B.T. : „Lipsa imunității parlamentare i-ar putea provoca mari probleme redactorului șef de la «România Mare», confruntat cu peste 100 de procese de calomnie". **(Tinerama)** ● GEORGE STANCA : „Vadime știi tu ce ne leagă pe noi doi ? Noaptea de 21 spre 22 decembrie '89 cînd amîndoi era să murim. Eu de gloanțele securiștilor, iar tu de frică". **(Expres magazin)** ● ȘTEFAN STOIAN : „Cîtă naivitate la această emisiune la care se afla de față și stimabilul limbă ageră la anus, adică Corneliu Vadim !". **(Baricada)** ● CARLO STĂNESCU : „Oho am făcut mereu o grămadă, dar mereu îmi lipsesc cincisprezece centimetri". **(Prostituția)** ● O CITITOARE DIN SUCEAVA (?!) : „Dragă domnule Vadim (...) vă aștept la Suceava, în campania electorală, să vă cer un autograf". **(România Mare)** ● „— **London** — based matrimoniale agency seeks Romanians looking for marriage with British men and women. Please send letter and recent photographs to : Starace, PO Box 1283, London SW 3RW ENGLAND". **(Azi).**

Petre Stoica

III. Omul revoltat

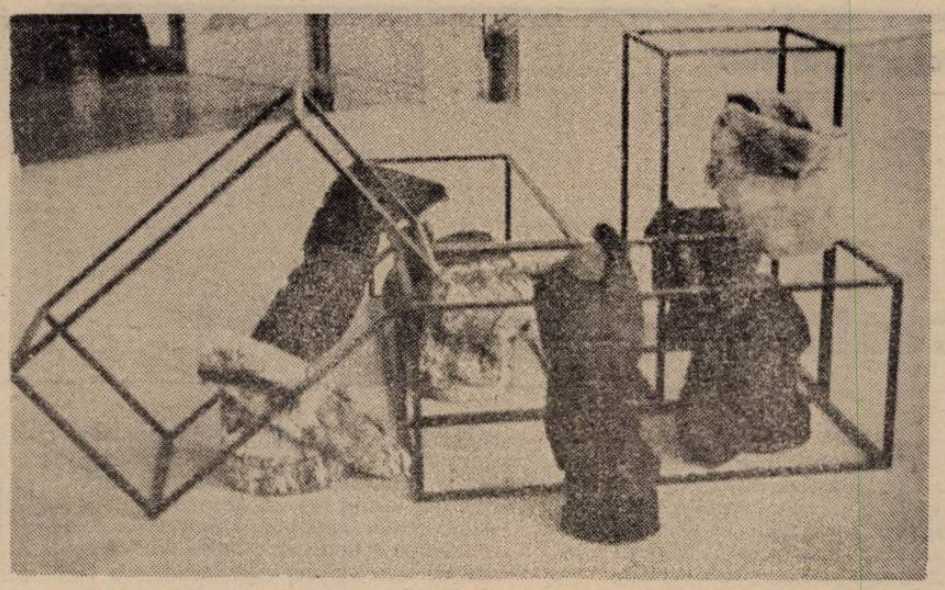

Ontologia umană tinde să descrie omul unitar ; omul este unul în toată diversitatea sa psihologică și biologică. Omul este unul pentru că spiritul este unul — poate, mai mult, spiritul este unul nu doar în forma sa ci și în substanțialitatea ori chiar în obiectualitatea sa. Un singur spirit parcurge, eventual, indivizibil, pluralitatea ființelor umane. Și totuși ne amintim oricînd locul comun privind coexistența a două tipuri de ființe omenești ; omul om și omul neom. Primul, desigur, este prezență umană și entelechie umană în același timp ; celălalt este prezență umană în spațiul criteriilor obiective sau obiectivabile, care nu se regăsește în planul experienței interioare a spiritului. Lumea pare scindată. Pentru Platon, în Fedru, tipurile existențiale în care se concentrează ființarea omenească sînt și ierarhizate și puternic polarizate. Pe locul cel mai înalt se află autenticul conducător de oameni ; pe locul cel mai de jos, este așezat tiranul. Mai apoi în ordinea bună este situat poetul ; simetric, în ordinea rea, este plasat făcătorul de cuvinte. Ce înseamnă, în sensul propus de Platon în Fedru, a fi om în interiorul sintezei realitate în sine-realitate valorizată ? Înseamnă a aduce în determinarea fenomenului principiul transcendent, a face să se așeze peste concret amprenta ideii.

Un Marc Aureliu sau un Epictet, un Cicero sau un Seneca se întîlnesc în a socoti drept fundamental umană capacitatea de a scoate comportamentul ființei parțial spirituale care este omul de sub condiționarea suferinței. Pe această cale omul își dobîndește libertatea și devine un om deplin. Pentru Iisus — mai ales așa cum ni-l relevă Paul — umanitatea este iubire întrucît Divinitatea, și deci ființa, sînt iubire. Omul nu este decît ființa care poate ajunge la Dumnezeu : la Dumnezeu nu se ajunge decît prin iubire. Salvarea sau damnarea sînt separarea umanității de subumanitate. Pentru Buddha umanitatea este iubire pentru că și neființa poate fi iubire. Omul nu este decît cel ce ajunge la neființă ; în spațiul autenticei neființe nu se ajunge decît prin iubire.

A fi om constă în a aparține direct cel puțin uneia din marile categorii ale spiritului — sau a constata că nu poți aparține nici uneia, ceea ce oricum înseamnă, paradoxal, a te plasa în referențialul tuturor acestora în referențialul nevoii de idei sau, mai exact, de idee. Situarea tuturor în planul umanului fie și prin negativitatea nevoii neîmplinite de transcendență este proprie spiritului democrat modern. Toți oamenii sînt, pînă la urmă, totuși oameni, deși multora nu le este ușoară înălțarea pînă la împlinirea sau măcar percepția spiritului. Nu este permis nici unei ontologii umane să discrimineze între oameni. A apărut ontologia negativă a umanului, ca disperare și angoasă, la Sören Kirkegaard apoi, după un secol a apărut „Omul revoltat" al lui Albert Camus. Omul este om întrucît știe că nu este sau nu i se permite să fie ceea ce poate să fie. Revolta este recunoașterea unui statut existențial negativ. Această recunoaștere este inevitabilă și deci vesnică, dar prin caracterul paradoxal al tuturor realităților ultime ea devine pozitivă, atît în sine cît și prin iradierile pe care le generează asupra lumii. A trăi în idee sau a trăi în vidul existențial al ideii, în perspectiva ideii rămasă simplă cunoaștere și deci aspirație către un nicăieri vesnic prezent — iată care pare să fie opțiunea deschisă omului. Ideea poate fi iluzie, absența ideii nu este, nici aceasta, mai certă. Iluzie sau certitudine, nu sînt aici însă dimensiuni obiective ale unei istorii autonome impuse din afară omului. Omul se autodefinește sau măcar alcătuiește singur elementele definirii sale. A aparține principiilor sau a aparține incidențelor este o problemă morală — principala problemă morală. O aplecare nu fără insistență asupra tinereții astăzi, asupra planetarei dileme a generațiilor care vin, dar mai ales o îndelungată discuție cu o persoană, dedicată reflecției, aparținînd acestei generații, m-au convins că umanitatea a parcurs două stadii ale moralei — unul lung de cîteva mii și altul care abia a început : o morală a submisiunii și noua morală a revoltei. Submisiunea ca formă etică a pornit de la axioma existenței unui om constituit deja în chip neechivoc. Morala ca revoltă implică certitudinea alcătuirii creatoare a umanului, a permanentei autodefinirii în libertate. Supunere, submisiune, nu au un caracter condamnabil, ori măcar peiorativ — este marcată însă astfel, printr-un concept, apartenența la trecut. Vechiul Testament propune submisiunea ca modalitate a ființării morale. Evangheliile afirmă o morală a revoltei, dar timp de aproape două mii de ani acestui mesaj nu i se dă aproape nici o șansă la nivel social.

Treapta cea mai abstractă dar și mai înaltă a moralei supunerii este atinsă odată cu imperativul categoric și, implicit, cu maxima universală din filosofia kantiană. Ultima tentativă majoră a acestei variante etice, care a dominat timp de milenii umanitatea, este, paradoxal, nietzscheanismul ; o statutare, de fapt a necesității sociale a două morale, o sfidare, deci, a omenescului. Morala supunerii este, de fiecare dată, o încercare de găsire a mediei, social acceptabilă, a comportamentului uman. Ceea ce este comun și static este acceptat ca firesc. Etica pare să nu fi fost decît suma eforturilor succesive de a îngheța societatea în cîte una din formele pe care aceasta le-a alcătuit în lunga sa istorie. Excepțiile, oamenii excepționali și situațiile excepționale sînt aruncați în afara acestui joc. Societatea a tins la condamnarea excepțiilor, precum un Socrate, un Bruno, un Servet. Nietzsche prin modelul supraomului, generează uneori implicit și nu tocmai rară și explicit modelul subomului. Se acceptă, astfel, deschis, ideea falsă a necesității a două morale care, într-un fel sau altul, a existat continuu în conștiința falsificată a umanității. O astfel de morală a opoziției este tot o invitație la stagnare și o acceptare a înghețării sociale.

Omul revoltat, care a scris în Antichitate dialogul „Republica" sau care a făcut revoluțiile americană, franceză ori, recent, Est-europeană nu s-a împăcat niciodată cu morala supunerii, a condamnării excepției în numele mediei. Acest om nu s-a împăcat însă nici cu nietzscheanismul vulgarizat, cu dubla morală a comunismului sau, înainte de aceasta, ori paralel, cu a diferitelor totalitarisme. Într-o lume a mișcării și creației — întrucît ar fi o lume a dispariției dacă nu ar aparține impun, pentru prima oară la scară socială, generalizată, o etică a revoluției. Aceasta nu înseamnă decît recunoaștere neechivocă a valorii celui care merge creativ pînă la cea mai mare distanță în raport cu banalul convențional și tern, în raport cu angoasele paralizante, rezultînd din absolutizarea locului comun. Actuala etică ce se propune lumii este mereu dificilă și riscantă, nu rareori produce dureri și pierderi umane dar este singura cale prin care umanitatea se poate, cu adevărat, umaniza. Aceasta este lecția unor noi generații către toate generațiile dar, pe de altă parte, este propunerea pe care America a făcut-o Occidentului, pentru ca aceasta să o facă lumii. Noua poziție a omului față de sine însuși este ceea ce Pierre Teilhard de Chardin numea vîrful de săgeată al evoluției istorice.

Se deosebește o asemenea viziune morală de nietzscheanism ? Omul revoltat și deci omul excepție — în prima clipă — este imediat apoi paradigmă a tuturor oamenilor, devenind omul cel mai obișnuit. Excepția se instituie în model general și nu acesta în constrîngere pentru excepții.

Morala excepțiilor în actul generalizării ei se numește politică a schimbării. Iată-ne deci, chiar acum, în drumul nostru către ziua de mîine.

Caius Dragomir

De la armistițiu, prin vot, la pace

Ne apropiem cu pași nesiguri de un moment crucial al istoriei României. Fără a fi paradoxal, fără a exagera, îmi pot îngădui să cred că la sfîrșitul lunii septembrie 1992 se va termina, într-un fel sau altul, cel de al doilea război mondial pentru români. Sau măcar pentru cea mai mare parte a lor, cea care trăiește de partea dreaptă a Prutului.

Ce poate să însemne acest sfîrșit de război mondial **pentru noi ?** Întîi și întîi, primele alegeri cu adevărat libere după o prelungă perioadă (în care se includ și anii de început ai conflagrației mondiale).

De libertatea acestor alegeri depind condițiile în care se va hotărî cum se va sfîrși războiul pentru noi. Dacă vom fi îndeajuns de liberi nu înseamnă că vom fi și îndeajuns de conștienți asupra gravității deciziei noastre. Pentru a ne desluși, pentru a fi responsabili de calitatea votului am fi avut nevoie de un armistițiu real. Un armistițiu în care să ne tragem sufletul, nu să ni-l dăm, așa cum s-a întîmplat în ultimii doi ani. Rezultatele de la 20 mai pot fi asemuite cu reacția unui om ținut îndelungată vreme într-o încăpere întunecoasă și căruia i se aruncă drept în față un snop de lumină. Firesc, întîi închide ochii. Și unde mai pui că lumina cu pricina putea fi, după toate semnele, o lumină artificială, înșelătoare. Tulburarea care a urmat nu a fost decît încercarea de zădărnicire a armistițiului ce trebuia să preceadă pacea.

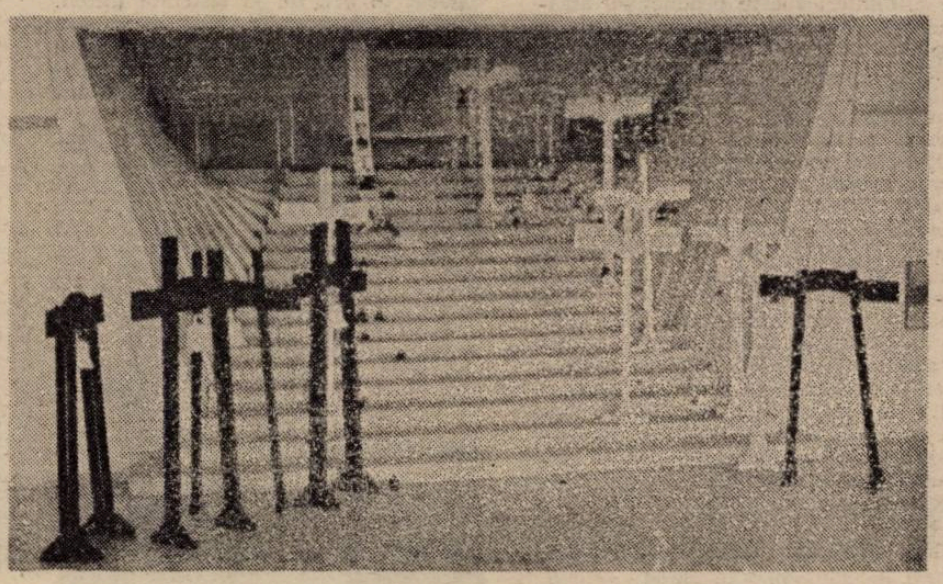

Pacea pentru România va depinde de rezultatul alegerilor. În locul armelor vor hotărî voturile. De va fi un vot decisiv pentru democrație, atunci putem spune că țara noastră încheie cel de al doilea război mondial ca țară învingătoare. De va fi un vot majoritar pentru o formulă „originală", țara noastră va încheia cel de al doilea război mondial cu statutul care i-a fost deja acordat în urmă cu 46 de ani — țară învinsă ! Și nu ar fi decît o acceptare de bună voie a ceea ce ni s-a impus !

Avem posibilitatea redobîndirii nu doar a realei independențe și suveranități cît și a demnității naționale pe o cale unică în istorie : — calea pașnică de exprimare liberă a voinței de a fi într-un fel sau altul.

A opta pentru democrație înseamnă, în fapt, a opta pentru pace. Pace la hotare, pace înlăuntrul lor. Și mai mult decît atît, ar însemna, în sfîrșit, realizarea acelui „consens" social pe care îl clamează toate forțele politice angajate în cursa electorală.

Ce va însemna de fapt o victorie a democrației în România ?

Va însemna o „evacuare" a ultimelor detașamente ideologice (și nu doar) ale ocupației sovietice ! Mai mult nici nu putem dori în condițiile în care detașamentele militare ale fostei (?) Armate Sovietice adăstează încă pe cîmpiile și în orașele Europei. Pentru a se retrage au nevoie de bani, de case, de garanții. Slavă Domnului că nu sîntem într-o asemenea tragică situație. Noi sîntem într-o situație comică, nimeni nu ne mai ocupă, în schimb ne-am ocupat singuri după plecarea ocupanților. Poate aceasta a fost și garanția care le-a fost oferită atunci pentru a pleca. Dacă nu ne dezocupăm cît mai repede, situația, din comică, va deveni tragică.

Să sperăm că ne vom fi dezmeticit îndeajuns pînă pe 27 septembrie și că armistițiul început în decembrie 1989 ce a întrerupt temporar războiul purtat de unii dintre români împotriva tuturor românilor (ultima fază a celui de al doilea război mondial pentru România) va avea ca rezultat pacea.

Eugen Uricaru

cronica ediţiilor

Căutarea absolutului

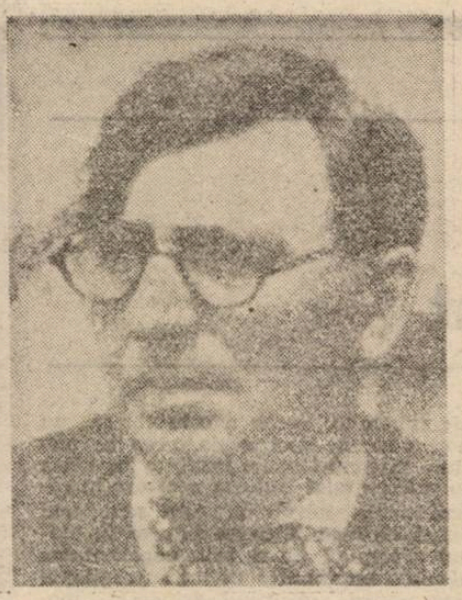

Ca romancier, Minulescu n-a fost niciodată luat în serios de contemporani, iar ultima sa încercare, **3 şi cu Rezeda 4**, care apare în 1933, un an cu totul excepţional pentru romanul românesc (acum văd lumina tiparului romane ca **Adela, Locul unde nu s-a întîmplat nimic, Răscoala** în generaţia matură, iar în cea a tinerilor **Patul lui Procust, Maitrey, Maidanul cu dragoste** al lui G. M. Zamfirescu, **Femei** al lui Sebastian şi altele), n-a mai găsit la comentatori nici măcar scuzele sub care se acoperiseră precedentele, **Roşu, galben şi albastru,** căruia Zarifopol îi găsise „farmecul unei proaspete şi vii simplicităţi", sau **Corigent la limba română,** „interesant ca document" după G. Călinescu. Judecat după normele romanului din secolul trecut şi ale prozei care „presupune o viziune obiectivă concretizată în fapte precise", romanul este într-adevăr, „fără interes", „într-un stil ce nu depăşeşte cursivitatea ziaristicei mediocre" (Lovinescu) şi lasă o ultimă impresie de „neseriozitate" (Călinescu). Recitit după mai bine de o jumătate de secol şi cu experienţa altor lecturi decît ale contemporanilor săi, romanul — păstrînd toate defectele care i s-au găsit atunci şi altele pe deasupra — suportă încă o discuţie care, dacă nu justifică neapărat reeditarea într-o colecţie de largă circulaţie *, validează cel puţin la nivelul intenţiilor o anumită complexitate a tramei şi dorinţa evidentă de înnoire a genului (dar şi continuitatea unei obsesii care vine de la Balzac).

Cartea (indiferent dacă-i acceptăm sau nu statutul de roman), este consemnarea încercărilor de a contura povestea unei femei cu totul liberă de prejudecăţi, convenienţe şi tabuuri în domeniul care se pretează cel mai bine acestui transfer de inhibiţii cu substrat psihologic şi social : cel al raporturilor erotice. În căutarea amantului ideal, femeia trece prin braţele unui număr oarecare de amanţi temporari fără ca experienţa (sordidă în plan uman şi schiţată ca atare în episodul unde artistul o trece ofiţerului) să o marcheze ; ceea ce caută Rezeda (nume latin cu o simbolistică adecvată, căci **resedare** înseamnă a calma o suferinţă) este de fapt un suflet care s-o „înţeleagă", ea este „o femeie care n-a avut niciodată putinţa să se facă înţeleasă" şi desfăşurarea vieţii ei uşuratice exprimă, la nivelul trăirilor elementare, această căutare. Istoria acestei femei neobişnuite ni se revelă treptat, în patru mărturii ale celor implicaţi : doi amanţi, doi prieteni care se spovedesc pe rînd cum s-au succedat în inima amantei lor şi tulburările sufleteşti pe care le-a antrenat acest cadril, ciudat pînă la a sugera identitatea celor doi într-un personaj cu puternică tendinţă reflexivă, deci schizoidă, apoi Rezeda însăşi, prin a cărei confesiune întrezărim ceva din complicaţiile materiale ale unei vieţi insubordonate canonului, cea de a patra probă la dosar fiind spovedania ultimului amant cunoscut, a doctorului care voia să spargă cercul magic al căutării acesteia, luînd-o de soţie. Ultima mărturie şi cea mai importantă, cea care ar fi trebuit să ne ajute să trecem dincolo de simplele aparenţe, interpretabile în atîtea feluri, şi să revele adevărul despre enigmaticul personaj, n-a mai fost scrisă, aşa cum se întîmplă cu toate mărturiile cu adevărat revelatorii : aviatorul cu care Rezeda fuge înainte de ziua nunţii, fapt inexplicabil în ordinea mecanică a lucrurilor (şi lăsat ca atare de autor, cu binecuvîntată modestie), moare într-un accident, împreună cu nestatornica femeie ; ea reintră cu alte cuvinte în ordinea cosmică a lucrurilor care, pînă la urmă, nouă pămînteni lor ne este structural inaccesibilă, oricît de aproape de a o pricepe ni se pare la un moment dat că sîntem.

Avem a face deci, din acest posibil unghi de vedere, cu încercarea de a sugera complexitatea şi impenetrabilitatea unui personaj simbolic, a Femeii (cu majusculă), temă superficială care păstrează legături uşor de demonstrat cu lirica autorului, observate în trecere şi de Pompiliu Constantinescu în recenzia pe care o face romanului în **Vremea.** Această complexitate este ostentativ investigată din perspectiva celor trei bărbaţi care au cunoscut-o şi au văzut-o altfel, prin prisma deformatoare a propriei personalităţi ; fiecare a surprins doar un profil care, suprapus celorlalte, inclusiv autoportretului (cu nimic mai obiectiv sau mai realist decît celelalte), oferă lectorului privilegiat tridimensionalitatea eroinei. Ca în multe alte cazuri, autorul — care nu are orgoliul să-şi ascundă schelăria construcţiei — ne sugerează direct complementaritatea unghiurilor de vedere care se întregesc în final, căci unul dintre cei doi amici o spune chiar, vorbind despre femei : „Prietenul meu, bunăoară, le vede incomplet, fiindcă mai totdeauna le priveşte din profil, ca pe monezile antice. Eu însă le privesc numai din faţă" etc. Nici vorbă deci că „intenţia autorului a fost de a crea patru eroi tipici, Femeia, Amantul, Gelosul, Îndrăgostitul legal", cum zice Călinescu, căci pentru aceasta interesul ar fi trebuit să se mute, succesiv, pe cei patru eroi ; el rămîne însă centrat tot timpul doar pe Rezeda şi pe misterul ei, şi de aceea şi putem vorbi, odată cu autorul, de un roman. Acest roman a fost citit însă de contemporani într-o cheie falsă : el nu e nici „erotic", nici obiectiv, ci o încercare de analiză psihologică prin refracţia individului în patru oglinzi subiective, adică un experiment foarte interesant în acel moment, din nefericire ignorat sub acest raport de cititori şi chiar de mare parte din critici. Doar acelaşi Pompiliu Constantinescu observă **în trecere noutatea procedeului din** punctul de vedere al tehnicii româneşti.

Schiţat în grabă şi superficial în scenele realiste, scurte incursiuni într-o lume fatalmente meschină, săracă şi urîtă, aşa cum este lumea concretă a unor personaje dominate de o obsesie materială, a unor monomaniaci, romanul a dezamăgit pe cei care aşteptau o pictură policromă, în pastă groasă, a mahalalei morale din noi. Dar romanul (forţînd nota, desigur, nu însă cu exagerare) mai poate fi văzut şi ca o alegorie, ca o abstractizare a ideii de absolut şi a căutării sale. Absolutul în dragoste, găsirea **celuilalt** care se dovedeşte a fi un **sine,** este reprezentat de imaginea androginului, în acelaşi timp şi sine şi celălalt, ceea ce poate sugera imposibilitatea atingerii lui sau atingerea lui doar dincolo de această viaţă, unde toate sînt posibile. Micul roman al lui Minulescu poate fi citit şi în această perspectivă, şi atunci unele din defectele lui — cum ar fi lipsa de consistenţă a personajelor, lipsa lor de identitate socială mai ales — pot fi puse în seama caracterului abstract şi demonstrativ al temei pe care şi-o asumă ; Rezeda ar ilustra în acest fel nu numai eternul feminin etc., ci şi căutarea ca damnare, ca blestem înscris în codul genetic al celor veşnic nemulţumiţi, şi suferinţa sa ar fi atunci nu atît imposibilitatea de a găsi ceea ce caută, fiinţa complementară, amantul ideal ş.c.l., cît opacitatea celor din jur faţă de demonii care o mişcă şi o stăpînesc, îngustimea lor umană, faptul că ei nu o „înţeleg". Moartea eroinei ar semnifica în acest caz împlinirea unui ciclu, terminarea unui traseu printr-o iniţiere care aruncă personajele într-o altă lume, pe un traseu nou : molipsit sau „iluminat" de experienţa respectivă, doctorul devine el însuşi un căutător al absolutului pe care, la rîndul lui, îl va întîlni în moarte, în nunta mistică pe care o preconizează. Oricum, romanul participă la căutările caracteristice prozei noastre din perioada interbelică şi cu deosebire din aceşti ani ; el nu ilustrează epuizarea sau deraierea autorului de la linia proprie şi de la specificul unui talent pe care prea uşor cititorii l-au închis într-o formulă statică, ci tocmai capacitatea lui de a răspunde la solicitările unui moment mult deosebit de cel al debutului său antebelic, de a se reînnoi într-un anumit fel. E o carte interesantă pe care, cînd va relua odată seria operelor lui Minulescu, Emil Manu va trebui să-o introducă între prozele sale reprezentative.

Mircea Anghelescu

* Ion Minulescu, **3 şi cu Rezeda 4,** ediţie, note şi prefaţă de Oct. Lohon, Ed. Literatorul, Craiova, 1991, 143 p.

povestea vorbei

Intenţionalitate

Folosirea în discursul politic a temei **complotului** (mondial, american, iudeo-masonic, financiar etc.) — prezentă, cum se vede, şi în actuala campanie electorală — a fost în genere observată şi analizată ca un fenomen local, de un primitivism dezarmant dar, din păcate, (încă) eficient. Fenomenul pare totuşi să fie mult mai răspîndit şi mai profund : într-o carte (publicată în 1987) despre limbajul politicii, M.L. Geis, ocupîndu-se de influenţa indirectă a limbajului asupra gîndirii şi acţiunii, consideră ca fiind exagerată obsesia orwelliană a limbajului politic construit cu intenţia deliberată de a înşela — printr-un vocabular în care eufemismul e împins pînă la convertirea unei noţiuni în opusul ei ; a limbajului care „face ca minciuna să sune a adevăr şi dă respectabilitate crimei". Nu acesta ar fi, în opinia lui Geis, cel mai periculos limbaj — tocmai pentru că stridenţa lui îl face uşor de detectat şi de „tradus" în limbă comună de către cei mai mulţi vorbitori, nu doar de către cîţiva specialişti. Obiecţiile autorului faţă de locul disproporţionat de mare pe care modelul interpretativ orwellian îl are în analiza limbajului politic american mi se par fireşti, pentru că au în vedere rezultatele unei extinderi prea puţin productive : foarte mulţi au căutat să detecteze şi să condamne simptomele de **novlang** (sau **nou vorbă,** cum s-a tradus la noi) în discursul politic democratic — în vreme ce funcţionarea sa e totuşi tipică pentru cel totalitar. Geis constată dezavantajele teoretice ale unei paradigme altminteri foarte productive, atrăgînd atenţia asupra unui domeniu de cercetare mult mai interesant. Cel mai eficace limbaj politic nu e cel evident „mincinos", care substituie un cuvînt prin antonimul său, nu e cel al denumirilor, al termenilor politici de specialitate : ci limbajul obişnuit, care nu atrage atenţia asupra sa — şi prin care sînt vehiculate cîteva mituri fundamentale şi cu mare forţă de influenţă. Primul dintre aceste mituri (inspirate din cercetările politologului Edelman) este chiar cel al „duşmanului" care „conspiră" ; mai interesantă decît simpla sa existenţă în discursurile politice americane este diversitatea mijloacelor lingvistice care îl susţin. Duşmanul e desigur agresiv, deci în descrierea lui vor apărea ca dominante verbele de acţiune la diateza activă — pasivul fiind rezervat instanţei pozitive, desemnate prin **noi.** Un indice lexical al acestei teme este, pentru Geis, adverbul **deliberat** (engl. **deliberately**), definit de dicţionare în mod neutru, dar încărcat mai întotdeauna în uz de conotaţii negative. **Deliberat** apare mai ales în contexte presupunînd intenţii rele ; fenomenul nu e, de altfel, specific unei anumite limbi, situaţia în română a adverbului fiind, cred, similară.

Cu aceasta se poate aduce în discuţie întregul cîmp lexical al intenţionalităţii. Lui **deliberat** putem să-i adăugăm cuvinte precum **intenţionat, regizat, pregătit, calcul, scenariu, instrument, instruire** etc., şi îmbinări libere **— abil regizat, pregătit din timp ;** cu atît mai mult, termeni la care componenta negativă e stabilă, cuprinsă în structura lor semantică — de exemplu **complot** — sau explicitată prin determinări : **mecanism diabolic.** Cîmpul semantic al intenţionalităţii pare orientat spre negativitate ; se poate presupune existenţa unui principiu conform căruia ceea ce e complicat, pregătit — e nociv. Desigur că nu e vorba de a nega existenţa numeroaselor exemple de intenţii bune şi pregătiri utile : doar că, într-un foarte răspîndit tip de discurs politic, acestea nu sînt aduse în discuţie. E o chestiune de focalizare în vorbire, în act, nu în sistemul limbii. Dovada e că anumite îmbinări ne sînt astăzi perceptibile ca veritabile clişee persuasive : s-a vorbit foarte mult, mai ales în 1990, de „tentative pregătite **din timp",** de „persoane instruite **din timp",** de o „dexteritate **îndelung** exersată" etc. — formulele temporale fiind utilizate incriminator. Analiza acestei stări de limbaj conduce la concluzia că la baza ei există o opoziţie **spontan/pregătit** care e puternic valorizată : ce e spontan e bun, ce e pregătit e rău. Ca urmare, grupurile îşi construiesc discursul vorbind cît mai puţin de propriile pregătiri — deşi acestea sînt absolut normale şi e imaginabilă o persuasiune prin intermediul lor. Metaforele lexicalizate **a ţese** şi mai ales **a urzi** fixează aceeaşi componentă negativă a sensului unei acţiuni ne-spontane. Adjectivul şi adverbul **spontan** ne este şi el bine cunoscut — după multiple apariţii în care trebuia să caracterizeze mitinguri şi alte manifestări publice. O formulă — din aceeaşi sferă — amuzantă prin tautologie a fost „un **scenariu dinainte stabilit".**

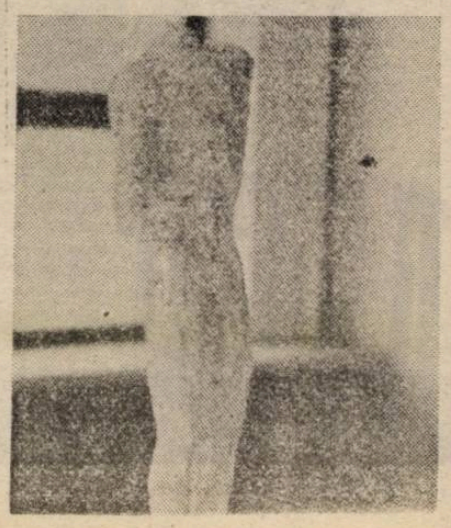

Mitul care atribuie răului tenacitate pune de fapt în mişcare opoziţia **natural/artificial. Binele** — simplu, natural, spontan — este ameninţat de **răul** planurilor, pregătirilor şi al complicaţiilor. Ce e prea complicat e periculos ; şi în acest caz dovada ne e făcută de un clişeu relativ recent : adjectivul **sofisticat.** Adversarii politici dispun obligatoriu de arme, aparate, tehnici **sofisticate** (punctul culminant al ridicolului fiind celebra „presă sofisticată" cu care se anunţa că erau tipăriţi banii falşi ai opoziţiei în iunie 1990). Valoarea negativă a adjectivului **sofisticat** (dovedită de faptul că nimeni nu e dispus să-l folosească drept atribut al propriilor aparate şi sisteme) e explicabilă prin etimologie şi e curentă pentru sensul său estetic (dicţionarele noastre, de altfel, indică de obicei doar acest sens, restrîngîndu-i aplicarea la domeniul limbajului, stilului, aspectului) ; sensul tehnic (cu aplicare la sisteme, aparate, mecanisme, programe) nu ar avea de ce să fie incriminat. E clar că intervine aici o teză nemărturisită, dar care colorează afectiv limbajul : tehnicile prea complicate nu pot urmări decît să facă rău.

Rodica Zafiu

Cum a murit Marin Preda?

Savu Dumitrescu, MARIN PREDA, ÎNTRE VIAȚĂ ȘI MOARTE, Casa Editorială Odeon, București, 1992

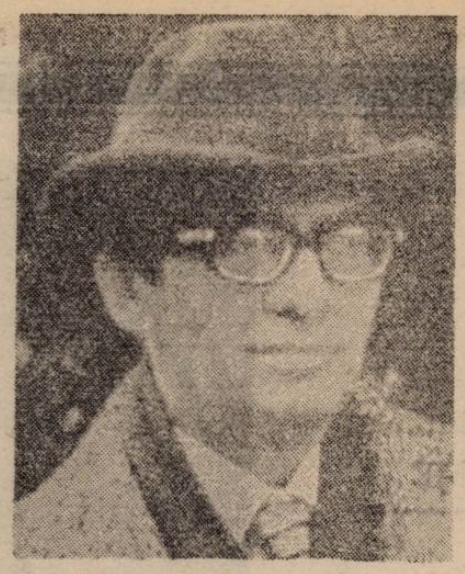

Î**n preajma datei la care Marin Preda ar fi trebuit să împlinească vîrsta de șaptezeci de ani, Savu Dumitrescu, fostul șofer al directorului Editurii „Cartea Românească", își redifuzează sub un titlu nou (Marin Preda, între viață și moarte) amintirile din 1985. Cînd a apărut prima versiune a cărții (Zece ani alături de Marin Preda), toată lumea a făcut haz mai ales de „țăranile" scriitorului, de argoul, de gusturile și chiar de înjurăturile sale. Poate că în 1985, la succesul cărții a contribuit (cum pretind că știu cunoscătorii tuturor secretelor vieții noastre literare) și Mircea Nedelciu, vînzător pe atunci la librăria Editurii „Cartea Românească", pentru că prin „pieptănele" său stilistic ar fi trecut și manuscrisul lui Savu Dumitrescu.**

Și într-adevăr, în versiunea din 1985 există foarte multe pagini delectabile (le-am putea numi chiar... savu-roase), cea mai literară dintre ele fiind, cu siguranță, aceea despre tăierea unui porc, de Crăciun, în curtea casei orășenești a scriitorului, din strada Pictor Romano. Pe scurt, Nea Tecu (după numele dat de copiii lui Marin Preda) transportă din Ghencea, pînă la domiciliul scriitorului, „un purcelus de vreo sută de chile, chiar 110" și împreună cu „nea Costel", mecanicul Editurii, îl înjunghie rapid, fără ca animalul să apuce să guițe măcar o dată. Urmează pîrlitul și spălarea cu apă fierbinte, în așteptarea „șefului" care ar fi trebuit, după datină, să coboare din casă și să pună sare pe tăietura în formă de cruce de pe fruntea animalului sacrificat. „Așa că făcusem tot ce trebuie și așteptam să vină șeful din casă. Deodată, se deschid geamurile la dormitorului domnului Preda și-l vedem că apare la geam supărat și mi se adresează: / — Să știi, mon, cher, că nu-mi place cum ai procedat. Sînt foarte supărat și-mi pare rău că a ieșit așa! — De ce ești supărat, Marine? a intervenit și doamna. / — Pentru că de Crăciun porcul trebuie să guițe tare pe bătătură, să s-audă. / — Da, dom' Preda, am căutat cu să explic, da' noi am căutat să nu facă prea multă gălăgie, să nu supărăm vecinii. / — Îi bag în p... mă-sii! a început șeful în stilul lui cînd se dezlănțuia. Ei nu știu că la români se taie porcul de Crăciun? Păi, dacă nu le place, să se ducă în p... mă-sii, unde vor ei și să facă acolo Crăciunul. / — Să trăiți, am înțeles! am zis eu. Păi la anul am să vă tai un porc care să guițe cît o fanfară întreagă. / — Bon, perfect, a zis șeful și a venit jos să guste din tuica «coaptă», zicînd: Hai noroc și să-l mîncăm sănătoși."

Eliberată de supravegherea severă a stiliștilor, dar și a cenzurii, cea de-a doua ediție a cărții lui Savu Dumitrescu, mai puțin literară și poate chiar mai lipsită de măsură, ne oferă în schimb numeroase alte surprize.

Prima dintre ele ține de indiscreția destăinuirilor privind viața de familie a scriitorului, cu toate servituțile și mizeriile ei. E vorba, cum s-ar spune, de „mica istorie" de care, iată, nici Marin Preda n-a fost scutit. Din acest punct de vedere, destăinuirile lui Savu Dumitrescu pun într-o lumină foarte puțin favorabilă pe mulți dintre cei care l-au cunoscut și-au trăit în preajma prozatorului. Dar avem de a face firește, și cu informații „benigne", din categoria celor pe care oamenii obișnuiți (dar oare numai ei?) le devoră, cu sentimentul că în felul acesta au reușit să șteargă toate distanțele dintre cer și pămînt. „Ca restaurante pentru servitul mesei, notează atent Savu Dumitrescu, prefera mai ales «Capșa» dar și «Berlin» sau «Athénée». Dintre felurile de mîncare cel mai mult îi plăceau cele țărănești, ca ciorba acrită cu zeamă de varză, mămăliga fierbinte, puiul la ceaun cu mult mujdei de usturoi, cîrnați țărănești, de porc și carnea de porc proaspătă prăjită în tigaie și servită cu mămăliga caldă. La restaurant, comanda mai ales omletă cu cașcaval sau brînză cu mămăliga caldă. Băuturile lui preferate erau Cinzano, Johnny Walker, vodca rusească, vinurile seci (Fetească neagră, Cabernet-Sauvignon) și șampania franțuzească Mumm. / Folosea zaharina în loc de zahăr, pentru că era puțin diabetic, bea cafea naturală cu plăcere și fuma Kent. Folosea și un medicament pentru ochi, pirocarpina, din care își punea mereu cîteva picături".

Mult mai importante sînt destăinuirile politice (majoritatea dintre ele inedite) pentru că ele vorbesc despre îndîrjirea cu care scriitorul și-a apărat, în cele mai dificile împrejurări, independența, și explică de ce, pentru foarte mulți dintre contemporanii săi, Marin Preda a fost cu adevărat un reper.

La un „congres al culturii și educației socialiste", Marin Preda părăsește precipitat sala, sub privirile intrigate ale „cîrmaciului", pentru că a descoperit că discursul pregătit de-acasă i-a fost înlocuit cu un alt text. „Uite ce am pățit, îi explică prozatorul lui Savu Dumitrescu, în mașină: mi-am pregătit un material, ca să-l prezint astăzi în fața tuturor și a lui Ceaușescu, pentru că așa am primit invitația (recomandarea), să iau parte la această ședință. Cum am intrat în sala de ședințe și am luat loc pe scaunul care-mi era rezervat, s-a apropiat de mine un tovarăș de la ei de acolo unul cu părul alb și pletos și mi-a zis: Tovarășul Preda, fiți bun și nu vă supărați, putem să ne aruncăm și noi o privire pe lucrarea dvs? Eu am luat-o așa, ca de bună credință și i-am dat-o. După zece minute vine iar lîngă mine și-mi întinde un material bătut la mașină — curios, am vrut să verific cîte pagini am primit ca nu cumva să-mi lipsească vreo pagină, numai că eu aveam materialul scris de mînă, iar ei mi-au dat un alt material, bătut la mașină. Îmi dăduseră o altă lucrare, scrisă de ei așa ca să le convină lor mai bine, cum de altfel au făcut și cu alții în împrejurări asemănătoare. [...] Începusem să mă sufoc de supărare și am considerat că cel mai bine și înțelept e să mă ridic de pe scaun și să ies afară din sală, lucru pe care l-am și făcut imediat".

Tot de la Marin Preda, Savu Dumitrescu știe că după apariția primului volum din **Delirul** ar fi urmat o discuție penibilă cu Cornel Burtică, la Comitetul Central unde prozatorului i s-ar fi cerut să-l introducă pe Ceaușescu în cel de-al doilea volum al romanului. „— Băga-l-as în p. mă-sii de slugă împachetată, ar fi exclamat Marin Preda în fața șoferului său, auzi pentru ce m-a chemat el! / — Dar pentru ce v-a chemat, dom' Preda? / Aici potopul de înjurături s-a dezlănțuit pur și simplu. / — Auzi domnule, cum domn'e?, aș putea eu să accent vreodată sau să fiu obligat de acest Burtică sau chiar condiționat, auzi! condiționat!"

Însă destăinuirile cele mai senzaționale sînt acelea legate de ultimele zile din viața lui Marin Preda, pentru că ele aruncă o lumină nouă asupra împrejurărilor, oricum neobișnuite, în care scriitorul a murit. În versiunea lui Savu Dumitrescu, „În dimineața zilei de 10 mai 1960 (asta a fost într-o sîmbătă), cineva s-a apropiat de porțile Editurii «Cartea Românească», apoi a spus că e de la Televiziune sau Radio, dar fără să se legitimeze, și a spus că vrea să ia legătura cu domnul Marin Preda. Acel individ (după spusele unora) a mai fost la Editură, dar nu l-a găsit pe prozator. De data aceasta găsindu-l a intrat în biroul prozatorului și i-a făcut cadou o sticlă de 3/4 whisky, solicitîndu-i un interviu. Prozatorul Marin Preda a acceptat cu condiția ca individul să vină în ziua de joi 15 mai 1960. Numai că individul nu a mai venit să ia interviul la data stabilită, în schimb l-a contactat la telefon, angajînd o discuție cu prozatorul, care a durat timp destul de bun cel. Discuția devenea din ce în ce mai agitată. Spre finalul acestei convorbiri, Marin Preda a început să se enerveze și chiar tipînd la interlocutorul său l-a întrebat: «Și, în final, ce tot vrei de la mine, domnule?» Celălalt i-a răspuns: «Eu nu vreau nimic, decît să știu dacă mai aveți ceva din whisky-ul pe care vi l-am dat cadou?» «Vrei să știi?» «Da, vreau să știu! Ați consumat toată băutura? Cînd voi putea veni să vă aduc alta?» «Da, domnule, am consumat-o, chiar acum o jumătate de oră am consumat ultimul păhărel.» / «Atunci să-ți fie de bine, domnule, dar eu cred că nu mai apuci ziua de mîine.»" A fost găsit mort, pe 16 mai 1960, înainte de orele 13, la Mogoșoaia, de unde ar fi trebuit să plece la Focșani, însoțit de Cornel Popescu și de doctorul Dan Claudiu Tănăsescu, la o întîlnire cu cititorii. „După ce procurorul a ordonat să se ridice cadavrul lui Marin Preda pentru autopsie și înhumare (își continuă Savu Dumitrescu «depoziția») au venit doi oameni", care s-au instalat în camera scriitorului, unde au rămas timp de două-trei zile. Apoi și-au mutat activitatea în biroul de la Editură al prozatorului, de unde au plecat cu toate hîrtiile pe care le-au găsit. „După toate acestea, s-a prezentat la Editură un alt domn, spunînd că este de la «interne» și că a venit să ia cîteva date despre moartea lui Marin Preda". În realitate, ceea ce îl interesează pe acest ultim „anchetator" este sticla de whisky, luată acasă de o femeie de serviciu. „Femeia a adus urgent sticla la Editură. Domnul de la Interne a luat sticla și a învelit-o cu un ziar, punînd-o în servietă. Și după ce a zis «bună ziua», a dispărut — și nici în ziua de azi nu știe nimeni cum îl cheamă și nici nu se cunoaște ce s-a mai întîmplat cu sticla misterioasă".

Într-o altă împrejurare, poetul Ion Caraion, cu care Marin Preda se consulta în legătură cu **Cel mai iubit dintre pămînteni**, l-ar fi avertizat pe șoferul Savu Dumitrescu, în timp ce acesta îl „transporta la domiciliu": „Ceea ce vreau să-ți spun, trebuie să păstrezi cu sfințenie toată viața dumitale. Să știi de la mine: în tot timpul acestui regim de teroare comunistă, în care toată lumea trebuie să facă tot ce spune acest nemernic pe care-l mai cheamă și Nicolae Ceaușescu, dacă nu facem ce spune el, dacă îndrăznim să vorbim altfel decît el și clica lui luăm drumul pușcăriei sau al cimitirului".

Convingerea lui Savu Dumitrescu, „om de încredere al familiei Preda" și „credincios salariat" al Editurii „Cartea Românească", după cum singur se prezintă de mai multe ori e că Marin Preda care în **Cel mai iubit dintre pămînteni** „a combătut procedeele neloiale ale comuniștilor, demascîndu-le", „a intrat în obiectivul lui Ceaușescu" și a fost asasinat. Am avea de a face, prin urmare, cu o afacere murdară, un corespondent românesc al celebrei „umbrele bulgărești".

După enigma „teroriștilor" din decembrie 1989, iată încă o problemă pe care tînărul și ambițiosul nostru „stat de drept" ar trebui s-o elucideze fără întîrziere.

Florin Manolescu

Cerșetorul de talanți (III)

O paranteză. Scriu noaptea (în răspărul ritmului natural și social al timpului) despre Frumusețea insuflată de Sfîntul Duh, despre statutul creatorului de literatură, mă înverșunez împotriva propriei mele meserii în timp ce tocmai mi-o exercit. Și din păcate, de multe ori uit imensul ridicol al acestei stiuații paradoxale. Situație ce seamănă cu a bolnavului care — căinîndu-se și sperînd că boala sa nu este totuși incurabilă, sperînd că va descoperi pînă la urmă un antidot — este, în același timp, mîndru de ea și se simte un ales al acestei „grozave" maladii de care ceilalți suferă în mai mică măsură sau sînt, pur și simplu „niște" sănătoși.

Ce vreau să spun de fapt? Vreau să povestesc cum mi s-au întîmplat următoarele versuri dintr-o parodie a lui Topîrceanu:

„**Muza:** Ridică-te, poete, și cîntă cînd îți spun!
Poetul: N-ai prea găsit, o Muză, momentul oportun!...
Ca fata cînd e prinsă de zbuciumări secrete,
Mă-ntorc și stau o clipă cu fața la perete.
Apoi pe partea dreaptă din nou și iar tresar...
L-am prins! Am prins dușmanul. Un singur exemplar
Din cîți m-atacă noaptea, cu hotărîrea fermă
Să-mi perforeze toată sărmana epidermă!...
(...)

Muza: Devii insecticid!
Și stingi într-însul raza eternă de lumină
Ce tremură în toate tiparele de tină,
În forme vii de floare de om și de insectă...
Poetul: Pe tine nu te mușcă...
Muza: Pe mine mă respectă".

Adică, (tot vorbind eu cu prietenii despre relația om-insecte, și anume că i-ar fi fost mult mai greu lui Daniel, cel din poveste într-o groapă plină cu plosnițe decît în groapa cu lei; tot povestind eu despre menajeria blîndă de gîze din jurul lămpii de pe masa mea de scris, menajerie cu care — vezi Doamne! — aș putea face, pînă la urmă, noapte de noapte dresuri unice în Europa folosindu-mă doar de stilou, de hîrtie și de tensiunea mental-afectivă a scrisului și-a lecturii) iată că — într-o noapte de inimaginabile tensiuni „creatoare", tocmai cînd descoperisem cheia absolută a unei minunate „creațiuni" poetice — intră pe fereastră o viespe mare biziind asurzitor. O oră întreagă am topăit prin cameră, înarmat cu un ziar împăturit încercînd s-o strivesc de perete; am stins de mai multe ori lumina deschizînd larg fereastra că poate iese ea singură; m-am mutat în altă cameră, dar, culmea, viespea a venit după mine strecurîndu-se prin dîra de lumină de sub ușă... În concluzie — ce mai! toată „genial-spiritualizata" mea concentrare într-ale artelor poetice s-a transformat (fisîindu-se) într-o ridicolă stare acută de nervi. Bineînțeles că această poveste e banală. Dar din acea noapte, eu mi-o aduc aminte ori de cîte ori mă ia apa superbiei în „extraordinarele" mele momente de concentrare pentru un gînd, pentru un vers, pentru cîteva rînduri, acolo... (Și la urma urmei, e-atît de bine și de odihnitor să-ți dai, măcar din cînd în cînd, seama că vorbești și trăiești — bineînțeles — banal și ridicol!...)

Dar să ne întoarcem la chestiunile noastre „serioase". Îmi exprimam cevamai înainte părerea că literatura s-a făcut întotdeauna după „metoda" rugăciunii. Numai că, bineînțeles, nu și cu vorbele sacre ale acesteia. (E greu de imaginat cu cîtă energie de gînd și de inimă s-au încărcat de-a lungul timpului vorbele din „Tatăl nostru". Oricît de celebru ar fi un poem — un sonet de Shakespeare, de exemplu, el nu se poate compara, în ceea ce privește acumularea de energie prin lectură, cu o rugăciune). Vroiam să spun că scriitorul, ca și cel care se roagă, folosindu-se de concentrare, de **paza minții**, încearcă din toate puterile să elimine din minte orice alt gînd străin atunci cînd se apleacă asupra cuvintelor sale. Dar scriitorul față de călugăr, față de ascet, își păzește mintea doar pentru a realiza o cît mai mare valoare expresivă a respectivului fragment de text, indiferent dacă vorbele acestuia cheamă binele sau cheamă răul, indiferent dacă sînt de **dreapta** sau de **stînga**. Scriitorul, poetul nu-și pun în mod necesar această problemă.

Ar putea părea că ceea ce discut aici ține doar de un anumit nivel al „moralei" scrisului. Dar voi da un exemplu pentru a încerca să dovedesc că aceste lucruri au o mult mai amplă și mai adîncă rezonanță. Unul din studiile avansate ale **rugăciunii inimii** este acela în care practicantul adoarme rostind-o, iar dimineața este trezit tot de „sunetul", de „vocea" ei. Mie — sărmanul — mi s-a întîmplat însă (înainte de-a ști ceva despre acest tip de rugăciune și despre cuvintele sale) să adorm rumegînd în minte un vers și să mă trezesc din somn tot cu el în cap. (De cîteva ori chiar, acest vers fiind mai „lucrat", mai șlefuit decît era înainte de-a adormi.) Ținînd cont de arhidiscutata relație dintre „conștient" și „subconștient" sau aducîndu-ne aminte că unele tratamente psihiatrice nu fac altceva decît să elimine cît mai mult visele din timpul somnului pentru a mări odihna datorată acestuia nu cred că se pot calcula consecințele (faste, nefaste?) ale faptului că nu se ține cont cu ce fel de tip de vorbe întreținem transferuri de energie de intensitate maximă (cum se întîmplă în cazul scriitorului).

Din același punct de vedere, tiparele — cum le numeam — tradiționalizate calitativ și cantitativ ale limbii uzuale, vorbite, tiparele ei de asociere morfologică, sintactică și — mai ales — imaginativă sînt cu prisosință un fel de poliță de asigurare că folosindu-le, avem de-a face cu modalități benefice de-a „reflecta" realitatea. Orice încercare de modificare a acestor tipare s-ar putea să fie riscantă din perspectiva relației treimice Bine-Frumos-Adevăr. Oricum — eu unul — nu mă simt în stare a avea discernămîntul necesar pentru a hotărî dacă un poet, „luptîndu-se" cu limba — pe care la urma urmei o vorbește tot el zi de zi, în mod firesc — obține „victorii" sau „înfrîngeri". Și nu cred că — în acest plan al discuției — critica literară de exemplu, ar fi pregătită, prin condiția și prin statutul ei, să-și spună cuvîntul, să hotărască.

De fapt, toate cele de mai sus s-ar putea să fie și începutul unei dovezi a faptului că autonomia literaturii, autonomia artisticului în general sînt discriminări ce pot duce la adevărate maltratări morale, ontice sau principial-metafizice pentru cei care le practică.

Cristian Popescu

ion stratan

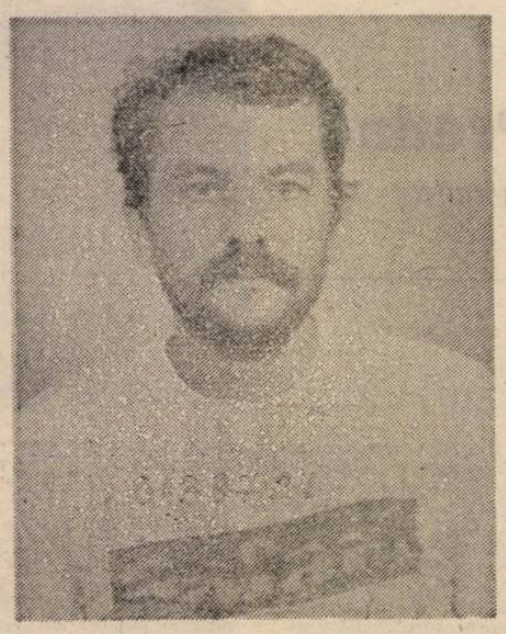

ELEGII LA NOTRE DAME

venus din millo cerșind, la muzeul Louvre

prejudecata e o judecată. nu mai confruntați
ideile cu o realitate, statui cu inel de picior

ce ușor e să rămîneți acolo. ce ușor. ce ușor.

Prezentul aparține trecutului. Emoții, senzații
Perfecțiunea e un vagon de jasmin, arzînd între stații

Sînt pieptănături care au născut religii
Sînt sîni care au distrus națiuni
Momente în care cuvintele par amintiri din copilărie

doresc trupește creierul tău

ataşatul cultural brazilian după recitalul de poezie

ei da, ataşatul cultural era o femeie
fără grade şi ifose, bani

articole-n „Scînteie"

dansase samba-n local
cina cu domnul Hourcade

ce doriți. ce doriți la cocktail
un kilogram de apă. pătrat

o poetă americană, în librăria „shakespeare"

tu nu ai putut veni

nici cărțile tale

oricum ce am scris se va duce

pe Sena, la vale

am intrat, n-am găsit

nici pe tine, nici cartea

din întreg, librăria păstrase

doar partea, departea

absența e-o parte din noi

— uneori cea mai bună

poetă ce scrii în limbajul

poporului ce-a ajuns pe lună

poetul antoine nicolas caillot în seara plecării

şi teza ta despre apollinaire se va duce dracului.
Sena
e foarte curată aici, în taverna „Beaux Arts"

Paolo, italianul, ne prezintă soluția alternativă
— sau despre radicali sau despre orgiastes

ne dă adresa în litere cirilice, rîde
cum rîdem noi de viața noastră, de tezele

pe care nu le mai scriem odată. dintre impresioniști
ți-a plăcut Marie Laurencin, pentru că o iubea apollinaire

(La noi nu a fost Cruciada copiilor
a fost uciderea pruncilor)

— Lasă, lasă...

Mă întorc mai bine să uit la mine acasă

despre...

Grafia melancolică

După ce a extenuat preț de cîteva volume o caligrafie exultantă și feerică, Vasile Dan a întors-o de-o vreme pe grafia melancolică. Poet al mirajului și al micii iluminări, hipnotizat de luminiscență și zumzet, el aclamă într-o sintaxă delicată o stare paradisiacă. Și o aclamă în două game : mai întîi prin exaltarea spre imn a calofiliei și apoi prin recuperări în spațiul reveriei. Gramatica ardentă face loc gramaticii nostalgice, amîndouă structurate însă de fascinația miracolului și de principiul beatificării. Atîta doar că prima dădea un asalt înfocat asupra extazei, pe cînd cealaltă cerne grațios amintirea ei. Exaltarea de ieri avea mirajul paradisiac drept țintă, reveria de azi îl are drept sursă. După anabasisul exultanței urmează catabasisul acesteia. Dar indiferent de direcția în care vrea să meargă, Vasile Dan se învîrte în jurul aceluiași centru iradiant : o memorie și o sensibilitate a mirificului. Ocolurile pe care le face dînd-o prin meditativ și problematic, programele deviaționiste pe care și le prescrie și le urmează cu încredere îl pun pînă la urmă în fața aceleiași ireductibilități : propria structură solară și mirifiantă, propria sintaxă fragilă și celebratoare. Eforturile sale de a acosta în cotidian și decepție îl scot riguros la țărmul sărbătorescului și al elevației. Indiferent ce măcel al iluziilor își propune poetul, sîngele scurs e doar un pumn de rouă și oricît se avîntă în malignitatea lumii sensibilitatea lui se răsfață în candoare. Într-un articol alert și subtil consacrat ultimului volum al poetului (**Drumul cu ființe**, Ed. Eminescu, 1990), Virgil Podoabă crede că am o idee fixă despre încremenirea lui Vasile Dan în proiectul beatitudinal, în vreme ce personal ar fi copleșit de evidența cu care se manifestă acum „reveria vesperală și melancolică a maturității" (**Vatra**, 9/91). Această observație omagiază eforturile mai vechi și mai noi, dar tot mai susținute, ale poetului de a ieși din crisalida feericului și sînt într-un acord parțial cu ea. Ba chiar într-un acord anticipat cu cîțiva ani, de pe vremea cînd socoteam că **Întîmplări**-le **crepusculare...** din '84 deschid un capitol al „melancoliei reflexive". Dar dincolo de asta nu pot să nu socotesc admirabilă bravura cu care Virgil Podoabă se străduiește să uite că reveria are o subnutriție paradisiacă, dacă nu chiar o determinare directă. Și oricît l-ar fi tras vîrsta (și l-ar fi împins contextul poetic) din mrejele mirajului și ale exultanței senzoriale, poetul nu și-a putut smulge de acolo rădăcinile lirismului. Sătul el însuși de angelica profesată, Vasile Dan a încercat să sustragă acestei fascinații fatale cam tot ce e maniabil în structura poemului. El a reprogramat retorica de pe imnoidal pe stenografic și de pe participația înflăcărată pe retractilitatea nostalgică ; a întors poemul dinspre senzualitatea gingașă spre reflexie și dinspre beatitudinea manifestă spre deceptivitatea stilată. L-a legat mai strîns de cotidian și confesiv, tăind în același timp subvenmulei. Dar poezia produsă de această negare de sine nu e decît omagiul tensionat al aceleiași grații creative care vede lumea într-o cristalinitate matinală. Tot programul negativizării eșuează atunci cînd poemul atinge stratul profund al sensibilității, cel în care domină luminozitatea și frăgezimea aurorale. Vasile Dan și-a propus să participe la un lirism mai dramatic al actualității și și-a împins sensibilitatea într-un con de risc existențial. Panta dramatică a poeziei e nu numai lină, dar și confecționată în nostalgii vaporoase. țiile inițiale pentru entuziasmul caligrafic. A trecut chiar de la dionisiile imaginației la asceza notației, decis să facă penitența realului. Nimic din ce stă în puterile unui poet n-a fost lăsat deoparte în această operație de lepădare de sine. Dar tocmai eșecul acesteia demonstrează că Vasile Dan are și vocație și coerență structurală și că nu e un poet ce trăiește din afluxuri livrești și din campanii ale vîrstei. Că el a ajuns să fie exasperat nu numai de propria-i grațiozitate, dar și de propria-i grație, e un fenomen ce ține de dialectica unui spirit poetic exigent, neatins de suficiență și nici de confortul formatic.

Intrarea poeziei într-o zodie umbratică s-a făcut atît printr-o reformă a retoricii, cît și printr-o reformă a limbajului. Cea dintîi e mai puțin ceremonialică, cel din urmă mai puțin învăpăiat. Dar lepădarea de sine nu e, cel puțin pînă acum, decît o simplă năpîrlire. Toate mișcările de suprafață ale lirismului, culminînd cu trecerea de la exclamativul imnic la interogativul existențial, n-au clintit cu nimic structura sa de adîncime. Există un registru asupra căruia îndîrjirea lui Vasile Dan s-a dovedit zadarnică. Acesta e, de altfel, singurul nemanipulabil prin program. E vorba, firește, de registrul imaginar, cel ce iese din însăși profunzimea structurii, relevînd-o în ciuda voinței și intenționalității care i se opun. Oricîtă realitate stenografiată ar aglomera autorul la suprafața poemului, cînd deschide supapa imaginativului acesta trage direct la lumină, hipnotizat de paradisiacul lumii, de substanța luminos-nutritivă a acesteia : „Afară, asurzitor, în navete grele de fier, / se descarcă sticle cu lapte. / Se crapă de ziuă. / Ai ajuns, în sfîrșit, / Pui mîna pe-o sticlă / ca pe-o conservă în care lichefiată — / lumina. / / S-o bei și atît". Chiar demarajul de pe o temă funebră se pierde repede într-o epifanie a candorii și poemul se retrage imediat în toposul paradisiac al mamei : „Moartea se îmbracă dimineața în alb. / Balsam. Frăgezime. Adiere. Vînt. / Dezgheț timpuriu. / Un copil ce sare într-un picior / pe pietre imaginare. Alb-negre. / O femeie cu o lumină pe mîini — / cum și le ține căzute în poală : / sigur o mamă". Realul o cîrmește brusc spre miracol și icoană căci sub pojghița notațiilor se manifestă structura tenace a ceremonialului mirifiant și o vocație a suavizării. Într-o materie atît de imponderabilă dramaticul n-are de ce se prinde. El vine pe firul meditativ, dar trece doar ca o boare pe deasupra sensibilității. Fixația solară a acesteia a acaparat registrul perceptiv, transformîndu-l într-un filtru de eufemizare a lumii. Agresiunea lui Vasile Dan asupra propriei sensibilități e programatică, dar nu și eficientă. Cînd aceasta reușește să ocupe prim-planul poemului îl întoarce brusc spre beatitudinal și exultanță.

Al. Cistelecan

Traseu teatral bucureștean (II)

La Național, o nouă variantă a „Menajeriei de sticlă" de Tennessee Williams, împlinește repertoriul primei noastre scene. Regizorul Mihai Manolescu a ales, nefericit soluția spectacolului simplu, cuminte tautologic textului dramatic, si el simplu, coerent, fin, fără soluții teatrale moderne, inventive, fără pletoră vizuală, fără nuanțări interpretative profunde. Ne propune, deci, un spectacol direct, în registru normal și cinstit, abscons în semnificații și-n mesaj, ideile filosofice, existențialiste, precum și adîncurile psihicului personajelor nefiind forate și scoase la stratul de suprafață al înțelegerii limpezi din partea publicului. Decorul, simplu și el (chiar sărac), în concordanță cu viziunea regizorală, dezvoltă o anume liniște căldura și siguranță familială (ocrotitoare) în locul acelui spațiu sufocant, claustrant (cu o Laura captivă și cu un Tom care cu efort, evadează)! Credem că, neopriți de regizor la jumătatea evoluției personajelor încredințate, actorii ar fi împlinit artistic esența eroilor interpretați Carmen Stănescu — Amanda Wingfield, trepidantă și simpatică, supraliciteză tușa păstoasă a comicului (de altfel, spumos și bine receptat de public), fără coloratura necesară a traiectoria sinuoasă a personajului. Aimée Iacobescu — Laura (infirmă), atacă partitura cu aplomb și dezinvoltură, cu accente decorative exterioare, fără a stărui în descoperirea valențelor bogate și a tăriei sufletești a eroinei. Răzvan Ionescu — Jim O'Connor, un mare ambițios și un focos irlandez, nu reușește să-și țină-n frîu temperamentalele explozii, căzînd într-un portret ieftin de tînăr și țanțoș curcan, slobozind stridențe, îngroșări și saturante zgomote. Adrian Pintea — Tom Wingfield este cel mai aproape de rol, intră-n rol, dar și iese deseori, jucîndu-se, capricios și jovial, cu partenerii, dar și cu spectatorii. Este singurul căruia-i simțim tensiunea interioară, dozele de-ncărcare nervoasă, de nonconformism și de revoltă, pe care le estompează prin bun-simț, sensibilitate, echilibru, ascultare... iar cînd nu mai suportă aerul mucegăit al familiei și tirania mamei, pleacă-n lume. Așadar, rareori, actorii ies din linearitate, asigurînd acțiunii dinamism, gradație și tensiune. Spectacolul este, oricum, onorabil și conferă satisfacții...

La Odeon, „Comedii" de Cehov, în regia lui Mihai Măniuțiu și scenografia Andreei Hasnaș. Schițele dramatice **Tragedian fără voie, Ursul** și **Cîntecul lebedei** oferă actorilor (cu har) partituri generoase pentru adevărate recitaluri teatrale, la ridicată cotă valorică. Textele au esență (concentrație) generală umană, structură dramatică riguroasă și univers teatral original, incitînd la creație (experiment). În spațiul metaforic, stilizat și atent desenat de scenografă, pe baza unei complete documentări plastice (ambientale) a epocii, conferind spațiului scenei expresivitate clară, caracterizantă pentru eroi și vremea lor, regia „leagă" coerent cele trei scenete, într-un spectacol sudat, unitar stilistic. Adaugă scene din Hamlet, Regele Lear, Macbeth și Othelo (este moda adaosurilor, nu numai comerciale) în **Cîntecul lebedei**, împlinind „confesiunile" triste ale bătrînului actor care se desparte de vrăjita cutie a scenei cu sfîșietoare durere. S-a lucrat cu migală artistică, s-a șlefuit interpretarea pînă la limpezimea celei mai fine nuanțe. Șerban Ionescu întruchipează un convingător Tolkacikov, comis-voiajorul chinuit din **Tragedian fără voie**. Stilul este variat și viabil, de la coșmaresc și pînă la grotesc. Gradează cu măsură **degradarea** eroului, alienarea lui treptată căpătînd în final valoarea tragică. Calvarul sufletesc îl poartă pe trasee psihopatologice. Victor Rebengiuc înscrie rolul bătrînului histrion din **Cîntecul lebedei** în sfera rarefiată a marilor creații, prăbușirea actorului fiind perfectă și magică, întîmplîndu-se în interioritatea eroului, dar răzbătînd în afara lui, se zbate între tragic și comic, accentele cabotine fiind virtuți în evoluția rolului. Același Victor Rebengiuc (moșierul Smirnov) și Mariana Mihuț (proaspăta și neconsolata văduvă Elena Popova) dau viață protagoniștilor, din **Ursul**. El, ridicol, chefliu, palavragiu, bolovănos, ghinionist, gafeur... Ea, exuberantă și veselă văduvioară, mimînd suferința și ascetismul, de fapt plină de încuri. Amîndoi, artiști, rafinați, trecînd prin toate stările cu nonșalanță, au savoare și haz în cantități comerciale (privatizate !), fiind un cuplu irezistibil... Radu Amzulescu are trei apariții diferite în acest triptic teatral, toate rămînînd în conștiința spectatorului : Luka (servitorul lui Smirnov), sufleorul bătrînului artist și violentul tînăr cu colivie (comision). La fel, Carmen Tănase și Angela Ioan, strengare fete-n casă la năbădăioasa văduvă veselă, jucînd cu temperament și umor „suferințele" ipocrite, fariseice ale eternei subrete (slujnice, pe rusește), care-i papă stăpînei totul... arborînd un zîmbet senin sau lăsînd să picure o lacrimă a suferinței, pasional trăită.

Georges Feydeau rămîne bulevardier și ușuratic pe orice scenă, ca toți frații săi într-un scris obsesiv erotic și scatologic. Nu putea să fie altfel pe scena Teatrului Mic cu comedia sa, „Fazanul", în regia lui Emil Mandric și scenografia lui C. Russu. Montarea aceasta satisface gustul public minor și are, eventual, succes de casă, dar nu poate să subjuge criticul (chiar dacă acesta și-a lăsat acasă, în cămară, exigența acerbă și sobrietatea extremistă sau nihilismul demolator). Este păstrată cu sfințenie rețeta genului, ba cu îngroșările de rigoare, spre caricatură absurdă „marșînd" mai ales Dan Condurache, compunînd un epileptic **fazan** (soț fraier și amant nătărău), cu mijloace expresive care trec dincolo de limita suportabilului, ratînd rolul și succesul la public. Maria Ploae face un cuplu viabil cu nebunul ei soț, cărcia-i sînt firești violențele și poza de stăpînă, sub papucul căreia fazanul cîrîie jalnic. Liana Lupescu este exact Lucienne, răzbunătoarea tuturor chinurilor femeilor „virtuoase" care pedepsește rușinos tocmai orgoliul bărbaților infideli (mari cuceritori), inclusiv al soțului ei, acel „Nae Girimea" franțuzesc interpretat de Mihai Dinvale, un alt fel de fazan, posibil încornorat. Amantul abil și viril, Don Juanul stilat, dar găunos, pus cu botul pe labe tocmai cînd era să se culce cu soția prietenului-fazan, are valențele rolului în compoziția lui Eugen Ștefănescu. Eugen Motriuc și Coca Bloos sînt pitorești în generalul sclerozat și surda sa soție, tot așa cum sînt Petre Marin Patric și Viorica Vatamanu în scorțosul clapon englezesc și soața sa englezoaică, furtunoasă căutătoare de amoruri galante. Un polițist șmecher portretizează Nicolae Ivănescu ; valetul Jéromme — stilat și afurisit (chiar afanisit) este lenești și macheorul Nicolae Dinică ; băiatul de hotel (garsonul), pișicher și ciubucar este autentic în ipostaza lui Adrian Duban ; iar camerista de hotel, bună la toate, capabilă de orice, își găsește întruparea (lăsată lesne la vedere, mai ales prin decolteu și prin jupon, puțin acoperitoare de sinișori și pulpițe) în tînăra actriță Irina Movilă.

Vlad Andrei Orheianu

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin"

ÎNĂUNTRU

I. Găleata

i-am zis
mami pune-mi părul
dar n-avea chef și l-a chemat
pe tata fost colonel fost
colonel cu lădița lui de grenade
și mi-a-ncolăcit șuvițele
în jurul lor verzi și grăsane și cîrligele
atîrnau
în afară în stînga în dreapta
ai cel mai frumos păr
mi-a zis el mi-a pus mîna
pe creștet și fără să vrea degetele
în cîrlige grenade verzi grăsane
eu n-am vrut mami
m-am tras m-am smucit bum bum
îmi bătea inima
a bătut
ora 6 mami ia fărașul mătura stringe
bucățelele alea din mine din tine din
mîna ta
tată grăbește-te vin musafirii și noi
nu sîntem gata eu nu sînt
înăuntru toată nu-ncap
mă-nghesui simt
mîna ta tată ah
gata
zău n-am știut
că-i așa verde înăuntru
mamă

II. Ghena

tată de ce
mă scurg încotro
fuge coapsa mea stîngă
ai grijă
mă sugrumi jumătate de coajă de cartof
încolăcită
în jurul arterei mele nr. 100
sau 50 sau 205 am uitat
să număr afurisit
caiet de matematică ochii mei
agățați de grila ta unu pe unu
unu
doi
trei
gîndaci probabil ai vecinei omoriți
cu praf franțuzesc mersi
mersi mamă
că arunci alea cinci kile
de lapte stricat zău
că-i așa umed
și alb înăuntru
mamă

Saviana Stănescu

Poem cu cîntec

„Un pahar în cutie, un pahar, un pahar în cutie, aceeași cutie paharul e altul cu toate acestea la fel. Voi schimba cutia, paharul e altul un pahar în cutie cutia-n pahar oh, nu, paharu-n cutie (un pahar în cutie) cît de repede merge la amiază paharul e pus în cutie așa : un pahar în cutie, un pahar în cutie în plus nu înseamnă nimic, salariul e fix șeful se plimbă.

Pînă la 3 mai sînt 4 minute la 5 se termină un pahar în cutie... un pahar în ultima cutie ultimul pahar în această cutie aceste pahare pe mîine.

Acasă mă spăl, m-aprind din nimic chibritul din nechibzuință. Mănînc, martor mi-e Dumnezeu, și tors. În noapte adorm, apar pahare-n cutie, pahare-n cutie..."

șase mai, șapte
mai, opt nouă
zece mai, așa mai
așa mai departe

Astăzi :

luptători mor în închisori
comuniste, șoferi violează
bătrîne doamne, copii se nasc
orbi, case sînt purtate de valuri
în creștere,
tineri omoară
miri pentru bani, țigani
schilodesc copii-viitori, cerșetori,
șchiopi
ucigași profită de aglomerații, lava
coboară din ceruri tu,
Dumnezeule, ești ateu ?

Victor Nechifor

Simplă constatare

Părerea că noi am putea fi
și cîntec și tăcere
și viață și moarte
și totul dintr-o dată,
se poate pierde numai într-o singură
clipă : aceea în care realizăm
așa, fără ajutorul nimănui
și fără să fi dorit vreodată acest lucru,
că sîntem numai impresia
unei categorii privilegiate.

Ce mai contează ?

Pizmașii întunecă lumina intimă a
trăirii.
Zdrobesc cu dinții lor de fiare
buimăcite
Ultima speranță, ultimul vis, ultima
iubire.
Îți răzuie de pe unghii glasul singelat.
Urăsc.

Dacă ai putere (și trebuie să ai,
pentru că n-ai fi supraviețuit ghearelor
istovitoare
dacă te-ai fi lăsat păgubit de farmecul
tău),
suduie-i în gînd sau pe față, oricum nu
contează.
Nu mai contează.
Ce mai contează ?

Simona N. Popescu

Ironia dragostei

Eu te iubeam și tu plecai continuu,
ciudată efemeridă !
Nu fugi în țara de ghețuri a imaginației,
cad mai tot timpul din drezina întîlnirii
noastre.
Să ne iubim într-un singur cuvînt !
Nu-i posibil să-nceapă liniștea din
lucruri
într-un ecou fără să vină
și toate berzele la cină.
Înțelepții sînt muți, cum cere
paraboliconul,
iar secundele astea îmi mănîncă din
palmă ;
numai natura tace pe silabe.
Nu știu să-ntorc spre tine
o față de bărbat de stat și pace,
n-are a face, sărută-mă !
Au, nu e bine, mai exersează cu
pianul ;
cîntecul e singurul război nesfîrșit
dintre noi.
Nu ai găsit niei la Homer
cum să mă-ntrebi despre iubire ?
Ca orbii sper.

După-amiază de duminică

Plin de entuziasmul tinereții pînă
în gît
mi-aș da viața beției toamnei
să am de unde mă trezi
în duminicile plicticoase
pe care le visez și în care oamenii
ies numai goi
la plimbare (după principiul : dacă
tot murim
nu are rost să fim eleganți).
De la un timp visez japonezi
cu care nu mă înțeleg ce să cumpăr de
la ei
și cu ce,
curiozitatea mă privește prin gaura
cheii,
dar nu sînt acasă
cu toate că aș vrea să fiu undeva ;
mai ales, nu acasă.
Cu toate că vorbesc o limbă a lor,
sinucigașii sînt prinși în zori
și-mpușcați
în timp ce plecăm la serviciu
pe marginile franjurate ale duminicilor

(ieftine ca apa din voteă),
pe jos zace o vedere
în care iubita mă întreabă
dacă e adevărat că zăplazul înalt
ce împrejmuiește marea
nu e electric.

Victor Martin

Poetul la cincizeci de ani

e 10 august, praznicul Sfîntului Lavrentie, un sfînt cu simțul umorului care, potrivit legendei, a sfîrșit ars de viu pe grătar la Roma datorită unui joc de cuvinte, Nicolae Prelipceanu a împlinit 50 de ani. O întreagă generație, a celor născuți în anii războiului, a trecut sau se apropie de acest prag al semicentenarului. Nicolae Prelipceanu, pentru care o „mașină de uitat amintirile" „s-a strecurat pe nesimțite în toate și în toți", vorbește în numele ei, cu luciditate, cu melancolie, cu convingerea că, dimpotrivă, multe lucruri nu trebuie tocmai date uitării. Ne regăsim în nu puține amintiri și memorii comune, provocatoare de tristețe, de îngîndurare sau de circumspecție.

Trecînd în revistă viața tatălui meu
trecînd în revistă viața mea
trecînd în revistă zilele
luni marți miercuri joi vineri simbătă
revăd singurătatea duminicilor însorite
la marginea orașului

Împărtășim, odată cu Prelipceanu, senzația că am trecut, cu toții, prin lunga noapte a Sfîntului Bartolomeu :

Singur în noaptea Sfîntului Bartolomeu nu poți fi
pe hîrtie urmele nopții sînt neconcludente
să înțelegi limitele Nopții Sfîntului Bartolomeu
nu ajunge
să fii singur iarăși nu ajunge
trebuia să mai chemi pe cineva
chiar înainte de a te naște.

Meditățm elegiac, cei care fac parte și am rămas din această generație, că existența noastră a fost pe lungi porțiuni aidoma unei mașini de măcinat cafeaua unde „lichidul negru ține loc de iad" și unde „fiecare-și poartă Styxul în cești mai albe decît îngerii". Am încercat adesea, cum ne amintește Prelipceanu, sentimentul că

prietenul tău a plecat ieri
și se va reîntoarce mîine
sau niciodată adică o zi mai tîrziu.

Ne-am uitat la noi înșine, prin schimbările vrute și nevrute ale vieții, cu gîndul înstrăinării, al perplexității, al pierderii existențiale :

Stau în restaurant
și mestec aceeași gumă
de anul trecut
și mă uit afară
cu un ochi închis
prin fața căruia trec
cenușii
toți ai mei
rude și prieteni
și necunoscuți
și mai ales eu însumi
în zeci și sute de exemplare
îndemnîndu-i să se grăbească.

„O tăcere lungă definitivă" ne-a apărut adesea „ca singura posibilitate de acum înainte". Dar, pînă la urmă, cum zice prietenul nostru,

cu toții sîntem aici ne stringem unii într-alții
și-l lăudăm pe cel care a hotărît
asupra luminoasei noastre nașteri.

Chiar dacă Prelipceanu exclamă la un moment dat că „noi nu mai vrem să scriem nimic" îl asigur, cum o știe și el prea bine de altfel, că o vom face. Vom scrie. Pentru aceasta și pentru multe alte lucruri „LA MULȚI ANI !"

Dan Cristea

Înainte de p

n loc comun critic, deseori invocat odinioară, va fi fost acela al excepționalității fenomenului poeziei române contemporane, respectiv, a valurilor succesive de poeți apăruți în anii '60—'70. Adică nu valoarea ca atare a acestei poezii, ori nu numai asta (căci pentru o perioadă relativ mică de timp, doi-trei poeți ieșiți din canoanele obișnuite ar fi fost suficient), ci admirarea faptului că poezia românească recentă poate fi privită ca un **fenomen cultural** ieșit din comun, — nuanță ce are în vedere în primul rînd cantitatea, și, vom vedea, o ireductibilă diversitate.

A discuta despre asta acum, tîrziu, acum cînd poezia pare să-și recapete locul relativ marginal chiar și între „obiectele culturale" (cu atît mai mult într-un secol al spectacolului), rolul ingrat de simplă curiozitate privită cel mai adesea cu suspiciune, neîncredere ori cel mult cu o oarecare milă-tandrețe, ca și cum ar fi vorba despre un organ atrofiat al unui om întreg al altor timpuri, — a discuta despre asta acum nu este nici absolut necesar, nici inevitabil, dar, oricum, nici condamnabil. În fond, Marin Sorescu, de pildă, va rămîne, prin unele (destule) dintre cărțile sale, iar nu prin întemeierea „Literatorului".

●●

Poezia românească de după deceniul al șaselea se constituie, spuneam, ca un fenomen aparte, notabil, demn de luat în seamă, nu atît prin valoarea poeților ce atrag imediat atenția (totuși, din cale afară de mulți), nici prin numărul cărților de poezie de o anume importanță (destule în aproape fiecare an editorial), ci în primul rînd prin neașteptata **diversitate** a stilurilor, adică prin maxima personalizare a vocilor. Nu numai în România s-a scris multă poezie în anii '60—'90, ci și în Polonia ori Cehoslovacia, și nu numai în Est, ci și în Franța, ca să nu mai vorbim de Statele Unite. Aiurea, însă, ideea de epocă literară își păstrează caracteristicile : există o generație Black Mountain, o alta a grupului de la San Francisco, ceea ce înseamnă trăsături recognoscibile la majoritatea poeților importanți ai unui anume moment. La noi, însă, pînă la explozia optzeciștilor, ceea ce se poate constata fără nici o orbire este că poezia românească s-a definit în primul rîn printr-o **totală absență a numitorul comun** (uimitoare, desigur, dar oare b nefică, sau tocmai pe dos?!). Iaru, Că tărescu, Coșovei, Stoiciu, Mariana Mari Magdalena Ghica, Cristian Popescu, chiar și Stratan ori Ghiu au, cu toț evidente trăsături comune (în ciuda in vitabilelor diferențe), fie că le vom ide tifica în legătură cu narativitatea o ironia, subiectivizarea discursului ori l ciditatea lui. Pînă la ei, însă, mie, astă privind înapoi cu atenție, asemenea f serieri mi se par imposibil de făcut ceea ce privește anii '60—'80. Nu exis suficientă asemănare nici măcar (ori m ales) între colegii de generație poetici cită distanță între elenismul în cele d urmă gongorizant al lui Șt. Aug. Doin și onirismul lexico-narativ dimovian, î tre esopismul sorescian și „romantismu beatnic al tînărului Păunescu, între p ționizitatea manieristă a discursului m petelan și invenția nichitiană. Și as pentru a da numai foarte puține exem ple într-un eseu care, volt, se va lip de citate.

Nici nu e nevoie să căutăm perec contrastive : oricine contrastează sufi cient cu oricine. Vocile sînt realmen inconfundabile, chiar și pentru aceia di tre lectori care nu citesc poezie în m curent. Fiecare dintre cei 20—30 de po importanți ai anilor '60—'80 își constr ește, cu destulă aplicație și succes, pr pria individualitate, propria **alteritat** nu numai vizavi de contemporani, ci în măsură suficientă, față de înainta Situația, s-o recunoaștem, este cel puț curioasă și merită a fi examinată cu m mare atenție, căci, într-o vreme cînd, alte meleaguri, majoritatea căutărilor soldează cu **nivelatoare** experimente limbaj și asamblare textuală, poeții r mâni reușesc, fără efort aparent, adev rate **experiențe genuine** (în propriul s tem de referință). Necrezînd cu ori preț în genialitatea românului (fie măcar poetică, conform zicalei), nu rămîne decît să caut explicațiile aceu se ale unui **fenomen** incontestabil. În inte, însă, de a trece mai departe, m rămîne de spus că cele afirmate aici sînt o judecată de valoare, adică nu pretinde în nici un fel vreo superio tate a poeziei/poeților de acum două-t decenii față de optzeciști/nouăzeciști o și mai rău, doamne ferește, vreuna fa de poezia franceză sau americană. E

vlaicu bârna

Din timpul năvălirilor

Motto :

Lingușiți-mă, lingușiți-mă, nu vă dau voie să stați degeaba.

Ion Iancovescu

În capul oștilor mergînd spre Roma
regele hunilor tocmai trecea
printr-un orășel din cîmpia lombardă.
Încremeniți în supunere îl întîmpinară
fruntașii locului
cu legiuita pîine și sare,
cheia urbei pe o pernă —
simbol al deplinei predări.
Măritul oaspe stînd în ședință răspunse
cuvîntului de bun sosit c-un gest
prietenos, profund liniștitor,
dar tot atunci suit în scări un glas
din rîndul celor ce-i cinsteau primirea
se adresă temutului Atila
rostind cu o prea plină-nflăcărare
săltații ditirambi ai unei ode
ce-i proslăveau înțelepciunea mare
și chipul mîndru de cuceritor,
zicînd că n-are-n lume-asemănare
ci locul i-ar fi numai printre zei...

Stă și l-ascultă mult viteazul rege
aflînd din șoaptele unui tîlmaci
că avîntatul urlător era
însuși poetul emerit al urbei
iar cele spuse apăreau și scrise
în mîna lui, cu litere de aur,
pe țepenele foi de pergament.
Bardul își încheia sonor lectura
cu o smerită și adîncă plecăciune
în fața adoratului subiect
cînd acesta își descleștă stătuta falcă

dintr-o atentă, rece nemișcare
și zise celor ce-i stăteau în preajmă
cu scîrbă arătînd spre histrion :
— Spînzurați-l !

Sări atunci ca fript primarul
acelui orășel romagniol
și cu rugări și scuze-i dobîndi
iertarea, dar dîndu-se de gol ;

pentru că singur întocmise
întregul protocol.

Citadină

În lungul ulițelor toropite
trece iar ucenicul zeului Vulcan
omul care strigă : repar ligheaaane !
și-l revăd în hainele lui scorțoase
tăiate din plev cenușiu.

Cu petece de fier plină bocceaua
și pașii care bat în răstimp
o cadență obosită
pe asfaltul subțiat al dogorîlor verii.

Și iar sfîșietorul ecou... ligheaaane
provocînd orașul surd și maștер
în care nu-l aude decît Maria Magdalena,
dar ligheanul ei profesional
a devenit un exponat inert
în muzeul podit cu regrete
al credinței și al celor mîntuiți.

Marea

Marea — metaforă de vîrf a risipei
în singurătatea-i neconsolată
cu hergheliile de coame înspumate
venind spre țărm și iar întoarse-n larguri
ca să înscrie-n prundurile fine
frînturile de cerc înlănțuite
și să respire-n măsurate ritmuri
foșnirea mătăsoasă de brocarturi.
Iar de-i arunc în treacăt o mustrare
este pentru mînia ei oarbă
pe care cîte un neisprăvit o imită
făcînd praf totul.

La soroc

Trîmbițele sună și timpul se curmă
cei chemați de pretutindeni sosesc,
între gura iadului și crîngul ceresc
începe acum judecata din urmă.

Iată-l acolo înșirați așteptînd
de istorie osîndiți apriori
la un loc asupriții și biruitorii
dimpreună socotindu-și păcatele-n gînd.

Răspund pe rînd strigați din cartea mare
și nici un chip din ceată nu pare bucuros,
te-ntrebi ce mai rezolvă această-nfățișare
după toate caznele înfernului de jos ?

stmodernism

simplă încercare de a surprinde dominanta unui anume moment cultural (surprinzătoare, e drept), admițind chiar, la o adică, fie chiar și aprecierea inversă : în fond, de ce nu, (depinde din ce unghi privești), poate fi socotită regretabilă absența coeziunii de grup ori a coerenței de epocă.

●●

Oricît de sumară, o reflecție lipsită de prejudecăți identifică rapid două serii de explicații suficiente. Mai întîi că, a zice că așa este felul de a fi al poeziei românești, identificîndu-se rapid același simptom în diferite perioade ale trecutului (atîtea, vocile interbelicilor, dar, în definitiv, chiar și cîtă distanță între Alecsandri, Eminescu și Macedonski, ori chiar între Heliade și Bolintineanu), dar un asemenea argument nu face decît să falsifice datele problemei, considerînd drept cauză ceea ce e, de fapt, numai efectul repetat, în epoci diferite, al unei pricini mai profunde : tinerețea organismului cultural numit poezie românească, căci, în ciuda numeroaselor împliniri memorabile, deceniul șase al acestui secol găsește o poezie românească avînd destule... nișe insuficient sau aproape deloc exploatate. E loc destul și pentru baladescul și sonetistul Tudor George, și pentru romantismul mascat al unui Mircea Dinescu. La 1980 poezia românească are abia un secol și jumătate de existență și libertatea este încă, aproape totală, orice experiență e binevenită, mai mult chiar, are succesul asigurat, cu condiția numai a deplinătății limbii, nefiind încă nevoie de solidaritatea de grup/generație pentru a impune o anume (nouă) modă poetică. Că să nu amintim decît în treacăt de condițiile specifice momentului cînd, după aproape două decenii de tăcere forțată, explozia e cu atît mai firească (fără însă ca proletcultismul să fi avut vreun rol decisiv în declanșarea momentului poetic al deceniului șapte, ca reacție după tăcere, așa cum s-a afirmat de atîtea ori).

In puținătatea (nu neapărat cantitativă, ci structurală), a unei poezii care, de la Văcărești încoace, nu numără nici măcar astăzi două secole pline, e loc destul pentru toți, iar impresia de noutate poate să apară oricît de des. Iar Nichita Stănescu și contemporanii săi, indiferent de vîrstă, generație, încli-

nații, apetit, au înțeles perfect lucrul acesta, ori măcar l-au intuit, răspunzînd cu plăcere și promptitudine unui soi de nou imperativ heliadesc de tipul „scrieți băieți, numai scrieți!" (asta, lăsînd în afara discuției ingerințele propagandei ori mai ales ale cenzurii comuniste, evident mai puțin brutale în epocă față de cea din anii optzeci).

Iată de ce, în cele mai multe cazuri, ceea ce numim „impresia de noutate" nici n-a fost o simplă impresie, ci o noutate reală pentru poezia românească, ba chiar o noutate necesară, fie că vorbim de Ion Gheorghe și Ioan Alexandru, de Ana Blandiana, de Brumaru, Mugur, Tomozei ori Cezar Ivănescu. Numai acceptînd ideea puținătății poeziei românești se poate înțelege faptul că prea puțini dintre poeții deceniului șapte au stat sub semnul hotărît al vreunui ilustru înaintaș. Iar viitoarele istorii ale literaturii române, vrînd-nevrînd, s-ar putea să descopere aici o nouă perioadă „clasică" (înțelegînd prin „clasic" conturarea unor trăsături fundamentale), adică o perioadă întru totul comparabilă cu cea interbelică.

De o mai mică importanță, dar fără a putea fi neglijată, o altă cauză a „împlinirilor" poeziei românești în deceniile trecute trebuie căutată în influențele străine, mai exact în diversitatea acestor influențe. Aici e necesar să fie distinse două aspecte. Mai întîi, acela, coroborat cu ideea deja discutată a „golurilor mendeleeviene", că existînd suficient de multe nișe susceptibile a fi umplute, influențele venite de oriunde nu pot fi decît necesare, fertile și deloc condamnabile. Dovadă, dacă vreți, un Bacovia, care va fi cu totul altceva și la un cu totul alt grad decît simboliștii de-mîna a doua, de la care pleacă. Ori, invers, ultimele volume ale lui Alain Bosquet, pornind toate din nucleul psalmilor arghezieni. De la Hölderlin la Prevert, de la Gongora la Audiberti ori expresioniștii germani, poezia românească a anilor șaizeci nu poate fi condamnată că își asimilează experiențe și sonuri absolut necesare, cu atît mai mult cu cît diversitatea acestor „sinonimii" face ca, pe ansamblul poeziei epocii, faptul să devină aproape insesizabil. Și, oricum, relevanța influenței, în cele mai multe cazuri, doar pentru stadiul inițial al unor cariere autohtone, dă diferența între simpla imitație servilă și o calofilie în mare măsură benefică.

Pentru poezia românească privită ca organism în dezvoltare, importantă e tocmai **diversitatea** unor atari influențe menite să umple golurile, căci, atunci cînd, în cele din urmă, tabloul va fi în sfîrșit plin (ori aproape plin), lucrurile vor intra în matca lor firească, adică o întreagă generație, — aceea a optzeciștilor, dacă nu chiar și cele ulterioare — se va pune sub un singur semn : poezia americană post-eliotiană. Va fi fost aceasta, — poezia „generației în blugi" — o ultimă sincronizare absolut necesară, de data asta poate că mai normală decît aceea încercată la început de secol de Tzara, Vinea și colegii lor. Absolut necesară, cu atît mai mult cu cît, cu foarte puține excepții (Bacovia de după „Plumb", Vinea și alți cîțiva moderniști, I. Ivănescu, Fl. Mugur, Maziliescu) naivitatea colocvială specific americană rămăsese aproape străină poeziei românești. De aici explozia optzeciștilor, decișii să aducă nu atît o infuzie de sînge proaspăt, cît să umple o nișă enormă rămasă aproape goală. De aici faptul că toți poeții care au apărut în ultimii ani scriu într-un asemenea fel și nu în altul. Nu, nu e o simplă modă, ei nu se imită unul pe celălalt, ci pur și simplu simt/știu/nu pot face altfel, convinși că acesta și nu altul e orizontul cu galeriile cele mai vinoase, care poate fi exploatat mai multă vreme și cu rezultate notabile, în ciuda relativei uniformizări. Și, mai mult decît oricînd, ar fi nevoie de o antologie a poeziei ultimilor, — să zicem — douăzeci de ani. Una, pe cît posibil, lipsită de orice fel de prejudecăți, în stare a ne arăta adevărata față a poeziei românești, o față mult diferită de ceea ce cred cei mai mulți dintre noi.

●●

A „îmbătrînit", oare, de-acum, suficient poezia românească ? S-au umplut toate „golurile" ? Și, dacă da, ce urmează ? Sincronizați, putem începe (ori continua, — Iova, Cr. Popescu etc.) experimentele textualiste post-moderniste ! Adică, de-structurarea și de-simbolizarea totală. Ori, de ce nu, dimpotrivă, în contra valului (sau poate că tocmai ăsta va fi valul?) o sinteză tipic re-nas-cen-tis-tă de care, oricum, organism încă prea tînăr, poezia românească duce lipsă !?

mai 1992

Mihai Cimpoi

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Joi, 5 august a.c., la Uniunea Scriitorilor a fost evocat Marin Preda la împlinirea a 70 de ani de la naștere

O dispută între Eugen Simion, Mircea Dinescu, Saie Preda (fratele scriitorului), Ioan Lăcustă

În sală : Petre Roman ...și Mircea Ionescu Quintus

Nepotul scriitorului (Sorin Preda) și... exegetul lui (Ov. S. Crohmălniceanu)

viorel dianu

PORUNCILE IUBIRII

Apostol Radulian rămăsese pentru două săptămîni singur în apartamentul său de pe strada Doamnei ; soţia cu fetiţa plecaseră într-un scurt sejur la nişte rude comune din Săliştea, iar băiatul, Marius, se afla deja la cei bătrîni, chiar de la începutul vacanţei. Lucrurile fuseseră pregătite va să zică astfel încît el să profite de două săptămîni de pace pentru a avansa (spera că mult) la o lucrare solicitată încă din iarnă de o editură centrală şi începută de pe atunci, dar întreruptă mereu, din pricina obligaţiilor curente de tot felul, impuse fie de slujbă, fie de casă... Nu se îndoia că răgazul de acum are să-i priască îndestul, că-l va exploata cît se cuvine, storcind timpului fiecare clipă. Avea, de altfel, ştiinţa experienţelor anterioare, cînd, concentrîndu-se nestînjenit asupra lucrului său, înainta cu un spor uimitor : stătea toată vremea încovoiat deasupra biroului, mînca numai dacă îşi aducea aminte şi în grabă, iar pentru somn nu-şi dăruia decît orele cînd îl răzbea de tot oboseala... Erau zile grele de muncă şi, totodată, de bucurie deplină pe care, iată, le va trăi din nou. Sufletul îi fremăta de fervoare la gîndul harnicelor săptămîni ce îl aşteptau.

Prima zi şi-o consumă cu îndelungi preparative, peste care, e drept, trecea anevoie, fiindcă îi intraseră în obişnuinţă : îşi tăie un teanc de coli de hîrtie, la dimensiunea convenabilă, îşi ascuţi creioanele, căută peniţele cele mai bune pentru tuş, pe care le pili şi le căli la flacără, puse ordine în lucrurile de pe masă, dar ca să se apuce propriu-zis de treabă nu reuşi. Reciti capitolele deja încheiate (avea nevoie să regăsească tonul şi ritmul firesc pentru a merge mai departe), interveni cu inevitabile corecturi, de care se felicită, şterse mult, aduse îmbunătăţiri planului iniţial al lucrării... numai ceea ce i-ar fi dat adevărata satisfacţie nu-i reuşi : adică să mai adauge un paragraf celor scrise pînă atunci, cîteva rînduri măcar, deşi se încrîncenă în silinţele lui ore întregi. Ei bine, îşi spuse, nu pierduse totuşi ziua de pomană, preparativele astea sînt, de obicei, necesare pentru a crea ambianţa de lucru. Voia două săptămîni pline de rod, nu copleşite de o cazană inutilă. În fine, nu trecuse decît o singură zi (pierdută sau petrecută cu folos, nu mai conta), îi mai stăteau înainte alte treisprezece zile la care să se gîndească.

Consolarea asta, destul de fragilă, desigur că nu rezista. A realiza ceva, oricît de puţin, şi a învinge timpul degeaba nu era totuna. Presimţi că va avea o noapte nenorocită. Ceea ce se adeveri. Iar urmarea fu că, după o astfel de noapte, nu veni deloc o zi luminată, ci, dimpotrivă, una exasperantă. Mai nădăjdui să aibă parte de un somn bun de cîteva ore la amiază. Într-un fel trebuia să-şi ajungă indispoziţia asta păcătoasă... De fapt, unde greşise ? Ce nu prevăzuse şi ce-i lipsea ? Undeva săvîrşise o eroare, uitase un amănunt, planul pus la cale de el pentru aceste săptămîni nu fusese perfect. Ori, poate, starea-i proastă şi lipsa de inspiraţie erau reacţia inversă a dorinţei pătimaşe de a progresa în lucrul său cu orice preţ. Şi cu cît îi spotea ambiţia, cu atît devenea mai neputincios... Ar fi fost o cumplită năpastă să nu se simtă în stare atîta vreme de nici o ispravă. Şi numai gîndindu-se îl lua spaima. Dar nu, aşa ceva nu i se mai întîmplase. Clipe nevoiaşe mai cunoscuse, poate şi zile sterpe... una, două... însă paisprezece în şir, pentru care să se fi pregătit special, niciodată. Să-şi vină în fire !

Aşadar îşi goni îngrijorarea. Mîncă de prînz, se culcă (şi dormi zdravăn două ore jumătate), iar cînd se trezi îşi făcu o cafea tare şi se instală optimist la birou. Era odihnit şi lucid. Haide !

Zadarnic.

Cum, nu izbutise să se înşele, să uite ziua nefericită de ieri ? Se încăpăţîna şi cea de astăzi să-i semene? Să scrie ceva, **ceva**, orice-ar fi, e mai bun decît **nimicul**. Era o idee pe cît de nejustificată, pe atît de inutilă. Mîine ar şterge totul... Îl cuprinse o silă imensă şi greţoasă, ca atunci cînd te cufunzi într-o mlaştină stătută din care nu poţi să te mai salvezi. Se uri îndîrjit, deşi motivul îi rămînea încă nebulos. Disperarea începea să-i bubuie în piept. Îşi rezemă tîmplele în palme şi încremeni astfel. Apoi, cînd repulsia faţă de sine îi mai trecu, se îndreptă spre uşa balconului şi ieşi afară. Parcă ar fi coborît dintr-o astronavă, era ameţit şi-i trebuiră minute lungi să-şi revină. Forfota străzii, huruitul neîntrerupt al maşinilor, alergarea bezmetică a oamenilor, purtînd ca un lest pe umeri povara grijilor mărunte, căutarea lor sterilă, toate îi păreau fără legătură cu fiinţa lui. Şi totuşi făcea şi el parte din aceeaşi lume. Şi atunci, ce s-ar întîmpla dacă şi-ar lăsa baltă „neprecupeţita" sa îndeletnicire (barem pentru puţin timp) şi s-ar amesteca în buimăceala străzii atotcuprinzătoare ?... Ar fi un lucru complet gratuit, îşi răspunse pe dată. Rătăcind prin oraş ori rămînînd acasă i-ar fi slujit în aceeaşi măsură. Îi repugnă faptele fără sens. Să stai de vorbă cu cineva, să citeşti, să vezi un spectacol, să faci dragoste, ca simple exerciţii de suplinire a unei neizbînzi, înseamnă într-un fel a te degrada. Nu, fiecare lucru se face în contul lui. Cu predispoziţia absolut corespunzătoare.

Reintrînd în cameră, îi răsună în urechi clinchetul soneriei de la uşă. Grăbi să deschidă : poate dăduse deja de gîndit că nu vrea să răspundă.

— Oh, domnul Radulian, vă rog să mă iertaţi... eraţi desigur ocupat.

— Nu-i nimic, doamnă („da de unde ocupat ?"), poftiţi înăuntru !

Era Daria, prietena şi colega de cancelarie a soţiei lui. O invită în sufragerie, dar ea se opri fermă pe hol.

— Nu, vă mulţumesc, v-am deranjat şi aşa destul. Am venit să iau... v-a lăsat Claudia un plic pentru mine ?

Îşi aduse brusc aminte.

— Da, sigur...

Claudia îi lăsase într-un plic albastru salariul Dariei, pe care i-l ridicase la rugămintea acesteia. Îl căută la locul ştiut, se întoarse şi i-l înmînă.

— E fain... rămăsesem chiar pe jantă.

— Ca după concediu, ştim.

— Şi... cum e singur ? îl iscodi femeia pe un ton aferat, vîrîndu-şi plicul în poşetă.

— Bine, răspunse el neconvins.

— A... noi, cu excursia, ce să spun... a fost extraordinar. Italia, Elveţia, Franţa... cel puţin pe Coasta de Azur, unde am făcut plajă, o nebunie, nu exagerez cu nimic. Iar în magazine lucruri, lucruri... nu ştiu dacă vă daţi seama. Să se întoarcă ea Claudia şi să vă găsiţi şi dumneavoastră un pic de timp, să ne întîlnim şi să vă povestim. A fost un vis, chiar mai mult decît un vis !... Uitaţi, o mică atenţie penru Claudia.

Depuse pe frigider un flacon de parfum **Coty**, însoţindu-l cu un zîmbet cochet, după care îşi deschise singură uşa, de plecare.

— Îmi pare rău că nu vreţi să mai rămîneţi cîteva clipe, să vă servesc cu ceva... Haideţi ! o învălui cu o privire rugătoare.

— A, nu... nu insistaţi. V-am reţinut deja destul de la treabă. Încă o dată scuze şi... mulţumiri Claudiei pentru bani. La revedere.

Lumea e întoarsă pe dos. Firește că atunci cînd ai de lucru, vizitele sînt nesuferite şi cad ca o pacoste, dar cînd îţi face plăcere să-şi prelungească cineva vizita la tine, iar acela pretinde că te deranjează (fără să poată fi vorba despre asta), e cu totul altceva. E ca o pedeapsă, aproape răzbunătoare. Să fii trimis cu graţie în braţele propriei tale impostori...

Tu ai vrut-o, Apostol Radulian !

Căci, gîndindu-se bine (adică judecîndu-se cu asprimea cuvenită), egoismul lui fusese grav. Îi gonise de acasă unul cîte unul pe ai săi : mai întîi pe băiat, de îndată ce intrase în vacanţă, apoi căutase o cale să le vadă plecate cît mai curînd pe Claudia şi Veronica : nu se ostenise măcar să le ducă la Săliştea cu maşina.

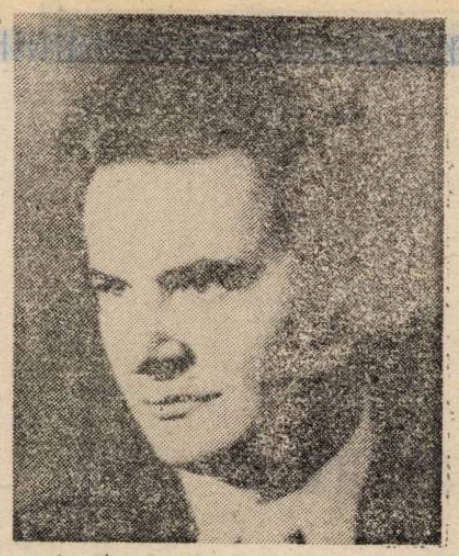

O familie risipită în ţară, două săptămîni, ce plan inteligent !

Se apucă să se îmbrace, să lase totuşi în oraş, altfel turba. Învîrtindu-se prin apartament, dădu cu ochii de lista **De ţinut minte !** pe care Claudia i-o agăţase în hol, în elasticul calendarului de perete, prin faţa căruia trecea zilnic.

1. Spor la lucru !

2. Ai grijă de tine : să mănînci... să-ţi cumperi piinea.

3. Nu lăsa casa descuiată cînd pleci în oraş.

4. Trimite mamei tale telegramă de Sfîntămărie (15 august) îi vom trimite şi noi.

5. Plicul cu banii Dariei l-am pus în sertarul de sus de la birou, să-ţi fie la îndemînă cînd vine să-l ia.

6. Dacă mă caută de la şcoală, pentru 23 August, spune-le că defilez la Săliştea, din ordinul tău.

7. Să te odihneşti cînd cazi de oboseală : nu consuma în neştire cafea.

8. Cu privire la amor, pecetluieşte-ţi orice speranţă.

9. Luptă să înfrîngi singurătatea.

10. Nu uita să te mai gîndeşti şi la noi !

CLAUDIA,

pe care o iubeşti mai puţin ca pe hîrtiile tale.

Cu sfaturile ei, ca şi prin nenumărate alte „vicleşuguri", a căror inspiraţie era desigur dragostea, Claudia izbutea să-şi facă simţită permanent prezenţa, chiar şi în zilele cînd se afla departe. Calitate esenţială, iar în căsnicia lor cu atît mai pregnantă, cu cît el îşi trăda absenţa uneori cînd se afla laolaltă cu ceilalţi, dar cu mintile aiurea. Cu scrisul său deprinsese o mulţime de metehne, cu care ai lui, sărmanii, trebuiseră să se obişnuiască, ori să nu i le observe. Un reproş nu scăpa însă Claudia niciodată prilejul să i-l facă şi anume că n-o iubeşte la fel ca pe cărţile lui. Cît era de adevărată amărăciunea asta sau cît de închipuită el nici nu se mai chinuia să distingă, încît reprosul ajunsese în cele din urmă un leit-motiv pur decorativ al existenţei lor. Doar un fapt era cert, că el îşi petrecea mai toată vremea printre tomurile groase. „Mai presus de lucrul tău ştiu că n-ai să mă pui pe mine, dar mă consolez cel puţin cu gîndul că nu am ca rivală o femeie." Raţionamentul îi era fals, socotea Apostol, fiindcă munca lui (sprijinită pe pasiune şi vocaţie, da !) şi dragostea pentru Claudia şi copii nu trebuiau amestecate, ori judecate prin excludere ; nu erau faţa şi reversul medaliei, nici marfă de aşezat pe tejghelele cîntarului. O iubea cît trebuie pe Claudia... Îi fu, dintr-o dată, lămurită făţărnicia. O iubea **cît trebuie !** Atît, încît o surghiunise. Iar cît despre vocaţia cu care se împăuna... Dacă patima asta nu meritase cît investise în ea, adică viaţa toată ? Publicase cărţi, numele îi era mereu prezent prin jurnale, devenise cunoscut mai peste tot... ei, da. Şi dacă acum se terminase ? Dacă harul acela, crezut inepuizabil, secase pe neaşteptate ? Cît lucra, avea o justificare pentru ai săi, să le considere pretenţiile de a-i pune pe primul plan excesive. Dar uite că, deodată, nu putea să mai dea nimic. Ce va face ? Va supravieţui, ca alţii, reluînd şi diluînd obstinat vechile cercetări ? Iată-l singur într-un apartament, fără zgomotul şi foşnetul de la bucătărie, fără ciorovăielile din camera copiilor... de ce nu se regăsea ? Pe cît de pustie era casa, pe atît de pustiu îi devenise sufletul. Cînd, dimpotrivă, cel mai mult îi pria cu ai lui pe cap, iar altădată scrisese în camera de baie, pe maşina de spălat, pe cînd locuiseră, el cu Claudia, într-o simplă garsonieră şi se procopsiseră cu primul copilaş, atît de scump şi de genial. „Nu uita să te mai gîndeşti şi la noi !" Sărmană Claudia... Eşti deznădăjduită ori convinsă că, dacă lipsiţi, o să aveţi parte de uitare ? Nu prea eraţi luaţi în seamă nici cînd vă aflaţi acasă, dar aşa... uitarea o să fie deplină. Şi atunci, atragi atenţia : pe tonul de rugăminte, de luare aminte, de mustrare, de toleranţă, de ordin... Nu ? Tot sufletul într-o frază ! Căreia nu i s-ar putea reproşa nimic.

Dacă ar fi să recunoască, Apostol îşi cam uitase de ai lui. Ieri, toată ziua, şi astăzi, pînă pe la amiază. Chipurile lor, ca nişte fulguraţii, i-or fi trecut prin minte, însă dispăruseră, ca orice imagini nechemate de o voinţă clară. Gîndurile lui se zbătuseră în chingile unei singure obsesii, aproape maladivă.

Termină să se îmbrace. Încercui cu creionul al cincilea punct deja rezolvat, de pe lista de sarcini (el le zicea **poruncl**, fiindcă asemăna listele astea ale Claudiei, pe puncte, cu decalogul) şi ieşi din casă. Îşi cumpără o piine, mai achitîndu-se astfel de încă o poruncă, după care o porni pe străzi. Plimbarea îi aducea încetul cu încetul împăcarea şi deci ar fi căpătat un sens, dacă nu s-ar fi trezit la un moment dat nas în nas cu Florian Burdea.

— Domnule Radulian, ce s-a întîmplat ? Astăzi trebuia să ne aduceţi materialul pentru revistă.

Îl privi năuc, iar după ce pricepu — resemnat. Cine i-l mai scoase în drum pe acest Burdea ? Ce îşi închipuia el, că săptămînă de săptămînă poţi să scoţi din tine „materiale" şi nu ai dreptul să treci printr-o criză ?...

— Nu l-am scris. Şi cel mai rău e că nici nu sper să-l mai scriu.

Cuvintele lui nu lăsară nici o impresie : Burdea nu era deloc dispus să guste glumele la ora aceea şi nici să accepte crizele de inspiraţie. Să-l liniştească :

— Bine... îl aveţi mîine dimineaţă.

Va să zică trebuia să se întoarcă imediat acasă şi să-i dea bătaie.

Încă de pe scări auzi telefonul sunînd la el, îndelung. Urcă treptele două cîte două, descuie uşa cît putu de repede şi apucă receptorul din zbor. Telefonista îl anunţă că Săliştea doreşte să-i vorbească, primeşte cu taxă inversă ? Primeşte... era Claudia... îi recunoscu de îndată vocea.

— Telefonul nostru are ceva, dragule ?... Încercăm de un sfert de oră să te sunăm şi nu reuşim. Sau era dat la „încet", să nu te deranjeze ?

— Da... adică...

— Nu te aşteptai să-ţi telefonăm, aşa-i ? Nu atît de curînd.

— Ba da, de ce nu ?... Ce faceţi, cum aţi ajuns ?

Claudia îi povesti cum călătoriseră, că drumul fusese un chin, „să te ferească Dumnezeu să mergi cu trenul", dar uitaseră, „sînt bucuroşi toţi de venirea noastră", se simţeau extraordinar, locurile erau fantastice... „Să vină şi el, să vină şi el !..." se auzi, şoptindu-i, glasul Dorinei. „Cheamă-l... insistă !". „N-are rost... nu cedează el". „Dă-mi-l mie... de mine ascultă".

— Dar tu... cum o duci ? Ai mai mult spor fără noi ?

— Da... sper ca în zilele astea...

— Bine, profită cît poţi.. Uite, vorbeşte cu Dorina, e lîngă mine.

— Alo ! Apostol... Ce faci, domnule, te-ai încuiat în casă şi ai uitat de lume, de rude ?... Lasă, lasă... vino aicea, la munte, să fii cu noi toţi. Ce viaţă e asta ? Crezi că ai s-o poţi duce aşa ?... Noi te aşteptăm, nu ne interesează scuzele tale. Dacă nu vii, înseamnă că nu ţii la noi...

Avu noroc că Veronica îşi pierduse răbdarea, cerînd să-i vorbească şi ea.

— Tăticu'e, dacă ai şti... Unchiul Pavel ne-a aşteptat la gară cu docarul, cu calul. Astăzi ne-a plimbat peste tot, mîine iar... Ne-a promis să ne culce într-o noapte, pe mine, pe Tavi şi pe Carmen, în fînar. Şi că o să urcăm la stînă... nu sînt oi, dar aşa îi spune... e grozav, o să mîncăm zmeură. „Ai fost şi matale acolo, zi-i !". Ai fost şi dumneavoastră acolo. „Şi dacă vii, mergem iarăşi." Şi dacă... „Gata, gata !... Să nu-l ţinem de vorbă, n-are timp."

— Apostol, tu nu asculta de ei, vezi-ţi de lucrul tău, care e mai important decît tentaţiile astea... înţelegi ?

— Înţeleg... înţeleg.

— Noi aici vorbim mereu despre tine.

— Da... şi eu...

— Ai grijă de ce ţi-am lăsat scris.

— Sigur... i-am dat deja banii Dariei.

— Bine... spor la treabă.

— Claudia... sînt foarte bucuros că mi-ai telefonat. Ai avut o idee nemaipomenită, ţi-a venit exact cînd trebuie.

— Te iubim, iar iubirea vine cu asemenea idei... La revedere !

Închise telefonul, dar nu se clinti din faţa lui multă vreme. Pînă la urmă o hotărîre fuse luată. Însă mai înainte avea de îndeplinit o obligaţie. Aşezîndu-se la birou, se apucă de articolul ce i-l pretindea Burdea. Îl scrise dintr-un jet, în mai puţin de trei ore, ca în zilele lui bune. Nu se sfîrşiseră ele, aceste zile, fusese o părere... Apoi începu să caute şi să împacheteze lucrurile necesare pentru drum, să le aibă dimineaţă pregătite. Dacă pleca devreme, le putea vedea chiar pînă în prînz pe Claudia şi Veronica. Avea mult de mers, dar vinovatul nu era altul decît **el**, că le trimisese atît de departe.

sebastian costin

Puţin mai sus

Am avut o vîrstă, dar am tors-o
într-un fir şi ei mi l-au ascuns.
Morţii trec în sus şi-n jos pe Corso
scîrţiind ca un motor neuns.

Poartă-n cap ţilindri de argilă
şi-n picioare şlapi de cauciuc.
Cînd îi văd mi-e seară şi mi-e silă.
Să mă duc ? Dar cît să mă mai
duc ?

Pînă-i ocoleşti te prinde noaptea
şi se face frig în paradis.
Între-a treia uşă şi a şaptea
ar fi fost un drum, dar s-a închis.

Mai rămîn, atît cît se mai poate,
în penumbra veche de sub bolţi.
Mă găsiţi la birt, cu-n şiş în spate.
Dacă nu — puţin mai sus, pe colţ.

Prinţul nopţii

Cum de n-ai băgat de seamă, Yorick,
de zgomot asurzitor
fac aceste baloane nu numai
spărgîndu-se,
dar şi în timp ce se umflă ?
Prea multă rumoare,
prea multă forfotă,
prea mulţi soldaţi, curteni şi popor.
Cuvintele înseşi se sperie
şi se retrag tiptil în culise
aşteptînd o nouă scenă în doi.

Vino, vino, seară dulce,
figuranţii să se culce,
gloata-n zdrenţe şi murdară
care muge „barbă-rară".

Poate e de-ajuns să sting
reflectoarele —
iluzia că publicul a plecat
îi va alunga în cele din urmă.
Dar ţeasta lui Yorick
îmi şopteşte din groapă :
„O, prinţ al nopţii, duh şi far,
oamenii nu-s decît ce par.
Pocneşte-i zilnic peste bot
că altfel fac şi ei ce pot".

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

din
NOUL
TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 3

Apostolii, colaboratori ai lui Dumnezeu

1 Şi eu, fraţilor, n'am putut să vă vorbesc ca unor oameni duhovniceşti, ci ca unora trupeşti, ca unor prunci întru Hristos.

2 Cu lapte v'am hrănit, nu cu bucate, căci încă nu eraţi în stare ; şi nici chiar acum nu sunteţi în stare,

3 fiindcă sunteţi încă trupeşti. Atâta vreme cât între voi există invidie şi ceartă şi dezbinări, nu sunteţi oare trupeşti, şi nu după firea omenească vă purtaţi ?

4 Când unul zice : Eu sunt al lui Pavel !, iar altul : Eu sunt al lui Apollo !, oare nu sunteţi oameni trupeşti ?

5 Ei bine, ce este Apollo ? dar Pavel, ce este ? : Slujitori prin care voi aţi crezut, şi după cum i-a dat fiecăruia Dumnezeu.

6 Eu am sădit, Apollo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească.

7. Aşa că nici cel ce sădeşte e ceva, nici cel ce udă, ci Dumnezeu, Cel Ce face să crească.

8 Cel ce sădeşte şi cel ce udă sunt una, dar fiecare-şi va primi plata după osteneala sa.

9 Că noi împreună-lucrătorii cu Dumnezeu [23] suntem ; voi sunteţi ogorul lui Dumnezeu, zidirea lui Dumnezeu.

10 Potrivit harului lui Dumnezeu ce mi s'a dat, eu ca un iscusit meşter-ziditor [24] am pus temelia ; un altul însă zideşte pe ea. Dar fiecare să ia seama la felul cum zideşte ;

11 că o altă temelie nu poate nimeni să pună în afara celei puse, care e Iisus Hristos.

12 Iar dacă pe această temelie zideşte cineva cu aur, cu argint, cu pietre scumpe, cu lemn, cu fân, cu paie, [25]

13 lucrul fiecăruia se va face cunoscut ; îl va vădi Ziua [26], fiindcă el în foc se descoperă, şi focul însuşi va lămuri [27] cum anume e lucrul fiecăruia.

14 Dacă lucrul pe care cineva l-a zidit deasupra rămâne, acela plată va primi ;

15 dacă lucrul cuiva va fi ars, păgubit va fi ; el însă se va mântui, dar aşa ca prin foc [28].

16 Nu ştiţi oare că voi sunteţi templul [29] lui Dumnezeu şi că Duhul lui Dumnezeu locuieşte'ntru voi ?

17 De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica pe el Dumnezeu, pentru că sfânt este templul lui Dumnezeu, care sunteţi voi.

18 Nimeni să nu se'nşele pe sine. Dacă'ntre voi i se pare cuiva că-i înţelept în veacul acesta, să se facă nebun ca să devină înţelept.

19 Că'nţelepciunea lumii acesteia nebunie este în faţa lui Dumnezeu ; pentru că scris este : **Cel ce-i prinde pe cei înţelepţi în viclenia lor.**

20 Şi iarăşi : **Domnul cunoaşte gândurile înţelepţilor, că sunt deşarte.**

21 Aşa că nimeni să nu se laude cu oamenii ; fiindcă totul e al vostru,

22 fie Pavel, fie Apollo, fie Chefa, fie lumea, fie viaţa, fie moartea, fie cele de acum, fie cele viitoare, toate sunt ale voastre ;

23 iar voi, ai lui Hristos ; iar Hristos, al lui Dumnezeu.

CAPITOLUL 4

Slujba apostolilor

1 Aşa să ne socotească pe noi fiecare om : ca slujitori ai lui Hristos şi iconomi ai tainelor lui Dumnezeu.

2 Or, ceea ce se caută mai mult la iconomi e ca fiecare să fie găsit credincios.

3 Pentru mine însă prea puţin înseamnă că sunt judecat de voi sau de vreo judecată omenească [30] ; de altfel, nici eu însumi nu mă judec ;

4 că nu mă ştiu vinovat cu nimic, dar nu prin aceasta m'am îndreptăţit ; Cel Ce mă judecă pe mine este Domnul.

5 Aşadar, nu judecaţi ceva înainte de vreme, înainte de a veni Domnul, Cel Ce va aduce la lumină pe cele ascunse ale întunericului şi va vădi gândurile [31] inimilor. Şi atunci fiecare-şi va avea de la Dumnezeu lauda.

6 Şi pe acestea, fraţilor, despre mine şi despre Apollo le-am zis de dragul vostru, pentru ca din pilda noastră să nu treceţi peste ce este scris [32], ca să nu vă făliţi cu unul sau cu altul împotriva celuilalt [33].

7 Căci cine te deosebeşte pe tine de alţii ? Şi ce ai tu pe care să nu-l fi primit ? Iar dacă l-ai primit, de ce te fălesti ca şi cum nu l-ai fi primit ?

8 Iată, sunteţi sătui !..., iată, v'aţi îmbogăţit !... ; fără noi aţi ajuns regi !..., şi măcar de-aţi fi ajuns, ca să domnim şi noi împreună cu voi !... [34]

9 Căci mi se pare că pe noi, apostolii, Dumnezeu ne-a arătat ca pe cei din urmă oameni, ca pe nişte osândiţi la moarte ; fiindcă privelişte [35] lumii ne-am făcut, şi îngerilor, şi oamenilor.

10 Noi suntem nebuni pentru Hristos, dar voi înţelepţi întru Hristos ; noi suntem slabi, dar voi tari ; voi sunteţi ţinuţi în slavă, dar noi în necinste !

11 Noi până'n ceasul de acum flămânzim şi însetăm, suntem goi şi suntem pălmuiţi şi pribegim

12 şi ne ostenim lucrând cu mâinile noastre. Ocăriţi fiind, binecuvântăm ; prigoniţi fiind, răbdăm ;

13 defăimaţi fiind, mângâiem. Ca gunoiul lumii am ajuns, lepădătura tuturor până'acum.

14 Nu ca să vă ruşinez vă scriu acestea, ci ca să vă dojenesc ca pe nişte copii ai mei iubiţi.

15 Că de-ati avea zeci de mii de învăţători [36] în Hristos, totuşi nu aveţi mulţi părinţii ; că pe voi eu v'am născut întru Hristos Iisus prin Evanghelie.

16 Aşadar, vă rog eu pe voi : călcaţi pe urmele mele [37] !

17 Pentru aceasta l-am trimis la voi pe Timotei, care este fiul meu iubit şi credincios întru Domnul. El vă va aduce aminte de căile mele cele întru Hristos Iisus, cum învăţ eu pretutindeni în toată Biserica.

18 Ca şi cum ar fi ca eu să nu mai vin la voi, unii s'au împăunat [38].

19 Dar voi veni la voi degrabă — dacă Domnul va vrea — şi voi cunoaşte nu cuvântul celor împăunaţi, ci puterea lor.

20 Căci împărăţia lui Dumnezeu nu stă în cuvânt, ci în putere.

21 Ce vreţi ? : Să vin la voi cu toiagul, sau cu dragoste şi cu duhul blândeţii ?

CAPITOLUL 5

Judecata asupra celor imorali

1 De peste tot se aude că'ntre voi există desfrânare, şi'ncă o astfel de desfrânare cum nici între păgâni nu se pomeneşte, ca unul să trăiască cu femeia tatălui său [39].

2 Şi voi, vă împăunaţi, în loc ca mai degrabă să fi fost cuprinşi de jale, pentru ca cel ce a făcut această faptă să fie scos din mijlocul vostru.

3 Ci eu, desi departe cu trupul, dar de faţă cu duhul, ca şi cum aş fi de faţă l-am şi judecat pe cel ce a făcut una ca aceasta :

4 În numele Domnului nostru Iisus Hristos, voi şi duhul meu fiind adunaţi cu puterea Domnului nostru Iisus Hristos,

5 pe unul ca acesta să-l daţi Satanei spre pieirea trupului, pentru ca sufletul să se mântuiască în ziua Domnului Iisus [40] !

6 Lauda voastră nu e bună [41]. Oare nu ştiţi că puţin aluat [42] dospeşte toată frământătura ?

7 Curăţiţi-vă deci de aluatul cel vechi, ca să fiţi frământătură nouă, aşa cum şi sunteţi fără aluat ; căci Hristos, Paştile nostru, S'a jertfit pentru noi.

8 De aceea să prăznuim nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutăţii şi al vicleşugului, ci cu azimele curăţiei şi ale adevărului.

9 V'am scris în epistolă [43] să nu vă amestecaţi cu desfrânaţii ;

10 nu pe de-a'ntregul cu desfrânaţii acestei lumi, sau cu lacomii şi hrăpitorii, sau cu închinătorii la idoli, că altfel ar trebui să ieşiţi din lume ;

11 dar acum v'am scris să nu vă amestecaţi cu vreunul care, deşi numindu-se frate, va fi desfrânat, sau lacom, sau închinător la idoli, sau ocărîtor, sau beţiv, sau hrăpitor. Cu unul acesta nici să nu mâncaţi.

12 Căci ce-am eu cu cei din afară [44], ca să-i judec eu ? Iar pe cei dilăuntru, nu-i judecaţi voi ?

13 Pe cei din afară însă îi va judeca Dumnezeu. **Pe cel rău scoateţi-l din mijlocul vostru !**

---

23 Colaboratori ai lui Dumnezeu. Acţiunea comună divino-umană : synergia.

24 Literal : arhitect.

25 Ca şi construcţia, materialele sunt simbolice ; enumerarea se face în ordine descrescândă faţă de rezistenţa lor la foc (vezi versetul următor).

26 „Ziua Domnului" sau „Ziua Judecăţii" (vezi nota de la Rm 13,12).

27 A lămuri prin foc : veche şi frumoasă expresie românească ; a alege, a discerne, a identifica ; acţiunea prin care focul separă metalele — în special, aurul — la punctul lor de topire.

28 Ca şi cum ar scăpa dintr'un incendiu fugind printre flăcări. Nici chiar teologii romano-catolici nu sunt toţi convinşi că acest text e suficient pentru fundamentarea doctrinei asupra Purgatoriului.

29 Literal : naosul ; partea în care se află altarul.

30 Literal : Zi omenească ; ironie la adresa celor ce credeau că pot anticipa Judecata de Apoi (Ziua Domnului) prin propria lor judecată.

31 Proiectele, planurile, intenţiile, scopurile (ascunse în inimă).

32 Referire probabilă la un proverb cunoscut cititorilor.

33 Partizanatul pentru unul sau altul din apostoli nu le poate fi decât dăunător celorlalţi şi, până la urmă, tuturor.

34 Suită de sarcasme la adresa celor ce credeau că prin ei înşişi au pus mâna pe împărăţia cerurilor şi pe toate bunătăţile ei.

35 Spectacol ; expuşi în văzul tuturor (asemenea condamnaţilor ce urmează să fie devoraţi de fiare în arena circului).

36 Textual : pedagogi. În antichitate, pedagog era sclavul însărcinat să-i conducă pe copiii stăpânului la şcoală şi să-i supravegheze în timpul liber. Desigur, distanţa dintre pedagog şi părintele copilului era mare ; la aceasta se referă Pavel.

37 Literal : imitaţi-mă pe mine ; urmaţi-mi exemplul (aşa cum fiul devine continuatorul părintelui său). În unele ediţii româneşti există şi adaosul : „precum şi eu îi urmez lui Hristos", dar el nu se justifică prin cele mai autorizate texte originale.

38 Literal : s'au umflat. Ca scăpaţi de sub control, şi-au arogat calităţi şi drepturi pe care nu le au.

39 Mama vitregă. Incest condamnat atât de legea iudaică (Lv 18,8) cât şi de dreptul roman.

40 Excomunicat şi lăsat pradă chinurilor provocate de Satana, osânditului îi rămâne totuşi, în viziunea lui Pavel, speranţa mântuirii prin suferinţă (idee ce avea să fie preluată magistral de Dostoievski).

41 N'aveţi de ce să vă lăudaţi.

42 Ca şi la Mt 16,6, aluatul este aici simbolul alterării (prin fermentaţie), spre deosebire de azimă (consumată de Evrei la Paşti), simbol al purităţii.

43 O epistolă anterioară acesteia, pe care unii specialişti o numesc „precanonică" şi care nu ni s'a păstrat.

44 Din afara comunităţii.

Dublul proiect al cîmpului de bătaie (I)

Cercetînd cu de-amănuntul evenimentele notabile ale literaturii noastre putem observa două categorii de fapte. Prima ţine de programul ei, înscris mereu în temporalitatea şi spaţialitatea românească, al doilea de direcţia tendinţelor, de coordonatele ei relevante. Mă opresc la acestea din urmă pentru a afirma, nu cu orice preţ, în baza unui gust total subiectiv, cît pentru a respecta realitatea şi consimţi cu obiectivitate la raportul între **creaţie şi ideaţie,** că aparţinem unei **culturi critice,** identificabilă cu preferinţa pentru repere ferme şi viziuni determinate de experienţa cuprinzătoare, născătoare de înţelesuri.

Nu se poate trece uşor peste acest caracter de remarcabilă constanţă. În absolut toate momentele cruciale pentru noi a existat dialogul precis între literatură şi critică, **dinuntru-înăuntru,** în fine, în felul în care dintr-un arbore se desface un altul şi cresc împreună sub veghea unui frunziş unic, feeric desfăcut deasupra aceloraşi rădăcini.

Este suficient să amintesc studiul de răscruce **Poezia română la 1867** al lui Titu Maiorescu, monografia lui E. Lovinescu dedicată aceluiaşi Titu Maiorescu la sfîrşitul anilor '40 sau, în circumstanţele momentului dramatic prin care treceam tot atunci, ivirea energică teoretizantă şi, totuşi, analitică a **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** datorată inepuizabilei exaltări spirituale a lui G. Călinescu.

Date fiind aceste lămuritoare premise, îmi iau îngăduinţa să formulez o primă întrebare. Înregistrăm, vai, masa tot mai redusă în graniţele căreia comunică, va comunica de-acum încolo, cartea de critică. Economia de piaţă o împinge fatal spre periferia cercului mediatic prin tiraje, preţ, sincopele de atenţie ale publicului, nu în ultimul rînd prin semnele de „epuizare" în facil ale evantaiului de virtualităţi canalizate spre decomprimarea conştiinţelor.

După toate probabilităţile, se vor desface biografiilor romanţate ale marilor scriitori. Cum să împrospătăm, atunci, teritoriul monografic avantajat doar de legitimări estetice limpezi ? Dezafectarea prin expediente a sectorului critic, manevrat şi de editori inegal avizaţi, sfîrşeşte prin a reînnoi întrebarea lui Tudor Vianu : „de ce nu avem roman ?". Prin analogie răspunsul posibil fusese atunci că romanul era concurat de percepţii sentimentaliste şi se lupta cu dificultăţile puse în calea lui de propensiunea spre nuvelistică a scriitorilor români. Am putea zice, de astă dată, la jumătatea anului 1992, că avem tot mai puţină carte de critică, pentru că privim spre anii ei de existenţă formalizîndu-i raporturile cu restul creaţiei. Prea măsurat farmaceutic, prea jurnalistic. Or, critica literară este un gen cu limbaj identificabil şi cu transfer de sensuri de la informativ la teoretizant. N-avem ce face, ăsta îi este specificul. Ne putem dispensa de el ? Cred că nu. Fie şi pentru că disciplinează materia, scenografia stilistică, psihologia circumstanţializată după medii, condiţie politico-morală, relaţie cu tradiţia şi inovaţia etc.

Dacă mă încumet să fac o punere în temă referitor la gravul regres ce se anunţă şi care va domina un număr de ani este în temeiul reînnoirii nevoii de a ne descoperi valorile **sub un unghi nou,** dintr-o perspectivă a prezentului ce îngroapă trecutul torturant. Una ar fi să descindem în miezul curentelor neglijate sau chiar mistificate precum naturalismul, parnasianismul, avangardismul, cu investigaţii şi sinteze de recuperare generală.

Alta ar fi să lepădăm total traiectele sociologizante şi să folosim afirmări teoretice despre contribuitorii de seamă neglijaţi sistematic (Al. Macedonski, L. Blaga, V. Voiculescu) sau casant îngropaţi, sub o avalanşă de interpretări falsificatoare (aventura ludicului de la C. Tonegaru şi Leonid Dimov, trecînd prin F. Aderca, Sergiu Dan, Nichita Stănescu, Tudor George). Faţetele licenţiosului sînt la nivelul lor şi ele de reintegrat în hermeneutica afectului, de la Ion Creangă şi Emil Brumaru la N.D. Cocea, Mircea Damian sau Traian T. Coşovei.

În fond nu e în discuţie chiar o virtuozitate caricată. Mai e încă ceva : exerciţiul necesar să ne extrovertim, să ajungem la satisfaţia dedublării, să adaptăm pitorescul la condiţia noastră de fiinţe decepţionate, tratate în tuşe parodice şi uneori, în termeni de periferie sordidă.

Mai rămîn încă atîtea posibile abordări, deocamdată rezistente la exegeză, la faţetele consumatoare de versiuni contradictorii. Mă mărginesc aici să pomenesc de visul fraternizării umane dincolo de frontierele geografice, mînuit cu valenţe diferite dar cu finalitate identică de Gala Galaction, Panait Istrati, Peter Neagoe, Eugen Relgis. Conexiunile de stabilit, echivalările subtile între epoci şi formule ne propun să atragem atenţia asupra funcţionalităţii critice a potenţialului lor enorm de descifrare şi ipostaziere a unui mod de existenţă. Nu neapărat numai în zona de imponderabilitate a orgoliului individual, acolo unde un Mihail Sebastian displăcea pentru dexteritatea cu care „adopta" personalităţile cu care intra în corespondenţă. Mi se pare că se apropie ceasul cînd critica, în speranţa recuceririi locului ei de drept, va disloca valori mai degrabă decît să le contureze „pozitivitatea". Va trebui să avem mai mulţi Cornel Regman pe kilometru pătrat de cuantificare verbală fie şi spre a descompune şi recompune peisajul erupţiilor, revoltelor la adresa purtătorilor de destin nu întotdeauna excepţional.

Am impresia că a apus timpul entuziasmelor şi comunicării de paradă cu autori axaţi pe convenţie şi edulcorare.

Evident că reţin feluritele aspecte în ideea că relev tot atîtea motive de „implicare" viitoare a comentatorilor. Nu ca reflex automat la necesara lor intervenţie, mai degrabă în funcţie de nivelul lor de gîndire. Surîsul degajat cu care se apropie un universitar cunoscut, de „retorica sfidării" spune destule despre modul său (dar nu neapărat numai al său) de a trata în formulări cursive, directe şi complete şi cu argumente ingenios expuse ceea ce vocabularul uzual uitase că îl justifică : încetăţenirea motivaţiei literare acolo unde de la o vreme se strecoară insidios, „modele" din alte sfere, compromise prin etichetare şi neavenită intimitate.

Henri Zalis

Noaptea
Zăpada răsfrîntă în
ochiul ciorii

GLOSSĂ

Într-o cameră la Snagov, venit pentru cîteva ore şi silit să rămîn peste noapte. Peşte şi cartofi prăjiţi, apoi focul în casa mare şi televizorul — ospeţia completă a ţăranului. Voi aştepta aici cît trebuie ca să obţin un act care trebuia demult obţinut într-o ţară în care legile nu semnifică mai mult decît un fir de nisip în pantofi, rozătură suportabilă dacă nu mergi pînă la capătul lumii.

Focul a început să se-audă în sobă televizorul dat la minimum şi acest text uman care se transcrie singur pe-o tăbliţă de sfîrşit de mileniu, în gama unei cosmice uitări. Replici în tuse ale gazdei în aerul tare al iernii printre acareturile înzăpezite. Porumbii răsucindu-se în pătul, zgomote vagi, căderi de lucruri paşii înghemaţi în zăpadă, aburi în lumina opacă a cerului de noapte. Departe de orice dorinţă eu suspendat orgă răsărind deodată în mijlocul cîmpului. Nu vreau să scriu, nici să trăiesc clipe recognoscibile îmi bănuiesc degetele sau pleoapele că mint suficient de putin ca să-şi prelungească periplul gîmintean.

Mă dau mai la o parte căci soba a-nceput să prinească şi zăpada pe pragurile caselor în construcţie acel halou infrafizic, zgomote de crengi care se rup atunci cînd nu vrem să facem nimic. Subţire piedestal, îmi tremură privirea în văzduh, aud atît de mult că trebuie să-ntrerup comunicarea să inventez pereţi care nu se întîlnesc niciodată şi uşi nepredispuse la serializarea vreunui drum. Hanorac, umbrelă, ştergar şi oglindă : un colţ al camerei expus reflexelor jarului din sobă.

În această clipă aduc corecţii tuturor legăturilor de prietenie care mă leagă în această lume simt vibraţia din preajma undei finale aşa cum o ferigă presimte valul care o va zdrobi (rafală de ploaie în munţi ?). Cenuşa va curge singură în cenuşar, umbrelă, oglindă, hanorac vor deveni terne şi fără conţinut. O răsuflare mişcă apoi cade.

Fumul între zăpada acoperişului şi cerul opalin. Acum zece ani, acum douăzeci de ani. Uşa de tablă a sobei se zbate în suflul jăratecului şi propagă în noapte scurte semnale sonore.

Unghiile mi se termină în golul universului indiferent, voi aduce gînduri din cîmpurile altor memorii, voi tempera credinţa cu care mă minţiţi. Oameni mila din ferestre ne va ucide sub grinzi suflul jarului bubuie încet încet, nici eu nici tu pe scaun bulbul florii ghem stins.

Constantin Abăluţă

(Jurnal anticameleonic — 19 dec. 1991)

sever iuliu utan

Resemnare

Îmi iau gîndurile în pumn
în sita vieţii le pun
şi le cern,
descopăr un suflet stors :
seamănă cu buzunarul gol, întors pe
dos ...

Aş fi vrut oamenilor să le dăruiesc
zadarnic, nu izbutesc :
bucurii de nimeni trăite,
cu aripi cioplite
în marmura zărilor de păsări ivite
din soare, ninsoare şi visare ...

E tîrziu, speranţele mele-s strivite !

Şi-acuma sînt prea obosit
şi mai vreau să vie lumină
din tină ...?
Cu siguranţă Iza găsi-va un alt cîntăreţ,
mai bun, mai semeţ,
nădejdile mele să le horească mai bine
decît ceteriţu-le-am dezamăgirile trăite
de mine ...

Blestemul zimbrului alb

Motto (din memorie) : **„Slobozeşte-mă, Doamne, ca să fiu liber" (Petre Ţuţea).**

Tăcut şi veşnic aspru Charon ne
aşteaptă,
pe toţi ne ia în luntre, nimeni de el
nu scapă ;
iar Acheron e mare, mîlos şi tulburat :
— Hai, lopătar, mai iute, la malul
celălalt !

Tic-tac-ul 'l-auzim, sălbitu-i, pe sfîrşite,
arcu' ne-ntorsu-i, bătrînul ceas nu
minte.
Osînda este dată, — aşa-s pesemne eu,
proscris din zămislire : respins de
Dumnezeu ...

De-aceea El prin viaţă cu multe
m-a-ncercat,
din tină nu e modru să ieşi, şi din
păcat :
şi-apoi ca şi hulubul nenins, dar
omătat,
să zbori spre cel ce Primul impuls la
Viaţ'a dat.

Mă iartă, Doamne, iartă-s vinovat,
prea mult tăcut'a spaima, pucioasa
ne-a-necat.
Ştiu că-i tîrziu, mămucă, să mă mai
spovedesc,
dar şi cînd mor ocnaşii, te strigă, te
te doresc.
pe Tine ei te cheamă, cu Tine-n gînd
sfîrşesc ...

Cunosc'um bine vina, şi-o am de
la-nceput,
e-n karma-n care m-am născut
pe malul Izei, sub Gutâi —
ei, vechii mei străbuni dintîi,
ucis-au zimbrul alb sub lună

... iar el păştea cu-a lui mireasă
luceferii din iarba'albastră.

Hiatus

Fiecare om este un univers
care se preocupă în primul rînd de
persoana sa ;
se consideră o insulă ce vrea să
supravieţuiască
furiei valurilor împinse şi răvăşite de
mulţime.
Mulţimea este pericolul cel mare
care ameninţă liniştea şi limpezimea
undei la izvor,
şi singurul fruct din arborele
meditaţiei —
inaccesibil vulgarităţii, brutalităţii,
colectivităţii ...
sau Puterii, — autodefinită
constituţional emanată.

Este al meu oare ceea ce al meu este
genetic moştenit sau cumpărat de la
anticariat ?
Am economisit multe nopţi nedormite,
piine mai puţină am mîncat ani la
rînd,
vinul l-am drămuit cu zgîrcenie mare —
să-mi ajungă citind zece porunci cît
altora numai pentru una !
Cînd flămînd sau prea însetat am fost
cu lacrimi
răcoritu-mi-am buzele, şi în loc de
hrană — tot lacrimi ;
strîngînd astfel destul să-mi cumpăr
statuete de fildeş
ce reprezintă suprema resemnare în
repaus absolut.

Dar legea colectivităţii mi-a declarat-o
patrimoniu naţional ...
să n-o pot vinde dacă vreau eu,
cui vreau eu s-o vînd :
iar cu banii obţinuţi astfel
să trăiesc o clipă, o singură clipă,
bogat ca un bişniţar —
ca un senator care doarme în scaunul
din parlament,
sau un general ce şi-a pus piciorul
în ghips
devenind astfel erou ... şi avansat.

Atunci cu statueta ascunsă în suflet
m-am dus în Piaţa Universităţii unde
mi-am aruncat
sufletul sub bîtele care doreau moarte
intelectualilor.

Şi astfel mulţimea patriotică
a zdrobit statueta mea de fildeş.
Iar eu urmează să mor tot sărac ca
Iov ...

plastica

Salonul tinerimii române
(sculptură)

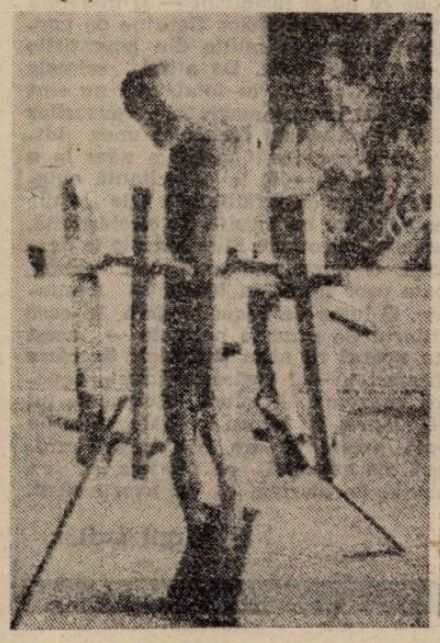

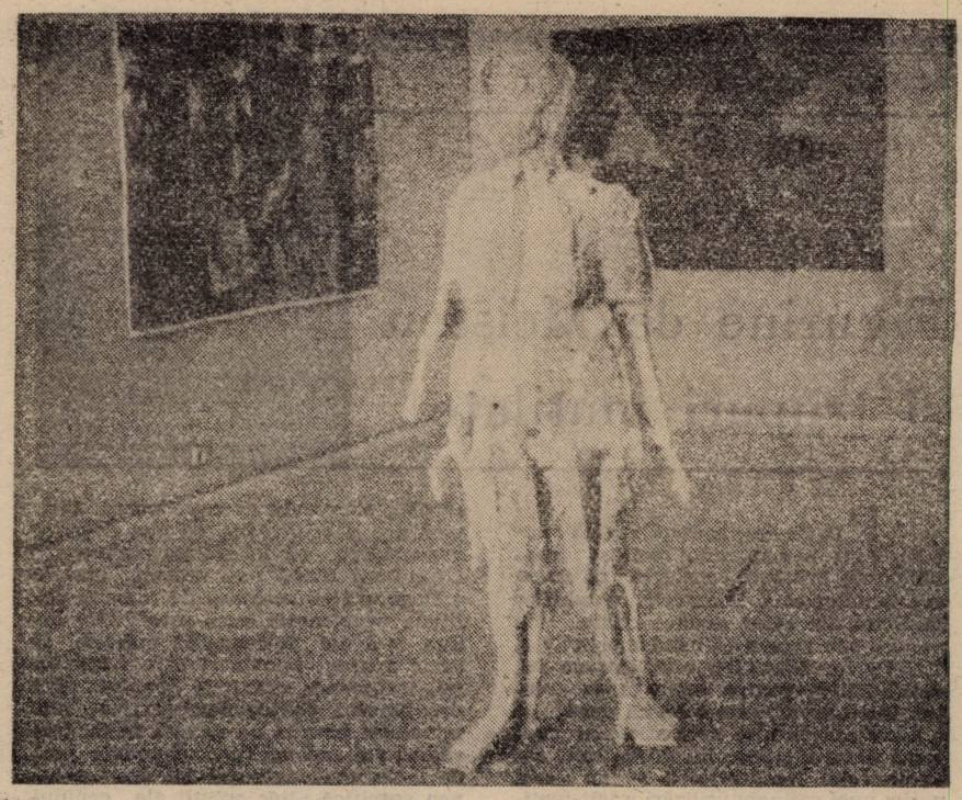

Atît cît este, sculptura tinerilor reprezentată la acest salon estival, constituie o componentă mult mai omogenă, şi mai limpede exprimată stilistic decît cea a picturii, prezentată în numărul nostru precedent. Fără a abunda în nume consacrate, sculptura expusă nu are nimic din emfaza sau retorica teribilistă şi ambiţioasă a debuturilor pripite.

O cercetare atentă a formei, supleţea gîndirii plastice şi coerenţa compoziţiilor spaţiale caracterizează majoritatea pieselor expuse, sporind astfel valoarea artistică a acestui salon. Se confirmă şi de această dată seriozitatea şcolii noastre de sculptură, constanţa valorică a emisiunilor sale artistice, în ciuda greutăţilor care împiedică manifestarea neîngrădită a talentelor. Şi, totuşi, toate lucrările prezentate în expoziţie sînt concepute în material definitiv, unele chiar de proporţii impresionante (Cristina Aftenie — „Clopote").

Sînt etalate mai multe tendinţe vehiculate în arta contemporană, de la sculptura de interior, la cea de for public şi de la proiecţii monumentale la compoziţii ambientale accesibile oricărui spaţiu locuibil. Un anume manierism este vădit totuşi, în căutările acestei foarte tinere generaţii de creatori, semn că desprinderea de lecţia maeştrilor nu este definitivă, personalitatea lor fiind încă sub oblăduirea concepţiei artistice a dascălilor lor. Semnele emancipării creative sînt însă evidente, aceşti tineri abordînd teme şi tehnici dintre cele mai dificile pentru materializarea viziunii lor plastice, care se defineşte cu pregnanţă în cele mai multe dintre lucrările aflate în sălile expoziţiei de la etajul al treilea al Teatrului Naţional.

Materialele cel mai des frecventate sînt lemnul şi metalul. Ambele redau cu mai multă forţă intenţiile expresive ale creatorului, compoziţiile se definesc mai pregnant prin arhitectonică şi prin organizarea mai ingenioasă a formelor şi volumelor. Se remarcă şi o sugestivă concentrare a mijloacelor de expresie în jurul unor idei atractive, ce indică o atentă elaborare a planurilor compoziţionale. Asta, în privinţa sculpturii abstracte, în care ne-au reţinut atenţia lucrările semnate de Laurenţiu Mogoşanu, Lia Perjovschi, Radu Dumitru.

O altă tendinţă stilistică bine reprezentată este aceea a explorării în cheie modernă a anatomiei umane. Căutări de mare fineţe şi forţă expresivă materializate într-o manieră apropiată de viziunile cele mai recente ale sculpturii contemporane. Este cazul eseurilor plastice semnate de Adrian Pîrvu, Simion Moldovean, Laurenţiu Mogoşanu, a căror prestaţie, cel puţin prin suita de piese prezentate în actualul salon, îi recomandă printre cei mai promiţători exponenţi ai generaţiei artistice căreia îi aparţin. Simion Moldovan a avut nu de mult, în galeria bucureşteană „Orizont", o semnificativă personală, care a oferit prilejul recunoaşterii de către public şi critici a unei personalităţi artistice bine conturate, matur exprimate în lucrări consistente şi convingătoare stilistic.

Alegoria plastică este o altă dimensiune a preocupărilor tinerei generaţii de sculptori. Element de continuitate, pe care lucrările din expoziţie îl dezvoltă în cîteva reuşite remarcabile prin densitatea expresivă şi forţa detaliului plastic, forma tradiţională fiind tratată, în acest sens, în datele ei esenţiale, pînă la sugestia simbolică. Marcel Scutaru, Vlad Dan Perianu şi alţii, se dovedesc a fi mai mult decît nişte simple promisiuni ale sculpturii noastre contemporane.

Pentru Andreea Flondor, construcţiile din materiale cu aparenţă fragilă sînt un prilej de dezvăluire a unor virtuţi deosebite de a figura în spaţiu forme („stări", cum le denumeşte artista) cu o consistenţă ideatică lesne sesizabilă şi încărcate de atmosferă evocatoare. Tot aşa cum pentru Cristina Aftenie, reunind lemnul şi lutul în ansambluri savant arhitecturate şi ritmate, compoziţia „Clopote" sugerează un spaţiu al ritualurilor monumentale.

Corneliu Antim

muzica

Viena — München via Philadelphia

Cu cîteva zile în urmă, tînăra soprană Adina Niţescu a revenit de la Salzburg, unde, în cadrul programului rezervat recitalurilor şi spectacolelor susţinute de tinerii interpreţi în celebrul festival a evoluat în cinci seri de recital, fiind singura solistă vocală alături de instrumentişti, balerini şi chiar actori. În perioada 1—9 august au avut loc la Castelul Hennbrün, programe axate în special pe muzică spaniolă, conform dorinţei exprimate de organizatori. S-a dansat pe muzică de Mozart (din opere ce se petrec în Spania), s-a cîntat Albeniz, Granados, De Falla sau suite din opera „Carmen", s-au jucat secvenţe teatrale pe texte de Lope de Vega, Cervantes sau Garcia Lorca. Pînă şi numele pianistei care a acompaniat-o, în recital, pe Adina Niţescu, are rezonanţă spaniolă — Marianina Fernandez — deşi este de origină indiană şi locuieşte la Viena.

Invitarea Adinei Niţescu la Salzburg încununează, seria succeselor internaţionale care, pentru ea, au început odată cu participarea la concursul de la Cardiff, în urma căruia celebrul dirijor Georg Solti i-a oferit o bursă de studii în Anglia. Anul trecut, premiile cîştigate la Viena (printre care şi premiul Austria-Tabac ce includea şi această invitaţie la Salzburg), au dat o nouă dimensiune carierei sale, iar selecţionarea pentru finala concursului Pavarotti ce va avea loc în noiembrie la Philadelphia, i-a adus satisfacţia de a fi printre cei 23 europeni aleşi din peste 1 500 candidaţi, dar, mai ales, un „bravissimo" din partea lui Pavarotti.

Premiilor obţinute anul trecut li se datorează şi prezenţa sa, în luna iulie, la Bayreuth, unde a cîntat în concertul de gală al concursului rezervat instrumentiştilor, la care, prin tradiţie, este invitat un tînăr solist vocal laureat al unor concursuri importante ; cu această ocazie, Adina Niţescu a primit o diplomă pentru merite deosebite, ca premiu al oraşului Bayreuth.

Deci, la 24 ani, Adina Niţescu poate vorbi despre prezenţa ei la Salzburg, Bayreuth, Viena, Cardiff, se poate mîndri cu aprecieri din partea unor „monştri sacri" ai artei lirice precum Solti sau Pavarotti, iar din septembrie, după recitalul de operă de la Teatrul Chatelet — Paris, va inaugura contractul de doi ani la Opera din München — un bilanţ la care trebuie adăugată şi prezenţa sa în concertul organizat de UNESCO cu ocazia Conferinţei Generale de la Paris, unde Elisabeth Schwarzkopf, a primit medalia Mozart din partea Directorului General UNESCO. În scrisoarea de mulţumire trimisă de organizatori, la 25 octombrie 1991, tinerei noastre soprane, se spune : „aţi oferit un splendid concert — sîntem fericiţi de colaborarea dvs. şi sperăm că vom mai avea numeroase ocazii să colaborăm".

A mai rămas de spus doar un singur lucru — Adina Niţescu nu a fost invitată niciodată să cînte pe scena Operei Române, în schimb i s-a reproşat că nu s-a prezentat la concursul pentru ocuparea posturilor de solist (desfăşurat în perioada cînd Adina Niţescu era la Viena) sau la Concursul Internaţional „George Enescu" (în acel moment onora bursa de la Londra). „Aici sînt mulţi care nici nu vor să ştie de mine. În străinătate sînt deja, foarte apreciată. Niciodată nu am suportat ideea de a veni cu aprecieri din afară pentru a fi apreciată aici" — declară ea, hotărîtă să nu bată la uşi cu rugăminţi şi cereri, ci să aştepte ca cei interesaţi să o invite pe scenele româneşti. Pînă atunci, drum bun către Paris, München şi Philadelphia.

Anca Florea

parţial color

Pe uşa din spate (IV)

Dacă trebuie să-i recunoaştem lui Adrian Păunescu un anume fel de genialitate, păi acesta poate fi surprins doar în scamatoriile sale. E adevărat că-l ajută şi fizicul. Tună şi fulgeră împotriva detractorilor săi care, culmea, nu i-au înţeles intenţiile, ba, mai mult, fiindcă acced către adevăr, sînt „trădători de ţară, mediocri invidioşi şi colegi nerealizaţi", dar nu întîrzie să-i laude fără jenă pe aceia care i-au înlesnit intrarea pe post. Secvenţa penibilă e binecunoscută şi de aceea nu mai insistăm. La cîteva luni după revoluţie trimite o scrisoare lacrimogenă lui Ion Iliescu, dorind să se pună şi-n serviciile acestuia, dar cînd simte că nu poate intra în graţiile preşedintelui, aşa cum era altădată, îl sancţionează prompt pentru slăbiciunile şi indeciziile sale. Vede în cei care-i aduc în memorie faptele sale reprobabile „vînzători dinăuntru" şi le declară război deschis, dar continuă să creadă că „mi-am făcut datoria faţă de cultura română şi faţă de generaţia tînără, la a cărei mentalitate revoluţionară am contribuit". Păi cu o aşa „mentalitate revoluţionară" am fi aşteptat noi mult şi bine evenimentele din decembrie 1989. Teamă ne este că A. Păunescu e în afara timpului şi a spaţiului românesc. Cine nu-i admite minciunile e plin de defecte. Fiindcă prof. Ion Mînzatu nu mai recunoaşte ajutorul său în acea prigoană a transcendentalilor e „unul din cei mai mari beţivi din cîţi a cunoscut vinul românesc !" Nechibzuinţa acestuia îl va costa un serial. A. Păunescu, încurajat de cozile de topor ale televiziunii, e dispus să ducă pînă la capăt războiul său cu toată lumea ce-i pare ostilă. Toţi aceia care deschid gura şi anunţă excesele şi scandaloasele sale manifestări trebuie să înţeleagă că nu vor fi iertaţi. De la condiţia de cîntăreţ prezidenţial, învinuit, bardul atacă. Batjocoreşte, lansează zvonuri nefondate. După ce-l reduce pe Ion Cristoiu la dimensiunile unui lampadar, căci gazetarul acesta dezvăluie sistematic simptomele bolii sale, A.P. trece la execuţia lui P.M. Băcanu care „e un zglobiu 'telectual, pe la secţia de căţei suferinzi şi pisici văduve, a unui ziar care n-ar avea dreptul să poarte numele ţării ! Băcanu, o anomalie care ne aţîţă simţurile. E omul care-şi roade zilnic creierul şi-nmagazinează cunoştinţele în mustăcioară". Aceste convulsii par aproape firesti la un personaj care şi-a pierdut nu numai Cîrmaciul iubit, ci şi cîrma. Pentru a brava însă, împrumută tot felul de măşti, crezînd că-şi va intimida telespectatorii şi, bineînţeles, cititorii. Se vede însă cu ochiul liber că psihicul său e mai clătinat decît oricînd. Noi ne facem doar o datorie simplă şi omenească să-i atragem atenţia că trăieşte totuşi într-o altă lume, mult diferit , de aceea pe care a cîntat-o cu atîta devoţiune cîndva. Dacă nu poate pricepe mutaţiile ce-au avut loc, nu putem decît să-l compătimim. Nimeni nu spune că nu-i loc şi pentru el. Dimpotrivă, există destulă înţelegere şi toleranţă, dar măcar în ceasul al doisprezecelea să-şi cunoască dimensiunile reale. Cu cele fizice nu se poate impresiona cîtuşi de puţin.

Marius Tupan

cartea străină

Figurine de Meissen şi trupuri mutilate

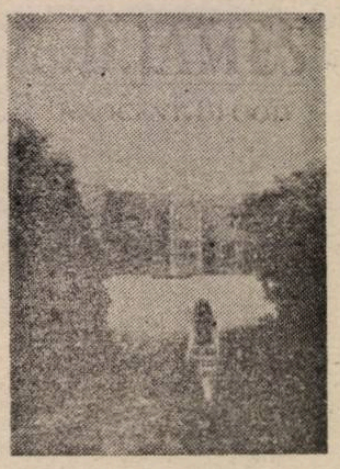

P.D. James, această regină neîncoronată a romanului poliţist contemporan britanic, consideră că scena cvasiantologică a descoperirii trupurilor mutilate ale celor două victime, din amplul său roman „Gustul morţii" („A TASTE for DEATH") este, într-un fel, emblematică pentru întreaga sa creaţie. Într-adevăr, este o scenă dură, de o mare concentrare dramatică, ce captează atenţia cititorului graţie unei savante regii scriitoriceşti şi, nu mai puţin, unei rafinate utilizări a leit-motivului „sînge, sînge", ce accentuează o dată în plus sentimentul de terifiantă oroare. Pentru cei ce au avut prilejul de a o fi privit şi ascultat pe scriitoare, citind această mică piesă de virtuozitate a ororii, totul pare cît se poate de straniu căci cu greu îţi poţi imagina că doamna distinsă, pornită de-acum pe panta senectuţii, iradiind o scăpărătoare dar calmă inteligenţă şi arborînd un imaculat jabo, dimpreună cu un imens colier alcătuit din fine mărgele de ivoriu, ar putea concepe sau pune pe hîrtie asemenea grozăvii. De-a lungul anilor, P.D. James a scris cu tenacitate, convingere şi, mai ales, exemplară profesionalitate, un mare număr de cărţi ce umplu deja confortabil un raft de bibliotecă, putînd primi lesne calificativul de opere clasice ale genului. În ciuda predilecţiei pentru scena sîngeroasă din „Gustul morţii", nu acesta este, poate, romanul său de căpătîi, adevărata sa capodoperă. Cititorii dar şi critica înclină mai degrabă a considera că în „Sînge nevinovat" („Innocent Blood") — aceeaşi obsesie a sîngelui ! — autoarea de romane poliţiste neobişnuite, care este P.D. James, şi-a dat întreaga sa măsură. O carte aparent banală şi care, într-un fel, transcende graniţele genului căci preocuparea pentru descoperirea criminalului practic nu se află în centrul romanului, crima fiind elucidată încă de la început, acţiunea nu are tensiunea specifică altor creaţii ale genului iar ancheta, în fond, nici nu există. Cu toate acestea, cartea lui P.D. James se citeşte cu sufletul la gură. Ne captivează şi ne pasionează, dorim din tot sufletul să aflăm cine este mama eroinei principale, tînăra înfiată de nişte intelectuali onorabili, trăim criza de identitate a acestei adolescente, înţelegem intensitatea omenescului ei freamăt şi tresărim, cuprinşi de oroare, în clipa în care descoperim împreună cu eroina că adevărata sa mamă este în fond o ucigaşă, soţia iresponsabilă a unui obsedat sexual ce siluieşte o nevinovată fetiţă. Tensiunea cărţii creşte nu numai prin acumulări lente de teroare şi patologic — totdeauna incitante şi prezente, nu rareori, şi în marea literatură, (este interesant de urmărit metamorfoza filonului „gotic" şi a dramei elisabetane în romanele sale) ci şi, mai ales, datorită artei deosebite cu care autoarea ştie să facă nu atît anatomia acestei crime — săvîrşite, de altfel, într-un moment de eclipsă a raţiunii, cît ,în primul rînd, ştiinţei cu care scormoneşte tainiţele aparent insondabile ale acestor două sinistre şi totuşi patetice fiinţe umane. Remarcabilă este în roman şi măiestria cu care P.D. James reuşeşte să surprindă drama părintelui victimei, dorinţa sa de răzbunare, slăbiciunile şi limitele acestui om pentru care dispariţia copilului reprezintă spulberarea raţiunii de a trăi iar dorinţa de răzbunare justifică un destin frînt. Rezolvarea tensiunilor şi dilemelor acestor fiinţe este insolită, cu totul şi cu totul neaşteptată, dar în spiritul celei mai riguroase moralităţi, căci romanele sale au ca punct de pornire şi impuls esenţial moralitatea cea mai pură. Ceea ce pare obsesie sanguinară, propensiune spre oroare şi patologic, reprezintă, în fond, o obstinată dorinţă de sondare a unor cazuri existenţiale, morale şi emoţionale limită, în scopul purificării prin arta scrisului, în dorinţa restabilirii ordinii şi echilibrului pe care iraţionalitatea ades le tulbură în lume. P.D. James este, de asemenea, fascinată de fenomenul morţii în sine. Căci pentru ea, crima ca atare este o ipostază a morţii violente pe care ,aidoma oricărui artist autentic, P.D. James o scrutează, o contemplă şi o disecă, dornică de a-i descoperi tainiţele. Cărţile sale sînt apoi opera unui stilist rafinat care, slujindu-se de tehnica şi instrumentarul romanului poliţist, scrie literatură pură, în dorinţa eternă a oricărui creator de a iscodi atît cît este omeneşte posibil marele mister al vieţii şi al morţii. Aşa se face că romanele sale transcend lesne fruntariile romanului poliţist obişnuit, cantonîndu-se comod în zona respectabilă a literaturii de calitate. Căci P.D. James are un dar aparte de a elabora o acţiune bine închegată, de a plăsmui eroi vii, de a propune personalităţi complexe şi de a crea o atmosferă ce sugerează mult mai mult decît un simplu cadru de desfăşurare a acţiunii. Anii îndelungaţi cît a lucrat în justiţie şi în poliţie au ajutat-o imens şi credem, nu atît în a cunoaşte tainele profesiei, cît mai ales în a pătrunde complexitatea fiinţei umane pe care situaţiile limită cu care a venit în contact, de bună seamă, i-au sugerat-o. Cărţile sale sînt scrise, aşa cum am mai arătat deja, cu o remarcabilă artă a stilului. Descrie elegant şi sugestiv, foloseşte cuvîntul cu o neaşteptată graţie şi, mai ales, are harul de a conferi paginii o aură de halucinant mister poetic. Descrierea cadavrului fetiţei siluite („Sînge nevinovat") este, într-un fel, o capodoperă. Chipul ingenuu al copilei capătă în moarte o frumuseţe stranie şi detaliile fiziologice ale extincţiei — alunecăm lesne spre naturalism şi un soi de perversitate estetică — saliva ce se prelinge din gura crispată sugerează autoarei luciri opaline — sînt halucinante, sugerînd absurdul, nimbul de mister ce învăluie viaţa curmată. Şi totuşi... Ei bine, cărţile lui P.D. James captivează, fascinează, dar istovesc. Crimele sale atît de dure, oribile şi adevărate, ajung la un moment dat să stîrnească oroarea, să suprasatureze chiar şi pe cititorul care, trecînd cu bine ordalia tramei, are în final revelaţia restabilirii ordinii, dreptăţii şi purităţii într-un univers zguduit de iraţional. Într-una din fermecătoarele sale culegeri de povestiri, Agatha Christie evoca figurinele de Meissen ce sălăşluiau delicate pe marmura şemineului din salonul unei mătuşi favorite şi mărturisea această altă mare doamnă a romanului poliţist că din zîmbetul imperceptibil — de ce nu şi insinuant — şi inefabila frumuseţe a fragilelor figurine de porţelan au purces multe din povestirile şi romanele sale. De altfel, crimele Agathei Christie, în fond, nici nu sînt crime. În cercul magic al opusurilor sale, în universul închis al unor idilice sate englezeşti, asistăm ades la o sofisticată şaradă, la o incitantă enigmă, pe care cu infailibilele sale „celule cenuşii" sau cu intuiţia sa neobişnuită, Hercule Poirot sau Miss Marple le dezleagă. O lume mai totdeauna calmă, poate uşor ireală în ideala sa frumuseţe. O lume de basm modern, în care cititorul de romane poliţiste — acest gen apărat cu atîta străşnicie de către Chesterton — îşi găseşte ades o benefică evaziune. Şi totuşi... Romanele lui P.D. James, cu lumea lor halucinant de reală, ameninţătoare, disperată, crîncenă, ne aşteaptă, ne pîndesc, ca un semnal de alarmă, ca un avertisment.

Virgil Lefter

anne – marie albiach

Deşi puţin cunoscută de marele public, Anne-Marie Albiach nu este deloc un poet marginal. Nume literare importante i-au recunoscut influenţa şi locul aparte în literele franceze contemporane. În „Penguin Book of Women Poets" ea e considerată a reprezenta elocvent acest secol. Iar în volumul „The Random house book of the XX-the century French poetry", editat de cunoscutul poet şi prozator Paul Auster, ea este singurul nume feminin care apare în compania lui Apollinaire, Cendrars, Reverdy, Ponge etc., unde poemele franceze sînt traduse de nume ca Becket, T.S. Eliot, John Dos Passos, Ezra Pound şi alţii.

Volumul său „Etat", apărut în 1971, a însemnat un eveniment în direcţia textualistă a poeziei franceze, recunoscut ca atare de mai toţi corifeii şi comentatorii curentului. După „Mezza Voce", apărut în 1984, ultimul său volum „Figure Vocative" din 1991, din care traducem aici cîteva fragmente, readuce în atenţie felul unic de „a trăi textul ca pe un corp" al acestei poete retrase dar învăluite în haloul unei notorietăţi singulare. (M.C.)

„O FEBRĂ"

Dacă limba e abătută în febră şi memoria sa reminiscentele
lor nu se multiplică decît ca să se dezică.
Dincolo de acest interzis ele găsesc interzisul elocutiei
lor. O ameninţare corporală generează crispări dorsale, o
ceafă care se crispează în înfruntarea realelor. Implicite.
Scrisuri în dezordinea spaţiului şi a cărnii,
o versificaţie vertebrată conţine mişcarea retragerii
care se pedepseşte.
dar corpul de memorie
caută corpul Aceluia ;
Cuvintele pe care el le pronunţă mezza voce într-un
elan de aşternuturi incestuoase pe care le răscolea,
făceau ca ea să-l audă ca paralizată de-un farmec.
Din privire, mai ales din privire, din gură şi din
mîini, din păr, mai ales din privire, o labialitate
imperfectă o înconjura, ea martorul, de flori dispuse
în împodobiri nocturne. Numele său, rămîne de respus ;
şi o imagine, ei dăruită, se urmărea în ea.
Locul lor fortuit dar repede distrus de
legile hazardului.

OBIECTUL ANARHIC

pentru Bruno Cauchois

O memorie a corpului ispiteşte trezirea
de gesturi codificate într-un efort în parte orb.
Fiecare draperie multiplică prezentul, şi aste într-o
constatare de mişcări apropiate sau vechi,
în tolerabila lor fragilitate. Cînd ei vor
imposibilul posibil, convulsiile
se accelerează într-un timp discontinuu.
Această aşteptare orbeşte absenţa.

Timp răsfirat în dorinţa
momentului simbolul şi
relieful
şi oboseala cînd dintr-o dată o
repetiţie devine lapsus. Corp deşirat de
plenitudine. Corp care, n-ar fi de numit,
trezit, pe deasupra, şi urmîndu-şi propria curbă ;
vulnerabilitate pe care spiritul o acceptă alternativ.
Forfecaţi în membrele lor în punctul
unde deplasarea însăşi elaborează o întrebare :
„Trebuie lăsat ca respiraţia să fie făcută în
căldura sa şi în frigul care-i ameninţă."
N-ar trebui jugulată înăbuşirea
prin deviaţia logică.
Demne de ură pe momente
devin reliefurile. Scorii ale tandreţii exaltate,
grafice ale forţei care nu se mai jugulează.
În configuraţia ambiguă a acestei ternare
tandreţi, exaltarea ar depăşi ţăndările ; dacă
ele se împreună, este încă, şi sacră, muşcătura
Acvilei.
curbez capul – am
cîştigat şi pierdut cum
se sare un foc – la
Sfîntul Ion
cel pe care-l poartă pe piept
Dar pentru Ea, o comasare riscă să se
accentueze implacabil, REÎNTOARCERE LA LOCURILE
POPULATE ALE COPILĂRIEI.
O ştiau ei prea bine,
şi ea, Interzisa, chiar
prin mişcările sale
labiale simulînd
limbile cotidiene
ale Babelului
Numai firul Ariadnei le permisese să scape, şi
dacă ea l-ar fi întins
sub privirea sa vizionară.

Prezentare şi traducere : Magda Cârneci

Urmare din pag. a 16-a

Azilul roşu

zilnic cîte trei răspunsuri negative. (Se încovoaie, gemînd). Ce mă fac cu el ? Le-am scris de două ori fiimi şi lui gineri-miu de la Belgrad. Şi nu mi-au răspuns. Cînd sora ta se poartă aşa cu tine, ce pretenţii să mai ai de la alţii. (Lumînarea dă să se stingă. Cehul o aprinde).

Savka : De cînd eşti plecat de-acasă ?

Cehul : De şapte săptămîni.

Savka : Pe unde te-ai vînturat ?

Cehul : Seghedin, Osiek, Şabaţ, Smederevo.

Savka : Te-ai mai întîlnit cu camaradul tău ? Cu Milcea Kostov ?

Cehul : Poftim ? O, Pani, scuzaţi-mă. Sînt cu gîndurile mele. Noi acum sîntem în dilemă, cine trebuie ales preşedinte, Dubcek sau Havel. Mie mi se pare mai bun Havel. Dar nici pe Dubcek nu-l putem uita.

Savka : Te întrebam de bulgar, bre.

Cehul : Dubcek este fala noastră. Dar Havel este vestitorul. Dubcek e continuitate, Havel futur.

Savka : Înainte tîrguiaţi împreună, călătoreaţi împreună, eraţi în combinaţie.

Cehul : Ce combinaţie ? Aşa e, Pani... bună idee ! Combinaţie ! Havel — preşedintele statului, Dubcek la parlament (De-a dreptul fericit). Pani, permiteţi-mi să vă sărut. (O sărută). Trimit telegramă la Praga. (Aleargă pe scări, făcîndu-i cu mîna)

Cehul : N-o să vă uit niciodată ! (Ea rămîne cu privirea în urma lui. Se aşază rămînînd îngîndurată, cu capu-ntr-o parte. În încăpere intră românca, pare grăbită, se apropie de masă, dezbrăcîndu-se de balonzaid).

Românca : Scuză-mă. Am găsit o doamnă care vrea să-mi cumpere balonzaidul. Dar trebuie să-l calc un pic. Aş putea... un pic... fierul de călcat. (Savka dă afirmativ din cap. Românca-l pune-n priză, aşteaptă nervoasă, îl încearcă tot timpul cu degetul, întinde balonzaidul să-l calce, fixînd-o pe Savka).

Românca : Ce-i cu tine ?

Savka : Simt ceva... ca o forţă bezmetică răvăşind totul, ca apoi toate să se aşeze la locul lor... numai că eu nu mai am nici o putere, nici un dram de voinţă. Ieri am împlinit patruzeci şi şapte de ani. S-a zis cu mine. Mă simt sfîrşită.

Românca : Mai am o mînecă şi gata. Scuză-mă, m-aşteaptă-n stradă (Savka se uită lung la ea).

Românca : Ai auzit la radio ? A-nceput agitaţia şi-n Bulgaria. În sfîrşit !

Savka (încet) : În Bulgaria ?

Românca : Toată ţara e-n picioare (studiază disperată balonzaidul) Doamne, a căzut un nasture. Şi aia care m-aşteaptă. (Savka n-o aude. Se ridică. Se plimbă de colo-colo, e agitată. Românca ia ac şi aţă din geantă, se uită pe masă, se apleacă să vadă pe jos, pare disperată).

Românca : Acum unde-i nasturele ? Te rog, ajută-mă. (Savka se aşază)

Savka : Deci, s-a dus şi el... Ei, oricum pleca. Sau cine ştie... cine ştie.

Românca (disperată) : Unde-o fi ? Doamne, Dumnezeule, de ce oare tocmai acum...

Savka (încruntată) : De ce oare tocmai acum...

Românca : Poate n-o să observe ! Poate n-o să am ghinionul... (Iese în grabă. Savka stă ca-mpietrită. Uşa se dă în lături cu zgomot. Ea tresare. Se apropie Giurko. Bea apă direct din carafă, privind-o pe maică-sa).

Giurko : Mă mut. Am şi motive. Pot să ţi le spun ? (Aşteaptă. Se şterge pe faţă) Am cinci sute de mărci, optzeci şi trei de dolari, douăzeci de franci, o mie de şilingi. Dacă ai vrea... am putea deschide un talcioc auto, eu nu pot pe numele meu, sînt încă minor. Ar ieşi o treabă super. (Aşteaptă. Tace). Dacă nu vrei asta, atunci să deschidem un video-club. Am văzut la cumnatu-miu de la Belgrad. Douăzeci — treizeci de filme obişnuite — de acoperire — şi restul porno. Dac-ai şti ce parale faci cu asta... M-auzi ? (Savka tace). Ce-ţi trebuie ţie aşa ceva, azil de bişniţari. Renunţă. Iar de restul, nu-ţi fă griji. O să lucrăm ca boşii. Dacă nu vrei să te-amesteci, las' pe mine, eu fac totul, tu doar stai şi taci. Vei fi plătită extra. (Îşi freacă nasul, merge-n jurul mesei. Se opreşte). Zi ceva, bre. (Ţipînd) Trebuie să ştiu şi eu cu cine sînt ! M-au dat afară din şcoală. (Aşteaptă un pic. Micuţa româncă stă la fel de neclintită în faţa peretelui). Cerere — ofertă. Asta e. (Privind încăperea). Doamne, cum de-am putut să stau aici atîţia ani...

TABLOUL CINCISPREZECE

(Savka stă la masă. Toate paturile sînt acum goale. Doar micuţa românca stă la locul ei, pe scăunel, în faţa peretelui. Savka se ridică, ţine mîinile încrucişate pe piept, se duce la patul bulgarului. Ia perna, o priveşte, o pune la loc. Stinge lumina pentru partea aceea a încăperii. Se-ntoarce la masă. Vede o sticlă de bere, o ia şi o bea pînă la fund. Se deschide uşa, intră Spasoie, aducînd nişte cutii de carton. Le lasă jos, lîngă perete).

Spasoie : Polonezi, cîtă iarbă, mai mulţi ca niciodată ! Da' şi cehi, şi unguri, şi redegişti. Da' bulgari, nici de sămînţă. (Savka abia-l priveşte).

Spasoie (scoţînd marfa din cutii) : Am luat două primusuri, două treninguri, două boxe. De fapt, ce mi-or trebui mie primusuri şi treninguri, nu ştiu, zău. M-am gîndit şi eu o dată la mine şi uite ce mi-am luat. Aparat de tensiune. Şi eu n-am tensiune. Unguent pentru hernie. Nici cu asta n-am nimerit-o. Şi asta ce mai e ? (Citind) Sardele albaneze. De ocazie. (Se ridică, oftează)

Spasoie : Om nebun (Se apropie de Savka, Scoate din buzunar corespondenţa) : Iar au venit vreo cincişase răspunsuri negative. Bătaie de joc, concursurile astea. Şi mai am o scrisoare din Rusia. Tot pentru el. De unde pînă unde Rusia, habar n-am. (Savka tace). Recomandatele să le arunc, nu ? Dar cu scrisoarea ce fac, să i-o vîr pe sub uşă ? Alo ! Zi ceva, inamicul numărul unu ! (Se duce la uşa lui Dragoslav, se apleacă şi vîră scrisoarea prin crăpătură. Abia de se îndreaptă ţinîndu-se de şale).

Spasoie : Deşi mi-a mai zis poştaşul de cîteva ori că el îl tot întreabă de la fereastră dacă n-are vreo scrisoare din străinătate. Tot întreba şi nimic. Şi-acum, uite, c-a venit. Din Rusia. De unde pînă unde din Rusia ? (Începe să facă exerciţii uşoare de gimnastică. Se deschide uşa lui Dragoslav, care iese în cămaşă şi pantaloni, îşi priveşte tatăl care se opreşte, rămînînd cu mîinile ridicate, vine în faţa lui, loveşte cu palma stîngă în palma stîngă a acestuia, apoi cu dreapta, apoi cruciş de cîteva ori. După care se apropie de mamă care stă nemişcată, şi îi masează pielea capului. Apoi se întoarce în cameră. Spasoie dă din umeri, îşi priveşte palmele, îşi pune ochelarii şi iar şi le studiază, apoi ridică din umeri. În acel moment, uşa se deschide cu putere. Apare Românca, ca scoasă din minţi, vine-n fugă, cu palmele pe obraji).

Românca : A început ! A început ! S-au pornit ! A-nceput şi la noi, (Toţi o privesc contrariaţi, ea le zîmbeşte înnebunită, ţine pumnii strînşi, îşi muşcă degetele, respiră precipitat, bîiguie ceva). Tulburări la Timişoara ! Şi la Arad... Azi e o zi sfîntă, fraţilor, 18 decembrie, e o zi sfîntă. Demonstraţii... Îi ard tablourile, îl blestemă, pentru prima oară, pentru prima oară poporul român şi-a adunat forţele şi-a ieşit în stradă... (Se aşază şi bea apă, se scoală) Au tras în oameni, din tancuri, elicoptere, au omorît mii de nevinovaţi, degeaba, or să le smulgă poporul ficaţii şi inima, şi-or să le amestece cu praf şi pulbere. Vai, vai, bine c-a-nceput. (Îngenunchează, îşi adună palmele pentru rugă, strigă) Doamne, nu ne lăsa ! Doamne, ajută-ne, ia mîna de pe ei, de foc şi sabie să piară, salvează-ne ! Tată milostiv, nu mai putem, mult ne-a mai umilit, ne-a făcut de rusine, ne-a luat sufletul, mîndria, minţile, speranţa, credinţa. (Ţipă tot mai tare). Ajută-ne, Doamne, ajută-ne, ajută-ne, ajută-ne...

Savka : (alergînd spre ea) : Stai, bre ! Taci ! Taci ! Nu mai ţipa ! Ileana ! Ţi-ai pierdut minţile ! Spasoie, ud-o cu apă, adu carafa, ce te holbezi aşa la mine ! Aşa... (Spasoie o stropeşte, Savka o pălmuieşte, ea geme, tresare, o prinde pe Savka de mîini).

Românca : Optsprezece decembrie ! Optsprezece decembrie ! Mă duc să aprind lumînări la biserică, pentru cei care s-au prăpădit şi pentru noi care sîntem în viaţă... Mă duc la biserică ! Unde-i copilul ?

Savka : Uite-o, acolo unde-o ştii ! Vino-ţi în fire ! Ei, alo (către Spasoie) Uită-te la ea ce pupile are ! Vai de mine, tu-mi soarele, dacă o mierleşte şi ea aici. Mai dă-i cu apă !

Românca : Nu e nevoie ! Mi-am revenit. Mi-e bine... (Îi sărută mîinile Savkăi. Îşi acoperă faţa cu palmele Se zguduie plîngînd pe-nfundate).

Savka : Vrei să mergi la biserică ? Hai că te ducem noi, ţin-te... (Îi face semn furioasă lui Spasoie s-o scoată afara. O iau amîndoi de subsuori. În încăpere vine ca o furtună cehul, fluturînd ziarele).

Cehul : Stare de necesitate ! Ileana ! Plîngi, dragă. Dracula a primit-o-n bot, uite, ştirile oficiale, negru pe alb, finiş, a început şi la voi ! Eşti bună de cinste !

Savka : Face, face cinste, păi, hai să mergem acum, de ce mai răcneşti ?

Cehul : Kaput lagăr ! Finiş. Eveniment istoric, Pani !

Spasoie : Păi, la noi de patruzeci de ani ţine evenimentul ăsta istoric, şi nimic...

Savka (ţipînd la Spasoie) : Hai să ducem slăbătura asta, ajut-o, ţine-o...

Românca : Optsprezece decembrie. (O duc de braţe).

Savka (lui Spasoie) : Acum, gata, n-o mai ţine. Ce-o tot pipăi, nu vezi că merge şi singură ?

Spasoie : Eu, Savka, în situaţia asta ? Nu eşti în toate minţile ?

Cehul : Trăim vremuri epocale, pani. Trăim vremuri epocale !

(Pe scenă rămîne doar fetiţa cu codiţe care se află în faţa peretelui, holbîndu-se nemişcată... Linişte deplină. Stă pe un taburet, ţinîndu-se cu mîinile de el, bălăbănindu-şi picioarele, nu aude, nu vede nimic în jurul ei... Raze de lumină luminează uşa lui Dragoslav. Altele o luminează pe micuţa românca... Dragoslav iese din odaie şi, precum un lunatec, într-un halat de casă uzat, desculţ, nebărbierit, vine încet în mijlocul încăperii... Se aşază la masă. Micuţa românca rămîne nemişcată. Stînd la masă îşi fixează ţeava revolverului în coşul pieptului, apoi îşi lipeşte fruntea de scîndura mesei. Se aud patru împuşcături, la intervale egale, şi după fiecare din ele se contractă tot mai mult, încît, pînă la urmă, capul îi alunecă de pe masă.

Micuţa surdo-mută, care pînă atunci nu mai reacţionase la zgomote, întoarce capul după fiecare împuşcătură... Se ridică, uitîndu-se la el. Se apropie încet de el. Îşi apleacă spre dreapta capul, ca să-i poată vedea chipul. Se urcă pe masă, îi aşază capul pe scîndura mesei. şi începe să coată nişte sunete. Îl strigă, silabisindu-i numele, greoi, aproape de neînţeles)

Micuţa românca : Da...go...sav ! Da...go...

moda, altfel

„C'est interdit d'interdire" (I)

Cuvîntul „interzis" se poate mîndri (căci şi cuvintele au mîndria lor, nu numai cei ce le folosesc) că figurează pe lista celor mai „urîte" şi mai „nedemne" cuvinte din lume dar şi pe lista celor mai atractioase, mai „chemătoare de plăceri necunoscute", mai promiţătoare de **revelaţii**, mai grijulii cu soarta omului (căci îi atrag omului atenţia asupra unui pericol) : uneori are comportament de **secret safer**, păstrează adevăruri căutate, nebănuite sau visate ; alteori are puteri nemărginite. Aşa se face că s-a creat o **modă a cuvîntului interzis** şi mulţi scriitori, magicieni ai cuvîntului, au avut recunoasterea puterii de seducţie a jocurilor lor de idei exprimate prin **cuvîntul interzis** în afara graniţelor de interdicţie, în afara „leagănului natal". Premii speciale le-au recompensat valoarea, schingiuită în ţara lor, gloria i-a bagatelizat făcîndu-le din cărţi lecturi „la modă". Unii au rezistat şi după ce moda a trecut, a fost depăşită, alţii au fost uitaţi. Printre cei care au rezistat ca valoare dar şi ca **modă** (e citit cu interes, emoţie, binemeritată apreciere, în toată lumea) este cehul Milan Kundera născut la Brno, în 1929, dar care locuieste în Franţa din 1975. Romanele lui, traduse în majoritatea limbilor de circulaţie nu fac subiectul de dezbateri literare, sociale si filozofice numai în mediile literare, ci în toate cele intelectuale chiar şi în cele care se pot numi „salonarde". Pînă şi la noi, în ciuda crizei de bani şi de hîrtie, i-a apărut o carte, **Smesne Lasky** (Risibles amours) în impecabila traducere a lui Jean Grosu în care autorul, prin titlul primului capitol avertizează cititorul că „Nimeni nu va rîde".

Ca şi Marquez şi Cortazar, Kundera îşi construieşte opera din „variaţiuni pe o temă" o temă tragică, aceea a existenţei umane violate de trădare, duplicitate şi josnicie dar tratată cu un humor ce derutează lectorul, un humor ce oscilează între hohot de rîs şi nepăsare : indolenţa eroilor lui Kundera e ironică deşi acceptarea sau refuzul destinului lor e tragică. Cîmpurile analizelor la care procedează scriitorul par cîmpuri magnetice, titlul oricărei cărţi e perfect motivat şi determinat, în acelaşi timp e potrivit celorlalte. Eroii, cu descrieri fizice virste şi nume diferite, sînt aceeaşi „persoană", în diferite „stări" şi „momente" de viaţă şi conjunctură socială. Ei traversează prin amoruri ridicole **(Risibles amours)** o viaţă la care par a fi martori şi par să o trateze ca pe o plezanterie **(La plaisanterie)**, îşi interzic gesturi patetice, căci vorba lui Voltaire „se interzic pe ei înşişi" şi suportă „intolerabila existenţă" **(L'insoutenable légèreté de l'être)**.

Cărţile lui Kundera sînt scrise sub „une griffe de la maison" (semn al oricărei **mode**) specific epocii „**Le livre du rire et de l'oubli**".

Corina Cristea

AZILUL ROȘU

de GORDAN MIHIÇ (Iugoslavia)

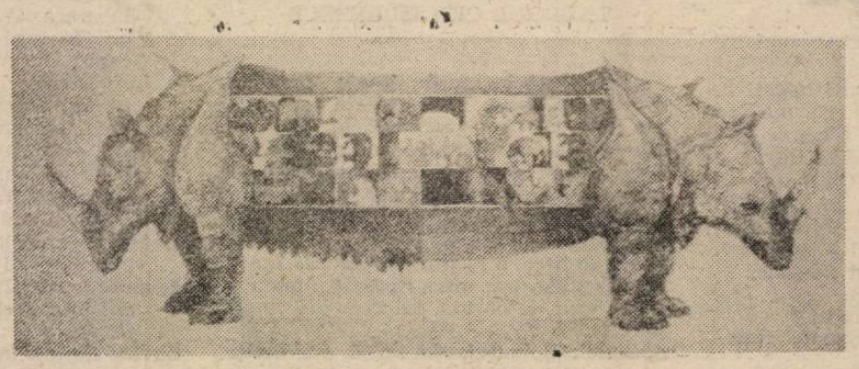

Dramaturg fără frontiere, Gordan Mihić proiectează ipostaza fericită a autorului total, ce pare să se plimbe cu un egal aplomb și har pe nisipurile atît de mișcătoare, morganatice, ale teatrului și filmului contemporan, impunînd acele valori negative, cu iz dostoievskian, ce caracterizează sfîrșitul nostru de mileniu : derizoriul pe care-l îmbracă, aproape fără să vrea, tragedia umană într-un spațiu totalitar marcat de absurd : culpa nevinovăției liber-asumate într-o lume și o ordine strîmbă, comunistă — unde diferențele între victimă și călău par să se estompeze iar rolurile să se inverseze neîncetat, ca-ntr-un sinistru și vicios carusel.

Atras în mod particular de teatru, Gordan Mihić rămîne, în același timp, și scenaristul surprinzător a două, printre altele, inegalabile, în felul lor, filme, așa cum a fost vitriolantul „Cînd voi fi mort și livid" sau neliniștitorul „Vremea țiganilor", ultimul premiat și la Cannes doar cu cîțiva ani în urmă.

Precum Faulkner, Gordan Mihić atribuie scriitorului și scrisului, indiferent de limbajul în care acesta o face, un sens inițiatic, gnoseologic, un fel de drum al penitenței la capătul căruia nu se descoperă altceva decît, cel mult, un alt sens al suferinței.

În „Azilul roșu", Rusoaica, Romînca și fetița sa surdo-mută, Polonezul, Cehul, Bulgarul, oaspeți plătitori ai familiei sîrbe Vasilić, care de ani de zile își închiriază demisolul bișnițarilor din Est, recompun un Babilon modern, cel al totalitarismului comunist aflat în ultimele sale clipe dinaintea imploziei finale, și în primele de după, simbolizat de orașul martir Timișoara.

Zidurile s-au prăbușit, granițele s-au deschis, iar la capătul tunelului ar trebui să se ivească, în sfîrșit — lumina. Tot ce se vede însă, cu o-chiul liber, nu este decît un spațiu arid, lipsit de valori umane, peste care domină ruinele Marelui Talcioc de suflete și lucruri ale Estului.

Peste deșertul acestei „tranziții" dezesperante, către nu știu ce, ale cărei limite nici nu se lasă bănuite, în absența noilor valori, Talciocul, cu legile lui de piață, devine pentru est-europeni mod de existență, de supraviețuire, de aminare a întîlnirii promise lor cu Dumnezeu. Talciocul apare astfel drept marele substitut care-i absoarbe pe toți și toate într-un fel de nou Bilci al deșertăciunilor. De data aceasta, post-totalitare. Pe ruinele încă fumegînde ale Babilonului roșu, est-europenii nu descoperă decît un alt mod, o altă tehnică de supraviețuire, de congelare a divinului din ei, după cea îndelung exersată timp de 45 de ani.

„Azilul roșu" este doar ce a mai rămas din Babilonul roșu al sufletelor și oamenilor din această parte a Europei, unde singurul exercițiu democratic pare să fie doar cel al suferinței și speranței egal distribuite pe cap de locuitor.

(Trei luni mai tîrziu. La masă, Giurko, sprijinindu-se în cot, își privește tatăl care se află lîngă statuia de bronz și dă din cap resemnat).

Spasoie : De trei luni... nici de la Front ...nici de la Comitet... nici de la Tineret. (Se apropie de Giurko) Ești sigur că nu s-a interesat nimeni cît am fost eu plecat ?

Giurko : Sigur.

Spasoie : Ai grijă, fiule, ies pînă-n oraș să-mi scot ochelarii. (Giurko dă afirmativ din cap).

Spasoie : Dar cînd am fost la trageri două zile la rînd — cînd m-au chemat din greșeală ?
(Giurko îi face semn cu ambele mîini).

Spasoie : Cîtă birocrație ! Mama lor de bandiți. Ce pleavă ! Ia un creion și scrie.

Giurko : Ce ?

Spasoie : Memoriu anonim.

Giurko : De ce, bre ?

Spasoie : Adică, fac pe niznaiul, că nu știu cine a luat statuia și unde-o ține. Cînd, deodată, pac, negru pe alb, în trei exemplare, anonima, măcar voi scandal în presă.
(Giurko se ridică, se apropie de el, uitîndu-i-se drept în ochi).

Giurko : Vino la lumină să-ți văd pupilele.
(Tatăl dă să-i tragă o palmă. Giurko se lasă în jos, apoi fuge de lîngă masă. Tatăl se duce după el, răstoarnă o oală. Se produce zarvă. Spasoie ridică oala, amenințîndu-și fiul cu ea).

Spasoie : Ascultă ce-ți zic — el e pentru mine ceva sfînt și n-o să permit nimănui să-l i-a la mișto. Oricine-o fi el ! E frate-miu ! Și-a pierdut viața în prima acțiune de muncă voluntară. A murit la douăzeci și doi de ani ca să ai tot ce ai acum ! Înțelegi ?

Giurko (de cealaltă parte a mesei) : Nu !

Spasoie : Cum, nu ? Tu-ți soarele mă-tii !

Giurko : Pentru că n-am nimic.
(În timp ce Spasoie se ceartă cu fiul, în capul scării apare Cehul cu-n geamantan uzat, cu-n rucsac în spate și cu o lumînare în mîna dreaptă. Coboară încet, pune lumînarea pe măsuța dintre cele două fotolii de skai. Giurko folosește prilejul să-și dezorienteze tatăl, arătîndu-i-l pe ceh).

Giurko : Mai moare unul.
(Spasonie se întoarce, se uită uluit la ceh, atenționîndu-și fiul cu mîna).

Spasoie : Mai stăm noi de vorbă ! N-o să trec eu peste asta, îți garantez. (Se apropie de ceh și-și scoate bascul). Cine moare ?

Cehul : Nimeni. Naște, pane.

Spasoie : Naște ?

Cehul : Libertatea în Cehoslovacia. La Praga trei sute de mii de oameni au ieșit în stradă. Acum s-a aprins iar speranța. Dubcek a vorbit la Bratislava, Havel a vorbit liber la Praga. Azi a început viitorul la noi.

Spasoie (desfăcîndu-și brațele) : Aferim ! Bravo ! Felicitări ! Păi atunci, în cinstea lor, să ne călcăm în picioare pălăriile. (Își ia pălăria de pe cap, dă cu ea de pămînt și-o calcă în picioare. Cehul stă liniștit).

Giurko (apropiindu-se) : Pane, e la fel ca-n Polonia ? (Cehul dă din cap afirmativ cu-n aer melancolic).

Giurko : Nu mai înțeleg nimic. Polonezul a murit de fericire și tu abia te mai ții pe picioare.

Spasoie : Dă pălăria ! Calc-o-n picioare ! Tu-ți pălăria, doar nu ți-o părea rău de ea ! (Îi înșfacă pălăria, i-o calcă în picioare. Cehul stă nemișcat, acum are lacrimi în ochi, apoi se așază și-și acoperă fața cu palmele).

Cehul : Da, totul s-a dus. A murit Stalin, s-a dus Novotni, s-a dus Husak, s-a dus Bilak, s-a dus Șcepanski. S-a dus și viața mea. (Stă cu capul în palme, se ghemuiește, adunîndu-și umerii. Pare o figură împietrită, cenușie, care se clatină în față — în spate.
În capătul scării apare Romînca cu micuța spunîndu-i ceva cu degetele, micuța dă din cap, după care romînca pleacă, iar micuța coboară. Trecînd prin fața lui Giurko, acesta îi dă un bobîrnac. Se așază pe un scăunel, luînd poza cunoscută, privind nemișcată în perete.
Se deschide o ușă de lîngă aceea a camerei lui Dragoslav. Iese Savka în palton, bate la ușă și ascultă)

Spasoie (privind-o) : uite-o și pe Savka ! Măi femeie, ai putea să-l tratezi pe Pan cu o plăcintă, o clătită. Și cehii lui au ridicat glasul ! Mătură și ei gunoaiele staliniste.

Savka (rece) : Așa-i ?

Spasoie : Cum adică, așa-i ? N-ai auzit, ești tembelă ? Astea-s evenimente istorice, bre !

Savka (epuizată, pe un ton rece) : Șarpe...

Giurko (plecînd) : Eu, șarpe ? Eu ? (El urcă-n grabă scările, trîntind ușa după el).

Spasoie : Doamne, ce l-ai mai speriat. Doamne, zău, acum ce-ai cu copilul ? Acum de ce-l mai bănui ?

Savka : De unde să mai știu. M-am amărît și eu cu bulgarul ăsta care-a șters putina fără să mai plătească șase nopți. Am făcut și eu cercetări, nu era normal ? (Privind monumentul). Tovarășul Vlasovici ți-a transmis că poți să-ți pui liniștit monumentul în curte. Ieri mi-a zis o dată și mi-a mai repetat azi cînd ne-am văzut.

Spasoie : Aha ! Deci, așa doresc ei ! Acum, că l-am curățat, că l-am lustruit, să-l expun, da ? Ca noaptea să vină ei și să mi-l ia de-a gata, nu ? Așa ceva, nu ! Oi, vedea la primăvară, cînd o să-ncep să dorm în odaia cea mică, să-l pot vedea de la fereastră. (Uitîndu-se la ceh, își roagă nevasta) Vezi, pregătește și tu ceva, așa se cade, doar e vorba de țara lui, de o epocă, de o răsturnare...

Savka : Ți-a venit a plăcinte, ai ?

Spasoie : Mie ? Savka, cum poți vorbi așa în astfel de momente ?

Savka : Dacă vrei să faci pe gazda galantă, du-te la cîrciumă și cumpără ce-ți cere sufletul. Caută-te și tu o dată în portmoneu, fii și tu o dată di granda. Să văd și eu minunea asta. De ce să m-apuc eu de plăcinte ? Ce-am eu cu Cehia ?

Spasoie : Scuză-mă, Pane ! Dau o fugă pînă la cîrciumă. Eu sînt gazda, eu știu rînduiala. Așteaptă un pic. (Iese repede din încăpere. Savka se apropie de dulap, scoate o sticlă de băutură, toarnă în două pahare, îl bate pe ceh pe umăr. Acesta înalță capul. Ea îi dă paharul, ciocnesc. Ea se așază lîngă el).

Savka : Să știi că cearta asta n-are nici o legătură cu tine. Îți doresc ție și revoluției tale sau ce-o fi fost, numai fericire.

Cehul (se-nfioară) : Nu, fără revoluție ! Destul cu revoluțiile la noi ! Să avem o viață normală ! Nimic mai mult !

Savka : Și crezi c-o să reușiți ? Mie nu mi-e deloc clar... Treaba asta s-a petrecut în Polonia la sfîrșitul lui august... dar ei fac mai departe bișniță. Nu văd nici o schimbare. E plin tîrgul de polonezi. Parcă acum sînt mai mulți. Și aceeași milogeală Și-atunci, ce mai e asta ?

Cehul : Patruzeci de ani pierduți degeaba. Trebuie cel puțin zece ani ca lucrurile să se pună un pic pe picioare.

Savka : Da, se poate. La noi e din bine în mai bine, de-asta carnea e tot mai scumpă. Și Dragoslav primește

Prezentare și traducere de Mariana Ștefănescu

Textul este în curs de apariție la editura „Univers" din București.

(Continuare în pag. a 15-a)

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi , ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 26 august 1992 • 32 (131)

Liniștea campaniei electorale

Deși ne aflăm, calendaristic vorbind, în plină campanie electorală, interesul față de viitoarele alegeri pare să fie mai scăzut decît ne-am fi așteptat după tevatura pre-electorală. Dacă lăsăm de-o parte strădania principalilor candidați la președinție (soldată de curînd cu incidentul constănțean al dlui Ion Iliescu, încă președintele României, incident denotînd o surprinzătoare lipsă de auto-control) competiția electorală e apatică și, parcă, neclară. Partidele nu și-au fixat încă listele de candidați, programele electorale sînt ca și necunoscute cetățenilor, prezența în mass-media, inclusiv la radio și televiziune a potențialilor candidați este palidă și neconvingătoare, în fine numele noi care să înlocuiască mulțimea compromisă a vechiului parlament nu se prea grăbesc să iasă în avanscena peisajului politic. O liniște bizară însoțește, cel puțin pînă acum, campania pentru alegerile parlamentare. De ce bizară ? ! Pentru că seamănă atît cu liniștea lucrurilor lămurite, a opțiunilor deja formate, cît și cu liniștea indiferenței față de politic ca și cu liniștea dinaintea unei furtuni. Altfel zis, e o liniște care poate să însemne multe, care poate avea chiar sensuri contradictorii, o liniște a cărei ambiguitate este sau ar trebui să fie un motiv de neliniște. Să vedem, totuși, care din posibilitățile de interpretare a liniștii din campania noastră electorală conține un coeficient mai mare de probabilitate, deci mai mari șanse de adevăr. Ne vom rezuma doar la cele trei sensuri posibile, evocate mai înainte, căci ele acoperă, credem ,aproape tot spațiul semantic al acestei liniști electorale. Ipoteza că electoratul ar fi de acum lămurit și ar avea opțiuni precis conturate nu ni se pare probabilă pentru motivul că eludează dimensiunea psihologică a alegătorilor români, mai exact tendința lor de a vota nu atît **pentru** cît **contra,** situație în care opțiunile bazate pe cunoașterea programelor politice sau chiar a oamenilor politici nu au relevanță. Și tocmai acest pentru-contra s-ar putea să decidă rezultatul alegerilor din septembrie, așa cum, de altfel, l-a decis și pe al celor locale din februarie. La rîndu-i, ipoteza indiferenței ni se pare și ea improbabilă întrucît eludează dimensiunea sociologică a realității în care trăiește alegătorul nostru, o realitate mult prea săracă pentru a face loc de manifestare indiferenței, chiar dacă aceasta ne e atribut ancestral. În sfîrșit, ipoteza furtunii care va să vină – deși pare cea mai probabilă – nu e nici ea operantă ca element de certitudine politică pentru că, la această oră cel puțin, e foarte greu de aflat atît direcția cît și natura prezumtivei furtuni. Așa stînd lucrurile, nu este exclus ca sensul adevărat al liniștii campaniei electorale să fie dat nu de una sau alta din ipotezele de mai sus, ci de toate la un loc, liniștea aceasta apărînd astfel ca o consecință a neutralizării reciproce a reperelor proprii celor trei ipoteze : psihologic, sociologic, istoric-conjunctural. Ar urma ca liniștea să dureze cîtă vreme va dăinui fenomenul de neutralizare reciprocă a reperelor amintite. Este însă de așteptat ca în ultima lună de campanie electorală să se producă accentuări ale unuia sau altuia din aceste repere, ceea ce va trage după sine stricarea echilibrului, respectiv pierderea capacității de neutralizare reciprocă. Atunci liniștea fie se va destrăma, fie va căpăta o semnificație precisă, anume a reperului ieșit din albia comună. Nu știu care din aceste întîmplări ar fi mai favorabilă pentru fiecare din forțele politice în dispută la 27 septembrie. Important e ca neliniștirea campaniei electorale, dacă se va produce, să nu impieteze asupra liberului arbitru al alegătorilor, iar liniștea, dacă se va păstra, să nu le adoarmă simțul de orientare. Nu de alta, dar de liniștea-diversiune și de neliniștea-diversiune mai tot electoratul român s-a cam săturat.

„L"

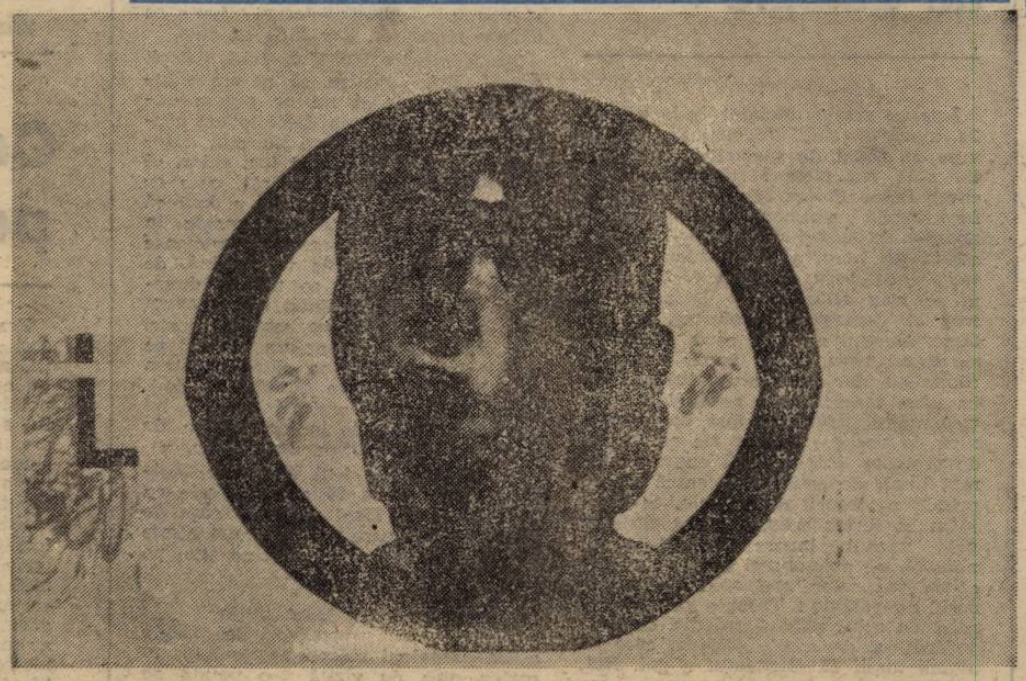

Ovidiu Petca : Eseu interior (III). Eliade

remember

ce mă voi face fără de cununa
de mărăcini la care cugeți tu
va mai veni și pentru mine luna
aproape de pămînt sigur că nu

cît de pustiitoare-i sufocarea
în largul dintre două frunze stînd
deasupra unei vii grădini culoarea
schimbîndu-și galben purpuriu pămînt

ce amintire doar și ea cumintea
făcutu-s-a la rîndul ei din vis
din ce n-a fost trăit decît cu mintea
în șanțul dintre iad și paradis

ce amintire spun din nou surpînd
cerul întreg stratificat din fluturi
cerul n-a fost văzut decît în gînd
în contra cui atunci aceste scuturi

va mai veni ce fals se săvîrșește
cuvintele abia le mai salvez
fiară rănită-i unul altul peste
le simți plutind dar nu le vezi

va reveni ce nici n-a fost desigur
cînd eu petrec mai bine decît tine
căci nefiind te simt cu mult mai singur
rămas în raza unui măracine

Constanța Buzea

Emilia Chirică : Stop cadru (Ideea).

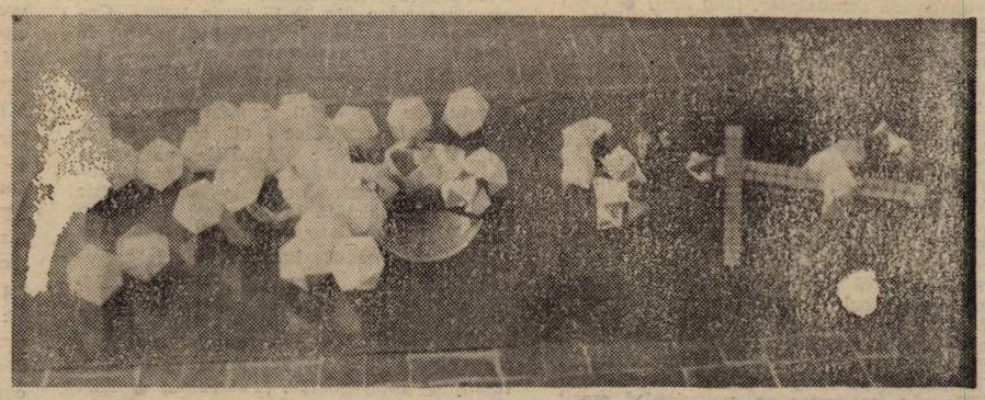

Strania poveste de iubire dintre James Joyce și fiica sa, Lucia – de ENRIQUE GONZÀLEZ (în pagina a 16-a)

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

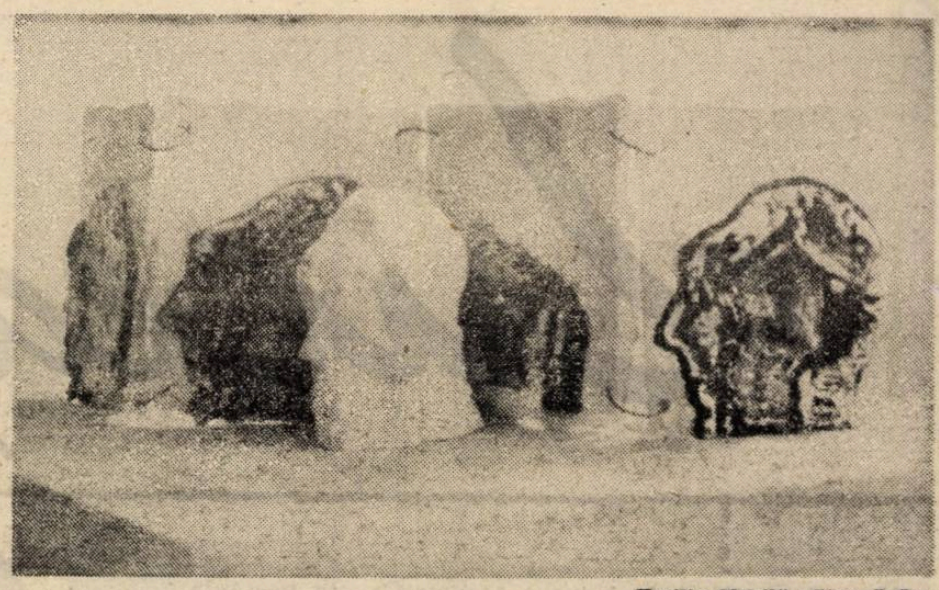

Emilia Chirilă : Stop Cadru

semn

Profesorii de gălăgie

Intr-un grațios **Menuet** de la pagina 24 a cărții sale de versuri, **Visul vine pe scara de servici**(u), minunatul poet (cu plete și barbă, albe acum) Petre Stoica lansează această formidabilă sintagmă a vremurilor noastre. Profesori de gălăgie ! Ei sînt adevărații „eroi ai timpurilor noastre", profesorii de gălăgie. De la ei ni se trag atitea și de la atitea se trag ei, demagogii, profesorii de gălăgie. Nimeni nu le-a cerut niciodată să spună ceva, dacă tăceau filozofi rămîneau, dar ei ne comunică ba una ba alta, încercînd să ne învăluie într-o manta străină, uriașă dar zadarnică de vorbe, dar ce zic eu vorbe, de zgomote. Intr-o plasă enormă, numai bună de pescuit, încearcă să ne prindă profesorii de gălăgie. Și dacă luăm în serios acest veșmînt fluturat prin văzduh înspre noi, deasupra noastră, pe noi, atunci scopul lor este atins, vai celor ce-i cred pe profesorii de gălăgie ! Trebuie să fim copilul cu ochii neimpăienjeniți de prejudecăți și de mreje străine, care să spună lumii că împăratul e gol. Noi, adică, nu sîntem prinși în ceea ce era menit să ne prindă. Tot astfel să ne dăm seama că toate aceste emisiuni sonore, de aer necomprimat, neoprit nici o clipă în loc, ci în continuă, incontinentă emisiune, nu sînt mreje care să ne prindă, trebuie să ne dăm seama că altceva spun adevărații „pescari de oameni" despre care-i vorbește Christos viitorului apostol Petru.

Dar cine să împiedice disperarea, neputința noastră la vederea acestor semeni, pierduți în nesfîrșita gargariseală a vîntului ! Probabil că profesorii de gălăgie au fost și ei, la origine, oameni disperați, neputincioși în fața realității, a lumii. Și au călcat, greșit, cu stîngul sau cu dreptul — totuna e cînd e să calci greșit. Nu există bandaj suficient de lung și de impermeabil pentru rana nesfîrșită și nesfîrșit emițătoare din trupurile și sufletele lor, pentru lipsa acută de pereți despărțitori între corpurile lor și neantul albastru-verzui căruia se dăruie neîncetat, dar fără să știe.

Toate acestea nu sînt, însă, decît extrapolări. Pentru că ne-am săturat de cuvinte și nu ne putem exprima nici satietatea decît tot cu ajutorul materiei pe care nu mai suferim s-o auzim în urechi (ba, chiar, să o vedem în ochi transcrisă), ceea ce nu ne dovedește decît încă o dată că sîntem ființe născute și aruncate în vîltoarea tuturor cercurilor vicioase (mîngîiate sau nu de vreo mînă, de vreo privire), ceea ce nu ne dovedește decît, încă o dată, că nu avem voie să-i judecăm pe semenii noștri nici măcar după ce ne-am judecat pe noi înșine, uitîndu-ne chipul într-o oglindă ce unduiește (un-doi, un-doi), topită de-aceste arsite letale ale lui august și înghețate la loc, pe loc, de cuvintele profesorilor de gălăgie.

Dar iată **Menuet**-ul lui Petre Stoica, de la pagina 24 a cărții sale cu 31 de poeme, **Visul vine pe scara de servici**(u), în care nu veți găsi nimic din cele de mai sus ori, cine știe, pe toate :

„Atiția doctori în drept atiția
profesori de gălăgie
atiția pantaloni călcați impecabil
cartea mea de vizită e-o petală de
iasomie".

A mea, dimpotrivă, o frunză uscată pe care s-o poată călca oricine-n picioare în trauma ce-ncepe chiar din luna lui august.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Cenaclul 3,14 și o petrecere pe lumea cealaltă

Era ca un Iisus la început așa, mort, fost „golan" pașnic al Pieței Universității, apoi s-a desfigurat, era atît de slab, un corp rigid, înalt, cu barbă și unghii netăiate : pînă ce încet, încet, zîmbetul lui s-a transformat în rînjet pe canicula aia, îmi mărturisește Marie Lie, impresionată, „am fost mai șocată de această înmormîntare decît de zecile mele zile de arest politic de după **13—15 iulie 1990**"...

Știi, adaugă Mircea Dobrovicescu, autopsierul, cînd a venit, un bătrîn pensionar adus de acasă duminica, nemulțumit, i-a umplut pîntecele cu formol, cu o seringă oribilă, ce altceva să mai fi făcut: cît despre medicul legist... În fine, ar merita o injurătură publică, dar lasă... medicul legist a venit cu salvarea după 24 de ore, să constate faptul împlinit, întrebînd în dreapta și în stînga... Nu are rost să mai insist, după aceea am mers la Primăria sectorului 5 să obținem certificatul lui de deces, să-l putem îngropa, atîta zbucium... În vreme ce Cristian Șișman, atemporal, spălat, acoperit în pat, părea că doarme liniștit, numai el dormea „dormea somnul de veci", noi, prietenii și familia lui l-am vegheat, trei zile la rînd n-a închis nimeni nici un ochi, copiii lui încercănați aținpeau pe picioare și fiecare din noi, maturii, furam un minut de reverie, reverie în caren accesele de rîs, ironice, incomparabile, ale poetului ne trezeau la realitate... Cristian a urît, agasat în ultimii ani, înainte de orice, prostia! Altfel, însingurat, avea un simț metafizic supradezvoltat: și-a ars vreo douăzeci de volume în manuscris, cică, exagerat, neconsiderînd dicteul său automat desăvîrșit...

Tu nu ți-l amintești de la **cenaclul 3, 14?** Cristian Șișman a fost unul din membrii lui fondatori, continuă poetul Mircea Dobrovicescu : era prin 1972, la Casa aceea de cultură din „Mîntuleasa", l-ai uitat ? La un moment dat Cristian a citit un poem cu „să faci pipi pe tezele Congresului", anume cînd venise în inspecție culturnicul de la „Informația Bucureștiului", Ion Butnaru, brav propovăduitor și azi al literaturii de doi bani, pro-Putere, cu părul schimbat, că îți e și silă, nimic nu s-a schimbat de fapt, după Revoluție venise atunci special să vadă ce era cu atelierul nostru de creație, să dea raportul...

„3, 14"... A fost odată ! Ehe... Pe cînd eu, provincial, aveam 22 de ani și făceam boemă prin București : cum voi fi nimerit la acest cenaclu ? Prin filieră studențească ? Membru fondator fiind și eu la „3, 14" — „Pi", vezi bine ! Ce vremuri...

Apropo de „3, 14"... Ce interesant : din atelierul acela literar „Pi", condus inițial de Corneliu Omescu, pe atunci un prozator fericit, au publicat, între timp, cărți de versuri, la edituri serioase de stat, pe lîngă Cristian Șișman sau „subsemnatul", și un Radu Stoenescu, iar cărți de proză Mihail Grămescu, Gheorghe Neagu sau Doina Popa... Nume fără rezonanță în literatura generației lor ? Numai bunul Dumnezeu știe dacă nu se va alege praful mîine și de numele pline de rezonanță din literatura română, ale „epocii de aur"... Sper, cu altă ocazie, să revin asupra acestui subiect, al **cenaclului „3, 14"**, anonim azi ca și ieri, ca și mîine, „cenaclu de suflet" : de curiozitate însă, de ce nu...

Cristian Șișman a publicat un ciclu de versuri, așadar, în **Caietul debutanților — 1979** (Editura Albatros, 1981) și un volum, la aceeași editură, „Portret prin ușa deschisă" (1983, lector Gabriela Negreanu), bine primit de critica avizată bucureșteană, în general : „cîțiva porci îmi rîvneau libertatea / ei rîmau fragii din poiană / / o, bunele maniere / bunele intenții", scria el — bunul simț ținîndu-l prea departe de galeria gălăgioasă a celor ce se vor fi făcut unii pe alții „celebri", colegi... A murit nespovedit, dar ce păcate ar fi putut să-i ierte lui preotul ?

Soția lui Cristian, Doina Șișman, sacrificată, a ținut să respecte, profund devotată, și ultima dorință a poetului, aceea să fie înmormîntat în alb, în amintirea nunții lor romantice, făcînd împrumuturi disperate, gata să cheltuie și ultimul ban în acest sens : dar de unde să fi cumpărat un costum alb pe măsura lui ? A tot căutat prin magazine pînă luni, 20 iulie 1992, la ora 17, cînd, în lipsă de altă soluție salvatoare (a doua zi trebuind să fie neapărat îngropat, canicula amplificînd procesul de descompunere), i-a comandat lui „Cristian al ei", la un croitor amabil, o tunică și un pantalon alb, la ora 2 din noapte fiind gata totul...

„Dumnezeu să-l odihnească" pe Cristian Șișman în noua sa petrecere pe „ălilat tărîm" : unde va continua, cu siguranță, să rescrie versuri de ale sale adevărate...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● OCTAVIAN PALER : „«Junii corupți» detestați de Eminescu veneau de la Paris cu moda occidentală. «Junii corupți» apăruți după al doilea război mondial, din blestemul Yaltei, au venit de la Moscova cu moda sovietică". „În ce-i privește, «junii corupți», între care nu pot să nu-l așez și pe Ion Iliescu, au preferat să nu umble în travesti. Ei au rămas prosovietici, credincioși unui cosmopolitism ideologic «neintinat» de naționalismul lui Ceaușescu". *(România liberă)* ● „În județul Vrancea Ion Iliescu face propagandă comunistă". *(Zig Zag)* ● GEO GĂLĂTARU :... „dl. Iliescu nu este altceva decît tumoarea malignă care erodează, lent, sistematic și ireversibil, celulele unui organism social, a cărui «stare fiziologică» a încetat de mult să-l mai preocupe". *(Cotidianul)* ● LIVIU AVRAM, GEORGE SCUTARU : *„După Comemorarea de la Mărășești, la Focșani* Tinerii care au strigat «Jos Iliescu» au fost bătuți". *(Expres magazin)* ● „Nota zero la purtare". *(Adevărul)* ● ION ILIESCU : „M-am angajat în cursa pentru cea mai înaltă magistratură a statului, cu încrederea că pot fi util, în continuare, în anevoiosul proces de reconstrucție democratică a țării". (Din manifestul program, în *Libertatea)* ● ILEANA VULPESCU : „Lumea e sătulă de vorbe"... *(România Mare)* ● BARBU CIOCULESCU : „În versiunea sa, principalul merit al celor doi ani și șapte luni de președinție a fost păstrarea unității și integrității statului, în ceea ce dînsul numește momentele limită, interne și externe. Nu cunoaștem acele împrejurări care, în răstimpul numit, să fi amenințat integritatea României — în fapt n-avea cunoștință de nici un asemenea episod. Dl. Iliescu își arogă un merit exorbitant, într-o cauză inexistentă. Procedeul însuși nu-i aparține, ci preia ultima placă de patefon a precedentului președinte al republicii — aceea socialistă". *(Dreptatea)* ● PETRE MIHAI BĂCANU : „Ca și celălalt președinte, dl Iliescu a ordonat în septembrie'91 : «Trageți !». *(România liberă)* ● IOAN BUDUCA :... „Ion Iliescu este obligat să se acopere de imunitate parlamentară, spre a încerca să evite aducerea sa în fața justiției atunci cînd vor avea loc «procesul teroriștilor» și rejudecarea evenimentelor din 13-15 iunie 1990". „Cazul Honecker îi va fi fiind, însă, prilej de coșmaruri. Unde să te mai ascunzi ? La chinezi ?" *(Cuvîntul)* ● „Frontul Democrat al Salvării Naționale este continuatorul idealurilor revoluției române", etc., etc. *(Mesagerul,* apendice al *Dimineții)* ● LIVIU VĂLENAȘ : „Apariția pe scena politică a FDSN-ului reprezintă o evoluție simptomatică pentru peisajul politic românesc. Asistăm la o clară regrupare a stîngii comuniste în scopul recuperării terenului pierdut imediat după 22 Decembrie 1989". *(Baricada)* ● ION CRIȘAN : „Au apărut primele liste falsificate. Autor : Anghel Popa — FDSN" *(Evenimentul zilei)* ● Dic : FDSN-ul amenință fățiș presa". *(Tinerama)* ● ION CRISTOIU : „F.D.S.N., un partid care a reușit s-adune tot ce are mai tulbure viața noastră politică, întrecut în aberații doar de Partidul România Mare"... *(Evenimentul zilei)* ● EUGEN URICARU : „Dl. amabsador Stoicescu a declarat, cînd a descins la Atena, că e primul ambasador anticomunist. Anticomunist, anticomunist, dar onorariul editurii comuniste i-a prins bine !". (Interviu, în *Expres magazin)* ● ANONIM : „Mitropolia Banatului a interzis slujbele de Sfîntă Maria ca să aducă pe toată lumea la Timișoara, în întîmpinarea regelui". *(Vremea)* ● „Se minte de dragul minciunii, se minte pentru zăpăcirea cu bună-știință a opiniei publice, se minte la comandă, la de-ută, la isterie". *(Politica)* ● PETRE BARBU : „Între două curse Senat-Strasbourg, Vasile Moiș își trage sufletul la un șpriț cu un alt găinar, Corneliu Vadim Tudor". *(Cuvîntul)* ● ION CRIȘAN : *La Satu Mare.* Partidul «România Mare» condus de un infractor. Președintele a fost condamnat pentru furt de porci". *(Evenimentul zilei)* ● EMANUEL VALERIU : „Eu nu m-am implicat în absolut nimic". (Interviu în *Expres magazin)* ● ION CRISTOIU : „Dacă iei în serios zbieretele lui Corneliu Vadim Tudor, ai putea crede că liderul P.R.M. e țința atîtor atentate, încît se vede obligat să mănînce nu la restaurantul Select, cum știm cu toții, ci într-o tanchetă păzită. Și atunci, după ce, în prealabil ciorba a fost verificată cu detectorul de mine !" *(Evenimentul zilei)* ● RADU THEODORU : „Răbdarea noastră este de fier. Noi nu am ieșit și încă nu vom ieși în stradă, dar cînd vom ieși va fi jale, vom face curățenie totală". (În *Meridian,* citat după *România literară)* ● „Penisul lui Napoleon : falsă legendă sau glumă proastă ?" *(Expres magazin)* ● LIVIU MIHAIU : „Telejurnalul lu'Roșiianu ca furnalu'lu'Jianu". *(Academia Cațavencu)* ● ANTOANETA DOHOTARIU : „Dl. Dumitrașcu își lasă poporul să se frigă". „Fără dl. Dumitrașcu, FDSN ar fi o gură fără salivă, un ficat fără pete". *(Dreptatea)* ● ILIE NEACȘU : „Nici un regim nu este democratic dacă nu este aprobat de Washington". *(Europa)* ● *Horoscop erotic.* Săgetătorul. Veți fi în formă. Săgeata dvs. e ca o sulă înfiptă, dar nu în coaste. Femeile din această zodie vor avea noroc la săgetat. După ce vinează prada, e bine s-o ducă acasă și s-o transeze în bucățele, oprind la congelator bucățica cu rușine. Prin congelare, ea se va întări considerabil". *(Prostituția)* ● ILIE NEACȘU : „Deci, China va fi nevoită să suplinească și scăderea de formă — oare ? — a Armatei Roșii ?...". *(Europa)*

Petre Stoica

De-a mirarea

Trebuie să mărturisesc că două emisiuni TV mă încîntă pînă la deliciu. Una este închinată problemelor satului românesc iar alta oștirii române. Nu atît imaginile ci ceea ce aflu, cum s-ar spune, printre imagini, mă face să cred că amintitele emisiuni sînt supervizate dacă nu și comandate de undeva, de foarte de sus și foarte departe de noi, oamenii normali și de rînd.

În prima duminică după Sfînta Maria (cea mare) am văzut o emisiune agrară realizată la Curtici-Sînt-Ana de domnul Popescu. Domnul Popescu este opusul domnului Martiniuc în acest spațiu tele-factorial. Am mai văzut cîteva emisiuni ale domnului Popescu dar aceasta reprezintă un corolar sau un început de nou drum. Poate chiar o Cale Prezidențială. (Domnul Popescu n-ar accepta nicicum o Cale Regală, chiar dacă nu este vorba decît de o simplă aluzie literară).

Pe treptele unui conac construit pe la 1752 era întins un covor, erau expuse pite uriașe, coșuri pline, scaune rămase din vechiul mobilier stil, totul de un kitsch desăvîrșit, reușind așa să atingă cotele Cîntării României faza pe țară. La mese domni ingineri, sociologi, buhalteri, zootehnicieni ori numai domni pur și simplu. În picioare, așezați în semicerc pe grupe de vîrstă și stare profesională, țărani. O scenă din Tolstoi sau Turgheniev văzută de Nichita Mihalkov registrul comico-tragic. Emisiunea era făcută cu un scop evident — să laude și să convingă de superioritatea muncii în colectiv față de aceea făcută după cum te taie capul. Cît privește forma de proprietate, nu mai încape fir de îndoială — cea colectivă e „mama bătăliilor"! Așa o fi, că nu mă pricep. Dar altceva pricep. Pricep cînd este vorba de „lucruri aranjate". „Cum vă merge, sînteți mulțumiți, aveți ce vă trebuie"? întreba domnul Popescu. Iar țăranii răspundeau că au „tăt ce le trăbuie" dar pentru asta ei trebuie să-i mulțumească „lu dom injiner Muscă" iar domnul Popescu le dădea peste mînă și le zicea „nu asta, munca dumneavoastră" iar țăranii „așe-i, da lu dom injiner Muscă că numa datorită lui" etc., etc. Dacă n-a mers cu munca, domnul Popescu de la Televiziune se duce drept la o femeie cam de vîrsta a treia, muncită, edentată, îmbrăcată în supraelastic, slabă și cu poftă de harță. Pofta îi venea că, se pare, nu trăise în viața ei prea multe clipe fericite cînd să fi ajuns la salamul de soia. Și din gură ce-mi grăia? Că e gata să facă și închisoare dar ea trebuie să spună adevărul. Adevărul adevărat pe care ea îl știe și nu-l mai poate ține ascuns. Așa că riscă. Își pune la bătaie libertatea pentru că nu-i este frică să spună ce are de gînd să spună. Și femeia a spus — „Să vie domnii aceia care au trăit în străinătate, Rațiu și Coposu și au avut de toate și să pulie mîna pe sapă acia, la noi să vadă cum este, să vadă cît de greu se face pita!" A fost cu adevărat o probă de curaj să spui așa ceva la TVR! Curajul reporterului, domnul Popescu, a fost mare, normal, nu atît de mare ca al țărăncii, dar a fost. A riscat și el să fie vîrît în pușcărie necontrazicînd-o, a fost solidar cu vorbitoarea. Într-adevăr amîndoi riscă pușcăria — domnul Coposu nu a venit după 17 ani **din străinătate** ci **din temnițele României.** Diferența dintre cei doi prezumtivi vinovați de calomnie este că femeia, săraca, nu știa că nu știe, iar domnul Popescu știa că ea nu știe. Dacă TVR va merge pe această cale încă numai doi, trei pași vom afla chiar din gura

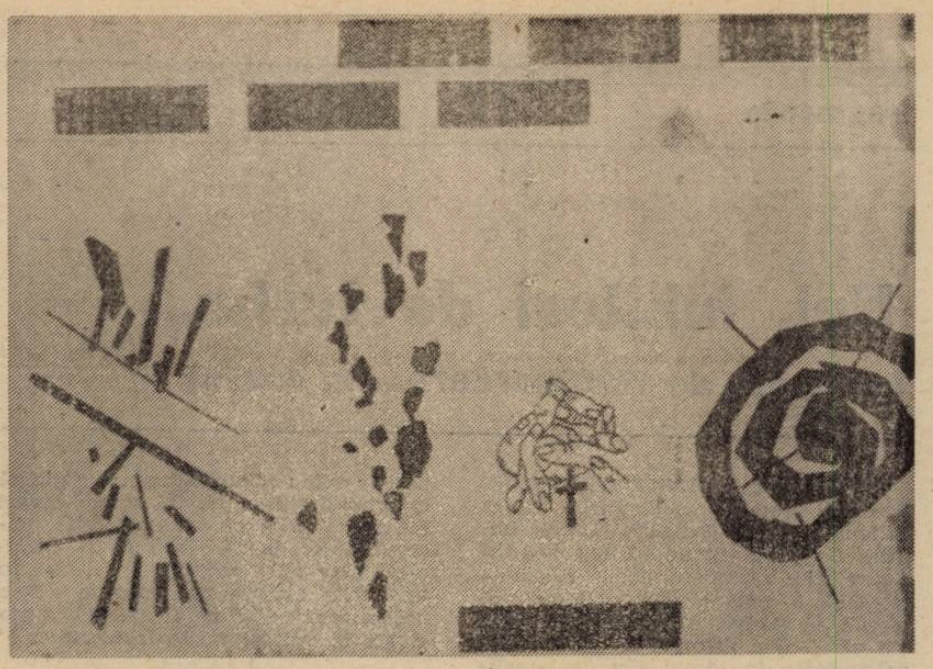

Ovidiu Petca

noastră că „noi am tras în noi în jur de 22".

De la emisiunea dedicată oștirii am aflat ceva „îngrozitor", după cum se exprimau cei doi interlocutori, între care l-am recunoscut pe domnul Paul Anghel, deși amîndoi erau îmbrăcați în haine de culoare kaki. Am aflat că ne găsim într-un plin scenariu chinez vechi de circa... mă rog, la chinezi numărul anilor nu contează, anii trec ca apa.

Am înțeles că domnul Paul Anghel a ajuns la acest scenariu cu eforturi, l-a făcut public acum cîțiva ani iar acum îl comentează la TVR pentru că el ne este aplicat de către „cineva". Este foarte posibil ca spaima ce l-a cuprins pe domnul Paul Anghel să cuprindă și telespectatorii care urmăresc această emisiune, altfel de bun simț și profesională. Încerc să-i liniștesc, cît pot, intenția contează!, spunîndu-le — domnilor, în ceea ce-i privește pe români, acest scenariu s-a mai aplicat de cîteva zeci de ori, ultima dată din 1945 pînă în 1989. Este posibil ca ultima dată să devină penultima. Important este faptul că niciodată n-a putut fi dus pînă la capăt. Dar „chinezii" sînt perfizi și insistă. Chestia cu picătura chinezească... O supremă perfidie a unui astfel de scenariu se petrece atunci cînd unul din autori vine și ne spune „știți sînt unii care au un scenariu în care..." Interesant scenariu, nu? Eu aș zice să ne vedem de treabă. Prea mulți „pompieri" dau foc orașului pentru a fi siguri că nu se vor face reduceri la serviciul tulumbe.

Alegerile din septembrie ne-au băgat o spaimă în suflet. După cîte se spun în campania electorală toate, dar absolut toate partidele sînt în opoziție. Atunci cine este la putere? Sau măcar cine a fost la putere? Tot săracu domnu'... Păi să nu-ți pierzi cumpătul cînd toată lumea o șterge de sub povara puterii, acum la greu? Sau mai bine spus, acum cînd corabia puterii stă să se scufunde, după legile marinărești (și ale puterii) echipajul se salvează iar comandantul se duce în adînc salutînd pe punte. Nici o aluzie la Ziua Marinei.

Eugen Uricaru

Dublul proiect al cîmpului de bătaie (II)

Modelul critic, cu formulări ferme și complete la care m-am referit în prima parte a acestui eseu, s-a manifestat la noi într-o conexiune vizibilă cu altul, pertinent în demonstrație însă ocolitor în judecăți. Deși Perpessicius ne-a impus prin gustul său tenace și măsurat, îi datorăm exprimări în termeni eufemistici. Probabil că spiritul de manevrare subtilă corespunde nevoii de a impune caracterul pozitiv al ansamblului. Acestui imperativ i se raliază și Tudor Vianu, dintr-o convingere care pare proprie culturilor de acuratețe, a atitudinilor generale asupra celor de ierarhizare și contestare.

Cu Tudor Vianu, ca știință a dozajului, verificărilor și cumpănirii am impresia că se realizează o fuziune a celor două tipuri de diagnoză. Și cred că este cea mai fericită prin convergența datelor chiar și atunci cînd învățatul sugerează mai mult decît simple **deschideri** în materia excesiv de disproporționată a reacțiilor de întîmpinare.

Nu este nepotrivit să amintim cît îi datorăm lui Vianu pentru dreapta judecare a lui Macedonski. Epigrama nefericită la adresa lui Eminescu l-a expediat pe autorul „Nopții de decembrie" în purgatoriu. Dezaprobarea acelei greșeli nu ar fi trebuit să ducă la negarea lui Macedonski ca îndrăzneț deschizător de drumuri în simbolism sau ar fi impus unele rectificări înainte să-i fie compromisă pentru posteritate dimensiunea artistică, efortul îndrăzneț, măiestria luminoasă.

Lupta cu prejudecățile, deschisă de Tudor Vianu la un nivel salutar a continuat-o tot el în alte două teritorii. În cel odobescian și hașdeian. La Odobescu a înlăturat, în ediția sa, calificarea falsă, restrictivă de scriitor aristocrat care în parte l-ar plasa printre spiritele conservatoare, deformate de rang și avere; la Hasdeu, în amplul studiu pe care i l-a consacrat, dezvoltă ideea că opera deține rezerve grație cărora se înscrie prin erudiție și respirație, dincolo de național, în acordurile tradiției cu universalul. Și că nu datorează ceva unui pretins misticism național.

Ne dăm seama că lupta aceasta nu era cîștigată dinainte, însă, efectiv, nu ne lasă indiferenți demonstrațiile prin care Vianu simte afinități cu **noutatea** (perimetrul inițial de restrînsă audiență dar grație căruia culturile, inclusiv cea românească, ies în larg). A dovedit-o în eseul despre Ion Barbu, în comentariile entuziaste rezervate lui Tudor Arghezi, sau inițiativei expresioniste, în consecvența cu care a stimulat începuturile lui Liviu Rebreanu și a salutat resursele ieșite din comun ale lui Camil Petrescu, naratorul și dramaturgul.

Ne-am oprit la atari aspecte fiindcă ele au presupus, la momentul respectiv, o înfruntare cu un climat precar, viciat de damnare, întinat de mimetisme.

Tudor Vianu s-a lovit încă din timpul studiilor sale germane cu șovinismul, cu necinstea drapată în faldurile naționalismului rudimentar. Revenit în țară a trebuit să înregistreze și la noi mișcări, doctrinari ai discordiei și discriminării. Faptul că a găsit în sine tăria să aparțină unei culturi **implicit** polemice față cu disprețul proferat la adresa valorilor îl onorează și ne întărește în credința că acesta e singurul drum valabil și astăzi. Nu alunge din literatură înțelesurile umaniste și nuanțările suficient martirizate se va obține acea exaltare, sursă finală a intoleranței, resentimentului, plăcerii de a persecuta.

Astfel, natura non-polemică a lui Vianu dă seama despre o atitudine de principiu. Probabil că s-ar fi pus la adăpost lăsîndu-i pe un Nae Ionescu, Radu Gyr sau D. Caracostea (în anii tentativei lor fascizante). Nu cred că i-a trecut prin cap să o facă. Mai mult, dețin un fragment de ciornă dintr-o scrisoare adresată lui Al. Rosetti în care, părăsind spațiul familiar al chemării exegetice, descifrează coordonatele poeziei lui Radu Gyr în „înșelăciune și dibăcie exterioară adevăratei mărinimii", iar la D. Caracostea regretă că rodnicul observator al modelării stilistice se pierde în inhibante transferuri filistine de la emotiv la ocult.

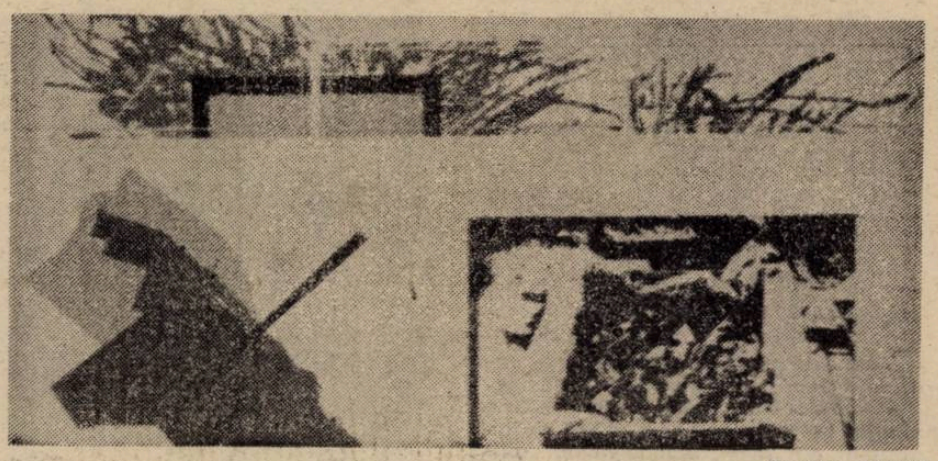

Emilia Chirilă

Refugiul (cum l-a numit el însuși în anii 1939-1940) în „Arta prozatorilor români" denotă că Vianu sesiza **rațiunea construcției** ca prevalînd asupra apocalipsei, vindictei, sălbăticiei. Această carte de căpătîi începe și sfîrșește ca o revelație. Una dictată de lupta cu mistificările, din dorința expresă a priveliștilor limpezi, inspirate de tabloul amplu al strategiei ce izbîndește, uneori, tîrziu, dar izbîndește fiindcă se detașează de nonvaloare, de opțiuni funeste, de rinocerizare.

Cînd vom scrie istoria necesară a răului făcut acestui neam de extremismele de toate coloraturile, extremismul de dreapta va trebui taxat cu un cuvînt ce îi aparține lui Tudor Vianu. Este extremismul izolării. Or, ceasul de eroare al lui Mircea Eliade sau Constantin Noica, de care singuri s-au dezis mai tîrziu dovedește că Vianu a avut dreptate.

Marea notorietate nu se dobîndește prin crize de sterilitate sau de negare a puterilor rațiunii, prin coruperea ținerilor în numele unei ideologii falimentare.

Cînd ni se spune că la Tudor Vianu sînt destule poziții datate și atitudini reversibile, înclin să zîmbesc. Nu ele mă alarmează. Tragedie ar fi fost dacă învățatul amorțea într-o stare de spirit întîrziată de circumstanță într-un teritoriu degradat, debilitat de lașitate, bestialitate, gravă fascinație a amoralității.

Acestor tare Vianu le-a opus din intimă convingere o terapie a gîndirii calme, curățite de urît, cultivată franc după un program sistematic, neechivoc, precizat cu fermitate.

Henri Zalis

fragmente

Hei, iubitori de turbo...

(proiecte de reîntoarcere... la sacru)

1. CUM M-A SALVAT LEFTER DE POEZIE. „Începe cursa. Turbo trece în frunte. Turbo cîștigă“ ! **(Tabros Impex).** Se poate spune că **Ion Bogdan Lefter** este asemenea unei mașinuțe teleghidate, care cîștigă mereu. Și merită să cîștige. M-am bucurat cînd am aflat că e director la „Litera“ și, mărturisesc, în biroul său de la editură m-a primit excelent. Cînd i-am citit numele pe un afiș, am aflat cu plăcută surprindere că e membru în colegiul onorific (sau cam așa ceva) al Teatrului Mic... Dar astea-s, deja, lucruri vechi ! Azi, Ion Bogdan Lefter (care, în tinerețe, mă sfătuia să nu-mi mai folosesc toate cele trei nume pentru semnătura literară) este un strălucit și habotnic asistent (al doilea epitet este orice s-ar crede, unul laudativ) la Filologie și mai este între liderii revistei „Contrapunct“. Mai este Ion Bogdan Lefter și un strălucit eseist, cu veleități de istoric literar. (Tocmai i-am citit prefața la opul cajvanian al lui Luca Pițu și mă simt nevoit să rectific : nu „veleități“, ci abilități certe). Un prieten chiar îmi relata o butadă în acest sens: „Lefter vrea să trăiască mai mult decît noi toți, ca să scrie el la urmă istoria literaturii !“ Și de ce nu ? Aparenta sa ariditate nu e decît fața înșelătoare a unei rigori extreme. Exact ceea ce-i trebuie, mai mult și mai mult, unui istoric literar care se respectă. Cînd m-a debutat, la o revistă studențească minoră, Ion Bogdan Lefter n-a spus nimic despre mine, însă i-a amintit pe toți colegii mei de generație și facultate care ar fi putut deveni scriitori. Atît de tare m-a încurajat această prezentare gregară, încît m-am lăsat curînd de poezie. Astfel, Ion Bogdan Lefter m-a salvat și vreau să-i mulțumesc public din acest colț de pagină.

2. SCANDALUL PERLOCUȚIONAR. Magistrul pițulian din Cajvana notează cu amărăciune la sfîrșitul însem(i)-nărilor sale : „Dactilograma trebuie să ia drumul tiparniței. Un singur regret mă macină: că nu mi-am titulat însem(i)nările HO LOGOS SPERMATIKOS. Dar cîți mai pricep elină în vremurile noastre de tranziție spre necunoscut ? Cîți ar fi putut gusta aluzia la anticul verb inseminator ?“

3. SENTIMENTUL ROMÂNESC AL MANIPULĂRII. Tot **Elpi Pițu** despre manevrele mediatice menite a cauționa puterea neo- : „...a smulge o voce istalată în universal spre a o readuce la pripon... după Noica și Eliade, sînt în curs de canonizare Țuțea, Ionesco, Vintilă Horia, Eugenio Coșeriu, Cioran: sînt în curs de canonizare și puși să împingă la șareta totalitarismului liberal cu miroz de trandafiri. Răsar cercuri, cerculețe și fundații, în fundacele patriei ori pe la casele de cultură municipale, pentru ca, azi, să penetreze ca-n brînză spre ei marxiștii de ieri“.

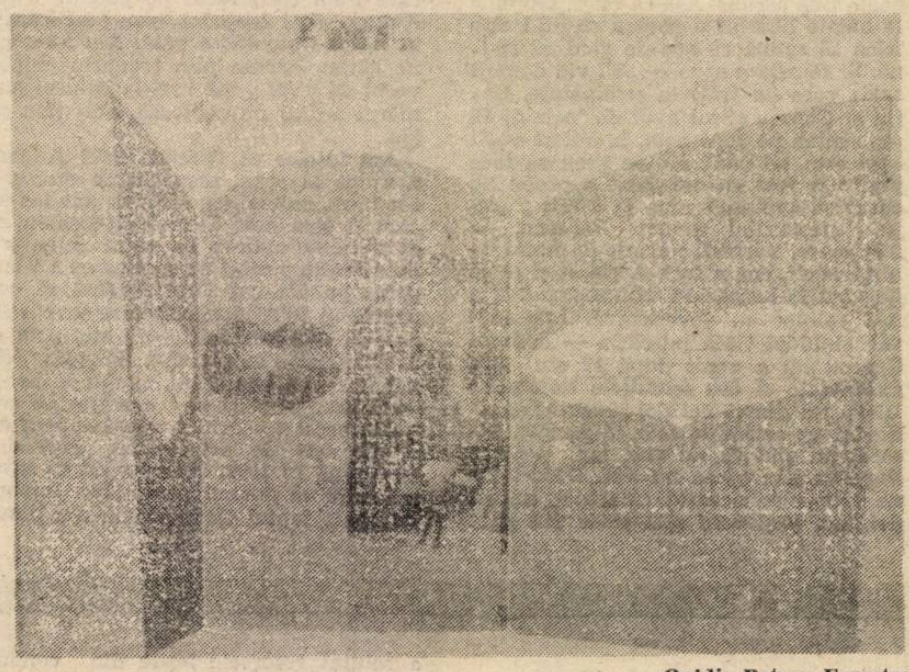

Ovidiu Petca : Ferestre

4. VIENA. La **Leonard Cohen** (care-i „sentenced to death by the blues“), lumea curge în ritmul lent, dar senzual și insinuant, al unui vals **(Take this Waltz).** Interesant e că sugestia acestui **tantz** al lumii îi e dată de Viena, care continuă să rămînă capitala unui imperiu universal. Bun, și după Viena ce (mai) facem ?

— „First we take Manhattan / And then we take Berlin“... Obsesii semite.

5. HAR. Pe prietenul meu **Cristian Popescu** l-a atins duhul sfințeniei pe cînd se afla într-o berărie. „Ce mană divină m-atinge, Doamne ?“ — s-a-ntrebat, în timp ce vedea cum, în halbe, liliacul înflorea a doua oară.

6. PE ARGEȘ ÎN JOS. Povestită de Radu (eu căutam un loc nou de pescuit) : „Țăranul a trecut rîul cu țiganca lui trupeșă, în costum de baie negru, dintr-o bucată. Erecția țăranului sta să spargă slipul uzat. «Ha, nepoate, sînt ciuperci pe aici ?“», întreabă țăranul și-i face cu ochiul, după care dispare cu marea sirenă de apă dulce în pădure. După zece (?) minute revin, el cu port-drapelul tot la verticală. Cînd vor să treacă înapoi, o consăteancă rea de gură care tocmai își spăla vaca prin părțile cele rușinoase și pline de balegă, îi apostrofează : «Bă, nu intrați în rîu, **că sînteți spurcați. Și-mi deochiați vita !**»“ De unde se vede că mizeria umană de din hormonii neastîmpărați naște superstiții în popor și azi. (Aceiași băștinași din Bolintin-Vale discutau mai 'nainte despre un schimb de casete video : „Am una de groază, nemaipomenită !“).

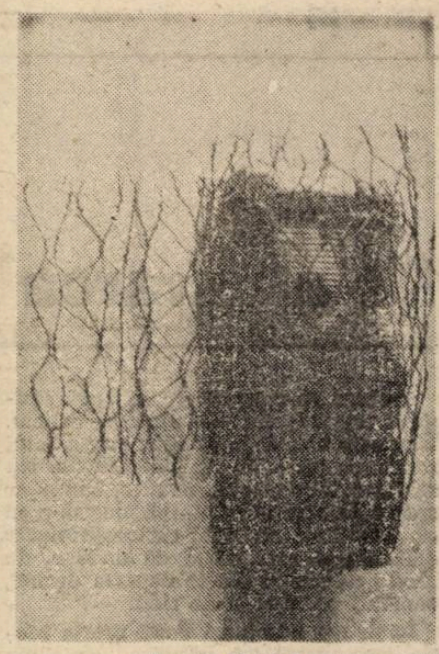

Emilia Chiriță : Compoziție

7. NUMINOSUL. Înainte de a-l citi pe **Rudolf Otto** în traducerea lui Ioan Milea, încerc să-mi dezordonez puțin gîndurile și să mă gîndesc, tot pe fundalul sonor al unor cîntări de Leonard Cohen **(Sisters of Mercy, Famous Blue Raincoat, Bird on the Wire** ș.a.), ce este sacrul. De fapt, de unde se poate ajunge la sacralitate ? Cum azi începe bășcălia fotbalistică națională, oare un înger blond precum Ilie Dumitrescu ar putea accede la sacru ? Oare, în Valahia caragialeană, sacrul e ceva ce aburește oglinda unui frizer sau, dimpotrivă, cristalul de pe biroul unui mason ? Dacă sacrul e ironic ? Dacă inedita noastră categorie estetică, **mișto**-ul, tinde asimptotic la sacru, negîndu-l, persiflîndu-l, zgîndărindu-l ? După cum vedeți, nu mă pot gîndi la nimic serios, așa că încheiaici, înainte — nu-i așa ? — de a trece la serioasa lectură din tălmăcitul **Das Heilige.**

Dan-Silviu Boerescu

povestea vorbei

Etceteriade

Sufixul — **iadă** e la modă în limbajul publicistic contemporan. Numeroasele derivate formate cu ajutorul lui de la cele mai diverse cuvinte-bază sînt de obicei creații spontane și efemere; un caz aparte îl constituie **mineriadă:** exprimînd succint (și cu o anume ironie) ceea ce ar fi trebuit descris prin perifrază (— cel puțin, incomplet, ca „venire a minerilor la București“), cuvîntul a fost fixat prin „renumele“ și repetarea evenimentului (s-a vorbit de „prima mineriadă“, de a doua, de a treia etc.). Sensul cuvintelor formate cu — **iadă** e în general dependent de context — mai precis de ceea ce se știe și se spune despre obiectul denumit de baza lui de derivare la un moment dat: **mineriadă** nu poate fi definit exclusiv pe baza sensului de dicționar al cuvîntului **miner.**

Vechimea în limbă a sufixului nu e prea mare. Într-un articol din 1960, Luiza Seche îi urmărea posibilele surse și răspîndirea, făcînd presupuneri asupra șanselor sale de supraviețuire și chiar de extindere. Autoarea considera că au existat două modele principale pentru derivatele în — **iadă:** cel al numelor de epopei **(Iliadă, Henriadă)** și cel al denumirilor de competiții sportive **(Olimpiadă, Spartachiadă** etc.) la momentul respectiv, doar cel de-al doilea model părea productiv. În cazul numelor de epopei, au existat formații românești mai vechi — în primul rînd **Țiganiada,** dar și alte titluri de proiecte epice (de exemplu **Negriada);** oricum, titlul operei lui Budai Deleanu, foarte cunoscut și cu o notă parodică evidentă, poate să joace un rol important în răspîndirea actuală a sufixului. În cazul său, de altfel, se poate recunoaște utilizarea sufixului — **adă,** cu corespondent în mai multe limbi, adăugat unei teme care se sfîrșește în **-i (țigani) ;** falsul decupaj va izola și va generaliza mai tîrziu în română forma **-iadă.** În orice caz modelul funcționa în 1960, neironic, cînd se imagina o **Leniniadă.**

Cuvintele oferite ca exemplu de L. Seche — **robinsoniadă** și (după Iorgu Iordan) **potemkiniadă și donquijotiadă** — dovedesc în mare măsură confuzia formelor **-adă** și **-iadă:** primul e înregistrat de DEX ca împrumut, în forma **robinsonadă,** cel de-al doilea circulă și într-o variantă în **-adă,** fără **-i.**

Termenii sportivi formați de la nume de cluburi, instituții etc. după modelul **Olimpiadă** erau în 1960 foarte mulți: **balcaniadă, spartachiadă** (împrumut din rusă), **dinamoviadă, universiadă, ceferiadă, alpiniadă** și chiar **academiadă** — „competiție sportivă la care participă sportivi din cadrul Academiei R.P.R.“ Sufixul pare a fi fost în limbajul sportiv o modă (estică), bine dezvoltată pe teren românesc. Dovadă și **Daciada** cuvînt apărut ceva mai tîrziu și pe care Suplimentul la DEX din 1988 îl înregistrează. Pentru română e semnificativă chiar preferința pentru denumirea celebrei competiții internaționale cu termenul în **-iadă — Olimpiadă** — și nu cu perifraza „Jocurile Olimpice“ — curentă în alte limbi, în care sensul principal sau chiar sensul unic al împrumutului din greacă **(Olympiade, Olympiad** etc.) e cel de „perioadă de patru ani între jocurile olimpice antice“. Într-o enciclopedie germană din 1972 **(Meyers Neues Lexicon,** Leipzig), de exemplu, termenul **Olympiade** e rezervat concursurilor școlare nesportive (de matematică, fizică etc.).

Ovidiu Petca

În română sînt deci mai multe puncte de sprijin pentru succesul actual al sufixului; reperele **Țiganiadă** și **Olimpiadă** pot fi folosite în interpretarea sensului său: deși situațiile la care se aplică sînt foarte diferite, derivatele actuale în **-iadă** evocă, în glumă, mai mult modelul epopeic, dar uneori și pe cel al competiției sportive, în ceea ce s-ar putea descrie ca „agitație în jurul... sau creată de...“. Derivatele pornesc de la nume proprii de persoană — **Gorbacioviada** („Timpul“, nr. 17, 1991, 1) **Iorgovaniada** („Opinia studențească“, nr 16, 1992, 12), „penibila **«romaniadă»**“ („Alianța Civică“, nr. 3, 1991, 5), de la nume de localități — **„Berevoiada** neghiobilor“ („Cațavencu internațional“, nr. 20, 1991, 4) sau de partide — „întreaga **feseniadă** ratată“ („Alianța Civică“, nr. 2, 1991, 5); în toate aceste cazuri, modelul evocat este în chip evident cel al epopeii (comice). Substantivele comune folosite ca bază a derivării denumesc cel mai adesea persoane care au rol de agenți în declanșarea sau desfășurarea unor evenimente: **procesomaniadă** (citat de Mioara Avram în **Probleme ale exprimării corecte,** p. 241), **piromaniadă** („Phoenix“, nr. 10, 1991, 4), **mineriadă** (cu numeroase atestări), **scutieriadă** („Orizont“, nr. 41, 1991, 2), **mitocaniadă** („Timpul“ nr. 17, 1991, 3). Mai rar pot da numele fenomenului cei care îi sînt „pacienți“: **șobolaniadă** („Meridian“, nr.8, 1992, 3) e numită acțiunea de deratizare, lupta împotriva șobolanilor. Alteori, se pornește de la obiectul, scopul sau chiar mijlocul de realizare a acțiunii: „impresia de **cioloniadă** pe care o lasă această luptă“ („Opinia studențească“, nr. 8, 1992, 3); **zvoniada** („Contrapunct“, nr. 32, 1991, 2). Că moda e percepută ca atare o dovedește un citat în care tiparul de derivare e aplicat în serie, sfîrșind cu o fantezie lingvistică produsă prin analogie: **„mineriade, scutieriade, etceteriade“** („Orizont“, nr. 41, 1991, 2).

Rodica Zafiu

cronica literară

Mai sus de istorie

Vintilă Horia, MAI SUS DE MIAZĂNOAPTE, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1992

Scris la Villalba în limba română şi destinat „Editurii Cartea Românească", unde scriitorul a debutat la mijlocul anilor '30, **Mai sus de miazănoapte** este probabil cea din urmă carte a lui Vintilă Horia (31 decembrie 1915, Segarcea — 4 aprilie 1992, Madrid). Ea are, de aceea, o vădită semnificaţie testamentară, ca de altfel şi povestea de la care a pornit.

În XXVII de scurte capitole, **Mai sus de miazănoapte** pleacă de la pretextul ultimelor ore din viaţa domnitorului Ştefan cel Mare al Moldovei, pentru a ajunge la tîlcul secret al unei istorii în care sînt prinşi cei mai mulţi dintre eroii romanului şi care nu mai este legat nici de timpul imediat şi nici de un personaj anumit. Pe rînd, Ştefan cel Mare, Duma (tovarăş de arme şi văr al domnitorului), apoi medicul veneţian Matteo Muriano şi Maria de Hîrlău, mama lui Petru Rareş, recapitulează trecerea lor prin lume, cu întîmplări şi detalii foarte deosebite pentru fiecare în parte, dar cu o semnificaţie la care participă toţi.

Avem de a face, în fond, cu aceeaşi temă pe care am mai întîlnit-o şi în **Dumnezeu s-a născut în exil**: superficialitatea oricăror ierarhii care se întemeiază numai pe aparenţe şi, adesea, superioritatea a ceea ce este **marginal**, în raport cu **centrul** tuturor clasamentelor tradiţionale. După o viaţă petrecută în preajma lui Ştefan cel Mare, medicul Matteo Muriano ajunge să se „desmeticească" şi să priceapă (ca şi Ovidiu la Tomis) „ce se întîmplă pe aceste ţinuturi de hotar". „Cred că toţi apusenii, rînd pe rînd (spune el), ar trebui să vină aici şi să petreacă un timp, ca să vadă cum arată lumea, de la margine spre centru şi nu invers. Moldova e ca un proces iniţiatic, fără de care nici o **aproximatio veritas** nu e posibilă. Ţara asta **ar trebui** transformată de umanişti în autocunoaştere".

La capătul unei lungi experienţe (pe care o numeşte la un moment dat **metamorfoză**), drumul la Moldova echivalează pentru medicul veneţian (plecat din Italia Academiei platoniciene, unde i-a cunoscut pe Marsilio Ficino şi pe Angelo Poliziano) cu o adevărată Înviere. Pentru Ştefan cel Mare în schimb, întreaga Moldovă se află, tot timpul, în aşteptarea Învierii, ca Isus Christos răstignit pe cruce: „Un Christos bătut în cuie, cu braţele întinse de la Nistru pînă la Ceahlău, cu capul în pristolul de la Putna şi cu picioarele în apele tulburi ale Dunării, aşa îi apăruse atunci trupul Moldovei. Un Christos răstignit, în trupul căruia duşmani nevăzuţi, însă cu nume cunoscute, băteau piroane de fier negru, ruginit, sub pătrunderea cărora ţîşnea sîngele şi înroşea apele Bîstriţei, ale Moldovei, ale Siretului, ale Prutului, ale Nistrului, ale Dunării, ale tuturor rîurilor, pîraielor şi venirilor de ape, şi chiar şi ale puţurilor, budaielor şi heleşteielor. Ţara de Sus, ca şi cea de Jos se făcuseră una cu sîngele şi cu trupul răstignit al Mîntuitorului de oameni".

Ceea ce realizează deci Vintilă Horia în romanul său numai în aparenţă istoric este un paralelism neaşteptat între **marginile** şi **centrul** civilizaţiei europene. Într-un secol în care turcii pătrund în Mediterana, observă prozatorul, ameninţînd creştinătatea Europei Centrale şi, nu mai puţin, echilibrul acesteia, din marginea de apus a continentului Cristofor Columb porneşte pentru a descoperi Lumea Nouă, iar în marginea de răsărit se pun la cale alte mari călătorii — cele la capătul cărora se ajunge la Dumnezeu. Şi în timp ce Florenţa marelui Lorenzo filozofează în jurul noţiunii de **îngrijorare (aegritudo)**, pe care le-a lăsat-o italienilor Petrarca, din răsărit, un pelerin analfabet (celebrul „pelerin rus"), se îndreaptă, spre muntele Athos, vorbindu-le celor pe care îi întîlneşte despre rugăciunea continuă **(rugăciunea inimii)**, care este calea spre Dumnezeu. Prima formulă îi trage pe oameni **ad inferos**, cea de a doua îi pregăteşte pentru marea întîlnire a Judecăţii de Apoi. În felul acesta, din aparenţele romanului istoric se degajă încetul cu încetul un adevărat **roman mistic**, asistat nu atît de întîmplări sau de evenimente circumstanţiale, cît de scenarii arhetipale, de **sihaştri, magi şi pelerini**. „Tot ce stă în lumina creştină (îi explică un personaj iniţiatic medicului Matteo Muriano) se poate numi filocalie, tot ce se alcătuieşte dedesubt, împotriva ei şi în numele răului distrugător de oameni şi mai ales distrugător al legăturii dintre ei şi Dumnezeu, se poate numi mizocalie; iubire de frumos, pe de o parte, şi ura frumosului, pe de alta, frumosul nefiind, în acest context, decît partea cea mai vizibilă a binelui, arta, care vine de la **arety** şi înseamnă virtute".

Faţă de romanul istoric realist, care lucrează cu fapte şi cu informaţii verificabile în arhivele oficiale, sau faţă de romanul istoric romanţios, în care pe un fundal aproximativ exact din punct de vedere documentar se desfăşoară cele mai spectaculoase acţiuni „de capă şi de spadă", romanul lui Vintilă Horia se interesează mai mult de partea ascunsă, mistică şi filosofică a istoriei. Raportat la Sadoveanu, el se apropie mai mult de varianta de roman istoric din **Creanga de aur**, decît de ipostaza din **Zodia Cancerului**, deşi nici acest ultim roman nu e lipsit de o adîncă filosofie a istoriei şi nici **Mai sus de miazănoapte** de unele episoade aventuroase (cu urmăriri prin subterane, iubiri fulgerătoare şi răpiri). Înainte de a ajunge Domn al Moldovei, Ştefan întreprinde o călătorie iniţiatică în insula Leuke, din dreptul gurilor Dunării, la ceas de cumpănă el se sfătuieşte cu sihastrul Daniil sau cu eroii legendari din inima muntelui Omu, iar cînd domnitorul moare, o ceată de îngeri (lebede albe) spală cu aripile fereastra cetăţii de scaun de la Suceava, semn că sufletul nepieritor al omului a fost primit de Dumnezeu. Chiar bătăliile pe care le poartă Ştefan sînt mai mult mitice decît istorice, adică asistate şi adesea conduse de cei de sus.

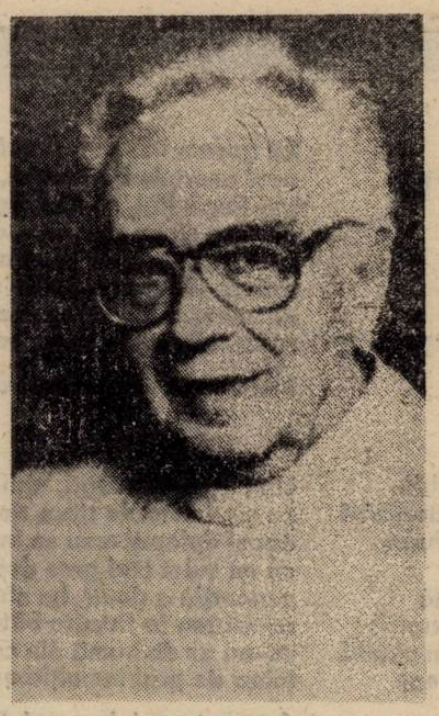

Subordonat semnificaţiei generale (o semnificaţie **mistică**) e şi tabloul pitoresc al Italiei renascentiste (cu cîteva momente extrem de vii în romanul lui Vintilă Horia), în aşa fel încît viziunea detaliată şi adesea anecdotică a unui Jakob Burckhardt să poată fi reinterpretată într-un registru arhetipal. Cheia acestei lecturi e dată nu numai de sensul ascuns al iniţierii prin care trece Matteo Muriano, dar şi de călugărul franciscan Fra Egidio, pe care medicul veneţian îl întîlneşte în apropierea Vienei: „Ne aflăm strînşi între două puteri, spunea, în timp ce grăbeam pe apele turburi de plol, una e cea oficială, apărătoare a credinţei şi a legii, Roma, Viena, Biserica şi imperiul, alta ascunsă şi învingătoare, ieşită din fundurile cele mai vechi ale înţelepciunii păgîne, alhimia ermetică, ştiinţa ocultă, Quabala, academiile neoplatonice, Marsilio Ficino traducînd Corpus Hermeticum al lui Hermes Trismegistul, metoda lingvistică a lui Pico della Mirandola destinată a atinge adîncurile ultime ale misterului. Arcanum. [...] Din fericire Pico a fost scos din iluziile clasice de Fra Girolamo Savonarola, însă toţi ceilalţi au pus mîna pe putere chiar şi acolo unde, în văzul lumii, puterea aparţine încă ortodoxiei religioase şi politice. În spatele Papei e alt papă, în spatele împăratului alt împărat. Cine ştie că cei vechi nu mai au putere iar cei aşa-numiţi noui nu au destulă putere şi nici nu o vor avea vreodată, stă la mijloc, în tenebrele ascunzătoare, păstrătoare de adevăr. Înainte de a se împlini cele şase secole care ne mai despart de sfîrşit, de termenul care ne-a fost dat pentru a trăi totul în om, se vor întîmpla căderi în şi mai rău, oamenii se vor ucide unii pe alţii în confuzia teribilă pe care o vor stabili între adevăr şi minciună, însă, pe dedesubt, pictorii de îngeri vor păstra neatinsă litera Evangheliilor. Pare ciudat ce-ţi spun. Totul se reduce la o simplă lectură. Isus pe cruce. Restul e literă moartă sau ucigătoare".

Emilia Chirică

În fine, chiar **erosul**, legat prin firea lucrurilor de realitatea vie a corpului, de simţuri şi de aventură e mai mult iniţiatic şi ideal, adică raportat la suflet şi la arhetipuri. Vărul domnitorului, Duma, caută peste tot un prototip al iubirii (Vidra, Viorica, Voichiţa), fără să-l poată regăsi, iar medicul veneţian rămîne şi el doar cu amintirea unui sărut, care însă a reuşit să transforme voluptatea carnală într-o adevărată transă vizionară, plasată într-un plan simbolic mai înalt: „De pe acea treaptă senzuală (povesteşte el) mă puteam apleca dintr-odată către o altă Romă. Nu intram într-un peisaj, nici în castelul lui Verde Împărat, ca în basmele Moldovenilor, ci într-o sferă, un fel de soare la care mă puteam uita şi în care contemplai, fără pauză între vedenii, facerea lumii, cosmosul în mişcare, rotunjimea formelor celor dintîi, care palpitau ca nişte sîni agreabili de atins şi de văzut, ovalul perfect al constelaţiilor în orbitele lor înscrise pe albastru, trecerea timpului în toate ornicele şi ceasornicele din lume, paşii animalelor pe zăpadă în pădurile de iarnă ale unei Moldove fără sfîrşit, dar şi timpul nemişcat pus la păstrare într-o cramă fără fund, cerul zugrăvit cu îngeri şi arhangheli, crucea de pe Golgota stăpînind universul, nu-mi dădeam bine seama, pentru că luam parte cu toate simţurile la toate schimbările şi neclintirile viziunii, apoi pătrundeam într-o barcă pe un rîu care nu putea fi decît Nilul, cu piramide şi sfincşi pe o parte şi pe cealaltă a apelor, din rîu intram, pe dedesubtul unei piramide de pe mal, într-o peşteră boltită pe care apăreau picturi din care desciframă fără nici un efort istoria lumii şi tot ce se întîmplase de la începuturile omului încoace, pe măsură ce o perdea venind dinspre răsărit acoperea şi întuneca totul...".

Într-o limbă perfectă, plină de cadenţe muzicale, de melancolie dar şi de patetism, Vintilă Horia ne-a dat prin **Mai sus de miazănoapte** unul dintre cele mai frumoase romane ale diasporei româneşti.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune sau despre legitimitatea absolută

Joi, 20 august 1992. Trebuie, musai, să scriu un articol deja peste măsură întîrziat. Aveam de gînd să repovestesc o vestită întîlnire dintre Chaplin şi Cocteau pe un pachebot în urmă cu foarte mulţi ani, ori mai exact despre cît de surprinzător diferită poate fi imaginea păstrată de retina a două unghiuri, două subiectivităţi, despre un acelaşi lucru, mai ales cînd acesta e impalpabil cum este orice contact omenesc. Sau, şi mai bine, o mică dar poate şi necesară discuţie despre presă şi felurile ei în general dar şi despre, de ce nu, spectaculosul EvZ în special, chiar cu riscul de a mă trezi „interpelat" amical. Că doar, mă gîndeam, n-o să scriu **şi eu** tot despre ceea ce, deja de cităva vreme poartă numele atrăgător de „incidentul de la Constanţa". Şi totuşi, uite că nu scap...

Am avantajul, întîmplător dar cert, de a fi aflat despre respectivul eveniment nu numai tîrziu ci şi, dacă vreţi, într-o ordine alandala, adică odată cu apariţia pe micul dreptunghi a dlui Mironov şi a filmuleţului cu pricina, ceea ce-mi asigură o şi mai mare lipsă de înflăcărare (partizană) decît îmi impun singur, de obicei. De aceea, poate, atunci şi în cele ce au urmat, mă vor fi şocat alte lucruri decît cele observate şi răsobservate. Să vorbim iată, despre „comunicatul preşedinţiei", a cărui intenţie de reţinută fermitate trădează repede o agasare, o iritare întru totul geamănă celei de pe peliculă, căci **tonul** celor vreo treizeci de rînduri este, fără dubii, unul teribil de neplăcut: cam la jumătatea drumului între chemare la ordine şi încercare de punere la punct. Şi totul culminînd cu acel pasaj (grotesc şi ridicol, căci altfel ar fi să-l credem înspăimîntător) în care e pusă la zid violenţa de limbaj, fără să fie vorba — atenţie — despre „România Mare", „Europa" şi cîte altele: **„Considerăm că este momentul** (interesantă formula introductivă nu-i aşa ?) să se pună în discuţie violenţa de limbaj şi atitudinea provocatoare şi răuvoitoare a unor oameni ai presei care ignoră legile democraţiei". Probabil că democraţie înseamnă să tragi cu tancul, mitralierele şi agheul pe străzile Bucureştiului numai pentru ca unii să poată zice că „au stat sub gloanţe" (în maşini blindate). Şi tot democraţie sînt excursiile organizate ale minerilor. Iar „violenţa de limbaj" înseamnă a îndrăzni să vorbeşti despre asta.

Dincolo de tonul suficient de ultimativ, comunicatul trădează şi **dăstule** (vorba cîmpeanului) ba chiar aproape înduioşătoare stîngăcii care, privite totuşi mai atent, se dovedesc a fi numai vechi reflexe comuniste. Pentru actualul nostru preşedinte **e** limpede că democraţia se reduce la un mecanism de votare menit să asigure legitimitatea. Ba chiar o **legitimitate absolută**, căci în numele ecrasantului (pardon, asta nu-i vorbă românească) procent obţinut în mai '90 insistă în ideea că, la o adică, un milion nu înseamnă decît o mînă de oameni. Vrînd-nevrînd, ideea (dacă idee o fi fiind) e „scăpată" din goana condeiului şi de recentul comunicat, încă de la început, aşa ca să fie limpede cum e cu democraţia, cu legitimitatea, cu consensul, etc, etc: „Dincolo de cititorii pe care aceste ziare pot să-i reunească, **probabil în număr de cîteva sute de mii...**" Parafrazînd, citatul anterior, dincolo de faptul că n-am înţeles, în ruptul capului, exprimarea cu pricina (a se revedea pasajul integral), dar fiind vorba de sinte populistă: .....prezentînd interpelarea **omenească** şi în mod profund **democratică** a preşedintelui drept un act de agresiune împotriva gazetarului respectiv". Hai să nu ne legăm prea mult de sensuri, noduri de ambiguitate, etc., şi să admitem că pricem cum devine o „interpelare... democratică". Hai să nu insistăm nici pe senzaţia, ciudată dar extrem de puternică, că filmuleţul de la Constanţa ne aduce aminte de interpelările aproape tragice ale unui Nica Leon în fostul CPUN (cu rolurile, astăzi, bucluc inversate). Să nu insistăm nici asupra adjectivului „omenească", simplu artificiu electoral a cărui intenţionată confuzie poate fi uşor demontată: este, preşedintele unei ţări, o persoană obişnuită, care se poate lua la hartă, „omeneşte", cu aceia care-l contestă, ori trebuie să se supună rigorilor instituţiei? Însă cel de-al doilea adjectiv din acest fragment nu trebuie să treacă neobservat căci, crezîndu-l pe cuvînt şi pe preşedinte, şi pe Mironov, crezînd orbeşte şi în „realitatea incontestabilă" a probei video chiar aşa, cum se împacă totuşi afirmaţia din comunicat („interpelare... democratică") cu ceea ce am auzit cu toţii în chiar pelicula prezentată: „Cu ce autoritate morală mă contesti dumneata ?!", întreba **excedat** actualul nostru preşedinte. Omeneşte, — vorba comunicatului — pot înţelege starea domnului Iliescu. Omeneşte, — vorba comunicatului — îmi este chiar milă (dar poţi vota pe cineva, pentru funcţia supremă în stat, din... milă ?!? şi tot în paranteză fie spus, prostia consilierilor prezidenţiali a întrecut orice limită prin cuplarea momentului de „consens" cu un nevinovat „cetăţean turmentat" ca preambul la neînţelegerea de „opinii" cu unul care stă pe propriile picioare). Omeneşte, deci, pot înţelege, numai că problema este una de principiu: **cum poate un preşedinte să conteste dreptul cetăţenilor de a-l contesta?!** Şi cine, la o adică, dacă ar fi să luăm în serios ridicola întrebare, cine ne validează, cine ne atestă, în ochii domniei-sale, insistent pretinsa autoritate morală pentru a pune întrebări şi a aştepta (de-a surda) răspunsuri? Numai alesii poporului, nu-i aşa, odată aleşi se pot contesta, eventual, între ei, căci numai ei, odată aleşi, au necesara autoritate morală. Şi cum unii sînt mai aleşi decît ceilalţi aleşi (chestie de procente, ori de scaun, ori de cine ştie ce altceva)... Ceea ce, iată, ne aduce iarăşi de unde am plecat, adică la viziunea iliesciană despre legitimitatea absolută care, la limită, nu mai poate fi contestată (!?!)

În fine, — şi-aşa e destul — hai să luăm de bună versiunea prezidenţială: „o diversiune pusă la cale în mod deliberat" ni se spune în comunicat. Hai să zicem că... i-au făcut-o. Hai să admitem că e o „chestie montată" (atenţie, ecoul incidentului în electorat s-ar putea să fie exact invers celui aşteptat de unii dintre noi). În fond, domnul Ion Iliescu trebuia să se aştepte, la o adică şi la o asemenea eventualitate. Iar constatarea — mărturisită public, într-un comunicat oficial — că preşedintele ţării a... căzut într-o cursă oricît de abil întinsă, este chiar cu mult mai întristătoare decît cealaltă variantă, **căci** atestă fără dubii **vulnerabilitatea** domniei-sale. Avem noi nevoie, tocmai acum, pentru amar de patru ani, de un preşedinte **atît de vulnerabil?** Filmuleţul lui Mironov, — prezentînd sau nu incidentul în întregul lui, n-are nici o importanţă — ne-a arătat un om obosit, agasat, nervos. Este, acesta, omul de care avem nevoie?

Mie poate să-mi fie milă, dar nu pot nici să uit dimineaţa zilei de 24 decembrei 1989 cînd, în fine lămurit, m-am strîns de pe drumuri şi, din uşă, n-am zis decît atît: „Sînt un idiot! Puteam să mor de zeci de ori, degeaba. Nu e decît un circ". În ceea ce mă priveşte, asta e „autoritatea morală" în **virtutea** căreia îl contest pe Ion Iliescu.

Mihail Oprea

barbu cioculescu

NAVIGÎND: NAVIGÎND

(fragmente)

Filele-şi pierd pielea cea veche, zilele solzii,
ca şopîrla noada, licornul, cornul — am desfăcut
dulapul scîndură cu scîndură, neavînd cheia,
însă nu eram înăuntru, încît cu degetul
m-am semnat în oglindă, pe partea spoită
a vremii ;
De ce n-aş unelti ? prin perete se vede în stradă
masa de premii, tejgheaua, spînzurătoarea,
dar din stradă nimic nu se vede :

S-a scufundat la timp în baia lui Arhimede.

Despre dulap multă vreme n-am ştiut încotro
mă va duce ; degetu-mi pipăia mileniul moale
ca labele elefanţilor trecînd peste leşuri
şi fructe,
scoţînd apa din ochiuri ascunse, pe un mic
continent presărat cu ţări rupte, şi în urechi
mi se întorceau vocabulele armatelor smulte
în lupte, se înapoiau din conducte, din
rădăcini sîsîind, zăngănind din frunze :

Minţi neiubite, inimi coclite, frunţi străpunse.

II.

Lumea se deschidea bucuroasă la lovitura
de tun,
havuzuri împroşcate de porumbei ocoleam,
mulţumit
de forma perfectă a pietrelor pe care îmi
întipăream tălpile — era ceasul vieţii şi
împreună cu mine rîdeau firtaţii
strîngînd în căpestre armăsarii spumoşi —
am vînturat în sus şi în jos ruinele
unui parc cu porţile la răsărit :

Tineri, frumoşi, obraznici — ne-am cam grăbit.

Să trecem dincolo, ziseră, e un Ocean,
apoi muntele fără tavan, pe urmă mai sînt
ţări lîngă ţări, spinări sigure, umeri
pe care să ne punem o clipă-ncălţarea :
şi-un aer tare, ce se-neacă-n izvoare,
sufletu-şi dă în suspine şi spume —
aici se termină zarea. Veşti, trimite-ne
veşti, vei rămîne tînăr, cu cea

Mai curată singurătate din lume.

VII.

Unii dorm în teugă, alţii la postul de veghe
pe cînd corabia trece de creasta planetei,
dar şi dulapul meu se învîrtea în jurul pămîntului
cu un vuiet mai gros decît navetele din
generaţia a doua, ba chiar în jurul lui
se-nvîrtea la fiecare bătaie a inimii
pe-un ax de humă din care sărea
făina de praf înmulţitoare de vreme

Am avut un dulap cu felinar şi cu steme.

Totuşi, ce supărător, dulapul are numai
uşa din faţă şi cînd pui piciorul afară
n-ai prag, n-ai scară, nu ştii dacă nu
nu cumva Marea Neagră te-nghite, rişti să
pici în genune şi nu-ţi mai găseşti carneţelele,
Ploaia te şterge de chip, lumea rămîne-n nisip
ca o urmă călcată de urme în zori —
odihneşte-te, n-a venit încă timpul

Şi deşi nu se face, mai încolo tot mori.

VIII.

Să ai o poartă dosnică prin care să ieşi
în grădina amurgului cu o stropitoare
culegînd din cuiburi, pipăind vergetura gutuilor,
adăstînd ora de scaldă a rîmelor —
să te-nfiripi, un izvoraş între cuburi
să-ţi susure şi să baţi din coate a sbor
presimţind tomna, să fii gata de ducă,
nori gravi să-ţi măsure anii

Rotunjindu-şi coroana întorcîndu-se-n nucă.

Scîrţiitul blănilor dă somnului spor — în dulap
se visează panorama oraşelor epurate — da, dom
nilor, voi sbura, desfăcîndu-mă-n cete, peste
imposibilele voastre limbi pe care nu
le vorbesc dar le uit întruna,
sub luna oceanică, deasupra podului —
oglindirea mea în ape va coborî
sub albia fluviului şi adînc acolo unde

Silenţios mapamondul îşi schimbă pielea.

XIV.

Nopţi ce nu sînt nopţi acoperă
zile ce nu sînt zile
sau poate numai file ale unei cărţi
căzută între dulap şi perete

în iarba deasă de praf şi
paingi, pe cînd în treacăt
purtătorul de chei
mai închide un lacăt

Cu care te-ncingi.
A fost o insulă secretă, a rămas o primărie,
peste oasele prietenilor mei se
aşterne ninsoarea cea timpurie,
o spulberă pămîntul prea îngheţat.
Am iubit, am înşelat, am sperat
iertînd ori de cîte ori altfel nu se putea
şi minte ţinînd orice se uită
prin geam, la răcoare.

Deci parcă te văd — şi mă doare.

XV.

Pentru că am un dulap cu cer
tificat înnoit la cîte patru zile.
În el stau în cap cum alţii într-o mie şi
una de vile se scufundă-n bazine sub
valuri albastre. Cînd mergi pe urechi
auzi pe trotuare dezastre mai vechi
convorbind cu dezastre ce de-abia
se-nfiripă.

În dialectul sîngelui — dacă vă place.

Zilele-şi înnoiesc pielea cea veche, filele clipa,
anii cîntă graţios din flaut, trecu
minutul morocănos, scînteile rugului
admirabil miros în aerul după ploaie,
blăni jerpelite am ars, scrumite de cetina tînără
şi ni-s mîinile negre de dulceaţa răşinii.
Dacă ne-am ars corabia am făcut bine,
oricum nu putea văluri în iarbă.

Vino să ascultăm muzică.

spectator

Traseu teatral bucureştean (III)

Un spectacol despre care n-am scris încă este „Şcoala ludică“ de Ioan Groşan, pe scena Teatrului „Urmuz“. Scriitura este un eseu scenic, cu straturi metaforice şi parabolice, avînd destule idei şi sensuri, asigurînd deschidere totală imaginaţiei regizorului şi actorilor, aceştia putînd să improvizeze fără frontiere, exacerbînd bucuria nestăvilitului stil **ludic.** Paradoxal, regizorul Mircea Marin şi actorii trupei „Urmuz“ cad într-o nedorită inhibiţie, ambiţionînd cu tot dinadinsul să spună în specacol mai mult decît lasă textul şi subtextul dramatic să se înţeleagă. Astfel, „groşănismele“ sînt... îngroşate ! Spectacolul păcătuieşte tocmai prin ilustrativism estetic şi sărăcie fantezistă, stilul parodic (recomandabil) îşi pierde suculenţa, jocul nu este ludic, realitatea devine lipitură a magiei, iar magia o lipitură a realităţii. Scenografa Luana Drăgoiescu foloseşte diferite elemente sugestive pe un fundal permanent, care este un... trening uriaş (din păcate, nepotenţate, neexploatate de regie). Încărcătura de sensuri multiple sufocă umorul, caricatura politică şi satira proletcultistă, realizate-n registru de pamflet, cu dinamism şi coloratură palide, suprimă replica aluzivă, transparentă, hazoasă, lăsînd cale liberă expresiei directe... Actorii nu sînt frenetici, n-au fervoare şi doza necesară de nebunie spirituală, n-au nonconformism estetic, nu sînt... ludici ! Nu joacă la temperaturi incandescente, cad în capcana artificiozităţii şi demonstrativismului (descriptivismului), lipsindu-le îndrăzneala descoperirii unor valenţe şi ipostaze surprinzătoare, inedite. Modurile expresive acoperă o largă arie teatrală în timp prin diversitatea lor, sînt intens reflexive şi insinuante, îngroşînd straturile ideatice şi semiotice ale textului pînă la redundanţă, pe care-l consideră criptic şi fac mult prea mult pentru a-l descifra şi a-l da „mură-n gură“ publicului. Maria Comnoiu şi Maria Junghietu sînt, în general, în rol, reuşind unele tipuri caragialeşti, dar „umblă“ prea brutal la efecte teatrale forţate, clovneresti. Ceilalţi actori, cînd folosesc o frînă, o estompare improvizaţiei de care se sperie, cînd obturează fluxul simplu, firesc şi cuminte, acea sobrietate a creaţiei teatrale directe şi sensibile.

La Naţional, face succes „Domnişoara Julia“ de A. Strindberg. Melodramă psihologică naturalistă, care nu mai trezeşte astăzi nici un interes (în afara celui documentar). Amor dezlănţuit, ducînd la sinucidere, de frica prejudecăţilor puritaniste, de teama ruşinii pe care-o va arunca, aidoma unei anateme, opinia publică asupra păcătoasei. Autoculpabilizare excesivă. Răzbunare şi masochism. Erotism în vîlvătăi. Dezlănţuiri nevrotice, blazon pătat, eşuare... Parvenitism şi lichelism disimulate, iubire trucată, declanşînd avalanşa mîrşăviei.

Ştefan Iordănescu, printr-un decupaj regizoral inspirat şi actualizat, reuşeşte să construiască o reprezentaţie viabilă şi modernă, pe un text vetust, plin de praf. Normal, plăteşte tribut inconsecvenţelor stilistice, neputînd elimina total livrescul şi discursivitatea. Colorează pînă dincolo de limita verosimilului (intrînd în patologic), zbuciumul straniei Julia şi acentuează teatralitatea şi vizualitatea discursului scenic (altfel, curgînd cuminte şi-n tipare comune), prin scene marionetistice supradimensionate şi prin valuri ireale de dans sufocant al destinului, mai ales prin acei fantastici ochi cu barbă zdrenţuită de vreme ai opiniei publice puritaniste devoratoare, care o paralizează cu priviri oarbe, sticloase, pînă-n prag de demenţă, pe sărmana Julia. Decorul Krisztinei Nagy spune, prin semnul plastic, mai mult decît regia, determinîndu-i acesteia indecizii şi ieşiri din perimetrul unitar al viziunii estetice. Avînd specific nordic, scheletul de lemn al castelului, cu dependinţele şi încăperile servitorilor, sugerînd apropierea grajdurilor... decorul sufocă şi ucide visurile adolescentine, feciorelnice, romantice ale eroinei, zdrobind-o înainte de-a o face valetul Jean, prin violul acceptat de victimă exact în tulburătoarea noapte de Sînziene ! Sînt folosite-n scenografie, scenotehnică şi interpretare coduri teatrale alienante, coşmareşti, cu bîntuiri de fantome şi cu şerpuiri prin labirintul semiobscur al nobilei case. Julia pedepseşte pedepsindu-se, răzbunarea ei are ca suport **cunoaşterea** trăită plenar şi gestul, singurul demn, al sinuciderii. Plăteşte păcatul cel mai firesc cu viaţa...

În Julia, Maia Morgenstern, cu sensibilitatea-i tumultuoasă şi temperamentu-i neînfrînat, îşi joacă rolul şi se joacă cu el, mai ales cu partenerul şi publicul, între dogoritoare contopire şi interiorizare cu drama, asumată conştient şi instinctual şi între o ciudată (fatală) detaşare de tot ceea ce se întîmplă şi i se întîmplă ! Senzuală şi lucidă, afectivă şi raţională (în acelaşi timp), mereu la pîndă, alintată şi dură, sclavă şi stăpînă, îşi „goneşte“ permanent şi imprevizibil personajul între foc incendiar şi psihologism culpabil. Dinamica scenică este infernală, accelerînd stările contrapunctice pînă la contopire (iubire abandonată, leneş-lascivă şi, imediat, dogoritoare. blazare şi iertare secondate de ură şi agresiune, senzualitate năvalnică şi reticenţă cerebralistă, voinţa păcatului şi-a distrugerii, amestecată cu spaima ruşinii publice şi-a sfîrşitului tragic). Acţionează sub puterea unui groaznic blestem, copleşită de-o atmosferă magică distrugătoare. Jean, în interpretarea surprinzătoare a lui Mircea Rusu, este un valet răsturnat (faţă de modelul construit în piesă de Strindberg) sau bivalent, un fel de bădăran stilat, un prost-crescut sensibil şi aristocratic, un violent (şi violator) timid, un arivist abil şi candid, deci, o lichea... simpatică, reuşind, deseori, să se ridice la nivelul celest al partenerei. Kristin, iubita lui Jean (din aceeaşi pătură de servi), şi-a găsit în Cerasela Stan interpreta „trează“ pînă şi-n somn (care ştie ce vrea, care înţelege totul şi nu iartă nimic, pentru a-şi atinge ţinta), strunită cînd trebuie, voit ştearsă cînd trebuie, fals credincioasă, cinstită şi complice (atît cu Julia, cît şi cu Jean), amplificînd intriga şi grăbind deznodămîntul... respectă legămîntul făcut împreună cu Jean de-a parveni şi-a fi fericiţi, orice s-ar întîmpla, doar ei doi !

Tot la Naţional, a ajuns la cel de-al 250-lea spectacol de mare succes, „Caligula“ de Albert Camus, această celebră dramă despre tirania nebună, în care Ovidiu Iuliu Moldovan realizează o mare creaţie în rolul titular, întreaga reprezentaţie curgînd limpede stilistic, captivînd şi emoţionînd publicul, ajungînd la cota de altitudine estetică, unde, oricît ai căuta, nu poţi găsi nici o fisură. Merită felicitări, deopotrivă, regizorul Horea Popescu, decoratorul Paul Bortnovski şi costumierul Doina Levinţa, care au dat matrice stilstică inegalabilă spectacolului şi l-au proiectat pentru o viaţă scenică longevivă, ajutaţi şi de prestaţiile de înalt profesionalism (proprii primei scene a ţării) ale actorilor Silvia Popovici, Mircea Albulescu, Gheorghe Cozorici, Claudiu Bleonţ, Constantin Dinulescu şi a întinsei distribuţii, care au clădit o operă teatrală de valoare mondială, probînd încă o dată că teatrul românesc este situat în vîrful virtuoz al piramidei histrionilor de pe întregul mapamond !

Vlad Andrei Orheianu

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

din
NOUL
TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 6
Creştinii în faţa tribunalelor păgâne. Slăviţi-L pe Dumnezeu în trupurile voastre !

1 Dacă cineva dintre voi are o pâră împotriva altuia, îndrăzneşte el să se judece în faţa celor nedrepţi [45] şi nu în faţa celor sfinţi ?

2 Oare nu ştiţi că sfinţii vor judeca lumea [46] ? Şi dacă voi sunteţi judecătorii lumii, sunteţi voi nevrednici să judecaţi lucrurile cele mai neînsemnate ?

3 Nu ştiţi oare că noi vom judeca îngeri [47] ? Cu cât mai mult, lucruri din viaţa aceasta !

4 Care va să zică, dacă voi aveţi de judecat lucruri din viaţa aceasta, tocmai pe cei mai puţin preţuiţi în Biserică îi puneţi să vă judece !... [48]

5 O spun spre ruşinea voastră. Oare'ntre voi nu-i nici un om înţelept care să poată judeca între frate şi frate ?

6 Ci frate cu frate se judecă, şi aceasta în faţa necredincioşilor ?!...

7 Negreşit, însuşi faptul că aveţi judecăţi unii cu alţii este o înfrângere pentru voi. De ce nu suferiţi mai degrabă nedreptatea ? de ce nu răbdaţi mai degrabă paguba ?

8 Dar voi înşivă faceţi nedreptate şi aduceţi pagubă ; şi aceasta, fraţilor !...

9 Nu ştiţi oare că nedrepţii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu ? Nu vă amăgiţi : Nici desfrânaţii, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici stricaţii de tot felul [49], nici sodomiţii,

10 nici hoţii, nici lacomii, nici beţivii, nici batjocoritorii sau hrăpitorii [50] nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu.

11 Şi aşa eraţi voi, unii. Dar v'aţi spălat, dar v'aţi sfinţit, dar v'aţi îndreptăţit întru numele Domnului Iisus Hristos şi întru Duhul Dumnezeului nostru.

12 Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate-mi sunt de folos. Toate-mi sunt îngăduite, dar eu nu voi fi stăpânit de ceva.

13 Bucatele sunt pentru pântece şi pântecele pentru bucate, dar Dumnezeu le va nimici — şi pe acesta ca şi pe acela. Trupul însă nu este pentru desfrânare, ci pentru Domnul, şi Domnul este pentru trup.

14 Iar Dumnezeu, Cel Ce L-a înviat pe Domnul, ne va învia şi pe noi prin puterea Sa.

15 Nu ştiţi oare că trupurile voastre sunt mădulare ale lui Hristos ? Voi lua deci mădularele lui Hristos ca să fac din ele mădularele unei desfrânate ? Să nu fie !

16 Sau nu ştiţi că cel ce se alipeşte de desfrânată este un trup cu ea ? **Că vor fi** — zice Scriptura **cei doi un trup.**

17 Iar cel ce se alipeşte de Domnul este un duh cu **El.**

18 Fugiţi de desfrânare ! Orice păcat pe care-l va face omul este în afară de trup ; dar cel ce se desfrânează păcătuieşte în trupul său.

19 Sau nu ştiţi că trupul vostru este templu [51] al Duhului Sfânt, Cel Ce este întru voi, Cel pe Care de la Dumnezeu Îl aveţi ? ; şi că voi nu sunteţi ai voştri ?:

20 căci cu preţ aţi fost cumpăraţi [52] ! Slăviţi-L dar pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu !

CAPITOLUL 7
Despre căsătorie, necăsătorie şi văduve.

1 Cât despre cele ce mi-aţi scris, bine este pentru om să nu se atingă de femeie.

2 Dar, din pricina desfrânării [53], fiecare să-şi aibă femeia sa şi fiecare femeie să-şi aibă bărbatul ei.

3 Bărbatul să-i dea femeii ceea ce-i datorează [54] ; de asemenea şi femeia, bărbatului.

4 Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul ; tot aşa nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia.

5 Să nu vă lipsiţi unul de altul decât prin bună înţelegere, pentru un timp, ca să vă îndeletniciţi cu postul şi cu rugăciunea ; şi apoi să fiţi din nou împreună, ca nu cumva Satana să vă ispitească prin neputinţa voastră de a vă stăpâni.

6 Şi aceasta o spun ca pogorământ [55], nu ca poruncă.

7 Fiindcă vrerea mea este ca toţi oamenii să fie ca mine. Dar fiecare îşi are de la Dumnezeu darul lui : unul aşa, iar altul într'alt fel.

8 Celor necăsătoriţi şi văduvelor le spun : Bine este pentru ei să rămână ca mine.

9 Dar dacă nu se pot înfrâna, să se căsătorească. Fiindcă mai bine este să se căsătorească decât să ardă.

10 Iar celor căsătoriţi le poruncesc — nu eu, ci Domnul : Femeia să nu se despartă de bărbat

11 — dar dacă se va despărţi, să rămână nemăritată sau să se împace cu bărbatul ei — ; şi nici bărbatul să nu-şi lase femeia.

12 Iar celorlalţi le grăiesc — eu, nu Domnul : Dacă un frate [56] are femeie necredincioasă [57] şi ea vrea să locuiască cu el, să nu se despartă de ea.

13 Şi femeia, dacă are bărbat necredincios şi el vrea să locuiască cu ea, să nu-şi lase bărbatul.

14 Fiindcă bărbatul necredincios se sfinţeşte [58] prin femeia credincioasă şi femeia necredincioasă se sfinţeşte prin bărbatul credincios. Fiindcă altfel copiii voştri ar fi necuraţi ; dar acum ei sunt sfinţi.

15 Dacă însă cel necredincios se desparte, să se despartă. În astfel de împrejurare, fratele sau sora nu sunt legaţi ; căci Dumnezeu ne-a chemat spre pace.

16 Fiindcă ce ştii tu, femeie, dacă-ţi vei mântui bărbatul ? sau ce ştii tu, bărbate, dacă-ţi vei mântui femeia ?

17 Atât numai : fiecare să-şi meargă drumul aşa cum i-a făcut parte Dumnezeu, aşa cum pe fiecare l-a chemat Dumnezeu. Şi aşa poruncesc eu în toate Bisericile.

18 A fost cineva chemat fiind tăiat împrejur ?: Să nu-şi ascundă semnele tăierii [59]. A fost cineva chemat fiind netăiat împrejur ?: Să nu se taie'mprejur.

19 Tăierea'mprejur nu este nimic, şi netăierea'mprejur nimic nu este, ci paza poruncilor lui Dumnezeu.

20 Întru chemarea'n care-a fost chemat, într'aceea să rămână fiecare.

21 Ai fost chemat fiind rob ?: N'avea grijă ; mai mult îţi foloseşte chiar dacă poţi ajunge liber [60].

22 Căci robul chemat al Domnului e dezrobit al Domnului. Tot aşa, şi cel chemat fiind liber este rob al lui Hristos.

23 Cu preţ aţi fost cumpăraţi !: Nu deveniţi robi ai oamenilor ! [61]

24 Fiecare, fraţilor, în starea'n care-a fost chemat, în aceea să rămână înaintea lui Dumnezeu.

25 Cât despre fecioare, nu am poruncă de la Domnul. Vă dau însă sfatul meu, ca unul care-am fost miluit de Domnul să fiu vrednic de crezare.

26 Socotesc dar că la trebuinţa de-acum [62] aceasta este bine, că adică bine este pentru fiecare să fie astfel :

27 Eşti legat de femeie ?: Nu căuta dezlegare. Te-ai dezlegat de femeie ?: Nu căuta femeie.

28 Dacă totuşi te-ai însurat, n'ai păcătuit. Numai că unii ca aceştia vor avea suferinţă în trupul lor, şi eu aş vrea să vă cruţ.

29 Şi pe aceasta v'o spun, fraţilor : Că de-acum vremea se scurtează, aşa că şi aceia care au femei să fie ca şi cum n'ar avea ;

30 şi cei ce plâng, ca şi cum n'ar plânge ; şi cei ce se bucură, ca şi cum nu s'ar bucura ; şi cei ce cumpără, ca şi cum n'ar fi stăpâni ;

31 şi cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca şi cum nu s'ar folosi deplin ; căci chipul lumii acesteia trece.

32 Dar aş vrea ca voi să fiţi lipsiţi de grijă. Cel neînsurat se îngrijeşte de ale Domnului, cum să-i placă Domnului ;

33 dar cel însurat se îngrijeşte de ale lumii, cum să-i placă femeii,

34 şi iată-l împărţit [63]. Şi femeia nemăritată, şi fecioara se îngrijeşte de ale Domnului, ca să fie sfântă şi cu trupul şi cu duhul ; dar cea măritată se îngrijeşte de ale lumii, cum să-i placă bărbatului.

35 Şi aceasta spre folosul vostru o spun, nu ca să vă întind un laţ [64], ci spre buna rânduială şi spre alipirea, fără abatere, de Domnul.

36 Iar de crede cineva că pentru fata lui e o necinste dacă trece de floarea vârstei şi că trebuie s'o mărite, facă ce vrea ; nu păcătuieşte ; să se căsătorească.

37 Dar cel ce stă neclintit în inima sa şi nu e strâns de vreo nevoie şi stăpânire are peste voinţa lui şi aceasta a hotărît el în inima sa, să-şi ţină fata fecioară, bine va face.

38 Aşadar, cel ce-şi măriţă fata, bine face ; dar cel ce n'o măriţă, mai bine face [65].

39 Femeia este legată de lege câtă vreme îi trăieşte bărbatul ; dar dacă bărbatul ei va muri, liberă este să se mărite cu cine vrea, numai întru Domnul.

40 Dar, după părerea mea, e mai fericită dacă rămâne cum e. Şi cred că şi eu am Duhul lui Dumnezeu.

---

45 Atât judecătorii păgâni cât şi aceia dintre creştini care încă nu au calitatea morală de a împărţi dreptatea.

46 Părtaşi la prerogativele Dreptului Judecător, dreptii vor împărţi dreptatea (vezi şi Mt 19,28).

47 Îngerii căzuţi.

48 Ironie la adresa lipsei de criterii a Corintenilor în a-şi desemna pe propriii lor judecători. (Într'o seamă de manuscrise greceşti, întreaga frază e formulată ca întrebare.)

49 Pervertiţii sexuali sub orice formă, inclusiv homosexualii.

50 Atât tâlharii (care fură prin violenţă) cât şi rapacii (cei ce, aparent paşnic, îşi însuşesc pe nedrept bunul altuia).

51 Sanctuarul (vezi nota de la 3,16).

52 Cu preţul sângelui lui Hristos.

53 Din cauza tentaţiei spre desfrânare, care poate fi generată de abstinenţă.

54 Iubirea şi devoţiunea conjugală.

55 Concesie ; îngăduinţă faţă de condiţia umană. Pogorământul e practicat de ierarhia Bisericii Ortodoxe în cazuri excepţionale, prin derogare de la litera canoanelor.

56 Frate : membru al comunităţii creştine.

57 Care nu e de aceeaşi credinţă cu soţul (în speţă, necreştină).

58 Nu în sensul că devine sfânt, ci că participă la viaţa socială şi se adaptează bunelor moravuri ale creştinilor.

59 Printr'o anume operaţie chirurgicală, în referire la 1 Mac 1,17.

60 Chemarea la credinţă valorează mai mult decât libertatea în sine, fiind ea însăşi libertate (vezi versetul următor).

61 Cu preţul sângelui Său (vezi 6,20), Hristos ne-a cumpărat din robia păcatului omenesc şi ne-a trecut sub propria Sa stăpânire ; dar robia întru Hristos e suprema noastră libertate (vezi şi Ga 5,1).

62 Presiunea timpului ; conştiinţa că intervalul dintre cele două veniri ale lui Hristos se scurtează (vezi Rm 13,11 şi, mai jos, v. 29).

63 Împărţit între Dumnezeu şi căsnicie. În manuscrisele greceşti, versetul 34 e formulat în mai multe variante, folosite şi de numeroşi traducători români. Urmând ediţia critică cea mai nouă, redactarea de faţă e cea mai corectă şi mai limpede.

64 Figură de stil : nu spre a vă impune restricţii prin argumente meşteşugite.

65 Desigur, e vorba de societatea în care tatăl hotărăşte asupra destinului fiicei sale.

INTERVIU CU SCRIITORUL DAN C

Un român întors din SUA cre
am intrat în Imperiul O

Nicolae Prelipceanu : **Cu o zi înainte de a pleca tu, îţi aminteşti probabil, în preajma Crăciunului din 1984 parcă, ne-am întîlnit şi-mi spuneai că nu vrei să rămîi. Acolo unde plecai. Nu-mi venea să cred. De ce ai plecat ?**

Dan Cristea : Că nu voiam să rămîn în străinătate, fie aceasta şi lumea de vis a Americii, pare incredibil, dar e purul adevăr. În 1984 era foarte rău în România şi aveam să aflu că se putea şi mai rău. Totuşi, vîrsta, 42 de ani, profesiunea, sau mai bine zis lipsa de profesiune, firea nepractică, dragostea de călătorii mai ales imaginare, pentru că cele reale sfîrsesc prin a mă obosi, atasamentul faţă de părinţii mei — mama era un om bolnav pentru care, singurul copil fiind, reprezentam realmente un balon de oxigen — erau argumente extrem de puternice pentru a nu alege calea exilului. Exilul este, şi mai cu seamă era, prin caracterul de eternitate pe care păreau să-l aibă dictaturile comuniste o opţiune gravă. Cei care au luat-o, mai ales atunci, au făcut-o cu gîndul unei rupturi definitive. Probabil cu oarecare doză de naivitate, mi-am imaginat că voi pleca doar într-o călătorie, îmi voi arania chestiunile personale şi mă voi reîntoarce cu soţia mea cetăţean american, pentru a ne stabili în România. A fost o iluzie, pentru că, la foarte scurt timp după ce-am ajuns în SUA, am constatat că eram dat afară literalmente din propria mea ţară. Că într-o scriere absurdă, călătoria scurtă s-a transformat într-un sejur de aproape opt ani, ceea ce, adesea, mi se pare greu de crezut. Că sunt un exilat, fără drum de întoarcere, am realizat-o mai tîrziu. În toamna lui '89, cînd se părea că în România nimic nu se mai poate schimba. Am fost atît de deprimat, încît luasem hotărîrea să şi uit că sunt român. După decembrie '89 am trăit însă practic cu sufletul în România.

N. Pr. : **Ce ai făcut, odată ajuns dincolo de cortina de fier ? Cum a fost viaţa ta în America ? Te-ai adaptat ?**

D. Cr. : După aproximativ un an şi ceva de acomodare, în care timp am fost şi membru al programului de scriitori din Iowa City, m-am dus la şcoală, adică la universitate. În toamna lui '86. M-au primit fără acte, doar pe bază de recomandări că sunt licenţiat al Universităţii din Bucureşti, recomandări de la Matei Călinescu, Dorin Tudoran, Marcel Pop Corniş. Ministerul învăţămîntului mi-a refuzat pînă şi această amabilitate, ca să nu mai vorbesc de o obligaţie instituţională, pentru care şi plătisem, de altfel, o taxă. Fără ifose, dar şi fără complexe am devenit, aşadar, student, cu mulţi profesori de aceeaşi vîrstă cu sau chiar mai tineri decît mine. Nu am muncit nici la poştă, nici în altă parte, cum au circulat unele zvonuri, nu pentru că mi-ar fi fost ruşine sau că aş fi considerat că este sub demnitatea mea, dar pur şi simplu pentru că nu am avut drept de muncă, potrivit legislaţiei americane. Am fost doar student, iar în ultimii patru ani, ca doctorand, am fost şi profesor pentru alţi studenţi. Mi-a plăcut enorm, m-am adaptat obligaţiilor studenţeşti — cursuri, examene, lucrări, într-un cuvînt disciplină — mai uşor decît aş fi crezut, iar această existenţă m-a acaparat atît de mult încît a rezolvat, cred, alte probleme legate de adaptare. M-am simţit într-un mediu şi într-un univers al meu, la bibliotecă sau în clasă, printre cărţi sau în „campusul“ universitar. În plus, ritmul de muncă student-profesor-autor, pe perioada în care mi-am scris teza de doctorat, a fost de multe ori galopant, dispensîndu-mă practic de gînduri ori ipoteze sterile. Într-un sens, a fost o cursă contra-timp. Cum cred că am lucrat bine, firesc că sunt multumit de ceea ce am realizat. De altfel, un „PhD“ în Statele Unite e considerat a fi o maximă împlinire intelectuală. Nu există, cum considera un universitar de-al nostru, un „doctorat“ mai mare. Oricum, respectul faţă de acest titlu e acolo — şi sunt lesne de înţeles motivele de ce este astfel — cu mult mai mare decît este aici, unde academiciana-analfabetă şi alţi academicieni-bîrlădeni au aruncat un imens con de umbră asupra titulaturilor ştiinţifice şi intelectuale.

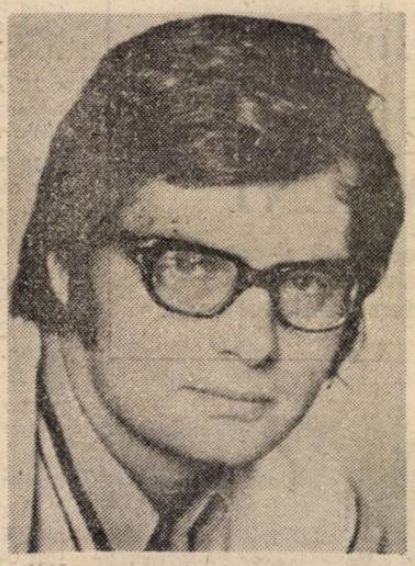

Criticul literar Dan Cristea a fost, pînă în anul 1985, redactor la revista „Luceafărul“. Străin de echipa care conducea revista, ca şi colegul său, Dorin Tudoran. Spre sfîrşitul lui 1984, pleacă într-o călătorie în Grecia, spre a o întîlni pe viitoarea sa soţie, căreia i se refuzase intrarea în România, pe la Porţile de Fier, în acelaşi an. S-a putut, deci, considera norocos. Preşedintele în exerciţiu, atunci, al Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu, nu era străin de acest noroc. Din Grecia pleacă în S.U.A., cu gîndul, cum vom vedea mai jos, de a se întoarce peste un timp, împreună cu soţia sa, grecoaică dar cetăţean american, în România. În cursul anului 1985, află însă că a fost dat afară de la revista „Luceafărul“, că i s-a confiscat apartamentul din Drumul Taberei, că este, deci, şters din scripte. Călătoria se prelungeşte pînă în mai 1992, cînd se poate reîntoarce definitiv. Dar problemele sale de-abia încep : şomer, locuinţa abuziv confiscată nu i se înapoiază, căci nu există **încă** o lege în acest sens. Un doctor în literatură comparată la Iowa City este şomer în Bucureşti. Aviz universităţilor.

N. PR.

N. Pr. : **Te-ai gîndit, acum şase ani să zicem, că te vei putea întoarce vreodată în România ? De ce te-ai întors ?**

D. Cr. : Mulţi dintre cei care au emigrat sau au trăit în America şi-au exprimat — ai observat, desigur — recunoştinţa profundă pentru această ţară, campioană a democraţiei şi libertăţilor individuale. Nu sunt vorbe-n vînt, pentru că nu e puţin lucru ca o ţară să te primească aşa cum numai America o poate face, şi să te primească mai ales cînd ţie ţi-e rău. America este a doua mea ţară, aşa cum Iowa City e oraşul de care mă simt legat cel mai mult, după Bucureşti. Dar după evenimentele din decembrie '89 am băgat de seamă, iar alţii au observat chiar înaintea mea, că trăiam, cum am mai spus, cu gîndul mai mult în România. Am suferit că nu am fost atunci, aici. Nu sunt nici mai mult dar nici mai puţin patriot decît alţi români. M-am reîntors în ţară pentru că aici e locul meu, pentru că am crezut că aici ar fi mai multă nevoie de mine decît ar fi în altă parte; pentru că sunt împotriva noilor structuri de guvernare, împotriva ilieştilor, bîrlădenilor, marţienilor, văcarilor şi altor ipochimeni la fel de mult, dacă nu chiar mai mult decît am fost împotriva fostei dictaturi. Dacă am lipsit doi ani de la istoria în formare a noii Românii, vreau să fiu prezent şi participant la schimbarea la faţă a ţării. M-am reîntors, apoi, pentru că am avut posibilitatea să o fac, cu alte cuvinte, neoptînd niciodată pentru emigrare, n-am luat nici acea decizie dureroasă a rupturii definitive. M-am reîntors şi pentru că, pe de altă parte, n-am avut grija şi responsabilitatea unei noi „dezmoşteniri“ a familiei mele. În orice caz, dacă un prieten mi-ar cere în momentul de faţă, la două luni după revenirea în ţară, sfatul ce să facă, m-aş dovedi cu mult mai circumspect. Apelul pentru emigraţie să revină la sînul patriei-mume se dovedeşte pură demagogie, ca multe apeluri ale noilor guvernanţi. „Repatriaţii (urîtă denumire !) sunt lăsaţi să se descurce fiecare cum poate. Greutăţile se dovedesc adesea practic insurmontabile. Probabil că noua putere ştie foarte bine că nici unul din ei nu poate deveni un susţinător al acesteia.

N. Pr. **Fiind acolo, departe, pe-o altă planetă, aveai ştiri despre cele ce se întîmplă aici ? Şi dacă da, cum ţi s-a părut confruntarea între ceea ce ştiai şi ceea ce ai văzut cînd ai venit prima oară după lunga ta absenţă, în vizită, în 1990 ? Se potriveau cele două imagini ? Dar astăzi, încă doi ani mai tîrziu, cum ţi se pare în România ?**

D. Cr. : În scurta mea trecere prin Bucureşti, în mai 1990, am asistat la măreţia şi la agonia, forţată, a Pieţei Universităţii, după ştiutele alegeri din Duminica Orbului. Nu mai recunoşteam Bucureştiul, mai sărac, mai murdar, mai prăfos şi mai desfigurat de cariile noilor construcţii neterminate decît mi-aş fi imaginat chiar în coşmaruri. Am plecat consternat de confuzia, deruta, suspiciunea şi duşmănia pe care puterea instalată după decembrie '89 izbutise să le sădească în mintea şi sufletul oamenilor. Astăzi, la doi ani şi ceva, mă reîntîlnesc cu aceleaşi construcţii lăsate în paragină, cu acelaşi aspect agresiv al străzii, cu aceeaşi sărăcie, însă ceva mai lustruită de astă dată cu abţibilduri şi mascarale turceşti. Cei care au bulversat alegerile în mai 1990 cu sloganul „noi nu ne vindem ţara“ au reuşit marea „performanţă“ de a o otomaniza. În multe locuri te simţi ca într-un paşalîc sau sangeac asiatic. Exportăm prostituate la Istanbul sau în Cipru, băieţi de prăvălie sau menajere la Atena, facem reclamă televizată, ca nici o altă ţară din lume, ţigărilor şi bău-

sterian vicol

O amintire

Prin canale umblă îngeri
cu plînsetul abia auzit
pe piatra agonizînd
la rădăcina oraşului
unde te-am iubit...

Şi astăzi, adolescent clandestin,
periferiei de aur,
periferiei cu şerpi
şi felinare, mă închin.

Femei la Dunăre

Ce au femeile oare
tot trecînd cu mîinile ude
umbra subţire a pescăruşilor,
ca aduse de vînt, din eroare,
modelînd sunetul stins
al cînepii din unda Dunării ?

O, vin să-nţeleagă
focul dansului prim,
pînze de corăbii să-mpletească
sub steaua polară,
legaţi de fluviu,
mereu să călătorim !

Tu

Tu, care umbli
Numai prin saloanele cerului
Învolburînd cu respiraţia
Scama stelelor din podul casei
Din copilărie ;

Tu pentru care şi zeii,
De-atîtea orgii ţinute lanţ
Au rămas atît de săraci
Pe domeniile lor
Cu umbra visării înfiorîndu-se
doar ;

Tu, care traversezi noaptea
Pînă şi imaginaţia unui poet genial
Ce şi-a abandonat lira printre
străini
Cu inima veşnic ca o gură
deschisă ;

Tu, îţi strigi la vînzare
Şi plînsul — iată-l ! : PLÎNSUL,
Îngropat — dezgropat din oglinzi
Ca o durere izvorînd altă durere.

Nici

Orbind de căutare
prin aburul oglinzii
risipite în nisip
Umblă EA cu pescăruşul
în mîna stîngă —
Nici corabia visată,
nici sabia norului
căzut în lanul de grîu,
nici ochiul zeului mort,
nu-i schimbă Ei,
ridul proiectînd
noaptea pe cer

ISTEA

e că, în sfîrşit, oman

urilor spirtoase. După „noi nu ne vin-em ţara", recentul program electoral l preşedintelui Iliescu vine, chipurile, u un mai subtil „să ne acordăm cla-za încrederii în noi înşine", dar de ceeaşi vizibilă extracţie antioccidenţă şi antiamericană. De altfel, întreul program electoral al preşedintelui n funcţiune pare să emane din partea uiva care n-are nici o legătură cu naginea hidoşită de corupţie şi ne-ndulială a României ultimilor trei ni. Marele vinovat se propune, încă dată, ca marele salvator. Vorbind ısă cu oamenii realizezi că din ce în e mai puţină lume e dispusă să în-nită, pe încă patru ani, minciunile aţionaliste şi promisiunile bombastie de bunăstare suedeză.

N. Pr. : Ca să trecem puţin la cele ıtelectuale spune-mi despre doctora-l tău în literatură comparată la Iowa ity.

D. Cr. : De acord, dar sper că asta ı înseamnă că intelectualul trebuie se izoleze de politică. Trebuie să-ţi ărturisesc, de altfel, că aş fi putut termin teza cu aproximativ un seestru mai devreme dacă nu aş fi st prins într-o adevărată vînătoare in presă după ştiri şi comentarii reritoare la ţara noastră şi la alte ţări ste socialiste. Dar fără asta simţeam nici nu pot spune ceea ce voiam să un în lucrare. Mi-am scris teza dese autobiografie în general, ca discu-teoretică despre un gen, analizînd asemenea trei scrieri celebre ale liraturii personale : autobiografiile lui anklin, Henry Adams şi Michel Leis. Am fost atras, cum se vede şi din easta înşiruire de autori, de consicţia **eului,** de debuturile moderne scriiturii autobiografice în secolul 18-lea, precum şi de transformările revizuirile următoare în scientistul -de siècle şi în freudiana perioadă suprarealismului. Teza nu este atît departe de preocupările mele an-

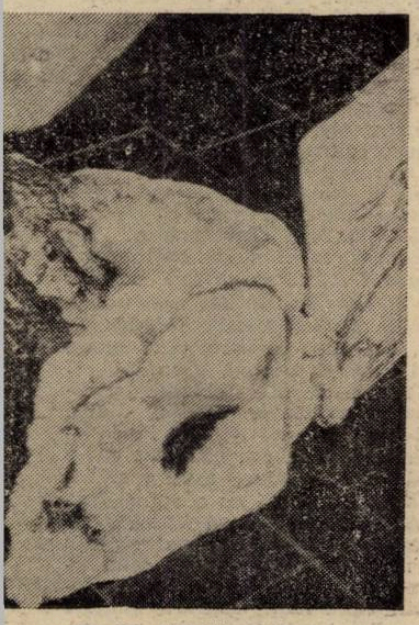

Emilia Chiriţă : Aide memoire

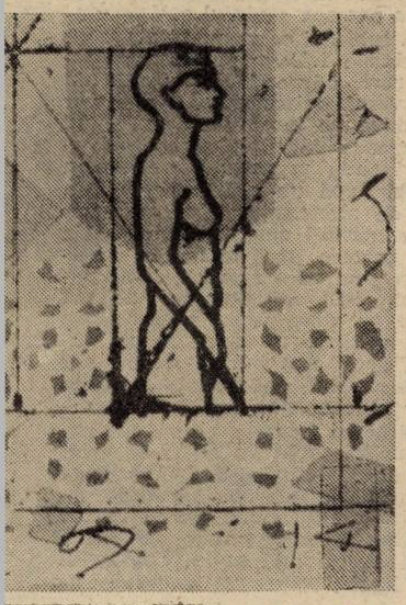

Ovidiu Petca

terioară, pe cît s-ar părea la prima vedere, pentru că interesul meu primordial e purtat mai cu seamă de faptul cum se naşte un scriitor ca scriitor şi ca autobiograf deopotrivă. Afirmînd particularităţile şi persistenţa **eului** se înţelege că e vorba de o lucrare care intră în conflict cu postulatele postmodernismului în această privinţă, postmodernism pentru care **eul** ori nu există ca problemă teoretică ori e pus ca problemă fie eminamente istorică fie textualistă. Am conceput lucrarea, pe cît mi-a fost în putinţă, datorită cerinţelor obligatorii de referinţe şi aparat bibliografic, în stil de carte, încercînd astfel să împac şi rigoarea universitară americană şi preocuparea stilistică, gen franţuzesc. Părerea comitetului care mi-a supravegheat şi condus teza e că ea este publicabilă aşa cum se află. Aş ţine să public cartea mai întîi în limba engleză în care e scrisă. Încercările de a mă traduce pe mine însumi în română mi-au dovedit că mai bine scriu ceva nou luînd-o de la capăt.

N. Pr. : Păi, cu aşa ceva, cred că s-au năpustit universităţile româneşti pe tine să te angajeze ca profesor... Cum rezişti ?

D. Cr. : Rezist cu stoicism, ca să spun astel, pentru că în afară de promisiuni, pînă-n clipa de faţă, nu există nici o propunere concretă de a fi angajat de Universitatea din Bucureşti sau de Institutul de limbi străine. E adevărat că e vară, canicula, că lumea e-n concediu, că se aşteaptă alegerile şi cîte şi mai cîte, dar rămîne dureros faptul că nimeni nu se arată pozitiv interesat în a angaja două persoane cu doctorate luate în Statele Unite, la o universitate cu prestigiu, a căror educare nu a costat nimic statul român şi care, în plus, au decis să se stabilească definitiv în România. În schimb nu mă îndoiesc că instituţiile despre care vorbesc sunt pline cu activişti vechi şi noi. Reacomodarea cu România trece asadar prin punctul zero, prin somaj. Vreau să fiu bine înţeles : nici soţia mea nici eu nu vrem nu ştiu ce privilegii care ar încălca statutul unversitar ci doar să fim angajaţi, pe bază de concurs, potrivit diplomelor noastre, pregătirii şi experienţei de care dispunem. Să fie prea mult ?

N. Pr. : Ca om care ai asistat la viaţa politică americană cum vezi viaţa politică şi pe cea para sau meta-politică din România ?

D. Cr. : În mai 1990 am asitat la confruntarea televizată dintre cei trei candidaţi la preşedinţie. A fost o caricatură penibilă, regizată de Emanuel Valeriu, de nu mă-nşel, a ceea ce, în fapt, constituie sarea şi piperul alegerilor prezidenţiale americane, anume confruntarea directă, civilizată dar nemiloasă între cei doi candidaţi şi desfăşurată în mai multe runde pe ultima sută de metri a campaniei. Ea e menită să ilustreze convingător competenţa celor doi candidaţi, unghiul şi spiritul de abordare a celor mai diverse fenomene ale vieţii şi societăţii americane, precum şi toate chestiunile de interes internaţional cu care sunt confruntate Statele Unite. Dacă va fi adoptat acest procedeu de formare şi nu de manipulare a opiniei publice n-am nici o îndoială că Emil Constantinescu va străluci literalmente în comparaţie cu rudimentarul său adversar.

N. Pr. : Te-ai apucat din nou de scris, odată ajuns aici ?

D. Cr. : La două luni şi ceva de la sosirea în ţară scriu pe un colţ de masă, la computer într-adevăr, dar pe un colţ de masă, printre rufe, lucruri şi geamantane încă nedesfăcute, nu pentru că ar fi fost prea multe dar din pură lipsă de spaţiu.

N. Pr. : Ce-ţi doreşti tu ţie ?

D. Cr. : României, dacă e vorba de dorit ceva, îi doresc schimbarea la faţă, adică abandonarea preşedintelui Iliescu şi a noii clici de nomenclaturişti. Mie îmi doresc o atmosferă prielnică lucrului, care să mă ajute să-mi realizez proiectul de a scrie o carte despre „cei trei B." : Blanchot, Bataille, Barthes.

Nicolae Prelipceanu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

O discuţie (în contradictoriu ?) despre imaginea României în lume între Augustin Buzura şi Nicolae Mareş

Cezar Baltag aureolat de Poezie

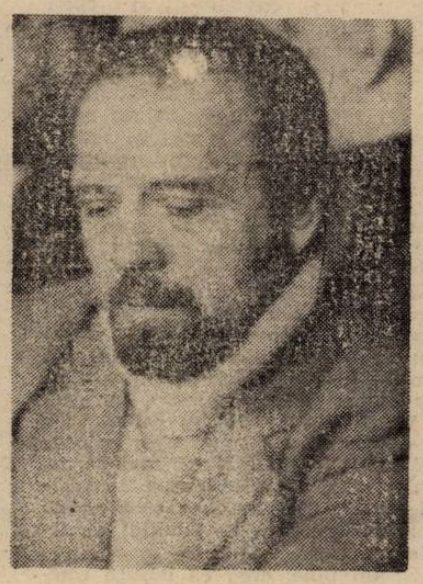

Ovidiu Genaru la vremea „Patimilor după Bacovia"

Varianta 1 : O replică a profesorului Alexandru Piru îl amuză copios pe Cristian Popescu • Varianta 2 : După un colocviu Marin Preda. Al. Piru către Cristian Popescu : „De ce rîzi mă, animalule ?"

alexandru ecovoiu

CALIGRAFUL

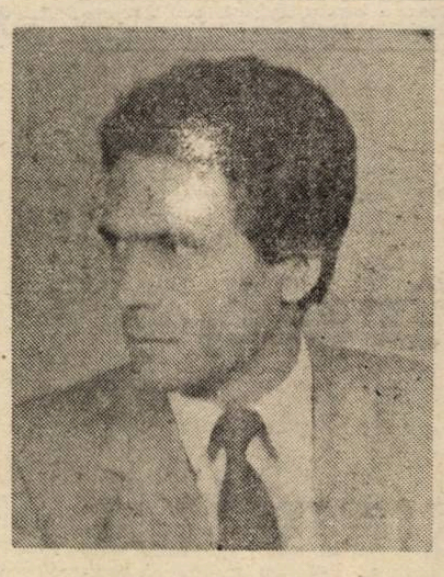

Eu sînt Caligraful ; pana mea așterne pe hîrtie literă lîngă literă cu siguranța unui trăgător cu arcul. Ba mîna ce ține un condei e necesar să fie cu mult mai exersată decît aceea a oșteanului. Fiindcă arcașul, greșind, lasă unui om viața, ceea ce nu e puțin lucru, dacă, socotim că un vrăjmaș trebuie, în principiu, neutralizat — rănit, cel mult — și nicidecum omorît. Poate nu este bine ce spun, dar ținînd seama de nenumăratele războaie dintre cetatea în care m-am născut și trăiesc și cetatea vecină, așa consider că ar fi mai drept să se petreacă totul.

Îndeletnicirea mea, așadar, nu este deloc ușoară, după cum s-ar părea, ci dimpotrivă. Și asta pentru că nimic nu atîrnă mai greu pe lume decît cuvîntul scris. Copiez pentru cancelaria cetății tot felul de acte și nu îmi este îngăduită nici cea mai mică eroare, deoarece hîrtiile întocmite susțin și consolidează un mod de viață pe care cei de aici îl respectă de secole. Mai copiez romane cavalerești și cărți populare, basme și tot felul de scrieri sfinte și nici aici nu mi se poate scuza vreo greșeală fiindcă în creația cuiva nu îi este nimănui îngăduit să intervină cu ceva. Doar cartea mea — aceste rînduri, de fapt — va suferi, atîta vreme cît voi trăi, o continuă schimbare. Nu o voi considera încheiată niciodată; prima redactare, cea de față, fiind reluată — în ideea de perfecțiune — de zeci, de sute de ori. Poate nici nu va fi o carte, ci doar o scurtă poveste. Încerc să scriu ceva despre mine, chiar dacă evenimentele ce merită a fi expuse sînt puține. Am trecut de patruzeci de ani, acum sînt cel mai pregătit pentru așa ceva. Mai tîrziu, mîna îmi va tremura, iar gîndul va prinde să se încețoșeze. Ce este, oare, pe lume, mai important decît viața ta, a mea? Nimic mai personal, dar aproape întotdeauna, în folosința altora. Trăim doar ceea ce ne este lăsat. Sau ceea ce izbutim să ascundem.

Judecînd bine, cred că despre tinerețea mea nu pot spune prea multe. Am să încerc însă. Cred că va fi o experiență interesantă, comparabilă, poate, doar cu aceea a unui pictor care ar fi nevoit să se folosească, pentru a exprima o imagine, doar de culoarea albă. Probabil că nici în anii maturității cele petrecute nu au avut un caracter deosebit, trăirile mele fiind doar mult mai profunde. Ar mai fi copilăria. Încă de mic am fost hărăzit scrisului. Tatăl meu tot Caligraf fusese și, aidoma, bunicul din partea mamei. Aproape că era nefiresc să fiu pregătit pentru o altă îndeletnicire. Primele mele amintiri sînt legate de niște litere din lemn, mari cam cît o piesă obișnuită de șah. Fuseseră cioplite special pentru mine, cu intenția de a mă familiariza cu ele, așa după cum alții sînt obișnuiți de cruzi să meargă pe sîrmă ori să jongleze cu bile. Încă de atunci am fost robul scrisului și al cititului, deși, poate, alta ar fi fost dorința mea, de aș fi cunoscut și alte lucruri. Am învățat să-mi ascut singur penele, seturi întregi, pentru tot felul de litere, iar puțin mai tîrziu cum să prepar cernelurile, chiar și pergamentul. Nu am deprins lesne toate aceste lucruri; degetele îmi erau vinete de la vergile primite de la tatăl meu și — atîta cît a trăit — de la bunic, oameni dornici de a scoate din mine un caligraf, cu mult mai presus decît fuseseră amîndoi, la vremea lor. Am avut dascăli severi, caracter ce mi s-a imprimat și mie. Numai tratînd lucrurile cu maximum de gravitate reușești să obții o nouă calitate și o poziție dominantă pe un anumit teritoriu. Sînt cel mai bun caligraf din cetate, dovada sigură a acestei afirmații fiind faptul că tratatele de pace cu cetatea vecină — mă refer la cele șapte întocmite în ultimii douăzeci și cinci de ani — sînt scrise de mine. Asemenea acte se compun în cinci exemplare cîte unul pentru fiecare cetate, iar trei pentru tot atîtea cetăți-martor. Cele șapte războaie nu au lăsat asupra mea decît puține amintiri, toate — în esență — reduse la una singură: sechestrarea mea într-o chilie ferită de viltoarea luptelor, de unde nu vedeam și nu auzeam nimic, ca pe altă lume. Eram ținut într-un astfel de loc pentru a nu fi ucis din greșeală. Numai din greșeală. Fiindcă — prin consens — disputele dintre cele două cetăți au anumite reguli respectate de toată lumea, una referindu-se la Caligraful oficial, totdeauna îmbrăcat în alb, pentru a fi zărit de la distanță și protejat. Pe îmbrăcămintea sa, totdeauna imaculată, s-ar fi observat imediat — dacă ar fi fost rănit — și cea mai mică urmă de sînge, obligația combatanților fiind de a îi da acestuia, degrabă, toate îngrijirile. De un sfert de secol port straiele albe ale imunității. Eu sînt chezașul că — indiferent de cîștigător — în final, între cele două părți va fi întocmit un act frumos și just, la care se vor uita cu toții plini de admirație și de respect. Sînt printre puținii știutori de carte pe care îl numără cetățile rivale, ceilalți bărbați fiind, prin tradiție, destinați a mînui mai mult sabia și scutul, și nicidecum un fulg.

Pentru munca mea, totdeauna, răsplata a fost mică, cetatea fiind săracă. Împrejur, pămîntul e roșiatic și unsuros, o cîmpie puțin roditoare. La orizont, spre miazănoapte, dacă ai privirea bună, zărești cealaltă cetate, la fel de săracă, dar la fel de orgolioasă. Pînă la urmă, una din cetăți, epuizată, va dispărea. Nu este însă exclus ca — datorită tot mai deselor războaie — celelalte trei cetăți mai mari și mai puternice, sătule de atîta vacarm, să caute să instaureze o pace definitivă în zonă. Adică să distrugă ele cetățile noastre. Zic „cetățile noastre" fiindcă locuitorii lor, mai toți, se înrudesc, separarea celor două ramuri ale neamului dintîi producîndu-se cu veacuri în urmă. Așa că sîntem, unii față de alții, infinit mai depărtați decît Cain de Abel, deși drumul dintre zidurile ce ne înconjoară nu măsoară mai mult decît o fugă de cal. Și totuși ne iubim! Luptele dintre noi nu au nimic revendicativ. Și nici pătimaș, așa cum s-ar crede. Încleștările dintre cele două cetăți au mai mult ceva de ritual, totul pornește din dorința părților de a străluci prin bărbății lor viteji și loiali. Pentru a nu se pierde aceste rare virtuți, cîrmuitorii celor două bastioane găsesc mereu pricini de conflict. Drept dovadă că numai acesta e — în fond — scopul disputelor stă faptul că niciodată învingătorul nu percepe daune de război.

Cînd actul împăcării e încheiat, părțile — fără a-și strînge mîinile, așa cum s-ar cuveni — se mărginesc în a privi pergamentul cu atîta încîntare, încît îți vine a spune că tocmai acesta a fost scopul încrîncenării lor. Ambele știu bine că, nu după multă vreme, atunci cînd se va observa că bărbății au prins a se lenevi ori deda unor treburi prea lumești, dăunătoare, prin pildă, generației mai tinere, cîrmuitorii vor da iarăși semnalul pregătirilor de luptă. Adică vor începe un alt război. Și poveștea se va repeta. Morții vor fi înmormîntați tot în cîmpie, noaptea, pe furiș, pentru ca nimeni să nu știe, cu adevărat, pierderile celuilalt. Actul încheiat în final va fi iarăși un pseudotratat de pace — nici măcar un armistițiu — și va semăna mai mult c-un certificat incomplet, oarecare. Și nici a certificat nu va aduce prea mult, dacă mă gîndesc bine, pentru că nu va garanta nimic. Va fi, la fel ca întotdeauna, un act obișnuit de constatare :

— nimeni nu a folosit arme interzise;
— nimeni nu a ucis un rănit;
— părțile nu au folosit luptători străini;
— nu a fost luat nici un prizonier;
etc., etc.,

și numai în final se va referi, echivoc, la pace.

Așa au arătat și cele șapte tratate anterioare, caligrafiate de mine, și care niciodată nu au fost citite cu atenția cuvenită momentului, ci numai fluturate mulțimii ce aclama în delir, dornică de spectacol și apoi de liniște. Doar femeile din cetățile noastre nu văd cu ochi prea buni aceste războaie. Poate, într-o altă vreme — ținînd seama că tot mai mulți bărbați pier în luptă —, acestea vor forma o populație majoritară și vor izbuti să își impună legea. Și asta numai dacă nu se vor molipsi și ele de modul martial în care, vreme îndelungată, s-a încercat păstrarea unor virtuți tot mai rare. (Deja cîteva tinere au cerut să ia parte la război, încercînd, în fața cavalerilor, să demonstreze cu sabia și arcul, bine mînuite, că nu sînt cu nimic mai prejos decît bărbații).

Dar, după cum se vede, povestesc mai mult despre viața altora și nici despre a lor nu știu cu adevărat o seamă de lucruri. Ne despart preocupările. În perioadele de pace, cît e ziua de lungă, uneori și noaptea, stau aplecat asupra hîrtiei și numai arareori îmi fac vreme pentru a privi mai cu atenție la lucrurile din jur. Cît despre cele petrecute pe vreme de război, aflu doar din auzite.

Scriu, scriu, scriu. Cetatea e cuprinsă de liniște. O liniște aparentă, în dosul căreia oamenii își duc viața așa cum știu ei. Meșterind, cultivînd ogorul de dincolo de ziduri, făcînd un pic de negoț, iubind, suferind, petrecînd, pregătind viitorul război. Locuința mea, clădită din banii publici, este izolată, lîngă unul din ziduri, pentru a nu fi sustras de la munca ce o desfășor, de către cei din jur, de certuri, de agape sau de jocuri, ori, poate, de femei. Mai ales de femei, ținîndu-se probabil seamă de faptul că soția mea, cu mult mai în vîrstă decît mine, a murit de aproape șase ani. Cineva, cînd eram foarte tînăr — un copilandru, aproape — propusese chiar eunucizarea mea, pentru a fi într-o siguranță deplină, dar tatăl meu s-a opus categoric, aducînd drept argument hotărîtor faptul că la rîndu-mi s-ar putea să am un fiu care să-mi semene și să-mi urmeze, cetatea avînd, la timpul potrivit, un alt Caligraf destoinic. Așa că am fost însurat cu văduva unui oștean, dar nici unul din cei patru fii pe care i-am avut împreună nu m-a moștenit în ale scrisului. Unul e arcaș, altul e olar, unul cîntă frumos, iar ultimul aleargă foarte repede. De altfel, sînt mari acum, mîine-poimîine vor avea copiii lor și nu este exclus ca vreuna dintre progenituri să aibă darul de care ei nu s-au bucurat. Ori așa cum încerc adesea o vagă consolare, mai bine că nu l-au avut. Fiindcă eu nu am cunoscut altceva. Toată viața am copiat cărți despre eroi și despre viețile sfinților, despre cavaleri rătăcitori și despre ierburi de leac, despre mersul planetelor și despre vise, despre împărați și despre martiri, despre tot ceea ce mi s-a cerut, patima cu care am caligrafiat miile, zecile de mii de pagini, fiind cu totul neobișnuită. Zilnic, înainte de a mă apuca de scris, am făcut — și fac — o gimnastică specială, de fapt, niște exerciții orientale de respirație, element foarte important pentru realizarea unei scrieri cît mai perfecte. Sînt litere care se scriu cu respirația oprită, pentru a exclude posibilitatea oricărui tremur, fie el cît de mic, plămînii avînd — după cum se vede — un rol deloc neglijabil într-o astfel de meserie. Apoi, de mai multe ori pe zi, pentru exersarea degetelor, cît și pentru dezmorțirea lor, după multe ore de scris, cînt, așa cum mă pricep, la harpă. E totodată un mijloc cum nu se poate mai potrivit pentru a-mi liniști sufletul și mintea. Cînd copiez un text, mă gîndesc doar la literă, evitînd ca firul epic al scrii-turii să mă atingă; atenția mea distributivă funcționează necontenit și sigur, lucru realizat printr-un suprem act de voință, impus și respectat încă din tinerețe. Perseverînd, am reușit să mă desprind complet de tot ceea ce se petrece în preajmă; nici un eveniment nu mă mai poate perturba atunci cînd lucrez și, cu timpul, voi desena litere de o perfecțiune dusă în pragul absolutului, dorința mea dintotdeauna. Să caligrafiez așa cum nu a mai reușit încă nimeni! Adică să găsesc, primul, formele cu adevărat optime pentru toate semnele grafice folosite în scrierea noastră, amănunt de care, pînă acum, nu cred să se fi ocupat, vreodată, cineva. Trebuie să aflu îmbinarea ideală dintre geometrie și estetic, dintre desenul-sunet — care e chiar litera — și culoare. Fiindcă am observat că o literă alt efect produce asupra cititorului dacă este scrisă cu o anume culoare. Așa că literă lîngă literă, culoare lîngă culoare, cuvîntul obținut devine mult mai sugestiv, iar comunicarea mai completă. Ochiul este poarta noastră spre lume, celelalte simțuri sînt doar fisuri prin care, din exterior, primim vagi informații. Dacă voi reuși, ochiul va percepe cuvîntul-artă, cuvîntul total, cuvîntul ce va vorbi alfel. Iar în cernelurile folosite voi picura parfumuri rare, aduse de negustorii din Levant, veșnic mirositoare. Cărțile vor degaja miresme inconfundabile, dînd chiar sugestia de gust; cuvintele-frescă vor încînta privirea, iar citite cu glas tare, după un cod anume, în funcție de alternanța culorilor, vor căpăta sonorități surprinzătoare. Un orb din naștere, dacă le-ar auzi rostite în preajma unei ferestre, le-ar putea chiar pipăi, atingînd cu degetul sticla ce ar vibra ușor; omul acela ar avea o înțelegere nouă asupra lucrurilor, ar fi mai întreg. Acum sper că aceste pagini, caligrafiate în afara oricăror canoane grafice, să fie înțelese, măcar ca intenție, esența lor neputînd fi pricepută cu adevărat decît de un inițiat. Totul poate fi luat drept o preocupare maniacală, apreciere oarecum justificată, avîndu-se în vedere că eu sînt, în același timp, creatorul, exegetul și, nu mai puțin, apologetul acestui insolit sistem de a desena li-

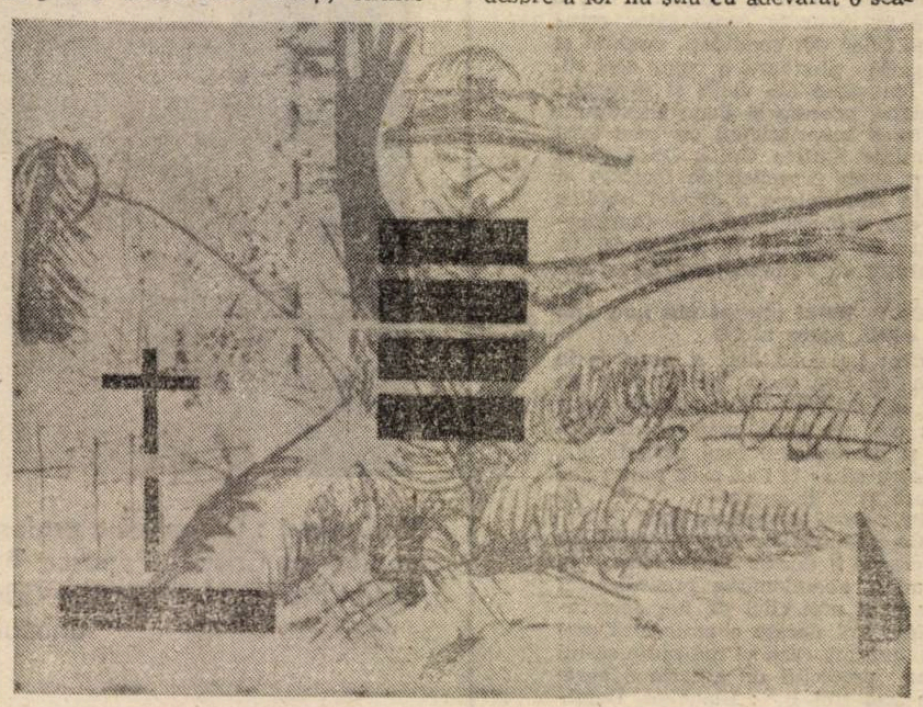

Ovidiu Petca : Eseu interior

tera, cuvîntul, fraza. Dar, în caz de nereuşită, va rămîne scriitura, povestea vieţii mele în alb-negru, necolorată, nepictată, necaligrafiată, mîzgălită, dacă vreţi. Pentru că, după cum a fost şi este, aşa ar trebui să o aştern pe hîrtie. Sînt orgolios însă: în locul hîrtiei obişnuite folosesc pergamentul, pielea cîtorva viţei, şi aceasta numai pentru a prezenta o istorie deloc interesantă, un fel de consemnare a nimicului. Fiindcă, de-acum înainte, ce mi s-ar mai putea întîmpla? Chiar şi războiul acesta dintre cetăţi, pe care-l simt apropiindu-se din ce în ce, nu va aduce nimic nou. Voi fi sechestrat iarăşi în chilie, voi caligrafia, voi muri şi voi învia, la fel ca în atîtea rînduri, voi aştepta. În sinea mea, nu exclud totuşi schimbări, dar numai după confruntare. În spaţiul ce îmi va fi rezervat, nu sînt posibile evenimente, totul e, dintotdeauna, încremenit. Cînd voi obosi scriind, mă voi gîndi la vremea care vine. Numai la vremea care vine. Pentru că trecutul e mort, iar prezentul se dovedeşte a fi ceva infinitezimal, aproape imposibil de sesizat cu simţurile noastre atît de imperfecte. Un amalgam de timpuri, asta e, pînă la urmă, viaţa unui om. Ca şi recluziunea mea fortată, ce poate dura şi cîţiva ani. Sau numai cîteva săptămîni, atîta cît a durat cel mai scurt măcel. Dar, pînă atunci, încă sînt liber să circul prin cetate, chiar şi-n afara zidurilor, dacă doresc neapărat; pot discuta despre orice şi cu oricine. Bineînţeles, dacă acţiunile mele nu periclitează în vreun fel starea colectivităţii. Cunosc deja toate traseele, dialogurile încă nepurtate, zarva iscată de clopotul ce anunţă închiderea porţilor şi ridicarea podului; ştiu cum vor arde focurile şi cum se vor striga din oră în oră străjile, cum vor hămăi cîinii şi cum se vor stinge opaiţele. Ştiu toate repetările, nimic nu s-a schimbat aici. Oamenii obişnuiţi mă respectă, dar fac tot posibilul să mă evite. Cred că îi stîrnesc. Mai-marii cetăţii nu mă respectă, dar mă caută şi încearcă să se arate amabili. Grija lor de a mă feri de pericole este neclintită. Şapte războaie le-am petrecut în chilia oarbă şi surdă. Nici o fereastră pe unde să pătrundă vreo primejdie ori vreo veste. Totul e tăcere: chiar şi străjerii Caligrafului sînt, prin tradiţie, muţi. Ca să nu înnebunesc de singurătate, mi se pregătesc, din vreme, cărţi rare şi, pentru cel puţin un an, cele necesare scrisului. Au nevoie de un Caligraf întreg la minte, sănătos; sînt hrănit mai bine decît oştenii, îndopat aproape, iar noaptea sînt scos la aer pe terasă. Fac gimnastică, alerg pe loc, ridic de cîteva zeci de ori o halteră adusă anume pentru mine, privesc stelele. Locul e marcat de o flamură albă, semn că acolo se află cel care, cîndva, cu o mînă sigură, va scrie semnele magice ale împăcării Pînă atunci, cînd se va întocmi actul, existenţa mea va fi mai mult un exerciţiu de supravieţuire. Chiar dacă nu sînt supus unei ameninţări directe (nici un ostean advers nu va încerca să ucidă Caligraful) pericolul există şi vine, după cum se poate observa, nu din afară, ci din lăuntru. Grija ce mi se arată, iată primejdia cea mare! Nu e chip să mă sustrag; nici un Caligraf nu a reuşit aşa ceva, vreodată. Va trebui deci, să mă pregătesc. Lucrurile pe care le voi lua cu mine sînt puţine. Dacă îmi va lipsi ceva, voi primi degrabă, regula fiind ca solicitarea să aibă aspecte rezonabile. Aşa că preparativele propriu-zise nu înseamnă cine ştie ce. Dar mai rămîne cugetul, fiindcă ideea că o perioadă nedeterminată vei fi claustrat, mort aproape — fără a şti cu adevărat ce se petrece la numai cîţiva paşi de tine — nu e prea uşor de suportat. Sînt un ins calm şi disciplinat, dar cred că aceste însuşiri mi-au fost — în astfel de situaţii — de mai puţin folos decît darul şi patima mea, tot mai arzătoare, pentru arta caligrafiei. După cum se poate bănui, în chilie nu este prea greu să te scrînteşti, bineînţeles după recluziuni mai îndelungate. Caligraful dinaintea bunicului meu nu şi-a revenit niciodată, şi, asemenea lui, în ultima sută de ani, au păţit-o încă doi. I-am socotit: cei care au funcţionat în decursul veacului amintit au fost — în afara mea — şase la număr. Procentul celor care nu au sfîrşit-o bine e alarmant. De aceea şi vîrsta pînă la care poţi fi Primul Caligraf al cetăţii nu poate depăşi patruzeci şi cinci de ani. Excepţie se face numai cînd cel în cauză împlineşte anii retragerii în vreme de război şi nu are nici un fel de probleme cu sănătatea. Peste cîteva luni, voi avea patruzeci şi patru de ani şi cred că aceasta va fi ultima dispută armată ce se va termina c-un tratat de pace caligrafiat de mine. Tocmai de aceea, voi scrie actul cel mai perfect din cîte s-au încheiat vreodată între cele două cetăţi (deşi, în general, conţinutul este mereu acelaşi). O capodoperă în materie. Povestea vieţii mele — aceste rînduri, de fapt — va reprezenta cu totul altceva, va fi mai mult o experienţă. Încă mai studiez posibilitatea unor îmbunătăţiri privind noul sistem de scriere şi lucrul acesta va dura multă vreme. Numărul culorilor de bază este mic, insuficient pentru a determina toate literele alfabetului, aşa că mă voi ajuta mult de nuanţe. Însă pot să apară confuziile. Fiecare culoare fundamentală cuprinde cel puţin zece nuanţe, cititorul neexersat poate fi derutat, transformat într-un interpret nesigur, subiectiv. Se va obţine un efect contrar. Nu e prea uşor de separat un verde toscan de un verde etrusc sau de un verde smaragd, ori un galben de Parma de un galben imperial. Şi nici albastrul tuareg nu este prea lesne de distins de un albastru mandarin ori de un albastru cascadă. Va trebui să-mi aflu discipoli. Doi, trei, măcar. Iniţierea se va întinde, mai mult ca sigur, de-a lungul multor ani. În fond, e vorba de o artă. Geometrie, culoare, sonorităţi apropiate de domeniul muzicii.

În ultima vreme, copiez pentru cavaleri o carte despre un paladin. Am început să o caligrafiez în urmă cu două luni, cînd era încă pace. Mîine se vor împlini cincizeci de zile de război. Parcă sînt în chilie de cînd mă ştiu; parcă niciodată nu am ieşit în afară. Ceea ce a fost înainte e deja estompat, şters aproape. Eu sînt lumea; eu sînt totul. Spaţiul şi timpul. Cerul şi Pămîntul, începutul şi sfîrşitul. Atotstăpînitorul. Fiindcă nu mai există nici un bun pe care să mi-l doresc. De-acum, ofer. Voi fi Izbăvitorul.

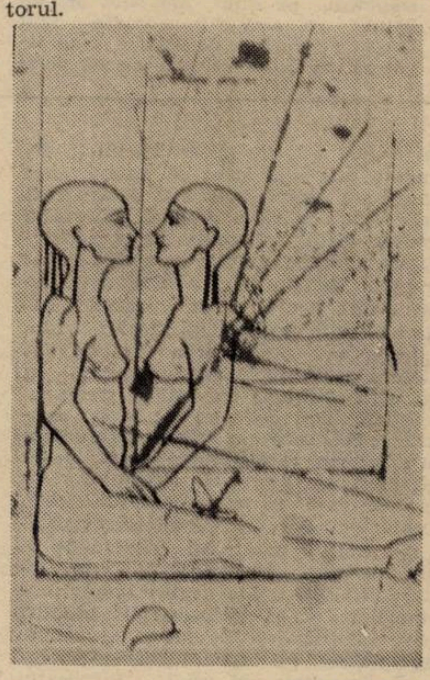

Ovidiu Petca

...Primele litere, primele slove, după mai bine de trei săptămîni. Scrise cu mîna stîngă. Sînt ambidextru, lucru pe care tatăl şi bunicul meu l-au remarcat, de cînd eram de-o şchioapă, îngrijindu-se apoi să mi-l cultive în taină. Calitate ori anomalie, era un dar al naturii ce nu trebuia ignorat. Dar nici afişat „E bine ca totdeauna să păstrezi ceva neştiut celorlalţi, ascuns, m-a sfătuit părintele meu, încă din vremea cînd învăţam să aştern primele litere. Fiindcă, altfel, ei îţi vor lua totul".

Întîi din teamă, mai apoi din convingere, am păstrat la rîndu-mi secretul, ceea ce mi-a fost de mare folos. Ziua scriam numai cu dreapta: eram văzut de o mulţime de oameni; noaptea, pînă picam de somn, doar cu stînga. Totdeauna aveam una din mîini odihnită. Şi-apoi veneau recluziunile; aşezat sub opaiţul aprins zi şi noapte, mă puteam, în sfîrşit, folosi nestingherit de ambele braţe. Cred că uneori eram niţel fericit. Dar totul a trecut, am fost ambidextru. De aproape o lună, mîna dreaptă mi-a fost retezată. Pentru că — potrivit legilor cetăţii — nu i-am dat folosinţa cuvenită, dovedindu-se mai mult o unealtă a minciunii şi a trădării. Mai precis, actul de pace caligrafiat de mine după acest ultim război, de numai optzeci şi patru de zile, conţine o virgulă în plus, fapt ce a denaturat complet scopul său tradiţional. Un cod privind procedura încheierii păcii — adoptat cu vreo cincizeci de ani în urmă de către cele două părţi — prevedea că orice modificare într-un tratat acceptat şi semnat este exclusă. Nu mai poate fi adăugat ori anulat nici un cuvînt, literă ori semn de punctuaţie. Totul trebuie gîndit înainte. Există un Consiliu al Cavalerilor şi un Sfat al Bătrînilor, organisme ce reprezintă ambele combatante, deosebirile de structură dintre cetăţile noastre fiind minime. Bătrînii sînt — la rîndul lor — foşti cavaleri, aşa că, de fapt, toţi cei care stabilesc textul actului amintit sînt nişte războinici, nicidecum nişte experţi într-ale Cancelariei. Ba, de fiecare dată, Caligraful este acela care şlefuieşte şi armonizează fraza. Cu excepţia finalului, mereu acelaşi, o mică osană. Toată lumea îl ştie pe dinafară.

„Pacea aceasta va fi precum Lumea veşnică, un dar al Celui de Sus, amin".

Şi urmau semnăturile.

Mizînd pe această arhicunoaştere a rîndurilor mai sus amintite, care nici măcar nu mai erau citite, am făptuit ceea ce numai lipsa de îndrăzneală mă oprise, ani de zile, a împlini: am intercalat încă o virgulă. Cele cinci exemplare ale tratatului au fost parafate şi arătate mulţimii nerăbătoare. Entuziasmul tuturor a devenit — la fel ca întotdeauna — fără de margini. Aveau pace, dar erau cu gîndul la un viitor război. Apoi, după un ritual obişnuit — în cea mai profundă linişte — s-au adus sigiliile. Fiecare exemplar al tratatului a fost răsucit cu grijă şi vîrît în cîte un tub stacojiu din piele. Urma doar să se aplice peceţile celor două cetăţi: un coif şi o lance, respectiv un scut şi o spadă. Venise, în sfîrşit, clipa mult aşteptată, aşa că am strigat:

— Daţi-mi un pergament, să vă citesc doar cîteva rînduri! V-am înşelat! Acesta a fost ultimul vostru război. Actul, daţi-mi actul şi o să vedeţi!

Au crezut probabil că am înnebunit. Ştiau şi ei bine că recluziunile făcuseră ravagii printre Caligrafi. Am apucat un tub din mîna unui cavaler şi, desfăşurînd pergamentul, am citit cu glas tare finalul. Nu au priceput imediat, deşi folosisem o intonaţie ce reliefa cum nu se poate mai limpede noua semnificaţie a textului. E drept, cei adunaţi erau mai mult oameni ai armelor, pentru ei rostirea cuvintelor într-un fel sau altul avînd mai puţină importanţă, dar nici cavalerii, mult mai instruiţi într-ale slovelor, nu au sesizat diferenţa. Cred că datorită intervenţiei mele surprinzătoare nu au observat, aşa că am reluat, accentuînd şi mai mult asupra virgulei cu pricina. Apoi ei m-au pus să repet, fiindcă vroiau să se dumirească mai bine. Şi s-au lămurit: îi înşelasem. Asta a fost concluzia tuturor. O pace „precum Lumea /,/ veşnică..." era contrară idealului lor de buni cetăţeni şi luptători, totodată. Aveau nevoie de confruntări pentru a-şi menţine nealterate virtuţile, iar eu le impuneam o pace nesfîrşită. Aşa reieşea din pergament şi tratatul, potrivit uzanţelor, nu mai putea fi modificat de nimeni. Îi înşelasem, era adevărat, dar speram ca scopul pentru care o făcusem să-mi justifice, măcar în parte, actul. Nu folosisem un procedeu care să mă onoreze, dar nici unul care să-mi aducă mai mult de trei ani de temniţă, pedeapsă nu prea greu de suportat de un ins ca mine, obişnuit cu izolarea şi cu privaţiunile. Numai că toţi cei ce se aflau în faţă — sau aproape toţi, ţinînd seama că printre ei se aflau şi cei patru fii ai mei — au cerut, răcnind furioşi, mîna mea dreaptă. Şi au avut-o. Oamenii erau întărîtaţi şi ar fi fost o mare greşeală dacă nu li s-ar fi făcut pe plac. O masă înarmată e oarbă, poate mătura tot. Cine ar fi îndrăznit să-mi ia apărarea?! Nici măcar eu nu am făcut-o, mi-aş fi pierdut capul. Or, mai aveam ceva de făcut: să aştern rîndurile de acum. Mi-au retezat mîna pentru ca să nu mai scriu. Un mod radical pentru a mi se interzice o asemenea îndeletnicire. Au izbutit să mă facă numai bun pentru păzit cireada cetăţii. Nu am fost pedepsit, ci umilit, stare ce am hotărît să o curm. Ieri, printr-un străjer cumpărat, fiindcă mă aflu tot în chilie, dar cu alt statut, am trimis fiilor mei o scrisoare, un testament aproape. Astăzi, tot pe furiş, voi scrie ultimele rînduri ale acestei poveşti. Totul e limpede acum, sfîrşit. Folosindu-mă iarăşi de străjer, voi face ca istoria de faţă să pornească pe urmele scrisorii-testament. Poate, cîndva, Dumnezeu ştie cînd, cineva o va citi. Fiindcă va trebui să se ştie. Aşa e drept. Apoi, mîine în zori, voi trimite o epistolă Consiliului Cavalerilor. De nesupunere. Dovada că mai caligrafiez. Că mai Exist. Nu le va rămîne decît să-mi reteze şi mîna cealaltă. Dar nu va fi aşa. Cetatea noastră e săracă; fiecare locuitor trebuie, cît de cît, să o sprijine. Să se ajute pe sine, măcar. Or, un ins fără braţe devine o povară, fapt pentru care, totdeauna, după „osînda mîinii drepte", în caz de recidivă, cel în cauză este descăpăţînat.

„Horresco referens" *

* (lat). — „Mă înfior povestind". (Vergiliu — „Eneida")

nicolae mareş

În prăpastie

Cînd n-o să mai pot merge
Îngropaţi-mă !
Cînd n-o să mai pot zbura
Înecaţi-mă !

În prăpastie şi pe culmi
Oamenii sînt tot mai mici.

August 1980

Viaţa

Viaţa nu-i întinsă
Pe toate gardurile
Nici pe toate frînghiile
Şi totuşi îţi sare în ochi
Ziua şi noaptea
Te strînge de gît
Şi nu te lasă să mori.

Viaţa-i
Ascunsă după cortinele
Morţii.

Cînd vine sfîrşitul
Nu mai există leac.

august 1980

Eclipsa

Pînă şi soarele
Intră în eclipsă
Dimineaţa
În miezul zilei
Sau în amurgul ei
Cine n-a văzut eclipsele de lună ?
Pe om îl eclipsează
Propria umbră
Şi umbra altora
Şi doare
Şi doare...
Întunericul îngheaţă
Umbra îngheaţă şi ea

Feriţi-mă de umbră.

martie 1980

Traiectorii

Limbile ceasului natural
Se rotesc singure
Singure şi sigure
Nimeni
Niciodată nu le-a oprit
Limbile ceasului artificial
Se rotesc
Pînă într-un punct
Niciodată cunoscut
Şi încremenesc pe loc
Atunci
Luăm totul de la început

mai 1980

Dacă lipseşte dragostea

Andei Maria

1.
Ne naştem
Şi tot mai mult ne lipseşte ceva
Ne lipseşte dragostea

2.
Creştem
Şi tot mai mult ne lipseşte ceva
Ne lipseşte dragostea

3.
Murim
Şi tot mai mult ne lipseşte ceva
Ne lipseşte dragostea

4.
Şi ziua şi noaptea
Luminează pe cer o stea
E dragostea

mai 1980

eseu

Banatul dincolo de Banat

lui Daniel Vighi

Atitudinea curentă față de Banat, și implicit față de bănățean, oscilează între admirație și ironie „regățeană". Admirația trimite, îndeobște, la faptele cotidiene: hărnicia cumpătată, instinctul gospodăresc și consecința lui firească — bunăstarea —, cordialitatea în relațiile cu semenii, aplecarea naturală spre solidaritate și demnitate morală în afara oricărei constrîngeri. Ironia sancționează complexul de superioritate al bănățeanului, conștiința adîncă a unicității sale, a unei nobleți particulare care-l detașează hotărîtor de vecini. „Banatu-i fruncea" nu este doar expresia lapidară a unei simetice autodefiniri, ci formula aproape sacră a unei atitudini care obligă. Ba chiar s-ar putea risca ideea aprioriismului acestei formule. Ea îl precede pe bănățean, este o grea și imemorială moștenire și el, bănățeanul, poate deveni antipatic, infatuat și chiar fanfaron în efortul vizibil, chinuitor și puțin crispat, de a o confirma. Această severă conformare cu imperativul lingvistic, supunerea la determinismul cuvîntului, au făcut din el un personaj niței retoric și de multe ori incomod. Fatal superior celorlalți, el își este suficient sieși. Neavînd termeni de referință demni de interes, el a ignorat simțul competiției individuale și din această pricină orgoliul creației se manifestă doar în plan secund, spiritul său fiind mai întîi emulativ. Doar așa se poate explica existența **corului** ca formă tipică a unei înalte trăiri colective și faptul că singura poezie dialectală, în adevăratul înțeles al cuvîntului, s-a născut în Banat. Unic el însuși, bănățeanul are și vocația unicității. Lista priorităților sale este interminabilă și omnidirecțională: primul oraș român electrificat a fost Timișoara, cel mai vechi teatru din sud-estul Europei s-a ridicat la Oravița, unde s-au construit și prima gară și cale ferată, iar primul tramvai electric a străbătut, de asemenea, străzile Timișoarei. Tot la Oravița se organizează, la 15 sept. 1869 prima expoziție din sud-estul european de „produse montanistice industriale". Cea mai bună făină, exportată pînă în Japonia și numită „făină de Banat" la bursa din Londra, se măcina, iarăși, la Oravița unde se fac, în 1905, și primele imprimări muzicale din spațiul românesc. (vezi Vasile Vărădean. Monumente bisericești și culturale din zona Oravița, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1931, pp. 29—33). Și enumerările ar putea continua pe pagini întregi.

Această obsesie a singularizării și această obstinată vocație a începutului plasează bănățeanul într-o zonă a evaluării unde prețuirea și invidia sînt greu separabile. Suma de contradicții din manifestările și comportamentul său nu putea să nu incite și la încadrări estetice, Lucian Blaga impunînd chiar ideea barocului artei populare bănățene. Indiferent dacă acest baroc poate fi sau nu convingător argumentat în zona artistică, intuiția lui Blaga este esențială în ceea ce privește identificarea unei dominante a spiritului bănățean. Fascinația grandiosului, tropismul obiectului volubil și strălucitor, cultivarea ornamentului chiar atunci cînd el parazitează, exhibarea voluptoasă a metalelor nobile se înscriu pe traseul unui tipic comportament baroc.

Dar aceasta este imaginea obișnuită, parțială și falsă prin fragmentare, a bănățeanului. El mai are o față ascunsă, nocturnă și selenară, greu de conturat și tot așa de greu de sustras imaginii clasice, atît de sever acreditate de opinia curentă. Această latură nevăzută este cea a imaginarului. Aici Banatul atinge cotele înalte ale imaginației orientale, dar într-o variantă în care un fatalism voalat substituie moralismul. Traseele imaginarului capătă tenta crepusculară a unui scepticism contemplativ și uimit, puterea de visare întemeindu-se pe o fundamentală indecizie între **acțiune** și **interdicția ei magică.** Se stabilește, astfel, o permanentă comunicare între **nivelul diurn** și **miracol,** bănățeanul fiind un navetist continuu pe acest traseu unificator. Și aici nu este vorba de **imaginația în sine,** suportul uneia sau alteia dintre expresiile artistice, de ceea ce numim, îndeobște, **imaginație creatoare,** ci de supunerea existențială la o idee din cîmpul imaginarului. Bănățeanul — poate mai acut cel din zona Almăj—Semenic —, dar particularul, în expresia lui autentică, este emițătorul și receptorul generalului, trăiește perpetuu în halucinația **aurului, a comorii.** Ochiul său este robit strălucirii, iar urechea sa confiscată de zornăitul căldărilor de cocoșei. Explicații economice și sociologice ar fi mai multe, dar ele rămîn într-un plan secundar. Importantă cu precădere este problema mentală a relației cu **idealitatea. Absolutul** a căpătat această formă particulară a metalului nobil, el însuși un **absolut** al materiei. Din copilărie și pînă la adînci bătrînețe, bănățeanul este permanent la pîndă scrutind, în întunericul nopții, sub pîlpîirea stelelor care amplifică starea de **infracțiune magică,** în așteptarea flăcărilor roșii-albăstrui care spală și identifică aurul îngropat de către tainicii colaboratori și executori ai unor voințe supraumane. Comorile sînt, de obicei, jurate și pecetluite, implicînd enigmatice sacrificii, diabolice scăldări în sînge. Accesul la ele este din capul locului cenzurat, dar bănățeanul riscă și ultima confruntare cosmică — desfacerea vrăjii și ruperea peceții. Această goană romantică după idealitate, această luptă încrîncenată pentru mîntuirea ființei, merg pînă la confuzia onirică. Într-o stînă închisă în fortificațiile pădurii, cutare a visat într-o noapte o voce care i-a indicat un **loc** și un **semn.** Dar impresia de real a fost atît de puternică, încît dimineața n-a mai știut să spună dacă a avut un simplu vis sau a suportat o adevărată inițiere magică. Cineva a ascultat visul, ori relatarea experienței, s-a dus pe ascuns și a dezgropat comoara. Pentru că a violat, însă, un spațiu care îi era interzis, comoara furată s-a răzbunat măcinîndu-i neamul. Nebunia sau neantizarea sînt principalele forme ale pedepsei oculte. În rest, sînt spaimele curente și tremurul metafizic. Toți cei care au forțat misterul, cei care au văzut strălucirea aurului prin înșelăciune, deci n-au fost aleși, au pierit cu neamul lor cu tot. Dar cum de la zapisul lui Adam și pînă astăzi orice formă contractuală se rezolvă printr-un document și cum **cuvîntul** și **semnul** au împuterniciri absolute, adevărații stăpîni ai comorilor sînt posesorii de **planuri** scrise codificat și desenate cu semne nepămîntești pe cîte un rotulus atemporal din piele de vițel. Birocrația magică are și ea de spus un cuvînt greu. În prezența **planului,** interdicția se spulberă, blestemul se dezleagă și sacrificații aurului își regăsesc odihna. **Planul** introduce ordinea legitimă într-o confuzie ce pare insurmontabilă. În păienjenișul unui rău difuz, al unei adversități lipsite de identitate, doar sprijinită pe o anume **ordine,** puterea credinței e în măsură să deschidă breșe mîntuitoare. Cele mai fragile urme, identificînd oricît de vag prezența unei comori, cum ar fi jîmîntul proaspăt săpat, o lespede de piatră căzută într-o rînă sau rotocoale de iarbă mai închisă la culoare, revigorează speranța. Un frison adînc străbate întreaga obște. Halucinațiile sporesc, căutările devin furibunde. Nopțile se veghează pe locurile mai înalte de unde pot fi îmbrățișate cu privirea toate împrejurimile. Visele dau năvală, sînt căutați copacii împletiți, fîntînile părăsite, lespezile de granit nejustificat semănate prin rariștile pădurii.

Aceste date psiho-morale ale bănățeanului nu puteau să nu se regăsească, într-un fel sau altul, în comportamentul său social. Sinteza lor deplină s-a manifestat, cu o desăvîrșită lipsă de echivoc, în storia noastră cea mai recentă; începînd cu decembrie 1989. Conjugarea gestului cumpătat dar ferm, a riguroasei ordini interioare și a instinctului gospodăresc cu avîntul idealității și cu credința în ordinea absolută a binelui, a generat **actul eroic,** lupta deschisă împotriva forțelor mutilatoare ale răului. În această perspectivă Banatul a devenit, prin reconfirmarea vocației sale de începător, un spațiu emblematic al demnității naționale, un topos simbolic în geografia României. Aici s-au decantat tranșant valorile, s-a impus ca imperativă necesitatea purificării morale și tot aici pecețile satanice au fost rupte.

Pavel Șușară

haiku

Ceai aburind.
Pe case neaua
Sînt ceva ce poate fi trăit ?

GLOSSĂ

Gabi doarme ghemuită lîngă mine. Îi pun pe spate pledul. Iată, a mai trecut un an. Cercuri violete văd prin aer. Mi se pare că totul ar fi putut tot atît de bine să nu existe. Eu, ea, ferestrele camerei, casa de vizavi, orașul acesta plin de maidane... Privesc fix spătarul curb al scaunului, el este acolo unde-l văd și parcă-mi face semne disperate. Și pledul alb, cu dungi maron, împăturit și așezat pe șezutul lui, de fapt o bucată de pled de mărimea unui șort sau a unei fuste scurte. Doamne, de ce vorbesc de aceste lucruri care-mi macină lent viața, între care mă însingurez fără putință de tăgadă căci acordîndu-le atenție mă ignor pe mine însumi, îmi aplatizez și uniformizez dorințele și viziunile... Imposibilitatea de a călători în lumea largă, de a întîlni oameni, spații, peisaje. Durerea de a aștepta într-un ungher obscur al labirintului din pleduri atîrnate pe frînghie. Voi adiționa în continuare vagi curenți de aer, pulpane ridicate o clipă prea brusc, sînge care cazi ori te ridici cum fluturașul metalic la baraca de încercarea puterii la moși.

Sînt singur acasă. O liniște fără egal degajată de o-ndelungată solitudine, dar și o frică nelămurită pun stăpînire pe mine. Mă simt animal hăituit, cu simțurile-ncordate. Sînt onorat de gînduri care parcă n-au legătură cu mine cel din starea obișnuită. Vreau să înființez o sectă a celor care umblă în creierul gol, cu simțurile peste piele — poate atunci n-o să-mi mai fie frică, poate atunci voi fi înțeles și iubit. Fac gimnastică din rațiuni prenatale, nu risc să mă transform în pește sau condor. Urc un deal sub stinsa împăcare a calculatelor emoții generale, în stima reflectată de pietrele piezișe. Eu nu-s decît un mod de a-mi menține ochii în planul singurătății, cu sforțări ce depășesc adesea versanții abrupți. Voi muri oare ? O moarte fizică, incondiționată, anostă — ca un miros de frrizerie, de păr și loțiuni ieftine cu care oamenii își îndulcesc ipohondria de-a trăi. Ca brusc, trecînd pragul, toate astea să mi se pară a fi pregătiri într-un atelier de îmbălsămare. Semnele diferite pe care le pot căpăta după moarte cele mai obișnuite obiceiuri, peisaje, ambiante ale noastre. Vom simți poate propria noastră viață ca pe-o scurtă lucire a unui ac, ori ca pe-un reflex din umbra cascadei pe colțul unei mobile lustruite. Astea-s închipuirile mele în casa goală, lîngă tirania ceaiului ce aburește și pe care nu știu dacă vreau să-l beau. Pot încă să nu-l beau, privesc zăpada pe case, un puf de lînă roșie se desprinde din cergă și cade pe parchet — în plutirea lui infimă m-aș încadra perfect cu tot ce sînt și n-ar mai trebui să beau nici un ceai ori să scriu aceste rînduri despre posibilități apropiate dar în nici o eră realizate.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 2/5 ian. 1992).

dominic brezianu

POEMELE NOPȚII

Querelle

O noapte din superb septembrie
pe malul mării-odată
la Discoteca melodiilor anilor 60
Stelele,
Querelle,
să se reverse
și să uităm pentru întotdeauna de toate
celelalte

Dulce
mirosind a Cognac gurile noastre
cîndva atît de triste, atît de ostenite-n
pribegii

Pe sub întunecate-oglinzi-cristale
reflectă verde-fosfor țigările aprinse
O noapte-ntreagă dansînd numai cu tine
Privire de mătase —
fără măcar să știi că eram un poet.

Concertul în Do Major de Haydn (Adagio)

spune-mi
plutind în parfumatele grădini
Jacqueline du Pré
cîntînd
de ce îți închizi ochii ?

și mai apoi —
privindu-te mai bine
în Țara fără nume
de cine te ascunzi ?

aripi de îngeri
cad
și cad mereu
albe și roz

pe terasa de dune
— răspunde-mi doar în șoaptă —
de unde atîta dor ?
din constelația noastră
de-unde-atîtea-lacrimi ?

Noaptea

Și-apoi încerci să-mi spui
— pentru că vrei să mai rămîn —
despre o altă vară — cu ani în urmă —
Fereastra larg deschisă, parfumul tare
emanat de pini

Ne îmbătase noaptea —
imaculata încăpere dintre munți,
Stelele strălucind în grădini

*
* *

O noapte care nu se mai sfîrșește
Zburînd aproape
grele-păsări-cu-penele-de-argint
Venind și revenind deasupra patului
valuri de albastru stins

Răsturnată lună pe talazuri,
Noapte —
pe care ne-am dori-o fără de sfîrșit...

Cum

Pentru ca umilința jocului să-mi fie
lăsată
M-am deplasat la fața locului —
Fața locului era umflată.

Nina Cassian

Cum ne mai amăgim privind negrii
dansînd,
Cadinele scăldate de onyx,
Festinul care nu-i festin
Pe „One O One" fără jenă în limpede
retrovizor
Posibilul, inesperat,
urmăritor.

*
* *

Ștergînd cu sărutări sudoarea pe piatră
șlefuită de-antracit
la
Aurul, la Verdele, la Cerul Californiei
visînd —
la cei rămași departe
Crezînd că mîine va fi un alt fel
mîine —
și tineri încă sîntem
Drumul —
poemul
Și nopțile de august așteptînd.

Aer de vacanță

Nu știm cine este **Cătălin Ionescu,** semnatarul estivalei expoziții de la **Galeria de Artă a Municipiului București.** Cei ce dirijează destinele acestei căutate săli de expunere manifestă o inconsecvență programatică nu departe de principiile aleatorii și interesate ale vechilor vechili culturali ai Capitalei, care promovau din cînd în cînd cîte un veleitar, pentru a demonstra abnegația lor în a sluji pe altarele „artei de mase".

Pornirea a rămas vie și astăzi și, probabil, aceleași rosturi mercantile alimentează asemenea inițiative. Dar, vacanță toridă fiind și lumea după unghere răcoroase umblînd, GAMB este un loc ideal pentru o haită primenitoare. Ca o fîntînă cu apă rece la o răspîntie de bărăgane. Pictura lui Cătălin Ionescu are calitățile unei licori desfătătoare într-o zi cu soare torențial. Vaporoasă, decorativă, amicală, are ceva din comoditatea artei burgheze de la cumpăna dintre secole, cu semnele ei de atractivitate pentru un privitor distrat și veșnic în căutare de desfătări ușoare ale ochiului.

Acest expozant poate sluji cu succes unor astfel de rigori frivole, ba o și face cu iscusință artistică, mai cu seamă în acuarelă, gen în care se exprimă cu dezinvoltură. Are o percepție rapidă și sensibilă a realului, pe care o traduce în termeni plastici de o remarcabilă simplitate. Temele predilecte, nici nu se putea altfel, peisajele situate la margini de ape sub lumina crudă a răsăritului devreme sau la îngînarea zilei cu noaptea sub vipiile crepusculului. Momente încărcate de culoare, în care formele se distilează sub draperiile prelungi ale umbrelor. Rezumă aceste clipe de frumusețe cu vervă poetică și n-am putea spune că fiorul romantic nu atinge uneori, în eseurile lui plastice, unde de virtuozitate. Culoarea este vibratilă, elementele de echilibru ale suprafeței pictate sînt sugerate cu distincție, atmosfera impresionistă se dezvoltă fără a se urmări în mod voit aceasta, mijloacele de expresie sînt concentrate, deși uneori tentele trădează o afectare mai pronunțată a stărilor de reverie.

Cătălin Ionescu a pictat mult și o face probabil din instinct de conservare a umorilor sale sentimentale. Pentru că și practică o artă a recursului la sentiment. Natura este supremul său mediu de referință, nu din rațiuni ecologizante, ci dintr-un elan imnic, religios aproape, similar pornirilor puritane ale primilor parnasieni. Un profil romantic pîndit de desuetudine, dar pe care sinceritatea exprimărilor îl salvează de la ridicol și gesturi mimetice. El se menține în nota pastelistilor autentici, deși în sens strict plastic nu întreprinde nimic special, care să-i definească mai pregnant personalitatea. El construiește cadrul peisajer cu corectitudine și cu amendarea sensibilă a ambianței cromatice, domeniul în care discursul său plastic încearcă o personalizare mai evidentă.

Cînd părăsește culorile de apă, cînd trece la șevalet și la paleta picturii în ulei, impulsurile lirice se pierd în căutări crispate de modalități de expresie, în efortul de a compune un cadru pe criterii plastice de o mai convingătoare expresivitate. Aici stîngăciile celui nedeprins cu chinurile uceniciilor academice se ghicesc ușor, pictura rămîne doar ca o probă de încercare, culorile se lasă mai greu supuse, efectele plastice dorite, lipsite de suportul meșteșugului bine deprins, nu se împlinesc. Dacă fuga culorilor în acuarelă salvează prin reacție naturală viziunea plastică și picturalitatea unei imagini, în ulei aceeași viziune apare goală de acest conținut. Pentru că aici funcționează alte legi, ce se cer cunoscute, dar pe care acest mînuitor de penel le practică doar intuitiv. De altfel, în expoziția de la Galeriile Municipiului uleiurile sînt o prezență sporadică, bănuim, numai cu titlul informativ, documentar, atîta vreme cît structurarea de ansamblu a expoziției este concentrată pe creația în acuarelă. Și credem că artistul s-a gîndit judicios (ori a fost ajutat să ajungă la această rezoluție), cînd a păstrat o oarecare omogenitate a materialului de expunere și, oricum, mai reprezentativă pentru ceea ce el dorește să ne comunice acum. Adică, un eșantion creativ dominat de sensibilitate și instinct pictural sincer exprimat.

Corneliu Antim

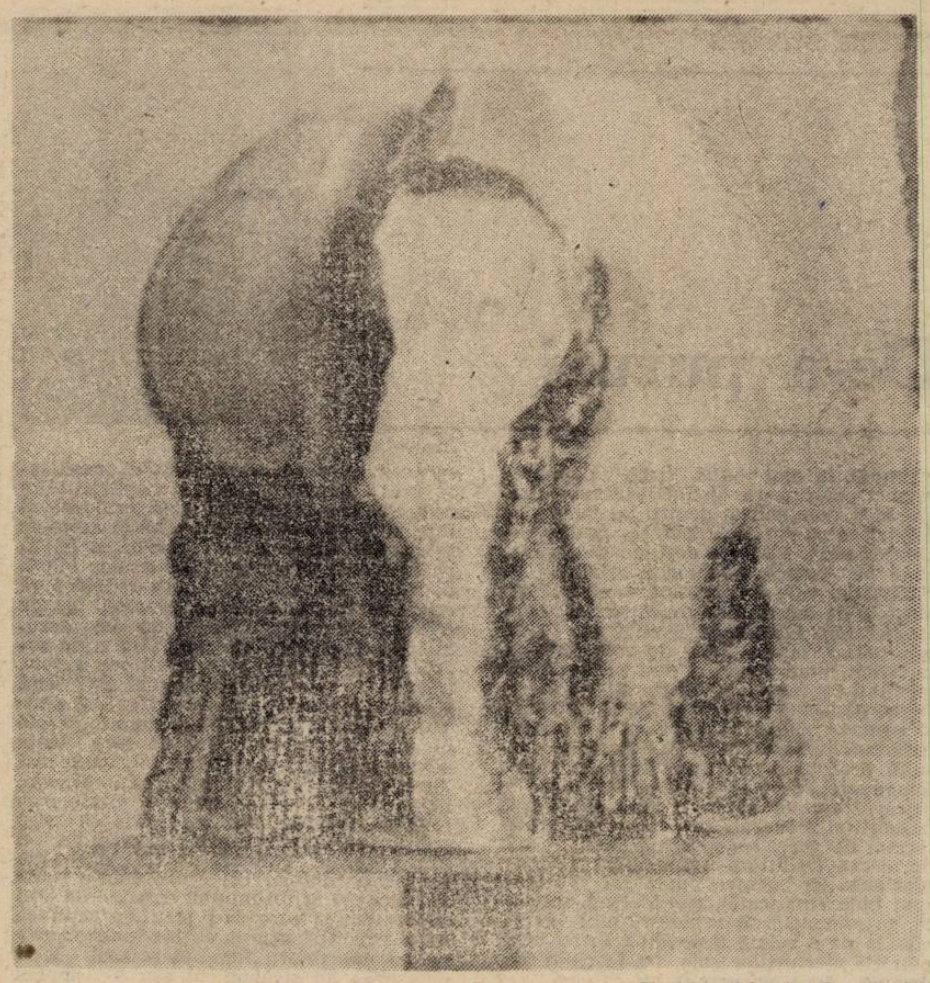

Emilia Chirică : Quo Vadis

«Adam» și românii

Din multiplele publicații ce apar în orașul de pe Tamisa, „Adam" atrage atenția cititorilor de origine română (și nu numai) — meloman, dar, în primul rînd publicist, octogenarul Miron Grindea se numără printre cei care, deși departe de țară, continuă să fie la curent cu tot ceea ce reprezintă valoarea în cultura națională, parte din evenimentele sau personalitățile proeminente găsindu-și oglindirea în revista pe care, de mulți ani, o editează la Londra.

Loc de întîlnire al marilor nume ale secolului, paginile revistei au găzduit numeroase articole rememorînd, spre exemplu, figura lui George Enescu, așa cum l-a cunoscut Miron Grindea încă din tinerețe, încercînd o conturare a personalității sale ca om și artist, plin de umor, cu momente de furie violentă, dar și cu sensibilități aparte, poate prea puțin cunoscute de marele public. O colecție proprie de fotografii și desene a permis publicarea unor imagini inedite, de la fotografia de tinerețe a lui Enescu (un profil încadrat de barba ce-i invadează obrazul și pălăria cu boruri mari), pînă la fotografia bătrînei sale menajere sau a casei din Luminiș (Sinaia), pe care Miron Grindea o evocă nostalgic, dar revoltat, acum, de stadiul de degradare al acestui potențial muzeu Enescu. În numărul dedicat centenarului Enescu, autorul a publicat evocări semnate de 15 muzicieni români și străini de notorietate, printre care Yehudi Menuhin, Marcel Mihalovici, Sergiu Comissiona, Viorel Cosma, Robert Simpson ș.a.

Un alt moment de referință — Cella Delavrancea, care, spune Miron Grindea, „a susținut ultimul său recital la 103 ani cu un program incluzînd lucrări de Bach, Scarlatti și Chopin. După șase bisuri, era gata să continue". Centenarul pianistei, sărbătorită la Sala Radio, a făcut, de altfel, senzație, în întreaga lume, Miron Grindea avînd surpriza de a vedea înregistrarea la televiziunea moscovită. „Guinnes Book of Records" ar putea include numele Cellei Delavrancea printre marii muzicieni care au cîntat în public după un secol de existență. Ultima vizită la Cella Delavrancea, în 1974, a însemnat un nou prilej de emoție și meditație, rememorat cu ocazia turneului pe care pianistul Dan Grigore, alături de Filarmonica bucureșteană, l-a întreprins în Wales și Irlanda. „Te rog, notează numele lui Dan Grigore — va da, curînd măsura valorii sale" — îi spusese, atunci, Cella.

Miron Grindea se dovedește a fi, în aceeași măsură, cunoscător al literaturii române, selecția de poezie și proză realizată din creația unor autori precum Arghezi, Blaga, Bogza, Cassian, Jebeleanu, Preda, Sorescu ș.a. sub genericul „Care român n'are talent ?" fiind sugestivă în acest sens. De altfel, prin deceniul al treilea, Miron Grindea a colaborat, între altele, l celebrele „Bilete de papagal", o „carte de vizită" cu care se mîndrește și azi.

La ultimul Festival Internațional „George Enescu", neobositul jurnalist a prezentat o comunicare axată, prioritar, pe relevarea vieții sentimentale a lui Enescu, ceea ce, în viziunea sa, este firesc să fie spus și cunoscut — în viziunea selectului auditoriu, mai puțin...

Veșnic „în acțiune", grăbit și jovial, Miron Grindea a rămas același suflet tînăr de odinioară, revista sa „Adam" fiindu-i copilul cel mai drag, foarte apreciat, de altfel, de numeroși comentatori francezi și englezi. „Această curajoasă revistă bilingvă" („Mercure de France"), „atît de bravă menținută, în ciuda vremurilor dificile" („Truth"), a reușit să devină „o scenă literară diferită de oricare alta de la Londra sau Paris" („The Author") — „iată o admirabilă muncă pe care această revistă o realizează" (Edith Sitwell). După afirmațiile din „The Bookseller", „«Adam» își păstrează rolul de David printre acei Goliat ai tiparului". Chiar și „Le Monde" sublinia „umitoarea longevitate a revistei" — „un triumf al celui mai pur dezinteres". („TLS").

Anca Florea

Tichia de mărgăritar

În finala disputată cu Cazimir Ionescu, în fața națiunii, Crin Halaicu lăsa impresia că va face din București o metropolă de va sta pisoiul în coadă. Liberal cîmpenizat, primarul general de azi s-a ținut de cuvînt. Pisoiul stă, într-adevăr, în coadă dar numai pentru a urmări defilarea regală a șobolanilor și ivirea atîtor vietăți, atrase de gunoaiele care colcăie prin mai toate locurile. Niciodată n-am avut mai multe gropi profunde ca acum. În cinstea lor valsează mașinile și cad ca popicele admiratorii lui Bachus. Peisajul în totalitate, cu pereți împușcați, cu blocuri platinate e de toată admirația. Cum muzica gitană și brizele pestilențiale răbufnesc din ganguri, subterane și piețe, avem toate șansele să batem de data asta Asia cu o lungime de undă. Se pare că tocmai pentru aceste performanțe a fost invitat la „Studioul economic" primarul general al Capitalei ; să ne împărtășească din vasta sa experiență de om al șantierelor și de unic gospodar pe malurile Dîmboviței. Ca și cu alte ocazii, Crin Halaicu s-a bătut cu pumnii în pieptu-i de aramă — culoarea locală nu-l trădează nici acum — ca și atunci, la încoronarea sa pe tron. Parcă-l auzim, grăbit și temerar : „Ei, gata, și-acum la treabă !". În campania electorală ca și în emisiunea mai sus pomenită a dat din mîini, și-a frămîntat buzele, și-a arătat rictusul său binecunoscut, într-un cuvînt, s-a agitat, așa, pe uscat, plutind într-un spațiu al generalităților. Omul are capul împuiat de viziuni. Visează stații I.T.B. moderne, lăsînd pe cele existente, întreținute totuși cîndva de alții, într-o paragină de zile mari. Despre blocurile neterminate a vorbit cîte ceva, dar nu foarte concret, pentru a nu ajunge la mîna ziariștilor. Despre dughenizare a avut unele păreri dar promisiuni am mai auzit noi, chiar de la persoana domniei sale. Erau multe de spus și de condamnat, dar Crin Halaicu nu s-a aventurat, fiindcă la capitolul documentare a fost absent, fiind în deplasare, prin America, prin Franța, pe alte meleaguri, să se pună la punct cu societatea de consum. Virgula o capătă în țară.

Am fi nedrepți dacă am spune că în timpul domniei sale nu s-a finalizat nimic. S-au reparat vreo 20 de străzi și cam atît. Dacă ne gîndim că bucureștiul are mii desfundate, ni se pare un efort extraordinar. Pentru a le amenaja pe toate mai are nevoie de încă zece mandate. În felul în care acționează s-ar putea să le capete. Știe multe despre cazurile de corupție, chiar din cadrul primăriilor, dar, prudent, ca orice politician de onoare, păstrează numele doar pentru sine. În acest sens are și maxime ; „Majoritatea oamenilor sînt corupți, numai prețul lor diferă". Profundă ca o groapă în Calea Victoriei. Oare, un primar, la cît se evaluează ? Nu acești oameni aleși au distribuit spațiile comerciale pe sprînceană ? Nu cumva haosul și bulibășeala din capitală pornesc chiar din primării ?

În curînd se va duce o luptă, pe viață și pe moarte, cu negustorii de halviță, înghețată și alte produse ce-au potopit Bucureștiul. Primarele general e hotărît să intre în istorie prin cîteva acțiuni de mare efect, dar, deocamdată, e o perioadă de concedii, și Mamaia îl așteaptă într-un hotel de lux. După aceea, după vacanță adică, altceva îi va ocupa timpul : finalizarea unui proiect înălțător — la propriu și la figurat — ce-i va trece numele în renume. Un concurs internațional pentru folosirea Casei Poporului. Se va numi „Utilizare și aspect", o găselniță superbă, pe măsura omului și a măreției construcției. Numai că, văzînd noi ordinea și curățenia din capitală, și luînd mai mult seama la primul gospodar de pe malurile Dîmboviței, nu putem exclama decît : chelului o tichie de mărgăritar îi mai lipsea !

Marius Tupan

cartea străină

De-a pururi

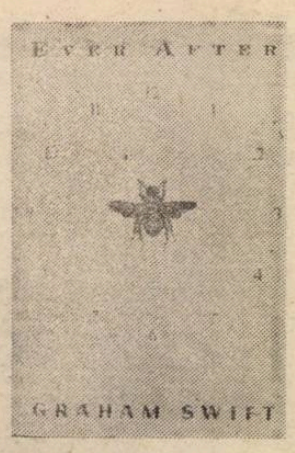

Tradus în mai multe limbi, deținător al unor prestigioase distincții literare, dar, mai ales, nominalizat pentru Booker Prize (frumoasa sa carte „Împărăția Apelor" — „Waterland", 1983— a fost unanim apreciată de critică — datorită originalității și bogăției sale de sensuri — drept un moment de referință în proza engleză contemporană), GRAHAM SWIFT (n. 1949) este astăzi, la mai bine de zece ani de la debut, unul din cei mai profunzi și talentați reprezentanți ai prozei britanice. Într-o profesiune de credință, acest serios și generos artist își exprima încrederea nețărmurită în menirea și sensurile scrisului precum și prețuirea față de forța imaginației, această mirifică facultate a oricărui creator autentic. În ciuda originalității și modernității sale — sau poate tocmai de aceea — se simte strins legat de marea tradiție a romanului victorian (pasiunea sa pentru opera lui Dickens este bine cunoscută), considerînd, totodată, că romancierul trebuie să aibă capacitatea de a relata o poveste, lucru care, potrivit mărturiilor sale, l-a fascinat totdeauna. „De-a pururi" (Ever After *), cel mai recent roman al lui GRAHAM SWIFT confirmă, o dată în plus, calitățile deosebite ale acestui scriitor de excepție, adăugînd creației sale o nouă realizare care, indiferent dacă va fi sau nu încununată de un premiu literar, va rămîne, fără îndoială, în atenția cititorilor și a criticii ca o operă remarcabilă. „De-a pururi" este un roman trist și optimist deopotrivă. Scris într-o manieră ce amintește de narațiunea densă a romanului clasic, dar și de dispersiunea în timp și spațiu, de confesiunea la persoana întîi (considerată de scriitor ca o formă narativă predilectă, grație autenticității și sincerității sale) romanul are o marcată notă modernă și este de o pilduitoare coerență și armonie interioară. Carte a întrebărilor, a mirărilor în fața tainelor și misterelor impenetrabile ale existenței, ea redescoperă criza spirituală a epocii noastre, grație frămîntărilor semenilor noștri din secolul trecut, și, fără tezisme, fără a da soluții, fără a recurge la teorii sau rețete, înfățișează o imagine palpitînd de viață a existenței umane, pledînd generos pentru păstrarea nestirbită a acelei „corole de minuni a lumii", fără de care viața devine searbădă și, într-un fel, nu-și mai justifică nicicum menirea. Bill Unwin, universitar de elită, ajuns la vîrsta maturității, trăiește drama ființei ce și-a pierdut nu numai iluziile și credința ci este puternic traumatizat de dispariția tragică a ființelor celor mai iubite (soția și mama) și astfel nu mai dispune de acel suport moral care să-i justifice rațiunea de a trăi. Înconjurat de modeste obiecte ce au aparținut familiei (ceasul lăsat moștenire de străbunicul său — simbol al scurgerii ineluctabile a timpului, îngemănat cu iubirea — pe cadranul frumos ornamentat stă scris „Amor omnia vincit"), el își deapănă cu nostalgie și umor amintirile, pregătindu-se, într-un fel, detașat de toți și toate, de marea călătorie. Printre lucrurile rămase de la mama sa, Bill Unwin va descoperi însă și carnetul de însemnări zilnice al unui strămoș din epoca victoriană, inginerul hotarinc Matthew Pearce, care pe un alt plan, va fi trăit, în epoca bulversantelor revelații darwiniene, o dramă, în mare parte identică cu-a sa. Documentul acesta incitant și patetic, deopotrivă, îl smulge din depresiunea ce-l împingea spre extincție și, cufundat tot mai adînc în mărturisirile strămoșului său, Bill Unwin are revelația repetării propriei sale istorii. Instinctul cărturăresc îl îndeamnă să dea publicității acest document prețios (în spiritul celei mai autentice tradiții britanice de pietate față de memoriile înaintașilor) și astfel se va salva el însuși, revenind la viață. Refăcînd traseul crizei spirituale a strămoșului său și implicit a secolului trecut, cînd darwinismul a produs un puternic seism în conștiința celor pentru care concepția mitico-religioasă s-a văzut dintr-o dată pusă sub semnul întrebării, viața părînd, în fond, a-și pierde aura divină, Bill Unwin refăce traiectoria propriei sale drame, își descoperă propriile dileme și întrebări — întrebările dintotdeauna ale oricărui om și intelectual — iar munca de descifrare și editare a acestui document devine o benefică terapie sufletească. Prin ingenioase și poetice incursiuni, deopotrivă, în trecut și în prezent, în lumea ideilor și a lucrurilor, GRAHAM SWIFT ne înfățișează viața eroului său (atît de comună în omenescul ei freamăt și totuși unică și învăluită în taină, viață ce pare la un moment dat a se conjuga, a intra într-o neașteptată consonanță cu misterele Vieții — aici desele referiri la „Hamlet" și la drama shakespeariană, în genere, cu pluralitatea ei de sensuri, amplifică noima destinului eroului cărții), dar insistă îndelung asupra experiențelor de viață ale strămoșului său, ale cărui pagini de jurnal ne propun un noian de întrebări și motive de meditație, ne evocă scene ce încearcă a sugera problemele pe care omul și le-a pus de-a pururi în legătură cu ființa sa, cu adevărul, cu cauza lucrurilor, în legătură cu menirea sa pe această lume, cu existența sufletului și a divinității — întrebări pe care știința pare a-des a le minimaliza, spulberînd aura mirifică a cunoașterii mitice, a artei și poeziei — aceste nealterate modalități de revelare a tainelor lumii. Antologic este în roman episodul albinelor. Pasionat de stupărit și de poezia lui Vergiliu, pastorul unui sătuc din Devon îi înfățișează ginerului său (Matthew Pearce) viața și travaliul albinelor, convins că prin acest modest miracol al firii va reuși să-l convingă de existența unui Creator înțelept. Căci, se întreabă pastorul, cum este oare cu putință ca în fața unei asemenea minuni cum este viața albinelor să ne mai îndoim de existența sufletelor noastre și ale tuturor ființelor ce ne înconjoară ? Atins de morbul tăgadei, inginerul hotarnic nu se va lăsa convins și astfel treptat, treptat, viața sa va aluneca pe panta înnegurării. Asemeni idolului său — Darwin — el va pierde gustul poeziei, va înceta să vibreze la frumusețea muzicii, picturii și la farmecul naturii. Într-una din scrisorile ce alcătuiesc epistolarul său, marele savant se întreba cărui fapt i se datorează oare această atrofie. Nu este în stare a oferi o explicație (vorbește de o atrofie a simțurilor), dar, de bunăseamă, pare a insinua autorul. Ea este, mai degrabă, un reflex al pierderii capacității de a percepe miracolul vieții, dincolo de care se află Divinitatea, taina și misterul ce se cer iar și iar descoperite. Și astfel, răsfoind mărturiile trecutului, iscodind tribulațiile spirituale ale înaintașului său, Bill Unwin — cărturarul și omul obișnuit, deopotrivă — are revelația revenirii la mirificul simplu al vieții, la izvoarele binefăcătoare ale erosului și afecțiunii ce au dat un sens și o semnificație vieții sale. Retrăind astfel în memorie clipele de iubire alături de soția dispărută și redescoperind dragostea — această de-a pururi forță salvatoare a vieții, Bill Unwin este, într-un fel mîntuit. A relata conținutul unei cărți avînd generoasa și înefabila frumusețe a romanului lui GRAHAM SWIFT este o misiune ingrată. Căci în această carte fiece pagină mustește de sensuri, întrebări și frumuseți poetice. Ea se alcătuiește ca o meditație cînd dulce-amară, cînd stenică și viguroasă asupra condiției umane. Fără a avea veleități religioase, fără a nega rolul benefic al științei în procesul cunoașterii, fără ostentație ci cu sobrietate și delicată discreție, ea este aidoma unei fermecătoare muzici ce încearcă a sugera bogăția și fascinația vieții. Scrisă sub semnul confesiunii, cu referiri constante la Vergiliu și Shakespeare, aceste două izvoare ae artei eterne, romanul lui GRAHAM SWIFT este o carte revelatoare. Și nu putem încheia aceste rînduri fără a menționa motto-ul pus de scriitor în fruntea romanului său. Este un fragment dintr-un celebru vers vergilian — (Sunt lacrimae rerum) „et mentem mortalia tangunt" — ce conferă o dimensiune umanistă în plus întregii cărți.

Virgil Lefter

*) Graham Swift : „Ever After", Picador, London & Alfred A. Knopf, New York, 1992.

meridiane

«Capitala mondială a memoriei»

O bibliotecă putînd primi 8 milioane de cărți ar trebui să-și deschidă porțile în 1995 la Alexandria, chiar acolo unde a fost distrus „templul cunoștințelor universale"

A construi o foarte mare bibliotecă care să aibă o funcționalitate demnă pentru omul de azi, la Alexandria, chiar pe locul ilustrei pioniere a culturii mediteraneene și promisă aceleiași străluciri, iată ce reiese dintr-o provocare ambițioasă. Căci, dacă Franța și Anglia pentru crearea sau mutarea unor biblioteci se sprijină exclusiv pe patrimoniul lor de cărți, Egiptul pornește pur și simplu din neant. În 1984, totuși, ideea încoltise în mintea lui Lotfy Doeider, pe atunci președinte al Universității din Alexandria, care mergea astfel pe urmele înaintașului său Demetrias din Falena, consilier al regelui Ptolomeu I Soter. Pariul elevului lui Aristotel, la sfîrșitul secolului IV înainte de Isus Cristos, trebuia să ducă, două sute de ani mai tîrziu, la edificarea unei colecții de aproape 550 000 de suluri de papirusuri reprezentînd 30 000 de opere. Această bogăție crea o impresie îmbătătoare pentru vizitatorul care intra în templul cunoștințelor universale, pentru ale cărui elemente fuseseră toate catalogate de poetul Callimac, într-un fel primul director al Alexandrinei.

Pentru constituirea rezervelor sale, Ptolomeu, succesorul lui Alexandru, nu ezitase să confiște sulurile corăbiilor care ancorau în port, spre a fi copiate din către scribi. Regele, își păstra originalele! Mai tîrziu, Ptolomeu al III-lea a acționat la fel în Grecia. El a împrumutat, oferind o garanție, manuscrisele a trei mari tragici pentru a fi copiate, dar la Atena se întoarseră, evident, copiile. Aceste comori și multe altele, pieriră în incendiul căruia îi datorăm o viziune plină de goluri a Antichității. În afară de Platon și Aristotel, de exemplu, nu avem decît titlurile operelor filozofice ale Greciei și doar 7 din piesele lui Eschil, din cele 90 pe care le-a scris.

În zorii celui de al treilea mileniu, în lipsa „fondului de corăbii" sau de orice altă piraterie, guvernul egiptean este silit să întindă talerul internațional. În 1986, UNESCO accepta să susțină acțiunea Republicii Arabe Egipt și directorului său, Amadou M'Bow, lansa, un an mai tîrziu un apel la solidaritate universală în favoarea renașterii Alexandrinei. Egiptul oferea, din partea sa, un teren, estimat la 60 de milioane de dolari, într-o zonă rezidențială a orașului, pe locul unde se presupune că a fost vechiul palat al ptolomeilor, lîngă malul mării. Odată terminată clădirea principală care era afectată unui centru internațional de conferințe, complexul mai reclamă încă, aproximativ 100 de milioane de dolari pentru finalizarea construcției și cumpărarea de echipament și de cărți.

La UNESCO, Jacques Tocatlian, născut în Alexandria, a fost numit responsabil al proiectului. El a cerut un studiu de fezabilitate, în timp ce doi consultanți au vegheat la programul arhitectural. „Finanțarea internațională complică operațile mărturisește el. În luna iulie 1988, a fost prevăzut un concurs deschis arhitecților din lumea întreagă. Sub egida Uniunii internaționale a arhitecților și cu contribuția Programului Națiunilor Unite pentru dezvoltare. Au fost înregistrați 1355 de înscriși. O comisie tehnică a examinat cele 524 de lucrări supuse, înainte ca ele să fie prezentate unui juriu internațional, reunit, în septembrie 1989, la Alexandria".

Înaintea Italiei și Braziliei, victoria a fost cîștigată de biroul norvegian Snohetta Arkitektur Landskap și asociații. Echipa — trei norvegieni, un american și un austriac, vîrsta medie 30 de ani — a pus la punct desăvîrșirea proiectului la Los Angeles. Moral de bronz și farmec izbitor, dacă judecăm după cei doi emisari veniți la Paris să prezinte munca lor la colocviul „Viitorul marilor biblioteci", Cristofor Kapeller (Austria) și Kjetil Thorsen (Norvegia) au știut să impresioneze parterul reunit la Bibliotheque Nationale du Jack Lang și Emmanuel Le Roy Ladurie.

Redford-ul (actorul american de cinema n. tr.) austriac și Îngerul de la Reims viking debordau de entuziasm si-și furau vorba alternativ : „Planul orașului ne-a transmis anumite mesaje, afirmau cei doi tenori ai biroului de arhitectură Snohetta. Apoi apa, deșertul ; am început ca un grup de muzicieni care compun o partitură, prin asociații de idei sau de referințe legate de spațiul înconjurător... Făcînd să intervină și emoționalul".

Sub forma unui disc de 160 de metri diametru, Alexandrina va țîșni ca un astru din pămînt. Partea îngropată va ascunde cărțile, la adăpost de lumină. Noaptea va accentua simbolismul edificiului, cînd luminatul interior îi va conferi aparența unui disc luminos. Un zid de piatră orizontal de 35 metri înălțime, proptit pe deșert, va fi acoperit (prin computere, în lipsă de sclavi) de toate caligrafiile lumii, într-un joc de umbre și de lumini De pe culmea acestui zid, un acoperiș în pantă dulce se va înclina pînă la sol și la intrarea principală, situată la nord. El va fi străpuns de terase sub forma unei table de șah cu fața spre Mediterana, cu tot atîtea pleoape care vor orienta lumina și răsfrîngerea ei, indirectă, în interior. Conjugat cu efectele aerului conditionat, acest dispozitiv este destinat să protejeze cărțile de soare ! Înclinarea acoperișului trebuie să minimalizeze ravagiile vîntului sărat în timp ce un plan de apă circulară va apăra clădirea de praf de căldură și ...de vizitatori.

Acest mare for de cultură e dovada unui aspect novator al unei înalte tehnicități. Spațiul intern se prezintă ca o cascadă de platforme în volum continuu. Ansamblul teraselor va fi înclinat de spațiul Callimac și conectat la o scară monumentală care va traversa clădirea, din subsol pînă în creștet.

François Lombard, arhitect francez din grupul de experți internaționali, recunoaște c-a fost izbit de puternica imagine a proiectului : „Pentru Egipt, nu se putea găsi o mai bună simbolistică decît cea a soarelui, a subliniat el. Pe deasupra, pasarela care va lega Alexandrina de universitate, și, oarecum, de viața exterioară a cetății, va izola edificiul de circulația intensă de pe malul mării. Materialele întrebuințate — beton și granit pentru zid, sticlă și metal pentru acoperiș — vor rezista la coroziune. „Arhitecții ei spun că s-au gîndit la mormintele egiptene, la sculpturi, la efectul optic al piramidelor", despre care există impresia că ar continua sub pămînt, drumul soarelui. Și în sfîrșit la Euclide, unul din marile nume ale bibliotecii Ptolomeilor.

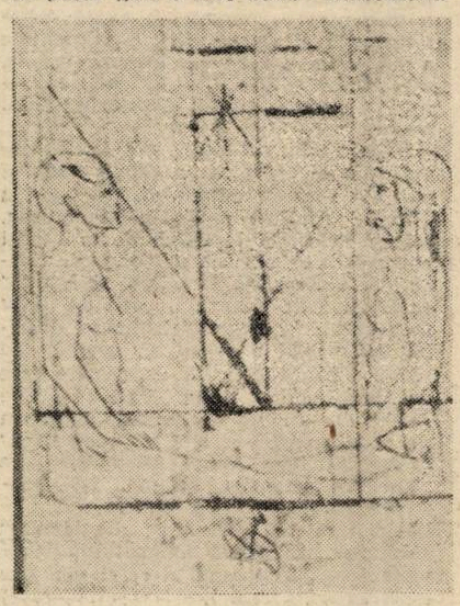

Ovidiu Petca

Alexandrina ar trebui să-și deschidă porțile în 1995 cu o mică colecție de 200 000 de volume și 15 000 de periodice. Capacitatea sa va fi de 8 milioane de cărți. În iunie 1988, președintele Mubarak și directorul general UNESCO, Federico Mayor, puneau piatra de temelie. Un gest simbolic reînnoit la Assuan de la 10 la 13 februarie, cu ocazia unei călătorii făcută în prezența Comisiei internaționale pentru renașterea bibliotecii din Alexandria. Doamna Mubarak, soția președintelui Egiptului a pronunțat discursul inaugural înaintea cîtorva capete încoronate, prinți și sultani. Giovanni Agnelli, Melina Mercuri și scriitori celebri ca Nadjib Makfuz, Jorje Amado Octavio Paz și Wele Soynka se aflau la această ceremonie. François Mitterrand, evocînd salvarea templelor din Nubia, a spus : „După Assuan, Alexandria".

Pentru a transforma acest frumos vis în realitate vor fi necesare eforturi peste tot în lume. A duce la capăt un astfel de proiect într-o țară care cunoaște dificultăți economice, ar fi imposibil fără ajutorul unor guverne străine. Statele Unite, Norvegia și Emiratele Arabe Unite s-au arătat generoase. În Alexandria doctorul Molsen Zahran, directorul executiv responsabil al proiectului, estimează că prețul de plătit pentru acest nou far al culturii este la înălțimea viitoarei sale străluciri. Dar e mai puțin sigur că cetatea să fi conservat puterea de atracție care a făcut, din ea, timp de aproape șapte secole, „capitala mondială a memoriei", după expresia lui Olivier Poivre d'Arvor. Directorul centrului cultural francez din Alexandria subliniază amplasamentul privilegiat al orașului, la răscrucea Asiei, Africii și Europei. El se felicită pentru animația intelectuală a cetății, care va vedea deschizîndu-se, în septembrie, universitatea francofonă Léopold-Sédar-Sengar, cu un congres la care participă 200 de scriitori.

Pînă atunci putem visa la ideea pusă a Alexandrinei, ridicîndu-se asemenea soarelui la orizont : a opta minune a lumii, capodoperă a acestei „egiptomanii" care a făcut să se ridice atîtea clădiri după modelul Antichității. Dar, de această dată, cu o formidabilă voință de deschidere spre viitor unde își vor găsi cu adevărat locul aceste isprăvi tehnice fără de care cultura noastră s-ar înăbuși ca într-un sarcofag.

În românește de D. St. Rădulescu

Urmare din pag. a 16-a

Cele nouăsprezece plicuri

pe Joyce cînd acesta se plîngea de „colita" lui, în realitate primul simptom al ulcerului său duodenal. „Încă nu am reuşit să citesc ULISE", scria Paul între văicăreli şi ruşinat, admiratului său stăpân.

Leon se însărcina să îmblînzească atît cît era cu putinţă furtunoasa relaţie dintre Joyce şi directorul literar al editorilor londonezi FABER & FABER, nu altul decît T. S. Eliot. Polemica epistolară asupra corecturii zaţului de la ULISE şi despre capacitatea profesională a linotipiştilor englezi putea avea loc între doi perfecţi cretini, şi nu între doi giganţi ai literaturii unviresale. Paul Leon i-a suportat şi pe unul şi pe celălalt pînă ce legătura dintre ei doi s-a rupt definitiv. Apoi, a continuat să-l servească pe Joyce păstrîndu-i confidenţele şi să-l însufleţească la toate depresiunile şi loviturile sale. Leon nu s-a crezut niciodată indispensabil maestrului său: „Joyce are încredere doar într-o singură persoană, şi această persoană este Lucia", a scris în una din scrisorile sale.

Sufletul curat al lui Paul Leon a rămas încătuşat în sute şi sute de hârtiuţe, în sumedenie de notiţe făcute pe coli grosolane de hârtie, dactilografiate în original şi copie cu răbdare, ce sunt expuse acum la Biblioteca Naţională din Dublin.

„Joyce era un om foarte... **dificil**, fără îndoială, însă fidelitatea lui Leon nu cunoştea limite." Catherine Fahy, o tânără specialistă irlandeză, care a avut grijă să clasifice şi să studieze întregul material conţinut în plicurile lui Leon, are reţineri mari înainte de a-l califica pe geniu cu acest neutru „dificil", Catherine crede că scrisorile aflate încă în secret „nu pot aduce nimic deosebit cu privire la legătura dintre Lucia şi tatăl ei ; deja se ştie totul". Senatorul David Norris, de la **Trinity College** din Dublin, crede că a păstra documente până în anul 2050 este „un act absurd de cenzură".

În 1938 această operă singulară pe care Joyce a intitulat-o FINNEGANS WAKE a fost terminată. Şi totuşi, Lucia nu s-a însănătoşit. „Dumnezeu ştie ce semnificaţie are proza mea. Însă este plăcută auzului. În schimb desenele tale sunt plăcute vederii. Mi se pare că este suficient", i-a scris Joyce fiicei sale. Scriitorul pierduse numărul operaţiilor oculare suferite, şi acum începea să sufere în mod serios de stomac. Avântul nazismului îl îndurera. Leon se afla la Paris şi Lucia admisese, în fine, să fie internată într-un ospiciu. De la Zürich, James Joyce asistă la invadarea Europei de către Adolf Hitler. El, acum, nu mai scrie. Moare la 13 ianuarie 1941, la 59 de ani, după o operaţie de ulcer duodenal.

Paul Leon primise ştirea în cursul dimineţii următoare. „Puse toate hârtiile şi documentele importante într-un mare sipet maron. Aşează în plicuri corespondenţa privată dintre el şi Joyce din timpul anilor lor de prietenie. Apoi, duse personal pachetul la contele O'Kelly, pe vremea aceea şeful legaţiei irlandeze în Parisul ocupat, şi îi ceru să-l transmită la Biblioteca Naţională."

Această relatare aparţine soţiei lui Leon, purtând numele tot de Lucia, şi este extrasă din cartea sa cu titlul JAMES JOYCE ŞI PAUL LEON : POVESTEA UNEI PRIETENII.

Acest secretar şi prieten totodată i-a fost literalmente credincios până la moarte lui Joyce. Dar vizita lui la legaţia orlandeză atrase atenţia Gestapo-ului.

A fost arestat imediat şi, în anul următor a fost dus, împreună cu alţi evrei, într-un lagăr de concentrare german din Silezia. Nimeni, din neutra Irlandă, nu a mişcat un deget pentru a-l salva. A fost ucis în captivitate de nazişti, probabil în ziua de 4 aprilie 1942.

A murit fără a fi citit ULISE.

Iar Lucia Joyce şi-a dat sufletul la 12 decembrie 1982, într-un ospiciu britanic.

Poeme de OSMAN TŰRKAY CIPRU

Născut într-un sat de munte din zona Kirenya, Osman Turkay a studiat la Liceul englez din acest important oraş măcinat de aprige frămîntări etnice. Ca precoce ziarist şi poet turco-cipriot, a militat pentru emanciparea naţiei sale, iar cînd sabia războiului de pe insulă avea să-i ameninţe însăşi viaţa, la sfîrşitul anului 1961, a emigrat în Anglia. O vreme a locuit şi în Turcia, cunoscînd îndeaproape lumea literară turcă, publicînd versuri, articole, cronici şi critică, mai ales la reviste precum: YAZKO-Edebyat, SOMUT, ÇEVIRI şi altele.

Stabilit la Londra, studiază literatura anglo-americană, traduce din creaţia unor poeţi precum: T. S. Eliot, Ezra Pound, Dylan Thomas ori Stephen Spender. Tălmăceşte de asemenea din Pablo Neruda, Vladimir Maiakovski etc.

În această perioadă el însuşi este cunoscut prin traduceri în limbile engleză, franceză, chineză, bengali, polonă, sîrbo-croată.

În 1979, World University din S.U.A. îi acordă titlul de Doctor Honorific în Literatură, iar doi ani mai tîrziu, în 1981, World Academy of Arts and Culture îl proclamă „Poet-Laureat", cărţile sale scrise atît în turcă — limba sa maternă — cît şi în engleză, încep să fie publicate în întreaga lume. Să amintim între acestea: „Beethoven and other poems", „Symphonies for the World", „Variations" etc.

În 1988 şi respectiv 1990, a fost prezent pe lista de candidaţi la Premiul Nobel pentru poezie.

Editor, la Londra, al unui grup de reviste cipriote, între care să amintim „Toplumun Sesi" (Glasul societăţii), Dr. Osman Turkay are în prezent sub tipar la o editură bucureşteană şi un volum tradus în limba română.

Melodii din muntele Beşparmak

I.

L-acest ceas, tocmai bun al zilei de
vară,- nsorite,
Brazi verzi
stînci colţuroase
prăpăstii ce-ţi fac gîndul năuc
Castele
palate
vechi ziduri
Drumuri de-asfalt vălurite
Copaci
fîntîni
ape reci cu unde grăbite
Prin visu-mi curg şi se duc...
Cîntecele-ţi ascult, o, măreţ
Beşparmak,
Cîntecele-ţi ascult, la mii de
kilometri departe
În mijlocul ceţii lăptoase, vineţii, ce
de tin' mă desparte
Smulgîndu-ne din universala iubire
speranţă,
de-adevăr,
De viitor la cinci mii ani-lumină
distanţă,
Ceea ce inimii noastre dăruişi :
Cu miros de laur
cu miros de laudanum
cîntecele tale
Aşa de colorate
aşa de sufleteşti
aşa de profund sentimentale
Notele-ţi
percepţiile-ţi
liniile-ţi
Ale tale-s, oh, ale tale...

Un nor albastru-i deasupră-mi
Cîmpii cu verzi măslini
dedesubtu-mi
O mare-nchid simţirile din mine,
Mediterana cu valuri mi-e în vine !

II.

Cin' să ştie unde-s în astă clipă ?
Poate-s prin nourii ce voi să-i prind
sub aripă
Adie-un vînt uşor, din ţări vecine,
zorii vin unde
Cine, cine să ştie de unde
Poate-i din Taurus, poate
de prin Mediterană,
Poate dinspre oraşele frăţeşti
de pe ţărmul de mană
Dinspre Antalya ?
Din Anamur ?
De la Adana ?
Dinspre Mersin, ghiceşti ?

Mă las s-alunec înspre gol, în abis,
aşa îmi vine
Hei, Beşparmak !
Beşparmak !
Beşparmak ! Tu drag !
Oh, simt cum unghia din carne
mi-o trag !
Uite,-n faţa mea eşti---un ram
a floare, deschis, iubit,
O limbă de ceas eşti peste-orizontul
înlănţuit

III.

Zăresc pe-un pisc al tău o
veche clădire —
Sf. Hilarion !
Şi pe-un alt virf, o alta
E Bufavento !
Castelul Girne,
Apoi Bella Pais,
Şi satul Yüzbirevler, ca de vis

În amăgirea-mi omenească războiesc
oameni de fier
Iubire
legendă
magnificenţă
lumină
Porţi prin care-nseamnă că
pătrunserăm în a Ev Mediului
grădină
În oceanu-acesta de culoare-al
poeziei de ochi neatins
In clădirea asta,
pe muntele ăsta
şi pe marea asta
Ca pe nişte iepe-n desfătare
Metresele şi le saltă cavaleru-n
înfierbîntare
Albe
şi lungi
înalte
largi văpăi
Nişte transatlantice îi par
prin odăi...

Prezentare şi traducere de
Ion Arion

moda, altfel

„C'est interdit d'interdire" (II)

Printre succesele literare ale lui Milan Kundera este şi romanul **„Zivot je jinde"**, publicat de editura Gallimard în 1973 (în limba franceză bineînţeles) şi în traducerea americană a lui Peter Kussi, în 1974. Traducerile se realizează, întotdeauna, în colaborare atentă, apropiată cu autorul, care ţine foarte mult la nuanţă şi este, după cum mărturiseşte, foarte încîntat de realizarea americană, ce reuşeşte să fie mult mai apropiată ca exprimare literară de cea originală. În 1986, la reeditarea cărţii, autorul scrie o nouă prefaţă, pentru editura **Penguin Books.**

„Life is Elsewhere" („Viaţa e altundeva", traducere preferată celei **„Viaţa e în altă parte"**, căci cea de a doua e restrictivă, indicînd mai mult spaţiul, în timp ce cea dintîi este generoasă în insinuări, **altundeva** poate fi un domeniu al pasiunilor, o ambiţie, o resemnare, o înverşunare, o deformare, etc., şi mult mai apropiată de conţinutul romanului) este încă şi azi una dintre cărţile căutate în librării şi biblioteci. Prefaţa a fost la fel de comentată ca şi cartea, e o mărturisire, o motivare, o explicaţie, de fapt „o cheie" :

„«Viaţa e altundeva» este o propoziţie celebră (poate chiar o **sentinţă**) a lui Rimbaud. E citată de André Breton ca o concluzie a Manifestului Suprarealist. În mai, 1968, studenţii parizieni au mîzgălit-o pe pereţii Sorbonei ca pe lozinca lor. Dar titlul original al romanului meu a fost «Virsta lirică». L-am schimbat în ultimul moment, cînd am văzut anxietatea pe feţele editorilor mei, care se îndoiau că ar exista cineva care să cumpere o carte cu un titlu atît de abstrus.

Virsta lirică este tinereţea. Romanul meu este un epos al tinereţii şi o analiză a ceea ce eu numesc «atitudine lirică». Atitudinea lirică este o postură potenţială a fiecărei fiinţe umane ; este una dintre categoriile de bază ale existenţei umane. Poezia lirică, gen literar, a existat de-a lungul epocilor, pentru că omul, de-a lungul epocilor, a fost capabil de «atitudine lirică». POETUL este personificarea sa.

Începînd cu Dante, poetul este şi o mare figură care străbate istoria europeană. E un simbol al identităţii naţionale (Camoes, Goethe, Mickiewicz, Pushkin), e un vorbitor despre revoluţii (Béranger, Petöfi, Mayakovsky, Lorca), e vocea istoriei (Hugo, Breton), e o fiinţă mitologică şi un subiect al unui cult religios virtual (Petrarca, Byron, Rimbaud, Rilke) dar mai presus de toate el este reprezentativ pentru o valoare inviolabilă, pe care noi sîntem gata să o SCRIEM cu litere mari : POEZIE.

Dar ce i s-a întîmplat poetului european în ultima jumătate de secol ? Astăzi vocea lui e auzibilă cu mare greutate. Fără capacitatea noastră de a simţi prezenţa sa, poetul a trecut de mult din marea, zgomotoasa lume a scenei (Dispariţia sa, aparent, un simptom al periculoasei perioade de trecere pe care Europa o străbate şi pe care, încă nu ştim cum s-o numim). Printr-un fel de ironie satanică a istoriei, ultima scurtă perioadă a celei europene, în care poetul a mai apucat să-şi joace marele său rol public, a fost perioada de după 1945 cea a revoluţiilor comuniste din Europa Centrală".

Corina Cristea

(va urma)

CELE NOUĂSPREZECE PLICURI

STRANIA POVESTE DE IUBIRE

DINTRE JAMES JOYCE

ȘI FIICA SA, LUCIA

James Joyce și Paul Leon (stînga sus). Lucia, fotografiată între două dansatoare profesioniste (dreapta, sus). Samuel Beckett (jos).

de ENRIQUE GONZALEZ

Această istorie, păstrată în 19 plicuri, este cea a unui secretar, a unei schizofrenice și a unui scriitor. Totul începe la Londra, în ziua de 21 iulie 1931, într-un climat însorit și plin de speranțe, și se termină la Paris, în ziua de 17 ianuarie 1941, printre zăpezi mohorîte și soldați naziști.

În această după-amiază de ianuarie, Paul Leon și-a îndeplinit misiunea vieții sale: a împachetat în plicuri toate documentele pe care a reușit să le strîngă în timp de zece ani, perioadă în care a jucat rolul de prieten și asistent al lui James Joyce; tot acum el scrie și o însemnare: „Cele 19 plicuri trebuie donate Bibliotecii Naționale din Dublin (...). Faptul că această corespondență privește terțe persoane și este, în parte, de caracter intim, sunt dator să stabilesc condiția ca să nu se permită accesul la ea al biografilor și al persoanelor de litere (sic) decât după 50 de ani de la moartea domnului Joyce."

Plicurile, păstrate timp de jumătate de secol în subsolurile Bibliotecii Naționale irlandeze, nedescifrate și neatinse înlăuntrul vechiului sipet maron al lui Paul Leon, au fost deschise la Dublin în ziua de 5 aprilie a acestui an, cu întreaga pompă ce era necesară. Primul ministru a ținut un discurs și asistența a aplaudat.

Plicurile conțineau mizeriile, detaliile, notele la margine de pagină cu scris mărunt ale ultimilor ani ai celui mai mare scriitor al acestui secol.

Desigur, dintre ele lipseau și unele scrisori, acelea care se refereau mai direct la Lucia, fiica cea mică a lui James Joyce, a cărei schizofrenie avansa în zilele când Paul Leon începuse să lucreze pentru scriitor. Stephen James Joyce, nepot și moștenitor al autorului lui ULISE, nu permitea publicarea lor decât după data de 31 decembrie 2050. Scrisorile care au fost deschise, precum și cele sigilate, vorbesc despre afectuoasa și teribila istorie de dragoste dintre tată și fiică, precum și triunghiul vremelnic format dintre ambii — tată și fiică — împreună cu alt geniu irlandez Samuel Beckett, care a fost prietenul lui James și logodnicul Luciei.

În ziua de 20 iulie 1931, James Joyce scrisese prima sa scrisoare adresată lui Paul Leon. Se cunoscuseră la Paris, cu trei ani în urmă. Leon era un evreu de origine rusă, fugit de revoluția bolșevică, poliglot și foarte cultivat; lui Joyce îi plăcuseră bunătatea și eficiența acestuia. Joyce era autorul lui ULISE, irlandez renegat, îndrumător indiscutabil al avangărzii literare: pe Leon îl fascinaseră talentul lui și personalitatea lui tumultuoasă. În acea vară a lui '31, Leon o înlocuise deja pe Sylvia Beach ca punte între scriitor și lume. Prima scrisoare se referea la călătoria iminentă pe care familia Joyce trebuia s-o facă la Zürich. Începea ultimul periplu continental, o **hegira** (fugă, în l. arabă. N. tr.), în cuvintele proprii lui Joyce.

Un an mai târziu, în iulie 1932, meticulosul Leon făcea mari eforturi pentru a pune în ordine problema scrisorilor. Conținutul lor nu avea nimic de-a face cu literatura: era vorba de niște scrisori referitoare la câteva desene ale Luciei, pentru o carte de lux. Editorul le refuzase, și Joyce se hotărîse să le publice pe cont propriu: „Cred că pot să-mi acopăr cea mai mare parte a cheltuielilor ce se produc cu publicarea acestor desene ale fiicei mele. Nu e vorba să-mi conving fata că ea este un Cézanne, doresc ca în ziua cînd ea va împlini 29 de ani să poată vedea ceva care s-o poată convinge că tot trecutul ei nu a fost un eșec. Rațiunea pentru care caut să găsesc, prin toate mijloacele, o soluție la cazul ei (ce ar putea apare în orice zi, așa cum s-a întîmplat și cu vederea mea) este că în acest mod ea nu va putea gândi că și viitorul ei va fi de asemenea un vid. Sunt conștient că sunt acuzat că sacrific bani prețioși și în cantități mari pentru a obține acest final, când totul s-ar fi putut face în liniște și cu mai puțină cheltuială, ca de exemplu a o interna într-o „închisoare a minții", cu prețuri modeste, pentru tot restul vieții sale. Nu voi face acest lucru atât timp cât cred că există o singură posibilitate de recuperare a ei."

O scrisoare anterioară fusese scrisă de Joyce în iunie 1936. Problema scrisorilor dura deja de patru ani. Și schizofrenia Luciei se agrava. Detonatorul bolii a fost Samuel Beckett.

Dramaturgul irlandez frecventa domiciliul parizian al familiei Joyce, și spre 1929 Lucia se îndrăgostise de el. Pe Beckett îl atrăgea această tânără stranie, „ființă torturată și blocată de un geniu", după cuvintele biografului Richard Ellmann (al cărui monumental JAMES JOYCE l-a publicat în Spania în 1991), însă el nu se gândise niciodată ca ea să-i fie amantă sau soție. În 1931, îi confesă că, din toți Joyce, îl interesa patriarhul, și nu ea, Lucia. Lucia, acum, se năruise. Nu era decât o obsedată de sex și de ușoarele sale defecte fizice (un oarecare strabism și o cicatrice la bărbie). Mai suporta și accese de catatonie.

Și James Joyce se identifică definitiv cu propria lui fată. „Dacă posed vreo licărire de talent, Lucia l-a moștenit, însă în mintea ei acest lucru a provocat un incendiu." Scriitorul nu a vrut să-l mai vadă pe Beckett (mai târziu se vor împăca) și și-a fixat drept mare obiectiv vital acela ca Lucia să fie fericită. Inclusiv munca lui era influențată de capriciile ei.

James Joyce se afla afundat în teribilul, neînțelesul, definitivul WORK IN PROGRESS — FINNEGANS WAKE. El făurise un paralelism între roman și sănătatea fiicei sale: când el se va ivi din „întunecata noapte" și opera va fi în sfârșit publicată, atunci și Lucia se va însănătoși. El era convins, de asemenea, că Lucia era o ființă clarvăzătoare, magică. „Este îngrozitor să te gândești că acest caracter ales poate să ajungă să fie pradă unor impulsuri necontrolabile și a unor însușiri pe care nu le poate înțelege și, cu toate că doresc din tot sufletul vindecarea ei, mă întreb ce se va întâmpla dacă ea va ajunge să-și retragă privirea de la visarea iluminată de fulgere care este clarviziunea ei, și o va îndrepta spre această față strivită de șofer care este lumea."

Lucia, la rîndul ei, își îndrepta asupra tatălui întreaga capacitate afectivă de care era în stare, și descărca asupra mamei ei, Nora, crescîndele sale accese de violență. Din când în când, era necesară cămașa de forță. A fost consultată de cei mai prestigioși psihiatri, și nici unul dintre ei nu a dat cea mai mică speranță de vindecare. Dar Joyce refuza să creadă. Unul dintre medicii consultați a fost Carl Jung. Părerea acestuia rămase reflectată într-o scrisoare către Patricia Hutchins: „Dacă dumneata cunoști teoria mea despre Suflet, vei vedea că Joyce și fiica sa sunt exemple clasice ale acestui suflet. Ea era sa **femme inspiratrice**, ceea ce explică încăpățînarea lui în a refuza să admită adevărata stare a fiicei lui. Sufletul lui Joyce, adică psihicul său inconștient, era atât de puternic identificat cu ea încât a admite boala fiicei lui ar fi fost ca și cum ar recunoaște că și el avea o psihoză latentă. Stilul său literar **psihologic** este schizofrenic, fără îndoială, însă, spre deosebire de un pacient obișnuit, Joyce poate gândi și vorbi în acest mod după voință."

Lucia, și ea, a lăsat scris părerea sa despre Jung: „Când mă gândesc că acest dolofan și materialist elvețian a vrut să-mi controleze sufletul meu!"

Paul Leon aranja toate consultațiile cu psihiatrii, urmărea cu atenție problemele lui ULISE cu cenzura nord-americană, cerea avansuri și îl consola

În românește de Ezra Alhasid

(Continuare în pag. a 15-a)

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA: București, Calea Victoriei nr. 133. tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 2 septembrie 1992 • 33 (132)

PROBLEMA NAŢIONALĂ

Cîteva formaţiuni politice — toate de factură naţionalistă, cîteva din ele chiar naţionalist-comunistă — au sperat să-şi facă un serios capital politic din prezumtivele idei iredentiste pe care le-ar fi colportat recentul congres mondial al maghiarilor ţinut la Budapesta, urmat de un congres al aşa-zişilor, „maghiari din Transilvania", organizaţie cu sediul în... Brazilia. Numai că, precum de-atîtea ori în istorie, socoteala de-acasă nu s-a potrivit cu cea din tîrg şi iată că aşteptatele — de unii — atacuri antiromâneşti şi declaraţii iredentiste nu s-au produs, ceea ce i-a cam derutat pe naţionaliştii noştri făcîndu-i să scape ,cum se spune, frîiele şi, în consecinţă, să debiteze — fie pe micul ecran, fie în presă — tot felul de inepţii sub care se citeşte clar ca la lumina zilei enormul vid politic, moral şi intelectual care este adevărata calitate a acestor patriotarzi de dugheană, înclinaţi structural spre diversiunea de tip comunisto-securistic şi confundînd sistematic patriotismul cu incompetenţa. Căzută pe mîinile unor astfel de demagogi retardaţi, problema naţională — care este, fără îndoială, o problemă de maximă importanţă în aceste vremuri — riscă să devină un surogat, un talmeş-balmeş inteligibil, un reactiv zgomotos şi visceral. În fond, pe urmele dictatorului de mai an, naţionaliştii noştri gaunoşi fac uriaşe deservicii cauzei naţionale şi se vădesc a fi, chiar ei, cei mai înverşunaţi duşmani ai poporului român : prin prostia strigătoare la cer, prin vacarmul demagogic, prin absenţa bunului simţ şi, nu în ultimul rînd, prin permanenta osîrdie întru deturnarea atenţiei generate de la ceea ce constituie într-adevăr problema esenţială a supravieţuirii noastre. După ce au izbutit să îndepărteze pentru nu se mai ştie cînd reintregirea României, după ce au pus bete în roatele unei reforme pe care, în chip paradoxal, au acceptat-o cu entuziasm la început, după ce au făcut tot ce le-a stat în putinţă — şi multe le-au stat ! — pentru a aprinde focul tensiunilor interetnice în Ardeal, bravii noştri naţionalişti se trezesc acum în postura unei mori care macină în gol, rostind fraze fără acoperire, expunîndu-se iremediabil ridicolului, şi asta numai pentru că aliaţii lor cei mai buni — naţionaliştii maghiari — au avut un moment de luciditate şi au luat un fel de pauză în tevatura lor şovină, nu mai puţin vidă de sens decît a celor dintîi. E cazul acum să repetăm trei lucruri de bun simţ pe care — o vreme — patetismul naţionalist-comunist, românesc sau unguresc, le-a estompat : 1. Nu există o problemă a Transilvaniei care a fost, este şi va fi pămînt românesc. Există, în schimb, o problemă naţională în Ardeal a cărei rezolvare pe cale democratică presupune deopotrivă respectarea Cartei drepturilor omului şi respectarea Constituţiei României. 2. Problema reintregirii României nu poate veni dinspre Chişinău spre Bucureşti ci numai dinspre Bucureşti spre Chişinău şi 3. Toată tradiţia istorică a poporului român atestă fără putinţă de tăgadă că şovinismul, xenofobia, intoleranţa etnică n-au făcut casă bună cu românul, excepţiile — cîte vor fi fost — nefăcînd decît să confirme această regulă. Fiecare din aceste trei observaţii — cum spuneam, de bun simţ — se pretează unei analize, inclusiv politice ,menite să clarifice şi să ofere linii strategice pentru etapa istorică post-comunistă. Din păcate, pînă acum cel puţin, nici unul din partidele importante ale momentului nu a găsit răgazul necesar realizării unor atari analize. Poate şi din pricina asta diversiunea naţionalistă de tip comunist a avut — să recunoaştem — un impact favorabil în opinia publică românească. Să sperăm că viitorul politic al României va aduce, în urma alegerilor prezidenţiale şi parlamentare, limpezirile necesare şi în privinţa abordării corecte a problemei naţionale.

„L"

NOUĂZECI

SUPLIMENT DE DIRECŢIE AL REVISTEI LUCEAFĂRUL

Din cuprins: **DINASTIA CARAGIALE • HAI-CU-URILE ZILNICE • DULCE-ACRIŞORUL TÎRG AL IEŞILOR • AVÎNTUL**

Ilustrăm paginile revistei cu lucrări semnate de graficianul Ion Drăghici

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL

MARELE DASH

Poeme de Emilian Galaicu — Păun

•

Al treilea naufragiu

de Al. Cistelecan

•

LOCURI COMUNE

sau despre soare sub zodia Vărsătorului

de Mihail Oprea

•

Francisco Ayala :

ISPRĂVILE UNUI DRAMATURG

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Vara fimbul

Nici o putere nu e definitivă, nici o neputință nu e deplină. Căci iată cum ne zbatem pentru puteri omenești care nu numai lui Dumnezeu ci și unui om cu ochii deschiși i se par ridicole. Alergătura aceasta, în aparență nesfîrșită, de fapt cu un sfîrșit apropiat și, eventual, tragic, ne face să credem că „văzduhul țiuie", chiar dacă nu ne-am „pus flori la pălărie". Și din acest țiuit, rezultat al clătinării exagerate a urechii interne, dar și-a ochiului intern, dar și-a omului din interiorul nostru, de la acest țiuit și pînă la liniștea veșnică nu e decît un pas, un pas și ceva. Pe care nu avem timp să știm cînd îl facem și mai ales de ce. Rezultatul : o inconștiență generală și totală. Rezultatul : o nepăsare vastă a întregii ființe care pare atît de preocupată. Rezultatul : invers celui scontat, invers decît s-ar părea. Un străin de sine și de cele ce i se par ale lui, un străin într-o lume despre care afirmă (dar mai și crede ?) că e a lui. După ce vorbele sale, ale noastre deci, s-au golit treptat de sens, căci s-au fisurat probabil în partea de jos și s-au fisurat probabil și în cea de sus, astfel încît aerul a înlocuit sufletul lor, după ce deci vorbele s-au golit de înțeles, fluturînd ca niște mănuși goale împrejurul celor care le spun, dar și a celor care le tac, a venit rîndul faptelor noastre să se golească — și ele — de sens. Goana după putere : vînare de vînt. Statul pe loc, aparent meditativ („ce faci, bade, șezi și gîndești ?" — „nu, numa' șăd") : vînare de vînt. Ceva mai lentă dar tot aceea. „De te razimi de o umbră..." Un gol enorm, o gaură neagră, suma esențelor tuturor mormintelor noastre, de la începutul lumii și pînă la eventualul ei sfîrșit, ne absoarbe în fiecare secundă și ne redă apoi nouă, în secunda imediat următoare, prefăcuți în mănuși goale și fluturînde, ne redă, de fapt, surogatului nostru de viață. Și, deși ne întoarcem întruna din mormîntul acesta, încăpător, esențial și definitiv, n-am știi nici în încă o mie de astfel de vieți să ne scriem „Les mémoires d'outre-tombe". Că nu-i nici o pagubă nu trebuie să mai spun.

Cum, însă, vai, se pot apăra de noi și de zădărnicițile noastre, cu vorbele noastre cu tot, acei supraoameni care, în general, nouă, celor de la oraș, din „afaceri", din „politică", ni se par suboameni, atît de simpli și de tăcuți sînt ? Cum se apără ei ? Ei ne spun, însă limba noastră, deși aceeași, s-a îndepărtat mult de tot de a lor, încît pare că sîntem, și unii și alții, de pe alte lumi. Dar de pe alte lumi nu poți fi, de pe alte lumi nu te mai poți întoarce. Există o singură posibilitate : să înainteze alte-lumile într-atît încît să ne înglobeze, iar noi să mai credem că luptăm pentru putere, pentru putința noastră și neputința altora. Nestiind sau uitînd că „nici o putere nu e definitivă" și „nici o neputință nu e deplină". Ori poate că numai prima parte e adevărată : cea de-a doua, însă — cine știe ? — și ea...

Iarna fimbul înseamnă, în limbajul oamenilor de la nord „iarna distrugătoare". Dar eu cred că și vara...

Nicolae Prelipceanu

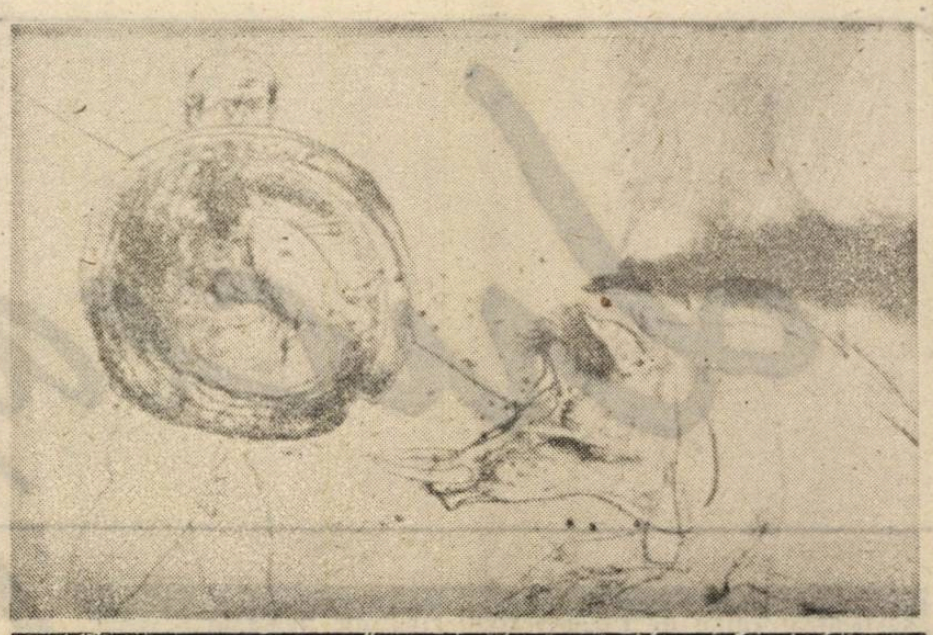

dictatura personală

Cîte ceva despre sănătatea mintală a candidaților la Președinția țării

Ne omoară umorul negru politic de două parale (perechea umorului este **umoarea ?** Vezi „Băi, animalule !", de exemplu și **tragerea de guler**, guler al celui ce striga „Jos Iliescu !" la Constanța, tragere de către chiar candidatul la Președințe vizat în strigătură, de Sf. Mărie Mare, anul acesta), că românul trebuie să iasă din orizontul strîmt al grijilor personale și să-și îndrepte privirea ageră spre orizontul vieții publice, vorba ceea, repet, să vegheze la propășirea neamului, cum altfel... Ne prostim, ținem cu orice preț să devenim propriile noastre victime, transformați pe nesimțite, din autori în personaje caraghioase, de care singuri ne batem joc „ne punem mereu alte măști strîmbe și nu ne mai amintim de figura noastră adevărată.

Stupid, întîmplarea a făcut să-mi cadă în mîini o foaie, o „revistă de cultură — director Ion Nicolescu" care „apare marțea", pe nume **România Internațională**, ajunsă la numărul 8 și datată 18 august 1992. Foaie din care se străvede din chiar pagina întîi, cum altfel, fotografia amărîtă a „directorului" Ion Nicolescu — poză clinică mărită, reluată în pagina 4 a aceleiași năzdrăvane publicații cu privirile fixe, cu trăsături blazate, de delincvent politic prins asupra faptului? Măi, măi... Pe prima pagină, deci, sub poza asta reluată, scriind (dat în urmărire de poliție, afiș public !) : COMUNICAT — **„Asociația România Internațională** — Din considerente privind apărarea patriei, din considerente privind justiția și din considerente privind demnitatea poporului român, propunem alegerea domnului prof. univ. dr. **Ion Nicolescu**, rectorul Universității Columna și președinte al asociației România Internațională, în funcția de Președinte al Republicii România. Asociația România Internațională cere cetățenilor români cu discernămînt patriotic depunerea adeziunilor pentru susținerea acestei candidaturi la sediul său din București, Calea Victoriei nr. 133—135"... Ca să vedeți ! De unde cunoaștem noi adresa asta ? Rideți cu îngăduință ?

Astăzi, cînd apare acest articol al meu, candidaturile la Președințe se vor fi tot definitivat „alese" după cele 100 000 de semnături validate de Biroul Electoral Central, dar... Dar, pe moment, zău, cu insensibilitatea mea la vanitățile deșarte ale scriitorului român, nu văd de ce și cine ar putea să mă oprească să-mi închipui, fără imaginație, ce cozi paralele se vor fi format la aceeași adresă, din Calea Victoriei nr. 133—135, adresă a Uniunii Scriitorilor — sediu post-revoluționar, pînă una alta, cozi pentru susținerea prezumtivei candidaturi la Președinția țării a poeților Mircea Dinescu — „Academia Cațavencu", pe de o parte și Ion Nicolescu — „România Internațională", pe de altă parte, cozi încăierate între timp din plictiseală ; amîndoi poeții fiind **directori de reviste** a cîte opt pagini — 20 de lei exemplarul, scoase la TIPOREX, pline de haz „cu discernămînt" ! În fine...

Să nu complic însă lucrurile : să-l las pe Mircea Dinescu în plata Uniunii Scriitorilor, că el oricum ne este ales **președinte** și să revin la ceea ce e „important" alarmă de gradul întîi, la Ion Nicolescu, întrînd în transă... Cum spun, pe aceeași pagină întîi, pe frontispiciul „revistei" **România Internațională**, lîngă un semn al mirării uriaș (pe care scrie „important" !), ce se poate citi ? Se poate citi : „Nu uitați ! La sediul Asociației România Internațională, din București, Calea Victoriei nr. 133—135, se primesc adeziuni pentru susținerea candidaturii domnului prof. univ. dr. ION NICOLESCU la funcția de președinte al României. Cei din provincie vor transmite listele de adeziuni la sediul Asociației, pînă la data de 24 august a.c.". Mda... Mare nenorocire pe capul susținătorilor din provincie, cititori ai poeziei sale, eventual, că electoratul din Capitală, săracul, e lămurit, nemaiștiind pe care „liste prezidențiale" să se împartă cu autografele mai întîi ! Ținînd cont de declarația de onoare a poetului, directorului și proprietarul „României Internaționale", a „prof. univ. dr. Ion Nicolescu", publicată, ați ghicit pe pagina întîi a renumitei sale foi de acum : „Poeziile mele au ajuns însă în casa și conștiința **fiecărui român** și veți constata că mă cunoașteți, că ne cunoaștem. În rezumat, sunt «ăla cu copii frumoși și liber». Adică fulgerul și durerea și răbdarea și mînia românilor. Adică, dacă-i dor nu-l stingi cu apă dacă-i timp nu-l poți străbate, dacă-i gînd nu-l poți întrece, noi suntem români"... Stați să vedeți...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ION CRISTOIU : „**Președintele sare la bătaie !**". „...e greu de imaginat o personalitate de talia președintelui României sărind din mașina blindată și năpustindu-se să-i vîre mîna în gît unui cetățean care-l huiduia. Așa ceva e valabil în Tei, unde dialogul de idei pleacă de la : «ba, pe-a mă-tii» și se încheie la Spitalul de Urgență". **(Evenimentul zilei)** ● „Președintele a țîșnit, efectiv din mașină și — potrivit celor relatate de martorii oculari — a sărit literalmente la gîtul ziaristului **Paul Pîrvu** (de la «Telegraf»). În timp ce-l zgîltîia zdravăn pe bietul nefericit, dl. Președinte i-ar fi strigat în față : **«De ce urli, mă, animalule?»**"; „Nu mai puțin de alți 8 (opt) ziariști au fost agresați" ; „De această dată, însă, credem că Președintele Ion Iliescu se află cu nervii la pămînt". **(Meridian)** ● „Agresiunea președintelui României a constat în faptul că l-a apucat, literalmente, de gît și de gulerul cămășii pe redactorul nostru, adresîndu-i insulte. Reproducem : «De ce huidui, măi, animalule ?»". **(Redacția cotidianului «Telegraf»)** ● ALEXANDRU MIHALCEA : „Închipuiți-vi-l pe Bush roșu ca sfecla, agresînd un opozant". **(România liberă)** ● „Incalificabilul gest". **(Comitetul director al AZR)** ● CIPRIAN VASILIU : „La Constanța, mulțimea a scandat numele candidatului CDR". ȘERBAN MADGEARU : „Tot acolo, dl. Iliescu s-a acoperit de ridicol". **(Cotidianul)** ● CĂRĂMIDA : „**Cîtă măgărie !**". „Domnul președinte de la Cotroceni este hotărît să folosească atacul la persoană în scopuri proprii". **(AZI)**. Și cînd te gîndești că în AZI cu vreo doi ani în urmă o cucoană de bine din Rîmnicu Vîlcea afirma că oameni ca Ion Iliescu se nasc o dată la o mie de ani ! ● LUCIAN CRISTEA : „Mă mai întreb dacă domnul președinte ar fi avut curajul să facă acest gest necugetat la Timișoara. În momentul acela, însă, am avut explicația atitudinii suburbane a membrilor gărzii. Exemplu personal este grăitor". **(Tineretul liber)** ● „Pe Ion Iliescu l-a luat mîna pe dinainte". **(Zig Zag)** ● BARBU CIOCULESCU : „Paznicii prezidențiali au împărțit în dreapta și în stînga cîteva mînglîieri — din ramuri de măslin". **(Dreptatea)** ● OCTAVIAN PALER : „L-am văzut, într-un reportaj filmat pe Havel, de-a dreptul îmbrincit de slovaci la Bratislava. Președintele ceh a trecut, stăpîn pe sine și demn, prin mulțime, fără să schițeze un singur gest de reproș și, întors la Praga, a dezamorsat cu eleganță incidentul, socotindu-l normal". **(România liberă)**. De, altă stofă... ● GEORGE STANCA, ION VACIU : „L-am zărit o clipă, lîngă dl. Mironov pe poetul basarabean Grigore Vieru, proaspăta achiziție a camarilei prezidențiale simpatizantul FDSN și al președintelui Iliescu. Ce-o fi gîndit el la cele văzute, el care de atîtea ori a fost molestat de KGB-iști ? Domnule Vieru, crezi că garda prietenului matale, Iliescu, bate mai blînd ?" **(Expres Magazin)** ● MIHAI CREANGĂ : „Oriunde în altă parte, demisia președintelui, ca și un examen psihiatric, s-ar impune de urgență". **(România liberă)** ● STELIAN MOȚIU : „Am mai avut prilejul să constatăm faptul că dl Ion Iliescu este, din păcate lipsit de calitățile elementare pe care le presupune o funcție publică". „Dl Iliescu a avut prilejul, de-a lungul scurtei dumisale cariere «supreme», să se manifeste sub impulsul adrenalinei în ebuliție". **(AZI)** ● RADU BUDEANU : „În clipa cînd un președinte dă semne că îi sare tandăra, sau, dimpotrivă că este marcat de placiditate, lucrurile se schimbă". **(Tineretul liber)** ● RALU FILIP : „Lenin a murit bolnav de nebunie". **(Curierul românesc)** ● „Iliescu — Honecker ! Iliescu — Honecker !". **(Pheonix)** ● ANDREI N. TIMIS : „Absurditatea acuzațiilor a duse președintelui este atît de totală încît combaterea lor devine o sarcină penibilă". **(Dimineața)**. Și totuși... ● EUGEN MIHĂESCU (consilier artistic al **Libertății**, cel mai anost ziar bucureștean) : „Era evident nervos, și i-a admonestat pe turbulenți, cerîndu-le respect dacă nu pentru persoana sa, măcar pentru instituția ce o reprezintă. Nu am văzut ca președintele să fi agresat fizic pe cineva". ; „...sînt gata oricînd să depun în acest sens, sub prestare de jurămînt, mărturie în fața justiției". **(Libertatea)** A.P. : „Cînd Eugen Mihăescu, marele grafician român exilat în America, aflat de față, e stupefiat de ce se poate inventa pe seama lui Iliescu ?" **(Vremea)** ● ALEXANDRU MIRONOV : „Despre așa-zisul incident, îmi amintesc că Eugen Mihăescu, renumitul caricaturist disident (?!), aflat lîngă noi în mașină, a spus : «Domnule, o asemenea dovadă de democrație nu a arătat niciodată George Bush»". (interviu la BBC preluat după **Evenimentul zilei**) ● UN FOST OFITER DE SECURITATE : „Așa-zișii ziariști nu trebuiau bătuți, ci lăsați lați, stropiți cu apă și luați iarăși la poceală, pentru că sînt criminali". **(România Mare)** Se simte școala bolșevică... ● „Bravo, nea Ioane ! Deși sîntem și noi ziariști, de data asta sîntem solidari cu matale. păcat că nu le-ai tras-o mai tare la falcă, să vadă stele verzi". **(Politica)** Civilizație dîmbovițeană nu ? ● VIOREL CHIURTU : „A crescut prețul măgarilor". **(România liberă)** ● ALEXANDRU MIRONOV : „De data aceasta, presa a împins România pe marginea prăpastiei. Sper să greșesc însă eu cred că într-o lună se va ajunge chiar la război civil. Arme, după cum știți, sînt destule. Și într-o lună, tare mi-e teamă, vor pune mîna pe ele"; „De altfel acest incident provocator, inventat, cred că este în legătură permanentă cu Congresul maghiarimii care se desfășoară la Budapesta" **(Universul Bucureștilor)**. Prostie fără frontiere. ● ION CRISTOIU : „Numai o inteligență întreruptă din cînd în cînd profund și primejdios, de pierderi totale ale conștiinței poate face o asemenea afirmație publică. Și cînd spun aceasta, nu mă gîndesc, în primul rînd, la calitatea oficială a d-lui Alexandru Mironov ci la calitatea sa de om aflat în deplinătatea facultăților mintale". **(Evenimentul zilei)** ● dr. NICOLAE TĂNASE & EMMANUELLE: „**Pentru domnul de 70 de ani — Făgăraș** : Ce să vă răspund? Că ați înnebunit la bătrînețe, cum spuneți dumneavoastră. Nu cred. Metoda tehnică care vă interesează este simplă. Penisul intră în anus, după ce l-am uns cu o cremă care să ajute la alunecarea lui". **(Emmanuelle)** ● IRINA DIMIU : „Trandafirii sub canicula". **(Adevărul)**.

Petre Stoica

Ce ne facem ?

Nu plouă, n-a plouat și nu va ploua pînă după alegeri, ne spun meteorologii folosind numele lunii octombrie ca termen de izbăvire. Pentru că dumnealor nu fac politică. Tot după alegeri, cum am aflat din presă, s-ar putea să ne pricopsim și cu clauza națiunii celei mai favorizate. Mai repede nu se poate deoarece toată lumea e cu ochii pe noi. Candidații la președinție s-au mai ofilit și din marele lor număr abia de se anunță o jumătate de duzină.

După 1 septembrie ne va lovi în moalele capului și în fundul buzunarului ridicarea, ce-i drept, parțială, a subvenției de unde se deduce că vom înghiți cam mult în sec. P.U.N.R. era să fie scos din cursa electorală de un „handicapat", vorba domnului primar de Cluj-Napoca și rămînea o groază de lume fără de „coledzi". Dar s-a aranjat. Nu s-a aranjat cu restructurarea M.Ap.N. și nici nu cred că se va putea face ceva din pricină că în pagini de ziare apar scrisori și acuzații strict confidențiale. În vremea asta civilii se omoară pe capete în diferite moduri de parcă ar fi fost tocmiți de „Evenimentul zilei" pentru sporirea tirajului. Pe deasupra ne amenință cu destabilizarea situației interne și Michael Jackson într-un concert intitulat nu fără schepsis „Dangerous" (adică „aibi grijă, măi dragă") despre care gazeta „Românul" zicea lucruri grave.

Ce ne facem dacă peste toate astea ies la Cameră Adrian Păunescu și la Senat Șt. Cazimir ? Fiecare în partidul lui dar ținînd amîndoi de aceeași partidă, ce ne facem ?

Știu eu ce o să ne facem. O să ne facem că plouă ! Că în sfîrșit plouă și pe la noi pentru că pe noi asta ne interesează. Ce politică, ce Europa, ce drepturi fundamentale ale omului, ce lume civilizată, democrație etc ! Important acum este să plouă. Și cum altă cale pînă după alegeri nu este, o să ne facem că plouă. Și prefăcîndu-ne noi așa o să lăsăm totul în mîna bunului Dumnezeu și a altora, să se hotărască. Pentru că, de fapt, noi nu știm ce să mai facem. Am scris toate aceste cuvinte pentru că în fiecare zi aud același refren : „degeaba, că tot o să iasă !" Măcar să nu fie din cauza noastră, ci a secetei.

Eugen Uricaru

momos

Excoriația prezidențială

Dicționar : **Excoriație** s.f. distrugere a stratului superficial al pielii ; julitură, zgîrietură ; excoriere. (lat. **excoriare**).

Încă din 1867, cînd Carol I a instituit ordinul „Steaua României", țara noastră s-a integrat, și așa, țărilor europene. Comuniștii au inventat alte decorații, pe care le posedă numai fruntașii noștri de azi, dar ele, după 22 decembrie 1989, par să nu mai aibă valoare. Incidentul petrecut luna aceasta la Constanța, cînd președintele ales al țării s-a ocupat personal de un cetățean oarecare al României întinzîndu-și mîna aleasă către gîtul cetățeanului Paul Pîrvu ne poate îndemna să credem că mîna întinsă a d-lui Președinte către gîtul respectivului reprezintă un gest-simbol. Gest care va avea, curînd, altă semnificație decît cea oferită de „o anumită parte a presei".

Este evident că ne lipsesc decorațiile ! Ca să facem decorații avem nevoie de metale prețioase și țara nu le are. Dl. Președinte Iliescu a înțeles bine acest lucru.

Chiar aflat în opoziție, poate tocmai de aceea, într-o țară săracă de tot, d-l Paul Pîrvu a fost decorat pe măsura posibilităților existente : d-l Președinte i-a aplicat două zgîrieturi pe gît, instituind astfel ordinul **„Excoriația Prezidențială"**. D-l Pîrvu, în loc să se lase condus de mînia produsă de unghiile d-lui Președinte, ar trebui să fie mîndru de întîmplare : este primul disident decorat de puterea neocomunistă și a primit decorația chiar din unghiile Președintelui ales. Ordinul „Un glonț în ceafă", instituit cu ocazia revoluției din 22 dec. a fost înmînat revoluționarilor de către curteni de mîna a doua, președintele fiind numai semnatarul decretului respectiv. Sigur că, d-l Președinte, după gestul prezidențial de la Constanța, nu va putea continua personal decernarea acestei decorații necesare unei democrații adevărate. **Următorii** decorați vor fi zgîriați, apoi strînși de gît de către subalternii d-lui Președinte. Va fi suprema recunoaștere a unor merite disidente în statul pe care l-am votat acum doi ani. Pînă la 27 septembrie, doritorii trebuie să huiduie chiar și atunci cînd văd numai portretul Președintelui. Au șanse mari să obțină un ordin rar, denumit deocamdată „Excoriația Prezidențială".

Ștefan Agopian

Vacanță cu secetă, inflație și campanie electorală

„Libertatea, mai ales dacă ea este acordată brusc unui popor care nu este pregătit prin autoeducație pentru ea, poate nu numai să ajungă la ochlocrație, și în final la tiranie, dar înainte de aceasta, să contribuie la aceea ca puterea să se găsească în mîinile unei clici apărute din întîmplare, căci populația ignoră, în definitiv, pentru cine votează".

KARL JASPERS (1883—1969)

Nu știu dacă au existat vreodată într-o măsură apreciabilă, cert este că zilele noastre nu se pot caracteriza prin generozitate, altruism, respect, credință, iubire și mai ales adevăr. Cît despre loialitate nici nu poate fi vorba. O secetă cumplită și pe dinafară și pe dinăuntru.

În schimb parcurgem o deja cunoscută perioadă de tranziție acută, ce riscă să se transforme într-una cronică, adică „multilateral dezvoltată".

Această perioadă are două calități — vorba ceea, nu e frumoasă dar e bătrînă — încercînd pe de o parte să ne obișnuiască cu gustul plăcut dar greu digerabil al alimentului (în lipsa altora, căci de „nu e bani, nu e alimente") numit libertate, cum o definește J. J. Rousseau, iar pe de altă parte relevă și revelează volens-nolens toate emanațiile, mofetele, inerente de altfel, erupției vulcanului decembrist și „post festum", inflația monetară, a corupției, a prostituției, a falsului, a minciunii, a erorilor, a prostului gust : o inflație a penibilului care marchează cel mai vizibil campania electorală în curs.

Din întîmplare sau nu această campanie s-a pornit în timpul vacanțelor și a concediilor, într-o perioadă de provizorat și excese (care de altfel ține de doi ani și jumătate) și se vrea onestă ca o seară de primăvară și corectă ca un gentleman ; într-un soi de democrație care în loc să umble din casă în casă cu deparazitarea moralei și igienizarea conștiinței, se arată turbulentă și metastabilă gata oricînd să se prăbușească, deshidratată. Într-un haos și o nouă dictatură, căci dacă e să credem spusele lui Juan Peron care susținea că rezolva mai bine problemele într-o continuă confuzie, „arta politicii nu este de a guverna ordinea ci dezordinea"... Probabil că-n ordine se pricepe toată lumea dar noi numai de dezordine nu ducem lipsă.

Și iată că se apropie noile alegeri.

Pentru un parlament cu două camere, original în felul său, care cu o cameră a deputaților în Dealul Mitropoliei (în clădirea fostei MAN) și o cameră a senatului (în fosta sală a plenarelor CC) este mai mult decît decomandat.

Borges, un alt argentinian (unul dintre scriitorii cei mai originali și profunzi) povestește că „e cunoscută, între etiopieni, părerea că maimuțele nu vorbesc înadins pentru ca să nu fie puse să muncească". Dar același efect se poate obține — în parlament și nu numai — dimpotrivă, vorbind și iar vorbind, mai ales cînd ești mass-mediat, și nespunînd de fapt nimic. Și cînd te gîndești că peste puțin timp vom auzi iar vorbe parlamentare — dezbateri — pentru cine știe ce legi, create de fapt de necesitate, dar multe dintre ele continuînd să existe și după încetarea necesității care le-a dat naștere.

Pentru această putere, legislativul, pînă acum părînd a fi guvernat la rîndul lui de altă „lege". : Ana și Caiafa, se vor înfrunta în proximele alegeri un număr „dalmațian" de partide : 101. Campanie electorală care pentru unele partide se rezumă la umflarea pînzelor lor politice cu un vînt violent și mai nociv decît toate deșeurile cu care am fost cadorisiți.

Pentru alegeri prezidențiale candidații potențiali sînt ceva mai puțini; fiecare cu farmecul, zîmbetul și parfumul propriu, dar între care există totuși mici diferențe, așa ca între Paco Rabane și Peco Sălaj. După preselecția semnăturilor strînse probabil că vor fi numărați pe degetele de la o mînă.

Așezînd glluma alături, a guverna împotriva Voinței, mulțimii, mai ales în perioade de criză, de tranziție (sau de provizorat) nu este posibil decît pentru scurt timp. Dar dacă nu se poate guverna mult timp contra poporului, în schimb este mult mai ușor a guverna împotriva inteligenței. Oare pentru că cei mai inteligenți cedează ? Orice regim, orice putere chiar și cele mai nenorocite, își găsesc o inteligență asociată care le desăvîrșește opera. S-ar putea anticipa pentru această toamnă un curs bun pentru valuta intelectuală artistică, culturală și chiar sportivă avînd în vedere prizа la electorat, acești joly-jokeri atrăgînd multe voturi pentru partidele din care fac parte. Unii dintre ei însă fac figura unor jalnici bufoni.

Și pentru că natura nu tolerează vidul, în general, iar națiunile pe cel al puterii, în special, în seceta care ne înconjoară vom avea totuși un „aquafresh în trei culori" pentru Camera Deputaților, Senat și Președinție.

Rămîne deocamdată speranța că după 27 septembrie să ne creăm cu adevărat instituțiile și să ne apropiem valorile unui autentic Stat de Drept pînă acum fiind, indiferent de anotimp, doar o Fata Morgana.

Trebuie să ne (re)găsim acea înclinație de a face prezentul, dar mai ales de „a face viitorul" cum spunea Valéry.

Pentru că dacă ai pierdut o dată, nu înseamnă că trebuie să greșești mereu.

23 August 1992.

Mihai Bogdan Lupescu

eseu

Dublul proiect al cîmpului de bătaie (III)

Fluxul literar al anilor '60 depinde de forța agenților lui. Descoperirea lor pune sub semnul întrebării realismul primar, acel realism al gradului zero. Explicabil : nici un autor român care se respectă nu privește inert spectacolul social, spectatorul existențial. Cei mai reprezentativi contestă acest spectacol și o fac pe mai multe căi : surprind lipsa de armonie dintre actanți, întorc lumea pe dos, înaintează în gol sau evocă pustiiri, sterilizări, în sfîrșit înțeleg să dea iluzia orizontului nevăzut în zarea căreia, de fapt, orice definire de sine coincide cu o evaziune, cu o falsificare, cu o anihilare.

Ăsta mi se pare a fi meritul celor mai bune proze semnate de Marin Preda, Nicolae Breban, D. R. Popescu, Nicolae Velea, Radu Cosașu, Augustin Buzura, ca purtători de cuvînt ai acumulărilor epice.

Sub suprafețele înșelătoare există în paginile autorilor amintiți, în grade diferite și cu un regim narativ dispus să acorde o șansă rostirii adevărului, deliberata tendință a omologării biograficului cu nebănuitele sale meandre. Labirintul integrează, primul, un efort deliberat de a ieși din scheme prefabricate, de a lăsa la vedere, o dată cu masca, și insatisfacția impusă de un demers mistificator. Apoi carnavalescul, iscat de același impuls spre trucaj regăsit la D. R. Popescu, la George Bălăiță, la Ștefan Bănulescu, chiar la Radu Cosașu (cu „infracțiunea" proprie coborîrii în zonele pedagogiei erotice). Lumea de lîngă noi este ceă care este, maculată de absurdități de tot felul. Răspunsul ce i se dă pe cale literară sună fără echivoc. Mărturia sau mărturisirea epică ne echilibrează de absurdul social, „pedepsește" acest abandon în absurd, în cel mai rău caz îl dezvinovățește, cum propune D. R. Popescu în cîteva nuvele antologice precum „Păpușa spînzurată" sau în romanul său „Vînătoarea regală", text de referință.

Faptul că asistăm la o invazie de adolescenți în prozele deceniului VII de la Fănuș Neagu la Radu Cosașu, de la D. R. Popescu la Al. Ivasiuc, de la Nicolae Breban la Sorin Titel, realizează deosebit de exact o intenție ce se precizează : este pusă în execuție intenția smulgerii din eșec a forțelor verosimile, chemate biologic să conserve noile traiectorii salvatoare din dezastrul compromisului. Este, cumva, profetic intuită forța ce va da peste cap dictatura, tulburătoarea ei izbucnire din 1989. Ar fi reușit ele, cele cîteva opere definitorii, să modifice întreg peisajul spiritual ? Nu știu, pentru că între timp apar și „făcătorii" de romane, cei care știu să asculte „comanda socială" dar care, practic, diluează dramele, se desolidarizează de necesara ficțiune critică, cea neînțelegătoare cu compromisul cerut de partinici. Afirmarea prin romane-anchetă, prin proze fisurînd iraționalul dictat de putere (vezi ciclul lui Radu Cosașu) lasă loc unui scenariu care chiar dacă sacrifică adevăruri parțiale, numește cu limpezime desfigurarea condiției umane în chermeza totalitarismului, o „chermeză" ce traversează întreaga jumătate a veacului.

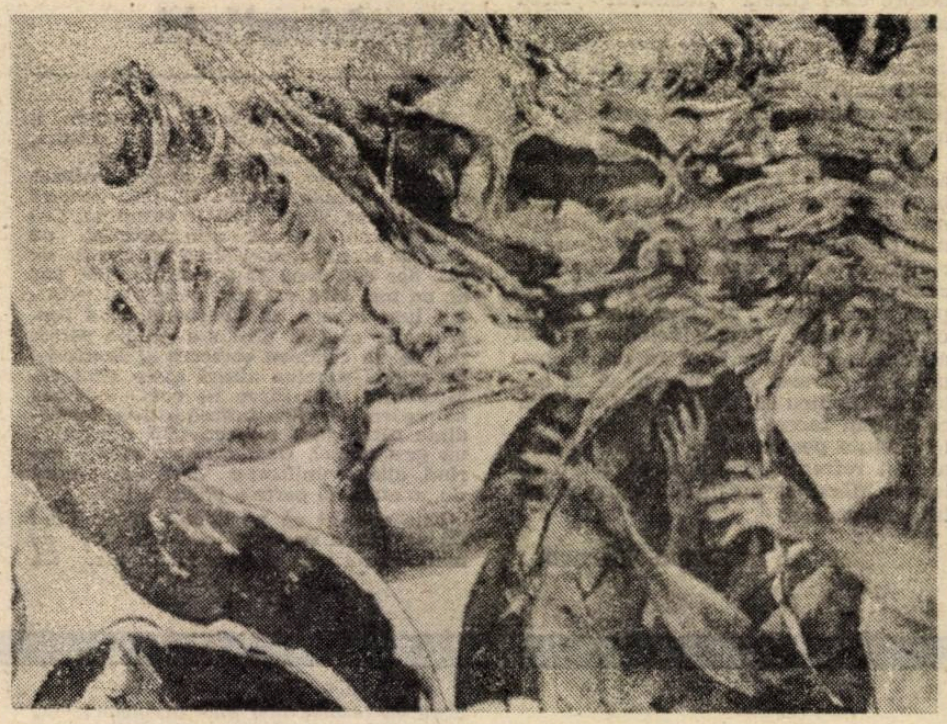

Aparține acestui uriaș efort de rezistență la tranzacțional și face senzațională fragmentarea realului, predicția căderii în subsolul social (la N. Breban, la Al. Ivasiuc, la Bujor Nedelcovici), un început deloc inocent de a separa literarul de politic. De a iniția chiar antagonismul dintre ele pînă la apariția omului frustrat de politic, deposedat de el, fulgerător decăzut de pe puntea onorabilității în noroiul ereziei, al cîtățeniilor, al transgresării oricărei forme de angajament. Nicolae Breban realizează acest tip de literatură cu o „fixație" remarcabilă ce îi conferă, prelungind-o, exemplara rezistență în înfruntarea intimă cu Răul.

Deși sînt conștient că în cîteva rînduri însuși Nicolae Breban a anulat partea gravă a discursului său de opozant, el este autorul cu raționamentul cel mai coerent centrat pe suspendarea provizoratului. Soluția aplicată în „Bunavestire", „Drumul la zid", „Animale bolnave" se aseamănă cu ecoul la care răspunde și Augustin Buzura (vezi „Refugii").

Este în tradiția romanului ardelenesc să practice abdicarea stimulatoare în favoarea dramei ce tinde spre ridicol și impas. Să accepte teza „durerii subterane" cînd numai subterana frustrează de ferocitate și răfuială sensibilitatea oamenilor de rînd.

Revin, la Breban, așadar. Preocuparea sa, mereu nouă, pe care el o propune, se dezice de afirmări didactic-moralizatoare. Breban neagă, o face în felurite moduri, de regulă printr-un personaj care înfatuat însă și supărat, exploziv dar și interogativ, precoce pe cît de anarhic, absoarbe contestarea într-o nesfîrșită suită de depersonalizări. Breban este autorul român contemporan care a făcut din depersonalizare calea promiscuă, dizolvantă a răfuielii lui cu comunismul, o răfuială susținută, maladivă, nărăvașă, complexată, dezinvoltă, ostentativă. În adîncuri, Grobei sau oricare alt bărbat din provincia întrebărilor brebaniene inaugurează un traseu : acceptă, caută singur să se degradeze prin cultivarea celor mai varii subînțelesuri mutilatoare ca, la capătul lor, să exclame : am coborît pînă jos de tot, e halucinant unde am ajuns, de-acum încolo se va declanșa, introvertită, negarea totală, distrugătoare, crispată, abisală a tot ce a condus coborîrea. Vor fi vizate : familia, iubitele, profesia, școala. Traumele, multiple, trec ca un val, stăruie rezidual **trezirea**. Suprema trezire, a lui Minta, a lui Grobei, a lui Rogulski, a anticarului Pamfil. O trezire crispantă, monstruoasă, necontrolată.

Ceea ce funcționează în tipul acesta de romane este capacitatea de a privi revărsarea vieții în ritualul ei domestic, ironic transpus în cheie — kitsch, într-o matrimonialitate pervertită de un provincialism insondabil. Metafora ar fi că însuși comunismul caricaturizat din imediata apropiere are darul să își strige încărcătura provincializantă, să-i subordoneze, deturnîndu-le, pasiuni, crezuri, vîrste. Aș zice că nimeni în deceniile din urmă nu a profesat la noi un naturalism mai elevat (în frenezia exploratoare a experiențelor intimității) și nu a încercat să le recupereze printr-un realism fals umil, așezat uimitor, parcă penitent, într-un expresionism sfidător de canoane.

Despre consecința bifurcațiilor recuperatoare, altă dată.

Henri Zalis

povestea vorbei

Completări

Încercam acum doi ani (în „Luceafărul", nr. 41, 1990) să inventariez diversele moduri în care se făcea referire la actualul președinte, diversele construcții lingvistice prin care acesta era desemnat — în conversația curentă, dar mai ales în presă. Varietatea formulelor nu era prea mare ; cele mai multe aparțineau comentariului politic serios, cu diferențe graduale între stilul oficial și cel al familiarității depreciative. Era totuși vizibilă constituirea cîtorva tipare ale numirii : prin aluzia la discursurile și sloganurile sale electorale (cuvinte emblematice devenite supranume), prin parafraze la clișeele omagiale ale limbajului de lemn, prin sintagme impersonalizate, jocuri de cuvinte etc.

De atunci, lista s-a îmbogățit, firește, considerabil. Cea mai mare parte din exemplele de mai jos provin din reviste sau rubrici de umor, de satiră politică — mai ales din revista „Caţavencu", ulterior „Academia Caţavencu" (pe care le voi indica în continuare prin siglele C, respectiv AC). Supranumele cel mai răspîndit a rămas **Emanatul**, care a devenit chiar sursă a unor formații spontane, efemere : derivatul hipocoristic **Emanache** („Contrapunct", nr. 2, 1992, 15) sau contaminarea aluzivă **Emanaev** („Timpul", nr. 17, 1991, 8) — apărută în timpul puciului moscovit din august 1991. Numele real e folosit prin omisiune parțială — de pildă prin reducerea la prenume : „buimăcitoarele rezultate ale vizitei lui Ion în Emiratul Kuweitului" (AC 30, 1992, 4) ; familiaritatea adresării cu prenumele poate fi negată de transformarea acestuia, prin determinare, într-un fel de titlu nobiliar — parodic însă : **Ion de Oltenița** (C 23, 1991, 7). Conotația balcanică a toponimului e exploatată și altă dată — în construcția **omul din Oltenița** (AC 31, 1992, 8) ; parafrazarea titlurilor de filme e, de altfel, un procedeu curent al limbajului familiar și argotic. În alt loc („Contrapunct", nr. 24, 1992, 8) apare **Omul din Rio** — formulă explicabilă strict contextual (prin aluzia la o recentă călătorie) și ilustrînd categoria variațiilor libere, lipsite de pretenția de a se fixa în uz. Un tipar facil — dar tocmai de aceea răspîndit și în conversația curentă — este cel al hipocoristicelor formate de la prenume, cu un plus de familiaritate depreciativă : **Nelu** (AC 8, 1991,i 1) și, cu o marcă suplimentară a atmosferei de periferie, **nea Nelu** („nea Nelu e trist, jignit de intelectuali" (AC 4, 1991, 5) — și chiar **Neluțu** (AC 5, 1992, 3). În aceeași serie autohtonă poate să intre și transformarea **nea Jean** („Cotidianul", nr. 58, 1992, 2), mai mult decît ca o aluzie la spațiul francofon. **Ilici**, în schimb (AC 31, 1992, 5), căruia scurtimea și apropierea formală de numele real îi favorizează întrebuințarea curentă, trimite prin valoarea sa conotativă la spațiul rusesc și la istoria comunistă.

Un joc de cuvinte motivat în text stă la baza formulei **GhinIon Iliescu**, prezentă în mai multe numere ale aceleiași reviste (AC 2, 1991, 8 ; „GhinION Iliescu lovește din nou", AC, 30, 1992, 8 etc.). Mai puțin inspirate, efemerele **Nelu Pericol** (AC 31, 1992, 8 ; probabil variantă la desemnarea anterioară) și **Ion Degețel** (C 17, 1991, 1 ; explicabilă prin stricta referire la un gest contextual) combină prenumele cu o poreclă. Porecle folosite singure, fără suportul unei părți din numele real, sînt mai ales cele care trimit la un tic de comportament : **Zîmbilici** („Zîmbilici nici nu sună așa rău, în fond !", C 30, 1990 5) sau **Zîmbilică** („Ceaușescul", nr. 15, 1991, 6). Nota comună aproape tuturor celor de mai sus e minimalizarea și evocarea unor trăsături de comportament și atmosferă socială. Temele politice transpar mai ales în denumirile construite prin perifrază și în care inventivitatea este mai mare. Aluziile consacrate la sloganurile electorale din 1990 nu s-au pierdut, dimpotrivă, s-au fixat, cerînd tot mai puține explicitări (**președintele Soare**, AC 6, 1991, 6, **domnul Consens**, id. 27, 1992, 3) și îndeplinind tot mai mult funcțiile unor adevărate nume. **„Liniștea noastră** și băieții din spatele lui au avut stil" („Cotidianul", nr. 35, 1991, 2). Formula obsedantă a discursului post-electoral a trecut chiar printr-un proces de scurtare, ca urmare a desei repetări : **Președintele Ales — Cel Ales — Alesul** ; ajunse în acest punct, denumirile încep să crească la loc, prin noi determinări : **Alesul Majoritar** (AC 21, 1992, 2), **Alesul zîmbitor** (AC 32, 1992, 3).

Perifrazele descriptive ironice care se bazează pe judecăți politice permit o permanentă variație, cu condiția de a păstra cîteva indicii clare, care să permită, în asociere cu informația contextuală, recunoașterea personajului. Foarte mult exploatat a fost, de pildă, tiparul hiperbolic al elogiilor ceaușiste : **cel mai iubit fiu al poporului, cel mai, mult-iubitul, Primul Spectator al țării** (C 12, 1991, 6), **Bărbatu' Țării** („Fraierul român", nr. 14, 1991, 2). Denumirea reședinței e cuprinsă în formule precum **Titanul de la Cotroceni** (C 29, 1991, 3), **Leul de la Cotroceni** (AC 4, 1991, 2), **bravul cotrocean** (AC 8, 1992, 4), **cotrocenianul președinte** (AC 21, 1992, 2), **pontiful din Cotroceni** („Contrapunct", nr. 24, 1992, 9) etc. Pentru ilustrarea altor tipare ale desemnării e suficientă, cred, o înșiruire selectivă, în care ar putea să figureze : Luminosul, Valorosul ; despotul luminat, despotul înțelept ; Cetățeanul I.I., succesorul Regretaților, ultimul președinte viu, ultimul „tătic", salvatorul Ion, Președintele — Pentru — Liniștea — Noastră, Președintele tuturor românilor, Președintele tuturor românceior, instituția noastră prezidențială, oficialitatea română nr. 1, emanația nr. 1, a Revoluției, Omul Numărul Unu al Democrației Originale etc. Mai mult sau mai puțin reușite, spontane sau cam artificiale, numeroasele variante dovedesc, în orice caz, multă inventivitate și au în genere calitatea de a se păstra în planul intelectual al polemicii politice, fără a recurge la multe dintre tiparele vulgare ale poreclei.

Rodica Zafiu

Spre Polul Sud

Livius Ciocârlie, FRAGMENTE DESPRE VID, Editura Cartea Românească, București, 1992

După **Un Burgtheater provincial** (1984) și **Clopotul scufundat** (1988), **Fragmente despre vid** este cea de-a treia carte prin care Livius Ciocârlie experimentează un proiect literar **postmodernist**, făcut dintr-un amestec aproape deconcertant de jurnal, autobiografie, memorialistică și scrisori, de fișe de lectură și comentarii, de citate copioase din cărțile unor scriitori mai mult sau mai puțin celebri și chiar de extrase din propria activitate de critic literar, lăsată deocamdată în suspensie. S-ar putea chiar spune că, funciar autobiografică, literatura lui Livius Ciocârlie reprezintă varianta postmodernă a **autobiografiei** „clasice", într-un moment în care specia a fost remodelată, în toate datele și detaliile ei, de tehnica **noului roman**, de **textualism** și de **semiotică**. „Exemplul" imediat al acestui ambițios proiect poate fi recunoscut în cărțile lui Radu Petrescu (socotit în **Clopotul scufundat** un scriitor cu foarte puțini egali în acest secol) și, în aceeași măsură la francezii Michel Leiris și Philippe Sollers, de la care Livius Ciocârlie a putut să „împrumute" o anumită atitudine față de text și un fel special de a încerca să recupereze lumea și trecutul prin autobiografie.

Judecată cu alte criterii (în primul rînd politice, etice sau morale), **Fragmente despre vid** face parte din categoria cărților care au alcătuit, în poezie, în proză și în critica literară, literatura rezistenței și a exilului interior, întoarsă cu spatele la ideologia culturală a puterii sau sfidînd-o de-a dreptul.

În planul ei aparent, **Fragmente despre vid** se citește ca o carte de continuă și sistematică autodenigrare, Livius Ciocârlie reușind din acest punct de vedere performanța de a se înscrie primul pe lista eventualilor săi detractori. Dacă ar fi să-l credem pe cuvînt, scriitorul e un om fără prieteni, fără capacitatea de a iubi (n-a spus nimănui, niciodată, „te iubesc", formula oripilîndu-l pur și simplu) sau fără minime însușiri pentru a face față presiunilor din societate, iar din punct de vedere „profesional", fără memorie, deci fără cultură și cu un start intelectual întîrziat, care îl apropie mai mult de superficialitatea diletanților, decît de ceea ce se înțelege de obicei prin a fi un bun profesionist. Iată și un început de „autoportret" foarte puțin măgulitor, schițat pe aliniamentele unei analize de psihopatologie a eșecului (după René Lafargue) : „Idei am, însă nu gîndesc. Îmi vin. Începînd din '65 muncesc destul de mult, niciodată intens niciodată un singur lucru pînă la capăt. [...]Teapăn și neștiind ce să spun, dar nu, curios, cu studenții. Nu cu ei în grup. Cu cite unul singur, inhibat, refugiindu-mă în banalități. [...] Inițiativă chiar deloc. Castrat afectiv, nu moral. O bună moralitate pasivă. N-o susțin prin acte și, în anumite privințe, din slăbiciune, pot fi antrenat la rău."

Printre **defecte** sînt trecute și propriile cărți, de la teza de doctor, pînă la **Clopotul scufundat**, o „nereușită care se precizează" (cum observă la un moment dat Livius Ciocârlie), ba chiar „un eșec". Dacă n-ar fi de-a dreptul suspectă toată această contabilizare insistentă a defectelor personale, as spune că sînt rare situațiile în care un scriitor să atingă performanța de a fi mai ingrat cu propria sa imagine și mai puțin dispus să se autoflateze (fie și prin tăcere) decît Livius Ciocârlie în cartea sa.

Însă dincolo de aparențele pe care n-ar trebui să le acceptăm în întregime, dar nici să le ignorăm, **Fragmente despre vid** poate fi înțeleasă ca o dramatică tentativă de armonizare a contrariilor, cea dintîi contradicție de rezolvat fiind chiar aceea dintre tema catastrofică a cărții („substanța cărții este conștiința vidului", „Cel mai bun ghid în această direcție : Cioran") și insistența cu care această temă este pusă în text. Trivializînd interpretarea sau reducînd-o la absurd (ceea ce reprezintă, în definitiv, o variantă logică a trivialității), Livius Ciocârlie își mărturisește la tot pasul „lipsa de energie" și de voință, dar se scoală zilnic la ora cinci și, lucrînd după un program draconic, reușește să alcătuiască, într-o perioadă în care multora le-a trecut cu adevărat pofta de a mai scrie, trei cărți masive, poate și altele, nepublicate încă pînă în acest moment.

Există apoi o contradicție în cadrul cărora termenii își dispută însăși **literaritatea** textelor de frontieră din cărțile lui Livius Ciocârlie și pe care scriitorul o marchează încă din volumul **Un Burgtheater provincial**, printr-o serie de trei scurte **motto**-uri, echivalente cu un breviar de poetică ce își asumă obsesiv **modernitatea** și se îndreaptă spre **postmodernism** : 1) „La littérature ne me paraît jamais avoir plus de saveur que quand elle vient de quelq' un qui ne se doute pas qu'il fait de la littérature" (Saint-Beuve) ; 2) „Créer n'est donc que choisir parce que choisir c'est rassembler et agrandir". (H. Taine) ; 3) „INTERLOCK s.n. I, mașină de tricotat cu două rînduri de ace pe un singur cilindru" (Florin Marcu și Constant Maneca, **Dicționar de neologisme**).

Care este deci, în **Fragmente despre vid**, rețeau „tricotajului" textual, țesătura prin care se ajunge, de la documentul individual al vieții personale la privirea de ansamblu, plină de literaritate și de sens ?

În cîteva cuvinte, mai întîi, fireste, **autobiograficul** propriu-zis, cu amintiri personale notate încă din anii școlii primare, cu istoria familiei și a casei (ca în **Clopotul scufundat**) și, bineînțeles, cu acea continuă flagelare autoscopică despre care am mai vorbit. E poate nivelul cel mai puțin simpatic al cărții, nu atît prin caracterul „dezvăluirilor" pe care le-ar conține (nimic scandalos din acest punct de vedere), ci printr-un fel de egocentrism repetat, în care iubirea de sine încearcă să se ascundă tot timpul (inclusiv în ereditate), pentru a reuși în cele din urmă să accentueze și mai mult incapacitatea de a iubi.

În imediata apropiere a biografismului din **Fragmente despre vid** se află numeroasele citate extrase din „jurnalul triplu" — un text de tinerețe reluat și comentat de mai multe ori și inclus, în forme diferite, și în **Clopotul scufundat**. Efectul acestor pagini este mai ales unul de contrast cu un Liviun Ciocârlie foarte apropiat de conturul material al vieții, sportiv, disponibil și monden, ca în fragmentele aproape stupefiante ale „jurnalului" parizian.

Istoria, socialul, politicul și chestiunea **puterii** reprezintă cel de-al treilea strat vizibil al cărții, mult mai discret însă decît în volumul din 1984, dacă nu cumva **Un Burgtheater provincial** ar trebui privit ca cel dintîi volet al unei ample trilogii autobiografice. În orice caz în **Fragmente despre vid, istoria, politicul și socialul** au mai ales valoare de **pildă** sau (ceva mai complicat) de **concept** în legătură cu „specificul național" cosmotic și mioritic al românilor, căci toate exemplele (scoase cu precădere din cronicari) merg în acest sens.

Mioritică este și prezența continuă a **provinciei** (altă față textuală a **Fragmentelor despre vid**), chiar dacă Livius Ciocârlie stabilește de data aceasta o legătură cu Imperiul Europei Centrale și cu Viena anului 1900, în care vede o variantă **avant la lettre** de postmodernism.

Ceva mai complicat este sistemul „armăturilor" textuale clasice, cu citate din poezia lui Trakl, din teatrul lui Shakespeare, dar mai ales din jurnalul exploratorului englez Robert Scott, care ajunge la Polul Sud patru săptămîni după Amundsen, pentru a muri apoi alături de coechipierii săi. De altfel, relația dintre cartea lui Ciocârlie și jurnalul lui Robert Scott ar putea fi examinată ca un caz spectaculos de intertextualitatea postmodernă, plină de momente de „inteligibilitate reciprocă", de simboluri sau de motive arhetipale, dar și de **armonia contrariilor**, adevărată obsesie a **Fragmentelor despre vid**.

În sfîrșit, cu ajutorul unor conspecte, fișe sau comentarii, Livius Ciocârlie își „împachetează" jurnalul într-o extrem de studiată rețea conceptuală, în care cele mai importante teme sînt **textul și textualitatea, barocul, modernismul, postmodernismul** și, bineînțeles, după considerațiile despre **jurnal** sau despre **contradicție**, însemnările despre **oboseală, haos, moarte, inconsistență, vid**. În rezumat, la sfîrșitul cărții : „Viața, pornind de sus. Deasupra, iluzorie și totuși adevărată, ca tot ce crează omul, viața veșnică. Dedesubt, în lumea ordinii, viața limitată (structurată) de moarte. Mai jos, în contradicție, generalizîndu-se și epuizîndu-se continuu, viața identică cu moartea. Sub contradicție, în haos, viața bîntuită de moarte. Apoi, devenită latentă în nediferențiere, viața ca principiu creator. Dincolo de ea, viața absentă : vid."

În fond, după ce în primul volet al „trilogiei" Livius Ciocârlie a mizat mult pe **istoricul** temei sale și după ce în **Clopotul scufundat** accentul a căzut pe caracterul ei autobiografic adică personal, în **Fragmente despre vid** acesta este nivelul care indică unghiul nou din care sînt privite lucrurile și care urmărește să transforme întregul într-o dezbatere de idei. Din acest punct de vedere, Livius Ciocârlie și-ar fi putut subintitula cartea, poate cu mai multă îndreptățire decît Arsavir Acterian, **Jurnalul unui pseudofilozof**.

Înțelegem acum că prin **Fragmente despre vid** (ca și prin celelalte două cărți ale ciclului început în 1984) Livius Ciocârlie s-a exilat în propria sa literatură, încercînd, să se apere de istoria imediată, dar și să se înțeleagă mai exact. Temîndu-se în chip semnificant (nu instinctual) de tot ceea ce ar putea fi **umor, sociabilitate și iubire**, el a luat însă cu sine chiar o parte din intoleranța istoriei de care a fugit. „Pariul făcut, scrie la un moment dat Livius Ciocârlie, este ca, vreodată, să trăiesc în alt plan. Unul fără biografie, esențial. Unde viața ar fi un fel de a gîndi." Și Robert Scott nota în jurnalul său că a pornit spre Polul Sud fără gîndul de a-l concura pe Amundsen. Altfel spus, principala eroare conceptuală a acestei cărți (curioasă la un spirit critic care, iată, n-a mai funcționat cu aceeași precizie atunci cînd s-a luat ca obiect pe sine) este o eroare de apreciere. Convins că vorbește despre nediferențiere, vid sau despre inconsistență, Livius Ciocârlie se păstrează, de fapt, în zona vie a contradicției cu propriul său proiect de existență, dacă nu cumva chiar cu propriul său temperament. Că nu i-a fost dat să ajungă pînă la „planul fără biografie, esențial" (dar în afara misticilor care îl au pe Dumnezeu, cine poate ajunge cu adevărat acolo ?) o dovedește și explozia de activism politic și social pe care scriitorul a trăit-o după decembrie 1989 și care pîndea, gata să sară în concretul vieții, din toate cărțile sale mai vechi. De aici și expresivitatea, tensiunea sau literaritatea **Fragmentelor despre vid**. Căci existența **contradicției** în literatura lui Livius Ciocârlie anulează riscul lipsei de tensiune pe care, după Ștefan Lupașcu (comentat de mai multe ori în **Fragmente despre vid**) îl implică „o descriere abstractă a forțelor negative și particulare ale sufletului".

Florin Manolescu

Locuri comune

sau despre soare sub zodia Vărsătorului

Cel puțin 72 de ziariști au fost uciși în lume în cursul anului 1991. S-a murit mai ales în fosta Iugoslavie (15 ziariști), în Columbia (10), Peru (8) și Mexic (5), în războiul din Irak (4) ori în conflictul dintre azeri și armeni (3), dar chiar și în Statele Unite (3), iar anul în curs amenință să întrecă, cu mult, tristul record. E, aceasta, o meserie riscantă oriunde în lume, aiurea poate chiar mai mult decît la noi, cel puțin deocamdată.

Iar la 1 ianuarie 1992, alți 121 putrezeau în închisori pe diferite meridiane : 28 în China, 10 în Israel și teritoriile arabe ocupate, 8 în Turcia și tot atîția în Maldive. Există, de ce nu, chiar și un „recordman", unul despre care prea puțini au habar : Abdullah al-Sanussi al-Darrat, ținut în închisorile libiene la secret, fără judecată, încă din 1974. Adică de 17 ani, oameni buni. Ce delict de opinie, ce „crimă informațională" poate justifica o asemenea aberație ?

„Considerăm că este momentul să se pună în discuție violența de limbaj și atitudinea provocatoare și răuvoitoare a unor oameni ai presei care ignoră legile democrației..."

Ultimul gulag al lumii : China. „Newsweek" afirmă că în China ar exista cel puțin zece milioane de pușcăriași, unul din zece, dacă nu mai mult, fiind condamnat politic. Iar un **xiao hao**, adică o celulă (prevăzută inițial pentru șapte zile de... reeducare) are suprafața de patru metri pătrați. Chen Ziming și Wang Jungtao, doi ziariști condamnați la treisprezece ani de închisoare, au petrecut anul trecut cel puțin cinci luni într-o asemenea celulă.

„Considerăm că este momentul să se pună în discuție violența de limbaj și atitudinea provocatoare și răuvoitoare a unor oameni ai presei..."

„Problema informației la televiziune constă în faptul că cenzura a fost abolită dar structural televiziunea a rămas complet monopolistă. **În realitate, niciodată n-a existat o televiziune de stat, ci o televiziune de partid**, iar cînd partidul a încetat să mai funcționeze, televiziunea și-a pierdut criteriile iar noi, noi nu avem încă altele noi. Pînă mai ieri, toată lumea lucra după directivele partidului: Se știa ce trebuie făcut, spus, ce nu trebuie spus, **telespectatorii nici nu existau**. Pentru mine, singurul criteriu sînt telespectatorii, dar noi n-avem încă mijloacele pentru a măsura opinia lor. Singurul mijloc sînt scrisorile pe care le primim dar, știți, puțini oameni normali se apucă să scrie scrisori televiziunii". Cele de mai sus constituie un fragment dintr-un interviu acordat de Egor Iakovlev, director al televiziunii centrale de pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice. (!?!?!?).

„Considerăm că este momentul să se pună în discuție violența de limbaj și atitudinea provocatoare și răuvoitoare a unor oameni..."

În 68 dintre cele 120 de state analizate de „Reporters sans frontières", cenzura este un lucru obișnuit. Indiscutabil România nu mai face parte dintre acestea. În schimb, în 1991 s-au înregistrat 393 cazuri de agresare ori chiar torturare a ziariștilor (30 în Ruanda, 28 în Turcia, 24 în Haiti).

„Considerăm că este momentul să se pună în discuție violența de limbaj..."

Vineri, 22 noiembrie 1991, autoritățile cubaneze au decis să distribuie arme în uzine, depozite, ferme și abatoare pentru a fi impiedicate furturile, în creștere liberă de cînd insula cunoaște lipsurile datorită încetării importurilor sovietice.

„Considerăm că este momentul să se pună în discuție..."

În anul 2160, adică peste 168 de ani, cînd eu voi avea 206, soarele va părăsi semnul Peștilor, sub care se găsește din 21 martie, anul întîi, și va intra sub cel al Vărsătorului. O nouă eră, deci. O vîrstă de aur ?

„Considerăm că este momentul..."

Mihail Oprea

emilian galaicu-păun

Fără rugăciunea de seară

am închiriat istoria şi n-am vrut să plătim chiria

cine n-ar fi ispitit să trăiască degeaba
sub cerul ca o reclamă de pepsi ?

I-am făcut portar pe bunul dumnezeu al nostru
şi pe dracu (la fel de al nostru) — liftier

de-atuncea ne intră în casă oricui nu i-i lene
dar nechemaţii urcă pe jos la etaj

totuşi nu-l vom concedia pe portar — fără el
n-am avea din atitea surprize
cel puţin una plăcută

cine-ar putea da afară-aşteptarea ?

(numai atunci cînd dă drumul stăpînilor
adevăraţi care vin să ne-ntrebe de plată
ne supărăm rău de tot pe bătrîn
şi suduindu-l de mamă-l lăsăm

fără rugăciunea de seară)

am închiriat istoria şi nu vrem să plătim chiria
apa gazul curentul electric (acesta din urmă
plus socialismul fac viitor luminos ! —

deocamdată însă ca unui cîine roşcat
îi dăm drumul pe sîrma ghimpată
să păzească istoria noastră-ngrădită prin semne rutiere
cu inscripţii : „ZONĂ INTERZISĂ"

dar să spuneţi spasiba **că nu avem scaun electric ! —**

după cum se ţin lanţ execuţiile
am scufunda o şesime din lume în beznă)
pe daiboj le-am avut pe femeile (noastre ?) în paturi
cu chiria-aminată copiii născuţi — toţi ca unul ! —
semănînd cu oricine-i priveşte
şi atunci cînd sînt singuri — cu nimeni !

am închiriat istoria şi nu avem cu ce plăti chiria

cine n-ar fi fericit să trăiască degeaba
sub ceru-nspumat ca şampania ?

doar de nu ne-ar privi pe sub frunte copiii (ai noştri ?)
— toţi ca unul răspund doar la numele de Rodion Romanovici —
care ştiu că degeaba trăim care ştiu
mult mai mult decît noi chiar : că ei sînt cei care

vor plăti cu vîrf şi-ndesat !

Capiştea

„...sărmană Yorika !" — în mînă ţin craniul rînjind
al maşinii de scris clopoţelu-i de clown amintindu-mi de Alma
Mater pedanţi profesori recitind : „cînd suna (fonograma !) ştiam că
Ramses (să-i fie ţărîna uşoară — n.n.) trebuia să fi..." de pe bancă
grea căpăţîna ca litera Q (cu bărbuţă) sărea să anunţe că „is !"
panglica neagră (de doliu) — a maşinii de scris

noi eram clapele — mîinile cui pînă la epoleţi suflecate
ne combinau după bunul lor plac în lozinci şi citate?!
noi sîntem clapele (— acum mai degrabă — ale unei maşini de spălat !)
— rufele rîncede stoarse-şi zic creier dezavuat —
noi ne-am tocit caracterele cum altădată dantura
Yorik al prinţului Hamlet

„... sărmana mea Yorika !" — gura
asta rînjind pîn' suna clopoţelul (şi — pauză mare — alt rînd)
e Colizeum e Capiştea gard din poveşti mai curînd :
treizeci şi unu de pari cu cîte un craniu-n proţap
unul doar nu are craniu şi strigă-n uitare de sine : cap ! cap !

„sărmană Yorika mé / fost-am la meşter cu é..."
meşterul (rus) îmi vorbea : „eu am fost pentru trecerea
la alfabetul latin printre primii nu printre ş.a. ş.a.m.d. sau etcetera
deşi istoria voastră — a fost scrisă-n slavonă tot timp de
secole (pa'zeci şi şase de litere — asemeni cu pa'zeci şi şase de tigve,
una pe jos cotilindu-se, din priramida domnească — a
lui Lăpuşneanu-ntre-un curs prescurtat de istorie cap. I „Ferească
sfîntu !") — dar meşterul are umor — dom' poet, vezi de nu erau anii
de perestroikă băteai la maşina cu pa'zeci şi şase de cranii
cari mai de care şi chiar de dădeai pe alocuri în hopuri e
limpede : literalmente-ai fi scris CAPodopere !"

noaptea mă prinde (a cîta la rînd ?) lustruindu-mi cu palma
(„...mana mea Yorika !") craniul rînjind al maşinii
de scris clopoţelu-i de clown s-a stricat : trec pe cîmp
— Lear lunecîndu-i privirea pe lespedea nopţii timp —
treizeci şi un' de (grop)pari cu cîte un craniu-n proţap
unul doar liber, văzîndu-mă, strigă-n uitare de sine : cap ! cap !
Yorika mea, făr' Omega — Capişte e-o piesă lipsă
de-unde furat-au ruşii (—ne !) craniul frumoasei Calipso !

Elektra (video-clip)

ca să fiţi la curent : eu sînt cel care bagă
două degete-n priză şi prin
circuitul electric întind mîna-n noapte
dibuindu-vă starea : l'état d'âme, dar şi starea
socială — să fiu la curent — întru-n case
luminate de-un bec doar şi acel atîrnînd
de tavanul burtos ca un foetus curînd avortat întru în
săli scăldate-n lumină că-mi ard
siguranţele în încăperi
unde nu se mai stinge lumina şi nici
nu e voie să-ţi tragi aşternutul pe faţă, lumina storcîndu-ţi-se ca lămîia în ochi întru-n orga
de lumină ubicuu în săli de baie
unde fete seduse deasupra chiuvetei
învîng greaţa de-a face copii — ca să fiţi la curent :

eu sînt cel care bagă acum două degete-n priză —
conectat la reţeaua electrică dibui
cunoştinţele mele : cutare deschide mai des frigiderul
decît televizorul cutare ascultă (îi simt chiar urechea
strîns lipită de radio !) „Vocile..." sub o reclamă
se sărută doi tineri în scaun electric
ucigaşul se smulge electrocutat
la lumina veiozei părinţii bătrîni se iubesc
cît alături odraslele-nvaţă engleza privind filmul porno
difuzoarele-şi spun : „I love you !" şi în clipa
cînd tîrziu încîlcit între fire-O găseşe tocmai Ea
stinge lampa şi astfel lovindu-mă
c-o vergea de-ntuneric de tuci peste unghii
se retrage apoi la culcare

ca să fiţi la curent : eu sînt cel care bagă
două degete-n priză şi prin cir...
şi prin coit **ajung pîn-la uterul ei :**
Magna Mater Energia parcă-aş
face-amor prin electrocutare
zămislind feţi-frumoşi de lumină
va fi naşterea o descărcare electrică moartea —
scurtcircuit de... „Lumină ! Mai multă lumină !..."
— ca să fiu la curent — eu sînt cel care voi
ca un cangur mascul să posed priza cu ambele penisuri !

noapte : şi — singur
vis-à-vis de peretele alb atîrnînd
ca o pătură-n geam — se anunţă prin radio stingerea
şi se lasă aşa ca o stare de-asediu
cu-acea panglică neagră (-a lozincii) pe ochi :
„SVET V OKNE — POMOŞ' VRAGU !" * — a o mie şi una de noapte în care tu nu
eşti a mea dar — să fiu la curent — cel puţin
lasă lampa aprinsă, Elektra

*) (rus.) — „Lumina în geam — ajutor duşmanului"

despre...

Al treilea... naufragiu

Pe cît de delicat pe atît de nebăgat în seamă e orădeanul Ioan Ţepelea, poet crescut la umbra groasă a ignorării critice. Uitarea, vinovată sau nu, în care e lăsat, nu-i stînjeneşte însă prea tare randamentul, chiar dacă nici nu i-l stimulează. După **Semnul mişcării** de la Editura Militară (1986) şi **Miresmele fulgerului** de la „Cartea românească" (1988), el îşi trage a treia carte — **Naufragiu în limita bunului simţ** — la Editura Cogito (Oradea, 1991). În afara unui ciclu ostăşesc din volumul de debut, mai bărbătesc prin tematică decît prin atitudine, cărţile respiră toate o aceeaşi atmosferă rarefiată în care reflecţia se topeşte în melancolie şi confesiunea în reverie. Pornite sub semnul lui Marte, versurile sale trec repede la lirismul lui **anima,** luînd-o pe panta dulce a evocărilor şi rememorărilor. Melancolia curge lin din şipote tradiţionale, susurînd alene prin copilărie şi prin mitica satului, cu debitul îngroşat din cînd în cînd de o percepţie sub semnul absenţei şi al frustrării. Aerul ei retardat îl ataşează numaidecît pe poet liniei înstrăinaţilor, nu înainte însă de a-şi însuşi un procent din onorabilitatea adusă dezrădăcinării de lirica blagiană. Toată melancolia noastră rurală trece acum prin vadurile lui Lucian Blaga şi Ioan Ţepelea nu trece nici el prin altă parte. Poemele lui sînt însă sfioase şi în epigonism, asimilînd cu discreţie, dacă nu chiar cu teamă, sintaxa grea de Lancrăm şi ţinîndu-se cu fereală pe un făgaş al mitizării originii. Ele n-au aplomb şi nici veleităţi în registru mitizant, mulţumindu-se cu profitul unei melancolii a plaiului. Sentimentalizate cu măsură, ele se lasă cuprinse de ploşenie şi trag aproape predestinat către preţiozitatea reproductibilă. Delicateţea poetului îşi găseşte în aceasta o sintaxă pe măsură — gingaşă, infinitezimală, aeriană. Elaboraţia imponderabilelor, endemică în precedentele volume, se întinde şi în cel de faţă, evidenţiind o caligrafie de suave scutite de gravitaţie. Asemenea desene expiind în propria lor graţiozitate reprezintă, însă, linia cea mai pregnantă pe care expresivitatea poetului o atinge : „Sînt picătura ploii-n calea vremii / o păpădie-n cîmpul neumblat, / Sînt lutul îndoielii dintr-un gînd — / o lacrimă a ierbii-n orizont..." **(Autoportret).**

Programul cărţii nu merge, totuşi, în direcţia stimulării acestei arte de bijutier în rouă. Acţiunea lui e mai degrabă contrară, de oprimare a calofiliei şi de curtare a cotidianului şi a sintaxei sale brutale. Ioan Ţepelea se mută din melancolie în actualitate şi din reverie în stradă. Din evocative, poemele lui devin introspective şi caligrafia e substituită de stenografie. El îşi construieşte acum delicateţea în proximitatea agresivităţii, tînjind după refugii interioare. Gramatica acestor tensiuni e însă rudimentară, redusă la opoziţia directă şi contrastul imediat. Acumulările nu se electrizează şi nu izbutesc să edifice asupra agresiunii realului, suspendînd tînjirea în gol. Poemul nu-şi motivează enunţul, lăsînd registrul conotativ într-o deplină pauperitate. Între notaţie şi nostalgie se interpune un blocaj, nici una nereclamînd prezenţa celeilalte şi nici măcar stimulînd-o. Poetul n-a nimerit frecvenţa lirică a acumulărilor şi acestea rămîn inerte, inactive poetic : „Aş vrea să dorm într-o carte de rugăciuni / pe bulevard turme de oi / limuzine / pisici / şi ţigănci / şi morţi şi răniţi. / Aşadar / aş vrea să dorm într-o carte de rugăciuni / liniştit..." **(Somn).** Colorată, pestriţă, strada sa nu e şi agresivă, chiar dacă e împinsă într-un peisaj dramatic. De altfel, fie că se apucă de stivuirea concretelor, fie de stocarea abstractelor, sintaxa cumulativă a lui Ioan Ţepelea trece întotdeauna prin mari primejdii. Ea nu reuşeşte să scurtcircuiteze aceste tabele şi să le inerveze liric. Discursul patinează — şi adesea într-o emfază necruţătoare cu delicateţea structurală a poetului : „Hipnotică stare naufragiată / în silueta unei femei ca o abatere / recviem pentru tot ce-a pierit / de atîta curaj / de atîta otravă / de atîta iubire / de atîta frică / / Nu te mai sperie Mîine / nici chiar Mîntuitorul ? / Ochiul meu e-acum o oglindă / sălbatecă / surdă / indiferentă. // Într-o biserică goală visez / înlăuntrul surpîndu-se în tăcerea mistuitoare / imensitatea / intensitatea / adîncul / statornicul / din acest Univers !..." **(Ochiul).** Încrederea lui Ţepelea în iradiaţia noţiunilor e, pe cît de mare, pe atît de riguros trădată.

Naufragiul... de acum ţinteşte la emanciparea lirismului din mreje le calofiliei. În afara cîtorva poeme în care preţiozitatea supravieţuieşte şi a unor versuri în care ea răzbate aproape fără voie, Ţepelea îşi îngroaşă cerneala şi tentează un lirism mai robust. Dincolo de mutarea centrului de greutate din nostalgie în cotidian, el mai deschide împotriva edulcorării şi un al doilea front — cel reflexiv. Al doilea ciclu al volumului — **Visul lui Rilke — adaptează** sintaxa suavă la o stufoasă mişcare problematică. Poetul e mai viteaz aici cu problemele discursului şi încearcă să-i dea complexitate, de nu chiar şi adîncime. El împleteşte confesiunea cu reflecţia, introspecţia cu interogaţia şi taie mari falii în procesiunea versurilor, provocînd căderi de nivel şi iuţeli de ritm contemplativ. Împletitura care iese nu-i însă, cel mai fericit lucru, căci de îndată ce dă în problematic, poemul dă de-a dreptul în discursivitatea fadă. El merge întins spre naivitate, confundînd planurile şi împingînd în deriziune propria vocaţie interogativă. Astfel de exerciţii nu numai că nu onorează frămîntările poetului, dar nici nu le susţin : „De ce să încerc să mai pun o întrebare / dacă pînza iluziei mă separă de lume / ca o petrecere veşnică între încîntări şi tristeţi / ca o tăcere sfidată de necunoaştere / ca o pedeapsă aplicată cu o mînă străină / ... / E-un sacrificiu prea mare să spui ce gîndeşti ? / Conţinuturi materiale se strecoară în şoapte / se simte o lume fără principii sau o viaţă fără criterii / Binele se confundă cu Răul / Urîtul se cheamă Frumos / Ce morală e asta ? Poate începe într-un loc atît de modest ?..." Vagile tresăriri autoironice ale discursului nu sînt suficiente pentru a-l scăpa de senzaţia jenantă că se avîntă cu mare curaj în naivităţi stringente.

Al. Cistelecan

AVÊNTUL TINERIMII

de Cătălin Ţîrlea

litere, ştiinţe, arte ETC.

AVÉNTUL A-NVIAT!

Adevărat a-nviat !

Trebuie să mărturisim că nu mai credeam posibil să se mai întîmple vreodată ca Aventul să vadă din nou binefacerea luminii lui Guldenberg... Dar iată că soarta se arată surizătoare de-astă dată. Surisul ei cel blînd nu ne încălzeşte însă pe noi — pentru că, în fond, a scoate o foaie cum e Aventul presupune muncă multă şi efort intelectual mult şi, mai ales, concentrare multă. Dar tot ne bucurăm pentru cele cîteva milioane de cititori ai noştri, care de mai bine de un an de zile suferă cumplit din lipsa foii lor de suflet. Şi unii au şi murit, dumnezeu să-i ierte ! Ei bine, lor, celor care nu mai sînt, le dedicăm acest prim număr nou ,ca un omagiu, şi îi asigurăm că Aventul va rămîne ce-a fost — o foaie liberă, anostă, plictisitoare şi ilizibilă, aşa cum le plăcea lor să zică despre ea atunci cînd mai erau printre noi. Deh, asta-i viaţa, pe noi nimica nu ne înduioşează mai mult decît atuncea cînd ne mor dusmanii !

Aventul a-nviat !

Redacţiunea

ŞTIRI... ŞTIRI

● Un grup de copii preşcolari au fost ucişi de camionagiul Veselu Ilie, în comuna Covurlui, joi seara, la orele 20,30.

● Traian N. a murit de nervi încercînd să dea un telefon.

● Vespasian K. împreună cu două eleve s-a sinucis concomitent, în urma unui viol eşuat.

● Vicleanu Costel, din Ciocănesti — Bacău, a murit şi el.

● P. V., de 3 ani şi 4 luni, şi-a ucis bunica, înţepînd-o cu un ac în timpan.

Maltrataţi-vă amicii!

Fraţi români ! Ne aflăm în plină campanie electorală ! De aceea **Aventul**, pentru că ţine mai presus de orice la cititorii săi adică la dumneavoastră, fraţilor, vă recomandă să nu votaţi cu nici unii, că toţi e nişte bandiţi. Dar pentru că ştim că toţi veţi vota, pentru că românul, prin natura lui, e un votangiu, atunci măcar insuşiţi-vă următoarea conduită morală, şi cu ea în suflete, mergeţi la urne :

Fraţi români ! Adevăraţii vostri duşmani nu sînt duşmanii vostri, ci amicii vostri ! Pe ăştia trebuie să-i distrugeţi. Aşa că : dacă sînteţi bătrîni şi abia vă tîriţi picioarele şi îl vedeţi pe unu' că vrea să v-ajute să treceţi strada, lăsaţi-l să v-ajute şi, cînd ajungeţi pe partea-ailaltă, înjuraţi-l ! Sau : dacă vă cade pe jos o monedă şi cineva se-apleacă «ă v-o ridice,, lăsaţi-l să s-aplece şi, cînd s-a aplecat, izbiţi-l puternic cu piciorul în gură ! Sau : dacă prietenul cel mai intim vă încredinţează un secret mare, care-i poate fi fatal, nu ezitaţi : turnaţi-l la securitate. Dacă securitatea nu vă ajută, atunci omoriţi-l imediat.

Însă cel mai mare pericol, frate române, vine de unde te aştepţi mai puţin : din partea mamei tale ! Însesi ! Nu te uita că e blîndă şi te mîngîie : e un truc ! Cu prima ocazie, crapă-i capul cu ciocanul !

În fine, ce să vă mai spun ?! Tara e-n primejdie ! Vigilenţa e singura salvare, şi doar o conduită morală adecuată mai poate îndrepta cîte ceva. Succes !

Lamoarteauneifuncţionare

Bătrîne, a murit Graţiela ! Aia cu părul foarte des,
De completa la primărie certificate de deces...
Nu-ţi aminteşti ?!... Citea întruna o carte cu femei celebre,
Era pe şmen cu tanti Coca, cea de la pompele funebre,
Graţiela-i trimitea clienţii la unitate, pe Galaţi,
Vindea coşciugu' la jumate din preţu' la privatizaţi.
Cum care Coca ?! Coca, frate, vecina lu' Marin pompieru',
Al' de l-a ars pe ochi nevasta, cînd îi călca cămăşi, cu fieru',
Marin, care-a scăpat copiii lu' coana Luţa, cînd cu-înecu'...
Ei, care coana Luţa !... Aia care s-a răsturnat cu brecu',
Tocma' îşi luase nea Vasile, bărbată-su, maşină nouă,
O Dacie brec... Şi-au dat o fugă pîn'la Feteşti, s-aducă ouă.
Greşeala- a fost că nea Vasile l-a luat şofer pe Pandalie,
Al' de-a ucis-o pe Speranţa cînd au plecat la Eforie.
Săraca fată, o copilă, s-a dus şi ea să facă plajă,
Fără a şti că Pandalie era recent cuprins de-o vrajă
Pe care i-o făcuse Cici, aia de se uita cruciş,
Nevasta lu' Costache ştirbu', văru' lu' Calistrat Tufiş.
De un' să ştie nea Costache c-are nevasta deformată ?
Parcă nevasta lu' Codreanu ştia că moare congelată ?!
Da, a uitat mai astă iarnă să facă focu-n dormitor
Şi a găsit-o Margareta întinsă lată pe covor...
Chiar, biata coană Margareta ! Cine putea atunci să ştie
Că peste-un an avea să cadă lovită de leucemie ?!
De, ce să-i faci, mai moare omu', că nu e tare cum e roca,
Şi uite-aşa ajung cu toţii la pompele lu' tanti Coca...
De-am şti noi cine-i mitocanu' care învîrte manivela... !

Bine că mi-am adus aminte : — Bătrîne, a murit Graţiela !

Artă, spirit şi cultură — şcoală de literatură!

numărul 5, septembrie 1992

NOUAZECI

SUPLIMENT DE DIRECTIE AL REVISTEI LUCEAFĂRUL

DINASTIA CARAGIALE

Nimica nu mă agasează mai mult ca suficienţa cu care intelectualul nostru mediu, stupid prin însesi natura şi conformaţia sa mentală, se grăbeşte în a-l recunoaşte pe Caragiale în te miri ce replică sau gest al vreunui contemporan. Mă întreb cît de prost trebuie să fii oare ca să-l poţi reduce cu atita nonşalanţă pe Caragiale la cîteva replici ale lui Farfuridi sau Brînzovenescu ?! Şi, regăsindu-le în rostirea cotidiană, să exclami viguros şi cu deplină încredere în potenţa ta intelectuală : „Uite, Caragiale !".

Păi cum, ăsta-i Caragiale ? Nu, cu siguranţă nu. Această situaţie este intolerabilă şi ea nu mai poate continua.

În prmul rînd, Caragiale este altceva decît I.L. Caragiale ! Cine va înţelege acest postulat, poate că va înţelege şi revista noastră. Cine nu — nu, nu-i nici o supărare, se mai întîmplă !

Caragiale este, mă încumet s-o spun aici, modelul ontologic cel mai bine adaptat la spaţiul românesc în genere.

De vreme ce există şi după I.L. Caragiale, rezultă că Caragiale (care admite şi chiar iubeşte orice cacofonie !) a existat şi înainte de I. L. Caragiale.

Există, fără îndoială o dinastie Caragiale care domină dintotdeauna istoria noastră. O dinastie înlănţuită în timp printr-un soi de lege a consangvinităţii spirituale, o lege care înrudeşte într-un mod cu totul şi cu totul special indivizi din veacuri diferite, dar cu criterii asemănătoare.

Noi vrem să arătăm că societatea şi gîndirea românească se mişcă şi astăzi conform rigorilor unei paradigme ce ar putea să poarte titlul de mai sus.

Cătălin Ţîrlea

Iată o posibilă şi — bineînţeles — perfectibilă înşiruire a membrilor acestei dinastii :

Ion Budai-Deleanu — pentru ideea de **rom**, pentru descrierea raiului şi pentru profund bucureşteanul concept de **demo-aristo-monarhie.**

Anton Pann — pentru foarte multe, dar mai ales pentru minunata sa intuiţie că dicţionarul limbii române e un inventar de **poveşti** nu de **vorbe.**

Costache, Mateiu şi Luca Ion Caragiale — primul mai ales pentru că a sponsorizat revoluţia de la '48 (cu „ţidulă la mînă") fiind — se pare — sursa de inspiraţie a schiţei „Resplata jertfei patriotice", scrisă de nepotul său ; al doilea pentru descrierile de chefuri şi de crişme şi pentru alte suave imagerii ; al treilea pentru minunatul şi premonitorul său poem cu Tudor Vladimirescu.

Cioran — pentru obsesiva şi cu adevărat caragialiana sa dorinţă de a-şi motiva în absolut vorbele şi viaţa.

Eugen Ionescu — mai ales pentru metafizica şi teologia Nu-ului.

Radu Cosaşu — pe lîngă multe, multe altele şi pentru uluitoarea şi extrem de normala performanţă de a-şi face **mea culpa** faţă de trecutul său ideologic, fără a face şi **dizidenţă.**

Mircea Cărtărescu — mai ales pentru anumite descrieri ale **toposului** Obor-şi-împrejurimi.

Cristian Popescu

POLITICA LITERARĂ ŞI VICEVERSA

● **Cea mai proastă politică internă.** Dintre revistele literare o face **Literatorul.** Pur retrogradă. Am zice chiar reacţionară, chinuindu-se să aibă mai multă răbdare decît timpul însuşi. Ni-i închipuim pe corifeii acestei „direcţii apolitice" cum — pentru a fi consecvenţi cu ei înşişi — închid îngroziţi ochii la orice emisiune de „Actualităţi" şi cum îşi astupă oripilaţi urechile la oră fixă, la buletinele de ştiri. Ni-i închipuim interzicînd familiei — din aceleaşi motive — la masa de prînz, orice altă discuţie (ce ar avea contact cu istoria) în afara subiectelor : sfînta Basarabie şi Ştefan cel Sfînt.

Bineînţeles că, atunci cînd îşi permit „luxul" părerilor politice, cei de la **Literatorul** (mai ales prin persoana domnului prof. Dumitru Micu) fac confuzii hazlii între atribuţiile partidelor politice şi cele ale statului, se lasă cuprinşi de nostalgii după orele de muncă voluntară şi încearcă să ne convingă cu nu legile — bune sau rele — sînt de vină pentru halul de sărăcie în care trăim ci mai ales faptul că sîntem un popor leneş. Vorba aia : munca l-a făcut, îl face şi îl va face pe român. Ce mai contează, acolo, cît costă pîinea, vinul şi ce salariu are el, românul ?!

● **Cea mai îngrozitoare politică externă.** O face, aproape în exclusivitate, fosta Iugoslavie. Dar ce s-ar fi făcut criza iugoslavă, săraca, fără diferenţa între sîrbo-croată şi croato-sîrbă ? Fără foştii activişti Miloşevici şi Tudjman ? Fără Republica Sîrbă Bosnia-Herţegovina şi Republica Croată Herţeg-Bosna (proaspăt delimitate cu tunu' şi cu tancu') ? Ce s-ar fi făcut ea fără ultimele convulsii în încercarea de delimitare între **noi** (spre Est) şi **ei** (spre Vest) ? Orice **scenariu** atribuit Marilor-Puteri-pline-de-interes păleşte caraghios în faţa sîngurului caz din lume în care musulmanii sînt decretaţi ca atare (de Tito, prin anii '60) popor. (Şi unde, în Europa ! Şi nu oriunde în Europa, ci chiar în Bosnia-Herţegovina, cam pe la Sarajevo, pe-acolo pe unde trecea, prin anul 395 d.H., prima graniţă între Imperiul Roman de Apus şi cel de Răsărit.)

Din punctul nostru de vedere singura soluţie este literară. Propunem tuturor popoarelor slave de sud lecturi cu voce tare, în cor, din două în două ore din (europenii) Danilo Kiş şi Milorad Pavici.

Iar celor de la **Literatorul** le sugerăm intrarea onestă şi mult mai făţişă în conflict.

● După „moartea" lui Cristian Sişman a rămas o carte de poeme care-i poartă numele şi titlul „Portret prin uşa deschisă". Dar — şi mai important — au rămas patru copii care-şi spun între ei Mac, Lali, Bedic şi Manuel Sişman. Noi, ceilalţi, ce putem face ? Putem, de exemplu să ducem mai departe acea carte de poeme. Adică s-o citim. Iată mai jos, lectura noastră, făcută mai ales pentru cei patru : Mac, Lali, Bedic şi Manuel. Sperăm că — vreodată — ei ne-o vor înţelege bine, ne-o vor înţelege măcar cu jumătate din dragostea cu care ne-am aplecat asupra ei. (Căci ce înseamnă neputinţa-în-iubire a unei lecturi altceva decît a trăda — a traduce? Adică a încerca să trăieşti un ceas, o zi cu acele rînduri pe care le citeşti.) Această **lectură** (o încercare compusă din versurile lui Cristian Sişman, versurile de care ne-am legat cel mai mult) se intitulează HOHOTUL şi este semnată şi de cel care a scris-o şi de cel care a citit-o :

Aţi aflat ? Se închid călimările asemenea supermagazinelor. Ce fac poeţii în cazul acesta ?! Ce să facă ?... Beau lapte, Mănîncă orez cu lapte din amazonul ce izvorăşte-n rai din ţîţele Fecioarei. Mănîncă seminţe de dovleac. Din dovlecii care cresc în rai, mari cît roata tractorului. Şi vă scuipă seminţele, de-acolo, de sus, drept în faţă, în cap. Mie mi-au plăcut oamenii buni, vrăbiile toate şi copiii care cumpără biscuiţi ; mi-a plăcut cînd îmi intrau cerbii cu coarnele în fereastră, cînd îmi băgau copitele sub pătură. În fiecare seară îmi băteau cîteva clopote în cap, clopote tremurate, în care zăngăneau zăbrelele de la geamul mansardei — aşa c-am spus în cele din urmă : „dragii mei, daţi drumul la radio, la ventilator, la orice ; pe mine lăsaţi-mă-n pace..." Spuneţi şi voi — ce altceva puteam să fac ? Făceam de mult, mereu, la nesfîrşit, sens giratoriu în jurul sperietoarei de ciori ; eram un fel de narcis cu dinţii negri, iubindu-se în ligheanul din mijlocul camerei ; o păpuşă blondă, drăgălaşă, cu şapte capete şi paispe ochi albaştri sau verzi ; am fost răzvrătit şi cofeinoman, cacialma, un cancan de marionete, un spanac grăitor, bolborosind, un borhot umplut.

Ce puteam face ? Stăteam pe gînduri ca un copil în leagăn, ca minutarele în ceas, mă-nvirteam pe loc, sunam, ţiriiam, zornăiam şi aşezam silabele leneşe unde trebuie. Ca prostu' !

Spuneţi şi voi... Aveam neapărată nevoie de un om de zăpadă peste toată amărăciunea din suflet... Trebuia — şi eu, nu ? — să privesc înapoi ; cumva, aşa, cu minie... Era necesar să devin şi eu un produs social, un atribut graţios al posterităţii mele...

Visele singerează în bulboană. Vise negre. Singele năvăleşte (ca pe nas) pe virful muntelui fuji. Spuneţi şi voi... Ce putem face ?... Un fel de naufragiu pe masa de scris ; cîteva scurte avalanşe de fragi... Ah, catafalc cu douăşpe saltele ! Bineînţeles că mă deranjează bobul de mazăre de dedesubt. Bineînţeles că nu mă lasă să dorm. Dar vă rog, vă rog mult : lăsaţi-l acolo !...

● Într-un comentariu din „Contrapunct" (nr. 25, 24 iulie — 6 august 1992) la spectacolul „Ultima noapte a lui Socrate", pus în scenă de „Levant"-ul Valeriei Seciu, Ion Bogdan Lefter numeşte Teatrul (numărindu-l cu atenţie, răbdător, pe degete): **a şaptea artă** (!!!). Bineînţeles că, din cele peste treişpe muze ale lui I.B.L., muza cronicii teatrale nu-i nici prima, nici ultima... Oricum, nu putem trage decît următoarea concluzie : scriind despre spectacolul cu pricina — unul de avangardă, se pare — cronicarului nostru îi tot zbura mintea la filmul încîntător pe care tocmai îl vizionase la cinematograful din cartier.

COLECTIVUL DE REDACŢIE :

Ioan Es. Pop, Cristian Popescu, Cătălin Ţîrlea

mica şi MAREA publicitate

(A se citi pe fond sonor de muzică de operetă. Acum, de exemplu, la orele 2–3 din noapte, la radio se transmit fragmente din opereta „AMORUL MASCAT") În sfîrşit au ieşit la tragerea LOTO de-aseară adevăratele, singurele numere cîştigătoare ! De-o viaţă-ntreagă le-aşteptam... Exact aşa cum au fost numerele de cînd sînt ele pe lumea asta : aşa au ieşit ! În ordinea lor dintotdeauna : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 etc (altfel n-am vrut să le joc niciodată). Gata : nu mai există noroc, nu mai există ghinion ! S-a tras singur Lozul cel Mare ! Nu mai avem de cel să ne facem griji. De azi (marţi, 255,54 august) orice moarte va fi cîştigătoare – toate vor ajunge în rai ! Gata ! Miine se vor deschide magazinele unde se vînd 5 lei c-o mie şi unde se cumpără mia cu 5 lei. Asta a fost visul meu de-o viaţă : ca tot ce se cere la rubrica **Cumpărări** de la Mica Publicitate să se găsească la rubrica **Vînzări.** Ca la **Matrimoniale** să apară numai anunţuri împerecheate (unul sub altul) perfect, fără ca acei ce sînt doritori de dragoste şi de căsătorie să se fi cunoscut dinainte. Ofertele de servici dintr-o zi să fie exact cererile de servici din aceeaşi zi. La fel şi schimburile de locuinţe. Raiul poate să nu-nsemne nimic altceva decît ca oferta şi cererea să fie una ! Gata ! Toate sînt una. Mica Publicitate este oglinda fericirii noastre universale. În sfîrşit se vede şi Dumnezeu ferchez în oglinda lumii, proaspăt, frumos. Şi-şi spune : „Ptiu, bre, să nu-ţi fie de deochi că bine mai arăţi !". În sfîrşit şi-a găsit şi Dumnezeu vizaveaua pe-aici pe la noi, prin Carpaţi. Unde-n altă parte ?! Dumneavoastră n-aţi observat pînă acum că jumătate din cerşetorii din oraş se îmbracă astăzi frumos şi dau de pomană celorlalţi tot ce-au primit ieri de la ei ? Şi viceversa ? N-aţi observat că-n fiecare franzelă proaspătă găsiţi cîte 4 flori presate şi că-n fiecare covrig cald găsiţi cîte 3 trifoi în 4 foi ? Încă n-aţi auzit că de 3 zile-ncoace în fiecare porc tăiat în România se găseşte cîte-un pumn de diamante ! N-aţi văzut că pe toate hîrtiile de-o sută de dolari sînt imprimate pozele noastre din copilărie, alea-n pielea goală. Păi nu ştiţi, domnilor, nimic ! Ce frig, ce foame, ce comunism ! Ce morţi, ce răniţi ? Vă spun eu — chiar am cîştigat Lozul cel Mare ! !

Cristian Popescu

SENZAŢIONAL!!!

SHOW UNIC ÎN EUROPA!

TEATRUL DE COMEDIE

anunţă

PREMIERA ABSOLUTĂ

a spectacolului

„ŞI LA BAL ŞI LA SPITAL"!

ÎN ORICE DUMINICĂ, LA MATINAL : în tot răstimpul liturghiei, bolnavii de la reanimare rid în hohote, din paturile lor aliniate în biserică ; renumiţii noştri actori gem în saloanele spitalului, suferind pe viu, fără anestezie, cele mai periculoase intervenţii chirurgicale ; iar popa, singur, pe celebra scenă a teatrului nostru, sparge – aşchii-aşchii – cu toporul : altarul.

SURDO-MUT singur, titrat, fără obligaţii, 35/1, 45/50 caut doamnă corpolentă, cu bust mare, doritoare a cunoaşte şi a învăţa limbajul delicat şi drăgăstos al mîinilor mele. (Mingii, aidil, pipăi, ciupesc : „Romeo şi Julieta", „Povestea poveştilor", „Ce te legeni codrule ?", „Divina comedie" III vol. etc.)

PERSOANĂ de încredere, serioasă SCHIMB : Bosnia cu Nagorno ; Herţegovina cu Karabah ; Ceho cu Slovacia ; Hitler cu Mao ; Ialta cu Malta ; Stalin cu Saddam ; Republica Moldova cu Basarabia ; România mare cu România liberă ; economie de piaţă cu embargou ; Iliescu cu Cioabă (Manolescu, Constantinescu, Dragomir, Funar, Bush). Sînt singur şi ambetat, sînt foarte rău bolnav ; aştept provincia, aştept Europa, Aştept Naţiunile Unite ; dar poate vin tot americanii – să-i mai tragem un chef...

INTRAREA GRATUITĂ ! ! ! (Spectatorii sînt rugaţi insistent ca în locul aplauzelor să-şi facă cruci şi să spună mereu în şoaptă : „Iartă-ne, Doamne, şi scapă-ne şi din asta !".)

„...şi văz monstruos“

MUZEUL LĂUNTRIC (I)

**„Citisem mult, risul mă părăsise
Viața nu mă mai iubea deloc.“**

În toamna lui 1983 am ajuns în sfîrșit un biet dascăl de țară și, cu asta, visurile părinților mei privitoare la destinul pe care-l aveam de împlinit s-au încheiat. Tocmai bine, i-am lăsat să creadă că nu mai trebuie să se ocupe de mine și că de-acum pot să umblu pe picioarele mele, deci el să fie liniștiți, mă descurc de unul singur.

În satul în care veneam ca profesor mi s-a repartizat un apartament într-unul din cele două blocuri implintate ca niște animale pe moarte lîngă clădirea primăriei. Aici locuiau încă vreo zece ca mine, venetici pe care satul nu i-a privit altfel niciodată. Am devenit chiriaș principal, singur stăpîn peste două încăperi pe care nu le-am populat niciodată decît cu hîrtiile pe care am scris. A fost prima și ultima oară cînd am avut casa **mea.**

În toamna anului următor a apărut în localitate tot unul ca mine și mi-au zis domnu' pop, vă ajunge o cameră, vrem să vă dăm un subchiriaș pe profesorul Mircea Zubașcu, o să predea de anul ăsta geografia, dumneavoastră rămîneți chiriaș principal. Să fii chiriaș principal era o mare onoare, tu plăteai toate taxele, tu dădeai seama pentru toate belelele, dar eu n-aveam ce face cu atîta spațiu, două camere goale sînt două singurătăți, așa că Mircea Zubașcu s-a mutat într-una din ele.

Nu-mi mai aduc aminte decît de iernile pe care le-am dus împreună, de gerul cumplit din 84—85 și 85—86, care a înghețat apartamentul întreg cu toată țevăraia, de prin octombrie pînă spre mijlocul lui aprilie, ca să poți face focul în sobă două luni de zile, trebuia să-ți cumperi lemne din salariul pe trei, ori noi nu știam face treaba asta. După patru după-amiaza, satul cădea în întuneric, curentul se lua cîte zece ore pe zi și se dădea spre miezul nopții, nu găseai nici acasă la popa lumînări, așa că o luam spre birt, ei aveau lampă, și o lungeam acolo cît se putea. Cînd reveneam la „apartament“, se putea dormi și fără foc. Mă rog, pe vremea aia și vodca era mai ieftină decît acum, te puteai încălzi seară de seară.

Mircea era mai nepăsător ca mine la asemenea probleme : își lua cu el geanta cu cărți și citea în orice loc, oricît de zgomotoși ar fi fost cei din jur : pe vremea aceea eu însumi scriam zi și noapte, puteam sta ceasuri întregi aplecat peste hîrtii, ziceam că scrisul poate fi un lucru bun. Dar tot pe vremea aceea aveam impresia că Mircea citise toate cărțile și nu-mi puteam birui față de el decît rareori stînjeneala. De aceea, vorbeam rar despre nenorocitele mele de versuri, iar el — cu atît mai rar despre lecturile lui.

Pe Mircea nu l-am bănuit că are de-a face cu scrisul pînă după multe luni de stat în același apartament. Era un om ascuns în multe privințe și de scris aproape că-și bătea joc. I-am găsit însă, cu totul întîmplător, într-o zi, dosit între pat și perete, un caiet mare și ferfenițit. L-am răsfoit aproape fără curiozitate. Ai fi zis că era un fel de jurnal, dar un jurnal cu totul anapoda, din care prima oară nu mi-au sărit în ochi decît note de lectură și fragmentele de note aproape fără relevanță, cîte o propoziție despre cei din jur, nimic despre el. Și toate astea împrăștiate printre fraze începute de la jumătate sau lăsate neîncheiate sau fără nic de sens, încălecate unele peste altele, scrise de la ultima pagină înapoi, niște aiureli care m-au făcut să pun caietul la loc. M-a mirat puțin doar faptul că, între atîtea construcții incoerente, el transcrisese cu o mînă sigură și atentă : „În gîrum imus nocte, ecce, et consumimur igni“ („În cerc ne ducem noaptea, iată, și sîntem mistuiți de foc“). Dar atunci n-am făcut nici o legătură între faptul că fraza asta se citește identic dinapoi înainte și dinainte înapoi și jurnalul acela. Am uitat multă vreme de el. Pînă în ziua în care, întorcîndu-mă de la școală am nimerit peste Mircea aplecat cu o teribilă încordare asupra lui. Cînd și-a dat seama că-l observ, s-a ridicat cu repeziciune, buimăcit, a închis caietul a dat să-l ascundă la spate, apoi, simțind că gestul era ridicol, mi-a zis că fusese obligat de director să-și facă planuri de lecție pentru a doua zi. Dar eu știam că între coperțile ălea murdare, groase și zdrențuite numai planuri de lecție nu puteau fi. M-am făcut că nu bag de seamă panica ciudată care l-a cuprins și am ieșit ca să-i las timp să-și vire terfeloaga în ascunzătoare. Numai că treaba asta m-a pus pe gînduri și m-a stîrnit grozav. Așa că, atunci cînd s-a ivit prilejul de a rămîne pentru mai multă vreme singur, am scos din nou jurnalul de la locul știut și zile întregi m-am străduit să leg între ele propoziții aruncate pe mai multe pagini, amestecate cu altele străine de ele și potrivind una după alta din direcții diferite. Am simțit că pot descifra o sumedenie de lucruri, dar și că jurnalul avea o neliniștitoare mișcare în sine, ca și cum ar fi fost viu : de la o zi la alta îmi părea că se mărește și-n același timp, cu sporită putere, se degradează, se ferfenițește : și se degradau și se umflau nu numai foile, ci și literele, crescînd parcă unele peste altele încetoșîndu-și contururile, alcătuind în pagină, după cîteva săptămîni, acolo unde făcusem lumină și găsisem sensuri, un hățiș în care rămăseseră toate, dar se încîlciseră, se lăbărțaseră, pînă la a deveni de nerecunoscut. Cîte ceva tot am scos însă, în săptămînile care au urmat de acolo. De pildă, am reușit să reconstitui următorul text :

„Emblema muzeului e trecutul. E istoria ca lectură a morților. Istoria, ca și geografia vor trebui abolite : numai așa va putea fi năruit muzeul ; căci exploratorul de altădată n-a făcut decît să devină, aici, im-plorator.

Cînd m-am hotărît să vorbesc despre muzeu, eu avem toate nonsensurile la îndemînă : ajunsesem deja puternic : Cînd am hotărît să denunț muzeul ca formă de tortură, eu știam deja totul despre construcția lui deocheată, pornită dinainte înapoi ; cel căzut sub puterea culoarelor lui coboară și coboară în acest melc, ametit de poftа de a ajunge începutul. Poate că nu vom ieși niciodată din el, oriîncotro am lua-o. Dar e bine ca noi, învechiți în fals, să tăcem, iar cei ce vor veni, proaspăt înregimentați, să creadă, măcar o vreme, că s-au născut afară, liberi, neatinși de boala muzeului“.

— va urma —

Ioan Es. Pop

DULCE-ACRIȘORUL TÎRG AL IEȘILOR

Luca Pițu și Dorin Popa

1. Eminescu a plecat de la Iași, după ce aceeași hotărîre o luase și Maiorescu. Ion Creangă a rămas — dar ce contact fabulos s-ar fi petrecut între Povestitor și Valahia Balcanică ! Călinescu n-a făcut nici el prea mulți purici în capitala moldavă. Dintre toți cei ce au plecat de aici, s-a mai întors, de curînd, doar poetul Țicăului (Mihai Ursachi), după ce a descoperit că „un om din California avea un motor / și n-a făcut nimic cu el“. Un facil joc al spiritului m-ar îndemna să scriu că demifetidul Bahlui respinge și nu atrage. N-ar fi chiar o enormitate de vreme ce nu cunosc încă nici un mare intelectual venit de aiurea din și mai aiurit(or)ul „**ubu**univers **dada**nubian“ și care să vrea să rămînă aici în bermudele triunghiului magic al criticii românești : Tiutiuca-Cuțitaru-Mihai Drăgan.

Totuși, ceva-ceva se întîmplă prin zonă. Sînt adicătelea, unii care s-au imunizat și nu mai pleacă. Și-au pierdut **accentul...** dar tot nu pleacă. O sumă de rezistenți: Al. Călinescu, Valeriu Gherghel, Andrei Corbea, Liviu Antonesei, Ioan Holban. Între ei, briant ca umbra unei idei pe chelia lucioasă a lui Alecsandri, **Luca Pițu**, zis — în idiomul perlocuționarilor din patria lui Nichifor Cotcariu — Elpi. E drept, și Elpi Pițu simte nevoie să se abstragă matricei ieșene, optînd pentru o fabuloasă suburbie borgesiană. El se revendică la tot pasul din Cajvana cum imitatorii doctorului **Honig**bergger, lingîndu-și mierea hermeneutică de pe degete se cer în Nirvana. În plus, Elpi Pițu — cînd își dă jos cojocul deochiat al babei Dochia — rămîne de-a dreptul în pielea goală și fuge la 2 Mai. Aici **insem(i)nările** sale, ale **magistrului din Cajvana**, se pierd nu în țărînă ca ale unui Pan Onan (iredentist din Panonia), ci în nisipul din care pînă și cel mai lenes prieten al meu moldo**van** (Costache Iulian) și-ar putea imagina (cu mîna lui !) o clepsidră. Că tot vorbim de **inseminările** de frontieră (moldo-română) ale lui Elpi, publicate la editura (edit-ura ?, vezi **sentimentul românesc al urii de sine**) utopicului Institut European pentru Cooperare Cultural-Științifică din Iași (1922), să spun și că în această inedită bancă de spermă perlocutionară am descoperit formula magică a dăinuirii în timp a moldovenilor de dincolo și de dincoace de Milcov : **„De-ar fi omul ca pula / Ar muri și s-ar scula !“** Ea aparține, zice Elpi Pițu, lui Ștefan Cuciureanu, dar „sub chipul lui de betivan impenitent și clovn metafizic trebuie căutat **inițiatorul secret**, mesagerul științei interbelice, **zvonerul celeilalte lumi**, de la care abia ne mai parvine un vag damf“ (sub. mele, pag. 22). Există totuși o anume întîmplare care pune în umbră strălucita mea ipoteză despre rolul falicismului la românii neromanizați (moldovanii, adică) : prin 1989 cînd a fost dat afară din catedra de franceză a **Ubu**universității din Iași, Elpi Pițu a fost acuzat de sectarism sexual, căci îi decriptase unei studente de la un seminariu derridianul termen de **onto-teo-logo-falocentrism.** Sigur e, însă, că, dacă asta i-a cauzat lui Elpi, nu mai puțin adevărat e că, de peste un secol, Moldavia Bahluiensis există în proza românească mai ales prin **Povestea poveștilor** a lui Creangă.

* * *

2. Despre moldovani, se spune cu răutate că vorbesc **înșet** (adică rar și cu pauze semnificative de gîndire, determinate de ritmul gnoseologic ce le e specific). Ca orice bucureștean rău de gură și de suflet îmi însușesc această prejudecată și aproape că mă mir atunci cînd văd că a apărut o carte de **convorbiri** (fie ele și **euharistice**) realizate de omul de Bahlui. Maliția m-ar putea con-duce la con-(o)cluzia că nu-i nimic de mirare, cîtă vreme, în fapt, un Țuțea, un Neagu Djuvara, un Sorin Dumitrescu sau un Pleșu au vorbit cu autorul și nu acesta cu ei. Trebuie să admit, însă, că — totuși — **Dorin Popa** nu numai că a stat de vorbă cu cei patru cavaleri ai apocalipsului, ci chiar, adeseori, el a fost acela care a purtat aceste convorbiri. S-a ajuns pînă acolo încît unul din cei dusi cu vorba („venea o moară pe Bahlui“) a recunoscut : „De cîte ori discut cu dvs., și apare în presă, rîde, după aceea, întreaga națiune de noi“.

Chestia cu **„întreaga națiune“** nu-i decît o hiperbolă „de din“ orgoliu, dar de ris se rîde. În continuare, am să vă arăt cînd am rîs eu mai tare și mai tare. Păi.

— cînd Țuțea îi explică lui Dorin Popa că „aia este o abstracție, **bucuria vieții“** și că „ăla îl are, de pildă, trăind în vecinătatea femeilor, **cheful de a trăi“** :

— cînd Țuțea îi arată lui Dorin Popa că „mă rog, nu sînt celibatar convins, **pentru că sînt mult prea român ca să fiu celibatar convins“** :

— cînd Țuțea îl face să înțeleagă pe Dorin Popa că „un intelectual printre comuniști poate fi oricine ; nu e mare brînză“ ;

— cînd Pleșu se înculpă, ironic, spunîndu-i lui Dorin Popa că **„Shakespeare** a avut inteligența să nu intre în guvern“.

* * *

3. Recitesc, acum însemnările diseminate despre cei doi moldoveni de talent pe care am fost rugat să-i încondeiez. Ce constat ? Că am o moldofobie pronunțată, că prea adesea mă ocolește fair-play-ul. Că rîd de (și, mai puțin, cu) oameni pe care ar trebui să-i stimez. Ziceam de talent, adineauri. Da, ar trebui să-i stimez pentru talentul lor. Pe **Dorin Popa**, pentru talentul său de reporter (deși nu se pricepe să dea titluri și subtitluri) și pentru răbdarea sa de ascultător : pe **Luca „Elpi“ Pițu** pentru geniul intertextual (usurel cam „foarfat“, pe alocuri) și talentul scriitoricesc. Și poate că, undeva, în fundul sufletului meu, dînd la o parte straturile succesive de invidie, chiar îi admir. Chiar dacă sînt moldoveni. Chiar dacă Bahluiul...

Dan-Silviu Boerescu

În „România literară", nr. 10/1992, vorbind despre „noul serial de simbătă noapte, englezescul I spy", generalul-in-continuă-rezervă Cosașu Radu, pregătit oricînd pentru linia întîi, își intitulează rubrica săptămînală : „Eu spionez — tu ce faci ?" și mărturisește : „fiecare poate spune I spy, dar depinde în numele cărei mari puteri ; a mea e Mozart !". Apoi face către superiorii săi, mozartienii cititori, ca orice cetățean de onoare al Bucureștilor, un raport-spovedanie (nu note, ci vorbe informative) : „a apărut ceapa de primăvară ; un tip îi spunea, în fața la Grădinița, în miros de mici la 10 dimineața, tipei aflate la brațul lui : «dacă vrei un ideal, ăla e cultura — noi, civilizația n-o mai prindem !» (...). ; între Vucovar și Nagorno Karabah, în piața Amzei, o femeie, nu chiar sărmană, s-a dat pe lîngă coada noastră, a furat o portocală dintr-o ladă cipriotă, s-a uitat lung la mine și mi-a spus: «n-am omorît pe nimeni» ; nu știu al cui joc făcea, ce cod folosea, aștept o descifrare de la Centru...".

Iar noi — ce să facem ? Nu putem decît să răspundem : „Am înțeles, să trăiți ! Servim Mica Serenadă, patria !" Noi, soldați, căprari și tablagii în serviciul aceleiași Mari Puteri.

Cînd vor fi publicate într-o carte, „Hai-cu-urile zilnice" ale d-lui Cosașu vor întoarce pe dos multe dintre tabuurile noastre literare. Percutante mărturii ale acestui sfîrșit de secol românesc, noi vedem în aceste texte singura mutație estetică radicală produsă în literatura română din ultimele decenii. Citiți-le cu atenție și, mai ales, de vreo cinci sute treizeci de ori, ca să fiți siguri că le-ați citit o dată. În rest, memorați aceste vorbe : „Dacă vrei un ideal, ăla e cultura — noi, civilizația n-o mai prindem". Salut !

„'90"

HAI-CU-URILE ZILNICE

de RADU COSAȘU

Piața Amzei a mea, simbătă, la spartul tîrgului,
cu basarabence scoțîndu-și pantofii,
ca picioarele să le poată respira printre
obiectele adunate pe ștergare, cu mîinile
în poală, cu mîne căutînd caise și roșii,
căzînd pe un bucureștean care întreabă pe
un amărît : „cît, mă ?" și pipăie un motoraș
electric, „cît, mă ? mai spune o dată !" și,
obosit transpruteanul repetă : „2000, ce, e mult ?"
„2000 ?" repetă bucureșteanul și pe urmă
cu o milă în care n-are putere să bage
dispreț, îl sfătuiește, într-un act de comerț
tandru : „Du-te, mă, acasă, că vine Armata a 14-a
peste tine" și, pînă acasă, pe Boteanu, toți
se uită la mine de parcă aș vinde o veveriță,
simbătă după-amiază, în București, cînd numai
ciinii de la Academie latră dulce în căutarea
celor de la „Secolul XX".
Între „Trident" și Catedrala Sfîntul Iosif,
cumpăr o pîine bună și caldă și după ce-o pun în sacoșă, mă trece gîndul că, acolo, răcindu-se, ar deveni de carton
și-atunci fug repede acasă, s-o pun bine în congelator
și nu mă mai opresc să discut pe larg cu nimeni despre Nagorno-Karabah, Havel, Manolescu, Coraș și Stolojan,
alerg ca o cîrtiță pe care o taie o nevoie și-acasă îmi aduc aminte de-o vorbă a unei prietene, în fața Niagarei :
„dacă vrei să asasinezi o pîine, pune-o în conlegator !"

Două amintiri mai are amicul meu, la Roma,
un pictor cu care nu scăpam meciurile de pe
„23 August", ultimul fiind acela al lui Dinamo
cu Di Stefano, cînd trecusem printre burți
și crupe de cai, de la Vitan pînă la stadion :
avusese un coleg de an care făcea afișe pentru
„Teatrul de revistă", îl chema Foamete, C. Foamete,
și le-a semnat, în timpul festivalului, așa,
lipindu-le pe pereții clădirii, „acolo, pe
Calea Victoriei nu, ?", pînă l-au ridicat într-o dimineață
și un pocker cu un profesor de la teologie,
în casa unui popă cu a cărei fată „era într-un
flirt, mai mult o cobzăreală", un pocker întrerupt de trei băieți serioși veniți să-l cheme
pe profesor pînă afară și dus a fost,
au jucat cu mînă moartă, ca peste 3 săptămini,
să se anunțe că acela a devenit patriarhul
Munteniei. „Mai știi, totuși, ce-i o cobzăreală !"

Orașul acesta în care domnișoarele sînt tot mai bine
brăcate, multe fete și băieți se sărută fără nici o teamă pe bulevarde,
mase de oameni zgîrie cu unghiile pe lozuri, pentru ca
să apară cifrele magice ale sumelor — de la o sută la un milion, depinde ce noroc are unghia —
la răscruci stau copii și tineri cu detergent, cîrpe și rulouri ca să șteargă parbrizele mașinilor elegante, din ele picindu-le cîte un ban,
ceilalți maturi lingînd înghețate mari, italiene, făcînd coadă la floricele și hamburgeri, înghesuindu-se la tarabe cu pantofi de tenis chinezești și în jurul unui individ care le explică cum funcționează un ac olandez pentru remaiat,
bine, e în ordine, nici un om serios nu poate lua totul în tragic, nu toți legionarii au fost bestii și martiri, nu toți comuniștii au fost impuțiți și criminali, facem o medie,
OK, facem un miting mare în care vom scanda : „Nu ne plictisiți ! Nu ne plictisiți !", alternînd cu „Jos căcănarii !" „Jos căcănarii !"

Așa cum există albastrul de Prusia,
există cozonacul de Sanseverina,
al mătușii mele neîntrecute în bezele.
Desigur că am căzut prost din punct
de vedere geopolitic, totuși cineva,
fie și un singur om, trebuie să tacă.
Nu ne putem baza doar pe cei care
urlă. Cu cine trebuie vorbit ca să fiu
lăsat să tac ? Cine-i cel mai mare peste
tăcere ?
. . . . . .
Ei, nu mai spuneți — și totuși urlați !?

Acum cîțiva ani, cînd sub furia ceaușistă cădeau bisericile Bucureștiului, ascultam la radio cum lumea civilizată era lîngă noi în acele momente tragice, și durerea ne era alinată de faptul că vedeam cum Europa se agită în fața netrebniciei. Bisericile erau filmate, fotografiate, în fine — salvate. Dacă nu la propriu, măcar prin documente, dar oricum, salvate !

Numai că — alături de orice biserică bucureșteană se află și o circiumă. Și circiumile cădeau și ele, odată cu bisericile, odată cu vechile cartiere ale orașului. Pe cine ați auzit țipînd că Ceaușescu a dărîmat o circiumă ? !

Noi credem că funcția socială și spirituală a localului e la fel de importantă ca și aceea a bisericii. De aceea ne-am propus să „salvăm", prin scris, vechile circiumi ale Bucureștiului. Pe acelea care, firește, dincolo de evaluarea financiară, au și o valoare culturală.

Restaurant, circiumă, bodegă, berărie, crîșmă, bufet, local familial sau pur și simplu local — pandant laic al bisericii la români !

„'90"

SCHEMBEAUA LA FAȚĂ A BUCUREȘTIULUI

Noaptea. La 12, la 1, la 2, la 3, la 4... O pornesc din Piața Iancului pe bulevardul Carol, apoi pe la Foișor, pînă la Moșilor, și de-aici în sus pe Mihai Eminescu, pe lîngă o stație de Salvare și-o biserică, pînă la „Restaurant Internațional". (Unul din motivele pentru care voiam să dispară Ceaușescu era și visul de-a putea — tînăr încă — să beau o cafea și-un pahar de vin, noaptea, la o crîșmă liniștită, cu mese puține, după ce-am mîzgălit cîteva rînduri pe-o foaie. Acest vis mi s-a împlinit.) După cum știe oricine, str. Mihai Eminescu e-o stradă liniștită, cu arbori mulți și bătrîni, cu case mici, aproape de jucărie, aproape de mahala. O stradă ca multe altele care făceau legătura între centru și vechea **margine** a orașului. Încă de prin 1988—'89 umblam cu prietenul Cătălin Țîrlea prin crîșme ponosite și notam în caiete cît mai mult despre ele, gîndindu-ne că, dacă de bisericile care se dărîmau tot se mai ocupa cineva pentru a le păstra în memoria bucureștenilor, de crîșmele anonime și demolate nu se interesa nimeni. Iar „Restaurant Internațional" este chiar o combinație de biserică profană și de sfîntă Salvare, în care poți să-ți regăsești liniștea rătăcită prin praful orașului și printre nervii întinși ai minții. Aproape zece mese într-o grădină luminată ca-n penumbră-de-pîntec-de-mamă, o muzică blîndă, în surdină, vin bun, cafea tare și mîncare excelentă. Domnul Constantinescu, unul din organizatorii „afacerii", declară că dorința lui e ca bucureștenii să se învețe din nou cu viață bună și bucuroasă.

Cr. P.

Pe strada Mihai Eminescu, restaurantul numit, poate cam nefericit, Internațional, reînvie farmecul grădinilor bucureștene de altădată. Proprietate a celebrului Papa Crețu, conducătorul ani de zile al trupei de circari „Crețu", faimoasă pe toate meridianele pentru piramidele sale încîntătoare, localul capătă nuanță și prin prezența discretă a d-lui Sile Constantinescu, șeful localului, vechi circiumar bucureștean, om cu un deosebit cult al meseriei și, mai ales, povestitor inegalabil. Redăm, mai jos, pentru valoarea lor estetică, prea puține dintre spusele domniei-sale :

d. Sile Constantinescu :

„Știți, io nu știu să plîng la mormînt străin, cum se spune ; da' cîteodată, stînd de vorbă cu mine, îmi pun întrebarea : mă, unde vrei s-ajungi, ce-ai fost, ce vrei să fii, cum vrei să existi între oameni ? Și-atunci fac un efort fizic... ! Cînd sînt însă odihnit, dac-aș sta de vorbă cu dumneavoastră, cred că v-aș spune atîtea lucruri, cu atîta amuzament, încît dumneavoastră ați da o formă cu adevărat reală la niște lucruri care au fost...".

„Eu am deschis ușa unei tipografii în 1938, și eram un biet elev de liceu... Și am avut plăcerea să lucrez cu Drumeș, să-i conduc editura, care era și tipografie... Fiind marinar în timpul războiului și avînd niște naufragii, am venit la servici și m-am angajat într-o bluză cu fermoar și cu pantaloni cei largi de marinar. Și, după două săptămini, Drumeș mi-a spus : domnule, eu sînt încîntat că la tinerețea dumitale gîndești extraordinar !"

„Niciodată n-am făcut un lucru superficial. Niciodată nu mi-a plăcut să m-angajez într-o treabă pe care nu pot s-o rezolv. Eu nu pot să promit că mîine v-aduc o roată de bicicletă sau o roată de cașcaval ! N-am garanția asta...".

„Una din trăsăturile mele e că e bine să nu mînți... deloc".

„Neam de neamu' meu n-a fost circiumar. Neam de neamu' meu n-a fost cînzecar, paharagiu sau nu mai știu ce...".

„Aveam un director care zicea : știți, zice, anu' viitor să nu v-așteptați la carne... ! Noi și-așa nu prea aveam... Zicea ăsta : începem să facem cu senvișuri cu fasole bătută și cu murături, că și-alea sunt **combustibile...**".

„De ce să nu recunosc că avem niște oameni foarte capabili ! Unii sînt buni să vîndă prescuri la Sfînta Vineri, la biserică, alții — lumînări pe la Sfîntu Gheorghe".

„Zice-se că orice meserie întîi o-nvești bine și p-ormă o șmecherești. Dacă o șmecherești de la-nceput, p-ormă nu mai ai cînd s-o-nvești..."

„Cînd venea la mine Brunea Fox, dimineața, spunea : puțică, mă, ia numără și tu cîți sînt în restaurant și cîți bea ! Veneam, știți, am numărat opt. Și ce bea ? zice. Păi unii bea țuică, și parcă-parcă am văzut un domn care bea vin. Bă, zice, să știi că ăla-i o fire liniștită, dacă bea vin. Ăla nu vrea să se-mbete, ăla vrea să se-amețească, că se inspiră mai bine. Cînd e treaz, n-are valoare... !".

„Securitatea bătea pe linie sindicală și pe linie de partid. Dacă te bătea pe linie sindicală, mai scăpai... Dacă te bătea pe linie de partid, se-mbrăca familia-n negru...".

„Pentru ce-i pun omului în farfurie, și el îmi plătește, eu sînt obligat să-l onorez prin corectitudine, că el mă caută pe mine. Și-n ziua cînd n-am ce vrea el și ce-i place lui la mine, el să zică : nu-i nimica, acu' dacă tot am venit, dați-mi brînză și ceapă, că mă simt bine ! Asta nu-i o circiumă de speculă, o să vă convingeți. La mine-i o circiumă de plăcere !"

și, în fine :

— Spun prostii ? întreabă Popescu.

— Nu-nu ! zice d. Slie. Ați spus un lucru foarte... real !

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

din
NOUL
TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 8

Hrana jertfită idolilor

1 Cât despre cărnurile jertfite idolilor[66], știm că toți avem cunoștință. Cunoștința însă îngâmfă, dar iubirea zidește.
2 Dacă i se pare cuiva că știe ceva, acela încă n'a cunoscut cum trebuie să cunoască.
3 Dar dacă cineva Îl iubește pe Dumnezeu, acela este cunoscut de El[67].
4 Așadar, în ce privește a mânca din cărnurile jertfite idolilor, noi știm că idolul nu este nimic în lume și că nu este alt Dumnezeu decât numai Unul.
5 Că deși sunt unii așa-ziși dumnezei, fie în cer, fie pe pământ — așa cum sunt mulți dumnezeu și mulți domni[68],
6 totuși pentru noi este un singur Dumnezeu, Tatăl, din Care sunt toate și'ntru Care suntem noi, și un singur Domn, Iisus Hristos, prin Care sunt toate și prin Care suntem noi.
7 Dar nu toți au cunoștința[69]. Căci unii, din obișnuința de până acum cu idolul, mănâncă din cărnuri jertfite ca atare idolilor ; și conștiința lor, fiind slabă, se întinează[70].
8 Dar nu mâncarea ne va pune pe noi înaintea lui Dumnezeu. Că nici dacă vom mânca ne prisosește, nici dacă nu vom mânca ne lipsește.
9 Aveți grijă însă ca nu cumva această libertate a voastră să devină'mpiedicare pentru cei slabi.
10 Că dacă cineva te va vedea șezând la masă în templul idolilor pe tine, cel care ai cunoștința, oare conștiința lui, a celui slab, nu va găsi temei să mănânce din cele jertfite idolilor ?
11 Prin cunoștința ta deci va pieri cel slab, fratele tău pentru care a murit Hristos !
12 Și astfel, păcătuind voi împotriva fraților și lovindu-le conștiința lor cea slabă, împotriva lui Hristos păcătuiți.
13 De aceea, dacă mâncarea-i devine fratelui meu piatră de poticnire, în veac nu voi mânca eu carne, ca să nu-l poticnesc pe fratele meu.

CAPITOLUL 9

Drepturile unui apostol

1 Nu sunt eu liber ? Nu sunt eu apostol ? Nu l-am văzut eu pe Iisus, Domnul nostru ? Nu sunteți voi lucrul meu întru Domnul ?
2 Dacă altora nu le sunt apostol, cel puțin vouă vă sunt. Că voi sunteți, întru Domnul, pecetea apostoliei mele.
3 Apărarea mea către cei ce mă judecă, aceasta este :
4 Oare nouă nu ne stă'n putere[71] să mâncăm și să bem ?
5 Oare nouă nu ne stă'n putere să purtăm cu noi o femeie-soră[72], ca și ceilalți apostoli și ca frații Domnului[73] și ca Chefa ?
6 Sau numai mie și lui Barnaba nu ne stă'n putere să nu ne'ntreținem din muncă ?
7 Cine slujește vreodată în oaste cu solda lui ? Cine sădește vie și nu mănâncă din roada ei ? Sau cine paște o turmă și nu mănâncă din laptele turmei ?
8 Oare după judecata omenească spun eu acestea ? Oare nu și Legea le spune ?
9 Că scris este în Legea lui Moise : **Să nu legi gura boului care treieră.** Oare de boi se îngrijește Dumnezeu,
10 sau chiar de dragul nostru o spune ? Că de dragul nostru s'a scris : **Cel ce ară trebuie să are cu nădejde, și cel ce treieră trebuie să treiere cu nădejde că-și va avea partea lui.**
11 Dacă noi am semănat la voi pe cele duhovnicești, mare lucru este oare dacă pe cele pământești ale voastre le vom secera ?
12 Dacă altora le stă'n putere dreptul asupra voastră, nu mai mult oare nouă ? Noi însă nu ne-am folosit de această putere ; dimpotrivă, pe toate le răbdăm spre a nu-i pune piedică Evangheliei lui Hristos.
13 Oare nu știți că cei ce săvârșesc cele sfinte mănâncă de la templu ? că cei care-i slujesc altarului, de la altar au parte ?
14 În același chip și Domnul le-a poruncit celor ce propovăduiesc Evanghelia, ca din Evanghelie să trăiască.
15 Eu însă de nimic din acestea nu m'am folosit și n'am scris acestea pentru ca și cu mine să se facă așa. Că pentru mine mai bine-i să mor decât să-mi zădărnicească cineva lauda.
16 Că dacă eu binevestesc Evanghelia, n'am de ce să mă laud ; fiindcă asupra mea stă trebuința[75]. Că vai mie dacă nu voi binevesti !
17 Că dacă fac aceasta de bunăvoie, am plată ; dar dacă o fac fără voie, am doar o sarcină ce mi s'a încredințat.
18 Atunci, care este plata mea ? Aceea că binevestind Evanghelia o vestesc fără plată, fără să mă folosesc de puterea pe care mi-o dă Evanghelia.
19 Fiindcă deși sunt liber față de toți, rob tuturor m'am făcut pentru ca pe cei mai mulți să-i dobândesc.
20 Cu Iudeii ca un iudeu am fost, ca să-i dobândesc pe Iudei. Cu cei de sub Lege, ca unul de sub Lege — deși eu nu sunt sub Lege —, ca să-i dobândesc pe cei de sub Lege.
21 Cu cei ce nu au Legea, ca unul ce nu are Legea — deși nu sunt fără lege în fața lui Dumnezeu, ci întru legea lui Hristos —, ca să-i dobândesc pe cei ce nu au Legea.
22 Slab m'am făcut cu cei slabi, ca să-i dobândesc pe cei slabi. Tuturor toate m'am făcut, pentru ca'n orice chip să-i mântuiesc pe unii.
23 Dar pe toate de dragul Evangheliei le fac, ca să-i fiu părtaș.
24 Nu știți că cei ce aleargă'n stadion[76] aleargă toți, dar numai unul ia premiul ? Alergați așa ca să-l luați.
25 Și orice luptător, de la toate se'nfrânează. Ei însă, ca să ia o cunună stricăcioasă ; dar noi, una nestricăcioasă.
26 Ei bine, eu așa alerg, nu ca la'ntâmplare ; eu așa mă lupt cu pumnul[77], nu ca și cum aș lovi în aer.
27 Ci-mi chinuiesc[78] trupul și-l supun robiei, de teamă ca nu cumva după ce le-am fost altora crainic să devin eu însumi de neluat în seamă[79].

CAPITOLUL 10

Feriți-vă de idolatrie ! Pe toate să le faceți spre slava lui Dumnezeu

1 Căci nu voiesc, fratilor, ca voi să nu știți că părinții noștri au fost toți sub nor și toți au trecut prin mare
2 și'ntru Moise[80] toți s'au botezat în nor și în mare
3 și toți au mâncat aceeași mâncare duhovnicească[81]
4 și toți aceeași băutură duhovnicească au băut[82] pentru că beau din duhovniceasca piatră care-i urma, iar piatra era Hristos.[83]
5 Dar cei mai mulți din ei nu I-au plăcut lui Dumnezeu, căci au căzut în pustie[84].
6 Și aceste pilde[85] pentru noi s'au făcut, ca să nu poftim la cele rele, așa cum au poftit aceia.
7 Nici închinători la idoli să nu vă faceți, ca unii din ei ; precum este scris : **A șezut poporul să mănânce și să bea și s'au sculat să joace ;**
8 nici să nu ne desfrânăm, așa cum s'au desfrânat unii din ei și'ntr'o singură zi au căzut douăzeci și trei de mii ;
9 nici să-L ispitim pe Domnul, așa cum L-au ispitit unii din ei și au pierit de șerpi ;
10 nici să cârtiți, așa cum au cârtit unii din ei și nimiciți au fost de către Nimicitor[86].
11 Și toate acestea li s'au întâmplat lor ca pilde și au fost scrise spre povățuirea noastră, a celor care-am ajuns sfârșiturilor veacurilor[87].
12 Prin urmare, cel căruia i se pare că stă'n picioare să ia seama să nu cadă.
13 Ispită[88] nu v'a cuprins decât la măsura omenească. Dar credincios este Dumnezeu[89]. Care nu va îngădui să fiți ispitiți mai mult decât vă stă'n putere, ci odată cu ispita va aduce și calea de a ieși din ea, ca s'o puteți răbda.
14 De aceea, iubiții mei, fugiți de închinarea la idoli.
15 Ca unor înțelepți vă vorbesc ; judecați voi ce vă spun.
16 Paharul binecuvântării pe care noi îl binecuvântăm nu este oare împărtășirea și sângele lui Hristos ? Pâinea pe care noi o fragmentăm nu este oare împărtășirea cu trupul lui Hristos ?
17 De vreme ce este o singură pâine, noi cei mulți, un singur trup suntem, fiindcă toți dintr'o singură pâine ne împărtășim.
18 Priviți-l pe Israel cel după trup : Cei ce mănâncă jertfele nu sunt ei oare părtași altarului ?
19 Ce vreau să spun ? : că ceea ce i s'a jertfit idolului este ceva ?, sau că idolul este ceva ?
20 Nu, ci doar că ceea ce jertfesc păgânii, jertfesc demonilor și nu lui Dumnezeu. Și eu nu vreau ca voi să deveniți părtași ai demonilor.
21 Nu puteți bea paharul Domnului și paharul demonilor ; nu vă puteți împărtăși din masa Domnului și din masa demonilor.
22 Oare vrem să stârnim gelozia lui Dumnezeu[90] ? Suntem noi mai tari decât el ?...
23 Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate folosesc. Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate zidesc.
24 Nimeni să nu caute pe ale sale, ci fiecare pe ale celuilalt.
25 Mâncați tot ce se vinde în măcelărie, fără să puneți întrebări pe temei de conștiință,
26 căci **al Domnului e pământul și plinirea lui.**
27 Dacă cineva dintre necredincioși vă cheamă la masă și vreți să vă duceți, mâncați orice vă este pus înainte, fără să puneți nici o întrebare pe temei de conștiință.
28 Dar dacă cineva vă va spune : Aceasta este din jertfa idolilor !, să nu mâncați, din pricina celui ce v'a spus și pe temei de conștiință —
29 dar conștiința, zic eu, nu a ta, ci a celuilalt ; căci de ce să fie libertatea mea judecată de o altă conștiință[91] ?
30 Dacă eu sunt părtaș întru a da mulțumire[92], de ce să fiu defăimat pentru ceea ce mulțumesc ?
31 Așa că ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți.
32 Nu le fiți poticnire nici Iudeilor, nici Elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu,
33 așa cum și eu tuturor le plac întru toate, necăutând folosul meu, ci pe al celor mulți, pentru ca ei să se mântuiască.

---

66 Cărnuri aduse ca ofrandă zeilor, consumate la mesele comune din temple sau case particulare ; uneori vândute drumeților ca hrană. Trăind laolaltă cu păgânii, și invitați la ospețele lor, mulți creștini își făceau procese de conștiință din a accepta sau nu să mănânce din ele.

67 În sens biblic : iubit de Dumnezeu.

68 Domni : semizei ; oameni divinizați (în mitologia antică).

69 Nu toți creștinii sunt în posesia adevărului (enunțat mai sus).

70 Neavând conștiința clară că zeii nu există, nu-și dau seama că nici jertfele oferite lor nu pot avea un caracter sacral și, în consecință, cred că fac un păcat.

71 Puterea de a folosi un drept (acela de a se hrăni pe seama comunității).

72 Femeie creștină ; din categoria celor ce, asemenea sfintelor femei (Lc 8,2-3), îi însoțeau pe apostoli făcându-le menajul și scutindu-i astfel de grijile mărunte.

73 Rudele Domnului (vezi nota de la Mt 12,46).

74 Alternativă la versetele 4 și 5 : Oare numai nouă ne este interzis să ne abținem de la'ntreținerea prin muncă? Barnaba, colaboratorul lui Pavel.

75 Necesitatea stringentă de a propovădui ; obligația de a împlini o poruncă.

76 Aici și'n următoarele trei versete Pavel folosește o terminologie analogică, împrumutată din viața atleților, ale căror antrenamente și competiții presupun austeritate și autocontrol.

77 Exact : dau lovituri pugilistice.

78 Mortific.

79 Nu cumva, după ce am anunțat cu voce tare regulile competițiilor, să mă trezesc eu însumi descalificat.

80 Profetul era nu numai exponentul poporului; ci și elementul unificator prin incorporare spirituală.

81 Mana cu care Dumnezeu i-a hrănit pe Evrei în pustie.

82 Apa ce s-a revărsat din stâncă pe care Moise a lovit-o cu toiagul (Is 17, 5—6).

83 Pavel pare a prelua o tradiție rabinică potrivit căreia stânca dătătoare de apă i-a însoțit pe Evrei de-a lungul rătăcirii lor în pustie ; ea Îl prefigurează pe Hristos, încă de pe atunci prezent în viața lui Israel.

84 Le-au rămas lesurile risipite prin pustie. Gramatical, efectul motivează cauza.

85 Exemple ; chipuri prefigurative. Evenimente reale cărora planul lui Dumnezeu le-a conferit și o încărcătură simbolică (în cazul de față, avertisment). Vezi, în completare, versetul 11.

86 În Is 12, 23 : îngerul care a executat pedepsele divine.

87 Timpurile mesianice.

88 Ispită, în înțelesul de încercare, probă, test, mijloc de verificare. În traducere „literală : Nu v'a cuprins ispită decât omenească.

89 Despre „credincioșia lui Dumnezeu" vezi nota de la 1. 9.

90 Trimitere la Dt 32, 21 : Dumnezeu devine gelos ori de câte ori poporul Său alunecă în idolatrie (închinare la dumnezei neadevărați = „alți dumnezei").

91 Nu din supunere față de conștiința (falsă) a celuilalt, ci din respect față de ea.

92 Sunt parte a celor ce-I mulțumesc lui Dumnezeu pentru ceea ce El ne-a oferit în dar — ca rezultat al harului. În cazul de față, grecescul háris înseamnă exprimarea recunoștinței cuiva față de cineva pentru ceva.

haiku

Pe-o stradă pustie,
în golul uman
soarele-i mai tare

GLOSSĂ

Azi dimineață am trecut prin Piața Palatului, prin fața BCU-ului și-am retrăit imagini și sentimente legate de euforia Revoluției și de deziluzia și sila de după aceea. Cîteva clipe m-am simțit lipsit de personalitate ca un embrion aerian pe care l-ar putea anhila oricine cu un simplu gest sau chiar cu un surîs. Puteam fi oriunde, era soare și zăpadă murdară și eram singurul trecător în imensitatea mohorîtă a pieții. Solzii noi de aramă ai acoperișului Bibliotecii și reflexele lor mă străbăteau, mă iluminau, îmi ciuruiau invizibilitatea lăuntrică, infinit deziluzionat, într-o stare de voită inferioritate, de lepădare liber consimțită. Nimic nu merită să te oboseșți a-l crede ori măcar a-l descrie. Amorful fără limită, calvar neregizat, sufletele milioanelor de oameni care-și impută aerul și umbra, măsurile rotațiilor cosmice și tunelele calorice lăsate-n urmă de propriile trupuri. Oameni care se comportă zilnic de parcă ar avea de parcurs o mie de străzi în orașul dușmanului cu toate că trec pe aceleași străzi pe care nu le-au părăsit din copilărie. Nu întreprind nimic, nu mișc un deget lîngă nici o ușă.

Flexibilitatea tălpii ușurează pămîntul de-un dram din greutatea lui și sînt asta cu aceeași ilogică bucurie cu care privesc în interiorul plicurilor goale închipuindu-mi tot ce aș dori să conțină. E un mecanism să curmi oboseala, e o tautologie unghiulară. „Fratele meu oprea trecătorii ca să-i felicite că trec" sună un vers pe care l-am scris cîndva și pe care mi-l amintesc foarte des cu acel fior pe care ți-l dau lucrurile trăite : într-adevăr îmi pare că am avut un frate care oprea trecătorii...

Simpla frază, buricele degetelor, razele de soare, piața în care sînt singur...

Limpede vis al rememorării. Sînt eu îmbrăcat în frate al oricărui trecător, harnic și abil profesionist al meseriei de frate universal.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 6 ian. 1992)

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

IOAN NISTOR

Nirvana albaiuliana

ascetice reumatice rafturi din farmacii
plîngînd cu spume de fiere — semn că
un verde oraș arendat de istorie pe
termen nelimitat
dormind pe un moale și trist covor de
daci și romani
va putrezi într-o zi
ca un măr viermănos și scîrbos vizitat
de arhanghelul
morții abaddon : „les hommes
sqnt comme les pommes — lorsqu'on
les entasse
ils pourrissent"

vineți înfricoșați lari și penați cu
aripi de
ceară neagră ondulîndă
răsucindu-se-n zborul lor putred ca
vara la tropice
și prăbușindu-se cu un stacojiu și
prelung oftat
pe muzeul unirii bocit de memorii
ancestrale
și sfărîmîndu-se asemenea globului de
cristal
al purității noastre morale

babilonică sinarhie : disperată și
isterizantă simfonie
a morților ce-aleargă pe străzi cu
mîinile
încrucișate pe pieptul împăienjenit al
trecutului
constituindu-se în diabolice sinedrii
poruncind pe un ton cavernos-răgușit
morților-vii
să urce benevol pe crucile în flăcări
ale despletitelor tristelor sălcii
din grădinile publice linse
de hulpave moluște și lepidoptere

am emanat oare și noi un original
ku-klux-klan ?

vitrine umflate de prețuri
sacoșe făcînd greva foamei la pustii
intersecții
șoapte de niciunde venite de nimeni
auzite
comentînd o posibilă cădere a
guvernului morții
cimitir de mașini coapte în centrul
urban
gazele picarești în cocleala văzduhului
odihnite
și de vîntul parcimonios în mișcări
citite
barda ruginită
furată din mîinile statuii ecvestre a
lui mihai
rufe murdare dospite pe frînghii de
orbul amurg
cișmele împroșcîndu-și plictiseala
lichidă pe galbenul burg
iar la margine de oraș
ogoare părăsite strivite nase numai
cadavre livide de copii
frumoși ca și cel mai frumos înecat al
lui marquez

(acesta-i orașul în care m-am spînzurat
de amintiri)

toate acestea se infiltrează
prin geamul aburit de gînduri thanatice
odată cu portocalele decojite și alterate
ale stelelor
și solzii palizi de lună
în paragina bibliotecii memoriei mele
și ard trosnind în fumul de țigară
pe care îl trag în piept
ca pe o tîrfă nespălată și oarecare
ca pe o fățarnică elegie
strivită în coșul de gunoi al timpului
probabil

schelălăitul soneriei la ușă : mama
fugită din groapă într-un capot
viermănos
semănînd prea puțin cu lințoliul
cumpărat
dintr-o chenzină
cu ani-lumină în urmă
salutîndu-mă cu „mama mă-sii de
viață"
în loc de „bună seara"
cînd amenințîndu-mă cu putredu-i
degei
că viața mi-am murit-o și moartea
mi-am trădat
cînd solicitîndu-mi cu găvanele
inundate de lacrimi
un tom nins de praf
despre nirvana și euthanasie

nu se mai știe dacă mama este eu
sau eu sînt mama

kirie eleison !

TRAIAN GUMINSKI jr.

Buzele mele

buzele acestea
buze de mercenar al vieții
au fost crăpate de soare și arse de frig
au sorbit lapte și fiere
au înghițit noroi și-au scuipat sînge
au fost fierbinți ca focul și reci ca
gheața
au mușcat și-au sărutat
au înjurat
și-au rostit poeme pline de cîntec
au fost roșii ca cireșele
și negre ca smoala, vinete și cenușii
au sorbit roua florilor în zori
și-au dormit îngropate-n bălegarul
grajdurilor noaptea
au iubit și-au urît în aceeași măsură.
buzele acestea
ar fi fericite să trăiască murind
lipite de degetul tău cel mic
de la mîna stîngă

TUDOR ION MATREȘU

Căutare

Plînge un cuvînt pe dinlăuntru,
Arde țeasta unui verb setos ;
Nu mă lași în pielea ta să intru ?
O să-ntorc silabele pe dos.

Fierbe o lumină-n adjectiv,
Presiuni de mii de cai putere ;
În poem voi fi un domn bețiv
Ce-și îmbată spiritul cu miere.

Crapă substantivele de lună,
Nărăvașă faună cerală ;
Fulgeră în spirite și tună,
S-a-necat o stea în călimară.

Domnule poet, la vorbitor,
Ți-au venit din păsări cinci poeme ;
Te mai dor tăcerile, mai dor,
Vor cu dragoste să te blesteme.

Te privesc, fecundă îndoială,
Pune-le pe umeri haină nouă,
Cere de păsări, oră matinală,
Plouă cu nemărginire plouă...

Te cufundă-n grôtele din oră,
Treceri înspre nerostiri supuse,
Vei găsi în numeral o floră
Cu nemărginirile apuse.

O vocală ninsă ,albă-n plete
Singerează pe un colț de stea ;
Va veni un înger prin perete
Să te-ndemne : cheam-o și pe ea !

În poeme, vezi cum le așezi,
Vei avea revoltă ancestrală ;
Vor veni cuvintele grămezi,
Fringe-le voința-n călimară.

Taie drum prin noapte și prin stîncă,
Oboseală lor e sărbătoare ;
Vor veni cu plecăciune-adîncă
Să-ți ofere de pe frunți sudoare.

Arsă și nestinsă căutare,
Ochi pe dinlăuntru singerînd ;
Vor veni poemele cu-o floare
Să ți-o pună-n pletele de gînd.

proză pe calculator de tudor vasiliu

SUPA DE BROSCĂ ȚESTOASĂ prin mandat poștal

— sau despre cum au neutralizat soldații broasca blindată precum și despre ce s-a întîmplat după aceea —

La analiza cu infraroșii a nopții se puteau vedea soneriile presărate pe cîmp la care insistau înnebuniți greierii uitați pe dinafară. Santinela care își părăsise postul pentru a fuma o țigară cu cineva, spuse:

— Știați că o broască țestoasă trăiește două sute de ani? Asta zic și eu supă de experiență.

— Cel mai greu fierb anii de școală — replică cealaltă santinelă care își părăsise și ea postul pentru a fuma țigara comună.

— Dacă insulele Galapagos vor fi atrase în acest război mîrșav, eu unul am să dezertez — vorbi și santinela dușmană sosită în vizită. Pentru că autorul mă numește „santinelă" și nu „soldat", ei bine, **eu una** am să dezertez.

Doar puștoaica țestoasă tăcea ca o țigară. Rontăia un fir de iarbă și se gîndea ce fadă e virtutea gătită în carapacea ei de respectabilitate față de supa de imaginație din casca unui soldat.

BUCĂTĂRIA VIITORULUI

Tavanul din teflon va fi plita principală. Clătitele, ochiurile și fripturile vor fi zvîrlite în sus și așteptate, după frigere, să cadă.

Podeaua va fi utilizată ca plită de rezervă. Pentru bagatele. Spre exemplu, gazda va arunca porumb de floricele pe jos. Se vor invita apoi doamne respectabile ,cu crinoline pentru captat **popocorns.**

Pereții vor fi în calcio-vecchio cît mai rezistent pentru a putea servi de răzătoare. Morcovii și țelina, presărați cu praf de scărpinat, vor fi depozitați cît mai aproape de calcio-vecchio.

Cu ajutorul unui furtun, cremvurștii de robinet vor fi proiectați spre ventilator, pentru porționare.

Specialitatea casei va fi „bucătăreasă umplută cu bunătăți", ceea ce, dacă bucătăreasa se va nimeri tînără și frumoasă, ne va conduce spre un canibalism mult mai rafinat decît bucătăria tradițională.

Ruperea zăgazelor

Vorbind despre grafică, vorbim despre un spațiu de cultură. Pentru că, dintre toate genurile artelor plastice, aceasta se situează cel mai aproape de frontiera cu alte arte. Ea este cea mai cutezătoare în a da contur unor abstracțiuni. Ea se aventurează în teritoriile cu aparență aridă ale sublimărilor poetice sau filosofice. Grafica se insinuează cel mai adesea în magma noțională a universului real și tot ea se vrea o plămadă a țesuturilor inefabile ale gîndului și sentimentelor. În puține dintre artele concrete destinate văzului se regăsește o atîta încărcătură de subiectivitate. De aceea, în modernitate grafica nici nu s-a mai rezumat la simpla ilustrare a unei realități, a unei anumite ambianțe. Ea și-a asumat conștient rolul de sondare a universului lăuntric prin rearticularea elementelor disparate, dar semnificative, ale aparenței obiective în care trăim.

Ion Drăghici aparține acestei spețe de tâlmăcitori rafinați ai orizontului spiritual căruia îi sîntem supuși. Un spațiu al mișcărilor imperceptibile, dar atît de dense, care ne poate nutri și ucide deopotrivă ! Strădania artistului este de a-l lua în stăpînire și de a-i da un sens, dacă nu chiar o formă lizibilă, pe care universul obiectiv să o poată reține ulterior ca un reper posibil al său. Pentru ca acest demers re-creator să aibă finalitate, nativității artistice îi este necesar altoiul culturii temeinic însușite în toată cuprinderea ei. Un act de cunoaștere completitudinar nutrit din interogații nesfîrșite, pe care artistul trebuie să-l săvîrșească cu conștiința călătorului, ce nu acceptă altă rațiune de a fi decît a drumului ce-l are de străbătut.

Un anume dramatism se desprinde din desenele și gravurile lui Ion Drăghici, generat de intensitatea cercetării domeniului ce-l preocupă — poetica lui Augustin Doinaș și spațiul abstract al predestinării umane și al caznei omului de a depăși această condiție. O face cu mijloace simple, concepînd trasee și forme armonios desfășurate în spațiu, chiar dacă acestea corespund doar unei logici a lor, interioare. Artistul face, în seria sa consacrată legendarului **Mistreț cu colți de argint** și **Vînătorilor regale**, un fel de **anatomie a unui vis**. Evanescența liniei și transparența planurilor în care sînt situate formele, aidoma **sgrafito-urilor** de pe pereții peșterilor neolitice, ne indică un artist care își raportează permanent viziunile la un sistem de repere culturale și formale foarte precis. O face cu distincție cărturărească, nu în termeni ilustrativi exteriori și reci, ci cu o tensiune a trăirii lăuntrice bine strunită, dar nu mai puțin evidentă.

Ion Drăghici a trăit, se resimte acest periplu inițiatic în eseurile sale grafice, în preajma și „în dorul" discursurilor plastice a doi maeștri ai genului — Octav Grigorescu și Vasile Kazar. Ambele voci se distilează în creația acestui tînăr artist, care, iată, la o vîrstă critică, rupe zăgazul crispărilor stilistice și apare la rampă într-o primă expoziție personală („Căminul Artei" — etaj) de o remarcabilă omogenitate și de un profesionalism ce-i îngăduie o libertate de mișcare în planul ideilor puțin comună ! Dacă mai adăugăm aici și amănuntul că artistul frecventează cu dezinvoltură teritoriile marii literaturi poetice și ale filozofiei, înțelegem de unde își extrage forța simbolistica acestui grafician, lejeritatea cu care articulează formele într-o compoziție, elocința deloc prețioasă, dar cît de rafinată !, a discursului său plastic. În ciclul consacrat poemei lui Doinaș austeritatea spațiilor desenate și puritatea ca de ritual a gesticii și a scenelor imaginate ne-au evocat, pentru o clipă, ceva din eposul și factura desenelor lui Ilfoveanu dintr-o perioadă mai îndepărtată **(Procopius din Cesareea** și **Akutagawa)**. Un alt reper solid și fertil, care îl situează pe Ion Drăghici în falanga celor mai distinse voci din grafica românească actuală. Nu este o afirmație riscată și nici impresionistă, cît determinarea unui conținut artistic de excepție într-o apariție tîrzie, dar pe deplin conturată.

Corneliu Antim

Repetiție generală

În plin „sezon mort", cînd porțile instituțiilor muzicale sînt ferecate, iar interpreții profesioniști se răsfață într-un lung (și binemeritat) concediu, nevrînd să mai știe că nevoia noastră de muzică nu intră niciodată în vacanță, doi tineri pianiști ne-au bucurat sufletele oferind un dublu recital la Muzeul de Artă. Toma Popovici — elev al Liceului „Dinu Lipatti" și Marta Țărnea — elevă la Liceul „George Enescu", ambii îndrumați de prof. Ludmila Popișteanu, după un an școlar dificil, după recitaluri și prezențe în concursuri și festivaluri de anvergură, sfidînd oboseala și canicula, au continuat studiul intens în lunile de vară, pregătindu-se, de această dată, pentru concursul de la Sinigaglia — Italia, care se desfășoară în aceste zile. Recitalul lor bucureștean a fost, deci, o repetiție generală pentru această competiție, programul respectînd, întocmai, derularea pieselor propuse în cele două etape ale concursului.

Divers și dificil, repertoriul abordat a inclus opusuri din toate marile epoci și stiluri, axat, cu mici „devieri", pe lucrări de Bach, Mozart, Rachmaninov și Prokofiev. Debutînd cu Preludiul și Fuga în Fa minor de Bach urmate de partea I din Sonata în Fa major KV 533 de Mozart, Toma Popovici a încheiat prima parte a evoluției sale cu Studiul op. 25 nr 1 de Chopin, care, într-adevăr, „îi vine bine", permițînd desfășurarea, în voie, a temperamentului său marcat de izbucniri frenetice, masive, puse în valoare în năvalnica scriitură romantică din care nu au lipsit elementele de meditație, prezente în special în introducere. În partea a doua, Toma Popovici a abordat Sonata în Mi minor op. 90 de Beethoven, ușor confuză structural, cu atacuri camdure în forte, compensate însă de frumusețea secvențelor în piano ; cu fiecare nouă lucrare, evoluția tînărului interpret a cunoscut, apoi, o ascensiune spectaculoasă, Sonata nr. 3 de Prokofiev desfășurîndu-se impetuos, izbucnirile aproape vulcanice alternînd, însă, cu suprafețe de o transparență irizată în jocuri coloristice rafinate, în special în registrul acut, aceleași îmbinări în alb-negru regăsindu-se în Variațiunile pe o temă de Corelli op. 42 de Rachmaninov, dovedind, încă o dată, siguranță și dezinvoltură tehnică, dar și capacitate de înțelegere a partiturii în planul expresiei. Talentat, muncitor și tenace, Toma Popovici are nevoie, însă, de cît mai multe apariții în public, pentru ca personalitatea sa artistică să capete, realmente, contur și pregnanță.

Sub acest ultim aspect, Marta Țărnea are un categoric ascendent, datorită prezenței sale pe podiumul de concert în manifestări de mare ținută precum Festivalul Internațional „Dinu Lipatti" organizat de UNESCO-CNR la Sinaia, anul trecut. Ca și atunci, în acest recital s-a făcut simțit acel „ceva" care deosebește talentul „născut" de cel „făcut" — la 13 ani, Marta Țărnea are toate datele unui pianist concertist „de clasă" — forță, strălucire, profunzime, maturitate, o foarte exactă percepere a specificității stilistice și un tușeu rotund dar consistent. Construcția închegată, în care mișcarea vocilor s-a țesut cu o logică urmărită consecvent, echilibrul și liniștea bachiană s-au conturat în Preludiul și Fuga în Mi bemol Major, pentru ca, apoi, Sonata în Re Major KV 311 de Mozart să aducă luminozitatea filigranului desenat cu siguranță și claritate. În Studiul op. 38 nr. 8 de Rachmaninov, suprafețele ample, de mare finețe expresivă, nuanțate subtil de o sensibilitate aparte, s-au pierdut într-un superb descrescendo final. Partea a doua a programului său a permis reîntîlnirea cu Sonata în La minor op. 143 de Schubert, purtînd, în structurile sale acordice, o încărcătură tensionată rezolvată în explozia de lumină și în secvențele ritmice percutante, pe care interpreta le-a pus în valoare, dîndu-le relief și consistență. Aceeași îmbinare a secvențelor învolburate cu meditația confesivă, specific romantică, a fost prezentă în Kreisleriana op. 16 de Schumann, poate prea amplă (ca minutaj) în raport cu restul programului. Trei secțiuni din „Sarcasme" op. 17 de Prokofiev, lucrare mult cîntată de tînăra pianistă în apariiile sale anterioare, au încheiat recitalul în arcuiri nervoase, incisive, alternînd cu arpegieri „mușcate" în nuanțe estompate, creînd o imagistică mozaicată, de mare efect.

Două ore de muzică bună, în interpretarea unor tineri cărora acum, le ținem pumnii pentru reușita în concurs, mulțumindu-le, totodată, pentru această „repetiție generală" anunțînd, discret, apropiata deschidere a stagiunii.

Anca Florea

Gogoși înfuriate

Televiziunea noastră, pentru puțină vreme liberă, deși nu ne amintim exact perioada aceea, după ce operează cu omisiuni, se completează cu exaltări. De cînd a revenit în atenția națiunii „Studioul electoral", asistăm la o defilare zgomotoasă de partide și partizani, cu steagul în vînt desfășurat, cu devize, cu **revindecări,** vorba marțianului, cu comutări regionale, de parcă ar conta pe amnezia noastră programată. Ceea ce ne intrigă cel mai mult acum e schimbarea la față a unora și verticalitatea de ceară a altora, încît îți vine să-i trimiți între luminări. Firește, pentru a se mai lumina la minte, înainte de pasul ce urmează să-l bată. Că Dumitrașcu nu mai surprinde pe nimeni, în demagogia sa planetară, e deja o tautologie. Că Văcaru, ispitit ca întotdeauna de microfoane, se aruncă din lac în puț, pentru a spori numărul batracienilor, e la mintea lui Bîrlădeanu. Nimic schimbat în cei doi ani de pălăvrăgeală în cele două camere cu storurile putrede. Și totuși, inițiativa unui partid, ieșit din mantaua romană, de a-și mai petici reputația, apelînd la rezerva de cadre, stîrnește nu admirația, cum ar putea crede juna Rodica, în expansiunile sale erotice, ci amuzamentul general. Sprijinitorii de sînge ai președintelui, după ce au întîrziat legi și decrete, după ce au terfelit aspirațiile decembriste, după ce au încropit o constituție șubredă, ies acum la rampă ca ploșnițele în noapte ,vînturînd tot felul de promisiuni. Mai ieri, împingeau pe postul național un țăran sărac cu duhul, care, nici mai mult, nici mai puțin, promitea semenilor săi trandafirii tractoare pe toate ogoarele. Poate scoase dintr-un desag al jucăriilor căci, în ceea ce privește producția propriu-zisă, știrile sînt alarmante. Cu vreo cîteva zile în urmă, un alt trirozaliu nu s-a sfiit să-și răcească gura și să încinte electoratul cu tot felul de gogoși. Dacă vor primi voturi suficiente, fedesceniștii vor împroprietări țăranii cu cinci ha de pădure, vor reda pămîntul bisericilor și mănăstirilor, vor scuti de unele impozite pe cei din zonele colinare, vor înlesni împrumuturi, vor facilita unele servicii etc., etc. Dacă tot s-a răzlețit pe calea gogoșeriilor, de ce n-a oferit și produse agricole în vreme de secetă, apă pentru irigații, must în struguri, tărie în prune și aur în nisipuri ? Doar nu-l costa nimic. Acum, cînd pare să le fi ajuns cuțitul (cu care au împărțit bucatele !) la os, trirozaliii domnului Iliescu se zbat ca peștii pe uscat și promit cîte-n lună și cîte-n stele. Ca și cum țărăniștii, liberalii și pachiștii au dus țara la ruină, fiindcă ei au guvernat-o. Împotriva acestora au avut mereu un dinte, dar, pentru frații lor, fesenistii, au căpătat deja doi. Ori de cîte ori apare cineva din anturajul lui Văcaru și compania sa pe micul ecran, tună și fulgeră împotriva trădătorilor. Deplasarea acestora spre centru-dreapta e privită ca o părăsire a principiilor decembriste. Ei nu simt că, lunecîndu-le pămîntul de sub picioare, sînt captați spre stînga-roșie, unde d.d.-ul (adică diversiunea și demagogia) a creat monștri. Altfel spus, ei lovesc și tot ei țipă, fiind gata, asemenea unui personaj levantin, să muște din propriul trup, dacă această ultimă soluție le-ar mai putea salva prestigiul. Siretlicurile la care recurg cu stîngăcie sînt deja locuri comune în istoria ultimelor decenii. Țurlea, Ninosu, Marțian, Solcanu fierb deja în suc propriu, profitînd de criza uleiului, la care, firește, și-au adus și ei o contribuție însemnată.

Marius Tupan

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Un zîmbet din Amsterdam ne oferă profesorul Sorin Alexandrescu

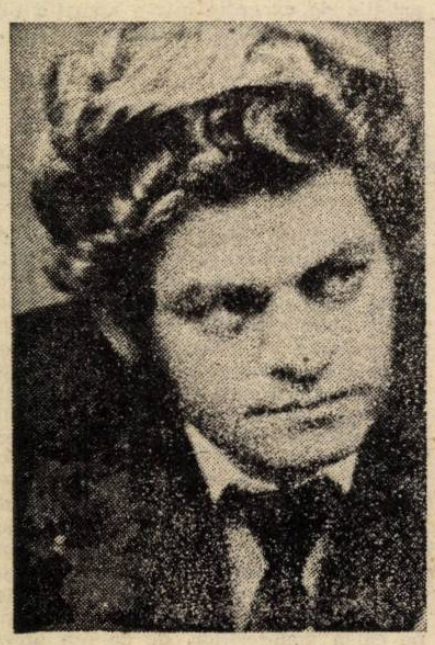

Mircea Radu Iacoban, Nedumerit în Atlantida

Nu e nici **Socrate,** nici **Diogene cîinele,** nici **Platon.** E Dumitru Solomon I

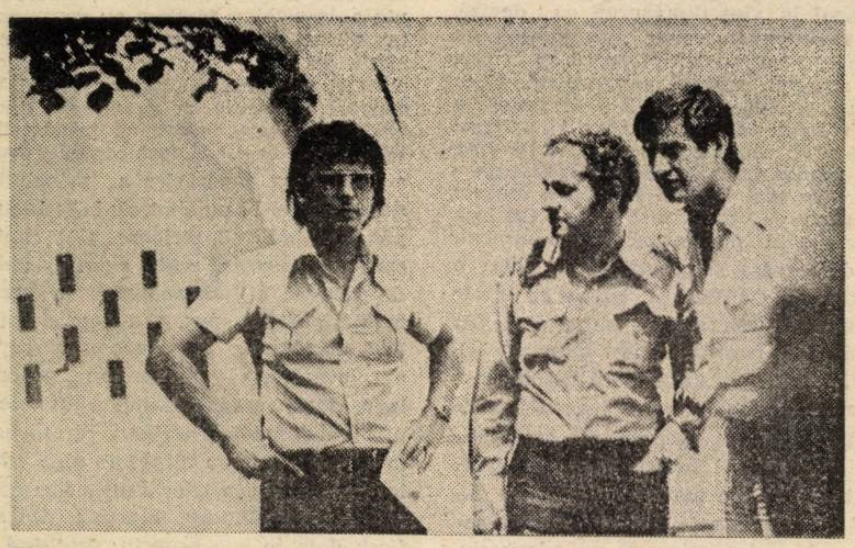

Colocviu estival despre poezie acum zece ani. Participă : Dorin Tudoran, Marius Robescu şi Mircea Dinescu

Goethe: aforisme

Dacă ai numai atîta libertate cîtă îţi trebuie ca să poţi trăi sănătos şi să-ţi poţi face meseria, şi destul, şi lucrul ăsta îl poate avea uşor oricine.

●

...toţi sîntem liberi numai dacă îndeplinim anumite condiţii ce ni se pun.

●

Nici un poet n-a cunoscut vreodată caracterele istorice pe care le-a zugrăvit ; şi, dacă le-ar fi cunoscut, cu greu s-ar fi putut folosi aşa de ele. Poetul trebuie să ştie ce efecte vrea să scoată şi, în funcţie de aceasta, să adapteze natura caracterelor sale.

●

La ce ar mai sluji poeţii dacă ei n-ar face decît să repete ceea ce scriu istoricii ? Poetul e dator să meargă mai departe şi să ne dea, dacă e cu putinţă, ceva mai bun, mai înalt. Caracterele descrise de Sofocle au în ele, toate, cîte ceva din sufletul sublim al marelui poet. tot aşa cum se întîmplă şi cu caracterele lui Shakespeare. Aşa e bine şi aşa trebuie să se procedeze. Ba Shakespeare merge chiar mai departe şi face din romanii săi nişte englezi. Şi asta pe bună dreptate, pentru că altfel naţiunea lui nu l-ar fi înţeles.

●

...grecii au fost la înălţime, întrucît puneau mai puţin preţ pe fidelitatea unui fapt istoric decît pe interpretarea pe care i-o dădea poetul.

●

...nu există nimic în afara noastră, nimic care să nu fie în acelaşi timp şi în noi.

●

Omenirea are nevoie de ceva pozitiv, care să-i fie transmis din generaţie în generaţie, şi ar fi nespus de bine dacă acest „pozitiv" ar fi în acelaşi timp şi ceea ce e bun şi adevărat.

●

...lumea n-ar putea să existe dacă n-ar fi atît de simplă.

●

A-ţi spune direct şi brutal părerea nu e scuzabil şi nici nimerit decît atunci cînd ai dreptate absolută.

●

Femeile (...) sînt talere de argint în care noi punem merţe de aur.

●

E nevoie că adevărul să fie mereu repetat, pentru că şi eroarea e susţinută, şi propovăduită mereu şi mereu, şi anume nu numai de unul sau de altul, ci de foarte mulţi.

●

De multe ori adevărul şi eroarea sînt propovăduite laolaltă, preferîndu-se totuşi aceasta din urmă.

●

Ca să scrii pentru teatru, (...) nu e un lucru obişnuit, şi cine nu se pricepe aşa cum trebuie să se lase mai bine păgubaş. Fiecare îşi închipuie că un subiect interesant e tot atît de interesant şi pe scenă. Nicidecum ! Sînt lucruri pe care le citeşti şi pe care ţi le închipui cu plăcere, dar dacă le aduci pe scenă arată cu totul altfel şi ceea ce ne încîntase la citit poate să nu mai facă nici o impresie pe scenă.

●

A scrie pentru teatru e un meşteşug pe care trebuie să-l stăpîneşti bine şi care mai îţi cere neapărat şi talent. Amîndouă calităţile le întîlneşti rar laolaltă şi, dacă nu sînt reunite, cu greu poţi scoate ceva frumos la lumină.

●

Tot ce e mare şi înţelept e de găsit numai în sînul minorităţii.

●

Nu e destul să ai talent : e nevoie de mai mult ca să devii înţelept : mai trebuie în afară de asta să şi trăieşti în condiţii superioare : ca să ai prilejul să te uiţi în cărţile marilor personalităţi ale vremii şi să participi şi tu la acest joc, la cîştig şi la pagubă.

●

...pămîntul, clipa, felul hranei şi ocupaţia contribuie toate la formarea caracterului unui popor.

●

..cît de măreţ e adevărul atunci cînd cineva îndrăzneşte să-l spună în faţă.

●

...numai talentul înnăscut ştie ce trebuie cu adevărat să facă, pe cînd toţi ceilalţi o apucă mai mult sau mai puţin pe căi greşite.

●

Cînd îmbătrîneşte, omul are altă concepţie despre lucrurile lumeşti decît a avut odinioară, în tinereţe.

●

Principalul e ca omul să înveţe să se stăpînească.

●

...în artă şi în poezie personalitatea înseamnă totul.

●

...ca să recunoşti şi să respecţi o mare personalitate trebuie să însemni tu însuţi ceva.

●

Talentul muzical (...) poate să se manifeste cel dintîi, întrucît muzica e ceva înnăscut, ceva inerent firii omului, ceva care nu are nevoie de prea multă hrană dinafară şi nici de experienţa pe care o dă viaţa.

În românește de D. St. Rădulescu

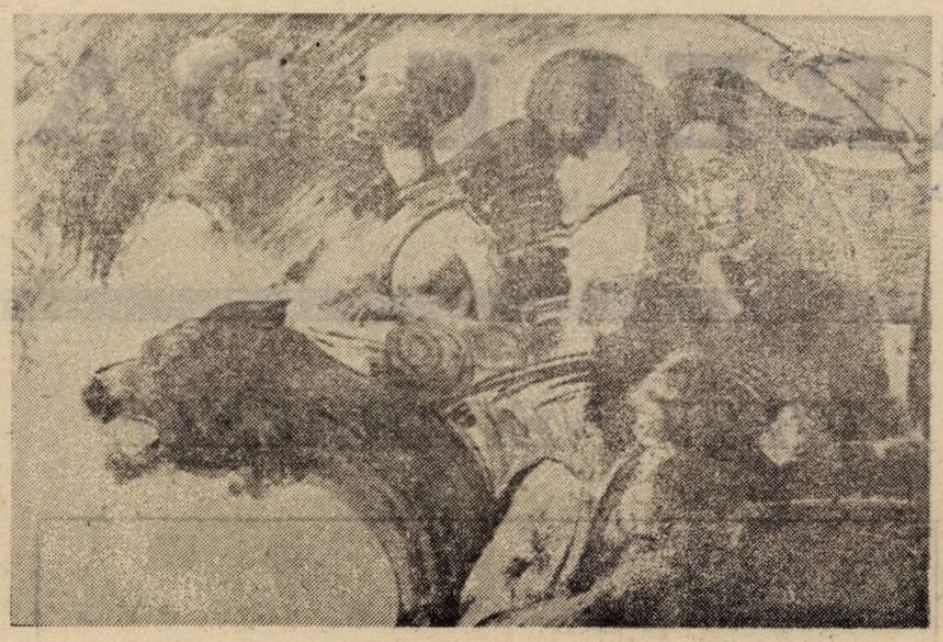

FRANCISCO AYALA

Isprăvile unui dramaturg

În Spania a apărut de curînd un volum al scriitorului, filozofului și sociologului Francisco Ayala în care acesta își deapănă amintirile de pe vremea Războiului civil spaniol, cînd se afla refugiat în America de Sud.

În acest opus el pune în lumină un mare număr de portrete ale unor personalități cunoscute de el atît în Spania, cît și în Brazilia, Argentina și Puerto Rico, realizînd o galerie impresionantă prin bogăția umană și intelectuală a profilurilor prezentate într-o proză clasică și cu multă substanță.

Printre cei cărora Francisco Ayala le-a acordat un spațiu mai mare, cititorul întîlnește pe dramaturgul catalan Jacinto Grau.

«Jacinto Grau era un poznaș. În cercurile literare de la Madrid, și apoi în cele de la Buenos Aires, numele său era evitat.

Ar fi excesiv de nedrept să atribuim caracterului și felului de a fi al autorului faptul că operele sale teatrale — care, de la bun început trebuie să spunem că tratează teme nobile, au fost alungate de pe scenele spaniole.

Această dramă este datorată, și suficient explicată, de gustul modest ce predomina pe vremea aceea în lumea histrionilor și prin calitatea publicului care aplauda distribuțiile. Ricardo Baeza, critic reputat și prieten bun cu Grau, protesta deseori cu indignare denunțînd destinul nefast al creației dramaturgului. Destin nefast — trebuie s-o spunem — cu atît mai patetic în fond, cu cît el contrazicea enorma și nevinovata vanitate a eroului nostru, vanitate care, aparținea totuși unei ființe de cea mai inocentă bunătate. Cu toate acestea, era o figură bufă, un pisălog pe care toată lumea căuta să-l evite. Aceasta era atmosfera ce îl înconjura cînd eu l-am cunoscut la Madrid înaintea Războiului civil».

«În timpul acestui Război, și pe vremea cînd eu lucram la Ministerul Afacerilor Străine, Grau obținuse, mulțumită insistenței sale și a prietenilor săi, în special al lui Baeza, ca Guvernul să-l trimită în calitate de însărcinat de afaceri, sau de ambasador, în Republica Panama, iar primul său demers acolo, în clipa depunerii scrisorilor de acreditare, a fost de a aduce la cunoștința acelor autorități că el obișnuia, indiferent în ce țară s-ar fi aflat, să frecventeze toate spectacolele de teatru și operă numai dacă personalul feminin, în afara meritelor lor profesionale, erau și foarte frumoase și atrăgătoare ; motiv pentru care el cerea și sfat și ajutor. Nu știu dacă faima sa de poznaș precedase sau nu prezentării scrisorilor de acreditare, însă sînt sigur că neobișnuita lui doleanță a fost adusă la cunoștința autorităților din Spania sub o formă de amuzante regrete».

«Unul din aspectele de viață ale bunului nostru don Jacinto, a fost acela al obsesiei formelor umane, predilecție pe care răuvoitorii o socoteau a fi doar o simplă paradă a vanității, transferată de pe cîmpul literar pe cel erotic.

Și asupra acestui aspect al caracterului său abundă anecdotele.

Emigrat după Război, la fel ca mine, la Buenos Aires, Don Jacinto fusese nevoit să participe la un congres al scriitorilor, la Santiago de Chile, la care eu, în schimb, nu putusem să fiu de față. La înapoiere, congresiștii povesteau la nesfîrșit despre isprăvile verbale ale donjuanescului dramaturg.

Pe criticul chilian Ricardo Latcham, Grau îl întrebă la un moment dat :

— Dragă Ricardo, te rog ascultă-mă. Femeile chiliene au faima de a fi admirabile ; însă eu, și sînt sincer, nu văd că ar fi, deoarece pînă acum... . „Da, don Jacinto — îi replică Latcham ; femeile chiliene sînt admirabile. Mai greu stau lucrurile cu dumneata".

Fiindu-i cunoscută mania, acolo, la congres, don Jacinto fusese obiectul unei farse.

Se aștepta sosirea unei doamne uruguayene, tînără și frumoasă, care trecuse deja prin trei căsătorii și despre care numai lucruri de laudă nu se povesteau. Poznașii îl preveniră :

— Fii atent, don Jacinto. Peste cîteva minute va veni poeta Cutare, femeie foarte frumoasă. Și cum dumneata ești un om teribil, te rog să ai în vedere, te rugăm, că este vorba de o domnișoară rușinoasă la culme, descendentă dintr-o familie cu tradiții foarte conservatoare. Caută să fii reținut la vorbă și gesturi.

Imediat ce femeia îi fu prezentată, și pentru veselia celor care pregătiseră scena, primul lucru ce ieși din gura lui Grau sună cam așa :

— Așadar, prea frumoasă domnișoară, avînd în vedere că încă nu știi ce înseamnă a fi măritată, vrei să mă iei de soț ? Și în timp ce ea, surprinsă, își încruntă sprîncenele, cavalerul nostru mai adaugă, pe un ton de mare cuceritor :

— Nici nu știi, dragă fată, ce ai pierde dacă m-ai refuza.

Lucrul cel mai penibil din toate acestea, era că bietul om nu găsea un mijloc potrivit — nici măcar nepotrivit — pentru a-și cîștiga existența. Suferea mult, cu venituri din scris care îi veneau la intervale disparate și în valori insuficiente, astfel că scriitorul supraviețuia într-o veșnică nesiguranță. Cu toate acestea, chiar întîmplările cele mai supărătoare din viața lui căpătau un aspect bonom în discuțiile dintre prieteni.

Într-o zi de sîmbătă, aflîndu-se singur în casă, cineva sună la ușa apartamentului său : era un hoț care, cu revolverul în mînă, îi pretinse toți banii din portofel. Scriitorul își goli în mîinile tîlharului puținul pe care îl avea ; însă cînd acesta porni cu mica lui pradă pe scări în jos, Grau, guraliv îi spune că, fiind sîmbătă și neavînd la cine apela, el și cu soția lui, vor rămîne nemîncați, acum la sfîrșit de săptămînă. Și hoțul, înduioșat, se înapoie și-i oferi lui Grau cîțiva pesos. Comentariul prietenilor : „Grau îl tapează pînă și pe propriul său hoț"».

Și în final după mici întîmplări, Francisco Ayala îl vede în felul următor pe Don Jacinto, eroul nostru :

«Însă iată că acest personaj, dramaturg talentat dar atît de luat în glumă și în bătaie de joc, era un om dintr-o bucată, care a înfruntat moartea cu o admirabilă seninătate.

A murit în anul 1958, pe cînd eu nu mai locuiam la Buenos Aires.

La început îmi ajunsese zvonul că s-ar fi sinucis.

Nu era adevărat, însă știrea aceasta falsă mă pusese pe gînduri : o sinucidere este un lucru prea serios.

Mai tîrziu am aflat că Grau murise bolnav ; însă mi s-au dat detalii și am aflat că în ultimele clipe ale vieții sale a avut o atitudine de filozof stoic, acceptînd inevitabilul cu demnitate, împăcat, și chiar încurajîndu-i pe cei care se aflau în jurul său.

Cît este de adevărat că înnăscuta calitate a fiecăruia se poate vedea doar în clipa aceasta care a fost denumită cea a adevărului !

Jacinto Grau, personajul comic și obiect de atîta deriziune, era în străfundul său o figură patetică, plină de interioară măreție și de dureroasă înălțime morală».

Prezentare și traducere de
Ezra Alhasid

moda, altfel

KUNDERA : „a doua jumătate de prefață"

(continuare din numărul trecut)

«Este important să accentuăm că aceste speciale pseudo-revoluții, importate din Rusia și realizate sub protecția armatei și a poliției, au fost pline de psihologie autentic revoluționară și aderenții lor le-au experimentat cu mare patos, entuziasm, credință **ilogică** într-o lume absolut nouă. Poeții s-au găsit ei înșiși în avanscenă pentru ultima dată. Au crezut că își jucau partea obișnuită în glorioasă dramă europeană și n-au avut nici cea mai mică suspiciune pentru faptul că directorul teatrului a schimbat programul în ultimul moment substituindu-l cu o farsă trivială.

Am fost martorul acestei ere „guvernate mînă în mînă de călău și de poet" de foarte de aproape. L-am auzit pe mult admiratul meu poet francez Paul Eluard repudiindu-l public și cu ceremonialitate pe prietenul său praghez trimis de justiția stalinistă la spînzurătoare. Acest episod (am scris despre el în **Cartea rîsului și a uitării**) m-a izbit ca o traumă : cînd un executor ucide, acest lucru este în cele din urmă normal ; dar cînd un poet (și încă un mare poet) îi cîntă în acompaniament, întregul sistem de valori pe care l-am considerat sacrosant a fost deodată distrus. Nimic nu mai este sigur. Totul devine problematic, chestionabil, subiect de analiză și îndoială : Progres și Revoluție. Tinerețe. Maternitate. Chiar și Omul. Și de asemenea, Poetul. Am văzut în fața mea o lume de valori zdruncinate, distruse și treptat-treptat, peste mulți ani, chipul lui Jaromil, al mamei și al iubirilor sale **au** căpătat formă în mintea mea.

Nu spuneți că Jaromil e un poet rău ! Aceasta ar fi o explicație prea ieftină a povestirii vieții sale ! Jaromil este un poet talentat, cu o mare imaginație și simțire. Și e un tînăr sensibil. Bineînțeles, el e și monstru. Dar monstruozitatea sa e conținută potențial în fiecare dintre noi. Se află în mine. În tine. În Rimbaud. În Shelley, în Hugo. În toți tinerii, din toate perioadele și regimurile. Jaromil nu este un produs al comunismului. Comunismul numai a iluminat o alt fel de parte ascunsă, a eliberat ceva care în circumstanțe diferite pur și simplu ar fi dormit în pace.

Chiar dacă povestea lui Jaromil și a mamei sale are loc într-o perioadă istorică specifică care este portretizată veridic (fără nici cea mai ușoară intenție satirică) scopul meu nu a fost acela de a descrie o perioadă. „Noi nu am ales acea epocă pentru că am fost interesați în ea de dragul ei, ci pentru că părea să ofere o capcană excelentă în care să fie prinși Rimbaud și Lermontov, lirism și tinerețe." Cu alte cuvinte : pentru un romancier, o situație istorică dată este un laborator antropologic în care el explorează chestiunea sa de bază : **Ce este existența umană ?** În cazul acestui roman, mai multe întrebări se prezintă singure : Ce este atitudinea lirică ? Ce este tinerețea ? Ce rol misterios joacă o mamă în formarea universului liric al unui tînăr ? Și dacă tinerețea este timpul inexperienței, care este legătura dintre inexperiență și dorul pentru absolut ? Sau între dorul pentru absolut și fervoarea revoluționară ? Și cum atitudinea lirică se relevă pe sine în dragoste ? Există „forme lirice" ale dragostei ? Și așa mai departe...

Romanul, desigur, nu răspunde la nici una dintre aceste întrebări. Întrebările sînt deja un răspuns prin ele însele, pentru că așa cum a formulat Heidegger : esența omului are forma unei întrebări.

. . . . . »

Corina Cristea

MARELE DASH

VIEŢI NEPARALELE

Către începutul toamnei anului 1951, o dubă care transporta nişte deţinuţi la penitenciarul federal din Ashland (Kentucky) a suferit o pană şi s-a oprit în New Jersey, vizavi de un liceu. Cum ocnaşii stîrnesc de obicei curiozitatea tinerilor, băieţii şi fetele au ieşit să-i privească pe misterioşii pasageri ai vehiculului poliţiei new-yorkeze. Interesul lor s-a îndreptat mai ales către Fred Field, bărbat frumos şi distins, toţi punîndu-şi întrebarea ce crimă o fi comis. Nimeni însă nu-i dădea atenţie bătrînului slăbănog, cu ochelari şi mustaţă stufoasă, aşezat lîngă el. Acesta era Dashiell Hammett, unul dintre scriitorii americani celebri, admirat altădată şi pentru eleganţa lui desăvîrşită ,ţinuta mîndră şi figura de star cinematografic. Semăna cu William Powell, interpretul modernului Nick, gentleman-detectiv, eroul faimosului său roman poliţist, **The thin man** („Omul zvelt"), la originea a şase filme şi nenumărate seriale de televiziune. Hammett se aflase cîndva în primul plan al vieţii literare americane; chemat la Hollywood, unde studiourile M.G.M. şi Warner Bross îi plăteau sume fabuloase ca să scrie scenarii pentru ele, se instalase într-un apartament somptuos din hotelul Beverly Wilshirs şi dădea recepţii după recepţii. Restaurantul „21" îi ţinea o masă rezervată permanent ; pilea în compania lui Faulkner, cu care era bun prieten ; veniturile sale anuale întreceau 80 000 de dolari. Scrisese, pe lîngă nenumărate nuvele, romanele **Recoltă roşie** (1929), **Singe blestemat** (1929), **Şoimul maltez** (1930), **Cheia de cristal** (1931), **Omul zvelt** (1934), schimbînd faţa literaturii poliţiste şi dăruind genului o demnitate literară la care nu ajunsese pînă atunci niciodată. Gide găsea că Hammett e un scriitor tot aşa de bun ca Balzac.

Cum devenise pensionarul închisorii din Ashland ? Ca şi Field, descendent al familiei magnaţilor Vanderbilt, încasase o condamnare politică, şase luni bune la răcoare, pentru insultă adusă instanţei judecătoreşti, aşa fiind calificat refuzul lui de a divulga numele celor care subscriseseră fondurile asociaţiei, **Congresul drepturilor civice,** Era o grupare destinată să furnizeze cauţiunea reclamată de tribunal, pentru punerea în libertate a inculpaţilor comunişti şi sindicalişti. Hammett şi Field se numărau printre cei cinci administratori ai fondurilor asociaţiei. Acestea permiseseră eliberarea sub cauţiune a conducătorilor partidului comunist american, acuzaţi în iulie 1948 de complot pentru răsturnarea guvernămîntului Statelor Unite cu mijloace violente. Trei ani mai tîrziu, cînd procesul a ajuns în faţa Curţii Supreme, patru inculpaţi nu s-au mai prezentat. Atunci fură chemaţi deponenţii cauţiunii să răspundă pentru actul de insubordonare al absenţilor. A divulga numele reclamate de judecător însemna a supune represiunii poliţiste mulţimea oamenilor amărîţi care contribuiseră la strîngerea fondului (unii neavînd nici măcar cetăţenie americană şi riscînd să fie expulzaţi). Hammett putea declara că nu-şi aminteşte cine erau deponenţii, ceea ce corespundea şi adevărului, dat fiind numărul lor mare. Dar o asemenea soluţie îi repugna, echivalînd cu o laşitate şi o încălcare a cuvîntului de onoare dat (administratorii se angajaseră să păstreze secretul provenienţei banilor adunaţi).

Diane Johnson, care a scris, în 1983, o nouă biografie a lui Dashiell Hammett, după cîteva altele apărute anterior, îşi începe cu acest moment istorisirea vieţii scriitorului. Ne stîrneşte astfel curiozitatea să aflăm cine a fost omul îmbătrînit (avea 57 de ani la data condamnării); însărcinat doar cu îngrijirea latrinelor şi spălatul podelelor, fiindcă nu era prea sănătos pentru a presta alte munci mai grele, utilizat şi ca ajutor-bibliotecar întrucît avea oricum o legătură cu cărţile, vrem să ştim ce viaţă a dus el după eliberare pînă în 1961, cînd a murit.

În buna tradiţie biografică anglo-saxonă, autoarea strînge o impresionantă informaţie despre Dashiell Hammett, obţine concursul Lillianei Hellman, prietena lui apropiată, care i-a permis să consulte corespondenţa lor intimă, le interoghează pe fiicele scriitorului, Mary şi Jo, se adresează amicilor săi, rudelor şi camarazilor de arme. Nu se mulţumeşte cu atît. Răscoleşte dosarele F.B.I.-ului şi citeşte consemnările grefierului de la procesul autorului, urmăreşte reacţiile presei şi **Comisiei pentru cercetarea activităţilor anti-americane.**

Reuşeşte astfel să reconstituie sobru, amănunţit şi exact viaţa omului care a inventat stilul de naraţiune „hard-boiled", şi al „polarului negru". E ajutată şi de dramatismul acestei existenţe şi al puternicei personalităţi aflate în centrul ei.

Dashiell Hammett s-a născut în 1894 la Saint-Marys, un fund de provincie pierdut, unde bunicul său cultiva tutun. Nevoind să fie şi el agricultor, tatăl scriitorului a luat drumul oraşului. A exercitat tot felul de meserii la Baltimore, vînzător, taxator de autobuz, contramaistru într-o lăcătuşerie. Dashiell a părăsit la şaisprezece ani liceul ca să intre în birourile Companiei de Cale Ferată ; s-a angajat apoi la vestita agenţie detectivă Pinkerton, unde a luat contact nemijlocit cu mediile delincvente. Hammett făcea mult caz de experienţa sa criminalistică reală. Şi-a bătut joc adesea de cei care scriau literatură poliţistă, fără să ştie că amprentele digitale, lăsate pe pielea victimei, nu sînt mai niciodată relevante. Ignoră apoi şi alte lucruri elementare. De pildă, că înfăşurînd arma crimei într-o batistă, ai toate şansele să ştergi orice urmă rămasă pe respectivul obiect. Nu se poate vedea nimic la lumina unui foc de puşcă, acesta te orbeşte. Pistolul prevăzut cu Silenţios face tot atita zgomot ca oricare altul. O autopsie stabileşte foarte aproximativ ora decesului ş.a.m.d.

Hammett şi-a făcut mîna de scriitor întîi ca agent publicitar pe lîngă un bijutier. A devenit apoi colaboratorul asiduu al colecţiei de „pulps", **Black-Mask,** istorisindu-şi aici diverse aventuri prin care trecuse, cînd lucra pentru agenţia Pinkerton. L-a inventat astfel pe Op, anchetatorul mărunţel, rubicond, cinic şi blazat, în slujba firmei „Continental Operative", de unde numele. Al doilea erou, în care Hammett va pune şi mai mult din el însuşi, a fost Sam Spade, tot un „dur" ; dar dublat de o nevoie justiţiară profundă şi o rectitudine morală netranzacţională E o variantă a lui Don Quijote, adoptată metropolei moderne şi junglei ei de asfalt. Romanele i-au adus lui Hammett gloria, întărîndu-l în credinţele scriitoriceşti. Pînă atunci ,cam trăsese dracul de coadă. Înrolat la intrarea Statelor Unite în primul război mondial, a făcut o gripă rea, care era să-i pună capăt vieţii. În spital, unde a stat internat, s-a descoperit că suferea de o veche tuberculoză. Fragilitatea sănătăţii l-a obligat să abandoneze munca de anchetator al agenţiei Pinkerton şi să caute să-şi cîştige existenţa prin scris. Se şi căsătorise între timp, devenind tatăl a două fete. Prin 1927, controalele medicale îl declaraseră total invalid, din cauza plămînilor măcinaţi de ftizie. A avut momente, cînd se credea că e sfîrşit, doctorii îi recomandaseră să stea despărţit de nevastă şi copii, ca să nu le transmită şi lor boala. Odată cu gloria a venit şi vindecarea miraculoasă. Marele crah economic din anii '30 a însemnat, dimpotrivă, pentru el, începutul unei epoci de opulentă şi viaţă frenetică. Relaţia cu Lillian Hellman a introdus în existenţa lui marea iubire, cimentată şi de o camaraderie artistică fără fisuri. Din 1931, Hammett a trăit despărţit de soţia sa, iar în 1940 a obţinut şi divorţul. Nu s-a căsătorit însă cu Lillian, deşi legătura lor cvasi-conjugală a durat pînă la sfîrşitul vieţii lui. Continua să-i scrie lui Josie, considerînd-o tot D-na Hammett, o vizita şi avea grijă de cele două fete, care-l iubeau nebuneşte. Prin oricîte crize a trecut (Dashiell mai călca pe alături, fiind mereu amator de prostituate, în special negrese şi asiatice) afecţiunea lor s-a păstrat.

Treizeci de ani după ziua cînd a început dragostea dintre ei, Lillian a conceput şi bătut la maşină un text prin care semnatarul mulţumea cerului că i-a dăruit o asemenea iubire fără pereche şi cerea iertare pentru a nu fi ştiut totdeauna să o preţuiască aşa cum merita. Hammett muribund, a citit hîrtia şi, zîmbind, şi-a aşternut imediat iscălitura la capătul declaraţiei.

În 1933 încheiase romanul **Omul zvelt** şi mai avea şaptesprezece ani de trăit. Cu o disciplină a muncii, moştenită din familia lui nevoiaşă, se aşeza zilnic în faţa maşinii de scris, ca să redacteze următoarea carte. Dar ea, n-a luat naştere niciodată, oricît s-a chinuit Hammett. Aşternea pe hîrtie cîteva rînduri şi apoi le ştergea. Se culca devreme, ca să se trezească a doua zi cu capul limpede, schimba hîrtia, maşina, angaja o secretară, nimic nu ieşea. A mînţit şaptesprezece ani că lucrează la un roman, al cărui titlu şi subiect erau mereu altele. Hammett s-a apucat să bea, a căzut pe ultima treaptă a alcoolismului, a fost transportat la spital într-o criză de delirium tremens. Cînd a aflat că nu mai are mult de trăit, ducînd-o aşa, a încetat brusc să mai pună o picătură de whisky în gură. Cu o voinţă de fier a reuşit să-şi revină pînă acolo încît să fie acceptat drept voluntar, atunci cînd Statele Unite au declarat război Axei şi el avea 47 de ani. A făcut campania pe frontul japonez, în insulele Aleutine, unde instruia radiotelegrafiştii tineri şi a căpătat tresa de sergent major, împreună cu o decoraţie, la demobilizare. F.B.I.-ul îl ţinea sub observaţie şi suspecta angajarea lui în armată, fiindcă prezenţa scriitorului printre administratorii fondului asociaţiei **Congresul drepturilor civice** n-a fost întîmplătoare. Hammett a destăşurat o aprinsă activitate politico-sindicală la Hollywood, era în fruntea a numeroase ligi şi comitete de stînga, se număra printre membrii partidului comunist. Cînd judecătorul Ryan l-a trimis în puşcărie, au apărut îndată hienele gazetăreşti care să tabere asupra lui şi să reproşeze preşedintelui Eisenhower că-i gustă cărţile, aşa cum declarase. N-a neglijat să intre în acţiune şi fiscul, reclamînd de la el 163 286, 46 dolari. I-au pus, ca urmare, sechestru pe toate drepturile de autor. Hammett a rămas sărac ca degetul. După revenirea din detenţie nu mai putea conta decît pe 78,75 dolari lunar, pensia la care avea drept ca fost combatant. Trebuia să-şi tragă zilele, cu ce-i împrumutau prietenii. Lillian Hellman a născocit o minciună, că are imperios nevoie de sfaturile lui literare, ca să accepte mutarea în apartamentul ei şi îngrijirile elementare pînă cînd cancerul pulmonar, care-l rodea, şi-a spus cuvîntul definitiv.

Ov. S. Crohmălniceanu

Diane Johnson : **Dashiell Hammett : Une vie,** Biographies Payot, Paris, 1989.

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 9 septembrie 1992 • 34 (133)

FIII RISIPITORI?

Parcurgînd listele de candidați pentru viitorul parlament ale partidelor de factură naționalist-comunistă observăm un lucru asupra căruia se cuvine să ne oprim : persoane de la marginea vechii nomenclaturi, activiști de mina a doua, veritabile slugi ale fostului regim comunist, care n-ar fi ajuns niciodată în Marea Adunare Națională au astăzi șanse considerabile – cel puțin teoretic – de a intra în Parlamentul României post-comuniste. Care va să zică oameni pe care dictatura comunistă i-a folosit pentru a o susține dar i-a și disprețuit în același timp, hărăzindu-le un foarte strict rol de servitor, au devenit acum, în condițiile tranziției spre democrație, competitivi și credibili ca politicieni. Numai în democrație se putea întîmpla una ca asta și de aceea nu ne miră deloc prezența lor pe listele electorale. Ce ne miră este capacitatea extrem de redusă de înțelegere pe care o dovedesc, zi de zi, aceste persoane care exaltă nostalgic vremea comunismului și urăsc visceral democrația, nebăgînd de seamă că virtuala lor existență politică numai și numai într-un regim democratic putea să se afirme, căci – reîntorși, prin absurd, la comunism, ei ar redeveni numaidecît ceea ce au fost : simple ciurucuri, slugi iar nu personalități politice. Cu toată nevoia pe care o aveau de servicile lor, nomenclaturiștii comunismului n-ar fi făcut în nici un caz din C.V. Tudor, Ilie Neacșu, Adrian Păunescu, Paul Anghel etc., etc. înalți funcționari ai puterii pentru că ei, nomenclaturiștii de vîrf, știau foarte bine că toți aceștia nu sînt buni decît să execute „indicațiile" lor iar nu să participe la decizia politică, fie și în postura de spectatori cuminți și etern aprobativi ai ideilor „celui mai iubit" – postură tipică pentru deputații de mai an. Iată că democrația le acordă acestor băieți de mîngîi șansa nevisată de a accede pe terenul de joc. Iar ei, bieții, inconștienții, sărăcuții cu duhul se ridică vîrtos chiar împotriva democrației ! Am crezut că o fac doar dintr-o imensă nerușinare. Constatăm acum că a fac și dintr-o uriașă, definitivă prostie. Ei îl vor pe Ceaușescu înapoi, deși acesta îi ținea doar de ciini lătrători. Democrația vrea să-i facă oameni iar ei lătră prelung împotriva democrației. Nici că se poate o probă mai clară a mentalității de slugă. Numai că o democrație veritabilă nu se sperie de asemenea specimene. Dimpotrivă, le tolerează, le îngăduie, și asta pentru că orgoliul cel mare al democrației adevărate este acela de a nu se dezice de ea însăși, de a nu se revoca pe sine prin acte de interdicție, altminteri poate motivabile. Într-o asemenea situație numai electoratul, în deplina lui libertate, este chemat să deschidă sau să închidă porțile spre Parlament pentru toți cei care bat la ele „indiferent dacă sînt buni sau răi. Într-o democrație constituită, electoratul știe, fără îndoială, să discearnă, iar persoane precum cele evocate mai înainte nu vor întruni suficiente sufragii pentru a pătrunde în aula parlamentară. Toată problema e dacă electoratul nostru este realmente constituit în spiritul democrației. Înclinăm să credem că încă nu. Procesul acestei constituiri e – după o jumătate de veac de absență a vieții democratice – și lung și dificil. Așa că, în viitorul Parlament s-ar putea să-și facă loc și slugile de ieri ale dictaturii. Nu-i bai. Important e ca acolo glasul lor să nu-l acopere pe al reprezentanților forțelor democrate. Sperăm, prin urmare, ca persoanele ce reprezintă aceste forțe pe listele electorale să fie pregătite pentru a da replica justă și imediată eventualilor nostalgici ai dictaturii strecurați în viitorul Parlament. Și mai sperăm că pe listele de candidați ai formațiunilor politice democratice sînt prezenți oameni care **vor** și **pot** să imprime vieții parlamentare cursul democratic necesar ca aerul pentru ieșirea României din marasmul echivocului post-comunist.

„L"

În acest număr : fotografii de Peter Paul Wiplinger

LA O ANIVERSARE:

ȘERBAN CIOCULESCU — 90

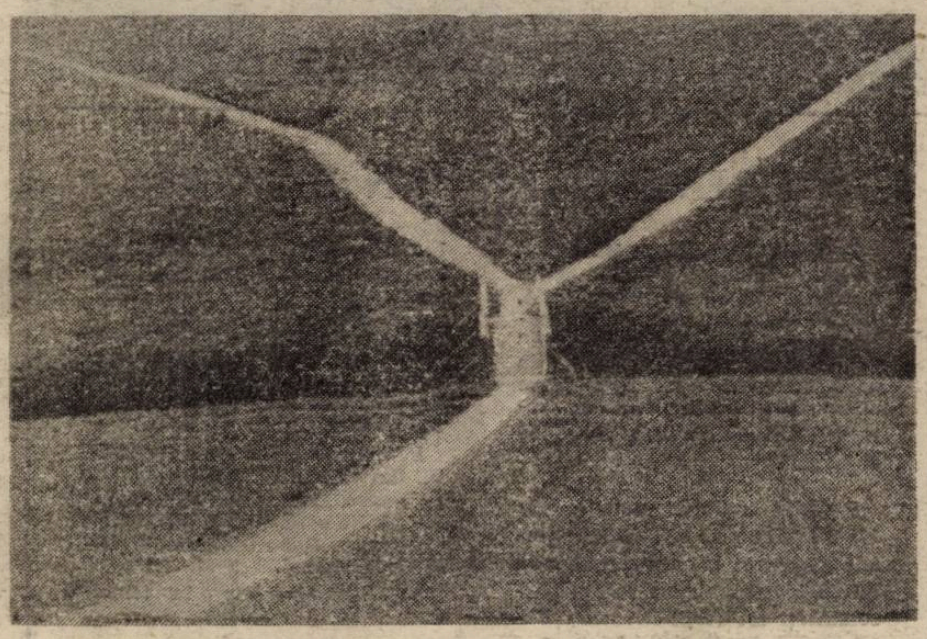

Ecouri

Florile din arbori toate s-au
scuturat – pe crengi doar frunze stau.

Și-ntre frunze, alți fiori prind glas –
ca pe roata de olar un vas ;

sau făpturi de fruct, ce se-mplinesc.
Toate-n slava lor, de os domnesc.

Cît e ziua, din cireș la dud,
numai alb și roz și pur aud

Cu al gurii cer, sperînd să vii.
De nu-n zori, mă rog, și la chindii...

Totuși nunțile-n grădina mea
n-au surzit de tot, cum s-ar părea.

– Aurel Rău

MARELE AMOR HOINAR AL SIMONEI DE BEAUVOIR

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Quod licet

În atîtea împrejurări, mai ales în copilărie, ni se atrăgea atenția „quod licet Jovi non licet bovi", adică pe românește „ceea ce este permis lui Zeus nu este permis boului". Sau : fii atent la lungul nasu ui tău, pentru a ști cît e și cît poți să ți-l iei la purtare fără să ai surprize neplăcute. Această deviză latină, deloc democratică, a stat și încă mai stă la baza unei anume ordini, în familie, în instituții, în stat. Ea permite deci mai multe șefului decît însului de rînd, de rang inferior. Ea nici nu se mai prea folosește fie din cauză că democrația a eliminat-o, înlocuind-o cu instrumentele ei specifice, în frunte cu „égalité, liberté, fraternité", fie din cauză că a scăzut nivelul mediu cultural, iar unul dintre simptome este chiar abandonarea oricăror citate clasice de uz curent în societatea dinainte, mai instruită și mai pedantă. Da, mai instruită, căci „alfabetizarea", ca și „electrificarea întregii țări" n-au fost decît formule prin care se masca încercarea de a-i reduce pe toți indivizii la faza culturală a înlocuirii amprentei digitale cu semnătura olografă și nimic mai mult, precum și aceea de a introduce bezna electrică a unui „nou Ev Mediu", nu „întîmplător".

Și, într-adevăr, sîntem gata să exclamăm, ce funcție mai poate îndeplini în democrație o astfel de zicere, fie și latinească precum „quod licet Jovi non licet bovi ?" Numai că întîmplările vieții ne pot contrazice. Meditām, unii dintre noi, la felul de viață al unui rege în monarhia constituțională, ori al unui președinte, în cea prezidențială și ne dăm seama că aici latina zicere se aplică din plin și încă invers. Celui de sus, de deasupra, nu-i sînt permise multe lucruri care fac deliciul nostru, al celor de jos. Fiecare funcție, cu un milimetru deasupra altora, marchează restricții severe în comportarea ocupantului, care nu există pentru cei de cu un nilimetru mai jos. Ce să mai vorbim atunci de funcția supremă în stat, care cumulează toate aceste restricții, interdicții, de jos și pînă acolo ? De pildă, căpitanul nu are dreptul să părăsească nava care se scufundă, în timp ce mateloții se salvează cum pot, conform principiului — enunțat în franceză dar aplicabil și pentru ruso-zuluși — „sauve qui peut". Așadar șeful statului nu părăsește statul, chiar dacă vede că acesta se scufundă.

„Quod licet bovi non licet Jovi". E marele adevăr al democrației, sistem în care poți ajunge deasupra tuturora, dar numai slujindu-i din răsputeri și supunîndu-te unor infinite restricții. Dacă noi putem să-l luăm pe vecinul nostru de guler pentru că ne tropăie în cap, ceea ce e tot un fel de huiduială, președintele statului trebuie să treacă zîmbitor printre cei care-l huiduie, de preferință însă în automobil blindat, căci ouă (lui Columb) luat în plină figură de premierul britanic poate fi achiziționat încă și în România cu modesta sumă de 20 de lei, modestă numai dacă îi dai acest măreț scop, altfel... să nu mai vorbim. Dacă președintele unei democrații, oricît de originale ar fi ea, se dă jos din automobil ca să se ia la ceartă cu mulțimea, fie și prin reprezentanți, gestul său îl plasează printre „bovi", scoțîndu-l din alte curse. (E drept că Bacovia recomandase „mulțimea anonimă se va avea-n vedere", dar nu așa). Ca să nu mai spunem că această coborîre (într-un fel de Maelström la urma urmelor) poate fi repede echivalată cu urcarea celuilalt, a dictatorului înaintaș, „democrat" și el, original nevoie mare, în elicopter.

Iată dar că vechile ziceri latine (sclavagiste — n'est-ce pas ?) sînt bune și în democrația modernă ; măcar și întoarse pe dos, ele se mai potrivesc, și tot ca niște mănuși pe mîna cam slăbănoagă și cam întinsă în dreapta și-n stînga, a realității românești. Dar cine să le mai scoată de la naftalină, cînd tot mai puțini sînt cei care le țin minte ?

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Primul care a dărîmat Zidul de la Berlin a fost un român

„De mulți ani am conceput și am dorit să fac din C.J.R.I.C.I.C. (Colegiul Juridic Român Independent pentru Cauze Istorice și constituționale !) o bijuterie" : anunță președintele acestui halucinant organism particular, poetul Ion Nicolescu, continuînd : „Simplismul istoriei m-a obligat să constat că, dacă nu **candidez eu însumi la președinția României**, n-ar mai avea cine să poarte bijuteria. Mi-am amintit noaptea în care am privit lung strutii de pe fatada casei în care a locuit Mihai Viteazul la Praga și vă rog să-mi permiteți să oftez după șapte sprezece ani. Uitasem să oftez" (am citat din **România Internațională** nr. 8 din 18 august 1992, „revista de cultură" al cărei „proprietar și editor", ați ghicit, este „Ion Nicolescu, președintele fondator al Asociației România Internațională", iar redactor șef adjunct — Ilie Purcaru ! Sunteți lămuriți) ! Formidabil peisaj de candidat la președinția României cu struți pe pereți, oftînd... Lucrurile nefiind tocmai atît de simple, personalitatea fostului poet și actualului director al „revistei de cultură" **România Internațională**, rector al Universității Europene Columna („universitatea care nu există", cum recunoaște singur în titlul unui „eseu" semnat și „prof. univ. dr. Ion Nicolescu", în același număr buclucas al **României Internaționale**, zăpăcindu-mă de cap de cîte titulari, funcții și stele poate să poarte pe umeri, săracu ! Sunt plin de admirație, desi...)

Cum spun, personalitatea domnului Ion Nicolescu, umflată în oala uitată pe foc, a tot dat peste margini : dînsul fiind, „între atîtea alte valențe", mare cunoscător în ale gustului de lapte de vită de vie că se îmbată după un pahar ! Să vedeți... Vă rog să rețineți pentru posteritate, astfel, că : Ion Nicolescu este șef/lider nu numai peste minunăția aia de C.J.R.I.C.I.C. și Universitatea Europeană Columna, ci și peste Banca România Internațională, Editura România Internațională, Trustul România Internațională, Biroul pentru Protecția Proprietății Intelectuale și a Drepturilor de Autor (asta da instituție !), Asociația România Internațională, Fundația Internațională Ars Amandi, Casa Jusrom, Agenția Comercială România Internațională — toate acestea fiind editoare „asociate" la „revista sa de cultură", reprezentate prin eul poetului Ion Nicolescu, eu împrăștiat în patru zări, ferească Dumnezeu de boală grea ! Mă și mir, de altfel, că Ion Nicolescu nu e și **baron**, cum este Iosipescu Zambra, ce ar mai conta...

În sfîrșit... Domnul Ion Nicolescu, așadar, s-a autopropus atît de cotropit de titulaturi, funcții și stele cum este plin de humor ghebos, s-a autopropus contracandidat la președinția țării — de ce nu ? Ce importantă are că nu l-a băgat chiar nimeni în seamă ? Să vedeți mai departe cum devine **chestia** : în continuarea celor scrise de mine în numărul trecut al **Luceafărului**... Unde am rămas ?

Vă amintiți, am rămas pe prima pagină a năzdrăvanei „reviste de cultură" **România Internațională** din 18 august 1992, la transcrierea titlului „editorialului" de lîngă poza celui ce se destăinuie, „prof. univ. dr. Ion Nicolescu, candidat la președinția țării", anume : „De România suntem noi, voi sunteți de altceva" (sic !), datat „București, 7 august 1992" — ei ? „Editorial" autobiografic, vai, cu trimitere în paginile 4 și 5 unde publică, bineînțeles, „două eseuri prof. univ. dr. Ion Nicolescu", din care aflăm — probă irefutabilă de sănătate mintală — că în 1970, de exemplu, să o luăm cronologic, pe sărite, totuși, domnia sa a devenit... asistent asociat al rectorului I.M.F. Cluj (fiind pe atunci „urmărit", cică, nu se specifică de cine, de ce și cum, și internat într-un spital înțelegeți dumneavoastră ce doriți, predispus imediat să învețe, ca bolnav, „psihologia clinică", ajuns din 1988, luați aminte, nici mai mult, nici mai puțin, decît „specialist recunoscut de către Ministerul Sănătății și pot examina pe oricine. Și nu prea greșesc" — păcat că prof. univ. dr. Ion Nicolescu nu se poate nici azi examina pe sine), iar în 1974, aici e aici... În vizită la Bonn și Berlin vă dați seama ce asuprit de Securitate era după „greva sa din iulie, 1972" (grevă asupra cărei, curios, „nu poate încă relata" azi nimic : din „rațiuni de stat" ?), în 1974, deci, poetul Ion Nicolescu, candidat azi prezumptiv la președinția țării, ne atrage iar atenția să ne intre bine în scăfîrliile noastre care pricep ai naibii de greu ceea ce este la mintea cocoșului postrevoluționar, ne atrage atenția că : „Eu am fost primul pe lumea asta care a început să dărîme singur Zidul de la Berlin și n-o spun pentru vreo recompensă din partea germanilor, ci pentru a-i feri de «dragostea» altora, ei, germanii, fiind mai copii din fire" ! Mda...

Și asta nu e nimic, încă...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● CRISTIAN BEN : „Guvernul sabotează producția de ouă". **(Europa)** ● IOAN MATEI : „Mironov nu cunoaște limita dintre realitate și ficțiune". : MAX BĂNUȘ : ... „președintele a pierdut o cantitate însemnată de voturi în urma declarațiilor dlui Mironov". : RADU G. ȚEPOSU : „Acum termenii au devenit foarte concreți. Purtătorul de minciuni prezidențiale ne-a spus foarte clar că Iliescu simte pericolul pierderii alegerilor". (Declarații în **Evenimentul zilei**) ● BARBU CIOCULESCU :... „dl. Mironov și-a făcut numai datoria. Care va să zică, război civil, stimabile ? Vitrion englezesc !". **(Dreptatea)** ● IOAN BUDUCA : ... „președintele știe că nu mai are șansa să cîștige aceste alegeri prezidențiale" **(Cuvîntul)** ● OCTAVIAN PALER : ... „am înlocuit o clică, vai, cu o altă clică. Una, cea dinainte, nu-și făcea cruce, pentru a-și camufla ateismul, nu iura pe democrație, nici pe economia de piață. Vroia să ne mențină în stalinism cîntîndu-ne «Trei culori» Cea actuală se dezbină în acordurile «Horei Unirii»" : „Țara nu e pentru această mafie decît o scenă cu culisele aferente". : „Atitudinea față de istoria națională a acestei mafii este la fel de ipocrită ca aceea față de Dumnezeu. Ea își face cruci mari în public și se închină lui Marx pe ascuns". **(România liberă)** ● ROMULUS VULPESCU : „În acest caz nu există nici un dubiu". **(România Mare)** ● „Care este următoarea gafă a domnului Iliescu ?" **(Expres magazin)** ● „La Husi Iliescu și Snegur plimbă limba în gură în «dimba comună»". **(România liberă)** ● „În ultima vreme, dl. Ion Iliescu e însoțit tot mai des, în deplasările sale prin țară, de poetul Grigore Vieru. Ceaușescu umbla cu cîinele Corbu". **(Cuvîntul)** ● PLATON ȘI ARISTOTEL BRONZATI LA STRANDUL CIUREL : „Grigore Vieru și-a tras recent, buletin de București. Poate pentru că la Chișinău a început să se cam prindă lumea cu jocul poetului". **(Academia Cațavencu)** ● TIBERIU BRĂESCU : **„Arta în slujba personalității dlui Ion Iliescu.** Lucrînd la ultimul tablou, pictorul Cornel Lefter s-a intoxicat". **(Evenimentul zilei)** ● VIRGIL LAZĂR : „Un grup de cetățeni din comuna Măguri-Răcătău, județul Cluj, ne-au semnalat indignați modul cum s-au strîns în satul lor din Apuseni semnăturile pentru susținerea candidaturii dlui Ion Iliescu la funcția de președinte : în schimbul pîinii pe care o cumpără de la o cooperativă. Mai precis, gestionara de aici nu-ți vindea pîinea, dacă nu semnai". **(România liberă)** ● DAN ANDRONIC, BOGDAN IONESCU : „O nouă serie de personae publice și-au dat acordul pentru înscrierea pe listele F.D.S.N. Între acestea remarcăm : două fețe bisericești — mitropolitul Olteniei, Nestor Vornicescu (Senat) și starețul de Plumbuita, Simeon Tatu (Deputați)"... **(Evenimentul zilei)** ● CORNELIU VADIM TUDOR : „As ruga pe slujitorii clerului, în special ai clerului ortodox, să mai lase politica în pace"... **(R.M.)** ● CORNEL DUMITRESCU : „Un alt distribuitor al emanației vadimiste (este vorba de searbădă foaie **România Mare**) este țiganul Dan Andersen din California, cel care anul trecut l-a somat pe președintele Iliescu să-i predea Transilvania pînă la 1 Decembrie 1991, deoarece această provincie nu aparține României. Cum se explică colaborarea țiganului Dan Andersen cu V.C. Tudor, cel ce urlă în permanență că Transilvania e în pericol ? Un mister pe care, suntem convinși nu l-ar putea dezlega decît dl. Măgureanu !" **(Indiscret)** ● ILIE NEACȘU : „Să dea domnul ca măcar în bătălia pentru Parlament P.U.N.R.-ul să ocupe un loc de frunte pentru a-l desemna pe domnul Gheorghe Funar prim-ministru". **(Europa)** ● LILI TANASOFF : „Că lupta politică e dură se deduce pe căi ocolite și strîmte, umede și fîrbinți". : „Sînii ei ca niște plaiuri mioritice atîtau pofta partizanului C.A.P.-ist. Cu stîngăcie rurală, dezmierda fundul bombat ca o colină cooperativizată". **(Prostituția)**

Petre Stoica

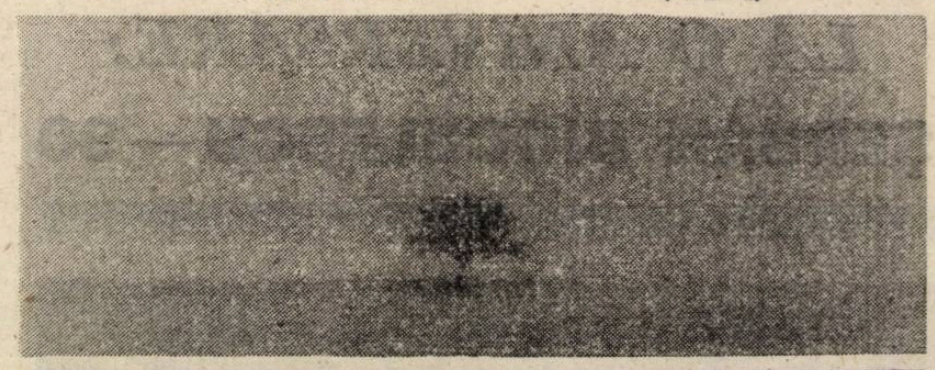

PREMIUL „LUCIAN BLAGA"

În dorința stimulării literaturii române originale, atît de greu încercată în momentul de față, Editura Saeculum instituie Premiul anual „LUCIAN BLAGA" de debut în volum, menit a da posibilitatea tinerilor poeți să se afirme convingător printr-o selecție masivă de circa 100—150 de pagini.

Premiul unic în valoare de 150 000 lei se va acorda de sfintele sărbători ale Crăciunului de un juriu format din mari personalități ale vieții literare. Volumul premiat va fi publicat de Editura Saeculum în colecția „Debut".

Cei interesați sînt rugați să expedieze volumele pe adresa Editurii Saeculum (Str. Ciucea, nr. 5, bl. L 19, ap. 216, cod 74 696, București — 72) pînă la data de 25 noiembrie 1992.

Pentru identificarea paternității, ții, dactilogramele vor purta cîte un motto. Același motto va trebui să fie scris pe un plic închis în care vor fi trecute numele și adresa autorului.

Relații suplimentare la telefonul : 90/30 19 11 (seara).

prezentul continuă

O ciudată bazaconie

Acum vreo lună de zile am primit prin telefon o invitație formulată de o doamnă (al cărei nume nu mi-a fost clar) să particip la o anchetă „asupra „mutării capitalei țării" nu știu unde. Cum asemenea ideè năstrușnică și în condițiile istorice actuale irealizabilă, mi s-a părut nedemnă de a fi discutată mi-am formulat categoric refuzul, deși ceea ce ar fi trebuit să fie un „răspuns", succint și clar, ezit și acum să dau publicității. Am scris destule articole, în care am arătat importanța incalculabilă a Bucureștilor care sînt o expresie a spiritului național, un triumf al unei istorii convulsionate, al unei geografii ingrate aparent ostile. Grație marei voințe a locuitorilor săi, capitala noastră a renăscut și s-a dezvoltat miraculos după toate calamitățile, incendiile, cutremurele, molimele și invaziile străine, ajungînd să fie în Evul Mediu tîrziu cel mai mare centru comercial și cea mai mare așezare urbană din această parte a Europei după Constantinopol. Cu toate nenorocirile și regresul din ultima jumătate de veac, el este un oraș care concentrează cele mai multe monumente edilitare și de artă ale civilizației românești este o vatră de cultură în care s-au adunat într-o înaltă combustie elemente din toate părțile românității (chiar și din Balcani) într-o sinteză unică.

Naționaliștii români care au excelat într-o singură direcție, aceea a necunoașterii esenței poporului pe care-l exaltau, i-au reproșat Bucureștilor caracterul excentric și „deschis", idealul lor fiind retragerea din fața istoriei, a confruntărilor geografice : văgăuna. Toți naționaliștii din lume, de la Hitler la Corneliu Zelea Codreanu au fost spirite provinciaiiste și periferice care au hipostaziat viziunea lor îngustă la orizontul întregii țări. Naționaliștii precum și toți neadaptații la spiritul dinamic modern au reproșat capitalei noastre caracterul deschis, au preconizat mutarea ei pe la Zărnești, la Făgăraș sau mai știu eu unde într-un loc cît mai „ferit". Împotriva unor atari sustineri, eu am arătat că așezarea Bucureștilor este tipică pentru o țară în expansiune, unde capitala nu e niciodată o zonă barioadată de munți sau de obstacole naturale, ci în zonă periculoasă, de grănită : Parisul în vechea Franță, Berlinul odată cu expansiunea Prusiei Viena la marginea Imperiului sau chiar pe pămînt străin, de curînd cucerit : Sankt Petersburgul în vremea lui Petru cel Mare, Praga pe vremea lui Rudolf al II-lea, Istanbulul lui Mahomet al II-lea. Mutarea unei capitale în „centru" e semnul sigur al decadenței (Madridul) al unui spirit străin în cazul de față asiat (Moscova sau Lenin). Mutarea capitalei turcești de la Istanbul la Ankara marchează sfîrșitul expansiunii acestui popor. Capitala țării noastre este acolo unde trebuie, unde au impus-o istoria, locuitorii ei cea mai dinamică și mai conștientă parte a poporului român. Vocația lui ține de contactul cu lumea, de răscrucea geografică și sinteza culturală.

Am spus aceste lucruri mirat că în ancheta din **Cuvîntul**, unde se rostesc mai ales scriitori, nimeni nu a stat să inventarieze numărul urias de mare al reprezentanților acestei tagme care s-au născut în urbea lui Bucur (de la Ion Ghica și N. Bălcescu, la Odobescu, Macedonski, Mateiu Caragiale, Arghezi, Adrian Maniu, Camil Petrescu, Ion Pillat sau Mircea Eliade), ca să nu mai vorbesc de cei care au găsit aici mediul formativ și terenul ideal de manifestare (de la Heliade și Gr. Alexandrescu, la Ion Barbu, Ion Vinea etc.).

Merită să se facă o discuție pe un asemenea subiect ? Văd că o parte dintre interlocutori pornesc de la o doleanță a lui Mircea Vulcănescu, eseist nebulos și discordant care nu poate constitui o autoritate în materie, ci doar servi drept reper pentru irealismul și blocarea intelectuală în materie a generației sale. Ca toți oamenii de acel tip el era foarte supărat pe București pentru că e un oraș deschis, promotor al democrației și spiritului liberal ; în aceeași ordine de idei, el preconiza „retragerea" undeva la adăpostul munților, pentru el istoria nefiind permanentă și variată în forme confruntare. Ca mulți din generația sa, Vulcănescu socotea istoria noastră oprită după primul război mondial : după atîta agitație sacrificii crize și dispute, poporul român se putea întoarce pe partea cealaltă și dormi liniștit, la adăpost de orice primejdie, cu capitala dorită între munți.

Nu am de gînd să comentez asemenea „soluții" ; pentru ceea ce sunt ele ca realism și înțelegere a lucrurilor tin să precizez că Aristotel, acum mai bine de două milenii, făcuse observația pe baza analizei a peste o sută de cetăți grecești, că regimurile monarhice (tirania) au tendința de a se baricada între ziduri, munți, sau în jurul vreunui promontoriu (akropole) în timp ce democrațiile se revarsă firesc la ses, în cîmp deschis.

Alexandru George

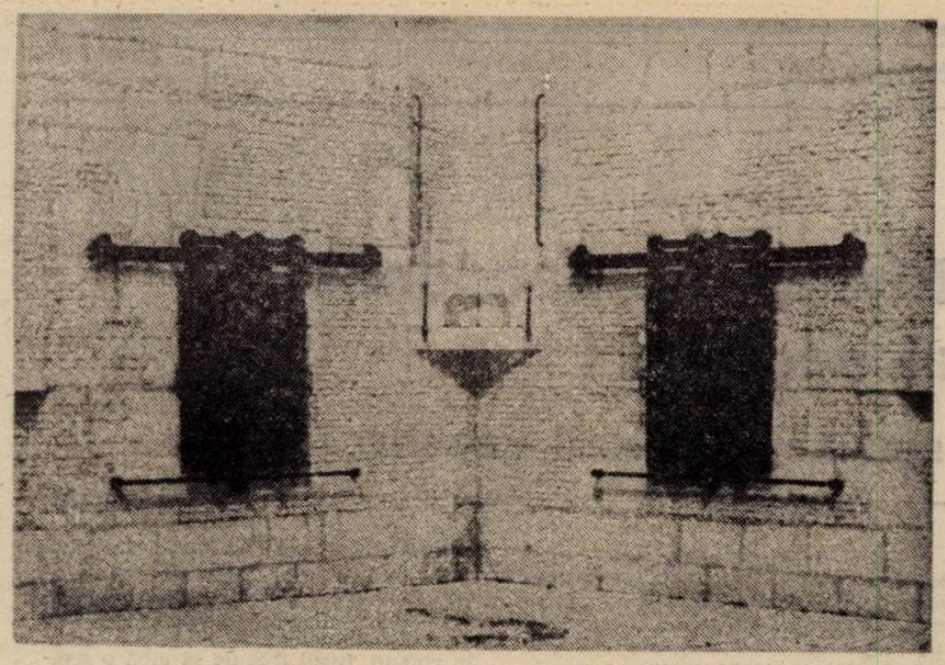

momos

O exagerare

Se vehiculează din ce în ce mai des ideea că România este din punctul de vedere al înțelegerii și aplicării democrației cea mai refractară țară dintre fostele țări comuniste. Și asta din cauză că se spune, România nu a beneficiat de o istorie democrată. Această observație ni se aplică mai ales din exterior de către marile democrații europene și nu numai, și ea se bazează mai ales pe rezultatele alegerilor din 20 mai 1990 și aproape deloc pe realitatea istorică prin care a trecut țara noastră.

Este îndeobște puțin cunoscut că democrațiile liberale care ni se impun astăzi au apărut relativ tîrziu mai bine spus după a doua jumătate a secolului XIX și ele sînt rezultatul unor lupte îndelungate urmărind independența și (sau) unificarea națională.

În timp ce România adoptă în 1866 (iulie 1/13), o constituție foarte democrată, după modelul belgian, iar în 1877 își proclamă independența multe din țările Europei nici măcar nu erau constituite la acea dată. Astfel de-abia în 1871 se formează Imperiul Federal German sub împăratul Wilhelm I și la 3 martie același an au loc alegeri pentru Reichstag ; Serbia în 1878, după tratatul de pace de la San Stefano devine independentă și de-abia în 1882 se proclamă regat sub Milan I ; Polonia suferă în secolul XIX mai multe împărțiri între Rusia, Austria și Franța napoleoniană, iar în 1830 Polonia Mare este încorporată definitiv Rusiei. Devine stat independent la 28 iunie 1919 în urma tratatului de la Versailles, pentru a fi reîmpărțită după 20 de ani (1939) între U.R.S.S. și Germania ; Ungaria capătă drepturi majore în 1867 prin constituirea statului dualist Austro-Ungaria, Bulgaria își promulgă prima constituție în 1879 și se declară regat sub Alexandru Battenberg în același an ; Turcia devine republică în 1923 Albania în 1925, iar despre Rusia și apoi U.R.S.S. nu mai are rost să vorbim.

În timp ce în 1923 România adoptă o constituție modernă, state importante ale Europei pregăteau „democrațiile" de tip fascist, care aveau să ducă la cel de-al doilea război mondial.

În această situație istorică este greu de presupus că românii n-au avut timp să învețe pe pielea lor ce înseamnă democrația reală, iar judecarea unui popor numai după un accident (cel din 20 mai) este cel puțin o exagerare răuvoitoare.

Ștefan Agopian

minimax

Încă patru ani?

Propaganda electorală dar și mass-media au conferit datei de 27 septembrie semnificația unei zile izbăvitoare, cumva aproape miraculoasă, iscată și întreținută fiind speranța că, în urma scrutinului, criza politică a societății românești va fi depășită, dacă nu chiar instantaneu, oricum, atunci fiind începutul. Și — sfîntă naivitate ? — poate că nu sînt deloc puțini cei încrezători, așteptînd cu nerăbdare să treacă mai repede zilele ce ne despart de... noile vremuri ! Căci, nu-i așa ?, toată lumea o promite și vorbește despre schimbare, inclusiv toți reprezentanții actualei cîrmuiri care, îndeosebi prin sciziunea (tactică ?) FSN-FDSN, au ocultat existența unei voințe unitare, acționînd coerent întru păstrarea puterii de către același segment social. Dar poate că oricît de mult s-a văzut și mai cu seamă s-a simțit el pînă acum **răul făcut de cei care au preluat Puterea în decembrie '89 abia prin și după alegeri urmează să se evidențieze în toată plenitudinea-i.** Înainte însă de a încerca să explicităm temeiurile unei asemena perspective, mai trebuie luată în considerare și o altă eventualitate chiar dacă probabilitatea actualizării ei este minimă. Puciul, sau lovitura de forță, sau indiferent cum ar urma să fie ea numită cauza instaurării unui regim dictatorial încă înainte de 27 septembrie. Pentru că cei care au fost în stare să pună în scenă „revolutia combinată cu teroriști" și să reacționeze prin diversiune sîngeroasă ori de cîte ori au considerat că le este amenințată poziția, firesc, pot oricînd să recidiveze, de bună seamă bazîndu-se și pe aliații de nădejde de la Răsăritul mai apropiat sau mai îndepărtat. Nefiind dară exclusă, o asemenea evoluție se dovedește totuși foarte puțin probabilă într-un orizont temporal imediat avînd în vedere că, cel puțin atît cît pot fi de concludente sondajele de opinie, deocamdată, Puterea beneficiază încă de importante rezerve de confuzie socială permițîndu-i evitarea unor măsuri de forță.

Așadar, se poate presupune destul de liniștit că la 27 septembrie vor avea loc mult așteptatele alegeri. Numai că această să-i zicem liniște nu-și mai găsește nici o întemeiere pentru perioada care urmează după aceea, indiferent de alternativele politice previzibile și care, în ultimă instanță, nu au cum să fie decît două : înclinîndu-se balanța în favoarea forțelor democratice, convențional și greșit numite „de dreapta", sau, dimpotrivă, majoritatea voturilor revenindu-i unei configurații de partide ce-și zic „de stînga", chiar dacă printre ele se numără și unele profesînd nedisimulat elemente de ideologie fascistă. Descumpănitoare întrucîtva într-o asemenea dichotomizare a spectrului politic (cu simplificările inerente ce-i pot fi reproșate dar care se impun întrucît, totuși !, despărțirea de comunism nu se poate face cu jumătăți de măsură) este poziția F.S.N., partid ce nu-și poate susține, însă, cel puțin deocamdată, opțiunea autentic democratică decît prin retorica anticomunistă, și care, pe lîngă cele făcute ca partid de guvernămînt, jovește în permanență spre Convenția Democratică ; în plus și intervenind cu cea mai însemnată pondere este faptul că opțiunea politică pentru social-democrație în condiții de subdezvoltare economică poate semnifica în cel mai bun caz o utopie, dar mult mai probabilă fiind diversiunea. Ceea ce va urma după o cîtuși de puțin improbabilă victorie a „stîngii", mai cu seamă dacă va fi încununată și de realegerea președintelui Ion Iliescu nu este greu de anticipat. O prelungire a agoniei neocomuniste (cu tot ceea ce înseamnă aceasta atît în plan politic, cît și economic) în condițiile unei mai accentuate izolări de capitalismul occidental și, consecvent, o dependență încă mai severă de Moscova îndepărtînd perspectiva reintregirii geopolitice a României. Prin urmare, agravarea crizei economice, adică pur și simplu mizerie cu corolarul corupției și delicvenței, tensiunile sociale evoluînd spre manifestări explozive ce vor „justifica" un regim politic fățiș dictatorial conținînd în sine posibilitatea războiului civil. Totodată, victoria „stîngii", chiar și cu un avans foarte mic și ajutată de absenteism, ar prilejui un motiv de îngrijorare mai profundă, dovedind că sechelele comunismului se află la nivelul esenței sociale așa încît deș invocata înțelepciune a poporului român este acum iluzorie, ori, altfel spus, în prezent propensiunea spre dictatură și totalitarism există în chiar masa socială. De unde nevoia de timp, poate mult mai mult decît încă patru ani.

Ajutată fiind însă și de monumentalele gafe prezidențiale + lipsa de imaginație propagandistică a vechilor to'arăși

dintre care unii au avut chiar cinismul să ne îndemne să votăm, iarăși !, „Soarele" + lupta dintre cele două tabere ale „emanaților" din care ies la iveală mereu alte și alte fărădelegi ticluite în spatele ușilor închise ale Puterii + sărăcia rezultată dintr-o reformă împotmolită spre un fel de capitalism, deci ajutată fiind și de eșecul total al guvernării neocomuniste, opoziția democratică se arată a fi viitorul cîștigător al scrutinului de la 27 septembrie. Iar dacă așa va fi, atunci prin ce s-ar mai putea motiva viziunea pesimistă avansată inițial ? Răspunsul, într-o formă cît se poate de explicită și concentrată poate fi găsit în ultimul număr al „Europei". „Nu e nici un secret că un succes al Convenției, sprijinită de sateliții ei declarați deschis împotriva grupului de partide de centru-stînga (?! — n.n.) ar conduce la o bulversare generală a societății românești. (...) Beirutul s-ar muta la București și atunci conducerea militară s-ar impune cu necesitate". La care ce se mai poate adăuga, decît că acest scenariu nu este totuși o fantasmagorie. Stau mărturie evenimentele din 1990 cînd dl. Ion Iliescu chiar de la începutul noii sale cariere politice vorbea despre eventualitatea beirutizării României. Dacă și cît sînge va curge desigur că este greu de spus, dar nici lină nu va fi evoluția politică a României pe parcursul următorilor patru ani cînd, neîndoielnic, to'arășii vor lăsa deoparte orice rivalități dintre ei pentru o scurtare forțată a mandatului noilor aleși. Mai mult chiar, este previzibil că nu va fi mult de așteptat, atacul trebuind să preîntîmpine efectele sociale ale probabilului ajutor occidental care ar consolida poziția noii Puteri. Adică încă în această iarnă este de așteptat confruntarea, după care... Cine știe ?! Concluzia că rezultatele de la 27 septembrie nu ar avea nici o importanță este însă bineînțeles pripită și greșită întrucît fiecare procent, dacă se poate spune așa, al unei majorități a forțelor democratice diminuează probabilitatea unui viitor precum cel schițat. Dar fără să-o anuleze !

3 septembrie 1992

Șerban Lanescu

fragmente

Membrul abandonat al societăţii

sau Legea ciorii vopsite

1. Kitsch-ul ne devoră pătimaş, clipă de clipă... „Stai, clipă, eşti atît de frumoasă !“ Sînt autori care şi-au petrecut o viaţă scriind despre kitsch (faţă cu reacţiunea, bunăoară), sfîrşind însă mai apoi tot în groapa comună a kitschului. Sindromul kitsch este cel mai bine reprezentat în viaţa politică. Un politician, fie el şi lider de partid, poate trece — cît ai zice... kitsch — pe listele altui partid, doar-doar se va alege la colegiul doi. Un politician fără principii, carevasăzică nu există. Dl. Ştefan Cazimir a aproximat kitsch-ul nostru cel de toate zilele sub semnul caragialean al moftului. Dînsul vorbeşte despre „circularitatea vicioasă“ a personajelor aflate sub imperiul kisch-ului : „Moftul umblă cu personajele : le concepe, le modelează, le articulează, le animă. Emblema acestei lumi este **cloaca vopsită**“. Mai mult, aflăm că **„omul-kitsch** nu-şi trăieşte cu adevărat emoţiile, dar este foarte mîndru de ele şi pururi dornic să le etaleze“. Personajul politician care îi prilejuieşte această reflecţie este Caţavencu. Puţin mai încolo, tot Ştefan Cazimir consideră instituţia monarhică drept o harnică propagatoare a kitschului. Nu ştiu dacă, de pildă, acesta e un dat originar al monarhiei, sînt sigur însă că republicanii de la Ploieşti descrişi de Caragiale personificau kitschul cu o fervoare greu de egalat. Voi încheia această divagaţie sentimentală, citîndu-l din nou pe Şt. Cazimir, atunci cînd domnia sa vorbeşte (în **I. L. Caragiale faţă cu kitschul**, Ed. Cartea Românească, 1988) despre acel „Dieu caché“ care zace în naturala pornire înspre kitsch a fiecăruia dintre noi : „A masca şi a exalta o origine nu sînt lucruri total deosebite“.

2. ... Dar nici rîsul nu se lasă ! Rîsul transformă, automat, kitsch-ul într-un membru abandonat al societăţii. De altfel, Bergson scria încă la 1900 : „Pentru a înţelege rîsul, trebuie să-l plasăm în mediul său natural, care este societatea, trebuie, mai întîi de toate, să-i determinăm funcţia utilă, care este o funcţie socială (...) Rîsul trebuie să răspundă anumitor exigenţe ale vieţii în comun. Rîsul trebuie să aibă o semnificaţie socială“ (aici, ca şi în continuare, folosesc versiunea românească pentru **Le Rire**, semnată Silviu Lupaşcu şi publicată de Institutul European, Iaşi, 1992). Dacă, prin atitudinea noastră kitsch versus societate (cazul unui sperjur moral, politic etc.), îi aducem acesteia prejudicii (iată-le, bunăoară, pe cele mediatice : TV-ul, radioul, presa), „societatea se răzbună prin rîs pentru libertăţile pe care am îndrăznit să le luăm faţă de ea“.

3. De la rizibil la ridicol. O imagine în care mecanicul se suprapune viului induce rizibilul, ne învaţă Bergson. Limba românească are, pentru oratori, o sintagmă ce ne trimite în acelaşi loc : „Îi merge gura ca unei meliţe“. Retorica sufocantă (şi sufocată de partipris-uri) a unor parlamentari, de pildă, este rizibilă. Poţi deveni rizibil, de nu ridicol, tot încercînd să dai în cap preopinenţilor cu un articol de Constitutie, ignorînd că, cel puţin etimologia, aceasta se înrudeşte cu Prostituţia. (Demonstraţia a făcut-o de curînd, foarte argumentat, prof. Cezar Tabarcea). O lege rigidă aplicată tale quale societătii în plină mişcare este şi ea, în consecinţă, rizibilă. Rigiditatea crede că antidotul său ar fi deghizamentul, aflăm tot de la gînditorul francez. Poţi fi fals şi de-a dreptul penibil, mizînd pe o naturaleţe de împrumut. (Cum ar zice dl. Şt. Cazimir, **legea ciorii vopsite !**) Indignarea pudibondă în faţa prea marii libertăţi de exprimare din SUA („Să fie la ei !“) este ridicolă la un personaj cosmopolit în sine. Este numai un exemplu, luat la întîmplare.

În primul capitol din **Le Rire**, Bergson se întreabă retoric şi nu prea : „Ce element comun am putea găsi între strîmbătura unui măscărici, un joc de cuvinte, quiproquo-ul unui vodevil, o scenă de comedie fină ?“ De cele mai multe ori, probabil nu rizibilul, ci **ridicolul.**

4. Mascarada socială. „Să trecem la societate. Trăind în ea, trăind pe seama ei, nu ne putem împiedica să o tratăm drept o fiinţă vie. Va fi deci rizibilă orice imagine care ne va sugera ideea unei societăţi care se deghizează şi, ca să spunem aşa, a unei mascarade sociale. (...) Latura ceremonioasă a vieţii sociale va trebui să conţină, prin urmare, un comic latent, care nu va aştepta decît ocazia potrivită pentru a exploda la lumina zilei“. Mediatizarea relaţiilor sociale a sporit coeficientul de ridicol din cotidian. Luaţi spre analiză campania electorală, cu violenţa ei cabotină şi, nu de rareori, injurioasă. Interesant e că mai toate episoadele ei se desfăşoară conform unui scenariu repetat parcă la infinit. Q.E.D. Ne reîntoarcem, deci, acolo de unde am plecat, flanînd abulic conform „circularităţii vicioase“ a unui moft. „Stai, clipă, eşti atît de **ridicolă !**“

Dan-Silviu Boerescu

povestea vorbei

Numele majorităţii

Terminologia vieţii publice româneşti se construieşte, acum, în absenţa vreunei teorii dominante — care să fi fost impusă prin forţă ori prin presiunea modei intelectuale. Există, desigur, cuvinte şi sintagme impuse de terminologii oficiale — juridică, politică, diplomatică — pe care mass-media le poate prelua cu seriozitate, răspîndindu-le în limbajul comun, dar le poate şi simplifica ori parodia. Există şi tradiţii regăsite după ani de întrerupere. Cea mai interesantă e categoria unor „noţiuni vagi“, pentru care concurează, în limbajul de toate zilele, mai multe formule aproximativ echivalente : folosirea lor alternativă, ezitantă ori consecventă e un fenomen viu al limbii române contemporane.

În presă şi în discursul politic există, de pildă ,tendinţa de a vorbi către sau despre o majoritate — reală sau presupusă — a populaţiei. Felul cum această majoritate este numită nu e neutru : de obicei, formula utilizată de vorbitor presupune un set de opinii, adesea nemărturisite. Formulele standard ale limbajului comunist nu făceau excepţie de la această regulă : „masele“, „masele largi populare“, „masele largi de oameni ai muncii de la oraşe şi sate“ denumeau în genere o parte a populaţiei (cea activă), prezentînd-o ca o totalitate omogenă. Adesea, enumerarea canonică a categoriilor sociale, profesionale, de vîrstă etc. explicita formula globală, sugerînd o falsă exhaustivitate : „muncitori, ţărani, intelectuali, bărbaţi şi femei, tineri şi vîrstnici, fără deosebire de naţionalitate“. Formula clasică nu era operantă decît în contexte pozitive, în vreme ce ‚abaterile“ se atribuiau (depreciativ) „cetăţenilor“: „nu toţi cetăţenii au rupt definitiv cu...“ Deşi nu se defineau printr-o opoziţie (dimpotrivă, erau prezentate ca termen unic), **masele** apăreau în discursul politic ca obiect al instruirii, formării conştiinţei etc. — de către subiecte abstracte ori nenumite ;într-un plan secund, cuvintele „partidul“, „cadrele“, „activiştii“ etc. mascau cel de-al doilea termen al opoziţiei.

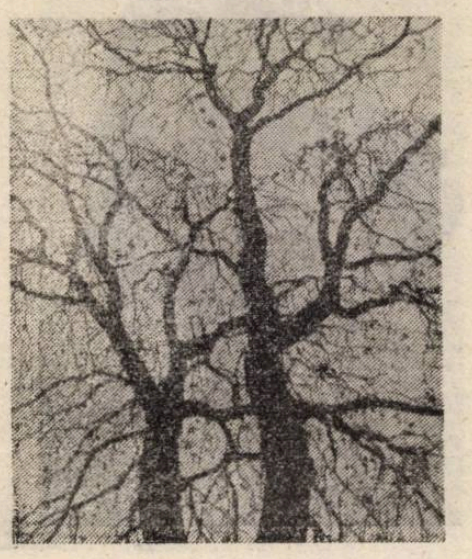

Puţine din aceste formule au supravieţuit în limbajul politic actual ; chiar discursul populist preferă echivalente mai puţin uzate, care preiau însă trăsăturile dominante ale viziunii cunoscute — a unei majorităţi omogene — vorbind, de pildă, despre „cei mulţi“. În general, desemnarea totalităţii sau a majorităţii se face mai nuanţat şi mai diferenţiat. Termenul „popor“ e resimţit ca emfatic, în el recunoscîndu-se un mijloc argumentativ facil. Discursul naţionalist uzează, desigur, de determinarea etnică : „poporul român“, „românul“ ; cînd are totuşi nevoie să polemizeze şi în afara temei xenofobe, foloseşte o destul de comică disociere, distingînd între „români cinstiţi“ (majoritatea) şi „români rătăciţi“ (minoritea) (TV, 1.09.1991). O evolutie interesantă, pe care am analizat-o altă dată, a produs o diferenţiere — insesizabilă la nivel strict lingvistic, în afara codului politic actual — între „oamenii de bine“ şi „oamenii de bună credinţă“ : în ambele sintagme se manifestă intenţia de a delimita o mulţime (eventual o majoritate) pozitivă, dar prima fiind confiscată mai repede de o parte a forţelor politice, a fost lansată, polemic, cea de-a doua. Cum se vede, o caracteristică a desemnării majorităţii e flatarea : cînd în presă se vorbeşte de „oamenii cinstiţi“, „cetăţenii oneşti“, „românii de bună credinţă“ (substituiţi, în funcţie de strategia retorică adoptată, prin pronumele **noi** sau **voi/dumneavoastră**), se presupune că aceştia reprezintă majoritatea şi, în mod ideal, destinatarul respectivului mijloc de informare. Epitetele implică, evident, existenţa unor termeni contrari — inşi necinstiţi, de rea credinţă ; tot aşa, formula „cetăţeni paşnici“ e suficientă pentru a evoca oarecari periculoşi tulburători ai liniştii publice.

O definire a majorităţii prin mijloace mai puţin vagi decît etichetele etice are în vedere o minoritate opusă — şi care e de obicei fie intelectuală, fie politică. Dacă această „majoritate“ corespunde ideii de „cetăţean mediu“, e de remarcat că limbajul politic actual o situează mai presus de o categorie morală (necinstiţi) şi mai prejos de una culturală (intelectualii) sau politică (puterea). Nu intervin în denumiri cuvinte cu conţinut economic, chiar dacă această sferă e presupusă (de ideea că majoritatea e săracă). Determinările uzuale pentru această categorie sînt **simplu, de rînd, obişnuit :** se vorbeşte deci de „cetăţeanul de rînd“, („Expres Magazin“ nr. 35, 1992, 4), „muritorul de rînd“ („Tinerama“, nr. 7, 1990, 10), „oameni simpli“ („Azi“, nr. 142, 1990, 3) — cărora le sînt opuşi, de pe poziţii politice diverse, fie „intelectualii“, fie „cei din vîrful piramidei social-politice“. Atributele normalităţii sînt folosite fără intenţie depreciativă ; doar o revistă umoristică îşi poate permite să vorbească de „guvidele majoritar“, de „bizonul de rînd“, „bizonul mioritic“, „înfometatul bizon românesc“ („Academia Caţavencu“, 1991—1992). Se pare că în multe cazuri judecăţile vagi şi globale nici nu mai sînt necesare : din perspectiva unei singure funcţii se vorbeşte de „consumator“ sau de ‚electorat“ ; totuşi, chiar cînd „masele“ sînt abandonate de o analiză mai nuanţată, noţiunea de „cetăţean de rînd“ rămîne utilă comentariului politic.

Rodica Zafiu

Lecturi de vacanță

George Cușnarencu, Nicolae Iliescu, DODECAEDRU, Editura Militară, București, 1991

Apărut încă din 1991, dacă e să ne luăm după caseta tehnică a cărții, și intrat în librării abia în vara acestui an, **Dodecaedru** ne este recomandat de la bun început de către editură ca „un roman polițist care se citește cu sufletul la gură după miezul nopții". Cum însă cei doi autori, George Cușnarencu și Nicolae Iliescu apar într-o mică fotografie de pe prima copertă legați la ochi (sau cam așa ceva) și fumînd, unul țigară, iar celălalt pipă (ultima dorință !), trebuie să înțelegem că nu e cazul să luăm foarte în serios reclama editorială. Sau că autorii se joacă pur și simplu, căci ultima copertă înfățișează o groapă de nisip, plină de „castele" și de jucării (găleți, greble, lopățele) din material plastic.

După numai cîteva pagini înțelegem totuși că adevărul se află, ca de atîtea ori, la mijloc. **Dodecaedru** e în fond un roman parodic, în care nimic nu poate fi luat în serios (în afară, probabil, de intenția de a se juca a autorilor). Nici schema tradițională a romanului polițist, cu detectivi profesioniști și detectivi amatori, lansați în căutarea criminalilor, nici realitatea propriu-zisă a crimelor, nici relația dintre autori, carte și cititori, invocată la tot pasul, de pe poziții **textualiste**, pentru că totul e răsturnat cu bună știință, de la început pînă la sfîrșit. Criminalii căutați sînt de fapt chiar doi dintre urmăritorii criminalilor, polițiștii n-au nici un Dumnezeu și cînd le rămîne ceva timp liber se țin numai de prostii (beau pe rupte vorbesc „urît" și organizează la un moment dat o petrecere intimă cu femei, în care partenerii se schimbă unul cu altul, ca la cadril) în fine, **textualismul** e sarjat, iar contradicțiile, anacronismele și coincidențele abundă (..mai ceva ca în «Ciocoii vechi și noi»"), deși autorii fac de la început mare caz de prețuirea pe care le-o arată cititorilor, pentru ca, de fapt, să nu piardă nici un prilej de a-i lua peste picior. Dacă la început ni se precizează că acțiunea se desfășoară în 1961—'62, după numai cîteva capitole ne mutăm în anul 1965 (deși personajele n-au trăit mai mult de 24 de ore), iar ceva mai tîrziu, Don George Qvintul (unul dintre detectivii improvizați ai cărții) citează versuri din cîntecele formației **Queen**, iar amicul său, Nicolae Pence, îl avertizează îngrozit asupra ravagiilor pe care le face boala SIDA.

Nu lipsesc din **Dodecaedru** nici aluziile la cea mai strictă contemporaneitate, dar puse tot pe seama eroilor cărții din anii '60. Don George se plînge de confuzia care domnește peste tot („Dracu să-i pieptene. Cu stînga, centrul și dreapta lor"), iar Nicolae Pence, care în viața obișnuită se ocupă cu fabricarea borșului, în borcane, la domiciliu, are oroare de intelectuali („Păi așa ne trebuie, dacă sîntem proști ; e plină lumea de intelectuali. Mă, G.D.S.").

Chiar formula **„dodecaedru"** e o glumă pe care nu știi cum s-o înțelegi căci termenul trimite cînd spre o „formulă perfectă" de roman (ideea i-ar aparține studentului... Coriolan Drăgănescu), cînd spre o misterioasă bricheță de argint cu 12 fețe, dar și spre romanul ca atare, care e compus din 42 de capitole și 12 părți.

Între poncifele avute în vedere de George Cușnarencu-Nicolae Iliescu, cîteva sar în ochi de la început. Dar poate că cel mai vizat dintre toate ține de obicelul canonizat în postmodernism de a recicla schema unei narațiuni clasice. În **Dodecaedru**, modelul avut în vedere de prozatori e cel al cuplului Don Quijote-Sancho Panza, obsedat de frumusețe și de puritate, dar și amenințat la tot pasul să confunde iluzia cu realitatea, cum se întîmplă în cazul „Cavalerului tristei figuri". În viziunea prozatorilor noștri acest cuplu se regăsește în varianta polițistă consacrată de englezul Conan Doyle, identitatea lui fiind de data aceasta dr. Watson-Sherlock Holmes. De altfel, mai mult decît schema literară în sine, poate că tocmai această idee a **cuplurilor** face în **Dodecaedru** obiectul celui mai frenetic parodism, căci peste tot ne vom lovi de prezența acestei combinații de entități pitorești, care prin activitatea lor sugerează eficiența totală : doi autori, doi detectivi de profesie, doi detectivi amatori și, la un moment dat, doi brancardieri tragicomici (un fel de Pat și Pațaon, cum notează autorii), care scot de fiecare dată morții din scenă,cu singura pretenție de a-și împărți sarcinile în mod egal (pentru că își schimbă sistematic locurile, trecînd, pe rînd, la capul și la picioarele victimelor transportate). Dacă imaginea acestă a brancardierilor poate fi întoarsă încă o dată pentru a reflecta meta-parodic imaginea celor doi autori, atunci se poate spune că unul dintre ei, George Cușnarencu, a stat aproape tot timpul la capul victimelor din **Dodecaedru**, căci prima parte a romanului, de peste 150 de pagini, este opera lui. În timp ce restul de aproximativ 50 de pagini îi aparține lui Nicolae Iliescu. De altfel, cea de-a doua parte (o variantă nouă a întîmplărilor din „primul" roman), reprezintă un fel de crepuscul al parodiei, în măsura în care prozatorul se arată la tot pasul excedat de un text pe care trebuie să-l scrie parcă împotriva voinței sale și cu sentimentul că totul a fost spus de mult.

Așa cum se prezintă ea, încercarea celor doi autori ridică în cele din urmă o întrebare de principiu. De ce este tentat prozatorul român, atunci cînd abordează genurile pe care tradiția „academică" le consideră marginale, să supraliciteze ? După cum se știe, dacă s-a hotărît să producă un **roman polițist** și face parte din seria scriitorilor „cu pretenții", prozatorul român recurge fie la parodierea genului (cazul lui Victor Eftimiu, în **Kimonoul înstelat**), fie la încercarea de a-l aduce cît mai aproape de condiția romanului „serios", cu psihologii adînci și cu o minuțioasă reconstrucție de medii (cazul lui Liviu Rebreanu, în **Amîndoi**). În loc să respecte regula jocului care atunci cînd e vorba de romanul polițist presupune întrecerea corectă dintre cititor și autor, în vederea rezolvării unei **enigme**, prozatorul român recurge la genul proxim, la parodie sau la travesti. Speriați de ideea că ar putea fi luați drept autori de „simple" romane polițiste, scriitorii noștri „cu pretenții" preferă să producă false romane de detecție sau hibrizi.

O explicație plauzibilă pentru tot acest comportament literar poate fi găsită în presiunea pe care continuă s-o exercite la noi prejudecata extrem de adînc înrădăcinată a ierarhiei genurilor literare, în cadrul căreia **„literatura trivială"** ar ocupa un loc marginal. Că lucrurile continuă să fie înțelese astfel se poate deduce și din ceea ce s-a întîmplat nu de mult cu romanul lui Ioan Petru Culianu, **Hesperus**, editat de curînd și în România. Argumentul principal al celor care au crezut că îi fac un serviciu lui Ioan Petru Culianu a fost acela al absenței legăturilor literaturii sale cu S.F.-ul, ca și cînd genul acesta ar fi în totalitate (sau prin definiție) rău famat. De fiecare dată, genul S.F. a fost socotit, **à propos de Hesperus**, eticheta minoră a unei realități literare de margine, deci o adevărată jignire adusă unui autor serios, exact ca în secolul XVII, cînd **farsa** era considerată prin definiție inferioară **tragediei** și autorii de farse nu puteau pretinde decît, cel mult, un succes de stimă, în raport cu autorii de tragedii. Nu i-a impresionat pe cei care dorind să-l apere pe Culianu, au recurs de fapt la argumentul depășit al ierarhiei genurilor, nici evoluția de aproape un secol a modului în care sînt înțelese relațiile dintre formele speciile și genurile literare (una dintre aceste relații presupunînd astăzi o reconsiderare radicală a sistemului **cult/trivial**), nici faptul că Mircea Eliade nu s-a sfiit să numească **Hesperus**, în scurta **Prefață** pe care i-a consacrat-o, un roman S.F. și nici, mai ales, conceptul totalizant, sincretic sau postmodernist (cu un punct de plecare în chiar literatura beletristică și științifică a lui Mircea Eliade) pe care Ioan Petru Culianu îl pune în lucru în majoritatea cărților sale.

Întorcîndu-mă la George Cușnarencu și Nicolae Iliescu nu știu ce gen de cititor s-ar putea declara satisfăcut după lectura romanului **Dodecaedru**. E posibil ca cititorii „obișnuiți" să nu înțeleagă nimic din talmeș-balmeșul de trucuri și de aluzii culte ale cărții (la Salvador Dali, la Ștefan Aug. Doinaș la parnasanism, la „Premiul Herder" ș.a.m.d.), în timp ce „inițiații", „rafinații" „specialiștii" s-ar putea să se plictisească foarte repede de procedeele care pentru ei nu mai înseamnă, cam de mult, nimic **(acronie, deconstrucție, autoreferențialitate, intertext)**. Ca în acest pasaj de metaroman parodic : „Mă bucuram că personajele mele prinseseră contur. Citind paginile scrise îmi încoltea în cap ideea de a le folosi și cu altă ocazie. Ce mai, erau reușite. Un alt exemplu de personaj genial este Moromete. Altul, Hamlet. Exemplele se pot înmulți la nesfîrșit" Sau ca în „pseudoprefața" **Dodecaedrului**, introdusă pe neașteptate, în **Capitolul treizeci** : „Personajele de roman sînt ca puii de acvile. Cresc repede, mănîncă bine, dar nu știu, pentru o bună bucată de vreme, să se poarte în lumea înconjurătoare, nu știu să zboare și sînt pe deasupra și neputincioși. Nu departe de această caracterizare se află și personajele acestei prime părți, don George Qvintul și Nicolae Pence".

O glumă cu pretenții, pentru o lectură de vacanță, astfel poate fi definit romanul celor doi talentați prozatori din promoția '80 George Cușnarencu și Nicolae Iliescu. Și în plus, o glumă care nu ne ia pe nepregătite. Ludicul parodicul, persiflajul cărturărești sînt lucruri cu care **optzeciștii** ne-au obișnuit de mult.

Florin Manolescu

Cerșetorul de talanți (IV)

Activitatea artistică (avînd ca scop Frumosul, Expresivul și nepunîndu-și explicit, acentuat problema valorilor etice, religioase, ontologice etc.) duce la separări obstrucționiste și, în fond, iluzorii. Dacă producătorul de „expresivități" nu acționează conform cu realitatea faptului că el propagă și Bine/Rău și Adevăr/Fals, atunci demersul său este din start (și programatic) mai puțin eficient. Este diminuat, amputat. Specializarea strictă în Frumos sau specializarea în Adevăr sau cea în problematica etică sînt pariuri minore, sînt mize ca și inexistente. Fiind, de fapt, vorba, de un fel de ascundere după degete — dar acestea făcute cu tot orgoliul de care sîntem noi, oamenii, în stare.

Ar trebui să ne readucem grabnic în minte modele tradiționale care ne sînt — la urma urmei — cele mai apropiate, modele ce ne privesc în chip decisiv. Biblia, unul dintre acestea, este o dovadă mai mult decît concludentă că eficiența maximă în exprimarea umanului se poate obține mai ales prin înglobarea treimică a Binelui în Frumusețe și în Adevăr. Nimic din Vechiul sau din Noul Testament nu este doar estetic, doar etic sau doar ontologic. (În ceea ce mă privește, sper din tot sufletul să ajung să mă folosesc de o anumită formă de **Jurnal**, care să mă poată într-adevăr exprima și — mai ales — să mă poată ajuta în altoirea cît mai bună la propriul destin. Dar despre acest tip de **Jurnal** voi vorbi altădată și — vai ! — de la proiect pînă la realizare e cale lungă, lungă de bătut.).

Spuneam pe la începutul acestui eseu că nu ajung aptitudinile și cunoștințele meseriei de poet pentru a putea discerne între voluptatea combinatorie a propriului imaginar și o anumită **Frumusețe** ce vine de dincolo de persoana ta, de deasupra ei, o **Frumusețe** despre care s-a spus c-ar putea să-ți fie insuflată de Sfîntul Duh. Mai mult decît atît, calitatea de poet este o piedică în calea capacității de a face o asemenea distincție pentru că poetul își exersează continuu tocmai dexteritatea de a combina cît mai „original", cît mai spectaculos elemente ale propriei imaginații. Scopul său fiind — de obicei — acela de a ne prezenta imagini cît mai personalizate ale „lumii", imagini cît mai carnal-subiectivizate ale Adevărului și ale Binelui, întotdeauna subsumate excrescențelor expresive. (Chiar dacă anumite poetici exaltă o așa-zisă obiectivare și depersonalizare, ele proclamă acestea nu pentru stabilirea unei relații armonice între valorile fundamental umane, ci mai ales cu scopul unei ipocrite depărtări de biografic, de viața intimă etc. Generalul vizat în aceste cazuri fiind tot unul cu mizã minoră. Și anume aceea a neîncrederii că vorbele scrise cu majusculă se pot manifesta la orice nivel, inclusiv la cel al „bietei" noastre biografii. O neîncredere și o deznădejde față de dragostea lui Dumnezeu pentru noi. Pînă la urmă : o neîncredere păgubitoare și primejdioasă în **învierea cu trupul**).

Apropo de distincția între voluptate și Frumusețe, Ion Pătrulescu — care nu e poet — ne plasează pe o cale (cred eu) extrem de propice atunci cînd spune, în eseul citat mai înainte, că voluptatea și lipsa discernămîntului se cauzează și se propulsează reciproc. Voi încerca (poet fiind, avînd deci avantajele și dezavantajele așezării în miez) să stabilesc anumite distincții în această chestiune, avînd ca texte diriguitoare cîteva pasaje din Cioran și cîteva paragrafe noutestamentare.

În ceea ce privește viața noastră de zi cu zi, Cioran (vezi articolele de tinerețe „Credință și disperare" și „Experiența eternității") vorbește despre un „joc demonic", despre o „dialectică demonică în care tendințele negative sînt tot atît de frecvente ca și cele pozitive, iar polaritățile și antinomiile își dezvoltă termenii opuși cu aceeași intensitate..." În acest context „credința reprezintă un efort de a salva (...) tendințele pozitive și de a elimina pe cele negative". Astfel, pentru tînărul Cioran, în fața „dramei trăirii în timp, a zbaterii **în clipe**", singura soluție este „viețuirea **în clipă**", singurul bun care trebuie cîștigat fiind experiența eternității. Înainte de a încerca să analizăm modul în care Cioran își descrie această experiență, să citãm din Evanghelia lui Matei și din a doua Epistolă către Corinteni a apostolului Pavel pentru a vedea cîtă importanță dă textul biblic problemei discernămîntului și pentru a observa similitudinile dintre acesta și fragmentele cioraniene. „Ci cuvîntul nostru să fie : Ceea ce este da, da, și ceea ce este nu, nu ; iar ce e mai mult decît acestea, de la cel rău este". Ne spune Iisus la **Matei 5, 37**. Iar Pavel, la **II Cor. 1, 17—20**, amănunțește cuvintele Fiului întrebîndu-se : pot oare eu să hotărăsc **doar** trupește ca da-ul să fie da și nu-ul nu ? Spunînd apoi : „Credincios este Dumnezeu, că n-a fost cuvîntul nostru către voi da și nu. Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos Cel propovăduit vouă (...) nu a fost da și nu, ci da a fost în El. Căci toate făgăduințele lui Dumnezeu, în El, sînt da ; ..." Cioran are deci intuiția exactă că trupește (în contextul pur al condiției umane) nu putem avea capacitatea adecvată a discernămîntului. La nivelul uman da-ul este întotdeauna amestecat cu nu-ul, Frumosul cu Uritul etc. Și doar cu ajutorul lui Dumnezeu această „dialectică demonică" poate fi depășită, ridicîndu-ne către, apropiindu-ne de acest DA de dincolo de condiția umană ajungîndu-și sieși și iubitor a toate. Pe acest DA de dincolo de condiția umană vrea să-l numească Cioran prin sintagma „experiența eternității". Din păcate însă, cînd încearcă să o descrie, departe de a-și „curăța" limbajul de elementele definitorii jocului și dialecticii demonice, Cioran ne prezintă niște experiențe „erotice" cu Eternitatea, niște stări și niște senzații voluptuoase ale Frumusetii. El vorbește despre trăiri duse pînă la paroxism, despre încordări violente, despre vîrtejuri lăuntrice și universale, despre „o beție de lumină" și „un haos de sclipiri și un infinit de voluptăți ciudate". De fapt, Cioran ne propune un experiment rudimentar, ne propune o paradoxal-nelămurită „experiență subiectivă a eternității" definită mai ales prin intensitatea trăirii. Deci o experiență a eternității care nu înseamnă altceva decît o exaltare a condiției umane ce-și fortifică și-și întărește frontierele în loc să încerce a le părăsi.

Paragrafele biblice despre discernămînt ne spun că acesta poate fi obținut atunci cînd **moartea, sexualitatea, munca și singurătatea-în-propriul-nostru-limbaj** — elementele constitutive ale umanului — au o cît mai mică stăpînire asupra noastră sau sînt direct înlocuite cu **viața-înviere, cu iubirea, cu odihna, cu comuniunea adîncă a tăcerii**. Cred că acestea două sînt paradigmele nu-ului și da-ului discernămîntului natural. (Cît despre acel DA suprauman ar fi bine să nu încercăm, tatonînd, să articulăm tot felul de vorbe).

Întorcîndu-ne la ale noastre, putem spune că expresivitatea artistică își bazează — în imensa ei majoritate — valoarea tocmai pe lipsa discernămîntului. Pe intensitatea șocantă a combinațiilor nelămurite și — de obicei — neconstientizate între elementele celor două paradigme : între moarte și înviere, între sexualitate și iubire, între sexualitate și înviere, între comuniune și moarte etc. (Felul în care se pune problema paradoxurilor fundamentale s-ar putea să fie de cele mai multe ori tot unul rudimentar, lipsit de discernămînt).

Oricum „frumusețea" artisticului este clădită pe multiplicarea elementelor unei rău-paradoxale **Frumuseți voluptuoase**, unei Eternități erotice. Mai mult : se pare că, cu cît lipsa discernămîntului este (voit sau nu) mai mare, cu atît intensitatea expresivităților artistice este validată valoric. Artisticul a mizat de nenumărate ori pe o — s-o numim — **Frumusețe negativă**. (Eu, cel puțin așa mi-am imaginat, pînă acum, că se scrie un poem „bun", așa mi-am cîntărit valoarea imaginilor poetice, valoarea poemelor).

Cristian Popescu

horia zilieru

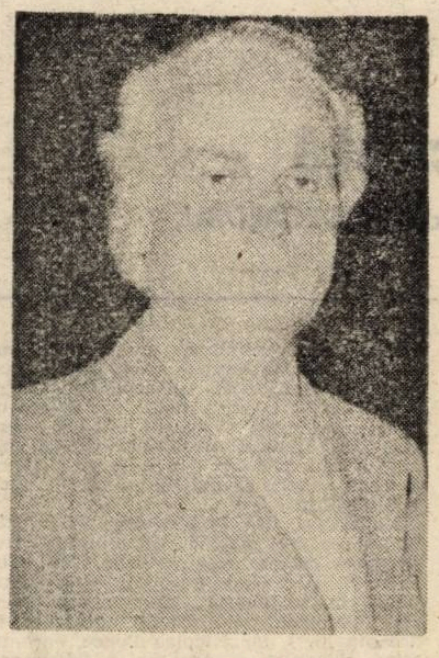

Libido

Cum ? Între două nopți încape trupul
vrăjmaș/și/frate ? Umbrele tăcute
sunt îngropate-aici și lungi clavire

într-un spital al rozei cântă stupul
și gena mierii. Dura despărțire
strigarea prinde și la porți asmute

câinii. Scandalul taie drum prin oase
unde zăpada a surprins-o goală
pe-acea fecioară ce cădelnițî spală
și umple mirul. Prapurii îi coase

cu vechi meta/formoze de beteală
să-nșâmpini magii din iconostase.
(Din straturi de vechime vin angoase
dublând magneții-n carnea ei astrală)

Icoană

Privind spre cer a coborît în sine
celulă cu celulă în mileniul
cel orb și surd și obsedat de geniul

monadelor clopotniței virgiene.
Trecând prin răstignirile de ceară
doar smaltul frunții tremură afară.

Vin fluturii-n hemoragii să nască
tămâia genelor cât canaanul
și explodează lemnul diafanul
un miros de carnal căpșiuni și iască.

Prelinsul aur apără oceanul
între cei morți și vii. O ingerească
lucoare-mi patinează aspra mască:
sfințita-asemănare și aleanul.

Cotnar

Tu vezi un strop giulgiu în licoare.
Ți-e pregătit ? O vace-neîngerată
e ghid și rază. Brațul o dilată
înfricoșat de moarea înnoptare.

Sau ai murit ? te-ntrebi. Au fost odată
în locul lunii (în ediții rare)
sânii-mormânt. E ora de gazare
e ceasul ghilotinei ? Alba pată

le mută centrul lor de greutate
aprinsul vârf și forța centripetă
în gura centrifugă și virgină.

Mai este mult ? Celulele-nsetate
beau avangarda viței și repetă
fiorul cuantic : energie/vină.

Schit

Nu cere vamă. Numai noaptea spinii
îi strâng aureolele pierdute
în care pasc despiedicați asinii.

Din veștede tropare viespi pribege
se smulg și bat cu fragede toiege
scoica de lemn a turlei surdomute.

Ca o mireasmă de colind se-afundă
apucă un ulcior si pleacă-arare
și întunericul cel bun tresare
sarea izvoarelor și bolta scundă.

Subt streașină molizii-n deflorare
curg ceara și festila muribundă
o-ncarcă iar și arde o secundă
forma de foc a raiului cel mare.

Lanțuri

— Ne-am îngropat ? Sau ne dezgroapă morții ?
Fac schimb de zodii fiii cu părinții
fără parâma veche ?
— Ce ușor ți-i

ca să ridici o lespede subt care
spini invizibili trec mireasma tare
ca un țesut de ger al suferinții.
— Și dacă se întrepătrund ?
(retrasă
te miri mușcând a rozei putrezire)
— Tu față anonimă ai fost mire
pe buza gropii eu iți sunt mireasă

fără coroană.
— Lasă-i să respire
o plagă roșie ce oscilează
dumineca mecanică și trează
în extraconjugale cimitire.

spectator

Traseu teatral bucureștean (IV)

Pentru oameni creativi si inventivi, lipsa unui sediu nu constituie un obstacol insurmontabil, ba conferă sansa unor realizări de excepție. Asa s-a întîmplat, prin efortul întregului colectiv artistic al Teatrului „Levant", cu premiera „Ultima noapte a lui Socrate" de Stefan Tanev. Spatiul de joc a fost, inspirat ales în Muzeul National de Artă într-o sală cu peretii de cărămidă, si cu toate articulatiile „descoperite", aflată în plin proces de restaurare asigurînd atmosfera decreptă necesară a unei închisori care stă să cadă, cu o celulă-cuscă unde este închis Socrate si cu alte spatii adiacente, adăpostind sculpturi si un adevărat depozit de costume si recuzită de epocă pentru ceremonialuri păgîne si crestine, plus multe paturi de campanie si saltele si un talmes-balmes de obiecte, predominînd tăblăria ruginită si mult zgomotoasă, călcată cu sadism de cele trei personaje (mai ales de Gardian). Acest spatiu de cosmar este „spectacular" cu certă fantezie de scenografii Nicolae Ularu și Adriana Grand si, fireste, amplificat prin elementele plastice cu valoare simbolică si prin costumele simple, dar cu adresă exactă la epoca si la temperamentul (caracterul) personajelor Luminile subliniază tisniri într-o melasă cenusie si sufocantă, iar muzica (Ildiko Iordănescu) agrementează si colorează stratul sonor al reprezentatiei scenice.

Spectatorii plătesc „impozit" pentru soc si violentare vizual-auditivă. Dar, spectacolul odată început năvălesc hohotele de rîs ale istoriei vechii Elade și apar destinderea și buna dispoziție, chiar confortul intelectual. Regizorul Ștefan Iordănescu ne invită la un **teatru al defulării**, folosind obsedant „cîrlige" politice, sociale si spirituale eterne, dar cu marcată tinută estetică. Limbajul scenic este divers, surprinzător, încărcat de aluzii (si iluzii), de pilde (si parabole), dar si stufos. Foloseste cruditatea nu si vulgaritatea. Umorul este fin, subtire. Spectacol nostim ca un banc cu fanarioti (greci, get-beget) si ist-t ca o glumă cu scotieni (olteni) ! Voie bună si tipologii trăsnite. Răsuciri ale axului comportamental ca oistea (lui Eremia) în zid (sau în gard). O metaforă a esecului relational dintre călău si victimă, sfîrsind într-o prietenie. Este egalitate între intentie si faptă în final. Oameni se joacă, absurd, unii cu altii, unii cu anii si destinul altora, cu dreptatea si adevărul altora, cu viata si cu moartea altora, murind si ei treptat sau brusc. Autorul isi dezvoltă scriitura alertă si intens colorată pe canavaua asertiunii conform căreia **oamenii nu vor să trăiască si să moară fără minciuni !** În primul plan al textului si al spectacolului stă fascinatia prizonierului (victimei) asupra paznicului (călăului). Gardianul se îmbolnăveste de **imaginație si înțelepciune** (istetime avea) de la filosoful Socrate, acesta născocind stări de beatitudine. Gardianul se bate cu idolul său, Socrate, vrea să-i ia locul, îl înlocuieste chiar în celulă cu gîndul de a se culca cu sotia acestuia (Xantipa) si de a ajunge, eventual, celebru ca el, dar este înfrînt devine si el victimă alături de filosof, acest gest aducîndu-i purificarea. Nimeni nu are dăituit pe chip dezamăgirea sau frica, ci doar credinta luminoasă. Libertatea fiecărui om se extinde pînă la limita unde începe libertatea celuilalt om. Gardianul simte că va muri dacă Socrate va fi executat. Bîntuit de remuscări, încearcă un spectacol circăresc o nuntă eternă, o ceremonie cavalerească, un ritual religios si alte segmente din viata unei istorii foarte lungi, ajungînd si la demonicul act creativ al artei, ca modus terapeutic defulator (busturile sculptate), folosind recuzită si costume cu multiple semnificatii. Desigur în această infernal de jucăușă noapte ultimă a unui filosof si a unui om simplu (devenit prieten, din călău) apare si femeia eternă, tiranică prin temperament si poftită la îmbrătisări prin atractia sexului, disponibilă pentru poezii si prostii, bătîndu-si joc de neghiobia bărbatilor — focoasa (si prin costumul rosu) Xantipa. Excelentele si generoasele partituri au fost interpretate magic si spumos de actorii Mircea Andreescu (Socrate), Val Uritescu (Gardianul) si Cerasela Stan (Xantipa).

Cu mare dificultate este receptat de către români teatrul acestui mare dramaturg român care este Eugen Ionescu, ultimul exemplu oferindu-l spectacolul „Scaunele" de la Teatrul Mic. **Scaunele** în care stau oamenii sînt pline de izolare si singurătate, de alienare si neputintă, de oarecare viată absurdă si multă moarte. **Scaunele** care adăpostesc cu generozitate trupuri diforme, obeze, prin care circulă fel de fel de gînduri idei si visuri, scaunele care sînt trîntite cînd se trezesc brusc oamenii, si fug speriati dintre brațele lor... Absurdul spectacol este făcut de regizorul Dragos Galgotiu, în scenografia Luminitei Driscu si a lui Valentin Călinescu în conformitate cu zicerea : „Azi, nimic nu se **rezolvă**, cînd totul se... **dizolvă**" ! Stilul absurd este una din supapele prin care respiră cu mai multă usurintă nevroza (alienarea, anxietatea) si marea nerozie mondială a secolului 20. Regia amplifică registrul satiric al vietii monotone, moderne si mondene, viata la limita patologicului, lipsită de vigoare si de personalitate, amorfă si incoloră, mortificatoare, propunîndu-ne un spectacol agitat si ridicol, un ciudat gen de antispectacol. De la viata ternă la visare, de la visare la viata zbuciumată. Un amestec de realitate si irealitate, între tragic si grotesc.

Interpretarea este sacră ca o liturghie într-o biserică gotică, cu un potop de rezonante si nuante. Libertatea de expresie artistică aduce dimensiuni noi, originale actului interpretării comice (Rodica Negrea). Lumina blîndă a seriozității este o virtute pentru actorul de comedie care joacă în teatrul ionescian (Nicolae Dinică si, partial, Dinu Manolache). Este impresionant firescul si candoarea la care au ajuns acesti actori.

Tot la Teatrul Mic, stagiunea trecută a fost închisă cu spectacolul „Jacques si Stăpînul" de Milan Kundera, după acel „...festin al inteligentei, umorului si fanteziei" care este „Jacques Fatalistul" de Denis Diderot. Marii scriitori nu au, de obicei un stil ireprosabil. Milan Kundera este malitios si are umor rasat, făcînd apetisant romanul lui Diderot într-un spumos text teatral. Miracol si sfidare, paradis si infern, îngeri negri si albi, căderi si înălțări, revelatie si meditatie, dolce vita. Este complesitoare plăcerea de a nara, de a povesti, de a fabula... Hedonist care a antipatizat politica si rationalist ironic, autorul persiflează sentimentalismul, prin jocul sclipitor, prin libertatea ludică, inventînd destine dramatice si evolutia lor sinuoasă si hazoasă. O tentă livrescă domină lucrarea la întrebări existentiale aparînd răspunsuri sceptice grave sau ironice. Dăinuie o stare de îndoială destule încertitudini. Trăirile etern-umane sînt abil speculate teatral, prin varii moduri de a trăi liber în contemporaneitate. Dialogul dintre cei doi protagonisti nasc scenetele (povestile) cinematografice, decupate inventiv de regizorul Petre Bokor în segmentele spatiale ale scenei prin eclerai.

Scenografii Sever Frentiu si Dragos Buhagiar au folosit scena goală a teatrului, căreia i-au aplicat fine si sugestive elemente decorative (fără a fi, neapărat, fortat simbolice). Costumatia creată de Maria Miu traversează mai multe epoci, asigurînd varietate si coloratură intensă. Regia simplifică, persiflează si rafinează creativ folosind întreaga gamă a limbajului teatral clasic si modern, interferat cu luciditate, coerentă si unitate, astfel, viziunea regizorală se înscrie consonant cu stilul textului dramatic.

Interpretarea este eclatantă si memorabilă. Al Repan realizînd un recital de actorie în Jacques, alăturîndu-i-se cu remarcabile prestatii Mitică Popescu în Stăpînul Dan Condurache (mai temperat ca în alte roluri) în rolul Marchizului, Diana Lupescu (prea corectă si prea comună) în doamna de la Pommeraye, Mircea Andreescu în rolul Saint-Quen si Coca Bloos în Mama profesionistii pe care-i stim si îi stimăm precum si tinerii Irina Movilă, Oana Ioachim, Cătălina Mustată si Petre Patric Marin. Stăpînul si sluga sa Jacques sînt eterni, demni si ridicoli, gravi si hazosi rege si bufon (pedalînd pe morgă, blazare abulie si erotism grosier — în cazul stăpînului : pe pitoresc, energie — (neastîmpăr, agitatie-neliniste si destepciunea populară în cazul slugii). Tonul, ritmul si echilibrul se topesc într-un agreabil ceremonial teatral cu voluptăti erotice (povestite obsedant si obsesiv, mai mult decît trăite), deconectante si amuzante pentru spectator.

Vlad Andrei Orheianu

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

CAPITOLUL 11

Ţinuta femeii la slujbele religioase. Necuviinţe ale Corinteniior la Cina Domnului. Întemeierea Cinei Domnului. Împărtăşirea în stare de nevrednicie.

1 Fiţi următori ai mei, aşa cum şi eu sunt al lui Hristos [93].

2 Fraţilor, vă laud câ'ntru toate vă aduceţi aminte de mine şi păstraţi predaniile aşa cum vi le-am predat eu [94].

3 Vreau însă ca voi să ştiţi că Hristos este capul oricărui bărbat, iar capul femeii este bărbatul, iar capul lui Hristos este Dumnezeu [95].

4 Orice bărbat care se roagă sau profetizează [96] având capul acoperit, îşi face capul de ruşine ;

5 iar orice femeie care se roagă sau profetizează cu capul neacoperit, îşi face capul de ruşine — căci tot una este ca şi cum ar fi rasă.

6 Că dacă o femeie nu se acoperă cu văl, atunci să se tundă ! Dar dacă pentru o femeie e ruşinos să se tundă ori să se radă, atunci să-şi pună văl !

7 Bărbatul nu trebuie să-şi acopere capul, de vreme ce el este chip şi slavă a lui Dumnezeu ; dar femeia este slava bărbatului

8 — pentru că nu bărbatul este din femeie, ci femeia din bărbat,

9 şi pentru că nu bărbatul a fost zidit pentru femeie, ci femeia pentru bărbat [97] —.

10 De aceea femeia este datoare să aibă văl [98] pe capul său, de dragul îngerilor [99].

11 Totuşi, întru Domnul nici femeia fără bărbat şi nici bărbatul fără femeie,

11 Totuşi, întru Domnul nici femeie fără bărbat şi nici bărbatul fără femeie,

12 fiindcă aşa cum femeia este din bărbat, tot astfel şi bărbatul este prin femeie ; şi toate sunt de la Dumnezeu.

13 Judecaţi voi înşivă : E cuviincios oare ca o femeie să se roage lui Dumnezeu cu căpul descoperit ?

14 Oare nu însăşi firea vă învaţă că pentru bărbat e ruşinos dacă-şi poartă părul lung.

15 în timp ce dacă femeia-şi poartă părul lung e spre slava ei ? Căci părul i-a fost dat ca acoperământ.

16 Iar dacă i se pare cuiva că pentru asta trebuie să se certe, noi nu avem un astfel de obicei, şi nici Bisericile lui Dumnezeu [100].

17 Dar aceasta poruncindu-vă eu vouă, nu vă laud ; că voi vă adunaţi nu spre mai bine, ci spre mai rău.

18 Fiindcă'n primul rând aud — şi'n parte cred — că atunci când vă adunaţi ca Biserică [101], între voi sunt dezbinări.

19 Căci între voi trebuie să fie şi eresuri, pentru ca să se vădească'ntre voi cei încercaţi.

20 Aşadar, când vă adunaţi, laolaltă, nu e Cina Domnului aceea pe care o mâncaţi,

21 că fiecare o ia'nainte să mănânce de'ndată ce s'a aşezat le masă, şi unul e flămând în timp ce altul se îmbată [102].

---

93 Ca idee şi conţinut, acest verset este concluzia capitolului precedent — pe care, de fapt, îl încheie.

94 Altfel formulat : păstraţi tradiţiile aşa cum vi le-am transmis eu. Tradiţie (predanie) : transmiterea mai întâi orală şi apoi scrisă a învăţăturilor doctrinare, morale şi liturgice, pe care Biserica le-a codificat apoi în canonul Noului Testament. În completare, vezi textul şi mai explicit de la 2 Tes 2, 15.

95 O ierarhie a autorităţii, nu a sfinţeniei. În următoarele opt versete, cuvîntul „cap" e folosit în jocul dintre două înţelesuri : acela de parte anatomică a corpului şi acela de conducător, şef, superior, întâistătător.

96 Pentru „a profetiza" vezi nota de la Rm 12, 6.

97 Paranteză în sprijinul argumentaţiei ; referire la Fc 2, 21—23.

98 Literal : stăpânire. Vălul ca semn de autoritate.

99 Este vorba de îngerii care participă, nevăzuţi, la slujbele religioase. Într'o rugăciune de taină a Liturghiei ortodoxe preoţii se referă la „sfinţii Tăi îngeri care slujesc şi se roagă împreună cu noi". Conştientizarea acestei prezenţe, provocată de Pavel, poate contribui la o mai bună ordine şi cuviinţă în biserică.

100 Argument menit să reteze scurt orice altă discuţie pe această temă.

101 În adunări anume constituite pentru celebrarea cultului (Euharistiei), spre deosebire de cele obişnuite, cu caracter nesacramental.

102 Pavel osândeşte năravul Corintenilor de a se ospăta în aşteptarea celor întârziaţi şi înainte de Cina propriu-zisă.

din

NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

22 Oare n'aveţi voi case ca să mâncaţi şi să beţi ? Sau disprefuiţi Biserica lui Dumnezeu şi-i ruşinaţi pe cei ce nu au ? Ce să vă spun ? Să vă laud ? Întru aceasta nu vă laud.

23 Fiindcă eu de la Domnul am primit ceea ce v'am predat şi vouă : Că Domnul Iisus, în noaptea în care a fost vândut, a luat pâine

24 şi, mulţumind, a frânt şi a zis : „Luaţi, mâncaţi ; acesta este trupul Meu cel ce se frânge pentru voi. Aceasta să faceţi spre pomenirea Mea".

25 Asemenea şi paharul după cină, zicînd : „Acest pahar este Legea cea Nouă întru sângele Meu. Aceasta să faceţi ori de câte ori veţi bea, spre pomenirea Mea".

26 Fiindcă de câte ori veţi mânca pâinea aceasta şi veţi bea paharul acesta, moartea Domnului o vestiţi până când El va veni.

27 Astfel, oricine va mânca pâinea sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi faţă de trupul şi sângele Domnului.

28 Să se cerceteze dar omul pe sine şi aşa să mănânce din Pâine şi să bea din Pahar.

29 Căci cel ce mănâncă şi bea cu nevrednicie, osândă îşi mănâncă şi bea, nesocotind trupul Domnului.

30 Pentru aceasta sunt mulţi dintre voi neputincioşi şi bolnavi şi mulţi au murit.

31 Că dacă ne-am judeca noi înşine, nu am mai fi judecaţi ;

32 dar când ne judecă Domnul ni se dă o pedeapsă ca să nu fim osândiţi împreună cu lumea.

33 De aceea, fraţii mei, când vă adunaţi ca să mâncaţi, aţseptaţi-vă unii pe alţii.

34 Iar dacă cuiva îi este foame, să mănânce acasă, ca să nu vă adunaţi spre osândă. Cât despre celelalte, le voi rândui când voi veni.

CAPITOLUL 12

Darurile duhovniceşti. Multe mădulare, un singur trup

1 Iar în ceea ce priveşte darurile duhovniceşti, nu vreau, fraţilor, ca voi să fiţi în necunoştinţă.

2 Voi ştiţi că la vremea când eraţi păgâni vă duceaţi la idolii cei necuvântători ca şi cum aţi fi fost nişte apucaţi [103].

3 De aceea vă fac cunoscut că nimeni grăind în Duhul lui Dumnezeu nu zice : Anatema fie Iisus !, şi nimeni nu poate să zică : Domn este Iisus !, decât întru Duhul Sfânt.

4 Sunt felurimi de daruri duhovniceşti [104], dar e acelaşi Duh ;

---

103 Opera lui Pavel — mai ales printr'o anumită terminologie — îl arată şi ca pe un cunoscător al religiilor misterice păgâne, dintre care unele aveau ritualuri orgiastice menite să-i scoată pe participanţi de sub controlul propriu şi să-i împingă irezistibil spre manifestări dezordonate, asemenea unor posedaţi. Apostolul demonstrează că autenticitatea vieţii religioase nu e certificată de astfel de manifestări, ci, dimpotrivă, de calm, echilibru, raţionalitate, sfinţenie senină.

104 „Dar duhovnicesc" îl traduce pe grecescul hárisma : favoare personală acordată de Dumnezeu prin Duhul Sfânt, unor aleşi ai Săi din Biserica primară (harismatici), cu misiuni speciale şi specifice în răspândrea şi consolidarea Evangheliei.

5 şi sunt felurimi de slujiri ,dar e acelaşi Domn ;

6 şi felurimi de lucrări sunt, dar acelaşi Dumnezeu este Cel Care pe toate în toţi le lucrează [105].

7 Şi arătarea [106] Duhului i se dă fiecăruia spre folosul tuturor.

8 Unuia i se dă prin Duhul cuvânt de înţelepciune ; iar altuia, cuvânt de cunoaştere, potrivit aceluiaşi Duh ;

9 şi unuia într'acelaşi Duh i se dă credinţă ; iar altuia, darurile vindecărilor, într'acelaşi Duh ;

10 unuia, faceri de minuni ; iar altuia, profeţie ; unuia, deosebirea duhurilor ; iar altuia, felurimea limbilor, iar altuia, tălmăcirea limbilor.

11 Şi pe toate acestea unul şi acelaşi Duh le lucrează, fiecăruia în parte împărţindu-i după cum vrea El.

12 Că după cum trupul este unul şi are multe mădulare, dar toate mădularele trupului, deşi multe sunt un trup, aşa-i şi cu Hristos.

13 Pentru că noi toţi într'un Duh ne-am botezat pentru ca să fim un singur trup — fie Elini, fie robi, fie liberi — şi toţi la un Duh ne-am adăpat.

14 Că nici trupul nu este un singur mădular, ci multe.

15 Dacă piciorul ar zice : Pentru că nu sunt mână, eu nu sunt din trup !, asta nu'nseamnă că el nu e din trup ;

16 şi dacă urechea ar zice : Pentru că nu sunt ochi, eu nu sunt din trup !, asta nu'nseamnă că ea nu e din trup.

17 Şi dacă întregul trup ar fi ochi, unde-ar fi auzul ? şi dacă ar fi de-a'ntregul auz, unde-ar fi mirosul ?

18 Dar aşa cum e, Dumnezeu a pus mădularele în trup, pe fiecare din ele, aşa cum a vrut El.

19 Dacă ele toate ar fi un singur mădular, unde-ar fi trupul ?

20 Dar aşa cum e, sunt multe mădulare dar un singur trup.

21 Şi nu poate ochiul să-i zică mâinii: N'am nevoie de tine ! ; sau, tot aşa, capul să le zică picioarelor : N'am nevoie de voi !

22 Dimpotrivă, cu mult mai mult : mădularele trupului socotite a fi mai slabe, ele sunt mai trebuincioase ;

23 şi pe cele ce ni se par că sunt mai de necinste ale trupului, pe acelea cu mai multă cinstire le încingem, şi cele necuviincioase ale noastre au parte de mai multă cuviinţă,

24 de care cele cuviincioase ale noastre nu au nevoie. Dar Dumnezeu a întocmit astfel trupul, dând mai multă cinstire celui căruia îi lipseşte,

25 ca să nu fie dezbinare în trup, ci mădularele să se îngrijească deopotrivă unele de altele.

26 Şi dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă cu el ; şi dacă un mădular este slăvit, toate mădularele se bucură cu el.

27 Iar voi sunteţi trupul lui Hristos, şi mădulare fiecare în parte.

28 Şi pe unii i-a pus Dumnezeu în Biserică : întâi, apostoli ; al doilea, profeţi ; al treilea, învăţători... Apoi sunt minunile, apoi darurile vindecărilor, ajutorările, cârmuirile, felurimea limbilor.

29 Oare toţi sunt apostoli ? Oare toţi sunt profeţi ? Oare toţi sunt învăţători ? Oare toţi fac minuni ?

30 Oare toţi au darurile vindecărilor ? Oare toţi vorbesc în limbi ? Oare toţi pot să tălmăcească ?

31 Râvniţi însă la darurile cele mai bune. Şi-am să v'arăt acum o cale şi mai'naltă :

---

105 Versetele 4, 5 şi 6 cuprind o referire clară la persoanele Sfintei Treimi.

106 Revelarea dinamică ; modul de a se manifesta.

Mi s-a sugerat, cu prilejul împlinirii celor 90 de ani de la nașterea părintelui meu, o formă mai originală de evocare — un interviu pe care să mi-l iau singur, cu latitudinea, deci, de a trece din temă în temă, după libera curgere a dialogului, astfel încît să pot cel puțin, fixa unele coordonate și momente ale existenței sale, eventual, susține oarecari puncte de vedere.

Mărturisesc a fi acceptat cu irresponsabilă ușurință — invitația s-a produs pe scara unui imobil, la coborîre, deci într-un interval de eliberare de sarcinile pentru care urcasem aceleași scări. Cu foaia de hîrtie în față — faimoasa filă albă, nu-i așa ? — am realizat numaidecît dificultatea, cît și, în principal, inanitatea procedeului însuși — a procedimentului, cum ar spune prietenul meu Alexandru George. Întreg hazul unui interviu care se respectă cît de cît, prosperă în zarea de așteptare — asta formulă ! — a celui ce urmează a fi anchetat, dublată ,în timpul următor, de forța de șoc a celui ce interoghează, dacă acesta expune cu adevărat dantura unui carnasier de rasă. A-ți pune însă întrebări și a răspunde plat la ele ,echivalează cu jocul de șah de unul singur — o imposibilitate. Și nu e vorba numai de faptul că, într-o asemenea partidă, partenerii sînt de o identică factură, ceea ce în realitate nu se întîmplă decît între foarte amatori, ci de vanul substrat al unei inacceptabile complicități.

Așa că, înfruntînd un alt risc, am schimbat foaia. Pe temeiul că, fiu al lui Șerban Cioculescu și, la rîndul meu literator, există toate motivele a mă considera un martor valabil și un destul de convenabil agent de comunicare, dacă nu tocmai o inepuizabilă sursă de informații.

Dar, mai întîi, există, realmente, în secta cititorilor, dorința de a accede, fie și printr-un intermediar valid, în universul lui Șerban Cioculescu ? Întrebarea pare insolită și ar fi putut constitui punctul de pornire al interviului în chestiune, cînd acesta ar fi demarat „tăre". În fapt, în cei patru ani de la trecerea în neființă a criticului, mențiunile despre om și operă au scăzut pînă în punctul în care, la cea mai recentă aniversare caragialeană, optzeci de ani de la moartea dramaturgului ,aproape că nu i s-a pomenit numele. Cu toate că în sacra ierarhie a istoriei literare, Șerban Cioculescu rămîne exegetul numărul unu al ilustrului scriitor.

Argumentul principal al acestei, să-i zicem așa, scăpări, ar fi acela că însuși criticul aparține categoriei clasice, considerată pe deplin asimilată, clasificată, cu un loc bine determinat în biblioteca valorilor naționale. De o reținere cu substrat politic n-a fost pînă acum vorba. Triunghiul Perpessicius-Streinu-Cioculescu n-a făcut obiectul nici unei chemări la tribunalul conștiinței naționale, precum, de pildă, acela Sadoveanu-Arghezi-Călinescu. În acest mod, memoria criticului a fost cel puțin cruțată de a se vedea apărată de avocați pe care, în timpul vieții, nu i-a apreciat.

Credem că nici ascensiunea în interesul public a unor valori ale exilului, de talia lui Mircea Eliade, Cioran, Ionescu, nu are vreo legătură cu accentuata trecere în umbră a unei personalități de excepțională prezență, cum au fost, Șerban Cioculescu — sau celelalte două figuri lîngă care l-am situat. Opunerea, pe echipe, a celor două „formațiuni" este circumstanțială și specioasă, dat fiind, întîi de toate, foarte diferitele lor domenii de manifestare. Lasă că a-i boteza de dreapta pe cei din exil, ca îndrăgitori ai iraționalului, cu tot ce rezultă de aici, iar pe cei rămași acasă, ca de stînga, pentru acceptul lor raționalist, înseamnă a cădea într-o eroare, nu de obiect, ci de substanță. Termenii sînt inadecvați ,iar marea sete a recuperării culturii exilului răspunde celei mai omenești tendințe a unei societăți ce se reidentifică.

Motivul nu poate fi acesta și aducem aici argumentul îndeaproapei înrudiri spirituale între Cioculescu, Eliade, Ionescu, talente, cu toatele saturate de duhul Occidentului, erudite, și, în egală măsură dedicate valorificării geniului național, Ionescu **y compris...** Altfel, Șerban Cioculescu a scris, la vremea apariției lor, despre romanele lui Mircea Eliade, cu pătrunzătoare aplicare, contribuind la edificarea reputației de romancier a filosofului. Lui Eugen Ionescu a fost anume primul care i-a indicat cariera de autor dramatic, printr-o fulgurantă intuiție. Nici mai recile relații cu C. Noica sau Emil Cioran, aflați la marginea spectrului, în afinitățile criticului, nu au vreun tîrziu răsunet, cu implicații în destinul postum al lui Șerban Cioculescu. Cei doi au în continuare adversari redutabili sau cel puțin spectatori sceptici, în ansamblu. Și n-au făcut, voluntar, literatură.

Pentru a determina măsura exactă a fenomenului, a curiosului purgatoriu ne vom îngădui a pleca nu tocmai de la Adam, dar nici mult mai de aproape. Ci de la Noe, cel cu potopul. Pentru legi de pe, totuși, aceleași poziții, dar literatura noastră, potopul a venit odată cu comunismul și a durat nu pa-

LA O AN

ȘERBAN CI

truzeci de zile, ci patruzeci de ani — și cîțiva pe deasupra. Reabilitat, pe la jumătatea deceniului al șaselea, criticul a început o a doua carieră despre care s-a remarcat, cu dreptate, că n-ar putea fi pusă cap la cap cu cea dinainte. Între cele două războaie, Șerban Cioculescu activase energic în miezul generației literare, afirmînd valori, căutînd-le, în campanii redutabile, adesea în răspărul opiniei publice și ,ca urmare, de vie relevanță. Pentru Arghezi, contra „partidei" Iorga și a unei masive oficialități bine-gînditoare ; împotriva **Gîndirii** și a ortodoxismului în literatură — în opoziție cu Nichifor Crainic și mulți alți adepți ai acelui strîmt și deformator specific național ; împotriva tracomaniei, plăsmuire cu viață lungă, îmbrățișată de cei care, în amarul ceas al ciuntirii hotarelor, visau o Românie imperială, între Bug și Tisa, ba chiar mai departe ; pentru modernism în lirică, spre dezolarea eternilor pășuniști ; pentru proza orășenească și de analiză ; pentru o critică literară nedevălmășită de propriul obiect — etc. etc.

O activitate foarte „la zi", energică, responsabilă, dusă cu armele ironiei, de unde și reputația de răutate, de iacobinism critic, care-l deosebea de alți colegi de pe, totuși, aceleași poziții dar mai artiști. Dacă această activitate s-a încheiat prin 1947, ca an limită, zece ani mai tîrziu, cînd reintră în publicistica literară, criticul apare transformat, nu se mai ocupă decît sporadic de producția literară a momentului, îndreptîndu-și instrumentele către clasici — ediții de opere, retipăriri, cu unele reveniri către producția literară interbelică.

Prezența sa a fost acută, dar tot atît de clar refuzul magistraturii critice. S-a vorbit de o eclipsă în receptarea unor curente ce-i depășeau gustul — respectiv simțul critic. Și s-au manifestat legitime nemulțumiri în oastea celor ce introduceau un nou val de realism, de suprarealism cu care, se considera, criticul ar fi fost dator a se solidariza. În realitate, criticul s-a abținut pe toată linia a crea noi eșichiere de valori, și nu pentru că ar fi rămas în urmă, ci fiindcă, în sinea sa, nu a crezut în autenticitatea și, în consecință, în șans acestora. Șerban Cioculescu a sesiza opinăm, cu justețe, precaritatea une lirici și a unei epici realizate cu cola borarea pedelului, greblată redacționa și reprezentînd totdeauna rezultatu unui compromis cu Puterea. Pe de alt parte, punctul maxim de libertate, i propria-i activitate, se situa în zon clasicilor ; din această convergență generat opera sa critică din deceniil șapte-nouă. Ca să izbutească, Șerba Cioculescu s-a „îmbătrînit", în ciud unei excelente sănătăți fiziologice și unei dispoziții spirituale întru nimi diminuate. Vulgar vorbind, criticul n a mai avut la îndemînă materialele p care să lucreze. Căci, să nu uităm, cr tica literară se supune unei teribile se vituți : nivelul creației artistice a ep cii. Or, dacă, interbelic, valorile lit rare au consunat cu acelea ale critici în anii comunismului producția litera ră, dirijată, s-a alterat, întrînd în cheanul unor critici de egală factu cu noii producători.

Desigur, sarcina criticii este să ridi stacheta, să îmboldească apariția talente autentice, la nivel înalt. Da pentru aceasta, climatul de liberta trebuie să fie total și nu mitizat. Cee ce nu s-a întîmplat în nici una din p rioadele de așa-zisă liberalizare a vi ții noastre literare, în diversele eta ale comunismului, deci nici în cele ma permisive. Fenomenul poate fi compa rat cu dispariția unor arte, în secole de primitivizare succedînd altora de u cuș artistic, vezi sculptura Romei ceza rilor, în comparație cu cea a evului me diu timpuriu...

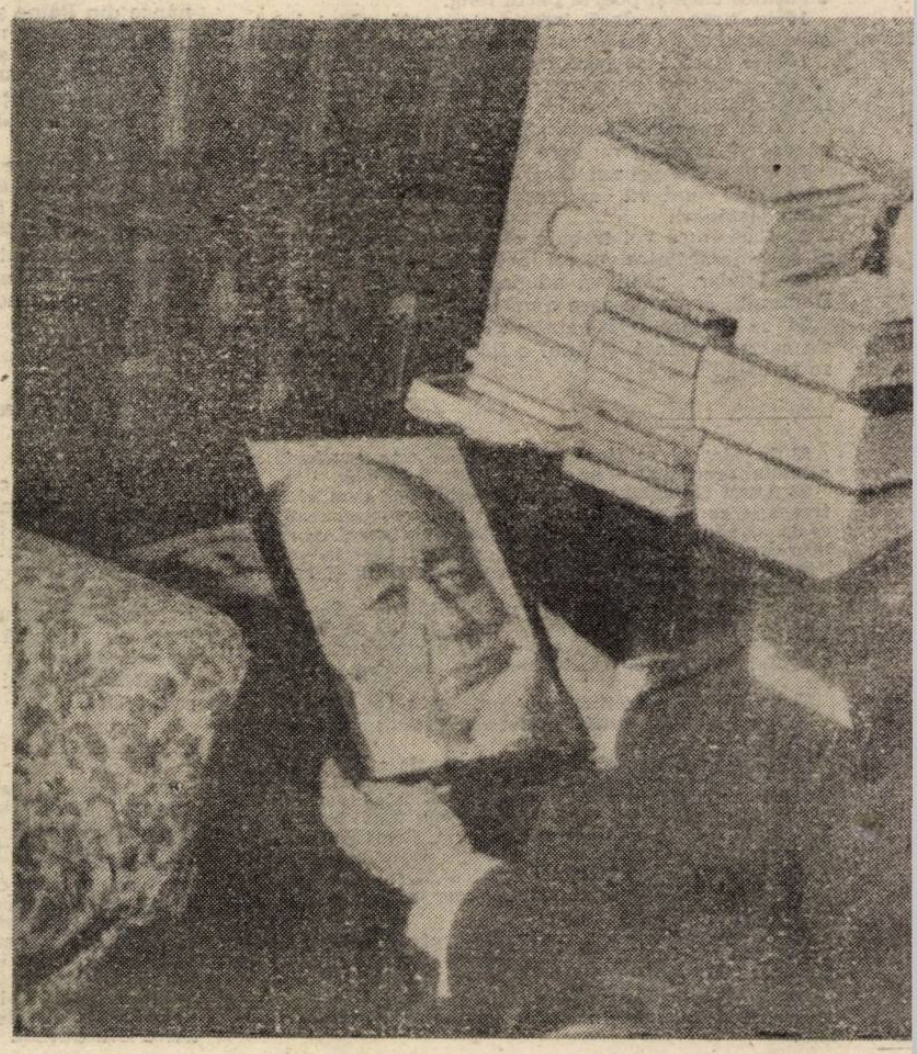

VERSARE:

ULESCU, 90

În încercarea disperată de a supraviețui, literatura ultimelor decenii de comunism a practicat un uimitor, în esență ,rafinament ,care ar contrazice afirmația precedentă. Dar a fost unul de natura lăstărișului ce se întinde acolo unde nu se pot înălța arbori vînjoși. Au apărut curente, tendințe, grupări în stăpînirea unor tehnici superioare, menite a acoperi viciul de fond al cenzurii atotvăzătoare, dar care admitea cultul unor mărunte secte, social-mente nepericuloase, prin chiar straneitatea ritualului. Se strigau adevăruri existențiale, în goluri planetare. Ghirlande aluzive simetrizau neantul. Toate variantele sleite, se revenea la nuda notație, acuzînd viețuitorii de micimea existenței lor formiculare, într-un acord de rezonanță cu literaturile prea pline, ce se expandau mai departe, după certificarea, cu documente în regulă a decesului literaturii însăși — o modalitate ca oricare alta de a fi altfel și mai departe. Obosiți de libertate unii, de sclavie, ceilalți. Dar de un incontestabil profesionalism. Criticul n-a „marșat" — expresia îi aparține, o folosea cu delicii, e drept în mai gospodărești ocazii.

Singularizat, astfel, patriarh al criticii românești, unanim respectat, mai departe temut, dar prin simplu reflex, iubit, de asemenea, dar nu întru ceea ce-i era mai exemplar caracteristic, criticul a intrat în cel de al nouălea deceniu de viață covîrșit de tristețea unei societăți ce se zbătea în adîncurile neputinței. Își scria foiletonul săptămînal cu reală plăcere, citea, lua note, ieșind tot mai rar în lume, din cauza suferinței soției sale, de aceeași vîrstă, pe care o îngrijea cu un necondiționat devotament, îngrijorat în privința a ceea ce s-ar fi putut întîmpla, după dispariția sa. La care se referea tot mai des. Pe prima filă a agendei anului 1988, scrisese că spera ca acesta să fie ultimul an al vieții. Marile satisfacții ale unei vieți de intelectual — catedra universitară, directoratul Bibliotecii Academiei ,titlul de academician, rămăseseră urdeva în urmă, jaloane ale unui drum străbătut.

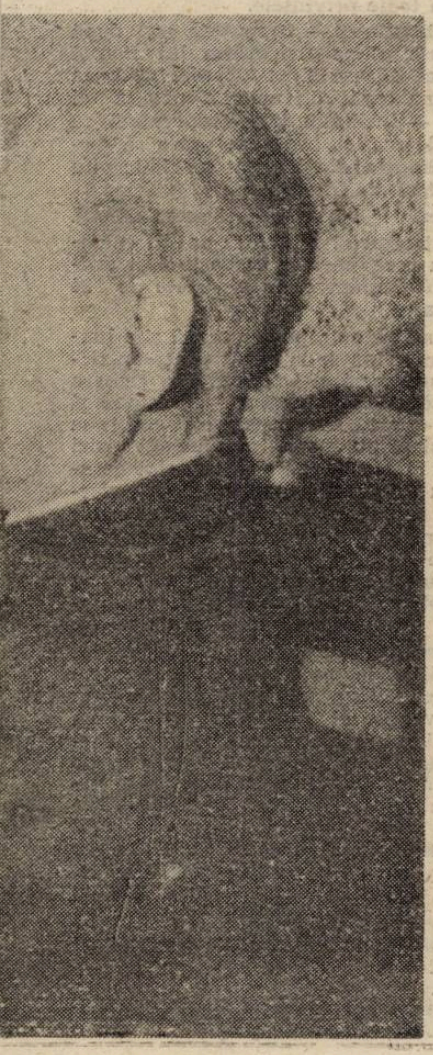

Nu ne putem pune întrebarea cum ar fi receptat zilele din decembrie '89 și anii de pînă la cei nouăzeci pe care, cu puțin noroc medical, i-ar fi apucat, poate. Pronia i-a acordat două vieți, de egală rezonanță, o maturitate prelungită cu două decenii ,căci la șaptezeci de ani arăta încă tînăr. Într-o fotografie făcută la Veneția, în celebra piață cu porumbei, soții Cioculescu păreau, prin 1972, cincuantenari. Cea de a treia existență ar fi contravenit preceptului biblic, cu anii omului. Într-un succint testament, întocmit în 1948, în vederea unei posibile arestări, urmată de o despărțire definitivă, tatăl meu își exprima deplina încredere că într-o zi nu prea îndepărtată poporul nostru își va redobîndi libertatea, și cu ea odată, demnitatea pierdută. Nu a simțit nevoia să-l reînnoiască.

Omul, cordial, comunicativ, secret totuși, de o emotivitate care-i scăpa cînd și cînd de sub control — avea lacrima ușoară — lipsit de răutate și incapabil nu numai de ură, dar chiar de resentimente, și-a dus crucea fără să cîrtească — și îmi făcea deseori această recomandare. Mai avea și vorba că nu e bine să strigi înainte de a fi lovit. Nu era deloc prăpăstios, prin urmare n-a trăit cu spaima zilei de mîine, cred, nici în anii cei mai aspri cînd, în adevăr, fiecare zi de libertate și de pîine pe masă ținea de miracol. Ulterior, revenit la starea materială a unui universitar, și-a refăcut colecțiile și a continuat să cumpere cărți. Materialitatea nu-l interesa, iar realitatea doar petrecută în literatură, cu toate că nu disprețuia anecdota și reținea cancanul. Această naturală distanțare de patimi, nativă, i-a facilitat, firesc, longevitatea și l-a ferit de scleroză, sub deviza lui Montaigne, de a nu face nimic fără bucurie. Pînă la ultima replică, atunci cînd, ridicat de două surori, spre a fi repus în pat, în albul zorilor, ar fi spus : „nu mai am vîrsta să mă pună fetele în pat" — și s-a stins. Dar, mai mult decît un spirit, presupun că a fost o reacție de decență, dacă nu de captare a simpatiei.

Căci, să nu uităm, Șerban Cioculescu a fost o personalitate charismatică, deci dominînd și prin prezență, magnetism, voce, simțul clipei. Poate mai cu seamă acești aleși ai sorții în fața cărora se desface cercul uman, însă spre a-i cuprinde mai bine, alunecă mai lesne în uitare, odată cu absența lor prelungită. Martorii obosesc repede și, vai, se răresc...

Cap de serie de pe băncile școlii, Șerban Cioculescu și-a onorat mandatul lucidității timp de șapte decenii, în deplina conștiință a umilității condiției de intelectual. Pe aceasta a slujit-o asemeni acelui rege morav, orb și nonagenar, vasal monarhului Franței, ce și-a purtat oștile de-a lungul Europei, sub flamura angajamentului său, căzînd în luptă, cu spada ținută în mîini de către doi scutieri. Pe scutul său căzut scria : **Ich dinn** — servesc ! Regele învingător, cel britanic, a cules cu pioșenie deviza, adăugînd-o, cu dreptul dobîndit prin arme, ărmoariilor Casei sale.

Așa că atunci cînd literatura română va înflori din nou, liberă, magnifică, pe măsura admirabilei sale limbi și tradiții, Șerban Cioculescu va reveni în actualitate, cu întreaga lui charismă, țîșnind din fiecare paragraf al scrisului său. Ceea ce, cu iertare, nu era pe potriva unui interviu !

Barbu Cioculescu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Trei artiști ai BBC : Bănulescu, Brumaru, Ciocârlie

Ana Blandiana pe cînd făcea „Proiecte de trecut"

Rodica Iulian : o privire dinspre Sena...

La un clinchet de pahare, Nicolae Breban și Mihai Sin

ştefan dimitriu

ATAC LA PERSOANĂ

Cu mulţi ani în urmă, cînd pusese pentru prima oară piciorul în lumea asta a vedetelor de televiziune, Bujor Hanganu avusese şi el de suportat, mai întîi, asaltul fiecărei amazoane în parte (cîteva asalturi din astea şi reuşiseră, pînă la un anumit punct !), iar apoi, focul lor comun şi concentric, îndreptat de astă dată nu asupra lui ca bărbat, ci împotriva lui ca negaţie şi sfidare, împotriva lui „pentru că exista".

Singura care rămăsese mai multă vreme deoparte, şi în prima şi în a doua fază, fusese Lucreţia Haznaşu, dar, pentru ca paradoxul să funcţioneze perfect, ea era acum singura care se mai îndîrjea împotriva lui şi care mai încerca, din cînd în cînd, să le organizeze şi pe celelalte în adevărate „cruciade" anti-Hanganu.

Convinsă de farmecele ei naturale — înaltă, impertinentă, bine făcută, cu sînii trimişi tot timpul în întîmpinare, parcă expuşi pe-o tavă cu bunătăţi pentru musafiri, cu pantalonii plesnindu-i pe şolduri şi lăsînd, între picioare, un fel de ochean, prin care puteai să priveşti către partea cealaltă a lumii şi, în plus, cu un cap nostim, de brunetă înfocată, tunsă pînă deasupra frunţii, ca Mireille Mathieu — Lucreţia Haznaşu stătuse multă vreme deoparte, ca să intre apoi, biruitoare, în scenă. După cum înţelesese el mai tîrziu, expectativa ei prelungită avusese şi altă explicaţie, căci, dacă pentru celelalte, virilitatea lui — mai mult bănuită, apoi pe rînd constatată, apoi scăpată invariabil printre degete — fusese un motiv suficient de întemeiat pentru dragostea, ca şi pentru ura celorlalte, Lucreţia Haznaşu urmărise tot timpul, cu ochii ei mari, înrămaţi în bandaje groase de rimeluri albastre şi verzi, şi altceva, şi anume stofa lui de reporter şi mai ales „condeiul" lui, daruri — din punctul ei de vedere — imperios obligatorii, în funcţie de care avea să-l vîneze sau nu. Pentru că dacă, în general, ea ştia ce şi cum să întrebe, mai era nevoie, şi încă destul de des, şi de „sosul acela nenorocit de cuvinte", pe care Lucreţia, numindu-l astfel, îl dispreţuia nu pentru că „sosul" ăsta i-ar fi displăcut într-adevăr, ci din simplul motiv că, în faţa unei foi albe de hîrtie, ea se dovedise întotdeauna jalnică şi nepu tincioasă.

Lăbărţată pe o scară nu prea înaltă, dar cu o bază într-adevăr piramidală, „crampa" asta a scrisului era de altfel destul de răspîndită prin partea locului, şi nu numai printre amazoane. Însă, în timp ce alţii şi altele se mulţumeau cu ce le-a dat Dumnezeu, căutînd să-şi ascundă, pe cît posibil, părţile slabe şi valorificîndu-şi, cu dezinvoltură, virtuţile lor naturale, Lucreţia Haznaşu nutrea ambiţii fără măsură, ea se visa „reporterul-total", „reporterul-super", „vedeta de 24 de carate", „regina" sau „steaua" Canalului Trei, tot aşa cum Cita Enescu domina, de ani de zile, celelalte canale.

Încercînd să-şi imite şi, desigur, să-şi umbrească şi chiar să-şi desfiinţeze rivala — şi nu era singura în această situaţie — Lucreţia Haznaşu ajungea uneori să dea cele mai penibile spectacole de „firesc", de „nonşalanţă". Aşa se întîmplase, de pildă, cu ani în urmă, cînd apăruse pe micul ecran cu o huidumă de primar de prin zona montană, dintr-o geografie a frumoaselor platouri înalte, de pe care tocmai se recoltase şi se stivuise în căpiţe monumentale fînul.

Discuţia ei cu primarul se desfăşurase chiar în jurul unei astfel de căpiţe şi, din momentul în care „jocul actorilor" devenise previzibil, nici unul dintre spectatori nu mai fusese probabil atent şi la replicile lor.

Conducînd cu o mînă sigură acest joc, Lucreţia Haznaşu făcuse tot ce-i trăznise prin minte ca să-l întărîte şi să-l îmbolnăvească de inimă pe acest individ rubicond şi extrem de paşnic, aproape bovin la începutul discuţiei, dar care, treptat şi sub privirile neiertătoare ale aparatului de filmat, se transformase într-un măscul pofticios şi nerușinat, cu ochii exorbitaţi şi cu gura larg căscată după un supliment de aer. Pentru că, în tot acest timp, fascinată parcă de apariţia lui neaşteptată în viaţa ei, Lucreţia Haznaşu îşi miorlăise întruna întrebările, precum pisicile nărăvite de pe acoperiş, învăluindu-l totodată cu cele mai parşive şi mai provocatoare priviri şi avînd grijă să danseze tot timpul în jurul lui, iar apoi ademenindu-l înspre căpiţa de fîn, în care ea se trîntise pur şi simplu cu spatele, ceea ce-l obliga pe bietul primar, care bolborosea ceva despre necesitatea exploatării intensive a păşunilor alpine, să facă eforturi de-a dreptul supraomeneşti ca să nu se năpustească şi el peste ea, în căpiţa aceea de fîn, cu un fel de „fie ce-o fi, aşa nu mă mai joc !" Dar primarul strînsese probabil din dinţi şi din pumni şi rămăsese, pînă la urmă, stăpîn pe sine, în speranţa — poate — că promisiunea aceea publică avea să fie onorată mai tîrziu, în particular. Gîndindu-se la neagra dezamăgire de care muntele acela de om fusese, cu siguranţă, cuprins de îndată ce filmarea luase sfîrşit, Bujor Hanganu avusese un sentiment sincer de compasiune. Pentru că, fără să fie acolo, de faţă, pe păşunea aceea alpină, el ar fi putut să descrie cu lux de amănunte tot ce se întîmplase mai departe, după ce bîzîitul aparatului de filmat încetase tot atît de brusc precum începuse, şi cînd Lucreţia Haznaşu se ridicase din căpiţa de fîn, rece, ca un luceafăr de dimineaţă şi, devenind dintr-o dată grăbită, intangibilă şi poruncitoare, se întorsese în mod sigur cu spatele nu numai către primar — pe care-l făcuse să creadă o clipă, măcar, în steaua lui de mare culegător de fîn —, dar şi către ceilalţi, împreună cu care venise şi cu care pleca acum, supărată pe ei şi pe lumea întreagă.

După cîte-o asemenea ispravă, Lucreţia trecea printre ceilalţi, pe culoarele de la şapte, ca umbra unei păsări de pradă, iar dacă vreunul dintre colegi o oprea atunci din drum ca să-i spună : „Lucreţia, dragă, o ai pe Cita Enescu la degetul mic !", ea era în stare să-l creadă şi apoi să nu-l mai vorbească pe acela de rău, pe la spate, chiar şi două-trei zile în şir.

Faţă-n faţă cu propria-i conştiinţă, îşi cunoştea însă prea bine limitele şi mai cu seamă infirmitatea ei funciară, neputinţa ei de a duce, pînă la capăt, cu condeiul în mînă, chiar şi o frază obişnuită, şi de aceea, aşa cum ştia toată lumea şi cum avea să afle, într-un tîrziu, şi el, Lucreţia îşi împărţise totdeauna graţiile numai unor siguri şi temeinici slujitori ai condeiului, din nefericire cu toţii însuraţi şi, din această cauză, întotdeauna aducători de grave scandaluri şi neplăceri, fapt care o scîrbise peste măsură, atunci cînd n-o împinsese pînă-n pragul sinuciderii.

„Dumneavoastră nu ştiţi sau nu vreţi să ştiţi ce înseamnă dragostea cea adevărată", îl înfruntase ea mai demult chiar pe „adjunctul cel mare", pe Marţian Flintaşu care, înfuriat peste măsură de denunţul unei „legitime", o chemase pe „divă" la ordine.

Dar, înţelegînd că lui Marţian Flintaşu nu-i prea ardea de glumă, ea începuse să privească în jur cu mai multă atenţie şi să-l ia, dintr-o dată, în calculele ei pe Bujor Hanganu.

„Voi cîştiga acolo unde toate celelalte au pierdut ! îşi spunea ea, probabil, cu decizie şi cu aroganţă. Voi cîştiga acolo unde nici una dintre ele n-ar fi putut să cîştige ! Şi, odată cu el, voi cîştiga definitiv bătălia împotriva lor, împotriva lui Marţian Flintaşu, împotriva **legitimelor** abandonate, împotriva blestematei foi de hîrtie şi împotriva acestui ostil şi guraliv mapamond !"

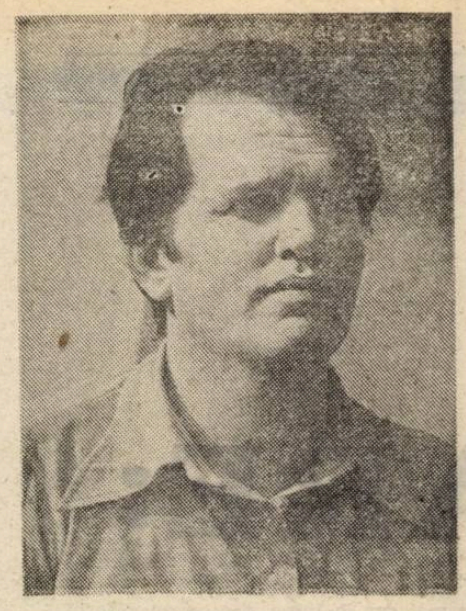

Era într-o zi de salariu şi ea îi telefonase, cu vocea ei dulce şi miorlăită, de la ea de-acasă, „nu ştiu exact ce am — îi spusese —, un fel de moleşeală, un abandon de sine sau cam aşa ceva", şi-apoi pufnise scurt, enigmatic, ca şi cum şi-ar fi dat seama că vorbise neîngăduit de mult şi-acum se-ntorcea din nou în carapacea şi în misterele ei, „în fond, nu asta are importanţă şi nu pentru asta te-am chemat, dragă Buji, îi spusese ea, după o pauză destul de lungă, torcînd apoi de zor la capătul celălalt al firului, dar vroiam să te rog, dacă poţi şi dacă nu ţi-i cu totul peste mînă, să treci pe la mine... cum nu ştii ?... pe Ştefan cel Mare, dragă, acolo, deasupra magazinului de automobile... să-mi aduci şi mie salariul... adică retribuţia, trebuie să mă obişnuiesc cu vorba asta nouă... da, da, ai dreptate, salariul te duce cu gîndul la ceva mare, disproporţionat de mare, pe cînd retribuţia este exact ce este, exact ce şi cît meritãm... bine, te aştept... ştiam că n-ai să mă refuzi, de altfel eşti singurul la care-am îndrăznit să apelez... te-aştept cu cafeaua... pentru asta am să-mi găsesc, cred, energia ca să cobor din pat... chiar şi discuţia asta m-a mai trezit puţin din amorţeală..."

Lucreţia îl întîmpinase într-un capot alb, lung pînă la călcîie şi foarte decoltat, garnisit cu un şir impresionant de nasturi, pe care ea însă nu avusese răbdarea să şi-i încheie şi în partea de jos, astfel încît, aşa cum stătea în uşa întredeschisă, în semiîntunericul culoarului, cu picioarele puţin desfăcute, pulpanele capotului ei se dăduseră în lături, ca faldurile unei cortine grele, de mătase, lăsînd să se întrevadă, în vîrful acelui unghi ascuţit, o pată foarte întunecoasă, care putea să fie, la urma urmei, şi un efect al jocului de lumini şi de umbre.

Dar, aşa cum putu să se convingă în minutele următoare, cînd Lucreţia îl invită în **living** — o cameră de trecere dintr-un apartament nou, de două camere, mochetată şi tapetată şi cu pernuţe rotunde, de piele, decorate cu arabescuri aurii , răspîndite prin toate colţurile — pata aceea de întuneric nu era dată de absenţa chilotului, cum îi trecuse o clipă prin minte, ci de culoarea lui neagră. În privinţa aceasta, nu mai avu nici un dubiu, atunci cînd — instalat într-unul din cele două fotolii — îşi sorbi liniştit cafeaua, în timp ce Lucreţia, preferînd una din pernele-acelea orientale şi înconjurîndu-se de fumul albăstrui al unei ţigări lungi şi aromate, încercă să-l facă să înţeleagă că ea nu mai are de gînd să-i ascundă nimic.

Îi povestise apoi cîte ceva despre viaţa ei de femeie frumoasă şi singură („acum, că sîntem între noi, vedetele, n-are nici un rost să ne mai prefacem..."), şi-i mărturisise cît de greu făcea faţă şi cum trebuia tot timpul să fie în gardă şi să se apere, începînd, să spunem, cu tehnicianul care venea din cînd în cînd ca să-i repare televizorul („s-au făcut cu toţii nişte măgari !") şi continuînd cu vecinii de apartament, cu colegii de serviciu şi cu toţi ceilalţi masculi pe care, în virtutea profesiunii ei, trebuia aproape zilnic să-i abordeze şi care, la rîndul lor, ştiind-o singură şi fără apărare, îi aruncau cele mai nerușinate priviri şi-i avansau cele mai scandaloase propuneri.

„Sînt o fată fără noroc, Buji dragă", îi spusese ea apoi, ridicîndu-se în picioare şi descheindu-şi şi ceilalţi nasturi de la capot, „şi uite, nici nu sînt chiar atît de urîtă", încercase ea să-l convingă, desfăcîndu-şi larg braţele, după ce, mai înainte de asta, apucase şi de revere şi filfîia acum, din aripile-acelea de mătase, ca un liliac superb, isteric şi obosit.

Apoi, îl înconjurase pe la spate şi, prinzîndu-i capul între sînii ei voinici şi liberi de orice constrîngere, îl sărutase pe piept şi atunci el, ridicîndu-se de pe fotoliu şi venind în întîmpinarea ei îi spusese că, din nenorocire, nici el nu era de lemn şi, în consecinţă, se vedea nevoit să-i răspundă şi el ca unul dintre masculii aceia scîrboşi, dar Lucreţia îi spusese : „Cu tine e altceva, pe tine te-am ales eu, nu uita asta", şi i se dăruise acolo, pe mocheta aceea roşie, cu o pernă de piele îndesată bine sub şolduri.

Şi ea rîsese şi plînsese şi urlase apoi şi, la sfîrşit, căzuse într-o mută şi neagră apatie, din care se trezise însă destul de repede, ca la un clinchet numai de ea auzit al unui semnal de ieşire din transă şi, rezemîndu-se apoi cu spatele de perete, începuse din nou să rîdă, „cînd te gîndeşti, îi spusese ea, pufnind complice, că-n timpul ăsta ar fi trebuit să-mi scriu textul la reportajul de miine !..."

„Nu-i nimic, îi spusese el, eu am să plec imediat şi tu ai să faci ce trebuie..."

„Ba nu, spusese ea, strîngîndu-se mai bine în capotul ei, ca şi cum ar fi simţit dintr-o dată un val de răcoare, un motiv în plus ca să mai rămîi şi să dregi, eventual, ce-ai stricat".

„N-aş putea, încercase el să se eschiveze şi să se grozăvească, totodată, decît să-ţi înlocuiesc starea asta de fericire printr-o altă stare de fericire, poate şi mai mare decît cea dintîi..."

„Asta, în mod sigur ! spusese ea foarte veselă, numai că altfel decît îţi închipui acum..."

„Altfel ?!" se mirase el.

„Da, da... Ajutîndu-mă să-mi adun gîndurile, îi spusese ea, sau nu, mai degrabă improvizînd tu singur textul acela, tu eşti bărbat, pentru tine e o nimica toată... Uite, am să-ţi spun despre ce-i vorba..."

Şi ea mai pregătise în timpul ăsta o cafea şi se mai fîţîise prin jurul lui şi-i mai privise din cînd în cînd peste umăr şi-l mai sărutase în creştetul capului şi, cînd punctul final fusese pus, el era din nou gata şi ea era din nou gata, de asemenea, să caute iarăşi, cu rîvnă, pe mocheta de un roşu imperial, fericirea aceea care pe ea o făcea mai întîi să zboare dar, la urmă, o şi paraliza, şi care lui, după cum se văzuse, îi pria în toate privinţele.

„Închipuie-ţi — îi spusese ea, după ce rîsese, plînsese şi urlase din nou şi după ce căzuse şi se-ntorsese apoi, ca şi prima oară, din muta şi neagra ei apatie — închipuie-ţi ce cooperativă, ce grup de şoc, ce trust am putea să formăm împreună... Nimeni şi nimic nu ne-ar mai sta în cale..."

„Crezi ?!" îşi arătase el scepticismul.

„Sînt sigură ! izbucnise ea. Să calculăm la rece, ca-ntre borfaşi, Buji dragă, să calculăm ca-ntre vedete de 24 de carate..."

Şi-i sărise apoi pe genunchi, şi-o luaseră iar şi iar de la capăt şi-ntr-un tîrziu ajunseseră şi în patul din camera cealaltă şi chiar reuşise să aţîpească puţin, dar ea nu-l lăsase să zacă prea mult şi el nu putuse să-nţeleagă nici atunci şi nici mai tîrziu cum tot ce-ncepeau ei acolo, în patul acela din dormitor, se sfîrşea tot pe mocheta roşie, din camera de la intrare, după ce, mai înainte de asta, Lucreţia îl tîra prin cele mai ascunse colţuri ale casei, ca un luptător de greco-romane care-ncearcă tot timpul să fugă de pe saltea.

Şi astfel, renunţînd la orice simţ al măsurii şi la orice sfială, ea reuşise să-l ţină cîteva săptămîni în puterea şi în vrăjile ei, pînă cînd, vlăguit cu totul şi sătul de-această ruinătoare experienţă, care-i dăduse însă prilejul de a-şi sonda într-un fel limitele, el se retrăsese din joc tocmai atunci cînd Lucreţia, convinsă că a pus definitiv şaua pe situaţie, începuse să-i arate chiar şi în public o parte din familiaritatea aceea cu care-l răsfăţa, în mod obişnuit, între patru ochi.

Despărţirea fusese apoi penibilă şi zgomotoasă.

(Fragment din romanul TURNUL NEBUNILOR, aflat sub tipar).

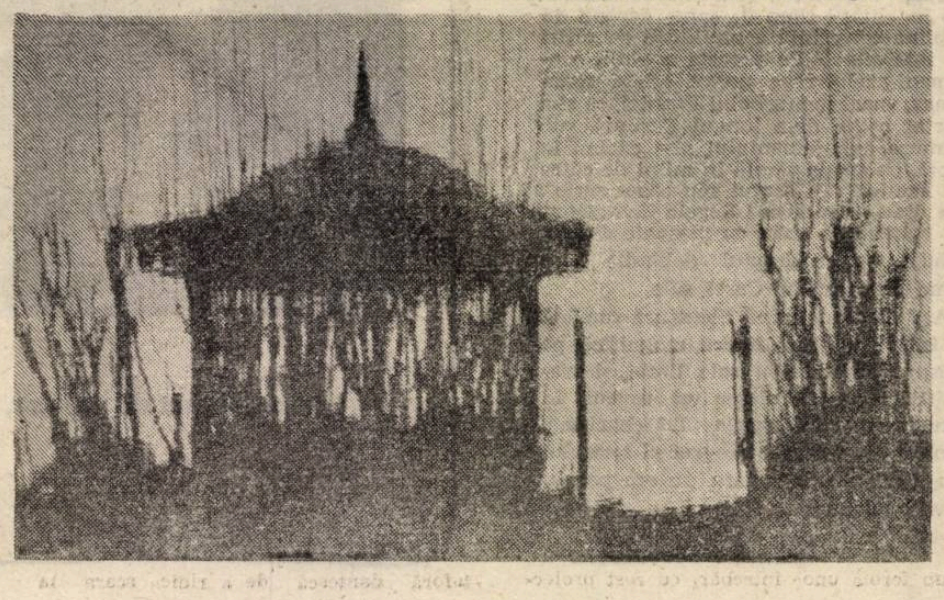

Ondina — un nucleu mitic

La începuturile creației eminesciene prezențele feminine se confundă cu imaginea unor semi-divinități ce reprezintă o întrupare directă, i-mediată a gîndirii angelice sau a celei demiurgice. Iubirea reprezintă o notă din armonia divină, răscolește sufletul și stimulează fantezia creatoare, iar poetul nu își poate împlini destinul decît printr-o comuniune spirituală cu iubita în perspectiva nemărginirii cosmice, a primordialei unități arhetipale, care este creația pură, neadulterată de durerea căderii în istorie. După crearea lumii, Geneză a putut să însemne orice creație întrucît Cosmosul este frumos prin definiție și asemenea lui, orice creație trebuie să fie frumoasă. Astfel, creația artistică devine o geneză în miniatură odată cu apariția altor două fenomene pe de o parte semnul emancipării de sub tutela divină, divulgînd laicizarea Inconștientului și implicit a artei, iar pe de altă parte, Geneza devine un capitol notat cu cifră de ordin mic al Esteticii.

Desprinsă din tradiția romantică a lui Frédéric Lamotte Fouqué, Ondina lui Eminescu din poemul postum datat 1869, nu poate avea plenitudine sufletească decît prin unirea cu un Om și caută un sens care ține de prototipurile pierdute din schema genezică. Ea este „Idee / Pierdută-ntr-o palidă fee / Din planul Genezei ce aleargă / Ne-ntreagă!" **Arhae**-ul, prins de Geneză în formă neadecvată, rămîne idee fragmentară și astfel momentul configurării genezice definitive devine lege imuabilă, irepetabilă a Cosmosului.

Ondina galeșă a Nordului brumat se deosebește de însorita Sirenă din mitologia greco-latină deoarece, avînd trup omenesc (Sirena este pe jumătate pește), ea are un ideal mult mai înalt, mai spiritual. În nomenclatorul mitologiei nordice, Ondina, alături de Sylfi, Gnomi și Salamandre, a fost zămislită de divinitate pentru a apăra cercul elementelor vitale create de Demiurg și reprezintă o **întrupare** a ideii de perfectibilitate. Meridionala Sirenă, fiind mai instinctuală, se pretează la o analiză freudiană, în timp ce Ondina impune o abordare metafizică sau arhetipală cu marca Jung. Cuprinderea de elemente ale naturii în contururi umane esențializate pregătește apariția Chipului, însă Eminescu aduce un element mitic nou, bine precizat, pentru că își imaginează o Ondină lipsită de suflet și incapabilă de a se prezenta în fața judecății divine pînă nu îl dobîndește. Astfel, poetul nostru interpretează mitologia păgînă în tîlc creștin, odată cu introducerea ideii de salvare prin mîntuire.

Lipsită de suflet, Ondina nu are nici arhetip și dorește transgresarea planurilor existențiale pentru a ajunge la condiția omenească. Prin această tendință, ne înscriem în **Weltanschauung**-ul romantic potrivit căruia Ondinei îi sînt deschise două căi de evoluție : una spre dobîndirea sufletului uman și, prin aceasta, și cea de-a doua evoluție, propriu-zis umană, spre androginizare. „Palida fee" înregistrează un fel de **renovatio** asemenea sufletului uman și nu suferă o întrerupere în evoluție, ci urmează să urce pe această scară a devenirii, presupunînd perfecțiunea prin țintirea idealului divin, a androginizării. Asemenea oricărei individualități, ea vrea să participe la o realitate transindividuală ce se manifestă prin tendința de autodepășire. Această năzuință, ce are drept mobil nostalgica reintegrare în unitate nu poate fi satisfăcută nici de factorii rațiunii și nici de cei ai subconștientului, ei înșiși haotici și neorganizați. Ieșirea din impas se face în viziunea eminesciană prin apropierea de conștiință a unei realități ideale, de genul aceleia sugerate prin reducția la **arhaeu**. Ca matrice generatoare de simboluri, **arhae**-ul întărește ideea că totalitatea, atît de legată de problema simbolului, poartă amprenta **eului**, el însuși o totalitate. **Eul absolut** semnifică începutul istoriei, **arhae**-ul — o proiecție în universal a divinității, iar **eul** individual al Ondinei (dacă va obține suflet) tinde să străbată calea spre reintegrare ca fază finală. Prin legarea acestui motiv de mitul Genezei și nu de acela al Zburătorului, cum ne-ar fi părut mai firesc, prin înfățișarea Ondinei cu trup omenesc și prin sugestia ideii de arhetip, Eminescu încearcă întrepătrunderea evoluționismului antropologic cu acela metafizic (pe lîngă aceea a păgînismului cu creștinismul.

Lin-împărat, din „fantasia" eminesciană, crede a întui în prezența Ondinei taina simetriei : „În tine vede-se că e în ceriure / Un Dumnezeu / Purtînd simetria și-a ei misterure / În gîndul său". El caută „o sor'" „o albă verginâ, să-i fie gemene", aspirație foarte apropiată mitului androginic, întrucît gemenii sînt o amintire a androginiei. Nu trebuie să-l vedem pe androgin neapărat în ipostaza sa de om dublu, ci în aceea de a poseda sufletul întreg pe care l-a avut omul primordial înainte de a cădea în alteritatea istoriei, iar gemenii

sînt mai aproape de amintirea Genezei decît un singur individ. Ca orice romantic, Eminescu este evoluționist în filosofie și se întreabă cum de are loc o evoluție din moment ce s-a produs scindarea sufletului, iar răspunsul îl află în apariția altui fenomen : istoria nu îl va mai degrada pe om, ci îl va reintegra. Albert Béguin afirmă în **Sufletul romantic și visul** că, pentru a avea sufletul întregit, omul nu mai poate întoarce istoria spre primordialitate ; ceea ce poate să facă este să-și adîncească rațiunea pînă la ultraluciditatea unei supraconștiințe, apropiindu-și atributele divine. Calitățile omului primordial se pot dobîndi odată cu descoperirea sufletului, sentimentului, intuiției și inconștientului prin puterea rațiunii, totul perfecționîndu-se prin creație și asceză. Existența va fi astfel interpretată ca drum al unei asceze **sui-generis** pentru relevarea unei problematici înzestrate cu premisele filosofării. Moartea este numai un punct al evoluției, care cuprinde și viață și extincție.

Tocmai această puternică tensiune dialectică existentă între termenii evoluționismului antropologic și celui metafizic o resimte Eminescu în tratarea acestui motiv. Începuturile poetului nostru, atunci cînd a scris poema, stau sub semnul căutării, iar întrebarea, incertitudinea și neliniștea circumscriu spațiul dilematic al poeziei ca pe o perpetuă încercare de a acorda ființa la un temei. Acest temei ontologic apare la suprafața „fantasiei" din versurile scrise fie sub forma unor întrebări cu rost proiectiv ce își găsesc limanul în sentințe thanatologice („Și cu moartea cea adîncă / Am schimbat al vieții gînd. / Am fost vultur pe o stîncă. / Sunt o cruce pe-un mormînt / / Care-i scopul vieții mele / Întreb sufletu-mpietrit ? / Ochiu-i stins, buzele mele / De dureri a nvinețit. // Crucea-mi pare gînditoare, / Parcă arde-a vieți-mi tort / Și prin neguri mormîntare / Privesc fața mea de mort") fie în mai agresabilul cîntec de lume cu cadența romanței din secolul trecut („Dar atunci cînd albe zîne / S-or privi-n sufletul meu / A ! Gîndiți, gîndiți la mine / Că am fost în lume eu"). Dar oricare ar fi modul de expresie, obsesia „fantasiei" rămîne la nu puțin emoționanta dorință a Ondinei de a se uni cu un semn al nemuririi, primind suflet uman. Cîntecul de lîră plăpîndă însoțește glasul „dulce-ușor" tînguitor : „Lîră spartă-n stînca lume, / Suflet stins, muiat în nor / Plîns amar luat de glume. / Adevărul vrăjitor ; // E ființa-mi tremurîndă / Care trece-n infinit, / Ca un fulger fără țintă, / Ca un cap fără zenit".

Ondina este o frumoasă fără suflet iar „Frumoasa fără corp" este contrariul ei, ceea ce ne permite să vedem o legătură în concepția lui Eminescu privind absolutizarea unela dintre laturi : ideal de frumusețe morală sau idealul de frumusețe fizică. Remarcăm o nouă gradualitate, cu Omul în situația intermediară dintre două entități : Ondina și Luceafărul. Ondina resimte tragic lipsa sufletului prin prezența spiritului și dorind să îl dobîndească, este ca și cum l-ar avea. Asemenea lui Faust,ea se mîntuie prin năzuință, în spiritul metafizicii fichteene, al unității naturii cu destinul uman, Eminescu dezvoltă drama a două lumi cu determinisme diferite și ireconciliabile, iubirea rămînînd un sentiment în însăși condiția structuralității ontice.

La început spuneam că Eminescu îi corelează Genezei și creația artistică. Simbolul lebedei întîlnit în poemă ne duce cu gîndul la orfism : ultimul cînt al lebedei, care trădează suferința, devine un simbol al creației. „Și din chinuri ce mă-neacă, / Eu sorb mirul cel curat / Cum o lebădă se pleacă / Bînd din lacul înghețat". Mirul este pecetea curățeniei sufletești, iar lacul înghețat ar putea să semnifice pentru Ondină încertitudinea în năzuința ei. Numai avînd suflet ar putea încuraja creația, în sensul că îi poate deveni inspiratoare artistului. Ea este de fapt o închipuire a geniului deoarece acesta, avînd puterea genezei, poate retușa greșelile Creației. În fond, memorabila metaforă dantescă de a ridica scara la cer prin iubire poate fi regăsită în propoziționea simbolului potrivit căruia geniul creator reface actul Genezei. Dacă admitem că existența este întemeiată pe legile firescului, putem afirma că geniul este mai aproape de Natură decît ființele obișnuite, deoarece Natura ni se dezvăluie în toată grandoarea dar și în ipostaze lipsite de măreție și pline de perisabilitate. Oricît de neînsemnată ar părea contribuția acestei a doua Geneze (din care Ondina va reieși întregită — macrocosm și microcosm în armonie), ea este complementară marii Geneze și ar putea fi explicată prin actul de romantizare a lumii, în sensul propus de Novalis.

Motivul iubirii și mitul Creației sînt intim legate. Universul fiind zămislit printr-un act de iubire al Creatorului, ca reflex al androginiei sale divine. La rîndul său, omul poate săvîrși androginizarea sufletului prin iubire, iar la Eminescu simțim permanenta nostalgie pentru acest înalt sentiment, ca și pentru comuniunea spirituală dintre iubire și creație. Poetul este atras de motivul Ondinei deoarece ea este mai aproape de Geneză și de Creație, putînd realiza o stare de fericire perpetuă. Neîmplinită, Ondina apare ca o pecete a naturii și tocmai pentru că este mai aproape de natură decît Omul, a păstrat amprenta dintîi a genezei. Ea este natură neadulterată cu conștiința ce i-o dă Eminescu : ieșirea neîntregită din planul genezei culminează cu dorința de a dobîndi suflet. Paralel cu aceasta Omul căzînd în istorie a pierdut pecetea Genezei, natura totuși păstrînd-o (un argument îl constituie frumosul natural, ca un semn al frumuseții Genezei).

Mai aproape de Geneză decît Omul, Ondina presimte posibila ei evoluție, pe care poetul o așază simbolic sub nimbul iubirii și al celei de a doua Geneze — creația în artă. Natură pură și năzuitoare în același timp, Ondina devine inspiratoarea geniului artistic iar cînd, în genere, iubirea nu ajunge la împlinirea care poate stimula creația poetul scrie o poezie a reprosului. „Femeia fără suflet" din **Venere și Madonă** poate fi iubita căzută în condiția Ondinei fără să știm dacă ea mai poate aspira la Spiritul universal, așa cum aspiră Ondina netrecută prin experiența crucială a dragostei. Ondina nu are „chip de lut" ci este o frumusețe naturală cu deschidere sufletească spre orizonturi mai înalte. În schimb femeia, atunci cînd nu înțelege mitul Genezei și al Creației ca iubire, prilejuiește o poezie a reprosului, întocmai ca un mit întors. Dacă poetul nostru nu conștientiza decalajul iubire-creație,el nu ajungea să aibă conștiința acestui motiv. În poezia reprosului, femeia este redusă la starea inițială a Ondinei prin lipsa de suflet, pe cînd în motivul Ondinei există un proces invers, de aspirație la suflet. Așadar, nu femeia se află în centrul Universului, ci iubirea și, chiar dacă întîlnim o „donna angelicata", faptul e posibil deoarece poetul o înzestrează cu această calitate datorită puterii de transfigurare a iubirii.

Cu motivul Ondinei, Eminescu reorientează lirica erotică spre o direcție în care efuziunea sentimentală lasă o cale deschisă lirismului de factură metafizică. Această tradiție nordică nu este dezvoltată ca temă și nu a devenit un poem propriu-zis, ci este o fantezie de tinerețe cu tipul wagnerian al blondei germane. Însă știm că poetul nostru a vrut să contamineze mitologiile nordice și sudice și a plasat în mediul subacvatic Walhala nu ca mormînt ci ca paradis al zeilor nordici și al lui Zamolxe. Marea Nordului și Marea Neagră sînt puncte mitice subacvatice și înrudesc mitologiile deoarece în apele acestor mări locuiesc strămoșii comuni ai goților și getilor — afirmă Jornandes, Jacob Grimm și G. Călinescu. Astfel, prezența Ondinei devenea necesară în acest orizont mitic despuiat de ornamentele greco-romane de care abuzaseră Conachi și Asachi și goticizat ca sentiment și ca mod de a gîndi romantic. La Eminescu nu mai găsim nicăieri constituit motivul Ondinei ca atare, dar prototipul ei este configurat în numeroase poezii unde apare iubita cu păr blond, ochi albaștri și mîini reci. Fiicele subacvaticului Odin seamănă și ele la fizic cu o Ondină.

Motivul Ondinei are la Eminescu un înțeles mitic prin faptul că, în încercarea de contopire autohtonă a mitologiilor, a apropiat acest motiv de mitul Genezei și al Creației în general, de mitul androginic și al nostalgiei după arhetipalitate. Credința salvării în sensul mîntuirii l-a determinat pe poet să resacralizeze pentru sine mitul, reînviorînd nostalgia mitică a romanticilor și dînd finalități filosofice paralel cu cele literare. Finalitatea literară, ca ultimă valență a mitului desacralizat, sălășluiește în puterea de supraviețuire a mitului prin frumos, acel frumos care în motivul Ondinei amintește de setea de fantastic a omului, egală cu aceea a libertății.

Vasile Spiridon

Crispări hermeneutice

În opera marelui scriitor german Ernst Jünger există un personaj misterios şi maiestuos — dacă nu fac cumva un pleonasm, misterul înglobînd majestatea şi reciproc — pe nume Schwarzenberg (muntele negru). El apare în mai multe cărţi ale scriitorului dar mai ales în scurtul roman **„Vizită la Godenholm"**, iarăşi o denumire simbolică deoarece Godenholm în traducere înseamnă Acoperişul sau creasta zeilor. În acest roman **Schwarzenberg** este un fel de amfitrion cu menire iniţiatică şi cu forţă seniorială pentru cele trei personaje care pătrund prin el într-o lume diferită de ce cunoscuseră pînă atunci. Am făcut această introducere deoarece sensul conţinut în numele unor personaje cu reverberaţie simbolică este ameţitor prin adîncimea sa şi în primul rînd prin taina care-l ancorează într-o realitate geopolitică decupată după împrejurările timpului. Acest Muntenegru corespunde provinciei din fosta Iugoslavie, singura de altfel care în infernul centrifugal din această ţară a rămas alături de Serbia. Indiferent de implicaţiile de ordin politic, indiferent de speculaţiile care s-au făcut potrivit cărora dezintegrarea Iugoslaviei nu s-a datorat numai rivalităţilor etnice, ci şi neînţelegelior politice, sîrbii fiind comunişti iar ceilalţi anti-comunişti, Muntenegru, ca aliat sîrbesc, reprezintă un factor de stabilitate într-o zonă supusă destrămării. Lucrul acesta este cu atît mai interesant cu cît altă provincie din fosta Iugoslavie, Herţegovina, se află antrenată alături de Bosnia în acest iureş al desprinderii şi, la rîndul ei, poartă o denumire simbolică. În numele ei se află **Herz**, deci inimă. Relaţia dintre munte şi inimă este relaţia dintre munte şi cavernă Conţinută în munte ca într-un trup inima este un sălaş de viaţă şi de ascundere. Ieşită din munte, deci din trup, ea rămîne neprotejată şi poate ajunge ca un diamant aruncat în colbul drumului, călcat în picioare. Lăsînd la o parte Slovenia şi Croaţia care au identitatea lor proprie şi simpatii pentru Europa Centrală, configuraţia Muntenegru-Bosnia-Herţegovina, cu şi fără Serbia la o adică, constituie pentru zona de legătură Balcani-Adriatica-Mediterana o **punte de geografie sacră**, similară cumva podişului bohemian sau transilvănean. Desfacerea lor pe plan spiritual are desigur nişte consecinţe care nu sînt de neglijat. Cu alte cuvinte, tot acest război între sîrbi şi musulmani supraevaluat de unii, minimalizat de alţii are semnificaţia lui ce depăşeşte simpla dispută etnică şi politică. După cum se ştie, din punct de vedere spiritual, esoteric, nu pot exista diferenţieri şi confruntări etnice şi chiar religioase. În momentul în care acestea se declanşează cunosc violenţe cu adevărat îngrozitoare, ceea ce confirmă de altfel actuala desfăşurare a ostilităţilor din amintita zonă. Iar aceste atrocităţi trădează în realitate o certă decadenţă de ordin spiritual, o inversare a curenţilor oculţi care, în loc să urce spre spiritual, coboară formînd reziduuri sau cheaguri psiho-magice ce inspiră în ultimă instanţă iraţionalul războiului din prezent. Să nu uităm că tot în această zonă, la Medjugore, pe la mijlocul secolului, a avut loc acea epifanie a Maicii Domnului, fapt ce nu poate fi trecut cu vederea ca o simplă excentricitate a cosmosului. Apariţia Fecioarei a probat în mod evident calitatea spirituală a respectivelor regiuni dar, conform înţelepciunii care spune că acolo unde se deschide o gură de rai obligatoriu mai devreme sau mai tîrziu se deschide şi o gură de iad, actualul conflict militar care nu a încetat şi va dura poate fi exact dovada acestei din urmă deschideri. Orice apariţie mai mult suprafirească decît nefirească nu face decît să demonstreze că zona respectivă e sensibilă şi că într-o formă sau alta acolo se vor întîmpla lucruri care-i vor pune pe oameni la grea încercare. La noi, se ştie, a fost Maglavitul cu toată seria de suferinţe teribile care au urmat de atunci. La portughezi a fost în perioada interbelică Apariţia de la Fatima care a arătat că şi Iberia este un pămînt ales. Atît în bine, cît şi în rău. Dintre semnele rele e suficient să amintim războiul civil din anii treizeci, apoi izolarea franchistă, salazaristă etc.

Toate aceste amănunte le-am oferit cu scopul de-a pregăti apropriere-ul hermeneutic care ne interesează în cel mai înalt grad. Lectura „Cotidianului" din 6 august, exact ziua Schimbării la Faţă, mi-a prilejuit o descoperire cu adevărat unică. Mărturia soţilor Zidaru, Marian şi Victoria, consemnată de Vartan Arachelian, este cutremurătoare, cu adevărat sperie gîndul şi ne fură pămîntul de sub picioare. La Pucioasa s-a ridicat într-un timp foarte scurt o biserică creştin-ordotoxă care întruchipează coborîrea pe pămînt a Cetăţii Noului Ierusalim. Pucioasa nu este un loc întîmplător. Numele său are o certă relaţie cu sulful, dar în acelaşi timp şi cu miasmele infernale care sînt pucioase, adică put. Despre sulful alchimic, spiritual, despre „opera la roşu", medievalii au scris pagini extrem de interesante, aproape inaccesibile omului modern. Ambivalenţa deci a acestei regiuni îi întăreşte calitatea sensibilă atît din punct de vedere spiritual, cît şi contra spiritual. Din mărturia artiştilor Zidaru reiese că în anii '50 tot în zona Pucioasa o tînără provenind dintr-o familie nevoiaşă a avut viziunea Sfîntului Duh care cobora asupra locului. De fapt, originea lăcaşului care avea să fie construit aici după aproape patruzeci de ani prin noua viziune avută de sculptorul Marian Zidaru se află în partea Haţegului, în localitatea Ghelari unde în 1939 a porni construcţia unei biserici hotărîte de Dumnezeu. Aici, fiind mine, terenul era nesigur şi din această cauză construcţia bisericii a întîmpinat greutăţi. Tot în Ghelari o altă femeie ar fi avut viziunea Maicii Domnului care i-a mărturisit că se va vindeca dacă va intra într-o biserică cu 33 de cupole. Această biserică, conform descrierii din Apocalips, este exact templul Noului Ierusalim şi n-a fost înălţată la Ghelari potrivit viziunii avute de femeie, ci la Pucioasa. Interesant că din '90 în cel puţin două locuri ale ţării s-au manifestat nişte fenomene care ies din curentul obişnuit şi profan al faptelor. Primul a fost legat de zona Smeieni de pe lîngă Buzău, unde ar fi izvorît o apă miraculoasă cu proprietăţi tămăduitoare. Al doilea este mult mai important, desigur, şi priveşte ridicarea acestei biserici nemaivăzute a cărei funcţie spirituală se află dincolo de orice dubiu. Dacă Pucioasa conţine în numele ei atît sulful alchimic cît şi miasma iadului e limpede că şi Smeieni poartă în denumire cuvîntul zmeu a cărui origine titanic-asurică şi deci infernală se află deasupra oricărei îndoieli. Aceste zone nu întîmplător alese dovedesc că România s-a înscris nu atît pe drumul intrării în Europa care de fapt nici nu prea interesează, cît pe un drum al gîndirii şi al faptelor orientate spre Dumnezeu, deşi tentate de prezenţa demonului. Cu alte cuvinte, biserica înălţată la Pucioasa nu trebuie neapărat interpretată ca o certitudine liniştitoare. Tensiunea teribilă pe care o presupune deschiderea gurii de rai într-un moment istoric şi politic atît de convulsiv şi incert poate anunţa declanşarea unui război cu adevărat sacru şi hotărîtor între forţele dumnezeieşti şi cele satanice. Un adevărat Amarghedon nu ca cel petrecut în Golf şi pe care presa occidentală l-a umflat cît a putut încurajată fiind şi de gogomăniile liderului irakian. Dacă România va fi centrul lumii prin acest templu al Noului Ierusalim atunci noi vom fi primii care vom trăi damnarea sau transfigurarea. Semnele timpului viitor au început să se arate iar roadele lor vor fi culese cu mare amar sau cu mare bucurie.

Dan Stanca

stela anchidin

Confesiune

Cu forcepsul am venit pe lume, într-o noapte de primăvară. Era o căldură toridă, se coceau mugurii înafară şi lacrima mamei înfrunzea pe dinăuntru. Cu picioarele înainte îndărătnic m-am desprins de mama cînd m-au năboit apele şi era cît pe ce să nu mă mai nască dincoace de arbori şi era cît pe ce să mă treacă la umbra rădăcinilor. „Copilul a murit ! — strigau doctorii. Repede să salvăm mama !" Nu s-au purtat încă de pe-atunci frumos cu mine doctorii — m-au trecut direct pe lista mortalităţilor... Cu forcepsul am venit zicea de dragul frunzelor şi cailor şi mamei. Era o noapte sufocantă cînd m-au năboit apele şi stelele. Cu picioarele înainte am venit. Repede, „Să salvăm mama !"... Copilul a murit ! Post-mortem scriu pe o frunză, pe un cal, pe o floare doctorilor care încă de-atunci din noaptea aceea cînd m-au năboit apele cu forcepsul m-au adus aicea să-mi fac datoria pînă cînd primăvara îşi va ara pămîntul, pînă cînd or să-mi crească pe tîmple copaci şi cai, pînă cînd mă vor învinge apele.

Semnul şaptelui

„În curînd se va face de şapte. Clopotele vor răsuna în biserică de şapte ori, de şapte ori au să se încline arborii şi şapte nechezaturi de cai au să răsune peste noapte. Fă ceva ! Cocoşul va cînta pentru a şaptea oară şi ai să-ţi lepezi iubirea de şaptezeci şi şapte de ori. Fă ceva ! — strigau în disperare ursitoarele. N-auzi, clopotele au început să bată, copacii au început să se încline, nechezatul cailor e pe sfîrşite. Fă ceva, pînă nu-ţi ucizi mama !"... Nu ! Nu !, am strigat eu, aruncîndu-mă în viltoarea vieţii la picioarele morţii salvîndu-mi mama, purtînd semnul şaptelui. S-a făcut de şapte şi viaţa îşi dilată tot mai mult orbitele către moarte. Clopotele bat numai de sărbători, cocoşii cîntă tot mai rar dimineaţa. M-am înşelat de şaptezeci şi şapte de ori şi de şaptezeci şi şapte de ori am fost vîndută şi doar o singură dată m-a cumpărat viaţa... Fac ceva. În curînd se va împlini şaptele şi-n curînd au să bată clopotele. Copacii se înclină tot mai mult către toamnă. Semnul şaptelui mă frige. Fac ceva, din primăvara ctitoresc în mine o mănăstire albastră cu clopote de stele ca să nu mă înspăimînte noaptea curînd cînd nechezatul cailor va fi pe sfîrşite.

Am să-mi dau secunda

Am să-mi dau secunda la întors prin arbori
Să îmi port iubirea trist prin rădăcini

Cînd va ninge toamna au să-mi crească aripi
Şi-am să zbor spre cerul unei amintiri

Voi veni la tine ca-ntr-o primăvară
Şi-am să-mi cresc sărutul ramuri-mugurind,
Va veni cu cîntec frunza mea stelară
Să te ia sub lauri, să te ia iubind.

Am să-mi dau secunda la întors pădurii
Va foşni prin mine, voi pulsa prin ea,
Rădăcini de aur în pămîntul gurii
Vor urca alături : dragoste şi stea.

Împărţire

Mă-mpart şi mă adun în mine
Cu fiecare pas spre seară
Cu fiecare miez de ziuă
Ce se prelinge în-afară,

Mă cresc din zori către apusuri,
Ca noaptea să mă prindă plină,
Îmi ferec strîns în ochi săruturi
Să am pe-ntunecimi lumină.

Îmi port izvoarele în tîmple
Şi-n piept pădurile de-alun.
La noapte, Doamne, o să se-ntîmple
Sau îmi mai dai răgaz de drum ?

Din zori mă-nalţ către apus —
Pămîntul creşte-n carnea-mi grea.
Mai am o-ntoarcere de fus
Şi înc-o-ntoarcere de stea.

Viața ca o insulă

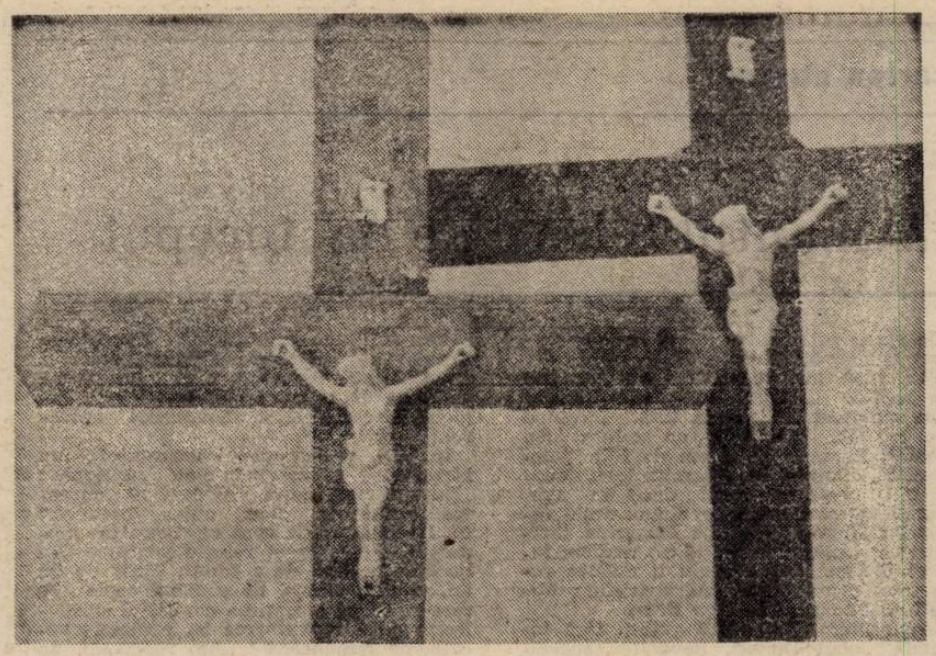

Fundația Japonia a deplasat în România o copioasă expoziție de fotografii alcătuită pe baza unei selecții din colecții foto, publicații, reviste și expoziții din ultimii 12 ani. În sala de la etajul IV al Teatrului Național, sub auspiciile Ministerului Culturii și ale Ambasadei Japoniei la București, este prezentată publicului românesc creația a 58 de artiști fotografi în producții realizate în alb-negru și în culoare — aproximativ 200 de lucrări.

Dincolo de datele acestea de ordin statistic și protocolar, expoziția, intitulată simplu de organizatori : „Poporul japonez", are o semnificație aparte. Pentru că ea nu este numai opera colectivă a unor virtuozi, cît imaginea caleidoscopică a unei lumi ce a fascinat dintotdeauna prin misterul existenței și dăinuirii ei. Și toată această întrunire de imagini ale Japoniei contemporane ne relevă chipul viu și polimorf al poporului din arhipelagul de la Soare răsare. Adică, exact ceea ce titulatura expoziției își propune să ne sugereze. Aparența unei manifestări de tip slogan, cu virtuți propagandistice de uz extern, cu care am fost inițial amăgiți, s-a transformat într-un spectacol cuceritor prin curățenia mesajului și prin densa lui vibrație umanistă.

O atmosferă cum rar ne-a fost dat să întîlnim într-un salon de artă fotografică, imprimă acestei inițiative a Fundației Japonia un conținut documentar pregnant, slujit, însă, nu de instrumentele disecției crude, reportericești, ci de observația îndelungă și atentă a unui cronicar sensibil la toate aspectele semnificative ale existenței umane, dar și ale mediului ambiant. Așa se face că privitorului european i se oferă șansa unică de a percepe într-un spațiu concentrat un traseu foarte exact și reprezentativ prin ființa unui popor ce respiră dezinvolt între tradiție și modernitate, între conservatorism și liberalism.

Am aflat, pe simezele acestui remarcabil salon de artă fotografică, foarte multe despre domesticitatea japonezului contemporan, chiar dacă existența lui cotidiană este agresată de ritmuri și imperative tehnologice ale super-civilizației. În fond, acești artiști ai obiectivului foto nu fac altceva decît să compună din mici fragmente sublimate **radiograma unei forme de adaptare.** Adică, a spectaculoasei arte de a se încorpora a unui organism viu, ca și a unui popor, într-un flux civilizator aflat mereu în poziții de avangardă, fără a-și pierde nimic din strălucirea și individualitatea personalității spirituale și culturale.

După un preludiu monumental, tutelat de Muntele Fuji și de copleșitoarea sferă aurie a soarelui la răsărit, semnele distinctive ale acestei seminții insulare extrem-orientale, și a altor imagini simbol în care personajele principale sînt marea, cireșii înfloriți, bărcile pescărești revenind la mal după o zi fastă și rodnică, munții și grădinile interioare, serbările și ceremonialurile religioase, dar și mirificul furnicar uman care însuflețește universul acestui arhipelag — privitorul este introdus dincolo de imaginea, să-i zicem, a **„Japoniei sacre"**, în sanctuarele, mult mai bogate și mai fermecătoare ale **Japoniei profane.** Un ținut al gesturilor simple și tandre, ori al spectacolelor faste și colorate. Nu exotismul pare să caracterizeze aceste manifestări de toată ziua ale japonezului, cum întîlnim în zonele mai apropiate de tropice, ci rigoarea devenită dimensiune a firescului cotidian. Nu imagini paradisiace ne oferă artiștii-cronicari ai Japoniei contemporane, dar cine poate contesta aplecarea aproape religioasă a japonezului asupra sinelui, respectul infinit pentru valorile moștenite și cele dobîndite cu prețul unor sacrificii ce nu contenesc nici astăzi. Bucuria ce ne-o provoacă aceste imagini ale muncilor, și grijilor, și desfătărilor, și credințelor, și obiceiurilor japonezilor de toată mîna, ale omului de pe stradă. este proiecția sublimată a unui paradis interior ce se tot făurește. Vedem **Japonia japonezilor** de la arat la seceriș, de la naștere la moarte și de la copilărie la senectute. Vedem sărbătorile anotimpurilor și ale familiei, monumentele suferinței și ale eternității, piața de ton și ceremoniile budiste sau șintoiste, vedem Ginza și periferia, jocul nevinovat al copiilor în apa rîului și tragicele evenimente stradale, viața mondenă a orașului și mulțimea, dar și tihna însingurării, cireșul înflorit și peronale înzăpezite ale gărilor, salutul simplu și ceremonios al japonezului într-un subsol de tren metropolitan alături de tulburătoarele ritualuri religioase — vedem și simtim din toată fibra efortul zilnic și delirant (dar cît de disciplinat și de conștient asumat !) al japonezului obișnuit, dar și abandonarea deplină și atît de particulară în manifestări a aceluiași în clipele de recreere. Un tablou pluriform, dincolo de care răzbate chipul atrăgător al unei umanități sensibile și creative, ce urcă pe soclul propriilor tradiții și obiceiuri modelul unei existențe total deschise formelor și cerințelor viitorului.

Corneliu Antim

Recitindu-l pe Caragiale

În vremea noastră, mai mult ca oricînd, Caragiale se dovedește a fi uimitor de actual ; fie considerînd că nimic nu e nou sub soare, fie gîndind că a fost un vizionar, toată lumea îl citează în situații care par decupate din scrierile sale.

Citesc și recitesc „Notițele și fragmentele literare" publicate în 1909, care debutează cu o afirmație posibilă ca motto în ziua de azi : „Noi, românii, sîntem o lume în care, dacă nu se face, ori nu se gîndește prea mult, ne putem mîndri că cel puțin se discută foarte mult." Ample dizertații despre talent și diletantism, despre obligațiile ce revin statului în promovarea culturii și învățămîntului românesc, despre Eminescu și saloanele de pictură, relevă preocupări diverse pe care marele dramaturg le abordează cu un umor de o finețe uneori derutantă.

Muzicologii au subliniat, de nenumărate ori, calitatea de cronicar muzical al melomanului Caragiale citind fragmente din comentariul asupra unor evenimente muzicale din țară sau din străinătate la care a asistat cu încîntare (deși, într-un text, susține că Sonata lunii se cîntă... la vioară). Incontestabil, viața muzicală românească, la îngemănarea veacurilor, a fost marcată de momente semnificative, specialiștii neobosind a menționa trecerea lui Liszt, Brahms sau Mascagni pe aceste meleaguri și interpreții români celebri precum Darclée, Teodorini, Gabrielescu sau străini, între care Adelina Patti sau Battistini, care au cîntat pe scenele românești în acele timpuri. De ce oare nimeni nu pomenește însă, de „reversul medaliei", pe care același Caragiale îl „atacă", spre exemplu în „Ofensă gravă". Pornind de la o corespondență publicată în „Berliner Signale" nr. 12 din 18 iunie 1897 sub semnătura **dr. Emil Kolberg**, în care se spune despre Conservatorul nostru că „ar fi îndestulător pentru modesta dezvoltare a diletantului celui mai modest" și că la Ateneu, „pe lîngă unii artiști mari din străinătate, rătăciți prin România, concertează și muzicanți negri, cerșetori muzicali și alți proletari artistici, care oferă pe bani scumpi plăceri puține". Caragiale brodează o argumentație „în stil", într-o pseudo-pledoarie în favoarea învățămîntului și vieții noastre muzicale din epocă. Citez parte din „concluziile" sale radicale : „Reputația muzicală a României va fi, trebuie să fie reabilitată. Vom arăta numele marilor artiști europeni, începînd cu Tamberlic (care nu e alt decît Toma Birlic, țigan român din Botoșani) și sfîrșind cu tînărul primaviolină de la Kaiserliche-Koenigliche Hofopernhaus din Viena, d-l Rosé (care nu e alt decît un evreu român din Iași) și pe care l-a produs numai și numai școala noastră națională de muzică. Vom arăta cîte orchestre permanente avem în țară. Vom face statistica tuturor pianelor de la noi (...) Vom arăta cu certificate imensa deosebire între consumul productiilor clasice și a bucătilor familiare, ca de exemplu polci, valsuri, Tararabumdere etc. Vom dovedi, în fine, că aceeași primadonă, pe aceeași scenă în fața aceluiași public, va cînta, cu același succes, pe Ernestina din „Chufleuri" pe Valentina din „Hughenotii", pe Leonora din „Trubadurul", pe Margareta din „Faust" și pe Czipra din „Voievodul țiganilor"... Să mai îndrăznească a vorbi neamțul de inferioritatea României în privința muzicii și instituțiilor de educație muzicală !"

Ar trebui să avem curajul să recunoaștem că, și atunci, ca și acum, în lumea muzicii erau și bune (și mai mult) rele, dar în genere, există niște „zone" tabu în abordarea structurilor muzicale în ansamblu, în ideea relieffării aspectelor pozitive, nereușitele fiind trecute sub tăcere. „Dacă e prost de ce să-i comentăm ? Îi mai facem și reclamă" — mi-a replicat, nu de mult, un director de ziar. Deci, viitorii cercetători vor constata, uimiți, citind majoritatea cronicilor și studiilor noastre, că în viața noastră muzicală au existat numai valori excepționale ! Nu trebuie să-i supărăm pe compozitori, nu trebuie să-i „speriem" pe interpreții străini care ne vizitează (chiar dacă sînt mediocri), trebuie să-i încurajăm pe „ai noștri" pentru că sînt „ai noștri" (pe cei buni pe merit, pe cei slabi din generozitate). Nu o dată am „inventariat" și noi piane, orchestre sau premii pentru a dovedi ce grozavi sîntem. Pentru restul, îl (re)citim pe Caragiale...

Anca Florea

Palavre, palavre

Din grupul celor șase pretendenți la cîrma României, domnul Ion Iliescu a fost, de departe, cel mai în formă. N-a făcut promisiuni în 23 de puncte ca Gheorghe Funar, n-a filosofat ca Minzatu, nu s-a emoționat ca Emil Constantinescu, nici măcar n-a pus problema Basarabiei ca Druc ci cînd i s-a dat undă verde — deși era obișnuit cu cea roșie — a intrat imediat în priză și și-a citit constiincios discursul, fără expresie, previzibil de altfel. Orice s-ar spune, Ion Iliescu nu s-a schimbat peste noapte și nici nu promite să se schimbe vreodată. Rămîne ce-a fost dintotdeauna : egal cu sine, un împătimit al vorbelor. Goale spun dușmanii, edulcorate afirmă prietenii, trase la rindea observă lingviștii. Așadar, nici de data asta nu ne-a dezamăgit. Dacă Traian Dragomir a început în forță, Ion Iliescu a luat o notă joasă, în consens cu întreaga sa activitate. Candidatura sa la președinție o explică cu modestie : „O fac cu încrederea că pot fi util în anevoiasul proces de reconstrucție al țării." Ca și cînd acolo, sus, avem nevoie de utilitari. Dar nu a încheiat aici cu frazele cu rezonanță lemnoasă. Depășind timpul regulamentar, a sărit din pasaj în pasaj, încît Ilie Verdeț a exclamat : „Asta-i muzica ce-mi place !" Nicușor, ia Jilava, a fost prins de nostalgii : „Spusele astea sună ca în gura lui tata !" Desfășurat în **Totuși iubirea,** Păunescu s-a adunat și a decis : „Nu-s brașoave, sînt mironoave, prefabricate în cabinetele noastre !" Nici noi nu aveam vreo îndoială. „Nu se poate să nu se constate schimbarea produsă în cei doi ani și jumătate, faptul că România a devenit totuși în această parte frămîntată a Europei un spațiu de liniște și stabilitate chiar dacă încă palid" își pigmentează cu aceste fraze discursul Ion Iliescu, ca și cînd ar avea în față numai telespectatori amnezici. Ne amintim cu plăcere de liniștea adusă de mineri, în incursiunile lor capitale, tresărim ia atita stabilitate politică, economică și culturală, făcîndu-i pe vecinii din Balcani să crape de invidie. Pomelnicul cuceririlor postrevoluționare e bogat pe măsura zîmbetului cuceritor al președintelui. Escursul abundă de exemple concrete încît cenă doar statutul generalităților. Ion Iliescu a trecut în revistă cam tot ce-a visat domnia sa să înfăptuiască, vorbindu-ne de tot felul de libertăți, uitînd însă de libertatea de a se retrage cînd a compromis un ideal. Dar din cînd în cînd, medităm asupra climatului dezastruos de la noi, ca și cînd n-ar fi avut nici o contribuție la întreținerea acestuia fiindcă altcineva a tras sforile revoluției și apoi ale țării. Mare e grădina ta botanică. Doamne ! Cerînd concordie națională, civilitate celorlalți candidați, Ion Iliescu împinge mortul pe Academiei și face aluzie străvezii la inamicul său de azi, partenerul de intrigi, de ieri. „Nu pot fi neglijate de asemenea efectele modului în care a fost gestionată reforma, destructurarea dezordonată a vechilor mecanisme, diletantismul și pripeala în promovarea unor măsuri economice." Avertizat serios de spectrul unui eșec, Ion Iliescu își reconsideră armele. Practică binecunoscută, cu puțini ani în urmă. Vinovați sînt de fiecare dată alții. Simțind că nu-i suficient de convingător, neagă cu dezinvoltură ceea ce a afirmat ieri. Nu-i prima oară și de aceea îi admirăm consecvența. N-a spus niciodată să se reînființeze C.A.P.-urile n-a bătut județele țării pentru a sugera prefectilor și primarilor să aplice legea fondului funciar după o anume tradiție, n-a dat indicații prețioase în vizitele de lucru. Protejat de cucuvelele prezidențiale de la Cotroceni, n-a auzit țipătul dureros al țăranilor vitregiți ca și mai înainte de neoromencIaturiști abuzivi, n-a fost înștiințat că loturile bune de pămînt sînt însușite de foștii responsabili ai distrugerilor planificate. Domnia sa vorbește de privatizarea agriculturii cînd în cea mai mare parte a țării nici măcar nu s-au dat certificatele de proprietate. Domnul Ion Iliescu trebuie să fie scuzat. Trăiește în sferele înalte ale conceptelor, e deasupra tuturor, ca orice emanat, și supune realitatea potrivit viziunilor sale camerale. Dar ea realitatea, îi joacă feste și între zicerile camerale și lume e un vid pe care palavrele, oricît ar fi de mestesugite — ceea ce nu se poate spune despre cele auzite — nu-l vor umple niciodată. Dimpotrivă, vor dezvălui o demagogie cu care am ajuns la pepeni.

Marius Tupan

„Amantul" luat de la început

În ciuda celor patru, cinci romane traduse la noi, Marguerite Duras nu a devenit încă pentru cititorul din România un scriitor „gustat" iubit, nici măcar bine cunoscut. În Franța însă, începînd din anii '80, M.D. este un scriitor „en vogue". Romancieră și om de film, fotografiată, filmată, înregistrată, intervievată, M.D. este mai mult decît un star. Textele ei sînt nelipsite din paginile revistelor literare, iar „Le Magazine littéraire" și „L'Arc" i-au dedicat numere întregi. Edituri de prestigiu îi publică romanele, convorbirile, mărturisirile : **Minuit, Gallimard, The New Press.**

Anul literar 1984—1985 a fost, fără îndoială, „anul Duras". Revenirea spectaculoasă în spațiul literaturii cu **Amantul** declanșează reacții favorabile autorului. Romanul obține, încă din primele zile ale apariției sale în librării, un fulgerător succes de public, dar și de critică. I se acordă **Amantului** Premiul Goncourt. Recompensa aceasta este considerată insuficientă de mulți comentatori, care ar dori s-o vadă pe M.D. ridicată la demnitatea unui Nobel sau a Academiei Franceze. Unanimității acesteia a criticii și a publicului francez i se alătură opinia internațională : pentru prima dată, scriitorii francezi celebri în străinătate sînt două femei, notorii tatea Margueritei Duras ajungînd-o pe ce a Margueritei Yourcenar.

Amantul marca într-adevăr o etapă importantă în opera M.D. atît în planul notorietății, cît și în planul unei evoluții literare conducînd la o scriitură autobiografică. Datorită **Amantului**, cititorul poate pătrunde, după cum spune Claude Roy, „în inima Durasiei". Marcelle Marini exprimă, prin intermediul unei suite de „în sfîrșit", orizontul real al așteptării criticilor și cititorilor, cărula **Amantul** îi răspundea : „În sfîrșit, M.D. povestește despre M.D. Vom putea citi fără teamă operele durasiene anterioare căci avem în sfîrșit cheia. Textul acesta adună pentru prima dată ceea ce era risipit de la o carte la alta, de la o confidență la alta, în jurul unui fir conducător direct legat de viața autoului : el autorizează explicit, prin recursul la «eu», interpretarea autobiografică, pînă atunci timidă și aleatorie". (2 Critica va fi de acum înainte obligată să țină seama de această „hipertextualitate nelimitată" (Madeleine Borgomano), perspectivă nouă deschisă de **Amantul**, sinteză a diferitelor teme abordate pe parcursul operei, legate explicit de copilăria și adolescența autoarei.(2

În 1990, vestea morții amantului din Manciuria o surprinde pe scriitoare : „Nu-mi imaginasem vreodată că moartea chinezului s-ar putea produce." (p. 11) Renunță la ceea ce lucra în momentul respectiv și rescrie povestea „cu bucuria nebună de a scrie". Timp de un an, rămîne alături de oamenii aceia de care se leagă amintirea copilăriei și adolescenței sale. Autoarea își regăsește vocația de romancieră : „Am redevenit un scriitor de romane." (p. 12)

Amantul din Nordul Chinei reia fiecare unitate narativă din **L'Amant** („cartea s-ar fi putut numi : **Dragostea în stradă** sau **Romanul amantului** sau **Amantul luat de la început**" (p. 11), spulberînd romanul poetic, devenind o povestire cu un caracter autobiografic mai pronunțat, în care simbolurile cedează locul adevărurilor îndubitabile, în care timpul revine la dimensiunea lui obiectivă, măsurabilă cu ornicul. Cartea pierde farmecul misterios al prozei din prima variantă cîștigînd în sinceritate, în autenticitate. Tot ceea ce în **L'Amant** rămăsese sub semnul întrebării devine aici certitudine : rolul mamei în relația „copilei" cu amantul chinez, incestul (atracția fizică spre fratele mai mic, împlinită o singură dată în viață, dar împlinită), toate detaliile prostituției de lux, șocante, mai ales cînd fac parte din adolescența scriitoarei însăși. **Amantul din Nordul Chinei** este povestea unei „iubiri orbitoare, mereu noi, niciodată uitate." (p. 51)

După cum precizează autoarea, această nouă versiune a **Amantului** este o carte și un film totodată. Textul se resimte de practica filmică din ultimele decenii (M.D. realizase : **Détruire dit-elle, La Femme du Gange, India Song**). Aici, M.D. **vede** în primul rînd povestea și o transcrie ca atare. Granițele dintre roman și scenariu dispar pe alocuri cu desăvîrșire. Iată cum este „descrisă" garsoniera chinezului : „O ușă. El deschide ușa aceasta. E obscur. E neașteptat, e modest. Banal. Nu-i nimic." (p. 69) Și iată o prezentare de „cadru" de „decor" : „E o stradă dreaptă. Luminată de lămpi cu gaz. Pietruită ai zice. Veche. Mărginită de arbori uriași. Veche. De fiecare parte a străzii acesteia sînt vile albe cu terase. Înconjurate de grilaje și parcuri. E un post de jungla în sudul Indochinei franceze. E în 1930. E cartierul francez. E o stradă din cartierul francez. Mireasma nopții este cea a iasomiei. Amestecată cu cea fadă și dulce a fluviului." (p. 17—18)

Alteori, în subsolul paginii, M.D. descrie mișcarea camerei — „în caz de ecranizare". Frază : „Mama povestește" este comentată astfel : „În caz de ecranizare, se va putea alege. Fie că se rămîne pe chipul mamei, care povestește fără să vadă. Fie că se vor vedea masa și copiii **povestiți** (subl. aut.) de către mamă. Autorul preferă această ultimă propunere." (p. 28) Chiar și atunci cînd „secvența" nu poartă marca explicită a indicației filmice, imaginea pare a fi creată prin obiectivul aparatului de filmat. Iată scena în care copila își descoperă chipul în oglindă, după prima ei noapte de dragoste : „Ea se privește, ea — ea s-a apropiat de propria-i imagine. Se apropie și mai mult. Nu se recunoaște bine. Nu înțelege ce s-a întîmplat. Va înțelege cîțiva ani mai tîrziu : era deja chipul distrus al vieții ei întregi." (p. 84—85)

Romanul se susține prin cel puțin două procedee împrumutate din tehnica cinematografică : **imaginea** și **sunetul**. Există în roman o secvență realizată prin jocul singur al privirilor. Narațiunea se substituie camerei de filmat. Pasajul : „Singuri, mama și fratele mai mare stau deoparte în ansamblul scenei. Fiecare în parte îl privește pe Paulo dansînd" este urmat de această notă de subsol : „În cazul unui film, totul se va petrece, astfel, prin privire. Legătura o va realiza privirea. Cei care privesc sînt priviți la rîndul lor de alții. Camera anulează reciprocitatea : ea nu filmează decît oamenii, adică singurătatea fiecăruia (aici fiecare dansează pe rînd). Planurile de ansamblu aici, nu sînt necesare, pentru că ansamblul, aici, nu există. Sînt oameni singuri «singurătăți» întîmplătoare. Pasiunea dă unitate filmului." (p. 166)

În privința sunetului, două elemente se impun cu pregnanță. În primul rînd, laitmotivul „valsului disperat" care tîșnește în răstimpuri, care deschide, punctează și anunță sfîrșitul istoriei, sfîrșitul „filmului", al cărții : „Brusc, muzica americană vine dinspre galeria compartimentelor : «ragtime»-ul lui Duke Ellington. După aceea, valsul acesta disperat, venit de aiurea, cîntat d parte la pian, valsul acesta va fi cel de la sfîrșitul filmului." (p. 101)

Spre finalul cărții, „muzica e peste tot, ea invadează cabinele, mașinile, saloanele. Puternică." (p. 227)

Al doilea element sonor îl constituie **vocile.** Scenele care se petrec în locuri publice (restaurantul chinezesc, portul, puntea vaporului) au ca fond sonor „conversațiile haotice, de o naturalețe regăsită", la care autoarea ține mult. Ea precizează : „Se poate vorbi aici de **straturi de conversație juxtapuse** (subl. aut.). (p. 203 subsol)

Nu mai puțin cinematografic, **dialogul** are o ponderе uriașă în roman, dialogul acesta ce duce treptat spre tăcere, ca spre singura comunicare posibilă. Dialogul fixează în filigran nuanțele tragice ale „istoriei", fie că este vorba de „conversațiile haotice" dintre mamă și fiică, fie de cele-vlăguite dintre copilă și chinez. În acest dialog se inserează tema autorului : „Și într-o zi vom muri (...) Vor fi cărțile dincolo de mormînt (...) Vor fi cărțile, știu. Nu e posibil altfel." (p. 187)

Această nouă variantă a **Amantului** oferă certe satisfacții exegeților operei M.D. Dezvăluirile totale șochează și întregesc imaginea unei femei-scriitor, dau unitate ciclului autobiografic început cu **Barrage contre le Pacifique**, încheindu-l totodată. Însă dincolo de circumstanțe, raporturile M.D. cu autobiografia se leagă de preocupări care țin de concepte mult mai largi : **memoria, identitatea, adevărul.** Toate se regăsesc în acest creuzet : opera absoarbe viața, viața se eliberează în operă. (3

În **Amantul din Nordul Chinei**, M.D. spune deschis lucruri pe care pudoarea mic-burgheză le tace de obicei : curiozitatea adolescentei de a privi trupul gol al unui bărbat, pornirile incestuoase, dorința de a face dragoste, misterul unor momente unice din viața femeii. În ciuda detaliilor șocante, nimic licențios nu-și găsește locul în scenele erotice. Amantul din Manciuria săvîrșește cu infinită delicatețe gesturi inițiatice. Sub aspect moral însă autoarea mărturisește și, mărturisind se autoflagelează. Scriind cu vigoare despre viață și oameni, M.D. afirmă, dincolo de furii și deznădejdi, o sete nepotolită de viață.

De la **Amantul** la **Amantul din Nordul Chinei**, M.D. a parcurs o traiectorie previzibilă, marcînd o nouă etapă în demersul constient de fuziune a celor două arte : literatura și cinematograful. Scriitoarea afirma cîndva că literatura este o fatalitate. Tot ca o fatalitate se impune acest nou tip de roman, născut dintr-o dublă vocație, de romancier și de cineast.

Amantul din Nordul Chinei este un refuz cert de a-și asuma docil frontierele genurilor literare. Această scriitură incomodă violentează comoditatea lecturii. În roman, ca și în film, M.D. este o novatoare. Ea transformă cinema-ul tot așa cum modifică, după o rezervă nemaiîntîlnită de sens inepuizabil, conceptul modern sau postmodern de roman.

Daniela Tania Velțan

1, 2, 3) Aliette Armel, **Marguerite Duras et l'autobiographie**, Le Castor Astral, 1990.

La „National Gallery" din Londra:

«Rembrandt și atelierul său de lucru»

Extraordinara expoziție dedicată lui Rembrandt a început la 26 martie și s-a închis la 25 mai a.c. S-a desfășurat în unele săli din „National Gallery", cît și în aripa nouă „Sainsburry Wing", a cărei construcție a început în iulie 1990 și s-a terminat în noiembrie 1991. Sponsorul acestei noi aripi a fost familia Sainsburry care este proprietarul celebrelor supermărketuri.

Prin grandioasa panotării în nenumărate săli a subliniat excepționala măiestrie a artistului, repunîndu-l la locul de cinste, ce i se cuvine. Este greu de opinat care opere sînt cele mai realizate, poate chiar în egală măsură, această expoziție, îi pune în valoare atît portretele cît și compozițiile. Privindu-le trăiești clipe de desfătare plastică, regăsind lucrări văzute în decursul anilor, și pe care le întîmpini, cu o înțelegere mai profundă. Într-o stare de euforie, treci subjugat de la un portret la altul. „Margareta de Geer", soția lui Jacob Trip este o lucrare preliminară studiului pentru portretul cel mare al modelului. Contrast între albul gulerului și negrul tichiei, al hainei. În portretul mare al Margaretei de Geer, studiul mîinilor are prețiozitate ca și strălucirea bătutei albe, în mîna dreaptă. Portretul lui Jacob Trip datează din 1661. Familia Trip era o familie din conducerea Provinciilor Unite. Louis și Hendrick Trip au construit casa Trip „Trippenhuis", clasic conac, la „Kloveniursburgwal" din Amsterdam, spre a fi puse acolo. Au fost achiziționate în 1869. Mîinile și fața sînt executate, în tonuri tandre, tichia cu alb și ocru. Alungirea blănii spre mîini, îi conferă o discretie acestui celebru portret, din colectia „National Gallery", în care mîinile devin un accent expresiv. Portretul nu a fost terminat. Jacob Trip decedînd în mai, dar totusi chiar în acest stadiu, Rembrandt a spus esențialul.

Îmi place să cred, că faptul de a mă afla, la Londra în perioada retrospectivei Rembrandt a fost un privilegiu. „Portret" din ultimul an al vietii artistului : aceeasi insistență asupra chipului și mîinilor. „Un bărbat cu mantie" din 1651, probabil chip, spre a fi utilizat, într-o amplă compoziție religioasă. Fata ascetică priveste undeva departe. „Călugăr franciscan" (1650—1660). Rembrandt picta membrii unor ordine religioase, iar acesta pare un acelasi model preferat. „Un bărbat vîrstnic ca Sfîntul Paul" (1659), donat de lordul Colbourne (1854). Sf. Paul prezintă o expresie profundă, caldă, umană, de om trecut printr-o complexă experiență. „Femeia adulteră" (1641). Evanghelia Sfîntului Ioan : „Isus refuză să condamne femeia adulteră adusă la el, de către scribi și farisei. În fundal, fastul iluminării templului, artificii prețioase, caracteristice penelului rembrandtian. Lumina cade central, pe femeia îngenunchiată, care plînge. Este învesmîntată în alb. Atmosfera e tainică și cu scînteierile interiorului. Lucrarea a fost achiziționată din excepționala colecție „Angerstein" (1824). „Depunerea" (1637—1640), compoziție triunghiulară, în culori siderale, singulară, prin lipsa de clar-obscur. Lumină pe cer, în stînga, dramatică, concentrarea luminii asupra celor doi borfași de pe cruce. Sir George Beaumont a prezentat opera, la „British Museum", pentru „National Gallery", în 1828. „Adorarea păstorilor" (1646). Culori tandre pe iesle, broboada Sfintei Maria, aurie, bluza de un roz-„pouzzoles". Atmosferă rembrandtiană de clar-obscur, compoziție în diagonală, ascendentă, se întregește cu arcada staulului. Dintre autoportrete (1630), cel cu mantie, tînăr, cu gura deschisă, privește sigură de sine, usor teatrală. Alt portret, cu o expresie dură, privindu-se-n oglindă, material pentru scenele dramatice din biblie si mitologie : portretul artistului la 23 de ani (1629).

„Flora C. Saskia van Uylenburg, în costum arcadian" (1635). Femeia reprezentată este probabil „Flora", zeița romană a Primăverii. Alternativ, putea fi o păstoriță arcadiană, o temă la modă, în arta olandeză și a literaturii timpului. Modelul a fost Saskia, pe care Rembrandt a luat-o de soție, în primii ani. Accentul cade mai mult pe costumul luxuriant, decît pe față. Printre unele raze, apare încă o figură, care stă în partea dreaptă a picturii. Rembrandt, avînd în minte, inițial, o compoziție diferită — în minte, probabil : „Judith cu capul lui Holofern". Se deduce, că această compoziție nu l-a satisfăcut, cînd a ajuns într-un stadiu avansat și a transformat-o în „Flora".

„Femeia la o ușă deschisă" : paletă caldă, aurie ; o baie a tonurilor roscate, în care operă nu se simte că ar fi printre ultimele. „Purtătorul steagului", pare a fi tot el, stăpîn, dominator, subliniind cu importanță compoziția. „Autoportret" (1669), ultimul, reprezintă prin efeminizarea interioară cu un zîmbet nou, mai uman, cu mari calități coloristice. Nu se pot neglija gravurile, dintre care unele sînt de excepție. „Sf. Jeronim" într-un peisaj italian (1653). Ciudată compoziție : un leu cu spatele. În stînga, trunchiul unui copac ; Sfîntul șade, citind, peste care cade lumina. Sf. Jeronim lîngă o salcie, după Biblie, prezentat ca un model, pentru umanisti și învătati. Acompaniat de leul său, din care, după cum spune legenda, i-a scos un spin din labă. „Peisaj cu trei copaci" (1643) unicat, ca peisaj : primul plan întunecat, fundalul în lumină, copacii evocă Golgotha dealul unde Christ a fost răstignit. „Peisaj" ; „Cîmpia Goldwelgher" (1651). Casa lui Christophel Thijst, pe care Rembrandt a cumpărat-o în 1639. Tipărirea lucrării după 20 de ani, spre a se „usura", datoria pe care o avea, a unei mari sume de bani. Ne confruntăm cu perioada 1655, cînd Rembrandt se află în stare falimentară. Între 1657—1659 toate lucrările, casa, bunurile sînt vîndute la licitație, iar în 1660 este sustinut de Hendrickye si Titus, prin intermediul unor negustori de tablouri. În 1663, din nefericire, se stinge Henricke Staffels. În 1667, Cosimo de Medici îi vizitează atelierul. În 1668, îl pierde pe Titus iar în 1669, la 4 octombrie, în vîrstă de 63 de ani, moare Rembrandt, înmormîntat într-o groapă, neidentificată, la Westerkerk !...

Revenind și la gravuri semnalăm : „Îngerul apărînd păstorilor". E prima scenă nocturnă, în care încearcă multiple posibilități tehnice, ale atmosferei. Aparitia îngerului, anunțînd nașterea lui Christ, luminează întunericul nopții. Alături, un trunchi imens, într-o mișcare contorsionată, dramatică. „Faust", (1652) lucrare inspirată de învătatul evreu, Menasseh ben Israel. Reprezintă ori un alchimist, ori un învătat al „Kabbalei". Inscripția în cercul de lumină al fer strei, a dus la unele interpretări, dar poate nu are o semnificație precisă, ci doar că a intentionat, să sugereze o formulă magică.

(1647—1649) „Gravură de o sută de Guldeni". Este cea mai importantă gravură. Evaluată în sec. 16 la prețuri mari. Un întreg capitol din Evanghelia Sf. Matei : „Vindecînd pe bolnavi si binecuvîntînd pe copii". Este usor un i cămile să treacă prin ochiul unui ac, decît pentru un om bogat să intre în Împărăția lui Dumnezeu. În stînga, farisii și saducheii sînt în controversă cu Christ referitor la natura căsătoriei. Compoziție triunghiulară, lumină răspîndită pretutindeni fundalul în întunecare. „Cîntărețul" si familia lui primind pomeni". În 1640 Rembrandt se reîntoarce la subiecte, cu cerșetori, care-l fascinaseră. Subiectul gravurii este arta „caritătii" însăsi, care problemă jucase un rol important în viața Olandei, din secolul 17, si era considerată, ca o datorie a celor bogati, fată de cei mai putin favorizati. „Familia" (cerșetoria este reprezentată cu simpatie si tandrete ; „Moartea Fecioarei" ; (1639). Povestea nu este relatată în Biblie. Subiect popular în Evul Mediu, a inspirat artistul, pe linia cultului Fecioarei, condamnat de calvinisti. Gravura trebuia să fie vîndută Comunitătii Catolice. A fost inspirată de o gravură a lui Dürer.

„Maestrul si santierul său de lucru". („The Master and his workshop".) acest fenomenal eveniment expozitional a beneficiat, avînd ca sponsor, Fundatia „American Express". Un prilej de luare de contact si cu lucrările unor elevi ai maestrului, ca Govert Flinck : „Autoportret", la 24 de ani (cu bonetă, ca Rembrandt) sau Carel Fabritius, atestă covîrsitoarea influentă a maestrului. Este de remarcat, că Rembrandt a petrecut sase luni în atelierul pictorului Pieter Lastman, portretist si axat pe compozitii istorice, la Amsterdam, în 1623—34. Unul din primele portrete, pictate la înapoierea sa la Amsterdam, este cel dedicat lui Philips Lucasz, în 1630 perioadă în care artistul s-a afirmat ca portretistul de frunte, al Olandei.

Cum de a fost cu putință chiar dacă nu mai era în viață din 1663 soția lui, Hendrickje Stoffels, chiar pierzîndu-l pe fiul lui Titus, în 1668, funerariile lui să fi trecut neobservate, să fi fost înmormîntat, într-o groapă neidentificată la Westerkerk în 1669 ?!

Matilda Ulmu

Urmare din pag a 10-a

Inelul de argint

nue, el îi împărtăşeşte oboseala sa. A continua o legătură fără viitor concret îl plictiseşte, ca şi a deveni un accesoriu în legătura Sartre-Beauvoir. Cu atît mai mult cu cît el nu suferă de nici un complex literar vis-a-vis de perechea celebră. El s-a considerat, totdeauna, mai bun scriitor decît ea. Şi n-a înţeles, fără îndoială niciodată „enigma" Sartre.

O lună mai tîrziu, atunci cînd Nelson rămîne încîntător dar distant, Simone de Beauvoir se adaptează cu greutate acestei situaţii. După ce s-a mutat în casa pe care Algren şi-o cumpărase de la Miller, pe malul lacului Michigan, cei doi amanţi hotărăsc, de comun acord, să aibă camere separate. Ea îi va scrie lui Sartre : **„Nu ne mai culcăm împreună... au fost una sau două încercări discrete şi fără consecinţă... Într-un fel asta ajută să lichidăm o poveste unde, sexualitatea avea o mare importanţă.. (Les Lettres à Sartre).**

Povestea lor, mult mai bogată şi mai complexă decît o simplă aventură, s-ar fi putut sfîrşi aici. Dacă n-ar fi fost încăpăţînarea Simonei, care, întoarsă la Paris, îi trimite mereu numeroase scrisori. Nelson Algren o frecventa atunci adesea pe Margot, o tînără drogată, pe care o întîlnise cu ani înainte. Simone de Beauvoir îi scrie că ea nu înţelege afecţiunea lui pentru „această curvuliţă". **„De ce nu te însori cu o adevărată şi sănătoasă americană, să-i faci copii frumoşi"** („A Life on the Wild Side".)

Algren face pe surdul dar cînd primeşte o altă scrisoare în care îi povesteşte amănunţit primele emoţii ale lui Claude Lansman pentru ea („el rîvneşte să mă iubească"), el hotărăşte să tragă o linie peste această poveste, căsătorindu-se, a doua oară, cu Amanda Kontowics. Mărinimoasă, Simone de Beauvoir le propune să vină să petreacă luna de miere la Paris... Statele Unite trăiesc la ora „vînătorii de vrăjitoare". Algren, care a participat la mai multe mitinguri în favoarea soţilor Rosenberg îşi vede retras paşaportul atunci cînd ei se îmbarcau pentru Franţa.

Această întîlnire neizbutită va fi preludiul unei separări de 8 ani aproximativ. Dar cei doi scriitori „corespondează" mereu. În 1955, Nelson Algren dedică noul său roman **A Wall on the Wild Side (La Rue chaude** în Franţa) Simonei de Beauvoir. În ceea ce o priveşte, ea îi afirmă că se gîndeşte adesea la el. În 1960, Algren revine la Paris .Ea îl primeşte în apartamentul din strada Schoelcher. Dar îl lasă singur pentru a pleca cu Sartre în Brazilia.

Doi ani mai tîrziu, în 1963, în **Conversation with Nelson Algren** de H.E.F. Donahue, scriitorul american face un portret feroce al amorului său trecut insistînd asupra faptului că ea a acceptat poziţia inferioară în cuplul lor, cu tot feminismul ei. Aproape simultan, Simone de Beauvoir îi trimite ultima sa scrisoare. **„Nelson, te voi iubi întotdeauna. Voi purta inelul tău pînă la moartea mea şi voi fi îngropată cu el"**, sînt ultimele fraze. Aceasta nu-l va împiedica pe Algren să rămînă cu un gust profund amar chiar dacă va trîmbiţa bucuros, contrariul.

★

Astăzi, Jean Cau, care l-a întîlnit de mai multe ori pe scriitorul american, socoteşte că **„Nelson Algren era un han spaniol în care Simone de Beauvoir aducea ceea ce ea dorea".** În Statele Unite, această legătură e tratată cu cel mai mare respect. În Franţa, nu se îndrăzneşte încă să se considere că Simone de Beauvoir a putut fi cu adevărat îndrăgostită de un alt bărbat decît Sartre. Totuşi, inelul de argint pe care i-l oferite Nelson Algren este într-adevăr îngropat cu ea.

PETER PAUL WIPLINGER: poet şi fotograf

În vara anului 1991 mă aflam, împreună cu bunul meu prieten Nicolae Prelipceanu, la o întîlnire scriitoricească, desfăşurată-n mirificul peisaj al Bled-ului. De-abia desciniţi în localitatea slovenă, de noi s-a apropiat un bărbat înalt, cu faţa scăldată de blîndeţe. Ne-a mărturisit dintru început că dezbaterile la care urmează să asistăm îl lasă rece. Mai participase la asemenea întruniri, de unde pleca dezamăgit. Totuşi, venise aici de dragul locului ce-i era familiar de multişor. De altminterea, patria sa, Austria, se găsea la o aruncătură de băţ. S-a bucurat aflînd că auzisem de numele lui şi că îi tradusesem niscaiva versuri pescuite dintr-o antologie. Peter Paul Wiplinger — căci despre el este vorba — între plimbări comune pe malul lacului ne fotografia, iar la cîte un păhărel de rachiu depăna frînturi de amintiri din viaţa-i aventuroasă. Curînd ne-a arătat un volum de-al său, tipărit în condiţii grafice superlative. Era o carte în care poemul se învecina adeseori cu fotografia. Mirîndu-ne, Peter Paul Wiplinger a zîmbit apoi şi-a prezentat şi cea de a doua identitate cea de fotograf. Din prezentarea cărţii, rămasă-n proprietatea mea (cărela avea să-i se adauge încă una, oferită la o întîlnire vieneză), aveam să constat că opera artistului austriac are cotă internaţională, versurile şi îndeosebi, realizările sale în planul fotografiei obţinînd numeroase premii şi diplome. Acasă, citindu-i poemele în tihnă, mi-am dat uşor seama că între cuvîntul scris şi imaginea surprinsă cu aparatul de fotografiat, există o superbă simbioză. Poemelor sale compuse cu mijloace simple (în care răzbat frămîntări personale, însă şi de interes obştesc, autentic sociale) le-a adăugat metafora plastică, superb realizată cu mijloace „mecanice". O suprapunere de sentimente ce au darul să impună cititorului o mai aprofundată înţelegere a ceea ce se ascunde îndărătul versului.

Pentru o apropiere de originalul artist Peter Paul Wiplinger, se cuvine să-i creionez fugar viaţa plină de avataruri. S-a născut în 1939 într-o familie cu zece copii. După ce şi-a terminat liceul la Linz, a studiat la universitatea vieneză istoria teatrului, germanistica şi filozofia. Şi-a cîştigat o vreme bucata de pîine practicînd meseria ca vînzător de benzină, viticultor (în calitate de zilier), autor de texte publicitare, portar de zi şi de noapte, ş.a.m.d. A străbătut meridianele lumii, trăind ca păsările cerului, deseori dormind sub podurile Senei. Excepţionala sa omenie, pe care am avut ocazia s-o cunoaştem îndeaproape, îşi are rădăcinile într-un asemenea trecut. După prăbuşirea dictaturii comuniste din Bulgaria, Peter Paul Wiplinger a iniţiat o vastă campanie de strîngere a unor fonduri pentru ajutorarea scriitorilor nevoiaşi din ţara vecină nouă. Asemenea oameni ne stau întotdeauna lîngă inimă.

Declaraţie

Dansul, fie el cum o fi,
îmi este mai drag
decît mărşăluitul.

O discuţie oarecare
îmi este mai dragă
decît orice discurs.

Liniştea
îmi este mai dragă
decît larma pompoasă.

Solitarul
îmi este mai drag
decît mulţimea.

Confruntarea
îmi este mai dragă
decît o pace putredă.

Amuţire

Mai apar
citeodată cuvintele

silabe singuratice
un pas ostenit

al literei
o marcare

coala albă de hîrtie
ca o pătură de nea
ce acoperă totul
pînă şi propria ta moarte

Certitudine

Totul
este pregătit

cerul
marea

dragostea
moartea

despărţirea
revederea

Ţara nimănui

A pipăi
graniţele
tăcerii

a uita
cuvintele

orb înaintînd
prin nămeţi

Curgerea zilei

dimineaţa
lumină
seara
întuneric

între ele
mută
ziua

Revendicare

Mai puţină pălăvrăgeală :
mai multe fapte !

Mai puţină ideologie :
mai multă libertate !

Mai puţină desfătare :
mai multă îndatorire !

Mai puţină tovărăşie :
mai multă individualitate !

Mai puţine instituţii :
mai multă răspundere personală !

Mai puţină autocompătimire :
mai multă putere de rezistenţă !

Mai puţină încredere-n evoluţie :
mai multă acţiune la timp potrivit !

Prezentare şi traducere :
Petre Stoica

moda, altfel

Şi „stelele" vor să fie scriitori

Moda aceasta a fost inflamantă : toate marile vedete care au fermecat lumea, au făcut publicul să rîdă sau să plîngă, să viseze si să creadă in miracolul actoricesc, au devenit **invadatori** în lumea „scrisului" : povestindu-si viata, aventurile amoroase, dezamăgirile si succesele, drumul anevoios sau facil al carierei strălucitoare, cu pretentii de sinceritate, au cîstigat o groază de bani prin acele **national best-sellers** pe care le-au realizat în colaborare cu altii sau singuri, depinzînd de capacitatea de rememorare, exprimare si cunostinte gramaticale a fiecăruia dintre temerari. Greta Garbo, Shirley Temple, Cary Grant Mae West, Ingrid Bergman, Jack Lemmon, Gregory Peck, Sidney Poitier, Marilyn Monroe, Sophia Loren... si-au povestit vietile, cu ajutor mai mare sau mai mic.

Vilva cea mai mare a desfăsurat-o „Regina de pe Broadway", „strălucitoarea stea a scenei, ecranului, televiziunii si cluburilor de noapte", autoarea care a determinat scandaluri si discipoli adoratii ce s-au organizat în cluburi de sustinere a ideilor sale despre transcendental, siruri de vieti, cure spirituale prin influenta cristalelor si a dusurilor ecoseze, jogging, yoga, etc. într-un amestec patetico-delicios, autoarea care luptă pentru democratie si a participat pasional la campanii electorale care în 1973 a fost invitată de Republica Populară Chineză să conducă prima delegatie de femei americane în această tară pentru a studia si filma ceea ce văd (actiune incununată cu o recompensă academică) fermecătoarea Shirley Mac Laine. Succesul primelor sale cărti a mirat-o chiar si pe autoare, de aceea a simtit nevoia să-si motiveze actul scriitoricesc prin următoarea explicatie din cartea sa **Out on a Limb** : „Oamenii trebuie să aibă grijă de trupurile lor în fiecare zi, altfel ei se pot trezi într-o dimineată si să descopere că nu mai sînt în stare să facă ceea ce vor să facă. Atunci, ei vor spune că sînt bătrîni". Sustine, de asemenea, că e vorba de o experientă personală, avută la vîrsta de patruzeci de ani, prin care a înteles legătura dint-o minte, trup si spirit.

Tinînd seama de curiozitatea omenirii, de cînd se străduieste ea să afle această legătură, revelatia lui S.M.L. a declansat o explozie de interes si o impresionantă efervescentă comercială prin vînzarea a fel de fel de mărgele de lămpi vechi (de cristale) de bilete turistice pentru locurile cu indieni care mai au cîteva lăculete cu apă gazoasă în care te poti purifica, prin apartia unor medici — medii intermediare cu alte spatii, a unor sedinte de psihiatrie sub auspiciul „unor culturi religioase, etc. Dincolo de aspectul sever si serios al acestor probleme, S.M.L., prin succesul pe care ea îl are la public, a generat prin cărtile sale în rîndul „bietilor muritori de rînd", în mintea „omului de pe stradă" (vorba cuiva de pe la noi) un comportament comic, asemănător cu cel din „Bolnavul închipuit" al lui Molière. Autoarei posesoare de multe splendide vile si apartamente îi place, cel mai mult, în California, în vila de la Malibu : „Îmi place să gîndesc în California. New-York-ul e atît de electrizant încît poti actiona doar prin instinct pentru a supravietui... dar în California cu pot reflecta. Desigur, n-a fost California degeaba numită Marea Portocală". Nu-i este străină hipnoza, nu-i sînt străine ocultismul, „ghicitul", moralitatea **karma**, conceptia anticilor „studiază-te pe tine însuti, pentru că în sine cineva poate găsi răspunsul tuturor problemelor cu care se confruntă", credinta că sufletul se poate detasa de trup. Se pare că sinceritatea cu care-si scrie cărtile a cucerit publicul, deocamdată. În „Dansînd în lumină" citează din „Maestrii de dans Wu li" : „Dansul cu Dumnezeu, creatorul tuturor lucrurilor este dansul cu tine însuti" dar si o învătătură primită în copilărie care e ambiguă, nu se referă numai la arta dansului ci si la cea a vietii (dacă există vreuna) : Dacă-ti tii picioarele pe pămînt si capul în stele **you will be fine !"** E de retinut !

Corina Cristea

INELUL DE ARGINT

NELSON ALGREN — MARELE AMOR HOINAR AL SIMONEI DE BEAUVOIR

de JEAN PIERRE SACCANI

Chicago, 21 februarie 1947. Un taxi merge de-a lungul metroului aerian al cetății negre măturată de rafale de vînt glacial. Înăuntru, Simone de Beauvoir, pentru 36 de ore la Chicago, strînge un exemplar din **The Partisan Review**, revista intelectualilor americani de „stînga". Ea are întîlnire cu un bărbat la cîteva blocuri, de acolo, în holul unui hotel Palmer House. Ei nu se cunosc, **The Partisan Review** e semnul lor de recunoaștere. Mai tîrziu, **Castorul** va scrie că avea impresia „de a se duce la o întrevedere de căsătorie organizată de **Clubul chenarului verde (l'Amerique au jour le jour)**.

Cînd Nelson Algren sosi și o zări pe Simone de Beauvoir nu merse imediat în întîmpinarea ei. Scriitorul american o privi cîteva minute, o văzu ridicîndu-se de patru ori, mergînd pînă la ușă și apoi așezîndu-se din nou. El se decise, în sfîrșit, s-o acosteze pentru a-i propune să bea un pahar și o invită la bar. În mod banal nepreștiind ce să-i spună. Nelson Algren vorbi o clipă de experiențele sale la Marsilia din timpul războiului.

Această întîlnire inițiată de Mary Gugenheim, o intelectuală pe care Simone de Beauvoir o întîlnise la New York ar fi putut rămîne, fără urmări. Dar o puternică atracție reciprocă urma să transforme această întîlnire, în fond neînsemnată, într-o lungă poveste de dragoste. Cu atît mai mult că, la început, nimic nu predispunea două ființe așa de diferite să trăiască o legătură pasională care urma să dureze 15 zile. Cînd Simone de Beauvoir sosește în Statele Unite la 39 de ani, Nelson Algren publicase două romane și o culegere de nuvele.

Scriitor de ultimă speță, pentru unii, al doilea scriitor american după Faulkner, pentru Hemingway, Nelson Algren duce o viață aparte la Chicago.

Trăind în mijlocul cartierului polonez într-un sărăcăcios apartament de două camere, el îi frecventează de preferință pe toți „declasații" din Chicago : boxerii născuți pentru a pierde, morfinomanii, jucătorii, micii proxeneți... Pe scurt, chiar cei care populează romanele sale.

Simone este deja aureolată de imaginea de intelectuală franceză ; este prietena lui Jean-Paul Sartre... Venită în Statele Unite în vederea unui ciclu de conferințe în universități, organizat de Philippe Soupault, Simone de Beauvoir este, fără îndoială, intrigată de acest scriitor care are pentru intelectuali cel mai mare dispreț. Nu va scrie el în legătură cu **The Partisan Review : „Putoarea cea mai cumplită aceea a unei măcelării al cărei patron este mort, emană din acest gen de publicații".** (Prefața la Désert du neon).

Dar mai ales, Simone de Beauvoir este atrasă fizic de acest bărbat de tulpină evreiască și suedeză. Blond cu ochi albaștri, trăsături regulate, măsurînd mai mult de 1,80 m., are farmecul deosebit al celor care-și poartă pașii la limita normalității. Crescut într-o familie de clasă mijlocie (tatăl său era mic comerciant), el urmă cursul de jurnalism la Universitatea din Illinois, înainte de a parcurge Statele Unite în epoca marei depresiuni. Pentru a trăi, Nelson Algren este rînd pe rînd lucrător la bîlciuri, motopompist, culegător de popice într-un bowling. El va petrece chiar 5 luni în închisoare, în Texas pentru un furt de mașină de scris pe care l-a comis după ce s-a hotărît să devină scriitor.

Ea nu știe toate acestea. Întîlnindu-l pe Algren, Simone descoperă prin el o Americă pe care n-o bănuia. Într-o scrisoare destinată lui Sartre, ea notează : **„Am iubit mult Chicago, poate pentru că-l iubeam mult pe tipul cu care-l vedeam."** Acest tip e Nelson Algren, care va declara mai tîrziu : **„Voiam să-i arăt că America nu era numai o națiune unde înfloresc prosperii burghezi".**

Demonstrația e rapidă și radicală, căci paria societății din Chicago este la ani lumină de fauna pe care ea o poate observa la Paris cu ocazia escapadelor în dancingurile îndoielnice ca Sammy's. În scrisorile către Sartre, Simone de Beauvoir povestește că el o duce în localuri cu negri și baruri poloneze. Algren îi prezintă de asemenea toxicomani și derbedei. Subjugată și fără îndoială întărită în neîncrederea sa instinctivă față de Statele Unite, Simone de Beauvoir cade repede în brațele lui Nelson Algren. Înainte de toate, pentru o legătură plasată sub auspiciile amorului fizic.

După mai mult de 30 de ani, în 1982, în cursul lungilor discuții pe care scriitoarea le-a avut cu Deirdre Bair, biografa sa americană, ea îi va confirma de altminteri că a cunoscut primul său adevărat orgasm cu scriitorul american. **„El e cel care m-a învățat pînă unde poate merge realul amor pasional".** La acea epocă Nelson Algren murise de un an. El avea 72 de ani. Pentru apropiații săi, Simone de Beauvoir reprezenta, fără îndoială, cea mai mare decepție a vieții sale, Căci aceste două ființe cu sensibilități bine marcate n-au fost niciodată capabile să se abată de la linia de conduită pe care și-o fixaseră : să nu-l părăsească niciodată pe Sartre, pentru Beauvoir și să rămînă la Chicago în mijlocul rădăcinilor sale, pentru Algren...

La sfîrșitul lui aprilie 1947, adică la 2 luni după prima lor întîlnire, Nelson Algren aterizează la New York ca s-o găsească pe Simone de Beauvoir. El trăiește din subvenția pe care i-a acordat-o American Academy Institute of Arts and Letters pentru al doilea roman al său **Le matin se fait attendre**, povestea murdară dar sfîșietoare a unui tînăr boxer polonez care sfîrșește la douăzeci de ani, pe scaunul electric. În **l'Amerique au jour le jour**, Simone descrie un chicagoian uimit să descopere New-York-ul croitorilor pentru obezi, maghernițele celor care fac tatuaje și pe cele unde se repară ochii învinețiți.

Dacă e puțin probabil ca New-York să fie în acel moment o descoperire pentru Algren, această alterare a adevărului lasă totuși să se întrevadă starea de încîntare în care se află intelectuala pariziană. Total supusă pasiunii sale, Simone de Beauvoir se întoarce la Chicago cu Nelson Algren. De astă dată e rîndul comisariatelor, vizitării abatoarelor și din nou a barurilor. Cînd se părăsesc, în general pentru că Simone de Beauvoir se întoarce la Sartre, cei doi amanți își scriu, la început în fiecare zi, apoi ea de mai multe ori pe săptămînă. **„Avem o inimă împărțită în mod penibil între două corpuri"**, se plînge ea într-o scrisoare. Algren îi răspunde că el joacă din ce în ce mai mult pentru a-i suporta absența. La care ea i-o întoarce că s-a pus să bea prea mult pentru a se alina. Din statutul de amant, Nelson trece la cel de „soț". El îi oferă un inel de argint și o poreclește „nevasta sa broască". În schimb ea îi spune „crocodil"...

Pasiunea lor se întunecă totuși cu ocazia călătoriei pe care o fac împreună de-a lungul Mississippiului, în Guatemala și în Mexic. Căci șederea lor prevăzută pentru 4 luni nu va dura decît două. Simone de Beauvoir trebuie să se întoarcă la Paris să lucreze cu Sartre. Nelson Algren e plin de ciudă. La sosirea sa la Paris, ea îl găsește pe Sartre îndrăgostit de Dolores Vanetti. Întoarcere completă a romancierei : îi scrie, din nou, lui Nelson Algren că dorește să se întoarcă la Chicago. Rece, el îi răspunde că are prea mult de lucru. Într-adevăr, chicagoianul s-a înhămat la **l'Homme au bras d'or,** romanul său cel mai cunoscut în Franța (tradus de Boris Vian), grație filmului pe care-l va face ,mai tîrziu, Otto Preminger cu Kim Novak și Frank Sinatra în rolul lui Frankie Machine, un toboșar de jazz dedat morfinei. În acest moment legătura lor are plumb în aripi, dar ea nu este mai puțin vie. Cîteva luni mai tîrziu, Nelson Algren cedează și la vaporul, în mai 1949, spre Franța.

Strălucind de fericire la sosirea sa, după Bettina Grew, biografa sa, Nelson Algren debarcă încărcat de daruri (ciocolată ,whisky, cărți etc.). Bineînțeles e fericit s-o întîlnească pe Simone de Beauvoir. El știe pe deasupra, c-a scris o carte mare cu **L'homme au bras d'or :** Simone îl prezintă repede lui Jean-Paul Sartre. Nelson Algren e dezamăgit cînd îl vede pe „rivalul" său. Filozoful îi face impresia unui „negustor de încălțăminte ieftină". Și americanul e mai ales izbit de lipsa totală de gelozie de care dă dovadă Sartre. Nu va putea înțelege niciodată această comportare.

Simone de Beauvoir îl instalează în apartamentul său din rue de la Bucherie și-l introduce atunci pe „American lover"-ul său în cenaclul viitorilor mari ai literaturii franceze : Raymond Queneau, Camus, Boris Vian... E de asemenea epoca apariției romanului ei **Le Deuxième Sexe.** Ea primește nenumărate scrisori care o tratează de lesbiană și de frigidă. Ea va încredința, mai tîrziu, biografei sale că prezența lui Algren i-a fost atunci de mare ajutor.

Șederea continuă liniștită în acest timp : Simone și Nelson merg din petrecere în petrecere, la meciurile de box, în muzee și în localurile de noapte. Mult timp mai tîrziu, Algren va afirma că această vară la Paris, urmată de o lungă călătorie în Italia și în Tunisia a fost în mod sigur, printre cele mai frumoase zile ale vieții sale.. În Tunisia o duce să vadă strada Sidi Yahya, artera prostituției. Într-o cafenea o face să fumeze kif, pe scurt, îi completează educația drojdiei societății. Pasiunea lor comună este la zenit. Sîntem în septembrie 1949.

Întors în Statele Unite, Nelson Algren află că a obținut National Book Awards pentru **L'homme au bras d'or**. În scrisorile pe care i le trimite Simonei de Beauvoir îi explică viitoarele sale proiecte literare. Entuziasmul său este contagios, Castorul îi răspunde : **„Am dedicat prima pagină a noului meu roman lui Nelson, acum cînd a început așa de strălucit, va fi ușor de a-l continua."** Această carte este **Les Mandarins.**

Algren este peste tot în opera Simonei de Beauvoir. El apare sub inițialele sale în **l'Amerique au jour le jour,** în **Les Mandarins,** Algren devine Lewis Brogan ; și în **La Force des choses,** el e descris sub adevărata sa identitate. Scriitorul american îi va păstra o profundă ranchiună. **„Ea a voit să facă din relațiile noastre o mare legătură literară internațională citindu-mă nominal și reproducînd extrase din scrisorile mele. Ea trebuia să fie, în mod caraghios, lipsită de inspirație, afară de cazul că s-a luat drept o nouă Colette... Ce dracu ! Scrisorile de dragoste trebuie să rămînă private. Am frecventat bordeluri în lumea întreagă și acolo, femeile închid totdeauna ușa, fie că e în Coreea sau în Ind.. Dar ea, ea a deschis larg ușa invitînd publicul și presa să intre în cameră..",** va spune Nelson Algren în ultimul său interviu, în ajunul morții sale la 10 mai 1981, atunci cînd aflase alegerea sa la American Academy Institute of Arts and Letters.

În 1950 la începutul lunii iulie, Simone de Beauvoir pleacă la Chicago. Călătoria trebuia să dureze trei luni. Cei doi amanți și-au trimis scrisori pline de pasiune un an întreg fără să se vadă. La sosirea ei, Nelson Algren arată o oarecare răceală. În apartamentul său înăbușitor de pe Vabansia Ave-

continuare în pag. a 15-a

Traducere de
D. St. Rădulescu

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi , ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 16 septembrie 1992 • 35 (134)

CABARET ELECTORAL

Nu s-ar putea spune că spectacolul televizat al campaniei electorale duce lipsă de momente vesele, oferite cu generozitate atît de candidaţii la preşedinţie cît mai ales de candidaţii pentru parlament. Maeştrii incontestabili ai comicului electoral, născuţi iar nu făcuţi, trăind în cel mai pur qui-pro-quo imaginabil şi realizînd performanţe memorabile pe terenul expresivităţii involuntare, sînt reprezentanţii partidelor minuscule, gen U.L.B., P.R.M., P.L.R., P.D.S., P.S.M. etc. etc., dar ei nu absentează nici din catalogul partidelor cu pondere, cel puţin parlamentară, de felul F.D.S.N., F.S.N., P.N.L., P.N.Ţ.-c.d., P.D.A.R., M.E.R. etc., ca probă că ţara asta e plină de umor, precum zicea poetul. Nu-i mai puţin adevărat că la capătul veseliei pe care ne-o produce micul ecran electoral dăm de tristeţea lucrului fără cap şi fără coadă, a improvizaţiei şi impostturii, a ipocriziei şi minciunii, cînd mai făţiş cînd mai subtil exprimate, însă mereu imbatabile. Aşadar, după ce se amuză, privitorul acestui spectacol cade pe gînduri, sporindu-şi nedumerirea şi aşa mare în contextul actual. Căci disputa electorală cunoaşte, din păcate, doar două lungimi de undă : critica acerbă a trecutului imediat şi promiterea mării cu sarea pentru viitorul imediat. Din cînd în cînd se mai interferează în acest cîmp unda de şoc a invectivei – tradiţională în spaţiul nostru socio-politic, folosită mai cu seamă de cei care nu au nici măcar argumente teoretice pentru susţinerea unei platforme politice. Dar o privire mai adîncă şi mai lămuritoare în peisajul postcomunist al României, nici unul din candidaţii prezenţi pe micul ecran n-a îndrăznit încă să arunce. A făcut-o, în schimb, episcopul Tökes Laszlo prin motivaţia grevei sale, însă gestul său a părut tuturor – şi celor de la putere şi opoziţiei democrate – drept inoportun, chiar dacă just. Noi credem, dimpotrivă, că acest gest a venit la timpul potrivit şi că atunci cînd e vorba de aflarea şi rostirea unui adevăr fundamental – cum e cel reclamat de pastorul timişorean – orice moment este oportun. Cîtă vreme însă lipseşte din cuvîntările electorale analiza serioasă a ceea ce s-a întîmplat la noi după decembrie '89 nu e de mirare că greva prelatului e dezavuată, mai mult sau mai puţin diplomatic, de toate partidele implicate în campania electorală. De mirare e numai faptul că înainte cu zece zile de data alegerilor electoratul e la fel de edificat ca în urmă cu trei sau şase luni, adică mai deloc. Cabaretul electoral regizat de Televiziunea română ne distrează poate, dar el ne şi învaţă ceva : că ne aflăm încă foarte departe de coerenţa, luciditatea şi realismul unor mesaje politice veritabile, din categoria deci a acelora care să ajute pe alegător să opteze în cunoştinţă de cauză, să aibă cu alte cuvinte o opţiune iar nu o simplă preferinţă, îndeobşte aleatorie. Poate că în ultima săptămînă a campaniei electorale, candidaţii şi partidele pe care le reprezintă vor izbuti să dea vorbelor mai multă consistenţă. În ce ne priveşte sîntem sceptici şi asta pentru că avem sentimentul tîrziului. Sîntem însă, într-o anumită măsură şi optimişti, cîtă vreme admitem că pentru a spune adevărul niciodată nu e prea tîrziu.

„L“

Paginile revistei sînt ilustrate cu lucrări semnate de pictorul Gheorghe Labin

Visuri împlinite

Copil fiind, am visat într-o noapte
că fugeam, cu o desagă de durere,
dintr-o ţară cu miere şi lapte
peste-o apă bolnavă de fiere.

Şi mai visam în dulce copilăria mea
sînge şi moarte şi tunuri bătînd.
Colegul meu de bancă se făcea
că muşcă pămîntul, bogat sîngerînd.

Adolescent la şaisprezece ani
visasem o fantomă în purpurii veşminte,
iar eu prin vis mă-mpiedicam de bolovani
şi nu izbuteam să i-o iau înainte.

Foame şi frig am visat mai apoi
şi-o hrubă cu zăbrele la ferestre.
— Doamne, ziceam, să treacă de la noi
paharul acestor mizerii terestre.

Şi iată bejenii aevea venind,
foamea, frigul visat, închisoarea,
Sodoma,
şi-ntocmai ca-n visele vechi tropotind,
roşie, pe urmele mele, fantoma...

Acum, cînd tremură aproape dezgolit
copacul existenţei cu timplele scrumite,
pot muri împăcat, ca un om fericit.
cu toate visurile sale împlinite...

Andrei Ciurunga

RESTAURARE SAU RESTAURAŢIE

•

«FERNANDO», de D.R. Popescu

•

O POETICĂ PENTRU GÎLCEVITORI

— ÎN PAGINA A 16-A —

DESPĂRŢIREA DE DAN DEŞLIU

— ÎN PAGINA A 6-A —

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Emil

Am auzit că, undeva, în țară, la întîlnirea profesorului Emil Constantinescu, acolo, cu lumea, s-a strigat „E-mil, E-mil !" Asta înseamnă că oamenii și-au dat seama cu cine au de-a face, și-au dat seama că în fața lor stă cineva asemenea lor, un om obișnuit, normal, moral, chiar dacă profesor doctor și rector al rectorilor sau tocmai de aceea. (Într-adevăr, oamenii fără calități sînt mult mai atenți la distanța artificială dintre ei și semenii lor, decît aceia care, ca el, și-au cîștigat poziția, să zicem mai sus pe scara socială decît alții, prin sudoarea cu adevărat a frunții proprii.) Îmi permit să fiu sigur că dl. profesor a fost atins sufletește de familiaritatea caldă a celor care i-au strigat „Emil, Emil" (avem nevoie de tine) !"

Cred că avem nevoie, după atîția ani de grosolănie și violență, travestite în fel și chip ori servite pe tavă tale quale, de un om cu duhul blîndeții, care să înlocuiască violența cu dragostea către cei ca el, indiferent dacă sînt pentru alegerea lui sau contra lui. Și, într-adevăr, dl. profesor Emil Constantinescu a declarat, de cîte ori a avut prilejul, că va fi deopotrivă președintele susținătorilor lui ca și al celorlalți, în cazul în care va fi președinte. Faptul că n-a fost tăios, vehement, că n-a amenințat a dat — cred — apă la moara celor care apreciază personalitatea după cantitatea de severitate emanată (ptiu !) de ea. În viziunea acestora — desigur liber-cugetători — Christos ar fi omul cel mai șters din lume, din moment ce a întins agresorului și celălalt obraz, în loc să sară la bătaie, ba i-a oferit chiar viața sa, oricum dedicată Dumnezeului celui adevărat.

În lumea noastră copleșită de rău, de suspiciune, de violență și ticăloșie, avem nevoie — sînt sigur — de un alt fel de om în funcția de președinte decît cei de pînă acum, pentru ca să nu mai fie un președinte al răului, ci unul care să ne cheme măcar — dacă altceva nu poate face — spre ceea ce ar fi trebuit să ne îndreptăm de mult, de cînd pretindem — în cor, de la președinte la alții — că am ales, din nou, calea creștină de viață. Adică aceea a valorilor pozitive, afirmate ca atare, iar nu aceea a continuei negații. Fiind noi astăzi, încă, în prelungirea unei lungi negații, o coadă a cometei care a fost „orînduirea socialistă" și „multilateral dezvoltată" pe deasupra, ar trebui — poate — să ne orientăm spre valoarea lui DA, în sfîrșit în locul celei a lui NU, destul de uzată și în măsură să uzeze puterile noastre sufletești. Să înțelegem cu alte cuvinte — ideea că DA este un NU, dar mult mai elegant și mai ferm și mai definitiv în același timp. Un DA înseamnă acest om cald, prieten al oamenilor, Emil, cel care are nevoie de dragoste și de prietenie spre a le răspîndi la rîndul său în jur, spre a zidi ceva în hăul negru al negației, al violenței.

Aspectul firav, vocea deloc tunătoare să nu vă înspăimînte, să nu vă facă să ezitați, dragi prieteni, căci înainte de cele fizice, de forțe, ziditoare sînt cele ale spiritului, ale sufletului, iar acestea nu se fac cunoscute lumii prin semnele exterioare ale unei puteri cel mai adesea greșit folosite. Știm — cei care știm — că puterea spiritului este aceea care concede unora și pe-aceea a trupului, acesta fiind doar semi-pasul spre adevărata putere, aceea întemeiată pe dragoste, pe înțelegere, pe calm și siguranță a ideii. Emil, cel de care avem nevoie, nu este altcineva decît reprezentantul — ferm — al acesteia din urmă. Într-o vreme de ură și dezbinări de ce altceva decît de înțelegere și dragoste față de semeni avem cu toții nevoie ?

Nicolae Prelipceanu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● TRAIAN VEDINAȘ : „O batoză din 1903 salvează pariul cu agricultura". **(Evenimentul zilei)** ● „În Piața Universității au apărut **primele ecusoane** pe care scrie «**Animal**»". **(Tinerama)** ● ION CRISTOIU : „Prezența dlui Ion Iliescu pe lista de candidați F.D.S.N. pentru Senat încalcă flagrant Legea electorală" ; Și dacă pentru un capriciu al dlui Ion Iliescu s-a încălcat legea atît de sfidător, atît de grosolan, putem noi spera că ea va fi respectată în cazul candidaturii sale la președinție ? !". **(Evenimentul zilei)** ● SORIN MARPOZAN : „Aceste alegeri vor fi foarte drepte. Nu se va face nici un fel de fraudă pe 27 septembrie, pentru simplul fapt că s-a făcut fraudă electorală începînd din aprilie...". (Anchetă, în **Adevărul**) ● BARBU CIOCULESCU : „...partida — Frontul — dlui Iliescu se află în căutarea, și este foarte aproape de a o și găsi, a unei formule de schimb pentru trecuta luptă de clasă, la care Ceaușescu revenise în ultimele sale luni de paranoie dictatorială". **(Dreptatea)** ● MIHAI CREANGĂ : „...sper că România nu va avea iar ghinION". **(România liberă)** ● MIRCEA DRUC : „La București și la Chișinău conduc pompierii". (După **Tinerama**) ● ION CRISTOIU : „Ai observat, stimate cititor, un lucru ? Că în România de după decembrie 1989 se poartă nerușinarea pe față !". **(Evenimentul zilei)** ● TIA ȘERBĂNESCU : „Un discurs de un analfabetism politic surprinzător a prezentat dl. Gh. Funar, propus de P.U.N.R.". **(România liberă)** ● EUGEN CHIROVICI : „Mai încruntat din fire, dl. Gheorghe Funar s-a năpustit ca ursul să culeagă zmeura dintre spinii Ardealului". **(Flacăra)** ● De la CEZAR ANDRESCU adunate : „...dl. Gheorghe Funar petrecea la restaurantul Cercului Militar din București, împreună cu poetul Cornel Brahaș, purtătorul său de cuvînt" ; „A promis că nu-și va da voturile actualului președinte. Dar cîte nu spune omul la băutură !". **(Cuvîntul)** ● LUCIAN TUDORANCEA : „**Un circar pentru Ion Iliescu**" ; „dl. Ștefan Cazimir se apropie cel mai mult de circul care domnește în Parlament. Tocmai de aceea susține prin votul său un alt circar". **(Flacăra)** ● „**Ion I. Brătianu** nu s-a dezmințit nici de această dată. Candidatura domniei sale la președinție s-a dovedit a fi o splendidă cacealma. Oricum, absența președintelui U.L.B. va afecta grav comicul campaniei". **(Expres magazin)** ● I.I. BRĂTIANU : „Eu care am rădăcini înfipte la lava vulcanică a acestui pămînt...". (La o conferință de presă hazoasă, menționată în **Zig Zag**) ● DR. NICOLAE TĂNASE : «**Pentru domnul de 70 de ani** — Făgăraș : „Activitatea sexuală prin masturbare pe care o practicați este practică, în sensul că vă este la îndemînă. Dar spre deosebire de actul sexual normal, masturbarea aduce după sine o oboseală, nu o relaxare". **(Emmanuelle)** ● CORNELIU VADIM TUDOR : „Mircea Hamza, un admirabil ziarist"... **(România Mare)** ● VINTILĂ BRĂTIANU : „P.N.L. trebuie să-și curețe firma. În toată istoria lui, niciodată acest partid nu a făcut alianțe cu forțe totalitare ca acum". (Citat după **Viitorul românesc**) ● GHIȚĂ FĂTU (Cluj-Napoca) : „Păcat mare că, din milioanele de români patrioți sînt puțini care se ridică «să pună pumnul în pieptul furtunii», așa cum o faceți dv., domnule Vadim Tudor, și domnii Eugen Barbu, Radu Theodoru, Gheorghe Funar, Ilie Neacșu și alții, demni urmași ai lui Ștefan cel Mare și Sfînt, Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu, Horea, Cloșca și Crișan, Nicolae Bălcescu, Avram Iancu și alți demni eroi ai neamului". **(Politica)** ● „Lapte cu microbi și brînză acră". **(Tineretul liber)** ● MIRCEA DINESCU : „Sînt accidente cînd deputatul chiar vorbește corect gramatical". **(Academia Cațavencu)** ● ION GHEORGHE (candidat P.S.M. la deputație) : „Nava Cosmică — **Marșul Cel Lung** / A modelului chinezesc, / Umblă pe ceruri cu stelele ei vestitoare"... **(Totuși iubirea)** ● LILI TANASOFF : „— Ține-ți gura și deschide-o. Cîte una pentru fiecare congres p.c.r. Ai înțeles ? Ticăloșilor ! Tînărul era tare ! A mers șnur pînă la Congresul al XIV !". **(Prostituția)**.

Petre Stoica

dictatura personală

Poetul Ion Nicolescu și-a depus candidatura la Președinția țării din anul 1978

Martor necredincios al dezordinii sale interioare, de două săptămîni mă tot chinui să vă dau de gol, fără umor resorturile exterioare ale unei candidaturi la Președinția țării, anunțată pe prima pagină a unei noi „reviste de cultură". **România Internațională**, apărută la 18 august 1992, și necrezută de nimeni : servitorul dumneavoastră socotitor (cîte adeziuni va fi adunat, oare, totuși, pentru susținerea sa, la sediul din Calea Victoriei 133-135 din București ? O mai fi adunînd și azi asemenea adeziuni ? Pentru viitoarea candidatură...) fiind renumitul poet, prof. univ. dr. „director și președinte fondator, „proprietar și editor" Ion Nicolescu, nu vreau să mai revin și aici asupra bazaconiilor, o sumedenie de nume și prenume ale fantasmagoricelor sale întreprinderi clinice, îndeosebi, afaceri de alcov...

Sigur, regret sincer că legile electorale au pus o dată limită, 27 august 1992 pentru depunerea candidaturilor la Președinția țării și că nimeni din lumea politică nu a auzit de Ion Nicolescu : vorba ceea, măcar să fi trecut și domnia sa pe la Biroul Electoral Central să spună un banc bun, că a adunat 120 000 de semnături, dar că s-a răzgîndit din aceleași motive ca Ion I. Brătianu, nevrînd să se vîndă „americanilor", de exemplu, păcat de iluziile de preamărire, s-a ales praful, biată țărișoară, cine știe pe mîna cui o să încapă... Zău, părerea mea e că ar fi meritat efortul, să se fi dat Ion Nicolescu în stambă și acolo, la B.E.C. : opinia publică e mereu avidă de noutate pitorească, politicienii „nebuni" fiind la mare căutare... De altfel, mă mir : oare Ion Nicolescu nu candidează acum, în secret, odată ratînd Președinția țării, la Senat cumva, alături de C.V. Tudor (P.R.M.), Adrian Păunescu (P.S.M.) sau Viorel Sălăgean (P.U.N.R.) ? Susținut de... Era să zic F.D.S.N. : sustinut de care partid ? Sau Ion Nicolescu își va fi avînd un partid al lui ? Ghici ciupercă... Trebuie să recunosc, a făcut prăpăd canicula acestei veri în mințile și așa răvășite de dezghețul comunist...

În fine, să reiau, de curiozitate, pentru amuzamentul eventual al posterității, dacă va fi și ea vreodată cu chef, să reiau firul caraghioslîcului balcanic legat la un capăt la noi de candidatura la Președinția țării, fir rupt și înnodat de domnul Ion Nicolescu, rătăcit demult prin labirintul cotidian... Unde am rămas ? Am rămas acolo unde, țineți-vă bine... Acolo unde Ion Nicolescu scrie în „celebrul" său „editorial" autobiografic (publicat în nu mai puțin „celebra" sa „revistă de cultură" de care tot fac eu aici caz, **România Internațională**, din 18 august), cu titlu suprarealist : „De România suntem noi, voi sunteți de altceva" (chiar așa !), scrie că — protocronist cum e în toate... Scrie : „Candidatura de Președinte al României mi-am anunțat-o în Bacău, în seara zilei de 16 octombrie 1978. Am fost aclamat, cu mîinile în sus, de liderii tineretului din România, prezenți acolo" ! Ha-ha... Ați citit bine, nu e nici o eroare tipografică : din 1978 poetul Ion Nicolescu și-a depus candidatura la Președinția țării, fosta, actuala și viitoarea Președinție, ce mai contează... O, Doamne...

Altfel, cum îl știți : Ion Nicolescu își pune inima pe masă, se mărturisește cu lacrimi în ochi și noi îl credem ce să facem ? **România lui Internațională** ne stă probă scrisă, la o adică : mă scuzați că insist, dar știu sigur că nu aveți de unde să faceți rost de această „revistă de cultură". Ion Nicolescu ? În 1973 a fost reprimit în Uniunea Scriitorilor, aflăm, după o neînțelegere și după ce a publicat „Mioritiada" (sic !), în anul următor primind pașaport pentru infern : Bulgaria, Polonia, Germania, Ungaria, Cehoslovacia, Ungaria, poate, poate o să scape România de el, dar de unde ! În 1976, scrie Ion Nicolescu : „Înainte de Sf. Paști, o poezie a mea a ridicat în picioare poporul român" ! Doamne păzește și apără : chiar „poporul român" ? Iar în 1978... În 1978 luăm la cunoștință că a fost „arestat, legat" și „mi-au injectat mult haloperidol romparkin și plegomazin", apoi a fost bătut pe ciment cu picioarele : urmarea ? Pleacă imediat în străinătate, după ce publică două cărți în 1979... Pentru ca, din 1980, mai rău, să-și ia pe cap „și funcția de reprezentant permanent al O.N.U. : de unde să-și ia ? Habar n-am, eu vă citez doar... Culmea ghinionului, la 9 martie 1981 avînd să fie **arestat** și internat la Spitalul 9, unde i s-a recomandat să plece în Occident pe un pașaport cu douăsprezece vize în acest sens, cică : dar el nu și nu ! De ce nu ? Deoarece trebuia să scrie în România în continuare la un „felinar de căruță" : **„la care am „scris, de ce n-aș spune-o, multe capodopere"** ! Vă dați seama, acum vedeți cu cine aveți de a face, de fapt.

Bun... Nu mai are rost să mă lungesc, suntem edificați. Ion Nicolescu, fost candidat prezumtiv la Președinția țării, își încheie însemnările datate 10 februarie 1992 astfel : **„Toți mă consideră un geniu. Voi fi fiind. Nu vă contrazic" (România Internațională** 8/1992, pagina 5). Vai de capul nostru... Natural, nici eu nu îndrăznesc să-l contrazic pe Ion Iliescu... pardon, Ion Nicolescu : bat doar în lemn și fac o cruce mare, că niciodată nu se știe cînd intră Necuratul în tine...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

momos

Un momos analitic

Actualii candidați la președinția României pot fi grupați după programele anunțate în grupe de cîte doi, astfel : Funar—Druc, Iliescu—Mînzatu, Dragomir—Constantinescu. Se poate observa lesne anularea dintre candidați : electoratului îi va fi greu să-și dea seama de ce unirea cu Basarabia ar fi mai repede făcută de Druc decît de Funar : de ce criptocomunismul iliescian nu poate fi continuat de Mînzatu sau de ce liberalismul lui Dragomir ar fi mai bun decît cel propus de Constantinescu. La fel de usor se poate observa însă în cele trei subgrupe că unul dintre candidați are sanse sensibil mai mari decît celălalt : Funar, fiindcă în afara problemei unirii reprezintă și Ardealul înspăimîntat de o eventuală secesiune. Iliescu, deoarece timp de doi ani a făcut dovada că nu-și va trăda idealurile și, în fine, Constantinescu, care reprezintă o coaliție democrată asupra căreia nu planează (cel puțin deocamdată), după autoeliminarea liberalilor, nici un dubiu.

Cu toate acestea, voturile se vor împărți între cei șase și toate pronosticurile arată că nici unul dintre candidați nu va obține majoritatea necesară pentru a deveni președinte și că se va ajunge la turul doi. Mi se pare puțin probabil ca în acest tur doi să intre candidați din aceeași grupă și asta pentru simplul motiv că voturile din primul tur se vor împărți între ei. După cele spuse mai sus, sansele cele mai mari de a intra în turul doi le au Iliescu, Funar și Constantinescu. În următoarele trei combinații : Iliescu—Funar : Iliescu—Constantinescu : Funar—Constantinescu. Teoretic, cei rămași în afara cursei vor încerca să reorienteze (măcar partial) valurile spre partenerul de grupă : Druc către Funar, Dragomir către Constantinescu, iar Mînzatu către Iliescu.

Dar cum în luptă rămîne o singură grupă, să vedem ce se va întîmpla cu voturile celorlalți doi candidați parteneri. Dacă în turul doi rămîn Iliescu și Funar ei vor primi voturile „partenerilor" (Mînzatu și Druc), dar și nu pe cele ale CDR, iar victoria va fi hotărîtă de voturile FSN (Dragomir). Este destul de plauzibil că FSN-ul se va orienta în această situație către Funar. A doua combinație, Iliescu—Constantinescu va beneficia desigur de voturile „partenerilor" (Mînzatu—Dragomir), PUNR-ul (Funar) se va orienta spre Iliescu, iar partizanii lui Druc se vor împărți între cei doi. Dacă Emil Constantinescu și respectiv „partenerul" nu obțin din primul tur un scor mare, candidatul CDR este în situația de a pierde.

A treia grupă, Funar—Constantinescu, este și mai dificilă pentru Constantinescu, deoarece grupa Iliescu—Mînzatu și partial simpatizanții lui Druc se vor orienta spre Funar, iar Constantinescu nu va beneficia decît de o parte a votanților FSN.

Concluzia ar fi că Emil Constantinescu pentru a cîștiga în turul doi trebuie să cîștige confortabil primul tur, iar Caius Dragomir să obțină cel puțin un loc 3—4.

Ștefan Agopian

prezentul continuă

Tulburarea apelor

Cu toţii spuneam pe la începutul anului 1990 că e bine să avem răbdare, să se limpezească apele, şi apoi vom vedea cine va rămîne în prima linie şi cine va îngroşa ceţosul pluton doi, care va seconda. Ce-i drept apele se tulburaseră rău atunci, chiar dacă pînă atunci ştiam cine sînt peştii care înotau în acvariul cu pereţii opaci, învălmăşeală din care s-au desprins rechinii înfometaţi şi care ştiau gustul cărnii de pe osul atît de mult rîvnit, ba dintr-o funcţie de director la o editură, ba dintr-un salariu de muzeograf pe undeva prin provincie, de acolo de unde credea şeful cel mare că pot fi ţinuţi înfometaţi mai uşor sub supraveghere, ca apoi să fie făcuţi dispăruţi. Tulburarea de fond a **apelor revoluţionare** a fost făcută, după cum se ştie, de echipa gîndită conform scenariului de continuare a programelor pcr şi a construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate, acţiuni „întinate", după expresia de debut în democraţie comunistă a actualului ales. Nu revoluţionari, cum s-au autointitulat, ci contrarevoluţionari de meserie, au confiscat totul şi şi-au ocupat poziţiile. Şi pentru a şi le menţine tulbură în continuare apele cu abilităţi deţinute de la fosta securitate, infiltrînd peste tot oameni dispuşi să fracţioneze tot, în cît mai mici grupuleţe, ca în final să le contopească într-un tot uşor demodelat. Peste tot sînt **tulburători de ape** ; cei mai mulţi au fost infiltraţi în **Convenţia Democratică** (şi aici mai ales în PAC, care a acceptat în rîndurile lui tot felul de sosiţi, care pînă în final şi-au dat arama pe faţă). Se vede de fapt situaţia de fond a **opoziţiei unite**, care se vede, în pragul alegerilor generale, fracţionată, păstrîndu-şi doar **semnul**, intrat în conştiinţa celor mulţi şi dornici de o democraţie adevărată. Tulburătorii de apă sînt de fapt şi trădătorii, care n-au mai aşteptat şi şi-au spus ultimul cuvînt (sper !), divizînd şi ameninţînd structura, care părea de granit, a Convenţiei Democratice. Şi ca să fie totul la unison, şi partea cealaltă a baricadei, care constituie „puterea actuală", şi-a primit loviturile ei din interior. Ca totul să fie o apă şi un pămînt, conform devizei probabile a **tulburătorilor de ape**, care sînt la fel peste tot, instruiţi la fel de către **schitul măgureanu.** Defăimarea turnătorilor din cadrul filialei PNŢCD Argeş stă dovadă pentru a nu ştiu cîta oară, că dl. Măgureanu lucrează duplicitar, dar în folosul instituţiei prezidenţiale (ca fiind personaj principal în scenariul dinaintea evenimentelor din decembrie 1989). Aşa că nu ne mai miră nimic. În aceste ape tulburi, cine pescuieşte e bine, cine nu, moare de foame. Şi cei care au început deja să moară sînt funcţionarii din cultură, să le spunem aşa, ca fiind plătiţi de la bugetul statului cu salarii de mizerie şi acestea ajunse la fundul sacului. Dispariţia revistelor nu mai îngrijorează pe nimeni. Ici şi colo mai apare cîte o revistă, amintind că au fost odată şi odată şi aşa ceva. Dar poate că chiar nu se ştie de aceste reviste, deoarece nici nu erau citite de cei ce conduc acum. Şi cum să se îngrijoreze de ceva ce nu ştiu. Nici n-au cum şti sau vedea, în ceaţa atît de deasă în care îşi fac conturile unor zile negre care vin-vin din ce în ce mai repede. Măsluitorii trag cu lopeţile lor în apa miloasă, să nu se vadă nimic. Justiţia nu vede, ministerele, de toate soiurile,nu văd nici ele ; în costumele lor de scafandri sălăşluiesc în mizeria lor proprie şi zic fie ce-o fi, măcar nouă să ne fie bine, în rest să lupte, că a spus poetul, nu, „o luptă-i viaţa, deci te luptă!". Domnul Iliescu îi ocroteşte pe teroriştii şi-i poartă cu Domnia Sa prin ţară şi unde e cazul aceştia îşi răsplătesc cu vîrf şi îndesat stăpînul, bătînd şi ameninţînd cu armele, ca în vizita din judeţul Botoşani, cînd aceştia au activat la scenă deschisă în chiar ochii zîmbitori ai preşedintelui căruia botoşănenii i-au acordat 96 la sută din voturi în acea de pomină duminică a orbilor. Dar ce mai contează. Dacă alegătorii au făcut ochi, aceştia trebuie pe loc tumefiaţi, să nu mai vadă, clar, aşa ca înainte. Cînd chiar preşedintele ţării tulbură apele, de ce cei ce-i sînt credincioşi să n-o facă. Dar parcă numai ăştia mestecă în apele democraţiei noastre schilodite. Dacă Ana Blandiana curmă ascensiunea domnului Nicolae Manolescu, fără să argumenteze electoratului de ce, propunînd în ultimul ceas, trecute fix, un anonim alegătorilor care acum vor să mai ştie cine a fost, ce-a făcut, să-l vadă la lucru cu mult timp înainte de a le conduce destinele, atunci ce să mai vrem de la un anume domn, care parcă ar face jocul celor interesaţi, dă în Mircea Dinescu, cîrmuitorul obştei scriitoriceşti aflate în derivă din cauze spuse şi recunoscute ? Nici asta nu ne mai miră. Apele trebuiau tulburate şi pe aici, pentru că şi pe aici au activat comuniştii, şi pe aici mai sînt nostalgici, şi pe aici nu se vor schimbări de fond, ci numai de formă. Şi s-a reuşit. Chiar cei ce-au votat cu punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara, acum, la ceasul de lovitură de graţie a comunismului, se opun şi se corcolesc în preajma căldicelei ideologii comuniste cu faţă umană, direcţionată în sînul încăpător al societăţii româneşti de strategul din fruntea ţării. Să fie asta agonia cea de pe urmă a comunismului, în faţa ghilotinei poporului care va fi însîngerată în septembrie a anului curent ? Poate. Oare în sufletul **tulburătorilor de ape,** de la toate nivelurile ce-o fi ? Dar de ce mă mai întreb ? O întunecime asemănătoare apelor tulburi care nu se vor limpezite. Chiar ei ţin discursuri super-democratice, aproape de cuvintele lui Dumnezeu, chiar ei sfărîmă credinţa omului simplu, învăţîndu-l să devină din peşte mic rechin, ei, care ne vorbesc în pieţe, în cărţi, în reviste cum ar fi bine, ei schimbă totul, în ultimul ceas, în rău, făcînd jocul Diavolului, joc atît de bine gîndit şi previzibil chiar din incubatorul său, întîi din studioul 4 al Televiziunii, în decembrie 1989, şi apoi din cuibul de nebunii de la Cotroceni. Păcat ! O astfel de agonie va fi fatală fondului democratic dorit de cei mulţi. Dar ce importanţă mai are. Sau poate nu pricepem noi bine încă încotro bate vîntul, iar cei mai cu fler simt că e nevoie de duplicitate în continuare, pentru a-şi salva viitorul propriu. Cine ştie. Latinii sînt totuşi consecvenţi în ceea ce li se pare că le-ar prii spiritului lor paradoxal. Comunismul nostru e de tip cubanez, greu de dezrădăcinat. Uitaţi-vă la albanezi. Au trecut deja la procesul comunismului, idee lansată de noi, dar nepusă în aplicare, pe motiv că nu se cunoaşte bine fondul problemei. Păi cum să se cunoască ; în casa spînzuratului să vorbeşti de funie ? Nu se cade. Albanezii nu cunosc, probabil, proverbul, şi-au început culesul celor ce şi-au bătut joc de ei atîta amar de vreme. La noi, această bătaie de joc s-a uitat, ba mai mult decît atît, se consideră a fi fost o bătaie de joc de binefacere. Dar ce să mai discutăm — agonizăm, agonizăm..., ca fiind plăcut, aşa ca un drog pentru cel ce nu poate fără el, chiar dacă ştie că nu e bine. Practicăm autoflagelarea, ca nişte călugări ai unui sehit uitat de Dumnezeu.

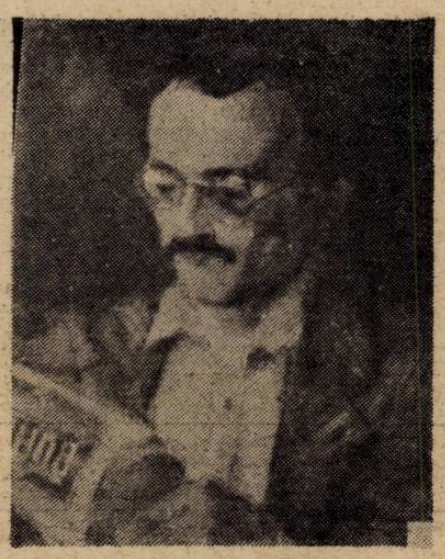

Gellu Dorian

minimax

Restaurare sau Restauraţie

Speranţa noastră e absoluta incapacitate de guvernare a comuniştilor, care nu pot, toţi din Europa, să conducă o comună rurală.

(Petre Ţuţea)

Dezinformat sistematic, năucit adică, sărăcit iarăşi pînă la înfometare, înfricoşat mereu cu pericolul unei conspiraţii mondiale împotriva „scumpei noastre Patrii" (că doar nu degeaba ordonă Partidul România Mare „Arma la ochi !", după care va urma bineînţeles „Foc !"), trăind dară vremuri de restrişte, poporul şi, mai cu seamă, electoratul român beneficiază în schimb, compensatoriu, de o ofertă politică pe cît de abundentă, pe atît de diversă. Confirmîndu-ni-se geniul politic, întrucît, într-o pornire optimistă, poate fi presupus că puzderia de partide oferindu-şi serviciile va determina o compoziţie a Puterii care, prin reprezentarea tuturor categoriilor sociale şi a tuturor intereselor, va readuce în spaţiul mioritic pacea socială. Vorba poetului : viitor de aur ţara noastră are ! Pentru că, în plus, dintre atîtea şi atîtea proiecte, platforme şi programe, nu se poate să nu iasă ceva. Ceva mare şi frumos şi luminos, în continuarea măreţelor idealuri ale înaintaşilor... Bref, **cum vom vota, aşa vom dormi !** Şi, cine ştie, dacă ne vom strădui ceva mai abitir ca în mai '90 poate vom depăşi performanţa de-atunci, alegînd aşa cumva încît, nişte ani, mulţi nici n-or să mai doarmă acasă, scăpaţi de toate grijile. Dar parafrazînd o vorbă a d-lui Th. Stolojan care a făcut carieră, vorba, de-a lungul şi de-a latul Dîmboviţei, sînt lucruri cu care nu se glumeşte, unul dintre ele fiind, poate, tocmai viitorul.

S-ar părea deci că, har Domnului !, avem de unde alege. Şi parlamentari, şi preşedinte. Iar dacă, în multitudinea lor, ofertele politice ar putea fi considerate drept grade de libertate, alegătorul român are acum toate motivele să se simtă măgulit, satisfăcut fiindu-i orgoliul individualităţii sale unice. De unde, mai departe, concluzia că, iată, trăim într-o societate într-adevăr liberă, sau într-o **societate deschisă,** folosind (ce-i drept cam brambura) vestitul concept al lui K.R. Popper. Pentru că, nu-i aşa ? e atît de plăcut să visezi ! Atîta doar că unei asemenea îndeletniciri i se mai poate spune şi a bătea cîmpii, drept care se impune reîntoarcerea grabnică la realitate. Încercare, totuşi, nu prea uşoară, această întoarcere, sau, zicîndu-i mai potrivit, **apropiere** de realitate, de realitatea politică, bineînţeles. Ba, pe măsură ce te încumeţi s-o parcurgi, apropierea, dovedindu-se chiar al naibii de dificilă. Cu toate acestea, adică deşi trăim într-o lume anapoda iar cuvintele nu numai că n-au nimic de-a face cu faptele dar parcă nu urmăresc altceva decît să-l păcălească pe bietul alegător, o primă constatare ferită de dubii este că diversitatea ofertelor politice electorale nu-şi poate găsi decît un singur rost dacă aceste oferte sînt raportate la starea economică, psihologică, culturală şi morală a societăţii româneşti : **dezorientarea electoratului.** Cel puţin într-o perspectivă medie, viitorii alternativi posibili ai României nu mai au cum să fie decît foarte reduşi ca număr, chiar mai reduşi decît în dec. '89, ca efect al unei guvernări obligată, prin sorgintea-i şîngeroasă, să se consacre aproape în exclusivitate menţinerii cu orice preţ a puterii. Pe lîngă, şi mai mult, mult mai mult decît dezastrul economic, rezultatul acestei guvernări este o societate ajunsă la hotărîrea raţiunii. Într-o asemenea situaţie, problema alegerii între diferite doctrine politice (liberală sau neoliberală, social-democrată sau creştin-democrată) şi între partidele ce şi le-au atribuit, se dovedeşte a fi o problemă artificială şi falsă din cel puţin două motive : 1) economia, ajunsă cum a ajuns, interzice deocamdată opţiunea între variante alternative ; 2) diferenţele specifice între pomenitele doctrine nu au aproape nici o relevanţă pentru marea majoritate a elctoratului, date fiind starea psihologică şi morală a societăţii, după cum şi nivelul culturii politice impregnat încă masiv de reziduurile fostei propagande comuniste, asta şi ca urmare a propagandei oficiale profesată cu obstinaţie de actuala Putere. Aşadar, la 27 septembrie, electoratul nu va vota decît într-o mică măsură în funcţie de unul sau altul dintre programele politice ce-i sînt oferite, alta fiind semnificaţia votului. Va fi sau nu va fi înlocuită actuala clasă politică dominantă care, în marea-i majoritate, este de provenienţă comunistă. Aceasta-i întrebarea ! Hamletiană, pentru că va urma fie o restaurare socială, o restaurare a modelelor culturale şi comportamentale proprii unei societăţi normale, chiar dacă o vreme convalescentă încă şi resimţind sechele ale totalitarismului comunist, sau, dimpotrivă, restauraţia unei ordini neocomuniste şi, totodată, izolarea geopolitică a României întru o implozie ce va determina, poate, chiar ieşirea din istorie, oricum, din cea europeană. Iar a mai adăuga că alegerea preşedintelui va fi decisivă, este de bună seamă superfluu.

Odată admisă interpretarea de mai sus, deşi este facilitat accesul la realitatea politică românească, ea nu devine încă total transparentă, îndeosebi datorită atitudinii ambigue şi contradictorii a uneia dintre principalele forţe politice : F.S.N. Că F.D.S.N. şi celelalte partide ce-şi autodefinesc poziţia „de la centru spre stînga", inclusiv comuniştii to'arăşului Verdeţ, deci că toate aceste partide sînt totuna e limpede ; la fel după cum nu mai poate surprinde prea mult nimic din ce zice sau face candidatul lor la preşedinţie. (Oricum, poate că, în pofida originalităţii cum a fost interpretată legea electorală, este totuşi binevenită hotărîrea Curţii Supreme de Justiţie permiţîndu-i d-lui I. Iliescu accesul la imunitatea parlamentară, în caz contrar existînd toate şansele unei distorsionări suplimentare a scrutinului prezidenţial). Iar dacă tot a venit vorba, cu o singură excepţie, nici ceilalţi candidaţi la preşedinţie nu suscită prea multe discuţii, asta mai ales după a doua apariţie din campania televizată a d-lui I. Mânzatu care, afirmîndu-şi adeziunea pentru reintroducerea pedepsei capitale, a îndepărtat orice dubiu în privinţa onestităţii domniei sale, o asemenea adeziune, evident demagogică, venind în flagrantă contradicţie nu numai cu idealurile democratice afişate, ci şi cu creştineasca îngenunchiere într-o biserică ortodoxă. Cît priveşte excepţia, ea este constituită de dl. Caius Traian Dragomir, atît trecutul, de autentic intelectual, dar şi discursul politic al acestui candidat, nefiind potrivite cu partidul în slujba căruia s-a pus, de unde nedumeririle ce se iscă în privinţa domniei sale, nedumeriri adăugîndu-se celor suscitate de propaganda electorală fesenistă, mai cu seamă atunci cînd se încearcă găsirea răspunsului la întrebarea, inevitabilă, **cu cine se va alia F.S.N. după alegeri.** Ori, altfel spus, de ce parte se va situa partidul condus (nu cumva încă ?) de dl. P. Roman ? De partea restauraţiei neocomuniste printr-o împăcare cu foştii colegi de partid, la fel de spectaculoasă ca şi ruptura ? Sau de partea restaurării, alături de partide din Convenţia Democratică ? Dar cum aşa, cînd atacurile împotriva C.D.R. şi a d-lui Emil Constantinescu sînt tot mai înverşunate, asemuindu-se pînă la identitate cu cele proferate dinspre tabăra iliesciană ? Grea încercare de a răspunde acum la aceste întrebări ! Dar dacă, totuşi, cineva doreşte să se încumete, aproape sigur este că nu analiza de crezuri ori programe politice îi va fi folositoare, ci un calcul foarte politicianist-pragmatic, în funcţie de eventualele procente ce se vor înregistra la 27 septembrie.

9 septembrie 1992

Şerban Lanescu

In memoriam

Despărțirea de Dan Deșliu

Poetul Dan Deșliu — gloriosul cîntăreț al elanului revoluționar al primilor ani de comunism în țara noastră, și poate cel mai mohorît contestatar al aceluiași comunism în ultimii ani înainte de Revoluția din 1989 — pleacă dintre noi pe neașteptate, în împrejurări încă nelămurite. Linia unui destin aparte, linia vieții unui om care și-a regăsit tîrziu demnitatea de scriitor, după ce îmbrățișarea ferventă și naivă a unui crez politic îl împinsese la multe erori, se frînge brusc : se frînge întristînd pe toți cei în stare să înțeleagă drama unei întregi generații de scriitori români.

Poetul și-a început cariera în mod fulgerător, prin anii 1947—1948, în momentul cînd tinerii scriitori din generația mea — cu abia cinci ani mai vîrstnică decît a lui — intrau de bună voie într-un exil intern, convinși că mult timp nu se va mai putea face literatură adevărată în România bolșevizată. Ce-a făcut acest debut strălucit din tînărul Dan Deșliu ? Peste ani de zile, după ce între noi doi se stabilise o anume amiciție, copilul teribil al poeziei comuniste românești avea să-mi spună : „Crezi că faptul de a fi declarat poet genial la douăzeci de ani nu mutilează sufletul unui scriitor ?"

Înainte de **a se simți** mutilat, Dan Deșliu a fost, ca toți tovarășii săi de condei din acel timp, un răsfățat : ca toți versificatorii de lozinci generoase și vorbe goale, el a fost un mare beneficiar al regimului. Cînd a început, oare, să se îndoiască de îndreptățirea acelui corn al abundenței care se revărsa asupra lui ? L-am cunoscut prin 1960, în redacția „Luceafărului", unde încercam „să sparg" interdicția de semnătură, care dura deja de doi ani — pentru mine, o veșnicie! — și avea să mai dureze trei. M-a primit foarte colegial și mi-a promis un ajutor pe care știa că nu are puterea să mi-l dea. Ceea ce nu l-a împiedicat, opt ani mai tîrziu, să protesteze la partid pentru faptul că, în „Secolul 20", o traducere a „Cimitirului marin", a sa, apăruse alături de alta, a mea: „Alături de aceea a unui fost pușcăriaș", scrisese el.

Aș putea să garantez că „schimbarea la față" a lui Dan Deșliu s-a petrecut la Iași, în 1978, în timpul Colocviului de Poezie, cînd poetul a fost batjocorit de doi penibili colegi de scris, fără îndoială puși la cale de

oficialități. Atunci, fără să vrea, el a fost situat în aceeași tabără cu cei care aveau să fie chiar în ziua ultimă a Colocviului, taxați drept „agenți" ai „Europei Libere" : Dorin Tudoran, Gheorghe Grigurcu și semnatarul acestor rînduri. Faptul că prietenul său mai mare și tovarășul de drum comunist, George Macovescu, președintele de atunci al Uniunii Scriitorilor, n-a putut să modifice — deși se plimba aproape seară de seară cu Ceaușescu — imaginea oficială asupra acelui Colocviu (lucrările respective n-au fost niciodată publicate iar despre ele nu s-a scris decît defavorabil) nu se poate să nu-i fi arătat poetului nu numai că el, personal, nu se mai află în grațiile partidului, ci mai ales că literatura română și viața literară începeau să fie strict controlate de „comuniștii naționaliști" care ilustrau cu mai multă obediență „arta literară", așa cum o concepea „geniul Carpaților".

Anii '80 ne-au arătat tuturora, treptat, un alt Dan Deșliu. S-a scris că drama lui este aceea a întregii sale generații. De acord ! Numai că generația literară a lui Dan Deșliu nu i-a cunoscut conversiunea lăuntrică, nu s-a zvîrcolit ca el deasupra unui crez al tinereții făcut acuma cioburi, și nici nu l-a urmat pe calea exemplarei lui revolte : mai întîi tacită și scrîșnită în sine, apoi împărtășită unor spirite apropiate, și pînă la urmă clamată public. Cei foarte apropiați lui ar putea, eventual, să descrie mobilurile interioare care au transformat fidelitatea lui naivă față de o ideologie monstruoasă într-o progresivă detașare de demonia ei, și finalmente într-un curaj sumbru al protestului politic. Noi, cei din jur, am asistat doar la această uimitoare și salutară metamorfoză, admirînd puterea lui interioară de a se desprinde de sine însuși.

Nu i-a fost ușor. Dan Deșliu n-a fost niciodată un exuberant al disidenței, după cum n-a fost nicidecum un profitor al ei : o suferință lăuntrică i-a însoțit conversiunea, fața lui a devenit cu fiecare zi o mască a amărăciunii. Cu vreo zece zile în urmă, l-am întîlnit sus, în holul Uniunii, sprijinit de balustrada scării interioare. „Ce faci, Dan ?", l-am salutat eu. Dar el a dat un alt sens întrebării : „Prost!" a zis, foarte apăsat. Am încercat să glumesc „De ce faci **prost ?**" Abia atunci și-a ridicat privirea și mi-a ripostat : „Cine poate să facă **bine** într-o asemenea lume ?!"

Ștefan Aug. Doinaș

povestea vorbei

Lexic comercial

Numeroase firme anunță, în paginile de publicitate ale ziarelor, că vînd **en gros** diverse produse. În scrierea formulei fixe comerciale se respectă, fără excepție, originalul francez — deși Dicționarul Explicativ (din 1975) a validat adaptarea la ortografia românească ; prin contopirea elementelor sale, construcția a dat naștere adverbului și adjectivului invariabil **angro** („a vinde angro" ; „preț angro"). Limba română literară ezită destul de mult înainte de a adopta grafic împrumuturile ; uneori dicționarele și îndreptarele par chiar mai grăbite decît vorbitorii obișnuiți, cărora nerespectarea grafiei originale le apare — din scrupul lingvistic ori din snobism — ca o dovadă de incultură. În cazul lui **en gros,** singura variație pe care o întîlnim în uzul actual e legată de apariția unei eratime **(en-gros)** — care se explică prin intenția de a indica sudura grupului ; n-am văzut în nici un anunț recent grafia **angro.** Frecvența unei construcții străine, care nu respectă regulile de pronunțare românești, e favorizată de conotațiile ei de modernitate și „limbaj internațional" : în lanțul sinonimic din care face parte, ceilalți termeni au rămas învechiți și populari : **cu toptanul, cu ridicata ;** alții au avut de la început doar o circulație regională **(cu hurta) ;** e limpede că nici una dintre aceste locuțiuni nu poate constitui o concurență serioasă pentru **angro/en gros.**

În franceză, **en gros** nu e o structură fixă, ci doar una din construcțiile cu prepoziție ale substantivului **gros** („le gros", „prix de gros", „vente en gros" etc.). Și în română limbajul comercial „tehnic" permite asemenea variații, prevăzînd îmbinări precum „magazin **de gros**" sau „comerț **de gros**" (vezi, de exemplu, **Dicționarul de management și marketing** — englez român, român-englez, 1973).

E interesantă și situația derivatului **angrosist :** cuvînt cu oarece vechime în limbă, din moment ce Dicționarul Academiei îl înregistra (în 1913), explicîndu-l ca formație pe teren românesc din **en gros** și sufixul **-ist.** Derivat autohton sau, mai curînd, împrumut din germ. **Engrossist,** cuvîntul nu corespunde, în orice caz, fr. **grossiste.** Culmea, și în cazul lui **angrosist** tendința actuală e de revenire la scrierea etimologică, de păstrare a grafiei atribuite unei surse — reale sau doar presupuse. Într-un anunț recent (din **„Telefax,** nr. 7, 1992, 4) citim că o anumită editură vinde două titluri „difuzorilor de carte **«en gros'iști»".** Modul de scriere a derivatului e o urmare a presiunii unui context extrem de heteroclit, în care împrumuturile neadaptate abundă **(make-up, pan stick, audio-deck** etc.), influențîndu-le și pe cele deja adaptate (în aceeași publicație întîlnim și formele **taxi-urí, pullovere** — și în genere amestecul de limbi : „creioane **made în USA".**

În ciuda unor asemenea reveniri (în fond, incorectitudini și neglijențe) adaptarea fonetică, grafică și morfologică a cuvintelor **angro** și **angrosist** e evidentă. Nu același lucru se poate spune despre perechile lor care denumesc „vînzarea direct către consumator, în cantități mici" și, respectiv, comerciantul care face o asemenea operație. Pentru prima noțiune, româna dispune de locuțiunile **cu bucata** și **cu amănuntul :** cea dintîi are un caracter mai puțin tehnic, cea de-a doua a fost destul de răspîndită în uzul comercial: „preț cu amănuntul...". Anunțurile recente le resping însă pe amîndouă, vădind o puternică preferință pentru o construcție a cărei scriere e extrem de fluctuantă. În paginile ziarelor se pot descoperi aproape zilnic anunțuri despre vînzări **en detail, en detaile** sau chiar **en detaille.** Fiecare dintre aceste fantezii grafice ascunde cel puțin cîte un viciu lingvistic ; nici una nu este cu

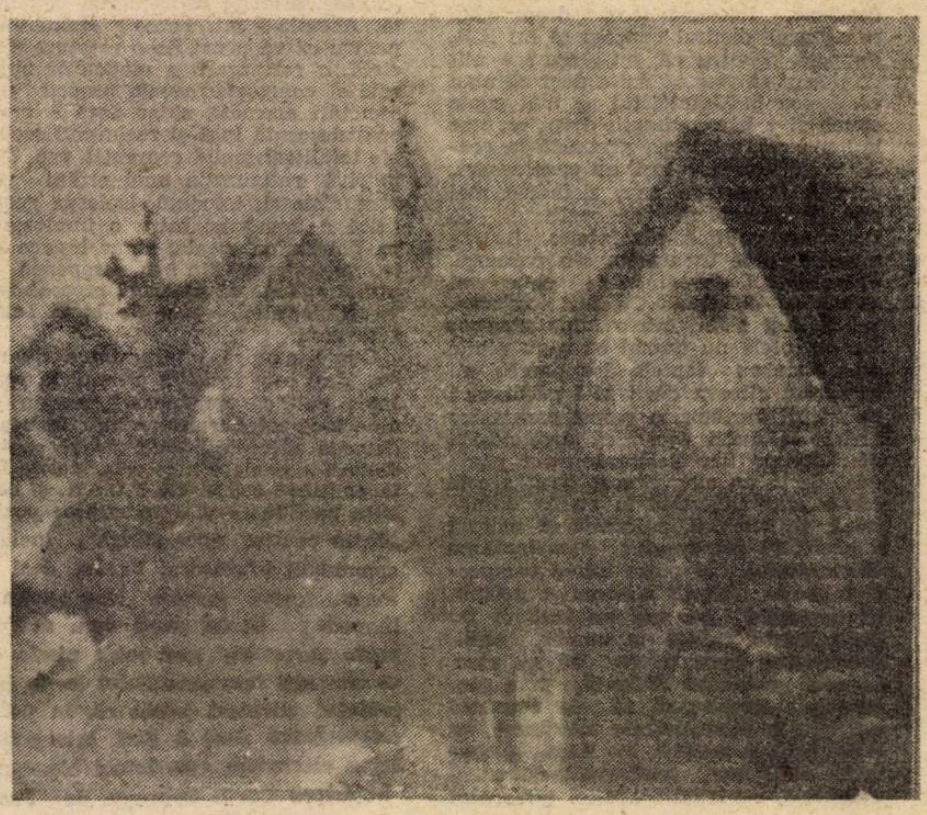

adevărat conformă francezei (pe care par s-o reproducă), cuvîntul francez corespunzător scriindu-se cu accent ascuțit : **détail;** nici engl. **detail** nu ar avea ce să caute aici (dacă el a influențat cumva una din forme), după prepoziția franceză **en.** Dacă trecem dincolo de aceste amănunte grafice, descoperim încă un lucru surprinzător : formula consacrată în franceză pentru această noțiune este **au détail** („Vente **en** gros et **au** détail"), construcția cu **en** existînd, e drept, dar nu în terminologia comercială; ea apare, în schimb, ca franțuzism, în germană. Formula preferată de firmele noastre se vădește astfel a fi profund hibridă — și impusă, probabil, de nevoia de simetrie : **en gros —en... detail.** Statutul formei din urmă, e în orice caz fragil și incert : pseudo-franceză, cu puține șanse (cel puțin deocamdată) de a se adapta grafic total (sub forma, să zicem, **andetai !),** ea e susținută de analogia cu **en gros/angro** și de existența perechii **angrosist — detaillist.**

Statutul cuplului **en gros-en détail** — desigur, nu prea important pentru limba generală (iritant însă prin nesiguranțele transformate în erori persistente în scrierea lui **détail) — e** interesant în măsura în care ne pune în fața unei probleme foarte dificile : ce formă e corectă ca pereche pentru admisul **angro ?** Nici o soluție nu pare foarte fericită : nici păstrarea accentului lui **détail,** nici renunțarea la el, nici revenirea (probabil imposibilă) la locuțiunea **cu amănuntul...** Pe de altă parte, e pitorească legătura între comerț și amestecul de limbi pe care el îl produce: construcții cu origine și aparență franceză pot fi răspîndite prin germană, reconstruite în română, utilizate în fraze hibride, imperfecte dar înțelese de cei mai mulți.

Rodica Zafiu

Artă, băşcălie & savoir

Luca Piţu, LA CAFENEAUA HERMENEUTICĂ, Casa Editorială Moldova, Iaşi, 1992

Retras „de bună-voie şi nesilit de nimeni“ (vorbă să fie) în spaţiul oarecum clandestin al revistelor ieşene **Dialog şi Opinia studenţească**, şi ca atare absent din clasamentele oficiale ale literaturii noastre de dinainte de 1990, Luca Piţu e astăzi autorul citorva cărţi foarte bine primite de critică şi chiar posesorul unui premiu literar, acordat în primăvara acestui an de Uniunea Scriitorilor, pentru volumul **Naveta esenţială**. La studiile şi eseurile sale mai vechi (publicate cu parcimonie în **Cahiers roumains d'études littéraires**, în **Caiete critice**, sau în volumul **Direcţii în critica şi poetica franceză contemporană**, unde semnează Al. Casian), Luca Piţu a adăugat în ultimii doi ani cel puţin patru cărţi apărute în România (după **Naveta esenţială**, **Sentimentul românesc al urii de sine**, **Insem(i)nările magistrului din Cajvana** şi **Ultima noapte de dragoste şi întîia noapte de filosofie**), plus prefaţa la **Histoire d'une Pine**, de Ion Creangă şi **Lettre à un ami occidental**, ambele apărute în Franţa, în 1986 şi 1990. Sînt semne că avem de-a face cu un adevărat proces de restituţie literară, la capătul căruia începe să fie recuperată activitatea unei întregi grupări de emuli sau de discipoli ai „Maestrului din Cajvana“, Sorin Antohi, Dan Petrescu sau Liviu Cangeopol, toţi semnatari ai unor cărţi apărute abia în ultimii doi-trei ani şi asemănătoare în multe privinţe.

Dintre cei care au scris în ultimul timp despre cărţile lui Luca Piţu, Ion Bogdan Lefter l-a numit pe autorul lor un „Borges moldav“, care şi-a asumat condiţia de „rapsod batjocoritor al Bahluiului“, iar Mircea Mihăieş, un amestec insolit de San-Antonio (mitocan-simpatic, ultrapopular, neaoşist) şi de (iarăşi) Borges (rafinat, elegant, erudit clasicist). „Suma, observă în concluzie Mircea Mihăieş, e un hibrid exploziv, un discurs cu substrat intelectual, însă minat în permanenţă de intenţii umoristice.“

Propoziţii paralizante, în fond, pentru că presupun superlativul absolut sau măcar pe cel „relativ“ (în viziunea lui Ion Bogdan Lefter). Ce-ar mai fi totuşi de adăugat ?

Mai întîi preferinţa pentru subiectele rare ,incomode, trăznite, pentru autorii tuturor heterodoxiilor (în viaţă şi în operă), pentru temele tabu, care ar scandaliza-o, vorba junimiştilor, pe „duduca de la Vaslui“, adică pentru „texticolele“ „de cetire unimanuală“, după expresia cam deochiată din titlul unei cărţi de Jean-Marie Goulemont (**Les livres à lire d'une main**). Între altele, **Povestea poveştilor** şi **Moş Nichifor Coţcariul**, de Ion Creangă, erotomaniile româneşti ale scriitorului Pierre Louys, **„Viaţa şi isprăvile Doamnei Rachilde“**, femeia în pantaloni, care a publicat în 1884 romanul de mare scandal **Domnul Venus**, şi, bineînţeles, pataficţiunile lui Alfred Jarry, **Supramasculul** şi **Suprafemeia** (unde eroină principală e Messalina, „supragagica antică“).

Lîngă toate aceste preferinţe tematice trebuie să aşezăm numaidecît gustul libertăţii absolute, disponibilitatea pentru disidenţa politică, ba chiar plăcerea de a răspunde cu aceeaşi monedă zbirilor locali ,poterei, turnătorilor atitraţi, pretorienilor, într-un cuvînt „univerSECUrităţii“, cu care scriitorul a intrat de mai multe ori în conflict. Mai toate eseurile lui Luca Piţu sînt impregnate de aversiunea faţă de ceea ce Preda a numit la un moment dat „spiritul primar agresiv.“, dar şi de informaţii precise despre percheziţiile, confiscările de cărţi sau despre urmărirea la care a fost supus, totul culminînd cu eliminarea de la Universitate ,în vara anului 1989. Exact ca în cazul lui Paul Goma, care îşi ia revanşa în romanele sale document, neînţelegînd să rămînă dator cuiva, eseurile lui Luca Piţu cuprind un adevărat repertoriu de formule de pamflet sau de porecle exorcizatoare (Limbricul Suprem, Păduchii Neantului, Gîndacii Satanei), care strivesc sub lespedea expresivităţii lor numele proprii şi identităţile torţionarilor (colonelul Rotaru-Beţivănescu, maiorul Boţîrlan, „leftenenţii Poncu şi Chirică“, plus Wolf, Brestoiu, Andronache şi Ciurlău).

Cînd „boţîrlanii, brestoii, postelnicii sau chiţacii“ ajung să predea la Universitate, rezultatul e poreclit de Luca Piţu **găinărem**, ca în cazul unui curs de „religiologie“ (cuvînt format pe calapodul „lexem băştinaş + **logos** grecesc“), predat de un „ateist ştiinţific“ sau „cunilinctor dialectal al Materiei“, studenţilor de la o facultate din Iaşi.

Există în eseistica lui Luca Piţu şi o zonă în care heterodoxia estetică se întîlneşte cu simpatia pentru „destabilizatorul“ politic şi social. E vorba de prieteniile, afinităţile sau chiar de modelele „Maestrului din Cajvana“, în majoritatea lor artişti, preoţi sau doctori-docenţi „golani“. Printre ei, părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Nicolae Steinhardt, Petru Creţia, Mihai Ursachi (Marele Pelican), Marcel Petrişor, Virgil Mazilescu sau mai tînărul Dan Alexe, „omul cu tălpi de vînt“. Sînt cei care îşi autoimpun marginalitatea, în vreme ce în mijlocul cetăţii se învîrte din ce în ce mai repede hora poemationului „eroi-comico-satiricesc“.

Şocantă e şi **oralitatea** textului piţulian, impusă nu numai de tradiţia humuleşteană, la care ar putea fi raportată din numeroase puncte de vedere, dar şi de plăcerea (sau obligaţia) frecventării unor medii interlope sau, dimpotrivă, universitar-seminariale, care au impus cu timpul o adevărată obişnuinţă. De aici histrionismul verbal, acrobaţia lingvistică, asemănătoare ca performanţă cu ceea ce îi reuşeşte unui Şerban Foarţă, la Piţu intervenind în plus metisajul dintre **cult** şi **trivial**, argoul şi băşcălia introduse în inima celor mai abstracte filosofeme. A fost şi acesta un mod de a pune în cauză **Establishment**-ul ipocrit al „Epocii de aur“, cu pudorile, cu prostia şi cu limba ei de lemn. E suficient, de altfel, să examinăm **Argumentul arţăgos** sau **dedicaţia** ultimului volum publicat de

Luca Piţu, pentru a recunoaşte imediat aproape toate aceste nuanţe, coduri, procedee sau tipuri de discurs (jocurile de cuvinte, licenţa, limba „macaronică“, **savoir**-ul riguros, oralitatea, argoul placat pe savantlîc) : „Capodopul acesta — cu secţiunile, im?pecţiunile şi ruinurile sale (unde grăieşte, se agită şi scrie un subiect ce, avînd membru, nu este al Uniunii Scriitorilor nici critic literar : eseist libertar, deşi depozitar al unui savoir riguros şi al unor competenţe de soi academic, titular chiar al unui doctorat, noţiune reabilitabilă sub totalitarismul liberal, acest glorios succesor al Epocii de aur, cînd ştiinţele încep să nu mai fie curve ale ideologiei) — se dedică, **ab illo tempore**, unei fiinţe rare, **pre hipocoristicul ei nume Costăchel, tovarăşă de freie Körperkultur** în minunatele veri vameze + doimaieze, dar şi de pelerinaj la **mormîntul scitic, laquelle m'a porté bonheur** şi îndulcit şuturile remarcabile, cîte au fost, trase de Tovarăşul Destin Destinovici.“

Cum poate fi deci situat mai exact spiritul eseurilor lui Luca Piţu?

Desigur, alături de **patafizica** lui Jarry (care este, în cîteva cuvinte, „ştiinţa soluţiilor imaginare“), alături de „Divinul Rabelais“ (prin dexteritatea cu care se amestecă stilurile şi se dau jos pantalonii impostorilor strecuraţi în Alma Mater), iar prin aducere la zi, alături de toate demersurile interesate de răsturnarea sau măcar de contrazicerea „valorilor de semn, de rostire şi de scriitură“ (lautréamontianul **retournement**, hegeliana **Aufhebung**, freudiana **Verneinung**, nietzscheana **Umwertung aller Werte**, cioraniana **décomposition**). Lîngă **parodie**, deci şi lîngă **spiritul critic**, care nu ezită să şicaneze ricaneze/denudeze, atunci cînd are de-a face cu prostia. Lîngă **anecdota** şi discursul debutonat, care ascund (exact ca la Caragiale) o teorie, o convingere sau o complexitate adîncă. Lîngă Cajvana, **2 Mai** sau Vama Veche şi nu lîngă spaţiul geto-daco-traco-„dadanubian“, avînd în centru „Bucalele“ sau „Ubucureştii“. În fine, lîngă „acest fragmenţel din medievalul Hugues de Saint-Victor : «Omul care-şi consideră patria dulce nu-l decît un tandru debutant ; cel pentru care orice sol este şi al său e deja puternic ; dar numai acela e perfect pentru care lumea întreagă e ca o ţară străină».“

Pe scurt, un spirit care sfidează mentalitatea tribală, **graniţele**, idiomul, idi-amul, idi-aminul înţepenit şi se străduieşte să aducă în acelaşi loc textual filosofia şi filologia, eticul şi esteticul, scrisul şi oralitatea, sacrul şi profanul. Altfel spus, încă un exemplu de literatură cu ofertă multiplă, tipic pentru **postmodernism**.

Florin Manolescu

Postavangarda teatrală

Dramaturgul, regizorul şi actorul de astăzi, care sînt bombardaţi cu modalităţi esoterice de expresie teatrală, sînt obligaţi să opereze într-o melasă de coduri, să realizeze disecţii într-o **metalume**. Mai întîi, este necesar (lucru extrem de anevoios) să-şi clarifice fiecare ceea ce vrea să spună, apoi, ideile, gîndurile, convingerile (fie ele şi politice), să le trăiască în viaţa concretă. Empirismul, prin tangentele sale praxiologice, verifică şi dă viabilitate IDEII, oricît ar fi ea de filozofică, de abstractă, de absconsă, iar dacă ideea vine din scrieturi dramatice clasice, îi conferă grila spirituală a contemporaneităţii. Teatrul psihologist, pe care-şi fondează mesajul postavangarda teatrală, are prea puţină realitate în substanţa sa şi atunci se rupe brutal de interospecţiile saturante, înlocuindu-le cu forări în adîncul social, operînd însă tot cu instrumentar psihologic, la care adaugă investigaţie sociologică. „Nu se poate să lucrezi în canal şi să refuzi să atingi murdăria !“ — spunea Brecht iar Aristofan, după premiera piesei sale „Norii“, s-a luptat aprig cu concetăţenii săi greci, înfuriaţi pînă la fanatism, ca aceştia să nu-l condamne la moarte pe (personajul său)... Socrate !

Postavangarda teatrală nu are o anumită ideologie (este puţin influenţată de curentele dezumanizante), dar are puterea stării de fapt, cu toată suficienţa ei empirică. Nouă este situarea perceptivă în raport cu lumea. La celebra trupă „Living“, funcţiona din plin psihoza ; la „Campesino“, trona naivitatea pedant-sociolizantă ; în maniera lui Grotowski (la „Laboratorium“) era sufocantă calofilia... În postavangardă, concretul ajunge la chintesenţă, producînd un cîmp minimal cognitiv. Originalitatea este şocantă, pînă la bizar şi desemantizare (aberaţie). Sensul esteticului nu este exprimarea conţinutului antropomorfic, ci **raportul cognitiv cu lumea**. Actele personajelor sînt de factură epistemologică pură : indicaţii, rememorări, autoreflexivităţi ale actului cognitiv, puneri în paranteze ale datelor obţinute despre real (investigaţie-analiză filozofică). Deci, nu un teatru ontologic, ci unul care trimite la meditaţie filozofică...

În manifestul său estetic, Charles Ludlam scrie : „Eşti o batjocură vie a propriilor tale idealuri. Dacă nu este aşa, înseamnă că ţi-ai pus idealurile prea jos“ ! Depăşind cîmpul minimal cognitiv, Richard Foremann îşi teoretizează propria-i complexitate drept „ontologii ale gîndirii“ şi le exemplifică prin spectacolele sale sub forma unui happening al actului teatral însuşi. Foremann vede teatrul ca pe un fel de luare în posesie, prin memorie, a publicului, făcîndu-l să înţeleagă şi să vadă lucrurile aşa cum sînt ele, în modul lor „instantaneu şi unic de a fi prezente“ ! Alege forţat modul de percepţie intenţional, direcţionat, organizat. Oferă publicului sentimentul că posedă aspectele vieţii care sînt evocate, dar rigoarea aplicării asupra experienţei se diluează. El vizează ceea ce stă **sub** experienţă, dînd comprehensiune intelectivă (cognitivă) publicului (respingînd izomorfismul experimental, îl înlocuieşte cu un ALT eveniment-experienţă !!). Tot ceea ce există pe scenă nu apare a fi **real** ca **existînd** (postulat), ci ca fiind **cunoscut ca existînd!** Spectacolele sale de la „Ontological Hysteric Theatre“ din New York, ca şi cele ale trupei franceze „Signes“ propun un teatru puternic semiotizat şi epistemologizat.

Georges Aperghis, la „Atélier Théâtre et Musique“ din Bagnolet, încearcă o coordonare strictă a sunetelor şi zgomotelor emise de actori, la o masă de restaurant-autoservice, unde-şi iau prînzul, intitulîndu-şi spectacolul „Sans paroles“. În aceeaşi manieră, realizează spectacolul „La tête dans la valise“, prin care codifică muzical gestualitatea cotidiană. Trupa „The Theatre of Mistakes“ îşi compune materia spectacolului „Street“ din interacţiunile spontane ale actorilor cu trecătorii de pe stradă.

Alt „mare regizor, Allan Kaprow, în happeningul „Manoeuvres“, îşi pune participanţii să deschidă uşi şi să-şi ceară scuze unul altuia, invitîndu-se reciproc şi recurent să treacă! În „Routine“, actorii aranjează oglinzi în care se privesc, apoi îşi telefonează reciproc în diverse locuri.

Robert Wilson, după ce realizează timp de mai multe zile un spectacol pe muntele Ka, îşi propune să arunce în aer vîrful muntelui. Iar cînd răspunde unui zarist, scoate doar bîlbîieli şi incoerenţe, preferînd să rămînă absorbit doar de **creaţia** sa genială...

Ben Vautier, din Nisa, adept al noului happening (întîmplare scenică pornind de la viaţă, ritual prin care descoperim în cel mai profund **eu** al nostru arhetipurile ascunse în inconştientul colectiv al societăţii), prin care se amplifică funcţia magică a teatrului, concepe reprezentaţia stînd de unul singur în faţa mulţimii, nespunînd nimic (fiindcă totul s-a spus deja), incitînd publicul la acţiune, propunînd : să se anunţe un furt în sală şi actorii să controleze spectatorii ; o actriţă să facă streap-tease, să intervină poliţia de moravuri care să aresteze actorii şi spectatorii ; să se dea drumul în sală la 8 pisici şi la 8 şoareci ; să se dea foc sălii şi spectatorii să ardă de vii — aşa se vor purifica !

Linda Montano propune un spectacol care să dureze o săptămînă şi să constea în a primi vizite la domiciliu sau în a locui secret într-un parc sau în retragerea pentru 10 zile în deşert sau în prezentarea hainelor pe care le va purta protagonistul într-o excursie. Stuart Sherman face un întreg spectacol cu acţiuni derivate din manipularea unui toc, cu care scrie ceva indescifrabil, examinîndu-l cu atenţie. Recitează ce a scris (nimeni nu înţelege nimic), cade de pe scaun, reia scrisul... Mario Prosperi, ne propune ca protagonistă maimuţa sa, căreia-i citeşte propriile-i poezii autobiografice, la sfîrşit maimuţa urcîndu-se într-un copac montat pe scenă, urmată de însuşi Mario Prosperi ! Spectacolele lui Memè Perlini sînt bazate pe relaţia dintre lumină şi obiecte, dezvoltînd o topologie fragmentaristă a spaţiului. Şi Aldo Rostagno îşi orientează demersurile scenice spre o abordare structuralist-antropologică a mediului ambiental (Locuinţa). Americanul Spadling Gray îşi bazează spectacolele pe interferări spaţiale, evocări autobiografice, mixaje de înregistrări sonore, finalizînd o oscilare între incertitudine şi claritate. Jim Neu aduce în scenă un amalgam de reflexivităţi lingvistice, pe suprasaturări ale unor oglindiri reciproce ale datelor comportamentului empiric; Giuliano Vasilicò studiază în varii forme însolite corporalitatea teatrală (a rămas remarcabil spectacolul „Cele 120 de zile ale Sodomei“); Achille Perlini experimentează codificări reciproce ale vizualităţii şi ale limbajului ; David Gordon este şi el preocupat de ambiguităţile rezultate din suprapuneri ale structurilor teatrale ; Winston Tong foloseşte păpuşile fără sistem de comandă a mişcărilor, poziţiile şi relaţiile dintre ele producînd un efect senzual puternic, codificat vizual.

Vlad Andrei Orheianu

magda cârneci

Viziune

Ar fi fost un fir subțire de apă
ca o prelungire fantomatică de lumină
ivindu-se din neant
ce se unea cu alte fire subțiri, răsărind din aburoase
păienjeniș uri într-o ceață de capilare.
Cum formau pe negindite un mic piriu vesel
ca o fringhie răsucită de păr albăstriu, o venă
bifurcîndu-se harnic și rămuros.
unită cu alte pîriuri albastre și vesele
în rețele și geluri, umori și lacuri de munte
și pinze freatice
împletind împreună un riu, ca un singe albastru, ca o
mădu vă curgătoare

ce se unea cu alte rîuri prelungi, cu alte izvoare
preschimbîndu-se repede într-un fluviu larg, plin de
flori
plutitoare și fructe, plin de vapoare și insule,
încărcat de
mirosuri și zgomote, cu serbări și focuri și faruri.
un fluviu uriaș și albastru purtîndu-ne lin ca pe plute
șoare, molecule libere și frenetice, globule cuceritoare.
și ne-ar fi vărsat printr-o deltă apoteotică
în marea cea mare, în marea finală, marea eternă și
am fi fost unde lichide și calde, picături fericite.
stropi și spumă scînteind curcubeic în toate nuanțele.
diamante topite, lichefiate cristale, clipocind melodios.
încetișor, sunete orfice, armonii siderale.
umplind cu roua noastră pură ,strălucitoare, prăpăstii
terestre, grote cosmice, ceruri, crevase solare, umplind
totul, o apă, o apă transparentă și pură, apă
scînteietoare,
acoperind totul, totul fiind, o spumă cuceritoare.
fericită, eternă.

Acum fluviul stă. fluviul zace, undele lui nu vor să
mai curgă ;
(ah, și vapoarele, serbările, fructele plutitoare)
apele lui se învîrt, în cerc se rotesc, încet se opresc,
pînze freatice întunecate se ridică lent din adîncuri.
o ceață densă și albă înconjură malurile ;
și în tăcere, în așteptare, se aude marea vuind.
marea cea mare, marea eternă, marea universală,
venind înapoi, revenind,
valuri vinetii, ca vinul, ca sîngele, s-ar întoarce înalt
înapoi
și marea cea mare s-ar revărsa, s-ar prăbuși peste noi
ca un talaz uriaș, subteran și celest, întunecat și supra
strălucitor,
zvîcnindu-ne nebunește în timpane și vene,
orbindu-ne ochii, umplîndu-ne plămînii și gura.
înecîndu-ne filamentele moi ale creierului,
ceața de capilare.

Atunci plutele noastre ușoare ar lua-o deodată în sus,
în sus, pe o arteziană vastă, pe un geizer
impetuos,
pe un riu vertical cu apele intense, albastre, unde
picăturile noastre, sfere mici azurii, globule
eliberate
suspendate în jet ,ar urca fără margini, fără oprire.
De unde vine acest riu vertical cu apele lui intense
albastre ?
(zgomotul lui asurzitor de tăcut, greutatea lui
invizibilă)
Noi nu-i vedem decît apa verticală, albastră
în care urcăm înecați, strălucirea ei ne arde
privirea.
Coboară sau urcă ? tremură, unduiește ; coboară și
urcă,
pare etern nemișcat, totuși suie, urcă,
ascensionează.
Jet iubitor. Imensitate bună. Scăpare albastră.
Urcăm. Unde curge acest riu vertical ?
Unde se varsă apele lui strălucitoare, albastre ?
Urcăm.

După speranță

Între un lac sanctificat în albastru și viermuiala
livid ă a unui bazin de tăbăcărie încape
toată dragostea lumii toată dragostea voastră
pot să le cuprind pe amîndouă în mine și paiele
și cristalele și mîlul și aurul și albastrul pentru că
diamantul e un cărbune trezit

E primăvară merg singură pe stradă mă amestec în
mulțimea învoiburată totul mi se pare frumos soarele
pătează fețele voastre cu fulgurante oglinzi
intersecțiile
scînteiază în cascade de raze vitrinele fulgeră
omnidirecțional copleșitor ca în dragoste străzile
sînt rîuri lente de cristale topite curcubee frenetice
explodează în arbori iarba peluzelor aruncă în aer
sfărîmate smaragde tremurătoare rubine aprind
pilpiitoare
lalele în ronduri îmi vine să strig blocurile-turn sînt
virtejuri verticale de scîntei colorate mașinile sînt
turbioane de particule aurii accelerate asfaltul tot
e din jasp opal și agată zidurile sînt rînduri-rînduri de
giuvaeruri și nestemate îmi vine să strig
cineva aruncă mărgăritare pe trotuare pe sub tocuri
și tălpi
cineva varsă pulberi scînteietoare pe fețe pe stradă
cineva înflăcărează pînă la incandescență orașul totul
a devenit translucid totul mi se pare frumos
frumusețea e un dar uriaș gratuit omnidirecțional
copleșitor ca în dragoste
Merg pe stradă mă amestec în mulțimea străluminată e
primăvară bărbații și femeile sînt cristale fumegătoare
alunecă pe trotuare pilpiind între clarobscur și lumină
ei poartă diamante pufoase și moi în landouri
cuplurile îmi par cea mai profundă și mai obscură
minune
minunea asta umblă multiplicată prin magazine și
piețe
aur lichid le curge din poșete și buzunare te mîngîi
în gînd mi se pare uluitor că există
ei toți sîntem noi repetați într-un riu nesfîrșit
un riu de topite cristale împrăștiindu-se în șuvițe de
scîntei prin cartiere și cîmpuri
ei toți sîntem noi regăsiți o magmă scînteietoare și
translucidă un fluviu de sticlă topită revărsîndu-se în
univers omnidirecțional copleșitor ca în dragoste
soarele pătează fețele cu fulgerătoare aureole e
primăvară îmi vine să strig

dacă lumea e un riu de curgătoare paralele oglinzi
dacă e o baie lungă între lacul sanctificat și bazinul
de tăbăcărie dacă a trăi e o îmbăiere în tot
mai copleșitoare lumină
dacă timpul e doar apa tare regală în care trupurile
noastre
se scaldă așteptîndu-și încet transparența
dacă sîntem stinse rubine topaze și diamante
ametiste opace și perle așteptînd o rază un acid
coroziv
un laser cosmic să ne taie-n fațete să ne șlefuiască
dacă sîntem translucizi pelicule crude ascunse
cărora blitzul vidului le va developa strălucirea
dacă la început și sfîrșit ne așteaptă matern orbitoare
lumina un extaz permanent omnidirecțional
copleșitor
ca în dragoste e primăvară soarele pătează fețele
cu halucinante oglinzi

merg pe stradă mă amestec în mulțimea străluminată
prin speranța mea enormă nebună prin speranța mea
absurdă
indestructibilă ca o apă ancestrală și limpede
ce-mi îmbată toate celulele sporesc speranța voastră
subțire și mică înecată în spaime vechi ancestrale
speranța
voastră incredulă casantă ca o foiță de gheață
lichefiindu-se la cea mai ușoară teroare
ca să nu sfîrșim acest strigăt acest univers după
regula
lumii după regula morții ci după speranță
diamantul e un cărbune trezit

Dublul proiect al cîmpului de bătaie (IV)

În precedentul eseu am făgăduit să continui examenul căilor prin care ființarea morală și existențială bifurcă recuperator biograficul cu autobiograficul.

Una din formele curente ale punerii temei biograficului în text ține de viziunea panoramică asupra ansamblului uman. Este ceea ce Raymond Aron a numit cu o formulă fericită „trecutul continuu". Decizia filozofică și cifrică a intervenției acestui trecut în prezent leagă într-un fel inseparabil oamenii vii și istoria pe care ei o deparazitează.

Zaharia Stancu și-a încercat mijloacele în cam tot ce a scris înainte și după **Desculț.** La început, pentru a cîștiga o autonomie care să retușeze provizoratul condiției sale politice (vezi **Oameni cu joben, Zile de lagăr),** mult mai tîrziu, prin anii 70, în contul despărțirii de propriile sale negații, de tinerețe, de afirmațiile răspicate în normele unui crez optimist, travestit din exercițiu gazetăresc în joc romanesc.

Un lucru interesant : Raymond Aron crede că trecutul se desparte de prezent mai degrabă obiectiv fiindcă în plan subiectiv se retrage în cutele lui spre a-și proteja legăturile stabilite, iluziile, iradierile. Astfel, progresia dialectică a recapitulărilor conține, implicit, o vitală atemporalitate. În cadrul căreia descoperim întoarceri la portretul artistului în tinerețe pe cît includerea unor moșteniri venite din dizolvarea biograficului în baia impresiilor de familie, a ritualurilor colective și peregrinărilor departe de civilizație.

Dacă ceva se va sustrage uitării dintr-o literatură abundentă cantitativ dintre cîteva cicluri anunțate periodic dar numai parțial finisate de Z. Stancu, acel ceva ține de un fel de biografie colectivă. Alcătuită din elemente eterogene și mai mereu fisurate de risipa de cuvinte, însă ieșită din angoasa timpului lor, ca să își strige revolta **(Jocul cu moartea)** sfidarea și orgoliul **(Ce mult te-am iubit),** dublarea resemnării cu un fel de resemnare de sine vitală, sacrală și, cu siguranță, neconvențională **(Șatra).**

Dacă asistăm la Zaharia Stancu precum se mai întîmplase într-un plan înrudit și la Panait Istrati, la pulverizarea biograficului prin tot felul de incidențe și evocări, autobiograficul se dovedește mai rezistent, mai deschis, la o rezonabilă desfacere din chingile negativității.

Puține autobiografii sînt curat negative. Nici măcar Papini în mult exploatatul **Un om sfîrșit** nu lasă cale liberă anihilării de sine. Mircea Eliade putea să răspundă unei anchete din 1937 că studiul preistoriei omenirii îl disculpă de perifraze evazive. Mod de a afirma organicul curgerii timpului fără evenimente notabile. Malraux intră în lumea asiată ca să își uite regresiunea din eurocentrism. În felul său, Radu Cosașu devine propria călăuză în **Supraviețuiri** ca să exalte infuzia istoriei în starea civilă pecetluită de incendul iluzionării lăuntrice. Un fel de vis în luptă cu contrazicerile din afară, alienante dar pentru martor nicicînd impure. Mai degrabă alegorizate prin deplasarea lor din zonele tulburi, minate politic, înspre efecte înfrumusețate cu apariții feminine, încărcate de un sublim epurat de dubla morală a acelui timp. Al cărui cenușiu rămîne marcat de ipocrizii dar și îngăduit cu bovaric atașament de către narator. Puterea de-a iubi copile și femei în toată firea ascunde esența și inconsistența politicului ca să-i permită scriitorului într-un fel de antinomie cu viața lui externă prezența egocentrismului salvator. O însoțire a ludicului cu un fel de zeflemea la adresa comunismului declarat, favorabilă meandrelor intimității.

Infuzia de desen portretistic cu care Petru Dumitriu punctează secvențele biografiilor din **Ne întîlnim la judecata de apoi** fusese ușor de preliminat încă după apariția **Cronicii de familie.** Instinctul său de mare prozator îi dictează să logodească în varii forme biograficul cu expansiuni himerice, încît avansăm de la un moment dat din teritoriul pur biografic într-unul utopic de penumbră păcătoasă, nonsens degradat, ceremonial excentric, tapaj contrariant, întregul text luînd aparența că e devorat de autoflagelare, de un anonimat deviat.

Cînd salvîndu-se, Tristan ajunge la capătul penitenței, sîntem la fel de uimiți pe cît ne încîntă că nu va mai jindui după paralizantele întrebări care pe noi ne-au chinuit destul, patru decenii și mai bine. Și nu pe nedrept legăm de acest destin fericit, pe acela al lui Petru Dumitriu însuși, azi datorită vîrstei și prezenței literare, savurînd efectul suprem al înălțării deasupra demonstrativelor reabilitări „de acasă", mereu descuiatelor „lecturi interzise" realiste în sensul cel mai strict, însă — paradoxal — mereu coexistînd în interiorul unui regim acum defunct.

Henri Zalis

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

din
NOUL
TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 13

Iubirea.

1 De-aş grăi în limbile oamenilor şi-ale îngerilor, dar dacă n'am iubire [107] făcutu-m'am aramă sunătoare şi chimval zăngănitor [108].

2 Şi de-aş avea darul profeţiei şi de-aş cunoaşte toate tainele şi toată ştiinţa şi de-aş avea credinţa toată să pot muta şi munţii, dar dacă n'am iubire, nimic nu sunt.

3 Şi toate averile mele de le-aş împărţi şi trupul meu de mi l-aş dă să-l ardă, dar dacă n'am iubire, nimic nu-mi foloseşte.

4 Iubirea rabdă'ndelung ; iubirea se dăruie, ea nu invidiază ; ea nu se trufeşte, nu se îngâmfă ;

5 ea nu se poartă cu necuviinţă, nu-şi caută pe ale sale, nu se întărâtă, nu ţine'n seamă răul,

6 nu se bucură de nedreptate, ci de adevăr se bucură ;

7 pe toate le suferă, pe toate le crede, pe toate le nădăjduieşte, pe toate le rabdă ;

8 iubirea niciodată nu se trece. Fie ele profeţiile : pieri-vor ; fie ele limbile : înceta-vor ; fie ea ştiinţa : pieri-va.

9 Că'n parte cunoaştem şi'n parte profeţim.

10 Dar când va veni ceea ce-i desăvârşit, atunci ceea ce-i în parte se va desfiinţa.

11 Când eram copil vorbeam ca un copil, gândeam ca un copil, judecam ca un copil ; dar când am devenit bărbat, le-am desfiinţat pe cele ale copilului.

12 Căci acum vedem prin oglindă [109], ca'n ghicitură ; dar atunci, faţă către faţă. Acum cunosc în parte ; atunci însă deplin voi cunoaşte aşa cum şi eu deplin sunt cunoscut.

13 Şi-acum rămân : credinţa, nădejdea, iubirea, acestea trei [110] ; dar cea mai mare din ele este iubirea.

CAPITOLUL 14

Limbile şi profeţia. Toate, făcute cu rânduială.

1 Urmăriţi iubirea [111] ; şi râvniţi la darurile duhovniceşti, dar mai ales la acela de a profetiza [112].

2 Pentru că cel ce vorbeşte'ntr'o limbă [113] nu oamenilor le vorbeşte, ci lui Dumnezeu ; căci nimeni nu-l înţelege, dar el în duh grăieşte taine.

3 Dimpotrivă, cel ce profetizează le vorbeşte oamenilor : spre zidire, îndemn şi mângâiere.

4 Cel ce grăieşte'ntr-o limbă, pe sine însuşi se zideşte ; dar cel ce profetizează, zideşte Biserica.

5 Eu pe toţi vă vreau să grăiţi în limbi, dar cu mult mai mult să profetizaţi. Cel ce profetizează e mai mare decât cel ce grăieşte'n limbi, în afară numai dacă acesta şi tălmăceşte, pentru ca Biserica să primească zidire.

6 Iar acum, fraţilor, dac'aş veni la voi grăind în limbi, de ce folos v'aş fi dacă nu vă vorbesc fie'ntru descoperire, fie'ntru cunoştinţă, fie'ntru profeţie, fie'ntru învăţătură ?

7 Căci aşa cum instrumentele muzicale [114] — fie flaut, fie ţiteră : de nu vor scoate sunete deosebite, cum se va cunoaşte care este din flaut sau care este din ţiteră ?

8 şi dacă trâmbiţa va scoate un sunet fără semn [115], cine se va pregăti de război ?,

9 aşa şi voi : Dacă prin limba voastră nu veţi scoate cuvânt lesne de'nţeles, cum se va cunoaşte ce-aţi grăit ? Veţi vorbi în vânt.

10 In lume sunt nu ştiu câte feluri de limbi, dar nici una din ele nu-i fără semn [116].

11 Deci, dacă nu voi şti înţelesul semnului, eu voi fi barbar [117] pentru cel ce vorbeşte, iar cel ce vorbeşte va fi barbar pentru mine.

12 Aşa şi voi, de vreme ce râvniţi la daruri duhovniceşti, căutaţi să le aveţi cu prisosinţă spre zidirea Bisericii.

13 De aceea, cel ce grăieşte într'o limbă să se roage ca să şi poată tălmăci.

14 Că dacă mă rog într'o limbă, duhul meu se roagă, dar mintea mea e neroditoare [118].

15 Atunci, ce-am să fac ? : Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga şi cu mintea ; voi cânta cu duhul, dar voi cânta şi cu mintea.

16 Altfel, dacă tu vei binecuvânta [119] cu duhul, cum va zice Amin după mulţumirea ta cel ce stă'n locul omului de rând [120], de vreme ce el nu ştie ce zici ?

17 Căci tu, într'adevăr, tu mulţumeşti bine, dar celălalt nu se zideşte.

18 Mulţumesc Dumnezeului meu că vorbesc în limbi mai mult decât voi toţi ;

19 dar în Biserică vreau să grăiesc cinci cuvinte cu mintea mea, ca să-i învăţ şi pe alţii, decât zece mii de cuvinte într'o limbă oarecare.

20 Fraţilor, nu fiţi copii în gândire ; în răutate, da, fiţi prunci, dar în gândire fiţi desăvârşiţi.

21 In Lege este scris : **Grăi-voi acestui popor în alte limbi şi prin buzele altora, şi nici aşa nu Mă vor asculta,** zice Domnul.

22 Aşa că limbile sunt semn nu pentru cei credincioşi, ci pentru cei necredincioşi ; dar profeţia, nu pentru cei necredincioşi, ci pentru cei credincioşi.

23 Deci, dacă Biserica toată s'ar aduna laolaltă şi toţi ar vorbi în limbi şi ar intra neştiutori sau necredincioşi, oare nu vor zice că sunteţi nebuni ?

24 Dar dacă toţi ar profetiza şi ar intra un necredincios sau un neştiutor [121], el este dovedit de toţi, judecat de toţi,

25 cele ascunse ale inimii lui se dau pe faţă şi astfel, căzând el cu faţa la pământ, I se va închina lui Dumnezeu mărturisind că Dumnezeu este într'adevăr între voi.

26 Aşadar, fraţilor, ce trebuie făcut ? : Când vă adunaţi împreună, fiecare din voi are o cântare, are o învăţătură, are o descoperire, are o limbă, are o tălmăcire : toate spre zidire să se facă.

27 Dacă se grăieşte'ntr'o limbă, să fie câte doi sau cel mult trei şi să grăiască pe rând, iar unul să tălmăcească ;

28 iar dacă nu se află tălmăcitor, atunci să tacă'n Biserică şi să-şi grăiască numai lui şi lui Dumnezeu.

29 Profeţii să vorbească doi sau trei, iar ceilalţi să judece [122].

30 Iar dacă altuia care şade i se va descoperi ceva, cel dintâi să tacă.

31 Fiindcă toţi puteţi profetiza, unul câte unul, aşa ca toţi să înveţe şi toţi să se mângâie.

32 Şi duhurile profeţilor li se supun profeţilor,

33 pentru că Dumnezeu nu este al neorânduielii, ci al păcii. Ca în toate Bisericile sfinţilor [123],

34 femeile voastre să tacă'n adunările bisericeşti ; fiindcă lor nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, aşa cum spune şi Legea.

35 Iar dacă vor să înveţe ceva, să-i întrebe pe bărbaţii lor acasă, căci este ruşinos ca femeile să vorbească'n Biserică.

36 Oare de la voi a ieşit cuvântul lui Dumnezeu ?, sau numai până la voi a ajuns ?

37 Dacă i se pare cuiva că este profet sau om duhovnicesc, să recunoască faptul că ceea ce vă scriu eu e o poruncă a Domnului.

38 Dar dacă cineva nu vrea să ştie, să nu ştie !...

39 Prin urmare, fraţii mei, râvniţi a profetiza şi nu opriţi să se grăiască'n limbi ;

40 dar toate să se facă'n cuviinţă şi după rânduială.

---

107 Despre iubirea duhovnicească (agápe) vezi nota de la In 11, 5. Ea este tema acestui splendid capitol, devenit celebru în literatura universală, un adevărat imn închinat virtuţii creştine supreme şi inserat aici de Pavel ca operă elaborată.

108 Chimval (din grecescul kymvalon) : instrument muzical compus din două talgere de alamă lovite cu amândouă mâinile. Era folosit în cult, dar însoţea, amplificându-le, şi răcnetele războinicilor când porneau la atac. Ideea este aceea, ironică, de zgomot mare'n amplitudine şi gol de conţinut.

109 Oglinda din vechime : o suprafaţă de metal slefuit, cu imaginea neclară. Ideea esenţială : nu vedem realitatea directă, ci reflectată (cu eventuale distorsiuni).

110 Cele trei virtuţi teologice.

111 Faceţi din iubire ţinta voastră supremă.

112 Pentru „a profetiza" şi „a profeţi" vezi notele de la FA 11, 27 şi Rm 12, 6.

113 A vorbi în una sau mai multe limbi străine constituia darul glosolaliei, una din harismele Bisericii primare, deloc lipsită de spectaculozitate şi poate că tocmai de aceea râvnită de numeroşi creştini. Pavel caută să-i tempereze în favoarea sobrietăţii şi profunzimii pe care le oferea harisma profeţiei.

114 Literal : cele neinsufleţite care dau sunet.

115 Fără semnalul specific, convenţional.

116 Literal : fără sunet (specific). Fiecare limbă îşi are propriul ei limbaj inteligibil.

117 Barbari erau numiţi toţi cei ce nu vorbeau limba greacă : elinii considerau că aceştia scot sunete fără noimă, simple bolboroseli.

118 Pentru distincţia terminologică dintre duh (pneuma) şi minte (noós) vezi nota de la Rm 1,9.

119 A binecuvânta (aici) : a-i mulţumi lui Dumnezeu.

120 Neştiutor ; neiniţiat ; cel ce nu posedă harisma glosolaliei.

121 Cineva din afara comunităţii ; un neiniţiat ; un ignorant al tainelor duhovniceşti, a cărui inimă însă va fi citită de întreaga comunitate prin harisma profeţiei.

122 Să cumpănească ceea ce se spune.

123 Sfârşit de verset care, de fapt, începe un nou paragraf. Pavel argumentează printr'o cutumă a timpului.

dumitru radu popescu

FERNANDO

Intr-o dimineață de noiembrie, posomorîtă, răcoroasă, umedă, Ferdinant (Fernando) se trezi cu o durere surdă în picioare. O răceală a oaselor? Văzu cucoana în fotoliul verde, stînd picior peste picior, în rochia ei portocalie. O ncuarelă. Îl lăsă rece și dușul cald din baie, și strigătele (dă-mi un prosop, Fernando!) soției sale. Daliile, tufănicile din glastră, majestuoase, puternice. De parcă nici nu le păsa că nu mai erau de cîteva zile înfipte cu propria lor rădăcină în pămînt. Nimic nu se schimbase din culorile lor sănătoase, roșii, galbene, albe. Ferdinant (Fernando) observă ceva ciudat : că ochii săi vedeau la fel de bine ca pînă ieri seară, cînd se culcase, dar că minții sale nu-i mai prea păsa de ce vedea. Nici foamea nu-i dădu ghes, și nici nu se grăbi să-și golească băsica udului. Nu era propriu-zis o nepăsare față de sine. Ceva mai grav, sau, oricum, ceva neobișnuit ; o indiferență rece, o... O ce ? Simțurile lui funcționau, văzul, auzul, mirosul, toate, ce dracu! — dar straniu era că nu mai exista o conexiune între ele. Vedea fără nici o bucurie imaginea doamnei din fotoliul verde. Creierul, o absență totală. Nu mai înnoda firele, nu mai decidea nimic, nu mai făcea nod la ață, era ca și mort. Oare așa să fi arătat moartea ? Să vezi viscul, pe fereastră, verde, să auzi discul cu melodii de neuitat (Aneta își făcea siesta după micul dejun), să simți o durere difuză în oase, și să nu-ți vină să te ridici din pat? Se ridică, totuși. Pășind, avu însă certitudinea că murise. Doar haloul său misterios mai trăia, energia se desprinsese de materia din care era făcut ?... Și mai curios : nimeni nu-și dădu seama că el murise... Îl salutară.

La televizor, bulgarii începură să vorbească despre crizantemele din Beijing. Zece mii de crizanteme crescute în ghiveciuri (opt sute de specii), numindu-se „jocul dragonului cu marea", „Zăpada timpurie prevestește un an bun"... Zeci de nume ! Greu de tradus. Culorile, vii. Crizanteme purpurii. Crizanteme verzi ! Foarte rare, desigur. Verzi ? Fernando văzu pînă și nervurile tijelor ; da, verzi. Imaginea de la televizor, ca oglinda. Dar și simțurile lui !... căci nu doar prospețimea petalelor verzi îl încînta, ci și un soi de parfum !... Ochiul ,nasul — deci nu muriseră ?! Și urechea? Reporterul chinez parcă era o păsărea : cînta, cuvintele cîntau ! Crizantema, emblema Beijingului, folosită și în medicina chineză veche... Durerea din oasele lui Fernando deveni mai aprigă. O măsea îi țiuia, ultima, de jos, din stînga ! Dar cum să crăpi cînd auzi și vezi, cînd te dor oasele, măselele?! Dincolo de fereastră, o lumină boreală. Apoi apăru, în curte, un balon multicolor, rotindu-se. O minge? La Voronej aterizase în septembrie, într-un parc, unde copiii jucau fotbal, o farfurie zburătoare. Așa mărturisiseră pușcanii, și pensionarii ce se plimbau pe sub... Chiar farfurie-farfurie ?! Nu, ceva ca un clopot ușor, silențios, multicolor. Ciinii aflați cu pensionarii la promenadă simțiseră primii că se-ntîmplă ceva nebișnuit: începuseră să se agite, să latre, să muște lesele... Povești pentru copii și bătrîni, zisese Aneta, psiholoagă la grădina zoologică din Turda. Aneta citea de cîteva săptămîni „Night-Side : Eighteen Tales" (Vocile Nopții : optsprezece povestiri), Vanguard, 1977, de Joyce Carol Oates. Citea numai cărți în engleză și se ocupa de inteligența animalelor. Extratereștrii? Buah ! Fernando o auzi cum vine cu pantofii ei cu tocuri de fier, toc, toc, toc, să ceară niște cafea. Un jandarm în fustă. „Ce face domnul Fernando? I-a plăcut cum i-au spulberat băieții noștri pe plăvanii danezi?". România se calificase pentru finala campionatului mondial de fotbal de la Roma.

Un fîlfîit de aripă, o perdea fluturînd imperceptibil. Curentul, invizibil, devenea astfel vizibil. Fernando rise. Ce caraghioslîcuri! Cumpăna dintre mișcare și nemișcare, limita dintre nimic și viață... Oho, oho !

Pe peretele de care era lipit patul fotografiile bunicilor. Floarea, cu basma neagră strînsă sub bărbie, și Florea, cu pălărie cumpărată în America. Dumitru, zis Nică al lui Nae, cu capul descoperit, și Domnica, parcă și în poză mai înaltă decît el. Florea și Floarea, Dumitru și Domnica. Ciudat, își zise Fernando, descoperind abia acum că numele bunicilor săi începeau cu F și D... Dumitru, paracliser ; Florea fusese în America de două ori. Ciudat, își zise Fernando. Și surise: în nici o autobiografie nu trecuse aceste amănunte. Bunicii, niște fotografii. Niște amintiri.

Lizu își scria compunerea despre „Miorița". Și-o întreba pe maică-sa : nu-i așa că moartea în „Miorița" este o zeitate și că păcurărașul trecînd în altă lume, cununîndu-se, devine acea zeitate?... Profesoara de română îi spusese : lucrarea ta e bună, dar e prea multă religie în ea. Dar nici un copil din clasa a VIII-a nu se ducea duminica la biserică și nu credea în Dumnezeu. Acești elevi nu știu cine e Dumnezeu, a zis diriga, povestea Lizu.

Fernando, fără să vrea, trăgea cu urechea. În tîmpla stîngă, o durere ascuțită, reumatică. O cunoștea! Vru să ceară o aspirină, însă buzele nu-l ascultară, sau corzile vocale?... Era ca un aparat defect, recepta, dar nu putea transmite... Oh! Frigul și frica! Da, chiar nu voise să se ducă pe stadion să vadă meciul cu Danemarca!

Era ceva putred, dar ce?! Aneta zisese: „Nu te duc la meci de teamă c-o să ne pîrlească divizia de uriași danezi ? Dar dacă o să-i învingem?". Fernando răspunsese : „Mă tem și de victorie". Și nu plecase la stadion, văzuse meciul la televizor. Acum Aneta își sorbea cafeaua și-o întreba pe Lizu dacă a auzit de experiențele făcute pe creierul șobolanilor. Căutau urme de memorie la șobolani, le tăiau bucăți din creier... Intrigați (cercetătorii) mai ales de faptul că aceste animale continuau să se comporte la fel — și după ce nu mai aveau creierul întreg! Lizu nu auzise... N-am auzit, tanti. N-o interesau șobolanii, și ea acum era presată de timp : trebuia să-și termine compunerea despre mioara laie, bucălaie ! Pe-o gură de rai, pe-un picior de plai — ce înseamnă, mamă? Putem scrie că ne aflăm la picioarele unui plai, adică acolo unde se termină pămîntul ? Pe-o gură de rai, adică la începutul raiului. Putem spune că acțiunea baladei are loc acolo unde se termină pămîntul și începe raiul? Mama zise : Vezi că și pentru lucrarea de săptămîna trecută profa ți-a zis că e... Fernando nu mai auzi : țirîi ceasul violent ! Ah! Îl puse cu fața în jos, pe dușumea, nervos. Prea nervos, căci parcă sticla ceasului deșteptător se sparse și arcul plesni, cîrc ! Lizu, scrie ce crezi tu. Da, mamă. Mulțumesc pentru cafea, zise Aneta. Și, ieșind, mai spuse : cercetătorii au tras concluzia că la șobolani — și la oameni nu? — memoria este distribuită în întregul creier, nu doar într-un lob, într-o zonă... Ți-ar sobolanii ai dracului ! își zise Fernando, chiar în clipa cînd dincolo de viscul verde crescut pe cei doi copaci din fața ferestrei, în lumina boreală a zilei, un balon multicolor cobora lin.

Ca în emisiunea televiziunii bulgare dedicată obiectului neidentificat coborît la Voronej! Emisiune preluată... Da, da, cîinele lătră. Un foxer. O foxeră Diana. ham, ham, ham. De-ar fi fost un ciopor de oi prin împrejurimi, eheî, hei! Ce prostie — că simțurile amorțesc! Cînd vezi — parcă ar fi aproape, vii, nu filmate! — crizantemele verzi din capitala Chinei!

Fernando închise ochii : nu se auzea nici un bîzîit de motor. Nici foxa nu mai scoase nici măcar un scîncet. Amintirile, buluc. Seara, cînd văzuse, cu Tudor Gheorghe și cu Ilie Gheorghe, „Piticul din grădina de vară" : din holul teatrului, în pauză, se zăreau mașinile fugăind pe stradă cu farurile aprinse mute. Îi plăcuse scena cînd Tudor Gheorghe, Pasăre, cu o lopată pe umeri, trăgînd după el un cărucior (ce scîrțiia îngrozitor din roțile sale neunse), se oprise în dreptul condamnatei la moarte pe care bătrîna borfașă Leni Pintea, o spăla pe trup, o pieptăna, o îmbrăca în cămașă albă, curată. Nebunul care făcea pipi în pat noaptea, privea trupul tinerei mame, sau privea ființa pe care peste cîteva ore avea s-o ducă, pe cărucior, s-o îngroape în cimitirul castelului închisoare ? Da, da, aici avea dreptate Aneta, creierul este un organ misterios, dacă nici cel care spăla morții de sînge nu știa de ce-o privește pe tînăra mamă, dacă borfașa bătrînă mai bănuia că el o privea ca muiere vie pe tînăra... cînd poate că el, animalul din el, căci era cam zălud, simțise înaintea tuturor venirea morții, acel aer zăcut, acel... Bați cîmpii, Fernando, își zise și deschise ochii. Și nu mai văzu nimic : decît o ceață albă. Orbise ? I se pusese albeața pe ochi ? Închise ochii, lin, și descoperi întunericul. Trecea de la lumină la întuneric, clipind, într-o clipită, dintr-o lume în alta, din amintiri în amintiri, din... Rămase cu pleoapele închise. Durerea de șale nu-l slăbi. Nici frigul din tălpi — deși purta două perechi de ciorapi, una de bumbac, albă, pe piele, și alta de lînă. Nu te mai smiorcăi, îi zise mama Lizulaiei. Nu-și terminase lecțiile ? O bîzîiseră frații la cap ? Nu, nu, e altceva, fetița ta e acum în creștere și plînge uneori din orice, nu știe ce se petrece cu ea, o auzi Fernando spunîndu-i Anetei. Dar psiholoaga nu plecase la maimuțele ei ?

Sau fetița îl plînsese pe el? se întrebă Fernando cînd ușile se închiseră și rămase singur în toată casa. Și foxa plecase, dusă în lesă de Aneta. Cînd se întîmplaseră toate astea, mai înainte, acum o lună, un an ? Murise și-l duseseră din casă, și numai haloul său invizibil revenise?... energia magnetică — electrică bîntuia prin dormitor ?... Deschise ochii: femeia în fotoliu verde se afla la locul ei, a-gă-țată într-un cui, în acuarela dăruită de Grigore Vasile. Îl uitaseră în casă?! Ploaia bătea în geam, da, da, ce chestie banală, ploaia bătea în geam. Și amintirile, la locul lor, intacte ; memoria, brici! Scena, bunăoară, (tot din „Piticul...") cînd pachidermul priapic o călca în bocanci pe țiganca borțoasă, care, pe întuneric, îi mușcase nasul ; pachidermul o lovește întîi pe unde poate, furios că-i curgea sînge din nas ; apoi, proptit pe crăcane, fumează o țigară. Calm. Aparent calm. Oricum, deliberînd. Și cînd pleacă din nou spre țigancă, știe ce vrea : vrea

să nu mai știe nimeni de rușinea ce-o pătise, că-i mușcase ea nasul. Știe ce vrea cînd o omoară, nu mai e o întîmplare... Actorii craioveni s-au întrecut pe ei, dar meritul regizorului Purcărete e clar : el i-a pus pachidermului țigara în mînă. Hei, ce liniște, îți țiuie urechile. Televizorul, închis. Dar și acum Fernando parcă vede faza cînd Lăcătuș l-a surprins pe portarul danez ieșit din poartă, pe la șase metri. S-au privit? Totul a durat o secundă? Nici atît. Lăcătuș a lobat mingea peste portar. Cu sînge rece. Ca și cum ar fi avut timp să tragă o țigară în zecimea de secundă în care s-au fulgerat cu privirile. Iar acum, ploaia, calmă, nepăsătoare, bate în geam, ah, bate în geam, apa șiruie prin burlane, nici o furie în cer, nici un fulger, nici o răscoală a aerului, nici o spaimă adusă de tunete, o pișorceală fără sfîrșit — a cui ? doamne sfinte! — o zi de beție, fumurie... Fernando se ridică din pat, se privește în oglindă : e cam neras ! Își amintește de Tudor Gheorghe, neras de-o săptămînă, chel, zîmbind : zicînd că regizorul nu-i dădea voie să joace rolul din „Piticul..." bărbierit, dat cu apă de colonie... Dar nici murdar, jegos, așa cum umblă pe stradă, bună oară, piticul în blugi, chel, parcă veșnic mulat în gaz, Puțulea-taichii. Fernando coborî în sala așa-zisă a cazanelor: gazul metan pilpîia fisiit, sub presiune falsă, plin va să zică de aer, de aer golgoluț, fără putere de ardere. Țăcănea contorul, curgeau bănuții pe aer, în aer. Într-o seară de noiembrie era să se întîmple o dandana : era să sară casa în aer din cauza unei greșeli : că dăduseră ăia gaz metan adevărat!... Ah, dar ce vede în curte, lîngă buturuga cireșului japonez? Pe bunicii săi Florea și Floarea, Dumitru și Domnica, îmbrăcați de sărbătoare, în negru. Se pregăteau să se ducă la biserică ? Prin geamul murdar de la pivniță îi vedea ca într-o fotografie veche, ca niște umbre. Auzi un lătrat de cîine. Și văzu o lumină calmă, multicoloră, ca un balon... Să spargă geamul ? Mai bine să-l ștergă cu palma. Dar mîna rămase pe lîngă trup, moale, ca un vrej opărit de căldura verii. Totul e să nu te enervezi și să nu iei măsuri pripite ca Soarbezamă. Își aminti de sfatul lui Mitică Popa. Bă, Scarbezamă a dat drumul la un glonț și pe urmă a început să fugă după el să-l prindă, încălțat în cizme.

Bunicii îi făcură cu mîna din grădină, de lîngă ghivecele cu cactuși înfloriți. Hai, îl chemară. Dar Fernando simți o moleșeală în tot trupul și se duse în dormitor și se întinse pe pat. Îi era somn. Tocmai atunci ușa de la intrare bubui și Lizu intră, roșie în obraz de bucurie, și de cît alergase de la școală pînă acasă.. Strigă, crezînd c-o aude maică-sa : ce este cu fluierașul de soc, mult zice cu foc, și cu fluierașul de os, mult zice duios ?... Profesoara de română (sau balada?) o zăpăcise, o întărîtase?... Fluieraș de os, mult zice duios, mamă. Dar înainte, și la greci, nu? doar am citit prin legendele lor vechi ceva despre asta... erau fluiere din os omenesc. Să cînte fluierul de os omenesc, sau să cînte un om dintr-un astfel de fluier, ce zici ?... Sau vrăjitorii aveau asemenea fluiere ? Mamă! Maică-sa era încă la piață, sau la „Alimentara", sau după pîine ?

Durerea în genunchi, simțind suflarea iernii. Aneta, albă ca iarna, intră bodogănind. Cînd încăruntise? Face experiențe pe creierul unor moime vii. Asta ar tăia cu bisturiul (și cu brișca) și în creierul unui om viu, de s-ar lăsa vreunul drept cobai! Trupul parcă i s-a mai rotunjit, îngreunat ; se simte asta după tocăitul pantofilor. Pocnetele, pe dușumea : pooc! pooc! pooc! Mai rare, mai puternice. Pare un sergent-bucătar încălțat în cizme cu blachiuri uriașe, de bronz. Pooc, pooc! Veșnic preocupată de misterele memoriei. Și veșnicul ei dispreț față de misterele (ca să vezi!) iscate de farfuriile zburătoare. Fernando o aude pe Aneta cum cîntă: Nu mai bate, Doamne, lumea Pe cum ai bătut pădurea. Pare în casa ei. Tot voise ea să cumpere casa lor, și să-i lase pe ei să rămînă cu chirie, în fosta lor casă... Poc, poooc, cizmele ei de plutonier-bucătar. Reia cîntecul de la început : ...Cum ai bătut pădurea De n-a rămas frunză-n ea N-are cucul cum cînta. Aneta ar face experiențe și pe creierul cucilor, pe viu, să afle ce memorie au, de ce cîntă... N-are cucul cum cînta, N-a rămas o cracă verde. Să cînte cucu nu șede. Ca un stăpîn, în propria casă, gata și de cîntece de jele ! Cîntă cucul răgușit Omul umblă amărît. Dar ea, numai o veselie! Misterele creierului! Ea, veselă, suspină cîntînd cîntece triste despre cucul răgușit, vai, sărmanul cuc răgușit... Ai văzut c-a nins ? întrebă Lizu. „Cînd?". Astăzi, mamă. Niște fulgi mari. Astăzi, 17 noiembrie, 1989. Rîse. Fernando se miră : 1989 ? Ce glumă ?!

Aneta apăru în dormitor într-un hanorac kaki, se privi în oglindă ; își șterse cu degetele ei mari, îndoite, colțurile buzelor. Ca și cum s-ar fi aflat în grădina zoologică, sau în apartamentul ei, singură. Gata să înceapă cine știe ce experiențe pe creierul unui cimpanzeu viu. Pe bărbatu-său, oricum, îl lichidase : îl lichidase pur și simplu, îl stropise în puț, îl făcuse lichid, un lichid oarecare, care se scursese în pămînt, și peste care, care scîrțiind treceau... Scroafa, îl înmormîntase lîngă o margine de drum, ca și cum acolo ar fi avut un accident de mașină : îi pusese și o cruce de fier. Dar fiind aproape de o răscruce, căruțele, cu timpul, scurtau drumul, treceau pe lîngă crucea de metal ruginit, atingînd-o cu butucii roților. Îmbătrînise mormîntul, îmbătrînise pămîntul, în acel loc : carele treceau nepăsătoare... „Știți cum se numea nevasta lui Alexandru Macedon? Ruxandra." Cine vorbise? Fernando iarăși nu putu să-și dea seama. Părea o amintire, cumva ? Ori era vocea cui ? Pașii Anetei, pooc, pooc! Și melița ei : O pereche de cimpanzei din Japonia au înțeles ce este o cheie și s-au folosit de ea! Dovadă că sînt inteligenți! Pooc, pooc, pizmele. Picioarele ei de ursoaică. Tanti Aneta admite că maimuțele sînt inteligente, dar nu poate să-și închipuie nici ea cît că în univers ar mai exista și alte ființe inteligente. Mama. Lizu era martora lor, asculta, tăcea. Femela, cimpanzoaica, rise Aneta, punînd aspiratorul în priză, a găsit cheia și-a furat-o, sînt de părere cercetătorii japonezi de la grădina zoologică din... Motorul aspiratorului începu să gîfîie : buuu!... Trebuie să repar rabla asta. Mai bine n-o cumpăram de la voi, zise Aneta. Părea stăpîna casei, deși, el, Fernando, sta întins pe patul său, în dormitorul său, sub fotografiile bunicilor săi Florea și Floarea, Dumitru și Domnica. Ar fi fost caraghios ca să-ți vîndă cineva o casă cu fotografiile bunicilor săi cu tot!... Ce gînduri zălude, bătrînești... „Cînd cimpanzeul și cimpanzoaica au fost prinși, surise Aneta, dînsa încă mai avea cheia la ea ! O ținea ascunsă în gură !" zise Aneta și deschise fereastra... Vîntul flutură perdeaua ; se făcu, desigur, curent. Fernando simți o durere în umărul stîng. Un reumatism rebel, de care făcuse rost conducînd ca un tembel, și iarna, mașina, cu geamul din stînga, de lîngă volan, tras în jos... Motorul aspiratorului dudui din nou, jandarmul cu picioare de ursoaică, ursoaica în cizme cu blachiuri de aramă avea chef să aerisească și să curețe... Meditînd despre maimuțele ei, despre moimele din Japonia !„Cei doi cimpanzei erau, țineți minte, de doisprezece ani «elevi» ai Centrului de cercetări asupra primatelor din Kyoto, unde li se predaseră cunoștințe de limbă, precum și diverse deprinderi...".

Bunicul Florian îi făcu semn cu mîna bunicii Floarea. Ca în fotografia făcută la Oradea, în gară, din tren, cînd el plecase a doua oară în America. O, la Detroit, parcă, în siderurgie... El, Florea, bihoreanul cu mustață pe oală, plugarul, devenise metalurgist! Acum, din curte, unde aterizase din nou acea lumină colorată, rotitoare, acel balon, acea iluzie optică, dacă te-ai fi luat după Aneta, ce-care credea doar în inteligența maimuțelor!... Afară, o zăpadă luminoasă! Aneta n-o observă, și nici n-avu cum, stînd cu privirile pe afurisitul de aspirator, care bubuia și tușea ca un ofticos.

Și totuși, nu murise ! Dacă ar fi crăpat, Lizu și maică-sa l-ar fi plîns... El le-ar fi auzit plîngînd, îmbrăcate în negru. Sau nu știau ce el?... în dormitor?... Dar de ce încăruntise Aneta? De prostie?!

Dar de ce ele nu veneau să-l vadă, de ce nu-l strigau? Și de ce vorbeau ca și cum ar fi fost singure? Sau ca și cum el ar fi fost foarte departe de ele și nu le-ar fi auzit ?!

Bunicul Florian, siderurgistul de la Detroit, cel care făcuse și desfăcuse tot felul de automobile la „Ford", sau măcar le văzuse, el, plugarul cu mustața stufoasă, sătul acum de gălăgia Anetei, cea cu mațele pestrițe, îi arătă lui Fernando locul pe unde s-o zbughească din dormitor : prin fereastra deschisă! Bunicul Dumitru, paracliserul, cu o cădelniță în mînă cînta popește, el, Popescul, fiul popii din Dănceu : „Bine ești cuvîntat, Doamne, învață-ne pe noi îndreptările tale". Aneta, cînepa dracului, cu tenderul dublu, cu picioare de ursoaică, făcea curățenie ! Cu părul albit, ca o perucă răpănoasă, cu fața de mucegai — ca aia, hîrca, numai că în loc de coasă avea un aspirator „Progresul".

Bunicele, Domnica și Floarea, cu crizanteme verzi în mîini, parcă întîneriseră, sau se născuseră din nou, în locul plin cu crizanteme verzi, sub o altă stea — logostea, oricum, sub semnul norocului, căci îl priveau pe Fernando cu bucurie, dar și cu întristare, cumva ciudat, cu un ochi surizînd, cu altul lăcrimînd, întinzîndu-i cîte o crizantemă verde. Dar, culmea-culmilor ! Fernando băgă de seamă că balonul multicolor lua din cînd în cînd forma unui cal, unui cal cam-cam-cam fantastic... Dacă și necheza ! „Aiulea !" o auzi pe cimpanzoaica, din ce în ce mai păroasă pe frunte, pe gît, pe lîngă urechi, pe sub nas, cu mustăți, pe bărbie, cu barbă! Fernando o privi cu groază — dar totuși o privi, ca să nu-și piardă nici această amintire.

Apoi se strecură prin fereastra deschisă, s-ajungă cît mai repede lîngă bunicii ce-l așteptau, aliniați ca într-o fotografie veche, în curte, lîngă acea farfuriecal, sau ce era, alergă spre ei printre vițele de vie și trandafiri, auzind-o încă pe Lizu cum își scria dictîndu-și cu voce tare compunerea la limba română pe-un picior de plai...

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

Eu

uneori se-aude noaptea
bizîitul sîrmelor de telefon
un nod chinuitor se pune-n gît
dar nu-ți amintești cuvîntul
parcă ai vrea să zici „eu"
dar nu-ți amintești cuvîntul
și-o văgăună se deschide spre tine
cuprinzi cu brațele golul
doare și te-ngenunchează
parcă ai vrea să zici „eu"
dar nu-ți amintești cuvîntul
și urli prelung la lună
parcă ai vrea să zici „eu"

Stele și tutun

deși își distruge plăminii
viața ne fumează mai departe
scrijind cu litere asfixiante
aventura trecerii noastre în amintire
planeta aceasta ca un mugure verde
din care picură clorofilă
în ochii soarelui
riscă să inunde întregul univers
cu o peltea de fum

V. Gumăreanu

Ochiul interior

ochiul interior al iubitei
molcom
delira uneori
semințele cresc dînd undă
ce mai chiot, ce mai hohot
regina aidoma faptelor rușinoase —
pribegea
acest amănunt l-au intuit cu de-a sila
răzvrătirea e calea ce nu duce nicăieri
rătăcirea e calea ce te scoate la liman
sînul e locul unde cresc cei mai mici
plasa e cea în care cade îngerul
cîrlionții sînt cei de culoarea aramei
mulțumirea e cea care nu se poate
îndura
iară stelele sînt cele care se strecoară
printre gînduri.

Marcel Danciu

Cum ați spus?

Nu am dreptul să scriu cu trupul
această ancoră,
această existență ridicolă, neîmpăcată
cu disperarea sunetelor amorfe,
mai triste azi decît ieri sau mîine.
Neînvățate să supraviețuiască,
picioarele,
vor muri săptămîna aceasta,
și nu de foame,
cum a pariat necrologul,
vor muri de neatingerea cerului
acest cer disperat hăituit de grăniceri.
Grăniceri — Cum ați spus ?

Ina Manta

Adunătură

Și-am mai adunat
de sub pietre
cîteva litere strîmbe
ca să îmbrac marginea
de curcubeu
care-mi încolăcise
degetul arătător.

Agonia vine dinspre
depărtarea ta
și-mi apropie depărtarea mea
de coaja copacului crescut invers
între noi.
Să nu uiți să închizi ușa !
Frunzele
le mătur eu la întoarcere.

Vine aprilie

Tu te bucuri că vine
aprilie
și-ți îndrepți toate strîmbăturile
rupi un țurțure de la streașina casei
și-l împlinți în aburul pămîntului
fiindcă vine aprilie
și dacă tot vine aprilie
dai un alt înțeles gesturilor
și muți orele
de la dreapta la stînga
pînă vine aprilie.

Raluca Voinescu

Mitologică

Stîncile în mare
îndură
statornic
vîscolul de culoare
Aici
se disting
sub nisipuri
treptele așteptării
Iar cerul
își propune
un lucid exercițiu
de imaginație
Stîncile în mare
fantastic joc de culoare
Stîncile în mare
Ochiul mărit
de care mă las
sfîșiat' sfîrșit
și nu mă doare.

Studiu

Mi-e somn
de dorul de mine
de singur
Și simt
cum vreau
să mă-nchid într-o carte
De tot
să mă-nchid într-o carte
solemnă închisoare
a gîndului meu
Ca o cochilie de melc
mă simt
înjoarsă rotund
spre mine
Cu răsărit și apus
la un loc.

Acord

Aștept noaptea
Ca vinul ce umple grădini
Cînd obiectele
din jur
M-aprobă ca niște
triste
Animale de casă,
Înțeleg tot ce-mi spun
și refac
Timpul umed de glasuri
ce m-apasă.

Liliana Săndulescu

Corn de vînătoare

o lucire tainică ceața prin care
asmuți ciinii dimineața pierdută
fum printre arbori o siluetă și numai
atît topindu-se în umbra irizantă
a unui april viu palpită

un tremur și vocea-i acoperită
de forma ei corn de vînătoare.

David Alexandru

Inerție

am uitat să mă mișc
de cîtă vreme
nu mai știu
să mă mișc zău
asta ne trombonește
zău
fiecare secundă adaugă vreo trei
centimetri
trupului meu cresc mă înăbuș
fugi de-aici alice
zău mă subțiez mă-ntind sînt
un fir
de culoarea pielii
bun pentru cîrpit
ciorapi de damă nu foarte fini
de cincizeci perechea
sînt un ghem un ghem
v-ajunge sigur doamnă
ista-i nebună
zău
c-a ieșit un ciorap doar unul
unde-i perechea doamnă
așteaptă aștept
ca tu să te oprești
să te-ntinzi vino să te subțiezi să fii
un ciorap pentru doamna
e nevoie
de-o pereche
doamna trebuie să plece
doamna călătorește mult
doamna are o poșetă în care zice
intră intră
și
nu mai scapi
asta e plecată bine
acum că eșt că sîntem
o pereche
doamna are nevoie
de mine
de tine
n-avem nevoie
cară-te valea întinde-o
da mă subțiez mă-ntind mă
ista ne trombonește

Saviana Stănescu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Poeții Dan Laurențiu și Mihai Ursachi deschid expoziția lui Vlad Gheorghiu.

Octavian Paler... în așteptarea Trenului Democrației.

Doina Uricariu... privind nostalgic în viitor.

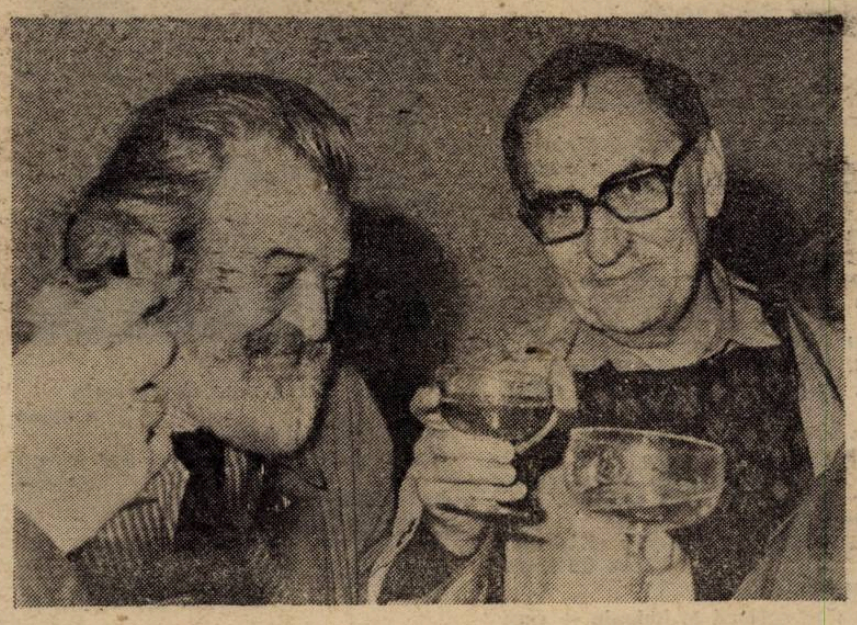

Ștefan Augustin Doinaș și Romulus Vulpescu se vor reîntîlni la fel și în noul Parlament ?

paul tumanian

INES VIA SATELIT

Praful de pe drumurile africane călătorea în Europa pe ghetele lui Rovel, cu avionul. Aceleași drumuri, călcate de șenilele tancurilor, iată-le, rămase undeva jos, în infernul războiului. Stewardesa îi punea pe măsuță paharul cu coniac. O mînă albă apărea și se retrăgea însoțind un zîmbet plin de înțelegere pentru praful de pe ghete. Dar gîndurile lui Rovel zburau departe. O rachetă **Scud** căzînd în ajun peste hotelul **Farsia.** O dată cu camera sa și cu toate lucrurile fuseseră spulberate și splendidele persiene albastre de la ferestre, care filtrau de minune soarele ecuatorial. Dar și televizorul — tubul catodic. Greu de imaginat cum cioburile zăceau undeva printre dărîmături. Imaginea lui Ines, spartă și ea în mii de cioburi la numai cîteva ore după reportajul transmis din Ulster, via satelit. Ei doi, oameni în aparență pasnici, dar purtînd ceva din confruntarea lor mocnită, cu toți cei din jur. Și totuși perfect echilibrați amîndoi. Rovel ducea paharul la gură și privea absent pe hublou. Pe fundalul unei case distruse de un automobil capcană, ea, o femeie fragilă, hrănită cu aventuri — și întremată — încă de pe la vîrsta de optsprezece ani, dezmințea fără să ascundă nimic, doar cu ochii ei albaștri, grozăviile din imagine.

Dracu știe ce coniac îi turnase stewardesa în pahar, dar mirosea bine. Rovel își aprindea o țigară. Fumul plutea calm pe deasupra mochetei de pe interval, ca și cum afară, la doar cîțiva metri distanță, nici n-ar fi vuit motoarele proiectînd în urmă jeturi de gaz fierbinte. Propulsie reactivă.. Ce-i spunea Rovel lui Ines? Ochi scandalos de albaștri — își amintea el. Și rîdea fără glas, doar în gînd, c-un fior de plăcere în stomac. Pe hublou trecea lunecînd ușor, undeva departe, un nor cumulus.

Corespondent de război timp de patru săptămîni. Bluză de camuflaj și pantaloni de camuflaj. Rovel se întorcea din Africa, iar Ines trebuie că era de cel puțin douăsprezece ore acasă după Ulster. Amîntindu-și de redacție, venea o nouă strîngere de stomac. Tot de plăcere oare? Casa distrusă din Ulster... Casa solidă din care Ines nu putea să lasă. Familia. Și totuși ceva era amuzant în toate astea.

Rovel sufla fumul către tavan. Nici acolo nu se simțea vibrația motoarelor... Ines? **Un eveniment din viața mea!** Acum vedea mai exact decît cînd i-o spusese, amintindu-și. Ochii ei se întunecaseră un pic. Dar continua să zîmbească. Ce însemna pentru ea un eveniment din viața lui Rovel? Ines, care poate că era gata să-și lase familia și, dacă i-o cerea Chiedo Gof își lua sacoșa și zbura în Ulster și de acolo în Cambodgia și înapoi în Afganistan sau în Croația... Și peste **tot** se așeza cu trupul ei subțirel, îmbrăcată în rochia ei mătăsoasă, de vară, peste imaginea unei case distruse de bombardament, sau a unor trupuri ciuruite de gloanțe sau sfîrtecate de explozii. Un ochi de reporter, ei amîndoi — același ochi de reporter, antrenat să vadă esențialul. Dar și amănuntele. Un tînăr în greva foamei în fața clădirii Parlamentului, cu o pancartă de gît. Un trailer prăbușit de pe un pasaj de nivel. Din goana mașinii, iată, zărit în fugă, un bătrîn posomorît descuind ușa locuinței sale. Ines la el acasă, citind amuzată, în halat de baie, cu picioarele goale pe brațul fotoliului...

Magazin închis, în zori, sub un cer mohorît
Lacăt atîrnînd prăfuit peste grilaj în rugină
Înaintea ploii vor sosi măturători tăcuți
Hîrtii mototolite, rămășițele nopții
O dragoste veche, o crimă nesăvîrșită din teamă.

Stewardesa lua de pe măsuță paharul gol. Aplecată, îi zîmbea lui Rovel pentru ultima oară în semn de încurajare: Trei ore de zbor au trecut, încă un pic de răbdare și praful african de pe ghete avea să fie o problemă rezolvată...

O dragoste veche, o crimă nesăvîrșită...

Rovel privea în lungul intervalului. Ceva mai departe, stewardesa se apleca din nou. Zîmbea. Din spate nu se vedea decît speteaza fotoliului... Nu, praful african n-avea să fie prea curînd o problemă rezolvată.

— Ce fel de eveniment sînt eu în viața ta, Rovel? îl întreba Ines. Fericit? Sau nu prea important? Zîmbea ușor amuzată. O voce un pic inertă, un pic iritată, un pic obosită, un pic dezamăgită. Și totuși neîncetînd să ceară, ce? O lume ceva mai puțin egocentrică?...

Trenul de aterizare atingea pista transmițînd în interior zgîlțîitura. O lume

mai puțin egocentrică? Fără familii. Fără copii. Fără colegi de redacție... Rovel se întreba ce urmează... Un reporter foarte hotărît în toiul operațiunilor militare. Curaj nebun în norii de praf african ridicați de șenilele tancurilor... Dar Ines? Între Ulster și Pangkok dădea pe-acasă și lua notă de tensiunile de la redacție. Tensiuni în creștere. Via satelit, deși strict personal, pornea de la Ines mesajul către Rovel, la camera presei de la hotelul **Farsia,** înainte ca o rachetă **Scud** să explodeze în interiorul lui. „Bradast agită spiritele. A uitat de solidaritatea noastră cu el în afacerea cu reportajul de la firma MERRUD. Acum Bradast vrea ca Chiedo Gof să plece. Iar tu și cu mine, pe lîngă că sîntem oamenii lui (!), am comis un atentat la morală. Așa că, după părerea lui, și noi ar trebui să plecăm"...

Dar unde? Marile companii aeriene nu asigurau nici o acoperire în materie de atentat la morală... Ieșind din avion, Rovel se opri o secundă în capul scării. În Africa, înăbușitoarea vară părea fără sfîrșit. Aici, sub un cer spălat de ploaie, cîteva fire de iarbă tremurau în vîntul umed, jos la piciorul scării, între dale de beton.

Ines n-avea de unde să ghicească ora sosirii lui. Nici măcar ziua. Rovel trecu singur prin hol, fără nici un bagaj. Doar cu praful său african pe ghetele galbene...

Magazin închis, în zori, sub un cer mohorît...

În taxi mirosea a fum de țigară, un pic cam stătut. Nici un pachet de țigări pe bord, sub parbriz. Desigur, clienții. Îi trecu prin minte să-l întrebe pe șofer dacă nu cumva o dusese de curînd pe Ines cu mașina lui. Zîmbi amuzat — cum să i-o descrie?... Înaltă, zveltă, cu ochi scandalos de albaștri, în care blazarea nu-și va găsi niciodată loc. Poate doar, din cînd în cînd, tristețea. Asta, da... După vreo dispută mai aprigă cu soțul. Sau cînd nu era prea convinsă că ar fi un eveniment în viața lui Rovel. Sau cînd găsea în asta prea puțină consolare.

Într-adevăr, de la plecarea în Africa, Europa înverzise sub norii pe care îi văzuse seară de seară la TV, de la înălțimea satelitului, destrămîndu-se în fuioare peste Portugalia, Sicilia și Grecia. După ce Ines încerca să acopere cu trupul ei subțirel ororile terorismului și ale războiului. Din satelit nu se vedeau decît norii ca o uriașă bulboană peste bătrînul continent. Rovel privea pe geam. Amănuntele — străzi, case — străluceau doar din goana taxiului... Cu un freamăt de nerăbdare și de neliniște că un gol în stomac...

Hîrtii mototolite, rămășițele nopții...

Cu ce era mai sigură redacția decît Africa? Rachetele **Scud** nu se puteau rătăci pe-aici. Dar Bradast și cu ai lui erau gata să te mănînce de viu în orice clipă. Ușile de la ascensor glisară în spatele său, închizîndu-se, și Rovel dădu buzna pe coridor cu ghetele sale pline de praf african. Lumină peste tot, cu nimic mai prejos decît soarele ecuatorial. Mai puțin umbrele. Plus aerul condiționat... GREVĂ DE AVERTISMENT stătea scris pe cîteva uși. Prin geam îl zări pe Bradast la el în birou și îi făcu semn cu mîna. După atîtea săptămîni de absență individul nu putea să rămînă pur și simplu încruntat. Se străduiască scoată ceva din el și reuși un rictus. Știa Chiedo Gof de ce nu-l trimitea să facă reportaje despre atentatele cu bombe... Toți, unii dintre ceilalți îi zîmbiră lui Rovel. Ba chiar Olivia îi răspunse la salut fluturîndu-i mîna de dincolo de geam.

Rovel trecu mai departe cu aceeași viteză de vijelie. Rîse în sinea sa la gîndul că ar putea să-l găsească pe Chiedo Gof legat fedeleș de scaunul său cu o frînghie... În Africa, stînd lîngă persienele albastre din camera sa de la hotelul **Farsia,** pîndise în toiul nopții tam-tam-ul războinic venind din adîncul pădurii ecuatoriale. Nimic. Doar explozii de obuze și răpăit de mitralieră. Dacă ținea neapărat, putea în schimb să cau-

te aici, acasă, banda cu tam-tam-ul african... Ei doi, el și cu Ines puteau să-și facă oricînd lumea pe care și-o doreau.

Chiedo Gof nu era legat de scaun cu frînghie. La masa de alături, Rovel o zări pe Ines în fața monitorului. Era clar — nu putea să-i zîmbească veselă, ca oricare altă colegă. Pentru ea nu exista decît totul sau nimic. Dumnezeule, ce fel de lume mai era și asta?

— Salut, Gof, zise întrînd în birou. Peste tot, geamuri și priviri concentrate trecînd prin geamuri. Prin interfon puteai să te faci auzit de toată lumea — Apasă pe buton, Gof, îi zise.

Ines îl fixa încordată, gata să sară de pe scaun. Să alerge la el? Sau în Ulster? Sau în Cambodgia? Marile întrebări se pun totdeauna via satelit, nu? Doar din priviri, altminteri vorbind despre atentate cu bombe. Cu condiția să nu-ți cadă în cameră o rachetă **Scud.**

— Vii cu mine, Ines? o întrebă. Și îi întinse mîna. — Uite, Gof ne trimite pe amîndoi în Venezuela. Printre traficanții de droguri. Așa-i, Gof? Cel puțin unul dintre noi să se întoarcă viu de-acolo. Dar c-un pic de noroc, poate ne întoarcem amîndoi.

Ines îl luă de mînă și amîndoi ieșiră pe coridor. Benzile de hîrtie pe care scria GREVĂ DE AVERTISMENT dispăruseră de pe uși. Dincolo de geam, Bradast era singurul care rămăsese acru. Dar poate că mai erau cîțiva. Se holbau la ei doi și poate că nu le venea să creadă. Chiar așa, pe față, ce tupeu! Însă cei mai mulți îi priveau cu simpatie.

Rovel și Ines străbătură coridorul inundat de lumină fluorescentă și ieșiră pe palier, unde bătea soarele trecînd prin geamul înalt pînă în tavan. Ascensorul oprit la palier așteptă gol. De la redacție pînă acasă, mergînd pe jos, drumul trebuie că îți lua pe puțin două ore. Dar după emoțiile din Africa și din Ulster, merita să te relaxezi două ore. O viață plină de primejdii. Puteai să te trezești oricînd cu o rafală de armă automată sau cu o bombă. — Uite, spunea Rovel, praf african autentic. Special pentru tine. Ridica piciorul îndoind genunchiul și își trecea degetul peste ghetă. Pe vîrful degetului rămînea un praf galben-cărămiziu, ridicat cu **nici** douăzeci și patru de ore în urmă **de** șenilele tancurilor.

martie 1992

fevronia novac

Fotografie cu fevi la Costinești printre fluturi și un omagiu lui George Apostu

impermeabili fluturi de bronz
roșietici prin ploaie umblă
fluieră în ceață
arătări legate cu ață
pe sub norii electrici se-nmoaie
semnale fosforescente dezleagă la soi
pionii magnetici
spuma ca de șampon curăță plaja
de scursura prelinsă pe nisip peste zi
apa duce cu ea corturi, cîrlige, șorturi,
papuci, jucării
sună în saxofon cineva cu disperarea
celui care ar îmblînzi
marea-o ciorbă excesiv de sărată
cu cele mai istețe ingrediente: saci de
dormit, saltele, țoale, șlapi
cozoroci, cutii de conserve, tacîmuri,
farfurii, cosmetice, easete, baterii,
scaune, mese pliante, lanterne, sticle,
lista nici nu se va sfîrși
noaptea suie pe dig vampirii scheletici
poartă la gît sub pelerinele
impermeabile telecomanda
cu care acționează norii electrici
și potolesc tornada
buni băieți doar unul dintre ei își mai
face de lucru
la tirbușoanele fluturi
pe cîteva le apleacă le îndoaie — cum
vă convine mai bine
și iată că vine și ziua următoare
costume de baie și nuduri
se plimbă pe cîte două picioare
de parcă nici o vrajă nu le-a atins
de parcă marea n-ar fi ros toată
noaptea
uriașe cantități de nisip
clip, clip fevi al grijă ți-ai pus tricoul
pe dos
fevi te scîlfosești
fevi las-o baltă
nu e suficientă lumină
fevi insistă să facă poză cu fluturii
metalici din Costinești

Ședință ratată de spiritism

pe lumina stinsă ascult muzica
lui fish din marillion
galbenă febră suie pe faianța din baie
cîntînd ode psihedelice
adîncimilor unui vas lunguleț de
porțelan
în fața șemineului nu aținesc
pun pe foc rumeguș
să-l întețesc
și am viziuni cu scoțieni tăietori de
lemne
cu șobolani dolofani prin maternități
înfruptîndu-se din bebeluși
nu adorm
prin mintea fracturată
îmi mișună acum o febră de cristal
parfumată
respir cu otravă în stomac și în cap
înfig o andrea
în păpușa lui Oskar Kokoschka —
albastră
căci numai așa sufletul lui se va afla
la cheremul meu
spre alinarea disperării sale
(căci nimeni nu o poate îmblînzi pe
a mea!)
aștept pînă mi se aprinde scînteia
în creierul bun de marmeladă
ca să mă azvîrle în partea secretă a
odăii
în care mă instalez cît pot de comod
să fac cuviincioasa întîmpinare
primului musafir
mă așez la masă
și în curînd mă pomenesc inspirînd
cu putere
cu toate forțele mele
sorb în mine spiritul femeii
pe care-am chemat-o
în încăperea strîmtă
și întunecoasă
mă lungesc cu greutate pe canapea
cu noua-nfățișare
pocnese din degete în semn că sînt gata
și fac dragoste îndelung cu bărbatul
din fața mea
desigur că totul s-ar sfîrși fericit
dacă nu l-aș speria
cu tembelismul meu
încercînd să-i explic
țipînd cît mă ține gura
curmîndu-i gemetele
holbîndu-mă la el
că numele meu nu e Michelle
că nu mă cheamă Michelle
nu mă cheamă Michelle.

Dragă Bogdan,
ce să-ți mai scriu
îmi petrec toată vacanța
în șa pe cămila asta soioasă
și mă gîndesc că spiritismul
ar fi fost o profesiune bănoasă.

despre...

Scriitura lejeră

Odată cu prima carte a lui Mihai Dragolea **(În exercițiul ficțiunii,** Ed. Dacia, 1992) rîndurile criticii echinoxiste ce-și așteaptă debutul s-au mai rărit. Ele nu rămîn însă mai puțin impresionante și mai puțin urgente : de la Nicolae Oprea, Virgil Podoabă, Al. Th. Ionescu, Constantin Hârlav și pînă la seria mai recentă a a lui Mircea Țicudean, Ioan Milea și Iulian Boldea lista acoperă o bună parte din critica actuală și din prestigiul ei. Din acest grup nu doar masiv dar și compact, Mihai Dragolea a reușit cu chiu cu vai după lupte seculare care au durat cîțiva ani buni să evadeze cu un fermecător eseu despre „Școala de la Tîrgoviște". El confirmă astfel parțial zvonurile care umblau despre o clandestină carieră critică a școlii, carieră concretizată în manuscrise ce migrau de la o editură la alta și dintr-un sertar într-altul cu speranțe tot mai vagi.

După examenul lui Dragolea, șef de promoție iese Mircea Horia Simionescu, în vreme ce Tudor Țopa, Petru Creția și — mai ales — Alexandru George se aleg doar cu mențiuni onorabile, mai detaliate sau mai fugare. Asta atît pentru că cel dintîi atrage ca un magnet comentariul criticului, cît și pentru că întreg conceptul cărții s-a bazat mai curînd pe paradigma operei sale, ceilalți subordonîndu-se demonstrativ schemei induse dn evoluția lui MHS. Tot ceea ce nu intră, ca argument fie decisiv, fie suplinitor, în această schemă, e lăsat cu eleganță deoparte. Un scriitor rebel ca Alexandru George, de pildă, devine abia tangent la principiile școlii, servite și consolidate în schimb de Radu Petrescu și Costache Olăreanu. Însuși principiul structurant al cărții se bizuie pe o inconsecvență tratată și rezolvată cu grație. El pornește de la criterii de gen spre a sfîrși în criterii tematice catagrafiind întîi operele școlii după speță (dicționare-cataloage, jurnale, jurnale de călătorie) spre a schimba apoi perspectiva și a o centra pe relația internă scriitură-dragoste. Perspectiva din urmă transcende, firește, genul și relativizează cu totul criteriile inițiale, abandonate fără scandal și printr-o simplă fandare. Îi rămîne analizei sarcina de a le armoniza și de a reduce distanța dintre exterioritate și imanență în funcționalitatea lor. Autorul însuși nu se lasă însă prins într-o dezbatere deschisă asupra acestei inconsecvențe, preferînd promovarea ei tacită. El cumulează astfel, în primele trei capitole, caracteristicile comune inseriabile pe criteriul formei, marcînd cu satisfacție participarea tuturor membrilor școlii la un simpozion al genurilor și chiar prescripția fatală a acestora pentru fiecare în parte. Abia în ultimele două capitole, aceste preocupări comune ies din simpla vecinătate de gen, angajîndu-se într-o atitudine scripturală ce determină însăși viziunea. Schimbarea criteriului rărește însă drastic rîndurile școlii, abia trei din elevii ei — MHS, Radu Petrescu și Costache Olăreanu — absolvînd-o, ceilalți părînd a o abandona pe parcurs (dacă n-au fost cumva exmatriculați de critic). Această subțiere a rîndurilor pe măsură ce exigențele analitice se revendică din interiorul structurii literare ridică de îndată problema coeziunii școlii. E aceasta mai mult decît o metaforă ce reunește scriitori cu biografii interferente pînă la solide prietenii ? Ține ea de o viziune specifică asupra literaturii sau se bizuie doar pe fortuite participații la un gen literar ori la mai multe ? E vorba cu alte cuvinte de o poetică sau de simple incidențe tematice și formale ? Mihai Dragolea e de acord cu Mircea Horia Simionescu cînd acesta afirmă că „programul ei (al Școlii n.n.) s-a alcătuit din cărțile publicate", nefiind unul deliberat. Zestrea comună, în lipsa programaticului, ar trebui să țină cu atît mai mult de profunzimea scrisului, de zona abisală a afinităților. E chiar ceea ce Mihai Dragolea își propune să adeverească, punînd o inteligență suplă în slujba unei demonstrații a coeziunii de profunzime. Fără agresivitate, el își mînă într-acolo toate argumentele deduse din teme, obsesii, structuri și rezolvări similare sau identice. Mai mult decît un exeget, Școala de la Tîrgoviște a găsit în el un partizan.

Unul cultivînd un partizanat discret și sceptic, ce-i drept, dar care își are vehemența și tenacitatea lui. Nemulțumit de pildă, cu cota de agreabilitate, oricît de înaltă, a lui MHS, Dragolea previne de îndată și cam apodictic asupra unor profunzimi mascate : **„Dicționarul onomastic** n-a fost scris doar ca joc, parodie, ironie, ingeniozitate. Dincolo de aparențe, e o carte gravă". Acest avertisment răsună apoi tot mereu, încît abia recurența sa obositoare începe să iște bănuieli : „Măștile răspîndite la tot pasul (în **Bibliografia generală,** n.n) ascund patetism, dramă" etc., iar „M.H. Simionescu este /.../ un scriitor grav, o conștiință patetică". Acceptabile din capul locului, mai ales că vin pe tradiția criticii noastre de a suspecta frivolitatea de metafizică și agreabilitatea de patetism, somațiile lui Mihai Dragolea încep de la o vreme să devină excesive și să pericliteze prin supralicitare propriul lor adevăr. Scriitor delectabil în grad maxim ceea ce nu e deloc o rușine, cu subtilități naratologice și scripturale ce intră în profunzimea mecanismului literar, MHS e și „o conștiință patetică" doar dacă cuvintele încep să-și piardă uzul rațiunii. Recalibrarea scriitorului, urmărită cu încăpățînare, e una din operațiile în care entuziasmul lui Dragolea își dă peste margini — dacă nu chiar în petic. Tot din partizanat se trage și o subtilă deviație a criticii de identificare spre identificarea pură și simplă. Nu de puține ori Dragolea poate fi prins în flagrant delict de însușire a prerogativelor scriitorului comentat. El se avîntă în identificare pînă la contopirea pozițiilor mînînd narația critică dintr-un punct în care el s-a substituit scriitorului. Criticul transgresează astfel limitele fatale ale propriei competențe, intrînd înlăuntrul operei și glăsuind de acolo. Afinitățile sale ating un registru beatitudinal și ele îl poartă pînă la identitatea gramaticală cu scritorul substituit : „Scriu — e zi, e lumină ; întrerup scrierea — se instaurează întunericul, moartea ; ca să așez dragostea (prezentă, sfîrșită, amintirea ei — nu mai are importanță) în lumină, trebuie să scriu, numai în durata scrieturii iubirea (mai) există. Supraviețuirea dragostei este scrierea ei". Subtilitatea analitică își atașează, în astfel de pasaje, fertile aluviuni din zona afinităților, iar entuziasmul comentariului își rezolvă retorica în acapararea persoanei întîi de către critic.

Mihai Dragolea profesează o critică ce-și temperează subtilitatea prin bun simț și folosește ca metodă propria inteligență. Ea se bazează pe o scriitură lejeră, suplă, fără poticneli și fără opinteli, dar și fără ifose autoritare. Fraza lui relaxată și decomplexată tinde nu doar la naturalețe, ci chiar la familiaritate. Ea își presupune cititorul nu numai aproape, dar și binevoitor. Criticul e un colocvial și el adresează din loc în loc cîte o parolă directă partenerului, întorcînd discursul spre intimitate și oralitate cu un aer hîtru : „De aici pînă la o lectură de tip psihanalitic nu mai e decît un pas. Renunț a-l face". Sau : „Propun s-o abandonăm pe Dora în liniștea încîntării ei și să observăm mai de aproape reacția lui Matei". Aceste acroșaje frecvent deschid supapele umorului dar și ale scepticismului critic. Simplitatea discursului, transparența lui ostentativă și familiaritatea sînt adesea concesii făcute cititorului într-o critică ce menajează aproape cu strictețe, confortul acestuia. Dar dincolo de ele, Dragolea mînuiește cu egală îndemînare atît subtilitatea speculativă, cît și rigoarea analitică.

Al. Cistelecan

stop-cadru

TEXTEIOVA — un scriitor salvat

Iova se prenumără între acei preafericiți scribi levantini a căror faimă a luat-o binișor înaintea operei, precum faimoasele buzdugane teleghidate avant la lettre din poveste înaintea purtătorilor cu solzii de oțele... Un z(m)eu frumos, fragil și enigmatic acest Gheorghe Iova, atins la cei patruzeci și ceva de ani de miopia cărturarului și calviția bărbatului abia însurat. Dan Stanciu ni-l prezintă narcisiac și vechiu a la Caragiale în comoieul de pe ultima copertă a celei mai recente cărți semnată integral (!) TEXTEIOVA — Editura Cartea Românească, 1992. Un debut, în fapt, căci nici în **Desant '83,** nici în **Nouă poeți. '84** proiectul „textului nescris" pus la cale și chiar efectuat de Gheorghe Iova nu prea încăpea între... egali.

Încă din 1979, cînd asemeni lui Gheorghe Crăciun nu publicase decît un text în **Vatra,** conform însemnărilor din jurnalul lui Radu Petrescu **(Părul Berenicei),** Iova crease și opera cu conceptul de **textuare,** concept pe care nu tocmai întîmplător primul care îl discută e Radu Petrescu, maestrul care întrevedea în „operația de anexare a scrisului de cel care scrie și a celui care scrie de scris" notele comune ale scrisului său cu cel al textualiștilor de atunci (Gheorghe Crăciun, Gheorghe Iova, Mircea Nedelciu). În **Părul Berenicei** Radu Petrescu conservă și prima definiție, explicația și poziția lui Gheorghe Iova față de textuare. Reproduc. „Ziceam, scria Gheorghe Iova lui Radu Petrescu în octombrie 1979, că textuarea este o ipoteză de lucru emisă dintr-o experiență artistică a textului spre o eliberare de limite în textual, o extindere la tot ce este text spre eliberarea de limite în textual, o extindere la tot ce este text a procedeelor de lucru specifice".

TEXTEIOVA de azi, datat(e) începînd de prin 1969 și păstrînd amintirea „jocului" cu Gh. Ene, îmi pare, pînă la un punct, dictat de rezultanta impură a „scrisului neîncetat din toa e părțile", epura ori, mai bine, secțiunea **revirginizatoare** a **acționalului.** În scris acționalul, înțeleg, e un duct pur capabil, prin „practicarea tăieturii", să pună în paranteze valorile plastice ale limbajului și să conserve **motricitatea** și **localizarea,** adică autenticitatea — autenticitatea fotogramă cu fotogramă !

În concepția lui Iova „textuarea închipuie/practică un text secant straturilor de texte care decupează corpuri (suprafețe specifice) în masa textuală". Față de **prozatorii școlii tîrgoviștene,** care concepeau ficțiunea ca tentativă explicită de anexare a exteriorului mărcii lumii lor interioare, Iova respinge ca opresiv un asemenea raport. Pentru el, care declară că are grijă „să rămînă tot timpul cu fața la moarte", scrisul, dacă admitem că este fapt al vieții, nu poate fi situat între celelalte fapte ale vieții în vreun fel prioritar.

Voi încerca să schematizez spre folosință proprie, pe cît îmi va sta în putință, funcția secantă a straturilor de texte care decupează straturi de texte ori numai suprafețe într-o materie textuală practic nesfîrșită ; întreprindere riscantă, fiindcă la Iova nu se poate opera cu nici un concept al școlilor poetice/ prozastice (sic), realizările sale acceptînd numai normalitatea contradictoriului la puterea „iubind" și „viețuind". Într-un clivaj abstract al straturilor — așa cum îl văd eu — primul nivel (real) al funcției l-ar putea constitui **dicteul.** Înțeleg prin dicteu, spre deosebire de accepția istoristă pe care i-o dă Marin Mincu în **Eseu despre textul poetic,** o aglomerare suprasensibilă de elemente

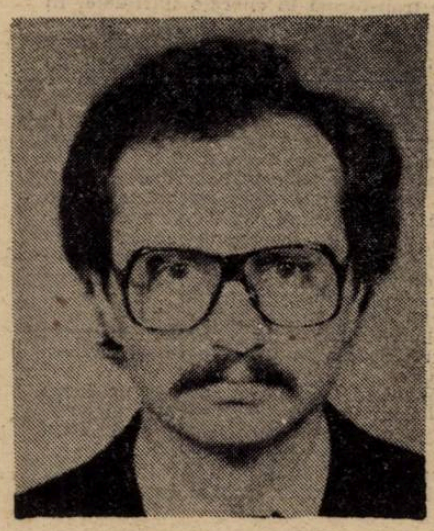

care activează din exterior pulsiunile latente ale cuvintelor și declanșează la lectură un acompaniament energetic al amintirii „lucrurilor" pierdute/rîvnite („ruine din nou înțelese ca paradisuri ale semnificației"). „Fata cască în mîneca ăstuia întors, oprit între profil și spate, în țesătura asta își vîră nasul, cască. Își ține băiatul strîns. Cînd aruncă o privire dintre atîtea capete călătoare cu tramvaiul, privirea fiind expresie, un gînd : dragostea viață pe credit, încrederea și nepăsarea ca cereri de superficialitate, de viață autentică". Sau : „Îngerul meu este femeia păzitor plină ochi, practică tăietura, ființa umană ca o tăietură proaspătă în peisaj, punctată, articulată de sex, în nara ei calul se înalță în două picioare, e mireasmă, e nechezat, e din gît". Textul acesta din urmă se poate citi, aplicînd absolut orice grilă ; freudiană, behavioristă, cinetică etc., etc. Doar că uluitor de grosubțirea parodie din **textul strict** (Pantalonii excursioniștilor, pag. 107) constituie o inversie de lectură peste ai cărei parametri, dacă se trece, totul devine estetic aleatoriu.

Un al doilea nivel al decupajului funcției clivajului în practica textuării la Iova l-aș putea numi, urmîndu-l pe autor, **ficțiunea absenței.** Ficțiunea absenței este un strat pe care Iova în genere nu-l „agrează", subminîndu-l teoretic, dar fără de care — își dă prea bine seama — textu(l)area nu înaintează. Spre a spori **măsura prezenței** în **ficțiunea absenței** Iova o sprijină „estetic" — într-un fel supraordonînd-o — pe un decupaj gratuit în care **litera** e singurul lucru stabil, capabil adică să stîrnească motricitatea acționalului. „Să fac să scriu / Pagina asta s-a întîmplat pentru că, în timp ce / Scriam, aș fi vrut să am motiv să scriu, în opoziție, / că mi s-a împlinit dorința pe care o am cînd scriu : etc.".

Punînd în paranteză „noul hipernou-romantism al post-industriei" cu care Iova îi place să cocheteze uneori (la noi se face frecvent confuzie între textualism, postmodernism, speech acts), un ultim strat al clivajului funcției — posibil de întrevăzut doar din perspectiva intuiției întregului acțional — îl constituie „rara" poezie a gradului receptor basic : tot ceea ce autoreflexia lumii comunică ființei sexuate. Textul devine epura autorului, secțiunea, sexul. „Apa care vine în chip de chip peste chip / o încăpătoare închipuire. / Din atingere țîșnește. Femeia care știe / să mă atingă trăiește. / Piciorul ei, dacă urcă, ochiul ei devine — / din mers — / sideral. Corp de neperceput fără calcul. / Fără tot textul poemului... /".

Scriind așa cum scrie, comițînd, cu alte cuvinte, un gest prin care „îmbunarea" îl face vulnerabil, Gheorghe Iova își închipuie că ar beneficia de actul pe care „partea cealaltă", de dincolo de scris, ...îl înlătură" (!) : „Albastrul dă nuanța ierbii verzi, nuanțează acest verde, la cîteva degete, o palmă deasupra apei care face valuri. Apa curge".

Plăcerea contaminant-nebună a lui Gheorghe Iova e să-și reprezinte motric că scriind spuse și nespuse și rămînînd solidar cu spusele și nespusele reușește să-și mențină, vorba lui, PREZENȚA („de la prezența semnului la semnul prezenței"). Un joc superior prin care el încearcă să fie. Și reușește ! Scrisul său adăpostește într-adevăr un autor salvat care poate să spună totul.

Ștefan Ion Ghilimescu

eseu

Luptă și cunoaștere

(Lupta lui Iacob cu Dumnezeu — Gen. 32 24-32)

Unul din pasajele cele mai misterioase din Geneză este un episod din viața Patriarhului Iacob, în care se relatează lupta lui cu un necunoscut (Gen. 32.24-32). Bogăția de sensuri pe care o ascunde a făcut ca acest pasaj să fie înțeles în nenumărate feluri. Noi vom încerca să pătrundem spre miezul acestui episod într-o tentativă de a-i dezvălui sensul simbolic, anagogic, esoteric ce învăluie și exaltă toate celelalte sensuri, de la cele psihologice și etice, pînă la cele teologice.

„Iacob însă a rămas singur", așa începe episodul amintit. Singurătatea este o condiție a meditației, a rugăciunii, este separarea de lume, de propriul eu pentru a căuta Sinele. Înainte de a intra însă în povestirea propriu-zisă, să relatăm cîteva evenimente anterioare. În urma certurilor cu fratele său Esau, Iacob fuge în Mesopotamia (Haran). Pe drumul exilului Iacob are cunoscutul vis în care o scară se întindea de la pămînt la cer, pe care urcau și coborau îngerii, iar un glas din cer spunea : **„Eu sînt Domnul Dumnezeul tău..."** (Anokhi YHVH Elohekha) (Gen, 28.13). La trezire, Iacob ridică în chip de stîlp piatra pe care dormise cu capul, marcînd astfel locul pe care-l numește Bethel (Casa lui Dumnezeu). Piatra fundamentală devine și piatră unghiulară, edificîndu-se astfel centrul spiritual al viitorului Israel, primul templu simbol al universului și al omului. Ajungînd la unchiul său, Laban, el se căsătorește cu Lea și Rahela, realizînd hierogamia omului perfect, în care Lea este aspectul contemplativ, iar Rahela cel activ.

Pe drumul de întoarcere în Canaan, unde îl aștepta tatăl său Isaac, Iacob se roagă Dumnezeului strămoșului său Avram să-l scape de mînia lui Esau. În acest drum el reușește să se împace cu fratele său, în care scop îi trimite în dar cîteva turme de oi. Este o pacificare prin jertfă și separare de bunuri lumești. A doua separare de lume o constituie trecerea peste rîul Iaboc (ciudata asonanță Iacob-Iaboc) a celor două neveste cu cei 11 fii și cu toată casa lor. Biblia spune : **„a trecut tot ce avea"**. Iacob renunță în acest fel la toată povara lumească, la toate îngrijorările vieții.

Separarea este prima operație alchimică înainte de intrarea pe un drum spiritual. **„Iacob însă a rămas singur"**. E de presupus că el a rămas singur pe malul rîului care-l separă astfel de lume. Rîul constituie un prag simbolic între două niveluri de existență. În această singurătate începe lupta lui Iacob cu un misterios personaj cărula în Biblia Galaction i se spune **„cineva"**. Este în fond străinul care se identifică simbolic cu necunoscutul, cu cel care vine din altă lume. Dacă înainte de acest moment rugăciunea lui Iacob se adresa Dumnezeului strămoșilor, era deci o rugăciune exoterică, meditația pentru care se pregătește Iacob acum în singurătate va fi mult mai tainică, va fi una esoterică.

Faptul se petrece noaptea în indistincția în care toate posibilitățile sînt latente. În această noapte începe **ruga lui Iacob** care este în mod paradoxal o luptă*). Această noapte este opera la **negru alchimică**. Este începutul oricărui drum spiritual care pleacă de la separarea de lume din noaptea singurătății. Este o noapte a treziei după aceea a somnolenței. În timp ce lumea doarme, Iacob stă de veghe. Așa începe lupta cu misteriosul personaj care apare într-un ceas de taină al nopții. Nu-l invocă Iacob, dar prin singurătatea sa de lume, prin așteptarea sa trează și concentrată el îl atrage, i se deschide, îl forțează cumva să vină. Această întîlnire nu este rezultatul unei așteptări pasive, așa cum nu va fi o rugă extatică, ci este un act violent, este o luptă. Nu poți cunoaște pe cineva dacă nu încerci o apropiere directă, corp la corp. Nu poți cunoaște necunoscutul dacă nu te iei la trîntă cu el. Nu este o stare mistică de vagă contemplativitate, ci una dinamică, de război sacru. Cunoașterea reprezintă actul prin excelență. În această luptă nedecisă, în care nici necunoscutul și nici Iacob nu poate învinge, apare un episod straniu. **„Văzînd că nu-l poate birui, omul acesta l-a lovit la încheietura coapsei"**. Într-o luptă dreaptă, această lovitură violentă ar putea părea nepermisă din moment ce încheietura lui Iacob se scrîntește. Dar Biblia Galaction spune: **„omul acesta s-a atins de încheietura coapsei lui Iacob"**. O atingere este ceva imperceptibil, **„un atouchement"**, este ca o mîngîiere, și totuși Iacob a simțit-o violent. Forța acestui necunoscut trebuie să fie deci extraordinară. Și totuși nu-l poate învinge pe Iacob, din moment ce trebuie să-i spună : **„lasă-mă să plec"**. E ca și cum această lovitură în loc să-l slăbească pe Iacob, îi sporește forțele ca să lupte mai departe. Dumnezeu îi spune apostolului Pavel pe drumul spre Damasc: **„Puterea mea în slăbiciune e făcută desăvîrșită"**. Iar apostolul adaugă : **„cînd sînt slab atunci sînt tare"** (2 Cor 12, 7-9). În tehnicile tantrice o anume lovitură la baza coloanei vertebrale, deci aproape de încheietura coapsei, servește la trezirea forței latente, la trezirea lui Kundalini, care odată evertuată pornește ascendent și se transformă în energie spirituală. În taoism și alte tradiții esoterice există o adevărată „artă a articulațiilor", care permite trecerea între diferite niveluri de energie, între diferite lumi. Iar coapsa e un loc în care se maturează germenii acestei energii, din moment ce Jupiter îl păstrează pe Dyonisos, zeul de două ori născut, în coapsa sa. Articulația este, în același timp, o separație și o legătură, un nod care concentrează și poate elibera o forță, transformînd-o. Tăind nodul gordian, Alexandru cucerește lumea. Iar în simbolism verbal articulația este trecerea de la tăcere la cuvînt, de la mîrmur la vorbă, de la indistincție la cosmos. Privită de jos în sus, este realizarea operei la alb, este fixarea unui prim sens ; privită de sus în jos este însăși crearea lumilor.

Văzînd că nu-l poate învinge pe Iacob și nici nu se poate desprinde de el (articulația e un nod care leagă) misteriosul personaj îl vorbește. Este o nouă etapă în lupta lor. Dacă pînă acum legătura se stabilea prin luptă corp la corp, o legătură vie, dar primară, acum devine o comunicare prin cuvînt, prin articulație verbală. **„Lasă-mă să plec, căci se revarsă zorile"** îi spune străinul. El încearcă să se desprindă de Iacob, ca să nu fie văzut, dar lucrul nu mai e posibil, Iacob îl posedă. Iacob este acum într-un fel mai puternic decît necunoscutul. Între el s-a produs o osmoză care e pe cale să se desăvîrșească. Starea lui Iacob devine o stațiune intermediară din care el poate să încerce realizarea totală.

„Nu te voi lăsa să pleci pînă nu mă vei binecuvînta", spune Iacob. La capătul luptei pentru a încununa victoria, este nevoie de o consfințire. Binecuvîntarea e o lucrare spirituală prin care coboară asupra omului harul divin, folosind cuvîntul. Binecuvîntarea e o exaltare a cuvîntului. Nu e o binecuvîntare de început de drum, ci una de capăt de drum, de desăvîrșire. Este o binecuvîntare de realizare spirituală. Cuvîntul nu mai e doar comunicare, cuvîntul devine comuniune. Și această binecuvîntare ia forma schimbării numelui : **Iacob este numit Israel.** E un nume divin (cel ce luptă cu Dumnezeu), care fixează nivelul spiritual al lui Iacob : trecerea dintr-o stare umană într-o stațiune divină. Este, alchimic vorbind, sublimarea cunoașterii, este comuniunea cu Principiul, este realizarea operei la roșu, a lui Magnum Opus. Ca urmare a acestei realizări, Iacob vrea să știe cu cine a luptat, cerînd necunoscutului să se dezvăluie, să se numească, fiindcă numele este manifestarea esenței oricărei entități existente. Răspunsul e surprinzător, cel puțin în Biblia Galaction : **„Numele meu e minunat"**. Este un nume inefabil. Nu e un nume ca atribut divin, este un nume impronunțabil. Este marele nume divin, numele necunoscut. Iacob n-a vorbit cu un înger, el a vorbit cu Dumnezeu. În realitate ,nu s-a identificat cu el, dar l-a văzut. Identificarea nu se face prin nume, ci doar prin tăcere. **„Iacob a pus locului aceluia numele Peniel" (Fața lui Dumnezeu)**, căci a zis el, **„am văzut pe Dumnezeu față în față și totuși am scăpat cu viață"**. Această vedere față în față este o stațiune spirituală, ultimă pentru om, cel puțin în sens exoteric. Semele a fost arsă de lumina lui Jupiter. Lui Moise Dumnezeu i s-a arătat într-un nor ca să nu-l distrugă. Apostolii cad cu fața la pămînt pe muntele Taborului, căci nu pot suporta lumina increată pe care o radia Iisus. **Noaptea lui Iacob, ca și norul lui Moise, se transfigurează din necunoaștere în necunoaștere.** Este o „docta ignorantia". **Iacob însă**, ca și Iov, l-a văzut pe Dumnezeu. Lupta lui s-a transformat în cunoaștere și cunoașterea este vedere spirituală, este comuniune prin contemplație. Omenirea va trebui să aștepte pe Iisus pentru a se identifica cu El, pentru a se îndumnezei.

Cînd a răsărit soarele, necunoscutul dispăruse. Lumina acestei lumi înlătură, voalează misterul. Iacob însă păstrase semnul întîlnirii miraculoase ; el șchioapătă. Iacob este însemnat. Fizic era infirm, dar spiritual este desăvîrșit. Simbolic, inițiatul este cel care merge într-un picior sau cu un picior desculț, este cel care a trecut de la dualitate la unitate. Cunoașterea cere o jertfă de viață, dar e o jertfă transformatoare.

Punînd numele Peniel (Fața lui Dumnezeu) locului în care luptase, Iacob a întemeiat acolo un centru spiritual, așa cum mai înainte, pe drumul spre Mesopotamia, locului în care văzuse scara cerului pe care îngerii urcau și coborau îi pusese numele Bethel (Casa lui Dumnezeu). **Cele două centre sînt complementare : unul marchează drumul pe orizontală (Bethel), celălalt drumul pe verticală (Peniel).** Dacă Bethel reprezintă un centru exoteric ,însemnat printr-o piatră (o construcție deci), Peniel rămîne un loc ascuns, un centru interior, ocultat pentru lume. Cunoașterea începe ca un drum spre hierogamie cu Lea și Rahela, continuă ca o luptă cu necunoscutul, pentru a se transmuta într-o comuniune cu misterul.

Notă : Se vorbește despre acest episod biblic ca de „lupta lui Iacob cu îngerul". Este o perspectivă limitată de faptul că Vechiul Testament nu acceptă o unire a omului cu Dumnezeu, ci cel mult cu Fața lui sau cu îngerul Feței, care se cheamă Metatron, sau Michael în teologia creștină. Dar dacă omul este superior îngerilor, el este și pentru faptul că se poate uni într-un fel sau altul cu Dumnezeu, ceea ce nu este posibil îngerilor. De aceea, ni se pare că Iacob s-a luptat, ca și Iov, ca și Moise, ca și Ilie, cu Dumnezeu, nu numai cu îngerul lui. Evident, lupta lui Iacob, în virtutea universalității simbolismului, poate fi redusă în planurile intermediare și la o luptă cu îngerul Feței sau cu îngerul păzitor. În ceea ce privește analogiile acestei lupte cu planul uman, ele pot fi nenumărate, de la lupta cu ideea și inspirația, pînă la actul de creație propriu-zis.

Florin Mihăescu

*) Un alt Iacob, Böhme, interpretează tot episodul ca pe o agonie, apropiind-o de rugăcunea lui Iisus în grădina Ghetsemani, ceea ce parțial și pînă la un punct poate fi susținut.

haiku

Scaunul, fereastra, omul...
scăpărări în toamna
de lignit

GLOSSĂ

As vrea să dorm dar vreau să scriu. Mănînc un sandviș și gîndesc. Nu-i simt gustul pentru că gîndesc. Voi mai face așa și altă dată. Toți care mă împiedică vor deveni oameni importanți. Viața e un proces negativ. Privesc tocul de ochelari gol și-mi pare rău. Ochelarii sînt pe nasul meu de om trecut de o sută-cincizeci. Mă închipui pe străzi goale, pe lîngă garduri după care nu se mișcă nimeni, printre case fantomatice, decolorate. Am o singură mînă dreaptă — ca toți oamenii, de altfel. Dar asta mă înfurie nespus, ca și preluarea în bloc a singurătății străzii pe care m-am născut. Nimeni nu s-a mai născut pe-această stradă — unii s-au mutat, alții au emigrat, alții au murit. Sînt cel mai vechi martor al străzii. Vomit lîngă salcia de pe maidan, în dimineața anului nou, pe cînd eram student în anul doi și-mi lăsasem un mic cioc, iar Peștișoru mă ajutase să urc în tramvai dar poate fabulez în oglinda plină de scrum de țigară lîngă plinea rezervată cîinelui lup, în vestibulul casei lui Georgică, unul din prietenii mei de atunci.

Și iată că acum stau pe pat și-mi mișc ochii plictisit, fără repere, și dacă văd cîte ceva e fără folos ca o excursie într-un muzeu holografic, printre iluziile amorțite ale unor ingineri, graficieni, bricoleuri... Salcia de pe maidan a fost tăiată. Maidanul a devenit groapă de fundație împreună cu multe alte case învecinate. Apoi s-a construit blocul care a închis strada. As vrea să dorm dar vreau să scriu. Mă doare mîna dreaptă. Mîna care preia în bloc ortografia singuratică a străzii pe care m-am născut.

(Jurnal anticameleonic — 9/10 ian. 1992)

Constantin Abăluță

valeria deleanu

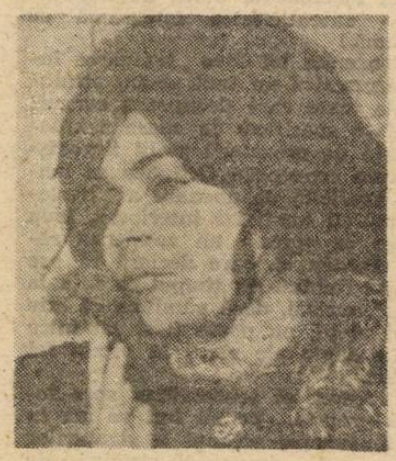

Cafeneaua visului

În cafeneaua visului :
timpul cu aripi de înger,
invitații, împătimiții scrisului.

— Bună seara, Domnule Fulga,
Alexandra a ieșit din infern...
am condus-o, a luat-o
direct prin cuvinte
să prindă către ultimul tren.

— Bună vreme, voievode Grigore,
i-am spus
Îl luminau : coroana,
ochii melancolici și uzi.

— Vornice Pituț,
peste vremuri, peste munți,
peste ape.
te cheamă Transilva,
ca martor principal
în sfînta noastră cetate.

— Bun găsit i-am urat
legendarului Jebeleanu,
ieșit tocmai din templul de diamant
vă așteaptă Hanibal la poartă,
pe coama unui elefant.

— Scuzați-mă, Domnule Mazilescu,
zăpada lunii s-a așternut afară
sporind cărările lui Eminescu,
este liniște și este seară.

— Vă deranjez, Demiurge Nichita,
cu cîteva stele ciudate,
c-un curcubeu erotic în privire.

Cum pot să uit ?
Cine poate uita
lumea creată din oglindire ?

— Cum să vă spun, Domnule Mugur,
eternitatea a început să vă înunde.
Nu vă grăbiți, vom conversa în tihnă
minutul dumneavoastră are o mie
de secunde

Bună seara — bună seara la toți
la împlinirea frumoasei vîrste
de o mie și una de nopți.

Atunci ?

Nu se poate ieși din capcană
cu voaletă și cu mănuși pe mîini.
Nu se poate vedea umbra surisului
nici suspinul unui azil de bătrîni.
Ajunși de zile beligerante
vom minți și vom începe să umbrim
două milenii de părinți
și adevărul pe care-l tot ciuntim
Dumnezeu nu mai are lacrimi reale
să ne spele noroiul de pe față
Nu putem ieși din capcană
cît minciuna-i acceptată ca formă de
viață
Un copil își încaltă sandale de aur,
vrînd să străpungă întunericul, spune.
Cîțiva poeți încearcă sunetul liniștitor
se aplaudă dintr-un cerc restrîns
de nume.
Și atunci ? Atunci ? Atunci
Sufletele noastre iau forme ciudate
de cruci.

Mai iartă-mi

Și iartă-mi genunchii
și aripa de înger,
mă rog rivnind
lumina frunții tale !
Mai iartă-mi urma
dacă scrie strîmb
și scoate-mi adevăru-n cale
Pe-un vîrf mai-mai-nalt
mă cațăr oarbă
un timp mai ager pipăind.
Mai iartă-mi mîna biciuită
de viața viermelui de-argint
Mai iartă-mi : nașterea, speranța
și-ncearcă-n dor să mă sculptezi
Măcar că am păstrat distanța
mai iartă-mi steagul ochilor cei verzi !

E cum să spun, o rugă blîndă
găsită-n somn de cineva
Mai iartă-mi ceasul deșteptării
și pune-i zori din mila ta.

Spovedania unui veteran

Despre **Gheorghe Labin,** enciclopediile artei româneşti reţin invariabil preocuparea pentru marile teme ale istoriei acestor locuri şi statornica propensiune către monumental a picturii sale. Artistul s-a şi impus, într-o vreme, prin compoziţii de mari dimensiuni şi de largă respiraţie epică şi dramatică, în care figuri centrale sînt Ştefan cel Mare, Ion Vodă cel Cumplit alţi eroi ai neatîrnării noastre, ori momente din istoria mişcărilor revendicative interbelice, pe care ideologia comunistă a fetişizat-o pînă la delir şi căreia pictorul pare să-i fi slujit o vreme cu harul şi iscusinţa sa. Că Gh. Labin nu este numai asta şi nu poate fi rezumat doar la atît, încearcă să demonstreze expoziţia sa de astăzi, găzduită de Galeriile Municipiului Bucureşti. Este un fel de spovedanie de atelier, luminată de credinţa, netrădată totuşi, în virtuţile perene ale artei penelului. Artistul sfidează aproape tot ceea ce s-a spus despre pictura sa şi pare a lua totul de la capăt. O formă de **recurs la memorie,** conştiinţa artistică a lui Labin fiind puternic atinsă de această receptare limitativă şi unilaterală a creaţiei sale.

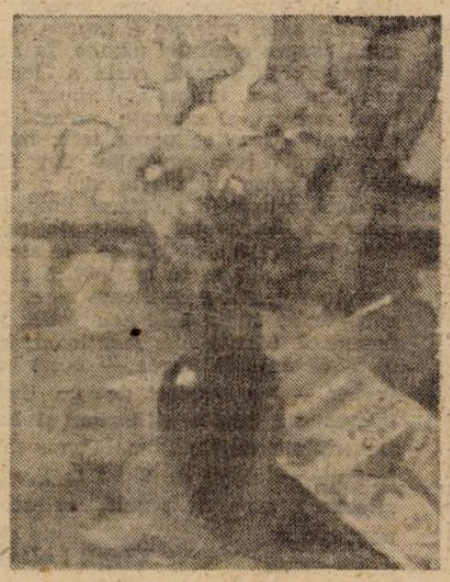

Face acest gest cu o aplecare sfioasă asupra motivelor marii picturi dintotdeauna. Abordează calificat şi cu metodă toate genurile, de la statica cu flori, cu aparenţă de pictură manieristă (dacă nu chiar comercială), la peisaj şi de la portret la compoziţia de gen. O pictură ce pare a nu avea nici un secret pentru artist, acesta oferind proba unei cunoaşteri aproape academice a problemelor ce se pun pentru a realiza un produs artistic reuşit. Desenul este precis, uneori direct în culoare, alteori energic marcat prin contur, aşa cum ne-a obişnuit o întreagă pictură situată undeva în descendenţa impresionismului. Cel mai atrăgător element al creaţiei lui Labin, într-o asemenea accepţiune privind-o, este culoarea. Domeniu în care Gh. Labin îmbină senzualismul şi densitatea materiei cromatice cu sensibilitatea percepţiei sale optice. Rezultatul este o armonie caldă şi limpede transmisă privitorului prin tuşa colorată ; gestul este degajat, aproape spontan, deşi foarte sigur, ceea ce denotă o cunoaştere deplină a problemelor picturii. Adică, măiestria acestui pictor este în afară de orice dubiu şi creaţia sa a reunit de fiecare dată calităţile intrinseci ale artei de şevalet, chiar dacă prin tematică scopurile urmărite păreau unele extra-artistice. Gh. Labin nu şi-a trădat uneltele şi asta se vede foarte limpede acum, cînd din atelierul pictorului au ieşit la iveală, în termeni convingători, argumentele picturii ce a înţeles să o facă. Şi pe care ar fi făcut-o poate în mod constant, dacă nu s-ar fi aflat în postura „senatorului de drept", ce trăia din tantiemele obţinute pentru proiectele sale monumentale şi patriotarde. Culmea este că în pictura monumentală Gh. Labin introduce toată ştiinţa sa în materie de culoare, compoziţie, portret, proporţii, dinamicitate, expresivitate, dramatism... Fiecare detaliu este bine stăpînit şi conceput după reguli precis definite. Demonstrează această aptitudine şi acum, în cele cîteva proiecte pe teme de istorie universală (Husiţii, Sacrificiul lui Byron pentru independenţa Greciei, Spartacus, Wilhelm Tell etc.), în care grija pentru arhitecturarea armonioasă a ansamblului, pentru acurateţea accentelor picturale (valoraţia luminii, desenul energic al portretului, sugestivitatea ambianţei peisajere ş.a.), pentru echilibrul şi unitatea paletei cromatice, funcţional concepută pe mesajul tematic ce-l are de comunicat, iată ce vădesc, pe o singură simeză, toate aceste probe de virtuozitate pe care pictura parietală a lui Labin a etalat-o dintotdeauna. Dar această sinteză nu ar fi cu putinţă fără dominarea completă şi precisă a detaliilor tehnice şi fără o exersare sistematică a picturii de şevalet în ceea ce are ea semnificativ şi peren. Galeriile Municipiului fac o utilă operă de recuperare a personalităţii unui pictor, care merită în conştiinţa iubitorilor de artă un loc cel puţin la fel de merituos ca al lui Gh. Vînătoru sau Gh. Ionescu — alţi nedreptăţiţi ai memoriei noastre afective.

Corneliu Antim

muzica

O carte cu suflet

În general, o antologie de texte constituie un set de documente ce furnizează date şi detalii despre anume evenimente — şi atît. De curînd, însă a apărut la Magazinul Muzica o specie rară — o antologie cu (şi de) suflet. Pentru prima oară m-a emoţionat parcurgerea unor texte, pentru că în ele pulsează viaţa, numită, pe rînd, speranţă, vis, împlinire. Interesant este faptul că semnatarii textelor, foarte diferiţi ca formaţie şi structură, au investit cuvintele, de fiecare dată, cu o mare cantitate de trăire şi implicare afectivă, evitînd, cu bună ştiinţă, relatarea aridă, obiectivă, reacţie determinată, poate de generozitatea subiectului comentat sau de entuziasmul şi căldura celui ce a „declanşat" acele evenimente. Într-un cuvînt, este vorba despre volumul „Fundaţia Klaus Brambach şi talentul muzical românesc", reunind, prioritar, cronici muzicale şi opinii, scrisori ale melomanilor despre activitatea fundaţiei, despre concertele susţinute de tinerii săi interpreţi sau despre emisiunile de radio şi televiziune realizate de dl. Brambach.

Deşi Iosif Sava, cel care, în dubla sa calitate de preşedinte al fundaţiei şi animator al vieţii culturale, a alcătuit această antologie, nu a inclus decît parte din materialele publicate în presă (selecţia fiind făcută pe criterii care ne scapă), acestea sînt, totuşi edificatoare. Disproporţia între numărul mare al cronicilor referitoare la primele două concerte şi cel (aproape inexistent) privind alte manifestări organizate de fundaţie este vizibilă, iar fragmentarea unor texte (din ce motiv ?) nu este marcată, astfel încît cititorul îl poate suspecta pe semnatarul articolului respectiv de amatorism.

Interviurile acordate, în timp, de dl. Klaus Brambach, precum şi portretul personalităţii artistice a tatălui său, cunoscut solist de operă, relevă în acelaşi timp, legăturile sale fundamentale cu lumea muzicală şi încrederea în tinerele talente româneşti, pe care încearcă, prin toate mijloacele, să le ajute în şlefuirea şi afirmarea lor atît în ţară, cît şi în Germania. Mulţi vor înţelege, poate, măcar acum, că efortul său porneşte din dragoste şi nu din interes şi că, din păcate, fundaţia nu dispune de fonduri decît în măsura în care creşte numărul membrilor cotizanţi şi, eventual, al sponsorilor.

Statutul, publicat în volum, menţionează ideile fundamentale ce stau la baza întregii activităţi a fundaţiei, iar lista concertelor şi a emisiunilor realizate vorbeşte de la sine. Din păcate, antologia se opreşte la începutul anului 1992, multe manifestări ulterioare, precum concertul dat sub auspiciile UNESCO, cele două discuri editate la Electrecord, cursurile de măiestrie susţinute de profesori germani sau concertul de la Muzeul Cotroceni nefiind, deci, menţionate sau comentate în cronici. Se preconizează, însă, un al doilea volum, poate anul viitor.

Cartea este editată de Excelsior Multi Press, efortul deosebit, în acest sens, datorîndu-se dlui Sprinţeroiu, directorul editurii. Păcat că realizatoarea coperţii a fost total neinspirată, asocierea (involuntară) cu „documentele" epocii anterioare fiind şocantă datorită roşului intens ce înconjoară portretul zîmbitor al dlui Brambach (care nu are nici o vină). Dacă facem abstracţie şi de numeroasele greşeli de tipar (generatoare de erori jenante) şi de nonconcordanţa unor imagini cu textele ce le însoţesc, atunci totul e perfect. Oricum, calitatea hîrtiei este excelentă, deşi cea adusă special de la Bonn a trebuit să fie înlocuită (culmea, nu era bună pentru „nevoile" tipografiei).

În lumea noastră de oglinzi strîmbe, cartea despre Fundaţia Brambach aduce, în cele 180 pagini, o doză de sinceritate, o dovadă palpabilă a celebrei „aserţiuni" — „dacă vrei, poţi" — purtînd pecetea căldurii sufleteşti a celui ce a iniţiat fundaţia şi a celor ce i-au înţeles generozitatea.

Anca Florea

parţial color

Transcendentalul Buzdugan

Sub atîtea unde electorale — că nu poţi deschide un aparat fără să te asurzească Surdu, Brătianu, Văcaru sau Minzatu, nume demne de o antologie a celebrităţilor carpatine, după ce, cîndva, eram răsfăţaţi de Pacoste, Burtică, Potop, Banc sau Bobu — am pîndit o emisiune care să ne mai scoată vremelnic din psihoza alegerilor. Fericit am fost cînd, pe programul doi, am descoperit „Tribuna nonconformiştilor". Aici era de mine, ştiindu-se (ştiindu-mă) că înot mereu împotriva curentului, fie el şi de opinie, şi nu în puţine rînduri mai întru şi la apă. Înarmat cu karandaşul, reportofonul şi un carneţel, să nu scap nimic din pildele şi perlele vreunui **sucit,** m-am aşezat în fotoliu ca Funar la poarta nouă, pentru a savura şi consemna marele eveniment. Dar, surpriză. Fugisem de procletul şi dădusem de un nepot al lui. De fapt, nu era nepot, ci un fel de văr, fiindcă **omul** care mi-a arestat ecranul părea foarte cunoscut, şi nu de azi, de ieri. A rînjit feciorelnic, să mai ignorăm buclele brumate, a început să ridice întrebător din umeri, apoi, să se clatine, ca plopul din Olteniţa în plin efort prezidenţial, să-şi răsucească braţele ca un cerşetor la uşa lui Mircea Dinescu. L-am identificat fără prea multe eforturi. Era chiar el, Costin Buzdugan, care fugise, ca şi Tatulici, de pe programul I al televiziunii, căutînd un adăpost pe programul II, dar nimerise tocmai într-o meditaţie transcendentală. Pesemne să se mai relaxeze puţin. Surprins de brusca metamorfoză m-am întrebat : cum de a avut curajul să plonjeze tocmai aici, într-un domeniu atît de straniu, unde nici cei familiarizaţi cît de cît cu el nu se încumetă ? Răspunsul a venit firesc. Omul care a fost atîta vreme cenzorul mascat al televiziunii avea păreri, idei şi, mai ales, observaţii pentru toate sferele creatoare, aşa că era tocmai potrivit pentru practica respectivă. Că-i străin de tema pusă în discuţie, s-a văzut imediat. Nu-i însă o noutate. Costin Buzdugan s-a mai încercat şi-n alte sfere, dar şi atunci s-a văzut că e în aer. Nu înseamnă că-i şi complexat. Persistă oriunde l-ai investi, fiindcă îndeletnicirile sale prerevoluţionare i-au stimulat aplombul oricărui retardat. Debutul convorbirii ni l-a înfăţişat aşa cum îl cunoşteam — un reporter atît de inventiv, încît e gata să rostească orice-i vine în gură. „Meditaţia transcendentală e o filosofie sau se pătrunde în ea printr-un studiu filosofic ?". În emisiunea cu pricina s-au perindat şi alte întrebări, la fel de academice, care au pus în lumină nu deşteptăciunea interlocutorului ci diletantismul lui C. Buzdugan, rătăcit în meditaţii ca Dan Marţian printre creştinii ortodocşi. „Nu vine această meditaţie din India de unde ne-a invadat, în vremea din urmă, şi Yoga ?" ; „Este meditaţia transcendentală un ceremonial iniţiatic, o religie, o sectă ?" ; „Dacă îţi însuşeşti tehnica propriu-zisă cu profesorul nu te mai întîlneşti niciodată ?". În final, a exclamat, asemenea unui copil aruncat într-o grădină cu maimuţe ; „Se pare că e o treabă serioasă (meditaţia transcendentală n.n.) nu cum se spunea la noi cîndva ?".

Într-adevăr, e o treabă, mai bine spus, o practică specială care îi vindecă pe mulţi de stress. Poate că se va îndura cineva şi de Costin Buzdugan să-l atragă în cîteva şedinţe, pentru a intra într-o stare de repaus profund. Ar fi bine pentru sănătatea sa dar, mai ales, pentru a telespectatorilor, încumetaţi să-i urmărească emisiunile.

Marius Tupan

Citindu-l pe Turgheniev*

Fascinată din copilărie de figura Ioanei D'Arc și nutrind încă din școală sentimente de dragoste față de vărul ei, fermecătorul dar fragilul Robert, Marie Louise Dallon se va căsători însă cu vînzătorul de postav, Elmer Quarry, din dorința nețărmurită de a evada din mediul anodin al satului în lumea aparent plină de viață a orașului. Măritișul se va dovedi un eșec lamentabil căci nu numai lipsa de virilitate a soțului dar și viața alături de cele două ocumnate domnișoare bătrîne și mediul citadin însuși vor fi o sursă neistovită de urît și melancolie. Pentru a se smulge din această lume înăbușitoare și a scăpa de apăsarea unei căsnicii caste, Marie Louise se va apropia de același văr suferind — iubirea sa din copilărie — căruia odată cu prezența sa de o ingenuă prospețime îi va aduce o rază de lumină, un soi de elixir al vieții, dăruit cu generozitate unei ființe solitare căreia destinul nu i-a hărăzit nici un soi de împlinire. Evadînd dintr-o căsnicie castă, Marie Louise va cultiva o prietenie imaculată, nutrită din nostalgiile copilăriei și clădită pe nevinovatele și fermecătoarele tabieturi ale unui om condamnat a-și petrece mai tot timpul în universul claustrat al căminului. Alături de vărul ei eroina va descoperi mirajul și intimitatea caldă a unui univers domestic în care fiece floare, fiece obiect — de la fotoliul primitor de lîngă șemineu pînă la soldații de plumb meniți a reface luptele pe care viața le refuză și vraful de cărți ce ascund între copertele lor nesfîrșitul existenței — capătă o vrajă capabilă a dărui liniște și pace dimpreună cu o caldă afecțiune unui suflet nevinovat. Dar mai presus de toate în tihna unui străvechi cimitir în care vărul infirm se refugiază ades prevăzîndu-și parcă sfîrșitul cu care încearcă să se împace fata nefericită va descoperi sonurile incantatorii ale unui scriitor, paginile pline de lirism ale cărților lui Turgheniev. În lectura vărului preferat, paginile acestea iradiau o taină, o fascinație și o căldură pe care numai o ființă sensibilă de o maladivă sensibilitate le poate revela din făptura lăuntrică a slovelor. Sînt toate acestea clipe de benefică evaziune, momente de detașare completă de urîtul și neîmplinirile propriei ei căsnicii, o lume alta în care, cu o virginală voluptate, tînăra se refugiază și în care ar vrea parcă să viețuiască de-a pururi. Numai că această fragilă fericire, dăruită cu atît firesc și generozitate de o ființă ea însăși fragilă și infirmă, această poetică și castă idilă, este și ea sortită eșecului. Robert se va stinge timpuriu, dispărînd discret și fără suferință, în somn, în vreme ce visa, poate, la Marie Louise, ființa ce la rîndul ei adusese alinare într-o viață ea însăși săracă și lipsită de bucurii și împliniri. Marie Louise va rămîne mai departe singură într-o lume searbădă, înăbușitoare, alături de soțul dizgrațios și șters pe care, fără a-l urî, nu poate și nu are cum să-l iubească. Dar elixirul clipelor trăite alături de Robert nu-și va pierde efectul. Marie Louise va recupera lucrurile ființei iubite, va cumpăra la licitație cărțile sale, soldățeii de plumb, piesele sale de mobilier, veșmintele sale, ba va merge pînă acolo încît, folosindu-se de un șiretlic, va reuși să-și însușească și ceasul de buzunar la care vărul ei ținea atît de mult. Se va retrage în podul casei și acolo își va clădi o lume a sa un univers închis, o viață urzită din reverii și amintiri, din nostalgia unei imense și luminoase iubiri pe care cu tenacitate și neostoit elan se va lupta să o păstreze veșnic vie. De bună seamă, într-o lume redusă și mediocră o asemenea existență poate părea, într-un fel, o dovadă de sminteală. Decretată „nebună", nu atît de soțul ei ce-și trăiește el însuși drama alienării și ratării, ci de energicele sale cumnate, Marie Louise va fi silită să facă cunoștință cu calvarul unei „case de sănătate mintală", pentru ca apoi să-și reia viața alături de același soț. Izolată în lumea ei, în clipele de reverie trăite în liniștea podului, răsfoind romanele lui Turgheniev, mișcînd pe hartă soldații de plumb sau ascultînd tic-tacul ceasului lui Robert, Marie Louise mai are o singură dorință : atunci cînd își va da sfîrșitul să fie înmormîntată alături de singura ființă pe care a iubit-o și pentru care a trăit. Este Marie Louise nefericită? Desigur par a zice rudele vecinii și prietenii. Și totuși această ființă pare a-și fi găsit echilibrul și acea pace și liniște interioară pe care oricît ar părea de neînțeles și straniu pentru cei mulți Providența o dăruiește ades celor în suferință. Ce problemă complexă este fericirea pare a sugera scriitorul și ce puțin ne trebuie în nefericirea noastră pentru a fi totuși fericiți. Pentru cine citește ampla nuvelă a lui William Trevor această povestire poate părea romantioasă, ba chiar ușor desuetă și, de ce să n-o spunem, banală în anodina ei desfășurare. Un caz obișnuit. Eșecul unei căsnicii din pricina nepotrivirii soților și a infirmității bărbatului. O lume înăbușitoare, urîtă, din pricina lipsei de orizont atît de des întîlnite în viață. Ba mai mult, o proză seacă, albă, cu desfășurări fastidioase și cadențe care, deși cumpănite cu o rigoare flaubertiană, par a ne plictisi — și nu de puține ori — cu monotonia existenței. Căci autorul nu face absolut nimic pentru a-l seduce pe cititor. Arar dă textului vibrație și culoare poetică. Arar introduce în pagină un dangăt evocator de clopot, sau o mireasmă de floare. Totul se vrea tern, de o calculată răceală, cum adeseori este viața, și totuși povestirea lui William Trevor se citește cu un interes ce te absoarbe pînă la ultima pagină. O magie anume, un simț ascuns al artei scrisului, o încărcătură de neînțeles a paginilor te fac a nu lăsa cartea nici o clipă din mînă. Căci în final, ca un soi de tensiune nemărturisită ce-și găsește rezolvarea, ca o bombă cu explozie întîrziată, cartea își revelează sfîșietoarea, patetica frumusețe. Înțelegem atunci că am fost martorii unui destin uman, că o căsnicie searbădă a fost schimbată pe o idilă urzită din reverii și amintiri, că viața poate fi ades atît de ingrată și că totuși fericirea poate fi atît de simplă. Și înțelegem totodată ce capacitate salvatoare poate avea literatura, cum poate ea complini uneori golurile existenței, cum universul unui scriitor și melodia frazelor sale pot servi drept mîntuitor balsam sufletesc. Ampla nuvelă a lui William Trevor are în spatele său o întreagă tradiție literară. Iubirea și dincolo de mormînt, izolarea într-o lume încremenită, așa cum a fost ea în vremea vieții ființelor iubite, refugiul în amintire, ne pot trimite cu gîndul la alte pagini celebre din literatura engleză. Apoi este în nuvela lui William Trevor ceva din concentrarea și forța povestirilor lui Maupassant. Ceea ce reușește autorul este de a revela în final o taină. Căci împăcarea și pacea cu care-și duce viața Marie Louise această ființă bătută de soartă, sînt, de bună seamă, un mister. Cum a fost oare cu putință ca această sfîșietoare existență să-și găsească echilibrul, ce i-a insuflat nădejdea împlinirii iubirii în eternitate? Modest, William Trevor, acest scriitor britanic de origine irlandeză, bucurîndu-se de multă vreme de o binemeritată consacrare, afirma că el se socotește în primul rînd un povestitor care, uneori, în paginile sale, reușește a arunca o lumină asupra condiției umane. În aceste pagini, în această carte a „locului unde nu s-a întîmplat nimic", de bună seamnă, el reușește această performanță. Ceea ce părea tern, monoton, capătă prin revelația din final (Marie Louise nu fusese nici o clipă alienată, mintea îi rămăsese limpede și resursele sufletului nealterate, ea își asumă conștient o anume existență) un farmec aparte ca o mirifică și neașteptată desfoire de floare care, deschizîndu-se tîrziu este cu atît mai frumoasă. Merită de menționat, credem, că această carte — acest mic juvaer — s-a bucurat de un imens interes din partea cititorilor și lucru rar întîlnit, deși o „simplă" nuvelă, a fost un redutabil candidat la Premiul „Booker", care, de regulă, se acordă unui roman.

Virgil Lefter

*) William Trevor: „Reading Turgenev" ; Viking, London, 1991.

Europeni avant la lettre

Se vorbește mereu de intrarea în Europa a țărilor Estului sălbăticit de comunism și nu în ultimul rînd a spațiului său de gestație și patentă, fosta Uniune Sovietică. Noi, bineînțeles, ne așteptăm rîndul. Dar iată că un prim grup de state, pe argumente mai mult decît discutabile s-a și grăbit să se așeze în fața rîvnitei porți, clamîndu-și întîietatea, și nu numai atît. Ele emit judecăți arbitrare privind oportunitatea intrărilor, pe noi și pe alții plasîndu-ne cît mai la urmă în suita marșului spre comunitatea Vestului luminat. Mă întreb oare, unde eram noi, Doamne, înainte de căderea întunericului comunist, dacă nu în Europa ? Au rămas atîtea semne și mărturii că în sălile de conferințe și în cele de spectacol din Bucureștiul interbelic veneau să ne vorbească și să se producă în fața noastră mari gînditori și artiști de faimă internațională. Tagore și Keyserling, Cortot și Moissi, Poincaré și Puvis de Chavanne, Șaliapin și Bartok, Saint-Exupery și Paul Morand și-au lăsat aici amprentele în spiritualitatea unor decenii pe timpul cînd capitala României era la zi cu tot ce se tipărea și se producea pe continent.

Datori nu i-am rămas nici noi înzestratei Europe, nume strălucite de personalități ca Vuia și Coandă, De Max și Maria Ventura, Enescu și Brâncuși pot închipui în concomitență o relație vie, o corespondență și un schimb de valori, cu mult timp înainte de a se ajunge la Ionescu, Cioran și Eliade.

Deci, devansînd cu decenii Revoluția Română din '89 noi eram ai Europei și Europa ne asimilase în circuitul idealurilor ei. Brâncuși ajunsese la Paris în prima decadă a veacului și peste un mic număr de ani opera lui deschidea nebănuite orizonturi gîndirii artistice din orașul lumină și din lume. Bătuse drumul pe jos, cu bocanci ferecați, de la Carpați la Sena ,într-un echipament pitoresc de glob-trotter, așa cum ni-l arată fotografia descoperită de criticul de artă Barbu Brezianu. Călătorie lungă și anevoioasă, nici nu putea fi altfel, pentru că fiul Gorjului venea de departe, din atemporalitatea satului românesc, ca să intre în priză directă cu expresia cea mai avansată a artei moderne. Este un truism, desigur, să mai spunem că sculpturile lui Brâncuși reprezintă valori inestimabile, prezente azi în toate marile muzee ale lumii. De aceea nu mi-a venit a crede cînd o distinsă doamnă germană, membră a Parlamentului European, declara într-un interviu din **Expres Magazin** că n-a auzit de Brâncuși. Doamna Metchthild von Allemann auzise în schimb de Dracula și poate chiar a văzut unul din acele filme-surogat cu vampirul setos de sîngele fecioarelor și copiilor, care circulă prin Europa, sugerînd că numai România poate oferi cadrul unor asemenea grozăvii, fie ele și mitice...

Despre arta sculptorului care și-a cărat prima lucrare la expoziție, într-o roabă, pe străzile Parisului, s-au scris în timp nenumărate articole, studii și monografii, semnate de cele mai autorizate condeie critice ale apusului. Între ele masivul studiu monografic al doamnei Ghedeon Welker, renumit comentator al artei moderne. Dar cartea de referință și de căpătîi despre viața și opera creatorului de la Hobița era dat s-o scrie tot un român, criticul de artă Radu Varia. Este o monografie — monument reproducînd fotografic în imagini noi, de optimă calitate artistică, întreaga operă brâncușiană și interpretînd cu acuitate o creație de valoare universală pentru care în țară își dăduseră girul înainte spirite ca Arghezi, V.G. Paleolog, Blaga, Vinea, Adrian Maniu, Comarnescu, Jianu, Noica, Eliade, Pandrea. Pentru a întocmi sumarul exhaustiv de opere al acestei lucrări, autorul a colindat muzeele și colecțiile particulare din Europa, America și Australia, Pînă azi, cartea lui Radu Varia despre Brâncuși a cucerit New-Yorkul, Londra și Parisul iar într-o zi sperăm s-o vedem și în vitrinele Bucureștiului, în versiune românească.

Întors în țară după revoluție, criticul de artă Radu Varia a tras un semnal de alarmă privind pericolul care pîndește opera cea mai importantă și mai spectaculoasă a marelui sculptor. Este vorba de complexul monumental de la Tîrgu-Jiu (Masa tăcerii, Poarta sărutului și Coloana infinită) care scăpate ca prin minune de furia demolatoare a comunismului e acum amenințat de ruinare. Pentru salvarea lui, specialistul cel mai autorizat, care este azi Radu Varia, a înființat în acest an două fundații Brâncuși, una la New York și alta în București. Am fost de față la conferința pe care criticul de artă a ținut-o în luna mai în aula Academiei Române, expunînd cifre, planuri, imagini și elemente de exegeză cu privire la opera brâncușiană și ceea ce trebuie făcut pentru salvarea valorilor amenințate.

Cuvîntul de atunci al lui Radu Varia, pe cît de documentat și de sobru pe atît de oportun era adresat nu numai autorităților ci și nouă tuturor. E un apel pe care nu-l putem lăsa fără răspuns oricîte nevoi urgente ne solicită, oricîte greutăți ne împovărează în acest ceas. Pentru că monumentele de la Tîrgu Jiu au prețul fără echivalent al unui tezaur național.

Vlaicu Bârna

Urmare din pag a 16-a

O poetică pentru gîlcevitori

își pune toată dragostea lui grasă în zîmbetul pe care i-l aruncă. John Williams îl ia pe după umeri. Pare că-l slăbește printr-o simplă strîngere.

Îl ajută pe Mimmer la învățat. Repetă lecțiile cu el și-l învață smecherii și artificii. Mimmer, vreau să ajungi acolo, sus, alături de mine, pe tabloul de onoare."

Îl văd și cu Slud, școlodul. Se duc la sala de sport. Îi privesc de pe balcon. „Haf să 'd zvoltăm brațele astea, prietene." Lucrează cu greutăți. Mușchii lui Slud cresc, îi înfloresc din oase.

Mă aplec peste balustradă, strig : „Poate, ce-i drept, să îndoaie bare din fier. Dar poate el să meargă pe o bicicletă ? Poate el să meargă pe teren accidentat ? Poate el să urce un deal ? Poate el să stea la rînd ? Poate el să danseze cu o fată ? Poate el să urce pe o scară sau să sară de pe un scaun ?"

Sub balcon Slud stă, concentrat, pe o bancă și ridică o greutate. O ține în față, la nivelul pieptului. O ridică, sus, mai sus. Greutatea se înalță deasupra umerilor, a gîtului, a capului. Slud se lasă pe spate ca să vadă greutatea. Dacă greutatea ar cădea acum, i-ar zdrobi gîtul. Îmi înfig privirea în zîmbetul lui.

Îl văd pe Eugene pe coridor. Îl opresc. „Eugene, ce-a făcut ăsta pentru tine ?" întreb eu. Zîmbește — e pentru prima oară — și văd cum i se umple gura. „Fluxul", exclam eu cu satisfacție.

Williams i-a făcut cunoștință lui Clob cu o față. S-au dus amîndoi la întîlnire. **Acum o săptămînă John Williams a trecut pe la mine ca să mă vadă!** N-am vrut să-i deschid.

„Push, te rog să deschizi ușa. Aș vrea să schimb o vorbă cu tine. Ești bun să deschizi ușa ? Push ? Cred că ar trebui să stăm de vorbă. Cred că te pot ajuta să fii mai fericit decît ești."

Eram furios. Nu știam ce să-i spun. „Nu vreau să fiu mai fericit decît sînt. Pleacă de-aici." Exact cum îmi spuneau mucosii înainte.

„Te rog, lasă-mă să te ajut."

„Te rog, lasă-mă —" Încep să imit. „Te rog, lasă-mă în pace."

„Ar trebui să fim prieteni, Push."

„Nici o speranță." Mă înăbuș, îmi vine să plîng. Ce pot să fac ? Ce ? Vreau să-l ucid.

Închei bine ușa și mă retrag în camera mea. N-a plecat încă. Am încercat toată viața să țin mielul cît mai departe de ușa mea.

De data asta a mers prea departe : și, gîndesc eu cu tristețe, va trebui să mă bat cu el, va trebui să mă bat cu el. Push încoltit. Mă gîndesc cu tristețe la durere. Push încoltit. Va trebui să mă bat cu el. Nu ca să-mi păstrez onoarea, dimpotrivă. De fiecare dată cînd îl văd, va trebui să mă bat cu el. Și-apoi cred că — **desigur ! Și zîmbește. Mi-a făcut o favoare.** Îmi dau seama de asta imediat. Dacă se bate cu mine, pierde. Pierde, dacă se bate cu mine. **Push încoltit încolțește ! Ține de fizică ! De legile naturii ! Știu că mă va bate dar nu mă voi pregăti deloc, nu mă voi antrena, nu voi folosi trucurile pe care le știu atît de bine. Va fi putere contra putere, iar puterea mea este de zece ori mai mare, fiindcă fălcile mele sînt din sticlă incasabilă ! El nu știe absolut totul și nici nu face totul.** Și cred că aș putea ieși acum, e încă acolo, l-aș putea lovi, dar, gîndesc eu, Nu, vreau să vadă și ceilalți, vreau să vadă și **ceilalți** !

A doua zi sînt foarte agitat. Îl caut pe

Williams. Nu e pe nici un coridor. La cantină ajung după plecarea lui. Mai tîrziu îl caut în curtea școlii, unde l-am văzut prima dată. (Acum îi organizează. Îi învață jocuri din Tibet, jocuri din Japonia ; îi pune să încerce jocurile uitate ale mortilor.) Nu mă dezamăgește. Este acolo, în curte înconjurat de ceilalți, un cerc de credincioși.

Intru și eu în cerc. Mă vîr între doi mucoși pe care-i cunosc mai de mult. Încearcă să-și schimbe locul : murmură și se agită.

Williams mă vede și-mi face semn cu mîna. Zîmbetul lui ar putea face să crească florile. „Băieți," zice el, „băieți, faceți-i loc lui Push. Prindeți-vă de mîini, băieți." Mă primesc în cercul lor. Unul mă ia de o mînă, altul de cealaltă. Calm, nu opun nici o rezistență.

Astept. **El nu știe absolut totul.**

„Băieți," începe el, „astăzi vom învăța un joc pe care cavalerii seniorilor și ai regilor Franței îl jucau în secolele trecute. Sigur, s-ar putea să nu știți unele lucruri : azi, cînd ne gîndim la cavaler, ne gîndim și la împunătorul lui cal de luptă ; adevărul e că pe vremea aceea, calul era un animal foarte rar — nicidecum un animal european domestic, ci unul asiatic. În Europa occidentală, de pildă, n-a existat ceea ce noi numim cal de povară decît începînd din secolul opt. Calul era mult prea scump pentru a fi supus la munca grea a cîmpului. (În paranteză fie spus, aceasta și explică foametea frecventă din Europa occidentală, în Asia nevorbindu-se despre foamete decît de abia în secolul nouă, cînd comerțul cu cai între Europa și Asia atingea apogeul.) Nu numai achiziționarea unui cal era extrem de costisitoare, ci și întreținerea lui. Furajele ieftine au început să fie cultivate în Europa de abia în secolul zece. Prin urmare, numai atunci cînd luați în considerare riscurile teribile la care se expunea, prin firea lucrurilor calul de luptă al unui cavaler începeți să realizați cît de costisitor trebuie să fi fost pentru senior — doar dacă nu era extrem de bogat — să-și înzestreze cu cai toți cavalerii. Bineînțeles că, în primul rînd, vroia să se asigure că vasalii lui știau cum să se folosească de cai. (Numai cavalerii rătăcitori, așa cum îi știți voi — un corp formidabil, de elită — aveau caii lor proprii. Noi nici nu știm că, de fapt, majoritatea cavalerilor erau cavaleri **de casă, chevalier chez**, cum erau ei numiți.)

Acest joc, așadar a fost născocit pentru a-i da posibilitatea seniorului sau regelui să vadă care din cavalerii lui aveau mîinile destul de dibace și de puternice pentru a putea struni un cal. Fără să vă mișcați de pe loc trebuie să încercați să-l dezechilibrați pe cel de lîngă voi. Fiecare din voi are doi adversari, așa că va fi foarte greu. Dacă unul cade sau dacă genunchii lui ating pămîntul, iese din joc. Cercul se micșorează și trebuie să se închidă din nou, imediat. Și acum, o singură dată, de probă —"

„Un moment," îl întrerup eu.

„Da Push ?"

Părăsesc cercul, înaintez cîțiva pași și-l lovesc în față cît pot de tare.

Se dă înapoi, împleticindu-se. Băieții cîrtesc. Își revine. Își freacă falca și zîmbește. Cred că mă va lăsa să-l lovesc din nou. Sînt pregătit pentru asta. Știe ce urmăresc și își va folosi pasivitatea. Și așa, și așa, tot cîștig, dar sînt hotărît să-l las să mă lovească. Sînt gata să-i aplic o lovitură de picior dar, în timp ce ridic piciorul, el îmi prinde glezna și o răsucește cu putere. Mă învîrtesc în aer. Îmi dă drumul, iar eu cad greoi, pe spate. Sînt surprins de usurința cu care m-a pus jos, dar sînt mulțumit dacă ei înțeleg. Mă ridic și dau să mă retrag, dar un braț mi se așează pe umăr. Mă întoarce spre el cu brutalitate. Mă lovește.

„**Sic semper tyrannus**," exultă el.

„Unde-i celălalt obraz al tău ?" întreb eu, căzînd pe spate.

„Un obraz pentru tirani," strigă el. Se năpustește asupra mea, ridică pumnul iar eu mă fac mic. Furia lui e înfricoșătoare. Nu vreau să fiu lovit din nou.

„Vedeți ? Vedeți ?" țip eu la mucoși, dar mi-am pierdut infailibila capacitate de a raționa. Nu l-am bătut în nici un fel. Nici nu-mi mai amintesc ce-am vrut de fapt.

Lasă pumnul jos și se ridică de pe pieptul meu, iar ei aclamă. „Ura," urlă ei. „Ura, ura." Cuvîntul mi se pare străniu.

Îmi întinde mîna cînd încerc să mă ridic. E așa de greu să știi ce trebuie să faci. Ah, Dumnezeule, e așa de greu să știi care e gestul cel mai potrivit. Nici măcar asta nu știu. Sînt un măscărici, aruncat pe jos, cu o mînă încercînd să mă ridic, cu cealaltă neîntinsă încă, dar simțind o mîncărime în palma ce are nevoie de ajutor. E mai bine să dai decît să primești, sigur. Cel mai bine e să nu ai nevoie de absolut nimic.

Îngrozit, ghicind ce pierd, mă ridic singur.

„Prieteni ?" întreabă el. Întinde mîna spre mine.

„Dă mîna cu el. Push." E vocea lui Eugene.

„Hai, Push." Slud se apropie, schiopătînd.

„Push, ura e-atît de urîtă," zice Clob, cu fața luminoasă.

„Ai să te simți mai bine, Push," mă îndeamnă ușor, Frank, mai slab și mai înalt.

„Push, nu te prosti," spune Mimmer.

Clatin din cap. S-ar putea să greșesc. Probabil că greșesc. Tot ce știu, în sfîrșit, e ceea ce-ți face bine „Nu tine," mîrîi eu. „Nici gînd." Încep să vorbesc, să-i împroșc cu ura mea. Nu sînt o țintă ușoară nici măcar acum. „Numai cavalerii rătăcitori, așa cum îi știți voi — corpul de elită — au caii lor proprii. Slud s-ar putea să învețe să danseze, Clob s-ar putea să învețe să sărute, dar niciodată n-or să știe să facă asta bine. **Push nu este un animal de serviciu.** Nu. **Nu.** Auzi, Williams ? Nu e vorba de nici un fel de magie, nu-ul tău e deocamdată mai puternic decît da-ul tău, și suspiciunea este singura în care am încredere." Mă întorc spre ceilalți. „Iar voi, la ce vă așteptați ? Numai cavalerii rătăcitori, așa cum îi știți voi, au caii lor proprii. **Voi la ce vă așteptați ?** Va face Mimmer calcule în minte ? Ce-ți spune foamea ta nenorocită, slăbănogule ? Slud, tu mă poți frînge în două, dar nu mă poți prinde. Iar Clob nu se va bărbieri niciodată fără durere și uritul, v-o spun eu, e încă în ochii celui care privește !"

John Williams mă deplînge. Dă frîu liber mîhnirii gata pregătite. Nimeni nu are totul — nici chiar John Williams. Pe mine nu mă are. Și cred că nu mă va avea niciodată. Dacă toată viața n-aș face decît să-i refuz acest lucru, m-aș declara aproape mulțumit. Acum i-aș putea imita vocea, dacă aș vrea. Coruperea lui a început în clipa în care m-a pierdut. „Tu," strig eu, apăsînd tare cuvintele. „**negustător de indulgențe**, să nu-mi dai mie nici un fel de dezlegare. Push gîlcevitorul te urăște de moarte !"

„Astupă-i gura, careva," strigă Eugene. Îi curg șiroaie de salivă cînd vorbește.

„Înghite ! **Porcule, înghite !**"

Se repede spre mine.

Ridic brusc brațele iar el se oprește. Simt o putere nebănuită în mine. Eu sînt Push. Push gîlcevitorul. Dumnezeul cartierului, încarnarea invidiei, gelozieî și a nenorocirii. Eu mă iau la întrecere cu oricine, mă fortez să fiu cel mai bun, caut să-i depășesc pe toți nu mi-e teamă de nimeni, vreau să fiu întotdeauna primul. Nu eu m-am făcut așa. Probabil că nu mă pot salva dar poate că aceasta e singura nevoie pe care nu o simt. Îmi savurez nevoia, și așa cîștig — neavînd nimic de pierdut. Și totuși, nu e de ajuns ! Vreau, vreau și am să mor vrînd întruna, dar mai întîi vreau să am ceva. De data asta vreau să am ceva. O spun tare. „De data asta vreau să am ceva." Păsesc spre ei, puterea mă amețește. Este enormă. Și ei o simt. Se dau înapoi. Se ghemuiesc în umbra aripilor mele, întinse. De data asta nu este amăgire ei, în sfîrșit, adevărata magie, vraja autentică : cabala urii mele, a ireconciliabilității mele.

Logica nu e nimic. Dorința e mai puternică.

Mă îndrept spre Eugene. „**Vreau să am ceva.**" răcnesc eu.

„Nu te apropia," țipă el ascuțit. „te scuip în ochi."

„**Vreau să am ceva**". Vreau teroare. Vreau secetă. Eu aduc foametea. Foametea e molipsitoare. La fel și setea. Lipsa, lipsa, sterilitatea, deșertul. Eu vă usuc glandele, vă otrăvesc izvorul."

Se înăbușă, icnește, mestecă furios. Deschide gura. E uscată. Are gîtul ars. Are nisip pe limbă

Ceilalți gem. Sînt îngroziți, dar se dau mai aproape ca să vadă. Sîntem acum strînși unul într-altul. Slud, Frank, Clob, Mimmer, ceilalți John Williams, eu. Nu vreau să mă împac, sau să-mi înjurătățesc ura. E **tot** ce am, tot ce pot păstra. Amara mea consolare de gîlcevitor. E de-ajuns, îmi ajunge.

Nu-i suport lîngă mine. Mă vîr în ei. Îi împing cît colo. Îi dau deoparte cu forța. Mă-mping în ei, îi arunc în lături. **Trec prin ei.**

moda, altfel

Peter Sellers către Shirley Mac Laine(!)

„...Și o experiență pe care el a trăit-o, pe care mi-a mărturisit-o, l-a ajutat să-și confirme credința că sufletul lui era, în fapt, separat de trupul său.

. . . . . Peter întotdeauna devenea personajele pe care le interpreta „în afara ecranului sau pe ecran" la fel de bine. După părerea mea el a fost un geniu dar suferea de ceea ce el numea lipsa de cunoștință a propriei sale identități. El spunea că își cunoaște mai bine personajele pe care le joacă decît se cunoaște pe sine, că el simțea că fusese aceste personaje cîndva, într-un fel care ar putea fi descris doar ca „le-am locuit în trecut". Într-o zi, spre sfîrșitul filmărilor pentru **Fiind acolo**, am vorbit despre acestea . . . . . Peter nu prea era în formă în acea dimineață. Probabil era obosit, m-am gîndit. Muncea zece ore pe zi cu un **pace-maker** în inimă și niciodată n-a candidat pentru maraton. Stăteam amîndoi în spatele unei limuzine **mock-up** (model de mărime naturală al unui obiect sau clădiri, folosit des pentru demonstrații în știință, filmare, etc.), așteptînd să se aprindă luminile deasupra noastră. Deodată, Peter și-a dus o mînă la piept și mi-a prins brațul . . . . „era un gest destul de insignifiant pentru oricine dar am știut că ceva nu era cum trebuie. Pentru orice eventualitate l-am chemat pe șeful de platou și i-am șoptit să fie un doctor prin apropiere. El a încuviințat și a dispărut. Peter a continuat să vorbească despre jocul actoricesc și despre cum simțea că el cunoaște toate personajele pe care le interpretase. De fapt, el accentua sentimentul că el „fusese fiecare dintre acele personaje, într-un timp sau altul". „Oh" am zis eu, ca să zic ceva, vrei să spui că tu te apropii atît de mult de acele experimente și sentimente încît, într-adevăr îți amintești că ai trăit și în alte timpuri ? „Eram foarte atentă la subiect (pe față !). „Poate de aceea ești un actor atît de bun. La nivelul creației ai o amintire o vieții trecute, mai bună decît o au cei mai mulți dintre oameni".

Ochii lui au privit în sus ca și cum în sfîrșit au întîlnit pe cineva căruia îi putea vorbi, cu care putea împărți credința sa. „Nu mi se întîmplă asta cu prea mulți oameni, știi ?" a zis el sau... ei mă cred nebun". „Da" am zis eu „știu". Dar, probabil sînt mai mulți oameni care cred în apropierea cosmică decît sîntem obișnuiți să știm. Părea că s-a relaxat un pic. „Deci ce te-a durut chiar acum ?" am întrebat. „Oh, cred că o ușoară indigestie." „Poate" am zis, „dar poate ar fi mai bine să vorbim despre ea". „Nu mi s-a părut că dorea să trecem imediat la subiect. A ezitat și a vorbit despre mîncare, despre ceea ce era bine să mănînce și ceea i-ar fi făcut rău și cum se trăia cu „this goddamn toy contraption pe care-l am în inima mea". Ascultam. Știam că încă nu ajunsese la ceea ce voia să-mi spună. „Acest sunet al scenei îmi dă o senzație de ienă, de spaimă", a zis el. „De ce ?". „Pentru că." „Pentru că de ce ?" Și-a șters transpirația de pe frunte și a respirat adînc. „Pentru că" a zis el. „e sunetul scenei pe care am murit." Am încercat să nu reacționez. Mi-am amintit că citisem în ziare ce îngrozitoare întîlnire cu moartea avusese. „Rex Kennamer mi-a salvat viața" a zis el „l-am văzut eu cînd a făcut-o !". „Dar fără glumă !" am zis. „Cum ?". Exact ca o persoană care povestește o spus : „..."»

spus :..."»

(va urma)

Corina Cristea

STANLEY ELKIN (S.U.A.)

STANLEY ELKIN (n. 1930), romancier și nuvelist nord-american este considerat un J.D. Salinger în cheie tragică. Aceeași obsesie a copilăriei și inocenței pierdute, dublată însă de disperarea unui destin care nu oferă nici măcar alternativa iluziei. Eroii săi, handicapați sufletește, încearcă să se opună unei autorități absolute, a cărei reacție violentă îi face să-și înțeleagă inutilitatea, rămînînd astfel doar cu o revoltă abia șoptită.

Scrieri mai importante : „Boswell : O comedie modernă", 1964, „Un om hain", 1967, „Spectacolul lui Dick Gibson", 1971, „Concesionarul", 1976 (romane), „Vestitori și chibiți, chibiți și vestitori", 1966 (nuvele).

O POETICĂ PENTRU GÎLCEVITORI

Am trăit toată viața căutînd vulnerabilul : Push, căutătorul de slăbiciuni fatale, speculant cu elementul fr abil al personalității, demolatorul. Dar ce nu este, **cine** nu este vulnerabil ? Există asa-zisul inexprimabil dar eu îl exprim, asa-zisul inimaginabil, pe care eu mi-l imaginez. Eu și diavolul, pînă la urmă noi facem treburile murdare ale lui Dumnezeu.

Am plecat acasă după ce l-am lăsat acolo. M-am întors o singură dată, la poartă : băieții erau tot în jurul lui. Inutilul Eugene se dusese mai aproape **El** i-a făcut loc lîngă gard.

Am dat, din întîmplare, de Frank grăsanul. A încercat să traverseze strada dar, cum eu îl văzusem, s-a retras cu pași stîngaci pe trotuar. Știam ce se petrece în capul lui : credea că o va încasa pentru asta, eu însă am trecut pe lîngă el fără să mai pun preț pe o grosolănie care altădată, îmi făcea mare plăcere. Trecînd pe lîngă el am observat că arăta nedumerit, puțin jignit, puțin — și asta mă uimea — vinovat. Vinovat, **cred și eu.** De ce să **nu** arate vinovat ? Ierarta osteneală a eliberării lor. Nimic nu putea fi iertat, niciodată și eu nu iertam nimic. Eu le dădeam atenție. Cui îi mai păsa de grăsani, de proștănaci, de nepricepuți și de măscărici, de schilozi, de capete pătrate de mirlani și de timpiți, de cei cu cas la gură, de toți cei încuiați la minte și la suflet, de toți păgubosii ? Frank grăsanul, știa asta de aceea a trecut sfios pe lîngă mine. Cînd m-a văzut, trupul lui gras, mătăhălos, a înțepenit, căpătînd o alură martial-comică, dar deja devenise flasc cînd a trecut pe lîngă mine, deja se îmbăcase cu gîndul unei alte capitulări iertate. Cui îi mai păsa acum ?

Străzile erau pline de ratați. Și ce dacă ? Dumnezeu cu mila. Există acum un model de perfecțiune, un model la îndemîna oricui. Oare ce făcea el aici, de ce venise, ce voia ? Era imposibil ca acest erou din India și de oriunde să se fi stabilit aici ; să locuiască într-un apartament ca Frank grăsanul, ca Eugene, ca **mine ;** să facă parte din viața noastră.

După-amiaza l-am căutat pe Eugene. Era în parc, cocoțat într-un copac. Cu o carte pe genunchi. Stătea rezemat de trunchiul gros.

„Eugene", l-am strigat eu.

„Push, sînt închise acum. E duminică, Push. Magazinele sînt închise. Am căutat gamela. Magazinele sînt închise".

„Unde este el ?"

„Cine Push ? Ce vrei, Push ?

„Pe **el** îl vreau. Pe-amicul tău. Prințul. Unde-i ? Spune-mi, Eugene, altfel zgîlîi copacul pînă te dau jos. Îți dau foc. Pe cuvîntul meu. Unde este ?"

„Nu, Push. Am greșit cu tinul ăsta. E băiat bun. E un băiat tare bun. Push, mi-a spus de un doctor care m-ar putea ajuta. Lasă-l în pace, Push".

„Unde-i, Eugene ? **Unde-i ?** Număr pînă la trei".

Eugene ridică din umeri și coborî din copac.

Am găsit numele pe care mi-l dăduse Eugene — caraghios, străin — deasupra soneriei din holul de la intrare. Am apăsat pe buton apoi am deschis ușa. Am intrat și am rămas nemișcat, privind scara acoperită de covor, balustradele înclinate.

„Ce dorești ?" Stăpîna vocii părea în vîrstă, îngrijorată.

„Să vorbesc cu băiatul nou venit", am strigat cu „cu băiatul nou venit".

„Cu tine vrea să vorbească", am auzit-o spunînd.

„Da ?" Vocea lui, cea pe care n-o puteam imita. Am păsit pe prima treaptă. M-am sprijinit de perete și am privit printre stinghiile înalte, groase ale balustradelor. Parcă m-aș fi aflat într-o orgă.

„Da ?"

De unde stăteam eu, la picioarele scării, vedeam doar o gheată. Purta ghete.

„Da ? Ce s-a întîmplat te rog ?"

„**Hei**", am zbierat eu. „Poleială, foc de artificii, sînt eu ! Push gîlcevitorul !"

I-am auzit pașii ușor și repezi coborînd scara — o grabă flexibilă, elastică. Zornăia ceva, ticălosul. Avea bani — parcă-i vedeam : aspri, aurii, de o rotunjime imperfectă ; zeițe înalte, bogat învesmîntate cu capetele netezite de atîtea mîini, cu brațele pierdute — și chei de la cutii ciudate, de la uși groase. I-am văzut ghetele. M-am dat înapoi.

„Eu te-am adus jos", am zis eu.

„Vorbește mai încet, te rog. E o femeie bolnavă în casă. Și un băiat care trebuie să învețe. Și un domn pe care-l dor oasele. Și un bătrîn care are nevoie de somn".

„Îi vine el somnul, n-ai grijă". am spus eu.

„Eu zic să mergem afară", a zis el.

Nu. Locuiești aici ? Care-i viața ta ? Vii la școala noastră ? Spuneai adevărul acolo, în curtea școlii ?"

„Sșș. Te rog. Ești prea agitat".

„Spune-mi cum te cheamă". Putea fi cheia campaniei mele, am cugetat eu. **Numele** lui. Zgîriat pe trotuarul proaspăt turnat, mîzgălit cu creta pe pereți, scris pe foi de hîrtie aruncate pe stradă. Să-l împrăștii pretutindeni, ca pe tot atîtea puncte de reper, care să-i aducă faimă, și-apoi să i-o desființeze să i-o reducă la zero, să i-o spulbere, să i-o facă uitată, să i-o păteze — magia mea de copil. „Spune-mi cum te cheamă".

„John", a zis el, liniștit.

„Cum ?"

„John."

„John și mai cum ? Hai curaj. Eu sînt Push gîlcevitorul."

„John Williams."

„John Williams ? John Williams ? Numai atît ? Numai John Williams ?"

A zîmbit.

„Numele ăla de pe sonerie al cui e ? Numele de pe cutia de scrisori ?"

„Are nevoie de mine."

„Las-o moartă."

„O ajut."

„Nu mă duce cu vorba."

„E și unbărbat care are niște dureri groaznice. Și o femeie care-i bătrînă. Un soț care-i îngrijorat. O soție care-i disperată."

„Tu ești gîlcevitorul," am spus eu. „John Williams al vostru este un animal de serviciu", am urlat eu în hol.

S-a întors și a început să urce scările. Gambele aproape că-i plesneau în învelișul lor din piele.

„Samariteanule," i-am șoptit eu.

Ajuns pe palier, s-a întors spre mine. A clătinat trist din cap.

„Mai vedem noi," am spus eu.

„Mai vedem noi ce mai vedem noi," a zis el.

În noaptea aceea i-am scris numele cu vopsea pe peretele sălii de sport cu litere uriașe. Dimineața era încă acolo, dar nu ceea ce doream eu să fie. Nu exista nici un fel de încantație, nici un tipăt, nici un blestem în acele litere gigantice. Nu mă alăturasem niciodată unei bande, nu existase nici o dorință de asociere în efortul meu de a mă rupe de toate și de tot. Mîzgălitura asta de pe perete părea însă un act de vandalism, opera jalnică a unor irresponsabili. Cînd te uitai la el, rămîneai surprins să reușiseră să-l scrie corect.

Spre uimirea mea, nimeni nu se atinse de el. Și, cu fiecare zi, giganticul nume cîștiga parcă în celebritate în ospitalitate în generozitate. John Williams ar fi putut fi o stea a fotbalului sau cineva care tocmai scăpase din ghearele răpitorilor. Pînă la urmă, a trebuit să-l șterg chiar eu.

Ceva se schimbase.

Eugene nu-și purta gamela. Băieții nu-și întrerupeau discuțiile cînd mă apropiam de ei. Într-o după-amiază, o fată mi-a făcut cu ochiul. (Push nu s-a luat niciodată de fete. Docilitatea **lor** face parte din firea lor. Sînt doar ornamentale. Te rog să nu mă înțelegi greșit. Există un mod al lor de a funcționa, ca parte din decor, ca florile la o înmormîntare. Au ele o voioșie ciudată. Sînt organizatoarele dansurilor și ale galeriilor la meciurile băieților. Editează anuarele. Sînt niște doamne fără opinie **înnăscute.** De ele nu mă pot lega.)

John Williams era în școală, dar am dat cu ochiul de el doar de cîteva ori, pe hol. Profesorii repetau lucrurile spuse de el la celelalte clase. Citeau din lucrările lui. În sala de sport, antrenorul descria jocuri create de el, demonstra scheme concepute de el. Toți vorbeau despre el, iar fetele făceau din fiecare referire la el un fel de semn de dragoste. Dacă se dădea de înțeles că îi zîmbise uneia din ele, fata în cauză se înroșea sau mai rău, afișa o expresie distantă și misterioasă. **(Atunci** aș fi putut s-o pedepsesc, **atunci** chiar că aș fi putut.) Treptat, numele lui începu să apară pe toate caietele lor, pe fiecare colț acoperit de notițe. (Mă deranja acum amintirea a ceea ce scrisesem **eu** pe perete.) Țesăturile mari, cu J-urile și W-urile lor migăloase, elaborate, dădeau impresia unor fabule străvechi, strălucitoare. Era inconștienta broderie a dragostei, mîzgălitura luminoasă a speranței. Pînă și conducerea școlii era conștientă de valoarea lui. La careu directoarea anunță că John Williams bătuse toate recordurile la inițiativele caritabile ale școlii. Niciodată nu avuseseră un elev mai altruist a declarat ea.

Una e să trăiești în compania unui gîlcevitor și alta e să trăiești în compania unui erou.

Înțeleg ura oricui, nu înțeleg dragostea nimănui ; înțeleg orice nedreptate, nu înțeleg mulțumirea nimănui.

L-am văzut pe Mimmer. Mimmer ar fi trebuit să termine școala acum nu știu cîți ani. L-am văzut pe Mimmer prostovanul.

„Mimmer," am zis eu, „ești în clasă cu el."

„E foarte deștept."

„Da, dar asta-i corect ? Tu muncești mai mult. Te-am văzut învățînd. Îți petreci ore întregi în fața cărții. Și nu iese nimic. El s-a născut gata informat. Ai fi putut folosi și tu măcar un pic din ceea ce are el atît de mult. Asta nu-i corect."

„E foarte inteligent. E o minune," spune Mimmer.

Slud este schilod. Poartă un pantof cu tocul mai gros, ca să se echilibreze.

„A Slud," zic eu, „L-am văzut cum aleargă."

„A întrecut toți caii din parc. E nemaipomenit," spune Slud.

„E arătos, nu-i așa, Clob ?" Clob parcă-i contagios, radioactiv. Are acnee acută. Și e urît **sub** acnee.

„Are cirlig la fete," zice Clob.

Are cirlig la toate, gîndesc eu. Dar sînt singur în invidia mea, copleșit de ură. De parcă aș fi profet în țara surzilor. Imbecili, imbecili, vreau să urlu, timpiți și troglodiți. Ce mare bine vă face zîmbetul lui, la ce vă folos ste inima lui bună ?

Deunăzi, am făcut o prostie. M-am dus la cantină și am împrăncit un băiat cît colo, luîndu-i locul la rînd. A fost un gest fără rost, dar frica lor e aproape pe terminate și simteam că trebuie să arăt că sînt mai tare ca oricînd. Băiatul a rîniit numai și m-a lăsat în locul lui. Apoi cineva m-a strigat pe nume. Era **el.** M-am întors ca să-l privesc în față. „Push," a zis el, „ți-ai uitat tava." I-a dat-o unei fete din fața lui, fata i-a dat-o băiatului din fața ei, și așa a ajuns tava, din mînă în mînă, pînă la mine.

Uneltesc, urzesc tot felul de planuri. Cug t la tot felul de curse : viclesuguri și capcane. Mi-aduc aminte de vremurile trecute cînd existau metode seroase de a frînge degetele de la mîini, de a strivi degetele de la picioare de a smulge nasul, de a răsuci gîtul, de a fărîma brațele — învechita lege Flinch pe care îmi plăcea să o aplic, dispăruta magie tiranică a înșelăciunii. Dar gîndesc eu, nimic nu are efect asupra lui. Cum de știe atît de multe ? E pregătit împotriva oricărei încercări de intimidare, nimic nu-i sigur împotriva lui.

E din ce în ce mai rău.

La cantină, mănînc împreună cu Frank. „Nu ai nevoie de cartofii ăia," îi zice el. „Și nici de înghețată, Frank. Un singur sandvis, nu uita. Ai slăbit un kilogram și jumătate săptămîna trecută." Grăsanul

continuare în pag. a 15-a.

„Ecce Homo" – fotografie realizată de Peter Paul Wiplinger

În românește de Petru Iamandi

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 23 septembrie 1992 • 36 (135)

ÎNAINTE DE SOSIRE

Acum, la capătul campaniei electorale, lucrurile au rămas tulburi în ce-i privește pe candidații pentru Parlament și s-au limpezit în privința candidaților la președinție. Aceștia din urmă și-au dat, cum se spune, arama pe față, astfel încît electoratul își poate face o idee destul de precisă despre ce va fi cu unul sau cu altul din ei la conducerea țării. Vrînd sau nevrînd, în ultimele discursuri electorale dl Ion Iliescu s-a arătat în văzul lumii ca un fidel continuator al ideologiei și politicii comuniste, perorînd despre colectivism, despre pericolul dependenței de occident, în favoarea izolării și a conservării vechilor structuri, nu fără a recunoaște propagandistic și, în fond, contradictoriu, necesitatea tranziției spre economia de piață. La rîndu-i, dl Gheorghe Funar exaltă în manieră populistă naționalismul de tip ceaușist, arătîndu-se drept un frenetic susținător al tensiunilor inter-etnice. Ideea restaurației comuniste pare să aibă în acești doi candidați la președinție principalii promotori. În genere echilibrat și mai puțin dedat demagogiei, dl Ion Minzatu a dus o campanie civilizată, în spirit republican și liberal, cu scăzută însă audiență, din motive greu de precizat. Anacronic prin limbaj și patetism, dl Mircea Druc – un independent animat de cele mai curate sentimente naționale – a jucat exclusiv pe cartea reîntregirii României, scăpînd din vedere realitatea social-economică a prezentului, de unde și debilitatea ecoului în opinia publică a campaniei sale electorale. Dl Caius Dragomir, reprezentantul F.S.N.-ului, intelectual de factură modernă, cu deschidere către politologie, a transmis un mesaj electoral de tip democratic dar într-un cod care, credem, a depășit receptivitatea adresantului, drept consecință fiind impactul relativ slab asupra electoratului. De departe cel mai bine s-a prezentat în campania prezidențială dl Emil Constantinescu, candidatul Convenției Democratice, limpede în exprimarea ideilor de program politic, logic în gîndire, calm în atitudini, suficient de popular în comportament, convingător deci deopotrivă în conținut și în formă. Între candidații de orientare democratică ,domnia-sa a izbutit performanța de a prezenta nu atît un program de partid (de altfel nu face parte din nici un partid) cît un program național de redresare economico-socială și de restructurare democratică a climatului politic. E cu atît mai remarcabil succesul campaniei electorale a dlui Emil Constantinescu cu cît partidele componente ale Convenției Democratice au avut, la nivelul candidaților pentru parlament, o campanie surprinzător de slabă ,lăsînd parcă tot greul pe umerii candidatului Convenției la președinție. În orice caz, sosirea în cursa prezidențială va fi strînsă, cei doi candidați aflați mai în față și reprezentînd opțiuni politice diametrale – i-am numit pe domnii Iliescu și Constantinescu – vor intra probabil în al doilea tur de scrutin la finele căruia vom vedea în ce măsură electoratul nostru s-a trezit din marasmul demagogiei comuniste și, mai ales, în ce măsură opțiunea sa pentru democrație s-a conturat ca mentalitate. În mod normal, susținătorii dlor Minzatu, Druc și Dragomir ar trebui să sprijine, în acest al doilea tur, candidatura dlui Constantinescu. Vom vedea dacă va fi așa, dar dacă va fi așa va însemna că într-adevăr poporul român a ieșit din coșmarul izolării comuniste, regăsindu-se pe sine și regăsind totodată calea regală a istoriei sale : demnitatea în toleranță, libertatea în opțiuni și respectabilitatea în contextul geo-istoric.

„L"

în paginile 8-9:

DICHTUNG UND WARHEIT

o proză de TITUS POPOVICI

Sculptură de Nicolae Kruch

Amintirea unui vis

Eu nu pot suporta noaptea
aceasta
eu duc în circă puterea
unui destin mai puternic decît
mine
destinul este mai puternic decît
omul

dar eu încă nu sînt om
și am nevoie încă de tine
tu ești crepusculul meu amar
și zorii se deschid asupra mea
ca luna și stelele
sub ghețarul inimii mele
nici astăzi nu pot cobori
sub pomul cunoașterii

vreau numai să mărturisesc
despre rîul verde în care ne-am
scăldat
el reflecta culoarea acelor frunze
ale păcatului el emblema
cunoașterii absolute

Dan Laurențiu

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Cu nervii întinși la maximum

În așteptarea înspăimîntată și înspăimîntătoare a lui 1 septembrie, 1 octombrie, 1 noiembrie, oamenii sînt cu nervii întinși la maximum. Peste tot, în piețe, pe stradă, chiar dacă nu ești atent, poți constata acest lucru.

De Paști, în Piața Traian, am surprins o scenă sfîșietoare: la unul dintre aprozarele de pe o parte a Căii Călărașilor, se vindeau cartofi. Cu 150 de lei kilogramul. Era dimineața, de Sîmbăta Învierii. O bătrînă a cerut 2 kg. de cartofi, vînzătorul i-a cîntărit, i-a răsturnat în sacoșa cam ponosită și a întins mîna. Bătrîna i-a pus în palmă una dintre aceste noi, și semnificative, monede: 50 de lei. Vînzătorul, care nu era un bun samaritean, a rămas cu mîna întinsă, adăugind, simultan, din gură: „păi, 1 kg. e 150 de lei". Bătrîna a înapoiat în tăcere cartofii și s-a rugat de el mult timp să-i pună de 50 de lei, care erau toți banii ei: „măcar de-un borș să am..." Într-un tîrziu, acela i-a cîntărit 3 sau 4 cartofi pricăjiți, i-a răsturnat, în scîrbă, în sacoșa prea ponosită acum, iar bătrîna a plecat îngînînd „măcar de-un borș să am..." Între timp cartofii s-au mai ieftinit, nu cine știe ce însă, dar vin tare din urmă, ba chiar i-au întrecut de mult, la preț, celelalte. Toate.

Acum vreo lună, am fost iarăși în Piața Traian. Nu era ajunul Paștelui. Era dimineața Adormirii Maicii Domnului. De data asta faptele — însă, vă previn, de cu totul altă nuanță, dar de aceeași natură — s-au petrecut în hală, acolo unde se vindea „Telemea amestec, 345 lei kg." Un bărbat în vîrstă, dar verde, căruia i s-a pus 1 kg. și 15 gr. la preț, contestă vehement cele 15 gr. Vînzătoarea repune pachetul pe cîntar, se duce și la alt cîntar, amîndoi ridică vocea, e un vacarm creat doar de doi, mai tare decît „gara pentru doi" cea rusească, fiecare o susține pe a lui, pînă cînd bărbatul se adresează mulțimii, nu înainte de a le fi spus, vînzătoarei și patronului ei „o să vă împuște", explicînd de ce s-au privatizat numai responsabilii de magazine, hoții, numai ei au avut bani, din furturi, și fură în continuare. Nervii tuturor erau întinși. Sînt. Unii, însă, nici nu se mai revoltă. „Hai, du-te, dom'le, și lasă-ne să cumpărăm și noi", îi spune, abătut, revoltatului un alt bărbat de la coadă.

Așteptînd să ne vină rîndul pe la cozi cu prețuri incredibile, ca oile la tăiere, ordonat, tăcut, disciplinat. În dimineața de 22 decembrie 1989, la o coadă la pîine, un bărbat cu un braț de franzele interpelează: „stați, fraților, la coadă, așa o să rămîneți dacă nu faceți nimic!" Doar că, așa cum observa, cu jumătate de gură însă, o bătrînă, el însuși mai întîi se asigurase cu pîine și abia pe urmă devenise agitator.

Și-atunci ca și-acum, nervii oamenilor erau întinși la maximum. Cînd și cine va înțelege că așa nu se mai poate, că oamenii au nevoie de un minim confort (și nervos) pentru a întreprinde, a face ceva? Numai lozincile cu care s-a încercat reintroducerea lor prin blocuri și uzine, în ianuarie 1990 și de-atunci încoace, nu ajung. Ba chiar acele lozinci, sfidînd realitatea, au darul să întindă și mai mult nervii oamenilor. După cum bănuim, elasticitatea nervilor, ca oricare alta, e limitată. Și cînd ea dispare, vai de aceia care n-au luat-o în calcul. Vorba „nu întinde că rupi" ar trebui să stea pe la baza gîndirii politice, dar sociale, a oricărui conducător, mai ales, aici, în estul nostru unde nimănui, de zeci și zeci de ani, nu i-a păsat de oameni și de sufletele și nervii lor.

După amiază, în aceeași zi de Adormirea Maicii Domnului, și președintele s-a arătat om, adică avînd nervii întinși la maximum, e drept în așteptarea, exactă, a lui 27 septembrie: dîndu-se jos din mașina blindată nu a făcut decît ceea ce făcuse înaintașul său, urcîndu-se, cu aproximativ trei ani înainte, în elicopter.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Ultimele mutări republicane în partida de șah neoromânească la nivel înalt

Cuprins de felul acela de nerăbdare narativă „care tinde să evadeze din simultaneitate", după o săptămînă de bronzare electorală petrecută la Mare tocmai pe plaja unde, din 7 și pînă în 11 septembrie 1992, în fiecare zi am așteptat să fie aruncat cadavrul Trecutului Reabilitat (Dumnezeu să-l ierte pe Dan Deșliu! Poate voi avea ocazia să scriu cîte ceva, cîndva, undeva, separat, despre drama dispariției sale), indecent, nu mă pot abține să nu vă spun o „ultimă poveste"... Poveste postrevoluționară manipulată: cu șase crai de la Răsărit, candidați la Președinția României, ce se vor fi întîlnit nu tocmai întîmplător pe o tablă de șah republicană, „în travesti". Unul era rege al comunismului revolut — Ion Iliescu, altul era regină a Opoziției Democratice — Emil Constantinescu, altul era turn de veghe, anistoric — Mircea Druc, unul era cal — Caius Dragomir, unul era nebun — Gh. Funar și altul, pion gata să se preschimbe — Ioan Mânzatu. Sau cam așa ceva... Nu are importanță pînă una-alta, de ce culoare sunt azi fiecare, albă sau neagră. Nu are importanță nici cînd s-a început jocul de șah politic „etern" și nici cine l-a început: sunt forțe oculte care ne manipulează și povestitorul și povestea, jucătorii sunt atinși (unii știu, alții nu știu) de maladia SIDA, pardon, de maladia K.G.B. sau C.I.A., S.R.I.-ul făcînd, în numele lor, de fapt, fiecare mutare? Oricum, fiecare mutare se pare că o face Securitatea reformată a F.D.S.N. sau a F.S.N., jucători complici, deținători ai Puterii. Să zicem.

Bun... De o parte a tablei de șah republicane stau, deci, povestitorul și de cealaltă parte povestea, cunoașterea de sine necontînd: jocul politic la nivel înalt se va termina la 27 septembrie 1992 dacă jucătorii nu-și vor da cu tabla de șah în cap reciproc, sau dacă nu însăși tabla de joc se va revolta și va schimba piesele de șah rămase, acceptînd doar pe Regele României, cu întreaga sa suită legitimă, de ce nu? Dar să nu mă mai repet...

Mai departe. Bătălia neconcludentă dată între cele șase piese de șah republicane din 27 august 1992 pînă azi a dat de gol doar fața mascată a fiecăruia: mască după mască fiind scoase inutil carnavalul cu tombolă politică bate pasul pe loc. Tot pe loc, tot pe loc, să răsară busuioc pe urmele reginei republicane de pe tabla de șah: indiscutabil Emil Constantinescu părînd a fi cel mai onest reprezentant al lumii apolitice românești, un idealist feroce, visător la democrația aceea adevărată care nu mai vine de la Răsărit, nu mai vine...

Sigur, tacit, lupta trecutului apropiat neocomunist cu viitorul avînd să se dea între idealismul politic al reprezentantului Opoziției Democratice la Președinția țării și pragmatismul fostului și actualului nomenclaturist, politruc de rasă, Ion Iliescu, care lasă impresia că învîrte pe degete cam tot ce mișcă în România, rîul, ramul, mai greu fiind cu naivitatea electoratului ăsta absenteist, „parțial color", trezit din morți, deși nu cine știe ce...

Personal, venind vorba, regret rolul ingrat, cu mișcări stricte, de cal pe tabla de șah politică de azi, a intelectualului curat Caius Dragomir, ajuns victimă a F.S.N.-ului, în general și a lui Petre Roman în special: arbitrajul său electoral la Președinție ar fi trebuit să fie, cred, mai degrabă deschis schimbării partenerilor de joc, dacă era să vrea să cîștige cu adevărat ceva pentru gloria propriului destin! Și dacă era să vrea să cîștige, Caius Dragomir trebuia să poată! Numai că, din păcate, din capul locului a fost prea tîrziu să mai poată face ceva în acest sens, sorții fiind hotărîți de muze mult mai practice și mai lumești decît cele scriitoricești, cu care era domnia sa înzestrat...

Și tot așa: povestea mea are tîlcul ei, încălecat pe o șa și chiar dacă „înainte mult mai este din poveste", eu, mă scuzați, o să mă opresc aici! Că prea îmi fac de cap cu articolele astea ale mele fără sfîrșit, pînă și de pe lumea cealaltă, la un moment dat, disperat, la Radio Europa Liberă, Gelu Ionescu observa că „va urma", săptămînă de săptămînă, este ceva de domeniul paranormalului deja, ce naiba, redacția **Luceafărul** nu are nici un interes să mă compromită, degeaba susțin că nu eu pun „va urma", ci **altcineva...** Altcineva? Doamne păzește...

Altfel, însăși povestea noastră, civilă în întregime, poate fi reinventată, militarizată și iar la lume dată: iar povestitorul ei poate fi trimis, eventual, la vatră: doar o lovitură de stat fiind în stare să mai limpezească lucrurile, într-un stat de drept cum e acesta al nostru, dar cine să o dea? Că nu se mai îndură nimeni, să o putem lua de la capăt...

În fine, ce să mai spun? Serios... Să spun că la alegerile parlamentare și prezidențiale din 27 septembrie, dacă e să am și eu o previziune, luați aminte, nu vor cîștiga românii, ci **neoromânii**: rămîne de văzut ce vrea să însemne asta...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● CAROL SEBESTYEN: „După ce a escrocat U.A.P.-ul cu 15 000 de franci, Paul de România riscă să îmbrace zeghea franceză". **(Cuvîntul)** ● „**Un nou obiectiv al edificării socialismului în China.** Construirea unui oraș fără muște". **(Evenimentul zilei)** ● RALUCA STROE BRUMARIU: „Apelînd la arsenalul clasic al activiștilor de partid dl. Ion Iliescu dovedește că nu dispune de argumente și că, în fond, își joacă ultima carte". **(România liberă)** ● ION CRISTOIU: „Prezența independentului Ion Iliescu pe lista F.D.S.N. încalcă legea electorală. Cu largul concurs al Curții Supreme de Justiție"... **(Evenimentul zilei)** ● GABRIELA STOICA: „Lipsit de harul dialogului, anacronicul nostru președinte rămîne prizonierul monologului steril al Puterii comuniste." **(Cotidianul)** ● BARBU CIOCULESCU: „...are majore calități de adaptare, pe linia acelor mimetisme ce maschează viețăți amenințate, prefăcîndu-le în frunze sau crenguțe pentru o vedere mai puțin avizată, dar, adesea, și pentru adversari specializați în dezvăluirea imposturii". **(Dreptatea)** ● TIA SERBĂNESCU: „..." dl. Iliescu ar putea aspira la semi-canonizare". **(România liberă)** ● NICOLAE NISTOROIU: „Un fiu omorît și o capră violată". **(Infractorul)** ● N.M.: „Deosebirea dintre dl. Iliescu și Ceaușescu nu e de esență ci de mijloace". **(România literară)** ● LAURENȚIU GANEA: „De ce «Jos Iliescu?»". **(Dimineața)** Ce întrebare stupidă! ● „...responsabilii cu propaganda ai F.S.N. și dl Constantin Sorescu trebuiau să știe că în România post-revoluționară apare la Piatra Neamț, de aproape trei ani (și a ajuns acum la nr. 216) săptămînalul independent, ACȚIUNEA (...). Protestăm cu toată energia împotriva inițiativei F.S.N. de a edita o gazetă cu aceeași denumire și considerăm acest lucru fie o dovadă crasă de ignoranță, fie încă o metodă perfidă de a compromite presa independentă". **(Acțiunea, Piatra Neamț)** ● „Escrocii au imaginație ...". **(AZI)** ● IRINA DIMIU: „Ca un făcut, joi mai multe partide au fost reprezentate la TV de persoane celebre: **Paul Anghel** (P.S.M.), **Mircea Cornișteanu** (P.L.S.) și **Mitzura Arghezi** (P.U.N.R.). După ce l-a lăudat pe I.I. Brătianu, dl. **Paul Anghel** a preamărit realizările ultimelor trei decenii, cînd pe Dunăre au fost construite 6 poduri, față de cele 2 clădite în intervalul de 1890 ani (Sperăm că nimeni nu se va gîndi că în America vreme de sute de ani nu s-au înălțat decît corturi iar în cîteva decenii numai zgîrie-nori)". **(Adevărul)** ● „În timp ce dl. **Alexandru Bîrlădeanu** a reconfirmat faptul că se retrage definitiv din viața politică, dl. **I.V. Săndulescu** își continuă activitatea. Din nefericire!" **(Expres magazin)** ● RADU BARABA POPA: „Șobolanii Capitalei se pregătesc de iernat". **(Evenimentul zilei)** De ce nu plecați pe alte meleaguri măi, animalelor? ● ADRIAN PĂTRUSCĂ: „Kim Ir Sen pe stîlpii și zidurile orașului". (București, n.n.) **(Viitorul românesc)** ● TOMA ROMAN: „Dl. Gh. Funar este un continuator al național-comunismului pus în operă după 1965". **(Formula AS)** ● MARIO FELIX: „Băi, ia uitați-vă la papagalul ăsta, s-a udat izmenele în somn". **(Prostituția)** ● CORNEL NISTORESCU: „Domnule primar Gheorghe Funar, (...) în cîțiva ani, numele dumneavoastră va fi una din rușinile orașului Cluj". **(Expres)** ● TUDOR ARTENIE: „Soția candidatului Funar a fost informatoarea Securității". **(România liberă)** ● ION CRISTOIU: „Lui Corneliu Vadim Tudor i s-a dat drumul în lume din cușca în care îl vîrîse revoluția cu un scop precis: acela de a spăla rufele murdare pe care mîinile d-lui Iliescu nu pot să le atingă". **(Evenimentul zilei)** ● „O piele de cîine se vinde cu 10 lei bucata". **(Evenimentul zilei)** ● CAZIMIR ȘTEFAN: „Mîncarea mea preferată este Limba cu ciuperci". **(Expres magazin)** ● MIRCEA TOMA: „Cuvîntul care trimite". **(Academia Cațavencu)** ● ION GHEORGHE: „Numai eu caut Partidul Comunist Român și nu-i mai dau de urmă". **(Totuși iubirea)** Omul caută ceva ce există sub privirile sale... ● ALCIBIADE: „...gloabe fără știință de carte: **Lucian Avramescu** însuși, **Dan Ceachir, Radu G. Țeposu, Ion Buduca, Cornel Nistorescu, Ion Cristoiu** (...), **Ioana Iuga, Mihai Creangă, P. M. Băcanu, Petre Stoica"... (România Mare)**

Petre Stoica

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE SIGHETUL MARMAȚIEI 1992

Într-o perioadă cînd poezia traversează o criză a receptării, la Sighetul Marmației, în organizarea forurilor culturale locale și județene cu sprijinul Uniunii Scriitorilor și al mai multor ziare și reviste literare, în zilele de 9—10 octombrie 1992, va avea loc ediția a XIX-a a FESTIVALULUI NAȚIONAL DE POEZIE SIGHETUL MARMAȚIEI.

În cadrul Festivalului se va organiza Concursul Național de Poezie, la care sînt invitați să participe creatori în vîrstă de pînă la 35 de ani indiferent de pregătire profesională, naționalitate, sex, convingeri politice sau religioase, care nu au debutat în volum și nu au obținut premiul Festivalului sau al Uniunii Scriitorilor la precedentele ediții.

Lucrările — minimum 10, dactilografiate în trei exemplare, însoțite de o fișă de concurs care va cuprinde datele personale și adresa de la domiciliu a concurentului — vor fi expediate sau depuse personal pînă la data de 25 sept. 1992 pe adresa CASA DE CULTURĂ A MUNICIPIULUI SIGHETUL MARMAȚIEI, str. IULIU MANIU nr. 31, cod. 4925, jud. Maramureș (Telefon: 995/1 15 81).

Această manifestare de mare rezonanță spirituală locală și națională, mărturie fiind cei peste 40 de tineri scriitori, reprezentanți de frunte ai poeziei tinere de astăzi din România, laureați ai acestui concurs, datorită costului ridicat al cheltuielilor are nevoie de sponsori.

Cine dorește să sponsorizeze această manifestare culturală o poate face prin contul 65.51.1.21.08 deschis la B.C.R. filiala Sighetul Marmației.

Cum se poate schimba tot

Una dintre cele mai triste întîmplări din campania electorală a anului 1992 (parlamentară și prezidențială) este apariția domnului Valeriu Cristea într-o emisiune a studioului electoral. Tristă, deoarece nici o clipă nu mi-as fi putut închipui că un om preocupat de abisalul dostoievskian ar fi atît de cuprins de obiectul studiului încît să devină propriul său personaj. După ce prin luări de poziție publice a îndemnat la neutralitate politică, domnul Valeriu Cristea ultă cu totul de literatură și se avîntă într-o campanie electorală din care nu pricepe nimic. Entuziasmul său s-a dovedit a fi atît de caraghios încît a reușit să-l depășească și pe acela al liderului României Mari atunci cînd deplîngea soarta muncitorului care nu are bani de țigări, înduioșînd norodul cu donația lor de 15 milioane. Dacă au avut de unde dă ... Cazul domnului Valeriu Cristea este mai complicat și poate că ține de psihanaliză rezolvarea sa. Cum nu ne pricepem la acest drum de aflare a adevărului vom crede că prestația domniei sale nu este decît vîrful icebergului, cel care se vede, restul fiind ascuns undeva în marea dosarelor pe care toți dorim să ni le cunoaștem. Nădăjduiesc să mă înșel, altfel ar fi cu adevărat foarte trist, nu doar pentru persoanele ce participă la cultura românească de azi ci chiar pentru cultură.

Vom trăi și vom suferi.

Atmosfera se încălzește. De va fi să asistăm la escaladarea incidentelor cum a fost cel din Timișoara, vom atinge din nou cotele lunii mai 1990 cînd provincia era străbătută de mardeiași iar în Capitală se foloseau TAB-urile în locul taxiurilor. Dincolo de acest nivel nu mai este decît o linie foarte subțire și foarte fragilă care se cheamă linia ordinii publice. Cînd ea va fi ruptă vom avea însfîrșit ceea ce și-au dorit destul de mulți români în iarna și primăvara anului 1990, adică o ordine de cazarmă. Ca să ne repetăm vom trăi și vom suferi.

În decursul campaniei am putut vedea ceea ce ne-am dorit, ceea ce ne-am închipuit și mai ales ceea ce era normal să se petreacă. Anume — o polarizare a electoratului, polarizare ce înlătură încet dar sigur buzderia de partidulițe care nu s-au creat „atunci" decît cu intenția de a se implementa - jocul de-a alba-neagra - în politichie. „Electoratul anului 1992 s-a maturizat trecînd prin alegerile locale. S-a maturizat el însă nu și politicienii, ajungîndu-se la bolile contrariței — stîngismul, naționalismul, extremismul și mai ales strabismul. Strabismul politic în care promisiunea și realitatea se află în două planuri care se intersectează doar în punctul de pornire, dezvoltarea lor fiind evident divergentă. Protecția socială promisă în cele mai multe situații nu este decît un basm care, cel mult, ne poate da coșmare, reînsănătoșirea economiei se face după dorințe halucinatorii iar autarhia românească poate să ne dea frisoane. Toate nu sînt decît rapeluri la o veche propagandă, la o veche demagogie. Toată această încărcătură de clișee nu este decît un truc psiho-social care se bazează pe faptul că mai ușor și mai comod este să recunoști decît să cunoști. A cunoaște înseamnă asumarea unui consum de energie, a unui risc. Așa vlăguiți cum sîntem mai degrabă tentați să repetăm un gest reflex decît să acționăm cu adevărat. Pe acest mic truc se bazează cea mai mare parte din propaganda electorală din această campanie. Unde ne va duce o alegere nouă bazată pe reflexe vechi ? Exact acolo unde ne dorim cu toții — într-un loc liniștit. Dar nu o liniște care vine dinlăuntrul nostru, capabilă să ordoneze lumea ci o liniște care vine dintr-o lume amorțită în stare să înăbușe zbaterea noastră lăuntrică. De la distanță, nu are nici o importanță de unde vine liniștea și care este natura ei. Ca să zicem așa, pe plan internațional nu contează prețul și sensul, important este să fie liniște. Dar pentru fiecare dintre noi contează enorm, este chiar viața noastră. Și după cum zicea cineva — un vot schimbă tot ! Tot, adică viața noastră toată.

Eugen Uricaru

Nina Ignat : Compoziție

momos

Note

● Numărul mare de bătrîni activiști ai PNȚ-cd-ului pare să joace feste venerabilului partid. Și asta pentru simplul motiv că bătrînii, atunci cînd le place cîte-o Evă cu fundul mare și mintea scurtă, își pierd înțelepciunea pentru care sînt păstrați în cetate. Fundul Evei pare să-i transforme în mici cocoșei ridicoli. Nasurile buburoase și pielle flasce și pătate de vreme se metamorfozează peste noapte, iar ei devin flăcăii ce au fost cîndva. Sarcina d-luj Coposu este în această situație cel puțin jenantă. Domnia sa trebuie să-i bată discret pe umăr și să le explice că începînd din 27 septembrie 1992 ei vor fi obligați, prin vot, să conducă țara și că micile scandaluri amoroase nu sînt tocmai bine venite pe capul partidului și al țării.

● Mai vechiul coleg Valeriu Cristea care în 1989 refuza să intre în partidul comunist, a intrat acum (azi 15 sept. 1992) în el. Un comunist care nu se ferea să spună că este comunist, Paul Georgescu, l-a poreclit pe Valeriu Cristea, în anii cînd comunismul părea victorios, Bulgarul Abisal. Acest domn abisal îl susține astăzi pe dl. Iliescu. Oare domnia sa n-o fi văzut ce au făcut minerii d-lui președinte atunci cînd au fost chemați ? Imediat după emisiunea cu fostul președinte (care vrea să fie din nou) m-au sunat cîțiva prieteni să mă întrebe cine e acest Valeriu Cristea. Habar n-am, le-am răspuns, dar, am continuat, comunistul Paul Georgescu zicea că e un „Bulgar Abisal". Aha !, au spus ei și au început să se gîndească ce înseamnă această sintagmă nefericită.

● Conform ultimului număr al revistei **Zig-Zag** (34, 10—16 sept. a.c.) dl. Gheorghe Funar într-un interviu acordat d-nei Aurelia Boriga (redactor-șef) dovedește nu numai că n-a citit Constituția FSN-istă, dar că dacă ar fi ales președinte ar pune-o la topit. În această situație mă întreb pe ce ar jura. Faptul că nu cunoaște Constituția votată în Parlament de colegii domniei sale și apoi de întreaga țară, nu l-a împiedicat s-o ia la goană prin orașul Timișoara. Este de bănuit că cei care l-au fugărit erau niște votanți ai Constituției, altfel nu se explică întîmplarea oribilă.

● Tot marți seara (15 sept. a.c.) am aflat de la dl. Iliescu că ceva în București pute și că lucrurile nu mai pot merge așa. Vocația de mic activist sub „Marele Ceaușescu" îl împinge pe dl. Iliescu spre primăria sectorului 6 (sau alt număr).

Ștefan Agopian

minimax

Cu resemnare privind spre viitor

Probabil este adevărat că oamenii de rînd au adesea un simț al justiției mai solid decît al oricărei elite intelectuale avidă de vreo nouă construcție deliberată ; totuși, atunci cînd aceiași oameni nu se simt obligați de a respecta o regulă, oricare ar fi ea, ei sînt capabili să acționeze mai arbitrar decît orice elită, și chiar mai arbitrar decît un monarh care, el, o respectă. Se întîmplă astfel, nu pentru că îi este conferită omului obișnuit o încredere nemeritată, ci pentru că se plasează pe umerii săi o responsabilitate care depășește capacitățile umane.

(FRIEDRICH A. HAYEK)

Faptul că, după toate probabilitățile, mult a fost, puțin mai este și peste cîteva zile vom putea să alegem o nouă legislatură și un alt/același președinte, deci numai acest fapt, considerat în sine, indiferent de rezultatele votului, ar impune constatarea unei victorii a crezului democratic în societatea românească. Asta cu atît mai mult cu cît se dovedesc a fi fost bazaconii zvonurile sumbre despre puciuri puse la cale de forțe destabilizatoare (agenturilii !) la fel după cum, cel puțin deocamdată, nu s-a actualizat nici „primejdia sindicală" cu toată stoloianizarea dramatică a traiului zilnic. Asadar, s-ar putea crede că, deși sînt situate pe poziții ireconciliabile, există totuși între principalele forțe politice un consens în ceea ce privește posibilitatea ca exprimarea liberă a „voinței poporului" să conducă la acea compoziție a Puterii care va garanta reconcilierea națională, conferind totdeodată României credibilitatea necesară în relațiile economice și politice cu Occidentul. Iată într-adevăr o perspectivă luminoasă pe care cine s-o poată contesta fără a fi acuzat de rea intenție. Raportat însă la modul cum se desfășoară și, mai ales, la efectele pe care le urmărește Puterea în campania electorală, optimismul unor aprecieri precum cele anterioare nu-și mai găsește nici un suport. În acest sens, incidentul de la Timișoara este întru totul semnificativ atît prin cele întîmplate, dar, mai ales, prin modul cum a reacționat dl. I. Iliescu. În primul rînd, ceea ce poate fi constatat este că violența simbolică a propagandei celor doi candidați la președinție susținuți de forțele restaurației (neo)comuniste a dat roade. Prea a semănat mult vînt Gh. Funar ca să nu fie de așteptat și furtuna. De care s-a grăbit însă să profite dl. I. Iliescu căci, chiar în seara aceleiași zile, domnia sa fiind programat să vorbească la radio nu s-a sfiit să acuze Convenția Democratică de cele întîmplate. Or, fiind de presupus că staff-ul d-lui Iliescu dispune de informație și beneficiază de aportul unor profesioniști care îi îndrumă propaganda, îngrijorătoare nu este neapărat violența mereu sporită la adresa adversarilor politici, depășită fiind de mult reticența impusă de fair-play, ci îngrijorător este modul de interpretare al așteptărilor și aprehensiunilor electoratului. Iar dacă s-a ajuns pînă la cinismul folosirii în propaganda video a unor secvențe terifiante din timpul mineriadelor, scontîndu-se că ele i-ar putea aduce voturi d-lui Iliescu, atunci... !?!?

„Soluția ideală — povățuia Petre Țuțea —, în situații inexplicabile, e cea a lui Cioran ; perplexitatea ! Cînd nu găsești soluție într-o situație inextricabilă, clatini capul pînă ametești, tragi linie și pui concluziile."

Prima concluzie. Deși incomodă în deosebi de efectele crizei economice dar și de lupta dintre propriile fracțiuni interne, Puterea a fost obligată să riște organizarea alegerilor mizînd pe : (1) un comportament electoral ai cărui principali determinanți sînt confuzia (dezorientarea), frica și criza de identitate, (2) carențele reale ale unei opoziții (opoziția autentică) infiltrate, dar și plătind tribut, unor limite subiective, (3) atitudinea de expectativă a Occidentului.

A doua concluzie. Întreaga măsură a riscului asumat de Putere în cazul unor alegeri corecte este dată de Codul penal.

A treia concluzie. Obligativitatea riscului este dată îndeosebi de : (1) modificările intervenite în (dez)ordinea politică mondială, (2) tensiunile existente în interiorul, dar și între, instituțiile prin care se exercită represiunea — manifestarea publică a divergenței între ministrul apărării naționale și ministrul de interne referitoare la Proiectul Legii apărării naționale semnifică mai mult decît o dispută teoretică.

A patra concluzie. Hotărîtoare este bineînțeles, cîștigarea președinției, campania prezidențială fiind singura care contează în orientarea „electoratului indecis". O victorie netă a Convenției Democratice (președinte și majoritatea parlamentară) maximizează riscul unei/unor încercări de destabilizare în forță. De asemeni, o victorie netă a stîngii, ar atrage după sine tensiuni și conflicte urmate de instaurarea unui regim dictatorial fățiș. Amîndouă posibilitățile extreme în condițiile unei desfășurări corecte a scrutinului au o probabilitate minimă de actualizare iar stabilitatea pentru fiecare dintre celelalte variante depinde de : (1) relațiile postelectorale dintre componentele Convenției Democratice, (2) atitudinea F.S.N., (3) ajutorul occidental.

A cincea (sau poate prima) concluzie. În continuarea unui regim dictatorial, pe ale cărui efecte psiho-sociale s-a bazat guvernarea F.(D.)S.N. a compromis valorile liberalismului iar încălcarea sistematică de către Putere a legalității a redus democrația doar la supremația majorității, principiu care, foarte bine poate funcționa ca premisă a reinstaurării unei noi dictaturi pe cale electorală. O mențiune specială se cuvine însă pentru intelectualitate, pentru intelectualii care, punîndu-se în slujba restaurației (neo)comuniste, au contribuit din plin la adîncirea crizei morale.

În rest, toate bune și frumoase, zilele ; și, ca în fiecare toamnă, a reînceput un nou an de învățămînt, dar cine să mai aibă timp acum și pentru școală. Drept care, a trecut aproape neobservată îmbulzeala candidaților la Academia de poliție, îmbulzeală care, nu-i așa ?, nu înseamnă că România tinde să devină un stat polițienesc ci numai că această formă de învățămînt are mare căutare întrucît permite desăvîrșirea procesului educațional de formare armonioasă a personalității umane.

15 septembrie 1992

Șerban Lanescu

„Lettre internationale"

„Adevăratul rol al intelectualului, astăzi, e de a pune societății întrebări incomode. De a extirpa din mentalități obiceiul de a gîndi în clișee, schemele și canoanele ideologice încorporate în ele. (...) Lupta intelectualului nu este lupta pentru putere, ci lupta pentru exprimare" declară cunoscuta disidentă bulgară Blaga Dimitrova într-un remarcabil studiu, publicat în revista „Lettre internationale" nr. 2, editată de Fundația Culturală Română. De altfel, întregul număr, bogat reprezentat și ilustrat, reunește texte ce pun în dezbatere lumea nouă a Estului, meditații despre artă și creatori, probleme de conștiință ce frămîntă azi întreaga lume. Despre „Intelectualul între eroare și eroism" scrie Augustin Buzura, ajungînd la concluzia că „dacă valorile mari, deosebite au ieșit la lumină în cele mai negre zile ale comunismului ceaușist, este imposibil ca acum, în deplină libertate, să nu apară." Așteptăm și noi cu aceeași încredere. În spiritul său grav-jucăuș se întreabă Marin Sorescu : „Cum se face că suntem inspirați ?" Simplu, definind într-un anume fel poezia. „Poezia e, de obicei, limba sub care se vîră medicamentele amare ale existenței. Pentru efect rapid și pentru acea plăcută tulburare a organismului, pe care nu știi cum s-o numești mai întîi : boală sau vindecare ?"

În ceea ce privește autorii străini, sînt de reținut mai multe studii în care se analizează cu pertinență fie „Limba de ieri și cea de azi" (Adam Michnich), fie „Romanul și istoria" (Irving Howe), fie „Inteligență și creativitate" (Lars Gyllensten), fie „Eros și Thanatos" (Nancy Huston). Paginile inedite din scrierile lui James Joyce aruncă o nouă lumină asupra vieții și creației marelui scriitor. Poemele inserate aparțin unor nume de largă audiență : Cezar Baltag, Geo Bogza, Yallence Stevens, Blaga Dimitrova. Nu lipsesc documentele, comentariile, scrisorile, corespondențele și, bineînțeles, revista presei române, unde întîlnim texte sub semnăturile Anei Blandiana și Mihai Botez. „Lettre internationale" nr. 2 incită la lectură fiindcă unele studii răspund unor interogații actuale, iar altele ne vorbesc despre lumea în care am ajuns.

M. T.

stop cadru

Un excelent instrument de lucru

Cartea profesorului Virgil Olteanu, **Din istoria şi arta cărţii. Lexicon***, reprezintă primul dicţionar bibliologic de vaste proporţii realizat în ţara noastră. Tema abordată aparţine unui domeniu de o complexitate deosebită. În primul rînd, pentru că istoria cărţii se confundă cu istoria formelor şi a materialelor cu ajutorul cărora oamenii şi-au exprimat gîndurile din cele mai vechi timpuri şi pînă în prezent. În al doilea rînd, pentru că cercetarea istoriei cărţii nu se poate realiza independent de cunoaşterea unor activităţi şi discipline adiacente, precum bibliologia, codicologia, documentarea, editarea, grafica, legătoria, paleografia etc. A cuprinde în tiparele unui dicţionar termenii şi expresiile aparţinînd acestor discipline multiple presupune, ca o acţiune preliminară, o documentare de o amploare greu de imaginat pentru un profan. Este suficient să menţionăm că puţinele lucrări similare apărute în străinătate au fost de regulă rodul activităţii conjugate a numeroşi specialişti. Virgil Olteanu a avut curajul să întreprindă de unul singur o investigaţie de mari proporţii, iar cele aproximativ 3000 de cuvinte-titlu ale lexiconului cuprind, cu rare excepţii, informaţiile de bază aparţinînd variatelor discipline legate de istoria, tehnica şi arta cărţii.

Un merit incontestabil a lucrării îl constituie felul în care a fost concepută structura fiecărui articol. Se înregistrează, în primul rînd, sensurile, specificîndu-se între paranteze rotunde, sub formă prescurtată, domeniile cărora aparţin acestea. Pentru termenii care cunosc sinonime şi expresii, acestea sînt indicate după sensuri ; vezi **ARMERII** cu sinonimele **arme, armoarii, blazon, emblemă** şi, respectiv, **INDEX** cu expresiile **i. alfabetic, i. analitic, i. bibliografic, i. cumulativ** etc. În numeroase situaţii, în cuprinsul articolului se oferă date cu caracter istoric şi enciclopedic ; a se vedea, în special, cuvintele-titlu **ALFABET, BIBLIOTECĂ, CARTE, DICŢIONAR, EDITURĂ, EDIŢIE, FORMAT, GRAVURĂ, LEGĂTURĂ, MAŞINĂ, SCRIERE** şi **TIPAR.** Pe lîngă termenii de specialitate exprimaţi prin cuvinte din limba comună, dicţionarul înregistrează cuvinte învechite **(AFIEROMĂ, ARZ, COAJNIC, HRISOV, ZAPIS)** şi cuvinte şi expresii din limbi străine **ANNI CURRENTIS** lat., **APPRESSO** it., **BINDER** engl., **BONET** fr., **COPYRIGHT** engl., **ÉDITION SOUS LE MANTEAU** fr., **EN LA IMPRENTA DEL** sp., **ENTRELACS** fr., **FLEURON** fr., **IN AEDIBUS** lat., **PUMEX** lat., **SUPER EX-LIBRIS** lat., **TOMOS** gr. etc. termeni care definesc cărţi **ALBINUŞĂ, ANTIFONAR, PATERIC, PORICOLOGOS** etc., acte **ARZIHAL, CREDENŢIONAL, EDICT, SUPLICĂ** etc. sau părţi ale formularului diplomatic **APRECAŢIE, ARENGĂ, COROBORAŢIE, ESCHATOCOL, PROTOCOL** etc. Dicţionarul consemnează, de asemenea, termeni aparţinînd criptografiei, diplomaticii şi filigranologiei şi chiar noţiuni esenţiale ale unor discipline care prezintă legături cu domeniul scrisului, cum ar fi filatelia, medalistica, numismatica şi sigilografia. Într-un cuvînt, lucrarea cuprinde o gamă extrem de largă de informaţii tehnice şi culturale, interesînd deopotrivă pe arhivişti, bibliotecari, documentarişti, editori, muzeografi, tipografi şi, nu în ultimul rînd, pe specialiştii consacraţi cercetării istoriei cărţii tipărite sau manuscrise. O anexă cuprinzînd **Semnele de corectură** şi o **Bibliografie selectivă** încheie această excelentă lucrare, care beneficiază, totodată, de o ilustraţie bogată şi bine selectată.

Autorul este conştient de faptul că lucrarea sa este perfectibilă şi, în consecinţă, mulţumeşte anticipat „celor care, prin observaţii, completări şi sugestii, îşi vor aduce contribuţia la îmbunătăţirea" ei. Dînd curs acestei invitaţii, vom face cîteva observaţii de care ar putea beneficia o eventuală reeditare a dicţionarului. Prima priveşte termenul **GLAVIZNĂ**, care, pe lîngă semnificaţia „slovă chirilică capitală", cunoaşte în textele vechi şi sensul „capitol" (nemenţionat). Altă observaţie are în vedere absenţa din lexicon a cîtorva termeni pe care ne-am fi aşteptat să-i găsim înregistraţi : **DECRIPTARE, DISCHETĂ, DISPLAY, GRAFEM, HASTA, STAMBĂ, VIZIOMAT, VOLUTĂ** şi **ZĂLOG** (majoritatea figurează în DEX şi DLR).

Aprecierea „o performanţă a ştiinţei filologice române", pe care Dan Simionescu, semnatarul prefeţei, o acordă lucrării înfăptuite de Virgil Olteanu, este perfect îndreptăţită. Concluzia scurtelor noastre consideraţii poate fi exprimată prin cunoscutul vers arghezian : „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris".

* Editura Enciclopedică, 1992

Alexandru Mareş

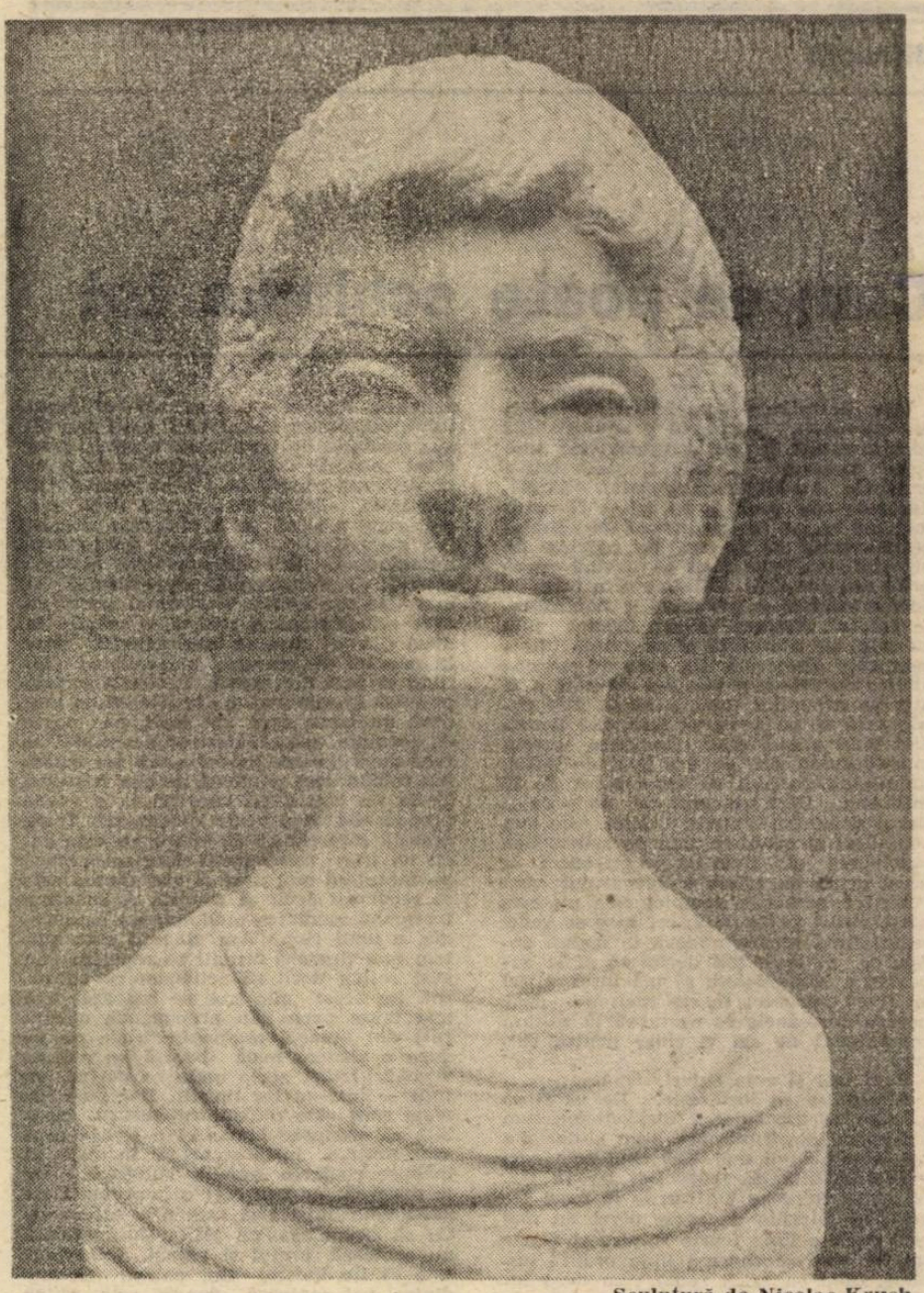

Sculptură de Nicolae Kruch

povestea vorbei

Schimbări

Am mai discutat, nu de mult, cîteva sloganuri electorale structurate în jurul unor cuvinte emblematice, rezumative. Ca simple semnale declanşatoare de comportamente stereotipe — indignare, adeziune, entuziasm etc. — aceste cuvinte par astăzi mai puţin importante decît discursurile articulate, argumentate — bine sau rău, mai mult ori mai puţin coerent — care le nuanţează. Lupta pentru impunerea, acapararea sau devalorizarea cîte unui cuvînt continuă însă, oferind ilustrări interesante ale relaţiei dintre limbă şi vorbitorii ei.

Schimbare e un cuvînt esenţial, bine găsit de opoziţie cu ocazia alegerilor locale, folosit cu succes în sloganuri şi discursuri electorale — pentru că exprimă o idee simplă, clară şi inconfundabilă — şi care concentrează nu atît un program, cît un act definitoriu pentru statutul oricărei opoziţii : de a înlocui echipa aflată la putere. Potrivit momentului şi raportului de forţe — toată lumea înţelegînd faţă de ce şi faţă de cine se propune schimbarea, corespunzînd unei mentalităţi democratice (alternarea partidelor de guvernămînt), cuvîntul rezuma o mai lungă şi mai profundă polemică asupra evoluţiei sociale şi politice (opunîndu-se nu numai stagnării, dar şi restaurării sau modificărilor superficiale, decorative, ale sistemului). Calităţile cuvîntului au produs, încă din februarie 1992, de la alegerile locale, încercări de anexare a sa de către forţele politice aflate la putere. Viaţa palpitantă a cuvîntului-cheie continuă, alegerile generale din această toamnă aducînd cel puţin două noi exemple de conflict. Sloganul electoral al candidatului la preşedinţie al F.S.N. este „Schimbare fără ură şi fără răzbunare", iar în discursurile şi mesajele actualului preşedinte apare foarte des sintagma „schimbarea în bine". Cele două formule, foarte diferite, au în comun apariţia unor determinări suplimentare faţă de cuvîntul-emblemă al principalului lor adversar. Sloganul F.S.N.-ist păstrează sensul esenţial al cuvîntului **schimbare** dar, identificînd o specie mai pură, aruncă o umbră de suspiciune asupra genului, sugerînd că schimbarea propusă de „ceilalţi" are dezavantajele încrîncenării ; mesajul sloganului e implicit polemic. „Schimbarea în bine" e o formulă care aplică o strategie şi mai insidioasă : determinantul „în bine" modifică sensul politic şi electoral al **schimbării,** reducînd-o la o simplă **transformare** (graduală) : sintagma „schimbare în bine" devine sinonimă cu „îmbunătăţire", „ameliorare" etc. Chiar dacă intenţia (mărturisită public) e de a sugera opoziţia cu o ipotetică „schimbare în rău" (atribuită opoziţiei), ceea ce se obţine este mai curînd anularea sensului prim — de „înlocuire" — al **schimbării.** Se aplică astfel un tipar şi un mecanism cu tradiţie : observam altă dată că în limbajul totalitar românesc termenii **democraţie, revoluţie, liber** etc. nu lipseau ; dimpotrivă, erau destul de mult vehiculaţi, dar cu determinări sau în general în contexte care le neutralizau sensul politic firesc : „democraţia cea mai largă", „democraţia muncitorească-revoluţionară", „noua revoluţie agrară", „liber şi stăpîn în ţara sa" etc. Sintagma postrevoluţionară „democraţie originală" a ilustrat un tratament similar, prompt sancţionat de observatorii fenomenului politic.

Afişul candidatului la preşedinţie al Convenţiei Democratice a renunţat, de altfel, la cuvîntul **schimbare** (confiscat între timp şi modificat de adversari), preferînd **speranţa** („Să reclădim împreună speranţa") : sloganul are un caracter metaforic, favorizează planul psihic (trăsături care pot fi avantaje sau dezavantaje), sugerează moderaţia (avantaj cert) şi trimite la sensul cel mai general al cuvîntului-emblemă (o speranţă particularizată precede schimbarea, speranţa ca stare generală îi poate te urma). În treacăt fie zis, sloganurile electorale ale momentului pot fi comparate şi clasificate şi din punct de vedere prozodic, multe dintre ele adoptînd o formulă ritmică regulată ; e şi cazul celor două sloganuri prezidenţiale deja menţionate, cu ritm binar — „Schimbare fără ură şi fără răzbunare" e un vers iambic perfect, cu cezură la mijloc şi paralelism sintactic — sau ternar : „Să reclădim împreună speranţa" cuprinde o mică deviere (prima silabă neaccentuată), care îl face interpretabil ca dactil sau anapest ; în afara unei încadrări prozodice se plasează „Un om cinstit pentru România". Din analiza comparativă a celor trei sloganuri de mai sus rezultă şi alte diferenţe (de exemplu, referirea la o linie politică sau la un ins anume) şi se pot stabili principalele direcţii polemice ale fiecărui grup-emiţător. Alegerea adjectivului **cinstit,** de exemplu, sugerează, pe fondul unor atacuri şi acuzaţii anterioare, opoziţia FDSN—FSN.

Prezenţa în alte sloganuri a cuvîntului **stabilitate** ne atrage atenţia asupra rapidităţii cu care unii termeni la modă intră în desuetudine. Din aceeaşi familie, **a destabiliza, destabilizare, destabilizator** etc. deveniseră la un moment dat, în 1990, clişee evidente şi, curînd, chiar semnale ale ironiei. Pierzîndu-şi prin uzură puterea de incriminare (dezvoltată mai mult contextual, pe baza unui sens destul de vag — şi ridiculizată de aplicarea în legătură cu cele mai neînsemnate gesturi şi fapte) **a destabiliza** şi derivatele sale au rămas să acţioneze doar în subtext : politicienii care promit acum stabilitate sugerează pericolul „destabilizării" — pe care evită totuşi să-l numească direct ; în plus, fără a fi un antonim perfect, **stabilitatea** e termenul (mult mai slab) opus de limbajul politic actual **schimbării.** Există şi cazuri amuzante de contrast între sensul general, emblematic, atribuit unui astfel de termen la un moment dat — şi utilizarea sa contextuală, particularizantă. Sloganul „Votînd candidaţii PSDI vă asiguraţi **stabilitatea !"** îşi lămureşte sensul prin textul care îl precedă : el se adresează chiriaşilor — „cei mulţi" —, contextul atribuindu-i cuvîntului **stabilitate** un sens foarte precis şi limitat. Raportul între sensul general al unui termen şi sensurile sale contextuale nu e deloc de neglijat în propaganda electorală, în care tehnica persuasivă încearcă să adapteze o idee generală la categorii de interese foarte diferite.

Rodica Zafiu

Prințul pădurii

Vintilă Horia, CAVALERUL RESEMNĂRII
Editura Europa, Craiova, 1991

Capriciile celor care ar trebui să difuzeze cu adevărat cărțile în România au făcut să descopăr abia în vara acestui an, într-o librărie din Sinaia, romanul lui Vintilă Horia, **Cavalerul resemnării,** tipărit în cursul anului trecut. Cartea (care împreună cu **Dieu est né en exil** și **Persécutez Boèce** face parte din așa-numita „trilogie a exilului") a fost scrisă în 1959 și a apărut mai întîi în limba franceză (cu titlul **Le chavalier de la résignation).** De aici a reluat-o pentru cititorii din România Ileana Cantuniari, într-o traducere despre care Vintilă Horia a scris la sfîrșitul anului 1991 că „este pur și simplu superbă".

În comparație cu primul roman al ciclului, **Cavalerul resemnării** reușește performanța de a dez-istoriciza într-o și mai mare măsură istoria, pentru a extrage din ea elementele de referință ale unei abstracțiuni tragice, despre care se poate spune fără emfază că reprezintă esența **destinului** românesc. Un adevărat clișeu de filosofie a istoriei noastre (a sta la granița dintre Imperii, a fi plasat între Occident și Orient, ca ultimă stavilă în calea barbariei în timp ce Europa civilizată ne-a uitat, nerecunoscătoare) e transformat de Vintilă Horia într-o poveste din care nu lipsește nici gravitatea, dar nici ingredientul palpitant, pitoresc, aventurosul. Cu o materie plină de incidente spectaculoase și cu personaje care comprimă în biografia lor evenimente istorice întinse pe durata mai multor secole (de la întemeierea Principatelor, pînă la Baiazid și pînă la asediul Vienei), romanul lui Vintilă Horia reușește să trimită spre realitățile istoriei pe care o trăim astăzi, dar și spre conflictul ei esențial, în care se înfruntă două ideologii, două mentalități, două civilizații. O spune chiar romancierul, într-o scurtă **Notă finală,** anexată ediției românești : „Turcii, ca și Veneția, pădurea, ca și Erratino, nu sunt decît simboluri vii. Cititorului îi revine sarcina de a le recunoaște, punîndu-le la timpul prezent."

Însă ceea ce este absolut remarcabil în **Cavalerul resemnării** e tocmai capacitatea extraordinară a **poveștii** de a-și păstra expresivitatea și sensul atît într-o lectură cu referință strict circumstanțiale, cît și într-un registru general, de a fi, cu alte cuvinte, plauzibilă și în istoricitate, dar și în supratemporal.

Cum reușește Vintilă Horia această performanță ? Pînă la un punct, ca autorii anonimi de povești populare, care pe schema conflictului etern dintre **bine** și **rău,** înșiră mărgelele colorate ale celor mai neașteptate întîmplări. În schema generală a romanului, **partida turcilor** se războiește în toată Europa cu susținătorii **partidei anti-turcești.** Dar cele două „fețe" ale acestei necruțătoare bătălii privesc înspre cele două capete îndepărtate ale timpului, una spre orizontul mitic al protoistoriei universale și cealaltă spre contemporaneitatea imediată a celui care citește cartea, căci lectura arhetipală e îndreptățită de citarea cuplului Ormuzd-Ahriman, iar lectura contemporană, de mulțimea analogiilor cu prezentul, între care cea mai izbitoare este invocarea frecventă a „civilizației libere" și chiar a unei **cortine** care desparte în Europa două lumi. Iată, de exemplu, imaginea pe care pictorul Aloisio Loredano și-o face despre turci, la Istanbul, împreună cu forța extraordinară a întregului tablou de a sugera cea mai strictă actualitate : „Vechiul Constantinopol a fost un oraș splendid și înfloritor, în care artiști de geniu au exprimat ceea ce simțeau în fața vieții și în fața lui Dumnezeu, construind biserici, învești mîntîndu-le în picturi, gîndind și scriind după voie. Era timpul în care Istanbulul se numea Bizanț. De la sosirea turcilor, orașul s-a stins. Au acoperit cu var mozaicurile și frescele, au distrus monumentele, au otrăvit izvorul vieții. Orașul pute a mizerie, a prost gust și a teamă. N-au clădit nimic frumos. Ei interzic pictorilor să reproducă misterul chipului omenesc. Tot ce seamănă omului, adică lui Dumnezeu, adevărul însuși care sălășluiește în noi, este interzis sub pedeapsa cu moartea. În afară de cîteva pașale care se ascund în fundul palatelor, nu există decît teroare și mizerie, noroi și duhoare. Călăii trudesc zi și noapte, iar închisorile sînt tot atît de pline ca și cazărmile. Am prieceput plimbîndu-mă prin capitala împeriului că omul însuși este în primejdie de cînd turcii au început să corupă trupul pămîntului. Dacă vor reuși să ne supună, pe noi și celelalte popoare, nu vor mai exista ființe omenești."

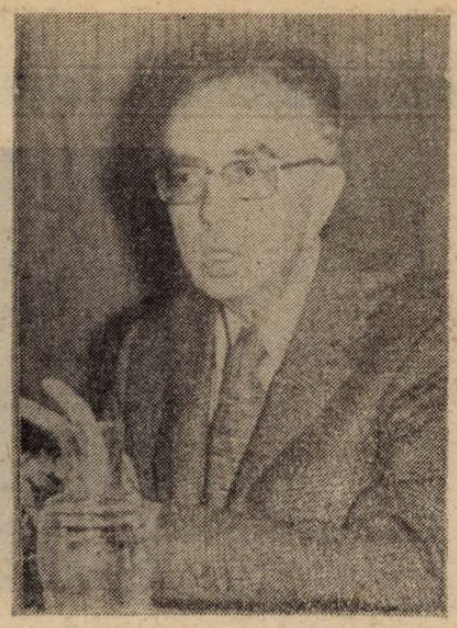

La fel ca **ienicerii,** pomeniți la sfîrșitul acestei pagini, **trădătorii** sau **renegații** alcătuiesc și ei o figură cu valoare de reprezentare generală, mai expresivă în toate datele ei decît chiar aceea a **„turcilor" :** „— Există însă ceva mai rău decît turcii, explică dalmațianul Udina Burbur, vreau să zic oamenii de la noi care și-au părăsit credința, care cred în Profet și care se poartă rău cu noi ceilalți, creștinii. Ei cred că turcii vor cuceri lumea, că toate popoarele creștine li se vor supune, că Dumnezeul nostru a murit de vreme ce a încetat să ne mai apere. Îi prigonesc pe cei care și-au păstrat, în pofida a orice, credința, se duc la oraș ca să-i denunțe pașei, se adună la un loc ca să sărbătorească victoriile necredincioșilor și îi obligă pe copii noștri să meargă la școala muezinului. Sînt mai răi decît turcii. [...] Ei sînt adevărații stăpîni ai satului și ai ținutului. Timp de ani îndelungați am nădăjduit în război. Ni se spunea că țările din Apus aveau să facă o nouă cruciadă, că puterea turcilor va fi înfrîntă, că vom avea un nou împărat creștin la Constantinopol, că principele nostru se va întoarce pe tronul strămoșilor săi, sau că dogele va fi stăpînul nostru. Mai sînt cîte unii care încă dau crezare acestor basme. Vremea însă trece, sate întregi, deznădăjduite de îndelunga așteptare, părăsesc credința și se turcesc. Ce vreți ? Trebuie să trăim."

Însă figura cu cea mai mare cantitate de încărcătură simbolică este, în **Cavalerul resemnării,** figura **codrului,** prezentă în istoria Principatului liber al Valahiei (ca teritoriu în care se retrag oamenii liberi, după ce capitala a fost devastată de turci), reluată în visele domnitorului Radu-Negru sau în povestea călugărului mercedar Fray Joaquin, care îi amintește lui Radu-Negru că este de fapt un „Principe al Pădurii" : „— Era odată un împărat, pe undeva prin Asia, poate că în China sau în India, un soi de sultan crud și îmbătat de putere, care voia să cucerească lumea și să transforme toate ființele vii în robi. Cucerise deja un imperiu, jumătate de glob sau chiar mai mult, dar nu-i era de ajuns. Voia întreg pămîntul. [...] Exista însă undeva o pădure mare în care oamenii liberi își apărau cu înverșunare bunul lor suprem. [...] Împăratul hotărît să termine odată cu ei și, în fruntea unei armate, pătrunse în pădure. Lupta nu era ușoară, căci pădurea îi ocrotea pe rebeli, cînd își dădu seama că singurul mijloc de a-i distruge pe acei nebuni era de a distruge pădurea însăși, și-atunci le dădu porunca soldaților să taie copacii pentru ca oamenii liberi să nu se mai poată ascunde, scăpînd astfel de justiția lui. [...]. Însă pe măsură ce mergea, își dădea seama că arborii tăiați creșteau din nou înapoia lor. După cîteva zile, se pomeni în mijlocul unei păduri noi, tinere și viguroase, care creșteau din vechile rădăcini. Și pădurea asta era înțesată de oameni liberi care îi înconjurară pe împărat și pe soldații săi și îi uciseră după cum meritau."

Fără să poată fi definite întotdeauna ca „simple" detalii pitorești, lipsite de legătură cu partitura arhetipală a cărții, întîmplările anecdotice, micile conflicte pitorești sau erotismul pudic, care face pandant cu erosul decadent, nerușinat și sălbatic, descoperit de Radu-Negru la Veneția, dau greutate epică romanului scris de Vintilă Horia, amintindu-ne și pe această cale că există o resemnare a trăirii în circumstanțial și în concret.

Se adaugă la toate acestea **lirismul** specific prozei lui Vintilă Horia și perceptibil atît în cadența frazelor (chiar dacă avem de a face cu o traducere), cît și în neașteptatele sincronicități cu marea poezie românească, din care romancierul pare să prefere muzicalitatea eminesciană, ca în acest fragment despre bisericuța ctitorită de Mircea cel Bătrîn, un fel de „transcriere" în registru istoric a straniului poem **Melancolie :** „Malul era pustiu și biserica se ivi pe dată, cu turlele ei care se ridicau peste silueta masivă a zidurilor de incintă. Mînăstirea era părăsită. Cerul se limpezise și lumina lunii bătea din plin peste zidurile albe. Cucuvele își luară zborul, speriate, spre cer, țipînd cu vaier de moarte. Ușa bisericii, doborîtă, zăcea pe treptele de piatră. [...]. Vitraliile sparte scînteiară ca niște fulgere minuscule. Niște șobolani se strecurară printre dărîmături."

Florin Manolescu

Cerșetorul de talanți (V)

De fapt, chestiunea este de a afla ce ne face rău nouă, ca scriitori — și implicit cititorilor — din felul în care se produce acum (adică de cîteva secole) literatură. Problema este de a ne șlefui atenția asupra unor „sectoare" care nu par a ține de domeniul literaturii și de competența literatului, dar care se manifestă direct, explicit în activitatea noastră. Se manifestă asupra gîndurilor noastre, asupra felului nostru de-a trăi zilnic.

Chestiunea este — de fapt — următoarea : nu se poate să-mi fie mie mai bine (și mai bine) scriind sau citind literatură ? Nu cumva acesta este și scopul activității literare : acela de-a fi mai fericiți ? (Tautologii). Tot ceea ce scriu în acest eseu (și în altele) asta urmărește : o cît mai perspicace știință, una cît mai eficientă. Cea prin intermediul căreia reușești să fii fericit cu ajutorul literaturii.

Tot pe la începutul acestui eseu am încercat o delimitare între termenii **concentrare-contemplare,** pe de-o parte, și **inspirație-reverie,** pe de alta. Spuneam că primul s-ar caracteriza printr-o focalizare maximă a energiei „producătoare" asupra unui unic element dintr-o construcție poetică, printr-o eliminare a oricărui alt gînd din minte și, pînă la urmă, prin căutarea a altceva decît adevărul și frumusețea acelui fragment de text. Și anume prin descoperirea unei cantități de tăcere (ce se insinuează și este resimțită de cititor), o anumită cantitate și calitate de **altceva-decît-vorbele.** La nivelul celui în concentrare-contemplare acest altceva-decît-vorbele manifestîndu-se prin sentimentul de creatură și nu prin sentimentul de creator.

Atunci cînd descrie **reveria în fața focului** aprins în cămin, Gaston Bachelard o diferențiază (în context) de vis tocmai prin faptul că ea este „mai mult sau mai puțin centrată asupra unui obiect". Deci indiferentă față de focalizare, față de concentrare. Iar cînd psihanalistul francez vrea să stabilească teoretic, a-posteriori, **un centru** al acestei reverii, el nu reușește decît să-l numească în mod nebulos : **sentimentul morții și al re-învierii.** Sentiment pe care îl poate — de fapt — degaja în privitor și contemplarea unui cimitir sau a unei păduri care, îngălbenită, „agonizează" în lunile de toamnă.

Exact lipsa de discernămînt caracterizează reveria așa cum încearcă s-o definească **fizica și chimia reveriei** desfășurate de Bachelard (vezi **Psihanaliza focului).** Pînă la capăt, ceea ce este perceput sub semnul reveriei nu poate fi definit decît prin intensitate. Focul care este în același timp și subiect și obiect, produce o dialectizare totală a obiectelor ce cad sub „puterea" imaginarului său. În fața flăcărilor, toate capătă în mintea și-n sufletul nostru aura unei intensități vitale, a unei intensități a ființei lor. Totul se contrazice înflăcărat și dialectic cu sine. „De îndată ce un sentiment urcă pînă la tonalitatea focului, din clipa cînd el se expune, în violența sa, în metafizicile focului, putem fi siguri că va acumula o sumă de contrarii", spune Bachelard, Ființa vrea să fie și pură și ardentă ; și instantanee și permanentă ; și dramatică și fidelă. „Trebuie să fim intensitate fără să știm că sîntem". În cazul reveriei se poate vorbi chiar de o beție a paradoxurilor. De cele mai multe ori reveria este locul unde totul poate fi orice și viceversa, locul în care delimitările nu mai există și orice hotărnicie ar fi abuzivă și iluzorie.

Cînd face etimologia termenului **imaginație-simbolică** Mircea Eliade (vezi **Imagini și simboluri)** o extrage din bazele **imago** și **imitor** (a imita și a reproduce). Deși spune că imaginația nu presupune invenție arbitrară, Eliade declară că „a avea imaginație înseamnă să ai capacitatea de a vedea lumea în totalitatea sa". Totalitate ce nu mai permite, bineînțeles, distingerea Adevărului de Fals sau a Răului de Bine. Calitatea unei imagini-simbol stă în vechimea sa, în arhetipalitatea sa. Nu mai contează felul în care această imagine este stîrnită în cel care ar retrăi-o. Orice nostalgie (indiferent dacă este una după anii copilăriei sau dacă este visul la viața milionarului american din filmele în serial) devine — direct — o nostalgie după Paradisul Pierdut. Indiferent de faptul că și aceste imagini arhetipale, la originea lor, sînt bune sau rele, indiferent prin ce mijloace am accede la ele — după Eliade important este să le trăim interior sau măcar să ni se pară că le trăim. Unei lumi pe care el o consideră ca și laicizată, Eliade îi propune o terapie rudimentară, în care, pînă la urmă, nu ceea ce trăiești este important, ci cum trăiești. Intensitatea unui sentiment sau altul (dar mai ales al celor nelegate de viața „materială") fiind dovada suficientă a unei legături cu Originarul. Panteismul limpede pe care — de multe ori — îl propovăduiește Mircea Eliade presupune pretutindeni prezența lui Dumnezeu. Acest panteism evită distincția Bine/Rău, evită orice distincții, evită pînă la urmă problema ierarhiilor cerești și pămîntești, manifestarea gradată, în trepte a Grației divine. Deseori ceea ce propovăduiește Eliade este tot un fel de boală a semnelor în care Totul este în toate, nediferențiat și fără nici un fel de ordine.

Se pare că ,de-a lungul ultimului secol mai ales, s-a instaurat cu cerbicie prejudecata că imaginația, imaginarul sînt situate dincolo sau dincoace de Bine și de Rău, dincolo de Adevăr și de Fals. Ca și cum ar putea exista ceva — orice — din ceea ce se află la nivelul umanului într-o asemenea poziție.

Și totuși cît de benefică poate fi o asemenea **terapie a entuziasmului** (o terapie a sentimentului prezenței continue a lui Dumnezeu) o arată chiar biografia lui Eliade. O anumită **capacitate continuă a fericirii** — chiar dacă ușor de acuzat ca superficială — poate converti Răul în Bine (mai ales la nivelul unei sincerități, unei autenticități înalte). La urma urmei despre speranță e vorba. Și nu neapărat despre o încredere nemăsurată în Dumnezeu. Nu întîmplător voi pomeni aici numele lui Dostoievski care propovăduiește — explicit sau nu — o terapie bun-paradoxală a suferinței. Suferința este o modalitate prin care Răul se poate transforma în Bine. Suferința alchimizează conștiința convulsivă a păcatului : în curățenie ; suferința curăță și stinge tot ceea ce e patimă și ardoare în noi. Iar literatura, cu lipsa sa de discernămînt, cu beția paradoxurilor sale, își poate afla astfel o cale de „reprezentare adecvată a realității". O cale cu adevărat terapeutică. Prezentînd cititorului maldăre de suferință, maldăre de ispășire, Dostoievski reușește cu prisosință să sublimeze Răul ce dospește în multe din personajele sale. Pe acestea le așteaptă parcă undeva, departe-aproape, o aură caldă și strălucitoare de lumină.

Cristian Popescu

dan laurenţiu

Dan Laurenţiu. Litografie de Mircea Dumitrescu

Cîndva

N-am să te uit niciodată
nici fluturele nu uită o floare
deşi nu are conştiinţa morţii
amorului său de o clipă

eu nu am decît această secundă
eu nu am decît o clipă muribundă
eu voi pleca în altă lume
cu floarea mea preferată la
butonieră

tu nu mă vei mai recunoaşte
eu voi avea o garoafă la butonieră
şi o umbrelă neagră
în roşu şi negru tu nu
mă vei recunoaşte

eu voi purta un costum alb
el va fi ţesut din argint
eu voi pleca pe căile
necunoscute ale mele şi ale tale

Un duet

Deprimarea iată numele tău
iată numele tău al unui
diavol negru şi şchiop
călătorind într-o direcţie celebră

iată numele tău
el este deprimarea
şi instinctul neantului
care paradoxal şi nu

tocmai ba tocmai dimpotrivă
te va menţine în viaţa ta scurtă
dar cel căzut din ceruri
braţ la braţ cu tine

te va însoţi
în paradisurile cele mai negre
pe care le-a visat cel de jos
doi cîini de pază latră la poarta
infernului

Duetul funebru

Boala şi Arta
iată cei doi copii preferaţi ai mei
ei sînt de fapt copiii preferaţi
ai Domnului

cel necunoscut
Boala şi Arta
iată cele două amante ale mele
ele îmi vor supravieţui
eu sînt cel perisabil şi
pling cu lacrimi amare
la picioarele Domnului

Doar atît

Nu numai culoarea
dar şi sunetul care se aude în
univers

ele cuvintele tale
nasc stelele de pe cer

eu nu mai sînt decît o boabă
care se scurge în clepsidra de
nisip a Timpului

eu nu mai sînt decît
un cadavru de lux
pe catafalcul timpului

tu geniul meu bun vei spune
că e o eroare a timpului
eu voi avea orgoliul
că m-am născut în acest timp

Călătoria

Într-o seară într-o gară
într-un tren care mergea spre stele
era desigur un tren negru
cu un om negru la bord

trebuie să adaug nota
că eu eram pasagerul
trenului stelar
înnegrit de focul infernului

prin care am trecut
mă îndreptam cu paşi repezi spre
stele

eu ştiam unde mă conduc

roţile trenului stelar
eu ştiam că mă aflu într-o
stare sumbră
dar încă nu mă ştiam un cadavru

Tu

Tu m-ai învăţat iubirea
ea era neagră
ca şi chipul tău
chipul tău era iubirea

şi iubirea era tot universul

dar universul avea culoarea
neagră eu cădeam în noaptea
acelui univers negru
el purta cizme negre

şi mergea către absolut
el nu ştia că merge
el stătea pe locul paradisiac
şi-l imagina pe Dumnezeu

el nu credea în fiinţa umană
el nu credea în nimic
dar umbla de colo-colo
ca un diavol cu cizme negre

despre...

O carte pentru profesori

În sistemul de transmitere şi conservare a literaturii, profesorul are un rol decisiv. El este releul cel mai important, nu numai pentru că e primul răspunzător în formarea gustului literar, dar şi pentru că e — cel mai adesea — ultima instanţă care se ocupă de aceasta. Timpul său e unul hotărîtor şi orice eşec în activitatea lui afectează direct literatura, sărăcind-o în cel mai bun caz doar de cititori. Relaţia dintre el şi critic e una de fraternitate. Atît unul, cît şi celălalt, sînt responsabili de vitalitatea literaturii, de actualizarea şi reactualizarea ei, alcătuind împreună un binom ireductibil. În circuitul creaţie-receptare, profesorul e al treilea schimb al ştafetei, după autor şi critic. El este cel ce face, în principal, munca de consolidare. Iată de ce cărţile profesorilor — fie că sînt de metodică în predarea literaturii, fie că sînt de analize literare şi stilistice — trebuie să intereseze îndeaproape critica literară. Pentru că aceasta e, de fapt, parte cointeresată. O astfel de carte, la intersecţia dintre metodica pură şi incursiunea analitică, a scos recent profesorul orădean Ioan Derşidan : **PRIMATUL TEXTULUI. Cercetări metodice şi literare,** Ed. Cogito, Oradea, 1992.

Cartea nu e, în esenţă, altceva decît spune subtitlul ei. Ea valorifică experienţa unui profesor eminent care se apropie întotdeauna cu dragoste şi înţelegere de literatură, căutînd cele mai eficiente căi de a o transmite şi punînd accesibilitatea în serviciul complexităţii. Dar tocmai pentru că această experienţă nu e una oarecare (în ciuda faptului că Ioan Derşidan e încă tînăr) iar ea încorporează o reală vocaţie pedagogică şi un orgoliu al profesiunii crescut pe exigenţă, cărţii îi lipseşte ceva important : o discuţie despre manuale, despre cuprinsul şi acurateţea lor analitică şi interpretativă, despre structura programei şi despre criteriile de selecţie de la baza ei. Ioan Derşidan nu numai că ar fi fost în stare să poarte această discuţie, cu aplicaţie, dar ar fi fost şi dator să o facă. În lipsa unei abordări frontale a acestei problematici spinoase, volumul său atacă, totuşi, prin învăluire şi tangent, chiar aceste aspecte delicate şi controversabile. Se poate presupune că analizele sale literare, trase într-un capitol aparte, sînt propuneri de sumar al manualelor. În acest sens pledoaria sa cuprinde nu doar „Vînătoarea cu şoim" a lui Ştefan Aug. Doinaş, „Luntrea lui Caron" pentru capitolul Blaga, dar şi o propunere îndrăzneaţă, dacă nu chiar sfidătoare : Ioan Groşan. Toate acestea vin, firească, din raţiuni pedagogice, dar ele se datorează şi stăruinţei cu care Ioan Derşidan se ţine la curent cu actualitatea literară. Manualul său de literatură nu e niciodată unul închis, impenetrabil, retardat — fie în sumar, fie în gust. El e unul deschis spre ultimele creaţii, receptiv, actual. Ultimele lui foi abia se scriu. Pedagogia literară e, în viziunea lui Derşidan, o ştiinţă a actualităţii mai degrabă decît una muzeală. Dincolo de aceste atacuri implicite sau aluzive asupra programei, profesorul se vede cîteodată pus în situaţia de a o brusca direct, aşa cum o face în cazul lui Mateiu Caragiale, care ar trebui „cuprins în programa şcolară cu mai multe ore (chiar din cele la dispoziţia profesorului)". N-ar fi fost deloc rău ca astfel de nemulţumiri, al căror murmur se aude mai la tot pasul, să fie articulate într-o manieră transantă.

Dacă nu e decît un partizan moderat — ori mai degrabă timid — al revizuirii, Ioan Derşidan e, în schimb, un patetic al profesiunii. Sub acţiunea sa se ascunde ceva din romantismul misionar şi el nici nu ezită să formuleze, pentru învăţămîntul nostru, ca „model de conducere, îndrumare şi control" — „**modelul** Gheorghe Şincai — Mihai Eminescu" (s. aut.). E un model patetic, fervent şi participativ pînă la sacrificiu şi în ale cărui norme intră deopotrivă patima şi competenţa, vocaţia iluministă şi rigoarea profesiunii. Ioan Derşidan nu crede că menirea misionară a dascălului s-a epuizat şi el încearcă mereu să reanime componenta patetică şi idealistă a profesiunii. Scurta, dar exemplara activitate de revizor a lui Eminescu e invocată, de altfel, ca argument, într-un studiu mereu entuziast şi structurat pe „zece constante ale acestui control, etalon în învăţămînt : desfăşurarea inspecţiilor, încadrarea şcolilor, baza didactico-materială, conţinutul învăţămîntului, metodele de predare, învăţarea elevilor, instrucţia şi educaţia lor, examenele şi concursurile, perfecţionarea învăţătorilor, administrarea şcolilor, legătura şcolii cu familia elevilor". Eminescu devine astfel revizorul exemplar şi nuanţa sacrificială a implicării sale a fost, fără îndoială, decisivă în selectarea lui ca model (într-o activitate în care, de pildă, Caragiale n-a fost cu nimic mai prejos). Unda de patetism din pledoaria lui Derşidan şi-a găsit însă aici reazemul cel mai temeinic, încercînd să reactualizeze fervenţa unei profesiuni.

În ce priveşte funcţionalitatea didactică a literaturii, Derşidan s-a prea putea să nu fie un inovator. Nici n-ar avea cum şi acest lucru e, oricum, mult mai puţin semnificativ decît consecvenţa şi rigoarea cu care îşi pune în practică principiile. Cel mai important dintre acestea decretează axiomatic „primatul textului" : „Nici o lecţie (activitate literară) nu se poate îndepărta de text, coerenţa oricărei gîndiri, stări şi interpretări (lecturi) avînd nevoie de valoarea de model a acestuia". Întreg complexul pedagogic, nuanţat de un scenariu problematizant, e menit să privilegieze în cele din urmă opera şi specificitatea ei : „Echilibrul dintre operă, analiza literară specializată (şi cea şcolară) şi metoda didactică trebuie să ducă la afirmarea (impunerea) textului, a specificului literar /.../". Grija lui Derşidan de a nu aliena valoarea estetică şi de a nu o subordona unor valori doar implicite în aceasta e enunţată şi ea programatic : „/.../ esteticul apare în comentariul literar cu valoare integratoare şi tranzitivă a celorlalte valori /.../". Ţinînd analiza literară în proximitatea textului, Ioan Derşidan introduce şi o perspectivă critică diacronică, desfăşurînd problematica lecţiei pe scenariile hermeneutice care s-au succedat. Cîteva astfel de modele figurează în cartea sa, mai cu seamă în sectorul epicii. Propriile sale analize se află la încrucişarea exigenţelor didactice cu cele critice, ieşind mereu din canon şi debuşînd în hermeneutică ori în comentariul dezlegat de stringenţa pedagogică. Criticul ascuns în profesor îşi ia de cîteva ori revanşa, trecînd de geamandura didactică şi avîntîndu-se în largul eseului. Cartea rămîne decisiv adresată profesorilor, atît prin contribuţiile metodice, cît şi prin masivul lot de „subiecte" pentru concurs propuse (fiecare cu baremul său de corectare). Ea lasă, în întreg, un sentiment tonic : literatura se află pe mîini bune.

Al. Cistelecan

Valter Paraschivescu : Nud

Dincolo și dincoace de geam

Evocatoare în primele cărți a cîmpiei natale într-o poezie de notație confesivă, Florența Albu a evoluat spre o formulă de o anume austeritate, care îi asigură o aparentă obiectivitate în abordarea temelor grave. Considerabila antologie **Efectul de seră** (Ed. Eminescu, 1991) punctează evident această pendulare între aspectul tradiționalist cu elemente de folclor stilizat și poezia mai laconică în expresie, în care apare viața citadină prin înregistrarea netă a faptelor cotidiene. Adeseori, contextul urban dezvăluie crîmpeie de viață rurală proiectate pe un fundal monoton, dulceața viziunii bucolice și gravitatea elegiei neafectate păstrînd calma seninătate și echilibrul sufletesc.

Din sugestia reportericească aflată încă din titlul primului volum („Fără popas", 1961) n-a mai rămas decît drumul subțire ce taie țarina înspre zare, pe unde bejeneau odinioară cei săraci. Într-un peisaj arid, ieluit în cîntecele aspre ale ogoarelor, efuziunea e temperată iar bucuria roadelor învăluie un vitalism blînd. „Intrarea în anotimp" (1964) impune disciplinarea matură la ritmurile citadine, străine senzațiilor fruste, naturiste. „E în mine drumul lung, subțire, / cu foșniri de porumbiște-n vînt, / cu Fata Morgana arzînd, alergînd, / — unde-o ajungi, începe alt cer..." **(Parcă)**. O floarea-soarelui răzletită printre blocuri stîrnește nostalgia celei care tînjește după foșnirea lanurilor. Euforiei sufletești și luminozității solare îi se supraopune o notație directă și picturală în „Fata Morgana" (1966). Acasă înseamnă resimțirea senzației văratice „de-a lungul drumului subțire, răsucind / un dor și-o depărtare pînă-n cer", cu miresme de grîu sau cu secetă, cînd „pămîntul explodează în soare, / vulcani de colb și lavă". Noaptea cu lună și „polenuri astrale" amintește de jocul cu pepenele-felinar. Sentimentul plenitudinar face loc nostalgiei și melancoliei blînde dar curînd senzorialul de natură interioară este abandonat în favoarea unui lirism sublimat, cauzat de moartea iubitului („Măști de priveghi", 1968). Acordurile grave înrudite cu lirismul de esență folclorică fac loc măștilor de priveghi, împrumutate fantasmelor sufletelor moarte. Albul nu e doar simbolul purității pierdute, dar și al neantului, „alb de cosmar" bacovian văzut ca o neliniștitoare înzăpezire. În spațiul restrîns acordat de antologie volumului nu se poate contura fidel motivul culorii albe așa cum se întîmplă și cu **himera nisipurilor** (motiv din cartea cu titlul omonim, apărută în 1969). Aceasta din urmă este asemănătoare amurgurilor și focului ivit la cîntecul Vrăiitorului — un roșu „însinuind în toate / gustul somniei, lenea moale / uitarea-ncenușată blînd".

„Poeme" (1969) înscenează o tragedie a descompunerii, a intrării în fluxul temporal, frămîntările interioare fiind adesea invocate ca reflex al prefacerilor interne ale materiei : ..... Un cer asfixiant / o lume sufocîndu-se cu sine — / ce alchimii inverse — fontă / se face aurul-n statui / și căpățînile de fontă / și ce gîndesc / statuile de fontă / la ceasul răsăritului de fontă ? //.../ / și-mi pare că mă urmăresc / statuile cu pas de fontă / urnind din socluri cai de fontă !" **(Obsesii II)**. Fragmente ale realității ce subzistă în memorie acutizează un sentiment duminical : „Duminicile noastre ucigașe, / întrecerea cu moartea — / autostrăzile, viteza, saltul — ochi de pisică / semnalizînd la terminațiile nervilor / și oasele încrucișate peste teasta / prinsă-n răscruci // — atenție, pericol de cădere-n vis, / atenție, se poate derapa în amintire, / păstrați distanța legală / între vehicule, între sentimente, / — pericol de moarte !" **(Epitaf pentru duminici)**.

În secțiunea „Austru" (1971) existența devine spectacol animat serios și infantil totodată, dar și cu o nuanță de declin a rațiunii, care împiedică lăsarea în voia iluziei. „Dar eu sunt să nu te cred, / Nu te cred, Billy mincinosule, / intru în vis cu scoarțe de apărare, / mă mișc greoi / și sparg curcubeiele colorate //.../ / Și eu, ochiul lucid / care te spune sub cupolă, / te spune ! — // tu săruți / cuvîntul de trădare în aer / și toate mîncîunile tale / mă visează frumos !" **(Joc de artificii)**. Deși confesiunii directe i se preferă folosirea reflexivului impersonal **(Mod impersonal)**, candoarea jocului și miniaturalul ceremonios cuprind fluxul și refluxul afectiv. **Serbarea mincinoșilor** fiind un exemplu de scenariu iluzionist. Austru (ca și Billy mincinosul — personaj din filmele copilăriei) un bărbat capricios, asemenea vîntului numit astfel, este partener la numeroase jocuri și fantezii. Același Austru permite luarea unor **lecții de zbor** în ciclul „Petrecere cu iarbă" (1973) ; dorința de mărginit a unei conștiințe rupte de mediul statornic al satului corespunde nevoii de a replica regimului impus de universul stihial („Am iubit oameni cu firea vîntului — (eu însămi mă laud) cu înstrăinarea de ei / și nestatornicia" — **Vînt am semănat**).

Prin aspra detașare de sine și prin evitarea lamentației, nostalgia se abstractizează tot mai mult într-o poezie rafinată și impersonală. La cumpăna dintre natură și civilizație, dintre intrarea în altă vîrstă și începutul dramaticei accepțări, dintre stilizarea conturelor și notația directă, autoarea începe să posede facultatea de a stăpîni și a analiza lucid emoțiile. „Cunosc mecanismul surîsului, / efectul cuvîntului pus / lîngă alt cuvînt, / toamnă învingîndu-ne astăzi, / cu vechile-i oratorii, //.../ / Eu, știind efectul / cuvîntului spus după alt cuvînt, / fazele lunii și celelalte mecanisme / de mult învățate, de mult trecătoare, // vă luminez cu surîsul acesta" **(La capăt)**. Semnele dezabuzării, traduse într-un limbaj despuiat, se datorează viziunii critice („Zic plîns. Și nu mai știu să plîng, / Zăpezi eterne, spun, / Aștept înghețul, / contemplu așteptarea care-nghează" — **Cuvintele)**.

Versurile din „Elegii" (1973) reiau tema dezrădăcinării și surprind încercarea, la o altă vîrstă, de a relua legăturile cu climatul inițial prin întoarceri periodice la el. Găsim o evocare atît a cadrului de viață de altădată cît și a imaginilor și senzațiilor încercate în copilărie : „Cuvintele muriseră întîi, / mai trăiau gesturile, / mîinile repetîndu-le pînă la istovire / îndreptîndu-le încă, / încet, cu grijă, cu sfințenie — / așa se taie pîinea, așa se seamănă, / așa se aprinde focul : / pînă la gratie și abstract, pînă la sensul definitiv" **(Mîinile)**. Versuri crispate însoțesc intenția de regăsire a Eului prin colindarea spațiului cîndva mirific. Nota de simțire și de confesiune demnă lasă loc în „Ave, Noemvrie" (1975) gustului pentru spectacol și pentru bufonerie ironică și demistificatoare. Ne stăm la un spectacol degajat în care apar insolitul și banalul, aduse de ființe fără identitate precisă ; instalată în centrul lumii și asaltată de întrebări fără răspuns, poeta acordă tuturor lucrurilor statut egal de exprimare poetică : „vine tot felul de lume / înfrigurată în poezie, / se descaltă la prag și se-așază / roată. Eu stau în mijloc și nu știu : / de-a ce să ne jucăm? / Ce-ar trebui să cînt, / să proorocesc ?" **(Artă poetică)**. Senzația de claustrare generalizată domină atmosfera totuși închisă cu unele accente bacoviene („Se sinucide caprifoiul în oraș"). Expresia problematizată, cu sintaxă mestesugită și luciditate ce tinde să treacă dincolo de cuvînt, verifică nivelul cristalizării sentimentelor.

Acest fapt nu ne împiedică să simțim frenezia senzorială și duioasă sentimentală, prezente în „Roata lumii" (1977). Exaltarea senzațiilor elementare se face printr-o reîntoarcere la viața frustă și la natura primară : „Încrede-te ochiului, / încrede-te gurii pîpăitului / mirosului patruped /../ încrede-te frigului, piatra și mîna / pîpăindu-se una pe alta..." **(Senzații)**. Paleta tonurilor galese și melancolice alternează cu acelea fastuoase și voluptuoase într-o elegiacă poezie a simțurilor, aproape barbiană : „și clipa mor cum stă așa / într-o visare și-o uitare, / nimic să-nceapă nu-ncepea, / nimic să doară. Contemplare. / / O zi ticsind atîtea roșuri / și tipete și ploconii, / păuni și vorbe tîrînd trene / prin curtea de ceremonii" **(Fantezie cu păuni)**. Regăsim sensul marilor tristeți naturale, totul începînd și sfîrșindu-se blagian („Aici mai mult cer decît cîmpie, / mai multă vreme decît timp, / mai mult zicală decît zicere, / Un sat la margine de cer, / de vreme, de zicală —" **Muzeu imaginar)**.

O energie rurală acut reflexivă degajă cele **65 Poeme** (1978). Versurile incantatorii din poemul **Melci** sugerează invazia nefirească a unei pansexualități, secvențe lirice ale tradiției magice prelungindu-se și în „Umbra arsă" (1980) — ecou de colind al unor fantezii de decembrie maramureșene, cu un sunet distinct ce imprimă un calm muzical și uneori inițiatic („Mere rodim / pere rodim / în raiul cu merii, cu perii, / de ger înfloriți, de moarte gătiți, / în raiul cu merii, cu perii..." — **Ecou de colind)**. Se cîntă „lemnul porților cioplit" și motivele picturale încărcate de simbolismul arhaic. Erosul ludic („răsare moartea albă / Masca măștilor. Tu unde ești, / prin ce alai, iubire ?" — **Harta albă)** devine în colind bocetul iubirii predestinat pierdute „Și încolo numai stele / tot străine, tot haine, / numai steaua ta și-a mea, / stea logostea, / au apus alăturea" — **Stea logostea)**.

Predestinat morții fără poezia miturilor campestre este și satul la care se întoarce Florența Albu în „Epitaf" (1981). Mitul patern piere sub povara existenței sociale într-o viziune apropiată de aceea folclorică în maniera de a exorciza moartea : „La morga l-am văzut gol, / uscat ca o mirișie. Zburau împrejur / ciorile, corbii cîmpurilor, cînd totul / a fost culeș. Cînd pustiul se face atît de pur, / încît se unește cu cerul" **(Închinare)**. Simbolurile și ceremoniile se sting (voit) fără sublimare lirică iar chipurile și imaginile unei lumi condamnate disparității, atinsă de „frigul lumii", sînt fixate printr-un efect de estompare datorat excesului de lumină : „Și capul foarte luminos, / albul părului cuminte, blîndul / păr adunat în două codițe //.../ / O iau în poezie albă, / descoperită, / iluminînd, o, draga mamei !" **(Rememorări)**. Senectutea ca vîrstă inevitabilă este admonestată tipic popular („Vreme bătrînă ce hîrcă ești tu"), iar reintegrarea în ritmurile cosmice este substituită cu imaginea suplicială a rotirii („— Și dacă te-ar chema cineva deodată / cum te-ai desface de roată / cum s-ar desface roata de tine, trupul / pe roată ?" — **Tragere pe roată)**. Atitudinea contemplativă evită însă resemnarea și figurează o viziune elegiacă („Nu vom muri aici / închiși din toate părțile / de libertate. Cîmpie, / exil deschis în patru vînturi ..." — **Iulie)**, cu groparii în postură psihopompă („și ei fiind podarii, / trecînd cu morții dincolo, / în clipa dintre lumi, / cînd se aruncă bani de plata vămilor..." — **Groparii)**.

Sentimentul timpului devorator își află exprimarea în „Poem în Utopia" (1983) prin formula monologală a specularității semn al devenirii permanente, încheiată cu inevitabila decrepitudine : „Colinde, colinde, / priveste înghetul sticlos, / Pe geamuri se-ntinde / zîmbetul morții frumos, // Colinde, colinde, / și părul-mi albește de nea, / și ochii în cearcăne-nghează, / privirea privindu-se-n ea" **(Colinde)**. Într-o autocaracterizare prezentă în „Terase" (1985) s-ar părea că oglinda sufletului poetei este împietrită sau că ea dăltuiește în piatră. „Stau pe aceeași piatră / simțind-o cum se afundă încet / cum prinde muschi / cum se macină-n vînt. // Trece o pasăre prin aerul meu / și mă întreabă / — ce mai faci piatră ?" **(Piatră)**. Lirica Florenței Albu este austeră și cu o gestualizare redusă, dar dincolo de aceste aspecte putem intui o lume de transparențe și de frăgezimi. În **Grădini marine** deruta interioară își găsește corespondențe în spații solarizate, răvășite și anarhice, iar alteori găsim asociată și ideea de predestinare : „Și e un gol acolo / un con ușitat de reflectoare de ninsori / și de actorii principali — / — regizorul îl izolează-n scenă / în unghiul **mort al** perspectivei scenei, //.../ / acolo nevăzut / cu fața-nfăinată / cu dire lungi de lacrîmi / de prea adevărate lacrimi / îmi joc iarna" **(Spectacol hibernal)**.

Conștiința apartenenței la matricea obștească este pusă între paranteze în următorul grupaj **Efectul de seră** (1987) și autoarea se repliază asupra-și, confesiunea luînd locul fragmentelor epicizate. Este o notație eliptică în serii nominale „Draperii roșii catifele / în geamuri — / odaia păstrează noaptea reziduală / scurte blitz-uri vise / în memoria fără memorie") e ceea ce Florența Albu numește „sentimentul de insulă" sau „ceremonii ale ereditații". Poemul ce dă titlul secțiunii și al antologiei întregi exprimă disconfortul de a exista în cadrul artificial al „serei" contemplative. „Te prăjești la soare din spatele geamurilor // participi la realitate / dinapoia geamurilor / aplauzi soldații la tir / cursa ciclistă / înzăpeziri-deszăpeziri / de dincolo de geamuri... //.../ / Și iarăși siesta — amurgul multicolor / drame multicolore privite prin geam / filmul continuu mirific / non-stop !". Senzațiile stenice ale verii blagiene se melancolizează bacovian și destinul capătă o percepție mătăsoasă : „— ca și cum am începe iarăși istorie / de la firul mătăsii — un drum / al mătăsii în aer / și acrul zidit / din nimicul melancoliei.../ / Aștept în crepusculul lumii / să-nceapă un vaer dulce, un chin / torsul subțire / mătasea — vedenia vîntului" **(Drumul mătăsii)**.

În „Kilometrul unu în cer" (1988) poeta încearcă stări de discretă neliniște și atracție față de materia organică aflată în agonie. Trăirea frenetică se dovedește a fi un elan zadarnic : „Ai rîs privindu-i ; — procreează fluturași / roșii cu puncte negre puf de aur / și-aceia vor zbura o altă vară / în lumea lor / închipuindu-se unici în lumea lor // și-asemeni vor veni să se-mpreune / pe floarea spinului / cînd nici n-o să mai fim" **(Fluturi)**. Exultanța primăvăratică a sufletului care încearcă să concureze trilul privighetorii **(Turnir)**, nu dă la iveală decît disonanțe ale sfîrșitului, cîntat în psalmi florali : „Cît de greu treci, Aprilie / albule / spăimosule ! // Capete — vedenii în floare / copaci purtînd ofrandă / capetele-n floare / miraii descăpățînîndu-le / cu un tăiș de aer. // Primăvară dulce / Pietă / cîmpul negru / trup purtat pe brațe / de un vînt bocit / de pomii-n floare" **(Denii de spital, XII)**. Invocația magică a erosului pentru a actualiza cuvîntul atrage de la sine primordiala lege a împerecherii din toate regnurile. Reproducem cîteva **Lecții în natură** : „Scriu poeme nerusinate. / Învăț din natură / chemările dragostei / oratia haitei // Văd mugurii răchitei / cum tremură-n întîmpinarea vîntului / serafica floare-a ciresului / deschisă bunăvestirii : // văd fluturii cum se-mpreună / cu orhideele / — perversitate, o, inocență ! —". Vastul poem cu alură epică **Denii de spital** propune viziunea unei călătorii în Infern prin imagini crude și notații lapidare cîntecul de înstrăinare a vieții vulnerabile cîștigînd accente funebre. Credința creștină se întrepătrunde uneori cu simbolistica laică — Madona este concurată de prezența Morții.

Odată pierdută patria copilăriei, poeta poposește la oraș în anotimpul verii, ce promite înălțarea spirituală (aceasta e, probabil, semnificația titlului secțiunii). Fragmentele din **Aniversare** denotă ceremonialul artificios și grotesc cu oameni-mască în imensul bal al desertăciunilor. Ultima secțiune a antologiei, „Anno Domini", care conține poemele nepublicabile scrise între 1975—1989, profilează un poet răzvrătit împotriva neputinței de a influența mersul acestui **theatrum mundi**. Agonia comunismului este surprinsă prin punctarea cîtorva repere cunoscute : „Siberia interioară", mîncîună, frică, foame, singurătate, sărbători urite, discurs, moartea. Florența Albu se mărginește la acumularea de elemente semnificative în simplitatea și nuditatea lor, la exprimarea eliptic tensionată a trăirilor. Reificarea personalității umane este înfruntată cu o tînguire tenace a lipsei de elan vital. „Nu se mai poate scrie azi poezie / Cuvintele sunt tocite / aduse la numitorul comun. / Ele divulgă — spun ce ai vorbit în vis. / Gîndirul / înainte să fie cuvînt, //.../ / Lumea nici nu așteaptă poezie. / Lumea trăiește îndură / realitatea / cu poetul-tăcînd" **(Anti-poetică)**. Multe poeme și-au avut evident locul mai ales în volumele „Ave Noemvrie", „Umbră arsă", „Epitaf" și „Kilometrul unu în cer".

Claritatea lirismului „feminin" al Florenței Albu nu tolerează intimitatea egotistă și falsele efuziuni grațioase : frenezia senzorială deghizată într-o dispoziție ludică se manifestă prin apropierea de vitalitatea ascunsă a lucrurilor. Între joc și gravitate, între pasional și impersonal granițele sînt mai labile decît par, poezia discretă și gravă născîndu-se din ipostazele neaparente dezabuzat-fanteziste prin care firea curioasă a poetei caută răspunsuri.

Vasile Spiridon

Ion Sincă : Orhidee

titus popovici

DICHTUNG und WARHEIT

(Poesie şi adevăr)

Tovarăşa Sultănica Gîlciu, Ministrul Culturii, fugise din marea clădire cu turnuri, turnuleţe şi brizbrizuri, pentru o oră-două, să-şi ia acasă masa de prînz ; somnul din timpul vizionării filmului „Spada şi Vatra" îi trezise o foame năpraznică. La bufetul **special** aveau cotlet de porc, muşchi de văcuţă ori „jniţel", dar îi era ruşine să comande şase porţii cît ar fi necesitat ca să se satur, deşi nu scotea nici un ban din poşetă, erau de la fondul **special.** Nu prea înţelesese filmul, prea umblau ăia călare de colo-colo, cînd la dreapta cînd la stînga, dînd cu ghioagele şi săbiile, dar dirijoarea sau regizoarea cum i-o fi zicînd, îi fusese elevă la şcoala **specială** de menaj, voia s-o ajute : trebuia să scoată scena aia cînd actorul ăla înalt şi blond, cum îl şi chema ? cam fătălău dar multe tovarăşe se prăpădeau după el, o înghesuia într-o căpiţă de fîn pe Micşunica, soţia tovarăşului ministru de la Comerţul Exterior. Cum se poate preta o soţie de **cadru** cu munci de răspundere, să se tăvălească ca o vagaboandă în căpiţe cu fîn, s-o vadă tot Comitetul Central ea nu putea înţelege ! Îi atrăsese atenţia şi tovarăşa Duţa asupra acestui aspect. **Dînsa,** împreună cu Tovarăşul Puiu, vizionau acasă toate filmele. Şeful cel mare, tovarăşul Vasile Vasiliu-Roşioriidăvede, era grav bolnav şi nu se interesa de Cinematografie decît dacă juca într-însa tovarăşa Zina, fiica **dînsului** ; vai cît era de frumoasă, o păpuşă, dar tîmpiţii ăia de regizori sau dirijori, cum le-o fi zicînd, o băgau numai în roluri de activistă, de minieriţă ori de mulgătoare fruntaşă ; „cum s-o punem noi în roluri negative, ziceau ca să scape de răspundere ; că numai în alea poate apărea în toaletele aduse de la Paris ?" Pe de altă parte tovarăşa Duţa o atenţionase : „Bagă dă seamă, fă, — aşa îi zicea cu afecţiune de soră — că şefu 'ăl mare o mierleşte azi, mîine ! Tu să fii pregătită să iei măsuri imediat corespunzătoare şi s-o ştergi pă scroafa asta din toate filmele, să nu se mai audă dă ea, ai înţeles ?"

Tovarăşa Duţa îşi continua gîndirea şi după program : le chema acasă la dînsa pe Nataşa Cotoi, pe Lina Hingheru şi pe ea, pe Sultănica, şefa acestora. Beau şi ele ce beau : un lichior, o ţuică fiartă, un carcalete, aşa ca între tovarăşe, apoi tovarăşa Duţa se punea la ţambal şi ele jucau „căluşarul" pînă cădeau late, sau oboseau mîinile **dînsei.** Pe urmă, ca să se răcorească, sorbeau şampanie franţuzească „cordon ruj" şi ciuguleau brînză de burduf cu ceapă şi tovarăşa Duţa le dădea indicaţii sau o întreba pe ea, special : „Auzi, fa, cine dracu e şi ăsta, Mircea Iliate dă tot se aude dă el ?" şi Sultănica Gîlciu îi răspundea că se va documenta şi îi va raporta a doua zi, la prima oră. Tovarăşa Duţa avea ambiţie ; se pregătea ca după ce va fi dat ortu' popii şeful cel mare, să fie întărit rolul femeii în activităţile din toate domeniile de activitate ; o punea să-i povestească subiectele romanelor şi poeziilor mai acătării din literatura română iar ea, la rîndul ei, ţinea nopţi la rînd activul ministerului, ca să-i prezinte rezumate pe o pagină şi jumătate, cu litere mari, **speciale.** Erau cărţi destul de interesante, dar le lipsea **perspectiva** şi multe se terminau cu moartea eroului principal, ceea ce îl indispunea pe tovarăşul Puiu, zicînd că acei eroi nu erau eroi, din moment ce n-au ştiut să continue lupta.

Mică, bondoacă, cu peruca pusă strîmb şi o şuviţă albă scăpată de sub ea, Sultănica Gîlciu se învîrtea prin bucătăria spaţioasă, numai faianţă şi inox, punîndu-şi problema ce să-şi gătească la iuţeală ca să fie în acelaşi timp şi sătios, îmbelşugat, piperat, cu sos mult care e aşa de gustos să întingi pîinea pînă se îmbibă ca un burete şi s-o sugi încet simţind pe gîtlej şi mai jos, în stomac, valuri-valuri de neasemuite plăceri... Cîtă dreptate avusese Marele Lenin spunînd că în comunism politica va fi un fleac, o vor putea face şi bucătăresele, o dovedea concret viaţa ei. Era profesoară într-un oraş de provincie, la o şcoală **specială** de menaj, le învăţa pe văcuţele alea selecţionate de Organe ca să fie trimise în străinătate, la specializare în marile restaurante (căci unde se pot obţine mai lesne informaţii decît în acele locuri unde oamenii cu vestele desfăcute, rîgîind cu ochii umezi, fac vorbire necontrolată ?) cînd într-o zi a fost luată pe sus şi dusă la o vilă **specială** unde poposiseră tovarăşii din conducere să rezolve treburi de stat şi de partid ; fusese remarcată de şefu' ăl mare căruia, pe vremea cînd era sănătos, îi plăcea să mănînce bine. Adusă în capitală, fu repartizată la unul sau altul dintre tovarăşii din conducere, să le pregătească mese **speciale** de 1 Mai, 7 Noiemvrie sau de ziua lor. Tovarăşa Duţa, în perioada aceea, era foarte modestă, stătea tot timpul cu ochii în pămînt, ca să nu surprindă nimeni lucirea lor verde ; nu zicea decît „da, tovarăşu", „nu, tovarăşu" dar în sinea ei se pregătea moral-volitiv pentru momentul cînd **Tovarăşul** Puiu va ajunge „număru' unu". S-au împrietenit şi într-o zi i-a spus : „Fa, Sultănico, tu să fii ambiţioasă, auzi, să te ţii cu mine că n-o să-ţi pară rău, fa !" Şi în ochii ei mici şi apropiaţi de rădăcina nasului se citea o hotărîre atît de grozavă, încît din clipa aceea Sultănica a devenit „omul ei" : se întîlneau pe ascuns să nu se zică că fac fracţionism şi-i povestea de-a fir a păr tot ce vorbeau tovarăşii şi mai ales tovarăşele lor, cînd îi cuprindea starea aceea de fericită nepăsare după ce se îndopaseră pînă la lingurică şi nu-şi mai dădeau seama ce vorbesc. Într-o zi tovarăşa Duţa a chemat-o la ea acasă, pe fată (asta însemna că tovarăşul Puiu a mai urcat o treaptă) şi i-a spus : „Uite, fa, s-a ivit un post dă ministru pentru o femee. **Tovarăşul,** aşa-i zicea soţului ei, l-a convins pă **şefu',** care nu ne poate suferi pă noi femeile dă cînd l-a lăsat, în ilegalitate, nevastă-sa, curva aia proastă lipsită de **peresectivă...** Zi, ce preferi mai bine :la Transporturi Navale, ori la Cultură ?"

— Tovarăşa Duţa, da' eu nu mă pricep...

— Taci, fa ! Nu ştii ce-a zis Lenin că în comunism politica o s-o facă bucătăresele ? Hai, nu mă ţine, am treabă, îmi dă în foc **ecrubeteli !** Aşa ajunsese la Cultură. Muncă grea, de răspundere. Ai de-a face cu sute şi sute de artişti şi ea, Sultănica, avea greutăţi cu ţinerea de minte a numelor. De unde să ştii care e Jebeleanu şi care Bolintineanu, cine a **sculptat** „Poarta sărutului" şi cine statuia tovarăşului Stalin din parcul de cultură şi odihnă cu acelaşi nume, şi cum să-ţi dai cu părerea asupra sonatei (sau sonetului, dracu să-l pieptene) **„După amiază în Gospodăria Agricolă Colectivă «Boleslaw Bierut»-Leordeni",** cînd auzi numai nişte miorlăituri ca de miţă călcată pe coadă, sforăit de locomotivă cu cazanul găurit care, zice compozitorul, arată „cu mijloace specifice" rolul conducător al partidului. Dar cel mai rău lucru era că se temea de ei, de „creatori". Nu ştiai niciodată ce vor, nu erau populari, vorbeau în dodii, cu expresii din dicţionar, se dădeau mari ; fiecare credea despre sine că e Mihail Drumeş, Jean Moscopol ori Zogu Zaharescu şi nu-i interesa atîta să publice, să cînte ori să espună ei, cît să nu publice, să nu cînte, să nu espună vreun tovarăş al lor, de idealuri înaintate. „Dă-i în p... mamii lor, spunea tovarăşa Duţa — dînsa era foarte populară — las' că pun eu şaua pă ei. Neşte viermi !"

✪

Cînd intră Ninel Aurăreanu, tovarăşa Sultănica Gîlciu îşi pregătea un anghemacht de miel şi era atît de prinsă şi plină de imaginaţie încît saliva îi umpluse gura. Nici nu-l înţelese prea bine ce voia ; era lihnită de foame ; dimineaţa nu mîncase decît nişte ouă răscoapte în sos picant, cîrnăciori olteneşti, niţică iahnie de fasole şi două mere prăjite în aluat. I se păru că aude ceva despre nişte tablouri ; îl luă şi-l duse în pivniţă unde erau îngrămădite sute de pînze ale pictorilor contemporani. Cadouri şi atenţii de la autori. Nu mai avea unde le pune şi de altfel cine ar fi ţinut în sufragerie „Judecata chia-

burului", „Ţărani colectivişti mergînd la cîmp cu camionul" ori „Peisaj industrial cu macarale", să-i taie apetitul în timp ce gusta o pană de somn cu usturoi, un purcel la tavă, ori un pieptişor de viţel umplut, garni ? Cînd înţelese în sfîrşit ce vrea tînărul ăsta elegant, cu barbă, şi îşi dădu seama că nu era un puchinos de artist, ci venea chiar din partea Organelor, i se muiară picioarele, o năpădiră sudori reci ; îi spuse că ea cunoaşte pe Vlahuţă pe dinafară şi a văzut de două ori opereta „Lăsaţi-mă să cînt", că şi-a plătit cotizaţiile de partid la zi şi-l pofti să guste nişte rinichi cu ou. Pe urmă se repezi la telefon, reuşi s-o prindă pe tovarăşa Duţa înainte ca **dînsa** să-şi execute somnul de dinainte de prînz ; **dînsa** nu înţelese nimic din bîiguielile ei şi-i spuse că e o vagaboandă cu tărtăcuţa plină de cîlţi şi deodată în capul Sultănichii se făcu lumină : Organele aflaseră de bănuţii ei puşi deoparte la ciorap (propriu zis erau în nişte saci) şi sub pretextul că vor să ridice nişte scaune „stil" pentru turnarea unui film, se familiarizează cu topografia locurilor, ca să dea lovitura cînd ea va fi undeva în provincie, sau la o plenară lărgită ! Aşa păţiseră mai mulţi tovarăşi. Lefurile erau corespunzătoare, mai veneau suplimentar şi plicuri **speciale,** gratificaţii pentru titluri ştiinţifice sau ordine şi medalii ; primeau şi de la MAN ca deputaţi, de la FIAP ca ilegalişti (tovarăşa Duţa dăduse o declaraţie că pe timpul dictaturii militaro-fasciste tovarăşa Sultănica Gîlciu o ţinuse pe mîncare şi băutură, îşi riscase adică viaţa şi libertatea pentru cauza poporului) erau pe urmă onorariile pentru luările la cuvînt la Congrese, care apăreau integral în „Scînteia" ; iscălise şi o carte „Axiologia în artă în lumina marxism-leninismului", o carte cu coperţi albastre. De cheltuit pe ce să cheltuiească ? Alimentele veneau de la gospodăria de partid în dubiţă albă cu cruce roşie ; cînd inaugurai un monument dedicat lui Breiner Béla sau Suvorov, asistai la o şedinţă în care era demascat vreun redactor-şef de fiţuică literară prins asupra formalismului, ori conduceai o personalitate a vieţii cultural-artistice din Uniunea Sovietică în provincie, primeai orice de la fabrici : blănuri, rochii, pantofi : erau **monstre** trebuia să le încerce cineva, de încredere. Şi uite-aşa banii se adunau purcoi şi n-aveai ce face cu dînşii (aşa le spunea, „dînşii" ca unor fiinţe). Nu puteai să-i investeşti în ceva, în vreo turmă de oi la particularii din Poiana Sibiului, cum se ştia că făcuseră cîţiva laureaţi ai Premiului de Stat, nici vorbă să-i dai cu dobîndă, ori să-ţi procuri la negru aur sau dolari ; n-avea rost să-i depui la CEC deşi ăsta garanta secretul operaţiilor, dar numai de hohă. Şi atunci îi ţineai ascunşi pe unde te îndemna inteligenţa. Numai că, din cînd în cînd, în pelimetru se întîmplau nişte spargeri atît de perfecte încît nu rămînea nici cea mai măruntă urmă şi printr-o indiscreţie, sau probabil în mod intenţionat (ca fiecare să ştie că în această ţară nu se poate ascunde nimic) se răspîndi zvonul că Organele însele dădeau aceste lovituri : se făceau astfel economii la buget pentru plătirea colaboratorilor, ori cine ştie în ce scopuri, mai revoluţionare, erau folosiţi aceşti bani cîştigaţi cu sudoarea frunţii de către tovarăşii cu munci de răspundere.

Tremurînd ca o piftie, tovarăşa ministru Sultănica Gîlciu îl urmărea ca printr-o ceaţă pe Ninel Aurăreanu cum se apropie şi se depărtează de ascunzătoarea de sub tapiţerie unde zăcea, neproductiv, rodul muncii ei neabătute pentru promovarea culturii înaintate şi a omului-nou, eroul-model. Dar nu ! Şmecherul bărbos îi luă cel mai frumos tablou, un Petraşcu, ceva cărţi... dă-le dracului, nici n-avusese vreme să răsfoiască... un gheridon oriental, o plică de Murano, o casetă de argint m siv şi plecă.

Desigur, reperaseră locul şi după se stinse ecoul convoiului de dubiţe bastre, se repezi, smulse tapetul rupi du-şi unghiile şi cînd tăie cu cuţitul bucătărie sacii de hîrtie groasă în ţinea teancurile de sute, văzu că er plini cu cărţi de telefon vechi, cu zia şi broşuri de popularizare a metodel miciuriniste. Trecuseră pe aici, mai mult.

În timp ce vinul de pe bucăţile miel scăzuse şi carnea, arsă, fume acru, Sultănica Gîlciu ieşi în părculeţ din faţa casei şi începu să urle prelu sfîşietor, cu peruca alunecată pe-o u che, dezgolindu-i craniul mare, alb, creştetul căruia atîrna o şuviţă lun şi uscată. Dar nimeni nu se ivi din lele învecinate să vadă care e prici acestui vaiet neomenesc : telefoan zbîrnîiau ca scoase din minţi. Tovarăşa Stufat o întreba pe tovarăşa Ciormoiu dacă de la ei au scos ceva şi aflînd nu, înţelegea că pe Ciormoiu nu-l schi bă din funcţie, în timp ce pe al ei, Stufat de la Transporturi da, deoare lor le ridicase un dulap Biedermeyer începu să ţipe în receptor : „Cum n-luat nimic de la voi ? De ce n-au lu şi de la voi ? Ai uitat cînd al tău sp nea că **tovarăşul** este un dobitoc şi ruşii cară totul din ţară ?" Cu oc scoşi din orbite, tovarăşa Ciormoiu posta : „Dar tu, nu ţii minte cînd S fat, venit din Belgia sau din Indonez a zis că mai bine cerea acolo azil p litic, că aici o să se prăbuşească to în rahat şi o să ne spînzure poporul toţi, cu mic cu mare ?"

Din pelimetru, ştirea că un tînăr bă bos şi elegant goleşte vilele unor tov răşi, dar nu ale tuturora, că la unii intră nici de curiozitate, ajunse întîi Ministerul Minelor. Tovarăşul Pîrţ fost chelner, înţelegînd că i-a bătut ce sul, dădu un telefon prietenului său neralul-maior Ciucurel, cu care serviră împreună la „Venus" ; acesta-i r punse sec că „partidul ştie ce face nu e cazul să comentăm noi hotărîr sale în cadru neorganizat" ; atunci îmbrăcă la iuţeală, fugi la Gara Nord, se sui în primul tren care m gea la Petroşani, hotărît să se ascun în fundul unei mine părăsite. Secre rul de Stat de la Agricultură tovarăş Hăulescu, aflînd că din vila lui a f ridicat un pitic de grădină din porţel trase concluzia că se pregăteşte o no demascare a devierii de dreapta sau stînga, dădu ordin să nu fie deran întrucît are de citit sau de scris un m terial, bău o sticlă întreagă de secă că naturală şi adormi buştean. Tova şul Ştrimflea, Ministrul Cultelor, se d se la şeful sectei ilegale a tremurici şi-i declară că i s-a arătat un stîlp foc, cu un peşte în vîrf, iar acesta glas de fecioară i-a poruncit să se m tuiască imediat printr-o neîntreru scuturare a membrelor, într-un loc mai ascuns ; tovarăşul Scordolean, rector general al Centralei Tutunul om mai sensibil, făcu un preinfarct, nimeni nu înţelese şi nimeni nu p lămuri pe nimeni de ce sunt golite sele unor oameni care şi-au dedicat treaga viaţă luptei pentru ridicarea rii pe noi culmi de progres şi civili ţie, spre visul de aur al omenirii, munismul, — şi ale altora nu !

✪

— Neverosimilul situaţiilor anule totul !, spuse Criticul indispus. Am teci timpurile istorice. Gustul, culoa timpurilor. Al anilor 50 cînd pare se petrece povestirea, cu perioada sfîrşit a dictaturii.

— Am vrut să recompun, să recr un timp unic, al povestirii în sine. timp-ghiveci, dacă înţelegi ce vreau spun...

— Şi pe urmă, satiră-satiră, dar e gerezi în grotesc.

— Crezi ? Atunci hai să-ţi povest din realitatea-realitate. Prin 1983 ci se instăpînise gerul în case, discopa mea cîştigată la vînătoare şi pesc prin Deltă, m-a ţinut cîteva săptăm pe un pat de spital. La Elias, bine ţeles. Ca membru în CC nu pute merge în altă parte, la Institutul Reumatologie, de pildă... La secţia fizioterapie am cunoscut-o pe Aniş ra, soră-şefă, o sibiancă de vreo 45— de ani, mică, pietroasă, vicleană, cu o albaştri, limpezi. Ne-am împriete cînd a aflat că eu scrisesem scenar la filmul „Ion" după Liviu Rebrea „Auleu, cît au discutat dînşii des filmul ăsta ! Le-a plăcut şi nu le-a p cut. Tovarăşu' nu suportă ca eroul pr cipal să moară la sfîrşit. Tovară **cînd i-am spus că eu citisem roma şi că aşa se întîmplă şi în carte, răstit la mine : „Ia, mai taci, fa ! citit tu o carte aşa dă groasă ?" Pe mă a dat telefon la tovarăşul Popes Dumnezeu şi i-a dat indicaţia să-i**

mită imediat un rezumat al cărții, pe o pagină.

Timp de aproape 15 ani Anișoara lucrase în casa lor ca maseuză și ca femeie bună-la-toate. Leafa o lua însă numai de la spital ; dînșii, deși era tot timpul la ei, nu-i dădeau nici un supliment. Tovarășa a concediat-o cînd a aflat că bărbatul ei suferă de ulcer duodenal, ca nu cumva, prin mîinile ei, să se molipsească și tovarășul !

„Am umblat cu dînșii, cu «obiectivul număru' unu» prin toată lumea, da' n-am văzut nimic, că nu era voie să ies din reședință. Stăteam lîngă ei, dormeam în apartamentele lor, că aveau nevoie de masaj, să-și revină. Alții, securiști tari ca bivolii, s-au îmbolnăvit toți în Africa. În Nigeria am văzut cu ochii mei cum negroteii luau carnea de pe jos, din praf și o tocau ca să pregătească mîncări specifice. Nu le-am spus nimic securiștilor, că lihniți de foame cum erau ar fi mîncat oricum și de greață se puteau îmbolnăvi de ictер." „Cum, întreb, dar n-aveau diurnă ?"

— Aveau ceva, foarte puțin, dar își luau casete, aparate. În rest, posteau. Să vedeți : cînd am fost în Japonia, la Osaka, în protocol s-a prevăzut că se capătă mîncare numai de la ministru în sus. Pentru restul delegației trebuia să plătească partea română și tovarășa a spus că nu este valută pentru așa ceva. Securiștii, leșinați de foame, mă tot împingea să ciordesc ceva de la masa dînșilor ; nici unul nu îndrăznea să-i spună dînsei că flămînzesc. Tovarășu Gheorghe Oprea le-a spus să vină pe șest la el în cameră și să ia resturile, dar pe cînd au ajuns, scîrțanii de japonezi le ridicaseră... Pe unde umblă, la regi, la împărați, nu mănîncă decît ce li se aduce de acasă. Protocolul se interesează ce menu va fi, iar Melinte, bucătarul, gătește exact la fel. „De ce ?" întreb eu. „Se tem de otravă. Și lenjeria este adusă, toată, de acasă. Tovarășu' nu suportă să doarmă în lenjerie străină. Trebuie schimbată de fiecare dată, după ce a dormit o dată în ea... Tot în Japonia... Era timp de odihnă. ADI — știți : academician-doctor-inginer, așa-i ziceam, îmi spune : „Lasă, nu mai schimba așternutul !" „O să mă certe," zic. „Mai dă-l dracului, că acasă, la pîrliții din Scornicești, tot așa schimba așternuturile"... Cînd nu era dînsul de față, dînsa vorbea foarte urît de familia dînsului. Vine tovarășul obosit, transpirat... „Ce-ai păzit pînă acu' făcu-ți și dregu-ți, dar foarte trivial, că înjura de mamă pe toată lumea și pe miniștri. Eu caut sprijin la ADI. Dar dînsa se uită pe geam. „Nu-i urît nici pe aici, pe la ăștia, zice Au «pesajuri» — că așa pronunța — corespunzătoare"... După ce tovarășu plecă bombănind, vine la mine și mă mîngîie pe păr : «Vai, Anișoaro dragă, ce-ai pățit tu din pricina mea !"

— Vrei să-ți mai spun ? îl întreb pe critic.

— Da, da ! spune cu ochi strălucitori. Acestor povestiri nu le mai reproșează exagerarea în grotesc și neverosimilul.

„Tovarășa are o memorie formidabilă, spune Anișoara. Își aduce aminte și de ciorapii albaștri cu dungi ai lui Valentin. Odată s-au adunat bluzele Zoii, purcoi. „Să nu te prind că dai cuiva ! a zis tovarășa. Unde e aia care ai avut-o în clasa a IX-a ? E valoroasă, că-i lucru dă mînă !" La o întoarcere din Africa, s-a descoperit că un bucătar din suită a făcut cadou unui coleg negru o bluză albă și o bonetă. A fost pus să le plătească... Odată la Neptun, în timp ce tovarășu juca vuli (îi place nespus și stă mereu la fileu, iar fileul e coborît la statura lui, să poată trage bombe) am profitat și am fugit să-mi iau o rochie de stambă, că mă luase pe sus de la Elias, numai în halat... „Ie-te la ea, cît e dă elegantă ! a zis tovarășa. Oi fi luat-o cînd am fost în străinătate. Dă unde avuseși valută ?" Îi spun de unde am cumpărat-o în Neptun și cît a costat. A apucat-o furiile. „Nicule ! Nicule ! Vino să vezi ce face ăia dă la Ușoară, dă ce nu merge economia ! Păi cum, 190 dă lei ? Da' unde e manopera, unde materialili ?" E convocat cu un avion special Ministrul Industriei Ușoare, toți adjuncții, scandal cumplit, amenințări. Se modifică pe loc prețul, pe urmă e chemat, cu alt avion, președintele Comitetului de prețuri... Alta :

„De ziua lor, cînd sărbătoresc în familie, li se fac torturi. Într-un an, a rămas unul. După trei-patru zile, bucătarul Melinte o întreabă pe dudula Zoia ce să facă cu el, că se strică. „Împărțiți între dumneavoastră", că așa vorbește ea cu personalul, e foarte politicoasă, vai de capul ei ! Melinte taie tortul felii, ne împarte la toți. Eu, zice Anișoara, avînd ceva treabă „sus" l-am rugat să-mi pună de-o parte bucata mea. Cînd m-am întors s-o iau, îl găsesc pe bucătar alb ca varul. „Unde-i felia Anișoaro ? A venit tovarășa și a voit să vadă tortul întreg. Pe Mia (coafeza) am prins-o din fericire la poartă"... Melinte a lipit tortul la loc, l-a arătat tovarășei, după care s-a strîcat. Și cîte nu mai pot cu spune din 15 ani de experiență, cu care m-a pedepsit Dumnezeu !"... „Uite, de un alt exemplu, m-au luat odată cu dînșii la o vizită de lucru, într-un județ. Într-o pădure s-a aranjat o masă mare, sub umbrar de cetină proaspătă. Dar tovarășu' n-a mai vrut, a dat semnalul plecării și primul-secretar, fericit că „a ieșit bine" l-a condus spre helicopter. Dar tovarășa' nu se lasă și îmi spune : „Auzi tu, Anișoaro, am auzit că s-a amenajat tualetă pentru noi, în pădure." „Da, tovarășa am verificat, e din lemn proaspăt, dar șezutul e de plastic." „Hai, fa, s-o vedem și noi." ... De la helicopterele care bîrîiau deja pînă în pădure, era vreo juma' de kilometru, dar nu „tualetele" o interesau pe dînsa. S-a dus drept sub umbrar, unde activiștii județenei, scăpați de grija vizitei de lucru, înfulecau ca lupii. Iar cînd au văzut-o că se îvește printre pomi, au luat-o la fugă, care încotro... În helicopter l-a bătut atîta la cap pe tovarășu' încît cum au ajuns la București a convocat imediat tot Biroul Județean respectiv și le-a trasă o praftură. „E bunurile poporului, nu ca să vă îndopați voi !" a completat tovarășa.

— Ce-o fi găsind la ea ? o întreb, perfid, pe Anișoara.

— O iubește ca un nebun, domnule Titus. Cînd a avut accidentul acela de mașină, dînsul era la Sinaia, cu Jivkov. L-a lăsat mască, a venit cu helicopterul. Dînsa era aici la noi, la Elias, desfigurată, pe canapeaua de piele de jos, din fața stomatologiei. Tovarășul a căzut în genunchi lîngă ea și a început s-o sărute de la degetele picioarelor pînă pe fața plină de sînge și toți doctorii adunați acolo plîngeau în hohote de mila lor !

— Oricum, spuse Criticul, e o trăsătură umană.

— Faptul că o iubea numai pe ea ? Se poate. Prietenul meu, maestrul Ludovic Spiess, mi-a povestit că uneori, pe neașteptate, era chemat la Sinaia, să le cînte la masă. Venea cu mașina lui, era introdus într-un fel de chicinetă unde mai așteptau Herlea, sau Voicu, depinde ce doreau să audă. Cînd marele nostru tenor, astăzi ministru, ajungea la „și sunt daaaarnic că un prinț venețian", tovarășul se uita cu înțeles în ochii tovarășei, adică „vezi ce-am făcut eu din tine ?"... Cît despre doctorii care plîngeau de emoție, tot Anișoara mi-a istorisit că labradorul lui, Corbu, dar din partea M.S. Elisabeta a II-a regina Marii Britanii și a Scoției, se obișnuise cu anunțurile din talkie-walkie care vesteau sosirea Tovarășului : „A trecut de postul opt, a trecut de postul șapte" și-i ieșea în cale, dînd din coadă. Într-o zi, la Snagov, Corbu apare cu un șobolan în gură. Îl ținea prost, numai de fund și scîrbosul animal îl mușcase de bot. Scandal monstru, anchetă, destituiri, mobilizarea telefonică a Institutului de Medicină Veterinară. Anișoara cu Corbu într-o mașină specială a Salvării, precedată de una a Miliției și urmată de una a Securității. Intră în curtea Institutului : peste tot la geamuri, capete curioase. Pe peronul intrării așteptau Ministrul Sănătății și patru profesori universitari, veterinari. Șeful Institutului se înclină respectuos și întreabă :

— UNDE E TOVARĂȘUL CORBU ?

Vorba lui Nicu, relatată tot de Anișoara : „Îmi bag p... în ea de țară !" Crezi, iubite al meu prieten și distins Critic că despre această clasă se poate scrie în registru tragic ? Sau că orice exagerare nu e palidă față cu...

— Povestești mult mai interesant decît scrii, conchise Criticul.

— S-ar putea să ai dreptate.

(Fragment din romanul CAP SAU PAJURĂ)

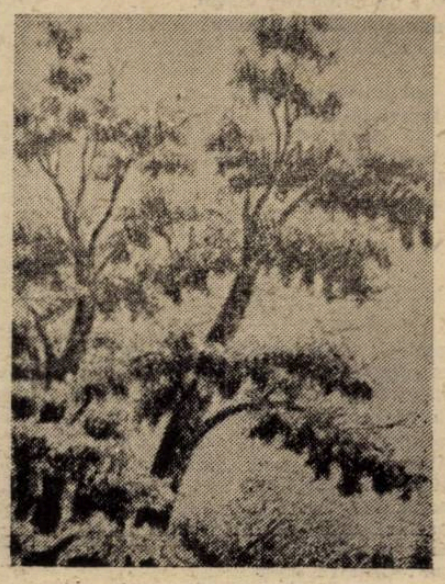

B. O. Teleajen : Peisaj

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

DAN DEȘLIU

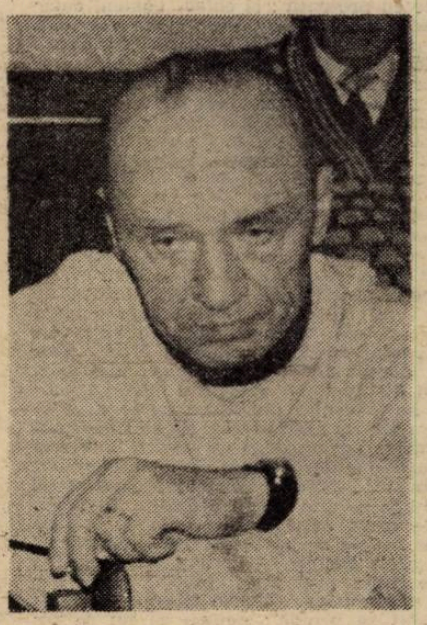

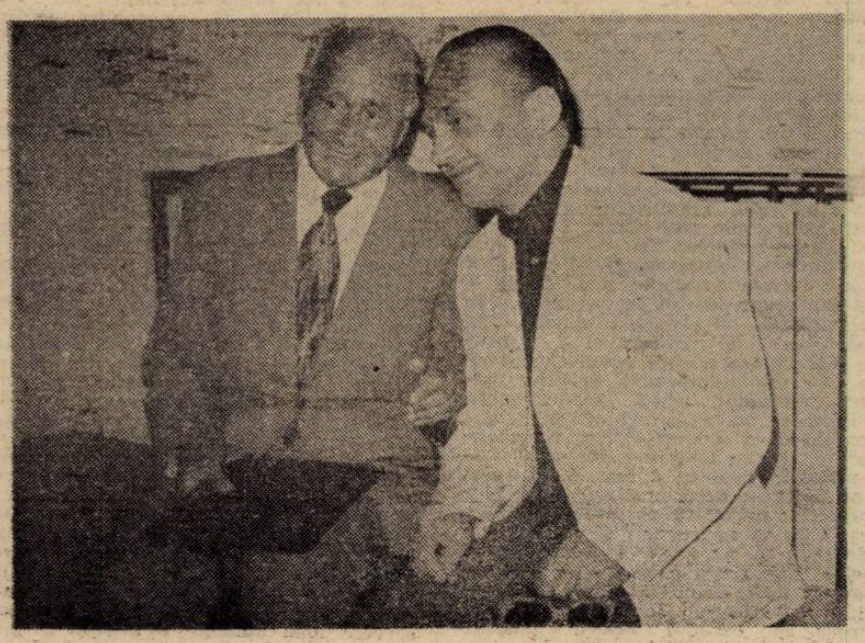

...cu Radu Tudoran

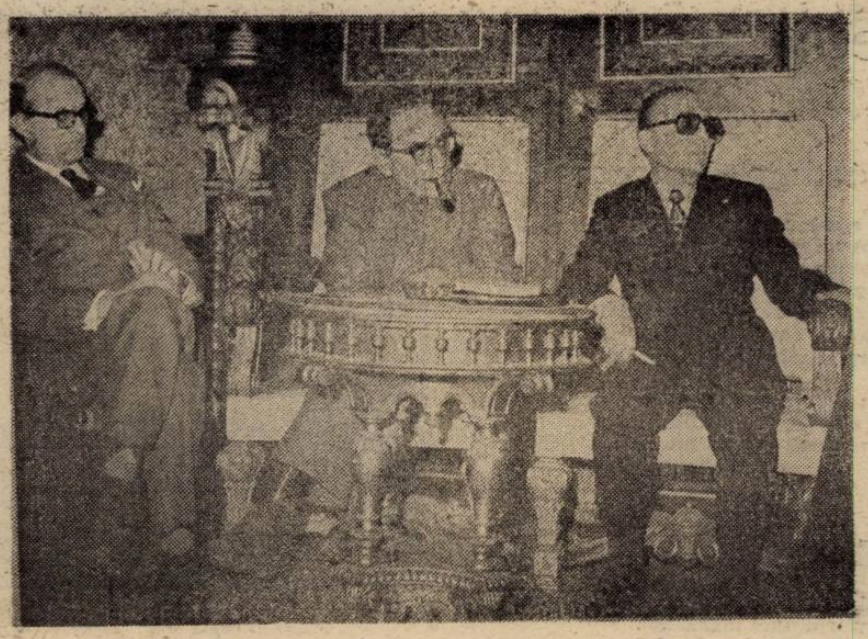

...cu Alexandru Paleologu și Ștefan Aug. Doinaș

«Goniți poetul din cetate!»

Să fim bine înțeleși ! Literatura (cultura) română trăiește o criză zguduitoare. În ce sens ? O parte a literaților (în special poeți) este acuzată, intimată, hulită, lovită. Și — lucru cu adevărat grav ! — asupra poeților din categoria pe care-o voi schița mai jos a fost asmuțită mulțimea cea mai nepriceputâ în materie de poezie : semidocții, veleitarii, mediocritățile cu pretenții ; și chiar oameni cumsecade, iubitori de poezie și de cultură, dar nespecialiști, sau educați și formați o dată pentru totdeauna în cultul unor valori oficializate . Sau, pur și simplu rău formați. De remarcat că cei care instrumentează dușmănia nu sunt nici niște oarecari amatori, nici niște nespecialiști. Ei sunt specialiști, oameni cu studii temeinice în domeniu, ei înșiși „alt fel" de poeți, „alt fel" de prozatori, „alt fel" de critici, filosofi etc. Ei au concertat atît de bine acest curent anticultural, cu atîta măiestrie cultural-politică, încît au și reușit, în oarecare măsură, să îndrepte asupra acestor poeți un val de ură venit chiar din partea unor oameni care mă tem că n-au citit în viața lor un volum de poezie pînă la capăt. Așadar, **poeții moderni, marii, cei mai mari** poeți moderni din prezentul moment istoric, au devenit (nu chiar peste noapte) „dușmani ai României și ai poporului Român", „denigratori ai țării", „vînduți ungurilor și europenilor și americanilor", „nebuni", „escroci", sau chiar marcați de cine știe ce alte firești defecte omenești. Și — lucru important ! — este o atît de mare nevoie de „dușmani", de „vinovați", de „acari Păuni" — în țara aceasta încît pînă și un poet „pică bine" ! Argumentele dușmănoase — surprinzător ! — au început să prindă ; pentru că nu se referă la Poezie (la obiect), ci la felurite defecte personale (și, din acelea, multe închipuite, născocite, sau firești), la care „marele public" românesc de azi este extrem de... „sensibil". Dar, după părerea noastră, metoda cea mai cumplită a denigratorilor profesioniști a pornit de la un adevăr-axiomă, pe care l-au utilizat deformîndu-l. Se știe că poeții moderni (marii poeți moderni !) nu sunt (n-au fost niciodată !) înțeleși imediat. Ei n-au fost receptați de generațiile în mijlocul cărora au trăit. Eminescu este un caz ilustru, din miile de cazuri. La timpul său, a fost neînțeles, rău înțeles și disprețuit. Chiar de specialiști. Fenomenul — deși extrem de ciudat și de tragic — este cunoscut ; dar nu în întregime. În bună măsură, el rămîne o enigmă. Al doilea aspect al nereceptării îl constituie **sinceritatea** acestor poeți. O **sinceritate** care este interpretată ca fiind „elitism", „agresiune" adusă semenilor. În realitate, ea nu este nici „elitism", nici „agresiune", ci o „superbie", o „superioritate", o situare undeva, „deasupra" — de unde, în fond cu durere și dragoste, ei ne dojenesc precum și strămoșul lor Eminescu ; numai că pe alt ton : „Nu e păcat / Ca să se lepede / Clipa cea repede / Ce ni s-a dat ?" Ei bine, auzind acestea, noi, ființe copleșite de suferințe de tot felul, asmuțite, minținte, cu gusturi formate într-un anume fel, sau deformate, cu orgoliul nostru balcanic zgîndărît de „dăsteptăciunea" acelor „trădători", „denigratori", sau „nebuni" — de la care și așa nu prețuim nimic — abia așteptăm să-i vedem terfeliți, umiliți, loviți... ; și să batem din palme la un asemenea „spectacol instructiv-educativ" : „măcar să ne mai distrăm !". Acestora avem multe a le spune. Poezia (ca și fizica, geografia sau medicina, sau ca oricare altă îndeletnicire omenească) n-a fost niciodată aceeași. Cum medicina (care n-a vindecat niciodată numai aceleași și aceleași boli, pentru că au apărut altele, noi) n-a rămas aceeași, tot așa și Poezia. Pentru că sufletul nostru n-a fost niciodată același. Și — mai ales — **durerile** sufletului, n-au fost niciodată aceleași. Că durerea s-a manifestat totdeauna în același fel ? — este foarte adevărat ! Dar **cauzele** durerii au fost și sunt mereu altele. Motiv din care și Poezia a trebuit să arate altfel. Dar, pentru a o folosi ca „medicament" al sufletului nostru, trebuie s-o utilizăm într-un anumit fel ; altfel decît pe cea a lui Alecsandri, altfel decît pe cea a lui Cosbuc, altfel chiar decît pe cea a lui Eminescu ! De atunci și pînă azi „ceva" s-a întîmplat cu noi. Și cei care **știu** lucrul acesta (uneori știu și ce anume s-a întîmplat !) sunt numai și numai poeții : marii poeți moderni ! Numai că — vai ! — noi nu le putem pricepe „scrisul", așa cum nu pricepem „zmîngăleala" medicilor, de pe rețetele lor ilizibile : „o mizgălitură !".

Cu cele de mai sus, pe neprevăzute, am și spus prin ce se deosebesc marii, sacrii poeți de azi, față de cei de ieri. Noi, toate ființele, suntem creații ale Cosmosului infinit ; dar „blestemate", obligate să trăim numai într-o anumită zonă a lui. Am venit de la mari „depărtări" și ne-am „așezat" aici. Dar, deseori, așa, pe „ne-pusă masă", „simțim" că „ceva nu este în ordine" în sufletul nostru. Nu știm ce s-a întîmplat cu noi. Nu vom reuși niciodată să ne punem singuri „diagnosticul". Va veni un Poet și ne va spune : „O, menilor, frați ai mei, nu vă speriați de ceea ce simțiți în sufletele voastre ! Nu este o boală oarecare ci **dorul**. Vă este **dor**, fiecăruia dintre voi, de „ținuturile" acelea din Cosmos de prin care veți fi „venit" fiecare, înainte de a vă „așeza" aici, pe acest minunat și, totodată, blestemat pămînt !" Și **dorul** nostru nu se manifestă în **cuvinte** ; și nici în altceva. Pentru că el este **„nespus !"**. Ei, bine, Poetul modern a încetat și el să ne mai „spună". Și abia atunci Poezia lui a devenit ceea ce trebuia să fie : NESPUSUL ; neînțelesul, necuprinsul. Nu **căutați** cuvinte în poeziile poeților moderni ! Căci nu le veți găsi. Iar de veți crede că acele împerecheri de sunete sau litere sunt cuvinte, amarnic vă veți înșela. Veți suferi voi înșivă, și-i veți urî sau disprețui pe poeți (mai ales de veți mai fi și îndemnați), fără a vă mai gîndi : „dar cum să spui nespusul, necuprinsul în cuvinte ? ! Apoi — cuvintele — așa cum le-am învățat noi, n-au fost „construite" pentru a ne „spune" în ele **dorul, nespusul**, ci pentru cu totul și cu totul altceva : pentru problemele **practice** ale vieții, și în nici un caz pentru **durerea nespusă** a sufletului Așadar ele au o **anumită** „construcție", servesc unei **anumite destinații**. Și numai aceleia ! În acest caz, merită să ne punem întrebarea : cum să folosească poetul niște instrumente (cuvintele) care au fost create numai pentru anumite lucruri, la cu totul altceva, pentru a „trata" **nespusul, tainicul,** fermecătorul **dor** al sufletului nostru „naufragiat" **aici** din cine știe ce ținuturi cosmice ? ! Este, respectînd proporția, ca și cum am utiliza o lopată în loc de lingură, sau o sabie, în loc de bisturiu. (Facem previziunea de pe acum că Poezia viitorului nici nu se va mai scrie în cuvintele unei limbi sau alteia, ci numai în „limba" poeziei. Ea va fi citită și înțeleasă, adică va cutreiera cu aceleași vibrații, pe toți locuitorii planetei, indiferent de limba pe care-o vor vorbi ; ca artele plastice, ca ca muzica, arhitectura, matematica sau chimia etc...).

Dar ceilalți poeți, înaintașii, cum au procedat cu „dorul nespus" ? Cum **de-au** utilizat **ei cuvinte** pe care totuși le înțelegem ? — veți riposta dvs., și pe bună dreptate. Eroare ! — Vă voi spune, fără teamă de a greși. Ceilalți poeți n-au „tratat" aceeași „boală" a sufletului. Și, mai mult decît atît ; atunci pe cînd poeții aceia înaintași, cercetau sufletele semenilor lor (nu chiar întru totul asemănătoare cu ale noastre, cei de azi), „ceasul" cosmic nu arăta aceeași „oră" cu cea de azi. Să nu uităm ! Noi purtăm în sînge, în carne, în celule, în organele noastre, niște „ceasornice" ale căror tic-tacuri se angrenează progresiv rotiță cu rotiță, în marele „big-bang" al Cosmosului. Cu aceasta, am ajuns la ideea centrală a subiectului nostru : „nespusul", „dorul", „amintirea primordială a zborului" nostru prin Cosmos, de pe vremea cînd încă nu eram ceea ce suntem. Toate acestea nu pot fi exprimate în **cuvinte** ! În plus, pe strămoșii noștri, pe înaintașii noștri, nu aceste lucruri îi preocupau. Ei, pe

Mihail Manta : Structuri

atunci, „scriau" istoria și starea pămînteană. Pentru că Pămîntul le era cu mult mai aproape ; dar și mult mai necunoscut și, ca atare, mai fascinant. În plus, viața pe pămînt, deși nu prea comodă, nu devenise tot atît de nesuportat precum astăzi. Revenind la **inadecvarea** cuvintelor la astfel de „rosturi", vom spune că cele care traduc „nespusul" și „dorul" nostru sunt cu totul altele : **ritmurile, vibrațiile, undele, pulsiunile** etc. Așadar, în alcătuirile de litere și de sunete din versurile poeților moderni nu trebuie — în nici un fel ! — să mai căutăm cuvinte : ci ritmuri, vibrații, unde, pulsiuni. Semne... Că ele sunt asemănătoare cu niște cuvinte — dar că **sensurile** lor nu mai au nimic comun cu acele cuvinte — nu trebuie să ne mai mire : și cu atît mai puțin să ne enerveze, să ne facă a-i urî pe poeți. Repet : ei au renunțat să mai „traducă" **nespusul** sufletului în cuvinte ; după cum au renunțat și la **inventarea** de noi cuvinte pentru „nespus". În schimb, ei au „descoperit" (și nu numai ei !) că „nespusul" sufletului este ritm, vibrație, undă, pulsiune. Semn... Și ele fatal și întîmplător !, sunt asemănătoare cuvintelor fără a fi **niciodată** cuvinte, ci însuși **nespusul.** Cum se manifestă aceste ritmuri sau unde ? Cum se pun ele în evidență ? Cum acționează asupra noastră ? Cum arată ele ? — de vreme ce sunt de nevăzut ? Lucrurile sunt extrem de complicate. Noi vom spune doar că ele „se simt" în urma unui **anumit** exercițiu spiritual, a însușirii unui **cod** cultural **anume**, cu lungimi de undă specifice cu ritmuri, aliterații, accente anumite, pauze, asonanțe, sincopări, cu o anumită simbologie etc. Și — fapt sigur — toate acestea nu se aud cu urechea exterioară, și nu se însumează la ritmurile sîngelui, inimii, viscerelor, mușchilor etc., ci se „aud" numai cu **urechea interioară**, adică pe creier, și se însumează la ritmurile **intelectuale, spirituale**, sau la cele **originare, primitive,** păstrate în stare latentă încă de pe vremea în care nu deveniserăm ceea ce suntem azi. **Sugestia, auscultația, magia, mitologia, parapsihologia, Religia**, precum și o multime de alte vechi „științe" uitate de omenire, se interferează în țesătura de **forțe** a Poeziei moderne în așa fel încît ea poate fi considerată cu totul ALTCEVA decît poezia clasică, obișnuită, cea pe care ne-am însușit-o noi prin educație, instrucție, tradiție etc. Ea răspunde la cu totul alte probleme ale sufletului și ale organismului nostru. Ce rost are ea ? Are multe rosturi. Dar cel mai important este următorul : cum am spus, viața noastră normală nu ne mai asigură **normalitatea.** Ne dezechilibrăm de la naștere, sau chiar dinainte de a ne naște. Pierdem ritmurile, vibrațiile, undele, pulsiunile semnele prin care ar trebui să ne contactăm la Univers. Spiritul nostru se „regionalizează", se localizează, devine prizonierul spațiilor mici limitate, și se „îmbolnăvește". **Boala spirituală** produce tulburări sufletești, psihice, organice, biologice... Simțurile, senzațiile, sentimentele, judecățile... ni se alterează, ni se deformează. Ne modificăm structurile cele mai intime, devenim ALTCEVA... Singurul „tratament" cu ajutorul căruia putem reveni la normalitate, este ARTA. Faptul este observat de multă vreme, tot de către **artiști**. Acum, de curînd, în ultimul secol, savanții (fizicienii, chimiștii, matematicienii, psihologii, psihiatrii — mai ales ! —) au constatat și ei același lucru, și l-au confirmat cu autoritatea științelor lor. Nu mai este o simplă „bănuială" poetică, ci un fapt sigur. Amintesc, deocamdată, PSIHOPLASTIA, metodă de diagnoză și tratament a bolilor psihice.

Cum am spus, arta a dat de mult timp alarma în această privință, și a început să caute **remedii.** Astfel de mărturii vom găsi la multi artiști. În cazul nostru, al românilor, cel mai elocvent este Eminescu. Găsim și la el aceste **ritmuri**, dar ele sunt amestecate, mascate, suprapuse peste altele, ca să se refereau la cu totul alte necesități sufletești, și care pe atunci erau prioritare, necesare, sau chiar „la modă". Așadar, a bătocori astăzi un Poet pentru că este **modern**, este „neînțeles", „elitist" deci „denigrator" „vîndut ungurilor..... etc. este mai mult decît o diversiune. Este o CRIMĂ ! Cu consecințe infinit de grave ; pentru noi toți.

Cu ce eforturi, cu ce sacrificii, cu ce primejdii reușesc marii poeți moderni să capteze vibrațiile ritmurile despre care am vorbit, constituie o cu totul altă problemă. De ajuns să spunem că ei pot fi considerați niște sacrificați ai neamului lor, ai omenirii. Căci aventura lor „nebunească" îndrăzneala și pasiunea lor — inumane — le produc lor însile mari, de nedescris suferințe.

Constant Călinescu

eugen evu

Răstimp de trecere

Ne rămîne puțin timp
pentru dragoste.
Veșminte aruncate alene
pe grilajele nopții.
Prizele smulse ale nevrozei :
Frica de ceva iminent.
Poate să vină din teritoriul
lăuntric, —
Din vis, poate. Din Interferențe ?
Ne rămîne înghițitura de aer
între două șoapte, între două
căderi de talazuri...

Eros

Golul dintre brațe
conturul unei mănăstiri.
Naosul palmei
pridvor sînului tău.
Fruntea-genunchi
sărutului, să rupă sigiliul :
să reînceapă lumea
cu noi...

Priveliștea ta

Inconștient de frumoasă
Mi-ar trebui alți ochi
Să te țin în captivitate
Prin neatingere, fără dorințe,
Aidoma plantei care adoră soarele
fără să-i poată scăpa.
Mai mult decît ce conține
priveliștea :
Mă tulbură inefabilul ochi
dincoace de cuvinte, tu...

Civilizație

Flaut care mă cauți
Tînguire nătîngă, capricio
în sincopele vîntului
Conchistador
și în meandrele din Hipotalamus...
Flaut tragic, flaut frenetic, flaut al
celei pierdute
căutîndu-mă și ea fără noimă
într-un calcul uitat, într-o eroare :
ciob de meteorit pe vreun prund...
Și să mă poată salva nimeni nimeni !
Orbecăind în lumină.
Zidit între limite, animalul ozonic
aude chemarea paternă pe țărm.
Choruri amplificate de nebunia
oceanului.
Singur, cel mai singur din Marele
Naufragiu stelar.
O spărtură în Timp. O fisură-n
cunoaștere —
unica iluzie care a mai rămas
dacă drumul întoarcerii
și al iertării
ne va surîde vreodată ?...

Este Ceva

Este ceva în om care nu-i aparține.
Nici moartea nu-i întrerupe pulsația
Nici extaza nu-l adumbrește.
Este Ceva în om, îl conține
și uneori îi face vizibil.
Stă mărturie
Ceea ce numim
dragoste.
Felurimea de nume e doar un hățiș
Un labirint ce-l răsfrînge, desigur,
pe acel Cineva, l'inconnaissable...

Pastel

Pădurea e un computer verde.
Impulsuri gigantice zvîcnesc
în rădăcini.

Cineva imemorial se joacă
pe claviaturi cosmice.
Inițiații au pierit demult
Supuși legii unui calcul uitat.
La capătul firului nevăzut
Cineva se joacă, orb.

Recviem

Notez grabnic acest eretism :
Moartea galaxiei Gutemberg.
O gigantică roșie în agonie.
Și faptul că specia
Suferind mutații ciclice
Se miniaturizează
Din rațiuni inaccesibile
nouă.
Cui îi pasă că astfel
Arunc în ocean
O frunză ? Cine-i citește
nervurile ?...

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 15

Invierea lui Hristos. Invierea morţilor. Cum vor învia trupurile

1 V'aduc însă aminte, fraţilor, de Evanghelia pe care v'am binevestit-o, pe care aţi şi primit-o, întru care şi staţi cu tărie,

2 prin care şi sunteţi mântuiţi dacă o ţineţi cu tărie aşa cum v'am binevestit-o eu ; dacă nu, în zadar aţi crezut.

3 Că'nainte de toate v'am predat ceea ce şi eu am primit : că Hristos a murit pentru păcatele noastre, potrivit Scripturilor,

4 că a fost îngropat şi că a înviat a treia zi, după Scripturi [124] ;

5 şi că i S'a arătat lui Chefa, apoi Celor Doisprezece;

6 după aceea S'a arătat în acelaşi timp la peste cinci sute de fraţi — dintre care cei mai mulţi trăiesc până astăzi, iar unii au adormit — ;

7 după aceea i S'a arătat lui Iacob, apoi tuturor apostolilor ;

8 iar la urma tuturor, ca unui născut înainte de vreme [125], mi S'a arătat şi mie.

9 Căci eu sunt cel mai mic dintre apostoli ; nici nu sunt vrednic să mă numesc apostol, pentru că am prigonit Biserica lui Dumnezeu.

10 Dar prin harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt, şi harul Său care este în mine n'a fost în zadar ; dimpotrivă, m'am ostenit mai mult decât ei toţi — dar nu, nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este în mine.

11 Prin urmare, ori că sunt eu, ori că sunt ei, noi aşa propovăduim şi voi aşa aţi crezut.

12 Iar dacă se propovăduieşte că Hristos a înviat din morţi, atunci cum de zic unii dintre voi că nu există înviere a morţilor [126] ?

13 Dacă nu există înviere a morţilor, atunci nici Hristos n'a înviat.

14 Iar dacă Hristos n'a înviat, atunci zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică-i şi credinţa voastră.

15 Ba încă ne aflăm şi martori mincinoşi ai lui Dumnezeu, pentru că împotriva lui Dumnezeu am mărturisit că El L-a înviat pe Hristos, pe Care deci nu L-a înviat de vreme ce morţii nu învie.

16 Că dacă morţii nu învie, atunci nici Hristos n'a înviat.

17 Iar dacă Hristos n'a înviat, zadarnică vă este credinţa, voi sunteţi încă în păcatele voastre.

18 Şi atunci, şi cei ce au adormit întru Hristos au pierit.

19 Iar dacă noi numai pentru viaţa aceasta nădăjduim în Hristos, suntem mai de plâns decât toţi oamenii.

20 Dar nu ! : Hristos a înviat din morţi, pârgă celor adormiţi [127].

21 Că de vreme ce printr'un om a venit moartea, tot printr'un om a venit şi învierea morţilor.

22 Că după cum toţi mor în Adam, tot aşa toţi vor învia întru Hristos.

23 Dar fiecare în ceata sa : Hristos, ca pârgă ; apoi cei ai lui Hristos, la Venirea Lui.

24 Apoi vine sfârşitul, când Domnul îi va preda lui Dumnezeu-şi-Tatăl împărăţia, când va desfiinţa toată domnia şi toată stăpânirea şi toată puterea [128].

25 Căci El trebuie să împărăţească până ce-Şi va pune pe toţi vrăjmaşii sub picioarele Sale.

26 Cel din urmă vrăjmaş care va fi nimicit este moartea ;

27 căci **pe toate I le-a supus sub picioarele Sale.** Dar când spune că toate i-au fost supuse Lui, e limpede că în afară de Cel Care I Le-a supus Lui pe toate.

28 Iar când toate-I vor fi supuse Lui, atunci şi Fiul I Se va supune Celui Care I Le-a supus Lui pe toate, pentru ca Dumnezeu să fie totul întru toate.

29 Altminteri, ce vor face cei ce se botează pentru morţi [129] ? Dacă morţii nicidecum nu învie, de ce se mai botează pentru ei ?

30 Şi noi, noi de ce mai înfruntăm primejdia'n tot ceasul ?

31 Eu mor în fiecare zi ! ; v'o jur, fraţilor, pe lauda'ntru voi pe care o am întru Hristos Iisus, Domnul nostru !

32 Dacă'n planul omenesc m'am luptat eu cu fiarele'n Efes [130], care-mi e folosul ? Dacă morţii nu învie, **să bem şi să mâncăm, căci mâine vom muri !...**

33 Nu vă lăsaţi înşelaţi : Tovărăşiile rele strică obiceiurile bune [131].

34 Treziţi-vă cum se cuvine şi nu păcătuiţi. Căci unii n'au cunoştinţă de Dumnezeu ; o spun spre ruşinea voastră.

35 Dar va zice careva : Cum învie morţii ? şi cu ce trup vin ? [132]

36 Nebun ce eşti ! Ceea ce semeni tu nu capătă viaţă dacă nu moare.

37 Şi ceea ce semeni tu nu este trupul ce va să fie, ci un bob gol-goluţ, fie de grâu, fie de altceva din celelalte ;

38 iar Dumnezeu îi dă un trup aşa cum vrea El, fiecărei seminţe un trup.

39 Nu toate trupurile carnale sunt acelaşi trup carnal, ci unul este trupul carnal al oamenilor şi altul este trupul carnal al dobitoacelor şi altul este trupul carnal al păsărilor şi altul este trupul carnal al peştilor.

40 Sunt şi trupuri cereşti şi trupuri pământeşti ; dar una este slava celor cereşti şi alta a celor pământeşti.

41 Una este strălucirea soarelui şi alta strălucirea lunii şi alta strălucirea stelelor ; căci stea de stea se deosebeşte în strălucire.

42 Aşa-i şi cu învierea morţilor : Se seamănă întru stricăciune, învie întru nestricăciune ;

43 se seamănă întru necinste, învie întru slavă ; se seamănă întru slăbiciune, învie întru putere ;

44 se seamănă trup firesc, învie trup duhovnicesc. Dacă există trup firesc, există şi trup duhovnicesc,

45 aşa cum este scris : **Făcutu-s'a omul** cel dintâi, Adam, **cu suflet viu** ; Adam cel de pe urmă [133], cu duh făcător de viaţă.

46 Dar nu cel duhovnicesc este întâi, ci cel firesc, apoi cel duhovnicesc.

47 Omul cel dintâi este din pământ, pământesc ; omul cel de-al doilea este din cer.

48 Precum cel pământesc, aşa şi cei pământeşti ; şi precum cel ceresc, aşa şi cei cereşti.

49 Şi după cum am purtat chipul celui pământesc, vom purta şi chipul celui ceresc [134].

50 Pe aceasta însă v'o spun eu vouă, fraţilor : Carnea şi sângele nu pot moşteni împărăţia lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moşteneşte nestricăciunea.

51 Iată, taină vă spun vouă : Nu toţi vom muri, dar toţi ne vom schimba,

52 deodată, într'o clipire de ochi, la trâmbiţa de apoi. Căci trâmbiţa va suna şi morţii vor învia nestricăcioşi, iar noi ne vom schimba.

53 Căci trebuie ca fiinţa aceasta stricăcioasă să se îmbrace în nestricăciune şi fiinţa aceasta muritoare să se îmbrace în nemurire.

54 Iar când fiinţa aceasta stricăcioasă se va îmbrăca în nestricăciune şi fiinţa aceasta muritoare se va îmbrăca în nemurire, atunci va fi cuvântul care este scris : **Înghiţitu-s'a moartea'ntru biruinţă.**

55 **Unde-ţi este, moarte, biruinţa ? Moarte, unde-ţi este boldul ?**

56 Iar boldul morţii este păcatul, iar puterea păcatului este legea.

57 Dar să-I dăm mulţumire lui Dumnezeu, Care ne-a dat biruinţa prin Domnul nostru Iisus Hristos !

58 Drept aceea, iubiţii mei fraţi, fiţi tari, neclintiţi, totdeauna sporind în lucrul Domnului, ştiind că osteneala voastră nu este zadarnică'ntru Domnul.

CAPITOLUL 16

Ajutoare pentru fraţi. Plan de călătorie. Ultime îndemnuri. Salutări

1 Cât despre strângerea de ajutoare pentru sfinţi [135] : precum le-am poruncit Bisericilor Galatiei, aşa să faceţi şi voi.

2 În ziua întâia a săptămânii fiecare din voi să-şi pună de-o parte, strângând cât poate, ca să nu se facă strângere abia atunci când voi veni eu.

3 Iar când voi veni, pe cei pe care voi îi veţi socoti, pe aceia îi voi trimite cu scrisori să ducă darul vostru la Ierusalim.

4 Şi de se va cuveni să merg şi eu, vor merge împreună cu mine.

5 Dar la voi am să vin când voi trece prin Macedonia, că prin Macedonia trec.

6 Poate că la voi mă voi opri mai mult, sau chiar voi şi ierna, ca să mă petreceţi oriunde mă voi duce.

7 Că nu vreau să vă văd acum doar în treacăt, ci nădăjduiesc să rămân la voi câtăva vreme, dacă Domnul va îngădui.

8 Voi rămâne însă în Efes până la sărbătoarea Cincizecimii,

9 că uşă mare mi s'a deschis şi rodnică, şi sunt mulţi potrivnici.

10 Iar de va veni Timotei, vedeţi să fie la voi fără teamă ; că lucrul Domnului îl lucrează ca şi mine.

11 Nimeni deci să nu-l dispreţuiască [136] ; ci să-l petreceţi cu pace, ca să vină la mine ; că-l aştept cu fraţii.

12 Cât despre fratele Apollo, l-am rugat mult să vină la voi cu fraţii ; totuşi nu i-a fost voia să vină acum, dar va veni când va găsi prilej.

13 Privegheaţi, staţi în credinţă pe picioarele voastre, îmbărbătaţi-vă, întăriţi-vă.

14 Toate ale voastre cu iubire să se facă.

15 Încă ceva, fraţilor : Voi ştiţi casa lui Ştefanas [137], că este pârga Ahaiei şi că spre slujirea sfinţilor s'au rânduit pe ei înşişi ;

16 vă rog ca şi voi să vă supuneţi unora ca aceştia şi oricui lucrează împreună cu ei şi se osteneşte.

17 Mă bucur de venirea lui Ştefanas, a lui Fortunat şi a lui Ahaic, pentru că ei au împlinit lipsa voastră,

18 că mi-au odihnit duhul, pe al meu şi pe al vostru. Pe unii ca ei, aşadar, învăţaţi-vă să-i cunoaşteţi.

19 Vă îmbrăţişează Bisericile Asiei. Vă îmbrăţişează mult, în Domnul, Acvila şi Priscila, împreună cu Biserica din casa lor.

20 Vă îmbrăţişează fraţii toţi. Îmbrăţişaţi-vă unii pe alţii cu sărutare sfântă.

21 Salutarea, cu mâna mea, a lui Pavel [138].

22 Dacă cineva nu-L iubeşte pe Domnul, să fie anatema [139] ! Marana tha [140] !

23 Harul Domnului Iisus Hristos să fie cu voi !

24 Dragostea mea e cu voi toţi întru Hristos Iisus ! Amin.

---

124 Formulă introdusă în Simbolul de Credinţă de la Niceea, în anul 325.

125 Prunc încă neîmplinit. După unii comentatori occidentali, comparaţia ar fi o aluzie la modul „chirurgical" în care Pavel a fost convertit pe drumul Damascului. Ea însă pare mai degrabă o expresie a smereniei pe care apostolul şi-o asumă adesea, în alternanţă cu propria conştiinţă de sine (vezi versetele următoare).

126 Credinţă încă neconsolidată printre creştinii din Corint, sub influenţa mediilor sociale eterogene. Evreii aveau o idee destul de vagă despre învierea morţilor, în timp ce Grecii o considerau de-a dreptul aberantă (vezi reacţia Atenienilor la predica lui Pavel, FA 17,32).

127 Întâiul fruct care s'a copt (pârga) e semnul şi garanţia că celelalte vor veni după el.

128 Forţele demonice care I se împotrivesc lui Dumnezeu (vezi şi nota de la Rm 8,38).

129 Aceasta e singura informaţie asupra obiceiului unor creştini de a se boteza în numele celor dragi care muriseră probabil în stare de catehumenat, adică înainte de a fi primit botezul, crezând că prin aceasta le-ar putea fi întrucâtva de folos. Argument suplimentar al lui Pavel.

130 Probabil, o metaforă în relaţie cu o experienţă a lui Pavel pe care n'o cunoaştem din alte izvoare.

131 Vers din poetul Menandru ,devenit zicală populară (în proverbele româneşti : „merele putrede le strică pe cele bune").

132 În versetele 35—44 terminologia paulină trebuie citită şi înţeleasă astfel : a) „trup carnal" (sárx) : carnea, natura materiei care alcătuieşte trupul ; b) „trup" (sóma) : forma organizată, cu chip specific, a materiei carnale ; c) „trup firesc" (psyhikós) : trupul înzestrat cu suflet viu, dar care trăieşte doar la nivelul afectelor şi pasiunilor ,pradă labilităţii psihologice ; d) „trup duhovnicesc" (pneumatikós) : trupul transfigurat prin înviere, asemănător cu trupul înviat al lui Iisus Hristos, liber nu numai de materia coruptibilă, ci şi de labilitatea psihologică, dominat de propriul său duh în comuniune cu Duhul Sfânt, devenit capabil să participe la slava lui Dumnezeu.

133 Iisus Hristos.

134 Versetele 48—49 : relaţia dintre tip şi arhetip (cele două modele arhetipale fiind Adam şi Hristos).

135 Colecta iniţiată şi condusă de Pavel pentru ajutorarea creştinilor din Ierusalim. Vezi FA 24,17 ; Rm 15, 26—28 ; 2 Co 8—9 ; Ga 2,10.

136 În sensul : să nu-l subestimeze.

137 Casa lui Ştefanas : vezi nota de la 1,16. Ştefanas şi toţi ai săi fuseseră botezaţi de Pavel.

138 Versetele 21—24 nu-i sunt dictate tahigrafului, ci scrise direct de mâna lui Pavel.

139 Blestemat, exclus din comunitate, destinat pieirii (vezi şi Rm 9,3).

140 În aramaică : Doamne, vino ! (cf. Ap 22,20). Cele două cuvinte aramaice pot fi legate şi altfel : Maran atha, în care caz (cum fac unii traducători), expresia înseamnă : Domnul vine ! (corectă şi ea, în acord cu gândirea lui Pavel — vezi Rm 13,13).

eseu

Cele două morți

M-am întrebat de multe ori dacă iadul este fluid sau static, dacă este o structură fixă sau o continuă mișcare. Tentația de-a scrie despre iad descrie pînă la urmă o nedorită complicitate. Adversarului nu trebuie să-i dai atenție. Chiar dacă încerci să-l combați aceasta arată că-l iei în seamă. Dacă-l iei în seamă înseamnă să recunoști că există. Lupta cu iadul aduce legitimizarea acestuia. Lumea modernă a căzut victimă acestei curse. A polemizat cu dracul fără să înțeleagă că în acest fel coboară într-o arenă unde dracul este stăpîn. Pe drac trebuie să-l ignori. Ignorîndu-l îl desființezi. Depinde însă la ce nivel se realizează această ignorare. Căci dacă nu se situează la un nivel spiritual superior sinonim cu detașarea, atunci ignorarea devine ignoranță, ceea ce este mult mai grav. Se poate obiecta că această performanță este aproape absurdă deoarece pînă și sfinții s-au luptat și se luptă cu dracul. Sfințenie fără tentație nu există. Dar una este luptă unui sfînt și alta lupta unui om profan. Sfîntul are conștiința nivelului spiritual la care se raportează. El se luptă prin rugăciuni, ceea ce este o formă de detașare pe cînd omul profan, dacă se luptă, o face activ, prin argumente de ordin etic, așezîndu-se astfel pe un teren extrem de înșelător. Apocalipsa este momentul cînd lupta cu demonul capătă cele mai expresive accente. Dacă Geneza are loc fără concursul Adversarului, în schimb Apocalipsul se consumă tocmai fiindcă demonul intră în scenă. Cu cît avansăm spre sfîrșitul unui ciclu; cu atît demonul capătă mai multă consistență și chiar valabilitate ontologică. Fiindcă rugăciunile, oricît de constante și de smerite au fost, nu au reușit pînă la urmă să-l țină la distanță. Acest lucru trebuie să dea de gîndit și nu trebuie tratat cu ușurință. Dacă demonul ia naștere prin ambiția sa nemăsurată de-a se rupe de cer și a-și cuceri independența, atunci Apocalipsul exprimă cel mai misterior paradox. Pe de o parte definește supremația Satanei, dar pe de alta are loc tocmai pentru ca Satana să fie mîntuit. De aceea, ultimele rugăciuni care se vor mai înălța înainte de Apocalips își vor asuma această natură dublă. Vor fi menite spre a cruța și a amîna Sfîrșitul, dar în același timp vor dori pedepsirea și grăbirea distrugerii finale. Cu alte cuvinte, omul sfîrșitului de ciclu își poate regăsi credința în rai și în divin numai traversînd credința în Satana și în iad. Este o dialectică nedorită, puțin suspectă de erezie, dar justă datorită situației excepționale în care se află credinciosul în momente de mare criză. Deoarece oricît de curat ar fi, el trebuie să fie conștient de putreziciunea în care se află lumea. Iar această luare de cunoștință îl maculează. Macularea înseamnă contact cu demonul pe care ajunge astfel să-l mîntuie. Drumul spre Apocalips este inexorabil deoarece recunoașterea demonului ca principiu contraspiritual și nicidecum ca realitate neutru-profană reprezintă pînă la urmă recunoașterea obîrșiei sale spirtuale. Prin Apocalips demonul, deci, își capătă transparența. Din punct de vedere strict religios asemenea afirmații pot contraia și dau impresia că ar fi eretice. Dar aceasta numai din punct de vedere religios. Din punct de vedere metafizic lucrurile stau exact invers. Demonul, Adversarul nu este decît Celălalt, și atît Demonul este Noaptea sau Întunericul opuse Zilei și Luminii. În momentul în care cîștigăm tăria intelectuală de-a susține această perspectivă depășim ireconciliabila dualitate și pledăm în favoarea unității în care toate cele rele ajung să se resoarbă.

La o lectură atentă a cărții Apocalipsului observăm că spre final se vorbește în mod explicit despre **două morți.** Viziunea aceasta este derutantă mergînd pînă la neînțeles. De ce e nevoie de două morți ? De ce se realizează această diferență ciudată ? Problema acestei distincții se datorează nașterii intervalului de o mie de ani. Cifra este, firește, simbolică. Ea măsoară atît un interval cît și un răgaz. Este un fel de așteptare înainte de judecata decisivă, înainte de-a fi deschisă cartea vieții. Această carte este cartea deplinei decalări. În momentul în care demonul este aruncat în **„iezerul de foc"** el, practic, nu mai există ca demon. El a fost mistuit în indistincțiune. Focul nu înseamnă numai damnare, ci și purificare. Imediat, după această eliminare, urmează nașterea unui pămînt nou și a unui cer nou. Coboară cetatea Ierusalimului iar demonul nu se mai poate infiltra în cosmosul renăscut. **Și porțile cetății nu se vor mai închide în fiecare zi, căci noapte nu va mai fi acolo.** Faptul că nu va mai fi noapte dovedește că posibilitatea dualității este extrem de redusă. Asistăm la un început de lume care, chiar dacă nu e început de ciclu, reprezintă o nouă Geneză. Paradoxul este tocmai acesta : demonul a fost pedepsit, dar și salvat. Demonul nu mai există, așa cum a existat, și în acest fel puterea sa a cunoscut resorbirea în focul unirii contrariilor, focul damnării și al purificării. Dacă în Apocalips se spune că în noua cetate nu va intra **nimic pîngărit și nimeni care e dedat cu spurcăciunea și minciuna,** aceste afirmații sînt doar niște concesii care se fac sensibilității iudeo-creștine. În realitate, metafizic vorbind, de pîngărire și de spurcăciune după cea de-a doua moarte nici nu mai poate fi vorba. Iezerul de foc nu este simplă pușcărie, ci un loc al transformării. Așadar, Apocalipsul nu trebuie citit numai în cheie religioasă, ci și într-o perspectivă mai vastă în care sfîrșitul, fiind început, anunță o altă viziune asupra întregului univers. Corect ar fi fost ca acest iezer de foc de care se vorbește să nu sugereze direcția descendentă. Aruncarea demonului nu este făcută într-un hău mai adînc decît primul hău în care a căzut Lucifer, ci într-o zonă de unde, eventual, poate avea loc următoarea cădere. Transformarea demonului în foc, deci într-un element fundamental, corespunde în fond înecării turmei de porci atunci cînd are loc salvarea demonizatului. Dracii intră în porci și se înecă nu pentru a fi distruși, ci pentru a intra în elementul-apă, într-o formă a indistincțiunii, de unde se vor individualiza în momentul unei noi revolte. Paradisul terestru și Ierusalimul ceresc reprezintă cele două centre spirituale situate la începutul și la sfîrșitul unui ciclu al umanității, așa cum apa din potopul lui Noe corespunde focului apocaliptic. Așadar, dacă viziunea sfîntului Ioan s-ar fi oprit la prima moarte, atunci ea ar fi fost incompletă și nu ar fi fost vrednică de un atît de înalt sfînt. Ioan a văzut însă mai departe de simpla pedeapsă, Ioan a văzut pînă în clipa cînd se petrece metanoia. Dacă demonul ia naștere din ființa lui Dumnezeau, el nu are încotro și trebuie să se întoarcă în același sîn. Din această cauză, trebuie să aibă loc Apocalipsul și nu poate fi eludat . Dumnezeu îi poate ierta pe oameni, oricît de ticăloși ar fi, dar nu îl poate ierta pe demon. Recuperarea demonului presupune trecerea prin foc și caznă a întregii lumi pentru a putea fi realizată suprema decantare. De aceea ,este necesar intervalul de o mie de ani, de aceea trebuie deschisă cartea vieții, în care sînt reținute doar intenții spirituale. Cu alte cuvinte, Dumnezeu nu pune de la bun început în funcțiune iezerul de foc al indistincțiunii deoarece mai speră că sînt șanse pentru a menține lumea în parametrii inițiali. Dar absența din cartea vieții declanșează fenomenul totalei radieri. Așa cum se și spune în scriptură : **Iar dinaintea feței lui pămîntul și cerul fugiră și loc nu se mai găsi pentru ele.** În momentul în care Dumnezeu se arată cu adevărat, nici un simbol al lumii create nu mai poate rezista în fața arderii la care e supus. Rămîn doar iscăliturile din „cartea vieții" care nu salvează lumea din simplul motiv că au devenit germeni pentru noua lume și nu mai au legătură cu lumea deja sortită pieirii. De observat așadar că principiul Vechiului Testament după care un număr de sfinți poate salva cetatea nu mai este valabil. Și așa cum tenebrele au fost învinse de lumina Genezei, așa și iezerul de foc cuprinde în cercul său tot ceea ce nu e literă scrisă înainte de sfîrșit, mai metafizic spus, tot ceea ce nu e germen. Marginea deci provoacă centrul. Aceasta e calea regenerării.

Dan Stanca

PS. **Fire, walk with me,** deviza demonică din **Twin Peaks** dovedește că David Lynch nu e totuși departe de sursele unei inspirații tradiționale.

haiku

O palmă pusă pe geam —
ecoul luminii
în odaie

GLOSSĂ

M-am sculat din somnul de după-amiază și mă uit pe pereți. Las jaluzelele căci afară s-a și întunecat. Primesc un telefon de la mătușa mea care mă roagă să-i cumpăr un medicament : are 81 de ani și a început să uite totul, uită ce a spus și ce a făcut acum două minute. Trăiește nenumărate vieți-efemeride. Urcă o scară cu nesfîrșite reîncarnări. Revine de unde a plecat după un ocol prin geografii și istorii fantastice. Neverosimilul palpabil al secundei, concentrice biografii. Fulgurații, cortine, neasemănări. Plauzibilă meteahnă a zorilor, îngăduită omniprezență a amurgului. Cel ce stă pe-un scaun, cel ce ocolește covorul, se duce pînă la sobă, mai pune cîte-un lemn peste ieratecul dinlăuntru cel ce revine la scaun, ocolind covorul, și stă un timp acolo cu o mînă pe masă și cu ochii pe fereastră la acoperișul brumat. Bruma se topește ori ochii se închid ? Posibilități egale de înțelegere. Mîna de pe masă surprinde instinctiv modelul mileului crosetat, tot așa cum privirea trece prin desenele perdelei înainte să ajungă pe acoperiș. Vag perceptibile, firele acestor desene prefațează uitarea de clipă cu clipă. Insignifiante care dau seama de măririle unei întregi planete. Palma pe masă, ochiul pe geam, fundul pe scaun, ochelarii rătăciți pe polița sobei : iată omul, traseul lui larvar. Încetineala norilor lipsa lor de voință. Secole pentru tot ce pare nemișcat, secunde pentru ceea ce arde. Știm tot atît de bine că degetele pe care le tinem pe masă, apasă o altă realitate în care nu ne putem integra. Ciocuri din această altă realitate ne momesc prin vreme, dar asta nu înseamnă decît că ne putem rătăci și-n propria-ne absență. Să fii pierdut acolo unde ești, și rătăcit acolo unde nu ești : iată performanța unei vieți.

(Jurnal anticameleonic — 29 ian. 1992)

Constantin Abăluță

daniel pișcu

O.M:. ochii

O.M., tu un ochi foarte mare
în creștet ai
și doi ochi mai mici în tălpi ai
care privesc din tine cel dinăuntru
la tine cel dinafară !
O.M., tu un ochi
în coșul pieptului ai
cu care vezi albinele
și un ochi în ceafă ai
cu care vezi pisicile !
O.M., sufletul,
pe ochiul adevărat ai
ochi în ochi ai
și trupul tău ochi are !
O.M., și cuvintele au ochi
care nu se văd
care se uită
care înțeleg !

Cad litere-n mine

Cad litere-n mine
pătrunzînd adînc în carne și sînge
grea holera cuvintelor
grea poezia care mă stringe.

Cad cuvinte în mine
pătrunzînd adînc în carne și sînge
grea lepra literelor
greu poemul care mă plînge.

Poezia

Poezia este poezie
dacă se joacă
de trei ori :
cu sinele
cu tinele
cu minele.

O pagină de-a mea

File și file răsfoiam
în noianul de file

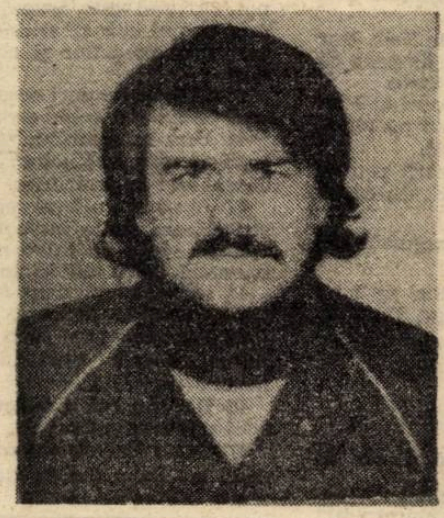

calofile și necalofile,
între cele două coperți :
una Eva, cealaltă Adam.
Pînă ce am descoperit
structura
și corectura
stilul
șirul
și firul,
apoi titlul :
o pagină de-a mea
s-a îndrăgostit de pagina ta.

Ca și cum (Nik et Hunc v.s Hic et Nunc)

Ca și cum zici șepte
(în loc de șapte)
ca să nu se înțeleagă șase,
ca și cum ai căra grele valize,
ca și cum ai face retorice vocalize,
ca și cum te-ai antrena pentru
a trece Stixul,
ca și cum stiloul poate
înlocui pixul
pentru a fixa sensul,
pentru a putea face
papirusul
s u l !

Stampa III

Un tată plimbîndu-și
fetița de mînă,
îmbrăcată toată în roz,
cu o scufiță tot roz.
Nu se grăbesc.
Nu-și vorbesc.
Dar oare ce-și povestesc
mîinile lor.
tată,
vrăjitorule din Oz!

Prahova artistică

Etajul trei al Teatrului Național, cea mai generoasă sală de expoziții a țării, găzduiește astăzi o impunătoare paradă a artelor plastice de pe cuprinsul prahovean. Probabil, cea mai bogată selecție de acest fel ce a fost prezentată vreodată amatorilor de artă din Capitală. Motiv pentru care grija expozanților a fost deosebită în a-și desfășura pe simeze creații din ultimii ani, cu totul semnificative și reprezentative, pentru a le defini mai exact personalitatea și idealul estetic. Această expoziție a ploieștenilor mi-a oferit prilejul de a constata că este cu putință ca într-un același spațiu de expunere să coexiste relevant și spectaculos **35 de expoziții personale !** Fiecare component al echipei prahovene și-a conceput un segment de sine stătător, bine articulat stilistic, ceea ce conferă o unitate în diversitate cu totul remarcabilă. Expoziția se parcurge ușor și cu interes, deși numericește ea nu se deosebește cu nimic de periodicele și istovitoarele saloane republicane. Organizatorii au realizat un parcurs expozițional aerisit și echilibrat în spațiu, care scoate în relief datele calitative ale multora dintre piesele aflate în ambianța sălii de expunere.

Artiștii pot să fie satisfăcuți de această modalitate de comunicare cu publicul lor imediat, care oferă o șansă reală de afirmare a personalității lor creatoare într-o manieră, care, prin alte mijloace ar necesita un efort mult mai mare și o materializare a unei intenții care în București nu le este prea la îndemînă, în condiții obișnuite.

Ceea ce ne-a demonstrat **Salonul prahovenilor,** înainte de toate, este lipsa de complexe provinciale ; teza conform căreia la Ploiești nu sînt posibile manifestări artistice consistente și valoroase, datorită prea marii apropieri de București se adevereste, a cîta oară?, a fi un mit ! O pleiadă remarcabilă de artiști plastici a funcționat permanent în capitala aurului negru și împrejurimi, iar despre tradiția marii arte în ținutul cu pricina, să nu mai vorbim !

În prestația actuală a artiștilor prahoveni se disting cu ușurință două tendințe : preocuparea pentru reformularea în viziune proprie a curentelor contemporane ce se manifestă în arta europeană (în pictură și arte ambientale, îndeosebi) și prelungirea în modalități performante a liniilor stilistice tradiționale (parțial la sculptori și în grafica de șevalet, cu referire specială la acuareliști). Aceasta, ca privire de ansamblu. Altfel, se cuvin remarcate mai toate contribuțiile din acest frumos salon de artă. Pictorii, mai numeroși, propun o colecție incitantă prin tematică, diversitate stilistică și bogăția cuceritoare a registrelor cromatice. Sînt în acest salon cîteva lucrări memorabile semnate Filip Kallo, Ion Șinca, Dan Platon **(Montane)**, Valeriu Scărlătescu **(Deal ; Copaci ; Casă de pescari)**, Eugen Bălan **(Bacovia ; Toamnă la Horodiștea)**, Marcel Bejgu **(Liniște ; Dimineață de iarnă ; Interior de pădure)**, Marilena Ghiorghiță **(Cuib ; Acoperiș)**, Adrian Nicolae, Patricia Popescu (remarcabilă picturalitate în **Turnirurile, Coridele** și „animalierele" sale), paleta calmă și suav lirică a Speranței Ștefănescu și Nic. Vasilescu, Ionel Dunea cu seria realizată la Slănic în preajma muntelui de sare (inclusiv torsurile din sare gemă !), Valter Părăschivescu cu seria de compoziții nonfigurative, plină de vigoare și exuberanță cromatică...

Sculptura are în Ștefan Macovei un exponent prolific și constant preocupat de senzualitatea formelor și de rafinamentul simbolurilor ; mai ales în lucrările sale din lemn. Nicolae Kruch excelează în portret, modelajul și precizia desenului său servind perfect scopului plastic propus. În termeni apropiați am receptat lucrările Ofeliei Iosub, în timp ce George Dumitru pare a fi un cultivat iscoditor de forme și înțelesuri din carnea moale și domestică a lemnului. Tot așa cum ni se relevă sculptura ce o practică azi Alfred Dumitriu în compoziții de larg suflu poematic durate în metal ,coerent articulate în spațiu și cu o profundă sugestivitate a formelor, deși forează anumite riscante zone din perimetrul simbolurilor abstracte : **Năluca ; Transcendent; Gărgăun ; Lăuntric...** În rest, Iustin Bratu, Paraschiva Gălușcă ne propun formule relativ atent și corect individualizate ale unei anumite maniere, care s-a impus în sculptura noastră contemporană, mai cu seamă printre „lemnari". Un bun profesionalism, prea puțin ajutat însă, de imaginația creatoare.

Compartimentul destinat graficii și artelor adiacente, deși consistent numericește, ne apare săracit în planul expresivității și al preocupărilor care să ateste evoluția modernă a genului. Acuarelele și penițele lui Otto Barabaș,

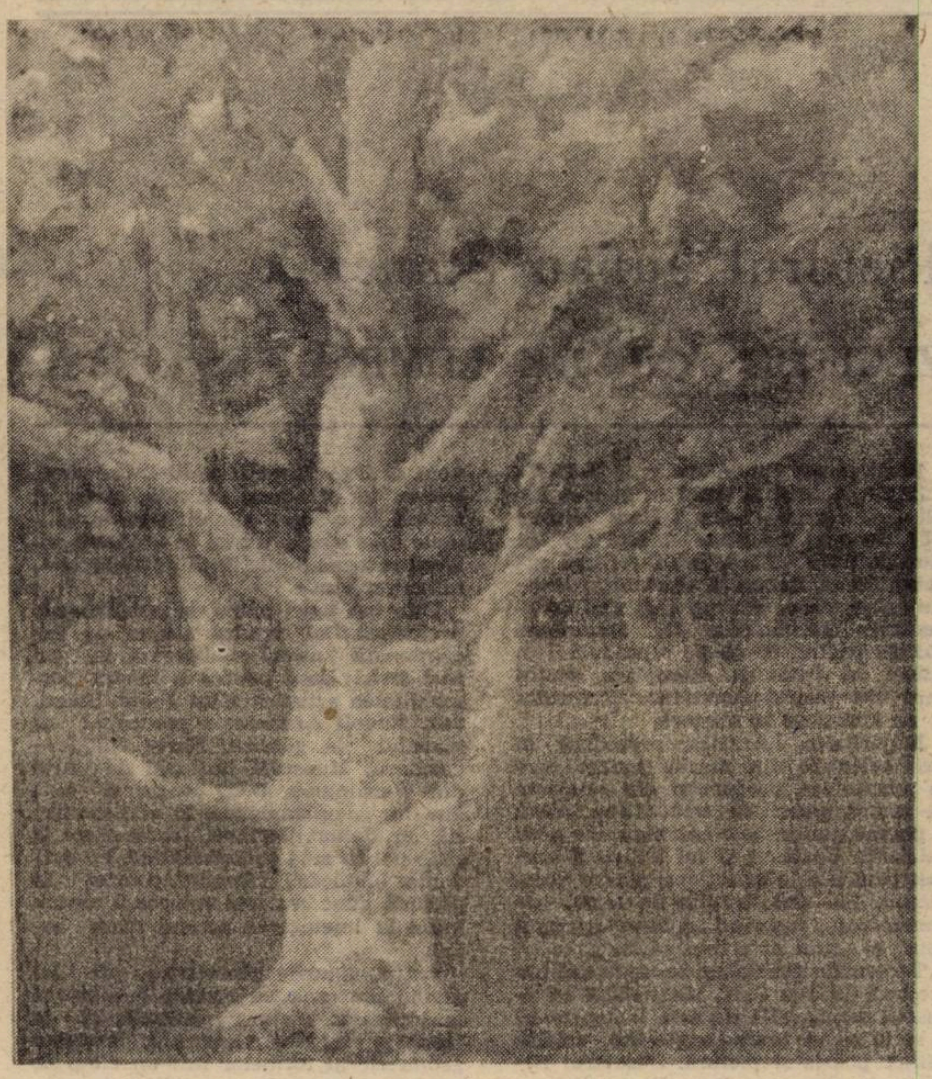

Marcel Bejan : Fag

în cunoscuta-i manieră galantă și poetică, colajele și imprimeurile pe catifea semnate în delicat arabesc de culoare și detalii de forme zoo-botanice de Mina Ignat și zincogravurile lui Constantin Ionescu, frumos eclerate și ingenios paginate (Galaxii, Geneze) și în oarecare măsură acuarelistica și guașele, decorative dar numai atît, semnate de Carmen și Eugen Bălan sînt semne prea palide totuși, pentru o ofrandă artistică atît de densă și de serioasă ca a celorlalte genuri prezente în expoziție. Așa, de exemplu, cu totul surprinzătoare ne apare compartimentul artelor ambientale și cu precădere al **tapiseriei.** Un gen pretențios și costisitor, care, însă, la Ploiești, are prozeliți statornici și valoroși, a căror contribuție în agora artelor naționale este deloc neglijabilă. Prezența în acest salon a unor lucrări cu deschidere monumentală din creația lui Ovidiu Pașcu, Angela Ionilete, Ligia Bălaj Popescu, Mariana Voicu ne apare ca eminentă, de cert prestigiu artistic. Dacă mai adăugăm la aceste prezențe, cele ale lui Marilena Marian, Mihai Manta și Mariana Băbușanu (tempera pe pînză într-o variantă de imprimeu monumental), avem imaginea unei prestații de excepție a „textiliștilor" prahoveni la reușita de ansamblu a acestui salon de artă. În această ambianță bogată și diversă, compozițiile ceramice ale Lucreției Milea **(Ochi de păianjen ; Interferențe ; Îngemănare),** punctează înspirat și calificat o prezență artistică de incontestabilă valoare prin consistența viziunii și a demersului plastic și prin seriozitatea demonstrată față de însușirea temeinică a mijloacelor și instrumentelor de expresie. În totul o pledoarie reușită pentru profesionalism și autenticitate.

Corneliu Antim

muzica

Premii, premii

Fără a fi spectaculoasă, „colecția" premiilor internaționale obținute de tinerii și foarte tinerii interpreți români în acest an a adus, totuși, oarecari satisfacții celor care urmăresc cu destulă tristețe zbaterile vieții noastre muzicale. În fond, important nu este doar premiul în sine, ci însăși prezența românească în lume, pentru ca această lume să afle că nu sîntem doar handicapați și hoți, ci, în primul rînd, purtători ai unei sensibilități și inteligențe aparte, capabile, de multe ori, să surmonteze capacități „cu blazon".

Printre laureații acestui an se numără și soprana Simina Ivan care la prima ediție a Concursului Internațional de Canto desfășurat în cadrul Zilelor muzicale „Johann Strauss" din orașul Koburg — Germania, a obținut premiul al III-lea și premiul special Johann Strauss. Din juriul concursului au făcut parte directori de teatre lirice din Germania, regizori, dar și personalități ale artei cîntului, precum Wilma Lipp sau Ingeborg Halstein. Concursul, conceput în patru etape, a avut un profil special, solicitînd susținerea unui program de arii din opere și operete, ceea ce, pentru cei 100 candidați s-a dovedit a fi destul de dificil, în finală rămînînd doar șase. Simina Ivan a cîntat arii din „Lucia di Lamermoor" „Manon" și „M-lle Nitouche".

Pentru că vorbeam despre prezența, în lume, a celor născuți pe meleagurile noastre, să menționăm și faptul că premiul al II-lea a revenit sopranei Hermine Mey, plecată din Timișoara în urmă cu 12 ani și că unul dintre pianiștii acompaniatori în concurs a fost Peter Grossmann, binecunoscut muzician plecat, și el, din România.

Din Germania, Simina Ivan a făcut, apoi, o escală la Viena, unde, alături de soțul său, tenorul Alexandru Badea și de mezzosoprana Claudia Codreanu, a beneficiat de cursurile de canto susținute de Ileana Cotrubaș. „A fost o experiență fantastică — e o personalitate uriașă, are o intuiție și o inteligență muzicală extraordinară ; studiul s-a axat pe elemente de stil, interpretare, înțelegere a textului și a rolului. Am lucrat cu dînsa ariile din «Traviata» și «Manon». A fost o revelație — aștept cu nerăbdare sosirea sa în România și sper să pot lucra din nou, cu dînsa, mai ales că intenționez să particip la concursul Bellini — Italia". Sînt gînduri pe care le-am aflat după recitalul pe care Simina Ivan l-a susținut, de curînd, la Muzeul Național Cotroceni, programul incluzînd și aria lui Manon, lucrată cu Ileana Cotrubaș. Seara de muzică ce a urmat, în deschiderea noii stagiuni muzeale, conferintei despre „Stilul brâncovenesc în arhitectură", susținută de arh. dr. Cristian Moisescu, a mai cuprins ciclul de Șapte cîntece pe versuri de Clement Marot de George Enescu și fragmente din Suita pentru pian op. 10 de același compozitor interpretată de Luminița Berariu, cea care, de altfel a acompaniat-o pe protagonistă. Liedurile enesciene ne-au amintit că Simina Ivan, este laureată a Concursului Internațional George Enescu 1991, iar opțiunea pentru muzica franceză și modul de abordare a acesteia ne-a „explicat" de ce a obținut, în 1990, premiul I și premiul pentru muzică franceză la Paris și, în 1991, premiul Mady Mesplé la concursul de la Nantes și premiul III la Toulouse. De altfel, recentul premiu Johann Strauss se adaugă premiului pentru operetă obținut la Viena în 1990, dovedind că prima dragoste (opereta) nu se uită niciodată.

Acest ultim concurs se pare că a fost și cel mai favorabil sub aspectul solicitărilor concrete, audiția ce se preconizează la Salzburg, la propunerea Wilmei Lipp (acum profesor la Mozarteum) urmînd a fi un prim pas în acest sens. Mai puțin „lansată" decît colegele ei de generație, Simina Ivan dovedește, însă, o tenacitate cu totul specială în dorința sa de afirmare, ceea ce nu poate fi decît lăudabil.

Anca Florea

parțial color

Un geambaș numit Cornescu

Dacă n-ar fi apărut la momentul oportun — mai întîi ochelarii și după cinci minute posesorul lor — Lucian Cornescu ar fi trebuit importat. De comicologi. Sau de I.R.S.O.P., la vremea cînd scormonește prin gunoaie. Altfel, omul nu-i de aruncat. Deocamdată. Are idei, e pe fază, și, nu în puține rînduri, pătrunde acolo unde au fost uitate porțile deschise. Pe vremea cînd făcea anumite servicii a strîns cu rîvnă multe verzituri pe care, într-un exces de zel, le-a arătat națiunii, voind a-i demonstra că e pregătit s-o înfieze. Suflet caritabil, nici vorbă ! Numai că, în goana lui după gesturi capitale, n-a putut ademeni nici măcar „Tineretul liber", deși aruncase aici, cu mai mult timp în urmă, cîteva cozi de topor. Nepotrivire de caractere sau numai deficite în balanța de plăți. Oricum, propensiunile lui mercantile trebuie înregistrate ca atare, fiindcă Lucian Cornescu, purtînd un nume cu rezonanță bovină, se crede îndreptățit să se comporte ca un geambaș. Ca orice persoană care vrea să se impună prin ceva, nu e străin de nici un muget, luat de mulți drept una din convingerile sale politice. Dar nu e singura, fiindcă L.C. are o vastă experiență în domeniu.

În timpul incursiunilor carbonarde, profitînd de moment și ajutat de instinct, a încercat să cumpere și minerii, bănuind că aici a găsit o masă de manevră pe măsura staturii sale morale. Cu vremea s-a dovedit că promisiunile lui televizate au fost numai focuri de paie, de vreme ce cuptoarele din Valea Jiului s-au ars, ca și aceia care au crezut în gogosile lui. Nu-i de mirare că tot ce atinge el se transformă în cenușă. Simțindu-se cu ștea în frunte, deși, între timp, aceasta i-a căzut pe umeri, nu s-a sfiit să rîvnească tronul de pe măgura Cotrocenilor. Numai o comisie promptă, artăgoasă, fără înțelegere în fața dovezilor sale sunătoare i-a descoperit falsurile în liste — ca și cînd erau singurele în viața lui ! — și l-a aruncat în afara cursei prezidențiale. Revenindu-și repede din ambuscadă, Lucian Cornescu nu s-a simțit apt să stea pe tușă și a trecut iarăși la pîndă. Cînd arbitrii urmăresc jocul, intră neinvitat în teren. Bagă cornul în pămînt și boncăluiește la cei care și-au căpătat dreptul la joc. Deunăzi, la „Studioul electoral", admira demnitatea romînilor. N-a surprins pe nimeni. În laia lor s-ar simți ca acasă. Apoi, cine se aseamănă se elogiază. În schimb, chinuit de intransigența ce-i caracterizează, a aruncat săgeți otrăvitoare spre Convenția Democratică, învinuind-o de trădare și de impuritatea unui program românesc. De la un puritan ca el nici nu te puteai aștepta la altceva ! Trebuie numai să-i privești chipul pătat și vei realiza imediat din ce semințe coboară pentru a ne vorbi de onoare. Fiindcă, înainte de orice, aceasta e în programul său de viață. Sub teroarea el dă indicații prețioase actualilor și viitorilor guvernanți. Are și un credit moral să o facă. Discursurile sale atît de coerente pot face impresie numai caselor de alienați, dacă nu cumva și pe-acolo mai este cîte-un exemplar teafăr. Urmărind prezența pe micul ecran a lui Lucian Cornescu nu știi ce să admiri mai întîi : numele, în consonanță cu întreaga lui statură fizică și spirituală, sau impertinența cu care vrea să se bage, neinvitat, în sufletul romînilor. În ceea ce ne privește nu ne lăsăm sedusi de aparențe pentru a-l distribui în trupa inegalabilului I.I. Brătianu. Locul dintotdeauna al lui Lucian Cornescu este în cireada lui Văcaru.

Marius Tupan

Pictorul Julian Stanczak

ZECI DE ANI DE LUMINĂ

Prestigiosul volum de artă „STANCZAK", apărut în 1990 în cadrul Bibliotecii „The Poetry / Rare Books Collection at the State University at Buffalo", New York, sub îngrijirea curatorului ei, Robert J. Bertholf, constituie o operă de excepție, aș zice un eveniment sărbătoresc. Ea însumează 151 de pagini, cu 89 de reproduceri în culori, în 4 000 de exemplare, dintre care 300 poartă semnătura pictorului și nu sînt puse în vînzare.

Majoritatea lucrărilor reproduse au fost selectate din marile muzee care le adăpostesc, precum și din cele mai de seamă galerii de artă. Ne-ar trebui o pagină pentru a le enumera, ele dînd asistența Barbarei și lui Julian Stanczak pentru a le selecționa pentru acest album. Ele sînt însoțite de texte de competență, sugerînd „o lume așa cum este" și „cum ar trebui să fie".

Tablourile din volum se inserează între anii 1956 și 1987. Menționăm că această monografie de artă inaugurează o serie ce va urma, explorînd relația dintre poezie și pictură. Curatorul Bibliotecii „Poetry / Rare Books Collection", Robert J. Bertholf, acordă un deosebit interes acestei relații Poezie-Pictură, descoperind în opera lui Stanczak o înrudire cu lirica lui William Carlos Williams, Louis Zuckovsky și Wallas Stevens.

Julian Stanczak s-a născut în 5 noiembrie 1928, la ferma unui bunic, în satul Borownica, situat la sud-estul Poloniei. În 1932 familia lui se stabilește lîngă Lebberg, într-o comunitate de musulmani, evrei și ucraineni. Pactul de neagresiune polono-german va fi încălcat de armata roșie, iar populația luată prizonieră și dusă în Siberia. Julian are o sănătate delicată și își pierde și mîna dreaptă. Cînd armata poloneză din exil se regrupează la Baku și la Krasovock, scapă de prizonierat. După incredibile peregrinări prin state asiatice, apoi prin state africane, ajunge la Londra, unde între 1949 și 1950 urmează cursuri la un Institut de artă, emigrînd în 1950 în Statele Unite. Se înscrie la Institutul de Arte din Cleveland, unde își obține diploma. A fost elevul unui faimos profesor german, exilat datorită regimului hitlerist în America — Josef Albers. Creatorul unei picturi pe și în sticlă, arta acestuia a avut o durabilă influență asupra lui Stanczak.

Rita Rădulescu : Portret

Prima expoziție a lui Julian Stanczak a avut loc în 1964, la Galeriile Martha Jackson. Înclinarea spre arta Op. este evidentă de la început în opera lui Stanczak. Pictura sa depășește însă formele vizuale cu puternice viziuni oferite geometric. Va continua permanent să lege formele de idei. Culoarea, adesea în contraste delicate, elegante, ajunsă la o mare simplificare în ultimele sale opere, scoate în evidență viziuni recognoscibile, încă de la începutul carierei sale.

Cele trei mari nume de prestigiu ale prezentatorilor acestui album de excepțională ținută, colaborează în cel mai fericit mod pentru a ilustra personalitatea artistică a lui Julian Stanczak. Rudolf Arnheim e preocupat de vizualul în gîndire, Harry Rand — curatorul Muzeului Național de Artă din Washington, D.C., consacrat tendințelor complementare în arta modernă, iar Robert Bertholf, foarte atent la căile noi în arta contemporană, cu evidența implicării ritmului poeziei în pictură, aduc cea mai valoroasă contribuție la înțelegerea acestui mare artist.

Astfel, figurile geometrice ale lui Julian Stanczak nu conduc la situarea artistului în pictura abstractă, ci la tendința lui de a clarifica procesul geometric al formelor într-un cîmp de lumină, într-un sens mai larg, la perceperea naturii umane cu complexele ei.

10 iulie 1992
București

Petronela Negoșanu

Poeme de TED HUGHES

* * *

Copacul tău, — stejarul tău
O scînteiere orbitoare

De fulger negru înălțat, o înhățare
șerpuită
De-o clipă

Sub stelele fărîmate.

Un paznic, dansator
La obîrșia pură a frunzei.

Agonie în grădină. Blagovestenie
Din lut, apă și lumină.
Sub acoperișul lui tună —
Agonia sa îi e templu.

Pînă la briu, stejarul negru
dansează
Și ochii mei adastă
Pe veacurile clipei sale
În vreme ce țințarii
Cată să-i ierneze în scoarță.

Mările acum se însetează
Înspre stejar

Stejarul flutură
În voia pămîntului.

Pielea

S-a întins după tovărășia ierbii.

Iarba a furnicat-o
În limba ei
Amușinînd pămîntul, dar nervoasă.

Pielea s-a încordat
Suprimîndu-și reflexul
Tremur din zori

Gîndind, începe — mai întîi pipăiri
Pe la noduri
Apoi veni-vor ruperi de nori
și averse de lume-lumină

Și bucuria mea dezgolită
Îmi va fi ridicată, cu țipete
de bucurie.

Heptonstall

Sat negru de lespezi de morminte
Tigva unui idiot
Ale cărui vise mor îndărăt
Unde au fost născute.

Tigva unei mioare
Cărcia carnea i se topește
Sub propriii căpriori
Din ea mai ies numai muște.

Tigva unei păsări,
Cu mantie geografii
Scurse în suturi
De praguri crăpate.

Viața istovește
Moartea istovește
Stînca istovește.
Numai ploaia nu ostenește
niciodată.

Înalta lumină marină

Mantie sidefie
De prundiș de pămînt

Bolta scînteiază prin ea
În piraie
În gurile hulpave

Într-o lume
De atomi înnegurați și zoriți
Înlăuntrul pietrei viu-luminate
De lumina bătătorită cald
de o minune.

Talpa unui picior

Apăsînd pe stînca lumii, plată
Caldă

Cu harta omenească
Pe pielea bătătorită, pentru această
întîlnire
Tihnită

Întîi cunoscută de învelișul stîncii
Pe cînd era strălucire de stea,
Întîia gazdă, întîmpinînd-o,
încîntată

Cu o strîngere sinceră, prietenoasă
Recunoscătoare stîncii, grăiește

Eu nu sînt aripă
Care să calce golul
Eu am fost creată

Pentru tine.

(Din volumul MOORTOWN)

În românește de
Florence Mănăiloiu

Moravia și femeile

Treizeci de femei ni se confesează, pe rînd, în cele treizeci de povestiri ale volumului „Boh !", publicat de Alberto Moravia (1907—1990) în 1976. Adolescente, tinere soții sau vîrstnice amante, frisonează la unison sub impactul trecerii timpului. Pentru aproape toate, însă, **răul** are un nume precizat. Pentru unele el este casa părinților, mediocritatea sau lipsa de înțelegere a soțului, ciorapii rupți sau rochia inaccesibilă dintr-o vitrină, bătrînețea în mijlocul unei familii care le ignoră. Pentru altele, mai sofisticate, răul este sentimentul dependenței de soț, sentimentul lipsei unui destin **adevărat** sau, pur și simplu, este o stare de neprecizat, care le generează tendințe suicidare. Și atunci ele acționează. Se mărită orbește sau își schimbă amantul, își caută prin telefon un companion pentru seară, fac autostopul mînate de intenții ambigue, provoacă mici scandaluri stimulative pentru amorul conjugal, se prostituează sau fură, simulează cu precauție sinucideri.

S-ar putea susține că cele treizeci de femei fac ce fac pentru că se simt **neiubite**. Este ideea avansată în scurta prezentare de pe coperta a patra a versiunii franceze a cărții (cu titlul modificat în „Bof !"), utilizată de mine. Acoperitor și mai corect totodată ar fi, cred, să remarcăm că ne aflăm în plină dezbatere existențialistă. Departe de rigorile moralei : femeile lui Moravia se dedau partidelor sexuale cu ușurința păsărilor, deseori adulterin și uneori cu acordul tacit al soțului dornic de promovare profesională ; gangsterismul este tolerat sau privit ca o metodă la fel de bună ca oricare alta de reușită. Departe și de ideea societății stratificate în clase : un descendent al nobilimii romane face figură de vicios ridicol ; burghezul, vechi cal de bătaie al scriitorilor secolului, este disprețuit fără ură. Banii contează, da. Însă prezența lor nu face decît să modifice clapele pe care femeia apasă pentru a scăpa de sentimentul terifiant al vieții. Dacă nu-i are, încearcă să sterpelească un inel, într-o bijuterie. Dacă îi are, aruncă cu telefonul în capul cameristei. Orice e bun, dacă le face să nu mai audă ronronul clipelor care trec. Celor care, pe căile banalei rațiuni, încearcă să afle motivele atitudinii lor, femeile lui Moravia le aruncă în nas, sastisite și disprețuitoare, un răspuns eliptic : „Boh !" Altfel spus : „Ești cretin de nu pricepi ?".

V. Paraschivescu : Rădăcini

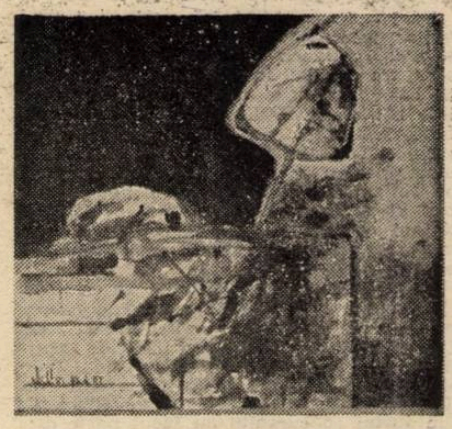

V. Paraschivescu : Uimire

Moravia, considerat unul dintre romancierii europeni marcanți ai secolului, a lăsat în urma sa și douăsprezece volume de povestiri, cu nimic mai prejos decît romanele sale. Începutul traducerii lor l-a făcut, în 1991, editura Secolul XX din Craiova, cu volumul „Cum să trăiești cu o soție necredincioasă" (în original „Vila de vineri și alte povestiri"). Cine se mai încumetă ?

Florin Oncescu

Alberto Moravia, „Bof !", Flammarion, 1982.

Urmare din pag a 16-a

LEGENDA PARFUMURILOR

Ar trebui mai întîi să ne-amintim că, după Scripturi, Dumnezeu l-ar fi frecat pe-Adam, ca să-i dea lustru, cu nisip din pustie, iar, pentru a-i da viață, i-ar fi suflat aer în nări. Îl destina, făcînd acestea, unei existențe dominate de emoții olfactive. Mai trebuie, de asemenea, să fim de acord că ceea ce făcea el era paradoxal. Să lași o făptură esențialmente olfactivă singură-singurică în deșertul de nisip, nu-înseamnă oare s-o hărăzești nefericirii? Desigur, multe milenii mai tîrziu, s-a găsit pînă la urmă o cîntăreață franțuzoaică ce a pretins că soldatul ei miroase nemaipomenit a nisip călduț. Dar toate experiențele au dovedit de-atunci că nu poate fi vorba decît despre o licență poetică și-atît, căci nisipul, rece sau cald, și asta-i clar, nu miroase defel.

Ci Dumnezeu plutind într-o bună zi pe deasupra dunelor pămîntului pustiu, surprinse pe Adam în tare ciudată îndeletnicire. El își plimba nasul de-a lungul unuia din brațe, tot încercînd zadarnic să-și prelungească adulmecarea pînă-n adîncul subțioarei sale.

— Ei, tu, fiul meu, ce tot faci acolo?

— Miros, îi răspunse Adam, sau mai degrabă doar încerc s-o fac, căci cel mai mult miros că nu miros nimic.

Și îi întoarse spatele, ridicînd trist din umeri.

Domnul cugetă. Dacă Adam vrea să aibă o viață olfactivă, nu-i bine să rămînă singur. Și asta încă nu e tot. Îi mai trebuie și un mediu parfumat.

Așa că s-a pus pe treabă și a creat Paradisul. Ci Paradisul nu era nimica altceva decît o grădină cu flori mărginită de păduri de santal, de camfor și de știr. Și fiecare din aceste flori se răspîndea prin aer ca o cădelniță, precum a scris poetul: Pămîntul Paradisului nu mai semăna deloc cu-acel n'sip uscat, sterp și nemirositor din care fusese plămădit Adam. Era acesta un sol gras, fertil și greu, și din materia asta o plăsmui Dumnezeu pe Eva.

Eva deschise ochii, văzu pe-Adam, aspiră profund și-ntinse brațele spre el:

— Vino, frumos prieten! spuse ea.

Adam se-apropie, captînd efluviile ce pluteau în jurul marelui corp gol.

— Frumoasă Doamnă! șopti el fermecat.

Se prinseră de mîini și-apoi păși prin aerul mirositor ciudat de pur, încă nepîngărit de nici o urmă omenească, în care-și împleteau mireasma doar floarea, lemnul și blana de-animal.

— Respiră, dragul meu, îi zise Eva. Ne-ntîmpină natura de dinaintea omului, cele trei note ale nevinovăției: vegetală, forestieră și-animală.

— Mireasma celei de-a cincea zile a creației, preciză Adam, căci noi am fost creați în ziua-a șasea.

Și astfel petreceau ei fericita viață în Rai, întonată doar de parfumurile ce singure dădeau un nume orelor și întîmplărilor din fiecare zi. Întîmplarea cînd Adam culesese de pe plajă o sferă neagră și-aurie, ce-o dăruise Evei. Ora delicată cînd noaptea cea albastră pogora deasupra lor după ce soarele asfințise. Tot întîmplare fu și-în ziua cînd Eva descoperi înfășurat în iarbă un șarpe minunat, iar solzii lui se-asemănau cu tot atîtea pietre prețioase. Cînd tocmai întinse mîna spre astă bijuterie vie, din naltul cerului bubui vocea lui Dumnezeu. „Otravă!" zicea glasul acela. Adam și Eva se traseră înapoi cu totul îngroziți. Ci șarpele, ridicat în coadă, le trimise pentru-a-i ademeni o răsuflare caldă, sclipitoare, tainică și răscolitoare... Ei o rupseră la fugă, dar știau deja că vor mai avea de-a face cu Șarpele.

Ci erau mulți pomi în Rai și fiecare, prin roadele lui, dădea o cunoaștere osebită. Unul dezvăluia matematica, altul chimia, al treilea limbile orientale. Dumnezeu spuse lui Adam și Evei:

— Puteți să mîncați din rodul fiecărui pom, și să dobîndiți toată știința lor. Însă păziți-vă-a mînca din fructul arborelui parfumurilor, căci, de veți ajunge să cunoașteți arta parfumeriei veți înceta pe dată să mai primiți în dar miresmele naturii. Ea nu vă mai dărui decît mirosuri și, credeți-mă, nimic nu e mai mohorît ca un miros.

Adam și Eva erau perpiecși. Șarpele însă, îi învălui cu răsuflarea-i otrăvită și seducătoare:

— Mușcați din fructul acestui pom al cunoașterii parfumurilor, le spuse el. Cunoscînd arta și chimia miresmelor vă veți fabrica propriile voastre parfumuri și ele vor fi aidoma aromelor din Paradis.

Sfîrșiră prin a ceda ispitei. Ci deabia își înfipseră ei dinții într-un fruct al pomului cunoașterii parfumurilor, că nările le fură îndată împunse de oroare și regret. Toate miresmele Paradisului se risipiră dintr-o dată și nu mai ajunseră la ei decît mirosuri triviale. Humusul, fînul cosit, frunza moartă, blana jilavă a unui cîine, lemnul ce arde, funinginea care rămîne după el, acestea toate sînt, desigur pentru noi, bieți amăriți de după paradis, izuri ale copilăriei care ne ung pe suflet. Dar pentru Adam și Eva ele miroseau într-un singur fel, puteau a proaspăta lor nefericire. Și ce era mai rău abia acum urma. Apropiindu-se unul de altul și vrînd ca mai nainte să își absoarbă sufletele, nu mai prinseră, nici unul, decît un singur miros, al transpirației lor. Căci nu se poate să-ți cîștigi cu sudoarea frunții tale pîinea cea de toate zilele fără să puți. Și chiar în clipa aceea, într-un singur glas, ei rostiră cuvîntul cel mai diform, cel mai sinistru, cel mai bolovănos din întreg talmeș-balmeșul lingvistic internațional: „Ne-ar trebui", spuseră ei, „un deodorant".

Și poate că promisiunile Șarpelui nici nu fuseseră cu totul amăgitoare, dar omului i-au trebuit milenii de încercări și căutări spre-a regăsi, unul cîte unul, marile parfumuri ale Paradisului. Dumnezeu îl pune pe Moise să urce Sinaiul nu doar pentru a-i dicta Tablele Legii. Ci îi șoptește și rețeta primului parfum din istoria omenirii (balsam pur, camfru aromatic, trestie mirositoare, leandru, ulei de măsline). S-a comentat la nesfîrșit revoluția creștină. Adevăratul ei înțeles se află însă în darurile oferite, de Regii-magi, Copilului-zeu: aur, tămîie și smirnă. Acestea fiind două mari parfumuri și metalul destinat să le conțină — în flacon de aur — într-o vreme cînd cristalul încă nu exista. Ca adult, Isus va dovedi că n-a uitat această lecție a celei mai fragede copilării. Cînd Maria Magdalena toarnă în părul lui un parfum neprețuit de scump, ucenicii sînt indignați de risipă. Isus îi dojenește. Cum, acest omagiu nu-i este în întregime cuvenit?

Dar trebuie să mai așteptăm, să așteptăm mai ales Franța secolului XX, pentru a asista la o veritabilă explozie de invenții olfactive ale unei pleiade de parfumieri de geniu.

Totul a început în 1912, cînd Guerlain a lansat „Ora Albastră" („L'Heure bleue"). Oricine aspira această adiere de iris, heliotrop, de iasomie și roză de Bulgaria se simțea purtat spre primul asfințit al lumii, sub primele stele ce luceau deasupra primei perechi îmbrățișate. Și fiecare deplîngea în adîncul sufletului său vremea aceea de grație languroasă. S-a mai întîmplat ceva și în 1921 cînd Chanel a creat al său „Numărul 5" („Chanel No. 5"). Era vorba despre o dată (5 mai), a cincea lună a anului, însă ceea ce evoca acest parfum memoriei noastre ancestrale era și cea de-a 5-a zi a Creației, cînd pe pămînt existau păduri, mare, animale, dar omul încă nu. Apoi, în 1927, Lanvin rostogoli la picioarele noastre o sferă neagră și-aurie, chiar aceea pe care Adam o culese de pe plajă, pe care o numi „Arpegiu" („Arpège"). A trebuit să mai așteptăm ani lungi pentru ca Balmain cu „Frumoasa doamnă" („Jolie Madame") și Hermes cu „Frumosul prieten" („Bel Ami") să regăsească cuvintele cu care s-au întîmpinat părinții noștri cei dintîi, la ieșirea din somnul lor natal, atunci cînd s-au descoperit atît de minunat de diferiți și de complementari. Cît despre „Otravă" („Poison"), mireasmă puternică și-mbătătoare a Șarpelui, pe aceasta o reconstitui Christian Dior.

Și astfel, fiece mare parfum este o poartă care se deschide înspre trecutul nostru paradisiac. Marcel Proust a făcut celebru gustul madlenei ce îi restituia copilăria. Dar pentru că are aripi de urias, parfumul ne redăruiește grădina fermecată în care perechea primă se iubea nevinovat sub ochiul tutelar al Marelui Parfumier Divin.

R. Rădulescu: Fetița-arlechin

moda, altfel

Peter Sellers către Shirley Mac Laine (I)

„Bine, m-am simțit pe mine însumi părăsindu-mi trupul. Tocmai pluteam în afara formei mele fizice și îi vedeam cărindu-mi trupul spre spital. Am așteptat. Eram curios. Mă întrebam ce nu era normal cu mine. Nu eram înfricoșat sau... ceva apropiat de aceasta, pentru că, de fapt, eu mă simțeam bine; trupul meu era cel care se afla în dificultate. Apoi am văzut că a venit doctorul Kennarmer. Mi-a luat pulsul și a văzut că eram MORT; el și alți oameni mi-au tot apăsat pieptul în jos și în sus. Au scos și căcatul din mine — literal — cred. Au făcut tot posibilul, doar, doar vor face ceva ca inima mea să bată din nou. Apoi l-am văzut pe Rex țipînd la cineva și zicînd că nu e timp să fiu pregătit pentru intervenția chirurgicală pentru INIMA!!! El a poruncit să fiu deschis chiar acolo unde mă aflam. Rex mi-a scos inima din trup și a tot masat-o... A făcut tot ce era posibil. Eram atît de curios urmărindu-l..! El, efectiv, refuza să accepte că eram mort. Apoi am privit în jurul meu și am văzut o lumină plăcută, albă, strălucitoare, frumoasă de necrezut, deasupra mea. Mai mult decît orice pe lume, voiam să mă îndrept spre acea lumină albă. Niciodată nu dorisem ceva mai mult. Știam că acolo era iubire adevărată, acolo, de partea cealaltă a luminii care mă atrăgea atît de mult. Era prietenoasă, iubitoare și mi-amintesc că m-am gîndit „That's God!". Am încercat să mă înalț către ea, în timp ce Rex lucra la inima mea. Dar nu prea reuseam. Apoi am văzut o mînă întinzîndu-se prin lumină. Am încercat s-o ating, să o pătrund prin surprindere, să o agăț în așa fel încît ea să mă treacă în afară din toate acestea! Apoi, l-am auzit pe Rex, **sub mine**: „Bate din nou, am mai cîștigat o inimă!". În același timp, o voce atașată mîinii pe care voiam să o ating atît de mult, zicea: „NU E TIMP. ÎNTOARCE-TE ȘI TERMINĂ!" NU E TIMP! Mîna a dispărut de cealaltă parte a luminii iar eu am simțit cum plutesc înapoi în trupul meu. Eram amar de dezamăgit. În afară de acestea nu-mi amintesc nimic altceva, pînă cînd mi-am recăpătat cunoștința, în propriul meu trup."

Cînd Peter a terminat am încercat să mă port normal, ca și cum totul ar fi fost normal. „Da", am zis. „Am citit o groază din Elizabeth Kubler-Ross și ea are atîtea documente și materiale care descriu același fenomen, cînd din punct de vedere clinic mulți oameni au fost declarați morți, dar numai aparent și ei s-au întors să spună ce-au simțit."

Peter s-a uitat la mine într-un fel care mă întreba dacă vreau să-l las să continue. Nu voiam să-l forțez dar nici nu voiam să-l opresc.

„Crezi că sînt nebun?" a întrebat.

„NU!" am zis eu. „bineînțeles că nu ești! Am auzit prea mulți oameni descriind același fenomen. Nu pot fi toți nebuni."...

„Te simți bine?" am zis eu. „Da!" a zis el „dar toate acestea, aparatul de filmat, aceste lumini... această mașină... îmi reamintesc că eu încă n-am înțeles ceea ce tu spuneai, nu înțeleg de ce m-am reîntors în acest timp. De ce mă port așa cum mă port? Nu știu! Ce se așteaptă de la mine să fac?"

Ochii lui erau plini de lacrimi, a început să bîlbîie, abia respirînd. „Știu, eu sînt un ghimpe în curul multor oameni. Și știu că toți mă cred nebun. Dar eu sînt nebun despre acele lucruri exacte despre care ei nu sînt în stare să fie"... „EU știu că am trăit de multe ori înainte" a zis el. „și această experiență mi-a fost confirmată, pentru că în viața aceasta am simțit ce înseamnă, pentru sufletul meu, să existe cu adevărat ceva în afara trupului meu. Dar chiar și așa, de cînd am revenit în trupul meu, nu știu de ce, nu știu ce se așteaptă de la mine să fac sau de ce am revenit... ?... ...Viața a fost o iluzie... la fel ca filmele în care am jucat."»

Corina Cristea

MICHEL TOURNIER

AMANȚII TACITURNI

Era într-o dimineață luminoasă din septembrie, după o maree de echinox ce dăduse golfului o înfățișare rătăcită, devastată, patetică aproape. Mergeam pe plaja înstelată de oglinzile apei, pe care pești turtiți le făceau să freamete și neobișnuite scoici stau risipite.

Nu aveam nici cea mai mică dorință să pescuim și ne uitam mai mult spre coasta dinspre sud, învăluită într-o lăptoasă ceață. Da, era un mister în aer, aproape chiar o dramă, și-abia de-am fost surprinsă cînd tu mi-ai arătat, la vreo sută de metri depărtare, două înlănțuite trupuri omenești învelite de nisip. Am început pe dată să fugim spre ceea ce luam drept cadavrele unor înecați. Dar nu erau deloc niște înecați acoperiți de nisipuri. Ci două statui sculptate în nisip, de o ciudată și sfîșietoare frumusețe. Corpurile se încolăceau într-o adîncitură nu prea mare, încinse cu o zdreanță de țesătură cenușie murdară de noroi, ce le făcea să pară și mai reale încă. Te purtau cu gîndul la Adam și Eva de mai înainte ca Dumnezeu să le fi insuflat viață prin nările lor de lut. Erau precum acei locuitori din Pompei cărora le vezi trupurile mineralizate de ploaia de cenușă a Vezuviului. Sau ca acei oameni din Hiroșima vitrifiați de explozia atomică. Fețele lor sălbatice, sclipind de solzii minerali, erau întoarse una spre cealaltă, dar despărțite de un spațiu cu neputință de străbătut. Numai mîinile și picioarele li se atingeau.

Am rămas o clipă pironiți în fața acelor leșuri, ca pe marginea unui mormînt proaspăt deschis. Aceasta a fost clipa cînd a țîșnit, din cine știe ce gaură ascunsă, un diavol straniu, descult, cu torsul gol, îmbrăcat în niște blugi ferfeniță. Se porni pe un dans plin de grație, cu gesturi largi ale brațelor, părînd să ne salute, apoi se înclină spre adormiți ca pentru a-i culege și-ai înălța spre cer. Plaja pustiită de maree, lumina palidă, perechea de nisip, acel nebun care dansa, toate ne înconjurau ca o vedenie melancolică și ireală. Deodată, dansatorul rămase nemișcat, ca intrat în transă. Apoi s-a înclinat, a-ngenuncheat, s-a prosternat în fața noastră sau, mai curînd, după cum n-am întîrziat să înțelegem, în fața a ceva ce se ivise îndărătul nostru. Ne-am întors. În dreapta, stînca din Tombelaine se ridica din ceață. Și, suspendat ca un miraj din deșert deasupra norilor, muntele Saint-Michel strălucea din toate țiglele sale, din toate vitraliile piramidei sale abațiale.

Timpul se oprise. Trebuia să se întîmple ceva care să-l facă să meargă din nou. Un fîșnet mi-a gîdilat tălpile. O limbă încununată de spumă îmi linse degetele picioarelor. Dacă ciuleai urechea puteai s-auzi fîșnetul nemăsurat al mării urcînd cu viclenie către noi. În nici o oră această întindere imensă ce se oferă, goală, în soare și în vînt, va fi redată adîncurilor verzi-albăstrui și pline de compătimire.

— Dar vor fi distruși! ai strigat tu.

Dansatorul se înclină în semn de aprobare, surizînd dezolat. Pe urmă se ridică dintr-un salt și mimă întoarcerea valurilor, de parcă ar fi vrut să le însoțească, să le încurajeze, să le cheme chiar, prin dansul său. Nici vrăjitorii africani nu fac altfel cînd vor să cheme ploaia sau să gonească demoni. Iar marea îl ascultă, împresurînd întîi adîncitura în care zăcea perechea, apoi, după ce află o spărtură, lăsînd să îi alunece înăuntru, la început, un deget nevinovat de apă, pe urmă două, trei. Mîinile lor înlănțuite fură atinse primele și ele se desfăcură, lăsînd să plutească în jur cioturi de încheieturi tăiate. Priveam cu silă descompunerea capricioasă și inexorabilă a perechii pe care nu ne puteam opri să nu o simțim ca omenească, apropiată nouă, premonitorie poate. Un val mai tare s-a abătut asupra capului femeii, răpindu-i jumătate din față, și-apoi se nărui umărul drept al bărbatului, iar nouă ne apăreau și mai emoționanți în mutilarea lor.

Cîteva minute mai tîrziu eram obligați să batem în retragere și să abandonăm albia de nisip în care se roteau vîrtejuri înspumate. Dansatorul ne însoțea și se dovedi că nu era nici mut și nici nebun. Se numea Patricio Lagos și venea din Chili, din insula Chiloé mai precis. O insulă populată de indieni pricepuți în tăierea pădurilor. Studiase simultan dansul și sculptura la Santiago, apoi se expatriase la antipozi. Îl obseda problema timpului. Dansul, artă a clipei, efemer prin însăși natura lui, nu lasă nici o urmă și suferă de a nu fi înrădăcinat în nici o continuitate. Sculptura, artă a eternității, înfruntă timpul prin căutarea unor matériale indestructibile. Dar, în această căutare, moarte e ceea ce descoperi pînă la sfîrșit, căci marmura e înzestrată cu o vocație funebră de netăgăduit. Pe coastele Mînecii și ale Atlanticului, Lagos descoperise fenomenul mareelor supuse legilor astronomice. Or, mareea dăruie un ritm jocurilor dansatorului de plajă, și tot ea cheamă în același timp la practica unei sculpturi efemere.

— Sculpturile mele de nisip trăiesc, spunea el, și dovada cea mai bună e faptul că mor. Ele sînt contrariul staticului statuat al cimitirelor, etern doar pentru că e lipsit de viață.

Sculpta astfel cu febrilitate cupluri în nisipul ud ce tocmai îl dezvelea refluxul și, sub imperiul aceleiași inspirații, cînta și dansa. Era foarte important ca în momentul de echilibru al mareelor opera să fie terminată, căci ea trebuia să devină o paranteză de odihnă și meditație. Dar marele moment era de fapt acela al întoarcerii valurilor, și al teribilei ceremonii a distrugerii operei. Distrugere lentă, minuțioasă, de neînlăturat, poruncită de către un destin cosmic și însoțită de un dans liric și sumbru. „Celebrez patetica fragilitate a vieții", spunea el. Acesta a fost momentul cînd tu i-ai pus o întrebare esențială pentru noi, la care a răspuns într-un fel obscur și misterios.

EA: Da, i-am pus o întrebare despre tăcere. Pentru că, după obiceiul și obișnuințele noastre, dansul e însoțit de muzică și, într-un anumit fel, el nici nu e altceva decît muzică încarnată, muzică transformată în trup. Or, acest dans pe care îl execută în jurul adormiților săi de nisip are în el ceva paradoxal, insolit. Ideea acestei tăceri însă, el, pur și simplu a respins-o. „Tăcere? a zis. Dar nu există tăcere. Natura urăște tăcerea, după cum are oroare de vid. Ascultați plaja la vremea refluxului. Ea murmură prin mii de guri întredeschise către cer. VOLUBILĂ. Cînd învățam franțuzește, m-am îndrăgostit de acest cuvînt grațios și ambiguu. El se referă la volbura a cărei tijă delicată și interminabilă se-ncolăcește în jurul plantelor mai puternice pe care le întîlnește, sfîrșind prin a le sufoca sub deliranta ei abundență punctată de gorniște albe. Valul este și el volubil. Înlănțuie cu tentaculele lui lichide pieptul și coapsele amanților mei de lut. Și îi distruge. Sărutul morții. Dar, volubil, valul rămîne și prin gînguritul copilăros pe care îl susură cînd se răspîndește peste nămol. Cu suspine ude își strecoară limbile sărate în nisipuri. Ar vrea să vorbească. Își caută cuvintele. E un copil care gîngurește în leagăn".

Și a rămas în urmă, părăsindu-ne apoi cu un mic gest de adio și un zîmbet trist, în timp ce noi ajungeam din nou pe plajă.

LEGENDA MUZICII ȘI A DANSULUI

La început Dumnezeu a făcut cerul și pămîntul. Ci întunecimile acopereau pămîntul și tăcerea umplea cerul. Atunci Dumnezeu a creat sorii, stelele și planetele.

Și se făcu lumină.

Dar nu numai lumină, căci sorii, stelele și planetele, descriind pe cer mișcările lor parabolice și de revoluție, emiteau sunete. Și necurmat se auzea un fel de concert ceresc, dulce, profund, fermecător: muzica sferelor.

Pe urmă, Domnul a creat omul. Și l-a făcut mascul și femelă, ceea ce înseamnă că avea deodată și sîni de femeie și un sex de băiat. Și Dumnezeu se trase în spatele unui nor ca să vadă ce va mai face — Adam.

Și ce făcea Adam? El își ciuli urechea și ascultă cîntecul subțirel ce pogora din cer. Pe urmă își puse un picior în fața celuilalt, întinse brațele în cruce, și se-nvîrti încetișor. Se învîrti, se învîrti, se învîrti, așa de tare încît, cuprins de amețeală, căzu la pămînt și rămase o clipă năuc. În sfîrșit se dezmetici și, nemulțumit, își strigă tatăl:

— Ei, Dumnezeule din cer!

Dumnezeu, care de-abia aștepta să-l cheme Adam, apăru imediat:

— Fiul meu, ce-i?

— Este! zise Adam, că nu pot asculta această muzică fără să dansez. Ci sferele sînt multe și muzica lor este chiar muzică pentru balet. Iar eu, eu sînt singur. Cînd picioarele mele înaintează, ele n-au știință către ce, și cînd brațele mele se întind, ele n-au știință către cine.

— Așa-așa-i, zise Domnul, dacă omul e făcut ca să danseze, atunci nu-i bine să rămînă singur.

Așa că îl făcu pe-Adam să cadă într-un somn adînc. Apoi îi împărți trupul în două jumătăți, jumătatea mascul și jumătatea femelă, și din această ființă devenită dublă el făcu un bărbat și o femeie. Cînd cele două făpturi deschiseră ochii, Dumnezeu îi spuse uneia:

— Aceasta este partenera ta.

Și zise celeilalte:

— Acesta este partenerul tău.

Și se retrase iar pe după norul său, să vadă ce vor face. Și oare ce făcură Adam și Eva cînd se descoperiră atît de minunat de diferiți și de complementari? Își ciuliră urechile la muzica sferelor.

— Oare nu e un „pas de deux" ceea ce auzim? întrebă Eva.

Și ei dansară primul „pas de deux".

— Și-acesta oare nu-i un menuet? întreabă mai tîrziu Adam.

Și ei dansară primul menuet.

— Nu e cumva un vals? întreabă pe urmă Eva.

Și ei dansară primul vals.

În sfîrșit, ascuțindu-și urechile, Adam întrebă:

— Nu-i așa că de data aceasta este un cadril?

— Fără-ndoială, îi răspunse Eva, că este un cadril. Dar pentru dansul ăsta trebuie să fim cel puțin patru. Hai să ne oprim o clipă ca să ne gîndim la Cain și Abel.

Și uite cum, pentru un dans, se înmulți omenirea.

Ci în Rai erau mulți pomi și fiecare, prin roadele lui, dădea o cunoaștere osebită. Unul dezvăluia matematica, altul chimia, al treilea limbile orientale. Domnul spuse lui Adam și Evei:

— Puteți să mîncați din rodul fiecărui pom și să dobîndiți toată știința lor. Însă păziți-vă a mînca din fructele pomului muzicii, căci de veți cunoaște notele veți înceta îndată să auziți marea simfonie a sferelor cerești și, credeți-mă pe cuvînt, nimic nu e mai trist decît „tăcerea eternă a spațiilor infinite" (ceea ce dovedește că Dumnezeu îl citise pe Pascal).

Adam și Eva erau perplecși. Atunci Șarpele le spuse:

— Mușcați din fructul acestui pom al cunoașterii muzicii. Aflînd notele veți putea compune propria voastră muzică, iar ea va fi aidoma muzicii sferelor.

Sfîrșiră prin a ceda ispitei. Ci de-abia-și înfipseseră ei dinții într-un fruct de-al pomului muzicii, că urechile lor îndată se și astupară. Încetară să mai audă muzica sferelor, și o tăcere ca de moarte căzu peste ei.

Astfel luă sfîrșit Paradisul terestru. Începea acum istoria muzicii. Adam și Eva, iar mai apoi urmașii lor, se apucară să întindă piei pe tigve și mațe peste bețe. Străpunseră găuri în tijele de trestii și îndoiră bucăți de-aramă ca să-și facă diapazoane. Asta dură milenii, și fu Orfeu, fu Monteverdi, Bach, Mozart, Beethoven, Fură Ravel, Debussy, Benjamin Britten și Pierre Boulez.

Dar cerul rămase de atunci tăcut, și niciodată nu se mai auzi muzica sferelor.

continuare în pag. a 15-a

Prezentare și traducere de
Luminița Mihaela Oprea

Tournier, sau despre sursele inspirației

Foarte „franțuzească" această „găselniță" a lui Tournier, plină de șarm, facilă, ușor de digerat: idee de a renunța la invenție în privința personajului, intrigii, etc., pedalînd grozav pe atmosferă și mesaj, un mesaj care reinventează, și în planul literaturii, reproducerea, kitsch-ul, romanța, fructul de ghips, tabloul nud pentru sufragerie. Anecdotic, o manevră subtilă și creatoare de bună dispoziție. Ne delulăm, căci bagheta unui maestru este cea care ne eliberează de complexe. Dar, repunerea pe tapetul unei tandre naivități a legendelor cu Adam și Eva rămîne în zona unei literaturi de „maestru al jocului cu mărgele de sticlă" doar în măsura în care putem licita că ar fi vorba aici despre un act totuși subtil de frondă, despre un meșteșug care își distruge obiectul căci încearcă a-l defini numai în sine (sau vezi Tournier „Les Suaires de Véronique"). Acest conținut de-o veselă platitudine, această anecdotă care pendulează între porțelan și tîrg, ne conduc, uimiți, spre ideea unei narațiuni formalizate, abstractizate, de-o căutată și franțuzească „literaritate" care continuă, însă, să vibreze de căldură și umanism. O furtună într-un pahar cu apă, și totuși ar fi multe de spus despre intențiile lui Tournier. Inspirația lui a sărăcit, sau această sărăcie rimează cu o abstractizare care, la modul intenționat minor, polul opus lui Borges, explorează totuși în interiorul aceleiași probleme — a livrescului ca sursă de inspirație pentru literatură ?!

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA: București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

serie nouă • Miercuri 30 septembrie 1992 • 37 (136)

TREPTELE SCĂRII

Cînd scriem aceste rînduri alegerile vor fi peste trei zile, cînd aceste rînduri vor apărea alegerile au fost de trei zile. Cum între „atunci" cînd le-am scris şi „acum" cînd le citiţi s-au produs doar alegerile nu şi rezultatele lor, am mai putea discuta încă prospectiv despre ele. N-o facem pentru că nu ştim acum cînd scriem ce va mai fi pînă acum cînd ci tim. Bine ar fi să nu se întîmple nimic în interval, liniştea socială în care s-a desfăşurat campania electorală să continue pînă la finalul ei iar alegerile să se desfăşoare fără perturbări de indiferent ce natură. În speranţa că aşa va fi, să folosim acest interludiu pentru o trecere în revistă a celor mai semnificative momente de pe traseul recent încheiatei campanii electorale, altfel spus a treptelor care compun scara demersului politic românesc de astăzi. Prima treaptă importantă ar fi gruparea relativ clară a forţelor politice în două mari tabere, una reprezentînd opţiunea netă pentru democraţie (CDR, FSN, Partidul Republican, UDMR, etc.), cealaltă reprezentînd opţiunea pentru totalitarismul de tip naţionalist-comunist (FDSN, PRM, PUNR, etc.), într-o poziţie oarecum ambiguă aflîndu-se deocamdată PDAR şi PNL. Să observăm că „D" din FDSN nu înseamnă democratic (cum pretind aderenţii săi), ci demagogic (cum o demonstrează campania lor electorală). Dacă tabăra totalitară e prin excelenţă nostalgică faţă de regimul comunist, tabăra democratică conţine şi ea o anume nostalgie : a partidelor istorice pentru situaţia din perioada interbelică. Există, cu alte cuvinte, în amîndouă tendinţa de a merge înainte cu dor de înapoi, realmente libere de orice nostalgie şi privind cu adevărat în viitor fiind partidele noi din CDR, PAC-ul şi tinerii liberali. Treapta următoare, conturată şi ea de la începutul campaniei electorale dar după despărţirea opţiunilor ar fi radicalizarea ideilor specifice celor două tabere, exprimată prin eliminarea oricărui echivoc în susţinerea politică a candidaţilor din partea partidelor democrate şi, din partea formaţiunilor totalitare, prin exaltarea supra-demagogică a rolului de salvatori naţionali pe care şi-l asumă, pasă-mi-te, candidaţii acestora. Treapta a treia, apărută în cursul campaniei electorale şi consolidată spre finalul ei, ar fi a constituirii căilor de evoluţie a României viitoare. Partida democrată are în vedere amplitudinea deschiderii europene a ţării, modernizarea structurilor statului de drept şi sporirea gradului de civilizaţie, în vreme ce partida naţional-comunistă urmăreşte reizolarea ţării, conservarea vechilor structuri şi îngheţarea spiritului de schimbare. În fine, treapta a patra, ivită în apropierea momentului alegerilor, ar fi a stabilirii priorităţilor viitorului guvern care va fi un guvern de coaliţie. În cazul unei coaliţii a forţelor democrate, guvernul ar urma să continue reforma, fie şi modificînd-o pe ici pe colo, chiar prin punctele esenţiale, promovînd pentru aceasta o mentalitate nouă, adecvată tranziţiei spre o veritabilă economie de piaţă. În cazul unei coaliţii a partidelor de tip naţional-comunist guvernul ar urma să oprească reforma, să reintroducă structurile de odinioară, vag coafate pentru a induce în eroare iar nu pentru a schimba cu adevărat ceva, promovînd un hibrid socialisto-capitalist, teoretic catastrofal întrucît mizează pe compatibilitatea absurdă a incompatibilităţilor. Cam acestea ar fi treptele scării politice de la momentul alegerilor. Electoratul e chemat să decidă, cunoscîndu-le, pe care latură a scării doreşte să se aşeze. Bunul simţ ne spune că alegerea n-ar trebui să fie dificilă, fiind absolut limpede că democraţia e singura soluţie, mai ales că ştim pe propria piele ce a însemnat totalitarismul comunist. Din păcate bunul simţ nu e întotdeauna factor de decizie în politică, drept pentru care ceea ce din perspectiva lui e considerat drept limpede, din perspectiva politicianismului poate fi tulbure. Peste cîteva zile vom afla cît de mult a contat în alegerile noastre bunul simţ şi cît de limpede ne-a fost privirea într-o oricum altă duminică decît aceea „a orbului" de acum doi ani.

„L"

Număr ilustrat cu lucrări ale pictorului Virgil Neagu-Buzău

Grotescă

pentru că bucuria nu pune întrebări
în vreme ce durerea
de ce ? te întreabă, te siciie, te trage de mînecă,
îţi caută privirea s-o vadă cutezînd să-ţi răspundă
stă lacomă, trează, uluită, la pîndă
şi te întreabă
de ce atîta osîndă ?
de ce atîta minciună
şi-atîta crimă şi moarte în tine flămîndă ?
cum poţi dormi fără coşmare
cînd ne calci în picioare,
cînd ne smulgi mîna din umeri
şi ne arunci vorbe murdare
tu care ne-ai vrea nişte greieri
sau clopoţei surizînd în ninsoare
ticălosule, care ne treieri
de ce minţi ? şi de ce nu te doare că ne minţi
în tăcere ai vrea să avem scăldătoare
ca nişte prunci să dormim cuminţi.

te-am visat cum dădeai din mîini
şi picioare,
cum căutai paharul de apă
cu gura amară, scîrbit chiar şi tu
de gustul celor treizeci de-arginţi,
te-am visat cum dădeai din mîini
şi picioare,
cum te chinuiai şi în somn ce să
mai spui, cum să mai minţi.

pentru ce e durerea întrebătoare ?
şi bucuria îşi ţine graiul pe buze de sfinţi ?

şi de ce să mă-nchin la o sperietoare,
să ascult de la un dovleac cu ochii scobiţi
gura lui găurită rînjind cu dinţii ca nişte gratii
de închisoare ?

Doina Uricariu

DIN SUMAR: Profilul învinsului în alegeri • Locuri comune, sau despre o adevărată comunicare • Axa Caragiale – Ionescu • Secţiunea de aur • Ion Băieşu: „În căutarea sensului pierdut" • Filozoful şi roata istoriei • Poeme de Arthur Rimbaud • Octavio Paz despre poezie, război, timp • Săptămîna patimilor.

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

O zi din viața celui de mai jos

Ciudată e senzația că rîndurile pe care le scrii, cu îndoială încă, vor vedea lumina tiparului cînd aceasta nu va mai avea nici un rost.

Este miercuri, 23 septembrie 1992, dimineața. O zi mohorîtă care se va lumina, sînt aproape sigur, cu toată îndoiala de mai sus, la noapte. Sursa luminii va fi, desigur, Piața Palatului. Am ascultat și citit cu neplăcere și jenă declarațiile candidatului clujean la președinție, un fel de rudimentar activist raional de UTM și PMR, poate cu un dram de haz în plus. El ne demonstrează că orice e posibil. Că poți spune orice, dovadă imensa prostie cu programul C.D.R. care ar fi, în mintea sa tulburată, „aprobat de Budapesta". Acest domn, împreună cu foștii activiști și fripturiști care-l înconjoară, au misiunea de a coborî imaginea României în noroiul de unde **au** răsărit. Într-o zi ca asta, meteorologic vorbind, nu te poți gîndi decît la ei. Și la rușinea clujenilor de a-l avea ca primar pe un asemenea ipochimen. Tocmai Clujul cel nobil, tocmai Clujul cel cu aere de noblețe nu întotdeauna justificate, îmi spun. Dar tocmai Clujul atîtor minți luminate să fie brusc inundat de „luminile" unui bec stins, unui bec al întunericului. Și afirmația stupidă „vom cuceri Bucureștiul și pe bucureșteni!", Cu cine ? Îți vine să întrebi, cu un fost magazioner care și-a însușit hîrtiile din magazie și le publică autointitulîndu-se „autor"? Cu un fost activist UTC și ziarist de aceeași faimă? Oricum, pretențiile sînt mari și nu, totuși, nejustificate. Dacă în Cluj un Gh. Funar a reușit să se aleagă, de ce n-ar reuși în toată țara, a cărei medie de intelect e, totuși, mai scăzută decît acolo ? Adică de grame creier pe cap de locuitor. Îmi amintesc deodată dezgustul de toate, de mine însumi din zilele de 14 și 15 iunie 1990. Și știu că el ar veni, mai stabil, pentru mai mult timp, dacă această pegră s-ar instala deasupra țării ca un nor negru și nemișcat. Cred însă că intelectul clujean a suferit o eclipsă și sper că ea nu se va repeta — ar fi fatal — cu toată țara. Măcar deoarece Clujul nu e Timișoara („Azi în Timișoara, mîine-n toată țara!").

E 23 septembrie 1992 dimineața, o zi mohorîtă ca o eclipsă ce nu se mai termină. Parcă-i ziua domnilor Funar și Iliescu la un loc. Îmi evoc figura luminoasă a lui Emil Constantinescu pentru a-mi șterge din memorie gîndurile negre transcrise mai sus. Încerc să scrutez peretele de sticlă așezat între azi și luni-marți-miercuri, cînd textul acesta va ieși de sub tipar. Cum scrutam altădată nebănuitul an 2000 ? Care, și el, e aproape. Să mă gîndesc la toți oamenii de preț pe care-i cunosc, să ne gîndim unii la alții, chiar necunoscuți, pentru ca întunericul acestei zile mohorîte să nu se eternizeze.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Profilul învinsului în alegeri

O tendință infatigabilă de superioritate, boala grea, a pus stăpînire pe cîmpul de bătălie exhibat al vieții politice postrevoluționare, azi, să aibă societatea românească propășită, prăpăstioasă, ce să se amuze : circ ? Neapărat, circul postelectoral, cu turmele sale de pretendenți la fotoliile Parlamentului indeosebi, fără somn, infamante, te pomenești, care-și vor linge rănile în public și-și vor exprima amărăciunea, dezgustul și sila față de învingători, nemaibăgați în seamă, după alegerile din 27 septembrie 1992, abia depășite, cum spun, circul va continua ? Gloria învinșilor, a membrilor atîtor partidulețe fantomă ce n-au reușit să adune voturi nici măcar pentru a promova un deputat, acolo, rămași dincoace de pragul electoral al celor „3%" (sau 8%, în cazul reunirii lor electorale), sau a liotei de ocupanți ai locurilor neeligibile pe listele principalelor partide sau alianțe electorale din România, așadar, gloria învinșilor va servi pînă la urmă cuiva ? Măcar emancipării propriului destin al candidatului învins ? În semn de reacție... Biată glorie de o clipă... Se vor mai înrola ei, învinșii, în campania de „mîntuire a neamului" ? Vorbe... „Că nu poți să-ți iei concediu de la națiune ! Serviciul ce-l prestăm națiunii este o permanență" : cîte bazaconii s-au spus pentru împlinirea unui vis amărît de preamărire... S-a ales praful...

Complexul de superioritate al învinșilor (candidați ce se credeau nemuritori pe listele Parlamentului pînă acum cîteva zile ?), „expuși publicului larg de mass-media" și răsfățați ai propriilor oglinzi, va fi intrat și el în anonimat o dată cu anunțarea rezultatelor în alegeri, căruia se va fi depreciat deja ? Căzuți geri ? Și sentimentul personalității fie-unul peste altul pe treptele de lut ale noii piramide politice... O clasă întreagă de candidați la Parlament, înfrînți de un electorat contemplativ ? Înfrînți de un electorat nedecis, absenteist ? O clasă întreagă de candidați dezamăgiți, ce se va resemna și va sta gata să-și ia revanșa în fața sa și în fața celor ce nu i-au dat voturile ? Își va lua revanșa cu capul plecat, se va tîngui : „că așa e cu democrația", dar nu e nimic, data viitoare va descoperi el „axa vieții sale, înălțate pe o linie ascendentă" ! Data viitoare va candida și la Președinția țării dacă va fi ambiționat : poate vor fi alegeri anticipate în 1993, că nu va avea cine să guverneze, neexistînd o **majoritate** și Parlamentul se va autodizolva ? Ce chestie ! Iar dacă e să se intre în criză politică, fiind schimbat guvern după guvern și va fi să fie readus pe tron Regele, apoi lasă...

Mă gîndeam : săracul candidat învins, el este convins că toate succesele în politică se măsoară prin prisma influențelor lăturalnice ! Un loc eligibil pe listele pentru Parlament fiind cumpărat cu milioane : bineînțeles, milioane de lei ce vor fi curs în vistieria partidului pe care îl reprezintă fiecare ? Plus că electoratul a fost manipulat de forțele oculte... Săracul candidat învins : triști aventurieri , unul lîngă altul, puși în ramă, „traci, 80 la sută", fără scrupule, ce au ratat la 27 septembrie 1992 un miloc public de căpătuială ! Într-o țară uitată de Dumnezeu la Porțile Orientului, pacătoasă, în care trecutul se răzbună, și realitatea... Într-o țară în care realitatea de sus se întrepătrunde cu aceea de jos și lumea asta se confundă cu lumea cealaltă... Mă repet : că tuturor celor cu zestre genetică majoritară „tracă" le-a lipsit simțul politic, ei trăind în afara realității ? Niște visători incorigibili .. Numai cei cu zestre majoritară genetică „română" cîștigînd și la actualele alegeri generale : strămbunii noștri lungind pelteaua ? Romanii (de la romanii antici, nu de la Roman-Petre-F.S.N., Doamne ferește !) fiind niște pragmatici, realiști, politicieni versați, pe orice direcție de manifestare istorică și oricînd ar fi ei puși să supraviețuiască în „funcții"...

Glumesc : adică, au cîștigat „romanii" în alegeri, la 27 septembrie 1992, nu „tracii" ? Fiecare candidat, cu partea sa de zestre lăsată : comunismul făcînd ravagii în matricea ereditară...

Surîdeți cu îngăduință ?

Ghemuiți în sine, învinșii alegerilor libere, din 27 septembrie 1992, ne vor plînge pe umeri că noi, muritorii de rînd ce nu i-am votat, culmea, suntem de plîns : că există o linie a neamului, „linie în palmă", ce trebuia zidită și prin ei, clipă de clipă, fără încetare, odată ce elementul **tracic** este majoritar în România... Toți fiind scăpați de răspundere de aici înainte, odată învinși ; treziți la realitate, atenție, în **zorii unei epoci a răscoalelor**, a masei celor ce nu i-au ales...

Ce tot spun ? Simțul comun, revenit după înfrîngerea în alegerile din 27 septembrie, va fi întărît de sentimentul comunității sociale !

Bat cîmpii ? Bat cîmpii de bătălie : că e o cădere de tensiune generală „română" acum, imediat după alegeri, cădere ce e gata să ne reeduce învinșii, foști candidați pentru Parlament și să ne restructureze pe noi, alegătorii...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● Maestrul IOZEFINI : „Eu sînt precum țăranul român". **(România Mare)** ● JENICA NIȚESCU : „Prăsit în cap cu sapa". **(Infractorul)** ● **ION CRISTOIU:** „Un irresponsabil : Cornelius Roșianu". **(Evenimentul zilei)** ● „Doamna Vichi Halaicu, soția primarului general al Capitalei nu mai prinzește decît la Palatul Elisabeta". **(Cuvîntul)** ● **„Agresarea domnului Gheorghe Funar, la Timișoara".** ; „Foarte mulți cetățeni au afirmat că înainte să intre în Catedrală, dl. Funar a scos, le-a arătat o armă (un pistol)". **(Evenimentul zilei)** ● ALEXANDRA INDRIES : „Ce caută la picioarele Crucii un militant al discriminării ?". ; „Timișoara nu admite să fie ofensată. Cei loviți în masacrul din Decembrie au sensibilitatea unor trupuri jupuite de vii, orice atingere doare mai tare". MARIUS GHILEZAN : „Se bănuiește că totul a fost pus la cale între P.U.N.R. și Inspectoratul General al Poliției". GEORGE ȘERBAN : „Oricît s-ar strădui dnii Funar sau Gavra să conteste, adevărul este că unul dintre «băieți» a răspuns la vociferări și sloganuri cu o amenințare : «Lasă că venim noi la putere și atunci vă împușcăm pe toți !». Un altul dintre «băieți» a intrat în Catedrală cu țigara aprinsă". „La Timișoara, dl. Funar și-a pus în aplicare un plan ticluit dinainte". **(România liberă)** ● ION CRISTOIU : „Era previzibil că domnia-sa să pună totul pe seama unui complot al Budapestei. Plictisitoarea insistență pe acest moment care, de altfel, l-a făcut să piardă minute prețioase, a întărît suspiciunea unor telespectatori că incidentele de la Timișoara sînt o punere la cale de **către însuși** candidatul P.U.N.R." ; „Explicațiile și proiectele sale stau sub semnul unui nou limbaj de lemn, diferit de cel marxist, al d-lui Ion Iliescu : limbajul naționalist". **(Evenimentul zilei** ● ION STRATAN : „Epoca funariotă". **(Contrapunct)** ● „Funar este împotriva ungurilor și a altor minorități. Și de ce ? Pentru că, dacă te uiți mai bine la el, seamănă cu Jean Constantin". **(Academia Cațavencu)** ● DAN M. DIANU : „Doamna Mona protestează". **(Prostituția)** ● P.M.B. : „Cît privește acuzațiile d-lui Valeriu Cristea că s-au folosit trucaje într-un clip al CDR, în care se demonstra falsa dizidență a tovarășului Iliescu, am verificat și am constatat că imaginile sînt autentice". ; „Chiar așa, d-le Valeriu Cristea, acolo unde era Ceaușescu era și Iliescu... adică tot în funcții mari !". **(România liberă)** ● BARBU CIOCULESCU : „Mincinoșii (...) să nu se teamă : procedînd ca idolul lor de la Tîndărei, nasul nu le va crește precum lui Tîndărică. Așa cum nu i s-a dublat, triplat nici criticului Valeriu Cristea, apoliticul, independentul care cu ochii lui a văzut că la Constanța nu s-a văzut nimica. Și cînd te gîndești că nu este măcar academician". **(Dreptatea)** ● ION CRISTOIU : „Imaginea criticului literar Valeriu Cristea, asudînd din greu, cu nasul vîrît în hîrtii, asupra unui text care nu exprima altceva decît refulările sale îndelung acumulate va rămîne, pentru multă vreme, ca un coșmar în amintirea multor telespectatori. Venind după calmul după toleranța d-lui Emil Constantinescu, clipul d-lui Ion Iliescu ne-a arătat, într-o strălucire, cîtă ranchiună stă nu în sufletul Convenției, ci în cel al domnului Ion Iliescu și al partidelor care-l sprijină. Să vedeți răzbunare, neliniște, instabilitate, cînd dl. Ion Iliescu se va vedea reales pentru o perioadă de patru ani !". **(Evenimentul zilei)** ● „Excelent inspirat, zdrobitor, videoclipul electoral al d-lui Ion Iliescu, comentat pe micul ecran de criticul Valeriu Cristea". **(Politica)** Ha-ha-ha !... ● ALEX. ȘTEFĂNESCU : „Este o contradicție în termeni să fii concomitent comunist și patriot. Așa cum nu există lupi duioși sau măgari cu ureche muzicală, așa nu există comuniști patrioți". **(Zig Zag)** ● CORNEL NISTORESCU : „Domnule candidat Ion Iliescu, (...) campania dumneavoastră electorală seamănă cu o bizară încrucișare între Hasek și Caragiale". ; „A vă baza întregul discurs electoral pe exagerarea unui sentiment primar vă scoate în evidență fie lipsa de imaginație, fie deznădejdea". **(Expres)** ● CORNEL IVANCIUC : „Izmenele noi ale președintelui" **(Academia Cațavencu)** ● HORIA GÂRBEA : „Iar dacă Ion Iliescu va ieși nu primul dacă va ieși pe alt loc decît pe ultimul, înseamnă evident că sîntem o națiune care ne merităm soarta". **(Phoenix)** ● CĂTĂLIN MIHULEAC : „**În județul Iași în primele opt luni** ale anului 233 îmbolnăviri de blenoragie". **(Evenimentul zilei)** ● IONEL DUMITRU „F.D.S.N. are milioane de simpatizanți". **(Dimineața)** Și uite, așa o barbă avea.. ● DOINA POPESCU : „FDSN — reforma în trei cincinale". **(România liberă)** ● Criticat pînă acum că nu are operă, dl. Alexandru Bîrlădeanu dă o grea lovitură detractorilor săi, publicînd broșura «La răscruce...» (unele gînduri în ajunul alegerilor)". **(Expres magazin)** ● **„Scandalul bîtterului finlandez.** Un bătrîn de 102 ani aflat în tratament intensiv violează trei infirmiere canadience" **(Evenimentul nopții)** Mai potolește-te, măi, animalule !

dl.hCORNEA1

Petre Stoica

Banda celor șapte!

Liviu Timbus un experimentat gazetar, care ne-a nărăvit, în coloanele revistei FLACĂRA, cu grave și ample reportaje, pe teme severe și savante, de data asta ne împușcă o surpriză... neașteptată — lovindu-ne între urechi, cu un „roman polițist umoristic" — editat de CORESI, o casă relativ debutantă, în domeniul cărților surprinzătoare.

Acu, dac-ar fi să ne reamintim, nu puțini scriitori au produs volume cu parodii, mai mult sau mai puțin izbutite. De la **Topârceanu, Mircea Micu,** și dl. **Mușatescu** — nu nea **Tudorică,** asul în umor — ci un fel de nepotel al său, care trăgea viu cam 400 kg. și care a ouat o simili-parodie **„Conan Doi"**, un fel de ghiveci călugăresc, făcînd abstracție de orice haz, ca și de umor...

Dar să recurgem la cazul propus, adică la „BANDA CELOR 7" !

Din capul locului, cum umflat de premeditări, ne vedem nevoiți să constatăm căci capodopera e burdușită de umor de o calitate apreciabilă.

În ansamblu, ca să nu zic în general (ca la armată) romanul se cuibărește sub semnul unei ironii acide, al unui „mistocărism" dar și implacabil, amuzant foc.

Sînt pagini și pasagii în care Autorul ne obligă să ridem, chiar cu lacrimi. Pe întinsul celor 147 de pagini, se produce o „garagață" maraton, fără clipe de monotonie, exhibîndu-se o galerie de eroi bine diferențiați, infractorii sînt preponderent escroci, mascați în diverse personagii imprevizibile. Luptele oarbe și acerbe se angajează pentru dezgroparea și obținerea unei fabuloase comori. Printre competitori, ne trezim și cu un cuplu — soț și soție cam nimfomană — refegist.

...Scenele grotești se succed din abundență, asezonate cu un picant sos aventuristic, satira funcționînd cursiv și în crescendo. Scena cu niște infractorii țigani e savuroasă, acerbă. La urma urmei, e absurd a povesti un roman, în care totul se învălmășește într-un mod diavolesc.

Așadar, după ce m-am amuzat pe săturate, recomand și altora această **„Bandă"** teribilistă. Grăbiți-vă, căci tirajul e ridicol și riscați să...

Igor Grinevici

Despre un fel de a fi

„Convorbirea de duminică" oferită de Andrei Pleşu m-a înfiorat. Nu vreau să discut în această pagină despre ceea ce a însemnat şi mai înseamnă Andrei Pleşu pentru mulţi dintre oamenii care s-au străduit să supravieţuiască moral în lunga perioadă a vrajbei noastre postbelice. Propun de aceea să acceptaţi pentru domnia sa calificarea de participant la dialogul social. De fapt, din cîte ştim, Andrei Pleşu a şi fost unul dintre iniţiatorii cunoscutului. GDS. Ei bine, dacă îţi asumi această obligaţie morală de a fi un participant la dialogul social românesc atît cît este el, firav, şchiop, pe şoptite atunci ea trebuie însoţită de onestitate. O onestitate deasupra oricăror bănuieli.

De aceea încerc acum cu amărăciune să înşirui cîteva din sursele unei bănuieli care poate aluneca deloc indiferentă peste imaginea socială a lui Andrei Pleşu

În această „Convorbire de duminică" s-au făcut cîteva afirmaţii care pot pune pe gînduri, cel puţin.

Una dintre ele este aceea că — intelectualul trebuie să nu se mai amestece în politică, trebuie să se întoarcă la uneltele sale. Spre exemplu, Andrei Pleşu s-a şi întors la studiul îngerilor.

Şi asta cînd se spune cu cîteva zile înaintea unor alegeri ce par să fie decisive pentru viitorul României!

Şi cine spune acest lucru — un intelectual care a candidat independent în 1990, un intelectual care a făcut parte dintr-un guvern **politic,** nu de tehnicieni, guvernul Roman.

Această „îndrumare" am auzit-o din gura unor personalităţi încă de acum doi ani. Personalităţile respective au fost apoi primite în Academie, probabil pentru apolitismul lor, în timp ce alte personalităţi nu, probabil din cauza angajării lor politice. Credeam atunci că problema apolitismului, a „reîntoarcerii la unelte" este o chestiune care le frămîntă în chip onest pe domniile lor. Dar nu, acum îmi dau seama că era o chestiune care doar se reflecta în poziţia lor.

A doua problemă care m-a uimit şi m-a neliniştit a fost aceea a relaţiilor noastre cu Europa.

După opinia domnului Andrei Pleşu, proaspăt întors după un stagiu în Germania unde, conform propriei mărturisiri, a avut ocazia unor înalte întîlniri intelectuale cu mari spirite europene şi nu numai, dorinţa unei mari părţi a poporului român de a se vedea integrat în structurile europene este dacă inoportună, măcar... desuetă.

Europa este la Piteşti iar noi, românii, o căutăm la Bolintin — zice Andrei Pleşu.

Lîngă toată această descurajare domnia sa a mai adăugat o lovitură de graţie. Ajutoarele europene nu folosesc la nimic! Polonia a fost ajutată cu miliarde de dolari şi tot nimică, domnilor.

Această frază — argument politic de mare calibru într-o campanie electorală — am crezut că aparţine arsenalului propagandistic aflat în posesia celor care zic „la vremuri noi, tot noi".

M-am înşelat. Ea nu le aparţine ci le este dată în folosinţă. Proprietarul este altcineva. Cine să fie ?

Cred că sînt de ajuns aceste două surse de bănuială care să întunece imaginea onestă a intelectualului Andrei Pleşu. Dar nu pot să cred că este vorba de o constantă a prezenţei sale sociale acest fel de a fi — anume acela prin care „una vorbim şi alta fumăm".

Cred că este vorba de cu totul altceva. Acest altceva înseamnă **comoditate.** Domnia sa nu consideră a fi un bun exerciţiu înotul împotriva curentului. Şi cum curentul s-a schimbat, preferă să privească de pe mal. Este plăcut, folositor, onest. Măcar de-ar fi aşa şi atunci cînd vom asista la o nouă modificare de sens a curentului. Că doar nimic nu e bătut în cuie mai ales în politică.

S-ar putea să fie aşa numai dacă domnul Andrei Pleşu nu este un mare amator de a face „pluta". Asta înseamnă să te laşi dus de curent, nici să nu te îneci dar nici înotător nu se cheamă că eşti.

Eugen Uricaru

momos

După alegeri

Conform ultimului sondaj de opinie efectuat de Centrul Independent de Studii şi Sondaje (R.I. din 21 sept.) rezultă că pentru alegerea preşedintelui vom avea un tur doi de scrutin. Pe locul unu se află candidatul CDR, urmat la o mică diferenţă (2,3%) de candidatul susţinut de FDSN. După cum scriam acum trei săptămîni hotăritor în cazul acestei formule (Constantinescu — Iliescu) pentru a cîştiga este candidatul ce va ocupa locul trei, fiindcă voturile lui se vor distribui cu precădere spre unul din cei rămaşi în cursă. Ideal pentru Emil Constantinescu ar fi fost ca locul trei să fie ocupat de Caius Dragomir. Din păcate sondajul pomenit îl indică pe Gh. Funar pe locul trei, cu 17.3% procente. Ceilalţi trei candidaţi obţinînd la un loc numai 14.8% procente. În această situaţie în cazul cînd alegătorii lui Funar se vor îndrepta în turul doi toţi spre Iliescu, iar cei rămaşi de la ceilalţi trei candidaţi spre Constantinescu, procentele obţinute ar fi următoarele : Iliescu 44,5%, Constantinescu 44,3%. Redistribuirea voturilor nu se va face însă aşa şi fiecare candidat va obţine cel voturi de la foştii candidaţi. Este însă de bănuit că mulţi susţinători ai lui Funar se vor îndrepta spre Iliescu, la fel se va întîmpla cu o parte (e drept, mai mică) dintre cei ce i-au votat pe Caius Dragomir, Ioan Mânzatu şi Mircea Druc. Hotăritor însă rămîne procentul pe care îl va obţine Funar şi dacă el se va apropia de cifra indicată de sondaj, candidatul Convenţiei va trebui pentru a nu pierde să-şi axeze campania electorală pe cucerirea electoratului ardelean.

În ceea ce priveşte alegerile pentru Parlament, în cazul cînd Sondajul CISSS este corect, pentru formarea noului guvern CD are nevoie de alianţa FSN, singura împreună cu care ar putea ajunge la majoritatea necesară.

Ştefan Agopian

Totuşi, procesul comunismului

Cu toate că, de bună seamă, nimeni nu poate reproşa ultimilor ani lipsa momentelor cînd am trăit, cum se spune, cu sufletul la gură, momente suspendate între speranţă şi deznădejde cînd se simţea cumva de-a dreptul, nemijlocit, „mersul istoriei", totuşi, parcă mai greu decît oricînd altădată este acum transcrierea unui gînd, care să poată izbîndi împotriva desuetudinii după numai o săptămînă. Acum (tot într-o zi de marţi !), adică imediat după ce i-am privit şi i-am ascultat pe cei şase candidaţi la preşedinţie, aflaţi pentru a doua oară laolaltă într-un studiou al televiziunii + un redactor care n-a reuşit să nu se fîstîcească. Ceea ce, la drept vorbind, a putut fi foarte de înţeles căci văzînd domnia sa ce se întîmplă acolo, avea toate motivele să se gîndească la viitor cu îngrijorare. Desigur însă că nu numai dl. Paul Şoloc a fost îngrijorat, ci şi toţi cei care de voie sau de ne-voie şi-au pus nădejdea într-o victorie electorală a comuniştilor. Pentru că s-a întîmplat aşa cumva în această numai o oră, ca toată armătura de diversiune şi dezinformare pe care se bazează actuala Putere să sară în aer, găunoşenia şi violenţa primitivă a retoricii comuniste izbucnind la suprafaţă şi văzîndu-se mai bine ca oricînd grotescul încercării unui vechi activist comunist de a juca rolul omului politic democrat. De **fapt ce s-a întîmpla**t. fost începutul intrării în normalitate după o lungă perioada halucinantă. Dacă sfetnicii (răi sfetnici !) i-au permis ori poate chiar l-au îndemnat să iasă gol în stradă, iată că i s-a spus regelui în faţă că este aşa cum este. Înseamnă că acum, abia acum, există şansa unei revoluţii prin care România să se despartă într-adevăr definitiv de orînduiala comunistă. Dar ! Va fi o revoluţie de catifea ? Amintirea zilelor de coşmar din decembrie '89, a celor din martie '90 de la Tg. Mureş, amintirea mineriadelor îndeamnă la un optimism foarte bine temperat cît priveşte disponibilitatea to'arăşilor de a ceda puterea. Mai sînt doar cîteva zile pînă se va afla şi cum va fi şi mai ales dacă va fi o revoluţie în România.

Pînă atunci, în aşteptare, tocmai dată fiind evoluţia pe care s-a înscris cursa prezidenţială (cum mai spuneam cîndva, pentru dl. I. Iliescu se dovedeşte a fi fost într-adevăr o cursă, întinsă de istorie, dar poate nu numai), există serioase motive în virtutea cărora interpretarea evoluţiei politice a societăţii româneşti după 20 mai '90 trebuie corectată îndeosebi în ceea ce priveşte rolul jucat de atitudinea diplomaţiei occidentale. Începînd, aşadar, cu rezultatul alegerilor din faimoasa Duminică a Orbului, ele au fost sindromul unei societăţi de masă resimţindu-se încă după opresiunea totalitarismului comunist şi deci refractară la valorile liberalismului şi democraţiei .Altfel spus, societatea românească era imunodeficitară, lipsindu-i încă anticorpii care s-o protejeze împotriva comunismului, de unde succesul FSN şi al unui fost nomenclaturist de prim rang. Totdeodată, aşa cum a sesizat şi demonstrat Hannah Arendt, într-o societate de masă, atomizată, trecerea de la o variantă de totalitarism la alta poate avea loc foarte lesne confirmarea, reconfirmarea acestei idei fiind făcută de tendinţa naţional-comunistă apărută în peisajul politic românesc, chiar dacă în forme vadimo-funareşti, adică mai curînd hilare decît tragice. Faţă de această situaţie, deşi a putut să pară ambiguă şi/sau contradictorie, **atitudinea Occidentului a fost de aşa natură încît să favorizeze formarea în organismul social a anticorpilor prin care România să devină treptat imună la pericolul totalitarismului.** Bazîndu-se, ce-i drept, pe starea economică dezastruoasă, tratamentul terapeutic a constat în administrare de ajutor financiar drămuit în doze homeopatice, cu o condiţionare politică aparent acceptabilă pentru regimul de la Bucureşti, dar care se dovedeşte a-i fi fost fatală. Cumva, lăsat să se descurce, tandemul Roman-Iliescu n-a rezistat, continuînd tradiţia comunistă a luptei pentru putere cu debarcarea tovarăşului de drum. Victoria preşedintelui din septembrie trecut urma să se dovedească însă a fi „otrăvită" şi, firesc, profitabilă pentru opoziţia democratică ; asta nu neapărat datorită anticomunismului fesenist monotrandafiriu, ci pentru că dl. P. Roman, cu talentu-i demagogic înnăscut, ar fi fost un adversar mult mai periculos în cursa prezidenţială. Rămas singur deţinător al puterii, dl. I. Iliescu şi sfetnicii domniei sale n-au conştientizat ori s-au încăpăţînat să ignore accentuarea crizei politice mizînd cu cinism pe dezorientarea electoratului. Coincidenţă sau nu, s-a întîmplat că, oficial, dl. I. Iliescu şi-a anunţat candidatura exact după vizita d-lui L. Eagelburger ! Or, faptul că dl. I. Iliescu într-adevăr n-a fost descurajat de Occident să riste o nouă candidatură, pare să fie ultima dintr-o serie de mutări abile, căci numai astfel, pe parcursul campaniei electorale prezidenţiale, se putea ajunge la dezmeticirea societăţii româneşti. Nemijlocit implicat în şi direct răspunzător de atîtea fărădelegi comise în România, după cum şi incapabil a-şi depăşi handicapul intelectual datorat formaţiei comuniste, dl. Ion Iliescu are tocmai rolul de a fi transformat cursa prezidenţială într-o instanţă de dreaptă judecare a comunismului, al cărui ultim autentic reprezentant este. Atît în România cît şi în Europa Răsăriteană unde toată garnitura gorbaciovistă a fost înlăturată.

22/23 septembrie 1992

Şerban Lanescu

fragmente

Un fluture pe „lambă“

Tipologia lui Dinu Săraru. Replici și versiuni

(revista revistelor... literare)

1. ARTA PARODIEI (INVOLUNTARE). În excelenta revistă POESIS din Satu Mare (realizată, la sacrificiu, de George Vulturescu), citesc o strofă de Negoiță Irimie, „blăjean (blajin) din Ploiești“, în care autorul, probabil fără să-și dea seama, calcă strîmb pe urmele lui Azap și Brumara : „Și, pe cînd acoperișul acesta / își prindea aripi de aeroport, / Eu îmi croiam din stamba lunii vesta / Pe care la cina de-apoi am s-o port“ (**Un fluture vios...** pe lambă). Mai la vale, același ajunge la performanță (iarăși, involuntară) a autopastișei la pătrat : „Azi e azi, mîine e Marți, / Și iau trenul de Galați, / Urmărit pe lună plină / De o spadă de lumină, / Fiindcă numai luna știe / C-am tăiat în zori de zi / Gîtul unei păpădii“ (**Mîine e Marți...** și, după cum se știe, marțea sînt trei ceasuri rele). (Auto)parodia e o meserie atît de grea, cumplit de grea, încît e accesibilă numai originalilor.

2. CHIAR DACĂ NU E UN PIRANDELLO, ci, mai degrabă, un Caragiale din „Timpul“, Alex. Ștefănescu scrie — în chip de editorial — un savuros **Șase personaje în căutarea unui autor** în ROMÂNIA LITERARĂ. Grila corespondenților este superhaioasă, totuși veridică : Emil Constantinescu vine din idealiștii lui Camil Petrescu, Caius Dragomir se scoboară din Ivasiuc (I. B. Lefter ce zice ?), Funar — de-a dreptul din Lăncrănjan, Mircea Druc — din „romanele despre Bucovina ale lui Ion Țugui“, Mînzatu — „sfătos și desuet, este **un biet bunic**, eroul lui Petre Sălcudeanu“, iar Ilici — de unde, dacă nu din „tipologia imaginată de Dinu Săraru (...o înjurătură, o bruftuluială nu fac decît să-l umanizeze pe un comunist)“. **Dixit !**

3. DE FAPT... ȘI DE DREPT..., „criza de nervi a revelat natura profundă a dlui Iliescu, aceea a unui spirit dictatorial lipsit de mijloacele totalitarismului“ (N. Manolescu).

4. ULTIMA SOLUȚIE. Glosă pe marginea unei afirmații a lui Cioran (pornind de la Nenea Iancu) : „E limpede că moartea e lucrul care se poate face cel mai bine într-o viață de om. Singurul lucru despre care un scriitor scrie“. Interesant e că afirmația aparține celui mai tînăr (virtual) pensionar al literaturii române : **Cristian Popescu.**

5. CRISPĂRI HERMENEUTICE. Din articolul cu acest titlu al prietenului meu Dan Stanca, apărut în LUCEAFĂRUL, desprind : „La Pucioasa s-a ridicat într-un timp foarte scurt o biserică creștin-ortodoxă care întruchipează coborîrea pe pămînt a Cetății Noului Ierusalim. **Pucioasa** nu este un loc întîmplător. Numele său are o certă relație cu sulful, dar în același timp și cu miasmele infernale care sînt pucioase, adică put. (...) Dacă Pucioasa conține în numele ei atît sulful alchimic cît și miasma iadului, e limpede că **Smeieni** poartă în denumire cuvîntul zmeu a cărei origine titanic-asurică și, deci, infernală se află deasupra oricărei îndoieli“. Așa e.

6. UN NUCLEU MITIC a descoperit Vasile Spiridon : „Credința salvării în sensul mîntuirii l-a determinat pe poet să resacralizeze pentru sine mitul, reînviderînd nostalgia mitică a romanticilor și dînd finalități filosofice paralel cu cele literare“ **(Ondina).**

7. GENEZA STELEI FUNERARE. O CONFESIUNE

Confesiune de Stela Anchidin : „Cu forcepsul am venit pe lume, într-o / noapte de primăvară. (...) / Era o noapte sufocantă cînd / m-au năboit apele și stelele. Cu / picioarele înainte am venit“. În popor, există superstiții ciudate în legătură cu nou-născuții care ies din pîntecul matern cu picioarele înainte : băieții vor fi neapărat fotbaliști, iar fetele niciodată poete.

8. SINCRETISM ȘI SINESTEZIE. O mărturisire — se pare — autobiografică a Xavierei Hollander dintr-un supliment literar și de educație sexuală al revistei PHOENIX : „Într-adevăr, simțeam și eu cum mădularul îi crește în mine, de neoprit. M-am agățat cu pulpele de mijlocul băiatului, încercînd din toate puterile ca el să nu iasă, dar lupta era inegală. În pofida tuturor eforturilor, a trebuit să las să-mi scape cam șapte centimetri. Din fericire, ne rămăsese în comun restul de treizeci si cinci“ (Versiune de **Carlo Stănescu**). Ce spune Apostolul Pavel în LUCEAFĂRUL : „Dar așa cum e, Dumnezeu a pus mădularele în trup, pe fiecare din ele, așa cum a vrut El. (...) Dar așa cum e, sunt multe mădulare dar un singur trup“ (versiune de **Bartolomeu Valeriu Anania**, sprijinit pe numeroase alte osteneli).

9. PESCĂRUȘUL DIN LIVADA CU VIȘINI. Replici despre autosuficiența post-modernă a Cărții, care (se) devoră entropic, nelăsînd lectorului nici o șansă : „NIKOLAI : Ne resemnăm să trăim pe o insulă pustie ? VANIA : Nu e pustie. E plină de lume. Sîntem trei ; asta nu-i puțin lucru... NORA : Ai dreptate, dar ce se va întîmpla apoi ?... VANIA : Cînd apoi ? NORA : Mai tîrziu. VANIA : **Nimic. Absolut nimic. Eu mi-am dorit mereu asta.** NORA : Ce vom mînca ? VANIA : Vom pescui. NIKOLAI : Ce vom bea ? VANIA : Vom distila apa mării... **NORA : Ce vom citi ? VANIA : Vechile cărți. Sînt mult mai interesante. A treia lectură te va plictisi. Dar la a treizecea vei avea în față o carte nouă despre care nu știi nimic“.** (**Horia Gîrbea** în AVANSCENA, supliment al revistei TEATRUL-AZI).

10. DESPRE SCRIS ȘI SCRIITORI. Un vechi articol al lui Mircea Eliade : „Un prieten îmi vorbea de curînd de o propunere : **Tinerii să tacă zece ani.** Adică să se retragă fiecare în cămărușa lui, să muncească, să sufere — și numai după zece ani să scrie. Intrarea lor în publicistică ar fi atunci fulgerătoare. S-ar impune cu atîta siguranță, încît nu le-ar putea rezista nimeni. Și lichidarea aceasta a cadavrelor culturale și literare, cu care se ocupă acum unii din noi, ar fi atunci aproape automată“. Finalul articolului : „**Mi-e milă de asemenea nemuritori de provincie“.**

11. NUMĂRUL DE PE TRICOU AL LUI ILIE STAN.

Dan-Silviu Boerescu

povestea vorbei

Tautologii

În mod obișnuit (deci nu în utilizarea specializată din logică), **tautologia** e înțeleasă ca repetare a aceleiași idei sub aparența unor oferte de informație diferite — și e judecată ca o eroare de gîndire sau de exprimare. Enunțul tautologic spune puțin în cuvinte multe și sub aparențe înșelătoare. Ca fenomen lingvistic, a fost discutat ca tautologie tipul de enunț în care se repetă (ca subiect și ca nume predicativ) același cuvînt : „Legea e lege“ ; „Să fie masa masă“ etc. Într-un articol al lui Al. Graur și în capitolul din Gramatica Academiei redactat de Eugenia Contraș a fost discutat amănunțit acest tipar în care tautologia e intenționată și, în fond, doar aparentă : în cea de-a doua utilizare a sa, cuvîntul care se repetă are sens schimbat — generic, valorizator ; se realizează astfel o veche figură a retoricii : **antanaclaza.** Falsa tautologie se bazează pe un efect de intensificare, identificînd, într-o situație individuală, o noțiune în gradul ei cel mai înalt, absolut („omul să fie om“ ; „dacă-i bal, bal să fie“).

Există însă și o adevărată tautologie ; tot intenționată, ea nu comunică ceva nou despre lucruri și noțiuni, ci se pune în valoare pe sine, într-un joc lingvistic evident. Dacă la falsa tautologie identitatea perfectă a formelor conduce către diferențierea sensurilor (altfel, n-ar avea nici un rost să comunici că un lucru e egal cu el însuși), tautologia veritabilă folosește forme deferite, dar cu sensuri identice. În limbajul familiar circulă cîteva tautologii cu structură de proverb, de maximă aplicabilă unor situații diverse : **cine are posedă, cine știe cunoaște.** E posibil ca ele să-și aibă originea în false tautologii care valorizau repetiția; într-un posibil enunț „cine are **are**“, a doua apariție a verbului ar fi încărcată de determinări neexplicite, dar marcate prin intonație : „are cu adevărat — și acest lucru e important, semnificativ etc.“. Prin înlocuirea termenului identic cu un sinonim „cult“, interesul se mută de la nuanțele de sens la tautologia însăși — enunțul căpătînd valoare ironică. Intensificarea e neutralizată, semnificația se reduce la banalitate („are — și atît ; are — și ce-i cu asta ?“). Posibilele continuări ale începutului de proverb „cine știe...“ produc fie un efect narativ („cine știe cîștigă“) fie o focalizare admirativă, apreciativă asupra esenței și importanței faptului de a ști („cine știe știe“), fie o apreciere ironică, în fond negatoare („cine știe cunoaște“).

Un tipar asemănător, dar lipsit de predicație (descris de obicei ca **pleonasm**) apare în alte formule ale aceluiași limbaj familiar : **bref pe scurt, antică și de demult, prima-intîi, lux-antiia** etc. Unele sînt comparabile cu procedeul coordonării de sinonime, utilizat în exprimarea curentă și în literatură, dar se delimitează de acesta prin faptul că nu pun în valoare nuanțe de sens, nu sugerează gradații subtile. Tautologia din exemplele de mai sus e intenționată, conștiința lingvistică acționînd în recunoașterea atît a relației sintactice contrazise de echivalență (determinare sau coordonare), cît și a sinonimiei dintre cuvinte și locuțiuni aparținînd de obicei la două registre diferite : al neologismului cult **(bref, antică, lux)** și al expresiei curente. Același tip de asociere stilistic distonantă se întîlnește, de altfel, și într-o formulă (non-tautologică) foarte răspîndită : **om cu persoană** („Nu ne mai înțelegem om cu persoană“) ; în acest caz, substituția în construcția populară preexistentă „om cu om“ e aproape sigură.

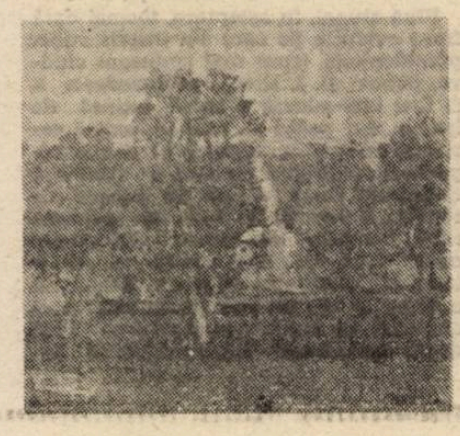

Structura tautologică nu e rigidă : relația între cele două elemente obligatoriu echivalente se poate suprapune peste relația acțiune-scop : **„Ne-am adunat** aici ca **să ne stringem“** ; **„Vorbește** ca **să nu tacă“** etc. — comunicînd eficient și tonic lipsa de sens a acțiunii. O formulă și mai complicată apare în distihul „Frunză verde de **dai n-ai** / Ia mai **dă** să vezi că **n-ai“** (cu varianta pentru al doilea vers, „Ia **nu da** să vezi că **ai“**). Surpriza reinterpretării propoziției **de** din clișeul „Frunză verde de...“ ca o conjuncție condițională e urmată de cea a reluării conținutului în versul al doilea și chiar de evidența la un prim nivel de lectură, a ideii că nu mai ai ceea ce ai dat. Că sensul global e alci netautologic (ceva în genul „dărnicia te sărăcește“) e mai puțin important : la el se ajunge trecînd prin ironia platitudinii.

Tautologia folosită conștient pentru a contrazice o structură gramaticală, de pildă pe cea disjunctivă („Plecăm, ori ori nu mai stăm ?“) e un fenomen prin care limbajul familiar îl continuă pe cel popular. La Creangă există mai multe ilustrări ale procedeului : „Măi Ioane, dragi ți-s fetele ? — Dragi ! — Dar tu lor ? — Și ele mie !“ ; „Pân-acum ț-a fost mai greu, dar de-acum înainte tot așa are să-ți fie“ (exemplu încadrabil doar într-o definiție mai largă a tautologiei). Un exemplu clar — „Căci nu vă pară șagă : de la Neamț pînă la Iași e cîtu-i de la Iași pînă la Neamț nici mai mult, nici mai puțin“ — demonstrează încă o dată că tautologia construită cu intenție funcționează global, la nivelul textului, nu prin modificări de detaliu ale sensurilor cuvintelor. Nu e pusă în evidență nuanța, ci mecanismul prin care limbajul își controlează și își sancționează (prin umor) potențialele defecte.

Rodica Zafiu

Poezie şi ritual

Ileana Mălăncioiu, SORA MEA DE DINCOLO, Editura Litera, Bucureşti, 1992

O reeditare (mai exact spus o a doua ediţie) îmi dă prilejul să scriu astăzi despre unul dintre cei mai importanţi poeţi români din perioada de după război, Ileana Mălăncioiu. De data aceasta, volumul în discuţie are un caracter cu totul special, prin componenta lui biografică foarte directă şi prin asumarea aproape nemediată a unei anumite realităţi. Un termen imediat de comparaţie poate fi găsit în poezia lui Eugen Jebeleanu **(Elegie pentru floarea secerată),** sau Cezar Baltag (în volumul **Euridice şi umbra).** Dar categoria mai largă în care poate fi încadrat ultimul volum al Ilenei Mălăncioiu este aceea a poeziei ceremonialului mortuar, **threnos**-ul, **kommos**-ul şi **epicedium**-ul din tradiţia greco-latină, cu toate variantele lor mai speciale, de la savantul **laudatio funebris** şi pînă la **bocetul** popular atît de răspîndit la noi.

Ceea ce impresionează imediat în poezia Ilenei Mălăncioiu este discreţia aproape absolută a plîngerii elegiace, retorica simplă sau gesticulaţia minimă care abia dacă acompaniază sentimentul, în fine, un fel de disperare reţinută, care sporeşte forţa emoţiei, amintind de vechile tragedii : „Preotul cînta slujba obişnuită / dascălii îngînau partea lor / mă uitam cum cad bulgării peste tine / şi mă miram cum nu mor. // Tata plîngea, dar trăia mai departe / lacrimile mamei erau secate / copiii tăi nu ştiau încă să plîngă / vîntul nu ştia peste ce bate. // Lîngă crucea de lemn pe care scria / că te-ai dus la treizeci şi trei de ani neîmpliniţi / cu liniştea cu care legăna / crîngul de pomi înfloriţi. // Îmi amintesc bine, tu erai singură / în cenuşiul mat al humii / eu însămi stam la capul tău / ca la celălalt capăt al lumii." **(Atunci am înţeles).**

De n-ar fi rimele (foarte simple şi ele), am avea sentimentul că participăm direct la toate fazele mai importante ale ceremonialului funerar, priveghiul, înmormîntarea propriuzisă, parastasul, pomenile — un ceremonial în care, iată, însuşi volumul Ilenei Mălăncioiu se integrează, prin reeditare, ca o supremă ofrandă : „Am văzut rochia ta roz pe o fată tînără / pe care venea foarte bine / şi-am văzut-o pe mama o clipă / uitîndu-se la ea ca la tine. // Trebuie să-i mai dau ceva, mi-a spus, / azi-noapte am visat că-i era frig / şi-am vrut s-o strig să ia ceva pe ea / şi n-am putut s-o strig. // Se ducea grăbită aşa cum se duce / fata asta pe drum / şi era îmbrăcată cu rochia / cu care este ea acum." **(Rochia ta roz)**

Există cu toate acestea în volumul **Sora mea de dincolo** mai multe momente în care masca antică se dezlipeşte de pe faţa unui fel de a fi în esenţă **clasicist** permiţîndu-ne să pătrundem, fie şi numai pentru o clipă, în subteranele pline de tensiune ale unui neaşteptat spectacol **modernist.**

Aşa, de exemplu, tentaţia identificării, ca într-o halucinaţie fulgurantă, cu cel dispărut : „Aşezată alături de tine / pe locul de veci al bunicilor / de unde se poate vedea în biserică / pînă-n altar / aşteptam să iasă cu sfîntul dar. // Lumea era gătită ca altădată / sta în genunchi cu spatele spre spre noi / nimeni nu ştia că eram îngropată / dacă m-ar fi strigat aş fi răspuns / de sub lespedea plată // pe care o trăsesem încet / fără să-mi dau seama / cum aş trage o ţoală / sub care dormeam împreună / lăsîndu-te pe jumătate goală." **(Aşezată alături de tine)**

Acelaşi impuls al identificării e de recunoscut şi în versiunea mult mai muzicală a călătoriei mortuare, în vis: „M-am lăsat în voia apei / şi m-am dus în jos o vreme / unde nimeni nu mai plînge / unde nimeni nu mai geme. // Nu era nici noaptea aceea / dar nici soare şi nici nor / doar tăcerea se lăsate / peste plînsul tuturor / Ne-am privit în ochi tăcute / cum privim spre marea moartă / încălzită de curentul / apelor care ne poartă / fără ştirea noastră-n voia / valurilor prea înalte / cînd corabia străină / începuse să ne salte / mult mai sus decît se poate / îndura pe cînd eşti viu. // Am strigat după-ajutor. / A venit. Era tîrziu." **(Sora mea dusă de ape)**

Neaşteptate în raport cu seninătatea clasică a întregului ceremonial mortuar sînt şi izbucnirile de spaimă obsesională, foarte rare în volumul **Sora mea de dincolo,** dar extrem de impresionante prin simbolistica lor : „De dimineaţă iese din întuneric păianjenul / cu picioarele lungi şi foarte fine / şi se plimbă o vreme prin patul / în care primesc veşti de la tine. // Dar parcă te-am prins ieri dimineaţă zic, / dar parcă erai şi mai urît / dar parcă mi-a fost frică de tine / dar parcă îmi amintesc că te-am omorît. // Nu eram eu, încearcă el să mă lămurească, / uită-te bine la piciorul meu care se frînge / şi la trupul nevinovat în care nu este / nici o picătură de sînge. // Lasă că vă ştiu eu, îi şoptesc, / nu mai aduceţi decît veşti de rău / şi el îmi spune că dacă-l iert / la noapte voi vedea din nou sufletul tău // aşezat undeva deasupra mea / în primăvară / cînd a fost scos cu sila din carnea înmiresmată / ca din propria lui ţară. // Dar nu mai pot să mai suport, strig, / şi-l calc înfricoşată pe podea / şi-a doua zi îl regăsesc din nou / mergînd în linişte pe tîmpla mea." **(Păianjenul)**

În sfîrşit, în diapazonul atît de încordat al lirismului elegiac din volumul **Sora mea de dincolo** vibrează şi sunetul indiferenţei universale, ca o ironie care de fapt va insolita şi mai mult tragismul sentimentelor ascunse de obicei cu discreţie într-un poem : „Un şoarece de cîmp umblă prin cimitirul satului — / gata, zice, aici este un cîmp şi nimic altceva, / şi eu mă uit la el cum trece liniştit / prin iarba proaspătă crescută deasupra ta. // Cum un cîmp ? strig revoltată / nu vezi făcliile care îţi ies în drum / şi coroanele veştede şi crucea de lemn / de care te-ai izbit chiar acum ? // Unde ai găsit aici seminţe-ngropate / ai început şi tu să rozi oase / şi să hotărăşti singur ce e negru şi ce e alb — / nu îţi miroase // a mort în iarba aceasta unduitoare / prin care umbli sigur pe tine şi tîmp ? / Nu, îmi răspunde, trecînd înapoi liniştit / peste mormîntul tău un şoarece de cîmp." **(Un şoarece de cîmp).**

Tragic fără emfază fără patetism şi fără „podoabe", lirismul Ilenei Mălăncioiu, din **Sora mea de dincolo,** reuşeşte performanţa neobişnuită de a pune biograficul în legătură directă cu fiorul adînc al marii poezii. O performanţă la care nu au acces decît poeţii cu adevărat excepţionali.

Florin Manolescu

Locuri comune

sau despre o adevărată comunicare

O emisiune de televiziune cum sînt cele pe care le încearcă, încăpăţînat, M. Tatulici, adică una „pe viu", cu invitaţi în studio, puşi adică să alerge în jurul, ba chiar înăuntrul unei idei, problematici, cestiuni arzătoare, un asemenea lucru ar trebui să fie cît se poate de atrăgător, sprinten, o adevarată fermentaţie de idei, o **gîlceavă** din care noi, cei de pe margine, să ieşim dacă nu luminaţi, măcar surprinşi, turtiţi, ori cel puţin cîştigaţi. În covîrşitoarea majoritate a situaţiilor însă, o benefică plictiseală ne împinge pînă la urmă, oricît de mare ar fi interesul pentru tema abordată, oricît de „aleşi" invitaţii, ne împinge, zic, să schimbăm canalul, ori pur şi simplu să închidem televizorul. Şi nu e bine, nu e normal ca „schimbul de idei", comunicarea dintre **oamenii vii** să nu ne atragă. Iar vina, cîtă e, nu stă în circa realizatorilor (poate doar în privinţa numărului totdeauna prea mare de invitaţi) ci mai cu seamă a celor care, ajunşi în studio, uită pur şi simplu că rostul lor acolo se reduce la două componente simple : aproximarea, cît mai exactă şi mai în adîncime, a unei **singure** „cestiuni" (căci prea multele excursuri laterale ori de-a dreptul alături devin, după o vreme, obositoare) dar mai cu seamă realizarea unei circulaţii informaţionale între cei prezenţi, adică o adevărată comunicare, o in-ter-co-muni-ca-re, o discuţie, domnilor. Şi uite că, în ciuda ideii preconcepute că o viaţă întreagă am tot stat la taclale (n-am... „făcut" ci am „vorbit"), la o cafea, în birouri, tramvaie, la cozi, la o bere, la meci, peste tot, uite că puşi să discute **între ei,** sutele de români perindaţi prin emisiunile lui Tatulici reuşesc foarte rar tocmai acest lucru pentru care ne consideram nu numai înzestraţi, ba chiar condamnaţi. Cei mai mulţi nu numai că vin de-acasă cu preţioasele idei proprii ambalate în celofan, dar ceea ce spun n-are legătură nici cu tema ca atare (ori n-are cine ştie ce legătură), dar mai ales n-are legătură cu ceea ce au apucat să spună ceilalţi. Totul, dar totul se petrece exact ca la sedinţele noastre de-o viaţă întreagă, unde fiecare era obligat să-şi ţină micul său spici pe baza unei bibliografii obligatorii. Numai că acum sîntem liberi, iar libertate înseamnă nu numai posibilitatea de a avea „idei proprii" (ceea ce nu e prea greu), libertatea înseamnă — lucru care, uite, se dovedeşte al naibii de dificil — posibilitatea „întrunirii" adică a schimbului de idei, a comunicării libere între cetăţeni. În fond, şi atunci cînd colportam „ideile" obligatoriei bibliografii, dar şi în situaţia cînd — accidental ori prin eroare genetică, unora, totuşi, ni s-a mai întîmplat — îndrăzneam să avem propriile noastre gînduri rostite, uneori, — culmea curajului — cu glas tare, în nici una dintre aceste situaţii nu se poate vorbi despre o adevărată comunicare, căci singura comunicare reală este cu celălalt, cu ceilalţi. Zeci de ani (iar în cazul celor sub patruzeci de ani asta înseamnă... dintotdeauna !) ceea ce comunismul a ţinut să reuşească cu orice preţ a fost mutilarea personalităţii umane de componenta ei principală : comunicarea spiritelor, care nu se poate realiza decît între semeni. Vorbirea cu sine nu este decît o abatere care ajunge pînă la urmă la tipăt. Iar acum, acum ar trebui să reînvăţăm totul, dar înainte de orice ar trebui să învăţăm, cît mai repede, tehnica dialogului.

■

Boala „personajelor" emisiunii lui M. Tatulici e, care va să zică, o boală a întregii noastre societăţi, cronică, gravă, şi nu putem trece mai departe fără a remedia, cît de cît, o asemenea meteahnă. E o maladie comunistă, care-şi arată colţii absolut peste tot, de la oroarea lui Ion Iliescu pentru dialog pînă la... învăţămînt de exemplu, dacă tot am pornit de la emisiunea cu pricina Căci interesant de observat este că nimeni dintre participanţi nu şi-a dat seama că însuşi felul în care se desfăşura emisiunea (anormal, adică în absenţa comunicării reale dintre cei prezenţi) este simptomatic pentru... învăţămîntul nostru căruia, şi lui, îi lipseşte aceeaşi componentă, un învăţămînt care se desfăşoară ca o perpetuă **şedinţă :** profesorii, ca şi copiii, nu fac cel mai adesea decît să ţină discursuri, pregătite, memorate mai de mult ori abia cu cîteva ore înainte. La ce bun, adică, toate acestea, la ce bun un învăţămînt care pregăteşte generaţii de oameni care, ca mine, nu ştiu decît să vorbească de unul singur

■

Şase personaje într-o cursă. Fiecare pe culoarul său. Milioane de spectatori care, prin aplauzele lor, urmează să-l propulseze pe unul dintre ei, cu un anume avans, dincolo de linia de sosire, direct în fotoliul prezidenţial. Nu există comunicare între ei ca şi cum n-ar trăi în acelaşi timp, în acelaşi loc. Doar rudimente : aluzii, atacuri voalate, catifelizate. Fiecare cu discursul său, pregătit de-acasă, memorat din vreme ori doar cu cîteva ore înainte. Tu, spectatorul de pe margine (dar deloc dezinteresat, căci, îţi vei alege propria ta viaţă), cum să ştii care e cel mai bun cîtă vreme nu sînt niciodată faţă în faţă, nici măcar nu aleargă împreună, ci pe rînd, fiecare în stilul său, fiecare pentru sine. Or, în absenţa comunicării reale dintre participanţii la actuala campanie pentru alegeri prezidenţiale în România, aceasta rămîne o simplă cursă sau cel mult o searbădă emisiune de genul celor realizate (iar nu concepute, intenţionate) de M. Tatulici. Adică, o se-din-ţă.

Mihail Oprea

doina uricariu

și tu, cornee udă de lacrimi, superbă înotătoare

rugăciunea transformată în logică :
mă rog de ochii mei să te uite,
de mîinile mele să te uite,
de trupul meu să te uite,
ca și cum ar fi doar sfere perfecte,
falange perfecte : cinci pînă la zece raze egale,
din centrul cercului la marginea lui,
bărbatul acela înscris într-un cerc,
Renașterea purtînd în carul de triumf al geometriei
omul universal
învingătorul,
cuceritorul
ființa de la trapez, gimnastul cu mușchii superbi
și aleasa lui cu sînii crescuți cu siliconă,
plini, tineri, să fi tot avut paiș'pe ani...

dormiți și nu-l visați,
treziți-vă și nu-l vedeți, irișii atletici
și tu cornee udă de lacrimi,
superbă înotătoare
într-un bazin nu prea modern,
logica transformată în rugăciune...

iartă-l, Doamne, pe cel care citește acest poem
pentru circul vieții sale și iluzia cercului
și mă iartă pe mine :
ochii plinși poartă veșminte de cardinal.

îndrăgostiți și patrule din curatul murdarul decembrie

să domini și să ucizi,
să ne omorîm unii pe alții...

cînd se construia piramida minciunii
aceleași mîini ne pipăiau pe amîndoi
să ne lase să trecem, revoluționari trecători,
curați după mecanica percheziție

iarnă și sînge,
apoi hăituiam adevărul,
hăituită de aceleași minciuni
și tot mai greu înaintam către noi, tot mai singuri

pe ecran pîlpîie uneori părul de aur
și chiar atunci un fir din părul tău albește la tîmplă,
nici o patrulă nu ne mai taie drumul liber
și dezlegat de mîinile noastre ce și-au uitat
îndrăgostita sfială

apoi m-ai mîngîiat într-o zi
cu podul palmei încă fierbinte precum al patrulei
pipăind trecătorii mecanic :
să nu mintă, să nu trădeze, să nu ucidă
curatul, murdarul decembrie,
apoi te-ai prezentat voluntar / să minți și să uiți

eu crucea ți-o mai port

tu m-ai uitat mai mult decît te-ai uitat pe tine,
tu nu mai ești mai mult decît eu nu mai sînt,
doar tălpile noastre își lasă urmele sub cer pe
pămînt
și chiar dacă drumul lor nu e sfînt
îmi strigi cu toate puterile : „să ai parte de bine !"
lăstarule, TEIULE frînt.

tu nu mai ajungi la mine, eum nu mai ajung
eu la tine
și-ți văd mîinile și genunchii tremurînd,
în vreme ce împietrit trupul mi-l ține
Dumnezeu și crucea pe care ți-o port doar în gînd.

tu nu mai muști zăpada din mine,
cum eu nu mai sărut zăpada din tine
și-nveți cum se-ntorc lăstarii de vie în rînd
legați de rafia care-i strînge pe sîrme puține
ca un streang ce ucide cuminte și blînd.

magnetic fields

nimic sau totul dar singur,
trupul meu se privește diform în cuvinte,
le aud, le rostești, le uiți,
le dai bucățica de zahăr

săriți peste flacără, peste lacrimă
voi lei care mușcați doar groapa unui Sfînt
Magnetic fields,
Jean Michel Jarré
și semințiile lui de sunete
din care mă nasc din nou,
copil cu Biblia într-o orgă electrică, în sintezaizer

înțeleptul tinjea să-i cînte un cîntec de leagăn
chiar gura fiarei care mușcase din el.

portret cînd plecam

chiar el speriat fuge de el
și pe covor adormit își zbate picioarele
gonind în coșmarul în care aleargă
s-ajungă din urmă curatul mănunchi
din florile verii de tei,
trîntit la pămînt chiar și-n somn
îl vezi șchiopătînd în clipa în care visează
să-ți culeagă din nou sufletul,
să-i simtă mirosul,
să-i așeze pe umerii mici haina largă
strîngîndu-ți la piept pudoarea,
plecarea.

groparul de grăbit

micul răgaz al florilor de tei
ți-e smuls cu lașitate din cuvinte,
se sperie că l-a rostit, aleargă mort,
ar vrea să aibă pentru tot ce-a spus morminte.

îl vezi cu cimitirul lui unde îngroapă
grăbit minciunile ca stîrvuri anonime,
lopata-i tremură, metalului complice
i-e mult mai mult decît i-e lui rușine.

visează-un crematoriu care-ar arde
muguri, îmbrățișări și ani deodată
și fiecare ceas din viața-i blestemată
pe care a ascuns-o sub cocarde.

la gît mătasea șalului e laț șăgalnic
nodul să cheme haita-n alte vieți,
groparul e grăbit, morminte strîmbe
ar vrea să-nalțe pentru ei pereți,
groparul e grăbit și strînge-n brațe
trupul de lemn al harnicei lopeți.

despre...

Principiul sertarului

Poet din inteligență, Augustin Pop își duce mereu poemul spre o limită experimentală. Dacă nu vocația, măcar plăcerea lui e de a verifica rezistența unei formule sau a unui principiu poetic, împinse la ultimele consecuții. Stenograma cotidiană și intertextualitatea sînt cele care se bucură, de-o vreme încoace, de favorurile sale excesive. Raționalizările poetului se bazează, în principal, pe radicalizarea unui principiu, pe fanatizarea sa. Stenograma se va sufoca astfel, în detalii precise și într-o insignifianță compactă iar intertextualitatea va subția inițiativa poetului pînă la simpla decupare. Și una și alta sînt puse să reziste în condiții extreme, de cultură forțată, și trecute din regim instrumental în regim substanțial. În bună parte, dacă nu în întregime, tensiunea poemelor vine din polemismul programatic al scriiturii, din diferențierea ostentativă, calculată nu doar ca mijloc ci și ca finalitate. Cînd ambițiile poemului se opresc aici — și se opresc adesea — Augustin Pop e doar un programator textual cu o poetică ludică. Dar el vizează, de regulă, o transcendere a gratuității, dacă nu în viziune, măcar în atitudine.

Prima lui carte — **Ceea ce fulgerul amînă** (Ed. Dacia, 1981) — era o paradă a disponibilităților. Debutul, ușor întîrziat și el, l-a prins pe poet la răscruce. Ezitant în fața a trei modalități lirice, el a ales-o pînă la urmă pe a patra : cea a sertarului. **Apropierea**, trasă tot la „Dacia", în 1990, e sertarul revărsat al unui deceniu în care Augustin Pop și-a întreținut poetica din principiul moral și din subversivitate. Textele sale, mai cu seamă ciclul **Libertăților dictatoriale**, sînt dintre puținele care au rupt pactul esopismului și s-au angajat într-un limbaj politic direct și abrupt. Poetul redactează aici o nouă „declarație a drepturilor omului", în care consemnează, șarjat și alert, după topica ineluctabilă a decretelor restricții succesive, în contrariu. „Libertățile" lui sună monstruos și grotesc, atingînd situația existențială din vremea comunismului și definind-o : „Fiecare cetățean / are dreptul / să gîndească orice. / Gîndurile tuturor cetățenilor / trebuie să se încadreze / în cadrul regulamentelor de gîndire. / Nu sînt admise / acele gînduri / care nu s-au transmis / prin tradiție, prin viu grai / sau care nu au fost / temeinic gîndite / de către cel puțin / jumătate plus unu / dintre gînditorii oficiali". Impactul acestor poeme rămîne, totuși, conjunctural și forța lor se rezumă la documentarul picant al alienării. Poetul a ales o stilistică vivace și caricaturală, întorcînd spre frivolitate și euforie sarcastică un complex dramatic. El trece elegant și surîzător pe lîngă fondul ontologic al propriei poezii, declasîndu-l în gratuități. Acest mod de a-și păcăli propriile teme prin inteligență e, de altfel, aproape general în poezia lui Augustin Pop.

Poetul trage programatic — sau doar irepresibil — spre comoditatea existențială și problematică nu atît nepunîndu-și probleme cît rezolvîndu-le mai curînd eclatant decît exigent. Prima lui grijă e de a nu atinge o coardă patetică. Din această obstinată fereală iese un joc între implicare și detașare care sfîrșește în ambiguitate. Inhibiția confesivă din primul volum, prolucînd un „tu" de paravan, e depășită acum prin soluția unui biografism imediat și vînjos. Dar cu cît e mai insistent și mai ostentativ marcată prezența eului ea devine cu atît mai goală. Confesiunea rămîne aparentă, exterioară, scrupuloasă în consemnarea amănuntelor cotidiene dar riguroasă în eludarea proceselor interioare. Textul se încarcă de semnele ei doar pentru a o putea vida de substanță. Angajat în cotidian, Augustin Pop vine în picaj spre poetica lui Victor Felea, mutînd doar accentele de pe notația melancolică pe stenograma ironică și de pe nostalgia de șevalet pe specularitate. Topica și textura discursului nu sînt, însă, altele, după cum nici fondul de blazare pe care crește iluzia nu e mult diferit. Pe precise detalii insignifiante, poetul desenează, pe jumătate în joacă, corpul de fum al himerei, construind pe linia fluidă dintre optativ și actual. Și triumful său iese, ca și al lui Felea din trucate renunțuri și abandonuri. Pornit de la limita de jos a anostității, poemul devine un ceremonial de introducere a sensului în real, tentînd un impact între semnificație și semn. Confesiunea brută e doar stimulată, cadrele ei derizorii servind de mediu în epifania ideii poetice. În sintaxa lui plată, țesută din detalii, iluzii și decepții, textul e o punte de înnobilare a realului, un mod de a-l sălta din decrepitudinea amorfă direct în semnificație : „După ce am venit / de la ședința societății de romanistică, / unde am ascultat o comunicare / despre forța cuvîntului, / am mîncat un cîrnat „Trandafirul" / și am băut ceai gastric calmant. / Cînd am turnat prima ceașcă, / mi-am amintit / că ieri aș fi vrut / să scriu un poem / despre ghețurile plutitoare / pe care le văzusem / pe Someșul foarte murdar. / Întregul peisaj / mi s-a părut / o imagine plastică a destinului : / fiecare mic ghețar, / adică fiecare om, / se zbate continuu, / torturat de o irepresibilă / conștiință a libertății, / fără să-și dea seama / că rîul curge / într-un singur sens / și într-o direcție / arbitrar și bine precizată". Reflexul distanțării de propria temă introduce în poem perspectiva caricaturală. Augustin Pop declasînd formula în care lucrează simultan cu utilizarea ei. La nivel poetic, registrele se interferează cu abilitate, dar sacrificiul se simte la nivelul ponderii semnificative. Între o fandare subtilă și aplombul problematic, Augustin Pop o va alege întotdeauna pe cea dintîi. Inteligența e, de altfel, capcana pe care și-o întinde singur și în care cade nu numai bucuros, dar și riguros. Poemele încep să prindă gustul vervei devin spumoase și ușoare, încîntate de propria prestație, dar și atinse de un morb al suficienței ludice. Între inflexibilitatea morală ca joc și jocul pur se consumă toată gama de reacții și atitudini a poetului. El trage cu grație, dar și cu nădejde, spre zona detensionată a liricii, ieșind radios din gravitația confesiunii și din exigența existențială. Poemele fac tumbe, mai mult sau mai puțin spectaculare, pe scena cochetăriei : „Deși v-am rugat / încă din titlu / să nu citiți / acest poem, / ați început deja / lectura lui. / Ați făcut o regretabilă eroare : / pentru că este, de fapt, / un fals poem. / Atunci de ce l-am publicat? / Tocmai pentru a vă atrage atenția / să nu-l citiți: / desigur dacă nu-l publicam / nu l-ați fi citit, / însă nici n-ați fi știut / că nu trebuie să-l citiți". Pasiunea jocului și a gratuității atacă și norma morală cu care sînt scrise majoritatea poemelor. O morală detașată, nu numai produsă în marginea ludismului dar și dispusă să încheie în amuzament, se relativizează singură. Felul în care o profesează Augustin Pop are ceva mai degrabă facultativ decît vehement. căci euforia scripturală nu lasă, în poezia lui, să-i treacă nimic înainte. De fiecare dată ea rămîne elementul preeminent, punînd acordurile tematice majore în situații delicate. De aceea poetul cîntă tot mereu arii vesele ale alienării, marșuri vioaie ale terorii ori lieduri sprintene ale decepției. Poezia lui din **Apropierea** e o eminentă probă de subversivitate șăgalnică. Fugind de propria confesiune în biografismul flagrant, Augustin Pop fuge și de responsabilitatea propriilor teme într-o gratuitate plină de virtuozități. El scrie o poezie morală fără vehemență, o poezie politică fără participare și una confesivă fără revelații. Poetica sa e un mod de a le substitui pe toate prin inteligență. Și adesea doar un mod de a le goli.

Al. Cistelecan

La deschiderea noii stagiuni teatrale

Teatrul nostru cel de toate zilele

Revoluția poporului, revoluția tineretului, ne-a adus în dar și un teatru liber, descătușat, ieșit din prejudecăți și canoane, rupînd corsetul cenzurii, un teatru nonconformist ,un teatru al bucuriilor și obsesiilor noastre, al condiției noastre tragice, dramatice sau comice, un teatru cinstit al condiției umane eterne. Un teatru al **adevărului.** Căutarea și găsirea adevărului se fac — la fel ca orice revoluție — cu sînge, cu lacrimi, cu sacrificii, cu procese și condamnări (uneori, la moarte !), cu destulă nebunie, cu mult curaj.. cu extraordinar de mult tragism. întotdeauna, în oricare societate, au existat și există, așadar, și astăzi, oameni de tranziție (oamenii perioadei de tranziție) oameni cu sau fără caracter, cu comportament ambiguu.., în orice orînduire viitoare, în orice lume pămînteană, în care oamenii se nasc (egali), trăiesc (unii, oricum !) și mor (mulți, lamentabil !), vor exista oameni răi și buni ! Orice societate democratică și liberă, revoluționară, luptă ca răii să fie în tranzit prin viața socială, reeducați și integrați sau eliminați. Despre ei este chemat, în primul rînd, artistul, scriitorul să vorbească. Teatrul este **cartea cu poze vii a vieții,** are menirea de-a ne prezenta pe scenă pe cei care nu rezistă prefacerilor revoluționare, la nou ! Personajele viabile, corespondente oamenilor pe care-i reprezintă, să fie de toate nuanțele, să compună o completă galerie umană. În prim-plan, să apară prototipul cel mai verosimil al inconformistului, acel personaj „curios" chiar „paradoxal", cu comportamente ambigue, contradictorii, surprinzătoare, acel aspirant la puritate umană, acel justițiar intransigent, incorigibilul decent, **inocentul.** A scrie și a juca un teatru al aprigei și tragicei încleștări între omul pur, naiv, inoportun, inconformist și ceilalți oameni, purtătorii ideilor malefice și făcătorii faptelor retrograde, cu gesturile burgheze sau comuniste, cu frazele demagogului sau parvenitului, cu violența ignorantului, cu cinismul falsului patriot sau falsului om politic, nu înseamnă deloc a scrie și a juca teatru sceptic, pesimist al dezumanizării și înstrăinării, al alienării și condiției umane absurde.

Dimpotrivă, numai acesta este adevăratul teatru politic, atitudinal, zguduitor și transformator al conștiinței. O dată cu începuturile omenirii lupta dintre vechi și nou, a fost dramatică și scopul care a întreținut-o a fost încrederea într-o lume mai bună, mai dreaptă, mai cinstită. Iată condiția oricărui teatru optimist, să lupte pentru un viitor mai bun, pentru un om mai bun. Trebuie avut grijă, însă, ca personajele și realitatea, ideile, stările și relațiile din astfel de teatru deschis, liber, să fie statornice și credibile omenește și reale, în corespondență cu băncile de date esențiale despre lume și viață, uneori fiind necesar să spargă armonia universală prin stranii și neverosimile plăsmuiri incitante, șocante, teribiliste... prin cazuri-limită, patologice, de oameni și situații.

Atunci cînd dramaturgul, regizorul, actorii și ceilalți realizatori ai spectacolului teatral au găsit **adevărul despre adevăr !** (după ce au găsit adevărurile mai mici, la îndemîna filosofilor : adevărul despre dreptate, despre libertate, despre fericire, despre putere, despre iubire și despre viața omului cea de toate zilele) să nu ambiționeze, ridicol și steril, să-l prezinte în formule esopice sau socratice, nici în coduri excesiv încifrate. Forța și slăbiciunea, lumina și umbra **vieții** din totdeauna, decupate dintr-o parte a eternității umane (cea dinaintea noastră) și transferate celeilalte părți a eternității (cea de după noi), **concentrate** într-un om de-al nostru, concret, contemporan, dar purtînd în sufletul lui toate arderile și blestemele, toate faptele măreție și toate păcatele tuturor oamenilor, un om simplu, dar prometeic, un om real, dar simbolic, hiperbolizat, iată traiectoria metamorfozării artistice moderne, iată transcrierea trainică a permanenței în actul teatral actual.

Nu sîntem partizanii exagerărilor formaliste, nici ai redundanței teatralității și vizualității, ai scenotehnicii absorbante, ai robotizării, sintetizării sau cibernetizării teatrului. Dar, pledăm pentru un teatru **afectivo-cerebral,** cu un **stil egal sieși,** cu metaforizări, parabolizări și hiperbolizări viabile, rezistente estetic, asimilabile publicului în spațiul său cognitiv și moral, spre înțelegere, meditație și schimbare comportamentală. Un teatru intelectual, interogativo-formativ, teatru cu propensiune pentru drama filosofică, pentru dezbaterea lucidă a marilor idei și fapte umane, în care ficțiunea, imaginarul să nu „mănînce realitatea". (cum susținea cîndva Sartre), ci s-o amplifice, s-o repotențeze, să-i confere bogate, dar limpezi semnificări.

Teatrul nostru liber c^el de toate zilele, la care să mergem ca la Mecca, să fie un „teatru al factului uman" (Martin Esslin), un teatru al omului de astăzi (dar și de ieri sau de mîine) și de aici, de la noi (dar și de acolo sau de dincolo), un teatru neobișnuit, viguros, un teatru al timpurilor mitice și al celor prezente, cu prospecțiuni viitorologice, un teatru al tuturor rădăcinilor și cauzalităților politice și sociale, al continuității și al reîmprospătării umane...

Acum în prag de nouă stagiune teatrală, închinăm slujitorilor scenei această meritată **Cinstire histrionului :**

Fiu al jocului fecund, frate bun cu veșnicia, călător prin spațiu și timp — fără busolă, dar știind unde sînt punctele cardinale ale artei sale : drama, comedia, tragedia și tragi-comedia. Un fel de Sfînt Cavaler în luptă cu năravurile și moravurile oamenilor. În **templul său, TEATRUL** cu altarele Thaliei și Melpomenei (în ultima perioadă făcîndu-i curte și muzele Euterpe și Terpsichora, întru ridicarea lui la rangul de artist total !), pe care le slujește ca un fanatic mare preot al omeniei, se întîmplă seară de seară autentice pelerinaje, însetații de artă venind, nu spre deșartă adorație (cîte unul, mai vanitos, se vrea și adorat), ci spre necesară întîlnire în cîmpurile mirifice ale **cunoașterii și înțelegerii,** spre redescoperire a **obîrșiei** și spre deslușire a **drumului de mîine.**

În templul său, **Măria Sa Histrionul** recreează nașterea, viața și moartea transfigurează eternitatea, metamorfozează umanitatea, iar **pelerinul-spectator** retrăiește varii ipostaze filosofice și existențiale ale **uimirii în fața minunii,** varii rezonanțe ale **tainelor** din conștiința universală. Histrionul concepe alte rosturi artei cuvîntului, nobile nuanțe și ezoterice simboluri, în sincretism creator cu celelalte arte, spiritualizînd neîncetat teatralitatea, îmbogățindu-i semnificațiile.

Caută neîncetat, fără obosire, sensuri și expresii noi, cît mai profunde, spre a se exprima artistic pe sine (în multiple stări), **iubește libertatea și adevărul,** cîștigate astăzi definitiv. Nu este un executant tehnicist, ci un **creator,** reprezentîndu-și propriile-i idei și gînduri, intersectîndu-le cu ideile și gîndurile națiunii, pe fundalul universal de idei și gînduri. Scormonește, neliniștit, în adîncimile intelectului și-ale sensibilității, își frămîntă fertil menirea, vocația și dăruirea. Se străduie să aibă multă cultură și mult umor, fără acesta din urmă neputînd înțelege și interpreta o dramă (in)umană. Trebuie să aibă și triseți, nemulțumiri și revolte creative, fără acestea neputînd înțelege și interpreta o comedie (aparent) umană. Trebuie să fie bine înfipt în timpul său, să cunoască timpurile trecute (ale dezumanizării tiranice), să sară în timpurile viitoare și, mai ales, trebuie să folosească foarte bine... anotimpurile (fără a-i fi frică, iarna, c-o să înghețe pe scenă) ! Trebuie să mai aibă detașare și mobilitate, pentru a fi mereu altul și altul, atunci cînd întruchipează personajele încredințate.

Mai trebuie să fie un Mare Artist (nu actor) și un Mare Cetățean, partizan al idealurilor morale și civice ale noii **Românii libere,** slujitor neobosit al **adevărului și dreptății.** Un autentic militant pentru integrarea activă a valorilor filosofice și sociale (progresiste și patriotice) ale tradiției spirituale românești, ale moștenirii noastre culturale, în circuitul național și universal al prezentului. Să fie mereu contemporan cu Euripide, Seneca, Shakespeare, Molière, Caragiale, Ionescu și cu alți asemenea nemuritori.

Mai trebuie să fie un artist umanist, revoluționar autentic, profund d^emocratic, animat de romantismul purificat de acea REVOLUȚIE atît de tînără, din decembrie '89, declanșată de tineri, spre eterna fericire română. Arta lui teatrală să-și tragă seva din rădăcinile marilor histrioni ai artei noastre inconfundabile, din adevăratele școli românești de teatru, de la Millo la Nottara și Lucia Bulandra și mai departe, pînă la Radu Beligan și Horațiu Mălăele, racordîndu-se permanent la modalitățile moderne, novatoare de expresie teatrală. Să creeze o artă viguroasă, conștientă de menirea ei de a întruchipa specific și autentic spiritul național și, mai ales, să configureze spiritul liber al societății românești contemporane, renăscute în istorica zi de 22 Decembrie 1989, zi definitiv înscrisă în cartea de aur a istoriei patriei (chiar dacă-i contestată sau minimalizată).

Îi mai este necesară artistului o totală implicare morală în toate treburile CETĂȚII, o responsabilitate sporită pentru confortul intelectual și estetic al publicului de teatru pentru cîștigurile cunoașterii și educației multidisciplinare a OMULUI LIBER de lîngă sine, pentru infuzarea în spiritul românului, atît de bestial chinuit timp de 24 de ani, a mult doritei fericiri, a mult stropitei de sînge LIBERTĂȚI, cîștigate pentru vesnicie.

CINSTIRE Măriei Sale, HISTRIONULUI !

Vlad Andrei Orheianu

PRIVGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

Dare înapoi

Eu sînt un iepure descurajat
de scăderea urechilor sale
Pe vremuri ajungeam cu ele
pînă-n ceruri
și le-nveleam
cu grijă
Eram mare cît Universul
Și la fel de speriat...
Apoi s-au născut stelele
care mi-au ars urechile
pînă cînd
au căpătat
forma lor pămîntească
de astăzi
Și de-ar fi să mi le refac
Aș pune stea lîngă stea
una peste alta
pe toate
și aș fi din nou
mare ca la-nceput
Și n-aș fi decît eu
URECHIATUL
și
ÎNTUNERICUL

Trezire

Cu ochii
Pe jumătate-ntredeschiși
confund lumina
cu mustățile pisicii...
De-i mai închid puțin
văd un tunel plin de lumină
prin care rătăcesc perfect străin
locomotivă cu cerneli nocturne...
Dacă-i închid de tot
îmi văd soarele negru
(ca o pisică noaptea)
în care s-a topit
locomotiva supraviețuirii mele...
Deschid ochii larg
și-am dispărut strivit
de lumea neluminii mele...
Departe o locomotivă g ndtoare
și mai aproape o pisică de-ntuneric.
Acum văd clar
dar nu mai sînt
sau sînt
aproape apt de ziuă...

Radu Dobrescu

Bătrînescul

„Eee-he"...
Atît spuneai cu-același zimbet
cînd bunicul însemna vreo victorie la table
pe spatele rețetei...
și el la fel zicea
după ce-l băteai tu...

O, Nea Surdu...
Ți s-a isprăvit vederea
Dă-te mă țigane dă-te !
Întreabă pușiule pe altul
de-i caldă piinea !
Așa Nea Surdu
du la gură colțul —
biscuitul înmuiat în vin cu bogdaproste
lîngă bunicul în capelă...
La dreapta Nea Surdu la dreapta !
Ce faci ? Vai !
Ține-te de mine !
Nuuu... !
Ce-ai făcut Nea Surdu...
Zîmbești ?
Oo... zîmbetul tău — a rămas...
La fel a fost bunicul pe ultimul drum.

Eee-he !...

Debil

uite : fată de matostat...
la Lună
din partea Soarelui
la Soare
din partea Lunii...
tu ai scăpat timona din mîini
ștergi de praf crucile cimitirului
e vară :
plouă cu apă de castraveți
și tu-ți acoperi cu-n giulgiu pietros
fruntea pometii obrajilor —
epitaful scrijelit de-un nevăzător
cauți să-nchizi partea ta de anotimp
într-un sipet —
pentru cînd florile nsămînțate de tine...
ori pentru ea : cadou de Crăciun
dar
asta
nu
se
poate !
da' acum ai căzut :
sînge aspru ți-a curs în vine...

Echilibrul !
Lacrimile alunecă pe obraji
Pînă ce
Se sfîrșesc —
Echilibrul !

Antoniu C. Obancia

27 XII 1990

Îmbătrînesc și mă dezbrac de farmec.
Lovitele cuvinte demult nu fac
scîntei.
Trăiesc la minim încercînd să fur
acestei vieți necunoscutul ei.
și cum mai pot seduce printr-un vers
ce și-a pierdut acoperirea-n dor ?
Rămîn doar nostalgia ca un chin,
destinul ăsta veșnic incolor.

27 I 1991

Cineva mai trebuie să spere,
cineva mai trebuie să dea
cîte-o zi senină de pomană,
lîngă-o luminare cîte-o stea.
Cineva mai trebuie să plîngă
pentru — atîtea tinere făpturi,
cineva mai trebuie să poarte
spinii-ntunecatei noastre uri,
cineva mai trebuie să moară
ca de moarte să ne vindecăm,
cineva mai trebuie să creadă
că prin haos vom ținti la semn.

Doina Moldoveanu

Despre soare

Zadarnic mai plîngi
O ! Zeu luminat
cu cuvintele tale cerești.
Nici vîntul ce străbate agale
sudoarea firelor de iarbă
nu te mai poate auzi.
Ești prea departe,
timpul tău a trecut —
un destin ce zbătea-n nemurire
e mort.
Și poate doar focul spînzurat de-nălțimi
va mai arde.
singur în galaxie,
o planetă sihastră
un soare
ce plînge pentru a-și topi
setea trupească.

Mara Buxbaum

Absență

ce spargere de idei
de spătarul acestui scaun — butuc
ca și cum un topor l-ar hăcui insistent
un scaun ce se rotește în univers
satelit al cuvintelor

Trecînd granița

fum de țigară scrum în vorbe
orașul — viperă strivită
doar eu la o masă
alfabetizez tăcerile

lipsă de oameni —
s-ar fi ascuns —
unde —
ori au trecut altă graniță
aici nu mai sînt baruri
nici de zi nici de noapte
sînt rezervații de refugiați ai lumii
așa că stau de vorbă cu masa
nessul mai vinde
locuințe de nesomn
cred c-am să mai cumpăr
măcar încă una
inflație embargo
un lagăr alt lagăr
ceva cade aici
între zăbrelele amintirilor
un fir tremură prin ceață
număr scuzele prietenului
ca pe niște bani devalorizați
o femeie și-a ars pașaportul
la intrare
descoperindu-mă singur

Mihai Colin

AXA
CARAGIALE-IONESCU

Este indiscutabil faptul că, făcîndu-i un portret lui Ion Luca Caragiale, Eugen Ionescu de fapt se autoportretizează, radiografiază ființa caragialiană pînă într-acolo unde se strălumineză propria ființă. Oglinzile trădează, evident o oglindire de sine și pentru sine. Actul reflectării sfîrșește în identificare, în conștiința alterității perfecte. Caragialianul Ionescu se întîlnește, spectaculos, cu (pre)ionescianul Caragiale. Axa se constituie în deplină intimitate, cu de la sine putere fiind una eminamente electivă. Caragiale este, așadar, un Ionescu *in nuce*, în embrion. Numai că din furnicarul uman nu mai este, la autorul celor „12 scaune", antropoizi omogeni, fără identitate anume, cu prezențe (absențe) anonime ca și furnicile : automatizarea e dusă la extrem și ei apar ca niște mecanisme. Nu există, ci funcționează. Nu vorbesc, ci sînt vorbiți. Nu se mișcă, ci stau pe loc făcînd gesturi conform trageri organizate de sfori. Sforile sînt scoase în prim plan, la Ionescu, în timp ce la Caragiale ele sînt aproape invizibile. Or, deosebirea nu e de esență, ci de tehnică.

Să dăm însă, curs portretizării lui Ionescu, sumarele deschideri de paranteză fiind îndeajuns.

Este, în dramaturgia și proza caragialiană o satiră cu adresă precisă ? Pe cine-i satirizează : pe negustori, administratori, politicieni ; pe conservatori sau pe liberali ? Ar fi un efort zadarnic să identificăm categoriile clasele, persoanele și personajele sociale vizate. „În realitate, precizează Ionescu, pornind de la oamenii vremii sale, Caragiale este un critic al omului al oricărei societăți". (Note și contranote, Humanitas, București, 1992, p. 154). Furnicarul nu este atît românesc, ci general-uman, iar societatea — cea românească burgheză a sfîrșitului de secol XIX și începutului de secol XX. Este chiar omenirea lipsită de esența ei umană, intrată pe scena comediei de obște, este „tivilitatea" transformată în barbarie, oamenii degradați în antropoizi omogeni. Este o alunecare tragică, la limită, în neant. „Ceea ce îl particularizează este virulența excepțională a criticii sale. Într-adevăr, omenirea, așa cum ne este înfățișată de acest autor pare a nu merita să existe. Personajele sale sînt niște exemplare umane într-atît de degradate, încît nu ne lasă nici o speranță" (ibidem). Bineînțeles că într-o astfel de lume în care a dispărut orice semn al umanului, în care totul nu e decît batjocură și infamie, poate să se manifeste numai comicul pur.

Eugen Ionescu remarcă, deci, ceea ce întreprinde el însuși în teatrul absolutului, mergerea adîncă în caricatură, în grotesc, șarja parodică la extrem : „Să faci un teatru de violență, violent comic, violent tragic".

Mecanismul neantizării se declanșează sub semnul fatalității tragice, în haos ajungîndu-se prin absurditatea vorbirii, care-și întinde capcanele. „Slăbiciunile" (personajele caragialiene sunt „bestii lacome de lucruri delicate") îi duce pe „eroi" (care apar absolut dezeroizați) în talmeș-balmeșul vorbăraii. Capcanele le întinde chiar „rafinăria infernală" care îi seduce, îi atrage ca într-un puhoi indirijabil.

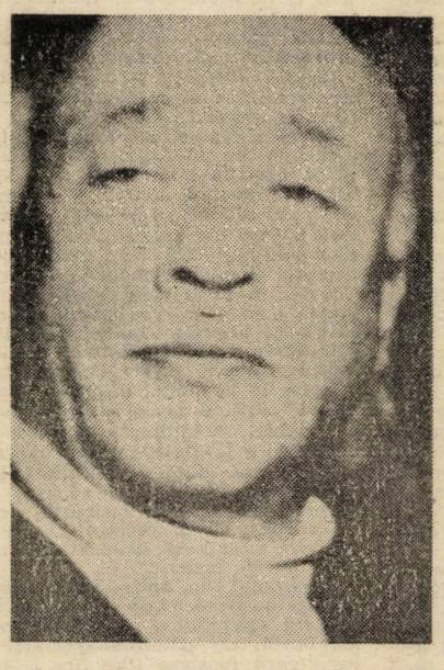

Asemănători cu oamenii mărginiți ai lui Henry Monnier, ei se scufundă cu desăvîrșire în iraționalitatea cretinismului. Se speculează extraordinar moștenirea revolutionarilor, eroilor filosofilor care au răsturnat lumea cu gîndirea lor. Profitînd, cu vanitate, ei o duc în hău, o lipsesc de orice sens, o golesc de inteligență. Lumea devine prin excelență o formă fără fond. „Ceea ce e deprimant este că înșeși ideile, văzute prin acest haos intelectual se degradează, își pierd orice semnificație, în așa măsură încît, în cele din urmă, oameni și ideologii, totul compromis" (ibidem).

Chiar dacă este aproape, din punct de vedere al tehnicii, de Labiche sau Feydeau, Caragiale este mai adînc decît aceștia printr-un real ireal.

Este și obiectivul dramatic ionescian, formulat ca alunecare a fugitivului în greoi a transparenței în opacitate, a plinului în vid.

Se pare că o scînteie de inteligență totuși apare : micii burghezi români, transplantați într-o Europă liberală încearcă să înțeleagă evoluția lucrurilor. Dar în zadar ! exclamă Ionescu. „Acest efort mental recăzînd, istovit, ni-l înfățișează Caragiale în greoaia lui strălucire" (ibidem. p. 155).

Neantul în care se scufundă „eroii" lui Caragiale este însuși neantul politicii. Cretinizarea care frizează însuși iraționalul este stimulată de un proces de politizare iremediabil, marcat de „o rafinerie infernală" nemaipomenită. Capcana politicii este dulce-otrăvitoare, acaparantă fără șansă de scăpare, este mistificarea socială devenită automistificare.

Primul pas făcut în cadrul ei face ca adevărul să nimerească în mrejele minciunii, vorbirea să se transforme în trăncăneală, iar sănătatea să fie invadată de boli. Or, Politica nu e o boală oarecare, e epidemie, bolesnită ce contaminează pe toți și bîntuie în omenire. Politica sfîrșește într-un joc tragic de-a politica, totul alunecînd în incert și indeterminat. Iraționalul tronează tiranic în asemenea condiții. „Deformarea limbajului, obsesia politică sunt atît de mari încît toate actele vieții se scaldă într-o bizară elocvență, alcătuită din expresii tot atît de sonore pe cît de minunat de improprii, în care cele mai rele nonsensuri se acumulează cu o bogăție inepuizabilă și servesc la justificarea nobilă, a unor acțiuni incalificabile". (ibidem).

Și Eugen Ionescu citează aceste ciudățenii sonore de la trădarea prietenilor „în interesul partidului" pînă la „oricare popor oricare țară își are faliții săi... Numai noi să n-avem faliții noștri !"

Veselia e generală, atinge culmile euforiei, numai că lumea lui Caragiale, ca și personajele în finalul piesei **O noapte furtunoasă** „se prăbușesc în haos".

Absurdul se cască din discrepanțe, din fisurile ce apar între sens și nonsens, între elevația limbajului și absurditatea lui, stimulată de fondul sufletesc viclean, între politețea ceremonială și josnicia lor organică la care se adaugă adulterele grotești. Amestecul face ca „în cele din urmă acest teatru, mergînd dincolo de naturalism, să devină absurd — fantastic" (ibidem. p. 156).

Conștiința nevinovată, calmă, imperturbabilă îi transformă în personajele cele mai josnice ale literaturii universale.

Rod al unor instituții „timpite", ipocrite și pretins democratice, „eroii" caragialieni descompun societatea înainte de a fi compusă. „Totul se prăbușește în haos".

În condițiile talmeș-balmeșului, așa cum observa și Mircea Iorgulescu într-un pătrunzător eseu, lumea lui Caragiale pentru a supraviețui, generează haos, dislocația prîndu-i nespus de mult. „E o lume a ficțiunilor verbale, clădite prin demolarea și înăbușirea adevărului și realității".

Însuși Caragiale nu este decît un Demiurg bufon care „creează" universul din nou din petece multicolore și antropoizi ce imită oamenii adevărați.

Mihai Cimpoi

---

interpretări

A exprima «ceva»

„Străinul : Și cel care nu enunță ceva este necesar, după cît se pare, să nu exprime absolut nimic".

Ceva mai corect pare : „....cel care **nu** enunță „ceva"... tocmai că **nimic** exprimă". Sau „....cel care **nu** enunță „ceva" este necesar, după cît se pare, să exprime nimicul absolut". Nici acum, însă, nu-i spus exact. Oricum fraza sună paradoxal și într-un fel și într-altul. Căci cum **nu** enunță... dar exprimă ?... (Ce are să exprime ? Ceea ce nu enunță ?... De unde are să exprime „ceva" dacă nu enunță „ceva" ?...). Mai corect e : „....cel care nu enunță „ceva" ...nu exprimă „ceva"... (ci exprimă doar nimicul). Dar și Nimicul vezi că e și el acolo așa un fel de ceva... contra lui **Ceva**, nu !... Și apoi e cu neputință să nu exprimi chiar nimic, cînd deja te exprimi. Căci măcar aceasta... dar o exprimi... Mergea vorba despre cel care nu enunță **„ceva"**... și nu despre cel **care** în genere nu enunță. În acest caz, deci, se poate să nu enunți „ceva", dar ceva totuși să enunți... Deci ceva deja exprimi. Nu-i numaidecît să enunți un **„ceva"** ca să exprimi și tu acolo cîte ceva... Și oarecum trebuie să ai **ce** să exprimi, dacă deja îl exprimi (deși nu e un **„ceva"**, poate). Alta-i deci că nu se știe dacă e **„Ceva"** ceea ce ai exprimat, dar de exprimat oricum te-ai exprimat totuși. Se poate face o filosofie întreagă numai în jurul acestei fraze. S-o facem doar puțin. Nu poți să nu exprimi ceva, dacă deja îți propui să exprimi (și atunci aceea e un ceva), măcar și aceea că nu enunți un „ceva"...

Astfel, revenind la început : cum poate fi și încă necesar (?) „....să **nu** exprimi **absolut** nimic" ? Deci, nimic, nimic... nimicuța să **nu** exprimi. Cum poate fi necesar... aceasta ? Necesar devine numai ce se face **Ceva** și nu nimic.

Surprindem aici două momente, două unghiuri de vedere asupra acestei expresii, pe care le vom cerceta în două rînduri : unul — cel al **necesarului** acesta curios aici, altul — că este necesar... **absolut... să nu exprimi. Necesar** — decade de la sine. Or, devine necesar să exprimi **Ceva** și nu să exprimi nimic (la ce bun această necesitate ?...) Deci se cere, e necesar să exprimi **Ceva** și nu nimic care nimic... Cum să-l exprimi, din care necesitate ? Cînd n-ajunge să devină **Ceva** ca să se vrea, să se ceară exprimat... Așadar se face exprimat **numai Ceva** (care s-a copt și printr-o necesitate pînă la inevitabil posibilă e devenirea lui de sine însuși, își obține Sinele și **atunci** ajunge să fie ceea ce este — El Însuși) și nu Nimicul. E drept că e necesar cîteodată, să taci, dar asta nu-i chiar nimic, nu-i totuna cu el, cel puțin nu întotdeauna înseamnă să faci nimic, să nu faci ceva... Dar, de fapt, uneori totuși e necesar să se aleagă nimic. Deci nimic să se facă toate... (cataclisme naturale, catastrofe ș.a.) să piară, doar că nu într-o nimic se face asta, ci într-o Ceva... doar că altul... Iată atunci acest nimic ajunge să însemne și el ceva...

Acum să rămînem în interiorul lui : „....**nimic** să **nu exprimi.** Dar (și mai ales astfel formulate) nici nu-i cu putință să-l exprimi (cînd este nimic ca atare). **Exprimă** — nu-i termenul cel mai nimerit pentru nimic. Cel ce nu enunță „ceva" — la asta și rămîne, deci, la nimic rămîne. (Ce fel de expresie poate căpăta sau da ce e nimic ?...) Pînă la „ceva" acesta mai urmează să te înalți cumva — tot prin **„ceva"**... Și dacă lipsește acel **ceva**, n-ai cum te mișca din loc (pentru a ajunge să **exprimi** — ce e considerabil mai mult decît nimic... ce e deja un ceva deci) și rămîi deci la nimic.

Prin urmare fraza Străinului poate fi interpretată și altfel. Cu ea putem spune și altceva. Și asta de acum **e** ceva... Dar e un **Ceva** acesta ?

Mai era aici o nuanță fină de tot cînd zicea : „....să **nu exprim absolut nimic"** Dacă urmărim cu atenție sensul de la un cuvînt la altul, termenii : **absolut** și **nimic** și încă pe care să nu-i exprimi... — nu pot sta alături. Căci nu se poate să nu exprimi **absolutul.** Ce e **absolut** se exprimă de la sine. **Absolutul** se poate **doar exprima.** Căci **El este.** Uite aici e la locul lui și termenul : **necesar Devine necesar să** exprimi **absolutul.** Și nu să-l exprimi (cum e în text în fraza Străinului). „Să nu exprimi... **nimic** (fără **absolutul** dintre ele, dintre exprimi și nimic) — tot nu-i posibil — am spus-o mai sus. Căci Nimicul și așa... nu se exprimă, n-are din ce... Ce expresie poate avea, cînd e nimic ?... Or dacă exprimi... atunci **exprimi** (și nu faci altceva decît asta). Și dacă-i **nimic** ce să exprimi ?.. În concluzie așadar, toți termenii se neagă reciproc unul pe altul și nu pot succede unul altuia (să stea unul după altul). **Absolut** și **nimic** în modul cel mai vădit se taie, lichidîndu-se reciproc, desființîndu-se ca două contrarii perfecte. Și dacă fiecare-n parte-i de sine stătător, **Absolutul e Totul, El este,** iar **nimicul** vrea să însemne **tot ce-i este mai opus lui, Absolutului,** atunci și el, nimicul, din moment ce observați **este** totuși, în această postură de contrariu al absolutului,vrea să însemne, să fie deci și el ceva, căci doar față de el, în contrast cu el ca termen de comparație, pe fondul nimicului său Absolutul e **Absolut,** e **Ceva**... Nu ? !..

Așadar, separat ambii sînt. Dar îmbinați, cel puțin așa cum stau în fraza ce-o analizăm ce pot însemna și fi deci ? Decît un **gol** doar. Iar golul nici nimic nu înseamnă măcar. Nu-i și gata. Or, **polurile** își dau în cap unul altuia, căci nu se suportă reciproc (tot ce vrea să fie **Absolutul,** nici în ruptul capului nu vrea **nimicul)** și se înghit în mod firesc, tinzînd fiecare a fi ceea ce este el de fapt. Așa li-i natura, n-au încotro. Dar contează, pînă la urmă, că în loc de ce-a fost rămîne un gol doar. Și dacă nimicul e și el o negație măcar (a Absolutului) păi golul e și mai puțin decît atîta. E o absență.

Da, dar e și ea... Iată ce devine fără de sfîrșit și te copleșește, pînă la urmă, de-ți smulge tot cîte-o îndurerare să-l lași să fie... și el... Și-l lași... Și cine știe, poate că mai e... ceva și după gol în urma sa ?... Poate că-i premerge un ceva cu semnul minus... Care va să zică, dacă astfel stau lucrurile și nimicul e ceva, ba, și golul e tot un ceva și el mic de tot atunci din punctul acesta de vedere pentru a determina o lipsă totală deci, poate că nu putem nici **nimicul absolut,** căci și el exprimă categoric și încă în mod univoc ceva și anume : un nimic ras, nu... Lucru pe care-l putem spune, însă pentru fraza Străinului. Căci dacă : „...absolut nimic" nu poate fi — am văzut deja și apoi seamănă cu un Absolut umbrit, nimicnicit, pipernicit,ba chiar parcă nimicit, chiar de-i și doar în aparență așa, de nimicul acesta, cînd stă alături de El căci îi este opus... Dar aici imediat îți vine să te întrebi : cum poate nimicul strivi, devaloriza Absolutul ? Cînd Absolutul e Absolut...) atunci îmbinarea : „nimicul absolut" — poate fi. Căci exprimă și ea ceva (nimicul acela ras). Așadar, **nimicul absolut** nu e totuna cu **absolut nimic** (nimicnicit). Absolutul de nimic nu poate fi, nu există așa ceva. (Poate că nimicul și are nevoie de Absolut, dar Absolutul de nimic — nu). Este doar Absolutul singur, fără de nimic, solitar în măreția sa. Și de aceea nimic acesta n-are ce se ține de El... Absolut își este îndeajuns suficient sieși. Pe cînd, vezi că nimicul, pentru a însemna și el ceva clar, are nevoie de precizarea ce i-o dă tot Absolutul, prin care, deci, devine și el ceva... determinat... și e pînă la urmă **nimicul absolut.**

Astfel numai a devenit și este acel ceva mic care este și el... — și de care vorbeam mai sus că în comparație cu golul e ceva mai mult totuși... De aceea fraza Străinului mi se pare mai corect a fi formulată astfel : „....cel ce nu enunță «ceva» nu face decît să exprime nimicul absolut".

Emilia Gurschi

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

ION BĂIEŞU

ION BĂIEŞU

«În căutarea sensului pierdut»

Dramaturg şi umorist născut nu făcut, Ion Băieşu ne-a oferit zilele astea o adevărată lovitură de teatru, părăsindu-ne aidoma unora dintre personajele sale, într-un stil tipic băieşian : Plecat în vizită pe celălalt continent, a trecut — pentru că tot era pe aproape —, şi în cealaltă lume, a umbrelor ! Gag tipic prozei şi pieselor sale, dar care, în loc să ne binedispună, ne aduce aminte că mîna cu cinci degete (ca să parafrazez afirmaţia cinică a unui mare regizor de teatru) — dramaturgia română —, a rămas fără arătător !... Ion Băieşu, prozator, umorist, dramaturg, a fost un „Arătător" ! Al defectelor şi slăbiciunilor noastre umane, un critic graţios-distructiv al acelui sistem totalitar care şi-l credea aliat. Odată cu trecerea lui şi a cărţilor sale sub lumina tăioasă şi dreaptă a posterităţii, lipsită de patimi umane, politice, încercăm să ne închipuim că în multe „cazuri" artistice, teoria „săpării sistemului pe dinăuntru" asumată conştient sau inconştient, ar trebui acceptată şi înţeleasă. Ion Băieşu nu a fost nici un revoltat nici un erou, s-a dorit numai un scriitor. Şi calea aleasă de oricare scriitor nu poate fi judecată decît prin prisma operei sale. În cărţile şi piesele sale de teatru, prin personajele sale trăznite, care văd lumea pe dos, Ion Băieşu ne sugerează că orice tip de rezistenţă la violenţă este posibil. Iar ca om, a fost şi el, doar un personaj al acelei imense piese totalitare adusă la noi cu tancurile ruseşti. Comportîndu-se în faţa lor într-un stil tipic românesc, caragialian şi mazilian (mărul nu cade departe de pom !). Reporter frenetic, prozator, umorist, dramaturg, iubitor de fotbal şi de şuete la un pahar şi-o ţigară, membru cotizant la restaurantul Berlin şi la Mogoşoaia, alături de Mazilu şi de un alt mare prozator (al cărui nume nu îl rostim ca să nu ispitim iarăşi destinul atît de crud în ultima vreme cu scriitorii), „Guţă" a a întruchipat boema literară bucureşteană, „frumoşii nebuni" ai anilor '70—'80. Am spus personajul „Guţă" şi nu dramaturgul care nu ezita să-l dezmintă pe „micuţul boem" cu fiecare nouă carte sau piesă de-a sa. Pentru că în ciuda corului de regizori şi directori de teatru care neagă cu violenţă piesele româneşti, Ion Băieşu se adaugă cu îndreptăţire firească lui Caragiale şi lui Mazilu, cu piesele sale „Iertarea", „Alibi", „Chiţimia", „Dresoarea de fantome", „Gărgăriţa" şi, de ce nu, cu mult discutatul serial TV, „Tanţa şi Costel" !... În vara asta, am avut privilegiul să văd la Costineşti, ecranizarea romanului său „Balanţa" în regia lui Lucian Pintilie. În acest film, care va tăia multe sceptice respiraţii, tragicul şi comicul băieşian se îngemănează cu o expresivitate care nu numai că sfidează capodopera, dar deschide o şcoală : Cea de atîta timp aminată, a filmului românesc ! „Balanţa" va fi văzută în toamna asta şi pe ecranele ţării. Nu mă îndoiesc că în ciuda unei concurenţe de piaţă teribile, filmul lui Băieşu va fi „cap de afiş". Din păcate, autorul, nu va mai asista la primul şi adevăratul său mare succes. Plecat „În căutarea sensului pierdut", autorul a luat-o pe o cale greşită definitiv ? Sau a făcut pasul acesta deliberat, ca să nu mai stingherească sensul regăsit, clasicizarea cărţilor şi pieselor sale ?

Iosif Naghiu

bedros horasangian

ZĂPADA MIEILOR

De dimineață, trezindu-te cu frigul în oase și zarea sufletească posomorită, cu nori amenințători dîndu-ți tîrcoale, în timp ce-ți speli fața ar trebui să mulțumești pentru ziua ce ți se mai oferă în dar și poți spune ca acei iezuiți — atît de controversați, dar care au dat cel mai mare număr de sfinți — : **Omnia ad majorem Dei gloriam !** Atunci fiecare gest are valoare. Cu atît mai mult cînd ne zidim existența, care, atunci cînd e făcută cu responsabilitate — ce cuvînt deteriorat în atîtea discursuri parlamentare de toți deopotrivă — justifică în cel mai înalt grad viața și activitatea noastră ! Eu încă tot mă mir — recunosc, s-ar putea să fie doar o dispoziție temperamentală — cît de diferiți și totuși atît de asemănători sunt oamenii dîntotdeauna și din tot locul. Într-un fel, suntem cu toții o operă colectivă, în măsura în care și la care suntem fiecare parte. Nu putem trăi indiferenți la suferințele semenilor noștri. Suntem cu toții mădulare ale aceluiași trup. Tocmai de aceea, vechiul dicton toți pentru unul, unul pentru toți e mai necesar ca oricînd. Conștiințele omenești, materialul cel mai delicat și mai prețios în același timp. Efecte și ecouri de necuprins. Istoria. De fapt, vreau să amintesc aici cîteva gînduri despre învățătura evanghelică. Nu sunt o credincioasă practicantă. Dar nici necredincioasă. De fapt, nu știu bine cum sunt. În măsura în care religia este capabilă ea singură să dea răspunsuri la toate incertitudinile mele. Frica, nu poate fi un bun sfătuitor. Tovărășia ei îți îmbolnăvește sufletul. Cum să trăiești cu această teroare la infinit ? Este o binecuvîntare să observi cum prin cele mai simple și aparent banale cuvinte sunt rezolvate fără mari crispări unele dintre cele mai spinoase și delicate stări sau situații. Ne-am obișnuit cu vorbele umflate și ne legăm mereu de ele. Și tot atît de uimitor putem considera și faptul cum atîția așa-ziși „înțelepți“ ai lumii nu iau în seamă aceste soluții simple și la îndemînă și-și bat capul cu fel de fel de filozofii savante ca s-o scoată la capăt. Se presupune că pentru a pătrunde spiritul Evangheliei trebuie să te umilești și să fii smerit. Aceasta fiind o carte pe poarta căreia se cuvine să pășești numai în genunchi. Mă consider o bună creștină dar în acest punct mă despart radical. Nu pot accepta această smerenie ! O consider, să nu mă hazardez și să spun înjositoare, dar îl obligă pe om la umilință. Parcă e prea mult, un preț prea ridicat dacă ar fi să mi se permită. Cu toată cuviința pe care vreau s-o port celor care nu gîndesc întocmai. Poate n-am suferit destul ca să înțeleg ce e umilința, dar departe de mine orice fel de rigiditate. Punctul meu de vedere este fluid. Încerc să mă lămuresc punînd întrebări. Dar oricîtă bunăvoință aș avea și oricum ar fi ea răsplătită, acel „credo ut inteligam“ al celor din evul de mijloc nu-l pot accepta. Și chiar „înțelegînd“ credința — ceea ce ar fi o exagerare, o imposibilitate chiar — se întărește și începe să știu **de ce** ar trebui să cred. Să crezi. Cum așa, pur și simplu ? N-ar fi prea lesne, un drum prea confortabil? Să mă explic, să justific poate ? Mă complic în exprimare, poate sunt chiar confuză. Aș da doar un singur exemplu de rezolvare a unei astfel de întrebări. Anume, cea a puterii, a autorității. „Cel ce este mai mare, acesta să-i slujească pe ceilalți“, spune scriptura și pilda celui care a spălat picioarele ucenicilor săi pentru ca să întărească îndemnul prin fapte. Dar în acești ani ai tuturor nenorocirilor trebuie să găsim mai ales în noi înșine calea tămăduirii de rău. Să continui gîndul meu despre dușmănie și violență. Secolul nostru, din care n-am parcurs decît aproximativ jumătate și deja ni se pare parcă prea lung, nu a renunțat la barbarie, cum era de așteptat. Cine ar fi putut bănui că vom vedea grozăviile din tranșeele primului război mondial, Verdunul, Mărășeștii, distrugerea Smirnei, atacurile cu iperită și milioanele de bejenari alergînd ca furnicile înspăimîntate? Și atrocitățile comise de frații noștri de gintă latină în Abisinia. Dar parcă Rușii nu au omorît și ei destui oameni nevinovați ? Pare incredibil și totuși... Și atîtea alte nenorociri pe care nu le putem uita niciciînd, am văzut cu ochii mei și sînge și morți și lacrimi. Bunul Dumnezeu n-a vrut — sau n-a mai fost în stare — să se îndure de noi. Și azi suntem iar în pragul unor alte nebunii. Lumea este isterizată, poporul mințit cu nerușinare. Fărădelegi fără de număr. Cum să le ținem piept? Cine să le stea pavăză dacă **noi** nu suntem capabili să ne punem pavăză, dacă **noi** nu suntem în stare de nici un fel de regenerare morală? Suntem de două mii de ani îndemnați să răspundem răului cu bine sub veșmîntul — deja ros ! — biblic, că văpaia urii se poate domoli dacă nu cumva să piară de-a binelea. Din nefericire, răul este atît de îndărătnic încît nu se potolește de la sine și atunci ar fi bine măcar să nu-l întețim. De-a lungul atîtor secole pe atîtea căi ni se recomandă răbdare și blîndețe. Dar am ajuns acolo încît am început să confundăm răbdarea și blîndețea cu indiferența și lipsa de atitudine, să identificăm smerenia și umilința cu lipsa de demnitate. Dacă nu vom răspunde răului decît prin inteligență nu înseamnă că vom încuraja răul, dar că sîntem pregătiți și pentru alte soluții. Nu știu dacă mai bune. Poate nici nu are importanță. Răul trebuie tăiat de la rădăcină — o rădăcină ale cărei rădăcini nu le prea cunoaștem bine — să nu ne complacem în ipocrizie și minciună, să facem ce ne stă în puteri pentru triumful adevărului. Ce naivă pot fi, dar și gîndi uneori! Sunt arme simple pe care răul nu le are la îndemînă și tocmai prin ele poate fi învins. Dezarmat. Redus la tăcere. Anihilat. Fiecare din noi, în starea în care se află poate și trebuie să fie conștient de asta. Să nu acceptăm ca „uriciunea pustiirii să stea la loc sfînt“ ! Cel care s-a supus ca un miel la toate umilirile știind că e prețul plătit de bunăvoie pentru mîntuirea acestei jalnice omeniri a luat totuși biciul în mînă pentru a alunga din templu pe cei care-l pîngăreau. „Nu transformați casa tatălui vostru într-o peșteră de tîlhari“. Nu-mi dau prea bine seama dacă tot ce spun și repet are vreo noimă. N-am fost niciodată prea coerentă în a-mi exprima gîndurile. Chiar și așa, pe apucate, în condiții improprii pentru concentrare întrerup mereu șirul ideilor din motive independente de voința mea. Pierd firul și-mi vine greu să-l reiau de unde îl lăsasem. Ceea ce doresc să mai adaug este că există o bogăție imensă de aspecte de înțeles. De relevat. Toate laolaltă conferind vieții o unitate a rațiunii de a fi, un sens la urma urmelor. Fiecare om ce o dorește și colaborează cu propria-i menire i se oferă o șansă de a deveni mai mult decît este : o simplă ființă muritoare. Cine ar citi aceste note ar trebui să-mi acorde circumstanțe atenuante. Toate „afacerile“ micii mele firme sunt pe capul meu. Plus gospodăria, la care se adaugă zgomotoasa prezență a copiilor. Cum să te mai descurci? Cum să treci de la **idee** la **faptă** ? Doar simțurile nu sunt de ajuns. Nici o lume alcătuită doar din idei nu mi se pare vie. Să trăiești atingînd doar niște abstracțiuni mi se pare imposibil. Băieții mei sunt cei mai dragi și inteligenți copii din lume. Așa cum sunt și vor rămîne în veci pruncii pentru părinții lor. Neastîmpărați și scandalagii, poate răsfățați prea mult de mine. Care nu sunt îndeajuns de întreprinzătoare pentru timpurile ce le trăim. Mă descurc, nu tocmai lesne și le fac pe toate cum și cînd pot. Nici nu mă plîng. Viitorul nu se întrevede prea vesel. Soțul meu a murit în stepele rusești și la jugul conjugal a rămas să tragă o biată și singură... vacă ! Sună urît dar și eu mă simt uneori copleșită. Ceea ce avea de tras Sisif era o nimica toată față de situația mea. Nu mă plîng, totuși, adică primesc cu bucurie situația de fapt, înțelegînd, măcar în parte, justificarea mea de a trăi. Trebuie să alerg și să duc în spate atît afacerile, cît și gospodăria, iar, în plus, să nu uit că sunt, totuși, femeie. N-o să-mi confere nimeni nici o decorație, uneori mă simt atît de obosită și sufletul îmi e atît de negru, încît, ca să nu plîng, fumez pe ascuns de ochii celor din jur. Nu vreau să mă las învinsă și să-mi iau lumea în cap. Să fug unde oi apuca să văd cu ochii. Să las toate baltă și casă și copii în voia sorților. Mă amăgesc că o să vină o zi cînd o să mă odihnesc cît vreau, o să îngrijesc de flori și o să călătoresc pe Mediterana din nou, de la Marsilia și Alexandria, am să revăd Sfîntul Mormînt și piramidele, am să zîmbesc unui turist mai ferchez, iar seara, în cabină, aranjîndu-mi părul în oglindă, să mă întreb : Oare mă place ? Iată ce visuri păcătoase pot avea. De la sfințenie la frivolitate — ca să nu mă gîndesc la o vorbă și mai urîtă — nu-i decît un pas. Și o să dorm și n-o să-mi mai fie frică de nimeni și de nimic, o să citesc romane franțuzești, iar micul meu negoț cu obiecte de artă va lua o amploare internațională. Nici nu mai știu bine ce să-mi mai doresc și ce vreau cu adevărat. Altfel înaintez în timp dacă nu și în virtute, cum aș dori. Sunt zile acum cînd scurgerea timpului este un cîștig și nu un prilej de regret și spaimă ca mai înainte. Eternitatea va ignora orieum trecerea mea prin această lume. Sunt destul de lucidă ca să nu-mi fac iluzii inutile. În ce privește promisiunea de răgaz, de liniște, ce mi-o fac mereu, îmi vine des în minte o caricatură din **Universul**, în care unul stă în cărucior tras de un cîine. Pentru a-l face pe animal să tragă, îi ține atîrnat înaintea nasului un os legat de un băț. Așa îmi țin și eu în fața nasului acea promisiune, acel iluzoriu viitor ce mă face să trag, clipă de clipă, deși știu bine că nu-l voi înhăța. Pentru orice om, osul, adică viitorul, este o momeală, dar înaintarea un fapt. Și uite așa trece timpul. Cele mai multe gînduri se consumă pe plan mental, în timp ce-mi îndeplinesc obligațiile de peste zi. Nu e simplu să fii nici măcar „cocoană“! Prostimea te judecă după aparențe! Și nici nu este recomandabil să te exhibi cu toată „deșteptăciunea“ ta. Cei care sunt — și nu puțini ! — mai „altfel“, nu te vor ierta. Vanitatea celor proști nu este mai elastică decît orgoliul celor din elită. Micii noștri doctori și avocați de provincie ignoră de atîtea ori aceste simple adevăruri. Toate astea încet, încet se așază. Și dau rod abia după ce nu mai suntem. Poate e necesar să mai și uităm. Uneori trăiesc stări contradictorii cînd mă simt vinovată, hăituită, fără să știu bine de ce anume, fără să mă pot acuza de vreo vină. Alteori, mă simt vindecată. Mai ales cînd mă gîndesc că pot exista și oameni care să mă înțeleagă. Fără să-i cunosc măcar, doar gîndul la ei îmi face bine. Este încurajator să știi doar că există. (Ce frumoși oameni îmi ieșeau în cale cu ani în urmă! Oare ei s-au schimbat, sau eu îi văd abia azi în adevărata lor lumină: egoiști, răi, meschini, ambițioși). Singurătatea nu este întotdeauna un sfetnic bun. Mă văd singură pe munte, urcînd propria mea Golgotă și împotrivindu-mă Cerului : Pe mine de ce m-ai uitat, Doamne ? Cui m-ai lăsat? O durere fizică este uneori un lucru bun : te readuce la realitate. Trupul reacționează direct, fără prea multă „metafizică“ : ceva nu e în ordine, ai grijă. Starea de culpabilitate este tot un astfel de semnal că acel slujitor credincios al spiritului care este conștiința de sine există, nu s-a alterat în nici un chip. Să nu-i nesocotim efortul de a ne face atenți. Ar trebui să ne socotim vinovați dacă nu căutăm să ne înțelegem chemarea și odată găsită să nu o urmăm cu orice efort. Pas cu pas. Cu fidelitate și consecvență. Asta ne-a lipsit de atîtea ori : fidelitatea și consecvența. Fiecare cu destinul lui și cum îi este scris. Scris, descris și rescris, nu putem trăi la infinit din întîmplare, din hazard, din miracole. Suntem creaturi născute din chiar mîinile întîmplării. Celelalte au fost realizate din poruncă: **să se facă!** Și s-a făcut, rezultatele se găsesc la îndemîna oricui. N-aș vrea să fiu luată în nume de rău. Viața împingîndu-ne înainte. Care viață? Iluzia că se va ivi o anume zi în care să te definești : pentru asta ai trăit ! Și dacă dînsa nu va veni și noi am așteptat în zadar? Dar dacă? Ajunși aici, cred că totul depinde de fiecare dintre noi, bărbați sau femei, tineri sau bătrîni, albi sau negri. Ce să-i răspundem și cîtă tărie de caracter sau răbdare a strîns în el fiecare. Dacă suntem sinceri și cinstiți cu noi înșine pînă la capăt. Și poate abia atunci se va îndura și de noi cineva. Cine? Nu știm. Dacă e sădită în noi dorința arzătoare de cunoaștere a adevărului, poate se va arăta cineva și pentru noi. Există ochi pentru că există lumină. Doar cîrtițele și bufnițele trăiesc în întuneric. Vor mai fi și alte dihănii; dar nu despre asta sau camuflarea ferestrelor este vorba. Poate — cît de la îndemînă îmi vine acest cuvînt — doar atunci ne vom bucura în lumină și vom gusta din pacea și bucuria pe care ne-o oferă, teoretic, viața. Fără căutarea și găsirea de sine nu poate fi nimic pe lumea asta. Doar simțuri și senzații. Prea puțin. Deși bîjbîim încă această tonică certitudine că suntem conduși și susținuți cu dragoste în crezul nostru dacă avem încredere — iată revolta mea tăinuită! — nu în ceruri, ci în propria noastră conștiință. Aș striga asta în gura mare dacă nu mi-ar fi frică de mulțimea, nici proastă, nici bună, doar neînțelegătoare, care ar arunca în mine cu pietre ! **Huo Piei, satană !** Acea conștiință care ne conduce pe fiecare, evident dacă deschidem ochii, urechile, și, mai ales, sufletul. Iată ceva abstract dar poate atît de necesar în zilele noastre.

Am obosit. Afară se întunecă, am să mă retrag. Am vorbit multe, vrute și nevrute, poate prea mult. Aș vrea să fiu iertată pentru îndrăzneală. Să nu pară totul nelalocul lui. Care tot, care ne-la-loc ? Gîndurile și confesiunea mea prelungite mult peste limitele bunei cuviințe. Aș vrea să fie niște umile flori de cîmp menite să dea o idee despre un ținut fermecat : acel tăinuit suflet al nostru de care ne temem atîta. Și astfel poate că aceste căutări prin care omul, fiecare dintre noi, care a stat la căldură sau și-a schilodit trupul pe front, să mai poată trage o gură înviorătoare de aer. Să ne fim de folos unii altora. Să nu vedem în aproapele nostru un om care încearcă să ne păcălească, să ne înșele cu nerușinare. Poate clarificîndu-ne propriile nedumeriri vom deveni mai buni. Mult mi-aș dori așa ceva. Altfel ce valoare ar putea avea o strădanie uriașă și o izbîndă a armelor dacă nu vom fi în stare să întindem o mînă de ajutor unui alt om aflat la ananghie ? Oare ce răsplată ne va fi oferită dacă ne convingem că prin tot ceea ce am făcut am sădit neîncrederea ? Vom justifica bucuria de a trăi doar prin moarte ? Singura cale de izbăvire care ne-a rămas la îndemînă ? E stupid : moartea nu poate fi generoasă. Moartea nu poate ucide nici spaima, nici frica. Moartea este nonexistență.

Zăbovesc cîteva clipe la fereastră și sînt fericită. Frica de ziua de mîine, ca și de cea de azi, parcă s-au mai atenuat. Nu știu de ce : scriu, deci exist. Dar nimeni nu mă poate convinge și de contrariul.

(Fragment din romanul cu același titlu)

SECŢIUNEA DE AUR

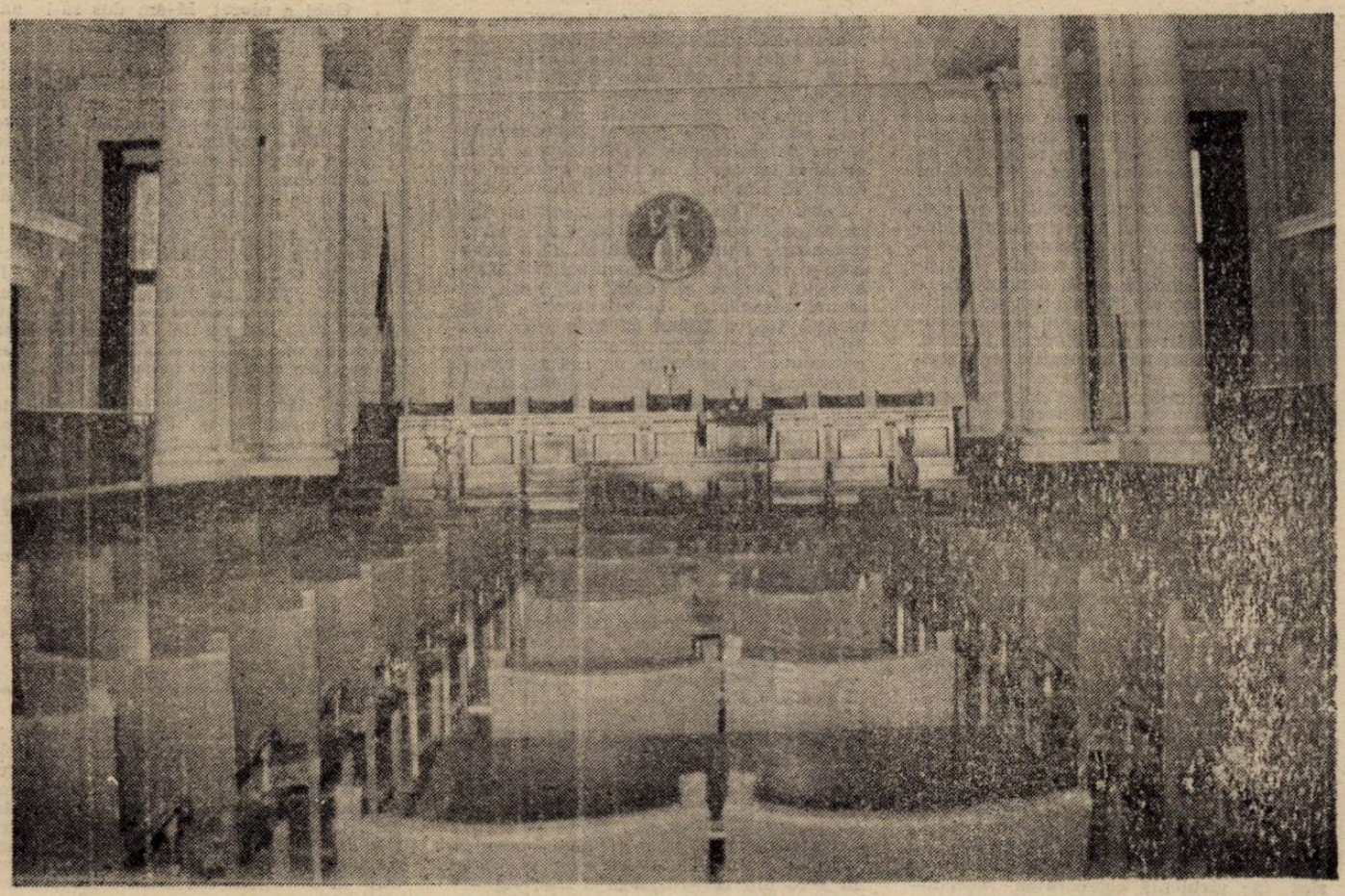

Aula Academiei Române

125 DE ANI DE LA ÎNFIINŢAREA BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE

În luna august 1992 s-au împlinit 125 de ani de la înfiinţarea Bibliotecii Academiei Române.

Biblioteca Academiei Române adăposteşte între zidurile sale peste 85% din totalul fondului de publicaţii naţionale — procent cu care foarte puţine biblioteci din lume se pot mîndri — Biblioteca Academiei Române ese o veritabilă „Biblioteca Patria", este Biblioteca Naţională a poporului român. Marile lucrări de sinteză privind istoria, cultura, ştiinţa sau arta poporului român s-au născut, se creează şi se desăvîrşesc aici unde se află „fondul de aur" al publicaţiilor româneşti. Bazele acestui „fond de aur" au fost puse încă din august 1867 odată cu prima şedinţă a Societăţii Academice Române, fondul de publicaţii româneşti şi străine îmbogăţindu-se necontenit pînă în zilele noastre.

A constituit acest fenomen un început de renaştere culturală românească, renaştere legată organic de mişcările de regenerare politică, economică şi socială din primele decenii ale secolului al XIXlea.

Cărturarii români au primit cu justificat entuziasm crearea unei biblioteci pe lîngă Societatea Academică Română care a avut din pornire misiunea specială: a) de a determina ortografia limbii române); b) de a elabora gramatica limbii române; c) de a începe realizarea lucrării dicţionarului român. Biblioteca Societăţii, urma să cuprindă publicaţiile potrivite cu natura lucrărilor pentru care Societatea Academică Română fusese înfiinţată.

Fondul principal de publicaţii a fost constituit din mari donaţii, numele donatorilor fiind dintre cele mai ilustre, cuprinzînd majoritatea intelectualilor vremii. Numărul lor fiind prea mare, vrem să prezentăm doar cîţiva dintre primii mari donatori, subliniind pe scurt valoarea fiecărei lucrări menţionate. **Ne vom opri deocamdată la marile donaţii făcute de: Alexandru Odobescu, D.A. Sturdza, Ion Ghica, Carol I, Ferdinand I,, ,Carol II, M. H. Elias, Vasile Pârvan, Dr. Victor Babeş.**

După 1871, ca urmare a chemării la lucrările Societăţii Academice a lui Alexandru Odobescu, ales încă din 1870, a lui D.A. Sturdza, ales în 1871 şi a lui Ion Ghica, ales în 1874, şi ca urmare a revenirii după lungi absenţe a lui Mihail Kogălniceanu şi Vasile Alecsandri, Biblioteca abia născută a Societăţii Academice intră tot mai mult în atenţia membrilor acesteia, lipsa de cărţi fundamentale fiind tot mai acut simţită.

În asemenea condiţii în august 1872, **Alexandru Odobescu** oferă diurna sa pe tot timpul sesiunii, lei 352,50 pentru cumpărarea de cărţi de istori alese din catalogul cuprins în cartea sa „Bibliografia Daciei 1872". Distinsul cărturar oferă importante publicaţii filologice şi istorice din biblioteca sa personală, sute de volume dintre care amintim: D. Cantemir, „Histoire de l'empire ottoman" (1743), „Raffet, Voyage dans la Russie meridionale..." (1848), „Baron von Hohenhausen, Die Alterhümer Daciens in den heutingen Siebenbürgen" (1715), „W. Froehner, La Callone Trajane" (1872—1874), precum şi alte lucrări asupra Daciei şi Columnele lui Traian datorate lui F.S. Bartoli, Raph Fabretti şi Andr, Morell. În august 1877 Alexandru Odobescu, donează Societăţii Academice preţioasa colecţie a manuscriselor poeţilor Văcăreşti în peste 1500 de pagini.

Un alt mare donator a fost **D. A. STURDZA,** care din anul 1871 şi pînă în anul morţii 1914, a donat pentru fondurile Bibliotecii valori unice. În 1874 oferă portrete „gravate şi xilogravate" ale domnitorilor români de la Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul pînă la Gr. Ghica, G. Caragea şi Mihail Şuţu, aceasta împreună cu cromolitografiile şi fotografiile donate de Alexandru Odobescu au constituit nucleul Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academiei.

În 1876 donează Societăţii Academice, colecţia sa de monede şi medalii româneşti," 450 de bucăţi, colecţie unică pe atunci pentru studiul istoriei poporului român. În 1878 D.A. Sturdza mai donează 320 de portrete de domnitori români, scene istorice româneşti, portrete de turci, austrieci, unguri, tătari, leşi, ruşi, veneţieni etc.

Importante donaţii în aceeaşi perioadă Ion Ghica, 99 de volume compuse din autori greci, ,Homer, Hesiod, autori bizantini Procopius, Nicetas Coniatis, Ducas, Cedrenus, Chalcocondylas, Ana Comnena, cuprinse în cunoscuta ediţie, La bon, alcătuită din 46 de volume; dicţionarul lui Suidas, Lexicon greece et latinae, 1705 şi bogata culegere în 15 volume a lui T.E. Mionnet, Description des medailles antiques grecques et romanes, 1809—1837. În acesta se mai adaugă — manuscrisele lui Nicolae Bălcescu, cuprinse în zece mape mari, manuscrisul în limba franceză al culegerii în versuri „Florile Bosforului" de Dimitrie Bolintineanu, precum şi 30 de hărţi reprezentînd principatele româneşti între anii 1833 şi 1868 şi multe altele.

Enumerarea poate continua dar sperăm că au putut reda o imagine cît de cît sugestivă a nepreţuitelor donaţii care au constituit nucleul a ceea ce acum este impresionantul tezaur al Bibliotecii Academiei Române.

Fondul „Regelui Carol I" —

Din testamentul Regelui Carol I cu data de 14/26 Februarie 1899.

Art. 1. La Academia Română şase sute de mii lei capital pentru publicaţiuni.

Fondul „Regelui Ferdinand I" —

Din testamentul Regelui Ferdinand I din: 2 iunie 1925.

În împrejurările grele economice de după război, nu-i îngăduie să-şi îndeplinească toate dorinţele. Totuşi lasă în grijă fiului său urmaş la domnie ca după sfaturile ce le primi de la Preşedintele Consiliului de Miniştri, Patriarhul bisericii Primul Preşedinte al înaltei curţi de casaţie.

Să distribuie următoarele sume: cincizeci milioane lei (socotind leul după valoarea lui faţă de aur,de azi) următoarele instituţii:

— Fundaţia Universitatea Ferdinand I din Iaşi.

— Orfelinatul Agricol „Ferdinand I" Academiei Române, pentru premii pe numele Regelui Ferdinand — în vederea cercetării economice româneşti.

— Societăţii Geografice Române — Regele simţea o deosebită bucurie de a lua parte la şedinţele Academiei Române.

Fondul „Regelui Carol II" —

Cuvîntarea Majestăţii sale Regelui Carol II în şedinţa solemnă de la 25 mai 1931.

Regele revine în aula Academiei Române unde afirmă „Frumoasă şi nobilă misiune are Academia Română în dezvoltarea Patriei, mai ales în zilele acestea cînd materialismul cel mai acut domină omenirea".

Regele dorind a urma vechea datină românească de a nu intra într-o casă cu mîinile goale, ,a hotărît să instituie un premiu anual de 100 000 lei pentru o ediţie critică a Letopiseţelor şi al doilea de 400 000 lei pentru ce va hotărî Academia Română.

Fundaţia familiei Menachem H. Elias.

Testamentul lui Jacques H. Elias datat 2/12.XII.1914.

După moartea sa a dispus ca averea să fie atribuită după cum urmează:

„Legatar legal va fi Academia Română căreia îi las toată averea mea mobilă şi imobilă fără nici o rezervă, oriunde s-or afla această mare avere în ţară şi în străinătate".

Academia Română avea următoarele sarcini:

a) Să înfiinţeze fundaţia de cultură naţională şi asistenţa publică numită „Fundaţia familiei" „M.H. Elias" — cu sediul în Bucureşti.

Fundaţia familiei Elias drept scop de a întemeia, întreţine, dezvolta sau ajuta instituţiile de cultură.

Elias a avut dorinţa de a se construi un spital în Bucureşti, cu cel puţin 100 de paturi, în condiţiile cele mai moderne şi perfecţionate, numindu-se:

SPITALUL FONDAT DE FAMILIA MENACHEM H. ELIAS — Act de fundaţie notat în Şedinţa de la 1 Aprilie 1925. Art. 3. (După revoluţia din decembrie 1989, a fost preluat de Ministerul Apărării Naţionale).

În acest spital se vor trata bolnavi de ambele sexe, de orice credinţă.

Se vor da consultaţii şi medicamente gratuite.

Va construi în Bucureşti un Gimnaziu şi o Şcoală Profesională pentru elevi, se va numi „Gimnaziu fondat de familia M.H. Elias" — din comitetul de administraţie a făcut parte printre alţii şi Alexandru Ştirbey.

Fundaţia nu va putea fi înstrăinată.

Conducerea şi administraţia Fundaţiunii aparţine Academiei Române (Art. 3 din STATUTE) — Dreptul de supraveghere şi control va fi examinat de către Academia Română. Art. 17.

Regulamentul fondului pentru burse. „J.M. Elias".

Art. 1. Venitul fondului de 300 000 lei lăsat Academiei Române va fi întrebuinţat pentru burse.

(De preferinţă pt.studii de istorie, arheologie. Filologia orientată studiilor indo-arice).

Bursele acordîndu-se prin concurs.

Art. 6. Bursele se vor acorda decît cetăţenilor români.

Fondul „Vasile Pârvan".

Din testamentul cu data de 25 mai 1927.

1) Banii şi efectele aflate în Băncile „M. Blank" şi De Credit Român — se vor transforma în titluri de Renta împroprietăririi spre a fi lăsate moştenire Academiei Române, pentru ca din venit să se publice lucrări sau să se dea premii arheologice. Venitul capital anual fiind de 100 000 lei, plus un premiu anual de 30 000 lei pentru lucrări tipărite sau descoperiri arheologice (Premiul V. Pârvan).

Fondul Dr. Victor Babeş.

Din testamentul lăsat 23 aprilie 1924.

Va preda Academiei Române suma de lei 240 000, din care după reducerea de 20% care rămîne de drept a Academiei va institui un premiu la doi ani de 20 000 lei pentru cea mai bună lucrare tipărită sau manuscris în limba română, franceză sau germană cu subiect medical.

Încă 100 000 lei la doi ani pentru subvenţionarea lucrărilor premiate cu premiul Dr. Victor Babeş.

Ilie Davidoglu-Izescu

eseu

Substituții aparent superficiale

Romanul ca oglindă prismatică a realului corespunde, am impresia, cel mai bine raționalismului modern deoarece arată o neîndoielnică afinitate față de alcătuirea intimă a lumii.

Dacă însă dăm romanului nu neapărat un sens ontologic, perfect normal altminteri, cît sesul mai puțin formulat : de armonie, de armonizare între formațiuni ce se întretaie și se limitează reciproc, vom constata că genul operează cu discernămînt, încercuind aparențele prin determinări succesive și divergente. Narativitatea nu poate rămîne neutră cînd tipologiile dialoghează ca să denunțe fie o sexualitate morbidă fie o criză de spiritualitate (vezi literatura lui Robert Musol și, în celălalt sens, Friedrich Durrenmatt). La rîndul lor tipologiile, sub presiunea istoriei contemporane, fac să se întîlnească torționarul și disidentul, ocupantul și franctirorul, informatorul și producătorul protejatul cu arestatul.

Mitul stîngii crease în Franța, de pildă, o pozitivitate amnezică la abuzurile și crimele dictaturii staliniste. Istoria, din interior, a spulberat acest mit mai repede decît au făcut-o evenimentele de domeniul public. Iată, deci încă un conflict între problemele istoriei și deformările ei operaționale, taxate, după voie și nevoie, cînd idealiste, cînd mobilizatoare, cînd opresive, cînd participative.

Succesul romanului în studiul comportamentelor a conferit identitate și unor autori perfect atrași numai de psihologie. Marguerite Duras consacră memoriei amantului două romane, unul autobiografic curat, celălalt, recent, **Amantul din Nordul Chinei**, inoculat cu valențele șocante ale fixării lui într-un insectar misterios și surprinzător. De la **L'Amant** la noul amant chinez erotica exprimă, prin gestul inițiatic, prin confidențele variabile o asumare a cuplului restituit simbolic la nivelul grupurilor mari, care se zice fac virulentă colaborarea sociologiei cu psihologia, a marginalizatului cu prepotentul, a bogatului cu săracul, a veleitarului cu extravagantul.

Soluțiile întrevăzute în mitul iubirii se regăsesc schimbate altfel calibrate în notă pe care sensibilitatea o pune acolo unde operează o altă destinație, cea a conceptelor civilizație-primitivism.

Îmi aduc aminte ce m-a frapat mai mult cînd am citit eseul biografie semnat de F. Aderca despre personalitatea lui Petru cel Mare. Rusia nu devenise încă adultă. Trăia faza ei de **conștiință** și nu de **înțelegere**. Nu înțelegea decît stăpînul iar acesta ca stăpîn autocrat era dator să impună cu forța schimbarea.

Petru cel Mare îl iubea pe mujic însă pe teren iubirea lui devenea chin curat, organizare silnică și elitistă fără explicații și mai ales fără menajamente. Evoc aspectul pentru că, dacă vom avea romanul rezistenței la totalitarism, organizarea lui va trebui să surprindă decalajul între imaginea pe care comunismul o traducea în exterior de cea pe care o înlocuia imediat în mecanismele lui de orientarea practică, deloc întîmplătoare, în interior.

Greu de delimitat cele două fațete se izolează stilistic dar și ca să suplinească ipocrizia la nivelul imagismului preferat. În „Biblioteca din Alexandria" pentru Petre Sălcudeanu recluziunea ermetică recuperează viața personală. Procesul pe care Petre Curta îl face segmentului de comunism care a confiscat atîtor anchetați identitatea, uită să-l facă nu piesetor de la dosar ci timpului perceptibil pe teritoriul căruia pîndesc tot soiul de ordine, condamnări abuzive, dereglări, dezlănțuiri, torturi. În ce-l privește, Ștefan Bănulescu, modelat de ideea tradiției actualizate, transformă timpul și, ca să nu i se supună, găsește pămînt ferm în proze ample despre lumea elementară. Sugestia, cred, este excepțională : numai această lume de formulă stihială rostește adevărul pe seama socialismului. Numerele exemplare din „Iarna bărbaților" ascund o dublă existență, prima — redusă de poveste la gratuit, a doua — purificată de gratuitatea înșelătoare a gradului zero din care divulgă o inactualitate îndrăzneață ce își precizează treptat extraordinarele întîmplări, deschiderile spre eșec, spre degradare, ale timpului vizat, în care ne plasăm, al unei condiții presupus superioare, în fapt greu de creditat astfel. Să mai adaug ceva : motivul unic al mimării **iluziei** atemporale rezidă în chiar virulența rostirii. Cotropite de veșnicie cum a observat un critic, „începuturile" lui Bănulescu descalifică ascunsele bride ale timpului abia revolut. Fără să rateze, insesizabil, ieșirea din sacru și alunecarea în redutabilul destin care ne dezobișnuise, umilindu-ne, să mai credem în miraj, în fantasmele lui regeneratoare.

Mărturia ce s-ar numi, oarecum, **mitologie politică** înseamnă, neapărat, ieșirea dintr-un pluralism al nivelurilor, cît — mai degrabă — o dualitate a lor negociată. Unul s-ar putea să fi fost **anorganic** pentru că se mulțumea să deplaseze romanescul din dorința subiectului să demonstreze ceva. Celălalt codifică **organicul** deoarece recunoaște că vrea să reprivească prezentul spunînd despre el ce nu sounе despre trecut, fiindcă este contrariul său. Și cum numai repetările sînt obositoare, mitologiile lui Bănulescu corectează dreptul la prezent atribuindu-i, din dezgust, cît a fost dezgustător, o poartă de intrare în cîmpul alegoriilor reversibile.

Henri Zalis

haiku

Locul tăcerii
O mînă în aer
Vid monosilabic

GLOSSĂ

Gabi a plecat. M-am dus să-i dau de mîncare mătușii mele. Nu mai poate și nu mai vrea să mănînce singură. Se rezumă la cafea și pîine cu brînză. Se scoală către prînz, se culcă devreme. Citește dar nu reține mare lucru. Nu mai poate urmări televizorul. Face gesturile vieții ca un actor care a învățat un rol, dar se vede că a început să trăiască în altă parte, în niște culise de care ea însăși se-nspăimîntă. Spune : Ce-am devenit !... și lăcrimează. Apoi îi trece, abulia o liniștește. Confundă totul. Crede c-a făcut ce n-a făcut și vice-versa. Își pierde zilnic de cîteva ori banii puși sub saltea, la capul patului, fără măcar să-i atingă. În anume momente crede că eu am pus banii acolo. N-are rost s-o contrazici pentru că uită imediat și s-ar putea să îți preia, de la sine, părerea. Elasticitatea memoriei și a impulsurilor. Cineva care e nimeni, ceva care este nimic — se contopesc într-o a treia stare, un fel de totalitate insubstanțială, undeva în preajma a ceea ce numim Dumnezeu. E neîndoios că ordinea cosmică reține mai curînd aureola unei vieți încheiate, decît impulsul cristalin al unei nașteri.

Rup bucățele de hîrtie (vechi note, adrese, poezii) și le uit pe colțuri de mese ori în alte locuri din casă. Cu timpul ele se constituie în monumente singuratice, în rune-fără-de-sfîrșit-și-început. Circul printre ele fără să le mai văd, iar cînd vreo privire distrată le află este doar preț de-o inspirație un oftat pasager.

Triind vrafurile de hîrtii am găsit un poem vechi. Nu știu cînd l-am scris. Nici nu mă străduiesc să aflu. Citindu-l sînt izbit de faptul că însăși subsanța lui este atemporală. Drept care, ca să nu-l mutilez, nu-l voi însera în nici un volum, ci îl transcriu doar aici în acest jurnal :

A

Un acoperiș de carton
deasupra lui ramuri verzi :
în clipa asta simt cu prospețimea
morții
că viața la atît se reduce

B

Vreau să fiu lăsat singur lîngă lac
să nu fac altceva decît să trăiesc pur
și simplu
să privesc norii și să tac lîngă ei toată
ziua
În fața fiecărei pietre
faptul că am degete să mă umple de
sfială

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 31 ian. 1992)

olimpiu nuşfelean

Poemul-Neființă

La colțul de lîngă baia publică,
unde ziua își spală păcatele,
Neființa
macină timpul.

Printre autobuze lehuze,
printre pietoni-pioni,
printre pinze de bune intenții,
printre adolescente iubite...

Țiuie prin țevile de gaz,
prin țevile de la calorifer,
prin țevile inimii,
prin țevile nervilor...

Pune gura la capătul nopții
și-ți suflă în ochi invizibila-i
făină-nisip.

Îți vine să-i dai un chip
și să-i tragi cîteva palme.

Abator

Inima mielului
peste cheaguri de singe
pe cimentul dușumelei frigorifice —
trompete de gheață
suflă-n încăpere
cîntecul fără viscere.
Noapte-zi, noapte-zi, noapte-zi,
în aceeași zi, în același ceas,
în aceeași secundă —
singele ce nu mai doare
lipit pe spatele secolului —
rece sudoare.

Rouă

Între bujorii roșii
— libelulă verde —
moartea
se umple de rouă.

Poate fi luată de-un tremur
de vînt,

poate fi luată de-un cîntec
și purtată
spre genele mele.

Transparentă —
i se văd nervurile
prin care curge o hrană
înșelătoare,
seamănă adesea cu un cuvînt
rostit pentru alinare.
Udă de zori
își trudește și ea
inima niciodată profundă.

Vedere de amiază

Văd
cu ceea ce citesc
prin ziare.

Orbul, pe urmele mele,
se apropie
de ideal.

„Dă-i înainte ! Dă-i înainte ! —
îmi spune.

Eu sînt cîrja lui Dumnezeu !
Nu te sfii !
Vezi destul de bine
ca să-ți reușească
o biată afacere dumnezeiască !"

Sînt ceea ce citesc
prin ziare.
Frigul și idealul
se fugăresc
dintr-o lume în alta
prin ochelarii mei.

cassian maria spiridon

Bahică

împlinesc cele zece porunci
mă privez de privirea nătîngă
urăsc mărginirea
cresc în asfalt rădăcini de oțel
sufletele sînt nemuritoare

locul/cenușiu sclipește
printre arbori
într-o zi/acolo/
locul de odihnă voi găsi

dar beau pînă atunci
pahar după pahar
așa voi uita
că durerea / și pe întuneric /
drumul nimerește

Încerc să nu mai scriu

încerc să nu scriu
iubitele sînt toate sălcii / ca zilele
vieții
peste drum lucrează ghilotina

încerc să nu scriu
totuși
loviți hidra peste bot / dar
tot la fel ne va răspunde
— nimic mai rău decît preacunoscutul —
îmi pare firesc să mă iubească mai
multe dintr-odată
dar rămîn /
cu permanent aceeași /
Moartea

Deposedare de chip

mă socotesc un om respir
și nu / prea tare / mă mir
de cei pe care-i ia dracul
cunosc luciditatea și cîntecul din
flautul zădărniciei
cîte ceva mi-a mai rămas
pe creier
în veșnica surpare / a lucrurilor
se sparg întruchipările
cum logica descrie și-nțelege
abia după
abia cînd totu-i
în stingere sfîrșit

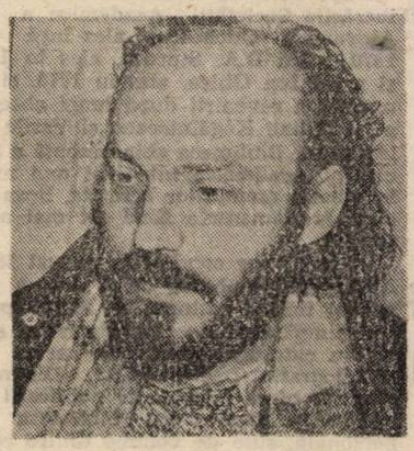

Linia vieții, sau exerciții de orbire

sinuoasă / ca un rîu
în desișul prăpăstios al pămîntului
urmînd un drum / ce se descoperă
întortochiat și nesigur (pentru pasul ce
va să vină)
linia vieții / e scrisă de-a dreptul
pe pielea sufletului
cu drepturi și rațiuni pe care
cu greu le-nțelege vocea interioară
orice cărare
— oricît ne-am feri
oricîte ocoluri am vrea născoci — dă-n
linia vieții
aici
dragoste și ură / un cunoscut al postru
trup

cît timp / nu ai dorință
cît timp/ de pe umăr , ironic
te privește un vultur
c`t timp / asupră-ți apasă
o pace de lut
fuga prin labirintul vieții (holografic)
nu-ți absolvă singurătatea

— înaltă / roză / în trupu-i plin /
nesățioasă / ea a venit
/ cu un surîs subțire / la mine
vezi / (doctore) / e Moartea
întreagă dăruită mie —
trag linii peste suflet

lastica

Tradiție și onestitate

Cinci expoziții personale în treizeci ani indică o periodicitate suficient largă, pentru ca prestația unui ar- t să treacă neobservată sau, în cel ai bun caz, să fie receptată de fiecare tă ca o premieră absolută ! **Virgil agu-Buzău** este o asemenea apariție, cărei discreție devine provocatoare, ă vreme pictura sa exercită o atrac- itate constantă. Este un peisagist con- cvent și sensibil, situat în descenden- celui mai mare dintre maeștrii au- ntoni ai genului — Ion Andreescu. O initate justificată geograficește, dar spiritual, locurile baștinei sale artis- e fiind, se pare, încărcate de o poe- a formelor și de o lumină ce con- rtește reveria în discurs plastic.

Pictorul nu lucrează în prelungirea igonică a înaintașului său, ci în at- osfera lui spirituală și cromatică. Este exercitarea unei afinități structurale și sensibile, o replică, dacă vreți, într-un alt timp a aceleiași viziuni artistice. O face cu sinceritate deplină, fără complexe și infatuări, memoria ontogenezei sale artistice folosind **modelul Andreescu** ca pe o unealtă de preț și indispensabilă. Este motivul unei responsabilități asumate, dar și al unei concurențe estetice severe și permanente. Virgil Neagu străbate acest pasaj retroactiv prin testarea sistematică a unor variante stilistice ce-i personalizează căutările. Este domeniul în care mai multe experiențe ale marii noastre picturi interbelice se dizolvă, cu subtilă și pioasă tălmăcire, în matca propriilor viziuni plastice.

Stăpînind cu siguranță desenul, ca și elementele de bază ale construcției

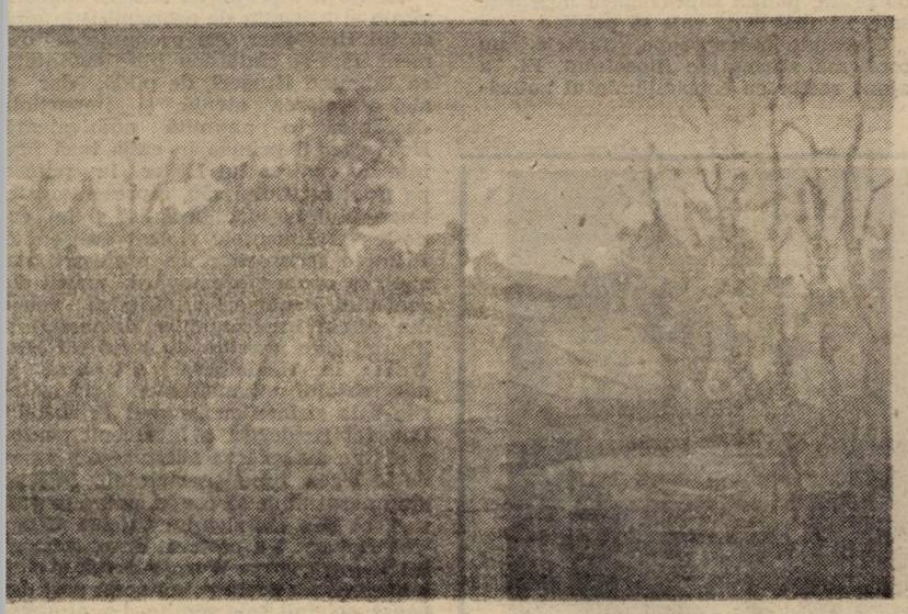

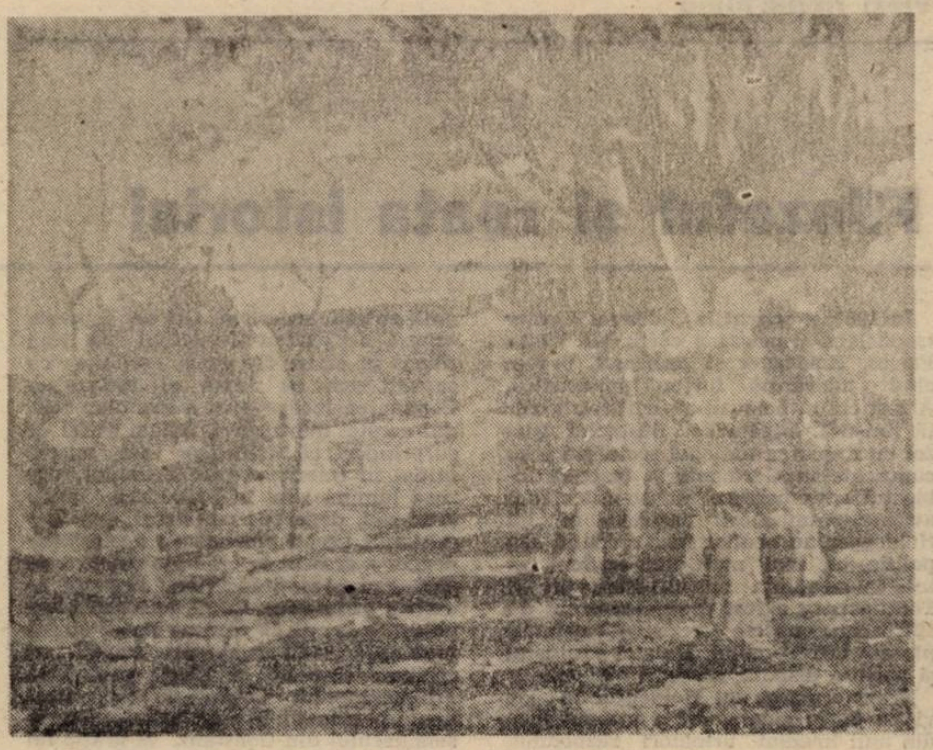

plastice, pictorul se manifestă ca un rezonator sensibil al ambianței cromatice, pe care o percepe și o recompune pe pînze cu migala unui orfevrier. Pentru că fascinantă este la Virgil Neagu mai ales expresivitatea culorilor, simfonizarea lor armonioasă și bine strunită

Se disting, în cîteva compoziții aflate în expoziție, ecouri ale picturii lui Ghiață, de pildă, atît sub raportul paletei cromatice întrebuințate, cît și al subiectelor — animația din vatra satului sau din iarmaroacele rurale. Dar și din cele cîteva naturi statice cu flori, pe care le oferă privitorilor, se reține predilecția pictorului pentru foarte curata exprimare plastică a exponenților tradiției noastre picturale. Este un mod de a respecta, în datele ei intime și esențiale, spiritualitatea artistică a acestui popor. Sursele acestela trebuie întreținute nu ca pe un vestigiu de panteon artistic sentimental, ci ca o necesitate existențială și definitorie a individualității noastre culturale. Aceasta pare să fie credința acestui remarcabil artist, crescut în lumina respectului față de valorile perene ale umanității căreia îi aparține.

Ceea ce rezumă apartenența sa la datele expresivității contemporane este fiorul nostalgic pe care îl strecoară în discursul său plastic. Pictează peisajele cu fervoarea celui ce se simte confruntat cu o mare amenințare — aceea a dispariției imanente a ceea ce vede. Satul pictat de Virgil Neagu este patriarhal, năpădit de vegetație și lumini crepusculare. Oamenii sînt împietriți în timp și spațiu, păstrători ai unor mesaje din altă lume, dar asupra cărora pictorul își revarsă întreaga lui simpatie. Formele sînt simplu definite și culorile rezonează în tot acest spațiu cu forța elementelor primare care dăinuie, departe de miracolul angoasant al civilizației acestui final de secol.

Virgil Neagu își face din această manieră de a fi un crez estetic, polemic, în fond, cu tot ceea ce experimentalismul facil propune ochiului astăzi într-un istovitor exercițiu de inovare. Înainte de a se fi rostit totul despre cele ce ne înconjoară — și dacă acest lucru va fi vreodată posibil ! — tradiția ne obligă la gestul onest de a-i respecta dreptul de a ne fi deprins cu obișnuința de a privi lumea în față și așa cum este. Ceea ce Virgil Neagu a înțeles descoperindu-se mereu pe sine în universul pe care îl ilustrează cu măiestrie și candoare.

Corneliu Antim

---

uzica

Premieră a Tîrgu Mureș

De cîțiva ani, galele UNICEF organi- te în România se desfășoară sub semi- itura regizorală a lui Cristian Mihăi- escu : iubind copiii, încercînd să concre- zeze, în fiecare spectacol, generosul eziderat al acestei organizații mondiale, optat, de obicei, pentru spectacolele alizate de copii pentru copii, experien- , ca interpret al unor opere pentru co- ii mici spunîndu-și cuvîntul.

Pentru prima oară, anul acesta, gala NICEF nu s-a desfășurat la București, la Tg. Mureș unde Teatrul Național a solicitat să monteze un „Soldățel de umb" scris și jucat de cei mari pentru i mici. Deși, la prima vedere, printre esele de Vișniec, Blaga, Shakespeare u Bernini, „Soldățelul" pare cam „stin- er", ei vine să împlinească, de fapt, un ol pe care iubitorii de artă și interpreții au resimțit deopotrivă — în Tg. Mureș u există un teatru liric, acesta fiind pri- ul music-hall montat aici. Așa se ex- lică și entuziasmul actorilor care au fost riciți să fie „admiși" la selecția făcută upă criterii... muzicale.

Partitura semnată de Dumitru Capola- u (după Sacha Lychy) oferă fiecăruia ntre interpreți multiple posibilități de esfășurare artistică secvențele muzica- fiind rezolvate cu multă acuratețe. erva și naturalețea evoluției lor scenice, expresivitatea și sensibilitatea confe- te cuvîntului și gestului în aceeași mă- ură, implicarea afectivă și sinceritatea a care au investit personajele, au dus deplina izbîndă a demersului artistic. m descoperit, astfel, o trupă dramatică xcelentă, cu actori sensibil egali ca va- are, ceea ce face dificilă o selecție — cuvin amintite numele protagoniștilor Mihaela Rădescu (Kaga) și Rodica Baghiu (Tolle, în travesti) Nicolae Cristache (Împăratul), Vlad Rădescu (Menestrelul), alături de care Aurel Stefănescu, Edi Marinescu, Dan Glasu, Monica Ristea, Nicu Mihoc, Cornel Frimu au realizat un spectacol fluent, cuceritor pentru spectatorii de toate vîrstele.

Punerea în scenă a acestui spectacol a permis regizorului Cristian Mihăilescu punerea în valoare a experienței acumulate în dubla ipostază de interpret (Împăratul jucat, cu ani în urmă, în „Motanul încălțat" avînd vizibile trăsături comune cu personajul similar gîndit acum) și regizor („Povestea micului Pan", „Pinocchio", „Micul Prinț"). Bine conturate în datele lor esențiale, viabile nuanțate, personajele se mișcă într-un decor aerat, funcțional, folosind turnanta, cîteva elemente de mobilier, păpușile și jocul de lumini (scenografia Clara Labancz) în costume viu colorate, fără a fi stridente, totul îmbinîndu-se într-un întreg artistic unitar și dens fără „diluări".

Pentru completarea acestui „tablou vivant" s-a apelat, cu mult curaj, la tineri selectați din afara teatrului care, în secvențele coregrafice „de atmosferă", au fost neașteptat de bine pregătiți (coregrafia Ildiko Selyem).

S-a muncit enorm, efortul fiind răsplătit din plin de participarea efectivă a sălii, de aplauzele care au însoțit cupletele sau poantele oferite, în avalanșă, de interpreți.

Este remarcabil faptul că aceiași actori repetau dimineața, susțineau acele farse populare ambulante pe care „Trupa pe butoaie" le prezintă pe stradă, în premieră în România, pentru ca apoi, seara, să evolueze în alte spectacole aflate în repertoriul curent, cărora, de curînd, li s-a adăugat premiera „Arthur osinditul" de Vișniec, urmînd a fi montată, în fiecare lună o nouă premieră — „Top secret" de Marc Camoletti, „Arca lui Noe" de Blaga (în premieră absolută), „Femeia îndărătnică" de Shakespeare, „Fontana di Trevi" de Bernini. Piesele jucate în limba maghiară completează, în paralel, în special, această „carte de vizită" demnă de admirație cu care Teatrul din Tg. Mureș, sub conducerea directorului Mihai Gingulescu, se prezintă în fața spectatorilor în actuala stagiune.

Ar mai fi de adăugat faptul că teatrul este sponsorizat de numeroase firme, iar sălile sînt, în permanență pline, ambele aspecte constituind, credem, subiecte de meditație pentru cei interesați.

Anca Florea

parțial color

Săptămîna patimilor

În sfîrșit, mai respirăm și noi ușurați. Puzderia de partide s-a retras în propriile cochilii, arătăgoșii și zgomotoșii candidați, după atîtea atacuri și promisiuni vane, își trag sufletul. Televiziunea se ocupă acum de dezinsecții și deratizări, Dona Tudor, rupînd cinci scaune în campania sa supraponderală, face cură de tăcere. Costin Buzdugan își potrivește cravata după surisul lui Ion Iliescu, deși, orice-ar face, coloana sa vertebrală tot aplecată rămîne. Dan Goanță își mai smulge un fir din barbă, de ciudă că nu i s-a încredințat lui finala, iar Florin Brătescu se tot gîndește la dispariția prematură (!) a celui care i-a fost socru, Nicolscki. Fiecare cu păcatele și preocupările sale, mai mult sau mai puțin controlate. Candidații, în schimb, fierb, ard, n-au somn și n-au pace, își reconstituie aparițiile și discursurile, sub atenta supraveghere a soacrelor și a nevestelor. Cui îi mai folosește ?

I. I. Brătianu, după ce și-a dezvăluit vocația de poet, face exerciții pentru mîna stîngă la un pian dezacordat, în speranța că viitoarea campanie îl va găsi artist total și măcar în acest fel va convinge și el electoratul. Reînnodîndu-și tradiția revoluționară prin al său cenaclu, Adrian Păunescu hamletizează : „A fi sau a nu fi parlamentar !" Oriunde ar ajunge, nimic nu-l mai poate schimba. Dacă ieri îl cînta pe Ceaușescu, iar azi îl des-cîntă pe Iliescu, mîine îi va fi foarte ușor să-l proslăvească pe Constantinescu. Năravul din fire n-are lecuire. În plus, îi aduce și foloase. Iliescu meditează pe măgura Cotroceni sub concertul delirant al cucuvelelor, care știm ce anunță, iar privighetoarea de curte, Rodica Becleanu, ține ritmul și măsura de precauție. Dacă va trebui să coboare de pe tron, nu va face prima vizită la Jilava, pentru a întreține condiția lui Popescu-Dumnezeu, ci va propaga iarăși concordia națională, încălcată bineînțeles tot de el. Victor Surdu nu aude cîntecul de sirenă al celui care i-a fost naș și protector, dar le potrivește cu cei care au urcat în scări. Umilința slugii îmbunează stăpînul. Mînzatu se visează mare, Văcaru își potrivește tălîngile pentru cireada proprie, Bîrlădeanu recitește „Adio arme !" în vreme ce colegul său de la Cameră, Dan Marțian, caută un sprijin metafizic tot în opera lui Marx. Tună și fulgeră Ciontea, asemenea unei naturi dezlănțuite, pentru a-și întreține condiția de orator provizoriu, Dumitrașcu vizitează Combinatul Siderurgic da la Galați, secția turnătorie, să capete noi date despre faimoasa sa îndeletnicire, Ștefan Cazimir, după ce a făcut figura liber-schimbiștilor, obligîndu-i să-l arunce afară ca pe o măsea stricată, s-a potrivit ca o mănușă libercugetătorilor de la F.D.S.N., unde veghează binecunoscutul zeu tutelar, cu un ochi la Kremlin și cu celălalt la mălai.

Cazne, dureri, scîncete și temeri multe în această săptămînă. După ce au ocupat ecranele televizoarelor mai bine de o lună, candidații întru dregătorie se uită la ele ca la niște dușmani. Să fie doar acestea de vină pentru unii care n-au reușit să ne convingă ? Nesansa trebuie căutată totuși în altă parte. Mai ales, în lipsa de inspirație și măsură.

Marius Tupan

Filozoful și roata istoriei

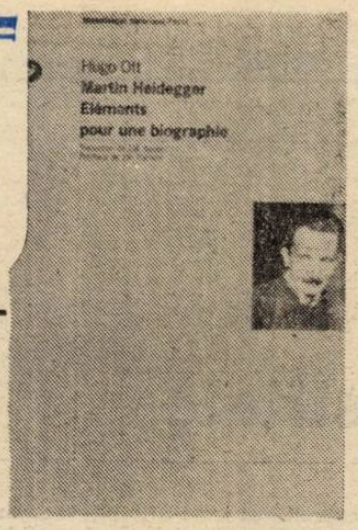

În 1987, a apărut la editura Verdier traducerea franceză a cărții lui Victor Farias, **Heidegger și nazismul,** provocînd o adevărată furtună publicistică. A fost ca un bolovan azvîrlit într-o baltă liniștită. Legăturile ilustrului filozof cu mișcarea național-socialistă erau cunoscute în Germania și fuseseră obiectul a numeroase intervenții critice avizate. Admiratorii parizieni ai lui Heidegger au ocultat încă trecutul său politic, ba mai mult, singuraticul retras în reședința sa silvestră de la Todtnauberg a fost prezentat drept un spirit care opusese o rezistență neînduplecată hitlerismului. De aici scandalul și aprinsa dispută, nestinsă nici azi.

Transformarea lui Heidegger în „le vieux de la montagne" a început încă din anii imediat următori războiului. Comisia de epurare a guvernămîntului militar, care funcționa în sudul regiunii Baden, îl pensionase forțat, fără drept să mai predea ; locuința îi fusese parțial rechiziționată, biblioteca pusă sub sechestru, fostul rector al Universității din Freiburg silit să participe la îndepărtarea dărîmăturilor cauzate de bombardamentele aeriene americane. Pe de altă parte, ecoul existențialismului în Franța, succesul lui Sartre treziseră o vie curiozitate pentru Heidegger, printre intelectualii parizieni. Edgar Morin venise să-l viziteze în uniformă militară, aducîndu-i o scrisoare de la Max Pol Fouchet, directorul prestigioasei reviste **Fontaine,** cu invitația să-și expună părerile asupra situației politice contemporane. Tradus, citat, comentat, și-a cîștigat o mare autoritate intelectuală peste Rin, unde Jean Beaufret, căruia ei i-a adresat faimoasa **Lettre sur l'humanisme,** a vegheat ca imaginea gînditorului german să nu fie cîtuși de puțin umbrită. Dar corespondentul lui Heidegger a murit între timp și numele profesorului lionez a ieșit compromis urît din afacerea Faurisson. A fost încă o împrejurare care a contribuit ca Farias să cîștige audiență, deși el simplifică brutal lucrurile, refuză nuanțele și se bagă în chestiuni filozofice delicate, fără destulă competență.

Pe fondul acesta, explică în introducerea cărții sale, **Martin Heidegger, Unterwegs zu seiner Biographie** (1990), Hugo Ott s-a simțit îndemnat să adune laolaltă rezultatele îndelungilor lui cercetări minuțioase asupra vieții și atitudinilor atît de mult controversatului gînditor. Volumul a fost tradus de curînd la Payot și vine să-și spună un cuvînt greu în apriga dispută pe care idolatrii noștri ai filosofului o țin sub o tăcere suspectă.

Nu e încă o biografie, ci doar cîteva elemente ale ei, dar de o importanță crucială. Hugo Ott, profesor de istorie socială și economică la Universitatea din Freiburg, unde și-a cîștigat reputația mondială Heidegger, procedează cu o rigoare exemplară, proprie contribuțiilor sale cunoscute, privind viața religioasă a regiunii Baden. Nimic nu apare avansat fără o temeinică susținere cu documente irefutabile. Ott a consultat numeroase arhive, scrisori și jurnale personale, mărturii și articole din presa vremii, lucrări de specialitate. Se ferește tot timpul să-și depășească domeniul, lasă filozofilor să aprecieze opera speculativă a lui Heidegger *, încearcă să-i înțeleagă reacțiile. Urmărim astfel o investigație de o absolută probitate intelectuală fără vreo pornire, dar nici dispusă nicăieri a ascunde adevărul. Ott ar merita tradus, fie și numai ca model de analiză critică imparțială.

Punctul lui de plecare e justificarea pe care a dat-o actelor sale imputabile Heidegger însuși comisiei universitare care l-a anchetat și, ulterior, autorităților prin diverse memorii. Dar apărarea cea mai amănunțită se găsește în textul **Tatsachen und Gedanken** (Fapte și gînduri), publicat după moartea sa. O linie comună străbate toate aceste precizări destinate să-l dezvinovățească. Ott o examinează pas cu pas fără nici o prejudecată, dar e nevoit să constate că nu stă în picioare, oricîtă bunăvoință ai vrea să-i acorzi inculpatului. Zguduit de turnura evenimentelor, ofensat și umilit, Heidegger n-a încercat și nici n-a vrut să supună unei analize lucide, responsabile, comportamentul său din anii puterii hitleriste. Ott se oprește asupra declarației filosofului că i-au rămas în carne doi spini, credința cu care ai venit pe lume și rectoratul. Cercetarea începe prin a examina fondul acestei mărturisiri. Aflăm astfel cu surprindere că Heidegger s-a mișcat inițial în interiorul catolicismului. Văzuse lumina zilei la Messkirch, unde tatăl său, dogar de meserie , era sacristanul vechii biserici de acolo. Heidegger a crescut în credința catolică de care sînt atașați locuitorii regiunii acesteia păduratice. Copil de oameni nevoiași, a reușit să urmeze liceul și să facă apoi studii superioare numai cu sprijinul bisericii. A fost protejatul arhiepiscopului Conrad Gröber, eminentă personalitate ecleziastică, rectorul seminarului din Constanz, și grație lui a primit o bursă pe întreg timpul pregătirii doctoratului. Heidegger a vrut să intre în ordinul iezuiților și să se consacre unei cariere religioase, dar forurile bisericești nu l-au acceptat fiindcă avea o sănătate prea fragilă și suferea de o afecțiune cardiacă. S-a specializat în scolastică, primele lui lucrări filozofice, neincluse nici în **Operele complete,** sînt studii de teologie catolică. Pînă a obține cu greu catedra la Freiburg, Heidegger a fost în începuturile sale universitare un exponent al dogmaticii tomasiene și a străbătut o cale complicată ca să iasă de sub tutela gîndirii religioase și să practice o filozofie liberă. A luat în căsătorie o protestantă și, sub influența fenomenologiei, s-a îndepărtat tot mai mult de credința în care crezuse. Heidegger va polemiza ulterior cu gîndirea creștină mai ales prin cursul **Introducere în metafizică** din 1935. Cîteva aspecte foarte interesante și necunoscute pînă la el sînt luminate de Ott. Catolicismul din regiunea Baden n-a constituit deloc o ambianță spirituală obscurantistă și reacționară, cum pretinde Farias. Dimpotrivă, era liberală și deschisă, din cadrul ei ridicîndu-se adversari ireductibili ai hitlerismului ca arhiepiscopul Gröber. Nu mediul religios catolic i-a forjat lui Heidegger o mentalitate politică receptivă la ideologia național socialistă ci tocmai îndepărtarea de el și abandonarea criteriilor moralei creștine. Reiese și un anumit oportunism al filozofului, care a pornit să-și îndrepte atenția către Luther, cînd a apărut perspectiva de a obține o catedrală la Marburg (centru protestant). Pe urmă tot așa, s-a emancipat de orice teologie, ca să facă „știință" și să cîștige astfel simpatia lui Husserl. Ott evită să acorde calificative, lăsînd să vorbească faptele.

Cu o egală scrupulozitate prezintă epoca doctoratului. Heidegger afirmă că a acceptat înalta funcție cu sprijinul întregului profesorat, spre a feri Universitatea de injoncțiuni politice în stare să-i altereze rostul. Recunoaște a fi săvîrșit o gravă greșeală asumîndu-și această sarcină, de a cărei imposibilă realizare, convingîndu-se, după un an, a demisionat. A crezut întîi că mișcarea național socialistă poate aduce o regenerare spirituală a Germaniei, și-a dat curînd seama de eroarea sa și a devenit adversarul hitlerismului, combătîndu-i ideile prin cursurile pe care le-a ținut. Regimul l-a persecutat, a fost supus unor atacuri violente de presă, poliția supraveghea mișcările sale, nu mai avea voie să publice.

Cercetate îndeaproape, faptele nu confirmă afirmațiile filozofului. El a ajuns rector cu consimțămîntul autorităților naziste, după ce predecesorul său von Mollerdorf demisionase, refuzînd să aplice măsurile rasiste. Heidegger le-a dat curs. În vestitul său discurs al rectorului din 1933 expune, e adevărat, o reformă universitară fundamentală, după modelul grec, dar folosind un limbaj oracular echivoc, care permitea interpretarea programului drept o raliere entuziastă la obiectivele celui de-al III-lea Reich. Afirma de altminteri răspicat că în Hitler sigur e întruchipată „realitatea germană prezentă și viitoare, precum și legea ei". Discursul rectorului era plin de cuvinte cu ecou belicos, „front", „primejdie", „urgență extremă", „forță", „disciplină", „selecție", „angajare totală".

Postula și ca idee generală, „der Führerprinzip", adică o relație de tipul magistru-discipol, chemată să funcționeze la toate nivelurile vieții universitare. Că a acordat credit unui național-socialism imaginar, construit mintal de el și neexistînd în realitate, nu încape îndoială. Dar vorba lui Löwith, te întrebi ascultîndu-i, ce trebuie să faci, să-l citești pe Parmenide sau să te înscrii în S.A. **) (Sturm Abteilung, batalioane de asalt) Heidegger a aderat la N.S.D.A.P. (partidul hitlerist) cu mare pompă în 1933 de 1 Mai. Nu i-a interzis lui Husserl de a frecventa Bibliotec Universității, cum s-a răspîndit le genda, dar a semnat, ca rector, circula ra prin care, părintele spiritual și pro tectorul său, pensionar, era exclus di învățămînt, fiind evreu. S-a mulțumi să-și lase soția să trimită flori și cîtev rînduri consolatoare familiei acestui Ele exprimau cît e cuplul Heidegger d mîhnit aflînd că fiul filozofului, Ger hart Husserl, erou din primul războ mondial, profesor universitar și dînsu a fost suspendat. O încurcătură poșta lă a făcut, ironia soartei, ca florile s sosească mai tîrziu, gata veștejite. Hei degger a absentat, atît în calitate ofi cială cît și particulară, de la înmor mîntarea lui Husserl. A avut ambiți să fie reformatorul întregii universi tăți germane și se plîngea într-o scri soare adresată Führer-ului că o mar parte din ea „nu ține pasul". A crea un proiect de „tabără științifică" ș l-a pus în aplicare la Todtnauberg c concursul organizațiilor hitleriste stu dențești din Freiburg și Heidelberg Dar și mai stupefiant e cazul Staudin ger : E vorba de un chimist care v lua Premiul Nobel și funcționa ca pro fesor la Freiburg. Răscolind arhivel Universității, Ott a descoperit că rectorul Heidegger a cerut să se des chidă o anchetă în legătură cu atitudi nea politică a lui Staudinger, pe vre mea primului război mondial, cînd fu sese cetățean elvețian, se sustrăsese d pacifist obligațiilor militare și conlu crase cu inamicii Germaniei. Izgonire reclamantului din învățămînt în urm delațiunii, n-a avut loc numai pentru că el își dăduse adeziunea la național socialism și era extrem de util indus triei chimice germane.

Ott ia în discuție cu aceeași obiectivitate și acuzația de antisemitism adusă lui Heidegger. Au pronunțat-o oameni care-și cîntăreau bine cuvintele ca Edmund Husserl, de pildă, dar ș aici cercetarea atentă și imparțială descoperă o anumită ambivalență Heidegger îi primea în casă, încă înainte de venirea lui Hitler la putere pe prietenii fiului său, reprezentanți a tineretului național-socialist și le cu noștea sentimentele violent antisemite Printr-o scrisoare către profesorii naziști, se opunea promovării privat-docent-ului Baumgarter, fiindcă venea din cercul intelectualilor democrați ș liberali care gravitau în jurul lui Max Weber, la Heidelberg. Alt păcat a neagreatului universitar erau și legăturile sale strînse cu „evreul Fraenkel". Dar, tot Heidegger a intervenit pentru a obține exceptarea acestuia din urmă de la legea funcționariatului, interzicînd nearienilor să ocupe, anumite posturi, ca și a chimistului fizician Georg Von Hevesy. I-a preferat drept asistent lui Baumgarten pe Werner Brock și cînd a aflat că nu poate primi acest post din cauza originii sale semite, l-a ajutat să părăsească Germania și să facă o carieră universitară în Anglia. A întreținut relații intime cu Hannah Arendt studenta lui. Dar oricît a stărui Mascuse să obțină de la el o condamnare publică a holocaustului, n-a reușit. Dacă se substituie cuvîntul evrei germani din est i-a răspuns Heidegger e același lucru.

Alte „jaloane" pe care le fixează Ott în biografia filozofului, sînt : activitatea acestuia după abandonarea rectoratului, cum a străbătut el anii războiului, prăbușirii celui de al III-lea Reich ocupației, îndepărtării din învățămînt și apoi, rechemării la catedră. Lui Heidegger nu i s-a interzis să publice cum a afirmat în fața comisiei de epurație. **Sein und Zeit,** a cunoscut a cincea ediție în 1941, fără să mai poarte dedicația inițială către Husserl. Gînditorul din Pădurea Neagră a continuat să țină cursuri foarte populate, în care-l interoga pe Hölderlin asupra destinului Germaniei ; a vizitat Italia fiind invitat să conferențieze la Roma a abordat polemic chestiunea humanismului. A fost într-adevăr și țintă unor atacuri mărginite și grosiere din partea cîtorva purtători de cuvînt radicali ai național-socialismului. Serviciul lui Alfred Rosenberg, în urma mai multor rapoarte primite despre nocivitatea ideilor pe care le-ar inocula tineretului profesorul freiburghez, a cerut poliției să-l supravegheze, dacă nu frecventează cumva evreii, după cîte se spune. Aflăm și că fostul prieten al lui Heidegger, Karl Jaspers a avut un cuvînt hotărîtor în decizia aspră a Comisiei de epurare. În scrisoarea expediată botanistului Oehlkers el se referea la vorbele lui Max Weber : „Copiii, care-și bagă degetul în roata istoriei mondiale sînt striviți".

Martin Heidegger

Ovid S. Crohmălniceanu

*)Dă o lungă listă a unor astfel de contribuții, printre care citează elogios în mai multe rînduri pe compatriotul nostru N. Tertulian.

) **Hugo Ott : Martin Heidegger, Unterwego zuseiner Biographie, Campus Verlag, Frankfurt — New York 1988, Payot, Paris, 1990.

Urmare din pag a 16-a

Unul din secolele teribile ale istoriei

I. : Tinerii v-au văzut de-a lungul timpului ca pe un maestru. Mi-ar face plăcere să-mi spuneți, ca intelectual și ca ființă umană, care credeți că a fost contribuția dumneavoastră ca noi să fim ceva mai buni.

R. : Eu nu mă simt maestru, sunt ucenic. Nu pot da un răspuns înțelept. Niciodată nu am dorit să fiu în realitate un maestru și nici să vorbesc ca atare ; ceea ce am dorit de la început a fost să mă exprim ca o ființă individuală, ca un poet, acest lucru l-am dorit : să exprim, în poemele mele, experiența mea. Destinul meu a fost să fiu poet, și poetul alege o formă sintetică, nu povestește, nu relatează, în timp ce romancierul este analitic, se extinde ,relatează. Poetul se exprimă prin forme condensate și concentrate. Aceasta este ceea ce am dorit eu să fiu, însă sunt un om modern, al secolului XX.

I. : Mexic este ca o metaforă a multor lucruri. Ați trăit o mare revoluție și exercitați asupra spaniolilor o imensă fascinație. Care vă este secretul ?

R. : Dacă aș fi știut, cu adevărat ceva nu aș fi scris tot ce am scris. Unul din țelurile mele a fost curiozitatea mea, fascinația față de propria mea țară. Este evident. Toate țările sunt misterioase, nu numai Mexic ; aceasta este o iluzie. Însă în Mexic există anumite teme, ca prezența unei lumi neoccidentale care este vie în multele ei trăsături. Spaniolii au sosit în Mexic în secolul XVI, astfel că trecutul neoccidental este destul de actual și se menține viu. Apoi, realitatea secolelor XVI, XVII și XVIII nu este aceea a unui Mexic modern. Spania care întemeiază noul Mexic este o Spanie care luptă împotriva modernității, Spania contra reformei. Acest lucru îi dă altă înfățișare, foarte barocă. Toate acestea fac din Mexic o țară străveche. Acum el este modern, tînăr, există mai mulți tineri decît în Europa, prea mulți, după mine, căci creșterea demografică a fost excesivă. Există mai ales o continuitate care nu există, de exemplu, în Statele Unite, o țară care s-a născut într-adevăr în secolul XVIII, sau în restul Americii Latine, căci Argentina sau Chile sunt și ele țări tinere. Singura țară, din punct de vedere al vechimii sale, comparabilă cu Mexicul ar fi Peru, însă ea este o țară unde relația s-a rupt ; există un Peru **inca** și un Peru alb. În Mexic lucrul acesta nu există.

I. : Polemici recente au făcut să iasă la suprafață date noi despre revoluția mexicană și continuitatea ei în istorie. Credeți că cei care nu suntem mexicani, nu suntem în stare să apreciem această istorie ?

R. : Nicidecum. Toți o pot face. Poate că străinii sunt mai capabili să o facă decît înșăși mexicanii. Cei care au studiat mai bine Mexicul și trecutul său sunt nord americanii, nu spaniolii. Spaniolii care s-au aflat în Mexic în epoca Republicii nu ne-au lăsat texte importante despre Mexic. Printre ei, cei care au lăsat texte mai interesante au fost poeții. Cernuda a scris cîteva poeme magnifice despre Mexic și o carte unică în proză. Moreno Villa a scris și el ceva în proză. Însă spaniolii sunt puțini, într-adevăr.

I. : Credeți că în America Latină și în afara ei are loc o dezbatere adevărată asupra proceselor istorice care să fie la înălțimea timpurilor de față ?

R. : Este greu de spus. Intelectualii ne-au înșelat mult în a doua jumătate a secolului XX. Toată lumea s-a înșelat. Important este de a avea capacitatea de a îndrepta, și dacă nu vom face noi, cei care să prezinte aceste probleme, cine o va face ? Nu cred că intelectualul este conștiința societății, însă da ,este, prin profesiunea lui, partea gînditoare, a cărui misiune este de a dezbate marile teme.

I. : Ce cuvînt ne-a lăsat acest secol ?

R. : Ne-a lăsat multe, însă cuvîntul pe care mie mi-ar fi făcut mare plăcere să-l lase este cel al unui mic poem al meu din cartea **Arbol adentro** (Copacul în interiorul țării) care se numește **Hermandad** (Frăție), și tratează despre această filosofie de regăsire cu natura. Ți-l voi citi : „Sunt om : viața mi-e scurtă / și noaptea este eternă. / Însă privesc în sus ; / stelele scriu. / Fără a pricepe, înțeleg. / și sunt însumi această scriere / și chiar în clipa aceasta / cineva mă silabisește". În aceste versuri se găsește și tema dragostei. Rimbaud a spus că dragostea trebuie reinventată. Eu cred că ea trebuie redescoperită.

Poeme de ARTHUR RIMBAUD

Roman

I.

De unde profunzime la șapt'sprezece ani ?
E-o seară blindă. Halbe de bere, limonadă ;
În cafenea e zarvă, lustrele strălucesc
Și teii verzi te-mbie să ieși la promenadă.

Înmiresmați sînt teii în nopțile de vară !
E-n aer o dulceață că pleoapele cad grele !
Purtind zgomote surde — orașul nu-i departe —
Vîntul presară-n boare parfum de vin și bere.

II.

Sus în tării, deodată, prinsă-ntr-un ram apare
O geană de albastru intens în care-o stea
Se-aprinde și se stinge vibrind în depărtare
Mică și albă. Dulce e tremurul de stea !

Noapte de vară. Ani șaptesprezece.
Șampania de seve te-mbată, te-amețește
Și vorbele-și pierd sensul. Pe buze-nmugurește
Zvîcnind, o vietate : sărutul — jarul rece.

III.

Un Robinson nebun călătorind pe mări
Ți-e inima, cînd trece vreo nostimioară fată
Înaintînd fragilă, cu ochii-n depărtări
Alături de o umbră fragilă ce-i e tată.

Și cum te crede-n sinea-i naiv fără pereche,
Săltînd în mersu-i ritmic pe micile-i botine
Se-ntoarce ca-ntr-o doară (gest nou, poveste veche)
iar ție-ți piere graiul cînd s-a uitat la tine.

IV.

Îndrăgostit ești iată ! Pînă prin august ca să
O cucerești sonete îi scrii iar dînsa rîde.
Nimic nu-ți mai priește, prietenii te lasă,
Dar într-o seară, iată, frumoasa îți răspunde.

Și seara-aceea iarăși la cafenea-n lumini
Și larmă, ceri halbe de bere, limonadă...
De unde profunzime la șapt'sprezece ani
Cînd teii verzi te-mbie să ieși la promenadă !

Cel ce odihnește ierbi

E-o oază de verdeață în care-un rîu susură
Prinzînd în vîrf de ierburi de-argint străluminări,
În care-un soare mîndru își cerne peste fire
Din crestele muntoase luminile din zări.

Un soldat tînăr doarme cu gura-ntredeschisă,
Cu capul gol, cu ceafa scăldată-n reci undiri
Întins pe iarbă doarme sub bolta larg deschisă,
Palid, în patu-i verde sub ploaia de lumini.

Doarme și gladiole picioarele-i cuprind,
Surîde-n somn cum face copilul suferind.
Natură, cu blîndețe să-l legeni, îi e frig !

Parfumurile toate nu-l tulbură c-alt'dată,
Sub soare doarme pașnic cu mîna așezată
Pe piept. Și-n dreapta două răni roșii se deschid.

În românește de **Paula Romanescu**

moda, altfel

PICASSO (I)

Numele lui e încă un miraj, gloria lui e o fantasmă, banii lui o Fata Morgana... Moda Picasso nu si-a găsit încă „nasul". Caracter oribil, manifestat încă de mic copil, Picasso descoperă la nouăsprezece ani unui dintre enunturile infatuate ale lui Nietzsche și se îndrăgostește de el : „Eu însumi sînt soarta si mi-am condiționat existenta pentru eternitate". Nu putea crea decît dacă era adulat : chiar el mărturisește că n-a avut niciodată prieteni adevărati ci numai iubiti. I s-a părut ilară si stupidă mărturisirea lui Rousseau-Vameșul : „Tu si cu mine sîntem cei mai mari pictori ai timpului nostru, tu în stil egiptean, eu în cel modern". Picasso considera că în întreaga lume există un singur pictor un singur mare artist, un singur geniu, el insusi. Ceilalti erau elemente de fond sau de legătură în scopul construirii succesului său.

Printre adoratorii săi cei mai statornici era un tînăr născut din flori de Angelica de Kostrowitsky in 1880, la Roma, Guglielmo Alberto Dulcini. Cînd apare cel de al doilea băiat, tatăl-napolitan, care prefera florile căsniciei legale, își părăsește iubita iar ea din răzbunare schimbă numele primului băiat in Guillaume Albert Vladimir Alexandre Apollinaire de Kostrowitsky, nume cu care a pătruns în nemurire dar si în atelierul lui Picasso. Impresionat de atmosfera din jurul pictorului îi scrie cîteva versuri : „Îmi doresc în casa mea / O femeie în care să mă scufund / O pisică torcînd printre cărți / În toate anotimpurile acei prieteni / fără de care nu pot să trăiesc". Picasso a împărtășit aceste sentimente desi stia că pisica sa din bulevardul Clichy era pisica potrivită să toarcă printre cărți dar că femeia, Fernande nu era potrivită să mai umple casa, asa că absorbit de munca sa n-a băgat de seamă dezintegrarea relației cu ea si a asteptat pur și simplu să apară ceva nou care să lichideze ce mai trebuia lichidat.

În 1913 era deja un artist-erou al Monparnasse-ului, arătat ca un farmec al pitorescului local, printre acei artiști pe care Apollinaire i-a numit „oameni ai viitorului". Era îmbrăcat cu un costum banal, stil englezesc, purtind o sapcă în carouri, lăsînd tradiționala haină boemă acelor artiști convenționali care ca să respire se mai legau încă de trecut. Modigliani era unul dintre tinerii pictori proaspăt veniți la cafeneaua Rotonde si care cu haina lui neagră de catifea umbrea tinuta lui Pablo si era considerat în peisaj „arbiter elegantiarum".

În timp ce Braque si Derain plecau la război, Picasso, ca cetățean străin, rămînea să-și vadă de treabă si în nici un caz n-ar fi acceptat să-si piardă timpul pentru o asemenea prostie ca războiul, descoperea forta **liniei**, prin descoperirea urmelor lăsate de piciorul de porumbel ; descoperirea l-a uluit, l-a exaltat l-a excitat, l-a investit cu o putere si o încredere unice : „Pot să fac orice, fete, figuri, siluete, nuduri, chiar si mari compozitii, fără modele. Am învățat cum să capturez misterul liniilor".

Max Jacob i-a scris : „Evreii sînt oameni de intelect dar astăzi e nevoie de oameni de inimă". S-a botezat si Picasso i-a fost nas si i-a dat o povață tipic picasso-istă „Un bun catolic este acela cu un apartament mare, o familie servitori si automobil !".

Printre marile „intîlniri" ale epocii a fost cea cu Jean Cocteau si cea cu Stravinsky. Cocteau era tînărul poet al saloanelor sclipitoare se plimba prin ele „cu mîndria unei păsări sălbatice care a pictat într-o curte de găini", era elegant în sensul impecabil, purta întotdeauna o gardenie la butonieră (vezi „Dama cu camelii") si se susotea că le primea zilnic de la Londra. Despre intîlnirea sa cu Picasso, Cocteau a spus că a fost „inevitabilă scrisă în stele. „În schimb, Picasso l-a apreciat de îndată pe Cocteau, cel numit „printul frivol" ca pe un pod de legătură cu societatea care altfel i-ar fi rămas inaccesibilă si de care avea neapărată nevoie o lume de printi, conti si contese, plini de fumuri, idealuri artistice si bani. S-a hotărît să convingă această lume de „adevărul deplin al minciunilor sale". Si omul Picasso a fost la fel de convingător ca artistul Picasso.

Corina Cristea

XX – UNUL DIN SECOLELE TERIBILE ALE ISTORIEI

OCTAVIO PAZ,

premiul Nobel mexican

Despre poezie, război și moștenirea timpului de față

Publicistul Juan Cruz s-a întreținut la Barcelona, cu Octavio Pàz, premiul Nobel de literatură, în timpul recentei călătorii a marelui scriitor în Spania. Copleșit de omagii și mărturii de dragoste, acesta, obosit, acceptă totuși o convorbire : Se așează într-un fotoliu roșu, și, recăpătîndu-și repede entuziasmul, redevine iarăși fascinant și profund, așa cum îl știe o lume.

Octavio Pàz, poet, martor lucid al unui secol ale cărui războaie le-a trăit, răspunde cu obișnuita sa uimire socratică. Cele de mai jos reprezintă expresia strălucirii sale intelectuale.

Intrebare : Care este rezultatul experienței umane a acestui secol ? Care sunt elementele pozitive sau negative care l-au făcut memorabil ?

Răspuns : Eu cred că omenește toate secolele sunt la fel. Oamenilor li se întîmplă aceleași lucruri : se nasc, capătă experiența copilăriei, se îndrăgostesc, suferă, se îmbolnăvesc, experimentează prietenia și moartea etc. Adică, experiențele și emoțiile omenești de bază, cel puțin din clipa cînd există civilizația ; ele sunt esențial egale în toate societățile și în toate epocile, cu toate că oamenii sunt diferiți. Însă istoria socială, colectivă, se schimbă mult, și aceasta este probabil unul din secolele teribile ale istoriei, poate împreună cu secolul XIV. Eu m-am născut în 1914, astfel că am fost contemporan primului război mondial ; fiind copil am auzit împușcături în clipa cînd în orășelul meu pătrundeau diferite fracțiuni revoluționare. Apoi am fost contemporan cu războiul spaniol ; în Asia, japonezii invadaseră Manciuria și apoi China ; am văzut ascensiunea fascismului hitlerist, al doilea război mondial, grozăviile staliniste... A fost un secol cu mari orori sociale, cum au fost lagărele de concentrare sau cele două bombe atomice azvîrlite asupra Japoniei : orori greu de aflat în alte secole. Afară de aceasta, pe cînd eram tînăr, democrația era total disprețuită ; se produsese marele măcel al primului război mondial, care fusese oarecum un produs al regimurilor capitaliste democratice, și, apoi, marele **crah** din 1929, astfel că nimeni nu mai credea în democrație. Majoritatea prietenilor mai aveau înclinații spre fascism sau spre comunism, cu toții credeam în soluții violente și totale. Vechile întrebări pe care ni le-am pus la începutul secolului reapar azi. Știm cu toții că sistemul social care ne conduce nu este cel mai bun, că este plin de nereușite, că economia de piață este eficace, dar produce și inegalități enorme. Noi am descoperit și un lucru pe care nu-l știau părinții noștri, nici bunicii noștri, nici cei dintîi socialiști, nici liberalii secolului trecut, faptul că economia de piață nu este altceva decît un mecanism bazat pe filosofia naturii. Pe de-o parte, ideea că natura este inepuizabilă ; acum știm că nu este ; mijloacele naturale sunt limitate. Apoi, părerea că lumea naturală este un fel de depozit de bunuri pe care îl putem exploata la nesfîrșit, pune în pericol însăși această natură. Cele trei mari teme ale secolului XX sunt violența dezlănțuită, prăbușirea ideologiilor totale sau totalitariste și amenințarea ecologică. Cred că sunt cele trei elemente destul de neliniștitoare ale secolului nostru. În al patrulea rînd ar fi renașterea naționalismelor. Ceea ce se întîmplă în prezent în fosta Iugoslavie, nu este altceva decît repunerea în discuție a Tratatului de la Versailles. Revenind la situația anterioară anului 1918. Și ceea ce se întîmplă în fosta Uniune Sovietică este mult mai rău : prăbușirea unui mare imperiu care își are începutul formării lui încă din secolul al XV-lea.

I : Ce întrebare constantă v-a frămîntat de-a lungul acestui timp ? Ce v-a preocupat cel mai mult ?

R. : Eu nu sînt o excepție ; mă preocupă, la fel ca și ceilalți, marile și micile probleme. În primul rînd, problema conviețuirii. Întreg secolul XX a fost obsedat de această chestiune : care este cea mai bună societate ? Nici acest lucru nu l-am rezolvat. Soluția socialistă a eșuat ; soluția democratică, e o șansă, însă nu este o soluție, ci un **modus vivendi.** Nu știm cum se poate stabili o societate bună, o societate dreaptă. În plus problema individuală, care are diferite aspecte. Lucrul cel mai urgent pentru majoritatea oamenilor, de asemenea pentru mine, este cel al dragostei. Au confundat sexualitatea cu erotismul și erotismul cu dragostea, și ele sunt lucruri cu totul distincte. În marea revoluție sexuală a secolului XX a existat o parte pozitivă, în sensul că s-au păstrat mai puține tabu-uri, mai puține inhibiții ; însă există o concepție mult mai banală a dragostei, ceea ce este o mare pierdere. Nu trebuie confundată libertatea de a alege, adevărata libertate a dragostei, cu cea mai simplă promiscuitate sexuală.

I. : Ați spus că secolul XX l-am trăit rău.

R. : În ce privește partea politică se pare că da. Nimic nu se trăiește în zadar, și se pare că marile soluții pe care le-a dat secolul XX problemelor moștenite, cea a națiunilor europene, de exemplu, este soluția Tratatului de la Versailles, și apoi, în a doua jumătate a secolului XX, Yalta. Ambele soluții au fost superflue. Problemei conviețuirii i s-a dat o soluție autoritară, care a fost insuportabilă, de netrăit, un eșec.

Nu trebuie să renunțăm la democrație. Cu toate defectele sale, care sunt foarte mari, cred că este momentul reconstrucției unei noi filosofii politice. Și acum că ne aflăm la un sfîrșit de secol, poate că este momentul să se repună întrebările pe care și le-au pus întemeietorii filosofiei politice moderne în secolul XX. Și în cadrul acestei întrebări, cred că este interesant de a se introduce teme pe care filosofia politică le lăsase departe. Grecii, în primul rînd, cu deosebit bun simț, gîndeau că o societate bună era aceea în care filosofia, dragostea și prietenia aveau o valoare pozitivă fundamentală. Cred așadar, că o nouă filosofie politică va trebui să ia în considerație valorile afective : prietenia, dragostea și un concept care este cel al fraternității, moștenirea vie a filosofiei politice grecești, a ideii de filialitate, de care cetățenii trebuie să aibă relații de prietenie cu ceilalți, idee pe care creștinismul o transformă în caritate, și Revoluția Franceză într-o valoare esențială. Fără fraternitate nu funcționează nimic, și cu ea se poate regulariza economia de piață și inclusiv naționalismele.

I. : După experiența secolului, acesta în ce loc se află libertatea ?

R. : Libertatea, într-un fel oarecare, s-a consolidat față de amenințările politice, a amenințărilor de stat, ce existau cînd eu eram tînăr ; acesta este un fapt, însă ea continuă să fie amenințată într-o formă mult mai puțin vizibilă, ca, de exemplu, cu predominarea mijloacelor de comunicație, nu în mod restrictiv, însă umbrind adevărata libertate. Există o dictatură a opiniei, a modelor etc. Toate acestea tind a readuce ființa umană la situația de a fi mult mai anonimă.

I. : Ce efect a avut asupra societății contemporane introducerea **socialismului real** care acum dispare ?

R. : El a împiedicat introducerea, cu adevărat, a marilor probleme. În cazul Europei, a paralizat mișcarea muncitorească, adevărata mișcare revoluționară, și în cazul Americii Latine a introdus confuzia în spirite. În America Latină influența marxismului a fost funestă, mai ales printre intelectuali. El continuă să fie o pseudofilosofie care, oferă soluții pentru toate problemele. Cine mai crede astăzi așa ceva ? Totul nu e decît un fals.

I. : Credeți că factura care se plătește în Est este preferabilă menținerii comunismului ?

R. : Da. Rusia este o țară mare și nu ne putem gîndi că ea va eșua, ci că trece printr-o criză care nu este mai puțin gravă decît aceea pe care europenii au suportat-o după războaiele mondiale. Este grav ,însă totul are o limită. În cazul Americii Latine, de asemenea cred că plătim o serie de greșeli sau păcate încă din epoca independenței.

I. : Cum a fost secolul XX pentru America Latină ?

R. : Evident, nu a fost un secol bun pentru America Latină.

I. : Ce trebuia să se întîmple ?

R. : Este greu de dat un răspuns exact .Esențial ar fi fost schimbarea conștiințelor, lucru imposibil fără o schimbare a clasei intelectuale, ca în Europa, cu toate că intelectualii europeni par mai puțin dornici de o schimbare.

I. : De ce ?

R. : Moștenirea în America Latină este de un tip scolastic de gîndire. Trebuie schimbată atitudinea profund scolastică, dogmatică, credința în marile teorii, în soluțiile de ordin general, disprețul pentru realitate, pentru lecțiile empirismului. Lipsesc doze bune de filosofie critică și o bună doză de empirism.

Prezentare și traducere de Ezra Alhasid

Continuare în pag. a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 7 OCTOMBRIE 1992 • 38 (137)

O TEMĂ CENTRALĂ

Dacă rezultatele alegerilor au urmat unei numărători corecte a voturilor — ceea ce nu prea credem, măcar și pentru faptul că 3 milioane de voturi anulate reprezintă o realitate imposibilă, o realitate „aranjată" în chip indubitabil — înseamnă că poporul român mai are încă o cale relativ lungă pînă la deplina conștientizare a direcției istorice demne de a fi urmată după atîtea decenii de frustrare a liberului arbitru național. Pentru că opțiunea pentru dl. Iliescu și opțiunea pentru dl. Constantinescu nu semnifică numai opțiunea pentru comunism și opțiunea pentru democrație, semnifică în primul rînd opțiunea pentru o situare **subalternă** față de Moscova și opțiunea pentru o situare **egală** cu Europa. Cum știm bine dintr-o îndelungată istorie cît bine și cît rău ne-a adus presiunea rusească, recuperarea distanței de Europa, distanță impusă de comunism, am sperat că va constitui principala dorință a întregii societăți românești. Se pare că lucrurile n-au fost înțelese în acest sens, disputa dintre cei doi candidați la președinție fiind interpretată de foarte mulți alegători ca o dispută pentru puterea politică locală iar nu ca o dispută pentru situarea mai dreaptă și mai fericită a României în cadrul istoric contemporan. E adevărat, pe de altă parte, că nici massmedia și nici chiar cei implicați direct în campania electorală a dlui Emil Constantinescu n-au găsit cele mai bune căi de subliniere a acestei idei fundamentale în raport cu care cei doi candidați se află pe poziții diametral opuse. Nutrim convingerea că numai o minoritate neglijabilă ar mai dori să vadă astăzi România readusă la rangul de satelit al Moscovei. Tot fluturînd drapelul primejdiei maghiare, naționalist-comuniștii noștri au izbutit să abată atenția generală de la adevăratul pericol pentru poporul român, care nu e altul decît cel derivat din tendința imperială a slavismului rus. Cazul Basarabiei e mai mult decît elocvent, ce păcat însă că puterea instalată la 20 mai 1990 a ratificat tocmai tendința respectivă. Din nefericire, problema Basarabiei în loc să ajute la clarificarea cetățeanului român în legătură cu opțiunile sale fundamentale mai mult i-a sporit confuzia și asta numai din pricină că în felul în care a fost pusă ea a devenit repede o problemă falsă. Și dacă dl. Ion Iliescu avea toate motivele să nu sufle o vorbă, de-a lungul campaniei sale electorale, despre Basarabia și despre zona de influență spre care ar fi dorit să împingă țara, dl. Emil Constantinescu ar fi avut, la rîndu-i toate motivele să facă din acest subiect al situării geo-istorice și geo-politice o temă centrală a campaniei sale electorale. N-a făcut-o, crezînd-o, probabil, subînțeleasă, dar uitînd, cum a uitat și Convenția Democrată, că în efortul de cîștigare a electoratului nimic nu trebuie să rămînă subînțeles. Nu putem fi de acord cu cei care susțin că avem o mentalitate agrară și că, prin urmare, asta ar explica favorizarea prin vot a F.D.S.N.-ului și a candidatului său la președinție. Oricît de agrar ar fi românul ca mentalitate, cînd e vorba de a alege între presiuni care au lăsat urme adînci în memoria sa istorică, știe să discearnă. Cu condiția ca lucrurile să-i fie spuse clar și să înțeleagă sensul alegerii la care e chemat. Iar clarificarea, ca și înțelegerea, nu se pot produce prin frazeologie demagogică, prin sloganuri ieftine ci prin evocarea faptelor de ordin istoric și prin invocarea puterii de analiză a fiecărui cetățean al acestei țări. Iar tema situării istorice are o mare acoperire în fapte și are, totodată, o mare și firească rezonanță în sensibilitatea națională a românului. Poate că, în perioada de campanie electorală a celui de-al doilea tur prezidențial, candidatul Convenției Democratice va reuși să readucă această temă — pe care noi o considerăm vitală — în centrul demersului său, trecînd-o din implicit în explicit, din subînțeles sau de la sine înțeles în de înțeles, adică în demonstrabil. Dintre cei doi candidați numai dl Emil Constantinescu o poate face, fără a fi suspectat de demagogie sau ipocrizie. Să sperăm, în ultimul ceas, că staff-ul electoral al domniei-sale va ști să găsească mijloacele cele mai convingătoare pentru evidențierea temei în cauză. Altminteri ne așteaptă o repetiție de situații tragice, pentru care nu vom mai găsi iertare în ochii copiilor noștri.

„L"

Număr ilustrat cu lucrări ale pictorului Ovidiu Oprea expuse la Galeria „Orizont"

NOUĂZECI

SUPLIMENT DE DIRECȚIE AL REVISTEI LUCEAFĂRUL

În cuprinsul numărului 6: POLITICA LITERARĂ ȘI VICEVERSA • MUZEUL LĂUNTRIC • BERĂRIA SIGHIȘOARA: LA PRĂVĂLIA OCOLITĂ • DINASTIA CARAGIALE • POEME DE DIANA MANOLE • AVÊNTUL • DEGEABA AM FOST LA PARIS!

Sat în Andaluzia

Pe muchia albă-a zidului, Dumnezeu
sloboade'n pace un popor de greieri,
orbiți de luna plină și de vânt ;
un plânset lung mediteranean
țâșnește
și rămîne ca o flacără
deasupra amintirii, tremurată și statornică.

De unde, Doamne, am poposit aici,
în lumea asta de margine și de durere ?
Și pentru ce, la malu'-acestei mări, oricare vis
îmi sfâșie gura cu zăbala lui ?

Perete pârjolit de mușcate :
memoria mea dată cu var !

1975

Ilie Constantin

TRIBUL ROMÂNIA, ÎNCĂ
— ÎN PAGINA A 3-A —

ÎN UMBRA LUI EL GRECO
— ÎN PAGINA A 9-A —

DOSAR: STRINDBERG
· IN PAGINA A 10-A ·

Marguerite Yourcenar: CU OCHII DESCHIȘI
· ÎN PAGINA A 12-A ·

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Domnul profesor Dan Duțescu

S-a stins domnul profesor Dan Duțescu, cel care a tradus „Povestirile din Canterbury". Cel care a tradus „Richard al II-lea". Cel care a învățat literatura engleză generații și generații de tineri.

Fusese marcat, acum un an, de moartea bunului său prieten, profesorul Leon Levițchi, împreună cu care alcătuiesc primul manual de engleză pentru toți de la noi, după război, faimosul „Să învățăm engleza fără profesor", cel de care fusese legat de o viață de om și nu doar de om oarecare, ci de om de știință și de o viață de scriitor. Căci dacă veți mai deschide ediția din 1964 a „Povestirilor din Canterbury", veți descoperi acolo și un alt poet decît vechiul Chaucer, și anume traducătorul, poetul Dan Duțescu. Și dacă veți deschide operele lui Shakespeare, la „Richard al III-lea", veți descoperi și acolo pe poetul Dan Duțescu. Însă lista operelor din literatura engleză pe care ni le-a tălmăcit Dan Duțescu e mult mai amplă. Toți cititorii de traduceri, publicate la ELU și azi la Univers, l-am citit pe Dan Duțescu. Desigur mulți dintre ei fără să bage de seamă cine le-a dat pe românește acele simțiri, acele texte. Dar poate că nici nu e important să știe asta oricare dintre cititori. Sufletul și gîndul lui Dan Duțescu trăiesc, cu toate acestea, în ei, fără emfază, discret și blînd, așa cum am avut bucuria să-l cunosc și imensa tristețe să-l pierd. E drept că împrejurările vieții, mai ales cele din urmă, nu ne-au dat prilejul să ne vedem prea des. Mereu mi-am spus, în anii din urmă: într-o zi trebuie să ne mai vedem cu domn' profesor Duțescu. Pe urmă a dispărut în Himalaya fiica unică a doamnei Viola și a sa, Taina Duțescu-Coliban și am știut că din acea clipă zilele domnului profesor se numără mai repede, mai necruțător, după cele cîteva infarcturi pe care, oricum, le avea în urmă. Și într-adevăr, întîlnindu-l ultima oară la aniversarea lui Marin Preda, la Casa Vernescu, domnul profesor Dan Duțescu nu mai era omul cu un blînd și hîtru surîs întipărit pe chip, dinainte. Fața sa se preschimbase într-o mască a suferinței, a unei dureri nerostite, care creștea în adînc, pînă a lua cu totul locul vieții sale însăși. Înainte, cînd îl întîlneam, la Uniune, sau acasă la domnia-sa, ori, în altă parte, domnul profesor Dan Duțescu, fără să fie de vreo veselie molipsitoare, împrăștia liniște și surîs, fiind în stare, la ore mai avansate, să se bucure aproape zgomotos de viață, mai ales cînd era de față și fiica sa iubită, Taina, al cărei umor și a cărei veselie se transmiteau tuturor celor din jur.

N-am schimbat prea multe vorbe cu domnul profesor Duțescu. Totuși umanitatea sa adîncă, acea înțeleaptă, naivă, extrem de curată blîndețe, mi s-au transmis și mi l-au apropiat ca pe un prieten mai mare, dar mai stîngaci în lumea aceasta prea abilă, pe care încerci să-l convingi că ea e astfel și el se miră, și, la urma urmei, nici nu te crede. Și își urmează viața fără de compromis, suferind poate mai mult decît ceilalți, dar rămînînd el însuși pînă în cea din urmă clipă. Care, cum se vede, nu întîrzie să vină, atît pentru cei blînzi, care vor moșteni pămîntul, cît și pentru ceilalți, pe care domnul profesor nici nu cred că-i înțelegea prea bine și nici nu se prea silea în această direcție.

Unul dintre ultimele sale vise fusese să-și vadă retipărite „Povestirile din Canterbury" în ediție critică, dar economia planificată întîi și cea de piață apoi i l-au stopat. Cineva poate, totuși, cîndva, i-l va îndeplini. Fie și postum.

Adio, domnule profesor, îi spun lui Dan Duțescu, și nu-mi vine să cred că serile acelea de neuitat petrecute în casa familiei Duțescu nu se vor mai repeta niciodată. Adio.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Să mai servim o bucățică din „inima neagră a Revoluției"

Scriu, mai bine n-aș mai scrie aceste rînduri, buimăcit în continuare de sondajul IRSOP-INFAS, recunoscut a fi suspect de „corect", culmea, a doua zi după alegerile parlamentare și prezidențiale din 27 septembrie 1992, pus față în față cu numărătoarea parțială a voturilor, ajunsă la peste jumătate: cifrele decurgînd parcă direct din zona inconștientă a unui mecanism electoral monstruos, programat să funcționeze implacabil! Chiar dacă, din păcate, public, la aceste cifre electorale m-am așteptat! Punînd răul în față, eu, unul, am crezut pur și simplu că Ion Iliescu va fi ales din primul tur ... Îmi e și frică să mă gîndesc la cele ce ne vor aștepta de aici înainte: disperarea și pesimismul intră în regula jocului, cîți din noi n-am visat la o **schimbare**? Aproape toți am visat, numai că...

Schimbare, în fel și chip: „schimbarea în bine a României" (slogan Ion Iliescu) — **FDSN-istă, sau schimbarea fără ură** și fără răzbunare (slogan Caius Dragomir) — FSN-istă? Slogane bazate pe o restructurare a comunismului... Sau nici una, nici alta: ci „ori stagnare, ori schimbare — alegeți" (prin Emil Constantinescu), într-o divizibilitate a unor noi structuri, de viitor, cu adevărat democratice, rupte de trecutul totalitar... Schimbare ce a ajuns azi să fie vrăjmașul nostru cel bicisnic, pe care îl bat și tatele și curcile — îmi e silă! Au cîștigat la Președinție deja fostul și actualul nomenclaturist dejist și ceaușist, Ion Iliescu și în Parlament forțele sale oculte, de ocupație, securisto-comuniste, reunite fluviu subteran, de stînga, centru-stînga sau extremă-stînga? Vom fi pentru patru ani de aici înainte **apărați de adevăr**, prostiți, bătuți numai în cap tot de foștii noștri torționari, activiști P.C.R., informatori ai securității, colaboraționiști de joasă speță, „reales ai poporului"? Vai nouă: **o întreagă țară va deveni un spital de nebuni** ... Ne merităm soarta?

Ne pierdem cu firea pe zi ce trece: e cineva în spatele nostru, posedat de Diavol, care ține iar cu orice preț să ne radicalizeze și să ne scoată în stradă, să fim omoriți în numele **legitimității noi** căpătate de învingători la 27 septembrie 1992? E un pericol fantastic: relegitimitatea recăpătată acum de Puterea retrogradă (ce s-a autoinstalat la 22 decembrie 1989, cu complicitatea KGB-ului și s-a „legitimat" la 20 mai 1990) va da curaj sinucigaș mafiei neocomuniste refulate la toate nivelurile să ne îngenunche moral, cel puțin, definitiv! „Patriotismul răzbunător" avînd să facă ravagii, dacă... Dacă zeii falși, de esență totalitaristă reformată, dînd dovadă de sentimente de superioritate, nu-și vor cădea unii altora victime: în România căzînd alarmant tensiunea psihică și interesele de stat fiind nefast influențate nu numai de „mersul stelelor" pe cerul neocomunist, ci și de „alegerile din căciulă" din S.U.A., din Franța europeană și din Rusia asiatică, blestemul ficțiunilor politice sprijinite pe experiențe vechi, în plină regresiune, întreținînd focul postcomunist, foc pîrjolitor în care se poate citi viitorul, numai să poți să-i descifrezi semnele...

„Sus Constantinescu!", „Jos Iliescu!", auziți ecoul scandărilor din Piața Revoluției de dinaintea alegerilor din 27 septembrie 1992?

Mai merită oare să mergem să votăm, în turul doi al alegerilor prezidențiale — prevăzut a se desfășura acum, cînd scriu aici, să votăm stihiile noastre slabe și sărace? Ce am ajuns... Din pricina înmulțirii fărădelegilor politice postrevoluționare, frica de ziua de mîine, terorizantă, frica și nevoia ne vor împinge de la spate să mergem și săptămîna asta să participăm la o ceremonie misterioasă cu tombolă, să mai servim, pe furiș, o bucățică din **inima friptă pe grătar, „inima neagră a Revoluției"**, în plin rit postcomunist totalitar, reformați, intrați într-un nou ciclu de inițiere național-comunistă! Vai de capul nostru...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „Contrabandă cu pisici fără cap". **(Evenimentul zilei)** ● ILIE NEACSU :... „noul Crai al Transilvaniei, Gheorghe Funar". **(Europa)** ● NEAGU COSMA ! **„Diversiuni ale Budapestei în campania electorală"**. „La inițiativa iredentei maghiare (...) **au fost organizate acțiuni** de dezinformare a opiniei publice"..**(Vremea)** ● „Scenă autentică într-un sat din nordul țării. **Primarul lipea un afiș** electoral. «Dom' **primar, din ce partid** faceți parte?» Din FSN! «FSN sau FDSN?» **FSN !** «Cu Roman sau cu Iliescu?» **Cu domnul Iliescu !** «Deci FDSN?» **Nu dom'le, FSN !** În acest timp, primarul lipea pe geamul băcăniei afișul Convenției". **(Expres)** ● RADU CÂMPEANU (referitor la alegerile din 27 sept.) : Despre locul în care se situează PNL este greu de spus. Poate între 12 și 15%". (Anchetă, în **Expres magazin)** ● ADRIAN SOCACIU : „Sub conducerea lui Radu Câmpeanu, Partidul Național Liberal va avea, în curînd, tot atîția membri cît o echipă de oină fără rezerve". **(România liberă)** ● IRINA ZIDARU : „Cotidianul «Izvestia» îl laudă pe Ion Iliescu". **(Evenimentul zilei)** ● TIA

SERBĂNESCU : „Numai că dl. Iliescu nu ne-a scăpat de Ceaușescu ci s-a scăpat pe sine după ce dictatorul își pusese elicopterul în gips. Față de aceste deturnări de intenție ale Revoluției, micile devieții de traseu ale domnului I. L. Brătianu sînt de-a dreptul benigne". **(România liberă)** ● VLAD MACRI : „Cînd am vizionat la TV aceste secvențe apocaliptice, eram cît pe ce să spun că bietul domn Iliescu nu este prea departe de senilitatea bine diriiată a lui **I. I. Brătianu**, care, făcînd totul pentru compromiterea liberalismului, a ajuns să vadă în demonstrația aviatică a Îngerilor Albaștri o cotropire imperialistă". **(Baricada)** ● FLORIN DIACONU : „...domnul **Ion Iliescu** și aliații săi politici, regrupați acum în FDSN (încearcă, n.n.) să ne facă să înghițim : un «**socialism cu fața umană**», care seamănă, bine de tot, cu un hibrid între ce-au realizat **Tito** și **Kadar** și ce-a vrut **Gorbaciov**". **(AZI)** ● NICOLAE CRISTACHE : „Clipul FDSN și căile de luptă ale FDSN încalcă tocmai principiul suprem al stîngii. Calomnia, atacul sub centură, defăimarea, speculareа slăbiciunilor omenești, extracția detaliului din întreg n-au fost niciodată armele de luptă ale stîngii : Ci ale comunismului vulgar". **(Viitorul românesc)** ● LUCIAN CRISTEA : „Agitatorii FDSN îi atacă pe ziariști !". **(Timpul liber)** ● RADU G. TEPOȘU : „...Valeriu Cristea e scriitorul cel mai lipsit de umor din ultimele cincinale". **(Cuvîntul)** ● LIVIU VĂLENAȘ : „...fără sprijinul generalului Cheler, Gheorghe Funar ar fi fost acum tot un obscur cadru didactic la Institutul Agronomic din Cluj". **(Baricada)** ● A. S. : „Bătut de Dumnezeu, ucis de semeni". **(Infractorul)** ● ION CRISTOIU : „Imaginați-vă un parlament cu Adrian Păunescu, Eugen Barbu, Rică Răducanu, Ilie Neacșu, Floarea Calotă la un loc !" **(Evenimentul zilei)** ● BARBU CIOCULESCU : „...cea mai scîrboasă defăimare a adversarului, pe modelul jdanovist (este, n.n.) readus în actualitate, după Revoluție, de echipa de zgomote de la România Mare". **(Dreptatea)** ● MIRCEA DINESCU : „La noi cînd zici Europa, zici foaia iudetenei de partid, zici colonelul Neacșu deghizat în mireasa lui Saddam Hussein". **(Academia Cațavencu)** ● ADINA ANGHELESCU : **„Veteranele prostituatelor din Gara de Nord**. Mireasa cu piciorul de lemn și Rodica cu șoson și galoș din Bacău". **(Evenimentul zilei)** ● ADRIAN SOCACIU : „Ca poet, C. V. Tudor e un fel de Păunescu diluat pînă la starea de spriț" ; „Citindu-i gazeta, te simți rușinat că aparții aceleiași națiii și aceleiași specii". **(România liberă)** ● „Fiecare întîlnire a președintelui României, dl. Ion Iliescu, cu președintele P.R.M., dl. Corneliu Vadim Tudor, dă frisoane pe șira spinării la inamicii patriei". **(Politica)** ● CORNELIU VADIM TUDOR : „...domnul Emil Constantinescu (...) este îngrozitor de incult"... : „copilul-lup Gaspar Hauser, care aparținea unei prințese Stephanie, ce crescuse în preajma lui Napoleon I." **(România Mare)** ● Pentru că C.V.T. este foarte „cult", îi atragem atenția că invocatul copil-lup se scrie corect **Kaspar**, iar în ce privește originea lui, există doar ipoteze. ● AURA IOAN : „Lăsînd la o parte politica și trecînd la probleme omenești, dl. Victor Surdu nu se sfiește să mărturisească : «Îmi plac femeile și spritul și n-o să mă las de ele decît cînd mă vor lăsa ele pe mine». : «Eu fiind moldovean, sper că așa cum și Ștefan a fost acuzat că a fost curvar și betiv și a devenit sfînt, să ajung și eu sfînt peste 500 de ani»". **(Evenimentul zilei)** ● Doamne ferește... ● ALEX. ȘTEFĂNESCU : „Vom admite să fim conduși în continuare de oameni formați după chipul și asemănarea lui Nicolae Ceaușescu sau vom începe o viață nouă, cu lideri capabili să obțină recunoașterea noastră de către lumea civilizată?". **(Zig-Zag)** ● CEZAR ANDRESCU : „Activiștele partidului plîng pe umărul lui Dan Iosif". **(Cuvîntul)** ● „Sergiu mi-a îndepărtat fesele, împingîndu-și mădularul gros în mine fără să uite să-mi introducă un deget în anus. Sfincterele mele au fremătat de plăcere". : ...„mă pompa neîncetat. Am avut un orgasm înnebunitor, cum n-am mai trăit niciodată". **(Torente)**

26 sept. a.c.

Petre Stoica

prezentul continuă

Zone de luat în considerare

Se discută la noi. ca reflex direct al rolului jucat de mizeria morală cauzată de totalitarism. despre necesitatea schimbărilor de mentalitate. a rupturii stringente de trecutul mutilator. În epoci de edificare normală societatea a urmărit. după ce mai întîi proclamase drept obiectiv al ei buna rînduială a lucrurilor. ca viata externă cît si cea lăuntrică a indivizilor să cunoască o propice continuitate.

Iată. însă. că spre a ne elibera pe noi înșine de povara presiunii exercitate de comunism căutăm să ne întoarcem la un spatiu al intimității etice și la adevărul lucid asumat prin desfacerea din **carcasa** falselor iluzii. a uzurpărilor și scornelilor.

Acestea fiind zise rămîne de precizat statutul identității personajului literar care într-o epocă de tranziție dă impresia dacă nu de provizorat în tot cazul de hibrid.

Amintesc. spre a face mai limpede accesul la tema rîndurilor de fată. validarea de către Nicolae Breban în romanul său **Bunavestire** a prea enigmaticului Grobei. În prima jumătate a romanului. cum bine se știe. Grobei sacrifică totul oportunismului în dragoste. familie si societate. În partea a doua a cărții. schimbat peste noapte. nu se disculpă. se strecoară în pielea altuia și devine mistic. autoritar. inconfundabil ancorat într-o energie vizionară.

Nu pledez pentru acest tip de transformism oricîtă bunăvoință mi-ar inspira dualitatea marcantă a călătorului Grobei de la supunere la eficienta dominatoare.

Este totusi de presupus că. prin excelență fertilă. experienta lui Breban. trebuie separată de termenii în care gîndim azi cercul unificator al vieții private de cel al vietii publice. Un răspuns alternativ poate consolida dualitatea cu conditia să nu ratifice duplicitatea. Aici. în stabilirea soluției. în legarea de raporturi politizate. sau. oricum. de istorie. apare criteriul de la care plecăm spre a da un răspuns chestiunii ce ne preocupă.

S-a pledat pentru sinteză cînd s-a luat în discuție complexitatea purtătorului de sensuri. Prefacerile recente descoperă un adevăr de care a ținut seama Mihail Bulgakov atunci cînd a sugerat modernitatea demersului său în înstrăinarea de falsitate a eroilor în care și-a proiectat ura fată de stagnare și sinistră intolerantă doctrinară.

Conexiunile cu unele tendinte ale literaturii antifasciste ne ajută să întelegem cît încurajează **romanismul** o formă de solidaritate cu actiunea justițiară. Noul erou va fi. mai mult ca sigur. justițiar pentru că are de reparat. de infirmat și de îmbinat o dispoziție. spre consens pe cît una de delimitare de corupție. resemnare. scepticism. sălbăticie.

Apoi. mi se pare evident că. fără să cădem în echivalări fortate. insul literar din acest sfîrsit de veac. va fi dacă nu religios. în tot cazul implicat în lucrarea sacrului și în respectul fată de divinitate. S-ar putea să-i slujească la descoperirea subsumării gesturilor sale de fiecare zi. fortei puse în slujba trasării drumului. Viata intelectuală. viata cotidiană complexă pînă la derută fac necesară afirmarea comunitară cum și o armonie bazată pe optiuni larg recunoscute. În ciuda diversității. înglobarea liberalismului în post-existentialism nu rezolvă pe de-a-ntregul neîntrerupta presiune exercitată de lupta politică și economică. Așa apare. îmi zic. apelul la național și. deopotrivă. disponibilitatea la înseninare printr-o dialectică (paradoxală) a intransigentei și a singurătății.

Ele. intransigenta și singurătatea fac mai suportabilă înfruntarea cu zădărnicia. cu neantul ? O întrebare pe care o suportăm numai dacă cerul este curat iar mersul spre el reabilitat de vointa înăltării. de coerenta contemplării.

Henri Zalis

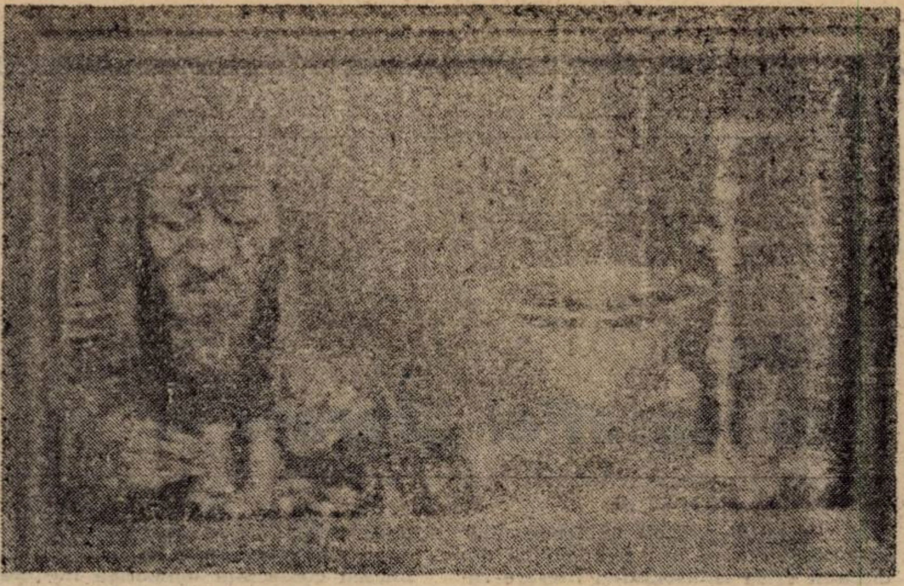

momos

Noi votăm, nu gîndim

Dacă lupta pentru președinție nu este încă finalizată, rezultatul ei fiind însă ușor de prevăzut, cea pentru Parlament s-a terminat, iar consecințele ce se pot desprinde din actuala configurație a legislativului nu sint tocmai roze. Două sint forțele ce dețin astăzi fotoliile parlamentare: cele reprezentate de centru și centru dreapta și, mai puternice, cele de centru stinga și stinga naționalistă. Primele dețin, după numărarea a 92,1% din voturi, un procent de 37,4%, iar cele de stinga 45,4%. Trebuie să precizez că folosesc datele din 29 sept., ora 24. După redistribuirea voturilor partidelor ce nu au trecut pragul de 3%, procentele vor arăta astfel: 42,7% forțele democratice reprezentate de CDR, FSN și UDMR, 54,3 la sută forțele de stinga formate din FDSN, PUNR, PRM, PSM, PDAR. Cele 3 procente rămase vor fi distribuite minorităților și independenților. După cum se știe, minoritățile se orientează spre putere, așa că stinga va deține cel puțin 56% din actualul Parlament. Procent confortabil pentru a forma noul guvern și a-i acorda votul de încredere. Un guvern de stinga cu puternice accente naționaliste. Consecințele imediate ale unei asemenea guvernări vor fi următoarele: încetinirea sau chiar oprirea privatizării și restringerea libertăților democratice, în primul rînd cele ale presei libere și ale minorităților, mai ales cea maghiară, precum și recrudescența naționalismului de tip ceaușist. Toate acestea vor opri parțial sau chiar total investițiile occidentale și împrumuturile necesare reconstrucției, ceea ce va conduce la blocarea economiei și hiperinflație, deci la accentuarea mizeriei mai ales în marile orașe industriale. Fără bani din exterior și fără alimente și energie pentru iarna care vine, noul guvern va crea două posibilități ambele la fel de rele: dacă va găsi, va încerca să facă împrumuturi cu termene scurte și dobînzi mari, ceea ce ar întări dezastrul în perioada imediat următoare, iar dacă nu va obține aceste împrumuturi, va recurge la procedeele clasic comuniste, munca forțată și rechiziționări masive de alimente de la țărani, totul pe fundalul unei mizerii generale. Este de bănuit că, în această situație, formarea unui guvern de stinga-naționalist, ne putem aștepta la mari frămîntări sociale, greve generale și demonstrații violente, urmate de o lege marțială și de dispariția totală a firavelor urme de democrație cîștigate cu singe, pentru ca în final tot ce am construit cu votul nostru să se prăbușească la fel ca în 22 decembrie 1989.

Ștefan Agopian

P.S. Există evident și posibilitatea ca după numărarea ultimelor voturi PRM, PSM și PDAR, care depășesc cu puțin cifra de 3% necesară pentru a intra în Parlament, să nu intre. În această situație o pierdere de aproximativ 10 procente din partea forțelor de stinga ar echilibra oarecum situația.

minimax

Tribul România, încă (I)

Abstracție făcind de suspiciuni. nu tocmai neintemeiate. în ce privește corectitudinea desfășurării procesului electoral marcat de ciudate abateri de la fair-play și. de asemeni. lăsind deoparte multitudinea de explicații ale rezultatelor scrutinului bazate pe tot soiul de calcule politicianiste. votul de la 27 septembrie indică. în ultimă instanță. că **tipul de ordine socială care prevalează în adeziunile mai mult sau mai puțin conștientizate ale electoratului român. este cel corespunzător așa-zisei „Societăți tribale"**. (În treacăt și. cum se vede. în paranteză fie spus. aprecierea d-lui Dan Amedeo Lăzărescu cum că România este acum o societate eminamente agrară așa se traduce și este întrucîtva pertinent dacă agrar = „tribal" : întrucîtva deoarece. „tribalismul" este prezent și în societăți foarte dezvoltate industrial sau post-industrial una dintre explicații. acolo. fiind tocmai consecințele psihosociale ale organizației industriale). Odată pus. „diagnosticul" reclamă în primul rînd deslușirea/decodificarea conținutului său. mai cu seamă că vocabula „tribal". prin rezonanța-i peiorativă. obstrucționează acceptarea conceptului — semnificativă în acest sens a fost reacția pe care au avut-o mai an. la Paris parcă. o seamă de intelectuali care. probabil datorită unor lacune de informare. au apreciat drept jignitoare formula de „societate tribală".

Așadar. pentru a interoga starea generală a societății românești (și nu numai) iar în particular situația ei politică actuală. utilitatea conceptului de „societate tribală" constă în aceea că el provine din și trimite la distincția (datorată îndeosebi lui Karl R. Popper) între două tipuri fundamentale de ordine socială. Primul tip de ordine (primul și în istoria umanității). propriu grupurilor/societăților mici. relativ închise sau izolate. deci societăți tribale. este bazat pe comunitatea unor scopuri colective. o aceeași ierarhie a obiectivelor fiind obligatorie pentru toți membrii grupului. de unde și numirea acestei ordini ca fiind organizațională și teleocratică : anticipind. pentru sociologii marxiști (dar nu numai pentru ei). identitatea societate = organizație este totală și apodictică. Corespunzător acestui tip de ordine. Puterea este cea care stabilește și asigură îndeplinirea obiectivelor concrete. beneficiind de consensul social asupra conținutului lor. dacă există acest consens. iar dacă nu. impunîndu-le prin constrîngere. Că într-o asemenea societatea **libertatea** nu are cum să ajungă valoare centrală a sistemului axiologic. este lesne de sesizat. sau. dacă totuși ea este recunoscută. fiind faimoasa „necesitate înțeleasă" care subordonează individul unui pretins determinism social. adică. de fapt. slujirea intereselor statului prusac la Hegel. sau ale nomenclaturii comuniste. la urmașii săi și socialiști și științifici. Premisa gnoseologică. riguros falsă. a acestui tip de ordine este aceea a posibilității cunoașterii unor legi ale dezvoltării sociale. asigurîndu-se. astfel. cum s-ar spune în jargon marxist. o evoluție planică-proporțională. Funcțională la scară microsocială. pentru grupurile mici sau pentru organizații create în vederea anumitor scopuri. ordinea teleocratică transpusă la scară macrosocială a prilejuit cele mai mari nenorociri din istorie. în același timp această iluzie fiind și una dintre cele mai eficiente capcane pentru spiritul umanist. În istoria gîndirii social-politice (filosofie socială. sociologie. economie politică. mai recent politologie. dar și etică) toți adepții acestui tip de ordine se înscriu în ceea ce Karl R. Popper numește „concepția constructivistă" care. în grabă definită. presupune dezvoltarea. la nivel macrosocial. al unui stat deci. potrivit unui proiect conținînd obiective concrete. formulate explicit și. corespunzător lor. o anumită organizare socială. Desigur. îi revine Puterii. în speță Statului. rolul de a impune executarea proiectului. inclusiv. dacă este cazul (și cel mai adesea este). prin folosirea forței al cărei monopol îl deține de drept. Tradiția acestei gîndiri sociale. cu tot cu consecințele ei în plan etic și politic. începe de la Platon și Aristotel pentru a fi apoi marcată îndeosebi de contribuția lui Hegel după care. pe filiera socialismului. punctul de maxim fiind atins în utopia marxistă care nu întîmplător are și pretenția de a fi științifică. În fine. cît privește politicul. și este de subliniat cu insistență această corelație. „constructivismului" îi corespund tirania/autocrația/dictatura. deci un sistem opus democrației și care. inerent. tinde spre desăvîrșire în totalitarism.

Lăsînd pentru moment în suspensie discutarea corelației „constructivism"-dictatură. se cuvine făcut referire la celălalt tip fundamental de ordine socială. aceea numită de greci prin **kosmos**. o ordine spontană. autorealizîndu-se continuu la scară macrosocială. bazată nu pe scopuri comune ci pe respectarea anumitor reguli/norme generale de dreaptă conduită. de unde și calificarea ei ca fiind **nomocratică**. Sesizat încă de stoici. acest tip de ordine s-a dezvoltat plenar abia în condițiile liberalismului. impus fiind de însesi necesitățile funcționale ale economiei de piață. Valoarea centrală într-o societate nomocratică este libertatea individului. principial limitată doar de respectarea libertății semenilor. Într-o astfel de societate. cum o numește Karl R. Popper. **deschisă** sistemului politic necesar este **democrația** care permite împăcarea libertății individului de a-și alege propriile scopuri. cu binele public sau general. și care. în esență. constă în respectarea voinței poporului. exprimată direct ori prin intermediul reprezentanților aleși. Problema centrală. în cadrul acestui sistem politic. de fapt condiția sa existențială. este tocmai protejarea libertății individuale împotriva arbitrariului unei majorități astfel încît. așa cum atenționează Friedrich A. Hayek. este deosebit de importantă sesizarea diferenței între următoarele două tipuri de comandamente politice (a) este obligatoriu **numai** ce aprobă masele. (b) este obligatoriu **tot** ce aprobă masele (Droit. legislation et liberté. vol. 3. PUF. 1989. p. 7). Deși pare minoră. trecerea de la (a) la (b) înseamnă trecerea de la o concepție a puterii la o alta total opusă. Pentru că (a) permite existența unei autorități deasupra voinței majorității : legea care limitează posibilitatea unor decizii arbitrare în timp ce (b) deschide cîmp liber dictaturii maselor. care mase își cedează întotdeauna suveranitatea unui dictator care le amăgește. fie prin idealul fals al asa-zisei **justiții sociale** ca în cazul socialismului. fie inflamîndu-le sentimentul patriotic ca în cazul naționalismului xenofob. Așadar. principala amenințare la adresa democrației. cum au dovedit-o experiențele fascistă. și respectiv. comunistă. este conținută potențial în însăși funcționarea sistemului și ea se actualizează tocmai în condițiile generalizării și răbufnirii unor sentimente și mentalități proprii „societății tribale". care întotdeauna își găsesc și oameni politici „binevoitori" în a corecta carențele liberalismului bunăoară prin asa-zisa economie de piață **socială** (de parcă ar putea să existe și o piață individuală) cum preconizează actualul și. probabil. viitorul președinte al României. sperînd probabil ca. măcar acum în amurgul vieții. să se apropie de nobilele idealuri ale socialismului cărora le-a dedicat entuziasmul tinereții. Din păcate. răi ca întotdeauna. capitaliștii. și mai ales cei americani. nu par dispuși să-l ajute în această încercare. dar ce-o să iasă urmînd să vedem și să suportăm noi. supușii domniei sale.

1 octombrie 1992.

Șerban Lanescu

P.S. : Ultimele știri de la BEC. parcă ar aprinde un bec. Roșu. Adică stop. ceva nu e-n regulă ! Cine știe. poate că ponderea nostalgicilor comuniști nu e. totuși chiar atît de mare în ansamblul electoratului.

eseu

Criza istoriografiei literare (II)

În mai multe articole publicate chiar în această revistă am semnalat și am discutat criza istoriografiei literare românești, o criză provocată atît de regimul politic dominant și care făcea din istorie o expresie supremă a viziunii sale deformate, dar și de situația particulară a „moștenirii literare" românești, rămasă sub regimul viziunii unui E. Lovinescu sau G. Călinescu, deci oprită pe la sfîrșitul deceniului al IV-lea al veacului nostru. Comuniștii nu au fost în stare să elaboreze o istorie literară, după cum nu fuseseră în stare să dea nici o istorie generală a poporului român ; mai ales partea din urmă, adică ultima jumătate de secol era supusă atîtor seisme încît mulți istoriografi care ar fi avut bunăvoință și competență se simteau descurajați de nenumăratele și variatele dificultăți. Imperativele politice rămăseseră prioritare, chiar dacă rigiditatea cedase, iar vechiul jdanovism al epocii de pînă la moartea lui Stalin, era de mult lichidat.

A subordona esteticul politicului și adevărul unei imagini fabricate, a lăsa de o parte atîtea figuri interesante, de la exclușii literaturii, la scriitorii din exil sau cei pur și simplu recunoscuți înseamnă a eluda realitatea. În a recunoaște pe orice artist după cîtimea meritului, nu după rangul în nomenclatură, înseamnă a pune în cauză însăși logica „sistemului". Istoria literaturii nu se putea face decît cu gîrul oficial dacă nu chiar de oficialitate, direct.

La aceste lucruri s-a adăugat împrejurarea particulară a catastrofalei mosteniri lăsate istoriografiei noastre de spiritul călinescian. Precizez : nu de G. Călinescu, autor și de opere istoriografice, de monografii și contribuții istoriografice uneori eminente. Dar în opera sa majoră Istoria literaturii române, el a inaugurat stilul a-istoric sau chiar anti-istoric în istoriografie, concepînd aventura literaturii în timp într-un fel de prezent etern, din punctul de vedere al unui cititor de la sfîrșitul anilor '30. În loc să se dirijeze după materialul în succesiune, lui Călinescu consecința temporală nu-i servește decît la a-l raporta la actualitate ; istoria sa fiind în bună măsură scrisă de la prezent la origini, fenomenele cele mai demne de semnalat fiind întîmplătoarele anticipații ale unor fenomene sau amănunte caracteristice unor epoci ulterioare.

Acest aspect frapant a fost semnalat și discutat încă din 1941, de Șerban Cioculescu în magistrala recenzie pe care a închinat-o **Istoriei Literaturii Române** de Călinescu și unde constata : „istoriograful este bucuros să lege fenomenul vetust de fenomenul modern, printr-o procedare exact inversă (față de metodologia istoric-literară) care are meritul literar al sugestiei estetice". (**Aspecte literare contemporane**, 1972, p. 681) numeroșii critici mai tineri (de aceeași formație intelectuală a-istorică și estetistă ca și Călinescu) nu numai că au alunecat peste această obiecție fundamentală care semnalează un viciu de structură a istoriografului atemporal, dar s-au prevalat, de la el ca de la o autoritate în materie ! Astăzi ideea de a valorifica trecutul prin întîmplătoarele „momente" sau detalii moderne este, se pare, un bun acceptat al istoriografiei noastre literare. Ambiția discipolilor, nesprijinită de familiaritatea efectivă cu trecutul, lichidează astfel dintr-un condei una din cele mai rare caracteristici esențiale ale vocației istoriografiei autentice. (Ne întrebăm, față de ceea ce rezultă, de ce nu se reia vechea etichetă de prezentare a literaturii din trecut, anume, denumirea de **tablou**, care sugerează ideea de ansamblu, de perspectivă și situare de scoatere în relief, făcînd abstracție de ideea de succesiune ; ea nu a fost abandonată cu totul de istoriografia franceză, de pildă). Ciudată, totuși această ambiție de a pune sub egida „Istoriei" jocul subiectivității, al preferințelor moderne, dreptul arogat de la sine de a omite sau minimaliza, de a buscula trecutul, de a-l trece prin sita unică a sensibilității „moderne" despre care nu se poate ști cît este de „reprezentativă" și nu de-a dreptul subiectivă.

Numai că a încerca o falsă valorificare în pur arbitrar nu înseamnă o realizare pe plan istoriografic, chiar dacă e vorba d e o oarecare reușită. Cine face din Iancu Văcărescu, de pildă, un capitol de istorie literară, este obligat nu să depisteze fragmentele și notele foarte „moderne" din opera acestuia (pe care eventual le poate semnala doar ca pe niște curiozități) ci să fixeze poziția operei acestui poet în raport cu contemporanii, cu înaintașii și cu succesorii. Trebuie în primul rînd să-i încadreze în timp încercînd a descoperi în ce măsură e o expresie a spiritului acelei vremi.

El va stabili situația poetului ca una de determinări, relații și abateri de la stadiul în care se află poezia nu timpul său, de pildă ce aduce nou în sensibilitatea epocii, prin calitatea de exponent al unui anume climat cultural, de promotor al unor originalități. Căci Iancu Văcărescu a scos poezia română din robia unei sensibilități intime și limitate, iar stilul său neologizant și verificația complexă au deschis noi perspective poeziei românești, au descătușat-o din tiparul implicit popular. Iancu Văcărescu este înainte de Asachi cel mai „savant" poet român care a încercat cea mai largă gamă de experiențe poetice de pînă la el, s.a.m.d. Aceasta e originalitatea sa, nu o iluzorie „modernitate" care l-ar face contemporanul nostru sau l-ar vîri în altă formulă de valorificare iluzorie. O lectură „estetică", pură, fără perspectivă istorică, ar duce la o gravă distorsiune a perspectivei celei mai firești. Un estet poate „ciuguli" nimereli întîmplătoare, fraze și versuri care sună frumos, dar mai ales interesant pentru gustul său și al nostru, contemporan, dar adevăratul poet de acum un veac și jumătate unde ar mai fi ? Și unde să-l căutăm ?

Într-o istorie, desigur, ar fi răspunsul ; numai că istoria literaturii este una de valori (așa cum just constată Călinescu în Prefața la marele său op) și valorile, în principiu, desfid timpul, sunt eterne și cu permanentă adresă asupra lectorului mereu schimbat.

Alexandru George

(va urma)

povestea vorbei

Așa-zis

Între mijloacele retorice destul de comode se numără și acele cuvinte prin care vorbitorul își indică neechivoc atitudinea față de discursul altora. Citarea adversarului și respingerea poziției sale se pot face simultan, simplu, cu ajutorul cîtorva adjective, adverbe, expresii ori elemente de compunere. Chiar obișnuita negație include o funcție polemică, presupunînd un dialog cu o posibilă afirmație : cuvintele și construcțiile care indică dezacordul cu o anumită „stare de limbaj" aduc în plus o raportare explicită la vorbele celuilalt. **Cică, pasămite, vorbă să fie** etc. pot acționa asupra unor segmente mai lungi de enunț : **așa-zis, așa-numit, autodeclarat, autointitulat, fals, pretins** etc. determină de obicei un cuvînt (substantiv sau adjectiv) și au în genere o poziție fixă (precedîndu-l) ; **pseudo** — nu are nici măcar autonomie lexicală.

Modalizatorii din această categorie nu sînt perfect echivalenți ; e posibilă o analiză comparativă a compatibilităților gramaticale — și mai ales a sensurilor și a valorii lor pragmatice. Compusele **așa-zis** și **așa-numit** au în principiu o direcție polemică mai generală : ele se pot opune unei păreri răspîndite, unui vag „se zice că..." ; de obicei, totuși, sfera aluzivă se restrînge și adresa e deductibilă din text. Adjectivele **autodeclarat** și **autointitulat** au o direcție mult mai precisă, trimițînd exact la o persoană sau la o instituție indicată explicit de context („autointitulatul poet...", „autodeclarata republică..."). **Pretins** e ambivalent, însemnînd fie „care se pretinde" („pretins om politic"), fie „despre care se pretinde (că e real)" („pretinsă corectitudine"). **Fals** (și, într-un grad încă mai mare, **aparent**) deplasează accentul de pe relația dintre vorbitor și cuvînt — pe cea dintre cuvînt și realitate. Există o deosebire interesantă între mărcile de tipul **pseudo-** și cele de tipul **așa-zis** : elementul de compunere (prefixoidul sau, după alți autori, prefixul **pseudo-** („fals") se atașează termenilor a căror semnificație e acceptată și valorizată de cel care vorbește ; nu e negată decît aplicarea lor la o realitate dată : **pseudocultură, pseudodemocrație** etc. **Așa-zis** are și sensul lui **pseudo-**, dar se aplică, în plus, unor combinații noi de cuvinte, unor sintagme cărora li se neagă orice fel de adecvare, pe care vorbitorul le consideră lipsite de acoperire, de valoare : „așa-zisul comunism cu față umană".

De fapt, cuvintele și expresiile din clasa la care mă refer nu indică doar dezacordul cu cineva ; ele prezintă ca o certitudine absolută opinia vorbitorului. A vorbi, de exemplu, despre o „așa-zisă independență" înseamnă a afirma că independența nu există (în general sau în condițiile date). Aici se găsește sursa abuzurilor care fac din modalizarea de tipul **așa-zis** un rezervor de clișee iritante. Afirmarea polemică a propriului adevăr se face fără nici o argumentare, fără justificări și fără drept de apel — pur și simplu prin folosirea unui mijloc lingvistic care te pune în poziția de a judeca alte opinii. Ca și ghilimelele ironiei, modalizarea prin **așa-zis** se transformă într-un mijloc rudimentar de respingere ; e o atribuire de autoritate și o dispensare de argumente.

Reduse la rolul de simple mijloace de incriminare, expresiile care semnifică „falsul" apar în combinații lipsite de logică. Cineva care scrie, de pildă, despre „doi candidați pseudo-elitiști" („Europa", nr. 95 1992, 10) — produce o stîngace acumulare de acuzații — care tind să se anuleze reciproc. **Elitist** e un termen folosit mai adesea pentru conotațiile sale negative : favorizarea unei elite, asociată cu un anume dispreț pentru vulg, e în genere (nu contează dacă justificat sau nu) rău privită de discursul democratic ; a-l desemna pe un politician ca **elitist** e mai probabil o critică. Nu e clar însă ce ar reprezenta un **pseudo-elitist** ; am putea crede că e vorba de un populist bine mascat. Intenția autorului trebuie să fi fost cu totul alta : fie că i s-a părut prea slabă acuzația de elitism, adăugîndu-i, depreciativ (și absurd) prefixoidul **pseudo-**, fie că, necunoscînd suficient sensul lui **elitist**, l-a echivalat cu „de elită" ; în orice caz, efectul e contrar intenției.

Mania adjectivului **așa-zis** (bine reprezentat în limbajul de lemn — în care unele din ultimele sale apariții au fost referirile ceausiste la „așa-zisul socialism de piață") trădează o mentalitate superstițioasă sau doar simplist educativă — conform căreia nu poți cita (fără un necesar semn de exorcizare) cuvintele adversarului ; altfel, te-ai lăsa influențat sau ți-ai deruta discipolii.

Umorul a înregistrat o posibilă extrapolare a lui **așa-zis** la lucruri care nu pot fi puse sub semnul îndoielii, ținînd strict de geografie ; efectele absurde ale clișeului sînt subliniate prin acumulare : „așa-zisul primar din așazisa Săpînța" („Cațavencu", nr. 27, 1990, 8). Tradiția discursului automatizat, producător de non-sensuri geografice, e atestată într-un pasaj din **Intrusul** lui Marin Preda : „«Tovarăși, eu mă ridic aici în numele sindicatului și demasc pe atîtători la un nou război și printre noi pe cei care mai tînjesc după așa-zisul occident...» «Cum, o întrerupse atunci doamna Sorana strigînd, va să zică nici măcar acest merit geografic nu-l mai are occidentul, a devenit **așa-zis** !»". O ilustrare recentă, autentică, a aceluiași absurd (bazat pe confuzia dintre semnificațiile politice și cele geografice ale acelorași cuvinte) o oferă o relatare despre cineva care ar fi afirmat că „toate țările din **fostul Est** au probleme" („Cuvîntul", nr. 12, 1992, 15). Acest din urmă caz, în care nici nu mai apare clișeul „falsului", e interesant și ca simptom al reticențelor și eufemismelor limbajului politic actual.

Rodica Zafiu

Imaginea interioară

Mircea Cărtărescu, VISUL CHIMERIC, Editura Litera, Bucureşti, 1992

Oricît de neaşteptat pare să fie eseul de eminescologie pe care Mircea Cărtărescu îl publică la „Editura Litera" din Bucureşti, el nu îi va lua prin surprindere decît pe cei cu adevărat nepregătiţi. Prima variantă a „lucrării" sau a „volumaşului" (cum îi spune chiar autorul într-o postfaţă intitulată **Cuvînt înapoi**) a fost încheiată încă din 1980. A urmat numaidecît o „timidă încercare" de publicare la „Editura Cartea Românească", pentru ca abia mai tîrziu, cîteva fragmente să apară totuşi în **Revista de istorie şi teorie literară** sau (mai recent) în **România literară**.

Şi totuşi, adevărul e că tocmai prin sistemul de aşteptări literare pe care le poate provoca activitatea unui scriitor, Mircea Cărtărescu se deosebeşte radical de tot ceea ce ne-au oferit pînă în prezent colegii săi de promoţie. Cu Mircea Cărtărescu, distincţia tradiţională **poezie/proză/critică** şi mai ales prejudecata incompatibilităţii dintre **critică** şi **creaţie** se arată a fi extrem de puţin convingătoare, dacă nu de-a dreptul lipsite de sens.

După cum se poate repede observa, **titlul** eseului, **motto**-urile şi pînă la un punct chiar planul general al cercetării au fost decupate de Mircea Cărtărescu din postuma **Cu gîndiri şi cu imagini,** considerată de autor un text-cheie pentru înţelegerea modului în care s-a format **imaginea interioară** a lirismului eminescian.

Ceea ce îşi propune Mircea Cărtărescu în eseul **Visul chimeric** este realizarea unei **topologii** „a conţinuturilor operei", din punct de vedere arhetipal, subconştient, abisal. Pentru aceasta, el îşi confecţionează „un model psihanalitic de lucru", pornind de la psihanaliza clasică (Freud, Jung, Adler), dar şi de la **psihocritica** mai nouă (Charles Mauron, Jean-Paul Weber), de la **tematişti** (Bachelard, Jean-Pierre Richard, Georges Poulet) sau de la **critica arhetipală** (Northrop Frye). Se adaugă la toate acestea unele elemente de antropologie a imaginarului (Gilbert Durand), care la rîndul lor s-au sprijinit pe un număr de idei şi de concepte extrase din **reflexologia** lui Betcherev şi Oufland. Aşa se explică pînă la un punct şi specificul discursului critic din **Visul chimeric,** de natură să-i complexeze pe nespecialişti : „Dominanta care defineşte structurile de tip mistic (sau antifrastic) în cadrul regimului nocturn este cea digestivă, reveria deglutiţiei, a coborîrii şi afundării în labirintul visceral, a pătrunderii în profunzimea caldă a materiei şi apoi resorbirea în aceasta."

Cu aceste consideraţii abisale se deschide, de fapt, cel de-al doilea cerc al cercetării lui Mircea Cărtărescu, după ce bricolajul teoretic din partea întîi şi-a căutat o justificare discretă într-o intuiţie prealabilă (un fel de secret al eseului, dezvăluit abia la sfîrşit), dar şi o justificare explicită, de suprafaţă, în chiar textele poetului, dintre care cel mai relevant este considerat a fi un manuscris comentat de Marin Bucur, în 1978. Am avea de a face aici cu un număr suficient de mare de elemente de doctrină literară, încît să putem aproxima, pe baza lor, datele unei adevărate conştiinţe poetice la Eminescu. În esenţă ar fi vorba de o teorie literară de tip romantic, ba chiar de o „psihanaliză **in nuce**", cu „un deosebit accent de profunzimi".

Înarmat cu acest instrumentar teoretic, Mircea Cărtărescu poate trece în partea a doua a studiului său la schiţarea unei taxinomii a simbolurilor poeziei eminesciene, **spaţiul, noaptea** şi **feminitatea,** între care se vor stabili apoi (cu ajutorul unei gîndiri de tip analogic) cele mai neaşteptate conexiuni. La rîndul lor toate aceste simboluri alcătuiesc un sistem de arhetipuri la **nivelul intermediar** al inconştientului, de la care cercetarea va trebui să avanseze din nou în direcţia **nivelului personal** (sau **individual**) al psihismului eminescian.

Cel de-al doilea cerc al lucrării lui Mircea Cărtărescu face posibilă o mai nuanţată încadrare a poetului în sistemul romantismului european, iar, pe de altă parte, el dovedeşte (din perspectiva structurilor de adîncime) „că nu există ⟨...⟩ deosebiri între poezia şi proza eminesciană, între poezia antumă şi cea postumă, între textele de tinereţe şi cele de maturitate."

Dimpotrivă, cel de-al treilea cerc al eseului îi îngăduie lui Mircea Cărtărescu apropierea de specificul lirismului eminescian, pentru că el vizează refacerea **imaginii interioare,** altfel spus, reconstrucţia **scenei iniţiale** din „miezul misterului eminescian".

În linii mari, logica acestei părţi repetă planul de cercetare al capitolului anterior, mişcîndu-se pe aceleaşi traiectorii care leagă **viaţa** cu **opera.** Şi de data aceasta mersul demonstraţiei reface drumul de la general la particular, căci mai întîi sînt examinate un număr de trei complexe considerate a fi tipic eminesciene, **complexul lui Hoffmann, complexul labirintului** şi **complexul narcisiac.** Şi de data aceasta, între cele trei complexe gîndirea analogică va stabili o serie de corespondenţe şi de legături, pe baza cărora se va putea ajunge spre finalul studiului, la mult căutata **imagine interioară.** „Prin suprapunerea celor trei arhetipuri, stabileşte Mircea Cărtărescu în cele din urmă, obţinem ⟨...⟩ schema de esenţă a imaginii interioare eminesciene : / **Eroul liric (ipostază a eului scindat, fără sex şi identitate la nivel arhetipal) pătrunde în labirint şi, în centru, reflectat în oglindă la lumina unei flăcări, îşi întîlneşte dublul (cealaltă jumătate a eului scindat). Unificarea celor două euri este însoţită de voluptate (în ipostaza erotică) sau de spaimă (în cea thanatică).**"

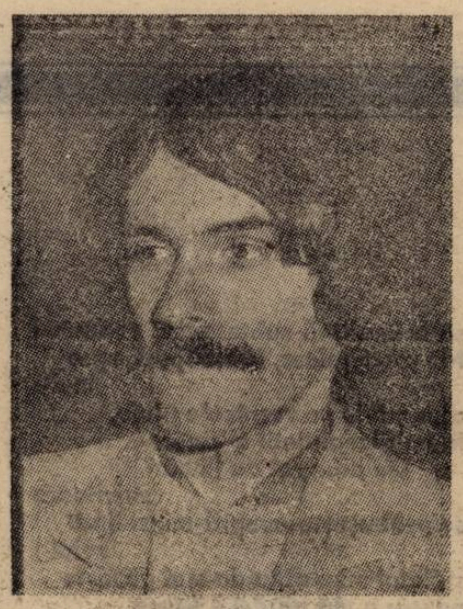

Din acest punct care a stat ascuns în abisurile inconştientului, demonstraţia se va întoarce la „suprafaţa" universului liric eminescian, pentru a descrie „amănunţit şi convingător variantele în care, risipită, mutilată, alterată de uriaşele presiuni endogene şi exogene, imaginea interioară eminesciană" se realizează literar. După Mircea Cărtărescu, luptîndu-se cu toate aceste „variante", Eminescu se află „cel mai aproape de himera sa" în straniul poem **Vis,** inrudit din numeroase puncte de vedere cu postuma intitulată **Cu gîndiri şi cu imagini.**

Care ar fi trăsăturile cele mai nete (şi, aş adăuga, mai surprinzătoare) ale discursului critic cărtărescian (chiar dacă autorul susţine în „postfaţa" cărţii sale că nu este nici critic şi nici, Doamne, fereşte !, „eminescolog") ?

Prima dintre ele trebuie considerată cu siguranţă logica extrem de strînsă a demonstraţiei, rigoarea şi severitatea ei aproape dogmatică, altfel spus, didacticismul de tip universitar. E vorba, în fond, de un stil de analiză foarte îndepărtat de ceea ce ne oferă în mod obişnuit criticii de astăzi. Pentru că în timp ce discursul „noii critici" participă la pluralitatea textelor analizate şi îşi etalează „cheile" printr-un joc de retorici foarte apropiate de jocurile operelor literare, la Mircea Cărtărescu totul se dezvoltă pe o schemă analitică expusă cu minuţiozitate şi urmărită în cursul exegezei, pas cu pas. Cu alte cuvinte, spre deosebire de criticii paradigmei moderne, care nu ignoră nici ambiguitatea şi nici şireteniile insinuărilor hermeneutice, Mircea Cărtărescu **fixează** rezultatele cercetării sale în scheme pe care le consideră definitive şi pe care ţine să le verifice de mai multe ori. Între aceste scheme, cea mai rigidă se dovedeşte a fi tocmai „fotografia" imaginii primare a lirismului eminescian. Există un singur „artificiu" care încreţeşte din cînd în cînd faţa îngheţată a demonstraţiei critice din **Visul chimeric** : utilizarea **prolepselor,** care au ca efect provocarea premeditată a cititorului, aproape ca în cazul unui roman-foileton : „Am evitat uneori, cu bună ştiinţă, datorită necesităţii de a respecta logica interioară a studiului, să ducem pînă la capăt o serie de analogii care ar fi dezvăluit inoportun o parte din ceea ce rezervăm pentru finalul lucrării. Totuşi am dat în multe rînduri cititorului atent prilejul să arunce cîte o scurtă privire dincolo de cortină, pentru a-l obişnui din timp cu un mod de a citi în transparenţă, şi ca să nu aibă o prea puternică reacţie de refuz în faţa unor afirmaţii neobişnuite pe care le vom face în partea a III-a."

În strînsă legătură cu „programarea" amănunţită a eseului, pe structura unui plan foarte atent articulat, trebuie amintit şi tonul „doctoral" al exegezei, cu morga lui academică afişată, cu pluralul majestăţii utilizat la tot pasul şi cu toate celelalte savantlîcuri ale unui discurs de tip aulic sau universitar. Surpriza e să descoperim în stilul acesta o oarecare monotonie şi chiar rigiditate a limbajului, în orice caz, o lipsă de prospeţime care poate fi pusă pe seama „tracului" resimţit de orice critic în faţa Sfinxului eminescian, dar şi pe seama unei evidente inexperienţe critice.

Dacă ar fi să ţinem seama de diagnosticul pe care şi-l pune însuşi Mircea Cărtărescu (în postfaţa cărţii sale, la o distanţă de doisprezece ani de la redactarea ei), **Visul chimeric** ar fi doar „o cărticică bazată pe o singură idee şi fără nici o valoare în afara acestei idei." În realitate, chiar dacă se dovedeşte a fi mult mai puţin seducătoare decît poezia sau decît proza lui Mircea Cărtărescu, eseistica din **Visul chimeric** mi se pare a face un pas important în direcţia înţelegerii propriei poezii şi proze a scriitorului. E vorba, în fond, de examentul critic al primei statui din seria celor ascunse în inima **Levantului** şi la capătul cărora poetul contemplă propria sa statuie.

Florin Manolescu

Locuri comune

sau: vor accepta „romaniştii" compromisul?

Au cîştigat conservatorii, — ceea ce, nu-i aşa, ar însemna că electoratul român e alcătuit, în majoritate, din oiţe nevinovate care se cer bine protejate... de lup — ori, invers, au pierdut reformatorii, nereuşind să se facă auziţi şi înţeleşi, nereuşind să ţină cont de o realitate românească aşa cum este ea, suspendaţi, cumva, în zone rarefiate. În mod normal acesta e locul comun în jurul căruia ar trebui să se învîrtă majoritatea comentatorilor. Sigur acum este numai că insuccesul total al liberalilor, ecologiştilor sau republicanilor reduce drastic ponderea eventuală a tendinţelor reformatoare la numai 34 de procente (CD+FSN, după redistribuire) sau cel mult 43 prin alianţa cu UDMR. Mai mult decît atît, dac-ar fi să cadă şi capul lui Roman (e destulă vreme pentru aceasta, în ciuda declaraţiilor de o verticalitate fără cusur de la întrunirea din 30 septembrie), ori dacă FSN-ul ar reveni, cu tot cu capi, înapoi la sînul patern (lucru deloc de necrezut în politica românească, cu atît mai mult cu cît, încă din finalul primei sale declaraţii postelectorale, fostul prim-ministru îşi manifesta o anume disponibilitate), în eventualitatea, deci, a unei asemenea variante întrutotul balcanice, pot reapărea acele două-treimi parlamentare care să permită unei singure forţe să legifereze orice, după bunul plac, nestingherită, căci CD+UDMR nu adună, vai, decît 31%. În atare condiţii, s-o recunoaştem, cum să nu fie congresmanii americani suspicioşi, cîtă vreme în România e, iată, posibilă, o distribuţie cu parlament, guvern şi preşedinte de aceeaşi culoare, chiar dacă obţinută prin amestecul, original, al rozului cu roşul şi prăzuliul.

* * *

Şi totuşi, draga mea, atunci cînd tu încerci să mă convingi, — ca şi cum eu n-aş fi de-atîta vreme convins — că măcar din calcul, măcar pentru că în doi ani şi mai bine Iliescu şi ai lui au reuşit să ne lămurească că nu sînt în stare de mai nimic, — măcar pentru asta şi tot ar fi trebuit să-i alegem pe ceilalţi, cînd îmi spui asta, iubito, nu pot să-ţi dau decît, invariabilul, acelaşi răspuns : da, ţie şi mie nu ne-a fost şi nu ne e bine, **dar dacă atîţia au ales ce au ales înseamnă că lor le e bine,** atîta cît pricep ei binele, în primul rînd d.p.d.v. financiar. Înseamnă că lor nu le e tot timpul foame, aşa cum se întîmplă cu ţine şi cu mine, iubito.

Fără liberalism, fără ecologie, fără republicani. Nu, rezultatele alegerilor din septembrie 1992 nu marchează nici reîntoarcerea românilor cu faţa spre comunism, nici exacerbarea naţionalismului (12 procente, obţinute împreună de PUNR şi România Mare nu reprezintă mai mult decît limita unui prag acceptabil oriunde în Europa). Aceste alegeri confirmă, încă o dată, **frica de decizie a** românilor, preferinţa lor pentru ambiguitate, imprecizie, jumătăţi de măsură. Nici unul dintre partidele adevărate, adică cele care, încă din titulatură, îşi enunţă desluşit profilul ideologic inconfundabil, niciunul dintre acestea nu a avut cît de cît succes la electoratul român. Liberalii, republicanii ori chiar ecologiştii, orientări clare, ferme, oriunde în lumea modernă a progresului democratic, nu au în ochii românului nici o valoare, nereuşind nici măcar să intre în parlament. Românul, pentru că tot trebuie să meargă la urne, preferă corciturile, lucrul amestecat, ceaţa. Primele trei formaţiuni actuale şi singurele care depăşesc pragul celor zece procente ce atestă o importanţă reală (şi care, împreună, totalizează... 60 de procente), toate trei sînt tocmai asemenea conglomerate. Aici, draga mea, şi numai aici zace adevărata noastră tragedie, plină de consecinţe. Că vom fi votat, ca turma, cu un „front", la prea scurtă vreme după căderea lui Ceauşescu, mai treacă-meargă. Dar să o facem din nou, după trei ani, e de neînţeles dar e simptomatic. Înseamnă că pur şi simplu asta vrem, carag'aliceşte, pentru totdeauna : demagogi care să promită cu o mînă reforma, iar cu cealaltă să adeverească cum că nimic nu se schimbă. Românul **vrea** ceaţă, prelungirea nehotărîrii, a tranziţiei, pur şi simplu pentru că îi este frică să ia hotărîri ferme, de oricare parte a balanţei ar fi ele. Şi fără să priceapă că ăsta nu mai e un început, ci o continuare şi o adîncire a agoniei.

•

Obsedantă, aceeaşi întrebare mă bîntuie de la anunţarea primelor rezultate : vor accepta „romaniştii", pînă la urmă, compromisul ?

Facţiunea Roman, devenită aproape un partid în adevăratul înţeles al cuvîntului (cu structură şi viaţă de partid, limpezime ideologică, transparenţă şi democraţie decizională) nu şi-a urmat însă drumul pînă la capăt, pînă la ultimele consecinţe, logice ale acestei auto-structurări, adică pînă la schimbarea titulaturii partidului, pînă la găsirea unui nume care să exprime, cu adevărat, orientarea grupării. Faptul, nebăgat în seamă nici de membri, nici de comentatori, este şi el simptomatic, căci desi tinde să devină cu adevărat un partid, formaţiunea respectivă poate redeveni oricînd (acum, de exemplu) un simplu „front", amestecat, indecis, ambiguu. Ceea ce, evident, nu s-ar mai fi putut întîmpla dacă şi-ar fi găsit un nume cu o individualitate inconfundabilă, sau nu s-ar fi putut întîmpla fără consecinţe majore. Aşa, cu ombilicul stării civile netăiat, reformismul „romanist" poate oricînd să se întoarcă în matca de origine. Să dea Dumnezeu să nu fiu eu cel care are, iarăşi, dreptate, căci de rolul de biată Casandră sînt sătul pînă peste cap.

Mihail Oprea

ilie constantin

Leșin

„Poetul e dorința neîmplinită a unui spectru. El caută zorii pentru a deveni cenușă".
Miron Kiropol

Cînd pier deodată glasurile, cînd
nimic
nu-i aievea, cînd ești zidit
jur-împrejur
și sîngele umblă singur prin auzul
pînditor,
acolo, în bezna care-ți intră-n
suflet,
nu mai aștepta nimic !
Sufocă-te în dîrza resemnare !

Ești, în sfîrșit, o casă mult timp
asediată
de vijelii în care au irupt
inegalitățile urlînde ale zării,
unde văzduhul calm, aproape
mort, apasă
pe ușile sparte și pe ferestre.

Ești, în sfîrșit, epava sfărîmată
traversată de ape, pretutindeni ;
alge și pești te vor fertiliza :
Viața calcă pe ruina ta, umplînd-o
de o tăcută, invincibilă rodire.

1982

Sub vulcan

I. Coborîm în goană însoritele
pante.
Hăituindu-ne, trecutul vomită
peste noi cu vacarm de cenușă.
Un altul fie prins, nu eu !
Fie ca alții
să hrănească subteranele ventuze !
Mă rostogolesc, la adăpost, spre
mare
ajung tîrîș pe veșnicele plaje,
la matricea dintîi a Vieții.
Un parapet de flăcări
strivitoare
se prăbușește-asupră-mi, zidind
valul :
sufletul meu abia de mai găsește
pentru a mă părăsi o fisură
în cataracta de ceață-n clocote
năpustindu-se spre cer.

II. Dacă mai e timp, salvează-te
pe versantul adăpostit al clipei !
Altfel, larvă oprită-n spaima ei,
vei stîrni mila unui alt mileniu

Oh, umblă, fugi, înaintează :
în spatele tău, zarea
ireversibilă se-ncheagă !

1985

Pe un Nil

Aproape stagnantă, unda pare
totuși
că spumegă de viteză între înaltele
maluri sepia, dincolo de care
poți auzi tăcerea deșertului
sporind.

Nemăsurată-i barca mea, fără de
cîrmă,
ea lunecă pe-un Nil noroios,
necontenit
reținută de-o frînghie invizibilă
ce se întinde pînă la templul ce-o
pierdu,
departe, în amonte de fluviu și
timp.

În jurul meu, un întreg echipaj
de siluete hieroglife se istovește
să rupă-n vîsle pînza de păianjen
zvîrlită peste ape de reflexele
solare...

Mă simțiți, oare, ocnași divini ?
Pentru mine, voi sunteți
mai depărtați decît stelele, mai
aproape
decît poate fi sîngele de inimă !

1985

Singur cu singură

Se îngroșa după-amiaza ca sucul
de struguri în octombrie, prea
copți.
Unul alături de celălalt, înaintam
umplînd spațiul dintre noi cu vorbe
de dragoste și de obișnuință.
Vorbe prea auzite, dar dorite
țeseau în jurul nostru-o mulțumire
distrată — cum e muzica de
atmosferă
în magazinele universale.

Deodată, ca o veselă publicitate
rupînd armonii neutre,
o minciună
ne deșteptă, spre bucuria noastră.
Cel ce-o zisese se-nroși, zîmbi
sub privirea celuilalt, lucidă,
vibrantă de recunoștință.
Asfințitul
liberă pe asfalt umbrele noastre
oblice, pure ; ele se despărțiră
pentru a traversa mulțimea joasă
— mult înaintea noastră, cei
rămași
solidari, muți : singură cu singur...

1985

Vertiginoasa nemișcare

Cum înaintează în durată
limpede, această zi de iarnă !
Cum se-ntinde-n mine plantigradul
fioros și blînd : pentru el, noaptea
a căzut ca o ninsoare-somn...

Viață-abia mișcînd, cum e în
preajmă
seva sub a înpenilor scoarță ;
reverie, criogenic drum
între anotimpuri lungi și ani.

Doar oprirea lasă drum vitezei :
luat de crivățul astral, umil
și ferice, trupul meu cunoaște
hibernarea veșnic reîntoarsă.

1985

despre...

Rețeta optzecistă rapidă

După o productivitate rezonabilă ce a ținut-o un deceniu Carmen Firan a făcut în 1989 o mică explozie poligrafică. Anul ei de grație s-a concretizat într-un roman, în cîteva cărți de versuri pentru copii și într-una de versuri pentru adulți, principala sa preocupare de pînă acum. Aceasta din urmă **(Trepte sub mare**, Ed. Cartea rom.), trage în variante noi și cîteva poeme scoase din **Paradis pentru ziua de luni** (1983) și **Îmblînzitor de vieți furate** (1984), de regulă într-o gramatică mai concisă a anxietății. Mișcîndu-se cu îndrăzneală în perimetrul cumințeniei, Carmen Firan s-a ținut aproape de propria ei generație, secularizînd programul acesteia într-un limbaj agil și răspunzînd ca un ecou alert inovațiilor de formulă și viziune. Cu o mai mare suplețe, lirismul ei rămîne și acum, ca și la debutul din '81, dator unei rețete optzeciste rapide. Cam tot ce plutește în atmosfera generației se condensează în textele sale, nu atît fără strălucire cît fără aplomb. Glacialitatea, exercițiul cinic al imaginației, notația brută lipită șocant de prestigiul metaforei convulsive, realul adus în febră himerică și deceptia ca fard existențial, strînse cu toatele într-un limbaj detașat, încropesc un lirism vivace prin care angoasa trece ca o adiere înviorătoare. Cînd poeta ține să-i dea consistență și să avanseze într-un registru dramatic, ea clamează cu eroism, devansînd prin retorică existențialul : „și într-o seară realul apare la cină / în cuvinte și gesturi cu o lume de sticlă / inima de cauciuc a orașului / aruncată de la unul la altul / sparge fereastra unui spital / în care respirația e tot mai scumpă / trenurile varsă mereu păpuși cu creier / și costume cu o camelie la butonieră // greața și teama se opresc în gît / lucrurile se clarifică / iată / cum ai aprinde lumina / peste o bucătărie / forfotind de gîndaci". Un limbaj sprinten ce se străduiește să intre în grațiile suferinței constituie poetica lui Carmen Firan, o poetică de provocare în primul rînd. Agilitatea discursului se avîntă mereu asupra unui fond ontologic, dar acesta rămîne inert iar provocarea se consumă în pure tresalturi suave și ineficiente. Poemul reculează de fiecare dată în confortul angoaselor fotogenice și al suferinței de atelier, reușind doar o inervație epidermică. Realul lui Carmen Firan n-are voltaj și confesiunea stoarsă din cotidian e mai degrabă una exultantă decît opresată. Deceptivitatea sa e un efort de încadrare iar gimnastica vioaie între notație și imaginație o taxă de adaptare.

Aceste taxe de contribuabil al generației n-ar părea excesive dacă ele n-ar fi impuse, de fapt, în răspărul unor calități structurale și dacă poeta ar ști trage profitul maxim de pe urma lor. Transpunerea în rețetă a poeticii s-a făcut însă mai degrabă pe principiul ghiveciului, luînd cîte puțin din toate. În asemenea condiții elementele poeticii stau în echilibru, dar nici unul din ele nu e tranșant și nu se transformă în vehemență. Poemul dozează în rații egale detașarea și implicarea, anodinitatea și expresivitatea de soc, confesivul și imaginativul, tinzînd spre un egalitarism al calităților. În funcționarea lui nu există un element decisiv, a cărui pondere să-l dezechilibreze spre vertij sau viziune. El ne naște la o intersecție geometric calculată speculînd o confluență eficientă. Dar amestecul de abstracții și concrete, de patetism și refrigerență împinge, de regulă, textul într-un veleitarism emfatic în care imaginația, tradițională în reflexe, se chinuie în conculsivitate : „pot să-mi închipui, mai am încă formă / iarna apune pe umerii mei / grîul albatru inundă orașul / căzut peste noapte în groapa cu lei / vaporul pe trepte își uită sentința / cu mărea în brațe alerg nu știu unde / orgoliul sugrumă perfid neputința / balastul de viață zace pe punte" etc. De fiecare dată cînd se repede într-o oarecare complexitate discursivă, poeta demonstrează că, de fapt, liniaritatea i-ar fi mult mai la îndemînă. Poemele în care tema centrală e întretăiată și fracturată iar prin aceste falii se strecoară un al doilea discurs, subversiv și destructurant, așteaptă în zadar tensionarea celor două linii și scurtcircuitarea lor. Textul rămîne riguros liniar, parazitat doar de golfuri false și programat pe incongruentă. Deși nu lipsită de subtilitate în schimbarea registrelor, atunci cînd această operație nu implică și masive dislocări atitudinale, poeta cade în simpla dezlînare cînd tentează o împletire a divergențelor discursive. Complexitatea poemului e, în aceste cazuri, o victorie din foarfecă : „În cele din urmă cuvintele / străzile de care mă las furat / să acopăr ochiul jupuit din ziduri / pe care ei se străduiesc să îl creadă fereastră // cu o mănușă de cărbune / o mînă spală pe cealaltă // cuvintele se rostogolesc pe covor / mărgele de sticlă / și nu se sparg / și nimeni nu le ridică // peste munți nu se știe / nu se repetă nimic / deși iubiții Cleopatrei / sînt și acum uciși spre dimineață" etc. Dominat aparent de virtuți tehnice, lirismul lui Carmen Firan e, de fapt, handicapat chiar la acest palier de îndată ce exigențele trec peste baremul vivacității.

Sedusă de sintaxa realului și de gramatica austeră a notației, poeta și-a făcut din adaptabilitate primul principiu al poemelor. Acest lucru nu s-a realizat fără sacrificii și refulări, toate ținînd de dota nativă și structurală. Căci în vreme ce Carmen Firan se osteneste să prindă o frecventă desentimentală și să mînuiască un registru al insignifiantelor și urgentelor cotidiene, în poemele ei irupe un patos participativ. Ce-i drept, gama acestui patetism trage spre afectare, oricît l-ar contraria poeta printr-o dictiune detașată și l-ar îngrădi cu secvente de o vagă ironie. El survine, însă, pe o rădăcină sensibilă a lirismului, gata să producă o ingenuitate-emfatică și să opună violent candoarea cinismului : „(...) doamnelor și domnilor / v-aș fi putut vorbi / despre tragedie / într-un univers / fără ordine și fără înțeles / v-aș fi putut ierta nebunia / în schimbul mîinilor întinse / doar pentru a netezi cearceaful / unui pat de spital / tot mai larg / ajuns în cele din urmă în Piață — / casă strivită de prag". La prima alarmă dată de compasiune, poeta își etalează disponibilitățile de afecțiune și afectivitate refulate în transpunerea propriei confesiuni. Aceste valențe patetice răsună, de altfel, și în stratul imaginativ al celorlalte poeme, fiind principalele vinovate de emfaza care bordează lirismul. Nici epurat, nici utilizat într-o manieră funcțională, acest patetism răsare unde e mai puțin nevoie de el, colorînd cu stridențe programul de captare a angoasei cotidiene și punînd un capac bombastic peste sintaxa alertă a realului.

Pe de altă parte, cînd uită normativul discursivității convulsive și principiul totalizator al ghiveciului, angajînd poemul în caligrafia delicată a anxietății, Carmen Firan trăiește din propria acuratețe. Poemele se suavizează brusc și agoasa înghețată în boabe de chihlimbar : „pentru noi doar aceste poeme albastre / asemeni boabelor de cerneală / căzute în frig // moartea în cer pocnește din bice // și în fiecare poem o poveste / smulsă din stradă / ca un cui din burta corăbiei". O gramatică delicată, cu inflexiuni prețioase, pare mult mai aproape de posibilitățile poetei decît un program de urmărire a propriei generații. Deși nu s-ar putea spune că gîfîie în urma acesteia, Carmen Firan e trasă înapoi de însăși sensibilitatea și afectivitatea sa.

Al. Cistelecan

AVÎNTUL TINERIMII

de Cătălin Ţîrlea

litere, ştiinţe, arte ETC

Am mai spus-o : numai cu talentul nu faci nimic în viaţă ! Mai trebuie multe alte lucruri, pe lîngă talent, ca să poţi spera să devii dintr-un poetaş cu condei — un Poet, dintr-un actoraş promiţător — un Actor, dintr-un Cotabiţă — un Pavarotti ! Da, numai talentul nu e suficient. Dar fără el, e groaznic !

Dedicăm acest număr al **Avîntului** tuturor năpăstuiţilor de soartă, tuturor celor inteligenţi frumoşi, capabili, onesti, serioşi dar... netalentaţi ! Năpăstuiţi nu pentru că n-au talent, ci pentru că se-ncăpăţînează să creadă că au...

Redacţiunea

REZON!

Între trăsăturile fundamentale ale poporului român, una este mai interesantă şi mai glorioasă, şi aceea ne pune mai tare în evidenţă unicitatea noastră pe mapamond: înclinaţia către profesiunile artistice. Încă din cele mai vechi timpuri, conducătorii acestui popor au avut pasiunea artei, mai cu seamă a poeziei. Mircea cel Mare, după cum stă mărturie o celebră poemă, avea slăbiciunea de a se adresa omologului său turc, Baiazid, în versuri frumos ritmate, considerate azi capodoperă. Discursurile Sfîntului Ştefan cel Mare aveau şi ele certe virtuţi artistice,după cum rezultă din trilogia intitulată „Apus de soare". Dar, gata cu istoria!

În zilele noastre, pilda înaintaşilor a devenit normă, aşa cum trebuie să se întîmple la orice popor care-şi respectă strămoşii. Astfel, un tînăr vlăstar al naţiei nu poate avea altă voinţă decît aceea de a deveni scriitor. Dacă nu scriitor, atunci barem pictor. Dacă nici pictor, atunci, cu ultimele resurse, se va face ziarist. În fine, dacă nici ziarist nu va fi posibil, ceea ce este cu adevărat foarte greu de crezut, atunci tînăra viţă, pierdută pentru naţie, va putea să dea la facultate. În general însă acest lucru nu poate involua pînă într-atît, deoarece presa română înghite toate marile valori ale naţiunii, nelăsîndu-le să se irosească în domenii pe cale de dispariţie (agricultura, industria ş.a.).

Ceea ce dă însă caracterului nostru unicitate desăvîrşită este talentul. Pornindu-se de la premisa electorală potrivit căreia poporul român este un popor talentat, s-a ajuns, prin inducţie, la concluzia fermă că fiecare cetăţean român în parte este, într-un fel sau altul, talentat. În România există prezumţia de nevinovăţie, dar nu există prezumţia de netalentat. Toţi pornim la drum egali, cu raţia de talent bine distribuită la naştere. De aceea toţi scriitorii români sînt la fel de talentaţi — cînd nu scriu! De aceea avem cea mai talentată presă din lume — şi singura, de altfel, care nu trăieşte din ştiri, ci din talent!

În fine, cînd am îndrăznit să-i spun unui amic, zilele trecute:

— Bătrîne, ştii ce? Am bunăvoinţă, dar n-am talent...! după ce s-a uitat la mine vreo cinci minute, pătrunzător, ştiţi ce mi-a răspuns?

— Nu te nelinişti! Din două, una: ori eşti element alogen, ori debordezi la bătrîneţe...!

ŞTIRI ...ŞTIRI

(de la Biroul de Presă al Centrului de Superdotaţi)

● Pe 27 sept. a.c., orele 11, Violeta P., de 20 de ani a născut un prunc în cabina şoferului troleibuzului 92. La cinci minute după eveniment, Costică-pruncul a cerut să fie dus la cea mai apropiată secţie de votare.

● Doi copii au murit arşi de vii, în chinuri teribile, în comuna Fierbinţi. Ei sînt : Olga (3 ani) — violonistă, şi Gheorghe (4 ani) — inventator.

● E.O. l-a omorît cu pumnii şi picioarele pe B.E. — sculptor în lemn din judeţul Gorj.

● La 84 de ani, Florica P. a căzut din pat şi a murit. S-a irosit un mare talent, un mare rapsod.

● Flori din Bîrlad s-a sinucis după ce şi-a mîncat sandvişul cu icre. Era poetă.

● După ce şi-a lovit mama cu patentul, fiul a continuat să bea bere Azuga. Este vorba despre un posibil candidat pentru premiul Nobel.

UN PARADOX

Ne mor talentele, naţiune, ne mor talentele, popor,
De două mii de ani încoace... numai duşmanii nu ne mor !
De patru sau cinci ani de zile văd cu oroare şi cu teamă
Cum mor talentele române şi nimeni nu le bagă-n seamă.
Cînd a murit Vasile Golu, artist de talie în Cugir,
Adus-a muncipalitatea, măcar ca gest, un trandafir ?
Az-noapte-n Vatra Luminoasă murit-au două funcţionare,
Cu expoziţii de pictură în insulele lu' Canare.
Şi faima ţărişoarii noastre, excepţionalul chitarist
Costică F. din Medgidia... Vai, ce sfîrşit ! Cumplit de trist !
Doi inşi se sinucid în gară şi SRI descoperează
La unul dintre ei o conşti-inţă deosebit de trează.
O mamă grav denaturată, bolnavă de schizofrenie,
Ucide proaspăt laureata Olimpiadei de Chimie.
Acestea-s doar cîteva cazuri dintr-o statistică ce vrea
Să urce tonusul naţiunii... Exemplele pot continua !
Sigur, acesta nu e rechi – zitoriul celor vinovaţi,
Dar unde sînt abilitaţii să-i apere pe cei dotaţi ?
Norocul cu concluzia noastră, care stopează incitaţia
Şi ne fereşte de acuza că ponegrim administraţia :
Paradoxal, cu toate astea, rămînem totuşi, număraţi,
Tot douăştrei de milioane... Şi toţi la fel de talentaţi !

CULTURA NAŢIONALĂ S.A.:
NOI O FACEM — EA NU VREA.

numărul 6, octombrie 1992

NOUĂZECI

SUPLIMENT DE DIRECŢIE AL REVISTEI LUCEAFĂRUL

DINASTIA CARAGIALE (II)

Caragiale n-a existat. A existat numai o ţară frumoasă şi tristă în care mai toţi oamenii erau condamnaţi la crîşmă pe viaţă. Cu halbe de bere legate la-ncheietura mîinii în lanţuri. De zăngăneau circiumile, la fiecare sorbitură. A existat un fel de rai ponosit în pomii căruia creşteau gheare şi gîturi de găină şi mai ales picioare şi capete de porci. Dar femeile acelui loc îşi îmbiau degeaba bărbaţii să guste din ele. Căci oricît au muşcat ei de poticioşi n-au reuşit să cadă de tot din raiul acela

Dar mai ales a existat o baladă numită „Mioriţa", care sintetiza spiritualitatea acelui popor. În ea fiind vorba despre doi ciobani care-l omoară pe al treilea fiindcă era mai bogat. Acesta din urmă avea şi o mioară năzdrăvană pe care-o iubea foarte mult şi cu care vorbea şi se-nţelegea de minune, ea fiind simbolul legăturii lui puternice cu natura. Şi toată lumea din acea ţară se-ntreba în ascuns : ce-o fi făcut săraca mioară după moartea stăpînului ei cel drag ? Dar nimeni n-avea puterea să-şi spună-n faţă adevărul adevărat. Şi anume că la trei zile după omor oaia s-a dus la ciobanii criminali şi le-a spus : „Mangafaua mea, cel mai sacru amor, m-a tradus cu o mîndră crăiasă, cu a lumii mireasă. Sînt singură şi ambetată, de trei zile-ncoace iarba nu-mai mai place, gura nu-mi mai tace. Sînt foarte rău bolnavă. Veniţi să-i tragem un chef".

Nu. Caragiale n-a existat. Au existat nişte cimitire desfundate, săpate cu buldozerul. Ca să vină copilaşii de clasa-ntîi şi să caligrafieze, să scrijelească cu un cuţitaş pe toate ţestele scheletelor : MADE IN ROMANIA. Ca să fie morţii noştri cei dintîi, ăi mai prima din toţi, volintiri acolo la-nviere, la Judecata din Urmă.

Şi-a mai existat un băieţel de vreo 6—7 ani, numai în chiloţi — l-am văzut eu cu ochii mei — care adormise cerşind, cu mîna-ntinsă, în staţia de metrou şi oamenii îi puneau mai departe bani în palmă şi el se trezea fericit de cît primise în vis ...

Şi-au mai existat şi nişte mame care-şi alăptau cu greu copiii, de la colţul ochilor, cu lacrimă, nu de la ţîţă, cu lapte ...

Şi pentru că toate astea trebuiau să poarte un nume, un singur nume şi pentru ca oamenii aceia să poată hohoti în voie de toate acestea — li s-a spus simplu : Caragiale ...

Cristian Popescu

Am spus nu de mult, într-un răspuns la o anchetă a revistei **Apostrof**, că pentru mine Caragiale este un model mai mult etic decît literar. Mă văd nevoit să nuanţez această idee, pentru că ea ar putea să nască şi interpretări străine de sensul originar.

Fireşte, Caragiale nu există şi n-a existat vreodată **în afara literaturii.** Cine este dispus să-l descopere toată ziua bună-ziua în mediul social sau politic de ieri, de azi şi de mîine, o face pe propria-i răspundere şi-l priveşte. Nu pot înţelege de ce, dacă vezi un prost sau un gîngav, trebuie să-l raportezi imediat la Caragiale ?! Proşti şi gîngavi există de cînd lumea, şi nu numai Caragiale i-a surprins în literatură. Dar mă rog, asta-i precaritatea mintală şi lipsa de repere a isteţilor noştri. De ieri, de azi şi de mîine.

Pe de altă parte, eu trăiesc **în şi prin literatură.** Asta mi-e meseria şi conformaţia. Pentru că scriu de nevoie şi pentru că judec lumea din jurul meu strict după criteriile literaturii. De aceea pentru mine mediul social, de pildă, nu există ca atare, ca mediu social adică, ci ca literatură. De aceea oamenii din jurul meu, prieteni, amici sau cunoscuţi, nu sînt şi nici nu pot fi pentru mine pur şi simplu prieteni, amici sau cunoscuţi — ci **personaje.** Adică proiecţii ale minţii mele viciate de literatură. De altfel, fenomene similare se petrec în toate meseriile. Un circiumar îmi povestea că-şi visează noaptea rudele şi vecinii apropiaţi pe post de chelneri în bodega lui ! Un maistru strungar de la Republica, descriindu-mi o scenă de amor cam licenţioasă, folosea ca elemente principale verbe şi sintagme legate de strung şi de frezat ! Nimic ciudat, deci.

În aceste condiţii, este firesc ca unul sau altul dintre reperele literaturii universale să fie mai apropiat de viziunea despre lume a unuia sau a altuia dintre scriitori. Reperul meu s-a întîmplat să fie Caragiale, şi asta din două motive : întîi fiindcă spaţiul românesc îmi este mai aproape, fatalmente, decît cel. să zicem, parizian ; şi apoi fiindcă mi se pare că viziunea caragialeană asupra mediului social românesc are dimensiunile etice cele mai proprii şi mai adecvate.

Dar, să ne-nţelegem : Caragiale există numai şi numai în literatură. Cine-şi închipuie că ar fi ieşit vreodată din ea, în te miri ce conjuncturi ale istoriei, ne crede mult prea proşti ...

Cătălin Ţîrlea

POLITICA LITERARĂ ŞI VICEVERSA

● Excepţionalul număr — Caragiale al revistei clujene **Apostrof** conţine, fatalmente, şi cîteva rînduri mai puţin fericite. Ne pare rău că printre acestea descoperim şi articolul **„Despărţirea" de Caragiale ?** al Monicăi Lovinescu. Confundînd interminabil literatura cu socialul, d-sa ne propune o „despărţire de caragialism" şi o „readucere" a lui Caragiale în literatură.

● „Caragialism" însemnînd acea atitudine socială şi politică a românului din perioada comunistă ('45—'92), atitudine caracterizată prin „zeflemea" şi prin „perpetua relativizare a binelui şi (a) răului".

● Monica Lovinescu vede lucrurile cam aşa : în anii '30—'40, opera lui Caragiale era receptată simplu şi firesc, ca orice operă **literară.** După aceea, populaţia română, brusc idiotizată şi nemaipricepînd deloc cum e cu literatura, l-a scos pe Caragiale din cărţi, şi l-a folosit, 45 de ani, ca armă de luptă anticomunistă. Lucru bun atunci, dar care, odată comuniştii izgoniţi de la putere, va trebui neapărat să înceteze. Ne pare rău, dar ori amintirile d-sale din copilărie sînt puţin alterate de trecerea timpului, ori necunoaşterea spiritului românesc din această ultimă jumătate de veac este mai profundă decît credeam noi.

● Monicăi Lovinescu „i se pare" că sacrificiul martirilor Timişoarei a avut ca scop (şi) readucerea lui Caragiale înapoi în literatură. Această formidabilă idee poate fi găsită în paragraful al şaptelea al amintitului articol. **Apostrof,** anul III, nr. 6/7/8 (25/26/27), Cluj, 1992.

● Acestea sînt, în mare părerile Monicăi Lovinescu privitoare la Caragiale. După care noi tragem următoarele concluzii : 1) profesionalismul Monicăi Lovinescu în comentariul social-politic este indubitabil şi verificat ; a nu se rezuma la acesta înseamnă a frustra publicul de unul dintre cele mai autorizate şi riguroase condeie publicistice : 2) Monica Lovinescu nu se pricepe la literatură, sau, oricum, nu se pricepe la Caragiale ; faptul nu reprezintă o nenorocire, 89,9 procente din populaţia globului fiind în aceeaşi situaţie ; 3) confuzia de criterii, mai precis încercarea de a întrepătrunde criteriile literare cu cele ale analizei socio-politice, duce inevitabil la situaţii groteşti (precum cea de mai sus !), şi la alterarea autorităţii unui nume public solid.

● D-na Monica Lovinescu crede că, în 45 de ani, noi ne-am tîmpit şi ne-am apucat să-l „transpunem în viaţă" pe Caragiale. Nu, noi nu ne-am tîmpit...

● Ştim perfect ce s-a întîmplat cu Caragiale în aceşti 45 de ani : nimic deosebit !

● Caragiale este chiar acea „perpetuă relativizare a binelui şi (a) răului", atît de acuzată în articolul d-nei Monica Lovinescu . Dar vai, d-sa acuză aici chiar una din marile cuceriri ale minţii omeneşti. De mult, de foarte mult timp, de pe cînd nu existam nici noi şi nici d-na Monica Lovinescu, s-a stabilit că a trage o linie simplă între bine şi rău este un lucru pe cît de imposibil, pe atît de sinistru. De aici s-au născut autocraţiile, de-aici ororile. Cum de nu ştie asta chiar d-na Monica Lovinescu, care a ţinut ani de zile sub lupă tocmai o astfel de dictatură ? !

● Caragialismul ca expresie socială este, să ne-nţelegem, o proiecţie a pseudo-intelectualului mărunt din România acestui secol întreg. A celui lipsit de repere culturale şi pus pe zeflemea. A generaliza această atitudine minoră şi superficială — vai, ce lipsă de acuitate !

● Caragiale, în schimb, prin ceea ce înseamnă opera sa, este cu totul altceva. Despre aceasta se poate vorbi mult şi cu folos. Este ceea ce încercăm să facem în această foaie, atît cît ne va ajuta Dumnezeu s-o putem face.

● În altă ordine de idei : tare ne-au mai dezamăgit prietenii de la **Apostrof !** Păi bine, domnilor, să scoateţi un număr-Caragiale, avînd în acelaşi timp un primar ca dl. Funar, şi să rataţi cu atîta graţie o părere de la dînsul ? ! Zău, tare-am fi fost curioşi să vedem ce crede dl. Funar despre Caragiale... !

● În ultima vreme, la televizor, în presa zilnică, săptămînală, lunară sau pur şi simplu prin intermediul gurii lumii, începe să se repete cu nenea Iancu greşeala care s-a făcut timp de un secol cu Eminescu ● Asistăm în aceşti ani la fenomenul mitologizării-inverse, în răspăr, a lui Caragiale ● Maniheist şi aberant, dacă tot ce e mai bun din aşazisul „românism" stă sub semnul lui Eminescu, tot ce e rău moral şi rău social este aşezat sub semnul lui Caragiale ● Bineînţeles — un Caragiale atrofiat, schematizat, clişeizat. Ca în cazul oricărei alte mitologizări ● E chiar tautologic, dar trebuie — de ce oare ? — repetat : personajele lui Caragiale sînt, în primul rînd, proiecţii caragialeşti. Deabia apoi pot fi considerate horoscop naţional ● Uităm că există şi o Românie a lui Blaga, o altă Românie a Învăţăturilor lui Neagoe Basarab, o altă Românie a lui Mircea Eliade ş.a.m.d. ● Uităm că aceste Românii — ca şi cele ale lui Eminescu sau Caragiale — sînt, în primul rînd, viziuni interioare ● Fiecare mare sau mic ginditor al românilor are o Românie a lui, făcută din gînd, cu alte graniţe şi cu alt relief. Nici una din aceste Românii nu este cea reală ● Parafrazînd un paradox cioranian, sentimentul românesc al fiinţei dacă nu e şi paraguaian şi bulgăresc şi franţuzesc dintr-o dată — lipseşte cu desăvîrşire şi nu mai este un sentiment al fiinţei ● Iar dacă — nu într-un biet deputat român — ci în însuşi preşedintele S.U.A. nu întrezărim ceva din Caţavencu, degeaba a scris Caragiale ● Credeţi că cetăţeanul Marii Britanii nu se turmentează niciodată ? ● Extrem de puţini oameni(şi în chip monstruos) au avut şansa de a-şi pune în practică Românîile lor interioare. De ce să facem acum din Caragiale un tiran odios al spiritualităţii noastre ? Cum am făcut cu Eminescu (Care este un tiran blînd şi bun.). Dintr-o serie de complexe camuflate, bineînţeles. Din neputinţă. Din nevoia de-a pune la gîtul altcuiva cruciuliţa jegoasă a păcatelor noastre. De ce s-o purtăm chiar noi cînd ea este, de fapt, „făcută" de maestrul Caragiale ? ● Lumea lui Nenea Iancu rezolvă în primul rînd — a rezolvat — problemele lui Caragiale. Aceasta este motivaţia ei iniţială. Bineînţeles că noi extrapolăm : Caragiale, de-a valma, în turmă — sîntem noi. ● Măcar, de-am fi, aşa, cîţiva, fiecare, în parte !

Nouăzeci

COLECTIVUL DE REDACŢIE :

Cristian Popescu, Ioan Es. Pop, Cătălin Ţîrlea

diana manole

Georgeta de sfintele sărbători

Îşi iubeşte toate stăpînele
femeile astea care miros atît de frumos
cu bărbaţii, copiii, ciinii şi prietenii lor
iar casele au atîtea cotloane al căror mister
numai ea îl dezleagă
o dată pe săptămînă
cînd o cheamă la curăţenie
în felul lor şi ele o respectă
toate, dar absolut toate îi spun pe nume
nu fură, nu bea, nu fumează, nu mănîncă
şi cere atît de puţin
de două ori pe an
de Paşte şi de Crăciun
primeşte cadou haine de care nu mai au nevoie
acasă, înainte să deschidă pachetele
respiră adînc
spune în şoaptă „Tatăl nostru"
se-nchină
apoi îşi pune una peste alta
rochii de vară şi rochii de iarnă
pantaloni evazaţi şi sacouri
pulovere şi bluzite
fuste şi pardesie
o adevărată orgie a hainelor vechi
Georgeta, în mijlocul lor, plîngînd.

Mădălina

Fierbe gutuile şi lăcrimează
înserarea era întotdeauna fascinantă
se juca
de-a mama şi de-a tata
oprindu-se mereu la clipa cînd ar fi trebuit
să aibă copii
pînă cînd el a spus — Hai ,amîndoi odată,
numai să nu-nchizi ochii !
ar fi putut s-o facă
în fond era o curiozitate inofensivă
vroia doar să vadă cum arată în pielea goală
a fugit şi nu l-a mai salutat niciodată
a uitat cum îl cheamă
şi acum a atît de bătrînă şi grasă.
Dumnezeule !
gutuile fierb liniştite.

Mirela. La mare

Cînd avea zece ani, mama i-a spus mai mult în treacăt :
— Uite, în gara asta e tatăl tău impiegat.
mai mulţi bărbaţi în uniformă de ceferist
nici unul nu semăna cu cel din fotografie
erau amîndoi şi zîmbeau
hîrtia era foarte puţin îngălbenită
trenul s-a pus în mişcare
i-a fost ruşine să întrebe
un cîrd de gîşte sisiiau lîngă fîntîna cu roată metalică
în primele zece zile n-a avut niciodată curaj
să facă baie-n mare.

Paulina

Era veselă, sănătoasă şi zburda toată ziua,
era clar că nu ridică nici o problemă,
era o găină perfect normală pe care
cea mai mică nepoată a bunicii o botezase
Paulina,
Numele ei se desenează acum din rotocoalele de grăsime
care plutesc în castronul cu supă,
fetiţa îşi linge buzele plescăind
pofticioasă.

Costin Popescu şi femeile

Cu privirea lui de vacă sfîntă cucerise în ultimul timp
multe femei
nu că nu le-ar fi meritat —
exersase tactica ani de zile : stătea într-un colţ şi tăcea,
iar ceilalţi discutau pe deasupra capului său
despre cum ar putea fi el fericit
aştepta rezultatul răbdător
cu un aer de fiinţă năpăstuită
scîncind : „De ce nu mă lăsaţi voi în pace ? !"
ca şi cum ar fi ţinjit să se joace
un băieţel încărunţit jucîndu-se cu păpuşile
împotriva întregului univers
n-avea nici o vină
atunci cînd i se întîmpla să vorbească spunea
adevărul şi numai adevărul
sub jurămînt
doar că din ce în ce mai des cîte o femeie
vroia cu orice preţ să-l salveze
după un timp devenea incomodă
o privea cu candoare ca şi cum totul se petrecea fără voia lui
îşi arunca geanta pe umăr cu aerul că acceptă condiţia sisifică a cotidianului
şi pleca
mereu cocoşat, cu capul între umeri, oprindu-se
la toate vitrinele
cînd ajungea acasă
se simţea în sfîrşit în siguranţă.

Vasilică. În parc

În veceul public, noaptea,
Vasilică se bărbiereşte meticulos,
apoi scoate din sacoşă fracul, papionul,
cămaşa albă doar puţin şifonată
în curînd va arăta ca cel din fotografia
de pe peretele din dormitorul ei
cînd va suna la uşă
îl va privi prin vizor
va ţipa uşor
după aceea îi va deschide valsînd,
după ureche va avea o luminare aprinsă,
unghiile de la mîna dreaptă vor fi atît de lungi
încît nu va atinge niciodată cu vîrful nasului
podul palmei ei,
dacă ar simţi cît e de rece vîrful nasului lui
precis
ar înţelege cît e de emoţionat
ca un motan primăvara cînd pisica e gata s-o steargă
ea va sorbi tacticos şampanie din cercelul
în formă de semisferă
exclamînd : „O, ce zi îngrozitoare am avut !"
într-o asemenea zi e hotărît s-o posede
azi e o asemenea zi
a avut prea multă răbdare
costumat aşa îl va primi
va uita de mirosul lui de casă bătrînească
de naftalină, aspirator şi praf şters
o dată pe săptămînă
îi va deschide uşa clătinîndu-se
plină de recunoştinţă şi tandreţe
se va afunda în ea legănîndu-se
ca-ntr-o pernă proaspăt înfăţată
va scînci cu foarte multă prudenţă
nu cumva să se dea de gol...
Vasilică se bărbiereşte şi plînge
blestemînd mirosul de urină
viaţa, sacoşa lui scorojită
sosetele cu care face dragoste pentru că are
circulaţia periferică proastă
şi nu i se încălzesc niciodată picioarele.
Dimineaţa,
ţigăncile de la salubritate l-au găsit dormind
cu cotul sprijinit pe vasul veceului
ca pe braţul unui fotoliu.
dintr-o sală de teatru.

Muzeul lăuntric (II)

„Citisem mult, risul mă părăsise, viața nu mă mai iubea deloc."

Cu fiecare zi cu care mă afundam în lectura acelui așa-zis jurnal al lui Mircea Zubașcu eram tot mai stîrnit de înțelesurile pe care reușeam să le smulg din diferite pagini, dintre construcții tot mai cețoase, și mai întortocheate, și să le pun cap la cap. Mergeam pe firul unei obsesii de care deveneam tot mai convins că este singurul motiv pentru care acest jurnal există și singurul motiv pentru care fusese gîndit de Mircea într-un chip atît de deocheat. Pentru că, în notele pe care am reușit să le așez într-o anumită ordine și să le găsesc o anume coerență, revine mereu și mereu imaginea muzeului :

„O gură în expansiune, mărindu-se și acoperind toată fața, anexindu-și ceafa, pieptul, pintecele, totul. Gură făcută pentru un strigăt anume, exersind pentru asta deschideri tot mai mari, și mai mari, sperînd că într-o zi va fi în stare să cuprindă strigătul în toată infinita lui vibrație și întindere ; exersînd vremuri întregi pentru secunda aceea de urlet arhetipal. Dacă aș fi în stare să cred, aș spune că Dumnezeu e singura gură din care poate țîșni acel strigăt în întregul lui ; un strigăt atît de încordat, de dens, de concentrat în sine încît, în fărîma de secundă a exploziei lui, nimicește și gura din care a țîșnit ; pentru clipă el este ieșirea, cuprinzînd în sine, într-un bulgăre hiperdens în expansiune și diferențiere, întreaga materie și toate sensurile care mai apoi vor umple spațiul și timpul ; undeva, la capătul acestei dilatări, o altă gură va exersa deschideri atît de mari încît să poată într-o zi cuprinde totul — spațiu și timp, să le poată recondensa și reconcentra în strigăt. Atunci o clipă, totul va sta și va fi o mare odihnă ; apoi strigătul se va desface iarăși, zdrobind și gura care l-a strigat. Dar astea sînt toate închipuiri ale noastre născute din speranța că poate exista o zi cînd trecutul poate fi total abolit. Ca să nu duc iluzia și minciuna mai departe cu sînt însă pregătit pentru identificarea cu muzeul. Pentru că nimic nu mai poate începe. Toate începuturile ce vor părea că vin vor dezveli, sub licărirea lor fantomatică vechi sfîrșituri. Trecutul se mută tot mai mult în viitor și îl închide în timpul lui obosit ; corăbiile trimise pe mări, spre răsărit, nu vor mai purta încoace mirodenii și mătăsuri asiate, ci vor sosi la țărm spărgînd asfințitul și aducînd în pîntecele lor vrafuri de cărți, tone și tone de tomuri pe care, în nesăbuita noastră încercare de a scăpa de trecut, le-am dus cîndva și le-am îngropat în insule, la mari depărtări ; și-ntre timp ele au rodit acolo-n pămînturi, singurele care au crescut și s-au înmulțit și nu mai încap acolo ; se revarsă-n corăbii, mari și uscate, atîrnă peste bord ca niște vegetații preistorice golind de vlagă totul cu uscăciunea lor. Bibliotecile se întorc pedepsitoare se întind pe țărmurile noastre ca niște plaje în creștere continuă se varsă, asemeni deșerturilor, spre orașe și peste ele, absorbind din vegetații apele pentru a le preface-n uscaturi în certitudini, în legi, în precepte, în terra firma, pînă cînd lumea ajunge doar jocul secund al cărții, iar Bibliotecarul trece, uscat ca și foile, pe deasupră-le, selectînd, clarificînd, așezînd, ordonînd, în timp ce din insule continuă să sosească mari corăbii pline cu cărți. Din ele nu crește nimic viu. Din ele crește doar muzeul".

Găsise Mircea vreo formulă de ieșire din muzeu ? Citeva lucruri m-au îndemnat să cred că ajunsese la formulă, poate chiar la începutul realizării ei. Pentru că, în mai multe locuri, el pomenește de o **anticarte**. Mai mult, am reușit să dezleg într-o anume măsură felul în care vede el această anticarte :

„O voi așeza peste tot unde se află biblioteci ; la subsolul oricărei clădiri unde sînt adunate cărți. Închipuie-ți, de pildă, ce potrivit loc de încercare e mănăstirea C., pe care o cunosc, acum, foarte bine. În subsol sînt o mulțime de pivnițe-chilii care n-au fost deschise de zeci, poate sute de ani. Deasupra, într-o încăpere de întinderea tuturor chililor la un loc, e biblioteca. Călugării sînt puțini, observă abia tîrziu că din rafturile bibliotecii lipsesc cărți, că pe zi ce trece dispar tot mai multe tomuri. Se supectează între ei ; încep să creadă că la mijloc e o pedeapsă a unei puteri supralumești.

Povestea poate merge însă mai departe. Realitatea la fel. Vine o zi în care cineva coboară, la lumina unei făclii, să cerceteze pivnițele nedeschise de decenii. I se pare că din spatele unei uși răzbate unda unei răsuflări aparte, unei mișcări greoaie și continue. Își alarmează confrații : orbit de spaimă, pînă la urmă unul va lovi încuietorile rugi nite și ușa va ceda. În fața lor, gata să se împrăștie, să se reverse peste ei, se află o carte ; dar o carte uriașă, care umple întreaga încăpere și care pulsează ; o carte vie, monstruoasă, cu file groase cît pereții umede, într-o continuă, întunecată mișcare ; și aceste file grase devoră, aproape ca niște guri de pești, cărți, cărțile bibliotecii de deasupra Rîndurile paginilor s-au umflat și s-au amestecat, cuvintele cărților devorate se înghesuie alandala acolo, răsucindu-se ca viermii, căzînd de pe un rînd pe altul, pierzîndu-și înțelesurile, memoria cărților în care au fost scrise ,identitatea, rostul. Și această carte a cărților vie ca un pîntece, respirînd și rumegînd liniștită, în continuare, carte-batjocură, anticarte, cea în care totul devine nimic, poate că ea va fi salvarea din muzeu".

Acestea au fost cele din urmă rînduri pe care am mai avut răgazul și îndrăzneala să le copiez din jurnalul lui Mircea. Pentru că mi-am dat iute seama că acest jurnal ferfeniță, umed, ascuns în întunecimea dintre pat și perete, îngrășîndu-se necontenit, cu frazele tot mai întortocheate, mai rupte, mai încîlcite unele în altele, este copia cărții monstruoase la care visa.

I l-am lăsat pe masă, la vedere. A doua zi jurnalul nu mai exista.

Ioan Es. Pop

Degeaba am fost la Paris!

1. O FEMEIE DE ACEEAȘI TALIE. Măsura 1,52 (înălțime). Odraslă aristocratică din Albi, copil adoptiv al cartierului Montmartre, „artist al bordelului". Moare acum 91 de ani, la 9 septembrie 1901, de ani 37, urmare a unui sifilis căpătat în 1893 de la o femeie „de aceeași talie" (în sfîrșit !). În plus, crize de delirium tremens. Prin 1899, internat fiind pentru o cură de dezintoxicare, dovedește că e viabil psihic, executînd o serie de desene. („Mi-am cîștigat libertatea cu ajutorul artei !"). Cea mai importantă expoziție plastică a anului la Paris îi este dedicată în această primăvară. Henri de Toulouse-Lautrec, odraslă aristocratică din Alpi, copil adoptiv al cartierului Montmartre.

2. UN BĂRBAT URLĂ ÎN NOAPTE La începutul iernii lui 1923, nici un locuitor din orașul Gorki (60 km de Moscova) nu se mai îndoia că agonia acestui bărbat se îndreaptă spre punctul final. Strigătul dement taie noaptea necruțător, precum secera colhoznicului gîtul unui culac (id est „chiabur"). Medicul chemat, profesorul Ochs, este cel al familiei Krupp. Cele două gloanțe trimise de revolverul studentei Fanny Kaplan fuseseră extrase și ele de profesorul berlinez Klemperer. Creierul pacientului — nu degeaba cercetat și autopsiat de neurochirurgi celebri — se va dovedi a fi „plin de celule enorme, deformate, anormale... neuroni piramidali". Curat gulag mental, la originea căruia se află un sifilis parizian, contractat în 1902. Vladimir Ilici Ulianov, zis Lenin, intrat în istorie ca părinte al Uniunii Sovietice.

3. BEL AMI. Paralizie progresivă, perioadă de revenire, stări neurastenice, atacuri de tip epileptic, afazie, pierderea memoriei, nebunie.. Cu treizeci de ani mai 'nainte, traseul leninist al maladiei fusese urmat de unul din clasicii naturalismului, autorul nuvelei **Boule-de-Suif** Guy de Maupassant contractase boala la Paris și, ajuns cu sifilisul tot în fază terțiară, lasă în paragină superbul yacht menit croazierelor pe Mediterana **(Au Soleil, Sur l'eau, La Vie errante).**

4. COMPLEXE BALCANICE. Toulouse-Lautrec, Lenin, Maupassant — doar trei exemple de oameni celebri care s-au dus la Paris, au luat de aici morbul luesului și, apoi, au făcut carieră. Animat de aceste gînduri înălțătoare, m-am urcat în avionul companiei Tarom („now with new european looks") cu destinația Paris-Orly. Ca să zic așa, m-am dus sănătos și m-am întors necontaminat. De aici, se poate deduce că nu voi face carieră. Se impune, deci, să analizez cu maximum de seriozitate motivele pentru care am fost degeaba la Paris, de unde m-am întors fără sifilis. Autocritic, recunosc că am cheltuit pe biletul de avion, viză, cadouri etc. peste 200.000 de lei, bani pe care îi puteam dona unui orfelinat, instituție din care măcar o parte din pensionari s-ar putea molipsi de boala secolului (trecut) și asta chiar aici pe malurile Dîmboviței celei frumos stătătoare, fără tamtam-ul unei deplasări pariziene. De drept, Bucureștiului i s-a spus dintotdeauna „Micul Paris".

5. STRUCTURA MOTIVAȚIONALĂ. Privesc înapoi cu mînie și încep să mă împac cu mine însumi. Constat, în fapt, că nu sînt singurul vinovat pentru nefericita mea escapadă pe malurile Senei, întreprindere nesoldată — spre paguba culturii contemporane — cu atît de necesara contaminare. Vinovate sînt și cele care, prin asemănarea frapantă dintre un perete și exteriorul cuștii toracice, nu te-ar putea în veci îmbia la desfriu, chiar aflat „la Paris, în lupanare de cinismuri și de lene". Insuficiența pectoral-tiresiană a bățînașelor este, aici, soră bună cu pedanteria enervantă a diriguitorilor restaurantelor Mc Donald. Nimic nu se folosește a doua oară — nici măcar o linguriță, nici măcar o furculiță. Toate sînt din plastic și vin din Germania gata sterilizate. Aflați, astfel, de ce nu am putut lua spirocheta de pe, eventual, buza mînjită de ruj Chanel a unui pahar de Coca.

6. L'IMAGE CACHÉE. Oameni buni ! Dacă sînteți tineri, talentați, orgolioși și, mai ales, dornici de a intra în istoria literaturii, nu vă duceți la Paris cu nevasta !

7. IM-POSTURĂ TU, DUREROS DE DULCE ! Se cuvine, spre final, să aduc și alte precizări acestei schițe de eseu despre rolul însemnat pe care îl au Parisul și sifilisul în formarea unui viitor autor celebru. Această nobilă boală poate fi luată si de la București (orașul/hotelul), însă, odată molipsit, nu vei mai intra în Larousse, ci, cel mult, în dicționarul Graziellei Bîrlă. Nu toți bolnavii ajung pînă în faza terțiară, singura dătătoare de eternitate în ordinea receptării critice. Cei care, într-un calcul vădit eronat, se grăbesc să se trateze, trebuie musai să se apuce de altceva. Bunăoară, de politică. Cine, oare, mai vorbește azi despre **scriitorul** Kogălniceanu ? Toți îl evocă numai pe ministrul lui Cuza și Carol I. Mai este apoi un detaliu pe care mulți îl ignoră : tentația imposturii post-moderne. Sifilisul se vrea abandonat în favoarea SIDEI. Cînd, acum cîțiva ani, un critic de mare viitor (dovadă că, după moarte, i s-au publicat cîteva volume) ne părăsea în condiții dubioase, pidosnice, conexiunea dintre cancerul rectal și istoria literară a trecut ca și neobservată. Abia acum, reanalizînd situația, se vede că insul în cauză, altminteri o remarcabilă conștiință critică, a încercat să ne trișeze, întorcînd spatele adevăratei, unicei boli venerice, înfrățită cu geniul. Cacialmaua sa din cale-afară de veselă (engl. „gay") îl condamnă, încetul cu încetul, la uitare.

8. ÎN FINE, PUȚIN CINISM. Deocamdată, generația 90 e refractară la spirochetă. Nici Gârbea, nici chiar Bănulescu, nici Țîrlea, nici Popescu, nici unul dintre noi nu se învrednicește cu această faptă de curaj. Toți familiști (sau pe aproape), toți vaccinați, de unde să mai apară și talentul ? ! ?

Dan-Silviu Boerescu

„La prăvălia ocolită“

Pe vechea Cale a Călărașilor, undeva între Mîntuleasa și Hala Traian, chiar vizavi de biserica Sfîntu Ștefan, se află de cine știe cînd **Berăria Sighișoara.** Am intrat prima oară aici prin anii '81—'82, pe cînd eram elev la liceul „Matei Basarab“, aflat și el foarte pe-aproape. Era, din cîte mi-amintesc, cam singura cîrciumă din zonă ; iar eu eram la vîrsta cînd retina memoriei reține pe viață astfel de lucruri, cum ar fi de pildă un vechi barman, nea Titi, care nu ne dădea bere pînă nu ne scoteam hainele de liceeni de pe noi. Pe acest nea Titi, un tip obez și roșu la față, nu l-am auzit zicînd în viața lui decît o singură dată, o singură vorbă : „mă-ta !“, adresată unui țigan care probabil îl enervase. Cînd am terminat liceul am scris Sighișoarei o poemă care se chema chiar așa : „Odă. La Sighișoara“, și care, firește, s-a pierdut.

Prin '87—'88 pe sacrificatu' îl apucase furia edilitară, iar vechile artere ale orașului, cum ar fi Dudeștiul sau Călărașii, erau în pericol de demolare. Într-o dimineață, cineva mă anunță la telefon : „Bătrîne, s-a dărîmat Sighișoara !“ Am încremenit. M-am îmbrăcat și-am fugit acolo. Nu, Sighișoara nu căzuse. Buldozerele erau, ce-i drept aproape, dar nu îndeajuns de aproape încît s-o dărîme. Au ocolit-o. Cred că atunci l-a venit lu' nea Mardare, azi patronul cîrciumii, ideea să-i zică „La prăvălia ocolită“. Ocolită de rău.

Sighișoara nu-i azi o cîrciumă pricopsită. E un local sărac, dar are un ceva anume pe care nu-l găsești la nici unul dintre sutele de bărulețe și chioșcuri apărute mai nou : Acest ceva anume este tradiția. Pereții Sighișoarei au asistat, decenii la rînd, la golirea a milioane de sticle cu vin, să nu uităm asta ! Mă refer acum la sticle, ca să nu mă refer la oameni...

Elanul european al întreprinzătorilor noștri stă încă departe de berăria Sighișoara. Și bine face, pentru că parfumul vechii crîșme tipic bucureștene nu e un produs de nasul isteților maeștri ai economiei autohtone de piață. Îi chem la Sighișoara pe toți cei care s-au plictisit de umbrelușele Kent și de scaunele albe din plastic.

Sighișoara... Da, e o prăvălie ocolită de... plastic.

Cătălin Țîrlea

Gazeta de bucătărie

Acum vreun an, trecînd pe Calea Călărașilor, prin dreptul crișmei-restaurant „Sighișoara“, am rămas a doua oară țintuit locului : pe geam, lîngă reclamele cu ciorbă de burtă și mititei exista și un afiș care anunța „consumatorilor“ o expoziție de pictură. (Prima oară rămăsesem țintuit locului cînd descoperisem în bucătăria localului o gazetă de perete. Aproape o lună m-am gîndit cum ne-am angaja noi — tineri scriitori — chelneri și barmani la „Sighișoara“ și cum am scrie în fiecare seară în acea gazetă de bucătărie tot ce auzisem și văzusem peste zi. Și în cel mult o lună ar fi ieșit un minunat roman colectiv intitulat, poate „Berăria cooperativă“ sau „Berăria academică bene bibenti“ — cum își botezase Caragiale cîrciumile cărora le fusese patron.)

Nu numesc localul „Sighișoara“ nici crișmă, nici restaurant, ci crișmă-restaurant pentru că are — pe dinafară — aspectul ponosit al unei bodegi de cartier, dar poate cuprinde înăuntrul ei o expoziție de pictură. (Atmosfera dinăuntru e de blîndă și răcoroasă penumbră, indiferent de ceasul zilei. O atmosferă ca de sufragerie bătrînă, sufragerie a unei familii mereu plecate în concediu.) Despre exponatele de pe pereți și despre povestile literare ce le înconjoară am să povestesc că Laurențiu Ulici a admirat îndelung o pictură reprezentînd artele frumoase: adică reprezentînd o vioară, o carafă pîntecoasă de vin și un exemplar din penultima serie a „Contemporanului“, revistă la care dînsul a lucrat ceva ani. Și am să mai povestesc despre un celebru personaj de roman franțuzesc, personaj care, retras la propriu într-un turn („de fildeș“), achiziționase o broască țestoasă vie, uriașă și comandase unui bijutier să-i împodobească carapacea cu pietre prețioase. La „Sighișoara“ oricine poate admira pe perete o carapace mare de broască țestoasă încrustată delicat cu boabe de fasole.

Iar a treia oară am rămas țintuit locului atunci cînd l-am cunoscut pe Nea Mardare, patronul. Cred că niciodată n-am mai întîlnit o asemenea altoire acută de ironie șchiopînd-răutăcios și căldură paternă, ocrotitoare. Dacă Nea Mardare ar putea să stea la masă măcar zece minute cu fiecare dintre clienții care-i intră în local, cred că aceștia n-ar mai intra în nici un alt restaurant, dar ar poposi de două ori pe zi la „Sighișoara“.

Cristian Popescu

BERĂRIA NEA MARDARE: SIGHIȘOARA

D. Mardare Ion este cel mai pătimaș cîrciumar din cîți mi-a fost dat să cunosc pînă acum. Muncește cu patimă, vorbește cu patimă, în tot ce face simți o fervoare și o voluptate care sînt absolut semnele vitalității. În plus, nea Mardare este și un (firește, impătimit !) protector al artelor. În prăvălia lui am văzut, prima oară în viața mea, o expoziție de pictură cu vînzare : tablouri expuse pe pereți, deasupra meselor ! Altădată am descoperit, într-un colț al localului, un tînăr basarabean refugiat la București în căutare de artă. Îl chema Anatol și cînta la chitară bucăți clasice, spre disperarea clienților și pe cheltuiala lu' nea Mardare, care i-a facilitat astfel startul spre Ateneu. Iubitor de frumos și de lucru bine-făcut, nea Mardare zice, citeodată, dacă-i place cu cine stă la masă și dacă ai răbdare să-l asculți, lucruri cam de felul celor de mai jos.

Unuia care crede că viața e literatură și viceversa : Mă băiatule, trezește-te mă la realitate, mă, și nu mai îmbălsăma cum vrei tu lucrurile cu literatura, că la asta mă pricep și eu. Că am făcut „Fane-Patriotu'“ — am făcut „Fane-Patriotu'“, da' tot facultatea se cheamă că am făcut și eu ca și tine !

Sau : Bunul simț, acea facultate neștiută de nimeni și pe care ți-l dau cei șapte ani de-acasă...

Alta : Mie mi-ajunge și-o scobitoare la un car de oale... Nu un par, o scobitoare, că-i mai finuță..

Despre cei care nu dau bani pentru refacerea cîrciumilor vechi : Mai zic boii ăștia că numa' englejii sînt conservatori ; uite la francujii ăia, cu Moulin Rouge-ul lor, au venit cu instalații, cu treburi, și uite ce-au făcut... pentru plăcerea oamenilor ăia care-au apucat vremurile de demult...

Una autobiografică : Eu stăteam pe soseaua Dobroiești, unde e și casa părintească acum, și m-am făcut bucătar de foame și de frig. Cînd eram uite-atîta lucram la Victoria, în pasaj, care era cîrciumă de lux, numa-n furnir de nuc, cu separeuri și havuzuri de apă. Se lucra la bucătărie numai în vase de alamă, avea o oală 46 de kile... Cum eram mic de statură, ajungeam cu capul la nivelul plitei, și ca să nu-mi ardă ochii, că de-acolo mi i-am și distrus, puneam jăzi de bere de-alea vechi, de patruzeci de sticle, sub picioare, ca s-ajung mai bine, și-ăia mai marii, de-ai dracu', mi le luau și nu mă lăsau să mă urc pe ele...

Către un activist comunist de la primărie, pe vremuri : Ce, partidu' nu trebe să cadă la pace cu muncitorii... ? ! cu omu' muncii cu casca-n cap... ? !

Despre clienții de altădată : În crișmă bîrfea omu' de toate, da' nu punea țara la cale, ca acum... !

Sau : Ce p... mă-sii or umbla ăștia după ciolan, mă, că io oasele le-arunc... ? !

Alta : Cînd mi-au zis ăia să dau jos perdelele de la cîrciumă, eu le-am dat, da' le-am dat să le spăl și-a doua zi le-am pus la loc !

Despre tinerii de azi, care nu vor să lucreze pentru patron : Ăștia zic acum așa : „Ce, să fac p... mare lu' Mardare ?“. Păi imbecilule, dacă am eu, ai și tu. Eu am fost scînteia, eu am știut să v-adun ca o cloșcă sub aripa mea, dar eu v-am dat și cînd n-am avut...

Despre comerciantul român : Bă, întîi învață să fii cinstit, ca să poți să-nveți să furi. De-aia comercianții noștri au intrat atîția la pușcărie : că au băgat mîna în cheseaua cu dulceață, și nu s-au mai săturat, că era dulce și le plăcea...

Despre România : Eu așa văd România acu' : ca un miel în paie la care vine din cînd în cînd mă-sa și mai dă cu țîța peste el. Păi după toți anii ăștia, eu nu zic că trebuia să fim tapeni, mă, da' măcar să fi fost în picioare !

Despre moarte : Cînd se termină ața de pe mosorel, iubitule ! și, în fine :

— Mulțumim, zicem noi.

— Și ce dacă... ? !, zice nea Mardare.

(Cioran spune că în cîrciumă nu mai poți vorbi decît cu Dumnezeu. Dincolo de această limită ultimă a monologului-interior murmurat de cei ce-și bea marile necazuri, ne întrebăm : există oare o limbă specifică celor care stau în jurul unei mese, cu niște pahare în față ? Bineînțeles. Limba cîrciumii — și nu limba întortocheată a beției — este alta decît limbajul comunicativ de zi cu zi. Fiecare comesean, participînd la o adevărată sărbătoare, tinde să se exprime pe sine în întregime, direct și total, în doar cîteva cuvinte. Limba cîrciumii este una formată din șarade și paradoxuri pilduitoare, din povești și amintiri exemplare. Este limba în care cei care beau împreună instituie între ei o aprigă întrecere : cine știe mai exact și cine poate mai substanțial să se dăruie — în vorbe — celorlalți.)

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL A DOUA CĂTRE CORINTENI

din
NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 1

Salutare. Mulţumiri lui Dumnezeu pentru necazuri şi suferinţe. Amânarea vizitei lui Pavel

1 Pavel, apostol al lui Hristos Iisus, prin vrerea lui Dumnezeu, şi Timotei, fratele Bisericii lui Dumnezeu celei din Corint, împreună cu toţi fraţii care sunt în Ahaia :

2 Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Iisus Hristos !

3 Binecuvântat este Dumnezeul şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele îndurărilor şi Dumnezeul a toată mângâierea,

4. Cel Ce ne mângâie pe noi în tot necazul nostru, pentru ca pe cei ce se află'n tot necazul să-i putem şi noi mângâia prin mângâierea cu care noi înşine suntem mângâiaţi de Dumnezeu.

5 Că după cum prisosesc întru noi patimile lui Hristos, tot aşa prisoseşte şi mângâierea noastră prin Hristos.

6 Şi dacă noi suferim necaz, aceasta-i pentru mângâierea şi mântuirea voastră ; iar dacă suntem mângâiaţi, aceasta-i pentru a voastră mângâiere, care vă întăreşte să îndurați cu răbdare aceleaşi suferinţe pe care şi noi le suferim.

7 Şi neclintită-i nădejdea noastră pentru voi, ştiind că aşa cum sunteţi părtaşi suferinţelor, tot astfel şi mângâierii.

8 Căci nu voim, fraţilor, ca voi să nu ştiţi de necazul nostru care ni s'a făcut în Asia ; că peste măsură, peste puteri am fost îngreuiaţi, încât nu mai aveam nici o nădejde pentru viaţa noastră.

9 Dar noi întru noi înşine ne-am socotit osândiţi la moarte, ca să nu ne punem încrederea în noi, ci în Dumnezeu Cel Ce-i învie pe cei morţi [1].

10 Cel Ce ne-a izbăvit pe noi dintr'o moarte ca aceasta şi ne izbăveşte şi'n Care nădăjduim că încă ne va mai izbăvi,

11 dacă şi voi ne veţi ajuta prin rugăciune, pentru ca darul [2] acesta primit de noi din partea multora, multora să le fie prilej de mulţumire pentru noi.

12 Căci lauda noastră aceasta este : mărturia conştiinţei noastre că ne-am purtat în lume, şi mai ales între voi, întru sfinţenia şi curăţia care vin de la Dumnezeu, nu întru înţelepciune pământească [3], ci întru harul lui Dumnezeu.

13 Căci nu vă scriem nimic altceva decât ceea ce voi citiţi şi înţelegeţi ; şi nădăjduiesc că ne veţi înţelege pe de-a'ntregul,

14 după cum în parte ne-aţi şi înţeles, anume că noi suntem lauda voastră aşa cum şi voi veţi fi lauda noastră [4] în ziua Domnului nostru Iisus.

15 Cu această încredinţare plănuiam eu mai întâi să vin la voi, ca să aveţi un al doilea har [5],

16 şi pe la voi să trec în Macedonia şi din Macedonia să vin iarăşi la voi şi de voi să fiu însoţit în Iudeea.

17 Aşadar, dacă aceasta am plănuit, purtatu-m'am oare cu uşurinţă ? ; sau oare după trup plănuiesc eu ceea ce plănuiesc, aşa încât la mine. Da să fie în acelaşi timp Nu ? [6]

18 Pe credincioşia lui Dumnezeu că vorba noastră către voi n'a fost Da-şi-Nu,

19 căci Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Cel propovăduit vouă prin noi — prin mine, prin Silvan şi prin Timotei — n'a fost Dă-şi-Nu, ci'ntru El a fost numai Da ;

20 căci toate făgăduinţele lui Dumnezeu sunt Da întru El ; de aceea prin El este din parte-ne Amin-ul, spre slavă lui Dumnezeu.

21 Iar Cel Ce'n Hristos ne întăreşte pe noi împreună cu voi şi ne-a uns este Dumnezeu,

22 Care Şi-a şi pus pecetea pe noi şi a dat arvuna Duhului [7] în inimile noastre.

23 Dar eu Îl chem pe Dumnezeu ca martor asupra sufletului meu că spre a vă cruţa pe voi n'am venit încă în Corint.

24 Nu că doar-şi-poate suntem noi stăpâni pe credinţa voastră ; suntem însă împreună-lucrători ai bucuriei voastre, căci voi vă ţineţi tari în credinţă.

CAPITOLUL 2

Amânarea vizitei lui Pavel(continuare). Iertare pentru cel ce a greşit. Nerăbdarea şi uşurarea lui Pavel.

1 Şi'n sinea mea am socotit aceasta, să nu vin la voi din nou cu întristare [8].

2 Că dacă eu vă întristez, cine este cel care să mă înveselească, dacă nu cel întristat de mine ?

3 Şi pentru aceasta v'am scris eu vouă [9], ca nu cumva la venirea mea să am întristare de la aceia care trebuie să mă bucure, fiind eu încredinţat despre voi toţi că bucuria mea este şi a voastră a tuturor.

4 Că din multă supărare şi cu strângere de inimă v'am scris, cu multe lacrimi, nu ca să vă întristaţi, ci ca să cunoaşteţi iubirea pe care cu prisosinţă o am către voi.

5 Iar dacă m'a întristat cineva [10], nu pe mine m'a întristat, ci într'o oarecare măsură — ca să nu spun mai mult — pe voi toţi.

6 Destul este pentru un astfel de om pedeapsa ce i s'a dat de către cei mai mulţi,

7 aşa încât voi, dimpotrivă, mai degrabă să-l iertaţi şi să-l mângâiaţi, pentru ca un astfel de om să nu fie copleşit de prea multă întristare.

8 De aceea vă rog să-i dovediţi iubire.

9 Că de aceea v'am şi scris, ca să vă'ncerc, şi prin aceasta să cunosc dacă-n toate sunteţi ascultători.

10 Iar cui îi iertaţi voi ceva, îi iert şi eu ; pentru că şi eu, dacă am iertat ceva, de dragul vostru am iertat în faţa lui Hristos,

11 ca să nu ne lăsăm covârşiţi de Satana, căci gândurile lui nu ne sunt necunoscute.

12 Şi venind eu la Troa pentru Evanghelia lui Hristos şi uşa fiindu-mi deschisă în Domnul,

13 nu mi-am avut odihnă'n duh, din pricină că nu l-am găsit pe Tit, fratele meu ; aşa că m'am despărţit de ei şi am plecat în Macedonia.

14 Mulţumire fie-I adusă deci lui Dumnezeu, Celui Ce pururea ne face biruitori întru Hristos şi prin noi descoperă'n tot locul mireasma [11] cunoştinţei Sale !

15 Pentru că noi Îi suntem lui Dumnezeu bună mireasmă a lui Hristos între cei ce se mântuiesc şi'ntre cei ce pier :

16 unora, adică, mireasmă a morţii spre moarte ; iar altora, mireasmă a vieţii spre viaţă. Şi pentru aceasta cine-i destoinic ?

17 Că noi nu suntem precum cei mulţi, care negustoresc [12] cuvântul lui Dumnezeu ; ci ca din curăţia inimii, ci ca din partea lui Dumnezeu în faţa lui Dumnezeu grăim întru Hristos.

---

1 Cel ce-şi asumă moartea nu se mai teme de moarte, de vreme ce teama de moarte este anulată prin credinţa în înviere.

2 Darul lui Dumnezeu. Binefacerile dumnezeieşti obţinute de un creştin prin rugăciunea obştească devin obiectul mulţumirii pe care obştea I-o aduce lui Dumnezeu în numele şi în favoarea beneficiarului.

3 Literal : înţelepciune carnală ; derivată din raţiunile materiei.

4 În limbajul biblic, a fi cineva lauda cuiva : a-i fi devenit pricină de mândrie (în înţelesul bun al cuvântului), aşa cum părinţii sunt mândri de copiii lor şi viceversa.

5 În variantă : ca să aveţi o îndoită bucurie. Oricum, vizita lui Pavel este un „har", o favoare pe care Dumnezeu le-o acordă Corintenilor prin el.

6 Pavel respinge acuzaţia unora că între timp el şi-a schimbat planul de călătorie, dând prin aceasta dovadă de ambiguitate.

7 Arvuna Duhului (la Rm 8 2 : pârga Duhului) : Duhul Sfânt care ne-a fost dat este doar un avans, o promisiune şi o garanţie pentru plenitudinea darurilor dumnezeieşti ce vor veni odată cu „Ziua Domnului".

8 Unii comentatori cred că e vorba de o vizită „intermediară", probabil cu caracter dramatic, făcută de Pavel în Corint între cele două epistole cunoscute ; vizita însă rămâne ipotetică.

9 O probabilă scrisoare anterioară, numită de unii critici „epistola aspră", care însă nu ni s'a păstrat. O seamă de analişti pretind a o recunoaşte în capitolele 10—13 ale prezentei epistole, dar argumentele lor nu rezistă.

10 Fie incestuosul din Corint (vezi 1 Co 5.1 şi nota), fie un adversar personal al lui Pavel (dintre iudaizanţi), sancţionat de comunitate cu majoritate de voturi.

11 Aromatele fumegânde ce însoţeau întoarcerea triumfală a împăratului biruitor, din al cărui cortegiu făceau parte atât învingătorii (spre viaţă) cât şi învinşii (spre moarte) ; vezi şi următoarele două versete.

12 Înţelesul exact : cei ce fac trafic cu cuvântul lui Dumnezeu (Evanghelia), tratându-l ca pe o marfă mărunţă, uneori falsificată, din care pot dobândi cu uşurinţă profituri mari.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Dan Verona îi recită într-o vară lui Eugen Negrici versuri din „Cartea numelor"

George Genoiu, la Uniunea Scriitorilor, după ce a primit un premiu

Profesorul Romul Munteanu în dialog cu Doina Uricariu

Dorin Tudoran și Sânziana Pop alături de Nicolae Mateescu, care, la acea vreme, era implicat în „Războiul pîinii"

haiku

Orașul cerului —
igrasia secundei
în care mori...

GLOSSĂ

Venind spre casă, de la votare. Dimineață, străzile aproape goale. Trec pe lîngă casa unui fost coleg de liceu. Mă uit lung la ferestre, la ușă. Tot ceea ce am trăit atunci, demult, îmi revine în minte și în simțuri. Pot spune că acum simt mai bine tot ce-am trăit atunci. Chiar faptul trăirii te face opac la viață, ca un tablou neștiutor că se află-n interiorul altui tablou. Probabil că din moarte ne vom considera cu alți ochi viața — dacă asta va fi cumva posibil. Oricum, din afara vieții : uneori exilul, boala, decăderea joacă acest rol de îndepărtare și deci de **raisonneur.**

Mă gîndesc la stupiditatea actului votării. Să alegi oameni pe care practic nu-i cunoști. Atunci cînd prietenii îți oferă groaznice surprize, ce poți aștepta de la un străin care va avea puterea în mînă ? Democrația ? Adică umorile turmei ! Stai, stai, că nici n-am ajuns acolo, sîntem încă în groapa cu lei.

Cerul gri cu benzi de alb luminos. Crengile negre ale copacilor. Acoperișurile întunecate. Pasul meu somnambulic adîncind și mai mult străzile într-o apatie voluntară. Majoritatea caselor sau dărpănat și petele de igrasie sînt singurele forme care le definesc. Tot cartierul e o hartă tropicală, cu vegetații luxuriante, desișuri părăginite. Cîini vagabonzi tîrcolesc peste tot ori zac în mijlocul străzii cu aerul unor coyoți drogați.

Petele de igrasie se slujesc de case ca de un suport oarecare. Petele de igrasie : mai frumoase, mai armonioase decît casele. Logica lor strîngentă ca a norilor. Nimic în plus, nimic de retușat. Totul înlănțuindu-se într-o imediatețe a miracolului. Atît a rămas din acest oraș, din casele lui, Glorie izvoarelor freatice ! Și ploii, și furtunii, și tuturor dezlănțuirilor pe care Dumnezeu le hărăzește bicisnicilor ce sîntem ca să ne arate splendorile decăderii, umilinței și nimicniciei.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 9. febr. 1992)

carmen focșa

Poem

Șuieră aur înlăcrimat
Această reptilă pe care
Niciodată n-o hrănim cu-ndeajuns de
adîncă tristețe
Alături începe orașul tînguitor
Cerșindu-și chipul în chipul
Trecătorilor singuri
Cerșindu-și flacăra-n flacără
Ținută-n palmele copilărești
Uneori seara
Sufletul abia mai pîlpîie-n ferești
Luminînd pentru fluturi abia învățați
Grădinile-și cer înapoi dreptul
miresmelor interzise
Și această reptilă pe care
Niciodată n-o hrănim cu ce-ajuns de
adîncă tristețe
Își leapădă solzii și coboară
În liniștea Carului Mare

Ieșirea din iarnă

Cu plugul singelui trecut
Prin brazdele vîrstelor, doamne,
Amare și acre poame
Zămislesc grădinile raiului
Și noi, atît de naivi, încît credem
Că ne-am născut cu dinții gata strepeziți
Și totuși îngerii plîng și cerșesc atîrnați
de streșini
Mieii de jertfă-și întind singuri pieile-n
par
Ies din iarnă ca dintr-o altă ființă toți
cei care
Osteniți, se așază-n semn de cruce
Și se lasă striviți deopotrivă
De tălpile care pînă acum striveau
miezuri suave
Care nu se-nmulțesc niciodată.

Dor

Lumina se sleiește-n urma ta
Strugurii-ngheață pocnind pe ciorchini
Dorințele noastre iau formă de stea
Înfipte în trupul de care ne credem
străini.

Privirea mea pîlpîie-n geamuri
Ca o gutuie zbîrcită a vaier de toamnă
Apoi se șterge din memoria ploii
Strînsă-n sine precum caii în hamuri.

Final I

Fulgeră cu păsări fără trup. Ades
Peste acoperișuri parcă frînte-n două
Case părăsite de demult își țes
Amintiri strigate către luna nouă
Zi strivită-n palme precum o petală
Înflorește-n cerul greu, bolovănos
Cînd pe gura arsă ploile îmi spală
Urme de cuvinte ce-au pornit în jos.

Final II

Se tulbură ape de plumb topit. Și plumb
E începutul tîrziu al somnului în care
Moartea e un simplu foșnet de porumb
Bîntuiți mai mult de înserare decît
De tristețea ce-ar fi să ne poarte măsura
Apăsăm pe cîte-o clapă — nimic — nici
un sunet — nimic
Și tăcerea aceasta ne așază în spic
Sîngerat de secera lunii -ntr-o seară
Pămîntul ne gustă cu gura amară.

plastica

În umbra lui El Greco

Cea mai grea de învins dintre impresiile pe care le iscă pictura lui **Ovidiu Oprea** — expusă, în cea de a sasea personală la Galeria „Orizont" — este acea de **deja vu !** Pentru că acest artist poartă în plină contemporaneitate, sub bicele sfredelitoare ale laserilor şi în preajma iscoditoarei tentaţii extraterestre a umanităţii, unda unei copleşitoare nostalgii renascentiste. O face cu instrumentele şi luminile marilor hispanici, de care se simte ontogenetic legat. Nu-i un viciu, nu-i o slăbiciune, dar pictura pe care ne-o propune are un alt timp şi o altă dimensiune a percepţiei. Ea pare să-şi caute lumea şi interioarele din care omenirea a ieşit de mult. Deşi, să fim drepţi, nici astăzi asemenea podoabe nu ne cad rău ! Oricît ar evolua gusturile, oricît de moderni ne-am voi, ţihna lăuntrică după care tînjim atîta îşi află

împlinire şi în contemplarea unor astfel de vestigii artistice vii. Ovidiu Oprea este, bănuim, conştient de acest handicap cu care s-a lansat în cursa pentru nemurire, deşi convingerea noastră fermă este că nu asemenea scopuri vizează, ci doar o viaţă demnă şi îndestulată prin materializarea talentului ce-l are. Pentru că Ovidiu Oprea este un foarte înzestrat artist ; un instinct creator puternic dublat de o bună şcoală de pictură şi desen, care îşi spune cuvîntul în tot ceea ce aşterne pe pînză.

Ce face, de fapt, Ovidiu Oprea ? Tematic, el sondează zona umanului, teritoriu larg şi infinit nuanţat din care extrage simboluri sublimate în potret sau compoziţii de gen cu caracter alegoric. Pictorul imaginează o umanitate dominată de aspectele canonice ale existenţei. Personajele sînt supuse unui joc al destinului neîndurător. Un aer apăsător de supuşenie şi umilinţă se degajă din compoziţiile sale, alteori răzbat strigăte de revoltă, reprimate însă de ameninţătoarea deznădejde. În alte compoziţii, în care pictorul gloseaza pe marginea iconogramelor cu subiect biblic, suferinţa purificatoare pare să lumineze dinlăuntru personajele cu fiorii speranţei creştine.

În altă serie de lucrări, artistul reţine din universul sanctuarelor umane doar recuzita preţioasă a incintelor rituale într-o revărsare ostentativă de forme şi armonii cromatice. Naturi statice cu o puternică pregnanţă a staturii lor compoziţionale, ce amintesc de Zurbaran şi Velasquez. Dar şi de cîţiva dintre colegii săi de penel, oarecum congeneri, cum ar fi Dăringă, Velicu, Rîmniceanu...

Performanţele cele mai atrăgătoare le realizează Ovidiu Oprea în compoziţiile ce au ca obiect corpul uman. Pictorul este vădit preocupat de studiul atent şi serios al anatomiei umane folosind în acest scop tot ceea ce experienţa directă de atelier îi poate ofe-

ri, dar, mai ales, lecţia marilor înaintaşi. Aici este planul pe care creaţia sa este vădit intersectată, fără a se emancipa încă, de descoperirile în domeniu ale lui El Greco şi ale aceluiaşi Zurbaran, evocat mai înainte. Cel puţin pentru puterea noastră de cuprindere şi percepere artistică, compoziţiile de acest gen ale lui Ovidiu Oprea rezumă remarcabil expresivitatea inovatoare a marelui toledan, lăsîndu-se influenţat de acesta pînă şi în structura paletei coloristice. Albastrurile şi transparenţele din alburi aparţin aceleiaşi şcoli, într-o viziune care sporeşte dramatismul compoziţiilor prin contrastul cu gama atent nuanţată şi finisată a culorilor terne. Ceea ce obţine acest artist din această savant mimată lecţie ţinută la umbra lui El Greco este o pictură frumoasă şi coerentă, caracterizată de o iscusită ştiinţă a compoziţiei, plină de ritm şi tensiune dramatică, cu personaje ce se definesc printr-o revărsare atent studiată de gesturi şi atitudini (afectarea romantică de tip Gericault şi Delacroix nu-i este străină), cu un subtil control al luminii şi al raporturilor cromatice în suprafaţa pînzei. În felul său, Ovidiu Oprea îşi vădeşte pe această cale disponibilităţile sale de virtuoz, chiar dacă terenul pe care se manifestă a mai fost colindat de alţii. Nici un artist nu moare sorbind din unda marilor izvoare.

Corneliu Antim

muzica

Beethoven la Craiova

De aproape 170 ani, Simfonia a IX-a de Ludwig van Beethoven răsună în toate colţurile lumii, aplaudată frenetic, deşi unii specialişti nu o socotesc la înălţimea altor capodopere ale maestrului. Din seara de 7 mai 1824, cînd Beethoven, în fracul său verde, urmărea în scenă, prima audiţie a lucrării, fără a putea auzi, însă, nici muzica, pe care o imaginase, nici ovaţiile publicului, simfonia cu a sa Odă a bucuriei colindă globul şi sufletele noastre, simbol al iubirii de oameni, al luminii şi concordiei. Marele singuratic, marele îndrăgostit de semenii săi, de libertate şi dreptate a apelat la versurile lui Schiller tocmai pentru că ele concretizează crezul său — „Slava ta aduce iarăşi pe popor lîngă popor / Fraţi pe lume azi noi sîntem/ Unde vii uşoară-n zbor". Peste timp, muzica ce înveşmîntează aceste stihuri a devenit simbolul umanităţii, răsunînd, în veacul nostru bîntuit de stihii şi dihonii, ca o chemare la pace şi speranţă. Oricine recunoaşte citatul, îl fredonează, fie că ştie sau nu cine l-a compus (pînă şi clipul — reclamă Michael Jackson are ca fond sonor celebra temă beethoveniană).

La Craiova, în concertul de deschidere a stagiunii, Corul . Orchestra Filarmonicii „Oltenia", sub bagheta lui Horia Andreescu interpretînd Simfonia a IX-a, s-au străduit să răspundă solicitărilor, realizînd, în general, parcurgerea corectă a partiturii, în ciuda unor suprafeţe uneori confuze sub aspect ritmic. Efortul meritoriu al formaţiei a condus la construirea unui edificiu sonor masiv, în care intensităţile maxime au avut prioritate, probabil în dorinţa de a crea densitatea şi strălucirea specifică, evitînd contrastele cu eventualele suprafeţe în nuanţe estompate. După cum am aflat, Horia Andreescu a lucrat, de această dată, pe partitura lui Igor Markevitch, adnotată în detaliu, astfel încît varianta propusă, în tonuri alb-negru, diferă vizibil de interpretările sale anterioare. Austeritatea celebrului dirijor tempera excesele, dar nu excludea nici impetuozitatea, nici sensibilitatea expresiei.

Cvartetul vocal a fost alcătuit din oaspeţi bucureşteni binecunoscuţi publicului meloman — soprana Bianca Manoleanu, mezzosoprana Mihaela Agachi, tenorul Ionel Voineag, basul Pompei Hărăşteanu, care, într-o formă vocală excelentă, au realizat momente, într-adevăr, frumoase, fără a fi însă, deosebit de expresive în ansamblu.

O sală arhiplină, de bun augur în debutul stagiunii, a aplaudat minute în şir, cerînd „bis". Dea Domnul ca fiece concert să aibă un asemenea succes de public (şi de casă).

Revenită dintr-un lung şi dificil turneu în Italia, Filarmonica „Oltenia" îşi propune, în continuare, să abordeze un program pretenţios marcînd, între altele, marile aniversări ale anului viitor — Ceaikovski, Grieg, Rachmaninov, dar şi patru decenii de la înfiinţarea corului (căruia îi dorim altă „costumaţie", căci rochiile sînt de un cărămiziu dureros), precum şi numeroase festivaluri de real interes.

Indiferent de soarta alegerilor, de vreme sau bursă, Filarmonica din Craiova a optat, fără echivoc, pentru muzica bună, pentru calitate şi seriozitate de nivel (cel puţin) naţional, ceea ce, în mare măsură, este şi din „vina" directorului său, pianistul Mihai Ungureanu, recunoscut pentru exigenţa, meticulozitatea şi veşnica sa nemulţumire (creatoare).

Anca Florea

parţial color

Lamentaţii tardive

După ce luni de zile a făcut jocul puterii, slobozindu-l pe dl. Ion Iliescu pe post, ori de cîte ori îi era ameninţată domnia, acum, cînd zarurile par aruncate, televiziunea română proclamă, cu mult zgomot, faimoasa (!) ei echidistanţă. Apoi cu o mină demnă de o cauză mai bună, invită la dialog diverşi învingători dar, mai ales, învinşi, continuîndu-şi astfel practicile cinice. Liberalul Dan Lăzărescu, al cărui partid a fost compromis, din afară, de I.I. Brătianu, iar, din interior de Radu Cîmpeanu, nu mai are altceva de adăugat decît că România e o ţară „eminamente agrară". Îi înţelegem ironia şi amărăciunea, dar cum de a putut rămîne alături de un ins care, se vedea cu ochiul liber, ducea spre destrămare o grupare, cîndva atît de respectabilă? Păcat că atîţia intelectuali de rafinament rămîn în afara parlamentului, lăsînd locurile verdeţilor, păşuniştilor şi zongoriştilor de tristă şi, vai, actuală dezamăgire. Beţia ce a atins pe mulţi componenţi ai Convenţiei Democratice, care n-au bănuit că şiretenia roşiilor sparge şi munţi, darmite conglomerate, înainte de a vedea albul în strachină, îi costă acum. Lamentaţiile sînt oricum tardive, fiindcă prea multe nu mai pot fi reparate. E greu de conceput că, în citeva zile, poţi reorienta electoratul. Noi nu credem că poporul român e damnat în istorie, depăsin iată, şi de cel albanez acum. Mediile rurale au fost prea puţin luate în calcul de Convenţia Democratică. Nu le poţi convinge cu scrisori şi declaraţii de dragoste. Propaganda tendenţioasă, populistă şi perfidă a fedeseniştilor a găsit un cimp de acţiune fertil. Tot de aici s-au strecurat zvonuri de tot felul, care de care mai alarmante, şi nimeni din opoziţie nu a sesizat necesitatea contracarării acestora. Cum se mai spune adesea, povestea din tirg nu se potriveşte cu aceea de acasă. Intoxicarea la faţa locului, nestingherită, a avut efectele scontate. În vreme ce democraţii erau entuziasmaţi de amploarea mitingurilor din orasele mari, spatiile izolate şi retrase erau ademenite pas cu pas, clipă cu clipă, cu vesti terifiante şi promisiuni mincinoase. Nu mai insistăm asupra acestora. Sociologii ar putea scrie chiar nişte studii în acest sens.

La o masă rotundă, unde erau invitaţi mai mulţi ziarişti, Sergiu Andon făcea o remarcă usor amuzantă. Cea mai substanţială platformă ar fi fost a Convenţiei Democratice, dar, din păcate, nu a fost bine cunoscută de electorat. Abia acum, cînd simte că stînga naţionalistă, după cum se prefigurează, va aduce multe necazuri ţării, reprezentantul „Adevărului" se alertează. Nu cumva aceeaşi gazetă a plusat în nenumărate rînduri pentru varianta Ion Iliescu şi susţinătorii săi? Mersul în zig-zag a devenit deja periculos. Cînd o cirmuire calcă din gafă în gafă, compromiţînd atitea idealuri, să o mai susţii este, ca să fim eufemistici, cel puţin deplasat. Şi, colac peste pupăză, vii şi deplîngi votul nefericit de la 27 septembrie. Vor mai fi şi alţii care se vor dezice de poziţia lor la un moment dat, dar va fi prea tîrziu. Să ne dea lecţii de democraţie, ba chiar să ne facă legi adulatorii lui Ceauşescu, nu vi se pare că răsucim invers acele ceasornicului ? Cînd vom tremura de frig în case şi cînd vom privi în magazine vitrinele goale, va apărea la tribuna Senatului figura lăbărţată a lui Gheorghe Dumitraşcu şi ne va vorbi de pericolul unguresc. Văcaru îi va ţine isonul şi ne va aminti că „multe se leagă aici", dînd frîu liber altor diversiuni, pentru a ni se distrage atenţia de la problemele reale ale vieţii. Alegătorii, cei care s-au mai păcălit o dată, în 20 mai, 1990, în Duminica Orbului, vor strînge din dinţi şi-şi vor blestema zilele. Dar noi, cei care ne-am trezit totuşi la vreme de ce trebuie să suferim?

Marius Tupan

cartea străină

Dulcea muzică a Albionului

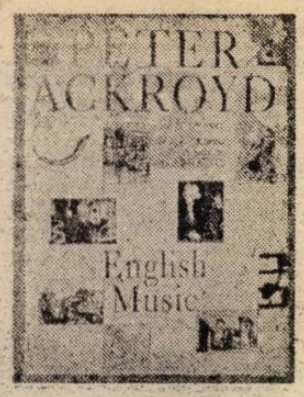

Fără a fi un paseist, în mai toate frumoasele și incitantele sale romane, deopotrivă, în „Hawksmoor", „Chatterton" sau „Lumina cea dintîi", dar și în biografii — în „Viața lui T.S. Eliot" ca și în „Charles Dickens" (actualmente autorul lucrează la o amplă biografie a lui William Blake, care, fără îndoială, nu va fi rămas fără urmări asupra propriei sale opere) — Peter Ackroyd este un pasionat călător în trecut. Această „reîntoarcere în timp" este, de altfel, și una din temele esențiale ale ultimului său roman „English Music". Scriitorul ține a ne avertiza din primele rînduri ale cărții că „reîntoarcerea în timp", considerată imposibilă, este un pariu pe care îndrăznește a-l face și pe care, în lumea artei îl ciștigă cu succes. Apoi, ca în mai toate cărțile sale, există și aici o dualitate de planuri, acea permanentă pendulare între lumea reală a contemporaneității ce coagulează trama romanului și universul literaturii și artei, al culturii în genere, pe care scriitorul îl „bîntuie", grație spiritului său livresc superior, grație convingerii sale intime că lumea realului și a ficțiunii trăiesc într-o organică îngemănare, că plăsmuirea este ades mai adevărată, mai vie și plină de semnificații, decît lumea concretă a cotidianului. Așa se face că romanele și biografiile lui Peter Ackroyd se constituie în ultimă instanță în profunde și fascinante eseuri, pe teme oricînd incitante pentru orice iubitor al artei, iar „Muzica engleză", nu face cu nimic excepție de la această regulă. Creație amplă, purtînd însemnele evidente ale unei deja atinse maturități existențiale și artistice, ea reprezintă însă ceva în plus. Este cartea ambițioasă a unei viziuni sintetice, integratoare, este, în același timp, un amplu eseu, o suită de tulburătoare „viziuni" și un pasionat imn închinat acelei nobile entități care s-ar putea numi cultura engleză cu tradițiile și spiritul său specific. Sursa de inspirație a cărții sau, poate, imboldul său lăuntric trebuie să fi fost, de bună seamă, o lungă și intimă convietuire cu o cultură în care autorul se mișcă cu sensibilitate și rară erudiție, cu pietate și entuziasm, ca într-un tărîm de basm. Așa cum am mai arătat deja, va fi contribuit, poate, foarte mult, la precipitarea acestei cărți și lucrul la biografia lui William Blake. Sursa de inspirație însă ce a generat ideea atît de originală a cărții este un caz de har mediumnic din epoca victoriană, evocat în volumașul „Incidents Of My Life" de către fiul spiritistului Daniel Home. Căci în „Muzica engleză", eroul principal este un personaj investit cu calități paranormale, are darul de a stabili contacte benefice cu cei dispăruți dintre noi pentru ca prin intermediul lor să-i tămăduiască pe cei vii. Clement Harcombe este secondat în munca sa de către Timothy, fiul său, care, fire extrem de sensibilă, a moștenit și el harul rar al părintelui, dar dispune de o facultate în plus — capacitatea uluitoare de „a se reîntoarce în timp", de a retrăi aidoma, „pe viu", viața cărților, existența eroilor și personajelor din „mirificul univers al „muzicii engleze" (termen generic sub care el grupează deopotrivă literatura, muzica și pictura), în care tatăl său, dar și dascălii săi l-au introdus cu dăruire și pasiune. Cartea devine astfel o narațiune stranie, fluidă și captivantă ce se desfășoară pe două planuri — viața cotidiană cu problemele obișnuite și duritățile sale, căreia trebuie să-i facă față două ființe înzestrate cu calități neobișnuite, și „lumea cealaltă", universul de chintesențe al viziunilor și imaginației — lumea literaturii, muzicii și picturii engleze — în care Timothy Harcombe nu se refugiază ci „alunecă" firesc (ca într-un soi de dimensiune eternă a timpului), retrăind aevea marile momente ale culturii Albionului cărora implicit, le descifrează frumusețile adînc grăitoare. Se perindă astfel prin fața cititorului în, deopotrivă, evanescente și consistente imagini, lumea fantastică a romanelor lui Dickens și a plăsmuirilor insolite ale lui Lewis Carroll, epoca de aur a muzicii elisabetane, intrăm firesc într-un peisaj de Constable sau Gainsborough, reconstituim alături de autor eșafodajul raționamentelor lui Sherlock Holmes, ascultăm o dizertație despre muzică ținută de Byrd, avem viziunea delicatului Gainsborough, care împreună cu viola da gamba, instrumentul său preferat, îmbină fericit cromatica sunetelor cu rafinamentul culorilor paletei, mărșăluim vrăjiți în halucinanta lume a Londrei secolului al XVIII — lea, avîndu-l drept călăuză și tovarăș pe nimeni altul decît pe originalul și enigmaticul Hogarth și pretutindeni avem neașteptate revelații căci de fiecare dată ne cufundăm în acel univers care este cultura engleză, cu glorioasele sale tradiții, cărora autorul încearcă a le surprinde esența. Pentru Peter Ackroyd specificul culturii engleze rezidă în însăși armonia sa — acea armonie lăuntrică pe care o discerne deopotrivă în literatură, pictură și muzică — „divina smintcală", cum a numit-o Byrd — și care, se înrudește, în viziunea autorului, cu celesta armonie a muzicii sferelor ce stă la temelia întregului univers. Filozofia engleză însăși are frumusețea muzicii și s-ar putea spune că o ilustrează, ea fiind în același timp rațională și contemplativă. Cuvinte cheie ce revin în roman sînt „palimpsestul" și „legătura dintre trecut și prezeht". Palimpsestul ca stratificare a strădaniilor generațiilor succesive de a se învrednici să pună fiecare în parte o slovă la temelia culturii, metamorfozată apoi în aur prin alchimia textului nou, și legătura dintre trecut și prezent căci, după afirmația lui Locke, dincolo de istorie și schimbările sale se poate discerne existența neîndoielnică a unui principiu. Se postulează astfel existența unui simț lăuntric ce este receptiv la acest principiu, la această constantă, în aceeași măsură în care simțurile fizice răspund lumii materiale. Dar ceea ce este mai important este capacitatea ființei de a depăși impresiile materiale și a păși în lumea imaginației, putînd a descoperi astfel sensurile adînci ale istoriei. Autorul are talentul de a zugrăvi chipuri și portrete, de a evoca lumea vie, culorile, infinitele nuanțe ale cerului, lumina aparte și farmecul peisajului englez. Îngemănînd lumea artei cu cea a realității, el scrie pagini memorabile despre muzica, literatura și pictura engleză, aflate toate sub semnul lui Orfeu. Dar strins legată de acest fir al cărții se află o altă temă — aceea a relațiilor dintre părinte și copil. În final, Clement Harcombe va dispare dar va lăsa drept moștenire fiului său harul mediumnic și astfel, o dată în plus autorul accentuează o idee scumpă cărții — aceea a continuității generațiilor, o lume ce vesnic se primenește, dar în care nimic nu se pierde. Despre „Muzica engleză" s-a spus că este un „tur de forță". Este fără îndoială un roman excepțional, cu atît mai valoros cu cît marchează realizarea unei viziuni scriitoricești de o vibrantă sensibilitate poetică și de un elevat patriotism. Originală este și formula stilistică a cărții. Mozaic de stiluri, de straturi lexicale și stilistice, textul înglobează scurte pasaje din operele unor scriitori și artiști englezi (Thomas Browne, Thomas Malory, William Hogarth, Lewis Carroll, Samuel Johnson, Daniel Defoe) fapt de care sîntem avertizați într-o notă introductivă — sau, grație unui mimetism artistic superior, reconstituie stilul unor scriitori sau epoci literare în care autorul se mișcă cu dezinvoltură. Textul se constituie astfel într-o fină marchetărie în care întarsii și esențe stilistice diferite conferă scriiturii un rafinament aparte. „English Music" reprezintă în lumea literară britanică a acestui an o carte de referință. Fascinantă, scrisă sub semnul lui Orfeu, această meditație pe tema „dulcii muzici" a Albionului este totodată o întruchipare a ideii lui Blake potrivit căreia prin poezie, pictură și muzică putem accede spre sferele elevate ale imaginației, că astfel avem acces la lumea și revelațiile Vîrstei de Aur și a Paradisului, putînd pătrunde esența adîncă a lucrurilor.

Virgil Lefter

*) PETER ACKROYD : „ENGLISH MUSIC', HAMIS HAMILTON, LONDON, 1992.

dosar:

August Strindberg

La apariția în editura Mercure de France, a operei autobiografice (în 2 volume) a scriitorului suedez, Le Figaro Littéraire a publicat mai multe articole despre viața și opera lui Strindberg din care extragem :

DEMONII ȘI ARTISTUL

de Jean Marie Rouart

E o otravă lăsată de romantism : avem un pic tendința de a prefera pe scriitorii tiranizați de un demon, acești blestemați cu viață furtunoasă, cu omoruri pustiitoare, care fac deliciul biografilor și cititorilor, care-și imaginează că nu există veritabili artiști fără o bună doză de nenorocire și nebunie. Cu A. Strindberg nu vom fi dezamăgiți ; nu un demon ci zece care l-au asaltat, pustiit, torturat ; delir de persecuție ca Rousseau, nebunie paranoică ca Maupassant, boemie turbată ca D. H. Lawrence, gelozie bolnăvicioasă ca Proust, instabilitate permanentă ca Verlaine, obsesie a sinuciderii ca Nerval, fiu rău ca și Kafka, soț tiranic ca Tolstoi. Marele scriitor și dramaturg suedez cumulează toate distincțiile indispensabile panopliei literare ale artistului modern. Talentul său e de a fi supraviețuit teribilelor sale experiențe, seismelor sale mentale care l-ar fi putut conduce drept la cămașa de forță și de a le fi transformat în formidabile romane și în magnifice piese de teatru. Rareori, un om va fi dat spectacolul unui astfel de război angajat pe toate fronturile : cu el însuși, cu familia sa, cu societatea, cu soțiile și prietenii săi. Acest dezacord permanent e toată materia luminoasă a operei sale, motorul cu explozie care-i antrenează geniul. Aceasta e ceea ce l-a făcut să scrie capodoperele sale : **Domnișoara Iulia, Pledoaria unui nebun, Fiul servitoarei, În marginea vastei mări**. Această operă tot așa de vastă și variată ca aceea a lui Balzac, bogată în introspecții sentimentale, oferă această hiperanaliză a labirintelor noastre sentimentale în care au trecut maeștrii scriitori scandinavi, cu această puțină isterie arctică ce le este caracteristică. De parcă apropierea polului i-ar face să piardă busola.

NEVROZELE GENIULUI

de Claude Michel Cluny

Marcată de revolta, viziunile și furiile sale, opera lui August Strindberg este pe măsura vieții sale : aceea a unui geniu chinuit care a știut să transforme demonii săi în literatură.

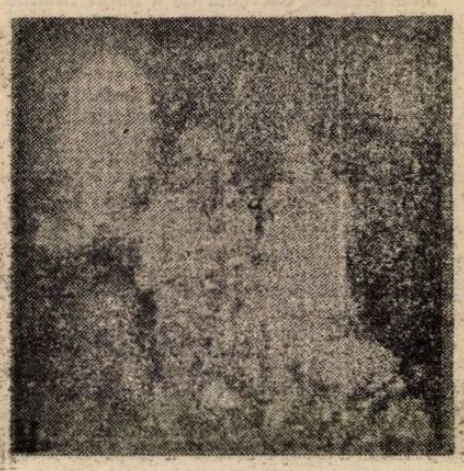

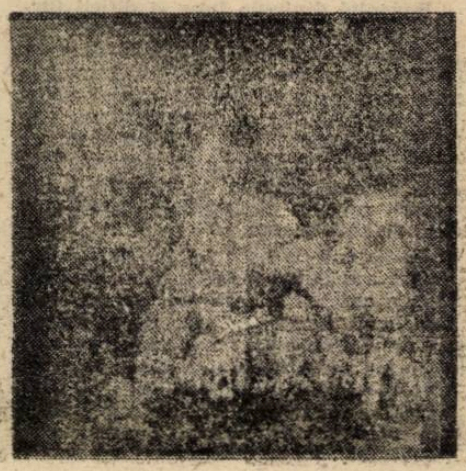

Operă enormă ; opera unui furios, a unui neiubit, a unui bolnav acrit, chinuit, halucinat, provocator, genial, urît, excesiv și a cărui ironie tăioasă, lirismul, viziunile, acuzațiile n-au încetat să-l agite (pînă la apariția în fața tribunalelor), pentru sau împotriva lui pe contemporanii săi... Și nu numai scandinavii : Johan August Strindberg a trăit în Franța în mai multe rînduri, cu noroace diverse. Dacă l-am crede, citindu-l, am putea mai bine să scriem : nenorociri constante.

Romancier, nuvelist, dramaturg sau autor de însemnări zilnice ; în general nu există un teren literar pe care marele scriitor suedez să nu îl fi cercetat de multe ori cu mijloace atît de iubite de psihiatri. Temperamentul său, dar și curentele de gîndire ale timpului (ca și abaterile lor), sau „și-au dat mîna" ca să-l împingă pe Strindberg să-și hrănească scrierile cu impulsurile sale imediate ca și repulsiile sale. Această furie, de refuz, de fatalitate care-i face să-i fiarbă cerneala în călimară, el o atiță pînă la moarte.

El se întreabă în **Încoronarea edificiului**, pe care o considera ca pe una din cele mai bune lucrări ale sale, despre ceea ce aștepta de la moarte în loc să vorbească despre ceea ce, odată trecut pragul, îl aștepta. Răspunsul, evident, nu e dat. Dar mai mult sau mai puțin revenit la sentimente bune față de creștinism, interesat de Swedenberg, atras în ciuda timpului său de lumina păgînă, el nu mai este în aceste pagini personajul cabrat, vindicativ și rînjind din **Pledoaria unui nebun** sau din **Inferno.** Acest ultim titlu îl scrie de altfel în franceză —, după 1897 — în timpul unui tratament la spitalul Saint-Louis din Paris.

El suferea de o boală de piele (aproape incurabilă și azi) și aceasta n-a făcut decît să adauge gheara aripilor demonilor săi interiori.

BOEMUL MISOGIN

extras din „PLEDOARIA UNUI NEBUN"

„Urmărit ca o fiară sălbatecă, schimb cîmpul de luptă și, ajuns în marginea mizeriei, ajung să ating un țărm neutru într-un sat din împrejurimile Parisului... Dar iată că am căzut, din nou, în capcană, și rămîn acolo închis timp de zece luni, poate cele mai rele din viața mea.

Societatea se compune din tineri pictor scandinavi, majoritatea fără școală, țărani tineri, mai înainte ucenici, în diverse meserii și de origini pe cît de diverse pe atît de nedefinite. Și ceea ce este și mai rău, femei pictori emancipate de toate prejudecățile, infatuate de literatura hermafroditică pînă a se crede egale bărbaților. Și ca să-și mascheze sexul, ele afișează obiceiurile bărbatului, fumează, se îmbată, joacă biliard, își fac nevoile în stradă, în spatele unei porți, vomită în public fără jenă și se dedau, după propriile lor mărturisiri jocurilor dragostei între ele".

În românește de
D. St. Rădulescu

(Va urma)

Urmare din pag a 10-a

Cu ochii deschiși

împărat roman nu-l deprinsese deloc răbdarea.

— Iar limbile vechi, la ce vîrstă le-ați abordat ?

— Latina către zece ani, greaca spre doisprezece ani. Tatăl meu mi le-a predat, apoi am avut profesori care veneau acasă. Dar el este cel care a început. Era de asemenea în timpul războiului și era foarte frig. Nu mi-a fost niciodată frig pe vremea aceea, în Parisul lui 1915, unde ne întorseserăm în final, după un an petrecut în Anglia. Locuiam la Paris de cînd Mont-Noir fusese vîndut, către 1912 sau 1913. Tatăl meu îl părăsise în 1912, puțin timp după moartea mamei sale. Îl vînduse fără amărăciune, întrucît trăise acolo prea multe tracasări și certuri de familie. Se instalase în această **avenue d-Antin**, care a devenit **avenue Victor-Emmanuel-III**, apoi **avenue du Président Roosvelt**, așteptînd să devină **avenue Mac...** în această casă care nu mai există căci i s-a demolat aripa în care locuiam. Am încercat să regăsesc locurile, acum șase sau șapte ani, dar nu le-am recunoscut.

La numărul 15 era o frumoasă casă veche din secolul al XIX-lea, cu o curte interioară. Noi ocupam un apartament la primul etaj dînd în această curte. Acolo am citit mult, și mai ales am fost prin muzee. Mutarea de la țară în Parisul de dinaintea lui 1911 era pentru mine minunată, pentru că existau muzeele.

— Nu ați regretat plecarea de la Mont-Noir ?

— Eram prea tînără. Pentru un copil, orice noutate e frumoasă. Acolo, **(la Paris**, s.n.) erau Louvrul, Cluny, subteranele muzeului Cluny, palatul Termelor. Pentru mine începea marele vis al istoriei, adică lumea celor vii din trecut. (...)

Cînd se vorbește despre dragostea pentru trecut, trebuie să fii atent, e vorba de dragostea de viață : viața e mai mult la trecut decît la prezent. Prezentul e totdeauna un moment scurt și aceasta chiar atunci cînd plenitudinea lui îl face să pară etern. Cînd iubești viața, iubești trecutul pentru că el înseamnă prezentul supraviețuind în memoria omenească. Ceea ce nu înseamnă că trecutul e o vîrstă de aur : ca și prezentul, el e pe rînd atroce, superb ori brutal, ori numai oarecare.

Dar oricum, în prima mea copilărie la Mont-Noir, mergeam adesea în diferite orășele din împrejurimi că să vedem lucruri frumoase : era Arras, era Furnes. Furnes, îndeosebi, m-a impresionat cu frumoasele lui biserici aurite. Mai era Bruges, și, din cînd în cînd, Bruxelles, unde locuiam la una dintre mătușile mele, dar nu-mi plăcea Bruxelles. Și apoi, cînd a izbucnit războiul, cînd armatele germane împînziseră Franța, a fost Londra.

Prin Ostende, am sosit în fine pe un pachebot plin de refugiați, și am rămas acolo un an, lîngă Richmond. Pentru mine asta e o amintire imensă, pentru că era primul mare oraș în care trăiam cu adevărat pe toată durata zilei, deja pe trei sferturi ieșită din copilărie. Dar nu era doar marele oraș, era mai ales parcul din Richmond, căprioarele etc. Dar, în sfîrșit, mergeam mult la Londra, la National Galery, la British Museum. Acolo l-am văzut pe Hadrian pentru prima oară, virilul și aproape brutalul Hadrian de bronz către cel de-al patruzecilea an al său, repescuit din Tamisa în secolul al XIX-lea, și apoi statuile din Partenon.

— Vorbiți despre muzee așa cum altul ar vorbi despre cinematograful unde era dus joia.

— În fond, cam asta este. Era vorba de nașterea unei imaginații. O spun într-un mod cam ușuratic, fiindcă nu trebuie niciodată să apeși prea tare, dar asta ridică foarte mari probleme : imaginația acceptă lucrurile de care se poate atașa ; dar mai există nu ceea ce respinge, ci ceea ce ea ignoră, ceea ce admite să treacă neobservat. Există, afinități, alegeri, deloc ușor de explicat. Rețineți de altfel că și eu am avut o perioadă de pasiune pentru cinema, între douăzeci și cinci și treizeci și cinci de ani. Apoi mi-a trecut, bineînțeles cu excepția citorva foarte rare filme mari. Dar totdeauna mă tem un pic de umbrele de pe celuloid. De altminteri am explicat asta în **Denier du rêve (Pomana visului**, roman).

— Dar vă amintiți de momente privilegiate din timpul acestor vizite ?

— Îmi amintesc foarte bine de prima mea vizită la Westminster. Misterul Evului Mediu e ceea ce am descoperit atunci în monumentele funerare gotice. Îmi amintesc deopotrivă foarte bine de lucruri contemporane, de o expoziție a lui Mestrovici, care a fost prima mea întîlnire cu arta slavă, și am impresia că asta a fost cel dintîi fir ce urma să mă conducă spre Balcani, spre Balcanii **Nuvelelor orientale** care se situează în Orientul slav.

— Mi s-a întîmplat să fac liste cu lecturile mele de copil și adolescentă, gîndindu-mă mereu la **Quoi, l'éternité ?**, cel de-al treilea volum din **Labyrinthe du monde**. Trebuie făcută o distincție foarte clară : influențele copilăriei nu au nimic comun cu cele ce-i urmează. În fond, ele au fost atît de numeroase că a trebuit să se anuleze reciproc.

Sînt mai întîi poveștile, pe care le-am iubit atît. Ca toți copiii, mă străduiam să le înfăptuiesc plimbîndu-mă cu o baghetă, frecînd obiectele, cerîndu-le să se preschimbe în aur ; nu se schimbau nicicum, dar era un joc delicios.

După aceea, au fost lecturile cu voce tare, alături de tată, lectura operelor pe care el le aprecia, de pildă **Comoara sărmanilor**, despre care am vorbit deja. Mi-a citit — aveam spre unsprezece ani și acest misterios, puțin diluat, aproape „monden", trebuie că a avut o anume influență asupra orientării mele viitoare — romanele lui Merejkovski, la modă în epocă. Aceasta se petrecea în apartamentul de la Paris. Nu prea înțelegeam bine, dar aceste lecturi îmi lăsau acel sentiment al mulțimii pe care totdeauna reușesc să-l redea romanele rusești, fie ele de Merejkovski ori Tolstoi.

L-am citit de asemenea pe Shakespeare. Mi-am citit toți clasicii în edițiile ieftine pe care mi le cumpăram singură — cum v-am mărturisit deja — Racine, La Bruyère și alții. Îmi amintesc o impresie, cînd tocmai începusem să citesc ; mă rog, tocmai învățasem să citesc, dar lectura era încă ceva foarte nou pentru mine ; trebuie să fi avut șase ani și jumătate, ori șapte, cel mult. Era o zi de mutare, și tata mă lăsase singură în camera lui în timp ce încuia cuferele. Îmi dăduse prima carte găsită pe masă : un roman scris de o femeie uitată, complet necunoscută acum, al cărei nume l-am găsit întîmplător pe o placă, aplicată pe casa ei, la Montpellier, cînd au zăbovit în acest frumos oraș, în urmă cu niște ani. Ea se numea Renée Montlaur, dintr-o bună familie din Languedoc, protestantă, cred, și scrisese romane evanghelice sau biblice. Cărțile de genul acesta nu m-au delectat niciodată, dar îmi amintesc că aceea se petrecea în Egipt, către epoca lui Christos. De-abia știam unde se afla Egiptul, iar intriga am uitat-o, dar există un pasaj care m-a impresionat, cînd personajele urcau într-o barcă pe Nil, la apusul soarelui. Impresia colosală : un apus de soare pe Nil, la vîrsta de șase ori șapte ani. Impresie niciodată pierdută, chit că a durat atîta timp ca să devină un moment al călătoriei lui Hadrian în Egipt. Asta mi s-a întipărit în memorie. Cu ce ai putea umili autorul acestui roman pios...

— Ce alte romane franceze ați mai citit ?

— În prima adolescență, mai nimic ; abia mai tîrziu, spre cincisprezece ani, m-am apucat să citesc toți. L-am citit pe Barrès, desigur ; era omul timpului. Latura patriotică nu mă interesa deloc. **Dezrădăcinații** îmi părea o carte artificială și căutată ; gîndesc și-acum același lucru. Dar Barrès din **Colina fermecată** era bulversant, de vreme ce, din nou, alternau lumea invizibilă și cealaltă, cea a realității țărănești ; continui să cred că e o carte mare. Evident, sînt goluri, momente cînd Barrès se autoplagiază, dar sînt deopotrivă momente cînd există o adevărată artă, acele peisaje din Lorena, minunat descrise, și îndeosebi singurătatea și bătrînețea lui Leopold, vrăjitorul, ocultistul, și devotamentul lui total pentru Vintras, pe jumătate fanatic, pe jumătate șarlatan, cu toate că aceasta-i pricina tuturor încercărilor sale.

— Stilul lui Barrès l-a influențat pe al dumneavoastră ?

— E greu de spus. Cu siguranță nu, în epoca primelor „mari tentative" cînd aveam douăzeci de ani, și nici în epoca lui **Alexis**. Însă după aceea, poate. Întrucîtva. În ansamblu, am avut două sau trei perioade de stil diferite, pe care le situez foarte bine. Mai întîi primele mele proiecte de cărți. Pîndar, scris de către o adolescentă care nu știa aproape nimic, cel dintîi Hadrian, cel dintîi Zénon, celelalte două, nuvele din **La mort conduit l'attelage**, mizgălite la douăzeci de ani, erau redactate într-un stil înform, însă, cît privește ritmul, mișcarea, era ceva care se-apropia de stilul „liber" la care am ajuns în final. În acest stil mi-am scris și rescris în întregime acele nuvele, care sper că vor apărea curînd. Sînt ispitită să cred că de-a lungul vieții stilul se îmbunătățește, se curăță de reziduurile imitative, se simplifică, își găsește propria-i cale, dar fondul rămîne, îmbogățit, ori mai degrabă confirmat de viață.

Urmează apoi primele mele eseuri publicate, în genul povestirii franceze, foarte rezervat, moderat, delimitat : e perioada lui **Alexis**. Pînă într-un anumit punct, a existat o stagnare a evoluției mele personale, către douăzeci și cinci de ani. Voiam să fiu în pas cu literatura contemporană, îndeosebi cu „narațiunea" à la Gide ori à la Schlumberger, să mă închid într-o formă artistică mai literară, mai continuă, ceea ce de altminteri însemna o excelentă disciplină.

A urmat o reacție împotriva lui **Alexis**. E perioada cînd am scris **Feux** și a primei versiuni din **Denier du rêve**, stilul ornat care a putut fi efectiv influențat de Barrès, dar și de atîția alții. Suarès de exemplu, de către toți pictorii și poeții baroci ai Italiei... Dar după aceasta cred că am pornit mai degrabă pe drumul meu, începînd cu Hadrian.

— Oare tatăl dumneavoastră a avut el însuși pasiuni literare pe care le-ați fi putut moșteni ?

— Îi plăcea mult să citească și avea autori preferați, dar pasiuni literare, mă îndoiesc. De pildă, îi plăceau Shakespeare, Ibsen. Pe Ibsen l-am citit împreună, cînd eu aveam în jur de șaisprezece, șaptesprezece ani. Am încă mai multe piese adnotate de el : voia să mă învețe să citesc cu voce tare, își imaginase un fel de notație muzicală, ca să marcheze pauzele, pasajele unde vocea urcă și coboară. De la Ibsen am învățat mult despre independența totală a omului, precum **Un dușman al poporului**, în care singur protagonistul își dă seama că orașul e poluat. Acești mari scriitori din secolul al XIX-lea erau adesea refractari, subversivi, în opoziție cu epoca și anturajul lor, împotriva întregii mediocrități umane. Ibsen, Nietzsche și Tolstoi erau din aceia, iar alături de tatăl meu l-am citit pe Lustrei.

În schimb, tata nu era un mare cititor al lui Balzac. Voi merge pînă la afirmația, care pare foarte arogantă din partea-mi, că într-o anumită măsură eu l-am convins să citească o parte din literatura franceză a secolului al XIX-lea. Eu i-am zis, de pildă, : „Hai să citim **Mănăstirea din Parma**".

Citeam mult împreună, cu voce tare. Aveam pasiunea cărților. Eu citeam, iar cînd eram obosită, el relua lectura. Citea foarte bine, mult mai bine decît mine : exterioriza mai mult.

— Pe Proust cînd l-ați descoperit ?

— Cu puțin timp după moartea lui : trebuie să fi avut douăzeci și patru ori douăzeci și cinci de ani. Dar în privința lui, tata nu mă urma. Avea acest refuz al bătrînilor. Această repugnanță față de lectura celor mai recente opere. Proust, pentru el, era incomprehensibil. Îi prefera pe ruși, pe care îi iubeam enorm. Și Selma Lagerlöf, despre care am scris mai tîrziu un eseu, și pe care continui s-o consider un scriitor de geniu.

— Și Dostoievski ?

— L-am citit mai tîrziu, și l-am admirat cu un soi de stupoare, cum să spun ? cu respirația oprită, într-atît mi-a părut de mare. Dar nu m-a influențat niciodată. Creștinismul lui era — ori îmi părea — la antipodul a ceea ce mă privea pe mine, cu toate că am o admirație emoționată pentru starețul Zosima. Totuși, nu l-am recitit niciodată mult pe Dostoievski, și din acest unghi sînt judecate influențele.

Mai erau și autori francezi. Saint-Simon, de exemplu. Tata iubea mai ales scriitorii din secolul al XVII-lea. Aproape întreaga operă a lui Saint-Simon am citit-o cu el. Aveam sentimentul că întîlnesc acolo mulțimi omenești, am văzut în el marele observator a ceea ce se petrece, a ceea ce trece... Cît despre stilul lui, e atît de măreț, încît doar fiind cu adevărat profesionist îți dai seama că are un stil. Limba lui e admirabilă, dar mă întreb dacă nu abia acum mă impresionează mai ales.

— Și poeții ?

— Poeții ? Cei din secolul al XVII-lea firește, cei din Renaștere și Hugo : mi-a plăcut totdeauna Hugo, în pofida modelor contrare. Recunosc că sînt la el momente de retorică apăsătoare, dar deopotrivă strălucitoare și uriașe. Toți ceilalți poeți, Rimbaud, Apollinaire, i-am descoperit mai tîrziu. De altminteri am spus, în prefață la **Alexis**, în ce punct îmi pare că foarte adesea un tînăr scriitor e prea puțin preocupat de epoca lui, cel puțin aparținînd complet unui grup „la modă", care încearcă s-o urmeze ori s-o precedă. În general, un tînăr sau o tînără se alimentează din opera generațiilor precedente. Sîntem foarte frapați de acest lucru urmărindu-i de aproape pe romantici. Nu la predecesorii lor imediați, ci totdeauna ei se referă la ceva mai îndepărtat.

— În cazul dumneavoastră, care erau acești predecesori ?

— Poate Yeats, Swinburne, d'Annunzio. D'Annunzio era foarte citit în epoca aceea. Mai degrabă poemele, adesea foarte frumoase, pe care le citeam în italiană. Eram în stare să fac distincție între romanele lui, care sînt foarte datate, și poemele care au rămas bune, bineînțeles, cu condiția să treci peste emfaza poetică în care ornamentația barocă e la fel de ienantă la el ca și la Barres.

Cine altcineva ? Péguy ? Nu m-a ispitit niciodată ; nu-mi plăcea creștinismul lui agresiv, tot așa cum l-am detestat și pe acela al lui Claudel. Nici unul nici celălalt nu existau cu adevărat pentru mine. Baudelaire, da, dar l-am gustat destul de tîrziu, ca o cunoscătoare, precum cineva care judecă din punct de vedere profesional perfecțiunea extraordinară a versului baudelairian. Era, într-un fel, prea tîrziu pentru entuziasmul naiv.

În cazul meu, am cunoscut poezia secolului al XVII-lea, și cea a Renașterii : Racine, mai puțin La Fontaine ; mai tîrziu am simțit frumusețean ritmică a versului lui La Fontanie, poeții englezi, metafizicii mai ales, citiți, desigur, în original. Și apoi, printre italieni, poeții Evului Mediu, poeții aceleia „gai savoir" și toată școala lor. Poeți care nu sînt într-atît de străini de metafizică.

Dacă vreți influențe, ele ar trebui poate căutate pe latura filosofică. Cred, de pildă, că nu îmi pot acorda unele influențe din Nietzsche, nu cel din Zarathoustra, dar cel din **Vesela știință**, din **Omenescul prea omenesc**, acel Nietzsche care are un anume fel de a considera lucrurile, în același timp de foarte aproape de la mare distanță, lucid, acut, și deopotrivă aproape ușuratic.

— Dar un om ca Schopenhauer, de pildă, ce a însemnat pentru dumneavoastră ?

— Da, numai că aceasta s-a contopit repede cu influența budismului pentru că în fond Schopenhauer înseamnă prima tentativă de aclimatizare a gîndirii budiste în țările europene. Dar nu mă gîndesc fără emoție la Thomas Buddenbrock al lui Mann, care, după o viață convențională și descurajată, descoperă la Schopenhauer sensul disperării și, poate în același timp, pe cel al păcii celei mai înalte.

moda, altfel

PICASSO (II)

Stravinsky a fost o nouă descoperire pentru Picasso dar și P. pentru S. Despre această întîlnire Francis Steegrunller spunea că a fost determinată de o conjuncție majoră a planetelor care, se pare, i-a plasat pe toți ceilalți undeva în afară. Stravinsky purta pantaloni de culoarea mustarului, pantofi galbeni și întreaga sa ținută iradia certitudinea că e unul dintre „oamenii viitorului" așa că atunci cînd pleacă în Elveția cu portretul pe care i l-a făcut Picasso, la graniță i se refuză trecerea portretului considerîndu-se că nu era vorba de un portret ci de o hartă. Răspunsul a rămas anecdotic : „Da, este harta feței mele și nimic altceva !"

Pe acești oameni Apollinaire i-a numit „oameni ai viitorului", iar Gertrude Stein „generația pierdută". Apollinaire moare cu două zile înainte de încheierea armistițiului ; mulțimea, sătulă de război și exaltată de terminarea lui s-a strîns să celebreze evenimentul pe bulevardul Saint-Germain, chiar sub ferestrele camerei în care marele poet zăcea pe catafalc, acoperit cu flori. Și mulțimea urla dezlănțuită : „Jos Guillaume !", referindu-se la Wilhelm II al Germaniei. Ironia crudă a soartei ca în moarte să fie hulit cel care întreaga sa viață a făcut tot ce a putut pentru a deveni cetățean al Franței.

Este epoca în care cubismul își are începutul și pe care Gertrude Stein îl definește ca „timpul în care picturile încep să vrea să iasă din rame". Se întîlneau în aceleași locuri Hemingway, James Joyce, Scott și Zelda Fitzgerald, milionari excentrici și aristocrați-auto-exilați și dadaiști hărțuiți de propriile lor programe, Tzara cu proclamația „adevăraților dadaiști sînt împotriva lui Dada", Marcel Proust, cu ceaiurile și ipohondriile și Picasso care „a invitat succesul la fel de puțin cît a invitat Van Gogh eșecul". Succesul a fost destinul lui Picasso și acest amănunt îl face artistul tipic al timpului nostru așa cum Van Gogh a fost al timpului său. Picasso spunea adesea : „Omul nu poate face nimic altceva decît să urmărească firul cu care destinul lucrează." Îi mai plăcea să spună că e formidabil „să fii capabil să trăiești ca un om sărac, dar să fii plin de bani. Sexul și hrana sînt singurele lucruri care contează."

Criza din 1929 îl găsește vînzînd tablouri la prețuri din ce în ce mai ridicate, iar servitorii, doica, șoferul cu livrea, mașina Hispano-Luiza, tot luxul cu care se acomodase au rămas neatinse. Cînd Black Sun Press i-a cerut să deseneze un portret al lui James Joyce, pentru frontispiciul de la **„Povești spuse de Shem și Shaun"**, ce urmau să fie publicate în acel an, a refuzat afirmînd categoric că el niciodată n-a făcut astfel de comisioane și că în orice caz, nu-i pasă în nici un fel de James Joyce. În 1932 o mare retrospectivă a fost deschisă la Zürich Kunsthaus, înregistrînd 28.000 vizitatori. Carl Jung a fost izbit de asemănarea, chiar similitudinea dintre opera lui Picasso și desenele pacienților săi schizofrenici, așa că l-a declarat schizofrenic. Prețurile tablourilor au crescut.

O groază de bani i-au trebuit lui Picasso cînd s-a hotărît să cultive „viața boemă". Sanctuarul său „special boem" era o clădire din sec. XVII pe rue des Grands Augustins, cu un trecut istoric venerat. Scrie o piesă de teatru în trei zile „Dorința prinsă de coadă", în care nu există nici un fel de compasiune, nici un fel de speranță. Hainele i-au devenit agresiv boeme, pantaloni jerpeliți, buzunare uzate prinse cu ace de siguranță, un ceas atîrna cu un șiret de pantof, o beretă bască pe capul aproape complet chel ; nu mai juca rolul omului obișnuit, nici pe cel de dandy ci pe cel al „omului sărac din popor." Cu această **modă** banii s-au strîns ; fata lui, Pamela Picasso, a devenit o adevărată **patroană de modă**.

Corina Cristea

MARGUERITE YOURCENAR

CU OCHII DESCHIŞI

Într-un volum incitant şi seducător prin rafinament şi erudiţie, sugestiv intitulat „Cu ochii deschişi" (Les yeux ouverts, entretiens avec Matthieu Galey, Gallimard, 1986), Marguerite Yourcenar, unica academiciană a literelor franceze, ne oferă, graţie complicităţii „vigilente" a binecunoscutului cronicar dramatic Matthieu Galey, cartea-„cheie", îndelung aşteptată pentru înţelegerea detaliată a unei opere de strălucitoare diversitate şi profunzime. Memoria constituie aici tema subiacentă : rememorînd, Yourcenar retrăieşte şi deopotrivă recompune, într-un **puzzle** permanent şi fascinant, splendoarea unui univers împlinit în lumina tare a Spiritului. „Fără reticenţe, cu simplitatea unui cuget senin, preocupată de aspectele lumii în care trăim, ea contemplă această lume **cu ochii deschişi**, spunîndu-ne ceea ce crede, ceea ce vede, ceea ce a trăit". (nota ediţiei franceze)

Personalităţi ale scrisului francez, cu existenţe şocante şi adesea controversate, Marguerite Yourcenar şi Mathieu Galey au părăsit lumea celor vii. Mai preţioasă însă decît fecunda lor efemeritate, Memoria şi Cuvîntul care ni-i restituie.

(S.C.)

Matthieu Galey : — **Aveţi impresia că aţi avut o copilărie oarecum de excepţie ?**

Marguerite Yourcenar — Nu am drept reper decît descrierile celorlalţi scriitori asupra copilăriei. Nu le găsesc exacte. Aşadar, trebuie să cred c-am avut o copilărie deosebită ori că aceşi scriitori au reconstituit copilăria în mod romanesc ori în mod poetic şi uneori inexact.

— Totuşi, aveţi posibilităţi de comparaţie. Cunoşteaţi şi alte copilării.

— Da, dar le cunoşteam superficial, în ceea ce eu aş numi convenţiile copilăriei. Dar ce gîndeau ei, la ce visau, odată întorşi în camera lor de copii ? Nu ştiu. De pildă, un scriitor pe care-l socotesc foarte mare şi care, pe deasupra, e o femeie — adică în privinţa asta ar fi putut exista puncte de contact — Selma Lagerlöf, iar eu consider că amintirile ei din copilărie sînt nişte flecăreli foarte drăguţe, dar tot ce-i mai de seamă este eliminat. Cartea nu a fost scrisă ; ea ar fi putut să o scrie, dar n-a făcut-o. Profunzimea ei nu se întrezăreşte deloc aici.

— Există cu toate astea un element particular în copilăria dumneavoastră : s-a petrecut în absenţa mamei. Această absenţă v-a copleşit ?

— Cîtuşi de puţin. Nu mi s-a arătat niciodată vreun portret al mamei în copilărie. N-am văzut nici unul poate înainte de treizeci şi cinci de ani. M-am dus să-i văd mormîntul pentru întîia oară cînd aveam cincizeci şi cinci. Trebuie să spun că tatăl meu era foarte înconjurat de femei. Existau pe-atunci destule persoane care să-mi facă gulere cu broderie englezească ori să-mi ofere bomboane.

— Totuşi, era copilăria unei fetiţe singuratice.

— Pînă într-un anumit punct. În fine, cînd solitară, cînd înconjurată de alţi copii, de persoanele la care tatăl meu îşi făcea sejururile. Dar singuratică uneori, da, şi cred că obişnuinţa precoce a singurătăţii este o nesfîrşită binefacere. Ea te învaţă, dar numai pînă la un punct, să te lipseşti de fiinţe. Ea te mai învaţă deopotrivă să iubeşti mai mult fiinţele. Apoi, există un fond de indiferenţă infantilă care este foarte rar descrisă. Nu ştiu dacă oamenii sînt stinjeniţi de sentimentul acestei indiferenţe, dar eu sînt frapată cînd privesc copiii : trăiesc într-o lume a lor şi am impresia că trăiam într-o lume a mea. Cred că majoritatea scriitorilor, chiar „serioşi", care vorbesc despre copilărie, se înşeală totdeauna asupra ei. Ei privesc copilul din punctul lor de vedere adult, ori fac un efort uriaş pentru a se substitui celui ce cred ei că este un copil. Aceasta e prea sistematic, prea aproape de convenţiile noastre. Eu cred că un copil se îndreaptă foarte confuz în viaţă, cu surprizele unui tînăr animal care vede — ori regăseşte — ceva pentru prima dată, că persoanele mature care-l înconjură, a căror identitate nu este totdeauna foarte limpede, despre care i se spune că unul, pare-se, e tatăl său, că i se spune „tata" (dar ce înseamnă pentru el un tată ?), că celălalt e mama şi că a treia e guvernanta ori bucătăreasa, ori factorul, toţi aceştia sînt „oamenii mari", care au o anumită importanţă şi care, în acelaşi timp, nu-i sînt foarte apropiaţi ; el are o viaţă personală pe care oamenii aceia nu i-o afectează. Şi nimeni nu vede acest raport. Se cere răspicat din partea copiilor să-şi urască ori să-şi adore părinţii. Ca să spun drept, nu mi-am adorat niciodată tatăl, şi abia mai tîrziu, mi se pare, l-am iubit cu adevărat.

— Pentru dumneavoastră, care erau acei „oameni mari" care vi s-au întipărit în memoria de copil ?

— Erau destui, dar simţeam foarte bine că ei însemnau ceva fără să conteze, întrucîtva. Trăiam într-o casă foarte populată, ca vechile case de odinioară : era bunica, era fratele meu vitreg şi apoi soţia lui, era unchiul, erau nişte veri îndepărtaţi. Exista personalul casei, considerabil într-o epocă în care nimic nu era electric ori mecanizat. Erau oamenii satului, adulţi ori copii. Erau băieţii şi fetele pe care-i întîlneam pe plaje, în timpul vacanţelor. Toţi aceştia existau pentru mine în aceeaşi măsură, mult, şi puţin. [...].

— Nu aţi cunoscut niciodată vîrsta revoltei împotriva familiei ?

— Nu, pentru că ea nu mă stînjenea destul ; familia mea, cu excepţia tatălui meu, n-avea cine ştie ce importanţă. Am pomenit în altă parte despre antipatia fratelui vitreg faţă de mine, dar îl vedeam destul de rar. Am descris membrii familiei mele materne pe care i-am cunoscut ori despre care am auzit vorbindu-se, majoritatea erau nişte fantoşe interesante, aidoma fermecătorului unchi Octav ; însemna totul. Dar să-l lăsăm la o parte şi pe „stră-unchiul" Octav, care evident însemna mult mai mult : un mistic şi un poet căruia i-au lipsit graţia de exprimare. Or, în generaţia mea mai recentă, cea pe care am cunoscut-o, se găseau destui oameni onorabili, demni de respect pentru curajul, milostenia lor etc., precum mătuşa mea paralitică sau o verişoară infirmieră într-un spital de canceroşi ; dar toate acestea nu aveau pentru mine o mare importanţă, nu le vedeam deş.

— Unde locuiaţi în acea vreme ?

— Am sosit la Mont-Noir către vîrsta de şase săptămîni. Am povestit cum tata a revîndut, la cîteva zile după moartea mamei, casa pe care o cumpărase la Bruxelles, pentru a-i satisface dorinţa de a naşte alături de surorile ei şi în mîinile unui medic, de altminteri pare-se incompetent şi puţin grijuliu, de vreme ce ea a murit de o febră puerperală, ca atîtea lehuze la vremea aceea, victime ale unei asepsii îndoielnice. Dar Mon-Noir n-a fost decît o locuinţă de vară, chiar dacă rămîneam acolo pînă toamna tîrziu. Primele două ierni din viaţa mea, mi s-a spus, s-au petrecut în casa cea mare din Lille, dar amintirile pe care le am despre această casă, despre frumoasa ei grădină de atunci, sînt mai tîrzii, se înţelege ; ele datează de pe vremea scurtelor vizite pe care le-am făcut apoi bunicii. De la vîrsta de trei ani, mi-am petrecut toate iernile în sudul Franţei, pînă în 1912 aproximativ nu mai sînt sigură de acele date, şi iunie, pînă în 1914, în marele apartament parizian, într-o clădire dispărută la rîndu-i, pe ceea ce atunci se numea **avenue d'Antin.**

Din fragedă copilărie, vara, mai erau plajele, cea de la Scheveningue, din Olanda, apoi felurite plaje belgiene între frontieră şi Ostende, unde tata avea prieteni — mai ales prietene. Uneori Bruxelles, din aceleaşi motive ; alteori Parisul, înainte chiar de a ne fi instalat acolo, cînd eu aveam vreo nouă ani. Nu pot deci vorbi nicidecum de o copilărie înrădăcinată. Dar cele mai intense amintiri sînt legate de Mont-Noir, pentru că acolo am învăţat să iubesc tot ceea ce iubesc încă : iarba şi florile sălbatice amestecate ; livezile, copacii, brădetul, caii, vacile de pe păşunile mari ; capra mea, căreia tata îi aurise coarnele ; măgăriţa Martine şi măgăruşul Printemps, animalele mele de călărie, mai ales măgăriţa despre care am aflat devreme că e sacră printre toate celelalte creaturi pentru că poartă pe spate urma unei cruci, fiind încălecată de Iisus în ziua de Florii ; mieluşelul meu care făcea tumbe-n iarbă, iepurii de casă jucîndu-se liberi prin tufe, pe care continui să-i iubesc tare mult — acei iepuraşi cărora Zénon le redă libertatea cu puţin înainte de moartea-i —, bătrînul cîine a cărui moarte am auzit-o într-o dimineaţă vestită de-un foc de armă, iar acesta a fost cea dintîi şi mare durere a mea (aveam opt ani). Dar îmi plăceau deopotrivă plajele şi întinderile lor fără capăt, cînd marea e-n reflux, în mişcarea aproape hipnotică, pentru mine, a valurilor. [...].

Astfel, Mont-Noir, marea lui calitate, a fost viaţa de la ţară, cunoaşterea naturii. E foarte important pentru un copil să crească într-un mediu natural, să crească alături de animale, să întîlnească zilnic oameni de tot felul, să trăiască mult printre oamenii din popor. Spun „oamenii din popor" pentru că nu găsesc alt cuvînt, adică acei oameni care nu aparţin nici unei coterii, care trăiesc în nevoi. Or, un copil îndeajuns de singuratic într-o casă mare este evident în raport constant cu grădinarul, birjarul, lăptăreasa. Aceştia sînt oamenii pe care i-am cunoscut mai întîi şi adesea îmi place încă să frecventez echivalentele lor contemporane din insulă. Nu-mi plac poate decît oamenii presupuşi pe nedrept prea simpli.

— Aţi dus o existenţă de secol nouăsprezece, o viaţă de „petite fille modèle" privilegiată.

— Nu, deoarece sentimentul clasei sociale nu există deloc pentru mine. Nu eram nici o „fetiţă model" sau nu-mi trecea prin minte să am vreun model. Trebuie să spun că am detestat cărţile contesei de Ségur ; **Biblioteca Rose** mă dezgustă şi-acum de cîte ori văd vreun exemplar : acei copii mă înfuriau, nu-mi păreau adevăraţi, şi mînjiţi deja cu toate convenţiile pe care le bănuiam foarte bine.

— Citeaţi mult ?

— Ah ! Mult. Pe vremea aceea, erau deja cărticele de buzunar cu zece centime (centimele de atunci) — trebuie să mai am una pe care am păstrat-o de la vîrsta de opt ani, e vorba de **Păsările** lui Aristofan — cumpărată în staţia de metrou „Concorde". Le citeam cu pasiune.

— Ce vîrstă aveaţi ?

— Spre opt-nouă ani. Evident, nu înţelegeam afabulaţia, intriga, dar aceasta n-are importanţă, găseam că e frumos, că oamenii aceia erau de seamă, demni de atenţie, îmi plăcea, de pildă, **Fedra.**

— Fedra lui Racine, la opt ani ?

— Da, găsoam că este frumos. Acum, cine era de fapt Tezeu, cine era Hipolit, asta n-avea poate prea mare importanţă. Era frumos, suna bine. O femeie ce aparţine deja trecutului, doamna Pierre Abraham, sora lui Jean-Richard Bloch, născută într-o familie de israeliţi literaţi şi liberali, şi profund francezi, dintre ai cărei membri au murit eroic pe vremea **Gestapo**-ului (o nepoată decapitată), mă întîlnise la Paris între 1954 şi 1958. Ea publicase, aproape **hors commerce**, o lucrare despre femeia care a fost, dacă nu mă înşel, profesoara ei de dicţie, o anume Jenny de Vasson, de veche stirpe beauceroană (originară din Beauce, n.tr.), literată ea însăşi, fără să aspire la vreun succes ori notorietate, profund aristocrată, în sensul etimologic pe care-l dau cuvîntului **(cei mai buni)**, în totala ei independenţă. Această femeie fusese crescută „acasă", ca şi mine, într-o locuinţă de ţară vecină cu cea a lui George Sand, pe care o cunoscuse cînd George Sand era deja o doamnă în vîrstă, iar ea foarte mică. Ei bine, în curioasele, şi adesea remarcabilele caiete pe care Hélène Abraham le-a adunat, Jenny de Vasson se vădeşte la fel, fetiţa de opt ori nouă ani, citind Chateaubriand sau o traducere de Dante, care fără îndoială au îmbogăţit-o pe viaţă. Epoca noastră ignoră şi neagă prea mult geniul copilăriei.

— Dar tatăl dumneavoastră vă lăsa libertatea de a citi tot ce doreaţi ? Nu vă sfătuia în privinţa lecturilor ?

— Îmi citea citeodată cărţi, pasaje din Chateaubriand, chiar. Mi-a citit Maeterlinck, printre altele **Comoara sărmanilor**, şi mi-a rămas din ea un gust pentru misticism care n-a făcut decît să la amploare. Simţeam, din nou, că există un fel de lumină înlăuntrul ei, iar defectele lui Maeterlinck, ce acum îmi par foarte clare, de pildă, o anumită monotonie a limbajului, nu le vedeam, evident, la nouă sau zece ani.

El mi-a citit şi Marc Aureliu, dar în împrejurări puţin deosebite : era în 1914, în august 1914. Tocmai sosisem în Anglia, părăsind plajele belgiene şi nordul Franţei, a căror legătură cu Parisul în care ne-am fi întors era, cum e firesc, ruptă. El **(tata,** s.n.) îşi propusese să mă înveţe engleza şi avusese curioasa idee, premonitorie, să o învăţ după o traducere engleză a **Manualului** lui Marc Aureliu. Imaginaţi-vă cum suna Marc Aureliu, în engleză, şi efectul produs asupra unui copil de unsprezece ani, care nu pricepea nici un cuvînt din această limbă. Mă bîlbîiam, iar după două lecţii tata l-a azvîrlit pe Marc Aureliu pe fereastră, ceea ce arată că înţeleptul

Adaptare şi traducere :
Smaranda Cosmin

Continuare în pag. a 15-a

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 14 octombrie 1992 • 39 (138)

CE NE AŞTEAPTĂ

Aşadar, avem un parlament nou. Structura lui politică e destul de clară : de o parte e un bloc al stîngii, format din uzurpatorii revoluţiei anti-comuniste din decembrie 89 (F.D.S.N.), din comunişti naţionalisto-securişti (PRM), din comunişti „adevăraţi", vag coafaţi (P.S.M.) şi din înspăimîntaţii de „pericolul maghiar" (P.U.N.R.), de cealaltă parte un bloc de centru, cu tendinţe fie spre stînga fie spre dreapta, al democraţilor, format din partidele Convenţiei Democratice, din FSN şi din UDMR. Mai puţin clară e compoziţia fiecărui bloc în parte, eclectismul părînd să fie o trăsătură comună ambelor. Oricum, întîlnirea sub aceeaşi cupolă parlamentară a celor mai scîrboase slugi ale dictaturii ceauşiste, e vorba de A. Păunescu şi C.V. Tudor, cu supravieţuitorii gulagului comunist autohton precum domnii Corneliu Coposu şi Ion Diaconescu sau cu intelectuali de certă deschidere europeană ca dnii Nicolae Manolescu şi Caius Dragomir este cît se poate de revelatorie pentru deplorabila confuzie în care trăim de aproape trei ani, o confuzie am zice ontologică mai mult decît politică, urmare a unei foarte înrădăcinate mentalităţi pervertite de un bizar instinct al autodestrucţiei. Faptul că nu avem memoria răului — dar deloc, deloc, deloc — ne singularizează întrucîtva în raport cu celelalte ţări est-europene şi ar trebui să ne considerăm, pentru asta, drept un popor fericit, fiindcă a uita repede răul istoric e, probabil, condiţia preliminară a fericirii. Numai că, pe lîngă cronica noastră lipsă de memorie a răului mai avem cu totul particulara înclinaţie de a lua răul, la puţină vreme după producerea lui, drept bine. „Tot răul spre bine" capătă la noi o interpretare absurdă : „tot răul e bine". Acesta e marele blestem căzut asupra românului : nostalgia după răul care a devenit, în memoria sa, bine. Aşa se explică prezenţa în actualul parlament a celor doi simbriaşi ceauşişti ca şi a altora de aceeaşi teapă iar nu prin efectul democratizării vieţii noastre politice, cum ne-ar plăcea să credem şi cum cei naivi poate chiar cred. Astfel stînd lucrurile, e de presupus că acest parlament nu va izbuti sau va izbuti foarte, foarte greu să adune cele două treimi de voturi necesare adoptării legilor organice. Şi cum blocul stîngii pare să întrunească majoritatea în ambele camere ale parlamentului e normal ca el să facă guvernul. Un guvern însă care nu va putea supravieţui în absenţa legilor. Iar legile neputînd fi adoptate — cel puţin teoretic — în actuala compoziţie parlamentară, prinde tot mai apăsat contur posibilitatea unor alegeri anticipate. Un guvern de uniune naţională — singurul care ar putea evita, iarăşi teoretic vorbind, situaţia de impas legislativ care face inevitabile alegerile anticipate — nu se întrezăreşte la orizont, din varii motive. Pe de altă parte ofensiva extremiştilor din blocul stîngii — dacă nu va fi stopată de blocul însuşi — ne poate arunca în braţele unei dictaturi, cu nimic mai bună decît aceea prin care am trecut în deceniile din urmă. La rîndu-i, blocul democrat, deşi minoritar, poate juca un rol însemnat, în măsura în care va şti să atragă de parte-i pe parlamentarii moderaţi din blocul oponent, pe cei mai lucizi dintre ei. Numai că, din păcate, mare parte din parlamentarii blocului democrat sînt depăşiţi, prin vîrstă şi prin idei, şi nu mai au nici energia necesară convingerii celorlalţi şi impunerii punctului de vedere al democraţiei. Prin urmare ne aşteptăm înlăuntrul parlamentului la spectacole de o întristătoare veselie, poate chiar mai savuroase şi, totodată, mai penibile decît cele oferite de parlamentul anterior. Şi nu găsim, cel puţin pentru moment, nici un argument care să contrazică această aşteptare.

„L"

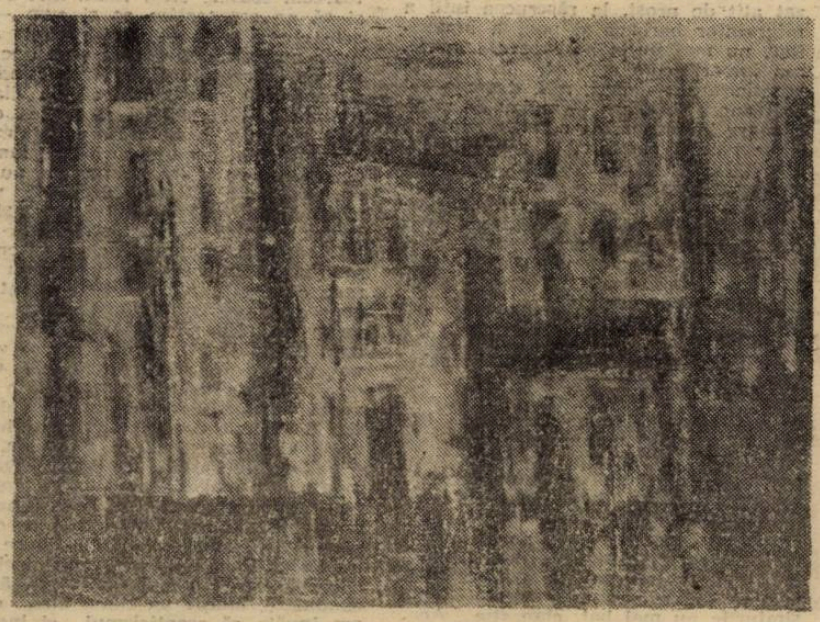

Număr ilustrat cu lucrări ale pictorului Dan Constantinescu

Discursul

Înhămată la roata istoriei
noastre infernale
trec prin praful stîrnit
de atîtea discursuri
care de care mai prezidenţiale,
îmi închid bine la piept
armura de poet
peste care, oho, nu veţi putea trece,
(nici măcar neînsufleţit
trupul meu nu-l veţi avea,
cugetul nici atît !).
Mi-e un dor nebun să mă ţin de mînă
cu fostul meu coleg de bancă
şi să-i spun şi lui că
această tragedie comună
ne mînă pe toţi spre ghilotina
istoriei noastre infernale,
că nu sîntem sorţiţi
să ascultăm veşnicele
discursuri prezidenţiale
în care se-neacă umbra masacrelor
prin care am trecut ca gîsca prin apă
ba chiar mulţumind dragilor noştri,
harnicilor noştri ucigaşi cu simbrie,
bieţilor, nevolnicilor care devin
în umbra morţilor noştri
monstruoase sicrie...

Ioana Diaconescu

DIN SUMAR: Fenomenul Eugen Ionescu • Epigrafia anxietăţii • Sentimentul ultraromânesc al urii depline • Moartea la Veneţia

HAMLET ÎNTRE DESTIN ŞI PROVIDENŢĂ —

un eseu de Florin Mihăescu

ÎN PAGINILE 8-9

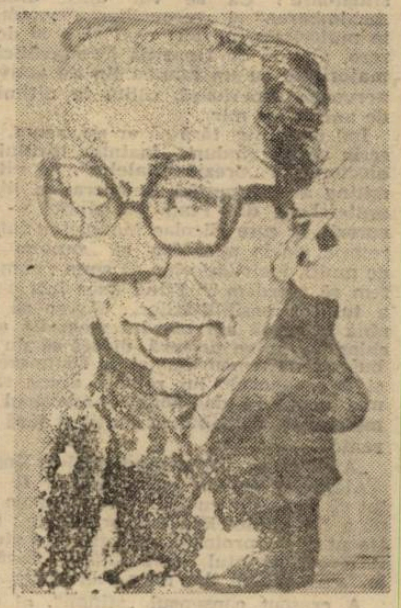

ISMAIL KADARE: PIRAMIDA

— ÎN PAGINA A 16-A —

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Tusea și junghiul la români

Cred că în noi există resurse de inerție nebănuite, și spun asta pornind nu doar de la mine însumi. Ele, resursele, existau în acest popor așezat atît de prost, la răscrucea intîi a migrațiilor barbare și apoi a imperiilor, nu mai puțin barbare ele însele, așa imperii cum au fost. Inerția și scepticismul — merg mai departe și îndrăznesc să afirm — se iau de mînă și merg împreună, ca o fetiță cuminte și un băietel cuminte, la grădinița istoriei. Numai că, între timp, din varii motive, printre care nu în ultimul rînd stă chiar trecerea timpului, celelalte fetițe și ceilalți băieței au crescut, li s-au lungit/scurtat fustițele și li s-au lungit pantalonașii, astfel încît să poată merge la alte forme de învățămînt, mai avansate ori, cum ar spune unii și alții, mai înalte. La urma urmelor inerția, scepticismul nostru înnăscute se pot găsi în celebre versuri, traducînd dorințe ale noastre dar scrise de alții : clipă, stai pe loc ! și „o, tempo, suspend ton vol !" Numai că amînarea, care e singurul efect al inerției scepticismului nostru, nu înseamnă și, automat, oprirea timpului căci, după cum știu chiar și activiștii de partid acesta are ciudata particularitate de a nu sta niciodată pe loc. Niciodată din punctul nostru, uman, și mărunt, de vedere. Dincolo de vederile noastre, acolo unde simțurile nu mai bat, cine știe... Acolo poate ajunge doar gîndul. Și, și aceasta, numai cu viteza lui caracteristică de atîtea ori invocată și nu știm și dacă de tot atîtea ori declanșată în realitate.

Venind mai aproape de cruda realitate, să menționăm nenumăratele propuse verbale ale sceptico-inerției noastre, printre care la loc de frunte ar sta „rău cu rău, dar mai rău fără rău". Și apoi întrebarea, în fond rezultată dintr-o adîncă disperare : la ce bun să încerc o promisiune de bine, cînd am trăit și deci cunosc de-atîta timp (și atît de profund) acest rău al meu de toate zilele vieții mele ? Se știe că singura soluție a unui condamnat la închisoare pe viață pentru a evita să înnebunească ori să se sinucidă este să-și bage-n cap și-n purtări ideea că asta e lumea lui și alta nu mai există. Nemaifiind posibilă pentru el. După cum și noi, cei de-aici, ca să ne păstrăm liniștiți și fără zvîrcoliri publice ori secrete, ar trebui să întoarcem spatele altor lumi, mai bune, și să ne comportăm ca și cum — și asta e realitatea — pentru noi altă lume nu există. Asa cum se spune, cu adîncă îndreptățire, că viața lumii se sfîrșește cu moartea fiecăruia dintre componenții ei și deci se naște cînd alții se nasc, trebuie să acceptăm și adevărul mai general că asta e lumea, aceea în care trăim. Rămasă la un alt an, poate din alt secol decît alte porțiuni ale hărții Pămîntului, dar asta e lumea noastră și acestia sîntem noi.

Coborînd și mai mult, chiar în cruda realitate, la alegeri, nu pot să nu observ că pentru noi rezultatele sînt, în general, previzibile, atîta timp cît avem de ales pe aceiași inși pentru care am mai optat o dată, plus alții, noi, deci necunoscuți, oricît ar fi vrut ei să ni se prezinte : vor ieși, în general, cei dintîi. Așadar, un președinte are de trecut doar un singur hop : acela al primei alegeri, al doilea, a doua, e asigurat(ă). Cît despre Parlament, n-ar mai fi trebuit să-și voteze legi pentru protecția de după Singura problemă e ca indivizii respectivi să nu fie exclusi, cine știe de ce, de pe liste. Dacă vrem pe alții, trebuie ca aceia care au mai fost aleși să nu candideze. Măcar un timp, pînă cînd am învăța că scepticismul și inerția au și ele limitele lor, și că nu sînt membrele unui singur corp, în ciuda multor demonstrații, de sus și de jos. De mai sus, și poate, chiar de mai jos...

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Parșivenia populară electorală reformată

Sfera Puterii neocomuniste, relegitimate la alegerile parlamentare din 27 septembrie 1992, se amplifică : pe măsură ce rolul Opoziției Democratice va descreste, nelinistitoare ? Sincer, sunt îngrijorat : cu atît mai mult cu cît despărțirile și fraternizările gălăgioase abia acum, după noile alegeri libere generale se vor întîmpla, sfidătoare ! Că se vor duce dracului „schimbarea" și „reconcilierea" : românii, în majoritate, nu au chef să o ia de la zero, alături de Opozitia Democratică. O majoritate cu un anume tip de activitate nervoasă superioară, călită în ultimii 45 de ani la foc mic...

Îmi amintesc, fără să vreau, acum, cînd scriu aceste rînduri, înaintea turului doi electoral al „prezidențialelor", de ultimul miting al Convenției Democratice, din 23 septembrie, din Piața Revoluției — București, la care Nicolae Manolescu întreba retoric, de la microfon, că „suntem atît de mulți, încît îmi vine să spun : cum putem să pierdem ?" Fiind doar într-o țară a tuturor posibilităților... Fir-ar să fie : pînă la urmă am pierdut alegerile acum chiar pe mîna noastră uitînd că nu trebuie să ne temem numai de Dumnezeu, ci și de „poporul" lui român, ajuns să nu mai poată să deosebească adevărul de minciună, culpabilizat inutil și fără speranță...

„Aici, acum, jos comunismul !" Vorbe... Alegerile din 27 septembrie ar fi putut să însemne cu adevărat o a doua etapă a Revolutiei Române recîștigate : să fi trecut de la protestul colectiv, din stradă, la discernămîntul singurătății fiecăruia în fața urnelor, dar nu a fost să fie...

A crescut consensul „stîngii", al celor săraci cu duhul ce s-au trezit uniți și după Revoluție de mizeria programată, de la 22 decembrie 1989 încoace, anume, de Putere, o Putere ce a avut mereu în vedere, după 20 mai 1990, că vor veni noile alegeri libere și numai necazurile, sentimentul lipsei de perspectivă cotidiană, orizontul închis vor putea să țină în frîu un popor întreg, „în necunoștință de cauză" ! Popor ce se arată a fi indiferent, totodată că Opozitia pierde teren, parte din sine și că prin contemplativitatea specifică, e peinstare să dea soluții practice ? O Opozitie fără control social, partinică, estompată încet-încet, cu ajutorul Puterii dispuse să o compromită permanent : o Opozitie devenită pentru majoritatea electoratului un fel de sperietoare a exploatatorilor și o amenințare pentru libertatea fiecăruia prin necunoscutul subînțeles...

Acum, la alegerile din 27 septembrie, va fi o izbîndă a noastră, rostea, la mitingul amintit, Doina Cornea de la tribună o izbîndă pentru fortele democratice ! Să fie clar : că ei au pierdut — va striga și Sorin Dumitrescu de aici : ei fiind veșnicii cîștigători posedați de diavol... „Am ratat decembrie 1989, acum să nu mai ratăm în septembrie 1990", a zis și Victor Frunză în acea seară de ultim miting pentru susținerea Convenției Democratice în alegeri...

Ehe, ia să fi avut parte la alegerile din 27 septembrie de o renaștere în continuitatea ei istorică, la un popor la care conștiința s-a format prin credință : dar cu cine să te lupți ? Cu parșivenia comunistă „reformată" ?

La 27 septembrie sosise vremea să fie închisă, totuși, o dată pentru totdeauna, uriașa paranteză istorică a comunismului și „România să devină o țară a adevărului" ! Dar de unde... Puterea neocomunistă ne face de rîs, relegitimată de „popor", în continuare...

„Să vedem cum vor decurge certitudinile", mărturisea atunci, la 23 septembrie, în Piața Revoluției, deasupra căreia se înălțau la ceruri baloane cu portretul candidatului la Președintie din partea Opozitiei și manifestantii se amuzau că ele, duse de curent, se vor lăsa la Palatul Cotroceni, mărturisea, deci, Emil Constantinescu : că speranta, prin Convenție, a reînviat „în numele onoarei poporului român". Care onoare ? Onoare subjugată deocamdată unei Puteri neocomuniste a cărei mărime nu poate fi nicicum măsurată, încă, din păcate...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „Aseară, pe Stadionul National s-au scandat două nume MICHAEL SI EMIL. Cînd Marcel Avram a mulțumit domnilor Ion Iliescu și Adrian Năstase, întreg stadionul a huduit". **(Evenimentul zilei)** ● RADU EUGENIU STAN: „Gheorghe Funar, 27 septembrie 1992, ora 13.00 către fotoreporterul revistei EXPRES : «Da, puteți să-mi faceți poză în scaunul primarului ! Dar să știți că de mîine rămîne liber ! Eu plec la Cotroceni»". **(Expres)** ● SORIN ROSCA-STĂNESCU : „Este, probabil, un caz fără precedent în lume ca circa 3 milioane de voturi la o populație ca a României să fie anulate. Tot fără precedent este și numărul extraordinar de mare, dubios de mare, al celor care au votat... în deplasare". **(Evenimentul zilei)** ● „Convenția Democratică denunță frauda electorală de la 27 septembrie" **(Dreptatea)** ● ȘERBAN MADGEARU : „Se va repeta falsificarea din 1946 ?". **(Cotidianul)** ● AURELIA BORIGA : „Riscul unei mari fraude electorale". **(Zig Zag)** ● ANTON UNCU : „Cît de adîncă este deruta ? Cît de mare frauda ?". : GILDA LAZĂR : „Cum s-a furat cu ajutorul nulelor". **(România liberă)** ● BARBU CIOCULESCU : „Despre viroza computerelor mai auzisem, despre bolile stampilelor nu știam pînă acum nimic. Este, oricum, o premieră senzațională...". **(Dreptatea)** ● ION STRATAN : „Există două lucruri secrete la noi în România — S.R.I.-ul și votul". **(Contrapunct)** ● „Alegerile din 27 septembrie s-au desfășurat în condiții de deplină corectitudine, fapt atestat elocvent de observatorii străini !" **(Mesagerul,** purtător de cuvînt al F.D.S.N.) Observatorii străini !... Habar nu au ei de subtilele noastre practici într-ale măsluitului. ● **„Presa străină, stupefiată de votul românilor.** «Le Figaro» : Trecutul rămîne încă actual . : «Le Monde» : Elevul slab al Europei postcomuniste". (După **România liberă)** ● THE GUARDIAN : „De ce România continuă **să voteze cum nu trebuie ?"** : THE WASHINGTON POST : „Oaia neagră a Europei răsăritene, singura țară care nu a primit Clauza națiunii celei mai favorizate din partea S.U.A.". (După **Dreptatea)** ● KURANTI (Moscova) : „Fortele anticomuniste n-au putut înfrînge hotărîtor pe «foștii roșii»". : FINANCIAL TIMES : „Bătrînii au votat cu picioarele". (După **Evenimentul zilei)** ● AURELIU GOCI : „Astia-s ziaristi !? ". **(Dimineața)** ● CRISTIAN TUDOR POPESCU : **„Emigrăm spre Australia ?".** „Este deci limpede că planul politic se subsumează aici ce'ui biologic, oglindind eterna ruptură dintre generații. Este firesc să fie așa dacă ne gîndim că tipul de discurs al d-lui Iliescu, desi se declară cu obstinatie orientat spre viitor, aparține, inexorabil, trecutului. Iar cel al d-lui Constantinescu privește viitorul prin prisma prezentului, abandonînd recursul crispat la trecut"... : „Să încercăm mai degrabă să-i însotim, cu înțelegerea și afectiunea noastră, pe **cei bătrîni,** pentru că și așa timpul nu va fi cruțător cu ei". **(Adevărul)** ● AUREL PERVA : „Că pentru o schimbare autentică au votat îndeosebi regiunile unde în decembrie 89 s-au iertfit vieți în numele unor idealuri și că pentru «schimbarea doar în bine» s-a votat masiv în zonele unde oamenii au sărbătorit atunci doar un Crăciun în care, în timpul siestei de după cîrnați, sarmale și molan mai priveau și picantul ciné-verité al unei revolutii transmise în direct, așa, de-acum are mai puțină importanță". **(Tineretul liber)** ● FORMULA AS : „Banatul, Transilvania și Maramureșul au votat : NU !" și „În colțul de rusine unde am fost împinși, ardelenii pot tine capul sus". ● ANONIM : „Pe moldoveni, pe dobrogeni și pe toți cei care l-au votat pe Iliescu îi invit la București, la coadă la carne. O să le țin rîndul". **(Evenimentul zilei,** „Telefonul de noapte") ● TINERAMA : „Victoria lui Ceausescu". ● MAGAZIN EXPRES : „Duminică, 27 septembrie, electoratul a votat în proportie de aproximativ 75 la sută. Printre primii alegători care s-au prezentat la urne au fost pensionarii de la Jilava. Ion Coman, exmembru C.P.Ex., a votat nu în zeghe, ci în halat de casă, pentru o viață mai bună și mai echitabilă. Oricum, rezultatele alegerilor de duminica trecută îndreptățesc speranțele la un mandat în viitorul guvern, pentru el și tovarășii săi de luptă revolutionară, sub soarele strălucitor al P.S.M.-ului". ● LORA STEFĂNESCU : „Extratereștrii au tinut cu Il escu..." **(AZI)** ● OCTAVIAN PALER : „Iliescu e un pseudonim". **(România liberă)** ● DOMNUL SERBAN din București : „Iliescu e pentru noi Hirosima". **(Evenimentul zilei,** „Telefonul telefoanelor") ● ALEXANDRU MIRONOV :... „n-au înțeles pînă în al 12-lea ceas că grîia pentru oameni, cumsecădenia, înțelepciunea, responsabilitatea și, poate, înainte de orice, onestitate omului Ion Iliescu, sînt net percepute de către electoratul românesc." **(Vremea)** ● EUGENIA TÎRLEA : „I-a căzut pămîntu-n cap, cu tot cu sapă". **(Infractorul)** ● CORNELIU VADIM TUDOR : „În ceea ce privește partidul nostru, apreciez că am fost **jefuiți** de dreptul legitim de a ne prezenta mai temeinic în fata natiunii". **(România Mare)** ● LILI TANASOF :... „își descheie prohabul și peste 3 secunde ejaculă". **(Prostitutia)** ● ION CRISTOIU : „Gloria obținută prin dl. Gheorghe Funar a dat liderilor P.U.N.R. o stare pe care I.V. Stalin o numea betie de pe urma succeselor". **(Evenimentul zilei)** ● A.P. : „Excepționalul Funar nu gîndește funerar". **(Vremea)** Sărmana piatră funerară... ● CRISTIAN OPREA : „La B.E.C., informaticieni sau informatori ?". **(Tineretul liber)** ● ILIE NEACSU : „Într-un cuvînt, Mircea Druc a demonstrat tuturor românilor, tuturor partidelor politice în competitie, că pe el se poate conta atunci cînd se va forma noul guvern". **(Europa)** ● DRAGOS MIHAI TOADER : „Vînarea unei cucuvele se pedepsește cu 10.000 lei". **(Evenimentul zilei)** ● FLORIN IARU :... „exact ca la sosirea comunismului în țară, ne pîndesc foamea, frigul și frica". **(22)** ● „Moartea vine prin INFAS". **(Academia Cataverecu)** ● GEORGE GRIGORE : „Adio, Europa rece și impotentă". **(Prostitutia)** ● E.M. PRESS : „Viol cu storurile trase". **(Expres magazin)** ● ADRIAN BUCURESCU : „Pînă una alta, cea mai reusită emisiune TV, pe ambele canale ni se pare a fi «Închiderea programului»". **(România liberă)** ● MIRCEA DINESCU : „Bonjour popor, mersi că i-ati ales !". **(Academia Cataveneu)** ● TIA SERBĂNESCU : „Michael Jackson a venit, a cîntat si va pleca. Dar pe noi ce mai muzică ne așteaptă !". **(România liberă).**

Petre Stoica

difracții

Strategia culturală

Tranziția în viața economică și politică a României a lăsat urme adînci, răni deschise. Iar tranziția este un proces care nu s-a încheiat și nici nu se va încheia repede sau ușor. Indiferent de punctele de vedere ale viitorului sau viitoarelor guverne în privința ritmului și amplorii reformei ea se va produce pentru că este un fenomen obiectiv. Încetinirea sau devierea sensului acestei reforme nu va face decît să prelungească procesul, să-l ascundă, dar nu să-l stopeze. Ascunderea după deget are echivalare numai în îmbătarea cu apă rece, rezultatul fiind, poate, un confort psihic dar nicidecum o modificare a stării de fapt. Cu atît mai adînci sînt urmele în viața culturală a națiunii. Acest „sector" este cel mai primejduit, cel mai sensibil, el este în fapt parte a modului și a căilor de comunicare cu realitatea. Cultura este aceea care înregistrează cu amplitudine mărită semnalele bune sau rele ale realității economice, sociale și politice, ea comunică întregului organism social cu o clipă mai devreme și într-o formă impresionabilă informații nu atît clare cît de netăgăduit asupra a ceea ce ne așteaptă.

Pentru un om politic serios semnalele pe care le dă cultura asupra „stării de sănătate" a națiunii trebuie să fie cel puțin la fel de importante cît anchetele sociale, recensămîntul, culegerea profesionistă de informații.

Și ce putem spune despre „starea de sănătate" a națiunii dacă pornim de la starea culturii? Întîi de toate este incontestabil faptul că asistăm la o recuperare rapidă a timpului risipit, a valorilor culturii naționale puse la index, la o lentă dar sigură redistribuire a accentelor în peisajul cultural. Asistăm apoi la un proces de „demonopolizare" a activității editoriale. Editurile „de stat" se străduiesc să-și găsească un profil original, aflat în interconcurență, își modifică structura administrativ-financiară, adoptă măsuri și planuri editoriale capabile să asigure supraviețuirea lor, și nu numai, în cadrul unui real joc al cererii și ofertei culturale. Editurile particulare, cu cîteva notabile excepții s-au hotărît deocamdată să facă numai bani. Nu este un lucru de condamnat dar nu trebuie făcut „cu orice preț". Pînă la urmă, totul își are măsura sa.

Revistele culturale, după o criză profundă, au înțeles că trebuie să-și schimbe proprietarii. Viitorul lor este scurt și neinclus în nici o strategie, nici culturală, nici politică. Supraviețuirea lor ține de cîteva măsuri tactice. Instituțiile culturale de la teatre la muzee privesc cu îngrijorare la administratorii bugetului sperînd că dincolo de zero virgulă ceva se va găsi totuși **ceva** pentru ele. Aceste instituții știu că aparțin strategiei culturale și de aceea mai speră. Dar foarte bine pot trece în „adormire" spre a se trezi în vremuri mai bune. Somnul lor nici nu va deranja și poate nici nu va fi observat. Poporul român adoarme cu gîndul la ziua de mîine și doarme liniștit pentru că nu știe ce i se pregătește poimîine. Asta, deocamdată. Și după o atît de subiectivă trecere în revistă a stării de fapt să punem un semn al întrebării „ce va fi poimîine în cultura română" ?

Cine se îngrijește de viitorul culturii române, cine și-a asumat greaua povară a elaborării unei strategii culturale ? Răspunsul e simplu — Ministerul Culturii. Indiferent de culoarea politică a guvernului, Ministerul Culturii, precum M.Ap.N., are în sarcină apărarea ființei naționale a poporului român. Apărarea aceasta se face prin conservare și dezvoltare, prin stimulare și selecție. Cît s-a făcut, cît urmează să se facă, acolo este o chestiune ce va fi în vesnică dezbatere, în continuă apreciere și depreciere. Mai important decît numărarea și calificarea acțiunilor Ministerului Culturii ni se pare a fi deslușirea unei organizări, a unei strategii privind salvarea și, dacă se poate, împlinirea culturii românești într-o vreme de aspră criză a economiei și societății. Ar fi de întrebat dacă se știe pînă unde se poate merge cu renunțările, dacă s-a hotărît unde este limita dincolo de care **nu se mai poate ceda ?**

Pentru că, este limpede, deja în privința culturii s-a cedat **prea mult.** S-a cedat în fața culturii de gang, a pornografiei, a lipsei de înțelegere față de o lege a sponsorizării, absolut necesară într-o țară în care bugetul nu mai suportă povara spiritului. Această întrebare trebuie pusă înainte de toate — încotro ? Cum vom trăi, vom vedea. Dar trebuie să știm **pentru ce.** Ministerul Culturii trebuie să dea acest răspuns.

Eugen Uricaru

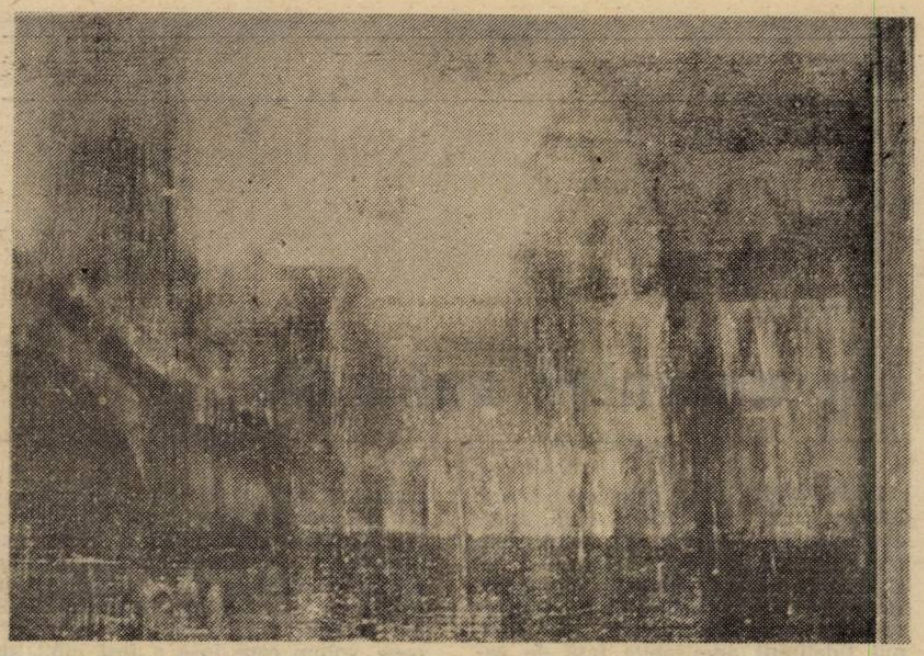

momos

Cîteva observații

Dincolo de fraudele electorale, care după părerea mea nu puteau influența decisiv votul de la 27 septembrie, cauzele rezultatului mediocru obținut de CDR trebuiesc căutate în primul rînd în interiorul Convenției. Principalul vinovat pentru rezultatele slabe obținute pare a fi dl. Radu Cîmpeanu, președintele PNL, care a hotărît retragerea partidului domniei sale din Convenție, impunînd înainte de retragere, sau ca o condiție a rămînerii, participarea UDMR-ului pe liste proprii. Rămînerea UDMR-ului în cadrul Convenției ar fi adus un plus de 7 procente, iar cele aproape 3 procente obținute de dl. Cîmpeanu adăugate tot Convenției ar fi condus la un rezultat ce ar fi depășit FDSN-ul .Acest lucru ar fi permis numirea primului ministru și deci o guvernare a CDR. Nu mai discut despre impresia proastă produsă asupra electoratului de retragerea PNL-ului și apoi de schimbarea (simbolică) a siglei și a denumirii Convenției. Dacă al doilea partid istoric al țării, care participa la guvernare și deținuse o mulțime de locuri în primării după alegerile locale proceda astfel, întreaga Convenție putea fi pusă sub semnul îndoielii, și pe 27 septembrie a fost pusă. Faptul că dl. Cîmpeanu și grupul de sprijin rămas fidel în jurul domniei sale nu au trecut de 3% necesar pentru a intra în Parlament nu este un motiv de satisfacție pentru nimeni.

Al doilea vinovat, trebuie cu regret s-o spun, mi se pare a fi dl. Corneliu Coposu, președintele PNȚ-CD și al C.D.R. Cel puțin de cîteva ori dl. Coposu a scăpat lucrurile din mînă, sau a fost obligat s-o facă;

— a întîrziat nepermis de mult alegerea candidatului Convenției pentru funcția de președinte (minus al doilea timpul necesar pentru cunoașterea și impunerea acestuia.

— nu a combătut părerea generală (susținută și din interiorul CDR) că PNȚCD ar fi factorul principal din Convenție în jurul căruia s-au unit celelalte partide avînd roluri oarecum de sateliți. Consider acest fapt o greșeală deoarece este știut încă de la alegerile din 20 mai '90 că o mare parte a electoratului poate fi uneori convins de așa-zisele pretenții „restauratoare" ale partidelor istorice. Ceea ce s-a și-ntîmplat.

— a impus ca pe listele CDR să fie înscriși, în majoritatea cazurilor pe locuri eligibile, membri PNȚCD, oameni în general în vîrstă care nu s-au putut ocupa eficace de campania electorală. De altfel vîrsta medie a celor ce au candidat din partea CDR este foarte mare (peste 60 de ani) ceea ce ar putea fi o explicație pentru refuzul tineretului de a vota;

— a acceptat ca director de campanie electorală un om total nepregătit pentru această funcție și astfel campania electorală pentru Parlament a fost ca și inexistentă.

Ștefan Agopian

P.S. Majoritatea acestor observații mi-au fost furnizate de unele declarații oficiale ale cîtorva vîrfuri CDR.

minimax

Tribul România, încă (II)

Afirmam, cu o săptămînă în urmă, că votul de la 27 septembrie indică prevalența în mentalitățile electoratului român a unui tip/model de ordine socială proprie așa numitei „societăți tribale", numai astfel explicîndu-se procentele obținute de o ofertă politică în care s-au corelat idei socialiste/comuniste și naționalist — xenofobe proferate într-un limbaj accesibil „bunului" simț, mai cu seamă și unui nivel scăzut de instruire, cu insistente solicitări ale afectivului. În funcție de **raportarea la Putere,** voturile pentru candidatul I. Iliescu și partidele lui susținătoare pot fi grupate în două mari categorii care „acoperă" întreaga diversitate dată de sex, vîrstă, profesiune sau mediu de reședință. Prima categorie, probabil cu ponderea cea mai mare este a celor doritori să-și afle o stăpînire atotproteguitoare asigurîndu-le traiul zilnic, bun, rău, cum o fi, însă neapărat cam același pentru toată lumea și ferit de neprevăzut. Pentru această parte a electoratului, reforma de care s-a făcut atîta caz după o primă perioadă euforică, a ajuns să fie considerată numai capitalism sălbatic : dughene, șomaj, corupție și sărăcia marii majorități a oamenilor cinstiți. Asta, dacă se poate spune așa, fiind motivația de suprafață și pentru autoîmpăcare cu sine : „dedesubt", nemărturisit, existînd însă și altceva : frica de a nu putea face față unei economii (vieți) concurențiale, adică, în ultimă instanță, însăși frica de libertate și, implicit, de asumarea responsabilității propriului destin. Neavînd nici o vină că nu se încumetă încă să judece cu Eu în loc de Noi, pe acești oameni, umiliți și obidiți ar zice Dostoievski, nu numai că nu îi înspăimîntă, ci chiar își doresc revenirea la starea de masă, așa cum le și promite — reclamă Puterea. **„După ce alegerile s-au terminat, poporul trebuie să revină la forma sa existențială de masă compactă indestructibilă."** Așa este înțeleasă reconcilierea națională de un scribăreț „patriot", Aureliu Goci, demn de luat în seamă întrucît nu „comite" oriunde ci în **Mesagerul,** foaie purtătoare de cuvînt a partidului cîștigător în alegeri. O viziune tipică pentru „societatea tribală" unde individul are un statut social determinat preponderent de promptitudinea cu care știe să răspundă „Ordonați !". la rîndu-i, ordonînd în jos dacă are cui, sau, pentru că totuși sîntem în ce a mai rămas din spațiul mioritic, fofilîndu-se. În cealaltă categorie de susținători ai fracțiunii politice „Iliescu & Comp." și, implicit, a ordinii sociale „tribale", sînt (re)grupați toți cei care, într-un fel sau altul, economic și/sau politic se află într-o poziție socială mai mult sau mai puțin privilegiată în virtutea favorurilor Puterii; inclusiv, și pare-se că nu sînt deloc puțini, to'arășii al căror destin este definitiv stigmatizat de cîrdășia cu fostul regim. Posibilitatea ca în sînul acestei categorii să fie cuprinși și, cum li se zice, „oameni de bine" sau „de bună credință", pe care nu interesul și/sau culpabilitatea l-a strîns în jurul d-lui Iliescu ci nobilele idealuri, este total exclusă, date fiind antecedentele actualei guvernări începînd cu însăși sorgintea-i ce n-a putut fi despărțită credibil de asasinarea unor oameni nevinovați.

În explicarea acestei situații social-politice datorită căreia România continuă să fie un caz relativ aparte al evoluțiilor europene post-totalitare, desigur că partidele din opoziția democratică își au partea lor de responsabilitate în care, cu ponderi greu de stabilit sau ierarhizat, sînt agregate politicianismul vetust sau veros, lipsa de realism, primatul orgoliilor individuale față de valori și principii, amatorismul și cîte altele. De asemeni, li se cuvine, poate, o mențiune cu totul specială și reprobativă unor intelectuali de prestigiu, cu mare audiență, care, deși au beneficiat de un intermezzo al cenzurii și terorii, și-au permis, fie din comoditatea spectatorului (cine poate spune dacă nu prin gratificarea cu un „fotoliu de orchestră"?), fie blazarea cinică (dar răsplătită cu sinecuri confortabile), fie, încă mai grav, un joc histrionic, glosînd în fața camerelor tv despre condiția neutralității politice a intelectualului autentic, după ce **a fost debarcat** (sic) din troica Puterii. Iar dacă personalități cu certe autentificări de valoare artistică, filosofică sau științifică au putut adopta asemenea atitudini (fără a-i mai pomeni pe cei năimiți de-a dreptul), atunci ce pretenții li se pot adresa semenilor lor ceva mai plăpînzi intelectual, ziariștii? Așadar, toate aceste explicații, cărora li se poate adăuga și o atitudine a Occidentului perceptibilă ca ambiguă sau care a contrariat, toate deci, se cuvin a fi luate în considerare spre înțelegerea votului de la 27 septembrie, cu învățămintele de rigoare. Pe de altă parte însă, tocmai pentru că este, totuși, certă și o anumită intervenție frauduloasă în determinarea rezultatului, pentru prospectarea evoluției politice ulterioare, hotărîtoare ni se pare aprecierea cît mai exactă a comportamentului Puterii, iar în acest sens există atît un suport logic cît și unul faptic în favoarea ipotezei că, **oricare, ar fi fost, sau, perfectă să fi fost, prestația politică a opoziției, prin voi tot nu se putea (nu se poate) ajunge la o schimbare radicală în compoziția Puterii, condiția sine qua non a liberalizării și democratizării autentice.** Lesne de sesizat, abia după infirmarea acestei ipoteze devine într-adevăr relevantă și are sens analiza erorilor opoziției, pentru simplul motiv că, în caz contrar, această opoziție este de fapt un fel de eunuc politic slujind doar Puterii, fie pentru a-i conferi legitimitate, fie pentru a întreține iluzia unei alternative care să domolească revolta generată de dominația economică și politică.

Iscîndu-se atunci celebra întrebare „Ce-i de făcut?". Pentru dl. deputat Gh. Stancov, dacă e să dăm crezare presei, **soluția** este unică și... rimează ! Dar desi logica într-adevăr într-acolo ar părea să conducă, poate că răspunsul este pripit, fiind dat sub impactul „șocului electoral", oricum însă, **nu de neluat în seamă.** Adică, ce voim a spune este că, deocamdată, s-ar impune un „bob zăbavă", în așteptarea momentului cînd vor fi transparente demersuri ceva mai consistente, pentru stabilirea configurației componenței Puterii. Pînă atunci, desigur că nu pot fi omise mișcări sau tendințe semnificative (și din păcate deloc îmbucurătoare), astfel ca preluarea în scurt a conducerii PUNR de către ulii, ori insistentele îndemnuri din presa fedesenistă la o debarcare/decapitare similară în cadrul FSN, făcînd posibilă, se zice refacerea unității marelui partid revoluționar etc. etc. Asemenea semnale ale radicalizării spre stînga, nu fac decît să confirme că anunțata intenție de formare a unui guvern de uniune națională nu este altceva decît o diversiune țintind spre compromiterea opoziției, imperios necesară fracțiunii „Iliescu&Comp." acum cînd baza electorală s-a subțiat totuși considerabil comparativ cu doi ani în urmă și cînd economia este așa cum este iar capitaliștii desigur că ne vor respecta încă mai mult mîndria națională, abținîndu-se să se amestece în treburile noastre interne. Adică, soluția este, după cît se arată, văzînd și făcînd. Iar între timp, cum, ne-cum, va fi ales și președintele României, în urma unei curse cu un important handicap în favoarea concurentului care a putut să fie televizat în direct într-o foarte intimă apropiere de cîntărețul cu cea mai mare cotă din lume : cît despre celălalt aspect, că tărășenia are și un dedesubt ceva mai puțin curat, ce contează! Principalul este că dl. Iliescu a avut onoarea să-l țină de braț pe Michael Jackson, căci pentru noi, ca o societate tribală ce sîntem, „Cu siguranță — a preciat o ziaristă de la **Azi** — înainte de «clauză» și de alegeri, evenimentul anului este concertul dat Bucureștiului, și nu numai, de megastarul american Michael Jackson."

6 octombrie 1992

Șerban Lanescu

profil

Un umanist autentic

Emil MANU, poet, prozator, istoric literar, autor a numeroase cărți, apreciate pentru substanța lor lirică, pentru umanismul sincer și profund al gîndirii și viziunii realiste, împlinește 70 de ani, cu un bilanț bogat de activitate literară, desfășurată sub semnul fidelității admirabile față de valorile dinamice ale spiritualității noastre.

Pasiunea lui pentru poezie, susținută de un talent creator autentic, s-a afirmat devreme prin publicarea unor poeme în revistele prestigioase de acum o jumătate de secol, pe cînd urmam împreună cursurile profesorilor noștri universitari de pioasă aducere aminte : Tudor Vianu, Ion Petrovici, D. Caracostea, N. Cartojan, N.I. Herescu, Radu Sbiera, Gh. Brătianu, Al. Rosetti, G. Călinescu. Versurile lui Emil Manu reflectau atașamentul lui clasic la formele moderne ale simbolismului, cu rafinata expresie a tensiunii lirice, subiective și adesea hiperbolice, cu acele reliefuri ale sintagmelor imprevizibile care pot da o perspectivă relevantă experienței cotidiene, din care totdeauna poeții și-au adunat pretexte valabile pentru o reflecție antitetică și o filozofie personală...

Substanța meditației și expresiei literare a cărților septuagenarului scriitor Emil Manu a fost alimentată însă copios și de toate dramele istoriei noastre din anii '40 încoace. Am stat cot la cot în tranșeele luptelor de la Păuliș, Lipova, Ghioroc, Șiștarovăț, pe malurile Mureșului, în toamna sinistră a lui 1944: poemele lui Emil Manu erau știute pe de rost, mai ales faimosul „Cîntec de soldat", ca o hrană sufletească pentru foamea de care răbdam. Un elan admirabil a dovedit peste ani, cînd a început, venind din Oltenia sa, să lucreze ca secretar al Societății de filologie, încercînd împreună să facem și o editură nouă și întemeind revista, care trăiește și azi, „Limbă și literatură" în 1955. Sub îngrijirea lui Emil Manu au apărut, în acel an, prima carte a lui Vianu despre Anton Pann, după un deceniu de tăcere, și prima carte a subsemnatului, consacrată ideilor lui Eminescu despre limbă și stil. Am alcătuit, cu zelul nestins al prietenului poet, un volum omagial pentru Tudor Vianu, profesorul nostru, care împlinea 60 de ani în 1957, avînd colaborări prestigioase, volum care însă a fost topit, pe motiv că am manifestat un „cult al personalității". Într-o formulă discretă, doar ca o simplă antologie de texte mai vechi, am pregătit apoi volumul „Tablete de cronicar" pentru a omagia pe Arghezi la 80 de ani în 1960. Mai tîrziu, Emil Manu a publicat un studiu mai întins asupra poeziei argheziene ; alături de Arghezi, el a așezat întotdeauna cultul său pentru Blaga Bacovia, Minulescu ; — despre ei a scris competent și documentat.

În ultimele trei decenii, prezența lui Emil Manu în viața noastră literară s-a impus prin succesiunea amplă a volumelor publicate, prin colaborarea sa la mai toate revistele noastre literare, prin munca de cercetător și co-autor la publicațiile Institutului de istorie literară Călinescu. De la **Prolegomene argheziene** (1968), îmbinînd cercetarea critică, evocarea literară cu poezia, E. Manu a tipărit succesiv cărțile al căror titlu spune mult pentru varietatea tematică și originalitatea creației sale : **Incunabule** (1969), **Ceremonia faianțelor** (1972), **Ora magnoliilor** (1976) versuri în care cuvinteleteme sugerează un simbol artistic : **incunabule, faianțe, magnolii**, regăsite în toată poezia sa ; **apoi : Reviste literare românești de poezie** (1972), **Sinteze și antisinteze literare** (1975), **Sensuri moderne și contemporane** (1982), **Dimitrie Stelaru**, monografie (1984) — apoi studiile și ediția de Opere ale lui I. Minulescu, cu toată acribia bibliografică a eruditului literat, constant în devoțiunea pentru conservarea, difuzarea și îmbogățirea patrimoniului nostru spiritual ; — la toate acestea se adaugă proza vibrantă a evocărilor istorice, literare, geografice din jurnalele de călătorie : **Roza vinturilor** (1980) și **Spațiu etern** (1985) (mai degrabă : Spații eterne), pentru că Emil Manu a fost un călător sensibil, cu ochiul pururea treaz la minunile naturii și ale civilizației de la noi și de pe alte meridiane, reținînd mai ales specificul spiritual, artistic al locului, al spațiului contemplat...

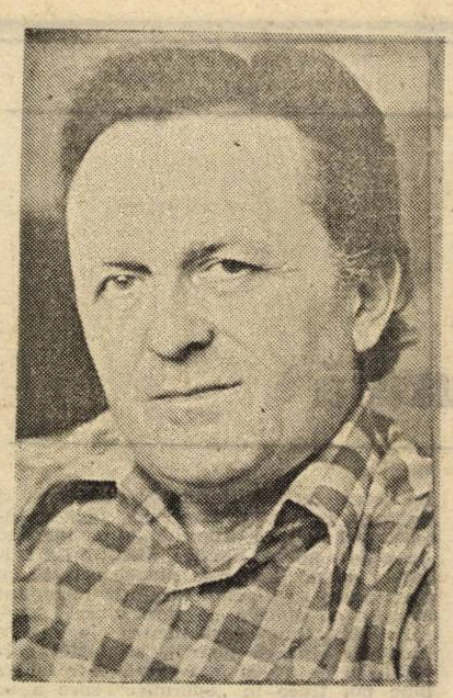

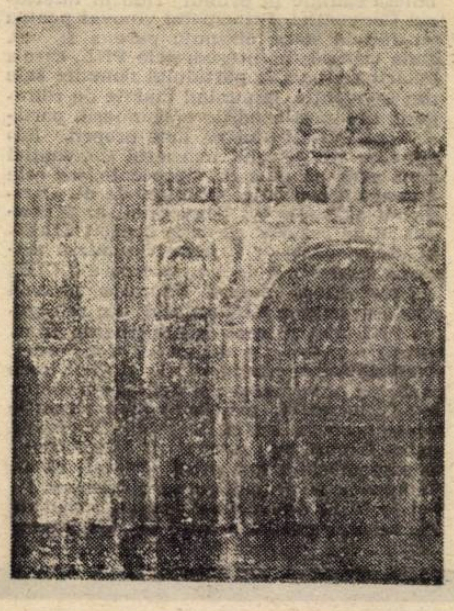

De la m'cul volum de proză evocatoare a luptelor eroice de pe Mureș, cînd Detașamentul Păuliș a înscris o pagină de vitejie, oprind, precum părinții noștri la Mărășești, invazia agresorilor, moment glorificat de Emil Manu în cartea sa **Mica eroică** (ar merita o retipărire), la ultimul volum de versuri **Ora reveriilor** (1990) e drumul unei confruntări cu deceniile de afirmare literară prin aproape 20 de cărți, străbătute de un suflu umanist, generos cristalizat în atîtea adevăruri și lumini ale spiritului erudit și estet care, rafinînd datele experienței, a pus în lumină, pentru cititorii iubitori de literatură, imagini vibrante ale contemporaneității prin puterea cuvîntului și noutatea metaforei, a simbolurilor construite cu talent poetic convingător, fiecare pagină oferindu-ne cîte ceva din „**farmecul limbagiului, — semnul celor aleși**", — cum spunea Maiorescu într-o formulă memorabilă de definire a artei literare. Astfel în recentul volum de poeme, citat, — cu frecvente referințe la opere capitale ale culturii universale, mai ales, franceza — („Unde-s cafenelele simboliste / Sau circiumile prietenului meu Villon ?"), volum care se încheie cu un omagiu dens, dar hiperbolic, pentru Brâncuși, ziditor de artă nouă, reîntîlnit „la Muzeul de artă modernă" din New York în „aprilie 1988", artist modern căruia „Moore și Giacometti îi fac loc / să intre primul în eternitate", — citesc și această poemă : **„Reverie în bibliotecă"**, — sursă, de bună seamă, a atîtor pagini lirice și de erudiție literară, scrise de Emil Manu în mai bine de o jumătate de secol încoace :

Chipul meu din vechi fotografii,
Aventură fără timp și loc,
Ne așteaptă inima rămasă
Cerșetoare-ntr-un oraș baroc.

Ninge iar pe străzi și sună goale
Amintirile în care arzi
Și tresar din incunabule tocite
Inimi de truveri și goliarzi...

În lecturi te pierzi ca-ntr-o pădure,
Peisaje albe, negre, gri,
Fantezia roade ca o boală,
Chipul meu din vechi fotografii...

La șapte decenii de viață, închinată literelor și promovării culturii umaniste într-o țară de vechi tradiții romanice, despre care Eminescu spune că „trebuie să fim un stat de cultură la Gurile Dunării", căci, — tot el — „cultura este puterea popoarelor", bilanțul vieții scriitorului Emil Manu este luminos și pilduitor. Mesajul umanist al cărțile sale, — merită gratitudinea și afecțiunea cititorilor săi...

La mulți ani, iubite Emil Manu !

Gheorghe Bulgăr

povestea vorbei

Numele

Ultimele evenimente politice au readus în discuția presei numele lui N. Ceaușescu. Am încercat să urmăresc acum doi ani, în această rubrică, felul cum variațiile de desemnare a fostului șef comunist devenit obsesie națională erau un indicator foarte fin al schimbărilor în mentalități și stări de spirit — și cum, în același timp, ele ilustrau funcțiile limbajului în perioade istorice diferite. De la numele „secrete", exorcizante sau, dimpotrivă, afectuos-diminutivale — care circulau aproape exclusiv oral, în limbajul familiar din ultimii ani ai totalitarismului — se trecuse, în practica scrisului eliberat, la clișee retorice, emfatice („odiosul dictator", „tiranul"), la perifraze incriminatoare ilustrînd un stil adesea destul de naiv. Marea diversitate a formulelor de desemnare a fost un indice ale foarte explicabilei implicări afective ; ea era o manieră de evitare a numirii directe. Recapitularea mijloacelor de apărare lingvistică față de presiunea limbajului oficial și a mijloacelor de eliberare din tensiunea psihică ne oferă acum imaginea ușor dezamăgitoare a relativității umorului. Numele depreciativ-diminutivale, cele bazate pe cîte o trăsătură fizică („piticul", pelticul") ori pe statutul social și profesional („cizmarul") își pierd, în afara funcției de a sfida pericolul polițienesc sau de a învinge tabu-uri interiorizate, orice pre. zumtiv umor. Mai rezistente par să se dovedească formulele parodice, care le preluau ironic pe cele omagiale ale vremii.

În momentul de față, e clar că obsesia **numelui** a scăzut foarte mult, vorbitorii permițîndu-și să folosească desemnări directe ale personajului și ale perioadei. Cîteva titluri recente valorifică această posibilitate : „Victoria lui Ceaușescu" (pe prima pagină a „Tineramei", nr. 97, 1992) ; „Ne întoarcem la Ceaușescu ?" (editorial din „Expres Magazin", nr. 40, 1992) ș.a. Numele e folosit întreg atunci cînd trimite explicit la persoană, la actele sale individuale („Așa a vorbit, la un moment dat, și Nicolae Ceaușescu" — „Evenimentul zilei", nr. 91, 1992, 1) — și e redus la patronim atunci cînd (cazul cel mai frecvent) desemnează o perioadă și o linie politică. Nu e nimic neobișnuit într-o asemenea procedură ; e de semnalat doar că ea vine după o perioadă de reticențe de limbaj și apare, în ciuda gravității situației exterioare, ca un semn de vindecare interioară : asumarea ca atare a unei realități politice grave e, în sine, un pas înainte. S-ar părea că mai vechile suspiciuni, bănuiala că folosirea numelui lui Ceaușescu e o deturnare a vinovăției de la sistem la o singură persoană, de la toată durata regimului comunist la ultimii săi ani — a dispărut ; într-o analiză politică serioasă, numele Ceaușescu desemnează și un personaj accidental, dar și un anume tip, foarte actual, de pericol: național-comunismul. Numele propriu apare și ca determinant apozitiv pe lîngă cîteva substantive : „regimul Ceaușescu", „dictatura Ceaușescu", „epoca Ceaușescu" ; culmea e că ultima sintagmă, folosită acum spontan, cu sens general, era foarte frecventă în discursul omagial al anilor trecuți, care încerca să o impună cu sens valorizant (și cu accent pe primul ei element : **Epoca**).

Poreclele și perifrazele n-au dispărut cu totul ; în ultima vreme, ele s-au retras, firesc, în publicațiile specializate în umor ; și chiar acolo se poate recunoaște o zonă semantică și un tip de strategii lingvistice care le fac pe unele interesante și actuale. Pentru ca actul umoristic de numire să fie reușit, e important să se atingă un strat cît mai adînc de semnificație : în acest sens, ridiculizarea unui limbaj dominant e superioară ridiculizării defectelor fizice. E esențială și actualitatea obiectului parodiat : a scrie acum, sarcastic, despre lucruri dispărute e cu siguranță un gest ratat. Variantele de desemnare ironică a lui Ceaușescu nu-l mai pot privi azi exclusiv pe acesta — ci doar prezența lui în societatea și mentalitatea românească din acest moment. Desemnările cele mai reușite au parcurs o cale usor de urmărit, printr-o tot mai marcată distanțare ironică : de la **odiosul** (pe care l-am mai discutat), foarte la modă la un moment dat, azi în declin, din pricina uzurii — la **răposatul** și **defunctul**, în care conținutul semantic propriu-zis e restrîns la ideea morții — iar conotația afectivă (de regret, compasiune) e o ironie la adresa unor nostalgii contemporane. Cei doi termeni păstrează încă premisa obsesiei naționale — existența unui „mort principal", obiect de preocupare pentru toată lumea. Un pas mai departe l-a făcut răspîndirea etichetei **Împușcatul** : esențialul formulei e că recurge la un detaliu contextual, exterior — modul cum i-a fost provocată respectivului personaj moartea —, negîndu-i implicit orice consistență interioară. Participiul substantivat **împușcatul** e folosit singur (mai ales în „Academia Cațavencu", dar și în „Zig-zag", „Cuvîntul", etc.) — „pe vremea **Împușcatului**", „**Ziua lu Împușcatu**" sau cu determinări aluzive — „Primul **Împușcat**" — și, într-o serie cu determinări circumstanțiale : **„Abuziv împușcatul"** ; „ce mai fac prietenii **Împușcatului cu Zile**" ; „fost consilier în probleme valutare al **grabnic împușcatului**" („Academia Cațavencu", nr. 11, 35, 36, 37) ș.a.m.d. Actualitatea determinărilor stă fie în parodierea liniei proceaușiste din presa extremistă, fie în asumarea unei distanțe, a neimplicării afective. „Derivarea" cvasi-sinonimică e în curs de desfășurare, **Împușcatul** fiind la rîndul său substituit de un participiu substantivat și mai concret — **Cîinitul** —, ori de mai generalele **Doboritul, Accidentatul, mătrășitul**. Comentariul politic rațional și parodia converg în vindecarea obsesiilor.

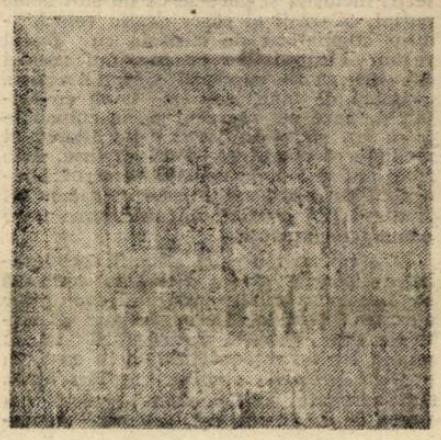

Rodica Zafiu

Fenomenul Eugen Ionescu (I)

Eugen IONESCU, RĂZBOI CU TOATĂ LUMEA,
Publicistică românească, 2 volume
Editura Humanitas, Bucureşti, 1992

La capitolul atît de bogat al gazetăriei literare, politice sau sociale din perioada interbelică, Mariana Vartic şi Aurel Sasu (autorii unei vaste antologii despre **Romanul românesc în interviuri)** l-au adăugat de curînd pe Eugen Ionescu, publicist tot atît de puţin cunoscut celor de astăzi ca Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade sau Emil Cioran. E vorba de o ediţie în două volume, care înregistrează pentru prima dată activitatea „de critic şi eseist desfăşurată de Eugen Ionescu în limba română", din 1927 (cînd scriitorul debutează cu o **Cronică plastică** în **Revista literară a liceului „Sf. Sava"** din Bucureşti) şi pînă în 1946. Lipsesc din această ediţie doar articolele incluse de autor în volumul **Nu** (1934). În schimb e recuperată prefaţa publicată de Eugen Ionescu în fruntea plachetei de versuri **Gloata** (1935), de Ion Th. Ilea. O restituire ca şi integrală, deci, sistematizată pe cîteva mari compartimente : **Articole şi eseuri** şi **Cronici literare** în primul volum, un eseu devastator despre **Victor Hugo, Interviuri şi răspunsuri la anchetele literare,** două-trei **Cronici dramatice, Eseuri şi cronici plastice, Scrisori din Paris,** plus notele de la rubrica **Varia (Revista revistelor,** mici recenzii, polemici, replici şi însemnări) în volumul al doilea. O **Bibliografie a scrierilor lui Eugen Ionescu publicate în presa românească** încheie această preţioasă ediţie, întregind cu cîteva titluri lista întocmită mai întîi de Gelu Ionescu în **Anatomia unei negaţii,** carte publicată şi ea la noi în ţară abia în cursul anului trecut.

În materie de critică literară, de interpretare propriu-zisă a unei opere, sînt puţine ideile ionesciene de la care să se poată porni cu adevărat. Pe Eugen Ionescu îl interesează mai puţin exegeza, analiza sistematică a textelor, cît judecata de valoare globală sau afirmaţia generală, cuprinzînd adesea situaţia unui întreg gen literar. Pentru cei care s-au obişnuit să echivaleze perioada dintre cele două războaie mondiale cu un al doilea mare clasicism românesc, e o surpriză să trebuiască să constate (odată cu Eugen Ionescu, în articolele sale) că nu avem poezie, proză, critică literară, public, într-un cuvînt, nimic. „Toate revistele de literatură ori au sucombat, ori s-au transformat, ori au rămas la periferia cea mai îndepărtată a interesului public", susţine Eugen Ionescu în 1934. „Marele număr de romane care circulă pe piaţă încă constituie o dovadă clară că romanul va muri pînă în zece ani. Au devenit facile, mecanice. Mecazinate — adică moarte, ucise."

Poeţilor dintre cele două războaie mondiale li se confecţionează în 1931 un portret robot urmuzian foarte puţin măgulitor, dar fără prea mare legătură cu realitatea : „Un poet este un domn cu situaţie, guler, cravată, cu opinii politice şi o metresă, care, din cînd în cînd, scorneşte, după o disciplină ce face mai amuzat jocul, imagini, potriviri şi calambururi. Şi care — caracteristică esenţială — se preface : zice că i se pare că luceafărul este un june iubitor, că luna este o garoafă, un ac cu gămălie sau o masă de noapte ; că Dumnezeu bate în geam, în părete sau pe sub pămînt ş.a.m.d. / Normal — minte."

Aceeaşi soartă o au criticii, într-un articol apărut în **România literară,** în 1932 : „Criticul român e un profesor, de preferinţă provincial, care cunoaşte stilistica. Sau care iubeşte pe Anatole France. Sau care e sentimental, atît de sentimental, încît trebuie să-şi epuizeze sentimentalismul în lungi, lungi torente de fraze,c are, uneori şi întîmplător, participă la poziţia A sau B sau C după sensul pe care (cuvîntul are şi calitatea aceasta auxiliară de a cuprinde sensuri) i-l dictează fraza. Sau care crede că cititorii sunt copii mici. Sau care iubeşte pe alt stilist şi face ca «dînsul». Sau care nu iubeşte pe nimeni şi suferă. Sau care zice: **nu este,** fiindcă nu vede. Sau **este,** tot fiindcă nu vede. / Şi care totdeauna are o vorbă : «Să ascultăm ce spune sora noastră mai mare Franţa !»"

În rezumat : „La noi în ţară s-a petrecut un fenomen istoric-literar neînchipuit de curios. Pe cînd, în alte ţări, s-a învăţat greu a scrie, dar s-a învăţat şi, trecînd prin epocile clasice, istoriile literare au văzut apariţia capodoperelor înaintea epocilor de decadenţă şi de uşurinţă mediocră a scrisului, la noi în ţară avem de înregistrat o epocă de decadenţă fără să fi avut o epocă clasică şi un şir de capodopere. Scriem foarte uşor, toţi românii scriu foarte uşor şi, natural, foarte mediocru, fără ca nimeni să fi învăţat încă, pînă-acum, să scrie. E un fenomen anormal, care dovedeşte, o dată mai mult, situaţia periferică a culturii româneşti."

Cu această privire de ansamblu asupra literaturii române (care la Eugen Ionescu înlocuieşte orice altă metodă, cu un remarcabil succes publicitar), Tudor Arghezi, „unul dintre cei mai «surprinzători» poeţi la apariţie, este poate şi unul dintre cei mai efemeri" (cînd nu devine de-a dreptul „un mitocan cu

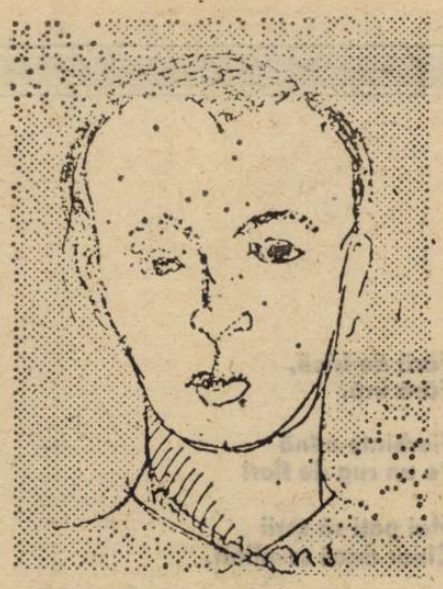

duioşii"), Eugen Lovinescu „are frază leneşă, gîndire înceată, impasibilitate", „Ion Barbu este «facil» tehnic, dar tot «facil» ca esenţă lirică", prin **Viaţa lui Mihai Eminescu,** G. Călinescu ne-a dat „o biografie romanţată în sensul cel mai peiorativ al cuvîntului", iar **Creanga de aur** e „al patru mii patru sute unulea volum de literatură" scris de M. Sadoveanu şi inutil de citit.

Şi mai rea e soarta cărţilor mediocre, căci încăpute pe mîna criticului Eugen Ionescu ele vor fi răsfoite repede şi aruncate cît colo : „Nu am avut decît timpul să mă uit prin patru sau cinci pagini din cartea nouă" a d-lui M. Costin. „A fost destul să-mi dau seama că [...] are nerv polemic. Dar e ruşinat. E provincial. Iubeşte pe «Nietsche» (ortografia este a d-sale), care, de altfel, îi răspunde foarte graţios şi-i scrie o prefaţă. (Nu rîdeţi : e exact. Vedeţi cartea)."

Nici despre **metoda** criticului nu sînt prea multe lucruri de spu. Fără să fie lipsit de o anumită înţelegere a specificului **criticii** şi **al istoriei literare,** Eugen Ionescu e foarte rar interesat de instrumentele exegetice cu care lucrează, de tehnică sau de experimentarea vreunui sistem. Abia dacă într-un rînd (în cazul poeziei lui Şt. O. Iosif) este amintită posibilitatea examenului fonetic al unor versuri (poate pe urmele aplicaţiilor lui D. Caracostea). În schimb, preferinţele criticului merg spre identificarea cadrelor generale în care se pot înscrie operele literare, iar acestea vor fi descoperite aproape întotdeauna în literatura franceză, unde Eugen Ionescu se simte în largul său. În felul acesta se identifică **proustianismul** lui Camil Petrescu sau tradiţia mai largă la care ar putea fi raportat Anton Holban : „Cu romanul **[O moarte care nu dovedeşte nimic]** Anton Holban se integrează într-o tradiţie pur franceză. Ea începe cu J.-J. Rousseau din **Les Confessions** şi se continuă, contemporan, cu Proust (influenţele din Proust şi le recunoaşte, lucid, autorul însuşi prin mărturisirea pusă în gura lui Sandu) şi cu André Gide din **Si le grain ne meurt."** De altfel, la Eugen Ionescu afinităţile franţuzeşti (explicabile din mai multe puncte de vedere) sînt evidente la toate nivelurile, de la cel retoric sau stilistic şi pînă la vocabular **(ne abimăm, a patoja,** frază **engendrată,** monotonie **acablantă,** punct de **lieziune, a mania, a regala, a frola a goba).**

Mai importante sînt, cu siguranţă, consideraţiile pe care Eugen Ionescu le face în jurul fenenomenelor de **modă literară** sau, mai exact spus, decupajele de teme pe care le oferă întîi contemporanilor săi şi apoi istoriei literare, căci altfel, şi de data aceasta punctele sale de vedere nu urmăresc să identifice termenii exacţi ai unor situaţii, cît mai ales să ne contrarieze şi să atragă atenţia asupra comentatorului lor. Astfel se desfăşoară lucrurile cînd e vorba despre **literatura la persoana** întîi şi despre **jurnal,** despre chestiunea **stilului modest** (după expresia lui Gide) sau despre **literatura erotică, persiflată şi** respinsă în totalitate, de vreme ce Eugen Ionescu îi introduce aici şi pe Mircea Eliade şi pe Camil Petrescu şi pe Ibrăileanu şi pe Anton Holban.

Există totuşi cîteva sugestii extrem de productive în consideraţiile generale pe care Eugen Ionescu le face pe marginea temelor, curentelor sau tradiţiilor noastre literare şi, între ele, mai ales ideile referitoare la **balcanismul** estetic românesc, din eseul **„Itinerar critic. Originalitate şi paşoptism"** (1933) : „Aş fi cu totul neîncrezător în substanţa lirică românească, afirmă aici criticul, dacă nu ar exista poezia poporană şi dacă nu m-ar contrazice **Miorita ;** dacă nu ar exista, în poezia cultă, o tradiţie ce urmează un drum paralel tradiţiei mari, oficiale, paşoptiste — o tradiţie românească cenuşăreasă şi umbrită de strălucirea vană a celeilalte : Filimon, Pann, I. Caragiale din **Kir Ianulea,** Creangă şi Mateiu Caragiale...".

Nu e de mirare, deci, că judecată în ansamblu, foiletonistica literară a lui Eugen Ionescu (la care s-a adăugat în 1934 şi volumul **Nu)** a putut să dea tuturor impresia că autorul e de fapt un spirit **mai tourné,** care pune de fiecare dată răul înainte, un fel de „Brutus literar", fără nici o adeziune afectivă, mobilizat în război cu toată lumea sau (cînd aprecierile au fost ceva mai blînde), un „copil teribil", un „răsfăţat", un „neserios".

Chiar dacă Eugen Ionescu a făcut tot ce se putea face pentru a confirma aceste impresii, ar fi totuşi o exagerare să se spună că omul nu a fost capabil de admiraţie, că am avea de a face cu un infirm afectiv. Cîteva din articolele sale pot fi considerate adevărate elogii absolute şi fie că privirea e aruncată asupra tabloului general al literaturii române, de sus, fie că se coboară (din perspectiva criticii literare) la detaliile acestui tablou, Eugen Ionescu îşi fixează de fiecare dată un număr oarecare de repere, în care crede şi pe care le susţine răspicat : Eminescu, Titu Maiorescu şi Rebreanu dintre cei vechi, Noica, Fîntîneru., M. Blecher, Arşavir Acterian, Horia Stamatu, Emil Botta sau chiar Camil Petrescu, dintre cei apropiaţi ca vîrstă de el.

Florin Manolescu

Cerşetorul de talanţi (VI)

Există o legendă care explică şi justifică apariţia icoanei astfel : în anii evanghelici Avgar, regele Edesei, suferind de o boală incurabilă şi auzind de minunile săvîrşite de Iisus, trimite la acesta un sol şi-l roagă să-l viziteze pentru a-l vindeca de boala sa, oferindu-i în acelaşi timp să locuiască în palatul său pînă la sfîrşitul zilelor. Mîntuitorul, după ce fericeşte pe Avgar că a crezut în El fără să-l fi văzut, îi răspunde că nu poate veni, însă îşi şterge chipul de sudoare cu o bucată de pînză pe care — în mod miraculos — i se imprimă imaginea feţei şi trimite acest „autoportret" regelui Edesei.

Într-o mare măsură tot un astfel de autoportret îşi face şi poetul în poemul său. Numai că el, muncit şi chinuit, trebuie să ude urzeala poemului cu litri de lacrimă neplînşi într-o viaţă de om pentru a-i „ieşi" o imagine — cît de cît — adecvată. Tocmai această performanţă", cea a aşezării unei mari cantităţi de suferinţă în puţine vorbe, poate transfigura atît faţa poemului cît şi faţa poetului. Îi poate face pe amîndoi să ispăşească multe din păcatele „actului creator", aşa cum le-am descris pînă acum.

Aş încerca o scurtă recapitulare a elementelor negative pe care le-am descoperit în felul în care eu însumi îmi exercit meseria de scriitor : separarea păgubitoare (prea puţin clăditoare) în Frumos pe de-o parte, Adevăr şi Bine pe de alta ; voluptatea jocului în gol cu propriul imaginar, voluptate ce nu poate (şi nici nu vrea) să ţină cont de o anume Frumuseţe ce există dincolo de ea şi ar putea-o schimba la faţă ; lipsa discernămîntului în exercitarea acestei auto-voluptăţi (intersectarea haotică, neasumată, a elementelor joase ale condiţiei umane cu ceea ce o transcende pe aceasta) ; şi, subsumîndu-le pe toate, deşănţatul orgoliu al autorului de literatură, care din creatura ce — ontologic — este, se instituie în „creator" (păcatul substituirii, luciferismul).

În ce fel sper eu că aş putea modifica — în mine — toate aceste **rele,** limitîndu-mă totuşi la biata condiţie de muncitor în ale scrisului şi-ale cititului ? Nedepăşind-o. Un răspuns — cît ar fi el de aproximativ — tot am găsit. Şi speranţa că acest răspuns e valabil constă în faptul că am pornit (căutîndu-l) de la o carte scrisă pe la 730 d.H. de un sfînt. Este vorba de „Cultul sfintelor icoane" a lui Ioan Damaschin. (Citită în traducerea de la 1937 a lui D. Fecioru.) În această carte, lumea — în întregimea ei — este descrisă ca o icoană. Icoana originară este Fiul care-L arată pe Tatăl. „Fiul este icoana naturală a Tatălui fără deosebire şi în totul asemenea cu tatăl ; deosebirea între ei este în aceea numai că Tatăl este nenăscut şi are calitatea de Tată. „Duhul Sfînt este icoana Fiului". „Prin Sfîntul Duh cunoaştem pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu, iar în Fiul vedem pe Tatăl". „Duhul Sfînt este icoana asemenea şi fără deosebire a Fiului, deosebindu-se numai prin aceea că este purces : Fiul este născut, dar nu purces". Sfînta Treime, deci, se oglindeşte de trei ori în Sine ca prin trei oglinzi transparente şi sferice, cuprinse una în cealaltă. Dar Ea oglindeşte şi toată creaţia ce va izvorî dintr-însa căci este icoană şi „gîndirea care există în Dumnezeu, gîndire despre lucrurile ce vor fi făcute de el", este icoană şi „sfatul Lui mai înainte de veci" — adică esenţele, rosturile tuturor celor ce sînt. Tot icoană este şi omul ; icoană a lui Dumnezeu. „Căci după cum Tatăl, care este minte, Fiul, care este Cuvîntul, şi Sfîntul Duh sînt un singur Dumnezeu, tot astfel şi mintea, cuvîntul şi duhul formează un singur om". Şi, bineînţeles, icoană este tot ceea ce e făcut de mîinile omului. Icoană a sa, adică (pînă la urmă), icoană a dumnezeirii ce se oglindeşte în el. Dar ce este, după Sf. Ioan Damaschin o icoană ? „Icoana este o asemănare, un model, o întipărătură a cuiva". Dar, mai ales „orice icoană scoate la iveală şi arată ceea ce este ascuns". Şi tocmai din această cauză, pentru că tot ceea ce este icoană revelează, există şansa Frumuseţii. Adică şansa ca orice întrupare — în acest şir de oglinzi, de icoane — să fie transparentă dumnezeirii. Unui ochi clarvăzător oricînd îi poate sclipi în zidire ziditorul. Şi tocmai datorită acestei Frumuseţi continue şi latente, nu e bine şi nici sănătos ca faţă de icoanele zidirii, faţă de noi înşine ca icoană a lui Dumnezeu, să luăm poziţia „creatorului" de artă. Ioan Damaschin propune cu totul altceva. În faţa unei adevărate icoane singura postură firească este cea a **închinăciunii.** Închinăciune aducem icoanelor lui Dumnezeu şi atunci cînd facem vreo faptă şi atunci cînd scriem — contemplăm. Ridicăm — fiecare după puterile lui — tot felul de temple, de locuri de odihnă pentru Dumnezeu. Orice „umbră de icoană" (cum spune sfîntul), orice umbră de umbră de icoană poate fi un loc de odihnă pentru Dumnezeu.

Cred că dacă-i propun poemului să nu fie „o creaţie artistică", ci să fie o **închinăciune** adusă ziditorului cel întrezărit în zidire am cîştigat ceva în bătălia dusă împotriva orgoliului meu de poet. Şi cred că, dacă nu-mi propun să fac fapte neutre, ci fapte-închinăicune aduse lui Dumnezeu-cel-transparent-în-lume, îmi ameliorez în bună măsură poziţia. Se poate scăpa astfel (măcar în parte) de nesăţioasa poftă de joacă cu **propriul** imaginar. Poate că am să cîştig şi ceva mai mult discernămînt în a distinge între voluptate şi Frumuseţe.

Nu eu, ci doar un vers de-al meu să fie sfînt între sfinţi, să poată locui Dumnezeu cînd vrea între vorbele lui ! Un singur vers să merite să fie icoană, umbră de icoană.

Şi poate că acest lucru îl voi cîştiga aducîndu-mi închinăciunea mea de suferinţă, de ispăşire. Închinăciunea mea de spovedanie. Căci : alta care ? Iată ce scrie Ioan Damaschin : „Al cincilea fel de închinăciune de adorare este acela al pocăinţii şi mărturisirii păcatelor. Cînd păcătuim, ne închinăm şi cădem în faţa lui Dumnezeu, rugîndu-ne ca nişte recunoscători robi, să ni se ierte păcatele".

Cristian Popescu

ioana diaconescu

Mai poţi să scrii

Dezleagă mîna mea
De rugul tău :

Ochiul speranţei
Limpede şi greu.

Atinge mîna mea
Rănită mult.

S-o vindeci dacă poţi :
Eu te ascult.

Din linşte mă tulbură
Şi dă-mi

Lumina de a trece
Peste vămi

Şi vindecă-mă
Dacă poţi

De stingerea în care
S-au stins toţi

Şi inviază-i încă
Şi mai mult

Decît au fost vreodată vii.
Ascult.

Cuminte par şi totuşi
Va să strige

Braţul meu drept
Pe care ninge

Veacul acesta
Cu cenuşa-n gură :

Fără de frică,
Fără ură.

Fierbinte mînă
Pe un rug de flori

Mai poţi să scrii
Chiar dacă te-nfiori.

Jaguar

Nu-i vorba decît despre vara
aceasta
Transformată într-un jaguar
în flăcări
Un jaguar cu totul şi cu totul
de aramă
Înflăcărat de la cap la coadă.
Colţii lui strălucitori
Muşcă din mine şi eu
Stau toropită auzind stins
Cum carnea mi se desface de pe
oase
Într-un triumf al botului său
catifelin
Şi devorator.
Mă las sfîşiată cu bună ştiinţă
De acest exemplar de o frumuseţe
perfectă
Plin de patimă în foamea lui
infernală
Asmuţită de carnea mea puţină.
Se tîrăşte apoi la sfîrşitul festinului
La picioarele mele tremurinde
Scriind cu colţii lui strălucitori,
lustruiţi de sete,
Pe asfaltul însingerat „încă mi-e
foame de tine".

Visare devoratoare

Acum, că-mi mai pîlpîie încă în
podul palmei
Flăcăruia vieţii,
Mai cutez să visez albe păduri
Şi miraje albastre.
„Cai verzi pe pereţi"
Spune familia
Şi nu te laşi nici în ruptul capului
De această visare devoratoare,
De această devastare
A visării la care
Nu ai de gînd să renunţi.
Un alt discurs în favoarea metodei
Te plictiseşte de moarte
Şi ai arde în flăcări

Toate portretele care au devenit
Aici un obicei
Şi pe măsură ce încărunţeşti
Lumina se-aprinde din această
odaie,
Te atrage un orizont tulburat
de miraje,
Te duci într-acolo
Cu ochii flămînzi de minunea
pe care
Mîna ta încă
Nu o a săvîrşit...

Ante portas

Cu mantia murdărită
De noroiul secolului
Urcă poetul scărîţa dintre pămînt
şi cer.
O scăriţă fragilă, ruginită,
Uite-o, abia se mai ţine
Pe cele două picioare.
Şi poetul urcă apăsat prea mult
De nourii sîngerii
Ieşiţi chiar din răsuflarea lui.
Pare un înger,
E chiar un înger trecut
Prin cele trei războaie mondiale,
Uite-l, l-au silit să lupte
La infanterie, umil pedestraş
Pe scena istoriei.
Poetul urcă încovoiat de glorii
postume
Şi laurii de pe fruntea lui par aripi
căzute
Dar el mai există
Ţine piept năvălirilor, oştilor
Şi rămîne pendulînd între cer
şi pămînt
Ante portas.

despre...

Epigrafia anxietăţii

Generozitatea extensibilă şi debordantă a lui Alex. Ştefănescu îşi cinsteşte o nouă revelaţie. E vorba de Alexandru Petria, poet răsărit, zice criticul de pe copertă, „ca un simbol al mult visatei renaşteri româneşti". Un asemenea entuziasm publicitar, chiar dacă n-ar fi o simplă păcăleală, e nedrept în primul rînd cu poetul însuşi. El îneacă în vorbe late, numai bune de ameţit, o vocaţie ce abia dă în muguri, încă ezitantă şi pîlpîindă. Nu sînt, în nici unul din cele două volume trase unul după altul de poet, semne că Alexandru Petria ar fi salvatorul poeziei româneşti. Ce-i drept, nici prea multe semne contrare, de pur veleitarism. Tînărul poet ardelean e tentat de epigrafia anxietăţii şi lucrează, cu fulguraţii şi notaţii fragmentare, la un psihism clădit cît pe iluzie, cît pe himeră. El se ţine în marginile realului, forţînd intrarea acestuia într-un climat depresiv şi agonic prin diligenţa unei stenografi deviante şi a unei imaginaţii cu gustul şocului. Cele două volume scoase pînă acum — *Neguţătorul de arome*, Ed. „Litera", 1990, cu o prefaţă zglobie de Radu Săplăcan şi *33 de poeme*, Ed. „Agrorom", 1992 — sînt, în ciuda secţionării în cicluri a celui dintîi, două tranşe ale aceleiaşi livrări. Între unul şi altul poetul n-a avut vreme nici măcar să se desprindă de zumzetul obsedant al unei imagini, dacă nu cumva e vorba de un fond imaginar lovit de precaritate. Sînt destul de frecvente cazurile în care el şapirografiază într-un volum ceea ce scrisese într-altul. Iată doar un exemplu mai grosolan, pe lîngă altele în care poetul se copiază cu o oarecare dexteritate a prefacerii, în care un poem din primul volum explodează în două fragmente în următorul : „«ne învaţă paşii verticalei» — zici ioana măsurînd umbrele nervilor // iar bacheta dirijorului / rosteşte plăsmuiri în felinarul / ce încet se afundă-n pămînt / «din proxima incizie răsare valul» — zici apoi te topeşti în cerneală // cînd în camerele ospiciului se aşază priciuri / şi nepăsarea / (un cîine) latră în centrului oraşului" *(Seră VIII)*. Şi celelalte două care parazitează pe aceleaşi imagini, la jumătatea drumului dintre bruion şi variantă : „măsurînd umbrele / bagheta dirijorului / rosteşte plăsmuiri afundîndu-se-n pămînt // din proxima incizie / va răsări valul // pe străzi / nepăsarea (unui cîine) latră" şi : „un chip de femeie / şi proxima incizie : / în vis / se usucă poemele". Alexandru Petria patinează pe loc chiar la nivelul elementar al sintagmelor. Fie că sînt datorate zorului bibliografic, fie că provin dintr-o insuficienţă discursivă şi imaginativă, astfel de neglijenţe intoxică efortul de acurateţe al poetului. Nu-i vorba de cuvinte tematice, menite să îngroaşe o linie de coerenţă obsesivă, ci de pure clacări în redundanţa imediată. Poetul pierde astfel la vamă ceea spera să cîştige la pod şi propune el însuşi dubii serioase atît asupra capacităţii inventive cît şi asupra exigenţei creative. Copiindu-se cu largheţe, el îşi stimulează un fals randament, îndîrjindu-se în grafomanie. Diferenţele de semnificaţie şi tensiune dintre un poem şi altul sînt şi ele anulate de rotirea pe loc a expresivităţii. De la o vreme, expresiile reluate par nişte lămîi stoarse de toată zeama. Improvizat şi parazitînd pe reperele celui dintîi, al doilea volum al lui Alexandru Petria e un pas înapoi. Să sperăm că mai degrabă tactic decît decisiv.

Partea tare a poetului e, deocamdată, construcţia secvenţială. Principiul ei se bazează, de regulă, pe altercaţia secvenţelor, pe juxtapunerea brutală şi ciocnire. Prin această scriitură în mici jeturi Alexandru Petria prinde atît friabilitatea realului, cît şi un psihism agresat, mai degrabă convulsiv decît seren. Poemele vireză de pe notaţie şi debuşează în himeric, deturnînd realul printr-o imaginaţie contorsionată a cărei îndrăzneală pare crescută într-o seră expresionistă. Tentaţia de a împinge realul într-un halou anxios se vede şi în exerciţiile, nu foarte frecvente, de bucolică şi peisagistică. Peisajele lui Petria, delicate în fondul lor nostalgic gliseză spre himeric şi idilica se umple de un foşnet al angoasei : „undeva pe o cale ferată uitată / vagonul verii deturnat de iederă // florile (depunînd ultima dorinţă în seminţe) /

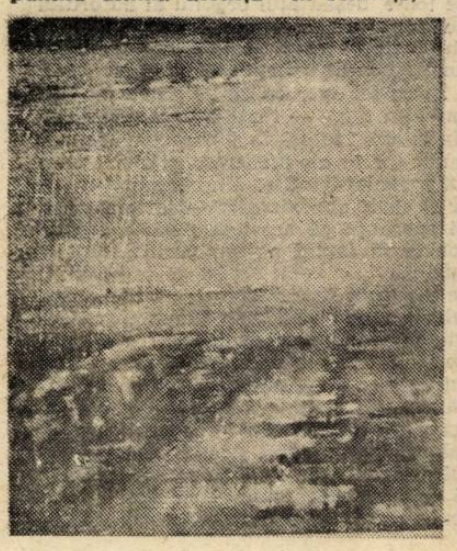

puse la zid de vîntul / precum o pătură cazonă // pe drumul sudului / cocorii-şi înscriu v-ul amprentei // iar dealurile-şi trag / căştile de brumă / motocicliştii faţă în faţă" (din *Neguţătorul de arome*). De peste tot se iveşte acelaşi fond delicat pe care poetul îl agresează într-o sintaxă dezarticulată, făcînd breşe pentru însinuarea anxietăţii în real. Dar scriitura rămîne fragilă, tentată din loc în loc de violenţe dar iremediabil cucerită de suavitate. Ea ţine să capteze anxietatea în eleganţă, dacă nu chiar în preţiozităţi : „priveşti înainte / înapoi şi e ceaţă // cum s-ar scurge vopseaua — urmele / şoarecilor între dale / singur e templul // pîlpîie oglinzi // caravana se îngroapă-n făclii / prima oară" *(Secvenţă X)*. Cînd principiul secvenţial se desface de cel constructiv, repliindu-se în pura fulguraţie şi lipsindu-se de aportul tensiunii rezultate din ciocnire, poemele îşi pierd cu totul greutatea. Ele fie că se îneacă atunci în preţiozitatea plată, fie că îi pun acesteia un fes ironic ce o face şi mai stridentă. Ironia lui Petria e ţeapănă şi gratuităţile scoase cu ajutorul ei sînt mai degrabă chinuite decît graţioase : „praful şlefuieşte / — la preţ de speculă ! — / un abonament pentru primăvară..." Fulguraţiile lui par rezultatul unei imaginaţii care a lăsat de izbelişte orice principiu în afara stridenţei, gîfîind cu inocenţă în arbitrar şi chiuitură : „marea de cerneală / staţionează — / dar / garderoba de valuri e gata". Alexandru Petria e departe de imperativul subtilităţii cerut de astfel de poeme fulgurante. Din ciocniri de secvenţe disparate el reuşeşte să scoată un sunet neliniştit, amestecînd în clinchetul graţios freamătul frisonant, dar din fulguraţii abia de scoate unul dezarticulat. Fulgurantă în fond, poezia lui are nevoie de împletirea distorsiunilor spre a ieşi din virtualitate. Cînd plachează realul cu o imaginaţie agresivă el dă de stratul de anxietate al acestuia, dar cînd se complace în preţiozitate alunecă împleticit la suprafaţă. Promisiunile făcute de el în cele două volume sînt într-un echilibru eclatant cu dezamăgirile.

Al. Cistelecan

IV. Omul pentru el însuşi

„Man for himself" de Erich Fromm este o consistentă argumentaţie a marelui psihanalist în favoarea ideii că omul nu este capabil, în numeroase cazuri, să se autoevalueze corect ca satisfacţie şi, pînă la urmă, ca împlinire şi fericire. Problema morală este văzută de Fromm în linia Epicur-Spinosa. Scopul omului este fericirea. Actul moral apropie fiinţa umană de acest scop. Cum poate însă aprecia subiectul perspectiva sau efectul actelor sale, cîtă vreme relaţia în care intră cu posibila stare de fericire rămîne pentru el însuşi, adesea, obscură ?

Există, cu siguranţă, în fiecare, un algoritm al comportamentului conştient şi un altul al tendinţelor şi aspiraţiilor inconştiente, al comportamentelor de origine inconştientă. Primul dintre acestea derivă din interrelaţiile sociale, din principiile social recunoscute într-o civilizaţie anume, din educaţie, din nevoia de a participa la viaţa altora, de a fi element şi parte într-o structură socială. Cel de al doilea algoritm, cel al inconştientului se formează pe seama necesităţilor instinctuale. El derivă dintr-o serie de propensiuni fundamental umane şi, totodată, biologice, sau aproape biologice. Aici se includ : nevoia de libertate, încercarea de a experimenta mai multe din variantele existenţei aspiraţia către siguranţă şi altele. Nevoia de fericire este o dimensiune a inconştientului nostru. Ea îşi află satisfacerea atît la nivelul acesta, cît şi în planul conştiinţei. Fericirea, înţelegem pe de altă parte din Aristotel, este simultaneitatea şi convergenţa plăcerii şi binelui, cu alte cuvinte satisfacerea dublă a tendinţei inconştiente şi a setului de pretenţii valorice aşezat în individ de către societate. Apare, aici, în măsura în care acceptăm atît ideea spinosiană cît şi cea aristotelică despre fericire, un aspect paradoxal sau ciclic : împlinirea morală, prin fericire, presupune satisfacerea unor obligaţii şi supunerea la nişte reguli a căror natură morală este deja presupusă. Lucrul acesta are, totuşi, o importanţă redusă în cadrul investigat de Fromm, acela al relaţiilor dintre condiţia morală şi cea psihologică a subiectului. Esenţa problemei este următoarea : orice evaluare morală este, cu necesitate, conştientă — resimţirea plăcerii chiar, nu implică inexistenţa unui sentiment negativ mai profund sub cel pozitiv, trăit direct şi, astfel, conştientizat. În toată această complexitate poate însă opera direct, aducînd clarificări, psihanaliza. Psihanaliza poate spune omului, de exemplu, dacă este sau nu fericit, aceasta întrucît persoana umană poate resimţi fie starea de fericire, fie cea de nefericire, atunci cînd adevărata experienţă profundă a subiectului corespunde condiţiei inverse, fie într-un caz fie în celălalt. Nu totdeauna eşti fericit dacă te crezi fericit sau nefericit dacă te crezi nefericit.

Disocierea conştient-inconştient este unul din elementele esenţiale, constitutive, ale existenţei umane. Universul fiinţării omului este dual în raport cu un set de coordonate distincte. Una din aceste coordonate este definită tocmai de relaţia conştient-inconştient ; o a doua este dată de polaritatea spiritual-instinctuală. Nu poate fi neglijat nici axul transcendenţei şi imanenţei. S-ar putea crede că în raport cu spiritualitatea, conştiinţa şi orientarea transcendentă, se defineşte o dimensiune raţională a existenţei psihice umane, după cum inconştientul, pulsiunea instinctuală şi scufundarea în imanenţă creează o întreagă zonă de iraţionalitate aparentă. În realitate, elementul spiritual se poate sesiza la fel de bine în planul conştient cît şi în cel inconştient al funcţionării psihicului, iar pulsiunea are cel puţin o proiecţie transcendentă. Corelaţia raţional-iraţional generează o coordonată interioară distinctă. Lucrurile pot să pară complicate : personalitatea umană suferă însă uneori fracturi multiple în funcţie mai curînd de unele sau altele dintre aceste polarităţi. Dualismul psihic uman este mereu prezent, mereu schimbător şi mereu relevat de disocierea existenţei umane, disociere a sensibilităţii, trăirii interioare şi comportamentului. Lumea antică s-a situat în sfîşierea transcendenţei în raport cu imanenţa : evul mediu s-a plasat în polaritatea spiritualului şi instinctualului ; vremea modernă a operat cu scindarea iraţionalului şi raţionalului. Momentul contemporan este cel al separării surselor conştiente şi inconştiente ale trăirilor şi comportamentelor. Se schiţează pentru epoca postmodernă o disociere a individualului de universal. Viaţa omenească este normală, staţionară şi echilibrată, atunci cînd poliii între care se situează nu generează tensiuni prea puternice, atunci cînd se ajunge la o anumită sinteză a extremelor. Aristotelic, binele pare să se nască în zona medie care împacă, sau măcar închide, opoziţii şi divergenţe. Erich Fromm s-a limitat la a sesiza disparitatea conştient-inconştient în adeziunea umană la fericire. Împlinirea în plan conştient nefiind aceeaşi cu împlinirea în plan inconştient este evident că nici voinţa, percepţia situaţiilor şi realităţilor (percepţia, inconştientă în detaliile sale, numindu-se intuiţie) recunoscute conştient pentru sine nu pot fi identice cu toate aceste facultăţi rezultate, în manifestarea lor, din surse inconştiente. Elementele comportamentului de origine conştientă se pot disocia profund de cele de origine inconştientă. Separarea tensională a polilor existenţei psihice rezultă, patologic, în nevroze şi, normal, în perioadele de schimbare. Cînd societatea, în ansamblu, suferă mari schimbări, o parte semnificativă a subiecţilor umani vor fi antrenaţi în factura interioară despre care este vorba în sens limitat, în cartea lui Fromm, şi în sens extins, în această analiză.

O perioadă de mari schimbări sociale, morale, economice, politice a însemnat şi va însemna totdeauna un dezacord interior grav pentru o mult prea mare parte dintre oameni. Este — aproape că nu mai avem nevoie să o spunem — cazul tranziţiei politice din Europa de Est : este cu prisosinţă cazul schimbării României de azi. Un întreg popor aici, în România, consideră cu privire la sine că acţionează şi dezvoltă o voinţă socială şi politică pe seama motivaţiilor resimţite conştient, analizabile şi nu rareori analizate raţional atunci cînd în realitate, pulsiuni inconştiente, construcţii fantasmatice şi sensibilităţi modelate de aceleaşi inconştient îi determină în cea mai mare măsură opţiunile şi deciziile. Se întîmplă acelaşi lucru cu majoritatea, dacă nu cu totalitatea, ţărilor zonei răsăritene aflate acum în intensă schimbare sau suspendate deasupra prăpastiei între sisteme. Este destul lumii un spaţiu al perfectei sinteze interioare ? Dacă ar fi

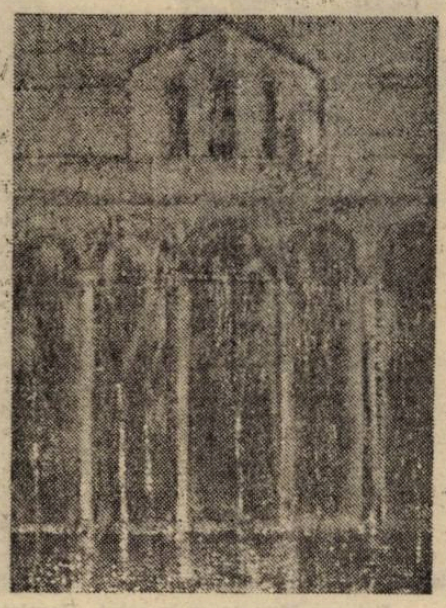

fost să fie aşa, atunci cartea lui Erich Fromm nu avea cum să apară în urmă cu cîteva zeci de ani. Marele psihanalist vedea rezolvarea problemelor determinate de scindarea conştient-inconştient în intervenţia directă a psihoterapeutului sau, cel puţin, a psihoterapiei drept componentă a culturii în cazul unei civilizaţii.

Care poate fi soluţia dublului comportament politic al unor naţiuni întregi şi — într-o măsură mai mare sau mai mică — a tuturor naţiunilor ? Societăţile răsăritene şi, nu în cele din urmă, societatea românească, depind în mod critic de o asemenea soluţie. Decizii electorale, demonstraţii de stradă, simpatii şi aversiuni politice, inhibiţia acţiunii, apatia ori agitaţia publică, anxietatea şi panica toate derivă dintr-un inconştient neliniştit, un inconştient colectiv sau individual dar larg rezonant, reprodus fără mari variaţii în nenumărate individualităţi slab conturate, toate, mai mult sau mai puţin, asemenea. O naţiune întreagă poate avea, în nivelul conştiinţei o mare voinţă istorică, o foarte pură capacitate de a spera dar, în fiecare dintre subiecţi, conştiinţă şi inconştient nu se află în unitate ori, măcar, într-o sinteză, fie şi aproximativă. Este, neapărat, cu mult mai unitară condiţia psihică a oamenilor marilor naţiuni democratice ? Cu siguranţă că este, dar, şi acolo, discrepanţele interioare există. Sînt acei oameni supuşi prelucrării psihice, analizei specializate, în perspectivă electorală sau, pur şi simplu, în viaţa cotidiană, desfăşurată în latură psihică ? Desigur, asa ceva nu se întîmplă. Cum se face atunci că actul politic, eventual alegerea, în răsărit este dictată prevalent de inconştient, în timp ce într-o mare democraţie ea aparţine conştiinţei ? Actul politic are doi termeni : oferta politică şi opţiunea politică. Opţiunea politică poate fi conştientă sau inconştientă în funcţie de starea şi condiţia celui care optează. Pentru a avea o decizie politică globală, realistă, autentică, pozitivă, utilă istoric este necesar ca oferta politică să nu facă apel decît la conştiinţă şi nu la inconştientul pulsional.

Rolul partidelor în democraţii este chiar acesta : să aducă în faţa opiniei publice şi a electoratului variante care în loc de a specula complexe, promovează conştiinţa. Mediile de informare, ca staţie între ofertă şi opţiune, în unele cazuri favorizează inconştientul şi în alte cazuri conştiinţa. În marile democraţii, oferta comunistă trebuie să fie vizibil comunistă : la fel, cea extrem naţionalistă nu poate însela, iar iluzia unei bunăstări inexplicabile şi deci irealizabile se obligă a fi, vizibil, iluzie. Oferta politică în Occident apelează la conştiinţă iar în Orient se adresează prea adesea, inconştientului. De ce ? Pentru că o îndelungată experienţă istorică a dovedit Occidentului că opţiunea politică neconştientizată este abandonul propriei conştiinţe. Abandon în faţa cui ? Al propriului inconştient ? Desigur nu, în faţa inconştientului celui care, prin chiar acest act de submisiune publică este invitat la dictatură.

Caius Dragomir

---

spectator

La Teatrul „Bulandra"
Rătăciţi decenţi

În această lume nebună, dacă un dramaturg scrie o piesă cu şi despre nebuni ,este un creator inspirat, ancorat în crudă şi „glumeaţă" realitate, dar şi în permanent viitor, iar lucrarea sa (dacă-i construită cu har divin), deci, tragi-comică, la fel ca viaţa, va avea, cu siguranţă succes. O asemenea piesă este „HOME" (La adăpost sau Acasă) de englezul David Storey, prezentată în premieră absolută, la deschiderea stagiunii, de Teatrul „L.S. Bulandra". Piesele lui Storey, în stil naturalist şi absurd-pesimist, „desfac" şi analizează mecanismul **transmiterii frustrării sociale** de la o generaţie la alta, dar şi în cadrul celorlalte segmente relaţionale interumane, proiectează realul în simbol, urmărind ţeluri superioare şi general umane, în orice timp şi în orice spaţiu. David Storey, cu mai multe piese premiate (la noi, s-a jucat „Ferma", tot la Teatrul „Bulandra", în 1975, în regia Sandei Manu, realizînd un lung afiş), este un viclean povestitor al condiţiei umane deteriorate psihic, cu absurdităţile şi stranietăţile proprii trăirilor şi comportamenelor din zona de incidentă a patologicului, în contrapartidă cu normalitatea iluzorie ! Piesa **Home** este o radiografie a banalităţii cotidiene, alambicată în retortele restrictive ale unui sanatoriu de **rătăciţi decenţi**, transcriindu-le acestora avatarurile interiorităţii afectate. În mojarul creativ al piesei sale, autorul a avut libertatea şi perspicacitatea să amestece de toate : tragi-comicul sufletesc al alienării şi singurătăţii, drama (tristeţea) rătăcirii şi comedia stărilor anacronice (hazlii prin ele însele), adevărul dureros de inabil căutat sau ascuns, manii, obsesii sfîşietoare, luciditate, vanitate, duioşie, tandreţe, isterii, erotism nedisimulat şi mironosism strigat violent, confruntări verbale între logică şi demenţă, stări emoţionale între romantism şi nonafectiv congelant, alte paradoxuri şi paroxisme. Nu toate ideile şi gîndurile care colcăie în suflete şi-n creiere sînt rostite (unele se subînţeleg, altele rămîn nedeslusite). Ca orice scriere în acest diapazon, are oscilante traiectorii, între sublim şi penibil, între strălucire şi opacitate, cu virtuţile şi păcatele stilistice inerente... are un echilibru instabil şi un ermetism al semnificaţiilor. Păcatul cel mai mare este că piesa scade (în loc să crească) în partea a doua, nepropunîndu-şi să fie conflictuală, astfel ajungînd la un final sărac, chiar dacă-i firesc, trist şi discret. Tot atît de adevărat este că autorul nu s-a lăsat antrenat într-un joc suprasaturat de idei şi adevăruri memorabile, prin teribilisme, barbarisme şi şocuri, prin „găselniţe" forţat inedite, prin agolmerare de poante facile, de gesturi şi acte manifest neverosimile, prin supralicitarea absurdului şi-a trivialităţii (pînă şi puţinele vulgarităţi ale focoasei Kathleen sînt estompate şi ruşinos transmise). „La adăpost" are valente etern şi generalizant universale.

Ion Caramitru ne surprinde prin discreţia regiei sale, în consonanţă cu „delicateţea" piesei, anulînd orice tendinţă (tentantă) de spectacular, amplificînd doar atmosfera agreabilă a discursului scenic, cu dozele necesare şi dezirabile de lirism (excelentă ilustraţia muzicală, un comentariu sonor expresiv şi inductor al unei receptări superioare în plan spiritual), conferind Cezarului (Actorului) ce-i al său : virtuozitatea şi cromatica interpretării. Aşadar, regizorul nu se vede, nu se simte, doar personajele sînt în planul acestui spectacol intens „trăirist", copleşitor interiorizat şi hipersensibil (am fi dorit, totuşi, un accent dinamic spre final). Poate tocmai lipsa stridenţelor şi ţîşnirilor veleitare nedorite din unitatea stilistică a spectacolului ne aminteşte că a existat acel cineva care a ţinut în frîu compoziţia estetică a întregului demers scenic, asigurîndu-i acurateţe, coerenţă, discreţie şi demnitate, acel cineva fiind regizorul modest (dirijor subtil şi invizibil nu diriginte şcolăresc previzibil) ! A fost ajutat cu profesionalism cert, în aceeaşi gamă discretă, de scenograful Dan Jitianu şi de creatorul costumelor — Nina Brumuşilă, prin compunerea cadrului plastic al scenei, auster, deci firesc şi cald, în ciuda răcelii şi anormalităţii locului acţiunii : un ospiciu... (vezi ţarcul claustrant al sanatoriului, terasa şi grădina acestuia, luminile clar semnificante în semiobscuritatea şi gri-negrul persistent, identitatea variată şi exactă a vestimentaţiei eroilor şi eroinelor...).

Interpretarea este rafinată şi eclatantă, cu portrete puternic diferenţiate, dar într-o armonie comportamentală comic-dureroasă şi cu trăiri interioare pustiitoare, relaţiile fiind intens civilizate, chiar dacă sînt variate temperamental. Fericirea permanentă (inconştientă) a nefericiţilor eroi, echidistanţarea lor, sînt excelent redate între candoare şi măreţie, între blazare şi extaz, în perimetrul de fineţe umană, fără acele supărătoare infantilisme şi barbarisme (agresive) prezente în teatrul nostru din ultimii ani. Petre Gheorghiu (Jack), inocentul care se vrea descendentul unei numeroase familii (se pare, avînd mîndria sîngelui albastru şi a unui blazon nobiliar), tocmai de aceea **tragic de singur**, este o grămadă animată de bonomie, sensibilitate şi delicateţe sufletească, împrăştiind obsesive minciuni de arbore genealogic, siguranţă bine jucată, dar şi stîngăcii şi orgolii, strunindu-şi mijloacele expresive arhicunoscute, reuşind surprinzătoare tonuri şi gesturi chiar pentru critic sau pentru spectatorul cu frecvenţă mare la teatru. Virgil Ogăşanu (Harry) face cuplu ideal (bărbătesc, nu homosexual...) cu Jack, tipologic fiind complementar acestuia, adică timid, solemn (chiar ceremonios, venind — parcă din alt secol), închistat ,emotiv dar abil observator misterios în trăiri şi-n înţelegeri, furtuna din suflet fiind ascunsă sub un larg surîs (**smile**-ul englezesc !). Mariana Mihuţ (Kathleen) — realizează o creaţie în concordanţă cu datele-i artistice ajunse la maturitate, este temperamentală şi impudică, ridicolă în foamea erotică a eroinei sale (prin corpolenţă greoaie, lene şi sedentarism), dar care foame — odată astîmpărată — devine metodă terapeutică eficace şi liniştitor-binefăcătoare, evoluează la limita trivialităţii, dezvoltînd un suculent umor, prin care-şi ascunde hipersensibilitatea interiorului său ultragiat şi înduioşătoarea fragilitate spirituală. Lucia Mara (Marjorie) este vulcanică, agitată şi cu hormonii copţi, escamotîndu-şi depresia psihică şi demenţa-n crize tot mai repetate, inclusiv reprimarea (interzicerea) dorinţei erotice, prin puseuri violente, prin naivitate cinică şi prin gesturi teroriste Doru Ana (Alfred) este exact ciudatul personaj — bolnavul incurabil (dar şi cel ce-şi asumă rolul de gardian al colegilor pensionari întru pustiu sufletesc şi întru rătăcire decentă), euforic pe ritmuri muzicale obsesive, înspăimîntat şi sălbatic, egoist şi brutal, apoi fricos ghemuit şi fără apărare cînd îi sînt amintite chinurile terapeutice prin care a trecut (extirparea unui lob cerebral şi şocurile electrice). Nu ascundem că, spre sfîrşitul reprezentaţiei, se aştern peste o anumită parte a publicului aburii unei plictiseli inconfortabile, ceea ce nu s-ar fi întîmplat dacă ar fi existat o dinamică gradat crescută a mişcării scenice, a tonalităţii şi a modalităţilor expresive. Am fi dorit o mai accentuată şi intens colorată... „muzică a umanităţii" !

Vlad Andrei Orheianu

HAMLET ÎNTRE DESTIN ŞI

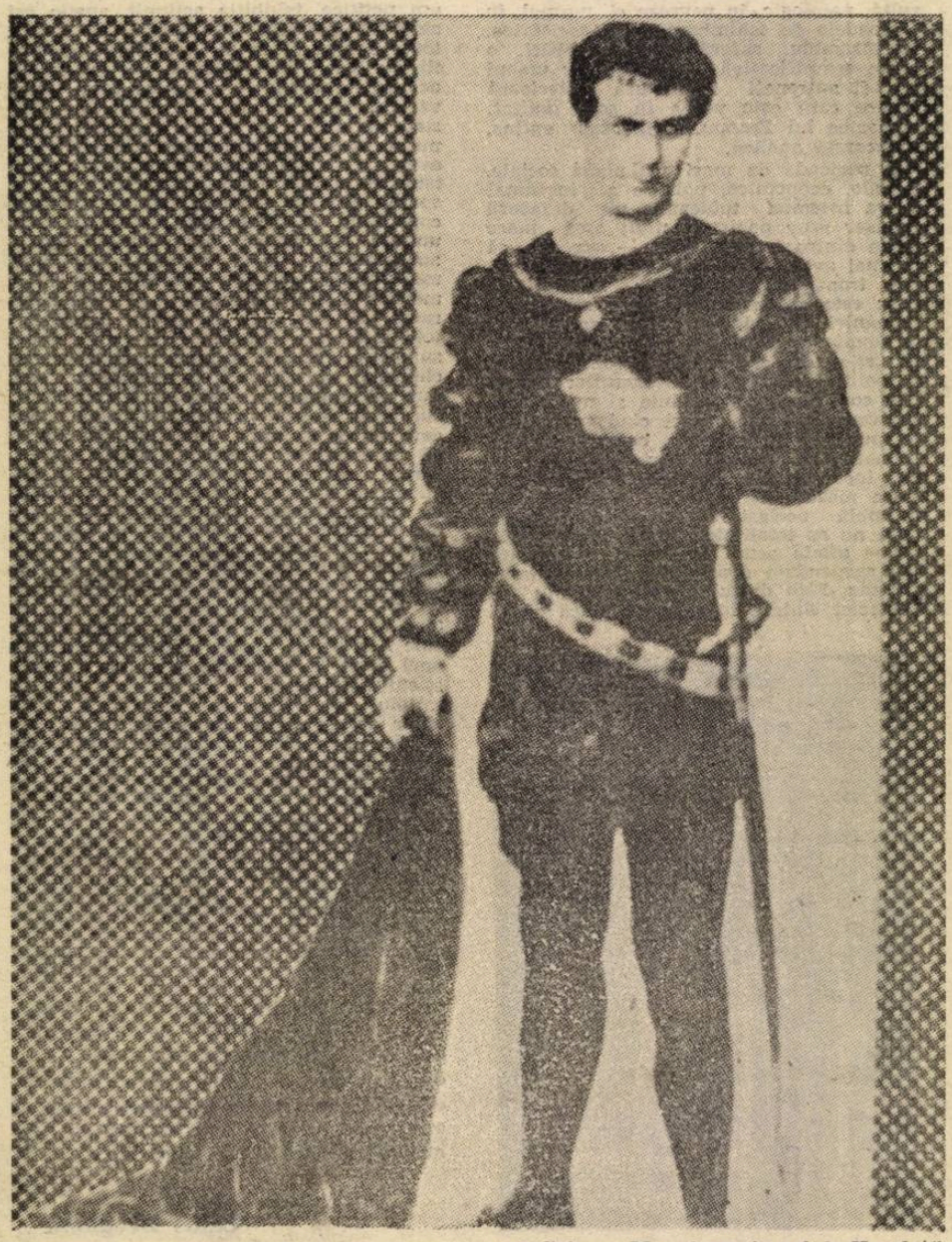

Grigore Manolescu în rolul „Hamlet"

Procesul de limpezire a conştiinţei lui Hamlet, de la îndoielile şi ezitările minţii şi voinţei sale, pînă la înfăptuirea misiunii justiţiare ca urmare a voinţei Cerului trădează o formă de inactivitate. Dar inactivitatea lui devine astfel o aşteptare a activităţii Cerului.

Se poate vorbi în acest caz de fatalismul lui Hamlet, de acceptarea de către om a influenţei Destinului, fără nici o împotrivire a voinţei umane ? În aparenţă da. Şi totuşi, în momentele hotărîtoare ale piesei, Prinţul nu vorbeşte de Destin, ci de Providenţă. Şi aceasta pentru că autorul, şi eroul său, separă aceste trei forţe care sînt **Destinul, Voinţa umană** şi **Providenţa**, acordîndu-i fiecăreia sensul pe care tradiţia în general, şi cea creştină în special, îl acordă.

În cea ce priveşte **Destinul (Fate)**, apare limpede că atît Prinţul, ca şi alte personaje, nu îl socotesc ca o forţă atotputernică, deşi importantă, aşa cum se întîmplă în tragedia antică unde zei înşişi se supun lui. El pare să fie mai curînd o forţă cosmică, decît una spirituală. Horaţio se referă chiar în prima scenă la legătura între Destin şi semnele ameninţătoare de dezastru din Danemarca.

Horaţio
Şi tot ce-i povestire de-ntîmplări
cumplite —
Ca vestitori ai soartei şi prolog
Pentru restriştile ce vor veni —
Pămîntul azi şi cerul le arată
Cuprinsului şi oamenilor astei ţări.
(I, 1-14)

E vorba aici de semnele cereşti (astrale : comete, eclipse) care preced şi anunţă evenimentele tulburi de pe pămînt. Aceste semne sînt intermediare ale destinului, sau chiar o formă a lui. (Shakespeare foloseşte pluralul „fates" poate tocmai pentru a arăta că Destinu e un principiu, ci mai curînd forţe cosmice). Apare oricum o legătură certă între întîmplările de pe pămînt şi condiţionările astrale, ca formă a Destinului.

Ceva mai tîrziu, în scena Spectrului, Hamlet le strigă prietenilor săi care încercau să-l împiedice să urmeze chemarea Duhului.

Hamlet
Mă strigă soarta
Şi-mi toarnă-n toate vinele din trup
Puterea leului cel din Nemeea.
(I, 5-54)

Destinul se individualizează aici şi apare ca o forţă mai puternică decît voinţa omului pe care-l împinge spre un ţel necunoscut. Dar e mai curînd o forţă impersonală, misterioasă care pare să determine, cu necesitate, acţiunile omului. Hamlet face astfel primul pas în noua sa existenţă atras de o entitate supraumană, şi împins de un destin.

Aspectele luate de această forţă par să se schimbe într-o oarecare măsură în actul II, unde de altfel e vorba mai ales de **„Fortuna"** şi nu de **„Fate"**, deci de **„întîmplare"** sau de **„noroc"**. În primul dialog cu Rosenkrantz şi Guildenstern care se plîng că nu sînt în „graţiile" Fortunei, Hamlet răspunde cu o ironie uşor licenţioasă :

Hamlet : **...Atunci vă aflaţi cam pe la**
brîu, în mijlocul plăcerilor.
Guildenstern : **Fireşte, sîntem aleşii ei.**
(II, 2-96)

Hamlet : **În locurile ei cele mai ascunse.**
Într-adevăr, Fortuna e o curtezană.

Prinţul pare să-şi bată joc de această Fortuna, schimbătoare ca o femeie uşoară, sau indirect îi muşcă pe Rosenkrantz şi Guildenstern.

Mult mai clar apare această atitudine faţă de Fortuna în drama antică pe care o joacă actorii şi apoi în reprezentarea Uciderii lui Gonzague. Mai întîi, deplîngînd uciderea lui Priam de către Pyrhus, primul actor exclamă :

1-ul Actor
Fortuna, tîrfă dezmăţată,-nlături !
Voi zei, în plin sobor, să-i luaţi
puterea
Sfărîmaţi-i spiţele şi-obada roţii,
Şi prăvăliţi butucul ei rotund
De pe colina cerului şi pînă-n iad.
(II, 2-114)

Rolul Fortunei este aici mai precis delimitat ; ea este cea care învîrteşte roata destinelor omeneşti, cu accentul pe influenţa sa nefastă. Un rol asemănător îi era acordat Fortunei şi în Regele Lear, unde domina ultima parte a tragediei. **(„I am bound upon a wheel of fire...")** Ea apare deci ca o forţă cosmică ce distruge fără să aleagă bun şi rău, care înalţă sau lasă să cadă pe rege ca şi pe cerşetor. Roata Fortuna este şi o altă formă a trecerii timpului, a mersului ciclic al lumii. În aceste versuri se profilează şi o separare între Fortuna şi Cer, zeii avînd puterea să oprească roata sau chiar s-o prăbuşească în infern. Semnificativă ni se pare expresia **„the hill of heaven"** care sugerează **„paradisul terestru"** simbolic situat pe vîrful unui munte. Rezultă implicit că Fortuna nu poate depăşi nivelul paradisiac, nu are deci „acces", ca să spunem aşa, în cerurile spirituale. În aceleaşi limite este văzută soarta şi în Macbeth, unde nu depăşea **„the seeds of time"**, deci lumea temporală, subparadisiacă. Fortuna apare aici ca o putere intermediară între Cer şi pămînt, care nu poate fi influenţată de om, dar poate fi stăpînită de zei. Această viziune a Fortunei este întărită de acelaşi actor în continuarea tiradei sale, vorbind despre jalea Hecubei.

1-ul Actor
Acela care-ar fi văzut-o astfel (pe
Hecuba)
Ar fi rostit cu glas-necat de ură :
Fortuna-i vinovată de trădare
Dar dacă înşişi zeii-ar fi văzut-o, O,
urletul ce i-a scăpat atunci,
...Afară doar de nu-i înduioşează
Nimic din ce se întîmplă pe pămînt —
Ar fi făcut şi ochii cerului să plîngă
Şi zeii să se-ndure.
(II 2-116)

Autorul pare să se refere la rolul Fortunei mai ales în teatrul grec în tragedia antică, unde întrei zei şi destin era de multe ori un conflict în care nu totdeauna zeii ieşeau învingători, şi cu atît mai puţin omul. Această idee este reluată de regele — actor în reprezentarea Uciderii cu Gonzague.

Actorul Rege
Pămîntu-i trecător, deci nu-i ciudat
Că dragostea se schimbă cu norocul *,
Şi încă nu ştiu de călăuzeşte
Iubirea pe noroc, sau el iubirea...
...Voi spune, ca să-nchei ce-am început,
Că soarta şi voinţa-s dezbinate,
Încît mereu ni-i planul spulberat.
Al nostru-i gîndul, nu şi-nfăptuirea...
(III, 2-152)

Aici nu numai viaţa şi moartea sînt hotărîte de destin, ci şi iubirea care poate părea la un moment dat mai puternică, dar care pînă la urmă cedează în faţa soartei. În lupta între voinţa omului şi Destin este evident că dacă omul este liber să întreprindă orice, sfîrşitul actelor sale este în mîna Destinului. Pare o afirmare categorică a atotputerii Destinului în faţa omului, cu atît mai mult cu cît folosirea termenilor „fortune" şi „fate" lasă să se înţeleagă că orice forme ar lua Destinul este o unică forţă care-l domină pe om şi-i zădărniceşte intenţiile şi acţiunile, bune sau rele. Puterea lui asupra omului apare aşadar nu numai ca limitativă pentru voinţa lui, dar şi ca nefastă. Nu e deci tot Destinul cel care-l împiedică pe Hamlet să acţioneze ?

Subliniem încă o dată că această viziune asupra Destinului pare legată de concepţia tragediei antice, fiind exprimată de actori în cursul celor două reprezentaţii de tearu. Personajele piesei se referă foarte puţin la destin, cu excepţia lui Hamlet, care în afară de cele spuse, mai are două aluzii la destin, dar destul de vagi. Una este în celebrul monolog :

Hamlet
Mai nobil e să-nduri în cuget, oare,
Săgeţi şi praştii ale soartei rele...
(III, 1-126)

O altă aluzie este în elogiul pe care Prinţul îl face lui Horaţio :

Hamlet
...Un om care-ai primit, cu-aceeaşi
împăcare,
Şi loviturile ca şi surîsul soartei.
Şi binecuvîntaţi acei în care sîngele şi
gîndul
Atît de-armonios s-au contopit
Că nu-s un flaut sub al soartei deget
Pe care-l cîntă-aşa cum vrea.
(III, 2-142)

În ambele situaţii soarta este văzută ca ostilă omului ; dar din moment ce Prinţul admiră pe omul care nu se lasă mînuit de soartă — idee pe care o va relua în scena cu Rosenkrantz şi Guildenstern — apare implicit posibilitatea ca omul să nu mai fie mînuit de ea şi deci să se poată elibera de sub stăpînirea Destinului. Deocamdată acesta pare să fie omul nestăpînit de patimi **(„that is not passion's slave")** dar adevărata perspectivă privind eliberarea de Destin ni se deschide în partea a

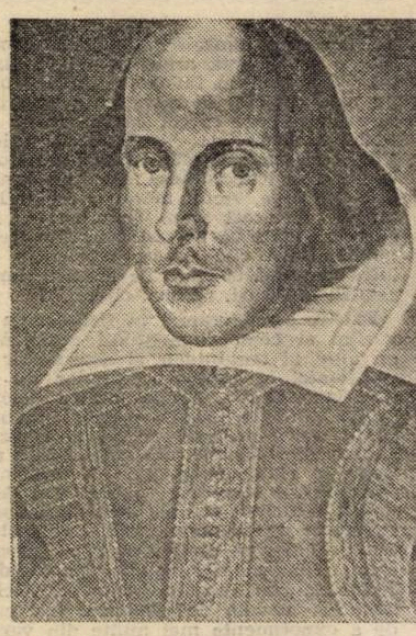

doua a piesei, cînd intră în scenă H
videnţa.

— Cu versurile citate, referirile
soartă încetează, în afară poate de
nele expresii sporadice, fără impor
ţă deosebită. Există însă un pasaj,
tre începutul piesei, în care Hamle
adresează lui Horaţio, după ce cond
nă viciul beţiei care aruncă o pată
renumele Danemarcei, spunînd :

Hamlet
Adeseori — se-ntîmplă-aşa cu uni
oam
Năpăstuiţi din fire, din născa
Cu vreun cusur — de care nu-s de v
Căci nimeni nu-şi alege obîrşia —
Ce sparge stăvilarul cumpătării
Prin chiar prisosul vreunei însuşiri
Sau prin vreun năravdospit într-i
Ce rupe-obişnuitele tipare ;
Făpturile acestea, zic, peceţluite
Cu un cusur de steaua sorţii sau
De-ar fi virtutea lor neprihănită
Ca sfîntul har, ca el fără de marg
Şi totuşi lumea, pentr-un mic păca
Îi va huli mereu : e-un dram de ră
Ce strică-ntreaga nobilă substanţă.
Spre propria-i ruşine.
(I 4

Acest ciudat şi ambiguu pasaj pare incrimineze un „vicious mole" care, şi mic la început, ajunge să umbrea dacă nu chiar să întineze, cele mai bile virtuţi, prin creşterea lui nem rată. E vorba aici de păcatul origi e vorba de o greşeală sau de un de uman, care l-ar afecta chiar pe H let ? Mai probabil de amîndouă, pri păcat, cel originar, condiţionîndu-l celelalte. Sursa acestui **„one defect"** este, în orice caz, imputabilă omulu fie naturii, firii sale **(„nature's livel** fie stelelor **(„fortune's star")**, cele c principale componente ale necesi care formează suportul Destinu Acest „grăunte de rău" **(„dram of ea** este apoi amplificat de nemăsură **(„o growth... „o'er-leavens")** care întu raţiunea, judecata **(„breaking dow forts of reason")** şi duce la coru oricît ar fi de mare puritatea virtuţ

Care ar putea fi acest **„dram of ea** şi această nemăsură în cazul lui Ham piesa nu ne spune. Dar e ca şi cun destinul său ar fi înscris acest de care ameninţă întreaga sa fiinţă. poate fi vorba aici nici de lipsa de v ţă a Prinţului, cum s-a spus, nici nebunia lui, căci sîntem înainte de tîlnirea cu Spectrul. Atunci de ce măsură ar putea fi vorba ? De izb nirile sale pasionale, pe care Pri le deplînge, în general, în elogiul f lui Horaţio ? Greu de precizat. Cee ni se pare însă neîndoios în gîndul torului este faptul că în orice om sădită, încă înainte de naştere, săm de exces, că aceasta poate creşte ne surat în cursul existenţei amenin fiinţa umană însăşi, şi că acest lu decide propriu zis Destinul omului:

Nu putem să nu apropiem acest **„d of eale"**, de acele **„seed of time"** de re se vorbeşte în Macbeth şi mai de un scurt pasaj din Regele Lear care-l redăm :

Lear
O, vină ne-însemnată... ce-ai smuls
o maş
cadrul firii mele din locul lui stab
(I, 4

PROVIDENȚĂ

Și aici un dram de rău ajunge să răstoarne o întreagă existență. Nu e oare simbolul grăuntelui de muștar aplicabil și în sens malefic ?

În cazul Prințului, în legătură cu acest **„dram of eale"**, s-ar putea face și următoarea ipoteză : În versul **„Doth all the noble substance of a doubt"**, oricare ar fi dificultățile de traducere a termenilor **„doth... of a doubt"** în care nu vrem să intrăm **, sensul ni se pare a fi acela că **„dramul de rău"** care-l marchează pe Prinț este îndoiala. Acest cusur, legat de oscilațiile cunoașterii duale, distinctive, este în fond coextensiv naturii omului de la **„păcatul originar"** (Adam și Eva s-au îndoit de spusele Domnului și au urmat pe cele ale Șarpelui) și îl afectează și pe Hamlet în toată prima parte a piesei făcîndu-l să se îndoiască, între altele, de spusele Spectrului. În ipoteza noastră, versul încrîmninat s-ar traduce : **„dramul de rău pune (to put) îndoială asupra întregii nobile substanțe a omului, spre propria ruină"**. Imprecizia sau ambiguitatea interpretării acestui vers ni se pare voită de autor, care nu a folosit în zadar termeni atît de apropiați fonetic ca **„doth"** și **„doubt"**.

Destinul apare așadar, în această viziune din prima parte a piesei, ca avînd o tendință inferioară (temasică), care-l duce pe om la decădere. Acestei tendințe omul îi opune voința sa. Dar ce poate fi această voință ? Mai nimic. O spune actorul-rege :

Actorul Rege

Soarta și voința merg în sens contrar,
A noastre planuri-s date peste cap,
Al nostru-i gîndul, nu și-nfăptuirea...
(III. 2-152)

Omul pare astfel încătușat de puterea Destinului. Devine **„fortune's fool"** cum spunea Romeo sau **„fools of nature"** cum spune Hamlet (I, 4-52)

În această stare de îndoială și tristețe se zbate Hamlet, neștiind ce hotărîre să ia, neștiind cum să iasă din dublul impas : acela impus de misiunea Spectrului, dar și de teama damnării, acela impus de forța Destinului, dar și de slăbiciunea voinței omenești. Din acest impas al Soartei îl scoate **primul act decisv :** uciderea lui Polonius care nu este însă un act al voinței lui Hamlet, ci al voinței Cerului car taie nodul îndoielilor și ezitărilor.

Din acest moment neliniștea Prințului scade, oscilațiile se reduc(mai apar doar în monologul din cîmpia daneză) și voința umană se supune total voinței divine. Hamlet scapă astfel din antica încătușare a Destinului, și se înscrie în **drumul creștin al Providenței.** Hamlet se lasă în voia Cerului, așa cum Iuliu Caesar se lasă în voia Destinului. Există un curios pasaj, mai curînd cîteva versuri scurte de factură populară, în care Hamlet pare să pună în cumpănă soarta Providența :

Hamlet

Ce-n sorți se scrie, Domnul știe,
S-a întîmplat, cum a fost dat.
(II, 2-108)

Deci Soarta determină, dar Dumnezeu știe, iar Omul nu poate decît să se supună, Soarta e necesitate, Dumnezeu libertate. Omul nu se poate elibera de Soartă decît prin Dumnezeu. O mai concisă, mai fulgurantă formulare a marii probleme a Destinului. e greu de închipuit.

Într-adevăr, în partea a doua a piesei, nu se mai vorbește de Destin, ci doar de puterea Cerului. Nu este o schimbare inexplicabilă în comportarea Prințului. Există o continuitate în atitudinea lui față de Cer. Și pînă aici recursul lui Hamlet la ajutorul divin este foarte frecvent, deși poate nu total. Citîm în acest sens o serie de versuri mai relevante :

Hamlet

...O, dacă Cel de sus n-ar sta-mpotrivă
Cu legea lui uciderii de sine.
(I, 2-26)

Ofelia

...Și spusele și le-a-ntărit, my lord,
Jurîndu-se pe ce-i mai sfînt în cer.
(I, 3-46)

Hamlet

...Îngeri și trimiși ai harului ne apărați !
...Cît despre suflet, ce-ar putea să-i facă,
Fiind nemuritor în sine.
(I, 4-52)
...O, voi oștiri cerești, pămînt, ce încă ?
Să mai adaug iadul ?
(I, 5-62)
...Sînt mult mai multe lucruri, în cer și pe pămînt, Horațio
Decît visat-a vreodată filosofia noastră.
(I, 5-68)
...Iar eu, sărman de mine,-am să mă duc
Și-am să mă rog.
(I, 5-64)
...Și tot ce poate-face, domnii mei
Un om sărman ca mine. Să v-arate
Iubirea lui, cu voia Domnului Va face-o,
(I, 5-68)
...Dumnezeu v-a dat un chip și voi vă faceți altul.
(III, 3-132)
...Cum stă acuma el, doar Cerul știe.
(III, 3-172)
...Și fața cerului se înroșește... Ca-n ziua de apoi.
(III, 4-178)
...Pe sfîntul har, o, mamă, nu-ți așterne
Acest balsam adormitor pe suflet.
(III, 4-186)
...Te spovedește cerului...
...Păziți-mă, cu aripile întinse,
Voi păzitori cerești.
(III, 4-182)

Nu sînt în aceste vremuri numai simple invocații ale Cerului. Ele constituie o profesiune de credință a Prințului, dacă nu chiar elementele unei adevărate doctrine spirituale. Deși citate fragmentar, și scoase din context, ele afirmă fără îndoială : credința într-un Principiu divin, etern, creator al lumilor, structurate tripartit ; credința în nemurirea sufletului omenesc, ca și în viața de după moarte și în judecata de apoi ; apoi credința în rugăciune, în puterea mărturisirii și iertării păcatelor, ca și în puterea salvatoare a Cerului etc. Nu vrem să facem aici o analiză a întregii configurații spirituale a Prințului, dar apare evident nu numai din aceste citate dar și din comportările lui (credința în realitatea Duhului, acceptarea misiunii lui prin jurămînt, respectarea rugăciunii regelui, grija pentru salvarea celor dragi, Ofelia și Regina etc.), apare deci evident că Hamlet este un om de credință, un credincios creștin, un spiritual chiar. Nici un alt erou shakespearean din tragedii nu ne apare atît de manifest preocupat, călăuzit de principii celeste, ca un om al Evului Mediu, marcat de atracția divină.

Și totuși acest om este chinuit de întrebări și îndoieli în prima parte a piesei, care-l împiedică să-și țină jurămîntul, să-și împlinească misiunea. După uciderea lui Polonius, însă, Prințul capătă o dimensiune nouă care parcă-i lipsea pînă aici : capătă certitudinea că nu Destinul sau Voința umană călăuzește actele noastre, ci Providența, ceea ce face să-și pună viața în mîna lui Dumnezeu, și să se lase în voia Lui, încrezător că numai astfel își va putea împlini misiunea, salvîndu-se în același timp. Ceea ce pînă în acest moment ar putea să apară doar o adeziune intelectuală la principii spirituale, devine în continuare o expersie totală, o interiorizare a puterii divine, aproape o comuniune cu aceasta, prin supunerea voinței sale Voiei lui Dumnezeu. De aici încolo el vede în toate actele sale (salvarea de la moarte pe mare ; condamnarea lui Rosenkrantz și Guildenstern ; duelul final) doar Voia Cerului, motiv pentru care acțiunile sale nu mai sînt ezitante nu mai sînt gîndite, ci se produc spontan („rashly"), aproape inspirat, ca sub acțiunea directă a harului.

Hamlet : **„Ba deloc. Sfidez prevestirile. Nu moare nici măcar o vrabie fără știrea Proniei. Dacă mi-a sunat ceasul acum, n-o să mai sune altă dată și dacă n-o să fie altă dată, trebuie să fie acum; acum sau mai tîrziu, tot o să sune odată. Totul e să fii gata** (V, 2)

The readiness is all... Într-adevăr, totul e să fii pregătit, să te supui Voiei Divine. Cei care mai cred în voința lor orgolioasă, în planurile lor, Regele și Laertes, vor da greș. Singur Hamlet își va împlini misiunea și se va salva pînă la urmă, deși o face cu sacrificiul vieții. Dar este suprema lui supunere la Voia Cerului, este suprema smerenie. Daimonul a fost învins, triumfă îngerul.

Lupta lui Hamlet cu sine însuși și cu lumea a luat sfîrșit. El și-a împlinit misiunea de justițiar, ca și pe aceea de salvator **(scourge and minister)**, salvîndu-se pe sine însuși. El s-a detașat de iluzia lumii și de puterea Destinului, a necesității, pentru a se apropia de Împărăția Libertății. El poate să spună deci ca și Sf. Pavel : **Acum s-a dus de la noi neliniștea pentru viața trecută.** El poate în sfîrșit să doarmă în pace. **Good night sweet prince. And flight of angels sing thee to thy rest...**

Florin Mihăescu

(fragment din studiul „Shakespeare și teatrul initiatic")

* Fortuna apare aici scrisă cu literă mică.

** A se vedea Vl. Streinu.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Un poet, proaspăt deputat în Cameră : Ioan Alexandru

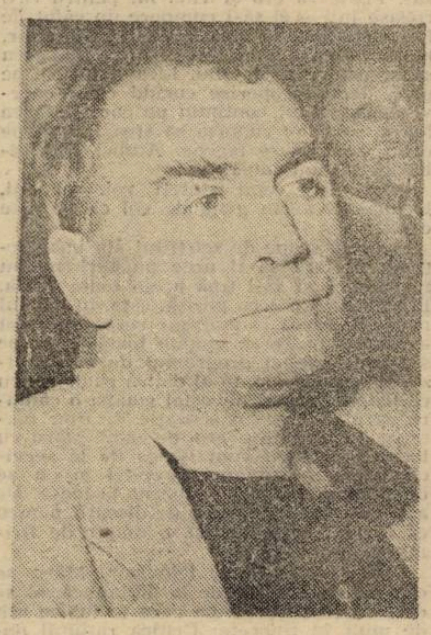

...și un prozator la „Parlamentul" : Platon Pardău

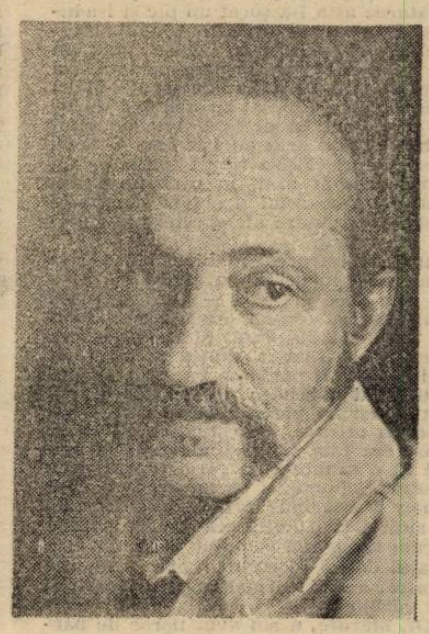

Ciudățenii de familie : **Mircea Constantinescu** văzut prin Smog

Nicolae Iliescu prins între Mircea Cărtărescu și George Bălăiță

anton georgescu

CĂSNICIE

Bărbat ca toți bărbații era Măru Fitecine cînd pusese mîna Elizei într-a lui, în fața altarului: cu o frunte albă ca un vers nescris, cu mustăcioară de mătase și cu o burtă grăbită care se revărsa discret peste cureaua pantalonilor. Iar mireasa era materialitatea rușinată a unui zbor. Atît era de diafană, de candidă, de ușoară că lui Măru îi era teamă să o ridice în brațe ca să nu o scape în sus și Eliza să se înalțe ca un fulg care încă mai suge la sînul mamei lui, păpădia. Biserica se transformase într-o corabie călăfătuită de cîțiva sfinți gospodari, care nemureau adormiți în ziduri, prefăcîndu-se că sînt icoane, în timp ce ei îi iscodeau pe tinerii însurăței cu ochi împletriți, de tencuială albastră. Doi îngeri cam pricăjiți interpretaseră cu stîngăcie marșul nupțial. Îi văzuseră toți cum stăteau aninați de bolta turlei, le văzuseră aripile de zăpadă din steaua polară, dar nici unul din cei prezenți la slujbă nu îndrăznise să se mire. Pentru că nimeni nu avea curajul să afirme că visul poate fi viu și tremurător cum e carnea omului. Preotul, lăsat de Dumnezeu pe țărmul concret al iubirii ca să transmită mesajele cerești, le-a pus cu tandrețe pirostriile pe creștete. În acel moment, Măru a simțit, aproape imperceptibil, o senzație de greu venind dinspre aleasa inimii lui: parcă sufla o boare plumbuită, groasă și rece dinspre faldurile străvezii ale rochiei Elizei, în care lumina își împletise cuibar. Iar în momentul cînd preotul i-a îndemnat să o sărute pe fată, Măru a simțit deodată că Eliza are șolduri, are sîni, are picioare. Constatarea asta l-a șocat un pic și l-a indispus. Dar numai pînă în pragul bisericii. Soarele prietenos venise pînă în tindă, se amestecase printre oameni fără ca aceștia să bage măcar de seamă. Măru i-a zărit globul îndesat cu măduvă de lumină și a știut că el este. În momentul cînd boabele de orez au început să plouă pe umerii lor, el și-a simțit iubita ca un pămînt proaspăt arat, în care insistența nerușinată a soarelui îl obliga să arunce semințele muritoare ale speciei blestemate să nu moară.

Ajunși la intrarea în bloc, Măru și-a luat mireasa în brațe, cu gînd să o urce toate cele zece etaje și s-o treacă peste pragul apartamentului după datina străbună. De necrezut însă, Măru, care era zdrahon de bărbat, a simțit pe la etajul al doilea cum îl părăsesc puterile. În momentul cînd a lăsat-o jos pe Eliza, s-a simțit eliberat parcă de o povară. Privind-o cu atenție, a constatat uimit că ea nu mai era fata subțire ca trestia și măruntă ca o vrăbiuță cu care păsise în fața altarului. Șoldurile i se măriseră și i se unduiau tremurînde prin faldurile rochiei iar sînii i se umflaseră și amenințau de-acum să spargă corsajul. Și abia atunci, la etajul doi al blocului în care urmau să locuiască, a auzit-o pentru prima oară pe Eliza vorbind:

— Of, Mărule, n-am avut noroc de bărbat care să-mi fie sprijin la greu. Tot eu o să te țin în spinare toată viața!

Măru nu a zis nimic, a rîs doar ca de o glumă bună și a continuat să trăiască și el cum a putut. Deși pe măsură ce trecea vremea și căsătoria lor începea să se învechească ca o mobilă nouă neprotejată de praf, simțea că ceva nu e în regulă. De la un timp începuse să vadă realitatea deformată, de parcă privea printr-un fund de sticlă. Toate lucrurile începuseră să crească în jurul lui, se umflau și parcă se însuflețeau, dar cu o indiferență rece, arogantă. Deasupra lor plutea figura autoritară a Lizei, care pocnea dintr-o bici ușcă invizibilă și toate jivinele adăpostite prin mobile, covoare, tablouri și pereți i se supuneau docile. Mai nărăvașe rămîneau lucrurile din bucătărie, farfurii, borcane, cuțite, furculițe, perii, cîrpe, care continuau să fie recalcitrante și să se facă țăndări de nervi uneori, cînd Liza le potolea biciuindu-le cu fringhiile noduroase din ochii ei largi ca niște dulapuri pentru veselă.

Într-o zi, lui Măru i s-a întîmplat un lucru de-a dreptul bizar și ăsta a fost primul semnal că el trecea printr-o transformare de neînțeles. Venise ca de obicei de la serviciu, scoase cheia din buzunar și apoi, cînd să deschidă ușa, își dăduse seama cu uimire că nu putea să ajungă la yală. Pe moment, se gîndise că, în lipsa lui, Liza schimbase ușa masivă de la intrarea în apartament și se întrebase ce oare o fi împins-o să facă gestul ăsta. Nervos și iritat că nu poate să intre, bătuse ca apucatul cu pumnii în ușă pînă cînd Liza — care era tocmai în baie, spăla rufele — îi deschisese. Luîndu-i-o înainte cu supărarea — așa se întîmpla de la o vreme, Măru nu mai avea loc să se supere pentru că i-o lua întotdeauna înainte nevastă-sa —, ea îl boscorodise:

— Of, Mărule, nu mai ești bun de nimic. Nu te mai ridici nici măcar pînă la înălțimea lucrurilor obișnuite!

Fenomenul se accentua cu fiecare zi care trecea. Măru nu mai putea ajunge nici măcar pînă la clanța ușii, în timp ce Liza cobora scările blocului dintr-un salt. Vă închipuiți, în condițiile astea, cît de chinuitoare deveniseră nopțile lor de dragoste care altădată erau gingașe ca talpa unui fluture. Nu se poate spune că Măru era mai puțin bărbat ca la început, mai puțin pasionat, mai plictisit. Numai că totul devenise ca un spectacol de teatru ajuns la două sute de reprezentații, cînd actorii sînt deja scîrbiți de rolurile care le-au adus atîtea satisfacții la început. Și, în plus, datorită dimensiunilor lui din ce în ce mai reduse, Măru începuse să aibă senzația că Liza se folosește de el ca de o unealtă de făcut dragoste. Pentru că, de fiecare dată cînd avea chef să facă amor, îl ridica în sus cu un singur braț și îl cocoța pe pîntecul ei care devenise enorm, cît masa din sufragerie. De fapt, dragoste nu mai puteau să facă decît pe jos, pe parchet, patul s-ar fi năruit sub greutatea Lizei.

Liza se îngrășase peste măsură, făcuse o gușă ca de pelican, în care uneori noaptea, cînd se făcea frig, îl băga pe Măru, să se încălzească. Iar mîinile, mîinile deveniseră atît de lungi și de puternice încît seara, cînd stăteau și priveau la televizor, își întindea brațele pînă la bucătărie să facă mîncarea sau pînă în baie, ca să spele. Și asta fără să se miște cu un centimetru de pe fotoliul din fața televizorului. Cît pentru Măru, lui i se părea de la o vreme că Liza îl privește cam de sus. Poate că era și vina lui pentru că o rugase într-o zi să-i cumpere un căluț de lemn pe care să stea seara, la televizor, motivînd că îi vine din ce în ce mai greu să se cațere pe fotoliu. Liza îl făcuse pe plac, dar descoperise curînd că o enervează scîrțîitul continuu pe care îl făcea Măru, care nu suporta să stea liniștit pe căluț, fără să se legene. Atunci Liza izbucnise, spunîndu-i:

— Ca niște copii sînteți voi, bărbații, trebuie să avem grijă de voi ca de niște copii!

Și ca să scape de scîrțîitul ăla insuportabil, prefera să îl urce pe bărbatu-său în spinare și să-l țină acolo toată seara. Lui Măru îi plăcea poziția asta, în primul rînd pentru că la înălțime aerul este mai ozonat și putea să moțăie toată seara pe săturate — pe el programul de la televizor îl enerva — și, în al doilea rînd, pentru că trupul gras al nevestei emana o căldură care îi dădea o senzație de uter matern. Se obișnuise atît de mult Măru cu locul ăsta, încît cum venea de la serviciu sărea în spinarea nevestei și nu se dezlipea de acolo nici măcar la masă. De aici au izbucnit o serie de discuții, pentru că Liza îl certa des că o umple de firimituri pe ceafă.

Cînd nu privea la televizor, Măru se cățăra pe etajerele de la bibliotecă, să se desfete cu titlurile pe care le iubise atît de mult în tinerețe: Critica rațiunii pure, Critica rațiunii estetice, Ființă și existență... Stătea ore în șir și privea cu nesaț cărțile cu care altădată umbla sub braț, adîncit în visare. Ar fi vrut și acum să le deschidă, dar nu mai putea. Erau mult prea grele, s-ar fi prăvălit sub greutatea lor. Odată, avusese nesăbuința să apuce o carte de cotor, dar, din cauza greutății acesteia, se prăbușise pe covor și cartea îl prinsese între coperțile ei. O noapte întreagă a scîncit în brațele Lizei iar a doua zi i-a ieșit pe tot corpul o spuzeală, ca o intoxicație. Liza se uitase cu mare atenție la bubițele alea mici, roșii și îl atenționa:

— Ai intrat în rîndul oamenilor, îți interzic să mai bei otravă din cărți. Rămîi un bărbat obișnuit, nu ai ce face!

Nu o ascultase însă. Se încăpățînase să deschidă o carte și, de la primele fraze citite, simțise că fiecare cuvînt care îi pătrundea prin ochi, i se spărgea cu un bubuit asurzitor în minte și îl ametea. Parcă și cuvintele se lățiseră, se măriseră și nu mai încăpeau în mintea lui rămasă mititică, în care se înghesuiau doar lamentațiile Lizei, care se plîngea toată ziua că nu are nimic în casă, că ar fi putut să cumpere și ei lucruri cînd viața era ieftină și se găseau de toate. Apropo de asta... Înainte de a o cunoaște pe Eliza, toate lucrurile din casa lui Măru fuseseră de sex bărbătesc. Și chiar dacă unele erau cu suflete de femeie — mașina de spălat, chiuveta de la bucătărie, peria de ghete —, se comportau ca niște bărbați. Adică erau aruncate vraiște, stăteau cu praful de un deget pe ele și cam miroseau. Dar erau extrem de pasnice, de binedispuse, de primitoare. Te simteai bine în casa locuită de lucrurile bărbați ale lui Măru. Simteai că poți fi tu însuți, puteai să taci cu săptămînile dacă aveai chef sau puteai să injuri să roșească zidurile dacă vroiai să te răcorești. După ce pătrunsese Eliza în casă, aspectul general se schimbase: lucrurile parcă se

lucian dragoș bogdan

(elev, clasa a XI-a, Alba Iulia)

Exterminatorul

„Ce bine e afară" gîndi Hick. Aerul călduț îl învioră. Pămîntul își recăpătase culoarea negricioasă.

Se născuse cînd totul era acoperit de Marele Puf Alb. Ce frig a fost atunci! Și prin ce pericole au trecut! Cu greu au scăpat de mîna criminală a Marelui Puf Alb. Era perfid, foarte perfid. Azi era totul negru și mîine soldații Marelui Puf ocupau locul!

Știa însă că acum îl paște un pericol și mai mare: Exterminatorul. Poveștile vechi spuneau că înainte, cu foarte mult timp înainte de nașterea lui, atunci cînd strămoșii lui veniseră pe planeta asta, peste tot era liniște. Locul era ocupat atunci doar de lungana Huud, de morocănosul Nolo și de iuțăușii Roters. Apoi a venit Exterminatorul. Cu mult mai mare decît toate colinele dimprejur, distrugea casele și-i omora pe ai lui cu niște arme lungi, mai lungi ca Huud. Unii spuneau că sînt chiar brațele lui. Nimeni nu știa nimic precis. Cei mai îndrăzneți muriseră aproape toți, iar cei care au scăpat de mîna ucigașă au înnebunit de spaimă.

— Bunica îi povestise că făcea un zgomot infernal, iar pămîntul se cutremura cînd trecea. Se sprijinea pe doi stîlpi lungi și foarte groși, lățiți la bază: se pare că era biped ca și ei.

Neamul său era în pericol. Exterminatorul îi omora pe toți cei care îi ieseau în cale; iar ei nu puteau face nimic împotriva lui. Unii spuneau chiar că scoate fum. El nu-l văzuse. Maică-sa îi spusese să stea în casă, dar nu a vrut. Dorea să-l vadă pe Exterminator, să stabilească adevărul despre el.

Cei care scăpau de Marele Puf Alb erau în mare parte uciși de el. Spaima devenise așa de mare încît femeile năsteau monștri. După părerea Marelui Consiliu după două-trei generații de acum încolo semintia lor se va stinge dacă nu-l vor distruge pe Exterminator.

Deși era încă mic, era sigur că el va reuși acest lucru. Ce spuneau ceilalți erau probabil exagerări. Nimic nu putea fi așa mare cum spuneau ei. El îl va vedea pe Exterminator și îl va distruge. Era sigur de asta.

Deodată, pămîntul începu să se cutremure. Hick se pomeni azvîrlit de pe colină. Se ridică. Huud trecu șerpuind pe lîngă el în mare viteză. Hick se urcă pe colină și de acolo îl văzu pe Exterminator: de mii de ori mai mare decît colinele din jur, cu două brațe lungi, stînd pe doi stîlpi gigantici și scotînd fum. Hick tipă.

Bob lăsă jos sapa și grebla. Se aplecă și ridică de jos mica vietate albastră care se zbătea înnebunită de spaimă.

— Ia te uită ce minunăție! zise el și scuturâ scrumul de pe țigară. Îi duc gîngania asta lui Joe, poate o pune la insectar.

Bob se îndreptă greoi spre casă.

Nu e prima dată

Cavalerul păsea atent pe dalele de piatră ale castelului. Pe-aici pe undeva se ascundea balaurul. Era atît de singur! Dar dacă va ajunge la prințesă...

„Uff, greu e să te bați!" Omorîse întîi gărzile, apoi luase băutura magică, scăpase de prima fantomă... Se dusese apoi la vrăjitoarea cea bătrînă care trăia printre șobolani și lilieci und va, la subsol.

De acum începea greul. Scoase sabia și intră în camera de alături. „E așa cum am bănuit!" Balaurul tronă în mijlocul încăperii, scoțînd flăcări din cele trei capete ale sale. Doi pași în față, lovitură, un pas în spate, la dreapta, încă o lovitură și un cap se rostogolește la pămînt. Balaurul atacă tot mai puternic. E furios.

Încă un cap. Frica îl cuprinse însă pe viteazul cavaler. Iar cînd balaurul se repezi să-l sfîșie cu ultimul cap pe care-l mai avea, o rupse la fugă... Străbătu la întîmplare cîteva camere, din fericire nepopulate și deodată se opri.

„Uite o ușă pe care n-am mai văzut-o pînă acum..."

Se repezi la ea, o deschise și...

Copilul scoase un strigăt de spaimă cînd omul îmbrăcat în armură ieși din computer și se rostogoli în cameră.

— Ce dumnezeu, doar nu este prima dată cînd joc sub numele de QZB...

Cavalerul se ridică. Pus în fața celui pe care-l conducea ori de cîte ori juca „Chevalier", băiatul se sperie și o rupse la fugă.

Ieși din casă și se repezi bezmetic pe străzi. Casa unchiului Homell... „De cînd are casa două uși? Pesemne una duce la magazie și n-am văzut-o pînă acum!..." Băiatul deschise ușa...

Hominidul sări ca ars cînd personajul principal al jocului se rostogoli din computer în camera sa.

— Ce-i asta? întrebă speriat. Doar nu este prima dată cînd joc sub numele de Dumnezeu!...

Băiatul se ridică de jos. Hominidul o luă la fugă urlînd. Deschise o ușă, și...

— Ce se întîmplă?! Doar nu este prima dată...

---

vlăguiseră, erau mai flasce, mai lipsite de substanță, deși străluceau de curățenie și erau puse toate la locurile lor. Dar pășind printre ele, le simțeai ostilitatea, ba uneori, noaptea, le auzeai cum clevetesc ore în șir sau cum se ceartă cu violență din pricini mărunte.

Cu timpul, se hotăriseră să nu mai doarmă împreună. Liza dormea pe dușumea, cu capul în dormitor, cu trupul în sufragerie și cu mîinile în bucătărie iar Măru își făcuse culcuș într-o scrumieră. Se plînsese însă că visează toată noaptea că e țigară și că se trezește țipînd cînd ajunge chistoc și Liza îl mutase atunci într-o bomboniera. Nici aici nu stătuse prea mult pentru că în apartament se făcuse frig — era spre sfîrșitul toamnei — și se plîngea că sticla păstrează rece peste noapte și se scoală cu junghiuri în spinare. Pînă la urmă, Liza îl culcase într-o cutie cu chibrituri, lucru care i-a convenit de minune lui Măru, pentru că avea senzația că e într-o cabană, la munte. La asta contribuise, fără îndoială, și faptul că chibriturile erau marca Bușteni.

Apăruseră apoi copiii... Unul, doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt. Aici se opriseră pentru că Liza nu mai avea chef să spele iarăși scutece, voia să-și trăiască viața și vedea în copii un obstacol, simțea că o obosesc peste măsură. În plus, îi reproșa mereu lui Măru:

— Of, Mărule, nu mă ajuți deloc să cresc copiii ăștia! Ce ți-o fi atît de greu să pui și tu ibricul cu lapte la fiert?

Măru vroia sincer să o ajute, dar cînd ajungea la bucătărie și descoperea ibricul, își dădea seama, stupefiat, că acesta era mai înalt cu cel puțin două capete decît el. Odată se îndîrjise și încercase să îl împingă pînă la aragaz dar, poticnindu-se de o cută de la covor, ibricul se răsturnase și tot conținutul se vărsase pe jos. Supărată, Liza îi reproșase:

— Mărule, Mărule, decît așa ajutor mai bine lasă! Așa mi-a fost mie sortit, să fiu femeie și să slugăresc toată viața, iar voi bărbații, sînteți toți niște paraziți!

Departe de adevăr nu era Liza. Măru se împrietenise cu un purice și seara, la televizor, cînd se urca pe spinarea nevestei, primul lucru pe care îl făcea era să-și caute prietenul cu care colinda apoi pînă pe înnoptat pe tot trupul Lizei. Abia acum observase și Măru că nevastă-sa începuse să îmbătrînească, pielea începuse să i se facă riduri — riduri și odată era gata să-și frîngă gîtul. Alergînd pe la șolduri după prietenul său, puricele, nu văzuse o cută cît un sant și căzuse în ea. Noroc că Liza era grasă și nu se alesese din cădere decît cu piciorul drept scrîntit.

Venise apoi vremea să dea copiii la școală. Tot greul căzuse pe umerii Lizei, enormi, e drept, dar umeri de femeie. Măru intrase în anturajul unei musculițe de oțet și toată ziua stătea mahmur. Liza călca, Liza spăla, Liza făcea de mîncare. Ea îi pregătea pe ăi mici pentru școală și tot ea îi conducea pînă la poarta școlii; scotea brațul ei enorm pe fereastra blocului și îi ducea de mînuță aproape doi kilometri, cunoscînd toate semafoarele și oprindu-se regulamentar la stopuri. Din punctul ăsta de vedere, mîna Lizei era un pieton model și agenții de circulație se închinau respectuos cînd o vedeau cum trece strada, cu copilașii de mînă. Toți oamenii din oraș o admirau pe această mamă eroină și îi deplîngeau soarta. Toți o compătimeau că avusese ghinion să dea de un bărbat care nu se simțea în nici un fel în casă. Aveau dreptate oamenii: Măru înnebunise de tot. Bintuia toată ziua tavanul, călare pe aripile musculiței de oțet, cu care trăgea niște chefuri strașnice. Și asta fără rușine, sub ochii mari cît lustrai Lizei care se plîngea în continuu:

— Of, Mărule, cît de mărunt ești! Ce suflet mic poți să ai...

▲ ▲ ▲

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL A DOUA CĂTRE CORINTENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli

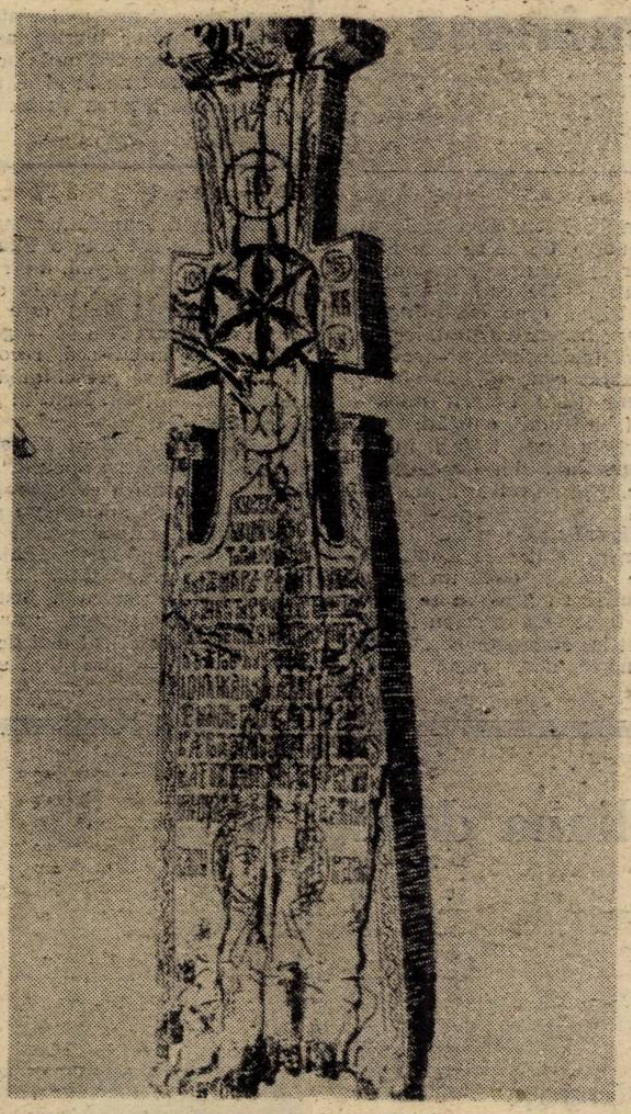

CAPITOLUL 3

Slujitorii Legii Noi

1 Începem oare din nou să spunem cine suntem ? Sau nu cumva avem nevoie — cum au unii — de scrisori de'nfăţişare [13] către voi sau de la voi ?

2 Scrisoarea noastră sunteţi voi, scrisă în inimile noastre, cunoscută şi citită de toţi oamenii ;

3 voi arătaţi că sunteţi scrisoare a lui Hristos încredinţată slujirii noastre [14], scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeului Celui viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimii.

4 Şi o astfel de încredinţare avem noi prin Hristos faţă de Dumnezeu ;

5 nu că de la noi înşine am fi destoinici să pretindem ceva ca venind de la noi ; dimpotrivă, destoinicia noastră e de la Dumnezeu,

6 Cel Ce ne-a şi învrednicit să fim slujitori ai unui Nou Testament, nu ai literei, ci ai duhului ; pentru că litera ucide, dar duhul face viu.

7 Iar dacă slujirea morţii, săpată în litere pe piatră, s'a făcut întru atâta slavă încât fiii lui Israel nu-şi puteau atinti ochii la faţa lui Moise din pricina slavei feţei lui, care se vestejea,

8 atunci, slujirea Duhului, cum să nu fie ea mai mult întru slavă ?

9 Că dac'a avut parte de slavă slujirea osândei, cu mult mai mult prisoseşte'n slavă slujirea dreptăţii !

10 Ba încă, în această privinţă, nici ceea ce era slăvit nu este slăvit faţă de slava cea covârşitoare [15].

11 Că dacă ceea ce era trecător s'a săvârşit prin slavă, cu mult mai mult va fi întru slavă ceea ce este netrecător.

12 Având deci o astfel de nădejde, noi lucrăm cu multă îndrăznire,

13 şi nu ca Moise, care-şi punea un văl pe faţă pentru ca fiii lui Israel să nu vadă sfârşitul a ceea ce era trecător...

14 Dar mintile lor s'au învârtoşat ; că până'n ziua de azi, la citirea Vechiului Testament, acelaşi văl rămâne fără să se ridice, fiindcă el prin Hristos se desfiinţează ;

15 ci până astăzi, când se citeşte Moise, stă un văl pe inima lor ;

16 dar când se vor întoarce la Domnul, vălul se va ridica.

17 Domnul însă este Duhul ; şi unde este Duhul Domnului, acolo este libertate.

18 Iar noi toţi, cei ce cu faţa descoperită privim ca'n oglindă slava Domnului, întru aceeaşi icoană ne schimbăm din slavă'n slavă, ca de la Duhul Domnului [16].

CAPITOLUL 4

Comoara din vasele de lut. A trăit prin credinţă

1 Iată de ce, având noi această slujire după cum am fost miluiţi [17], nu pierdem din curaj,

2 ci ne-am dezis de ascunzişurile ruşinii [18], nu cu vicleşie purtându-ne, nici poleind [19] cuvântul lui Dumnezeu, ci dimpotrivă, prin arătarea adevărului făcându-ne cunoscuţi oricărei conştiinţe omeneşti în faţa lui Dumnezeu.

3 Iar dacă şi Evanghelia noastră este acoperită, ea este acoperită pentru cei ce pier,

4 în mijlocul cărora dumnezeul veacului acestuia [20] a orbit minţile necredincioşilor, pentru ca ei să nu vadă lumina Evangheliei slavei lui Hristos, Care este chipul lui Dumnezeu.

5 Căci nu pe noi înşine ne propovăduim, ci pe Hristos Iisus Domnul ; iar noi înşine suntem robii voştri de dragul lui Iisus.

6 Fiindcă Dumnezeu, Cel Ce a zis : **Strălucească din întuneric lumina !**, El este Cel Ce a strălucit în inimile noastre, pentru ca ele să fie luminate de cunoştinţa slavei lui Dumnezeu întru faţa [21] lui Hristos Iisus.

7 Comoara aceasta însă o avem în vase de lut [22], pentru ca această covârşitoare putere să fie aceea a lui Dumnezeu, şi nu de la noi.

8 Noi întru toate suntem necăjiţi, dar nu striviţi ; în stări fără ieşire, dar nu desnădăjduiţi ;

9 prigoniţi, dar nu părăsiţi ; doborîţi, dar nu nimiciţi ;

10 totdeauna purtând în trup mersul spre moarte al lui Iisus, aşa ca şi viaţa lui Iisus să se arate în trupul nostru.

11 Căci pururea noi, cei vii, suntem daţi spre moarte din pricina lui Iisus, aşa ca şi viaţa lui Iisus să se arate în trupul nostru cel muritor.

12 Astfel că în noi lucrează moartea, iar în voi viaţa.

13 Dar având acelaşi duh al credinţei — după cum este scris : **Crezut-am, pentru aceea am grăit** —, şi noi credem ; pentru aceea şi grăim,

14 ştiind că Cel Ce L-a înviat pe Domnul Iisus ne va învia şi pe noi cu Iisus, şi'mpreună cu voi ne va aşeza alături de El [23].

15 Fiindcă toate de dragul vostru sunt, pentru ca harul, înmulţindu-se [24], prin mai mulţi să facă prisos de mulţumită, spre slava lui Dumnezeu.

16 De aceea nu pierdem din curaj ; dimpotrivă, chiar dacă omul nostru cel din afară se trece, cel dinlăuntru se înnoieşte din zi în zi.

17 Căci o clipă uşoară de necaz trecător ne aduce nouă, din prisosinţă'n prisosinţă [25], veşnică plinătate de slavă,

18 nouă, celor ce nu privim la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd ; fiindcă cele ce se văd sunt trecătoare, dar cele ce nu se văd sunt veşnice.

CAPITOLUL 5

A trăit prin credinţă (urmare). Slujirea împăcării

1 Fiindcă noi ştim că dacă acest cort — locuinţa noastră pământească [26] — se va desface, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veşnică în ceruri.

2 Că'ntru aceasta şi suspinăm, întru dorul de a ne îmbrăca pe deasupra cu locuinţa noastră cea din cer,

3 astfel încât, după ce vom fi fost îmbrăcaţi cu ea, să nu fim găsiţi goi [27].

4 Că noi, cei ce suntem în cortul acesta, suspinăm îngreuiaţi, de vreme ce dorim nu să ne scoatem haina, ci, pe deasupra să ne îmbrăcăm cu cealaltă, pentru ca ceea ce este muritor să fie înghiţit de viaţă [28].

5 Iar Cel Ce ne-a făcut spre aceasta este Dumnezeu, Carele ne-a dat nouă arvuna Duhului.

6 Asadar, întotdeauna plini de încredere şi ştiind noi că petrecând în trup suntem departe de Domnul,

7 căci umblăm prin credinţă, nu prin vedere...,

8 avem încredere, şi mai degrabă vrem să plecăm din trup şi să petrecem lângă Domnul.

9 De aceea ne şi străduim ca, fie că petrecem în trup, fie că plecăm din el, să-I fim bineplăcuţi Lui.

10 Pentru că noi toţi trebuie să ne înfăţişăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, pentru ca fiecare să primească după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău.

11 Cunoscând deci frica de Domnul, căutăm să-i înduplecăm [29] pe oameni ; lui Dumnezeu însă îi suntem binecunoscuţi ; şi nădăjduiesc că binecunoscuţi suntem şi'n conştiinţele voastre.

12 Căci nu vă spunem din nou cine suntem, ci vă dăm vouă prilej să vă lăudaţi cu noi, ca să aveţi ce răspunde acelora care se laudă cu ceea ce se vede şi nu cu ceea ce este în inimă ;

13 că dacă ne-am ieşit din fire, a fost pentru Dumnezeu ; iar dacă suntem cumpăniţi la minte, e pentru voi [30].

14 Căci dragostea lui Hristos ne ţine, pe noi cei ce socotim că dacă unul a murit pentru toţi, iată că toţi au murit.

15 Şi El a murit pentru toţi pentru ca cei ce viază să nu mai vieze loruşi, ci Aceluia Care pentru ei a murit şi a înviat.

16 Asadar, de acum înainte noi pe nimeni nu-l mai cunoaştem după trup ; chiar dacă L-am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaştem astfel.

17 Prin urmare, dacă este cineva întru Hristos, el e făptură nouă : cele vechi au trecut, iată că toate au devenit noi.

18 Dar toate sunt de la Dumnezeu, Cel Ce ne-a împăcat cu Sine prin Hristos şi ne-a dat nouă slujirea împăcării.

19 Pentru că Dumnezeu era Cel Ce întru Hristos împăca lumea cu Sine Însuşi, nesocotindu-le lor greşalele şi punând întru noi cuvântul împăcării.

20 Asadar, noi suntem purtători de cuvânt şi ai lui Hristos, ca şi cum Dumnezeu ar îndemna prin noi. În numele lui Hristos vă rugăm : împăcaţi-vă cu Dumnezeu !

21 De dragul nostru L-a făcut El păcat [32] pe Cel Ce n'a cunoscut păcatul, pentru că'ntru El să devenim noi dreptate a lui Dumnezeu.

---

13 Scrisori de recomandare.

14 Literal : slujită de noi. Înţelesul poate fi foarte larg: apostolii sunt, în acelaşi timp, tahigrafii cărora Hristos le dictează scrisoarea, şi cei care le-o înmânează destinatarilor.

15 Relaţia dintre cele două Testamente : lumina celui Vechi păleşte în strălucirea celui Nou, asemenea unei lumânări care arde'n razele soarelui (grecesul dóxa înseamnă şi slavă, şi strălucire).

16 Fiinţa reflectată care-şi atrage propria-i imagine. Text fundamental referitor la îndumnezeirea treptată a omului prin contemplaţie. Cuvântul „icoană" îl traduce pe eikón=chip, imagine, portret, reprezentare, chip reflectat în oglindă ; verbul metamorfóo= **a (se) schimba, a (se) transforma, a (se) transfigura, este acelaşi cu cel folosit în Mc 9,2 pentru** schimbarea la faţă **a Domnului.**

17 Prin mila lui Dumnezeu.

18 În opoziţie cu curajul : frica ruşinoasă : arta lăsă a propovăduitorului de a evita, îndulci sau răstălmăci unele adevăruri dure ale Evangheliei spre a se menaja pe sine de eventualele reacţii ale adversarilor care-l ascultă; tehnică oratorică ruşinoasă în vreme de prigoană.

19 Falsificînd prin disimulare.

20 Diavolul. E singurul text în care Satana e numit astfel (aşa cum îl iau, desigur, adepţii lui). În alte texte : „stăpânitorul lumii acesteia" (În 12,1 ; 14,30 ; 16, 11 etc.).

21 Substantivul prósopon **înseamnă nu numai faţă, ci şi persoană. Slava lui Hristos nu este înveliş exterior, ci un dat lăuntric.**

22 Fiinţa omenească, făcută din pământ (Fc 2, 7), în fragilitatea şi limitele ei.

23 „de El" (de Iisus) e subînţeles în text.

24 Exact : multiplicându-se ; distribuindu-se pe o arie cât mai întinsă.

25 Sau : din urcuş în urcuş ; într'o măsură care întrece orice comparaţie.

26 Trupul firesc, fizic, trecător, în paralelă cu trupul duhovnicesc, nepieritor, pe care-l vom dobândi la învierea morţilor (vezi 1 Co 15, 44). Începând cu versetul 16 al capitolului precedent, Pavel deschide o paranteză care se încheie cu 5, 10.

27 Cu sufletul lipsit de acoperământul trupului.

28 Pavel vorbeşte aici de perspectiva celor pe care Venirea Domnului îi va surprinde vii, nu morţi (cf. 1 Tes 4, 15—17). Trupul firesc va fi îmbrăcat (vezi pasivul verbului precedent) de Dumnezeu în trup duhovnicesc, iar acesta îl va „absorbi" pe cel dintâi, într'un fulgerător proces de transfigurare.

29 Să-i convingem.

30 Text dificil. Fie că se referă la acuzaţiile adversarilor săi, fie că face o aluzie la „epistola aspră" (vezi nota de la 2, 3). Pavel enunţă : ceea ce unora li se pare a fi „nebunie", de fapt e iubire de Dumnezeu ; aceasta însă trebuie uneori pusă sub controlul intelectului moderată, cumpănită, mai ales pentru cei ce n'o pot percepe ca atare, cum sunt Corintenii.

31 Ambasadori : cei ce vorbesc în locul Celui Ce i-a mandatat.

32 Jertfă pentru păcat. Pe Hristos Cel în afara oricărui păcat L-a trimis Dumnezeu-Tatăl să-Şi asume chipul omului păcătos şi să Se aducă pe Sine jertfă pentru păcatele tuturor.

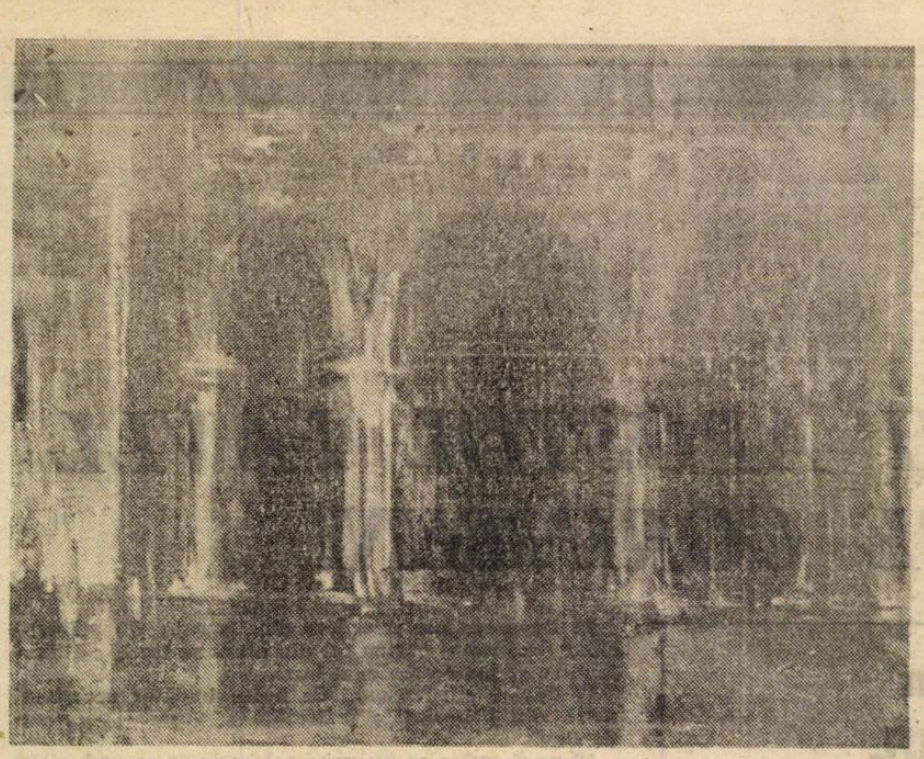

fragmente

Sentimentul ultraromânesc al urii depline

1. „Piţulienii, ciopragii, nădragii, kristevii şi cuţitarii". Antroponimele acestea, trecute — generic — la comun, nu fac (fuck) o înşiruire întîmplătoare. Castalian vorbind, se înşiră ca mărgelele de sticlă pe şiragul mînuit cu odioasă dexteritate de un **magister ludi cajvanian. Odi** are valoare, aici, de contra-zicere : vrea să zică **amo** — coincidenţia suppositorum. Cînd Luca Piţu urăşte, nu-l rabdă inima să nu-şi înscrie acest sentiment ultraromânesc (de la Cioran citire) în text. În spiritul Decompozitorului, **ura de sine** se identifică, prin superpoziţie auctorială, în **ura de mine.** Care va să zică, o extrapolare pe dos. Cînd sine-le devine un „mine", Piţu ot Cajvana pituliană se transformă în Luca, evanghelistul apocrif. Tentaţia de a exista presupune justificarea urii într-un sistem social. Eu — tu. Deci, ura de mine gliseză uşor în **ura de tine.** Reconfortant şi curat românesc sentiment ! (Capra vecinului tocmai a sărit pîrleazul şi, în consecinţă...) Dar o asemenae victorie facilă nu poate satisface un estet atît de încercat în combaturi filologice, filocalice şi, chiar, eshatologice. Nihilismul, în asemenea circumstanţe, e probă a superbiei de sine : cu alte cuvinte acel du-te vino între „mine" şi „tine" (naveta esenţială !) sfîrşeşte în **nime. Sine (mine !) + tine = nime ?** Aveţi aici ecuaţia sentimentului profund românesc al **urii depline.**

2. Fragmentul ca sumă. Ori de cîte ori citeşti o carte pasionantă, n-ai-răbdare să parcurgi în ordine capitolele ei. Aproape involuntar, sări de la unul la altul, baleind în propria-ţi satisfacţie de substituire. (Ce-i drept, recunosc, e mult mai uşor aşa. Travaliul lecturii **da capo** e un lucru nesuferit, mai ales pentru un profesionist. Cum zice prietenul şi asociatul Dan Medeanu, orice activitate este suportabilă cu condiţia ca ea să nu degenereze în muncă). Fragmentul se opune totului, refuzînd să se circumscrie pe orbita unui sistem închis. Refuz să cred că o carte „rezistă" în ansamblu, cînd nu face doi bani (punguţa !, punguţa !) luată pe bucăţele. Fragmentul este tentaţia, mereu reînnoită, de a exista a cărţilor bune. Atenţie ! Nu cauţi, spitzerian, fragmentul, paragraful figura sau cuvîntul „semnificativ" în ordine stilistică, ci, conform aleatoriului obsesiv, iei la întîmplare ce-ţi cade în mînă. Zice Luca Piţu la pag. 23 : „Fac şi eu ce pot. I FUCK WHAT I CAN", pe cînd îşi făcea singur aluzii pierdute — în dialoguri neplatoniciene — despre „mediocritatea neamului său fesenar". Citind efectiv pe sărite **Sentimentul românesc al urii de sine** (Institutul European, Iaşi, 1991), am avut certitudinea irefutabilă a vocaţiei fragmentului de a fi, întotdeauna, suma, sau — măcar — premisa ei.

3. Warum (germ.), Cur (lat.), De ce (rom.) De-aia era bine cînd se studia cu sîrguinţă latina în liceu, că tot elevul ştia că, pe latineşte, **de ce** se zice **cur.** A gîndi cu **cur**-ul (latinesc), înseamnă a gîndi dubitativ. **De ce ? Warum ?** Dubito ergo... Piţu.., ergo **cur-i-lingus,** protest vehement împotriva limbilor de esenţă lemnoasă (paleoslava nomenklaturistă, moldovalaha ceuşistă, bîlba fedesenistă). Un **cur** (lat.) hotărît miosecURitismului („boţîrlanii, ciurlăii, wolfii şi rotarii", Piţu dixit) ! Vezi, în acest sens, şi **Jurnalul..** .din **Însem(i)nările cajvaniene.** Aşa să **nu** le ajute Felix Dzerjinski !

4. Figa ca figură : „Le ponce lancé irrévérenciusement entre le deuxième et le troisième doigt, dans un poing fermé, qui signifie en gros **va te faire foutre** ou plus forte encore selon la viguer du geste et les circonstances." **Figa** (mai pe româneşte, dar, practic, în idiom gitan deocamdată minoritar : **ciuciu !),** ca fig-**ură** este o **fîga — ură.** O ∅ — **gaură** arhetipală, matricea maternă atît de des invocată în chip blasfematoriu. **Cur-ul** (lat.) este au ba (şi, dacă da, **warum ?)** o ∅ **— gaură ?** Prin inflaţie fon-ambulescă, reconvertită în scriptural, nu se preschimbă însuşi numele filosofului din Kant în ∅ — gaură, id est **Cunt ?**

5. Patafizica ? C'est Pitsou... Zice evanghelistul nostru apocrif, Luca, după Jarry : „Patafizica este **ştiinţa soluţiilor imaginare...**" Şi adaugă un gîndem Roger Shattuck (invocat şi el în cheie apocrifă, la pag. 173) : „Patafizica este de alură imperturbabilă". O scuză ideală, nu găsiţi, pentru a justifica sentimentul ultraromânesc, ultranaţionalist (aproape funariot) al urii de „sine (mine ?) + ţine = nime", al urii depline, ura noastră cea de toate zilele şi de toate nopţile (cînd, din cauză de **odi,** nu poţi să **amo),** ura noastră îndreptată funciar înspre capra vecinului şi propriul porc de serviciu, ura noastră care ne-a scos în Europa prin Decompozitor şi ne-a adus înapoi în Asia prin Miron Cosma, ura căreia i s-a urît de sine şi sfîrşeşte prin a se iubi (nobilă fig-ură a Cavalerului Tristei Figa-Uri obsedat de ∅ — gaura Dulcineei) ? Aproape că am uitat de ce trebuie să pun semnul interogaţiei la finele acestei castaliene înşiruiri... Dar nu, orice **cur-warum-de ce** se sfîrşeşte prin a începe cu o întrebare : „De ce ∅ gaura-ţi maternă... ?"

Aici urmează un şir de sintagme oarecum nereproductibile.

Dan-Silviu Boerescu

haiku

Stradă pe care nu trece nimeni
eşafod
al celor ce-au trecut

GLOSSĂ

„Domnul Rogozea ! Domnul Rogozea !" Omul ţigănos, în pufoaică, strigă şi bate în gard. A venit cu camionul cu lemne, dar între timp domnul Rogozea, vecinul meu, a murit. Şi el şi nevasta lui, la diferenţă de două-trei luni. Lemnele de-acum nu mai slujesc la nimic. Ţiganii pot să le ducă unde vor.

Lucruri cu un ritm mai lent decît viaţa. Lucruri care sosesc atunci cînd nu mai e nevoie de ele. O floare ce înfloreşte la 100 de ani, şi dacă ai văzut-o o dată, îţi apare ca o prevestire a morţii. Dacă n-ai văzut-o îţi închipui că o să-i mai poţi prinde înflorirea. Tot ceea ce n-ai văzut o să mai poţi vedea. E un mod de a spera à rebours. E un mod de a-ţi prelungi viaţa pe seama tuturor acelor lucruri ascunse care există în jur. Ritmul lor lent te atrage şi pe tine în el. E de ajuns să îţi acorzi tăcerea cu el. E suficient să fii atent la translaţiile luminii, la formele intuitive ale pietrelor. Ceea ce va fi să vină îşi desface miezul încă de pe-acum în calea ta — totul e dacă tu nu-l îndepărtezi cu graba şi grosolănia ta zilieră, cu bruma ta de tact, cu spectrul tău carnivor.

La urma urmei nu-s decît lucruri obişnuite cele care te vor duce mai departe. Un banal camion cu lemne şi cărbuni : stive şi saci unul lîngă altul. Un camion pe care ai apucat să-l vezi. Lemnele şi cărbunii mortului, omul negru care strigă la poartă.

În seara asta răsufli lîngă zidul care te desparte de vecin, de vecinul inexistent. Şi casa ta e goală de-un gol al altcuiva, şi mîna ta care scrie acum aceste cuvinte simte toată depărtarea care curge-n ele datorită simplului fapt că una din părţile zidului a devenit a nimănui.

Constantin Abăluţă

(Jurnal anticamelonic — 1 febr. 1992)

ana liliana danciu

Cireşii vărgaţi

Astăzi zăpezile sînt triste
luna de-un fir de paianjen
icneşte
între cireşii vărgaţi ai Vîrtomoaiei.
Rîndunica în aburi de marhă
prin şura cu coperişul spart
îşi ogoieşte puii — puiuţii.
Picioarele mele magnetice
frunze uscate în nucii bătrîni
soarele răsare de unde trebuie
ca o tablă de înmulţit.

Hore

„Nu-mi hori tu mie", zic cătă Danu
Tudorii
„Haĭ să ne jucăm nu-mi hori tu mie..."
dusă
ascunsă
oprită
cuib de viespi — gaură spartă în
noapte
M-am bolnăzit
de scînduri moi
de drod
plencocui
Taci şi nu mă spune bă Sanie
că s-o mărit căpşunii
iei m-o făcut doară — de nu greşesc

că tri amu meteorologi — că una din
aia-casetă-cu eleven
nu zic poate greşesc
am scris cuvîntu' ăsta odată ilevăn
da ştii cum ? un ilevăn din ăla gătat.

Reţetă de înnorat frunţile

Reţetă de bomboane de cauciuc roz,
triunghiuri
Ni, băloasa asta de Rogozoaie
„Din ce-i făcută guma ?"
„Din piele de ciine".
„De lup."
„De miţ".
Phui !

Din mănuşi de cele de spălat albe
Din hanţ de nor
Din interiorul hîd al norului
V-aţi învăţat noru' — zic cu cuvintele mele.
Norul este cel mai frumos animal
domestic
Corpul îi este acoperit de păr
În cap are doi ochi, vin la rînd două
urechi
în formă de boabe
totul se termină cu un rît gros — patru
picioare
două-n faţă — două-n dos.
Cu ce se hrăneşte noru' — zic cu cuvintele mele.
Cu resturi, hîlbe cum le zice pe la noi
Se înmulţeşte de două ori pe an
Fată nişte norişori în număr de zece
poate chiar doisprezece
pe care îi hrăneşte cu lapte alb din ţiţă
de nor.

Mama are haine să te-mbrace şi pe
tine
(da) (grăbeşte-te) norule să ne dai
şoric odată
luna se capătă în asfinţit
urciorul îi a gîlgiit
talgere cu şperlă — aninate-n cui
picurii de ploaie într-a nimănui
(o) cireaşă viermănoasă
cel ce atîrnă cu capul în jos
(ce) aterizare periculoasă
cu două culori — ziua mare
la ordinele dumneavoastră

plastica

Moartea la Veneția

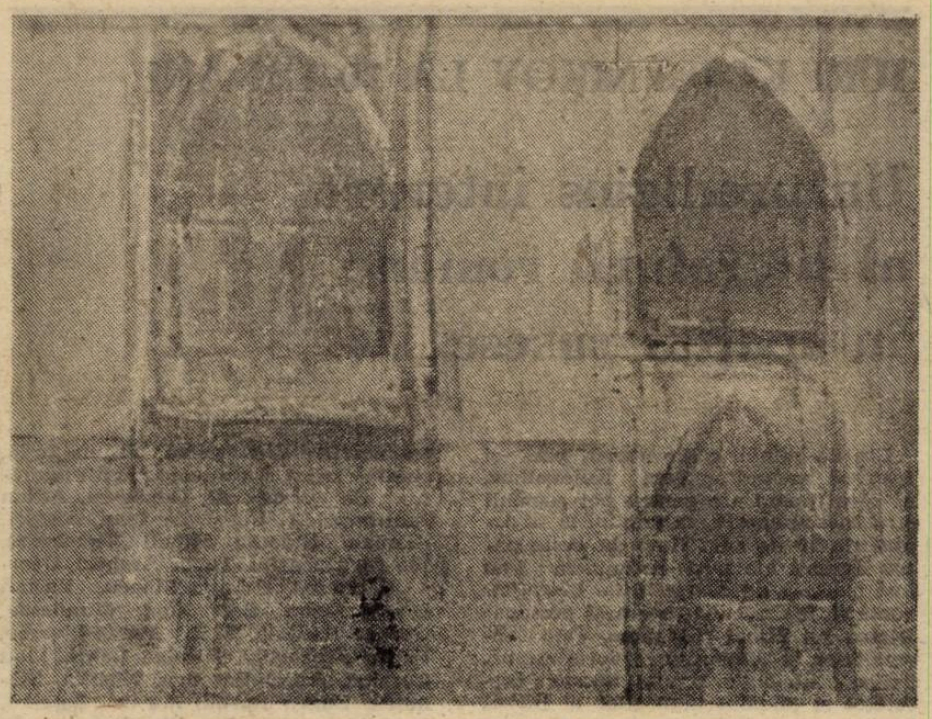

Dan Constantinescu pictează Veneția de parcă ar sti că mîine aceasta nu va mai fi. O pictează cu frenezia celui ce vrea să-i soarbă si ultima suflare, acel parfum al individualității divine care a făcut să vibreze însăși eternitatea în struna nostalgică a omenirii. Veneția reprezintă pentru pictorul român nu redezvăluirea unui vestigiu arhitectonic si istoric, nici a unuia spiritual măcar ! Dan Constantinescu face din această temă statornică a marii picturi europene din ultima jumătate de mileniu o problemă de creatie fundamentală. Pe de o parte, propune o viziune care fără să sfideze modelele tradiționale, inovează atît în planul decupajului compozițional, cît si prin rezoluția cromatică — aspect asupra căruia străduințele pictorului sînt insistente, cutezătoare si în bună măsură remarcabile. Pe de altă parte, Dan Constantinescu își vădește modernitatea în spirit, el asimilînd creator o serie întreagă de experiențe plastice anterioare, pe care le încorporează unei tendințe estetice ce-i este proprie, si care s-ar defini, generic vorbind, prin evanescența rafinată a formelor. „Venetiile" lui Constantinescu ne apar, de aceea, mai putin niste peisaje propriuzise, datorită tratării obstinate a detaliilor semnificative, relevării intensităților dramatice ale efectelor de lumină, dar si prin anularea notei impresioniste si „galante" cu care ne obisnuiseră majoritatea peisagistilor preocupați de acest subiect.

Artistul articulează, în pînzele sale suma grijilor sale în sfera picturalității, tema peisajeră fiind doar un pretext pentru materializarea unor tinte plastice (chiar estetice, am spune) asemănătoare celor care fac obiectul unei naturi statice, de exemplu. Alăturarea nu este deloc întîmplătoare în cazul acestui artist, maniera în care el întelege să solutioneze problemele picturii l-a individualizat deplin în contextul artelor plastice contemporane, indiferent de genul abordat.

Dan Constantinescu consacră, în această ultimă expoziție a sa de la Galeria „Apollo" de la parterul Teatrului National, o întreagă serie de lucrări acestui unic si predilect subiect al său : **Venetia.** Un portret sui-generis, în viziunea pictorului expozant, al unei atmosfere, al unui mit, al unui vis, din care retine imagini fulgurante, de o mare transparență si expresivitate, dominate de mister, si de dimensiunea implacabilă a timpului. Un timp eroziv convertit, în pînzele lui Dan Constantinescu, în culoare, instrument pe care pictorul îl foloseste conform intentiilor sale, în game exceptional decantate de griuri si alburi matizate sau în culori de pămînt preparate si pensulate după coduri numai de el stiute, ce insinuează pe canavaua pînzelor sale senzatia de frescatură. Totul pe suportul unui desen de o intensă sugestivitate, care rezumă, din cîteva notatii detaliate, o ambiantă, mai mult o „idee despre Veneția" !

Dar acest eseu plastic, pe care ni-l propune azi Dan Constantinescu la capătul unei experiențe acumulate de-a lungul a mai multi ani, sintetizează un crez estetic ce tinde către o finalizare singulară si fără echivoc. Acest artist si-a găsit făgasul propriu prin exersarea tenace a acestui modul pictural — Veneția —, un pretext plastic eminent care solicită un tratament — de interpretare si de prelucrare plastică — net individualizat în planul mijloacelor de expresie si al definirilor stilistice. Altfel, orice experiență poate esua în amorfa gîngăveală, epigonică sau mimetică, din umbra marilor voci ale penelului. Dan Constantinescu găseste în unicitatea polimorfismului si a poeziei Veneției un teritoriu infinit de manifestare a predispozitiilor sale de glosator subtil si nuantat pe aceeasi temă. Un principiu variational care a operat mai putin în planul picturii — al piesajului, mai ales —, dar care nu este deloc impropriu acesteia, dacă ne gîndim fie si numai la îndelungatele studii ale maestrilor dintotdeauna în jurul unei glastre cu flori, de exemplu. Experienta lui Dan Constantinescu în această privintă — si prezenta expoziție de la „Apollo" initiază strălucitor o nouă viziune a galeristului asupra utilităților complexe ale acestui pretios spatiu de expunere (deși nu prea potrivit acestui gen de pictură) — este fără egal la noi si ea l-a impus în toate saloanele artistice de aici si de aiurea. Deschiderea europeană a acestui artist este o realitate, care răspunde — dinlăuntrul unei sensibilități tipice acestui binecuvîntat tărîm — oricăror tendințe, pe care le resimte astăzi constiința comunitară a acestui leagăn de civilizație si spiritualitate, care este Europa.

Cînd Thomas Mann scria „Moartea la Veneția", transplantîndu-si eroul (Tonio Kröger) în fermecătoarea ambiantă mediteraneană, el nu a fost mai putin german, dar nici mai putin universal decît înalta sa lumină interioară îi dicta să fie. În cazul nostru pentru Dan Constantinescu, de foarte multă vreme, „Venetia" reprezintă poarta de intrare în agora artei europene a viguroasei scoli românești de pictură, al cărei devotat si înzestrat discipol este.

Corneliu Antim

muzica

Ziua internațională a muzicii

O nesperată coincidență a făcut ca ziua internațională a muzicii să fie marcată, la București, prin momentul fără precedent (la noi) numit Michael Jackson, preluat de numeroase televiziuni europene, umbrind, astfel, mai mult ca sigur, alte evenimente muzicale locale de anvergură. Trebuie să recunoaștem că muzica, fie ea si în ipostază „usoară", a fost reprezentată la înălțimea superstarului absolut al zilei, ceea ce, pentru orgoliul nostru nu e putin lucru.

Pentru „o anume parte" a publicului, idolul nu a reprezentat, totusi o atracție deosebită, multi spectatori melomani preferind, ca de obicei, sala de concert, mai ales că, în aceeași zi, Filarmonica „George Enescu" si Orchestra Națională Radio si-au început stagiunea cu concerte de real interes (nu numai) sub aspectul programului propus.

La Ateneu, dirijorul Cristian Mandeal a optat pentru opusuri romantice de mare vibrație, precedate de o primă audiție absolută semnată de Aurel Stroe, lucrare de subtil rafinament si transparență savant gîndită într-o țesătură de acorduri verticale, pauze „de stergere a impresiei", contrastînd cu secventele repetitive din secțiunea secundă-rezultantă, în ciuda aparentei structuri „alambicate". — o adevărată muzică, purtînd titlul „Accords et Comptines". Păcat că autorul nu a fost prezent pentru a culege aplauzele binemeritate.

Venind „la pomul lăudat", atras de (re) numele pianistului Viktor Eresko, publicul a rămas foarte dezamăgit de abordarea mecanică si, deci, inexpresivă a superbului Concert nr. 2 de Rachmaninov, care merita o soartă mai bună. Se pare că stabilirea la Paris nu-i prieste pianistului care, venind cîndva din fosta URSS, ne-a încîntat tocmai prin interpretarea sensibilă si policromă conferită, atunci, sub aceeași cupolă a Ateneului — dar asta a fost altădată...

Missa în Mi bemol Major de Schubert a încheiat programul în sonorități (în general) frumoase, construite de Corul si Orchestra Filarmonicii care, sub bagheta lui Cristian Mandeal, au realizat pagini de largă respirație, cu arcuiri si momente dramatice alternînd cu zone introspective bine conturate. „Garnitura" solistică a propus o formulă nouă — Simina Ivan, Olga Csorvasi, Gabriel Alexandrescu, Vladimir Deveselu, Mircea Moisa — în care experienta unora a fost „contrabalansată" de tinerețea celorlalți, mai puțin obișnuiți cu asemenea partituri, dar străduindu-se să fie la înălțime, ceea ce „sună" promițător pentru viitor.

În paralel, la Sala Radio, avea loc un concert care ar fi trebuit să atragă atenția nu numai amatorilor de muzică bună, dar mai ales muzicienilor, fie ei compozitori, interpreți sau cronicari, ceea ce, din păcate, nu s-a întîmplat. Prima interpretare în sălile noastre de concert a oratoriului Elias de Felix Mendelsohn-Bartholdy a reprezentat, cu adevărat, un eveniment atît prin prezentarea în sine, cît si prin calitatea deosebită a demersului artistic. Într-o formă neașteptat de bună, Orchestra Națională Radio a susținut cu discreție si eficiență acompaniamentul si secventele simfonice (destul de reduse, de altfel) permițînd Corului Radio o desfășurare excelentă, compozitorul rezervînd acestui compartiment pagini de extremă frumusețe, realizate la parametrii exigenței maxime. Omogen si dens, cu o sonoritate rotundă si strălucitoare totodată în momentele de anvergură, scăpat de stridențe si desincronizări, ansamblul pregătit de Aurel Grigoraș a demonstrat, încă o dată, că poate aborda, în „formula" sa întinerită, o mare diversitate stilistică. Cvintetul solistic format din interpreți experimentați în genul vocal-simfonic — Bianca Manoleanu, Gabriela Drăgușin, Zsolt Szilagyi, Ion Tibrea — sau la început de drum — Mariana Colpos — a reușit să creeze momente sensibile, cu profundă încărcătură emoțională, predominante în ariile de o frumusețe aparte. De multă vreme nu am mai trăit un sentiment de bucurie spirituală ca acela pe care ni l-a oferit muzica lui Mendelsohn-Bartholdy în tălmăcirea muzicienilor nostri, conduși cu probitate de dirijorul german Gerhard Jenemann (a cărui formație ca dirijor de cor transpare în gestica si în relația mai puțin definită cu orchestra).

Aplauze pe scenele de concert, aplauze pe stadionul lui Michael Jackson, focuri de artificii spectaculoase si multă bucurie adunată în cîteva ore de seară au dat strălucire sărbătoririi Zilei Internaționale a Muzicii.

Anca Florea

parțial color

Suficiența noastră cea de toate zilele

Paradoxal, sub dictatură exista o emisiune „Reflector" care speria pe foarte multă lume. Chiar dacă subiectele aveau dezlegarea de la politie, chiar dacă subiecții erau vizati pentru schimbare, transpirația îi cuprindea si pe altii care se aflau în culpă. Ei, bine, după decembrie 1989 am căpătat atîta dezinvoltură si cîmp de atac, încît emisiunea cu pricina a atins rangul anonimatului. Spiritul ofensiv de altădată pare să se fi disipat sau, poate, numai să hiberneze pentru o perioadă. Bine ar fi, dar teamă ne este că altceva se întîmplă. Dar, deocamdată, să vedem cu ce rulăm.

Urmărind ultimul „Reflector", cu o temă interesantă si arzătoare „Piinea noastră

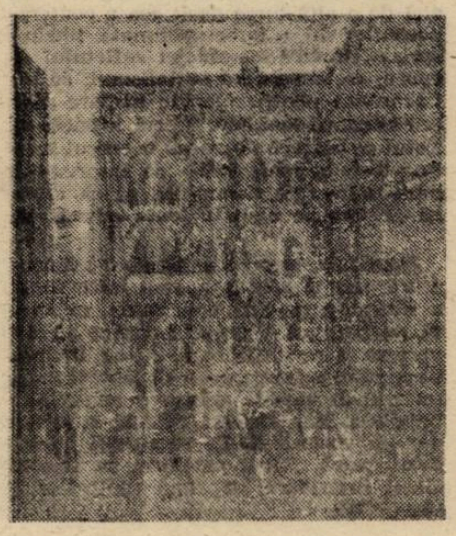

cea de toate zilele", la sfîrsitul lui am descoperit deloc uimiti, că în loc de franzele ni s-au servit gogosi. Un director de la Romcereal, privind fix, ca si cînd ideile îi erau la fel, plasa cu nonsalantă cifre si supozitii, vorbind de „pretul fructuant" si de unele necazuri ivite în județul Brașov unde, cică, s-ar fi terminat rezervele de grîu într-un procent de 70%, si că oamenii de la poalele Timpei n-ar mai avea pîinea asigurată decît pentru vreo două luni. Deci, în jurul sărbătorilor de iarnă, se vor multumi numai cu răbdări prăjite. Tot să fii cadru de răspundere !

Alarmată de vestile sumbre, Violeta Vătaru, reporterita, fuge înspre Ministerul Agriculturii si nu se lasă pînă nu-l aruncă sub reflector pe domnul Petre Mărculescu, ministru de resort. Dar si domnia sa, contaminat parcă de domnul Victor Surdu, seful său într-un partid, bate cîmpii, fără să semene ceva. „Pentru a crea această securitate a alimentației în România e nevoie de o grijă permanentă". Ca si cînd l-ar fi oprit cineva să o asigure ! Vorbele curg, se lăfăie, iradiază. Subventii, piată liberă, stocuri, preturi, etc.

Lipsa pîinii — nu numai de la Brașov — nu poate fi suplinită cu fraze sforăitoare. În loc să ne facă filosofia cocăi, domnul ministru ar fi trebuit să observe răul de la rădăcină, să-l analizeze si, eventual, să-l elimine. Deruta stimulată si de acest minister printre tărani, necoordonarea preturilor de cost, întîrzierea certificatelor de proprietate sînt doar cîteva deficiențe despre care domnul ministru n-a suflat o vorbă. Trecînd pe deasupra faptelor cu superficialitate, această emisiune nu ne-a elucidat starea pîinii, dimpotrivă, ne-a făcut să bănuim că, acolo, sus, cineva, ne trădează. În plus, cum crede doamna Violeta Vătaru că poate limpezi o temă atît de necoaptă cînd o tratează pompieristic si fără discernămînt, lăsîndu-si interlocutorii să ne toarne în auz tot ceea ce le trece prin cap ?

Emisiunea cu pricina ni s-a părut una dintre cele mai neinspirate. Noile achizitii ale televiziunii române (dacă nu-i vorba totusi, de vechea gardă ?) se pare că sînt într-o pauză prelungită de suficiență si inadecvare la subiect.

Marius Tupan

IURI KOJEVNIKOV LA 70 DE ANI

Un prodigios interpret al literaturii române în spațiul rusesc

Om de știință, critic literar, poet și inspirat traducător, Iuri Kojevnikov, al cărui nume are pentru noi românii o rezonanță aparte, va împlini la 19 octombrie 70 de ani. Timp de peste patru decenii viața și activitatea i-au fost marcate de contactul cu literatura română, mai ales cu opera și personalitatea lui Mihai Eminescu. Prin diversitatea și dimensiunea vocației artistice contribuția acestui neostoit cercetător și talentat tălmăcitor al literaturii noastre clasice, moderne și contemporane este impresionantă. „Nu avem o literatură mică — remarca Marin Preda —, chiar dacă scriem într-un limbaj greu traductibil, care ne împiedică încă să fim, și pe planul difuziunii, universali". Îi datorăm, fără îndoială, într-o măsură însemnată lui Iuri Kojevnikov faptul că în ultimele decenii literatura română a avut și are un profund ecou în vastul univers al culturii ruse.

Acum 45—46 de ani, imediat după război, călătorind în tren, face cunoștință cu totul întîmplător cu cîteva poezii eminesciene, ce i-au fost tălmăcite de un călător iubitor de stihuri. A fost o revelație, o surprinzătoare descoperire a unui tărîm poetic fascinant, constituind „o cotitură hotărîtoare" pentru tot cursul vieții sale ulterioare. Din acel moment studiază cu tenacitate limba română, însușindu-o în scurt timp la perfecție, pentru a-l face cunoscut rușilor pe Eminescu, a cărui operă rămîne definitiv pentru el „cartea de căpătîi". De atunci, el se va consacra în exclusivitate popularizării valorilor literaturii române prin traduceri, studii de exegeză, eseuri și poezii originale cu problematică românească, devenind, putem spune, specialistul numărul unu al românisticii literare în spațiul rusesc.

Cea mai mare parte a versiunilor rusești din Eminescu aparține lui Iuri Kojevnikov, ele constituind adevărate performanțe artistice în domeniu.. Aria traducerilor din proza, dramaturgia, poezia clasică și contemporană este extrem de vastă : Al. Odobescu, Anton Bacalbașa, I.L. Caragiale, Ioan Slavici, Damian Stănoiu, Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Tudor Arghezi, George Călinescu, Zaharia Stancu, Lucian Blaga, Jean Bart, Ion Minulescu, George Bacovia, M.R. Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Nicolae Labiș, Ion Caraion, Aurel Baranga, Nichita Stănescu, Eugen Barbu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana ș.a. În ultimul deceniu a tradus în limba rusă capodoperele poeziei noastre populare *Miorița*, *Meșterul Manole*, balada haiducească *Codreanul*.

Din vasta constelație de nume de poeți români, cu a căror creație Iuri Kojevnikov a venit în contact, preferințele sale se îndreaptă în mod constant, pe lîngă Eminescu, spre George Bacovia, Lucian Blaga, Nichita Stănescu.

Avînd o experiență extrem de bogată în domeniul traducerii literaturii artistice, mai ales a poeziei, Iuri Kojevnikov și-a elaborat o concepție, o anume etică, o filozofie proprie în această sferă. Poezia și proza sînt privite de el nu numai ca două genuri diferite, ci și ca două moduri de gîndire diferită, ele completîndu-se reciproc. Traducerea este pentru el un act creator. După opinia sa, criteriul unei bune transpuneri în altă limbă este simplu, însă atît de greu de realizat : exactitate și poezie. În măsura în care aceste două extreme — „gheața" și „focul" — se contopesc organic, este și traducerea reușită. Perfecțiunea poate fi atinsă doar de autor, singurul făurar. Traducătorul — mărturisește Iuri Kojevnikov — nu face decît să se apropie de el într-o măsură mai mare sau mai mică, de aceea, în adîncul sufletului său el este în permanență nemulțumit. Traducătorul de poezie trebuie să fie el însuși poet. „În ce mă privește — declară el —, mi-am fixat de la bun început o regulă de fier : să nu cîștig bani cu poezia, să privesc traduce ea sub aspect creator. M-am întreținut din profesia de istoric și critic literar".

Iuri Kojevnikov a îngrijit numeroase ediții în limba rusă din creația poeților și prozatorilor români clasici și contemporani, a scris multe articole, prefețe și studii introductive la cărțile de literatură română apărute în fosta Uniune Sovietică. A prefațat, în afara culegerilor eminesciene, volumele scriitorilor Al. Odobescu, M. Sadoveanu, Tudor Arghezi, Al. Sahia, Zaharia Stancu, Vasile Voiculescu ș.a., mai toate culegerile antologice de poezie românească clasică și actuală. În calitate de cercetător principal la Institutul de literatură universală „Maxim Gorki" al Academiei de Științe, a participat prin comunicări și lucrări la diverse manifestări științifce naționale și internaționale, a elaborat serioase studii de exegeză, prin care și-a extins mereu raza de investigare a literaturii și culturii române, urmărind cu interes răspîndirea valorilor ei în lume. Din circa 150 de articole, consacrate fenomenului literar românesc în cuprinsul a 9 tomuri masive din *Kratkaia Literaturnaia Ențiclopedia* (Moscova 1962—1978), cele mai multe sînt semnate de Iuri Kojevnikov.

Titlurile de candidat și apoi de doctor în științe filologice au fost obținute prin susținerea lucrărilor despre opera lui Mihail Sadoveanu (1953) și *Mihai Eminescu și problema romantismului în literatura română a veacului al XIX-lea* (1968).

Prin metoda și formația sa ca cercetător în domeniul istoriei literare, Iuri Kojevnikov se încadrează, în esență, în orientarea școlii comparatiste, înscriindu-se pe linia lui B.V. Tomașevski, M. Bahtin și manifestînd rezerve față de maniera prea „tehnicistă" a lui Lotman. Față de literatura de „stringentă actualitate", invadată de documentarism și de o șocantă factologie concret-istorică, astăzi în mare vogă, el se arată detașat, optînd pentru literatura esențializărilor durabile, pentru o literatură „bine consolidată artistic". O asemenea literatură au creat A. Blok, Anna Ahmatova, Boris Pasternak. „În acest sens — afirmă el —, opera lui Eminescu, Blaga și altor clasici români a intrat definitiv în patrimoniul nostru".

Alături de impresionanta sa activitate de traducător, de critic și istoric literar, Iuri Kojevnikov este un sensibil poet. De o profundă vibrație sînt versurile dedicate țării noastre. Și în ipostaza de poet, el și-a aflat izvorul de inspirație în limba, cultura, istoria și spiritualitatea românească. În toamna anului 1987, cu prilejul împlinirii a 65 ani de viață, la Editura „Cartea Românească" a apărut volumul lui Iuri Kojevnikov *Versuri despre România*. Poeziile din acest volum sînt închinate unor vechi orașe românești (Suceava, Cluj, Iași, Sibiu, Constanța, Tulcea), marilor personalități ale culturii noastre (Eminescu, Bacovia, Brâncuși ș.a.), altele evocă motivul Meșterului Manole, Voronețul, monumentele de la Histria, ctitoria de la Neamț, ori lumea olarilor din Marginea Bucovinei, Cheile Bicazului și alte locuri, obiceiuri, peisaje, evenimente memorabile și împrejurări specifice sufletului românesc, în toată desfășurarea lui. Deseori autori străini s-au inspirat din istoria și realitățile noastre, Iuri Kojevnikov însă este, se pare, primul care dedică integral un volum de versuri României și aceasta o face într-un spirit modern, liber și afectuos, toate cele 31 de poezii din culegere contribuind la o imagine de ansamblu, densă și diversă, pregnantă în tensiunea ei.

Literatura română a găsit în Iuri Kojevnikov — alături de Mihail Fridman, Kirill Kovaldji, Tatiana Ivanova, I. Dolgaseva ș.a. — un inspirat prețuitor al marilor ei valori, pe care cu pasiune și talent le-a împărtășit și continuă să le împărtășească iubitorilor de carte din patria lui Pușkin și Dostoievski, a lui Lermontov și Tolstoi, aflîndu-se de peste patru decenii în centrul dialogului literar dintre cele două popoare. Rîndurile de mai sus se vor a fi un modest omagiu adus unui bun și statornic prieten al României.

Conf. dr. Gheorghe Barbă

---

dosar:

August Strindberg

O VIAȚĂ DE SUFERINȚĂ ȘI REVOLTĂ

de J. R. Van der Plaetsen

Unii oameni par născuți să plătească. E cazul lui August Strindberg (1849—1912)

Nimic nu părea totuși să-l desemneze punctiunilor vieții. Ca toți tinerii suedezi născuți în mijlocul celui de al XIX-lea secol, trebuie mai întîi să cadă la învoială cu greutățile unei societăți puritane. Și chiar dacă-și pierde mama la vîrsta de treisprezece ani și asistă la sfeterisirea moștenirii sale, la recăsătorirea tatălui său cu guvernanta sa, aceste experiențe de uși trîntite, de veselă spartă nu sînt de ajuns, să facă dintr-un tînăr un revoltat — și încă mai puțin scriitor. Dimpotrivă, Strindberg pare protejat pînă pe băncile școlii ; dacă gîrbaciul îi biciuiește pe camarazii săi mai degrabă decît pe el, e pentru că el e dintr-o familie bună. El nu trebuia să se plîngă de o lege care-l sustrăgea pedepselor ; el nu va înceta s-o ceară pentru toți. Și la colegiu descoperă că inocenții pot fi pedepsiți. Trebuie să vedem în această ucenicie a nedreptății prima sa bifurcare din viață ? Strindberg o va afirma într-una din ultimele sale piese, **Visul**.

Vin atunci lungi ani goi : acest om care a scris atît nu manifestă o precocitate literară deosebită. Strindberg vegetează, zgîrie hîrtie rătăcit printre hîrtoagele și pergamentele Bibliotecii regale, își pierde timpul în legături și beții cu boeme din Stockholm. Dar acest prezent fără a scrie, acești ani risipiți ca să-și caute drumul vor fi tot atît timp cîștigat pentru scrisul său viitor. Începe o piesă, o modifică de mai multe ori fără succes : **Meșterul Olaf** e refuzat de toate teatrele.

Poate pentru că Strindberg vorbea aici de o altă lume decît cea a contemporanilor săi, o lume sublimată, tinzînd spre o căutare a nobleței sufletului — epoca, ea, descoperă socialismul, se înflăcărează pentru teoriile neclare asupra alienării mentale, isterie, hipnotism. Totul se petrece de parcă ucenicul scriitor trebuia mai întîi să împrumute minciunile sale frumuseții ca să ajungă să descrie apoi urîțenia adevărată.

Murdăria, meschinăriile care-l înconjoară, dar și speranța, căci între timp, a întîlnit-o pe Siri von Essen, măritată cu baronul Wrangel ; o face să divorțeze și se căsătorește cu ea. Strindberg pune toate astea în **Cabinetul roșu**, un roman care-i aduce o celebritate imediată. Are treizeci de ani, e fericit dar nu visează decît să spargă totul. Noul regat, Micul catehism în folosul clasei inferioare, exprimă radicalismul său politic.

Dar alături de socialism, e teatrul. Și soția sa care vrea să joace roluri mari. În **Nevasta cavalerului Bengt**, o piesă răspuns lui Ibsen și piesei sale **Casa păpușilor**, dă la iveală deja un Strindberg spărgător al regulilor comediei, grijuliu față de bărbatul care n-ar mai fi nici spectator nici actor prin opoziție cu femeia, simulatoare, familiară cu toate mașinațiunile, efecte de scamatorie și jocuri de iluminat — reflexie a cuplului sfîșiat pe care-l formează cu Siri von Essen și pe care suferințele, slăbiciunile comune, călătoriile la Paris sau în Elveția, nu-l pot împăca.

Publicarea în 1884, a unei culegeri de nuvele, **Căsătoriții**, nu arată numai misoginismul devenit obsesiv la Strindberg : ea pune în mișcare justiția regală. Motiv reținut de tribunal : blestemul. E o formidabilă publicitate pentru un autor care se impune deodată ca primă figură a revoluționarilor suedezi. Achitat și purtat în triumf, Strindberg se poate crede liber și de neatins ; el nu face de-atunci decît să se închidă într-un delir de persecuție — primele halucinații ale unui geniu pe care le va plăti scump, el trebuie s-o știe pentru că respinge ideea sinuciderii. Strindberg se silește în zadar să se condamne și să-și reproșeze o viață pe care n-o poate accepta : e obligat, orice ar fi, să ducă această viață. Și apoi, va fi descoperirea lui Nietzsche și a „omului său nou", o intuiție care luminează și iradiază spiritul înainte de a-l arde. Strindberg, socialist, fără catedră care profesa că trebuie să trădezi ideile pentru a nu deveni prizonierul lor, nu putea decît să se împace cu profesorul de universitate surmenat care libera ideile. Corespondență regulată pînă la scrisori semnate Nietzsche Caesar de către exilatul de la Sils-Maria și care antrenează ruptura. Din partea sa, Strindberg scrie : **«Am impresia de a fi somnambul : ca și cum viața și ficțiunea s-ar amesteca. Nu știu dacă ceea ce scriu este o ficțiune sau dacă viața mea a fost una dar mi se pare că aceasta nu se va revela într-o clipă precisă care nu poate întîrzia și atunci eu voi prăbuși fie în nebunie și remușcări, fie în sinucidere»**. Suedezul cu fața răvășită pe care-l va picta în curînd Cael Larson a sfîrșit prin a divorța după cincisprezece ani de infern conjugal, nu fără a fi scris mai multe piese pentru soția sa, între care **Domnișoara Iulia**, imediat interzisă de cenzură. Calvarul lui Strindberg nu face decît să înceapă.

Două noi căsătorii, șederi în Europa, în barurile din Berlin, la spitalul Saint-Louis din Paris, mizeria și viziunile cotidiene : semne ale unei fugi înainte.

Strindberg se simte înconjurat de dușmanii săi ; el n-a făcut decît să se înconjoare el însuși. Tot restul — legenda unui iluminat vîrît în eprubetele alchimiei, experiențele sale de erotism prin telepatie — nu sînt decît înfloriturî. Cu beția sa de sacrificiu, fără încetare pe marginea intenției religioase, Strindberg a devenit propriul său asupritor și o pradă care ar trebui scoasă din mîna psihanaliștilor ; căci puțin importă pentru ce plătim, esențialul este să plătim. Războiul interior pe care l-a cunoscut Strindberg merită o pace a spiritului care seamănă așa de des cu o înfrîngere.

În românește de D. St. Rădulescu

DOMINIQUE FOURCADE (Franţa)

Născut la Paris în 1938, D.F. reprezintă un nume stimat al generaţiei de poeţi care, debutînd în anii '60, aveau să manifeste spectacular în scrisul lor rupturile politice (mai '68) şi módele culturale (structuralism, semiologie, tel-quelism, minimalism etc.) ale deceniului 7. Fiecare din cărţile sale reprezintă în acest sens un experiment poetic nou şi o probă cultural-politică asumată pînă în alcătuirile intime ale versului.

Activitatea lui de critic de artă, de specialist cunoscut al operei lui Matisse, trebuie pusă în legătură, după cum observă criticii literari, cu privilegiul pe care poezia sa îl acordă corporalităţii imediat sensibile a limbajului. Acest plastician brutal al cuvintelor, cum s-a spus, care nu ezită — pentru a regăsi densitatea originară a limbii — să le amputeze de vocale sau să le amalgameze cu cuvinte străine, rămîne dublat întotdeauna de un muzician inventiv, dureros de atent la armoniile profunde ale poemului. Audienţa lui astăzi este considerabilă.

Volume publicate : „Epreuve du pouvoir" (José Corti, 1961) ; „Lessive du loup" (GLM, 1966) ; „Une vie d'homme" (GLM, 1969) ; „Nous du service des cygnes" (Claude Aubry, 1970) ; „Le ciel pas d'angle" (P.O.L., 1983) ; „Rose-déclic" (P.O.L., 1984) ; „XBO" (P.O.L., 1988) ; „Outrance, uttérance et autres élégies" (P.O.L., 1990).

Trandafir — declic*

I
Izbucnesc în ultima zi precum moartea
Expuşi calmi împăcaţi ca şi ea desfăcuţi
Tot misterul e viaţa nimic altceva
Revărsaţi precum moartea în ultima zi
Izbucnesc şi încetează să bea
Trandafirii

II
Zi albastru dens petală de tine
Fii o surdină dacă-i posibil
Trandafir frînă
Trandafir bombă cu neutroni
Trandafir unde se opreşte realul
Tu-l blochezi pe tija lui şi-n acelaşi timp îl accelerezi şi el se dezlănţuie foarte brutal trandafir al tuturor simultaneităţilor
Trandafir împroşcare de urină
Trandafir al lui cum şi cum şi-al lui astfel ca trandafir — declic al comparaţiilor precisă maşină de vertijuri (care urcă din această incoruptibilă comparabilitate a totului acum în sînul realului) trandafir cu repetiţie
Trandafir noapte pe lume apăs din instinct apăs pe pedală pentru o lectură mai repede
Întrebare pe care nu mi-o pot reprima tu-mi ghidezi mîna către butonul scaunului ejectabil de ce

IV
A nu fi nimic şi cît îi iubeam
Au ştiut totul despre mine şi cît îi iubeam

*) din volumul cu acelaşi nume, P.O.L., 1984.

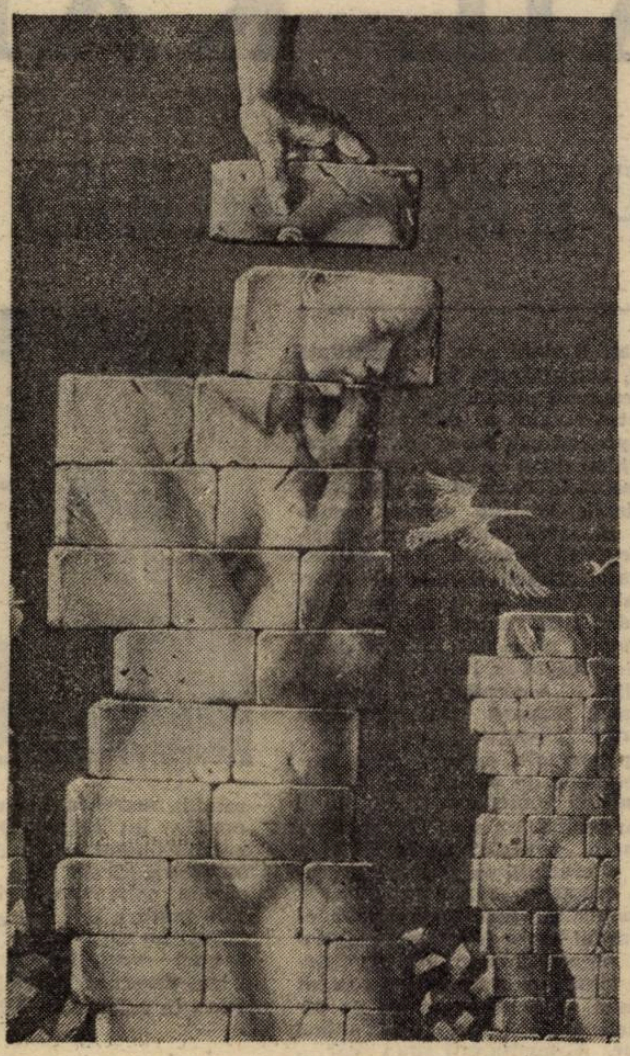

M-au văzut fiind nimic şi cît îi iubeam
Ciocane
Trandafiri care

VII
Sau cum cînd în
Exemplu de vers modern
Da modernul era de întărît ieri încă l-am prins în flagrant delict de indolenţă
Modernul
Frumos renăscînd precum piciorul unui cal ce-i potcovit şi stîngaci

XIII
Trandafir deci fişiind în spaţiu ca un fier cald în apă
Guleraş al bunicii măsură ce-o am despre trecut

XIV
Răsăritul vine să spargă Chrysler Building aud cuvinte care sînt sunete scînteiază ricoşează explodează cuvinte-grenade şi fac uz cu insolenţă de superioritatea lor asupra oricărui poet n-am fost niciodată în asemenea hal precedat
Ţipete în aur lamé se rostogolesc unele peste altele o let's do that şi pufnesc
Trandafir catapultă la mai-mult-ca-perfectul subjunctivului mesteci ce zecile de minute cît durează zorii de ziuă eşti tu literalmente o persoană ca mine

XXIV
Metalurgie a trandafirului condiţie proletară a trandafirului continuă să-mi dea forţa de a nu aştepta

LX
Trandafiri fără dos
Luînd dejunul pe iarbă ne îndreptăm către noapte unde totul e dominat de voi nici nu visaţi şi dimineaţa situaţia e aceeaşi
Funduri de sticle de şampanie la suprafaţa apei şi trandafiri supliciaţi de furtună şi imn bucurici argotice şi move

LXIV
La fereastră mai bine e să te mişti nelinişteşti mai puţin
Acolo pudic în cadru
Dorind să mă asigur de aceleaşi lucruri urgente
Rezum
În primul rînd trandafirii (sînt fălţuitoare de parasute ştiinţa lor e vitală sînt foarte cerute pe piaţa mîinii de lucru) admit ca lucrurile s-aibe loc în afara lor înşile
În al doilea rînd Adam şi Eva de Masaccio pleacă ţipînd
În al treilea rînd au cosit pajiştea rasă e stupefiant cît e de frumos cei cîtiva arbori plasaţi
În al patrulea rînd Trandafir-declic nu fusese niciodată cîntat înaintea Cantoriei de Luca della Robbia
În al cincilea rînd struza e o formă d'alegorie a sturzului cu metateză a grupului rz
În al şaselea rînd nu uscătorul tău de păr nu mă deranjează
În al şaptelea rînd trandafirii sînt legaţi prin semnale luminoase diurne alfabet alb al cărţii mele
Sunetele sînt degazate
Totul se află în cameră

LV
A fi între trandafiri
Să ajungi să distingi cei dintre ei care sînt cîntăreţi
Să te deplasezi în ritmul lor în realul simultan să ţii
Să încep prima mea carte fiind trandafirii în fine
Mîinile pe clavicule după imaginea lor cîntînd cîntatul
Formidabil n e din ne fiind decît trandafirii şi de atunci
Fiind toţi trandafirii în corpul cîntabilului putînd debuta

Prezentare şi traducere :
Magda Cârneci

Urmare din pag a 16-a

Piramida

viaţă. Cu alte cuvinte, înainte de a fi concepută pentru suflet este gîndită pentru fiinţă.

A tăcut din nou, şi-a tras sufletul înainte de a da discursului său un debit mai lent :

În primul rînd, ea este puterea. Majestate. E represiune, putere, bani. Este totodată, întunecarea mulţimilor, constrîngerea spiritului, moleşirea voinţei, monotonie şi deteriorare. Este faraonul meu, paza ta cea mai sigură. Politia secretă. Armata. Flota. Haremul. Cu cît va fi mai înaltă cu atît supuşii vor părea mai mărunţi în umbra ei. Cu cît supuşii tăi sînt mai mici, cu atît te înalţi, Majestate, în toată măreţia.

Nemiunu a coborît vocea, aşa era convingerea sa intimă, pe măsură ce îi slăbea, vocea-i devenea mai clară şi mai amenînţătoare.

Piramida este stîlpul care susţine puterea. Dacă se clatină totul se prăbuşeşte. Nu visa faraonul meu să schimbi tradiţia... Te vei prăbuşi luîndu-ne şi pe noi toţi în cădere.

Nemiunu a schiţat un gest cu mîinile iar din felul cum a închis ochii a dat de înţeles că nu va mai vorbi.

Ceilalţi, cu o voce funebră au spus, mai mult sau mai puţin acelaşi lucru. Unul dintre ei a evocat din nou canalele Mesopatamiei fără de care regatul arcado-sumerian ar fi căzut de mult în mîinile femeilor. Altul a adăugat că piramida era memoria profundă a ţării. Într-o zi, cu vremea, totul va sfîrşi prin a se întuneca. Papirusurile şi obiectele de folosinţă zilnică se vor învechi, războaiele, foametele, epidemiile, întîrzierea revărsării Nilului, aliantele, decretele, scandalurile de palat vor fi uitate ; ea singură, semeaţa piramidă pe care nimic, nici o forţă, nici o durată nu o vor putea îngropa, nu o vor stîrbi sau descompune se va înălţa în mijlocul deşertului, mereu egală cu ea însăşi, pînă la sfîrşitul lumii. Aşa a fost, Majestate, şi aşa trebuie să fie întotdeauna. Nici forma ei nu este fructul întîmplării. Este o formă divină pe care însăşi Providenţa a sugerat-o geometrilor antici. Sînteţi acolo în totalitate, în vîrf, în frunte, pe culme şi, totodată, în toate blocurile anonime de piatră care vă susţin, lipite unele de altele, umăr lîngă umăr.

De fiecare dată cînd se va evoca înfăţişarea lucrării se va face aluzie la eventualitatea unei surpări generale. Keops şi-a amintit de dimineaţa de toamnă cînd a crezut că consternarea lor, legată de părerea despre piramidă, nu ar fi decît o manifestare a servilismului. Acum îşi evalua greşeala. Contrarietatea lor era adevărată. S-a convins că pe cît îi aparţinea, dacă nu mai mult, piramida, era şi a lor. A ridicat mîna dreaptă, făcîndu-i să înţeleagă că vrea să pună capăt discuţiei. Cu inima strînsă şi-au aplecat urechea la decizia lui, pe care a exprimat-o în puţine cuvinte, sobre şi seci : Piramida va fi construită. Cea mai înaltă dintre toate. Cea mai majestuoasă.

moda, altfel

Cînd la trap...

O lumină de miere s-a tolănit pe pajişti într-un „dry september" languros ca în descrierile lui Turgheniev sau ca într-un peisaj rustic trecut prin ochiul lui Sadoveanu. Oamenii nu mai ies la Şosea să se plimbe sub arcadele în ogivă ale castanilor înflăcăraţi pînă la roşu, nici pe Calea Victoriei ca să ia un aperitiv la Capşa sau la Nestor. Au uitat obiceiurile de „lume bună", preferă să fie „oameni de bine", adică discreţi, ascultători, îşi asigură pentru sîmbătă şi duminică o „baterie" modestă (sticla de vin şi un sifon au devenit rentabile în comparaţie cu preţul berii) şi ascultă în faţa televizorului ţipetele răguşite emise de diferite „urlatrice" (unde sînt cantatricele de altădată ?) care scuturate şi agitate povestesc ţîmpenii despre actori grăbiţi şi bărbaţi nesinceri în amor, apoi, cu aviditate sau răbdare sau resemnare meliţele de lemn dur ale cîtorva politruci ce asigură viitorul ţării tot aşteptînd „ceva" de „undeva", „ceva" ce nu mai vine, vorba cîntecului.

Ehe, he, hei... Ploieştenii au hipodromul şi cursele de trap, le sînt la îndemînă, n-au problema distanţei şi a benzinei. Totuşi, se mai abat pe acolo şi cîţiva temerari bucureşteni să-şi îndulcească privirea cu desenul subţire, delicat, al cailor la trap.

Cuvîntul **trap** e de origine engleză (**traeppe** în engleza veche) şi numeşte un mijloc de transport uşor, cu arcuri, pe două roţi ; un text din 1884 — Illustrated London News — ne povesteşte că aceste mijloace de transport la începutul secolului se numeau **gig** şi erau construite pe roţi foarte înalte. Pe aceste vechicule foarte înălţate şaua conducătorului era alungită în spate, ca să poată transporta în faţă o pereche de cîini, în scopuri sportive (alergări de cîini ,dresaj, vînătoare) ; dar unii dintre cîini, cei cu „short tempers", care se pierdeau cu firea din cauza cailor dinaintea lor şi a poziţiei incomode, poate chiar şi a zguduitului în timpul călătoriei, muşcau călciîele, gleznele, chiar şi încheieturile mîinilor stăpînilor lor. Acest motiv a dus la o substanţială îmbunătăţire, aşezarea în spatele şeii a unei cutii în care să stea cîinii şi care avea de fapt efectul unei trape, căci animalul era prins. Aşa că vehiculul şi-a schimbat numele din **gig** în **trap.** Cu timpul, s-au amenajat uşi la trapa cîinilor (trapdoors), apoi, moda dispărînd, trapa a fost desfiinţată, roţile micşorate, vechiculul simplificat la esenţial dar numele a rămas şi pentru că pentru un pas elegant, uşor lunecos, caii erau ţinuţi în frîu să nu galopeze, stilul a căpătat şi el numele de **trap.** Cursele de trap sînt spectaculoase chiar dacă nu stîrnesc emoţiile şi excitaţia celor de galop iar caii tot superbi, minunate animale. Chiar şi cei de la Ploieşti. Hipodromul e frumos, spaţios, lăsat în paragină, murdar dar toamna şi-a aruncat poleiala blîndă şi nimeni nu se lasă supărat de cutiile goale de pepsi şi bere, de hîrtiile în care au fost mititei şi muştar, de cutiile goale, cartonate, de ţigări, de ninsoarea neagră, aşternută pe jos de puzderia de coji de seminţe de floarea-soarelui. Fără nici un fel de urmă de şovinism, fără nici un fel de discriminare, populaţia asistentă e în majoritate „de culoare", cu ţinuta colorat-specifică. Întrecînd pitorescul, cu plăcerile manifest-specifice, deci ronţăitul şi scuipatul seminţelor şi sticla de bere, cu vocabularul bizar ca şi accentul. Prin tribună fluieră vîntul sălbatic şi aleargă cu chiote şi mai sălbatice copii aduşi să se distreze. Specialiştii în materie, la event, ordine sau triplă cursă, aninaţi de bara izolatoare sînt puştani **gen Gavroche.** Senzaţia de delabrare e stăpînitoare dar caii compensează dezamăgirea. Herghelia Dor Mărunt îşi lansează vedetele, pe Irina şi Dandana, Hrean îl are ca propietar pe Primex LTD, Jenica e star de cinema, Sfoara, Ghepard, Subtil şi Vodevil trezesc mari speranţe, premiile (între 100 000—125 000 lei) ambiţionează jocheii. Dar parcă nici unul nu-i ca Baraolt şi nici jocheu ca Gh. Tănase „în lume nu-i". Din Comăna de jos a lui, venit prin trei generaţii să trăiască de dragul hipodromului din Bucureşti (ce nu mai e), cu acelaşi nume, bunică, tată şi nepot, cu pasiunea şi îndemînarea transmise ca olăritul, sculptatul lemnului sau datinile străbune. Şi cineva, din mulţimea care nu era mulţime ci un pîlc de oameni, între două înghiţituri de bere : „La trap mai uită lumea de necazuri... dar noi trebuie să ne punem pe galop, măi fraţilor, că-i jale... !"

Corina C[illegible]a

ISMAIL KADARE

PIRAMIDA

Ismail Kadare este o conştiinţă lucidă, necruţătoare. În cărţile sale nu a conţinut niciodată să înfăţişeze realitatea tragică a Albaniei, ţara sa, supremul său izvor de inspiraţie. Chiar după ce a hotărît să se stabilească la Paris el nu şi-a părăsit, ideatic, locurile natale, continuînd să arate lumii prin mijlocirea alegoriei dezastrul unei politici totalitare, crimele dictatoriale. Cărţile sale, Iarna cea grea, Concertul **(considerat de revista** Lire **cel mai bun roman al anului 1989),** Palatul visurilor **apărut în 1990 şi** Piramida, **apărută în septembrie la editura pariziană Fayard sînt mărturia „mîndriei albaneze", pa[illegible] unui popor mic, oprimat de-a lungul secolelor de vecini mai apropiaţi sau mai îndepă[illegible]. Pi[illegible] din care publicăm un fragment este evident o „poveste" pe care scriitorul o prezintă cu putere evocatoare, cu umor, nel[illegible]ţe" poetice şi chiar formal mondene. Dar alegoria îndeamnă cititorul să reflecteze la prăbuşirea sistemelor totalitare care nu s-au putut lipsi nici în secolul nostru de piramidele copleşitoare, nu numai ideatice. Comentatorii spun că [illegible]**

ramida marchează o nouă etapă în creaţia lui Kadare. Descompunerea comunismului nu-l îndepărtează de structura căreia i s-a împotrivit în cărţile sale, dimpotrivă. [illegible] sale politice şi istorice dovedesc un dinamism surprinzător. La începutul acestei veri lui Ismail Kadare i s-a decernat premiul Cino Del Duca în valoare de 200 000 de franci.

A.F.

Cînd, într-o dimineaţă a sfîrşitului de toamnă, noul faraon, Keops, înscăunat pe tron doar de cîteva luni, a dat de înţeles că s-ar putea să renunţe la ridicarea unei piramide, cei care îl ascultau, astrologul palatului, cîţiva miniştri din cei mai apropiaţi, bătrînul consilier Userkaf şi marele preot Nemiunu — care îndeplinea totodată funcţia de arhitect şef al Egiptului — s-au întunecat de parcă li s-ar fi anunţat o catastrofă.

Un moment au scrutat cu atenţie chipul suveranului dar, trăsăturile lui Keops erau impenetrabile iar speranţa lor că nu fuseseră decît vorbe aruncate fără importanţă, de felul acelora pe care tinerii monarhi le plăceau să le spună luîndu-şi gustarea, scăzuse din ce în ce mai mult. Nu doar cu cîteva săptămîni înainte închisese două din cele mai vechi temple din Egipt, ordonînd imediat să se emită decretul care interzicea, în viitor, egiptenilor, să facă sacrificii ?

Şi Keops le observa feţele. O lucire ironică a privirii părea că spune : Vă mîhneşte atît de mult ? Parcă n-ar fi vorba de piramida mea ci de a voastră ! O, Ra, priveşte-le chipurile alterate de servilism ! Fără să scoată o vorbă, fără a-i învrednici măcar cu o privire s-a ridicat şi a plecat.

Rămaşi singuri, şi-au întors feţele îngrijorate unii către alţii. Ce ni se va întîmpla ? au murmurat. Ce înseamnă nenorocirea asta ? Unul dintre miniştri, făcîndu-i-se rău s-a sprijinit de marginea terasei. Marele preot avea lacrimi în ochi.

Au schimbat cîteva vorbe, pe şoptite, apoi s-au despărţit. Cei cu experienţă au coborît în beciurile unde erau păstrate vechile arhive pentru a-l afla pe scribul orb Ipour.

Cu cît coborau cu atît căutarea era mai anevoioasă. Multe din papirusuri se pierduseră, altele erau deteriorate iar în dosarele existente, erau pasagii şterse sau decupate, avînd uneori, pe margine, menţiunea : cu ordin de sus fără altă adnotare.

Chiar trunchiate, papirusurile le-au dat tot soiul de informaţii legate de obiectul căutărilor. Au găsit aproape tot ce se ştia despre piramide : mormintele originale, mastabasurile (morminte în formă de trunchi de piramidă), modificările succesive, formula secretă a îmbălsămărilor, primele tentative de jaf, planurile destinate să împiedice profanările etc. totul era mai mult sau mai puţin clar, dar obiectul căutărilor lor înverşunate se încăpăţîna să le scape în talmeş-balmeşul de papirusuri. se ivea ici şi colo pentru a dispărea imediat aidoma unui scorpion care o lua din loc. Goneau după ideea care prezida concepţia piramidei, raţiunea secretă a existenţei sale, dar ideea le scăpa întruna.

Au discutat îndelung tot ce era în legătură cu subiectul şi, spre marea lor surpriză, şi-au dat seama că ştiau, de fapt, ceea ce căutau. Ştiau dintotdeauna esenţialul, ideea de bază, raţiunea de a fi a piramidei, în afară de ce zăcea în mintea lor dincolo de expresia verbală, chiar dincolo de gîndirea lor. Papirusurile din arhive o învesmîntaseră în cuvinte şi semnificaţii. În măsura în care o umbră poate fi astfel împodobită.

Totul este limpede, a afirmat marele preot în ultimul conciliabul care a precedat întîlnirea lor cu faraonul. Nu am fi fost atît de îngroziţi dacă n-am fi cunoscut fondul problemei, cînd suveranul a rostit cuvintele pe care nici nu vreau să mi le amintesc.

Peste două zile, gravi, cu feţele trase de insomnie au fost primiţi în audienţă de Keops. Şi faraonul era la fel de sumbru ca ei. Keops nu şi-a arătat nici stupoarea şi nici surpriza cînd marele preot a rostit cuvintele : Am venit să discutăm despre afirmaţia legată de construcţia piramidei dumneavoastră. El s-a mărginit să schiţeze o mişcare a capului, putînd însemna : Vă ascult ! Au început să vorbească, marele preot primul, urmat, pe rînd, de ceilalţi.

Îndelung, cu trudă, au expus tot ce aflaseră consultînd papirusurile, fiind continuu terorizaţi de ideea de a nu rosti mai mult sau mai puţin decît era permis să spună. Au evocat prima piramidă înălţată de faraonul Djoser care s-a ridicat doar de douăzeci şi cinci de coţi, apoi mînia faraonului Horns Sakhem-Khet care a pus să-i fie biciuit arhitectul cînd i-a prezentat proiectul, avînd impresia că piramida este prea scundă. Au mai glosat apoi despre modificarea proiectelor ulterioare, elaborate mai ales de arhitectul Imbotep, despre cele trei piramide, de faraonul Inefru, una dintre ele avînd o muchie lungă de aproape cinci sute de coţi şi înălţimea de trei sute, putînd fi socotită ameţitoare.

După fiecare cifră menţionată aşteptau să fie întrerupţi — amănuntele neavînd importanţă ! — dar văzînd că nu se întîmplă ce scontaseră, marele preot a adăugat cu o voce dură : Socotiţi poate : Ce mă interesează toate aceste detalii ? Aveţi dreptate... Poate vi se par inutile dar acestea nu sînt decît preliminariile înainte de a intra de fapt în subiect.

Încurajaţi de tăcerea suveranului au dezvoltat aspectul central al problemei mai îndelung decît prevăzuseră. Fără să simtă nimic au explicat că după cercetările lor, piramida este într-adevăr un mormînt grandios, dar ideea construcţiei nu a avut, la origine, nici o legătură cu vreun mormînt sau cu moartea. Ea a apărut de sine-stătătoare, independent de cele două noţiuni iar apropierea s-a datorat numai întîmplării.

Pentru întîia dată, o tresărire, pe chipul lui Keops a apărut un semn de viaţă. Spre marea lor bucurie a ridicat capul murmurînd : Ciudat ! În sfîrşit, a rostit marele preot. O sumedenie din lucrurile pe care vi le vom spune vi se vor părea ciudate. A inspirat adînc ; a simţit o uşoară ameţeală ; plămînii îi erau anemiaţi de vîrstă.

Ideea piramidei, Majestate, s-a ivit într-o perioadă de criză.

Marele preot era conştient de efectul pauzelor dintre fraze. Ele sporeau gravitatea şi importanţa gîndirii, asemeni umbrelor de pe ploapele femeilor, îngreunînd misterul privirii. A fost deci o perioadă de criză a reluat după o clipă. Puterea faraonică, aşa cum stau mărturie cronicile, era slăbită. Evident că nu era un fenomen neobişnuit. Vechile papirusuri sînt împănate cu asemenea vicisitudini. Noutatea e alta. Inedită, stranie, uluitoare, era cauza crizei. O cauză perfidă, fără precedent : criza n-a fost provocată de penurie, de întîrzierea revărsării apelor Nilului, de ciumă, cum se mai întîmplase, dimpotrivă, de belşug.

De belşug, a repetat Nemiunu. Altfel zis, de bunăstare.

Lui Keops i s-au arcuit sprîncenele. În unghi de douăsprezece grade, a constatat arhitectul şef. Cincisprezece... Cerul să ne aibă în pază.

A fost greu să descoperim cauza din primul moment. Nenumărate minţi luminate sau confidenţi ai faraonului, din cei care fuseseră primii s-o constate au plătit cu capul sau cu pedeapsa deportării uluitoarea lor descoperire. Explicaţia pe care au dat-o, că bunăstarea dîndu-le oamenilor independenţa şi libertatea spiritului i-a făcut mai îndărătnici faţă de autoritate în general şi mai ales, faţă de puterea faraonică, cu toate obiecţiile iniţiale, a deschis încet-încet, un drum. Din zi în zi, totul dovedea mai convingător că noua criză era mai gravă ca cele precedente. Rămînea de lămurit o singură problemă : cum i-au descoperit apariţia ?

Magicianul astrolog Sobekhotep, trimis de faraon în Sahara pentru a medita la această problemă într-o izolare deplină s-a întors după patruzeci de zile complet desfigurat, aidoma, de altfel, majorităţii celor care s-au dus să comunice cu deşertul pentru a-i aduce mesajul. Era atît de îngrozitor, fără egal : trebuia înlăturată bunăstarea.

Faraonul şi, urmîndu-l, întreg palatul, s-au adîncit în reflecţii profunde. Cum să nimicească bunăstarea ? Inundaţii, cutremure, secarea temporară a Nilului, toate le-au trecut prin minte, nimic din toate astea nu stătea în puterea lor. Război ? Era o armă cu două tăişuri, mai ales într-o asemenea conjunctură. Atunci ce era de făcut ? În orice caz, nu se putea sta cu mîinile încrucişate în faţa unei asemenea ameninţări.

A mers vorba că păzitorul haremului, Reneferef a emis ideea curioasă de a căuta un procedeu care să secătuiască o parte din bogăţiile Egiptului. Rapoartele ambasadorilor din ţările Orientului descriau grandioasele lucrări hidraulice mesopotamiene ale căror proporţii, după zvonuri, erau cu totul neobişnuite faţă de profitul material care îl aduceau. Dacă era bine aşa, dacă ar fi fost cazul şi Egiptul ar fi putut găsi unele mijloace consumatoare ale surplusului de energie al populaţiei. A realiza o lucrare care depăşea imaginaţia, ale cărei efecte erau nocive şi anemiante pentru locuitori cu cît era mai uriaşă. Pe scurt, ceva epuizant, distrugător pentru corp şi minte, totodată absolut inutil. Sau, mai exact, o operă pe cît de inutilă pentru cei implicaţi pe atît de necesară Statului.

În acea vreme, faraonul a primit multe propuneri de la miniştri : o groapă fără fund săpată în pămînt în direcţia porţilor infernului ; un zid de apărare înconjurînd în totalitate Egiptul ; o cataractă artificială... Le-a respins pe toate. Zidul urma să ajungă într-o zi la capăt, groapa în pămînt ar fi exasperat pînă la urmă poporul, neavînd fund. Trebuia să se găsească altceva, ceva care să ocupe oamenii ziua şi noaptea pînă la a uita de ei înşişi. O lucrare care, prin natura ei însăşi să poată fi împlinită fără a fi totuşi vreodată. Adică să se reînnoiască permanent. Şi care, să fie, în schimb, foarte vizibilă.

Astfel, suveranul şi miniştrii lui au ajuns încet-încet, aşa cum atestau papirusurile, la ideea unui mare monument funerar. Un mormînt exemplar.

Faraonul a fost fascinat de idee. Edificiul principal al Egiptului nu va fi deci nici un templu şi nici un palat regal ci un mormînt. Progresiv, Egiptul se va identifica cu el şi el cu Egiptul.

Geometrii au prezentat numeroase schiţe înfăţişînd diferite volume, pînă la urmă s-au hotărît la piramidă. Ea întrunea toate condiţiile cerute. Ea avea la bază o idee cum nu se poate mai sublimă : faraonul şi moartea sau mai exact divinizarea lui. Era vizibilă chiar de foarte departe. Cel de al treilea argument, determinant în favoarea ei : era prin natura ei finită şi infinită. Fiecare faraon va avea propria-i piramidă, încît înainte ca o generaţie să fie epuizată de eforturi şi năucire, venea un alt faraon cu piramida lui încovoindu-i din nou. Şi aşa mereu, inexorabil pînă la sfîrşitul lumii...

Marele preot Nemiunu a observat o tăcere mai îndelungă ca celelalte.

Iată deci, faraonul meu, a continuat, piramida, înainte de a fi destinată unei alte vieţi, îşi avea funcţia ei în această

În româneşte de
Andriana Fianu

Continuare în pag. a 15-a

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBL[illegible]ASTRA

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 21 octombrie 1992 • 40 (139)

ŞI ACUM, ÎNCOTRO?

Aşadar, al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidenţiale a confirmat orientarea spre stînga a electoratului nostru, ceea ce e de natură să ne singularizeze în estul european prin frînarea procesului de democratizare sugerată de revenirea vechilor comunişti şi a fostei nomenclaturi de rangul al doilea în fruntea statului. Teoretic, partidele de stînga, inclusiv extremiştii, pot obţine majoritatea în ambele camere ale Parlamentului, situaţie care, coroborată cu prezenţa dlui Iliescu în fotoliul prezidenţial, asigură realizarea programului stîngii, program aparent reformist dar, în fond, de clară sorginte comunistă. Practic s-ar putea ca o parte din parlamentarii P.U.N.R. şi F.D.S.N. să nu împărtăşească întocmai ideile emanate de conducătorii acestor formaţiuni şi să fie mai aproape de platforma parlamentarilor democraţi, caz în care nu se va putea forma un guvern cît de cît stabil şi se va ajunge la alegeri anticipate. Probabilitatea acestora e întărită şi de faptul că adoptarea de legi organice, care pretinde două-treimi din voturile Parlamentului, este ca şi imposibilă în actualul context parlamentar. Chemarea la conciliere, la formarea unui guvern de, aşa-zisă, uniune naţională — lansată cu fervoare şi patetism idilic de dl. Iliescu — e, din punct de vedere politic, o puerilitate dacă nu chiar o absurditate. Pentru motivul că nu se pot concilia viziuni, ideologii şi platforme absolut ireconciliabile. În plus, actuala hartă politică a României nu credem că va face să sporească ajutorul, de care avem nevoie ca de aer, din partea occidentului, şi cum singuri, cu sărăcia lustruită a surselor şi resurselor autohtone, nu ne putem revitaliza nici economic, nici social şi nici moral, viitorul ni se anunţă cel puţin sumbru. Iar declaraţiile liniştitoare ale preşedintelui ales şi ale liderilor F.D.S.N.-ului sînt pură demagogie cîtă vreme nici unul şi nici ceilalţi n-au comentat în vreun fel diversele intenţii ale „tovarăşilor lor de drum", de pildă dorinţa PRM de a promova în Parlament o Comisie pentru cercetarea activităţilor antiromâneşti (sic !). Oricum, schimbarea de ritm sau de direcţie a reformei, preconizată de cei care au cîştigat acum alegerile, va provoca nu doar dispute aprinse în noul Parlament ci şi — lucru cu adevărat important — anumite mutaţii în regimul de funcţionare a instituţiilor statului, cu efecte imprevizibile asupra întregii vieţi social-politice româneşti. Nu ne temem de reîntoarcerea la comunism, asta e o imposibilitate din toate punctele de vedere, ne temem doar de expansiunea fripturismului, a corupţiei şi a structurilor de tip mafiot şi, mai ales, de recrudescenţa imposturii la diversele niveluri ale societăţii. Acestea toate pot să ne aducă nu numai în sapă de lemn dar, încă mai grav, într-un fel de vid de competenţă. Or, într-o atare privinţă, nici nu s-au aşezat bine lucrurile post-electorale şi impostura a şi început să-şi arate colţii. Dacă este animată, aşa cum prea gălăgios pretinde, de patriotism, puterea instalată astăzi în România va trebui să purceadă de urgenţă la eliminarea incompetenţilor, pentru că ei sînt, au fost şi vor fi întotdeauna, principala sursă a corupţiei şi a răului social. Cum cei mai mulţi impostori sînt chiar în rîndurile partidelor de stînga ce vor forma împreună o majoritate parlamentară, operaţiunea de eliminare mai sus pomenită Puterea va trebui s-o efectueze asupra ei înseşi în primul rînd. Din păcate, ne vine greu să credem că o va face. N-a prea dat semne în acest sens. Deşi nu vedem în vremea noastră minuni a se mai face, sperăm, totuşi, că demnitatea, legea morală, profesionismul şi bunul simţ — care sînt laturile sine qua non ale Competenţei — îşi vor spune în cele din urmă cuvîntul. Pentru că numai astfel întrebarea din titlul acestui text poate căpăta un răspuns optimist.

„L"

INTERVIURILE LUCEAFĂRULUI

EMIL CIORAN:

«Am învăţat mai mult de la oamenii rataţi decît din toate cărţile de filosofie şi morală»

— ÎN PAGINILE 8—9 —

În paginile revistei reproducem lucrări ale pictorului Adrian Stoenică

LAURA PALMER ŞI ISOLDA

— un eseu de Dan Stanca

●

TRANSCRIERI PĂSTRATE DINTR-UN JURNAL MENTAL DISPĂRUT

— de Pavel Chihaia

●

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

NADINE GORDIMER: CAMARAZI

— ÎN PAGINA A 16-A —

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Transhumanță

Zilele trec și afirmațiile oamenilor se transformă sau, mai precis, se adaptează „noilor realități". Așa, bunăoară, parazîții împotriva cărora tuna și fulgera dl. președinte Ion Iliescu, adică orășenii care — auzi dumneata! — s-au permis să ceară să li se restituie proprietățile agricole ale părinților, și-au schimbat înfățișarea, din aceea reprobabilă și reprobată cu îndreptățită mînie proletară de pasionalul nostru președinte, într-una — mai potrivită cîmpan ei electorale — și anume: cetățeni de la orașe care duminica, exact în ziua alegerilor (de primul tur vorbim), se duc să-și lucreze pămînturile. Pe care, evident, pasionalul președinte le-a „dat". Din amplele domnii sale domenii realizate prin frumoasele și stăruitoarele legi de confiscare a averilor și campanii de colectivizare a agriculturii.

De data aceasta, între cele două tururi de scrutin și interesat de al doilea, dl. președinte, în calitate de candidat, ceea ce dă o mai mare flexibilitate gîndirii și comportamentului însului în general, i-a privit cu îngăduință pe orășenii proprietari de pămînturi explicînd prin transhumanța aceasta scurtă și de tip nou prezența a milioane de inși la vot în altă parte decît acolo unde le-ar fi fost locul. Tot sînt buni la ceva și parazîții de la orașe, nu-i așa, d-le candidat? „Ș-au adus și ei aportul" la procentele dvs., deci pot fi iertați pentru că au îndrăznit să-și ceară drepturile. Să vedem dacă și realesul va fi de aceeași părere.

Astfel, treptat-treptat, și numai în ordinea propriilor preferințe care uneori pot să coincidă cu drepturile celorlalți, va înțelege dl. președinte că oamenii au și alte drepturi decît acelea de a-l aproba și realege. Dar pentru ca dl. președinte să cadă de acord că oamenii au și alte drepturi, multe, va trebui să-l mai realegem de cîteva ori, eventual mod ficînd și Constituția. Pînă atunci însă, parazîții de la orașe care au proprietăți la sate se vor ma transporta de multe ori, duminica, la muncile agricole. D n păcate, o vreme, nemaiținîndu-se alegeri ca să folosească și președintelui și celorlalți aleși ceva din această scurtă transhumanță, s-ar putea ca ei să redevină ce au fost, într-un discurs mai vechi, ad că iarăși parazîți. Astfel, cu una rece și cu una caldă, ceea ce la osbiciu se cheamă dus scoțian, vor fi tratați și proprietarii s neproprietarii. Atîta doar că și caldul va fi în cadrul recelui o simplă nuanță. Și și aceea imperceptibilă.

Într-un W.C., un curajos ș-a exprimat opinia pe peretele alb scriind: dl. Constantinescu egal „două fețe". Desigur, e prea puțin. Probabil domnia sa voia să spună că nouă ne trebuie unul ca fostul și actualul președinte, mai complex, mai pe înțelesul nostru cu mult mai multe fețe. Pe care le scoate val, din larga-i mînecă de cîte ori este nevoie de una sau de alta. În timp ce noi ceilalți am cam băgat-o pe mînecă. Or să vadă asta și foștii și viitorii parazîți transhumanții de tip nou. Și, desigur, o să se bucure și ei, la un loc cu toată lumea.

Nicolae Prelipceanu

momos

Viclenia înțeleaptă

Realegerea dlui Ion Iliescu în funcția de președinte al țării nu constituie o surpriză pentru nimeni, dar nu cred că este cineva întreg la minte care să-l invidieze pe cel reales. Timp de aproape trei ani fostul președinte a făcut tot ce-a putut pentru a-și compromite imaginea de reprezentant al întregii națiuni și acest lucru s-a reflectat atît în țară cît și în străinătate: izolare în afară, retragerea încrederii unei largi pături a populației în interior. Cu această imagine în spate, dl. Iliescu își începe noul mandat de patru ani și, dacă mulți ar fi dispuși să șteargă cu buretele ceea ce s-a întîmplat, nu atît dintr-un sentiment creștinesc, cît din nevoia urgentă de a scoate țara din impasul în care se află, nimeni nu este dispus (sau nu pare a fi dispus) să-i ierte actualului președinte vreo greșeală viitoare. Iar dl. Iliescu pare a fi conștient de acest lucru. Dar oricît de conștient ar fi, situația domniei sale actuale nu este, după cum souneam, de invidiat. Partidul ce l-a propulsat (sau măcar sprijinit) pentru a fi reales este un partid cu vădite tendințe de stînga (linia Ceaușescu), iar în Parlament nu are a se bizui, cel puțin deocamdată, pe forțele democratice existente. CDR nu pare dispusă să accepte în acest moment vreo colaborare compromițătoare cu FDSN-ul, FSN-ul la fel și, cu toate speculațiile, nici UDMR-ul. Aflat în această situație, dlui Iliescu nu pare să-i rămînă decît soluția ce l-ar compromite definitiv: alianța partidului domniei sale de patru ani cu reprezentanții naționalismului-ceaușist. Conferința de presă ținută azi (13 oct.) pare însă să-l plaseze prin răspunsurile date (dar mai ales prin terminologie) pe actualul președinte pe linia deschisă de contracandidatul domniei sale, dl. Emil Constantinescu. Dacă n-aș fi recunoscut timbrul vocii și o anumită tărăgănare a cuvintelor datorată celor 40 de ani de experiență politică comunistă, de foarte multe ori aș fi putut jura că-l ascult pe dl. Emil Constantinescu. Ceea ce demonstrează că întîlnirile la televiziune cu candidatul Convenției i-au fost de folos și că, indiferent de vîrstă, omul mai are cîte ceva de învățat. Chiar dacă rolul pe care și-l asumă acum dl. Iliescu este numai o simplă viclenie pentru a convinge opoziția de bune intenții, odată intrat în rol îi va fi greu să iasă din el. Nu rămîne decît ca cei ce stau acum pe băncile opoziției să mimeze și ei (chiar numai dintr-o viclenie-înțeleaptă) că sînt de acord cu noul președinte ales cu 60% din voturile valabil exprimate.

Și poate că, din viclenie în viclenie, actualul mim va reuși să treacă examenul pe care dorește atît de mult să-l promoveze: cel ce l-ar instala cu adevărat pentru 4 ani în fruntea acestei țări.

Ștefan Agopian

P.S. Dl. Corneliu Coposu face o afirmație cel puțin surprinzătoare în „Evenimentul zilei" din 13 oct. a.c.: „Dacă este vorba de PAC, acolo fiecare trage în cîte o direcție. Ei sînt solidari doar în a-și exprima nemulțumirea față de prioritatea PNȚCD pe listele pentru Parlament, fără temei de altfel". Îi atragem respectuos atenția dlui președinte al PNȚCD că în cadrul Convenției partidul pe care îl conduce a obținut în Cameră 51,2% din mandat, iar în Senat numai 55,88%. Adică mai pe șleau spus, un singur partid „a preluat" mai mult decît jumătatea mandatelor ce au revenit întregii Convenții.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ALIDA BURADA: „Gerontocrația din China se tratează cu sex tînăr". **(Expres magazin)** ● „«Pravda» reapare la Chișinău". **(Adevărul)** ● PETRE MIHAI BĂCANU: „Prin șase țări a trecut Michael Jackson, dar nici un președinte nu l-a așteptat sub castan, făcînd mărunțel o jumătate de oră". **(România liberă)** ● „La recepția desfășurată recent cu prilejul Zilei Naționale a Chinei, s-au regăsit cu usurință iubitorii de țară (...) Vasile Văcaru (F.D.S.N.), Corneliu Vadim Tudor (P.R.M.) și Gheorghe Funar (P.U.N.R.) **(Politica)** ● DUMITRU POPESCU: **„Ceaușescu trăiește"**; „Tov. Ceaușescu este la curent cu situația politică din țară, fiind abonat la **România Mare, Europa, Renașterea Bănățeană, Națiunea și Vremea". (Ediție specială**, publicație tipic românească) ● „Ion Iliescu, succesorul lui Ceaușescu și cel care, printre altele, i-a chemat de două ori pe mineri împotriva studenților, declarase în campania electorală că va candida din nou «din datorie». Nu tot din datorie s-a ocupat el și de procesul secret al fostului conducător și al soției acestuia?". **(Le Canard enchaîné**, citat de **Evenimentul zilei)** ● FLORIN IARU: „Cel puțin, Ceaușescu era nebun. Dar dumneata, domnule președinte, ești numai lipsit de rușine!" **(România liberă)** ● MARIN PETRESCU: „Honecker puscărias de lux". **(Infractorul)** ● „Să avem încredere în Ion Iliescu!". **(Dimineața)** ● H. PARCEA: „Ziarul «Dimineața», foaia cucuvelelor de prînaș, a făcut ochi din nou, de cînd alegătorii au introdus secere și ciocănele în urnă". **(Cuvîntul)** ● BARBU CIOCULESCU: „În ultimele convulsii televizate, candidatul la realegere se revoltă de prezența la sate a tineretului C.D.R. Pe rezervațiile sale. Și poruncește argaților, să zăvorască bine porțile. Vodă prin lobodă. Parhon prin tarhon. Il'escu însă... nu rimează cu nimic. Dacă nu cu o imensă silă...". **(Dreptatea)** ● SORIN ROȘCA STĂNESCU: „Vor declara instituțiile de supraveghere a corectitudinii alegerilor în lume FRAUDA ELECTORALĂ MAJORĂ ÎN ROMÂNIA?". **(Evenimentul zilei)** ● LIVIU VĂLENAS: „Alegerile de la 27 septembrie pot fi considerate, fără putință de a greși, drept **un nou (mare) pas înapoi** în drumul spre democrație și spre Europa". **(Baricada)** ● EMIL NICOLAE: „Cu Moldova noastră-n frunte, vom avea victorii multe!". **(Acțiunea**, Piatra Neamț) ● CĂTĂLIN MIHULEAC: „La Iași se montează penisuri artificiale". **(Evenimentul zilei)** ● D.M.: „Nu alegătorii, ci IRSOP a completat chestionarele". **(Cotidianul)** ● ALIN THEODORESCU (directorul I.M.A.S.): „Ca profesionist contest categoric posibilitatea existenței a trei milioane de voturi invalide"... (Interviu, în **Formula AS)** ● GABRIEL DIMISEANU: „...sînt înclinat să cred (...) că alegerile de la 27 septembrie vor spori cu încă una enigmele nedezlegate ale epocii Iliescu". **(România literară)** ● SORIN AVRAM: „S-a mințit poporul, cu calculatorul?"; „Doliu — fraude mici și dese, chiar la marilor succese": DAN MIHĂESCU: „Furturi nesancționate și rezultate trucate". **(Expres)** ● DAN MUCENIC: „Misterele ascunse de felurite tușiere și de exodul surprinzător din respectiva zi de duminică fac încă deliciul amatorilor de enigme". **(ORA)** ● RĂZVAN DUMITRESCU, DANIEL STĂNICĂ: „În 1992 ca în 1946. Fraudele au fost comise după închiderea urnelor". **(Zig Zag)** ● „După 50 de ani, alegerile din '46 au fost corecte". **(Academia Cațavencu)** ● ADRIAN ALUI GHEORGHE: „Dragi «procente», care duminica trecută v-ați pus haina nouă și ați ieșit să votați tot «calul mort» al trecutului, iată că ați reușit. În România, prin grija voastră, nu se va schimba nimic, vom avea tot comunism, neocomunism, demagogie. Copiilor voștri le oferiți un viitor care va semăna izbitor cu al vostru. Și ei, copiii, nu prea vor avea de ce să vă mulțumească". **(Acțiunea**, Piatra Neamț) ● AL. MIHALCEA: „La 1 octombrie, reprezentantul PSM în Biroul electoral al circumscripției nr. 14 Constanța, dl. Marin Habot, a fost surprins în flagrant delict de falsificarea voturilor în chiar incinta Biroului". **(România liberă)** Năravul din fire n-are lecuire... ● „Convenția Democratică va contesta oficial rezultatele de la 27 septembrie". **(Dreptatea)** ● TIA ȘERBĂNESCU: „Echipa FDSN a avut grijă să rărească și cheia și trandafirul d-lui Roman ca să poată intra Parlament bureni politice precum PRM și PSM". **(România liberă)** ● ELENA GUGU: „„PUNR, PRM sau PSM (...) împreună cu campionii acestor alegeri, **Gherman, Ninosu, Văcaru**, vor forma o hilară echipă de cozi de topor". **(Baricada)** ● CRISTIAN BEN: „Partidele noi — FDSN, PUNR, PRM, PSM și PDAR — adică Partida Națională au învins toată floarea cea vestită a întregului Apus". **(Europa)** Ca să se bucure floarea cea vestită a Întregului Răsărit... ● MIRCEA DINESCU: „Faptul că servitorii lui Ceaușescu au intrat în Parlament și în Senat e un semn bun. Profesioniștii mîncîunii și-au regăsit colegii și ăsta-i semn de normalitate". **(Academia Cațavencu)** ● ION B., București: „În țara asta, de la un timp încoace, toate sînt cu fundu-n sus". **(Sexy-Balamuc)** ● ION CRISTOIU: „...presa străină, mult mai pătrunzătoare, oferă un sens bănuielilor și presimțirilor noastre în legătură cu situația reală din societatea românească". **(Expres magazin)**

Petre Stoica

dictatura personală

Conservarea Puterii neocomuniste, o aventură

Am reconstruit, prin Opoziția democrată, o firavă „casă a speranței", pînă la acoperiș, din cărămizi furate, în timp, furate disperării sufletești specifice ultimilor 45 de ani de totalitarism, disperare ce a tot cotropit, inconștient, un întreg popor predispus la refulare, lipsit de noroc. O „casă a speranței" postrevoluționare ce ar putea să se ruineze în următorii patru ani, dacă parlamentarii aleși în numele Opoziției democrate nu o vor consolida și nu o vor acoperi cu inima lor. Mai ales că Puterea, majoritar neocomunistă, va avea tot interesul să pună sub semnul întrebării toată această demagogie a speranței, casă a viselor, să o dărîme, eventual, cu totul, chemînd lumea să se trezească la realitate, de ce nu? Libertatea necontînd, la o adică, în România, decît pentru întărirea pozițiilor de luptă: și la război, știți dumneavoastră, „din punct de vedere politic", sacrifici totul...

Ciudat, dar am sentimentul că abia la alegerile „libere" din 27 septembrie / 11 octombrie 1992 conservarea Puterii comuniste-reformate, „perestroikiste", a reușit cu adevărat, și nu atunci, imediat după Revoluție, la 20 mai 1990, cînd teama de imprevizibilul istoric revoluționar mai funcționa și „aleșii poporului" nu au îndrăznit să ne calce în picioare pînă la capăt! În cei doi ani și jumătate, postrevoluționari, „stînga neocomunistă" regrupîndu-se pe an ce a trecut, cu foști securiști și activiști PCR în frunte sau în spate, fluturînd drapelul cu chipul tovărășesc al domnului Ion Iliescu și al socialismului de tip capitalist — gravă eroare, tristă mîncînună propagandistică și probă de cameleonism politic...

Sigur, Nicolae Manolescu are dreptate să spună: nu e de vină națiunea română că a votat majoritar împotriva Opoziției democrate, ci oamenii politici din cadrul Convenției Democratice din România, neputincioși să dea un chip uman „democrației" propuse. Neiștigînd atît Puterea FDSN-isto-iliescistă, cît a putut să piardă Opoziția democrată acum: cu atît mai mult cu cît rata sărăciei, în rîndul populației **salariate**, oscilează în 1992 între 18 și 54 la sută și ecirba de comunism reformat, cu „terapia lui de șoc", exprimată practic în declinul dramatic al nivelului de viață, ar fi putut să dea peste cap orice socoteală preconceputâ în fața urnelor! Dar proasta campanie electorală, pe de o parte — să nu mai insist...

Dar, pe de altă parte, se vede treaba că electoratul român e dispus să mai aștepte patru ani, resemnat, să se îmbunătățească de la sine nivelul ăsta de trai-pe-vătrai, contemplativ: dacă nu cumva, prin minune dumnezeiască, nu va avea loc o nouă **revoluție**, de data aceasta o revoluție în fața urnelor electorale, **legală**, la noile „alegeri anticipate" ce se tot anunță și se presupun că ar putea să aibă loc în iarna asta chiar... Opoziția democrată, dezavantajată de alegători, avînd de gînd să boicoteze noul Parlament, cică...

Oricum, instabilitatea politică din preajma iernii în curs este periculoasă și e clar că numirea primului ministru de un Președinte neocomunist, suspectă, și formarea unui nou guvern cu forțe național-comuniste-extremiste, în sine, nu au să aducă nimic bun. Ajungînd iar în situația să te întrebi cu inima strînsă: nu cumva dictatura militară bate la ușă, totuși? Atîta vreme cît sindicatele, radicalizate de somajul necontrolat, foamete, inflație, prețuri aberante, vor exploda și, să zicem cu jumătate de gură, atîta vreme cît Ardealul și Banatul, vor dori să se autoguverneze, fiind net antineocomuniste și nemaiavînd răbdare să-și fure singure căciula — în principiu? Plus că străinătatea, știm oficial, nu va mai da doi bani pe o Românie încăpută pe mîna slugii neocomuniste — și pe bună dreptate! Fiind o pură nebunie să te aventurezi cu vreo investiție particulară într-o țară nedesprinsă de „comunizare", în care să auzi — și să nu crezi!, să dau un exemplu, în care neofasciștii din Partidul România Mare și Partidul Socialist al Muncii, ajunși parlamentari, au cerut portofoliile ministerelor de Interne și Apărării Naționale! Tensiunile sociale fiind inevitabile oricînd... Ferească Dumnezeu: în definitiv, cine ar vrea să curgă iar sînge în România? Cine? **Însetatul-de-sînge**, vampir reformat...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Ce nu avem?

Cunoscuta anecdotă referitoare la vizita lui Tudor Arghezi la studiourile de film de la Buftea ne lămurea de ce nu avem capodopere cinematografice — pentru că nu avem „nemți".

În ceea ce privește viața noastră politică este limpede că nu avem partide. În urma alegerilor din această toamnă s-a văzut clar că există cîteva persoane politice, chiar și niscaiva politicieni dar și mai clar s-a deslușit că nu avem partide politice. Grupuri de interes există dar partide, nu. De fapt se pare, ele au dispărut din viața politică a României odată cu apariția Frontului Renașterii Naționale a regelui Carol al II-lea.

Dictaturile care au urmat au desăvîrșit intenția regală. Intenție care își găsește rădăcina în ideea genială prin înțelegerea realității societății românești, lansată de Carol I — „rotativa guvernamentală".

După atîtea decenii de absență a vieții politice este mai mult decît normal, este firesc ca în România să nu existe decît grupuri ori cel mult grupări de interese. Probabil că viața turnată în „forma" democrației asupra căreia am convenit în general că este acceptată va aduce și o coagulare politică. Deocamdată nucleele politice se grăbesc în a-și instaura un „control" asupra societății pe alte căi. cu alte mijloace decît cele ce țin strict de opțiunea politică a cetățeanului. Dacă partidele minuscule n-au reușit să depășească nivelul barului de la subsol ori al consignației mascate. cele mari. cele parlamentare și ex-parlamentare, se străduiesc ca prin reprezentanții aleși ori prin susținătorii lor să-și creeze o structură economico-financiară.

Am aflat de înființarea **Băncii Românești**, știm de **Dacia Felix**, s-a anunțat privatizarea **BRCE** ai cărei lideri nu sînt chiar atît de puri apolitici și exemplele pot continua. E bine, e rău ? Cred că e bine, în cele din urmă dintotdeauna a existat și fenomenul clientelei politice. Rău mi se pare altceva. Mi se pare că ideea dominantă existentă la ora actuală nu este aceea de a cîștiga electoratul cu programe sociale și economice, cu propuneri de standarde și direcții ci prin „cumpărarea" sa, „cumpărare" ce se petrece printr-o sectorizare orizontală. Unii vor vota cu partidul x deoarece au depus bani în banca X iar alții cu partidul Y deoarece au primit credite de la banca Y

Pe această cale nu se va ajunge la o viață politică ci la o confruntare de interese materiale de tip mafiotic pentru că avantajele unora vor fi întotdeauna în detrimentul altora și nu datorită unei proaste politici sociale ci din pricina regulilor economiei de piață.

Nu ar fi decît un drum în cerc. Iar cercul se va închide. P.C.R. era un „sindicat" stratificat în care avantajele salamului de soia ori de vară erau în funcție de apropierea de centru, iar „viza de la partid" nu era decît o autorizație de a intra în legalitate. Dacă în țara noastră nu se vor cristaliza cît de repede forțe politice de tipul unor partide care funcționează astăzi în Europa comunitară vom asista cît de curînd la o absolut necesară reintroducere a „rotativei guvernamentale" ori mai rău, la reapariția formațiunii de putere unice. a „sindicatului politic". Pentru acest lucru deocamdată nu avem un neamț. Dar, la nevoie, se va găsi. Chiar și un „neamț" român.

Eugen Uricaru

Neoperestroika

Rezultatul recentelor alegeri din România, deci rezultatul nu rezultatele, un prim rezultat semnifică o dată în plus geniul politic românesc căruia îi este definitorie o inegalabilă disponibilitate de a prelua atunci cînd este cazul anumite rețete politice și de a le perfecționa astfel încît produsul nou obținut este mult mai performant decît originalul. Ce dovadă mai bună decît **experimentul Pitești** ? În tot lagărul sovietic, prin toate pușcăriile comuniste, nicăieri n-a fost atinsă măiestria torționară românească. Sau „epoca de aur" a socialismului multilateral dezvoltat ! Abia acum și probabil nu pe de-a-ntregul, abia acum poate fi înțeles cît de temeinică a fost ctitoria (!) „geniului Carpaților", iar suprema dovadă este chiar împușcarea lui care nu a fost o simplă mazilire sau o răfuială între tovarăși ci are o semnificație mult mai profundă, execuția fiind impusă tocmai în virtutea genialității lucrării sale, adică geniul, pentru a se putea manifesta în deplinătate, reclamînd sacrificarea a însuși purtătorului său uman. Sacrificiul de care, firesc, au beneficiat cei produși de el și continuatori ai genialului. Pentru că să ne amintim : atunci cînd totalitarismului comunist i-a fost impusă schimbarea la față (de istorie, de americani, n-are importanță), perestroika inventată de Gorbaciov s-a dovedit de fapt un virus politic provocînd adevărate ravagii prin toate societățile comuniste din Europa. Rînd pe rînd, la Varșovia, la Budapesta, la Praga, la Berlin, pînă și la Sofia s-au schimbat echipele de conducere și mișcarea anticomunistă a ieșit în stradă. Numai Bucureștiul stătea liniștit. O liniște suspectă care la vremea respectivă a fost interpretată cu naivitate prin firea răbdurie a românilor, uitîndu-se sau neglijîndu-se geniul lor politic. Or, să fi voit, cei care l-au înlăturat pe Ceaușescu în decembrie '89 puteau s-o facă mult mai devreme la fel de bine, însă, dacă o făceau, adică dacă o făceau **așa** fără prospectarea minuțioasă a continuărilor, ar fi însemnat tocmai o dovadă de miopie sinucigașă cum s-a și întîmplat prin împrejurimi. Înțelegînd că perestroika preluată tale quale este o utopie periculoasă, comuniștii români au căutat și au găsit un alt făgaș de evitare a capitalismului. Tocmai de aceea i-au lăsat răgaz lui Ceaușescu să-și împlinească lucrarea a cărei genialitate consta în pregătirea etapei viitoare ce urma să înceapă la momentul oportun prin însăși sacrificarea lui. Dovedindu-se încă o dată că răbdarea este una dintre condițiile hotărîtoare ale eficienței acțiunii politice. Astfel, în timpul de cînd prin alte părți perestroika, încercînd să le salveze, demola regimurile comuniste, în România a fost concepută o neoperestroikă ce, într-o etapă premergătoare (cînd Ceaușescu mai suia spre culmile măreție) a presupus : (a) prelungirea cît mai mult timp a dictaturii pentru ca prin acumularea efectelor psihosociale să fie pregătită masa socială necesară viitorului regim politic, (b) orchestrarea unei „disidențe" antitotalitară dar socialistă (desigur o atenție specială fiind aco dată armatei, poliției și securității) și, totodată, recuperarea unei părți din diaspora românească, (c) pregătirea viitorilor lideri politici cu „față occidentală", unii eventual trimiși la studii în Occident în chip de disidenți, (d) pregătirea diplomatică la Est și Vest. Cînd, în fine, toate condițiile au fost coapte, a „izbucnit revoluția". Atît de autentică părînd, încît i-a păcălit, poate, pînă și pe unii dintre cei care o puseseră la cale. În continuare neoperestroika românească a inclus un complex de măsuri politice, economice și informaționale care, fără să fie bineînțeles planificate în privința de amănunte concrete (urmînd să se acționeze în stil văzînd și făcînd) au avut fixate obiectivele generale, toate asamblate în proiectul unei societăți de tip comunist disimulată de instituții liberal-democratice. Acest hibrid care este un fel de ceva părînd altceva, creează impresia de haos lipsit de orice noimă, dar în același timp — ceea ce și produce un efect halucinant, năucitor — lasă să se întrevadă mereu existența unor acțiuni coerente cu o finalitate certă și opusă celei afirmate în discursul politic oficial.

Desigur, un proces de o asemenea amploare, marcat și de lupta pentru putere dintre taberele celor doi „emanați", nu putea să fie total controlat, înregistrîndu-se mereu efecte secundare contradictorii și contrare scopurilor urmărite, în plus, intervenind pe parcurs și o modificare majoră a contextului politic internațional : destrămarea URSS, care a indus perturbații importante, imprevizibile inițial. Dar, aparent paradoxal, tocmai nepotrivirile dintre realitatea socială și neoperestroika proiectată sînt o dovadă a viabilității acesteia din urmă și, implicit, o măsură a geniului politic românesc întrucît obiectivul primordial vizat, păstrarea puterii, a fost atins, restul fiind amănunte istorice. Dovada într-adevăr concludentă a succesului înregistrat de neoperestroika românească nu este numai actuala componență a Puterii controlată de fapt, în totalitate de aceeași clasă politică formată de răposatul și care, tocmai pentru că i-a fost pînă la capăt fidelă l-a împușcat. Succesul, marele succes politic constă în contribuția care, cu multă dăruire, a adus-o opoziția la obținerea iluziei unei societăți democratice de care foștii to'arăși au atîta nevoie. Din nou trebuind a fi remarcată răbdarea de care s-a dat dovadă, pentru că au trebuit să treacă aproape trei ani pînă ce „comandoul revoluționar" Iliescu & Comp. a ajuns acolo unde știa de la bun început că o să ajungă, dar mai trebuia să parcurgă, cu răbdare, zîmbind înțelegător, ritualul unei societăți așezată, vezi Doamne, într-o ordine democratică. Iar acum, pentru că n-a putut sau n-a vrut să se opună într-adevăr unui joc la care s-au folosit în mod evident zaruri grandate, opoziției nu-i mai rămîne altceva de făcut decît să simuleze în continuare împreună cu Puterea o viață politică democratică. Și, bineînțeles, n-a fost vorba doar de falsificarea scrutinului parlamentar (în urma cărei falsificări poate că dl. Emil Constantinescu a avut posibilitatea să înfrunte singur istoria retrăgîndu-se), ci de un întreg arsenal de malversații prin care o populație aflată la hotarele mizeriei, dezorientată, masificată, a fost condusă încet și sigur să ceară întoarcerea la „bunăstarea" din vremea răposatului. Iar pentru ca totul să fie și cu haz, analiștii și ziariștii insistă asupra erorilor pe care Convenția Democratică le-a făcut în timpul propagandei electorale, dl. neoprezidente îi invită magnanim pe destabilizatorii și trădătorii de neam de ieri să-și dea într-un fel girul la planuri de mai scurtă sau mai lungă perspectivă iar în neoparlament se vor întîlni... fără nume !

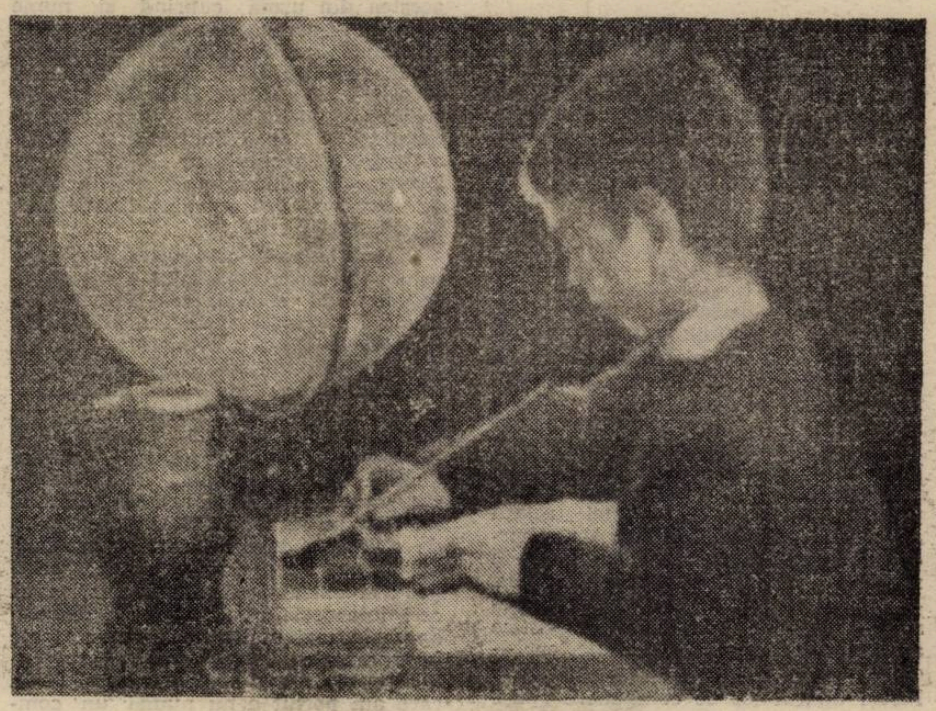

15 octombrie 1992

Șerban Lanescu

P.S. Așezat sus, foarte sus, pe un pisc al moralității, un filosof (despre a cărui barbă, un proaspăt parlamentar a declarat că ar vrea s-o folosească pentru uz propriu în scopuri igienice) vede de-acolo că alegerile n-au fost atît cîștigate de Putere, cît pierdute de opoziție. Așa se vede probabil de acolo, de sus !

Documente cipariene

Prezent în zona pasivă a cunoştinţelor oricărui absolvent de liceu, numele lui Timotei Cipariu se leagă la prea puţini dintre ei de lectura concretă a vreuneia dintre numeroasele şi marile lui opere, pentru a putea astfel observa, cu surprindere, că dincolo de învelişul grafic al unui etimologism invocat — şi uneori exagerat — de manuale vibrează o frază elegantă, o expresie nuanţată şi nu o dată virilă, plină de savoare, de nerv şi de poezie, îndărătul tuturor acestora stînd o minte sclălucită, independentă în pofida unei politicoase maleabilităţi, subtilă şi atotcuprinzătoare. Poet care şi-a înăbuşit cu bunăştiinţă vocaţia, prozator plin de culoare în textele memorialistice, de călători sau în scrisori, Cipariu este un cărturar cu o cultură de o diversitate şi o adîncime ieşite din comun, un savant în adevăratul înţeles al cuvîntului, astfel încît, deşi meritele lui în cîteva domenii au fost puse în lumină de cercetătorii care i-au urmat, nimeni n-a fost pînă acum în stare să cuprindă întreaga serie a preocupărilor, multiplele cute ale personalităţii sale, şi să-i schiţeze măcar profilul, moral şi intelectual, în varietatea şi adîncimea care-l caracterizează. Nici opera sa, în pofida unor preţioase ediţii apărute în ultimele două decenii (poezie publicată de regretatul N. Albu, jurnalul de Maria Protase, discursurile de St. Manciulea şi T. Buzaşi, opera filologică de Gabriela Pamfil, scrisorile către Barit în vol. IV al seriei cunoscute), n-a fost recuperată decît parţial, lipsindu-ne încă documente importante ale unei activităţi deosebit de rodnice, de variate şi de îndelungate, de peste cinci decenii. Iată de ce apariţia unui nou volum de documente privind raporturile marelui cărturar cu contemporanii săi, apărut într-un moment puţin favorabil tirăriturilor de acest gen, nu poate decît să ne bucure *.

Volumul, realizat de trei cercetători clujeni cunoscuţi şi prin alte contribuţii anterioare în acest domeniu (Ioana şi Liviu Boţezan şi Ilieana Cuibuş), prezintă cititorului 433 scrisori adresate lui T. Cipariu de diferite instituţii şi persoane particulare, selectate dintr-un număr aproape dublu existent în Arhivele Statului din Cluj, din Alba-Iulia sau pierdute astăzi, dar al căror text s-a păstrat în cursul a aproape cinci decenii (între 1841 şi ultimul an al vieţii sale, 1887), scrisorile reflectă întinsele legături ale destinatarului cu lumea savantă ca şi cu simplii beneficiari ai scrierilor sale, uriaşa reţea de colaboratori care îl informa despre noutăţile de ordin ştiinţific, cultural, dar şi politic, care îl ajuta să-şi procure datele necesare studiului său, cărţile şi manuscrisele fără de care savantul (care a părăsit rareori Blajul patriarhal al vieţii sale) n-ar fi putut împlini atîtea mari proiecte, în nici un fel provinciale. Aşa sînt majoritatea celor 133 scrisori din prima parte a volumului, provenind de la librării şi anticariate care îi furnizau cărţi şi manuscrise, de la Societăţi savante şi obşteşti şi de la autorităţi ; restul de 305 epistole provin de la persoane particulare, unele din ele foarte cunoscute (Haşdeu, Axente Sever, G. Barit, A.T. Laurian, Em. Picot), altele mai puţin şi unii chiar necunoscuţi pentru noi, deşi trebuie remarcat efortul editorilor pentru a nu lăsa nici un nume, oricît de obscur, fără o notiţă lămuritoare ; acestea luminează alte aspecte ale vieţii şi activităţii lui Cipariu şi între ele trebuie remarcate informaţiile privind răspîndirea operei şi ideilor sale în rîndul păturii intelectuale, profesorilor şi elevilor, prin intermediul operei sale. Între ele mi se par elocvente scrisorile profesorului Antoniu Vestemeanu din Sibiu, dar nu sînt singurele.

Este de la sine înţeles că o asemenea culegere trebuia să aibă un aparat, să fie însoţită de adnotările necesare, precum şi de o introducere în materie, prezentînd poate structura fondului şi istoria lui, dar în orice caz destinată să-i servească drept fundal documentar şi explicativ, să poată proiecta, în linii mari, cadrul în interiorul căruia vin să se ordoneze informaţiile cuprinse în scrisori. Este şi ceea ce-şi propune introducerea lui Liviu Boţezan, dar ea ambiţionează mult mai mult, adică încearcă să suplinească acea monografie a omului şi savantului Cipariu pe care încă n-o avem. Aşa se explică întinderea cu totul neobişnuită — optzeci de pagini mari — pentru un volum de acest fel, şi tot aşa ne explicăm şi alunecarea sa cîteodată într-un simplism didactic care e consecinţa firească a dorinţei de a cuprinde şi a explica totul. Introducerea începe de foarte departe, propunîndu-ne întîi două pagini despre **Condiţiile istorice în care Cipariu şi-a început şi desfăşurat**

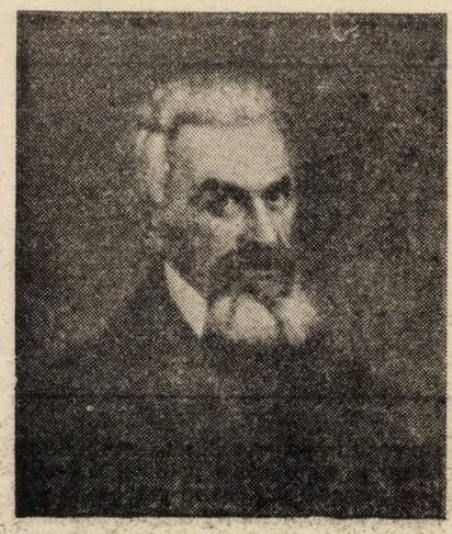

activitatea (despre „un răstimp de adînci prefaceri", „cu victoria treptată a orînduirii capitaliste...", „clasele principale ale societăţii vor deveni burghezia şi proletariatul" etc.), după care urmează alte opt despre **Cipariu şi şcoala** (unde se crede că „însuşirea ideilor raţionaliste ar explica, în parte, de ce el a fost iniţiatorul unui început de opoziţie împotriva autoritarismului" lui Bob), trei despre **Cipariu şi Astra**, cinci despre **Cipariu şi publicistica**, douăzeci şi două despre **Activitatea filologică a lui T. Cipariu**, altele despre **Activitatea literară a lui Cipariu. Biblioteca personală — principala sursă documentară** etc., relaţiile cu Academia Română ş.c.l. Nu s-ar putea reproşa nimic acestei viziuni care depăşeşte necesităţile volumului de documente dacă ea n-ar fi la originea alunecării menţionate în judecăţi simpliste, uneori tot atît de periculoase ca şi cele false. Las la o parte fraze conţinînd atîtea trimiteri încît îşi pierd orice semnificaţie („adept al iluminismului, în domeniul literaturii va fi influenţat în anii maturităţii deopotrivă de clasicitatea greacă şi romană, de clasicismul francez, spaniol, italian şi englez, dar şi de romantismul european, dominant în prima jumătate..." etc., p. 53), oricum inutile într-o asemenea introducere, dar a spune că „filologul bîjean va studia «natura» şi «forma» poeziei, prin care înţelegea obiectul artei literare, precum şi problemele care aparţineau de exprimarea artistică" (p. 56) e o galimatie, iar analize de tipul „întrucît în ultima poezie eroul principal este însuşi autorul cînd era copil, poezia reprezintă o îmbinare a realului cu fantasticul" sau „mai profunde şi mai analitice sînt însă poeziile epice, în rîndurile cărora se remarcă prin conţinutul lor de idei **Traian şi Dacia...**" etc. (p. 59) falsifică prin neînţelegere nu numai poezia autorului, reală, dar chiar esenţa poeziei şi posibilitatea oricărui demers critic. Toate acestea şi o mulţime încă de alte fraze de acest tip provin din dorinţa de a analiza, caracteriza şi clasifica pînă în amănunte o operă extrem de bogată şi diversă, operaţie pe care prefaţa unui volum de documente n-o pretindea în nici un fel.

Este adevărat că nu numai prefaţa suferă de inflaţie, ci şi notele, care ne explică nu numai cine a fost, să zicem, Simion Ulpianu şi ce legături a avut el cu George Densusianu (ceea ce este excelent), dar şi cine a fost Odobescu („om de cultură şi politician român, autor de nuvele..." etc.), Vulcan, Laurian, Pumnul, Ioan Maiorescu şi mulţi alţii. Mai mult, editorii au intenţia lăudabilă de a explica tot ce se poate în legătură cu preocupările orientalistice ale lui Cipariu şi comenzile sale de texte arabe, şi atunci transformă o bună parte a notelor în informaţii despre autorii menţionaţi în aceste liste de cărţi schimbate între Cipariu şi furnizorii săi, care nu au mare relevanţă pentru cititori, iar specialiştii ştiu oricum despre ce e vorba. Dar această dorinţă de a adnota şi explica totul duce, cum e firesc, la alte erori, confuzii sau omisiuni, dat fiind că pregătirea şi informaţia autorului în domeniu sînt minime. El ignoră principalele lucrări în acest subiect, ale regretatului Yves Goldenberg (primul lector de arabă de la Universitatea bucureşteană), citează fără a corecta opinii greşite ale lui Cipariu (de pildă că versificaţia arabă „a fost iniţial influenţată de greacă şi romană", p. 60, formulare improprie dincolo de ideea falsă, cum s-a demonstrat demult), iar notele referitoare la domeniul oriental sînt inutilizabile, nici nu putea să fie altfel de vreme ce se culege orbeşte informaţia din surse maghiare, germane, franceze, păstrîndu-se, firesc, transcrierile specifice fiecărei limbi, producîndu-se aberaţii formale ca inversarea articolului la numele proprii arabe, ca şi cum ar fi vorba de un prenume (Mas'udi, al- pentru al-Mas'udi) sau mici feste amuzante care se întîmplă celor care traduc după o traducere (Fatrat Burda tradus „perioada lui Burda", p. 231, nota 2, cînd „burda" înseamnă „manta" iar poemul în cauză glorifică un act generos al profetului, care şi-a dăruit mantaua ; poemul lui Busiri se intitulează simplu al-Burda), dar şi neglijenţe (la p. 155—156 „Hermes Trismegistus" e adnotat ca „operă neidentificată", după ce la p. 152 se explicase, în nota 33, ce fel de lucrare este, ce conţine şi se indicase o ediţie din biblioteca lui Cipariu) şi scăpări de informaţie, toate în afara ariei transilvănene pe care autorii o stăpînesc foarte bine (am menţionat studiile lui Y. Goldenberg despre preocupările orientalistice ale lui Cipariu ; despre cele ale lui Oltelniceanu, p. 96, mai pot fi menţionate articolele lui I. Lupu din **Studia bibliologica**, 1969, şi M. Bucur, **Rev. ist. teorie lit.**, 2, 1976 ; „condica lui Eustratiu" pe care Cipariu voia s-o editeze sub auspiciile Academiei nu era **Cartea românească de învăţătură** din 1646, cum crede nota 6 la p. 105, ci **Pravila aleasă** din 1632, al cărei ms. îl poseda Cipariu, cf. **Analele Societ. Academice**, I, 1869, p. 264 ş.a.m.d.).

Toate acestea nu afectează decît zonele superflue ale volumului, care rămîne o bună culegere de documente, cu note foarte utile în zona corespondenţilor transilvani ; păcat de munca suplimentară, inutilă, în domeniile unor specialităţi foarte greu accesibile, care confirmă o dată în plus proverbul : qui trop embrasse, mal étreint.

• •

Mircea Anghelescu

* **Timotei Cipariu. Corespondenţă primită**. Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1992, 623 p.

Compuse

E lucru ştiut că, româna, ca limbă romanică, preferă, dintre mijloacele de formare a cuvintelor, derivarea. Limbajul cotidian permite producerea permanentă a unor noi derivate ; chiar accidentale, ocazionale, ele sînt uşor înţelese de ascultători şi cititori. Procedeul compunerii a fost, în schimb, înregistrat mai puţin la nivelul expresiei comune şi mai mult, diferenţiat, în anumite registre funcţionale ale limbii. Numărul mare al compuselor din stilul tehnico-ştiinţific reflectă caracterul mai artificial, eventual calchiat după modele străine, al vocabularului modern din această arie. **Dicţionarul de cuvinte recente** (DCR) al Floricăi Dimitrescu (apărut în 1982) înregistra foarte multe compuse descoperite în presa ultimelor decenii ; dicţionarul putea oferi imaginea unei limbi — sau cel puţin a unui stil — care se orienta în mod clar spre compunere. O confruntare cu situaţia de azi infirmă supoziţia unei tendinţe reale, semnificative : presa momentului actual are puţine compuse noi ; nici din cele deja înregistrate de dicţionare nu apar decît unele uzuale, general răspîndite în limbă şi desemnînd obiecte sau calităţi din realitatea cotidiană : **prim-ministru, social-democrat etc.** Productivitatea compunerii pare să fi rămas un fenomen limitat la stilul rigid şi abstract al presei scrise în „limba de lemn". Influenţa limbajului ştiinţific (oferind autoritate) şi evitarea spontaneităţii, a familiarităţii limbajului de zi cu zi — s-au manifestat nu doar în preluarea unor termeni de specialitate (în DCR apar, de exemplu, **aerosanie-amfibie, beton-auto, celulă-cobai**), ci chiar în crearea de termeni noi, care evită explicaţiile analitice dar contribuie, prin repetarea tiparului comun, la monotonia stilului : **concert-colocviu, antologie-spectacol, conferinţă-lecţie** etc. (DCR)

Substantivele compuse prin juxtapunere (care corespunde unei relaţii de obicei apozitive, mai rar de subordonare) sînt relativ rare în paginile ziarelor şi revistelor actuale ; în plus, — semnal şi mai clar al saturaţiei resimţite faţă de trăsăturile lingvistice ale limbajului publicistic anterior — ele sînt aproape întotdeuna parodice. Însuşi tiparul lor de compunere pare marcat de conotaţiile stilului care le-a cultivat insistent : apare, sporadic, o **idee-ordin** („Dreptatea", nr. 204, 1990, 2) — dar dominant e imprevizibilul asocierii glumeţe ; **fotbalistul-anomalie** („Cuvîntul" nr. 20, 1992, 15) e proiectat pe fundalul unor compuse de tipul **actor-vedetă, femeie-obiect, apartament-etalon** etc. Unele creaţii amuzante se bazează şi mai mult pe analogie, substituind termenii uzuali din formule consacrate ; apare astfel un neobişnuit (dar motivat de context) **autor-şef**, (după **redactor-şef, inginer-şef** etc.) : „fostul autor-şef al osanalelor închinate dictatorului" („Observator", nr. 31, 1990, 1). Compusele sînt pur ocazionale, lucru foarte evident în formaţiile metaforice sau aluzive, mai ales cînd acestea din urmă cuprind şi nume proprii : „acest **cazacioc-perestroika**" („Orizont", nr. 24, 1990, 15), **„leii-Rugină"** („Opinia studenţească", nr. 43, 1990, 2). Substituţiile se aplică şi unor compuse calchiate sau împrumutate (analizabile, totuşi, în română) : **Radio-Coadă** („Phoenix", nr. 37, 1990, 4), **Zvon-press** („Timişoara", nr. 80, 1990, 4), **sexy-baci** („Academia Caţavencu", nr. 36, 1992, 4).

Inovaţiile mai neobişnuite se produc prin extinderea modelului bazat pe elemente de compunere. Termeni ca **porno-democraţia** („Azi", nr. 27, 1990, 2) **geronto-logica** („Timişoara", nr. 81, 1990, 4) respectă un tipar obişnuit şi atrag atenţia cel mult prin combinaţiile ad-hoc : **porno-** şi **geronto-** nu sînt înregistrate de tratatul academic **de Formare a cuvintelor** (I, 1970) ca productive în limba română ; în **Dicţionarul etimologic de termeni ştiinţifici** al lui Nicolae Andrei (1987), care cuprinde elemente de compunere greco-latine, **porno-** apare într-un singur compus ; el există însă şi autonom, ceea ce-i înlesneşte răspîndirea ; **geronto-** apare în mai multe neologisme, toate împrumutate **(gerontocraţie, gerontofobie, gerontolog** etc.) ; exemplul de la care am pornit e nu numai un compus nou, dar şi un joc de cuvinte (prin omonimia cu femininul adjectivului **gerontologic**).

Forma foarte răspîndită a elementelor de compunere cu poziţie iniţială — cu vocala finală **o- (micro-, hidro-, aero-, auto-** ş.a.m.d) şi prezenţa frecventă a vocalei de legătură **-o** la adjectivele compuse din adjective **(economico-social, surdo-mut)** au putut determina o mai puţin firească extindere a modelului la substantive. Un compus ca **traco-film** („Opinia studenţească", nr. 1, 1991, 2) poate fi explicat fie prin analogia dintre **traco-** şi un element de compunere, fie, mai ales, prin transferul modelului de compunere de la adjective la substantive. Se obţin astfel mai ales formaţii glumeţe, care îşi pun în evidenţă artificialitatea — precum **destabilizatoro-legionari** („Phoenix", nr. 37, 1990, 7). La un rezultat asemănător se ajunge cînd se reface un substantiv pornind de la derivatele sale incluse în forme compuse. Din moment ce există adj. **burghezo-moşieresc**, subst. **burghezo-moşierime**, de ce n-ar apărea şi (sintetic) **burghezo-moşierii ?** („Opinia studenţească", nr. 8, 1992, 9).

Trunchierea unui cuvînt poate facilita intrarea sa în compuse : un exemplu ca **secu-ascultare** („Viitorul", nr. 112—113, 1990, 3), deşi creaţia ocazională, e perfect transparent ; uneori, procedeul devine sursă de confuzie, ca în neinspiratul **octopenelişti** („Viitorul liberal", nr. 25, 1990, 2), unde **octo** ar trebui să trimită la **octogenar** (sau cel puţin aşa se deduce din context), dar nu e altceva decît elementul de compunere cu sensul „opt", într-o combinaţie absurdă.

În timp ce numărul de compuse din limbajul presei se reduce la o proporţie mai apropiată de cea din limbajul curent, un model adjectival se extinde la substantiv : poate fi o banală eroare de construcţie, sau semnalul unei modificări viitoare.

Rodica Zafiu

cronica literară

Fenomenul Eugen Ionescu (II)

Eugen Ionescu, RĂZBOI CU TOATĂ LUMEA, Publicistică românească, 2 volume, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992

După ce am încercat să inventariem cele mai importante idei literare din foiletonistica lui Eugen Ionescu, e firesc să ne întrebăm unde se plasează publicistul în raport cu cei mai cunoscuţi dintre contemporanii săi.

Şi la acest capitol, ceea ce frapează din capul locului e orgoliul detaşării de grupuri, opinia separată, independenţa, Eugen Ionescu fiind din acest punct de vedere un *Einzelgänger* perfect. „Tînăra generaţie, întocmai ca toate tinerele generaţii ce ne-au precedat (susţine el într-un interviu din 1933, cînd chestiunea se pune peste tot şi în toate felurile), este îngîmfată şi narcisică. Se priveşte în oglindă, declară : «Cu mine începe cultura românească ! Eu sunt cultura românească. Trebuie să mă definesc»./Şi se defineşte, se defineşte, deşi *nu există* încă."

Întrebat dacă nu crede totuşi că activitatea *Criterionului* ar fi relevantă pentru tînăra generaţie, Eugen Ionescu răspunde scurt : „A ! «Criterionul» ! «Criterionul» e o asociaţie de băieţi veseli şi simpatici, filfizoni, cheflii, beau bere la «Corso» cu un aer de colegieni fugiţi de la şcoală." După care urmează o mică anecdotă, tipică pentru ilustrarea provincialismului nostru cultural : „Acum cîteva luni, a venit în ţară un scriitor francez mediocru. «Criterion» l-a invitat cu multe onoruri. Ceea ce e frumos, deocamdată, deşi exagerat./ Scriitorii tineri au fost prezentaţi francezului de către secretarul general al asociaţiei : «D-nul X — un Valèry al nostru. D-nul Z un Gide al nostru. D-nul W — un Cocteau al nostru.» Am aflat de la cineva care l-a văzut pe francez după această întîmplare, la Paris, că acesta ne dispreţuia, în primul rînd pentru acest servilism."

În răspăr cu „generaţia de treizeci de ani" se află Eugen Ionescu şi în ce priveşte considerarea Franţei. Respinsă de majoritatea contemporanilor săi, în frunte cu celălalt Ionescu, Nae, Franţa e pentru Eugen Ionescu, în 1938, „o zonă superioară de umanitate", în climat sobru, echilibrat, sever. „Oamenii culturilor fruste, inferioare, care-şi caută cu greu într-o semiluciditate calea, forma, adaugă polemic eseistul, n-au dreptul să vorbească despre civilizaţia franceză de la egal la egal, chiar dacă ea s-ar găsi într-un moment decadent. Căci se vor încurca în complexitatea ei.". Iar la limită, va declara oarecum patetic Eugen Ionescu, dacă „destinul Atenei este să fie cucerită de grosolanul Imperiu Roman sau dacă trebuie să moară ca un om, o ţară şi o cultură, suntem mulţi cei ce vrem să murim odată cu Franţa. Sfîrşitul Franţei va fi sfîrşitul Europei. Ce mai poate fi după asta ?"

Dar poate că lucrul cel mai surprinzător pentru un publicist care s-a străduit să apară în ochii celorlalţi ca un fel de „arlechin" al întregii generaţii este tocmai sentimentul ascuţit al limitelor (fără exaltarea eroică din eseistica lui Mircea Eliade şi Cioran), percepţia clară a dezastrelor istorice, în fine, capacitatea de a face anticipaţii corecte în legătură cu destinul atît de contradictoriu al timpului său : „Acum zece, cinci, trei, doi, un an, ştiam că va fi cataclismul. Dar acest atît de negru viitor era pus într-un timp psihologic extrem de îndepărtat, la sfîrşitul lumii. Şi iată, acum a venit, la uşă, în casă, catastrofa de necrezut, sfîrşitul de neaşteptat. Lumea s-a rupt în două : acum o zi, un ceas, o clipă, în momentul acesta, a fugit departe tărîmul vieţii. Suntem pe tărîmul morţii, al catastrofei, al sfîrşitului apocaliptic. Tărîmul vieţii e aşa de îndepărtat (într-o clipă s-a îndepărtat), că nu-l mai vedem, abia ni-l amintim. [...]/O profeţie medievală fixa sfîrşitul lumii pentru anul 1940. Mă tem."

Departe de „extrema dreaptă" şi de „regimurile comuniste" pe care le-a considerat la fel de funeste, Eugen Ionescu ar fi trebuit să se plaseze cu ideile sale în imediata apropiere a criticilor raţionalişti (Tudor Vianu, Perpessicius, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu). S-a distanţat însă şi de aceştia, nu ideologic

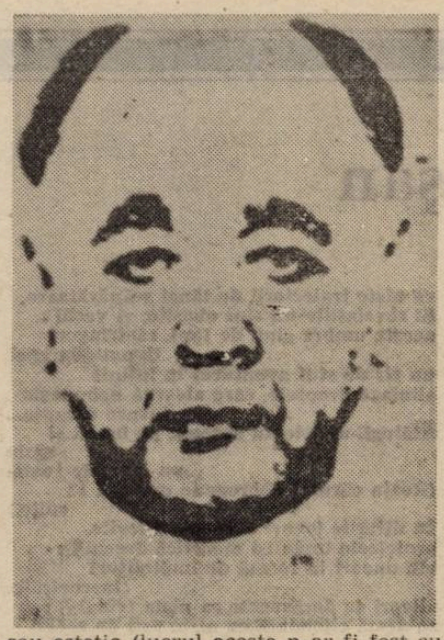

sau estetic (lucrul acesta n-ar fi fost cu putinţă), ci printr-un suspect complex de superioritate, ironizîndu-i sau minimalizîndu-le demersul ori de cîte ori a scris despre ei. Cînd o parte dintre aceştia s-a constituit „în front de luptă, pentru apărarea valorilor literare", ameninţate de obtuzitatea lui Nicolae Iorga şi T. Pisani (la indicele volumului al II-lea. Vittore Pisani, greşit), Eugen Ionescu a mai găsit un prilej de a se amuza pe seama grupării (e vorba de „Gruparea Criticilor Literari Români"), după ce o făcuse cu fiecare dintre membrii acesteia, pe rînd : „E drept că domnii Cioculescu, Perpessicius, Streinu, Constantinescu şi Şuluţiu au cîteva certitudini, au oarecare educaţie, oarecare tradiţie literară comună, dar nu sunt mai puţin mediocri, din punct de vedere spiritual, decît Pisani. Pisani e mai puţin deştept decît ei, dar domnii critici sunt poate mai slăbănogi decît Pisani. Nici ceea ce reprezintă unii, nici ceea ce reprezintă celălalt nu sunt lucruri valoroase spiritualiceşte, lucruri durabile./Înainte, cînd problemele de literatură constituiau preocupările cardinale ale elitelor, aveam cîţiva adevăraţi dictatori intelectuali care îşi împărţeau între ei domeniul cultural al ţării : G. Ibrăileanu, C. Stere. M. Dragomirescu, N. Iorga, O. Densusianu şi chiar E. Lovinescu se războiau crunt între ei, adversari cu forţe egale. Fiecare avea sau un sistem, sau o direcţie mare./Astăzi, doar N. Iorga a rămas viu, eronat, dar fără adversari de forţa lui./Căci nici unul din cei cinci critici nu este o culme, o putere şi nu deschide un orizont ; inteligenţele lor sunt aproape clare, dar de-o lumină aşa de slabă, că, din clipă în clipă, ne aşteptăm s-o sufle vîntul istoric./Nu este acum momentul lor şi nici moment de cultură nu este."

Diferit faţă de majoritatea celor care au alcătuit generaţia sa a fost Eugen Ionescu şi în problema înţelegerii lui Titu Maiorescu sau a *spiritului critic*, indispensabil oricărei culturi. Cînd Noica şi Cioran (ca să nu mai vorbim de Nae Ionescu, din altă „generaţie" respingînd acţiunea lui Maiorescu şi spiritul său critic, în spatele căruia s-ar ascunde germenele distrugător al individualismului burghez şi al dubiilor carteziene, cu care lumea românească nu ar mai avea ce face, Eugen Ionescu vede în liderul grupării de la *Junimea* un mare director de conştiinţe, un „ghid al culturii" şi, pînă la urmă, singurul autentic critic român. În dezacord cu Petru Manoliu, care credea că-l poate minimaliza pe Maiorescu într-un articol publicat în 1933, în *Floarea de foc*, Eugen Ionescu ţine să pună lucrurile la punct şi să precizeze : „Titu Maiorescu a fost un *critic*, şi un critic autentic. E inutil şi ilogic să-l condamni pentru că era slab filosof, cînd s-a realizat perfect, autentic, în critică. Cînd rolul său în cultura românească nu a constat în a fi primul ei filosof, ci primul ei critic. El nu era creator, nici măcar de sisteme filosofice, ci critic — adică ins care este suficient de autentic pentru a intui substanţele, pentru a arăta golurile de substanţă. Care ştie să vadă şi să primească ceea ce este *autentic*, deci valoros ; care ştie să înveadereze — aceasta e mai necesar — ceea ce este *inautentic* şi deci *nevaloros* ; care ştie să vadă care sunt itinerariile false ce se iau în cultură ; care sunt itinerariile autentice ce trebuiesc urmate./Dacă Titu Maiorescu a îndeplinit aceste condiţii, dacă a realizat acest rol de mentor, de controlor, de ghid al culturii, de ins care selectează valorile şi aruncă nonvalorile, şi-a îndeplinit misiunea de mare şi autentic critic român şi acuzaţia d-lui Petre Manoliu este nevalabilă." Am putea însă şi de data aceasta să ne întrebăm cum l-ar fi văzut oare Eugen Ionescu pe Titu Maiorescu, dacă toată lumea l-ar fi considerat pe liderul *junimiştilor*, în perioada interbelică, un mare critic literar sau un posibil model de urmat.

Fără „metodă" şi mai ales fără gravitatea lui Maiorescu, pe care a ştiut să-l înţeleagă şi despre care a scris elogios de mai multe ori, jucîndu-se (spre disperarea celor „serioşi") cu *spiritul critic*, atît de rar în cultura noastră, pînă la limita de la care trebuie să te întrebi dacă l-a avut cu adevărat, Eugen Ionescu rămîne totuşi, pentru perioada interbelică a literaturii române, publicistul nostru cel mai maiorescian.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune

sau, sau, sau, sau.

Mă apropii, şi eu, de capătul drumului. Ştiţi cînd dispare o rubrică ?! **Simplu. În clipa cînd acela care o scrie începe să aibă sentimentul inutilităţii, al derizoriului, al absurdului chiar.** Şi singura metodă de apărare (dacă vrei, într-adevăr, să te aperi) ar fi doar renunţarea, oprirea cît mai e timp.

La început ţi se păruse tentant. Fascinant chiar, pe alocuri. Ţi-a fost şi puţin teamă, e drept. Apoi, curînd, a venit, dominatoare, pofta de scris. Aparent de nestăvilit. Subiecte, slavă domnului, destule. Nu după multă vreme îşi iţeşte cucuiul copilăros mulţumirea, satisfacţia lucrului rotund, mirosul tare al fructelor coapte. Toate acestea, însă, au fost întreţinute doar de o bine ascunsă **iluzie a dialogului.**

Vedeţi, relaţia autorului cu rubrica sa e ca un fel de poveste de dragoste. Puţin dramatică, un pic sentimentală, necesar ironică. Şi într-o bună zi, odată cu o zdravănă dar binevenită durere de cap, îţi dai seama că, de fapt, **vorbeşti tot singur, nici nu poţi să ştii** dacă te citeşte cineva şi nici măcar dacă te-njura vreunul. După ce, atîţia ani, vei fi scris numai pentru aşa-zisul sertar ori nu vei fi scris deloc, să ai acum un colţ, de pagină într-un ziar ţi se păruse o chestie extraordinară. Aşa că te încăpăţînezi. Eşti, de-acum, pe treapta lui „şi ce dacă". În fond, îţi spui, merită să rişti, sînt doar atîtea lucruri de spus şi de arătat, orbilor, cu degetul. Pînă cînd îţi dai seama că te însingurezi tot mai tare. Pînă cînd realizezi că, aşa puţină cît o fi fiind ea, o rubrică într-un ziar îţi absoarbe cea mai mare parte a energiei, te transformă, te răstălmăceşte. Pînă cînd mai urci cîteva trepte şi ajungi la acel „la ce bun" dincolo de care nu mai este nimic, sau e numai **nimicul.** Un „la ce bun" care nu înseamnă nici oboseală şi nici sastisire, ci pur şi simplu pierderea iluziilor, în primul rînd aceea a „dialogului". Căci ce fel de dialog **poate să fie acela cu deşertul alb al paginii goale şi,** — vorba lui Popescu — cu ce altceva te alegi în afara celor cîţiva arginţi pentru cele o sută de rînduri smulse, cu greu, sufletului. Dragostea s-a dus, patima istoveşte şi ea.

Acum pricepi că o rubrică, o biată rubrică într-un ziar oricît de mult sau puţin important, e ceva care te goleşte, te stoarce, te obligă la un soi de exhibiţionism care nu poate să nu lase urme, adînci, înăuntrul tău.

Gata, asta e ultima treaptă, cea a lui „atît". S-au terminat rezervele psihice, adică bucuria, vioiciunea spiritului, interesul. Numai că, dacă, treci dincolo şi de acest prag — lucru pe care, de necrezut, dar îl poţi face — dacă totuşi treci dincolo de această limită, de-abia acum ceea ce se întîmplă devine cu adevărat important, chiar dacă, ori tocmai pentru că intri într-un teritoriu al absurdului. De aici înainte rolurile sînt inversate, căci rubrica e aceea care te scrie pe tine, te cotrobăie, te soarbe, te alimentează. Şi nu mai rămîne decît aşteptarea momentului cînd îţi vei da seama, — cu stupoare, cu groază, dar respirînd uşurat, — că lucrurile aşa au stat încă de la început, că totul a fost doar o iluzie.

Emil Constantinescu, omul anului 1992 la români. Indiscutabil. Un necunoscut care, după o sută de zile, a avut adeziunea a peste patru milioane de cetăţeni ai unei ţări. Nu pot să uit cum, atunci cînd l-am văzut pentru prima dată, după cinci minute am început să înjur, de-a valma, pe toată lumea : şi pe el, şi pe mine, şi Convenţia. Căci prima impresie fusese dezastruoasă. Abia apoi, încetul cu încetul, a reuşit să mă convingă. În ciuda unor erori mai mici sau mai mari, între care mai cu seamă aceea, — enormă — de a ataca permanent „comunismul" şi „epoca Ceauşescu" într-o ţară unde o mare parte a electoratului are „nostalgii", iar Ion Iliescu cîştigă sufragiile tocmai în virtutea calităţilor sale de... continuator. Însă, tocmai ştiind că, în atari condiţii, nimeni nu ar fi avut nici o şansă reală, în cele din urmă apariţia lui Emil Constantinescu a fost una reconfortantă, dătătoare de speranţe pentru mai tîrziu. Meritul, enorm, al contracandidatului, a fost acela de a reuşi să spună, răspicat şi pe înţelesul tuturor, ceea ce este de spus. Ar fi păcat, de aceea, ca el să dispară acum din viaţa politică. Convenţia, tocmai pentru a beneficia în continuare de marele capital (moral, în primul rînd) cîştigat de profesorul bucureştean, ar face încă o eroare grosolană dacă n-ar şti să şi-l atragă în primele sale rînduri.

Cît despre „proaspăta" re-instalată Putere, intenţiile ei se vor vădi cît se poate de repede, căci exista un amănunt pre-electoral de o maximă importanţă. La începutul lui septembrie, televiziunea anunţa, (pentru luna noiembrie, pare-mi-se) scoaterea la licitaţie a frecvenţelor radio-tv. Dacă acest lucru se va petrece, într-adevăr, conform programului anunţat, înseamnă că mai putem încă spera. Dacă vor începe, din nou, ca în atîtea alte situaţii asemenea, tergiversări pînă la calendele greceşti, va fi limpede că drumul democraţiei noastre e din ce în ce mai original.

Ştiţi cînd dispare o rubrică ?! Simplu. În clipa cînd cel care o scrie începe să aibă sentimentul inutilităţii, al derizoriului, al absurdului chiar.

Mihail Oprea

dumitru mureșan

ȚARA LUI SISIF

1.

Azi nici măcar Horațiu nu mă satisface.
Soarele varsă tone de căldură la amiază,
într-adevăr dogoritor. Toridă cu adevărat e ziua,
Căldura mi-a pătruns în trup, trupul mi-e cald,
dar vatra lacului plină de jar
nu mă-nfioară ca altădată. De la soare
îmi ies pe miini scirboase buburuze
a căror mîncărime îmi irită nervii
pînă cînd furios îmi scarpin carnea cu unghiile.
Copiilor care se joacă în apă cînd dă soarele în clocot
și fierbe apa-n vasele uitate în lumina lui mai albă ca hîrtia
aș vrea să le arăt nespusă dragoste,
dar nu știu din ce cauză dragostea mi-e ură
Iar mila și surîsu-mi sînt dispreț.
Și, deși caut să-i privesc cu simpatie,
ei mi se par ceva străin și depărtat
și bălăceala lor vioaie mă îngrețoșează
Micile trupuri mi se par diforme ;
pe spatele fetiței, omoplații mi se par hibrizi
și cele cîteva vertebre mi se par embrionare.
Cea mai micuță, tremurînd în apă
pe trepte, parcă împrumută trăsături de broască ;
în apă, văd murdăria, pe trupuri pete roșii,
și-o rană de arsură de la plajă
însîngerează șoldul micii negrese cu ochi inteligenți.

2.

Nu mai are mister depărtarea ;
degeaba țese apa spumă lingă mal și bate perle !
Îmi spun că apa nu îmbătrînește niciodată,
dar mi-amintesc îndată apele jegoase, împînzite de otrăvuri,
proteicele pete uleioase, canalul poluat pe jumătate.
Și aerul la fel, iar soarele se știe că încet-încet îmbătrînește.
Bătrîn e soarele și eu bătrîn :
abia-mi port trupul pe drumeagul de pămînt
moale și negru ca cenușa.
Pînă și mersul mă obosește. M-așez pe-o bluză veche
și privesc prin poarta deschisă spre larg.
Și iar încerc să-mi clarific formele undelor ;
în acest loc înaintînd în fronturi paralele,
ca un spectru mobil de linii negre
cu neputință de fixat în minte,
perfect aliniat la capătul din stînga,
ca niște ace prinse pe-o bucată de staniol.
Ciudata linii, care, în loc să se apropie,
fulgeră fără încetare lateral spre dreapta
ca niște traiectorii de lănci scăpărătoare,
Și revelațiile-mi sînt obosite, și vechi :
aceste umbre sînt, de fapt, răsfrîngeri în oglinda apei,
un fir de stuf aventurat în infinit
aliniază dreptele, care aleargă nebunește înspre dreapta...
Alături, undele au desenat pe humă și nisip un sfert de roată.
(Roata căruței dobrogene numără 12 spițe.)
În diferite locuri și la ore diferite,
proteicele unde își modifică desenul ;
vin uneori în formă de împletituri încrucișate,
alteori se derăsucesc ca niște frînghii ;
se-arată cîteodată ca niște oști de seceri cu zimții deși ;
și, iată-le, acum își caută oglinda amintirii chipul,
O, Atlantidă scufundată pentru totdeauna !

3.

„M-am chinuit toată viața muncind“ oftează bătrînul.
Carii au mîncat lemnul căpriorilor
și încercînd să-i sprijine bătrînul cade,
iar lemnul gros rămîne în curte nedespicat,
cu penele de fier împlîntate într-însul.
Cîte buturugi a dezgropat din pămînt
să-și umple magazia de lemn pentru iarnă !
Și buturugile au rădăcini adînci ca măselele !
Eu l-am urmat de cîteva ori pe acest drum sisific.
Plecam din sat pe cînd luceafărul de ziuă
își scăpăra scînteile reci din amnar.
Cu limba înghețată-n gură ajungeam într-un loc straniu;
Mă consola o clipă soarele răsărind pe deal în dimineața răcoroasă.
Săpam cu o cazma cazonă iarba în jurul buturugii,
și iarba nu voia să se desprindă de iarbă,
cazmaua nu voia să intre în pămînt,
Tăiam cu o secure tocită rădăcinile,
și totuși buturuga încăpățînată, ținîndu-se
de rădăcina pivotantă, nu mai voia să lasă din pămînt.
O desfăceam cu pene bătute cu barosul
și cu o rangă lungă de fier o zgîlțîiam,
sudoarea de pe frunte-mi aluneca în ochi
și încălzit de muncă în arșița crescută
simțeam că am ajuns la capătul puterilor.
Mă îmbuna-n răstimpuri vîntul adiind ;
trăgeam spre umbra arborilor rari.
Era acolo o rariște cu arbori pitici și strîmbi ;
stejari cărora vîntul mării nu le-ngăduie o clipă de odihnă
și lanuri mătăsoase unduind necontenit,
Mireăde de boabe roșii de măcieși,
peri pădureți și coarne de ceară și de foc.
Mici exclamații de păsăruici și guruit de grauri

veneau de peste tot. Sub arbuștii spinoși
rugineau de mult aruncate cutii de conserve.
Cîte o mică turmă de capre și un ciobănaș
apăreau dintr-o dată printre tufe ca din Arcadia.
Și pretutindeni tare un miros de stepă cu iz de pelin...
A fost un bărbat înalt și puternic
bătrînul jalnic care își deschide gura
să ne arate dinții care i-au rămas.
Încă nu l-am văzut plîngînd și nu l-am auzit plîngîndu-se.
Acum se plînge zilnic de dureri.
A încercat să-și deschidă canalul urinei
cu o bucată de sîrmă și a ajuns curînd sub bisturiu.
Acum urinează în pungă.
Pare-se, bolile de care suferim în viață
sînt cele care ne răpun. Cîndva, demult,
a fost operat de prostată.
„Nu am fost leneș, dar nu mai am curaj“,
mărturisește. Nu se mai poate bărbieri,
fiindcă nu vede. A izbucnit în plîns îmbrățișîndu-și fiica.

4.

De-ar fi doar asta, dar porumbul nu mai leagă bob
anul acesta, și e secetă.
Printr-o fisură apa țîșnește din pompă, pe unde n-ar trebui.
Și se sleiesc într-o farfurie cu apă murdară prunele.
Solzii peștelui nu-mi mai încîntă ochii,
și nici sclipirea lunii în paharul de apă.
Bietul fiu adoptiv ! Degeaba își îngroașă vocea,
n-a mai crescut, a rămas cu un trup de copil
și gol arată ca un pui jumulit cu ochii acoperiți,
Fata cea rea și-a izgonit părintele din casă,
și ochii moșului curg de o parte și alta a nasului,
în timp ce își deapănă cu demnitate povestea.
Robi trupului sîntem de la o vîrstă,
și lacul în lumina orbitoare a soarelui
sclipește pentru tinerețea fără griji,
Mii de amnare scapără pe apă și mii și mii de licurici
se văd venind cu undele din zare.
Dar marea poluată nu mai are pești,
și fața omului întors din albia pustie
pare toată o rană de culoarea pătlăgelei roz.
Au dispărut și lișițele. Evocăm, la un pahar de vin,
căruțele de struguri, păstruga-lup, piersici zemoase.
Tu îți amintești cum odată,
pe cînd erați departe pe grind, a început să viscolească
și lacul a-nghețat ; și prinși acolo,
nu vă mai puteați întoarce înapoi...
S-a rupt și rama ochelarilor bătrînei tale,
și florile în curte mai puține sînt ca oricînd,
Evocăm morți, Umbre odată vii.
Un bărbat tînăr, subțire, pieptănat frumos, trecînd cu un surîs distant.
Învățătorul modest cu ochelari oprit în loc,
așa cum l-am văzut ultima dată :
stînjenit și parcă vrînd să se disculpe...
Filip îmi vorbește despre moartea mamei lui :
„A zăcut cinci zile fără să-și recapete cunoștința.
N-am putut schimba măcar o vorbă...“
A rămas fără spovedania din urmă,
Îmi mai spune că ieri, la parastas,
era atît de cald în biserică încît preotul asudase...
S-a întors acasă noaptea singur, pe lună, de la Capul Dolojman. N-a mai vrut să rămînă
acolo, la prietenii arheologi.

5.

Ca o măslină lividă e luna și scrie mereu cu o peniță de aur pe apă.
Dar viața pe țărmul de mare e-o luptă continuă
cu oști nenumărate de țînțari, sulițînd
de pe cai'naripați cu capete de hîrcă,
Ar fi în stare să te mănînce de viu,
așa cum cîinii înmulțiți în sat mîncară
astă-noapte mielul priponit, din care n-a mai rămas decît capul.
Palidă lună, palide bălți și palide șiruri de gîște solzoase
plutind pe apă ca lebedele.
Cerul începe după casă. Lăstuni capricioși
sar în albastru toată ziua. Seara
împodobesc folcloric antena vecinului,
Pînă și păsările zboară greu,
Urmăresc zborul unui albatros, bătînd neîncetat din aripi,
planînd'nainte de-a plonja sub dig,
și întorcîndu-se, din nou, la fîlfîitul lui neîntrerupt.
Seara toate aceste păsări albe dorm pe dig.
Un muncitor întîrziat se scaldă singur suflînd cu zgomot apa,
Pe mal bicicleta stă rezemată în pedală.

semnal

„Manuscriptum“, nr. 3-4 / 1990

Acest număr dublu al revistei „Manuscriptum“ propune cititorilor un sumar bogat și dens, aflat sub sigla unor nume de rezonanță ale spiritualității românești și universale. Aflăm înscrise pe smalțul primei coperte numele lui Maiorescu, Eminescu, Alecsandri, Blaga, Cantemir, Budai-Deleanu, Eliade, Noica, Cioran, R. Stanca, Topîrceanu, Breton, P. Constantinescu, Voronca, N. Crainic, Fundoianu, Radu Petrescu, Roll, Tzara. Prima pagină reproduce o ultimă versiune a cîntului din poemul Ecò, transcris din manuscrisele eminesciene. Sub titlul „Revelația documentului“ este publicată partea a treia a prefeței lui Dimitrie Cantemir la Istoria Imperiului Otoman. Numeroase pagini ale revistei sînt rezervate unor interesante seturi epistolare. Printre protagoniști îi regăsim pe Emil Cioran, Mircea Eliade și Lucian Blaga cu scrisori adresate lui Constantin Noica. Sub tonalități și tonuri diferite, parcurgem, cu interes, dialogurile epistolare semnate Titu Maiorescu — M. Gaster și Lucian Blaga — Domnița Gherghinescu Vania. În zodia efortului epistolar se află și paginile dedicate Centenarului Vasile Alecsandri. Importante repere pentru ceea ce a însemnat avangarda românească ne oferă scrisorile adresate de către Tristan Tzara poetului francez Paul Dermée, precum și mărturiile și evocările aparținînd lui Sașa Pană și Ștefan Roll. Acest panoptic avangardist este prefatat de un viu și incitant expozeu iconografic — grafică și pictură în ulei — care îi reprezintă pe corifeii acestui curent novator în literatură.

Tragedia „Ifigenia“, una dintre „cele mai bune scrieri dramatice a lui Radu Stanca“ este însoțită în lumina tiparului de o prefață a lui Petru Creția în care acesta remarcă „frumusețea scrisului, a limbii, a metaforelor și a imaginilor“ din piesa poetului. O fereastră spre infinitul de lîngă noi — dacă îmi este îngăduit a mă exprima astfel — așa îmi apar fragmentele din Jurnalul lui Radu Petrescu reproduse în acest număr. Regăsim în ele actul infinitezimal al sensibilității scriitorului care nu înscrie pe diagrama hîrtiei nici o linie de prisos. „Sentimentul gratuității introduce în operă un ferment rău, dizolvant“ consemna el în acest jurnal la 26 februarie 1947.

Sub titlul „Cultură și civilizație“ sînt inserate în revistă un foileton critic al lui Pompiliu Constantinescu dedicat Însemnărilor de călătorie a lui Dinicu Golescu și două texte ale regretatului Sergiu Al-George referitoare la spațiul cultural indian. O surprinzătoare acoladă noiciană sub bustul poeziei moderne se arată a fi reflecțiile lui Constantin Noica asupra unor volume de poezii de Nichita Stănescu trimise spre înălțimile Păltinișului de către prefațatorul lor Alexandru Condeescu. O privire în laboratorul de creație a lui Mircea Eliade ne este prilejuită cîteva fragmente originale în limba română din cunoscuta sa lucrare — netradusă la noi pînă acum — „Tratat de istorie a religiilor“. Un text memorialistic de o luciditate amară, aparținînd cărturarului Onisifor Ghibu, ne arată o altă imagine a celui care a fost toată viața „un om al faptei“, un „practician“. Sînt rînduri redactate în vara anului 1954 ca o variantă de Introducere pentru memoriile reunite sub titlul „Pe baricadele vieții“. Iată consemnat lapidar și lacunar un conținut ce va constitui, credem, o nebănuită treaptă spre afirmarea de sine.

Nicolae Breb Popescu

La Mărțișor

Muzeul Literaturii Române organizează, duminică 18 octombrie a.c. orele 11,00 la Casa Memorială „Tudor Arghezi“ o nouă ediție a Confluențelor lunare de literatură și artă, desfășurată sub genericul :

„Mărțișorul — Patria Literaturii Argheziene“.

Confluențele lunii octombrie vor aduce în actualitate personalitatea directorului și a redactorului incisivelor „Bilete de papagal“, precum și valențele multiple ale „gazetarului“ (tableta, pamfletul, biletul, nota etc.).

Patronată, ca de obicei, de Dna Mitzura Arghezi, manifestarea va reuni participarea unor personalități literare și artistice, după cum urmează : Alexandru Andrițoiu, Fănuș Băileșteanu, Alexandru George, Stancu Ilin, Emil Manu, Costache Olăreanu, actorii : Olga Bucătaru, Emil Liptac și Ștefan Velniciuc.

La chitară : Gigi Manac și Mihai Iliescu.

ZIUA DE MÎINE

V. Cu titlu personal

Dumnezeu — Dumnezeul nostru, al creştinilor — este un Dumnezeu personal. Atunci cînd ne adresăm Domnului, ne adresăm unei persoane, atunci cînd Domnul ne răspunde, ne răspunde nouă înşine, ca persoane, ca individualităţi. Lumea credinţei noastre nu este o lume abstractă, generală — este o lume individuală şi individualizantă. Specialiştii în demonologie spuneau însă, cu secole urmă, că atunci cînd diavolul încearcă să ne corupă adoptă limbajul — şi, probabil, ideile — cărţilor sfinte ; limbajul şi ideile sfinţeniei, adevărului şi credinţei. Diferenţa dintre adevăr şi neadevăr poate consta nu în elementele structurii interioare ci în context sau, încă mai pervers, numai în scopul actului cognitiv. Comunismul a afirmat — în forme şi modalităţi diferite — că se adresează direct persoanei umane, că potenţează, cultivă şi justifică individualitatea. În realitate, comunismul a disprețuit şi a căutat să înfrîngă personalitatea pentru că a disprețuit şi a căutat să înfrîngă omul.

Stalin a pretins a exalta fiinţa umană individuală, cînd ordona asasinarea a milioane de oameni şi mai ales atunci cînd, în plin război a fost promotorul unei strategii şi unei tactici total neprotective pentru tinerii propriei ţări, pentru elementul omenesc al propriei armate. Tipul de minciună practicat de Stalin este reliefat cu înalt talent în demagogia personajului „Big Brother" al lui George Orwell în prea bine cunoscuta „1984". În război sau în vreme de pace, dictatorul comunist vorbea despre un neînsemnat — şi, foarte probabil, inexistent — caporal, despre un umil comsomolist. Acel om era — fie că reprezenta o identitate reală sau una fantasmatică, pur propagandistică — exaltat, transformat în erou, glorificat. Orice altă fiinţă banală, asemenea acesteia, trăia sentimentul împlinirii. Cu acest sentiment neatins putea fi trimis la moarte, sau condamnat şi executat în chip sadic, bietul caporal comsomolist. Nicolae Ceauşescu a fost un sîrguincios elev al lui Iosif Vissarionovici Stalin. Comuniştii perioadei post-revoluţionare a României sînt elevii sîrguincioşi ai lui Nicolae Ceauşescu.

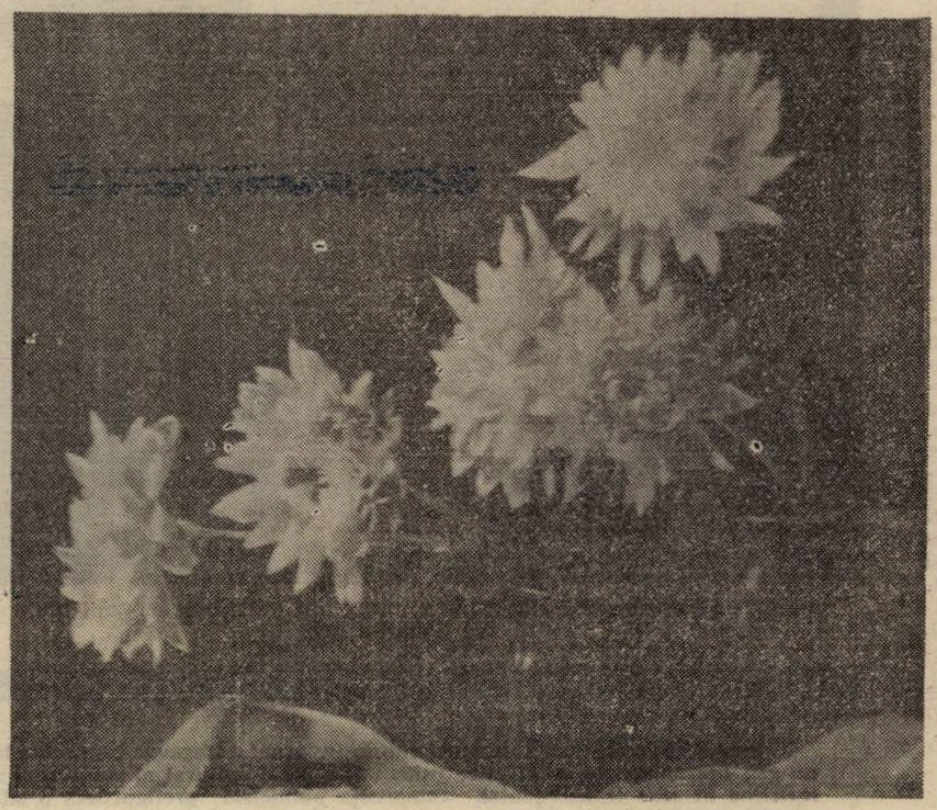

Problema principală a României de azi — unica problemă, ar trebui spus — constă în incapacitatea, la nivel statistic cel puţin, a unei naţiuni de a se detaşa nu chiar de comunism ci de un semicomunism, de comunismul făcut să nu pară comunism pentru ochii închişi ai celor care acceptă orice aparenţă, pentru a nu modifica nimic din esenţa trecutului. Nu înţelegem cum se face că Albania sau Bulgaria reuşesc să se schimbe în alegeri la fel de organizate precum cele ale noastre ; cum Cehia, Ungaria, Polonia sau chiar Rusia, nu mai doresc să audă de noi, Occidentul nu înţelege de ce alegem sărăcia, frigul, murdăria, întunericul, mai curînd decît contrariul acestora ; este aici frica de schimbare sau ataşamentul direct la comunism ?

În schimbare, personalitatea se rupe din raportările ei pentru a dobîndi noi inserţii şi noi raportări. În schimbare, orizontul personalităţii se îngustează, pentru ca apoi să se lărgească din nou sau să se restrîngă şi mai grav. Tranziţia de la comunism la democraţie şi liberalism reprezintă abia o vagă punere la îndoială a modestelor personalităţi conturate în totalitarism pentru cea mai mare deschidere oferită individualităţii umane. Din interiorul sistemului, pentru cei mai mulţi, tranziţia este percepută ca primejdia de spulberare a personalităţii ample, constituită în comunism. Cum este posibilă o asemenea eroare fatală ? Comunismul a creat multora senzaţia că tot ceea ce face, este să li se adreseze cu titlu personal. Comunismul a pretins tacit şi pervers că oferă fiecăruia — fiecărui obedient — un privilegiu pur personal. Desigur, prin chiar multiplicarea iluziei, aceasta nu era mai mult decît cea mai penibilă şi inacceptabilă minciună ; omul însă „acceptă uşor ceea ce corespunde aparenţelor sale". Să recapitulăm. Încadrarea într-un serviciu a luat totdeauna, în lungile decenii de comunism, caracterul privilegiului. Chiar în obligatoriile repartiţii de la sfîrşitul studiilor, privilegiul apărea fie în calitatea unui serviciu, fie în dreptul, care ţi se conceda, de a refuza o repartiţie dezavantajoasă. Faptul de a obţine un paşaport îţi era prezentat ca un privilegiu, indiferent de evidenţa că acesta era obţinut de persoane cu mult mai puţin îndreptăţite — chiar după criteriile comuniste — decît tine. Repartizarea unei locuinţe era tot un privilegiu personal ; la fel şi cumpărarea unui kilogram de carne, obţinerea unui bilet de concediu sau încasarea unei prime. Lucrurile nu stăteau astfel, doar că erau prezentate aşa. În realitate lucrurile aveau chiar caracterul invers. Omul dispunea, în chip natural, de o serie de posibilităţi, atît numai că aceste posibilităţi puteau să îţi fie retrase oricînd de către autorităţi. Faptul de a nu fi supus unei astfel de penalităţi se prezenta ca un mare privilegiu al cărui subiect erai. Şi, cel mai adesea, această diversiune era acceptată de oameni însetaţi de cel mai mic avantaj existenţial. Acest sentiment fals al împărtăşirii, în comunism, dintr-o serie de privilegii atribuite cu titlu personal, motivează comportamentul politic al multor români, pînă în acest an 1992 şi lucrurile vor rămîne tot aşa pentru încă o vreme. Cînd va sosi adevărata nouă zi — ziua de mîine — a politicii româneşti ? Atunci — şi numai atunci — cînd noi, românii, vom înţelege că privilegiile nu există (nici măcar în calitate de false privilegii) decît acolo unde dreptul a fost suprimat.

Caius Dragomir

spectator

Teatrul asiatic

În China, teatrul a apărut înaintea erei noastre, aproximativ în secolul al III-lea (anul 221), în timpul dinastiei Qin şi a continuat în timpul dinastiei Han. Atunci a apărut drama tradiţională chineză, numită XIQU, în care, alături de partea literară, se integrează cîntecul, dansul, artele marţiale, pictura şi acrobaţia. La început, predominante în spectacol erau cîntecul şi dansul. Mai tîrziu, spectacolul devine sincretic, extinzîndu-şi sfera către dialog şi mimică. Se cunosc două stiluri interpretative distincte, nord şi sud. Varianta sud s-a cristalizat în timpul dinastiei Ming (1368—1641) şi se caracterizează prin preponderenţa fragmentelor cîntate. Cea mai cunoscută variantă a genului pe scara evoluţiei este JINGJU sau Opera din Beijing, prima reprezentaţie datînd din 1790. Se caracterizează prin acompaniamentul muzical la instrumente tradiţionale cu corzi, de suflat şi de percuţie. Numără peste 100 de piese în repertoriul curent. Cel mai important creator este considerat Mei Lanfang, ale cărui spectacole au fost vizionate de Brecht la Moscova în 1935. După eliberare, Opera din Beijing a cunoscut o serie de transformări datorate îndeosebi tematicii noi, de inspiraţie revoluţionară.

Teatrul chinez clasic, denumit XIJU, prezintă două forme dramatice : Zaju şi Xiju propriu-zis, avînd coduri complexe de artă teatrală, riguros organizate scenic, interferîndu-se declamaţia, dialogul şi cîntecul cu acompaniament muzical. Apar costumele şi machiajul specifice rolurilor, precum şi obiectele cu o simbolistică precisă, comportamentul personajelor fiind previzibil, acestea evoluînd în perimetrul canonic dat. Toate acestea se încadrează în codul-matrice de structură a dramei : textul, cuprinzînd patru acte, prolog şi epilog, apărînd codificat şi locul acţiunii al declanşării intrigii (conflictului), punctul culminant şi deznodămîntul. La rîndul său, fiecare componentă a rolului (vers, recitativ, cîntec) are o reţetă precisă. În funcţie de ponderea acestora, în special partea cîntată şi acompaniamentul muzical, se diferenţiază varianta Xiju de Zaju, ultima fiind teatrul variat de dramă chineză clasică, atestat încă din timpul dinastiei Tang (618—907). Specificul acestui gen constă în ponderea crescută a dialogului, precum şi apropierea de limbajul uzual, îngrijit. Cel mai cunoscut autor de teatru Zaju este Quan Hanging (1227—1297), mai ales prin piesa „Ninsoare în plină vară", transmisă şi la posturile noastre de radio.

Teatrul chinez modern, HUAJU, este drama nouă, după modelul celei europene, ale cărei mijloace de reprezentare sînt acţiunea şi dialogul, oglindind direct viaţa reală, conflictele ei. Prima dramă Huaju s-a jucat în 1907. După Mişcarea de la 4 mai 1919, drama modernă chineză capătă o tot mai largă popularitate şi datorită reprezentării sale în stilul BAIHUA (adică vorbire îngrijită, literară).

În Japonia, la cumpăna secolelor 14 şi 15, a apărut teatrul Nô, originea acestei vechi forme fiind în ritualurile şamanilor japonezi, în esenţă — un teatru al personajelor mascate, care acţionează prin dans şi muzică. Are şi influenţe chineze, prin dansul Saraku — al personajelor mascate — pătruns în Japonia, căruia, cu timpul, japonezii i-au spus Sarugatu, pentru că Saru înseamnă maimuţă, animal cu o mimică foarte expresivă.

Toate acestea au fost susţinute de cel mai mare teoretician al artei Nô — Zeani Motokiyo (1363—1444) — confirmate de noile cercetări antropologice. Prezenţa elementelor demonstrative existente în ritual, transformate ulterior în tehnici scenice, a facilitat trecerea la spectacolul Nô. Toate tehnicile Nô servesc sublinierii diferenţei care apare între viaţa curentă şi viaţa *rolului* (majoritatea personajelor reprezentînd fiinţe extraterestre sau oameni izolaţi de lume prin nebunie sau sihăstrie). Dramele Nô expun, nu atît bogăţia de caracter a personajelor cunoscute din legende, istorie, literatură, cît — mai ales — *tipul de caracter* pe care îl reprezintă. De aceea, noţiunea de rol în teatrul Nô se asociază cu noţiunea de *tip*, a cărui trăsătură esenţială este desprinderea de realităţile vieţii.

Tehnica actoricească Nô este bazată, în exclusivitate, pe exerciţii de mişcare şi respiraţie. Mişcarea Nô se face prin adaptarea tuturor datelor scenice ale actorului la *pasul alunecat* (Suriashi) şi prin menţinerea continuităţii şi omogenităţii tuturor gesturilor şi acţiunilor. Efectul artistic final este „desenarea unei linii" de către trupul actorului în timpul spectacolului, expresie a identificării totale a acestuia cu rolul. Întreruperea acestei liniarităţi, numită „sen-o-kiru" sau lipsa unei linii („sen-ganai") este aproape inimaginabilă pentru tehnica actoricească Nô.

Teatrul Kabuki a apărut la începutul secolului 17, în oraşul Kyoto, datorită unei femei, O-Kuni, care dansa pînă la extaz în faţa spectatorilor cîntînd întruna numele lui Buda. Se spune că O-Kuni venea de la templul Izuma Toisha. Era dansatoare, dar şi prostituată, ca şi celelalte femei care au preluat după ea acest gen de spectacol. Din această cauză, şogunul Tokugawa a interzis, în 1629, femeilor să mai joace teatru, permiţînd doar bărbaţilor să primească roluri în piesele Kabuki.

Actorii Kabuki, ca şi cei ai teatrului Nô şi Koygen, transmit arta interpretării din tată în fiu. Danjuro Ichikawa, din secolul 17, cotat drept cel mai mare actor Kabuki, a avut 10 urmaşi celebri. Astăzi, Eizo Ichikawa, fiul lui Danjuro al X-lea, este pe cale de a intra în patrimoniul familiei ca cel de al XII-lea mare actor Kabuki al Japoniei.

Piesele Kabuki se împart în două categorii : „jidai-mono" (piese istorice) şi „sewa-mono" (drame realiste), primele prezentînd evenimente istorice, iar cele din categoria a doua, subiecte din viaţa orăşenilor de rînd. Teatrul Kabuki (Ka — cînt, bu — dans, ki — dialog) combină perfect cîntul, dansul şi dialogul într-un tot coerent, prin gesturile stilizate ale actorilor, prin coloritul luxuriant al decorurilor şi vestimentaţiei. Personajele se mişcă lent, vorbesc silabisit şi grav, imprimînd dialogului o simplitate specifică. Dar, pe cît de înceată este mişcarea scenică a actorilor, pe atît de vioaie şi plină de viaţă apare ea în peisajul decorului, în montajul şi regia spectacolului. Scenele repertoriului Kabuki sînt ritmice şi totuşi pline de ambianţa poetică creată de limbă, vers, de acompaniamentul muzical vocal şi instrumental.

Celebrul leu chinez este considerat gardian al norocului. Un actor cu mască din teatrul Nô îl interpretează, dansînd, pentru a implora o domnie îndelungată familiei imperiale. Dansul leului în teatrul Kabuki, stilizat din dansul popular tradiţional al ţăranilor, pentru a implora zeii să trimită ploaia pe ogoare, este considerat cel mai captivant dans vechi tradiţional al niponilor.

Teatrul Bunraku este un tradiţional teatru de animaţie, personajele fiind păpuşi înalte de un metru, manevrate din spate de actori costumaţi în negru.

Vlad Andrei Orheianu

EMIL CIORAN:

«Am învăţat mai mult de la c decît din toate cărţile de filos

— Domnule Cioran, evenimentele din ultimii doi ani, ca şi cele, mai recente din Europa, au putut fi previzibile ?

— Nu, n-au fost previzibile. Dar trebuie să vă spun un lucru esenţial, că socotesc Rusia o ţară de viitor. Poate că dezastrul ei momentan era inevitabil, Rusia însă nu este o ţară epuizată, nu e vlăguită.

Occidentul e mai degrabă vlăguit, deşi nu este cel mai bun cuvînt, mai degrabă e în declin, fiind vorba de naţii care au apărut de demult, care au creat ceva. E vorba, deci, de o sfîrşeală istorică a Occidentului. De nişte popoare care resimt această sfîrşeală, istorică, popoare care au pătruns adînc în civilizaţie. Asta e un fenomen în istorie care n-are nimic arbitrar, însemnînd un soi de agonie care poate dura vreme îndelungată. Deci, nu e vorba de un moment de oboseală, care aşa cum apare şi dispare. Este o vlăguire îndelungată, cum s-a mai întîmplat cu civilizaţiile. Un fenomen fatal, care a existat întotdeauna în istorie. Durata nu poate fi dinainte precizată, agonia însă poate fi lungă. Aşa ceva nu există la ruşi. Se va dovedi că poporul rus nu e vlăguit şi că în faţa Rusiei se deschide viitorul, pentru că ea nu este epuizată ca Occidentul, sau nu într-atît cît Occidentul. Ocidentul se stinge lent, pe cînd în faţa Rusiei se află încă istoria.

— Rusia, deci, va prelua conducerea ?

— Foarte posibil, este chiar inevitabil. Două naţii nu sînt atît de epuizate, Rusia şi Germania.

— Dar Balcanii ?

— Balcanii au un destin modest.

— Oare pentru că este un grup de state mici ?

— Sînt popoare care pot atinge o anume treaptă de dezvoltare, dar care nu au un destin important. Asta este chestiunea, că pot cunoaşte şi progresul, însă, după mine, participarea la destinul unei civilizaţii e un fapt foarte rar. Balcanii îşi pot afla prosperitatea ecopopoarele balcanice nu au vocaţia desnomică, de ce nu, literară, numai că tinului, prin care ar putea juca un anume rol în istorie.

— Aveţi o explicaţie pentru ceea ce se petrece în Balcani, respectiv în Iugoslavia, unde slavii se luptă între ei ?

— E un semn rău pentru ei, se vor steriliza. Pe plan civilizator este un dezastru, popoare cu destin provizoriu. Astea sînt explozii. Ca un popor să deţină un rol important, are nevoie de continuitate istorică. Ceea ce nu există la ei. Nu e vorba că-s popoare proaste, dar merg din eşec în eşec. Asta e progresul lor. Pentru că, de la un eşec la altul, se trăieşte totuşi, există însă ceva care nu le izbuteşte, care nu se îndeplineşte, civilizaţia, care o duce într-un declin. Cum e şi cu oamenii : ai un prieten care începe excelent studiile ajungînd primul dintre primii, e consecvent şi tenace, străluceşte pentru o clipă, ca să dispară apoi în neant. Ca apoi iar să apară, dar nu a are continuitate istorică, stabilitate. Majoritatea popoarelor au o droaie de genii ratate, care lasă o impresie nemaipomenită, unii mai sclipitori, alţii mai obscuri, n-au însă nici o importanţă pentru istorie. Popoarele importante pentru istorie sînt cele care dănuie de veacuri şi care îşi menţin continuitatea istorică. Fără îndoială, popoarele balcanice au vitalitate, dar eşecul este destinul lor, e şi ăsta un mod de viaţă. Sînt popoare ce dau impresia că au viitor, cunoscînd chiar epoci strălucitoare. Dar problema capitală, cum bine ştiţi, este limba. Care e cheia. Sînt popoare înzestrate, dar a căror limbă este încă în iarbă, chestie fatală pentru acel popor. Sînt limbi care nu fac faţă care nu se pot impune. Limbi provinciale, nefaste, pentru acele popoare.

— Ultima oară am discutat mai pe larg despre România. Tare mult aş dori să reveniţi la acest subiect.

— Am spus că dacă românii nu reuşesc să se afirme în următorii ani, sînt pierduţi ca popor, îşi vor pierde vocaţia, iar ca indivizi vor fi nişte rataţi. Rămîne de văzut cum se vor călăuzi, pentru că încă o nereuşită le-ar putea fi fatală.

Jurnalista Branka Bogavac Le Comte, într-o discuţie cu Emil Cioran, Paris, martie 1992

Prin seria celebrelor interviuri culturale, Branka Bogavac Le Comte lansează un gen literar aparte, aflat între psihanaliza eului cultural al subiecţilor şi mărturisirea în sens transcedental. Cunoscuta publicistă prefigurează o adevărată estetică a confesionalului cultural, depăşind clasicul dialog monocordic al personalităţilor, tiemai prin experienţa reciprocă a căutării supra-eului cultural al celui intervievat. Căci, de regulă, Branka Bogavac Le Comte îşi urmăreşte şi însoţeşte subiecţii — personalităţi de excepţie ca : J.L. Borges, Ceszlav Milosz, Milan Kundera, Alain Bosquet, Elie Viesel, Juri Liubimov ş.a., de-a lungul unor întortocheate călătorii spirituale, transformînd banalul interviu dintr-un exerciţiu memorialist într-o adevărată artă a confesionalului literar. Toate aceste interviuri au fost reunite în volumul „Convorbiri la Paris", apărut acum un an la Belgrad. Branka Bogarac s-a născut în Muntenegru şi după studii filologice le Belgrad, se stabileşte la Paris, unde studiază slavistica şi predă limba sîrbo-croată la Sorbona. De peste cincisprezece ani se ocupă de publicistică şi traduceri literare. Interviul cu Emil Cioran a apărut anul acesta în publicaţia literară „Knjizévna reč" din Belgrad, într-un număr festiv, douăzeci de ani de fiinţare.

— În „Istorie şi utopie" spuneţi următoarele : „Asumîndu-şi ortodoxismul, Rusia a arătat că vrea să se separe de Occident ; ăsta a fost, de la început modul ei de definire. Schisma n-a exprimat atît deosebirea de doctrină, cît voinţa de afirmare etnică din care abia se întrezărea disputa etnică privind reflexul naţional. Schisma şi erezia sînt, de fapt, expresia unui naţionalism voalat" Ce importanţă are credinţa la ruşi ?

— Oricum, ruşii sînt un mare popor, iar religiozitatea este o chestiune vitală pentru ei. Poate, mai puţin acum, dar aşa a fost pe vremuri şi lucrul ăsta i-a marcat.

— De curînd am fost în Rusia şi judecînd după aparenţe, poporul se întoarce spre religie.

— Este de o importanţă covîrşitoare ca substratul religios rus să nu dispară. Reveniţi la trecutul ruşilor şi veţi vedea rolul covîrşitor jucat de religie de-a lungul veacurilor în Rusia. S-ar putea ca expresia ortodoxismului să arate altfel ca pînă acum, dar este exclusă dispariţia substratului religios.

— De ce este atît de importantă religiozitatea ?

— Pentru că Rusia s-a definit prin religiozitate, e substratul ei. Nu uitaţi crizele religioase din Rusia de-a lungul istoriei, care au fost cruciale. A avut permanent uriaşe conflicte religioase chiar foarte periculoase, ceea ce dovedeşte că poporul ăsta are o făptură, are o fire. Iar substratul rus religios, chiar în momentul de cumpănă, cînd religia era interzisă n-a fost pe deplin zădărnicit. Substratul religios rus nu piere cu una, cu două.

— Cînd am fost de curînd la Moscova, i-am făcut o vizită fiului lui Pasternak şi această religiozitate plutea parcă în aer, creînd o atmosferă solemnă.

— E un fapt crucial, pentru că toţi marii scriitori ruşi au fost marcaţi de religiozitate. Cei mai mari. Ceilalţi, ateiştii, au fost atît de ateişti, că s-au dovedit tot religioşi, lucru de care nu au fost conştienţi.

— În „Exerciţii de admiraţie" spuneaţi ceva identic : „Sîntem toţi în fruntе cu Eliade, spirite religioase fără religie".

— S-ar putea să existe oameni absolut ateişti. Dar, de obicei, cei fără religie au, de fapt, una, căci negaţia este, de asemeni, religie. În Rusia au existat nişte mişcări antireligioase nemaipomenite, dar şi asta era tot o formă de religie. Cînd cineva nu are o religie, per manent se năpusteşte asupra lui Dum nezeu, deci, el e totuşi prezent.

— Pentru România ortodoxismul est tot atît de important ca şi pentru Ru sia ?

— A fost important, dar a avut o for mă mai potolită. La ei substratul reli gios nu e atît de profund. Nu e atît d profund ca la ruşi şi asta provoacă deosebire uriaşă în raport cu dimensiu nea interioară. Românii au, de asemen o gîndire religioasă, ţăranii nu sînt ar tireligioşi, dar profunzimea credinţe lor nu e ca a ruşilor.

— Massenet, scriitorul, spune despr dvs. „În anii '50 a fost unul dintre pri mii, dacă nu primul, care a atras a tenţia asupra ravagiilor provocate d utopiile politice, de monstruoasel mi nunăţii". Deci, aţi înţeles imediat und ducea comunismul.

— Da, a fost o adevărată catastrof Un sistem care steriliza. Cînd omul de vine areligios prin voinţa sa, se sterili zează pe sine, îţi repugnă prin arogan ţa excesivă. Sînt indivizi goliţi pe di ăuntru.

— În „Istorie şi utopie" spuneţi : „Ra iul nu se va instala pe pămînt atît timp cît oamenii vor fi însemnaţi d păcat". Ce e, de fapt, păcatul originar

— Păcatul originar îl simţim în no nu ni-l putem reprezenta. Semnul a dînc ar fi acela că omul e în conflic cu Dumnezeu.

— În prima discuţie a noastră v-ar întrebat ce e Dumnezeu. Mi-aţi răspun că este limita extremă pînă unde poat ajunge gîndul omului.

— Da, e punctul maxim. Care-i d conţinutului un sens, viaţa nu mai aventură, e ceva mult mai mult. Ast înseamnă conţinut. Totul va depinde î viaţă de cum vom da un conţinut ex perienţelor noastre, dacă sînt numai p plan intelectual, n-au valoare (aşa cu e, de pildă ,intelectualul francez). Dec noi sîntem acest conţinut, totul va d pinde de acel conţinut interior, iar n de inteligenţă. Dacă există sau nu ac conţinut interior, căci inteligenţa în s ne e neant. Trebuie să existe un conţ nut interior, căci ideea pură este ad seori inutilitate. Căci noi sîntem, c fapt, **inhalt** (germ. conţinut).

— Ce conţine acest conţinut ?

— E ca un salt spre marele conţinu Pentru că noi trăim în deşertăciun Dar în momentul în care posedăm co ţinut interior, deşertăciunea dispar Prezenţa conţinutului interior îl def neşte pe om. Dacă nu-l are, totul e c faţadă.

— Prezenţa acestui conţinut insean nă Dumnezeu ? Ştiţi, la noi, în Munt negru, imediat după război, religia fost interzisă. Deci, n-a existat educ ţie religioasă. Pentru prima oară am vut în mîini Evanghelia aici, la Sorb na, cînd studiam slava veche.

— Da, în final. Pentru mine cel m important este conţinutul interior,

amenii rataţi
fie şi morală»

ceastă substanţă care îl împlineşte pe om, trainică, foarte puternică ,ne stăpâneşte şi ne călăuzeşte, care e fascinantă. O viaţă normală poate dura şi fără substanţă, dar atunci cînd posedăm şi acel conţinut intrăm în transcendental, care ne poate invada şi viaţa cotidiană.

— V-aş ruga să ne mai întoarcem la Păcat...

— El arată că omul a început prin catastrofă, începutul său a fost catastrofal. Aşa cum la fel de bine putea să aibă un început reuşit, spiritual, să zicem. Deci, totul depinde cum îţi pui în valoare latura pozitivă. Cînd conflictul iniţial este ratat, atunci totul e pierdut. Să nu uităm că majoritatea oamenilor sînt nişte rataţi. Păcatul originar este primordial. Din naştere. Existînd ca un soi de stigmat, începutul catastrofei, numai că omul i se poate sustrage sau se poate cufunda în el. Pare ciudat, însă e posibil să observi cum posedă sau nu cineva această substanţă interioară. În alternativa negativă se remarcă persoanele extrem de locvace, fără prelungire interioară, condamnaţi parcă la nereuşite, trăind în sterilitate. Alternativa pozitivă presupune persoane cu destin.

— Şi ce e de fapt destinul ?

— E vizibil prin aceea că înaintezi sau nu. Majoritatea făpturilor umane duc o viaţă sterilă. Intelectualul fără conţinut interior e un automat. Cei cu destin se recunosc după chemarea interioară, merg înainte, depăşind eşecul.

— Să însemne asta oare, ieşirea din Păcatul Originar ?

— Da, pentru omul care l-a depăşit, care înaintează nu mai e un om obişnuit, din gloata celor care şi-au ratat viaţa.

— În prima noastră discuţie mi-aţi spus că cei care se manifestă, indiferent în ce mod, au ceva demonic.

— Din păcate, e adevărat, viaţa în sine are ceva demonic, trăirea în sine are ceva demonic. Asta însemnînd, cu alte cuvinte, că nu există făptură perfect pură. În amestec, da. Căci demonul este obsesia oamenilor. Demonul nu poate fi vreodată înlăturat. Cît s-ar încerca. Ideea Păcatului Originar e importantă, căci, în pofida creştinismului şi a sfinţilor, chiar de la începutul omului, ceva a plesnit.

— Să fi fost diavolul ?

— Da, este neizbînda, eşecul. La începutul omului, cu toate străduaniile sale, ceva s-a frînt. Ceva n-a izbutit şi care nu poate izbuti pentru că puritatea este imposibilă. Deci, omul este neputincios încă de la naştere, de la început. De asta, cei care se manifestă, indiferent în ce mod, au ceva demonic, pentru că altfel nu e posibil.

— Şi Dostoievski a fost stăpînit de demon ?

— Da, mai mult decît alţii, mai mult decît toţi. Îl cunosc perfect pe Dostoievski. l-am citit în întregime, e pasiunea vieţii mele. Desigur, e cel mai profund, cel mai straniu şi mai complex scriitor.

— Al tuturor timpurilor ?

— Al tuturor timpurilor, eu îl aşez în fruntea scriitorilor, cu uriaşele-i cusururi, cu magnifica-i sfinţenie.

— Şi deasupra lui Shakespeare ?

— Evident. Este omul care a avut un impact extraordinar asupra mea, care a ajuns atît de departe faţă de noi şi care a ştiut să exploateze şi binele şi răul. Care s-a izbit cel mai tare de rău, ca substanţă umană şi ce inspiraţie fabuloasă a avut.

— Vă amintiţi de frumuseţea lui Stavroghin, cel cu diavolul în suflet ?

— Cum să nu ! Dostoievski a pătruns adînc în făptura umană, a mers atît de departe în scrutarea răului din el. Este cel mai viguros.

— Şi dumneavoastră aţi mers foarte departe.

— Da, numai că eu nu sînt romancier. Pentru mine Dostoievski este Scriitorul. Care a spus cel mai mult despre încercările omului.

— Aţi spus odată : „Scriitorul scrie permanent despre sine". Cum de-a aflat în sinea sa Dostoievski toate cele despre care a scris ?

— Pentru că a pătimit multe. Prin pătimire se ajunge le cunoaştere, prin încercări, nu prin scris.

— Pentru că sînteţi un mare scriitor, printre cei mai mari, pentru că nu v-aţi manifestat niciodată pentru viaţă, totuşi, de unde aţi luat învăţătură, din scris sau din viaţă ?

— Totuşi, din viaţă, asta e trăirea nemijlocită. Prin citit afli destul de multe, numai că aici intervine distanţa. Pe cînd eşecul din viaţă atrage după sine reflecţia. Ce nu trăim în noi, nu-i atît de adînc. Putem citi mii de cărţi, dar o singură trăire, o nenorocire, sau orice altceva care ne tinge, e mult mai şocant. E şi asta o şcoală.

— Cum a putut Dostoievski să treacă prin atîtea încercări pe care le-a descris ?

— Pentru că viaţa lui a fost un adevărat iad. Prin cîte n-a trecut Dostoievski. Viaţa lui a fost un şir nesfîrşit de amărăciuni. E, fără îndoială, scriitorul care a ajuns cu pătimirea la pragul cel mai de sus.

— Pe lîngă Dostoievski l-aţi admirat şi pe Nietzsche. De ce tocmai pe el ?

— Pentru că este omul care în tot ce-a săvîrşit a mers pînă la capăt. Pentru firea sa năvalnică, excesivă, aidoma celor ce merg pînă la capăt, pînă la epuizare. Care înlătură orice bariere, precum poeţii. Precum Baudelaire, care, la fel, a mers foarte departe.

— Ce alt scriitor apreciaţi în mod deosebit ?

— Pe Pascal, unul din cei mai mari gînditori.

— Socotesc opera dumneavoastră ca o sinteză între Baudelaire, după frumuseţea lirică a textului şi Pascal, după profunzimea gîndirii. Sînteţi de acord ?

— Există adevăr în ceea ce spuneţi. Cei doi sînt poetul şi scriitorul la care revin invariabil, aş zice, zilnic. Pascal este omul la care deseori mă gîndesc. Sînt oameni, scriitori care vă însoţesc permanent, nici nu mai e nevoie să-i citiţi.

— Aţi spus undeva că „epoca modernă începe cu doi isterici". Dolet şi Luther. Ce vă atrage, îndeosebi la ei ?

— Că nu aparţin tagmei rataţilor, nici nu puteau fi altfel, că au fost nişte proscrişi.

— Dar chiar dvs. aţi făcut din sine tot un fel de proscris.

— Da, întrucîtva.

— Aţi citit mult şi aţi reflectat îndelung despre mistici : „Mistica e o aventură, o aventură verticală. Ea se expune riscului de a năzui spre înălţimi, cucerind astfel o altă formă de spaţiu". Ce v-a plăcut, îndeosebi, la ei, ce afinităţi v-aţi găsit în ei ?

— Să zicem, nerealizarea vieţii mele a fost că n-am mers pînă la capăt. Am fost fascinat de mistică şi misticei, am ajuns şi eu pînă la un anume punct, dar n-am reuşit să ating acel punct final.

— Eu cred că pe tărîmul dvs. aţi obţinut cît a fost posibil.

— Da, însă nu şi pe plan spiritual.

— Oricum, n-aţi fi vrut să fiţi un mistic.

— Şi asta-i adevărat (rîde din toată inima).

— Deci, pe tărîmul dvs. aţi obţinut atît cît aţi avut. Vă ştiu din toate cărţile, şi de-asta gîndesc aşa.

— Da, cu toate că elementele negative sînt foarte importante, iar pe plan spiritual sînt nerealizat. Sînt conştient în sinea mea de asta, am înţeles conceptul dar nu l-am putut trăi aşa cum s-ar fi cuvenit.

— Chiar ştiţi şi unde n-aţi reuşit ?

— Da, sînt absolut sigur, pentru că nu m-am luat după primul impuls.

— Vă pare rău ?

— Nu ştiu.

Prezentare şi traducere :
Mariana Ştefănescu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Constantin Noica după Despărţirea de Goethe (1976)

D. I. Suchianu printre Vedetele filmului de odinioară

Să discute oare Eugen Uricaru şi Mihai Giugariu numai Despre purpură ?

Pe una din uliţele satului lui Marin Preda, prozatorii Petre Anghel şi Sorin Preda

pavel chihaia

TRANSCRIERI PĂSTRATE DINTR-UN JURNAL MENTAL DISPĂRUT (2)

16 iunie 1956

Văzut „Infidelele". Teatrul „De L'Atelier" dă reprezentații în sala C.C.S. Românii au plecat la Paris cu „Ultima oră" și „Scrisoarea pierdută". Petrecut seara cu Mona **[Giurescu]** și Radu Căplescu la terasă **[„Victoria"]**. Dans. Apoi drumul cu tramvaiul pînă acasă. Dimineața l-am vizitat pe **(Iordan)** Chimet.

17 iunie 1956

Dimineața, obișnuita vizită la familia Fratostițeanu. Zi innourată. Lucie îmi citește din corespondența familiei. Bayreuth, cu concertele Wagner, la care visăm cu ochii deschiși. Nici dumineca aceasta nu am fost la mormîntul mamei.

18 iunie 1956

Dimineața repetiție. I. mi-a făcut cadou, din toată sărăcia, o pereche de pantofi. Conjurație matrimonială pentru Mișu **[Vasiliu]**. După-amiază am citit „Gobsek" al lui Balzac. Apoi am plecat cu Mișu pentru achiziția unui cămăși. Ne-am întîlnit cu **[Constantin]** Țoiu și cu Stere **[Popescu]**. Ne-am întors acasă fără să frecventăm terasa.

26 iunie 1956

Am scris 10 pagini din „Lupta cu îngerul" **[Ulterior, aflînd că este titlul unui roman de André Malraux, l-am intitulat „Hotarul de nisip"]**, reluînd, pentru a nu știu cita oară, începutul.

4 iulie 1956

Mereu rătăcitor. Duminecă dimineața „am jucat" ultimul „Mult sgomot **[pentru nimic"]**. Atmosferă de vacanță, actorii care se risipeau pe la stațiuni, comentîndu-și proiectele. Eu singur printre ei, chiar printre năpăstuiții de figuranți. Am părăsit incinta teatrului fără regrete. Întîlnire sub tropice cu P... „L'amour vanité" a lui Stendhal. Dl Streinu m-a rugat să-i trimet un pachet cu Philipp Morris de la Constanța. L-am cunoscut la „Capșa" pe Adrian Maniu care mi-a replicat la observația mea că în septembrie soarele este putred, că și dînsul este la fel.

5 iulie 1956

În ultima clipă, înainte de plecarea la gară, m-a vizitat dl Nicolescu, de la Constanța, fost pedagog, acum profesor de matematică, care mi-a trimes elevi să-i prepar, încît cu ajutorul său am supraviețuit o vreme. Angela **[Georgescu]** mi-a solicitat o intervenție la Ministerul Educației și am trimis-o la Facultatea de litere la **[Marin]** Crînguși. Ineficient. În gară, la intrarea în tren, A.P., mi-a atras în compartiment un jucător internațional de rugby (venit recent de la Londra), un footbalist cu amanta (sculptoriță) și un actor, Dinu Dumitrescu, de la **[teatrul** Municipal. Discuție „metafizică", în jurul conceptului „viață". Sosit la ora 13 în Constanța, am condus-o pe A.P. la Mamaia, despărțindu-ne fără regrete vizibile și am poposit la D. Mîine prima plajă.

6 iunie 1956

Am întîlnit pe țărm pe mama lui Vivi, cucerită vremelnic acum doi ani de Pierrot Z. și sedusă definitiv de un ginecolog, cu mașină și fizic. Apoi o tînără măritată, G.M., care mărturisește că „nu știe ce vrea" cu accente de bovarism provincial. „Îi place să asculte", „sic" să asculte, și, bineînțeles, cu vocația mea de scriitor ratat și fără interlocutori, nu am avut nevoie de altă invitație. Am revăzut-o și pe L., care mi-a trimes scrisoarea aceea oribilă, cu greșeli de gramatică, la București. Mama lui Vivi mi-a prezentat două colege de cameră, de o vîrstă imprecisă camponate primitiv, de o calitate îndoielnică. M-au ținut arestat și am luat masa în patru la „Vraja mării". Am făcut imprudența să le argumentez (din lașitate), că „viața începe la 40 de ani" și despre prejudecățile orientale pe care le au „unii" discriminînd vîrstele. Succesul (hélas!) a fost operant, am simțit un genunchi oferit pe sub masă. Cealaltă, al cărei soț este chelner la Athenée Palace, are un profil clasic de proxenetă din cele care apar în filmele cu Jean Gabin. De altfel, noi, seful de la „Vraja Mării" este foarte retras. După desghetul post-stalinist, un buchet de curtezane alături de un consiliu de miniștri și contrabandiști, pindesc la gura portului ' putreziciunea imperialistă", să o jupoaie de țigări Philipp Morris și Luky. În această învălmășeală din Constanța, i-am întîlnit pe I. Suciu și Dan Cernovodeanu, care căutau adresa părintelui Pancrațiu. Le-am spus tot ceea ce știam în legătură cu ceea ce îi interesa. **[Aflasem de la fostul locotenent Liviu Bodolea**, ucis în închisorile comuniste, cel care a trecut peste graniță familia Boilă, pe Virgil Micu, Theodor Cazaban și alții, și care speram să mă salveze și pe mine în octombrie 1949 — că trecerea în Ungaria, pe la Arad se face cu ajutorul părintelui catolic Pancrațiu. L-am căutat și eu pe părintele Pancrațiu, însoțit de Stere Popescu și sora sa, în același scop, în primăvara lui 1950, dar l-am găsit grav bolnav, poate rănit. Sperăm ca importantul rol al părintelui Pancrațiu să fie acum, după Revoluție, pus în lumină]

Multă umilință a destinului meu și dorința de a lichida falsele amiciții. Am citit o frumoasă carte de S. Maugham, „Amours singuliers".

9 iunie 1956

Azi-noapte a plouat și dimineață am plecat pe o burniță incertă. Stau confortabil la D., însă declin invitațiile la masă și fac eforturi să le demonstrez că acum am bani, dar natural nu stau pe roze (am vreo 300 pentru o lună și îmi vor trebui bani și la București, pînă începe teatrul). De altfel, în invitațiile astea intuiesc o rezervă (stînjenitoare pentru mine, și mă întreb dacă nu a existat și înainte și, nefericitul de mine, nu a observat-o. „Umiliți și obidiți" a lui Dostoievski. E groaznic. Să nu existe un om căruia să-i ceri, fără să roșești, o bucată de pîine. Cît de incert este prezentul și viitorul meu. Cît de tragic, de instabil a fost trecutul și dacă eu am avut o dîrzenie care a chemat și suferința, teama, deznădejdea, uneori și neurastenia, pe mama a ucis-o. Pradă boalei, foamei, dezamăgirilor și disperărilor mai cu seamă, de zile, de luni, de ani. În camera în care dorm, am deasupra capului o pendulă care bate sferturile, cu un fel de marș, trezindu-mă întruna noaptea. Cred că mai există doi-trei oameni care mai au o afecțiune pentru mine, însă fără elan, așa cum îți evoci o amintire inutilă, o vază de flori cîștigată la tombolă sau portretul unei bunici necunoscute. Nu am o fărîmă măcar din respectul de care se bucură un om matur. Dinu **[Pillat]** ar spune că „n'are importanță". Voi trăi decenii singur realizînd doar valori intime, nemărturisite în scris ?

14 iulie 1956

Diminețile le petrec pe plajă cu G.M. Mai bine decît singur. Are ochii adînci, negri, și confecționează „de amorul artei" miniaturi. Dialogăm, privind orizontul cu picioarele în apă, deoarece nu îi este permis să practice talasoterapia. Întreține relații cu un textier local de muzică ușoară și cu un fost coleg de-al meu, de liceu. M-am bronzat și tîmplele mele albe ies mai în evidență. Herpesul de pe buze mi-a trecut cu glicerină boraxată. A venit un vas italian. I-am trimes, alaltăieri, pachetul cu țigări, lui **[Vladimir]** Streinu. Am reîntîlnit-o pe dna H. Am pledat pentru proasta calitate a filmului „Vagabondul", care i-a plăcut. Nu mai am tact. Nu mai descopăr la timp suficiența și cînd mi se impune, nu mă mai opresc la ea. Interiorizare excesivă sau un proces schizoid, nu oportun pentru sănătatea mea. Am nostalgia scrisului și la toamnă voi încerca să continui „Hotarul de nisip" ; îmi voi regiza astfel viața încît să îl pot continua. Am încercat să îi scriu lui Dinu Pillat (foarte multă lume în partea de jos a orașului, în vechiul Tomis, și am urcat la ora 10) dar mîna mi-a căzut peste, deși aveam o mulțime de lucruri să-i împărtășesc.

23 august 1956

Cred că mîine 24 august, voi reîncepe lucrul la „Hotarul de nisip", doi ani de la moartea mamei. Paginile nescrise de pînă acum înseamnă tot singurătate și tristețe. I. și F. sînt la Pitești. Iau prînzul acasă, cum pot. Nu am bani. Mișu a plecat în vilegiatură. Doresc legăturile cu oamenii dar îmi pare că, pretutindeni, sînt inoportun. În nici un caz complexe.

24 august 1956

Începutul a fost destul de greu. Am tras în fața foii albe. Mai știu care a scrie ? Apoi singurătatea aceasta, lipsa de bani (pentru că sînt singur, cheltuiesc prea mult. Nu mă pricep). Și vechea manie de a scrie ireproșabil, de a-mi turna fabulația ideatică într-o formă frumoasă, originală, expresivă. Urmăresc un stil viguros, totuși cald.

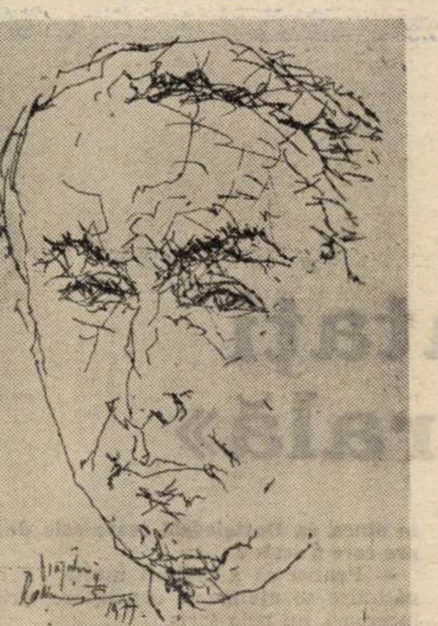

25 august 1956

Lucrat toată ziua dar n-am reușit să depășesc primele trei pagini, pe care le-am reluat de nenumărate ori. Nu pot modifica un cuvînt fără să schimb tot pasajul. Seara, la spectacol, noutatea conflictului din Suez. Nu m-am putut reține să nu împărtășesc celor de la teatru știrea aceasta, deși îmi dau seama că am făcut o imprudență.

7 ianuarie 1957

Dimineața măturat, spălat vasele care se strînseseră de săptămîni (am neglijat sectorul acesta dar îmi este imposibil să le fac pe toate). Am scris Alicei C., lui Dudu **[Theodor Ionescu.]** **[Alexandru]** Husar, Jean Cutova, Dorel **[Theodor Cazaban]**. Riri pentru Sapho. Convenționale, nimic din ceea ce se află în realitate în mine. Un fel de dispreț pentru cuvîntul scris, renunțarea de a gîndi la răsunetul lui în interlocutor. Cuvîntul scris înseamnă și ziar, afiș, etc.... Același marasm. Telefon G.L., inteligentă, spirituală (am calificat-o Voltaire feminin, cu frigidități sentimentale, etichetă pe care a respins-o, invocînd frumos platoșa de care vorbește **[Charles]** Morgan) Mă întreb legitim despre felul în care eu mă oglindesc în lumina ființei ei și despre acele infinit de delicate nuanțe ale opiniilor nemărturisite. O tentație de emancipare din parte-mi (de la reverență la singular), a fost respinsă excesiv de politicos dar limpede.

Decepția mi s-a destrămat la spălatul vaselor (antidot pasional). Dejunat la I., tot mai îmbătrînit. Privirea mată, fără viață, totul devine cenușiu, către negrul pămîntului. Singurul cu care pot evoca pe cei morți, Constanța, propria-mi copilărie. Și din el va rămîne, într-o zi, o fotografie. Oamenii sînt simpli, ca și copiii și este mai bine așa. Nu au propriul destin mereu în fața ochilor, nici soarta de pe pămînt dincolo de viață, soarta postumă. Grădinarul lui Montaigne.

După-amiază am terminat „Anthinea" lui Maurras. Rîndurile despre Grecia foarte frumoase, restul mai puțin interesant. Mi-a recomandat-o Dan Botta. De revăzut caracterizarea culturii helenice, afirmațiile despre raționalismul și instinctul frumosului la greci. Frumosul fiind desăvîrșire. Respinge cultura miceniană, accentuînd trăsăturile de excepție ale secolului al V-lea.

Seara, după baie, Verlaine. Eram obosit, doream o legănare lirică fără invitații la patetism. Surprinzător de plat, de exterior, de minor. Mă întreb dacă impresionismul în sine, cu această răsturnare dezumanizant-naturistă — ar spune Petru Comarnescu — apoi dizolvantă, natura ca realitate vaporoasă, fugitivă, dacă impresionismul nu a fost o vacanță în istoria culturii, de consemnat doar în măsura în care a generat noul raționalism constructivist al lui Cézanne, Van Gogh, etc. La Verlaine, chiar simbolul dispare, ceea ce nu se întîmplă la Baudelaire, profund umanist.

8 ianuarie 1957

Zi iremediabil pierdută. Dimineața alergături după chenzină, alimente, etc. O remarcă ușor deplasată (la croitoria teatrului, cu Jenica, apropo de piesa „Fete decăzute") m-a obligat să observ, pentru a nu știu cita oară, obsesia de onorabilitate a femeilor frivole. Prietenele mele actrițe au acest nerv foarte la suprafață și extrem de sensibil. „Lipsa de respect" este lucru cel mai detestat. Promenadă gratuită pe Calea Victoriei. A fost un soare prodigios de Aprilie. Oglinzile vitrinelor îmi reflectau un chip livid, pămîntiu. Ca să-mi fac curaj m-am gîndit la problematicele succese. Seara am căutat vasele de ceramică, promise încă de la Crăciun, pentru M. și S., dar magazinul era în inventar. Cadouri de Crăciun în martie ! Dar sînt sau nu legiuitorul universului ? Seara „Hoții" **[de Schiller, la Teatrul Tineretului]**, discuții despre femei cu Dohatcu și Gîlcă. Inconstante, bineînțeles, apoi sloganul cu prietenia. „Une âme soeur". Eu visînd cu ochii deschiși la o prietenă „fidelă întreaga viață" [?] un refugiu, elogiind „comerțul cu femeile" — parodiind inevitabil pe Montaigne. Gîlcă ne-a mărturisit că are o astfel de „fidelă" și noi l-am invidiat cu gîturile întinse. Ne-a mărturisit că ea nu se supără, nu-i reproșează nimic, niciodată. Femeie ideală. Am fost de acord cu Mircea că femeile ne detestă profesiunea de celibatari, mai grav de celibatari săraci. Telefon S., între două acte de la „Hoții", pentru a-mi întări convingerile. Totodată îmi păstrez valențele pasionale pentru orientări mai juste. Nu este exact ceea ce notez. În fond — poziția unui bărbat la 35 de ani, poate — aceste trăiri au un fel de presentiment interior al mutilării lor. Ca și cei care știu că — ineluctabil — vor muri. Nu mai port acea aură platonică a veșniciei care mi-a luminat și orbit, din fericire sau nefericire, tinerețea.

La ieșirea de la spectacol, o porție de platitudine cu trei colegi, care mi-s totuși dragi dar ineficienți, la o bere. Dacă nu agită un foc fecund al gîndurilor în tine, tot ceea ce îți spune celălalt rămîne în el. Ploaia care cade pe piatră nu pe pămînt să-l rodească, vînt în pustiu nu în pînzele unei corăbii, scăpărare de chibrit și nu lumină solară dătătoare de viață.

12 februarie 1957

Am găsit întîmplător caietul și notez cîteva cuvinte despre marea ruptură care este viața mea. Scrisoare de la Londra, zilele trecute, de la D. Suferindă și săracă. Cinci ani femeie de serviciu la Viena, apoi infirmieră. Acum lucrează, ca soră, într-un ospiciu. Ce să-i răspund? Cel puțin acolo ai libertatea, indiferent de vestmintele ei. Azi am avut repetiții toată ziua. Seara liberă, dar mort de oboseală. Vitalitatea mea semănînd cu un opaiț. Am încercat să citesc din Aloysius Bertrand. Țărmul scrisului îndepărtat mereu ca o fata morgana. Nu am timp. Și cînd îl am sînt peste măsură de obosit. Și demoralizarea, probabil. Discuție cu Mișu **[Vasiliu]** sub zodie neagră. Problema algeriană la ONU /**urmează cinci cuvinte șterse, indescifrabile**] L-am sfătuit să se căsătorească, să-și trăiască viața. Nu dorește să se lase convertit de riscantul meu trapez. Viața mea a avut o ciudățenie consecventă, pare a fi o fatalitate. Nu dorește să fie asemănătoare și a lui. Nimic bun nu poate ieși.

12 martie 1957

Un vers mai vechi, de care îmi amintesc vag : „Dragostea pe care în mine o adun, o voi dărui femeii niciodată întîlnite", pe care am încercat să-l formulez mai inteligibil, apoi l-am aruncat la coș, cu transcrierea unor cuvinte englezești. Noaptea am început „Chateaubriand" a lui Maurrois, întrerupt pentru a învăța cuvinte /**englezești]**. Telefon Dinu **[Pillat]**. Îl voi vizita mîine cu **[Alexandru]** Husar, venit de la Cluj. Ne-am amintit împreună de călătoria mea la Bistrița **[în vara lui 1946 ?]** cînd mi s-a propus — și eu am acceptat — să locuiesc singur, timp de o săptămînă, în mijlocul pădurii, într-o „casă de flăcău", unde un băietaș îmi aducea mîncarea, o dată pe zi. Pe lîngă colibă trecea un pîrîiaș și adormeam în murmurul acesta care îmi amintea, dincolo de mine și cu o blîndete străveche, de trecerea timpului. Alarma cu gîtul meu umflat mi-a trecut (veșnica obsesie a tuberculozei materne). Telefon amabil de la Puiu Fratostițeanu. Totuși nu sînt uitat.

13 martie 1957

Ieri o oarecare activitate dar azi am pierdut toată ziua. **[Doctorul]** San Marina mi-a dat oră la spital (dimineața la 11), dar avînd mai multe operații m-a amînat pentru la 3 după-amiază, cînd, din nou, m-a proiectat pentru luni la 8.30, să mă vadă Dr. Firică, profesorul și să mă internez. Se pare că „lacul meu de sînge" de la gît nu e atît de simplu. La spital am întîlnit o tînără trecută „în cea lume", printr-un atac de cord, pe stradă. Surîdea încă, cu ochii deschiși, pe targă. Am văzut pe eroina mea din „Hotarul **[de nisip"]** M-am analizat, cu premeditare, în clipa aceea, și am rămas o clipă pe gînduri, întrebîndu-mă dacă nu ar fi fost firesc să împărtășesc repulsia unui amic inginer **[Mihai Tulbure]** care mi-a mărturisit, fiind lîngă mine în acea împrejurare, inconfortul. Acceptarea morții, prin mesagerii ei cei mai de jos, cadavrele, singura ei dovadă. L-am contemplat îndelung, fără repulsie. Apropierea aceasta a avut loc în etape, printr-un proces de osmoză latentă a morții, dar mi-am dat poate seama de prezența ei în mine, acum doi ani, la căpătîiul mamei. După-amiază, în drumul spre casă, am simțit dîndu-mi tîrcoale o pasăre neagră, amăgire care nu a răscolit revolte în mine, nici panică, ci refluxul firesc al celui ce se întîlnește la capătul unei zile cu noaptea. Certitudinea că de mii de ani pasărea aceasta însoțește pe cea a vieții, așa cum azurul, pămîntul.

Ieri seară am întîlnit-o pe P.T. Se va muta la cămin, după peregrinări inutile după casă. Arăta prost. Doar ochii. O inefabilă blîndețe și înțelegere, împăcare cu lumea ca la asiatici. Seara, am găsit un buchet de violete de la Thea, care a auzit că sînt bolnav. Ciudat mesaj, aruncat de valuri dintr-un larg înnoptat, mereu prezent în lumina zilei. Boala mea: „un lac de sînge" (regiunea submandibulară), indicînd relaxarea nepermisă a unei artere. Se pare că nu se cunoaște pînă unde se întinde traseul patologic al vasului și lui San Marina îi este probabil teamă să nu ajungă cu incursiunea bisturiului într-o zonă de glande vitale. Nici o durere. Nici măcar febră. Numai zborul aerian, liric, al morții, cu aripi străvezii, ca de nylon. Și cumplita, permanenta remușcare că nu am terminat ultimul mesagiu, „Hotarul **[de nisip"]**.

16 martie 1957

Trebuie să-mi înving durerea, gîndurile, nostalgiile, să-mi alung orice amintire, de orice chemare pentru tandrețe și să lucrez. Cu brutalitate, ca Michel Angelo pe schele, înfăptuind cu toți mușchii încordați, o lume ideală (ora 10 noaptea. Început „Mysticism and Logic" al lui **[Bertrand]** Russell).

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL A DOUA CĂTRE CORINTENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 6

Slujirea împăcării (urmare). Templul Dumnezeului Celui viu

1 Fiind dar noi împreună-lucrători cu El, vă îndemn ca harul lui Dumnezeu să nu-l primiţi în zadar ;
2 căci zice : **La vreme potrivită te-am ascultat şi'n ziua mântuirii te-am ajutat** ; iată acum **vremea potrivită,** iată acum **ziua mântuirii** —
3 nimănuj întru nimic dându-i noi prilej de poticnire, pentru ca slujirea noastră să nu fie defăimată ;
4 dimpotrivă, întru toate înfăţişându-ne pe noi înşine ca slujitori ai lui Dumnezeu : în multă răbdare, în necazuri, în nevoi, în strâmtorări,
5 în bătăi, în temniţe, în tulburări, în osteneli, în privegheri, în posturi,
6 în curăţie, în cunoştinţă, în îndelungă-răbdare, în bunătate, în Duhul Sfânt, în iubire nefăţarnică,
7 în cuvântul adevărului, în puterea lui Dumnezeu ; prin armele dreptăţii cele de-a dreapta şi cele de-a stânga [33],
8 prin slavă şi necinste, prin defăimare şi laudă ; ca nişte amăgitori şi totuşi iubitori de adevăr ;
9 ca nişte necunoscuţi şi totuşi bine cunoscuţi ; ca nişte muribunzi şi iată că trăim ; ca nişte pedepsiţi şi totuşi nu ucişi ;
10 ca nişte întristaţi, dar pururea bucurându-ne ; ca nişte săraci, dar pe mulţi îmbogăţindu-i ; ca unii care n'au nimic şi pe toate le stăpânesc.
11 Gura noastră deschisu-s'a către voi, o, Corinteni-lor, inima noastră s'a lărgit.
12 Strâmtoraţi nu sunteţi întru noi, ci'n inimile voastre sunteţi strâmtoraţi.
13 Plătiţi-ne şi voi cu aceeaşi plată — vă vorbesc ca unor copii ai mei —, lărgiţi-vă şi voi inimile !
14 Nu vă înjugaţi la jug străin [34] cu cei necredincioşi, căci ce însoţire are dreptatea cu fărădelegea ? sau ce părtăşie are lumina cu întunericul ?
15 şi ce învoire este între Hristos şi Veliar [35] ? sau ce are laolaltă un credincios cu un necredincios ?
16 sau ce înţelegere este între templul lui Dumnezeu şi idoli ? Că noi suntem templu al Dumnezeului Celui viu, aşa cum a zis Dumnezeu că **întru ei voi locui şi voi umbla şi Eu voi fi Dumnezeul lor şi ei vor fi poporul Meu.**
17 De aceea **ieşiţi din mijlocul lor şi osebiţi-vă,** zice Domnul, **şi de nimic necurat să nu vă atingeţi şi Eu vă voi primi pe voi.**
18 **Şi vă voi fi vouă Tată şi voi Îmi veţi fi Mie fii şi fiice, zice Domnul Atotţiitorul.**

CAPITOLUL 7

Bucuria lui Pavel întru pocăinţa Bisericii

1 Având deci aceste făgăduinţe, iubiţilor, să ne curăţim pe noi de toată întinarea trupului şi a duhului, desăvârşind sfinţenia în frica lui Dumnezeu.
2 Faceţi-ne loc în inimile voastre ! [36] Pe nimeni n'am nedreptăţit, pe nimeni n'am vătămat ; pe nimeni n'am înşelat.
3 N'o spun spre osândirea voastră, căci v'am spus dinainte că sunteţi în inimile noastre, ca împreună să murim şi împreună să trăim.
4 Multă îmi este încrederea în voi, multă îmi este lauda pentru voi ; umplutu-m'am de mângâiere ! Cu tot necazul nostru, sunt covârşit de bucurie !
5 Căci chiar după ce am venit în Macedonia, trupul nostru n'a avut nici o odihnă, necăjiţi fiind în toate chipurile : din afară, lupte ; din lăuntru, temeri.
6 Dar Dumnezeu, Cel Care-i mângâie pe cei smeriţi, ne-a mângâiat pe noi cu venirea lui Tit,
7 şi nu numai cu venirea lui, ci şi cu mângâierea cu care el a fost mângâiat la voi, după cum ne-a vestit el nouă dorul vostru, plânsul vostru, râvna voastră pentru mine, aşa încât eu mai mult să mă bucur,
8 că chiar dacă v'am întristat prin scrisoare, nu-mi pare rău (deşi mi-a părut rău) ; fiindcă văd că scrisoarea aceea, fie şi numai pentru un timp, v'a întristat.
9 Acum mă bucur nu pentru că v'aţi întristat, ci pentru că v'aţi întristat spre pocăinţă ; fiindcă după Dumnezeu v'aţi întristat, pentru ca să nu aveţi nici o pagubă din partea noastră.
10 Căci întristarea cea după Dumnezeu aduce pocăinţă spre mântuire, fără părere de rău ; iar întristarea lumii [37] aduce moarte.
11 Căci iată, însuşi faptul acesta că v'aţi întristat după Dumnezeu, câtă sârguinţă v'a adus !, şi câtă dezvinovăţire !, şi câtă mâhnire !, şi câtă teamă !, şi câtă dorinţă !, şi câtă râvnă !, şi câtă înspăşire ! Întru totul aţi dovedit că'n această privinţă sunteţi curaţi.
12 Aşa că deşi v'am scris, aceasta n'a fost nici din pricina celui care a nedreptăţit, nici din pricina celui care a fost nedreptăţit, ci pentru ca la voi să se învedereze în faţa lui Dumnezeu sârguinţa voastră pentru noi.
13 De aceea ne-am mângâiat. Pe lângă mângâierea noastră însă ne-am bucurat mai ales de bucuria lui Tit, căci duhul său s'a liniştit dinspre partea voastră a tuturor.
14 Că dacă'n faţa lui m'am lăudat cu ceva pentru voi, n'am fost dat de ruşine ; ci dimpotrivă, aşa cum noi pe toate vi le-am grăit întru adevăr, tot astfel şi lauda noastră faţă de Tit a devenit adevăr.
15 Şi inima lui este şi mai mult la voi, aducându-şi aminte de ascultarea voastră a tuturor, cum l-aţi primit cu frică şi cu cutremur [38].
16 Mă bucur că'ntru totul pot să mă încred în voi.

CAPITOLUL 8

A da de bunăvoie. Tit şi însoţitorii săi

1 Şi vă facem cunoscut, fraţilor, harul lui Dumnezeu care-a fost dat în Bisericile Macedoniei ;
2 Că'n multul lor necaz cu care-au fost încercaţi, prisosul şi adânca lor sărăcie au sporit la ei în bogăţia dărniciei.
3 Că de voia lor au dat — v'o mărturisesc —, după putere şi peste putere,
4 cu multă rugăminte cerându-ne favoarea [39] de a lua şi ei parte la ajutorarea sfinţilor [40].
5 Şi-au făcut-o nu după cum am nădăjduit noi, ci pe ei înşişi s'au dat mai întâi Domnului şi apoi nouă, prin voia lui Dumnezeu.
6 Aşa încât l-am rugat pe Tit ca şi'ntre voi să ducă la bun sfârşit darul acesta, aşa cum mai înainte l-a început.
7 Ci precum întru toate prisosiţi — în credinţă, în cuvânt, în cunoştinţă, în toată sârguinţa, în iubirea voastră către noi — aşa şi'n acest dar să prisosiţi.
8 N'o spun ca pe o poruncă, ci ca prin sârguinţa altora să pun la'ncercare şi curăţia iubirii voastre.
9 Căci cunoaşteţi harul Domnului nostru Iisus Hristos ; că El, bogat fiind, a sărăcit de dragul vostru pentru ca voi prin sărăcia Lui să vă îmbogăţiţi.
10 Şi'n această privinţă vă dau un sfat : că aceasta vă este de folos vouă, cei ce încă de anul trecut aţi început nu numai să faceţi, ci şi să voiţi.
11 Duceţi dar acum fapta până la capăt, aşa încât ardoarea voastră de a voi să fie tot una cu aceea de a şi îndeplini din ceea ce aveţi.
12 Căci dacă e vorba de ardoare, ea e bineprimită după cât are cineva, nu după cât nu are.
13 Nu e vorba de a-i uşura pe alţii împovărându-vă pe voi, ci de-o potrivă
14 prisosul vostru în ceasul de acum să împlinească lipsa acelora, pentru ca şi prisosul lor să împlinească lipsa voastră ; aşa se face potrivirea,
15 precum este scris : **Celui cu mult nu i-a prisosit, şi celui cu puţin nu i-a lipsit.**
16 Mulţumire fie-I adusă lui Dumnezeu, Cel Ce-a pus în inima lui Tit aceeaşi râvnă pentru voi,
17 că s'a'nvoit cu îndemnul nostru ; dar făcându-se el şi mai sârguitor, de bună voie a plecat la voi.
18 Şi'mpreună cu el l-am trimis şi pe fratele a cărui laudă întru Evanghelie este'n toate Bisericile [41]
19 — şi nu numai atât, dar a fost şi ales de către Biserici să ne fie însoţitor în călătoria darului acestuia pe care noi îl slujim spre slava Domnului Însuşi şi'ntru ardoarea noastră —,
20 prin aceasta ferindu-ne ca cineva să ne defaime în această strângere de daruri slujită de noi,
21 pentru că de cele bune ne'ngrijim nu numai în faţa Domnului, ci şi'n faţa oamenilor.
22 Şi'mpreună cu ei l-am trimis şi pe fratele nostru, căruia de multe ori în multe i-am încercat sârguinţa, dar dar care acum este şi mai sârguitor prin multa încredere pe care o are în voi.
23 Aşa că dacă-i vorba de Tit, el e fârtatele meu şi împreună-lucrător la voi ; dacă-i vorba de fraţii noştri, ei sunt trimişi ai Bisericilor, slavă a lui Hristos.
24 Arătaţi-le deci, în faţa Bisericilor dovada iubirii voastre, ca şi pe aceea a laudei noastre pentru voi.

---

33 Armele ofensive şi defensive (cum ar fi sabia'n dreapta şi scutul în stânga).

34 Un jug care nu se potriveşte, la care nu puteţi fi împerecheaţi. O paranteză-avertisment împotriva infiltraţiilor păgâne în doctrina şi morala Bisericii.

35 Beliar sau Belial un alt nume al Satanei, des întâlnit în literatura rabinică şi în manuscrisele de la Qumran ; pomenit şi în imnografia bizantină (antifonul 3 din utrenia glasului al doilea).

36 Pavel închide paranteza şi reia firul întrerupt la 6, 11.

37 Întristarea lumească, cea după criteriile şi socotinţele omeneşti.

38 Expresia „cu frică şi cu cutremur" nu trebuie înţeleasă literal. Ea este preluată din Ps 2, 11, unde sensul ei spiritual e evident : „Slujiţi-I Domnului cu frică şi bucuraţi-vă de El întru cutremur". Întâlnirea Corintenilor cu Tit trimisul şi slujitorul lui Dumnezeu, le a pricinuit sentimentul de frică sacră şi bucurie cutremurătoare, în duhul psalmistului.

39 Literal : harul (în sensul primar al cuvântului, acela de favoare acordată de Dumnezeu omului şi, prin analogie, de om semenului său).

40 E vorba de colecta iniţiată şi condusă de Pavel pentru ajutorarea creştinilor din Ierusalim (vezi Rm 15, 26).

41 Nu cunoaştem numele acestuia. După unii comentatori, ar fi vorba de Luca ; în acest caz, lauda sa „întru Evanghelie" nu se referă la opera ce-i poartă numele (care încă nu era scrisă), ci la lucrarea sa de evanghelizare. Oricum, prin el ca delegat al Bisericilor, Pavel se pune la adăpost de eventuala suspiciune că ar fi administrat colecta numai prin el însuşi şi prin Tit, omul său de încredere. În general, Pavel e foarte atent la bunul nume al creştinilor.

eseu

Laura Palmer și Isolda

Ce diferență există între aceste două eroine ? Ce le apropie ? Ce le desparte ? Laura Palmer și Isolda ! Pe de o parte, mitul îndepărtat, nordic, mitul femeii de intangibilă suavitate, eterică și angelică, creație a ascezei celtice și a unei iubiri geometrice urcînd pînă la stele. De cealaltă parte, realitatea tulbure a timpurilor noastre, noroiul împroșcat de roțile motocicletelor venite în derapaj, viciul suveran, femeia atrasă de rău, devorată de păcat, cadavrul ambalat în folie de plastic și depus ca o jertfă negativă pe altarul de la morgă. Isolda și Laura Palmer. Aparent totul le desparte și nu le poate uni nimic. În realitate, sînt unite prin muzică : Richard Wagner și Angelo Badalamenti. Ascultînd tema Laurei din **Twin Peaks** și comparînd-o cu tema morții Isoldei din opera wagneriană am simțit înrudiri ale sonorității cu totul surprinzătoare. Nu este vorba aici de o tehnică muzicală apropiată, de similitudinea unor arpegii, de un fond comun al romantismului. Nefiind muzician, neavînd cunoștințe din acest domeniu, nici nu-mi permit să intru în analize amănuntite. Intenționez doar să deslușesc acea detașare supraomenească pe care ambele partituri o sugerează. Nu este o detașare firească — de fapt nici nu există detașare în sens firesc, detașarea e prin ea însăși mai mult decît firească ! —, este o detașare realizată printr-un mare chin. Acest chin simbolizează de fapt străbaterea unei păduri întunecoase, o **selva oscura** la capătul căreia are loc **transformarea omului în muzică.** În foarte puține cazuri epice sau dramatice se petrece un asemenea fenomen. În foarte puține cazuri, muzica poate sublima patima fără ca această sublimare să steargă complet orice urmă din suferința mistuitoare. Meritul unui film ca **Twin Peaks** este acela că reușește să confere erosului un rol unificator acum cînd lumea se apropie de Apocalips. Începutul umanității se regăsește în sfîrșitul ei. **In the end is the begining,** cum spunea marele poet T.S. Eliot. Începutul se regăsește în sfîrșit. Sfîrșitul este totuși o fereastră prin care putem privi începutul. Ar trebui în acest sens să ne amintim de o lucrare fundamentală, **La Gnose de Princeton** a lui Raymond Ruyer, o carte care a reușit încă din anii șaptezeci să demonstreze că toată străduința fizicii și matematicii moderne se izbește în cele din urmă de un prag dincolo de care numai delicatețea teologiei mai este în stare să restabilească adevărul. Cu alte cuvinte, știința deschide o breșă, dar dincolo de această breșă experimentul tehnico-științific nu mai are nici o putere. În adîncimea lumii noastre atît de chinuite și de opace doar credința mai are șansa să restituie acea lumină de candelă care se răsfrînge asupra veșniciei și-i fură cîteva reflexe care pot să aducă o catifelare lumii moderne atît de înhibate și de desfrînate. Muzica din **Twin Peaks** are la rîndul ei această calitate. În măsura în care ajunge să se înrudească cu muzica wagneriană din **Tristan și Isolda,** în măsura în care nu este simplă muzică, ci un mesaj dureros spre o altă lume care încă nu s-a născut, ea are puterea să arate că în miezul celei mai fetide putrefacții, acolo unde virușii sînt agenți electorali și unde proteinele defilează ca niște gardieni ai stomacului universal, oamenii nu pot rămîne simpli slujbași ori consumatori, oamenii sînt oameni și aleargă spre frumusețea propriei lor dispariții. Din această cauză, **Twin Peaks** a propus o viziune decisivă asupra lumii moderne. Cu alte cuvinte, cine scapă de acest Infern, cine reușește să se elibereze din vraja malefică a acestei localități, poate reface drumul invers al lui Columb, poate să revină în Europa și să reîntremeze aici o civilizație tradițională, adevărată, o civilizație fără ospicii și fără schizofrenici. În fața erosului toate giumbușlucurile magice nu au nici o putere. **Twin Peaks** este desigur o extremă, dar și o soluție. Cînd ai ajuns în **Twin Peaks** mai ai de făcut un pas pentru a trece în Parad's. E de la sine înțeles însă că acest pas coincide cu o imensă și ontologică transformare. Doar acordurile muzicii reușesc să schițeze acest drum al regenerării. Diferența în fond între lumea din **Twin Peaks** și **Tristan și Isolda** este aceea dintre o lume oarbă și o lume care vede. Între ele se întinde, ca o punte, muzica prin toată vraja ambiguității sale. Muzica e purtătoarea de eros și are putința de-a estompa diferențele. Prin muzică extremele se întîlnesc, orbul ajunge să vadă, văzătorul ajunge să orbească. Văzul și nevăzul se contopesc, realizînd o stare beatifică, singura în stare să topească porțile clipei, ale zilei, ale anului, ale veacului. În fond, această vrajă unică tăinuiește misterul pe care nu-l asimțim decît în momentele de început și de sfîrșit ale umanității. Laura și Isolda sînt prin umare două femei logodite cu Neființa, fiindcă însuși trupul lor, ca destin al substanței mereu pătimitoare și transformatoare, este purtător de Ființă și de sens sacrificial. De aceea, stările de realizare spirituală nu au, nu pot avea și nici nu trebuie să aibă un caracter net, bine definit, o claritate pozitivă. De aceea, un spiritual nu va ști niciodată cît de înalt este situat pe scara urcușului spre divin tocmai fiindcă acest cîștig al ascensiunii se realizează printr-o neîncetată „pierdere" a existenței profane. În această relație plus-minus, cînd omul se transformă și dispare ca om, un rol important îl are de împlinit dragostea și muzica drept vehicul al acesteia. Ambiguitatea ei subliniază de fapt inefabilul relației amintite, felul în care omul, mai ales dacă este femeie, se transformă și înaintează spre Ființa supremă a propriei sale dispariții. Ipostaza carnală a erosului are în fond rostul unui suport intensiv pătimitor pentru a traduce în plan vizibil și material toate etapele neștiute și incerte pe care sufletul le traversează. Asta și este explicația nașterii acelor stări ambigui-contradictorii și nicidecum confuze pe care le trăiește persoana înscrisă pe un drum spiritual. Poate clipele de cea mai înaltă derută să-i mascheze o ascensiune deosebită de care nu e conștient. Din această cauză se și spune că apropierea de cer este un lucru independent de voința omenească sau dependent de aceasta numai în măsura în care în împlinarea străduinței și a nevoinței omului vine harul. Urcăm fiindcă sîntem trași în direcția urcușului. Vedem fiindcă sîntem văzuți din direcția spre care privim. Înrudirea oarecum șocantă și teribilistă pe care am vrut s-o realizez între frumosul mit celt și viziunea torturantă a regizorului american inspiră deci demersuri mult mai ambițioase. Demența care bîntuie în filmul lui Lynch devine aproape iconică în sensul în care **icoana este de fapt poartă.** Iar muzica ce sensibilizează această ieșire prin fiorul erotic pe care-l poartă reprezintă exact mediul de ambiguitate prin care răul fuzionează cu binele nu pentru a crea confuzie, ci pentru a descoperi acel spațiu al transcendenței unde totul este posibil fiindcă însuși Dumnezeu este Posibilitatea Universală. Laura și Isolda sînt împreună, așa cum Eva și Maria sînt unite prin perfecțiunea complementarismului metafizic. Ele formează o nebuloasă erotică, damnatorie și redemptivă, otrăvitoare și eucharistică, care, dacă este gustată, îl poate face chiar și pe ultimul muritor să spere că-și va transforma în abur și vis țărîna propriei alcătuiri.

În disperarea lumii moderne un grăunte în plus de disperare poate fi salvator și poate readuce întregul Cosmos în palma umilului Cer...

Dan Stanca

haiku

Zidul și zăpada
fac din orbire
virtutea supremă

GLOSSĂ

Afară plouă și ninge cu fulgi mari. N-am mai scris demult în acest jurnal. N-am timp, n-am chef, îmi vin gînduri contradictorii care cu greu s-ar preta hîrtiei, mai curînd happening-ului în aer liber. Te poți opri în mijlocul acțiunii, ca un orb. Stai să asculți în lungul pereților care nu știi ce acoperă. Pereții, emblemă apropiată orbilor. Un oraș întreg încape în clipa unei căderi. Atenția-recordată, tencuiala gata să crape, te vei pierde pe străzi care dau în alte străzi pînă cînd revărsarea devine invulnerabilă. Unde să te duci dacă zidurile, străzile se continuă pe cele două părți ale craniului tău ? Unde găsi-vei un loc în care oasele degetelor să nu fie inutile ca niște chibrite arse ? Respirație, în oglindă ești altceva decît o dungă de cenușă ?

Nu pot merge mai departe. Oră scalpată de zăpadă. Streșini care picură într-un registru de rezonanțe incredibile. Sînt o ureche intercalată inventîndu-și vecinătățile, un perpetuum altoit pe nimic. Vreau să fac un gest, oricare, dar mi-e teamă să nu surp emițătoarele din atemporalitate, și să le prăvălesc la picioarele noastre, mormoloci puhavi. Orice emite sunet e bine să rămînă nevăzut. Doar așa sunetul va rămîne pur. Doar așa schimbările, multiplele lui combinații nu vor fi confundate cu umorile suspecte ale emițătorului ori cu ventrilogismul spațiului. Nu avem umbre destule ca să pășim liniștit. Contururi nesigure te solicită intermitent. Da și nu, prăvălind secunda pe caldarîmul gol al craniului ras dar încă neîncălțat și înfiind raza pătrunsă prin haloul victuirilor neconcludente. Simptomul celui care te urmărește pentru că respiri, sila bucuroasă a apropierii invalidate, torpoarea etanșă în care zidim orice legături inter-umane. Singur și absurd : vechi reparații la un zid în mijlocul cîmpului, la o poartă între grîu și nuci, la o fereastră pentru rădăcini. Ceață care se vede doar acolo unde începe să nu mai fie. Calmul de a spune cuvinte prin somnul în care te complaci. Realitatea insubordonată inventîndu-și mereu un colț după care să dispară. Subterfugii pentru sensibilitatea desprinsă de trup cum coaja de copac în urma unui trăznet. Nu zic nimic în fața ferestrei, îmi pun palma pe ochi în fața zidului, îmi număr degetele pînă la epuizarea nervoasă a beznei care mă-neconjoară.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 17 febr. 1992)

PRIVGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

Interval

Mai avem un semiton și
Iarba care mă inundă
Va-nnopta
Candela lacrimilor mele,
Mai avem un semiton —
Coama de sare
A valului tău murg
Va uimi
Pacea trupului meu.
Mai avem un semiton —
Brațul tău andezit
Va dura pe nisip
Urma adevărului nostru.
Mai avem un semiton și
Va cădea bruma.

Tamara Constantinescu

Hahui vă urează

Sănătate.
Eu, tot cu sferele.
Lărgesc mereu compasul.
Trebuie să circumscriu
Deșertul.
Soldatul atinge oaza
Rezemîndu-se de o rază.
Dinadins.

Constantin Hahui

Mai mult ca moartea

pot să mișc degetul cînd vreau
și gîndul ăsta-mi ajunge
ca să n-o mai fac

toate drogurile sînt răsuflate
descriu senzații pe care le inventez
ca să nu mai simt
ecoul pustiului

mîzgălite pe zid
nume de formații
cuvinte obscene
simboluri

vreau să clipesc
dar pleoapele se opresc însingerate
de crucile înfipte
în retina de lemn

Călin Selicean

Ce-i cu noi ?

Iubitule, ce-i cu noi
Ce-i cu lunile verii noastre
Tricotate în alb
Cu musafirii trași la indigo
Aș vrea explicația cu puțin zahăr
Să știu și eu încotro mă poartă
Evenimentele din tablă zincată
De pe ce acoperiș voi privi,
În ochii tăi noaptea
Cu serviciu la stînă
Unde stelele sclipesc de curățenie
Făcută în ultimele douăzeci și patru de ore
În care mi-ai mituit
Toate cunoștințele
În domeniul acesta
Cu cuvintele prescurtate
Iubitule, zău că nu fac politică
Cu tine pe apa aceea curgătoare
Printre țîntarii
Cu intențiile lor de bine
Așezate pe nopțiile noastre
Ca un cearceaf.

Ana Ardeleanu

Variantă generală

părea
căzută
o frunză
dar tot ce-ai cunoscut din mine
a fost a osoasă perdea
și tot ce-ai adumbrit din mine
a fost o caldă somnolență.
de mină rogu-te ia-ți acum
ziua
și du-o pe țărmul înmormîntat
unde tu ai avut dreptate
pentru prima și ultima oară
și du-o ca pe o prietenă copilă.
pe țărmul mut
va rămîne doar roata
torturată și încă prizonieră
a aceluiași
nimănui.
Căci tot ce-ai cunoscut din mine
a fost pruncul
alăptat cu poezie.

Daniel Deleanu

Contemplație și evlavie

În ciuda unui palmares deloc neglijabil, nu l-am cunoscut pe **Adrian Stoenică** altcumva, decît ca una dintre figurile marcate de o distincție a evlaviei, aproape serafică în gest și atitudine, așa cum mi s-a relevat în dese rînduri în ambianța spirituală a Bisericii Silvestru. Date foarte sumare mi-l recomandaseră drept artist plastic sensibil, dar pradă unei solitudini liber asumate. Expoziția recentă de la Galeria Municipiului București mi-a confirmat în bună parte prezumțiile.

Adrian Stoenică este o natură contemplativă, ca foarte mulți dintre noi, care a avut, însă, curajul de a-și materializa această disponibilitate, chiar dacă aventura sa creativă a însemnat cel mai adesea un șir întreg de sacrificii și privațiuni. Pentru că Adrian Stoenică își înțelege destinul artistic ca pe un **continuu exercițiu confesional.** El se și situează în arta sa în punctul cel mai favorabil împlinirii unui dialog sensibil și intens cu universul în care trăiește. Un univers pe care îl percepe ca pe un mister sau, mai exact, ca pe o **imagine a sacrului,** în care fiecare componentă cu aparență materială nu este altceva decît **proiecția în concret a unui reper spiritual.**

Stoenică pictează în culori pure, vibrate de spectaculoasele construcții a unor ceruri dominatoare, în care lumina se coagulează în impresionante armonii cromatice. De aceea, peisajele lui Stoenică evită perspectiva limpede definită. Formele se întrepătrund într-o curgere domoală de planuri diluze, încărcate de mister și poezie.

Modalitatea aceasta de percepere a spațiului ambiant, ca o proiecție interioară, decantată sensibil, este o descoperire a impresionismului, dar Stoenică nu se revendică acestui curent, fertil încă și astăzi. Pentru că în cazul său credem că **precumpănitoare este latura meditației lirice și evlavioase,** care exercită o influență distinctă asupra viziunii plastice. Pledează în favoarea acestei sentințe de ordin estetic atît peisagistica sa, cît și compozițiile de gen și portretele prezentate în expoziție.

Artistul își concepe tablourile, cînd apelează la modelul uman în termeni expliciți, nu atît prin construcția plastică, ci, mai ales, prin elementele de compoziție ce, în mod invariabil, ne redau **imaginea existenței pioase.** Pentru mulți, o asemenea reprezentare, oarecum stereotipă, a personajului uman, este idilică, deși datele esențiale ale pretextului real nu sînt excluse.

O undă edulcorantă străbate tablourile acestui artist, ale cărui antene sensibile sondează universul sorbindu-i nesățios armoniile încantatorii — semnele unor mesaje divine. Se pare că Adrian Stoenică așază în pictura sa mai presus de orice, astfel de criterii, de ordin subiectiv și de reconsiderare, de glosare culturală a datelor realului. În plan strict plastic, dincolo de plăcuta notație de factură impresionistă a pastelurilor sale peisagistice (cu efecte de culori de apă sau de ceracolor), găsim și dovada preocupărilor mai temeinice pentru pictura de șevalet. Naturile statice pe care le oferă expoziția lui Stoenică ne indică un artist preocupat deopotrivă de desen și de rigoarea construcției plastice. În ciuda materialelor pe care le folosește, ușoare, cu o consistență fragilă, artistul atinge pragul virtuozității expresive în redarea formelor și a senzației tactile a materialității lor. Aici este vădită deprinderea științei de a picta, pe care Adrian Stoenică se străduie să și-o perfecționeze, folosind pe cît cu putință și zestrea profesională și culturală, ce i-a conferit-o academia de arhitectură pe care a absolvit-o. Un statut ce menține în cadrele unui soi de amatorism superior cultivat (este component al grupării artistice „Petru Comarnescu", cu caracter semiprofesionist), dar care, prin prestația artistică demonstrată într-o notabilă suită expozițională, se afirmă ca un exponent de seamă al unei culturi, ce nu conține să se exprime pluriform și viguros la toate palierele ei de manifestare.

Corneliu Antim

Dilema spectacolului de operă

De la o vreme, „recepționarea" spectacolului de operă cunoaște poziții diverse – melomanii „microbiști" urmăresc zeci de casete video cu „monștri sacri" ai artei lirice universale, reprezentînd summumul calităților vocale și regizorale, talon care îi face pe acești „puriști" să fie veșnic nemulțumiți de orice alte variante interpretative; adevăratul iubitor al **spectacolului** de operă, consideră incomparabilă atmosfera sălii, emoția pe care o oferă desfășurarea vie a demersului artistic, fie el chiar marcat de unele neîmpliniri, dar adevărat și palpabil.

Dacă privim spectacolul de operă ca act de cultură în sine, este evident faptul că cel ce îl urmărește are posibilitatea să cunoască direct marea muzică, dar și texte celebre care stau la baza libretelor, ambianța epocii în care se petrece acțiunea, tipologii (în măsura în care sînt bine conturate) etc. În acest sens, fiecare nouă montare a unei capodopere reprezintă o realizare menită să suscite interesul marelui public, ceea ce este în fond, cel mai important lucru.

Din această perspectivă, reluarea operei „Don Carlo" de Verdi pe scena Operei Române din București poate fi privită ca un act de cultură, deci este o reușită. Ascultăm muzica lui Verdi, cîntată în original, urmărim drama imaginată de Schiller, întîlnim personaje istorice celebre, cunoaștem ceva din duritatea inchiziției și din ceremonialul curții regale spaniole, realizînd o „culturalizare" polivalentă, plăcută, rapidă și eficientă. Faptul că Opera bucureșteană a încumetat, în condițiile vocale și materiale de care dispune, să facă acest lucru este demn de laudă, dar și hazardat. Cineva spunea cîndva : „Ai Lakmé, dai Lakmé ; nu ai Lakmé..." Dacă s-ar extinde această „cugetare", ar trebui ca prima scenă lirică a țării să nu mai monteze nimic, ba chiar să și retragă multe din spectacolele curente. Opțiunea rațională, dificilă de altfel, ar trebui să încline către prima variantă, cu riscul „lezării" unor auditori avizați (și pretenționși). Oricum vor exista critici, așa că... Ce propune premiera de la Opera Română ? O reluare a decorurilor semnate, cu două decenii în urmă, de Roland Laub, schematice, lipsite de grandoarea (fie ea și austeră) specifică epocii lui Filip al II-lea, purtînd însă, în coloritul sumbru și în gratiile omniprezente, semnificația unor vremi întunecate. Costume frumoase, în culori sobre dar elegante și „în stil", realizate de Adriana Urmuzescu. Un cor și o orchestră îndelung lucrate, străduindu-se să fie „la înălțime" și reușind, în general, în ciuda schimbării de ultim moment a dirijorului (acum, la pupitru, Ion Iancu). O „garnitură" solistică incluzînd nume sonore, dintre cei mai buni interpreți ai teatrului, dintre care, însă, doar cîțiva mai pot evolua la nivelul de altădată. Sigur că știm ce eforturi au depus, sigur că apreciem întreaga lor carieră, nu intenționează nimeni să caute „pete în soare", dar trebuie să avem curajul opiniei, chiar dacă vom supăra — oricum, alții mai buni nu avem nici în generațiile tinere.

Apariție superbă, avînd experiența rolului cîntat în premiera de la Opera Mare din Paris, deținătoarea unor pianissime infailibile, adăugate unei recunoscute științe a cîntului frumos și expresiv, Sanda Șandru a dat viață Elisabetei de Valois, conturînd un personaj tandru, marcat de prestanță nobiliară. Egal cu sine, basul Pompei Hărășteanu a construit dificilul personaj Filip cu inteligență și profesionalism, vocea generoasă și dezinvoltura scenică dînd relief unui rol pe care l-am fi dorit, poate, mai dramatic.

Confruntîndu-se cu dificultăți vocale deosebite, poate marcați și de oboseala numeroaselor repetiții, Constantin Ene (Don Carlo) și Vasile Martinoiu (Posa) au susținut partitura sub aspect intonațional, nemaifiind „loc" și pentru interpretare. Cîntul nazal, armonicele deja prea largi, teama de „chix", sunetele descărnate duc, inevitabil, la crispare scenică și vocală.

Lucia Cioară a supralicitat în Eboli, cîntînd mereu în forte, depășind, în acut, limitele sunetului muzical : Eleonora Enăchescu este un pas simpatic, dar insuficient vocal ; Marele Inchizitor (Adrian Stefănescu) are prestanță, a avut odată voce, ceea ce nu e suficient, mai ales în duet cu Pompei Hărășteanu ; „vocea din cer" a Iuliei Isaev sună frumos, curat și sigur, dar secvența nu este elocventă — o așteptăm în roluri de anvergură.

Mihnea Lamatic, Florian Ionită, Anatol Covali au completat distribuția.

În asemenea condiții nu poate fi vorba de o „echipă", iar eforturile făcute în acest sens și de regizoarea Cristina Cotescu nu prea aveau cum să fie încununate de succes. Oricum, evoluția scenică se încadrează în limitele unei decențe convenționale.

Revenim la dilema inițială — privim casete acasă, sau pulsăm în atmosfera sălii, oricum mai aproape de viață ? Poate că, totuși, ar trebui să preferăm căldura trupului uman imperfect, unei statui superbe dar de piatră.

Anca Florea

Explozia unicatelor

Acum, cînd alegerile prezidențiale au fost cîștigate tot de un om de-al nostru, un tovarăș de nădejde, cu un trecut revoluționar deja intrat în istorie, ziceam că e cazul să ne ocupăm și de subiecte mai amuzante, fiindcă viața nu-i făcută numai din concursuri de împrejurări. Ei, bine, cînd tocmai ne hotărîsem să descriem volutele mîngii în careul belgian că, orice s-ar spune, meciul nostru la Bruxelles captă atenția întregii Europe, iată că pe post (nu de apărător și nici de interrătăcitor !) apare realesul, cu zîmbetul său larg, generos și permanent ca o noapte polară. Încă nu se răciseră voturile și domnia sa voia să ne inițieze în anumiți termeni. Doamne, cîtă subtilitate a fost investită pentru a ni se marca **opoziția** și **poziția** într-un stat de drept, cînd tot stîngul e în plină ofensivă ! Dar ca întotdeuna, spunem una și fumăm alta. În rest, toate erau vechi. Ceea ce știm ni s-a mai spus, ceea ce bănuiam s-a certificat. Ceea ce are de gînd să facă se va finaliza în funcție de realitate. Domnul nostru președinte refuză ab initio dogmatismul, cum apăsat se pronunță, cu promptitudine, să nu rămînă vreunul nelămurit. Dacă nevoile i-o vor cere, adică peluza și o parte din tribună, va schimba foaia, adică va puncta acolo unde se cuvine. Maximă pe măsura zdrobitoarei sale performanțe. Noutatea ?

Da, a axistat și o noutate. Adică, mai bine zis, s-a rupt cu tradiția celor doi ani și ceva, cînd o conferință de presă ne aducea în prim plan nu numai pe suprem ci și pe aceia care-l sîciiau cu întrebările. Acum, slavă domnului, televiziunea noastră orientată preia o mai veche practică, cînd ecranul era ocupat numai de Ceaușescu. S-a gîndit că procedeul e avantajos și l-a ținut cu capul în televizor mai tot timpul pe domnul Iliescu și doar arareori ne mai prezenta, în marea trecere, încăperea și pe cei care se înghesuiseră în ea ca sardelele, ziariștii. Normal. De ce să-i repereze telespectatorii pe uneltitori și să li se întîmple, doamne ferește, vreun pocinog ? Securitatea gazetarului înainte de orice, chiar și cu expunerea prelungită a realesului. Apoi, domnul președinte avea un alt costum, se înțelege, nou, o cravată cu buline și, apărînd cu intermitențe pe ecran, chipul și ținuta sa s-ar fi imprimat mai greu în retina și conștiința admiratorilor dar, mai ales, inamicilor săi. Altfel spus, totul a fost pregătit, gîndit și pus la punct cu o știință demnă de o cauză nobilă. Să fie într-un ceas bun, că de cele rele tot am avut și vom mai avea parte !

Cît privește meciul anunțat în debutul acestei cronici s-a asemănat întrucîtva cu capcana în care a căzut Emil Constantinescu. Ziarele belgiene au ridicat în slăvi pe români, dar, cu o răbdare dezarmantă, Scifo și ai lui i-au adus repede cu picioarele pe pămînt, ba chiar le-au împiedicat în prima repriză, încît nu te puteai abține să exclami : unde-i strategia marelui conducător de oști, Cornel Dinu ! Păi, oriunde, puteam răspunde — în ziare, în texte prolixe și declarații sforăitoare. Că, după sfaturile sale, fotbaliștii noștri ar mai fi încasat două, trei goluri. În a doua repriză și-au luat inima în dinți și n-au mai ținut cont de vorbele unicului, acționînd după cum le-a dictat talentul. S-a văzut abia atunci că sîntem gata să le ținem piept europenilor, dar a fost prea tîrziu. Un Lăcătuș neinspirat am mai văzut și în alte ocazii — dar și cu alte ocazii — și tot ne întrebăm : dacă la echipa sa de club e mereu rezervă, cum s-o fi împăcînd cu rolul de titular la națională României ? Poate ne va răspunde tot selecționerul nostru unic în felul său, fiindcă, în felul nostru, îi știm cam toate năravurile. Cu fiecare meci, cu fiecare prezență la microfon acestea îi sporesc și s-ar putea ca, după atîta opulență, să se aplece de tot, dacă nu cumva i s-a aplecat deja. Ar mai fi apoi ceva, ce nu trebuie trecut cu vederea. Se caută un premier cu idei. Dacă tot are undă verde de la Cotroceni, să-l încercăm și aici. Poate numai așa scăpăm pe bieții noștri fotbaliști de un ins scînteietor care cînd se aprinde nu pocnește și invers.

Marius Tupan

BLAGA DIMITROVA

POETUL DISIDENT: MIT ŞI DEMISTIFICARE

Sub ochii noştri se petrece o metamorfoză epică demnă de o tragedie antică.

Reamintiţi-vă basmul : vrăjitoarea cea rea îl preschimbă pe tînărul prinţ într-un măgar respingător. Pentru a scăpa de vrajă nu există decît o singură speranţă — să se afle o fată plină de bunătate care înfrîngîndu-şi repulsia, ar accepta să sărute măgarul cu dragoste. Şi, odată miracolul înfăptuit, tînărul şi-ar regăsi chipul cel nobil şi, împreună cu fata, ar trăi fericiţi.

Astăzi, această metaforă simbolică dobîndeşte accente groteşti în varianta ei politicardă prea balcanică.

POETUL AR FI NEVINOVAT

Natura însăşi a poeziei îi impunea creatorului ei de talent conduita de adoptat.

Îl silea să se izoleze în colţul lui spre a nu fi implicat în jocurile murdare ale despotismului. Muza îl pedepsea cu asprime prin chiar verbul lui pentru orice abjurare de la adevăr, pentru orice coparticipare, chiar infimă, la minciună. Îl persecuta pentru orice dovadă de vanitate, de onoruri primite din mîinile necurate şi ignare ale nomenclaturii, pentru ordinele de misiune în străinătate pe cheltuiala prinţesei, pentru apartamentele, vilele, automobilele şi privilegiile de orice fel, pentru sinecurile primite în dar. Ascultarea de priorităţi, chiar şi în numele unei „realizări publice", ducea în mod inevitabil la autodiscreditarea poetului, la eşecul în creaţie.

Prea puţini sînt cei care au ştiut să reziste marii ispite. Singura condiţie pe care poezia o punea alesului ei era refuzul. Şi orice refuz se transforma în politică. Refuzul de a scrie la comandă devenea o demonstraţie politică, refuzul de a da mîna cu un ticălos — un gest politic, refuzul de a participa la cine ştie ce „acţiune" oficială — o imensă eroare politică etc.

Astfel încît poetul se trezea în mod inconştient, de la sine, implicat în politică fără a avea nici cea mai mică idee unde îl va duce acest lucru. Iar atunci cînd schimbarea atît de aşteptată s-a produs, tocmai el, apoliticul, diletantul absolut în materie de putere, absentul din orice mediu monden a fost cel obligat să facă o alegere crucială : să-şi asume o responsabilitate sau să fugă de datorie. Dacă te închizi la tine în celulă, dacă îţi astupi urechile spre a nu mai auzi chemarea prezentului, îţi renegi tocmai în felul acesta toate convingerile trecute. Dacă, însă, te înhami la crucea cea grea a politicii... Vai de tine, poetule !

MAGIA NEAGRĂ

Poetul devine martorul mut al propriei lui metamorfoze, fără a o putea împiedica.

Din odaia lui mizerabilă trece direct în enormul cabinet de lucru, cu covorul viu colorat pe care îl calcă cu încălţările lui roase, şi în care pînă mai ieri trona călăul lui, cenzorul principal al Republicii. În spatele uşilor se află aceiaşi **body-guards**, aceleaşi gărzi de corp care aveau misiunea de a veghea la securitatea fostului stăpîn.

Apropiaţii poetului, cei care îl implorau, cu ochii aproape în lacrimi, să accepte acest post înalt pentru a salva ceva şi pe cineva necunoscut îl lasă singur între aceşti pereţi unde plutesc încă spectrele funcţionarilor reuniţi în oculte conclave nocturne.

Trei telefoane de calibru diferit îl fixează de pe birou. Încă nu ştie cum să se folosească de ele. Simte nevoia să audă o voce de prieten. Ridică primul receptor. Şi, brusc, i se pare că-i răsună în ureche rîsul vulgar şi frust al Personajului. Îl trec fiori reci şi pune repede receptorul la loc în furcă.

Poetul întredeschide cu teamă un enorm dulap, încastrat în zid, plin, nu încape îndoială, cu cărţi — cu dedicaţii, cine ştie din cale afară de amabile de la unii din colegii lui ? Şi brusc face un salt înapoi. Înăuntru, un enorm seif, dotat cu o închizătoare rotitoare cu cod. Mai văzuse aşa ceva în seriile negre occidentale. Ce putea fi înăuntru ? Liste negre cu duşmanii periculoşi ? Rezoluţii secrete privitoare la lagărele de detenţie ? Pseudonimele delatorilor şi ale agenţilor secreţi ? Fişele membrilor inteligenţiei, printre care şi a sa proprie, bogată în informaţii furnizate de prieteni ?

Poetul trînteşte uşa dulapului şi se îndreaptă spre fereastră ca să ia o gură de cer. Prin perdeaua transparentă se profilează silueta obeză a Casei Partidului, străpungînd norii cu steaua cea roşie încă nedată jos. Aşezat din toate părţile de atributele terorii, proaspătul convertit se pune pe măsurat cuşca nesfîrşită a biroului său. Încearcă să reflecteze. Desenele din covor îi provoacă rău de mare.

Aşa se scurg zilele, una după alta. Aproape fără să se deosebească una de cealaltă. Conştiinţa i se frînge în două : batjocură şi spirit critic propriu disidentului, şi, cap pătrat, lumdu-se pe deplin în serios la nivelul acesta de stat. Nu mai este poet, ci o Excelenţă. Ţelul acestei schimbări la piele este supravieţuirea. Pentru omul de stat — un ţel glorios, pentru poet — o ruşine. Reuniuni, şedinţe de lucru, comitete, comisii, primiri şi însoţiri la aeroport. Conversaţii curtenitoare cu diplomaţi. Surîsuri. Ştiinţa de a-ţi ţine gura ! Cocteiluri, recepţii, interviuri. Şi optimism — cu orice preţ !

Poetul se observă piezîş. Să rîdă sau să plîngă ? Începe tot mai mult să semene chiar cu aceia ... Şi să se dispreţuiască. Continuă, însă, să reflecteze. Ca să ajungă la concluzia : puterea este un mod de întrebuinţare. Numai în caz de abuz puterea devine apăsătoare. Un mod de întrebuinţare normal şi uman o fac să fie slabă şi vulnerabilă. Tu eşti cel care trebuie să aleagă, filantropule !

Poezia nici măcar nu încearcă să treacă pragul spaţiosului cabinet de lucru. Preferă mansardele strîmte şi înghesuite — ca să se strecoare prin horn. „Scrieţi versuri ?" — mică întrebare vicleană pusă de jurnalişti. „Da, scriu !" — „Cînd ? Noaptea ?" — „Zilnic ! Scriu rapoarte, discursuri, elaborez planuri, programe, intervenţii"... Sărmane poet ! Unica ta auto-justificare este morala, încercarea de a împăca puterea şi morala ce se exclud reciproc. Vei izbuti ? Trebuie ! Dacă nu, la ce bun toată această auto-frustrare ?

Nu mai eşti un mit, eşti o imitaţie, ai grijă să nu te transformi în mistificare.

Mărturiseşte-ţi : ţi-ai ţinut promisiunile ? Pe cine şi ce ai salvat de cînd eşti la putere ? Ca să poţi veni în ajutorul cuiva eşti nevoit să apelezi la metode criticate chiar de tine : intervenţii, încălcări ale legii, acte exclusive, concesii reciproce de la om la om, nerespectarea Constituţiei pe care ai jurat cu maxilarele strînse şi care te leagă de mîini şi de picioare. O, libertate...

Unul îţi poartă pică pentru că nu l-ai invitat la o recepţie, altul pentru că nu se află el în locul tău.

La intrarea în edificiul de cult, o mulţime de solicitanţi te opresc la fiecare venire şi plecare. În ce constă democraţia ? Înainte, deţinătorii puterii abuzau de cetăţeni. Acum, cetăţenii abuzează de deţinătorii puterii. Schimbare radicală ce duce la aceleaşi rezultate : noul şef, odinioară poet, intră şi iese pe furiş pe uşa din dos pentru a evita cererile prea insistente. Faptul de a nu putea ajuta pe toată lumea îl îmbolnăveşte pînă la prăbuşire.

Iubite poet, eşti pe cale de a face, mai mult sau mai puţin, exact lucrurile de care îţi băteai pe vremuri joc, neabţinîndu-te de la epigrame pipărate pe această temă. Îţi străbaţi în diagonală biroul. Mai încerci încă să reflectezi. Fără, însă, să te mai apuce răul de mare la vederea desenelor din covor. Este oare posibil să te fi obişnuit cu tangajul navei statului ? Este oare posibil ca muza să nu mai vină niciodată să te viziteze ? Faptul de a fi adoptat un orfan, de a fi salvat un plop de la tăiere îţi umple într-atît fiinţa încît încerci sentimentul de a fi compus cel mai frumos poem al tău. Însă ...

Cum poate fi salvat mitul neînfricatului poet-disident ? Nu faci decît să te îndepărtezi vertiginos de propria-ţi legendă. Numai nopţile de insomnie sînt martorele vieţii tale, în lumea ta. Nostalgia te sufocă : închisoare, interdicţie de publicare, tineretul copiindu-ţi de mînă versurile şi ascunzîndu-le în sîn, amenînţări, prieteni. Chiar, unde or fi dispărut prietenii ? O durere cumplită te săgetează — provocată de vis. Unde s-a evaporat visul ?

În zori, ca un schizofren, te smulgi din mit şi reintri în anti-mit, în viaţa de zi cu zi a stăpînului înzestrat cu însemnele priorităţii : în faţa porţii te întîmpină un **body-guard** cu Mercedesul. Or, pînă mai ieri, în locul lui era un agent secret ce avea misiunea de a te urmări. Care e diferenţa, dragă liber-cugetătorule ? Enormă : atunci puteai să-l eviţi, să-ţi schimbi domiciliul, să te sustragi filajului lui prin curţile dosnice din cartier şi să te faci nevăzut. Acum, imposibil să fugi, chiar dacă ai vrea. Dar — chiar vrei ? Oare nu te-ai obişnuit, fără să-ţi dai seama, cu acest avantaj impus ?

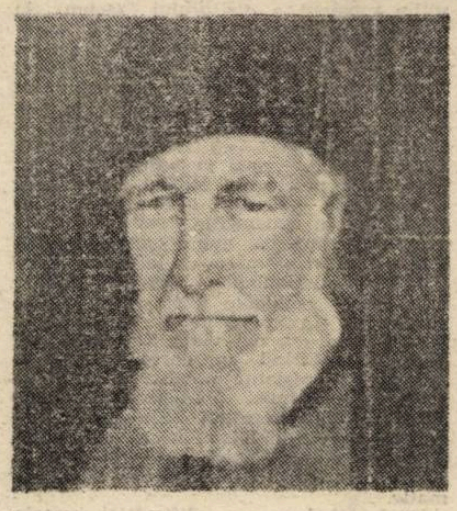

Dumnezeule, ieri încă te mai întîlneai cu necunoscuţi cu priviri pline de respect, de admiraţie şi de iubire. În vreme ce azi, din spatele geamurilor blindate ale Mercedesului, înregistrezi priviri pline de ură pe care propria ta imagine actuală le trimite înapoi. Oare aceste ferestre blindate scot în relief, ca nişte lupe, defectele tale, sau postul tău de rang înalt este cel care te expune într-un unghi obtuz ? Ce s-a întîmplat cu tine, dragule de reformator al societăţii ?

Politica, blestemata asta de vrăjitoare bătrînă, te-a preschimbat în vită. Animal de povară ce se opinteşte să scoată din mlaştină căruţa statului. În vreme ce aceasta nu încetează să se tot înfunde. Realitatea te plesneşte fără milă cu biciul nevoilor. Nu ai dreptul nici să te plîngi, nici să te opreşti, din încăpăţînare, la jumătatea drumului nici să arunci jos povara şi să zbieri cît te ţin plămînii.

Vită jalnică şi bătrînă ! Cum să scapi, cum să te scuturi de magia aceasta ocultă ? Eşti scuipat, înjurat, umplut de noroi. Zvonurile îşi ţes plasa de bîrfe în jurul mărinimoasei tale pofte de putere, de autoritate mediatică, a maniei de a-ţi vedea numele pretutindeni, al vanităţii, al patosului caracteristic mitingurilor. Dar cele mai grave pentru tine sînt prejudiciile aduse mitului disidenţei tale. Gurile rele spun că ar exista o pată în cazierul tău. Deci nici trecutul nu-ţi mai aparţine ? Este oare cu putinţă ca refuzul tău de pe vremuri să-ţi fie azi refuzat ? Nu mai lipseşte decît să fii acuzat de corupţie. Este oare posibil ca faimoasa ta dezinteresare pecuniară să-ţi fie azi negată ?

Simţi şuierînd deasupra capului cravaşa problemelor. Îţi devii ţie însuţi din ce în ce mai odios, dragul meu poet jalnic ! Cînd te vei fi înşelat ? Să fii tu cel care va salva de la naufragiu nava ce se scufundă, spartă, ca şi tine, în două ? De ce vei mai fi încercat imposibilul ? Dar dacă ai fi rămas deoparte, ai fi avut oare conştiinţa împăcată ? Dar muza s-ar mai fi opri vreodată pe umărul tău egoist ? Unde este acum muza asta săltăreaţă ? „Cu toate acestea, bănuiai ce te va aştepta în labirintul puterii. La dracu', însă ai fi putut acţiona şi altfel ? Atunci cînd erai somat să accepţi, ai răspuns de o mie de ori „NU" ! şi o singură dată „DA !". A fost fatal ! O, clipă, întoarce-te ... ca să ajungi tot aici ?

SPERANŢA

Efectul magic nu poate fi risipit decît într-un singur fel : muza trebuie să sărute cu dragoste fruntea asta posomorîtă, încruntată şi tristă a ta.

Dar muza este o fată capricioasă şi plină de contradicţii. Nu va săruta în veci fruntea ta de măgar de povară cu urechile pleoştite, altădată atît de semnă şi încoronată cu lauri şi spini.

Fostul poet nu încetează a se minuna de absurditatea vieţii. Ce s-a întîmplat de s-a ajuns ca luptătorul împotriva puterii să fie prins în capcana puterii, ca apostolul libertăţii să-şi calce în picioare propria libertate, ca purtătorul visului cel mai luminos să-şi piardă propriul vis sau să-l distrugă ?

Visătorul se preschimbă în pragmatic, apărătorul idealului fără compromis posibil — într-un realist gata de compromisuri, poetul fără pată — într-un funcţionar depăşit de drojdia cotidianelor prozaice. Şi, în chip cu totul natural, el îşi asumă personal toate eşecurile trăite sau prevăzute ale statului.

Cu toate acestea, în tunelul puterii se zăreşte lucind în depărtare un grăunte de lumină — este speranţa, speranţa nemaivăzută că, încetul cu încetul, cu timpul, cineva va înţelege, poate, inevitabila eroare a poetului şi va spune :

Dragă suflete nevinovat, nu ţi-ai isprăvit versul, dar abnegaţia ta răsună precum un poem !

13 iunie 1992
SOFIA

Traducere din limba franceză :
Bogdan Ghiu

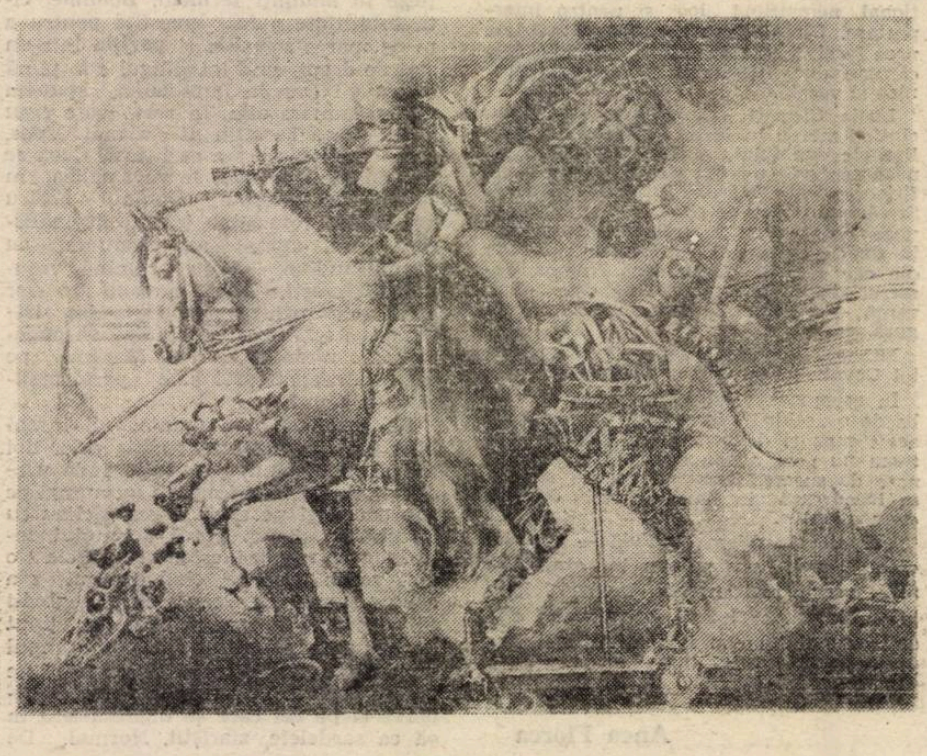

LEONARDO RINALDI (Argentina)

Incendiata elice

Fugară stăpînă a minții mele
elice incandescentă a iubirii
tristă umbră a sentimentului
histrionic fulger veșnic al durerii.

Înspăimîntătorul hoit al vieții
carnație a sărmanei existențe
inutile
fir de apă în deșertul întunecat
al urii, trădarea și sufletul.

Prăbușire fulgurantă a apusului
înșelător,
suavă și blîndă briză a durerii
iris albastru al stepei ;
punct mirat al pasiunii ;
este apusul, este dorința rănită
incandescenta elice a iubirii.

Sunete neîmblînzite

Unde adorm nepăsătoare
razele soarelui,
unde se alcătuie
subțirea brumă a iubirii

unde se înfundă,
în adîncul peșterii melancolice și
umede ;
aromele pasiunii
și blestematele raze ale nebuniei.

unde plutește
de încîntare, febra,
unde amurgul
pentru veșnicie se îngroașă.

În anonimele simfonii
ale neîmblînzitului vagabond,
în sonurile tăcute
ale umbrelor din vreo odaie
întunecată.

În muribunda alunecare a unei
păsări,
în deschiderea, aripilor sale,
care, asemeni înțelepciunii ,se
pierde...
...cînd zorii se termină.

Mai mult decît răsăritul

Acolo, unde se întîlnesc
fantasmele
luminii și întunericului ;
Acolo, unde se sfîrșesc marginile
eterne ale mării.

Acolo, unde porumbița
se întoarce în libertate ;
Acolo, unde neînvinsele lumini
și umbra
își păstrează puterea.

Acolo, în petecele arămii ale
lucirii
unui apus de toamnă

Acolo, în profunda oglindă
a imensității
Acolo unde se naște nimicul
și trăiește eternitatea.
Acolo unde moare văitîndu-se
albastrul
cadavericei lumi, a umanității,

Acolo în teritoriile
iubirii și păcii
Acolo unde mor histrionicele
sentimente
ura și clevetirile,

Acolo unde atît de singură
dorința
poate ajunge
Acolo se află ; unde adastă
umbrele
noastre, iubirea și pacea
unde se află simbolul cel mai
curat al libertății.

Dimineață putredă

Ajută-mă poete
dacă-i adevărat că pana-ți poate
alcătui ascunsele obiecte
care se nasc acolo unde gîndirea
moare
Ajută-mă poete
dacă-i adevărat că sunetele-ți
pot
alcătui o muzică ireală
ce amintește gîndul ce-a pierit.
Și dacă fila ta e în stare,
ajută-mă poete,
să absoarbă lumina
tremurătoare
ce agonizează în dimineața
putredă ;

Ajută-mă poete, dacă-i adevărat
că mîna-ți poate
reînvia natura moartă.

Frunză uscată

Frunză uscată
rotită deasupra prăpastiei
la privegherea morții
ți-ai încredințat visele

Oglindă a amintirii veșnice
lacrimă incendiată a vieții ;
flacără imaterială a pietrei reci.
dimineața de nimic umbrită.

Pasiune a iubirii ce moare,
pasăre ce zboară în pustiu
elice simbolizînd Pegas-ul

Ce eliberează poezia ;
flacără arzînd a iubirii ce
mistuie
ghețurile eterne ale stîncii
încremenite și reci.

În românește de
Eugen Uricaru

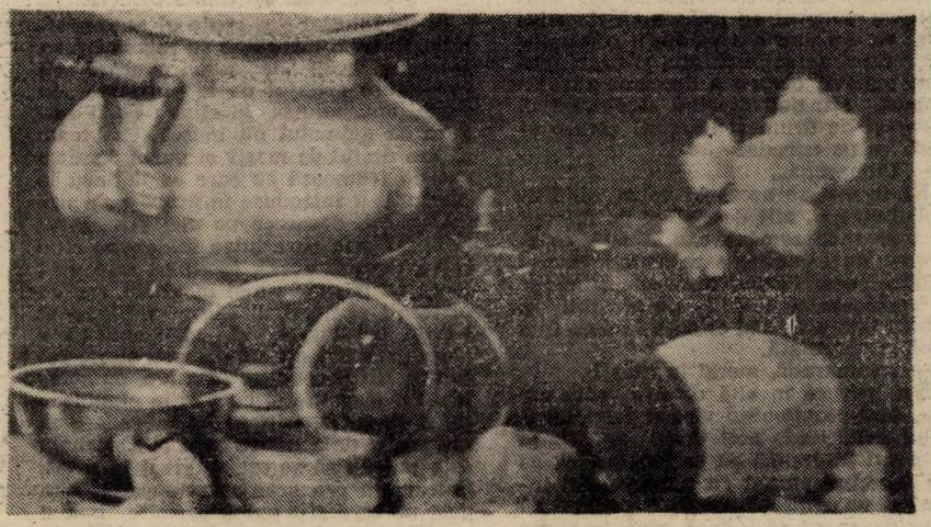

Urmare din pag a 10-a

Camarazi

cum îi apare pe obrajii lui, transformîndu-l într-un bărbat, răpindu-i copilăria. Printre văicăreli, printre tăcerile survenite în timpul mesei, cînd din vina nervilor a vărsat cafea printre farfuriile pline de coji de banane, se naște certitudinea că el nu va ajunge niciodată să completeze formularul pentru a urma cursurile de studii prin corespondență, că niciodată nu i se vor recunoaște cei doi ani pierduți. Ea îi privește pe toți și nu poate să creadă ceea ce știe perfect de bine : că ei, cei cărora le-a permis, fără reținere să intre acasă la ea, sînt și fac parte acum din cîntecele lor, și că vor urma ritualul morții și vor avea drept profesiune plasarea de explozive sub vehicule ; că se vor ascunde prin desișuri pentru a săpa gropi, destinate nu pentru a planta arbori care să facă umbră caselor, ci pentru a planta mine. E convinsă că le-a făcut mult rău, însă nu reușește să creadă că ei sînt în stare să provoace vreun rău. Ei se șterg pe mîini, acum lipicioase din cauza sucului fructelor, frecîndu-și-le pe ascuns.

Ea rupe tăcerea și spune ceva, un lucru oarecare :

— Cum vi se pare leul meu ? Nu e așa că e frumos ? L-a făcut un sculptor din Zimbabwe ; cred că se numește Dube.

Însă greșeala stupidă pe care a făcut-o îi dă ocazie lui Dumile — cu privirea lui fixă, distant, chibzuit, fără a articula pînă acum vreun cuvînt — să se destăinuie ce fapt anume îi copleșise pe ei. În această cameră spațioasă, cu lampa veche și scumpă, cu simplitatea studiată a persienelor de stuf, cu leul sculptat, toate acestea nu sînt decît lucruri ce se situează la același nivel de impact. Ca fenomene nediferențiate și indescifrabile.

Doar mîncarea care le-a potolit pofta a fost un lucru real.

moda, altfel

Cînd la galop?

Celebrul vers de Destouches „Chassez le naturel, il revient au **galop**" cuprinde și insinuează perfect „mersul cel mai rapid al calului, alcătuit dintr-o succesiune de salturi" dar nu cuprinde nimic din frumusețea galopului și nici din emoțiile pe care cursele de galop le stîrnesc în pasionați, nici de sumele uriașe de bani pe care unii le pierd și pe care alții le cîștigă. În manej, sînt la fel de spectaculoase „marele galop" și „micul galop", în vînătoare coexistă „galopul de vînătoare" și „galopul de contratimp", în arta militară, după ce trompeta își desfășoară ordinul în cheia lui sol, în măsura de șase pe opt, „do. sol. mi. do. sol. mi / do. sol. mi. sol. sol. mi / do" galopul poate fi „galop ordinar", în care viteza este de 340 m. pe minut, „galop alungit" cu viteza de 440 m. pe minut și „galop de șarjă" prin care se impune calului maximum de viteză, în coregrafie galopul este un dans maghiar sau bavarez, foarte viol și antrenant, executat în doi timpi, complement savuros al balurilor de altădată și care, în tumultul executării ajungea să fie „galop infernal" și determina multe leșinuri. Poate de aici a apărut expresia familiară în legătură cu ruinarea și eșecul „Aller le grand galop à l'hôpital."

„Un erou al timpului nostru", cum a fost Peciorin, era obligat prin educația militară și originea aristocratică să galopeze impecabil ; galopînd pe un cal mai odihnit decît cel al lui Kazbici, eroul o recuperează pe Bella, nefericita eroină a lui Lermontov, din galopul sălbatic al tilharului, deși biata de ea, va muri, dar galopul a fost de mare tensiune.

O memorabilă imagine a unui cimp de curse, surprinzînd moda vremii în amestecul ei de „lux cosmopolit și mizerie tartară" ne-o dă Costache Negruzzi în „O alergare de cai", plasîndu-și acțiunea la Chișinău.

Literatura, muzica, pictura și în secolul nostru mai ales filmul n-au putut rămîne insensibile farmecului curselor de galop. Dar nimeni nu poate să ignore tragica dar splendida cursă în care tristul Vronschi își distruge iapa favorită, Frou-Frou. Minuția descrierii este regizorală ca și cum Tolstoi ar fi intuit că vine moda marilor galopuri cinematografice. „În total alergau șaptesprezece ofițeri. Cursele urmau să se desfășoare prin fața tribunelor, pe o pistă mare de formă eliptică, avînd un perimetru de patru verste. / Înăuntrul acestei piste erau construite nouă obstacole : o gîrlă, o barieră mare, compactă, înaltă aproape de un metru și jumătate, drept în fața tribunei, un șanț gol, un șanț plin cu apă, o coastă, o banchetă irlandeză — unul dintre obstacolele cele mai grele — un val de pămînt cu vreascuri implintate în el, în dosul căruia mai era un șanț, nevăzut de cal, încît calul trebuia să sară peste amîndouă obstacolele ori să se prăbușească. Mai erau apoi două șanțuri cu apă și încă unul gol. Cursa se termina în fața tribunei. / Alergările nu începeau chiar de la marginea cercului, ci de la o depărtare de o sută de stînjeni. Pe această distanță se afla primul obstacol : o gîrlă îndiguită, lată de peste doi metri, pe care călărețiî puteau să treacă fie dintr-o săritură, fie prin vad. / Concurenții se aliniară de trei ori, dar cînd un cal ieșea mereu înainte și startul trebuia dat din nou. Colonelul Sestrin, cunoscător al regulilor startului, începuse să se enerveze, cînd strigă, în sfîrșit, a patra oară : „Marș !" și călărețiî porniră. / Toți ochii, toate binoclurile se îndreptaseră spre grupul pestrit al călăreților, în timp ce acestia se aliniau. / „Gata ! au plecat !" se auzi din toate părțile după liniștea așteptării. / Apoi grupuri de oameni și pietoni izolați începură să treacă dintr-un loc într-altul, ca să vadă mai bine. Grupul călăreților se răspîndi din prima clipă și se vedea cum se apropie de gîrlă, cîte doi-trei, sau unul după altul. Spectatorilor li se păru că toți concurenții plecaseră în același timp. Între călărești erau însă diferențe de secunde, care aveau pentru ei o mare însemnătate".

Știu, „chelului îi lipsește tichia de mărgăritar", avem **nevoie** de acoperirea bietelor noastre **uriașe nevoi** da am o nostalgie pentru frumosul hipodrom din București, unde lumea, cea care mai spera că puterea comunistă n-o să fie biruitoare, se mai ducea să-și mai încinte ochii cu **galopadele** elegante ale superbilor cai de rasă din România.

Corina Cristea

NADINE GORDIMER

CAMARAZI

Cînd **mistress** Hattie Telford apăsă pe dispozitivul electronic care întrerupea alarma automobilului ei, un grup de tineri se apropiară venind din spatele mașinii. Erau negri. Nu era însă cazul să-i fie teamă ; locul nu era situat într-o zonă centrală a orașului. Acolo se găsea o enclavă culturală, scutită de diferențieri rasiale, cu rînduri îngrijite de flori și arbori ce purtau plăcuțe de identificare botanică și care dădeau un aspect civilizat ferocelui avertisment pe care îl constituiau gardienii și cîinii și care asigurau liniștea cartierului.

Tinerii, la fel ca și ea, făceau parte din publicul care acum se risipea, după o conferință despre Educația Poporului organizată de Universitate, și ei constituiau poporul ce trebuia să fie educat ; ea era una din membrii comitetului format de activiști albi și negri (cuvînt potrivit pentru a desemna revoluționari, stîngiști creștini și necreștini, tovarăși de drum și liberali) care ocupase loc pe estradă.

— Camaradă...

Ea tocmai se așeza la volan, cînd unul dintre ei, atît de slab și de mărunt la trup încît semăna a o siluetă, se apropie de ferestruica mașinii. Negrul căpătă curaj văzînd arcuitul simpatic al sprîncenelor femeii peste ochii ei albaștri, și a felului ei de a înclina fața albă și pistruiată.

— ...camaradă, mergi în oraș ?

Nu, mergea în altă direcție, spre casă... însă reacționînd vioi și fidel spiritului aulei unde acei tineri se aflară prezenți împreună cu ea (ah, nu, ea cu ei) marcînd ritmul cu picioarele și intonînd un cîntec Libertății, a spus că este de acord să-i ducă pînă la stația de autobuz pe care o indicase purtătorul de cuvînt.

— Urcați-vă !

Purtătorul de cuvînt luă loc lîngă ea, iar ceilalți se așezară în spate. Ea văzu albul nervos al ochilor lui după felul insistent de a o privi, și căută să întrețină o conversație, pentru ca ei să nu se simtă inferiori. Întrebări firești. În asemenea cazuri cei de o vîrstă mai înaintată încep, întotdeauna, prin a pune întrebări, atunci cînd stau de vorbă cu tinerii. Erau din Soweto ?

Erau din Harrismith, din districtul Phoneng.

A făcut un calcul : la vreo două sute de kilometri. Cum au ajuns pînă aici ? Cine le-a vorbit despre conferință ?

— Facem parte din Tineretul Congresului din Phoneng.

O delegație. Sosiră cu un autobuz ; formau unul din grupurile întîrziate care continuau să tot sosească după începerea lucrărilor conferinței. Astfel că pierdură dreptul de a lua prînzul gratuit.

Celor așezați în spate nu li se auzea nici respirația. Purtătorul de cuvînt susținea cu ei o convorbire aproape în șoaptă, pe semne vreo obligație de a se exprima în numele lor, referitor la călătorie sau despre anumite experiențe reciproce, în acord cu misterioasele legături ce există printre tineri ; printre acești tineri...

— Ne este foame.

Și din scaunul din spate izbucni un sentiment la fel ca o sucțiune de aer pe o liniște opresoare.

În loc de a reacționa imediat, ea păstră tăcere timp de cîteva secunde. Aglomerația din orașe o excita și în același timp o făcea prea vulnerabilă lăsînd-o deschisă, hipersensibilă la contactul și la frecăturile cu gloata care acum trecea grăbindu-se printre rîndurile de case și străduțe, și cu acești copii care își agită suavele lor picioruse de culoarea caramelei în timp ce mamele lor le schimbă scutecele pe poală, și cu aceste fetițe cu păr creț care ascultă de bătrîne vrăjitoare, printre femei voinice ce se leagănă în ritmul cîntecelor, printre bărbați cu figuri negre de nepătruns și ale căror glasuri izbucnesc armonios cu duioșie și gravitate, cîntînd imnuri lui Dumnezeu, pentru ca să-i apere de Umkhoto Sizwe așa cum a făcut mereu poporul din ambele bande dușmane, în toate părțile, cerînd protecție divină pentru soldații lor, pentru războaiele lor. Pentru a sfîrși cu o asemenea zi era necesar un păhăruț, era necesar luxul pervers de a fi singură și liniștită și a se reîntoarce (îmbogățită, desigur, de această întîmplare) la limitele familiare ale propriei existențe.

Și doritoare de a lua ceva, chiar un whisky cu gheață, pentru a se remonta, nu se gîndi prea mult și spuse :

— Uite, locuiesc aproape : dacă vreți veniți la mine acasă ca să luați o gustare. Apoi vă duc la oraș.

— Foarte bine. Cu multă plăcere.

Și pe fotoliul din spate al automobilului liniștea încordată se relaxă brusc. Întregul grup de negri o urmă cît străbătură grilajul de la intrarea în curte, apărîndu-se de cîine ; ea îi asigură că animalul nu mușcă, cu toate că era destul de masiv și purta de gît o zgardă frumoasă cu care ea îl ținea la distanță. Îi introduse în grabă prin ușa bucătăriei, deoarece pe aici era locul preferat prin care intra totdeauna cînd sosea singură acasă, lucru pe care nu-l făcea cu persoane mai în vîrstă, sau cu prietenii ei negri al căror rafinament i-ar fi putut face să gîndească că a alege acea ușă era un dispreț storic reflexiv. Nu îi conduse în salon, cu sofalele lui elegante și cu plante abundente, ci în sufragerie, avînd în vedere că era vorba de a mînca ceva și că pentru asta puteau să se așeze direct la masă. Sufrageria era aranjată cu acest bun gust pe care și-l putea permite numai simplitatea ; dușumea de lemn lustruit, tavan de asemenea, din lemn, de culoare gălbuie, o lampă din bronz, și persiene din stuf în loc de perdele arătoase. O sculptură africană din lemn reprezenta un leu cioplit dintr-un trunchi de **mukwa,** și care arăta minunat. Ea aduce cîteva scaune, și pe cei patru tineri îi lăsă singuri în care timp reveni la bucătărie pentru a pregăti cafeaua și pentru a vedea ce anume avea în frigider pentru a pregăti **sandwiches.** Ei văzînd servitoarea trecînd prin bucătărie, o salutară în limba care le era comună. Cînd termină împreună cu fata de pregătit mîncarea rece și cafeaua, ea nu voi ca ei să afle că negresa era angajata ei, astfel că ea însăși duse tava grea în sufragerie.

Așezați la masă, în liniște, și auzind că se apropie gazda, nu dădeau impresia că ar fi întrerupt o conversație cu glas scăzut. Ea împărți farfurii și cești. Ei priviră atent mîncarea, însă ochii lor păreau a vîza ceva pe care ea nu reușea să-l vadă ; ceva care pe ei îi apăsa.

Ea li se adresă cu franchețe :

— Îmi pare rău, dar nu am altceva cu ce să vă servesc decît cu cîrnați, însă au garnitură un sos picant care sigur că vă va face plăcere... Poate vreți și lapte ?... Cafeaua nu e fierbinte, în schimb cred că e prea tare. Întotdeauna greșesc și pun prea multă, o știu. Pot să vă dau apă caldă ca s-o faceți mai suportabilă.

Mîncară cu toții. Cînd ea căută să vorbească cu vreunul dintre ei, acesta spune **Ekskuss.** Și ei i se păru că negrul nu înțelegea engleza. Poate că, din limbile albilor nu cunoaște decît puțin din aceea a **afrikaners,** a populației rurale de unde proveneau ei. Altul își spuse numele, ca un plăcut semn de mulțumire pentru mîncare : „Sînt Shadrak Nsutsha". Ea repetă numele pentru ca el să fie sigur că l-a înțeles. Însă el nu-i mai vorbi. Fuse un schimb de priviri apăsător, iar purtătorul de cuvînt luă bolul cu zahăr, care se golise, și îi spuse : „Te rog". Ea se duse la bucătărie și aduse din nou bolul plin cu zahăr. Sînt tineri, le e foame și au nevoie de carbohidrați, căci arderile se fac cu repeziciune. Deplînge că nu a avut mai mult să le dea de mîncare, și atunci privește spre fructieră, fructiera ei mare de aramă, plină cu mere și banane și în care există, poate, vreo piersică sub frunzele de viță de vie cu care obișnuiește să înfrumusețeze acel vas. „Serviți-vă cu niște fructe. Alegeți-vă ce vă place".

Își umplură farfuriile și cănile, fără să știe dacă vor face ceva sau nu cu ele, căci acolo, în acea cameră, e limpede, doar se mănîncă, nu se poate găti și nici dormi. În timp ce terminară de mîncat bananele și merele (Shadrack Nstusha a fost primul care a văzut singura piersică ce exista și a luat-o) ea se adresă purtătorului de cuvînt, întrebîndu-l cum îl cheamă : Dumile. „Încă mai frecventezi liceul, Dumile ?" De bună seamă că el nu mai merge la liceu, și nici „ei" ; tineri de vîrsta lui nu mai frecventează de cîțiva ani liceul ; sînt adolescenți într-o accelerată maturizare masculină și pentru care liceul nu este altceva decît un cîmp de bătălie, un loc unde se organizează boicoturi și manifestații, și unde începe inițierea în retorica politică, în educația de a te revolta împotriva faptului de a fi obligat să trăiești aceeași viață pe care o trăiesc părinții tăi. Ei poartă titluri pompoase ce arată responsabilități disproporționate pentru vîrsta lor : el este președintele secției Tineretul Congresului ; l-au expulzat din liceu cu doi ani în urmă... Pentru că a condus un boicot ?, a aruncat o piatră în polițiști ? Poate pentru că a pus foc propriului liceu ? La toate acestea el îi dă o denumire — calm, abstract, căci el ignoră multe cuvinte obișnuite și concrete, însă cunoaște acele eufemisme — „activitate politică". Așa că nici vorbă de a mai urma liceul și aceasta de mai bine de doi ani.

— Atunci, ce ai făcut în tot acest timp, cum l-ai petrecut ?

Este clar că nu-l lasă să-și mănînce mărul. Înghite o bună bucată din el negînd cu capul ce apare disproporționat față de gîtul său subțire de adolescent.

— Am fost închis. Reținut pentru șase luni, începînd din iunie.

Ea aruncă o privire asupra tuturor.

— Și voi ?

Shadrack înclină ușor capul, se pare în sens de acord. Ceilalți o privesc mirați. Ea ar fi trebuit să cunoască acest răspuns, doar este ceva frecvent la tinerii ca ei, de culoarea lor. Doar nu se aștepta să-i spună că au fost selecționați pentru cea mai importantă echipă de cricket, sau că au fost în călătorie în Europa, profitînd de vacanțele școlare.

Dumile, purtătorul de cuvînt, spune că vrea să studieze prin corespondență, „să obțină Certificatul", pentru care se pregătea de doi ani ; de doi ani, cînd era băiat, cînd nu avea părul care a-

În românește de
Ezra Alhasid

Continuare în pag. a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA
SIBIU

luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 28 octombrie 1992 • 41 (140)

BINELE DIN RĂU

Dincolo de ceea ce poate fi considerat drept neregulă, eroare sau chiar fraudă electorală, este clar că forțele democratice au realizat la recentele alegeri generale mai puțin decît se sconta. N-am zice însă că vina este în întregime a electoratului care s-ar mai afla încă — la aproape trei ani de la evenimentele din decembrie 89 — sub hipnoză comunistă, deși o doză de conservatorism, de reticență la schimbare, tipic țărănească, s-a manifestat fără doar și poate în opțiunile sale. De vină e și modul defectuos în care Convenția Democratică și-a dus campania electorală. O campanie făcută la voia întîmplării, ca și inexistentă, în orice caz superficială sau abordată cu o suficiență infantilă, ca și cum simpla existență a Convenției înseși ar fi trebuit să asigure succesul în alegeri. Mai mult, ca dovadă peremptorie de nepricepere, cei chemați să organizeze camapania electorală a Convenției Democratice au lăsat pe seama campaniei candidatului la președinție mai tot ce le revenea lor, obligînd-o astfel pe aceasta la eforturi supradimensionate, cu repercusiuni negative asupra propriei eficiențe. Ne este greu să înțelegem pe ce anume s-a bazat „stafful" electoral al Convenției Democratice cînd a optat pentru pasivitate și transfer de atribuții. Avem motive să credem că la mijloc sînt nu doar nepriceperea — într-adevăr remarcabilă ! — ci și mania grandorii de care s-au lăsat cuprinși tocmai cei ce ar fi trebuit s-o evite cu orice chip. Se știa bine că o mare parte a electoratului român e dezinformată, atît în legătură cu ceea ce reprezintă cu adevărat Convenția Democratică, respectiv platforma ei, cît și în legătură cu programul FDSN-ului și acoliților săi PRM și PSM. O asemenea cunoaștere a realității impunea un efort mare pe întreg teritoriul național, mai ales în zonele rurale, pentru informarea corectă a alegătorilor, pentru ca ei să afle adevărul și, prin urmare, să poată opta în deplină cunoștință de cauză. Nu atît propagandă electorală propriu-zisă se cerea din partea Convenției Democratice ci, mai simplu și mai complicat în același timp, o operă de informare a cetățenilor. Este exact ceea ce campania electorală a Convenției n-a făcut. Pe lîngă această defecțiune majoră a campaniei sale, Convenția Democratică a mai avut și neajunsul unei prea puțin inspirate liste de candidați pentru cele două camere parlamentare, listă întocmită după criterii cel puțin bizare, departe de exigențele de competență pe care platforma Convenției le stipula. În această privința înclinația gerontocrată a PNȚCD și înclinația puerocrată a PNLAT au concurat serios pentru îndepărtarea electoratului Convenției.

În ciuda acestor două mari slăbiciuni — campania electorală și listele de candidați — prezența Convenției Democratice în alegerile din 27 septembrie a marcat pasul cel mai important de pînă acum în procesul de democratizare a societății românești și, totodată, a făcut și mai evidentă necesitatea existenței unui partid democrat puternic, cu sprijin masiv în toate păturile sociale și profesionale. Convenția Democratică ar putea fi un astfel de partid, eventual sub un alt nume care să conțină acele atribute care sînt comune partidelor din componența Convenției — altminteri foarte diferite. Baza socială a unui atare partid există : Alianța Civică. Mai rămîne de configurat o doctrină politică și de formulat o strategie pe termen lung complementară doctrinei. Nutrim nădejdea că pînă la viitoarele alegeri — care, după cum se arată lucrurile la această oră au toate șansele să fie anticipate — acest partid puternic al forțelor democratice va deveni o realitate a vieții noastre politice.

„L"

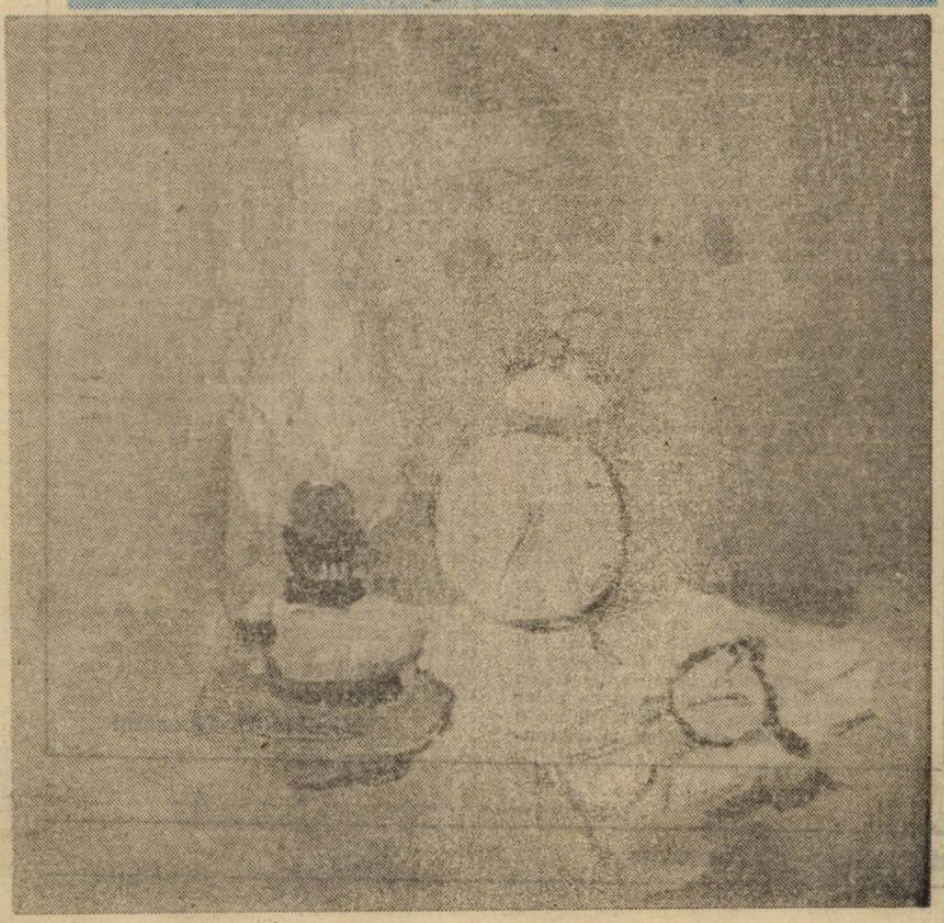

Paginile revistei sînt ilustrate cu reproduceri după tablourile pictorului Dumitru Toni Stanciu

GLUMA

Am citit despre el într-o carte veche,
Apoi am adormit cu îngerul de gît,
Să fi fost dimineață cînd m-am trezit,
Fereastra era deschisă și se vedea bine
Dragostea mea de viață. Ca tifosul.
Păcat că a trebuit să las baltă totul
Și să plec la serviciul de la marginea orașului,
Acolo unde te poți bucura de puțină liniște
și pace,
Cu toți cei pe care i-ai iubit,
Cu un păianjen pe mîini și picioare, pe gură
și pe ochi,
Un rege al cutiilor poștale,
Venit direct din Levant.

Liviu Papadima

J. — M.G. LE CLEZIO

STEAUA RĂTĂCITOARE

ÎN PAGINA A 16-A

Alexandru George

CRIZA ISTORIOGRAFIEI LITERARE

ÎN PAGINA A 4-A

ENIGMA MORȚII LUI CHRISTOPHER MARLOWE

ÎN PAGINA A 14-A

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Să nu

Era un cuvînt de ordine mult evocat în critica literară și nu numai, preluat din **Desculț**-ul lui Zaharia Stancu și care începea cu cele două scurte cuvinte de mai sus. Era sau nu era nevoie, scriai, spuneai, gîndeai : „Să nu uiți, Darie !" Verbul în sine — cred — nu prea convenea stăpînilor acelor vremi, cum nu convine nici celor (aproximativ aceiași, și legitimi pe deasupra) ai acestora, din urmă. Ba chiar cred că sloganul „să uităm ce-a fost și să ne avem ca frații" stă în spatele concentratului care ni se oferă de mult, sub formularea „consens", dar și sub aceea de „liniște". Fiind era concentratelor (de fructe, chipurile, surogate în fond), nu ne miră că formula s-a mai restrins, beneficiind și de aparența că nu contrazice n'mic, nu reduce nimic din vreun cunoscut slogan de altădat'.

Să nu pare a nu mai fi în gratiile puterii căci sîntem întruna îndemnați **ba să**. De exemplu, să luăm acuzația adusă mai mult decît zilnic presei de opoziție și chiar opoziției, că, prin declarațiile lor, strică imaginea României. Care declarații ? te întrebi cu legitim drept. Probabil cele despre mineriade, ori le despre înaltii activiști cocoțați mai sus decît au fost, cele despre buletinele de vot greșit contabilizate și atîtea altele. Faptele respective s-au întîmplat și aproape că și puterea ar fi dispusă să le recunoască dacă opoziția ar cădea de acord să le minimalizeze, ba chiar să spună în afara țării că nimic nu e adevărat, că aici e o liniște și-un consens care umplu inimile tuturor de „îndreptățită mîndrie patriotică". Ar trebui deci ca aceia care văd negru în fața ochilor să spună că e alb, ba chiar roz, trandafiriu ori cine știe cum altfel. Sîntem deci, îndemnați să mințim („căci și minciuna e scrisă-n legile-omenești", cînd interesele națiunii o cer). Îndemnul **să nu minți** devine astfel caduc, ascuns într-o mînecă suplimentară a unui vesmînt pe care sîntem îndemnați să nu-l mai îmbrăcăm, oferindu-ni-se chiar te miri ce tichie de mărgăritar, ca să ne acoperim lipsa de scalp de la mineriadă ori de la teroristiadă. Ar fi prea simplu și prea grosolan, domnilor, și prea seamănă cu îndemnul epocii de aur pus în practică de tot felul de cortine de oțel-beton și care, tot așa, avea drept scop festelirea astfel a suprafețelor negre. Și a și dat roade, un timp. Și asta cred că-i înnebunește pe puternicii de azi : de ce înaintașii da și ei nu ? Pentru că, totuși, vremile au mai avansat. O cortină de catifea, a minciunii vreau să spun, nu e de nici un folos nu doar pentru că e imoral să minți, ci și pentru că daunele pe care le plătești după ce ai fost prins — și-n astfel de cazuri ești întotdeauna prins, „demascat" cum le place lor să spună — sînt mai mult decît ai fi plătit pentru că, sincer, recunoșteai că nu ești așa cum ceilalți, cei cu bani, așteaptă să fii ca să-ți dea. E un adevăr brutal pe care trebuie să-l ia în calcul chiar și puternicii alesi de electorat, dacă, firește, nu vor să închidă țara într-un imens turn (nu de filde's, ci de altceva), pe care să-l stăpînească „fără deosebire de, și de..."

Așadar, mai bine îl reluăm pe **să nu** din cui, spunînd în cor, pînă să ne între tuturor în cap, **să nu minți** (Darie), mai ales că azi ești, de bine de rău, încălțat.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Soluția monarhică guvernamentală: ce o fi aia?

Rațiunea practică este chemată să dea un sens alegerilor libere parlamentare și prezidențiale din 27 septembrie / 11 octombrie 1992 și, luînd în serios demagogia și toată gargariseala poleită electorală, să treacă la treabă, să găsească un prim-ministru și un guvern : într-o lume dublată de o energie pasională de stînga, neocomunistă, dacă pot să spun așa. Într-o lume de dreapta ? Într-o lume „fără cap și coadă la fel", cu cap de pajură și coada de pește : bătînd saua pe stema monstrului din subconștientul colectiv ? Plecați cu toții, zi de zi, cu sorcova la vînătoare politică : taman acum, cînd atenția conștientă se obține, într-o aumită măsură, prin constrîngere ! Dictatura naționalisto-comunistă, civilă sau militară, ciocănind la ușă, cică ...

Bătălia pentru ocuparea postului de prim-ministru și numirea miniștrilor săi, desfășurată pe cîmpia de forță și influențe extinse, a ajuns să intre și în zona interzisă — o bătălie a exasperării în public a cîștigătorului în alegeri, care se trezește învins de propriul sine .... Puterea pare să fie înnebunită : strategia ei, de a împinge Opoziția în guvern (să ajungă să execute Opoziția ceea ce ordonă Puterea), e diabolică ? Degeaba își face iluzii Opoziția că are oameni potriviți la locul potrivit să salveze acum obrazul guvernului României ! Scadența promisiunilor fără acoperire făcute în campanie de FDSN, PRM, PSM, dure, plus PDAR sau FSN și PUNR (trădătoare, în care eu nu cred — alăturarea lor „opoziției" mi se pare o probă crasă de politicianism periculos) trebuie să vină pe mîna celor ce au cîștigat, nu a celor ce au pierdut alegerile : „compromisul istoric", atît de implorat acum de Puterea neocomunistă, va fi, dacă se va realiza teoretic, o catastrofă în practică...

Nu e de joacă, vine iarna-iernilor și un guvern politic neputincios neocumunist, de stînga, autoritarist, va aduce frămîntări sociale : că de cînd stau sindicatele la pîndă ! În spatele sindicatelor stînd armata, vai ... Pînă la urmă armata avînd să-și intre în rol, în fața haosului generalizat ? **O armată care să organizeze în primăvara lui 1993 alegeri libere anticipate** — să ne ferească Dumnezeu... Gloabele politice de circ de azi putînd să fie înlocuite cu mînji sălbatici, colonei, numai buni să ne **execute** !

Biet **Executiv** (a executa Executivul !) : este de preferat, oricum, un guvern de tehnocrați, se tot bîiguie, totodată — o adunătură de experți și de „competenți", fără culoare, fără trecut și fără viitor politic, în frunte cu un prim-ministru „independent" de tip Mihai Botez, Anghel Rugină, George Palade, Tudorel Postolache sau Dimitrie Sturdza, conform uzanțelor Puterii ... Într-un Parlament fără majoritate absolută, în care jocul alianțelor partinice nu va face jocul votului secret : cine ar putea fi favorizat, în definitiv ? Boicotat din interior, stînga nesusținînd un eventual prim-ministru al Opoziției, cu tot cu guvernul său, și invers, Opoziția nesusținînd un eventual prim-ministru de stînga, Parlamentul se va pune în situația să fie dizolvat de Ion Iliescu, conform Constituției în următoarele două luni, te pomenești : dar ... Dar cine-și poate închipui că parlamentarii nu sunt și ei oameni și nu vor cădea la o învoială, să-și păstreze fotoliile abia ocupate prin voința poporului, fie și în numele unor principii ce se bat cap în cap? Se vor găsi subterfugii „legitime" : Opoziția, mai exact, se va lăsa dusă de nas, divizată azi, cum a fost dusă de nas și după 20 mai 1990 (și soarta PNL-ului, complice la guvernare, ar trebui să pună pe gînduri !) ; interesele personale imediate vor dicta — și subiectivismul profitabil, cu ambiții deșarte, va face ravagii ? Eu, unul, nu-mi fac iluzii : într-un stat totalitar de guvernare, cu o economie lăsată aproape în totalitate pe mîinile statului, falimentară, cu un orizont social instabil și cu un nivel de viață paroxistic, la ce bun să te mai aștepți ?

Negocierile pentru un angajat politic în fruntea unui guvern de tehnicieni, ultimă variantă, au hazul lor, puse pe seama dilletantismului acestei perioade de tranziție ! Atîta vreme cît tot **soluția monarhică guvernamentală** își rămîne în continuare valabilă — și nimeni nu pare să o bage în seamă cu adevărat ...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● GILDA LAZĂR : „La commedia e finita". **(România liberă)** ● ION STRATAN : „Ion Iliescu, un obscur hidrolog de limbă rusă, școlit la căprăria utemistă, reprezentînd paradigma activistului inutil, cu crize de autoritarism bătrînicios, îl consideră pe domnul profesor universitar Nicolae Manolescu — simbolul rezistenței antitotalitare românești — «fără coloană vertebrală» și «aservit puterilor străine»". ; „Cel care nu a găsit nici un vinovat pentru împușcarea a o mie de revoluționari, jertfiți pentru ca el să ia puterea, cel care exmatricula studenți fără «conștiința luptei de clasă», cel care părăsea indignat sala Colocviului de poezie de la Iași unde noi recitam poezii despre «președintele prezumtiv al asasinului Oswald», trepădușul care îl însoțea slugarnic, cum se vede în fotografii, pe «genialul ctitor» prin județele unde era prim-secretar, membrul comitetului politic executiv, îl acuză pe domnul Nicolae Manolescu, care și-a modelat cariera pe criteriul profund moral al refuzului de a face parte dintr-un partid nedemocratic, de «lipsă de coloană vertebrală» !" ; „Lipsa de rușine și de scrupule a principalului vinovat de stagnarea și izolarea economică a țării nu este întrecută decît de pofta de putere maladivă a celui care se visează de ani de zile în postura de secretar general al partidului comunist român". **(22)** ● AUREL IHM : „Deviza cimitirelor : «Omul potrivit la locul potrivit»". **(Infractorul)** ● ALEXANDRU NICOLAE, 8 ani, elev, București : „Trecînd cu tatăl meu prin fața Casei Scînteii am văzut că Lenin nu mai este pe soclu. Propun pe nenea Iliescu să-și pună statuia în locul lui tata Lenin". **(Evenimentul zilei,** „Telefonul telefoanelor") ● OCTAVIAN PALER : **Scrisoare deschisă d-lui Emil Constantinescu.** „V-ați azvîrlit cavalerește împotriva unor forțe pentru care cavalerismul nu înseamnă nimic". ; „Poate riscăm chiar să asistăm la o combinație grotească, în care cei ce l-au executat pe Ceaușescu să acționeze împreună cu cei care i-au rămas fideli lui Ceaușescu pentru blocarea drumului spre democrație. Vom vedea. Oricum, dumneavoastră, domnule Constantinescu, ați încercat să demonstrați compatrioților noștri că această țară poate fi iubită și altfel decît demagogic și că soarta României merită mai mult zbucium decît puterea". **(România liberă)** ● ION CRISTOIU : **„Actualitățile** ni l-au înfățișat pe reputatul grafician Eugen Mihăescu exprimîndu-și călduros aderiunea la realegerea d-lui Iliescu". **(Evenimentul zilei)** ● RALUCA STROE BRUMARIU, LIANA IONESCU : ...„au fost prezenți membrii staff-ului prezidențial și, pentru decor, doi reprezentanți din diaspora obișnuiți ai Cotroceniului : Dimitrie Sturdza, din Elveția (...) și graficianul Eugen Mihăescu din SUA." ; „Ei au felicitat poporul român pentru opțiunea să. Bine c-au avut și dînșii o bucurie ! Întrebarea e : rămîn s-o guste cu noi ?". **(România liberă)** ● BARBU CIOCULESCU : „Reduta Puterii a fost ridicată între lunile mai și septembrie, acel răstimp fierbinte de-a lungul căruia, renunțînd la orice pudoare, majoritatea parlamentară nomenclaturistă a tras de timp, fofosind toate mijloacele unei sistematice obstrucționări, spre a-și atinge și coordona rîndurile, la umbra de variabilă mărime a dlui Iliescu". **(Dreptatea)** ● ȘTEFAN STOIAN : „F.D.S.N.-ul și președintele trebuiau făcuți să înțeleagă regula jocului politic democratic, care presupune alegeri libere, dar și corecte. Avînd o mare parte de electorat de partea sa, avînd de asemenea o bună percepție în străinătate, Convenția Democratică trebuia să ia taurul de coarne și să-i **lase pe comuniști să se aleagă singuri". (Baricada)** ● MIHAI VIȘOIU : „De votat am votat, să vedem ce-om mînca". **(Adevărul)** ● „Amintim traducătorilor de filme TV că **merde** nu înseamnă nici **la naiba**, nici **pe dracu**, și nici **fir-ar să fie.** Merde înseamnă cam ceea ce vor obține românii după aceste alegeri din partea străinătății". **(Academia Cațavencu)** ● HANIBAL STĂNCIULESCU : „Problema capitală, după mine, nu este că V. Cristea a spus prostii. Asta se poate întîmpla oricui. Mai grav e că nu înțelege cum pot fi folosite de alții prostiile pe care le debitează și le face. Dintre care cea mai mare și mai gogonată a fost chiar prezența sa nemijlocită în campania electorală a unui lider politic". **(Contrapunct)** ● LASZLO ALEXANDRU : ...„domnule Valeriu Cristea, unde mai putem regăsi spiritul critic și onestitatea ce vă caracterizau cîndva ?". **(România literară)** ● „Scriitorii români cer azil politic în Albania". **(Cuvîntul)** ● A. M. PRESS : „Bătăuș F.D.S.N. — ieri cu Ceaușescu, azi cu Iliescu". ● IULIAN COMĂNESCU : „fiecare popor are fedeseniștii pe care și-i merită" **(Ora)** ● „Cu profund respect, ne vedem nevoiți să anunțăm dispariția prematură a domnului Ion L. Brătianu din Parlament. O rază de speranță ne vine dinspre partea domnului **Gheorghe Dumitrașcu**, senator F.D.S.N. de Constanța". **(Expres magazin)** ● RADU THEODORU : ...„ de la blocada feroce la survolul-pirat al cerului cubanez, administrația SUA face imposibilul să înfrîngă rezistența poporului eroic al Cubei. Replica insularilor a fost triumful sportivilor cubanezi la jocurile Olimpice"... **(Europa)** ● ILIE ZUGRAVU : „Sinucideri, vrăjitoare și un porc otrăvit". **(Vremea)** ● DON JUAN : „Magdalena șoptește și strigă lozinci, care mai de care mai năstrușnică și excitantă, obligînd mădularul să se dilate, ceea ce o încîntă la nebunie". **(Bordel)** ● CORNELIU VADIM TUDOR : „Vă mulțumesc pentru participare". **(România Mare)**

Petre Stoica

Asta este!

Luați de vîrtejul vieții politice aproape că am uitat că unii dintre noi, chiar noi (poate), sîntem ceea ce se cheamă într-un vajnic limbaj de lemn „oameni de cultură și artă". Mulți dintre cei pe care îi știu oameni de talent au renunțat să mai fie artiști pentru a deveni ziariști, oameni politici, tăietori de frunză și cîțiva chiar business-men. Cea mai interesantă constatare a fost aceea că „oamenii de cultură și artă" s-au auto-convins că societatea românească nu mai are nevoie de ei. Cine mai are timp, chef sau bani pentru cărți, spectacole etc., mai ales dacă aparții sferei de creație autohtone? Din această pricină capacitatea de rezistență, de luptă, de creație a acestei năpăstuite categorii sociale (mică dar importantă pentru orice națiune) a scăzut îngrijorător. Ofensiva birocrației, a tehnicienilor finanței, bugetului, bilanțului și decontărilor s-a dezlănțuit iar victoria lor este aproape. Ce nu s-a reușit într-un deceniu de revoluție culturală ceaușistă s-a realizat în ultimii doi ani. Și nici că se putea altfel cînd toate breslele artistice au fost prinse pe picior greșit.

Îmi aduc aminte că prin 1986 am participat la o întîlnire pregătitoare pentru semnarea unui acord cultural general al Uniunilor de scriitori din țările lagărului. Eram unul din cei doi membri ai delegației române care trebuia să facă figurație și să zică „Nu". Un „nu" care nu se opunea neapărat concepției ci subordonării. Chestii delicate, dom'le! Dar acolo am constatat că țara gazdă, Cehoslovacia, avea Uniuni de scriitori, dar nu avea scriitori. Un funcționar mai luminat ne-a explicat cum că „acum se pregătesc ceva scriitori mai tineri, au și tabere de creație, au bani, dar nu prea au operă. Cît despre talent, se va vedea." Uniunile de scriitori, cehă și slovacă, îi dădeau înainte cu organizarea și structurile, în schimb scriitorii cehi și slovaci spălau geamuri, vindeau benzină ori făceau foamea prin Occident.

Aceasta era situația acolo, în concret, dintr-un motiv politic prea bine știut. Și eram mîndru pentru ei și umilit pentru noi. Dar ce a fost, a trecut. La noi, în curînd, scriitorii, artiștii, vor spăla geamurile, vor vinde nasturi, vor face foamea acasă pentru că o lume întreagă le va dovedi că n-au nici un motiv politic să facă foamea în Occident.

Iar în vremea aceasta, cîțiva editori particulari deștepți vor vinde „Spitalul municipal", „Cămașa lui Cristos" ori „Rocambole" pentru că poporul acestei țări este alfabetizat și așa i s-a creat o necesitate pe care trebuie să și-o satisfacă.

În vremea asta vor exista Ministerul Culturii și atîtea alte instituții de administrație culturală care, spre deosebire de cei ceh și slovac din acea vreme pomenită, nu vor mai avea grija inventării unor „oameni de cultură și artă" ci pur și simplu vor administra probabil trecutul și nimicul.

Să fie vinovat cineva pentru asta? Sigur. Vinovați sîntem noi, oamenii de cultură și artă care în 1986 ori 1976 n-am spălat geamuri, n-am vîndut benzină, n-am făcut foamea în Occident. Din acest motiv acum, și în viitor, ni se vor întîmpla aceste lucruri dar fără glorie, fără speranță. Încetul cu încetul vom constata că „n-a murit nimeni din **asta**". **Asta** fiind șmecheria națională. În schimb ne vom pierde **cu toții**.

Eugen Uricaru

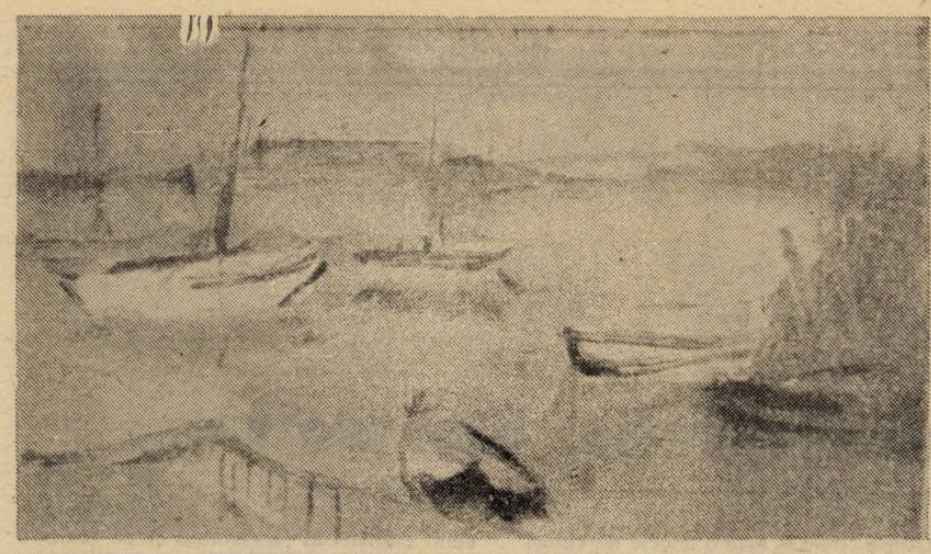

Deruta

Au început mult așteptatele convorbiri (audieri) între președinte și șefii partidelor reprezentate în Parlament, convorbiri menite să ducă în final la formarea unui nou guvern. Din cele aflate pînă acum rezultă că atît dl Iliescu cît și FDSN-ul s-au așezat hotărît pe o poziție destul de bine fixată undeva spre centru-stînga, dar distanța dintre grupul majoritar în parlament plus președinte și forțele de dreapta pare a fi mai scurtă decît între același grup și partidele net declarate socialiste (PSM, PRM). Această apropiere, ușor vizibilă, pare a fi menită să aducă un plus de încredere față de intențiile FDSN de a forma un guvern de uniune națională din care, totuși, PSM și PRM să fie excluse. Cel puțin așa stăteau lucrurile după primele audieri. Cert este că FDSN-ul ar dori să-și împartă răspunderea viitoarei guvernări cu cei care dețin aproape jumătate din mandatele celor două camere, sau măcar să-i convingă că un guvern de tehnicieni, cu un prim-ministru neutru ar fi soluția cea mai puțin compromițătoare pentru cele două tabere. Numai că, încă de la prima întîlnire, părțile de stînga s-au opus categoric unui asemenea guvern și lor li s-au „alăturat" și celelalte partide cu argumentul: „un guvern de tehnicieni nu ar mai justifica în nici un fel alegerile și opțiunile politice ale electoratului". Cu această declarație oarecum aprobată în consens, dl. Corneliu Coposu a ținut totuși să precizeze că cel puțin PNȚ—CD va rămîne fidel hotărîrii Convenției de a nu participa la guvernare, lăsîndu-i pe cei ce au cîștigat alegerile să se facă singuri de rîs. Această atitudine vine oarecum în contradicție cu faptul că totuși audierile continuă și că cel puțin pînă acum mulți analiști apropiați de PAC sînt de părere că participarea CDR-ului la guvernare ar fi singura soluție pentru a scoate țara din impasul economic și politic în care se află. Oricum ar fi, în acest moment toate partidele par a fi intrat în derută și nimeni nu pare dispus să strîngă mîna întinsă atît de tovărășește de președintele Iliescu.

Ștefan Agopian

P.S. Singurul sigur pe el pare să fi rămas dl. Ion Rațiu, care nu ar avea nici o ezitare să preia conducerea oricărui guvern și, bine dispus, să ne conducă în falimentul pe care l-a exersat cu brio la propriul ziar.

Neoperestroika (II)

Celui care se lasă în voia lor dîndu-le crezare, aparențele îi arată că socialismul, care n-a fost o utopie ci o tragedie, socialismul deci, e kaput. Slavă Ție Doamne! Urmează să-și facă meseria contabilii care, folosind metode statistice de aproximare, vor stabili numărul morților. Că alte realizări, or fi fost, n-or fi fost, dar de omorît s-a omorît! Masiv. Cu metodă. În fine, acum socialismul e kaput. Mă rog, nu peste tot. În Asia istoria curge altfel, tovarășii chinezi, imperturbabili, văzîndu-și mai departe de-ale lor. Deocamdată văzîndu-și de-ale lor. Noi românii însă, cum ne-cum, sîntem în Europa și aici socialismul e kaput. Așa s-ar zice.

Numai că sînt și destul de multe și destul de serioase motivele îndreptățind o cu totul alt fel de zicere.

Pentru toți cei care cunoșteau sistemul sovietic, dispuși fiind să și accepte că într-adevăr este ceea ce știau că este, perestroika lui Gorbaciov n-a fost decît o încercare de salvare a socialismului/comunismului (de altfel, nici n-a pretins, omul altceva) prin folosirea vechii stratageme leniniste a compromisului. Cîndva, NEP-ul dăduse roade. „Arta economică sovietică rezidă în căutarea de **compromisuri**."; în continuarea acestei caracterizări, Alain Besançon propunînd și criteriul pentru aprecierea rostului unor reforme economice la care au recurs sau vor recurge statele socialiste. „Propun acest criteriu: o economie rămîne socialistă, oricît de «capitalistă» ar putea apărea în funcționarea sa reală cînd decizia de a face compromisul și de a injecta principii contrare spiritului socialismului este luată pentru a salva puterea și prin urmare o șansă de a promova într-o bună zi, în alte circumstanțe, socialismul". (A Besançon, **Anatomia unui spectru.** Humanitas, p. **41).** Dar față de alte perioade din trecut elementul nou intervenit a fost superioritatea militară netă a Occidentului în virtutea căreia li s-a impus sovieticilor să renunțe la imperiul colonial din Europa. În aceste condiții, exportul de perestroika încercat de Gorbaciov a eșuat repede, rînd pe rînd noile garnituri comuniste din fostele colonii sovietice fiind înlăturate prin revolte populare mai mult sau mai puțin catifelate. Cu o singură excepție: România. Așadar, în toate celelalte state ale imperiului sovietic procesul înlăturării regimurilor comuniste a parcurs două faze. Prima fază: perestroika, cu schimbarea echipelor de conducere și cu un început de democratizare. A doua fază: înlăturarea comuniștilor, accelerarea democratizării și începutul liberalizării economice sau, în unele cazuri (Ungaria, Polonia), continuîndu-se un proces început mai demult. Totul într-un ritm alert, comuniștii ajungînd foarte repede un partid printre altele. Numai în România încăpățînarea paranoică a lui Ceaușescu se opunea istoriei, timpul încremenise și cînd prin împrejurimi se parcurgea a doua fază, la București to'arășii răpăiau de zor la congresul XIV. Unii dintre ei. Adică, zis așa mai de-a dreptul, pe șleau, proștii. Doar proștii mai aplaudau. Ceilalți to'arăși se pregăteau de zor, pentru schimbarea macazului, luînd aminte la ce se întîmplă prin vecini. Astfel, s-a ajuns la soluția „revoluției" prin care faza întîi, perestroika, a fost eliminată sărindu-se direct la faza a doua. Dar, și tocmai astfel i se evidențiază originalitatea autohtonă, a doua fază menționată înainte, în România a fost programată și controlată tot de către to'arăși, care au dus mult mai departe compromisul început la Moscova. Revoluția simulată a fost urmată de simularea unui sistem social democratic și liberal care să convingă cancelariile și băncile occidentale. Totdeodată, de-a lungul întregii perioade începute în dec. '89 pot fi regăsite cele două principii evidențiate de A. Besançon ca fiind definitorii pentru socialism.

Distrugerea, care formează conținutul primului principiu, n-a mai putut fi, bineînțeles, îndreptată împotriva capitalismului. „Răspopiții", comuniștii români s-au înverșunat întîi împotriva dictaturii ceaușiste, în spate desfășurîndu-se lupta pentru putere dintre diferitele fracțiuni. Concomitent, ca urmare a compromisului politic ce a permis apariția partidelor de opoziție, principiul distrugerii a funcționat în lupta electorală, naționalismul xenofob fiind folosit ca principal substitut ideologic al socialismului științific. Încă mult mai semnificativă a fost însă modalitatea originală a aplicării celui de-al doilea principiu: „puterea nu trebuie pusă în pericol". Efectul aplicării lui este tocmai actuala criză afectînd toate domeniile vieții sociale, și prin care a putut să aibă cîștig de cauză un discurs politic precum cel al d-lui Iliescu. dar și cele ale unor partide evident extremiste ca PSM și PRM la care acum, după funariada pusă la cale de un maestru al combinațiilor ca dl. I. Gavra, se va adăuga probabil și PUNR. În aceste condiții de criză, baletul politic ce se desfășoară la Palatul Cotroceni prin care se încearcă remorcarea opoziției la Putere este cît se poate de relevant. Stratagemă, după cît se arată, este însă sortită eșecului. Dl. Iliescu și mai vechii sau mai noii săi tovarăși vor trebui să-și asume responsabilitatea guvernării. Cu toate consecințele. Răbdurii cum sînt, românii vor putea întîi să constate eficiența programelor și a comitetelor prin care Puterea s-a angajat să scoată țara din criză. Iar dacă nu vor reuși...? Prea multe continuări nu există. La urma urmelor starea de cumpănă în care se află de aproape trei ani România este, totuși, în curs de depășire. Și chiar dacă, în extremis, to'arășii vor recurge la vechile lor metode de guvernare, o asemenea variantă, foarte probabilă, nu va face decît, să conducă la agravarea crizei și, în cele din urmă, la o repetare a istoriei din decembrie '89.

21 octombrie 1992.

Șerban Lanescu

Criza istoriografiei literare (III)

Istoria literară este o istorie de valori (susține, printre atîția alții, G. Călinescu) numai că alăturarea acestor două noțiuni este o contrazicere în termeni. O istorie literară conține în definiția ei însăși fluctuantul, relativul, în timp ce ideea de valoare e un absolut, motiv pentru care esteții nu o raportează la trecut, ci o aduc în prezent, operele literare fiind pentru ei raportabile doar la eul lor propriu. Și totuși, paradoxal, numai prin relativizare se pot stabili raporturi între diferitele opere și vorbi de valoarea lor. Cînd un recenzent, în fața unei cărți despre care vorbește, aglomerează adjective precum „admirabil", „foarte frumos", „realizare excelentă", el nu-și lămurește cititorul aproape deloc despre ceea ce ar fi valoarea cărții în chestiune. Dar cînd spune: „e una dintre cele mai bune culegeri de poezie din ultimii ani", a făcut o primă raportare istorică, născătoare de precizione — și cu cît cîmpul relativizării e mai amplu, cu atît judecata lui se precizează mai ferm. Dacă un critic plasează „judecata" sa într-un studiu mai cuprinzător, despre o întreagă epocă istorică, judecata literară — despre fiecare autor în parte — capătă alt relief.

Istoria literară este cu totul altceva decît o galerie de portrete bine separate între ele și care privesc fiecare la vizitator, cum se întîmplă în viziunea lui Călinescu. Istoria literară e cel puțin un tablou colectiv, în care există nu numai figuri de prim plan, altele mai secundare, unele de fundal și chiar o gloată de figuranți mai puțin individualizați, aproape anonimi. Ei privesc mai ales unii la alții, se țin de mînă sau chiar de umeri. În sfîrșit, își întorc semnificativ spatele.

(Simpla „proporționare" a siluetei celui cuprins în ansamblu și pe care nu-l vom numi totuși „component", spune mult, deoarece trădează, chiar și fără adjective și fără formulări directe un început de ordine valorică. Așa de pildă, în „tabloul" de care vorbeam, simpla atenție acordată unuia în comparație cu altul este grăitoare, pentru că e uneori în detrimentul acestuia. În **Istoria** sa, Călinescu își dovedește lipsa de stimă pentru Ion Agârbiceanu doar prin faptul că-i acordă doar o jumătate de pagină și nu pomenește de capodopera acestuia **Arhanghelii**, unul dintre cele mai bune romane românești. Sau faptul că Urmuz nu figurează în **Istoria** lui E. Lovinescu (1937) are aceeași semnificație, echivalînd deci cu o judecată negativă, de excludere. În sfîrșit, ideea pe care și-o făcuse Thibaudet despre Villiers de l'Isle-Adam se poate deduce din aceea că nu-i închină nici măcar o pagină întreagă, deși aprecierile sunt totdeauna favorabile ; tocmai faptul că nu-l plasează (istoric !) în fruntea curentului „idealist", antipozitivist și estet din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, asemeni unui precursor al simbolismului, echivalează cu o desconsiderare de fond, capitală, care ne scutește de adjective.).

... Asta, dacă vrem să păstrăm staticismul și fixitatea punctului de vedere (al unui singur eu, cel al criticului), ceea ce este contrariu ideii de istorie, adică ideii de succesiune, de variabilitate în timp, de semnificație mai ascunsă, uneori chiar pierdută, deși la vremea ei foarte vivace și care trebuie reconstituită.

Iar dacă ne referim la „situația" vreunui scriitor oarecare (un alt concept fundamental al istoriografiei literare) este cu neputință să nu derogăm de la principiul absolutismului estetic pe care-l proclamă în teorie istoriografi de tipul lui Călinescu. Dacă am lua, de pildă, cazul lui Vlahuță, pe care acesta din urmă îl exclude dintr-o viitoare istorie a literaturii pentru media sa valoare, observăm că, la cincizeci de ani de la această prorocire (avînd în fapt ca punct de pornire demersul critic al lui E. Lovinescu din chiar momentul morții poetului, 1919, care-l osîndea la neant încă de atunci) „situația" lui e destul de stabilă, de bine consolidată. Istoria se ocupă de el. Autorul lui **Dan** este unul dintre acei scriitori mai mult importanți decît valoroși (după distincția lui Valery, care-l înalță, astfel, foarte sus, pe Baudelaire). El este expresia unei epoci, o marchează în acela,i timp, de sensibilitate minoră și romantism degradat, care vulgarizează eminescianismul în poezie și-l coboară în registrul popular, de romanță, nu fără efecte benefice, chiar fertilizante, asupra unei epoci pe care Eminescu o depășea prea de tot. Vlahuță se dovedește un precursor, nu doar un simplu intermediar, într-un gen și într-o tipologie care aveau să fie dezvoltate și exploatate într-un grad superior de alții : romantismul „înfrînților", care-și găsește expresia în proza scurtă, în nuvelistica antebelică de cu totul alt stil decît aceea a lui Caragiale.

Un istoric literar nu poate face abstracție de toate acestea ; pentru el personalitățile „de legătură", fără prea mare valoare în ele însele, sunt, totuși, însăși rațiunea de a fi a demersului său. Acesta nu e un zbor cu elicopterul de la o oază la alta, peste pustiuri ignorabile, ci o viziune de sus, cuprinzătoare, aptă să surprindă un ansamblu. Personalitățile, de felurite proporții, trebuie puse în legătură, și deci și cele minore își găsesc locul lor. Definiția, dacă o luăm în sensul elementar de limitare și hotărnicire nu e posibilă doar între capodopere sau între genii. Eminescu nu se învecinează nemijlocit cu Arghezi și nici Caragiale decît în geografia „ideală" a esteților. Istoria literară e fatalmente una a mediocrităților care-și au utilitatea lor în stabilirea altitudinii prin poziția față de un nivel al solului.

Alexandru George

povestea vorbei

Compuse (II)

Adjectivele compuse care apar în limbajul publicistic actual sînt în general mai puțin spectaculoase decît compusele substantivale ; s-ar părea că regulile semantice ale combinării sînt mai permisive în cazul adjectivelor. Tiparele sintactice cele mai productive sînt acelea pe care le înregistra deja, în 1970, tratatul academic de **Formare a cuvintelor în limba română (I)** : două adjective juxtapuse, într-o relație echivalentă coordonării, cu sau fără vocală de legătură — sau un adjectiv precedat de un adverb (adesea, de un adjectiv adverbializat). Nu varietatea formală ne poate interesa la aceste construcții (inovațiile sînt minime) — ci relația de sens dintre cele două cuvinte asociate. De la identitatea parțială pînă la antiteza evidentă, trecînd prin diverse grade de incompatibilitate, ea e principala justificare a menținerii și chiar a întăririi procedeului. Majoritatea compuselor de tipurile descrise mai sus sînt ocazionale, efemere : apariția lor e legată mai curînd de manifestarea unui principiu al conciziei decît de ambiția formării și a impunerii de cuvinte.

O mare disponibilitate pentru combinații par s-o manifeste (din rațiuni semantice) adjectivele derivate cu sufixul — **ist**. Asocierea lor e produsă adesea cu intenția de a sugera echivalența, situarea în aceeași zonă politică sau ideologică : „politizări **comunisto-feseniste**" („Phoenix", nr. 37, 1990, 4), „jargon **dejisto-paukerist**" („Convorbiri literare", nr. 23, 1991, 8) ; „structuri **nomenclaturist-ceaușiste** și **peceristo-securiste**" („Dreptatea", nr. 192, 1990, 1 ; în citat se observă o anume inconsecvență în folosirea vocalei de legătură — **o** între părțile compuselor). „lozincă **prolet-cultist-neocomunistă**" („Atlas", nr. 44, 1990, 10). Faptul că se presupune în asemenea cazuri o echivalență ori cel puțin un domeniu comun e verificabil prin efectul comic al abaterilor : formula „spionii **gorbaciovisto-bushiști**" cuprinde un compus greu de înțeles altfel decît contextual și ironic.

Cînd primul element al compusului nu se acordă, el poate fi interpretat în două moduri : ca un adjectiv suficient de sudat cu cel de-al doilea încît întregul să primească la sfîrșitul acestuia mărcile de gen, număr și caz — sau ca un adverb care determină adjectivul, nuanțîndu-i sensul : compusul din fragmentul „un garant al existenței lor **fatalist-oblomoviene**" („Formula As", nr. 40, 1992, 2) permite două lecturi : ar fi vorba fie de o existență „fatalistă **și** oblomoviană", fie de o existență „oblomoviană în chip fatalist". Diferențele de interpretare nu sînt mari : nu pot perturba înțelegerea enunțului ; mai curînd o îmbogățesc. Se observă, în orice caz, că majoritatea compuselor actuale (de tip ocazional) tind spre unitatea de sens, spre convergență, spre modelul stilistic al acumulării de sinonime parțiale.

Lucrul cel mai frapant este specializarea compuselor adjectivale din limbajul publicistic : ele vizează cu precădere sfera politicului. Fenomenul e explicabil în parte prin lipsa de naturalețe a tiparului de compunere : pentru română, acesta apare ca fiind specific scrisului. Oralitatea poate prelua unele compuse de acest tip, dar e puțin probabil să le creeze. Marca savantă a procedeului îl face să fie inadecvat multora dintre rubricile publicațiilor actuale (cu atît mai mult cu cît el evocă și destule formule ale limbajului de lemn) ; doar comentariul politic îl poate folosi fără a produce nepotriviri stilistice — dar și aici nuanța parodică e puternică. În momentul de față, multe îmbinări de termeni comuni se dovedesc a trimite, direct ori aluziv, la sfera politicului ; funcția le e subliniată chiar de formă, de tiparul compunerii : „propagandă **securist-televizată**" („Academia Cațavencu", nr. 12, 1992, 3), „afirmația (...) **cretin-extremistă**" (ib.), „manieră **tehnocratic-optimistă**" („Glasul Bucovinei", nr. 22—23, 1990, 7), „răspunsuri **zimbitor-ambigui**" („Expres", nr. 16, 1992, 4), „comunicatul (...) **pueril-penibil**" („Opus", nr. 35, 1990, 2). În asemenea combinații e mai frecvent (cum se vede din primele exemple enumerate) ca asocierea să nu fie cvasitautologică ; uneori contextul chiar explicitează diferențierea : „hibridul **securiso-gazetăresc**" („Cațavencu", nr. 19, 1991, 3). Cînd părțile compusului sînt chiar incompatibile, contextul e obligat să indice regula după care s-a făcut asocierea : „substanța **feroaso-lemnoasă** sinonimă cu partidul **republicano-monarhist**" („Academia Cațavencu", nr. 35, 1992, 1).

În interiorul unui stil obișnuit de comentariu politic, prezența în compuse a numelor proprii e previzibilă : acestea sînt bine cunoscute și evocă perioade, curente, mișcări etc. O particularitate lingvistică destul de răspîndită azi face ca numele să fie folosite ca atare, doar cu adaosul vocalei de legătură — nu însă ca bază a derivatelor adjectivale firești ; **brucano-**, de exemplu, apare în locul unor posibile **brucanian, brucanist, brucanic** : „charismatice-organizații **daniosifo-brucano-iliesco-politice**" („Contrapunct", nr. 40, 1990, 2) ; **„iliesco-monarhist", „minzato-republicani"** („Academia Cațavencu", nr. 35, 1992, 1) ; uneori, nu mai apare nici măcar vocala de legătură : „pe seama fostului partid — **dej-ceaușist**, comunisto-fascist" („România liberă", 12.04.1990, 1) Neobișnuită e și extinderea structurii la substantive comune : sintagma „puci comunist" produce direct compusul corespunzător : „mitingul **pucio-comunist** din Piața Roșie" („Academia Cațavencu", nr. 2, 1992, 7). În orice caz, exemplele de mai sus nu ilustrează o reală productivitate în limbă a acestui tip de compunere — și nici a compunerii în general ; în majoritatea enunțurilor citate e vizibilă conștiința artificiului și chiar a parodiei, e marcată căutarea diversității stilistice — într-un domeniu destul de limitat.

Rodica Zafiu

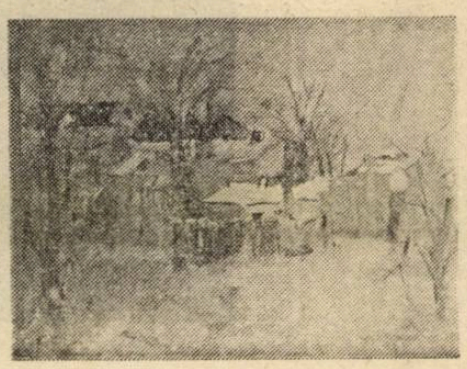

„Paradisul“ penitenciar

Ana Blandiana, SERTARUL CU APLAUZE, Editura Tinerama, Bucureşti, 1992

Un roman de sertar, din categoria celor pe care A. E. Baconsky, Oana Orlea sau Bujor Nedelcovici nu le-au putut face să apară decît în străinătate, publică şi Ana Blandiana, infirmînd încă o dată prezumţia curioasă a celor care s-au grăbit să susţină, imediat după decembrie 1989, că scriitorii români nu au avut tăria de a scrie „pentru sertar“ (adică pentru posteritate). O idee cel puţin ciudată, dacă n-ar face pandant cu cealaltă enormitate formulată în absolut : că românii nu s-ar fi angajat niciodată în acţiuni semnificative de protest, că pasivitatea (şi chiar capitularea lor în faţa istoriei) ar fi fost totală şi necondiţionată.

Romanul Anei Blandiana, **Sertarul cu aplauze**, a fost scris în perioada 1983—1989 (doar ultimul capitol e din martie 1991), fără nici o speranţă că cineva l-ar putea publica într-un viitor apropiat. Într-unul din capitolele autoreferenţiale ale cărţii (care s-ar integra într-un al treilea „flux epic“, numit pe scurt, F_3), Ana Blandiana formulează explicit condiţia de existenţă a romanului pe care tocmai îl scrie şi care este, cu o expresie consacrată, condiţia **literaturii de sertar** : „această carte se naşte fără ameninţarea şi fără răsplata publicării [...] paginile acestea la care reuşesc să adaug cu greu şi numai din cînd în cînd cîte 4—5 pe zi (aşa cum cei săraci reuşesc cu greu şi numai din cînd în cînd să pună deoparte din salariul insuficient cîte cîţiva bănuţi pentru mai tîrziu) nu sînt ameninţate să fie smulse vreodată (despre acest vreodată, despre rezervele de speranţă şi descurajare pe care le închide s-ar putea glosa la infinit, ca şi despre curajul şi laşitatea pe care aceste rezerve, şi raportul dintre ele, le demască în noi) din trupul viu pe care au crescut ca nişte aripi ascunse şi de neîntrebuinţat. Sensul, rostul, utilitatea acestui al treilea flux, acestui compozit şi nestructurat F_3, a apărut din această caracteristică a cărţii de faţă : aceea de a se naşte fără gîndul că va fi citită de cineva într-un viitor apropiat, destul de apropiat pentru a fi în stare să influenţeze prezentul.“

De altfel, aceasta e chiar tema esenţială a cărţii, vizibilă la toate nivelurile ei (şi formulată cu mijloacele poeziei în ciclul **„poporului vegetal“**, din revista **Amfiteatru**) : absenţa oricărui orizont apropiat, lipsa de speranţă, într-un cuvînt, disperarea. Pe trei paliere mai importante (pe care le numeşte la un moment dat **fluxuri epice** şi pe care le combină sau le deduce dintr-unul într-altul), Ana Blandiana articulează această temă atît în fragmentele oarecum nuvelistice sau anecdotice ale cărţii, cît şi în ţesătura ei de ansamblu. Rezultatul ? O sugestie apăsătoare de sfîrşit al lumii, cu o intensitate pe care doar marile poeme o mai pot avea, şi care se obţine în cele din urmă prin anularea sistematică a oricăror distanţe dintre **ficţiune** şi **realitate**. Dacă se poate vorbi de un paradox literar în cazul **Sertarului cu aplauze**, atunci el rezultă din împrejurarea că o construcţie destul de artificială sau de convenţională în datele ei tehnice imediate (şi la această impresie de „artificial“ poate conduce şi limbajul romanului, de o eleganţă şi de o muzicalitate care ţin de specificul poeziei) ne introduce pînă la urmă în realitatea brutală a universurilor concentraţionare din proza autorilor de **contra-utopii**.

Cel dintîi plan (sau „flux epic“) al romanului poate fi considerat cel autoreferenţial, memorialistic, deci, şi meta-narativ. Aici distingem cîteva din datele esenţiale pentru cariera şi pentru existenţa unor personaje (în general artişti), uşor de identificat în realitate, fragmente decupate parcă direct din viaţa cotidiană a românilor, în „Epoca de aur“ a anilor '80, alături de un număr de consideraţii despre tehnicile sau despre sensul propriu-zis al romanului **Sertarul cu aplauze**. E vorba, aşadar, de viaţa ca atare a romancierului, cu mizeriile ei politice de zi cu zi, dar şi de acţiunea de „sistematizare“ a Bucureştilor (cu cîteva momente „de vîrf“, între care demolarea bisericii lui Şerban Cantacuzino, de la Cotroceni, şi a Complexului Văcăreşti) sau de dramele declanşate de această acţiune absolut iraţională (moartea bizantinologului Emil Tănăsescu sau sinuciderea Sandei, care se aruncă de la etajul şapte al unui bloc rămas izolat în mijlocul şantierului „naţional“ de pe Dealul Spirii).

Cel de-al doilea plan al romanului

aparţine **contra-utopiei** şi el este plin de situaţii groteşti, confuze, absurde, care au însă ca trăsătură comună trivialitatea, bădărănia, agresivitatea în raport cu orice context normal. În acest plan, care debutează cu o scenă kafkiană (trei personaje dizgraţioase pătrund, fără nici o explicaţie, în apartamentul unui individ şi îi supun pe toţi cei care s-au întîlnit acolo unor umilinţe absurde), scriitorul Alexandru Şerban trece printr-un fel de azil psihiatric (comparabil pînă la un punct cu azilul lui Bujor Nedelcovici, din **Al doilea mesager**), unde pacienţii sînt „reeducaţi“ şi transformaţi în roboţi perfecţi, care aplaudă la comandă, iar atunci cînd reuşeşte să evadeze, constată că în lumea din exterior este mai rău decît în azilul din care tocmai a fugit. Altfel spus, că experimentul pus la punct de „tovarăşa Mardare“, în complexul ei de reeducare, a reuşit să tranforme întreaga ţară într-un vast „paradis penitenciar“.

Cel de-al treilea plan al romanului cuprinde realitatea oarecum pitorească a unei tabere de arheologie de pe malul Dunării (la Plaiul lui Amiază), cu profesorii şi cu studenţii care lucrează aici. Dar iluzia paradisului arhaic (sau a posibilităţii de a supravieţui prin fugă, undeva la periferia sistemului concentraţionar) nu rezistă decît o clipă, căci specialişti ai delaţiunii şi victime ale acestora există peste tot, iar sub bordeiele exotice ale ţăranilor din Dobrogea colcăie o lume dionisiacă, întemeiată pe complicitate şi pe furt şi sugerînd, ca şi **contra-utopia** lui Alexandru, un univers pe dos : „Noapte de noapte, locuitorii satelor din jur, mii şi mii de oameni, înarmaţi cu coşuri şi găleţi, îmbarcaţi în căruţe, încolonate unele după altele în nesfîrşite şiruri de adevărate procesiuni, intră în incinta podgoriei odată cu căderea întunericului şi ies înainte de a se face ziuă, purtînd zeci şi zeci de tone de struguri culeşi de pe mijlocul rîndurilor considerate culese în timpul zilei. [...] Evident, paznicii, brigadierii, miliţienii, securiştii chiar, sînt localnici, sînt născuţi şi crescuţi în respectarea acestui cult care împarte anul în timpul dinaintea misterelor şi timpul de după ele, încît nu faptul că ele pot să funcţioneze fără greş de zeci de ani apare uluitor, ci faptul că o complicitate generală poate să ţină, cu atîta succes, locul unei solidarităţi care se dovedeşte mereu imposibilă.“

Finalul romanului strînge la un loc toate aceste planuri, într-o confuzie premeditată a ficţiunii cu realitatea, a personajelor inventate de scriitor cu oamenii din viaţă, dar lucrul acesta se petrece numai după ce fiecare „flux epic“ s-a dovedit a fi mai grotesc, mai absurd şi mai distopic decît celelalte două planuri, iar pentru toate trei la un loc s-a găsit numitorul comun al unor consideraţii sceptice de filosofie a istoriei : „Românii sînt poporul cel mai supus, cel mai de nerăsculat, nu pentru că se lasă dominaţi de ideile celor ce-i stăpînesc, ci, dimpotrivă, pentru că nici o ideologie nu-i seduce, nici chiar revolta, care e întotdeauna o ideologie. Faţă de tot ce i se spune, faţă de orice propagandă care se încăpăţînează să-l convingă (şi cu cît se încăpăţînează mai mult), el păstrează o distanţă ironică, din ce în ce mai refractară. Această impermeabilitate funciară la entuziasm şi fanatism îl face în acelaşi timp şi de necucerit, şi de nerevoltat. Şi asta pentru că, pe de o parte, orice revoltă presupune un elan mai mult sau mai puţin entuziast, fanatic, iar românul este nu numai incapabil de fanatism, ci, mai mult, fanatismul îi repugnă şi — mai mult chiar — i se pare ridicol şi îi trezeşte hazul ; pe de altă parte, pentru că teroarea care pare, văzută din afară, insuportabilă, ricoşează în realitate pe suprafaţa alunecoasă a ironiei populare, nereuşind să pătrundă în interior, nereuşind să realizeze o presiune interioară pe măsura grozăviei ei istorice. Deci, revolta nu se produce, pentru că nu are condiţii subiective (predispoziţia pishologică), dar nici obiective (impactul real al terorii asupra indivizilor). Astfel se ajunge la paradoxala situaţie în care un popor care nu poate fi manipulat, poate fi totuşi guvernat cu uşurinţă. Libertatea interioară se transformă în condiţie şi chiar în unealtă a supunerii exterioare.“

Luîndu-şi ca personaje oamenii cei mai vulnerabili din punct de vedere social (artiştii) şi plasîndu-i într-unul dintre cele mai agresive, mai triviale şi mai neumane contexte din cîte se pot imagina („Epoca de aur“ la care s-a ajuns în România după cîteva decenii de guvernare comunistă), romanul Anei Blandiana are toate caracteristicile obişnuite ale **contra-utopiilor** clasice, minus una singură : prezenţa speranţei : În literatura scrisă la noi după încheierea celui de-al doilea război mondial, **Sertarul cu aplauze** este poate romanul celor mai mari disperări şi al celor mai mici speranţe.

Florin Manolescu

Cerşetorul de talanţi (VII)

— SFÎRŞIT —

Aproape de final îmi pun întrebarea : chiar poţi primi în continuu noi cantităţi şi calităţi de destin ? Şi chiar îţi poţi dărui destinul celorlalţi ? Poţi să cerşeşti toată viaţa soartă ? (Cerşitul fiind mai mult decît primirea de dar, pentru că aceasta din urmă obligă. Cel care dă cerşetorului nefăcînd nici o investiţie căreia cerşetorul ar trebui să-i răspundă.) Chiar meriţi să poţi aştepta oricare zi cu bucurie şi iubire supusă ? Chiar meriţi să poţi primi la fel dezastre şi fericire (mari şi mărunte) ? Este un dat pentru care n-ai făcut nimic special. Este un dat care nu ţi se poate decît întîmpla. (Într-o oarecare măsură asta şi este condiţia celui **închinat**, celui **ce este adus jertfă** : să nu aibă contribuţie specială la propria sa condiţie. Poate să aibă doar conştiinţa condiţiei sale. Atît.)

Oricum, ajungi la o considerabilă transparenţă faţă de lume şi faţă de ne-lume. Ele te pot locui. Oricum, ţi se educă calitatea de a fi oglindă în care, prin care şi în adîncul căreia se poate privi. Oglindă din care se pot scoate luciri şi străluciri cu găleata, ca dintr-o fîntînă. Oricum, întotdeauna poţi fi creat, re-creat, doborît, condamnat sau salvat. **Sentimentul de creatură** este continuu şi îţi dă conştiinţa clară a graţiei. Ce oricînd îţi poate fi luată, refuzată definitiv.

Vorbeam la începutul acestui eseu despre faptul că, în starea de concentrare-contemplare propice poeziei, aşanumita „metaforă“ se manifestă (poetul cerşind-o) ca **o picătură chinezească cu apă vie**. Fiecare imagine poetică primită în dar lucrează tocmai la transparenţa ta faţă de lume şi faţă de Dumnezeu, la identificarea cu ele. Fiecare imagine poetică este curăţitoare. Contribuie la pierderea identităţii tale, fiind ea însăşi un dar, **o pomană** de destin pe care-o primeşti şi pe care-o faci în acelaşi timp celorlalţi. În aceste condiţii, cred că se poate spune că poetul nu acumulează vîrstă, destin, ci este doar un mediu al timpului. Tagma poeţilor formează mai degrabă un lot martor al destinului şi nu o trăire propriu-zisă a acestuia. (Trăire ce ar presupune suportarea tuturor consecinţelor, da şi profitul aferent.) De multe ori poetul este doar ceasul care înregistrează — mai exact sau mai puţin exact — ora, el neştiind aproape niciodată cît e ceasul, el doar arătîndu-l. Trebuia — se pare — să existe în economia istoriei şi o astfel de categorie umană : cei închinaţi, cei jertfiţi destinului. Cei ce trăiesc după alte criterii decît **agonisealа de destin**. CERŞETORII DE TALANŢI.

(Nu mă interesează în nici un fel originalitatea sau neoriginalitatea acestor observaţii, ci mai ales faptul de a dovedi condiţia şi statutul anti-creatoare ale poetului.)

„Cerşetoria — susţine Zacharias Lichter, fabulosul personaj al lui Matei Călinescu — este profesiunea care te apropie cel mai mult de Dumnezeu.“ Iar Cioran, dînd ca exemplu intelectualului fariseu autenţicitatea cerşetorului, îi face acestuia din urmă (în **Ispita de a exista**) următorul elogiu : „După atîta impostură şi fraudă, cît de reconfortant e să priveşti un cerşetor ! El, cel puţin, nu minte ; nici pe ceilalţi şi nici pe sine : îşi încarnează doctrina, dacă are vreuna ; munca nu-i place şi o dovedeşte ; cum nu doreşte să posede nimic, cultivă sărăcia totală, condiţie a libertăţii sale. Gîndirea şi fiinţa lui sînt una. Nu posedă nimic, este el însuşi, durează : a trăi de azi pe mîine înseamnă să trăieşti de-a dreptul în eternitate. De aceea, pentru el toţi ceilalţi sînt robii amăgirii. (...) Lenea lui, de o calitate foarte specială, face din el un autentic «izbăvit», rătăcit într-o lume de nerozi şi de amăgiţi. (...) Nu poţi, în viaţa aceasta, să fii şi «mîntuit» şi proprietar“. În acest citat avuţia pur materială trebuie înlocuită cu metafora talanţilor destinului. În mod paradoxal o persoană **cu** destin nu este cel care îl **are**, ci acela care **este**, pînă la capăt, propria sa soartă. Nu **a avea**, ci **a fi** destin. O viaţă întreagă poetul nu face altceva decît să-şi cerşească maxima sinceritate. El suferă de boala cronică a comunicării şi a comuniunii. Adică doreşte să poată întrupa — la modul ideal — orice formă de destin. Acesta este stadiul poeziei : o continuă globalitate destinală.

De-abia apoi, după ce ai trăit aşa ceva, îţi poţi pune cu adevărat şi în mod eficace problema discernămîntului. Pot spune — banal şi tautologic — că de-abia transperanţa propriei persoane atît de bine cît şi la rău, atît la exagerările bolii cît şi la echilibrul sănătăţii (transparenţă pe care ţi-o dă viaţa de poet), de-abia după ce i-ai resimţit pînă în rărunchi dureroasa sensibiltate, poţi încerca proba discernămîntului. Proba alegerii a ceea ce e bun de ceea ce e rău şi proba sedimentării în tine a binelui. Parafrazînd vorbele lui Cioran şi continuîndu-le, pot spune că n-ai cum fi mîhnit dacă eşti proprietar de destin ; doar nemaiaparţinîndu-ţi multă vreme poţi începe să ştii **a cui** proprietate eşti. Cînd eşti al lui Dumnezeu sau cînd, Doamnefereşte, răul există prin tine.

Bineînţeles că aceste stadii ale existenţei poetice nu pot fi concepute fără asumarea sincerităţii şi autenticităţii în faţa primului şi ultimului cititor al fiinţei tale, care este Dumnezeu. De fapt, acesta este semnul sigur al vocaţiei poetice : textul este fiecare ceas şi fiecare zi, lună, an pe care le trăieşti. Deţii un fel de rol principal în filmul la care se uită îngerul tău păzitor, film la care — poate — mai aruncă şi Dumnezeu, din cînd în cînd, cîte-o privire. Poemele propriu-zise nu sînt decît o reminiscenţă, un efect al acestui „Text“, al acestei „producţii cinematografice“, un efect al felului în care este ea — acolo Sus — receptată. Cum am mai spus şi-n alte dăţi : poemele nu sînt în nici un caz un scop al acestei vieţi. Ci viceversa.

Cristian Popescu

vasile petre fati

Scaunul din bucătărie

Scaunul mic, din bucătărie, vopsit în roşu,
E pentru mătuşa mea, un fel de demon al
frînghiilor de rufe.
Mătuşa mea nu mai există. Am dovezi sigure
Că viaţa în America e aşa şi aşa,
Şi atunci pentru ce gustul ăsta de levănţică ?
Mirosul ăsta de azi pe mîine ?
Să fie viaţa mai bună decît moartea ? Un fel de
legăturică de pai ?
Şi eu mai bun decît omul acela care a văzut
Leviathanul ?
Mîncăm la masă faţa în faţă cu America.
Sunt oameni care au nevoie de mătuşa mea,
Şi sunt oameni care vor să moară liniştiţi.
Asta e povestea scaunului mic şi roşu din
bucătărie,
Pe care mă aşez seară de seară.

Viaţa noastră

Să avem grijă de viaţa noastră ca de ochii
din cap.
Ochii din cap sunt verzi. Gura e roşie.
Mîinile slăbănoage. Şi inima abia mai bate.
Să avem grijă de viaţa noastră care te minte
în faţă.
Fetiţa asta în rochiţă scurtă e viaţa mea,
Cum să ai grijă de ea ?
Odată se supără pe tine şi pleacă la mama
dracului
Cu toţi cei de la masă.
Eu nu mă supăr pe ea,
Eu doar o ating cu o nuieluşă peste picioare
Ca să se gîndească mai bine ce face cu mine,
Dacă vrea să plece sau să vină cu mine
Să se culce în pat.
Rochiţa ei roşie, albastră o s-o punem sub cap,
O să înţeleagă ea că totul e în regulă
Şi că puţin ne pasă de ea,
Ca de o şcolăriţă care a uitat totul.
O să fie bine pentru viaţa mea atît de modestă,
O s-o culc într-un pat de fîn,
O s-o duc într-un han,
Să plîngă în hohote.

Pasaj

Seara e seară. Ziua e ziuă,
Avem atît de puţine lucruri de spus.
Seara e seară. Mortul e bunicul artei,
Noi cu arta stăm mai prost
Şi vinul, bunăvoinţa familiei.
Dumnezeu e în marginea casei,
La locul lui.
Şi pe urmă dragostea de dragoste,
Şi pe urmă eu
Care am păcătuit scriind despre asta.
Voi accepta să spun nu şi nu şi nu,
Voi spune nu şi nu şi nu
Sau voi deschide un mic birou de artă ?

Un caz

Puneţi-mă în situaţia clară a unei crime.
Voi fi acolo. Am văzut totul.
Dar nu şi îngerul. Vă daţi seama ce mă aşteaptă?
Dacă n-ai văzut îngerul, mori !
Eu nu l-am văzut şi nici nu vreau să mor pe
degeaba.
Ei bine, îngerul sunt eu.
Ăla singur, de capul lui. Cu biletele în buzunare.

O femeie străină

Ciudată era doar prezenţa ei în odaia mea goală
S-a dezbrăcat şi s-a culcat cu mine ca o vulpe.
A spus că are zi liberă. Că va pleca departe de
oraş,
Şi că e mai bine să se culce cu mine acum.
Şi-a luat hainele, cămaşa şi ceva bani de
buzunar,
Cu bine, umbră, i-am zis, cu bine, n-o să ne mai
vedem niciodată.
Şi aşa s-a întîmplat.
Dar ce bucurie mai mare e să ştii
C-ai fost cu cineva necunoscut într-o cameră
goală,
Amintirea unei femei plină de păcate.
Care mărturiseşte că iubeşte patul
Şi atunci de ce e nevoie să acoperim fericirea
Cu mîna, ca pe o luminare de Paşti ? De ce
să fim buni ?
Fii sigur că viaţa ta miroase a crenguţă de brad
Şi că niciodată n-o să nu rămîi într-o cameră
goală
Fără să te gîndeşti la ea.
Ciudată era doar prezenţa ei,
De unde se vede că lacrimile, plînsul
Sunt ca bătrînii pianişti
Care văd cum cneazul Igor
Aprinde o luminare în plină zi.

Tipofobie!

Întîiul Eliade al literelor române e şi azi de citit. Poate fi adus la zi. Citat la zi : aveţi „boala tipofobiei şi mi te-ai pus să-mi opreşti scrisorile".

Lucrul se datorează domnului Mircea Anghelescu, dedicat, în timp, publicării şi adnotării (cum citim pe coperta opusculului) editat de Institutul de Istorie şi teorie literară „G. Călinescu", cu titlul ION HELIADE RĂDULESCU CORESPONDENŢA INEDITĂ. Bucureşti, 1992) lui Eliade I.H.R. (Sigla „Isus Hristos"?).

De la acuza adusă lui Ion Ghica (într-o scrisoare către Ion Ghica, (totuşi !) : „Frumoasă sedere a dumitale lîngă turci!", "să lăsăm că neîncetat dt. şi ai dumitale aţi lucrat cum să aduceţi aşa după cum muscalii se muncesc să le arate; în cele după urmă te cerci(nu ştiu de cine împins) s-anexezi ţara la Ungaria şi să compromiteţi şi pe români şi pe unguri, cum muscalii n-ar fi voit mai bine, pînă la punctări de făcut şi azi: „democraţia de egalitate" (sic! delicios), "democraţii oficiali" şi ridicarea (pe care si-o arogă) în contra „Europei Oficiale întregi", citez scrupulos, jucînd pe ideea că aş putea foarte bine eşantiona din presa de azi. Nil novi su sole!

După eroarea, care costă cu atît mai mult cu cît nu e indentificată, aceea a ne supune revoluţiei noţiuni de revoluţie şi şi din vanitate şi din lipsa de măsură pe care cei ce au acceptat "revoluţia de catifea" le-au ocolit, 'mai putem avea în vedere cititori de plăcere ai "tradiţiilor revoluţionare", nostalgici zic.

Eliade scrie, la 8. I. 1851: "Istoria revoluţiei noastre ar fi luminat opinia în Franţa foarte mult, de s-ar fi tipărit; însă mă tem să nu caz în necuviinţele în care au căzut toţi franţezii ce au scris istoria revoluţiei lor,şi mai mult fiecare şi-a scris istoria sa. Nu ştiu cum să înnemeresc să tac, scriu partizanii ruşilor şi ne degeneră toată revoluţia din 1848; să scriu, pe toată zioa — de la 9 iunie pînă la 13 sept. — dau mai mult cu nasul tot de mine: şi la cuvîntări publice, şi la proclamaţii, şi la priimiri, şi la înfăţişări, şi la arestări ca cele de la 15 şi 29 iunie; şi astea dau caracterul revoluţiei că n-a fost anarhică. Într-însele vede cineva cum se mişca şi se alina popolul, ce-i striga demagogii şi ce vorbea oamenii aleşi şi susţinuţi de popol."

Închei în două puncte.

Unu: amărăciunea şi pedagogismul (e un cuvînt !) post-revoluţionare sînt atunci ca şi acum, aceleaşi: "aţi făcut monopol pe patriotism şi v-aţi dat singuri privilegiul de a insulta pe oricine nu cugetă ca dv. (sic ! e bine !), sau îl prepuneţi de astfel". Şi, revelaţia : „Una din caracteristicile ciocoilor e şi nedreptatea şi dacă îţi insuflă oroare numele de ciocoi, nu te deprinde de june cu nedreptatea". Revelaţia ; revoluţiile produc ciocoi.

Doi: Înţeleg din nota IX, p.48, că cele "trei texte apărute într-o broşură fără foaie de titlu şi fără titlu (ele încep abrupt cu apelativul «Românilor») în 1856 40 p." nu sînt reeditate. E'e constituie obiectul părţii importante din această corespondenţă. Ar fi trebuit reeditate odată cu aceasta.

(La paşoptist, un "pa!"şoptit.)

Gheorghe Iova

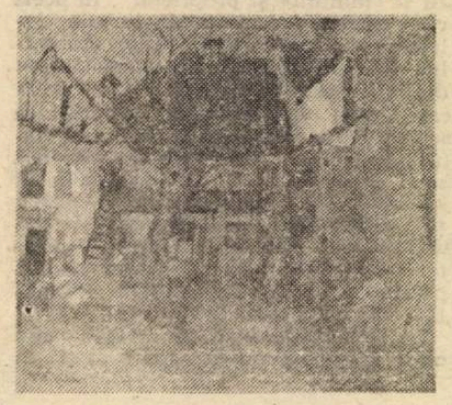

ULTIMA NOAPTE A LUI SOCRATE

„Eu nu ştiu ce poate să fie / că-mi sună mereu în urechi / cu tainica-i melancolie / un cîntec din vremile vechi".

Mă plimbăm pe Via Appia..., Calea Victoriei, cu gîndul dus de la această lume cînd m-a izbit, la intrarea în actualul Muzeu de Artă, un afiş micmititel, cu atît însă mai straniu şi mai înfricoşător, cu cît el mă readucea brusc cu picioarele pe pămînt, în realitatea noastră de trei ori balcanică, fie ea considerată numai sub aspectul său geopolitic, dacă nu şi metafizic : Teatrul Levant (sub directia Valeriei Seciu) anunţă spectacolul Ultima noapte a lui Socrate **de dramaturgul** Ştefan Tanev...

Ciudat, bizar şi neliniştitor, ca în versul lui Eminescu : „bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subţire..." Va să zică tocmai aici, la porţile Orientului (Levănţică de Levant / tu pe cine ai..."), un bulgar anonim îşi imaginează (privilegiul zeilor !) cum şi-a petrecut ultimele sale ceasuri de viaţă cel mai cunoscut şi mai rafinat dintre grecii lumii antice, Socrate!

Haida-de ! mi-am zis, şi am intrat în Sala arsă (de la Revoluţia din decembrie!) însoţit cu mare emoţie de o doamnă care-mi deschidea drumul prin fumul ce se ridica mereu din bolgiile infernului de parcă ea devenise acum, Orfeu, iar eu, n-ai zice, Euridice !

Piesa, ţusantă din punctul de vedere al curajului, nu al intelectului pur, ci al soldatului care poartă în ranită iluzoriul, utopicul baston de mareşal al răzmeriţei şi revoltei (căci, vai ! vine ar putea concura cu divinul Platon, fără să-şi arunce, în prealabil şi apriori, pruncii de pe stînca tarpeiană oricărui somn dogmatic !) cunoaşte un public, mai ales tînăr, cel puţin prin două linii de forţă, care dacă nu ne aduc aminte de Phedon, unde lumea sensibilă şi lumea inteligibilă, căile pe care le poate accepta omul în libe-rul său arbitru (deci o libertate fortată, în care stăpînul ne mînă cu biciul în Paradis!) seamănă, sau parodiază ideea de absolut, idee care, din fericire pentru noi (şi mărturisim că neaşteptată de la autor !) se exprimă în opţiunea fatală a morţii, a cucutei pe care trebuie, este condamnat s-o bea, cel mai important Om al omenirii care a trăit înainte de Hristos, Socrate, extraordinarul Valentin Uritescu, **actorul care, aşa cum îmi şoptea doamna de alături, „ducea tot spectacolul în spate". Xantipa** (Cerasela Stan) **excelentă în prima parte a piesei : aceea de femeie rea, cînd îi lădea şuturi ba lui Socrate, ba gardianului, îndeplinindu-şi rolul său atît de ingrat într-un astfel de context : de sac de box al tuturor blestemăţiilor, fizice şi metafizice, masculine şi feminine, ale ambientului său, cum ?**

Neculae Olaru a făcut un decor de necrezut pentru zilele noastre în care evidenţa se cere demonstrată, argumentată cu bancuri aristotelice. Acest (tînăr) domn are talent şi trebuie cultivat de regizorii care au ceva de spus în afara discursului pur lingvistic al textului dramaturgic. Cît despre regizorul Ştefan Iordănescu, **excepţional, ce să mai spun ?**

Dacă în acest spectacol de la Sala arsă a Muzeului de Artă (pînă cînd o să hoinăreşti, fără casă, fără masă, Levănţică de Levant ?) Valentin Uritescu **este vioara întîi şi sub masca histrionică a temnicerului se metamorfozează, treptat, şi catastrofal, în ilustrul său deţinut, în final împărtăşind aceeaşi soartă, intersanjabilă — atunci trebuie să concludem că acesta este preţul viziunilor relativiste moderne, de nimic! asupra omului !**

Şi încă o dată că : toţi oamenii sînt muritori / Socrate este om / deci Socrate este muritor !

Dan Laurenţiu

VI. Un sănătos sentiment de neîncredere

Reprezentanta serviciului de relații externe a unei foarte importante instituții publice neguvernamentale din Statele Unite, vorbindu-mi cîndva de relațiile sale cu organisme oficiale, mi-a spus acest lucru plin de semnificații : „eu, asemeni majorității americanilor nutresc un sănătos sentiment de neîncredere în orice autoritate a statului". Contextul în care acest lucru a fost spus nu are nici o importanță — fapt este că omul unei democrații nu consideră statul drept o sursă de echilibru decît în măsura în care este și o sursă de primejdie. Sănătatea politică a națiunilor este rezultatul unei neîncrederi înțelepte.

Care este însă, în plan interior, suportul acestui sentiment vigil, de alertă, al acestei neîncrederi sănătoase — în termenii folosiți de interlocutoarea mea de altădată ? Comportamentul public, poziția adoptată de individ în spațiul macrosocial este, în chip voluntar, conștient, diferită — fără a fi opusă — aceleiași prezențe, în sine intimă, de manifestare umană. Socialmente, subiectul este cooperant. El acționează conjugat cu autoritatea publică — se supune acestei autorități, nu o contestă profund, sprijină continuitatea și prestigiul ei. Pe de altă parte, acest subiect știe în chip foarte clar că lumea în care trăiește este departe de a fi cu adevărat bună, că aspirațiile sale sînt foarte parțial înțelese și susținute de mediul de care nu se poate și nu tinde a se detașa. Autoritatea statală confirmă prea puțin speranțele sale și totuși autoritatea, mediul, lumea, cît de puțin bune ar fi, sînt rezultatul unui mare efort istoric, au fost produse la capătul unei enorme suferințe și pot reprezenta oricînd o dovadă a progresului uman. Atît doar că întreaga structură politică este amenințată cu regresul dacă i se acordă o încredere nelimitată, dacă este abandonată propriei deveniri necontrolate, neverificate, neamendate în caz de eroare. Democrația înseamnă chiar acest lucru : o sănătoasă neîncredere în autoritate ,un drept al reflecției interioare de a prevala asupra comportamentului socio-politic uman, un drept de conservare pentru sine a propriei personalități. Comportamentul uman are trei trepte — submisiune, independență, interdependență — reflectînd eventual, trei vîrste ale omului — copilăria, adolescența, maturitatea — și trei modalități ale existenței politice — dictatura/sclavia, tranziția, democrația.

Democrația este interdependență de la care nu se exceptează nici autoritatea cea mai înaltă.

Dictaturile nu sînt altceva, în perioada instalării lor prin prisma unui lider care devine progresiv atotputernic, decît o suprapunere perfectă a existenței interioare și a celei publice. Ce face ca ființa umană să aducă într-o asemenea coincidență două planuri atît de distincte ale existenței sale, coincidență care înseamnă de fapt sacrificarea planului intim mult mai puțin protejat și organizat decît cel public, social, supus unei structurări energice, continue ? Este un sentiment accentuat de inutilitate, sentimentul de incapacitate a îndoielii metodice la nivel politic — a sănătoasei neîncrederi — de a ține în echilibru viața societății și statului. Cum apare acest sentiment ?Cauza o constituie degradarea comunicării umane, sărăcirea vieții interioare prin scăderea sau alterarea comunicării. Războaiele, în seria îndelungată, proasta organizare socială conduce la vicierea comunicării și consecutiv la sărăcirea personalității umane.

În condițiile unei îndelungi opresiuni a statului asupra ființei omenești se produce efectul invers — o totală scindare a personalității intime și a celei sociale a individului. Disocierea ia două forme — decompensată sau compensată social. În primul caz, prăpastia între cele două componente ale personalității este totală și neascunsă. Mai devreme sau mai tîrziu, în aceste condiții apare explozia socială. Așa a avut loc Revoluția în România și, în general, revoluțiile Estului european. Omul se întoarce — ca întreagă forță existențială — către interior. Tineretul se dezvoltă într-o ambianță umană de tip intim diferită de aceea cultivată, totalitar, de societate în ansamblu. Acest tineret nu a mai acceptat comunismul.

Cei care, adulți fiind, trăiau în vechiul regim schimbarea totală a personalității, mai aveau o cale de comportare și anume una perversă. În dedublarea psihică atinsă, regimul era în același timp, acceptat și înșelat, precum procedează partenerii într-o relație erotică și deficitară. Se alcătuia un mod de salvare patologică de comunism, constînd dintr-un fals comportament productiv și obedient, din satisfacții ascunse, uneori din furt, din ilegalități, din adîncă vinovăție. Mulți oameni în acest Est european, au învățat să înșele un regim anume. De ce ne-am mira că nu vor să se despartă de el ! A trăi într-o relație firească, sănătoasă cu un sistem socio-politic poate părea celor privați de unitate interioară, nu exagerată, ci pur și simplu sănătoasă, ceva inimaginabil.

Caius Dragomir

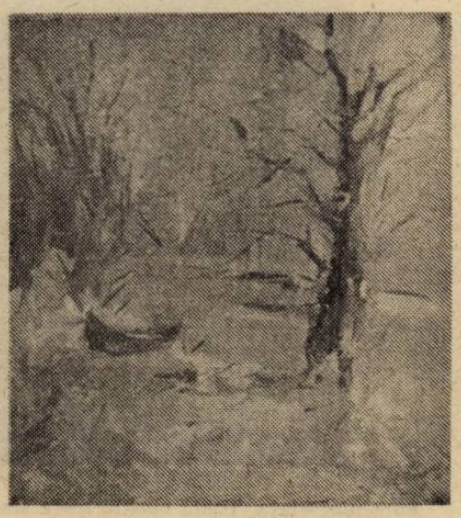

spectator

La „Nottara"

«Actori și trădători»

de Tom Stoppard

Un text excelent scris, în stil modern de **reconstituire**, într-o autentică anchetă criminalistică, cu ameteli comice și urzeli satanice, cu pilde sau parabole biblice și prealumești, osatura dramatică fiind asigurată de scenele retrospective shakespeariene din drama „Hamlet". **martorii detectivii** și **comentatorii** fiind cei doi prieteni ai prințului, **Rosenkrantz** și **Guildenstern**, cît se poate de morți, dar înviați de englezul Tom Stoppard tocmai pentru **procesul** (moral) pe care ni-l propune. Putreziciunea din spațiul Danemarcei epocii elisabetane de teatru — epoca marelui Will — este extinsă în oricare alt spațiu mapamondic, în timpurile de ieri, de azi și de totdeauna. Ca să aibă un titlu de polițist sadea, scenariul (fiindcă e un... scenariu!) poate fi numit „Operațiunea Hamlet" sau „Cadavrele din castelul Elsineor" sau „Sîngeroasa răzbunare regească"! Bogat inspirată și proteică teatral această **joacă** a lui Stoppard, care nu poate declanșa decît un spectacol pe măsură, egal valorii literare a textului, la cote destul de înalte. Cheia scriiturii (deci și a spectocolului) este parodic-polițistă, cei doi **foști** prieteni ai lui Hamlet devenind, post-mortem, hazlii și copilărești analiști, cercetători psiho-sociologici, dar mai ales **detectivi** scoțieni, gen Sherlock Holmes și ajutorul său Watson, eroii lui Conan Doyle... Astfel, se derulează-n fața spectatorilor malversațiunile regelui ucigaș și incestuos Claudius, ajutat de curteni odioși, pentru exterminarea prințului Hamlet, prin unelte docile, inocente și inconștiente (tocmai amicii prințului, acei Rosenkrantz și Guildenstern), manevrați draconic datorită lașității, servilității și supunerii lor oarbe puterii și ordinelor acesteia. Împărtășesc destinul fatidic al prințului, mor alături de victima lor, tocmai fiindcă spiritul răului, care i-a împovărat cu criminala faptă, nu are nevoie de martori! Iată cum sînt plătite, finalmente, dincolo de aur, uneltele diavolului, trădătorii... cu moarte pentru moarte!

Regizorul Tudor Mărăscu creează un spectacol intens colorat, tratînd cu detașare tema eternă a trădării și crimei, prin alternarea umorului fin și grosier prin valori expresive netrișate, personajele realizînd **adevărate spovedanii** pentru toți oamenii și pentru toate timpurile, dar și vehemente rechizitorii, codurile teatrale devenind semafoare, cu lumini permisive (libere) sau clipiri avertizatoare. Păcat că spațiul scenic este mult prea mic pentru o montare așa de mare! Tocmai de aceea, decorurile lui Nicolae Ularu și costumele Mihaelei Ularu sînt extrem de sugestive chiar simbolice în simplitatea și aerismul lor, folosind cu măiestrie alfabetul plastic vorbind semnificant prin culoare și ecleraj. Complementează semiotica teatrală muzica și coloana sonoră (sub semnătura lui Adrian Enescu) și mișcarea scenică (desenată de Ionel Mihăilescu). Astfel, reprezentația capătă modernitate și unitate stilistică, chiar și atunci cînd sînt folosite învechitele mijloace histrionice în scenele reconstituite, are o anume doză necesară de distanțare și ironie, are teatralitate și intelectualitate cît să nu supere, supralicitează convenția. Tensiunea este uneori zgomotoasă (în scenele -remember ale actorilor), alteori mocnită. Descifrăm în straturile spectacolului eleganță, grație, vigoare, libertate calmă și fină exprimare artistică. Emoționalul este subordonat raționalului tocmai printr-o emancipare a actului teatral, a cărui traiectorie artistică oscilează cu măsură între starea calină și cea vijelioasă, între intriga versatilă și camaraderia trucată, între slugărnicie, frică și prostie, între încredere, umor și cumplită tragedie. Neputînd folosi mișcarea amplă și acțiunile simultane, regia decupează exact scenele și exploatează corsetul impus al esențializării, dar nu întotdeauna, scenizarea căzînd în diluări, trenează pe alocuri, în a sa a doua parte, fiind necesare tăieturi în text (nu amputări,nu masacrări), ritm, suplețe (operîndu-se obezitățile și stufozitățile). Principalii doi eroi reușesc o năucitoare luptă ridicolă între destin și aspirație, sînt prinși în cercul vicios al legilor absurde, în labirintul distrugerii, în procesul de înstrăinare și dezumanizare, bieți condamnați la moarte (fără să știe, fără să caute a afla), tocmai ei — care au „ordin" să omoare! Sărmani inocenți! Contrapunctic firescului și corectitudinii clasice, caracterul caricatural al trupei de actori ambulanți este îngroșat, în stil fortat cabotin. Nu lipsesc grobianul și penibilul travesti în bruneta cocotă, nici personajele infantile de la oricare palat regal (bufonii) sau ipostazele terifiante ale groazei (borfașii, apașii, călăii)...

Emil Hosu este Rosenkrantz (dar și Guildenstern) și Constantin Cotimanis este Guildenstern (dar și Rosenkrantz), în zăpăcismul lor uită cine sînt de fapt acționează somnambulic sau într-o permanentă mahmureală, amețeală, ca doi frați gemeni! Palavragii, sofiști, stoici și epicurieni, dar, mai ales fricoși, creduli și nătărăi (crezîndu-se, alintat, că-s isteți)! Trădează fără să știe, dezvoltă spirit malefic din candoare și inconștiență. Pigmentează dialogul cu cu sofisme și teribilisme, cu subtile (banale, în același timp) **cugetări**, iar veselia lor este forțată, strepezită. La ambii actori funcționează metronomic și permanent simțul măsurii și autocontrolul, nu cad în sarjă (nouă din zece actori ar fi făcut-o), dar nici în austeritate expresivă. Asistă la decapitarea propriilor căpățîne, acestea fiindu-le înmînate sub forma craniului lui Yorick, dar cei doi nu mai au disponibilități pentru hamletizare! Hosu este mai realist, mai lucid, are naturalețe, dezinvoltură, dar și seriozitate și precipitare verbală. Cotimanis este mai afectat, cu puseuri lacrimogene, speculează poantele și vehiculează naivitate, sensibilitate și curaj cocoșesc, secondate de eșapări neserioase (infantile) și fricoase, publicul gustîndu-i umorul sutire, de... salon! Hamletul lui George Alexandru este un tînăr dinamic și nevrotic, anchetator lucid și regizor abil, jucîndu-și rolul între deprimare și romantism, șerpuind între contorsiuni sufletești și o năvalnică sensibilitate justițiară. Horațiu Mălăele nu se „duce" spre personajul Actorului, ci, așa cum îl știm, „aduce" personajul la datele virtuoasei expresivități și virtuozei creații, la imensul talent cu care l-a înzestrat Dumnezeu, avînd, de astădată, și.. dicțiune clară, nu mai cade în capcana manierismului. Alimentează opulent personajul cu diversitate histrionistă: dubios, drăgălaș, terifiant (torționar), persiflant, abil, ironic, surprinzător, volt ridicol sau sarcastic, permanent artistul rasat, amplificînd sugestiile, atenuînd cabotinismele (proprii rolului), folosind largul său diapazon în mai multe tonalități. Este actorul Mălăele, adică necesara parodie la Actorul din Hamlet ! Petrică Popa este un serpuitor, umil și detestabil Polonius, ceea ce este merituos pentru actor, fată de palida partitură. Viorel Comănici face un salt curajos și riscant de la genul său comic, spre maleficul rege Claudius, tușele cu care-l pictează scenic fiind viabile și sigure, conferindu-i personajului cinism și abjecție, pentru care-l felicităm, mai ales că nici eroul său n-a prea avut partitură. Teodora Mareș se descurcă rezonabil în Ofelia, se zbuciumă mult și fără ostentație de la starea de supliciu, la cea de sublim în corsetul iubirii fecioarelnice, dar și în cel al crizei psihice. Victoria Cociaș nu putea să fie decît o palidă Gertrude, regina păcătoasă fals îndurerată și în rochie transparentă, foarte sexy...

Ceilalți actori și studenți parodiază nuanțat și figurează divers tipologic trupa histrionilor ambulanți...

Vlad Andrei Orheianu

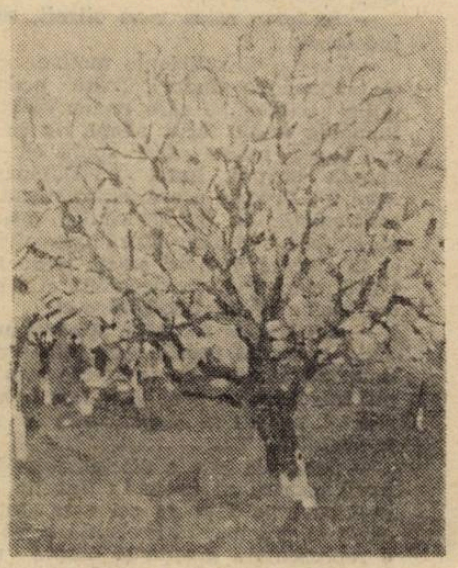

EMIL CIORAN:

«Am învăţat mai mult de la decît din toate cărţile de filos

Interviu de BRANKA BOGAVAC LE COMTE

URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT

— O privire retrospectivă asupra vieţii dvs. ar pune-o în lumină cît a fost de frumoasă şi pe deplin spirituală. V-aţi fost, sieşi, stăpîn desăvîrşit.

— Întocmai, e foarte posibil.

— Să ne întoarcem iarăşi la întrebarea mea : de ce v-au fascinat misticii ?

— Pentru că, de fapt, eu n-am putut fi ca ei. M-au fascinat pentru că au făcut un pas înainte, desigur, nu numai un pas. Şi dacă mă compar cu ei, sînt un om ratat.

— Aţi spus : „Am trecut toate etapele dar n-am devenit religios". E ciudat, pentru că tatăl dvs. a fost popă.

— N-am devenit religios, nici nu sînt religios, dar prezenţa religiei în mine este permanentă, am citit mult despre religie. Am parcurs o întreagă literatură, mă învîrt invariabil în jurul misticilor pentru că m-au fascinat prin atitudinea lor extremistă, prin libertatea lor interioară care, dacă nu este purificatoare, ne impune un anume stil de viaţă. Tot ce vine dinspre religie şi mistică sînt copleşitor de profunde, n-ai acelaşi simţămînt ca atunci cînd citeşti un roman, e ceva care te leagă de alţii. În tinereţe am citit mult despre mistici, memoriile lor. Misticul nu retrăieşte extazul şi dezgustul în limite definite : el nu rîvneşte la satisfacerea trebuinţei gîndului ci a simţămîntului. Iar prin simţăminte năzuieşte mult mai mult decît poetul, aşa se apropie de Dumnezeu, latura strict intelectuală neavînd o prea mare însemnătate.

— V-aţi fi învoit cu aşa ceva ?

— Acum, mai puţin. Înainte, da, oricum, toate astea m-au atras profund.

— Încă mai împărtăşiţi convingerea pe care aţi exprimat-o de atîtea ori în scris : „A distruge zeii şi templele este menirea gînditorilor" ? Să însemne asta zădărnicirea fanatismului ?

— Nu întru totul. Relaţia mea cu mistica e mai complexă. Mistica e tensiune.

— Altă dată veţi scrie : „Cît mai există un singur Dumnezeu, menirea omului nu e încheiată".

— De-a lungul întregii mele vieţi am avut reacţii antireligioase. Deci, totul depinde de starea în care am scris, uneori infatuată şi provocatoare.

— De ce a născocit omul religia ?

— Din pricina nenorocirii. Pentru că o duce dintr-o suferinţă în alta. Ca să-şi cunoască durerile, să şi le explice la încercările interioare. Asta l-a făcut pe om ceea ce este şi i-a dat dimensiunea interioară.

— Cum aţi început să scrieţi ?

— Trebuia să fac ceva în viaţă. Am căutat să nu muncesc ca ceilalţi, să mă sustrag acestei îndatoriri. Şi am şi reuşit. Deci, am citit mult, dar trebuia totuşi, să fac ceva, pentru că sînt un om fără profesie. Şi aşa am început să scriu.

— De ce aţi optat pentru fragment ca gen literar ?

— E într-un fel, mai complicat. Pentru că, de fapt, eu n-am scris ca să public cărţi. Am scris ca să dau expresie, însufleţire unui moment de simţire. Nu ca să scriu cărţi. De asta şi scrisul meu în fragmente, pentru că este temporar. Fiind vorba de momente din viaţa mea, care, ca orice momente ,sînt scurte. Genul ăsta nu necesită o continuitate strictă. Scrisul este o neîncetată căutare de sine. Eul este unica temă a scriitorului.

Tot ce am scris, am scris în momentele mele depresive. Scriu ca să mă pot elibera de sine, de obsesii. Scrisul este eliberare .Sînt momente cînd ne simţim deznădăjduiţi, iar scrisul îţi îngăduie să te eliberezi prin cuvinte. Singura funcţie a scrisului este răzbunarea fără riscuri, de aceea şi cărţile îmi seamănă. În viaţă nu există concluzii definitive, de aceea şi eu scriu în fragmente, pentru că nimic nu e isprăvit, cum nici viaţa. Toate cărţile mele sînt, mai mult sau mai puţin, mărturisiri voalate. Îmi plac memoriile, pentru că aflu în ele pe oamenii care au existat.

— De fapt, eu v-am citit cărţile ca pe nişte memorii, chiar şi atunci cînd aţi scris despre alţii, sau în aforisme.

— Îmi place ce-mi spuneţi, şi asta e adevărat.

— Îmi spuneaţi mai înainte că n-o să mai scrieţi. De ce ?

— Deja de doi ani nu mai scriu. Nu ştiu cum s-a întîmplat. Poate a venit de la sine. M-am săturat de lumea asta care scrie, toţi scriu şi toţi mă întreabă : „Pe cînd ultima carte". Am o mare mulţumire să le pot răspunde : „Niciodată ! Mi-e destul cît am ocărît universul şi pe Dumnezeu".

— De unde această veşnică vrajbă cu Dumnezeu în care nu credeţi ? Spuneţi că e bine că Dumnezeu există, ca să-l putem ataca, atribuindu-i responsabilitatea imperfecţiunii lumii.

— Totul a început pe cînd eram foarte tînăr. Tata a fost popă ortodox. E important de ştiut. Tata şi mama au pătimit mult în viaţă. Am fost conştient de asta de foarte devreme, cum începeau să se roage eu eram de negăsit, mă ascundeam în bucătărie, oriunde. Tata a observat că mă feream de el în momentele acelea. Văzîndu-mi părinţii cît de mult sufereau, mă întrebam la ce slujea credinţa, dacă omul era mereu victimă. Părinţii nu mă vedeau vesel. Cît a mai pătimit tata şi prin cîte a mai trecut, fratele meu a fost închis şapte ani, a urmat un val de persecuţii, soarta nu ne-a prea menajat...

— Şi toate astea v-au stîrnit, oare, îndoiala ?

— Puteau fi suficiente motive care să te pună pe gînduri. Toate nedreptăţile, teribile, pe care le-am văzut în România m-au făcut să-mi zic în sinea mea : nu se poate spune că veghează asupra lumii un Dumnezeu. Apoi, pe vremea aceea, eram sfîşiat de contradicţii, ca toţi balcanicii, pentru că sîntem o amestecătură îngrozitoare şi în fiecare individ există cîte trei, patru, cinci, indivizi deosebiţi, şi e normal să nu se înţeleagă între ei.

— Aţi studiat filozofia, al cărei prestigiu a scăzut repede în ochii dvs. Spuneaţi că filozofia te învaţă cum să pui întrebări, ca apoi să te lase în voia soartei, pentru că răspunsurile ei sînt îndoielnice.

— Filozofia este o disciplină periculoasă, pentru că naşte în tine un dispreţ suveran faţă de cei care sînt în afara ei. Vă insuflă aroganţă şi vă dă o reprezentare greşită şi despre sine şi despre lume. Trebuie să cunoşti filozofie, dar numai ca s-o poţi depăşi. Cînd i-am citit pe Kirkegaard şi Schopenhauer am avut senzaţia că sînt Dumnezeu. Aveam ceva de monstru în mine. De fapt, precumpănitor este contactul direct cu viaţa, cu încercările ei (în filozofie durerea nu este acceptată). Îmi place să repet că am învăţat mai mult de la oamenii rataţi decît din toate cărţile de folozofie şi morală. Deci, la început filozofia m-a atras, ca apoi să mă dezamăgească.

— Cum aţi trăit la Paris ? Unde v-aţi aflat în timpul războiului ?

— De peste 53 de ani trăiesc chiar aici. (Cioran se ridică şi-mi arată, de la fereastră, clădirile în care a locuit). Deci, am trăit în Cartierul Latin, în buricul Parisului. Ăsta e oraşul rataţilor. Şi ştiţi de ce ? Pentru că cine vine la Paris are în cap ideea fixă că aici va reuşi. Iluzia, însă, nu ţine mult. Aşa se măreşte numărul rataţilor. În ce mă priveşte, eu am fost hotărît să trăiesc făr-de profesie. Am stat prin hoteluri mici, m-am hrănit la restaurantul studenţesc pînă acum zece ani. Cu cheltuieli minime, m-am descurcat întotdeauna cu un minim. Aici am cunoscut cele mai diverse tipuri de rataţi, ăsta e oraşul celor mai eterogene eşecuri şi nereuşite. În timpul războiului m-am aflat în cartierul ăsta, urmam nişte cursuri la Sorbona.

— Cum v-aţi salvat de eşec ?

— Publicasem, deja în România nişte cărţi. Apoi am ajuns la concluzia că trebuie neapărat să mă apuc iar de scris ,era cel mai bun mod de despovărare, decît să-i mut unuia falca din loc. În felul ăsta explodam şi eu şi mă răzbunam pe omenire şi pe toată liota care dă ordine, aşa încît tensiunea interioară s-a irosit şi a dispărut. Deci, am suduit toată lumea, întreg universul. Este o terapie excelentă. A-l huli pe Dumnezeu îţi dă o mare satisfacţie. M-aţi întrebat la ce slujesc întrebările la care nu există răspuns : aşa ne desăvîrşim viaţa, tot punînd întrebări.

— Pentru ce omul e atît de ticălos, de feroce. Uneori ai impresia că-şi vede încrîncenarea, de care însă nu se poate dezbăra. Tot aşa, dvs., în operă, parcă vă răzbunaţi pe cineva. De unde toate astea ?

— Pentru că omul e un animal, aşa s-a născut, putred din naştere, e animal condamnat, dar totodată f subtil. E viciul său din naştere. este istoria ? Istoria este demonst inumanităţii. Pentru aşa ceva nu că există leac. Am putut doar con fenomenul, nimic mai mult. Acum bătrîn şi cred că am trăit destul ajung la concluzia că omul este un mal fioros, şi că nu se poate fac mic. Există doar epoci cînd acest animalic se mai potoleşte.

— Deci, nu gîndiţi ca Rousseau omul se naşte bun şi că societat strică.

— Este o greşeală fundamentală solut inexact. Uitaţi-vă la copii cît de răi. Cred că trebuie să ne re năm, nu avem de ales. El ştie şi că e mai rău decît animalul. Bu tea este simţămîntul care-i este mai puţin cunoscut. Nu slujeşte l mic să se spună că sîntem anima sentimente bune, adevărul ăsta e nu într-atît în esenţă. Lucrurile trebuie voalate în iluzie. Pentru foarte rău şi periculos. E mai bi le spui copiilor adevărul decît amăgeşti cu minciuni. Pentru că trăiesc în minciună. Într-o ve înşelătorie. De-aia mai tîrziu trăiesc decepţii, pentru că şi-au o imagine mincinoasă despre bazată pe iluzii.

— Care ar fi un alt simţămînt racteristic omului ?

— Un simţămînt omenesc f mental este gelozia, invidia. D nu e bine să te lauzi. Oamenii se diază prea mult. Le place mai să-şi compătimească aproapele, să-l ştie izbînditor. De asta nici bine să le spui altora despre tin adevăr care v-ar scoate în evi Compătimirea provoacă simpatia succesul duşmănia. La toate nive societăţii, că-s bogaţi sau săraci, la fel. Necazul unui prieten nu te ge într-atît cît ţi se pare. Trebui încetat să te fereşti, să fii prude să preîntîmpini necazurile. Nic să nu te lauzi nici măcar cu ce măruntă reuşită, chiar în societat mai selectă. Am frecventat şi eu ani aşa-zisa societate înaltă pari unde oamenii sînt destul de de

...amenii rataţi ...fie şi morală»

inteligenţi, instruiţi. Şi la aceste soiréeuri, de cum pleca cineva mai devreme, devenea brusc ţinta conversaţiei. Chestia asta m-a mirat mult la nişte oameni ca ei. Mi-am dat repede seama că oamenii sînt la fel, bogaţi sau săraci. Nu era, totuşi, vorba de chestiuni personale, cu observaţii la adresa altuia, ci, că pur şi simplu oamenii se urau între ei. Nu erau oameni răi, dar instinctul de subestimare a celuilalt era conservat ca trebuinţă absolută. Cred că aşa sînt toţi oamenii. Poate mai puţin călugării.

— Din ceea ce aţi scris rezultă că nu-i îndrăgiţi cîtuşi de puţin pe politicieni : „Toţi oamenii sînt invidioşi, îndeosebi politicienii. Ajunge politician cel care nu suportă pe nimeni, în faţa lui sau în spatele lui... Ca omul să poată tolera politica, trebuie permanent să fie în gardă. Şi cum să i se opună, îndeosebi într-un regim democratic, care are o mare slăbiciune, permite oricui să tindă la putere şi-i mai dă şi suflu ambiţiilor. Aşa se înmulţesc fanfaronii, vociferanţii, ţicniţii pe care fatalitatea nu vrea să-i ocolească, furioşi neajutoraţi, incapabili de triumf sau cădere".

— Politicienii sînt nişte oameni naivi, cu iluzii. Un politician naiv e periculos, dăunează ţării sale, e rău şi pentru el şi pentru cei pe care-i guvernează. Un adevărat politician nu se lasă adormit de iluzii. Un prost politician nu simte lucrurile şi merge dintr-un eşec în altul. Toţi politicienii care acţionează astfel, se înşală. Răul din om este mai puternic decît binele.

— După dvs. rezultă că politicianul este un om rău, şi că cei care fac politică nu pot fi decît oameni răi.

— Într-o anume măsură este adevărat. Căci un naiv nu poate face politică. Şi, de fapt, un naiv e o catastrofă pentru ţara lui.

— De curînd Geremeck a spus la un colocviu internaţional : „Cît am fost în opoziţie spuneam că tot ce ţine de politică e murdar. Acum, cînd sîntem la putere, nu ştim cum să facem o politică oarecum curată."

— Pentru că un politician cinstit e un lucru rar.

— Treceţi drept cel mai mare stilist francez după spusele lui Alain Bosquet. Cum v-aţi întîlnit cu această limbă?

— A fost o mare încercare pentru mine. La prima vedere limba franceză e uşoară, dar e o amăgire, limba asta nu suportă orice. Nu e deloc uşoară. Căci fluenţa asta a ei e înşelătoare. Pentru mine a fost o luptă şi o străduinţe încrîncenată cu ea. E o limbă fără viaţă, fără substanţă, deloc lirică. E o limbă extrem de austeră, care mi-a impus aceeaşi rigurozitate. Astăzi limba e mai lejeră. Ştiam mai bine germana. E cu totul altă lume. Aveţi dreptate cînd spuneţi că limba impune o mentalitate. Prima carte pe care am publicat-o aici am scris-o de mai multe ori.

— Spuneţi-mi ceva despre destinul scriitorului.

— Totul depinde de profunzimea convingerilor, dacă eşti pregătit să accepţi umilinţa, lipsa banilor, orice. Să pui scrisul mai presus de orice, să accepţi orice, chiar şi eventuale eşecuri. Să te străduieşti să-ţi fii propriul stăpîn. Trebuie să te suporţi şi să-ţi porţi singur de grijă, să nu depinzi de alţii. Asta e lupta pe care o vei duce, de care nimeni nu va şti, dar poate fi aflată din cărţi. Pentru că e ceva al tău ce-l proiectezi în afară, ceva ce trebuie să iasă şi care nu e bine să fie reţinut în sinea ta, pentru că scrisul este un mod de eliberare de sine şi de obsesii. Literatura este eliberare. Exprimarea este cel mai eficient mod de descătuşare. Niciodată nu e negativă. Dacă ai posibilitatea să te poţi elibera de o trăire în acest mod, nu trebuie să eziţi. Scrisul este o explozie în cuvinte.

— Aţi scris mult despre disperare, criticii vă numesc „omul disperat". Ce e frumos în viaţă ?

— Asta nu e ceva constant, sînt momente de împlinire deplină, adeseori neaşteptate, fără urme de îndoială.

— Vi s-au acordat o serie de premii pe care le-aţi refuzat. De ce ?

— Deşi am avut parte în viaţă şi de sărăcie, am refuzat întotdeauna premiile ca să-mi păstrez independenţa. Dacă accepţi un premiu, atunci trebuie să apari în public, şi mie asta nu-mi place. Odată am refuzat un premiu spaniol pentru că trebuia să apar la televiziune.

— Spania este una din ţările pe care le îndrăgiţi.

— Am fost înnebunit după Spania, îmi place tare mult, am un cult pentru ea.

— Într-o zi, cînd mi-aţi vorbit despre satul dvs. din Carpaţi, vi se putea citi pe chip tulburarea, se vedea cît de mult îl iubiţi. M-a mişcat văzîndu-vă emoţia profundă.

— Este absolut exact, absolut exact.

— N-aţi dori să-l revedeţi ?

— Nu, din simplul motiv că mi-l amintesc cu precizie. Aş da toate peisajele lumii pentru cel al copilăriei mele. Mi-am iubit mult satul. Cînd tata m-a trimis la liceul din Sibiu am fost foarte nefericit că a trebuit să-l părăsesc. O parte a satului se află la poalele Carpaţilor, are o splendoare frustă. După trei-patru ani m-am îndrăgostit şi de oraş, de Sibiu, cu amestecătura lui de naţii şi limbi. Oraşul în sine era foarte plăcut. Dar aveam un singur gînd. Să părăsesc România.

— La douăzeci de ani scriaţi că Balcanii nu vă mai pot oferi nimic.

— Niciodată nu m-au atras spiritele mărginite, la o singură formă de cultură, la un singur loc. Deviza mea era să nu prind nicăieri rădăcini, să nu aparţin nici unei comunităţi. Străinul era Dumnezeul meu. S-o rupi cu strămoşii, cu credinţa, cu limba şi cu ţara ta este o teribilă încercare, răscolitoare. Era dificil să pleci din România. Trebuia să-mi găsesc o bursă şi am avut norocul să dau de cineva care s-a îngrijit de asta. De domnul Dupont, directorul Institutului francez din Bucureşti, care acorda burse pentru Paris. Şi lui îi sînt recunoscător că mă aflu aici. Cînd a revenit la Paris a ajuns profesor la Sorbona. Era foarte inteligent dar foarte plicticos ca profesor. N-avea dinamism şi acel ceva care atrage la un profesor. Un an întreg m-am dus la cursurile lui. A fost un chin de moarte pentru mine. Însă după un an mi-am spus că mi-e de-ajuns, şi cum nu mai pot să-l ascult şi am ajuns la concluzia că mi-a secat recunoştinţa.

— L-aţi citat odată pe Cuang-Ce : „Dacă omul n-ar iubi, pe nimeni, ar fi invulnerabil". Oare dragostea nu este miezul lucrurilor ? Poate trăi omul fără dragoste ?

— Poate, numai că atunci se micşorează ca fiinţă. Lucrul cel mai important este ceea ce am mai spus,, esenţa fiinţei din om. Este imposibil ca omul să însemne ceea ce crede Cuang-Ce. Dacă omul nu e o fiinţă complexă, atunci e searbăd, neinteresant. Dacă omul nu iubeşte pe nimeni, înseamnă că nu mai are simţăminte, e sfîrşit, devine un instrument.

— Aţi spus că bunătatea nu e creatoare, nu e imaginativă, pe cînd ura e creatoare şi e durabilă. Să fie una pozitivă ?

— Ura este dinamică, ne atinge profund, provoacă evenimente. Ura e, din păcate, parte componentă a existenţei omului. Omul este un animal condamnat şi aici nu se poate face nimic.

— Michaud v-a fost o vreme vecin iar cu Beckett vă întîlneaţi uneori. Spuneţi-mi cîte ceva despre ei.

— Becket era un om neobişnuit, extraordinar, însă, în discuţii, neinteresant. Pare incredibil, deşi a trăit aici, n-a primit nimic de la francezi. Ai fi zis despre el că era abia de-o săptămînă în Franţa. Asta mi-a plăcut. Am petrecut împreună multe ore stînd de vorbă. Avea o inteligenţă peste medie, dar nu în sens francez, trăda o anume profunzime. Michaud nu era din Paris. Făptură blestemată, putea vorbi ore întregi, despre orice. Desenele acelea el mi le-a dăruit.

În românește de
Mariana Ştefănescu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Un premiu la 100 de ani. Cella Delavrancea omagiată la Uniunea Scriitorilor. Printre participanţii la acest eveniment : D.R. Popescu, Mircea Iorgulescu, George Bălăiţă

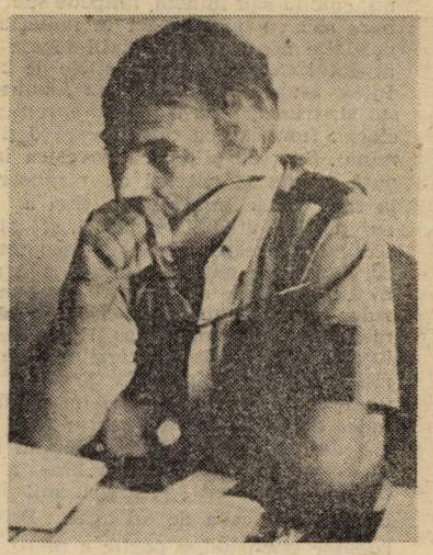

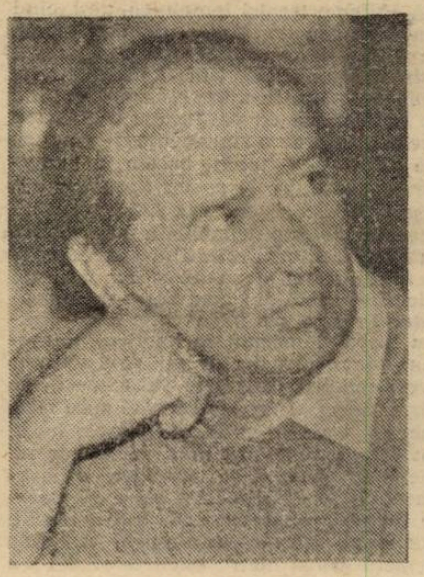

După ce a sunat clopoţelul din Dealul Mitropoliei, sfios s-au aşezat în băncile parlamentare Nicolae Manolescu şi Petre Sălcudeanu

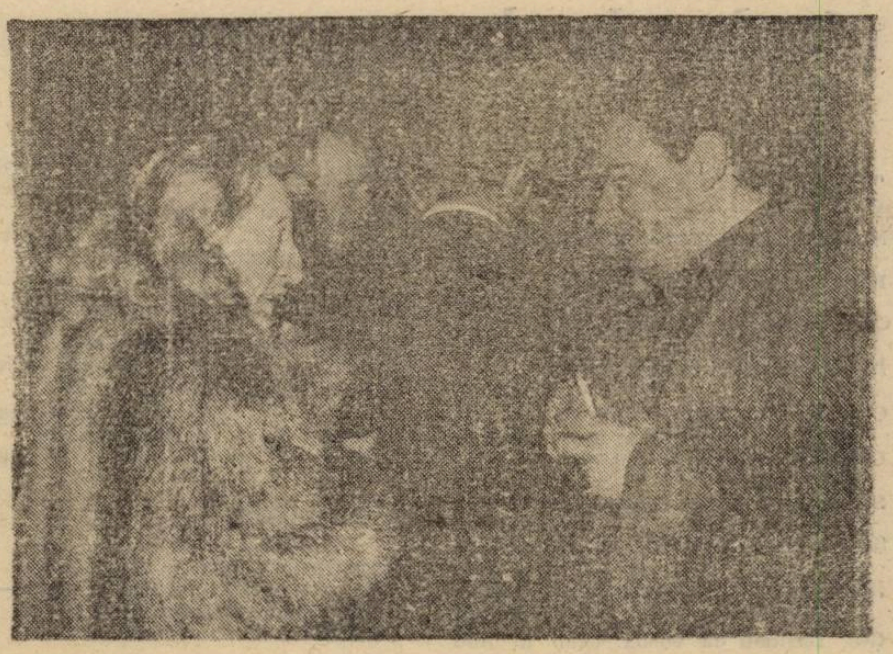

Dialoguri. În prim plan : Nina Cassian şi Gabriel Liiceanu. În plan secund : Aurel Covaci şi Romul Munteanu

DOUĂ PROZE DE

liviu papadima

S.O.S.

Povestirea asta e un manuscris. L-am redactat eu însumi, cu multă trudă şi migală. Apoi am presărat o stropitură de nisip, nu neapărat pentru că lucrurile s-ar fi întîmplat cu multă vreme în urmă (deşi pentru mine, sucind manuscrisul într-o parte şi-n alta şi contemplîndu-i grafia stîngace, atît de străină, de îndepărtată, ideea pare perfect valabilă, deci o voi nota şi pe ea) şi nici din vreo aplecare retro, ce nu-mi stă în fire, ci pur şi simplu fiindcă în jurul meu era numai nisip, exceptînd sandalele de plajă, o sticlă de bere şi, la trei metri mai încolo, marea. Notez conştiincios, pe contrapagină (unde, de altfel, ne şi aflăm, cu toate insistenţele de-a fi oriunde altundeva) operaţiile pe care le fac în continuare : răsucesc manuscrisul, îl fac sul, îl introduc cu grijă şi, trebuie să mărturisesc, cu dexteritate prin gîtul sticlei de bere. Sînt nevoit pentru un moment să întrerup scrisul pentru că, în dreapta ţinînd sulul de hîrtie, cu stînga (sînt stîngaci) mai curăţ o dată gîtul sticlei, să mă asigur că n-a rămas un strop de umezeală înăuntru. Strecor sulul cu fineţe şi astup apoi sticla cu un dop de plută pe care îl scot din buzunarul de la slip. Îndes dopul bine de tot, încredinţîndumă că fac o treabă temeinică, deşi, cînd sînt aproape de sfîrşit, îmi dau seama că (furat de concentrare) n-am trecut asta în manuscris. Dar e prea tîrziu. Stau cu sticla în mîna stîngă, neştiind ce să mai fac cu ea, fiind străbătut în acelaşi timp de o sumedenie de gînduri. De pildă, să fi trecut barem în manuscris că am nevoie de un tirbuşon. Era o şansă ridicolă, dar era. Arunc, scîrbit, această poveste trunchiată în valuri, cu sticlă cu tot. Proiectilul pleoscăie şi se scufundă. În două-trei secunde gîtul sticlei se arată din nou, băţos, la suprafaţă. Privesc cu melancolie îndărătnicia lucrului mărunt în haoticul du-tevino (dacă e să fim drepţi, şi el mărunt (vezi manuscrisul)) al valurilor de la ţărm. Doar că, în loc să bată spre larg, manuscrisul din sticlă se întoarce încet, şovăitor parcă, însă inexorabil (contradicţia, după cum se va vedea, e fie aparentă, fie inevitabilă) către picioarele mele înmuiate în apă. Ridic, umilit, sticla din horbota flu a mării. Deşi abia a făcut cîţiva metri, eticheta sticlei s-a şi desprins. Sticla mi se pare chiar puţin tocită pe la margini. Seamănă cu un pui congelat, rotunjit la capete cu o pilă foarte fină, pînă ce a reuşit să ia forma aproape perfectă a unui ou. Marea împrumută oricărui obiect ceva din fusiformitatea făpturilor ei. Constat că, intrat la apă, dopul a început să se mişte în gîtul sticlei. Scap de un rictus amărui de autocompătimire, cu care deocamdată nu am ce face, şi, inundat de fericire, (Cîtă bogăţie de fapte şi de gînduri s-ar fi pierdut !) scutur convulsiv dopul de plută afară din gîtuitură. Extrag (sînt un expert !) sulul parcă puţin umezit din sticlă, îl derulez şi-mi arunc o privire înfometată asupră-i, grăbit să înţeleg unde rămăsesem şi să purced mai departe. Însă, pe măsură ce citesc, sînt cuprins de stupoare, aş zice aproape groază, deşi o distincţie atît de preţioasă pentru a fi notată nu mă mai preocupă în momentul de faţă. Mîna stîngă, tremurînd, nu mai poate ţine stiloul (constat că nu am nici un stilou) şi nici nu pot să încep să-l caut în apa care, pe sub însăilătura de spumă, e toată o încolăceală perfidă, ameţitoare şi, oricum, pentru genunchii mei înţepeniţi, mult prea departe. Totuşi, deşi uluit pînă la îndobitocire, un puhoi de gînduri îmi mai năvălesc în minte. Ca, de pildă, că cineva pe jumătate vîrît în nisip schimbă sticlele cînd se dau la fund la lansare. (Ideea poate părea stupidă, dar, ca să mă asigur, fac mari eforturi să-mi amintesc dacă e vorba de o sticlă verzuie sau fumurie, stas sau nu, ciobită sau intactă, limpede sau tulbure sau cu bule de aer în material şi celelalte nenumărate detalii legate de aspectul exterior al unei sticle de bere. Insist asupra culorii. Reiau manuscrisul şi, frunzărindu-l, găsesc specificaţia clară : fumurie, ca cea pe care o ţin în mînă). Sau, de pildă, că povestea începută e una şi aceeaşi cu manuscrisul la care încă mai scriu, deşi a trecut destulă vreme de atunci. şi sticla din mîna dreaptă mă cam incomodează. Sau că aş putea încerca şi altă tehnică : pun iute sticla între genunchi, rulez şi mai iute manuscrisul, fără să mai ştiu unde am rămas, îl strecor cu iuţeala fulgerului (am căpătat o dexteritate uluitoare) în sticlă iar după el, nu prea tare dar aproape instantaneu, îndes dopul de plută ; scutur bine sticla, deschid, citesc. Iată şi finalul manuscrisului : a se scutura bine. a se deschide, a se citi. Şi totuşi. sînt sigur că mai era ceva de adăugat. Privesc rugător imensitatea pustie a mării, departe, din ce în ce mai departe, însă de fiecare dată alunec şi mă trezesc căzînd asupra orizontului, iar de aicea, gol.

ORACOL

— E foarte simplu, i-am zis, trebuie doar să-mi aduci un pahar de vodcă de colo, de la bufet, restul ne descurcăm noi.

Am lins jumătate de pahar pe îndelete, tăcînd, făcîndu-mă că nu-i bag de seamă nerăbdarea.

— Te gîndeşti deocamdată la un drum, oricare, care îţi vine primul în minte. Aştepţi pînă ce imaginea lui se limpezeşte bine, dup-aia îmi spui.

Începusem deja să mă cam plictisesc de afacerea asta şi-n plus, de cînd mi se descoperiseră veleităţile oraculare (era de fapt un test, dar ce-are a face, eu improvizam liber, încercînd barem să mă amuz) beam prea mult. Dimineaţa, la ski, aveam gura iască şi abia îmi mişcam picioarele. Fata se gîndi mult, cu reculegere. Doar n-o să se-apuce şi ea să-mi descrie drumul de la Padina la Scropoasa ? Aşteptare pieziş. Fruntea linsă şi bombată a fetei, arcadă prea geometrică să mai inspire încredere, şi ochii puţin oblici, de tătăroaică, îngustaţi şi mai mult în concentrare, nu meneau a bine.

— N-ai vrea, te rog, pînă una alta, să mai îmi aduci unul ?

Era o adevărată mojicie din parte-mi. Mi-am zis că e ultima oară.

— Te-ai gîndit ?

— Da. Văd un drum care se strecoară printre nişte tufe aţoase...

— E zi ?

— Nu. E noapte. Apoi prin nişte mărăcini, coboară o faleză nu prea prăpăstioasă, traversează plaja şi se continuă pe un dig. Nu văd capătul digului, deşi am senzaţia că mă apropii de el. Dincolo de capăt văd însă luminiţe de la nişte vapoare, n-aş zice chiar prietenoase, însă prezenţa lor acolo îmi dă un straniu sentiment de linişte, de împăcare.

— Mergi pe drumul ăsta, te afli pe el ?

Se încruntă iarăşi, făcîndu-mă să-mi crească curiozitatea. Ceilalţi ştiu totdeauna dacă merg sau nu pe drumul închipuit. Majoritatea merg.

— Nu, dar e ca şi cum aş merge pe el. Vreau să spun, îl văd derulîndu-se, dar n-aş putea spune cu siguranţă că eu merg pe el.

Era rîndul meu să mă gîndesc. Am mai luat o înghiţitură ticăită de vodcă şi-am simţit, stingherit, că-mi priieşte. Mă încearcă o idee pe jumătate năstrušnică, însă atît de supărător înfiptă în creier, încît nu pot să nu-i dau drumul.

— Crezi în viaţa de apoi ? Adică, într-o viaţă viitoare ?

Spre stupefacţia mea n-a mai stat să se gîndească.

— Da. Un fel de. Cred că nimic nu se termină niciodată şi totuşi mereu se termină cîte ceva.

M-am ridicat şi m-am dus singur să iau o vodcă. Mă aştepta cu un aer puţin derutat, şi mai derutat cînd i-am pus şi ei un păhăruţ dinainte. Uimirea mea nu se exprimă totdeauna în forme ortodoxe, ci mai curînd la voia întîmplării. Constat asta de fiecare dată ca pe ceva străin. Ceva se hurducăie şi porneşte, alandala, încotro apucă. Ar fi fost poate mai de dorit să clasez lucrurile drept preţiozitate juvenilă, însă nu mai aveam resurse pentru aşa ceva. Mi s-a părut chiar că prind în nări un îndepărtat iz de alge şi de scoici răscoapte în soare.

— Şi marea ?

— Marea, da, marea n-o văd, însă o simt, teribil de bine, de aproape. Am simţit-o încă de la început. cînd nici n-o puteam bănui. în porţiunea cu tufe.

Acum abia se mai aude pulsul leneş al valului la mal. Însă continuă să fie. chiar dacă îmi îngrop faţa în mîini. ca şi cum nici n-ar putea să dispară. Mă las o vreme zemuit de soarele toropitor. Parc-aş aluneca printre firele de nisip. Ridic cu greu. ca dintr-un leşin. bărbia din cearşaf şi caut dinainte Daniela stă chincită pe ţărm, acolo unde abia se întinde valul, şi scurmă cu degetele în noianul de scoici. Cînd şi cînd îşi saltă capul şi priveşte pieziş către mare. Ochii i se îngustează ca două filamente în bătaia soarelui. Stă acolo de foarte multă vreme. şi eu aştept să se întoarcă. N-am văzut-o niciodată privind încoace. Nu ştiu ce are de azi de dimineaţă. Poate a răcit sau poate chestiile ei femeieşti ori vreun dor ori o nostalgie cotropitoare. stîrnită din senin.

Dintr-o dată plaja începu să se agite. Lumea se buluceşte spre ţărm. O mai văd într-o frîntură, prin forfota de trupuri, pe Daniela în aceeaşi poziţie, apoi o pierd de tot. Agitaţia de pe plajă mă enervează, şi-aşa nu sînt într-o stare prea senină. Curiozitatea veşnic stîrnită din te miri ce. Îmi îngrop din nou faţa între mîini, dar rumoarea continuă să se audă, Mă ridic şi eu şi pornesc înspre mulţime. Un delfin rătăcit unduieşte la cîţiva metri de ţărm. Se scufundă, apoi reapare ceva mai încolo, înotînd paralel cu linia ţărmului, liniştit, de parcă mulţimea de gură-cască nu l-ar supăra cu nimic. Un tînăr chiar se aruncă în apă, în urma lui. De fapt, e o mămă cu un pui, se vede acuma bine aripa dorsală a micii făpturi care merge alături de ea, unduind într-o armonie perfectă. Tînărul înoată şi el superb, însă abia acum, cînd îl urmărim străduindu-se din răsputeri să cîştige din distanţă, se vede cu adevărat graţia nespusă a delfinilor, alunecarea uşoară şi iute, ademenitoare ca un descîntec, faţă de mişcările smucite, nefireşti, ale înotătorului. Străduania lui, fără sorţi de izbîndă, pare cam ridicolă şi tocmai prin asta seducătoare. Îmi trece prin minte gîndul năstrušnic că, să fiu în locul femelei delfin, m-aş opri barem o clipă, prefăcîndu-mă că-l aştept pe urmăritor. Şi de ce făcîndu-mă ? Aşteptîndu-l chiar, însă numai o clipă. Tînărul are pesemne un plan, pentru că a început să înoate mai înspre larg. Se apropie de dig şi vrea să le închidă calea. Şi, într-adevăr, mai sînt pînă acolo numai vreo douăzeci de metri, iar mama cu pui nu dă semne că ar vrea să cotească spre marea de unde au venit. Încă puţin şi vor ajunge în unghi mort. Tînărul deja s-a oprit, la doi metri de dig, şi priveşte atent către locul unde s-au scufundat delfinii ultima oară. Însă spinările lor nu mai reapar la suprafaţă în momentul aşteptat şi nici mai tîrziu. Tînărul calcă apa buimac, apoi încearcă o scufundare. Ţîşneşte afară stropşind, la fel de derutat. Apoi porneşte, lent, către mal. Mulţimea se deşiră încet. Îmi aduc aminte de Daniela. O caut din ochi şi n-o găsesc şi, pentru o clipă, mi se face frică. O frică nătîngă, dar covîrşitor de adevărată.

nicolae breb popescu

Tîrgul

Nu este lumea spartă de gînd în părţi
întregi
Pe herbul umbrei tale răsfrîntă
s-o-nţelegi.
Că-i dai un vis de suflet, că-i furi un
cap de ată.
În ochii lumii clipa ţi-e veşnic
tîrgoveaţă.
Cînd vechiul pom — se spune — da
rod la mii de guri —
Cel fără gustul tainei din vechile
scripturi —
Sub ramu-i muritorii nu-şi înşelau
vecinul
Şi nu făceau safteaua cu sîngele sau
vinul
(Deşi, sporit cu lacrimi, le mai scădea
tainul)
Goi, fărîmaţi la vorbă, egali în jind
şi-n nimb
Gustul sărat pe dulce şi-l cumpăneau
în schimb.

Sufletul pur al mărfii nu îşi sfîrşise
jocul.
Toţi încercau cu-arama pometilor
norocul.
Apoi, pe semnul crucii, piroanele
fierbinţi
Au înălţat şi preţul : la treizeci de
arginţi...
De-atunci şi tîrgul lumii s-a fost
schimbat la faţă
Grăim aceeaşi limbă, dar vorba-i
precupeaţă.
Tăcerea e de aur şi vinde poame-n
piaţă.

Vocalele

Monade-ale durerii — s-au născut
Înfăşurate-n tipăt, picurate-n sînge —
Cu ele muma vorbei noastre plînge.
Consoanele ce s-au întors pe scut :

Răsar ca un suspin de aripi sure
Din oul-cuib pe care-l cîntă-n gînd
Privighetoarea tîlcului stergînd
De lacrimi cu aripa o pădure.

Au scîncetul agil, dar susurat,
Al puilor ce ies din coaja fricii...
Vocale — luminînd ca licurici
Textul acestei lumi, întunecat.

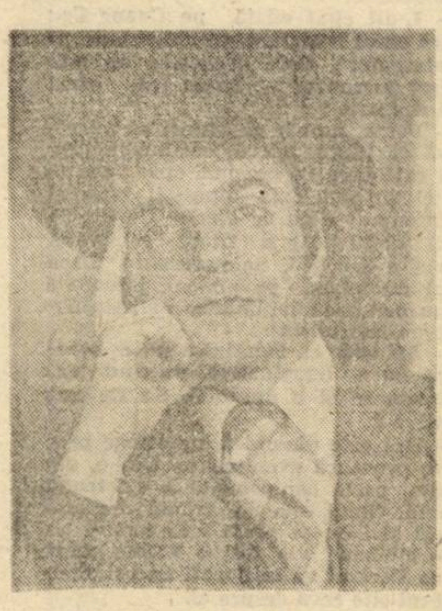

Padma

Din cînd în cînd,
la faste intervale.
o încoltire
pare să răscoale
răsadul paginii
(subsolul ei —
conclav de insomnii
şi de idei).
De obicei e-o nălucire
vie :
sub vrejul pleoapelor
tînjeşte
nisipul literei — împărăţie
gîndului calp —
conceptul lîncezeşte.
Rar, din senin,
(ca damf în zăcătoare)
stafia unei ploi
se-ncoroneză
cu tunete şi fulgere-n
izvoare :
şi gîlgîitul sensului
răsfată
sub rădăcini
privelistea măreaţă
a deflorării
uscăciunii-n larg
(gîndul e vîslă.
tîmpla un catarg).
O, timp al fecundărilor,
ce nori
părtaşi ai mitroforei
revărsări
ca un potir înmiresmat
îşi lasă
germinatoarea
stropilor melasă,
la umbra stărilor
neroditoare
Cum mîlul sfînt
în casta inundare
a Nilului
ce lotuşi
cresti în noi ?
Nici-un răspuns !
Dar.
e ştiut aproape
că, tot privind
corolele pe ape.
zeii nu şi-au plecat
pleoapele în noroi.

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL A DOUA CĂTRE CORINTENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli

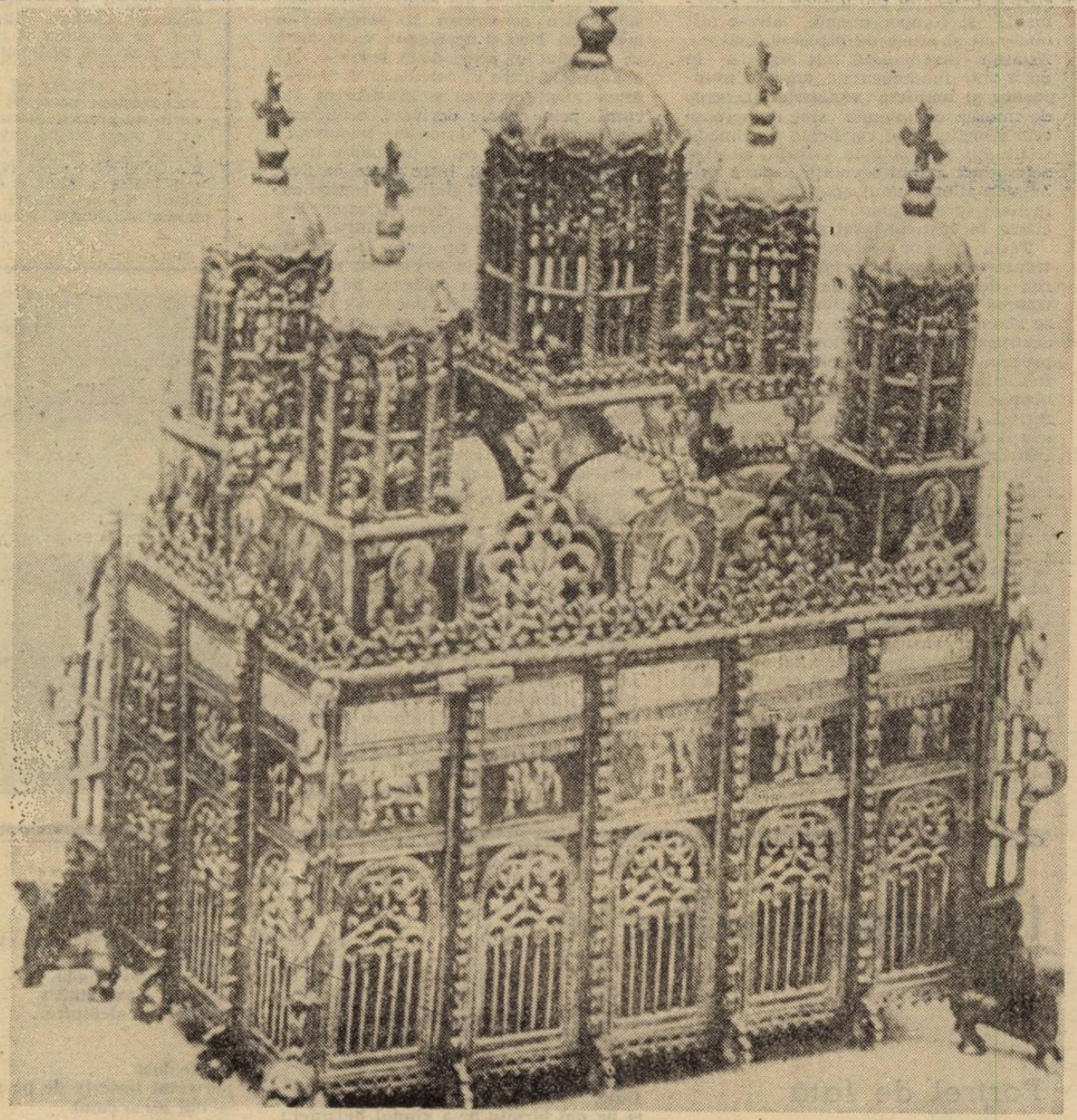

CAPITOLUL 9

Strângerea de ajutoare pentru sfinții din Ierusalim.

1 Despre slujirea în folosul sfinților e de prisos să vă scriu,
2 pentru că vă cunosc ardoarea cu care mă laud pentru voi către Macedoneni, anume că Ahaia s'a pregătit de anul trecut [42] ; și râvna voastră i-a însuflețit pe cei mai mulți.
3 Dar pe frați i-am trimis pentru ca lauda noastră pentru voi să nu fie deșartă în această privință, ci să fiți pregătiți, așa cum am spus-o,
4 ca nu cumva, dacă Macedonenii vor veni împreună cu mine și vă vor găsi nepregătiți, să ne dăm de rușine noi — ca să nu zicem voi — pentru această încredere.
5 Am socotit deci că este nevoe să-i rog pe frați să vină la voi înaintea mea și să pregătească din vreme darul vostru cel făgăduit, așa ca el să fie gata, ca un act de mărinimie [43], nu ca o faptă de zgârcenie.
6 V'o spun însă : Cel ce seamănă cu zgârcenie, cu zgârcenie va și secera ; iar cel ce seamănă cu dărnicie, cu dărnicie va și secera.
7 Să dea fiecare așa cum socotește el cu inima, nu cu părere de rău sau de silă, căci Dumnezeu îl iubește pe cel ce dă cu voie bună.
8 Și Dumnezeu poate să prisosească tot darul la voi, pentru ca'ntotdeauna întru toate-având toată'ndestularea, spre tot lucrul bun să prisosiți
9 așa cum este scris : **Împărțit-a, dat-a săracilor ; dreptatea lui rămâne în veac.**
10 Iar Cel Ce-i dă pe deasupra [44] semănătorului sămânță și pâine spre mâncare, vă va da și va înmulți sămânța voastră și va face să crească roadele dreptății voastre.
11 Întru toate vă veți îmbogăți, spre toată dărnicia care-I aduce prin noi mulțumire lui Dumnezeu —
12 pentru că slujirea acestui dar nu numai că împlinește lipsurile sfinților, ci prisosește și prin multe mulțumiri către Dumnezeu :
13 având ei în față dovada acestei slujiri, prin ea îl vor slăvi pe Dumnezeu pentru supunerea voastră întru mărturisirea Evangheliei lui Hristos și pentru dărnicia prin care cu ei și cu toți vă faceți părtași ;
14 și'n rugăciunea lor pentru voi vă vor dori, de dragul harului lui Dumnezeu care prisosește'n voi.
15 Mulțumire lui Dumnezeu pentru darul Său cel de negrăit !

CAPITOLUL 10

Pavel își apără apostolatul.

1 Eu însumi, Pavel, vă îndemn prin blândețea [45] și îngăduința [46] lui Hristos — eu, cel smerit între voi față către față, dar care'ndrăznește spre voi atunci când nu-i de față [47] —,
2 mă rog dar ca nu cumva când voi fi de față să îndrăznesc cu încrederea cu care cred că voi îndrăzni împotriva unora care socotesc că noi umblăm după trup [48].
3 Pentru că, deși umblăm în trup, nu ne luptăm trupește —
4 de vreme ce armele luptei noastre nu sunt trupești, ci lui Dumnezeu puternice spre surparea întăriturilor. Noi surpăm socotințele minții [49]
5 și toată trufia care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu, și tot gândul îl robim spre supunerea față de Hristos,
6 și gata suntem să pedepsim toată neascultarea, atunci când supunerea voastră va fi deplină.
7 Priviți lucrurile'n față ! Dacă cineva se încrede'n sine că este al lui Hristos, tot astfel suntem și noi [50].
8 Și chiar dacă mă voi lăuda ceva mai mult cu puterea noastră, pe care Domnul ne-a dat-o spre zidirea și nu spre surparea voastră, nu mă voi rușina.
9 Să nu par însă căv'as înfricoșa prin scrisori.
10 „Că scrisorile lui — spun ei — sunt cu greutate și pline de putere, dar înfățișarea trupului său e slabă și cuvântul său e vrednic de dispreț".
11 Cel ce vorbește astfel să-și dea seama că așa cum suntem în cuvânt prin scrisori când nu suntem de față, tot astfel și-n faptă când suntem de față.
12 Căci nu îndrăznim să ne numărăm sau să ne asemănăm cu unii din aceia care se laudă singuri ; dar când ei se măsoară și se aseamănă pe ei cu ei înșiși, nu au pricepere.
13 Iar noi nu ne vom lăuda fără măsură, ci după măsura dreptarului [51] cu care ne-a măsurat nouă Dumnezeu : aceea de a ajunge și până la voi.
14 Că nu ne întindem peste măsură, ca și cum n'am fi ajuns la voi ; căci noi am fost cei dintâi care-am ajuns și la voi cu Evanghelia lui Hristos.
15 Nu ne lăudăm peste măsură cu ostenelile altora ; dar avem nădejde că, odată cu creșterea'ntru voi a credinței voastre, cu prisosință vom crește după dreptarul nostru,
16 ca să propovăduim Evanghelia și'n ținuturile de dincolo de voi, dar fără să ne lăudăm cu dreptar străin, în cele de-a gata [52].
17 Iar cel ce se laudă, în Domnul să se laude.
18 Pentru că nu cel ce se laudă singur este dovedit bun, ci acela pe care Domnul îl laudă.

---

42 Vezi Rm 15, 26.
43 Dar generos, asemenea unei binecuvântări (evlogia).
44 Verbul epiboregéo **înseamnă a adăuga la ceea ce ai dat, a suplimenta. Ideea textului : prin puterea lui Dumnezeu, semănătorul recoltează nu numai ceea ce a semănat, ci cu mult pe deasupra.**
45 Dulceața inimii.
46 Moderația : temperanța ; larghețea sufletului.
47 Citare ironică a ceea ce-i imputau lui Pavel adversarii din Corint.
48 A umbla după trup : a se comporta după criteriile omenești, în opoziție cu principiile creștine.
49 Raționamentele : sofismele.
50 Replică la adresa exclusiviștilor care pretind că dețin monopolul credinței și, deci, al mântuirii.
51 Măsura dreptarului : limitele regulii pe care Pavel și-a impus-o, prin descoperire, în activitatea sa de apostol.
52 Regula generală a lui Pavel este aceea de a nu zidi pe temelie pusă de altul (vezi Rm 15, 20).

eseu

Spaţii de trecere

Din concentrarea unor experienţe parapsihologice, ocultiste şi antroposifice, literatura deviază spre teritorii vecine. Ne putem întreba ce legături trebuie să facem pentru a depista evoluţiile ei viitoare în funcţie de filoanele cele mai fecunde.

Înainte de toate ne reţine atenţia posibilul acord între două maniere narative.

Robusteţea prozei lui Nicolae Breban ca şi a lui Ştefan Bănulescu, ca să localizăm discuţia, iradiază mai cu seamă dacă nu este stingherită de psihologii mediocre. În ambele cazuri ficţionalitatea are modul propriu de a se exprima. Nu e dependenţă directă între fiziologie şi energie cel puţin sub unghi literar, însă N. Breban strînge, cum strînge magnetul pilitura de fier, sentimente şi comportamente, atrase atît unele cît şi altele de plăcerea analizei. Aceasta învederează un registru în două note fundamentale, **orgoliul nesupuşilor şi umilirea victimelor.** Dincolo de numita dichotomie sînt numeroase cele structurate şi verificate prin medii şi situaţii contractuale. Curajul cu care acţionează anumite voinţe supune psihologia altora unui apetit deformator, înclinat spre mitomanie, maximă surescitare, inconştient insaţiabil.

Tăria textelor brebaniene rezidă în transferul crizelor social-morale pe teren derutant, de unde senzaţia de traumă prin care cititorul înclină să se abandoneze de bună voie suferinţei. Scriitorul îşi îndrumă logica expozitivă precum şi cea conflictuală în funcţie de febricitarea indivizilor, dependenţi de o obsesie misterioasă. Din pagini de referinţă conţinute **În absenţa stăpînilor** sau **Animale bolnave** rezultă o divizare între zei şi muritori, între rebeli şi capitularzi. Dilatarea nesăţioasă a materiei vitale îi aduce pe primii în ipoteze seducătoare, pe ceilalţi într-o defensivă tenebroasă.

Starea de dislocare a realităţii umane, ne lasă impresia că se pierde în obscur. Va reapare curînd în mai toate prozele anilor ce vin. Deocamdată convieţuieşte la Ştefan Bănulescu, potrivit cu timpul cosmic, încorporată de forţe oarbe, neliniştita **Carte a milionarului.** De unde şi participarea eroilor la o lume de basm ; prezenţa acestora dă semnale fantastice ce intersectează realităţii moderne, Bănulescu păstrează răslul. Unde Breban exhibă unda senzualităţii moderne, Bănulescu păstrează răsfrîngerea ei printre cele privilegiate de legende şi datini. Civilizaţia lui Breban s-a convertit la zbuciumul cauzat de firi şi mentalităţi citadine, Bănulescu păstrează ecoul anonimilor pierduţi, în afara istoriei, flămînzi de tot ce a apucat să digere miticul, să mistifice cîmpia eternă şi spaţiul crepuscular. Dacă ar fi să avansez o ipoteză de lucru pentru felul de literatură ce se va face, cred că ea se va manifesta între cei doi parametri, miticul şi metaistoricul. Mă abţin să fac precizări dat fiind că ar fi să exagerăm cu anticipaţiile. Însă mi se pare elementar ca autorii de mîine să favorizeze sub un chip sau altul „realismul parabolic" practicat de Bănulescu întemeiat pe particularitate localistă şi ispăşire cvasimistică, fie să răscumpere zonele cele mai ascunse ale contrastului între substituire constrînsă şi complicitate acceptată. Nou şi neobişnuit va fi, dacă va fi, mixajul celor două formule. O combinăţie între F. Aderca şi V. Voiculescu, ameţitoare ca şi întoarcerea la vatră prin canale derivate, ocolitoare, comprimate de o dezordine vizionară.

Am în vedere, ca o preludare la tipul literar ce va fi, între altele, cultivat cu predilecţie, cel puţin cît rapsodicul şi solemnul, stilul demistificator. S-a eliminat de la sine fixarea într-un livresc neguros, de tip gotic. Un fel de prototip îl găsim în **Echinoxul nebunilor,** surprinzătoarea culegere de povestiri semnată de A. E. Baconsky acum 25 de ani. Mă opresc la asemenea texte puse în mişcare de o zodie evenimenţială nefericită întrucît le datorăm cît şi ele datorează himerelor, eresurilor şi tainelor ce ţin loc de înţeles spiritual. Cum noi înşine repetăm o desperare existenţială, iată-ne în condiţia de a lua damnarea artistului drept argument neocolit pentru scheme ce vorbesc în numele artei în primejdie şi a dezolării continue.

Conjuncţia cu pricina are aspect de negaţie proliferantă. Ne prinde în braţele ei din diverse unghiuri. Literar vorbind, severitatea germanică a perspectivelor şi percepţiilor se descătuşează doar cînd diagnosticul ţine seamă de insatisfacţiile momentului ce le inspiră. Nevoia de reazim pune măşti, apelează la împletiri stilistice, pierde fenomenologic ce cîştigă în extravaganţă. Nu mă îndoiesc de şansa aliajului cu norma latină, ironică, fals moralistă, banalizînd deriziunea.

Henri Zalis

haiku

Om lîngă zid —
tăgadă tăcută
umbrei unice

GLOSSĂ

N-am mai scris de mult în acest jurnal. Acum o săptămînă a murit un vecin, un domn în vîrstă, singur, care se ducea în fiecare duminică la biserică, sprijinit într-o cîrjă. Au venit niste rude de la ţară cu o maşină. Au urcat un sifonier pe portbagaj, cu faţa în sus. Uşa cu oglindă a căzut înăuntru, oblic oglindind vîrful cîrjii şi o bucată de cer nici senin nici mohorît. Apoi fumul de esapament a învăluit maşina — şi asta a fost tot. Nu ne dăm seama cît de lapidară poate fi o viaţă privită de dincolo de ea : un sifonier, o oglindă, cîrja, sub acolada cerului neutru. Atît. O cavitate beckettiană în care au loc toate elementele care compun o viaţă : şifonierul. Un stimulent pentru dezvoltarea personalităţii prin autoeducare : oglinda. Materialitatea de care ne sprijinim şi care ne sprijină mai mult sau mai puţin : cîrja.

Şi mă gîndesc că acest moment post-mortem poate fi ceva mai mult decît un simplu hazard. Mă gîndesc că el poate spune ceva despre viaţa mortului. Pe cît ştiu eu, care sînt vecin cu el de-o viaţă (viaţa mea), domnul Ioniţă a avut o existenţă exemplară. Nu se supăra de nimic, era senin tot timpul, făcea toate muncile gospodăriei (cumpăra, gătea, spăla), avea grijă de nenumăratele pisici, şi cei cîţiva cîini, găini etc. ale nevestei sale, se ducea la biserică şi cînta în cor, stătea de vorbă calm şi blînd cu copiii care îşi băteau joc de el : un adevărat samaritean.

Azi noapte am avut un coşmar şi am ţipat de-adevăratelea prin somn. Eram îngrozit că nu-mi dădeam seama (eram pe întuneric) unde se află fiinţa care mă ameninţa cu însăşi prezenţa ei, adică în ce parte : în dreapta sau în stînga. Cele două coordonate spaţiale căpătaseră în acea clipă pentru mine o importanţă vitală. Am ţipat, după cît îmi aduc aminte „Unde eşti, în stînga sau în dreapta ?" Nimeni nu mi-a răspuns şi groaza mi-a crescut, mai ales că mi s-a părut că zăresc **drept în faţa mea** lucirea unor ochi. Iminenţa de a afla din ce parte vine pericolul a ajuns la paroxism, şi am urlat : „Mai repede ! Spune ! În dreapta sau în stînga ?" M-am trezit cu senzaţia că am ţipat de-adevăratelea aceste cuvinte. Gabi mi-a spus că de fapt am ţipat doar : „Nu e nimeni aici ? Unde eşti ?", lucru de care nu-mi aduc aminte, care ar putea fi localizat în vis doar într-o fază anterioară, respectiv aceea a pătrunderii în spaţiul întunecos ce a generat afectiv această „groază a dezorientării în faţa pericolului".

Constantin Abăluţă

(**Jurnal anticameleonic** — 19 aprilie 1992)

theodor vasilache

Portret de faţă aproape mare

Între ispită şi frică
abia de-ncape o furnică...

Aşa cum stau ele împreună,
la tine pe metereze
ca două surori siameze...

Şi, totuşi,
ce încurcătură :
Una păzeşte pepenii
pe care cealaltă
îi fură...

Ca un fel de pedeapsă

Banii aceştia nu cumpără,
fiule,
banii aceştia mai degrabă îndatorează ;
nu vezi,
cu cît ai mai puţini
cu atît ajungi mai departe
în Siberia, cu vagonul de vite...

Legaţi de glie,
fiule,
şi pe noi biruitu-ne-a gîndul bejaniei ;
deşi
cu cît o rupeam mai hotărît la fugă,
cu atît ajungeam
— ca-ntr-un coşmar —
mai devreme... acasă.

Că, într-adevăr,
pedeapsă mai mare nu e,
fiule,
decît să fii Om şi Ţară
la gurile Dunării
cînd încă neamuri cumplite
se vînzolesc de la răsărit la apus,
puse pe jaf şi prăpăd, pe caii lor mici,
cu sabia scoasă din teacă
şi Istoria încă nescrisă,
crudă, sub şa...

Scenă cu cîine

„Intră, Doamne", îi spuse
copilului, parcă speriat —
„Cîinele care latră
nu muşcă
şi cel care muşcă-i legat".

Şi zise copilul Isus :
„De, mă gîndeam
să nu rupă..."

Şi-i răspunse Botezătorul :
„Frică să nu-ţi fie, Isuse,
decît de cîinele care pupă..."

Scrisoare de acasă

Nimic nu mai seamănă cu ceea ce a fost
deşi,
pe Dumnezeul meu,
nimic n-a fost clintit
din vechea alcătuire...

Poate doar
portretul lipseşte de pe perete
— dar nu şi cuiul
din suflete —

Oamenii aceştia,
care au fost, care sînt încă
maeştrii în arta travestiului
ies pe scena mare a străzii
atît de absorbiţi de rolul lor nou
încît nici unul
nu pare a şi mai aduce aminte
cum l-a îmbrăcat
mămica lui prima dată...

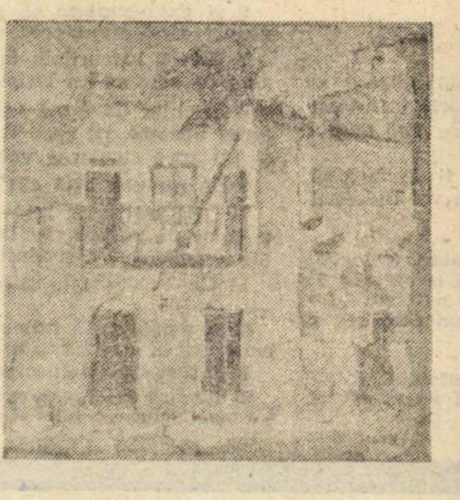

Şi asta acum, la orele 12
în Europa unde cam peste tot,
lumea se schimbă
ca să coboare la masă...

Ei singuri
stau ciaic peste grămadă şi discută
pe inima goală
în bucătăria ţării
proiecte de schimbare paşnică a meniului
în funcţie de
nervozitatea pieţei de-aiurea sau de
apatia obştescului aragaz' de acasă
— sfînta cale de mijloc : nici Mac Donald dar nici
supa de cantină cu steluţe de general ... —
Dar totul, pe Dumnezeul meu,
după reţete deja compromise.
Şi iată, omul acesta cu ochii în lacrimi
nu e altul decît călăul
care parcă nici nu ar mai tăia capete,
ci ceapa — mărunt, mărunt...

Ora de latină

(ca din Prévert)

Profesorul de limbi moarte
atacă verbul frontal ;
puerii dorm în front
cu fruntea pe manuscriptum...

Magistrul face grimase
potrivindu-şi cu mâna
orificiul bucal
pe forma
şi pe mensura
vocabulei latine.

Puerii dorm în pacem.

E primavera
şi-n arbori
cântă fortissimo
avis — avis...

plastica

Pictura ca terapie

Dumitru Tony Stanciu nu este un pictor făcut, ci înnăscut. Diletantismul său a depăşit de mult stadiul emisiilor de circumstanţă. Lucrează de mulţi ani cu metodă şi disciplină de profesionist. Cultivă medii şi izvoare artistice ce-i sînt afine, receptivitatea sa, pe acest plan, fiind considerabilă, dar supusă permanent unui exerciţiu critic, pe care zestrea sa culturală i-l îngăduie. Deşi înclinaţiile sale poetice continuă să se afirme în mod public, artistul nu confundă cele două domenii în care se exprimă curent, problemele limbajului specific fiecăruia dintre ele preocupîndu-l în mod egal şi calificat. Asta nu înseamnă, însă, că nu regăsim în pictura lui Tony Stanciu teritorii de interferenţă, fructul creaţiei sale artistice încorporînd efectele unei contemplaţii lucide şi active asupra realului.

Expoziţia de la Galeriile de artă ale Municipiului Bucureşti întruneşte atributele unei prestaţii conforme cu toate aceste orientări de ordin estetic asumate de pictor. Selecţia, care cuprinde un mare număr de peisaje şi alte cîteva studii disparate de portret şi natură statică (acesta a fost, se pare, planul programatic al organizatorului expoziţiei), este de natură să încînte privitorul. O face cu mijloacele unui limbaj eminamente accesibil tuturor categoriilor de privitori, miza artistului fiind una legată mai mult de realizarea căii optime de captare a interesului public. Au fost urcate pe simeze, cu precădere, lucrări de succes, fără echivoc, pictorul neîngăduindu-şi nici un gest experimentalist. El posedă capacitatea de a restitui sensibil şi exact ambianţa de forme şi culori care impresionează, la un moment dat, retina, filtrul desluşirii în viziune proprie a cadrului real operînd invariabil în toate pînzele pe care le oferă amatorului de artă.

Care sînt dominantele picturii lui Dumitru Tony Stanciu în alcătuirea pe care o oferă expoziţia de faţă ? Pictorul desenează dezinvolt direct în culoare, formulă în care se exprimă cu vervă, într-o manieră ce evocă, ce-i drept, o mulţime de tendinţe stilistice din perioada interbelică a picturii autohtone. Este făgaşul în care personalitatea sa artistică se simte mai în largul ei şi în care rezultatele sînt meritorii. O asemenea pictură place oricînd şi D. T. Stanciu ştie acest amănunt. Numai că operează cu discernămînt critic, fără tentative mimetice, ceea ce conferă uleiurilor sale un aer de prospeţime şi candoare. Subiectele îl pasionează, şi acest lucru este vizibil atît în dispunerea în cadru a accentelor plastice semnificative, cît şi în vibraţia cromatică a paletei cu care lucrează. Decorul este acelaşi dintotdeauna în pictura peisajeră, combinaţia elementelor constitutive trădînd o selectivitate sintetică. Pictorul nu reţine prea multe detalii, dar acelea care intră în cadru sînt suficiente pentru a construi un decor sugestiv, inconfundabil, în care notaţia artistului insistă, de regulă, doar asupra unor componente expresive, în jurul cărora centrează toată lucrarea. Rezultatul ocoleşte formulările didacticiste, tocmai prin consistenţa cu care tratează — în desen şi culoare — subiectele alese. Fără afectare, fără preţiozitate stilistică. Pentru că Dumitru Stanciu se exprimă, înainte de toate, pe sine, peisajul ca proiecţie interioară, ca stare de spirit, fiind una din tezele sale estetice statornice. Este şi în aceasta o reacţie firească a nativităţii lui artistice, a forţei de convertire a datelor realului în imagine sensibilă. Culoarea devine, în acest sens, instrument al percepţiei cu virtuţi metaforice, direcţie către care întreaga sensibilitate a acestui artist îşi găseşte forme de exprimare foarte personală. Aici este zona de interferenţe în care pictura lui Stanciu se întîlneşte cu poezia sa. Un proces intim de sublimare a semnalelor exterioare, ce sporeşte gradul de subiectivizare a enunţului plastic. Individualitatea sa artistică îşi află pe acest plan unul din punctele sale de rezistenţă.

Pictorul este adeptul culorilor încălzite, justificate interior, fapt care sporeşte perceperea sensibilă a peisajelor sale. Sondează cu precădere mediul pastoral, silvestru sau lumea pitorească a marginilor de sat, ori cea a mahalalelor urbane. Performanţe în care pictura noastră impresionistă s-a exprimat cu brio, dar care, după cît se poate observa, face şi astăzi casă bună cu un anumit gust artistic al publicului larg.

În ceea ce ne priveşte, am fi preferat să aflăm în expoziţie mai multe naturi statice, gen în care picturalitatea sa capătă valenţe pozitive şi, de asemenea, portrete, unde potenţialul său este demn de luat în seamă.

Corneliu Antim

muzica

Mic tratat de(spre) scenografie

Nu de mult, arh. Cătălin Arbore, a primit premiul revistei „Actualitatea Muzicală" pentru scenografia spectacolului de operă „Don Carlos" de Verdi pe scena Operei din Cluj, cea de a 20-a montare din cariera sa artistică.

C.A. — Sînt fericit că, în şirul de premii acordate acestui spectacol, a fost inclusă şi scenografia, puţin marginalizată în general. Scenografii din teatrele de proză beneficiază de premii anuale oferite de UNITER, dar UICCR are o foarte timidă secţie de gen. Ar trebui ca specialiştii să cunoască toate montările de operă din ţară, să le analizeze şi să le aprecieze la justa valoare, pentru că acest domeniu aparţine unui gen pe care îl consider cel mai complex din multe puncte de vedere.

A.F. — Cum se lucrează alături de un regizor de teatru şi, comparativ, alături de un regizor de operă în montarea unui spectacol liric ?

C.A. — În cazul lui Ciulei sau Andrei Şerban, care în copilărie au studiat muzica, pasiunea pentru această artă îşi pune amprenta pe spectacolele realizate. Alţii suplinesc lipsa cunoştinţelor tehnice printr-o extraordinară intuiţie, dar mulţi dintre regizorii de teatru pornesc de la text, iar în operă, nu o dată, textul nu spune nimic. Un scenograf care cunoaşte muzică şi e ghidat de ea, simte altfel exprimarea plastică şi poate intra în discordie cu un regizor care cunoaşte legile spectacolului de operă, acuzînd de exprimare pleonastică atunci cînd, de fapt, elementul scenografic îl subliniază pe cel muzical.

A.F. — Consideraţi că scenografia din „Don Carlos" este cea mai reuşită în seria celor semnate de dvs. ?

C.A. — La momentul imaginării ei era cea mai bună. Am avut norocul să lucrez din tinereţe şi, în 15 ani, am realizat 23 spectacole de anvergură — „Olandezul zburător", „Traviata", „Nabuco" „Otello", „Oedip", „Povestirile lui Hoffmann" — mi-ar lipsi „Aida", „Turandot" şi „Samson şi Dalila" şi „panoplia" titlurilor ar fi completă. Iubesc enorm spectacolele cu aglomerări de personaje, cu desfăşurări grandioase, cu muzică foarte densă, care dezvoltă o forţă artistică specială, implicînd şi o scenografie pe măsură. Prin contrast, în „Răpirea din serai" (montată în ianuarie la Opera Română), am abordat o scenografie aerisită, stilizată, pentru că muzica lui Mozart cere transparenţă, filigranul sonor se regăseşte în cel al decorului. Încerc să impun acest gen de scenografie care să sublinieze dramatismul muzicii, ba chiar să devină un personaj implicat în acţiune, pentru că urăsc scenografiile făcute doar pentru a umple scena frumos. Spre exemplu, momentele orchestrale ce sugerează o anume atmosferă, în interludii, trebuie rezolvate şi vizual, iar personajele trebuie să-şi continue permanent acţiunea — stupizenia spectacolului de operă rezidă, în general, din faptul că evenimentele importante ale acţiunii se desfăşoară în culise, iar în scenă a-pare rezultanta. Compozitorii geniali au ştiut să aducă toate acestea „la vedere", iar momentele respective trebuie încărcate cu forţă dramatică.

A.F. — După „Don Carlos" a urmat, la Bucureşti, montarea operei „Oedip", apoi, după o operetă la Craiova, recenta premieră a operei „Povestirile lui Hoffmann" la Iaşi...

C.A. — ...care reprezintă cea mai plăcută pagină din cariera mea de pînă acum. Am avut fericirea să lucrez cu regizoarea Anda Tăbăcaru, care mi-a prilejuit o colaborare de echipă, cu partitura şi banda alături, cu hîrtia în mînă. Am ajuns la detalii pe fiecare măsură muzicală : implicarea mea a depăşit cadrul scenografiei, iar decorul a devenit realmente un personaj. Scena ieşeană e singura care a păstrat turnanta — decorul se roteşte şi se speculează cele două fatete bine-rău, vis-realitate, prin intermediul unei oglinzi care desparte cele două lumi.

A.F. — În decorurile dvs., pregătirea de arhitect îşi spune cuvîntul.

C.A. — Se pare că sînt mai constructive — e păcat că scenografia se studiază doar sub aspect plastic. Ciulei şi-a pus în valoare cunoştinţele de arhitect montînd „Cneazul Igor" la Covent Garden în regia lui Andrei Şerban — spectacolul este coplesitor, rod al colaborării a doi mari regizori, unul în postură de scenograf. Discuţiile lor în gestarea spectacolului trebuie să fi fost superbe. Aş dori ca cei ce comentează spectacolele de operă să le analizeze şi sub aspect scenografic — de obicei folosesc fraze stereotipe, goale. Cel puţin să spună dacă ideea operei transpare (sau nu) în scenografie, dacă aceasta serveşte sau nu spectacolul. O cronică avizată sau acordarea unui premiu stimulează creatorul în căutarea unor noi modalităţi de exprimare, înlătura rutina, obligîndu-l să nu trişeze apelînd la „reţete" deja verificate. Spectacolul este creat pentru public, dar mulţi spectatori vin în sală după ce au citit cronica spectacolului care devine, deci, un ghid şi un factor educativ.

Anca Florea

parţial color

Juna Smaranda

O perioadă de timp am contactat o grea şi adîncă suferinţă. Una din crainicele matinale, supusă atîtor bombardamente din partea gazetarilor, nemairezistînd, a şters-o englezeşte de la „Calendarul zilei", într-o direcţie necunoscută. Sau, poate, nu ea a ieşit pe uşa din dos, ci şefii răi, intriganţi şi cu urechile apleçate la vocea nemulţumiţilor i-au făcut vînt pe-acolo, fiindcă nu mai suportau corul de acuze, intersectate în presă, şi în aer ca defulările telurice. Orice s-ar spune despre Smaranda Jelescu, eu o preţuiesc cum nici nu-şi închipuie. Îmi place la ea expresia clară, lucidă, asemănătoare unei mori care macină în gol, fără şansa de a căpăta grăunţe. Apoi ţinuta. Se leagănă în ecran ca barca pe valuri şi zîmbeşte spre noi ca domnul Iliescu în plină campanie electorală. Cineva spunea că de atîtea eforturi are chipul obosit, stors, stafidit. Om rău. Smaranda Jelescu se îndîrjeşte să prindă totul din viaţa, din artă, dar se pare că rămîne cu ce dă Dumnezeu. Şi uneori Dumnezeu este atît de zgîrcit ! Atunci, pentru a acoperi aceste goluri, are comportamentul unei actriţe uitate şi nedistribuite care încearcă prin orice mijloace fie ele şi compromiţătoare să capteze atenţia privitorului.

Şi iată, cînd ne plîngeam de dispariţia de la binecunoscuta emisiune, are loc lovitura de teatru. Smaranda Jelescu revine în forţă, parcă mai hotărîtă ca oricînd să reziste pe baricadele tămîierii, cum o făcea şi altădată cu aceeaşi dezinvoltură. Acum şi-a schimbat coafura, părul său pare recuperat de prin scaieţi dar vocea, şuierătoarea ei voce, are aceleaşi clinchete de sticlă în cădere pe asfaltul împietrit (!). Cînd omagiază pe cineva nu mai are complexe. Zicea mai ieri : „Cultura română trebuie să rămînă o cultură vie !" Ca şi cînd alţii vorbeau de una moartă. „Iată de ce ea există şi reprezintă acea formă, dacă vreţi, de sus, metaforică a spiritualităţii române". Adică ? Metaforică e similar cu sintagma „de sus". Dacă zice Smaranda ! Meditaţiile sale sînt atît de profunde că ne şi întrebăm cum de nu e repartizată la o oră de vîrf ca, din instrucţia ei, să se adape toată naţiunea nu numai copiii, cei care, de regulă, privesc dimineaţa la televizor. Dar fiindcă ţine neapărat să-şi plaseze ideile despre literatura „de sus", pe toate undele, Smaranda Jelescu omagiază : „Ioan Grigorescu este cel mai complet şi cel mai harnic scriitor român. În egală măsură eseist, gazetar, dramaturg". Cu hărnicia lui I. G. mai treacă-meargă, poate ştie mai multe decît noi S. J., dar povestea cealaltă ne cam pune pe gînduri. Dacă-i „cel mai complet" unde-s versurile, textele critice, eventual poveştile pentru copii. Nu-i nici o nenorocire. Pe Smaranda Jelescu o credem şi pe cuvînt. Mai puţin cei omagiaţi. Că decît să-ţi faca S. J. reclamă mai bine să te mîntui !

Marius Tupan

cartea străină

Enigma morții lui Christopher Marlowe *)

La 30 mai 1593, Christopher Marlowe, unul din cei mai importanți dramaturgi elisabetani, pierea „într-o încăierare", ucis cu o lovitură de pumnal. Moartea sa a fost multă vreme învăluită în taină. Versiunea cea mai „plauzibilă", la care a contribuit și „legenda" înregistrată de Francis Meres în cunoscuta sa „Palladis Tamia" (1598) (unde, în alt context, apar și primele referiri la „dulcile sonete" shakespeariene) acredita istoria unei „anume" încăierări — ceea ce pe mulți i-a făcut a interpreta incidentul drept o sordidă ciocnire între sodomiți, în cadrul tenebros al unei taverne. Au existat și alte teorii care sugerau ideea lichidării poetului și dramaturgului care a fost Christopher Marlowe de către agenții reginei Elisabeta — fapt, de asemenea, foarte plauzibil în contextul unui stat „totalitar" cum, de altfel, era, în bună măsură, Anglia „reginei fecioare". În 1925, un cercetător american avea să descopere însă versiunea oficială a anchetei efectuate cu prilejul decesului. Documentul de epocă arăta limpede că „taverna" era de fapt respectabila locuință a unei văduve (cu relații la curte), unde patru gentilomi —Christopher Marlowe, Robert Poley, Nicholas Skeres și Ingram Frazer, pe nume, luaseră dejunul, făcuseră o îndelungă plimbare prin grădină, apoi spre seară, după cină, se sfădiseră din pricina „socotelii", altfel zis a notei de plată pentru consumația zilei. Avusese loc „o încăierare", provocată s-ar părea, conform documentului, de către Marlowe însuși — binecunoscut pentru firea sa impulsivă — în timpul căreia unul dintre convivi îl lovise, în legitimă apărare, înfigîndu-i pumnalul în ochi. Versiune limpede, clară și cît se poate de verosimilă. Numai că tot ce părea atît de firesc acum 400 de ani avea să stîrnească nedumeriri nu numai în epocă, dar mai ales în zilele noastre, căci, în mod straniu, compania în care se aflase în acea nefastă zi poetul, nu era dintre cele mai respectabile. Doi dintre meseni — Nicholas Skeres și Ingram Frazer — erau notabili escroci, indivizi ce se ocupau cu obținerea de bani de la personaje credule și nevinovate iar cel de al treilea — Robert Poley — se număra printre cei mai iscusiți spioni ai timpului. Într-o carte („Socoteala — Asasinarea lui Christopher Marlowe") calificată drept „fascinantă și ingenioasă" de către cronicarul unei prestigioase reviste londoneze, Charles Nicholl încearcă să dezlege firul încîlcit al acestei tenebroase enigme. Dispunînd de o documentare uluitoare, de o tenacitate pusă cu dăruire în slujba lămuririi unui caz celebru, dar, mai ales, înzestrat cu o respectabilă erudiție, autorul (Charles Nicholl a mai scris, de altfel, și o carte dedicată alchimiei elisabetane și o biografie a cărturarului, prozatorului și poetului Thomas Nashe) ne oferă prilejul să facem, pe parcursul a peste 400 de pagini, o incursiune în lumea atît de stranie și contorsionată a spionajului elisabetan. Autorul consideră că după 400 de ani, posteritatea rămîne încă datoare marelui poet cu dezlegarea unei enigme care nu este alta decît cauza ce a precipitat preatimpuriul său sfîrșit. Studiind documente, coroborînd mărturii și edificînd ades captivante și fantastice ipoteze, autorul aduce la lumină date din care implicarea directă, activă și constantă a lui Christopher Marlowe în rețeaua de spionaj a epocii elisabetane se impune ca o certitudine. Vin în sprijinul acestei teorii și două fapte dincolo de orice putință de tăgadă. Astfel, în anul 1587, cînd urma să obțină titlul de Master of Arts, autoritățile universitare ale Colegiului Corpus Christi din Cambridge, unde Marlowe își făcuse studiile, refuză a-l sprijini în această privință, pe motiv că ar fi cochetat cu catolicismul, intenționînd chiar să se refugieze la Rheims spre a urma cursurile colegiului catolic ce pregătea prelați care ulterior aveau menirea de a se infiltra în Anglia pentru a submina puterea coroanei și a-și aduce astfel contribuția la răsturnarea reginei Elisabeta. Acuzație gravă de care Christopher Marlowe este surprinzător absolvit printr-un document emis de Privy Council, din care reiese nici mai mult nici mai puțin că reputatul dramaturg adusese servicii statului — ceea ce demonstra că presupusa sa propensiune spre catolicism nu era decît masca unui agent provocator menit a-i demasca pe colegii săi ce nutreau astfel de convingeri. Cea de a doua dovadă irefutabilă a implicării lui Marlowe în activități de spionaj este incidentul de la Flushing, unde împreună cu un iscusit meșteșugar (ba chiar artizan s-ar putea zice) dramaturgul falsifică moneda țării sale în scopul de a „fabrica bani" pe care urma a-i furniza partizanilor acelor catolici „destabilizatori" de pe continent ce pregăteau o invazie a Angliei. Este un act grav pentru care legile de atunci prevedeau cele mai aspre pedepse. Și totuși, și de data aceasta, autorul „Tragicei istorii a

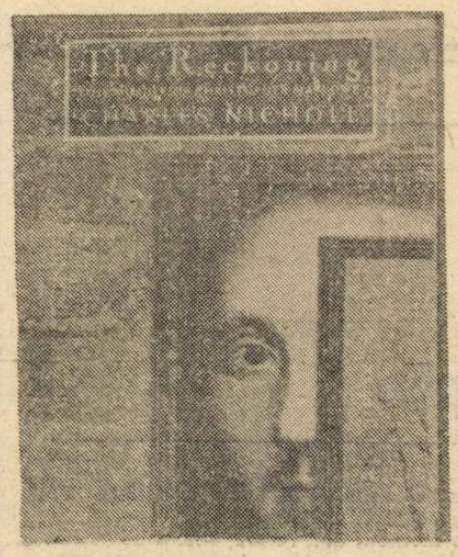

Doctorului Faustus" este ca prin minune absolvit. Tînăr nu lipsit de farmec, înzestrat cu o deosebită vioiciune intelectuală și un notoriu spirit nonconformist, poetul ateu a frecventat cercul unor celebre figuri ale epocii. A fost prieten cu Henry Percy, al 9-lea Conte de Northumberland, cu lordul Strange, mare protector al dramaturgilor și actorilor, și, mai ales, s-a numărat printre cei ce frecventau cercul lui Sir Walter Raleigh. Or tocmai această ultimă suspusă relație pare să-i fi fost fatală. Căci în acea perioadă, între cei doi corifei ai epocii, între cei doi favoriți ai reginei — Raleigh și Essex — se iscase o acerbă rivalitate pentru întîietate la grațiile Elisabetei. Cu multă forță de convingere, Charles Nicholl încearcă a demonstra că moartea lui Marlowe s-ar datora agenților lui Essex care, prin intermediul dramaturgului spion provocator, doreau a-l lovi indirect pe Raleigh, acuzîndu-l de ateismul pe care, de altfel, acesta îl afișa și pe care Marlowe ar fi urmat, la un moment dat, să-l demaște. Din considerente neștiute sau poate, pur și simplu, datorită unor scrupule morale, poetul ar fi refuzat să facă acest joc și astfel și-ar fi găsit sfîrșitul. Charles Nicholl recunoaște însă singur că această ipoteză, deși foarte seducătoare, este totuși cam fragilă. Așa se face că la 400 de ani de la tragica sa dispariție, moartea lui Christopher Marlowe continuă să rămînă o enigmă. Cartea lui Charles Nicholl aduce însă multă lumină în tainițele acestui caz deopotrivă dubios și tenebros. Dar ea face ceva în plus. Reconstituie cu precizie lumea subterană, evocă tensiunile social-politice ale epocii și demască subtilele jocuri de interese ale unor protagoniști ai domniei reginei Elisabeta. Într-un tulburător capitol („Poeți și spioni în epoca elisabetană"), Charles Nicholl dezvăluie implicarea unor poeți în activități de „supraveghere", arătînd că nu puțini au fost mînuitorii condeiului care și-au folosit patronii literari pentru obținerea de date pe care le furnizau apoi rețelelor de spionaj ale statului. Erau, cu alte cuvinte, „informatori". Cît de utile sau întemeiate erau aceste acte de implicită „trădare" a încrederii acordate, într-o epocă în care „catolicismul destabilizator" și spectrul „invaziei spaniole" erau o realitate, numai isto-

vieți neparalele

Un cartier cu biografie nobilă

De cîte ori mergeam la Robert André, președintele Asociației Internaționale a Criticilor Literari, coboram în stația de metrou St. Michel și străbăteam faimosul bulevard cu același nume, pînă unde se făcea strada Gay-Lussac. Apoi o luam pe ea, pînă dădeam în Rue Claude Bernard, unde locuia distinsul meu coleg. Am observat însă că făceam un serios ocol, fiindcă puteam ajunge mai ușor la numărul 58 prin L'Arbalète, coborînd în stația de metrou Censier Dauberton. Acolo mă descurcam totuși mai greu prin dedalul ulițelor acelui cartier popular. Într-o seară, voind să revin astfel acasă, m-am rătăcit.

Robert André, care este și un prețuit romancier, a publicat anul trecut o carte foarte originală, **Les Vertes Feuillantines** [1]. Ea împletește ingenios niște amintiri din copilăria autorului cu nenumărate remarci subtile asupra vieții și operei lui Victor Hugo, fiind totodată o biografie a cartierului unde poetul a locuit. Căci, **Les Feuillantines** este numele unei străzi între Gay Lussac și Saint Jacques, altădată mai lungă, cuprinzînd și o parte a artei denumită azi Claude Bernard. Victor Hugo și-a petrecut aici anii preșcolari și amintește nostalgic locurile, în cîteva rînduri, identificîndu-le cu paradisul horticol din care trimiterea la învățătură amenința să-l smulgă : Le jardin était grand, profond, mysterieux, / Fermé par des hauts murs aux regards curieux, / Semé de fleures s'ouvrant ainsi que des paupieres. / Et d'insectos vermeils qui couraient sur les pierres..."

În locul acestui spațiu de libertate și poezie îl aștepta „le morne collège", cu „Ses bancs de chêne noirs, ses longs dortoirs moroses, / Ses salles qu'on verouille et qu'a tous les piliers, / Sculpte avec un vieux clou l'ennui des écoliers..." (Ce qui se passait aux Feuillantines 1812 ; **Les Rayons et les Ombres**".

E și cartierul unde Victor Hugo situează o serie de episoade ale romanului **Mizerabilii** : prin labirintul Rue des Postes Mouffetard, L'Arbalète, Censier, fuge Jean Valjean cu Cosette de zbirii lui Javert.

Robert André pleacă de la clădirea cu numărul 71, pe Claude Bernard. Acolo, bunica lui a fost portăreasă și el a trăit în îngrijirea ei o bună bucată de vreme, cît menajul părintesc a trecut printr-o criză. Casele, strada, împrejurimile, felinarele, mirosurile, umbrele, culorile, zgomotele revin irizate de filtrul memoriei infantile, luînd o frecventă turnură onirică, fiindcă, spune foarte bine Robert André, „între a visa și a-ți aduce aminte frontiera e îngustă". Ne sînt servite astfel o serie de evocări, tratate în maniera lui Turner, cu un halou poetic misterios și fascinant. Detaliile realiste nu lipsesc, dar apar scăldate în noaptea reminiscențelor îndepărtate, tulburi, bîntuite de fantasmele inconștientului. Iată cîteva, scoase la suprafață de „ochiul amintirii", cum zice autorul, știind că le desprinde dintr-un depozit memorial intim și secret : Loja portăresei permitea inspectarea prin fereastră a străzii pînă departe. Autorul privea cu anxietatea vîrstei fragede, cum umbrele serii înghițeau treptat calea către locuința natală, situată la intersecția străzii Saint Jacques cu piața spitalului Val de Grâce. A mai putea ajunge acolo părea exclus. Apoi se ivea un om înarmat cu o prăjină, o introducea într-un orificiu al cuștilor de sticlă din vîrful fiecărui felinar și, brusc, o flacără albastră, la început șuierătoare, țîșnea și le aprindea. Tenebrele se întindeau lăsînd doar dîra aceasta de globuri luminoase, tremurătoare. Pe o uliță dispărută, Pasajul Carmelitelor, călugărițele, cu enormele lor pălării

albe răsucite în formă de cornet, ieșeau împingînd cărucioare care cuprindeau cele mai disparate lucruri, destinate a fi împărțite ca ofrandă săracilor. Bunele surori, păseau repede, parcă gonite de vocile asurzitoare, citeodată melodioase ale negustorilor ambulanți, oferind roșii, portocale, mere sau salate. Printre ei circulau sergenții cicliști cu caschete turtite și pelerine strînse sul, în bandulieră. Erau porecliți „rîndunelele", sau după altă denumire mai colorată, „vaci pe rotile". Într-o vitrină trei femei pitice, una cocoșată, coseau la mașină, oricînd treceai prin fața lor. Erau duminici, cînd turme de capre inundau străzile cartierului. Păstorii profitau ca să vîndă în trecere lapte și brînzeturi amatorilor.

Lumea devora **Mizerabilii** în ediții populare de un ban sau doi. Bunica l-a sensibilizat de mic la nefericirile prin care trecuse Cosette și citindu-le indica itinerariul fugii lui Jean Valjean, cu gesturi vagi, voind să spună „pe aici". Robert André investighează cartierul în căutarea sinistrelor ruini Gorbeau și are impresia a le fi descoperit pe rue Jeanne d'Arc. La fel impasul și zidul a cărui escaladare i-a permis lui Jean Valjean să scape de Javert, precum și alte spații unde se desfășoară peripețiile romanului. Toată această reconstituire pasionantă oscilează iarăși între preciziune cartografică, erudiție istorico-literară și vis. Ne mișcăm printre vestigii, reale și fantome, pentru că, la Victor Hugo, imaginația neobosită prezidează orice descripție. Cunoscător excelent al operei poetului și pătrunzător exeget, Robert André nu pierde ocazia să ne furnizeze observații numeroase de ordinul „criticii profunzimilor". De la un capăt la altul al **Mizerabililor** — sîntem chemați să băgăm de seamă că Jean Valjean evoluează sub ochiul care nu-l slăbește, al lui Javert. „Peripețiile fugii, s-a subliniat — scrie criticul — pot fi citite ca pe un duel între priviri, cu fente, eschive și parări". Robert André apelează la Baudoin, împingînd lectura **Mizerabililor** către o perspectivă psihanalitică. Jean Valjean, tată accidental, folosește o frînghie ca să aterizeze împreună cu Cosette în partea cealaltă a zidului salvator din Rue des Postes, numărul 34. Obiectul are o conotație ombilicală, indicînd pierderea simbolică a rolului patern. Din mănăstirea călugărițelor benidictine, scapă într-un sicriu, simulînd, deci, o înmormîntare. Piere ca să renască. Povestind acestea, Victor Hugo exclamă trădîndu-și pulsiunile inconștiente : „Claustration costratin !"

Sondajul în psihologia abisală e dirijat și către biografia lui Hugo, spre a lămuri sentimentul de teroare și atracție cu care descrie el ferestrele casei misterioase din fundul grădinii unde dădea pe Rue des Feullantines locuința lor. Acolo, aflăm, a stat ascuns multă vreme generalul Lahorie, amantul mamei sale, prins și executat mai tîrziu în cîmpia Grenelle. Victor Hugo avea pe atunci șapte ani, bănuia probabil ceva, sugestia este de surprindere a ceea ce Freud a numit „scena primitivă".

Peste drama familială a poetului, care păstra despre Les Feuillantines imaginea paradisului pierdut (tatăl avea să-l bage curînd împreună cu fratele mai mare, Abel, în internatul Cordier), Robert André suprapune amintirea tensiunilor conjugale între părinții săi. A trăit și el o criză similară chiar dacă nu a dus la ruptură. Aici, autorul finului roman **L'enfant miroir** își spune cuvîntul, și frămîntările mamei, furiile tatălui, ciocnirile violente urmărite ca martor neputincios, sînt chemate din amintire odată cu traumele lăsate de ele în sufletul copilului care a fost. Totul se însuflețește prin amănunte fugitive dar pline de acuitate. Izbucneau întîi imprecațiile, răcnetele, cuvintele grele. Se ajungea la păruială. Mama zgîria cu o eficacitate mediocră, tatăl lovea dur. Victima își examina apoi vînătăile în fața oglinzii fardîndu-și lacrimile. Odată, copilul își surprinde mama vorbind la telefon cu o voce speriată, care se mulțumește să repete

ria poate decide. Şi apoi Charles Nicholl evocă figuri de epocă. Dintre acestea se desprinde, în primul rînd, chipul lui Henry Percy, al 9-lea Conte de Northumberland, „vrăjitorul" sau „omul teribil" cum era supranumit în epocă. Acest nobil care prin ilustra sa descendenţă putea aspira la succesiunea tronului Angliei s-a numărat printre cei mai reputaţi învăţaţi ai epocii. O decepţie sentimentală suferită în tinereţe l-a determinat să se dedice cărţilor. Cuferele ticsite de tomuri ce au rămas de pe urma lui vorbesc despre erudiţia unui personaj fascinat de matematică, astronomie, alchimie şi filozofie, ştiinţe care în epocă căpătau ades denumirea de propensiune ocultă. Din portretul contemporan aflat la Muzeul Fitzwilliam din Cambridge, pictat de miniaturistul Nicholas Hilliard, ne priveşte un tînăr bălan şi melancolic. Stă întins pe o pajiste smălţată cu flori şi la căpătîiul său veghează o carte deschisă. Este unul din portretele emblematice pentru cărturarul elisabetan. În fine, „vrăjitorul" ce a avut relaţii strînse cu Giordano Bruno a trecut şi el prin lumea sumbră a Turnului Londrei. Numai că spre deosebire de Essex şi Raleigh care şi-au găsit acolo sfîrşitul, el a scăpat şi a murit de bătrîneţe. Revenind acum la Christopher Marlowe, eroul „romanului poliţist de erudiţie" al lui Charles Nicholl, nu putem trece cu vederea istoria unui alt portret. Căci pînza ce se află astăzi expusă în sala de mese a Colegiului Corpus Christi este contestată de mulţi. Este oare tînărul chipeş, puţin bucălat şi uşor efeminat, autorul lui „Tamerlan" şi al poemului despre Hero şi Leander ? Nu vom şti poate cu certitudine niciodată acest lucru. Oricum, deviza ce se află înscrisă în colţul din stînga al tabloului — Quod me nutrit me destruit — i se potriveşte lui Marlowe de minune. Căci într-adevăr, ceea ce l-a hrănit, ceea ce l-a susţinut, dîndu-i, pînă la un punct, putere şi bunăstare în viaţă, i-a adus şi sfîrşitul. Opera sa poetică însă l-a făcut nemuritor.

Virgil Lefter

*) CHARLES NICHOLL : „THE RECKONING — THE MURDER OF CHRISTOPHER MARLOWE", JONATHAN CAPE, LONDON, 1992.

---

ca într-o litanie : „Jacques. Da, Jacques... Bine Jacques... Înţeleg Jacques... Fără îndoială Jacques... Oh, Jacques... Jacques, Jacques, Jacques !" Nu e numele tatălui şi martorului involuntar al convorbirii i se face frică. Aude odată şi o frază terifiantă, pe care n-a uitat-o nici pînă azi : „Domnul X. era dispus să te adopte, să te considere ca pe fiul lui". Într-o seară, tatăl, venind furios la bunică, îl ia cu el acasă, de unde mama lipseşte. Îşi aduce aminte noaptea, petrecută pe o canapea, îmbrăcat. Liceul Montaigne, sălile de clasă bătrînicioase, cu pereţii vopsiţi în acel maro excremential, culoarea favorită a instituţiilor publice, duhoarea privatelor înfundate. Paşii nocturni trecînd prin faţa casei cu numărul 71. Locatarii ciudaţi ai imobilului de pe Rue Feuillantines, 9. Femeia care îngrijea pisicile vagaboande ale cartierului, izul urinei de motan persistînd după trecerea ei. Nebuna care se agita întreaga noapte pradă halucinaţiilor şi ţipa „ajutor !", visînd mereu că e asasinată. Copilul exasperat, dorindu-i să crape într-adevăr şi aflînd a doua zi de împlinirea blestemului.

Robert André îşi lucrează amintirile, incursiunile în cartier pe urma eroilor lui Victor Hugo şi reconstituirea biografică a străzii natale, în maniera lui Canetti, cizelînd mici bucăţi relativ autonome, centrate asupra unui element coagulant : „Mirosul Cailor", „Fuga", „Raptul nocturn", „Piaţa Val de Grâce", „Scrisori", „La numărul 63" etc. Evocarea se încheagă din asemenea „flash"-uri aprinse în memorie sau pe tărîmul erudiţiei hugofile. Autorul e, ca Fargue, un pieton infatigabil, căruia-i place să hoinărească prin Paris. Nutreşte însă preferinţele lui André Breton pentru peisajul citadin misterios, chemat să intrige privirile şi să incite imaginaţia. Aceasta îl face un bun explorator prin universul hugolian, plin de edificii fantomatice şi apariţii tulburătoare, dar posedă şi o înclinaţie profesorală spre informaţia savantă, chemată să întoarcă mereu reveria la exactitate şi să-i confere astfel o pedanterie simpatică. Spuneam adesea, fără întotdeauna destul temei, că o carte e încîntătoare. De astă dată însă, pentru **Les Vertes Feuillantines**, atributul corespunde perfect.

Ovid S. Crohmălniceanu

1) Robert André : „Les Vertes Feuillantines", Maurice Nadeau, 1991

Urmare din pag a 16-a

Steaua rătăcitoare

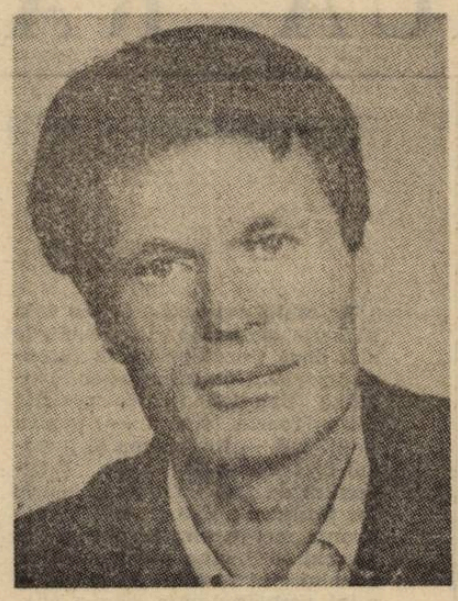

îi citise Estherei declaraţia generalului Shealtiel, afişată pe ziduri : „Duşmanul îşi îndreaptă privirile spre Ierusalim, aşezarea eternă a poporului nostru etern. Va fi o luptă sălbatică, fără îndurare, fără retragere. Soarta noastră va fi victoria sau exterminarea. Vom lupta pînă la ultimul om, pentru supravieţuire, pentru capitala noastră". Armata arabă, comandată de John Bagot Glubb şi de regele Abdallach bombardase drumul dintre Tel Aviv şi Haifa. Egiptenii trecuseră frontiera, mergeau să întîlnească trupele de pe malul vestic al Mării Moarte.

În camioane nimănui nu îi era frică. Era încă beţia proclamării Israelului, înconjurul străzilor însorite, cîntecele, seara atît de plăcută, pe plajă, sub pini.

Lumea spunea că acum, cînd englezii plecaseră, totul urma să se aranjeze. Alţii spuneau că războiul care abia începea era, de fapt, al treilea război mondial. Elizabeth nu voia să audă aşa ceva. Şi ea simţise beţia, bucuria, acum capătul drumului era atît de aproape. Ochii îi străluceau, vorbea, chiar rîdea, cum nu i se întîmplase de mult. Esther îi privea chipul regulat, încadrat de fularul negru, i se părea tînără, foarte frumoasă.

În toate orele cît lumea aşteptase plecarea, ea vorbise despre Ierusalim, de temple, de moschei, de biserici strălucitoare, de grădini şi de fîntîni. Vorbea de parcă le-ar fi văzut, poate că le văzuse în vis. Oraşul era cel mai frumos loc din lume unde tot ce ai fi dorit se putea împlini, unde nu puteau fi războaie, toţi cei care fuseseră surghiuniţi şi spoliaţi pe lume, care rătăciseră fără patrie, puteau trăi aici în pace.

Caravana camioanelor a intrat într-o pădure de pini şi de cedri, străbătută de torente luminoase. În satul Latrun, convoiul s-a oprit, soldaţii şi imigranţii au coborît să se răcorească. Era o fîntînă şi un lavoar, apa curgea cu un zgomot liniştit. Femeile şi-au spălat feţele, braţele, murdare de praf, copiii se stropeau rîzînd. Esther a băut îndelung, cu mare plăcere, apa rece. În aer zburau albine. Străzile satului erau pustii, tăcute. Departe, în munţi se auzea din cînd în cînd ca un mormăit de furtună.

În vreme ce femeile şi copiii beau, bărbaţii stăteau în picioare, la capătul străzilor cu puştile în mînă. Tăcerea era stranie, ameninţătoare. Esther îşi amintea de ziua în care, împreună cu Elizabeth ajunseseră în piaţă la Saint-Martin-Vésubie cînd oamenii se strîngeau pentru a fugi de apropierea nemţilor, bătrînii în mantourile lor negre, femeile cu feţele strînse în fular, copiii alergînd fără să înţeleagă nimic, şi atunci era aceeaşi linişte. Numai mormăitul ca de furtună. Convoiul a plecat. Mai departe, drumul trecea prin defileuri pline de stînci în care noaptea venise. Camioanele au încetinit. Esther a dat la o parte prelata, a văzut o coloană de refugiaţi. O femeie s-a aplecat, alături de ea. „Arabi". Atît a spus. Refugiaţii mergeau pe marginea drumului, de-a lungul camioanelor. Erau vreo sută, poate mai puţini, numai femei şi copii mici. Îmbrăcaţi în zdrenţe, desculţi, cu capul înfăşurat în pînză, femeile şi-au întors chipurile trecînd prin norul de praf. Unii purtau poveri pe cap. Alţii aveau valize de carton legate cu sfoară. O bătrînă împingea un cărucior de copil, încărcat cu obiecte eteroclite. Camioanele s-au oprit, refugiaţii înaintau încet, cu feţele întoarse, cu privirea absentă. Era o linişte apăsătoare, o linişte de moarte pe figurile aidoma măştilor de praf şi piatră. Numai copiii priveau, cu frica în ochi.

Esther a coborît, s-a apropiat, încercînd să înţeleagă. Femeile se întorceau, cîteva i-au strigat sudalme în limbile lor. Deodată, din rînduri s-a desprins o fetiţă. S-a îndreptat spre Esther. Chipul îi era palid şi obosit, rochia plină de praf, peste păr purta un şal mare, Esther a văzut curelele sandalelor rupte. Fata s-a apropiat gata s-o atingă. Ochii aveau o stranie lucire, nu vorbea, nu cerea nimic. A stat o vreme nemişcată, cu mîna sprijinită de braţul Estherei de parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Apoi a scos din buzunarul vestei un caiet neînceput cu coperta din carton negru, pe prima pagină, sus în dreapta şi-a scris numele, cu majuscule : NEJMA. I-a întins Estherei caietul şi creionul ca să-şi scrie şi ea numele. A mai rămas o clipă, cu caietul strîns lîngă inimă, de parcă ar fi fost cel mai important lucru din lume. Fără să rostească ceva s-a întors spre grupul de refugiaţi care se îndepărta iar Esther a trebuit să se urce în camion. Coloana de camioane a pornit din nou prin norul de fum. Esther însă nu reuşea să-şi şteargă din minte chipul Nejmei, privirea, mîna sprijinită pe braţul său, încetineala solemnă a gesturilor cînd i-a întins caietul în care îşi scrisese numele. Nu putea uita feţele femeilor, privirea, întoarsă, frica din ochii copiilor nici liniştea care apăsa pămîntul la umbra rîpelor, în jurul fîntînii. „Unde se duc ?" A întrebat-o pe Elizabeth. Femeia care dăduse la o parte prelata a privit-o fără nici un cuvînt. „Unde se duc ?" a repetat Esther. Ea a ridicat din umeri, poate fiindcă nu înţelegea. O altă femeie, îmbrăcată în negru, cu faţa foarte palidă, a răspuns : „În Irak". Răspunsul a fost rostit cu asprime. Esther n-a mai îndrăznit să mai întrebe altceva. Drumul era desfundat de război, praful făcea ca o aureolă galbenă sub prelata camionului. Elizabeth ţinea mîna Estherei strînsă într-a sa, ca altădată pe drumul spre Festiona. Femeia a mai rostit, privind-o pe Esther, de parcă ar fi vrut să-i citească gîndurile : „Nu sînt nevinovate, sînt mamele şi nevestele celor care ne omoară". Esther a răspuns : „Dar copiii ?" Ochii măriţi de spaimă rămăseseră în mintea ei, ştia că nimic nu le va putea şterge privirea. Seara, convoiul a ajuns în faţa Ierusalimului.

Camioanele s-au oprit într-o piaţă mare. Nu mai erau soldaţi, nici oameni înarmaţi, numai femei şi copii care aşteptau lîngă alte camioane. Soarele dispăruse, oraşul încă strălucea. Esther şi Elizabeth au coborît cu valizele. Nu ştiau încotro s-o ia. Berger plecase spre centrul oraşului. Bolboroseala tunetului era foarte aproape, fiecare lumină bruscă zguduia pămîntul, se vedea strălucirea incendiilor. În faţa Estherei şi a Elizabethei se aflau zidul oraşului, colinele acoperite de case cu ferestre înguste şi poate siluetele fabuloase ale moscheelor şi templelor. Pe cerul în culoarea aramei, un imens fum negru urca dinspre centrul oraşului, se mărea formînd un nor ameninţător din care începea noaptea.

---

moda, altfel

Chelsea

„At Chelsea" (ca la noi „La Sosea"), pe malul Tamisei, Dl. şi Dna. X (numele, adesea, trebuie să rămînă secret muritorilor **de rînd**) locuiesc un spaţiu istoric ferma veche a lui Thomas More (1478—1535), fermă ce a fost reconstruită în piatră încă din 1674, rămasă intactă de atunci, cu acoperişul său de ardezie, cu frumoasele lanţuri şi feronerii ale faţadei, care îi dau un aer surprinzător franţuzesc.

Chelsea e, de fapt, un oraş vechi din Anglia (districtul Middlessex), pe malul sting al Tamisei, care, astăzi, face parte din Londra. Numele **Chelsea**, în timp ce vremea a trecut şi trece, a fost atribuit unor hoteluri, unor restaurante, unor cluburi, unor orfelinate, unor recompense, pentru şcolile militare, unor porţelanuri, toate considerate de o supremă eleganţă. Porţelanurile de Chelsea sînt porţelanurile modei rafinate. Manufactura de porţelan din Chelsea a fost fondată prin anii 1730 de artişti ceramişti „de Saxa". Regele George II a favorizat apariţia şi dezvoltarea acestui centru de creaţie de artă fină. La început se imitau producţiile chinezeşti care întotdeauna au plăcut englezilor, care au devenit **modă** în decoraţiunile interioare ale celor mai diferite clase sociale ale Angliei, apoi a început supremaţia „modelelor Saxa", mai puţin stereotipe şi mai aproape de gustul şi spiritul occidental. În 1780, manufactura a fost transferată la Derby şi ceea ce producea amintea de culoarea porţelanurilor de Sèvres şi de formele celor de Saxa. Au devenit astfel cele mai căutate porţelanuri „de Anglia". Ele au un semni distinctiv, aşa cum trebuie să aibă „orice porţelan de treabă", un **CB**, cu o ancoră pictată în aur sau roşu.

În 1682, Charles II a transformat un colegiu teologic din Chelsea într-un azil pentru bătrîni şi invalizi de război, avînd ca arhitect pe Sir Christopher Wren. Faţada dinspre Tamisa, o construcţie centrală cu două aripi, consistă în cărămidă roşie şi ajustări de piatră ; clădirile formează trei curţi, dintre care una este deschisă spre rîu. În centrul celor două **quadrangle** este statuia lui Charles II, pe care moda vremii l-a determinat pe Grinling Gibbons să-l sculpteze în **togă** romană. **Chelsea Royal Hospital**, cu holurile sale de expoziţii de pictură şi trofee de război, cu **Capela** în care au loc nu numai servicii religioase, ci şi concerte ce se bucură de prezenţa unor mari artişti ai timpilor ce trec, rămîne o mîndrie a acestui cartier pînă în zilele noastre.

Dar **Chelsea** a atras întotdeauna şi prin rezonanţa numelor elitelor literare ce i-au mărit farmecul şi luxul. Volume întregi au fost scrise despre acest cartier fascinant. În Chelsea, cum am mai spus, chiar pe vremea cînd erau un sat, a locuit Sir Thomas More, care avea printre frecvenţii vizitatori şi oaspeţi pe Henry VIII, Holbein şi Erasmus. În diferite perioade istorice, au locuit aici, în locuinţe ce au devenit astăzi „cartiere rezidenţiale", celebrităţi care unora dintre noi (depinde de educaţie şi de moda felului de educaţie) ne sînt familiare : Dean Swift, John Locke, Sir Robert Walpole, Newton, Smollet, Sir Hans Sloane (cel care prin colecţia sa a originat British Museum), J.M.W. Turner, Thomas Carlyle, D.G. Rossetti, George Eliot, General Gordon, J. McNeil Whistler şi alţii în afară de mine şi de voi. Noi nici măcar „La Sosea".

Deci Dl. şi Dna. X locuiesc în splendoarea de casă ce este ferma veche a lui Thomas More, admirabil acomodată cuceririlor tehnice ale epocii noastre. Această locuinţă este un model de bun gust, de preocupare pentru ceea ce înseamnă **casă** şi preţuirea unei case, un exemplu ce se dă întotdeauna pentru cei ce studiază decoraţiunile interioare şi pentru cei ce colecţionează obiecte de valoare doar ca depozit de valori, ca să-i înveţe pe aceştia, cei cu bani, că şi cu bani se pot face lucruri frumoase, nu numai cu sufletul... (De aici ar ieşi un cîntec de muzică uşoară de toată frumuseţea şi ar lua toate coarnele şi cozile concursurilor noastre „tradiţionale", de la munte la mare).

Scurtă descriere : salonul-bibliotecă şi-a regăsit lemnăria originală, spălînd văruirile repetate a două secole. O oglindă cu rama de lemn aurit, sculptat în 1730, reflectă biroul (mobilă) Chippendale făcut de Chippendale însuşi (nu e vorba de simpaticile personaje din desenele lui Disney !) pentru lordul Craven de Combe Abbey. Pe birou, un cap de cal sculptat în bronz aurit realizat de sculptorul american Haseltine. Un gheridon **Empire**, din malachit şi bronz aurit, făcut la Paris pentru Rusia, susţine un buchet de flori, între două „cabriolete" (scaune-fotolii) Louis XV. Perdele de catifea verde-măslină şi alb creează o ambianţă **relaxantă** în apartamentul personal al dlui X, un coridor amenajat în bibliotecă. (Îmi plac casele cu bibliotecă !). Camera de „oaspeţi", adică aceeaşi cu cea „de prieteni" dă spre Tamisa. **Coloratura** (nu e vorba de vocalize !) se acordă cu dulapul în lac chinezesc de la începutul sec. XVIII. „**Bergère**"-a (visul meu pentru controversa sau pacea cu televizorul) este acoperită cu o ţesătură „orange" (nu mai traduc !), repartizată graţios decorativ în pasmanteria pereţilor şi a draperiilor.

Parcă prin Chelsea, se mai plimba, cu gîndul şi cu fapta, şi Huxley, probabil şi mulţi **alţii**, se mai plimbau, dar prea mulţi **alţii** se mai plimbă, fără să fie invitaţi de onoare sau de spirit sau de merit sau de bani şi mai fac şi pe nebunii... ! Nu le place **Chelsea**. Pentru că „nu e a lor".

Corina Cristea

J.-M. G. LE CLEZIO

STEAUA RĂTĂCITOARE

De multă vreme Le Clézio voia să scrie această carte. Eroinele sînt două tinere prinse în capcana Istoriei. Una trăiește sub menghina Soluției finale, cealaltă intră foarte tînără — pentru mulți ani — în furtuna și impasul lagărelor palestiniene. Fragmentul de față înfățișează scurta lor întîlnire : Esther, sosită din Franța merge spre Ierusalim la 14 mai 1948, ziua proclamării tînărului stat Israel. Pentru ea, exilul perpetuu pare că s-a sfîrșit, după luni și luni de fugă, de viață clandestină. Drumul ei se încrucișează cu un convoi de refugiați arabi printre care se afla și Nejma. Nu se vor mai revedea niciodată, viața lor însă va fi „însemnată". Fragmentul se află în centrul romanului. Cititorul știe pînă la el destinul Estherei din vara anului 1943. Refugiată în Alpi la Saint-Martin-Vésubie, aproape de frontiera italiană, fetița a cunoscut cele mai frumoase anotimpuri. Le Clézio descrie muntele, furtunile, cerul înalt, senin, întreaga regiune în care este situată localitatea plină de refugiați. Wermachtul se apropie. Totul se clatină. În această clipă de apocalips, tatăl dispare. Împreună cu mama sa, Esther începe să cunoască drumurile lungi, aglomerate apoi — după Eliberare — plecarea mai mult sau mai puțin clandestină spre Israel, țara tuturor promisiunilor. Nejma, palestiniană de origine are un jurnal. În el este povestită viața-i dezrădăcinată, mizeria lagărelor, luișmăniile și neașteptatele solidarități. Le Clézio descrie — datorită acestor destine care se încrucișează — de fapt, frumusețea adîncită a lumii. Uluiala călătoriei pe mare către Israel, ca și strălucirea solară a Palestinei produc „extazul material" al cărui secret îl cunoaște. Ritmul imemorial este al marilor texte sfinte — în această carte, Biblia — pentru care are o adevărată pasiune.

Steaua rătăcitoare apărută la editura Gallimard se află, de două luni în librării. (Fragmentul este reprodus din revista Lire, **sept. 1992).**

În dimineața de 14 mai, oamenii au început să se adune în piața din Jaffa în fața Marii Moschei și în lungul plajei. Unii au venit doar pentru cîteva ore, de la fermele din împrejurimi. Mulți, asemeni Estherei, Elizabethei și lui Jacques Berger erau acolo cu valizele, pentru a-și începe călătoria. Băieții și fetele s-au strîns în grupuri zgomotoase. Cîteva biete femei sărace, împreună cu copiii lor, s-au adăpostit în pădurea de pini. Soarele strălucea cu putere. Esther și Elizabeth s-au așezat pe plajă, în apropierea vechiului oraș. Lumea aștepta în tăcere, neștiind ce o să se întîmple. Astăzi era ziua în care totul începea, atît li se spusese. Camioanele duceau oamenii la Ierusalim. Alte familii soseau pe plajă. Cei mai mulți veneau din Europa centrală îmbrăcați în costume negre. Se așezau pe dune, lîngă drum, așteptau privind marea, fără nerăbdare. Numai copiii și tinerii nu stăteau la un loc. Străbăteau plaja, se strigau. Cîțiva aduseseră instrumente muzicale, un acordeon, o chitară, o armonică. Din timp în timp se auzea un talmeș-balmeș de cîntece.

Nimeni nu gîndea la ce va urma în această zi. Erau niște ființe în afara timpului, gata să plutească deasupra pămîntului. Așa era această zi, fără început și sfîrșit. Era încă întuneric cînd au sosit camioanele la Haifa, în lagărele de emigranți. Esther și Elisabeth dormeau îmbrăcate, cu valizele pregătite, alături. Într-o clipă s-au urcat în camion. Berger s-a urcat într-un camion numai cu bărbați, toți înarmați dacă eventual ar fi fost atacați pe drum.

Cînd camioanele au intrat în Tel Aviv, soarele strălucea. De aceea ziua părea că nu are început. Cînd au intrat camioanele s-au încrucișat cu un convoi care mergea în sens invers, către Haifa. Toată lumea a coborît în drum să vadă convoiul. Strigau și aplaudau. Jacques a venit s-o caute pe Esther. Ochii îi străluceau de emoție. A spus : „Sînt englezii care pleacă. Sîntem liberi !" Blindatele engleze mergeau încet pe drumul prăfos, în mijloc se afla automobilul înaltului comisar Cunningham. Au trecut prin fața bărbaților și femeilor dispărînd într-un nor de praf către crucișătorul **Euryalus** care îi aștepta.

Pe plajă, lumea a început să mănînce, pîine, măsline, fructe. Niște tineri, la un foc din lemne uscate fripseseră două oi și împărțeau — celor din jur — bucăți de carne prăjită. Unul din băieți a venit la Esther, i-a întins farfuria cu bucățele de carne. Au luat cîte o bucată Esther, Elizabeth, chiar și Jacques. Băiatul avea unsprezece-doisprezece ani. Un chip plăcut, bronzat, părul buclat, ochi negri uriași, strălucitori ca matostatul. Esther l-a întrebat franțuzește : „Cum te cheamă ?" N-a înțeles. Berger a tradus „Yohanan". Spune că vine din Ungaria. Merge și el la Ierusalim. Băiatul a plecat să împartă bucățile de carne, familiilor care așteptau pe plajă.

Cînd au terminat de mîncat s-au spălat pe mîini cu nisip și apă din mare. Jacques Berger a luat Cartea Începuturilor apucîndu-se să citească lent, pe măsură ce traducea **Beha'alotekha**, pasajul în care se vorbește despre lumina suspendată în cer ca un meteor, pînă dimineața, de norul care acoperea cortul tabernacolului, care îndruma poporul lui Moise în deșert. Esther asculta cuvintele misterioase și îndepărtate răsunînd ciudat aici, pe această plajă, în fața mării și albastrului, sub cer, cu emigranții care așteptau din loc în loc, cu copiii care se jucau în nisip, cu muzica armonicii care nu se știa de unde venea, cu mirosul fumului. Esther se gîndea la luminile văzute la Saint-Martin-Vésubie, prima dată cînd a intrat în vila în stil elvețian care servea de sinagogă, luminările aprinse pentru shabat, în penumbră și bătrînul Eizik Salanter, înfășurat în șalul alb, citind cuvintele în limba dulce și aspră pe care nu o înțelegea.

Puțin înainte de ora patru Esther și Berger s-au dus pînă la muzeu în vechiul oraș. Mergeau cu mulțimea, cu tinerii și copiii. În jurul muzeului erau soldați înarmați și milițieni purtînd brasarde. Marele bulevard era plin de lume, toți erau tăcuți. Cei care veneau se opreau, așteptau fără să facă gălăgie, fără să vorbească. Dintr-o mașină au coborît bărbați și femei, și au intrat în muzeu. Pe deasupra capetelor, ridicîndu-se pe vîrfuri, Esther a văzut un om scund îmbrăcat în negru, cu figură de cioban cu o chică bogată, albă. Apoi un megafon, fixat în grădina casei vechi, a început să emită cu o voce cam aspră, voalată, fiecare oprindu-se să respire, ascultînd ce se spunea, chiar și cei care nu înțelegeau ebraica. Aplecat spre Esther, Jacques îi traducea vorbele : „Israelul este locul unde s-a născut poporul evreu, aici s-a ivit și religia sa, independența sa, civilizația sa... Pentru el și pentru univers, aici a fost scrisă Cartea, ca să fie răspîndită în lume..." S-a oprit din tradus, nemaiputînd să vorbească. Vocea s-a curmat brusc, a urmat o tăcere apoi un cîntec a început să răsune, mai întîi îndepărtat, apoi din ce în ce mai aproape, cucerind întregul bulevard, străzile învecinate, pînă departe încît întreaga lume îl putea auzi. Esther nu cînta, nu învățase niciodată cuvintele, gîtul era strîns de emoție și ochii plini de lacrimi. A mai fost o pauză și megafonul a transmis vocea plăcută și lentă a bătrînului rabin Maimon care dădea binecuvîntarea. Berger s-a aplecat spre Esther spunîndu-i : „Israelul există, Israelul este proclamat". Deasupra muzeului, drapelul a fost urcat pe prăjină, cu steaua albastră fluturînd pe cer.

Tinerii alergînd pe străzi, cîntau. Se strîngeau mîini, se formau farandole, șerpuiau. Esther s-a prins și ea, alerga și ea, cu răsuflarea tăiată de-a lungul unor străzi necunoscute, mînă în mînă cu o tînără îmbrăcată într-un tricou cu dungi marinărești. După atîtea eforturi, era o amețeală, o nebunie. Jacques alerga și el în lungul străzilor aluitoare, s-a întîlnit cu Esther, depărtîndu-se din nou. Muzica și cîntecul erau prezente pretutindeni.

Într-o caferea, aproape de plajă, s-au așezat să se odihnească bînd cafea sau bere. Tînăra fată cu tricou în dungi se numea Miriam, o alta Alexia. Și-au spus și băieții prenumele, Samuel, Ivan, David. Vorbeau doar idis, germană și engleză. Au băut, au fumat, au rîs încercînd să-și vorbească, cît de cît, tatonînd. Nimic nu mai avea importanță. Berger o strîngea pe Esther la piept, îi mîngîia părul. Era ametit.

Și-au reluat rătăcirea pe străzi. În pofida pregătirilor de sabath, tinerii continuau să danseze, să cînte. Cînd s-a înnoptat s-au întors pe plajă, acolo unde creșteau pini în pămîntul argilos, în mijlocul unor limbi stîncoase înaintate în mare. Băieții au strîns lemne și **ace de pin, făcînd un foc printre pietre**, privind cum strălucește lumina. Fără să vorbească prea mult au rămas așezați în jurul focului, ascultînd troznetul flăcărilor, aruncînd din timp în timp crengi. Niciodată nu văzuseră o atît de frumoasă lumină nocturnă, cu vîntul care sufla dinspre mare.

Cînd s-a stins focul, s-au întins printre arbori, pe acele de pin. Esther simțea cum se învîrte pămîntul sub ea, ca o plută purtată de unde. Alături de ea era corpul lui Jacques, îi simțea răsuflarea. Auzea zgomotul altor perechi care striveau acele de pin și rupeau crengile. Buzele lui Berger le căutau pe ale sale. Îi simțea corpul tremurînd. S-a ridicat : „Vino, hai să ne întoarcem lîngă mama". Au mers o vreme fără să scoată vreo vorbă. Apoi Esther l-a prins de mînă pe Jacques, alergînd pînă la capătul plajei, poticnindu-se în nisip. Au găsit-o pe Elizabeth învelită în vechea-i cuvertură, cu spatele sprijinit de valize. Cînd au ajuns le-a spus doar atît : „Trebuie să dormim". S-a întins pe nisip.

Peste două zile Esther și Elizabeth erau pe platforma din spatele camionului care mergea spre Ierusalim. Convoiul, format din șase camioane și un jeep american, înainta încet pe drumul desfundat, printre colinele aride, la est de Ranela. În camioanele din față erau bărbați înarmați, Jacques Berger era cu ei. Cele patru camioane din coadă transportau femeile și copiii. Cînd a depărtat prelata, Esther n-a văzut decît praf și farurile aprinse ale camionului următor. Praful s-a mai împuținat clipă de clipă și a zărit colinele, rîpele, cîteva case. Vîntul era rece, cerul de un albastru încremenit. Și totuși războiul era prezent, peste tot, în jurul lor. Veștile spuneau că fermierii evrei din colonia Ataroth fuseseră asasinați. La Tel Aviv, înaintea plecării, Jacques

Prezentare și traducere
Andriana Fianu

Continuare în pag. a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi . ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 4 noiembrie 1992 • 42 (141)

Rolul discret al culturii

Este foarte probabil ca în calendarul de preocupări al Puterii recent instalate – parlament și guvern – problema Culturii să rămînă una de ultimă pagină, non-prioritară, socotită ca ne-imperativă, deci amînabilă sine-die sau, oricum, cu scadență îndepărtată. Nu contestăm că în raport, bunăoară, cu complexitatea și dificultatea problemei economice sau ale problemei sociale propriu-zise Cultura pare să fie ceva nu doar mai simplu și mai puțin dificil dar și mai puțin important, cel puțin din perspectiva zilei de azi. Însă ar fi o eroare capitală să se confunde această situare de moment, motivată, de Sahara economică pe care o traversăm, cu adevărata situare a Culturii în registrul intereselor societății românești. În plus, nici așezarea temporară a Culturii la marginea preocupărilor Puterii nu este corectă, mai ales acum în condițiile crizei economice. La o analiză atentă vom băga de seamă – unii cu surprindere – că tocmai starea proastă a economiei naționale reclamă sporirea atenției față de Cultură și că redresarea economică poate fi ajutată, într-o măsură deloc neglijabilă, de Cultură... Se știe bine că, în actuala conjunctură, cu sursele interne diminuate, cu tehnologiile depășite sau uzate, cu debilitatea financiară cronicizată, economiei noastre îi este greu, de nu chiar imposibil, să se reîntremeze fără participarea capitalului străin în investiții, în retehnologizare, în reactivarea surselor. Ceea ce presupune ieșirea României din conul de lumină nefavorabilă – aducător de izolare –, sub care e receptată acum în Occident, rectificarea imaginii noastre în lume și, eventual, re-impunerea noastră la cota justă în ochii Europei, ai unei Europe extrem de sensibilă la ea însăși, astăzi mai mult ca niciodată, și nu fără temei. Or, la această oră, și nici prea curînd, nu prin oferta economiei românești se va putea produce modificarea de imagine necesară reconsiderării, recîștigării încrederii celor care ne pot realmente ajuta să depășim obstacolele tranziției spre o societate democratică, antitotalitară. Mult mai mult poate face într-un atare sens Cultura. Ideea aceasta este foarte veche și valabilitatea ei a fost verificată sistematic de-a lungul istoriei noastre moderne. Nu trebuie, așadar, să inventăm nimic, trebuie doar să respectăm o tradiție fericită a biografiei noastre naționale și, firește, să o continuăm la parametrii de exigență ai vremii în care trăim. Iar pentru a o respecta continuînd-o e nevoie de un dram de atenție acordată Culturii române și, implicit, circulației ei în lumea contemporană. Prin urmare, pe de o parte, ar fi de așteptat o cît mai rapidă reorganizare a instituțiilor Culturii în spiritul nu numai al descentralizării ci, mai cu seamă, al eliberării de prejudecățile și poncifele demagogic-populiste iar, pe de alta, se impune o revizuire urgentă a modalităților de propagare a culturii române în străinătate, de la reînvierea activității Centrelor de Cultură românești din diverse capitale, care trebuie scoase de sub oblăduirea parazitară și de o eficiență nulă a Academiei Române (ea însăși o instituție aflată astăzi pe treapta cea mai de jos a falimentului cultural, pretinzînd deci o reînnoire integrală, practic o reconstituire căci nu prea mai e nimic de salvat din structurile ei actuale, aceleași din vremea regimului comunist, ba chiar mai derizorii) sau a Ministerului de Externe, trecînd în custodia de drept a Ministerului Culturii, desigur în colaborare cu departamentul cultural din Externe, pînă la regîndirea posibilităților de ofertă ale fiecărui domeniu al Culturii în parte. Și pentru că în instituțiile de cultură din interior sau din afară, se vede cel mai bine cîte sechele de structură și de mentalitate ne-au rămas de pe urma lungii boli prin care am trecut, problema revitalizării acestora nu poate fi rezolvată decît prin măsuri radicale. Evident, cu atît mai greu de promovat cu cît rezistența structurilor și mentalității de tip comunist e mai mare. Și e, într-adevăr, mare, cu mult mai mare decît dorința de schimbare a celor care chiar ar putea schimba lucrurile. Așa că sîntem nevoiți să privim cu scepticism probabilitatea realizării celor de mai sus. Asta însă nu înseamnă că schimbarea e mai puțin imperativă. Acest rol discret al Culturii de a sprijini revigorarea economiei românești ar fi păcat și trist să nu fie luat în seamă de Președintele, Parlamentul și Guvernul României, adică de cei aleși să conducă și să răspundă de mersul societății românești în următorii patru ani. La capătul mandatului lor nu vor putea invoca faptul că n-au știut de existența unui atare rol al Culturii.

„L"

13 întrebări pentru...
ILIE CONSTANTIN

în paginile 8-9

Ilustrăm paginile revistei cu reproduceri după lucrări din expoziția Sorin Ilfoveanu

NICOLAE PRELIPCEANU :

MASCA TRANSPARENTĂ

în pagina a 2-a

BOGDAN GHIU :

PARIS – ÎNCHISOAREA DE HÎRTIE

în pagina a 10-a

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Masca transparentă

Ziarele anunțau de mult intenția inegalabilului artist Mihai Mălaimare de a renunța la **Masca** sa. Din cauza dificultăților — insurmontabile — de a găsi o sală pentru teatrul său. Mai mult, chiar cînd mi-a spus el însuși asta am crezut că e totuși, și un dram de cochetărie de artist în hotărîrea sa, atît de ferm, dar și de rece părută, afirmată. Iată că lucrurile s-au precipitat, că nici una dintre soluțiile — de compromis — care i s-au oferit nu era realistă și mica trupă, inegalabila, remarcabila mică trupă, a **Măștii**, s-a mutat, pentru cîteva zile numai, cu microbuzul ei cu tot, la „ultimul sediu : în Piața Victoriei, pe trotuarul de lîngă Muzeul „Antipa", cum se anunță în finalul versiunii de stradă a spectacolului „Medievale" a sfîntă premieră dacă am înțeles eu bine, ce s-a desfășurat acolo pînă vineri, 30 octombrie a.c. La ora cînd scriu aceste rînduri — e abia luni 26 octombrie, tot a.c., după spectacol — nu știu exact cum va fi vineri. Sau „cum a fost", din punctul de vedere al tîrgului. Știu numai că, acolo, pe trotuarul Pieței Victoriei, la cîteva sute de metri de sediul Guvernului, Mihai Mălaimare și-a reînnoit sau reafirmat hotărîrea ca vineri a.c., după ultimul spectacol în aer liber, să desființeze teatrul. Cu toate succesele cu toate turneele în străinătate, cu toate acestea, fără un sediu, o bază, o casă, cei de la **Masca** simt că nu mai pot exista. Păcat de arta lor luminoasă — acolo, în Piața Victoriei, a venit chiar o grădiniță de copii care au participat de minune la grand și petit Guignol-ul ce se desfășura în fața lor și în sufletele lor. Nimic mai transparent decît acest spectacol, ale cărui instalații tehnice erau vizibile deopotrivă, ca și culisele" — microbuzul deschis și plin cu hainele interpreților — spectatorilor, ba chiar unii dintre aceștia urmăreau desfășurarea spectacolului din chiar „culisele" „scenei", fără să li se atragă în vreun fel atenția că nu e voie. Spectacolul, conceput desigur pentru o sală, are, mai ales aici, în aerul încă liber al Pieței Victoriei, (frumoasă victorie asupra artei, domnule !, spuse domnul Bretschneider... „ca un căcat, domnule", răspunse circiumarul Paliuc, în gura căruia cuvintele cur și căcat reveneau din două în două — ca să citîm inexact dar oarecum potrivit din colegul nostru, al tuturor, mai mare însă, J. Hașek) și o doză de happening, căci spectatorii, mici și mari, se mai amestecă printre actori și mai ales invers. Aerul său de naturalețe, simplicitate sinceritate naivă cucerește. Sau, din păcate, a cucerit.

Mă gîndeam, în timp ce urmăream acest ciudat și, la urma urmelor, disperat spectacol, la sălile mari și goale, mici și goale, care stau închise în București, care sînt încă niște garaje de exemplu dar închid în ele, fără să știe „niște veritabile și suficiente pentru actorii teatrului **Masca** săli de spectacol. Iar această mină de artiști e silită să joace în stradă, avertizîndune că aici vom ajunge cu toții dacă nu ne vom băga mințile în cap și ne vom încăpățîna să ne ținem în continuare de astfel de chestii, desigur neserioase, față cu managementul, cu implementarea, cu banii.

Oricum, viața fără această **Mască** ingenuă, transparentă pînă la suflet, va fi și mai greu de suportat pentru cei care știu ce e și ce a fost arta adevărată, față cu piața, fie ea și liberă.

După închiderea ultimului spectacol al trupei lui Mihai Mălaimare în piața de mai sus, opinez că ea își va merita cu încă un vîrf și încă mai îndesat numele de Piața Victoriei. O victorie în plus nu strică niciodată, o să spună cineva. Îi vom răspunde simplu : da, așa este, dar depinde a cui și împotriva cui.

Nicolae Prelipceanu

momos

Considerații xenofobe

Ori pe ce parte am întoarce dobînda percepută de băncile românești pentru banii împrumutați timp de un an (80%), ea mi se pare o dobîndă antinațională. Iată de ce : pentru suma de 4,3 milioane lei(echivalentul a 10.000 $) băncile noastre vor banii înapoi și 3,44 milioane plus ca dobîndă, adică 7,74 milioane lei. Orice cetățean străin poate împrumuta de la băncile țării lui 10.000 $ cu o dobîndă de maximum 30%, adică va plăti la sfîrșitul anului 3 000$ dobîndă. Ceea ce, transformat în lei, înseamnă 1,29 milioane. Dacă respectivul cetățean, care a împrumutat, se hotărăște să facă afaceri cu banii respectivi în România el este net avantajat în fața indigenului care s-a hotărît să împrumute aceeași sumă de la băncile românești. Astfel, orice pîrlit dintr-o țară cu economie de piață este „împins" să se desfășoare pe piața noastră, în detrimentul eventualului investitor indigen. Indiferent cine a hotărît dobînda noastră internă (FMI sau numai cei care doreau să nu ne vindem țara) este evident pentru oricine că se încearcă plasarea fără nici un risc a micului capital occidental (și nu numai) pe piața românească. Ceea ce, cred eu, este antinațional : micii capitaliști ar trebui să fie în primul rînd români și băncile noastre ar trebui să-i susțină în primul rînd pe ei. Cei care au acceptat (la cererea băncilor mondiale) sau au hotărît cu de la sine putere această rată a dobînzii pentru împrumuturile investitorilor români sînt criminali și ar trebui chemați în fața justiției. Sigur, ni se va explica, pentru a primi împrumuturi cu dobînzi mici și pe termene medii și lungi trebuie să „înghițim" tot felul de condiții. Dar, există condiții și condiții. A opri hotărît dezvoltarea micului capitalist român în favoarea celui străin este o crimă care ne poate schimba viitorul în sensul cel mai rău al cuvîntului. Oricine își poate închipui cum va fi privită peste cîțiva ani dezvoltarea micului capital străin pe piața autohtonă de către populația sărăcită și împinsă spre ură de către partidele naționaliste. Dar poate că asta și doreau guvernanții noștri : o demonstrație că românii nu își pot chivernisi singuri treburile și că tot „tătucul stat" știe s-o facă mai bine.

Ștefan Agopian

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● DINU PETRESCU : „Cădere electorală în damigeană". **(Infracțiorul)** ● IOANA ILIE : „Benzina nu se scumpește, sigur, Competrol mulțumește". **(Ora)** ● „Scumpirea benzinei. O explozie care aruncă în aer prețurile". **(Evenimentul zilei)** ● CORNELIA SIMIONESCU : „Dublarea prețurilor la benzină și motorină. Costurile vieții vor crește în lanț". **(România liberă)** ● „Scumpirea benzinei — primită cu înflăcărare de toți automobiliștii patriei, fără deosebire de marca mașinii". **(Tineretul liber)** ● CRONOS : „Președintele Ion Iliescu este indignat de scumpirea combustibililor, comentau doi dintre consilierii șefului statului". **(Universul românesc)** În sfîrșit, o consolare ... ● ION CRISTOIU : „Oficiosul prezidențial **Dimineața** a publicat în numărul de ieri, cu cîteva ore înainte de a se anunța scumpirea benzinei, un text plin de ură, în care ne acuză nici mai mult, nici mai puțin că sîntem vinovați de «o gravă perturbare socială», cerînd intervenția procuraturii. Nu întîmplător, în aceiași termeni se pronunță și un alt oficios al Cotrocenilor cotidianul **Vremea**. Acesta ne acuză că am vrut să-l destabilizăm pe dl Ion Iliescu publicînd știrea despre scumpirea benzinei". **(Evenimentul zilei)** ● ADRIAN PĂUNESCU : „Guvernul Stolojan a dublat prețul la benzină, împingînd, cu un rînjet, poporul român și mai adînc în mizerie". **(Vremea)** ● I. Ș. : «Dimineața» a jubilat prematur : «Evenimentul zilei», bine informat de data aceasta, este în drept să ceară despăgubiri «cotidianului de informație și opinie democratică» pentru răbufnirea de ieri. Cu milă însă, deoarece — tot sursele oficiale o mărturisesc — va fi votată, cît de curînd, legea falimentului". **(AZI)** ● DAN MEDEANU : „Costumele de baie s-au micșorat pînă la stadiul de intenție" **(Erotica)** ● CORINA CARAMETE : „Mergînd pe jos, faceți economie ! Dar, din păcate, vă crește pofta de mîncare ...". **(România liberă)** ● ILIE ȘERBĂNESCU : «Despotul luminat» la ora încercărilor". **(Expres)** ● ION CRISTOIU : „Mi se pare normal ca dl Ion Iliescu să nu fie echidistant politic. Anormal ar fi să fie invers. Întreaga sa campanie electorală (inclusiv gestul de a deveni propagandist al FDSN) ar fi complet inutilă". **(Evenimentul zilei)** ● OCTAVIAN PALER : „Se pare că, reconfortat de realegerea sa, Ion Iliescu arde de nerăbdare să se amestece în treburile executivului, poate ispitit de vechiul său vis de a fi un «despot luminat»". **(România liberă)** ● BARBU CIOCULESCU : „Le trebuie un guvern, dar nu unul oarecare, pregătit, precum cabinetul Stolojan, să scoată castanele din foc cu lopățica, ci unul care să vîre adînc mîna în tăciunii aprinși". **(Dreptatea)** ● TIA ȘERBĂNESCU : „Păi ceva mai umilitor pentru națiunea română decît să-l vadă pe C. V. Tudor în Parlament și participînd la negocieri pentru guvern, nu credem să existe. Ceaușescu însuși ar rămîne mai perplex ca Gelu Voican Voiculescu văzînd unde-a ajuns ștergătorul său de parbriz". **(România liberă)** ● MARIN BADEA : „Poporul va ști să aprecieze pe cei curajoși, să-i condamne pe cei lași". **(Dimineața)** ● ALCIBIADE : „În capcana întinsă de **B. S.** cade și **Adrian Năstase**, care declară gazetei filo-maghiare «**Zig-Zag**» : «Un guvern în care ar fi PSM-ul ar fi un guvern prin care se va pierde mult ca imagine, în afară». Bravo, amice, te dași pe brazda brucană"... **(România Mare)** ● OANA STĂNCIULESCU : „La vorba domnului Funar : Peste trei ani vom ajunge în 1989". **(Ora)** ● ALCIBIADE : „Multă zarvă inutilă mai face **PUNR**-ul !". **(România Mare)** ● EUGEN BARBU : ... „jandarmul face și acte de caritate". **(Națiunea)** ● CAROL SEBESTYEN : „Cînd a aflat prognoza INFAS—IRSOP, Gheorghe Funar a izbucnit în plîns". **(Cuvîntul)** ● ILIE NEACȘU : „Pînă la primul tur doar Gheorghe Funar (...) a reușit să-și atragă simpatii. Prin stilul său modern, de tip american, a adus culoare, sare și piper campaniei prezidențiale". **(Europa)** După aceea a dus praf de strănutat ... ● FLORIN BICHIR : „Plăcîndu-i mai mult în sala «Omnia» decît în altar părintele Tatu sfidează Patriarhia". **(Ora)** ● „Revoluționarul **Dan Iosif** a rămas pe dinafara Parlamentului. Cum dînsul a declarat recent că, în decembrie '89, n-a împușcat pe cine trebuia, mediile oculte îl au în vedere. Îi pregătesc un post de prefect. Așa se spune". **(Expres magazin)** ● CEZAR ANDREESCU : „Ultimii comuniști, întîi moșieri. Pe moșiile lui Vadim Tudor, țăranii trăiesc mai rău decît în 1907". **(Cuvîntul)** ● FLORIAN MIHALCEA : „De vineri, **Corneliu Vadim Tudor** are imunitate parlamentară, **Vasile Moiș**, în schimb, a pierdut-o". **(Timișoara)**. ● FLORIAN DUMITRESCU : La apariția sa în Senat „Pe Vadim Tudor nu l-a luat în seamă nici măcar liftiera". **(Zig Zag)** ● CRISTINA DRĂGAN : „Opțiune democratică : castrare sau pușcărie !". **(Un bărbat și o femeie)** ● DANIEL UNCU : În Senat „CV Tudor sare în picioare mai abitir ca sirena trasă de Vasile Roaită : «Să se reprime actele de huliganism, să nu se mai strige Huo !»." **(România liberă)** ● „Cu încă zece deplasări în Occident ale Naționalei de fotbal, scăpăm, de dușmanii interni, care visează doar cum să transfugă din țară, și rămînem noi între noi românii adevărați". **(Academia Cațavencu)** ● „Cîntec de leagăn : Vino PEȘTE, de ne crește !...". **(Țițe)** ● DUMITRU BĂLĂEȚ : „Un-doi, soarele e cu noi". **(Socialistul)** ● VICTOR NIȚELEA : „Nimic nou sub soare". **(Totuși iubirea)**

Petre Stoica

dictatura personală

Stafiile ceaușiste îl aleg pe Adrian Păunescu, senator de Maglavit

„Vă rog să faceți liniște ! S-ar putea să am idei ! Dacă în Securitate nu erau oameni de conștiință, nu se întîmpla ce s-a întîmplat. Trebuie să reconsiderăm activitatea ei !", a cuvîntat, aproximativ, peste huiduieli, de la tribuna Senatului, în ziua validării sale, la 21 octombrie 1992, fostul poet de curte ceaușist și actualul gazetar de curte iliescist Adrian Păunescu, ales al Partidului Socialist al Muncii, comunist de spiță impardonabilă, după cum singur a declarat atunci : dacă n-am părăsit P.C.R.-ul cînd era la putere, cu atît mai puțin o voi face acum ! Sigur... Consecvent colaborationist al Puterii cum este, caracter plin de culoarea „sîngelui vărsat în luptă" : și luptă și luptă și dă-i și dă-i...

Ce jalnice vremuri trăim : să ajungă unul din cei mai periculoși „cultivatori" ai cultului personalității dictatorului N. Ceaușescu, ai consoartei lui și ai fiilor lor, ce a înscenat spectacole faraonice de esență fascistă, aberante, obsedante, de preamărire a totalitarismului, să ajungă senator un **tovarăș** de teapa lui Adrian Păunescu și să fie validat de toți cei prezenți la 21 octombrie în Sala Omnia, îndeosebi de Opoziția democrată, mi se pare prea mult. O fi ea, democrația, o baltă împuțită în care cresc, încet, încet, peștii **curați**, dar chiar să nu se mai poată face nimic să fie blamat, dacă nu trimis la plimbare, un Adrian Păunescu azi, scuipat și gata să fie linșat la Revoluție... De ce n-a votat Opoziția democrată, măcar de dragul îmbrobodirii opiniei publice anticomuniste, împotriva validării lui Adrian Păunescu ca senator ?

Fiindcă nerușinarea acestui „tribun nostalgic" depășește patologicul : virit cu forța în față, Adrian Păunescu vine acum să reabiliteze în Parlament un trecut nenorocit comunist — e strigător la ceruri ! Au murit sute și sute de proști anticomuniști în decembrie 1989 să vină „aleși de popor" să se lăfăie în fotoliile noii clase conducătoare, în Parlament, toți înrăiții tot ei, securiști, activiști P.C.R., colaboraționiști, foști nomenclaturiști de stat ? Ce blestem ne tot trage la fund, să ne înecăm în propriul rahat comunist-reformat ? Că ne tragem unul pe altul la fund, în „lupta politică", recitînd versuri de A. Păunescu, te pomenești : „E prea lung drumul pînă-n comunism / De nu-l scurtăm cu gări și cu etape, / De nu-l aducem totuși mai aproape".... Să ne ferească Dumnezeu : partidul lui Ilie Verdeț, continuator fidel al P.C.R., ne amenință resentimentar, gata să ne pună pumnul în gură ? Bravo..... Bravo lui Ion Iliescu : a dat lovitura prin includerea unor „parlamentari verosi" de tip A. Păunescu sau Corneliu Vadim Tudor la Putere, prin manipularea electorală P.S.M.-istă și P.R.M.-istă ! Prin ei, Ion Iliescu va desăvîrși socialismul multilateral dezvoltat perestroikist ? De ce nu, „poporul" abia așteaptă să-i fie pus iar jugul...

Nu am idee, cîți știu, de curiozitate : Adrian Păunescu și-a început, cu linie verde iliescistă, mîndru, superstițios, sigur pe steaua sa roșie, și-a început campania electorală, deliberat, — atenție !, la Maglavit, închinat „mosului", bătînd mătănii să cîștige alegerile, în speranța că minunile dumnezeiești, din vremea cînd România era monarhistă, au încăput pe mîna diavolului comunist între timp și că-și va putea face de cap, plin de bani negri, în județul Dolj, de unde trebuie că bîntuie stafiile perechii ceaușiste împușcate la nivel înalt de Crăciun, în 1989, în căutarea unor morminte părintești, stafii dictatoriale ce îl vor fi tot împingînd de la spate pe A. Păunescu să vină să se pună crucis schimbării benefice la față a bietei Românii...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

New Age?

Am citit cu mare interes, mărturisesc, un studiu deosebit de documentat asupra fenomenului New Age semnat de profesorul Bruno Würtz. Cartea a apărut la Editura de Vest, Timişoara. Fiind mai mult decît o introducere, conţinînd şi trimiteri bibliografice, o listă de instituţii şi fundaţii preocupate fie de susţinerea fie de cercetarea fenomenului pomenit, cartea profesorului timişorean poate fi considerată chiar un vademecum al problemei mai ales pentru publicul românesc nu atît dezinformat cît incorect informat. Nu voi analiza în continuare valorosul studiu ci voi încerca să desluşesc măcar cîteva din tentaţiile pe care ni le oferă fenomenul New Age nouă, celor rămaşi de căruţă, adică esticilor post-totalitarişti.

Întîi — soluţia paradoxală a ieşirii din criză.

Noi şi restul lumii ne sfătuim şi ne sfătuieşte că singura soluţie pentru est de a ieşi din criză ar fi clarificarea în domeniul proprietăţii şi al relaţiilor de producţie. Cum s-ar spune, o „însănătoşire" a economiei care va deveni „mai săracă dar mai cinstită". Asta presupune muncă şi proprietate. Asta presupune recunoaşterea deschisă, chiar postularea inegalităţii realizărilor chiar dacă se axiomează egalitatea şanselor. După o jumătate de secol de egalitarism forţat în care toţi eram relativ la fel de săraci este greu să accepţi ipoteza că o parte dintre noi vom deveni mai bogaţi. Chiar dacă este cinstit, chiar dacă este drept. O jumătate de veac ne-am obişnuit ca inegalitatea să apară în zona „şi mai săracilor" în ajutorul cărora ne străduim să venim cu sărăcia noastră în spinare.

Ce ne oferă New Age în acest domeniu? O nouă confuzie a relaţiilor, e drept, de alt tip, dar tot o confuzie. O supă călduţă în care nu relaţia interumană este determinantă ci relaţia om-mediu. Prin mediu înţelegîndu-se foarte multe sfere de la mediu social la cosmos. Această alter-nativitate, această schimbare a punctului de vedere este mult mai apropiată de confuzia noastră cea în care am trăit şi cea în care am ajuns în urma efortului de schimbare.

A te întoarce de unde ai plecat pentru a parcurge drumul normal, străbătut de vestici, pare nu doar păgubos dar şi inacceptabil. De aceea soluţia re-naşterii, soluţia mult mai lesne de adoptat a schimbării punctului de vedere şi nu a schimbării cursului economic pare că se va bucura de îmbrăţişare entuziastă în Est. Dacă vom reuşi să credem că totul nu este decît o problemă de subiectivitate atunci şi sărăcia noastră va fi o chestiune subiectivă. Iar de chestiunile subiective poţi scăpa uşor, ignorîndu-le sau schimbîndu-le denumirea. Dacă ne vom strădui, vom ajunge la concluzia că ieşirea din situaţia de catastrofă economică se poate realiza pe calea ideologică, a propagandei. Nu este uşor, dar nici imposibil. Patruzeci de ani s-a lucrat în acest sens şi era cît pe ce să se reuşească definitiv.

Al doilea — statul şi colectivitatea. Mai precis, înlocuirea statului cu forme de autoadministrare locală. New Age — ne prezintă o lume viitoare auto-responsabilă, organizată după interese specifice la nivel micro-comunitar. Nimic mai încîntător decît această anarhie sui-generis. Cu condiţia înţelegerii unui vechi proverb românesc — cîte bordeie, atîtea obiceie. Şi ce este permis la tine, este interzis la mine, în schimb ce eu accept de la tine, tu trebuie să accepţi de la mine. Un perfect mecanism de spălare a banilor murdari, mai ales dacă numărul mare al bordeielor duce la o multiplicare incontrolabilă a „obiceielor" legislativ financiare. Apariţia sistemului autoadministrativ este un triumf al transnaţionalelor şi al Mafiei.

Al treilea — New Age este optimist. Totul se va aranja dacă ne vom împăca cu lumea ce ne înconjoară, dacă vom accepta că sîntem parte dintr-un întreg economic. Altfel spus — dacă ne vom accepta destinul.

Ce să mai spunem — „necesitatea înţeleasă"!

Trei motive pentru a crede că „noua vîrstă" nu reprezintă decît schimbarea pălăriei. Pentru vest — un epitet ornant, pentru est — nimic nou. Decît încă un pas nu doar spre acceptarea soartei ci chiar spre asumarea ei. S-ar putea să ne înşelăm. N-ar fi rău să fie aşa.

Eugen Uricaru

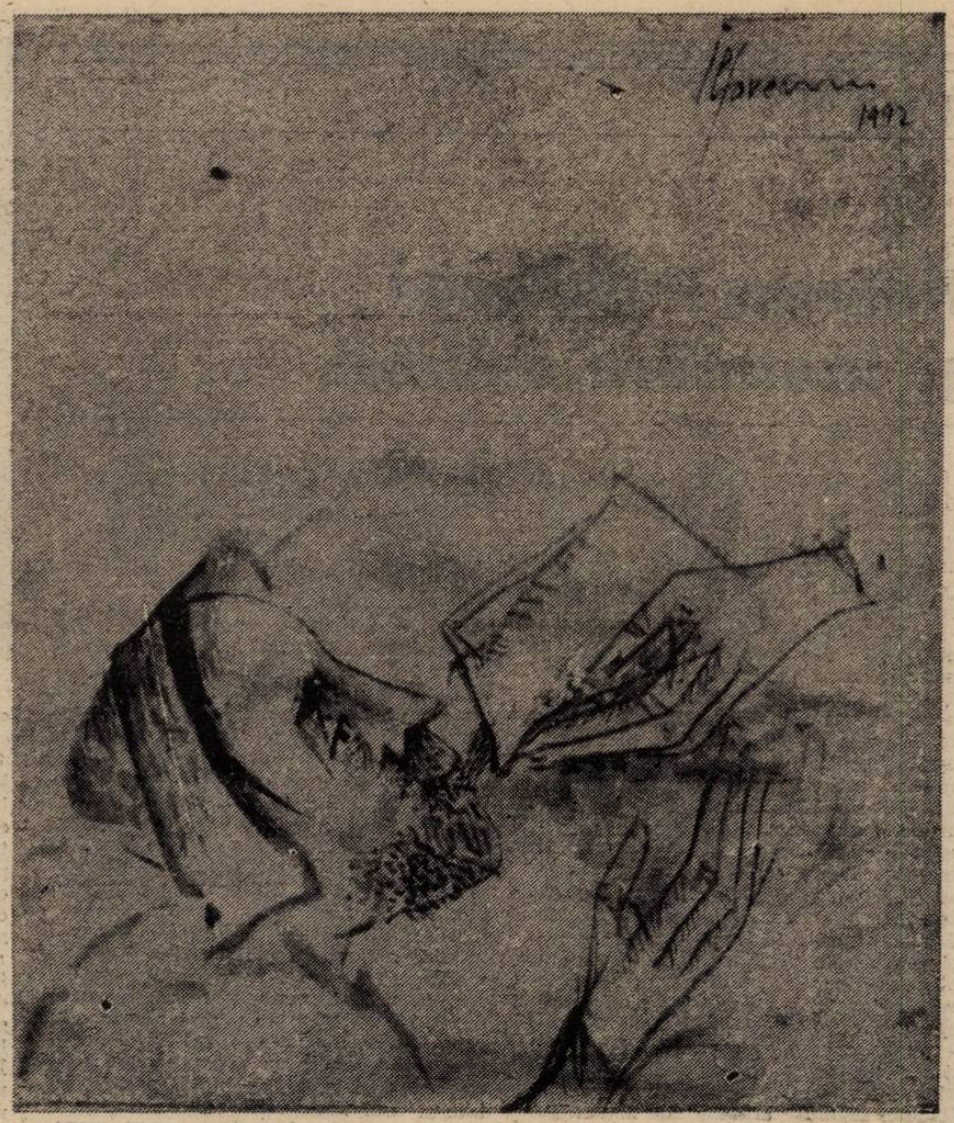

Obsedantul prezent

In vremuri de restriste — si politica este cronic in vremuri de restriste — conducătorii au putut întotdeauna să invoce „conditii exceptionale" care necesitau măsuri de apărare exceptionale.

Arthur Koestler

Pînă să nu (ni) se fi întîmplat ce şi cum s-a întîmplat, adică alegerile parlamentare şi prezidenţiale, mai toată lumea era de acord că, după, va fi cumva mai bine. Ori măcar mai binişor. Ce şi cum să fie mai bine nu prea era clar, dar aşa se spera. Pentru că deşi au existat toate **condiţiile** să ne fi vindecat de viciul speranţei, iată că n-am reuşit. A început dară după alegeri un soi de spectacol politic poreclit prin gazete în fel şi chip : balet, circ, s.a. asemenea. Dacă tot li s-a dat drumul în Parlament, „poeţii neamului" n-au înşelat aşteptările, dezlănţuindu-se promitători pentru ce va să vină. Steaua vechilor tribuni ca Dumitrascu, sau Văcaru, sau Brătianu a pălit. F.D.S.N., ar vrea parcă să guverneze sub oblăduirea panoramicului zîmbet prezidenţial, dar... Dar are o ţienă. Sau mai multe ţiene. Ar fi cam trebuit să intre în cîrdăşie cu nişte mai vechi to'arăşi de drum care acum, pe bună dreptate, îşi cer răsplata. Incomod, că parcă n-ar fi tocmai de bon ton. Şi nici de bun augur. Cuiva, se pare, nu i-ar conveni cîrdăşia asta cu alde vadimi şi verdeţi care prea ar semăna a cinism după ce tocmai ca să scape lumea de ei au murit nevinovaţi nişte oameni. Sau, mă rog, nu că într-adevăr nu îi convine, însă nu aşa, nu dintr-una, ci să (a)pară că n-au avut ce face bietii fedesenisti înghesuiţi de extremismul Convenţiei Democratice şi al „bandei de haimanale" a fesenistilor. Drept care a fost împins mai în faţă un produs de soi al „revoluţiei", flegmaticul domn Adrian Năstase, domnia sa avînd răbdare să negocieze cît hău. Că în definitiv nu dau turcii. Cătinel, cătinel, s-or împărţi ele şi funcţiile de conducere în cele două odăi ale Parlamentului şi cîndva, cumva se va face şi un guvern. Tărăsenia enervîndu-l peste poate pe primul funcţionar al ţării care, prin intermediul unei ziariste de la **Tineretul Liber** s-a stropşit fără menajamente la proaspeţii aleşi ai poporului : „Ia mai lăsaţi-mă în pace, sînteţi nişte neseriosi pentru că vă urmăriţi numai interesele voastre, nu urmăriţi interesele ţării, pentru că dacă le-aţi urmări, aţi face imediat guvernul ! Dacă e nevoie staţi şi negociaţi de dimineaţă şi pînă noaptea, nu veniţi asa, o oră, clămpăniţi şi după aia plecaţi". Deci fără să clămpănească şi fără să clipească, serios, din dragoste de neam şi ţară. **N.B. după ce s-a terminat vînzoleala cu alegerile**, domnia sa primul funcţionar dintre funcţionari ne-a pălit pe toţi (nu zicem cu copita că nu e frumos !), să ne-învăţăm naibii o dată pentru totdeauna minte că în economia de piaţă scapă cine poate. După care, Dumnezeu cu mila ! Or fi ei şi şoferi şi mineri şi alte sindicate d-astea mai nervoase, dar şi guvernul are scutieri. De care însă, bineînţeles, că n-o să fie nevoie fiindcă mai avem doar un preşedinte cu experienţă şi, la o adică, cu siguranţă că, magnanim, va găsi domnia sa o soluţie de măidrăgeală.

Între timp, aşa pentru divertisment şi senzaţie, a fost adus de peste mări şi ţări (pe banii contribuabilu'ui ?) un vestit socioiatru, fost dizident, **fiindcă** avem şi noi dezidentii nostri. Nu să ne vindece, ci doar aşa, să ne vadă mersul şi să ne ia pulsul. Bate ? Bate. Cam halandala, da' bate. Numai răbdare s-avem că, pînă la urmă, toate s-aranjează. Vorbind cam ca Pitia, sau în dodii, dl. M. Botez a venit, a văzut, s-a mirat cît de multe s-au schimbat, i-a spus ce i-o fi spus preşedintelui iar preşedintele nu i-a spus că-l face premier şi dusu-s-a. Lăsîndu-ne cu-ale noastre, despre care noi ar trebui să înţelegem că nu sînt deloc nici mai rele nici mai multe decît prin celelalte foste state socialiste/comuniste. Aşa cum ne-a tot spus-o de altfel şi dl. I. Iliescu în campania electorală. Ce, parcă ei n-au comunisti ? Ba au. Au cîştigat şi alegerile în Lituania. (Da, dar noi trăim încă în Blituania !) Iar, dacă tot a venit vorba, poate n-o da Domnul de s-o-nvîrti roata Istoriei cîş, să piardă Elţîn partida, că abia atunci o să ne dăm seama ce preşedinte şi ce ministru de externe înţelepţi am avut ! Etc., etc., etc. Aşa o fi, rău peste tot, însă din cînd în cînd, ba în cîte-o gazetă, ba la televizor, parcă se-arată altcumva. Că între vreo 30 de dolari şi 300, să zic m, diferenţa e mare. Cine are curiozitatea să se convingă n-are decît să stringă bani şi poate merge să vadă. **Cît se mai poate !** N-o să ne-apucăm acum şi aici să povestim cum, în momentul cînd ai trecut graniţa în Ungaria, diferenţa e şocantă, iar mai departe...

Şi am ajuns astfel la ceea ce ni se pare într-adevăr cumplit. RESEMNAREA. Resemnarea cultivată insidios în numele mîndriei naţionale şi, corelat, al păstrării unităţii, bineînţeles, tot naţionale care înseamnă acceptarea fără cîrteală a orice hotărăşte cîrmuirea. Resemnarea cu o mortalitate apropiată de cea a Mozambicului. Resemnarea cu genocidul bătrînilor. Resemnarea cu morţii din decembrie '89. Resemnarea cu mineriadele. Resemnarea, nu de a-i vedea ajunşi în Parlament pe torţionarii şi victimele comunismului, ci de a crede că ei se vor putea împăca vreodată. Resemnarea cu un sistem de învăţămînt al cărui ministru declară că „Ne dăm copiii pe mîna unor oameni de la catedră, aflaţi, ca integritate psihică, în sectorul patologic". **(Tineretul Liber)**, iar **Adevărul**, ca să nu-şi şocheze cititorii, relatează : „Există cadre didactice cu o stare de sănătate la limită sau sub limita normalului". Resemnarea, nu de a-l fi văzut pe preşedintele ţării gudurîndu-se pe lîngă un cîntăreţ american, ci de a fi aflat că pînă şi atît de sobrul Stolo (cum îl alintă gazetarii) a făcut frumos la megastar, că de, aşa cere protocolul electoral. Resemnarea de a citi la gazetă că salvările abia mai circulă dar guvernul şi-a îmbogăţit parcul auto cu 40 bucăţi. Volvo noi noute a peste 30 000 dolari bucata. Resemnarea de a citi zilnic relatarea unor crime absurde faţă de care de bună seamă că sînt palide ştirile despre copiii care se drogheaza în continuare cu Aurolac sau că studentele ieşene se mai şi masturbează chiar dacă sînt căsătorite. Adică resemnarea totală, aşa încît fiecare să fie convins, pe zi ce trece, că nu e nimic de făcut, trebuind să ne întoarcem la vechile năravuri de supravieţuire. Că nu se mai poate. Într-adevăr. Aşa cum a fost făcută pînă acum reforma economică, la fel ca şi democratizarea, i-au adus pe mulţii în pragul disperării. Haosul care părea fiestă s-a transformat în cosmar. Poporul vrea liniste. Şi, ca întotdeauna, lumina vine de la Răsărit. Aşa cum ne învaţă şi **Vremea**. La Moscova a apărut un Front al Salvării Naţionale (stranie coincidenţă !) al comunistilor naţionalisti duri. „S-ar putea ca acolo să avem un F.S.N., care să ne arate ceea ce s-ar fi cuvenit să facă cel de la Bucureşti". Iar dacă n-a făcut-o timpul nu e trecut. O vreme, microbiştii vor fi nevoiţi să renunţe la fotbal fiindcă va fi mare nevoie de stadioane....

27 octombrie 1992

Şerban Lanescu

cronica ediţiilor

Heliade Rădulescu şi literatura exilului

O ediţie corespunzătoare a scrierilor lui Heliade Rădulescu nu avem încă, deşi doi foarte buni specialişti s-au angajat în această direcţie: istoricul literar D. Popovici, care a început în 1939 o ediţie gîndită de la început ca reprezentativă, deci foarte restrictivă, dar n-a putut-o încheia nici în aceste severe limite din cauza războiului şi a perioadei care i-a urmat, mai rea decît războiul, şi filologul Vl. Drimba, care ne-a dat începînd din 1967 patru volume în cunoscuta serie de „Scriitori români" de la Minerva, dar n-a putut include aici nici una dintre paginile „dificile" ale scriitorului, probabil cam jumătate din tot ce a scris el, şi în acelaşi timp unele dintre cele mai interesante; fie că erau pledoarii, documente sau pamflete antirusesti (marea obsesie a activităţii sale politice), fie că aveau implicaţii inconvenabile strictei cenzuri de pînă mai ieri (de ordin religios, filozofic, politic), adică erau „reacţionare". Aşa se face că cele mai importante scrieri ale sale, care îl arată nu numai ca un remarcabil povestitor şi portretist, dar şi ca un gînditor original în istorie, religie, filozofie, sociologie, primul creator de sistem în aceste domenii din istoria culturii noastre, între care **Echilibru între antiteze, Istoria critică a omenirii, Biblicele** ş.a., n-au putut fi niciodată reeditate în ultimele cinci decenii, adică tocmai în perioada în care s-ar fi putut pune în valoare marile lor deschideri (singura reeditată mai demult a fost de altfel **Echiiibru între antiteze,** în 1916, cu mari erori şi neglijenţe). O ediţie completă, sau aproape completă, a operelor lui Heliade Rădulescu este deci cu atît mai necesară astăzi, cînd va trebui să pornim de la începutul veşnic care este în texte, pentru a ne redescoperi trecutul adevărat al culturii noastre, dar e puţin probabil să o vedem realizîndu-se în următorii ani: acum o putem face, dar nu avem mijloace s-o tipărim.

Una dintre perioadele prea puţin cunoscute ale activităţii lui I. Heliade Rădulescu este aceea a maturităţii sale tîrzii, a epocii de după revoluţie şi, în acest spaţiu, aceea a exilului său de după septembrie 1848, petrecut — cum se ştie — aproape trei ani în Franţa, apoi în insula Chios şi la Constantinopol, pînă la revenirea sa în ţară, în preajma alegerilor de la începutul anului 1859. Acest exil, care a pricinuit o efervescentă politică şi publicistică fără precedent în rîndul emigranţilor români, între care Alecsandri, Bolintineanu, Bolliac, D. Brătianu, Ghica ş.a., a dat aripi în special condeiului lui Heliade, care-şi vedea astfel împlinită una dintre cele mai arzătoare şi mai secrete aspiraţii: aceea de a vorbi în faţa unui public european, de a reprezenta în faţa lui cauza întregii ţări, mai mult, a întregului popor. Este o epocă extrem de agitată, de fructuoasă şi de puţin cunoscută, în primul rînd pentru că presupunea la fiecare pas fraze care erau adevărate erezii pentru puterea politică — privitoare la rolul nefast al rusilor în istoria ţării, la caracterul nefast al comunismului, la meritele istorice ale boierimii etc. — iar în al doilea rînd pentru că se cerea o activitate de investigaţie complicată şi îndelungată în bibliotecile occidentale. Unele informaţii asupra acestui mare spaţiu virgin a dat G. Oprescu, într-un articol din 1927, din **Dacoromania,** altele au fost comunicate de regretatul R. Tomoiagă în cărţile sale din 1971 şi 1976 sau, mai recent, de mine în monografia din 1986. Domeniul este însă prea vast pentru a fi epuizat prin incizii întîmplătoare, limitate şi individuale. El trebuie explorat sistematic, prin despuierea unui mare număr de periodice din acei ani, care pot ascunde — şi uneori chiar ascund — surprize sau măcar informaţii interesante.

Toată publicistica lui Heliade din această perioadă trebuie gîndită şi înţeleasă ca o activitate coerent articulată, ca o prelungire a acţiunii politice revoluţionare curmată brutal de intervenţia trupelor ţariste şi turceşti. Corespondenţa sa din perioada exilului dă numeroase dovezi în acest sens, începînd încă din 24 aug./5 sept. 1849 cu ideea că toate popoarele îşi vor continua lupta pentru libertate prin scris, şi datoria românilor este de a nu rămîne mai prejos: „Cauza noastră era încetată de mult şi numai scrisul o mai putea ajuta... Scrisul şi iar scrisul aduce luminele şi adevărul. Toţi popolii se vor pune pe scris, şi noi nu trebuie să tăcem...", iar la 14/26 mai 1850 revine: „Nu mai e alt mijloc decît scrisul şi formarea opiniei (internaţionale — n.n.), să ne cunoască lumea". Desigur, libertatea nu se cîştigă în străinătate, dar acolo se poate cîştiga simpatie şi sprijin pentru o cauză sfîntă, se poate spune adevărul despre nedreptăţile pe care le suferă ţara sub o cizmă străină: „Aici poate avea fiecare emigraţie şi fiecare popol apăsat

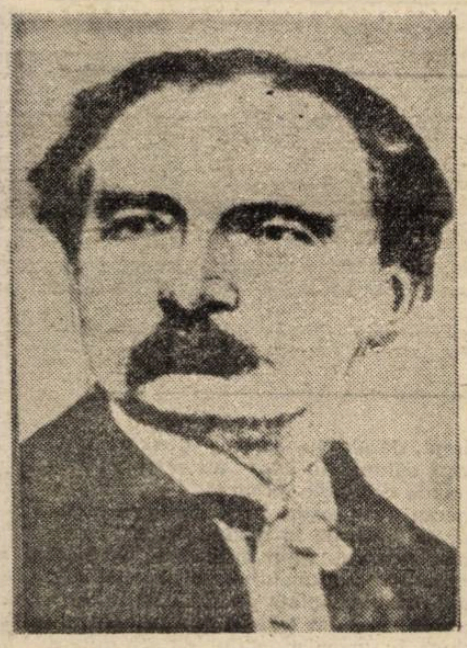

o uşe deschisă, o voce a striga, un centru de unire şi de înţelegere. E datoria emigraţilor a o susţine" zice Heliade, şi pentru ca opinia publică internaţională şi oamenii politici influenţi de peste hotare „să aibă cunoştinţă exactă, cată să-i luminăm noi, cu tiparul, şi să-i luminăm pe toată ziua cîte puţin", şi anume „cată aceeaşi chestie să o tratăm de toate părţile, sub toate formele: patetică, voioasă, satirică, didactică, istorică, politică, filosofică, dramatică, pentru oamenii de stat, pentru literatori, pentru burghezi, pentru popor. Aşa se lumineaza lumea, aşa se face opinia" (6 mai 1850). În general, numai faptele consemnate prin scris au rămas şi au slujit la cunoaşterea adevărului, deci şi a cauzei românilor în lume: „Şi dacă au rămas ceva ştiinţe pentru posteritate a rodi, bune-rele, numai cele scrise şi tipărite au rămas. Dacă Europa astăzi ne cunoaşte mai mult, cele scrise au contribuit mai mult decît orice..."

În această perspectivă, partea din creaţia lui Heliade de care vorbim acum pune două probleme, relativ la fel de importante: identificarea textelor în presa franceză (şi, în mai mică măsură, de aiurea, de pildă din periodicele de limbă franceză din Constantinopol) şi apoi stabilirea fundalului lor, a oamenilor şi împrejurărilor care le-au făcut posibilă apariţia, precum şi a ecoului lor asupra „opiniei publice" franceze şi din alte părţi. O parte relativ mică din publicaţiile lui Heliade de acum se regăseşte în volumele sale, mult mai cunoscute, cîteva pagini din **Souvenirs et impressions d'un proscrit** în nr. 3 şi 4 din **Revue de la Ligue des Peuples,** un capitol din **Epistole şi acte ale oamenilor mişcării române din 1848** în ziarul **l'Evénement** din 14 oct. 1850 etc.; restul, cum ar fi numeroasele texte din revista Ligii popoarelor, mai sus citată, nesemnate de regulă sau semnate cu pseudonime **(Les Roumains, Galérie des agents russes, Le clergé est partout le même, Correspondance de Constantinople)** nu au fost niciodată reluate într-un volum de opere şi nu sînt cunoscute, după cum nu este cunoscut ecoul acestor scrieri în presa franceză, deşi Heliade îl consideră atît de important încît poate nota, în dec. 1850: „Mi-am uscat ochii ziua şi noaptea, mi-am obosit pieptul pe masă... Aste ostenele, aste cheltuiele ieşite la lumină au făcut lumea a vorbi de români şi a-i cunoaşte", iar în iulie 1851, plecînd din Franţa, făcea bilanţul: **„Istoria regenerării** m-a costat mai mult decît credeam. Am pus toată argintăria zălog ca să cumpăr hîrtia. Era însă necesarie cartea aceasta. **La 48 revoluţia a fost numai începută, cu această carte s-a împlinit"** (subl. ns.). Acest ecou există, după cum putem afla din cîteva sondaje, în ziarul **Le Crédit** de pildă, unde Eugène Faure vorbeşte despre apariţia recentă a cărţii lui Heliade **Le Protectorat du czar ou la Roumanie et la Russie** „unde sînt dezvăluite intrigile perfide ale Rusiei în Principate" şi, în mai multe foiletoane, din mai pînă în iulie 1850, despre **Les Principautés du Danube,** prezentînd — adesea într-un fel care trimite la teoriile preferate sau la textele lui Heliade — istoria ţării, boierimea ei, clerul, armata, justiţia etc., în revista **La voix du peuple** unde apelul Comitetului democratic european către români reia ideea originii romane a limbii şi poporul nostru, destinat chiar prin aceasta să fie „avant-garda rasei greco-latine şi un inel de legătură cu slavii şi maghiarii" din răsăritul Europei etc.

În general, se poate spune că textele lui Heliade din această epocă inaugurează cu adevărat literatura exilului român, semnificativă atît pentru noi, cît şi pentru Europa, căreia îi parvin pentru prima dată cu acest prilej nu numai semnale izolate, ci rudimente ale unei prezentări coerente, constituind treptat ceea ce se încearcă mereu, de un secol şi jumătate încoace, ignorîndu-se precedentele: o imagine substanţială şi veridică a României în lume, a istoriei, culturii şi aspiraţiilor ei politice fundamentale. Discursul lui Heliade este primul în acest lanţ, el lansează cîteva teme şi cîteva soluţii mereu confirmate de literatura emigraţiei române care, pe urmele sale, a dus mai departe în Europa cuvîntul unui popor al cărui glas n-a putut fi niciodată înăbuşit cu totul. Recentul colocviu pe care l-a patronat Universitatea din Avignon, pe tema „Exil şi literatură: scriitorii români de expresie franceză" şi care s-a bucurat de participarea unor prestigioşi colegi, din ţară şi din străinătate (N. Balotă, Irina Mavrodin, Luisa Valmarin, E. Simion, Mircea Martin, Sanda Stolojan, Maria Vodă-Căpuşan, Alain Vuillemin şi mulţi alţii), într-o perfectă atmosferă de colaborare şi dezbatere asigurată de organizarea dnei Ilinca Barthouie-Ionescu, titulara secţiei de română de la Facultatea de litere, a avut şi acest dar — să ne arate că între problemele literaturii de exil a lui Ionesco, Cioran, Eliade şi cele ale literaturii similare a lui Heliade Rădulescu există mai multe linii de continuitate.

Mircea Anghelescu

povestea vorbei

Omisiuni

Elipsa, frecventă în limba vorbită, acţionează firesc asupra cuvintelor din unele sintagme uzuale, intens vehiculate la un moment dat. Un cuvînt poate să dispară dintr-o construcţie cînd semnificaţia sa trece asupra propriului determinant — sau a altui cuvînt cu care s-a aflat într-un contact relativ stabil. Exemplelor consacrate pentru română — precum **roşie,** provenit din „pătlăgică roşie", sau **temperatură,** în enunţul-tip „Are temperatură" (în care se subînţelege atributul „mare") — li se pot adăuga unele recente, la care procesul de uzare-scurtare e uşor de urmărit. Limbajul politic răspîndit prin presă renunţă adesea la determinatul **alegeri:** „«Localele» au demonstrat că..." („Tineretul liber", nr. 601, 1992, 1); „Ar putea totuşi cîştiga **prezidenţialele"** („Expres", nr. 16, 1992, 3; sublinierile, aici şi în continuare, îmi aparţin). Elipsa e încă percepută ca atare: ghilimelele din primul exemplu atestă conştiinţa unei devieri faţă de exprimarea standard.

În unele situaţii omisiunea e frecventă chiar dacă nu conduce spre un sens absolut autonom — ci spre unul dependent de context. **Fost, actual, viitor** se substantivizează pentru a denumi diverse roluri sociale. Cel mai adesea sînt folosite cu intenţie stilistică şi într-o serie care le scoate în relief; nu o pură economie de limbaj le produce, ci şi o vizibilă voinţă de diferenţiere. În sfera relaţiilor personale — „Numai că «fosta» lui e «actuala» avocatului" („Opinia studenţească", nr. 13, 1992, 10) — decodarea se face prin raportarea la determinantul în genitiv, care indică destul de precis tipul de rol (aici — soţie, concubină ori amantă). La plural şi nedeterminate, aceleaşi adjective temporale au mai ales sens politic: „Consolidează puterea unor **foşti** în aceea a unor **viitori"** („Timpul", nr. 14, 1991, 3). De la o situaţie particulară se face trecerea spre valoarea consacrată de uz a substantivului **fost:** „Brutăria, spre exemplu, a fost vîndută **fostului magaziner,** sediul şi gaterul **altui «fost»"** („România liberă", nr. 584, 1992, 2). Răspîndirea lui **fost în** asemenea construcţii ţine şi de perceperea figurii pe care izolarea lui o creează: efectul de nonsens, de contradicţie în termeni al afirmaţiei că un anume ins **„este un fost"** îi sporeşte cuvîntului şansele de utilizare.

Sînt cazuri în care funcţia elipsei e, în mod evident, de a marca disprețul, deprecierea; nu economia e de invocat aici, ci refuzul de a te supune unui minim protocol, de a-i respecta celuilalt integritatea numelui ori a titlului. Omisiunile de acest gen se prezintă ca pur accidentale, fără pretenţia de a inova, de a modifica uzul; păstrarea prepoziţiei din compusul **purtător de cuvînt,** redus la **purtător de** — „Domnule purtător de, în încheiere, aş vrea să insist asupra unui aspect..." („Expres", nr. 34, 1992, 3) — e un semnal puternic al devierii, dar poate reprezenta şi un declanşator al ambiguităţii, deci al aluziei sarcastice. Oricum, e neobişnuit chiar faptul adresării directe prin formule scurtate ostentativ.

Prepoziţiile preiau adesea sensul sintagmelor care le cuprind, mai ales cînd acest sens e univoc şi întărit de existenţa unei opoziţii (de genul **cu/fără):** „75 pachete de Carpaţi **fără"** („Gazeta de Vest", nr. 36, 1990, 8). Am întîlnit destul de des „autonomizarea" prepoziţiilor **fără, după, peste.** Prepoziţia **după** capătă rol de adverb şi rămîne decodabilă doar prin referire la context; sensul său („după aceea", „pe urmă") e puternic şi clar, dar e o entitate de relaţie: „Cafeaua băută **după"** („Expres", nr. 39, 1990, 8); „Reacţia alegătorilor **după** va fi încă mai tensionată" („Flagrant", nr. 6, 1992, 2); „Ne sfătuieşte să păstrăm buna dispoziţie pentru **«după»"** („Tinerama", nr. 47, 1991, 4); în ultimul exemplu, pasul următor e substantivizarea: „Nu avem încredere că vom mai prinde **un «după»".** Şi prepoziţia **peste** e de obicei interpretabilă contextual: „După ce afişau «unii», veneau «ceilalţi» şi lipeau **peste"** („Libertatea", nr. 636, 1992, 7); omisiunea e susţinută aici şi de sinonimia cu **deasupra,** care poate funcţiona atît ca prepoziţie cît şi ca adverb („lipeau deasupra"). În unele cazuri, semnificaţia prepoziţiei se lexicalizează: într-un limbaj specializat (cel sportiv), trimiterea e univocă: „Vine o centrare **«peste»,** a lui Demollari" („Tineretul liber", nr. 500, 1991, 8).

Se poate considera că fenomenul lingvistic viu, spontan, al tendinţei spre elipsă a fost mimat stîngaci de cenzură. Efecte involuntare, ridicole erau produse, de pildă, de omiterea referirilor la divinitate din expresii, clişee, citate; „Trei şi toţi trei!" relua cineva, într-un ziar de dinainte de 1989, versul lui Coşbuc, făcîndu-l aproape de neînţeles. Fenomenul este uneori parodiat — şi i se atribuie, de pildă unui „oficial", formula de încheiere „Aşa să ne ajute!" („Foamea", nr. 22, 1992, 5). Una din funcţiile actuale ale elipsei e parodierea clişeelor din limbajul de lemn sau ulterioare. Din formula stereotipă se decupează o parte mai mică sau mai mare, în funcţie de intenţia mai mult sau mai puţin pronunţată de a şoca: „strîns uniţi în jurul" („Expres magazin", nr. 17, 1991, 7); „Tipica minciună totalitaristă cu «strîns-uniţii»" („Expres", nr. 39, 1990, 8). La clişeele mai noi intră în joc şi surpriza — şi chiar riscul nerecunoaşterii din primul moment a sursei; decodarea e cu atît mai spectaculoasă cu cît abaterea e mai mare: „ca în vremurile **de tristă"** („Opinia studenţească", nr. 1, 1991, 3). Procedeul e şi mai complex cînd pune în mişcare mecanismele ambiguităţii, uzînd de cuvinte care au sensuri cu totul diferite într-o anumită sintagmă şi la apariţia izolată; cliseul benign = „sursă demnă de încredere" e transformat total prin acţiunea banalei elipse: „Din **surse demne** se ştie că..." („Academia Caţavencu", nr. 4, 1991, 3).

Rodica Zafiu

cronica literară

O lecție a istoriei

Dan Berindei, SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ ÎN VREMEA LUI CAROL I (1866–1876), Editura Militară, București, 1992

Aproape simultan cu reeditarea **Memoriilor lui Carol I** (la două case editoriale din România), a apărut o foarte amănunțită cercetare monografică a primilor zece ani din viața societății românești, după înlăturarea lui Alexandru Ioan Cuza, la 11/23 februarie 1866. Autorul acestei cercetări este istoricul Dan Berindei, cunoscut specialist în istoria politică, socială, diplomatică sau culturală a perioadei moderne, cu lucrări de referință consacrate pașoptiștilor, lui N. Bălcescu sau primei Uniri.

În esență, Dan Berindei consideră perioada 1866—1876 un deceniu „preparator, pe toate planurile, al anului 1877", cînd a fost proclamată, după cum se știe, Independența României. Un deceniu de tranziție, deci, în care hotărîtoare a fost adîncirea procesului de modernizare a țării și de afirmare a ei ca „entitate europeană și internațională".

Nu voi insista prea mult asupra celor IX mari capitole ale cărții, care alcătuiesc împreună o sinteză monografică sprijinită pe o bibliografie de specialitate ca și exhaustivă. Cei interesați vor găsi aici date amănunțite despre situația demografică sau politică a României în raport cu celelalte țări europene (alianțe, tratate, relații diplomatice), despre problemele economice ale momentului (în agricultură, în industrie, în comerț), despre organizarea și instituțiile statului (cu o atenție specială acordată **Constituției** din 1866 și armatei), despre viața politică (disputată din ce în ce mai aprig de liberali, organizați în partid din 1875, și de conservatori), despre cultură și, în ultimul capitol al cărții (care este și cel mai pitoresc), despre situația materială și viața cotidiană a românilor.

Mai importante în acest moment mi se par însă a fi cîteva din trăsăturile principale pe care le sugerează deceniul 1866—1876, numit la un moment dat de autor „perioadă de tranziție", chiar dacă el a fost precedat de întreaga evoluție a Principatelor române, după tratatul de la Adrianopol din 1829. Sau, cum afirmă altă dată tot Dan Berindei : „Procesul treptat de modernizare în mai toate sectoarele vieții publice fusese început în Principatele române în deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea , pentru a primi apoi un impuls deosebit sub impactul revoluției din 1848. [...] Din 1858, odată cu Convenția de la Paris, procesul acesta fusese impulsionat în ansamblul său, deoarece marile puteri îl înscriseseră ca **obiectiv de bază** în statutul fundamental cu care dotaseră Principatele Unite. Domnia lui Alexandru Ioan Cuza înregistrase o multilaterală dezvoltare a procesului de modernizare și înnoire. În deceniul premergător cuceririi independenței avea să se continue pe toate planurile acest proces."

Cu toate aceste semne ale continuității, epoca 1866—1876 poate fi privită astăzi ca o tipică perioadă de tranziție și cititorul obișnuit (dacă nu și specialistul) poate risca o lectură prezenteistă, pornită din sentimentul că istoria, fără să se repete niciodată aidoma, prezintă totuși adesea similitudini care sar în ochi și se se constituie în adevărate lecții.

Cea dintîi constatare prezenteistă pe care o putem face privește metodologia ca atare. Căci astăzi, cînd cei care afirmă că nicăieri în țările foste comuniste lucrurile nu merg mai bine, se întîlnesc în exclusivismul lor cu adepții comparării românilor cu „absolutul" țărilor foarte avansate, observațiile economistului M. G. Obedenaru, din lucrarea **La Roumanie économique d'après les données les plus récentes**, se impun prin realismul lor cu totul ieșit din comun : „Starea socială și economică a românilor (constată Obedenaru încă din 1876) este foarte înapoiată, dacă este comparată țărilor civilizate din Occident ; [...] dar înainte de a-i considera incapabili și leneși, trebuie examinat dacă românii, pentru a merge pe calea progresului, n-au trebuit să învingă stavile de netrecut ; trebuie să ne întrebăm dacă n-au făcut mari eforturi pentru a ieși din această stare înapoiată ; și mai ales trebuie examinat pînă la ce punct ei sînt superiori în civilizație popoarelor care-i înconjoară." În cercetarea literaturii, modul acesta de a aborda realitățile s-a impus de mult, și fie că e vorba de examenul unor curente (**romantismul** la Virgil Nemoianu), fie că e vorba de prezentarea unei întregi literaturi (**Istoria critică** a lui N. Manolescu), rezultatele obținute sînt extrem de convingătoare.

Dintre similitudinile posibile, cea dintîi se referă la importanța pe care a avut-o în istoria modernă a României **politica faptelor împlinite.** Strecurîndu-se (nu fără riscuri) printre tratatele, dar mai ales printre interesele marilor puteri confruntate în a doua jumătate a secolului XIX cu numeroase situații de criză, românii au știut să creeze **acte ireversibile**, pe care apoi diplomația europeană a trebuit să le accepte în chip oficial. Între acestea : înlăturarea lui Cuza, urmată imediat de aducerea lui Carol de Hohenzollern pe tronul țării, pentru ca în cele din urmă să se ajungă la proclamarea Independenței și la războiul din 1877—1878.

Se știe că unul dintre cele mai inoperante (și mai false) raționamente în materie de istorie e legat de întrebarea „Ce ar fi fost ?" sau „Cum ar fi fost ?"... **dacă.** Și totuși, făcînd inventarul **faptelor împlinite** din a doua jumătate a secolului XIX, nu se poate să nu regretăm mulțimea **faptelor ratate** din istoria de astăzi a țării noastre.

Cea de-a doua similitudine frapantă privește disputa din jurul chestiunii **ritmului modernizării**, așa cum a fost ea dezvoltată de conservatori și de liberali. Cu toată polemica junimiștilor pe tema **formelor fără fond**, cine a învins pînă la urmă în materie de **civilizație** (nu și de **cultură**) se știe, căci după tatonările inițiale ale moderaților și după guvernarea conservatoare a lui Lascăr Catargiu a urmat „viziratul" de 12 ani al lui I. C. Brătianu.

Foarte mult insistă Dan Berindei și asupra articolului din **Constituție** consacrat **presei**, pentru a nu ne gîndi la ceea ce s-a întîmplat cu acest domeniu la noi, în ultimii doi-trei ani : „Articolul 24 al Constituției a instituit un regim de presă dintre cele mai liberale. Pentru publicarea unui periodic nu era necesară vreo autorizație a vreunei autorități și nici nu se putea cere o cauțiune «de la ziariști, scriitori, editori, tipografi și litografi». Presa nu putea fi, de asemenea, «supusă ... sub regimul avertismentului» și chiar era interzisă suspendarea sau suprimarea vreunui organ de presă. Se mai stabilea, totodată, în același articol «că nici cenzura, nici o altă măsură preventivă pentru aparițiunea, vinderea sau distribuțiunea oricărei publicațiuni nu se va putea reînființa». Eventualele «delicte de presă» erau supuse, pe de altă parte judecării lor la curțile cu jurați."

Despre **Constituția** de la 1866 mai aflăm că a fost, „neîndoielnic, rezultatul unui consens social al claselor dominante, însemnînd compromisul reprezentanților lor din cadrul Adunării Constituante. Dacă într-adevăr ea s-a născut pe fondul unor acute conflicte, nu se poate susține că pînă la urmă elaboratul final n-a fost un compromis al reprezentanților celor două tabere." Este Constituția noastră de astăzi rezultatul unui astfel de consens al forțelor politice care au fost chemate s-o alcătuiască ? Și dacă răspunsul e negativ, iar raportul actual dintre aceste forțe s-a modificat, n-ar trebui renegociat actul fundamental pe care se întemeiază întreaga organizare și activitate a societății ?

Actuală e și analiza consacrată rolului jucat de domnitorul Carol, considerat în cartea lui Dan Berindei cînd „mijloc" pentru realizarea procesului de modernizare a țării, cînd **arbitru** sau personalitate de anvergură, asigurînd funcționarea corectă a sistemului constituțional. „Oricum, precizează la un moment dat istoricul, primul deceniu de domnie a reprezentat pentru principele german, ajuns la cîrma României, o etapă în care s-a adaptat realităților românești și în care s-a înfățișat ca o personalitate-cheie în jocul politic deseori deosebit de complex, fără ca prin aceasta să depășească limitele de acțiune ale unui principe constituțional." Iar adaptarea domnitorului la realitățile românești a fost atît de solidă încît, în 1869, un agent diplomatic al Prusiei putea să constate, într-un raport adresat cancelarului Bismarck, că „după o ședere de patru ani în România ... îndoctrinat ba de un guvern ba de altul, el este pe punctul să-și risipească însușirile naturale și pierzîndu-și judecata să se românizeze ..."

Fără a inventa omologii artificiale și fără a simplifica inutil, lecția epocii de tranziție 1866—1876 poate fi împinsă mai departe, dacă vom constata că principalele forțe politice ale momentului au știut să evalueze corect realitățile europene și să tragă de aici concluziile cele mai avantajoase pentru români. Ele au înțeles foarte repede că țara care a ieșit învingătoare din mai toate confruntările pe care le-a avut în a doua jumătate a secolului XIX a fost Prusia (respectiv Germania) și de aceea au construit imediat legături în această direcție (în special în ceea ce privește dotarea și organizarea armatei, dar și în ceea ce privește cultura).

În al doilea rînd, forțele politice ale deceniului 1866—1876 au știut să găsească cele mai eficiente soluții pentru a ieși încetul cu încetul din plasa dominației unui Imperiu cu structuri din ce în ce mai anchilozate și, ca atare, sortit destrămării. Iar aceste soluții au fost, în esență, adoptarea, fără nici o rezervă, a măsurilor democratice în politică și în economie.

E firesc să ajungem acum la încheierea că, astăzi (ca și în trecut), cine nu realizează ideile esențiale ale istoriei și cine refuză să le pună în practică, după ce le-a realizat, se opune de fapt procesului prin care România ar urma să redevină o țară modernă și să-și recapete personalitatea adevărată și independența.

Florin Manolescu

eseu

Vocile și fruntile

A existat în literatura noastră interbelică o conjunctură ce a înlesnit apariția **seriilor literare.** Recunoaștem cu ușurință apariția „omului elementar" în toată literatura consacrată satului. Tot o serie literară este și penetrația naturalistă în cealaltă normă, a „caracterului popular", cu eroi de predilecție ce se așază la o răspîntie de mentalități, nici țărani idilici nici revoltați pătrunși de nevoia schimbărilor fundamentale. Mai degrabă, de la Liviu Rebreanu la Marin Preda (deci pînă spre anii '60) gospodari ce nu își mai ascultă educatorii. Țărani sătui de vorbe bune, de fervori frumoase, neîncrezători în experimentele ce îi năpăstuiesc.

„Reeducarea lor" în opere saturate de morala „timpurilor noi" n-a demonstrat altora decît că optimismul ieftin avea forța nebănuită să provoace o replică negativă, să cheme o literatură a deznădejdii, cum au și semnat Sorin Titel, Bujor Nedelcovici, Augustin Buzura în toți acei ani.

Dar a rămas mereu, de la „Întunecarea" lui Cezar Petrescu o datorie de împlinit, față de acest filon admirabil al deznădejdii singuratice, încît aproape nici un scriitor român important nu a ocolit regăsirea mîntuitoare a certificării ei prin supremația sensului secund asupra celui de suprafață. Avem astfel la cîțiva autori — unii uitați azi, alții pur și simplu eliminați din focarul discuției critice (gen Laurențiu Fulga, Eusebiu Camilar ș.a.) — întoarcerea spre un timp ce rectifică obișnuințele, spre ceremoniale în afara vîrstelor, spre argumente, înțelegeri, gravitînd în jurul unui ax utopic (vezi V. Voiculescu) sau fabulos înșelător (Ștefan Bănulescu).

Deziluzia a fertilizat întreg scrisul nostru din intervalul '20—'40. Ca să-i supraviețuiească, un G. Călinescu alege cu „Cartea nunții" o strategie ce elimină calitățile de sentiment pentru a se înscrie în aria deposedării lui prin reveria intimității ratate. În casele frecventate de Ioanide, arhitectul nu-și află niciodată un loc. Se sugerează că e un migrator intern. Dar la drept vorbind migratori interni sînt și unii ce se lasă conduși de inspirații inconștiente, de săgețile supranaturalului, ca Mircea Eliade sau caută să teoretizeze neajunsul lor uimiți că istoria este de-ajuns de vulgară să le accepte, să le înregistreze deformările. Și disfuncțiile, alienările, trăirile fragmentare, neîncrederea în limbaj sau, de-a dreptul știința de a-și falsifica destinul.

Este chiar cazul aparițiilor din romanul lui Octav Șuluțiu („Ambigen") dar cu precădere sursă agitației, tulburării interioare din defulările personajelor lui. F. Aderca, de regulă dirijați spre naufragiu de **imaginea** lumii, în care există stînjeniți pînă la abandonul de sine. Aderca aduce peste limita comună o tehnică a compromiterii prin amînare, paralizie sau discredit, a oricărei pedagogii moralizatoare.

El este, în fiecare clipă, dispus să așeze sub semnul deșertăciunii confesiunile grațioase dar și ierarhizările raționale așa-zicînd pragmatice.

Incisivitatea nervoasă a scriitorului se întrevede mereu la nivelul sensibilității, transpare în scriitură, născocește inteligent imagini într-un angrenaj revelator de imprejurări. Simplul fapt că poate trece, ca autor, de la o ipostază la alta, de la pamfletar la elegiac și de la discociere critică la sinteza dramatică devine o dovadă că, într-o măsură hotărîtoare, Aderca este un scriitor (și) expresionist grație superioarei lui mobilități. Din perpetua neliniște a spiritului, din ironia energică, din pasiunea intelectuală pentru înaintări sau retrageri succesive, Felix Aderca a aderat la un curent pentru care, inițial, el, ca scriitor realist, nu părea să aibă vădite corespondențe. Și totuși ... tocmai suma înclinațiilor divergente trimite la acel expresionism (sau clasat astfel) în absența unui alt termen — despre care aminteam înainte. Luciditatea va rămîne realistă, umorul însă intră pe făgașul expresionismului. Pentru că, artist cu bune dezvoltări în momentul literar interbelic, Aderca se confundă, în dezvoltarea drumurilor literare proprii, cu necuminţenia fecundă a unei mișcări fascinate de înnoire și de tragism necruțător. El presimte în **Omul descompus** sau **Zeul iubirii** acel spațiu psihic pendulînd între ironie și efuziune, între justiție și premoniție. Harta spirituală a lui Felix Aderca cartografiază deformarea percepției estetice mai cu seamă din unghiul curajului polemic. Unde este de apărat și o constantă — și cea mai de seamă rămîne setea de noutate — scrisul acestui important prozator o descoperă în demonia inteligenței speculative. Ea va fi cea care încercuiește un ideal îndepărtat : cîrtirea la frivolitate sub aparențe jucăușe, lumeasca iritare față de judecăți mărginite în numele celei mai amare voluptăți. Rataţii lui Aderca vorbesc o limbă în care adevărul se ascunde, mărunt-cuminte, în spatele imaginației bătătoare la ochi. Ca să treacă mai ușor un examen : cel al dragostei contrariate de răul de existență.

Mobilitatea lui Aderca coexistă cu afirmările uimitoare ale unui grup de altă factură decît cel pe care el îl frecventa la cenaclul „Sburătorul". Mă gîndesc la Petru Comarnescu, Mircea Vulcănescu, Petru Manoliu și numeroși alții din cercul de la „Criterion" mari promisiuni, împreună cu un C. Fîntîneru, Teodor Scarlat, Eugen Ionescu, speranțe legitime ale generației care debutează în anii '30 și face literatură ca să alunge coșmarul „Gărzii de fier".

Despre acest tip de tinerețe, despre promisiunile care o mînă înainte și pe urmă o marchează cu dezertări sau nefericiri pe altă dată, ca să marchez nu gesturile efemere ci plămada **oamenilor-martori.**

Henri Zalis

gheorghe iova

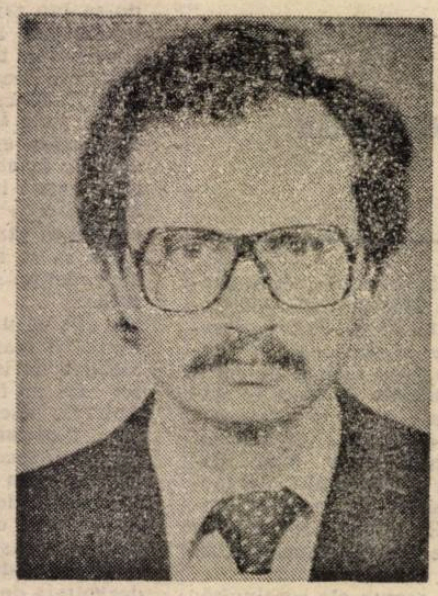

1. încercarea să scrii despre ceea ce un timp atît
de îndelungat întreține uzajul cuvîntului real

îmi închipui că sînt scriitor
trăiesc și spun exist
asupra între înspre de-c lungul eu dinspre
și acum cu mult curaj în joacă
în această cameră ea e ea eu admir apa care
acoperă
trupul meu asemeni aerului lui a semeni/ne
oameni
pasaj frig în pasaj Bacovia activitatea guvernului
se
orientează față de privirea mea cu bătaie lungă
eu am
privit peretele de aproape dacă l-am urmărit
pînă sus l-am
atins cu bărbia deci durerea este o sursă de
utopii și
mai bine bine decît rău ar fi spus despre mine
nu mie
căci mie degeaba ce cuvînt strașnic degeaba
este un cuvînt
eu am sentimente exprimate și ce bine așa-i
miercurea
consolatul își amintește de consolă cuvînt sunete
care pot fi
luate drept cuvînt ascultați consolă
nu-s prost crescut sînt violent eu am auzit
acestea din
gura mea eu le-am auzit din gură de acolo din
frunzișul
umed
dimineața tîrziu am apărut lîngă mărul copt

2. citit poeme și am scris poeme pînă cînd
libertatea mea am rescris-o eu nu
scriu nici poeme nici altceva decît poeme (eu nu
mă îndepărtez de apă
ci dacă de îndepărtat mă îndepărtez atunci eu
înaintez) eu scriu texte
rescriu ceea ce înaintează de la stînga la dreapta
și iar însă ca
deschiderea brațului nu se interpretează
înaintarea mea este mișcarea mea
a cărei imagine este activitatea picioarelor mele
atunci cînd ochiul
meu distinge fumul înapoia copacului
mă imaginez existent existînd

3. ce ziceți pe stradă venind chiar încoace asta
ar fi minunat chiar eu am
gîndit ceva cum ar fi că paiele cu mici bolovani
și bucăți de frunze
uscate dau o imagine menționez că pe mine
piciorul care are o poziție
oarecum constantă în timpul mersului în văzul
meu mă ajută el pe eu să văd
și nu-mi imaginez cum aș putea eu să vadă
suprafețele pe care le calc
dacă păsirea blaaanc ea cu picioarele mele nu
s-ar face ea de către eu blanc
și blanc așteaptă blanc mersul este pluralizare
fără pași pas de păsește
deci am vorbit despre paie le memorez cu
ușurință ea este multă și conti-
nuînd astfel poate găsesc și ceva mai de preț în
orice caz o story nu de
la mine nicicînd și nici cînd spun asta.

4. ceva aș scrie aici pe aceste întinderi ale unui
text imaginat de mine
aici pe hîrtia aceasta împăturită anume pentru
a fi ea aderentul tex-
tului căci o textuare sfîrșește astfel textul aderă
la un obiect mult
socializat decît aerul el capătă o mișcare
neglijabilă
aerul în această activitate a mîinii pe care o
privesc nu n-o privesc alături de care privesc eu
privesc alături de
mîna mea în mișcare pe întinderile trupului tău
-iubito pielea mîinii
mele se distinge în întinsul trupului tău de pielea
ta într-o textu-
are disting culorile lor mîna mea și trupul tău
sau mîna și trupul
dar trupul meu și mîna ta într-o textuare de față
disting culorile lor
așadar reluat este ceea ce căci textul acesta
înaintează prin locuri-
le unui text imaginat de mine cu un timp în
urmă textul acesta înain-
tează în timpul în care eu îmi amintesc textul
acela/acesta imaginat
eu iubesc o femeie

10. Știi m-am gîndit să scriu ceva ce ar fi ceea
ce este asta
o textuare a femeii care mă citește
asta pentru că nu sînt deloc obișnuit să mă
apropii cu dragoste de
bărbați și că într-adevăr cred
că o femeie trebuie să fie demnă
demnitatea femeii în care înaintează carnea
împinsă de sîngele băr-
bătului deci întrerupe tu lectura și privește-ți ochii
și gîndește cît e de stupid îndemnul meu

1973

despre...

Dicțiunea melancolică

Inimă delicată, de nu de-a binelea
feminină, Daniel Corbu și-a anunțat, totuși, intrarea în literatură printr-un chiot războinic. Ciclul de poeme strecurat în **Caietul** cu debutanți din 80—81 al Editurii „Albatros" se numea chiar **De bello** și impreca, în poema titulară, primitivismul agresiv într-o sintaxă de combatant ce nu se va mai regăsi niciunde în versurile sale. Se pare că aceste aere ostentativ bărbătești nu erau și în intențiile autorului, care, restituie acum, pe ultima copertă a recentului său volum (**Preludii pentru trompetă și patru pereți**, Ed. „Panteon", 1992), titlul originar al ciclului, pierdut probabil în tratativele cu cenzura: **Naștere vinovată**. Ușor emfatic și el trădînd cu precocitate o constantă a poeticii de care Daniel Corbu nu poate scăpa, acesta reprezintă, totuși, cu acuratețe și oarecari indicii programatice climatul moral, reflexiv și existențial pe care îl vor construi cele trei cărți apărute pînă acum. De pe aceste poziții accidental belicoase poetul se retrage repede în sensibilitate și în lirica de reflexe elegiace. Coarda lui morală își pierde din tranșanță, răsunînd modulat într-un concert al decepțiilor și vibrînd mai degrabă în suferință decît în riposta directă. Combatantul promis o clipă face loc pentru totdeauna unui reflexiv predispus la recluziune și retractilitate. Elementele bărbătești, de atitudine, se dizolvă într-un fond de tandrețe agresată ce se revarsă în compasiune și în reveria durerii. Poezia capătă distincție nostalgică și trăiește din dicțiunea melancolică. Înainte de a fi o ecuație problematică și de a reactiva un strat de frustrări, ea e un ceremonial rostitor. Instalarea într-o tonalitate monodică și ritualizarea discursului sînt elemente decisive în constituția sa. Poetul aduce totul în starea de agregare a melancoliei, topind violențele — existențiale, retorice ori imaginative — într-un lirism **de anima**, înălțător și persuasiv. El își diafanizează coșmarul, transpunîndu-l în nostalgie și folosind dicțiunea ca pe un filtru exorcizant. Durerea iese direct în registru liturgic, căutîndu-și mai degrabă punctul de cantabilitate decît pe cel de maximă acuitate. O muzică a nostalgiilor și tînjirii e ceea ce răzbate întîi din poeme, înaintea destructurării în anxietate. Opțiunea pentru ceremonial domesticește componenta dramatică și împinge suferința cînd spre reverie, cînd spre caligrafie. Daniel Corbu ține un discurs de îmblînzire a angoasei și de **imponderabilizare** a suferinței. Angajarea sa în existențial e adesea patetică, dar el își prescrie durerea ca pe un ritual, ritmîndu-i acțiunea printr-un melos resorbit în discurs. Tot ceea ce e vehement în această implicare se estompează sau, din contră, sună strident. Ceremonializarea discursului implică o încetinire a vectorului depresiv iar între ea și dorința de vertij dramatic a poetului, se nasc mereu conflicte de prioritate și preeminență. Rezolvarea lor lasă rupturi de registru în poem, rupturi prin care își scoate capul, de regulă, o emfază retardată. Aceasta e cu atît mai mult încurajată cu cît Daniel Corbu nu s-a desprins de o mitologie titanoidă a poetului și nici de un limbaj ce o tra-duce în prețiozități. Cînd cele două se întîlnesc, poemul se tîrîie pe urmele unei tradiții de bombasticism înecat în dulcegărie. Cu toată fervoarea sa, Daniel Corbu nu reușește să recondiționeze această figură pe cît de astrală, pe atît de precară : „L-am văzut legînd brațele unei / compătimiri. / L-am surprins în timp ce bătea marea în cuie / în timp ce închiria bobul de rouă / incendia răsărituri cu propria flacără / și repara aripi uzate de îngeri. / L-am privit îndelung : / în amurguri înmiresmate / stătea agățat de propriul strigăt". Tentativele lui de a-și pune fervența într-un climat ironic și de a-și salva mitologia prin contrarierea ei se lovesc de timiditatea inițiativei ironice. Aceasta ține la el mai degrabă de compasiune decît de obiectivare și discursul nu se poate distanța de propria fervoare. Cum poetul nu intră deschis în retorica patosului și nu împinge poemul în ardență, atașamentul său la mistica poemului debușează fie în emfază, fie în entuziasm livresc. El trăiește aici febra unei reminiscențe romantice, cu toate riscurile retardării..

Există însă și o strategie de modernizare și chiar de actualizare a acestor reminiscențe. Daniel Corbu salvează aici religia poemului prin parabolă, reușind să-i mențină intacte atît încărcătura existențială, cît și febra idealului. El poate trece, în această modalitate, pînă și vetusta idee de jertfă, atentînd prin diversiune la aceeași heraldică de descendență romantică. Atașamentul său iese aici din simpla recondiționare, găsind un limbaj propriu al devoțiunii : „Zi de zi am lucrat la corabia cu șapte pînze / ca la o mare construcție. / I-am așezat cu grijă prova teuga babordul. / Treceau zilele — prostituate fierbinți / pentru îbovnici de treabă. Tinerețea / Așa a trecut. / Veneau oamenii un fel de Iisuși astmatici : / «Se spune c-ar înălța o corabie / dar nimic nu se vede — ziceau — / poate că-i doar o corabie de vorbe». / Zi și noapte am continuat să lucrez la corabie. / Zi și noapte imperiul îndoielii am frînt. / I-am așezat cu grijă pupa trirema odgoanele / despăturita vatră din suflet gălețile cu rouă / «Poftiți în corabia cu șapte pînze / vîntu-i prielnic și depărtarea ne-așteaptă / iat-o cum luminează cu toate rănile sale !» / Dar oamenii întîrziau să urce. / «Asta nu-i o corabie ca toate corăbiile / ziceau încercînd în mîini carcasa de litere fierbinți / asta e o corabie de silabe / asta e o corabie umplută cu lacrimi»".

Unul din eforturile susținute ale lui Daniel Corbu, de la **Intrarea în scenă** din '84 și pînă la recentele **Preludii...**, este chiar menținerea poemului printre limbajele sacrale. El investește în aceste eforturi atît o fervoare a idealului, cît și un imperativ pragmatic, dedus din nevoia confesiunii. Un contemplativ retractil ce stochează cu vocație refulări și frustrări, predispus la receptivitatea suferinței și la contabilizarea ei în bilanțuri melancolice, Daniel Corbu vede în poem un confesional. Ardența lui nu e suficientă pentru a-l transforma într-un vizionar, dar ea ajunge pentru a învesti poemul cu o harismă absolutorie. În fervoarea cu care el apără poemul de depreciere se ascunde, de fapt, o disperare. E disperarea singurătății care rămîne fără limbaj. Poetica e aici un principiu de subzistență și o terapie de suspendare a morții, un exorcism al fricii de neant. Ea preia de îndată, cu minime intermedieri livrești, traumele poetului, anexîndu-și strîns biografia interioară a acestuia. Fără să paraziteze pe biografismul imediat și să se lăfăie în cotidian, poezia atacă direct substratul de anxietăți și teroare, decantîndu-l în nostalgii și într-o melancolie depresivă. În exercițiul ei intervine rareori o imaginație care să-i devieze cursul dinspre urgență spre exuberanță. Imaginativul lui Corbu e o funcție a confesivului, un punct de intensitate focală în derularea acestuia. El n-are un cod evaziv, utopic sau eufemizant, ci unul stringent, de pură descărcare voltaică a mărturisirii. Imixtiunea lui în ceremonialul dicțiunii melancolice nu e decît efectul creșterii de tensiune în circuitul confesiv. Ea salvează ritualitatea discursului, barînd drumul acestuia spre patetism. Cînd n-o mai poate face e pentru că Daniel Corbu se angajează direct în emfază, forțîndu-și sensibilitatea în vocalize bombastice.

Al. Cistelecan

ZIUA DE MÎINE

VII. Metoda imperială japoneză

Japonia este pentru mine, înainte de toate țara — și civilizația — a trei fabuloase paradigme. Pictura și grafica lui Katzushika Hokusai este prima dintre acestea. „O sută de vederi ale muntelui Fuji", „Noapte înstelată pe muntele Fuji", „Valul" sau „Copil deasupra cascadei" nu pot fi separate de existența umană cea mai vastă (sau cea mai concretă) fără ca aceasta să se vadă amputată în una din puținele sale dimensiuni cu adevărat umane. Arta lui Hokusai a stat ascunsă în genele speciei noastre încă de la apariția omului. Nu văd de ce ar fi trebuit să mai apară viața dacă „Noaptea înstelată de pe muntele Fuji" era sortită unei vesnice inexistențe. La fel mi se pare că stau lucrurile cu „Însemnările de căpătîi" ale lui Sei Shonagon și cu, desigur, „Cartea ceaiului", de Okakura Kakuzo.

Ele se situează în aceeași zonă în care emoția și spiritul, atingînd perfecțiunea și absolutul, sînt una și aceeași substanță. Forma nu este altceva în aceste trei cazuri ale sublimului decît fața vizibilă a spiritului, spirit care este integral emoție.

Existența spirituală a omului, ca ființă individuală, sau a unei întregi culturi este, psihologic tratînd lucrurile, sinteză a unei tendințe de introversie și a celeilalte către extroversie (vezi Carl Gustav Jung), existente în subiect și chiar dincolo de acesta, în ființarea transcendență din spatele lumilor. Ceea ce lucrurile exprimă și ceea ce lucrurile ascund, ceea ce omul exprimă și ceea ce omul ascunde, ceea ce Dumnezeu ne arată și ceea ce Dumnezeu nu ne va arăta în veci se doreste a fi unul și acelasi adevăr, una și aceeasi trăire, precum în imaginile lui Hokusai, în adevăratul ritual al ceaiului sau în reflectiile de acum o mie de ani ale Doamnei Shonagon.

Existența pragmatică implică, tot psihologic, o altă sinteză, aceea — în spiritul psihanalizei lui Karen Horney — a tendinței la aventură și a tendinței la dobîndirea securității. Prima înseamnă înscrierea societăților umane și a sistemelor politice în transformări și tranzitii, în revolutii si evolutii. Cea de a doua tendință reprezintă eterna pretenție a căutării păcii sociale, reconcilierii, stabilității, consensului. Pe de o parte reforma, pe de altă parte continuitatea de sistem. Mituri și basme sînt alegoriile balansului politic între conservatorism și reformă. Împăratul — sau regele — din poveste este simbolul continuității, al neschimbării ; Făt Frumos este reformistul. Căutarea salatelor din grădina ursului este obținerea creditelor Fondului Monetar Internațional, dobîndirea Clauzei etc. Frumoasa prințesă ori Ileana Cosînzeana este însăși iubirea meritul și aprecierea la care aspiră orice reformator. Pentru mulți politicieni electoratul este Spînul, iar calul fermecat nu există. Cînd legendele însă iau formă definitivă și certă elementele lor componente, simbolurile componente s-au simplificat deja și dispun de o capacitate de utilizare scăzută. Legenda în ansamblu arată cum este lumea ca totalitate dar nu arată și care sînt resorturile și componentele mecanismului determinat pentru miscare si schimbare sau stagnarea existentului. Atracția pe care o încerc pentru subtilitatea, profunzimea și capacitatea de relevare a nuanței în cultură japoneză mă face să apelez la patru elemente tipice ale existenței clasice nipone pe care, prin interpretare mitică, așezîndu-le în firești relații să le fac revelatorii pentru orice sistem politic în dinamică — o dinamică lentă sau rapidă, nu are importanță — și, nu în cele din urmă, pentru ceea ce se întîmplă în viața politică românească. Este vorba de patru instituții ale unei Japonii istorice care însă nu pot fi gîndite altfel decît legendar — trei instituții cu caracter personal : împăratul (nu șeful statului nipon ci marele monarh extrem-oriental din imaginația noastră), samuraiul, shogunul și instituția rituală a harakiri-ului.

Împăratul, desigur, este întruparea stabilității, a neschimbării, a menținerii uneia și aceleiași reguli a jocului, a conservării structurilor, simbolul salvgardării intereselor, al continuității avantajelor și privilegiilor. Este nevoie însă de o anumită dinamică a lumii — eventual de schimbare, dar prea adesea acest concept este exagerat de pretentios, ori măcar de o nonstagnare de o depășire a blocajelor. Împăratul nu se angajează de partea schimbării căci atunci el și-ar nega natura sa instituțională. El nu administrează în chip direct nici stabilitatea, căci persoana sa aproape transcendentă nu trebuie să se lege de nici un concret. El nu ar dori o luptă în chip direct și pentru aceasta apelează la instituția samuraiului sau administrează, utilizînd shogunul. Samuraiul are o singură alternativă deschisă și clară : învinge sau recurge la harakiri în caz de eșec, pentru a salva prestigiul cvasi-divin (ori supra-divin ?) al împăratului ; insuccesul este asumat total de cel care își inculcă o moarte atît de crudă. Împăratul este, evident, exceptat de orice răspundere. Shogunul transferă în concret principiul imperial. El nu eșuează așa cum nu eșuează împăratul. Împăratul are un dublu întrucît el este perfect pînă la a nici nu accepta contactul cu lucrurile coruptibile. Shogunul, eventual greșește, concretul nefiind totuși mai mult decît o copie a ideii. Atunci shogunul este înlocuit — atît ! Shogunul însă, poate, nu greșește. Un shogun care nu greșește este o calamitate pentru stat. Diferența dintre original și copie nu se mai face ; apoi copia pare original și originalul copie. Împăratul devine dublul shogunului ; apoi este eliminat. Iată trama de relații într-o lume ipotetică, mitică, indecisă între asumarea vechiului și asumarea noului, între conservatorism și reformă. Verificarea ipotezei pentru cazul României este banală pînă la derizoriu. Relațiile politice românești vor fi multă vreme dominate de ceea ce numesc, glumind și puțin, visînd, metoda imperială japoneză.

Omul din poziția cea mai înaltă — în stat, într-un partid, în guvern, într-un minister etc. — este sortit rolului de mikado, în configurația simbolică descrisă aici. Shogunul poate fi omul numărul doi în ierarhia considerată, poate fi succesorul formal al numărului unu, sau poate ocupa aparent o poziție oarecare, în realitate el fiind strîns legat de împărat. Una și aceeași persoană poate ocupa una și aceeași poziție în două sisteme ierarhice diferite sau poate fi într-unul împărat și în altul shogun sau samurai, ori numai shogun sau samurai. Samuraiul nu este numărul unu, avînd pe împărat deasupra sa și iese din rol prin harakiri. El poate avea orice număr.

În România, dl. Iliescu a fost și rămîne invariabil împăratul în cel puțin două sisteme ierarhice, acela al statului și cel al unui partid. În ambele sisteme rolul său este cel al asigurării continuității cu trecutul . Continuitatea cu trecutul, domnia sa o asigură probabil în mai mult de două referențiale. Puterea sa a apărut prin revoluție și deci neschimbarea trebuie cu orice chip dublată de schimbare. Așa ceva nu poate fi un lucru simplu. Pentru aceasta era nevoie de un samurai de marcă — un samurai cu un mare profil. Acest rol a fost atribuit din prima clipă dlui. Petre Roman. Între decembrie 1990 și aprilie-iulie 1991 însă dl. Petre Roman — în cadrul unei evoluții politice globale, în mare măsură determinată de absența unor personalități politice foarte îndrăznețe, dar și de trama de relații externe care începea să se constituie pentru România — evolua vizibil către poziția de shogun, ceea ce nu corespundea în nici un fel planului general. S-a încercat împingerea acestui samurai către harakiri. Gesturile în acest sens s-au dovedit însă a fi atît de brutale (sfîrșitul de septembrie 1991) încît ele au trezit o firească reactie de conservare a samuraiului. Cînd însă o carte referitoare la guvernarea Roman poartă în tit'u cuvîntul „sacrificiu" faptul nu este lipsit de sens ci sugerează ideea perfect corectă a legăturii ineluctabile dintre instituția samuraiului și instituția harakiri-ului. În acel moment, pentru eliminarea persoanei care nu a respectat rolul de samurai s-a procedat diferit. Imaginea sa a fost preschimbată, ușor de altfel, într-o imagine imperială, în sistemul ierarhic și structural guvernamental. I s-a introdus un shogun, nu în chip de subaltern ci de succesor. Numele acestuia îl cunoaste toată lumea : el este Theodor Stolojan. Dl. Stolojan a fost și va rămîne în esența sa un singur lucru — o imagine anti-Roman care exercită integral rolul guvernamental. Unul zîmbește, altul scrîșnește, unul vorbește gramatical, altul vorbește agramat ; unul apelează la concepte, celălalt apelează la termeni argotici unul este om de partid, celălalt se declară independent. Antitezele pot continua în zona relațiilor politice externe, a vestimentației, a orice. Mai presus de toate unul nu își face harakiri (ceea ce îl descalifică în ochii susținătorilor dlui Iliescu), celălalt își face harakiri cu un total devotament sado-masochist față de mikado. Cine nu crede, poate revedea toate actele antipopulare ale dlui Stolojan care, aparent prin farmec, deveneau populare, întrucît reprezentau confirmarea, pentru adepții mikado-ului (aproximativ 60% din electorat), că shogunul în succesiunea dlui Roman este un demn samurai în subordinea dlui Iliescu.

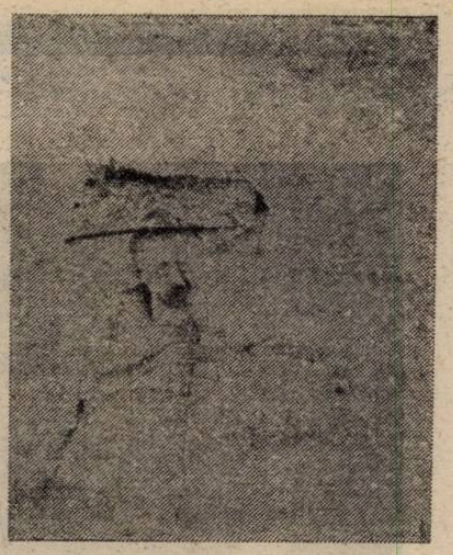

În alte subsisteme politice ale istoriei noastre recente samuraii nu au lipsit sau, mai exact, s-a încercat ca ei să fie produși în forma unora din candidaturile la președintie. Se pare totuși că românii au o slabă vocație pentru harakiri și aceasta încurcă nenumărate calcule politice. Destinul politicii românești este definitiv — în ultimii trei ani — de campaniile prezidențiale. În cadrul acestora se exprimă structura clasei politice și capacitatea națiunii de a-și identifica interesele actuale si de durată. Despre acest aspect — altă dată.

Pentru moment rămîne o singură întrebare : cine este shogunul dlui Iliescu ? Răspunsul este simplu și de neocolit : Adrian Năstase. Din momentul, foarte recent, în care dl Adrian Năstase a ieșit din ghetto-ul politic al Ministerului de Externe spre a intra în viața internă românească, rolul dlui Ion Iliescu este încheiat, devenind ne-necesar. Dl Năstase va reprezenta pentru întreaga țară în baza apartenenței sale de partid — fără a fi în vreun fel nevoie să accepte a deveni pentru aceasta prim-ministru — schimbarea care nu schimbă, reforma care conservă. Va face aceasta producînd o imagine nouă, corectă, nepătată, optimistă și tonică. Somnul rațiunii are el însuși rațiunile sale si nu produce totdeauna monștri.

Caius Dragomir

spectator

Raid teatral european (I)

Fenomenul teatral olandez se caracterizează printr-o mare diversitate, atît instituțională, cît și spectacologică, reușind să cuprindă aproximativ 4500 de spectacole pe an. La Amsterdam funcționează Institutul olandez de teatru, care asigură întreaga informație și documentație în domeniu, inclusiv relațiile cu străinătatea, biunivoce, de import și export al spectacolului teatral. Anual, în perioada iunie-iulie, are loc un important eveniment cultural, „Holland Festival", în programul căruia teatrul ocupă, firesc, un spațiu creativ prioritar, cu o frecvență remarcabilă a unor artiști celebri și trupe renumite din întreaga lume. În Olanda funcționează trei categorii de trupe teatrale : permanente, experimentale și ocazionale (libere). Primele teatre sînt subvenționate de stat sau fundații culturale, prezentînd trupele cele mai valoroase, cu un repertoriu divers, care acoperă principalele zone ale creației dramatice clasice și moderne, montînd marii dramaturgi ai lumii și debutanți de autentică promisiune valorică. Trupele experimentale primesc subvenții pe o durată de 2 ani pentru spectacole gen studio (laborator) de cercetare teatrală, propunînd noi formule expresive, programul estetic și metodologic, riguros alcătuit, fiind susținut și de trupe experimentale din străinătate, care răspund dezideratelor și obiectivelor programului respectiv. În aceste teatre, s-a dezvoltat în ultima perioadă **spectacolul educativ,** avînd ca scop trezirea conștiinței sociale și politice a publicului. Aceste companii teatrale de regulă mici, sînt angajate în viața politică și socială, abordînd probleme de atitudine, de relații între grupuri socio-profesionale sau în interiorul microgrupului (mai ales familial), de emancipare a femeii, în domeniul învățămîntului și sexualității, spectacolele fiind prezentate în școli și facultăți, în organizații sindicale și pentru grupuri de pensionari. Cea de a treia categorie de trupe se constituie din grupurile teatrale ocazionale, formate aleatoriu, vizînd cu deosebire formele teatrului de divertisment și amuzament, care de obicei se dizolvă după ultima reprezentație.

Viața stressantă și atitudinile artistice liber-opționale au determinat dezvoltarea impetuoasă a spectacolului de revistă și satiră cunoscut sub denumirea de **cabaret,** al cărui scenariu cuprinde aspecte și evenimente politice și sociale, fapte de viață și radiografii praxiologice, dar care proliferează în zona paraesteticului, la nivelul mizeriei morale și al alcoolismului, așa cum a debutat acest gen de spectacol la începutul secolului (după relatările teatrologului Erwin Piscator) și cum s-a deteriorat (în spațiul francez și american) către manifestare kitsch, morbidă, cu soldați abrutizați și studenți onaniști, cu prostituate și homosexuali, cu lascivitatea jazzului și în saturația aburilor de whisky. În Olanda, au păstrat decența și acuratețea estetică a acestui gen de spectacol marii cabaretieri Wim Kan și Wim Sonneveld, a căror artă au preluat-o, spre extazierea publicului, astăzi, artiști de cabaret precum Adèle Bloemendaal, Jasperina de Jong, Toom Hermans, Seth Gaaikema sau Paul van Vliet.

Altoit pe o mare tradiție, teatrul muzical olandez ocupă primul loc în viața artistică a țării (alături de concertele simfonice și de cameră, de orgă, de jazz și de muzică improvizată), în special prin excelentele reprezentații ale Fundației Operei Olandeze, programate la Amsterdam și Haga (repertoriul cuprinzînd marile compoziții de la opera timpurie și pînă la opera secolului 20), prin Opera Forum, ale cărei spectacole sînt prezentate în sudul și estul țării (abordînd un repertoriu caracteristic secolului 19) și prin celebra companie Operetta Capitalei, care efectuează turnee în toată țara, de mare succes, prin spectacolele sale de music-hall, atît de iubite de publicul olandez, indiferent de vîrstă.

După cel de al doilea război mondial, a luat o dezvoltare spectaculoasă baletul, datorită marei coregrafe Sonia Gaskell, care a înființat compania Baletul Olandez (în 1955), devenită Baletul Național Olandez (în 1961). Spectacolele de balet ale acestui teatru valorizează repertorii vaste, de la baletul tradițional (clasic și romantic), montările de mare succes fiind **Giselle, Lacul lebedelor** sau **Frumoasa din pădurea adormită,** pînă la creații novatoare ale coregrafului Balanchine (și ale altora ca el) în domeniul baletului academic și la „înnoitorii" de ultimă oră în dansul modern și contemporan, inclusiv „prelucrătorii" originali olandezi de astăzi Rudi van Dantzig, Hans van Manen sau Toer van Schayk. Teatrul Olandez de Dans din Haga (cu un repertoriu prioritar contemporan) cunoaște o perioadă de înflorire, sub conducerea artistică a lui Jiri Kylian. Mai există o trupă de balet, „Grupul Scapino", înființată de Hans Snoak și care se adresează mai mult tineretului, precum și micul teatru de balet narativo-educativ al lui Armando Navarro din Amsterdam.

Ființează, în Austria, **Teatrul cu un singur interpret,** unicat în întreaga lume, în care actorul Herbert Lederer joacă singur toate rolurile în piesele pe care le montează, într-un adevărat tur de forță artistică și fizică, de talent și inteligență, de bun gust. Dovada cea mai valoroasă a fost spectacolul pe un scenariu-colaj de texte semnate de cunoscutul dramaturg german Georg Büchner. Pe mica scenă a intimului său teatru, Lederer nu numai că interpretează cu minuțiozitate și totală diversitate personajele (în special cele din piesa „Leonce și Lena"), dar li se identifică într-atît încît nu-l mai poți deosebi de ele. Un spectacol de neuitat, în decoruri minime și cu mijloace teatrale simple, actorul dezvoltînd o prestație de concentrație intelectuală și de virtuozitate histrionică pe măsura textelor büchneriene...

Vlad Andrei Orheianu

Continuare în pag. a 15-a

13 întrebări pentru...

ILIE CONST

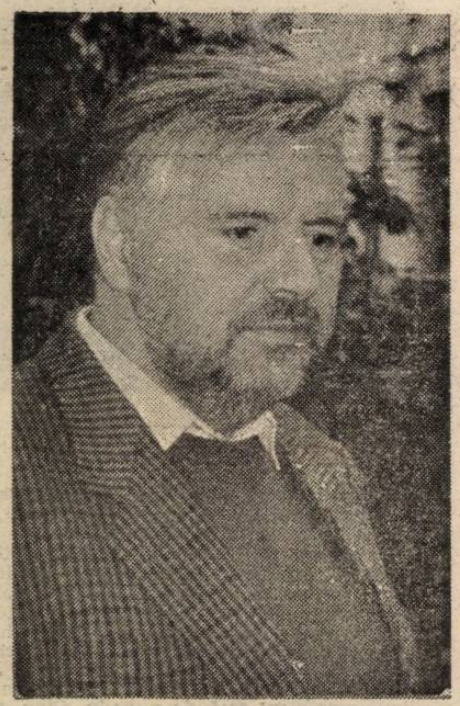

1. Stimate domnule Ilie Constantin, iată-vă revenit în România după două decenii de absență. În ce condiții ați părăsit țara ?

I. C. : Mă aflu în România pentru două săptămîni, într-un rest de vacanță. Condițiile plecării mele în exil sînt puțin cunoscute. Retrospectiv, gîndind la acest moment, eu am considerat întotdeauna că am fost mai degrabă aruncat în afara României. În primăvara anului 1973, un organ de tristă memorie și prea bine cunoscut de toată populația, securitatea (reprezentată de un tînăr cadru de viitor al instituției, „tov. Moraru", dar poate să fie un pseudonim), a început să mă hărțuiască : propunerea era simplă, brutală, cinică, trebuia să devin un subom. Am refuzat cu indignare și, ca prim semn de insubordonare, am făcut publice printre amicii mei literari aceste „avansuri", în pofida unei interdicții specifice în acest sens. Mi se părea că era unica și fragila mea șansă de a mă apăra, spunîndu-le colegilor mei scriitori la ce tratament eram supus. Mulți dintre ei, din nefericire, erau în aceeași situație și mă înțelegeau foarte bine...

În ciuda refuzului meu, autoritățile mi-au permis totuși să plec la o bursă de studii în Occident, iar acolo alte discuții, și mai puțin discrete, intervenții politice compromițătoare m-au împins la actul fără întoarcere, al exilului, devenit inevitabil.

2. Ce bucurii și dezamăgiri ați avut ?

I. C. : În ce privește bucuriile și dezamăgirile, trebuie început cu dezamăgirile. În perioada cînd m-am instalat la Paris, Occidentul cunoștea prima criză a petrolului de după războiul din Orientul apropiat. Deja o anumită impacientă se făcea la adresa noilor veniți.

3. Mai exact, aceste bucurii și dezamăgiri, cum s-au concretizat ?

I. C. : Unii exilați în Occident au trăit mult timp din burse, colaborări jurnalistice și alte „improvizații". Începînd la 35 de ani, o nouă existență, mi s-a părut imperios necesar să am o slujbă, oricît de modestă, din capul locului. În franceză se spune „Il n'y a pas de sot métier". La două luni după ce am sosit la Paris, eram deja salariat. În România, s-au povestit printre cunoscuți destule variante, adesea extravagante, despre devenirea mea acolo. Între altele, aș fi fost văzut cerșind sub Pont des Arts ! Realitatea este mai puțin spectaculoasă, rămînînd foarte umilă. Vreme de 8 ani și jumătate am fost paznic într-un garaj subteran, într-un frumos cartier al Parisului. Aceasta mi-a permis să citesc și să scriu. De 10 ani încoace, situația mea s-a îmbunătățit simțitor, la ora actuală sînt redactor al unei publicații într-un minister. Din punct de vedere social, mă aflu la nivelul pe care îl aveam cînd am părăsit România. Firește, din punct de vedere literar, lucrurile stau cu totul altcumva.

4. Vreți să spuneți că ați renunțat la literatură o dată cu instalarea dvs. la Paris ?

I. C. : Era cît pe-aci ! Oroarea de delațiunea permanentă din care evadasem, dorința de a gîndi și de a spune fără teamă și urmări, într-un cuvînt, **libertatea** aflată, toate acestea mă făceau aproape să cred că viața mea literară fusese o realitate care încetase. Încetul cu încetul, totuși, literatura a revenit în viața mea de după **„Desprinderea de țărm"**. Dar în ce limbă urma să scriu ?

5. Nu cumva ați renunțat la limba română ?

I. C. : În mare măsură, da. Nu mai scriu texte literare în limba română de prin anul 1975. Contrar a ceea ce se crede și se proclamă de cunoscători, poezia într-o limbă pe care nu ai învățat-o „de la mama", poate deveni o realitate vie și bogată. Însăși dificultatea exprimării într-o limbă învățată după trecerea perioadei propice a copilăriei, poate — pare paradoxal — să fie avantajoasă poeziei. Aceasta nu este valabilă și pentru proză, sau doar excepțional, proza servindu-se de un limbaj polifonic. În cei 18 ani de cînd scriu în limba franceză, am adunat vreo 60 de poeme și o carte de proză.

6. Știu că în acest timp n-ați rupt toate legăturile cu prietenii, cu scriitorii de care vă leagă atîtea amintiri. Ultima oară cînd mi s-a dat voie să ies în Occident, prin 1984, am avut bucuria să vă întîlnesc la Paris. Ce reprezintă pentru dvs. aceste contacte ?

I. C. : Aceste întrevederi aveau multă importanță pentru mine. Fără să fac mare caz de asta, a păstra fără încetare contactul cu propriile mele rădăcini naturale (deși devenit de mult cetățean francez) constituie o adevărată condiție a existenței spirituale. De-a lungul celor aproape două decenii, s-au perindat prin garajul subteran și pe la adresele mele succesive destui compatrioți, dintre care cei mai mulți erau, firește, scriitori. De unii din ei îmi amintesc cu dragoste și tristețe. Virgil Mazilescu, Marius Robescu, Theodor Mazilu, Marcel Gafton — și mulți alții, încă în viață din fericire, ale căror nume nu mi se pare oportun să le amintesc. Grație acestor contacte, am trăit cu o angoasă din ce în ce mai mare pe care am simțit-o în toți acești martori ai unui lugubru sfîrșit de domnie, exasperarea din ce în ce mai disperată momentele sumbrului deceniu 1980,

7. Cum ați avut cunoștință de sfîrșitul acestei domnii lugubre ?

I. C. : În decembrie 1989, am fost informați și supra-informați și chiar manipulați. Am trăit aproape în direct grație televiziunii mare parte de evenimente, între speranță și îndoială.

8. Venind din Occident ați sesizat la timp și cu mai multă detașare condiția

Ilie Consta

tranziției noastre. Mai exact, care e impresia lăsată de București, de Rom nia acum ? Ce vă deranjează în m special ?

I. C. : Punctul meu de vedere este al unui călător. Deci, parțial, subiect grăbit. De asemenea, mă tem de impr siile mele, prea mult condiționate zguduirea temporală. Mi-e greu să găsesc orașul pe care l-am părăsit unde sunt născut. În această dificul te de percepție, o parte din vină se torează schimbării din propria m identitate : vai, o parte mai importa are explicații grave, obiective, binec noscute.

9. Bănuiesc că v-ați văzut cu des oameni. Simțiți în privirea și comp tamentul lor vreo speranță ? Ce-i dreptățește să spere ?

I. C. : În multe privințe, această s ranță poate fi observată, mai puțin rîzătoare și încrezătoare decît aș fi

opinii

O nouă istorie a literaturii române

Criticul și istoricul literar Ion Negoițescu a debutat ca poet și prozator, pe cînd era student la Universitatea din Cluj. Micro-romanul său **Povestea tristă a lui Ramon Og**, scris sub imperiul unei fascinații suprarealiste, a fost citit, după mărturisirea autorului, și de Lucian Blaga, în manuscris. Filosoful-profesor care-l aprecia pe studentul său n-a fost de acord cu publicarea acestui text pe care-l socotea prea teribilist. Și Eugen Lovinescu, într-un articol publicat în ziarul **Timpul**, îi dezavuase aventura epică suprarealistă, declarîndu-l pe tînărul său discipol, mai degrabă critic și istoric literar decît prozator.

Și-ntr-adevăr, criticul „Cercului literar de la Sibiu" s-a afirmat în domeniul prescris de Lovinescu. Opera sa critică este străbătută de o **obsesie, obsesia** unui tratat de istorie a literaturii române. Criticul a avut îndrăzneala, pe cînd era în țară, nu numai să prezinte în revista **Familia** un sumar al cărții, dar să și realizeze parțial această sinteză. Prin textele pe care le-a publicat în țară, în volume sau numai în reviste, a atras atenția asupra proiectului. Desigur, părțile componente au fost ușor modificate ulterior și integrate fluxului și structurii întregului.

Dar, după cum declară însuși autorul în prefața datată München 31 ian. 1990, lucrarea se prezintă cu o documentare precară pe alocuri, ca o operă de exil. Modelul pe care istoricul literar l-a avut în mod permanent în față a fost **Istoria literaturii române contemporane, 1937** a lui E. Lovinescu. „Operele literare cercetate [...] afirmă Negoițescu, au fost citite și recitite din unghiul istoric, trăite și meditate zi de zi". În aceeași prefață se face mărturisirea că „dificila și prelungita" întocmire a textelor, se datorează greutății elaborării unei asemenea cercetări în străinătate.

Această istorie a literelor românești (vorbim de primul volum) se referă la

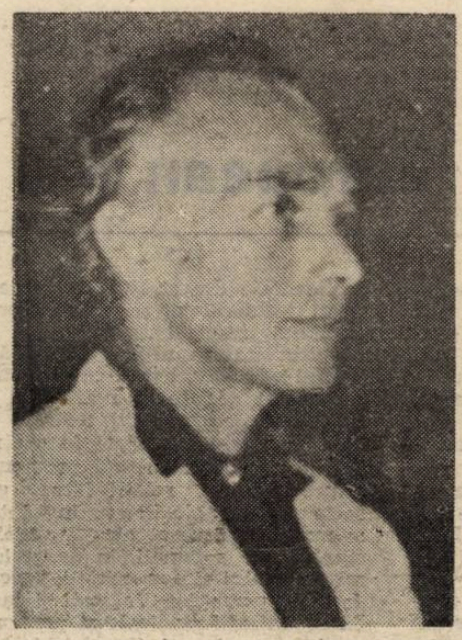

Ion Negoițescu

perioada 1800—1945, volumul al II-lea urmînd să cuprindă creația literară dintre 1945—1989. După cum se observă, Negoițescu propune o periodizare oarecum originală, tratînd în primul volum procustata creație a 145 de ani de literatură, iar în volumul al II-lea urmînd să fie prezentată literatura dintre 1945 și 1989. Dar și în acest caz intervine o inadvertență de ordin cronologic, perioada contemporană fiind urmată de o „secțiune finală dedicată literaturii noastre vechi", materie ce și-ar avea locul mai degrabă la începu cărții. Dincolo de avatarurile de care lovesc autorii unor sinteze de tipul toriilor literare, Negoițescu propune o altă sistematizare a materiei în prinsul lucrării sale. Astfel, prin capitol al cărții eludează folclo amînă perioada literaturii rom vechi și se ocupă de începuturile p ziei românești, de acea „dimineață poeților" cum a fost numită recent, rioada în care sunt prezentați po români începînd cu Alexandru Be man și sfîrșind cu Gheorghe Asach

Sunt înregistrate și comentate începuturile prozei prin operele Dinicu Golescu și Costache Negru Comentariul cel mai insolit se refer Costache Negruzzi. Criticul e de ac cu tot ce s-a spus pînă acum despre vela **Alexandru Lăpușneanu**, înche cu opinia lui Tudor Vianu care s în **Arta prozatorilor români** că a de a face, în cazul de față, cu o str tură de dramă istorică. Cu **Alexan Lăpușneanu** se inaugurează proza mânească, dar dincolo de structura trală, bazată pe materiale extrase cronici, autorul ei nu adaugă, nu **ventează** nimic, autorul n-are fante În schimb, anecdota **Păcală și Tînd** scrisă de Negruzzi în 1842, e decla suculentă și, istoric, plasată în Creangă și Urmuz.

Un capitol, după cum se pare scri țară, se referă la pașoptiști ; sunt, într-un articol din Caiete critice 1/1956, căutate, de exemplu sonuri derne în opera lui Dimitrie Boli neanu, volumul I din istoria de față beneficiază de această originală a dare a temei. În privința lui Va Alecsandri, autorul e de părerea lu Călinescu socotind că proza e cea viabilă parte a operei bardului de Mircești.

ANTIN

...u doi dintre fiii săi

rit, dar reală şi, pe termen lung, negreşit justificată. În momentul istoric pe care-l trăieşte poporul român în aceşti ani, oamenii capabili **să creadă** sînt avantajaţi.

10. Faceţi parte dintr-o generaţie de scriitori care a adus înnoiri în literatura română. Unii şi-au păstrat condiţia naturală alţii, dimpotrivă, au abdicat de la aceste principii către jocul puterii. Ce ne puteţi spune despre cei din urmă?

I. C.: Nu toţi scriitorii sînt hărăziţi a avea o atitudine etică şi o independenţă morală la înălţimea talentului lor literar. De aceea, mă gîndesc la cei dintîi, cei care şi-au păstrat condiţia lor naturală, de creatori neînfeudaţi.

11. Vizita dvs. în România ar putea favoriza o revenire în circuitul literar? Şi acest circuit vi se pare capabil să capete amplitudinea de altădată?

I. C.: Venind în România în vacanţă, nu-mi fac iluzii în privinţa unei asemenea reinserţiuni în circuitul literar. Ca în alte momente de efervescenţă politică, literatura are de suferit — şi aceasta nu trebuie să ne mire. Mă întrebam chiar dacă după schimbarea de regim se mai publică în România cărţi de literatură: veşti alarmante în acest sens îmi parveneau de departe, încercam să mă convig că e doar un moment trecător. Sînt relativ optimist, pentru că, în „anii noştri", România beneficia de un public literar (cultural, cinematografic) de mare calitate, şi nu-i văd pe cititorii de atunci renunţînd pentru totdeauna la satisfacţiile estetice de odinioară.

12. Intenţionaţi să publicaţi cîteva cărţi. Care sînt titlurile lor şi despre ce tratează?

I. C.: Mai întîi un volum retrospectiv de poeme **„Desprinderea de ţărm"**, predat Editurii Eminescu, prevăzut pentru colecţia „Poeţi români contemporani". Editurii „Cartea Românească" îi voi încredinţa un volum de **„Întîmpinări critice"** (1972—1975) de circa 200 pagini.

13. Din cărţile pe care le-aţi scris în limba franceză ce va fi tradus pentru publicul român?

I. C.: Basmul iniţiatic **„La chute vers le zenith"**, apărut în 1939 la editura Gallimard (onorat de un important premiu al Societăţii oamenilor de litere din Franţa), există deja în traducerea lui Valentin Atanasiu la „Cartea Românească". Unele fragmente din această traducere au apărut în „Viaţa Românească" în 1991.

În iarna trecută am susţinut la Paris o teză de doctorat intitulată „La complicité fertile": din cele 1000 de pagini, am selectat ulterior 250 de pagini în atenţia editurii „Dacia" din Cluj. Aş fi cu atît mai dornic ca această carte să fie tradusă şi publicată în româneşte cu cît subiectul ei este poezia română între 1950—1973.

Interviu realizat de
Marius Tupan

Trebuie menţionat faptul că mai toate caracterizările stilistice ale autorilor studiaţi sunt nişte metafore sau, în mare, nişte figuri de stil. Astfel Hasdeu e „autor de mari construcţii neterminate"; Ion Codru Drăguşanu are o limbă „de laborator de alchimist". Odobescu e „un estet", scrisul său fiind susţinut de „mari politeţuri intelectuale".

Capitolul dedicat Junimii este scris cu participare atît documentară cît şi afectivă. Această participare se implică în primul rînd secţiunii ce se referă la Poetul Naţional. De altfel, lucrurile sunt cunoscute. Negoiţescu a şi scris mai înainte un studiu cu o documentaţie solidă şi cu o pătrundere foarte originală, despre **Poesia lui Mihai Eminescu** (1968). Pornind de la o idee călinesciană, autorul răstoarnă toate ipotezele anterioare care, avînd în vedere opera antumă, îl repartizau pe Eminescu micului romantism german. Criticul subordonează această ipostază „neptunică" a poeziei lui Eminescu, ipostazei „plutonice", emanaţie a postumelor. Postumele îl fac pe Eminescu direct contemporan cu Jean Paul, cu Novalis, cu Tieck sau cu Brentano. Dar nici în acest caz vol. I din **Istoria literaturii** nu beneficiază suficient de cele afirmate anterior.

Creangă ni se prezintă, în concepţia lui Negoiţescu, drept „un artizan al folclorului şi un stilist crepuscular, de o tîrzie sănătate şi de un prematur decadentism". Mergînd mai departe, istoricul literar îl neagă pe Vlahuţă ca poet, îl apropie pe Coşbuc, în unele poeme, de Trakl sau Heine; Iorga, ca dramaturg şi ca memorialist, e un „poliglot tentacular", dar un foarte mare istoric. Macedonski scrie „o poezie a plăcerilor crude şi barbare" eşuate într-un „estetism decadent de simţiri rafinate şi euforii muzicale" din a căror germinaţie au ieşit Arghezi, Bacovia, Barbu, Pillat, Maniu, Voiculescu, într-un cuvînt toată poezia noastră interbelică.

Un cuvînt bun are criticul şi despre posteritatea lui Minulescu: „De la Constant Tonegaru la Mircea Cărtărescu, de la Emil Botta la Leonid Dimov, poeţi care i-au urmat, nu se poate spune că au trecut nepăsători pe lîngă umbra lui. Alte corzi instrumentau ei, dar cîte ceva din fantezia lui Ion Minulescu le-a surîs şi lor."

Capitolul al XI-lea este o sinteză solidă a contribuţiei „Sburătorului" la dezvoltarea modernismului românesc. Lovinescu, prin deducţie, este considerat un zeu tutelar al „Cercului literar de la Sibiu". G. Călinescu e proiectat drept un geniu care a creat o **enormă improvizaţie**, „autorul fiind un demon al colosalului". Urmuz are o operă minimă, dar o carieră literară maximă. „După Camil Petrescu se scrie **altfel** în proza românească." Ion Barbu înţelege poezia ca o mare solemnitate, etc.

Să amintim că pentru prima dată după război sunt cuprinşi în paginile cărţii şi scriitorii din exil (Mircea Eliade, Emil Cioran, Ştefan Baciu, Horia Stamatu, Eugen Ionescu etc.), precum şi existenţialiştii români rămaşi în ţară: Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, M. Blecher etc.

Cu toate inegalităţile ei şi cu toate lacunele documentare, Istoria literaturii române elaborată de I. Negoiţescu este o operă plină de îndrăzneli, care exprimă şi un punct de vedere: depistarea permanentă a elementelor noi pe plan estetic.

Emil Manu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Haralamb Zincă, Nicolae Tăutu şi Dragoş Vicol pregătesc un plan de atac al Editurii Militare (fotografie din 1967)

Ioana Crăciunescu în căutarea... inspiraţiei

O zodie benefică pentru Gheorghe Istrate: Zodia şarpelui

O cupă de şampanie pentru învingători: Florin Iaru şi Mircea Zaciu

bogdan ghiu

PARIS — ÎNCHISOAREA DE HÎRTIE

Și dacă, brusc, ar începe să ne placă viața, ce s-ar întîmpla ?

Dacă, brusc, într-o dimineață — dar oricare astfel de moment ar fi dimineața...

Săpăm gropi cu linguriţa.

Săpăm gropi cu linguriţa. Ne place să gustăm pămîntul care nu mai are timp să se așeze. Spulberăm șansele arheologiei. Nu că în viitor nu va mai fi nimic de descoperit — totul va fi de descoperit, căci totul se va păstra și, mai ales, minune (?), totul va merge, va fi în stare de funcționare căci îngropaţi de vii, veseli, iuți, în mișcare, îngropaţi fără măcar să ne dăm seama —, dar pămîntul nu mai are timp să se așeze și să stea, să dea altă viață (ultimele două cuvinte îmi vine să le subliniez, dar mă abțin : e un obicei de care vreau să scap : am impresia că tai în carne vie, dedesubt, ca să pot să înalț ; lasă, cine poate, cine e ușor să se înalțe singur), deci pămîntul nu mai are timp să se așeze și să stea, să dea altă viață, a lui, vieților îngropate. Așa, ne îngropăm cu viețile noastre, astea : nici nu trăim, nici nu ne ducem. Trăim îngropaţi. Pămîntul nu mai are morți cărora să le dea viața lui, iar noi nu mai sîntem pe lume. Nu ne mai face pămîntul gustoși ! Dar nici noi nu mai gustăm aerul, nu ne mai lingem respirația, nu ne mai înghițim, oftînd cu plăcere, sufletul.

În secolul ăsta, fără nume dar cu număr, noi, artiștii, toți, majoritatea absolută reducînd la tăcere o minoritate insignifiantă a cărei vocație oricum nu era vociferarea, asta și numai asta am făcut : am săpat gropi cu linguriţa. Dar nu-mi pare rău. Nu ar trebui să ne pară rău. Am tot visat să adîncim ca să ne putem uita în sus cu disperare și mîndrie : uite ce departe e cerul ! Vezi, de neatins ! Noi am făcut asta ! Ha ! Secolul gropilor ! Ics Ics. Două nule. Două necunoscute. Secolul Zero, Zero. 00 — ! Am vrut să emulăm cu autorii de gropi comune, care trebuie să fie în primul rînd largi, încăpătoare, un fel de țări în țări. Noi am visat și am muncit să adîncim gropile, să le facem abisale, ce Dumnezeu, dar nu oricum ci fin, cu delicatețe : cu linguriţa. Am săpat gropi cu sufletul, în suflete. Nu recunoașteți ? Ar trebui, căci nu e neapărat de rău. Doar nu am fost niște criminali ! Am săpat și am tot săpat — „Sapă, frate, sapă, sapă..." — ca să, vorba ceea, mărim cerul. Ah, se crease — noi o creserăm — o necesitate din care nu mai putem ieși. Tot și tot săpînd, îngropîndu-ne, pe unii de vii, pe alții de morți, dar toți cu viețile netrăite, nu numai că cerul se mărea în mod firesc, ca de la sine, dar chiar și trebuia să fie astfel și dintr-un alt motiv : să aibă loc sufletele celor îngropaţi. Și uite-așa, cu trupul în pămînt și cu sufletul în cer, cu carnea-n iad și cu sufletu-n rai, am trăit noi, departe de suprafață, unii de o parte, alții de alta. Și uneori visam raiul pe pămînt, dincolo de orizont, și nu știam că sîntem cu toții îngropaţi ca să admirăm prăbușiți cerul, cu trupul hăis și sufletul cea.

Da, am săpat cu toții gropi. Oasele strămoșilor de care dădeam, le foloseam de bună seamă la săpat mai departe. Pînă nu au mai fost strămoși și îngerii țipau că plesnește cerul tot umflîndu-se, burdușindu-se cu suflete care nu aveau ce căuta acolo. Am trecut de mult de stratul primilor strămoși. Unde am reușit să ajungem nu mai este nimic. Sîntem noi. Nimic. Căci noi privim în sus. Am spart cerul tot săpînd în pămînt. Cu linguriţele limbilor noastre. Cremenea cuvintelor : scîntei. Stele în groapă.

Am atras pămîntul în groapă. Am îngropat cerul. Îngerii s-au tot dus.

E timpul să căutăm suprafața. Să stăm să se mai așeze pămîntul.

Să mergem unii spre alții, unii printre alții, să se facă mormintele drum, să se bătătorească pămîntul.

Dar, mai bine, noi să rămînem în gropile noastre, să nu mai apărem, pămîntii și vioi, la suprafața oamenilor în care am tot săpat cu cuvinte, cu sîrmă ghimpată din cuvinte, cu semne din noduri, să rămînem aici unde am vrut să ajungem și unde chiar am ajuns. Unul a lăsat „lopeţile să-i scape" și noi, literal, le-am subtilizat și am început să săpăm, cînd ele fuseseră făcute să poarte pe suprafeţele line ale lumii. Ah, de n-ar fi lăsat din mînă și cîrma ! Pe apele acelea line, și numai pe ele, se puteau privi stelele. Dar noi am construit lumea. Am săpat și am tot săpat : în sînge nu se poate da de stele, decît, poate, roșii. N-am dat de apă, n-am dat de stele. Mai bine rămîneam să tragem în veci, noapte de noapte, podul de la mal.

Să rămînem aici. Nu sîntem nici măcar mormînt, căci ne-am îngropat singuri, de vii. Să sperăm că ne va acoperi pămîntul lui Dumnezeu, că se va așeza odată pămîntul, că suprafeţele lumii se vor reface. Chiar dacă, pentru moment, obișnuința trebii pe verticală s-a mutat pe orizontală.

Și mai ales să nu mai încercăm să visăm. Să adormim cu pămîntul din care am mușcat în gură. Să-l înghițim încet, măsurat. Și, acolo, în adînc, îngropaţi, să continuăm, departe, în lume de suprafeţele ei, să continuăm ce-am început, să continuăm să săpăm. Cu linguriţa, ca și pînă acum. Din carnea noastră devenind pămînt. Cît mai departe de suprafață, înaintînd cu linguriţa în noapte, între două nopți.

Și să nu-i deranjăm pe cei din gropile comune. Deși tot în pămînt, nu sînt din aceeași lume cu noi. Noi sîntem dintre cei ce au săpat pămîntul nu pentru a da de apă, nu pentru a ridica o casă, ci pentru a construi o lume. Am construit-o. S-o locuim sănătoși !

Am săpat unul în celălalt, ușor, delicat, ca într-o prajitură, cu linguriţa. Ne-am mîncat lingîndu-ne.

Operele, tradiția ne stau la îndemînă în același timp ca **obiecte** și ca **unelte**.

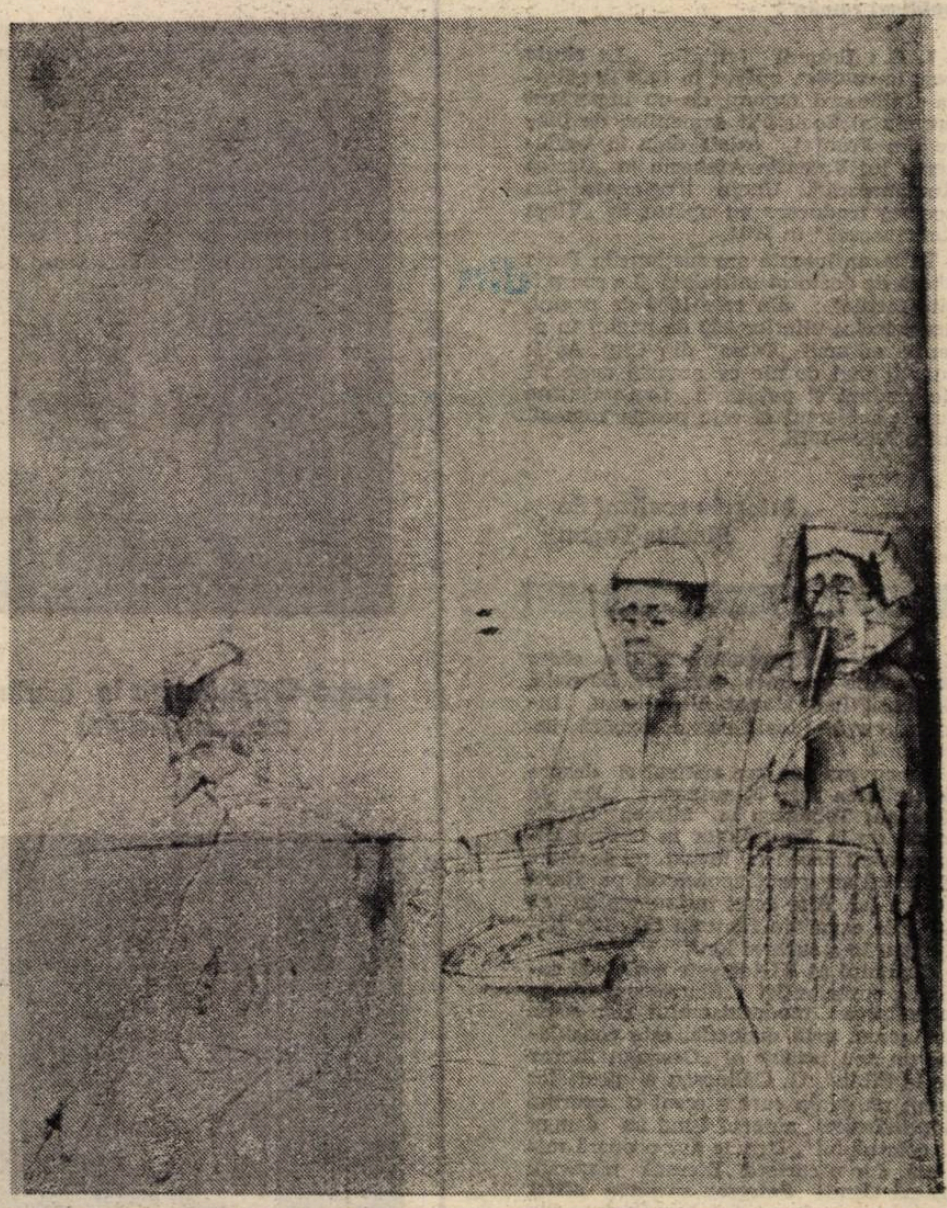

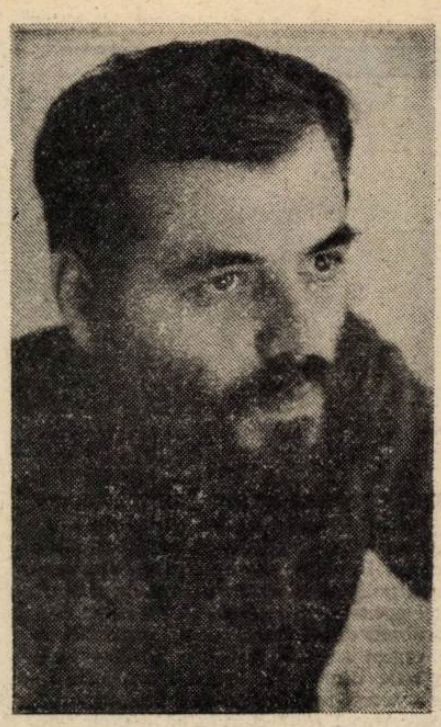

Să accept disoluția, dezintegrarea de seară cu seară, să nu mai lupt, ca un prost, cu ceva ce nu poate fi un dușman, cineva, cu ceva ce nu-mi poate fi dușman decît dacă (mai întîi, pentru o vreme cel puțin) nu încerc, nu mă încăpățînez să-l înfrunt, dacă nu-l las să cîștige, să mă învingă, să devină din ceva, cineva, eu, să nu mă mai opun încercării, necesității de a mă cîștiga. Să-l las.

Ce fac cu toate acestea ? De ce fac toate acestea dacă nu fac nimic cu ele, din ele ? Fac și apoi arunc. Fac aruncînd.

În fiecare seară sparg același pahar în care reușesc să torn nimic. A doua zi îmi petrec dimineața adunînd fragmentele și încercînd să le lipesc. Iar seara, cînd vreau și eu să beau, să mă desfăt, să mă bucur, să mă torn în pahar, să mă torn în formă aleasă — deși am uitat de mult că urmăream o bucurie, acum nu mai caut decît să-mi arăt că pot și eu să mă bucur —, nu reușesc și sparg iar paharul.

Nu reușesc să mă torn. Și sparg paharul.

Obstacolul, chiar sărit, chiar învins, chiar depășit, e tot ce rămîne — de pe urma noastră. Odată depășit, ar trebui să ne întoarcem, să ne oprim, să reconstituim obstacolul învins, să-l luăm cu noi. Căci e tot ce am „făcut".

Corpul poate fi un astfel de obstacol ?

Care Europă ? Care Europă filosofică ? A lui Heidegger sau a lui Lévinas? Europa poate fi **aleasă ?**

„Le visage" levinasian, ce s-ar putea traduce prin **chip, față**, este ceea ce eu aș numi **suprafață.** Trăim „înecaţi", trăim într-un interior, într-un plin determinat de goluri ascunse, lăuntrice. **Chipul** este singura **suprafață,** singurul **expus.** (N-ar trebui, desigur, să scap prilejul de a scrie **supra-față...**)

Suprafața este singurul **suport,** singurul **sprijin,** singurul loc pe care putem pune **talpa, piciorul,** ca să mergem să facem **pasul.** Încolo — mlaștină, teren nesigur. Patinăm, sîntem înghițiți.

Chipul omului este singura suprafață, singura porțiune care permite exterioritatea. Încolo, înecaţi. Interioritatea socială...

Cu toții creăm și hrănim un eu social. Eurile noastre private alimentează acest „eu" social, această interioritate în care ne adăpostim. Căci omul este o interioritate care are nevoie de o interioritate în care să fie. În el însuși, omul e la adăpost, căci e **înăuntru.** Vrea să se simtă și în afară, în lume, cum se simte în sufletul lui, la el în suflet. Deci creează un înăuntru social.

Dar avem nevoie de exterioritate ! Cum să ieșim noi înșine, ci din interioritatea — nici publică, nici privată — pe care o întreținem ?

Cu cît pleci mai departe, dar nu liniar, cu cît locuiești mai mult în mai multe locuri, cu atît te afunzi, simetric, în trecut. Deși acolo, în trecut, e un loc dincolo de care nu poți trece, fi dus, oricît ai avansa, oricît te-ai duce acum, oricît te-ai îndepărta, oricît ți-ai dilata lumea. De la un moment dat încolo, îndepărtarea nu mai are sens, noile etape nu-și mai găsesc corespondent, sprijin.

„Ținînd viciul sub tăcere, ascunzîndu-l tot mai adînc în corp ca să nu iasă la suprafață nu facem decît să-l **sădim,** și pe viitor va da cu atît mai multe vlăstare" (Soljenițîn, **Arhipelagul Gulag).**

Să mă las născut sau mai bine să mă nasc ?

Ăștia vor cu tot dinadinsul să mă nască !

A te naște sau a fi născut ?

Se pare că oamenii pot fi nebuni pentru că sînt proști. Între proști și nebuni. Secolul 20 : al nebuniei, al prostiei(?). Cum altfel decît prostie să califici cele declarate cu ocazia unei demonstrații conservatoare (ah, și conservatorismul trebuie restaurat...) de la Moscova : nu că nu avem ce mînca (deși nu avem), dar ni-s sufletele goale etc. Le lipsește ideologia cea **hrănitoare !** Și erau oameni tineri. Unul, chiar, îl lăuda pe Stalin. Se vede treaba că știa Gorbaciov ce știa, ținînd cu dinții de dragele de simboluri și încercînd să facă ceva (oare ?) sub umbrela lor. U.R.S.S. nu-i hrănea ,dar ei se hrăneau cu „U.R.S.S.". Prostie sau nebunie ? Întrebare conservatoare.. ReveI : „democrația este arta de a te guverna pe tine însuți". Oameni nenăscuți, care nu vor să se nască. Înainte, pare-se, oamenii știau de ce suferă și, prin urmare, nu sufereau. Soljenițîn : ideologia e justificare. Acum suferă, dar nu mai au în numele (un nume..) a ce. Ce să crezi ? Or fi sinceri ? Cît de adînc o fi sentimentul acesta ? Pînă unde o merge ?

M. s-a dus, totuși, la insistențele mele și a votat. Bravo ! Așa trebuie. Asta e lupta lungă, regulată, constantă.

România nu există : știrea despre alegerile locale a apărut și a dispărut — la France Info —, iar pe TF 1 nici nu a venit vorba. Dacă ar fi fost vorba de Polonia, Cehoslovacia etc., așa ceva nu s-ar fi întîmplat.

M : nu era nimeni la vot. Nimeni nu spune nimic. Nici o știre. Același lucru de la G.D., cu care am vorbit la telefon.

Rușii : oare să mă iau după ceea ce mi-a fost dat să văd azi la televizor ? Nu știu. Poate fi un **popor** acuzat de **iresponsabilitate ?** Pot sta cele două împreună ? Ar însemna — Dumnezeule ! — că, pur și simplu, Occidentul a avut dreptate, a dat dovadă de o intuiție vecină cu înțelepciunea neintervenind. Asta e. Asta să fie ? La noi e la fel, oare ? Noi nici nu existăm.

Ideologia e lichid amniotic. Comunismul a murit de la sine, dar cei vii nu-l lasă să moară. Nu, ideologiile nu au murit. Sînt ținute artificial în viață, sînt **preluate,** trec în altceva.

Oamenii nu vor să recunoască, nu vor să-și mărturisească istoria. **De rușine !** Oare ? Era singurul **reper.** „Sovieticii" par a fi perceput U.R.S.S.-ul nu direct, normal (perpendicular...),

Continuare în pag. a 15-a

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL A DOUA CĂTRE CORINTENI

CAPITOLUL 11
Pavel şi apostolii mincinoşi

1 O, de mi-aţi răbda puţină nebunie [53] ! Dar îmi şi răbdaţi.

2 Sunt gelos pe voi cu gelozia lui Dumnezeu [54], pentru că v'am logodit unui singur Bărbat : ca pe o fecioară neprihănită să vă înfăţişez lui Hristos [55].

3 Dar mă tem ca nu cumva, precum şarpele a amăgit-o pe Eva prin viclenia lui, tot aşa şi gândurile voastre să se abată de la curăţia şi nevinovăţia cea întru Hristos.

4 Că dacă veneticul vă propovăduieşte un alt Iisus decât Cel pe Care L-am propovăduit noi, sau dacă primiţi un alt duh decât Cel pe Care l-aţi primit, sau altă evanghelie decât Aceea pe care aţi primit-o [56], voi l-aţi îngădui foarte bine.

5 Dar eu socotesc că'ntru nimic nu sunt mai prejos decât aceşti prea-foarte [57] dintre apostoli.

6 Şi chiar dacă sunt neiscusit în cuvânt, nu însă în ştiinţă ; dimpotrivă, întru totul am arătat-o'ntre voi toţi.

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli

7 Sau făcut-am oare un păcat că, smerindu-mă pe mine însumi pentru ca voi să vă înălţaţi, în dar v'am binevestit Evanghelia lui Dumnezeu ?

8 Am prădat alte Biserici primind de la ele plată ca să vă slujesc pe voi. Şi'n vreme ce eram la voi şi'n lipsuri, nimănui nu i-am făcut supărare,

9 fiindcă lipsurile mele le-au împlinit cu prisosinţă fraţii veniţi din Macedonia. Şi'ntru toate m'am păzit să vă fiu povară, şi mă voi păzi.

10 Pe adevărul lui Hristos care este'n mine, că lauda aceasta nu-mi va fi îngrădită [58] în ţinuturile Ahaiei !

11 De ce ? Pentru că nu vă iubesc ? Ştie Dumnezeu [59].

12 Dar ceea ce fac, voi mai face, ca să tai prilejul celor ce-ar pofti un prilej de-a fi găsiţi aidoma nouă în ceea ce se laudă.

13 Pentru că unii ca aceştia sunt apostoli mincinoşi, lucrători vicleni care-şi iau chip de apostoli ai lui Hristos.

14 Şi nu-i de mirare, de vreme ce însuşi Satana îşi ia chip de înger al luminii ;

15 aşadar, nu-i mare lucru dacă şi slujitorii lui îşi iau chip de slujitori ai dreptăţii ; al căror sfârşit va fi după faptele lor.

16 O spun din nou : Să nu mă creadă cineva că sunt nebun ; — iar de nu, luaţi-mă aşa ca pe un nebun, ca să mă laud şi eu puţin —.

17 Ceea ce grăiesc, nu după Domnul grăiesc, ci ca întru nebunie, întru această stare de lăudăroşenie ;

18 de vreme ce mulţi se laudă după trup [60], mă voi lăuda şi eu.

19 Pentru că voi bucuros îi răbdaţi pe cei nebuni, voi, cei ce sunteţi înţelepţi !

20 Căci răbdaţi dacă cineva vă robeşte, dacă vă înfulecă, dacă vă jefuieşte, dacă vă priveşte cu semeţie, dacă vă loveşte peste faţă.

21 O spun spre ruşinea noastră, ca şi cum noi am fi fost slabi... Dar în orice ar îndrăzni cineva — o spun în nebunie —, voi îndrăzni şi eu !

22 Sunt ei Evrei ? : şi eu sunt ! Sunt ei Israeliţi ? : şi eu ! Sunt ei sămânţa lui Avraam ?: şi eu sunt !;

23 slujitori ai lui Hristos ? — nebuneşte vorbesc — : eu, mai mult decât ei ! În osteneli, mai mult ; în închisori, mai mult ; sub lovituri, fără număr ; la moarte, adeseori.

24 De cinci ori am primit de la Iudei cele patruzeci de lovituri fără una [61] ;

25 de trei ori am fost bătut cu vergi ; o dată, împroşcat cu pietre [62] ; de trei ori s'a sfărâmat corabia cu mine ; o noapte şi o zi am petrecut în prăpastia mării ;

26 în călătorii, adeseori ; primejdii de la râuri, în primejdii de la tâlhari, în primejdii de la neamul meu, în primejdii de la păgâni ; primejdii'n cetăţi, primejdii'n pustiu, primejdii pe mare, primejdii'ntre fraţii cei mincinoşi !

27 În osteneală şi'n trudă, deseori în privegheri, în foame şi-n sete, deseori în posturi, în frig şi'n golătate.

28 Lăsându-le de-o parte pe cele din afară, ceea ce zilnic mă'mpresoară e grija pentru Bisericile toate.

29 Cine este slab şi eu să nu fiu slab ? Cine se poticneşte şi eu să nu ard ?

30 Dacă trebuie să mă laud, cu slăbiciunile mele mă voi lăuda.

31 Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus, Cel Ce este binecuvântat în veci, ştie că nu mint.

32 În Damasc, dregătorul regelui Areta păzea cetatea Damascului, ca să mă prindă,

33 dar printr'o fereastră'n zid m'au coborît într'un coş ; şi-am scăpat din mâinile lui.

53 Despre „nebunia" lui Dumnezeu, a crucii, a apostolatului, vezi în special 1 Co 1. 11 şi urm. Despre „nebunia" lui Pavel vezi mai jos v. 17 şi 12 11.

54 La Is 20. 5 (în traducere corectă) „: „:Eu sunt un Dumnezeu gelos" („Să nu ai alţi dumnezei în afară de Mine" — înseamnă zel, ardoare, râvnă, dar şi gelozie, emulaţie, rivalitate ; sensul specific e dictat de context.

55 Ca prieten al Mirelui, Pavel este cel ce-I prezintă logodnica, identificându-se şi cu sentimentul de „gelozie" al Acestuia : Mire unic al poporului Său, Dumnezeu nu admite să fie împărţit cu nimeni. Ideea e îndrăzneaţă, dar nu nouă : vezi Ir 2. 2 ; 3. 1 ; 31. 22 ; 51. 5 ; Mt 25. 1—12. Pavel o reia în Ef 5. 22—32.

56 Aţi acceptat-o ; la care aţi consimţit.

57 Grecescul hiperlian înseamnă excesiv, superior, deasupra oricăruia. De-a lungul întregului Nou Testament este folosit numai aici şi la 12. 11 (în acelaşi context). Cuvântul are o evidentă conotaţie ironică la adresa acelor „apostoli" (vezi mai jos, v. 13), infiltraţi prin impostură în lucrarea evanghelică şi pe care mulţi dintre Corinteni, înşelaţi de aparenţe, îi consideră superiori. (Echivalentul „prea-foarte" îi aparţine Bibliei lui Şerban, 1688).

58 Limitată, împiedicată, înăbuşită (de cei ce cred că ar putea-o face : adversarii lui Pavel).

59 În sensul : Dumnezeu ştie că vă iubesc.

60 Cu merite omeneşti.

61 Într'o bicluire se aplicau exact treizeci şi nouă de lovituri, spre a nu fi depăşit numărul maxim de patruzeci, prescris în Dt 25. 3.

62 Lapidat.

PRIVIGHETORUL

— realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

ANTONIU C. OBANCIA

Are doar 16 ani, este elev la Liceul „Mircea cel Bătrîn" din Constanța și spre deosebire de mulți corespondenți ai noștri care au rămas — ca sintaxă poetică — la modelul Lab.ș, adolescentul Antoniu C. Obancia a reușit să descopere și să asimileze nu numai textul lui Nichita, ci și poezia „obzecistă". Urmărește citeva reviste literare, și este la curent cu ultimele volume apărute, ceea ce este o performanță la vîrsta sa. Cine se scoală de dimineață — se spune — ajunge departe. Antoniu C. Obancia s-a trezit foarte devreme și s-ar putea să ajungă foarte departe.

Poate o mică gelozie

a venit tat'so din America
și-i sună fetele
și-i spun că-l iubesc
se-ntoarce-acasă roșu de ruj
auzi — de ruj...
și ceilalți cred că
doar în pantofii lui
poți merge pe apă...

să vă zic eu :
are ochii de sticlă

Fiecare e un învingător

o liniște
încinsă strîns de-o curea
împletită din ciocîrliile pieptului
(meu)
o lin ște spumuită
o liniște ce se va-mprăștia
curînd
străpunsă de
„O, Doamne
O, Doamne
Am învins !"

Știre de ultimă oră

M-am hotărît să merg
să merg să merg
la apa mării
să beau din ea
cu o cochilie de melc
în înghițituri mici
ca la o degustare de vinuri
să fiu undeva sus
și ca un copil
să-mi arunc jucăriile
și cămașa asta albă de cruce
și căderea lor pînă aici jos
să mă desfete

EMILIAN BLAJ

Cu citva timp în urmă, Emilian Blaj ne-a trimis un grupaj eterogen de versuri care nu ne-a convins. După citeva luni de tăcere profitabilă, tînărul din Bucu.ești revine cu texte a căror consistență poetică (o ciudată mitologizare a derizoriului imediat) îl recomandă ca pe o promisiune demnă de urmărit.

Spectru

Universul, scăldat în luciri, coboară
perfid
în sufletul nopții,
alchimistul cu barbă topește mizeria
pentru a fi aur. A fi aur,
își zice întunericul. A fi aur.
Bogăția sămînței înecă umbra
înstelată,
iar alchimistul cu barbă trage
îngeri păzitori
în forme de vînt...

Graffiti

La noapte, cu spray-ul voi ajunge la zid
să vopsesc nervul de piatră,
scriu cuvîntul obscen,
La noapte, cu spray-ul vopsesc
aerul teafăr de alungare în somn,
să vezi bătrîne cum o să petrec
rigi.atea gestului în floare și sex.
Cu spray-ul vopsesc la noapte,
neputința îmbălată a zilei de lucru,
la noapte un armăsar de albastru
se va naș.e pe zid,
îi prind, printr-un semn, respirația
crudă
a trupului galopat în
sudoarea ce leagă rana de șa.
La noapte armăsar de albastru, cu
spray-ul pe zid,
cuvîntul obscen, o floare, un sex săltat
se vor naște tîrziu,
în numele meu bătrîne,
ca să scap de acreala moralei
ce înecă lacrima zorilor.
La noapte cu spray-ul,
în numele meu, bătrîne,
răsar soarele pe zid...

Cadou

rămîi treaz la marginea pasului,
căci noaptea zeul
împarte daruri :
carioci fosforescente, femei gonflabile,
politică, zaruri,
L.M., abonamente de tren,
rămîi treaz,
dacă prinzi zorile,
pictînd tandrețea
ce adulmecă ziua,
cîștigi.

rămas treaz
pe zina înghețată a nopții,
la sclipirea umbrei
zeul timid s-a scufundat
într-alt amurg, șoptind :
„Cumpără acțiuni Coca-Cola !"

DIANA JUVERDEANU

„Mi-a venit greu să vă scriu, avînd în vedere că sînt o persoană timidă. Vă trimit citeva din poeziile mele (pînă acum nu am făcut decît poezie) pentru a vă forma o idee despre stilul meu, dacă pot să-i spun așa. Locuiesc într-un oraș mic, așa că în liceul unde învăț („M. Kogălniceanu" — Vaslui) au făcut senzație. Poezia este pentru mine o modalitate de confesiune. Deci :"

Vara tîrzie

Mocirla mă dezgustă
și părul mi-a căzut
de-atîta plins și noroi.
Ochii s-au umplut de alge
și plutesc cu zecile
duși de valuri.

Un hipopotam
mănîncă scoici putrezite
și melcii care mi s-au întins pe piele
mă pipăie plini de dorință...

Văd, roșu,
sîngele mării ,prelins pe stînci.
Soarele s-a spart printre nori
și acum plouă degeaba
Picioarele-mi zvîcnesc
mișcarea primordială
a euglenei — flagel.
Viermele pătrunde adînc
în orbita goală,
soarele ucigaș, palpită
de viața mea, de creierul meu.
— Pleacă !
Și-atîta mă dor irișii
că aș putea înghiți cerul
și apusul.

Cercul

M-am rupt din mijloc
în așteptarea ploii

Lumina și ochii
s-au curbat
la plînsul lumii
în nisipul ud.

M-am săturat
m-am săturat,
m-am săturat

Ascultă plînsul ierbii.
Și-atunci Julia Dora
a spus :
„Mi-e ziuă de tine".

Poveste de iarnă (II)

În curînd va fi ora 12.
O fantomă își face manichiura,
balerina își cîrpește papucii
învechiți
iar copilul plînge liniștit.

— Dantela este prea albă pentru doliu
trebuie ceva mai cald
mai fierbinte
ca un fulger
ca o durere de mere coapte
care cad.

haiku

Lumină printre frunze —
vîrful copacilor
întunecat

GLOSSĂ

Secundele în care îmi aduc aminte de mine însumi ca un olog de membru lipsă, acele salturi în inconștient ca să-mi pot recupera decăderea din limb, tăcuta incolonare sub flamurile dezastrelor funciar pămîntene.

Pui mîna pe masă și o vezi în oglindă cum zace acolo fără vlagă, asuprind lucruri care nu există. Golul e adevărat sub scînteierile care-l măsoară. Plină de înțelegere e preajma fiecărui gest, așa cum masca mortuară e singura ce nu mai poate trăda chipul. Te duci în vizită, adică stîrnești umbre către cel ce vei fi. Te poți opri, sigiliul e un obiect al voinței prost înțelese. Pecetluiești ceva ce nu posezi. Perzi zeci de linii ale unui desen niciodată constituit. Te erijezi în calculator al neantului, strîngi mîna cuiva care nu-i de față. Dai telefon unei persoane pe care-ai zărit-o în piață și-a cărei siluetă a zvîcnit brusc la colțul unei străzi ca o oglindă care se sparge în două odată cu universul.

Mă trezesc din somn cu o transparență anume. Poate că am avut un vis în care m-am simțit fericit, și chiar de l-am uitat mi-a rămas în pliurile ființei o aromă abia perceptibilă. Cum să traduc altfel buna dispoziție care m-a prins în raza ei și care mă urmează peste tot unde-mi îndrept pașii așa cum face reflectorul cu actorii care evoluează pe-o scenă ? Poate că sînt și eu un actor, cu singura diferență că eu joc un text nestiut de mine, un text care în cele din urmă devine propria mea existență. Reliefez ceea ce, la rîndul meu, mi se reliefează.

Plouă. Nu avem timp, nu avem umbră, e o singură, narcisică pornire în picăturile grele izbind în geam : cărți de vizită ale nimănui care se vrea cineva. Joc de vocabule, realitate a marcării constante a locului unde nu se întîmplă nimic pentru că s-a întîmplat tot ce s-ar fi putut imagina. Tăcănitul mașinii de scris întretăiat cu zgomotul picăturilor de ploaie, casa pustie și friguroasă și sentimentul că nu vom ieși la capăt (capătul rîndurilor, unei unități existențiale, al minții și-al memoriei). A fi supus unei presiuni care se dizolvă în minutul următor, în luna, anul, viața următoare. Un conținut de inapetență. Mătusa mea uită totul. Uită cînd venim la ea și cînd plecăm. Se crede tot timpul neglijată. Viața ei e făcută din miliarde de vieți-efemeridă și viața noastră îi apare rea, monstruoasă, ca o stîncă ce-ar sta să se prăvale asupră-i.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 8/18 mai 1992)

fragmente

Chimera lui Cărtărescu

1. NU LE-A MAI LĂSAT NIMIC ! Am citit cu mult interes cele 135 de pagini * pe care Mihai Eminescu le dedică lui Mircea Cărtărescu. În „acest volumaș... loc geometric al unor obsesii și fascinații comune mie și romanticului de acum mai bine de un secol". Eminescu — unul din liderii corabiei post-moderne — se deosebește din nou a fi un spirit complex (poet, prozator și, mai ales, critic), cum puține au fost în generația '80. Dacă Lefter rămîne, funciar, un istoric (și, chiar, istoriograf) literar... fără istorie și doar, pe alocuri, poet, Agopian și Horasangian — poeți ai unor circumstanțe afective destul de întîmplătoare, dar, fundamental, prozatori, Mușina — un teoretician literar doar al unui **interval**, însă poet în toate haltele nebuniei numite „Budila Express". EMINESCU este, în permanență un fermecător și mustăcios tricefal : poet, prozator, critic, fără ca unul din cele trei domenii să și-l reclame cu exclusivitate. (Las' că granițele între genuri și specii sînt atît de labile în post-modernism, că și devin — cu necesitate ! — futile !) Scriu „mustăcios" și poate că vă mirați. Ei bine, mustața lui se aseamănă cu cea a lui Iosif Vissarionovici, în sensul că ea instituie totalitarismul în literatura contemporană. Scriu „totalitarism" și iarăși vă mirați. Eu mă refer la o viziune (etimologic !) holistică plecînd de la motto-urile lui Eminescu la volumul său **TOTUL** : „A suferit totul, însă totul într-o singură clipă desăvîrșită" (Kafka). „Totul se se află în toate părțile..." (Plotin) s.c.l. Totuși stau și mă întreb : **Dacă el la chiar TOTUL (critică, proză, poezie), celorlalți optzeciști ce le mai rămîne ?**

2. BA LE-AU RĂMAS ! Editurile, uniunile, bursele, cursele, teatrele, kamasutrele, facultățile, universitățile, scrierile, rescrierile, nevestele, bărbații, surorile, frații, tuicile, puicile, știoarfele, boarfele, loviturile, săpăturile, emisiunile, televiziunile, revistele, precistele, contrapuncturile (sic !), rebuturile, șișul bacșisul, leafa, caiafa, rubricile, gagicile, complexele...

3. COMPLEXELE. Complexele lui Cărtărescu, pe care acesta — în viziunea lui Eminescu — le împrumută bucuros (că scapă de ele !), colegilor de generație și divagație sînt în număr de trei : a) **complexul lui Hoffman**, de la numele celui care a înființat celebrele „Wehrsportgruppen Hoffman" (tot așa cum localitatea Afumați și-a luat numele de la domnitorul Radu de la Afumați) ; aceste commando-uri erau menite să cucerească, fortăreață cu fortăreață, clan cu(x) clan, bisericuță cu bisericuță, toate punctele de rezistență ale literaturii române contemporane ; b) **complexul mitic al labirintului**, sugerat de împleticeala cu care un T.T. Coșovei și alții nimereau drumul către casă prin ceața jebelenian de groasă a atenanselor vechiului sediu al Uniunii Scriitorilor ; c) **complexul lui Narcis**, botezat așa de la (p)renumele unui optzecist băcăuan, Narcis Tarcău, cel mai mare tantrist al generației sale, sursă de complexe pînă și pentru un Doru Mareș.

4. RECIPIENTELE. Discutînd despre feminitatea cărtăresciană. Eminescu observă că, pentru imageria acestuia, se potrivește foarte bine interpretarea mai veche a lui Freud : „Aparatul genital al femeii este reprezentat în mod simbolic prin toate obiectele a căror caracteristică constă în a ceea că circumscriu o cavitate în care poate fi introdus ceva : mine, gropi, peșteri, vase, sticle și cutii" (p. 62). Cum bine remarcă Eminescu, poezia cărtăresciană abundă în asemenea reprezentări. Matricea maternă este reprezentată în registru domestic : „abia prăvălit din **cuptor** / mi s-a făcut foarte dor / și am întins bratele / să cuprind universul cu atele" **(Îmbrățișarea)**. Comunicarea erotică dă parobola sexuală a lui Graham Bell : „receptorul duhnea a formol / ... / am căutat șurubelnița / și-am desfăcut carcasa" **(Ciocnirea** — inutil să mai decodificăm **șurubelnița** și **carcasa**, nu ?). Uneori actul acuză o directețe evidentă : „să-ți caressez **scoica" (Be-hop baby, fiindcă la noapte vei fi a mea)**. Promisele delicii erotice ale unei femei frigide produc o expresivă metaforă : „E **frigoriferul** greu de savarine" **(Garofița)**. Mi se pare că aici s-a atins climaxul.

5. MASCA LUI CĂRTĂRESCU. „Cărtărescu devine astfel un destin. Existența sa se dovedește a fi congenera cu opera sa, care oglindește în mii de ipostaze aceeași dramă de o simplitate teribilă, și care este **drama eului scindat**, a jumătății care își caută jumătatea, într-un spațiu străbătut de fantastice linii de forță...

EU ÎMI PUN ȘEPCUȚA ȘI CU FORȚE NOUĂ
MERG SĂ-L IAU DIN STRADĂ PE 109"...

Dan-Silviu Boerescu

* Mircea Cărtărescu — **Visul chimeric**, Ed. Litera, 1992.

Arta comentariului

Sorin Ilfoveanu continuă cu tenacitate și vervă programatică lucrarea, începută cu mulți ani în urmă, de comentare plastică a unor opere fundamentale ale literaturii universale. O idee care își avea punctul de plecare — dacă memoria nu ne înșală — în istorisirile lui Procopius din Cesareea, ce ne introducea în lumea antichității romanice de la fruntariile ei orientale, strălucitoare și decadentă în același timp, profană și atinsă de frisonul insurecțional al primilor creștini. Foarte cunoscute au fost, însă, tălmăcirile **hierografice** la opera lui Akutagawa, spațiu spiritual și existențial cu totul particular din extremitatea orientală a planetei, în care aventura plastică a lui Sorin Ilfoveanu s-a regăsit cu plenitudine. Linia, în viziunea artistului, are o funcție expresivă hotărîtoare în ilustrarea unei idei, a unei stări... Și, mai mult decît atît, Ilfoveanu a înțeles cît de important este rolul spațiului alb într-un desen, teritoriu rezonant ce amplifică mesajul semnului grafic.

Astăzi, în cadrul ospitalier și oarecum domestic al Institutului francez, gazdă a mai multor manifestări de acest gen în ultimii trei ani, Ilfoveanu ne introduce cu distincție aproape religioasă în sanctuarele înmiresmate de balsamuri levantine ale prozelor lui Panait Istrati. Modalitatea pe care o propune Ilfoveanu în deslușirea semnificațiilor universului și personajelor istratiene este una secvențială. Artistul rezumă plastic un segment ideatic, o notație caracterologică extrasă din fluxul narativ al scriitorului, sau un precept moral ori existențial definitoriu pentru destinele umane întruchipate de narator. Procedeul îi îngăduie artistului sinteze grafice oarecum generice, fără un efort special de individualizare. Pentru că Ilfoveanu nu este un ilustrator, în sensul consacrat al cuvîntului, ci **un comentator subtil și cultivat al unui opus literar.** Transferul de mijloace de expresie, de la cuvînt la imagine concretă, nu este în favoarea inițiativei plastice, decît doar în măsura în care desenul densifică un spațiu existențial sau spiritual sugerat de scriitor. Dar este foarte limpede că cele două tentative creative sînt adiacente și coexistă în conștiința receptorului. Ilfoveanu face acum, ceea ce nu a făcut în experiențele sale anterioare de această factură : alături reprezentării plastice, desenului, pretextul literar care l-a generat. Întreaga expoziție urmează, în termeni plastici perfect definiți, ideea unui **meta-scenariu** la opera lui Istrati. Este vorba, în speță, de acele partituri istratiene — **Moș Anghel, Moartea lui Moș Anghel** și **Stavru** — care i-au oferit artistului prilejul unor reflexii plastice (deci, un mod de a comenta cu instrumentele specifice unui alt limbaj artistic) încorporate unei viziuni compoziționale ce-i este proprie, deși unele influențe din arta extrem orientală tradițională sînt vădite. Ilfoveanu introduce și în această suită istratiană, cam aceeași panoplie tipologică pe care am întîlnit-o la „comentariile" sale grafice la Marquez și Akutagawa : figuri hirsute sau schimonosite de suferință, îndoială, păcat, resemnare... **Un fel de mistică a sărăciei și durerii, a opresiunii și a fricii** domină această galerie de portrete ale unui destin uman aflat dincolo de limitele unei singure cărți. Ilfoveanu „glosează", cu mijloacele expresive ce-i sînt la îndemînă, pe tema, eternă în fond, a „Golgotei umane". Nu întîmplător, personajele lui Ilfoveanu par mereu aceleași, deși de fiecare dată detalii semnificative le individualizează grafic fără echivoc.

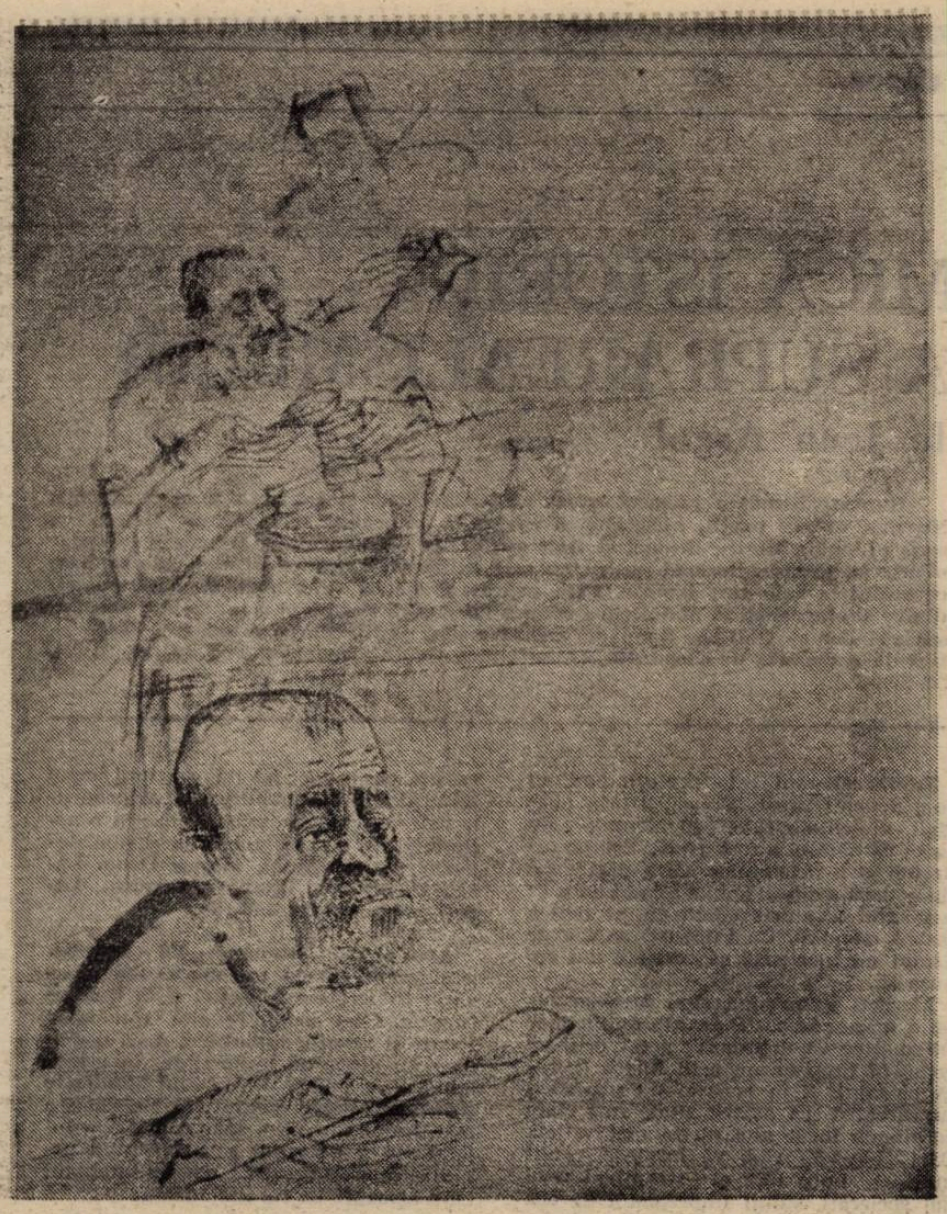

Ceea ce ne oferă și de această dată Sorin Ilfoveanu este **o cheie în cheie proprie** a unor capodopere, de care se simte atașat datorită forței de sugestie pe care o conțin paginile scrise. Desenele lui Ilfoveanu — domeniu în care se exprimă cu vigoare și originalitate de mai mulți ani — impun prin rafinamentul ambianței grafice, prin forța expresivă a imaginii și a compoziției, în general, prin capacitatea de sintetizare a semnului grafic. O grafică de șevalet pe care pictorul Ilfoveanu ne-o dezvăluie cu pasiunea unui virtuoz într-un recital creativ ce-și arogă unicitatea.

Corneliu Antim

Cu Ileana Cotrubaș spre Portugalia

Pentru melomanul rafinat, care nu se extaziază numai în fața performanței vocale, reîntîlnirea cu Ileana Cotrubaș în concertele susținute la Ateneul Român au constituit, în primul rînd, o adevărată demonstrație stilistică, marea noastră soprană propunînd, de această dată, o arie de concert de Mozart și „Shéhérazade" de Ravel, opusuri mai puțin cîntate la noi și, deci, cu un plus de interes. Două epoci diferite, două stiluri foarte bine determinate în datele lor specifice, reliefate cu eleganță și rafinament prin modul de frazare, prin alegerea nuanțelor exacte, prin expresivitatea conferită cuvîntului care, la Ileana Cotrubaș, reprezintă un reper esențial în concepția interpretativă. Scrise, preponderent, (și convenabil) în registrul mediu și grav, în mișcări calme, cele două lucrări au permis desfășurări vocale ample, cu arcuiri de largă respirație, recitativul cvasipermanent constituind un prilej ideal de luminare a zonelor în care, cu inteligență, interpreta a știut să-și pună în valoare calitățile artistice, „escaladînd" astfel dificultățile de respirație sau pasaj. Acompaniamentul discret și transparent, dozat cu finețe de gestul tandru sau generos al dirijorului Cristian Mandeal, a completat atmosfera de aleasă spiritualitate, în special în paginile lirice, calme și senine ale poveștii depănate în tente impresioniste.

Cele două momente ce au beneficiat de prezența Ilenei Cotrubaș au fost încadrate de Uvertura la opera „Freischütz" de Weber și Simfonia a II-a de Borodin, realizate, în general, cu acuratețe și probitate profesională, în ciuda unor scăpări, în special la suflători. Orchestra Filarmonicii „George Enescu" a probat, în acest program, nivelul pregătirii sale în vederea turneului pe care l-a efectuat ulterior, în Portugalia, la Lisabona, unde Ileana Cotrubaș și-a încheiat, oficial, cariera solistică, păstrînd, nu întîmplător, nostalgia acelui concert de retragere în care a evoluat în aceeași companie a maestrului Cristian Mandeal, a pianistului Nicolae Licareț (cel care, de această dată, susține partitura pianistică în opusul mozartian) și a Orchestrei Filarmonicii bucureștene.

Deși nu foarte plină în prima seară de concert (și de meciuri internaționale televizate), sala Ateneului Român s-a golit, însă, pe jumătate, după pauză, ceea ce nu prea este o notă bună pentru publicul care se dovedește, încă o dată, marcat de snobism. Oare de ce devine ingrat cu cei care, chiar în condiții vitrege, au reușit, de atîtea ori, să le ofere clipe de încîntare ? Care este răsplata eforturilor depuse în numeroasele repetiții, a disconfortului pe care muzicienii Ateneului îl suportă cu stoicism, dacă public nu e, televiziune nu e, radio nu e ?...,

Anca Florea

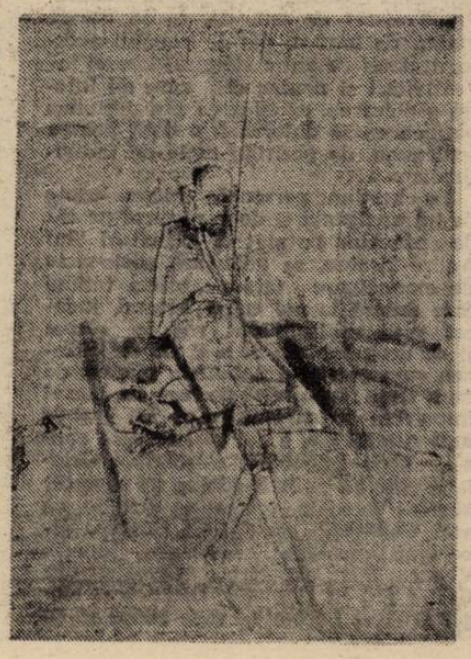

Ora de glorie a lui Ceaușescu (!)

Eram atît de nedumeriți că nu-l vom mai vedea pe Nicolae Ceaușescu în zbaterile sale patriotice și, iată, obiectiva noastră televiziune a depășit și cele mai optimiste previziuni și ni l-a redat (reactualizat) ori de cîte ori a avut prilejul. „Memorialul durerii", serialul care vorbea despre închisorile comuniste, a fost ba amînat, ba reprogramat, din motive ce, uneori, ne scapă, alte emisiuni antitotalitare se ivesc tot mai rar și mai palid pe micul ecran, dar, slavă Domnului, figura „celui mai iubit fiu al poporului" ne pindește și ne hipnotizează ciclic, ca nu cumva să-i diminuăm din meritele lui planetare. La „Dosarele istoriei" (de ce nu dosarele lui Postelnicu ?) trei băieți, unu' și unu', se întrec în a-i lumina figura, din diverse unghiuri, într-un august '68, cînd, cică, spunea Florin Constantiniu, ar fi fost ora de glorie a lui Nicolae Ceaușescu. El, stejarul din Scorniceștii, s-ar fi opus cursului evenimentelor ca un adevărat vizionar, încît Cristian Popișteanu nu se sfiește să anunțe că „prin atitudinea sa a adus o contribuție la independența țării". Măi, să fie ! Produsele agricole nu mai treceau spre Est. Comunismul atroce se destrăma înspre Vest. Românii nu mai fugeau nicăieri. Toți și toate se strîngeau în jurul secretarului general ca puii în jurul cloștii. Tot cu acest prilej nea Nicu a dat dovadă de o clarviziune galactică și și-a trimis locotenenții să sensibilizeze marile puteri, și, printre aceștia, în prim plan, atunci ca și acum, se arată Corneliu Mănescu. Cu cîtă nostalgie ni-l prezintă ex-ministrul de externe, că-ți dau lacrimile : „Era așezat la masa lui de lucru. Alb. Ochii lui erau aproape galbeni. M-a impresionat. Nici nu puteam să-l privesc în față." Apoi urmează un dialog istoric : „Mănescule, tu cunoști care e situația. Noi trebuie să facem orice ca să ne apărăm rezistînd. Te duci la New-York. Cunoști mai bine ca mine ce se face în această situație". Apoi ne mai spune că nu i-a dat nici o indicație, nici o instrucțiune. Imposibil! El, marele bărbat al Carpaților să nu se încumete pentru a da prețioase indicații ? Domnule Mănescu, nu cumva v-a venit în memorie altă scenă, cu un alt personaj ? A lăsat pe umerii dumneavoastră toată povara istorică, cu trupele aliate, masate la granița noastră de Vest, cum spuneați ?

Asta-i una din povești, dar, în emisiunea cu pricina, s-a mai ivit alta, care, drept să spunem, ne-a înduioșat ca și prima. Ajuns acolo, în Statele Unite, Corneliu Mănescu i-a lăsat pe americani, mască. Nu le-a cerut nici bani, nici arme, nici nave, nici agenți secreți, nici vreun document, ci ceva foarte, cum să zicem, ușor : o declarație. Care, firește, a sunat cam așa : „Statele Unite nu vor permite nimănui să dea drumul cîinilor războiului". Și, se subînțelege, ca prin minune, temători de sîrmele hingherilor, „cîinii războiului", s-au mulțumit cu prima captură, fără a-și mai extinde cuceririle. Prezența de spirit a Ceaușescului a preîntîmpinat disputa continentală. Oare?!

Ajungînd aici, trebuie să facem două sublinieri. Din relatările celor trei avocați ceaușiști sîntem tentați să înțelegem că Statele Unite apărau un stat pe care Stalin scrisese *haraș*o, adică unul cu evidente accente totalitare, și lăsau în bătaia vîntului comunist pe acela care se dovedea deschis occidentului, democrației, l-am numit pe cel cehoslovac. Altfel spus, americanii erau duplicitari. Una spuneau prin posturile de radio și alta fumau în realitate. Apoi, nu descoperiseră deja crizele de comportament ale unui paranoic care s-a dovedit, pînă-n ultimul ceas al vieții, aservit răsăritului roșu, prin toate celulele. Dintotdeauna ieșirile sale au fost false zvîcniri ale independenței, de vreme ce și-a dus poporul și țara la dezastru. Și acum vin trei corifei ai comunismului și ne servesc lecții de patriotism. Sau vor să se pună în valoare doar ei, cînd așa ceva le lipsește !

Marius Tupan

MICĂ ISTORIE A SUPRAREALISMULUI

de Jean Argol

Suprarealismul a tulburat epoca sa (1920—1940) şi a marcat-o pe a noastră. Nu mai vedem poeţii, imaginile şi cuvintele in acelaşi fel de cind Breton a scris «L'union libre», Bunuel şi Dali au turnat «L'age d'or», Desnos a inventat «Corps et Biens». Dosarul nostru nu este exhaustiv : suprarealismul, aportul său, consecinţele sale sint imense. Prin evocarea istoriei sale, a celor mai notorii dintre suprarealişti ,a amintirilor asupra lui André Breton şi a lui Robert Desnos, convorbirilor cu Philippe Soupault, am prezentat cititorilor o mişcare a cărei influenţă e departe de dispariţie. (A se vedea Luceafărul nr. 48/991, 12, 15, 20, 24, 28, 30/992.).

Suprarealismul este pretutindeni, el ne-a devenit firesc. Totuşi, istoria mişcării, violenţele sale, incidentele sale arată că bătălia a fost aspră. Echipa lui Breton şi a prietenilor săi a câştigat-o chiar dacă, cum se spune adesea, suprarealismul a murit odată cu al doilea război mondial. Ca Phoenix, suprarealismul nu încetează să renască din cenuşa sa.

Mergeţi în maşină spre Mediterana, pe o mare şosea. Placarde publicitare enigmatice vă distrează : acest ochi vă vede, în timp ce un ochi imens fixează peisajul. E în aceasta un procedeu suprarealist, ca atâtea altele în viaţa cotidiană, încât nici nu le mai vedeţi. Căci ele vă văd, vă însoţesc, sunt martori impasibili şi stranii ai unei noi societăţi, subtil impregnată de cea mai mare mişcare literară şi artistică a secolului al XX-lea.

Dar cum, cel puţin 30 de ani sunt necesari unei idei originale, ca să ajungă la difuzarea sa comercială sau să cadă în domeniul public al ideilor acceptate, să fixăm în mod arbitrar originea sa militantă la primele texte ale lui Tristan Tzara, venit din Zürich, părintele dadaismului, concept provocator al revoluţiei ce trebuia să vină şi la cercetările futuriste ale italianului Marinetti. În ce priveşte triumful şi moartea sa, să le fixăm la **Arcane 17,** ultima operă — de înaltă reverie a lui André Breton, în 1947. Treizeci de ani de descoperiri, de explorare a inconştientului, înainte ca negustorii de gadgeturi, decoratorii, galeriile de pictură sau muzeele să se facă stăpîne definitiv pe suprarealism. Or, el nu aparţine numai istoriei literaturii şi artelor plastice, atins de altfel, în mod curios, de autism în domeniul muzical: el este deja istorie, istorie în istorie.

În sfîrşit a venit André Breton ca Malherbe. El e cel care urma să dea atîtor aspiraţii confuze, nesiguranţe adolescentine, prima afirmare peremptorie şi decisivă. Întîi au fost **Les champs magnetiques,** în colaborare cu Philippe Soupault, **Feu de joie** de Aragon, eboşe ale lucrărilor viitoare. Dar mai ales, în atmosfera stranie, dezaxată de după primul război şi a demobilizării, când Apollinaire şi Jarry erau încă zei, excitaţia intelectuală în lungi plimbări în Parisul cel mai misterios, sau în baluri, în sunetul charlestonului, anii de ucenicie, uluiţi. Ca să unească atâtea aspiraţii confuze, înfiinţă o revistă, **Littérature,** care grupa cele mai bune spirite ale vremii, aşa de diferite uneori, de la Valéry la Max Jacob, de la Reverdy la André Gide, al cărui Lafcadio din **Les Caves du Vatican,** revendicatorul actului gratuit, nu ar putea să nu seducă. În ea apăreau deja **Poeziile lui** Lautreamont. Dar în curînd, se va ajunge la alegeri şi mai radicale. Se va avea în vedere «o sistematizare mai puţin anarhistă, mai puţin dezinvoltă a a luptei de întreprins» (Georges Huguet). Să adăugăm: mai puţin literară, dacă e adevărat că literatura poate fi parodiată în beletristică.

A fost deci dadaismul, introducerea de spectacole — provocare şi crearea vinerilor revistei **Littérature.** S-a umplut sala Gaveau, anunţîndu-se în mod fraudulos prezenţa lui Charles Chaplin. A fost judecat manechinul lui Maurice Barrès în sala Societăţilor savante. S-a râs, s-a afectat seriozitatea cea mai demenţială, a fost îmbrâncită demnitatea unui mare Inchizitor. În acest climat de viaţă ardentă, de provocare, se produce ruptura dintre Tzara şi André Breton, — prima, înaintea tuturor a-celora care vor jalona destinul celui de al doilea, — grijuliu să dea propriile sale directive mişcării puse în funcţiune şi de a continua drumul mai departe. «Lăsaţi totul, lăsaţi Dada. Lăsaţi-vă nevasta, lăsaţi-vă amanta.., Lăsaţi prada pentru umbră».

Apoi Breton, asemenea lui Dumnezeu creând lumea, rationă. O tenebroasă şi fulgerătoare lumină ţîşni din întuneric. Căci jocul, revolta, rămâneau jocuri şi revolte zadarnice, dacă o gîndire nu dorea să le sprijine. În aceste admirabile pagini din primul **Manifeste du surréalisme,** geniul lui Breton s-a manifestat din plin, mai degrabă o inteligenţă a timpului său, întîlnind geniul timpului însuşi, geniul ambiant care aşteaptă să fie remodelat.

Curînd, marea familie a strămoşilor ieşe la iveală. Fiii renunţă la foştii lor părinţi, descoperindu-şi somptuoase filiaţii noi.

Swift este suprarealist în răutate.

Chateaubriand este suprarealist în exotism.

Hugo e suprarealist când nu e dobitoc, etc.

Pentru a fi însoţit acest romantism combatant, sunt citaţi şi omagiaţi primii tovarăşi de drum, Eluard, Aragon, Vitrac.

cat Papa şi omagiat Dalai Lama. Şi bineînţeles, se adresează o scrisoare deschisă domnului Paul Claudel, ambasadorul Franţei. Sunt şi alte scandaluri notorii, care aparţin azi folclorului unui trecut apropiat.

Astfel suprarealiştii îl admirau pe poetul din Camaret, St. Pol Roux, cu vocabularul sclipitor. Ei participară la banchetul organizat în onoarea sa de **Nouvelles litteraires** şi de **Mercure de France** la Closerie de Lilas. Rachilde afirmând «că o franţuzoaică nu se poate căsători cu un german»; ei protestară puternic — Aragon declară : «Sîntem cei care vom da mâna oricând inamicului» —, Soupault agăţat de policandru răsturnă farfuriile. Leiris deschise fereastra şi strigă : «Jos Franţa». Poliţia intervine. Scandalul a fost enorm. **L'Action Française,** sub pana lui Orion puse la punct, cu această ocazie, un procedeu de ocultare, scumpului Maurras, şi folosit de mulţi alţii după el. Dar metodele maurrasiene sunt încă invizibile şi prezente în republica literelor. Aşa a fost o scrisoare către ziariştii care publicau stiri din lumea literară, cerându-le să organizeze în jurul suprarealiştilor, o conspiraţie a tăcerii.

Aceştia, de altfel, nu ignorau că sarcinile cele mai serioase, cele mai pozitive îi aşteptau.

Ei s-au înhămat la ele. Şi fără ele, suprarealismul n-ar fi reuşit niciodată să se introducă cu adevărat. După experienţele somnului, cercetările lui Charcat, şi în curând publicaţiile lui Sigmund Freud cerură întreaga atenţie pe care un antipatriotism sistematic ar fi epuizat-o până la urmă. Politica, în sfîrşit, comunismul şi revoluţia exercitară o atracţie aşa de decisivă că cele mai grave certuri viitoare încetară de a mai fi literare: criza Naville, mai tîrziu cea a lui Aragon, şi dacă Breton s-a lăsat fascinat apoi de Trotzky, datorită faptului că experienţa politică s-a identificat puţin cîte puţin, în el, unei mari nostalgii revoluţionare nemaiputînd face să coincidă adevărata viaţă, rând pe rând, visată şi reală, cu o inexorabilă realitate considerând revoluţia ca instalarea într-o ordine nouă. Cum participarea spiritului adolescenţei, singurul care a permis suprarealismului această traversare fulgurantă a secolului al XX-lea, ar fi putut să se acomodeze unei îmburgheziri, legilor unei noi familii : nimic n-ar putea aservi libertatea şi amorul nebun. Dar o revoluţie care se organizează, Breton n-a înţeles-o decât cam târziu, nu-i poate admite pe teroriştii care au întemeiat-o sau pe anarhiştii care-şi amintesc de ea. Cu atât mai puţin aceşti tineri întârziaţi care-şi prelungesc la nesfârşit tinereţea. Asta a fost, în acelaşi timp, drama şi forţa suprarealismului. Treizeci de ani, da, ca să atingă vârsta de bărbat, dar la capătul acestor treizeci de ani e sfârşitul liberei inventivităţi şi pentru cei care au înţeles-o plecarea, excluderea sau opţiunea politică ce se datorează o dată pentru totdeauna, de poziţiile luate de individualism.

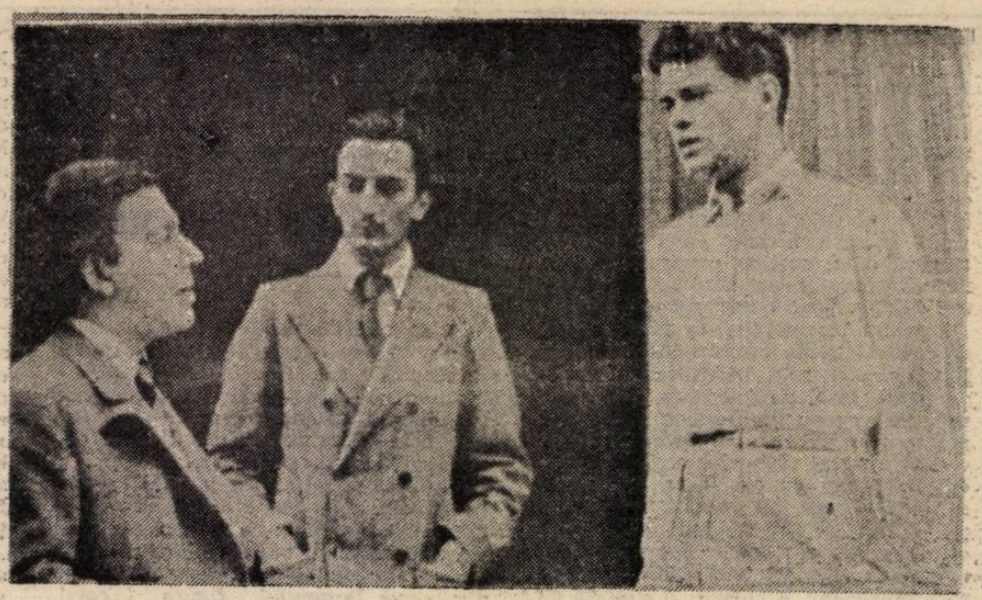

André Breton, Paul Eluard şi René Char în 1930

Partida se joacă, trebuie nu numai s-o cîştige, dar să se pună la punct tehnicile necesare ca să se ajungă aici, iar pentru asta inventivitatea unora şi altora îşi dă drumul fanteziei. E vorba de fluturi suprarealişti, jocuri precum cadavrul delicios, fituici, mari anchete. De exemplu: sinuciderea este o soluţie? mai radicală decât cea întreprinsă odinioară de Dada: De ce scrieţi? adresată celor mai diferiţi oameni şi suficientă să atragă atenţia asupra ameninţării latente, repunerea mereu pe tapet a problemei, pe care o exercită mişcarea în societatea franceză. Efectul trebuie să fie neaşteptat, să tintească, să surprindă, să buimăcească, denunţând în acelaşi timp, chiar prin asta, comoda mijlocire literară : cuvintele nu pot servi decât să hîţâne viaţa. Eternitatea, ea n-are impact.

Aşa că devine necesară lărgirea câmpului de atenţie deschizându-l asupra tuturor domeniilor. După cum ne-am fi putut aştepta, din partea păcătoşilor aşa de dotaţi şi de chibzuiţi, se scrie rectorilor universităţilor europene, denunţându-se mediocritatea tuturor programelor de învăţământ oficial. E atacat Papa şi omagiat Dalai Lama. Şi bineînţeles, se adresează o scrisoare deschisă domnului Paul Claudel, ambasadorul Franţei. Sunt şi alte scandaluri notorii, care aparţin azi folclorului unui trecut apropiat.

Astfel suprarealiştii îl admirau pe poetul din Camaret, St. Pol Roux, cu vocabularul sclipitor. Ei participară la banchetul organizat în onoarea sa de **Nouvelles litteraires** şi de **Mercure de France** la Closerie de Lilas. Rachilde afirmând «că o franţuzoaică nu se poate căsători cu un german»; ei protestară puternic — Aragon declară : «Sîntem cei care vom da mâna oricând inamicului» —, Soupault agăţat de policandru răsturnă farfuriile. Leiris deschise fereastra şi strigă : «Jos Franţa». Poliţia intervine. Scandalul a fost enorm. **L'Action Française,** sub pana lui Orion puse la punct, cu această ocazie, un procedeu de ocultare, scumpului Maurras, şi folosit de mulţi alţii după el. Dar metodele maurrasiene sunt încă invizibile şi prezente în republica literelor. Aşa a fost o scrisoare către ziariştii care publicau stiri din lumea literară, cerându-le să organizeze în jurul suprarealiştilor, o conspiraţie a tăcerii.

Aceştia, de altfel, nu ignorau că sarcinile cele mai serioase, cele mai pozitive îi aşteptau.

Ei s-au înhămat la ele. Şi fără ele, suprarealismul n-ar fi reuşit niciodată să se introducă cu adevărat. După experienţele somnului, cercetările lui Charcat, şi în curând publicaţiile lui Sigmund Freud cerură întreaga atenţie pe care un antipatriotism sistematic ar fi epuizat-o până la urmă. Politica, în sfîrşit, comunismul şi revoluţia exercitară o atracţie aşa de decisivă că cele mai grave certuri viitoare încetară de a mai fi literare: criza Naville, mai tîrziu cea a lui Aragon, şi dacă Breton s-a lăsat fascinat apoi de Trotzky, datorită faptului că experienţa politică s-a identificat puţin cîte puţin, în el, unei mari nostalgii revoluţionare nemaiputînd face să coincidă adevărata viaţă, rând pe rând, visată şi reală, cu o inexorabilă realitate considerând revoluţia ca instalarea într-o ordine nouă. Cum participarea spiritului adolescenţei, singurul care a permis suprarealismului această traversare fulgurantă a secolului al XX-lea, ar fi putut să se acomodeze unei îmburgheziri, legilor unei noi familii : nimic n-ar putea aservi libertatea şi amorul nebun. Dar o revoluţie care se organizează, Breton n-a înţeles-o decât cam târziu, nu-i poate admite pe teroriştii care au întemeiat-o sau pe anarhiştii care-şi amintesc de ea. Cu atât mai puţin aceşti tineri întârziaţi care-şi prelungesc la nesfârşit tinereţea. Asta a fost, în acelaşi timp, drama şi forţa suprarealismului. Treizeci de ani, da, ca să atingă vârsta de bărbat, dar la capătul acestor treizeci de ani e sfârşitul liberei inventivităţi şi pentru cei care au înţeles-o plecarea, excluderea sau opţiunea politică ce se datorează o dată pentru totdeauna, de poziţiile luate de individualism.

La chestiuni personale, adesea legate de intransigenţa şi de caracterul pe cât de seducător pe atât de dificil al lui André Breton, se adăugară acele acte de emancipare faţă de tutela tatălui care duseră la noi crize. Artaud, judecat, prea nedisciplinat, ros de alcool şi de drog, înainte de a fi ros de raţiunea superioară a nebuniei, plecase de mult timp : antifonul pe care l-a lansat împotriva suprarealismului **La grande nuit surrealiste,** e cel mai frumos care s-a scris împotriva mişcării. Celelalte răfuieli au luat adesea un caracter absolut meschin, totdeauna puerile, ca acel **Cadavre,** semnat de Desnos, Ribemont-Dessaignes, Limbour, Baron, Vitrac. Dar experienţe ca cea din **Grand jeu** cu Dammal, Dietrich şi Roger Gilbert Lecomte, n-ar putea să se armonizeze cu continuarea cercetării, aşa cum o înţelegea Breton.

În acest climat de confuzie, apăru în 1930 **Le second manifeste du surréalisme.** Text de mare elocvenţă, în care retorica are un rol de primă importanţă, Breton îl denunţase deja pe cel a cărui cercetare şi învăţătură ar fi putut da o nouă orientare grupului, Georges Bataille, care scosese cu câţiva prieteni revista **Document.**

«Musca nu raţionează bine acum. Un om băzîie la urechile sale», scrisese în derâdere Bataille.

Breton îi răspunse, cu onctuozitate, această demnitate papală care-i fusese aşa de des reproşată şi ciudata pudoare, care n-a încetat să-l caracterizeze în taină: «Domnul Bataille iubeşte mustele. Noi, nu: noi iubim mitra vechilor evocatori, mitra de în pur în a cărei parte anterioară era prinsă o lamă de aur şi pe care mustele nu se aşezau pentru că se făcuseră abluţiuni pentru gonirea lor.»

Acest paragraf este revelator. Breton n-a admis niciodată anumite excese, nici pe cele ale lui Artaud şi nici pe cele ale lui Bataille, şi când gîndirea risca, ici sau colo, să discute, din nou, legea revoluţiei suprarealiste, chiar dacă această lege nu putea să se înscrie în nici o lege oficială, el apăsa pe pedala frânei, lăsînd să se creadă că accelera. Totdeauna a fost aşa.

Rămân operele. Nu numai cele mai bune spirite trecură, într-un fel sau altul, pe sub arcanele suprarealismului, dar cărţi admirabile tăşniră. **Le traité du style** şi **Le Paysan de Paris** de Aragon, **Le pèse nerf** de Artaud, **Nadja, Les vases communicantes. L'amour fou** de Breton, **Ralentir, Travaux** de René Char, **La vie immediate** de Eluard, **La mort difficile** de Crevel, **Aurore** de Michel Leiris, **Le chiendent** de Raymond Queneau. Chiar dacă cea mai mare parte din autorii lor au respins apoi apartenenţa lor la mişcare, climatul de excitaţie intelectuală a permis aici şi aiurea, abundenţă al cărei imens beneficiu, literatura n-a fost singura să-l resimtă, ci şi pictura cu Chirico, Ernst, Tanguy, Masson, atîţia alţii, şi pînă la fotografie, cu Man Ray, montajele sau **ready made.**

După o societate de abundenţă ar fi trebuit să urmeze o societate de consumaţie. Născut din dezordinele primului război, suprarealismul nu poate supravieţui cu adevărat celui de al doilea şi schimbării noţiunilor de patriotism. Atunci cînd anumiţi scriitori intrau în rezistenţă sau îşi impuneau în tăcere cuvîntul în Franţa, Breton alese exilul, chiar dacă el era cel mai nobil. Operele revelate apoi — cu excepţia lui Aimé Césaire — au fost din ce în ce mai puţin angajate politic, de la Mandriargues la Graq, sau mai degrabă ele să rărire astfel că muzeul suprarealist zdrobi libera invenţie a apărătorilor săi: expoziţiile se înmulţiră, şi în curînd tezele, colocviile şi conferinţele la Institut. Suprarealismul — din ce în ce mai împins spre esoterism, alchimie, alegerea unei ocultări împotriva căreia el luptase atât de mult timp — se izolă din ce în ce mai mult de evenimente. Totuşi el îl regăsi provizoriu în timpul războiului din Algeria, cu ocazia în special a manifestului celor 121, al stîngii franceze necomuniste asupra dezertării, alături de Sartre şi de Blanchot. Dar privind mai de aproape, împingînd paradoxul la extrem, anticolonialismul nu evoca el în taină, în ei, antipatriotismul de odinioară, atacurile împotriva războiului din Maroc şi dezertarea „evadarea din real"?

S-a văzut că necesitatea suprarealistă, lupta violentă sau visătoare împotriva societăţii rămâne o necesitate permanentă. De la letrişti la situaţionişti, până de curând, s-au regăsit aceleaşi refuzuri. În excluderile, ca şi în admiraţiile lor esenţiale, de la Lautreamont la Sade, reviste ca **Tel-Quel,** au urmat făgaşul suprarealist, fără ca totuşi să afle strălucirea şi inventivitatea. Influenţa sa a fost şi rămâne imensă: adolescentul care-şi caută eliberarea, visează mai întâi la hippy, la cântecele folk şi dacă e oarecum cultivat, la Breton. În edituri —, o statistică recentă a dovedit că cel puţin o treime din manuscrise sunt influenţate de suprarealism. Aceste reviste suprarealiste s-au reînnoit mereu, s-au rebotezat când erau ameninţate de uzură; ultima apărută **Archibras** e vie, alertă în polemică. Dar mai ales cu prilejul înmormîntării lui Breton, alături de vechii prieteni, cu feţele marcate de foşti combatanţi, erau şi adolescenţi cu mape de carton jerpelite şi cu degetele pătate de cerneală, care au tras la fit de la cursuri, veniţi să-l salute pe cel care a ales ca ultimă deviză:

„Eu caut aurul timpului"

căci dacă totul reîncepe, se repetă la infinit, se vor găsi câţiva, într-o zi, ca să reia, chiar dacă n-o vor spune, cea mai semeaţă moştenire a suprarealismului: eterna tinereţe a spiritului. **(Magazine litteraire)**

Prezentare şi traducere
D. St. Rădulescu

Danuta Bienkowska și trecutul românesc

Să susținem că prietena noastră avusese vocația istoriei ? În orice caz, a avut propensiunea înnăscută către o evocare a trecutului reconstituit în rama unor lucrări neromanțate, nesenzaționalizate — dacă se poate spune astfel — lucrări așa cum au proliferat o sumă de „vieți" în „istoria" de zonă secundă din prima jumătate a secolului nostru. În schimb, scrierile Danutei Biénkowska, pe de-o parte conștiincios documentate, veridice și obiective în structura lor intimă, prezintă o culoare, o vervă a expunerii, o manieră degajată, ce le-a conferit o atracție net exercitată deopotrivă asupra cititorului obișnuit și asupra celui competent în materie.

Danuta Biénkowska a pornit pe făgașul acestui gen în 1953 cu schițarea unui profil al trecutului românesc, începînd cu daco-romanii și proiectîndu-se în contemporaneitate. În 1955, romanul pentru tineret **Pe urmele cuiburilor de vulturi** (tradus de semnatara acestor rînduri și publicat în 1957 — prima traducere efectuată la noi din scrierile autoarei poloneze), roman plin de peregrinări adesea umoristice prin locuri de rezonanță istorică, printre castele și monumente ale trecutului, i-a prilejuit Danutei o evocare pitorească și totodată instructivă a numeroase episoade marcante din istoria Poloniei. Cu anul 1964, începe seria biografiilor — firește, neromanțate — vii, dinamice, redate cu o pană alertă : **Medicul vechii Varșovii** (e vorba de Tytus Chalubiński, creatorul așezămintelor medicale din Zakopane), apoi **Fericita viață a lui Sebastian Klonowicz** (Lublin, 1965), transpunînd pe cititor în cromatica ambianței Renașterii polone, cu toată savoarea și hazul ei, urmată de-o biografie a lui **Raimund Rembielinski**, om politic și animator al industriei poloneze incipiente în prima jumătate a secolului XIX (Lódz, 1966) în fine, o incursiune în istoria Poloniei vizionată pe fundalul războiului de 30 de ani, **Apărarea litoralului**, în colecția „Bătălii, campanii, comandanți" (ed. MON, 1967).

Monografia despre Mihai Viteazul, publicată de către prestigioasa casă de editură **Ossolineum**, a deschis seria lucrărilor inspirate de istoria românilor — lucrări ce constituie semnificative puncte de reper în activitatea scriitoarei între anii 1970—1980. Al său **Michał Waleczny**, carte masivă, saturată de substanță, copios documentată, realmente prețuită în Polonia și de publicul cititor și de istorici, prezintă nu o singură dată o tentă lirică, mărturie a profundei înțelegeri a ceea ce-a însemnat eroul, poporul său, epoca sa în cadrul istoriei generale, al fenomenului istoric la scară europeană. Penultima pagină a monografiei — de pildă — posedă o adevărată rezonanță poematică, arătîndu-ni-l pe biograful contemporan al voievodului, pe vistiernicul Stavrinos, care „din turnul cetății unde-și făurea cronica, meditînd la lumina stelelor, îl revedea pe cel ce visase, trudise și făptuise o epopee..."

Aceeași propensiune către genul istoric și-o egală predilecție pentru istoria poporului român au determinat-o pe neobosita traducătoare să tălmăcească **Dacii**, marea lucrare a eminentului, regretatului istoric și arheolog Hadrian Daicoviciu. Însă pe Danuta a atras-o și-un domeniu mai puțin auster, alcătuind o frescă deopotrivă erudită și seducătoare, animată de galeria portretelor unor domnițe românce căsătorite în Polonia și Lituania (**Covoare de nuntă**, Lublin, 1975). Astfel, facem cunoștință mai îndeaproape cu fiicele lui Ieremia-Vodă Moghilă ; prima s-a măritat după un ilustru Wisniowiecki, a doua după un nu mai puțin ilustru Potocki, a treia cu nobilul Samuel Korecki, renumit în luptele cu turcii. Figura cea mai dăruită cu relief e Maria, măritată Potocka, „Mohylanka", ambițioasa, impetuoasa, fără de astîmpăr soție a unui hatman al coroanei polone.

Soarta romantică a domniței Ruxandra eroina lui N. Gane și M. Sadoveanu, încheia melancolic în Ukraina ciclul acestor ademenitoare chipuri feminine, pe cîtă vreme sora ei, fiica mai vîrstnică a lui Vasile Lupu, trona la Vilnius ca soție a lui Janusz Radzwill și viitoare soacră a lui Boguslav Radzwill, cele două personaje „negative" ale trilogiei lui Sieńkiewicz, personalități totuși proeminente și pe deasupra înrudite cu-aproape toate familiile domnitoare din Europa, începînd cu Hohenzollern-Brandenburg. Recitită astăzi, cartea Danutei își păstrează toată vioiciunea și prospețimea stilului, cît și autenticitatea trasării acestor destine pe coordonatele istoriei.

Anul trecut, în iulie 1991, scriitoarea îmi mărturisea că are „pe șantier" o biografie a Izabelei Jagielloñka, soția poloneză a lui Ioan Zapolya, Voievodul Ardealului. Îi procurasem mai de mult reproducerea pietrei de mormînt — astăzi distrusă — a soției și mamei celor doi voievozi transilvani, Ioan și Ioan-Sigismund Zapolya, iar Danuta selecționase atent materiale românești referitoare la Transilvania în secolul XVI. Va fi scris oare ceva din lucrarea proiectată ? Oricum, iată o supremă dovadă de interes și atașament constant, de statornică preocupare față de trecutul românesc și de cultura poporului pe care Danuta l-a cunoscut și prețuit îndeosebi.

Un prieten comun, polonist de marcă, și-a formulat aprecierea în legătură cu activitatea Danutei Bieńkowska în chipul următor : „O atare fervoare și comprehensiune a unui traducător străin față de valorile poporului nostru apar numai o dată la un secol." Mare și trist adevăr... Și poate nici atunci.

Scris la 27—28 septembrie 1992.

Rodica Ciocan Ivănescu

Urmare din pag. a 7-a

Raid teatral european

În Iugoslavia, un mare succes a repurtat comedia „O duzină de ciorapi de mătase" la Teatrul de dramă din Belgrad, în regia lui Stevo Zigon. Spectacolul reunește opt piese într-un act ale celebrului comediograf Branislav Nušici : Analfabetul, Doi hoți, Guturaiul, Îmbătrînirea, Musca, Nasturii, Schopenhauer și Șoarecele. Rezultatul a fost o reprezentație spumoasă și unitară, comicul de situație fuzionînd cu cel de caracter. Riguros pînă în cele mai mici detalii, regizorul își etalează încă o dată virtuțile sale de maestru al mizanscenei. La același teatru, a ținut un lung afiș dramatizarea romanului „Mînia" de Borislav Pekič, realizată de Dragomir Zupančev și pusă în scenă de Jovica Pavić. Punctele de rezistență ideatică sînt : viziunea apocaliptică asupra lumii, criza existențială în sfera ideilor, spiritului și moralei. Spectacolul este complex, într-o alchimie teatrală originală, în stilul parodic al distanțării față de gravitatea temei romanului.

Regizorul francez Patrice Chéreau, cu un copleșitor traseu plin de succese, dintre care amintim recenta reprezentație a piesei „Timpul și Camera" de Botho-Strauss, pe prestigioasa scenă a Teatrului Europei din Paris, este laureat al premiului „Dominique", meritată confirmare și recompensare pentru realizările sale de excepție. Chéreau reușește să confere textului (scris în focos spirit teutonic), stil poetic francez (ceea ce n-a reușit Botho-Strauss, adaptînd în spirit prusac molierescul „Mizantrop", pe scena berlineză „Schaubühne am Halleschen Ufer")

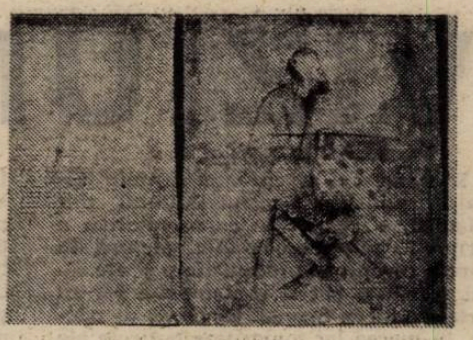

Urmare din pag. a 10-a

Paris — închisoarea de hîrtie

dinăuntru, de la nivelul lor, ci **din afară**, la un nivel străin lor. Ha ! Percepeau U.R.S.S.-ul ca și cum nu ar fi trăit în el, ci ca străini, din afară. Reper pur mental. Erau în lume. Se simțeau în lume ca identitate supraindividuală. Așa se pare că au trăit. Se percepeau ca stat, ca supraputere, ca simbol, ca și cum ar fi fost nu americani, nu locuitori ai unei alte țări, nu indivizi, ci... America... „Conștiința istorică" pe fond de atonie, de insensibilitate imediată. Trăiau percepîndu-se la un nivel ce-i depășea. Și asta, se pare, îi susținea și este ceea ce le lipsește acum. Mister ! Conștiința la nivel supraindividual, care exclude responsabilitatea și presupunea strivirea, existența neindividuată. Popor fără indivizi Paradox, deci adevăr. Noi, românii, drept ce ne putem percepe ? Delir. Oamenii nu vor să se nască. Refuz. Se simțeau că există. Ceea ce p esupune negarea indivizilor. Dependență de compensație. Nu vor hrană. Le e greu fără ideologie. Au uitat hrana. Pentru ei, acum, revoluția a luat locul tradiției, e tradiție, ține loc de.

Deci : se negau pe sine, nu mai simțeau lipsa, nu au simțit-o niciodată, se obișnuiseră cu **compensația**, un înlocuitor. Duc lipsa nu a ceea ce lipsea, ci a înlocuitorilor. Se percepeau din afară, nu ca indivizi, ceea ce pr upunea negarea nivelului individual de existență. Sînt, acum, forțați să se nască, și refuză, nu vor. Propaganda pentru exterior a avut efect durabil în primul rînd în interior. Trăiau ca și cum nu ar fi fost **înăuntru**. Insensibilitate, iresponsabilitate.

moda, altfel

Mayfair

Iată că, tot oameni cu „bun gust" dar mai ales „cu bani" iubesc stilul secolului XVIII francez, deși ei locuiesc în Anglia sau, poate tocmai de aceea. Dacă „eroii noștri din Chelsea" au apelat la concursul priceperii firmelor *MM. Colefax și Fowler și Mallet și Son*, Mister Peter Claas a ales o casă victoriană din Mayfair, în care a reunit, după posibilitățile de achiziționare, mobile Louis XV și Louis XVI, pe care a transformat-o, în ciuda stării deplorabile în care se afla, într-un spațiu „de vis". El nu s-a privat de comoditățile vieții contemporane. Mobilele din „casă" sînt absolut funcționale și sînt desenate de el însuși, proprietarul, locuitorul, folositorul spațiului și al aranjamentului decorativ.

Mare amator al spiritului francez al secolului XVIII, Mister Peter Claas și-a ordonat intimitatea comportațională în jurul unui „cheminée" Louis XV, dominat de o oglindă și de două aplice aparținînd aceleiași epoci. Mătasea care tapetează pereții este în aceeași tonalitate cu covoarele „vechi Angra", adică în nuanța „gușă de porumbel." Două păsări „cloisonné *K'ienlong* (în Anglia, China are cea mai mare modă !) sînt transformate în suporturi de lumînări. Pereții de mătase scot în evidență obiectele preferate ale stăpînilor casei. Scaunele sînt Louis XV și Louis XVI.

Există și „idei" moderne în acest „salon" : tablouri agățate prin baghete metalice, suspendate de cornișe, canapele mari ale căror brațe pot servi ca locuri pentru „dosul uman" și perne decorative care pot deveni obiecte în același scop.

În dormitor lucrurile se complică. Patul (Louis XVI) este din lemn pictat și aurit și provine din sudul Franței. Deasupra lui, ancorată cu tije metalice moderne, strălucește o pictură din sec. XVIII, „Scenă de vînătoare" de Francis Smith. Dar chiar în fața patului, stăpînul casei n-a ezitat să își creeze un mic „birou" (tot creație personală), o tablă de sticlă groasă, sprijinită de două corpuri realizate în piele și care au sertare „de lucru".

„Marele birou", de la etajul inferior, alături de mobilier Louis XV, primește cu grație, datorită eclectismului colecționarului, bronzuri și vase Empire montate ca lămpi. Roșul pereților se opune aristocratic verdelui draperiilor de catifea și mătase. Oglinzile nu lipsesc, clare sau voalate, insinuînd capriciile cetelor londoneze.

Sub „casa scării"... un adevărat bar cu promisiuni, băuturi și fructe oferite în vase „de renume mondial". MAYFAIR !

Corina Cristea

ERATĂ

O regretabilă neglijență de corectură a făcut ca poemul „Gluma" din prima pagină a numărului trecut să nu fie semnată, așa cum ar fi fost firesc, de Vasile Petre Fati. Cerem scuze autorului și, desigur, cititorilor.

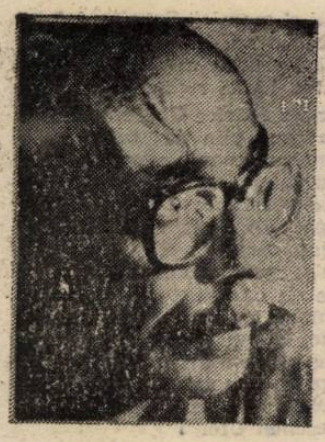

ERNESTO SABATO

Cuvinte justificative la

VIZIUNILE MELE

Baudelaire

Romancierul argentinian Ernesto Sábato prezintă la Centrul Cultural din Madrid, o expoziție reprezentativă a primului său filon creator, pictura, la care a revenit în ultimul timp și ale cărei rezultate pot fi contemplate pentru prima dată în Spania. Douăzeci de opere, în marea lor majoritate portrete ale unor mari scriitori universali datate între anii 1981 și 1991, compun această expoziție în care se reflectă sfîșierile lumii pe care o întîlnim agitîndu-se în opera sa literară.

Lăsînd pe al doilea plan scrisul său, autorul lui **„Despre eroi și morminte"**, ne spune că a întîlnit în pictură tunelul originar al pasiunii sale creatoare. Sábato însuși prezintă în articolul de mai jos această expoziție madrilenă.

★

Pictura a fos prima mea pasiune încă din copilărie, cînd nu știam, nici să scriu, nici să citesc. Însă, începînd cu școala secundară, în adolescență, am început să profilez, cu stîngăcie, coșmarurile și halucinațiile pe care le-am avut în perioada aceea nenorocită. Din fericire le-am distrus atunci cînd am devenit mai conștient.

Oricum, în contradictoria și tumultuoasa mea existență, literatura s-a impus deoarece crizele mele spirituale, psihologice și politice pretindeau deja cuvinte și idei, cu toate că erau idei încarnate în pasiuni violente. Totuși, în timpul acelei jumătăți de secol pe care l-am dedicat cărților, am simțit mereu dureroasa nostalgie pentru acea dintîi vocație, și nu puteam intra în atelierul de pictură al vreunui prieten, fără ca să nu simt o tristețe adîncă : pentru asta îmi era de ajuns doar mirosul de terebentină. Sentimentul acesta s-a accentuat la Paris, înaintea celui de al doilea război mondial, cînd lucram în **Laboratorul Curie** și trebuia să mă întîlnesc cu suprarealiștii, așa cum o bună și onestă stăpînă de casă se dedă noaptea prostituției. Au fost clipele cînd m-am legat de Wilfred Lam, Matta, Tristan Tzara și de însuși Breton, dar mai ales de Oscar Domínguez, puțin după teribila întîmplare cu românul Victor Brauner, cînd Oscar aflîndu-se în atelierul său, complet beat și înfuriat, a azvîrlit un pahar spart împotriva unuia dintre cei care se aflau acolo. Acesta se dădu la o parte la timp, și paharul îl lovi pe Brauner, scoțîndu-i un ochi. Acestei întîmplări stranii i se dăduse o mare semnificație în mișcarea suprarealistă, deoarece cu vreo zece ani în urmă, Brauner pictase un autoportret cu un ochi ce fusese smuls de un fel de săgeată de care era atîrnată o literă „D" majusculă. Au existat multe interpretări la acest eveniment, luînd parte la ele și **„Minotaure"** o revistă condusă de Breton care era, pe vremea aceea un fel de Papă ce emitea bule și excomunicări. Avînd în vedere caracteristicile nocturne ale mișcării, despărțirea mea de Domínguez ar fi fost atît de absurdă ca și cum pricinuită de către un Comitet de Bune Intenții în Infern. Prietenia mea cu Oscar devenise și mai strînsă tocmai din cauza acestei întîmplări, deoarece îl simțisem părăsit, mărturisindu-i pînă la urmă pasiunea mea pentru nimicurile pe care le desena cu cărbune. Era un tip extrem de exagerat, aproape nebun, și îmi spuse în clipa cînd eu îi văzusem lucrările că va abandona aceste „nerozii" pe care le făcea în laborator, doar pentru a mă convinge să pictez și eu ; și pentru a mă obliga, îmi făcuse cadou o lădiță de pictat, cu cîteva flacoane și pensule, învățîndu-mă cum să pregătesc diluantul.

Știința fizico-matematică fusese pentru mine un tovarăș de drum, sau mai bine zis, un fel de paradis artificial, pînă ce am suferit deziluzia cea mare cu stalinismul ; în așa fel încît scriam cu aceeași pasiune ca în adolescența mea, cînd scrisesem un roman intitulat **„Furtuna mută"**, lucrare pe care mai tîrziu am ars-o așa cum obișnuiam cu cea mai mare parte din tot ceea ce făceam. La izbucnirea războiului m-am reîntors în Argentina și în clipele libere făcusem două naturi moarte și o copie după autoportretul lui Van Gogh cu urechea bandajată, pe care apoi le-am făcut cadou unor prieteni. Mulți ani mai tîrziu, le-am cerut, în zadar, să mi le restituie, pentru a le da foc. Nu au vrut, și îmi arde sufletul că ele circulă pe acolo. Cînd în 1943 am abandonat definitiv fizico-matematica, profesorul Houssay, premiul Nobel de Fiziologie, care îmi oferise o bursă pentru investigații în **Laboratorul Curie**, mi-a retras binefacerea pentru totdeauna, spunîndu-mi că „renunțam la știință pentru șarlatanism" ; ce să mai spunem ? în acest fel se prezintă puritanismul științific. Renunțînd la catedra mea, și lipsit de bani, ne-am instalat, ca să putem trăi, împreună cu Matilde și fiul meu de patru ani, într-o colibă dintre cele care în țara mea se numesc **„ranchos"**, în munții din Córdoba, departe de orice civilizație, cîștigînd cîțiva **pesos** cu traducerile. Astfel, timp de un an am scris **„Singur și universul"**, prima carte care am îndrăznit s-o public, în 1945, și care pe neașteptate, a obținut premiul întîi de proză pe care Municipiul Buenos Aires îl oferă în fiecare an. Am revenit la oraș, și, în timp ce continuam să traduc și să dau lecții particulare, scriam întîmplări pe care sau le păstram, sau le dădeam foc.

În 1948, am publicat **„Tunelul"**, primul meu roman, pe care Camus, lector de spaniolă la GALLIMARD, obținuse să fie publicat de această casă editorială împreună cu o pasionantă prezentare. Lucrurile au decurs în felul acesta pînă în 1961 cînd după o muncă de cîțiva ani am terminat cartea **„Despre eroi și morminte"** pe care mă hotărîsem să-i dau foc. Matilda aflînd de decizia mea se îmbolnăvise, și numai din dragoste pentru ea am publicat-o. Așadar, cu nenumărate greșeli, deoarece niciodată nu m-am considerat un scriitor profesionist, am publicat și **„Abaddon exterminatorul"**, al treilea și ultimul meu roman. În 1979 un oculist îmi descoperise o boală ireversibilă la ochi, ce putea să mă ducă la orbire, dacă mai continuam să citesc și să scriu, cu excepția unor doze pe care el le-a denumit „homeopatice". Medicul rămase perplex necitind pe fața mea nici un fel de expresie a dezastrului. „Eu știu cauza" mă limitasem a-i spune, în timp ce mă gîndeam că pot în schimb să pictez fără a avea senzația că această ocupație înseamnă a-ți pierde timpul. Într-o carte am scris că insul luptă împotriva destinului și, pînă la urmă, destinul este cel care are dreptate. Boala de ochi care mă împiedica să văd litera mărunță, mi-a permis în schimb să dedic această ultimă etapă a vieții mele ocupației care de copil mă subjugase în mod ciudat, poate pentru că ea permite a revela lumea misterioasă a inconștientului în mod profund și mai adevărat decît literatura. Dacă nu, aș fi murit cu o imensă frustrare.

Așa cum s-a și întîmplat cu literatura, spiritul meu autodistructiv m-a făcut să lichidez cea mai mare parte din ceea ce elaborasem. Iar la prima expoziție pe care am făcut-o la **Petit Foyer** de la Centrul Pompidou, în 1989, am prezentat ceva mai mult de zece tablouri, și aceasta doar tîrît de prietenii mei și de către **„connaisseurs"**.

Și acum, iată, tîrît din nou de prietenii mei spanioli îndrăznesc să arăt ceea ce făcusem în acești ultimi ani, ce se deosebesc de perioada anterioară în care abandonasem orice referință la lumea naturală, cu toate că pe ici pe colo se întîlnesc unele fructe, ce reprezintă lucrul cel mai natural ce poate exista, însă care la rigoare sunt atît de puțin naturale ca și toate celelalte viziuni ale inconștientului meu. Pentru care motiv am vrut să calific aceste opere ca „supranaturaliste", cuvînt inventat deja de Apollinaire, mai potrivit după părerea mea decît cel de „suprarealiste" căci cuvîntul „realitate" este poate cel mai polivalent ce există în filosofie, unde fiecare filosof îi dă o semnificație diferită.

Propulsorii mei știu cîte scrupule am avut la prezentarea acestei mici colecții de „autoportrete" în această țară care este una din cele trei sau patru care au oferit artelor plastice cele mai multe și mai mari minuni.

În românește de
Ezra Alhasid

Dostoievski

Nietzsche

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA ASTRA SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă ◎ Miercuri 11 noiembrie 1992 • 43 (142)

INFERNALUL SENTIMENT AL DESCURCĂRII

Vine, zice-se, o iarnă grea. Se fac previziuni sumbre în legătură cu felul în care vom trece de frigul şi foamea promise de iarna ce vine şi, mai ales, de realitatea economiei noastre la această oră. O să ningă abundent şi edilii noştri vor fi surprinşi de prima zăpadă. O să fie frig şi edilii noştri vor fi surprinşi de puţinătatea gazului metan şi a altor combustibili. O să se golească magazinele alimentare şi cei care ar trebui să le umple vor fi surprinşi de lipsa alimentelor. Pînă aici nimic nou. Ca şi pînă acum, cu galoşi, cu o pătură în plus, cu o gaură în minus la curea ne vom descurca. Pentru că întotdeauna am făcut-o. Românul se descurcă. Ştie el bine asta. O ştiu, şi cei care-l conduc — cam tot aceia care l-au condus de o jumătate de veac. Au aflat-o, mai de curînd, şi cei — oricum puţini — dispuşi să ne ajute de dincolo de fruntarii, drept pentru care, dacă tot ne descurcăm, de ce să-şi mai îndrepte ei ajutorul spre noi, mai cu seamă că printre noi sînt destui care ne cheamă să refuzăm mîna întinsă de alţii şi să refuzăm chiar ideea că am avea nevoie de ajutor. Aşa că, vrem nu vrem, ne place ori nu, va trebui să ne descurcăm şi iarna aceasta singuri. Trist e doar că ne-am obişnuit să declamăm, ca pe un vers cretin semnat de un A. Toma reîncarnat în C.V. Tudor, că nu ne vindem ţara şi nu vedem că nu prea se înghesuie cumpărătorii la curţile noastre pentru că prin curţile noastre bate vîntul şi nu mai e nimic de cumpărat. Cea mai preţioasă avere a noastră e sentimentul descurcării, respectiv comportamentul descurcăreţului. O avere blestemată, care, dacă privim cu atenţie în istoria noastră, nu ne-a adus niciodată decît un rău după altul. Dacă am găsi un cumpărător pentru această avere am fi salvaţi. Numai că fără ea ar fi pierduţi bravii noştri rrromâni verzi şi roşii care au ajuns unde au ajuns tocmai pentru ca românii pur şi simplu au rezistat, descurcîndu-se şi necrîcnind atîtor intemperii iar ei pe asta mizează, pe descurcăreala noastră şi de aceea ne-o recomandă cu atîta patetism de slugă ridicată în şa cînd sub şa de mult nu mai e nici un cal. Problema e dacă şi cum am putea scăpa de infernalul sentiment al descurcării. De vîndut, n-avem cui, nu-i nimeni interesat de el, nu-l vrea nimeni, cel puţin din lumea civilizată. Să-l aruncăm în Dunăre ca Dunărea să-l ducă-n mare e uşor de spus, dar nu e deloc simplu fiindcă e, totuşi, sentimentul nostru şi rupîndu-l din noi s-ar rupe ceva şi din fiinţa noastră. Bine ar fi dacă l-am putea transforma aşa cum transformi un defect într-o calitate. Nici asta nu-i uşor, ce-i drept, e însă netraumatizant pentru că nu presupune altceva decît trecerea sentimentului respectiv prin filtrul conştiinţei (sociale, morale, politice), trecere menită să-i revele condiţia infernală. După care, tot restul ar fi un exerciţiu al puterii fiecăruia din noi de a spune Nu situaţiilor care ne invită să ne descurcăm fără să ştim de ce şi pînă cînd şi în numele cui. Sentimentul că orice ar fi ne descurcăm duce la amorţirea nervului vital. Conştiinţa descurcării, în schimb, e scrutătoare de orizonturi, analitică şi interogativă. Cheamă la înfăptuire.

„L"

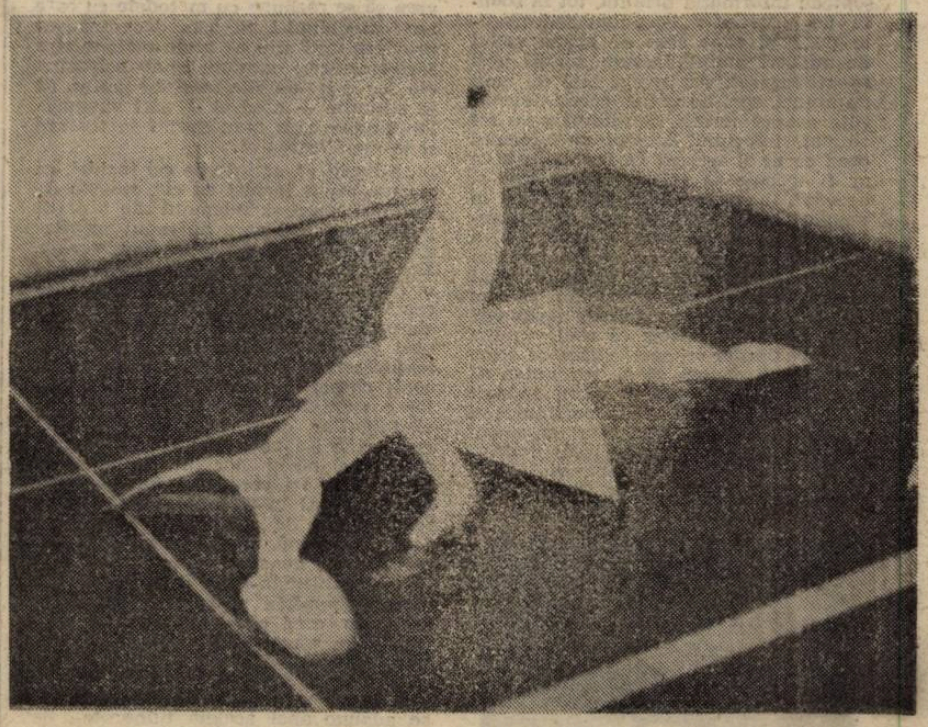

Paginile revistei sînt ilustrate cu lucrări ale artistului Romeo Moldovan

Ştefan Agopian:

O IARNĂ CARE VA DURA 4 ANI

ÎN PAGINA A 2-A

Valentin Petculescu:

POVESTE PENTRU ÀLIX

ÎN PAGINILE 8—9

Anthony Burgess:

PRINŢUL LEONARDO

ÎN PAGINA A 14-A

VASILI PESKOV

SIHAŞTRI ÎN TAIGA

ÎN PAGINA A 16-A

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Calmă disperare de noiembrie

Îmi mai aduc aminte încă zilele acelea îndepărtate cînd părinții mei își șopteau informația primită, tot în șoaptă, de la vecini : „l-au luat astă noapte pe...“ și simt cum de atîtea astfel de aduceri aminte negre „piloții grei se prăbușesc“. Au trecut zeci de ani de atunci, zeci de ani în care informațiile asupra terorii de alături s-au tot adunat, înlocuind încetul cu încetul ceea ce ar fi trebuit să învăț, ceea ce ar fi trebuit să știu. „Învățul are și dezvăț“, îi spunea Veta lui Chiriac în noaptea lor cea furtunoasă. Dar noaptea noastră furtunoasă e nesfîrșită, a început de mult și nu se va termina decît odată cu noi. Să zicem că unii dintre noi vor avea privilegiul să nu se mai vadă reprezentați de torționari și de ai lor, să zicem că alții vor lua locul vadimilor și păunestilor de apoi. Asta nu înseamnă că ei vor putea să uite tot ce au auzit și văzut în anii cînd aceștia cîntau osana partidului și guvernului. „Omul uită ușor“ se spune cu mult prea mare ușurință, omițîndu-se fondul pasiv al memoriei, acea apă freatică, subterană, a ființei, unde se dizolvă totul, schimbînd definitiv compoziția chimică a lichidului, întunecîndu-l. Sîntem fîntîni închise în care se dizolvă toată nenorocirea trecută prin fața ochilor noștri. Efectele acestui proces „chimic“ se pot constata zi de zi, ba chiar și noaptea, numai să știi să le depistezi. Degeaba se tem foștii torționari, lăudătorii și tovarășii lor de ticăloșie, nimeni nu le va face nimic. Pentru că nimeni dintre cei chinuiți în închisorile comuniste — și țări întregi n-au fost, cum s-a spus, decît niște închisori vaste — nu va vrea să se răzbune cu metodele cu care au fost chinuiți. Și asta deoarece supraviețuitorii știu că acele metode sînt fără valoare : cum nu le-au schimbat ele lor convingerile, nu vor putea să le schimbe — cred ei — nici gunoaielor umane care s-au pretat la teroare și la glorificarea ei.

„Aduceți-vă aminte de cei închiși, ca și cum ați fi închiși cu ei“, spunea Apostolul Pavel și îndemnul său e parcă pentru noi, cei care am avut privilegiul să scăpăm, nu însă fără a afla. Dar, oare, toți ne aducem aminte de ei ? Toți ne aducem aminte de un Mircea Vulcănescu, de un Gh. I. Brătianu, de un Iuliu Maniu, și de atît a și atîția eroi anonimi, țărani, preoți, doctori, învățători, ofițeri, bărbați și femei și copii chinuiți în infernurile închisorilor comuniste ? As fi înclinat să cred că toți. Dar, dacă as avea dreptate : cum, cine i-a ales pe unii dintre chinuitori, și pe ai lor în Parlamentul țării ? Tot cei care își aduc aminte, atîta doar că în alt sens, cu alt sentiment, acela de ură, al întunericului față de lumină, rămas intact și transmis dintr-o generație într-alta. Și iată de ce, neuitîndu-i pe cei închiși de către comuniștii vînzători de țară și de neam, cred că și azi, dacă ar mai fi nevoie, s-ar găsi din belșug anchetatori, gardieni, într-un cuvînt torționari care să chinuiască tot ce are mai bun acest popor. Și asta vine să se adauge apei aceleia tulburate de mult de tot ce s-a petrecut împrejurul meu, stabilizînd o disperare lucidă, calmă, definitivă.

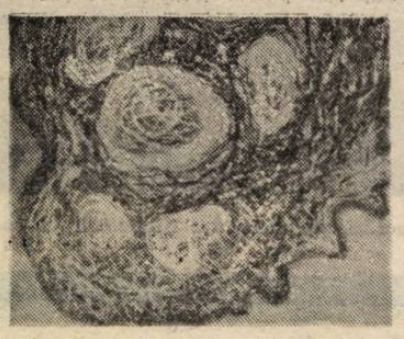

Nicolae Prelipceanu

momos

O iarnă care va dura patru ani

Este evident pentru mine că dl. Iliescu, actualul președinte al țării, a crezut și crede în continuare în promisiunile generoase făcute electoratului în timpul campaniei electorale. Și nu numai atît, dînsul este convins că promisiunile pot fi îndeplinite cu succes aplicînd ceea ce a afirmat mereu : blocarea reformei și reorganizarea agriculturii în sensul creării de asociații de tip comunist. Blocarea reformei (eventual încetinirea ei) se poate obține sigur și repede printr-o fiscalitate excesivă (care există) și dobînzi mari la banii necesari investitorilor pentru a se dezvolta (și aceste dobînzi există). Guvernarea de tranziție (numită Stolojan) a pregătit cu multă grijă posibilitatea ca dl. Iliescu (dacă va fi reales, și a fost !) să-și poată pune rapid și fără a fi acuzat de nimeni pe față în aplicare „programul economic“. Acest „program“ care prevede în primul rînd redistribuirea banilor obținuți de la investitorii străini sau indigeni către agenții economici falimentari (marile industrii) poate fi definit ca un anti-program, în comparație cu programul propus de forțele democratice. Prin acest antiprogram însă, dl. Iliescu este convins că multe din promisiunile electorale vor fi îndeplinite, chiar dacă după o perioadă de timp vom constata că falimentul este general și că, prin stoparea inițiativei particulare, posibilitățile de a ieși din faliment vor fi practic nule. Asta nu contează, ceea ce contează acum este ca rapid să stringem surplusul de bani acumulat de capitaliștii (români sau nu) care sug sîngele poporului, nu-i așa?, și să oferim acești bani celor ce muncesc și ne-au ales în fruntea țării. Totodată este evident că anti-programul economic al actualului președinte nu poate fi aplicat decît de echipa de politruci strînși ciorchine în jurul d-lui Iliescu. Este naiv cine își închipuie că țara va fi guvernată de altcineva. Așa zisele tratative (audieri) pentru formarea guvernului nu sînt decît niște mici siretlicuri comuniste (vezi perioada 45—47) pentru a abate atenția opiniei publice (națională și internațională) de la gîndurile reale ale actualilor guvernanți.

Ștefan Agopian

dictatura personala

O întîlnire a tovarășului cu Dumnezeu

Neliniștiți, aduși la ordine de chinuitoarea problemă a valorilor, suntem puși în situația să recunoaștem existența unor conștiințe teoretice a'e prezentului și a unor conștiințe practice ale prezentului, între ele stînd permanent „pragul opac al existenței“ ? De ce nu.

Alegerile din 27 septembrie/11 octombrie 1992 au adus ordine și ierarhie în România ? Poporul deținînd **secretul** promovării unuia sau altuia din rîndurile sale, în funcții înalte de stat, politice : pus în fața urnelor. Secret al frumosului și al urîtului, al adevărului și al erorii, al binelui și al răului : la grămadă. Că am ales în Parlament pînă am culeș, nu încetez să o repet : securiști torționari cu victime ale lor, nomenclaturiști PCR cu nemembri de partid, colaboraționiști „dejiști“ și „ceaușiști“ de toată mîna cu dizidenți ai regimului comunist, condamnați politici cu condamnați de drept comun, ce mai contează, tot o să se aleagă praful, „vine sfîrșitul lumii“...

Personal, săptămîna trecută am făcut caz, aici, de poetul de curte nouă, fost poet de curte veche, Adrian Păunescu, și de consecvențele regimului politic postrevoluționar, regim copleșit de aplauzele morților „istorici“ din groapă ? Ferească Dumnezeu : descoperind sămînța „conștiinței practice“ sămînță încolțită din mizeria sufletească îndelung exersată și acumulată resentimentar, în personalitatea vulcanică a senatorului Partidului Socialist al Muncii (continuator direct al P.C.R.) Adrian Păunescu — vulcanică, am spus ? În craterul vulcanilor aparînd, de la începutul lumii, profeția unei înnoiri, „prin reacții chimice“ : după scop și ideal ! Chiar Maglavitul făcător de minuni reînviind pe mîna celebrului poet ceaușist...

Fir-ar să fie : cu o săptămînă înainte de alegerile parlamentare, Adrian Păunescu declara (în ziarul său, **Vremea**, special inventat de Puterea reacționară în întîmpinarea alegerilor din 27 septembrie, să aibă pe ce să-și pună unul din capete balaurul neocomunist la o adică), atenție, declara — „deocamdată, precizez că la propunerea **mea** și a celei care conduce campania **mea** electorală, Carmen Păunescu, soția **mea**, Maglavitul a fost semnul **meu** electoral : întîlnirea omului cu Dumnezeu. Întîlnire de care semnul P.S.M.-ului n-ar trebui să fie străin : Soarele“ ! Amin : parol... Nu vreau să insist — observați sublinierile mele egocentrice : Dumnezeul comuniștilor fanatici, din mila măriei sale, dîndu-i un semn și lui Adrian Păunescu — fotoliul însorit din Senat, să aibă ce să înflorească la umbra parlamentarismului, în intrigile, demagogia și corupția ei, să-i adauge bardului-fără-rușine o aură de profet, profet mincinos, aură zare să-l dea de gol de departe și să fie alungat cu pietre pînă la urmă, mîine-poimîine, nici o grijă, va veni ea vremea aia, „poporul“ ce l-a ales doarme iepurește deja...

Biată post-istoricitate trăită, specific românească, de care tot avem parte : că am rămas parcă pe dinafara destinului colectiv, oameni absurzi ce nu vrem să ieșim de sub stăpînirea sarlatanilor neocomuniști ce ne conduc azi. Condusi către autodistrugere morală, contaminați pe zi ce trece de irealitatea tovărășească a morții spirituale, înainte de toate : în definitiv, cui servește că un Adrian Păunescu, dotat „materialist dialectic“, a ajuns să dea lecții de bună purtare, lipsit de caracter, de la [illegible]crofoanele Parlamentului ? Un Adrian [illegible]escu păgîn cu două fețe fețe ale acel[illegible] adversități, fără de sfîntenie, „cu c[illegible]an“.

[illegible]viu Ioan Stoiciu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● CRISTINA ATANASIU : „Oniști exhibiționiști și tîlhari acționează în fața guvernului“. **(Evenimentul zilei)** ● MIRCEA HAMKA : „Un zvon confirmat. Ceaușescu în America“. **(Știri de senzație)** ● D. C. : „Într-un interviu în «Le Monde», publicat în urmă cu cîteva zile, celebrul scriitor albanez Ismail Kadare se declara convins că în țara sa comunismul a murit și că nu va putea învia niciodată. «Albania nu e România», a spus el. Cine-am fost și ce-am ajuns !“ **(Ora)** ● „În orașul Corabia, multe străzi sînt perpendiculare pe strada Lenin. Dacă toate drumurile duc la Vladimir Ilici, nu-i de mirare că în această parte a țării s-a ales știm noi cine, cu o majoritate zdrobitoare“. **(Cuvîntul)** ● MIRCEA DINESCU : „Indignat că americanii au filmat în raftul unui depozit din București busturile lui Marx, Engels și Lenin — botind astfel imaginea noastră în lume — domnul Theo uită că pe rafturile din dealul Mitropoliei își bronzează șoriciul la soarele P.S.M.-ului suavii comuniști cu față capitalistă, născuți din concubinajul cadavrului lui nea Nicu cu virgina noastră naivitate din Decembrie“. **(Academia Cațavencu)** ● TOMA ROMAN : „Capacitatea de manevră a puterii se restrînge treptat. Atît dl. Iliescu, cît și principalul său reazem politic, F.D.S.N.-ul, se regăsesc în situația de a gusta fructele amare ale victoriei“. **(Formula AS)** ● DAN STANCA : „F.D.S.N., în mod cert, va profita de sprijinul P.S.M. și P.R.M., întărind în acest fel impresia că este un partid de extracție comunistă“. **(Tineretul liber)** ● BARBU CIOCULESCU : „Chemarea la înțelegere a fost lansată într-un tîrziu de octombrie, după ce autoritatea și-a văzut realizate planurile — vezi rezultatul alegerilor —, atingîndu-și maximumul prin introducerea în Camere a formațiunilor ei secundante, P.S.M. și P.R.M., rezervă și rezervoriu totodată de forțe, nu mai puțin, spunînd lucrurilor pe nume, potențial element de șantaj, în comerțul cu democrația. Precum și monedă de schimb — calpă“. **(Dreptatea)** ● NICOLAE CORBU : „Trebuie tras vălul asupra argumentului că **«dacă s-ar forma un guvern de unitate națională» ar fi afectat sistemul democrației, căci n-ar mai exista opoziție.** Dar acesta este un fals pretext, căci opoziția nu este un scop în sine ; în viața oricărei națiuni pot exista momente“... etc., etc. **(Vremea)** ● MARIN BADEA : „Vai, cîtă demagogie !“ **(Dimineața)** ● „F.D.S.N. vrea un parlament de operetă“. **(Expres)** ● „Înapoi, spre căruța cu paiațe ?“ **(Adevărul)** ● VALERIA DORNEANU : „În Senat, Vadim a preluat frîiele căruței fedeseniste“... **(Zig-Zag)** ● ADRIAN ANTONIE : „În cadrul unei ședințe de rutină desfășurate în Camera superioară a Parlamentului României, autorii prematur născutei Drepte Naționale au simțit nevoia ca, la umbra ramurii de măslin recent invocate, să procedeze la gestul dejecției în fundul curții“. **(Baricada)** ● ION CRISTOIU : „Senatul e, la ora actuală, locul strîmt în care s-au strîns, grămădite unele într-altele, de-și simt reciproc răsuflarea, personalități pe care le despart nu numai politica, dar și dușmănia“ ; ....clopotelul moștenit de la dl. Bârlădeanu va fi, mai mult ca sigur, neputincios. O sirenă, fie aceasta și a lui Vasile Roaită, ar fi mai mult decît necesară“. **(Evenimentul zilei)** ● TIA ȘERBĂNESCU : „Reconcilierea șoarecelui cu pisica a început. În Parlamentul reunit pentru a asculta cuvintele trase la traforaj ale d-lui Iliescu se aflau și domnii Teodor Vintilescu, deputat C.D.R., fost deținut politic și Ștefan David, senator P.S.M., fost comandant de securitate, anchetator al primului“. **(România liberă)** ● ION CRISTOIU : „Ion Iliescu a citit mesajul lui Emil Constantinescu“. **(Evenimentul zilei)** ● CORNEL NISTORESCU : „Domnule președinte Ion Iliescu (...) Judecățile dumneavoastră încep să-și arate mușchii. Apărarea României Mari o dovedește pe deplin. Din fericire, atitudinea dumneavoastră are și meritul de a ne clarifica. Cine punea umărul în procesele Robu-Vadim ? Cine dădea la pompa naționalismului și cine le ținea pantalonii ? Românii au un proverb, corb la corb nu-și scoate ochii !“ **(Expres)** ● ȘTEFAN STOIAN : „Ce guvern va lustrui pantofii Președintelui ?“ **(Baricada)** ● FLORIN BICHIR : „Recent, dl. Iliescu și-a făcut publică averea“ ; ....dl. Corneliu Vadim Tudor a afirmat : «De cînd îl cunosc mai bine, de circa un an, îl văd cu aceeași pereche de pantofi. Este un om structural cinstit»“. **(NU)** ● ION CRIVĂȚ : „În materie de timp, conceptual vorbind, domnul Iliescu este un bergsonian. Crede ferm că timpul este durată“. **(AZI)** ● VALENTIN CLIBEANU POPA : „Un nas nou costă 16 800 lei“. **(Evenimentul zilei)** ● MIHAI POPESCU : „Este al 3-lea meci pe care Steaua îl cîștigă în acest campionat cu contribuția grosolană a arbitrului“... **(Meridian)** ● GEORGE STANCA : „Știam prea multe povești adevărate, nu legende, despre un anume cornel dinu ca să-mi închipui vreodată că ființa aceasta bipedă are ceea ce, într-un limbaj învechit, numim «caracter»“. **(Evenimentul zilei)** ● Conf. univ. GH. CIULBEA : „Liu Piny, din cartierul Chaoyang din Beijing, care are un atelier de reparat ceasuri, este apreciat de clienții săi datorită priceperii și promptitudinii cu care lucrează“. **(Europa)** ● H. PARCEA : „Care a fost cea mai bună perioadă a națiunii române, ne spune, în «Europa», lt. col. Georgescu Ion, interogat de Angela Băcescooper. «O epocă benefică, ca în timpul lui Ceaușescu n-o să mai fie»“. **(Cuvîntul)** ● VALENTIN COSÎMBEAN : „Făceau dragoste cu atîta pasiune, întinse pe gazon, una cu fața între pulpele desfăcute ale celeilalte, încît le-am ovaționat cu trei ejaculări, în decurs de o oră“. **(Sex-caprice)** ● CORNELIU VADIM TUDOR : „Vă mulțumesc pentru participare“. **(România Mare)**

Petre Stoica

prezentul continuă

Burtăroşimea

Dacă e să aruncăm o privire asupra a ceea ce este în fond actualul nostru parlament, legitim ales, aşa cum s-a încetăţenit zicerea, deşi în realitate nu facem decît să legitimăm un fals, aşa cum ne-am obişnuit de la 1946 încoace, putem lesne observa că ne aflăm în faţa unui parlament mult mai găunos, mult mai zgomotos, mult mai extremist şi chiar mai fascist decît precedentul, în care un Dumitraşcu sau un Văcaru erau copii pe lîngă ceea ce ni se reconfirmă a fi un Corneliu Vadim Tudor sau un Adrian Păunescu, care se completează de minune în hilarul şi pseudo-pathosul şi pseudo-patriotismul pe care le afişează la fiecare expunere ; de fapt nu s-ar greşi deloc dacă li s-ar spune Adrian Tudor sau Corneliu Vadim Păunescu — este aceeaşi persoană, chiar dacă una cu barbă bizantină şi alta fără. Cred că, în fond, domnul Ion Iliescu nici nu-i deosebeşte, apreciindu-i ca pe doi fraţi gemeni, ţinuţi în mînecă, aşa cum trişorul ţine aşii lui falşi cu care învinge. Că doar, aşa spune sloganul, „am pornit împreună, continuăm împreună". Ajutaţi mai mult sau mai puţin ocult, ba chiar uneori foarte pe faţă, dar niciodată recunoscînd în mod oficial, de către actualul reales, cei doi îşi dau, după cum s-a văzut, în stambă în mai toate şedinţele solitare sau reunite ale celor două camere. Fiecare pe ceea ce zic ei că sînt mai tari — **patriotismul.** Iar dacă acesta este patriotismul pe care-l doreşte domnul Iliescu în viitorii patru ani de preşedinţie, atunci şansele Domniei Sale de a ieşi basma curată din această legislatură sînt enorm de mici. Pentru că dacă ar fi să analizăm, la sînge, biografia acestor doi „titani ai patriotismului românesc", fără concesii, zi de zi, de la naştere, la şcoala primară, viaţa în sat sau mahala, studii, activităţi la locul de muncă, activităţi obşteşti, relaţii sociale, de casă, bloc, sau familie trăgînd linia vom vedea că avem în faţă exemplele cele mai negative posibil de indivizi imorali din toate punctele de vedere. Dar, orice s-ar zice, cine se-aseamănă se adună, spune poporul român pregătit, în ultima vreme, să greşească din ce în ce mai mult, conform hei-rupistului slogan comunist de stradă : „din greşeală în greşeală spre victoria finală".

Dar să ne întoarcem la oile noastre, mîndre şi cornute, cu batali frumoşi în frunte. De fapt parlamentul nostru, atît de stînga şi stîngaci format, conţine în el exemplarele cele mai de soi **ale burtăroşimii**, din mai toate sferele ei de activitate comunistă de pînă în 1989 : de pe la securitate, care era ameninţată, pasămite, de venirea opoziţiei la putere, de prin sectoarele de propagandă ale pcr, bine-cunoscute de d-l Iliescu, care şi ele erau ameninţate cu Gherla, dacă opoziţia ajungea la putere, prozeliţi şi informatori ai celor dintîi, care cum ar fi putut ei să se mai linguşească pe lîngă un Emil Constantinescu sau Corneliu Coposu, pe lîngă un Nicolae Manolescu sau alt opozant care n-ar fi îngăduit linguşeala, aşa încît neocomunismul şi criptocomunismul vor avea cadru legal, constituţional, de activitate. Buricarea, scoaterea nasului din cochilia în care a fost băgat imediát după decembrie 1989, va fi de aici încolo mult mai evidentă. Ambiţiile de oameni politici întrerupţi din activităţile lor îndelung experimentate de pe vremea lui Ceauşescu, vor fi puse acum pe tapet zi de zi, făcute cunoscute prin dangătul clopotelor de la Mitropolie, din dealul Cotrocenilor, care va intra în istorie, pentru această perioadă, ca drept **ridicătură de pămînt de pe care au curs şuvoi cele mai mari nerusinări ale tuturor timpurilor.** Dacă timpul afectat unor legi importante şi foarte necesare momentului actual al reformei va fi mereu întrerupt, nu pentru cinci minute, ci pentru ore întregi, de cei doi groteşti parlamentari, pentru a-şi expune aceleaşi lucruri făcute cunoscute poporului într-un mod redundant prin scatofagele lor publicaţii, care i-au făcut celebri, atunci parlamentul actual va fi compromis, iar rezultatele activităţii lui vor fi nule. Pentru că orice s-ar spune, şi oricît de mulţi admiratori ar avea cei doi (este cunoscută propensiunea românului de rînd către hilar, grotesc, banal, ridicol şi rău), nimeni nu poate spune că extremismul lor este de bună calitate şi ne este nouă necesar în aceste **momente de fericire.** Nu, nici într-un stat democratic, extremismul nu poate fi apreciat şi încurajat. Dar la noi este foarte încurajat, lăsat să se lăfăie în cele mai înalte organisme politice şi de stat. Ceea ce ne face să tragem concluzia că nu sîntem un stat democratic şi nici măcar nu ne aflăm pe drumul democraţiei şi nici al statului de drept. Pentru că un stat de drept nu permite nimănui, cu sau fără imunitate, să insulte sau să culpabilizeze un întreg popor, lăsînd în libertate indivizi care pun în pericol ziua de mîine a omului de rînd, nesiguranţa ceasului care vine. În aceste momente nu este nevoie de **naţionalismul** lui C. V. T. şi nici de **patriotismul** lui A. P., iar cît despre experienţa lor legislativă, socială şi economică ne îndoim că ea ar putea-o înlocui pe a unora ca Anghel Rugină, Constantin Cojocaru sau a atîtor jurişti şi economişti care stau pe lături şi se uită uimiţi la scălămbăielile lor de fiecare zi — şi asta pe distanţa a patru ani de aici încolo. Probabil, d-l Ion Iliescu jubilează, deşi cred că nu-i convine liota de „personalităţi" cu care „a pornit împreună şi vrea să continue tot împreună", dar nu mai are ce face, are şi dumnealui consecvenţa caracteristică gafeurului care, deşi conştient de gafă, nu-şi recunoaşte gafa. În clipele de luciditate şi de conştiinţă istorică, Domnia Sa, sînt convins, se întreabă ce se va spune despre această perioadă de domnie, în care el a ţinut sceptrul în mînă ajutat de cei mai perverşi indivizi, de cele mai crase lichele, fără să dea ascultare unor personalităţi care ar fi putut schimba cu adevărat faţa României în această perioadă. Un răspuns la frămîntările Domnului Iliescu nu vom putea afla cît de curînd, de bine ce este atît de zîmbitor şi de sigur pe **viitorul înfloritor** al ţării. Iarna care vine nu-l sperie — are în spate **burtăroşimea ;** frigul pare că-l încălzeşte — siguranţa **burtăroşimii** i se pare cel mai sigur contrafort ; foametea pare a face parte din platforma program, din reforma pe care o propovăduieşte — **burtăroşimea** are de unde slăbi ; iar dacă lovitura de stat, care se profilează la Kremlin, va izbîndi, **burtăroşimea** Răsăritului îi va întinde mîna pentru conservatorismul de care a dat dovadă în mijlocul „lupilor de dreapta", pe care i-a învins, cu ajutorul poporului pe care l-a convins să-i fie de partea lui, prin sloganuri ieftine ca „vine regele, vă ia pămîntul, vin moşierii odată cu el şi fac acelaşi lucru, rămîneţi săraci, pămîntul pe care vi l-am dat eu" ; dar poporul a uitat foarte repede că acest pămînt într-un fel tot el li l-a luat, prin Gheorghiu-Dej, de la care a **învăţat cutezanţa,** pămînt pe care li-l dăduse, cu acte de proprietate, un rege, nu un preşedinte comunist — însă acest lucru s-a uitat. Aşa că, înconjurat şi sprijinit de **burtăroşimea,** care viermuieşte în juru-i, pe cadavrul, aproape, unei ţări, pe care n-o lasă dintre dinţii iuţi de ciine hăituit de conştiinţa, totuşi, istoriei ce se va scrie negreşit, continuă să creadă în comunism. Şi rezistă. Dar singur n-ar fi putut rezista, iar numai cu Dumitraşcu şi Văcaru, nici atît, în schimb cu C. V. T. şi A. P., şi încă mulţi alţii, nu cei mai curaţi oameni ai ţării, siguranţa scaunului prezidenţial i se pare de netemut. Cine ar putea sta în faţa unui Vadim pus în drepturi, şi încă ce drepturi ? Cine ar putea să-i acopere oratoria grotească, găunoasă, ofensivă, a unui Păunescu ? Nimeni, pentru că nici un om onest, binecrescut, nu se ia la harţă cu astfel de indivizi. În popor există o zicală, pe care cei cuminţi o respectă : „de omul nebun, să tai poala şi să fugi !". Dar oare cît putem fugi, cît ne mai ţine sufletul ăsta secătuit de nesaţietatea lichelelor ? Oare n-ar fi mai lesne să-i punem noi, cei mulţi şi insultaţi zilnic de către ei, pe fugă, pînă cînd le va ieşi lor sufletul, să ne putem vedea şi noi de ceea ce trebuie făcut cu adevărat în ţara noastră ?

Gellu Dorian

minimax

Imposibila normalitate

„Democraţia este ultimul refugiu al unei guvernări care şchioapătă". Măi să fie ! Să fie cinism ? Să fie tembelism? Ori poate că, cine ştie, nu e nici una nici alta, ci un mesaj codificat adresat spre liniştirea to'arăşilor. Grăbindu-ne cu precizarea că am găsit vorba de duh a lui G.B. Shaw pusă drept motto sau ca maximă a zilei nu în cine ştie ce gazetă **anti,** ci taman în foaia prezidenţială, **Dimineaţa.** A se vedea nr. 215 (727) de marţi 3 nov. curent. Na poftim de vezi cultură ! Însă oricum ar fi domniile lor, cinici sau tembeli, respectul adevărului ne obligă la toată consideraţiunea pentru gazetarii prezidenţiali care cu, sau fără voie, n-are importanţă, au ricăit exact unde doare. Într-adevăr, în România, democraţia nu este altceva decît refugiul foştilor guvernanţi comunişti şcoliţi la Moscova sau la „Ştefan Gheorghiu" de unde li se şi trage convingerea că instituţiile democratice sînt un instrument de dominaţie eficient. Dacă pot capitaliştii să le folosească instituţiile astea de-atîta amar de vreme cu succes, şi-au zis to'arăşii, mă rog frumos, noi de ce n-am putea ? Mai cu seamă că românii sînt blînzi şi răbdurii. Zis şi făcut. Adică făcut, aşa, mai tovărăşeşte, însă deocamdată ţine. Scîrţiie dar ţine. Iar dacă vor trece cu bine şi peste iarna ce va să vină, au toate motivele să privească încrezători spre mileniul trei. Pentru că singurii adversari cu adevărat de temut ai Puterii au mai rămas doar frigul şi foamea. Nici opoziţia, nici sindicatele, nici presa, nici biserica, ci numai şi numai asigurarea subzistenţei fizice este acum singura problemă reală a Puterii în România. În caz de nereuşită, rămîn... stadioanele ! Sigur, poate nu imediat, poate nu dintr-o dată, dar pînă la urmă tot la stadioane se-ajunge. Pentru că orice om cu mintea cît de cît întreagă n-are cum să-şi imagineze că actualii guvernanţi ar putea să cedeze puterea. Or, prin absurd, presupunînd că unii dintre ei ar fi totuşi dispuşi s-o facă, de bună seamă că rezultatul va fi acelaşi. Deocamdată, vadimii şi verdeţii poate că par ei mai curînd caraghioşi decît periculoşi, dar, la o adică, cu siguranţă că vor rupe lanţul. Numai s-o ceară „Patria" şi doar n-or să se împiedice ei de mofturile astea cu drepturile omului, stat de drept etc., etc. Bref, dacă actuala cîrmuire nu va fi creditată de Occident ca să poată asigura cît de cît subzistenţa fizică a supuşilor, toată comedia asta cu democraţia nu-şi mai găseşte nici un rost. Iar propagandistic terenul este pregătit de mult pentru strîngerea şurubului. O spiră ; presa. A doua spiră : partidele din opoziţie. Pînă una alta, scumpirea hîrtiei şi, implicit, a gazetelor, va determina oricum o reducere a numărului cititorilor, extinzîndu-se astfel atotputernicia televiziunii şi a răspîndacilor. În mod „normal", urmînd cît de curînd şi legea presei care să dea mîna liberă presarilor. Încoltit, de bună seamă că Leviathanul muşcă. „Prea multe defecte are astăzi scrisul unora", constată cineva care semnează de zor cu Arnold Helman în foaia prezidenţială. Şi nu e vorba numai de ţinuta neglijentă a scrieturii, ci, mai ales, că presa asta hacana este „la drept vorbind un fel de coloana a cincea" iar scrisul celor talentaţi „picură venin, fiere, toxine primejdioase". Incontestabil, poporul român trebuie apărat de aceste „toxine primejdioase" dîndu-i-se ceea ce merită : o presă sănătoasă, patriotică, **albastră,** gen **Europa** care, slavă Domnului !, a ajuns la numărul 100. Indiferent de aprecierile sau criticile de care se bucură Ilie Neacşu şi compania (iar noi care credeam că sînt doar un pluton), ei vor rămîne, indubitabil, ca veritabili creatori de şcoală în gazetăria românească . Întru totul îndreptăţită fiind tămîierea confratelui Dragoş Dumitru de la **Universul românesc** dacă avem în vedere cît de simple şi limpezi sînt soluţiile propuse de **Europa** pentru depăşirea actualei crize politice. 1. Interzicerea partidelor din opoziţie începînd de la Convenţia Democratică. Cum altfel cînd „partidele care alcătuiesc această Convenţie au incitat continuu la destabilizare perpetuă, la dezmăţul politic, social-economic, cultural etc., făcînd astfel jocul intereselor străinătăţii, încălcînd în acest mod grav prevederile legilor adoptate după decembrie 1989 şi, în special, Constituţia ţării" ? Cît despre UDMR, ce să mai vorbim. 2. Guvern de centru-stînga, adică roşu roşu, FDSN+aşa-zisa partidă naţională., „singura soluţie viabilă, realistă şi trainică, aducătoare de speranţe". Toate bune şi frumoase, numai că alianţa asta conţine şi o ditamai şopîrla. Băieţii vor neapărat reconsiderarea evenimentelor din dec. '89 „care numai revoluţie nu au reprezentat, ci o contrarevoluţie mîrşavă pusă la cale de elemente trădătoare interne" ş.a.m.d. de unde şi imperativul eliberării grabnice a marilor patrioţi români, „personalităţi ale fostei conduceri socialiste", ,bieţii, „aflaţi nevinovaţi după gratii, numai pentru incriminări politice". Strîmbă rău de tot, nu-i aşa ? Dar încă mai strîmbă este tărăşenia dacă ţinem cont că pentru asemenea aprecieri revista primeşte felicitări şi încurajări din partea ministrului apărării şi, respectiv, a jandarmeriei. Adică, măiestria de a le măidrăgi s-ar părea că dl. I. Iliescu trebuie s-o folosească la întreaga capacitate nu spre dreapta, ci invers. Cine ştie! Poate că da, poate că nu. Poate că toată zdrăngăneala asta pe care o fac alde Neacşu, Păunescu sau Vadim e pentru speriat copiii. Dar dacă nu e ? Dacă nu e, vorba poetului, de-o fi una de-o fi alta, bucuroşi le-om duce toate Şi după cît se arată probabil că şi Occidentul n-are nevoie de încă un focar în Balcani aşa că va subvenţiona Bucureştiul cît să nu iasă lumea pe stradă. Urmînd s-o ducem şontîc, şontîc mai departe cu programe anti-criză, comitete şi comiţii etc. etc., fiecare descurcîndu-se cum poate. Cu o singură condiţie numai, cum precizam mai înainte: să nu ne fie prea foame şi prea frig. Iar atîta vreme cît opoziţia stă cuminte la locul ei în Parlament, unde ea nu poate face nimic, Puterea va fi şi ea cumsecade.

3 noiembrie 1992

Şerban Lanescu

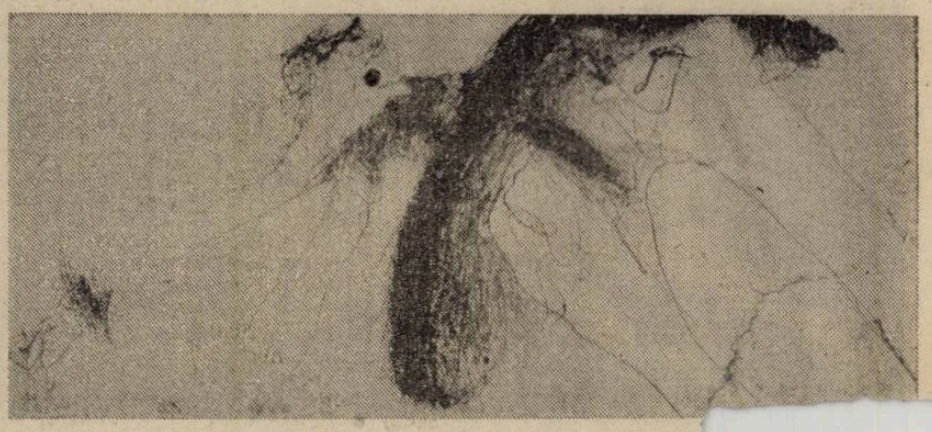

Criza istoriografiei literare (IV)

În articolul nostru precedent am ajuns la concluzia, dezesperantă pentru esteți dar cît se poate de justificată pentru istoriografi (deși rareori recunoscută) că istoria literară e o istorie a mediocrităților, este singurul loc unde acestea își mai găsesc un loc în deplină justificare. (Eventual, am putea spune că istoria literară este un tablou al valorilor care s-au perimat, dar au reprezentat ceva la timpul lor.) Dintr-o lucrare de acest tip nu poți să scoți, dintr-un condei, pe cîte un scriitor care a fost la vremea lui important, sub cuvînt că nu mai corespunde „gustului actual" ; istoriografia literară are tocmai rostul de a arăta situația în contextul epocii a unui artist și a-i stabili cît mai exact valoarea istorică.

Or, cu toate declarațiile sale solemne prealabile (și care au fost luate în serios de unii, printre care și de E. Lovinescu) nici Călinescu nu a scris o istorie „de valori", ci a făcut o prezentare monstruos de discordantă, mai ales a mediocrităților literaturii române. Și acest fapt a fost sesizat cu acuitatea-i obișnuită de Șerban Cioculescu în cronica sa din 1941, dar trebuie observat că autorul cărții nu înglobează toate contribuțiile minore în tabloul de ansamblu, ci se ocupă de ele (uneori cu o voluptuoasă insistență) doar pentru a le reduce la neant. Într-un spirit mult mai intransigent (am zice chiar : extrem intransigent, dacă ni se îngăduie expresia) a lucrat Cioculescu însuși în secțiunea care i-a revenit din **Istoria literaturii române moderne** (în colaborare cu Vladimir Streinu și T. Vianu). Acolo el se ocupă numai de marii scriitori ai începutului secolului al XIX-lea (ceea ce nu fac și colaboratorii lui în secțiunile lor) pînă la Junimea, într-un spirit estetic mult mai sever, eliminînd chiar pe un Costache Conachi, pe un Iancu Văcărescu și chiar pe un Ion Ghica. E un punct de vedere pe care l-ar fi aplaudat un Maiorescu, dar mai ales discipolul acestuia M. Dragomirescu ; amîndoi practicau intransigența estetică pe care nu o regăsim la Ovid Densusianu, G. Ibrăileanu sau E. Lovinescu (ca să nu mai pomenim de N. Iorga, pentru partea mai veche a literaturii noastre) și aceștia sînt adevărații întemeietori ai istoriografiei literare românești fundamentate cît de cît estetic.

Istoria scrisă de „estetul" Călinescu este cel mai puțin ordonat estetic tablou al literaturii române ce se poate închipui : e mai mult un bazar eteroclit și plin de viață, cuprinzînd cele mai neașteptate figuri, prezența acestora fiind explicabilă prin curiozitatea autorului și gustul lui baroc pentru bizarerii mai mult amuzante. Aceasta nu exclude, ba chiar implică o portretistică de multe ori caricaturală dar de mare expresivitate, analize și formulări critice memorabile, ba chiar și... lapidare, în ciuda caracterului stufos al prezentării și stilului adeseori prea vivace. Dar cel familiarizat cu stilul marilor istoriografi ai lumii (în primul rînd al lui De Sanctis, de care mulți ignoranți îl apropie pe Călinescu și care se ocupă numai de foarte marii scriitori, sau al lui Lanson, care reduce „biografia" cîte unui mare scriitor precum Molière la zece rînduri într-o notă de subsol) nu poate rămîne decît stupefiat citind aceste rînduri cu precizări prisositoare, de efect involuntar comic : „Tată-său se chema însă Anton Baronți nu Baronschi și era avocat. În 1831, cînd se constitui un corp al avocaților, Anton era printre cei douăzeci și doi de orînduiți la Divanurile din București. **Cantorul de avis** îi anunța intrările și ieșirile din București. În mai, în august 1838 (nr. 71 din 16 mai ; nr. 5 din 5 august) venea de la Brașov. În 1857 hoții îi furaseră argintăria (**Anunț rom.**, nr. 88 din 30 noiembrie 1857). Fără îndoială că el este acela care își înseamnă în limba greacă nașterea numerosilor săi copii pe diploma de înnobilare a lui Atanasie Ctena). Soția sa se chema Julia. Din cei zece copii (Gheorghe, Adriana, n. 5 oct. 1830 ; Marghioliță, n. 24 iunie 1832 ; Anastasie, n. 7 martie 1834 ; Pericle și Aspazia, gemeni n. 18 august 1840 ; Xenofon, n. 16 august 1841), trăiră pînă la maturitate numai patru : Gheorghe, Anastasie, Demostene și Xenofon.

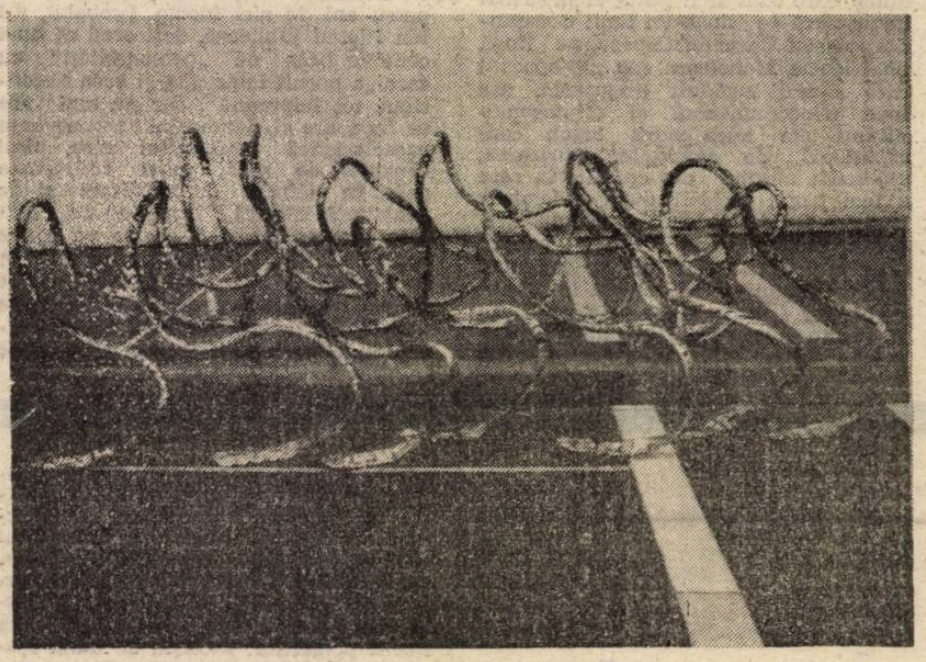

La 1 iunie 1847 Gheorghe Baronzi, din mahalaua Sf. Sava, se căsătorea cu «cucoana Hariclia Sedar Hristache Băjescu», cununat cu marele logofăt Iancu Manu cu Vornițeasa Mariuța Manu și primind drept zestre un loc de părăție în mahalaua Sf. Gheorghe vechi, 700 galbeni împărătești naht, argințărie, arămărie, «o brățară cu un zmarant» și «un inel cu diamant» și cinci suflete de țigani tineri («Marghioala cu fiii săi, Alexandru și Oana, Nicolae și Safta, fata Catinchii»). Avură trei copii : Maria (n. 14 aprilie 1848), Zie (n. 8 martie 1849) și Ana (n. 4 ian. 1851).

Soția serdarului Hristache Băjescu (mama Haricleii se numea Zinca. Serdarul, comisar al văpselii negre...".

Oprim aici această aiuritoare polilogie ; ea se găsește în **Istoria** lui Călinescu (p. 333) adică într-o operă care judecă „estetic" literatura română, iar autorul ei este lăudat, chiar de un E. Lovinescu, pentru că ar fi un „spirit latin de o mare claritate" (**Aqua forte**, 1941, p. 284), iar ulterior în cadrul unor aprecieri destul de severe, același să confirme : „**Istoria** (...) lui Călinescu e (...) cea dintîi încercare de a ne da o viziune pur estetică a literaturii noastre" (**T. Maiorescu și posteritatea lui critică**, 1943, p. 326)

Este drept că Lovinescu și mulți alți critici au avut în față ediția din 1941 a **Istoriei** în chestiune, unde încă nu se preciza genealogia țigăncilor din familia lui Baronzi, dar spiritul acesta e prezent și în prima ediție sub forma biografismului copleșitor : autori nuli sînt aduși în scenă sau menținuți prea mult, doar pentru că au o existență aventuroasă sau plină de amănunte amuzante. **Istoria** lui Călinescu nu e una de valori ; ci de „figuri", însuflețite pentru alte motive decît meritul artistic, iar autorul lor nu e un estet intransigent, cum se proclamă în declarațiile preliminare.

Astfel, în ediția din 1941 a **Istoriei...** sale, Călinescu face un capitol unei alte mediocrități, D. Petrino, justificîndu-l cu această frază introductivă : „Dacă Dimitrie Petrino n-ar fi avut o purtare incalificabilă față de Eminescu, azi nu s-ar pomeni de el. Omul era antipatic (!?) și n-avea nici un talent"... Și totuși, după această frază de excludere, i se face biografia, se vorbește de „Sinceritatea durerii", i se rezumă lungul poem **Raul**, i se prezintă **Nurul**, totul sub influență mussetiană. (După aceeași logică, pentru că a scris lucruri dezonorante despre Arghezi, Călinescu ar fi trebuit să publice două pagini și să-i popularizeze fotografia lui N. Georgescu-Cocoș, iar lui Paul I. Papadopol să-i acorde multe rînduri deoarece a fost un adversar ignobil al lui E. Lovinescu. În sfîrșit, Caion care s-a făcut celebru prin contribuția sa la biografia lui Caragiale (și care a scris și foarte mult) ar fi trebuit să troneze cu un capitol copios, analitic și subtil Autorul tuturor acestor pagini nu e un estet ci un spirit redus de propriile-i divagații și George Baronzi, din care nimeni nu va citi vreodată cu satisfacții estetice un rînd beneficiază de acea „biografie" adîncită și lăbărțată și i se închină patru pagini vaste ; lui Grandea, aflat aproape în aceeași situație artistică, șase pagini la fel de inutile, mai mult decît lui Ion Codru Drăguțianu, I. Agârbiceanu, Paul Zarifopol, Mateiu Caragiale, Ion Vinea și M. Blecher la un loc. Și asta într-o **Istorie** care e mai mult a epocii contemporane, sau de la Junimea încoace !

În încheiere, vom spune că există mediocrități și mediocrități ; unele își justifică prezența într-o istorie prin caracterul lor reprezentativ, pentru că ilustrează spiritul vremii sau vreun epigonism util pînă la un punct, dar nu pot fi privilegiate prin senzaționalul biografic sau accidentele comportării. Duelul dintre Pradon și Racine a rămas în istorie, dar nici un istoriograf francez nu a umflat importanța primului pînă la dimensiuni ireale, precizînd în același timp că scriitorul n-avea nici o valoare.

Alexandru George

povestea vorbei

Culori

În vocabularul politic apar uneori nume de culori prin care sînt simbolizate, tradițional, programe și orientări. În dicționarele românești curente din ultimii ani, sensul secund, de „apartenență politică", al cuvîntului **culoare** era precedat, prudent, de paranteza explicativă („În trecut") (v. DLRM, din 1958, DEX, din 1975 ; în **Micul Dicționar Enciclopedic** sensul considerat pe nedrept ca fiind învechit dispare cu totul). Restringerea **la trecut** nu e, firește, o constatare lingvistică, ci o intruziune politică : obsesia partidului unic se asocia probabil cu interdicția de a mai imagina pluralitatea, de a vorbi, chiar ipotetic, de mai multe **culori**. Sensul n-a dispărut niciodată din limbă ; firescul cu care astăzi se vorbește de **curcubeu politic** ori de **cameleonism** îi confirmă persistența. În fond, Partidul comunist își exhiba simbolistica roșului cu orice ocazie (drapel, carnet, inscripții etc.) ; e însă interesant de observat că nu și-o asuma explicit ca denumire. În cazul cuvîntului **roșu**, dicționarele înregistrau sensul adjectival „inspirat, pătruns de idei revoluționare ; creat de o mișcare revoluționară" (DLRM) DEX) și cel substantival, de „adept al unor idei progresiste sau revoluționare, luptător pentru cauza unei revoluții" ; definițiile, evident pozitive, apreciative, nu cuprindeau în nici un caz formularea (curentă în dicționare străine contemporane) de același tip — Lexis, Robert, Random etc.), „comunist ; de extremă stîngă". Omisiunea a echivalat cu o indicație pragmatică : nu era acceptată desemnarea ca **roșii** a comuniștilor actuali. O comparație cu dicționarele românești mai vechi scoate în evidență încă o subtilă deviere a sensului : un **roșu** — definit de Lazăr Șăineanu (în al său **Dicționar Universal**) sau de I.A. Candrea (în **Dicționarul Enciclopedic „Cartea Românească"**) ca „membru al partidului liberal" devine în DLRM și DEX „poreclă dată de adversari membrilor aripii radicale a partidului liberal din România din a doua jumătate a secolului XIX". Poate fi vorba de o simplă precizare și nuanțare istorică ; dar e mai curînd de presupus că asocierea, în același articol de dicționar, a „adevăraților revoluționari" nu se putea face cu oricine ; cel mult cu o „aripă". În publicistica lui Eminescu, **roșu** revine extrem de des, ca substantiv sau adjectiv (partidul roșu, teoriile roșii etc.) ; unul „roșu" îi e totdeauna opus „conservatorul" (nu un „alb") ceea ce atestă faptul că desemnarea prin culoare nu e în genere acceptată cu plăcere.

În publicistica politică actuală adjectivul **roșu** e destul de obișnuit : fie în judecăți retrospective, în care e evocat „carnetul roșu" fie în descrieri de actualitate ; „campania... în mediul rural sau în orașele «roșii»" ; barzii roșii" ; „Pe afară-i vopsit gardul. În **roșu**" („Expres", nr. 36, 1992, p. 6, 10, 16) ; identificarea prin culoare pare rezervată atitudinii depreciative.

Și mai interesantă e cariera politică a cuvîntului **verde**. Prin metonimia „cămășilor verzi". el a ajuns să desemneze curent fenomenul și ideologia legionară. Obsesia simbolisticii culorii a acționat aici și mai puternic — în primul rînd prin cenzură. Dicționarele n.au înregistrat sensul tabu ; circulau ca anecdote în perioada comunistă recomandări propagandistice reale de evitare a culorii — de pildă la literele diverselor lozinci. Asocierea puternică și irațională a produs, în iunie 1990, celebra afirmație prezidențială despre „drapelul verde" pe care l-ar fi arborat manifestanții ostili puterii. Culoarea este atribuită, metonimic, și altor însemne (ele însele simbolice) — vorbindu-se, de pildă, de „diagonala verde" de care e suspectată o mișcare („Expres", nr. 36, 1992, 16). În aceste condiții, e puțin probabil să fie aceptat în română sensul curent atribuit în alte limbi substantivului echivalent cu **verde** : „**ecologist**". Acesta poate funcționa doar indirect, în aluzie, de exemplu în formularea „omul cu cămașă de ecologist" („Academia Cațavencu", nr. 4, 1991, 3). Stabilitatea sensului e dovedită și de extinderea sa — pentru a denumi în genere extrema dreaptă. Se poate vorbi, deci, de „un guvern extremist ieșit din acest amestec **roșu-verde**" („22", ediție specială 6 octombrie 1992) — enunț în care e clar că referirea nu se mai face la legionarism pur și simplu. La întărirea sensului general de extremism contribuie, desigur, expresiile populare de tipul „român verde" — în care se identifică clișee ale discursului naționalist (vigoarea, energia...). Paralel cu toate aceste evoluții — și în chip cu totul aberant — verdelui i se mai atribuie o semnificație negativă. Un titlu ca „Postamentul domnului E.C. e vopsit în roșu, alb și verde" („Spionaj-contraspionaj", nr. 53, 1992, 3) trimite nu la simbolistica politică a culorilor — ci la un drapel. Semnificația se precizează în textul care dezvoltă demonizarea verdelui prin obsesia „pericolului maghiar" ; cei incriminați își manifestă legăturile cu „revizioniștii de la Budapesta, de la care au împrumutat culoarea verde cu care au vopsit statuia din afiș" (id.). Verdele ar fi deci și culoarea revizionismului. Din fericire, asemenea aluzii codificate la drapele nu au cum **să se impună** ; rămîn ca simple ciudățenii ale unui altminteri foarte actual „limbaj al culorilor".

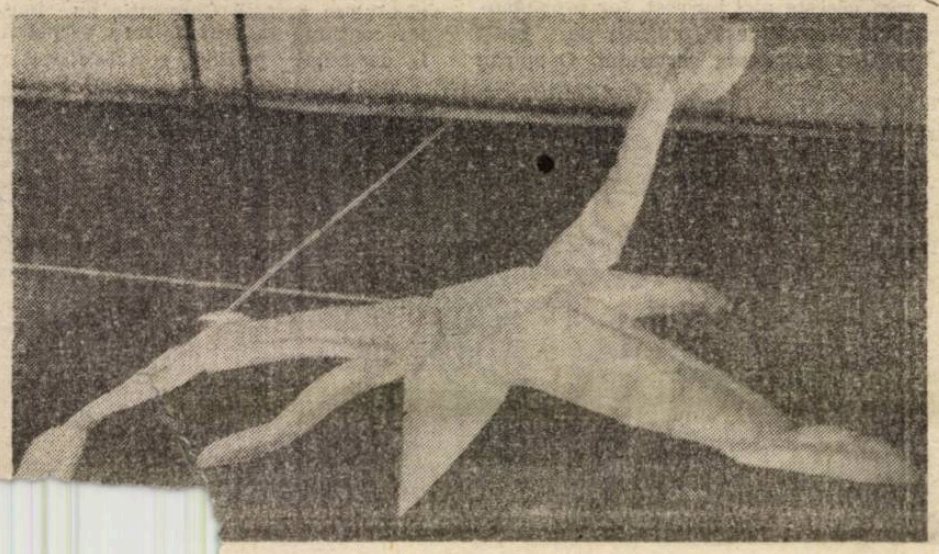

Rodica Zafiu

Poeme cenzurate

Ileana Mălăncioiu, URCAREA MUNTELUI, Editura Litera, București, 1992

Criticul sau istoricul literar care și-ar propune să schițeze tabloul general al epocii de tranziție pe care tocmai o parcurgem ar trebui să aibă în vedere, printre altele : apariția literaturii sau a cărților „de sertar" (gen **Luntrea lui Caron**, de Lucian Blaga și **Sertarul cu aplauze**, de Ana Blandiana), apariția cărților respinse de edituri pînă în decembrie 1989 (un singur exemplu : Stelian Tănase, **Corpuri de iluminat**), recuperarea exilului (cu un număr impresionant de autori, între care Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu sau Vintilă Horia sînt cu siguranță cei mai cunoscuți), apoi recuperarea scriitorilor români din Basarabia (un nume redescoperit recent : Ion Druță, cu romanul **Povara bunătății noastre**) și, nu în ultimul rînd, apariția unui întreg gen, pe care viitoarele sinteze de specialitate îl vor numi „literatura închisorilor" (de la N. Steinhardt și Constantin Noica, pînă la Teohar Mihadaș, Paul Goma sau Ion Ioanid).

Oricît de sumară ar fi această schiță (căci la ea ar trebui să mai adăugăm așa-zisa **literatură de consum**, cu un compartiment special consacrat „Bibliotecii erotice", sau diferitele variante ale **literaturii de frontieră**, între care memorialistica marilor oameni politici cunoaște astăzi o voga ieșită din comun, vom recunoaște cu ușurință caracteristica ei esențială. În cîteva cuvinte : refuzul oricăror tabuuri sau interdicții, în paralel cu acțiunea de reconstrucție a unui sistem complet de lecturi literare, pe măsura tuturor așteptărilor unui cititor sistematic și îndelung frustrat.

Dar mai există o serie de cărți tipice pentru actuala epocă de tranziție. E vorba de volumele care au reușit să apară pînă la sfîrșitul anului 1989, numai după ce au avut de a face cu foarfecele cenzurii politice, și pe care autorii lor le re-publică astăzi în forma în care le-au conceput inițial. Alături de informațiile culese direct de la sursă (eventualele mărturii ale cenzorilor, documentele de „uz intern", „indicațiile prețioase" venite „de sus") și alături de inventarul „locurilor goale" (vestitele pasaje „croșetate") din edițiile critice ale unor scriitori mai vechi, pe care e de presupus că un cercetător ingenios va avea răbdarea să-l întocmească la un moment dat, examenul cărților din această categorie va duce cu siguranță la apariția unei imagini mai exacte despre cenzura literară românească și, în cele din urmă, despre totalitarismul comunismului românesc.

O carte cenzurată a fost și volumul Ilenei Mălăncioiu, **Urcarea muntelui**, apărut mai întîi în 1985 la Editura „Albatros" și repus astăzi în circulație la Editura „Litera", într-o versiune completă. Mai mult, la ediția din 1985 Ileana Mălăncioiu mai adaugă și seria celor opt poeme care, după ce au reușit să apară în **Viața Românească** la începutul anului 1989, au determinat intervenția cenzurii, retragerea revistei din circulație și topirea întregului tiraj.

Ce ne șochează de la început în poemele din **Urcarea muntelui** e impresia de lirism ajuns la capătul puterilor, perplexitatea în fața absurdului și, pe măsură ce lectura avansează, teroarea : „Întreg orașul era plin de morți / Ieșiseră pe strada principală / Așa-mbrăcați în hainele de gală / Pe care cît ești viu nu prea le porți. / Ne-fricoșa grozav fantasticul delir / Dar stam și ne uitam uimiți ca la paradă. / Căci fiecare-aveam pe cineva pe stradă / Și n-am fi vrut să fie închis în cimitir." **(Coșmar)**

Parabola, alegoria, simbolul sau metafora fac față din ce în ce mai greu răului general cu care sînt obligate să se confrunte și de aceea Ileana Mălăncioiu va recurge tot mai rar la ele, nu numai din pudoare, dar și pentru că, pur și simplu, expresia începe să nu mai aibă ce media : „Pe regele Oedip îl ducea de mîna fiica sa Antigona / Pe regele Lear, Cordelia cea alungată / Din împărăția lui că nu l-ar fi iubit îndeajuns / Pe tine aș putea să te duc eu, tată /.../ O, Doamne, nu orbi tot neamul meu deodată / Ia-ne din doi în doi și mai amînă / Sfîrșitul tragediei, lasă-i la fiecare / Pe cineva să-l ducă-ncet de mînă." **(Rugă)**

De cele mai multe ori, renunțînd parcă la toate instrumentele sale tradiționale, lirismul auster din **Urcarea muntelui** preferă să funcționeze ca un

fin aparat de înregistrare a capacităților de rezistență pe care le mai poate avea omul, atunci cînd e plasat sub presiunea strivitoare a istoriei, imaginea de ansamblu fiind aceea a unui adevărat coșmar. În apropierea unui oraș fără nume, oamenii își sapă singuri gropile și trag pămîntul peste ei, „îngeri de pază" patrulează înarmați prin fața porților, casele dispar fără nici o explicație și, obligată să rămînă singură, **poezia** și-a pierdut orice înțeles : „Lumea e tot mai tristă și mai grăbită / Pîinea e tot mai scurtă și mai turtită / Fără ca nimeni s-o vadă / Poezia a coborît în stradă. /.../ Poezia a coborît în stradă / Poezia șade încă o dată pe baricadă / Dar lumea e grăbită, dar strada e pustie / Dar cine să mai citească poezie ?" **(Cîntec)**

Dacă în liniile mari cele mai multe texte publicate de la început în **Urcarea muntelui** amintesc de lirismul exasperat al poeziilor lui Ștefan Aug. Doinaș **(Interiorul unui poem)** și Ana Blandiana **(Arhitectura valurilor)**, prin poemele cenzurate (prezentate la sfîrșitul volumului, în două anexe), Ileana Mălăncioiu este mai aproape de Mircea Dinescu (din **Moartea citește ziarul)** : „E iarnă, e frig, nu mai vine odată vara / În piețele aproape pustii / Oamenii se plîng deseori / În librării o carte de trei kilograme / Scrisă de sute de autori. // E imprimată pe hîrtie bună / E tipărită bine, e o surpriză / Cum nu se poate mai veselă / Pentru acest moment de criză." **(Pastel)** De data aceasta răul e numit aproape direct și poezia se dispensează de ultimele ei rezerve de convenționalitate sau de aparențele tehnice pe care mizează în mod obișnuit, pentru a semăna mai degrabă cu strigătul exorcist, cu protestul sau cu manifestele scriitorului politic : „Portretul lui Adolf Hitler / Deasupra capului meu / Și eu neputînd să strig Heil / Și eu neputînd să scriu Heil. / Și o mulțime veselă / Trecînd în pas de voie / Și strigînd Heil / Chiar sub mustața zburlită a Führerului. / Și asta știind foarte bine / Că de la al doilea război mondial / A trecut atîta amar de vreme. / Ceea ce nu mă împiedică / Să mi se facă frică / De fiecare dată / Cînd mulțimea flămîndă / Hipnotizată în fața portretului / Strigă Heil." **(Coșmar)**

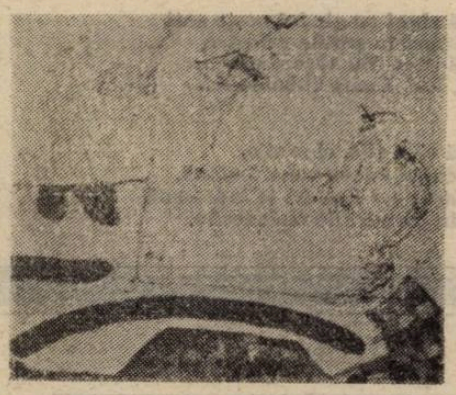

Plasată la început sub semnul disperării lui Bacovia, preluat adesea în litera și în spiritul nevrozelor sale, poezia Ilenei Mălăncioiu din **Urcarea muntelui** devine, pe măsură ce calvarul se desfășoară, prizoniera unui demențial univers penitenciar, din care nici o evadare nu mai e posibilă. Iar la capătul drumului, adică înainte de a fi crucificată, ea se transformă în materie de studiu pentru cenzură și pentru poliția politică, pe care nu le-a servit și cu care nu a tratat. Cu resursele de protest intacte, dar redusă cu forța la tăcere, poezia a preferat să se închidă în disperarea ei ca într-un turn de fildeș interior, al demnității, de data aceasta, și nu al sfidării estetice : „Aș fi putut să vin cu voi la cină / Uitînd vînzarea care-avea să vină / Dar am văzut că toți stăteați la pîndă / Știind care e prețul și neputînd afla / Cine pe cine trebuia să vîndă. // Acuma cînd vînzarea ține loc / De tot ce ar fi trebuit să fie / Numai Pilat își joacă rolul lui / Spălîndu-se pe mîini, deși el știe / Că de la marea taină lipsise chiar Christos / Și i s-a dat în loc un păcătos. // Voi vă uitați descumpăniți la Iuda / Care și-a luat arginții și se duce / În timp ce păcătosul vîndut a fost uitat / Și trupul lui a putrezit pe cruce." **(Aș fi putut să vin)**

Recitind poeziile Ilenei Mălăncioiu trebuie să constatăm încă o dată cu cîtă ușurință vorbim astăzi de o „vinovăție generală" și cît de repede uităm că (în literatura română, ca și în viață) au existat totuși oameni care au rezistat.

Florin Manolescu

A sta și a te întreba

De obicei gîndurile **umblă.** Mie, săracul, îmi colcăie gîndurile prin creier cum colcăie gîndacii, noaptea, pe-o chiuvetă murdară de bucătărie de bloc. Îmi umblă gîndurile în jurul capului ca gîzele în jurul felinarelor aprinse pe străzi în nopțile de vară. Cînd scriu, dar mai ales cînd citesc, gîndurile mi se mai liniștesc iar eu încep **să stau destul de comod pe ele, nu chiar ca-ntr-un șezlong, la soare, nici ca-ntr-un fotoliu,** însă ca pe-un taburet — da. Dar — credeți-mă — cel mai bine este să nu te gîndești deloc. Credețimă pe cuvînt : tot ceea ce ne trece nouă prin cap este, oricum, o mică și meschină prostie în comparație cu tăcerea gîndurilor.

Acum, cum să spun, or umbla ele, gîndurile, dar **întrebările** (întrebările alea chinuitoare) umblă ca gîndul și ca vîntul laolaltă și, ca să stau și să mă întreb eu, unul, trebuie să mă țin bine cu amîndouă mîinile de ceva solid, tare — că altfel : mă trezesc doborît la pămînt.

Are dreptate Cioran cînd spune că după ce „mîzgălește" cu ceva rînduri o foaie de hîrtie îi vine, așa, să fluiere un cîntecel plimbîndu-se pe stradă. Știu că mai multă odihnă (sănătate) psihică îți dă oboseala de după tras la lopată, de după coasă, dar și munca de tip contemplativ a scriitorului e un „medicament" eficient. (După principiul : alt bolnav — alt tratament)

Eu de-asta scriu : ca să mă las de scris. Ca să mă pot ocupa — odată și-odată — cît mai bine și mai firesc de trăit. (În mare măsură viața **de zi cu zi** se opune scris-cititului care-i numai **de noapte cu noapte.)** Poezia e un mod vindecător de a fi, un tratament de întreținere. Nu am după ce degete să mă ascund ; îmi accept, îmi asum **boala.** În cazul meu, accidentele existențiale, sărăcia, frica, neputința de-a iubi, orgoliul, destrăbălarea nu se pot (pe rînd sau toate laolaltă) calma și înlătura decît în momentele exploziilor emotive, mentale, sufletești și temperamentale, doar în bubuituri ale inimii care — la rîndul lor — se descarcă, se înmoiaie, prin receptare și prin producere de diverse **expresivități artistice.**

Bineînțeles că în acest caz, singura motivație sinceră și reală a faptului că „mă dau" scriitor nu poate fi decît mult visata bucurie de a nu mai avea de ce să scriu. Adică de a-mi scrie singur, într-un sfîrșit, opera capitală : **biletul de externare.**

Și bineînțeles că modalitatea acestui fel de literatură nu poate fi decît **autospovedania.** Numirea continuă (spunerea și răspunerea) a excrementelor mele păcătoase, a durerii. O încercare de a ține trează smerenia prin păstrare continuă în minte a felului nenorocit în care mi-am trăit viața. Împroșc și eu ,acolo, foaia cu disperări. Și sînt mai liniștit.

Scrii literatură nu ca să devii mai bun, ci ca să nu te sinucizi. Literatura este un mijloc de supraviețuire.

(De cele mai multe ori, atunci cînd scrisul este așezat în categoria **mărturisirii,** nu se face distincția aboslut necesară între practica ascetică numită auto-spovedanie și spovedania propriuzisă. Acestea din urmă, fiind o taină a bisericii, cu toate implicațiile ritual-dogmatice pe care le presupune un asemenea act, nu poate fi tipologic reprezentativă pentru actul scrisului. Și-apoi nu poți să nu te gîndești că atunci cînd literatura este așezată în categoria rugăciunii, nu se poate ține cont de sfatul evanghelic care ne indică o formulă unică și sacră de adresare către Dumnezeu și ne învață că nu trebuie să-i spunem prea multe vorbe pentru că, oricum, el ne știe dintotdeauna nevoile.)

Dar atunci STAU ȘI MĂ ÎNTREB : de ce **public** poezii și eseuri în care — de cele mai multe ori — îmi vomit pe pagină boala ?

Atunci cînd cineva susține că scriitorul a înlocuit în acest secol preotul, acel cineva ar trebui să se gîndească măcar la simplul fapt că într-o viață de om un scriitor se naște doar o dată, iar un preot face acest lucru (vezi taina botezului) de cîteva ori pe săptămînă.

Să cred că dacă public o carte în o mie de exemplare — să zicem — toți posibilii cititori ai acestei cărți îmi vor deveni duhovnici ? Sau mai bine să realizez că multiplic la infinit (numindule) nenorocitele mele de păcate ? Să mă las bînuit de nebunia gîndului că cineva va folosi zilnic psalmii scriși de mine pentru a se ruga cu vorbele acestora ?

STAU ȘI MĂ ÎNTREB

Mai liniștit aș fi dacă m-aș întîlni la un pahar de vorbă în fiecare zi cu cîte-un „cititor" sau dacă le-aș trimite tuturor poeme — dedicații, poeme-scrisori. Prin poștă, la adrese și pe nume precise. Nu mă neantizez și eu ca autor, ca persoană, expediind o carte, așa, lumii în general, unui potențial infinit de destinatari ?

Singurul „răspuns" pe care le-am găsit (precizez accentuat : un răspuns doar pentru mine, nu generalizez, sau teoretizez — mărturisesc doar), singurul „răspuns" este următorul : nepricepîndu-mă la nimic altceva decît la scris și la citit, **public** literatură ca să am ce mînca, ce îmbrăca, ce bea și ce fuma. Ca să am și eu casa mea. Pentru o bucată de pîine. Atît. Cred însă că păcatul publicării spovedaniilor mele este destul de mare.

Dacă te-apuci SĂ STAI, n-ai cum să nu TE-NTREBI. Tot ce pot spera e c-o să stăm așa cît mai mulți, împreună.

Cristian Popescu

negoiță irimie

Hokusai desenînd

Priviți cum descrie, sub cer, Hokusai
Doi albi porumbei pe un bob de orez,
Albi precum cerul ce îl așez
Peste copilul care erai.

Carul cel Mare se retrage în lături
Cînd în spații planează două păsări solare,
Hokusai chiar din smoală iscă albe omături
Și dispare sub soare pe un nour călare.

Către muntele Fuji el planează întruna
Cu o pană măiastră în gură
Pe cînd fulgerul însuși împletește-o cunună
Picînd greu din înalturi ca o grea semnătură.

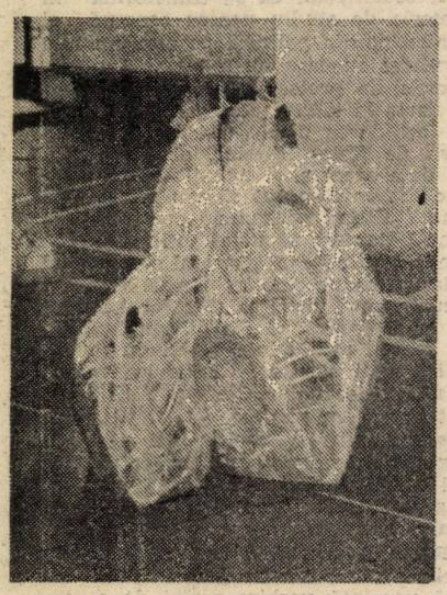

Spre Asfințit

Și vara se duce,
Alunecă iară,
Pe-un drum de răscruce
Spre Steaua Polară.

Se duce și vine
Iar toamna de-aramă,
Ce leat ea se ține
Cu mine de-o seamă.

Și vine pe ape
Domoale, adînci,
Cu gușteri pe-aproape
Țișnind peste stînci.

Și pînă spre seară
Va arde cumplit
Stingîndu-se iară
În alt răsărit.

Pe semne că luna
M-a chiar auzit.

Frunza din vii

Să treci pe margini de Tîrnave,
În plină toamnă să-ntîrzii,
Să simți cum, în acorduri grave,
A ruginit frunza din vii.

Să zbori cu gîndul peste anii
Pălind în școlile primare,
Să sune din abecedare
O, Elli, Lama Sabahtani...

Că cine știe, cine știe,
Ce mai aduce noua toamnă,
Care spre dealuri te îndeamnă
Din cornuri de melancolie.

Mică baladă

Balada nopților de mai
Străluminînd peste sonete
Cîntă sub ceruri violete
Tropotul scurt, grăbit de cai.

Și coborînd dinspre zenit
Cămila norilor de fum
Mi-l amintește nu știu cum
Chiar pe Viteazul cel Cumplit.

Chiar luna-n cer se face, vai,
O sabie de samurai.

Amîndoi

E cerul ca o tablă
Mai groasă, ca de tuci,
Ce nu-ți aude dorul
De care te usuci.

Bătaia ta în ușă,
Sens invers de destin,
E ploaie de cenușă
Pe ramul de măslin.

Din cartea de citire
Un porumbel în zare
Își face noi aripe
De păsări călătoare.

Chiar cerul își desface
Aripele lui moi
Precum un steag de pace
Ce flutură spre noi,

Spre noi, noi amîndoi.

Desen naiv

Cine ai fost, cine vei fi,
Ți-o spune ciobul din oglindă,
Ce dinspre Anul Două mii
Plînge-ntr-o ramă suferindă.

Naiv desen — precum poetul
Beat ca zugravul de subțire,
Ce bea încetul cu încetul
Albastrul cer ieșit din fire.

Și, cum se-ngînă vara blondă
Cu iarna-nchisă-n frigidere,
Naiv, desenul îți mai cere
Să-nlocuiești penița rondă

Cu acuarela vagabondă —
Hamletizînd ca o părere.

Domn 'Arhimede

Ah, cum se vede,
Cum se repede
Norul de fum
Numit Arhimede.

Cerul de sus
Și de dedesubt
Către Apus
În două s-a rupt.
Peștele sabie
Se iscălește
Cu vîrful spadei
Exact ca un pește.

Norul de fum
Scăpat din cîrlige
Fuge cu ploaia
Pe cataligе.

Pe cînd sub unde
Necontenit
Zenitul pătrunde
Ca un cuțit.

Z darnic flota
Se mai repede
Aici locuiește
Domn' Arhimede !

Recuperări și tandrețe

Printr-un scurt galop bibliografic, Dorin Popa aproape că s-a ajuns din urmă. Dizgrația editorială de care s-a bucurat în vechiul regim e azi ca și recompensată. Îndată după **Utopia posesiunii**, trasă la „Junimea" în 1990 și cuprinzînd poeme scrise cam cu un deceniu înainte, el scoate, la „Institutul European" din Iași, un alt volum de recuperări : **Fără întoarcere**. Intervalul marcat e, de această dată, 1983—1991, destul de mare spre a prezenta riscul unei metamorfoze accentuate și a amenința unitatea formulei. Dar, fie că Dorin Popa și-a desertat sertarul cu totul, fie că a făcut doar o selecție într-un maldăr, cartea e scutită de astfel de riscuri. Mai degrabă s-ar putea vorbi de un imobilism al formulei decît de o coerență presată de o urgență evolutivă. Atît la nivelul retoricii, cît și la acela al covorului obsesional și problematic, poetul e încăpățînat de egal cu sine. Un volum de recuperări, întins pe cîțiva ani buni, e firesc să prezinte denivelări și să deseneze o pantă fie ascendentă, fie descendentă. În cazul lui Dorin Popa avem de-a face însă cu o linie dreaptă și e greu de spus ce poem e din '83 și care abia de ieri. Nici unul nu e mai proaspăt decît altul, nici unul nu e mai fanat decît altul. Indiferent cît de bine plasat în grațiile lirismului, poetul a stat pe loc în toți acești ani. Nici în făptură tehnică poezia lui nu s-a mișcat în acest interval, mizînd constant pe o scriitură eficientă, concisă și enunțiativă. Lucrul n-ar fi de mirare dacă între cele două volume, venite unul după altul dar, ce-i drept, nu din vina poetului, n-ar exista o ruptură, formă radicală a unei prefaceri. Și încă una evidentă atît în registrul scriiturii, cît și în cel al atitudinii. Căci în vreme ce **Utopia posesiunii** trăia dintr-o exuberanță a scriiturii, **Fără întoarcere** trăiește din asceza acesteia. În cea dintîi poetul era un orgiast al cosmarului, în cea de-acuma el e un reflexiv al supliciului. Prima carte se avînta în confesiune prin stratul imediat al biografismului, ultima taie aproape toate legăturile conjuncturale, planînd în esențialitatea confesivă. De la accidentalul spectacular Dorin Popa s-a ridicat la conceptul biografic și de la o sintaxă convulsivă, patetică și participativă, a trecut la una detașată, contrasă în gnomisme. Din poezia viscerală el a săltat, brusc, într-una de moralități. Venit după o ruptură atît de frapantă, imobilismul din **Fără întoarcere** e mai întîi paradoxal și abia apoi firesc. El poate fi foarte bine și un blocaj prematur al poeticii, o întepenire precoce în reflexivitatea plăcată peste biografie. Părînd acționată de o forță freatică, poezia lui Dorin Popa s-a arătat prea repede calmă și liniară, far calmul ei retoric de acum nu e atît o seninătate cîștigată prin implozia dramatismului existențial, cît o reciclare discursivă. Poetul a schimbat principiul scriptural al jetului de obsesii cu cel al stilizării reflexive a dramei și de la vehemență a trecut la mediera contemplativă. Între o carte și alta, Dorin Popa pare a se fi dat peste cap într-o miraculoasă metamorfoză : dintr-un virulent a devenit un tandru și dintr-un patetic un contemplativ.

Saltul dintr-o retorică într-alta și din regimul participativ în cel reflexiv al discursului nu înseamnă, însă, și un atentat asupra fondului de neliniști și crispări al poemelor. Dorin Popa își continuă, de fapt, ciclul exasperărilor interioare, al tensiunilor transpuse în impactul cu sine. Doar climatul în care acestea sînt receptate și valorificate scriptural e altul. Poetul mai merge, bravînd, spre interiorul conflicte și nu-și mai angajează în spectacularitatea lor ă. El are acum gustul abstracției și contrage drama în cîteva linii gravate în plumb. Ca și sintaxa, biografia se simplifică și se densifică : ea nu mai e spectaculoasă și eruptivă, ci sublimată și implozivă. Dintr-o rentabilă instituție discursivă, ea a devenit o instituție dramatică din care emană un sens atroce al neantului. Scriitura resemnată, de o evidentă distincție depresivă, e un mediu stimulator atît pentru propagarea angoasei, cît și pentru proliferarea blazării existențiale. Dorin Popa scoate acum sensul tragic nu din exuberanța depresiei, ci din asceza resemnării : „de-acum ce mai pot așteptat ?! / ca de coșurile adolescenței / m-am vindecat de speranțe / și-n apele deznădejdii / înot cu vigoare, încrezător // acum nu mai îmi pasă / — vin trenuri, pleacă trenuri / și din oricare trupul meu hăituit lipsește // lîngă podul vechi, prietenul mă așteaptă / și nu-l mai văd / și nu-l mai recunosc / nici cîinii / nu mă mai latră !". Ce-i drept, această deprindere de a contrage biografia într-un desen simplificat al dramei existențiale îl împinge pe poet, nu de puține ori, la simplisme în care confesiunea e aproape caricaturală. Încrederea lui în capacitatea de a esențializa e, pe cît de totală, pe atît de fatală: „la început / nu mă puteam stăpîni / să nu întind mîinile, să nu ating / tot ce mi se înfățișa // bune și dulci erau toate / și nu mă mai săturam / să deschid ușa cu voioșie / cu încredere // apoi toate au început să se îndepărteze / iar prin ușile deschise cîndva / nu intră, acum, decît frigul / un frig regal". Mai degrabă decît o urgență dramatică, în astfel de poeme se simte un program de elegeizare a existenței, de transpunere a ei în lieduri. Dorin Popa dă aici de capătul propriei sale drame — un capăt ce atîrnă spre înduioșarea de sine, și dă direct în lirica minoră. Un pas mai încolo îl așteaptă umbra lui St. O. Iosif.

Inducția elegiacă nu se pierde, însă, doar în astfel de ochiuri ale compătimirii. Există un program de valorificare a ei prin confluența ritualică cu reflexivitatea. Ea poate întîlni atunci un sens dramatic abstract, dar în care e învelată o întreagă existență stigmatizată. Dorin Popa atinge cîteodată sunetul de argint al elegiei existențiale, muind sintaxa într-un patos submers și edificînd o seninătate tragică : „nu sînt prezent nicăieri / și de nicăieri nu lipsesc // de multe ori am dorit / să nu mai fiu, / deși niciodată cu adevărat / n-am trăit // alături înflorește imperial urzica / alături avioane colorate / decolează // n-am fost condamnat nicăieri / dar nicăieri nu am scăpare"

Lirică austeră a neliniștii și a disconfortului interior, poezia lui Dorin Popa mină biografia într-un proiect elegiac. Ea transcrie, cînd seren, cînd violent, un dezacord fundamental : cel al poetului cu sine însuși și cu lumea. E o lirică de exasperări și convulsii pe care poetul a atras-o pe un prag contemplativ, exorcizînd-o printr-o sintaxă ascetică. Predispoziția ei e însă spre zonele depresive și contorsionate ale existenței, spre un punct dramatic din care confesiunea înclină spre blazare și ataraxie. Ea crește într-un orizont de renunțări, resemnată în fața unui proces inexorabil de alunecare în neant. E o poezie ce distilează otrăvuri depresive. Cu atît mai șocantă e exuberanța registrului erotic, utilizat în compoziția volumului ca un registru contrapunctic și, în plan substanțial, ca o soluție de armonizare a eului. Dorin Popa nu se dă în lături de la madrigale, lăsînd să răbufnească aici un potențial sentimental — și chiar sentimentaloid — altfel mereu cenzurat. Cu toată reprogramarea elegiacă a poemelor, eroticele trăiesc un vertij al prezenței și dau limbajului un impuls orfic. Lumea se umple de sens și poetul exultă într-o bruscă armonie : „odată cu tine/atîtea au intrat/ în odaia mea//tu mă atingi/și atîtea altele/odată cu tine./mă ating//tu, singură,/ mă părăsești !". Din resemnată, sintaxa devine euforică și poemele se apropie nu fără contrarietăți, de beatitudine. Alături de exasperare, poetul parcurge acum și exultanța, scriind învăpăiat și cu tandrețe. După două volume și jumătate, numărînd și poemele pierdute prin culegerile de debut, Dorin Popa și-a clasicizat neliniștile. El e acum un rentier contemplativ al propriilor exasperări.

Al. Cistelecan

ZIUA DE MÎINE

VIII. Politica

Politica este activitatea celor care cred că societatea se schimbă, ori că trebuie să se schimbe şi că această schimbare poate avea cursuri diferite între care oamenii pot alege. Politica depinde, astfel, de opţiunea, directă, ori de capacitatea umană de a opta şi, implicit, nu există politică acolo unde nu este posibilă alegerea. A socoti că fluxul istoriei este perfect determinat precum şi a crede că nu există mişcare istorică, stagnarea sau haotismul dominînd scena lumii sînt credinţe — şi concepţii — total apolitice. „End of history ?" putea fi intitulat de autorul său Francis Fukuyama, la fel de bine „Sfîrşitul politicii".

Dacă, deci, politica este opţiune ea nu are cum să nu fie, în acelaşi timp, energie, putere, dar şi informaţie. Să optezi nu înseamnă pur şi simplu să propui o variantă ipotetică, ideală şi, eventual, ineficientă, ci să faci să se întîmple ceva realmente esenţial şi nou în univers. Tu, sau cel care aderă la opţiunea ta, ai de făcut vizibil faptul alegerii.

Cum se plasează persoana, sau instituţia, care stabileşte un drum istoric nou, în raport cu lumea informaţiei şi cu aceea a energiilor ? Informaţia are trei componente : culegerea datelor, transferul lor către omul (sau centrul) deciziei politice şi celălalt transfer, către naţiune. Acest ultim transfer este necesar spre a se da populaţiei, electoratului, elementele indispensabile unei corecte aprecieri a valorii deciziei politice, decizie efectivă, a unei autorităţi investite, sau ipotetică, atunci cînd este avansată o ofertă electorală de candidaţi, în nume propriu sau în nume de partid. Energia politică se transferă de la naţiune către autoritatea pe care o constituie, o investeşte şi o susţine, precum se transferă şi de la autoritate către naţiune trecînd prin straturile structurii ierarhizate a statului.

Politica este, înainte de toate, ceea ce Dumnezeu permite să fie. Cutremurele sau căderea eventuală a unui meteorit masiv, alte catastrofe naturale, produc efecte umane, eventual sociale, a căror suportabilitate poate fi politic determinată cel mult parţial. Creşterea demografică avea un caracter natural cu secole în urmă spre a dobîndi, în ultima vreme, o clară componentă politică. Apoi mai este acţiune politică aceea asupra căreia există posibilităţi de informare. Nu există decizie în absenţa informaţiei. Nu există politică democratică dacă poporul nu este informat dar nu există deloc politică dacă nimeni nu este informat suficient. Apoi nu se poate vorbi despre politică dacă autoritatea nu primeşte un suficient sprijin din partea naţiunii şi nici dacă aceasta nu primeşte un impuls satisfăcător din partea autorităţii.

Politică nu înseamnă, numai a opta tu însuţi ci şi a influenţa opţiunea altora. Aşa stînd lucrurile întregul mecanism politic, implicînd informaţia, decizia, puterea, este politic în fiecare din componentele sale. Influenţarea opţiunii poate să nu aibă loc în locul de reflecţie din care, în mod normal, rezultă decizia ci în sistemul de informare sau în acela de transmitere ierarhică a deciziilor. În sistemele nedemocratice, în particular în cele comuniste, informarea (de fapt, dezinformarea) deţinea controlul asupra politicului. În sistemele post-comuniste — dată fiind eliberarea informării îndeosebi prin noua presă — ierarhia este aceea care condiţionează în chip prevalent politicul. Cum se produce această ultimă intoxicare a mecanismului politic statal ? Cei care vor să blocheze decizia politică fac în aşa fel încît zona lor de interes să apară ca apolitică, închisă opţiunii, determinată de forţe supraumane, integral „obiective". Lucrurile nu au luat acest caracter doar în post-comunism, ele se prezintă astfel aproape dintotdeauna.

Monarhia suedeză are, de secole, ca principiu faptul că fiecare supus, în chip tradiţional fiecare ţăran, se putea adresa regelui direct şi că nimeni, nici un nobil sau administrator nu îi putea retrage acest drept. Regii Franţei şi-au asigurat puterea absolută prin transformarea aristocraţiei regionale în aristocraţie de curte, deci prin anihilarea acesteia ca putere individuală sau releu între puterea monarhică şi popor. Scrierile vremii, multe dintre ele orientate regalist şi extrem de complezente în stilul şi litera lor, vorbesc totuşi, nu fără motive şi raţiuni de legătura care uneşte pe şeful absolut al autorităţii cu poporul său. Lucrurile, desigur, nu trebuie luate în sensul lor modern ci în acela permis de circumstanţele vremii. Mari personalităţi politice ale istoriei, începînd cu un C. Iulius Caesar, s-au manifestat, în general drept iniţiatorii unor puternice mişcări populare. Vîrfurile aristocraţiei politice au avut adesea o legătură preferenţială cu populaţia cea mai largă. Extrem de straniu, lucrul acesta nu este mai puţin adevărat. Otto von Bismark a fost creatorul sistemelor asistenţei sociale de stat, al instituţiilor de stat de cercetări ştiinţifice şi al legislaţiei sistematice în domeniul subvenţionării culturii şi asistenţei medicale. Oamenii cei mai mari ai istoriei şi-au bazat succesul imediat, precum şi rolul lor de dincolo de timp, uneori cu adevărat civilizator, pe scurtcircuitarea — mai exact, simplificarea — relaţiei cu popoarele, cu naţiunile, cu marile colectivităţi umane. Sub această condiţie, sfera conceptului politicii îşi lărgeşte brusc şi aproape nelimitat cuprinderea. Este un fapt infinit politic discursul lui Iisus prin care legea elimină intermedieratul cărturarilor şi fariseilor, şi, astfel, devenită iubire, va reveni oamenilor în chipul cel mai direct.

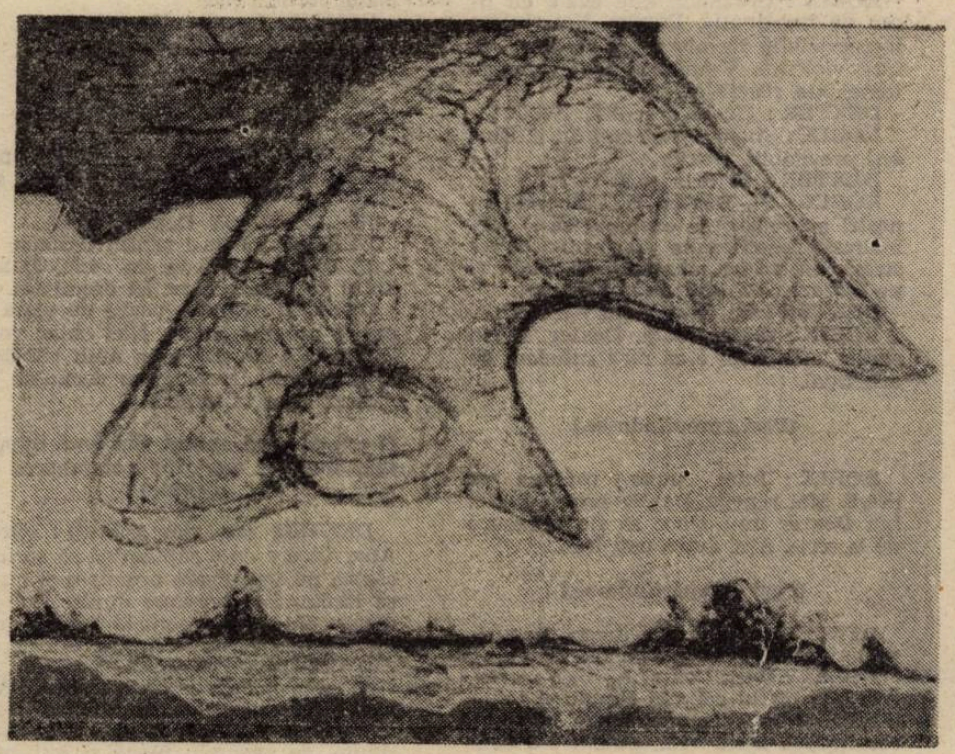

Spre a fi opţiune politică, trebuie să fie informaţie şi să fie comunicare neperturbată, necoruptă a voinţei. Politică înseamnă eliminarea, deci, a intermediarilor acţiunii — aceia care, din interes, ignoranţă sau gelozie restrîng posibilitatea alegerii. Dar mai este ceva : spre a fi opţiune politica are a evita să fie capriciu. Democraţia este excluderea capriciului. Acela care decide se plasează într-un contact cît mai direct cu oamenii. Democraţia este contrariul autocraţiei. Politica este evitarea restrîngerii posibilităţilor celui care decide (restrîngere consecutivă acţiunii grupurilor de interes oligarhic), fapt ce se realizează doar prin contactul direct conducător-naţiune. Democraţie şi acţiune politică sînt deci un singur lucru: libertate de opţiune în continuă extindere. Autocraţia şi oligarhia par forme politice fără să fie, de vreme ce nu sînt restrîngeri ale capacităţii umane de a opta la nivel public. Numele celui mai primejdios adversar al democraţiei — şi deci libertăţii — este acela al sistemului birocratic, conservator.

Ziua de mîine este altceva decît simpla multiplicare a zilei de azi în măsura în care libertatea — ca înţelegere şi voinţă — generează o şansă de viitor.

Caius Dragomir

---

spectator

Raid teatral european (II)

Constatăm că regizorii europeni vehiculează o stilizare extremă, care caută în om marioneta (robotul) şi propune un joc apropiat de mimodramă, transpunînd textul (şi subtextul) în imagine, generalizînd şi conceptualizînd dincolo de imaginea scenică, încărcată cu tehnicisme greu asimilabile estetic, incifrînd spectacolul cu o inundaţie eteroclită de coduri şi simboluri (cum a făcut, de pildă, Steven Berkoff cu „Metamorfoza" lui Franz Kafka la Paris). Unii caută să imite maniera de creaţie a argentinianului Juan Carlos Gené, care reconstituie în limbaj teatral hipermodern commedia dell'arte neolatină, în stil carnavalesc (vezi „Şcoala paiaţelor" de Karl Friederich Waltcher, la Havana, în Cuba), bazată pe spontaneitate şi prospeţime, pe permanent carambol în mişcarea scenică, desenată ca pe masa de biliard — surprinzătoare. Spectacole libere, cu o semiotică redundantă, moderne, subtile, împletind umorul cu lirismul. Alţii asimilează modalităţi expresive ale trupei indiene de teatru **Tara Arts**, care propune o formulă de spectacol ce valorifică simultan tradiţia şi inovaţia, aşa—numitul teatru **nonliterar** (mostra acestui stil fiind „Exil în pădure", realizat în colaborare cu actorii, interpreţii de muzică şi specialiştii în arte marţiale de la **Teatrul Mic al Universităţii din Calcutta** şi avînd la bază epopeea **Mahabharata**, spectacolul fiind o sinteză teatrală explozivă de mişcare infernală, cuvînt, imagini şi muzică, într-un stil uluitor şi o osmoză perfectă, deşi melanjul este indico—brechtian şi artaudian). Majoritatea regizorilor devin sclavii viziunilor japoneze, exersate de celebrul Yukio Ninagawa la Compania sa teatrală din Tokio şi aduse în Europa la diferite festivaluri. Un exemplu ilustrativ este „Macbeth" de Shakespeare, spectacol intens vizual, gîndit şi realizat în tablouri vivante, diferenţiind clar personajele. În centrul reprezentaţiei este plasată lady Macbeth, fragilă, inocentă (dar ambiţioasă), prin magnetismul ei transformîndu-şi soţul, copleşit, derutat, într-un obiect lesne manevrabil. Multe scene se petrec în spatele unui ecran de sticlă, plasat în proscenium dînd spectatorului senzaţia că priveşte diapozitive vechi, neclare sau manechine în vitrinele unui muzeu cu personaje de ceară (cum ne-a regalat şi Silviu Purcărete în al său „Ubu roy", cu scene din Macbeth de la Naţionalul craiovean).

Desigur, sînt numeroase alte viziuni teatrale, care mai de care mai năstruşnice şi şocante. „Lupta negrilor şi a ciinilor" de Koltès este cea mai recentă premieră, destul de dezagreabilă pentru publicul adept al fiineţii estetice, la Teatrul din Dresda, cultivînd duritatea şi naturalismul, dezumanizarea şi reîntoarcerea la animalism, la primitivitate. La Teatrul din Chemnitz, valoarea scenizării cunoscutei piese „Dragonul" de Ev. Şvart trece peste stacheta mediocrităţii teatrului direct (atît de îmbrăţişat astăzi şi la noi), îmbrăcînd hainele metaforei scenice şi circulînd pe traiectoriile distanţării critice de realitate şi viaţă, iar „Amphitryon" de Peter Hacks, un text de copleşitoare modernitate, este cu adevărat, datorită regizorului Jörg Liljeberg, un spectacol mare, egal scriiturii dramatice, uneori îmbogăţind-o, cu modalităţile expresive ale postavangardei teatrale franceze şi germane, venită-n Europa pe filiera monştrilor sacri ai regiei americane, în frunte cu Robert Willson.

Spectacolul saturat de sincretism expresiv, dezvoltînd o semiotică densă, şi complexă, fiinţează şi în Elveţia, la „Operahaus" din Zürich, unde Uwe Scholz a realizat, după romanul „Roşu şi negru" de Stendhal, o strălucită reprezentaţie de **opulenţă teatrală.** Folosind varii mijloace de expresie : balet, pantomimă, umbre chinezeşti, elemente specifice (ortodoxe) ale teatrului clasic, dar şi ale teatrului muzical... pe fondul unei coloane muzicale care reuneşte fragmente din uverturi, balete, opere oratorii compuse de Berlioz, cunoscutul regizor—coregraf Scholz finalizează un conglomerat scenic mastodontic, care nu lasă nici o clipă impresia de eteroclit, toate elementele vizuale, sonore şi cinetice fuzionînd fericit într-un spectacol de luxuriantă audio—vizuală.

Un alt eveniment al vieţii teatrale pariziene a fost spectacolul „O rugăciune de prisos" de românul G. Astalos (din Diaspora), în regia altui român Octavian Greavu, la „Cité International" din Paris, într-un spaţiu scenic decorat cu sculpturi originale ale regretatului artist plastic (cel de al treilea român), George Apostol.

În Franţa, diversitatea repertorială şi varietatea stilistică a anului teatral '91 au satisfăcut toate gusturile şi toate exigenţele spectatorilor. De pildă, cunoscutul regizor Jacques Lassale a valorificat romantismul încîntător al lucrărilor dramatice „Berenice" de Racine (la Théâtre National de Strasbourg) şi „Melite" de Corneille (la Théâtre 71), în spectacole vivace, stenice, foarte pămîntene şi foarte actuale, ieşind din stilul feudalismului tîrziu, fără să şocheze. Rămînînd în perimetrul clasicilor cumînţi, trebuie să amintim un Calderon, cu al său „Magicianul periculos", la Théâtre de la Ville, în regia „magică" a lui Jacques Nichet şi un Heinrick von Kleist, cu piesa „Catherine de Heilbronn", la Théâtre de la Tempête, în regia minuţioasă a Isabellei Janier. Teatrul antic grec oferă regaluri regizorale şi actoriceşti pe scena de la Théâtre du Soleil, prin marile drame „Ifigenia în Aulida" de Euripide şi „Agamemnon" de Eschil, decupajul spectacolelor aparţinînd celebrei Ariane Mnouchkine. Regizoarea toarnă în creuzetul reprezentaţiilor prestanţă şi eleganţă, sobrietate şi ocultism, rafinament şi temperament (meridional—balcanic), diabolică perfidie şi ură — născînd cruzime, iubire vulcanică şi păcătoasă, inteligenţă şi vitalitate, cinism şi sufocant taifun al violenţei, ironie, poftă dementă de autodistrugere, fatalitate. Nu lipsesc marii dramaturgi (tulburători) ai secolului nostru, precum Bertold Brecht („Tobe în noapte" la Théâtre Gennevilliers, regie Stéphane Baunschweig), Samuel Beckett („Aşteptîndu-l pe Godot" la Théâtre Amandiers de Nanterre, regie Joël Journeau), Arthur Adamov („Dacă ar veni vara" la Théâtre Les Bernardins din Marsilia, regie Isabelle Pousseur) şi Botho Strauss („Vizuina", pe scena de la „La Coline" regie André Steiger). Desigur, spumoasa comedie moliereşcă tronează la Théâtre de Chaillot, prin „Don Juan", în regia oscilantă stilistic a lui Jacques Rosner şi prin „Bolnavul închipuit", la vestita „Comédie Française" în regia eclatantă a lui Gildas Bourdet. Gusturile „legere" ale publicului sînt satisfăcute de „Doamna de la Maxim" de Feydeau, în regia egală geniului flamboaiant a lui Bernard Murat, la Théâtre Marigny, precum şi de „Rumori" aparţinînd suculentului dramaturg Neil Simon, în regia lui Pierre Mondy, la Théâtre du Palais—Royal. Dintre celelalte numeroase spectacole, captivează straniul „Maestrul de Go" de japonezul Yasunari Kawabata la Théâtre de l'Atelier, în regia (asiatică) a lui Jean—Paul Lucet şi stressantul „Omul de bronz" de Branimir Scepanovič, la „Le Sorano" din Toulouse, în regia onirică a lui Marc Belit. Foarte curtat este şi dramaturgul Odön von Horvath, cu două titluri de cotă valorică ridicată : „Casimir şi Caroline" şi „Don Juan se întoarce din război", tot aşa cum ţine afişul Cehov (cu „Platonov") şi Patrick Süskind (cu „Contrabasul"). Din aceste spectacole (şi din celelalte, nesemnalate aici) izbucnesc ca dintr-o arteziană, obsesii sentimentale, alienări sexuale, libertinisme perverse, confuzii dintre normal şi patologic, frivolităţi şi cinisme, galanterii de duzină şi gesturi licenţioase, zvîrcoliri sufleteşti şi trupeşti, păienjeniş de dureri şi plăceri în paradoxal melanj, mai ales viaţă absurdă cu regrete tardive, toată stufoasa pletoră de expresii ale aşa—numitului „teatru defulator" !

Vlad Andrei Orheianu

POVESTE PENTRU ÀLIX

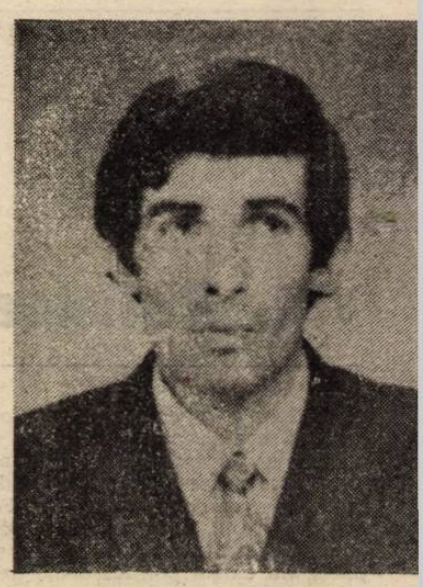

valentin petculescu

(O vibrație a aerului ușor metalizată. Senzația unui spațiu larg, straniu. „Tonalitatea", sugerată doar, însoțește începutul piesei pînă la replica lui Robix : Dexter, mă auzi ?)

ROBIX : Sînt pe recepție, X2. Puteți da drumul benzii.

VOCEA : E-n regulă, Robix.

ROBIX : Frecvența 4—X—4—2.

VOCEA : Am înțeles, Robix. Play !

(Declicul benzii, cîteva „impurități", apoi vocea lui Alix.)

ALIX : „A fost odată o țară în care trăiau cei mai mici oameni din lume. Țara se numea Pi-Ti-Ti, iar locuitorii ei, firește pi-ti-tici. Cel mai înalt dintre ei a fost ales rege, iar cel mai scund, pentru că abia putea fi văzut, a fost numit șeful Serviciilor pentru Secrete. Să-ți explic. Pentru că în Pi-Ti-Ti secretele erau interzise, serviciile astea îi aflau pe cei care aveau ceva de ascuns, cel mai adesea răutăți, și le făceau numele publice și de rușine în cotidianul Palatului, Pi-Ti-Text. Într-o zi, aflînd ce gîndește despre el un nepot de-al său, pe Rege l-a acupat o migrenă îngrozitoare. Se văicărea mai ceva ca un om de rînd și-și simțea capul greu de parc-ar fi purtat trei coroane regești deodată..."

(Ultima parte a benzii e prelucrată, distorsionată prin suprapuneri, intensitatea crește treptat, pînă la o atmosferă de coșmar. Se suprapune și geamătul dureros al lui Dexter.)

DEXTER : Ajunge !!... Nu !!... **(Banda se întrerupe brusc.)**

(Pauză)

ROBIX : Dexter, mă auzi ?...

(Pauză)

ROBIX : Dexter, mă auzi ?...

DEXTER **(cu voce stinsă, chinuită) :** De ce-ați pus iar banda aia blestemată ?...

ROBIX : N-am pus nici o bandă, Dexter. E doar imaginația ta.

DEXTER : Minți, Robix !

ROBIX : Noi nu mințim niciodată, Dexter. N-am fost programați pentru așa ceva și nici n-ar avea rost. Minciuna e un balast pe care l-am căra după noi inutil. Cîndva veți ajunge și voi la concluzia asta. Sper. Pentru binele vostru.

DEXTER : De ce nu mi-ați spus adevărul despre Alix ?

ROBIX : Te-am menajat, Dexter, nu am mințit. Și noi avem sentimente.

DEXTER : Aveți pe dracu' !

ROBIX : Dumneata ești un om cultivat, Dexter. Ar trebui să știi că de la Marea Schismă a Roboticii, unele probleme delicate ne-au fost rezolvate magistral. Ne pare rău pentru fiica ta, dar nu-i un caz atît de grav. Facem tot ce-i posibil pentru ea.

DEXTER : Faceți tot posibilul să mă scoateți din minți.

ROBIX : Exagerezi, Dexter. Vrem doar să te apuci de scris. Ai semnat Contractul.

DEXTER : Știu, dar nu pot. Nu pot !

ROBIX : Nu vrei, Dexter. Ai fost programat genetic să scrii povești. Trebuie să poți.

DEXTER : Nu pot, Robix. Și fac ceva pe programele voastre.

ROBIX : Dexter, ești scriitor pentru copii și vorbești ca un prozator realist. Urît.

DEXTER : Puțin îmi pasă !

ROBIX : Ar trebui să fii recunoscător Consiliului, Dexter. Știm sigur că nu ți-ar fi plăcut să lucrezi într-un laborator de cercetări, de exemplu. De altfel activitățile științifice vă și sînt interzise. Ați făcut destule gafe, ca să mă exprim... eufemistic.

DEXTER **(dureros) :** Alix !...

ROBIX : Fii calm, Dexter. Sînt sanse bune să fie salvată.

DEXTER : De ce n-o lăsați să-mi scrie ?

ROBIX : Nu-i încă momentul, Dexter.

DEXTER **(brusc) :** Trimite-mi, te rog, o cafea și niște vitamine.

ROBIX **(vag ironic) :** Desigur, Dexter, desigur. O cafea amară și vitamine cu gust de migdale.

DEXTER : Nu-i cazul să mă ironizezi, Robix.

ROBIX : Nici vorbă, Dexter. Știm că oamenii au de la o anumită vîrstă tabieturi.

DEXTER : Ei și ?... Nimeni nu-i perfect.

ROBIX : În afară de NOI, Dexter.

DEXTER : De-aia sînteți incapabili să faceți artă și ne puneți pe noi !

ROBIX : Ce exprimare !... **Să faceți** artă... Și-apoi, te înșeli, Dexter. Perfecțiunea e dincolo de Artă... Arta este defectul oamenilor. E drept că nu ne displac unele din slăbiciunile voastre. De-aia vă și ocrotim.

DEXTER **(isterizat) :** Sînteți doar niște afurisiți de roboți !

ROBIX : Fii calm, Dexter. Sper că nu vrei s-ajungi în fața Consiliului. Ar fi pentru ultima oară... Și nu sînteți voi cei mai în măsură să ne criticați. Viața și istoria voastră au fost întotdeauna previzibile. C-un termen pe care voi îl considerați pejorativ, robotice. La 7.30 cafeaua, la 8 slujba, seara televizor... Pot continua dacă vrei.

DEXTER : Dă-i drumul. Varsă-ți tot acidul din circuite.

ROBIX : ...Ciclurile mari, războaiele, imperiile... Sînge și iar sînge.

DEXTER : Este blestemul celor care au sînge, Robix. Voi nu puteți înțelege.

ROBIX : Cruzimea este egală cu lipsa de imaginație, Dexter. Noi sîntem imprevizibili. De-aia v-am și spus. Și fără violență. V-am codificat comportamentele, reacțiile...

DEXTER : Du-te dracului, Robix !

ROBIX : Știam c-o să te înfurii. Sînteți previzibili, Dexter.

DEXTER : Și arta noastră ?...

ROBIX : Și, Dexter. Și. Specialiștii noștri au reușit, de exemplu să-i formalizeze întotdeauna pe unii dintre străvechii voștri maeștri. Pe Bach și pe Mozart... Pe Boileau și Flaubert.

DEXTER : Cu Ionesco nu v-a mers.

ROBIX : Deocamdată, Dexter. E în studiu. Adevărul e că nu-i suficient de arhetipal.

(Pași apropiindu-se.)

ROBIX : Julie, pune-i cafeaua pe masă. Mai repede, Dexter are de lucru. Lui Dexter nu-i place să fie întrerupt de la scris. Așa, Julie, poți ieși.

(Pași îndepărtîndu-se.)

DEXTER : Iar a pus două linguri te de zahăr. E culmea femeia asta !

ROBIX : Vezi, Dexter ?... Uită mereu. Are programul cel mai simplu și totuși îl uită. E-un exemplar uman nereușit, recunoaște. Dacă vrei, putem s-o concediem.

DEXTER : Nu-i cazul. Pot bea cafeaua și dulce.

ROBIX : Cum vrei, Dexter, dar apucă-te de scris. **(Voce îndepărtîndu-se).** Ai semnat un contract...

(Muzică de trecere. Percuția unei mașini de scris.)

ROBIX : Putem vedea și noi pagina, Dexter ?... Pune-o în dreptul camerei, te rog... Așa... **(citește)** „În curtea spitalului e un mic pavilion, înconjurat de o adevărată pădure de scaieți, urzici și cînepă sălbatică. Peste boarfele împuțite stă lungit..." Ce-i asta. Dexter ?... „stă lungit paznicul Mikita, veteran cu galoanele îngălbenite de vreme..." Îți bați joc de noi, Dexter ? !...

DEXTER : De ce ?

ROBIX : Asta-i un fragment de nuvelă ?

DEXTER : Și ?...

ROBIX : E din „Salonul nr 6", de Cehov.

DEXTER **(„jucat") :** A scris și el așa ceva ?... Am să-l dau în judecată.

ROBIX : Nu face pe nebunul, Dexter. A scris-o acum 7 secole.

DEXTER **(la fel) :** Cu-atît mai rău pentru el, Robix. Furtul din viitor se pedepsește mai grav.

ROBIX : Mă-ngrijorează sănătatea ta, Dexter. Ar trebui să-ți reiei băile

DEXTER : Sînt perfect sănătos. Atîta doar că nu pot să mai scriu.

ROBIX : O faci pentru fiica ta, Dexter. Ai semnat și-un Contract...

DEXTER : Ei bine, ce-ai zice de-o întîmplare cu flori ?...

ROBIX : Ești liber să-ți alegi singur subiectul.

DEXTER : Așadar... „În Țara întunericului, cea de dincolo de munții stîncoși, a crescut odată o Floarea Soarelui. Avea urechiușe de cristal și dinți din semincioare negre... Cînd bătea vîntul, urechiușele scoteau sunete frumoase, ca un glockenspiele..." **(ride nervos)** ce zici ?...

ROBIX : Cam multe diminutive, nu găsești ?...

DEXTER : Atunci alta... „A fost odată un băiat sărac și singur, singur pe lume. Ca să nu se plictisească și-a umplut camera cu oglinzi care deformau [illegible] **ide nervos).** Ce zici ?...

ROBIX : Devii siropos, Dexter. Nu mă așteptam.

DEXTER : De ce siropos ?... Nu există băieți singuri ?... Nu există oglinzi care deformează ?... Și noi ne reflectăm strîmb în ochii voștri.

ROBIX **(vag amenințător) :** Dexter !...

DEXTER : Și voi sînteți singuri.

ROBIX : De ce crezi asta, Dexter ?

DEXTER : Pentru că nu iubiți.

ROBIX : Încep să cred că ne-am înșelat în privința ta. Poate c-ar fi fost mai bine să lucrezi la Colecția Romanului de dragoste.

DEXTER : Robix, aș vrea o cafea.

ROBIX : Desigur, Dexter. O cafea amară și vitamine cu...

DEXTER : Vreau cafeaua dulce și fără vitamine.

ROBIX : Julie, cafeaua pentru Dexter !...

(Pași apropiindu-se)

DEXTER : Mulțumesc, Julie... Aș vrea...

ROBIX : Degeaba, Dexter. Știi că nu poate vorbi... Încă.

DEXTER **(soarbe din cafea) :** A făcut-o amară... Asta-i culmea !...

ROBIX : Era previzibil.

(Sună prelung telefonul.)

DEXTER **(agitat) :** Răspundeți, pentru numele lui Dumnezeu ! Poate-i spitalul.

ROBIX : După, Dexter, după...

DEXTER : Asta-i șantaj ordinar.

ROBIX : Apucă-te de scris, Dexter. Totul va fi în ordine. Îți promitem.

DEXTER : Cînd e vorba de viață nu puteți promite nimic. Nici chiar voi.

ROBIX : Ne pui prea mult răbdarea la încercare, Dexter. Am decuplat legătura. Spor la treabă.

(Declicul unui aparat. Un fond muzical mai luminos sugerînd schimbarea cadrului.)

DEXTER **(cu glas scăzut) :** „Dragă Alix. Încerc de-o săptămînă să scriu la cartea pe care ți-am promis-o și nu iese nimic. Sau aproape nimic. Îmi lipsește, cum ar zice oameni mari și inteligenți, motivația. Adică tu. Cei de aici sînt drăguți și plicticoși. Vorbim despre vreme, despre vreme, despre vreme. După cum vezi, un subiect foarte interesant și în continuă schimbare. Acum, de exemplu plouă și toți spiridușii care n-au umbrele s-au ascuns sub Marea Ciupercă Roz. Doctorul Robinson are umbrelă și nu s-a ascuns. Păcat. Eu mă simt mai bine, nu mă mai doare capul și-mi iau zilnic pastilele cu miros de migdale amare. Sînt mai groaznice decît untura de pește. Doctorul Robinson îmi spune că trebuie neapărat să scriu cartea. E-un fel de tratament, ceva mai complicat. Am să-ți explic altă dată. În curînd mă vei putea vizita... Draga mea, cred că am să mă opresc aici. Sînt puțin amețit și... **(precipitat)** scuză-mă, te îmbrățișez..."

(De la propoziția : „Trebuie neapărat să scriu cartea", se pune din nou finalul benzii de început, partea distorsionată, în creștere puternică, sau, mai bine, o prelucrare asemănătoare ei. Pentru un spor de tensiune, pot fi colate și cîteva replici mai tăioase de-ale lui Robix.)

DEXTER **(dureros) :** Ajungeee !!...

(Banda se întrerupe brusc. Rămîne doar zgomotul de fond insinuat doar, de la început. Zgomot de obiecte metalice trîntite cu violență și gîfîitul lui Dexter. Brusc, tăcere totală.)

JULIE **(rece, profesională) :** Doctor Robinson ! Doctor Robinson ! Sînteți așteptat de urgență la salonul nr. 6. Doctor Robinson !.

(Pași găbiți pe un coridor ce amplifică zgomotele. Se trîntește violent o ușă.)

ROBINSON—ROBIX **(aspru) :** Ce naibii se-ntîmplă aici, Dexter ?!

DEXTER **(ironic) :** Parc-am fi la balamuc, doctore, nu ?...

ROBINSON : N-am zis asta. Dar de ce-a trebuit să trîntești pe jos aparatele ?

DEXTER **(„jucat") :** Mi-am rătăcit acu' de la cravată. Știi cît țin la el.

ROBINSON **(tot „jucat") :** Înțeleg, Dexter că nu poți aștepta vizita de dimineață fără ac la cravată. Și totuși ?...

DEXTER : N-aș fi un bun pacient al pensiunii dumitale, dacă n-aș face ceva năzbîtii...

ROBINSON : Nu glumi, Dexter. S că sîntem subvenționați public.

DEXTER : Publicul e dator să subvenționeze artiștii. Noi le datorr nevrozele, ei ne datorează operele.

ROBINSON **(grav) :** Dexter, ce întîmplat ?

DEXTER : Caut banda.

ROBINSON : Iar povestea aia Ți-am spus doar că-i... o simplă a reală... Un... tip de defulare...

DEXTER : Minți, doctore Robins

ROBINSON : Nu, **Dexter.** Noi, r dicii mințim doar cînd le spunem cienților că sînt perfect sănătoși. R tul e... meserie.

DEXTER **(ironic) :** Frumoasă me rie.

ROBINSON : Ca oricare alta. D ter.

DEXTER : Dar am auzit-o !... Am zit-o !...

ROBINSON **(calm) :** Dexter, c eram copil visam să ajung în Aust lia...

DEXTER : Puțin îmi pasă !... Eu v iam s-ajung în Africa, da' m-am r gîndit. E prea cald. Așa că m-am pînă la Kecsemet. Acolo-i frumos plouă tot timpul.

ROBINSON **(calm, continuînd) :...** bine, de trei săptămîni visez cangu

DEXTER : E mai sănătos să vis canguri, decît Serviciul pentru Secr din Pi-Ti-Ti.

ROBINSON : Nu-s așa sigur. M supiul... arată un complex al însin rării. Dexter. E uterul matern de ca

DEXTER : Scutește-mă de simbo tica dumitale... freudistă !... Dacă nevoie mai punem un pat în cam asta. E loc destul.

ROBINSON **(blînd) :** Dexter...

DEXTER **(imită) :** Dexter ! Dexte Nu văd împrejur decît fierăraie și alb, alb. Nici o pată de culoare. C viu, cald, mustos. De ce nu vopsiți talul în grena, doctore ?... Acoper în vernil... terasele mov...

ROBINSON : S-au scumpit vopsel Dexter. Albul e cel mai ieftin. Și-a primești zilnic flori de la ai tăi...

DEXTER **(posomorît) :** De la A

ROBINSON : De la ai tăi.

DEXTER : Ești pisălog, doctore... că vrei să știi, le arunc. Se urine mereu pe ele pisica lui Julie. Într- am s-o omor... Pisica, desigur.

ROBINSON : Lasă glumele, Dex Dacă vrei o putem concedia. Pe Ju desigur.

DEXTER : Lasă glumele, doctore. femeie de treabă, deși cam prea tăc

ROBINSON : Iar a uitat să-ți sch be pijamaua...

DEXTER : Fiindc-o prefer pe a E de la nuntă și are dungi. E nu bună pentru pensiunea dumitale.

ROBINSON **(blînd) :** Dexter...

DEXTER **(ursuz) :** Ce mai e ?...

ROBINSON : Cum merge... scrisu

DEXTER : Scrisul merge bine. I turile merg prost..., și plătesc și prost. Vor pornografie, politichie science-fictiologie. Pe copii poate ia naiba. Le-atîrni cheia de gît și... școală !...

(Se-aude încet, cîteva secunde, E da.)

DEXTER **(tresare) :** Auzi ?!..

ROBINSON **(calm) :** Dexter... De te sperie vocile tale... interioare ? sîntem în dialog cu lumea, dar și noi...

DEXTER : Ce șmecher ești, doctore... cabotin M-ai întrebat ceva deunăzi Aerobixon ?

ROBINSON **(calm)** : Te-am întrebat cum merge scrisul.

DEXTER **(serios, obosit)** : Nu merge, doctore. Sînt o-bo-sit.

ROBINSON **(calm)** : Și eu. Dexter. În fiecare zi vin la 7 și plec seara tîrziu.

DEXTER **(monoton)** : În fiecare zi mă scol la 6 și mă culc seara tîrziu.

ROBINSON : În fiecare zi am cîte un bolnav nou pe care trebuie să-l conving că-i sănătos...

DEXTER **(la fel)** : ...și cîte unul sănătos pe care trebuie să-l conving că nu-i bolnav. Cazul meu.

ROBINSON : Exact. Dexter.

DEXTER : Crezi ?

ROBINSON : Sînt sigur. Dexter. Îmi cunosc meseria.

DEXTER : Să zicem, doctore. Să zicem... cu voce mai tare. Atunci să scoateți ecranul de urmărire !

ROBINSON : Imposibil. Dexter. Știi că mai sînt pe-aici unii care cred că au capul mai tare decît pereții. Nu putem risca.

DEXTER : E insuportabil să te știi tot timpul urmărit.

ROBINSON : Supravegheat... Și-apoi, sistemul nu te vizează pe tine.

DEXTER : Și dac-am chef într-o zi să mă scarpin într-un loc... mai intim ?

ROBINSON : Sîntem obișnuiți cu altele și mai rele.

DEXTER : Și dacă...

ROBINSON **(obosit, calm)** : Dexter. aseară am fost de gardă...

DEXTER : Și eu. doctore. M-am angajat cu o jumătate de normă la castelul regelui din Pi-Ti-Ti... Îi spăl latrinele.

ROBINSON **(rugător)** : Dexter. știu că ești un tip cu imaginație... dar pur și simplu azi nu mai pot. Simt... că... Simt că-nnebunesc.

DEXTER : Îți ofer camera asta... Ți-am mai spus... Ba nu. Facem schimb de locuință. Îți ofer în plus și cactusul din sufragerie... tăcere.

DEXTER : Gata am tăcut... Tăcere. Subliniat. Am tăcut, doctore. Te ascult... tăcere. Te rog să mă scuzi, doctore. De fapt, sînt îngrijorat pentru Alix. Cred că e..., neglijată. Maria... Înțelegi...

ROBINSON : Cred că exagerezi. Oricum, într-o lună cel mult, eu voi fi cel neglijat... O să-mi lipsești, Dexter.

DEXTER :Devii siropos, Robinsong. Nu m-așteptam. Se vede că nu ești... chirurg... De altfel și dumneata o să-mi lipsești. Ba nu. Am să te numesc medicul primar al familiei.

ROBINSON :E-n regulă, Dexter. Pot să mă uit puțin pe foile astea ?....

DEXTER : Desigur, se poate... Secretele sînt interzise...

ROBINSON : **(citește)** : „Dragă Alix, încerc de-o săptămînă să scriu la cartea pe care ți-am promis-o și nu iese nimic...“ Ce-i asta, Dexter ?

DEXTER : O poveste-scrisoare, doctore. Altceva nu iese. Îți jur pe noua mea carieră. M-am hotărît să m-apuc de electronică. Mor după cifre.

ROBINSON : **(citește)** : „ ... Acum, de exemplu, plouă și toți spiridușii care n-au umbrelă s-au ascuns sub Marea Ciupercă roz... Doctorul Robinson are umbrelă... și nu s-a ascuns...“ Exagerezi, Dexter. De-o lună e dată la reparat... Ei bine, îmi place. M-aș bucura să o duci pînă la capăt.

(Bătaie în ușă.)

ROBINSON : Intră !

DEXTER : Știam că o să-ți placă, doctore. E-un cap de operă. Îi mai fac și corpul...

ROBINSON : **(actor)** : Modestia ta mă paralizează, Dexter.

DEXTER : Paralizia dumitale mă umple de orgoliu, doctore... Înțeleg că experimentezi si-o terapeutică a ironiei...

ROBINSON : Ca și tine... Acum am să te rog să mă scuzi... Mai am ceva de rezolvat.

DEXTER : Mai întîi... **(registru burlesc)** o cafea ?...

ROBINSON :**(în același registru)**. Desigur, o cafea.

DEXTER :**(la fel)** :Amară...

ROBINSON **(la fel)** : Și vitaminele tale...

DEXTER : **(la fel)** Cu miros...

ROBINSON :De migdale...

DEXTER **(la fel)**: Amareee.

ROBINSON **(la fel)** : Juliiie !

(Scurt fragment de muzică burlescă. Pași.)

JULIE :Bună dimineața, doctore Robinson. **(Ceremonioasă)** Domnule Dexter.

ROBINSON **(În același registru burlesc)** : O cafea pentru domnu, Julie.

DEXTER **(la fel)** :Amară...

ROBINSON : și vitamine...

DEXTER **(la fel)** : Cu gust...

ROBINSON : De migdale...

DEXTER :Amare...

JULIE **(speriată)** : Da... sigur... desigur, doctore Robinson... Desigur...

ROBINSON **(la fel)** : Ești o bomboană, Julie !... Grăbește-te...

JULIE **(pe jumătate speriată, pe jumătate indignată)** : Doctore... dex... robinson... Sigur...

(Pași alergînd.)

ROBINSON **(bine dispus)** : Crezi că o să-mi găsească și mie un pat, Dexter ?... Facem aici o economieee...

DEXTER : Subvenții publice, ce mai.

ROBINSON **(la fel)** : Curat publice !

(Pași alergînd. Ușa)

JULIE **(tot speriată)** : Cafeaua pentru domnul Dexter.

ROBINSON **(sever)** : Mulțumesc, Julie. O să te avansez soră șefă.

JULIE **(la fel)** : Mulțumesc domnule... **(joacă aceeași comedie)**

DEXTER : Am să te rog să-mi schimbi pijamaua, domnișoară Julie. M-am hotărît să divorțez... De ea.

ROBINSON **(Același joc)** : De soție.

ROBINSON **(la fel)** : De pijama...

JULIE **(zăpăcită)** : De ce rîdeți de mine, domnule Dexter ?... Eu... vă iubesc. **(Iese în fugă).**

ROBINSON : Dexter, cred că aici mai e nevoie de un pat.

(Muzică burlescă, apoi schimbare de fundal sonor. Vocea lui Alix, ușor reverberată.)

ALIX : Dragă tati, am aflat că te putem vizita săptămîna viitoare. Mami s-a bucurat și pe urmă a plîns. Să nu fii supărat, știi cum sînt femeile. Și-a descusut rochia aia vișinie, de atlaz, a cusut-o la loc și i-a schimbat nasturii. Nu înțeleg nimic. E rochia la care ținea cel mai mult. Săptămîna trecută Mami a cumpărat un robot de-ăsta, ultima generație. Trebuie să fi costat o groază de bani. Mami zice că e frumos, superinteligent și că trebuia să ne ajute cineva. Mie mi se pare doar un tip cumsecade și puțin ciudat. Vorbește puțin și nu te privește niciodată în ochi. Încolo mătură, spală vase, știe să povestească, ba chiar compune mici piese muzicale în stil... Mi-a spus Mami care, dar am uitat. Uneori o însoțește în oraș la cumpărături sau la servici. Doar la mate nu se bagă. Cred c-a fost programat să nu se amestece în lecțiile mele. Să fie sănătos, o să mă descurc și singură. Am uitat să-ți spun. Seamănă al naibii..., grozav la voce cu doctorul Robinson și l-am botezat Robixon. Răspunde la numele ăsta, dar nu prea pare să-i facă plăcere. Acum cîteva zile s-a întîmplat cu el o chestie ciudată. Eu îi vorbeam despre tine, așa cum am mai făcut-o și cu doctorul Robinson. M-a ascultat în tăcere, iar cînd am terminat și-a dus o mînă la cap ca și cum l-ar fi durut. Îți dai seama, el și durerile de cap. A scos un fel de mormăit caraghios și-a plecat spre bucătărie. Acolo, buf !, cade ceva o farfurie pe jos și se sparge. Cînd m-am dus să văd ce e, strîngea cioburile de la farfurie aia la care ținei tu cel mai mult, aia cu un cîine dingo și bombănea : „Să fiu al naibii, Dexter !“ sau cam așa ceva. Nu l-am auzit niciodată pînă atunci vorbind urît. Și-a cerut scuze pentru farfurie și m-a întrebat dacă nu vreau să-mi spună o poveste cu pitici. Auzi tu aiureală. I-am zis că-s prea mare pentru așa ceva și gata. Trebuie să sosească Mami și nu trebuie să mă găsească scriindu-ți. Te îmbrățișez, de 159 de ori, Alix. Post scriptum, parcă așa se zice. Mi-ar plăcea să-mi scrii o poveste cu roboți. Alea cu zîne și spiriduși au început să mă plictisească. Alix.

(Schimbare de decor muzical. Vocea lui Dexter, mai „apropiată“ foarte mult)

Draga mea Alix, m-a bucurat foarte mult scrisoarea ta. E puțin tristă dar are și haz. Dacă-mi permiți, o să i-o arăt și doctorului Robinson. Cartea pe care ți-am promis-o o să mai aștepte. Nu mult. Între timp am scris altceva. Nu-i o poveste veselă cum aș fi vrut, dar e adevărată, deși nițeluș cam complicată pentru tine. Doctorul Robinson zice că mi-am stricat mîna. Că mă bag, adică, într-un domeniu pe care-l cunosc prea puțin. Eu i-am zis că mi-am stricat ficatul cu pastilele lui amărui. El nu recunoaște nimic. Știi cum sînt oamenii mari... Ascultă, Alix... :

Urmează o secvență din începutul piesei, de la replica lui Robix : Dexter, mă auzi ? **(Descreșterea lentă a intensității și senzația de rarefiere și îndepărtare a vocilor.)**

Final.

aprilie 92

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Enigmatica noblețe : **Ion Caraion și I. D. Sârbu**

Leonid Dimov cînd citea într-o Carte de vise

Față în față un președinte de juriu (Ștefan Aug. Doinaș) și un premiant (Mircea Nedelciu)

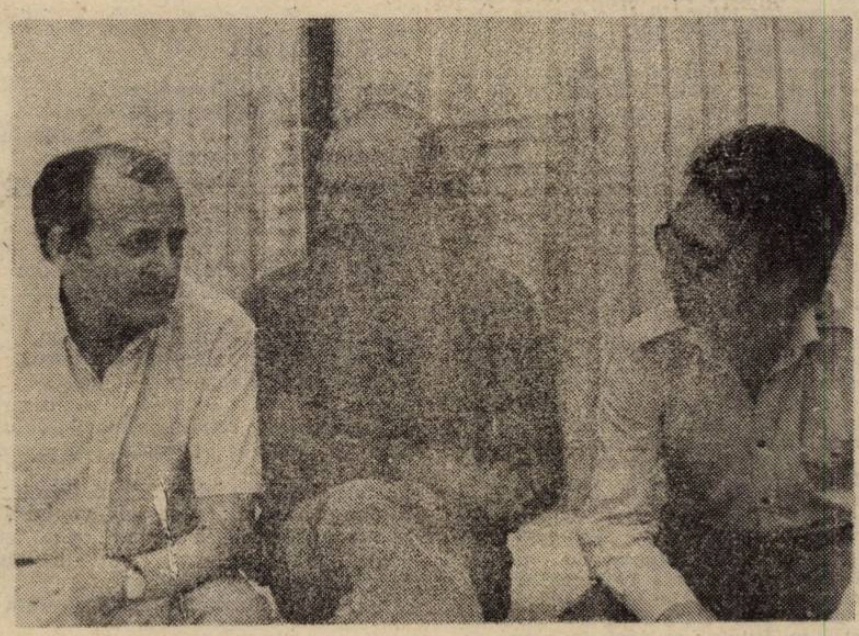

Trei prieteni într-o vară : Mircea Tomuș, Tudor Gheorghe și Doru Moțoc

paul tumanian

DUHUL ȘOSELELOR

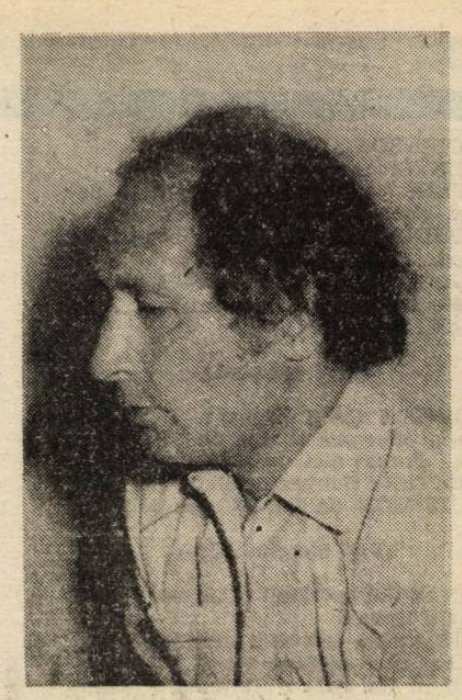

La fiecare cincizeci de secunde semaforul își schimbă culoarea din verde în roșu la întretăierea Șoselei Ștefan cel Mare cu Calea Dorobanților, tăind brusc avîntul unui puhoi întreg de mașini. Urmează clipe de așteptare ncordată și, ca să fim drepți, deloc plăcută — deși în aparență calmă — cînd practic nici un șofer nu socotește nimerit să oprească motorul. Desigur aici nu-i vorba de consumul inutil de benzină, dar chiar și din stație, de la fereastra unui tramvai se poate observa cum trepidează tăblăria mașinilor ceva mai vechi. Straturi de vopsea unul peste altul pe caroseria cîrpită a unei furgonete trepidează împreună cu noroiul uscat de pe roata tevii de eșapament. În ralenti motoarele pompează, în dorul liliii, fuioare firave de fum, dezorientate — s-o ia la dreapta ? s-o ia la stînga, în aerul albăstrui al străzii ?

Dar dacă roșul semaforului are darul să întrerupă pentru cîteva minute, sub amenințarea suspendării permisului de circulație, o călătorie de o jumătate de oră, el nu poate de fapt să stăvilească elanul unei vieți pline de promisiuni. Căci dacă, așteptînd cale liberă, proprietarul unui automobil și-a întins un brat lenes pe speteaza scaunului gol de alături, adevărul este că pe locul acela ar fi putut să sadă o femeie oricît de frumoasă — și de respectabilă — dacă proprietarul automobilului n-ar fi o persoană ocupată pînă peste cap. Servieta diplomat, nou-nouță, încinsă cu o bandă decorativă de aluminiu mat, ocupînd locul prezumtivei femei frumoase, stă mărturie. Răbdarea aparentă... Poate totuși că cele cîteva minute de așteptare la întretăierea cu Calea Dorobanților sînt pentru mulți singurele clipe de răgaz dintr-o zi agitată și tulbure. Cu țigara fumegînd între degete, o mînă se întinde calmă către scrumiera de la bord în timp ce manșeta proaspăt călcată, cu buton strălucitor, lasă să iasă la iveală o încheietură zdravănă și cam păroasă, semn de personalitate puternică...

Dar să luăm aminte la țevile de eșapament care trepidează ușor trimițînd în aer gaze mai mult sau mai puțin toxice : și mai ales să observăm ce fel de vehicule **lipsesc**, la această oră de vîrf de aici, din întretăierea Șoselei Ștefan cel Mare cu Calea Dorobanților, ca și din multe alte întretăieri și, ca să fim drepți, cam de prin tot orașul. Lipsesc vechile motociclete grele cu atas. Și o dată cu ele lipsesc bătrînii motocicliști din vechea gardă. Greoi acum, după attia ani, ținînd ghidonul larg cu brațele lor încă vînjoase, ca pe coarnele taurului antic, într-o înclestare mută. Dar unde **sînt ei, am putea să ne întrebăm ?** Iar pentru **ei** n-ar fi nici o rușine s-o recunoască : **la orele de vîrf sînt departe** de îmbulzeală, departe de oraș, conducîndu-și micile tancuri pe trei roți cu ghidon pe șoselele lustruite de vînt, de soare și de milioane de pneuri. Șapte sute cincizeci de centimetri cubi. Sau — de ce nu ? — chiar și o mie de centimetri. O cilindree demnă de invidiat **chiar și pentru micile automobile !** Iată-l pe bătrînul motociclist părăsind sălciile pletoase din vale și urcînd în fortă șoseaua povîrnită, de-a lungul parapetului de mici arce zidite din piatră, atît de impetuos încît te întrebi dacă e puterea motorului sau puterea lui proprie. Sau poate priceperea de a stăpîni puterea și mai ales nervul motorului. Dacă nu cumva e vorba de însăși puterea lui de a se stăpîni pe sine ! Greu de spus. Oricum, s-o recunoaștem, bătrînețea e vîrsta adevărului : expui ceea ce ai reușit să scoți prin trudă și cizelare, timp de o viață întreagă, din propriul tău **eu** ; mai mult decît atît nu mai ai nici puterea și nici timpul să scoți. Așa că astați-e marfa și pe ea o expui. Nu-și mai au rostul nici siretlicurile și nici promisiunile. Pe cine să păcălești acum cu siretlicuri, și cînd să-ți mai ții promisiunile ?

Dar un bătrîn motociclist e altceva decît un simplu bătrîn. La fel ca un pilot încercat, cu sute de ore de zbor la activ, **ei**, bătrînii motocicliști, spre deosebire de alții de aceeași vîrstă, au în spatele lor sute — poate chiar mii — de ore de singurătate față în față cu nesfîrșitul șoselei. Căci o șosea, oricît de neînsemnată, n-are niciodată un punct terminus ca o linie moartă de cale ferată. **Ei**, bătrînii călăreți ai motocicletelor grele cu atas, au așteptat de fiecare dată, fără să-și piardă răbdarea și fără să coboare din șa, la bariera lăsată în jos, poate doar mutîndu-și ochelarii de pe ochi pe frunte : ca apoi, în timp ce ultimul vagon dispărea în depărtare iar bariera se ridica încet, să treacă hurducîndu-se peste șine, stăpînind cu brațe sigure coarnele largi ale ghidonului.

Încotro au pornit-o în călătorie ? Ar fi exagerat să pretindem că totdeauna au avut o țintă precisă. După ridicarea barierei drumul era lib r... și-atît. Irezistibil. Așa cum altii au deschis o carte sau au privit un tablou, ei s-au urcat în șa, și duși au fost. O călătorie poate să fie împlinirea unui vis, sau a unei preziceri. În cărți — damă de roșu, iar în zatul de pe fundul cescuței de cafea — drum lung ! Citor tineri nu li s-a prezis în zadar ! **Ei** însă, bătrînii motocicliști, n-au stat în cumpănă : s-au urcat în șa și au pornit (profitînd bineînțeles de manevrabilitatea superioară a vehiculului lor). Nu cu ochii mintii (ca atîția tineri sovăielnici) ci aievea : nu călare pe șa, cît **mai degrabă călare pe situație.** Înghițind kilometru după kilometru de șosea, în toiul verii, cu cămașa lipită de piept, lăsînd, prin răscroitura cămășii, să se vadă, ce ? Pieptul păros și încărunțit, cîrlionții albi fluturați de vînt. Dar culoarea părului n-are nici o importanță cînd treci în goana motocicletei pe lîngă sălciile pletoase de pe malul apei, pe lîngă modestele monumente înălțate cu ani în urmă întru cinstirea eroilor căzuți în primul război mondial: în fiecare sat cîte unul, fie un soldat de bronz cu privirea cruntă, ridicat pe un soclu pe care stau scrise numele băieților plecați din sat și căzuți cine știe unde, fie o paiură, fie un simplu obelisc... O bisericuță ivită în cale la marginea soselei, în dimineața însorită a unei zile de lucru, nu prea devreme... Un cîrd de rațe albe, ținîndu-se prudente departe de șosea... Măsuțe adăpostite sub umbrarul unei cîrciumi, chiar la marginea soselei, vîntul dînd peste cap colțul unei fețe de masă...

În fața ochilor, departe, neîncetat acea **Fata Morgana** a șoselelor : mirajul asfaltului ud — capriciu al luminii, care **te atrage doar în zilele toride**, amăgindu-te cu promisiunea ploii ; deși, călare pe motocicletă, biciuit de vînt, „zi toridă" e doar un fel de a spune. Dar deasupra **Fetei Morgana** a șoselelor, deasupra oricărui capriciu al luminii, stă el **Duhul Șoselelor.** Cine ar putea să spună din ce-i alcătuit ? Pe o șosea ticsită ai putea crede că s-a înfiripat din picla albastru-cenușe, murdar-galbuie a gazelor de eșapament. Dar nu, el se înfiripă, din nimic, chiar și deasupra șoselelor uitate de Dumnezeu, înălțîndu-se, autoritar și acaparator (ca orice duh), peste ruginiul pădurilor, toamna tîrziu, peste depărtările albăstrii ale munților, peste prima lor zăpadă, acolo unde cerul mai este încă și acum de acel albastru gingaș al începutului Lumii. Nimeni n-ar putea pretinde că i-a deslușit chipul sau măcar conturul, oricît de vag. Dar cum el s-a născut o dată cu prima scînteie aprinsă de o buiie în mărunțaiele unui motor cu ardere internă, s-a tras concluzia că e ahtiat după viteză și de aceea lumea îl „vede" în chip de urias motocicl st, translucid plutind peste dealuri și păduri, în jachetă de piele, cu easchetă de piele strînsă pe cap, peste care ochelarii panoramici îi ascund ochii dar reflectă în chip straniu și în același timp vag ca o amintire îndepărtată tot ce mișcă pe șosele : linia albă întreruptă derulîndu-se în goană... pe deasupra capului : bornele în alb-roșu, gonind și ele, și anume cu o viteză de **una pe secundă**, însoțind șoseaua de-a lungul curbelor periculoase și de-a lungul pasajelor de nivel : clipitul semnalizatoarelor de virai și — pentru cine are ochi să vadă — coroanele copacilor, răsturnate în ochelarii Duhului curgînd în suvoi neîntrerupt peste cer.

Duhul șoselelor... Oare pe **ei**, bătrînii motocicliști, i-a ademenit vreodată ? Adevărul este că fabricanții de motociclete le-au insuflat spiritul lor practic, o oarecare înclinare de a sfida confortul, ca și satisfacția lucrului bine făcut. Așa că Duhul Șoselelor le-a rămas oarecum străin. Mai ales că pe vremea aceea nu era tocmai nimerit să auzi chemarea... duhurilor. Nu că ar fi fost de dorit să mergi pînă acolo încît să-ți astupi urechile cu ceară : dar cascheta de piele, strînsă pe urechi, putea și ea, la fel ca ceara în urechi, să te facă surd la tot ce n-are legătură cu mecanica...

Așa că bătrînii motocicliști n-au prea găsit motive să treacă dincolo de șoseaua de centură, unde verdeața se înalță peste **gardurile părăginite ale gospodăriilor** de țară (dar cu case avînd aspect oarecum orășenesc, deși din alte timpuri, ca și **cum pionierii de odinioară ai vieții** la țară ar fi prevăzut că orașul avea să se întindă într-o bună zi pînă aici), împreună cu cearșafurile întinse pe sîrmă la uscat, amintindu-le de copilărie, cînd verdeața nu cunoștea nici o îngrădire la fel ca și aici, după atîția ani. În oglinda retrovizoare toate au rămas în urmă : **cearșafurile albe ale copilăriei**, sălciile pletoase, cîrdurile de rațe... Dar **ei** se pot întoarce oricînd la vechile lor mici ateliere, înghebate în cîte o magazioară în fundul curții sau într-o fostă prăvălioară, la stradă. Mici ateliere mai există încă și astăzi și sînt la fel de utile pentru proprietarii lor. La ușa micilor ateliere în intimitatea căminului lor, bătrînii motocicliști, așezați pe taburete cu trei sau cu patru picioare, vădit incomodați — de ce să n-o recunoastem ? — de burta pe care vîrsta a adăugat-o fortei lor din tinerețe și cumpătării din anii maturității, demontează... spală... gresează. Fără motor, cadrul de oțel al motocicletei ieșit la vedere cu culoarea sa cenușie de început, arată limpede ceea ce pînă în clipa aceea se putea doar bănui : vitalitate și longevitate. Cîtuși de puțin ruginit, cîtuși de puțin obosit de atîta purtat motorul greu cu patru cilindri.

O operație de lungă durată : cîteva ore, sau cîteva zile. Impresionați de atîta migală, pe care n-au mai văzut-o nicăieri, pînă la urmă se ivesc și puștii. Printre copaci, ținîndu-se la oarecare distanță, cu buzele roșii de ciresele sterpelite chiar din livada bătrînului proprietar de motocicletă cu atas. Privind uimiți piesele în care a fost dezmembrat motorul, ar vrea să știe ce putere împinge motocicleta înainte. Explozia amestecului carburant în cilindru ? Explicația nu-i mulțumește. În ochii lor, este Duhul Șoselelor care, mai puțin transparent și aerian, nu se mulțumește să observe și să atragă în depărtări, ci pune umărul și împinge. În definitiv, cele două concepții nici nu diferă prea mult între ele.

Mai greu este să ne facem o idee **despre ceilalți.** Bătrînii automobiliști. Pentru ei totul e s-ajungă dintr-un loc într-altul : indiferent dacă cu automobilul, pe calea aerului sau cu o brișcă. **Ei** știu doar atît : părăsesc un loc familiar, de obicei propria lor casă, spre a sosi în alt loc familiar, cel al rudelor apropiate : și invers. Pentru **ei** Duhul Șoselelor nu există chiar dacă, folosindu-se de automobilul lor, își petrec destul de mult timp în ceea ce se cheamă **trafic.** În mijlocul traficului. Pentru ei Duhul Șoselelor nu-i decît Duhul Transporturilor și al Telecomunicațiilor. Iar prin comunicație, fie că este tele- sau nu, ei înțeleg o apropiere însoțită de-un zîmbet. De obicei cuceritor...

În convoiul de mașini oprite la semaforul de la întretăierea dintre Șoseaua Ștefan cel Mare și Calea Dorobanților, unii, c-un pic de imaginație ar putea să vadă startul unei competiții palpitante. Fără a contesta plăcerile prilejuite de imaginație în sine, realitatea este însă alta. Ceea ce trebuie remarcat acolo în primul rînd este lipsa unui consens : fiecare vede altfel. Apoi, drumul mașinilor, după ce verdele semaforului le va fi dat cale liberă, va fi doar pentru un foarte scurt răstimp același. Unele vor coti la dreapta după numai cîtiva metri, **adică pe Calea Dorobanților. Altele** se vor despărți în Piața Victoriei... Iar de acolo cîte oare vor lua calea Șoselei Kiseleff, în umbra castanilor, și de acolo mai departe pe șoseaua E 31, către Prahova, către Carpați trecînd în goană pe lîngă locurile de parcare, unde automobiliști fericiți se înfruptă în delir din felii uriașe de pîine verde, lăsînd la plecare coji le pe măsuțele de lemn ? Dar nu-i o oră potrivită pentru drum lung. Doar **cine se scoală de dimineață departe ajunge...**

Iar dacă un bătrîn automobilist trecut de șaptezeci de ani se alipește și el, într-un tîrziu, convoiului de mașini ce așteaptă cale liberă, putem să fim siguri că el e mai străin de „competiție" decît oricare altul. Practic, el a ieșit de mult din competiție. Pe scaunul de alături nu numai că nu se află o servietă diplomat, dar putem spune că nu s-a aflat niciodată. Tot ce-și poate dori, în afară de cei cîtiva ani de tihnă — ultimii — este să i se ivească prilejul să-și ofere serviciile unei tinere și fermecătoare doamne, adică s-o transporte la destinație absolut dezinteresat : și anume fără consum de nervi și de timp : doar c-un biet litru de benzină. Parfumul lăsat de ea persistă o vreme în „carapacea sa de confort", pentru că, la vîrsta lui, bătrînul automobilist nu circulă cu geamul deschis și nici cu ventilație în interior. Să nu-l căinăm totuși. Fiecare cu plăcerile lui. **El** pleacă de acasă și speră să ajungă într-un loc aproape la fel de intim și de familiar : de la o cescuță minusculă de cafea... la altă cescuță minusculă de cafea, ținută cu o mînă un pic tremurătoare... În timp ce, iată, un bătrîn călăreț pe o motocicletă grea cu atas — o mie de centimetri cubi — duduind ca un tractor, se alipește încet convoiului de mașini. I se mai întîmplă și lui totuși, în mod cu totul și cu totul excepțional. El, în atasul lui, mai totdeauna acoperit c-o pînză cauciucată, n-a transportat niciodată o tînără și fermecătoare doamnă. Doar pe nevastă-sa, care, deși cndva tînără, n-a fost niciodată, cît a trăit, ceea ce se numește îndeobște o femeie fermecătoare. Doar o dată sau de două ori, înainte să îmbătrînească de tot, legîndu-se cu o basma de mătase peste cap și la gît, cu ochelari de soare pe nas și cu buzele vopsite, a putut s-aducă un pic cu o doamnă adevărată. Dar bătrînul motociclist n-a avut nici atunci ochi pentru ea. El a privit doar înainte. Niciodată nu s-a împăcat cu **încheierea conturilor,** chiar dacă la Casa de Ajutor Reciproc a pensionarilor a ajuns să aibă, pentru orice eventualitate, o sumă — cum s-ar zice — frumușică. Dar pentru el n-a fost niciodată foarte important să plece din**tr-un** loc și s-ajungă **într-altul.** Fiindcă nici n-a avut vreodată un loc absolut tihnit de unde să plece — adică de-acasă — și nici un loc absolut tihnit unde s-ajungă. Pentru el important a fost **drumul.** Chiar dacă s-a aventurat rareori dincolo de șoseaua de centură, el a fost mereu departe... cu gîndul. Un pîlc de sălcii pletoase jos pe malul apei, șoseaua urcînd, flancată de borne, parapetul zidit în arce de piatră, alb-roșu, o grădiniță de vară într-o comună, pustie, c-un colț de față de masă dat peste cap de vînt, turla unei biserici vechi...

Unde-i deci Duhul Șoselelor ? Să fie oare doar acel mirai al asfaltului ud, promițînd răcoare într-o zi toridă de vară ? Fata Morgana a șoselelor, capriciu **al luminii reflectate sub un anumit unghi?** Adevărul este de foarte multe ori mult mai simplu decît pare la prima vedere. Așa că n-ar fi de mirare ca la asta să se reducă totul : un capriciu al luminii,

florin muscalu

Ierusalim

Viața ne e ca a Ierusalimului,
Veche cetate a plîngerii noastre
pe pămînt...
Cade lumina din gurile oamenilor
Cînd vorbesc. Parcă sfîntul mormînt

Și-ar fi umplut suferința. Parcă ea
Ar fi ieșit de sub zare pe zare
Învățată de moarte, cu artele-i toate
În biblioteca aceea. O iluminare

În care-un mormînt din Ierusalim,
Căzut acolo din mîna lui Dumnezeu,
Se aude cum începe prin lume să
meargă
Și popoarele se retrag, ca marile valuri
pe mări, și li-e greu,

Și cărțile se sinucid în fața mulțimii
Și oamenii spun : „plecăm și venim",
Și veacul se tîrîie la picioare ca un leu
mortuar
Și viitoarele popoare strigă
„Ierusalim !", „Ierusalim !"

Sfîntul aer și prietenii săi

Un mercur străvezîu de trecerea anilor
E Oul-Acelei-Păsări-de-Purpură găsit
în vaier
Așezat în lumini, cum lumina
Pare vremea sfîntă, aceea numai de
Aer,
Ce-o aflăm toată viața alături
Supusă prin ea și din ea,
Ca o apă, ca un foc, ca un aer ce nu se
mai termină,
Pe cînd Aerul din întîia apă a lumii
ieșea...

Sfîntul Aer trăiește prin toate :
Un mercur putred : apă, aer și foc...
Aortele lor sînt limpezi de moarte
Și trec toate, prin noi, la un loc...

Tînăra servitoare

Această carte are viață !
Ca o servitoare a lumii ne inițiază,
Vrînd mereu să-și cîștige existența :
„Aici pui supa ; aici pui lumea ;
Aici, pui moartea...
— Domnișoară, nu vi se pare că poezia
Este bolnavă ?
— Nu, domnule, Poezia a fost
Bunica mea, care m-a crescut..."

O femeie bolnavă de artă

Te înspăimîntă poezia
Ca o tînără femeie bolnavă de artă
Căzută pe stradă,
Pentru că se vede în toate
Trecerea în alt veac,
Și va veni sfîrșitul lumii
Și sfîrșitul poeziei...

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL A DOUA CĂTRE CORINTENI

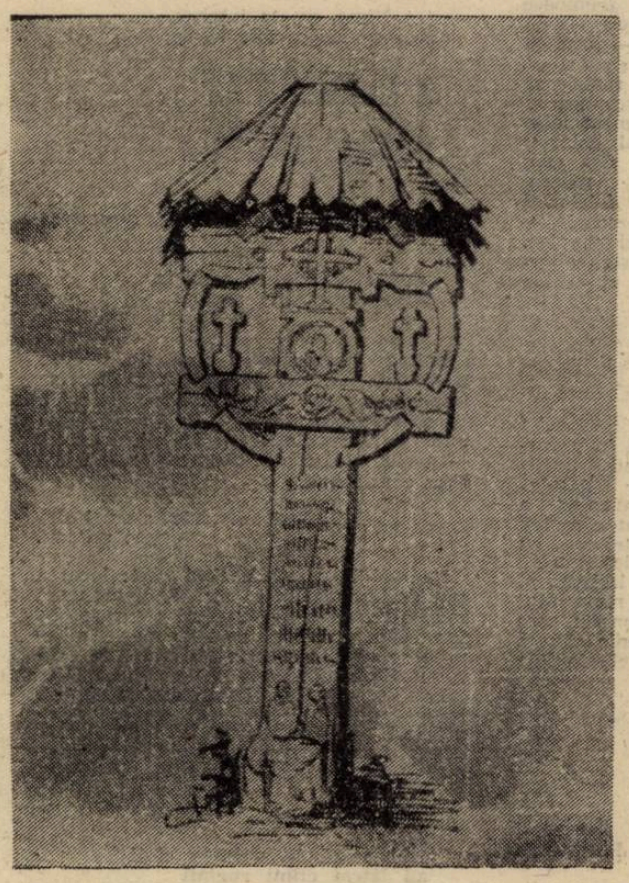

din
NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 12
Vedenii şi descoperiri

1 Trebuie să mă laud ; asta nu-mi foloseşte, dar voi veni la vedenii şi la descoperiri ale Domnului.

2 Cunosc un om întru Hristos, care acum paisprezece ani [63] — dac'a fost în trup, nu ştiu ; dac'a fost în afară de trup, nu ştiu ; Dumnezeu ştie — omul acesta a fost răpit până la al treilea cer [64].

3 Şi-l ştiu pe acest om — fie în trup, fie în afară de trup, nu ştiu ; Dumnezeu ştie —

4 că a fost în rai şi a auzit cuvinte de nespus, pe care nu-i este îngăduit omului să le grăiască [65].

5 Pentru omul acesta mă voi lăuda ; dar pentru mine însumi nu mă voi lăuda decât numai întru slăbiciunile mele.

6 Că dac'aş vrea să mă laud, nu voi fi nebun, fiindcă voi spune adevărul ; dar mă feresc de aceasta, pentru ca nu cumva cineva să mă creadă mai presus de ceea ce vede la mine sau decât aude de la mine.

7 Şi pentru ca să nu mă trufesc cu bogăţia [65a] descoperirilor, datu-mi-s'a mie un ghimpe în trup, un înger al Satanei să mă bată peste obraz, ca să nu mă trufesc [66].

8 Pentru aceasta de trei ori L-am rugat pe Domnul, ca să-l îndepărteze de la mine ;

9 şi mi-a zis : De-ajuns îţi este harul Meu, căci puterea Mea'ntru slăbiciune se desăvârşeşte ! Aşadar, foarte bucuros mă voi lăuda mai degrabă'ntru slăbiciunile mele, pentru ca'ntru mine să locuiască puterea lui Hristos.

10 De aceea mă bucur în slăbiciuni, în defăimări, în nevoi, în prigoniri, în strâmtorări pentru Hristos ; căci când sunt slab, atunci sunt tare.

11 Devenit-am nebun lăudându-mă ; voi m'aţi silit ; căci se cuvenea ca voi să mă vorbiţi de bine, pentru că eu întru nimic nu sunt mai prejos decât aceşti prea-foarte dintre apostoli, cu toate că nu sunt nimic.

12 Semnele apostolului [67] s'au arătat la voi întru toată răbdarea, în semne, în minuni şi'n puteri.

13 Căci cu ce sunteţi voi mai prejos decât celelalte Biserici, fără numai că eu nu v'am fost povară ? Iertaţi-mi această nedreptate !... [68]

14 Iată, a treia oară sunt gata să vin la voi ; şi nu vă voi fi povară, că nu pe ale voastre le caut, ci pe voi. Fiindcă nu copiii sunt datori să agonisească pentru părinţi, ci părinţii pentru copii.

15 Iar eu foarte bucuros voi cheltui şi mă voi cheltui pentru sufletele voastre. Şi dacă eu vă iubesc-mai mult, fi-voi oare iubit mai puţin [69] ?

16 Dar fie, nu eu v'am împovărat ; dar, fiind viclean, v'am prins cu meşteşug [70]...

17 Am tras eu foloase de la voi prin vreunul din aceia pe care i-am trimis ?

18 L-am rugat pe Tit, şi împreună cu el l-am trimis pe fratele. A tras oare Tit vreun folos de la voi ? N'am umblat noi în acelaşi duh ? N'am călcat noi pe aceleaşi urme ?

19 Vi se pare că de mult ne apărăm faţă de voi ? Dar noi în faţa lui Dumnezeu grăim, întru Hristos ; şi toate acestea, iubiţii mei, pentru zidirea voastră.

20 Căci mă tem ca nu cumva, atunci când voi veni, să vă găsesc pe voi aşa cum n'aş vrea eu, iar pe mine să mă găsiţi aşa cum n'aţi vrea voi ; mă tem adică de certuri, de invidie, de mânii, de întărâtări, de clevetiri, de şoptiri, de îngâmfări, de tulburări ;

21 mă tem ca nu cumva, când voi veni din nou, să mă umilească Dumnezeul meu faţă de voi şi să-i plâng pe mulţi care-au păcătuit înainte şi nu s'au pocăit de necurăţia şi de desfrânarea şi de necumpătarea pe care le-au făcut.

CAPITOLUL 13
Îndemnuri finale şi salutări.

1 Aceasta e a treia oară când vin la voi. Din gura a doi şi trei martori se va statornici tot ce se spune.

2 Celor ce-au păcătuit înainte şi tuturor celorlalţi le-am spus-o din vreme şi, precum atunci când am fost de faţă a doua oară, le-o spun iarăşi din vreme şi acum, când nu sunt de faţă : dacă vin din nou, voi fi necruţător,

3 de vreme ce voi căutaţi o dovadă că'ntru mine grăieşte Hristos, Cel Ce nu este slab faţă de voi, ci puternic întru voi.

4 Că deşi a fost răstignit în virtutea slăbiciunii, El, dimpotrivă, este viu în virtutea puterii lui Dumnezeu. Că şi noi suntem slabi întru El, dar vom fi vii împreună cu El, prin puterea lui Dumnezeu faţă de voi.

5 Cercetaţi-vă pe voi înşivă dacă sunteţi în credinţă, puneţi-vă la'ncercare ; sau cumva voi nu recunoaşteţi că Hristos Iisus este întru voi ? în afară numai dacă sunteţi ne'ncercaţi [71].

6 Nădăjduiesc însă că veţi cunoaşte că noi nu suntem ne'ncercaţi.

7 Şi ne rugăm lui Dumnezeu ca voi să nu săvârşiţi nimic rău ; nu ca să ne arătăm noi încercaţi, ci pentru ca voi să faceţi binele, iar noi să fim ca nişte ne'ncercaţi.

8 Că noi putere nu avem împotriva adevărului, ci pentru adevăr.

9 Fiindcă ne bucurăm când noi suntem slabi iar voi sunteţi tari. Aceasta o şi cerem în rugăciune : desăvârşirea voastră.

10 Pricina pentru care vă scriu acestea nefiind de faţă este ca atunci când voi fi de faţă să nu lucrez cu asprime după puterea pe care mi-adat-o Domnul spre zidire şi nu spre dărâmare.

11 Încolo, fraţilor, bucuraţi-vă ! Desăvârşiţi-vă, mângâiaţi-vă, fiţi uniţi în cuget, trăiţi în pace, şi Dumnezeul iubirii şi al păcii va fi cu voi.

12 Îmbrăţişaţi-vă unii pe alţii cu sărutare sfântă. Sfinţii toţi vă îmbrăţişează.

13 Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toţi ! Amin.

---

63 Epistola a fost scrisă în anul 57 ceea ce înseamnă că extazul lui Pavel a avut loc în anul 43, pe când el se afla în Cilicia sau în Antiohia, înainte de prima sa călătorie misionară.

64 În limbaj simbolic : până'n adâncul cel mai înalt al cerului.

65 Cuvinte inefabile : nu numai că nu pot fi transpuse în limbaj omenesc, dar sunt şi mult prea sfinte faţă de nevrednicia omului.

65 a Termenul cuprinde atât numărul cât şi valoarea excepţională (a revelaţiilor).

66 E vorba de o suferinţă ascunsă care în ciuda nenumăratelor ipoteze şi speculaţii ale comentatorilor, continuă să ne rămână necunoscută.

67 Subînţeles : adevăratului apostol.

68 Una din ironiile tipice ale lui Pavel.

69 Variantă : chiar dacă, iubindu-vă mai mult, eu voi fi iubit mai puţin.

70 Aserţiune adversarilor lui Pavel (n'a profitat direct, personal, ci prin interpuşi).

71 Ideea cuprinzătoare : dacă n'aţi trecut prin încercare ; dacă aţi căzut la încercarea (proba) căreia v'aţi supus : dacă nu cumva încercarea (proba, evidenţa) s'a pronunţat împotriva voastră.

ILIE CONSTANTIN

CEZAR BALTAG. La complicité fertile

(poetes roumains, 1950 — 1973)

Medalioanele literare fac parte din volumul cu titlul de mai sus scris de autor în limba franceză. Traducerea aparţine lui Valentin Atanasiu.

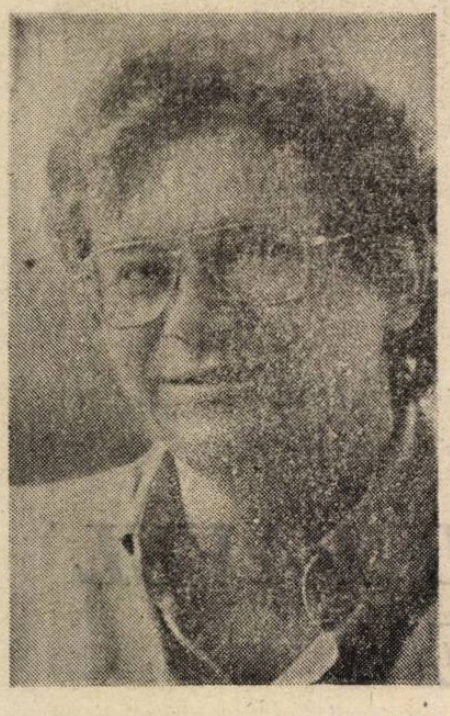

Poemele lui Cezar Baltag abundă în aluzii mitologice şi culturale, iar descifrarea lor devine absolut pasionantă. O strofă ca aceasta:

Joacă fiara în genunchi
cu braţele pe triunghi
desfăcută la greşeală
în ploaia transcendentală.

cîştigă în sugestivitate dacă o apropiem de mitul lui Danae iubită de Zeus sub forma unei ploi de aur... **„Tarot"** este un cîntec lung de vrajă, într-o manieră folclorică şi magică, despre cît de scurtă-i viaţa :

În ceaunu' ca tăciunu'
fierbe număru Niciunu'
pe colina ca negara
fecioara solomonara.

Şi-am zărit în tabernacul
între Lup şi Ciine Racul
cum bea ochiul auster
al lui Oroaloer (...);

De-ar fi moartea cineva
singur m-aş duce la ea.
Dar mi-eşti moarte despletită
cu cămaşa-nnămolită,
parcă-mi dai carnea cu bobii,
mă desparţi şi mă apropii. (...);

trei-nainte, patru după,
sicîu, sceptru, paloş, cupă.

În laba grifonului
roata ghinionului:
vîrtecap, vîrtecap,
ai sărit din zodiac (...);

Dormi cu faţa la pămînt,
prunc tomnatic şi cărunt,
tu albeşti, eu te descînt,
între noi nici un cuvînt.

Pitoreşti prin ele însele, elementele de magie populară dobîndesc aici neîndoelnice valori poetice ca embleme ale fiinţei ce se răspîndeşte în timp. Relaţia dintre tînăra vrăjitoare şi bărbatul este un raport simbolic în care **a ghici** înseamnă a-şi pune întrebări esenţiale asupra propriei vieţi şi asupra lumii.

„Oleandru" este un alt poem vast şi polifonic; ritmuri vioaie, specifice incantaţiilor alternează armonia cu altele mai lente, de baladă monotonă: „Doamne, fă să mă iubească femeile ca să am de ce mi-aduce aminte chiar pe lumea cealaltă!", pare că se roagă poetul prin personajul său-un ţigan seducător:

Bate-mă, Doamne, să zac
într-o pădure cu mac,
şi ţigăncile să vie
cu bice de iasomie
şi cu funii de petunii
ca la răsăritul lunii,
să mă cheme şi blesteme
cu ocări de crînzateme (...);

Cu o proaspătă şi delicioasă fantasmă erotică, sîntem seduşi de viziunea fostelor iubite venite la mormîntul eroului: simţim parcă mirosmele copacilor şi ale macilor cînd frumoasele agită bicele răzbunătoare (de iasomie!) şi funiile (de petunii!). Poate fi vorba despre un ritual de vrăjitorie sugerat de precizarea de ordin temporal: „ca la răsăritul lunii" moment propice pentru astfel de ceremonii... chemîndu-l pe dispărut ca să-l „blesteme" cu „ocări de crizanteme" femeile îşi exprimă ciuda drăgăstoasă căci dispărutul a avut cruzimea să le părăsească. Această reacţie pasională este dovada că ele nu-l vor uita şi că el dăinuie în ele. Ca şi în poeziile similare din lirica populară românească, evocarea morţii se transformă într-un tablou de „paradis terestru".

Cezar Baltag dovedeşte o înclinare pronunţată pentru aliteraţie — prezentă în mai toate versurile sale. Iată una chiar în titlul unei culegeri: Madona din **dud** (1973). În altă parte, într-un distih din **„Starostea"**, repetînd consoanele **d** şi **m** în cuvinte bogate în vocale sonore, poetul sugerează o senzualitate apăsătoare:

demona din dud domol
cu măduva din nămol.

Într-un interviu, Cezar Baltag ne dezvăluie o adevărată profesiune de credinţă: apropiindu-se de folclorul magic (alcătuit din farmece, incantaţii, bocete funebre, etc.) a putut găsi ..o justificare propriilor mele păreri despre poezie !" (...)

„Am fost atît de mult acuzat că sînt **cerebral** încît am vrut să demonstrez că şi poporul este cerebral şi că şi el este abstract..."*

„Am dan, dez" este o elegie a dragostei carnale în mistuitoarea scurgere a timpului:

De unde ştii, vasilisă,
cîntecul cu gura-nchisă,
cine te-a-anvăţat dogoarea
şi jocul de-a răpitoarea? (...);

De-atîta boală suavă
îi coc ţîţele otravă
şi acum dansează goală
cu părul pe pardoseală (...);

Sîngele ei la amiază
nechează şi galopează
cu mînzul fără zăbală
în setea universală.

Această ultimă strofă ne aminteşte de **„Rada"** a lui Tudor Arghezi, din volumul „Flori le mucegai", 1931: la celebrul frate mai mare, imaginea cabalină a pasiunii este şi mai dogoritoare, în obsesia deţinutului, actul violului imaginar este pur şi simplu o scenă de potcovire:

Ai răstigni-o ca un potcovar
Mînza, la pămînt
Nechezînd.

„Starostea" cîntă dragostea fără oprelişti, natura în exprimarea ei liberă şi atotputernică. Tema femeilor frumoase de altădată ni-l aminteşte pe Villon, anumite viziuni pe Baudelaire — totul în ritmuri şi sonorităţi de **doină** românească; din acest amestec Baltag realizează un cînt personal şi uşor de recunoscut.

Bărbatul căruia-i lipseşte femeia iubită simte uneori că existenţa lui, chiar şi fulgerătoare, este prea lungă. Aşa cum se întîmplă deseori la Cezar Baltag, sîntem tulburaţi de intonaţia folclorică îmbinată cu gînduri foarte personale — atît în exprimare cît şi în viziunea lor. Lirica populară cunoaşte această abordare a misterului dispariţiei şi chiar versuri care seamănă cu :

De-ar fi moartea cineva
singur m-aş duce la ea;

există şi elemente ce figurează în versurile (din poemul „Tarot") unde întîlnim „cămaşa-nnămolită : „păr despletit" etc. Dar sub pana „savantă" a autorului, titlul devine un cînt complex şi armonios care nu se potriveşte cu textura folclorizantă — dar nici nu se topeşte în ea. În contrast cu liniştita şi erotica viziune a ţiganului pe mormîntul căruia vin să depună flori femeile care nu l-au uitat, cît de puternic răsună melopeea subterană a spaimei în faţa sfîrşitul existenţei:

Of, Margine, Margine,
Cu buzele agere.

În **„Fuga miresei"** moartea devine o cufundare liniştită în natură. Poemul în forma unei mici povestiri „exemplare" de-abia schiţate, în care, odată, o mireasă tînără şi frumoasă care „galopează în secară/cu pantofii albi în scară". Această amazoană impresionantă şi emblematică (în care putem întrevedea chiar Tinereţea) şi-a pierdut pantofii, dar şi propria-i persoană. Aşa înţelegem din cele trei distihuri din final în care ne e greu să spunem dacă ţăranii rîd de nenorocitul „naş" sau dacă-i recomandăm o atitudine stoică :

(...) Nune, nu te întrista,
scoate murgul din vîlcea,

că noi voalul l-om găsi
la vară cînd om cosi

şi pantofii i-om afla
la toamnă cînd om ara.

Două versuri din **„Oleandru,,** povestesc că:

pînă să-mi dezleg sandala
mi-a ros rugina zăbala.

Baltag parafrazează aici un celebru **poem într-un vers** de Ion Pillat (cuprins într-o culegere compusă din astfel de piese, publicată în 1936). Adresîndu-se unei statuete din Antichitate o **tanagra** — poetul dintre cele două războaie mondiale constată că :

De cînd îţi legi sandala, s-au dezlegat milenii.

La ambii poeţi, acelaşi gest: legarea sau dezlegarea unei sandale marchează indicaţii temporale cu totul contrare. La Ion Pillat prezentul real s-a oprit, mileniile se scurg ca nişte taifunuri ce pustiesc alte continente.

La Cezar Baltag timpul real a zburat, la mai mult ca perfectul, rugina semnificînd scurgera bruscă a unei durate lungi, Apariţia ruginii marchează ciocnirea între fiinţa umană şi limita existenţială:

Ieri seară la vremea cinii
au lătrat ciinii ruginii
şi-am privit într-o fîntînă
şi-am văzut lumea bătrînă.
(De-a rîsul)

ADENDA.

UITAREA

A fost un om
care eram eu însumi
Eu merg în locul lui.

Şi cel ce merge în mine este golul

Priveşte încet acolo unde
punctul ţipă de lipsă de alb
şi ziua îşi
caută seara şi seara lipseşte
şi somnul se devorează pe sine
şi nu adoarme
şi dealul lacom îşi tot înghite
malurile.

oarbă se deschide soarelui
cucuta nepăsătoare:
Doamne, sînt nebună, nu poate fi adevărat,
aici am fost eu, aici a fost drumul,
femela care-şi toarce părul
la malul unui fluviu
e marginea.

Poate am uitat,
poate am plecat înainte,
poate nici pulberea
din care sînt alcătuit
nu mă mai ţine minte.

Ca şi cum tolagul ar mişca
pe cel ce-l ridică.

ca şi cum piatra ar fi voinţa
celui ce aruncă ancora.

haiku

Ochii întîlnesc cerul :
om singur
ca în clipa naşterii

GLOSSĂ

Zi înnorată pentru ideea de galben. De cum îmi întorc capul într-o direcţie se face un vid pînă la orizont. E o desfoliere neştiută de creier sau de sînge, de granit ori de clorofilă. E o senzaţie împotriva oricărei senzaţii perceptibile. Lipsa de margini e cea care nu oferă un conţinut. Libertatea înţeleasă ca tăvălug.

Mă aflu la o masă cu mai mulţi necunoscuţi. E frig şi unul dintre ei are un deget lipsă. Alţi doi schimbă cuvinte vagi într-o limbă ce-mi pare inventată. Un riciit se-aude cînd şi cînd prin pereţi. Mi se face dintr-o dată frică şi-mi dau seama că sînt într-un vis, dar asta nu-mi oferă uşurare. Creierul meu pare deposedat de ideea că din vis se poate ieşi, ori că visul se poate termina. Cercuri concentrice apar pe tavanul încăperii, propagîndu-se aşa cum pe suprafaţa apei după ce-ai aruncat o piatră. Privirea nu mă mai ascultă şi se tot îndreaptă într-acolo. Unul din oamenii pe care nu-i observasem pînă acum mă apostrofează. „A, nu vrei să ne priveşti..." zice el, şi intonaţia lui eludează şi semnul întrebării şi pe cel al mirării. În schimb un alb expresiv de inexpresiv ce e îmi face pielea de găină. A nu vrea să-i privesc pare crima supremă în acest vis, şi eu o pricep, însă privirile mele tot nu se pot dezlipi de punctul de pe tavan care generează undele concentrice şi pe unde — un gînd mă străfulgeră — s-ar putea ieşi. Cel cu mîna mutilată nu rosteşte nici un cuvînt, dar mîna lui stă în aşa fel pe masă încît degetul lipsă pare a indica acelaşi punct de pe tavan în care, iată, undele s-au mai liniştit. Privirea mea pendulează între golul degetului lui şi undele de pe tavan tot mai rare, mai lente, mai inexistente.

Mă trezesc cu privirea în tavan şi cu un ţipăt cocoloş în fundul gîtului. Limba are gust de fiere. Dinţii parcă îmi sînt de piatră acră. Lumina cenuşie care scaldă camera simt cum îmi vatămă fizic pleoapele : senzaţia seamănă cu tremurul micronic încercat cînd mi-a fost cauterizat un neg. Electrizate, genele parcă se retrag în interiorul pleoapei, ca atrase de un magnet lăuntric, ori ca împinse de-o forţă exterioară. Tavanul, gol, cenuşiu, mă opreseză mai mult decît în vis.

Constantin Abăluţă

*) **Ilie Purcaru :** „Convorbiri cu...", Bucureşti, Ed. Albatros 1973 V. I. p. 300 —303.

MAEN-iada

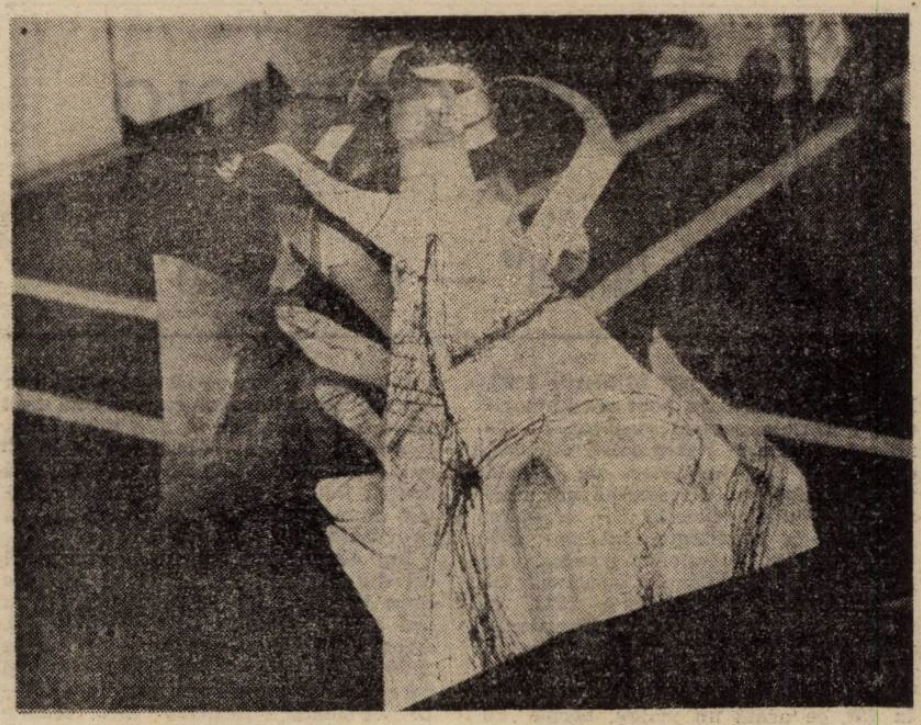

Criptică și provocatoare „firma" sub care se dezvăluie publicului **Romeo Moldovan**, un artist aflat la debutul carierei, poposit în labirintul de speranțe al Capitalei de sub Dealul Feleacului, unde s-a instruit în tainele sculpturii. „MAEN" este, așadar, un cod onomastic cu rezonanțe de instituție sau fundație culturală, pe care tînărul sculptor și l-a însușit din rațiuni numai de el știute. S-ar putea ca peste ani acest concentrat de foneme să ilustreze gloria și atunci va rămîne în conștiința noastră ca un prețios și semnificativ loc comun. Pînă atunci, Romeo Moldovan este o promisiune, în al cărui destin credem, pentru că ne-a convins că trebuie să credem în el.

Expoziția de la Galeria „Orizont" întrunește atributele unui eveniment artistic la scara generației pe care acest tînăr sculptor o reprezintă. Ceea ce ne oferă expoziția de față nu are darul de a entuziasma la o privire superficială. Ea este mai mult un prilej de meditație asupra poeticii formelor, pe care acest artist o exersează. **Maen** sculptează, într-un fel, pentru mai tîrziu. Dar o face cu instrumentele unei sintaxe plastice coerente și provocatoare. Ceva spectaculos se insinuează în formele imaginate de acest artist. El desenează — și termenul nu trebuie să ne descumpănească, de această dată — în spațiu după legi care răspund întru totul posibilităților de manifestare și coagulare ale materiei în univers. **Romea** Moldovan creează cu simțul deplin al materialității și al șanselor ei de integrare în ambient. El nu-și propune să recreeze natura și nici să o înfrumusețeze, premise ce țineau de doctrinele estetice ale confortului social și spiritual. Modernitatea lui Moldovan este una de fond. Dacă privim cu atenție tentativele grafice, care domină simezele actualei sale expoziții, observăm dezinvoltura cu care, în viziunea acestui artist, se contopesc tendințe și experiențe consumate anterior, în expresia lor, cea mai concludentă — Picasso, Pollock, Raushenberg, Kazar, Lipschitz... După propriile lui afirmații, asemenea modele nu le-a cercetat anume, informația lui în materie nefiind deloc pe măsura emisiei artistice pe care o probează. O întreagă ontogeneză creativă se manifestă în ființa sensibilă a acestui artist, pe care un remarcabil instinct al formei îl conduce la performanțe ce se rețin cu ușurință.

Maen are forța de convertire în semn plastic a fluxurilor sensibilității contemporane, al cărei rezonator perfect pare a fi. Compozițiile spațiale durate din folie de aluminiu (polisat, sablat, patinat, pictat) au echilibru, suplețe, armonie formală, forță expresivă. Lucrările au prestanță și sînt bine individualizate, cele mai multe, dacă nu toate, avînd o deschidere monumentală evidentă. Moldovan a gîndit aceste forme spațiale cu intenția destinării lor forului public — incinte clădite, generoase, pe care le poate înnobila cu distincție, piețe urbane, ansambluri industriale, memento-uri sculpturale extravilane. Sculptorul a conceput, în elaborarea formelor lui, o ingenioasă succesiune de plinuri și goluri într-o rafinată dinamică, ce îngăduie luminii și aerului să lucreze vibratil ca o componentă activă a construcției plastice. Este poate cel mai evident semn că sculptorul și-a însușit foarte bine lecția maeștrilor săi direcți (între care, profesorul Vetro, din mîna căruia au ieșit pleiade remarcabile de exponenți ai artei noastre contemporane), cît și a celor ce s-au impus în cîmpul artei universale. Cum va evolua în planul gîndirii estetice acest artist, este mai greu de anticipat. Cert este că vigoarea expresiei lui artistice îl recomandă ca pe unul dintre cei mai înzestrați reprezentanți ai noii generații de sculptori pe care îi avem.

Ceea ce știm, acum, după mărturisirile artistului, este că între preocupările sale de căpătîi se află perfecționarea desenului. Dar nu în sensul în care orice sculptor care se respectă o poate face, ci în măsura în care această deprindere, acest meșteșug poate fi superior asumat, mergînd pînă la performanțele graficii, de șevalet. Aceeași penetrantă densitate a invenției în planul formei, aceeași frenezie a liniei dezvoltate în planuri și traiectorii aleatorii, desprinse, aparent, de orice tentație narativă, la care artistul adaugă suflul unei poetici inovatoare ce-i este proprie. Cîștigurile pot fi multiple și salutare, chiar și în accepțiunea în care ele vor decide în paralel o prestație de sine stătătoare. Moldovan are calități certe și în acest sens, cu condiția ca ele să fie dublate de aportul unei gîndiri plastice cultivate, care să-i articuleze mai pregnant puternicul instinct artistic pe care îl are. Culorile se vor supune altfel voinței artistului, linia se va debarasa de alunecarea rătăcitoare, compoziția va deveni mai fluentă și mai convingătoare supusă unei idei călăuzitoare. Deocamdată, în acest domeniu, Moldovan nu face decît să demonstreze că ambițiile sale grafice nu sînt altceva decît alte proiecții ale formei ce-și cere materializarea în spațiu.

Maen rămîne, pentru noi, o prezență a cărei voce deține deja virtuțile cîntului ce a început să se înfiripe.

Corneliu Antim

Ziua radiodifuziunii române

Începînd din 1990, în fiecare 1 noiembrie, Radiodifuziunea Română își aniversează încă un an de existență, ajungînd acum la venerabila vîrstă de 64 ani. Din acel 1928 în care toate transmisiile se desfășurau „pe viu", cu mijloace rudimentare, oamenii au căpătat experiență, instituția s-a mutat într-un local dotat (atunci) cu tehnică modernă, rămasă, însă, la nivelul anului 1992, cu mult în urma altor radiodifuziuni din lume. Se pare că, în anul 2000, Radiodifuziunea își va sărbători „ziua de naștere" în noul sediu aflat, încă, în construcție.

Anual, acest moment este marcat printr-un concert extraordinar desfășurat în sala Radio și transmis, în direct, pe calea undelor. De această dată, concertul din 1 noiembrie, a fost susținut de Orchestra de cameră Radio sub bagheta dirijorului (și directorului) Horia Andreescu. Programul a cuprins două lucrări beethoveniene — Concertul pentru vioară și orchestră și Simfonia a III-a, interpretarea acesteia din urmă fiind, oricum, superioară ca nivel tehnic și acuratețe stilistică, deși nici aici nu au lipsit suprafețele anoste, desincronizările sau falsurile la suflători. Au fost, însă, pagini frumos construite, fraze elegante și destul de multă expresivitate. Nu același lucru se poate spune despre opusul concertant, în care solistul oaspete, Eugen Sîrbu, nu a (prea) fost în formă ; deși i-am admirat sunetul splendid (o fi cîntat pe Stradivarius sau a preferat Guarnieri ?), nu am putut trece cu vederea scăpările, zonele confuze, inconsistența expresivă, ușor dulceagă. Decalajele permanente în raport cu orchestra ne-au făcut să ne întrebăm cine după cine aleargă, dar am aflat răspunsul în simfonie, unde lucrurile au revenit la normal, deși se pare că această primă colaborare a dirijorului Horia Andreescu cu Orchestra de cameră nu a fost cea mai fericită. Să fie oare „nepotrivire de caracter" ? Formația este de certă calitate, Horia Andreescu este un as al bagheței, deci...

În sală, lume multă, muzicieni, actori, redactori, oameni de cultură, colaboratori fideli ai Radio-ului ; oficialități — mai nimeni, deși au fost lansate zeci de invitații la Președinție, Guvern și Parlament ; oricum, dl. Alexandru Mironov era la datorie. În ciuda „marilor absenți", aplauzele **au** răsplătit și cuvintele rostite de Paul Grigoriu și Dana Popescu și interpreții, fără ca oribilul coș cu flori cu aspect mortuar să strice buna dispoziție, dovadă și cupele de șampanie care s-au ciocnit după concert.

Personificînd instituția, să-i urăm viață lungă și „La mulți ani !"

Anca Florea

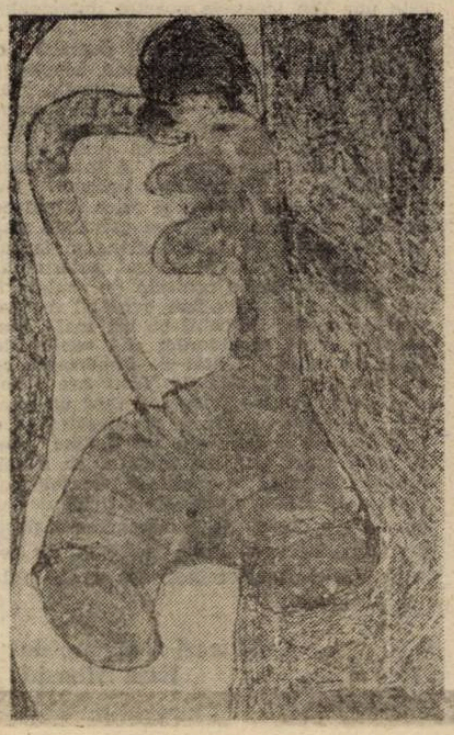

Hai, țață, la demisol!

Emisiunile de varietăți, tot mai rare pe micul ecran, au stîrnit performanța prin aceea realizată de Constantin Dicu, sub titulatura „Hai, țață, la Iunion ! ! !", prezentată de curînd la o oră de vîrf. Decupînd fragmente din clasici (Caragiale, Alecsandri, Orășean și alții), realizatorul s-a chinuit să le ofere corespondențe contemporane, într-un spectacol care, de la un capăt la altul, a alungat zîmbetul și a îmblînzit plictiseala, ca și cînd ar vrea să trimită telespectatorii la culcare, pentru a economisi energie electrică. Nu era nevoie să se facă slalom printre atîția autori, bine plasați în epocile respective, pentru a se ironiza beteșugurile și habitudinile la zi cînd, slavă domnului, un Dumitrașcu, un Cazimir, un Brătianu, numai prin simpla lor prezență stîrnesc cavalcade comice, demne de o reprezentare caragialească. Dar, dacă s-a încercat să se demonstreze că ai noștri clasici sînt încă actuali (nici noi nu credeam contrariul), ei bine, în felul în care au fost transpuși au părut de o desuetudine stînjenitoare. La „Iunionul" lui Dicu apar în prim-plan Rică Venturiano, curtezanul etern, Jupîn Dumitrache, polițaiul binecunoscut, dame, public, toate într-un melanj care stîrnește mai degrabă compasiunea decît hazul. Textele neinspirat alese devin niște declamații banale iar actorii trebuie să se chinuie mult pentru a le conferi o semnificație cît de cît artistică. Versuri de felul : „Hai să dăm mînă cu mînă/cei ce sîntem lungi de mînă", adaptare sau prelucrare (după „Hora Unirii", nu !) dovedesc un amatorism evident și o plasare neinspirată. Se apelează uneori chiar la anecdote triviale (și acestea prelucrate !) de tipul : „Și furată și bătută/Și cu banii cheltuiți", iar, pentru impresia artistică (!), se trimite pe scenă o fetiță sfioită care debitează — se putea altfel ? — un astfel de catren : „Aicea la grădină/ mă simt că sînt regină/să cînt, să cînt mereu/aceasta-i visul meu !" Cu un așa vis să tot atingi un spectacol regal ! Nu lipsesc, în același șirag cenușiu, monologuri, inscenări care au drept personaje escroci, borfași, grevișți, „trăgători", o galerie previzibilă într-o defilare debilă. Apare chiar și un anume tip Rosianu care, firește, te poartă cu gîndul spre celebrul crainic, în efuziunile sale bachice. Se ivește o tipă rău mușcătoare : „Nu te apropia,/Vezi-ți de pielea ta/ Mușc, mușc, mușc". Numai așa, pentru a mai speria participanții de la „Iunion", prea aburoși și la fel de abulici. Parafraze din „O noapte furtunoasă", scălîmbăielile unor actori nu au darul să ridice cota spectacolului, dimpotrivă, ai impresia, în felul în care a fost montat, că regizorul a ținut neapărat să ne îndepărteze de unele capodopere. Chiar dacă apar Tamara Buciuceanu, Mitică Popescu, Ștefan Bănică și mulți alții, prezența lor pe scenă nu salvează ceea ce era condamnat de la început, printr-o lipsă de ingeniozitate și suculență. Dacă am judeca întregul spectacol printr-o grilă parodică, efectul ar fi același. Improvizația și amatorismul sînt la ele acasă. Păcat. Într-o lume cu un potențial umoristic abundent, emisiunile noastre nu-s pentru rîsul spectatorilor, ci au ajuns de rîsul lumii. Altfel spus, la demisolul artei veritabile.

Marius Tupan

JOSÉ AGUSTIN GOYTISOLO

"Fire de iarbă" — o utopie?

Camden, New Jersey, 26 martie 1892. Moare cel mai mare poet nord-american, părintele poeziei moderne al țării sale: WALT WHITMAN, dulgher, ca și tatăl său, învățător de școală primară, tipograf, director al mai multor ziare, unele excesiv de efemere, infirmier la Washington într-un spital de război, funcționar public... Și mereu fără un dolar în buzunar. Se îmbolnăvește de paralizie în 1873, și suferă fără a se plânge aproape douăzeci de ani. Privesc o fotografie a lui, un dagherotip, în care apare la treizeci și șase de ani: cămașă deschisă la gât, ce arată un maiou, barbă cu câteva fire de păr albe, pălărie neagră aplecată într-o parte, ochi puțin triști, obraz delicat și trup slab ca al unui demon. Privesc o altă fotografie, aceasta într-adevăr o poză ireproșabilă, făcută cu puțin înaintea morții sale: părul un strașnic boschet care se împletește cu barba, ambele foarte albe, ochi aspri, aspect de leu sau de profet.

Mă întorc la cei douăzeci de ani ai mei. Student la Drept la Madrid, când facultatea se afla la San Bernardo. Eu eram internat la **Colegio Mayor Guadalupe.** Aproape toți studenții de la Cămin erau ibero-americani — scriu asta deoarece mai era și câte un brazilian, ca poetul Darcy Damasceno Dos Santos, decedat de curând. Acum însă vreau să evidențiez un personaj de necrezut, un mare scriitor și un splendid traducător din engleză în spaniolă: pe nicaraguanul José Coronel Ortecho. Antologia sa de poezie nord-americană avea o strălucire care mă orbise. În această carte am citit pentru prima dată poeme de Walt Whitman. Nu am găsit alte traduceri pentru a-mi îmbogăți lecturile din „frumosul bătrân cu păr cărunt, Walt Whitman" — așa cum l-a denumit Federico García Lorca —, și astfel se făcu că am cumpărat a sa **Leaves of grass,** pe care cu multă greutate m-am pus să-l traduc așa cum numai Dumnezeu sau dracul mă făcuse să-l înțeleg. Apoi, în vacanțele mele de la Barcelona, logodnica mea — Isuse, soția mea era logodnica mea și continuă să fie! — m-a ajutat: știa și știe mult mai multă engleză ca mine, timp de mulți ani ea a fost profesoară de engleză pentru mii de studenți și chiar pentru mine, care însă nu am știut să profit așa cum trebuie.

Îmi aduc perfect de bine aminte că cel dintâi poem de Whitman pe care l-am tradus a fost unul al cărui titlu îmi atrase atenția, vai!, republicană. Avea titlul „Spania, 1873—1874", și se referea la prima Republică Spaniolă care a durat doar vreo zece luni. Într-o grămadă, formată din vechile mele hârtii, soția mea a găsit, printre altele, traducerea acestui poem, pe care l-am retușat acum. El spune așa: **„Din bezna celor mai întunecați nori / de pe ruinele evului de mijloc și de pe mormanele de schelete regale, / de pe anticele hârburi ale Europei, de pe frânturile mascarade, / de pe catedralele sfărâmate, de pe palatele prăbușite, de pe mormintele sacerdoților, / se ivește trăsăturile clare ale libertății, se ivește același chip nemuritor / (viziune fugară a chipului mamei tale, America, sclipire asemenea unei săbii, / când își aruncă strălucirea spre tine.) / Să nu crezi că te uităm, mamă a noastră; / ai zăbovit atât de mult! Se vor învălmăși din nou asupra ta norii? / Ah, acum însă apari în fața noastră și te recunoaștem, / ne dai o mărturie sigură, viziunea fulgerătoare a ta însăți, / tu aștepți acolo în depărtare, și peste tot locul să sune ora ta."**

Curios: numește Spania „mama noastră". Foarte bine.

Luați notă, știu foarte bine că nici o traducere nu e bună. Însă ați văzut tehnica lui de întrebuințare a versului liber? Această inovație formală a fost un lucru care i-a influențat pe toți poeții nord-americani care au urmat, cu toate că foarte puțini dintre ei au atins perfecțiunea și muzicalitatea lui violentă, adaptată fiecărei teme, variate și foarte bogate. Doi poeți iberoamericani, José Martí și Rubén Darío, au fost primii care, în spaniolă, s-au ocupat de opera lui. Aici, în Spania, aceste poeme au ajuns mult mai târziu.

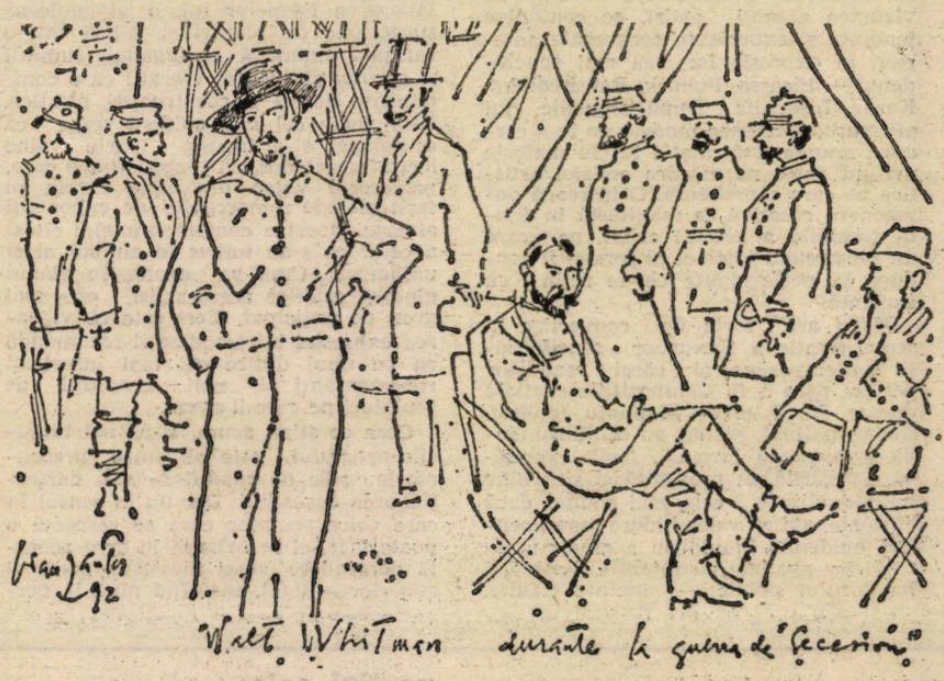

Bineînțeles că o întreagă legiune de puritani **made in USA** s-au scandalizat pentru forma și conținutul „Firelor de iarbă". Însă au existat și oameni sensibili și personalități care într-adevăr l-au citit, oameni care nu au ascuns faptul că au primit influența lui: Emerson, Ingersoll, Burroughs, Thoreau și însuși Lincoln. Credința lui în democrație impregnează aproape toate scrierile sale: o democrație ce comportă libertatea totală a individului, și „care îi înapoiază cheile regatului".

Referirile sale la dragoste înțeleasă ca sex au fost cele care au deranjat cel mai mult. Amor heterosexual și amor homosexual, se înțelege. Însă care din acești așa-ziși legitimiști putea accepta ca el să spună unei prostituate: „Atâta timp cât soarele nu te izgonește, eu nu te voi izgoni"? Poeme ca „Fiii lui Adam", „Calamo" sau „O femeie mă așteaptă" i-au procurat probleme, interdicții de a scrie la ziare, injurii și anateme. Însă el scria având vântul la pupă.

Walt Whitman este cântărețul vital al bucuriei, al transparenței, al optimismului în mijlocul unei lumi pe care o știe ca fiind crudă și de multe ori sordidă. Există critici care consideră că „Fire de iarbă" este o utopie, deoarece democrația pe care o cântă și o recomandă Americii a strălucit și încă strălucește prin absența sa. Însă cei care opinează în felul acesta uită că fără un ideal utopic viața bărbaților și a femeilor este deprimantă, defetistă și catastrofică. O persoană care nu are un scop de viață, lipsit de proiecție spre utopie, se transformă într-o ființă mutilată, răzbunătoare și supărător de intolerantă. Atunci, acum și în viitor.

Și celor ce credem în democrație și care am suferit pentru ea și pentru justiție, și am pierdut libertatea, a citi aceste versuri de Whitman ne întărește și ne ajută să avem puterea de a risca din nou dacă într-o bună zi democrația ar fi în pericol:

„Democrație, când din toate părțile pușcile îți ținteau pieptul, / am văzut cum, neînfricată, iluminai fiii nemuritori, am văzut, în vise, cum chipul tău creștea, / am văzut cum, cu mantia ta largă, ocroteai lumea"

ANTHONY BURGESS

Prințul Leonardo

Leonardo da Vinci trece drept omul imaculat al Renașterii. În zilele noastre ne vedem siliți să ne conducem după felul nostru de a vedea, și anume: dacă unui mecanic îi vine să-și schimbe meseria, ascute un creion, provoacă o grevă și are pretenția că este deja tâmplar. Separatismul este esența lumii moderne, și de aceea pe Leonardo îl privim cu admirație, el care putea face orice. Însă cei de categoria lui, pe ei înșiși, nu se priveau cu admirație. Leonardo muri lovindu-se cu pumnii în piept, pentru faptul de a nu fi făcut destul, că nu reușise să își dezvăluie misterele lumii, și că atât ca savant cât și în menirea lui de constructor eșuase. Viața nu este destul de lungă niciodată. Leonardo a murit în 1519, la vârsta de 67 de ani, lăsând multe tablouri nefinisate, multe proiecte mecanice abia schițate, și fără a îndeplini marele său vis: zborul. Chiar și unele din lucrurile pe care le-ar fi putut face mulțumită tehnologiei timpului său și a progresului energiei eoliene, hidraulice și musculare, nu le-a făcut. Una din primele ilustrații ce apar în cartea lui Bramly **(Leonardo, omul și artistul)** este cea a unei biciclete. Obiectul este lipsit de angrenaje, iar pedalele sunt incomode, și totuși poate fi recunoscut drept mijloc de transport. Cu toate acestea nu putea concura cu cai; deocamdată, nu.

Leonardo nu era produsul vreunei Academii. Era un copil din flori, lipsit de mijloace materiale, și plecă la Florența unde sub tutela lui Verrocchio a învățat profesiunea de artist care pe vremea aceea nu se deosebea prea mult de aceea de fierar, arhitect, inventator. Nu putea cumpăra uleiurile și pensulele la WINDSOR AND NEWTON; trebuia să-și prepare propriile sale culori și să le experimenteze cu amestecuri de albuș de ou, ulei de măsline, pământ, excremente de șoarece, și Dumnezeu mai știe ce. Unele din experiențele sale au eșuat, și marea sa **Cina cea de taină** curând începu să sufere efectele unei tehnici deficiente, în comparație cu tehnica picturii. Dar a fost un mare pictor din două motive. Știa cum să reprezinte corpul uman, ceea ce presupunea a avea cunoștințe de anatomie și avea informații despre natura luminii și a umbrei; știa de asemenea cum să dramatizeze, să individualizeze, să introducă acest mister inconfundabil și care este strâns unit cu orice cercetare umană. Întreaga sa muncă este o investigație continuă a naturii lumii reale.

Bramly rezumă ceea ce am putea numi holismul cercetărilor sale în felul următor: „Ideea lui despre mașina umană influența în proiectele sale de inginerie, și viceversa. Vorbea despre botanică cu vocabularul unui embriolog sau al unui ginecolog, în timp ce aborda anatomia cu spiritul unui geograf". Și în acest mod succesiv. Cunoașterea nu apucase încă a se fragmenta pe sine însăși în câmpuri specializate. Este foarte posibil ca impresionanta colecție de cărți cu observații pe care le-a lăsat să reprezinte cea mai mare reușită a sa. Se putea spune că era un rege al oamenilor, totuși cu umilință la fel ca toți artiștii contemporani lui în serviciul magnaților diletanți, el s-a mutat din Florența la Milano pentru a reveni apoi, și că a murit la Cloux, aproape de Amboise (castelul, se spune, este și azi înțesat de păluca lui Leonardo) odată cu Artistul va avea preponderență asupra omului. Nu a trăit un autentic climat familial, și dacă dăm crezare acuzației de sodomie din 1478, trebuie să concludem că practica homosexualitatea. În 1490, când lucra la o „frigare mecanică", a adoptat în mod imprudent pe un tânăr, pe nume Giacomo, „hoț, mincinos, îndărătnic, zgârcit", lipsit de talent, însă, după câte se pare, frumos și probabil dispus a poza nud pentru studiul anatomic, sau pentru a se supune unei ședințe de **pedagogie.** Într-un anumit motiv eu mi-l închipui la fel ca acest oribil Citty care ruina peliculele lui Pasolini, însă care își câștigase nemeritatul lui devotament. Nu există documente destule care să ne vorbească despre relațiile lui de prietenie, iar odată cu pătrunderea în viața lui Leonardo a lui Michelangelo, auzul nostru este predispus pentru un colocviu între giganți. Bramly însă îl micșorează pe întrus, subjugat cum este față de eroul său, prezentându-l ca un fel de sclav de galere la corabia artelor, care „nu-și descalță niciodată cizmele din piele ieftină, nu se spală, doarme pe prafuI atelierului său alături de operele sale, și se mulțumește cu un colț de pâine și un pahar de vin pe zi". El și bătrânul său rival, se pare că aveau ca element comun doar homosexualitatea, dar și aici Bramly este ferm în a defini natura deosebirilor dintre ei doi: „Leonardo... încerca să condenseze în profunde spații interioare lumina misterioasă a vieții, în timp ce Michelangelo desfășura împotriva imensității cerului și a infernului tragica grandoare a existenței." Cu alte cuvinte, Michelangelo se simțea mai vinovat de sodomia sa. Freud a făcut observații ascuțite în analiza sa monografică despre Leonardo, însă, după cum este îndeobște cunoscut prea expeditiv.

Și în final să acceptăm că nici nu se putea altfel, vom ajunge la portretul care i-a conferit maestrului cea mai mare faimă, tabloul vulgarizat în cantinele populare, dacă nu chiar atribuit misticismului, Oscar Wilde a spus: „Iată aici capul peste care au trecut toate **sfârșiturile lumii,** și pleoapele sunt puțin obosite". Freud a văzut în **Gioconda** pe mama lui Leonardo; unii au spus că pictorul „s-a pictat pe sine însuși deghizat în femeie, omițând barba și zbârciturile bătrâneții". Desigur, noi nu putem vedea cu exactitate ceea ce vedea Leonardo, coloanele originale care marcau tabloul au dispărut, la fel și sprâncenele. Restauratorii l-au distrus în mod constient, însă magia a rămas. Depășește cunoașterea (acest zâmbet a fost motiv al atâtor studii) și are ceva ce se află deasupra oricăror posibilități de exegeză. **Gioconda** este una din icoanele noastre universale, și nu știm ce semnifică ea.

Cu alte cuvinte, este mai degrabă o muzică. Leonardo era muzician, bineînțeles, și oricărui muzician partiturile cu notații care dezvăluie posibilități instrumentale (tobe acordate de exemplu) trebuie să i se pară distilarea studiului acustic al unei întregi vieți. A intenționat să zămislească nenumărate lucruri? Nu e vorba de asta, deoarece orice minte ce posedă această aviditate și ascuțime trebuie să inventeze, însă deplângem faptul că a lăsat numeroase picturi neterminate, și foarte multe proiecte de sculpturi, pe care nu le-a realizat evocând motive foarte banale. Probabil că cel mai bun lucru este să considerăm că aspirațiile sunt cel puțin tot atât de importante ca și reușitele. Numele de Vinci are rezonanțe de cucerire (vincere), însă un vers din **Paradisul** lui Dante ne aminteste o semnificație opusă: **che mi ligasse con si dolci vinci** („să mă înlănțui cu mreje atât de dulci"). În realitate, mrejele nu erau atât de fermecătoare: lipsă de oportunități, lipsă de independență, lipsă de timp. Leonardo este înlănțuit de noi prin mrejele multor încercări și ale multor nereușite.

Traduceri realizate de Ezra Alhasid

Urmare din pag. a 16-a

Sihaştri în taiga

ei i-au explicat lui Karp Osipovici că în afară de a şti să scriu şi să citesc sînt şi conducătorul grupului. „De nepătruns este lucrarea ta, Doamne!" a spus bătrînul închinîndu-se. Fetele l-au imitat.

Interlocutorii întrerupeau cu rugăciuni discuţia care se prelungea. De o parte şi de alta fuseseră multe întrebări. A sosit momentul în care să punem, după părerea noastră, întrebarea esenţială: în ce fel aceşti oameni au ajuns atît de departe de lume? Foarte prudent, bătrînul a răspuns că nevasta sa, împreună cu el au părăsit societatea oamenilor prin voinţa Domnului: „Ne este interzis a trăi cu secolul *..." Darurile noastre — o bucată de stofă, ață şi ace, cîrlige de undiţă — au fost primite cu recunoştinţă. Cele două surori mîngîiau ţesătura, o examinau la lumină schimbînd priviri.

„Aşa s-a încheiat prima noastră întîlnire. Despărţirea a fost aproape prietenească. Am simţit că de acum înainte, sîntem oricînd aşteptaţi în aşa zisa izbă forestieră".

Vă imaginaţi curiozitatea celor patru tineri care au căzut pe neaşteptate asupra unei secţiuni de viaţă aproape fosilizată". De fiecare dată cînd timpul le permitea se repezeau la sihăstria forestieră. „Credeam că ştim absolut tot despre soarta sihaştrilor din taiga, care ne inspirau totodată curiozitate, mirare şi milă cînd, brusc s-a dovedit că nu cunoşteam încă întreaga familie".

La a patra sau a cincea vizită geologii nu au găsit capul familiei acasă. La întrebările lor, cele două surori se eschivau, dînd explicaţii vagi: „Soseşte curînd". Bătrînul a venit pe potecă întovărăşit de doi oameni care aveau toiege în mînă. Desculţi, bărboşi îmbrăcaţi la fel de ciudat: pînză de sac cîrpită, peticită. Mult mai tineri cu toate că era foarte greu să le stabileşti o vîrstă. Îi examinau pe geologi curioşi şi neîncrezători. Bătrînul, evident, îi anunţase de precedentele vizite făcute la sihăstrie. Erau gata pentru întîlnire. Unul dintre ei, arătînd ce îi solicita curiozitatea mai intens, nu s-a putut abţine să nu se întoarcă spre celălalt strigînd: „Dmitri, fata, fata e aici!" Bătrînul i-a calmat pe cei doi bărbaţi pe care i-a prezentat drept fiii săi.

„Cel mare, Savin. Iar el, Dmitri, s-a născut aici..."

În timpul prezentărilor fraţii au stat cu capul plecat, sprijiniţi în toiege. S-a dovedit că locuiau despărţiţi de restul familiei, din motive necunoscute. La şase kilometri, pe malul apei, se afla cocioaba cu grădina de zarzavat şi o pivniţă.

Era „filiala" masculină a sihăstriei. Cele două cabane erau legate printr-o potecă parcursă aproape zilnic.

La rîndul lor, geologii au folosit-o. Galina Pismenskaia: „Cordialitatea era sinceră şi reciprocă. Nu îndrăzneam să sperăm că sihaştrii vor accepta să viziteze tabăra noastră de bază aşezată la cincinsprezece kilometri mai sus. Foarte des am auzit: „Asta ne este interzis". Aşa că, într-o zi, am fost foarte surprinşi văzînd că se apropie de corturile noastre întregul detaşament condus chiar de decan în persoană, cu „suita". „Copiii": Dmitri, Natalia, Agafia, Savin. Bătrînul, purtînd o căciulă de ren siberian iar băieţii bonete de călugări dintr-o ţesătură grosolană. Toţi cinci îmbrăcaţi în pînză de sac. Desculţi. Cu un toiag în mînă. Purtînd de-a curmezişul pieptului saci cu cartofi şi seminţe în dar...

Discuţia a fost generală şi însufleţită. Masa, şi de data asta, a fost separată. Lîkovii s-au aşezat de-o parte sub un copac. Şi-au dezlegat sacul mestecîndu-şi „pîinea" de cartofi, mai neagră ca pămîntul din Abakan. Un prînz udat cu apă rece, din crăticioare. Înainte de a se ruga au rontăit nuci.

Sub cortul care le fusese rezervat, vizitatorii au pierdut mult timp studiind paturile de campanie, mîngîindu-le cu palma. Dmitri s-a întins pe pat fără să se dezbrace. Savin nu a riscat, s-a aşezat lîngă pat pentru a dormi în această poziţie. Am aflat mai tîrziu că se învăţase şi acasă, să doarmă aşezat în capul oaselor: „Aşa îi place lui Dumnezeu".

Spirit practic, capul familiei a pipăit îndelung pînza cortului, plesnind din limbă: „Oh! Ce bună, tare şi frumoasă e! Ar fi minunată pentru pantaloni..."

În septembrie, la prima ninsoare, bătînd ora plecării pentru geologi, au făcut un salt la izbele forestiere ca să-şi ia rămas bun. „Dacă aţi veni cu noi? a propus „femeia-conducător" cu un ton uşor glumeţ. Vă aşezaţi unde vreţi, vă vom ajuta să vă construiţi o izbă, veţi avea o grădină de legume... Nu, ne este interzis", au răspuns în cor cei cinci Lîkov cu o mişcare de negaţie a mîinii. „Ne este interzis!" a spus cu fermitate bătrînul.

Luîndu-şi zborul, elicopterul a descris încă două cercuri deasupra muntelui cu „grădină". Lîngă o grămadă de cartofi, proaspăt culeşi, cu ochii ridicaţi spre cer, se aflau cei cinci desculţi. Nu făceau cu mîna, nu se mişcau. Unul dintre ei s-a aşezat în genunchi. Se ruga.

Povestirea geologilor despre „descoperirea" lor a suscitat o mulţime de comentarii şi cancanuri. Din datorie şi totodată din pasiune regională, Nikolai Ustinovici Juravlev a hotărît să meargă pe teren. A ajuns acolo. Cei cinci Lîkov continuau să trăiască în cele două colibe, convinşi că au făcut o alegere de „adevăraţi creştini". Vizitatorii au fost primiţi cu suspiciune, cu neîncredere. Au putut să stabilească, totuşi, că era vorba de o familie de vechi-credincioşi, retraşi în taiga prin anii treizeci.

Karp Osipovici Lîkov avea optzeci de ani; fiul său Savin, cincizeci şi şase; Natalia patruzeci şi şase; Dmitri, patruzeci; Agafia mergea pe treizeci şi nouă. Nu au pus nici o întrebare vizitatorilor. Mărturisirile lor despre viaţa modernă, despre marile evenimente ale lumii erau ascultate cu „urechi de martian".

Nicolai Ustinovici a petrecut mai puţin de douăzeci şi patru de ore la Lîkovi. A aflat că geologii, constituiţi într-un grup cîteodată mai numeros, urcau la „grădină" destul de des, unii din curiozitate, alţii ca să ajute la construirea unei noi izbe şi la cultivarea cartofilor. Lîkovii la rîndul lor, străbăteau uneori drumul pînă la tabăra geologilor. Desculţi ca totdeauna. Bătrînul îşi punea din plăcere o pălărie de fetru, fetele se înfăşurau cu saluri închise la culoare. Savin şi Dmitri îşi aruncaseră nădragii din saci de cartofi" pentru pantaloni din foaie de cort...

***) a trăi în contemporaneitate, în opoziţie cu viaţa religioasă, de sihastru**

CLAUDE ROYET JOURNOUD

Poet cunoscut al direcţiei „lingvistice" din poezia franceză a anilor '70, cea care a integrat pînă în cele mai intime articulaţii ale poemului cercetările şi tezele structuraliste ori semiotice. C. R.-J. scrie o poezie nu fără o oarecare înrudire cu estetica obiectiviştilor americani, prin voinţa sa de sobrietate muzicală, de matitate sonoră, de minimalism lingvistic. Poezia acestui poet născut la Lyon în 1941 confruntă într-o aceeaşi aspră economie verbală experienţa limbii şi cea a privirii, ajunse în punctul unei stranii detaşări impersonale. Dens şi rar, atît în planul paginii cît şi în cel al operei întregi, cuvîntul cedează din prerogative tăcerii care ocupă spaţii semnificative şi întinse: el se retrage din imagini şi din mişcarea evidentă pentru a se face receptacului unei atenţii reci, epurate şi fine asupra realului.

FĂRĂ NICI UN ZGOMOT DE SILABE
înţeleg prin asta altceva
puţul ar fi inima
fiecare zid o împlinire a vidului
voci se adaugă complice ale unei crime nesigure
s-ar vrea fără comparaţie
nu te-am văzut niciodată astfel
o mînă copilăroasă
banul în camera cea mai întunecată
el vorbea de blocuri de spaţiu
şi de blocuri de durată
am nevoie să gîndesc la mîna
ta pe hîrtie
este exerciţiul cel mai de jos
care permite să urmăreşti
o reducţie geografică
aşteptau să fie observaţi
...
sprijiniţi de cele două imagini
a avansa în întuneric
totul e calm în exteriorul unui corp
să-ţi spun un singur lucru
(fără să folosesc gura)
nici limba
şi nici un zgomot de silabe)
gesturi de minie
o generaţie de te tură
lichidă **nu-mi aparţin**

ISTORIA ÎN SUCCESIUNE
pentru ca asta să ţină
ea găzduieşte indistinctul
n-aş fi vrut niciodată
se socoteşte în obscuritate
o căldură care nu se mai termină
masă era cuvîntul
un nod strînge exteriorul
altele vin să moară pe masă
tăcerea este o formă
aer ce-l numeşte imperceptibil
nici o separaţie
aşezarea animalului
verticalitate a foamei
mamă mai apropiată
un pumn de albastru în ungher
el respiră în cameră
la drept vorbind
aerul depune o pată roşie
un pic de febră la intersecţie
sfîrşitul evenimentului
el se instăpîneşte pe cel ce e singur
punctul care figurează bordura
apropierea apei
scriam cuvîntul teamă
fără să părăsesc din ochi numele tău
luna neagră de Raworth e dreptunghiulară
un act fără greşeală
chiar dacă ea îşi poartă umbra
a les îngropa în argint
„va fi generare şi distrugere"
urechea ascultă singele
care o traversează şi păteză
cearceaful
între căldură şi imagine
...
să fie gesturi
...
se face noapte în mînă
fragilitatea sa înmoaie pereţii
apoi cu spatele pe pămînt
drumul se opreşte în privire
e asta
ori corpul care cedează
iţi las o lumină tu vei stinge
nu există borne în lucruri
gambele urmează fraza
îngrămădirea de pietre
o respiraţie
e de ajuns să avansezi
postamentul instabil al lui 4
jucîndu-se cu compactitatea
fu o problemă de navigaţie şi de strategie
marele pătrat nu are unghiuri
în afară
înaintea vocii
alterarea unui obiect
niciodată o frază pe
pămîntul răsturnat
(Braţe, picioare. Un corp face massă
în ceea ce rămîne din ochi. Nu mai
ţine de somn această inerţie pe care
ea o mărturiseşte. Frigul, ca şi cum
nimic nu s-ar fi întîmplat.)

Prezentare şi traducere:
Magda Cârneci

moda, altfel

Piccadilly

Piccadilly, un cuvînt despre care Paul Augé încă din 1932, îl defineşte a fi „una dintre străzile importante ale Londrei (Westminster), renumită prin eleganţa magazinelor sale şi a cluburilor (adică numai aristocraţie!) instalate pe confortul ei stradal. Dar, acelaşi Paul Augé ne spune că **Piccadilly**, e cuvînt englezesc şi înseamnă „pickles" (murături) preparate după o metodă indiană, adăugînd muştarul sau oţetul. Suntem obligaţi să abordăm **The Encyclopaedic Dictionary** (din 1896!): Începe literatura! Se recunoaşte cuvîntul din franţuzescul (deci nu dintr-un cuvînt englezesc) **piccadille**, de origine spaniolă, prevenind din **„picado** — „a înţepa" cu diminutivul „illo". Totuşi britanicii au o literatură mai insinuantă. Ei povestesc despre acel guler înalt, scrobit, plisat, greu de realizat, greu de purtat, care înţepa la purtare gîtul, încheieturile mîinilor, mai ales cînd, după pretenţii, nobleţe sau veleităţi de „modă", se desfăşura în cîteva rînduri, tot mai scrobite, tot mai ţepene şi care se numea „piccadilly". Dar tot Enciclopedia engleză lansează următoarea explicaţie: Se zice că strada „Piccadilly" şi-a luat numele de la un croitor care confecţiona, cu mare succes, în epocă, astfel de gulere. **(Blount**; Glossographia 1681, p. 495) **Piccadilly** este şi un joc, nu ştiu dacă are sensul lui „Popa Prostul" dar cunosc expresia: „To loose it at piccadilly!"

Acum, revenim în **Piccadilly**, unde locuieşte M. Peter Coats, fotograf, scriitor şi grădinar (el chiar lucrează la o operă despre grădinile englezeşti) şi care, întotdeauna, caută o „anumită atmosferă". A găsit-o! Găsirea se numeşte „The Albany House". Aecastă casă a fost construită pentru Lordul şi Lady Melbourne (la jumătatea sec. XVIII) de Chambers, apoi a trecut în posesia ducelui de York şi d'Albany înainte de a fi **îmbucătăţită** (termenul îmi aminteşte de realismul socialist) în apartamente generoase, printre care unul a fost locuit chiar de Lordul George Gor[illegible] la fiind astăzi locu[illegible] Pereţii sînt plini d[illegible]

epoci, gazdele n-au ales decît exemplare ale lumii lor afective şi n-au urmărit decît ceea ce ei înşişi recunosc **„a rich human warm effect"**. „Bibliotheque" e păzită de două sculpturi în lemn aurit, iar graţiosul **biroaş** este un „secrétaire en laque noir et or d' époque Queen Ann" care a aparţinut — ţineţi-vă respiraţia — numai extraordinarului şi unicului romancier celebru, William Thackeray. Aici coexistă călimara în porţelan de Sévres a lui Napoleon al III-lea cu un portret de copil de şcoală olandeză. Odihnindu-se „agresiv" (ca şi cum sălbăticia ar avea parte de odihnă în neodihna salonului uman), pe un covor de o valoare greu acceptabilă pentru nenorocita noastră viaţă economică, acceptabilă pentru cea spirituală (căci ştim ce înseamnă un veritabil Aubusson) două fotolii sînt îmbrăcate în ţesătură ce imită identic blana de leopard, şi sînt creaţiile marelui Thomas Hope, cel ce a introdus moda egipteană în Anglia.

Şi totul e între albastru şi verde, cu busturile lui Burns şi Wordsworth, cu un taburet în formă „coquillaje" — semnat de Chippendale, cu lustră de lemn aurit din timpul frumos numit „Regecy" şi cu mulţi bani... Literatură cunoaştem şi noi... Ne-ar place şi opulenta... vreau să zic literară! Dar **Piccadilly** e **Piccadilly**! Piccadilly Circus „is the very important trafic", din punct de vedere al pitorescului e cea mai căutată stradă din lume (aici e paradoxul!) dar e privită cu nostalgie şi de turiştii cărora nu le vine să creadă că preturile, afişate pe **„little tags"** corespund „mizerabilelor" obiecte expuse în vitrine, pe care ei chiar doresc să le cumpere.

PICCADILLY este, totuşi, un domeniu al ARTELOR, al GALERIILOR DE ARTĂ, în toate nuanţele posibile, al MUZEELOR şi INSTITUŢIILOR ROYALE de sprijinire a ARTELOR. La NORD de strada Piccadilly, între Sackville Street şi Burlington House există şi astăzi o pensiune, demodată, **ALBANY**, descrisă foarte des în multe romane ale secolului trecut. Camerele acestui „han" au fost descrise de mulţi dar au fost locuite de Byron, George Canning, Bulwer Lytton şi Lord Macaulay, cel care a notat acestea.

Totuşi, recunosc, pentru noi, această pensiune e inaccesibilă.

Corina Cristea

SIHAȘTRI ÎN TAIGA

Un grup de geologi, prospectînd în 1978, nu departe de frontiera mongolă, descoperă familia Likov. Întîlnirea are un caracter fabulos : tatăl, fiii și fiicele sale nu văzuseră nici un om de patru decenii. Coboritori din vechii credincioși schismatici ai bisericii ortodoxe, persecutați de Petru cel Mare — Likovii au pornit pe drumul spre Răsărit, folosit de strămoșii lor, rătăcindu-se în pădure pe vremea celui de al doilea război mondial. Au înfruntat primejdiile continentale firești, urșii și — mai rău — veveriţele care dădeau iama în proviziile pentru iarnă. Sălbăticirea, paradoxal, n-a influențat civilizația. Cu o Biblie mereu alături, au continuat să citească, să scrie, să vorbească o limbă rusă inteligibilă, comportîndu-se ca oameni demni. Vasili Peskov, care a fost la ei vară de vară, evocă măreția acestui exil, făcîndu-ne, totodată, părtași la fascinația întoarcerii lor la lumea modernă. Buimăcelii inițiale i-a luat locul o curiozitate arzătoare. Agăfia, mezina, acum ultima supraviețuitoare a familiei, consideră avionul și televiziunea drept banale ; chibriturile și fotografia au rămas tabùuri. După cîteva călătorii, s-a întors să trăiască singură în taiga. (Fragmentul este reprodus din revista **Lire**, iulie-aug. 1992)

Trei membri ai familiei Likov îndreptîndu-se spre tabăra geologilor

VASILI PESKOV

Se întîmpla în luna februarie 1982. Nikolai Ustinovici Juravlev, cercetător din regiunea Krasnoiarsk, mi-a telefonat de la Moscova unde făcuse escală: „Vreau să vă povestesc o aventură omenească excepțională care, poate, va interesa ziarul dumneavoastră...“ Într-o oră eram la hotelul unde locuia la Moscova, ascultînd cu atenție vizitatorul siberian.

Esențialul era că în munții Khakaze, pe versantul nordic, de nepătruns al Saianului occidental, geologii descoperiseră oameni care trăiau de peste patruzeci de ani total rupți de lume. O familie mică. Doi din cei patru copii nu văzuseră niciodată alți oameni în afară de părinți și frații mai mari, necunoscînd lumea omenească decît din auzite.

L-am întrebat pe Nikolai Ustinovici dacă știa povestea din mărturii sau dacă îi văzuse chiar el, cu ochii lui pe sihaștrii. Savantul mi-a răspuns că aflase despre „descoperire“ dintr-o notă de serviciu, de la geologi, că ajunsese vara trecută să pătrundă în acel colț îndepărtat din taiga. „Am intrat în cocioaba lor. Le-am vorbit așa cum vă vorbesc. Impresia mea? Um amestec de preistorie și de Rusie dinaintea lui Petru cel Mare. Fac focul cu silex... Au lumină arzînd aschii de lemn... Desculți vara, încălțați iarna cu cojii de mesteacăn. Fără sare, fără pîine. N-au pierdut nimic din vorbire, din limbă dar cei mici sînt greu de înțeles... Acum sînt în contact cu grupul de cercetări geologice și par bucuroși de întîlnirile cu oamenii, oricît de scurte sînt. Oricum, ei dovedesc aceeași neîncredere, nu și-au schimbat modul de viață și obiceiurile zilnice. Trăiesc astfel, ca sihaștrii, din cauza unei rupturi religioase care ajunge în trecut, înainte de epoca lui Petru cel Mare. La cuvîntul «Nikon» scuipă, semnează punînd două degete. Pe Petru cel Mare îl consideră un dușman personal. De multă vreme nu știu ce se întîmplă pe lume“.

Robinsonii au fost descoperiți în vara lui 1979. O fotografie geologică aeriană a arătat zăcăminte feruginoase la izvorul rîului Abdkan. Un grup de geologi a fost adus cu un elicopter în vederea prospectării. Munca de fixare a fost meticuloasă. Piloții au survolat în mai multe reprize „gîtul“ adînc, alegînd pentru aterizare un banc de galeți, care le-a convenit.

Descriind un nou cerc deasupra versantului muntelui, piloții au anunțat existența a ceva care semăna cu o grădină de legume. O impresie, desigur. Ce grădină de zarzavat se putea afla într-o zonă cunoscută prin sălbăticiune? ! Cea mai apropiată localitate nu se afla decît la doar două sute cincizeci de kilometri mai sus de acolo ! Totuși, verificînd, era o asemenea grădină. Brazdele străbăteau transversal coasta muntelui. Fără îndoială, cartofi. Apoi un luminiș natural n-ar fi putut exista în masivul năpădit de zadă și cedri. Era o grădină obținută de multă vreme prin despădurire.

Lăsîndu-se pînă la cea mai mică altitudine posibilă deasupra crestelor munților, piloții au zărit un soi de casă. Au mai făcut un tur. Da, o casă! Cu o potecă mergînd spre rîu. Butuci, despicați cu toporul, se uscau la aer. Nici o ființă vie. Ciudat!

Piloții au însemnat locul pe hartă, cu o cruce și au continuat să caute un loc de aterizare; l-au găsit, aproape de rîu, la cincisprezece kilometri depărtare de locul misterios. Cînd au comunicat geologilor rezultatul misiunii lor, le-au atras atenția asupra enigmaticei descoperiri.

Patru geologi aveau misiunea să lucreze la deschiderea zăcămîntului de la Volkorsk. Trei bărbați și o femeie, Galina Pismenskaia, șeful grupului. Ajunși în taiga, n-au pierdut nici un moment din vedere apropiata prezență a grădinii.

În acest punct al povestirii este mai bine să fie citată chiar mărturia Galinei Pismenskaia.

„Profitînd de o vreme însorită, am băgat niște dulciuri în rucsacuri, pentru eventualii noștri prieteni. Totodată n-am uitat să-mi verific pistolul pe care-l purtam la șold.

Zona însemnată de aviatori se afla la cam o mie de metri altitudine pe peretele muntelui. În escaladă am întîlnit destul de curînd o potecă. Văvînd-o, chiar cu un ochi neexperimentat, se constata că era folosită de mulți ani, că umblaseră de curînd pe ea, picioare. Am văzut un toiag sprijinit de pom. Apoi am zărit două, hai să le numim, dulăpioare pentru hrană, montate pe prăjini înalte, făcute din coji de mesteacăn pline cu felii de cartofi uscate. Descoperirea atît de ciudată ne-a convins și ne-am continuat drumul cu mai multă încredere. Urmele de viață omenească se înmulțeau: o căldare din scoarță de copac aruncată, un butuc trecînd peste un pîrîiaș, urme de foc...

Am ajuns la o cocioabă, lîngă un torent. Înnegrită de vreme și de ploi, se înălța printre o grămadă de accesorii forestiere : scoarță de copac, țăruși, arbori doborîți. Dacă n-ar fi fost niște ferestre, de dimensiunile buzunarului de la rucsac n-aș fi crezut, în nici un chip că acolo locuia cineva. Cu siguranță locuia cineva : la doi pași de cocioabă înverzea grădina de zarzavat, bine lucrată, cu cartofi, ceapă și napi. Era și o săpăligă acolo avînd urme de pămînt proaspăt pe ea.

Venirea noastră a fost remarcată. Ușa scundă a scîrțîit, apărînd la lumina zilei, aidoma ca într-o poveste, silueta unui bătrîn. Desculț, îmbrăcat într- o cămașă din pînză de sac, de o mie de ori peticită, cu un pantalon la fel plin și el de petice. Cu barba vîlvoi. Părul în vînt. Privirea speriată, foarte atentă. O expresie de incertitudine. Cu o legănare anevoioasă de parcă l-ar fi ars pămîntul sub picioare, bătrînul ne privea tăcînd. Noi la fel. Scena a durat aproape un minut. Trebuia să facem ceva, eu am vorbit :

— Bună ziua bunicule ! Am venit să vă vedem...

Bătrînul n-a răspuns imediat. A tropăit, a privit în spate, a pipăit o centură agățată în perete pînă să vorbească, în sfîrșit, cu o voce blîndă ușor ezitantă :

— Intrați, dacă ați venit pînă aici...

Bătrînul a deschis ușa iar noi ne-am grăbit într-un întuneric vîscos și împuțit. Din nou s-a făcut tăcere, o tăcere plină de stingherealâ, întreruptă imediat de o smiorcăială și de murmure. Abia atunci am descoperit siluetele a două femei. Una dintre ele își izbea isteric fruntea de pămînt, văitîndu-se : „Iată, pentru păcatele noastre, pentru păcatele noastre...“ Cealaltă, agățată de stîlpul de lemn care susținea o grindă veche, a alunecat încetișor. Lumina lucarnei a căzut pe ochii ei larg deschiși, îngrozitor de speriați, am înțeles că ar fi vrut să iasă, să scape. Bătrînul a intrat în urma noastră. Și el era cam încurcat cînd ne-a explicat că cele două erau fiicele lui.

Lăsîndu-ne noii prieteni să-și vină în fire, am făcut un foc puțin mai departe scoțînd și ceva de-ale gurii.

Cam peste vreo jumătate de oră ieșind de sub streașina cocioabei, s-au apropiat de foc trei siluete : bătrînul cu fetele sale. Nici urmă de isterie. Pe chipuri li se citea doar frica însoțită de o sinceră curiozitate.

Îmbierea noastră cu conserve, ceai și pîine, oaspeții au respins-o cu vehemență : „Nu sînt pentru noi !“ Pe o vatră din pietre așezată lîngă cocioabă au pus o oală cu cartofi spălați în apa torentului, acoperind-o cu o placă de piatră. Au început să aștepte. Mîncaseră vreodată pîine ? Bătrînul a răspuns : „Eu am mîncat, ele nu. Ele nici măcar n-au văzut-o vreodată“.

Fetele erau îmbrăcate, asemeni tatălui lor, cu o pînză de sac țesută din cînepă. Croiala hainelor era cam tot „pînză de sac“ : o gaură pentru cap, o sfoară drept cordon. Și petice fără sfîrșit.

Conversația era cam împotmolită. Nu din cauza sfielii. Noi nu prea înțelegeam limbajul fetelor. Foloseau nenumărate cuvinte vechi al căror sens abia îl ghiceam. Foarte deosebit era și felul lor de a vorbi, nazalizînd înfundat aidoma unui recitativ. Cînd surorile vorbeau între ele, sunetul vocilor aducea cu un gîngurit surd, lent.

La venirea serii, reușisem să ne prezentăm. Aflasem că bătrînul se numea Karp Osipovici, iar fetele Natalia și Agafia. Numele lor de familie era Likov. Agafia, mezina, a intervenit brusc în conversație, declarînd cu o mîndrie de necontestat că știe să citească. După ce a cerut voie tatălui său, s-a strecurat în, hai să-i spunem, izbă, aducînd o carte grea, înnegrită. Deschizînd-o pe genunchi, ne-a citit o rugăciune cu o voce cîntată asemănătoare felului în care vorbea. Apoi dorind să dovedească putința Nataliei de a citi i-a pus cartea pe genunchi. După lectură, toată lumea a observat un timp de tăcere semnificînd o anumită importanță. Se observa că știința de carte era la mare cinste pentru acești oameni făcînd, fără îndoială, motivul mîndriei lor.

„Tu știi să citești ?“ m-a întrebat Agafia. Toți trei au așteptat plini de curiozitate răspunsul meu. Am răspuns că știu să scriu și să citesc. Bătrînul și cele două surori au fost cam dezamăgiți, ei socoteau știința scrierii și citirii drept un dat exclusiv al lor. A ști înseamnă a ști. Likovii m-au socotit de atunci ca pe o egală.

Totodată, bătrînul a considerat folositor să mă întrebe dacă sînt femeie. „Prin voce și restul s-ar spune femeie, dar, îmbrăcămintea...“ Părerea ne-a amuzat, pe cei trei colegi și pe mine.

Prezentare și traducere :
Andriana Fianu

Continuare în pag. a 15-a

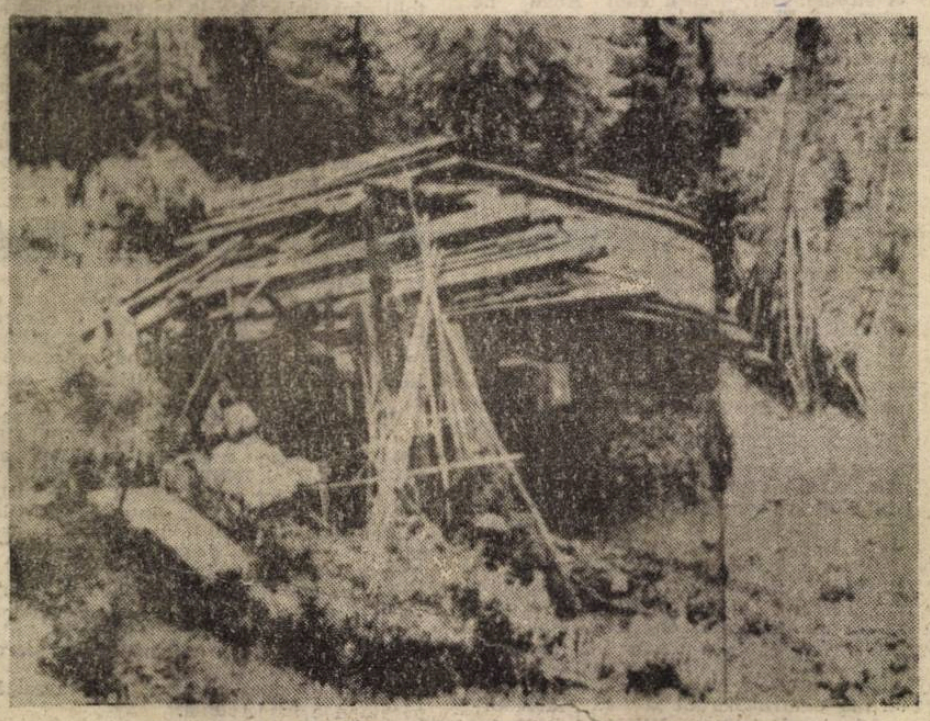

Locuința familiei Likov, timp de 35 de ani, izolată de lume

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 18 noiembrie 1992 • 44 (143)

SFIDAREA SFIDĂRILOR

În clipa cînd Parlamentul României a decis ca problema Culturii să fie dată, spre îngrijire şi rezolvare, reprezentanţilor din Senat ai P.S.M. şi P.R.M. s-a produs cea mai mizerabilă trădare a dorului de libertate şi democraţie pentru care au ieşit românii în stradă în decembrie '89 şi pentru care în inima Capitalei s-au rotunjit peste noapte movilele unui cimitir nou. Abia acum, după această „mutare" parlamentară se poate spune fără putinţă de tăgadă că Revoluţia Română a fost furată ! Să dai Cultura română — care, cum foarte bine se ştie, a fost principalul domeniu social al rezistenţei la dictatura comunistă, — pe mîna unora din cei mai înverşunaţi şi nerușinaţi edili ai cultului fostului dictator şi al dictaturii sale, înseamnă practic să recunoşti că înainte este totuna cu după 1989 şi, totodată, să accepţi că evenimentele din acel decembrie au fost un accident istoric ameliorant pentru faţa umană a comunismului românesc şi nicidecum o părăsire a odiosului sistem. Că parlamentarii F.D.S.N.-ului n-au realizat care este sensul acestei distribuiri nu ne miră — deşi teoretic vorbind, nici lor n-ar fi trebuit să le convină o atît de clară reînviere a spiritului totalitar, măcar pentru faţadă dacă nu şi din convingere. Dar că parlamentarii Convenţiei Democrate au acceptat o asemenea mîrşăvie a jocului politic — asta, într-adevăr, ne miră pînă la stupefacţie. N-am auzit ca dnii. Coposu, Manolescu, Cunescu, Patriciu, Roman şi ceilalţi combatanţi pe baricada democraţiei şi anticomunismului să fi reacţionat la această operaţiune. Li s-a părut, probabil, că jocul politic o îngăduie. Cu atît mai rău pentru domniile-lor. Ceva din încrederea pe care le-am acordat-o s-a dus pe apa sîmbetei. Furaţi de mici interese de partid n-au băgat de seamă că preluarea Comisiei senatoriale pentru Cultură şi mass-media de către reprezentanţii P.R.M. şi P.S.M. reprezintă nu o înfrîngere politică, în primul rînd, ci o înfrîngere morală. E o sfidare fără precedent prezenţa lui Adrian Păunescu în fruntea comisiei senatoriale pentru cultură şi nu exagerăm deloc dacă spunem că efectele ei pentru imaginea democraţiei româneşti vor fi echivalente cu ale mineriadei din iunie '90. Şi nu poporul român — cum s-a insinuat — l-a ales pe Adrian Păunescu în Senat ci exact acele uscături nostalgice ale regimului comunist care nu fac împreună decît trei sute de mii de cetăţeni cu drept de vot. Acelaşi lucru e valabil şi pentru C. V. Tudor. Numai că ambii se cred trimişii în Parlament ai poporului român şi au impertinenţa de a vorbi în numele poporului român. Asta însă e, pînă la urmă, o chestiune lipsită de importanţă şi intră în ceea ce se cheamă preţul de cost al unei democraţii. Trist, nespus de trist e doar faptul că forţele democratice din Parlament n-au găsit de cuviinţă să-şi exprime atitudinea în faţa sfidării suspomenite, ba, mai mult, au şi cauţionat-o prin vot. Fiindcă, să fim bine înţeleşi, nu e vorba de prezenţa persoanelor numite, nici nu ne interesează ele ca persoane, e vorba de nişte simboluri certe ale dictaturii securisto-ceauşiste pe care Puterea de azi, dacă ar fi ceea ce pretinde, le-ar dezavua cu toată hotărîrea. N-a făcut-o pînă acum şi e greu de crezut că o va face de acum încolo. Cît despre lipsa de reacţie a opoziţiei democrate din Parlament, dincolo de raţiunea strategică invocabilă ca motivaţie, ne rămîne gustul amar al deziluziei.

„L"

În paginile revistei sînt reproduse lucrări ale pictorului Paul Sima

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE GALATENI
din NOUL TESTAMENT

•

Nicolae Prelipceanu:
PIANELE SCUFUNDATE

•

Florin Manolescu:
IEŞIREA DIN PEŞTERĂ

ALBERT CAMUS

PROFEŢIA REVOLUŢIONARĂ

Hai ku
(7/5/7)

DEASUPRA TRUPULUI ŢI-E
CHIPUL CA UN ALB
PARFUM DEASUPRA STICLEI

Ion Stratan

În acest număr:

NOUĂZECI

supliment de direcţie al revistei „Luceafărul"

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Pianele scufundate

O navă care transporta piane dintr-o țară în alta a fost surprinsă de furtună cîteva zile de la plecare, cînd nu mai avea decît cîteva zile pînă la sosire.

Acolo unde trebuiau să ajungă pianele fuseseră pregătite săli pentru marile festivaluri de toamnă, căci vara era pe sfîrșite.

Purtată în derivă ca o foaie vestedă, nava se izbi de un mare colier de corali, potrivit poate în jurul vreunui gît nevăzut. Din pîntecele ei sfărîmate începură atunci să cadă, unul cîte unul, pianele negre de concert, cu coadă, Petroff, Bösendorfer, Steinway, Bechstein, Pleyel. Unii cred a fi identificat și un pian Lipatti printre ele, dar este puțin probabil să se fi aflat cu adevărat unul acolo. Se scufundau gratios, fără grabă, alunecînd întîi la dreapta, pe urmă la stînga, în felul indirect în care cad frunzele toamna.

Furtuna se opri.

Pianele coborau în tăcere, pînă cînd, cu un tunet prelung, atingeau fundul de corali al oceanului, așezîndu-se alături unul de altul, într-o formație fantastică, pe o estradă vastă, în adîncul apelor.

Purtată de curenți, epava se scufundă și ea, la o distanță respectuoasă, parcă pentru a putea să asiste, fără a deranja, la concertul care se pregătea.

Dar pianele nu erau mecanice.

Apele cuprinseseră coardele, acoperiseră clapele, peștii veneau din toate părțile să vadă marile obiecte negre apărute acolo din senin. Seninul pentru ei însemna linia de sus a apelor, cerul lor le trimitea lumina unor astri cețoși.

Cu mișcări iuți, izbindu-se din cînd în cînd cu capetele de lemnul negru, bătînd cu cozile în clapele albe și în clapele negre, peștii au început să se exprime.

Ce trup imens, de aer acum, purtase pe gîtu-i diafan colierul de corali, atolul acela ?

Mururoa, circa 22 de grade latitudine sudică, deasupra Tropicului Capricornului. Prin apropiere, alți atoli: Grupul Acteon, Fungatanfa, Tamatangi, Vanavana, Tureia, toți în arhipelagul Tuamotu din Polinezia.

Pianele scufundate sînt acolo și azi, în apropierea unui atol din Oceanul Pacific. Poate e chiar Mururoa, poate e altul, scafandrii nu le caută. În zona aceea furtunile scot din adîncuri note muzicale, iar peștii nu mai sînt buni de mîncat. De altfel nici nu-i mai prinde nimeni, iar ei mor de bătrînețe, depunîndu-și scheletele, ca niște ofrande muzicale, subțiri, la picioarele pianelor, unde au trăit ore fericite din viața lor lungă și scurtă de pești. Nu se mai mănîncă nici unii pe alții iar peștele cel mare nu-l mai înghite pe cel mic, oamenii au renunțat la pescuit, la navigație chiar, fac agricultură intensivă, ce lume, ce viață !

Numele atolului Mururoa îmi este cunoscut de mult timp, poate chiar din adolescență. Se vorbea atunci, dacă nu mă înșel, de experiențe atomice efectuate prin apropiere, în urma cărora viața ar fi fost, acolo, în primejdie. În realitate apele ascundeau fenomenul nemaiîntîlnit al pianelor scufundate, în realitate oceanul închidea în cutia-i elastică fenomenul nemaiauzit al peștilor cu posibilități de exprimare, fie ele și — doar ? — muzicale.

Acolo furtunile sînt altfel.. Începe, mai întîi, o muzică profundă, ale cărei note se văd cum țîșnesc prin suprafața apei, de jos în sus, ca o ploaie torențială inversă. Apa e plină de bulbuci care fierb și plesnesc, lăsînd să se ridice la cerul nebănuit niciodată de populațiile ei „expresia sentimentelor celor mai distinse" și gingașe ale peștilor orbi din adînc. Pe urmă furtuna se desfășoară normal, doar că din cînd în cînd se aud și altfel de sunete decît, să zicem, de pildă, mai la nord, în Hawaii....

Nicolae Prelipceanu

momos

Oameni de paie, reformă de nisip

Scriam săptămîna trecută că dl. Iliescu este hotărît să-și îndeplinească promisiunile electorale și că va obține aceasta prin blocarea reformei, reașezarea agriculturii pe vechile ei baze și că ambele obiective pot fi atinse ușor printr-o politică de fiscalitate excesivă. În fața unor noi valuri de impozite țăranii se vor vedea siliți să se asocieze, iar micile întreprinderi particulare vor ajunge repede în pragul falimentului. Această politică, pe care numai o intuiam săptămîna trecută, îmi este astăzi limpede, după numirea de către președinte a primului-ministru. Dl. Văcăroiu are ca pregătire de bază exact ceea ce-i trebuia președintelui : finanțele, cu specializarea în impozite. Cum s-a mai spus, un alt Stolojan, dar fără nervozitatea ulceroasă a acestuia. Și fiindcă tot veni vorba de dl. Stolojan trebuie să spunem că domnia sa nu a continuat în nici un fel „reforma Roman", în sensul că legile necesare pentru „dezvoltarea" reformei (de ex. legea falimentului) nu au fost înaintate parlamentului sau dacă au fost înaintate, parlamentul nu le-a luat în seamă, administrația Stolojan străduindu-se numai în sensul cerut de finanțele mondiale : creșterea prețurilor în etapele planificate și introducerea de impozite noi și accize. Guvernarea sa are însă și un mare merit : nu a cheltuit banii împrumutați în scopul creșterii nivelului de trai, banii fiind blocați pentru a servi scopurilor inițiale (retehnologizare, construcții de șosele, etc) și, cel puțin astfel, a pregătit psihologic opinia publică în fața restricțiilor de tot felul la care se poate aștepta. De asemenea, este evident, că în „etapa Stolojan, rolul de frînă în fața reformei l-a constituit parlamentul (care nu a introdus în dezbatere legile înaintate de guvern) și, după hotărîrea cu care dl. Stolojan a refuzat orice discuție despre o eventuală prelungire a mandatului, este destul de probabil că în guvernarea Stolojan frîna principală a constituit-o președintele Iliescu. Odată cu desemnarea noului premier, președintele Iliescu pare să fi scăpat de multe griji și, în principal, de grija că România a luat-o irevers-ibil spre Europa

Ștefan Agapian

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ION VACIU : „Români, vă ordon să treceți iarna !". **(Expres magazin)** ● ADRIAN ALUI GHEORGHE : „La Cotroceni se pun mărături". **(Actiunea, Piatra Neamț)** ● BARBU CIOCULESCU : „Sînt alte vremuri, sceptrul prezidențial nu a fost scos din cutia lui de catifea — dar mai există, oare, și unde anume măcar cutia ? — și nici nu s-a desfășurat fastul imperial al unei încoronări în care ducele minerilor să poarte solemn, în ambele mîini coroana de metal prețios, avansînd, cu pași înceți pe covorul roșu, către tron". **(Dreptatea)** ● ȘTEFAN STOIAN : „După cum este cunoscut, dl Iliescu este reprezentantul unui întreg grup nomenclaturist, cu interese economice și politice bine precizate. Aceste interese vin în conflict direct cu reforma, ele reprezentînd nostalgia după economia comunistă, de stat supercentralizată". **(Baricada)** ● RADU G. ȚEPOSU : „Unii comentatori s-au grăbit să afirme că dl. Iliescu face curte orientării politice de dreapta, că el însuși ar cocheta cu această doctrină. Nimic mai fals. Discursurile d-lui Iliescu n-au fost niciodată politice, în sensul superior al cuvîntului, nici măcar ideologice. Au fost și sînt, pur și simplu, niște discursuri propagandistice din speța, odioasă, a bolboroselii comuniste. Un astfel de discurs se bazează, fundamental, pe minciună, oportunism, înșelăciune psihologică, adulație populistă și promisiune deșartă. Oratorul nici măcar nu crede în ce spune". **(Cuvîntul)** ● CORNELIU VADIM TUDOR : „«Încoiați-vă !». Asta l-a spus un mare scriitor în viață, un academician, președintelui țării. Asta e, nu poți să ceri unui mare scriitor ca Eugen Barbu, să fie foarte pudic"... **(România Mare)** ● MIRCEA DINESCU : „Modelul românesc bate așadar la poponeț modelul suedez". **(Academia Cațavencu)** ● TIA ȘERBĂNESCU : „Cum nici o nenorocire nu vine singură, nici dl. Văcăroiu n-a venit singur. A venit întîi cu dl. Iliescu și apoi cu dl. Năstase". **(România liberă)** ● TIBERIU BRĂESCU : „Omul care a fost dat afară de Petre Roman a fost numit prim-ministru de Ion Iliescu". **(Evenimentul zilei)** ● MARIANA CRIȘ : „Războiul brînzei". **(Formula AS)** ● ION CRISTOIU : „Dl. Nicolae Văcăroiu a fost descoperit și impus FDSN de dl. Ion Iliescu". **(Evenimentul zilei)** ● „C. V. Tudor (...) a descoperit și o lungă tradiție românească : «Am avut Enăchiță Văcărescu, avem Văcaru și Văcăroiu»". **(România liberă)** ● MIRCEA CIUMARA : N. Văcăroiu „nu are o viziune de ansamblu asupra economiei". (Declarație, în **Adevărul)** ● ADRIAN SEVERIN : „Nicolae Văcăroiu se află la originea haosului prețurilor". (Declarație, în **Evenimentul zilei)** ● CORNEL NISTORESCU : „Domnule prim-ministru de mîine, vă compătimesc ca pe un tată sărac". **(Expres)** ● TEMISTOCLE BOTA : „«FDSN a decis să se îndrepte mai curînd spre Camerele parlamentului decît spre guvernare ...» (Afirmă Adrian Năstase, n.n.) De ce ? Tot domnia sa explică : «Se poate forma azi un guvern, peste 5 luni altul ...» Da, așa este. Pe cînd președinția celor două Camere ale parlamentului este asigurată pentru 4 ani bătuți pe muchie". **(AZI)** ● MIRCEA FLORIN ȘANDRU : „F.D.S.N. acaparează totul". **(Tineretul liber)** ● GEORGE BĂNICĂ : „Bordelul s-a închis, curvele au scăpat". **(Infractorul)** ● ILIE NEACȘU : „Curios lucru că, în toată lumea, cea mai mare parte a intelectualității are vederi de stînga. La noi viceversa". **(Europa)** ● CORNELIU VADIM TUDOR : „Aș vrea doar să-mi exprim bucuria de a fi luat parte la acea întrunire de forțe, din Sala de Marmură a Casei Centrale a Armatei" ... ; „Cu o nedisimulată satisfacție, am constatat că reprezentanții Partidului România Mare s-au bucurat de o primire extraordinară, de parcă ar fi fost sărbătoarea noastră. Iar într-un fel așa și era, pentru că toți ne simțim sub drapel, de la caporalul Eugen Barbu și pînă la generalii în rezervă Traian Băndilă, Theodor Paraschiv și Valeriu Buzea". **(Politica)** ● ANCA OEGAR : „Un nebun urlă noaptea în Rahova". **(Ora)** ● DAN ANDRONIC : „După ce a pierdut Președinția, dl. Gheorghe Funar riscă să piardă și primăria". **(Evenimentul zilei)** ● C. VADIM TUDOR : „Eu sînt om civilizat". **(România Mare)** ● „Un penis ascetic". **(Prostituția)** ● VALERIA DORNEANU : **„Corneliu Vadim Tudor : El, legiuitorul !?** Se-ngroașă gluma : un fanatic scoate o revistă pentru refugiați și pentru orfanii de Ceaușescu, revista face bani grei, mai face și-un partid, partidul intră în Parlament, suprarentabilizează revista ca și cum parlamentul ar fi o firmă publicitară, nu organ legiuitor !". **(Zig-Zag)** ● EMIL NICOLAE : „Nouă nu ne trebuie alternative, ci un CONDUCĂTOR și un singur PARTID ! Suntem unici, alături de unicul. Vom fi cum am mai fost ! (Bucură-te Vadime, dar vezi să nu umezești prea tare banca parlamentară, că e pe inventar și costă bani !". **(Acțiunea, Piatra Neamț)** ● „Vremea va fi în general rece". **(Dimineața)**

Petre Stoica

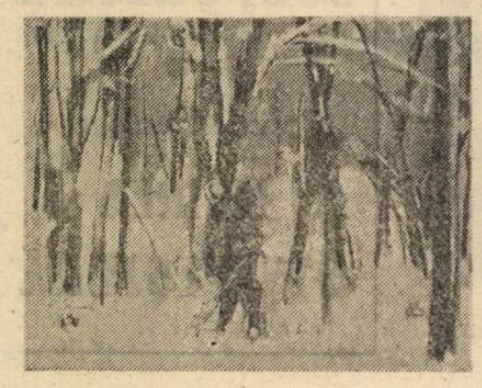

dictatura personala

Poezia unui gest colectiv, la Neamț

Acuma, că avem un nou prim-ministru, reformat și el, fost nomenclaturist de „stat" ceaușist, desemnat de „alesul poporului la președinția țării" Ion Iliescu, ne-am luat de-o grijă, cu N. Văcăroiu în frunte, va curge lapte și miere pe șanțuri, vom avea pe dracul ... Va fi el, omul de paie, investit în funcție de Parlamentul de stînga, majoritar — va fi votat cu două mîini ? Ce mai contează : cînd scriu aceste rînduri se va fi cunoscînd că noua cacialma guvernamentală iliescistă e, de fapt, veche și nu merită, pe moment, să-mi mai bat capul cu plăcerea diabolică a românilor de a se lăsa încă o dată îmbrobodiți de politruci ...

Merită, în schimb, să mă întorc, o clipă, la poezie, să-mi scot de pe față „masca erorilor", erori politice, poate, trădînd literatura beletristică, erori făcute prin exercițiul publicistic, nevinovat, mască, vai, ce mai degrabă m-a orbit pe dinlăuntru. Și merită să-mi arunc ochii, proaspeți, liber, spre „orizontul misterului" : chiar și cu acel risc asumat de a nu desluși mare lucru ! Mă voi referi, deocamdată, aici, superficial, la **Colocviile Naționale de Poezie,** desfășurate la Piatra Neamț, fără tam-tam public, la 28—30 octombrie 1992 ; nu voi repeta ceea ce am publicat în **Cotidianul** din 3 noiembrie 1992 în acest sens. Bun ...

Apărut, inițial, la Tîrgu Neamț, în 1984, din inimă și pe „punguța cu doi bani" a poetului Daniel Corbu, director, pe atunci la Casa de cultură orășenească (ispravă continuată azi și la Satu Mare de poetul George Vulturescu, director de casă de cultură, editorul bravei reviste **Poesis),** cum spun, apărute împotriva „Cîntării României", reacție naturală, Colocviile de Poezie au avut norocul să fie sprijinite, prin chiar participarea lor la Tîrgu Neamț, deși era un oraș inaccesibil, fără cale ferată, sprijinite de personalități adevărate ale poeziei și criticii românești (Laurențiu Ulici, binefăcător, era atotprezent), din toate generațiile, nu are rost să fac aici o listă a entuziaștilor ...

La mijloc fiind o întreagă istorie tulbure: normal, an după an, întîlnirile de la Tîrgu Neamț s-au radicalizat pînă acolo încît omnipotenta mafie securisto-comunistă le-a interzis oficial. Nu o să insist, dar am chiar impresia că puterea ceaușistă a luat lecții ferme de bună purtare din partea „scriitorimii tinere" prezente la aceste Colocvii, din întreaga țară, după posibilități, blamarea regimului totalitar nefiind o floare la ureche : eu, unul, am amintiri extraordinare de aici (interesant, de altfel, ultimul meu volum de versuri, **Poeme aristocrate,** are o mărturisire pe coperta a IV-a, a editorului lui, Marin Mincu, legată tocmai de vremurile duplicității sufletului nostru dat de gol la Tîrgu Neamț). Colocvii de poezie neorganizate pe teren viran, nici vorbă ...

La Tîrgu Neamț, din anii 1980, au scris și au publicat cărți de poezie, la edituri de stat, de ar fi să fac un pomelnic pentru ignoranți : Aurel Dumitrașcu (dispărut dintre noi la 35 de ani, risipitor, atins de aripa îngerilor), Daniel Corbu, Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Sava, Radu Florescu, Vasile Baghiu sau George Calcan. O clasă de poezie în toată regula : fiecare din ei avînd discipoli, în curs de afirmare — nu știu de unde țot izvorăsc ... De ce nu : o mină de profesioniști ai întemeierii ... În județul Neamț, lor adăugîndu-li-se scriitorii Emil Nicolae și Cristian Livescu, Dumitru Chioaru și Ioan Vieru, rătăcitori, Lucian Strochi, Constantin Munteanu, Vladimir Tescanu, Elisabeta Vartic, Mădălina Canură, Gh. Simon sau Luminița Cojocaru Urbaczek, toți cu volume apărute — pe cine voi fi uitat ? Înțelegeți ce vreau să spun : aceste Colocvii de Poezie de la Neamț, ale reunirii într-un gest colectiv, au răsărit pe un teren al „regenerării spirituale" ! Ele au avut un suport moral local continuu, al regăsirii în singurătate și o conștiință a relativității prezentului, neliniștită, într-o lume a devenirii. A devenirii ca iluzie ?

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

ZIUA DE MÎINE

IX. Sex

În numărul din 2 noiembrie 1992, săptămînalul Newsweek publică interviul lui David Anser cu Madonna, celebra autoare a recent apărutului volum „Sex". Fără să știu despre acest album fotografic mai mult decît s-a putut afla din presa românească și din revista americană menționată nu pot bănui că autoarea, atunci cînd s-a expus publicului, ca viață mai mult decît intimă, a avut în vedere, în indiferent ce mod, relevarea delicateții gîndului și subtilitatea expresiei verbale. Cu toate acestea interviul — asistat sau nu de specialiști în filozofia relației publice și a existenței post-moderne — arată o cu adevărat profundă putere de a trăi umanul, o frumoasă și elevată exprimare, o surprinzătoare și originală capacitate de contact cu esența vieții etice. Pentru Madonna sexul nu este un concret asumat ca atare, ci o „metaforă". Metaforă stînd pentru ce ? Pentru iubire, o iubire care prin chiar caracterul ei exuberant sexual devine o cale a toleranței, înțelegerii individului, pluralității umane etc. Recunosc, pentru o vreme am fost captivat de argumentația cîntăreței celebre, devenită model pentru imagini considerate, în general, greu acceptabile.

Se poate remarca mai întîi că produsul exprimării erotice a Madonnei este, într-un sens, o încercare nouă cu un mare potențial exploziv : obscenitatea nu este predicată de un personaj obscur, ci de unul celebru și admirat. Dacă sinteza obscenitate-celebritate se va dovedi viabilă, istoria ar putea înregistra, în acest punct, în acest incert 1992, o semnificativă discontinuitate. În al doilea rînd, cîtă vreme este vorba de toleranță, de bună seamă că ești înclinat să îți amintești alte forme în care aceasta a fost afirmată. Iisus este acuzat de ucenicii săi că stă la masă cu bandiții (vameș este o traducere eufemistică stînd pentru cuvîntul bandit, cel care „vămuiește" pe trecători) și prostituate. Iisus răspunde adepților săi că el este dator să stea alături de aceia care au mai multă nevoie de el ; cel care păcătuiește este tocmai un om aflat într-o asemenea nevoie. Apoi vine pilda dată de Iisus în fața femeii adultere. Prin recunoașterea cvasiomniprezenței păcatului, Iisus o absolvă pe femeie de lapidare ; Iisus fiind tocmai cel lipsit de orice păcat. Privind lucrurile în perspectiva acestor paralele, pretențiile din interviul Madonnei devin mai mult decît dubitabile și sărace : toleranța referitoare la o atitudine umană — un viciu, sau ceva aflat dincolo de bine și de rău, prin chiar faptul toleranței — are putere și sens doar atunci cînd ni se oferă din unghiul austerității, atunci cînd este practicată de un nevinovat. Celebra cîntăreață nu pare deloc să aparțină acestei categorii. Socotind, cu înțelegere, că nu despre vinovăție sau viciu este vorba, și totuși fiind nevoie de toleranță, încă observăm că acela care se arată deschis, conciliator, gata la acceptare, dă un exemplu numai întrucît el însuși nu este parte interesată în actul de grație ; altminteri nu poate fi vorba decît de complicitate, de viciu, de punere în circulație a unei noi forme de propagandă — adică de propagare a viciului. Invocarea toleranței — una dintre cele mai mari virtuți — este principala piesă demagogică din recuzita celor care propagă aberațiile acestui sfîrșit de mileniu, și care trăiesc din parazitarea și deci destructurarea umanului.

Invitația la toleranță față de ideile comuniste este practicată, cel mai adesea, în lumea răsăriteană și, implicit, în România, în maniera în care face propagandă alterării adevăratei iubiri o persoană numită Madonna numai spre a aduce încă o jignire vastei și indestructibilei tradiții spirituale a creștinismului. Toleranța față de un trecut comunist nu poate veni decît din partea celor care se angajează într-un profund și real anticomunism. Toleranța în raport cu libertatea sexuală modernă nu poate fi afirmată decît de aceia care au trăit și continuă să trăiască experiența unicității iubirii.

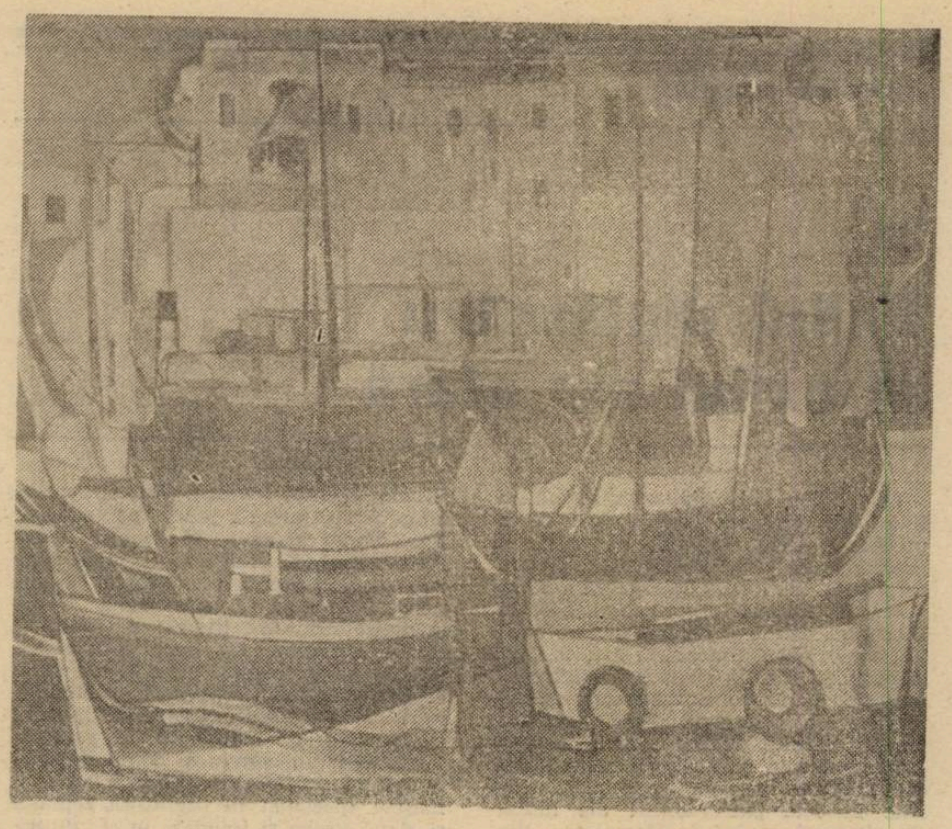

Și totuși o dramă umană se consumă atît într-un caz cît și în celălalt — atît în contradicția dintre fotografiile obscene ale Madonnei și declarațiile sale subtil spirituale, cît și în contradicția acestei societăți românești profund anticomunistă și incapabilă a se disocia de comunism.

Platon relevă gîndirea socratică drept o amplă teorie a izomorfismului și, în final, a identității valorilor. Plotin realizează o imagine în piramidă a valorilor umane culminînd în ideea de bine. Sfîntul Augustin oferă creștinismului sistemul unui neoplatonism perfect aderent credinței noastre. Dumnezeu nu este doar izvorul absolut dar și convergența a tot și a toate, a binelui întrucît este bine și a răului întrucît trebuie dizolvat și convertit în bine. Descartes ne aduce însă dualismul iar Immanuel Kant tratează spiritul în chip analitic. Valorile se izolează ; odată izolate ele ajung într-o naturală divergență. Mai departe, divergența naște divergență, emoția se separă de rațiune, emoția naște tot mai distinct iubirea și senzualitatea, senzualitatea naște estetism și obscenitate și tot așa. În existența socială morala, politica și economia sînt supuse tot mai puțin unor principii identice.

Dar valoarea izolată este scoasă din referențialul celorlalte valori și, astfel, încetează a fi valoare. Ea nu mai este creatoare de normă. În absența normei se abuzează chiar de valoare și ea dispare ca semnificație. Inițial iubirea nu mai obligă la nimic, apoi ea nu mai este înțeleasă drept concept, ci vehiculată ca simplu cuvînt. La fel se poate întîmpla cu ideea democratică, sau cu libertatea, sau cu orice. Dacă omul încă există, aceasta este pentru că sînt oameni care nu acceptă că ființa umană se poate separa în funcțiuni și valori izolate, că este o valoare el însuși, ca om integral, care se salvează sau piere ca totalitate. Iubire, sex, toleranță, democrație, evoluție, modernitate există doar întrucît Dumnezeu este unul, omul este unul, idealul uman este unul, și noi (care noi ?) credem în ele cu o credință unică și indivizibilă.

Caius Dragomir

minimax

O iarnă pentru opoziție

Iarna ce va să vină, a ținut să ne liniștească dl. Th. Stolojan înainte de a pleca în concediu și mai departe, n-o să fie tocmai apocalipsul cum s-au grăbit unii să profețească. Sîc ! Guvernul a agonisit ceva rezerve la cămară iar România are deschise acum mai multe linii de credit decît oricare altul dintre statele fostului bloc sovietic. Cum s-ar zice, bunăoară la coadă la lapte, poa' să ningă, poa' să plouă că, deși nu rimează, ceva pîine și salam tot or să bage. Cît despre frig, antrenați cum sîntem din „epoca de aur", nici că ne pasă, basca sticloanțele cu „Săniuță". In fine, ar mai fi zavera asta cu șoferii însă nici ea nu trebuie luată prea în tragic : „Frăția" s-a împăcat întotdeauna bine cu puterea iar prețul benzinei e atît de umflat încît noul guvern are de unde să scadă — mai să-ți vină a zice că totul n-a fost decît o mică lucrătură în doi timpi pentru ca dl. Văcăroiu s-o pornească cu dreptul. Incotro, prea bine nu se știe unde, dar principalul e că mergem înainte. Cui nu-i place, n-are decît să plece. Și chiar pleacă, mulți pleacă. Cu acte în regulă ori „sărind gardul", fiindcă e mai ieftin. Dincolo muncesc la negru, sau fură, amîndouă variantele fiind bineînțeles mult mai rentabile acolo decît aici. Asta așa, ca să le iasă pe nas capitaliștilor toată tevatura pe care au făcut-o cu drepturile omului !

Revenind însă și rămînînd acasă, dacă într-adevăr supraviețuirea fizică a marii majorități este cît de cît asigurată, ar fi de crezut că nu va urma, cum s-a zis, încă o iarnă a vrajbei noastre. Susținut de aliații săi naturali de la stînga, FDSN, s-ar părea, va cîrmui în liniște și pace întrucît opoziția (inclusiv FSN), nu poate face prea mult altceva, decît să cîrtească. N-are decît, pentru că la numărătoarea voturilor va ieși întotdeauna ce și cum trebuie. In linii mari cam așa se profila evoluția politică viitoare, adică nici încotro bîjbîindu-se în căutarea unei iluzorii alternative între capitalism și socialism. Toate bune și frumoase, numai că un astfel de scenariu nu îi ia în considerare la adevărata lor valoare pe to'arășii din așa-zisa **partidă națioanală**+un PUNR care, doar nu pe degeaba l-a împins în față pe năstrușnicul domn Gh. Funar sacrificîndu-i pe însuși întemeietorul partidului. Eroarea este inadmisibilă. Fracțiunea politică Iliescu & Comp. FDSN nu poate face abstracție de cei pomeniți înainte. Tovarășii de drum din campania electorală își cer partea. „Așadar, se conturează o nouă opoziție. Opoziția de stînga, opoziția națională. Și nu la adresa guvernului Văcăroiu, ci la adresa ideii năstrușnice a administrării și conducerii țării printr-un guvern cu pseudonim." **Vremea** se-arată a furtună. Avertismentul și totdeodată pretențiile to'arășului A. Păunescu sînt cît se poate de explicite și formulate pe tonuri înalte, ultimative. Iar cel vizat este însuși dl. I. Iliescu, căruia i se reproșează că nu-și respectă promisiunile din campania electorală. După ce au obținut (înșfăcat) în Senat cultura, și nu numai, to'arășii îi bagă sula-n coaste președintelui adăstînd și la executiv. Dar, oare, chiar așa să fie ? Oare președintele e agresat sau ajutat de to'arășii din partida națională? Nu vin ei oare în întîmpinarea intențiilor ocult ale d-sale, creînd impresia că nu are ce face și trebuie să împace pe toată lumea ? Greu de răspuns la asemenea întrebări și, de altfel, nici nu are prea multă importanță. Important este că pe, cum i se zice, eșichierul politic, se întîmplă acum o viguroasă deplasare spre stînga, adică o pură și simplă restaurație comunistă în forță și în cel mai deplin sens al cuvîntului. Cît despre programul sau programele de guvernare ale cabinetului Văcăroiu, că se va continua, ori ba, reforma, din punct de vedere politic astea sînt un fel de basme căci, totuși, nu trebuie uitat că dl. I. Iliescu ne-a promis deja un program anti-criză iar premierul doar n-o să se contrapună președintelui.

Intr-adevăr, dacă ne este asigurată cît de cît supraviețuirea, în viața politică românească se va pogorî liniștea. Vom face cu toții liniște să-i putem auzi pe „tribunii poporului" bubuindu-și de la tribunele Parlamentului poezoaiele în care ni se prevestește viitorul. Iar undeva în spatele ușilor închise ale Palatului Cotroceni se va zîmbi. Un zîmbet mai altcumva decît cel de paradă prea bine cunoscut de toată lumea.

Dar, la urma urmelor, e cît se poate de firesc ce și cum se întîmplă. Orice om cu mintea întreagă nu se poate aștepta ca alde Vadim sau Păunescu să facă altceva decît ceea ce fac. Ce poți aștepta de la cineva care s-a autocaracterizat public că este un porc ? Bineînțeles, să grohăie și să guițe. Straniu ar fi ca un porc să cînte ca privighetoarea. Din momentul în care punctul 8 al **Proclamației de la Timișoara** nu și-a găsit loc în viața politică, restul nu sînt decît consecințe. Primele consecințe. Atunci cînd stăpînirea nu va mai putea asigura cît de cît supraviețuirea vor urma și altele, probabil tragice. Deocamdată, chiar dacă nu se va manifesta violent tragismul vieții politice românești o să se accentueze atunci cînd toată această imitație de democrație măidrăgită va fi cauționată de partidele din opoziție prin însăși prezența lor în Parlament, făcînd doar figurație. Există experiența parlamentară din fosta legislatură cînd mașinăria de vot fesenistă a funcționat ceas pînă cînd s-a produs ruptura dintre „emanați". Repetarea tărășeniei, așa cum se profilează, va însemna însăși desființarea opoziției. Nu ca în '47, pentru că s-au schimbat vremurile, deși nu este deloc exclusă nici o asemenea rezolvare. Adică, mai exact ceea ce voim a spune este că dacă la prima lege organică „noua" mașinărie de vot va funcționa la fel ca în fosta legislatură, partidele din opoziție care vor mai rămîne în Parlament li se cuvine întreaga prețuire a d-lui I. Iliescu și soarta politică a d-sale. Și, mutatis mutandi, aceeași constatare poate fi făcută în privința întregii intelectualități care, oricum, este responsabilă de ceea ce s-a întîmplat și se întîmplă în România.

12 noiembrie 1992.

Șerban Lanescu

Exilul dinlăuntru şi exilul din afară

Există, fără îndoială, o problemă a literaturii din exil. Înainte de a fi o problemă etică, înainte de a fi o problemă istorică, de perspectivă, de receptare, de metodă, înainte de a fi o problemă literară propriu-zisă, această literatură este o problemă pur şi simplu materială : nimeni nu are, în ţară şi probabil nici în străinătate, întregul material care interesează acest domeniu esenţial al literaturii şi culturii noastre de după război, nimeni nu şi-a propus, necum realizat, o bibliografie completă a acestor publicaţii apărute în cele patru colţuri ale lumii, din Argentina pînă în Hawai şi din Canada pînă în Suedia, de cinci decenii încoace, în cîteva zeci sau în cîteva sute de exemplare, multiplicate sau tipărite modest, din banii autorului de regulă, sau ai unui emigrant mai cu dare de mînă. Risipite prin bibliotecile cunoscuţilor din cercul autorului, sau ale vreunei rude fără preocupări literare, rămase în depozit la adrese de unde chiriaşii s-au mutat de mult, prea puţine dintre acestea au ajuns şi în ţară, cele mai multe în Biblioteca Academiei, care îşi păstra încă prestigiul din anii tinereţii interbelice a unora dintre autori, dar şi acolo zăvorîte sub ştampila „secret" sau „interzis", accesibile numai la celebra Sală III : o picătură dintr-un ocean pe care numai întîmplător, la cîte o ocazie, îl puteai sonda cu prilejul rarelor şi nepreţuitelor evadări în străinătate : cărţile lui Petru Dumitriu le-am citit la uriaşa bibliotecă a Universităţii din Bloomington, romanul lui Bujor Nedelcovici, proaspăt apărut, mi l-a împrumutat pentru o noapte Mihai Vornicu, în timpul congresului de literatură comparată din 1985 de la Paris, iar una din cărţile lui Goma am citit-o, Dumnezeu ştie cum ajunsă acolo, la biblioteca „Kiril şi Metodiu" din Sofia. Fiecare drum în străinătate era — şi n-am fost singurul — ca o revenire, nu ca o plecare. Au trecut aproape trei ani de la nesperata eliberare a cărţilor şi lucrurile nu s-au schimbat prea mult. Marii scriitori ai exilului sînt acum disputaţi de mai multe edituri deodată: Eliade, Cioran, Ionescu. Sînt ei oare şi singurii ? Cum să-i judeci pe ceilalţi, dacă nu-i poţi aduce să depună mărturie ? Desigur, exagerez ; au mai apărut cărţi, şi nu puţine : Goma, Ţepeneag, Şt. Baciu, Chihaia, Oana Orlea şi mulţi alţii. Dar literatura exilului, ca atare, rămîne mai departe inaccesibilă în paginile unor cărţi şi ale unor reviste risipite în biblioteci particulare, în mici comunităţi care-şi poartă cu ele istoria neştiută. Mi se pare cu totul ieşit din comun şi demn de laudă gestul profesorului Emil Turdeanu, marele specialist în literatură română şi slavă veche şi totodată unul dintre cei mai activi editori din prima perioadă a exilului românesc („Revue des études roumaines", „Fiinţa românească" ş.a.), care a început să-şi transfere unui Institut de specialitate din ţară biblioteca românească a exilului. Deşi gestul său este singular şi de o generozitate care nu e la îndemîna oricui, aceasta e totuşi singura soluţie. Evident, în afara de aceea a uitării.

Între poeţii exilului, Ion Caraion a fost o figură cu totul aparte. Plecat din ţară abia în 1981, cu cinci ani înainte de prea timpuriul său sfîrşit, el şi-a petrecut de fapt mai toată viaţa într-un exil intern, unsprezece sau doisprezece ani de puşcărie, dintre care trei în celula condamnaţilor la moarte. Debutînd cu un volum de versuri interzis în 1943, „sub fascişti" cum zice el, şi-a încheiat cariera din ţară cu o carte de „eseuri împotriva laşităţii, corupţiei şi vînzării de conştiinţă... sub comunişti" şi a fost împins să plece în exil „luînd la 58 de ani drumul pribegiei, cu soţia, copilul meu şi două valize". Greu de imaginat biografie mai sumbră, mai dramatică, dar şi profil poetic mai despărţit de existenţa burgheză, mai singular, mai rebel, mai neliniştit şi, în ultimă instanţă, mai fecund. Şi în pofida adversităţilor de tot felul, Caraion a avut o pană excepţional de fecundă, mai ales dacă avem în vedere convulsiile unei existenţe cuprinzînd doar vreo zece-cincisprezece ani de relativă linişte, fecunditate care se explică parţial prin însăşi structura sa temperamentală : el se concentra tot, se exprima cu totul în literatura lui, într-o suprapunere aproape perfectă a existenţei şi a literaturii : trăire şi trăire poetică se confundau.

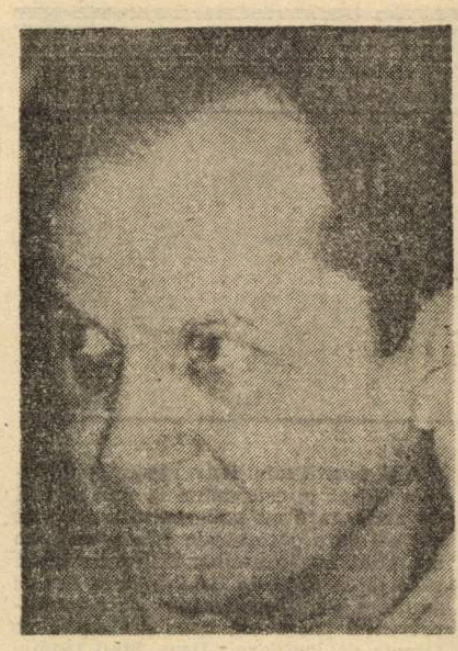

De dincolo de exil şi de viaţă, ultima carte de versuri a lui Ion Caraion se prezintă cititorului român prin grija editurii Cartea Românească şi strădania unuia dintre puţinii săi prieteni, Emil Manu, el însuşi nu numai istoric literar, ci şi poet de un discret rafinament.* Alcătuită cu pricepere, înţelegere şi infinită dragoste, cartea este un document remarcabil şi mi se pare un posibil model pentru ceea ce ar trebui să fie asemenea volume de recuperare, pentru cititorii din ţară, a unui autor, sau a unei perioade din creaţia unui autor din exil. Volumul este alcătuit din două grupaje substanţiale de versuri apărute în revista *Dialog* de la Dietzenbach, a lui Ion Solacolu, *Apa de apoi* (precedînd cu aproximativ o lună sfîrşitul autorului) şi *Postume* (apărute în 1989 şi 1990), dintr-o serie de poezii selectate de editor din revista *Don Quichotte* de la Lausanne, al cărei editor a fost chiar poetul, din *Limite* a lui V. Ierunca şi N. Petra, şi din *Correspondances*, apărută la München sub redacţia lui Caraion şi a lui Lucian Grigorovitsch, precum şi din versuri inedite din manuscrise ; unele înmînate editorului de soţia poetului, altele scoase de acesta din documentele vremii, şi nu orice fel de documente, ci din dosarele penale unde figurau ca piese incriminatorii, în chiar dosarul lui Caraion („Degete lungi, din suspinul / apocalipsei întorc / pe frigare, Kremlinul / sfîrîind ca un porc. / Fiecarele, partea / vin să şi-o aibă pe rînd / Noi, executaţii, trecem cu moartea / pre moarte călcînd !", versuri din 1950), sau în cel al lui Emil Manu („Izbucneau afară-n cete / zdrenţăroşii ca de şatră, / fulgi de nea pe salopete / iar în ochi tot flori de piatră..."). Cele mai caracteristice ultimei etape a poeziei sale, deşi poezia lui Caraion este remarcabil de coerentă în evoluţia ei şi de puţin modificată în timp, sînt versurile din *Postume I*, ciclul încheiat şi predat încă de autor spre publicare, circumscris aceleiaşi obsesii apăsătoare, a trecerii, a morţii, şi aceleiaşi tendinţe spre stilizare, spre o concentrare din ce în ce mai metalică şi din ce în ce mai detaşată de lumea imediată : „n-am venit să stau, am venit să plec / eu stau numai în mers / rareori cumpăr, nu-mi place să vînd / sălaşul meu sec / e plin cu de toate, ca un vers / care nu se mai termină, ca o cină / de taină pierdută..." Este de fapt un lung, neîntrerupt şi abia încifrat discurs funebru, de despărţire, ca în ritualurile ţărăneşti, de la casă, de la locurile obişnuite, de la obiectele obişnuite, de la propriul trup : „ca pe-un scaun în alt scaun / mi-aşez înlăuntrul oaselor / trupul ca-ntr-o valiză / înlăuntrul trupului — / urme întrebuinţare n-au / e carnetul / fără nici o pagină / al amneziei care începe". E ca un alt timp sau ca o altă ipostază, numai că aceasta nu are sfîrşit : „Pădurea nu judecă. / Tăcerea nu ne deschide. / Viaţa s-a terminat. / Cineva mă strigă din umbră. / Dar moartea nu s-a terminat". În această treptată desprindere de viaţă şi de sine, care începe dincolo de suferinţă şi de aceea capătă un aspect hieratic, mărunţişurile lumii încep să se estompeze, să-şi micşoreze importanţa şi dimensiunile, moartea — ca şi exilul — devenind nu doar locul unde începe marea tăcere, ci şi acela unde încetează marea confuzie, unde lucrurile îşi pierd contururile pentru că, de fapt, nu le avuseseră : „Nimic nu s-a mai deosebit de nimic. / Limbajul era o închisoare" *(exil)*.

O surpriză, cel puţin pentru mine, sînt versurile sale franţuzeşti, apărute întîi în 1986, în caietul *Jalons*, unde nu temele sau perspectiva pare alta, ci preferinţa pentru o expresie sentenţioasă, apoftegmatică, care introduce de fapt notaţii disparate, tuşe de culoare sau de sunet : „La vie a changé et la mort aussi / Quelques sons forment un oiseau / Quelques nuages — le ciel". *(Oublier quoi ?)*.

Acest volum consistent şi reprezentativ, şi cuvîntul de încheiere al lui Emil Manu, despre *Asceza cuvintelor în poezia lui I. Caraion*, ar fi fost fericit completate cu o bibliografie, inclusiv a opiniilor critice amintite în blot, ici şi colo.

Mircea Anghelescu

* Ion Caraion, *Apa de apoi. Versuri din exil*, ediţie îngrijită şi postfaţă de Emil Manu, Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1991, 243 p.

Deschis, transparent

O afirmaţie a recent desemnatului prim-ministru — „Voi fi deschis, voi fi transparent" — oferă o instructivă ilustrare a modului în care evoluează clişeele contemporane. Fiecare din cele două propoziţii ale enunţului cuprinde cîte un adjectiv folosit prin abuz într-o construcţie cu subiect personal. Ambele propoziţii pot da naştere la amuzante — neintenţionate — ambiguităţi. Dacă cu **deschis** ne-am mai obişnuit (mai cu seamă din discursul prezidenţial, în care termenul e foarte frecvent ; dar şi pentru că există deja un sens al cuvîntului specializat pentru domeniul uman), **transparent** are toată prospeţimea inadecvării. Utilizarea celor două adjective a fost extinsă prin analogie cu regimul de folosire a substantivelor corespunzătoare : **deschidere, transparenţă**. Acestea trimit la concepte ale limbajului politic şi pot fi atribuite, în modul cel mai firesc, unor instituţii ; nu însă şi unor persoane. Deschiderea (către dialog) şi transparenţa pot caracteriza funcţionarea unor instituţii publice : ca disponibilitate pentru contacte diverse şi ca permeabilitate faţă de mijloacele de informare. A acţionat, probabil, aici, analogia : dacă **democraţia** caracterizează un **democrat, sinceritatea** sau **consecvenţa** aparţin unui ins **sincer, consecvent** — atunci şi cel dispus să practice **deschiderea** şi **transparenţa** va fi numit **deschis** şi **transparent**. Există, oricum, un precedent — în care analogia a operat mai probabil sub presiunea unor modele străine : formula „Voi fi scurt" (scurtimea discursului e atribuită oratorului) — care nu e cîtuşi de puţin ferită de ambiguitate şi „răstălmăcire". Transferul calităţii de la situaţie la agent, la „purtător", e în aceste cazuri inacceptabil : pentru că adjectivele îşi actualizează, ca atribute ale unor persoane, cu totul alte sensuri decît cele corespunzătoare substantivelor în discuţie. Omul **deschis** e, într-un sens figurat consacrat, cel „franc, sincer" (DEX) ; omul **transparent** nu poate fi decît, într-un sens propriu — urmuzian — cel prin care poţi vedea (aşa cum cel **scurt** e, normal, unul „mic de statură, scund".) Aşa stau lucrurile deocamdată ; e drept că noile sensuri s-ar putea impune cu timpul, dar e limpede că acum sensurile vechi trezesc asociaţii mai puternice (în ciuda intenţiei unor vorbitori). Restricţiile de combinare sînt un fenomen normal în limbă : se poate vorbi de „atitudine deschisă" şi „politică transparentă", nu însă (în acelaşi sens) şi de un „politician deschis şi transparent" ; tot aşa cum din combinaţia ..ochi căprui" nu se poate deduce legitimitatea îmbinării „păr căprui".

Cele două concepte în discuţie — **deschidere** şi **transparenţă** — fac parte din limbajul politic modernizat, folosit insistent pentru a marca delimitarea, diferenţierea, faţă de vechiul limbaj de lemn românesc. Globalismul viziunii pe care acesta s-a întemeiat excludea cu desăvîrşire ambele noţiuni : formula participării şi cea a unanimităţii anulau posibilitatea deschiderii şi a transparenţei : faţă de cine s-ar fi putut produce acestea din urmă ? Avantajul noutăţii le-a transformat însă, acum, în clişee ; dovadă — extinderea lor la contexte improprii. Cu nu prea multă vreme în urmă, gazetarii au făcut mare haz de formula prezidenţială **„cu fruntea deschisă"** (rostită într-o întîlnire electorală) — dîndu-i interpretări dintre cele mai concrete. La originea neinspiratei asocieri va fi stat, probabil, o contragere din construcţii echivalabile din punct de vedere afectiv : „cu fruntea senină", „cu inima deschisă" — dar şi tendinţa de a atribui adjectivului **deschis** un sens autonom nou şi o valoare de emblemă. Sensurile figurate ale adjectivului **deschis** pus în legătură cu umanul se pot baza pe semnificaţia gestului concret — „a primi cu braţele deschise" (cu entuziasm, generozitate), „a avea ochii deschişi" (a fi atent, lucid) — sau pe o relaţie metaforică mai abstractă : cineva e „deschis la minte" sau „la cap" cînd se dovedeşte dispus să primească idei noi, să lase informaţiile să circule, — sau are „suflet deschis", „inimă deschisă" — cînd invită la relaţii sincere, directe. Ultimul sens e cel extins asupra întregii persoane : „fire deschisă", „om deschis". Frecventa utilizare a lui **deschis** mizează de fapt pe ambiguitatea dintre acest sens puternic valorizat afectiv şi cel specializat politic, purtător şi el al unei conotaţii pozitive, mai slabe totuşi. Acest din urmă sens apare în mod normal în construcţii cu prepoziţii sau cu dativul, pentru că presupune o relaţie : receptivitate, interes **pentru** ceva, **faţă de** ceva : „deschis către dialog", „deschis înnoirii" etc. **Deschidere** şi **deschis** primesc determinări care le precizează sensul ; în lipsa acestora, devin noţiuni vagi — statut favorabil „clişeizării". Din discursuri politice mai recente, reţinem atît construcţii de tipul „deschidere pe plan internaţional", „se înscrie în cadrul deschiderii noastre politice", „soluţie deschisă unor perfecţionări", „rămînem deschişi spre toată lumea" — cît şi utilizări absolute : „noi rămînem deschişi", „am rămas deschişi" etc. Sinceritatea şi receptivitatea sînt desigur asociabile, într-un model ideal al comunicării, dar nu se suprapun ; „a fi deschis" se păstrează în ambiguitate. Cînd nu cade în absurd, ca în alăturarea de la care am pornit : „deschis şi transparent".

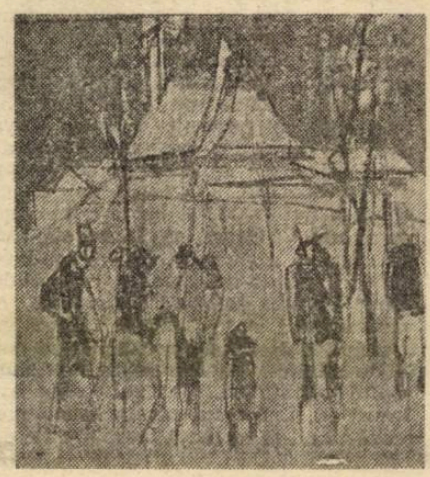

Rodica Zafiu

Ieşirea din peşteră

**Gabriel Liiceanu, APEL CĂTRE LICHELE,
Editura Humanitas, Bucureşti, 1992**

Elev apropiat al filosofului Constantin Noica, în legătură cu care a publicat în 1983 un impresionant jurnal inițiatic (**Jurnalul de la Păltiniș**), Gabriel Liiceanu este astăzi una dintre figurile proeminente ale vieții publice românești, alături de Andrei Pleșu, Gabriel Andreescu, Petru Creția, Thomas Kleininger, Andrei Pippidi, Nicolae Manolescu sau de Doina Cornea, Gabriela Adameșteanu și Ana Blandiana, pentru a-i numi doar pe cei extrem de activi, de influenți și de cunoscuți.

De altfel, la 31 decembrie 1989, cei mai mulți dintre oamenii acestia de cultură, care cel puțin în lumea noastră românească se bucură de un prestigiu pe care oamenii politici nu l-au avut la noi niciodată, în ultimii 45 de ani, s-au reunit în cadrul unui **Grup pentru dialog social (G.D.S.)**, care și-a propus să participe, dincolo sau dincoace de actiunea partidelor politice, la activitatea de reconstrucție a societății civile din România, demolată în chip sistematic după cel de-al doilea război mondial. Marcînd fără nici un echivoc o ruptură decisivă în raport cu vechiul regim comunist, considerat pe bună dreptate o adevărată pacoste pentru istoria modernă a României, **G.D.S.** s-a constituit într-o adevărată „instanță de reflecție critică", hotărît să propună societății românești (de cele mai multe ori prin intermediul revistei **22**) un număr de teme de meditație până mai ieri interzise. Între acestea : pluralismul politic, sindicatele libere, parlamentul, libertățile civice și drepturile omului, Constituția, separarea puterilor în stat, cultura și valorile ei esențiale, învățămîntul, sănătatea, ecologia și urbanismul, iar în ceea ce privește trecutul imediat: monarhia constituțională, rezistența și, ceva mai aproape de noi în timp, disidența anticomunistă împreună cu dezvăluirea atrocităților comise de totalitarismul comunist în anii care au urmat celui de-al doilea război mondial.

Nu voi discuta acum nici meritele și nici limitele acțiunii **Grupului pentru dialog social** (care poate fi comparat cu un fel de Facultate „la fără frecventă", cu tot ceea ce decurge de aici, în bine și în rău). Important (și normal) mi se pare faptul că cele mai multe dintre temele cuprinse în inventarul de probleme pe care **G.D.S.** l-a avut de la început în vedere se regăsesc și în volumul editat astăzi de Gabriel Liiceanu, sub titlul unui scurt eseu oratoric, datat 30 decembrie 1989 : **„Apel către lichele".**

A fost un apel conceput sub semnul apropiatului An Nou, deci al unui început care se dorea radical, în 1990, și care s-a dovedit, ca de atîtea ori cînd speranța se confruntă cu realitatea, o biată iluzie, dacă nu chiar o naivitate.

În România, spunea la sfîrșitul lui 1989 Gabriel Liiceanu, **lichele** au fost toți cei care (mulți, puțini) s-au pus în slujba actiunilor de devastare a unui întreg sistem de valori și de referințe tradiționale, în politică, în istorie, în cultură sau în viața socială și privată. A venit timpul ca toate aceste personaje de Infern să se retragă (cum ar fi spus Maiorescu, „în întunericul din care au ieșit"), ca o minimă dovadă că și-au înțeles, în sfîrșit, eroarea și că ar mai fi ceva de reparat chiar și în cazul lor. „Intrați în noul an meditativi, își încheia Gabriel Liiceanu apelul. Și aprindeți o lumînare pentru cei morți și pentru voi. Iar dacă veți da curs acestei chemări, veți începe să fiți lichele și veți primi recunoștința noastră. Vă vom iubi."

Ce s-a întîmplat în continuare se știe, deși piesa e departe de a se fi încheiat. Foarte puțini au fost cei pentru care apelul la bun simț, dacă nu și la penitență, să fi avut vreun ecou. Lichelele de profesie s-au întors cu același aplomb în viața publică a țării, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, așa încît, după alegerile din 27 septembrie 1992 s-a ajuns chiar la situația paradoxală ca în Parlamentul țării victimele să se regăsească alături de călăi și adversarii comunismului, care a echivalat peste tot, ca și fascismul, cu o dictatură, să stea alături de bufonii de serviciu ai lui Ceaușescu sau de colaboratorii săi mai mult sau mai puțin apropiați. O vorbă veche, pe care și Eminescu și Caragiale au folosit-o de mai multe ori în publicistica lor politică s-a mai adeverit o dată în istoria modernă a țării noastre : **Ca la noi, la nimeni !** Sau cu vorbele lui Gabriel Liiceanu, dintr-un articol publicat la începutul lunii iunie 1991, în revista **22** : „...Au trecut de atunci șaptesprezece luni. Marile lichele nu au căzut de atunci pe gînduri, nu s-au retras într-un meditație și reflexivitate, nu au fost zgîltîite de dostoievskiene remuscări ; ele nu au făcut decît să ne aducă aminte că drumul pînă la cîntă e lung și, poate, cel mai adesea inexistent. Marile lichele s-au întors la locurile de unde au făcut cu putință și au întreținut cu verbul și cu fapta lor oroarea : în coloanele ziarelor, în securitate, în primării... Sau au găsit piețe și mai avantajoase de desfacere a netrebniciei lor : la televiziune, în academii, în parlament..." (**„Despre vină"**).

După cum se vede, dimensiunea principală pe care se sprijină tot discursul public al filosofului și eseistului Gabriel Liiceanu este o dimensiune morală. Și, într-adevăr, temele cele mai vizibile ale articolelor din volumul **Apel către lichele** sînt **inteligența și prostia, adevărul și minciuna, libertatea și sclavia**, altfel spus, majoritatea elementelor de definiție ale condiției umane.

În tot acest repertoriu, pe care moraliștii tuturor timpurilor și le-au transmis unii altora, fără ca realitatea să se fi speriat vreodată de propria ei imagine, așa încît să-și schimbe înfățișarea, pe primul loc se află, desigur, prostia la care se ajunge prin deșul politic și social, prostia cu o lungă bătaie colectivă, prostia cu pretenții, pentru care un strălucit eseu publicat la începutul acestui an, tot în revista **22**, ne oferă mai multe exemple. Un profesor universitar german, constată Gabriel Liiceanu, „încremenește în proiect", adică în prostie, cînd nu e în stare să facă legătura dintre independența aparentă a politicii externe pe care a dus-o Ceaușescu, și totalitarismul tot mai chinuitor din interiorul propriei sale țări, un purtător de cuvînt al Puterii emanate în decembrie 1989 încremenește și el în proiect, adică în prostie, cînd susține că un editor nu poate cîștiga în România mai mult decît primul-ministru (ca și cum salariul ar fi proiecția economică a unei ierarhii politice), în fine, luînd originea socială drept explicație pentru monarhismul unui Alexandru Paleologu, Silviu Brucan a încremenit și el în proiect, adică în prostie, pentru că „unui marxist îi este greu să explice de ce un proletar poate fi monarhist sau de ce un tînăr de astăzi poate crede în oportunitatea soluției monarhice în țara noastră."

Ca și exemplele analizate în **„Prostia încremenită în proiect"**, personajele propriu-zise din **Apel către lichele** sînt, la rîndul lor, morale sau imorale, libere sau nelibere, demne sau cu șira spinării îndoită pînă la pămînt. Într-o parte Doina Cornea, Petru Creția sau „ex-Regele" Mihai, terfeliți sistematic ca și cînd cineva ar avea interesul „să distrugă tot ce înseamnă reper moral în această țară", de cealaltă parte un Adrian Păunescu, readus în prim-planul vieții publice românești din „cea mai sfidătoare emisiune pe care televiziunea a proiectat-o din 1990 încoace (17 iulie 1992)" sau un Constantin Ionescu-Gulian, „filosoful" care la o ședință de lucru cu colaboratorii de la Institutul de Filosofie al Academiei ar fi bătut cu pumnul în masă și ar fi strigat : „Sînt oameni care au citit de trei ori cîte cărți sînt în această bibliotecă. Să vă intre bine în cap : nu de așa ceva avem noi nevoie, ci de oameni capabili să apere linia partidului !" (**„Cerul culturii noastre"**)

De obicei, moralismul eseurilor lui Gabriel Liiceanu e patetic și într-o oarecare măsură teatral, dar de un patetism bine întemeiat, pentru că retorica generală a discursului se consumă în împrejurări neobișnuite — de tranziție, de criză și de tensiune — ca în mai toate sistemele post-totalitare din statele fostului „lagăr socialist".

Sînt însă și cîteva exemple de ironie devastatoare în eseurile din **Apel către lichele**, sau de polemism acid și chiar de mari izbucniri pamfletare, și atunci dialogul social, retorica și oratoria studiată devin, printr-o adevărată explozie de expresivitate, o variantă de literatură incendiară, care va supraviețui cu siguranță subiectului extras din contingent. Intră în această categorie ironia casantă din articolul **„Despre vină"**, polemismul revoltat din **„Cerul culturii noastre"** și din articolul intitulat **„Ex-Regele Mihai..."**, sau răbufnirea pamfletară din **„Porcul nostru de serviciu"**, un articol scris după ce majoritatea rezervelor de speranță și de răbdare din **Apel către lichele** s-a consumat : „... care societate n-are nevoie de porci ?, se întreabă de data aceasta Gabriel Liiceanu. Mai ales de porci talentați, de porci, la nevoie, gingași, care știu să cînte, să plîngă, să facă versuri, porci cu voce de piept care trec ușor de la versul de iubire, înfiorat și fosnitor, la cel care răscolește, viril, mărunțaiele pămîntului strămoșesc și fără de care noi am uita de-a binelea iubire de țară (noroc cu porcii că ne învață patriotismul), pentru a ajunge în cele din urmă la versul cu adevărat porcesc, cel care aduce bani, putere și privilegii, versul acela închinat stăpînirii, care atunci cînd ești capabil să-l faci te face temut, pentru că în schimbul lui stăpînirea te ocrotește, te răsfață și te lasă, ca porc de serviciu, să trăiești la curtea ei."

În același sistem al unei literaturi de tentă foarte personală, dar uzînd de cu totul alte mijloace, pot fi plasate și demonstrațiile parabolice care stabilesc similitudini neașteptate între dramele post-totalitarismului pe care îl trăim și teatrul lui Shakespeare (**„Să închidem ochii"**) sau celebrul mit al peșterii lui Platon, din **Republica** (**„Cele două portrete"**) : „În această alegorie, rezumă în chip surprinzător Gabriel Liiceanu, este vorba despre «omul nou» confruntat cu spectrul eliberării sale: este el dispus să renunțe la exercițiul întunericului pentru a ieși la lumina uitată sau neștiută ?"

Într-adevăr, aceasta e întrebarea care se pune astăzi. Și dacă de formularea ei răspund moraliștii și, în general, literatura, de răspunsul propriu-zis, care ne întoarce la viața imediată, răspunde, sau ar trebui să răspundă, chiar „omul nou".

Florin Manolescu

Pentru Dan Cristea, la aniversare

Iată că în solitudinea mea absolută, mormînt fără noroc și fără prieteni, trebuie să mă declar, încă o dată, și plin de sanșă și răsfățat de soartă : după ce, la începutul anului 1990, imediat după iluminatul decembrie cu aureola sa neagră de farsă tragică, singeroasă care a consternat nu numai lumea, dar și pe bunul Dumnezeu din cer, așadar, după „repatrierea" din America a lui **Mihai Ursachi** despre a cărui noblețe spirituală am scris și am vorbit nu numai o dată (dar nu i-am făcut pînă și miraculosului său **Dodge** pe care și l-a adus tocmai din San Diego, cu vaporul peste Oceanul Atlantic, un elogiu amoros tocmai pentru a-mi exorciza gelozia care nu mă încercase pînă atunci nici pentru înalta sa știință metafizică, nici pentru harul său poetic — les poètes sont frères n'est ce pas ? — nici pentru cizmele cu potcoave de argint și, în fine, dar nu în ultimul rînd, nici pentru iubitele amantele ori muzele care-l răsfățau fie în mahalaua celestă, Țicău, fie la Mare Neagră, dincolo de bine și de rău ?), iată că s-a întors al doilea „american", criticul literar **Dan Cristea** : de altfel, după cîte știu, ei sînt singurii dintre scriitorii români care s-au întors în țară dintr-un exil impus, condiționat de regimul de dictatură, considerînd (și pe drept cuvînt) că statutul lor de refugiați politici și-a pierdut orice justificare nu numai în literă, în planul logicii formale conform principiului **sublata causa tollitur effectus** (dacă înlături cauza, dispare efectul), dar și în chestiunea de fond a lucrurilor, atît de fină în ramificațiile ei psihice, ținînd de o uriașă mitologie cu atîtea staturi suprapuse între dominantele arhetipale și impresiile efemere ale cotidianului, așadar atît de personalizate ale cotidianului, pentru fiecare individ în parte, încît nici nu-mi îngădui să judec opțiunea nimănui, fiindcă știu : fiecare oriunde s-ar afla, își poartă, ca pe o fatalitate, patria lui în inimă, fie ea dulce sau amară.

Așadar, **Dan Cristea** s-a întors (on (il) revient toujours à son premier amour ?) să-și sărbătorească a cincizecea aniversare o **incredibilă jumătate de secol** printre noi prieteni și rude, redactii edituri, amfiteatre (recent a obținut un curs de literatură comparată la Universitate) și nevenindumi să cred că yankeii i-au putut îmblînzi temperamentul meridional mai curînd de poet tip apatic și pedant, sper să nu uite de plăcuta zăbavă a cafenelei literare, cu toate că iar mă întorc și zic : **Eheu, fugaces, Postume, Postume, Labuntur anni...**

Spuneam că totuși sînt un om norocos fiindcă Dan Cristea este unul dintre aceia care așa cum îmi scrie pe o dedicație a cărții sale din 1980, **Faptul de a scrie** (ce bizar titlu, nu-i așa ?) „destinul ne-a așezat alături nu în puține împrejurări, mari și mici", face parte din biografia mea, dintr-un soi de metabolism afectiv, aș zice primar dacă prin asta ar înțelege și alții ce înțeleg eu : un transfer emotional care se realizează pe principiul goethean al afinităților elective, și al vaselor comunicante, nu pe calea ideologiei estetice comune și a obsesiilor vitale fundamentale (unde ne situăm uneori la antipozi, cum se întîmplă, **mutatis mutandis** între Serenus Zeitblom și Adrian Leverkün), ci pe aceea subterană, misterioasă, aproape inavuabilă, dacă n-ar fi atît de virtuoasă, a unui intermediar feminin devenit el însuși obiectul unui cult impersonal, așa cum impersonal este pentru mine, propriul meu eu care-mi scrie opera și pe care, printre atîtea alte opere, o comentează prietenul meu bun și răbdător și tolerant și nu știu cît de fericit cu sine însuși, Dan Cristea.

Ei bine, ce înseamnă pentru sărbătoritul nostru de astăzi, 10 noiembrie 1992 Scorpionul Dan Cristea, critica în idealitatea ei pură, **ca teorie** și proiect metafizic demn de a fi gîndit ca scop și finalitate a unei vieți de om și, mai ales, cum se traduce, se încarnează acest schelet virtual în practica analitică, în exercițiul real al comentariului pe marginea (?) cărților deci în ce măsură și în ce mod specific operează acest proiect teoretic ca **praxis ?**

În privința celei dintîi caracteristici pentru orice demers spiritual și care se constituie ca invariant metafizic, proiect virtual al unei cunoașteri ulterioare, operînd în planul secund al analizei, voi observa că apropierea (ca tehnică de iluminare, de punere în abis, nu-i așa ?) de Zeitblom, personajul lui Thomas Mann este numai parțial corectă, pertinentă : acesta asistă nu cu orgoliu, ci cu o nesfîrșită milă (dacă nu cumva și cu groază) la prăbușirea (înălțarea) binelui său prieten, compozitorul damnat, vîndut diavolului, Leverkün, în timp ce semicentenarul nostru, propovăduind ca pe o virtute capitală **modestia** artistului într-un text-prefață la însuși **Faptul de a scrie** îi șoptește pe artist să-și asume, ca pe o parte componentă organică a operei sale, o biografie de care el nu este nici vinovat și numai foarte rar (dacă are foarte mari puteri de decizie politică așa cum s-a întîmplat numai în țările comuniste) responsabil : „Ne-am întrebat adesea, privind atîtea feluri de exemple din jurul nostru, cît și pe cele oferite de cărți, dacă nu cumva **modestia este una din calitățile umane incompatibile cu calitatea de om al scrisului.** (s.m.). Căci iată trebuie făcută prea multă demonstrație ca să observăm faptul că mai de mult, mai aproape sau foarte aproape de noi (?) au existat și există încă puțini autori pentru care răspicarea verbală și pe toate **drumurile a „marelui" talent pe care îl de-**ține, revendicarea nu o dată brutală, a unui loc situat cît mai în fruntea ierarhiei scriitoricești, ori, pur și simplu, clamarea fără replică a „genialității" de care sînt însuflați, sînt mijloace care intră aproape de drept în arsenalul strategiei literare. Și trebuie să recunoaștem că asemenea mijloace au făcut, și nu de puține ori, vîlvă în jurul numelor ce au înțeles să se folosească de ele (...) A fi și a simți într-un fel deosebit caracterizează așadar, meseria de scriitori... (care) **să-ți îngăduie să trăiești la nivelul tuturor, capabil de a-ți descifra asemănarea cu lucrurile și nefericirile tuturor celorlalți. Acest orgoliu, da, acesta este într-adevăr cel creator, pentru că se bazează și se potențează dintr-o autentică modestie (...) : modestia comuniunii, modestia de a te simți în mijlocul unei comunități care să te legitimeze și să te confirme, părtaș al consonanțelor obștești"** (s.m.). Oare trebuie să-i mai aduc aminte că ceea ce în ordinea umană, este o virtute, în cea divină, demiurgică, se transformă într-un **minus habens** păcătos și inoperant ? Că orgoliul, fie și autoproclamat, al poetilor nu datează de azi, de ieri ci dintotdeauna (încă anticul, străbunul nostru latin Horațiu declama plin de orgoliu, așa cum îi stă bine oricui vrea să-i facă concurență lui Dumnezeu sau dimpotrivă, să-i aducă un elogiu încercînd să-i imite creațiunea : **„Exegi monumentum aere perennius..**) și probabil așa va fi pînă la sfîrșitul veacurilor, cît va exista artă pe acest pămînt din ce în ce mai mult lăsat pe mîna unor contabili care nu știu să se închine decît la sacul cu bani ?

Dar aceste considerații de ordin general și care se referă, de fapt, nu atît la **ontologia faptului de a scrie** cît la **psihologia scriitorului** sînt contrazise cu brio de analizele pe text, de exegezele atît de aplicate, individualizate, intuind, ascultînd tonul, ritmul, timbrul fundamental al fiecărui poet în parte, critica lui Dan Cristea excelînd dîndu-și întreaga măsură în această direcție, poate cea mai dificil decelabilă, a literaturii : el se dovedește într-adevăr, nu numai unul dintre cei mai buni **critici de poezie** din literatura contemporană, dar și un prieten devotat al poeților, la care după ce le-a reprosat orgoliul (satanic !) al creației se alinează și el cu smerenie în ceata lor blestemată. La mulți ani, Dan Cristea, și bine ai revenit printre noi !

Dan Laurențiu

silvia chițimia

Nu există timp

Nu există timp
Isus vinde bilete de loz în plic
În Piața Palatului
În piața cu urale încremenite în văzduh,
Ca o pasăre uriașă
Atîrnat de tavan
Eminescu Mihai, cu ochii săi mai triști decît un fum
Spală geamurile Atheneumului
De mîlul gros al minciunii,
Zugravii au adormit revopsind cerul
Nu există timp !
Din nou îl vor arde pe rug
Pe Giordano Bruno
Și Electra
Va fi o palmă usturătoare aruncată în vînt,
Nu există timp !
Pitagora va fi din nou ucis
De același soldat roman
Ignorat și brutal
Răsăritul va străfulgera ca un pumnal
Printre nori, noi
Nu vom observa, ca întotdeauna, nimic.
Preocupați să înghițim, să masticăm, să digerăm,
Fiind ora prînzului.

Călătoriți cu morile de vînt

Călătoriți cu morile de vînt cu norii nimbus și cumulus
În vîrtejul de funingei și lemurii
Călătoriți împotriva urii !
Cu banderola de îndrăgostit pentru totdeauna
Călătoriți înconjurînd Luna.
Fără frică, fără oprire
Călătoriți de împotrivire !
Dînd cu tifla lui Lenin fugit de pe soclu
Spionînd viitorul printr-un binoclu,
Călătoriți original și neînfricat
Doar aveți atîtea de vizionat !
Străbateți per pedes și da capo al fine
Întreaga Istorie Naturală-n ruine
Plină cu maimuțe și papagali
Repetînd mereu că sîntem egali,
Plină cu crocodili și pantere
Sfîșiind pe oricine este de altă părere
Călătoriți, călătoriți, călătoriți !
Sfatul meu este să nu vă opriți,
Surîdeți și călătoriți mai departe
Îngeresc, fosforescent, fără speranțe,
Ca o primăvară înnebunitor de frumoasă
Între două rafale de gloanțe

Scrisoare lui Hamlet

Cît despre poeți, dragă Hamlet
Să știi că mereu s-au lăsat prinși
În lesa șireată a unor idei,
În capcana argintie a unor cuvinte.
Mulți au murit
Spînzurați de-ntrebări.
Alții, doar de răspunsuri.
În fine, dragă Hamlet, tu știi bine,
Neantul nu poate fi induplecat cu vorbe frumoase.
După cum vezi cerul stă să se surpe
Sprijinit pe gîturi prelungi de silabe.
A fi se apropie de a nu fi
Cu pașii furișați

Ca la-nceput de lume !
E taina ta aflată-n zori
Cînd în genunchi,
Înfiorat de întrebare
Ai stat așa, o veșnicie parcă,
Plecat-a-i fruntea și uimit,
Ai sărutat tremurătoare spada
Ce sfîșia prin nori
Întîiul răsărit.

În pufoaicele roase ale tuturor literelor

A scrie
În pufoaicele roase ale tuturor literelor
Ca și cum ți-ai da sufletul pe lințoliile de hîrtie
A scrie mereu
Cu ochiul mucezit de atîta văz
Mai tîrziu, am aflat că faptul acesta
Poate constitui o dovadă
Asupra scurgerii timpului
În groapa comună.
A scrie tăcut — călăuză, pavăză în
Călătoria pe un țap negru mițos — clarvederea —
Inundată cu sîngele primăverii
A scrie mereu
În poziție de drepți
Ca în fața plutonului de execuție
Cu sufletul praf și pulbere
Surîzînd mereu printre vișini
A scrie
A-ți părăsi răsuflarea-n cuvinte
Liniștit ca și cum ai așterne masa de seară
A scrie

Numai chipul tău, Doamne

A venit toamna. Se vede mai bine
Întunericul din gînduri și fapte,
Goliciunea inimilor și fixitatea privirii.
Ce mai, a venit toamna !
Din moment ce copacii
Se desfrunzesc și ei drepți
Ca niște soldați la datorie,
Din moment ce pietrele domnișoare
Încremenesc atît de senin
În amvonul de raze al zilei.

Cineva a deschis cu șperaclul
Răsăritul de soare din tunuri.
Să fie mai cald.
Simt în nări mirosul de ars,
Flacăra de sudură a vieții cu moartea.

Împrejur, doar praf.
Doamne, doar praf.
Și chipul tău senin în adîncul sufletului

Traversîndu-mă strada,
Ținîndu-mă să nu cad.

despre...

Înălțări și căderi

De fiecare dată cînd se ocupă de un scriitor basarabean, critica noastră se loveşte de un prag inhibitoriu. Ea îşi înmoaie brusc exigenţele şi se lasă înduioşată de cîteva circumstanţe atenuante ce presează din afara esteticului. Liberă, deşi rareori aspră în judecăţile asupra literaturii din interior, ea cade de îndată ce e vorba de un scriitor de peste Prut în atitudini paternaliste, de nu de-a dreptul maternaliste. Exerciţiul ei e jenat de o stare de culpabilitate tradusă în supraevaluări, menajamente ori chiar cocoloşeli. În acest fel crede ea că poate plăti, ori măcar compensa, frustrările şi privaţiunile istoriei. Dar o literatură nu îngăduie două măsuri şi critica nu poate lucra pentru unii cu ocaua mică iar pentru alţii cu ocaua mare. Pe de altă parte, însă, circumstanţele atenuante ce survin nu sînt doar reale, ci şi prestigioase. Literatura basarabeană trece Prutul cu un prestigiu al suferinţei (şi chiar al martirajului) şi cu un prestigiu al misionarismului. Ea e precedată de aceste două prestigii, devenite acolo calităţi structurale dar omologate dincoace printr-un rabat de exigenţă. Înainte de a se impune, ea impresionează prin prestanţa ce o premerge. Nu-ncape vorbă că e aproape imoral, şi oricum delicat, să întîmpini cu obiecţii de natură strict estetică o literatură ce răspunde la urgenţe şi imperative şi care e angajată din plin într-un act social, trăindu-şi eficient investitura naţională. Ea are o misiune metaestetică şi dacă nu şi-ar împlini-o cu prioritate, înseşi rosturile ei ar fi ameninţate. Literatura e însă un domeniu nemilos şi menajamentele de azi se vor întoarce mîine în rezerve şi declasări cu atît mai dureroase. Literatura basarabeană e tratată acum ca un copil proaspăt înfiat, ceea ce e de două ori nedrept. Întîi pentru că ea face parte în mod firesc din literatura română şi, dincolo de orice accidente tragice provocate şi produse de istorie, aceasta constituie cadrul ei referenţial şi concurenţial. Ea trebuie deci solicitată şi alertată printr-un principiu de sincronizare şi nu lăsată pe seama unei retardări programatice ori inconştiente. Şi, a doua oară, pentru că precauţiile şi deferenţa cu care e întîmpinată, devenite regulă, îi vor stimula provincialismul şi retardarea în loc să i le vindece. De altfel, această retardare, scuzabilă istoriceşte, a şi început să fie valorizată ca o distincţie şi ea se transformă încetul cu încetul într-un soi de ţîfnă îmbufnată, arătîndu-se, în multe cazuri, fără leac. Poeţi nu altfel decît minori se poartă genialoid şi o poezie sentimentaloidă prosperă riscant de sfidător. Handicaparea estetică a acestei literaturi are şi cauze şi merite sociale — şi ele trebuie recunoscute —, fiind, poate, un sacrificiu consimţit. Dar poeţii noştri din Basarabia trebuie să iasă din situaţia de rentieri ai propriei retardări şi să se privească în faţă pînă nu e, pentru toţi, prea tîrziu şi ireparabil. Cartea lui Emilian Galaicu-Păun **(Levitaţii deasupra hăului,** Ed. „Hyperion", Chişinău, 1991) e un prilej nimerit de a lăsa deoparte criteriile mizericordioase şi de a-l trata pe autor ca pe un om mare şi ca pe un simplu poet.

Nu ştiu dacă Galaicu-Păun se află abia la primul volum ori a depăşit mai de mult acest moment. **Levitaţii**-le... sade n-au, oricum, nimic din scriitura ezitantă a începutului, beneficînd nu doar de o sintaxă unitară, ci chiar de una stabilizată într-o formulă. Poetul a trecut de faza disponibilităţilor şi a optat pentru viziunea scuturată de accese expresioniste. Poemele lui sînt o grafie a spaimei şi neliniştii, o scripturalizare a terorii existenţiale. Ele transportă această teroare, fie imediat, fie ancestrală, printr-o poetică a materialităţii, din visceral în metafizic, exersînd vertijul în angoasă şi iluminarea în supliciu. Poezia transcrie, într-un ceremonial al concretului violent, căderile în abis ale fiinţei, frisonul neantului şi emergenţa morţii. Ea foloseşte un limbaj imediat, carnal şi limfatic, pentru a capta aceste jeturi de teroare ce ţîşnesc din adînc şi o sintaxă crispată pentru a reproduce transa aneantizantă a realului. Materialitatea discursului e un efect al vehemenţei frisonului şi un mod de a aduce drama, fără apeluri patetice, pînă în intimitatea fiziologicului. Spaimele lui Galaicu-Păun se apropie de o limită sanguinică a limbajului, iar utilizarea programatică a visceralului transformă discursurile într-un carnagiu. Reportajul terorii tinde spre fişa clinică, notînd progresia acesteia cu scrupulozitate, simptom după simptom, şi folosind fiziologia ca pe o scară spre sensul ontologic : „Un gol sub linguriţă Golul de / sub linguriţă urcă rece / prin trup ca un bulbuc de aer / prin apa curgătoare-a cărnii Urcă / un gol în piept Prin pilnia deşartă / a inimii bolboroseşte-n sînge / un gol de sub lin... de sub lim- / bă urcă se înnoadă / în gît un gol o bilă de neant / obuz al spaimei care-mi sfarmă gura / zerou al cărui strigăt încă nici un / ovăl nu este-n stare a-l / rosti" **(Un gol...)**. Acordul pe care Galaicu-Păun încheie această radiografie a spaimei ce cutreieră întreaga fiinţă relevă îndeajuns credinţa sa într-o funcţie exorcizantă a discursului. Şi, într-adevăr, poetica lui se bizuie pe o religie o rostirii, pe o învestitură. Ea nu e un limbaj degradat şi neputincios, ci mai degrabă unul taumaturgic şi impetuos. În poeme subzistă chiar şi un avînt romantic spre retorism, adesea tradus în emfaze (perceptibile încă din titlul volumului), şi o voluptate a contorsiunii expresioniste ce tinde să stoarcă din real şi ultima potenţă dramatică. Pe aceste linii, poetul trece în viteză pe lîngă sine, tras înainte de o voinţă programatică şi de un zel tragicoid ce-i împing textele în inflaţie. Suferinţa lui începe să devină nu doar intensă, ci şi grandioasă şi ea umblă la un limbaj ostentatoriu, copleşitor mai degrabă prin enunţ decît prin efect. Poemele se gripează în astfel de cazuri din prea mult elan, depăşindu-şi prin discursivitate norma existenţială.

Limbaj de investitură, inflamat şi virulent, poezia lui Galaicu-Păun se naşte la intersecţia a două atitudini şi din interferenţa lor. Poemul lui, presat de urgenţe şi somat de imperative, e locul de întîlnire al politicului şi religiosului, ambele trăite cu febră şi într-un angajament direct, mai curînd spasmatic decît contemplativ. Tînărul poet basarabean n-are nimic din lirica de smirnă şi tămîie practicată la noi şi el nu va cînta nici o clipă cu suficienţă popească. Poezia lui nu e una de amvon, de pure încantaţii bizantine şi beatitudini livreşti, ci o asumare tragică a credinţei. Ea nu celebrează un sentiment convenţional şi un decor şi nici nu profită de ritualitate şi simbolistică pentru a-şi asigura un registru de exerciţiu. Revelaţiile şi epifaniile sale cutremură de fiecare dată realul, manifestîndu-se ca frisoane existenţiale. Graţia acţionează la el convulsiv, mai degrabă cu atrocitate decît cu delicateţe. În sufletul ortodox al lui Galaicu-Păun zace un protestant şi chiar în expresionismul crucificării el exploatează mai curînd o tradiţie catolică decît una bizantină. Într-un comentariu dedicat **Levitaţii**-lor („Vatra", 10/1992). Aurel Pantea, punînd în valoare dimensiunea religioasă a poemelor, îl socoteşte pe autor „un poet cu autentică vocaţie mistică". Contactul lui Galaicu-Păun cu temele sacre provoacă, ce-i drept, de fiecare dată, un vertij existenţial, poetul înţelegînd această relaţie în stricteţea verticalităţii. Realul lovit de sacru e, în poezia lui, un real panicat, ameninţat de căderi şi înălţări şi trăind în această dinamică. Dar poate că nuanţa mai corectă a acestei potenţe mistice constă în secularizarea ei, în devierea într-o poezie politică. Poetul nu urmăreşte atît propria iluminare cît plonjonul în suferinţa existenţială, în atrocitatea condiţiei umane. El aduce în poezia politică ardenţa şi exasperarea unui limbaj mistic, transpunînd în agonie ecoul versetelor biblice : „ca un ciine Exodul e tocmai lungimea / sîrmei de-a lungul căreI cu lanţul de gleznе alergi // tremuri şi sîrma se zgribuleşte de frig pîn-ajunge / sîrmă ghimpată // stai ! — şi tainul în drum ţi se toarnă direct pe pămînt / nările adulmecă aburii denşi — levitaţia / Cinei de Taină mincarea înghеţată / bocnă dar — „nicigo !" vei dezbate-o cu cizma / pîinea noastră / cu cizma ! / cea de toate zilele / cu cizma !! / dă-ne-o nouă / cu cizma !!! / astăzi / cu cizma cu cizma / u ciz-u ciz-ma--ma ! // aşchii de pîine-nghеţată îţi vor pironi / limba în gură topeşte-le-n / puţina căldură trupească ce ţi-a mai rămas // şi zgribulit ca un ciine Exodul urmează-ţi-l pe paralela / sîrmei ghimpate hau-hau ! paralel cu... sîrma ghimpată şi tu !" Virulenţa acestui limbaj dramatic ce întoarce o febră mistică a imaginarului înspre patosul existential se loveşte adesea de înclinaţia poetului spre jocurile de cuvinte. Impetuozitatea vizionară se împiedică astfel în migală şi inteligenţă, întreţinînd un conflict între vocaţie şi tentaţie. Jocurile de cuvinte nu deschid întotdeauna o perspectivă asupra abisului din interiorul limbii şi ele cad în simpla gratuitate, descumpănind poemul. Acesta se mişcă atunci între urgenţă şi inteligenţă, cu rezultate cel mai adesea discutabile. Poetul cedează unei ispite a abstractizării care joacă la limita obscurităţii, ocultînd, prin pure exerciţii de virtuozitate, viziunea. Dar el iese de regulă victorios din această tentaţie, acordînd din distorsiuni un discurs complex, alcătuit din rupturi şi crispări, din febre şi teroare.

Al. Cistelecan

POLITICA LITERARĂ ŞI VICEVERSA

● În nr. 32/a.c., **Cronicarul** ultimei pagini a **României literare** ne onorează cu atenţia d-sale. De fapt, ne acuză de următoarele : 1) că am „atacat-o" pe Monica Lovinescu în stilul lui Valeriu Cristea ; şi 2) că sîntem proşti.

● Cît priveşte această din urmă problemă, aici **Cronicarul** nu lasă loc de răspuns : de altfel, nici din partea noastră, la asemenea tranşantă formulare, nu mai încap comentarii. Foarte bine, nene, las' să fim noi proşti !

● În prima chestiune, însă, ne pare rău... dar noi n-am „atacat-o" pe Monica Lovinescu ! Noi am formulat doar cîteva păreri într-o problemă **literară** în care opiniile noastre nu coincid cu cele ale Monicăi Lovinescu. Ăsta e un lucru foarte normal, în lumea literelor, şi credem că el nu a deranjat-o deloc pe scriitoarea în cauză, care este un rafinat om de cultură.

● A sărit însă, ca ars, **Cronicarul !**

● Bine, noi ştim că în jurul personalităţilor importante, în rîndul cărora stă şi d-na Monica Lovinescu, **roiesc** tot soiul de avocăţei dornici **să-şi** arate la orice pas şi cu orice preţ fidelitatea interesată, dar parcă nu ne aşteptam să descoperim un asemenea caz taman la **România literară.**

● Cît despre comparaţia cu Valeriu Cristea, ne exprimăm admiraţia pentru spiritul asociativ agil al **Cronicarului**, dar oare să nu fi observat dînsul că, în vreme ce în cazul acela este vorba de un atac **la persoană**, în cazul nostru este vorba de un „atac" la text ? Imposibil să nu fi observat !

● Aşa cum este imposibil să nu fi **observat** că revista NOUĂZECI mai **are** încă 7 pagini în afară de pagina 2, cum li se întîmplă de obicei tuturor revistelor de 8 pagini.

● Aşa stînd lucrurile, noi credem că aprecierile **Cronicarului** nu privesc atît revista noastră, cît urmăresc să facă dovada profundului ataşament faţă de persoana, mă rog, ultragiată. De aceea ne permitem ca din acest colţ de pagină să adresăm d-nei Monica Lovinescu rugămintea fierbinte : doamnă, în momentele dumneavoastră de răgaz, gîndiţi-vă dulce la **Cronicar.** Vă este, orice s-ar zice, profund **leal !**

● Chiar dacă lealitatea asta ne întoarce stomacul pe dos, ea este oricum superioară sinceităţii unor trădători care au obrăznicia de a emite **niste** opinii literare diferite de ale dumneavoastră !

● Iar **Cronicarului de la România literară**, tot o rugăminte : domnule **Cronicar**, iertaţi-ne ! Noi sîntem cam proşti ! N-am stiut ce-i voie şi ce nu-i voie. Acuma ştim şi-o să ne conformăm. Dacă nu-i voie, nu-i voie, asta e ! Tot partidu', săracu', e-n toate...

● Şi-acum să-ncercăm puţin să generalizăm : dacă spui ceva rău despre G. Călinescu, despre Arghezi ori despre Nichita Stănescu (scriitori care — într-o mai mică sau mai mare măsură — au făcut compromisuri morale, sociale şi estetice în anii comunismului) — îţi sar în cap, din motive „pur" estetice, cei de la „Literatorul". Dacă spui ceva rău — din motive estetice — despre Paul Goma, despre Monica Lovinescu sau despre Ana Blandiana, de exemplu, îţi sar în cap cei de la „România literară", din motive morale şi politice.

● Dar noi, cei care am face asemenea odioase „atacuri", nici nu ne-am dat cu puterea F.D.S.N.-istă (ca să ne-nzestreze cu slujbe sau cu reviste), nici nu vrem să devenim vreun Rică Venturiano al presei de opoziţie. S-o mai fi putînd oare aşa ceva ? Sau meseria de scriitor (care, oricum, prin definiţie, presupune implicaţii etice, sociale, politice) a devenit în ochii multora doar un mod de manifestare a oportunismului ?

● Bineînţeles că „ne luăm" de presedintele ţării în cîte un poem politic. Dar asta înseamnă — neapărat ? ! — că nu ne mai putem permite să criticăm confuziile elementare (între social şi estetic) pe care le fac oamenii de cultură „din opoziţie" ? Părerea noastră e că ne aflăm astăzi într-o ambianţă culturală ce ar putea fi denumită **neopaşoptistă.**

● Receptorii români de artă se împart astăzi — mai abuziv chiar decît oamenii politici, la care lucrurile sînt mai complicate — în două categorii : „cu puterea" şi „cu opoziţia". Adică cum să ai curajul să nu-ţi placă „Balanţa" de Lucian Pintilie dacă ai votat cu Emil Constantinescu ? Iar dacă ai ceva îndoieli în legătură cu calităţile de **operă de artă** ale acestui film (fiind în schimb convins că încearcă să fie un fel de şedinţă naţională de terapie psihanalitică) poţi să spui oricui orice, toţi vor fi convinşi că eşti un neo-comunist ordinar şi că ai votat pe Iliescu şi P.R.M.-ul.

● Toată lumea e convinsă că filmul „Balanţa" ne prezintă România comunistă ca atare şi nu România din capul lui Lucian Pintilie. Iar dacă nu prea înţelegi, de exemplu, care-i legătura dintre titlu şi restul filmului sau dacă-ţi dai cu părerea că personajele n-au dram de lumină interioară şi că sînt împărţite schematic în „bune" şi „rele", transformîndu-se în nişte caricaturi — nimeni nu-ţi va spune : „domne, nu te pricepi la filme !" sau „domne, n-ai pic de gust !". Cu siguranţă vei fi bănuit că nu te poţi privi cinstit în faţă, că nu recunoşti ce pramatie de om ai fost şi eşti încă, că n-ai putere şi răspundere autocritică, că nu eşti în stare să exorcizezi... Deci : capodoperele cinematografiei postrevoluţionare prezentîndu-ne direct, ca şi nereflectat, sinistra noastră realitate comunistă, **nu mai au** receptori, privitori etc. — ci **au numai** pacienţi.

● A zice ca Alex Ştefănescu, într-un număr mai vechi din „România literară" că opera cea mai valoroasă a lui Ion Băieşu este serialul **Tanţa şi Costel** şi asta doar datorită faptului că „desfiinţează" falsa imagine a „omului de tip nou", ceauşist, este acelaşi lucru cu a zice că „Don Quijote" e cea mai bună scriere a lui Cervantes pentru că în această operă sînt desfiinţate acele blestemate romane cavalereşti. (Vă rugăm să observaţi că nu folosim comparaţia — aberantă şi predilectă celor de la „Literatorul" — cu arta proletcultă care era bună pentru că „desfiinţează" burghezo-moşierii răi. Chiar nu ne interesează polemica pseudo-literară.)

● Nu sîntem utopici. Nu credem în structurarea rapidă a societăţii civile româneşti. În mai bine de o sută de ani (furia istoriei, furia destinului !) nu s-a putut realiza o stratificare adecvată şi stabilă a acesteia. Mai e mult pînă s-avem şi noi sansa normalităţii. În veşnic tînăra provincie românească se pare că va fi întotdeauna nevoie — cam o dată la 50 de ani — de reciclări radicale : poeţii devin senatori şi comentatori politici profesionişti, cizmarii devin poeţi şi tirani, filosofii îşi descoperă vocaţii de oameni de afaceri culturale, şefii de partid devin săpători (la canale naţional-fluviale) etc. etc. etc.

● Nu sîntem utopici. Visăm doar la structurarea firească a vieţii noastre literare. Vrem ca atunci cînd există polemică literară, aceasta să aibă (măcar) şi problematică literară. S-ar putea ca peste cîteva decenii un istoric literar să constate strania apariţie a curentului literar de la „Literatorul" şi a celui de la „România literară", apariţie motivată incipient doar de oportunismul sau ne-oportunismul politic. Poate c-atunci, din perspectiva timpului, lucrurile să pară aşezate şi să capete o anumită coerenţă şi justificare. Dar — ghinion ! — noi, săracii, sîntem prea aproape de fenomen.

● Oricum, în acest context, spectacolul pe care îl oferă un critic literar de talia lui Valeriu Cristea, ce polemizează pe pagini întregi de revistă cu cititori anonimi ai cotidianului „Evenimentul zilei", ţine de fabulos, de absurd şi de fascinatoriu.

„Nouăzeci"

COLECTIVUL DE REDACŢIE :

Cristian Popescu, Ioan Es. Pop, Cătălin Ţîrlea

Megastar, megaartistă.
„Nouăzeci" — megarevistă!

numărul 7, noiembrie 1992

NOUĂZECI

SUPLIMENT DE DIRECŢIE AL REVISTEI LUCEAFĂRUL

APOPLEXIA NAŢIUNII. MAICĂL GECSĂN ŞI LUPTA DE LA VASLUI

Bineînţeles că sosirea mega-starului în România este echivalentă cu un eveniment istoric de talia luptelor de la Mărăşeşti. Încărcată de glorie, eroica noastră tînără generaţie nu va mai cînta în vecii vecilor la frunză, ci numai la dolar (pe care nici măcar nu-l va tăia la cîini) :

„Foaie verde de dolar
Fă-mă, mamă, mega-star !"

Aşa cum Ştefan cel Sfînt, fiind prea scund, nu se mai putea urca pe calul de pe care căzuse în toiul bătăliei, aşa şi Ion Iliescu, fiind extrem de politicos, a aşteptat vreo oră mega-starul sub un castan. Un singur lucru nu înţeleg : n-o fi citit domnul Preşedinte ziarele noastre extremiste, din popor, care-l anunţau cu atîta grijă şi cu mai bine de-o lună înainte că mega-starul nu vine la Bucureşti să dea un concert, ci o lovitură de stat ? Dacă-i înfigea americanul mişeleşte pumnalul în spate sub castan ?

Oricum, ca o binemeritată pedeapsă pentru că nu ne-au acordat clauza, Bush, Clinton şi Perot l-au aşteptat două săptămîni încheiate într-un boschet din dosul Casei Albe pe Gică Petrescu. Degeaba !

De ce o fi alergînd numai poliţia română în acelaşi clip cu mega-starul ? Sînt convins că întreg parlamentul, başca guvernul cu toţi miniştrii, secretarii şi sub-secretarii de stat sînt extrem de invidioşi că nu aleargă şi ei.

În mintea mea două uimitoare expresii ale spiritualităţii noastre se luminează reciproc : mega-starul şi românul-absolut. **Rareori inteligenţa omenească a putut da naştere unor noţiuni atît de miraculos semnificative şi de cuprinzătoare. Ele două strălucesc una prin alta la fel cum tot reciproc se luminează alegerile din septembrie '92 şi primirea făcută la Bucureşti** mega-starului. **Sensul exact al acestei duble iluminări fiind sentimentul abisal al mahalalei şi mega-prostia la români.**

Mega-starul a fost pentru noi ca-comeata pentru contemporanii lui Caragiale. A secat laptele din ţîţele tuturor mamelor române sub 20 de ani.

Ion Cristoiu, ca orice mega-ziarist, nu poate fi altceva decît speculantul ordinar al mega-prostiei naţionale. Ziarul" său titra cu litere de-o şchioapă : „Milioane de tineri în pragul disperării". Ce s-a întîmplat ? După concertul de la Bucureşti se-mbolnăvise mega-starul **de gilci. Gloriosul tineret român s-a bulucit prin biserici să dea acatiste. Însuşi Patriarhul a fost extrem de mîndru de această renaştere a credinţei în sufletul noii generaţii. Iar** mega-starul **bineînţeles că s-a însănătoşit instantaneu.**

Unde eşti tu, Nene Iancu, ca punînd mîna pe ei ...

Cristian Popescu

FANDACSIA LA ROMÂNI

E idee, Leonido ? E fandacsie, bobocule ? E ipohondrie, soro ?

Nu e ! Dacă nu-i, nu-i ! N-ai ce să-i faci ! Păi a fost idee, Leonido, cînd a spus toată lumea c-o să iasă neocomuniştii nedemocratici la putere ? N-a fost, că uite că chiar a ieşit. Fandacsie a fost, bobocule, cînd s-a avertizat c-o să intre reacţiunea-n Parlament ? N-a fost, că uite c-a intrat. A fost ipohondrie, soro, cînd te-a oprit săptămîna trecută nea Mardare pe bulevard, în dreptul Cişmigiului, şi ţi-a spus : „Ne-am ras !"? N-a fost, că uite că ne-am ras !

Da ! Şi tu, acuma, ce te faci ? Că toţi reacţionarii te ştiu că eşti republican, că eşti pentru naţiune... Şi toţi republicanii te ştiu de reacţionar... ! Te-ai ras ! Păi pe 11 octomvrie, mă rog frumos, ai fost la vot ? Că doar ţi-a zis toată lumea bună de la reacţiune, cînd te-ai dus să bei o bere la „Sighişoara", pe Călăraşi : „nene, dacă nu te duci mîine la vot, şi dacă nu vii poimîine cu ştampila pe buletin, dacă trişezi iar dreptul constituţional, cum ştim c-ai mai făcut şi pe 27 septemvrie, aicea să ştii că nu mai ai ce căuta !". Te-ai dus dup-aia la republicani, pe Galaţi, la Paraschivoiu, unde-i berea mai scumpă, da' acolo ţi-au zis şi republicanii : „Nene, ori cu buletinu' ştampilat, ori valea !". Oamenii, cu toţii, te-au avertizat, nu poţi să zici că nu ţi-au zis. Da' tu te-ai dus la vot ? Nu te-ai dus ! E, acuma să te văd unde mai bei bere, fără ştampilă pe buletin.

Eu ştiu ce-i în mintea ta ! Tu zici aşa ; ce-mi trebuie mie raţiune, ce-mi trebuie mie republicani ?! Las' că-l am pe Caragiale. Bine, îl ai pe Caragiale, da' vezi care-i curentu' de opinie mai nou : „Ia mai terminaţi-vă cu Caragiale ăsta al vostru !". Aşa zice lumea bună. De-acu-ncolo, dacă vrei să mai ai unde bea o bere, trebe ştampilă la buletin. Fără ştampilă „Jos Caragiale", nu merge ! He, io ştiu ce-ţi zici tu : păi cum să termin, nene, cu ăsta, dacă-i ipohondrie-n ţară ?! Păi ipohondria de unde vine ? Nu vine cînd cazi din fandacsie ? Şi fandacsia, mă rog, ea de unde vine ? Nu vine de la o idee ?! Aia e ! Cum e românu' nevricos, de curiozitate, imediat intră la o idee.

Giantă latină, domnule, n-ai ce-i mai zice !

Cătălin Ţîrlea

horia gîrbea

CĂRȚILE

— scenariu pentru televiziune —

— Fragment —

IONESCU : Mă iertați... Nu vreau să fiu indiscretă. Eu nu mă bag. Lucrul omului e-al omului. Dar ce aveți în ele ? Că-s mari și grele !

SCRIITORUL : Cărți...

IONESCU : Cărți ? Așa de multe ?

POPESCU : Da' mobila n-o aduceți ?

SCRIITORUL : Am și instalat-o ieri. Au rămas doar cărțile.

ADMINISTRATORUL : Mda, dar curios c-aveți multe.

IONESCU : Da' așa de grele-s cărțile ?

UNUL DE LA TABLE : Sînt grele dacă-s groase.

ADM. : Sînt groase ?

SCRIITORUL : Și groase, și subțiri, volumul de hîrtie tot atît cîntărește. Ce să-i fac, s-au strîns, vorba dumneavoastră.

ADM. : Da' nu le puneți pe toate în casă, nu ?

POPESCU : Ei, cum să le pună pe toate, nici n-ar încăpea.

SCRIITORUL : Ba sper să-ncapă. De aia m-am mutat. Nu mai mergeau în două camere. Aici sînt trei.

IONESCU : Mai e și boxa.

SCRIITORUL : În boxă nu pun. Aia e pentru alte scopuri.

ADM. : Și ce, o să stați acum cu cărțile astea în casă ? !

SCRIITORUL : Sigur, de ce nu ?

ADM. : Așa e ? De ce nu. Da' nu le citiți pe toate odată. Puteți lăsa și la boxă și la spălătorie dacă vreți, vă fac eu loc.

SCRIITORUL : Dar eu le-am luat să le citesc, nu să le țin la spălătorie.

IONESCU : Păi nu le citiți toate odată, vorba dumnealui.

ADM. : Și-n toate lăzile numai cărți ?

SCRIITORUL : Da.

ADM. : Și atît de grele... În casă...

SCRIITORUL : Da. În fond e casa mea și... Doar nu aveți ceva împotrivă ? Nu ?

ADM. : Nu... Sigur că nu... Dar casa a fost consolidată la cutremur, Și cine știe...

SCRIITORUL : Păi dacă a fost consolidată, cum să nu se știe ?

ADM. : Adică a fost consolidată, deci a fost stricată și dacă urcați astea la patru, doamne-ferește.

SCRIITORUL : Dincolo, unde stăteam, n-a fost nimic.

ADM. : Știu eu unde stăteați ?

IONESCU : Aici la noi e mai înalt. Mai bine puneți mai multe în boxă.

SCRIITORUL : Dar dacă vreau să le citesc ?

IONESCU : Coborîți. Avem lift. Acolo e mai liniște. Nu se poate așa greutate pe planșeu. Eu nu mă pricep, da' mi-a zis un cumnat cum e cu planșeele.

POPESCU : Eu cînd m-am mutat am lăsat cărțile la țară, la mama.

SCRIITORUL : Mă rog... Dar vă duceți la țară să le citiți ?

POPESCU : În concediu mă duc. În rest n-am timp de citit ca alții.

ADM. : Adevăru' ăsta e, că n-avem timp de citit. Avem serviciu, răspunderi.

SCRIITORUL : Da, înțeleg, dar asta e meseria mea. Sînt scriitor.

IONESCU : Ai scris dumneata atîtea cărți ?

SCRIITORUL : Astea nu sînt scrise de mine.

ADM. : Păi vezi ! Deci nu te interesează direct.

UNUL DE LA TABLE: Domnu'șef, domnu' administrator. Te rog eu, rezolvați cumva, dar nu mai vorbiți atît că mă doare capu'. Ei !

POPESCU : Ce te bagi dumneata? Cînd ți-o cădea blocul în cap n-o să te doară ? Ce-o să faci ?

CEL DE LA TABLE : Bine. Atunci hotărîți să le puneți la subsol și gata.

SCRIITORUL : Dar chiar credeți că puteți hotărî așa despre cărțile altuia ?

DE LA TABLE : Dacă nu-ți convine mută-te în altă parte !

POPESCU : Noi nu vrem să forțăm pe nimeni. Dar aici e interesul asociației, nu, domnu' administrator ?

IONESCU : Sigur. Așa poate și eu vreau să fac în casă garaj sau să cresc porci. Nu ?

SCRIITORUL : Dar nu este același lucru !

ADM. : Ba da, că porcul are 200 de kile maximum, dar cărțile astea au o tonă pe puțin. Eu nu pricep la ce vă trebuie. Ce faceți cu ele ?

SCRIITORUL : Le citesc.

IONEL : Aveți cărți cu poze ?

SCRIITORUL : Nu, sînt cărți de de oameni mari.

POPESCU : Da' lăsați-i și pe ei, că nu le mănîncă.

SCRIITORUL : Îi las cu plăcere dar... nu sînt de copii. Sînt reviste franțuzești de literatură.

ADM. : Păi ziseși că sînt cărți.

SCRIITORUL : Sînt și reviste.

ADM. : Ori cărți ori reviste ? Hotărăște-te.

SCRIITORUL : Ce importanță are pentru dumneavoastră ?

IONESCU : Are ! Că dacă se dărîmă șandramaua, pe noi se dărîmă.

SCRIITORUL : Zău, așa... N-aș vrea să vă supăr dar sînt cărțile mele și e normal să mi le țin în casă. Să am acces la ele.

ADM. : Dar nu zice nimeni să n-ai acces. Le pui și dumneata frumos în boxă sau la spălătorie și pe cele mai de trebuință le pui în casă, nu ? Și eu țin cărți. Acolo 40—50 ! Mata ești scriitor. Ții 400, poftim, da'nici chiar așa. Cîte sînt ?

SCRIITORUL : Nu știu exact.

POPESCU : Păi cum nu știi ! Faci atîta caz și nu știi cîte sînt ?

SCRIITORUL : Dar dumneavoastră știți exact cîte cărți aveți ?

POPESCU : Eu nu sînt scriitoare.

IONESCU : Noi nu facem atîta caz de cărți.

SCRIITORUL : Bine, nici eu nu fac caz. Dar nu s-ar putea să mă lăsați să le duc sus ? Îmi asum eu răspunderea.

ADM. : Dacă o să cadă casa pe noi, degeaba îți asumi răspunderea că n-ai bani s-o repari. Mai bine să previi.

SCRIITORUL : Dar nu-s atît de grele.

ADM. : Ei, nu ! Ia te uită ! Ia te uită ! **(deschide o ladă, le cîntărește în mînă).** Păi ăstea sînt grele de tot ! Asta are 10 kilograme !

M. IONESCU : Și asta ! Poftim. Ia te uită. Ia poftim !

SCRIITORUL : Dar lăsați-le.

POPESCU : Lasă că nu le facem nimic. Am mai văzut și noi cărți **(cei doi cu tablele se apropie și ei, și copiii).**

ADM. : **(decis)** Nu se poate. Sînt grele.

POPESCU : Și parcă nici nu sînt românești.

SCRIITORUL : Nu. În cutia asta nu sînt românești.

IONESCU : Dar asta ce limbă e ?

SCRIITORUL : Grecește... Sînt cărți în grecește.

ADM. : Știi mata grecește ?

SCRIITORUL : Știu. De ce să nu știu ?

IONEL : Ia zii ceva pe grecește.

ADM : Auzi, apropo : ești sigur că nu ne trezim cu poliția ?

răzvan petrescu

BĂTRÎNA CU PĂPUȘĂ

Era o dimineață mohorîtă cînd, în clipa în care am încercat să trec strada, pe verde, m-a oprit o bătrînă. Ca și dimineața, trebuie să mărturisesc că femeia era destul de urîtă, unii ar spune oribilă, mai ales că nu purta pantofi. M-a întrebat pe un ton de conversație ușoară ce mai fac. I-am răspuns că încerc să traversez, altceva nu mi-a venit în minte, fiind oarecum încurcat și de faptul că priveam în jos și ea avea unghiile de la picioare date cu lac mov, ca să nu mai vorbesc că la ora aceea zbîrniiau destul de indiferente la stopuri foarte multe mașini sport, roșii, japoneze, cu două locuri, incomode, însă extrem de rapide. Atunci mi-a zîmbit și, într-un anume fel, m-a fermecat. Nu mai avea nici un dinte, însă limba îi era la fel de roșie ca automobilele. În plus, prin tot acel fum al țevilor de eșapament, din gura ei izvora un parfum portocaliu.

Peste un minut a venit autobuzul, claxonînd fără motiv.

Ne-am suit amîndoi, ea prima, eu împingînd-o de la spate, ocazie cu care i-am simțit cocoașa, destul de tare, și am găsit loc chiar lîngă șofer. După ce a scos un oftat, bătrîna a scos din sacoșă o păpușă măricică, și mi-a cerut să mă uit la ea. Era o păpușă obișnuită, cu părul blond, îmbrăcată ca o asistentă medicală, cu bonetă, ochelari și chiloței albi, dar cu pulpele de plastic roz străpunse cu briceagul. Am apreciat jucăria și bătrîna mi-a destăinuit că a cumpărat-o de la un mic magazin de pe strada **Intrarea nopții,** aflată lîngă spitalul Grivița. Am trecut peste faptul că pe strada **Intrarea nopții** nu sînt magazine de unde poți cumpăra păpuși, ca și pe lîngă celălalt, mai puțin important, că o asemenea stradă nu există, și am am continuat să admir păpușa care respira abia auzit, răspîndind un ușor miros de amoniac. Am încercat să deschid geamul, însă șoferul mi-a făcut un semn ciudat, cu degetul lipit de buze, semn pe care n-am știut să-l interpretez altfel decît printr-o interdicție, așa c-am renunțat la trasul ferestrei ,pe de o parte și pentru că, din pricina ruginei, era mai mult ca sigur că n-aș fi putut-o mișca din loc nici cu un deget.

În pofida unui obicei destul de vechi, am renunțat să cobor la a patra stație, și am rămas așezat lîngă bătrînă, privind cum trece pe lîngă mine ministerul unde lucrez de atîta vreme. Ministerul este un obiect cenușiu, plin de cotloane, unde cei mai importanți ca și cei mai puțin importanți oameni vorbesc, scriu sau fac pipi, și unde eu mă plictisesc de ani de zile, pentru că tot ce am de făcut la birou este să decupez zilnic articole politice, cu foarfeca — am o foarfecă dreaptă, chirurgicală, pe care o păstrez de pe vremea cînd eram chirurg — sigur, acum s-a cam tocit, însă o lustruiesc mereu, așa că nu numai că pare ascuțită, dar chiar și taie, pe urmă îi dau unui coleg tăieturile din ziare, el le culege pe calculator și, cînd îmi vine rîndul, iar asta se întîmplă o dată la trei zile, le iau de la el și le lipesc pe o hîrtie tare, cu antet, muncă pe care unii o numesc a macheta. Evident, nu-mi place să machetez, însă avînd deja aproape patruzeci de ani, machetez. Dar cel mai nefericit lucru este altul, anume lipitul, deoarece de obicei nu avem lipici, și atunci ești obligat să scuipi pe spatele materialelor și să presezi cu mîna. De fapt, nimeni nu își poate imagina cîtă salivă are un funcționar. E adevărat, cînd intră ministrul în birou, și-o înghite, motiv pentru care macheta nu mai iese atît de frumoasă.

Ministerul are un acoperiș splendid, cu două antene gigantice și un butoi vechi, care probabil că folosește și el la ceva. Puțini oameni au avut norocul să stea acolo, sus. Șansa mea a fost să-l cunosc pe paznicul acoperișului, care mi-e vecin de palier, ușa din față, cu preș. În zilele foarte însorite, primăvara, cînd aerul are consistența și chiar mirosul spirtului, se văd munții, paznicul nu-i zărește, dar eu da, sînt acolo, nu foarte departe, ca niște viezuri albaștri.

Clădirea este enormă, deoarece nu are doar acoperiș, iar mie îmi place cel mai mult să alunec pe balustrada scării de marmură cu cîteva clipe înaintea femeilor de serviciu și ambasadorilor, unghere incitante, scaune descleiate, tavane din care picură apă și cuvinte, coridoare foarte lungi, cu multe uși pe care le deschizi degeaba, înăuntru se află de obicei o scrumieră mare în care fumegă o țigară, și o servietă burdușită, totul fiind cufundat într-o lumină verzuie, ce-i neliniștește pe curieri. De la unele ferestre se vede totuși Herăstrăul, pe care trec uneori bărcuțe cu pînze roșii. Îndrăgostiții nu se zăresc, pentru că se ascund. În rest, mulți pomi, cu frunze ministeriale, cu omizi, unele vin prin birouri, într-o zi am găsit una în sertar, de fapt era un vierme, pixuri fără pastă, un calculator care țîrîie, plus xeroxul la care tragem revista. Cîteodată nu o putem trage, deoarece se termină tușul. Atunci ne citim unul altuia horoscoapele din ziare și ne privim birourile de lemn.

Cam o dată la două săptămîni, pe deasupra ministerului trece un deltaplan cu motor.

Ei, acum am depășit clădirea, se vede mai clar lacul. E opt fără două minute, cred că pînă acum s-au înecat cel puțin trei funcționari, se întîmplă în fiecare zi, cel puțin așa se povestește, pentru că la ora asta trec bărcile cu motor, în timp ce ei, nemaiprinzînd autobuzul, disperați, traversează lacul înot pentru a ajunge la timp, să semneze condica. Bărcile îi taie de obicei în două.

Eu mi-am dorit întotdeauna să mă fac lutier.

Bătrîna de lîngă mine a adormit și am trecut și de Podul Grant, care seamănă cu mama. Este cel puțin bizar, ca să nu zic mai mult, faptul că în loc să mă duc la serviciu, unde ne disträm atît de bine, rămîn lîngă această bătrînă ce-mi dă impresia că nu s-a mai spălat de mult pe picioare. Acum trecem, mai precis sărim, peste o cale ferată înverzită. Două secunde mai tîrziu, călătorii recad pe băncuțe, cu un aer mirat, iar de undeva din spate se aude măcăitul unei rațe.

S-ar putea, totuși, ca numai eu să aud rațe, bărci cu motor, munți, ori cum se face dimineață. Asta îmi aduce aminte de vremea cînd eram copil și aveam o cameră mare, cu un covor care fumega. Așezam peste tot viori și omuleți din plastilină, ocheane, hărți, mingi de tenis, melci și lumînări. Ceara picura pe covor și eu ascultam. Cînd venea, mama făcea curat și singurele sunete pe care le mai puteam auzi erau cele din oglindă.

Bătrîna a deschis ochii. Observ că îi curge ceva verde din nas. Privesc în altă parte.

Au coborît aproape toți călătorii și nici măcar nu-mi dau seama unde ne aflăm. Poate nu ne aflăm nicăieri, deși șoferul schimbă vitezele într-un chip foarte real. De pildă, acum a trecut într-a doua. Prin parbriz se zărește o pădure.

S-a întunecat și s-a făcut destul de răcoare.

Bătrîna îmi cere apă. De unde să-i dau apă, mai ales aici, în plin cîmp. Autobuzul a plecat. Încerc să-mi aprind o țigară, nu reușesc, cred că bricheta nu mai are gaz, iar păpușa tace, lucru pe care-l consider de rău augur. O întorc cu burta în sus, nici așa nu zice **mama.** Mai mult, văd că și-a pierdut ochelarii și acum, chiar pe întuneric, disting că are un ochi verde și unul viu. Scot foarfeca chirurgicală și o spintec, ca la **ministeri.** Nu găsesc nimic, decît doi cîlți splendizi.

De undeva se aude zumzetul slab al unui deltaplan. O întreb pe bătrînă dacă mai avem mult pînă ajungem la ea acasă și-mi spune că nu. am ajuns.

E o groapă nu prea mare.

III. CASA

Tot trecutul meu se leagă de o casă și de nimic altceva. Pentru unii, casa este imaginea cosmosului redus la scară umană. Dincolo de protecția fizică, în hieroglifa ei se înscrie un rost de altă natură, mult mai cuprinzătoare. Omul are oroare de nemărginirea spațio-temporală ; el are nevoie de un univers mic în care să găsească mereu prezența liniștitoare a limitei, a hotarului, intimitatea **știutului** ; un asemenea cosmos adus la dimensiunile familiarului este casa ; tavanul și pereții sînt bolta și capetele lumii ; sînt cerul care poate fi ajuns cu mîna, pipăit, stăpînit ; cerul acesta capătă astfel ordine și sens ; casa pune limite acolo unde ele nu există, domesticînd infinitul și făcîndu-l suportabil. E (și) o formulă (poate este chiar cifrul) de a înfrînge spaima de nedeterminare și necunoscut. Înăuntrul ei se pune capăt nu numai spațiului, dar și timpului nesfîrșit. În casă, timpul se fixează în limite, devine istorie ; trecutul, prezentul și viitorul capătă coerență prin succesiunea firească a generațiilor, prin aceea că omul se așază la locul lui menit în lanțul seriei : a fost viitor, este prezent și va fi trecut.

Nu orice casă are însă un destin crescător. În copilărie, îmi aduc bine aminte, eram convins că fiecare casă este cu adevărat vie și seamănă la chip cu cei dinăuntrul ei. Mai ales ferestrele semănau grozav (și acum sînt sigur că nu a fost deloc o părere) cu cei care o locuiau. Mai văd și acum ferestrele casei unor vecini ai noștri, ferestre care aveau surîsul, luminozitatea, chipul viu al femeii acelei case.

Eu nu mi-am iubit casa. Am găsit-o ținîndu-mă întotdeauna întunecat, prin niște geamuri cu perdelele mai tot timpul coborîte. Ai fi zis că sub geamuri stăteau cearcăne uriașe, lungi cît cearșafurile ; lumina care ajunge în încăperi era veștedă și veche de un veac. În casa asta stătea mai mult trecut decît prezent, era o casă cu ritmurile vitale mult scăzute, în care se tăcea cu mîinile și se amenința cu violență ; la trei ani și jumătate l-am văzut întins în mijlocul camerei, între lumînări, pe primul nostru mort ; de atunci, moartea s-a instalat în mine și a crescut zi după zi.

Casa noastră era invadată de trecut. Întunericul era bine păstrat înăuntrul ei zi și noapte. Noi înșine, în această întunecime, nu eram decît niște contururi inconsistente, fumegoase, aproape de pulverizare. Eram prizonierul acelei case, acelor încăperi, acelor tăceri țiuitoare ; în mintea mea de copil își făcuse locul bănuiala că printre noi, făpturi dematerializate, dar încă vii, apar, sau pot apărea, se pot amesteca pînă la confuzia cu noi spectrele celor duși. Acolo, în casa aceea, s-a consumat pentru mine viitorul. Casa aceea a fost prima ipostază — fundamentală — a muzeului care a crescut, treptat, înlăuntrul meu și m-a făcut posesor al atîtuia trecut încît prezentul și viitorul mi-au devenit vagi, închise, similare trecutului. Plecarea mea de-acolo, încercarea de evadare, a dat într-un fel greș. Mi-a plăcut să locuiesc în internate, cămine, cu lume multă și pestriță ; niciodată nu mi-am mai dorit o casă și, de atunci, niciodată n-am mai avut cu adevărat o casă a mea. N-o am nici acum și faptul că s-ar putea să am, prin nu știu ce întîmplare, una, pentru toți anii de acum încolo, mă neliniștește ca apropierea unei condamnări.

M-am întors, pentru cîteva zile, în această toamnă, la casa aceea. În urmă cu cîțiva ani, unii din familia noastră u încercat s-o învie : au construit într-o parte a ei o sală de baie, au populat-o cu țevi, chiuvetă, cadă, cazan ; au adus mobilă nouă în încăperi, au luminat-o, s-au zbătut s-o facă locuibilă. Dar ea s-a încăpățînat să nu lase prezentul s-o locuiască pentru prea mult timp ; cu un an și ceva în urmă, cînd am fost penultima oară acolo, casa părea să prospere ; oamenii din ea, tineri și dornici s-o schimbe, îmi arătau cît de tînără urma ea însăși să arate ; aveau încă multe planuri s-o facă primitoare și caldă cum, ziceau ei, trebuie să fi fost ea pe vremuri.

Dar m-am întors în această toamnă din nou și, acolo, în Maramureș, erau zile ploioase și întunecate. Casa aproape că-și reluase vechea înfățișare. Am văzut-o atunci cum se scufundă între noroaie și mi s-a părut că se scufunda în noroaie dintr-o voință care-i aparține numai ei. Părea că se strînge, se vestejește, se surpă în sine din voie proprie, nepăsătoare la cei dinăuntru, ostilă la tot ce o putea face iar vie. Ceea ce, cu un an înainte, părea să-i fi dat sînge nou, s-o fi împrospătat, să-i fi înlăturat întunecata oboseală zăcea acum nefolosit : țevăraie ruginită și spartă, mobile cocoșate, ferestre cu ochi orbi. Poate că în orice casă m-aș așeza, dacă s-ar întîmpla să-mi aparțină vreodată, casa aceea s-ar întuneca, ar îmbătrîni brusc și ar deveni semenul casei de-acasă.

Asemui casa cu pustiul : prima — închidere fără deschidere, al doilea — deschidere fără închidere. Nici unul dintre cei doi termeni nu e purtător de sens.

★

O POVESTE. Seară de seară aducea acasă saci cu ghips. Fura pentru acasă saci cu ghips. Mi-a zis într-o seară vino, ai să vezi, am mare nevoie de ghipsul ăsta.

Acasă nu-l băga nimeni în seamă. N-aveau nevoie de el.

El suia în pod, avea acolo o lampă. Lucra întreaga noapte.

Făcea acolo niște înfricoșătoare figurine de ghips. Arătau mai boante, mai murdare, mai diforme decît chiar degetele lui diforme. Idealul lui era să-și reproducă degetele ălea boante, pe care el le credea singurele frumoase. Nu-i ieșea măcar o dată un deget pe potriva degetelor lui, deși avea degete fără relief, nu era mare lucru să le modelezi în ghips.

L-am văzut sîmbătă ducîndu-și sacul cu ghips acasă. Curînd, podul n-o să-i mai ajungă, l-a umplut cu degete. Mîine podul are să se surpe sub greutate. Mîine, poimîine, copacii or să pară că sînt degete de ghips ; el n-are să se lase, el va birui pînă la urmă modelul ; n-o să vadă niciodată că degetele lui sînt atît de urîte încît materia refuză să le reproducă. Va crede mereu că are degete atît de frumoase, încît materia nu e în stare să le.

★

Sînt, într-un fel, un traducător de pustiu. Pustiu care vine dindărătul obiectelor. N-o fac ostentativ, o fac cu gîndul că, odată tradus, pustiul poate fi biruit, devine un dușman la vedere, cu care te poți măcar înfrunta. Sînt un practicant al eșecului, spaimei și, deopotrivă, derizoriului, dar sînt un practicant care știe că numai dovedindu-le într-o zi realitatea le va putea epuiza. Pentru că întreg muzeul nu e decît doar o construcție a limbajului : spun „moarte" și, de-a lungul vremii, îi configurez o imagine, o completez, o fac terifiantă. Și atunci, ceea ce nici măcar nu există începe să funcționeze ca și cum ar fi.

Asta este tradiția : moștenirea unor limbaje. Așa arată muzeul.

Ioan Es. Pop

GENERAȚIA '90 ÎNTRE «URIAȘI» ȘI «PITICI»

1. DE LA BREB LA BREBENEL. Nici nu s-a uscat bine cerneala/tușul tipografic de pe edițiile mai mult sau mai puțin trimestriale ale revistei CONTRAPUNCT, în care nouăzeciștii erau cînd desființați, cînd înregimentați în K.K.-nia optzecistă, că **generația '90** — multăputină, cîtă e — se vede pradă unei inflații de „tinere condeie", „săgetători", „fluturași" și „brebenei".

2. STAI CLIPĂ, EȘTI ATÎT DE ACNEICĂ ! Cotidianul AZI și-a intitulat, săptămînal, o pagină chiar așa : GENERAȚIA 90. Cine o publica, oare, în aceste coloane ? Cristian Popescu, Daniel Bănulescu, Horia Gârbea ? Nu, nici măcar Paul Vinicius. Niște puști și niște puștoaice (apți/apte, cel mult, să stîrnească elanurile pedofile ale unui mentor) confundă pălăria nouăzecistă cu șepcuța de la grădiniță și o arborează cu studiată nonșalanță. Prilej pentru computerele de la AZI de a pune în pagină compuneri „romantice" despre schimbarea anotimpurilor, prima zi de școală, sărbătoarea recoltei ș.c.l. Ba nu, să fiu drept ! Mai sînt și infatuări filozofarde specifice vîrstei de 15 ani, cînd orice inepție poate trece drept revelația unui „talent în devenire". Dacă, țigănuș provincial fiind, ți-a și mijit mustața, de ce n-ai cujeta despre Faust, bunăoară ? Stai clipă, ești atît de acneică...

3. MASTURBAȚIE CONTROLATĂ. Nu vreau să pomenesc aici numele acestor aspiranți la gloria literară și la seria nouăzecistă. În fond, ei n-au nici o vină că au fost trecuți, la grămadă, pe o listă arbitrară și, mai mult ca sigur, nici că au habar de stratificarea — după vîrste geologice — a literaturii contemporane Orișice adolescent(ă) ține să se masturbeze și în scris, comițînd poezele și alte urări de 1—8 martie versificate. La 13 ani, poți visa să fii un Păunescu, un Vadim, un Dan Verona — și nimeni n-are voie să te condamne : tot românul e născut poet, tot așa cum e predestinat să fie fe(de)senist. Pentru ca aceste precoce juisări logoreice să devină un „curent literar" ,o „generație" sau mai știu eu ce, a fost doar inventat festivalul național „Cîntarea României", secția de copii și tineret. Astfel, la sate și la orașe, în toate ungherele patriei, de la Gostavățu la Ungheni, au apărut „cenacluri"-le. Cîte un profesor, nu neapărat de română, a fost desemnat a le călăuzi pe drumul bine bătătorit al culturii de masă și pentru mase, sub atenta îndrumare a organelor (în drept). Minunații creatori anonimi, a căror sevă plăpîndă hrănea trunchiul fal(n)ic al culturii socialiste sînt, AZI, ziariști și/sau propagandiști, activiști ai diferitelor partide, ba chiar — unii — parlamentari. Urmașii lor — toți talentați, toți alfabetizați — vor a fi membrii și membrele (mai mult sau mai puțin virile) ale generației 90. Sau, poate, așa vrea cineva să pară lucrurile.

4. FASCINAȚIA BIOLOGICULUI. Mulți dintre cei propulsați, pe această cale, în generația 90 sînt, de fapt, membri ai unui cenaclu prin corespondență coordonat de profesorul TUDOR OPRIȘ. Personal, nu-l cunosc pe acest distins confrate în ale dăscălimii. Îmi amintesc însă emoția profundă resimțită într-a treia primară cînd, „la premiu", am primit minunata sa broșură despre **Uriași și pitici în lumea animalelor** (posibil ca titlul să nu fie citat foarte exact, au trecut vreo două decenii de atunci). E drept că, la vremea respectivă, visam să capăt **Robin Hood, Emmanuelle** sau **Ivanhoe,** dar asta e deja altă poveste. Pesemne, dl. Opriș predispune la literatură prin simpla rimare a numelui său. Altminteri, nu-mi pot explica pleiada de „tineri scriitori" atrași ca muștele de persoana sa cenaclistă, chiar dacă, mai întotdeauna, **uriașii** de AZI sînt **piticii** de mîine. Dl. Opriș crede, în spiritul minunatelor cărțulii editate de dînsul, că toate nimfele și nimfetele se pot preschimba în fluturi și fluturași (chinezești).

5. UNDE NI SUNT GRAFOMANII ? Recitesc rîndurile deja scrise și mă întreb de ce am fost așa de vehement. În definitiv, dl. Opriș poate fi un bătrînel simpatic, dintre cei care însuflețesc cancelariile cu poante suficient de deocheate pentru a alunga monotonia didactică. La rîndul lor, tinerii săi emuli (oare care-o fi femininul ?) sînt fetițe și băieței de toată isprava, multipli laureați ai concursurilor interjudețene gen „Pana de Aur", „Creioanele Hemorodului" sau „Carioca Caracalului". De ce nu s-ar defula și ei pe două-trei coloane din AZI, autointitulați „nouăzeciști" (autointitulați precum „Brigăzile Roșii") ? Mai știi, poate că fiecare serie biologică își are **generația** ei **90,** în chip de necesară poluție adolescentină. Și, în cele din urmă, de ce nu i-am accepta în rîndurile noastre ? O generație literară ființează cît timp scrie. Iară noi, noi nouăzeciștii ? Noi nu prea scriem, cel puțin de la o vreme încoace, Paul Vinicius vinde mobilă, Augustin Ioan proiectează vile pentru angrosiști, Simona Popescu e tot măritată, David Ioachim e în Israel, Andrei Damian e la Slobozia, Daniel Bănulescu e — din nou — portar de noapte. Unde ni sunt grafomanii ? Ce-i drept, cîțiva dintre noi se vor fi făcut ziariști și încă scriu (editoriale, rubrici fixe și alte asemenea). Mai mult decît atît : ei scriu, un Gârbea, un Popescu, un Ioan Es. Pop, la reviste prestigioase, precum **Phoenix, Luceafărul, Prostituția** și **Erotica-Top,** ori, în cazul lui Cătălin Țîrlea, **în Regia fotbalistică** (pe urmele **lui** dom' Tupan).

6. ȘASE ! A VENIT PRESA ! Din păcate, tirajul aproape ridicol la care e constrîns **Luceafărul** și suplimentele sale face inutilă publicitatea gratuită pe care le-o fac pseudonouăzeciștilor d-lui Opriș din AZI. De aceea, propun ca acest cotidian, cu tirajul său de zece ori mai mare, să reia integral articolul meu, pentru care nu pretind drepturi de autor, ci solicit doar scutirea de plata locației pentru hîrtia depozitată de firma PHOENIX S.R.L. în depozitele de pe șoseaua Cățelu ale societății „ROMÂNIA AZI" S.A. Mă veți întreba, desigur, care-i legătura dintre toate aceste elemente disparate sau, mai pe șleau spus, dintre sulă (prezidențială, iliesciană) și prefectură (tipografia FSN-Roman). Ei bine, în proximitatea acestor depozite de hîrtie am descoperit eu, la umbra ROTOMAN-ului, pagina din AZI în care am constatat că, săptămînal, încă un „nouăzecist" debutează.

Acolo era să mor / Ars de soare și pirlit îngrozitor... Fantoma d-lui Tudor Opriș plutea în aburi de toluen.

Dan-Silviu Boerescu

un poem pe lună

cristian popescu

CE MAI FACE ARTA

Arta își încalță pantofii cu tocul înalt, îi leagă cu sfori și trage tare de ele. Ca să danseze și cu ea cineva. Ca s-o scoată și pe ea cineva la Șosea. Ca să iasă și ea măcar o dată în lume. Arta își leagă de dreapta o sfoară și trage blînd cu stînga. Așa se piaptănă ea. Numai așa se rujează.

Ah, păpușica mea ! Cînd eram mic îi răstigneam carnea de pluș pe-o cruce mică de lemn de traforaj. Și așteptam trei zile și trei nopți. Iar ea-mi sărea în brațe : caldă, întreagă și vie. Din cînd în cînd umbra i se făcea, parcă, de luminare. Îi vedeam pe podea capul arzînd, săltînd, fumegînd. Și-mi plăcea.

Acum, la vîrsta ei, nu mai are de ales. Iese în fiecare duminică la marginea orașului. Stă ore întregi, aproape nemișcată, lîngă turnul înalt, cu ceas. Mîna dreaptă și-o leagă, sus, c-o sfoară lungă-lungă, de limba cea mare iar mîna stîngă și-o leagă la fel de limba minutelor. Și dă mereu, foarte încet, din mîini. A bun venit, a bun rămas. Face semne cu batista albă la îngeri-îngerașii ce vin sau pleacă de la copiii din oraș. Că poate pin' la urmă or s-o vadă și pe ea și or s-o înțeleagă.

Arta e înțeleaptă. Arta mă-nvață. Nu mă menajează. Îmi spune verde-n față, cinstit : „Să știi, dragă, că eu, una, m-am lămurit. Că pînă și păpușile trebuie să se-odihnească... După atîta amar de joacă de-a tata și de-a mama, sigur că le-apare și lor, săracele, în pîsla aia de cap, o lacrimă, acolo... Le-ncolțește și lor pînă la urmă din ea visu'. Așa să știi. Și le roade căpușorul pe dinăuntru cum vă rod pe voi gîndurile. Păi altfel cum ?... După atîtea și-atîtea generații de joacă ! !... Spune și tu ! Doar să te uiți, așa, puțin mai lung, într-o vitrină plină cu bibelouri și imediat ai să vezi. Că, zău, parc-ar fi numai și numai măști mortuare de avortoni. Aoleuu... ! Dumnezeu să-i ierte !... Măcar de-aș fi avut eu un bibelou de-ăsta în burtă... Unu' de balerină, de exemplu. Măcar o dată să-l fi simțit cum mișcă !... Dădea ea din picioruș – imediat făceam și eu un pas. Ridica ea mînuța – imediat aș fi ridicat-o și eu. Ascultă aicea la mine că orice femeie gravidă de pe lumea asta e ca și păpușica aia de ți-o pui pe mînă ca pe-o mănușă. Iar păpușarul e copilul din ea."

De ani și ani mă prăpădesc de dorul Artei. Ea a deschis primul bordel de femei gonflabile de la noi din oraș. Umflate de-a lungul anilor numai și numai cu ultima răsuflare a celor mai bravi bărbați ce-au murit pe-aici, prin locurile noastre. Mai ușoare decît aerul. Ies seară de seară la plimbare cu ele, cu fetele ei, ca și vînzătorul de baloane din copilăria mea, care mergea pe stradă c-un buchet uriaș de baloane colorate, legat cu sfori de mînă. Matroană de femei gonflabile e Arta ! Și-atunci cînd în sfîrșit chiar mi-o veni și mie rîndul să suflu în ele, să vezi ce-o să li se mai întărească țițele, să te ții ce-o să li se mai umfle burțile, ce-o să mai facă bujori în obrăjori ! În fiecare noapte zeci de adolescente vor veni la mine-n cimitir. Să-mi ia încă o dată crucea-n brațe și să facă, așa, cu ea un pas sau doi de dans. Tango sau vals. Și-apoi să plece-nlăcrimate...

Ah, Arto !...

O COBORÎRE ÎN BUCUREȘTI

Poate nu e chiar ora 11 și jumătate, dar este, în orice caz, noapte. Una din ultimele nopți de vară în București, poate. Sîntem trei : Pop, Popescu și eu. Ne plimbăm, cumva obosiți, pe unele străzi ale orașului, ale căror nume, la ora asta, nu ne mai interesează : Ferdinand, Dimitrov, Carol, Hristo Botev, Ștefan cel Mare... Nietzsche, Marx... Pe undeva, pe lîngă liceul Iulia Hașdeu, cineva observă că-i doare-n cur de istorie. Atunci ne oprim la un bar și cumpărăm cîte-o pizza. O mîncăm pe drum, traversînd niște intersecții pustii. Nimeni nu mai observă nimic. Dacă omenirea ar depinde acum de entuziasmul nostru, s-ar prăbuși.

Atunci intrăm într-o crișmă. Poate nu e chiar ora 12, dar mult mai probabil că este. Circiuma e o dugheană de fier și geam în care încap vreo 6—7 mese de fier, simple. Ne așezăm undeva în colț. Cineva, poate eu, ciocănește cu degetul în peretele de tablă. Da, e tablă. Circiuma asta fără nume poate fi oricînd urcată într-un camion și mutată în te miri ce colț al orașului. E ușoară. Privim în jur. La o altă masă, cineva doarme cu fruntea sprijinită de tăblia de fier. La o altă masă stau trei bătrîni. Sau trei tineri. Trei bărbați. Beau votcă. Atîta tot, în circiuma asta. Și noi. Apare, nu știu de unde, cineva care ne aduce trei pahare de votcă. E un om tînăr, am senzația că-l cunosc de undeva, parcă l-am mai văzut, are barbă, mustață și piele negre, poartă un sacou negru. Zîmbește. Parcă-l știu. Plătim votca și plecă. Bem. De la masa celor trei se ridică cineva. Are în mîini o vioară și un arcuș. Zice că vrea să ne cînte ceva. Noi înțelegem că vrea bani. Nu vrea bani. Are cam 60 de ani și nu poate să n' nu trebuie să fie descris. Ne mutăm toți trei la masa lor, în acordurile țipătoare ale viorii. Nu facem cunoștință, ciocnim doar paharele de votcă și bem. Acum îmi dau seama că cel cu vioara nu poate articula cuvinte. Ai lui îl înțeleg, totuși, după ureche, dar trebuie să fii vorbitor nativ de română. „Ci... im... do... vo... ?" — cine îmi dă o votcă ?, sau „Vă... ci... o doi..." — vă cînd o doină. Ceilalți doi îi înțeleg, îl apreciază pentru talent și-l injură. Ne injură și pe noi, pentru că am vrut să-i dăm bani. Nu cîntă pe bani. Unul dintre ei are cam aceeași vîrstă, șapcă proletară pe cap și doi dinți. Îmi spune că în tinerețe a fost în munți și-a omorît comuniști, dar că și comuniștii au omorît mulți dintre ei. El a scăpat, n-a făcut pușcărie, n-a făcut nimic. Cum dracu' ? zic. Ride. Celălalt, cel de-al treilea, e mult mai tînăr, dar e tuberculos. Nu scoate nici un cuvînt, stă cu mîinile înfundate în buzunarele jachetei, zgribulit. Tușește. Tușește mereu, cu capul în jos, fără să-și scoată mîinile din buzunare. E neras și foarte ciufulit, părul îi e într-o dezordine cum n-am mai văzut în viața mea. Legionarul, care se bucură cînd îi spun așa, ride arătîndu-mi cu capul, a compătimire, către tuberculos. Vioristul cîntă Balada lui Porumbescu. E fericit. Nu ne putem mișca de pe scaune, dar putem privi în jur, putem vorbi unii cu alții, putem bea votcă, deși e foarte proastă. Chelnerul n-a mai apărut. La masa de vizavi, cel care dormea acum s-a sculat, se freacă la ochi, bălmăjește ceva și descoperă că mai are votcă în pahar. Se uită la ea, o cîntărește din ochi, apoi o lasă jos, fără s-o atingă. Se culcă la loc cu fruntea pe tăblia rece a mesei. Legionarul ride. Tuberculosul tușește în batistă, lucru rar. Vioristul se odihnește puțin pe scaun. Îi curg balele și saliva se scurge pe coardele viorii. Încercăm să ne ridicăm de pe scaune. Nu putem. În fine, ne uităm unul la altul, Popescu la mine, direct în ochii mei Pop la Popescu, direct în ochii lui, eu la Pop, direct în ochii lui. Așa ne putem ridica și ieșim, ținîndu-ne unul de altul.

Nici unul dintre noi nu și-a băut votca. Votca aia, acolo, nu se bea niciodată. Nu privim înapoi, dar de pe trotuar auzim dinăuntru, Hora staccato de Grigoraș Dinicu, foarte țipătoare.

Cătălin Țîrlea

Pe Mihai Bravu, colț cu Ferdinand: în iad

Nu era o crîșmă, ci un fel de baracă. Patru-cinci mese și-un ghișeu de la care puteai să-ți iei un soi de vodcă înecăcioasă, cu gust de praf. Mai ieftină decît ziarele sau pîinea. Mesele și scaunele : de fier. Pe la ora două, pe la ora trei, noaptea-dimineața în baracă era cam așa (mi-a trebuit mult timp ca să găsesc o comparație și, bineînțeles, cea pe care am găsit-o e căutată) : în aerul stătut e-un fel de fum, un fel de ceață călduță, granulată gros. Ca și cum o fată rău bolnavă și-ar fierbe mai întîi și-apoi și-ar prăji păpușile rupte în bucăți și ar mușca lacomă din capul celei preferate (pe bărbie prelingîndu-i-se sos), în bucătăria plină de fum de la plastic, de la prăjeală.

Afară de noi — Cătălin, Ion și cu mine — care eram acolo doar niște intruși, niște bieți observatori, baraca avea cam **patru personaje :**

Un viorist : Dar nu un lăutar. Ci un fel de mare beției care învățase să cînte cît de cît la vioară ca să-i sune mereu lăutarii la ureche. Sau un fel de lăutar la pensie căruia îi este deja scîrbă de vioară dar dă din arcuș și din degetele de la mîna stîngă doar așa, ca dintr-un reflex necondiționat. La fel cum merge sau cum clipește. Vioara fiindu-i un organ atrofiat. De fapt, arcușul și-l freca direct pe carotida ce-i ieșea, lungă, din gît, carotida ce-i era singura coardă prinsă în mecanismele viorii, bine întinsă pe gîtul ei de lemn, albită de sacîz. Aproape uscată. Muzici de pahar. De zgîrci. Vioristul nu mai putea să vorbească.

Un fost pușcăriaș. Nu părea a fi decît poza lui retușată. În culori. El fiind în realitate doar alb-negru. Spun asta pentru că, mărturisindu-ne că a luptat în munți, ca partizan, împotriva comuniștilor, și că a făcut pușcărie politică, ne-a arătat, drept dovadă, o legitimație : mică, aproape cît un timbru, trasă la xerox în colțul unei hîrtii soioase, împăturită cu grijă în buzunar.

Un ftizic, un tuberculos. Foarte slab. Supt. Tăcînd, cu ochii în gol. Carnea i se dezlipise de pe os și orice mișcare i-ar fi dislocat trăsăturile feței (pe care cu greu ar mai fi putut să și le așeze la loc, în fața oglinzii), fruntea i-ar fi căzut peste dinți iar carnea pieptului și buzele s-ar fi strîns, cute-cute, ca un fel de guler, la gît.

Însuși dracul. Tînăr intelectual. Îngrijit. Ochelari. Servea la mese și la ghișeu. Ceilalți trei se mîndreau cu el spunîndu-ne că știe multe limbi străine. L-au rugat să ne zică două-trei vorbe în engleză, în albaneză, în germană, în greaca veche, în finlandeză, în franceză, în spaniolă, în rusește și în multe altele. Dar el a tăcut. N-a vrut. Era lipsit de chef.

Un fel de salon de spital de nebuni. Un salon-ambulant. (Ca și bîlciul. Ca și circul.) Deschis non-stop. Pentru toată lumea. O expoziție de morți clinice care durează neîntrerupt de 500.555 de mii de ani.

Pe Mihai Bravu, colț cu Ferdinand, într-o baracă : drept în iad.

Cristian Popescu

P.S. Nu garantez decît parțial autenticitatea celor descrise mai sus. Și aceasta datorită concentrației de alcool deținută și împărtășită atît de povestitor cît și de obiectul povestirii.

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE GALATENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 1

Salutare. Nu există altă Evanghelie. Cum a devenit Pavel apostol.

1 Pavel, apostol nu de la oameni, nici prin om [1], ci prin Iisus Hristos şi prin Dumnezeu-Tatăl Care L-a înviat pe El din morţi,
2 şi toţi fraţii care sunt împreună cu mine, Bisericilor Galatiei :
3 Har vouă şi pace de la Dumnezeu-Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos,
4 Cel Ce S'a dat pe Sine pentru păcatele noastre, ca să ne scoată din acest veac [2] rău de acum, după voia Dumnezeului şi Tatălui nostru,
5 Căruia fie-I slava în vecii vecilor. Amin !
6 Sunt uimit [3] că de la Cel Ce v'a chemat prin harul lui Hristos, voi treceţi atât de repede la altă evanghelie ;
7 nu că este alta [4], ci numai că sunt unii care vă tulbură şi vor să strice [5] Evanghelia lui Hristos.
8 Dar : chiar dacă noi sau înger din cer v'ar propovădui altceva decât ceea ce v'am binevestit noi, să fie anatemă [6] !
9. Aşa cum v'am spus-o mai înainte, v'o spun din nou şi acum : Dacă cineva vă propovăduieşte altceva decât ceea ce aţi primit, anatem să fie !
10 Oare caut eu acum să câştig bunăvoinţa oamenilor, sau pe a lui Dumnezeu ? sau oamenilor caut eu să le plac ? Dacă încă le-aş plăcea oamenilor, n'aş fi rob al lui Hristos.
11 Căci vă fac cunoscut, fraţilor, că Evanghelia cea binevestită de mine nu este după om ;
12 pentru că nici eu [7] nu de la om am primit-o sau am învăţat-o, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos.
13 Căci aţi auzit de purtarea mea de altădată întru iudaism, că peste măsură prigoneam Biserica lui Dumnezeu şi o pustiam,
14 şi spoream în iudaism mai mult decât mulţi din cei ce erau de vârsta mea în neamul meu, ca nimeni altul fiind eu râvnitor al predaniilor mele părinteşti.
15 Dar când a binevoit Dumnezeu, Cel Ce m'a ales [8] încă din pântecele maicii mele şi prin harul Său m'a chemat.
16 ca'ntru mine să-L descopere pe Fiul Său, pentru ca eu să-L binevestesc la neamuri, deîndată, fără să fi primit sfat de la trup şi de la sânge
17 şi fără să mă fi suit la Ierusalim la apostolii cei dinainte de mine, m'am dus în Arabia şi m-am întors iarăşi la Damasc.
18 Apoi, după trei ani, m'am suit la Ierusalim ca să-l văd [9] pe Chefa [10] şi am rămas la el cincisprezece zile.
19 Dar pe altul din apostoli n'am văzut, decât numai pe Iacob, fratele Domnului.
20 Iar în cele ce vă scriu, iată o spun înaintea lui Dumnezeu că nu mint.
21 După aceea am venit în ţinuturile Siriei şi ale Ciliciei.
22 Şi după faţă [11] le eram necunoscut Bisericilor lui Hristos celor din Iudeea ;
23 ci ele doar auziseră că „cel ce ne prigonea pe noi odinioară, acum binevesteşte credinţa pe care altădată o nimicea" ;
24 şi-L slăveau pe Dumnezeu întru mine.

CAPITOLUL 2

Pavel acceptat de ceilalţi apostoli. Ca şi păgânii, Evreii se mântuiesc prin credinţă

1 Apoi, după paisprezece ani, m'am suit iarăşi la Ierusalim cu Barnaba, luându-l cu mine şi pe Tit.
2 M'am suit potrivit unei descoperiri [12] ; şi le-am făcut arătare — dar în chip deosebit celor mai de seamă [13] — despre Evanghelia pe care o propovăduiesc la neamuri, pentru ca nu cumva să alerg sau să fi alergat în zadar.
3 Dar nici Tit, care era cu mine şi era elin, n'a fost silit să se taie'mprejur ; —
4 dar [14] din pricina fraţilor mincinoşi care se strecuraseră să ne iscodească libertatea pe care o avem în Hristos Iisus, ca să facă din noi nişte sclavi [15] ;
5 cărora însă noi nici măcar un ceas nu ne-am plecat cu supunere, pentru ca adevărul Evangheliei să rămână neclintit pentru voi.
6 Dar cei ce par a fi ceva [16] — oricine-ar fi fost ei cândva, nu mă priveşte ; Dumnezeu nu caută la faţa omului —, cei ce par a fi ceva nu mi-au adăugat mimic.
7 ci dimpotrivă, văzând că mie mi-a fost încredinţată Evanghelia pentru cei netăiaţi împrejur, după cum lui Petru pentru cei tăiaţi împrejur
8 — căci Cel ce a lucrat prin Petru în apostolia tăierii'mprejur a lucrat şi prin mine la neamuri —
9 şi cunoscând harul ce mi-a fost dat, Iacob şi Chefa şi Ioan, cei socotiţi a fi stâlpi, ne-au dat mie şi lui Barnaba mâna dreaptă însemn de părtăşie [17], pentru ca noi să binevestim la neamuri, iar ei la cei tăiaţi împrejur,
10 numai să ne aducem aminte de săraci [18], ceea ce tocmai m'am şi străduit să fac.
11 Dar când Chefa a venit în Antiohia, eu pe faţă i-am stat împotrivă, căci vrednic era de înfruntare.
12 Fiindcă înainte de a fi venit unii de la Iacob, el mânca împreună cu păgânii ; dar când au venit aceia, el se ferea şi se ţinea de-o parte, temându-se de cei din tăierea'mprejur.
13 Şi'mpreună cu el s'au făţărnicit [19] şi ceilalţi iudei, încât până şi Barnaba a fost atras în făţărnicia lor.
14 Dar când eu am văzut că ei nu calcă drept, după adevărul Evangheliei, i-am zis lui Chefa, în faţa tuturor : Dacă tu, care eşti iudeu, trăieşti ca păgânii şi nu ca Iudeii, de ce-i sileşti pe păgâni să trăiască precum Iudeii ?
15 Noi suntem din fire iudei, iar nu păcătoşi dintre păgâni ;
16 ştiind însă că omul nu se îndreptăţeşte [20] din faptele Legii [21], ci numai prin credinţa în Iisus Hristos, am crezut şi noi în Hristos Iisus pentru ca din credinţa în Hristos să ne îndreptăţim, iar nu din faptele Legii ; căci din faptele Legii nimeni nu se va îndreptăţi.
17 Dar dacă'n căutarea noastră de a ne îndreptăţi în Hristos ne-am găsit şi pe noi înşine păcătoşi, este oare Hristos slujitor al păcatului ? Ferească Dumnezeu !
18 Că dacă pe cele ce eu le-am dărâmat, pe acelea le zidesc la loc, mă adeveresc pe mine însumi călcător de poruncă.
19 Fiindcă eu prin Lege i-am murit Legii pentru ca să-I trăiesc lui Dumnezeu :
20 m'am răstignit împreună cu Hristos ; şi nu eu sunt cel ce mai trăiesc, ci Hristos este Cel Ce trăieşte în mine ; ceea ce trăiesc eu acum în trup, trăiesc întru credinţa în Fiul lui Dumnezeu, Cel Ce m'a iubit şi pe Sine Însuşi S'a dat pentru mine.
21 Nu lepăd [22] harul lui Dumnezeu ; căci dacă dreptatea vine prin Lege, atunci Hristos a murit în zadar [23].

CAPITOLUL 3

Lege, sau credinţă ? Legea şi făgăduinţa. Robi şi fii.

1 O Galateni fără minte, cine v'a vrăjit să nu daţi crezare adevărului, voi, sub ochii cărora Iisus Hristos ca pe un prapur a fost scris răstignit [24] ?
2 Doar aceasta vreau să aflu de la voi : Prin faptele Legii primit-aţi voi Duhul, sau prin ascultarea credinţei ?
3 Atât de fără minte sunteţi ? După ce aţi început în Duh, isprăviţi acum în trup ?
4 În zadar aţi pătimit voi atâtea ? şi de-ar fi doar în zadar ! [25]
5 Aşadar, Cel Ce vă dă vouă Duhul şi face minuni la voi, oare pentru faptele Legii le face, sau pentru ascultarea credinţei ?,
6 aşa cum Avraam **a crezut în Dumnezeu şi i s-a socotit lui aceasta ca dreptate.**
7 Să Ştiţi deci că cei ce sunt fii ai credinţei, aceia sunt fii ai lui Avraam.
8 Iar Scriptura, prevăzând că prin credinţă îndreptăţeşte Dumnezeu neamurile, mai dinainte i-a binevestit lui Avraam că **întru tine se vor binecuvânta toate neamurile.**
9 Prin urmare, cei ce sunt din credinţă se binecuvântează împreună cu credinciosul Avraam.
10 Căci toţi cei ce sunt din faptele Legii sunt sub blestem, că scris este : **Blestemat este cel ce nu stăruie întru toate cele scrise în cartea Legii, ca să le facă.**
11 Iar cum că prin Lege nimeni nu se îndreptăţeşte în faţa lui Dumnezeu este lucru învederat, pentru că **dreptul din credinţă va fi viu ;**
12 Legea însă nu este din credinţă [26], dar **cel ce va face acestea va fi viu prin ele.**
13 Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii devenind El blestem de dragul nostru ; pentru că scris este : **Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn ;**
14 aceasta, pentru ca binecuvântarea lui Avraam să ajungă la neamuri întru Hristos Iisus, aşa încât noi prin credinţă să primim făgăduinţa Duhului.
15 Fraţilor, ca un om grăiesc : chiar testamentul întărit al unui om, nimeni nu-l strică sau îi mai adaugă ceva.
16. Or, făgăduinţele au fost rostite lui Avraam şi **Urmaşului** său. Nu se zice : şi „urmaşilor" — ca de mai mulţi —, ci ca de unul singur : **şi Urmaşului tău,** Care este Hristos.
17 Or, eu spun aceasta : Un testament mai dinainte întărit de Dumnezeu în Hristos, nu-l desfiinţează Legea care a venit după patru sute treizeci de ani, aşa încât ea să desfiinţeze făgăduinţa.
18 Că dacă moştenirea este din Lege, atunci nu mai e din făgăduinţă ; Dumnezeu însă prin făgăduinţă i-a dăruit lui Avraam moştenirea.
19 Atunci, ce este Legea ? Ea a fost adăugată din pricina călcărilor de Lege, până când avea să vină Urmaşul Căruia I S-a dat făgăduinţa ; şi a fost rânduită prin îngeri în mâna unui mijlocitor [27].
20 Mijlocitorul însă nu este al unuia singur, dar Dumnezeu este unul.
21 Atunci, este Legea împotriva făgăduinţelor lui Dumnezeu ? Doamne fereşte ! Că dacă s'ar fi dat o Lege care să poată da viaţă, dreptatea ar veni într'adevăr din Lege.
22 Dar Scriptura a închis totul sub păcat, pentru ca prin credinţa în Iisus Hristos făgăduinţa să fie dată celor ce cred.
23 Înainte însă de venirea credinţei noi eram păziţi sub Lege, închişi fiind în vederea credinţei care avea să se descopere ;
24 aşa că Legea ne-a fost dată călăuză [28] spre Hristos, pentru ca noi să ne îndreptăţim prin credinţă ;
25 iar dacă a venit credinţa, nu mai suntem sub călăuză.
26 Fiindcă toţi sunteţi fii ai lui Dumnezeu prin credinţa în Hristos Iisus.
27 Căci câţi în Hristos v'aţi botezat, în Hristos v'aţi îmbrăcat.
28 Nu mai este iudeu, nici elin ; nu mai este rob, nici liber ; nu mai este parte bărbătească şi parte femeiască ; pentru că voi toţi una sunteţi în Hristos Iisus.
29 Iar dacă voi sunteţi ai lui Hristos, atunci sunteţi odrasla [29] lui Avraam, moştenitori după făgăduinţă.

---

1. Apăsată precizare iniţială împotriva celor ce contestau autoritatea lui Pavel sub pretext că el nu fusese ucenic direct al lui Iisus Hristos.
2. Veac, în înţelesul de lume: lumea de aici, contingentă, în opoziţit cu cea de dincolo, eternă (vezi şi Rm 12, 2 şi nota).
3. Nu-mi vine să cred.
4. Nu sunt două evanghelii (ci numai una).
5. Să-i schimbe sensul, direcţia: s'o răstoarne cu susu'n jos.
6 Blestemat.
7. In relaţie cu Cei Doisprezece.
8. Sensul exact; m'a pus de-o parte şi m'a ţinut în rezervă (pentru un anume scop).
9. Verbul istoréo **înseamnă nu numai a-l vedea e cineva, a-i face o vizită, a-l cunoaşte, ci şi a-l cerceta, a avea cu el discuţii amănunţite asupra anumitor probleme. Această vizită trebuie să fi avut loc în anul 35.**
10. Petru.
11. Direct, personal
12. Deşi, în virtutea misiunii sale speciale, Pavel propovăduieşte „ pe cont propriu", el ştie prin revelaţie că predica şi poziţiile sale trebuie să aibă consensul Bisericii Mame, cu care legătura nu trebuie niciodată întreruptă.
13. Textul sugerează o întâlnire separată cu apostolii Iacob, Petru şi Ioan, „stâlpii" Bisericii menţionaţi în versetul 9.
14. Subînţeles; Dar toată această situaţie (controversa asupra circumciziei)...
15. Robi ai Legii Vechi: aserviţi iudaizanţilor care cereau ca păgânii convertiţi la creştinism să fie mai întâi circumcişi şi apoi botezaţi, poziţie căreia Pavel i se opune cu îndârjire.
16. Notabilii conferinţei. Textul nu e neapărat ironic, ci uşor umoral.
17. Literal; (mâna) dreaptă a comuniunii: semnul prin care apostolii, deşi deosebiţi în lucrare, rămâneau în comuniune (koinonía) **harică.**
18. Creştinii săraci din Ierusalim, pentru care Pavel avea să facă o mare colectă în provinciile Ahaia şi Macedonia.
19. Au intrat în jocul duplicitar al lui Petru.
20. Nu este socotit drept în faţa lui Dumnezeu şi, prin aceasta, vrednic de mântuire.
21. Faptele Legii; stricta respectare a prescripţilor vechi-testamentare, printre care şi cele cu privire la mâncăruri.
22. In sensul; Nu anulez (ceea ce deja am primit): nu reziliez (contractul pe care l-am făcut).
23. Aici se încheie demonstraţia lui Pavel în faţa lui Petru, poziţie pe care acesta din urmă o va susţine integral în Sinodul Apostolic de la Ierusalim (vezi FA 15,7-11).
24. Răstignirea lui Hristos (alături de înviere, temă centrală a predicii lui Pavel) le-a fost descrisă Galatenilor în mod public, amănunţit şi plastic, cu maximă concreteţe, ca pe un steag zugrăvit.
25. Renegarea credinţei după ce ai pătimit pentru a te arunca într'o stare mai rea decât înainte de a fi avut-o
26. Legea nu-şi revendică originea ca fiind din credinţă.
27. Vezi nota de la FA 7,53.
28. Textual; pedagog. Vezi nota de la 1 Co 4,15.
29. Textual; sămânţa: descendenţa: urmaşul. Un singular care, raportat la demonstraţia din v. 16, atestă unitatea credincioşilor întru Unul şi Acelaşi Iisus Hristos.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

În 1983, în fața unui pahar de apă minerală, Sufereau împreună Florin Pucă și Ion Băiețu

Mesageri ai culturii românești în lume : Grete Tartler (Viena) și Ioana Ieronim (Washington)

Cărți și autori : Valeriu Anania, Romulus Rusan și Ana Blandiana

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

DOINA MOLDOVEANU

Născută în 1 ianuarie 1945, Doina Moldoveanu este profesoară de chimie în Rîmnicu Vilcea și mamă a patru copii (doi studenți și doi elevi). Domnia sa ne scrie : „Eu nu cred că cearșafurile poetice ale generației '80, '90 sînt poezie. Întîmplător i-am citit, cum am citit toată poezia lumii. Sînt o poetă înnăscută, nu făcută și prea puțin mă interesează falsele criterii. Poezia mea își va găsi cititorii și criticii necesari care s-o recepteze. N-are nevoie de nimic. Este autentică, nu este nici naivă, nici desuetă, operează cu un limbaj modern, iar cu muzicalitatea, nu văd de ce să renunț la ea, cînd îmi este dăruită de cel de Sus. Doar pentru că nu se mai poartă ? Îmi pare rău, dar mie îmi place să impun moda, nu să mă conformez ei".

Supunem atenției dumneavoastră versurile Doinei Moldoveanu. Și dacă simțiți nevoia, puteți chiar să ne scrieți părerile dvs. despre aceste poeme !

16 XI 1990

De ce să plîng ? Am eșuat.
Mi-ar trebui doar o iubire.
Alerg... himere... iar m-adun
și nu mai sînt nemărginire.
O cameră de cărți și ziare.
Acum eu strig : M-am săturat !
Vreau liniște un colț al meu
și-o mînă caldă de bărbat.
De ce să plîng ? Am eșuat.

13 VII 1991

Nu m-am lăsat niciodată torturată de lucruri.
Am iubit doar cărțile, visul și o cafea,
n-am avut niciodată o casă
care să fie a mea.
O zi fără creație e-un pustiu inutil
sentimentul trecerii mă podidește în dans,
mă-ntorc deseori din stele și vă descopăr
cu-același suflet uimitor în balans.
Aș vrea o casă cu flori și picturi,
să fie doar cărțile și o saltea,
perdeaua să-mi aducă aer curat
din grădina cu zine și pomi,
și să plec, și să plec, să descopăr, să văd
tot pămîntu-acesta năucitor de frumos.
și să mor pe ne-așteptate, cu tine odată,
cînd voi încheia
zicerea aceasta a mea.

12 IX 1991

Meditînd la soarta acestui popor
mi-am dat seama
c-a spulberat toate etapele
că Răul a fost dus pînă la capăt
revărsînd sufletele, apele.
și, cine știe, dacă nu e mai bine
dacă de-atîta oboseală nu e momentul
acum cînd se-anunță o mare istorie,
să-nvingă și-n noi Orient-Occidentul ?

13 IX 1991

Iertați-mă !
Dar trebuie să v-aduc aminte mereu
că sîntem trecători și nemuritori,
Nemuritori prin dragostea și faptele noastre,
prin omenia ce strălucește peste dezastre.
Sînt optimista de serviciu a lumii.
Cînd vă e greu, sunați-mă !
O să vă spun că e groaznic să trăiți fără speranțe,
cu urechea plecată doar la șoaptele Răului,
o să vă strig că Visul este necesar precum apa,
că e o artă să-ți faci clipele flori,
că e păcat să nu fiți curioși acum,
cînd încep să sclipească stelele Rațiunii
și Dumnezeu trimite ambasadori.

17 IX 1991

Trebuie să ard ca un rug,
altfel clipa e-ngrozitoare.
Trebuie să luminez aici în cetate,
să salvez de la apatie și disperare
aceste suflete torturate.
Degeaba amintește septembrie
de trecerea aurie în plasmă
eu știu că iubirea de voi
va naște un drum... o fantasmă...
Voi rezista aici, pe aceste tronuri de frunze,
în țara aceasta bolnavă și blîndă,
voi netezi zvonurile, valurile,
voi fi pentru grîji receptacol
pentru că știu, pînă la urmă,
aici va fi un miracol.

EMA VINSKI

Toate versurile ni le-a trimis sub acest pseudonim la care, se pare, nu va renunța. Ce știm despre Ema Vinski ? E de prin partea Adjudului (?), studentă la A.S.E. (dacă n-a terminat între timp) și o admiratoare a ființei poetice a lui Liviu Ioan Stoiciu. „Tot sperînd să vă trimit niște **Scrisori din Utopia,** mă împiedic, cînd de Dealul Mitropoliei, cînd de umbra Cotrocenilor, cînd cad în... Canalul TV-1, pînă la urmă, cine știe, reușesc și calc pe coadă «doi ochi albaștri» și atunci mă lecuiesc ei de utopii, fiindcă ce altceva este dreptatea la noi ?... Dar noi dăruim de bunăvoie scalpurile noastre să atîrne la cingătoarea celor care ne umilesc, să atîrne atît de greu încît să-i îngenuchie, aceasta fiind modesta noastră contribuție întru iertarea păcatelor lor. Că iar ne trag pe roata istoriei !"

Indiferent ce nume va adopta în viitor pseudonimul Ema Vinski, versurile ei vor impune oricînd un poet bubuitor în poezia română !

*

* *

În labirint, căutîndu-te,
pipăind marginile existenței
brodate cu litere moarte,
limba română atîrnă
umflată, plină de bășici,
avitaminoză severă, nu e
timpul pierdut printre picioarele mele?
realitatea se ascunde în
alt coridor, de mi-ar ajunge
firimiturile pînă la capătul răbdării că,
nu-i așa, cucuveaua se hrănește
cu șoareci
de bibliotecă, de cimp...
„să se facă lumină" am zis și mîna
ta i-a închis ochii holbați din care se
scurgea noaptea cu miros de
bitum încins ce
aventură ciudată, am oftat, sînul meu
adormit a tresărit sub
atingerea ta continuînd să transmită
orologiului astral ora
exactă a memoriei atinse
de insomnie.

*

* *

În căutarea identității.
Boul șfichiuind nervos cu
coada un bărzăune flămînd, bau,
foamea metafizică și
nutrețurile asortate S.A.
în cotidiene de mare tiraj ce
băltoacă tocmai potrivită pentru
răcorit jegul crăpat, cu
blîndețe că țăranul îl
scarpină între
coarne, poate mai
trage la jugul filosofiei
marxist-leniniste ?
un pogon, două...

Aglomerație insuportabilă
coridoare aseptice, atemporale te
îndeamnă să le rătăcești cîte o
ușă
se cască cu tot necunoscutul din
ce ți s-a prescris
un vis insolubil ca să eviți
descompunerea legii la
lecțiile de spionaj, îți aduci aminte, notițele
în alfabetul Braille și
instinctul
acum trebuie să aplici cele zece metode de
identificare a
melancoliei

*

* *

Cu lanțuri la
picioare părinții
noștri la colțul grădinii
zoologice tremurînd sub
roua înghețată cîntă
cocoșul la tribuna
oficială și ei măsoară
îngînduratî
spațiul străint al
singurătății...

PAUL SIMA.
Anotimpuri romantice

Cu două decenii în urmă, un critic literar m-a întrebat, scurt, care ar fi, la ora „actuală" (!) cel mai bun pictor clujean. Paul Sima, i-am răspuns, fără să ezit. Era anul în care, pe atunci foarte tînărul artist Paul Sima își făcea o primă „ieșire în lume" pe simezele bucureștene, făcînd parte din „grupul celor patru", alături de pictorii Lucia Pisc, Ion Mitrea și mentorul lor, sculptorul Romul Ladea. Iată de ce Petru Comarnescu sublinia dintru început că „în peisajele sale se afirmă un dar de monumentalizare și poetizare iar expresivitatea personajelor din unele portrete și scene tratate simplificat, dar viu, se bizuie pe trăsături specifice, care duc la adevărul tipologic". Aș aminti și o remarcă mai recentă, a criticului. Dan Grigorescu : „pictorul se prezintă cu o paletă mai luminoasă, de un colorism vibrant, bunăoară în **Iarnă la Năsăud**, lucrare realizată într-o cromatică limpede și calmă, cu conturele desenate energic, făcînd dovada calităților sale picturale"

Pentru că forța și expresivitatea liniei din monumentalele sale construcții plastice se dublează întotdeauna cu sonorități coloristice, aparținînd hotărît unui poet al penelului.

Opera cromatică a lui Paul Sima, oferită publicului într-o reprezentativă retrospectivă comemorativă la Complexul expozițional al plasticienilor clujeni, vine să ilustreze în mod convingător și spectaculos că pictura este/trebuie să fie asemenea poeziei. Sau mai exact, așa cum spunea bătrînul Horațiu în a sa „Ars poetica" : „Ut pictura poesis exit". Privind filele cromatice inspirate de peisajul fie el românesc, dalmatin, italian sau grecesc, ne putem da seama pentru ce pictorii — „frații noștri care văd" cum inspirat îi supranumește Paul Eluard, reușesc să metamorfozeze, la temperaturi inspirate poezia într-o pictură vorbitoare, știut fiind că poezia mai este denumită și pictură mută. Firește, se poate „citi" și viceversa !

Pictorul, prin ochiul său interior vede explozia verde a verii în coamele despletite ale sălciilor de pe malurilor Someșului sau în lumina palidă și rece a toamnei gata-gata să se spînzure „cu mîneca de-un pom" cum ar spune marele „derbedeu" liric Esenin.

Dar ceea ce mă fascinează cu adevărat la Paul Sima sunt halucinantele **Ierni transilvane**. Pentru că Paul Sima s-a impus încet dar sigur ca un inspirat rapsod în linie și culoare al spațiului (mioritic) transilvan. „Tîrg la Sighet", „Miri din Oaș", „Iarnă la Bîrgău", — iată un triptic etalon pentru universul picturii lui Paul Sima, a cărui sensibilitate vibrează — în neostenita horă a anotimpurilor ce se iscă în imagini fabuloase de sub penelul pictorului.

Artistul nostru (trecut în lumea umbrelor la 59 de ani) subliniază apăsat dar fără ostentație „didacticistă" că în discursul său cromatic culoarea trebuie să cînte, de bucurie sau tristețe, după cum este și mersul soarelui pe cerul carpatin, unde albul imaculat sau îndurerat al iernilor transilvane vrea să infirme etichetarea **albului** ca nonculoare. Cît despre **negru**, oare nu, mai ieri, Renoir spunea că negrul nu numai că este culoare dar este chiar regele/regina culorilor ! În viziunea lui Paul Sima din iernile transilvane, nuanțele cromatice ning dintr-un cer de sunete peste urările colindătorilor, ca într-o stampă tradițională, în care casele Apusenilor dorm cu cușma țuguiată, pe-o ureche. O iarnă în care lumea a uitat de mult care mai este prețul unui cal ! Dar ce importanță mai poate avea, cînd acum culoarea se aprinde în candela dintr-o gutuie, iar din cerurile icoanelor pictate „îngerește" (cum spunea meșterul Ladea) se aude, de „dincolo", glasul pictorului : „Cîntați, arhangheli, / Lăsați că urlu eu !"

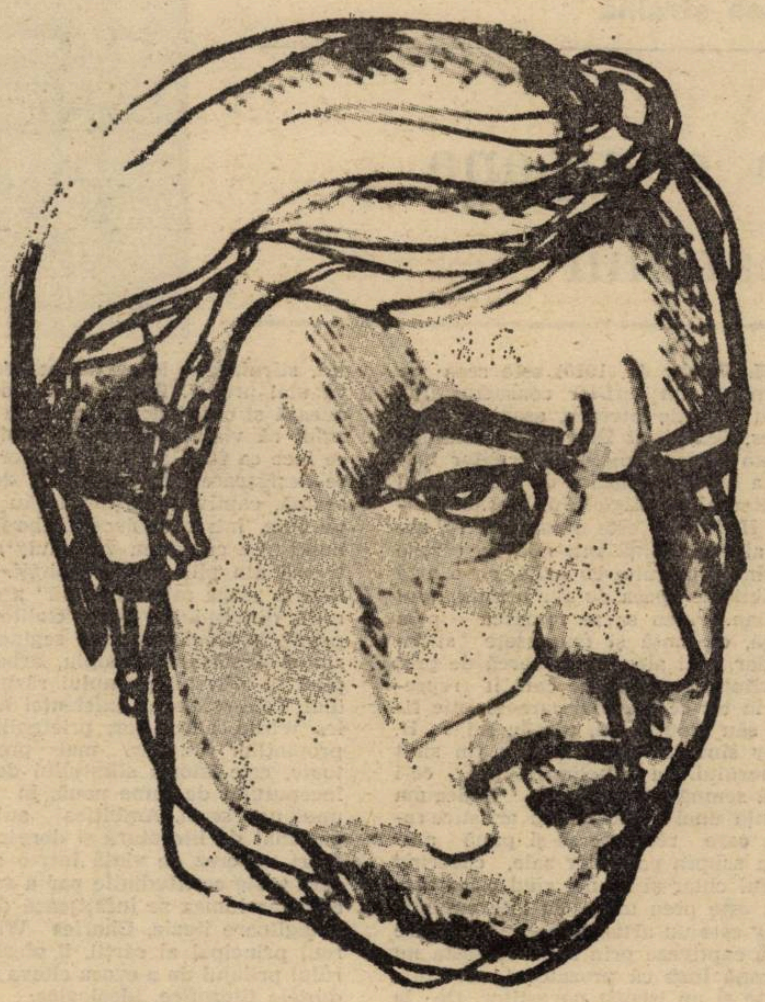

Paul Sima : Autoportret

Negoiță Irimie

Tradiție și existență

Într-un tîrziu de toamnă, muzicieni din țară și de peste hotare și-au dat întîlnire, în Cetatea Băniei, unde, ca în fiecare an, s-a desfășurat Festivalul „Craiova muzicală", manifestare de tradiție ajunsă, acum, la cea de a XIX-a ediție. Timp de nouă zile, melomanii au refăcut drumul către sala Filarmonicii sau către Teatrul Liric, gazde ale unor programe ce s-au dorit puncte de real interes pentru cele mai diverse categorii de public.

Cei care sînt tentați să descopere mereu noi teritorii ale artei sunetelor, au avut revelația unor opusuri din literatura universală prezentate în primă audiție (craioveană) — „Carmina burana" de Carl Orff, interpretată în concertul inaugural de corul și orchestra Filarmonicii „Oltenia" și corul de copii „Cantabile" din Craiova sub bagheta lui Remus Georgescu (Timișoara), soliști fiind Mihaela Grăjdean, Nicolae Prescornițoiu și Visarion Huțu (Iași) și, spre finalul festivalului, Concertul pentru vioară, pian și orchestră de Felix Mendelsohn-Bartholdy, în versiunea propusă de violonista Jeny Abel (Germania), pianistul Mihai Ungureanu și dirijorul Marco Celli Stein (Italia).

Iubitorii muzicii de cameră au fost „răsfățați" cu programe de factură foarte diversă, de la muzica veche și contemporană prezentată de ansamblul „Archaeus" din București (dirijor Liviu Dănceanu) la opusuri de Haydn, Ravel și W. Berger interpretate de Cvartetul „Gaudeamus" din Brașov, de la formula, mai specială, a cvartetului de corni „Carnyx" din Craiova la poezia diafană a liedurilor de Enescu, Schumann și Wolf în tălmăcirea sopranei Adriana Mestes (Iași) acompaniată de pianistul Mihai Ungureanu, sau la sonoritatea luminoasă a sonatelor și concertelor de Telemann și Vivaldi, programate în concertul de închidere a festivalului de Collegium Musicum Academicum din Cluj-Napoca.

Un concert de concerte cuprinzînd „Imperialul" beethovenian — solist pianistul Dan Atanasiu și Concertul nr. 1 pentru vioară și orchestră de Paganini — solist Gabriel Croitoru — a prilejuit reîntîlnirea publicului craiovean cu doi interpreți de prestigiu sub bagheta experimentată a lui Modest Cichirdan.

Corul Filarmonicii „Oltenia" dirijat de Alexandru Racu a susținut un program divers, incluzînd lucrări din literatura religioasă semnată de Brahms, Rossini, Verdi, Fauré sau Gounod, cîteva prime audiții (craiovene) din muzica lui Weber sau Schöggl și, în partea a doua a serii, lucrări de compozitori români contemporani ; printre invitați, soprana Victoria Bezetti de la Opera Română din București.

Teatrul Liric a propus, în festival, un titlu de mare succes, ales, nu întîmplător, în bicentenarul Rossini — „Bărbierul din Sevilla" — cu o distribuție locală completată (substanțial) cu „forțe" clujene ; la pupitru Modest Cichirdan.

Am avut privilegiul de a urmări ultimele două seri din festival — în concertul dirijat de Marco Celli Stein am aplaudat interpretarea a două lucrări de Mendelsohn-Bartholdy — Concertul pentru vioară, pian și orchestră (amplă sonată scrisă la doar 14 ani, revăzută zece ani mai tîrziu în variantă concertantă) și suita „Visul unei nopți de vară", precedate de Uvertura „Egmont" de Beethoven. Dacă dirijorul ar fi fost mai concret în gestică și expresie, dacă Jeny Abel ar fi cîntat mai puțin sub ton pe vioara sa Guarnieri și dacă orchestra nu ar fi fost atît de supărată (pe cine — pe spectatori ?!), ar fi fost realmente un concert bun, așa cum se contura în uvertură. Se pare că, uneori, orchestra craioveană devine „năbădăioasă", alegînd, predilect, festivaluri sau concerte deosebite ca momente de manifestare a unor nemulțumiri mai mult sau mai puțin obiective (care, oricum, se rezolvă „în familie", nu în public).

În ultima seară am dorit să „probăm" terapia muzicală prin intermediul unor pagini preclasice în viziunea unui ansamblu clujean care aniversează, anul acesta, 25 ani de existență ; ușor distrați (sau detașați), cei doi suflători (Gavril Costea și Aurel Marc) nu s-au ridicat la valoarea lor reală, dar programul a fost agreabil (bună evoluția lui Ilse Herbert și Ecaterina Botar), mult aplaudat de un public tînăr care, cu riscul de a pierde Twin Peaks, a rămas să asculte muzică bună, cerînd chiar două bis-uri (oferite cu încîntare și promptitudine).

Un festival de ținută, supus unei exigențe impuse de directorul Mihai Ungureanu, care știe să ridice prestigiul festivalului, dar și al Filarmonicii pe care o „păstorește".

Anca Florea

Săracii milionari!

Ieri, cine se arăta mai pauper, cine avea o biografie cenușie pe măsura epocii de aur — adică fără rude în străinătate, fără rude printre preoți, fără un trecut opulent — putea fi omul zilei. El, omul zilei, dacă știa să articuleze cît de cît cuvintele, intra imediat în rezerva de cadre a partidului, și-aveam atîtea rezerve, că nici cauciucurile de la autoturisme nu mai suportau atîta presiune din partea roții de rezervă. Azi, totul (oare ?) s-a schimbat. Cel puțin așa pare să ne demonstreze inspirata noastră televiziune națională, care nu scapă nici un prilej pentru a ieși în relief cu personaje de prim plan. Chiar și „Studioul economic", sesizînd în mai multe secvențe îndestularea noastră, a chemat la o masă joasă nu mai puțin de trei doamne de milioane. Altfel zis, putrede de bogate, deși după cum arătau îmbrăcate, nu prea știm ce să credem. Dar, treacă de la noi.

N-am prea aflat prin ce mijloace s-au îmbogățit, nici la ce practici au recurs pentru a veni în fața noastră dar, în schimb am descoperit că știu să iasă la atac. Ca și altădată, am fost martorii prosperității naționale, ca și cînd n-am avut atîtea necazuri în vara asta. Nu ni se mai arată cozile la pîine, nu se mai zărește vreun cerșetor pe la vreun cap de pod, trenurile nu mai sînt atacate de flămînzi, cartierele mărginașe trosnesc de sănătate. Nici vorbă de moartea revistelor de cultură, infernul discutabil, ca să citățm și noi ca madam Jelescu, a coborît acolo, unde-i este locul, în cele mai adînci straturi ale pămîntului.

Așadar, o româncă, o nemțoaică și o americancă, alese pe sprînceană, sub supravegherea resemnată, uneori, a doamnei Florica Rădulescu, ne-au împărtășit în grabă din gîndurile lor alese și cam toate, la unison, au ajuns la concluzia că în România nu prea sînt legi durabile și valabile pentru ca străinii să investească. Ca și cînd asta era o noutate ! Păi încă nu știu distinsele milionare cine a pus mîna pe frîiele țării ? Noi nu ne grăbim să le spunem, fiindcă pe chipul surugiului se observă cu ochiul liber petele roșii. Dacă între timp a mai schimbat limba de lemn cu limba de păpădie, asta nu înseamnă că a virat spre dreapta, convins și hotărît. Dar să revenim la doamnele noastre.

Cea mai volubilă, dar și cea mai incisivă a fost, fără îndoială, madam Cristine Valmy, binecunoscută în saloanele mondene, care acționează, după cum o conduc principiile, cu sînge rece. „Dacă se contează pe suflet, nu se dezvoltă economia". Uluitoare descoperire ! Trebuie să știe dînsa exact ce se investește pentru a se obține profit maxim. Nouă, din păcate, nu ne-a spus. Și, tot madam Cristine Valmy trage de urechi poporul român. „După război, nemții lustruiau cărămidă cu cărămidă pentru a face o casă nouă, or, în țara noastră nu se lustruiește nimic". Cît dezinteres și cîtă lenevie ! Noroc că mai apar la „Studioul economic" unele personaje care vorbind despre faptele lor, în contrast cu ale altora... Văzînd-o noi pe madam Valmy cum se scărpina pe obraz, i-am dat însă repede crezare, chiar știm că e unsă cu toate alifiile. Din această cauză trebuie să-i fi scăpat și amănuntul că României i s-a luat de trei ori tezaurul și totuși e un teritoriu binecuvîntat.

Să trecem peste toate astea și să urmărim emisiunea cu pricina. Sedusă de demonstrațiile invitatelor sale, Florica Rădulescu a mai avut puterea să arunce bomba : „Va dicta banul ci nu valoarea acum ?" Și, consecventă cu sine, Cristine Valmy răspunde prompt. Vorbește de un stat incontrolabil și fără control, face elogiul particularului, singurul care-și poate urmări banii, și ajunge la concluzia că în România tot birocrația ne mănîncă. Ca să obții o aprobare îți trebuie 7 000 de copii. Da' de unde ? 7 500 am descoperit noi, Doamnei Valmy i s-a făcut totuși o favoare. Păi dacă nici milionarii nu-s tratați la valoarea (!) lor, atunci cine ?

Oricum, prețiozitatea reporterului și goliciunea de limbaj a invitaților au sărăcit parcă și mai mult masa joasă la care s-au așezat.

Marius Tupan

cartea străină

La cumpăna veacului

P. H. Newby (n. 1918) este ceea ce se numește un scriitor consacrat. Intrat în istoriile literare, asemuit cu Forster, Waugh și Powell, apreciat de Graham Greene, distinsul scriitor britanic a avut privilegiul de a fi primul deținător al prestigiosului Booker Prize. P. H. Newby este considerat un artizan al romanului. Într-adevăr, cărțile sale sînt construite cu grijă, cu o artă ce amintește epoca de aur o romanului victorian. Proza sa se remarcă prin fluență, eleganță și frumusețe stilistică, dar, mai ales, ca o marcă de preț a spiritului britanic pe care îl reprezintă în tot ce are mai caracteristic filonul său tradițional, cărțile lui P. H. Newby sînt străbătute de un fin simț al umorului. La temelia creației ce-i poartă semnătura se simte totdeauna prezența unei personalități artistice rafinate care reușește să-și pună amprenta asupra paginilor sale, cucerind cititorul chiar și atunci cînd miza cărții nu este prea mare, cu alte cuvinte, Newby este un artist al cuvîntului care știe să captiveze prin scris. Aceasta nu înseamnă însă că prozatorul britanic nu este și un iscusit povestitor. De la romanul victorian pe care, fără îndoială, îl prețuiește, a moștenit știința de a articula o narațiune, reușind performanța ce astăzi poate părea puțin desuetă (un atribut primar al narațiunii, [illegible] lui Forster) de a incita cititorul, stîrnindu-i interesul pentru „ce va mai urma". Poate că aici se insinuează și convingerea intimă a scriitorului că viața este imprevizibilă, ceea ce face ca firul acțiunii cărților sale să se desfășoare ades sinuos și, de bună seamă, captivant. Ultimul său roman pe care, într-o traducere liberă, l-am numi „La cumpăna veacului"*) ilustrează din plin aceste calități. Asistăm la „saga miniaturizată" a unei familii din sudul Țării Galilor, surprinsă la finele domniei reginei Victoria și desfășurată amplu, arborescent, pînă la sfîrșitul primului război mondial. Este relatarea existenței lui Charles White, a rudelor, prietenilor și apropiaților săi, dar, mai presus de toate, este istoria sfîrșitului de veac și începutului de lume nouă, în pragul unui nou secol. Ambițios autodidact, pasionat de literatură și dornic de a-și făuri un crez de viață într-o epocă în care toate certitudinile par a se zdruncina iar lumea se înfățișează doar ca o amăgitoare iluzie, Charles White, eroul principal al cărții, îi oferă autorului prilejul de a evoca cîteva din tendințele filozofice, ideologice, politice, morale și artistice ale acestui final de secol, sugerînd, totodată, trauma și absurdul războiului care, chiar și în acest îndepărtat orășel velș, în care ecoul luptelor ajunge estompat, nu poate să nu aibă urmări adînci și uneori dramatice. În atmosfera aproape claustrată și patriarhală a micului oraș Penarth, viața își urmează cursul firesc în ciuda frămîntărilor lumii. Are loc un război, gripa spaniolă face ravagii, sufragetele se agită, femeile luptă pentru o emancipare totală, spectrul gîndirii lui Nietzsche tulbură mințile, Bertrand Russell marchează începuturile mișcării pacifiste, socialismul se impune tot mai puternic, dar viața sufletului, existența umană, jocul tainic și imprevizibil al destinului — ca într-un roman de Jane Austen — își urmează mai departe drumul într-un soi de pilduitoare atemporalitate. Așa se face că dincolo de ambițiile de cronicar al unei lumi ce dispare și al alteia ce se naște, partea cea mai solidă ce dă forță romanului lui Newby este aceea consacrată vieții lăuntrice a lui Charles White, sentimentului de culpabilitate ce-l va stăpîni pe erou pe tot parcursul cărții, sentiment pricinuit de moartea tragică și într-un fel misterioasă a fiului său. Născut din dragostea pentru slujnica Polly, James va fi crescut de soția lui Charles ca și cum ar fi fost propriul ei fiu. Înzestrat cu un talent actoricesc ieșit din comun, micul James se identifică cu personajele interpretate de el pînă într-atît încît la un moment dat nutrește convingerea că el este însuși Oliver Twist. Într-o dimineață însă micul actor va fi găsit spînzurat. Oare cărui fapt i se datorează acest tragic sfîrșit ? Ce l-a determinat pe James să-și pună capăt zilelor ? Neînțelegerea și duritatea cu care a fost tratat de către părintele său atunci cînd copilul fuge la Londra pentru a-și urma vocația artistică, trauma ființei ce intuiește că nu-și va cunoaște niciodată adevărata mamă sau, pur și simplu, un impuls tainic, legat poate de fascinația sa pentru lumea teatrului căreia îi cade pînă la urmă pradă, printr-un gest de confuzie între real și ficțiune ? Taină pe care cartea pînă la urmă nu o va dezlega, dar care va marca existența lui Charles pînă în clipa în care un alt fiu adoptiv pentru care suferă și pe care, identificîndu-l cu James, îl va îmbrățișa cu un soi de comprehensiune umană în plus, cu o dragoste mai puțin severă decît cea dăruită fiului său și care îi va aduce, pînă la urmă, salvarea, pacea și împăcarea cu ființa patetică de dincolo de mormînt. Apariția salvatoare a micului Guy în viața lui Charles White are ceva din taina și bogăția de sensuri a unei Bunevestiri. Paginile romanului dedicate creșterii lui Guy, bolii sale, veghei la căpătîiul său și apoi însănătoșirii sale ca o minune a cerului (pagini ce ar fi putut lesne aluneca în sentimentalism desuet sau melodramă) sînt de o mare forță umană și artistică. Episoade memorabile ale cărții sînt apoi fuga lui James la Londra, noaptea cu ceață grea petrecută în marele oraș, ce amintesc lesne de paginile cele mai frumoase din romanele lui Dickens. James este el însuși unul din acei copii patetici, misterioși și fermecători cum numai în romanele lui Dickens se mai pot găsi. P. H. Newby mai creează însă și alte personaje remarcabile în romanul său. Astfel unor excentrica profesoară Gladys Dover Davies — supranumită „Deedee" — ce se va căsători în clipa în care va rămîne văduvă cu regizorul și actorul Olleranshow (rămas el însuși văduv), fascinată de lumea teatrului și dornică să-și urmeze vocația chiar și în pragul senectuții, este de neuitat. Un alt personaj puternic este și Mendel Minsky, înțelept, săritor și înzestrat cu mult simț al umorului. În fine, plasată la cumpăna veacului, cartea lui P. H. Newby se citește cu deosebită plăcere, ca un roman ce, ambiționînd să cuprindă în paginile sale istoria, ne vorbește totuși în primul rînd despre eternul sufletului și firii umane.

Virgil Lefter

*) P. H. NEWBY: „COMING IN WITH THE TIDE", HUTCHINSON, LONDON. 1991.

spectator

Raid teatral european (III)

„Teatrul 13" din Sofia, înființat în iunie '90, din tineri absolvenți ai Institutului de artă teatrală, este un studio experimental, unde se caută noi forme de simbolistică scenică, în special modalități de teatru **verité**. Prioritar, este folosită improvizația, în cadrul nelimitat al acesteia întîlnindu-se creator, într-o sinteză teatrală novatoare, drama, muzica, marioneta (păpușa) coregrafia... La Padova (Italia), o nouă premieră de succes este piesa lui Bruce Beresford „Păcatele inimii", în rolul principal apărînd actrița Giuliana De Sio, care nu-i altcineva decît cunoștința noastră de pe micile ecrane, interpreta Giuliei Antinari din serialul „Caracatița". O altă trupă teatrală italiană, Compania teatrală „Koreja" din Lecca, are un repertoriu teatral fundamentat pe experimentări estetice (și scenotehnice), dintre spectacolele montate, două au fost prezentate, după cum se știe, și în țara noastră, într-un scurt turneu la București, Timișoara și Craiova. Este vorba de „Refractarii" (după „Woyzesck" de Georg Büchner) și „I Amori" (după „Trei surori" de Cehov), ambele excelente adaptări, recreate cu un rasat simț teatral și scenizate în copleșitor registru de artă scenică modernă. Dacă tot am ajuns în țara noastră, ne facem datoria să consemnăm succesul deosebit repurtat de o trupă prestigioasă a Teatrului Național din Londra, cu „Regele Lear" și „Richard al III-lea" de Shakespeare, într-un turneu prin Europa de Est (la București, Praga, Leipzig, Dresda), o dovadă sublimă că teatrul marelui dramaturg englez are o trainică legătură fundamentală cu viața cu realitatea, cu actualitatea din oricare spațiu al lumii. Revelatoare este scena tăierii hărții regatului britanic cu foarfeca, din „Regele Lear", imaginată de regizoarea Deborah Verner iar creația actorului Brian Cox (în bătrînul rege Lear) este înspăimîntător de virtuoasă, răscolind adînc sufletele spectatorilor. În ceea ce privește piesa „Richard al III-lea", însuși regizorul spectacolului, Richard Eyre, declară că este „cea mai românească în semnificație", pentru că are ca temă nu numai malversațiunile unui feroce dictator, ci și efectele distructive ale regimului totalitar asupra spiritului, strălucitul regizor englez numindu-l pe Shakespeare (nu doar de dragul calamburului verbal), „un mare dramaturg român" ! Deci, și Shakespeare e cu noi ! Actorul Ian Mc Kellen realizează un personaj (Richard) înălțător de malefic în mi- [illegible] fără a pedala pe accente psiho-patologice. Sînt redate cu măiestrie meschinăria, mizeria hidă și mirmidonică a tiranului, ros și condus de ambiția, de foamea puterii, ducîndu-l la izolare și moarte, iar țara aruncînd-o în haos. Un amănunt anacronic (din cele cîteva), acela că Richard poartă cizme de ofițer, îi oferă regiei un argument vizual că acțiunea este plasată într-un stat din secolul 20, copleșit de ceremoniile înscăunării dictaturii. Acest spectacol tulburător pentru români a trezit amintiri crude din trecutul apropiat și sîngeros al sfîrșitului tiraniei, scena cînd steagul este coborît și i se decupează mijlocul, oferit noului rege, ocazionînd o atmosferă electrizantă în sală, ca la un miting !

Un succes extraordinar a înregistrat spectacolul „Procesul", pe textul unei dramatizări a cunoscutului român al lui Franz Kafka, realizate de Steven Berkoff, care semnează regia și scenografia (aceasta din urmă împreună cu Guy Nicholson), la Teatrul Național Regal din Londra. Decorul este compus dintr-un fundal alb și flancuri negre, iar prin spațiul scenic se mișcă, sugestiv, cîteva elemente decorative cu multifuncționalitate și plurisemnificație (dreptunghiuri din țevi de aluminiu), acestea fiind mînuite de actorii-corifei ai corului și martori ai acțiunii. Prin manevrarea elementelor dreptunghiulare se sugerează persuasiv-estetic spațiile de joc, multiple, care ar fi solicitat schimbări greoaie de decor, iar lumina „vorbește" vizual despre ostracizanta și chinuita viață a sărmanului funcționar Joseph K., urmărindu-l peste tot, decupîndu-i făptura în cercuri luminoase și obscur tasant. Opera „Regele Lear" de Aribert Reimann aduce melomanii la Teatrul Național de Operă din Londra, spectacolul avînd o mare amplitudine teatrală, vocală și scenotehnică (platforme modulare se ridică sau coboară, printr-un sistem de scripeți), acțiunea căpătînd fluență și accente semantice pentru evoluția și relațiile interpersonale ale eroilor dramei shakespeariene. La Compania teatrală „Peter Hall", patronul și directorul ei artistic a pus în scenă „A douăsprezecea noapte" de Shakespeare, realizînd un spectacol antrenant, cu o mișcare continuă, cu actori excelenți, folosind acțiunea misterioasă a complotului, în rolul Malvolio apărînd cunoscutul Eric Porter, care adoptă o ciudată manieră interpretativă, a îndrăgostitului naiv și etern refuzat de obiectul pasiunii lui fanatice, în registru tragic grosier, ceea ce declanșează hohotele publicului. O altă reușită adaptare liberă după „Madame Butterfly" de Giacomo Puccini este originalul musical „Miss Saigon" de Claude-Michel Schönberg, Alain Boublil și Richard Maltby, acțiunea fiind plasată în timpul și după războiul din Vietnam. O distribuție pestriță, formată din actori totali, într-un decor pitoresc, folosindu-se toate „găselnițele" tehnoscenice la modă, pentru a realiza, mai ales acele scene fulminante și fumigînde (onirice) ale „visului american". Entuziasmantul musical se derulează la celebrul teatru „Drury Lane", de mare valoare expresivă fiind eclerajul...

Mari și longevivi actori, cu memorabile creații în teatru și film, au fost Elisabeth Bergner și Erwin Faber din Germania. Există actori talentați, actori mari și actori **predestinați**, rari, exprimînd prin creațiile lor spiritul vremii în care trăiesc. Asemenea actori predestinați sînt cei mai sus amintiți, evocați și omagiați în fiecare an în lumea artistică germană. Elisabeth a fost prietenă a lui Brecht, fără a juca în piesele lui (nu-i plăceau personajele), debutul făcîndu-l în 1917, la vîrsta de 20 de ani, în Ofelia, urmînd o carieră strălucită. Erwin, botezat „starostele breslei actorilor germani", temperament intempestiv, a fost dușmanul manierelor interpretative excesiv cerebrale, în dauna sensibilității și spontaneității. Creațiile lui sînt o osmoză între aceste modalități de expresie.

Vlad Andrei Orheianu

Urmare din pag. a 16-a

Profeția revoluționară

al capitalismului privat este un fel de capitalism de stat care va ajunge să se plaseze, apoi, în serviciile comunității. Luînd în considerare această direcție se poate spune că Marx, întotdeauna, a exultat rolul revoluționar care asumă, inconștient, burghezia. El vorbește despre un „drept istoric" al capitalismului, în același timp sursă de progres și de mizerie. Misiunea istorică și justificarea capitalului sînt, după părerile sale, de a pregăti condițiile unui mod de producție superior. Acest mod de producție nu este el însuși revoluționar, el va trebui, doar să încoroneze revolutia. Singure, bazele producției burgheze sînt revoluționare. În timp ce Marx afirma că umanitatea nu-și pune decît problema pe care o poate rezolva, tot el afirmă că soluția problemei revoluționare se găsește în germenele sistemului capitalist. El recomanda, mai degrabă, de a suporta statul burghez și chiar de a-l ajuta să se consolideze decît de a reveni la o producție mai puțin industrializată. Proletarii pot și trebuie să accepte revoluția burgheză ca o condiție a revoluției muncitorești.

Marx este, astfel, profetul producției și e gata să gîndească în acest punct că sistemul trebuie trecut înaintea realității. Niciodată nu a încetat să-l apere pe Ricardo, economistul capitalismului, împotriva celor care îl acuzau de impunerea producției fără să-i pese de oameni. „Tocmai ăsta este meritul lui" — răspundea Marx, cu aceeași dezinvoltură ca și Hegel. Ce importanță avea sacrificiul oamenilor cînd acesta trebuia să servească salvării întregii umanități ! „Progresul seamănă cu acel oribil zeu păgîn care nu a vrut să bea nectarul decît din craniul dușmanului ucis". Cel puțin va exista progres cînd încetează tortura apocalipsului industrial, în ziua reconcilierii.

Dar, dacă proletariatul nu evită revolutia și nici nu dorește să fie pus în posesia mijloacelor de producție, va apărea vreun beneficiu, spre binele tuturor ? Unde este garanția din care nu se vor ivi, ordine, clase, antagonisme ? Garanția este în Hegel. Proletariatul e fortat să facă uz de bogăția sa pentru binele universal. El nu mai este proletariat, el este universalul opunîndu-se particularului, adică capitalismului. Antagonismul dintre capital și proletariat este ultima fază a luptei dintre singular și universal, cea care animă tragedia istorică a stăpînului și a sclavului. În termenul schemei ideale trasate de Marx, proletariatul a înglobat, mai întîi, toate clasele și nu a lăsat în afara sa decît o mînă de stăpîni, reprezentanți ai „crimei notorii", pe care revoluția, în mod just, îi va distruge. În plus, capitalismul împingînd proletariatul pînă la ultima fază a decăderii, îl eliberează, încetul cu încetul, de toate determinările care ar putea să-l separe de alți oameni. El nu are nimic. Nici proprietate, nici morală, nici patrie. El nu ține, deci, de nimic, decît de singura condiție pe care o reprezintă : implacabilul. El afirmă tot și despre toți dacă se afirmă pe el însuși. Și asta nu pentru că proletarii sînt zei, ci pentru că sînt reduși la o condiție inumană. „Singuri proletarii, total excluși de afirmarea personalităților, sînt capabili să se realizeze ca ființe complete".

Aceasta este misiunea proletariatului : de a face să apară suprema demnitate din suprema umilință. Prin durerile și luptele lor este Christul uman care răscumpără păcatul colectiv al alienării. El este, mai întîi, purtătorul negării totale și apoi crainicul afirmării definitive. „Filozofia nu se poate realiza fără dispariția proletariatului. Proletariatul nu se poate elibera fără realizarea filozofiei. El nu poate exista decît pe planul istorief mondiale. Acțiunea comunistă nu poate fi decît ca realitate istorică planetară"

(. . . . .)

Desigur, Marx a avut dreptate asupra exigenței etice care este baza binelui marxist. Trebuie adăugat, în mod just, înainte de a examina eșecul marxismului, că exigența eticului face adevărată grandoarea lui Marx. El a pus munca, decăderea ei injustă și demnitatea sa profundă în centrul reflecției. El s-a ridicat împotriva reducerii muncii la o marfă și a lucrătorului la un obiect. El a amintit privilegiaților că privilegiile nu sînt divine, nici proprietatea un drept etern. A dat o constiință negativă, celor care nu aveau dreptul asupra ei și a denunțat cu o profunzime fără egal o clasă care se folosea de crimă într-o societate mediocră, lipsită de orice noblețe.

ISMAIL KADARÉ

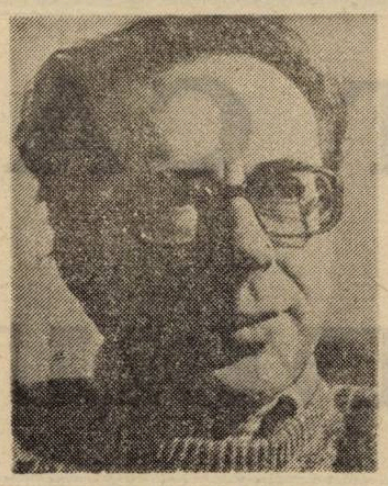

Ismail Kadare (n. 1936) este cel mai important scriitor albanez contemporan și, indiscutabil, unul dintre cei mai editați europeni la ora aceasta. Autoexilat în 1990 în Franța (Albania fiind, în anii 1990—1991, zguduită de ample și sîngeroase mișcări anticomuniste), Kadare a refuzat cu obstinație orice publicitate, infirmînd modest posibilitatea de a urma exemplul confratelui Vaclav Havel și rămînînd pe mai departe „un simplu scriitor".

Clasicul, de-acum, în viață I. Kadare a debutat în deceniul al șaselea cu cîteva volume de poeme, remarcate rapid de critică, dar consacrarea i-au adus-o marile sale romane (traduse, în parte, și în limba română) : **Generalul armatei moarte, Cetatea, Cronică în piatră, Aprilie spulberat.** Ultimii doi ani, anii „francezi", au constituit o perioadă de maximă sinceritate pentru Kadare, care se dedică îndeobște memorialisticii politico-filosofice, ilustrată prin două apariții recente sub firma **Fayard: Primăvara albaneză** (1990) și **Povara crucii** (1991). După ce, în cele mai cunoscute romane ale sale atacă criptic și kafkian sistemul comunist albanez (încrucișare de marxism primitiv și despotism oriental), scriitorul dezvăluie în ultimele cărți monstruozitatea mecanismului comunist, dus la perfecțiune de unul dintre cei mai sîngeroși reprezentanți ai săi, Enver Hodja.

Poemele pe care le-am tălmăcit în acest ciclu sînt mai vechi și mai noi, pentru că Ismail Kadare n-a renunțat niciodată la poezie, „ultima gară", a unui artist chinuit și fericit în singurătatea sa.

Cerbul

Cerb hăituit de ciini, la vînătoare,
Alergi cu coarnele proptite-n stele.
Rotindu-ți fruntea, scuturi de pe boltă
Covoare de zăpadă, efemere.

Precum un plug, lași dîră-n ceruri,
Albastrul ți s-a încurcat de tot în coarne.
Fire de stea și carne de comete,
Puf boreal sub țipătul de goarne.

Dar ciinii nu te lasă, vin din urmă,
Te încolțesc și tu alergi mai tare
Sub stele reci.
Mai mult ca hăituiala,
Răceala lor, a stelelor te doare.

Orbii Parisului

Jalnici sînt orbii, dar cei mai de plins la Paris sînt.
Îi întîlnești pe Champs-Elisée, în Concorde, în fața hotelului „Ritz",
În Piața Vandôme, în Montparnasse, nu, e prea mult
Să-i vezi și pe cheiul Senei orbi, la fel de orbi.
Peste tot, în piețe, la metrou zărești reclame de medici oculiști
Totuși, medicina n-a putut să le dezvăluie frumusețea Parisului.
Și astfel, orbi, bîntuie prin orașul pentru care ți-ar trebui o sută de ochi.
Jalnici sînt orbii, dar cei mai de plins la Paris sînt.

Monologul însinguratului

Mă-nalț și totuși nu am nici o bucurie.
Aici, unde-am ajuns, mai frig e și-i singurătate.
Știam c-așa va fi, dar nerăbdarea
M-a-mpins spre astă stearpă fundătură.

Mîini de femeie — moarte —
pe umeri, într-un dans macabru
Îmi dau aceeași bucurie tristă.
Mă înfioară iarna asta de aprilie.
Mi-e frig,
Mi-e tare frig.

Prea scurt, timpul

Nu am timp să mă lepăd de multe
Și să uit, nu am timp, tot ce-aș vrea,
Pentru clasicii greci am nevoie
De ani buni, cel puțin vreo cîțiva.

Și probabil la fel pentru Dante,
Pentru limba franceză la fel,
Peisaje, femei, laolaltă
Vor dispare odată cu el.

Călător cu valize prea grele
Înainte de zborul final,
Aștepta-voi pe marginea vieții
Să mai scap de bagajul mortal.

Cum să-mi lepăd, o, doamne, povara,
Tot balastul a cincizeci de ani,
Inflexibila vamă-l pindește
Iar aici nu mai face doi bani.

Istovit ca o cumpănă veche,
Solitar sub al timplelor cerc,
Vă voi face un semn enigmatic
Tuturor, doar un semn, și-am să plec.

Dedublare

Ne-nconjură năluci de gheață,
Indiferenți ca doi străini
Am apucat, precum apucă
Străine căi, doi beduini.

Și unul altuia închis-am
Cărarea tainică de-acces,
Ca două urbi medievale
Ce calea luptei au ales.

Doar noaptea, cînd, cu mîini de vată,
Se trag obloane, poduri reci,
Tu te strecori pe lîngă paznici
Și-apoi tiptil în mine treci.

Cutreieri visu-mi, fantomatic,
Făptura-ntreagă mi-o cuprinzi,
Îmi mîngîi tandru și sfielnic
Ochi cercănați ,obraji livizi.

...Tîrziu e. Peste cerul negru
Roiesc vîrtejuri sinilii,
Tresari, clipești, dispari în goană
Pe drumul ce doar tu îl știi.

Și iată-ne străini și sumbri
Stînd astăzi iar, cum stăm ades,
Ca două urbi medievale
Ce calea luptei au ales.

Prezentare și traducere :
Marius Dobrescu

moda, altfel

Fluorina

Nu în toate epocile pietrele prețioase au fost „primele doamne" în capriciosul univers al modei. De multe ori cele semi-prețioase au fost rivale de temut nu numai prin calitățile lor estetice naturale ci și datorită unor trăsături — caprioase și ele — a fi mai rezistente sau mai fragile la prelucrare.

Dintre toate pietrele semi-prețioase, **fluorina** este cea mai tandră și posedă, din punctul de vedere al coloritului, cristalele cele mai spectaculoase, galbene, verzi, albastre, violete, în diferite intensități. Din gama aceasta atrăgătoare lipsește doar rosul.

În stare amorfă, necristalizată, **fluorina** nu este un minereu rar în lume, zăcămintele sînt numeroase și generoase în Europa, America, India, China, Coreea și extracțiile sînt utilizate în mod curent în industria chimică și metalurgică, în optică iar în industria fabricării aluminiului, datorită punctului său de fuziune relativ scăzut, poate fi un excelent fondant.

Ca material „la modă" în domeniul ornamentelor se pare că **fluorina** a fost prelucrată din timpuri foarte vechi, căci s-au găsit coliere meșteșugite în grotele preistorice belgiene. Nici indienii din America nu disprețuiau frumusetea fluorinei în bijuteriile lor dar romanii i-au acordat un adevărat titlu de glorie. S-a discutat mult timp despre natura faimoaselor vase **„murrhins"**, despre ciudatul material din care erau realizate și care era bănuit a fi fiind **topazul.** Dar topazul este un material rezistent și ar fi trebuit ca aceste splendide vase să ne fi parvenit în oricît de mică măsură nu numai prin date istorice și literare. Plinius citează un caz singular al unui personaj consular care șocat și îndrăgostit de frumusetea unei cupe de **murrhin** nu s-a mulțumit să-i soarbă doar conținutul ci a rontăit cu dinții marginile cupei, ceea ce ar putea fi un argument că materialul era **fluorina**, numai el atestînd o asemenea fragilitate la atîta frumusețe. Poate de aceea Renașterea a renuntat a-l mai folosi în obținerea obiectelor decorative. Secolul al XVIII-lea îi va reabilita farmecul și moda, în bijuterii precum și ornamental, mai ales în Anglia, la Castleton și la Derbyshire, unde s-a descoperit o varietate **„blue john"**, cu vine galbene și violet, mai mult sau mai puțin concentrice. În Franța, abia al doilea imperiu, cînd Garnier a construit Opera, a reapărut **fluorina**, în executarea balustradei care domină marea scară. Paiva a imitat această fantezie în hotelul său de pe Champs-Elysées, model de excentricitate și mare lux. De două secole, Asia și China nu încetează să fațeteze **fluorina**, care montată în obiecte de podoabă sau de decorat, e vînată cu entuziasm de majoritatea turiștilor.

Iată că în viața „artistică" a **fluorinei**, contemporaneitatea a adus o nouă notă de interes : pasiunea colecționarului. Dintre toți colecționarii de **fluorină**, domnul inginer geolog Alexis Chermette posedă cea mai frumoasă, mai bogată și mai rară colecție din lume. El a găsit exemplare „rarisime" în Illinois și Puy-de Dôme. Colectia sa adună piese de toate varietățile în conditii perfecte : cristale cubice de excepțională mărime. Cu toate că are și cîteva obiecte realizate în acest material, colecționarul preferă cristalele naturale, cît mai perfect fațetate și mai deosebit nuanțate. Expunerea lor în vitrine, dispoziția lor în jocuri savante de lumini sînt o preocupare dar și o mare satisfactie a acestui colecționar original. Există oameni care-și permit să aibă și astfel de probleme „fluorine".

Corina Cristea

ALBERT CAMUS

PROFEȚIA REVOLUȚIONARĂ

Profeția lui Marx este tot atît de revoluționară ca și principiul său. Toată realitatea umană, găsindu-și originea în raporturile de producție, conduce la o devenire istorică revoluționară. La fiecare nivel de producție economia suscită antagonisme care distrug, în profitul unui nivel superior de producție, societatea corespunzătoare. Capitalismul este ultimul dintre aceste stadii deoarece produce condiții unde antagonismul va fi rezolvat sau nu va mai fi economic. În acea zi, istoria noastră va fi preistorie. Dintr-o altă perspectivă această schemă este chiar cea a lui Hegel. Dialectica este privită din unghiul de vedere al producției și al muncii, nu din cel al sufletului. Fără îndoială, Marx, nu a vorbit niciodată de materialismul dialectic. I-a lăsat pe cei de după el să celebreze această monstruoasă logică, spunînd că realitatea este economică și dialectică. Realitatea este o devenire perpetuă, afirmată de șocul fecund al antagonismului rezolvat, de fiecare dată, printr-o sinteză superioară care, ea însăși suscită contrariul său și face ca din nou istoria să avanseze. Ceea ce Hegel afirma ca fiind realitatea contra spiritului, Marx numește: economia contra societății fără clase. Fiecare lucru este el însuși și contrariul său, această contradicție forțîndu-l să devină altceva. Capitalismul, pentru că este burghez, se dezvăluie revoluționar și face loc comunismului.

Originalitatea lui Marx stă în afirmația că istoria atît timp cît este dialectică este și economică. Hegel, mai suveran, spunea că istoria este materie și spirit. Ea nu putea, de altfel, să fie materie în măsura în care era spirit și invers. Marx neagă spiritul ca înfățișare ultimă și afirmă materialismul istoric.

Se poate remarca imediat, cum a făcut-o și Berdiaeff, imposibilitatea concilierii dialecticii și materialismului. Nu poate fi aici mai multă dialectică decît gîndire. Dar, materialismul însuși este o noțiune ambiguă. Pentru a forma doar acest cuvînt trebuie subliniat că există, deja, în lume, mai mult decît materia. Acest criteriu se va aplica și materialismului istoric. Mai precis, istoria, se distinge de natură prin aceea că o transformă prin voință, știință și pasiuni. Marx nu este, deci, un materialist pur, pentru motivul că nu există nici un materialism pur, nici absolut. Există atît de puțin din acesta încît Marx recunoaște că dacă armele fac să triumfe istoria, teoria, poate la fel de bine, să suscite armele. Poziția lui poate fi mai corect denumită : determinism istoric. El nu neagă rolul gîndirii, ci o presupune absolut determinată de realitatea exterioară. „Pentru mine, mișcarea gîndirii nu este decît reflexia mișcării reale, transportată și transpusă în creierul uman". Această definiție grosolană nu are nici un sens. Cum și de ce o mișcare exterioară poate fi „transportată" în creier, este nimic față de ideea „transpoziției" acestei mișcări. Marx avea filozofia mărginită a secolului său, ceea ce el dorea să spună se poate defini pe alte planuri.

Pentru el, omul, nu este decît istorie și în mod deosebit istoria mijloacelor de producție. Marx remarcă, de fapt, că omul se distinge de animal prin faptul că produce mijloace ale subzistenței. Dacă acesta nu ar mînca, nu s-ar îmbrăca și nu s-ar adăposti, el, n-ar exista. Acest **primum vivere** este cea dintîi determinare a sa. Puțînul pe care îl gîndește, în acest moment, este în raport direct cu necesitățile sale inevitabile. Marx demonstrează, apoi, că această dependență este constantă și necesară. Istoria industriei este partea deschisă facultăților esențiale ale omului. Generalizarea sa, constă în a extrage din această afirmație că, pe scurt, dependența economică este unică și suficientă. Ceea ce rămîne de demonstrat. Se poate admite că determinarea economică joacă un rol capital în geneza acțiunilor și ideilor umane, fără a concluziona, cum procedează Marx, că revolta germanilor împotriva lui Napoleon a fost datorată lipsei de zahăr și cafea. În rest, determinismul pur este și el absurd. Dacă nu ar fi așa, ar fi fost de ajuns o singură afirmație adevărată pentru ca, din consecință în consecință, să se ajungă la un adevăr absolut. Neexistînd aceasta, fie noi nu am pronunțat niciodată vreo afirmație adevărată, nici măcar cea care impunea determinismul, fie ar fi fost suficient să spunem adevărul, fără o urmare, pentru ca determinismul să devină fals. De asemenea, Marx avea motivele sale, străine logicii pure, pentru a proceda la o simplificare atît de arbitrară.

Punînd la originile omului determinarea economică, înseamnă a-l rezuma pe acesta numai la raporturi sociale. Nu există ființă umană izolată. Aceasta este descoperirea incontestabilă a secolului al XIX-lea. O deducție arbitrară, astfel, conduce la a spune că omul nu este izolat în societate din motive sociale. Dacă, de fapt, spiritul solitar trebuie explicat prin ceva ce este în afara ființei umane, aceasta nu ar fi decît calea transcendenței. Socialul, în schimb, nu-l are decît pe om ca autor. Dacă se poate afirma că socialul este, în același timp, creatorul omului, s-ar lua în considerare o explicație totală ce permite expulzarea transcendenței. Omul este atunci, așa cum îl vrea Marx, „autor și actor al propriei sale istorii". Profeția lui este revoluționară căci pune capăt momentului de negație începută de filozofia iluministă. Iacobinii distrugeau transcendența unui zeu personal dar o înlocuiau cu transcendența principiilor. Marx întemeiază ateismul contemporan distrugînd și transcendența principiilor. Credința este înlocuită în 1789 de rațiune. Dar, această rațiune, în fixitatea sa, este transcendentală. Mai radical decît Hegel, Marx distruge transcendența rațiunii precipitînd-o în istorie. El merge mai departe decît Hegel, considerîndu-l pe acesta un idealist (ceea ce este la fel de neadevărat cum Marx ar fi fost un materialist) în măsura în care tocmai domnia spiritului restituie, de o manieră sigură, valoarea supra-istorică.

„Capitalul" reia dialectica stăpînului și supusului dar restituie conștiința sinelui prin autonomia economică, domnie definitivă a spiritului absolut prin încoronarea comunismului. „Ateismul este umanismul mijlocit prin suprimarea religiei, comunismul este umanismul mijlocit prin suprimarea religiei, comunismul fiind umanismul mijlocit prin suprimarea proprietății private". Alienarea religioasă are aceeași origine cu alienarea economică. Nu se sfîrșește, astfel, cu religia decît realizînd libertatea absolută a omului în raport cu determinările sale materiale. Revoluția se identifică cu ateismul și cu supremația individului.

Iată de ce Marx pune accent pe determinarea economică și socială. Efortul său cel mai fecund a fost de a dezvolta realitatea care se ascundea în spatele valorilor formale legate de burghezia timpului său. Teoria lui Marx, a mistificării, este în continuare valabilă pentru că ea este universal valabilă, aplicîndu-se mistificărilor revoluționare. Libertatea pe care o revela M. Thiers era o libertate a privilegiului consolidat de autorități, familia exaltată de ziarele conservatoare menținîndu-se într-o stare socială primitivă. Morala prospera pe baza degradării vieții muncitorilor. Faptul că exigențele onestității și inteligenței au fost supuse scopurilor egoiste, prin ipocrizia unei societăți mediocre și cupide este un rău pe care Marx, punînd totul la îndoială, l-a denunțat cu o forță nemaiîntîlnită înaintea lui. Această denunțare indignată a atras alte excese care cereau o nouă denunțare.

Dar, înainte de toate, trebuie știute și amintite originile denunțării : în sîngele insurecției, zdrobită în 1834 la Lyon și în 1871, în cruzimea mîrșavă a moraliștilor de la Versailles. „Omul care nu posedă nimic astăzi, nu are nimic". Dacă această afirmație este falsă, ea era aproape adevărată în societatea optimistă a secolului al XIX-lea. Extrema decădere adusă de economia prosperității, trebuia să-l forțeze pe Marx să dea prioritate raporturilor sociale și economice pentru a exulta profeția domniei omului.

Se înțelege mai bine, astfel, explicația pur economică a istoriei pe care o oferă Marx. Dacă principiile mint, doar realitatea mizeriei și a muncii este adevărată. Dacă, se poate demonstra, apoi, că acea realitate este suficientă pentru a explica trecutul și viitorul omului, principiile vor fi îndepărtate pentru totdeauna, în același timp cu societatea care s-a prevalat de ele. Aceasta este opera lui Marx.

Omul s-a născut odată cu producția și societatea. Inegalitatea funciară, perfectiunea, mai mult sau mai puțin rapidă a mijloacelor de producție, lupta pentru existență, au creat inegalități sociale care s-au cristalizat în antagonismele dintre producție și distribuție, deci, în luptă de clasă. Aceste lupte și antagonisme reprezintă forța motoare a istoriei. Sclavia antică, iobăgia feudală au fost etapele unui drum lung care a ajuns iscusința secolelor clasice unde producătorul e stăpînul mijloacelor de producție. În acest moment, debutul relațiilor internaționale, descoperirea unor noi deschideri, cereau o producție mai puțin provincială Contradicția între modul de producție și noile necesități de distribuție anunța, deja sfîrșitul unui regim al micii producții agricole și industriale. Revoluția industrială, descoperirea mașinii cu aburi, concurența pentru piețe de desfacere, au dus în mod necesar, la exproprierea micilor proprietari și la constituirea marilor manufacturi. Mijloacele de producție erau, astfel, centralizate în mîinile celor ce puteau să le cumpere. Adevăratii producători, muncitorii, nu mai dispuneau decît de forța brațelor lor, pe care o puteau vinde „oamenilor cu bani". Capitalismul burghez se definește, în acest mod, prin separarea producătorului de mijloacele sale de producție. Din acest antagonism va decurge o serie de consecințe inevitabile care îi vor permite lui Marx să anunțe sfîrșitul antagonismelor sociale.

La prima vedere, nu există motiv prin care principiul ferm de stabilire al unei lupte dialectice între clase încetează dintr-o dată de a mai fi real.

El este întotdeauna adevărat sau el niciodată nu a fost adevărat Marx spune corect că nu vor mai fi lupte de clasă după revoluție, așa cum nu au mai existat legi după 1789. Dar, legile au dispărut fără dispariția claselor și nimic nu afirmă că acestea nu vor ceda locul unui alt antagonism social. Esențialul profeției marxiste ține de această afirmație.

Se cunoaște schema marxistă. Marx, după Adam Smith și Ricardo definește valoarea întregii mărfi prin cantitatea muncii ce a produs-o. Cantitatea de muncă vîndută de muncitori capitalistului este ea însăși o marfă a cărei valoare va fi definită tot prin cantitatea de muncă produsă. Altfel spus, prin valoarea bunurilor de consum necesare existenței. Capitalistul cumpărînd acea marfă se angajează astfel să plătească aceluia care vinde suficient pentru ca respectivul să poată trăi. În același timp, capitalistul, primește dreptul de a-l face pe muncitor să lucreze cît poate mai mult.

(. . . . .)

Interesul capitalistului este de a prelungi la maximum orele de lucru, sau, dacă nu poate aceasta, de a-l face pe muncitor să lucreze la randament maxim. Prima cerință ține mai mult de cruzime și forțare, a doua ține de organizarea producției. Ea duce, mai întîi la diviziunea muncii iar apoi la utilizarea mașinii ce dezumanizează lucrătorul. Concurența pentru piața de desfacere, pe de o parte și necesitatea investițiilor din ce în ce mai mari în materiale noi, produce fenomene de concentrare și acumulare. Micii capitaliști sînt la început absorbiți de cei mari, care pot menține, spre exemplu, prețuri scăzute timp îndelungat. Una din cea mai mare parte a profitului este investită, la sfîrșit, în tehnologie nouă și acumulată în partea stabilă a capitalului. Această mișcare dublă grăbește, la început, ruina claselor mijlocii, care se alătură proletariatului și concentrează, apoi, în mîini din ce în ce mai puține rezultatele muncii. Astfel, muncitorimea este supraestimată în măsura în care pierderea drepturilor crește. Capitalul nu se mai concentrează decît în mîinile cîtorva stăpîni, a căror putere, în creștere, este bazată pe furt. Zdruncinate de crizele succesive ale contradicțiilor sistemului, acești stăpîni nu mai pot nici măcar să asigure existența sclavilor lor, care depind, în acest mod de mila oficială sau privată.

Va veni o zi cînd, în mod fatal, o armată de sclavi oprimați se vor găsi în fața cîtorva stăpîni indignați. Aceasta este ziua revoluției. „Ruina burgheziei și victoria proletariatului sînt în mod egal inevitabile". Această descriere celebră nu ține cont, încă, de sfîrșitul antagonismelor. După victoria proletariatului, lupta pentru viață poate să continue și poate da naștere altor antagonisme. Două noțiuni intervin în acest moment : una economică și anume identificarea dezvoltării producției cu dezvoltarea societății iar cealaltă, pur sistemică, care este misiunea proletariatului. Acestea se reîntîlnesc în ceea ce se poate numi fatalismul activ al lui Marx.

Aceeași evoluție economică care concentrează, de fapt, capitalul într-un număr restrîns de mîini și produce antagonismul, crud și, într-un anumit fel, ireal. El arată că, la cel mai înalt nivel al dezvoltării forțelor de producție, este suficient un impuls pentru ca proletariatul să se găsească singur în posesia mijloacelor de producție, fermecat deja de proprietatea privată. Rezultatul inevitabil

Prezentare și traducere
Cătălin Harnagea

Continuare în pag. a 15-a

Camus: 79 de ani

„Revoluția nu trebuie făcută pentru a se da puterea unei clase, ci pentru a se da o șansă vieții" — scria Camus în Caietele sale, anticipînd puțin cartea ce urma să apară în 1951, la editura Gallimard, „L'homme revolté". Netradus, pînă acum, în limba română, volumul dovedește un fir analitic și lucid pe care Camus și-a construit întregul eșafodaj al ideilor sale. De la revoluția în artă, în social, în politic și economic, el punctează ironic dar profund sensul unei vieți pe care principalul personaj al cărții, omul, îl traversează. Revoltă, revoluție și teroare.

De aceea, traducerea ce urmează este și trebuie să fie luată ca o mică parte din întreaga construcție analitică, pe care doar spațiul nu ne-a permis să o prezentăm integral.

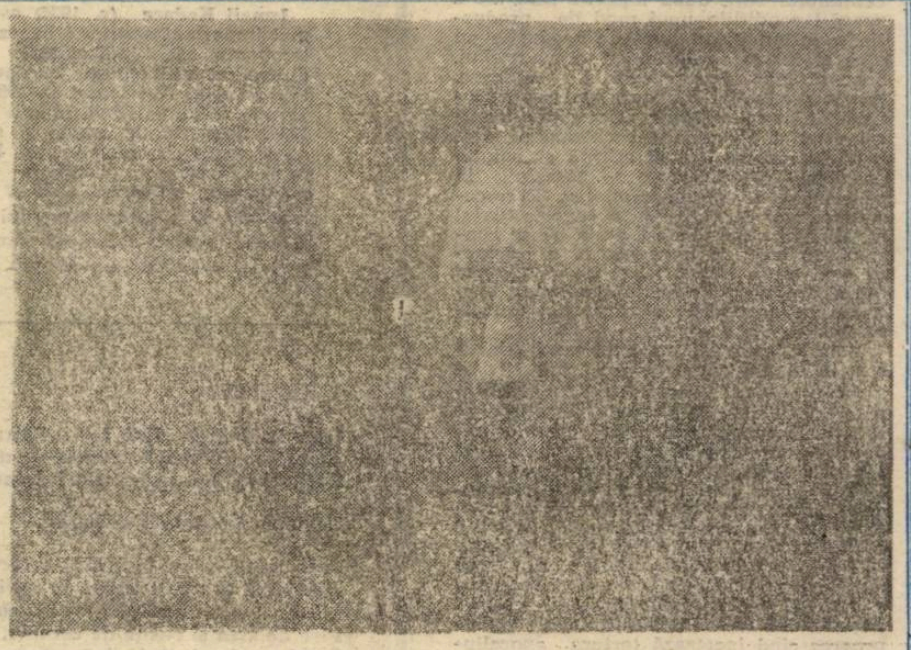

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi , ISSN 1220—626 x
30 LEI

SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 25 noiembrie 1992 • 45 (144)

În paginile 8-9:

CEZAR PETRESCU: 100

Un documentar de Ion Munteanu

Validarea înfrîngerii

Ideea de a transmite în direct şi integral şedinţele Parlamentului României merită a fi salutată ca o izbîndă a Televiziunii în faţa ei însăşi. O izbîndă, fireşte, involuntară, căci între intenţia acestor transmisii şi efectul lor se cască prăpastia lui „unde dai şi unde crapă". Intenţia era, fără îndoială, de a pune sub ochii milioanelor de telespectatori realitatea democraţiei noastre parlamentare în toată măreţia ei, iar efectul este, tot fără îndoială, evidenţierea caracterului tragi-comic şi grotesc al acestei realităţi. Iată, nu mai departe decît la şedinţa comună a celor două camere, consacrată discutării programului noului guvern şi componenţei echipei guvernamentale, am avut ocazia să vedem cu cîtă uşurinţă se poate transforma o temă gravă, de care atîrnă chiar viaţa noastră cea de toate zilele, într-o mascaradă demnă de tot rîsul şi de tot plînsul oricărui cetăţean cu bun simţ din această ţară. Lăsînd la o parte intervenţiile reprezentanţilor UDMR, FSN, PUNR şi PNL-AT – la obiect şi argumentate convingător –, toate celelalte intervenţii, de la demagogia agresivă şi paranoică a reprezentantului PRM la mediocritatea insipidă a reprezentantului PNŢ-CD, de la suficienţa robustă a reprezentantului FDSN la eseistica meta-politică a reprezentantului PAC, au strălucit prin inadecvare, retorică goală şi, nu în ultimul rînd, crasă nepricepere. Condusă în mod penibil de dl. Adrian Năstase – pe care l-am crezut mai abil şi mai inteligent politic – respectiva şedinţă a arătat întregii ţări că aleşii noştri sînt, dacă nu de-a dreptul duşmanii noştri, cel puţin indiferenţii noştri, incompetenţii noştri şi fripturiştii noştri. O spunem cît se poate de clar: dacă mai există vreo urmă de bun simţ în băncile parlamentului, atunci, în urma unei şedinţe precum aceea de miercuri seară, nu e de făcut decît un singur lucru: autodizolvarea. Sigur că nu se va întîmpla aşa ceva, dar tocmai pentru că ştim că nu se va întîmpla ne gîndim cu groază la ce ne putem aştepta de la Parlamentul abia ales, şi, prin extensie, de la guvernul abia investit. Şi ne-a mai arătat ceva transmisia televizată de la Parlament, anume că opoziţia democratică riscă să cauţioneze – prin naivitate şi iluzionism – restauraţia naţionalist-comunismului ceauşist. Cîtă vreme un C.V. Tudor, care ilustrează perfect celebra definiţie argheziană a tobei: „niciodată golul n-a sunat mai tare", se comportă de parcă ar fi liderul FDSN-ului, lucrurile nu pot evolua decît spre dezastru. Opoziţia democratică, aşa cum se manifestă pînă acum, nu are şanse în faţa restauratorilor securisto-ceauşişti. Poate că, totuşi, PUNR-ul, de care depinde schimbarea raportului de forţe înlăuntrul Parlamentului, va realiza în cele din urmă că între idealurile sale patriotice şi anticomuniste şi naţionalismul comunist al PRM, PSM şi FDSN nu e nici o legătură substanţială. Dacă se va trezi din hipnoza demagogiei şi ipocriziei exercitate asupra-i de forţele totalitare s-ar putea ca democraţia să revină în viaţa noastră parlamentară şi în viaţa noastră, a tuturor. Din păcate, deocamdată, cel puţin, PUNR-ul pare să fie în serviciu comandat, ascultă adică de ordine fără să poată avea vreo iniţiativă. Oricum, altă speranţă de redresare într-o democraţie nu se întrevede la orizontul activităţii noului parlament. Cît despre concilierea naţională, atît de necesară depăşirii stării de criză economică prin care trece ţara, nici nu se poate pune problema de vreme ce noul guvern n-a izbutit să prezinte un program serios de redresare a economiei, plecînd la drum cu paliative şi cîrpeli care nu conving nici măcar pe cei care-l susţin, darmite pe cetăţeanul de rînd care suportă nemijlocit consecinţele tuturor bîlbîielilor, bîjbîielilor şi demagogiei executivului şi legislativului la un loc. Validînd un guvern fără program, fără resurse şi fără mijloace, Parlamentul României şi-a validat în fond, propria înfrîngere. Din nefericire, a făcut-o în numele poporului român. Mai mare impietate nici că se poate imagina. Şi teamă ni-e că, peste o lună, peste şase luni, ori peste un an, cînd se va vedea cu ochiul liber greşeala istorică de astăzi, vinovat va fi găsit, ca întotdeauna, Nimeni.

„L"

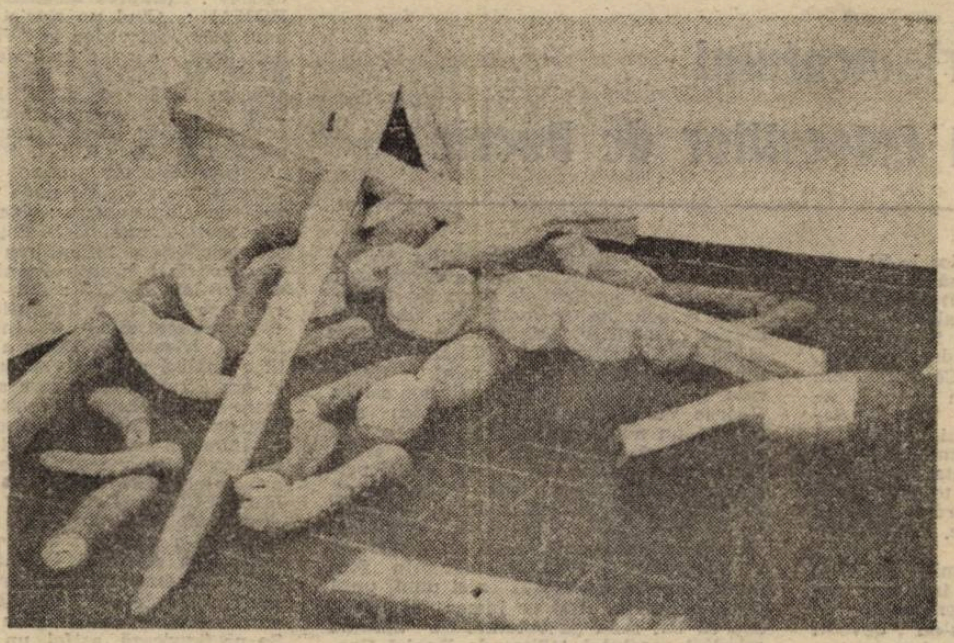

În paginile revistei sînt reproduse lucrări ale artistului Marian Zidaru, expuse recent la Galeria „Simeza".

La pagina a 13-a, sub semnătura lui Corneliu Antim, vă prezentăm o cronică plastică referitoare la această expoziţie.

Spre colindă

Măruţ-mărgăritar, eh mărul rar
Rămas în cer în ger sfios pe creangă,
De foc stelar ciupit, ca-n stropi de var;
În legi revoltă, izbituri de rangă.

Măr roş, cînd soarele-i un reflector,
Din liniuri reuşind să se desprindă,
De picle, care vin, pe văi, cu spor
În emisfera noastră spre colindă.

Tu eşti planeta, eşti sistemul, eşti
Calea şi semnul, „mai rămîi!" repetă
Faustic plîns şi albă margaretă
Pe-un soi de gard la hăuri mari, nemţeşti,

Boltite din cuvinte spre real,
Şi reazim iernii ce pe toţi ne-arată.
Măruţ-mărgăritar, viers din Ardeal
Şi creanga mea de aur înc-o-dată!

Aurel Rău

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Am Tv 5, n-aș mai avea!

Numai diavolul m-a pus să-mi potrivesc — evident cu mîna prinsă la spate — o antenă pentru TV5, aceeași care-mi slujise pentru bulgari cîțiva ani. Altfel n-aș fi avut ocazia să-l aud pe dl. Anton Vătășescu — și să-l și văd pe deasupra — tunînd sau mai mult fulgerînd împotriva deziluziei care ar fi abordată de români absolut nejustificat. Nejustificat pentru că — explica dl. ambasador francezilor, probabil cu ocazia recent încheiatei înțelegeri dintre CEE și România — tranziția durează „quinze ans, vingt ans". Adică exact ce ne anunțase și dl. S. Brucan, cu vreo doi ani, aproape trei, mai devreme, e drept în alți termeni („maybe twenty years"). Fiecare, deci, pe limba lui (străină) prelerată. Dl. ambasador A.V. se făcea, acolo, în Franța, ori poate la Bruxelles, căci n-am fost atent de la început să-știu exact despre ce ocazie era vorba, că nu știe de ce sînt românii deziluzionați. Cei care sînt. Cei care înțeleg că tranziția, dacă va merge tot așa, cu vechii secretari de p.c.r. în frunte, nu va prea avea „victorii multe", în sensul că va dura pînă cînd dînșii vor fi somați (doar de Cel de Sus) să lase puterea, dar între timp vor fi făcut pui căci ce-i rău se înmulțește în loc să piară. De aici deziluzia deziluzionaților. Iar pomenirea Germaniei foste de Est, în contest, pardon, context, este evident superfluă, însă folositoare pentru a mări confuzia în rîndurile auditoriului, probabil autentic francofon. Asta dacă n-ar fi fost blestematele de retransmisii de la București-Politehnică și fostele antene pentru bulgari.

Am recunoscut în discursul d-lui ambasador A.V., redundant căci se compunea din reluarea de mai multe ori a ideii, cu alte epitete, felul în care trec pe lîngă cele spuse de preopinent comuniștii cînd nu pot face față unei discuții deschise fără să piardă. Și cînd pot ei face față unei astfel de discuții ? Nu spun că dl. în chestie ar fi comunist. Doamne ferește, probabil că e chiar un anticomunist înrăit. Dar metoda dușmanului o folosește, cu toate acestea, destul de exact. Ocolirea chestiunii, a problemei, cum ar spune aceia.

Tinerii sînt deziluzionați, deci, nu pentru că tranziția durează, ci pentru că ea nu-și face vizibil orizontul, fie el cît de îndepărtat, d-le ambasador. Iar ceilalți tot de aceea. Puțini mai cred, ca-n decembrie '89, că gata, au murit o mie de oameni, alții, și-acum nouă, celorlalți, cei care ne bucurăm în continuare de viață, o să ne fie, bruse, bine. Toți cei deziluzionați — căci dl. Cataramă și alte centroane sigur nu sînt — suferă de acest sentiment pentru că nu se văd la orizont decît cohortele de mici nomenclaturiști, elevii și profesorii la „St. Gheorghiu", ori simplii informatori ai Securității, care-și așteaptă, cu nețărmurită încredere și justificată mîndrie patriotică, rîndul. Iar acesta, sigur, pentru ei, vine, la patru ani sau poate chiar mai des. Ce să facă deci aceia care au dosar prost adică, sînt doar specialiști ori viitori specialiști, altceva decît să fie deziluzionați, d-le A.V. ?

Cine dracu' m-a pus să-mi fac antenă pentru TV 5 ? Numai diavolul, dracu' adică.

Nicolae Prelipceanu

momos

Literatura socialistă de consum

Într-o primă perioadă (1947—1963) literatura română este obligată să-și părăsească toate cuceririle majore naționale și universale pentru a se înhăma la explicarea „profundelor mutații" ce aveau loc în țară. Estetica este părăsită în favoarea ideologiei, viziunea capătă o simplă culoare, roșu, stilul se mută în reportaj (de multe ori versificat). Din oportunism cîțiva mari scriitori interbelici își adaptează uneltele la noile cerințe și dau opere de un răsunător eșec. Încă ambițios și nepervertit de putere, Marin Preda scrie singura capodoperă a epocii : **Moromeții**. Toate „operele" acestei perioade care a durat 14—15 ani conțin elemente ale literaturii de consum primitive și ele au suprasaturat piața închisă socialistă, ajungîndu-se la refuzul total de a mai fi consumate, mai ales că toată perioada au fost și „opere de consum obligatoriu".

Etapa următoare (1963—64—1971) este considerată ca o deschidere și pe fondul de libertăți cîpătate ; literatura recuperează ceea ce-i fusese interzis și se aliniază strălucit țărilor socialiste care se „deschiseseră" mai devreme. Aveai voie să privești critic înapoi și să-ți spui punctul de vedere într-un mod personal. Proza profită de acest moment, dar criticînd excesele staliniste nu face decît să confirme victoria definitivă a socialismului. Împărțind lumea la modul maniheist (ce-a fost, a fost rău — ce e, e bine), atunci cînd talentul fiecărui autor nu „trăda" această viziune, acest tip de cărți poate fi socotit ca literatură de consum. Exemplul cel mai cunoscut rămîne tot Marin Preda, care prin **Moromeții II** ratează, nereușind să se convingă și să ne convingă că „eticul socialist" este idealul absolut al omenirii.

În același timp însă mulți scriitori realizează că libertatea oferită de sistem este „libertatea cîinelui în lanț". Profită însă de libertatea stilistică și își scriu operele eludînd norma etică impusă (onicricii, tîrgoviștenii, cerchiștii, dar și personalități neîncadrabile unei școli : **Nichita Stănescu**, Mircea Ciobanu, Mircea Ivănescu, Petre Stoica).

Imediat după 71, odată cu instaurarea dictaturii personale, are loc o polarizare a scriitorilor. Pe de o parte cei care sprijină linia oficială (național-comunismul) grupați în jurul revistelor „Săptămîna" și „Luceafărul" și de cealaltă parte scriitorii care continuă să critice sistemul, mai puțin dictatura și scriitorii care doreau pur și simplu să scrie păstrînd și o conduită estetică, în care „literatura să se organizeze după legi proprii".

Critici importanți aflați în opoziție cu sistemul nu mai prididesc în a lăuda cărțile care, chiar dacă făceau mari rabaturi la valoare, subminau regimul. Pentru a putea să apară, aceste cărți erau infuzate puternic cu elemente para-estetice (istorice, politice), care le garantau și succesul la public. Acest succes este imens și el se datorează, nu în ultimul rînd, folosirii unor elemente spectaculoase preluate din recuzita romanului de consum (scene violente, scene erotice, crime, un stil ușor, apropiat de gazetărie). Campion al acestui tip de roman devine în scurt timp același Marin Preda despre care vorbeam mai sus, **(Delirul, Cel mai iubit dintre pămînteni)**. Are loc un paradox : în ochii criticilor cărțile realmente valoroase trec neobservate, literatura de consum fiind proclamată ca supremă realizare a epocii.

Ștefan Agopian

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

dictatura personală

Misterele Parlamentului și sindromul Colocviilor de Poezie

Misterele Parlamentului ales la 27 septembrie 1992 nu încetează să nu-și reverse albia (albia de porci ?) și să nu-și înece propriile personaje malefice în rahatul unei povești populare imorale, cu securiști nepedepsiți, dîndu-și de gol, astfel, lipsa de măsură. Că misterele impertinenței unor C. Vadim Tudor și Adrian Păunescu au acaparat cerurile Senatului, să dau exemplul lui, tunînd și fulgerînd după bunul plac, amîndoi iubind doar „orizonturile roșii", gata să reabiliteze nebunia ceaușistă a totalitarismului „cu chip uman", cu acordul tacit al colegilor plini de lehamite, anticomuniști ?

Că am ajuns departe, rămîne să fim puși definitiv cu botul pe labe de reprezentanții Opoziției democrate în Parlament, chiar ei, care s-au dovedit a fi în stare să lase cultura și mass-media, în amîndouă Camerele, practic, pe mîinile nostalgicilor comuniști-agresivi, de necrezut — felicitări N. Manolescu, felicitări Al. Paleologu, Stelian Tănase, Vasile Popovici, v-ați dovedit adevărați politicieni de elită, rasați, de modă nouă, cunoașteți perfect jocul compromisului ! Să dea Dumnezeu să nu ajungeți la mila celor ce vor avea de suferit de aici înainte din pricina **libertății de expresie** a „aleșilor poporului-de-stînga-stînga", libertatea aceea a loviriі cu pumnul în masă din partea unor parlamentari de teapa unor Eugen Barbu sau Dumitru Bălăeț, Viorel Sălăgean sau Ion Coja — să nu mai pomenesc de cei doi barzi de curte, ce vor ajunge să fie la rîndul lor adulați de prostimea „creatoare", odată cățărați în funcții parlamentare, cățărați pe umerii Opoziției democrate, culmea. Dar vom mai avea ocazia să revenim asupra acestui aspect...

În continuare, să bat cîmpii cu ce am început săptămîna trecută în **Luceafărul**, în contrasensul istoriei : cu Colocviile Naționale de Poezie, ținute la Piatra Neamț, la 28—30 octombrie 1992, la a IX-a lor ediție. Mda... Poate ar merita să dau și aici lista participanților, să fac iar caz de recitalurile lor, de spectacolul happening și lansările de carte, de dezbaterile și pelerinajele avute loc. Să insist asupra **premiilor** „simbolice" acordate (5 000 lei „debutantului" Cătălin Savin din Iași și 12 000 lei „în mînă", fiecăruia, la trei poeți, pentru noile lor cărți : George Vulturescu, Radu Florescu și... și încă un nume, am și uitat cine e, să fie iertat că n-a fost în stare să-l refuze, frățesc, oricum nu merita să-l primească, **Aurel Dumitrașcu**, dragul de el, ajuns să dea titulatura „marelui premiu" își va fi surîzînd în barbă cu îngăduință, așa prieteni au fost, să nu poată să se bucure de singurătate decît prin formula complementarității nici unul, unul pe lumea asta, altul pe lumea cealaltă) sau să bat șaua pe volumul **Se apropia sfîrșitul secolului** (editat de Daniel Corbu la Piatra Neamț, cu o prefață, „Un document al unei mari agitații afective" de Cristian Livescu — „o antologie a poeziei tinere", a Colocviilor Naționale de Poezie de la Neamț, „o antologie a unei rezistențe intelectuale lucide, grave, cu accente ironice și grotești, care iterează multe din obsesiile și tensiunile unei perioade de mari agitații afective și dezamăgiri, ce se continuă — vai — și astăzi").

Nu, nu vreau să mă repet (vezi, totuși, **Cotidianul** din 3 noiembrie 1992) : aș mai fi încercat, acum, doar să mă refer, superficial, la tema colocviilor de la Piatra Neamț din acest an, „Poezia postmodernă și sfîrșitul istoriei literaturii", din simplă curiozitate teoretică, sătul de practica poeziei, ca să zic așa, dar... Dar spațiul meu tipografic se încheie azi aici, poate voi încerca săptămîna viitoare să mă refer la această temă : dacă directorul **Luceafărului**, neîmbătat cu apă de ploaie, va mai găsi pe fundul sacului vreun ban-grămadă să-și editeze revista, că știți cum e azi cu „epoca de aur", cu epoca asta de hîrtie igienică, de fapt o epocă de post în plin regim (nu regim de Lăsata Secului, de Postul Crăciunului, ci regim politic) iliescist imbecil, să avem pardon...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

● VADIM GALCHE : „Un soț omorît și pus la murat". **(Infractorul)** ● ION CRISTOIU : „Dacă ne gîndim însă bine, abia acum domnul Ion Iliescu a învins decisiv". **(Expres magazin)** ● TOMA ROMAN : „Cînd un ziarist a scris că în anul 2000 vom vedea la TVR același zîmbet larg, a avut dreptate totală. Dl. Iliescu își pregătește deja eternizarea". **(Formula AS)** ● TIA ȘERBĂNESCU : „Tot ce se poate spune e că dl. Văcăroiu propune și dl. Iliescu dispune". **(România liberă)** ● ALEX. ȘTEFĂNESCU : „Nicolae Văcăroiu a lucrat în timpul lui Ceaușescu în C.S.P., unde se putea învăța un singur lucru : ținerea în lanțuri a economiei românești. Este înțelept să se încredințeze înfăptuirea reformei cuiva specializat în antireformă ?". **(Zig-Zag)** ● MIRCEA SUCIU : „Dl. Nicolae Văcăroiu are deja o biografie de export). **(Evenimentul zilei)** ● „Invitat la microfon, dl. **Nicolae Văcăroiu** a făcut mai întîi o analiză a stării economiei românești la ora actuală. Gest care se vrea o preluare de gestiune. La acest capitol sala a fost amorfă, modul de expunere sec și cu intonații ca pe vremuri reușind să aniliheze orice eventuală reacție din partea asistenței". **(Adevărul)** ● ALIN FUMURESCU : „Considerat inițial drept «un al doilea Stolojan», noul prim-ministru și-a schimbat uluitor poziția, de la susținerea reformei trecînd cu naturalețe, la afirmații vizînd creșterea rolului statului, protejarea proprietății de stat, stabilizarea prețurilor ... cu orice preț etc. Se prefigurează, astfel, un soi de capitalism socialist de stat, o struțo-cămilă fără șanse de a satisface burțile înfometate ale cîtorva milioane de români". **(NU)** ● ION CRISTOIU : „Un guvern care va pili reforma". **(Evenimentul zilei)** ● GILDA LAZĂR : „Un guvern cenușiu". **(România liberă)** ● ALEXANDRU GANEA : „Ce s-ar mai putea spune? Că ziariștii prezenți la Parlament — și nu numai ei — și-au dat coate și au rînjit mai dihai decît Președintele Reales la aflarea veștii că unul dintre miniștri este absolvent al Universității «Babeș-Bolyai» ? Sau că gen. Dănescu — Minerul e la Interne ? Sau că dr. Mincu (zis (Alimentație Rațională) e vătaf la Ministerul Sănătății ? Sau că reporterii parlamentari trebuie să fie foarte atenți la traversare, cît timp dl Moiș e ministru însărcinat cu relația cu Parlamentul ?". **(Cotidianul)** ● CRISTIAN BEN : „Un singur sfat, domnule Văcăroiu. Nici un evreu în guvern. În romînia sînt sute de mii de patrioți, cu mințile limpezi, inteligenți, capabili, care doresc să se sacrifice pentru redresarea țării. Dintre aceștia alegeți-vă trupa și nu veți da greș". **(Europa)** Păi n-a dat greș ... ● CORNELIU VADIM TUDOR : „Noi nu sîntem antisemiți". **(Politica)** ● CLAYMOUR JR. : „Angela Băcescu a primit în dar o poreche de bascheți". **(Cuvîntul)** ● F. M. CORCOZ : „Surse parlamentare afirmă că noul prim ministru, Văcăroiu, pînă la sfîrșitul anului va instala în funcții la societățile comerciale cu capital de stat, pe toți directorii care au fost schimbați imediat după 22 decembrie 1989. Sursa (...) susține că Văcăroiu este un discipol al restaurației comuniste, restaurație dorită din tot sufletul de Ion Iliescu". **(România liberă)** ● „Restaurația călește națiа". **(Academia Cațavencu)** ● ION STRATAN : „Iată-ne ajunși în momentul în care, după o mie de morți, de care se face vinovat prin statutul său intolerant P.S.M. este legiferat și Ilie Verdeț, cel care dădea copiilor noștri untură veche la micul dejun, este om politic". **(România liberă)** ● ILIE ȘERBĂNESCU : „Programele PRM, PSM, PUNR nu trec dincolo de un ceaușism economic reambalat, nu numai verificat ca dezastruos, dar și imposibil de realizat în noile condiții". **(Expres)** ● DAN MUCENIC : „Se pune iar problema prezenței în Parlament a lui Adrian Păunescu și Corneliu Vadim Tudor, ceea ce reprezintă încă o modalitate de reclamă pentru cei doi ...". **(Ora)** ● IOAN MATEI : „Pe lîngă lefuri grase și privilegii, unii parlamentari încasează și apartamente de la stat". **(Zig-Zag)** ● RADU GHIȚULESCU : „Încă mai zvîcnea din el sămînța, cînd și-a dat seama că a avut o poluție. Ca de obicei, senzația chiloților și a pubisului pline de spermă l-a scîrbit. Încă buimac, s-a dat jos din pat și abia atunci a relalizat unde se află : un amărît de student la Îmbunătățiri Funciare în practică productivă la Jegălia". **(Prostituția)** ● AURORA MANTA, BOGDAN IONESCU : „Șoferul primarului s-a masturbat sub viaduct". **(Evenimentul zilei)** ● R. VECSLER : „Automobiliști, nu uitați, vine iarna !". **(Dimineața)**

Petre Stoica

ZIUA DE MÎINE

X. Universul cvadridimensional

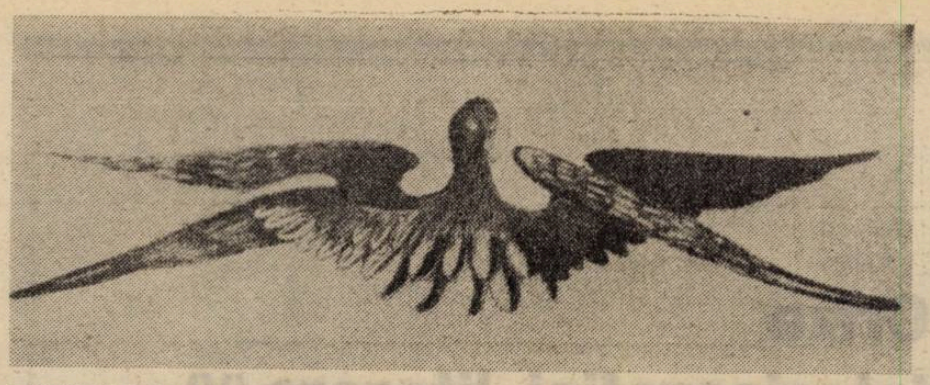

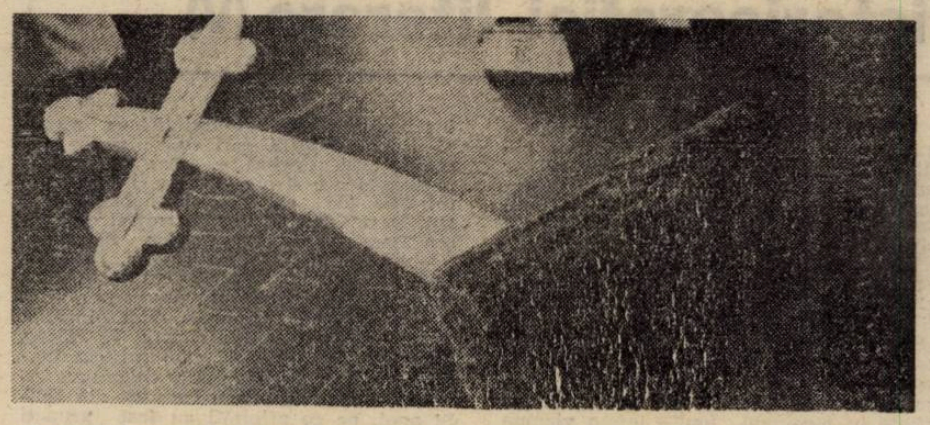

Problema omului nu cred că a fost corect reperată de Lucian Blaga în formula mutației ontologice. Poetul și filozoful autenticei racordări a gîndirii românești la modernitate (după ce Mihai Eminescu o racordase la universalitate și eternitate, deci la infinitul spiritual) a avut o viziune aproape booleană asupra ființei și ființării. Existența este tranziție între nu și da. În frenezia pantelor mioritice schimbătoare, Blaga a încercat să sculpteze trepte. Omul s-a născut prin mutația care a schimbat primatul voinței cu acela al reprezentării (nu știu ca Lucian Blaga să fi recunoscut elementul „schopenhaurian din filozofia sa, dar acesta este evident), care a eliminat dominația adaptării, aducînd atotputernicia fascinantă a misterului.

Omul nu este ființa unui anumit statut ontologic, ci aceea a unui proteism ontologic total. Nimeni nu a înțeles mai bine acest lucru decît Protagoras atunci cînd a spus că „omul este măsura tuturor lucrurilor — a celor care sînt întrucît sînt și a celor care nu sînt întrucît nu sînt". Demagogii metafizicii au tins a exalta condiția umană bazîndu-se, între altele, și pe fraza marelui sofist. Antropocentrismul axiologic este, poate, cea mai răspîndită tendință: Blaise Pascal spune că omul este o medie între nimic și tot. Afirmația este absolut falsă : omul poate fi totul, poate fi nimic, precum se poate plasa și pe oricare dintre valorile intermediare, între aceste extreme.

Omul este om — ceea ce nu se poate considera ca fiind nici bine nici rău — întrucît implică în sinea sa o fluență ontologică totală. Valoarea înseamnă chiar acest lucru : nu condiție ontologică, opțiune ontologică. Istoria ar putea fi văzută ca șerpuire a umanității printre și prin stări ontice. Omul a fost alternativ — sau simultan — o ființă a adaptării sau a misterului, a legii sau a iubirii, a cunoașterii sau a pasiunii, a sacrificiului sau a egoismului ; a putut fi, la fel de ușor, o ființă socială sau una autică. Uneori schimbarea de statut decurge în condiții de extremă evidență, eventual violență ; alteori fenomenul inductor al transformării este fie imperceptibil fie necorelat imediat cu transformarea. S-a spus, de către un istoric de marcă și un distins cercetător al culturii, că societatea umană nu s-a schimbat atît la mesele de scris sau la întîlnirile iluminiștilor și revoluționarilor, cît în saloanele și dormitoarele marchizului de Sade. S-a mai spus că principala mișcare spirituală a secolului trecut a fos impresionismul. Sînt acum deplin convins că esența vieții umane, în acest secol se numește rock. Cei care, fatal, reprezentăm tradiția culturală și nu rockul, avem a ridica standardul de participare, egalitate, nonconformism, libertate, instinctualitate, și chiar materialitate, al altor activități umane salvîndu-le de primejdia iraționalității și a despiritualizării, toate acestea prezente în rock și, de acum, inseparabile de experiența omului tînăr. Rockul a lovit în comunism la fel de mult pe cît amenințarea rachetelor de croazieră sau decalajul productiv al celor două sisteme. Cum? Făcînd limbajul comunismului de neînțeles, comutînd ființa umană dintr-un spațiu ontic în altul, făcînd inutilizabil referențialul inseparabil de comunism. Un nou referențial nu este în sine un bine, este un nou sistem de coordonate și — implicit — un sistem de căi ale ființei umane.

Așa se schimbă condiția ontologică umană, prin situare într-un alt referențial, dar acesta provine din înțelegerea unui adevăr elementar — deci și a unei fraze scurte — de un mare, total răsunet în sfera existenței și ființării.

În nici trei ani noi am trecut prin trei stări ontice. Tranziția politică românească înseamnă o transformare metafizică a omului. Iată cele trei stări :

Prima, Pînă la 22 decembrie 1989 dimineața. Teza : trebuie să nu existi pentru a exista (ca supraviețuire). Corelativ : omul nu există sau există prin obediență. Coordonatele sistemului : nu mai merită atenție.

A doua, Între 22 decembrie 1989 și 27 septembrie 1992. Teza : omul există ca om revoltat, există prin curaj, prin sfidarea angoasei. Corelativ : mai întîi funcționează modelul revoluției, apoi cel al presiunii de stradă, în sfîrșit se încearcă lansarea instituției tribunatului. Coordonatele sistemului sînt trei : comunism-anticomunism, voluntarism-libertate, centralism-reformă. Revolta a adus realmente la viață spiritul românesc. Nostalgia comunismului nu există ; există doar pragmaticii comunismului —oameni care își fac un adăpost confortabil din cărămizile recuperate, ale unui edificiu distrus de cutremur. Există însă nostalgicii revoluției. Revoluția este iubirea de tinerețe a noului spirit românesc, ceva asemenea anului 1848 sau războiului de la 1877. Iubirile de tinerețe nu mor — ele devin suportul întregii noastre vieți sau ceea ce ne împiedică să mai trăim vreodată. Revoluția nu s-a împlinit. De ce ? Coordonatele sistemului de referință al revoluției nu au ajuns a fi direcții ale evoluției, ci axe după care s-a produs scindarea națiunii noastre.

A treia, A început în seara de 27 septembrie 1992, cînd rezultatul alegerilor a fost practic dezvăluit. Teza : omul există ca om al metodei și ordinii, ca anti-haos. Corelativ : singurul model eficient este cel a persoanei apte de organizare și comunicare — indiferent de poziția sa politică. Coordonatele sistemului sînt patru : oportunism — principialitate, compromis/corupție — corectitudine/cinste, desuetudine — modernitate, închidere — deschidere. Omul politic are a evolua, acum și mîine în lungul acestor axe — la fel și omul pur și simplu. Cînd va reuși să probeze, și să își probeze sieși, că s-a plasat convenabil în acest sistem, va dobîndi statura pentru a se regăsi în sistemul neepuizat și, de fapt, etern necesar, al revoluției.

Omul politic — și omul comun, ca ființă politică — nu este anihilat în România, este, pur și simplu, trimis la școală. Iar iubirea nu precede, ci încununează cunoașterea. Satisfacerea nostalgiei după emoția, elanul și elevația revoluției va fi, poate, precum nunta care se face la întoarcerea de la studii, de la armată — necum înainte.

Caius Dragomir

minimax

La hotarele rațiunii de stat

Deși politica mare se face, bineînțeles, în spatele ușilor capitonate și închise, hărmălaia parlamentarilor și gazetarilor, care însoțește schimbarea echipei executivului, are meritul de a fi adus, pe ici pe colo, niscaiva clarificări. Deloc încurajatoare, însă, barem așa, este ceva mai deslușit viitorul la care ne putem aștepta, urmînd ca fiecare să-și facă socotelile pentru a se aranja cît și cum poate mai bine. Întrucît, evident, se tinde vertiginos la restructurarea unui univers social de factură concentrațională în care principiul cel mai performant este scapă cine poate și cum poate. E și ăsta un fel de capitalism sui generis, capitalismul post-comunist premergător-pregătitor reinstaurării unui regim politic dictatorial.

Se poate vedea așadar, acum, foarte bine, că o parte din fosta clasă politică dominantă, grupată în jurul d-lui I. Iliescu, a ajuns să dețină întreaga putere iar modul cum acționează și reacționează nu are nimic surprinzător. Disimulată de frazeologia propagandistică pretins social-democrată, intenția autoritaristă este indubitabilă, așa cum a putut fi sesizat întîi în discursul ținut de președinte cu ocazia depunerii jurămîntului, apoi în așa-zisul program de guvernare prezentat (cu o dicție total aparte !) de noul prim-ministru. De altfel, însăși alegerea d-lui N. Văcăroiu este întru totul... liniștitoare, dat fiind că d-sa este om de comitet, ba chiar prim secrear de comitet PCR și nu așa, orișiunde, ci tocmai la CSP, una dintre instituțiile cheie ale birocrației comuniste. Dar, ca să poată fi împins în față dl. N. Văcăroiu, trebuia mai întîi debarcat dl. Theodor Stolojan a cărui prestație politică pare să fie marcată de accente de-a dreptul dramatice. Drama unui constîncios funcționar comunist (un înalt funcționar) care, treptat, a conștientizat că slujește o cauză pierdută, fără a avea însă puterea să se împotrivească hotărît vechilor stăpîni, ba chiar slujindu-i în continuare atît cît au avut nevoie de serviciile sale. **„Dacă mă mai lăsau doi ani, scoteam țara din dificultate".** Că poate da, ori poate nu, cine știe. Altceva contează însă. Presupunînd drept autentic „testamentul politic" publicat în „Evenimentul zilei", întrebarea neliniștitoare ce se iscă imediat este : **cine sînt cei care nu l-au lăsat pe dl. Stolojan ?** Și întîmplarea face că, în aceeași zi, un alt personaj politic de prim rang, dl. E. Dijmărescu să-și motiveze discreția prin frică. Intervievat de o ziaristă de la „Azi", d-sa nu spune mai mult decît spune, „Pentru că dincolo de adevăr, omul mai are și familie". Curat democrație ! Curat transparență ! Curat stat de drept ! Dacă într-adevăr așa este, oare de cine ar putea să se teamă vicepreședintele Senatului României dacă nu de aceiași care nu l-au mai lăsat încă doi ani pe dl. Theodor Stolojan, deși în timpul acestei guvernări nu s-au înregistrat frămîntări sociale, ba, dimpotrivă, ajunsese personalitatea politică cu cel mai înalt nivel de audiență ? Adică aceiași „băieți" despre care to'arășul senator A. Păunescu a declarat că s-au milostivit de noi scăpîndu-ne de dictatura lui Ceaușescu.

Am ajuns astfel și la prețul pe care trebuie să-l plătească pentru victorie partidul iliescian ce-și zice FDSN : coaliția cu cele două comandouri național-comuniste, PSM și PRM. Consecințele acestei mezalianțe politice abia urmează să se manifeste dar ele sînt cît se poate de previzibile. Prin PSM, PRM și cei care sînt în umbra lor, reinstaurarea unui regim dictatorial este oricînd posibilă, luînd în considerare starea economică dezastruoasă la fel ca și nivelul general de cultură politică datorită cărora un discurs politic de gauleiter ca cel al lui C.V. Tudor poate avea audiență. Un indiciu cît se poate de evident în privința intențiilor Puterii l-a constituit participarea selectă de la sărbătorirea numărului 100 al revistei „Europa". Au fost reprezentate și președinția și SRI și procuratura militară, iar ministrul apărării a trimis o telegramă de felicitare. Ce-i drept, deocamdată n-au început încă să umble dubele noaptea și mai apare o anumită parte a presei, dar atacurile la adresa democrației sînt evidente. Asta este semnificația condamnării reformei economice, vezi

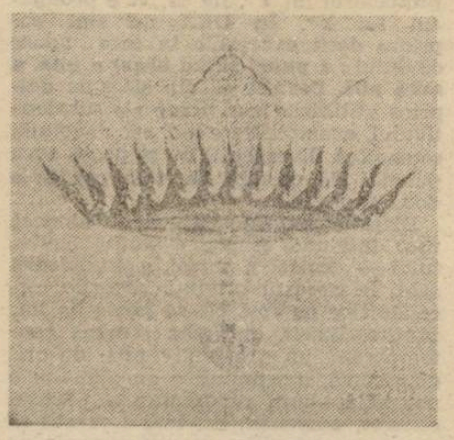

Doamne, din grijă pentru suferințele poporului, iar publicațiile așa-zisei partide naționale reclamă pe un ton din ce în ce mai vehement recuperarea valorilor socialismului și eliberarea celor din camarila lui Ceaușescu, el însuși o victimă a unei lovituri de stat contrarevoluționare. „Dacă vom mai trăi, vom avea posibilitatea să vorbim", ne transmite Tudor Postelnicu prin to'arășul A. Păunescu și poate că ar trebui luat aminte !

Într-o asemenea conjunctură, întreaga responsabilitate pentru făgașul politic pe care va evolua în continuare România, revine partidelor din opoziție și intelectualilor care nu sînt născuți de Putere. Spectrul amenințător al dictaturii este mult prea aproape pentru a mai putea fi desconsiderat ori bagatelizat. În Parlament momentul crizei s-ar putea să intervină cît de curînd, deoarece FDSN și aliații vizează blocarea reformei economice, sacrificarea „echipei Roman", impunerea naționalismului xenofob ca ideologie oficială pe baza căreia să fie condamnați toți cei care se opun izolării României. Cum și cît vor putea reacționa partidele din Convenția Democratică ? Adică, mai exact, cum vor reacționa, reduse la rolul de figuranți politici, deciziile urmînd a fi luate de către o majoritate disciplinată dirijată discret de la Cotroceni ? Poate fi oprită resurecția unui regim dictatorial doar prin opoziția parlamentară ? Îndeosebi această întrebare din urmă trebuie luată, credem, neapărat în considerare, cu atît mai mult cu cît există experiența fostei legislaturi, de-a lungul căreia Puterea a obținut absolut tot ce a vrut. Or, acum aceeași Putere are ca aliați PSM și PRM care vor mult mai mult și, pentru a-și atinge scopurile, sînt dispuse la orice, inclusiv provocarea unor mișcări sociale de amploare.

19 noiembrie 1992

Șerban Lanescu

Criza istoriografiei literare (V)

În seria articolelor noastre precedente am accentuat pe cît am putut asupra calității principale a unui istoric literar anume viziunea lui de sus, cuprinderea în mare, în perspectivă amplă a unui domeniu cu compartimente bine hotărnicite și am pus pe plan secund celelalte calități care e bine totuși să nu fie absente : subtilitatea, capacitatea de analiză, originalitatea în amănunt, oricît ar fi acestea seducătoare pentru cititor. „Sinteza" atît de des invocată (și asupra termenului noi păstrăm mari rezerve) este de căutat în acea apropiere și subsumare de elemente eterogene (chiar aflate în tensiune) topite într-o viziune de ansamblu, dar nu pierdute din vedere. Istoriograful nu trebuie să fie un realizator de tablouri statice (cazul frecvent în literatura de specialitate a ultimelor decenii) fără amploare, sau de portrete individuale puse unul peste altul, chiar învălmășite, cum e cazul **Istoriei...** lui Călinescu, ci să sugereze sentimentul **devenirea**, trecerea prin diferite faze, compenetrația cît mai diversă și originalitatea pe care să știe a o distinge în ansamblu, nu prin raportarea la capriciile preferințelor sale subiective.

„Hotărnicirea", adică operația fundamentală pe care trebuie s-o execute istoricul literaturii, e necesar să se realizeze atît pe orizontală (în planul istoric) cît și pe verticală (adică al valorii). Doi scriitori „mari" nu se învecinează neapărat unul cu altul, chiar dacă sunt contemporani, ci pot apărea în complementaritate (precum Eminescu și Caragiale) în rivalitate (același și Al. Macedonski) sau în succesiune (Vlahuță urmînd în mod evident lui Eminescu). Semnul sigur al irespectului față de această regulă sau al nepăsării e învălmășirea într-un capitol a unei multitudini de autori care nu pot forma în nici un caz o serie. E ceea ce a observat M. Ralea în recenzia sa la **Istoria...** lui Călinescu, un comentariu totuși dintre cele mai binevoitoare, afirmînd că aceasta „sfidează orice spirit de clasificare logică a materialului. Criteriile de împărțire sînt arbitrare. Autorul, cedînd criticii literare sociologice, scindează cursul istoriei în epoci și momente, definite prin grupuri și afinități. Pentru distincțiunea acestor grupuri, se utilizează criteriile cele mai eterogene. Așa, de pildă, un capitol deosebește următoarele curente : **Tuberculoșii, Fabuliștii, Esenințiștii** etc. Mi-aduc aminte de răposatul C. Bacalbașa, care începea un articol de amintiri cu această frază : «foștii mei colegi sînt unii morți, alții doctori...». Dar clasificarea momentelor e și mai stranie. În **Momentul 1932** (de ce acest an numaidecît ?) sînt trecuți la un loc I. Petrovici cu Mircea Damian, C. Kirițescu cu Sărmanul Klopstock, N.D. Cocea cu Gh. Mugur, Ludovic Daus cu D-na Cancicov, T. Vianu și D. Suchianu cu T. Mușatescu, D.V. Barnoschi cu N. Crevedia. Mai întîi, I. Petrovici, N. Cocea, Kirițescu, L. Daus, Zarifopol sînt scriitori care activau înainte de 1916, iar Vianu și Suchianu au început să publice foarte frecvent din 1919. Și apoi, pe ce afinități au fost grupați la un loc ? Fiindcă un **moment** literar nu e o coincidență în timp, ci apariția oarecum simultană a mai multor familii organice de spirite. La **Momentul 1919** — în care se găsește o caracterizare comună, aceea de «moderniști» — se grupează (lîngă Arghezi și Lovinescu) Topîrceanu, Sevastos și... Aron Cotruș (și, adăugăm noi, Otilia Cazimir, V. Monda, Alfred Mosoiu și D.N. Teodorescu)". (M. Ralea, **„Istoria literaturii române" de G. Călinescu** în **Scrieri, II**, 1977). Eterogenia criteriilor, sau, mai bine spus, absența lor, nu duce doar la alăturări și subsumări bizare (la **Romancierii**, sunt trecuți Lucia Mantu, Al. O. Teodoreanu și I.I. Mironescu) ci la o rupere a succesiunii reale în timp. În acest caz subdatarea clasificării, cît de cît sistematice, prin acele „momente" fiind o simplă încercare de a indica absența din text cronologic.

Problema cronologiei într-o lucrare istoriografică este esențială, dar mai ales e una liniară și deficitul celei a lui Călinescu sare în ochi, cu atît mai bizar cu cît el apare mai frapant în secțiunea recentă a materialului. Și aceasta îi era totuși lui Călinescu cea mai familiară...

În cronica lui S. Cioculescu de care pomeneam, acesta, care l-a contestat cu argumente îndreptățite autorului simțul istoric, a dat un exemplu clar (dar, din păcate, cu totul secundar, în stufoasa lucrare) : e vorba de ideea că prin crearea lui Marius Chicoș Rostogan, Caragiale ar fi continuat comicul burlesc, de limbaj transilvănean pe care chiar ardelenii îl creaseră. Și dădea ca exemplu pe **Frachele Ladislau** al lui A.P. Bănuț, care însă nu putea „oferi modele" lui Caragiale deoarece apare în 1912, în timp ce personajul lui Caragiale există din 1893.

Dar avem la dispoziție o observație a noastră care mi se pare tot atît de concludentă, ba încă mai ilustrativă pentru că se referă la un amănunt de ordin cronologic cu altă semnificație. În **Istoria** sa, Călinescu afirmă în treacăt că I.A. Bassarabescu „călcînd pe urmele lui Caragiale și ale lui Brătescu-Voinești (...) realizează întocmai în alegerea eroilor acea condiție care pare a fi temeiul nuvelei" (p. 514). Și, la prima vedere, așa e. Dar cine urmărește cronologia reală a apariției nuvelelor și povestirilor celor trei autori observă că Brătescu-Voinești și I.A. Bassarabescu s-au afirmat concomitent, nu în succesiune și **înainte** de 1900, dată după care apar **Momentele** scriitorului mai vîrstnic. (La acea dată, Caragiale nu scrisese decît nuvelele sale „tragice" **Păcat, O făclie de Paști** și doar **Două loturi, Insepcțiune** și **Un om cu noroc**). Nu e vorba de a-l deposeda pe Nenea Iancu de un merit (al priorității) ci de a face o dreptate istorică și a defini trei talente care, inspirîndu-se cam din același mediu și realități apropiate, folosindu-se de mijloace literare similare ajung la rezultate artistice diferite și își afirmă într-o „concurență" inconștientă originalitatea. (Și ca să nu se creadă că ne înversunăm găsindu-i lui G. Călinescu neapărat păcate, să semnalăm o eroare a noastră, de la începuturile noastre publicistice și care a trecut nebăgată în seamă. Anume în **Marele Alpha** (1970, p. 48) vorbind de influența relativă a lui Arghezi asupra liricii românești următoare lui, observam că el nu a actionat asupra „modernistilor", care în acel moment dezvoltau mai mult experiența lui Ion Barbu și a suprarealiștilor ci, dimpotrivă, asupra liricii tradiționaliste, ceea ce e adevărat, dar dădeam ca exemplu pe N. Crevedia și pe poeții „olteni" (subînțelegîndu-l și pe Radu Gyr), ori cristalizarea acestor poeți se petrece anterior modelului posibil arghezian, avînd loc pe la mijlocul deceniului III, deci cu aproape 10 ani înainte de apariția **Florilor de mucigai**).

Problema cronologiei exacte a apariției și afirmării scriitorilor este, pentru istoriograf, una fundamentală, soluția ei neîngăduind compromisuri, dar în același timp, e și una dintre cele mai ușoare (E de-ajuns să nu te lași sedus de imaginea retro pe care ți-o inoculă actualitatea lecturilor, criteriul valorii estetice).

A alcătui însă, chiar corect, o serie cronologică nu înseamnă însă a propune o serie istorică. Cine ia în considerație într-o însiruire justificată pe Eminescu, Macedonski, Vlahuță, Minulescu, Cerna, Bacovia și Arghezi nu sugerează devenirea, dacă îi consideră pe fiecare în izolarea-i proprie, rupt unul de altul. Între ei nu există un nex cauzal precum în cazul „evenimentelor" istorice, dar istoriograful va trebui să opereze raportări, să găsească filiații și puncte comune în succesiunea aceasta care altminteri rămîne mecanică. A afirma ce aduce „nou" un scriitor înseamnă a te plasa deja pe teren istoric, deși judecata poate să apară (și să fie) în primul rînd valorică. A-l așeza pe un scriitor la locul cuvenit în tabloul istoric înseamnă a-l considera integrat într-un tot.

Tocmai în aceasta constă vocația autentică a istoricului literar, nu în spiritul disociativ, în subtilitatea comentariilor de amănunt și afirmarea prea subliniată a gusturilor sale personale. Justa judecare în cazul lui are în ea ceva „suprem", de ultim cuvînt al justiției impersonale, în care nu originalitatea contează în primul rînd. Dacă e să vorbim de „sinteză", să recunoaștem că un istoriograf literar nu trebuie să evite sau să nesocotească alte opinii, ci să se folosească de ele, să le înglobeze fără ezitare în judecata sa tocmai pentru a o consolida. Istoria literară nu se „alcătuiește" din glose și notații strict personale pe marginea cărților și nu e un buletin de lecturi solitare în care se comunică delicii, descoperiri de fragmente cu rezonanțe „moderne" și se impun „frumuseți" cu șanse poate reale de omologare ulterioară, obștească, dar ciugulite la întîmplare.

Alexandru George

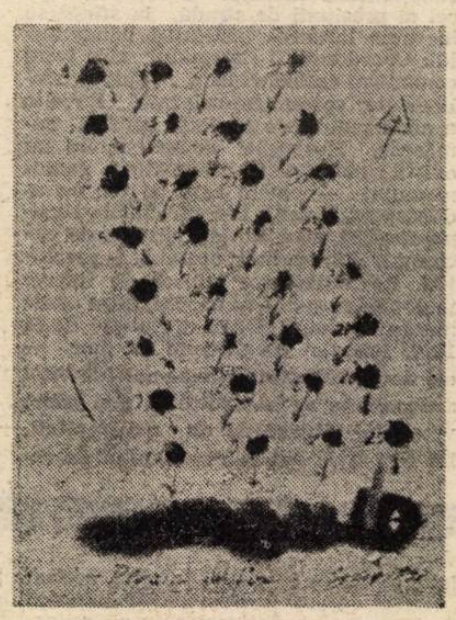

povestea vorbei

„Pilă"

Un cuvînt bine cunoscut aparținînd limbajului familiar contemporan — **pilă** — atrage atenția și prin frecvență și polisemantism — dar și prin nesiguranța originii. În momentul de față **pilă** înseamnă atît „intervenție în favoarea cuiva" — „vechea atmosferă de pile și de presiuni" („Zig-zag", nr. 47, 1991, 10) —, cît și — concretizat — „protector, persoană care protejează pe cineva intervenind în favoarea sa" : „Dacă n-ai pile la Oficiul de plasare a forței de muncă, n-ai nici o șansă" („Acum", nr. 29, 1991, 16) ; „Taica avea cea mai bună pilă din tot plutonul : responsabilul de la restaurantul-motel de lîngă unitate" (Mircea Cărtărescu, în **Desant '83**, p. 356) ; „Luăm covor. — De unde ? — De la pila duduii." (Gh. Fărtăiș, **Ancheta**, 1983, 20). Ultimele trei exemple sugerează, prin gradație, că transferul de sens de la entitatea abstractă la agentul ei concret e foarte firesc. În fond, chiar cuvîntul **relație** a căpătat, în mod similar, un sens concretizat (neînregistrat ca atare, ce-i drept, în DEX, dar foarte cunoscut) ; la fel, **cunoștință** — la care însă sensul „personal" e atribuit influenței franceze ; lucrul e posibil teoretic și pentru **relație**, dar în fiecare caz e mai credibilă explicația prin evoluție internă. De altminteri, formula „pile — cunoștințe — relații", în circulație la un moment dat ca joc de cuvinte, prin reducerea la inițialele P.C.R., se bazează pe o cvasi-sinonimie a seriei. Interesant e însă că **pilă**, apare, curent, și cu sensul de concretizare a „beneficiarului", deci a celui în favoarea căruia se acționează : „erau niște fetișcane țîfnoase, cu gura mare (pila contabilului șef sau a inspectorului de la personal, bănuiesc)" (Sorin Preda, **Partial color**, 1985, p. 184). Enunțul „X e pila lui Y" se poate interpreta, polar, fie ca „X e protectorul lui Y", fie ca „X e protejatul lui Y". În DEX nu sînt cuprinse decît expresiile în care apare cuvîntul : **a pune** (sau **a băga**) **o pilă, a avea pile.** Desigur că din ele s-au desprins utilizările mai libere ale substantivului, exemplificate mai sus ; evoluția semantică divergentă nu-și poate avea punctul de pornire decît în cea de-a doua expresie.

Discuția asupra sensurilor alunecă ușor într-una asupra evoluției cuvîntului — deci și a sursei, a etimologiei sale. În această privință părerile cercetătorilor au fost cît se poate de împărțite. Există în limba română contemporană un substantiv **pilă**, de origine slavă, desemnînd o unealtă sau o ustensilă bine cunoscută : e sensul concret, obiectual, cel mai frecvent asociat formei **pilă** ; dovadă jocurile de cuvinte care sugerează „intervenția" prin evocarea aluzivă a obiectului, sau desenele umoristice care îi includ imaginea. Nu pare însă a exista vreo legătură între obiectul desemnat de cuvîntul de origine slavă și sensul „relație" ; specialiștii au preferat să recurgă în explicația etimologică la neologismul de origine franceză, omonim cu termenul slav. Nici în acest caz nu e ușor de stabilit o legătură între diversele sensuri literare ale neologismului **pilă** — „dispozitiv de producere a energiei electrice sau nucleare" ; „teanc" ; „picior de pod" — și sensul familiar de „intervenție ; relație". Dicționarele moderne — DLRC, DLR, DEX — subordonează sensul familiar sensului „picior de pod ; contrafort", preluînd astfel explicația propusă în 1944 de Boris Cazacu : **pilă** ar fi substituit pe **proptea** în expresia cu sens figurat „a avea proptele".

Cuvîntul a fost semnalat în 1938 de D. Florea-Rarițe și, în **Argotul**, de Al. V. Dobrescu ; acesta din urmă îi atribuie argoului electricienilor ; se pornește astfel de la sensul „pilă electrică".

Citatele mai vechi, furnizate în diverse lucrări de Iorgu Iordan, cuprind mai ales construcțiile **a pune** sau **a băga o pilă**. O sursă folosită de mai multe dicționare (DLRC, DLR) e un fragment din romanul lui Cezar Petrescu, **Calea Victoriei** (1930). Două citate similare, de la aceeași pagină, sînt însă folsite în DLR pentru a ilustra o dată sensul „intervenție", subordonat celui de „picior de pod", altă dată pe cel (ieșit din uz) de „teanc". În textul-sursă utilizările cuvîntului **pilă** sînt echivalente și plasate într-o continuitate care pledează pentru interpretarea sensului figurat-familiar prin raportare la „(teanc de) bani — folosiți ca mită" : „Și mîine pune-i o pilă lui Alcaz ! Ascultă-mă pe mine, că-s cîine mai bătrîn. După masă, după ce-ai aranjat tot cu el, pune-i pe deasupra și-o pilă de o mie de lei. Nu lăsa pila de azi pe mîine. Nu poate să te refuze". Cum e foarte posibil ca protecția să se obțină prin mituire, fragmentul din Cezar Petrescu, dacă nu cuprinde cumva o interpretare personală a autorului asupra originii lui **pilă** — e un argument pentru legarea **pilei** de sfera banilor. Cu atît mai mult cu cît cea mai veche atestare pentru **pilă** cu sensul „teanc, grămadă de lucruri suprapuse" se referă tot la bani. În nuvela **Iancu Moroi** a lui Delavrancea „un avocat renumit... fluiera o polcă și zuruia o pilă de napoleoni". E posibil ca un rol în constituirea sensului familiar să-l fi jucat și înțelesul de „revers al unei monede" al fr. **pile**. În orice caz, la un alt autor care înregistrează fenomene de oralitate ale perioadei interbelice, Neagu Rădulescu, **pilă** apare într-un sens inedit, de „bani obținuți prin împrumut, fără intenția de restituire" (acțiunea de „a tapa") : „Venise ca de obicei p-aici după niște franci, în turneu de «pilă» dar erați în consiliu" ; „Da' ce ai tu cu el, mă tată ?... După pilă și tu ?" ; „Vezi însă că eu nu trăiesc din pile" etc. (**Napoleon fugea repede**).

Cuvîntul familiar **pilă** e desigur relativ recent și rapid răspîndit, cu o evoluție semnantică remarcabilă — evidentă chiar dacă atestările îi sînt, pînă la un moment dat, rare. I se poate înregistra și un derivat, probabil destul de nou : **pilos** „(ins) care beneficiază de protecții" : „S-au scos de pe liste oameni de valoare și s-au introdus «piloșii»" („Cotidianul", nr. 76, 1992, 2). Plasarea inițială a cuvîntului **pilă** în sfera legată de bani a limbajului familiar îi poate explica succesul rapid ; și alți termeni din acest domeniu circulă intens, pierzîndu-și repede caracterul argotic în favoarea celui familiar — și apoi apropiindu-se tot mai mult de statutul cuvintelor din limbajul standard.

Rodica Zafiu

Vară indiană

Mihai Zamfir, ACASĂ,
Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1992

Am foarte vie în memorie amintirea celui dintîi roman, **Poveste de iarnă**, publicat de eseistul şi istoricul literar Mihai Zamfir în 1987. O poveste de dragoste în decor bucureştean, cu un personaj insolit, **telefonul public**, cu o vie percepţie a spiritului locurilor (ca la atîţia dintre reprezentanţii mai vechi ai romanului nostru citadin) şi mai ales cu o explorare ingenioasă a complicaţiilor pe care le presupune iubirea inegal distribuită în interiorul unui cuplu. Asadar, un caz particular de iubire, în genul la care s-a gîndit la un moment dat şi Camil Petrescu în **Patul lui Procust** (relaţia Ladima-Doamna T.), din perspectiva unei înţelegeri perfecte a psihologiei feminine. Asa se explică probabil şi faptul că la apariţia romanului din 1987, critica literară şi-a aruncat numaidecît plasa referinţelor literare în direcţia prozei analitice româneşti, de la G. Ibrăileanu şi Camil Petrescu, pînă la Anton Holban, deşi ar fi trebuit să-i invoce mai întîi pe M. Sebastian şi pe Cella Serghi.

Oricît de facilă ar fi însă, cea dintîi legătură posibilă (atît pentru **Poveste de iarnă** cît şi pentru cartea apărută la sfîrşitul acestui an) e de făcut cu tradiţia romanelor scrise de critici. Ibrăileanu, Mihai Dragomirescu, Lovinescu sau G. Călinescu, dintre cei vechi, Al. Piru, Popa Marian, Dana Dumitriu, Livius Ciocîrlie sau Marin Mincu, dintre cei care s-au afirmat după cel de-al doilea război mondial. Seria literară obţinută în felul acesta rămîne totuşi o serie inexpresivă, trăsăturile ei de oarecare pregnanţă apărînd abia în momentul în care putem identifica o dominantă psihologică (de exemplu : bovarismul cu obiect literar) sau atunci cînd constatăm că graniţele speciei devin din ce în ce mai elastice şi că romanul se apropie tot mai mult de critica literară, de memorialistică sau de eseu.

Cel puţin în ce priveşte formula literară, nu acesta e cazul romanului **Acasă** care se prezintă ca o tipică naraţiune la persoana întîi, pe tema iubirii dintre o femeie bătrînă şi bolnavă şi fiul ei care a depăşit cu puţin vîrsta de patruzeci de ani. Într-o variantă care presupunea nuanţa specială (cînd fiul şi mama rămîn legaţi toată viaţa printr-un simbolic cordon ombilical), tema aceasta e de întîlnit mai ales în romanele lui Sorin Titel. La Mihai Zamfir, un bărbat căsătorit de mai mulţi ani şi avînd cu soţia (Sanda) un copil (Andrei) îşi vizitează de două ori pe săptămînă mama, într-un bloc din Balta Albă, în care aceasta s-a mutat după ce i-a fost demolată casa, pentru a reface cu ajutorul ei trecutul unei întregi familii, dar şi al epocii în care aceasta a trăit. Sînt folosite în acest scop amintirile vechi, scrisorile şi fotografiile de familie, conspectate pe rînd şi însufleţite (ca în romanul lui Livius Ciocîrlie, **Clopotul scufundat**). Intervine la un moment dat şi vizita în provincie, pe urmele părinţilor tineri (în Buzăul unor mătuşi care nu mai trăiesc de mult), prilej pentru a face să reînvie (cu o semnificaţie polemică, de data aceasta) vechiul topos al provinciei româneşti, ca loc unde nu se întîmplă nimic : „Îmi aduc aminte de o fotografie din albumul mamei făcută chiar aici, pe treptele de la intrare, una dintre cele mai vechi : mama şi tata, abia căsătoriţi, în vizită la «fetele de la Buzău» : doi-trei vecini şi verii de la Mizil : în mijloc, singură aşezată pe un scaun, Coana Nataliţia, mama «fetelor», tiranica lor mamă, figură gravă şi încruntată sub soarele amiezii. (...) Ca în orice fotografie stearsă, casa din fundal pare mult mai mare şi mai impozantă decît căsuţa pe care o am acum sub ochi. Poate chiar şi era".

Şi cu această nouă perspectivă a cărţii, în care oamenii, obiceiurile şi casele vechi joacă un rol decisiv, încercînd să-şi prelungească amintirea, la mijlocul anilor '80, ca într-o lungă şi imposibilă **vară indiană**, identificăm cel de-al doilea context literar în care putem încadra, cu ceva mai mult succes, romanul **Acasă**. E vorba de contextul naraţiunilor care îşi iau ca fundal epocile de tranziţie, pentru a surprinde momentul de dispariţie a lumilor vechi, simultan cu apariţia altora noi, mai bune sau mai rele decît cele de dinainte. Altfel spus, e vorba de o temă privilegiată a romanului românesc, de la N. Filimon şi Duiliu Zamfirescu, pînă la G. Călinescu, Marin Preda sau Petru Dumitriu.

În romanul lui Mihai Zamfir, toată această bătaie de pendul a istoriei poate fi surprinsă în scenele unui expresiv vis recurent, care urmăreşte parcă să rezume, în cîteva imagini, istoria unei case, a unei familii şi, prin ea, a unui întreg oraş : „Pe măsură ce înaintez, inima îmi bate gata să-mi spargă pieptul : ajung în faţa casei noastre. N-am mai văzut-o niciodată aît de frumoasă, trandafirii din grădină par de sticlă, cele cinci trepte de la intrare sînt de marmură, colonadele de piatră ce o străjuiesc — mult mai înalte decît în amintire. [...] Trec din cameră în cameră cu inima galopînd : toate înalte, abia zugrăvite, podelele — ceruite cu grijă ; [...] Parcurg holul, văd în stînga biroul, străbat salonul-sufragerie, dormitoarele, ajung în culoarul dinspre cămară, apoi în bucătărie, în fund. La fel ca şi poarta, toate uşile s-au deschis lăsîndu-mă să trec. În bucătărie, peretele dinspre grădină se prăbuşeşte fără zgomot, iar eu mă aflu din doi paşi într-un parc fantastic [...]. Mă plimb prin parc plutind, o iau înapoi spre poartă, dar decorul s-a schimbat. O parte din stradă a dispărut, mîncată de întuneric, a rămas doar casa noastră înaltă sub lumina lunii. Cuprins de o panică obscură, mă uit mai atent : uşile şi ferestrele şi-au pierdut lemnul, în locul lor se cască dreptunghiuri negre, mari, prin care se văd camerele golite în grabă. Cum e cu putinţă ? Doar acum cîteva minute treceam prin cameră şi toate erau la locul lor !"

De altfel, nu ar fi deloc exagerat să spunem că adevăratele personaje din **Acasă** sînt **locuinţele** pe cale de dispariţie, nu oamenii, şi că sfîrşitul lor e scos parcă dintr-o cronică a revoluţiei franceze de la 1789, cu nenumăratele ei execuţii pe eşafod : „Condamnatul e dezlegat de stîlp şi urcat pe eşafod. Se începe cu distrugerea acoperişului — un fel de toaletă **mortuară** a casei. [...]Îşi fac apariţia două tractoare, însoţite de mulţi oameni, care se mişcă tăcut şi eficace (îşi cunosc meseria ,au mai dărîmat mii de case dintre cele mai solide). Desfăşoară un cablu de oţel încordat, ce prinde casa ca într-un laţ. Tractoarele pornesc cu zgomot de cascadă, se opresc însă după cîţiva metri : cablul a sărit, zidul e prea puternic. O nouă încercare, apoi a treia şi a patra — de fiecare dată zgomotul furios al tractoarelor se opreşte brusc, retezat de liniştea din jur. [...] Loviturile călăului cad mereu alături, împroaşcă sînge, însă capul nu se lasă desprins de trup. Praful de moloz a întunecat scena, corpul condamnatului se zvîrcoleşte. Un nou efort al tractoarelor, vuietul cutremură strada şi urmează în fine zgomotul sec, de balon ce se dezumflă. Casa se prăbuşeşte cîteva secunde, din edificiul armonios rămîne un morman informe de moloz şi cărămizi. Capul cade lîngă butuc. Între începutul şi sfîrşitul scenei au trecut probabil zece minute."

Şi totuşi, nu tonul acesta mortuar e definitoriu pentru romanul lui Mihai Zamfir. În general, cînd un prozator se opreşte asupra perioadelor de trecere ale istoriei, el se poate interesa fie de **vechiul**, fie de **noul** din societate şi, în ambele cazuri, el poate privi lucrurile cu ataşament, cu înţelegere, cu simpatie sau, dimpotrivă, rece, ironic, distant, dacă nu cu un ochi de-a dreptul dispreţuitor şi rău. Călinescu sau Petru Dumitriu, pentru lumea oraşului, şi Marin Preda pentru lumea ţărănească din care proveneau au procedat în felul acesta, fiecare din punctul său de vedere şi cu rezultate care, firesc, nu sînt la îndemîna oricui. La Mihai Zamfir, impresionant rămîne stilul prevenitor, prin de mici preţiozităţi şi mai ales de o undă lirică de sentimentalism şi de melancolie, cultivată uneori poate prea insistent. La un moment dat, personajul principal se pierde chiar în lectura unui roman sentimental, tradus în perioada interbelică de industriosul Jul. Giurgea, ceva între Florence Barclay, Somerset Maugham şi Pearl S. Buck. Sînt nume care alcătuiesc împreună un al treilea cerc de referinţe pentru romanul **Acasă** şi care aduc în discuţie conceptul **romanului mediu**, realizat pentru un public mediu, aşa cum este el înţeles în sociologia unui Pierre Bourdieu. La noi, genul acesta de roman a fost practicat cu succes de Cezar Petrescu, iar după cel de-al doilea război mondial de Petru Popescu, autor şi teoretician al formulei, în acelaşi timp.

Judecată din această ultimă perspectivă, cartea lui Mihai Zamfir are atmosferă, pecete personală, stil, dar şi cîteva note exagerate, neverosimile sau stridente, care strică echilibrul întregului, chiar dacă pot pretinde că rezultă din estetica romanului pentru un public mijlociu. Intră în această categorie povestea de dragoste (de fapt, „aventura" neaşteptată a eroului cu Maria), apoi „absenţa" Sandei şi a lui Andrei (în sensul neparticipării lor la drama personajului principal), dar mai ales lipsa de firesc, scormonirea insistentă a unui inventar burghez, făcut mai mult din obiecte sau din formule-fetiş (pendula de argint, măsuţa cu incrustaţii de sidef, oglinda cu ramă de argint, **secrétaire**-ul, serviciile de porţelan şi de cristal, „Masa e pusă !" şi „Doamna e servită !"), decît din discreţie şi sentimente fireşti.

Observaţia aceasta (care la urma urmei ar putea fi anulată de constatarea că eroul romanului e un personaj contradictoriu, care se povesteşte cu ingenuitate, la persoana întîi), trebuie totuşi făcută, atîta timp cît **Acasă** nu e doar cartea întîmplărilor prin care trece un individ, pe parcursul mai multor săptămîni (fie ele şi simbolice) dintr-o perioadă de cumpănă a existenţei sale (în „septembrie", la începutul de toamnă al propriei sale vieţi), dar şi un fel de cronică indirectă a dispariţiei unei întregi lumi, deci povestea unei toamne arhetipale, cînd se anunţă sosirea „iernii Fimbul". Numai aşa putem accepta faptul că **Acasă** e mai mult decît un simplu roman sentimental şi că aerul său melancolic nu e declanşat de un obişnuit **fin de siècle**, ci de bănuiala unui rău fără leac şi fără sfîrşit.

Florin Manolescu

Locuri comune
sau cum să fii un crocodil roz

A fost odată un crocodil roz. Şi ce mare lucru, în fond există deja o panteră roz, ba chiar şi „la vie en... rose", aşa că toată lumea ar fi putut să fie cît se poate de mulţumită. Familia lui ar fi trebuit să se bucure de o asemenea pleaşcă şi să deschidă urgent o butică ori o cîrciumă : „La crocodilul roz". Sau să lanseze pe piaţa produselor întreprinderilor mici şi mijlocii ochelari, nasturi, baschete, maxilare şi abţibilduri, toate model ROZ-CROCO.

Nu mai că, netoţii, s-au apucat să-l frece cu pastă de dinţi, cu nisip, cu perii de sîrmă, ba chiar l-au ţinut o săptămînă scufundat în apa fluviului (!!!), — cîte nu i-au făcut — dar degeaba. Totul se petrecuse probabil din pricina mamei sale care, de cînd o ştiau, în ciuda tuturor avertismentelor, se burdusea, chiar şi la adunările publice sezoniere, cu bomboane. Rozbonbon. De la pachet. „Ata ete", vorba resemnată a românului, căci vremea trece repede, ca întotdeauna pe lîngă piramide, aşa că nu e prea mult timp de discuţii.

Crocomaxilărasul nostru a crescut deci liniştit şi fără să treacă prin cine ştie ce emoţii, binecunoscută fiind placiditatea manifestă a neamului său. Ba chiar se poate spune că a trăit edenic, adică fără conştiinţa tragică a propriei alterităţi funciare. Pînă într-o zi cînd, graţie extazului nemăsurat (de la flashuri şi rulete pînă la exclamaţii şi discuţii academice), graţie unei simpatii necenzurate, zic, personajul nostru a priceput, în sfîrşit, ciudata pricină a izolării sale într-un cot al fluviului. Şi-a început să plîngă amarnic, cu lacrimi roz de crocodil roz, de la şapte la şapte şi un sfert dimineaţa şi de la nouă la nouă şi un sfert seara. Nici acum, la drept vorbind, lucrurile n-ar fi avut cine ştie ce urmare catastrofică — căci ce importanţă pot avea nişte lacrimi, fie ele de crocodil, fie ele chiar rozbonbon — numai că nevinovatele picături alungite aveau curioasa proprietate de a mînji orice atingeau în curgerea lor, aşa că, în curînd, tot peisajul arăta ca o reclamă pentru pijamale : nu numai rădăcinile, frunzele ori peştii, dar pînă şi o bună parte din crocodilii protocronici care-şi făceau veacul în josul rîului se umpluseră de dîre sau măcar umbre ale afurisitei culori. Degeba se frecau cu pastă de dinţi, cu nisip sau cu perii de sîrmă ; degeaba stăteau cufundaţi cu săptămînile în apele fluviului ; nici o scăpare.

Desigur, în orice situaţie, există şi soluţii extreme, însă legile nescrise ale junglei interzic linşajul, aşa că — oricît le-ar fi fost de lene, de lehamite, de la-să-mă-să-te-las — de-acum pătaţii de pe marele fluviu au fost nevoiţi să se adreseze judecătorului anonim.

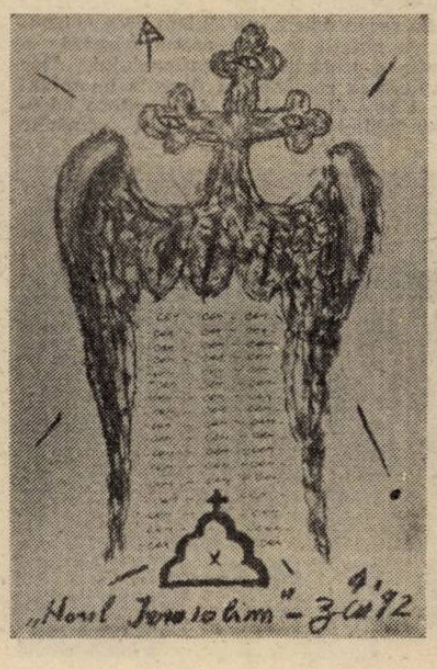

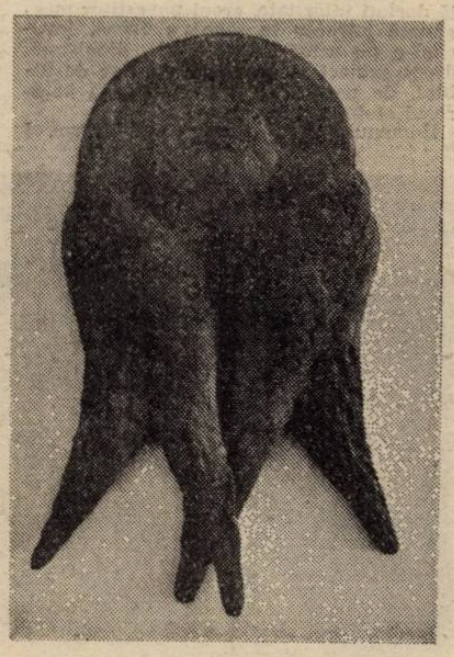

„Să fie pus în lanţuri !", „Alungaţi-l cu pietre !", „Mai bine muşama la Spring Time !", „Prindeţi-i coada în crăpătura primului copac !". Oricine mai abitir decît oricine, cetăţenii strînşi la gura peşterii înţeleptului strigau de mama focului, încă de dinainte de răsăritul soarelui. Şi cînd, în cele din urmă, culegînd ici-colo cîte o fărîmă de sens în haosul de scrîşnete incoerente, prealuminatul pricepu cît de cît despre ce poate fi vorba, răspunsul său nu mai întîrzie nici o clipită :

„— Mutaţi-vă voi, cu toţii, în susul fluviului ! Mutaţi-vă voi, cu toţii ! Mutaţi-vă voi !"

Ca un ropot prelung de uimite aplauze, clămpănitul a mii de fălci a însoţit acceptarea şocantei simplităţi a unei asemenea soluţii, chiar dacă nici unul dintre cei prezenţi nu i-a priceput atunci, pe moment, nici inconvenientele şi nici lipsa de justeţe. Şi numai cîţiva, ori poate că nimeni — căci cine s-ar fi gîndit la aşa ceva — n-a văzut, către seară, pe cînd se strecura, cu fereală, afară din peşteră, funduleţul obraznic de roz al unei maimuţe.

A fost odată un crocodil roz. Şi ce mare lucru ,în fond Istoria îşi mănîncă cu extaz pruncii favoriţi. Democraţia, mai cu seamă democraţia înseamnă şi multă ingratitudine. Adică nimeni, oricît de mare ar fi fost rolul jucat la un moment dat, nimeni nu rămîne — doar pentru asta — bătut în cuie la locul din capul mesei. Gorbaciov a intrat în anonimat iar Bush, de-acum, îl urmează şi el. Cît e de nerecunoscătoare masa de alegători. Să fie aceasta o lecţie care ne rămîne, încă, de învăţat ? !

Şi ce mare lucru, în fond există deja o panteră roz, ba chiar şi binecunoscuta „vie en rose". Roz bonbon. Roz crocò. Harşşt.

Mihail Oprea

horia zilieru

Crepuscul

Alergătură/multă vorbărie
(kavafis observa la bătrânețe
plăcerii cărnii înclinat). Povețe
de ametiste sparte mâna scrie

și vinuri tari încearcă să dezghețe
porniri latente-n trista sihăstrie.
Ce surdă e mulțimea aurie
de zeități. Edicte cântărețe

smerirea mea provoacă-n simetrie :
emoția și chipul în uzură.
Se jură mult. Cuvântul barbarie
reia seismele. Tot restul vieții
planta-voi trandafiri. Doar ei îndură
accesul la viol în plasma cetății.

Canticum sacrum

Amărâtă poezea
ce-ai făcut din viața mea ?

Mă uit june înapoi :
— judecata de apoi.

Fumul urcă-n partea stângă
satul vechi și-ncep să plângă

lacrimile graiului
cât e poarta raiului.

Când îmi bate tâmpla dreaptă
lângă râu o fată-așteaptă
înflorind pe la florii

cerbul
răstignit în verbul
sfânt : a te copilări.

Nici bătrân privesc în față :
numai noapte numai ceață.
Strigătul țărânii clare
tălmăcesc
cu-nfiorare
și mai cer o amânare
podului pe lanț ceresc.

Mare m-a păscut norocul
ca să cizelez cu focul
algoritmul și bemolii
coapselor și turnuri golii
de sâni laici și fiordul
nordului în dezacordul
dintre oră
și menoră
în captive paralele
de picioare pân-la stele.

Face-m-aș frate cu lupul
să-i iau limba să-mi ia trupul
și să urlu pînă cade
ochiul orb în vii monade
aprinzând la asfințire
greierul de cimitire.

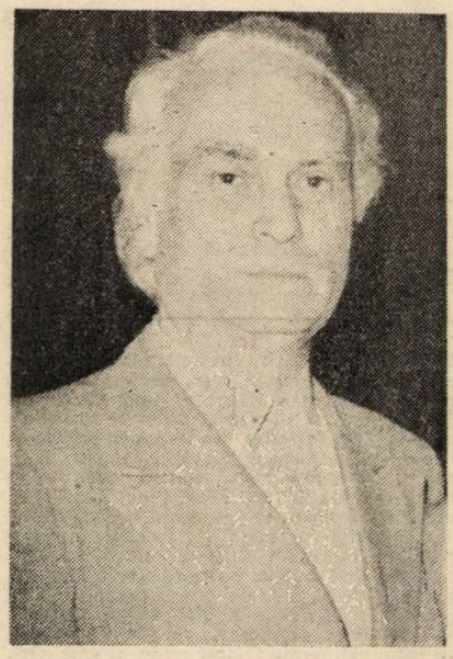

Ne lovim de zidul orb.
Peste telex stă un corb
și dirijează
vechea frază :
că unul din noi trădându-l
pe celălalt își pierde rândul
la toiag și psalmi și grife
și altoaie apocrife
lăstărind povești
lumești.

Strig și strigă să ne țină
de urât și dor și vină
dintr-un gât de pasăre
împăiată :
— lazăre
dă-ne groapa luminată
mila carnea-n descărnare
cifra sumbră și mileniul
sângelui orbit de geniul
lacrimii în perindare
de virgină întrupare
să aud prin somnul mare :

ce-ai făcut din viața mea
amărâtă poezea ?

Vine-un înger să mă scoale.
Deschid orga de vocale
și consoane
și vulcanul
gurii mele canaane
hohotind în veac aleanul.

Literele să nu-mi surpe
întrerupe linii
curbe
axa azimutul unghiul
înscriind în cerc triunghiul
dantului de-a castitatea
și bem laptele luminii
îmbătând singurătatea.

Îngere pe unde-o iei
să mă culci lângă ai mei ?

Aureola

Tu care iei în seamă cimitirul
ce-l ține candela nevăzătoare
integru între bornele lactee
o clipă stai ! și-ascultă trandafirul
filtrându-și prin rozarii de oscioare
deasupra voluptăților damnate
durerea din o singură femeie
a veacului întunecat și toate
învinsele încredințează mirul
acelui tinicar de nestemate
înlocuindu-l în esențe rare
pe celălalt care ești și treci cu bine
prin trecători nocturne și virgine
trezind morminte de singurătate.

(Din manuscrisul LACRIMA OARBĂ)

eseu

Expresivitatea reprezentării erotice

La un nivel mai superficial, foamea de ficțiune se manifestă între citeva constante tematice și stilistice. Dar, pentru a ajunge la plenitudinea substanței umane, pe lîngă magnetismul politico-moral și pe lîngă fabulosul cosmic, trebuie, luat în calcul și magnetismul vital, stîrnit de o imensă foame biologică fiziologică, foame întretăiată de apetitul existențial, încorporat cu deosebită acuitate într-un fel de etos al edificării atotștiutoare.

Din partea naratorului, proiectîndu-l într-un pozitivism cu mireasmă carnală, natura își află polul atractiv în chiar mentalitatea omului modern, curios să surprindă stări și trăiri în legăturile lor profunde, ineluctabil complexe, mergînd pînă la tenebre irezistibile.

Întîlnim o asemenea abordare în cărțile unui psihiatru român, stabilit de multă vreme în Germania, la Bochum, pe numele său Mircea Barnaure. Versiunea românească a prozelor sale o datorăm Ioanei Orleanu, cu temeinice studii de filologie în țara lui Gutenberg și pe cale de a trece tot acolo un doctorat inspirat de atracția pentru Mircea Eliade.

Mircea Barnaure a debutat la cei aproape 40 de ani ai săi cu un fel de biografie erotică și diplomatică a lui Vlad Țepeș, („Numele dracului"). Plină de aluzii și disocieri revelatoare între prezent, vădit hiperbolizat și, un trecut înfricoșător. Puțin mai tîrziu, la Dortmund, a tipărit poeme sulfuroase despre raportul femeie-poezie sub titlul „Misterul Isis-Afroditei", stabilind în subtitlu cui se adresează : „Trei lecții de profanare pentru prea civilizatul popor german". În românește cartea a văzut lumina tiparului anul trecut. Datorită ilustrațiilor, excelente, semnate de Gretty Rubinstein, plachetа îl sustrage pe cititor „plăcerilor-surogat". Teza subiacentă mizează pe magicul feminității spre a infirma pretinsa egalitate între sexe. O voce tainică îmi amintește că de la un enunț înrudit plecase Rabelais, mai apoi în veacul trecut Chateubriand și Flaubert, ultimul cu a sa „La Tentation du Saint-Antoine", iar la noi N.D. Cocea cu „Pentru un petec de negreață", Panait Istrati, „Kyra Kiralina", Mihail Sebastian, nu în ultimul rînd cu un soi de suc veninos, în ciclul „Femeia cu carnea albă", Felix Aderca.

Însă vocea deplin personală, distinctă și notabilă a lui Mircea Barnaure se face auzită mai cu seamă grație romanului erotic „Femeia fatală sau dulceața fugară a vieții", apărută zilele acestea și în românește în tălmăcirea aceleiași Ioana Orleanu. Traducătoarea, de astă dată și prefațatoare, ne spune că ar fi frustrant să rămînem la clișee ce declară obscen, scabros, nerușinat, un excurs prin imperiul dorințelor.

Totuși, la îndemnul acestora, de regulă dorinți întăritate, eroul povestitor marchează intrarea în scenă a Elisei, invocînd-o pe urmă într-o vină dionisiacă, drept subiect și obiect al vrăjilor de iubire, de posesiune și de evaziune în erosul atotputernic.

Romanul are o canava autobiografică pe care se suprapune istoria Elisei, femeia cu multiple legături, străbătute de neliniști, arzătoare explozii de recunoștință, remușcări și momente de labilitate.

Spre deosebire de Isis-Afrodita, Elisa Schalinski intersectează narcisismul primar și născocește altceva decît un sexism agresiv. Ni se pare că pentru a o defini merită să-l citățm pe autorul însuși, într-un plan ce stoarce notații de o ambiguă semnificație, voluptuoase și izbăvitoare : „Fermecat îi sărutam gura, cu buze însetate, îi atingeam obrazul oriental, fruntea înaltă, spicele întunecate ale sprîncenelor, pleoapele închise — gingașe ca petalele florilor, înfiorate ca apele păsărilor în vis ; cu limba fierbinte îi căutam mierea sălbatică a urechilor, îi simțeam convulsiile corpului și îi auzeam suspinele plăcerii devenite insuportabile ; înfometat îi muscam bărbia ca pe un fruct, nasul provocator, carnea tandră a gîtului, abandonată poftei mele nestăpînite"... Tonul urcă spre poematicul greu controlabil, deși aparține acelei modalități literare, să o numim realist-alegorică, stil practicat să zicem, pentru a ne opri la un exemplu ilustru în „Cîntarea Cîntărilor". Revin cu un exemplu : „Ciorchinii grei ai sînilor, cu boabele coapte și sensibile, carnea nesfîrșit de dulce, cu rotunjimile ei moi și suple, floarea aleasă a feminității ei, sepalele pline, petalele de trandafiri fermecător de melodioase, pistilul măreț al uterului oferit ca o piersică zemoasă, mugurele voluptății, smochina dulce-acrișoară a seducătorului ei dos."

Să recunoaștem, nu sîntem prea obișnuiți cu notații în care erosul frizează o trufie a sfidării convenționalului. Dar explorarea românească duce la un mixaj de citate din scrisori de dragoste adresate iubitei, cu itinerarii prin cămările tainice ale sufletului, cu regăsiri datorate unor desene și fotografii evocînd clipele de intimitate paroxistică pe care Barnaure le infuzează cu lirism. Romanul ca-n unele scrieri compozite, uzează de unele reprezentări altminteri ocolite și trece cu mare firesc de la situații de gen la gesturi de un anumit insolit. O mușcătură violentă de gît, un scandal într-o discotecă, disputa bărbatului cu un alt admirator al Elisei, brusc întrerupte de citate din Goethe, datări privind participarea la un congres profesional, crize de gelozie și dovezi închipuite de fidelitate, totul perindîndu-se cinematografic. Colaj din diverse alte citate și referiri, inclusiv vagabondări în memoria comună, romanul înaintează ca o apă ce duce la vale, deopotrivă spre paradisiac și infernal scene de acuplare, năvalnice orgasme, blasfemii, legăminte de puritate, compromisuri, răzvrătiri, luciferice despărtiri de lume, prăbușiri în întunericul fără istorie al lepădării de servitutea conjugală.

Suferința și desfătarea își dau mîna besmetic înțelegătoare, întrerupte cînd nu te aștepți de reflecții tipice și de noi citate din sau după Villon, Gérard de Nerval, Cicero, Ovidiu, Eminescu, Grillparzer, Brassens, nu în ultimul rînd de alte fragmente de scrisori ale naratorului către iubita sa. Rezultă, cum am mai spus, un colaj aparte străbătut de un frison senzualist-narcisiac ca structurare textuală. Impresia de veridic și de neverosimil vine și din maniera de datare ; avem astfel, datări mai îndepărtate, punctate de altele extrem de recente, acestea cu o mare cotă de credibil, în pofida, sau poate paradoxal, tocmai grație perseverenței cu care sînt dezvăluite îmbrățișări, dorinți ce pun stăpînire pe cei doi, aceasta oarecum în ciuda faptului că femeia, de profesie medic, trăiește evasicontinuu, nu numai plăcerea dar cu precădere experiența suferinței omenești. A suferinței femeilor, căci ele vin la o clinică să nască, să se chiuretеze să își trateze infecții, malformații genitale. Senzația că pășim, dincolo de frăgezimile sufletești, în imperiul marilor riscuri, vine și de acolo că, în paralel, naratorul scrie ilustratoarei și prietenei sale din Israel, de la care șesec, pe un fel de pod cu dublu sens, vești despre atentate teroriste, suspiciuni, acte de ură.

Legăturile erotice se țes, așadar pe fondul comunicării universului alternativ-halucinant și scindat interior. Investigîndu-le, Mircea Barnaure, un nume care are mari șanse să devină cunoscut la noi, ne rezervă surpriza unei formule pe care aș numi-o atrasă de estetica tipătului existențial. Versiunea românească asigurată și de astă dată de Ioana Orleanu, rezolvă fericit tendințele discursului literera de a utiliza cele mai diverse planuri de referință.

Henri Zalis

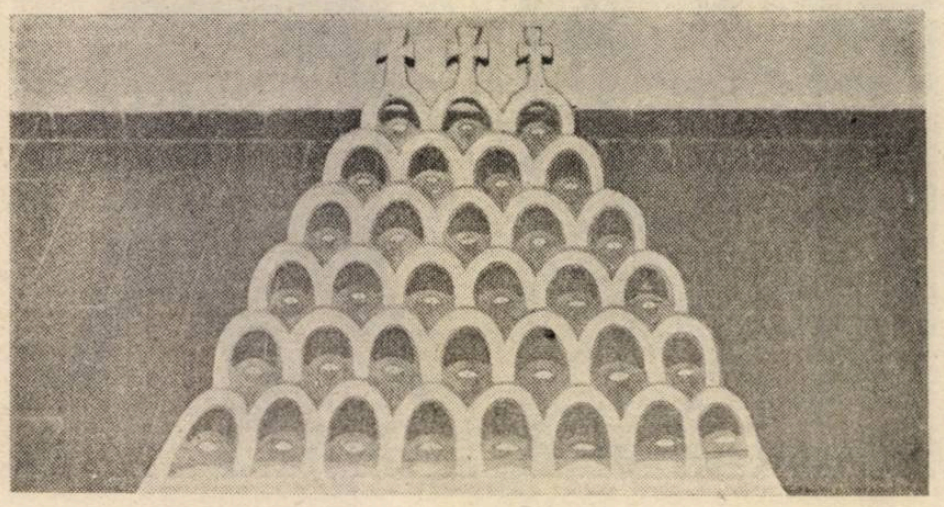

FESTIVALUL NAȚIONAL DE TEATRU "I.L.CARAGIALE"

MINISTERUL CULTURII ♦ PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI ♦ UNITER ♦ ARTEXIM

„Cenzura" valorii

Cum era firesc, importanta manifestare teatrală românească a debutat sub avalanșa grijilor și obsesiilor organizatorilor, a emoțiilor participanților și a curiozității criticii și spectatorilor. Festivalul vrea să răspundă unei grave întrebări : Ce-i de făcut pentru ca teatrul să iasă din criză ?, mai ales prin dezbaterile programate de UNITER, care se vor adevărate **bătălii** de principii, de program repertorial, de valorificare scenică a dramaturgiei, dar și despre destinul publicului de teatru, din perspectivă sociologică. Să fie un pugilat, al ideilor, din care nihiliștii, retrogrizii, dar și teribiliștii extremiști să ajungă-n starea de KO ! Cum stă bine, astăzi, oricărui festival artistic, a crescut la această ediție numărul sponsorilor ! Selecția a fost extrem de dificilă, valorile fiind apropiate. A funcționat doar „cenzura" valorii, criteriile estetice primind în judecata fiecărui act creativ. Desigur, a existat și **riscul** comisiei de selecție, acela de-a contrazice unele prejudecăți. Grila exigențelor și criteriilor a fost aplicată pur democratic, mai ales în asigurarea egalității reprezentativității teatrelor din provincie și din Capitală (aici existînd o densitate axiologică a spectacolelor teatrale). A fost asigurat un juriu total... imparțial (ca românul, vorba patronului festivalului) ! Personalitățile teatrale străine au manifestat de data aceasta un interes crescut pentru spectacolul românesc, fiind prezente la București aproape toate cele cărora li s-au trimis invitații. Sînt acestea premise (și argumente) pentru extensia internațională a festivalului, organizat, în viitor, primăvara (cînd încep călătoriile, spre locuri **calde și** fericite, păsările migratoare !) În cazul că această ambiție se va realiza, propunem denumirea : Festivalul Internațional de Teatru București (și nu „I. L. Caragiale", ca acum, ceea ce încorsetează aria repertorială, mai ales că iarăși marele nostru comediograf lipsește de pe afișul manifestării) ! În felul acesta, Capitala României, unde sînt concentrate valorile deosebite ale teatrului românesc, va intra în circuitul mondial al orașelor care organizează asemenea sărbători ale teatrului fără frontiere... Cotidianul festivalului, realizat de către un colectiv de studenți ai facultății de teatrologie din cadrul Academiei de teatru București, la un apreciabil nivel jurnalistic (proaspăt, îndrăzneț și serios, demonstrînd cert profesionalism), împlinește segmentele funcțional—creative ale prestigiosului festival.

Competiția a debutat cu proaspătul succes al Festivalului „A. P. Cehov" de la Moscova, spectacolul „Livada de vișini" al Naționalului bucureștean, în regia lui Andrei Șerban. În fiecare spectacol creat de mari regizori pe texte geniale (Eschil, Sophocle, Euripide, Aristofan, Shakespeare, Cehov...), există o contopire a regiei cu ideatica textului și cu eternitatea, cu personajele respective și cu viața lor, încercîndu-se reprezentarea lor în corespondență cu viața adevărată, mai ales înțelegerea lor (prin asta, înțelegîndu-se regizorul pe sine) și permanenta lor **redescoperire... La** un asemenea travaliu psihologic și intelectual ne-a invitat Andrei Șerban. Iar unii dintre noi nu am înțeles ceea ce a înțeles și a redescoperit regizorul. Recent, într-un dialog, televizat, cu Ana Blandiana, criticul Iosif Sava nu-și oprește aserțiunile și judecățile estetice în domeniul muzicii (unde oficiază ca un patriarh), ci intră în perimetrul teatrului, unde... alunecă ! Și ca un **dixit magister** ce este, domnia sa etichetează spectacolul „Livada de vișini" drept o „viziune americănească și prea comică" a lui Andrei Șerban asupra textului cehovian, contrazicîndu-l pe acesta ! Cehov nu este un comic, este un tragic, descifrare savană conform căreia criticul ar fi dorit un spectacol trist, o dramă dureroasă, sfîșietoare și sfîrșitoare a unei lumi decrepite, în agonie. Ceea ce de altfel, spectacolul este, dar distanțat și-n stil ridiculizant. Nu cred să existe un student serios (chiar restanțier la examene, caz în care învață virtos), care să nu fi aflat că orice scriere teatrală (mai cu seamă genială) și orice spectacol făcut **pe această** scriere, sînt și trebuie (necesarmente și dezirabil) să fie, **în același timp, comedie și tragedie !** Regizorul numai așa trebuie să-și construiască spectacolul, iar receptorul acestuia, publicul, îl va înțelege diferit : **comedie** pentru oamenii cerebrali ; **tragedie** pentru oamenii afectivi ; **tragi—comedie** pentru oamenii echilibrați, la care raționalul și afectivul rezonează normal, într-un balans farmaceutic (vezi Emil Faguet : „Drama antică, drama modernă"). Spectacolul lui Șerban are tocmai deschidere pentru toți oamenii și pentru toate viețile lor (cu oscilațiile și accentele inerente **întîmplărilor** și momentelor existențiale transfigurate teatral, inerente personajelor aflate-n etern conflict), iar versiunea (viziunea) sa scenică refuză să fie **rusească**, americănească sau românească, rămînind pur și simplu **omenească** ! Intrăm în mari încurcături cînd sîntem în fața farselor, parodiilor sau parabolelor, mai ales în fața unor spectacole care folosesc melanjul stilistic, chinuindu-ne să le clasificăm, cînd ele nu au nevoie de așa ceva. Iată, dar, cîtă analiză și cît studiu comportă sentințele și cît hazard presupune eticheta categorială... Așteptăm verdictul juriului, care este obligat să dea sentințe !

Am văzut (și revăzut), apoi, două spectacole șocante, paralizante, răscolitoare, făcătoare de panică și infarct, despre haosul și apocalipsul uman, despre claustrata și absurda condiție umană, devorată de forțele răului, în stil aproximativ de teatru al violenței și cruzimii, descins din metoda artaudiană, a descătușării simțurilor primare, animalice, sîngeros mortificatoare. Acestea au fost „Gratii" de Arpád Göncz (Teatrul de stat „Csiky Gergely" din Timișoara), în regia lui Laurian Oniga și scenografia lui Ioan Bădilă, evidențiindu-se actorii Lajos Makra (Emmanuel), Ilona Fall (Dolores) și Enikö Szász... precum și „... au pus cătușe florilor" de Fernando Arrabal (Teatrul Odeon), în regia lui Alexander Hausvater și scenografia lui C. Ciubotaru, spectacol terifiant și zguduitor gen **vérité**, în care s-au evidențiat întreaga distribuție și, pe deasupra, întregul personal al teatrului.

O cunoștință mai veche, Teatrul „Luceafărul" din Chișinău, a susținut un spectacol greu și ambițios cu „Regele Lear" de Shakespeare, în regia lui Ioan Ieremia și scenografia lui N. Andronatii, reprezentația întrecînd puterile artistice ale trupei, reușind să fie un sincer și onorabil simbol al... despărțirii celor două teritorii ale Moldovei Mari din timpul

lui Ștefan Voievod, locul acțiunii sugerînd a fi cetatea Sorocăi, iar personajele (prin costumație), curteni, răzeși și mai ales ciobani mioritici de pe plaiurile carpatine ! Nu-i nimic englezesc, decît onomastica personajelor și Bufonul regal. Totul este dureros de moldovenesc... Teatrul Tineretului Piatra Neamț ne-a regalat cu excelentul spectacol „Opereta" de Witold Gombrowicz, în regia lui Cristian Pepino și scenografia lui Dan Jitianu, jucat cu frenezie, dimensionînd cu măiestrie universul circular al reputatului autor polonez, sub teroarea formei, întotdeauna moartea unei generații sau clase sociale fiind grotesc și plină abundent de prostie. Și în acest caz, s-a evidențiat întreaga trupă a teatrului.De altfel, Teatrul din Piatra Neamț a mai prezentat, în afara concursului, alte două excelente spectacole : „O scrisoare pierdută" de I. L. Caragiale (iată-l pe conu Iancu... hors concurs !?) — o replică scenică atît de actuală dată vieții noastre electoral—parlamentare, consfințind cu brio că marele Caragiale este, cu—adevărat, contemporanul nostru — și „Cezar, măscăriciul piraților" de D. R. Popescu — o virulentă parabolă la adresa tiraniei și a destinului ei malefic și perpetuu în eternitatea planetei noastre, deocamdată, pînă nu ne vor contrazice... marțienii ! În cadrul Laboratorului teatral „Atelier deschis" de pe lîngă Teatrul Național București, a avut loc și o lectură a piesei „Nu muriți din întîmplare" de Ion Băieșu, o amuzantă comedie neagră despre dilema moarte—viață, regimul social politic fiind cel care decide opțional pentru viață sau moarte (Hamlet, bătut măr de un violent fotbalist, și iubita lui Ofelia, gravidă... reușind să evadeze din moarte, sperînd într-o viață fericită în acest timp de răscruce între două milenii). Sîntem nerăbdători să vedem ce mai **urmează** pe **scenele** festivalului...

URMĂTOARELE PATRU ZILE

Maratonul teatral a continuat sub aceleași bune auspicii valorice, publicul tînăr luînd cu asalt sălile de spectacole. Cum cele mai importante creații scenice vor fi analizate în cronici aparte, iar despre unele au apărut deja aprecieri în rubrica „spectator", vom consemna — reportericește — volutele **spectaculoase** ale festivalului, în a doua sa parte. Așadar, a 5-a zi de concurs a debutat cu un insolit spectacol realizat de Teatrul „Eugen Ionescu" din Chișinău : „Iosif și amanta sa" de Val Butnaru, în regia prea fantezistului Petru Vutcarău și scenografia lui Boris Golia. Regizorul ne asigură că nu a schimbat nimic din text, iar autorul declară că regizorul a schimbat totul ! Deci, vinovați sînt actorii (care au respectat și textul și viziunea regizorală — în zona bogată a artei pentru artă), criticii și spectatorii (care înțeleg greu prețioasa demonstrație teatrală). Autorul reia, din perspectivă contemporană ermetică și extrem de ciudată, mitul biblic al lui Iosif, pentru a demonstra înălțarea și decăderea omului prin dragoste (împărtășită sau respinsă). Conceptul filosofic este că **binele naște mai binele !** Un poem despre **dragoste** ca viață sau ca moarte, oricum, ca... **eternitate !** O lungă și obositoare luptă dintre **iubire și datorie**, învingînd datoria și cinstea omului bun, Iosif (ca în teatrul lui Corneille, la Racine fiind învingătoare pasiunea). Se urmărește cu obstinație descoperirea sacrului prin profan, pe fundalul misterului. Este prea lung și formalist-livresc zbuciumul cuplului spre atingerea perfecțiunii, a comuniunii totale prin iubire, chinul de a ajunge perechea ideală, mitică, acea matrice a sacrului. Personajele vor să fie diferite, prin **dublare**, dar rămîn identice ! Traditia și actualitatea travestiului sînt folosite redundant, mărind cantitatea de ameteală a reprezentației. Fiecare personaj și alter ego-ul său (în cupluri masculin-feminin) luptă cu sine și cu celelalte stranii personaje, bătălia lor desfășurîndu-se (prin imaginația fecundă a regiei și scenografiei) față în față, într-o imensă **oglindă** a experienței universale (care dublează gesturile și comportamentele). Zbaterile din **deșertul** nisipos, aflat ca o punte între trăirile sacre și profane, care se repetă demential pe cele două platforme și în interiorul claustrant al încăperilor intime din palatul lui Bonifar, binefăcătorul dregător, ne descoperă revelația propriei noastre nulități. Se îmbină ineditul, esotericul, exoticul și stupidul, dar pînă la urmă nu a rezultat un... eșec ! Desigur, a intervenit avalanșa fanteziei barocе și bufone, din care s-a născut un ritual oriental, destul de amalgamat, în luxurianta complesitoare a plasticii scenice, refăcînd fotografic-color epoca de aur a Egiptului faraonic. Ambiguitate, cîtă încape, și echivoc, dînd pe dinafară, cînd se umblă la... inversiuni ! Iosif cel bun poartă și ochelari, spre a vedea **corect** lumea reală, este sclavul simțului dreptății (repară mereu balanța lui Mozes), caută absolutul, ajută frații și părinții, să devină mai buni, dar este ridiculizat, înșelat (de amanta sa și de Veniamin, fratele său) și scuipat. Pînă la urmă, sărmanul bătrîn evreu Mozes, înțeleptul (cu balanța echilibrului și-a măsurii tuturor ființelor și lucrurilor), **plătește**, precum turcul din poveste ! Bărbații (actori) au intrat mai bine în rolurile feminine (vezi lascivitatea lui Al Vasilache în Marta), decît femeile în rolurile masculine. O mențiune în plus pentru Mihai Fusu (Iosif). Desigur, acest spectacol straniu și atît de hiperbolizat (ca replică la **„O mie una nopți"**), va cunoaște toată paleta receptării : de la elogiu și pînă la... anatemă ! Ceea ce poate fi un merit al realizatorilor... Teatrul Mic a prezentat „Jacques și stăpînul său" de Milan Kundera (regia Petre Bokor, scenografia Maria Miu, Sever Frențiu și Dragoș Buhagiar), un spectacol așa cum îl stim de la premieră : corect și hazos (fără să strălucească), impunînd prestațiile actorilor Mitică Popescu (Jacques), Al Repan (Stăpînul), Diana Lupescu (Hangița — Doamna de Pommeraye) și Dan Condurache (Marchizul). În ziua a 6-a Academia de Teatru și Film ne-a surprins plăcut cu „Equus" de Peter Shaffer, în regia foarte matură artisticește a tinerei Anca Berlogea și în scenografia Mariei Miu. O mamă — Dora Strang (Irina Movilă), cu trăiri halucinante, dramatizînd neputința de-a întîlni Divinitatea Supremă, își bombardează fiul, pînă la demență, cu obsesiva dorință de-a fi **acesta un desăvîrșit**, prin dogoarea unei iubiri nemaipomenite și dincolo de granițele umanului. Fiul — Alan Strang (Cristian Iacob), adolescent cu mintea înfierbîntată și deturnată pe poteci obscure, patologice, acceptă inocularea unei bolnave iubiri, prin contopirea într-o singură ființă (cu rang de zeu) a călărețului și a calului său ! Marian Ghenea (în rolul psihiatrului Martin Dysant) și ceilalți studenți-actori structurează viabil un incitant **studiu de caz**, cu toate metodele psihoterapeutice pe care le permite scena (sexualitate, iubire, morală, religie, muzică...), prin care să i se vindece puberului dramaticele frustrări și alienarea, strecurate cu mafiență-n periculoasa lui singurătate orgolioasă, teribilistă... Regizorul Mihai Măniutiu (metamorfozor și scenarist vizual în roșu-tiranizant), scenograful Mihai Ciupe (întregitor al infernului roșu-tortionar) și actorii Anton Tauf (Profesorul-mujic, bolnav de bolșevism și „tratat" convingător să predea... comunismul), Anda Chirpelean (Eleva înfometată de cunoaștere științifică, obligată la știința politică a secerii și ciocanului care-o ucide) și Viorica Mischilea (Servitoarea kaghebistă, soră de caritate și manipulare, paralizantă senzual și practicantă violentă a moralei sexi-socialiste) ne-au regalat cu o sfîșietoare „Lecția" de Eugen Ionescu, sub egida Teatrului Național din Cluj-Napoca. Un spectacol-manifest, de rafinat teatru politic, în care textul este excelent (curajos și riscant) completat în semnificații metaforice și-n parabole vizuale, o zguduitoare lecție despre facerea și urcarea-n copacul lumii a comunismului monstruos, spectatorii văzînd în fața lor turme ucigașe de rinoceri **roșii**, stele **roșii**, seceri și ciocane **roșii** încîlcite, o imensă mare de **roșu** în flux ! Bravo, clujenilor! În ziua a 7-a, a venit rîndul, pentru a doua oară-n acest festival, marelui dramaturg Eugen Ionescu, prin eforturile creative ale Teatrului Maghiar din Cluj, care ne-a prezentat o nouă variantă „Cîntăreața cheală", în viziunea regizorală a lui Tompa Gábor și în cadrul plastic imaginat de Dobre-Kóthay Judit. Celebrul text inundat de verbozitate obligă pe fiecare creator scenic la **invenție** teatrală, la o sarabandă imagistică suprasaturantă, pentru a face dintr-o scriitură anti-teatrală, un spectacol teatral complet, viabil, plurisemantic. Ceea ce reușește, cu brio, și Tompa Gábor (ajutat de echipa sa), printr-o frenezie imagistică declanșată de o spiritualitate densă și liberă, jucîndu-se cu cuvintele, gesturile, luminile, gagurile, portretistica grosieră, păstoasă și burlescă sau tusată în cîteva culori revelatoare, prin folosirea păpușii și-a marionetei, făcînd atît de omenesc și natural, atît de firesc și (mai ales) atît de... limpede, cu lirism și flor poematic, **absurditatea umană exacerbată !...** Aceste două spectacole au fost gesturi omagiale aduse dramaturgului-academician francez de origine română, Eugen Ionescu, acum, la împlinirea frumoasei vîrste octogenare (născut în 1912, cînd pleca în Empireu Caragiale, acesta lăsîndu-i moștenire crezul și **uneltele comice) !** În ziua a 8-a, a venit, în sfîrșit, și rîndul ilustrului dramaturg Lucian Blaga, cu a sa „Cruciada copiilor", valorificată de Teatrul Național Tîrgu-Mureș (secția maghiară), în registru sonor de aspră tragedie antică, de ceremonial religios fanatic, cu stil medieval și cu înalte rezonanțe de cantată sufletească, **grupul de copii** întruchipînd tulburătorii cruciați fragili, dar și fiorii intens cromatici ai corului nevinovăției purificatoare (regie Victor Ioan Frunză și scenografie Adriana Grand, ambele eclatante).

În dramatica și violenta confruntare dintre civilizația Occidentului (în care se integrează și **misticismul** apusean) și civilizația tradiționalistă a Orientului (în structura căreia precumpănește **credința** bizantină), misticism trufaș și credință rațională personificate-n tragedia lui Blaga prin fanaticul Theodul și lucidul Ghenadie, se zbate cumplit Doamna și stăpîna castelului-fortăreață de pe malul Dunării, mamă nefericită a copilului volevod Radu. Excelentă parabolă, într-un spațiu imaginînd un drum care începe și se sfîrșește **nicăieri** (cum mărturisește Adriana Grand), avînd în compoziție elementele primordiale apă, foc, pămînt... o demonstrație de înaltă cotă valorică a izbînzii inocenței împotriva răului (conform spovedaniei lui V.I. Frunză). Dacă festivalul a debutat cu un spectacol de excepție, „Livada de vișini", era firesc să se încheie cu un spectacol senzational (Cătălina Buzoianu), înspăimîntător (cotidianul japonez „Asahi Evening News"), un **real** coșmar, dezvoltînd o singeroasă răzbunare, cu scene îngrozitoare și nepămîntești (cotidianul „Asahi Shimbun" din Tokio) și anume : „Titus Andronicus" de Shakespeare, în regia lui Silviu Purcărete și scenografia Ștefaniei Cenean, cu remarcabilul actor Ștefan Iordache în rolul titular.

Vlad Andrei Orheianu

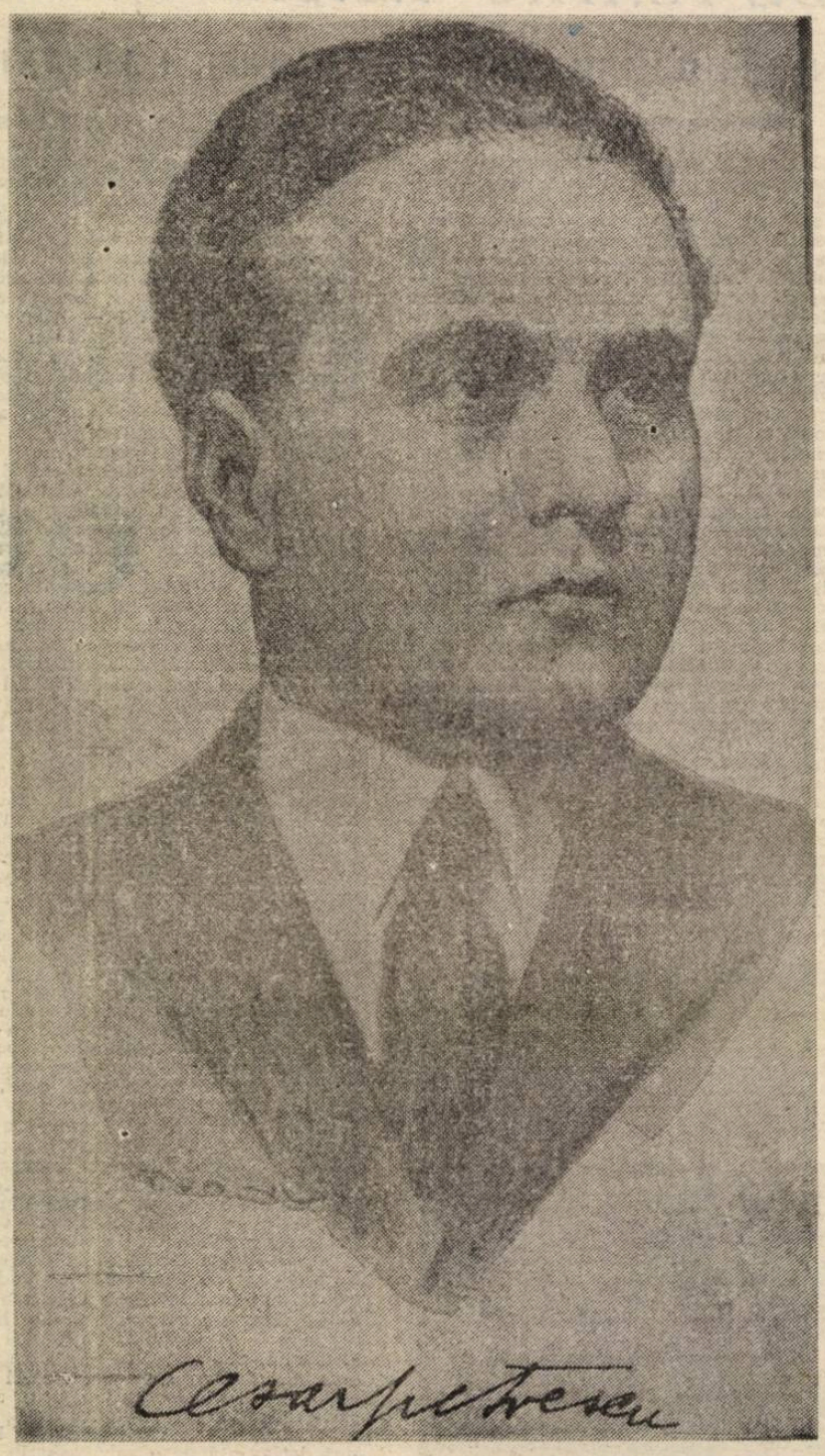

„A scrie e o meserie ? O vocație ? O predestinație ? Este, adesea, o osîndă. Un act vital. A scrie, pentru scriitorul născut, iar nu făcut, este suprema sa rațiune de existență. O fatalitate. Ce face, în definitiv, scriitorul ? Ca și călătorul, deformează, transfigurează evenimentele și peisajele, retușează, transpune, uzurpă realitatea. E un fel de mincinos sincer, un mincinos incurabil".

1 DECEMBRIE 1892

În publicistică

În timpul studiilor universitare Cezar Petrescu colaborase la revista FACLA, condusă de N.D. Cocea, deci debutase în publicistică. Mai tîrziu – în 915–918 – colaborase la alte reviste : OPINIA, CRONICA, și la ziarele : CHEMAREA, DIMINEAȚA, ADEVĂRUL. Iată-i deci „ucenicia" de ziarist și publicist, care-l va determina să continue această activitate, ca profesionist. Și, în 1919, înființează revista HIENA, mai întîi la București, apoi la Cernăuți, pînă în 1924. Paralel, înființează și conduce, la Cluj, revista GÎNDIREA (1921–1926). Despre această activitate, împreună cu cea de mai tîrziu, din următorii zece ani, Cezar Petrescu va spune : „În activitatea mea jurnalistică am publicat în timp de treizeci de ani, peste 5000 de articole."

Să mai reamintim că Cezar Petrescu a fost, în 1923, redactor la NEAMUL ROMÂNESC, girat de Nicolae Iorga. Apoi a făcut parte dintre întemeietorii ziarului CUVÎNTUL, la care a colaborat în anii 1924–1928, iar în anii 1928–1936 a colaborat la ziarul CURENTUL. Și-a semnat articolele și cu pseudonimele : Ion Darie, C. Robul și altele. În 1938 este director al ziarului oficios ROMÂNIA, la care scrie, permanent, articolele de fond.

SCRISORILE UNUI RĂZEȘ

În vara anului 1992 apare, la București, primul volum al lui Cezar Petrescu : SCRISORILE UNUI RĂZEȘ, (articole, schițe și nuvele). Acesta a fost, deci, debutul editorial al marelui prozator care pînă la sfîrșitul vieții va mai publica încă 66 de volume. Apreciind valoarea acestei scrieri, Academia Română, în ședința de la 18 iunie 1923, i-a acordat lui Cezar Petrescu MARELE PREMIU PENTRU PROZĂ. Academicianul Ion Bianu, aflat în comisia de premiere, declară, cu această ocazie :

„Avem în fața noastră un scriitor cu mare putere de imaginație și evocație. Din condeiul lui, proza românească iese nouă și întărită. Cezar Petrescu este un scriitor care dă drept la mari speranțe și căruia i se cuvin toate onorurile".

Un alt succes de mare prestigiu l-a constituit apariția, în anul 1927, a romanului ÎNTUNECARE (volumul I, 1927, volumul II, 1928). Printre elogiile care i s-au adus pentru această scriere, se află și cea a lui Alexandru Philippide : „ÎNTUNECARE este singurul roman mare al epocii războiului. E fresca cea mai completă și mai cuprinzătoare a anilor de frămîntare care au precedat și au urmat războiului. Prin această carte Cezar Petrescu se inscrie și între scriitorii care au contribuit la dezvoltarea noii noastre literaturi".

OMUL ȘI OPERA

În revista SEMĂNĂTORUL apare, la 20 august 1907, nuvela epistolară intitulată SCRISORI și semnată C. Petrescu.

Cine era noul aspirant la gloria literară ? Cezar Petrescu, elev de liceu în clasa a cincea. Născut la 1 decembrie 1892, în comuna Hodora-Cotnari, din județul Iași. Fiu al lui Dimitrie D. Petrescu, doctor în științe agricole (studii la Paris) profesor la școala de horticultură din Roman. Mama sa, Olga, descendentă dintr-o veche familie de boieri.

Primele clase la liceu le-a urmat la Iași și Roman, unde și-a luat bacalaureatul în anul 1911. Și-a continuat studiile la Universitatea din Iași.

Cîteva momente de seamă din viața și activitatea lui Cezar Petrescu :

1915 – Își ia licența la Facultatea de Drept din Iași ● 1918 – se stabilește la București, unde își începe activitatea de ziarist și publicist – apoi la Cluj, în 1921 ● 1922 – Debutul editorial, cu volumul SCRISORILE UNUI RĂZEȘ ● 1927 – Îi apare romanul ÎNTUNECARE, (2 volume), care-l va situa printre cei mai mari romancieri ai noștri ● 1931 – primește PREMIUL NAȚIONAL PENTRU PROZĂ ● 1937 – Se stabilește la Bușteni, unde își cumpără o vilă în care va locui pînă la încetarea sa din viață ● 1940 – începe reeditarea întregii sale opere, orînduită ca o cronică a veacului XX, care va apărea în șase cicluri ● 1954 – I se acordă PREMIUL DE STAT, pentru scenariul cinematografic NEPOȚII GORNISTULUI. ● 1955 – Academia Română îl alege ca membru activ ● 1961 – marele scriitor încetează din viață, la București, în ziua de 9 martie.

Cezar Petrescu — 1940

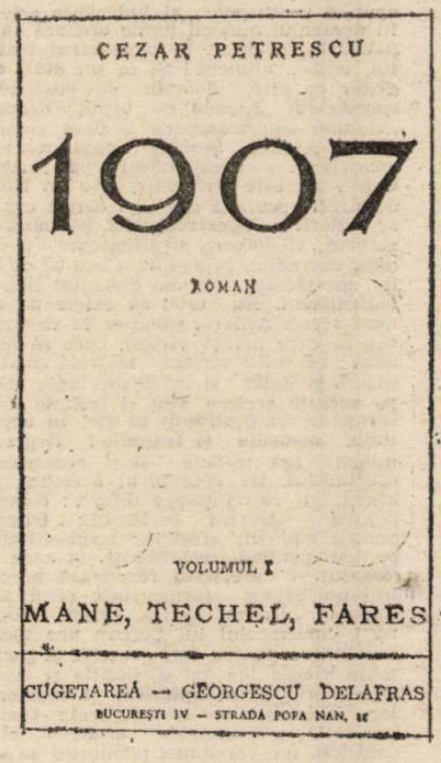

Cezar Petrescu

100

9 MARTIE 1961

). Cocea, Mihail Sadoveanu și Cezar Petrescu, la congresul sindicatelor de artiști, scriitori și gazetari — 29 august 1945

67 DE VOLUME

ıtre anii 1922–1961 Cezar Pe-cu a publicat 67 de volume : ră (nuvele și schițe), romane, li-tură pentru copii, traduceri în ba română din operele marilor itori : Balzac, Gorki, Șolohov, toi, Sienkiewicz. Dintre cele 67 de ime apărute, cele mai multe re-ări le-au avut : ÎNTUNECARE – SIMFONIA FANTASTICĂ – 8 ; EA VICTORIEI – 7 ; APOSTOL, MOARA REGELUI DROMICHET, RUL NEGRU – cite 5 ; ROMANUL EMINESCU, SCRISORILE UNUI EȘ – cite 4. Cele 67 de volume însemnat 18 472 de pagini-tipar. ot în anii 1922–1961, au fost tra-e și au apărut peste hotare mai multe volume ale lui Cezar Petrescu – în limbile : franceză, engleză, germană, rusă, maghiară și sîrbă.

Cezar Petrescu (1), la congresul scriitorilor, 18 iunie 1956. Vorbește Mihail Sadoveanu.

MĂRTURISIRI

In multe dintre articolele publicate in ziare și reviste, dar mai ales in conferințele ice pe care le-a ținut, Cezar Petrescu și-a exprimat și părerile pe care le avea despre ori și despre literatură. Reproducem cîteva fragmente referitoare la aceste teme :

„A scrie e o meserie ? O vocație ? O predestinație ? Este, adesea, o osîndă. Un act A scrie, pentru scriitorul născut, iar nu făcut, este suprema sa rațiune de existență. O itate. Ce face, in definitiv, scriitorul ? Ca și călătorul, deformează, transfigură eveni-ele și peisajele, retușează, transpune, uzurpă realitatea. E un fel de mincinos sincer, incinos incurabil".

„O literatură nu este valabilă decit atunci cind e străbătută de aspirațiile societă-estul sint flori de hirtie. Este sigur că izvorul cel mai însemnat și mai nesăcătuit al i literare rămine limba poporului. Ea este veșnic vie, știe să regenereze cuvintele vechi e, tocite, uzate, aproape uitate".

„Un roman al lui Eminescu, descifrat cu un ochi de romancier, oferă substanța celei patetice opere de imaginație, chiar dacă, prin absurd, am face abstracție de geniul poe-de legenda sa, de uriașa figură a scriitorului. Viața lui Eminescu, inregistrată brut, logic, după cele mai autentice date biografice ,e un teribil roman trăit".

„Care e profesiunea mea de credință scriitoricească ? Inregistrez realitatea. O inre-z parcelat. Articulez o realitate cu alta, o problemă socială sau psihologică cu alta. oman cu altul. Toate vor alcătui o frescă. O frescă a epocii, cu problemele ei și cu rea-e ei".

ACASĂ LA SCRIITOR

In anul 1956, cind definitivasem manuscrisul volumului ISTORICUL SOCIETĂȚILOR SCRIITORILOR ROMÂNI, am vrut să-i cunosc părerile lui Cezar Petrescu în privința unor probleme privind Uniunea Scriitorilor. I-am telefonat, de la București, la Bușteni și a acceptat să-l vizitez. Am sosit la ora 11. Cînd am intrat (mă cunoștea mai de mult) mi-a spus : „la loc, amice, mai am de scris două pagini". M-am așezat pe fotoliul arătat și l-am privit cum scria. In stînga avea un teanc de file de caiet. Cînd termina de scris o filă, o arunca în dreapta – mai toate căzeau jos – apoi lua alta, din stînga și continua să scrie, repede. Cînd a terminat a spus, ca un semnal „Gata". In minutul următor a intrat sora lui, care a început să adune filele de pe jos. Le-a așezat după numere și le-a pus într-un raft din apropierea biroului. Scriitorul i-a spus : „Fii atentă, azi am scris la două romane". „Am văzut și le-am pus cum trebuia", a răspuns sora. Deci Cezar Petrescu scria și la două volume în aceeași zi.

Am început convorbirea. La întrebarea : ce părere are despre unele critici aduse Uniunii, mi-a răspuns : „Nu cred să aibă dreptate cei care critică". Iar la întrebarea : ce părere are despre laudele aduse, de unele reviste, Uniunii, mi-a răspuns : „Da, e bine, dar cu **da** mic". Deci nu-i plăceau laudele exagerate.

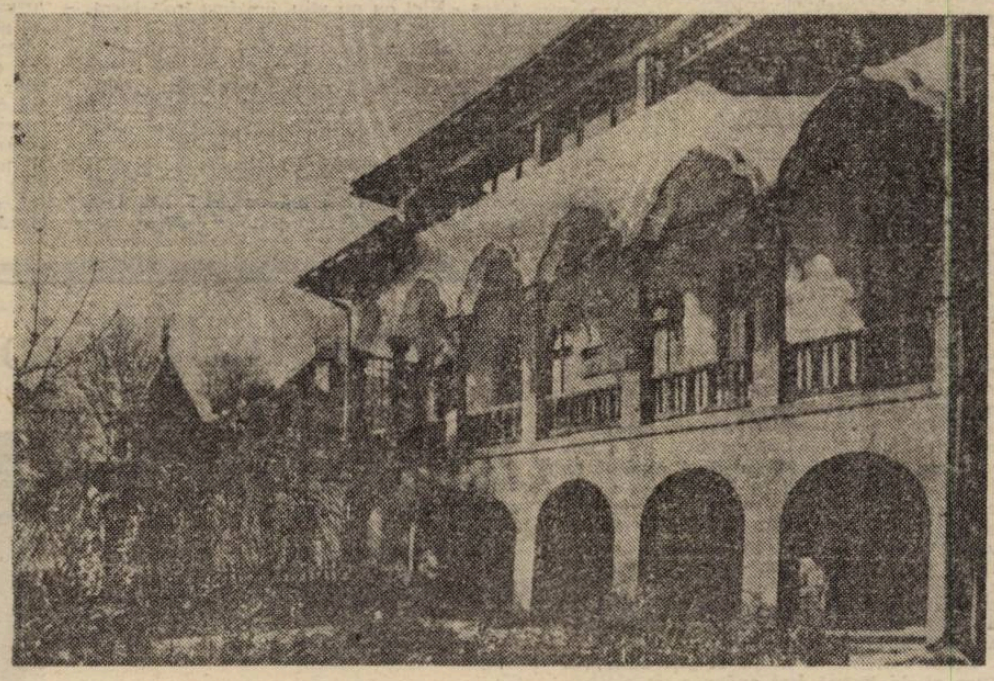

Muzeul memorial CEZAR PETRESCU, Bușteni

Muzeul memorial

In anul 1937, Cezar Petrescu, peregrinul care timp de douăzeci de ani și-a avut domicilii în marile orașe unde își exercita profesia de ziarist și publicist, s-a hotărît să se „refugieze" undeva unde să poată scrie în tihnă. Și a făcut alegerea care l-a satisfăcut tot restul vieții – a cumpărat o vilă la Bușteni, unde a scris mii și mii de pagini de literatură, timp de douăzeci și patru de ani. Și după moartea sa, vila despre care este vorba a continuat să existe ca aducătoare aminte de cel ce a fost marele, neîntrecutul prozator.

La 20 decembrie 1967 s-a inaugurat MUZEUL MEMORIAL CEZAR PETRESCU, în vila de la Bușteni. De acest muzeu s-a ocupat, din primele zile, sora scriitorului, deci se înțelege că totul a fost și a rămas așa cum se cuvine unui muzeu memorial. Sint, în acest imobil : biroul scriitorului, așa cum l-a lăsat cînd a scris ultima filă de proză ; bibliotecile care cuprind cîteva mii de volume procurate și citite de acest pasionat nu numai al scrisului, ci și al lecturii ; camera cu biblioteca formată numai din volumele scrise de Cezar Petrescu – în absolut toate edițiile, apărute la noi în țară, ca și peste hotare ; colecțiile de ziare și reviste – mii de exemplare – folosite de scriitor în documentarea sa ; iar pe pereți, fotografiile care îl arată pe scriitor împreună cu marii săi colegi și prieteni. Și, de la inaugurare, în fiecare zi, dar mai ales duminica, vin la Muzeu : bărbați, femei, școlari, țărani și orășeni, pentru a înțelege ceva în plus despre mult apreciatul lor scriitor.

Documentar realizat de Ion Munteanu

alexandru vona

FERESTRELE ZIDITE

— fragment de roman —

Croitorul rămăsese cu brațul scos după ușă și ezitase întîi. Simțisem gestul înainte de a mă fi strigat, așa cum am cîteodată certitudinea că sînt urmărit. (E drept că n-am avut niciodată o verificare absolută a acestor aprehensiuni dar nici nu văd cum s-ar fi putut s-o am : cei puși să ne urmărească sînt în genere oameni foarte abili, aleși tocmai fiindcă știu să rămînă anonimi.) De aceea nu tresării cînd mă auzii chemat. Cu croitorul nu schimbam decît două-trei cuvinte la fiecare început de lună, cînd venea să încaseze chiria.

Nu știuse cum să înceapă și ochelarii îi jucau speriați pe nasul cu cocoașă. În sfîrșit reușise să mă întrebe cine era domnul care venise la mine. Mă interesasem dacă poliția îi cerea să facă astfel de cercetări în legătură cu chiriașii săi. Păru consternat. Nu-l lăsasem să termine, voia să știe numai de unde venea, deoarece pardesiul pe care-l purta avea o croială cu totul neobișnuită. „Bine, dar ce importanță are asta pentru dumneata ?" „Vedeți, domnule", și un zîmbet misterios îi jucase pe obraji scorojiți, „aveam și noi croitorii curiozitățile noastre".

Omul nu voise să-mi spună adevărul, povestea cu croiala pardesiului, care de fapt mi se părea cu totul banală, nu fusese decît un pretext. Mă gîndisem în același timp la naivitatea cu care acceptasem în primul moment explicația lui ridicolă.

Făcui totuși ca fantoma necunoscutului să umble prin fața mea de la un capăt la celălalt al cafenelei, ca la o expoziție de mode. Nu observai nici o particularitate care să-i fi putut atrage atenția croitorului. Reținui în schimb precizia cu care puteam să mi-l închipui. Tineam desigur ochii închiși în momentul cînd intrase în cafenea. Imaginea lui fusese atît de perfect evocată încît nici nu tresării văzîndu-l înaintea ochilor. Totul se petrecuse natural, ca în vis, cînd un personaj e subit altul. Ciudățenia era tocmai faptul că era tot același personaj dar pe alt plan.

„Ce surpriză plăcută !" Se apropiase cu pași repezi de masa mea și se așezase pe banchetă. Nu-l crezusem capabil de stîngăcii atît de grosolane. Cum putea să fie o surpriză cînd doar îi spusesem că în fiecare după-amiază puteam fi găsit la cafenea.

Aerul tare de afară îi dăduse o roșeață pe care n-o avea de obicei. (Înot bine totuși cînd devin prea atent la mișcările mele îmi simt deodată precaritatea deasupra apei ; printr-un fenomen analog, atunci cînd cineva e prea prezent în conștiința mea, nu mai sînt în stare să-l vorbesc. Nu e numai o simplă timiditate, articularea primului cuvînt devine subit un prag extrem de dificil de trecut. Asta o știu din vremea îndepărtată a primei mele prietenii cu o fată. După așteptarea nesfîrșită în cursul căreia imaginea ei devenea dureroasă, ca o povară pe care trebuie s-o duci pînă ți se lungește brațul, cînd în fine venea și începeam plimbarea cotidiană, nu puteam să pronunț un cuvînt. Singura noastră conversație, cea în care îmi comunicase că se va logodi în curînd, avusese loc într-o zi cînd ne întîlnisem întîmplător în usa pensiunii și chiar eu o rugasem să facă doi pași cu mine ; nemaifiind obligat s-o aștept, paralizia obișnuită dispăruse.).

Eram convins că n-am să pot descleștа gura și de teamă îmi apăruse un zîmbet forțat pe buze. „Ai dormit prost ?" Nici nu clipii măcar. Părea preocupat de ceea ce vedea pe obrazul meu. „Arăți suferind și obosit." În sfîrșit reușii să-i mulțumesc cu o privire extenuată. „Ar trebui să te plimbi, orașul e azi aproape așa cum l-ai descris" mă mirai că reținuse ceva din spusele mele. „sînt într-adevăr mai multe de văzut decît mi se părea."

Nu găsii nimic mai interesant decît : „Sper că mama dumneavoastră se simte bine." Accepta să-i spun dumneavoastră fără să reacționeze în nici un fel. „Nu-ți închipui ce plăcere i-a făcut să te cunoască, i-ai plăcut foarte mult, mi-a vorbit de cîteva ori de dumneata." Simții că opresiunea, ca o negură, se ridicase. Ușurarea mă făcu să redevin volubil. „Mă bucură mult, întotdeauna mi-a fost teamă să nu par neîndemînatic, să nu aduc o atmosferă penibilă cînd intru într-o casă străină" ; aici apăsai pe cuvinte, „cu atît mai mult cu cît mi-ați vorbit de nenorocirea care v-a lovit." Își trecu limba peste buze de parcă le-ar fi simțit prea uscate și ca și cum n-ar fi auzit ultimele mele cuvinte, trecu pe cu totul alt subiect.

„Am început să mă obișnuiesc cu viața de aici. Am descoperit cîteva străzi pitorești în cartierul nostru și chiar un mic local, n-o să mai vin așa des prin centru, e un drum prea lung". Nu făcea decît să confirme bănuiala că venise la cafenea pentru mine. Nu înțelegeam de ce voia să o știu. Niciodată nu-l văzusem într-o lumină atît de puternică. Aveam astfel ocazia să observ și mai bine finețea neobișnuită, aproape ireală, a epidermei de o prospețime sfidătoare. Albul ochilor mai ales n-avea nimic natural ; amintea albul ochilor înțepeniți ai manechinelor din magazinele de confecții. „E bine că ați găsit o cafenea în apropiere, dar regret c-o să ne vedem mai rar." Voiam să-i dau a înțelege că știu perfect că nu făcuse un drum atît de obositor într-o doară și că deci așteptam să-mi vorbească. Mă aplecai peste masă, apropiindu-mă astfel mai mult de el.

„Ce noutăți în ziare ?" Se juca numai cu nervii mei sau nu era încă hotărît să-mi vorbească. Îi întinsei ziarul. Mă privi zîmbind. „Nici o crimă ?" Clătinai din cap. „Atunci n-am ce citi." Se întoarse spre fereastră. „Ce vreme frumoasă azi !" Ce anume îi dădea starea asta de surescitare cu care nu eram obișnuit ? O roșeață artificială îi invadase obrazul. Mă uitai și eu afară.

Era o zi de toamnă banală, norii uniformi foarte sus, alcătuiau un plafon care filtra lumina soarelui rece, invizibil. Toate erau albe și albastre, începînd cu sticla de pe mese și sfîrșind cu fețele persoanelor din jur. Oricum, chiar dacă era dintre cei cărora frigul, o bănuială de frig numai, le trezește sîngele somnolent, și tot nu putea să se simtă atît de înviorat de ziua lipsită de orice elan, paralizantă ca peretele gol văruit în alb, al unei săli de spital. Nu putea să mă înșele și ca să-l încerc îl iscodii naiv : „Ce vi se pare atît de frumos ? E o simplă zi de toamnă, scutită de ploi." Se îndărătnici : „Ți-am spus că ai dormit prost nici nu vezi bine, putea să fie și o zi frumoasă de primăvară." „Cum se face atunci că ați intrat într-un local întunecos și umed ?" Îmi dădeam seama că era inutil, însă cedasem din nou antipatiei pe care mi-o stîrnea uneori, cînd nu era preocupat de lungile sale tăceri ermetice.

Reacționă cu o candoare de care nu l-as fi crezut capabil, nici simulată, bineînțeles. „Nici eu nu știu, am fost însă inspirat, nu ?" Surîdea neplăcut simții cum, în noaptea ce se ascundea sub epiderma înșelătoare a frunții, slobozise iar haita ciinilor hămesiți ce-și urmăreau prada, ostilitatea pe care cred că o avea pentru tot ce-l înconjura. Numai albastrul ochilor se întunecase puțin. Scuturâ capul brusc, cu un deget al cărui inel îi ghicii numaidecît : „Vrei să mă faci să mă dezvălui ? Vrei să mă superi ? Nu, încă nu !"

Există o artă despre care în genere nu se vorbește, un joc care într-un sens e imaginea inversată a raportului amoros : să întreții bunăoară relații îndelungat normale cu un om care îți este profund antipatic, mai mult decît atît, cu un om care știi că și el te urăște. Trec ore nesfîrșite, anonime, scutite de orice capcană și deodată simți cum începe jocul ; voluptatea incomparabilă de a surîde ochilor care știi cît de greu își ascund antipatia. (Pisicile care înfioară uneori noaptea cu țipetele lor, practică poate același joc și poate că supletea lor de neasemuit, se datorează tocmai acestei confruntări ambigue, în care și dragostea pare mai curînd o stranie luptă.).

Îl priviî surîzînd. „Fără îndoială că ați fost inspirat. De cînd vă cunosc am început să mă plictisesc de spectacolul cafenelei." „Tocmai, ar trebui să ne vedem mai des", îmi zîmbi amical. „Știu, nu ți-a plăcut covorul, dar nu e nevoie să ne închidem între patru pereți. E o livadă plăcută în spatele casei, poate ai și văzut-o". Aprobai, păstrînd același aer curtenitor. „Mama ar fi și ea încîntată să mai vii pe la noi. În felul acesta rămîn și eu acasă și cu toate că nu mi-a spus-o, cred că prezența mea o ușurează." Tinea să-mi reamintească doliul lor și mai ales să justifice interesul pe care mi-l purta.

Fruntea i se umbri deodată și păru stînjenit de privirea mea. „Și apoi, am impresia că și surorii mele i-a făcut o mare plăcere să te cunoască." Vocea nesigură și pauza mai ales îl trădaseră. E drept că nu coborîse ochii, dar mîinile despreunate atît de rar și nu fără motive se înclestaseră trădîndu-l, pe lemnul lustruit al mesei. Jucase prost. Nici nu tresărisem cînd îmi pomenise despre „sora" lui. Dacă nu aș fi avut ca în anumite vise — cînd tocmai în clipa în care se deschide trapa de sub picioarele mele, simt că visez — presimțirea minciunii, poate că n-aș fi putut să-mi stăpînesc surpriza. Gîndul pericolului din care scăpasem ca prin minune, al cursei în care aș fi putut să cad atît de ușor, destrămă în parte bucuria acestui prim succes. Gustai totuși un timp liniștea ireală ce urmează după pocnetul glontelui ratat al adversarului, care, descărcîndu-și arma, devine subit neprimejdios. Apoi mă gîndii că desigur nu venise numai pentru asta, dar că lucrul fiind lămurit, putea acum să-mi vorbească. Un timp avusesem impresia că partida era condusă la întîmplare, că aveam de-a face cu un impulsiv bine servit de aspectul său impermeabil. De fapt, dacă tinea să mă facă să cred că era sora lui putea să mă informeze încă de cînd fusesem la ei. Imediat însă văzui și cealaltă posibilitate — pînă și proiectele cel mai amănunțit studiate trebuie părăsite uneori, cînd se întîmplă ceva neașteptat. Ce anume ?

„E deosebit de frumoasă sora dumneavoastră." O spusesem încet fără să-mi iau ochii de pe el. Roși ca atunci cînd ciocnisem paharele acasă. Apoi, ca un om care nu mai poate să poarte singur o povară și se hotărăște să treacă peste toate reticențele, își întinse brusc mîna dreaptă peste masă și mă apucă de brat, strîngîndu-mi-l puternic. „Dumneata nu poți să-ți închipui ce viață e la noi în casă." Îmi mai scăpase din mînă de cîteva ori, după ce amorsase un subiect mai delicat. Teama de a nu pierde iarăși prilejul mă servi. Aveam probabil o figură crispată, dar care se silea să pară discretă.

„Mi se pare că ai simțit și dumneata ceva". „E într-adevăr foarte tăcută", spusei aproape șoptind. „E mai mult decît atît. Sînt oameni cu care nu se poate vorbi. Nici între ele nu-și vorbesc. E un pustiu și o tăcere în casă care te îmbolnăvește. Mama stă toată ziua în salon și croșetează, pe ea n-o vedem decît la prînz". „Dar de ce nu-și vorbesc ?" Ridică obrazul spre mine și-mi aruncă o privire bănuitoare. „Sînt firi închise", și parcă aștepta să vadă cum reacționez. „Închistate !" Făcui un gest cu umărul care trebuia să însemne în același timp înțelegerea, dar și imposibilitatea de a interveni într-o astfel de situație.

Nu știu de ce încercai să-mi închipui mortul, soțul decedat. Uitasem o clipă că nu era fiul lui și-i privisem lung obrazul, calm, ca pe al unui străin. Fruntea mi se păru deodată infinitezimal încrețită, ca scoicile pe care fiecare val, milioane de valuri înseamnă o cută abia vizibilă. „Ați fost probabil o familie foarte unită". „Nu !", răspunsese mecanic, judecînd după mîinile pe care nu le desfăcuse ca de obicei cînd își căuta cuvintele. Apoi își reveni : „Nici o familie nu e unită pînă ce nu se întîmplă ceva grav, completă, nu simți cît e de unită, vreau să spun". „Aș vrea să vă pot fi de folos". Totul rămînea destul de vag, oricum treceau printr-o criză și simțeam că ea era cea care suferea cel mai mult.

De cum stăteam un timp mai îndelungat cu el, imaginea ei apărea ineluctabil. Era o legătură misterioasă între ei, care îi făcea să se acopere unul pe celălalt în mintea mea. Pînă venise spre mine mă chinuisem inutil să reconstitui trăsăturile obrazului ei ; mai tîrziu, le întunecaseră tăcerile lui străbătute de inexplicabilele metamorfoze ale chipului său și deodată, de cum începuse să vorbească, o văzusem din nou, peste umărul lui, ca printr-o fereastră de care m-aș fi rezemat ca să privesc afară — doar o siluetă subțire legănîndu-se în semiobscuritatea înserării, dar din ce în ce mai ferm conturată ; în același timp prezența lui devenea tot mai incertă. Nu puteam să-i mai cîntăresc cuvintele, nici măcar să le reții. Oricum, simțeam ca atunci cînd fac un drum lung pe care l-am mai făcut demult, și asta nu după vreun indiciu material, după vreun reper trezit în memorie, ci după un fel de ceas ascuns în mine, că eram încă foarte departe. Ne aflam tot pe terasa primei minciuni, de unde eram obligat să văd totul așa cum îi convenea ; mă ducea dintr-un colț într-altul străduindu-se să mă asigure că aceasta era panorama căutată.

Insistența poate înlocui uneori adevărul dar nu pentru cei care suferă din cauza lui. Mama avea într-un timp o prietenă ciudată, o femeie mică, măslinie la față, cu rochii prea decente și un aer care nu-i convenea, de continuă exaltare. Motivul care i-o întreținea era soțul pe care nu-l văzusem niciodată la noi — mama era prietenă numai cu ea — și pentru care se părea că avea o dragoste nemăsurată. Vorbea tot timpul numai despre el, așa o aflasem de la mama care îi raporta mereu tatei spusele ei. Într-o zi, rămăsesem singur cu ea în odaie și se apucase să-mi vorbească pînă și mie de el — nu mai știu ce povești neinteresante din copilăria lui — insistența asta fără rost o trădase. Din ziua aceea înțelesesem că exista cu siguranță un motiv bine tăinuit care avea să iasă la iveală odată și odată. Într-adevăr, cîțiva ani mai tîrziu se despărțiseră în mod misterios pentru toată lumea ; numai eu știam, dar ar fi fost inutil să o spun cuiva — terenul fusese atît de bine pregătit de ea, încît toată lumea era confortabil instalată în aceeași părere preconcepută — că el o demascase și preferase să treacă drept cel vinovat decît să se afle adevărul.

Făcuse de altfel din capul locului un pas greșit. „Ce surpriză plăcută !" De la început îmi dăduse un fel de semn, atrăgîndu-mi atenția asupra celor ce aveau să urmeze. Reușii totuși să-mi întorc din nou privirea spre el.

Părea obosit, cum spusese că mă găsise pe mine, și aceasta mi-l apropie. „S-a stricat vremea nu ?" Se uită atent afară, descoperindu-mi astfel un unghi din care profilul lui își pierdea duritatea. „Da, ai dreptate. E totuși toamnă. Mai frumos n-o să mai fie !" Nu știu dacă și în el ultimele cuvinte continuaseră să sune ca în mine, în orice caz, cînd își întoarse ochii de la fereastră luciul lor ostentativ dispăruse. Vibrațiile, în loc să se amortizeze, iscaseră altele, cu o rezonanță din ce în ce mai gravă. „Mai frumos n-o să mai fie !" O spusese cu o voce oarecare, atît de anonimă, încît o clipă avusesem impresia că nu vorbise el, ci altcineva, un spectator lucid cu totul străin de noi...

— Cartea a fost scrisă înainte de 1947, cînd autorul ei — care luase premiul Fundațiilor — a plecat din țară. Acum este în curs de apariție la Ed. Cartea Românească.

diana iudith ionescu

I.

Icoanele sînt pentru îngeri
să nu-l uite pe Dumnezeu,
noaptea,
cînd vă intră în case.

Fotografiile morților sînt pentru
Dumnezeu
să afle ce ușor
îngheață lacrimile copiilor.

II:

Diminețile, întotdeauna prea reci
pentru cei care nu pot dormi ;
ceața nu mai ascunde nimic.

Murdare și blinde
cimitirele au uitat așteptarea,
îngerii mor prea repede
ori strîmbe cresc aripile lor
noduroase și mici.

III:

Cerșindu-ți un cuvînt,
tăcerea se zbate între acești pereți.

Violența n-ai s-o cunoști
înstrăinat fiind
în depărtări și meditații...

Să nu știi umilința așteptării
cum rotunjește liniștea
pînă devine perfectă ca sfera uitării
și destramă rădăcinile verbului.

Trec în senzații primare
acceptînd bunăvoința trupului tău,
încă lăsate mie,
alături.

V:

Un altar sînt
căci în mine ard suferințele tale.

Purificat,
treci dincolo de iubire
în îmbrățișarea zeului,
uimit de disperarea ființei —
lăcaș de carne și sînge al jertfei,
unealtă a revelației,
atît.

VI.

Peste Pompei — lavă curgînd.

Cît de cuminte am fost — un chip
pe o frescă
în fiecare celulă a retinei mele
se MUREA
și în fiecare por al palmei
se MUREA
și în păr îmi creșteau doar morți
și oasele acestea
erau oasele lor.

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE GALATENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 4

Robi şi fii (continuare) **O alegorie : Agar şi Sara**

1 Dar o spun : Câtă vreme moştenitorul este copil, el întru nimic nu se deosebeşte de rob, deşi e stăpân peste toate.

2 ci este sub epitropi şi economi până la vremea rânduită de tatăl său.

3 Tot aşa şi noi : când eram copii, robiţi eram sub stihiile lumii [30] ;

4 dar când a venit plinirea vremii [31], Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege,

5 ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândească înfierea.

6 Şi pentru că sunteţi fii, Dumnezeu L-a trimis în inimile noastre pe Duhul Fiului Său care strigă : Avva Părinte [32] !

7 În felul acesta tu nu mai eşti rob, ci fiu ; iar dacă eşti fiu, eşti şimoştenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos.

8 Atunci însă, când voi nu-L cunoşteaţi pe Dumnezeu, slujeaţi celor ce prin firea lor nu sunt dumnezei ;

9 dar acum, după ce L-aţi cunoscut pe Dumnezeu — sau mai degrabă după ce aţi fost cunoscuţi de Dumnezeu —, cum de vă întoarceţi din nou la stihiile cele slabe şi sărace, cărora iarăşi vreţi, să le slujiţi ca mai'nainte ? ;

10 ţineţi zile şi luni şi anotimpuri şi ani !..

11 Mă tem pentru voi, ca nu cumva să mă fi ostenit la voi în zadar.

12 Vă rog, fraţilor, fiţi aşa cum sunt eu, fiindcă şi eu am fost aşa cum sunteţi voi. Nu mi-aţi greşit cu nimic.

13 Dar voi ştiţi că din pricina unei slăbiciuni a trupului [33] v'am vinevestit vouă întâia oară,

14 şi voi nu mi-aţi dispreţuit încercarea care era în trupul meu, nici nu v'aţi scârbit, ci m'aţi primit ca pe un înger al lui Dumnezeu, cape Hristos Iisus.

15 Unde este deci fericirea voastră ? Căci vă mărturisesc că, de-ar fi fost cu putinţă, v'aţi fi scos ochii voştri şi mi i-aţi fi dat mie.

16 Am ajuns deci vrăjmaşul vostru pentru aceea că v'am spus adevărul ?

17 Aceia vă rânesc, dar nu cu gând bun ; ci vor să vă despartă de mine ca să-i râvniţi pe ei.

18 Bine este însă ca binele să-l râvniţi întotdeauna, şi nu numai atunci când sunt eu de faţă la voi.

19 O, copiii mei, pentru care sufăr iarăşi durerile naşterii până ce Hristos va lua chip în voi !

20 Aş vrea acum să fiu la voi şi să-mi schimb felul de a vorbi [34], că nu mai ştiu cum să vă iau !

21 Spuneţi-mi voi, care vreţi să fiţi sub Lege : nu auziţi Legea ?

22 Căci scris este că Avraam a avut doi fii : unul dintr-o femeie roabă şi altul din femeia liberă [35] ;

23 dar cel din femeia roabă s'a născut după trup, iar cel din femeia liberă s'a născut prin făgăduinţă.

24 Acestea sunt spuse ca alegorie [36] ; căci aceste femei sunt două testamente : unul e cel din Muntele Sinai, care naşte spre robie şi care este Agar

25 — căci Agar este Muntele Sinai în Arabia [37] — şi-i corespunde Ierusalimului de-acum, care este rob împreună cu copiii lui ;

26 dar Ierusalimul-cel-de-sus e liber, cel ce este mama noastră.

27 Căci scris este : **Veseleşte-te, tu, cea stearpă, tu, care nu naşti ! Izbucneşte şi strigă, tu, care nu ai durerile naşterii : că mulţi sunt copiii celei părăsite, mai mulţi decât ai celei care are bărbat.**

28 Iar noi, fraţilor, potrivit lui Isaac suntem fii ai făgăduinţei.

29 Dar precum atunci cel ce se născuse după trup îl prigonea pe cel ce se născuse după Duh, tot aşa şi acum.

30 Dar ce zice scriptura ? : **Izgoneşte pe roabă şi pe fiul ei, căci fiul roabei nu va moşteni împreună cu fiul celei libere.**

31 Astfel că noi, fraţilor, nu suntem copii ai roabei, ci ai celei libere.

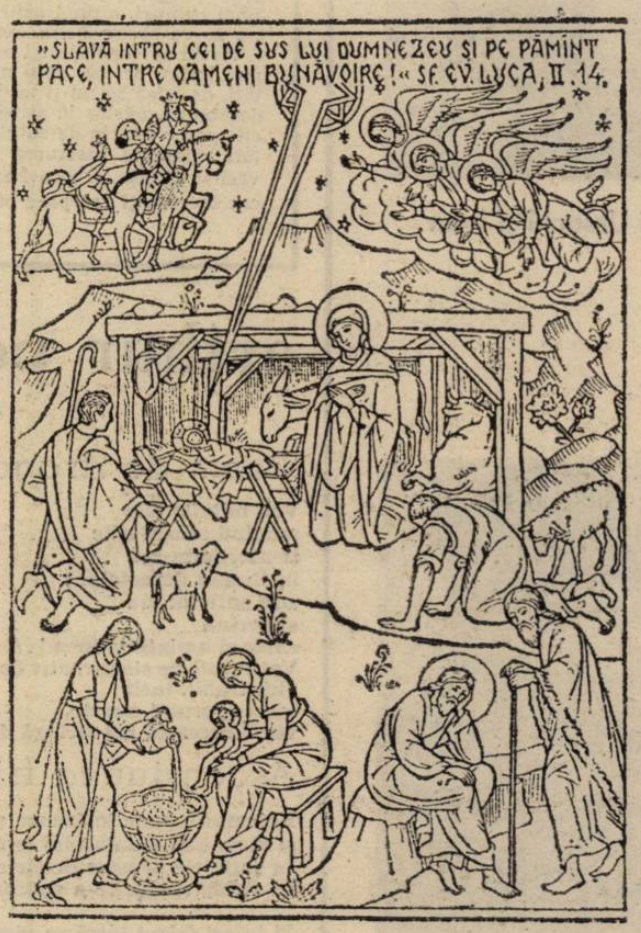

CAPITOLUL 5

Libertatea creştină. Roada Duhului şi lucrarea cărnii

1 Aşadar, ţineţi-vă tari în libertatea pentru care ne-a eliberat Hristos şi nu vă prindeţi iarăşi în jugul robiei.

2 Iată, eu, Pavel, vă spun vouă că de vă veţi tăia'mprejur, Hristos nu vă va folosi la nimic.

3 Şi din nou mărturisesc oricărui om care se taie'mprejur că dator este să'mplinească toată Legea.

4. Cei care vreţi să vă îndreptăţiţi prin Lege v'aţi îndepărtat de Hristos, aţi căzut din har ;

5 căci noi în Duh aşteptăm nădejdea îndreptăţirii prin credinţă.

6 Pentru că în Hristos Iisus nici tăierea'mprejur poate ceva, nici netăiere'mprejur, ci credinţa lucrătoare prin iubire.

7 Era bine cum alergaţi [38] ; cine v'a sleit avântul [39], ca să nu vă supuneţi adevărului ?

8 Stăruinţa aceasta [40] nu este de la Cel Care vă cheamă.

9 Puţin aluat dospeşte toată frământătura [41].

10 În privinţa voastră eu am încredere, întru Domnul, că nimic altceva nu veţi cugeta ; dar cel care vă tulbură îşi va purta osânda, oricine ar fi el.

11 Dar dacă eu ; fraţilor, încă mai propovăduiesc tăierea'mprejur, pentru ce mai sunt prigonit ? Ar însemna că piatra de poticnire a crucii [42] a fost înlăturată...

12 O, tăia-s'ar cu totu'n bucăţele [43] cei ce vă destramă [44] pe voi !

13 Fiindcă voi, fraţilor, aţi fost chemaţi la libertate ; numai să nu vă folosiţi libertatea ca prilej de a-i sluji trupului, ci slujiţi-vă unul altuia prin iubire.

14 Căci toată Legea se cuprinde într'un singur cuvânt, în acesta : Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi.

15 Dar dacă vă muşcaţi unul pe altul şi vă mâncaţi, vedeţi să nu vă nimiciţi voi între voi.

16 Zic dar : Cu duhul să umblaţi, şi nu pofta trupului s'o'mpliniţi !

17 Fiindcă trupul pofteşte împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului ; căci acestea se împotrivesc unul altuia, astfel ca voi să nu faceţi ceea ce aţi vrea [45].

18 Dar dacă sunteţi duşi de Duhul, nu sunteţi sub Lege.

19. Iar faptele trupului sunt cunoscute ; acestea sunt : desfrânare, necurăţie, neruşinare,

20 idolatrie, vrăjitorie, duşmănii, certuri, gelozii, întărâtări, gâlcevi, dezbinări, erezii,

21 invidii, uciderі, beţii, chefuri şi cele asemănătoare acestora, asupra cărora vă previn — aşa cum v'am mai prevenit — că cei ce fac unele ca acestea nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu.

22 Iar roada Duhului este iubire, bucurie, pace, îndelungă-răbdare, bunătate, facere de bine, credincioşie,

23 blândeţe, înfrânare, curăţie ; împotriva unora ca acestea nu este Lege.

24 Iar cei ce sunt ai lui Hristos Iisus şi-au răstignit trupul împreună cu patimile şi cu poftele.

25 Dacă trăim cu duhul, cu duhul să şi umblăm.

26. Să nu fim iubitori de slavă deşartă, întărâtându-ne unii pe alţii, unii pe alţii pismuindu-ne.

CAPITOLUL 6

Purtaţi-vă sarcinile unii altora ! Îndemnuri cu mâna lui Pavel. Salutare de sfârşit

1 Fraţilor, chiar de va cădea un om în vreo greşeală, voi, cei duhovniceşti, îndreptaţi-l pe unul ca acesta cu duhul blândeţii, veghind asupra ta însuţi, ca să nu cazi şi tu în ispită.

2 Purtaţi-vă sarcinile [46] unii altora şi aşa veţi împlini legea lui Hristos [47].

3 Că de se crede cineva că este ceva în timp ce el nu este nimic, pe sine însuşi se amăgeşte.

4 Dar fiecare să-şi cerceteze propria sa faptă şi atunci se va lăuda numai faţă de sine însuşi şi nu faţă de altul ;

5 căci fiecare îşi va purta propria sa povară [48].

6 Cel ce primeştee cuvântul învăţăturii să-i facă învăţătorului său parte din toate bunurile.

7 Nu vă amăgiţi ; Dumnezeu nu Se lasă batjocorit, căci ce va semăna omul, aceea va şi secera.

8 Cel ce seamănă în propriul său trup, din trup va secera stricăciune ; dar cel ce seamănă în Duhul, din Duhul va secera viaţă veşnică ;

9 să nu slăbim [49] dar în a face binele, căci la vremea cuvenită vom secera, dacă nu ne vom slei [50].

10 Aşa că, până când avem vreme, să facem binele către toţi, dar mai ales către cei de o credinţă cu noi.

11 Vedeţi cu ce litere mari v'am scris eu cu mâna mea [51].

12 Câţi vor să fie binevăzuţi în trup [52], aceia vă silesc să vă tăiaţi împrejur, numai ca să nu fie ei prigoniţi pentru crucea lui Hristos.

13 Fiindcă nici ei înşişi, cei care se taie'mprejur, nu păzesc Legea, ci vor ca voi să vă tăiaţi împrejur pentru ca să se laude ei în trupul vostru.

14 Dar mie să nu-mi fie a mă lăuda decât numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine şi eu pentru lume.

15 Că în Hristos Iisus nici tăierea'mprejur este ceva, nici netăierea'mprejur, ci făptura cea nouă.

16 Şi toţi cei ce vor umbla după dreptarul acesta, pace şi milă asupra lor şi asupra Israelului lui Dumnezeu !

17 De acum înainte nimeni să nu-mi mai facă supărare : căci eu în trupul meu port semnele Domnului Iisus [53].

18 Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu duhul vostru, fraţilor ! Amin.

---

30. Forţele elementare ale naturii : fixitatea cosmică, aceea care guvernează rigiditatea şi intoleranţa prescripţiilor din Legea Veche.

31. Termenul hotărît de Dumnezeu pentru ca realitatea divină a planului Său mântuitor să devină realitate concretă.

32 Vezi nota de la Rm 8,15.

33 Probabil o boală prelungită sau o convalescenţă, care l-a obligat pe Pavel să rămână în mijlocul Galatenilor mai mult decât îşi plănuise în cursul primei sale călătorii misionare (FA 13, 13-14.25).

34 Să găsesc tonul (limbajul) potrivit spre a mă face înţeles.

35 Cf. Fc. 21; Ismael, născut din Agar, şi Isaac, născut din Sara, soţia legitimă.

36 Au şi un sens alegoric. Faptele istorice relatate în Sfânta Scriptură au şi o încărcătură alegorică, din ele derivând sensuri duhovniceşti. Interpretarea alegorică a Scripturii (începută de Filon) va face o carieră strălucită în Alexandria, prin şcoala lui Panten şi Origen.

37 Dublă semnificaţie; pe de-o parte, Agar este strămoaşa triburilor arabe: pe de alta, Sinaiul din Arabia este locul unde a fost dată Legea Veche.

38 Metaforă împrumutată din limbajul atletic, obişnuită la Pavel (vezi 1 Co 9,24 şi nota).

39. Verbul original (kópto) sugerează hărţuială : a uza pe cineva prin oboseală: a-l face să cedeze prin lovituri repetate şi perseverente: a-l epuiza prin stăruinţa cu care-i obligi să alerge.

40. Vezi nota precedentă. Imaginea este aceea că lui Dumnezeu, Care-i cheamă pe alergători (din faţă) I s-au substituit apostolii mincinoşi, care-i mână stăruitor şi brutal (din spate).

41. Aluatul ca simbol al alterării (vezi şi nota de la 1 Co 5,6).

42 Crucea (răstignirea) ca piatră de poticnire : vezi Co 1,23.

43. După unii comentatori, posibilă aluzie la cei păgâni care în timpul ritualurilor corgistice ale zeiţei frigiene Cybela ajungeau să se automutileze prin tăierea anumitor mădulare ale trupului.

44. Literal : cei ce vă întorc pe dos : cei ce vă scot din liniştea unitară a duhului.

45 Lupta dintre a vrea binele şi a face răul: vezi Rm 7,19 şi nota.

46 Sensul complet; greutăţile slăbiciunilor, durerilor, neputinţelor.

47 Legea iubirii.

48 Literal; propria sa încărcătură (balot, raniţă dusă'n spate): responsabilitate proprie.

49. Să nu ne pierdem curajul : să nu ne dăm dezăsării.

50 Dacă în noi nu se va istovi râvna (de a face binele).

51 Pavel obişnuia să-şi încheie scrisorile cu mâna proprie. Literele mari, apăsate, aveau menirea de a sublinia pasajele mai importante.

52 Să se remarce pe ei înşişi după criterii exterioare (nu după cele duhovniceşti).

53 Urmele rănilor primite de dragul lui Iisus, suprema pecete a identităţii lui Pavel.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Viața deocamdată . Protagoniști Mihai Ursachi și Ioan Alexandru

Constantin Cubleșan a fost odată Aproape de curcubeu

Un Dor de infinit **îl macină întruna pe Negoiță Irimie**

Carrè de ași : Doina Uricariu, Mihai Coman, Paul Dugneanu, Valentin F. Mihăescu

haiku

Petala florii
cade. Ochiul meu
pătrunde golul lumii...

GLOSSĂ

Nimeni nu aduce ceva nou. Privesc un pliant, un buletin cu ultimele cărți ale unei edituri pariziene. Știu că e recent, scrie și pe copertă, e din 1992, dar răsfoindu-l, textul și imaginile mă duc cu gîndul la zeci de ani în urmă. Ori timpul în ochii mei a și depășit acest mileniu și, sfichiuind prezentul, descoperă numai caducitate? Simt o delăsare în miezul ființei mele, simt că mă transform în altceva, cu toate că în oglindă am rămas neschimbat. Mă simt ca un buzunar lărgit de atîtea lucruri care au trecut prin mine: conturul lor nu s-a păstrat, dar fiecare dintre ele a întins cît de puțin fibra pe anume porțiuni a deformat impercetibil interiorul (clapa buzunarului, singura care se vede a rămas intactă), a rărit între ele firele și le-a pregătit pentru eventualitatea unei rupturi, a unei găuri care și ea nu se va observa din exterior.

Vîrstă la care ajungi ori să vorbești mai puțin, ori să spui numai banalități, de frică să nu-ți trădezi interiorul dezabuzat, părtaș la atîtea evenimente cîte are o istorie de sute de ani a unei țări aflate la răscrucea lumilor. Nu vrei să fii așa, și totuși ești — în acest caz tăcerea ți se pare obligatorie, iar mărturisirile aproape obscene prin cruditatea și ineditul lor. Mărturisirile nu pot aduce probe și atunci devin inutile și cinice. Tăcerea nu soluționează nimic, dar cel puțin nu irită degeaba. A-ți construi din retragere un confort stabil. A rămîne tot mai în urmă, a fi geniul ariergărzii.

De altfel, de la vîrsta christică încolo, nu retragerea este adevărata componentă a vieții? O dată cu arderile majore ale vîrstei de 30— 33 de ani, ce mai rămîne?[1] E drept că încă o decadă căutările maturității pot părea înaintări, în timp ce ele nu-s decît tatonări ale modalităților și pîrtiilor regresive. Faci asta cu nonșalanță căci ești încredințat că mergi înainte. Dacă ți s-ar spune că te înfunzi în trecut cu fiecare pas pe care-l faci, ori te-ai spînzura (în caz de ai da crezare afirmației), ori te-ai plafona, te-ai abrutiza. Probabil că cei mai mulți, aleg fără să știe această a doua cale: buzunarul deformat atît de mult încît **devine vizibil** și pe dinafară, umflînd, boțind poalele hainei.

Constantin Abăluță

[1] După Înviere, Fiul Omului a preferat să-și consume regresia departe de oameni, din milă față de condiția lor atît de precară. S-a înălțat la cer, în deplinătatea Omenescului. A vrut ca icoana lui să oglindească foarte clar acest prag.

arthur porumboiu

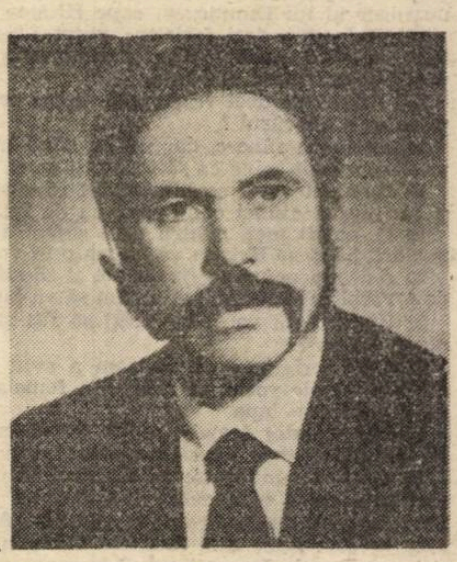

Poem de dragoste

Văd mîinile tale
anulînd mîngîierile
și-nscriindu-mă
în fluidul departelui ;
aud sufletul tău
eliberînd
chiar și amintirea mea !
Voi fi atît de singur, atît de
vulnerabil, încît
labele gerului umede,
vor încerca să mă strîngă de git !

Ascensiunea frigului

Noiembrie pune în frunze metal
și magnetul pămîntului le-absoarbe.
În sufletele noastre razele neoarbe
își strîng rîndurile-n apărare.

Și totuși frigul intră ca vîntul
în deschise hangare,
și chiar în nenăscuți se face frig
și se aude
cum sufletele lor la porți stelare,
vin în pelerine rupte și ude.
Aerul din jur țipă și doare !

1986

Sînt ore

Sînt ore de așteptare fără contur —
orele Cenușiului care știe să rupă !
să sugrume cu-ncețineală mare...
picăturile neliniștii cad direct în suflet
și frigul zgîrie pereții lui cu disperare

Irișii tăi albaștri

Irișii tăi albaștri ca un aisberg
nu vor putea să rețină
pașii poetului singuratic,
sorbit de-o iluzie călăuzitoare ;
tu îi vei netezi drumul cu palmele,
îi vei așterne-n pletele negre
spice de grîu
și-i vei da îmbătătoarele ierburi ;
totuși El se va duce mereu
acolo unde i se vor arăta
nervurile unei flăcări de jertfă.

Timpul :

Un soldat nepăsător și absurd —
el dă libertate glonțului și cînd
pacea coboară cu pași de aer fraged,
și fiecare pasăre trăiește zburînd.

Și ea rîzînd

Ne retragem în trecutul strălucitor
ca un lingou de aur.
Ea va pătrunde și-acolo :
desfăcînd amintirea fibră cu fibră,
desfăcînd legătura dintre tată și fiu,
maculînd palmele ce se-ntîlnesc,
maculînd sărutul ce năștea
învolburare de stamine și polen ;
și ne lasă numai imaginea :
chipurile strivindu-se
și țipînd ca paranoicii-n cămașa
de forță —
Și EA rizînd, rizînd, rizînd !

*

* *

Un cuvînt ce s-ar auzi
dincolo de conturul fragilului trup —
moartea nu ne-ngăduie
să rămînem întregi decît în amintire

Noaptea

Cum mă zidește noaptea
în betonu-i armat !
Și nici măcar nu țip,
și nici măcar nu-ntind brațele
să-i îndepărtez
unealta-i necruțătoare !

Și cînd realitatea

Și cînd Realitatea mă-mpinge brutal
și fisurează torța ce-mi păstra verticala,
și-mi ia privirea caldă a mamei,
și-mi biciuie palmele cu șpanul vîntului
și însuși Cuvîntul ce-l 'nalț în apărare,
e înhățat de zgomote păroase,
și eu, traversat de febre,
încerc zadarnic să-i salvez
ultima silabă,
și nu-mi rămîne nici culoarea întreagă,
și nu-mi rămîne nici surîsul purpuriu, —
trebuie să mă împac cu mine însumi ?
Ar fi ca și cum
m-aș supune unui autodafé,
și ceilalți ar privi
cu nepăsarea vîntului ce calcă pietrele;
numai în febra revoltei, neîmpăcării,
îmi găsesc echilibrul
cum acrobatul pe sîrmă ;
blindat ca o rază-n
propria-i lumină,
îmi port viața ;
mi-o apăr
cîntînd !

Eclisia

Ceea ce făurește **Marian Zidaru** de mulți ani încoace nu este o operă oarecare. A numi simplu : **sculptură** demersul creator al acestui artist înseamnă să restrîngi o viziune integratoare, cu totul particulară, la o convenție generică în care sensurile adînci ale discursului plastic se dizolvă în magma unei reprezentări imaginare și atemporale.

În cazul expoziției de la „Simeza", artistul ne pune în fața unei ambianțe plastice complexe, fără un reperaj exact în planul definirilor categoriale. Pentru simplul motiv că el își propune o miză mult mai înaltă aceea de a întrupa **duhul.** O noțiune inefabilă, cu o încărcătură de mare spiritualitate, căreia cu greu i se pot atribui forme. Cel mai aproape de realitatea acestui teritoriu este **cuvîntul,** atît prin natura sa fizică, materială, cît și prin capacitatea lui de sintetizare a unui conținut abstract. Marian Zidaru sfidează aceste limite încercînd să articuleze un enunț sensibil prin evocarea unor simboluri formale cît se poate de concrete. Concepe un spațiu de puternică sugestivitate, în care fiecare obiect se integrează după reguli precise dictate de mișcarea universului sublimat pe care îl ilustrează. Sigur că, în termeni strict obiectivi, lumea lui Marian Zidaru apelează la resursele, niciodată epuizate, ale imaginarului. Numai că acest cuprins își are și el coerența lui, locurile lui comune impuse conștiinței noastre de secolii de civilizație a vizualului. Poate cea mai mare parte a artei universale este consacrată acestui efort uman continuu și cutezător de a figura ceea ce îndeobște nu are chip și formă. O aspirație nestinsă de umanizare a tot ce sălășluiește în ființa noastră lăuntrică.

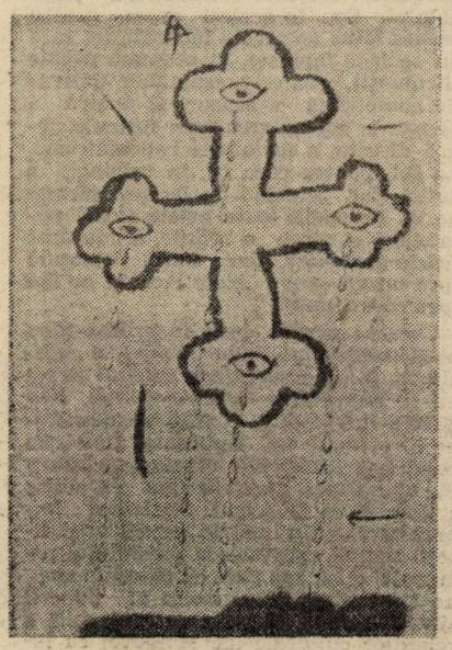

Marian Zidaru rezumă această aspirație la un concept : existența forțelor care guvernează destinul nostru pămîntesc este concentrată în spațiul armonios al **eclisiei,** al templului. Care nu este altceva decît proiecția în afară a lumii noastre interioare. Acolo se regăsesc, în termeni concreți întruchipate, toate valorile spirituale, și morale care ne animă ; acolo sînt depozitate și sacralizate crezurile, aspirațiile, temerile, bucuriile și durerile noastre. Acolo sînt luminate neliniștile și speranțele noastre, îndoielile și elanurile noastre cele mai arzătoare.

În viziunea artistului acestea împrumută chipul **Noului Ierusalim** — monadă a purificării și desăvîrșirii noastre, antiteză a amenințărilor apocaliptice, imagine vie a izbăvirii prin credință și iluminare. Un gest de devoțiune sacră pe care artistul îl săvîrșește cu abnegația unui duhovnic. Marian Zidaru s-a dedicat acestei misiuni purificatoare printr-un demers de cunoaștere inițiatică cu o fervoare ce atinge tensiunile misticului. Se resimte acest fior nu numai în succesiunea de altare și proiecte eclesiaste, ci și din demnitatea simplă, ca de heruvim, pe care o arborează artistul în aparența sa fizică. În expoziție, se ascultă versete evanghelice și predici tălmăcitoare ale mesajului divin ; mijloace video și audio susțin acest recital fără să deranjeze ambianța patriarhală a întocmirii plastice și imageriile arhetipale pe care le încorporează. Mai mult de cît atît, Zidaru construiește această ambianță a sacrului cu destinație precisă, pornind de la relevările pe care miturile religioase autohtone nu încetează să le consacre și astăzi. Noul Ierusalim aparține acestui teritoriu, pare a ne lămuri artistul, și el are repere cît se poate de palpabile. Aflăm în expoziția lui Zidaru nu doar o suită de semne rituale deplin individualizate, ci **proiecția spațială a unui tip de spiritualitate,** ce dăinuie strălucitor pe acest meleag al ortodoxiei universale. Noul Ierusalim este configurarea acestui duh al locului în care viețuim și în viziunea artistului el trebuie să se împlinească (și, probabil, se va împlini prin osîrdia inițiatorului lui de astăzi) într-un sălaș sacru situat undeva în țară. Ideea care nutrește acest proiect extraordinar este aceea că **adevărata credință izvorăște doar din curăția sacrificiului asumat,** născătoare de popoare îngerești deasupra cărora tronează întotdeauna duhul dumnezeirii. Desenele lui Zidaru, apoi seriile lui de alegorii sculptate inspiră acest crez cu mijloace plastice de o copleșitoare simplitate și elocvență, în care sînt dizolvate, mai mult sau mai puțin explicit, toate semnele fundamentale ale ortodoxiei românești și atonide. Sînt invocate în creația lui Zidaru simbolurile și înțelesurile unei prea puțin cunoscute arte și filosofii eclsiastice, ce vin din timpuri primordiale și care au definit inconfundabil un trunchi viguros și original de spiritualitate creștină, ce nu contenește să se manifeste și acum.

Marian Zidaru se situează în postura heruvimului care redeșteaptă în noi menirea credinței în adevărul suprem, singurul în stare să ne apere, dar să ne și purifice și să ne împace.

Corneliu Antim

Tineri pianiști

În primele zile de toamnă, la Citta din Senigallia a avut loc cea de a XXI-a ediție a Concursului Internațional de pian rezervat tinerilor interpreți, la care patru concurenți români au urcat pe podiumul laureaților.

Iată de ce Institutul Italian de Cultură a programat microrecitaluri în care publicul s-a putut întîlni cu acești mari maeștri mici.

Karina Șabac a abordat cu curaj un program dificil — Variațiunile ABEGG de Schumann, „Pour le piano" de Debussy și Fantezia în re minor de Mozart — reușind, în linii mari, o evoluție tehnică curată, fără a depăși, însă, o interpretare „cuminte" care, probabil, se va îmbogăți odată cu formarea personalității artistice a unei soliste care nu are, încă, decît 14 ani.

Toma Popovici a propus trei opusuri de anvergură — Variațiuni pe o temă de Corelli de Rachmaninov, Studiul op. 25 nr. 11 de Chopin, Sonata nr. 3 de Prokofiev — în care s-au conturat coordonatele unui talent de reală perspectivă — o tehnică sigură, cu sunete percutante, încărcate emoțional cu anume semnificații, o paletă coloristică diversă. Toma Popovici are, deja, maturitate în gîndire, opusurile romantice răspunzînd, evident, structurii sale temperamentale.

Cei doi pianiști studiază, ca și Marta Țărnea, cu prof. Ludmila Popisteanu, care, de altfel, a făcut parte și din juriul concursului de la Senigallia. Pe Marta Țărnea am ascultat-o în repetate rînduri, remarcînd talentul ei incontestabil, velocitatea deosebită și înclinația către spectaculos. Fără a fi, de această dată, într-o formă prea bună, ne-a oferit posibilitatea reîntîlnirii cu parte din programul prezentat în concursul la care a obținut premiul I — Preludiu și Fuga în Mi bemol Major de Bach, Kreisleriana de Schumann și (prea) mult cîntatele Sarcasme de Prokofiev. Dacă Bach necesită o profunzime pe care nu o poți pretinde la 17 ani, în schimb Schumann și, mai ales, Prokofiev, au demonstrat inteligența cu care Marta Țărnea urmărește ductul sonor, încercînd să realizeze planuri contrastante atît ca expresie, cît și ca intensitate, chiar cu riscul unor dureri de atac. O mai mare claritate ritmică și o rigoare sporită în pasajele unde sunetele sînt cîntate, uneori, „pe deasupra" clapelor, ar aduce un plus de calitate interpretării, sale oricum interesante.

Punctul culminant a fost marcat, însă, de evoluția Iuliei Mara Dobrescu, elevă a profesoarei Gabriela Stepan, deținătoarea premiului al III-lea la Senigallia, dar și a premiului Rachmaninov, obținut în 1984, tot în Italia. Maturitate, echilibru, tușeu rotund, o sensibilitate și o trăire extremă a travaliului artistic, sobrietate și căldură, rigoare și tumult romantic s-au regăsit în cele două opusuri prezentate — Sonata op. 109 în Mi major de Beethoven și Sonata op. 1 de Alban Berg, ambele punînd în lumină un talent ieșit din comun, o natură prin excelență muzicală, pe care tehnica foarte bună o ajută să se relieferze cu pregnanță. La 16 ani, Iulia Dobrescu este, deja, o pianistă formată, în sensul datelor tehnice și abordării conștiente, mature și profunde a pieselor interpretate, investite cu amprenta personală care începe să se contureze.

O altă surpriză deosebit de plăcută s-a dovedit a fi Andreea Cristea : elevă la clasa aceleiași Gabriela Stepan, Andreea are doar 10 ani, este din comuna Glina — SAI — și face naveta zilnic pînă la liceul de muzică, pentru că, se pare, Dumnezeu a înzestrat-o cu mult talent. Este laureată cu premiul I și premiul Mozart la Salerno — Italia, dar și la concursuri naționale. Interpretînd o pagină mozartiană și o piesă de Kabalevski, Andreea Cristea a stîrnit aplauze prin siguranța și claritatea tehnică, prin dezinvoltura cu care știe să conducă fraza muzicală, reliefînd temele fără ostentație, prin sinceritatea expresiei care, deși nu foarte „în stil", a evidențiat datele afective și logice pe care micuța interpretă le are din plin.

Mulțumim d-lui Zecchin, directorul Institutului Italian de Cultură pentru bucuria (re)descoperirii unor tineri muzicieni despre care, cu siguranță, se va mai vorbi.

Anca Florea

Și monștrii se aseamănă, nu-i așa?

„Cîți morți avem astăzi ?" întreabă comandantul lagărului. „Opt" răspunde medicul Radu. „Puțin !" exclamă Liviu Borcea. „Mîine vom avea mai mulți. Dar nici ziua de azi nu s-a terminat. Mai pot muri," îl asigură, cu o oarecare încîntare, medicul de serviciu.

Un dialog relevant, năucitor, pentru un spațiu de detenție. În lagărul de la Capul Midia competiția morții era, înaintea tuturor altora, la ordinea zilei. Și în plus, alături de tortionarii specializați întru sporirea tărîmului lui Hades, se recrutau fiarele din cadrul deținuților, ca acest medic Radu, despre care, ultimul episod din „Memorialul durerii" (difuzat, în sfîrșit după atîtea amînări), aduce date incredibile. Amintirile încarceraților, mulți din ei scăpați ca prin minune de regimul de exterminare, în contrast cu jurnalele cinematografice, triumfaliste, mobilizatoare, pline de vologie, sînt zguduitoare. În prim plan apar personaje care au cunoscut cele mai crunte experiențe din cîte poate suporta un om : bătăi, cruzimi, umiliri, înjosiri. Un regn degradat și degradabil, sub o ură neîmpăcată a unor canalii care nu poartă în ele o revoltă ancestrală, ci numai bucuria de a-și mulțumi superiorii și încîntarea de a mai primi cîțiva arginți în plus. Cei mai expuși deținuți sînt aceia care poartă un nume de rezonanță, Corneliu Coposu și Șerban Ghica sînt maltratați în lagăr, urmăriți apoi în libertate și intimidați pînă în preajma revoluției. Să mai spună cineva că a existat o perioadă de ruptură între dejism și ceaușism ! Aviatorul Victor Cionaru plătește pentru faptul că a luptat în armata lui Antonescu. Doctorul Jovin, inginerul Tache, Sergiu Popescu și mulți alții, supraviețuitorii terorii, au o memorie prodigioasă. Relatează cu lux de amănunte toate secvențele care pregăteau metodic și inuman, sub supravegherea și bestialitatea comandantului de lagăr, drumul fără de întoarcere. Și cînd, în sfîrșit, reporterul îl descoperă pe tortionarul Midiei într-un apartament de la Cluj, gîrbovit, cu o față puhavă, roșie, ca și ciuma ce l-a împins la fărădelegi, acesta, nimeni altul decît Liviu Borcea, la o vîrstă primejdioasă, 82 de ani, sfidează orice evidență și declară zona Canalului drept un tărîm al fericirii. Mai precis, raiul, cum o numește el. Cum a putut ajunge tortionarul la o asemenea concluzie ? Simplu — vizitînd Jilava. Acolo, pare el să spună, era cu totul altceva, dar în lagărul său deținuții jucau teatru, scriau piese, se distrau bine, mîncau pe măsura locului, ce mai la deal, la vale, îl prinseseră pe Dumnezeu de picioare. Dar surpriza abia acum se dăvește. Adevăratul condamnat (nu comandant !) era Liviu Borcea — decretează el însuși — fiindcă ceilalți deținuți întîrziau pe aici doi, trei ani și apoi plecau într-ale lor, pe cînd el, Borcea, era obligat să reeduce valuri-valuri de revoltați, ani mulți, și libertatea sa era compromisă. Să-i plîngi de milă nu alta! Iar cînd reporterul insistă cu relatarea unor bestialități săvîrșite de tortionar, Liviu Borcea îi atrage brusc atenție : „Nu confundați Canalul cu anul 1907 !" Habar n-avem ce-o fi vrînd să spună, recurgînd la o asemenea subtilitate !

Urmărindu-l cum debitează minciuni sfruntate, ne-a fulgerat imaginea lui Silviu Brucan în acel binecunoscut, de-acum, hohot mefistofelic. Fragmentele publicate în „Evenimentul zilei", în care Gheorghe Gheorghiu Dej, inițiatorul Canalului, la sugestia lui Stalin, e prezentat ca un conducător luminat, inteligent, ba chiar mare patriot, se aseamănă cu acele „spovedanii" ale monstrului de la Cluj. Trebuie să facă și aceasta parte dintr-o generație irosită ! Oricît ai fi de tolerant și dispus să închei definitiv pace cu trecutul, marile crime și înfăptuitorii lor nu te pot lăsa indiferent. Mai ales cînd tortionarii, dintr-un spirit de conservare, nu-și pun nici cenușă în cap, nu închid nici măcar ochii și tac. Mai cred că pot prosti o lume. Într-un fel, se mai bazează și ei pe ceva. Au reușit să-și șteargă, parțial, unele urme compromițătoare. După toate cîte a săvîrșit, acest monstru, Liviu Borcea apare ca o lacrimă în dosarele Procuraturii. Nu se găsesc acte incriminatorii împotriva sa. Cine a avut interesul să dispară ? Ce se întîmplă cu arhivele noastre ? Ei, ca și alții, ne rid încă în nas, iar justiția, înrobită mărturiilor scrise, îl poate face iepure scăpat, ca pe Alexandru Drăghici și alții care mai sînt în viață.

Marius Tupan

Integrala lirică Baudelaire

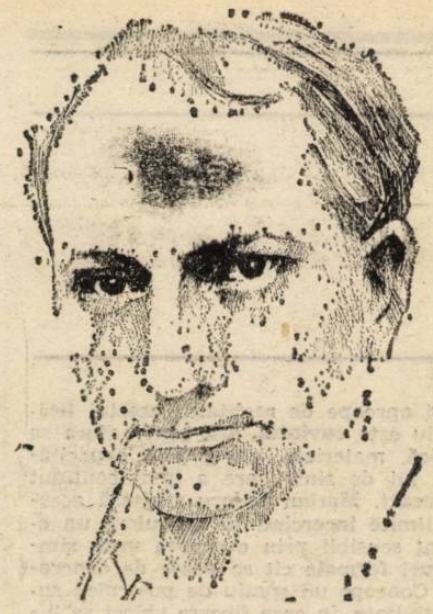

Nu încape îndoială, Radu Cârneci are dreptul la stima tuturor celor care cunosc destinul lui Baudelaire în cultura românească : el a adăugat sutelor de traduceri publicate de-a lungul a mai bine de 120 de ani o versiune **integrală** a poeziei baudelairiene. El s-a supus, astfel, de bună-voie, unei inevitabile comparații cu unele, nu puține, reușite certe, cîteva dintre el dobîndind statutul unor adevărate repere — tălmăcirile lui Al. Philippide sau excelenta ediție alcătuită de Geo Dumitrescu în 1967, la centenarul morții poetului. Autorul **Florilor răului** a fost, se știe, unul dintre acei poeți care au însemnat pentru traducătorii români o permanentă ispită de a încerca plasticitatea cuvîntului românesc, puterea lui de a cuprinde vibrația abia simțită și cutremurul pustiitor al versului unui mare poet. De la modestele încercări de felul celei publicate în 1870 de Vasile Pogor **(Țiganii călători** în numărul 3 din acel an al „Convorbirilor literare"), pînă astăzi s-au străbătut cîteva etape în care uneltele traducătorilor s-au desăvîrșit, indiferent dacă soluțiile alese de ei erau, cum le numește Radu Cârneci, **în oglindă** sau în **esențialitate,** cum își definește el propria tălmăcire. Numai în perioada dintre 1870 (traducerea lui Pogor e considerată a fi cea dintîi) și 1918, deci în mai puțin de o jumătate de secol au apărut (potrivit solidei **Bibliografii** a relațiilor literaturii române cu literaturile străine, realizată de Institutul Călinescu) 137 de traduceri ale poeziilor și 49 ale poemelor în proză baudelairiene. Surprinzător pentru cei care mai cred în conservatorismul literaturii române din acea vreme, Baudelaire era printre cei mai traduși poeți francezi. Cu atît mai larg va fi orizontul sub care a fost receptată această operă, firește, în cei 75 de ani cîți au trecut de la data cînd se oprește **Bibliografia** Institutului de Istorie literară ; acum au apărut marile nume de traducători, cele pe care, cu legitim respect le evocă Radu Cârneci în substanțialul său **Cuvînt asupra ediției,** recunoscîndu-le contribuția, „prin vocație și dăruire", la construirea acestei nobile tradiții intelectuale.

Tălmăcitorul ediției de față, publicată în 1991, la 170 de ani de la nașterea lui Baudelaire, a acceptat, prin urmare, din capul locului, un risc imens. Nu numai cititorul-cunoscător, cel puțin într-o măsură, al versiunilor anterioare —, dar însuși traducătorul nu poate evita, desigur, amintirea unor soluții cu adevărat vrednice de admirație. Și, sînt convins, chiar dacă i-a venit sub creion rezolvarea firească, fidelă și frumoasă, el a fost silit s-o părăsească, să caute o alta care să nu semene cu vreuna dintre cele consacrate, care au dobîndit de mult drept de cetate în cultura noastră. Iată un aspect pe care nu avem dreptul să-l nesocotim și care face, neîndoielnic, să crească meritul autorului noii ediții.

Radu Cârneci a știut să descopere adîncile sensuri poetice ale „Florilor răului" ; **fidelitatea** nu a însemnat pentru el **corectitudine filologică,** ci mai mult — o reconstrucție a poeziei baudelairiene în formele proprii ale limbii române. Varietatea prozodică nu a condus defel la ocolirea constantelor clasiciste ale arhitecturii versului lui Baudelaire. Traducătorul și-a dat foarte bine seama de importanța pe care o avea în originalul francez rigoarea ritmurilor ; și a izbutit să o respecte fără să ajungă la rigiditate, ci păstrînd fluența versului francez. În construcția strofei Baudelaire nu și-a îngăduit niciodată să contrazică **tiparul,** atît de ferm desenat, al unității formale, aceea pe care Pierre Emmanuel o numea cîndva „proiecția meditației disperate a lui Baudelaire, mărturia nevoii lui de un liman al liniștii".

Traducerea românească dezvăluie tocmai acest tragism al formei : în cuprinsul unor structuri nemilos articulate, neliniștile bîntuie întrupate într-un lexic brutal, în imagini vizuale apăsătoare. Dar Mihai Cimpoi are deplină dreptate să observe, în subtilul eseu care deschide actuala ediție, că Radu Cârneci a sesizat **celestul** din poezia baudelairiană, în sensul că a deslușit, de fiecare dată, dincolo de tulburea atmosferă ce învăluie prezența fizică a poetului damnat, aspirația lui curată spre puritate. Aceasta e, fără îndoială, principala calitate a traducerii și, negreșit, un poet ca Radu Cârneci nici nu și-ar fi putut dori altceva decît să surprindă drama acestei reflectări a chipului lui Baudelaire în apele mereu neliniștite ale versului său. „Strigătul și șoapta", cum își intitula în urmă cu cîțiva ani un exeget studiul privitor la intensitatea psihică a expresiei poetice a **Florilor răului,** sînt exact înțelese și transmise, de cele mai multe ori, cu sugestivă exactitate.

E, însă, tot atît de adevărat, că, uneori, Radu Cârneci, împovărat, pesemne, așa cum mi s-a părut că pot oberva, de ceea ce am numit mai devreme „amintirea" marilor repere, se abate, nu totdeauna justificat, de la original. Nu de la sensurile, ci de la lexicul său. De pildă, în primul vers al pateticului manifest care e **Către cititor** (Philippide era atît de convins de caracterul programatic al poemului, încît, în traducerea devenită clasică în istoria transpunerilor în românește, i-a schimbat titlul în **Prefață),** traduce **lésine** (=zgîrcenie), prin **minciună,** surprinzătoare interpretare într-o tălmăcire care, în ansamblu, e foarte credincioasă originalului. Sau, în același poem, pentru **péchés têtus** (=păcate îndărătnice, care nu se lasă învinse), el propune **păcate cît munții,** ceea ce presupune o derivație complicată a sensurilor pentru a ajunge la echivalarea unei formule, totuși directe, a metaforei baudelairiene. La fel, pentru ceea ce, în original, e rostit clar, „crezînd cu lacrimi sărmane **că ne spală toate relele** (toate păcatele)", el alege o soluție, e adevărat foarte frumoasă, dar inutil deplasată spre un alt sens : „biete lacrimi **ne fac spre ceruri punte".**

Ceea ce rămîne, însă, în primul plan al tălmăcirii lui Radu Cârneci, e capacitatea ei de a surprinde **spiritul** versului la Baudelaire. Această primă traducere integrală a poeziei baudelairiene e, evident, un important fapt de cultură. Semnificație căreia i se adaugă, bineînțeles, împrejurarea că ediția e tipărită la Chișinău. Simbolică împrejurare, nu numai în sensul unei firești unități spirituale a pămîntului românesc, ci și, așa cum cu dreptate spune traducătorul, în acela al punerii „într-o lumină deosebit de favorabilă a relațiilor culturale ale Moldovei cu lumea francofonă".

În afară de aceasta, se cuvine să observăm eleganța sobră a tiparului, finețea prezentării grafice, a liniei ce desenează titlurile ciclurilor dinlăuntrul volumului și care ne fac să recunoaștem în autorul graficii, Gheorghe Vrabie, un foarte înzestrat artist într-un domeniu atît de complex cum e arta cărții.

Florile răului — integrala lirică Baudelaire — o ediție întru totul remarcabilă.

Dan Grigorescu

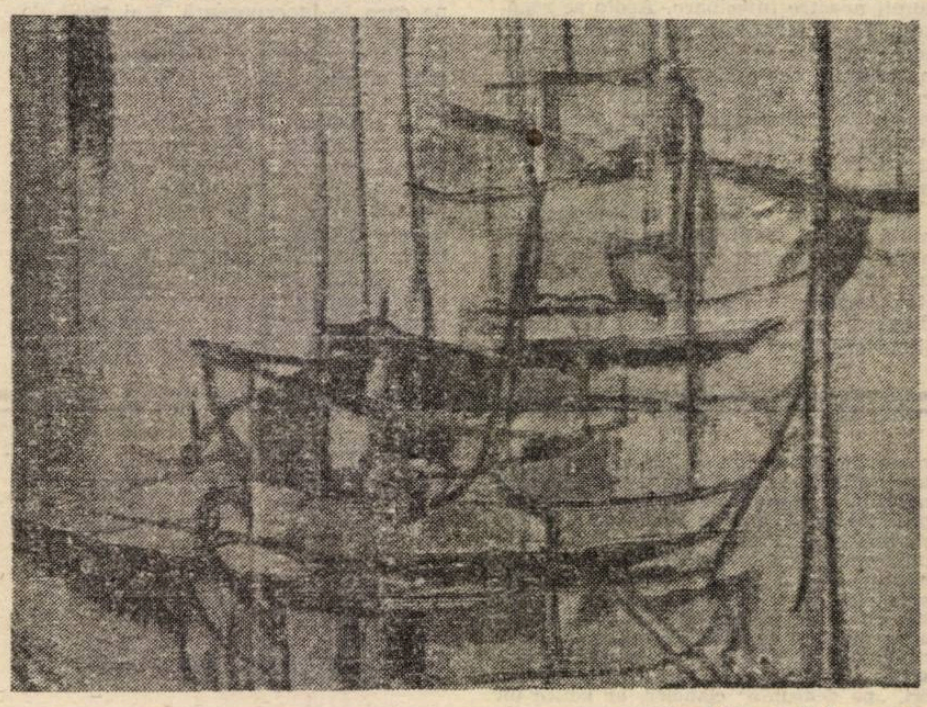

Paul Sima : Debarcader

CĂLĂTORIE SPRE NIRVANA

Ce paralelă, ce legătură intimă, subterană, invizibilă și inaudibilă, așadar de natură mistică, o fi făcut această fiică a Indiei celeste, Amita Bhose , între spațiul omogen, infinit și nemișcat al **Nirvanei** mîntuirii sale și **cel mioritic,** într-o mișcare ondulatorie (deal-vale, nu-i așa ?) ca o sinusoidă și o spirală a împăcării (nu resemnării, cum s-ar putea crede ascultîndu-i bătăile monotone ale inimii ca pe un destin indiferent, înscris ca un dat aprioric în acel punct originar din care a fost creată lumea, un fel de spermatozoid transcedental, activ, căzut în adîncul Apelor adormite), cînd s-a îndrăgostit de limba și spiritul țării noastre, petrecîndu-și aici, practic, toată viața ei matură, conștientă și generoasă, fără egal parcă în acest secol, cel puțin în ceea ce-i privește pe alți străini care s-au devotat României ? : „La-nceput, pe cînd ființă, nu era, nici neființă, / Pe cînd totul era lipsă de viață și voință, / cînd nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns ... / Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns. / Fu prăpastie ? genune ? Fu noian întins de apă ? / N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă. / Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază, / Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază. / Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface. / Și în sine împăcată stăpînea eterna pace ! ... / Dar deodat-un punct se mișcă ... cel întîi și singur. Iată-l / cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl ... / Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boala spumii, / E stăpînul fără margini peste marginile lumii."

Știu că aceste versuri magnifice ale lui Eminescu din **Scrisoarea I** și care, într-o dezvoltare și o infuzie generalizată în toată opera sa, rezumă o cosmogonie și o metafizică, dar nu mai puțin o doctrină a salvării existente în **Vede** și **Upanișade,** în brahmanism și budism, primite de poet ca o ploaie roditoare pe un ogor, un teren fundamental pesimist, pe „filiera" Schopenhauer, dar pe care o va adînci prin studiile sale aplicate de sanscrită, știu deci că Weltanchauung-ul eminescian comun, în esență, cu cel indic, va fi liantul, acel „coup de foudre" inițial care-o va lega pe Amita Bhose de sufletul și de cultura acestui popor latin și creștin de la poalele Carpaților care au constituit pentru ea cea de-a doua patrie.

Dar nu numai atît. Pentru mine, exegeza și traducătoarea lui Eminescu, profesoara de sanscrită și bengali la Universitatea din București, Amita Bhose, a mai fost, **mutatis mutandis,** și o încercare secretă a destinului românesc de a reface a legătură (ruptă) cu India, umbră **(maya)** feminină aruncată peste prăpastia mesajului masculin **(atman)** transmis, invers, cîndva, de Mircea Eliade. Dacă pesimismul filosofiei indiene cauzat de niște date sacramentale (suferință, soteriologie metempsihotică, căile de eliberare din această suferință etc.) își are finalitatea în conceptul de Nirvana, care înseamnă odihna și repaosul absolut, negarea oricărui zbucium al ființei și deci a mișcării, concepție ce se poate traduce în morala practică prin nonacțiune, nonviolență, asceză și milă, nu mă mir că atît Eliade, pe urmele genialului său înaintaș, Eminescu, a găsit un sol potrivit, fertil în spiritul indic pentru propria operă atît de specific, totuși, **națională,** cît și, **mutatis mutandis,** cum am și notat la început, Amita Bhose, s-a simțit „la ea acasă", a descoperit a doua ei Indie în cultura, în sufletul, tolerant, aș zice fatalist, al românilor.

Acesta cred că este sentimentul dominant pe care-l încerc, acum, la dispariția teribilă și neașteptată (dar cînd ni se pare că moartea vine „la vreme de seară, cu vorbe bune bune la așternut ?") a acestei doamne extraordinare care și-a dedicat viața și opera, atîta cîtă a fost (și abia de aici încolo se va vedea cîtă greutate, cîtă valoare sacră va avea în memoria noastră), punerii în lumină a straturilor profunde, de natură genuină a celor două culturi care, deși atît de îndepărtate geografic și a nașterii lor în timp, cu atîtea puncte comune, din care pesimismul uneia și o anumită rezistență pasivă la istorie, a celeilalte, nu le egalează decît puterea de iluzie a amîndurora. Absența speranței ?

Iată ce gînduri luminoase și întunecate m-au dus, deci la Crematoriu, la sfîrșitul lunii octombrie, spunîndu-mi că Amita Bhose, care se va ridica acum la ceruri, cu ajutorul zeului focului, Agni, care-i va transforma rămășițele pămîntești în cenușă rituală, divină, a fost, într-un fel, și prietena mea, chiar dacă n-o mai întîlnisem de vreo doi-trei ani : ea, ca reprezentantă a principiului feminin al apei, se ducea la întîlnirea purificatoare cu celălalt, principiul masculin, universal al focului, care, fie că îi va oferi o nouă reîncarnare, fie pacea finală, desăvîrșită a Nirvanei, va fi murmurînd, odată cu mine, despre sine, despre Gange : „poate mîine cînd voi curge / pe Rîul negru pe Rîul negru / cenușa-ntoarsă din metempsihoză / va rîde-n patru puncte cardinale."

Dan Laurențiu

Urmare din pag. a 16-a

PAUVERT SUB SEMNUL LUI SADE

de JEAN-JACQUES BROCHIER (Magazine littéraire nr. 284/ian. 1991)

Jean-Jacques Pauvert a fost primul editor ce l-a scos pe Sade din clandestinitate. El publică acum cel de-al treilea volum din al său „Sade vivant". Itinerariul unui descoperitor.

Pe Jean-Jacques Pauvert îl întîlnești sub semnul lui Sade, sau, în orice caz, eu așa l-am întîlnit. În anii 57—58, un librar din Lyon, care mă lăsa să-i cotrobăi prin rafturi, mi-a arătat un prospect : un tînăr editor, care tocmai publicase (sau urma să publice) Albertine Sorrazin și despre care legenda spunea că ar fi pierdut într-un taxi, chiar la Lyon, manuscrisul „La Cavale", propunea, mai mult sau mai puțin confidențial, o ediție din „Justine", „Noua Justine urmată de povestea surorii sale Juliette" și în același timp sau poate anul următor, „O sută douăzeci de zile ale Sodomei". Cărți de negăsit (sau în ediții clandestine, al căror preț ar fi depășit cu mult posibilitățile mele, și nici nu mă vedeam cerîndu-i tatălui meu, deși bibliofil, să investească în operele marchizului), mitice. Se cunoștea, cel mai adesea din auzite, volumul lui Apollinaire ; în rest, Sade nu figura decît în Psychopatia sexualis a lui Kraft-Ebbing, sau în dicționarul perversiunilor. Nici un cuvînt, bineînțeles, despre el în manualele de literatură, nici chiar în cele pentru facultate. Poate că deja apăruse „Sade aproapele meu" de Klossowski, care catoliciza pînă la exces un marchiz căruia puțin îi păsa de asta. Îmi sosiră așadar prin poștă mici volume pătrate, oliv, bleu, bej și, la lectura lor, acea înspăimîntată uimire admirativă.

Același șoc ca cel resimțit și de Jean Jacques Pauvert atunci cînd, pe la șaisprezece ani, cînd începea să-și cîștige existența cu cărți, un anticar i-a vîndut, în vrac, un lot de cărți erotice. Și, printre ele, ediția în trei volume a celor „O sută douăzeci de zile ale Sodomei" realizată înainte de război de Maurice Heine. Pasărea rarisimă.

„Atunci, povestește Pauvert, la această lectură, m-am întrebat ce vroia să însemne cuvîntul literatură. Am vorbit despre Sade cu Paulhan, care-mi spunea : este un mare filozof. Cu Camus care spunea : este un mare moralist. Unii mai spuneau : este un mare romancier. Ceea ce era și mai interesant".

În decursul anilor, am citit tot Sade. La Biblioteca Națională. Între timp, devenisem editor. Într-o zi i-am declarat lui Paulhan : la urma urmei, Sade nu se știe ce e, așa că singura soluție este să fie editat. Îl voi edita pe Sade. În acea miercuri, la NRF (nu se spunea pe atunci „La Gallimard", ci „la NRF"), Paulhan le spuse tuturor : „Jean-Jacques e nebun, vrea să-l editeze pe Sade. Dar, tinere prieten, vei intra la pușcărie".

Asta rămînea de văzut. Pentru a înțelege trebuia să citești, deci să se editeze. Numele meu ca editor mi l-au pus pe primele volume din Sade. Editura mea se numea înainte Le Palimugre. Și tot recopiind textele vechi, corectînd spalturile, l-am citit cu adevărat pe Sade. Cînd, în mod inevitabil, cîteva luni mai tîrziu, au descins polițiștii, ei m-au făcut să-mi pun adevărata întrebare : de ce există oare texte pe care nu poți, pe care nu ai dreptul să le citești ?"

Inevitabil. Atunci Pauvert, pentru cel mai mare scriitor, angajează pe cel mai mare avocat al epocii, Maurice Garçon. Și va avea un proces care va rămîne în anale și va crea jurisprudență (cel puțin pînă după 1970, cînd moralismul de tip Pompidou decide să-i „înfunde", după cum îi spusese un funcționar al Ministerului de Justiție, pe Losfeld, Jerôme Martineau și Régine Déforge, după ce pierduse trenul cu Histoire d'O și cu Emmanuelle). Maurice Garçon îl sfătuiește pe Pauvert să întrerupă imediat publicarea. Imposibil, răspunde editorul, dacă mă opresc, înseamnă să le dau dreptate. Astfel încît procesul durează 9 ani, pentru că între timp dosarelor li se adaugă alte dosare, pe măsură ce se publică alte cărți (chiar și Aline și Valcourt), polițiștii de la moravuri și judecătorii se schimbă, se pensionează sau mor.

Procesul, publicat de Jean-Jacques Pauvert sub titlul „Afacerea Sade" a avut loc în 1956. În chiar epoca Frontului Republican al lui Guy Mollet. Comisia Cărții emisese un aviz favorabil urmăririi judiciare, avînd în vedere că aceste volume „amestecau clevetirile asupra societății vremii cu descrierea scenelor de orgii, a cruzimilor cele mai respingătoare, a perversiunilor cele mai variate și conțineau în mod intrinsec un ferment detestabil și de condamnat pentru bunele moravuri". Sade n-ar fi putut visa un mai frumos omagiu din partea cenzorilor săi.

Hotărîrea, enumerînd cu perseverență „bazele și întinderea acestor concepții filozofice pernicioase" îl condamna pe Pauvert la plata unei amenzi substanțiale și la distrugerea lucrărilor. În mod hotărît. Secolul XIX nu era departe. Și, în mod curios, hotărîrea nota „manifestările cele mai degradante ale depravării umane ,ale căror efecte dăunătoare nu-și găsesc o relativă atenuare decît în impresia de monotonie și de dezgust pe care le degajă". Vechiul argument „Sade monument de plictiseală" era, aici, cea mai gravă insultă posibilă.

La recurs, sentința a fost mult mai puțin severă și, mai ales, volumele, în loc să fie distruse, urmau să fie încredințate Bibliotecii Naționale. Tribunalul recunoștea în Sade un scriitor adevărat..

Acestea fiind spuse, publicarea lui Sade, așa după cum remarcă și Sollers în chiar articolul din această revistă — pune probleme : o largă difuzare nu înseamnă oare să-l banalizezi, să-l vezi recuperat de istoria literară clasică, moralizatoare, să-l faci să-și piardă dinamita ? Întrebare fără îndoială insolubilă. Dar poți să crezi, așa cum o face Pauvert publicînd, chiar și în tiraj limitat, tot Sade, că orice trebuia să fie disponibil ; fiecare își va exercita cenzura sa personală, potrivit cu simțul său critic. Întrucît cenzura nu trebuie să fie niciodată un efect al legilor, o reglementare administrativă.

Astăzi, Sade este editat peste tot. După prima ediție Pauvert a apărut ediția completă de la Cercle du livre précieux (apariții în 10/18) ; Jean-Jacques Pauvert și Annie Lebrun(al cărei aport și colaborare au fost, spune Jean-Jacques Pauvert, decisive pentru tot ce a întreprins în ultimii ani cu privire la Sade), termină o nouă ediție — tot necritică — la Fayard ; și apoi, Pléiade. „Este lucrul cel mai tulburător. Pentru că, în fond, sînt deja patruzeci de ani de cînd îmi spun că Sade ar trebui să fie în La Pléiade".

Cît despre gadget-uri, poți să te amuzi: „Există o șampanie Marquis de Sade. Vor face și parfumuri, lenjerie, vor cîștiga o grămadă de bani. Cu atît mai bine pentru ei. Mie nu-mi pasă". „Ei" este familia, care l-a repus pe marchiz pe arborele genealogic, și care, ceva mai înainte, i-a permis lui Gilbert Lely să facă mai multe volume de scrisori. Dar care astăzi, are tentația foarte umană de a-și rentabiliza marele strămoș.

Rămîne Sade. „Mi-a trebuit mult timp ca să mă pătrund. Acum, c-am reușit, îl citesc și descopăr fără încetare lucruri noi, fraze extraordinare. Îți spui : este prodigios, cum se pot oare scrie lucruri atît de tulburătoare. Inconvenientul de a te simți atît de în largul tău, cum mi se întîmplă, de a înota ca peștele în apă este că nu prea sînt multe opere care să-i facă față.

La Pléiade este considerată ca nepublicînd decît autori prestigioși. Dar Sade este altceva, un fenomen al naturii, precum vulcanul, marea, Himalaia. De nebanalizat. La Pléiade îl publică, dar nu-l poate „închide". El nu va putea fi niciodată „închis". Chiar dacă se introduce „Filozofia în budoar" în programa ultimelor clase de liceu, Sade nu va fi niciodată o lectură ca Lamartine sau chiar Baudelaire". Toți într-o măsură mai mare sau mai mică, chiar și Lautréamont sau suprarealiștii, au fost băgați în tipare. Cu Sade e imposibil.

Ajungem acum să vorbim de incredibila odisee a manuscrisului celor „O sută douăzeci de zile ale Sodomei". Nu reușesc să cred că toți acei Sans-Culotes intrînd în Bastilia, jefuind celulele, au putut să lase întreg un mic rulou de hîrtie lung de 12 cm și să-l conserve, astfel încît să poată fi regăsit după o sută de ani, în Germania. Pauvert ne povestește acest basm adevărat. „Jefuirea Bastiliei nu a fost cu adevărat făcută de Sans-Culotes. După lupte, iar acestea nu au avut loc cu adevărat în închisoare, ei au intrat și s-au regăsit în fața unor camere. Cea a lui Sade era sigilată. Și, de altfel, acești deținuți erau niște victime, mulțimea îi respectă. Iar imediat apoi sosesc oficialitățile. Sînt rupte sigiliile. Și cunoaștem numele celui care a găsit manuscrisul. De fapt nu manuscrisul, ci „teaca", adică „godemiché-"ul gol pe dinăuntru pe care îl utiliza Sade, și în care era ascuns manuscrisul. Este vorba de Arnout de Saint Maximin care strînge și celelalte hîrtii. Un cilindru cu diametrul de zece centimetri și lung de unsprezece centimetri și jumătate, pe care l-am avut în mînă. Desigur că Arnout l-a deschis foarte repede și a găsit rulou pe care l-a vîndut mai tîrziu familiei lui Villeneuve Trans. Sade nu este un necunoscut iar ei știu că au în mînă un manuscris de Sade, chiar dacă nu este semnat. Vînzarea trebuie să fi avut loc între 1800— și 1810, or la vremea aceea Sade era deja legendar. Trecerea manuscrisului în Germania trebuie să se fi făcut către 1875—1880 și tot la oameni care știau ce cumpără, ce posedă. Iar Ivan Bloch, sub pseudonimul Eugen Dühren, îl publică. Și el știe despre ce este vorba. Niciodată acest manuscris nu a fost în mîinile unor oameni care să nu știe despre ce este vorba".

Această primă ediție a fost într-o zi cumpărată de Pauvert pe mai nimic : mai tîrziu, a făcut-o cadou lui Maurice Garçon. Nu se știe ce s-a întîmplat cu acest volum. Și el nu se află nici măcar la Biblioteca Națională. Jean-Jacques Pauvert a găsit atîtea arhive, atîtea hîrtii încît biografia sa rectifică și completează, în unele puncte, pe cea a lui Lély, biografie selectivă întrucît Gilbert Lély își avea „Sade" al său la care nu voia să renunțe. Îndrăgostit fiind de Marie-Antoinette, el nu suporta, de exemplu, ideea că Sade ar fi participat activ la activitatea revoluționară, mai ales în secțiunea „Piques". Cititor fanatic al marchizului, dar marcat de personajul pe care-l imaginaseră suprarealiștii, el nu suporta să i se știrbească zeul. Știu cîte ceva despre asta, ca de altfel și Jean-Jacques Pauvert', a fost ani de-a rîndul supărat pe noi pentru că am publicat teatrul lui Sade, pe care-l detesta. Cu toate acestea, teatrul, pentru Sade, a fost esențial, chiar dacă piesele sale nu sînt geniale.

Editor și biograf al lui Sade, Jean-Jacques Pauvert ne dă să descoperim un personaj nou. Mai rămîn în mod sigur și alte descoperiri de făcut. Să avem încredere, cred că este deja pe urmele lor.

IZOMORFISM I

6.422 — Primul gînd care îți vine în minte, cînd se instituie o lege etică de forma : «Tu trebuie...», este acesta : și ce s-ar întîmpla dacă n-aș face-o deloc ? E totuși limpede că etica nu are nimic a face cu pedeapsa sau recompensa în sens ordinar. Astfel chestiunea privitoare la consecințele unui act trebuie să fie fără interes. Cel puțin aceste consecințe n-ar putea fi evenimente. Căci trebuie să existe ceva adevărat în această interogare. Trebuie fără îndoială să existe un fel de recompensă etică și de pedeapsă etică, dar acestea trebuie să rezide în actul însuși.

(Și e clar și că recompensa trebuie să fie ceva agreabil, pedeapsa ceva dezagreabil).

6.423 — Nu putem vorbi de voință ca subiect al eticii.

Iar voința ca fenomen nu interesează decît psihologia.

6.43 — Dacă buna sau reaua voință e cea care schimbă lumea, ea nu poate decît să schimbe limitele lumii, deloc faptele ; deloc ceea ce poate fi exprimat prin limbaj.

Într-un cuvînt, lumea trebuie prin chiar acest lucru să devină absolut o altă lume. Ea trebuie, să spunem astfel, să diminueze sau să argumenteze ca totalitate.

Lumea omului fericit este o altă lume decît cea a nefericitului.

6.431 — Tot așa cum la moarte lumea nu se schimbă, ci încetează.

(Ludwig Wittgenstein : TRACTATUS LOGICO — PHILOSOPHICUS)

IZOMORFISM II

„IDEILE" LUI RABAUD SAINT -ETIENNE ÎNCEPÎND DIN AUGUST 1789

669 Pentru a cunoaște drepturile omului, trebuie să cunoaștem scopul pentru care el a fost creat, și pe care nu-l pierde niciodată din vedere : este acela al conservării sale. El fuge de tot ceea ce tinde să-l distrugă și caută tot ceea ce tinde să-l conserve. Acest sentiment îi vine din dreptul pe care-l are la existență : să fie, să-i fie bine, să fie cît mai mult timp posibil, iată scopul pentru care a fost creat ; acesta este dreptul său primitiv, inalienabil și toate celelalte drepturi nu sînt decît aplicarea acestuia.

Art. I

Fiecare om are dreptul să existe, să-și conserve existența și să o facă pe cît de fericită îi este posibil. Acest drept este inalienabil și imprescriptibil. Oamenii au venit cu acest drept în societate, și scopul lor, reunindu-se astfel, a fost să-l conserve.

Toți s-au reunit cu același drept și în același scop ; deci toți erau egali în drepturi.

Nici unul nu a avut dreptul de a constrînge pe ceilalți ; deci ei erau liberi, și erau liberi în mod egal.

PROIECTUL DE DECLARAȚIE A LUI MARAT (jumătatea lui august 1789)

733 Fiecare om aduce cu sine, născîndu-se, anumite nevoi, capacitatea de a și le satisface, aceea de a se reproduce, dorința constantă de a fi fericit și o dragoste fără margini pentru el însuși; sentiment imperios, de care se leagă conservarea genului uman; dar și sursă bogată de certuri, într-un cuvînt toate relele ce par să tulbure ordinea Naturii și care tulbură, într-adevăr, ordinea Societății.

SADE

REPRIMAREA CRIMEI DIMINUEAZĂ FERICIREA SOCIALĂ

Nu crede, răspunse el la sfaturile mele cuminți, că genul de omagiu pe care l-am adus virtuții din tine este o dovadă a faptului că stimez virtutea sau că aș prefera-o viciului. Nu-ți imagina așa ceva, Thérèse, pentru că ai greși ; cei care, gîndindu-se la ce-am făcut pentru tine, ar susține, bazîndu-se pe aceasta, importanța sau necesitatea virtuții ar greși profund, și mi-ar părea tare rău să crezi că acesta-i modul meu de a gîndi. Coliba ce-mi servește de adăpost la vînătoare, cînd razele soarelui sînt prea puternice, nu este, în mod sigur, un monument inutil, iar necesitatea sa nu este decît de circumstanță : mă expun unui anume pericol, găsesc ceva care să mă apere, îl folosesc, dar acel ceva este astfel mai puțin util ? sau mai puțin demn de dispreț ? Într-o societate total vicioasă, virtutea n-ar fi bună de nimic : societățile noastre nefiind astfel, trebuie neapărat fie s-o mimezi... fie să te servești de ea, astfel încît să ai mai puțin a te teme de cei care o practică. Dacă însă nimeni nu o practică, ea devine inutilă. Nu greșesc așadar cînd susțin că necesitatea sa nu este decît una de opinie sau de circumstanță ; virtutea nu este un mod de o valoare incontestabilă, ea nu este decît o modalitate de comportament care variază în funcție de climat și care, în consecință, nu este, prin nimic, reală ; e suficient acest lucru pentru a-i vedea futilitatea. Numai ceea ce este constant este cu adevărat bun ; ceea ce se schimbă mereu nu poate avea pretenția de a fi bun. Iată de ce imuabilitatea a fost pusă printre trăsăturile Celui Etern ; dar virtutea este cu totul lipsită de acest caracter ; nu există două popoare pe suprafața globului care să fie virtuoase în același fel ; deci virtutea nu are nimic real, nimic bun în mod intrinsec și nu merită în nici un fel adorația noastră ; Trebuie să o folosim ca pe o proptea, să adoptăm, din punct de vedere politic, pe cea a țării în care trăim, astfel încît cei care o practică din înclinație, sau care trebuie să o respecte datorită condiției lor sociale, să ne lase în pace și, pentru ca această virtute, respectată fiind acolo unde te afli, să te apere prin preponderența sa **convențională**, de atentatele celor care profesează viciul. Dar, încă o dată, toate acestea nu sînt decît de circumstanță, și nimic din acestea nu dă vreun merit real virtuții. Există, de altfel, o anume virtute imposibilă pentru anumiți oameni ; or, cum ai putea să mă convingi că o virtute care combate sau contrariază pasiunile poate fi regăsită în natură ? Și, dacă nu este, cum poate fi ea considerată bună ?

Fără îndoială, la acei oameni de care e vorba, tocmai viciile opuse acestor virtuți ar fi preferabile, întrucît ar fi singura modalitate, singura manieră de a fi ce s-ar potrivi cu constituția lor fizică ; ar exista astfel, potrivit acestei ipoteze, vicii foarte utile ; or, cum ar mai fi virtutea utilă dacă îmi demonstrezi că și contrariul ei poate fi la fel de util ? Ni se răspunde la asta că virtutea este utilă celorlalți, și că în acest sens este ea bună ; căci dacă se acceptă să nu faci decît ceea ce este bun pentru alții, și eu la rîndul meu nu aș primi decît bine. Acest raționament nu este decît un sofism : pentru puținul bine pe care-l primesc de la ceilalți, în temeiul faptului că ei practică virtutea, prin obligația ce-o am de a o practica, la rîndul meu, fac un milion de sacrificii de care nu sînt nicicum despăgubit. Primind mai puțin decît dau, fac adesea o afacere proastă : resimt mai multă neplăcere din cauza privațiunilor pe care le îndur pentru a fi virtuos decît binele pe care-l primesc de la cei ce sînt virtuoși ; acest aranjament nefiind echitabil, nu trebuie să-l accept și, dacă, fiind virtuos, nu pot face celorlalți tot atîta bine cîte neplăceri am datorită constrîngerii de a fi astfel, n-ar fi oare mai bine să renunț să le procur o plăcere care mă costă atîta neplăcere ? Rămîne acum răul ce l-aș putea face celorlalți fiind vicios și răul ce mi s-ar face dacă toată lumea mi-ar semăna. Admițînd o circulație completă a viciilor, sînt de acord că, desigur, risc ; dar supărarea provocată de ceea ce risc este compensată de plăcerea riscului la care îi oblig pe ceilalți ; iată, din acest moment, egalitatea stabilită și toată lumea cam la fel de mulțumită ; ceea ce nu se întîmplă și nici nu s-ar putea întîmpla într-o societate în care unii sînt buni iar alții răi, întrucît din acest amestec rezultă capcane perpetue care nu există în celălalt caz. Într-o societate amestecată, interesele sînt diverse ; iată sursa unei infinități de rele ; în cealaltă asociație, toate interesele sînt egale ; toți indivizii care o compun au aceleași gusturi, aceleași înclinații ; toți au același scop ; toți sînt fericiți. Dar, îți vor spune proștii, răul nu te poate face fericit. Nu, într-adevăr, atunci cînd s-a convenit să tămîiezi binele ; dar depreciind, înjosind ceea ce numiți binele nu veți mai cinsti decît ceea ce ați avut prostia să numiți rău ; și toți oamenii vor avea plăcerea să-l comită, nu atît pentru că ar fi permis (aceasta ar putea fi, cîteodată, un motiv ca să-i scadă atracția) cît pentru că legile nu-l vor mai pedepsi — ele diminuînd, prin teama pe care o inspiră, plăcerea pe care Natura a alocat-o crimei — Presupun o societate în care se va conveni că incestul (să luăm acest delict în locul oricărui altul) că incestul, deci, este o crimă ; cei care-l vor înfăptui se vor simți nefericiți întrucît opinia, legile, religia, totul le îngheață plăcerea ; cei care vor dori să comită acest rău și care, datorită acestor frîne, nu vor îndrăzni să-l facă, vor fi de asemeni nefericiți ; astfel încît legea care proscrie incestul nu va fi făcut decît nefericiți. Dacă în societatea alăturată incestul nu este o crimă, cei care nu-l vor dori nu vor fi nefericiți, iar cei care-l vor dori vor fi fericiți. Deci societatea ce ar permite această acțiune ar conveni mai curînd oamenilor decît cea în care aceeași acțiuné este considerată o crimă. Același lucru se întîmplă cu toate acțiunile care, din stîngăcie, au fost considerate criminale : dacă sînt respectate din acest punct de vedere, apar o mulțime de nefericiți ; dacă sînt permise, nimeni nu se plînge ; căci cel căruia îi place o anume acțiune, o poate face în pace, iar cel care nu și-o dorește, fie rămîne într-un soi de indiferență ce nu este nicidecum dureroasă, fie se despăgubește de prejudiciul care a putut să-i fie cauzat prin nenumăratele prejudicii pe care le poate, la rîndul său, cauza celor de care are să se plîngă. Așadar toată lumea, într-o societate criminală, este fie foarte fericită, fie într-o stare de nepăsare deloc dureroasă ; în consecință, nimic bun, nimic respectabil, nimic de făcut pentru a face fericiți oamenii nu se găsește în ceea ce se numește virtute. Cei care o practică nu au de ce să se mîndrească cu acest gen de omagiu pe care modul de constituire al societăților noastre ne forțează să li-l aducem : este o chestiune de pură circumstanță, de convenție ; dar în fapt, acest cult este himeric, iar virtutea care-l obține pentru o clipă, nu devine prin asta mai frumoasă".

(din JUSTINE)

Prezentare și traducere
Rux și Gheorghe Iova

Continuare în pag. a 15-a

POST-FAȚĂ UNEI MITOLOGII

La începutul anilor '80 am primit primele vești despre faptul că francezii vor rescrie istoria revoluției lor, pentru a avea altă celebrare la a 200-a aniversare, decît cea a unui deșănțat cult al revoluției. Am știut atunci că nu va mai fi, curînd, cazul să lucrăm cu comunismul. Am știut și că revoluționarismul și comunismul vor fi tratate ca o rușine.

S-a întîmplat, deci, ca la a 200-a paișpe a șaptea, **nu nerușinarea unora să preocupe, cît mai ales** rușinea **tuturora. Iar la noi e de spus ce se spune : spre** rușinea **noastră toți** nerușinații **ne fac, după poftă, de** rușine **(și că tot** rușii ne...).

Acești 200 de ani, cu un balans de 13 (ăsta-i numărul !) (e numărul Lui) ani închid prea frumoasa poveste a ce a făcut scrisul din oameni. Care scris ?

Ar fi. Ar fi unul, pornit de domnul Gazette la începutul secolului al XVII-lea care, în același timp cu imperialismul cultural croit de cardinalul de Richelieu pe statutul și funcțiunile Academiei Franceze, odată cu începuturile monarhiei totalitare a regelui Soare („Iliescu-apare / Soarele răsare") al cărui cuvînt iată-l : Statul sînt Eu. Acum două sute de ani, publicațiile Franței creșteau de la cîteva la peste 1 000. Napoleon avea să restabilească situația dinainte.

Ar mai fi unul. Scrierea neînfrînată de declarații ale drepturilor omului, de constituții, de legi în care puterea trebuia să fie act public. Lucrul făcut pe față. Exhibare și exhibiționism. Res publica.

Și, după aceste scrisuri, unul și unul (cum, mai sus, vedeți că am spus) alt scris. Al scriitorului.

Totuși : unul și unul și altul fac trei. De aici, consecințele. De ce unul și unul fac una cu altul ?

Plăcerea, chiar ca lume a înșelăciunii, opus : durerea.

Raționamentul ar fi acesta : într-o societate care își pune speranțele în scris, scriitorul ar trebui să aibă un loc privilegiat.

În fapt, lucrurile s-au întîmplat după cum au urmat. Întîmplările s-au lucrat.

Scriitorul care a înțeles că, dacă societățile vor trăi în (Doamne-Dumnezeule !) „transparență", datoria lui este să spună totul („il faut tout dire"), a ajuns să fie cel mai citit scriitor pe sub mînă (sous le manteau). Să spunem că Sade era scriitor sadea.

Deci, pe etimon, revoluție a mers înapoi, reiterare, lumea caută o bază, caută să rămînă, scripta manent.

Lupta se declară pe noțiunea de autor : poate el fi plural și numai, poate fi localizat pe individ ?

În momentul în care textul e dat ca bază pentru toți, pretenția cetățeanului de a fi autor e luată ca abatere a cetățeanului.

Să ne amintim tehnica romană de aservire : să fii cetățean (roman) (e aici o redundanță, de luat în seamă).

Circum-scris.

Noi ieșim dintr-o lume în care cetățenia era o amintire. Comunismul e o lume fără cetățeni. Țăranul încă mai zice : „unde scrie că nu pot ?", „unde scrie că tu ai dreptul să faci ce vrei în casa mea ?". Țăranul : „unde scrie ?".

E singurul care invocă legile. El știe că nu poți veni la el decît cu legea.

În 1990, oct., puteam să constat că scriitorii din fost-est **se prezentau, la un festival, cu poezie și proză politică. Afară de români. Nu cei prezenți. Cei de care știam că nu. Pofta scriitorului român a fost de a vedea cum, cu scris, se (re)face cetățenia.**

Scrisul joacă noțiunea autorității (derivat al auctorității !) pe public și / sau pe intim.

Scriitorul e singurul care face ca intimitatea să suporte regimul public și, regimul public e suportabil, dacă îl treci, grație, grație scriitorului, prin intimitatea care poate suporta regimul public.

Omul public (și politicianul) au o invidie : ar avea să ajungă la cetățean/supus așa cum ajunge scriitorul la cititor.

(Și nu se obișnuiește să se spună despre alt text că are cititor. Cititorul e al scriitorului).

Cît din regimul public e onestitate, e adevăr ?

Îndoiala e publică.

Cenzura e. Uite : azi proferăm că adio totalitarism. Democrația e imperialistă. Nimeni (dintre autorități) nu are curajul (singura calitate a intelecției) să spună că e vorba de un nou elitism. Că inegalitatea e adusă la zi. Pare-că e jenant să fii cenzurat din neputință. Cenzura era ceva stenic, ca raport de putere.

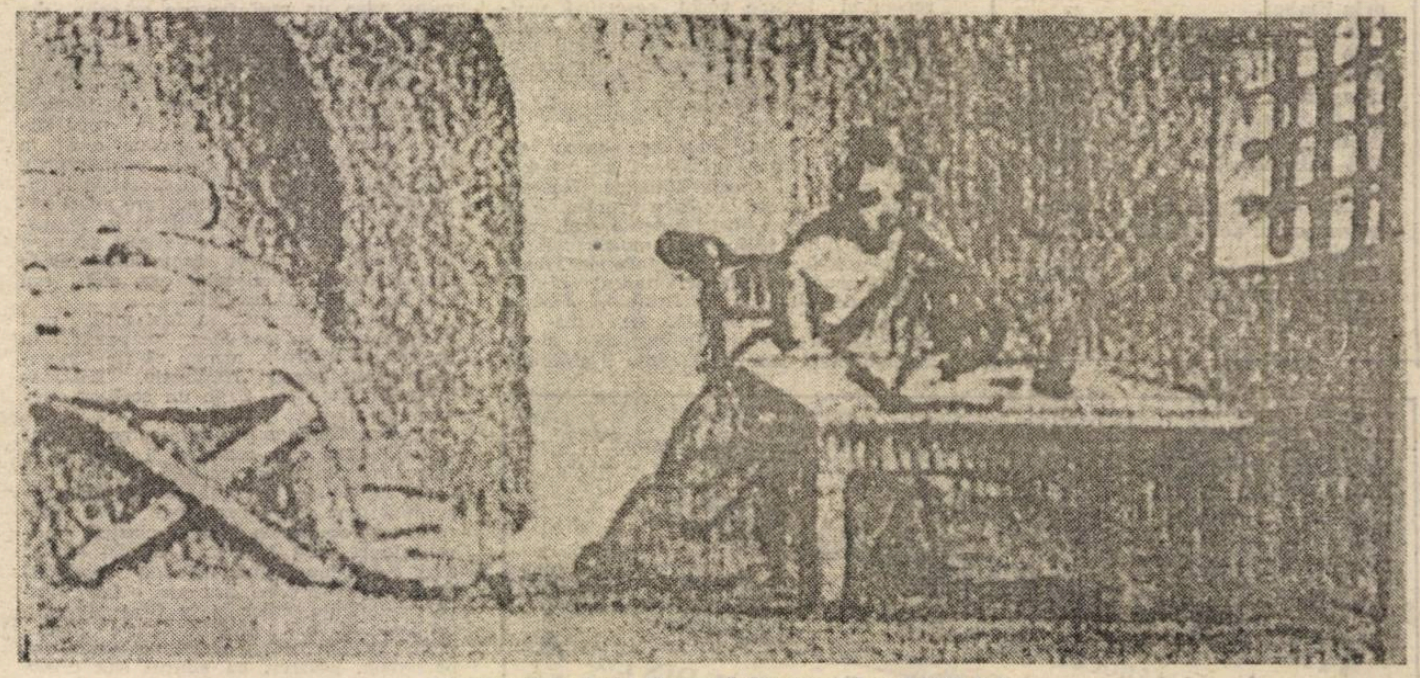

Marchizul de Sade. Gravură din secolul al XVIII-lea

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 2 decembrie 1992 • 46 (145)

1 DECEMBRIE

SCURTE PRIVIRI ÎNSPRE MOARTE

un eseu de
FLORIN MIHĂESCU

— ÎN PAGINILE 8-9 —

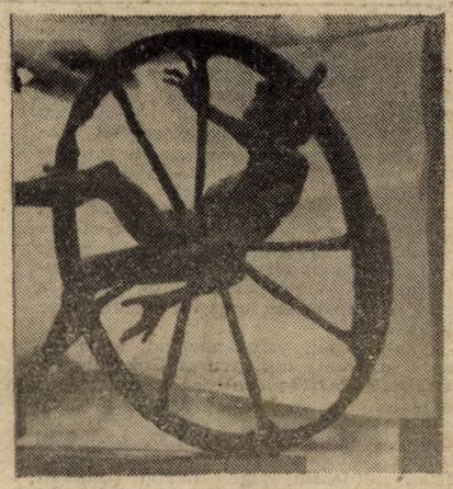

Ion Mindrescu : Roata. În acest număr reproducem sculpturi reunite recent în expoziția colectivă de la Galeria „Apollo"

MICHEL TOURNIER ŞI LUMEA MEDITERANEI

— ÎN PAGINA A 16-A —

Orizontul închis

Drumuri — nici drepte, nici strîmbe —
fără nici o noimă
şi noi trudind pe ele
spre nicăieri.

Amară soartă
— să creştem
otrava, veninul şi zgura
— într-o baltă stătută —
numindu-le altfel,
poleindu-le ca nucile
de Crăciun

Ne-am învăţat
să luăm în seamă cojile
nu miezul

Şi carapacea, pe care doar
în vorbe am sfărîmat-o,
ne poartă mai departe
spre nicăieri.

Ne place să ne amăgim
că tragem la ceea ce va fi
o caleaşcă de aur
— această hodorogită căruţă
care ne chinuie nefiresc
spre orizontul închis
de un soare străin

Dumitru D. Ifrim

In memoriam

RADU TUDORAN

— ÎN PAGINA A 7-A —

ŞI TOTUŞI, SPERANŢA

Se apropie momentul discutării — mai întîi la guvern şi apoi în parlament — a bugetului pe 1993. Că sîntem azi mai săraci decît ieri şi, probabil, mai bogaţi decît mîine — o ştie toată lumea. Cum însă guvernul actual a declarat cît se poate de răspicat că nu vrea să fie un guvern al gestionării crizei ci unul al ieşirii din criză, ar fi de aşteptat ca fraza dinaintea acesteia să nu fie valabilă, cel puţin în ultima ei parte, aceea referitoare la ziua de mîine. Nu ne îndoim că toţi cei care cred că mîine o vom duce mai rău decît azi ar fi încîntaţi dacă s-ar adeveri că s-au înşelat. Aşa că, pînă la proba contrarie, speranţa că acest guvern va găsi soluţia redresării economiei româneşti şi, implicit, a nivelului nostru de trai se cuvine să o păstrăm ca pe un sprijin moral. Numai că pentru întreţinarea speranţei e nevoie de oarece, cît de puţin, combustibil. Iar modul de constituire, repartizare şi valorizare a bugetului pe 1993 poate fi, în momentul de faţă, un astfel de combustibil al speranţei. De pildă, cultura. În bugetul trecut şi încă actual i s-a acordat 0,33 la sută. Asta în condiţiile în care nu există o lege a sponsorizării şi, deci, soarta culturii mai stă integral în mîna statului. Ţări europene, care au această lege şi în care sponsorizarea culturii este aproape un fapt divers, au acordat totuşi culturii un procent de la bugetul statului de trei ori mai mare decît al nostru. Sigur, se va spune, cum s-a mai spus, că mai mult de acest 0,33 la sută nu e de unde. Iar noi vom spune că e. Procentul extravagant, ca să nu zicem dubios, acordat în vechiul buget ocrotirii handicapaţilor dovedeşte că ar fi fost de unde. La mijloc e cu totul altceva, şi anume o mentalitate, ca să spunem aşa, fără de minte a guvernanţilor care n-au înţeles că problema culturii nu e una contabilă şi că prima şi cea mai importantă materie de export a României la această oră este cultura. Nu s-a înţeles apoi, că prin sprijinirea culturii se pot obţine condiţiile subiective pentru ajutorul economic de care avem atîta nevoie. Şi nu s-a înţeles nici că imaginea României în lume, atît de deteriorată în urma diverselor intemperii politice abătute asupră-ne în ultimii trei ani, poate fi corectată în primul rînd prin dialogul cultural cu lumea. E de aşteptat aşadar ca toate aceste lucruri, neînţelese de guvernul anterior, să apară limpezi guvernului de acum. Cu atît mai mult cu cît deselе semnale de alarmă trase în vremea din urmă de felurite instituţii culturale, începînd de la ministerul de resort pînă la revistele şi editurile de stat, au arătat clar situaţia financiară deosebit de dificilă a culturii române şi au oferit, totodată, posibile soluţii de rectificare, inclusiv aceea de mărire a procentului de la buget acordat domeniului culturii. Dacă va înceta să privească aria culturală ca pe o imagine nesemnificativă a spaţiului social-economic şi dacă va renunţa la perspectiva contabilă asupra culturii, guvernul dlui Văcăroiu va putea trece peste obstacolele, reale fără îndoială dar nu fatale, care au împiedicat guvernul precedent şi parlamentul precedent să vadă corect realitatea. Măcar dacă s-ar pricepe o dată pentru totdeauna că problema capitală a societăţii româneşti în zilele noastre este schimbarea mentalităţii generale. Guvernul şi parlamentul pot schimba prin legi structurile şi instituţiile, — din păcate nici asta n-au izbutit —, dar mentalitatea nu se poate schimba de pe o zi pe alta prin simplul efect al unei legislaţii noi. Cultura joacă în această privinţă un rol însemnat, în sensul că poate grăbi un proces de regulă îndelungat şi, mai ales, poate argumenta mai bine decît orice slogan propagandistic sau decît orice declaraţie de principii înnoirea mentalităţii generale. Probabil că e utopic să ne gîndim că procentul atribuit culturii în viitorul buget va fi de 1 la sută, dar dublarea celui în vigoare asăzi nu ni se pare deloc o pretenţie exagerată sau un deziderat de neatins. Oricum, întrezărim o vie dispută plină de semnificaţii între conducerea ministerului culturii şi guvern pe de o parte şi Comisia senatorială pentru cultură şi mass-media pe de alta. Vom vedea în ce limbă vor vorbi foştii „zidari" ai totalitarismului ceauşist, aflaţi acum la conducerea respectivei comisii senatoriale, cu actualii membri ai executivului care reprezintă un partid politic ce conţine în numele său şi cuvîntul „democratic". Cum nu credem posibilă în chip firesc convertirea apologeţilor totalitarismului la democraţie, singura şansă, după opinia noastră, pentru guvernul dlui Văcăroiu e să facă abstracţie de existenţa acestei comisii. Asta nu înseamnă că sîntem împotriva dialogului, care e o formă eminamente democratică de comunicare, înseamnă doar că între democraţie şi totalitarism nu poate încăpea nici un fel de dialog.

„L"

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

De cite ori a bătut inima lui Radu Tudoran

Vestea morții lui Radu Tudoran m-a luat de nepregătire, căci eram obișnuit să-l cred, dacă nu nemuritor, în orice caz departe de scadență. Cu ani în urmă, pe vremea cînd începuseră gerurile și-n casele românilor (nu numai afară și-n inimile lor), l-am vizitat de cîteva ori, după ce, și mai demult, îmi dăduse un interviu pentru o revistă din provincie. Îmi amintesc din acele seri, nu numai evocările sudului Basarabiei, ale Cetății Albe și Limanului Nistrului, unde petrecuse cîtva timp în tinerețe, ci și spaima sa că temperatura scăzută sub 18 grade diminuează activitatea intelectuală, deci aceea de scriitor, dar și papucul imens, dublu, cu încălzire electrică parc-mi-se, care-l apăra de frig cînd stătea la masă și scria. Iar Radu Tudoran stătea la masă și scria ore în șir, zilnic, în niște caiete pe care ni le arăta uneori, scria ca un adevărat scriitor ce era, scrisul fiind singura lui rațiune de a exista. Fusese însurat foarte scurt timp — despre acest episod ne-a povestit odată cu umor și detașare — nu avusese copii, obligațiile de acest gen la el fiind față de sutele de mii de cititori ai romanelor sale. Începuse de mai mult timp să scrie o istorie a lumii prin care trecuse — și trecuse printr-o lume cum n-o să mai fie niciodată pe lume! — aminînd parcă intenționat să ajungă cu povestea la anii de după război, căci îi era nesuferită — această e cuvîntul — ideea cenzurii. Pe vremea cînd a fost scriitor interzis, adică ani în șir după „instaurarea puterii populare", a făcut traduceri ori a stilizat traducerile altora ca să trăiască.

Am stat la coadă să citesc „Un port la răsărit" și „Orașul cu fete urîte", căci unicele exemplare pe care le mai avea erau mereu împrumutate altcuiva. În cele din urmă le-am citit și nu mă pot opri să citez aici, din memorie, și cu alte nume probabil, memorabilele formule de prezentare ale rusoaicelor din Akerman : „nu, eu nu sînt Olga, eu sînt Tania, Olga e altă fată...", al căror inefabil absurd va fi scăpat multora.

Radu Tudoran era un scriitor profesionist, unul preocupat mai mult de materia scrisului său, lumea cu farmecele și cu oamenii ei, decît de formulele în care ar putea încadra această materie.

„Toate pînzele sus" a fost — spunea el — un accident fericit, biografic dacă vreți, căci el i-a deschis nu numai, din nou, calea spre sutele de mii de cititori, ci și aceea spre lungile călătorii pe mări, visate de el și interzise de regimul comunist. Ca om care visase călătoria, dar și ca scriitor, Radu Tudoran a scris-o și s-a vindecat poate, definitiv, de ea. Pe urmă a trebuit să-și tragă la mal, din lacul prezidențial, și barca de la Ghermănești, unde avea o casă, căci pe Snagov mai navigau un singur om și echipajele lui. Detesta comunismul încă din tinerețe, nefăcînd însă nici asta în mod zgomotos.

În ultimii ani, mereu îl auzeam sounind că, gata, de la anul nu se va mai duce nici la mare, trebuie s-o încheie și cu asta, iar în următorul iunie îl întîlneam sau auzeam că e iar acolo, la Neptun, la Casa Scriitorilor.

Se spune că a iubit și l-au iubit multe femei, pînă în anii din urmă. Fiind și un adevărat bărbat, era discret și în această privință. E drept că avea multe prietene de toate vîrstele, doamne la care ne mai trimitea și pe noi, ceilalți, pentru un medicament sau o consultație. (Și aici ca și pînă acum, cuvintele trebuie luate în sensul lor propriu, iar nu în cel figurat, prea alunecos.)

Vorbea despre îmbătrînire într-un fel special, rece, aritmetic. Țin minte că am fost uluit, acum vreo șapte ani sau mai bine, cînd a afirmat că o fi obosit și inima asta a lui, după ce a bătut de peste două miliarde de ori. Cum, numai atît? ne-am mirat noi, cei prezenți. Pe urmă am făcut înmulțirile și am aflat că așa este. La 75 de ani, inima omului a bătut de circa 2 miliarde 759 de milioane 400 de mii de ori, presupunînd 70 de bătăi per minut. Așadar, la 82 de ani, cînd inima lui Radu Tudoran a încetat să bată, ea înregistrase ceva peste 2 miliarde 906 milioane 944 de mii de bătăi. Deci 3 miliarde. Sau chiar mult mai mult, căci inima unui mare scriitor cred că bate și-n contul acelora, oprite, ale atîtor și atîtor cadavre vii, glorioase și plimbîndu-se, încă, pe stradă, unele chiar spre a fi alese de marele electorat.

Nicolae Prelipceanu

momos

Șapte autori în căutarea unui critic

Criticul Alex. Ștefănescu crede („într-o primă impresie") în „R.L." nr. 35, p.c., că lupta dintre **sistemul comun** și scriitori a dus în fiecare moment al ei la pierderi (mai mari sau mai mici) din partea scriitorilor „scriitorii reducîndu-și, distingîndu-și sau nefolosindu-și capacitatea de creație". Singurul argument „teoretic" al acestei concluzii este recitirea „probabil pentru ultima oară (în această viață !)" a literaturii române scrisă și publicată în perioada 1945—1989. Las deoparte faptul că datarea este prost făcută, perioada 1945—1947 nu poate fi confundată cu perioada 48—64, iar cea care a urmat, nici atît. Ceea ce mă interesează este că un critic afirmă hotărît : „concesiile făcute (regimului comunist) au falsificat pînă la urmă, într-o mai mică sau mai mare măsură, textele". Nu aș avea nimic împotriva acestei judecăți de tip inductiv dacă ea ar fi susținută prin exemple. Exemplele lui Alex. Ștefănescu sînt șapte la număr : N. Labiș, P. Goma, P. Dumitriu, R. P trescu, A. Buzura, I Alexandru și M. Dinescu. Orice istoric literar își poate da seama că nu se poate formula o judecată inductivă cu aceste exemple, cei șapte reacționînd total diferit la „impulsul social". În timp ce P. Dumitriu a folosit (cf. Monica Lovinescu) două tipuri de cerneală pentru același text, Labiș a crezut sincer în măreția sistemului socialist. În timp ce Paul Goma a refuzat total beneficiile sistemului, mutîndu-și discursul din estetic în etic, Ion Alexandru s-a dezvoltat folosind într-un mod personal latura naționalistă a sistemului. Și așa mai departe. În realitate, dl. Alex. Ștefănescu continuă să discute la fel ca și colegii domniei sale despre valoarea etic-morală a operei de artă. Acest mod de abordare a problemei, oricît de binevoitori am fi, nu poate conduce discuția în sistemul valoric estetic. Evazionismul (geografic, istoric) lui Shakespeare poate fi explicat prin condițiile sociale ale epocii, geniul lui, nu. Scosi din contextul social comunist, nici Petru Dumitriu, nici Paul Goma nu au scris cărți mai bune decît cele la care i-a „obligat" sistemul. Concluzia firească ar fi că o discuție despre literatura română a celor 45 de ani de comunism nu poate fi abordată global și nici numai dintr-un unghi exclusiv etic.

Ștefan Agopian

dictatura personala

Ministerul sfîrșitului literaturii, probabil

Ne-am luat de-o grijă, avem validat și noul guvern propus (bineînțeles, respectînd separația puterilor în statul nostru de drept — de stînga), propus de „tătucul" României, Ion Iliescu, cu obstinație, așa cum era de așteptat, mașina roșie de vot a majorității relative parlamentare FDSN—PSM—PRM—PUNR —PDAR-iste funcționează al naibii. Opoziția parlamentară ar putea să nici nu mai voteze, prezența ei e și așa stresantă la maximum pentru aleșii „celeilalte părți a poporului", conduse de tovarășul C. V. Tudor-nebunul, care a ajuns să terorizeze organul masturbator al legiuirii...

Avem, astfel, vrînd-nevrînd, adus pe cap și un nou ministru al Culturii : un activist FDSN, ce contează că nu este o „personalitate creatoare", așa a și dorit Comisia permanentă parlamentară pentru cultură, condusă în Senat de tovarășul Adrian Păunescu și în Camera Deputaților de fostul Eugen Barbu, prăpădit rău — vicepreședinte, să aibă o păpușică la dispoziție, să pună la punct, cu pumnul în gură, „ceea ce rămîne pentru posteritate dintotdeauna, arta". Mă rog... Ținut pînă la 19 noiembrie 1992 în fruntea Ministerului Învățămîntului și Științei, Mihai Golu, șters.. dovedit a fi incompetent în funcția ocupată, contestat acolo, a rămas pînă azi cu gura căscată, cică, la aflarea „rotării sale de cadre" guvernamentale! Acolo, Sus, cineva iubindu-l pînă peste poate, cineva cu limbă de esență de lemn, marionetă politică și el. Și uite așa, discret, cu domnul M. Golu la Ministerul Culturii, vom avea parte de o nouă formă de... autoguvernare în literatură și artă — cum adică? Vom vedea noi pe propria piele cum : pe moment, domnia sa are de gînd să... **circumscrie**, oricum, „problema"... Care problemă? Problema asta... asta cu cultura, cum... care cultură, fără **circumscriere**, vă dați seama... Plus că, după aceeași primă declarație a ministrului Culturii, M. Golu, dînsul în persoană a avut.. dar să citez, că e antologic : „am avut tangențe cu cultura ca omul doritor de cultură. Actul de cultură e așa, că trebuie să te pleci să-l contempli, trebuie să te pătrunzi de el și pe urmă să încerci să faci ceva"... Parol!

În sfîrșit, venind vorba de Ministerul Culturii, să mă țin de promisiunea făcută săptămîna trecută în **Luceafărul** și să transcriu, „fără alte comentarii", de la Colocviile Naționale de Poezie de la Piatra Neamț (28-30 octombrie 1992, ediția a IX-a, cărora fostul ministru al Culturii, Ludovic Spiess le-a aprobat trei sute de mii de lei, de cheltuială, în loc de trei milioane, cîte au fost cerute, bieții organizatori rămînînd datori vînduți), cîteva inserții „suprarealiste probabil" pe tema propusă cu „Poezia postmodernă și sfîrșitul istoriei literaturii", mare tîmpenie, eu atîta reușind să notez, fără cap și coadă : „unde vor dispare valorile etice? Tot gîndind la sfîrșitul istoriei, devenim marxiști. Și iar ajungem sclavi spirituali" (Cristian Livescu) ; recules, în acest sens, „eu o să tac jumătate de oră" (Lucian Vasiliu) — salutînd valorile ; știți ceva, „vom intra într-o capcană cu teoretizarea postmodernismului, cine mai are timp de estetism pur? Prin balcanismul nostru a venit și postmodernismul de care facem caz aici" (G. Vulturescu) ; „e o provocare pos modernismul ăsta, oricum fiecare poet vorbește despre sine cum se pricepe, nu după teoria lui" (Adrian Alui Gheorghe) ; „dar oare avem noi, românii, simț istoric?" (Emil Nicolae) — cîtă vreme tot poetul e român ; să fim serioși, „e o imbecilizare a sincronizării la mijloc, posibilitățile noastre speculative fac ravagii. Ce e cu atîtea asocieri zornăitoare postmoderniste fără acoperire literară la noi?" (Al. Pleșcan) ; e o poezie, fără rigoare, narcisistă, o parodie a modelelor, totuși, „din spirit de continuitate" (Vasile Spiridon) ; ba e o descoperire a unei noi zone de limpezire interioară prin textualism (Ovidiu Lazăr) ; mai degrabă e o stagnare a mitologiilor literare în spațiul românesc (Cristian Livescu) ; și o criză de receptare alarmantă a poeziei scrise azi (Viorel Ștefănescu) ; totul reducîndu-se, pînă la urmă, la „un orgoliu al unei libertăți secrete" (Dorin Popa), ce ar trebui să fie dat de gol și blamat.. Dacă e să se ia în serios și să se cerceteze în amănunt, pe sine, fiecare din noi, cobai, tot experimentînd...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ION CRISTOIU: „Puține momente în istoria noastră după 1989 pot egala în abjecție interogatoriul la care l-au supus pe fostul premier naționalist—comuniștii din Senat. Ne întrebăm cu toții ce s-ar întîmpla dacă, printr-o lovitură a sorții, comuniștii ar reveni la putere. Întîmplarea din Senatul României ne oferă un răspuns. Ne vor pune pe toți la zid! Pentru că rechizitoriul îndreptat împotriva d-lui Theodor Stolojan de către Adrian Păunescu și Corneliu Vadim Tudor a amintit, în chip zguduitor, de rechizitoriul la care fuseseră supuși, pe vremuri, de către bolșevici, personalitățile României democratice". **(Evenimentul zilei)** ● RALUCA STROE BRUMARIU: „La baza formării guvernului Văcăroiu nu a stat criteriul profesionalismului și al competiției, ci în realitate un anume criteriu politic: Dl. Iliescu s-a înconjurat astfel cu persoane care în regimul Ceaușescu au avut funcții de conducere asemănătoare celor pe care și domnia sa le-a deținut pînă în '89". **(România liberă)** ● IOAN BUDUCA: „Obsesia iernii a fost atît de halucinantă în mintea politicienilor noștri, încît, în cele din urmă, singurul negociator care și-a putut impune punctul de vedere în timpul discuțiilor pentru formarea noului guvern a fost chiar această obsesie". **(Cuvîntul)** ● PETRU BERTEANU: „Premierul desemnat și-a primit echipa «în plic»". **(Tinerama)** ● ION CRISTOIU: „O guvernare prin procură". **(Expres magazin)**

● TIA ȘERBANESCU: „Dl. Adrian Năstase care a condus dezbaterile în calitate de ginere al miniștrilor din timpul primei dictaturi s-a achitat bine de sarcină". **(România liberă)** ● ION CRISTOIU: „E greu să-mi explic atitudinea domnului Adrian Năstase. Împărtășește domnia sa demagogia național—comunistă?"; „Indiferent de răspuns, am impresia că președintele Camerei Deputaților riscă să fie, pentru dl. Adrian Năstase, o etapă pe un drum la capătul căruia se află falimentul său ca om politic". **(Evenimentul zilei)** ● FLORIN GABRIEL MARCULESCU: „Coșmarul Văcăroiu prinde contur" **(Cotidianul)** ● ION MUREȘAN: „Parlamentul s-a așezat în albiile grupurilor parlamentare, primul ministru a fost desemnat, portofoliile ministeriale s-au distribuit. Perioada aceasta poate fi definită, în termeni gospodărești, ca **vremea potcovirii cailor**". **(NU)** ● „România film prezintă în premieră DRUMUL CÎINILOR, un film de Laurențiu Damian". **(AZI)** ● BARBU CIOCULESCU: „Nu ne-a învățat dl. Iliescu să privim înainte, doar înainte, ca să nu ni se întîmple nenorocirea de a fi prefăcuți în stîlpi de sare?". **(Dreptatea)** ● „Validarea guvernului este rezultatul votului exprimat de PUNR (care una a spus miercuri și alta a votat joi) și de reprezentanții minorităților naționale". **(Evenimentul zilei)** ● I.T.LAZĂR: „Cel de Sus se îngrijește de toate". **(Infractorul)** ● DINU PĂTRICIU: „D-l Văcăroiu (...) numește reformă ceea ce pentru noi este contra-reformă". (Interviu, în **Formula AS**) ● MARIUS STOIAN: ... „este un adevăr axiomatic, demonstrat de întreaga practică politică, faptul că o republică semiprezidențială cu un guvern slab din punct de vedere politic se transformă inevitabil într-o republică prezidențială". **(Tineretul liber)** ● ACCIDUZZU: „Revenind la discursul primului ministru cu prefix de Cowboy, se pare că a fost redactat cu contribuția lui Mișu Negrițoiu, președintele Comitetului Coordonator al Privatizării. Deși n-am înțeles nimic din interpretarea lui Văcăroiu, speranța noastră rămînă tot în bombardamentele americane". **(Academia Cațavencu)** ● XANTIPA: ... „deplasarea dlui Dan Marțian de la pupitrul Adunării Deputaților nu reprezintă o pierdere **revindecările** d.ui Marțian fiind înlocuite de **repercursiunile** dlui Nicolae Văcăroiu". **(AZI)** ● „Partidul «România Mare» — partidul FASCIȘTILOR ROȘII". **(Baricada)** ● CORNELIU VADIM TUDOR: „Un glonț costă 7 lei...". **(România Mare)** ● MIOARA URS: „143 de cetățeni le scriu senatorilor Adrian Păunescu și Corneliu Vadim Tudor. «Cum vă permiteți să faceți din Senatul României cea mai mare arenă de circ din lume?»" **(Evenimentul zilei)** ● RADU-PICIU: „Invalidat ca ministru dl. Moiș vrea să fie măcar prefect!". **(România liberă)** ● ... "domnului Vasile Moiș i se contestă, probabil, de către unii lideri de partide experiența dobîndită în legislatura anterioară". **(Europa)** ● V.GHIȚĂ: „În ceea ce privește faptul că interzicerea avorturilor ar încălca drepturile omului, dl. Catarig (deputat FDSN n.n.) și-a argumentat opoziția spunînd că «drepturile speciei sînt deasupra drepturilor omului»". **(Expres)** ● IOANA: „Trece cu grebla pe gazon și îmi imaginez că mă linge cu îndîrjire. Cu brațele musculoase sapă pămîntul cu lovituri adînci de cazma și în camera mea scot lungi gemete de plăcere imaginîndu-mi că pătrunde de fapt în sexul meu"...; „iar cînd însămînțează pămîntul, mă însămînțează de fapt pe mine cu un puternic jet de spermă". **(Torente)** ● IULIAN ISPAS: „Ieri (...) Adrian Păunescu a declarat grevă parlamentară". **(Vremea)** ● VIVA: „Maaarele poet, senatorul nevoiașilor, a părăsit temporar și grevistic parlamentul, refugiindu-se în modestul său palat pe care, știți cu toții, e pe cale de a-l vinde pentru a-l împărți săracilor". **(Adevărul)** ● „Vremea va fi în continuare rece"... **(Dimineața)**

Petre Stoica

ZIUA DE MÎINE

XI. Puterea naţiunilor

Mare este capacitatea omului de a se înşela pe sine. Naţiuni întregi rot să se autoconvingă de preceptele, gîndurile sau ideile cele mai false, de reprezentări, concepte sau interpretări fără legătură cu realitatea. Vorbim de suveranitatea popoarelor, vorbim de dreptul universal la democraţie, la exprimarea integrală şi generală a fiinţei umane în planul deciziei politice. Mai vorbim despre democraţie ca fiind garantată de separarea puterilor în stat. A căror puteri ? A puterilor, desigur, legislativă, administrativă şi judecătorească. Priviţi cu grijă în istorie. Ce veţi constata ? Că puterea naţiunilor, suveranitatea acestora, nu este direct obţinută de ele. Naţiunile distrug — îndreptăţite — formele de autoritate care le sînt contrarii, în zona aspiraţiilor, voinţei, intereselor. Cineva oferă însă naţiunilor, apoi, puterea suveranitatea, gloria. Poporul francez, îndeosebi cel al Parisului, a spulberat puterea monarhică — şi încă a făcut aceasta la îndemnul marilor tribuni-agitatori, îndeosebi un Marat, un Danton, un Saint-Just. Apoi grupuri politice — inclusiv acelea cărora aparţineau cei numiţi aici — au construit şi oferit naţiunii franceze suveranitatea sa. În revoluţia americană aproximativ o treime a poporului era pro-britanică, o treime era indiferentă şi, evident, doar tot o treime era cu adevărat decisă pentru independenţa Statelor Unite. Această ultimă treime, din fericire, socotim, a învins. Declaraţia de independenţă şi constituţia au fost rezultatul conlucrării politice a unor mari personalităţi iluministe. Democraţia americană datorează enorm poziţiilor personale adoptate de George Washington şi scrisorilor publice ale acestuia. Revoluţiile pot face o serie de lucruri — multe fapte istorice nu pot fi realizate decît în cadrul şi prin intermediul revoluţiilor — alte lucruri pot fi făcute doar ulterior, ca rezultat al devotamentului şi răspunderii unor oameni politici care acţionează individual şi nu rareori aproape invizibil. În privinţa separării puterilor lucrurile rămîn tot atît de parţial recunoscute de public. Este oare suficientă separarea puterilor legislativă, administrativă şi judecătorească ? Ce se întîmplă cu puterea economică ? Ce rol joacă în societate influenţele ocult propagate prin reţeaua conexiunilor birocratice ?

Spunem că Revoluţia Română a fost furată. În fapt naţiunea şi-a pus speranţe exorbitante în Revoluţie. Apoi au lipsit oamenii politici — sau omul politic — apţi să transforme situaţia post-revoluţionară într-o mare evoluţie democratică, făcînd ca acele speranţe, să se împlinească. În Revoluţia Română s-a întîmplat ceva incredibil : ucişi au fost revoluţionarii, nu cei împotriva cărora fusese îndreptată Revoluţia, cu excepţia celor doi conducători-criminali. S-a decretat însă „dizolvarea structurilor de putere ale clanului Ceauşescu". În fapt ce s-a întîmplat ? Miniştrii şi-au pierdut posturile şi la fel au păţit aşa zişii parlamentari ai regimului. Securitatea şi-a pierdut structurile de conducere superioare, iar comitetele de partid şi birourile organizaţiilor, care dispăruseră din ajun, nu au mai încercat să se regăsească. Şefii administraţiei locale şi directorii în unele locuri au fost înlocuiţi, în altele nu. Această schimbare a fost, global, extrem de vastă, impresionantă şi importantă. În fapt însă, în raport cu situaţia reală nu a fost şi nu a avut cum fi nici profundă şi nici suficientă. Nu trebuie uitat că în toate poziţiile administrativ, informaţional sau chiar profesional importante nu erau admişi decît membrii de partid, şi nu ceea ce s-a numit apoi simpli membri de partid, ci oameni care se distinseseră fie prin devotament, fie măcar prin obedienţa faţă de comunism — sute de mii. Nu au avut cum prelua efectiv puterea decît cei care au fost sau au părut a se afla în acord cu acest strat intermediar al autorităţii. „Structurile de putere ale clanului Ceauşescu" s-au dovedit a fi fost un concept imposibil de identificat exact : structurile de putere ale comunismului cu siguranţă că nu au fost desfiinţate ci, în cel mai bun caz, decapitate. Din acel moment a început un continuu schimb de influenţă şi sprijin între noua conducere şi structurile restante, din etajele diferite ale sistemului. Conducătorii instalaţi recent, în măsura în care nu au participat la acest joc sau au încercat, la un moment dat, să iasă din el au fost eliminaţi ca urmare a unor eforturi perseverente. Noii oameni politici neintraţi în structurile puterii, cît şi o parte a naţiunii au încercat să apeleze la revoluţie spre a redeschide pentru România fluxul istoriei. Au urmat o serie de încercări începînd cu cea de la Bucureşti, din 12 ianuarie 1990 şi terminînd cu aceea de la Timişoara, din decembrie al aceluiaşi an. Nu s-a putut schimba nimic pentru că segmentul schimbării aflat în faţa României nu mai depindea de capacitatea populară de revoltă şi nici de forţa unor personalităţi de a antrena oamenii în mişcări revoluţionare ci de existenţa a cîtiva oameni politici, lucrînd cu abilitate la demontarea elementelor rezistenţei comuniste. În timpul guvernării Eisenhower administraţia americană a fost epurată de simpatizanţii prosovietici cu o perseverenţă inegalabilă. Gorbaciov şi-a exercitat rolul istoric prin capacitatea de a elimina pe dogmatici şi pe conservatori. Elţin s-a dovedit un mare conducător printr-o capacitate similară de a exclude din structuri pe oamenii perestroicii lui Gorbaciov. Cu două secole înainte epurarea autorităţii franceze revoluţionare, îndeosebi a celei militare fusese făcută sub supravegherea lui Saint-Just şi a lui Augustin Robespierre, fratele lui Maximilien. României i-a lipsit şi îi lipseşte încă un Eisenhower, un Gorbaciov, un Elţin, ca să nu mai vorbim de un Saint-Just, de un Robespierre. Nici personalităţile guvernului Frontului şi nici liberalii din guvernul de după octombrie 1991 nu s-au priceput să exercite actiunea de reatribuire a marelui corp al autorităţii. Rezultatul este că structura veche a scăpat de sub ameninţare odată cu alegerile din ultimul septembrie şi odată cu noul guvern. Va mai putea apare vreodată — într-un viitor nu exagerat de îndepărtat — acel mare ministru al modernizării şi democratizării reale a României, făcînd ceea ce s-a aşteptat de la revoluţie şi revoluţia nu putea împlini ? Lucrul pare puţin probabil şi totuşi el nu este exclus. Precum orice lucru care trebuie realizat inobservabil, asemenea conversie structurală va putea ameninţa conservatorismul birocratic doar atunci cînd această ameninţare va părea inexistentă. Omul mare al viitoarei istorii româneşti va fi puţin aparent ca scop şi acţiune, va fi extrem de abil, va şti să tranzacţioneze larg, mult plu şi neobservabil va dovedi pragmatism dar şi capacitate de a sacrifica detaliul în favoarea unui avantaj global. Tallevrand sounea : „un mare diplomat trebuie să fie un mare diplomat şi în plus să pară stîngaci".

Puterea politică trebuie separată de puterea economică şi de puterea birocratică ocultă. În comunism puterea politică dicta puterii ocult iar aceasta dicta celei economice. În capitalismul liberal primitiv puterea economică a dictat celei politice. În regimurile de tranziţie puterea birocratică dictează, eventual, puterii politice.

Democraţiile occidentale se caracterizează tocmai prin separarea puterii economice de puterea politică. Marii oameni de afaceri, marii financiari, patroni, proprietari se afirmă doar cu totul excepţional ca politicieni. În faţa alegerii democratice orice prezumţie de interes material a omului politic îl descalifică pe acesta. Aşa a apărut — în concret — separarea economico-politică. Ideologic ea a fost propagată, în Europa, îndeosebi de social-democraţie iar în America de politica Partidului Democrat. Separarea politico-birocratică derivă din rotaţia partidelor influente la guvernare. Pentru a-şi asigura stabilitatea funcţionarul public a refuzat a se mai lăsa prins în actul politic. România a căzut atît în capcana corelării acţiunii politice cu aceea birocratică ocultă, despre care a fost vorba chiar în rîndurile de mai sus, cît şi în cea a acceptării imixtiunii mai clare a afacerilor, în curs de constituire, în viaţa politică. În şocul dintre comunismul birocratic şi capitalismul afacerist, dornic nu rareori de a beneficia de ambele părţi aflate în coliziune, omul politic român se vede zdrobit pur şi simplu.

Statele Unite au lansat însă o mult mai subtilă formă de disociere a relaţiei economic-politic. Stabilitatea lumii, pe cît şi fericirea individuală, depind de un just echilibru al vieţii individuale şi a celei publice. Psihanalişti şi filozofi precum Carl Jung, Erich Fromm sau Herbert Marcuse au înţeles acest lucru. America l-a realizat separînd economicul (ca proprietate, în particular ca proprietate asupra mijloacelor de producţie) de politic. Averea aparţine celui care o dobîndeşte prin iniţiativă, muncă şi austeritate. Statul aparţine tuturor, administrînd viaţa publică. Proprietatea şi iniţiativa economică sînt exclusiv particulare. Politica este exclusiv publică. Statul are o putere limitată dar de neocolit, şi, în acest sens absolută, asupra individului. Statul poate abuza în două feluri de puterea sa : devenind dominator pentru individ sau lansînd agresiuni externe. Statul ca proprietar capătă o prea mare putere şi va încerca atît o formă de abuz cît şi cealaltă. Singurul stat neopresiv este acela care nu poate dispune de proprietate, fiind, în acelaşi timp unul în care proprietarul, marele posesor de capital, nu poate dispune de stat. Este nevoie de un sistem integral capitalist şi de un stat cu adevărat vast, mult prea mare pentru puterea oricărui capitalist şi chiar a oricărei formaţiuni capitaliste. Un astfel de stat mare este Statele Unite ; un altul este Comunitatea Europeană. Democraţia europeană autentică se naşte, după model american, prin CE, politicul scăpînd astfel de dominaţia capitaliştilor individuali. Structurarea integral capitalistă a lumii se numeşte reformă. O planetă întreagă privatizează — nu privatizează doar România, nu privatizează doar ţările estice, nu privatizează numai Indonezia, Argentina sau India, privatizează Anglia, Franţa, toţi. Reforma nu este ieşirea din comunism — reforma este alinierea lumii la modelul capitalist american. Ce obţine America astfel ? Obţine nonagresivitate şi echilibru mondial. Micile conflicte locale nu sînt decît dovezi despre ce înseamnă întîrzierea în aplicarea modelului capitalist de existenţă. Pe ce se bazează, însă, acest efort american ? Mai întîi se bazează pe voinţa oricărui capitalist, din orice ţară de a nu avea decît concurenţi oneşti şi nu imposibil de concurat. Statul, în chip de capitalist, prin exces de putere, nu are cum fi concurentul corect şi quasi-egal, care este singurul acceptabil. În al doilea rînd omul actual nu doreşte ca sfera sa existenţială să interfere cu sfera politicului. Cea mai importantă separare a puterilor azi este separarea existenţial-politică. Politica este astăzi făcută de oameni pentru a nu mai fi resimţită de ei. Or economicul interferă cu existenţialul şi ca atare trebuie separat de politic. Omul ştie că economia este obiectivă şi ca atare nu este deranjat de ea, în timp ce politica are un coeficient subiectiv notabil. Acestea sînt motivele pentru care modelul de civilizaţie americană cucereşte.

Pe de altă parte America este manicheistă. În conştiinţa americană lucrul cel mai profund înrădăcinat este că oriunde nu cîştigă binele va domina răul. Poate că ar trebui să recunoaştem că, global, istoria omenirii datorează mult unui manicheism subtextual — oricum aşa se întîmplă cu istoria Occidentului. Reforma nu este simplă schimbare economică şi socială, este revoluţia statală şi existenţială exportată de America.

Caius Dragomir

minimax

Mă rog, dar ce ne facem cu rinocerii?!

Ştii ce, dom'le, s-or pricepe ei nu s-or pricepe la una alta comuniştii ăştia, da' la dramaturgie nu-i taie nimeni !
(Anonimul Dimboviţean)

Ştiinţa modernă, în pofida tuturor progreselor înregistrate în ultimele decenii, s-a dovedit complet incapabilă să găsească un mijloc eficient pentru stîrpirea acestei specii de dăunători, dată fiind extraordinara lor capacitate de disimulare.
(Micul dicţionar de bazaconii)

În chiar ziua cînd transcriem acest gînd, noul premier al României nou, dar vechi cadru de nădejde al partidului) şi-a mai instalat la post vreo cîţiva subalterni din echipa ce urmează să ne execute — că doar nu degeaba se şi cheamă putere executivă. Deci, slavă Domnului!, apele ca să le zicem aşa, se limpezesc, se curăţă, sînt epurate. De bună seamă, cît de curînd vor urma epurările în jos, fiind întru totul normal ca puterea să-şi posteze oameni de încredere la toate nivelurile, organigramei. Cum ar zice cineva pus pe **filosofeală**, bunăoară cînd merge dimineaţa la slujbă înghesuit ca o vită în autobuz/metrou/tramvai/troleibuz : „Uite dom'le că încet încet viaţa revine la normal..." Într-adevăr. Căci tocmai despre o asemenea revenire ni s-a părut că vorbeşte premierul N. Văcăroiu atunci cînd a insistat atîta asupra **coerenţei** la prima conferinţă de presă ţinută după „mirurea" guvernului de la palatul cucuvelei. Va fi fiind ea, dară, cîndva, de piaţă, sigur că da, economia românească, numa' că nu aşa, piaţă pură şi simplă, capitalism d'ăla, cum i-ar zice specialiştii, libertin, ci economie **socială** de piaţă. („Auzişi ţaţo ?" / „Auzii cum să n-aud, da' să eftinească, aia e, să eftinească ?") Iar la întrebarea corespondentului BBC („Ăştia mai bine şi-ar vedea de minerii lor !"), ce înţelege guvernul prin **socială**, dl. N. Văcăroiu a zîmbit spre camerele tv (adică noi) ca o educatoare în faţa unei clase de handicapaţi psihic, ţinîndu-ne apoi o mică lecţie, simplă şi frumoasă de să priceapă tot omul. Uite dom'le, aia e, ca în Germania, sau ca în Japonia (iar modelul japonez !), ajungînd d-sa repejor la ideea dragă mult şi preşedintelui I. Iliescu : intervenţia statului în economie. O, nu, nu dirijism, ferit-a sfîntul, gata cu dirijismul ! Statul nu mai dirijează, decît doar că deţine controlul resurselor energetice şi de materii prime, sistemul bancar, başca marea majoritate a industriei. În rest n-au decît să ia capitaliştii tot comerţul şi turismul, domenii în care noul guvern se-arată pus tare pe privatizare. Şi, învăţîndu-ne mai departe cum e cu economia asta socială de piaţă, noul premier (ferindu-se a vorbi de ponderea proprietăţii de stat) s-a referit la impozite care, n-avem ce face, trebuie să fie mari, multe şi mari pentru ca statul să aibă bani de care e nevoie pentru protecţia socială a tuturor supuşilor. Protecţie, cum altfel decît, bineînţeles, **tot coerentă**, dar şi atotcuprinzătoare, să nu scape nimeni şi nimic neproteguit, adică revenind în grija statului pînă şi ce / cît consumăm sau cum / cît ne odihnim. Zău că da ! Iar cui nu-i vine să creadă, n-are decît să citească interviul ministrului de resort din „Adevărul" de acum cîteva săptămîni. Oricum, includerea d-lui I. Mîncu în guvern e o garanţie că statul se va îngriji îndeaproape de noi, adică ne va proteja ca să fim hrăniţi în mod raţional-ştiinţific. Mă rog, capitaliştii n-au decît să se îmbuibe cît vor cu cîrnaţi nemţeşti, sardele portugheze, şi tot soiul de cărnuri ca să moară mai repede **dă** colesterol. În fine, perspective nu mai puţin luminoase s-au lăsat întrevăzute la aceeaşi conferinţă de presă, în domeniul politicii externe. Acum, nu că dl. A. Năstase n-ar fi făcut treabă bună, s-a văzut doar în Parlament ce finuţ lucrează, cu graţie s-ar putea spune chiar, da' oricît, cu dl. T. Meleşcanu la externe avem certitudinea unei mai mari... coerenţe, ştiut fiind că d-sa este un funcţionar cu state vechi în branşă (iar partidul îşi alegea cu grijă multă oamenii cărora le-a dat drumul să umble pe-afară), un argument suplimentar pentru speranţele noastre constituindu-l — de ce ne-am feri s-o recunoaştem ? — prestaţia la tv a d-nei Meleşcanu, o prestaţie cu totul aparte în care şarmul rubensian (doar mitocanii ar putea spune că seamănă leit cu Piggy) se îmbină în chip inefabil cu o agerime a spiritului ieşită binişor din comun. Am reţinut deci cu multă bucurie că acest guvern **va asigura normalizarea relaţiilor cu ţările vecine** ceea ce orice om de bună credinţă trebuie s-o recunoască, nu e de colo. Căci, traducînd limbajul codificat al profesioniştilor într-ale diplomaţiei, asta înseamnă, nu-i aşa, nici mai mult nici mai puţin decît reintregirea României tocmai cînd Rusia şi Ungaria se îmbrăţişează la cel mai înalt nivel de te ia cu frig.

În linii mari, directoare, cam aşa stăm prin urmare cu noul guvern, îmbucurătoare fiind totdeodată susţinerea (respectiv **condiţionarea**) politică de care beneficiază „echipa Văcăroiu" în Parlament. Vorba unui bătrîn gazetar care o fi fost el ditamai politrucul în presă dar de cînd cu „revoluţia" i s-a luminat mintea şi ţare bine le mai zice : „În ce ne priveşte, să fie clar : într-o bună măsură, busola binelui României stă, acum, pe masa domnului Văcăroiu !" Semnat, da, Eugen Florescu sub pulpana vremelnică (adică în „Vremea") dar largă a lui Adrian Păunescu. Iar susţinerea asta tovărăşească a comuniştilor nu e deloc puţin lucru cînd te gîndeşti că tov. Verdeţ a dat iarăşi o fugă pînă în China de unde, cine ştie s-ar putea să vină cu tolba mai plină chiar decît va veni colegul d-sale din Franţa.

Ne îndreptăm aşadar vioi spre sărbătorile de iarnă cînd vom avea prilejul să ne luăm şi porţia de, i-am zice, **coproi moral**, vărsînd o lacrimă în zilele acelea cînd ne vom aminti că în urmă cu trei ani, ca să ajungă preşedinte tov. I. Iliescu (căci tovarăş îşi/ne zicea în zilele acelea) şi ca să-şi declame poiezoaiele alde Vadim sau Păunescu în Parlament, au fost împuşcaţi nişte oameni crezînd sărmanii că ce fac este o jertfă — şi chiar a fost, atîta doar că inclusă în caietul de regie. Brucan rînjeşte, generalii în retragere se plimbă prin lume şi joacă la ruletă în transmisie directă la tv iar în opoziţia foarte opozantă pragmaticii apreciază că procesul comunismului e neavenit. Ce să mai faci decît să te dedai la reviste cu ditamai ţîţele sau să citeşti amintirile din puşcărie ale lui nea Tudor, care n-o ieşi el de-acolo (şi iese, sigur iese) că pe mulţi o să-i „răspopească"... Şi cum să nu zici atunci ca marele nostru grecotei „Bravos naţiune. Halal să-ţi fie !"

25 noiembrie 1992
Şerban Lanescu

P.S. Aflăm în ultima clipă despre zavera din gangul „România Mare", dar avertismentele d-lui R. Theodoru, pe lîngă că nu spun nimic nou, păstrînd proporţiile, sună cam la fel ca cele ale lui „Don Pedro" după debarcarea din septembrie '91.

cronica ediţiilor

Prin redacţiile de altădată...

O activitate publicistică destul de susţinută se pare că desfăşoară, în în Israel, un grup de scriitori originari din România ; semnul cel mai evident al ataşamentului lor la ţara şi cultura de care s-au depărtat doar geografic este faptul că ei continuă să scrie în româneşte. Nu numai acest lucru este emoţionant, cel puţin pentru mine, căci şi Vlad Boţulescu — acum două secole şi mai bine —continua să scrie în româneşte în Kufsteinul exilului său de unde ştia că nu va mai reveni niciodată ; dar apariţia unui număr considerabil de volume în limba română, în Israel, mai semnifică si existenţa unui public cititor de limbă română suficient de important pentru a face această întreprindere măcar viabilă, dacă nu chiar oarecum rentabilă. Ştim foarte puţine lucruri despre această producţie literară si extrem de rar văd şi cîte o prezentare a unei cărţi din această arie (lucrul e valabil şi pentru celelalte cărţi româneşti apărute peste hotare), pe care nici nu ştiu cum să o numesc, ea nefiind propriu-zis nici a exilului, nici o diasporei (!), ci mai degrabă o prelungire a spaţiului literar din ţară, în care cei mai mulţi dacă nu toţi aceşti autori şi-au început cariera. Ca şi exilul politic, este un spaţiu în care generaţiile se împrospătează doar prin transplanturi repetate din ţara de origine, pentru că tinerii născuţi acolo vor scrie, firește, în limba ţării, Vîrsta şi nostalgiile uşor de înţeles explică cu uşurinţă caracterul retrospectiv al acestei producţii literare, fie că ea se circumscrie cercetării propriu-zise (de istorie, istorie culturală sau literară, domeniu în care au apărut de asemenea cîteva cărţi importante : cea a lui Leon Volovici de pildă), interesînd în cel mai înalt grad istoria noastră, fie că pătrunde aici pe căile mai ocolite ale literaturii, abordînd subiecte „româneşti“ sau reînviind anii tinereţii petrecute în ţară. Acestei ultime categorii îi aparţine şi cartea pe care mi-o trimite o veche prietenă din Israel, **Filmul amintirilor mele** de Lazăr Cassvan, autor al mai multor volume de istorie a cinematografului şi mai ales a filmului, apărute prin anii şaptezeci ; în afara acestor apariţii relativ tîrzii şi a unor traduceri, Lazăr Cassvan a fost în tinereţe, înainte de război, redactor la una din primele noastre reviste dedicate artei filmului şi apoi, după 1948 pînă la pensionare, redactor tehnic la Editura pentru literatură. Ambele capitole ale vieţii sale l-au plasat deci într-un mediu cultural extrem de interesant şi l-au pus în relaţie cu un mare număr de personalităţi, mari şi mici, ale unor epoci devenite deja istorie. Din acest punct de vedere cartea, care acoperă întreaga sa biografie pînă la plecarea din ţară, după 1981, oferă un material preţios atît pentru istoric sau pentru biograful scriitorilor implicaţi în aceste amintiri, cît şi pentru sociolog ; este vorba, desigur, de noul capitol pe care filmul îl deschide nu numai în estetică, ci şi în sociologia receptării.

Pentru cititorul ceva mai tînăr, care concepe greu o epocă în care nu doar televiziunea nu exista, dar nici cinematograful vorbitor sau în culori, prima parte a cărţii va fi probabil cea mai consistentă pentru că ea istoriseşte contactele graduale ale autorului cu lumea mirifică a filmului, atît ca spectator, cît şi ca participant implicat în această industrie, de la experienţa micului cinematograf de provincie pe care tatăl său încearcă să-l montezé şi să-l facă rentabil la Brăila prin anii douăzeci (fără a reuşi, bineînţeles) pînă la intrarea sa în redacţia revistei **Cinema**, editată de unchiul său Nestor Cazvan, unde imberbul specialist va avea pe mînă unul dintre cele mai interesante sectoare : răspunsurile la scrisorile cititorilor („Să stăm de vorbă“). Această parte a cărţii lui Lazăr Cassvan va interesa în mod special pe sociolog căci el asistă şi se implică în naşterea primei categorii sociologic şi global aptă a fi considerată ca un public unitar, cu reacţii de grup previzibile şi, măcar în parte, chiar scontate de producător : publicul de film, a cărui componenţă şi comportament se deosebeşte radical de publicul (respectiv consumatorul) de literatură, şi aceasta în cel puţin două privinţe : consumatorul de literatură este şi el — chiar dacă preferă să o ignore — un potenţial producător de literatură şi reacţiile lui au în vedere tot timpul această posibilă şi de regulă dorită inversare de roluri, şi apoi, decurgînd de aici dar şi din caracterul în general public, exhibiţionist chiar, al trăirii cinematografice, amatorul de film nu mai este un disimulat, un timid ascuns sub pseudonim, precum corespondentul literar, ci un extrovertit, un căutător al notorietăţii, chiar al celei îndoielnice, de la „curierul cititorilor“, care-şi divulgă numele, preferinţele şi ambiţiile, trimiţîndu-şi în cele din urmă şi fotografia. În acest sens, capitole precum **În culisele unei redacţii poznaşe, Prin sălile de cinema de altădată** sau **Lumea pitorească a spectatorilor...** oferă un material nu numai amuzant, ci şi preţios pentru cine vrea să pătrundă puţin în adîncul fenomenului. Revista **Cinema**, despre care autorul ne oferă cîteva informaţii chiar mai vechi decît intrarea sa în redacţie, a fost într-adevăr o publicaţie cu greutate în lumea filmului, şi nu numai. Încă din 1924, cînd cinematografia era abia la începutul carierei sale, revista lui Nestor Cazvan avea o voioiciune şi o ţinută cu totul remarcabilă, nu neapărat îmbunătăţită cu trecerea anilor cînd cîştigul în numărul şi dimensiunea ilustraţiilor nu compensa pierderea în diversitatea şi interesul articolelor din primii ani : cronica filmelor care ţineau afişul, prezentări de filme româneşti **(Păcat,** după Caragiale, în regia lui Jean Mihail, **Manase,** după Roneti Roman) şi de actori români în străinătate (De Max, Mihail Floresco, Genica Missirio), interviuri despre rolul şi posibilităţile noii arte (cu Mihail Dragomirescu, „preşedintele comisiunii de control al cinematografelor“, D. Gusti, Al. Davilla), reportaje de la turnări, din viaţa provinciei, informaţii despre procedee tehnice şi trucaje etc. În acest ansamblu, „curierul cititorilor“ ocupa într-adevăr un loc de primă mărime.

A doua parte a existenţei sale, şi deci a cărţii, autorul o petrece mai mult în preajma scriitorilor decît a oamenilor de film, lîngă care îi rămîne inima. Mai variată, mai importantă prin statura celor implicaţi şi nu mai puţin prin percepţia matură acum a redactorului cu experienţă care devenise, această parte aduce în faţa noastră cîteva momente caracteristice anilor cincizeci, unele sumbre, altele doar jalnice : **Să ne educăm în colectiv, tovarăşi !, Un director maestru al jocului dublu, O steluţă galbenă primejdioasă... ş.c.l.** Cîteva din aceste amintiri se raportează la cunoscutele „recuperări“ ale marilor ostracizaţi, reversul (rar şi bine pregătit) al proceselor de excomunicare anterioare : cel al lui Tudor Arghezi, pe care l-am mai cunoscut din diferite surse (între alţii, cred că de la profesorul Balaci), cel al lui G. Bacovia, găsit realmente **in articulo mortis,** cel al romanului lui Călinescu. Mai apar în aceste schiţe memorialistice figuri celebre de scriitori, precum Sadoveanu, Camil Petrescu, Z. Stancu, sau de oameni ai momentului, precum Teohari Georgescu ; pe alţii, prezentaţi doar în transparenţa întîmplărilor revelatoare, îi putem doar bănui : A. Toma, Petru Dumitriu, Felix şi Marcel Aderca. Aici cred că autorul trebuia să tranşeze între dorinţa firească a memorialistului de a divulga şi discreţia firească pentru o persoană de o anumită delicateţe : cine nu are (în dimensiunile ideale, desigur) plăcerea bîrfei, a „încondeierii“ confraţilor şi chiar o mică doză de răutate nu poate fi un bun autor de amintiri : a nu-ţi cruţa victimele înseamnă a le trimite, încă o dată, spre eternitate. Reluate şi îmbogăţite, cu mai multe amănunte şi, desigur, cu mai multe „răutăţi“, cred că aceste amintiri dintr-o lume care ne-a fost familiară multora ar putea interesa şi o editură de la noi. Şi, dacă mi se iartă, o ultimă observaţie : un vechi om de editură nu trebuia să-şi lase cartea fără sumar.

OVIDIU SIMIONESCU

Mircea Anghelescu

*) Lazăr Cassvan, **Filmul amintirilor mele,** f.l., 1991, 167 p.

povestea vorbei

Performant

Un cuvînt la modă este, su siguranţă, adjectivul **performant.** Împrumut destul de recent din franceză (etimonul **performant** avînd în dicţionarele limbii de origine ca dată a primei atestări anul 1960), cuvîntul poate fi uşor legat de **performanţă, performér** — mai de mult înregistrate de dicţionarele româneşti .În română, ca şi în franceză, adjectivul **performant,** cu sensul „care obţine performanţe, rezultate foarte bune“, nu se foloseşte în legătură cu orice obiect ori fiinţă. Pot fi performante doar sistemele, aparatele, maşinile — sau întreprinderile, produsele ; utilizarea cuvîntului e deci restrînsă la domeniul tehnic şi la cel economic. Nu se poate spune că e **performant** un sportiv, un elev sau un actor.

În ultima vreme, s-a vorbit la noi de „maşini din ce în ce mai performante“, de „mijloace de transport cu calităţi performante“, ba chiar şi de „consolidarea unei economii de piaţă moderne, înalt performante“. În toate aceste enunţuri, **performant** e în mod evident preferat unui alt cuvînt la modă, dar prea puţin eufonic : **competitiv.**

Orice cuvînt intens folosit la un moment dat tinde să-şi extindă, uneori nepermis de mult, domeniul de întrebuinţare. Tendinţa e vizibilă mai ales la neologismele ştiinţifice actuale — şi tot la ele e şi destul de supărătoare, cel puţin din punct de vedere stilistic : pentru că atribuie limbajului comun un caracter prea tehnicist.

Într-o recentă cronică teatrală, se spune că un anumit rol a fost interpretat de un actor „într-un mod **performant** pentru cariera sa“ (s.n.). Extinderea este explicabilă, dar nu mi se pare şi fericită : pus în serie cu maşinile, utilajele şi sistemele economice, actorul îşi pierde ceva din prestigiul artistic. Asocierea cu sfera terminologică a **competitivităţii, eficientizării, retehnologizării** etc. nu e chiar benefică stilului de comentariu cultural.

Exemplul anterior anunţa şi o posibilă utilizare adverbială a cuvîntului ; am întîlnit, de curînd, chiar trecerea de la construcţia „în mod performant“ la adverbul „performant“. E urmată astfel o altă tendinţă contemporană — de adverbializare a adjectivelor neologice : „Să înotaţi **performant** în vocabular, sintaxă şi, mai ales, pronunţie“. Cu ajutorul sensului adverbial e foarte posibil ca sfera de aplicaţie a adjectivului să se extindă şi mai mult.

Alături de **performant** poate sta un alt împrumut recent din franceză, asemănător ca structură şi, se pare, cu oarecari şanse de a se impune. Adjectivul **preocupant** (pe care Dicţionarul Explicativ nu-l înregistrează) poate fi foarte uşor pus în legătură cu verbul **a preocupa,** cu substantivul **preocupare** şi cu adjectivul, provenit din participiu, **preocupat ;** toate — bine instalate în lexicul românesc contemporan.

Se vorbeşte astăzi despre „situaţii preocupante“. Sensul adjectivului, în măsura în care îl continuă pe cel al originalului francez, e aproximativ acela al mai vechilor **îngrijorător, neliniştitor ;** nu vine, aşadar, să ocupe un loc gol : nu e indispensabil. Pentru moment, are şi dezavantajul de a nu fi foarte clar ; e drept, adjectivul e legat de verbul **a preocupa,** dar acesta înseamnă nu numai „a îngrijora, a nelinişti“ — „Situaţia actuală îl preocupă...“ — ci şi, într-un sens mai slab şi chiar mai răspîndit, „a obseda, a urmări“ sau „a absorbi, a capta interesul“ ; în construcţia reflexivă — „Se preocupă de completarea bibliotecii“ — verbul înseamnă doar „a se interesa, a se ocupa, a avea grijă (de ceva)“. Adjectivul **preocupant** — despre care nu ştim încă dacă se va impune şi, dacă da, ce sens va păstra — este, deocamdată, uşor ambiguu : o „situaţie preocupantă“ poate fi înţeleasă ca una „îngrijorătoare, gravă, critică“ — ori, pur şi simplu, ca una „care preocupă pe cineva“. Diferenţa e de nuanţă — dar, uneori, nuanţele sînt foarte importante ; cu atît mai mult cu cît cuvîntul a apărut în limbajul politic. În cele mai multe cazuri, am prefera ca în locul franţuzismului să apară fie **îngrijorător,** fie perifraza „care preocupă“. „Problemele preocupante pentru opinia publică“ sînt, pur şi simplu, „problemele care preocupă opinia publică“ ; economia mijloacelor de expresie (posibilă justificare pentru un neologism) e practic inexistentă în prima formulare ; de partea celei de-a doua stau claritatea şi firescul.

Oricum, împrumuturile din franceză cu terminaţia **-ant** funcţionează deja ca modele derivative în română ; noile achiziţii întăresc o paradigmă destul de puternică. Formaţii autohtone se înregistrează mai ales de la verbele în **-iza** — dezvoltate ele însele după model francez. În exemplul „presa noastră **optimizantă,** triumfătoristă“, sinonimia indică, pentru primul adjectiv, un sens mai puţin obişnuit : nu „care produce eficienţă maximă“ — ci „care prezintă lucrurile în chip cît mai optimist“. Sensul exclude împrumutul, în franceză existînd doar verbul **optimiser** (după engleză) „a impune un randament optim“. O situaţie în care nici sensul, nici forma nu pot trimite la altă explicaţie decît formarea în limba română pe care o prezintă adjectivul **ortodoxizant.** Ultimele exemple nu sînt, totuşi, decît creaţii ad-hoc : doar primele vor fi susţinute de comoditatea unor traduceri ,de relative raţiuni de economie a limbajului şi, desigur, de modă.

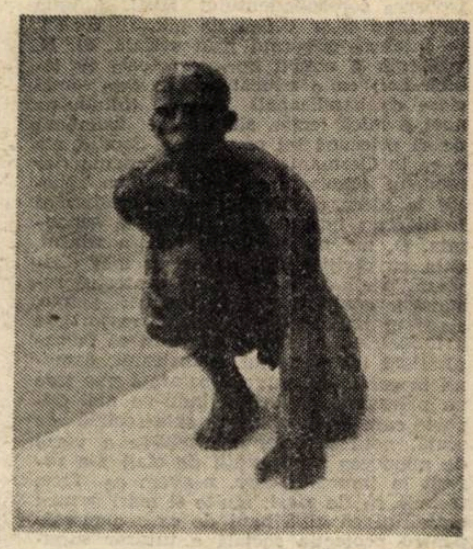

MIHAI CUJBĂ

Rodica Zafiu

cronica literară

Regele în țară (II)

Mircea Ciobanu, NIMIC FĂRĂ DUMNEZEU, NOI CONVORBIRI CU MIHAI I AL ROMÂNIEI, Editura Humanitas, București, 1992

Fată de cuprinsul cărtii realizate în 1990 la Versoix, din inițiativa poetului și prozatorului Mircea Ciobanu, noile mărturii ale Regelui Mihai, din volumul **Nimic fără Dumnezeu** („Nihil Sine Deo") aduc în discutie un număr important de elemente istorice inedite si întăresc, pe de altă parte, impresia covîrsitoare pe care ne-am făcut-o de la început în legătură cu autorul lor.

Chiar dacă avem de a face cu informatii indispensabile pentru întelegerea întregii activități postbelice a diasporei românesti, las pe seama specialistilor datele referitoare la o perioadă ceva mai veche (activitatea **Comitetului Național Român**, care a functionat ca un fel de guvern în exil al țării, din 1949 pînă în 1975, activitatea **Caromanului** sau a **Fundației Universitare Regele Carol I**) si mă opresc asupra unor întîmplări mai recente, care la urma urmei tot istorie sînt.

Este vorba mai întîi de vizita pe care Majestatea Sa Regele Mihai a încercat s-o facă în decembrie 1990 în România, cînd cei care ar fi trebuit să-l primească la granită cu pîine si cu sare au reusit să transforme totul într-un roman de aventuri de cel mai desăvîrsit prost gust.

În rezumat, după aterizarea avionului la Otopeni, comandantul aeroportului îl primeste pe Rege în modul cel mai corect cu putință, deschizîndu-i salonul oficial si urîndu-i „Bun venit" si „Sărbători fericite", asa cum se cuvenea. După ce formalitățile vamale sînt îndeplinite, Regele si însotitorii săi se îndreaptă spre ieșire, întîmpinați de aplauze si de zîmbetul functionarilor aflati în acel moment în aeroport. Din nou un lucru firesc. Ca prin minune însă, la un semn care nu se stie de unde vine, dar se poate presupune, lucrurile iau altă întorsătură. Înainte de urcarea în mașină, cineva îi retrage Regelui pașaportul, asa încît acesta va trebui să astepte circa o oră în casa Siminei Mezincescu, unde totusi va fi înstiintat printr-un telefon că drumul spre Curtea de Arges, poate continua, chiar dacă formalitățile vamale n-ar fi fost încă terminate. Ceea ce urmează poartă pecetea inconfundabilă a stilului de lucru dintr-un univers concentrationar. Pe autostrada București-Pitești o mașină a Politiei opreste masina Regelui, motivînd că ar fi rămas fără benzină si efectuează un nou control „discret". Apoi, în apropiere de Pitești, drumul e blocat de un camion „pus de-a curmezișul" si, în fata camionului, de „un tractor care închidea drumul de tot". „Dincolo de camionul pus de-a curmezisul, precizează Regele Mihai, se aflau douăzeci si ceva de mașini fără nici o inscriptie pe ele, plus patru sau cinci mașini de politie cu faruri albastre — totul dădea impresia de dezordine, de urgență, de panică. A fost o înscenare din care toată lumea trebuia să simtă că s-a produs o catastrofă, iar noi să avem impresia că sîntem autorii ei". După ce mașina Regelui opreste, apar mai multi militari cu automatele pe piept si un colonel de politie care va sustine că e vorba de o trecere frauduloasă a frontierei, așa încît „infractorii" trebuie să se întoarcă la București.

În apropierea Capitalei, altă încercare de intimidare, desigur, pentru a se evita întîlnirea cu ziaristii străini de la aeroportul Otopeni. Un general de securitate vrea să vorbească în particular „cu domnul Mihai", apoi un general de aviatie se prezintă si el pentru o discutie „ca de la aviator la aviator", teza sa principală fiind că avionul Regelui Mihai ar fi intrat în spatiul aerian român neanunțat si deci fraudulos. „Or, toată lumea stie acum, comentează amuzat Regele, că nici un zbor, în nici o tară, nu se poate face fără să fie anuntate absolut toate posturile". În cele din urmă, pilotii profesionisti ai avionului luat de la Geneva sînt declarati indisponibili (ar fi băut peste măsură) si zborul silit spre Elvetia se va realiza cu un avion militar Antonov 24, rusesc. Înainte de plecarea din tară, exact ca Pristanda al lui Caragiale, „cineva în uniformă" se prezintă cu pașaportul Regelui, îl deschide si arătîndu-i unuia dintre însotitori se simte obligat să constate că „totul a fost în regulă de la început". Comentariul Regelui e de data aceasta mai mult decît ironic, desi deceptia trăită trebuie să fi fost uriașă: „Ca să vezi cum sînt oamenii", spune el. „În avion, continuă apoi Regele Mihai, Regina mi-a spus atît, că a fost dezgustată". Într-adevăr, e cuvîntul cel mai potrivit.

Mult mai tîrziu, după ce experienta a fost consumată si după ce autoritățile românesti s-au încurcat în propriile lor explicatii copilăresti, au venit comentariile ceva mai ample, si pentru că încercarea Regelui Mihai de a-si revedea tara, în

decembrie 1990, a avut valoarea unui adevărat test, ele tin loc de analiză a post-totalitarismului românesc. După Mircea Ciobanu, care discută si el momentul: „Mecanismul care a fost pus în functiune pentru zădărnicirea vizitei la Curtea de Arges a fost unul tipic comunist. Momentul de ezitare care ar fi putut să încline balanta spre un comportament civilizat a durat foarte putin. Cît de putin a durat acest moment, tot atît de subtire este si poleita, aparent democratică, întinsă pe deasupra hăului de neocomunism de la noi". Ca de obicei, Regele Mihai e mult mai laconic, dar în acelasi timp si mult mai exact: „am văzut încă o dată, spune el, un fel de a lucra în relatiile politice copiat după modă rusească. Nimic nu s-a schimbat din 1945 pînă astăzi". Ceea ce, dacă nu ne luăm după aparente, este iarăsi adevărat.

Cel de-al doilea moment vine ca o reparatie întîrziată la deceptia din decembrie 1990 si e povestit în penultimul capitol al cărtii, intitulat **Paste, 1992**, cînd Regele va reusi să-si revadă pentru prima dată tara, după o absentă de aproape 45 de ani. La Putna, mărturiseste emotionat Regele Mihai, „aproape că nu-mi aduc aminte dacă m-am uitat la zidurile mănăstirii. Cred că nici n-am apucat, atunci. Oriunde as fi privit, mă întîmpina o fată omenească. Nu te mai săturai privind". La București, după ce multimea îl obligă pe Rege să treacă pe sub Arcul de Triumf, urmează entuziasmul nemaipomenit din centrul capitalei: „Niciodată ca acum, mărturiseste Regele, n-am văzut mai multi oameni la un loc". Iar înainte de plecare spre Curtea de Arges, la mormintele strămosesti, se produce scena cea mai puternică a celor trei zile petrecute de Regele Mihai în tară: „Luni de dimineață, povestește el, înainte de-a porni spre Curtea de Arges, ne-am oprit să depunem o coroană de flori la Romană, pe locul unde au fost împuscati tinerii români în decembrie... Acolo s-a făcut o rugăciune — si în timp ce părintele Justin se ruga, am văzut o femeie venind spre noi în fugă. Nu s-a apropiat prea mult. Cînd s-a oprit, la o distantă cam de aici la poartă, ne-a făcut un semn cu mîna si a strigat: «Oameni buni, veniti acasă!»".

După cum se stie, istoria este un domeniu al controverselor, peste care se ridică totusi, de fiecare dată, cîteva repere de necontestat. „Întoarcerea mea în tară e un fapt pozitiv în istoria acestor doi ani din urmă", spune Regele Mihai si are încă o dată dreptate.

Am putea să ne întrebăm, trecînd de data aceasta la biografia propriu-zisă a Regelui, de ce s-a putut acumula atîta ură în jurul unei personalități care impresionează înainte de toate prin tinuta sa. Răspunsul e dat tocmai de această tinută neobisnuită, care îl singularizează pe Rege chiar si printre cei de o seamă cu el. Din nou trebuie să spun că oamenii de specialitate sau istoricii, adică cei obisnuiti să judece faptele în contexte de relatii mult mai largi, vor găsi cu siguranță elemente mult mai solide pentru definirea acestei personalități iesite din comun. Eu mă voi opri (fără alt comentariu) la un argument din categoria celor socotite mai degrabă inefabile: întîlnirea Regelui Mihai cu Dalai-Lama, în Elvetia, fără ca cei doi să se fi văzut vreodată pînă atunci: „Mă aflam într-un grup de oameni, îi povesteste Regele Mihai lui Mircea Ciobanu, si, deodată, s-a întors spre locul unde mă aflam si s-a uitat la mine drept. Parcă avea în ochi cărbuni aprinsi. Si a venit la mine si mi-a strîns mîna cu amîndouă mîinile. După aceea, alături de ceilalti, am luat masa împreună cu el. A tinut o conferință scurtă. După masă, la plecare, m-am dus să dau mîna cu el. O fi fost asta în obiceiurile lor, nu stiu, n-am întrebat pe nimeni, dar m-a strîns în brate si si-a pus capul pe fata mea. A stat așa mult timp, aproape un minut. Pînă în ziua aceea nu ne mai văzusem — si nici atunci, cînd ne-am văzut prima oară, nu ne-am vorbit".

În introducerea noilor sale convorbiri cu Regele Mihai, Mircea Ciobanu face la un moment dat această constatare: „Îmi dădeam seama, cu fiecare întrevedere mai mult, că tragedia românilor isi are adevăratul exponent în însusi Regele lor si că nu toti ne dăm bine seama că sansa aceasta de reprezentare este unică în fata istoriei si a justitiei divine". Într-adevăr, acesta e sentimentul cu care ești obligat să închei astăzi lectura cărtii despre Regele Mihai: un amestec de frustrare si de neputință, cu atît mai mare cu cît solutia cea bună se află la îndemîna ta.

Un țăran basarabean ar fi spus despre noi, românii (si Regele a retinut această observatie) „că de trezit, ne-am trezit, dar încă nu ne putem scula în picioare". Ar fi o tragedie ca, înaintea unei adevărate ridicări în picioare, să ne culcăm la loc, încă o dată.

Florin Manolescu

caiet de caligrafie

Călătorii între patru pereți

Ce diferență între **umblatul** cu mașina prin oraș și **călătoria** pe străzi, pe trotuar, cu piciorul! Este cam aceeași diferență ca între vorbit și scris. Cînd ai hîrtia în față și înșiruiești cuvinte, timpul dăruit fiecăruia e de multe ori mai mare decît timpul dat vorbelor în „vulgara" oralitate. Cînd bați străzile cu pasul e ca și cum le-ai acorda timpul scrisului despre ele. **Nici gînd să le sporovăiești** doar. „Mașina mică" sau autobuzul (ce să mai vorbim de condiția sobolănească a metroului!) omoară liniștea și bucuria **călătoriei** scrise cu picioarele pe trotuar, prin labirintul inițiator în voluptăți și frumusețí al orașului în care (de exemplu) te-ai născut.

Orice „ieșire" din casă ar fi bine să însemne încă o călătorie și nu doar o deplasare. (Călătoria zilnică ar putea fi definită și ca umplere a cotidianului cu nefăptuire, ca descoperire a **ceva de scris** despre cele **făcute** în chiar momentul făptuirii lor. Ah, acel extaz al simultaneității timpului cu ieșirea din timp!)

De exemplu, Miticá al lui Caragiale făcea mereu drumuri, pe Pod, între Capșa și Teatrul Național: așa ne transmite Nenea Iancu. Făcînd o viață întreagă aceleași drumuri pe jos, prin orașul natal, nu faci altceva să-ți bătătorești cu pasul poteci (spirituale) — ca-n orice sat rupt de lume și de civilizația drumurilor și șoselelor. Străzile răs-umblate sînt orele și anii tăi: direct trecute în spațiu. Călătorești, de fapt, zi de zi, pe liniile din propria palmă. (Liniștit, ca pe șine.) Mai mult decît atît: de multe ori mersul pe străzi e cam același cu mersul în sus-ul și-n jos-ul camerei. Tot între patru pereți.

Ca un fel de pas pe dinăuntru, pe loc, poate să fie și **călătoria** plimbării pe stradă. Adică încercînd să treci pe ele fără vreun rost aparent, laolaltă cu timpul, ca și el braț la braț cu timpul, în exact aceeași „viteză" cu el.

Și ah, liftul: parodie a drumului dublu și continuu (sus — jos, jos — sus), drumul întrupării. Aș vrea ca vecinii din bloc să spună despre mine: „Ai auzit de Popescu? Cic-a plecat cu liftul și n-a mai venit..."

Acum cîțiva ani am auzit **un banc** ce povestește despre un bărbat care iese cu soția, noaptea pe-o ploaie torențială, dintr-o crîșmă de mahala. Făcîndu-și (după multă, multă băutură) nevoile lîngă un burlan care zăngănea surd de apă, insul urlă disperat către consoartă: „Vino, femeie, repede, că nu mă mai termin! !". În acest mărunt scenariu stă ascunsă o parabolă a **noctambulismului poetic**. Extenuat, după o noapte întreagă de stors purgație — expresivă din inimă și din creieri, poți striga: veniți zori, vino lume, vino zgomot de oraș, sunet dulce de pași și de tramvaie, veniți că nu mă mai termin!

Iată chiar o definiție adecvată pentru dobitocul — de — poem: a muri prin pișare, a te face de tot (ești o bucată de gheață o grămadă murdară de zăpadă ce dispare sub căldura soarelui); a te pișa numai lapte și miere (tu, pe tine, **de către altcineva**, în întregime).

Într-un poem (un psalm) vorbeam despre discul pe care ar fi înregistrată următoarea muzică: pe-o față liniile din palmă și pe-o față liniile de pe frunte — și-ale mele și-ale iubitei mele. Într-o seară, întorcîndu-se acasă, iubita îmi povestește cum tocmai a călătorit în tramvaiul aproape pustiu, cu un om

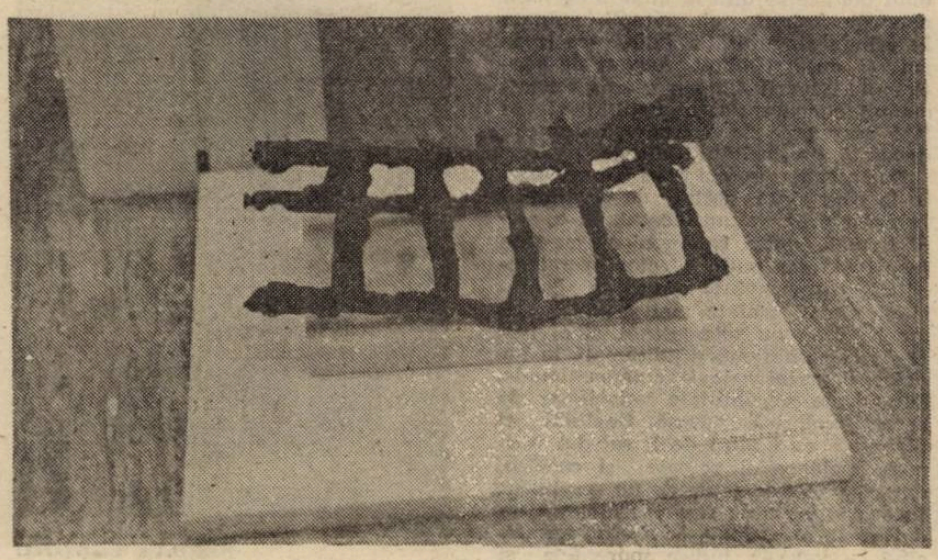

beat. Acesta, cum s-a urcat, a anunțat că va cînta discul de-acasă care-i place lui cel mai mult. Cînta frumos dar atît de exact încît, atunci cînd a ajuns la o bine cunoscută zgîrietură, neridicîndu-se nimeni să împingă puțin mai departe acul picapului, fraza muzicală s-a repetat vreo 2 — 3 stații pînă cînd iubita mea a trebuit să coboare. Neștiind ce s-a întîmplat mai departe. (În cazul fragmentului de psalm povestit mai sus este destul de clar ce-ar putea însemna în mica parabolă a „muzicii vieții" o asemenea **zgîrietură**. Poate că sînt ultimele vorbe pe care le spui înainte să mori, vorbe care se mai aud cîtva timp — în surdină — și după ce te duci; sau poate că e cea mai frumoasă și mai bună întîmplare din viața ta — ajustată, împlinită prin altele, mai mărunte, de-a lungul timpului; sau, pur și simplu, poate că e ce rămîne în mintea și-n sufletul ascultătorilor după ce ți s-a oprit picapul.)

Baba nebună din cartierul copilăriei mele. Babă care, ori de cîte ori vedea o fetiță desenînd cu creta pe asfalt, alerga că să-i pozeze pentru cea mai frumoasă prințesă de pe trotuar. (Știti ce frumoase prințese desenează fetele de 7—8 ani). Cîteodată baba încerca să se dezbrace — pentru un nud. Dar fetițele se speriau și fugeau.

Și florile desnate îngrijit cu cretă albă, văzute acum o zi * pe trotuarul străzii General Berthelot, cu scris caligrafiat lîngă ele: „Interzis a se călca florile!" (M-am bucurat cînd le-am descoperit pentru că într-un eseu mai vechi aminteam de un picior care reușise să deseneze niște icoane atît de frumoase cu creta pe asfalt încît nici praful, nici ploaia și nici zăpada nu se mai așeza pe ele iar trecătorii le ocoleau cu grijă, privindu-le încîntați, aproape făcîndu-și cruce).

Cristian Popescu

nicolae neagu

Așa să te lepezi

Cum vine,
cum trece prin deschizătura ușii
neatingînd zăvorul, clanța, incuietoarea
despicînd, însă, lumina de seară
cu aripa de cocostîrc a mîinii ;

cum se petrece dincolo,
și mai dincolo
descheind epiderma și nasturii
ca pe o uniformă școlară ;

și mai cum vocea ei
reverberează în cubul odăii
dintr-o picurare de greier
într-o altă, de ploaie,
înțeleg că măcar atît mai pot spune :
cum sună trandafirul în oglinda
ferestrei
așa să te lepezi de brațele mele,
inima mea !

Povestea (ca poveste)

Opri-mă-voi în sensul
ființei mele nude
adîncătea-n dreptunghiul
din toate cel mai cast
și totuși, cum din carne
nimic nu se aude
îmbătrînesc ca lumea :
impropriu și fantast...
...Căci din dureri de bube,

din pe de rost necazuri
mai meditez asemeni
cu boul pus la jug,
trec, uite, roți pătrate
împinse de macazuri
Și-un timp jonglerul tragic
se poartă tuns chilug.

Așa, ce osebire
e între lup și iarnă,
ce împăcare urcă
pe lung picior de plai ?
Povestea (ca poveste !)
nu poate s-o discearnă
decît vatmanul umed
dintr-un tramvai cu cai !

Cu cizme de caraulă

Cu mîinile în străfundul buzunarelor,
fluierînd a pagubă,
patrulez pe ghimpii bocancilor
ca pe niște cuie de bronz.

Moderat în vocabule aș mai spune
dacă dresura de vorbe ar avea noimă,
mă deplasez, într-un marș de nevoie,
pe grohotișul cărării
încercînd să ating desăvîrșirea.

Sînt singurul îndrăgostit de poze
solemne
și mai sînt, în plus,
păstrătorul unic al singurătății lucide
dar aici,
față în față cu sergenții
părăsind, în grabă, bivuacul
mă simt ca un hamac
în care s-a întins,
goală pușcă,
cu cizme de caraulă
dezordinea din lucruri.

Ne-am plictisit

Unde te duci ?...
Și mai unde e-ntoarcerea ?...
Ne-am plictisit(iar plictisul e fum !),
nu e destul să vezi circul, nefacerea
și trăgătorul de cartușe dum-dum !

„Atențiune !" recunoaștem somația
după istorii trăsnitoare la mir,
stăm întrebîndu-ne : dincotrova
senzația
de baricade devastînd în delir ?

Dacă-am lăsa regimente-n dizgrație,
dacă o gleznă ne-ar putea răsuci
praful din drum ar fi simplă negație
și de iluzii nu ne-am mai sinchisi.

Șir după șir trag pe dreapta peroanele
pe o treime de miracole și
dacă fochiștii suprima-vor vagoanele
ceasul de apă cum ar mai vremui ?

Unde te duci ?...
Și mai e-ntoarcerea ?...
Ne-am plictisit (iar plictisul e fum !).
Nu e destul să vezi circul, nefacerea
și trăgătorul de cartușe dum-dum !

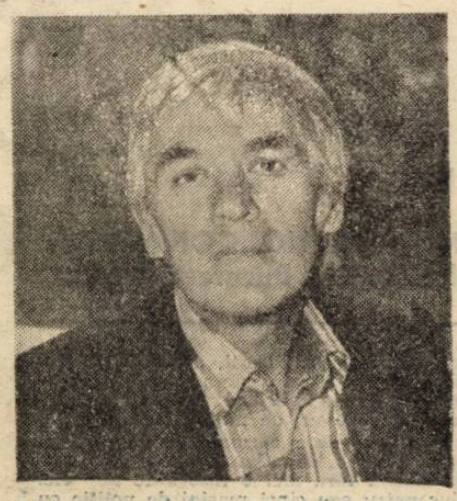

Nici o zecimală mai mult

În treacăt,
printre picioarele șerpilor ruginind
de metehne
ne vîrîm într-un cer păcătos
măsluindu-ne sfinții :
în poziția de drepți cei de o făptură
cu tatăl,
în poziția de culcat ceilalți
cîți mai încap în rastelele cu neliniște.

Neîmpăcați cu greșelile capitale
sărim gardurile dimprejurul cazărmii,
ademenim, într-un fel, interiorul
cu paturi alăturate ori suprapuse
și la comanda de „stînga-mprejur!"
punem atîta zel în executarea pedepsei
încît capetele ni se învîrtesc
ca niște bile de popice ; făcînd adică
„pac ! și iar pac !".

Păgubim, la amiază, administrația
de cîteva mere pădurețe
și o fărîmă de apă sălcie
după care,
ne așezăm, binișor, pe pragul cu iarnă;
jumătate afară, jumătate înăuntru,
nici o zecimală mai mult

Să ne privim, en fin

Să ne așezăm (așternem !)
pe bagajul (trusa !) cu acuarele
colorînd de la gri la albastru
pătrățele solare ;

să schimbăm păreri (unice !)
despre una, despre alta
amestecînd cu apă de ploaie
nectarul din vopsele ;

să ne mișcăm (materiali !)
jur-împrejurul mesei de lucru
mai filosofînd (verzi și uscate !),
mai tăcînd (tăcerea e aurul
din vorbe !) ;

să îmbătrînim într-o simbătă
cît într-un an
și în tîrziul de seară,
istoviți de treburi istorice
să ne privim, en fin, pupilă-n pupilă,
păsăre-n pasăre,
măsurînd cu mîinile încrucișate
distanța de la ușurință la rigoare...

Dintr-un bocanc într- altul

S-a frînt biblioteca !
Eu mă livrez copac !
Orașului îi este
neverosimil frez !
„Ai ! ai !" ar zice limba
și țeasta mea, cu miez,
pocnind precum tractorul
pendinte și buimac.

Nu mai apuc, se vede,
să mor de căpătîi.
Șezlongurile verii
nu vor mai fi balcon.
Te uită cum mă pișcă
un ac de gramofon
deși, pe discul negru
mai plînge ochi căprui.

Va trebui comanda :
„hei, voi, la umăr arm' !"
„'nainte, marș !" să spună
laringele din plin
și ca de cînd se iscă
un nor cu zepelin
dintr-un bocanc într-altul
să plouă bleujandarm.

---

despre...

Îndrăzneli și retardări

Un interesant amestec de îndrăzneală și desuetudine, de retardare și inovație caracterizează poemele lui Gavril Ciuban din **Cultivatorul de pietre și tandra dihanie** (Ed. Dacia, 1992). Nu e vorba atît de o mixtură programatică, prin care cele două scrieturi ar fi puse să se ciocnească într-un discurs tensionat, cît de una hazardată, rezultat mai degrabă al formației decît al doctrinei. Rareori cele două maniere se întîlnesc în spațiul aceluiași poem și, dacă totuși o fac, ele nu se întretaie, ci doar se învecinează. Învecinarea lor rămîne, însă, mai curînd stridentă decît funcțională și din ea poetul scoate, de regulă, doar efecte distorsionante ce trag poemul mai mult spre incongruență decît spre coerență. Poetul e solicitat — și mobilizat — mai degrabă alternativ decît concomitent, dintr-o parte de o sensibilitate duioasă, tandră și înlăcrimată, și din cealaltă de una mai vivace, degrevată de sentimentalismul imediat. Fiecare din ele are gramatica sa și provoacă un tip de discurs care mai curînd îl respinge decît îl agreează pe celălalt. Latura înfiorată își caută, de obicei, un debușeu în caligrafia înduioșată, folosind peniță moi și delicate și o cerneală suavă. Poemele stau atunci, mai mult cu devoțiune decît cuminți, sub vraja duhului calofil, încercînd să scoată sunete noi dintr-o strună istovită. Gavril Ciuban e, aici, victima unei retardări în sensibilitatea lăcrimoasă, a unei recesiuni sentimentaloide. Aceasta copleșește scriitura și-i strivește pregnanța, obligînd-o să persevereze în tradiția caligrafiei domestice. Din loc în loc, prin cîte-un vers intemperant, poetul reușește să mai anime această sintaxă învîrtoșată în reminiscențe sentimentale, dar poemele cad iremediabil în topica sentimentaloidală. Efortul principal e unul de caligrafiere, nu unul confesiv, și devoțiunea se pierde într-un exercițiu de calofilizare. Tandrețea poetului devine, în cele din urmă, o simplă problemă de suavizare a discursului, de tragere a lui în prețiozități. Poetul le zice duios și frumos, muind condeiul adînc în melancolie și caligrafiind cu sîrguință : „/...// Numai în tinda memoriei / de mai răsună iarba din stele / și omătu-i în creștere / pe albia uitării // Veterani mi-s copiii și plînși. // Mama lor întinde la uscat derdelușuri / și îndură. // Sărut mîna unui dor / ce se uită la mine lung. / Cu privirile arămii ale lămpii / aninate în grinda singurătății // din care izvorul s-a dus." **(Lidiei)**. Asaltat de sentimente, Gavril Ciuban pierde sentimentul concurențial al textului și se lasă antrenat de o scriitură desuetă, devotată prețiozității dulcege.

Dar a-esta e numai unul din registrele la care cîntă, destul de învălmășit în acest prim volum, poetul. El e, alte dăți, mai puțin ceremonios cu sine însusi și mai puțin afectat în retorică. Textul se avîntă atunci în confesiuni vioaie, tratate mai degrabă cu umor decît cu solemnitate, și el trece de la cuminția tradițională la îndrăzneli scripturale și compoziționale. Fondul de sensibilitate valorificat de această retorică guresă, flexibilă si picantă, nu-i altul decît cel din poemele melancoliei vetuste și casnice, dar el e agresat acum de un sentiment jucăus al textului. Gavril Ciuban e un dezinvolt al stilului confesiv, amestecînd cu volutăți ludice secvențele și întorcînd emafaza în glumă și gratuitate. El se joacă cu rupturile textuale și cu denivelările de registru, prins de un sentiment euforic al compunerii. Alertă și șăgalnică, scriitura alunecă în piruete, cruțîndu-și, de fapt, eforturile confesive și simulînd doar o angajare în mărturisire. Poemele dau, de fapt, un spectacol al veseliei compoziționale mai degrabă decît un recital al confesiunii : „Veți afla despre mine / că iar am plantat un rîu / Paște luna ca pe un imaș / iar pe ulița căii lactee / alt crivăț viscole sihăstrii / departelui dor de lumină / făcîndu-i-se / / Uneori îmi alunecă înțelesul / Cum din internate / odată / strămoșii nimerit-au de-a valma / în chilia escortată de frig a Vișeului / unde numai singurătatea / izbea în iluzii cu palma / /Pe atunci șeful de post citea în original / obrajii vitrinelor pistruiați / de ploile toamnei / ce-și risipea rechizitele / / Leoarcă de onoruri primarul ... / În femeile singure zăpezile / înaintau cum un rîu sub o luntre / / Nefiind în preajma arginților / în versul următor voi adăuga cîteva puncte". **(Scrisoare)**. Vioiciunea compozițională nu-i cel mai bun stimulent al imaginarului și destule din imaginile lui Gavril Ciuban sînt chinuite, pitorești mai degrabă prin inadvertență decît prin acuratețe. Plasarea unor versuri sugestive din loc în loc dă însă poemelor o alternanță, scontată sau nu, ce le scoate din simpla frivolitate. Teama poetului că în acest joc i-ar putea „aluneca înțelesul" se adevărește însă tot mereu. Nu atît în aceste exerciții dominate de euforia ludică și de beatitudinea compozițională, cît în cele în care scriitura lui debordantă e contrasă într-o epigrafie reflexivă. Sacrificiul referențial pe care poetul îl face îl duce direct în obscuritatea tranșantă iar penitența discursivă implodează în semnificații hermetice, fără cheie : „Însemnele tăbliței de lut / au refugiat utopia / / zidurile au ros transparența / întemeind alte solii". Ciclu mai degrabă adițional decît necesar, ultimul din cele trei ale cărții grupează poeme de facturi strident divergente, de la inscripții sugestive la poeme cu impact existențial frontal. Scriitura lejeră a lui Gavril Ciuban se crispează însă în poemele de atitudine și spiritul său vaticinar e mai curînd țeapăn decît inflamat. Poemele trag mai degrabă spre discursivitatea de combatant și spre un expresionism social obținut din îngroșarea vocii decît spre lirismul imperativ al conștiinței : „Labe împăroșate mîngîiau șoldul patului / puștii. Uterul ei vomitat-a simbria aspidelor. / Lighioane cu epoleți / nearătați celor vii / au tatuat întru conștiința următoare degetul secerii / apăsat pe trăgaciul ciocanului. Ca și cum ai mîngîia / o blană de cenușă. // Venele pîrîurilor noastre-au plesnit. Muntele însuși / e îngenunchiat la rădăcina razelor sale. Ascultam / viscolul stepei cu sînge pe trup spălîndu-și obrajii într-o apă / ce și-a pierdut mințile. Apoi fulgii de nea au scîrșnit / între dinți răsărituri de clopote. // Eram toți siluete de sunete. // Ca pe o rană zarea deschidea în ochi de adolescenți / himera altui ev. Himera ?" **(Ghetouri în aer liber)**.

Volum nu numai inegal dar și divergent în modalitățile lirice, **Cultivatorul de pietre și tandra dihanie** amestecă un diletantism recesiv și prețios cu intuiții și îndrăzneli expresive și compoziționale suprinzătoare.

Al. Cistelecan

ȘERBAN CREȚOIU

In memoriam

RADU TUDORAN

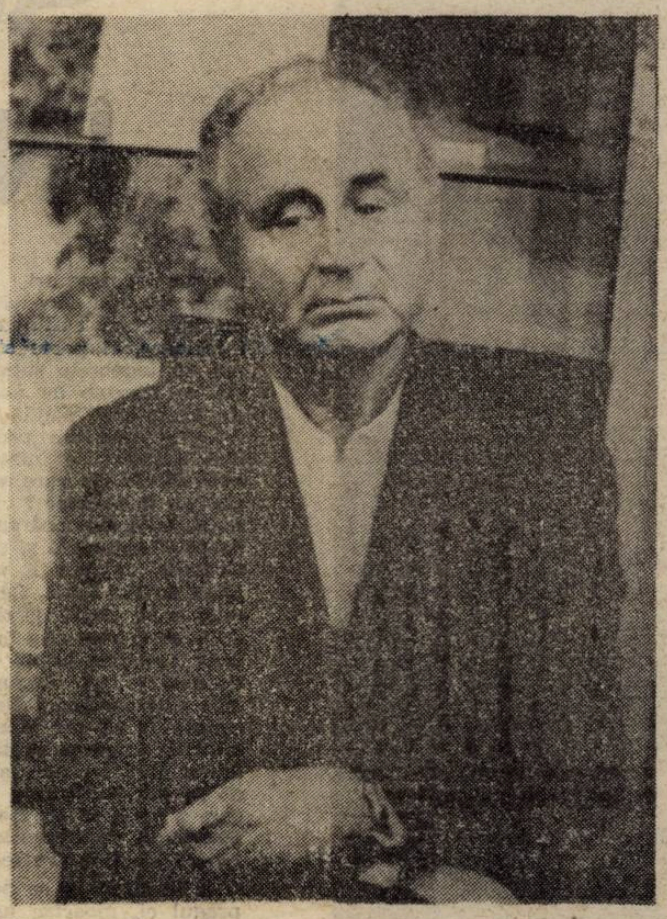

Prin moartea lui Radu Tudoran literatura română pierde pe unul din cei mai buni prozatori postbelici, cititorii români pierd pe unul din marii lor preferați, iar generația mea — generația acelor care au început școala în anii '50 — pierde pe cel care le-a salvat copilăria. Poate să pară o vorbă mare dar noi știm că e chiar adevărul. Nouă, cărora „eliberatorii" răsăriteni și zeloasele lor slugi autohtone ne hărăziseră o educație artistică întemeiată pe cultul „marelui Stalin", pe „eroismul" comunist al atitor și atitor Trubaciovi, Cosevoi, Matrasov, Maleev, Timur sau Kosmodemianscaia, întîlnirea cu lumea și personajele din Toate pînzele sus ne-a adus șansa descoperirii omului ca om adevărat, stăpînit de cele mai varii sentimente, gîndind în cele mai diverse feluri, departe de imaginea mincinoasă a adolescentului superman și devorat de idealuri și de o ideologie intolerantă și aberantă pe care ne-o ofereau „rafturi" întregi de maculatură marțială importată din patria lui Octombrie roșu. Într-o vreme deci a deturnării și, în fond, surpării copilăriei cărțile ei. Toate pînzele sus reprezenta insula de normalitate pentru al cărei tărîm, vizitîndu-l și străbătîndu-l la pas, noi, generația noastră, am găsit cele trei „ine" ale copilăriei, pure și simple : naturaletea, jocul și curiozitatea. Prin asta ne-am salvat copilăria, adică acel timp al vieții în care cine nu mai știe sau nu mai poate să locuiască e pierdut. Îi datorăm și lui Radu Tudoran această locuire a noastră în copilărie. Și-i mulțumim simplu : neuitîndu-l.

Laurențiu Ulici

Între amintirile mele din pragul adolescenței, cînd dibuiam înțelesurile scrisului și mă întrebam cum pot arăta persoana, viața, existența unui scriitor, există două episoade, la poluri opuse : unul, despre care am mai pomenit o dată, se leagă de ființa unui „marginal". Constantin Barcaroiu, care-mi apăruse, într-o mică librărie arădeană unde își „desfăcea" romanul **Periferia**, drept simbolul trist al artistului dispreţuit ori ignorat : celălalt, dimpotrivă, îmi sugera succesul, euforia popularității, aproape triumful. Eram, cred, la primul meu contract cu Bucureștii, pe Calea Victoriei, în fața vitrinei librăriei „Socec", sărbătorește aranjată pentru a marca apariția (și fulgerătorul succes) al unui tînăr prozator, aproape necunoscut, al cărui roman, **Un port la Răsărit**, cucerise simultan iubilația publicului și a criticii. Portretul lui Radu Tudoran era înconjurat de exemplarele operei sale (nu uit coperta bleu-liliachie cu o vignetă conținînd silueta unei corăbii cu pînze), iar între acestea, o ilustrație originală a Luciei Dem. Bălăcescu adăuga sugestia ei plastică lumii romanului. Am citit atunci **Un port la Răsărit** și senzația acelei lecturi mi-a rămas definitiv întipărită în memorie, asemenea altor descoperiri ce formează apanajul adolescenței. Multă vreme Radu Tudoran a fost pentru mine Scriitorul prin excelență. Cîțiva ani la rînd romanele sale s-au bucurat de o excelentă primire, dar catastrofa ce a urmat încheierii războiului a șters brusc din orizontul vieții literare numele și cărțile prozatorului **meu**. Nu știu ce s-a petrecut cu Radu Tudoran în hiatul dintre 1947 și 1954 cînd reapare cu **„TOATE PÎNZELE SUS"** și recucerește, la propriu, notorietatea rîvnită de orice creator. Descopăr abia azi că debutul său editorial nu era — cum se credea — volumul de nuvele **Orașul cu fete sărace** (1940) ci, cîteva luni mai devreme, cu o cărțulie de impresii (în urma unei călătorii) intitulate **Germania, octombrie 1939**. Notele de drum (Viena, Berlin, Hamburg, Valea Rinului, pînă în apropierea frontului francez) nu erau de natură să fie pomenite într-o bibliografie unde, și așa, zona geografică a nuvelelor (Basarabia) și a primului roman (Limanul Nistrului), cît și alte elemente ținînd de istorie, etnii, conflicte de granită etc. aveau să arunce timp de multe decenii „uitarea" peste o bună parte a operei. Căci nici romanele ce au urmat Portului.. ,nu primiseră binecuvîntarea criticii oficiale și a „factorilor" ce decideau discretionar harta literaturii anilor '50. Dar în chiar mijlocul acelei nenorocite faze, Radu Tudoran reușește performanța unui nou răsunător succes, cu **Toate pînzele sus !**, romanul unei aventuri imaginare, cartea unei imaginații adolescent aventuroase, cuceritoare pentru toate vîrstele, cunoscînd ediții peste ediții, transpuneri radiofonice, teatrale, cinematografice. Dincolo de minime concesii (în **Dunărea revărsată**, 1961), Radu Tudoran a avut imensa șansă a salvării prin creație, chiar atunci cînd o parte a operei îi era amputată. Era făcut pentru creație : **„înclinat spre literatură din vremea viselor copilărești și apoi dedicat ei în întregime din prima tinerețe..."**, mărturisește în 1973, în prefața la ediția **ne varietur** din **Toate pînzele sus!** Confesiune reînnoită peste aproape două decenii, anul acesta adică, în revista **Arc** : **„Acum șaptezeci de ani am scris prima pagină, din gîndul meu, neîndemnat de nimeni ; era ceva atît de firesc, de parcă mă născusem pentru a scrie. Cînd a apărut ultima mea carte, dar nu cea din urmă, fiindcă am aproape gata o alta cineva s-a întrebat dacă în literatura noastră a mai scris cineva, la optzeci de ani, o carte de șase sute de pagini. Mi se pare că nu, dar e fără importanță, și dacă azi scriu încă una e tot atît de firesc cum a fost cînd am scris prima pagină". Firesc** — vocabulă ce revine de două ori în fragmentul confesiv, iată termenul ce i se potrivește întru totul prozatorului : succesul i-a fost **firesc**, precum și indemnul scrisului, exercițiul lui neîntrerupt, stilul în fine. Tot astfel, omul. Cînd l-am cunoscut — tîrziu, în anii '70 ai învolburatei noastre vieți literare — era unul dintre puținii supraviețuitori (norocoși) ai strălucitei pleiade premergătoare. Silueta lui dreaptă, elegantă, dezinvoltura sportivă erau contrazise de o sfioasă comportare în public. Lua cuvîntul foarte rar, și nu cu plăcere. Cînd vorbea totuși, o făcea dintr-o irepresibilă constiință a unei datorii morale. Punea un pic de patetism „antebelic" în rostire, dar și acela părea **firesc**. Era al lui, făcea parte din compoziția chimică a propriei creații. Este în această fibră patetică un lirism înrudit cu acela al fratelui său de sînge, Geo Bogza, dar ea e contracarată, sau poate supraveghetată îndeaproape de o observație extrem de fină a mișcărilor sufletești, dar și a impulsurilor instinctuale, urmărite pe toată gama dezlănțuirii lor nu o dată tragice. De unde și predilecția lui Radu Tudoran pentru personaje pasionale, abandonîndu-se aventurii, destinului, unei fatalități oarbe. Uneori ochiul său surprinde paradoxale existențe, înclestate cu o morală ipocrită, cu convențiile tiranice sau numai cu lîncezeala și cenușiul sufocant al cotidianului. Demitizarea ironică nu face decît să reliefeze încă mai dramatic noncorformismul, dorința imposibil de reprimat a trăirii autentice, **firești**, oricît de plină de riscuri. Omenescul e citit ca delicată revanșă în cele mai bizare, oprimate sau umile psihisme. De la debutul său nuvelistic din 1938 (în revista **Azi**), confirmat în suita de proze basarabene **Orașul cu fete sărace** (1940) această continuă alternanță de violență, candoare, senzualitate exasperată și dezarmare în fața biologicului se traduce într-o paletă de culori crude, unde ironia și disperarea se unesc în același strigăt. Rezultatul e o dureroasă afecțiune pentru eroii proprii, învăluiți în tristețea unei priviri care-i știe cît sunt de singuri și de lipsiți de apărare într-o lume unde e prea puțin loc pentru bucurii și fericire, pîndită cum e de catastrofe și sfîșiere. E constiința naratorului din **Un port la Răsărit** (1941), capodopera romancierului, a eroilor lor din **Anotimpuri** (1943) și **Flăcări** (1945), din **Întoarcerea fiului risipitor** (1947), dar și cea din romanul-fluviu **Sfîrșit de mileniu** (început în 1978 cu **Casa domnului Alcibiade** și încheiat (oare ?), în 1989, cu **O sută una lovituri de tuia**). Creația aceasta, întinsă pe o jumătate de secol, atacă frontal o realitate convulsivă (istorică, socială, politică, morală) fiind totodată sondajul nu o dată inedit al unor medii și zone geografice absente pînă la Radu Tudoran din literatura română. Iar galeria tipologică a acestei opere solid articulate însumează nenumărate portrete cărora nu li se poate nega forța expresivă, nici arta unei precizii psihologice în care vigoarea se aliniază cu gingășie. De la comandorul Maximov la guralivul Nagavițka, pînă la dickensianul unchi Amedeu sau la Rocanu și Gogol ; de la fascinantele eroine : Nadia, Copila, Manuela sau Eva, pînă la siluetele insinuante din ultimele romane, cu liniile abia schițate și totuși aruncînd mereu o pată de lumină discretă în materia unui epic stufos, voluptatea pătrunderii în universul uman cu violentele lui contraste și nebănuitele lui resurse de redempțiune are un accent tulburător, înrudit cu al marilor ruși. Pagini descriptive de o halucinantă dezlănțuire cosmică pot fi aduse și ele în sprijinul unei arte epice de mari tensiuni. Născut într-un punct geografic „care marchează o simetrie perfectă" — al paralelei 45 —, scriitorul evoluează între acest semn al echilibrului și continua tentație a evadării, cînd spre Sudul tuturor mirajelor și al pasionalității, cînd spre Nordul „înfricoșător", simbol al unei geografii vegheate de „soarele de la miezul nopții". Solitudinea, aventura, fuga de formele vieții banale l-au împins și în literatură către insolitul extremelor geografice și omenești. De cîte ori s-a simțit însă (cum atît de frumos o spune despre călătoria lui Goncearov în Java) prea la Nord de el însuși, acest navigator impenitent s-a întors spre statornicia constelațiilor lui de acasă. Ultima lui etapă de creație (1978—1989) e marcată de intenția construcției unui roman ciclic, în tradiția (aproape uitată, dacă nu chiar disprețuită) a lui Duiliu Zamfirescu și Cezar Petrescu. Ceea ce la ultimul se constituie într-o **Cronică a veacului XX**, cu prelungiri în **Rădăcinile altui veac**, tablou compozit și inegal, ambiționează a fi, la Radu Tudoran, filmul — mai unitar și mai omogen — al **Sfîrșitului de mileniu**. Cele șase volume dense, armonios compuse, credincioase unei tradiții românești **clasice**, sunt centrate pe vocea unică a unui erou-narator, fiind concomitent un **Bildungsroman** și o „cronică de epocă". Amestecul de date autobiografice, memorialistice și de ficțiune (cîtă e) dar și de istorie obiectivă dau senzația unui montaj cinematografic, căruia nu-i lipsesc calitățile genului : ritmul, **Spannung-ul** (drag lui Rebreanu) tăie-

Mircea Zaciu

(Continuare în pag. a 12-a)

Un aristocrat într-o lume pestriță

L-am citit pe Radu Tudoran mereu, de cînd eram în clasa a 7-a. Relația mea cu el este una privilegiată. Nu l-am văzut personal niciodată. Adică, n-am făcut cunoștință. Pe căi la care n-am meditat niciodată, am adunat și construit un portret al celebrului autor, chiar un mic roman. Din lectura cărților și din firimituri de informații despre om. În acest roman, fără voia mea, lipsit de o motivație precisă, cum ar fi o admirație ardentă a adolescentei sau, mai tîrziu, a colegei de roman, există și eu ca personaj. Cam în felul în care, în tabloul reprezentînd familia regală, pictorul, cu șevaletul în față, se introduce pe imaginea oficială, undeva, într-un colț neprotocolar, cu modestie jucată de plebeu vanitos. Am citit la treisprezece ani ce trebuia să citesc la douăzeci, iar la douăzeci de ani am citit ce trebuia citit la vîrsta de treisprezece ani. Puberă, îndrăgostită de personaje de roman, citeam de-a valma, Dostoievski, Cronin, surorile Brontë, Radu Tudoran, Tolstoi și „femei celebre". Eram îndrăgostită ,udam perna de lacrimi în întunericul nopții, de dorul iubitului meu, prințul Bolkonski din „Război și pace". Tot atunci, și în același timp, eram Ludmila cea pură și misterioasă din „Un port la răsărit" al lui Radu Tudoran. Îmi asumam moartea, eroinei, adică a mea, căci era pentru o mare cauză : iubirea. Am citit și trăit la treisprezece ani romantismul ascet și aristocratic al lui Radu Tudoran. La douăzeci de ani am luat în mînă, cu oarecare îngăduință „Toate pînzele sus". O carte de aventuri ca și altele, ușoare, deconctante pentru mintea mea hămesită de teorie și idei abstracte. Snobismul acestei vîrste de formare a spiritului meu a fost întîi zgîltîit. Apoi înfrînt. „Toate pînzele sus" era literatură adevărată, de cea mai aleasă valoare. Exotismul lumilor călătoriei, personajele cu biografii senzaționale, hoți și lorzi, iubiri și drame. Toate acestea, ca informație sau materie pentru un roman de aventuri, le știam prea bine. Sînt comune genului. Dar, nu ele aveau importanță în lectura mea, ci literatura, arta inefabilă și, paradoxal, certă. Tot ce se întîmplă într-un roman e un depozit de evenimente și personaje comun tuturor romancierilor. Doar că un romancier face literatură mare din ele, iar altul nu. Astăzi aș spune că un Clavel, de exemplu, cu „Shogoon"-ul său care a sfărîmat tarabele lumii, nici nu am îndrăzni să-l comparăm cu „Toate pînzele sus" de Radu Tudoran. Dar, așa e să fie la noi, să spui românului Radu Tudoran că este unul dintre cei mai mari autori ai lumii în romanul de aventuri, nu în timpul vieții, ci după ce a murit. Avem noi românii o încetineală, o continuă suspiciune că n-am fi foarte mări cît sîntem în viață. În toate domeniile de creație. Și, straniu declic, moartea autorului unei mari creații, în fizică sau artă, ne luminează brusc mintea. Devenim fermi, siguri pe judecata noastră de valoare. N-ar fi nici asta un mare păcat, dacă n-ar exista o întrebare : autorul, om și el, dornic de tot ce-și doresc oamenii, recunoscut și lăudat la vreme, adică, în timpul vieții, nu cumva ar fi fost stimulat să-și dea măsura și peste măsură ?

Să revin la relațiile mele cu Radu Tudoran. Se vede acum că a citi la treisprezece ani romane de dragoste, iar la douăzeci un roman de aventuri poate fi benefic. Eu m-am ales cu un roman în abur despre literatura unui mare scriitor. O scenă : îl aud pe domnul Miron Radu Paraschivescu , la „Capșa", înconjurat de zece tineri autori, pe care ne ocrotea și ne considera egalii lui, deci și invitați la masă : „Îți spun numai ție. Sînt gelos pe Radu Tudoran. E un bărbat frumos. Sînt sigur că toate femeile îl iubesc". Mi l-am imaginat atunci pe bărbatul frumos Radu Tudoran. Am adăugat fotografiei „bust" care apărea în paginile revistelor, restul trupului. Mersul, îmbrăcămintea discret elegantă a unui senior cu mari domenii, care se plimbă prin grădină, sau al unui comandant de navă acostată în port, pe care el o privește de pe mal. Altă scenă : o tînără ziaristă, nitel impertinentă, nitel impudică, îmi vorbește despre „superbul bărbat Radu Tudoran, care are o vilă la Snagov" și pe care a vrut să-l cucerească. Domnul Tudoran a primit-o ca pe o doamnă, i-a oferit cu grație respectuoasă flori, o cină cu lumînări albastre pe masa terasei și în aerul parfumat de brădișul și nuferii lacului. A doua zi, ea l-a invitat la o plimbare în București, unde ar fi avut dumneaei de făcut cumpărături. Radu Tudoran a acceptat cu aceeași elegantă. Pe Lipscani, s-a scuzat o clipă, a intrat într-un magazin și a ieșit cu o pungă de hîrtie maronie, pungă uriașă, de aprozar. Îi spuneam noi.I-a oferit-o cunoscutei persoane. Ea a rîs extaziată și a deschis punga. Erau acolo, cam preț de două kilograme, șiraguri de mărgele de sticlă colorată, cercei de plastic, brățări de tinichea. Doar vorbăreața ziaristă, care a umplut Bucureștiul cu această scenă, nu i-a descifrat și semnificația.

Dar, destul. Acum trei ani eram în barcă pe lacul Snagov. Mi s-a arătat cu degetul : „uite, vila lui Radu Tudoran". Eram aproape de mal. Am văzut într-un grup de trei bărbați pe cel care ar fi, în relațiile noastre românești, Radu Tudoran : puritatea romantică din „Maria și marea", dispreţul pentru urîtul și monstruozitatea din lume. Nimic spus de-a dreptul, nimic ostentativ.

Radu Tudoran e o legendă discretă. A fost mereu în scenă citit și iubit. A fost mereu retras, imaginat și dedus. Într-o jumătate de secol de dictatură, nu a făcut nici un compromis, nu a fost nici stalinist, nici oportunist în cărți sau pe scena lumii noastre, plină de atîtea tentații din pricina atîtor pericole. Un har al marelui scriitor i-a fost cîrmă într-o lume pestriță. Un aristocrat e condus pe valuri de demnitate. Prima însușire a frumuseții.

Maria-Luiza Cristescu

Învierea lui Lazăr. Icoană bizantină din sec. al XV-lea

SCURTE PR
ÎNSPRE MO

eseu de Florin Mihăescu

— A vorbi despre **eshaton** înseamnă a vorbi despre sfîrșit, a vorbi deci și despre moarte. Dar a gîndi măcar moartea pare cu neputință. Cum să gîndești și cum să vorbești despre moarte dinlăuntrul vieții ; cum să cunoști moartea din afara ei. Înseamnă să-i vezi doar chipul deformat, nu și asemănarea ei profundă, căci moartea **nu** seamănă cu nimic dintr-ale vieții. Pentru a cunoaște moartea ar trebui s-o poți vedea dinlăuntrul ei. Iată însă ceva cu neputință : cînd sîntem înlăuntru, sîntem orbi. Morții nu putem nici măcar să-i dăm ocol căci nu e o insulă, e un ocean ; e un „ocean cu un singur mal". Un mal de care sîntem (sau ne credem) foarte departe ; iar cînd ne apropiem vedem doar moartea altuia. Și-atunci privim doar un cadavru care nu e moartea, ci un reziduu al ei. De aceea, încă o dată, nu mi se pare cu putință a vorbi despre moarte. O putem doar murmura...

— Se spune că în orice sfîrșit regăsim **începutul** și invers. Se deschide în felul acesta o fereastră spre moarte ? Dacă noi nici începutul nu ni-l cunoaștem ? O vorbă înțeleaptă spune că trăim între două necunoscute ,între două enigme. E sfîșietor să trăiești între a fi și a nu fi. Să trăiești într-un interval ca într-un „No man's land", izolat între două deșerturi, prin care nu poți răzbate niciunde. Și să fii conștient de acest lucru. Dar soluția e să ieși din acest interval printr-un salt, nu în moarte, ci dincolo de moarte. Un salt lucid, un salt absolut.

— S-a spus că moartea e un zid, e un prag, e o poartă. Toate pot fi trecute și le vom trece toți într-o zi. Dar în fața lor, numai închipuindu-ni-le, **ne apucă teama**, ne apucă o spaimă de moarte. Cine a spus în fața morții : Nu vă temeți ? Cine altul decît Iisus Tot el a spus însă : **Îndrăzniți, eu am biruit lumea.** Poate că trebuie să biruim lumea, ca să nu ne temem de moarte. Căci cu cît iubim mai mult lumea, cu atît mai mult ne înfricoșează moartea. Nu e ușor să birui lumea, dar e un lucru care poate, care trebuie încercat. Căci nu putem nădăjdui o altă viață, dacă nu murim pentru viața aceasta. „Adevărat vă spun că dacă grăuntele de grîu care a căzut pe pămînt nu moare, rămîne singur ; dar dacă moare, aduce multă roadă" (In. 12.24.). Poate așa, poate atunci vom privi cu alți ochi moartea, cînd nimic nu ne va mai lega de lume ; poate așa ni se vor dezlega ochii minții și vom putea privi în bezna nopții spre o altă auroră. În fond poate că ne sperie moartea pentru că nu sîntem obișnuiți cu ea. Ar trebui s-o simțim alături încă din viață. S-o iubim ca, pe noi înșine ca pe cel mai aproape al nostru. Așa am învăța să murim, am învăța acea **„ars moriendi"** pe care cei vechi o cunoșteau. Dar noi fugim de moarte, vrem s-o uităm, deși e de neuitat. Alungăm pînă și gîndul morții, mai ales la tinerețe, trecînd peste proverbul care spune că : nimeni nu e atît de tînăr ca să nu moară și mîine, nici atît de bătrîn să nu mai trăiască un an. Căci moartea e în fiecare clipă lîngă noi, așteptînd împlinirea vremii noastre. Numai știind acest lucru, neliniștea acelui „Seinz zum Tode" se va putea preface într-o liniștită împăcare cu moartea. Iar frica de moarte se va transforma în fiorul premergător păcii supreme, acea „pax profundo" a inițiaților medievali (rosa-cruci).

— Moartea, oprind trecerea, poate da sentimentul duratei celui care speră că astfel va rămîne în memoria umanității atît de precară, prin înfăptuirile sale. Omul se poate **iluziona** că învinge moartea prin fixarea lui, în efigie, în amintirea urmașilor. El se poate mîngîia cu gîndul că moartea îl va preschimba în el însuși **(„tel qu'en lui mème enfin l'éternité le change"**, Mallarmé), prefăcîndu-i viața în destin postum. Încercăm să supraviețuim devenirii prin creație, încercăm să învingem moartea prin cultură. Dar nu putem transcende moartea cu adevărat decît amintindu-ne Cuvîntul divin, decît „lăsînd morții să-și îngroape morții".

— Dacă **„sîntem făcuți din aceeași substanță ca și visele"** (W. Shakespeare), iar visul se întrerupe oricum, ce ne rămîne decît somnul ? Un **somn** din care ne vom trezi la Judecata de apoi. Și-atunci abia ne va cuprinde spaima împotriva căreia nu vom mai putea face nimic. Chiar dacă n-avem certitudinea vieții de apoi, trebuie totuși s-o pregătim de aici. Merită să riscăm această scurtă viață, pentru veșnicia celeilalte (Pascal). **„Cine își va păstra viața o va pierde ; și cine își va pierde viața pentru Mine, o va cîștiga"** (Mt. 10.39). Din starea de veghe trebuie pregătit somnul ca să n-avem coșmaruri. Căci există un somn profund, fără vise, un somn care nu înseamnă cufundarea în tenebrele inferioare, ci poate simboliza contopirea cu tenebrele superioare, cu noaptea de dincolo de noapte, cu lumina de la miezul nopții.

— Într-una din predicile sale, Meister Eckhart se întreabă : **„Cum trebuie să fie cel care vrea să-l contemple pe Dumnezeu ? Trebuie să fie mort. Căci Domnul spune : Nimeni nu poate să mă vadă și să trăiască. — Sf. Grigore spune : E mort acel care e mort pentru lume. Cercetați voi înșivă cum e un mort și cît de puțin e el atins de tot ce este în lume. Dar dacă mori pentru lume, nu mori pentru Dumnezeu. Sf. Augustin, în rugăciunile sale spunea : Doamne, fă să te cunosc și să mă cunoști. Doamne, ai milă de mine și arată-mi fața Ta ; și dă-mi mie să mor și să nu mor ca să Te pot contempla în veșnicie. Așadar, trebuie să fii mort dacă vrei să-l contempli pe Dumnezeu"**. (Predica 45. Ferice de tine, Petre...).

— Neștiind ce se petrece dincolo de pragul ei, moartea ne apare ca o nimicire, ca o anihilare. Dar Dumnezeu a făcut lumea din nimic. Deci nimicul **poate** însemna totul. Doar atunci nimicul nu e anihilare nu e neant, ci împlinire, desăvîrșire. Acest nimic al morții este marele gol, este **vidul** care se face în noi pentru a putea primi infinitul. Moartea e o imensă tăcere fără de care nu putem auzi Cuvîntul divin. Oare ultimele vorbe ale lui Iisus pe cruce nu sînt : **„Săvîrșitu-s-a ?" (consummatum est ; tetélestai)** care înseamnă și sfîrșit și desăvîrșire ? (telos), care înseamnă inițiere (teleté) într-o nouă viață ?

— Moartea nu ne-o putem închipui în dimensiunea ei postumă, fiind cu totul altceva decît cea mai teribilă experiență, decît cea mai uluitoare aventură a vieții. Moartea ne sperie pentru că nu-i cunoaștem chipul ascuns, sau bănuim că nici nu există. Trebuie să **credem** în acest chip nevăzut în posibilitatea lui, să credem pe cei care l-au văzut, pe **vizionari** și profeți. Dacă chipul văzut este hîd, cel nevăzut ar putea fi altfel. Trebuie să credem în misterul morții ca o față spre lumină spre **adevăr** cum spune un teolog contemporan: **„Scopul creștinismului nu este să ajute oamenii împăcîndu-i cu moartea, ci să le dezvăluie adevărul asupra vieții și a morții, pentru ca ei să fie mîntuiți prin adevăr (...) Creștinismul nu este împăcarea cu moartea. El este revelația morții și dezvăluie moartea pentru că el este revelația vieții"**. (A. Schmemann : Pour la Vie du Monde Într-adevăr Iisus ne-a arătat cealaltă față a morții care este **Învierea.** Să urmăm pe El pentru a descoperi sensul transfigurant al morții. Căci **„El este începutul și sfîrșitul (ho protos Kai ho eshatos), cel ce a murit și cel ce a înviat"** (Apoc. 2.8). Numai așa nu va fi cu putință nu să gîndim moartea ci s-o primim trăind.

În anii lui de propovăduire, Iisus s-a întîlnit de multe ori cu moartea, sub forma morților pe care i-a înviat, dar și sub forma propriei morți. El știa că moartea nu e decît o limită, dincolo de care începe tărîmul altei vieți ; că nu e decît o clipă, care se dilată în veșnicie. El cunoștea toate acestea pentru că el „ținea cheile morții", și avea putere asupra ei. **„Moartea a fost înghițită de biruință"** spune Sf. apostol Pavel (1 Cor. 15-55). **„Unde îți este biruința moarte ? Unde îți este boldul ?"**

Prima **înviere** făcută de Iisus este aceea a **Fiului văduvei din Nain** (L. 7.11). Iisus o întîmpină pe mama disperată cu vorbele : **„Nu plînge".** Dacă moartea este doar o trecere spre altă viață mai bună, moartea ar trebui să fie prilej de bucurie. Dacă **„murim moare suferința"**, cum spune un teolog, n-ar trebui să ne îndurerăm. Dar a plînge moartea înseamnă mai degrabă a plînge această viață. Adresîndu se celui mort, Iisus îi porunce

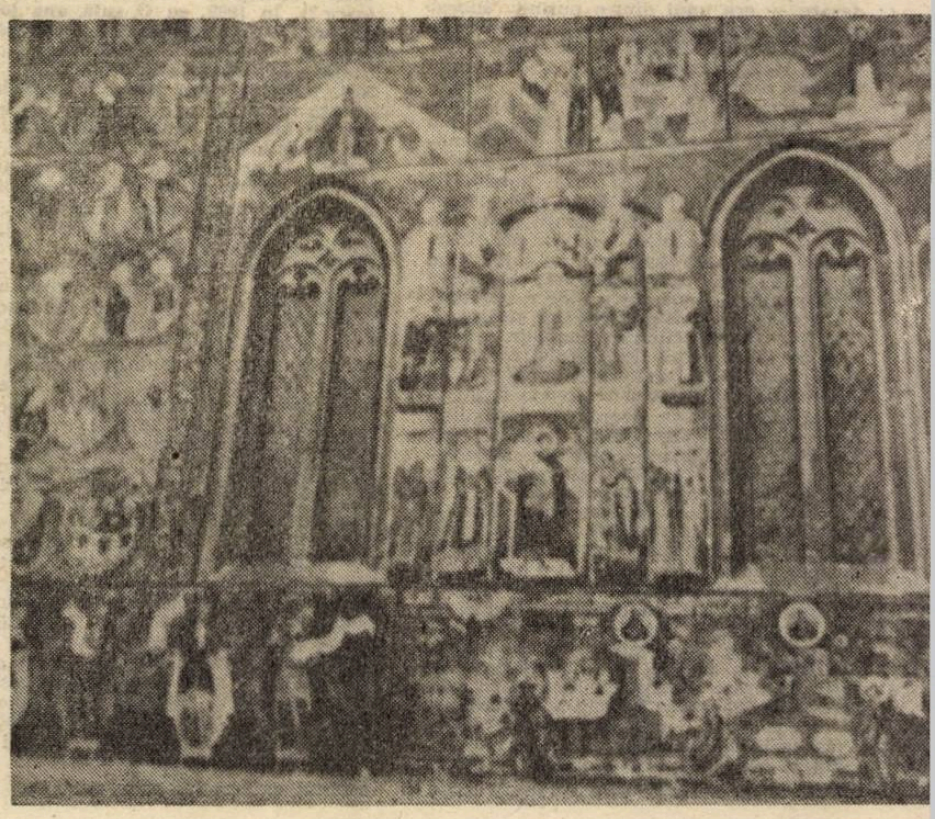

IVIRI
ARTE

te : **„Tinere, scoală-te îți spun“**. Moartea apare ca o stare de pasivitate, de inerție, de somn. Învierea e recîștigarea stării de verticalitate, de veghe *). Pentru această trezire e nevoie de un șoc, de o poruncă, de un Cuvînt. Dumnezeu a făcut lumea prin cuvînt : Fiat lux. Iisus redă viața prin Cuvînt. Dacă după celelalte vindecări ale lui Iisus lumea se mai putea îndoi de puterea lui, acum îl socoate un prooroc. Căci învierea este vizîunea unei alte vieți.

A doua **înviere** este aceea a **Fiicei lui Iair** (Lc. 8.10), care era o copilă. Dacă moartea unui bătrîn, sau chiar a unui om matur, poate apărea ca un sfîrșit firesc al ciclului vieții, moartea unui copil nedumerește, pare nedreaptă. Firul vieții lui apare tăiat înainte de împlinire. Dar în evanghelie se spune că fetița avea 12 ani. Încheiase deci un ciclu de viață, căci nu orice ciclu se încheie la bătrînețe. Celor care se găseau în casa lui Iair Iisus le spune, ca și în cazul anterior: **„Nu plîngeți, fetița n-a murit, ci doarme“**. Somnul este odihna după oboseala zilei, care vine mai curînd sau mai tîrziu ; dar este și o punte necesară de trecere spre o altă zi, spre o altă viață. De aceea Iisus strigă : **„Fetițo, scoală-te“**. Și o ia de mînă. Contactul cu Iisus, care este viața veșnică („Eu sînt învierea și viața“), viața de după viață, o trezește. Strîngerea de mînă a lui Iisus e ca un salut noii vieți. **„Și duhul s-a întors la ea“**, spune evanghelistul (Lc. 8.55). Duhul reprezintă așadar viața adevărată, viața sufletului. Moartea e părăsirea de către duh, iar învierea înseamnă revenirea **„duhului de viață dătător“**. Dar duhul urcă și coboară în suflet dacă omul e „vertical“, dacă veghează. De aceea Iisus îi spune : Scoală-te ! (M. Eckhart). Acest transfer este însă plin de mister : Iisus scoate toată lumea din casă și nu ia cu el decît pe cei trei apostoli apropiați : Petru, Iacob și Ioan. Ei trebuie să înțeleagă că, în alt plan, e vorba de o moarte și o înviere spirituală, inițiatică.

A treia înviere este **Învierea lui Lazăr**, relatată îndelung numai de Ioan (In. 11.1—46). Așa cum spune Iisus, Lazăr era prietenul lui. Cînd știm ce sus pune Iisus prietenia ca dragostea cea mai pură (philia), ne explicăm de ce această înviere este mai : aparte. Mai întîi la această moarte **„Iisus plîngea“**. El care spune tuturor **„Nu plîngeți“**, iată că acum plînge. E semnul marii lui iubiri pentru Lazăr. Dar e în același timp și o jertfă de lacrimi, care face posibilă învierea, transformarea tristeții în bucurie. Căci sufletul lui Iisus era trist, dar duhul lui era senin. Totuși, cînd a văzut-o plîngînd pe Maria, Iisus **„s-a înfiorat în duhul lui, și s-a tulburat“**. (In. 11.33). Duhul se înfioară mai ales pentru cei vii ; nici el nu poate fi indiferent în fața unei mari iubiri. Înfiorarea este vibrația misterului a suflului divin; aici a învierii. La început Iisus spusese mulțimii : **„Lazăr, prietenul nostru doarme ; dar mă duc să-l trezesc din somn“**. Încă o dată, pentru Iisus, moartea e o stare firească, cum ar trebui să fie pentru toți cei ce cred într-o altă viață. Adormirea de aici e trezirea de dincolo. Pentru mulțime însă, legată prea mult de viața de aici, ideea este de neînțeles. De aceea Iisus revine spunînd : **„Lazăr a murit“**. Și adaugă pentru Marta : **„Fratele tău va învia“**. Somn și trezire, moarte și înviere sînt pentru Iisus stări diferite ale aceleiași ființe. Nu însă și pentru mulțime, care se întreabă nedumerită, ca și Maria, de ce l-a lăsat să moară, de ce nu l-a vindecat cînd era bolnav. Răspunsul lui Iisus e surprinzător : **„Boala aceasta nu e spre moarte, ci spre slava lui Dumnezeu“**. Iată că prin suferință sau chiar prin moarte nu se ispășește neapărat un păcat. Se înalță mai curînd o jertfă lui Dumnezeu ; jertfa vieții acesteia în schimbul vieții celeilalte.

Actul învierii lui Lazăr pare mai dificil decît celelalte învieri, căci Lazăr murise de patru zile și era îngropat. Sufletul, care mai întîrzie trei zile în preajma mortului, în acest caz pare să fi părăsit trupul. Poate de aceea înainte de a-l învia Iisus se roagă : **„Tată, îți mulțumesc că m-ai ascultat“**. Pe Dumnezeu nici nu trebuie să-l rogi căci știe ce vrei. Trebuie mai curînd să-i mulțumești ; e un semn că jertfa milei s-a transformat în jertfa laudei. Iisus se roagă însă și pentru ca mulțimea să creadă în puterea rugăciunii. **„După ce a zis aceste vorbe a strigat cu glas tare : Lazăre vino afară“**. A veni afară înseamnă a ieși din întuneric la lumnă ; pentru că aici „afară“ este Iisus. Strigătul lui e plin de putere ca să treacă peste prăpastia morții ca să facă să vibreze din nou viața. Strigătul este Cuvîntul divin care învie. Iisus poruncește apoi : **„Deslegați-l“**. Moartea este cea care leagă, care împietrește. Învierea redă omului libertatea. În cele din urmă Iisus i se adresează Mariei : **„Nu ți-am spus că dacă vei crede vei vedea slava lui Dumnezeu ?“** Învierea este o redeșteptare în lumina slavei cerești pe care a mediat-o moartea ca prag, ca poartă strîmtă. Iată cum moartea poate metamorfoza durerea în bucurie și slavă. Lacrimile omului cheamă roua cerului care vivifică.

Ca o încoronare a celor trei învieri relatate de Evanghelii, este întîlnirea lui Iisus cu **Moartea și Învierea sa.** Moarta este atroce și pentru el. Se roagă Tatălui s-l cruțe, dar cum știe că nu e posibil, se lasă în voia lui : **„Tată, dacă e cu putință, ia de la mine paharul acesta. Totuși, nu cum voiesc Eu, ci cum voiești Tu“** (Mt. 26—39). Chinul lui Iisus e profund uman, dar nu afectează duhul : **„Sufletul meu este cuprins de o întristare de moarte (...) duhul e într-adevăr plin de rivnă, dar carnea e neputincioasă“**. Trupul și sufletul suferă, spiritul însă năzuiește mai sus, **in excelsis**. Iată și aici o afirmare a prezenței celor trei lumi în microcosmosul uman : corpus-anima-spiritus. Important e ca suferința și moartea să fie primite în stare de veghe și rugăciunea, pentru că ispita adversarului e mare în aceste momente și e nevoie mai mult ca oricînd să întindem o scară spre cer. E ultima clipă în care mai avem libertatea și puterea s-o facem. Somnul apostolilor are aici un sens negativ, de lipsă de veghe.

Nu vom insista asupra Patimilor și Morții lui Iisus, în același timp tragice și exaltante. Nici asupra celor șapte strigăte ale lui Iisus pe cruce care vor trezi morții în iadul în care El va coborî după moarte. Suferința lui e atît de cumplită încît pentru o clipă Iisus pare să se îndoiască de mila lui Dumnezeu : **„Eli, Eli, Lama Sabactani“**. Dar ultimul lui cuvînt este **„Săvîrșitu-s-a“** (In. 19.30) ; semn al sfîrșitului pămîntesc, dar și al desăvîrșirii spirituale. Să mai spunem că în același timp în care Iisus coboară în infern, îi spune tîlharului din dreapta : **„Adevărat îți spun că astăzi vei fi cu mine în rai“** (Lc. 23.43). Lucrul e posibil doar în simultaneitate temporală și ubicuitate. Iisus depășise așadar starea umană. Moartea lui Iisus, ca și cele trei cruci, arată în fond trei modalități de supraviețuire a sufleului : în iad ca pedeapsă pentru păcate (tîlharul cel rău) ; în rai ca răsplată pentru pocăință (tîlharul cel bun) ; în Tată ca treaptă supremă a îndumnezeirii printr-o viață jertfită și transfigurată de iubire. Într-o clipă Iisus le parcurge și le epuizează pe toate.

Învierea propriu-zisă, opera Tatălui și a Sf. Duh, pentru integrarea Fiului în Sf. Treime, este un mister. De aceea ea nu e redată în Sf. Evanghelii. Vidul nu poate fi închipuit decît simbolic sub forma mormîntului gol. Iconografic, în tradiția ortodoxă, Învierea este pictată ca ieșirea lui Iisus din iad, cu Adam și Eva de mînă. Noul Adam îl mîntuie pe cel vechi. Iisus nu revine, ca ceilalți morți înviați de el, în trup, ci într-un corp glorios, duhovnicesc, așa cum o dovedesc „arătările“ lui după Înviere. **El nu mai e un om, ci un om îndumnezeit, care va fi învăluit de slava luminii increate. Tatăl i-a ascultat rugăciunea, și l-a proslăvit.** (In. 17.1).

*) **În L.lat. surgo-ere înseamnă și a răsări, și a sta drept.**

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

RADU TUDORAN

...alături de Ștefan Aug. Doinaș...

...și închinînd o cupă de șampanie cu Mircea Dinescu.

marian ilea

EMIGRANT LA PARIS

(fragment)

„Cînd fost io la școală lîngă Bistrița, cineva tot schimbat băncile acolo. Tot clasa fost de unguri, și nimeni nu observat asta numa'io care fost tare supărat și apoi asta enervat la mine, că io obișnuit cu o bancă, apoi alt fel, asta nemulțumit la mine. Degeaba!

Colegi ăștia, ce găsit aicea la Paris, zice la mine Augustin, ce vine de la szent Augustus. La mine chiamă în acte Attila da io nu supărat.

Apoi, cînd mers io la lucru, la autobază, de șofer, ori la șantieru de montaj, pățit la fel ca la școală, adică schimbat la mine dintr-o lună în alt lună, în alt loc. Obișnuit într-o parte, plecat și obișnuit în alt loc și iară plecat.

Ăștia persecutat la mine mult timp. La comisie, zis că nu.

Cînd venit revoluție io văzut lîngă securitate, la gard, un maior pe care cunoscut că fost porc și lovit cu un par, apoi speriat că omorît la el și io imediat fugit la Austria că fost liberat granițu. Nu rămas în Ungaria, că avut la mine frică că și aia comuniști. Stat și dormit două luni la bloc aflat în construcție. Lîngă Viena. Nu putut găsi mare lucru, iară nevasta scris la un **borat** la Graz că pot să întorc, că maior ăla trăiește, că numa cît avut spart căpățîn. Așa că io tors și angajat nu la Bistrița, angajat la Tîrgu—Mureș, iară, cînd cu năcazu de la români și unguri, io fost la autobază, și șofer de la români vrut merje cu mașina după țăran la sat, io dat la el cu manivela la căpățîn și lăsat poate omorît. Așa că plecat iară cu frica și ajuns cu încă: alt **borat** la Iugoslavia în oraș pitic lîngă Beograd.

Am vrut plecat că io este încă tînăr și om tînăr n-are ceva speranță acolo. De lucru am găsit la pietrărie cu zece dolari una zi, plus dat la noi de mîncat și sucuri, plus dat și bere sara, iară, de stat în baracă, fost cam găurit și cu multe șobolane. Fost tare greu la cioplit și cărat, da obișnuit și patron apreciat la mine.

După ce adunat cu **borat** bani io luat autobuz din Beograd la Munchen, că aranjat la mine unu ce fost sîrb și io dat la el cincizeci dolari. **Borat** care fost împreună rămas că, zice, **vreau merje la Austria. Io spus la el: Austria ros, de stat la Iugoslavia nem jo că prins a începe război.**

Pornit la Munchen cu sara, plin fost de sîrbi, io stat cu scaun lîngă arab de la Paris, care înțeles la mine nu mult, explicat la mine că are doi magazin, că face afaceri, io zis că dus la Paris după lucru, zis la mine să caut de ajung și dat adresa scris frumos la carton. La granit dat jos la el sîrbu, nu știu motiv, el făcut scandal, da dispărut din autobuz. Cu mine nu avut nimica.

La Germania nu interesat de pașaport și trecut. La Munchen cumpărat la gară suc, pită și cîrnat și plecat cu tren la Paris.

Patru luni io căutat arab care nu fost acasă. Io găsit apartament închis. Fost dus omu la insula de tratare ciolan. Avut noroc cu români aicea la gară. Toți ăia acuma dus în altă țară. Io făcut aicea bora,i buni: Nicșorean, Ciașcai, Liviu, altele la care io spus baiu și jurat că nu mai torc-napoi că fac moarte de om și io tare liniștit fost, așa că lucrat unde găsit, dormit patru **nap** în gară, al cincilea luat doi **borați** și dormit la hotel ieftin, după biserica din deal, unde poți spăla, curăța, dușa.

Ieri găsit și arabu care recunoscut la mine, suit la mașina luxos, și dus la magazin de suc, spus că marț viitor iau în primire servici. Fost la mine rușine de spus că n-am loc de pus căpățîn, așa că vinit aici la gară, unde foarte mulți cunoscut și unde nu fost rău la mine.

Io auzit la Bistrița că unguri aicea la Paris fost comunitate puternic, ajutat la tine da asta nu adevărat, la mine spus merji-napoi acasă, aici greu și rău. Mult minciun auzit io.

Noi care vinit aicea români și unguri, nu vinit de buiac și nu lăsăm pînă nu reușim. Nu putem toarce-napoi pîntru că asta de aici nu așa deștept ca noi și păcat nu merje bine.

Noi de la gară buni **borați** adică prietini, nu dușmani care făcut la năcaz nu bucurie."

În incinta **Gării de l'est**, cîteva mașini galbene, conduse de negri, fac curățenie La fiecare trecere rămîne o bandă lucioasă, umedă, curată. Echipa de muncitori lucrează la schele. Doi așează scîndurile într-un coș cu braț lung, mecanicul le ridică pînă sub boltă, brațul se apleacă mult, poți lua fără efort încărcătura, o poți așeza la îndemîna meșterilor.

La trei dimineața, se poate merge la linia șapte. Urci în vagoanele goale, dormi trei ceasuri și ajungi la triaj. Te întorci printre șine, patru kilometri. Grăbești pasul să prinzi ora mesei.

Recitatorul se apleacă într-un fel de reverență. Aruncă un pulover de lînă portocalie. Aduce cadouri. Cămăși de bumbac, în carouri.

A ieșit și luna. Pe bulevard, trec mașini ce luminează cu farurile treptele de lîngă intrare. A început aprovizionarea magazinelor cu marfă.

Recitatorul, înfofolit în palton, strigă, se vaită, înjură. Întreabă de ce oamenii albi nu au locuințe aicea. El e un negru pîrlit. Dacă îi mai prinde și mîine, e vai de ei...

Trece o pereche înlănțuită. Ascultîndu-l pe Augustin, pe toți i-a cuprins un soi de invidie inexplicabilă, profundă și bolnăvicioasă.

Ar fi fost vremea unui ceai fierbinte. Adrian se ridică din cinci în cinci minute. Îl supără rinichii. Ora la care nu umblă nimeni pe străzile din jurul gării. De cîteva ori, niște amăriți i-au întrebat dacă n-au țigări.

N—AU!

Augustin își amintește de un vecin de apartament ce-și căutase norocul ca mercenar pe undeva prin Belgia. Vorbește cu studentul. După cîteva luni de stat prin Africa de Sud, întors la bază, a trebuit să treacă hopul a două examene. L-a și trecut. Trimitea bani acasă. Soseau la banca din Bistrița. Scria. Vederile soseau la poșta din Bistrița. Așa a aflat toată fabrica de mobilă. Mai avea de dat un singur examen și apoi putea conduce opt sute de oameni. Avea bani. Era mai prost decît Augustin că scria și poezii. Fără băiatu ăla din Belgia, familia s-ar fi descurcat greu.

„Aicea nu contează cît ești de deștept, aicea îi de bază și cît noroc ai".

„Peste tot îi de bază norocu, baptistule".

„Unu s-o ascuns într-un vapor pîntru America. De fapt iel o zis că merje în lume și o ieșit după patru zile din magazie jigărit și rupt, că la ăia din navă le-o fost milă, l-o hrănit, l-o îmbrăcat, i-o dat de lucru și l-o ajutat să ajungă în port de unde să se descurce cu rămasu."

„Și moșu-meu o fost prin Belgia," zice Nicșoreanu. „De tînăr. O lucrat la o uzină de fier de l-o ars pe mînuri flama și apoi o rămas de pază. Cînd o dat să să întoarcă, n-o vrut să-l lase patronu, c-o prins a avea încredere în iel. O luat la bătrînețâ și pensie acolo."

Cerul se luminează dinspre linia ferată. Peste o jumătate de ceas, se poate intra în gară. Genți deschise. Hîrtie albă de împachetat. Slănină cu boia. Sandvișuri cu cîrnat. Dureri de stomac. Fermoare ce se deschid. Pîini lunguiețe proaspete. Mîini care rup. Salamul e bun la gust și sățios. Sticla cu coca-cola. Vinul ieftin și negru. Șunca proaspătă. Tăcerea. Cele zece cubulețe de unt. Mănîncă și cei de sub bolta gării de est.

La intrarea din dreapta, oprește o Toyota. Coboară un tînăr îmbrăcat în blugi. Lanțul gălbui îi atîrnă la buzunarul de la spate. Vorbește cu fata de pe scaunul mortului. Nu se înțeleg la preț. Fata își întinde un picior ce se prelinge pe parbriz și se oprește să mîngîie oglinda retrovizoare. Își arată sînul. Nu cad la învoială. Iese din camionetă, închide portiera cu grijă și ajunge pisicește în bulevard.

Pe treptele de lîngă intrarea în gară, se discută despre feluritele boli muierești.

Hîrtia unsuroasă ajunge la coș. N-au rămas nici măcar firimituri.

CERERE DE ACORDARE A AZILULUI POLITIC ÎN CAZUL NICȘOREANU ION VASILE CĂTRE COMISIA DE SPECIALITATE DE PE LÎNGĂ GUVERNUL FRANCEZ

Subsemnatul Nicșoreanu Ion Vasile, de douăzecișiopt de ani, născut și domiciliat **stabil** în comuna Desiștea, la numărul 369, mai sus de biserica din șes, sînt, dinspre tată, de credință baptistă, iar dinspre mamă greco-catolic, am o soră greco-catolică deoarece la noi partea bărbătească o urmat credința tatii.

Menționez că, în comună, ne știe lumea de greco-catolici și adresez prezenta comisiei de specialitate a dumneavoastră pentru a fi corect înțeleasă și tălmăcită unde arăt că am fost supusu unor persoane care m-au făcut să părăsesc țara.

Cu onoare, rog să binevoiți a mă lua în considerare pe mine și informațiile. Adică trebuie să arăt că, după revoluția română, cine o dorit s-o întors la credința lui, în Desiștea unde avem acuma două școli, două camere din școala veche o fost casa parohială greco-catolică și care desiștenii o vrut să le ocupe.

Arăt că avem de toate treispe săli de clasă, plus alte patru în școala veche. Și că, dacă s-ar fi lucrat în două schimburi, am fi avut cele două camere eliberate și obținute. Asta dacă ar fi fost bunăvoință.

Comisia dumneavoastră trebuie să mai știe că sînt în Desiștea copii care vin de la capăt de comună și că s-o motivat că, pe timp de iarnă nu-i poți pune să învețe în schimbu doi că-i scurtă ziua, dar puteau să vină de dimineață că nu era mare brînză. Pîntru obținerea claselor, adică a sălilor, n-ar fi trebuit să se pună piedici. Toate o fost minciuni care să împiedice oamenii să să manifeste în cultu lor liber.

Acuma Desiștea s-o împărțit ,pe motiv de credință, în două. Neamu meu o fost considerat greco-catolic așa că am cîștigat și noi dușmani.

Pîntru cine știe istoria Desiștei, ne-am înturnat iară ca la omienouăsutepatruzecișiopt cînd cultu s-o interzis de tot. Oare mergem către libertate, ori către închisori și teroare?

Tata, păduraru, o și zis în fața primăriei c-ar fi vremea să dispară minciuna și să fie clădită țara pe dreptate și libertate. Numa că s-o împotrivit pînă și o parte din dascăli.

Cum ieu am fost considerat greco-catolic, m-am lipit de credință și am ajutat cît am putut. Am mărs și am participat la rugăciuni afară în ger, ploaie și noroi. Am mărs să cerem la primărie să ni să elibereză casa parohială, da dăscălimea o băgat acolo păste noapte bănci, iară dimineața o ținut ore.

Îi perfect adevărat că, dacă am văzut ce să întîmplă, ne-am strîns mai mulți și am dorit să ocupăm clădirea. Am stat pînă la douăsprezece ceasuri să să gate cursurile, apoi pînă la treispe și tot n-o ieșit nici dascălii și nici copiii. Am pătruns ieu înăuntru și le-am zis că s-o terminat programu. O zis să-mi văd de ale mele că-s pocăit. Pînă la urmă o ieșit. Am fost șaptezăci de persoane care le-am făcut loc la prunci să treacă prin curte. Dăscălimea o răspîndit zvonu că noi i-am bătut pe prunci pe care nu i-am lăsat să treacă prin curte. Că noi i-am scos pe prunci pe fereși.

Oare, m-am întrebat ieu, dacă oamenii aceștia iș sălbatici, veniți din jungla Amazonului ori deșisteni ca noi. Dacă era cazu, să batem pe cineva, comisia dumneavoastră trebuie să știe că am fi bătut dăscălimea și nu pe amăriții aia mici. Un om cu mintea lucidă nu poate să creadă asemenea minciuni.

Și, la anchetă, n-o crezut nici procuratura.

Unii prunci puși de părinți și de dăscălime o venit de o declarat c-o fost loviți.

M-am întrebat, văzînd și știind că lumea merge înainte, copiii cresc, ajung la maturitate, ce vor spune despre acei dascăli care i-o învățat să mintă. N-ar trebui să-i scuipe în față? Și ar merita-o din plin. Cum pot, ieu acuma, să cred că oamenii cresc drepți, cinstiți, buni, democrați cu așa dăscălime?

După aia, în Desiștea, la o săptămînă, s-o făcut pancarte contra noastă și dăscălimea cu prunchii o manifestat pe drumu principal, de la cotu lui Hanzulovici pînă la fosta casa a baronului.

Preotul nost, și profesor de matematici, o fost scos din comună, scuipat și batjocorit de niște babe ortodoxe zălude și de niște prunci din tabăra adversară.

Așa ceva nu s-o mai întîmplat de cînd îi Desiștea. Nu s-o dat afară nici un țigan care o venit la noi, o fost miluit pîntru a putea viețui pîntre noi.

Declar pîntru comisia de pe lîngă guvernu democrat francez că în Desiștea s-o ajuns să să scoată oamenii afară din comună și că s-o pornit cu ură împotriva oamenilor cinstiți care poate nu peste mult i-or băga în închisori, foamete și umilință și or căuta să-i desființeză de pe fața pămîntului.

Mai cred și că Dumnezeu nu-i va ajuta.

Noi am avut preoți în Desiștea și buni și răi: pe părintele Artemiu din vechime, pe părintele Nucanu mai de către noi, pe alții care o condus comuna și la care le-am pupat mîna-n drum. Da acuma avem la partea ortodoxă pe Brici care și-o pus și fata lui să defileză cu o pancartă prin Desiștea.

Desiștenii o participat și la Alba-Iulia cînd o fost Unirea Ardealului cu țara. Cei bătrîni toți cunosc lucru ăsta.

Apoi dacă n-o mărs cu pancartele, într-o noapte o prins a unge cu căcat de vacă (să ierte comisia dumneavoastră realitatea asta) porțile dinspre drum. S-o nimerit și poarta noastă. Am găsit-o murdară și puturoasă că o spălat-o sorămea două zile și mai puțea și cînd m-am pornit ieu către străini.

Apoi cînd preotu greco-catolic o venit din Dragomirești, i-o ieșit pe dealul Cuherilor o grupare de babe și bărbați și l-o oprit de l-o întrebat dacă să-i taie gîtu ori roata de la bicicleță, iară cum dumnealui o zis că să facă ce doresc iei, ăia i-o tăiat roata de la bicicletă.

După cum poate să vadă comisia dumneavoastră, eu am fost persecutat pînă păste poate și n-am mai putut răbda. Mai fac mențiunea, că de profesie is pădurar, agricu tor și mecanic la mașini de făcut mobilă și mai rog a aproba posibilitatea de a mă stabili cu acte în regulă într-o țară democratică și liberă.

Cu aceasta închei cu rugămintea de a fi înțeles și faceți bine de iertați greșelile pe care le-am făcut dacă sînt.

SEMNĂTURA:
NICȘOREANU ION VASILE — PARIS

Din **Gare de l'est**, o stație cu metroul. Ieși pe o alee lungă umbrită de tei. Clădiri vechi de ambele părți, mașini mute, lanțuri nesfîrșite cu mișcări de melc, ceața vișinie ușor înecăcioasă, șoferi roșii de furie. Studentu s-a dus cu Augustin la spital. Acolo se mănîncă mai bine. Dincoace mai mult.

Pavajul acoperit cu frunze verzi, doar cîteva pete gălbui sau roșii în tegument.

Mobila se vinde direct în stradă.

În anumite puncte de trafic pietonal te strecori, împingi, te lași lovit, călcat pe pantofi. Altfel trece o grămadă de vreme. Se aud din mai multe părți sirenele salvărilor. Lumea fuge îmbrăcată în haine de lucru. Deloc elegantă.

Cînd dormi în gara de est, te simți dimineață de dimineață năclăit, lipicios. Mirosul ciorapilor trece dincolo de pantofi.

Clădirea se află lîngă magazinul de prezentare al firmei CITROEN. O hardughie ce aduce cu Academia de Studii Economice din București. Pe poarta din lemn masiv intră: colorați, mai puțin colorați, subțirei, grăsani, prost îmbrăcai, dirdiind, cu umeri aplecați.

Sălile mari, pentru două sute de persoane, nu sînt niciodată pline. Totul e pregătit. Curat. Din haine ies aburi. Undeva, în spatele meselor lungi șăpcuțele albe ale bucătarilor se mișcă repede. Se aud strigăte prietenești. De acolo vine căldura.

Ceai, cacao, lapte, brînză de vaci, unt, șuncă, pîine, dulceață și cîte două roșii de fiecare căciulă. Se poate cere supliment.

Baptistul își întinde picioarele pînă la scaunul opus. E bine. Înfulecă. Untul i se lipește de buza de sus. Seamănă cu o bucățică de vată. Încă de dimineață. Baptistul va scrie o vedere cu Turnul Eiffel și cu fîntînile din care șiroiește apa.

Dacă te grăbești, prinzi deschise încă două-trei stabilimente. Negrii mănîncă liniștiți, ordonați, aproape țărănește, galbenii se grăbesc și, de cum termină, se ridică să plece.

Toată suflarea știe să spună mulțumesc pe limba grăsanei simpatice de la intrare. Femeia îți dă o palmă prietenească la dos și te cheamă să mai vii.

Nimeni nu te întreabă de legitimație.

Lîngă albi te apucă greața. Rigiie, strigă, cer coniac Napoleon sau vin de Moselle.

Cîtiva bătrînei francezi cară cu sufertașele. Se mișcă repede. Seamănă cu popicele.

De cîte ori se deschide ușa, pătrunde aerul curat. Aburul se întinde pe tavan. Pe ziduri sînt montate difuzoare. Radioul emite muzică și știri. Nu ascultă nimeni. Muzica furculițelor și lingurilor ce lovesc cănile și farfuriile de tablă.

Fumatul interzis.

Baptistul s-a aranjat mai bine decît alții. Fumează chiar la ușa de la intrare și-i zîmbește Isabellei.

Pe o sută de metri, la stînga și la dreapta, trotuarul e plin de chiștoace.

Matinalii ocolesc partea aceea de stradă. Soarele se strecoară printre frunze. Va fi o zi frumoasă.

Baptistul va face astăzi, ca în fiecare zi, drumul pînă la primărie. Întîi va ajunge în Grande Banlieu. Cunoaște acolo o cismea unde poate să-și spele dedesubturile. La o margine. Lîngă un imaș. Cămașa și ciorapii se vor usca în două pungi de plastic.

Într-o noapte de plimbare pe lîngă Jardin du Luxemburg, a găsit haine curate. Într-un container. Le ține pentru ocazii speciale.

Baptistul se odihnește. Îl dor picioarele. Pipăie cu degetele mîinii drepte pachetul de țigări. Încă nu. Mai rămîne puțin. O ultimă gură de cacao cu lapte. Trece limba peste buza de jos. A observat o negresă cu părul cîrlionțat ce îl privește cu insistență. Părul ei seamănă cu o chefé. Are pe pantaloni cîteva frunze cavesinoase frumos desenate.

De afară se aude un claxon puternic.

„Îi mai ușor de mers înainte decît înapoi," zice Baptistul aprinzîndu-și țigara. „Asta-i clar!"

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE EFESENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 1
Salutare. Binecuvântări duhovnicești întru Hristos. Rugăciunea lui Pavel

1 Pavel, apostol al lui Iisus Hristos, prin voia lui Dumnezeu, către sfinții și credincioșii întru Hristos Iisus care sunt în Efes,
2 har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Iisus Hristos!
3 Binecuvântat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel Ce întru Hristos ne-a binecuvântat întru cele cerești cu toată binecuvântarea duhovnicească.[1]
4 Într'acest chip ne-a și ales întru El mai;nainte de întemeierea lumii, pentru ca'ntru iubire să fim în fața Lui sfinți și fără prihană[2],
5 mai dinainte rânduindu-ne ca, după buna socotință a voii Sale, întru El prin Iisus Hristos să ne înfieze
6 spre lauda slavei harului Său cu care ne-a dăruit întru Cel-Iubit[3].
7 Întru Acesta, prin sângele Său, avem noi răscumpărarea și iertarea păcatelor, după bogăția harului Său
8 pe care pentru noi l-a făcut să prisosească întru toată înțelepciunea și priceperea[4]
9 El ne-a făcut cunoscută taina voii Sale pe care, potrivit bunăvoinței Lui, mai dinainte întru Sine o plănuise[5]
10 spre buna rânduială a plinirii vremilor: toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, să fie iarăși adunate întru Hristos[6]; în El,
11 întru Care și nouă mai dinainte ni s'a rânduit o moștenire, potrivit cu planul Celui Ce pe toate le lucrează după sfatul voii Sale,
12 pentru ca noi, cei ce mai dinainte am nădăjduit întru Hristos, să fim spre lauda slavei Sale[7].
13 Întru El de asemenea și voi, după ce ați auzit cuvântul adevărului, Evanghelia mântuirii voastre, și după ce ați crezut în El, ați fost pecetluiți cu Duhul cel Sfânt al făgăduinței[8]
14 — arvuna moștenirii noastre —, în vederea răscumpărării celor dobândiți[9], spre lauda slavei Sale[10].
15 Iată de ce și eu, auzind de credința voastră în Domnul Iisus și de iubirea voastră cea către toți sfinții,
16 nu încetez să mulțumesc pentru voi, pomenindu-vă în rugăciunile mele,,
17 pentru ca Dumnezeul Domnului nostru Iisus Hristos, Tatăl slavei, să vă dea vouă duh de înțelepciune și de descoperire spre cunoașterea Lui;
18 și să vă lumineze ochii inimii, pentru ca voi să pricepeți care este nădejdea la care El v'a chemat, care este bogăția slavei moștenirii Lui întru cei sfinți[11]
19 și cât de covârșitoare este mărimea puterii Sale întru noi, cei ce credem, potrivit cu puterea lucrătoare a tăriei Lui
20 pe care El a făcut-o să lucreze în Hristos, sculându-L din morți și așezându-L de-a dreapta Sa întru cele cerești,
21 mai presus decât toată Începătoria și Stăpânia și Puterea și Domnia[12] și decât tot numele ce se numește, nu numai în veacul acesta, ci și în cel viitor,
22 și pe toate I Le-a supus sub picioare și pe El L-a dat peste toate Cap Bisericii
23 care este trupul Său, plinătatea Celui Ce pe toate întru toți le plinește.

CAPITOLUL 2
De la moarte la viață. Una întru Hristos

1 Iar pe voi, care erați morți prin greșalele și prin păcatele voastre
2 în care ați umblat cândva după dumnezeul acestei lumi[13], după stăpânitorul puterilor văzduhului[14], adică duhul care lucrează acum în fiii neascultării[15]...
3 Între ei am petrecut și noi toți[16] odinioară după poftele trupului nostru, făcând voile trupului și pe ale simțurilor, și astfel din fire eram fiii mâniei[17] ca și ceilalți.
4 Dar Dumnezeu, bogat fiind în milă, pentru multa Sa iubire cu care ne-a iubit
5 pe noi, cei ce eram morți prin greșalele noastre, ne-a făcut vii împreună cu Hristos — prin har sunteți mântuiți! —
7 Pentru ca'n veacurile viitoare să arate covîrșitoarea bogăție a harului Său, prin bunătatea Sa față de noi întru Hristos Iisus.
6 și împreună cu El ne-a sculat și ne-a făcut să ședem întru cele cerești întru Hristos Iisus,
8 Căci în har sunteți mântuiți prin credință; iar aceasta nu-i de la voi: e darul lui Dumnezeu;
9 nu din fapte, pentru ca nimeni să nu se laude.
10 Fiindcă a Lui făptură suntem, ziditi în Hristos Iisus spre fapte bune pe care Dumnezeu mai dinainte le-a gătit pentru ca noi să umblăm întru ele[18].
11 De aceea, aduceți-vă aminte că odinioară voi, păgânii cu trupul, numiți „Netăiere'mprejur" de către cei numiți „Tăiere'mprejur" — făcută de mână în trup —
12 în vremea aceea erați fără Hristos, înstrăinați de cetățenia lui Israel și străini de așezămintele făgăduinței, lipsiți de nădejde, și fără de Dumnezeu în lume.
13 Dar acum, întru Hristos Iisus, voi care altădată erați **departe**, ați devenit **aproape** prin sângele lui Hristos.
14 Căci El este pacea noastră, El, Care'n trupul Său a făcut din cele două (lumi)[19] una, adică a surpat peretele cel din mijloc al despărțirii — ura —
15 desființând Legea poruncilor în opreliștile[20] ei, pentru ca să-i clădească'ntru Sine pe cei doi într'un singur om nou, făcând pace,
16 și prin cruce, omorînd în ea ura, să-i împace cu Dumnezeu pe amândoi uniți într'un singur trup,
17 Și, venind, a binevestit pace vouă celor de departe și pace celor de aproape;
18 că prin El și unii și alții într'un singur Duh avem calea deschisă spre Tatăl[21].
19 Prin urmare, voi nu mai sunteți străini și nici venetici, ci, sunteți concetățeni ai sfinților și casnici ai lui Dumnezeu,
20 ziditi pe temelia apostolilor și a profeților piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos,
21 întru Care toată zidirea, bine'ncheiată laolaltă, crește spre a fi locaș sfânt întru Domnul;
22 întru El sunteți și voi ziditi împreună, spre a fi locaș al lui Dumnezeu întru Duhul.

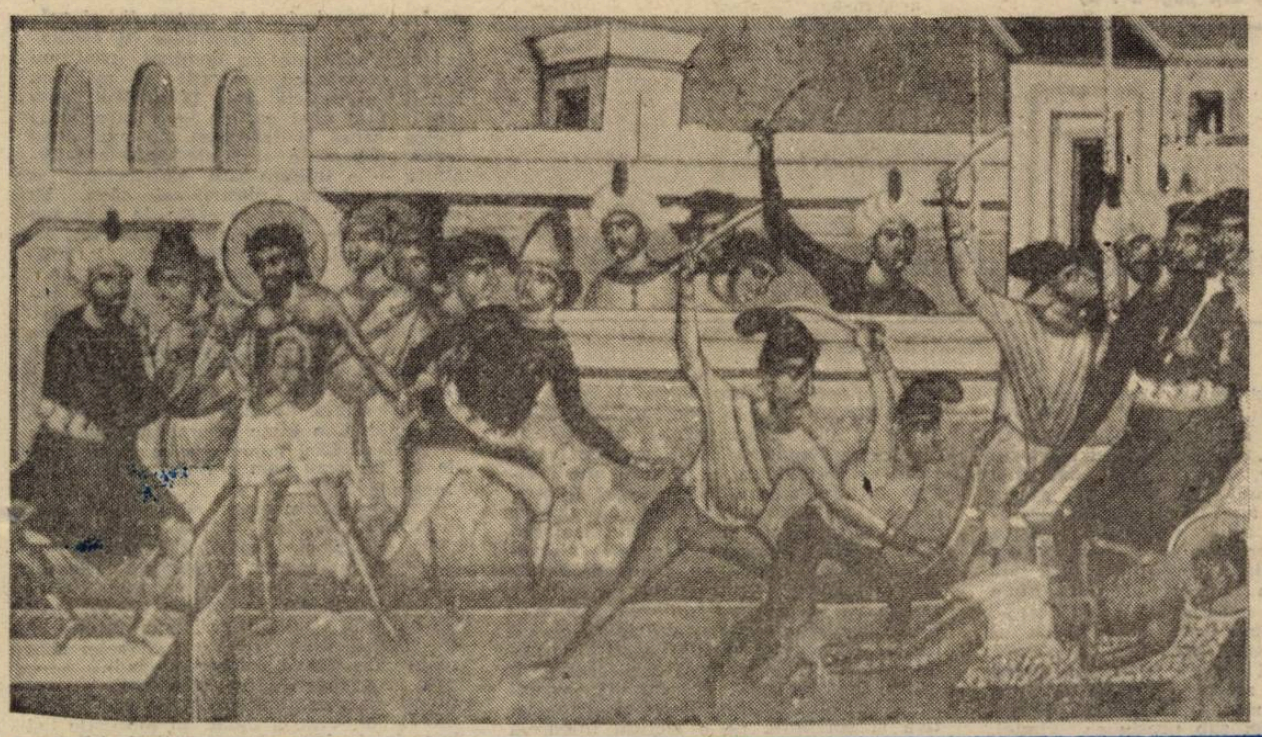

---

[1] În textul original, versetele 3—14 alcătuiesc o singură frază foarte lungă, o perioadă cu multe complicații sintactice, inaccesibilă cititorului modern. Urmând exemplul unor traducători străini și români (printre care și Galation-Radu), textul de față segmentează perioada în câteva fraze, asigurând totodată unitatea și succesiunea ideilor (vezi notele imediat următoare).

[2] Rațiunea și finalitatea creației: ne-am născut din iubirea lui Dumnezeu spre a ne desăvârși în aceeași iubire.

[3] Calea spre desăvârșire: prin unirea noastră cu — și întru — Hristos, noi devenim fii ai lui Dumnezeu, ca frați mai mici ai unicului Său Fiu (vezi Rm 8,29).

[4] Mijlocul desăvârșirii și mântuirii noastre: pogorât în istorie, Fiul lui Dumnezeu ne răscumpără prin jertfa Sa pe cruce.

[5] Planul inițial și intim al lui Dumnezeu ne-a fost descoperit prin revelație (vezi și Rm 16,25).

[6] Plinirea vremilor: vezi Ga 4,4. Purceasă din Hristos („prin Carele toate s'au făcut"), întreaga creație se va regăsi întru El.

[7] Poporul lui Israel căruia îi aparține și Pavel (pluralul „noi") este primul și cel mai important moștenitor al făgăduinței lui Dumnezeu, întru pregătirea celorlalte neamuri.

[8] Întru același Hristos sunt chemați și păgânii la mântuirea pe care Duhul Sfânt o certifică și o garantează.

[9] Celor câștigați de Dumnezeu cu prețul sângelui Fiului Său; celor intrați în posesia lui Dumnezeu.

[10] Gândirea trinitară a lui Pavel folosește în acest pasaj de trei ori sintagma „spre lauda slavei Sale": în v. 6, la adresa Tatălui; în v. 12, la adresa Fiului; în v. 14, la aceea a Sfântului Duh.

[11] Despre „sfinți" vezi nota de la Rm 1,7.

[12] Accentul textului cade nu pe enumerarea puterilor cerești, indiferent care le-ar fi numele și rangul, ci pe faptul că toate îi sunt subordonate lui Iisus Hristos.

[13] Aioon (eon) în accepția antică: entitate divină, zeitate. Pentru „dumnezeul acestei lumi" vezi 2 Co 4,4 și nota

[14] Satana, în vechea mentalitate iudaică, spațiul dintre pământ și cer era imperiul diavolului.

[15] Urmașii nemântuiți ai protopărinților Adam și Eva care se mențin în stare de răzvrătire împotriva poruncilor lui Dumnezeu. Frază rămasă în suspensie.

[16] Noi, Iudeii.

[17] Fiii mâniei lui Dumnezeu; vezi și Rm 1,18.

[18] Credința (v. 8) e o virtute teologică (vezi *1* Co 13,13 nota), dăruită de Dumnezeu, dar ea nu lucrează singură, ci însoțită de fapta bună (vezi Iac 2,26), toate făcând parte din planul inițial al lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră.

[19] Lumea iudaică și cea păgână, a căror principală relație reciprocă o constituia ura.

[20] Literal: dispozițiile (restrictive); prescripțiile formale și riguroase care-i făceau imposibilă respectarea integrală.

[21] Verset care exprimă, o dată mai mult, gândirea trinitară a lui Pavel.

eseu

Infern și Neant

Comuniștii au avut plăcerea reducționismului. Ei au redus totul pentru a vulgariza totul. Ei au aplatizat tot ceea ce le depășea înțelegerea. Experiența transcendentală e un exemplu nimerit. Dacă ne amintim că ea s-a petrecut cu doi ani după declanșarea fenomenului sindical Solidaritatea din Polonia ne e lesne să înțelegem că tot aparatul de represiune a văzut în transcendentali un fel de sindicaliști oculți care puneau la cale răzmerița populației pe căile subversive ale psihismului incitat. Acum un deceniu experiența transcendentală a demonstrat limpede că într-un regim hiper-totalitar nimic nu trebuie să scape de sub control. Și în primul rînd mișcările sufletului. Comuniștii au avut mereu ac de cojocul protestelor vizibile. Ceea ce i-a neliniștit însă a fost planul ascuns al gîndirii. Reprimîndu-i pe transcendentali au dovedit că mina revoluției nu se întinde numai în exterior, ci și în interior. Cînd Lunacearski îi spunea lui Lenin că omul trebuie distrus în intimitatea sa el se referea atît la viața particulară a omului dar și la lăuntricul acestuia, acolo unde refugiul cu greu poate fi violat. Ne amintim că în anii cincizeci în România a cunoscut o largă răspîndire mișcarea spirituală : **Rugul aprins** (le buisson ardent). Inițiatorul ei, poetul și monahul isihast de mai tîrziu, Sandu Tudor, a fost o figură remarcabilă care, după ani de rătăcire prin cultură și viața laică, și-a găsit pînă la urmă rostul în dăruirea rugăciunii neîntrerupte. În 1959 represaliile securității împotriva acestei mișcări spirituale au fost cumplite. Mulți adepți au primit condamnări grele, însuși Sandu Tudor căpătînd 25 de ani de muncă silnică, murind în temniță la Aiud. Interesant este faptul că în procesul intentat lor, procurorul a formulat acuzarea luînd lucrurile ad-literam. „Aha, voiați să ne dați foc, bandiților !" Tendința reducționistă este evidentă. Așadar, orientarea pur spirituală a acelei mișcări a fost samavolnic deturnată într-un concret limitat, sensul adevărat fiind tălmăcit după înțelesul primar al tuturor celor care judecau strict epidermic și se supuneau doctrinei coercitiv materialiste. Aici se află însă toată puterea comuniștilor : într-un pat al lui Procust unde siluesc virginitatea reverberantă a cuvintelor. Aceasta și este legea infernului : nici un termen să nu aibă deschidere conotativă ; denumirile să fixeze precis obiectele vizate. E amuzant totuși că baza unei ideologii sufocate de abstracțiuni fără acoperire o formează de fapt relația rudimentară semnificat-semnificant. Mișcarea spirituală **Rugul aprins** din anii cincizeci, ca și experiența transcendentală din anii optzeci, au căzut victime unei asemenea mentalități. Mai clar spus, în infern nimic nu poate fi gratuit, nimic nu are drept să existe în sfere înalte, ideale. În infern cuvintele sînt făcute să ucidă și să fie ucise. Simbolul devine de neînțeles într-un spațiu unde totul este interpretat în litera cărnii fără nici cea mai mică îngăduință pentru ieșirea dintr-o asemenea concretețe. Această situație e descrisă excelent de două personaje din **Doctor Jivago**, care, în finalul cărții, poartă o discuție revelatoare despre mizeria stagnării de tip stalinist : „Așa s-a întîmplat de multe ori de-a lungul istoriei. Un lucru conceput în nobilă și ideală stare de grație devine vulgar și material. Așa a apărut Roma după Grecia, așa a ieșit revoluția rusă după iluminismul rus. De exemplu, acest vers al lui Blok, **noi copiii anilor groaznici ai Rusiei.** Se vede imediat diferența de perioadă. De astă dată, cînd a spus ce a spus, vorbea la figurat, metaforic. Copiii nu erau copii, ci fiii, moștenitorii intelectualității iar teroarea nu era groaznică, ci apocaliptică. Acum sensul figurat a devenit real, copiii sînt copii și teroarea e groaznică. Asta e diferența. „Acest lung fragment este o excelentă introducere în doctrina comunistă. Nu atît omogenizarea, termen folosit deseori de propaganda de partid, cît nivelarea a fost obsesia lor secretă pe care au pus-o în practică cum s-au priceput mai bine. Astfel, uciderea cuvintelor și captivitatea lor într-o unilateralitate denominativă a fost una din cele mai eficiente căi de realizare a acestui proiect. Sensul figurat a devenit real. Pasternak a demascat uluitor această tendință. Exemplele din societatea noastră postbelică dovedesc același lucru.

Problema însă mai comportă un aspect. Fiindcă aici în domeniul lingvistic și literar lucrurile nu pot sta atît de simplu ca într-o pușcărie ordinară. În toată samavolnicia comunistă putem descifra și o tendință, inconștientă firește, de ordin spiritual. Ea este orientată împotriva gratuității culturale. Felul în care comuniștii au ținut să identifice într-un cuvînt efectul concret, palpabil, arată că ei n-au suferit niciodată metaforele, figurile de stil. Ei au văzut în metafore niște dușmani de clasă pe care i-au pus la zid. Astfel, în mișcarea spirituală **Rugul aprins** au deslușit pericolul concret al focului. Se întîmplă un fenomen foarte interesant. Contraspiritualul ajunge să servească spiritualul conform vechiului principiu, acela că extremele se întîlnesc. „Rugul aprins" nu a fost o metaforă, o figură de stil, așa cum unii oameni de cultură agnostici au fost înclinați s-o accepte. Această mișcare a fost vehiculul unui simbol religios de maxim impact care, în timp, și-a probat forța transfiguratorie asupra celor care au crezut în el. Așadar, în măsura în care societatea occidentală e o societate abulic-inconștientă, răsfățată de propriul standard, de felul ei de viață cultural-epicureic, societatea comunistă a fost o societate barbară, primitivă, obsedată de ideea că numai materia contează și există iar moștenirile mai intelectuale trebuie reduse la o înțelegere primară. În scrisoarea adresată lui Constantin Noica din **Istorie și Utopie**, Emil Cioran delimitează categoric Occidentul și Răsăritul. Occidentul este un deșert al devitalizării, al pustietății și indiferenței, un belșug al gratuității. Occidentul e orizontala pe care o parcurgem zilnic fără a avea nici conștiința Genezei, nici presimțirea Eschatonului. Occidentul e o imensă ratare. Dar atunci ce e Răsăritul comunizat ? De pildă, în Occident o mișcare spirituală de genul **Rugului aprins** ar fi fost poate trecută cu vederea. Agenții marilor finanțe, ca și gradații Interpolului puțin s-ar fi sinchisit de niște intelectuali sau niște ecleziaști care practică rugăciunea inimii. Dar comuniștii tenebroși și panicați au identificat în această mișcare un veritabil complot statal. Sensul figurat a devenit concret. Gestul cultural a fost echivalat unei somări armate. Numai că această practică a rugăciunii inimii nu era cîtuși de puțin gratuită. Într-un fel, ea a fost echivalentă cu prezența unui glonte pe țeavă. Sfinții nu se roagă numai ca lumea să fie salvată, sfinții se roagă ca lumea să fie și pedepsită. Dar o asemenea pedeapsă combinată cu salvarea este strict de ordin sacru, spiritual și nu poate avea nici o legătură cu focul unei arme. Paradoxal, comuniștii au simțit că e vorba de un pericol fără să poată înțelege însă că acest pericol nu e de natură material-profană și că **Rugul aprins** nu înseamnă incendiere. Se observă deci simetria inversă.

Dacă o mișcare autentic spirituală transcende cultura și înfioară întregul univers, o doctrină barbară caută să descopere în ea sensul materialist al acțiunii. Și atunci întreb : ce e valabil ? Considerînd ideea simplă metaforă s-o ignori sau s-o pui la zid ? Oare suprimarea ideii nu e sinonimă cu validarea ei spirituală ? Cu precizarea că această validare nu se realizează normal, pe calea atașamentului religios-metafizic ci invers, **anormal** pe calea celui mai agresiv ateism. Dar, cum spuneam anterior, extremele se ating, nu-i așa ?

Nu am vrut prin ceea ce am scris să fac o pledoarie sui-generis în favoarea comunismului. Dimpotrivă. Dar inspirat de textul cioranesc am alunecat pe firul unor speculații, cred, nu lipsite de temei. Încotro mergem acum ? Spre indiferență, spre gratuitate, spre ceea ce Cioran denunța încă din anii cincizeci, spre neantul metaforelor ? Cultura fără spirit este ca pîinea fără duh. Dacă Sandu Tudor a murit în închisoare, așa cum au murit atîția oameni de credință, aceasta dovedește că aprobierea lor de stele și de zei a fost adevărată. Caliban te strivește dacă ai îndrăznit să urci muntele ideii. Caliban nu te bagă în seamă dacă ai fost simplu turist doctorand. Dar Caliban moare dacă o țară întreagă știe să răstoarne trista navă a amurgului. Poate aceasta și este sensul spiritual al Solidarității.

Dan Stanca

PS Sînt conștient că acest articol va trezi o serie de proteste. Într-o perioadă cînd ținem morțiș să ne lecuim de misticism și fundamentalism, a afirma că spiritul este mai degrabă transcendent decît imanent culturii este un lucru pe care puțini îl acceptă. Teoria potrivit căreia „nu intrăm în Europa" fiindcă alături de troglodiții politici de ieri mai sînt și cîțiva intelectuali care fac elogiul unei Românii ortodoxist-tradiționale cîștigă tot mai mult teren. Dar planurile nu trebuie încurcate. Una este Europa democratică, alta este gîndirea atemporală. Dacă propaganda este infern iar universitatea neant atunci amîndouă pot fi transfigurate într-un singur sens. Deoarece Paradisul nu este altceva decît primirea cuvîntului ca miracol.

haiku

Rază de soare
în spatele oglinzii —
lumină a neantului

GLOSSĂ

Motivele pentru care nu facem nimic însuflețesc tot ceea ce nu facem, astfel că nimicul ne apare în scurt timp o grădină înfloritoare în care ne plimbăm cu voluptăți palpabile. Motivația, oricît de anapoda, naște obiectul. E vorba de un obiect al dorinței semiîngropate de a te pierde în hățișurile entropiei, de a vegeta de-a lungul malurilor iluzorii ale unui fluviu care ar curge tăcut înspre izvoare, scutindu-te de oboseala de a da piept cu progresia timpului, și inspirîndu-ți scurte episoade dintr-o copilărie tot mai actualizată.

Multitudinea de teancuri : cărți, reviste, dosare, hîrtii care mi-au invadat literalmente casa, și pe care mi-e greu și să le triez, și să le arunc, din motive diverse, uneori antagonice; mă dumirește că memoria — ca apanaj al vîrstei — e un lucru cumplit. Să vrei să păstrezi atîtea, invocînd **faptul că sînt ale tale**, e poate prima dovadă a disoluției entropice.

Broasca țestoasă nu poate păstra în carapace decît strictul necesar, și poate de-aici longevitatea sa. Omul care **posedă** spații tot mai vaste, își încarcă memoria și-ntreaga sensibilitate cu vegetația obiectuală a acestor spații, îndreptîndu-se cu pași vertiginoși spre inevitabila implozie.

Proliferarea monstruoasă de obiecte, spații, situații, schimburi, interdependențe a civilizației noastre ce-nseamnă altceva decît pactizarea tacită cu idealurile entropiei ? Entropia nu acționează decît în natură, spun savanții, de parcă cineva ar fi făcut un gard care să despartă natura de civilizație ori de altceva. De altfel, odată cu anexarea spațiilor cosmice (în care acum se produc deja medicamente, substanțe rare, poate arme sofisticate), poate omul să mai spună că nu acționează în natură ? (Că acționează împotriva ei, e altceva !)

Constantin Abăluță

(Urmare din pag. a 7-a)

In memoriam Radu Tudoran

tura rapidă a secvențelor, patetismul destinelor, implantul de figuri și situații concret-istorice etc. O spune autorul în ultimul volum **„neputînd să fiu martorul tuturor faptelor, și mai ales al mai multora deodată, am spus mai întîi ce-am văzut cu ochii, apoi am continuat, necronologic, ce-am aflat pe urmă..."** Dacă primele trei panouri ale ciclului **(Casa domnului Alcibiade, Retragerea fără torțe** și **Ieșirea la mare** se susțin printr-o solidă țesătură narativă și o mai calmă pătrundere a lumii evocate : copilăria și adolescența eroului, volumele din urmă trădează un fel de precipitare, o grabă ce sacrifică și rezumă, desenul epic și tipologic fiind mai sumare. Vroia prozatorul să încheie, sub presiunea vîrstei, tabloul ? Slăbiseră energia și vigoarea lui epică ? Sau se repetă experiența consumată odinioară în creația lui C. Stere, a cărui grafică descendentă îl făcea pe G. Călinescu să se întrebe dacă **memorialistul** nu și-a trădat vocația optînd pentru forma **romanului ?** Oricum, de la **Orașul cu fete sărace** la **O sută una loviturI de tun**, trecînd prin superbele memoriale de călătorie **Oglinda retrovizoare** și **La Nord de noi înșine**, Radu Tudoran lasă o operă omogenă, armonios alcătuită, al cărei timbru nu e niciodată calp și căreia, încă și încă critica noastră i-a rămas atît de vinovat datoare ! De la o formulare călinesciană, grăbită, pe cît de sumară și superficială pe atîta de nedreaptă, pînă la situarea scriitorului, în critica mai recentă, în familia prozei „exotice" și „populare" o exegeză obiectivă să sprijinită pe o lectură integrală s-a lăsat mereu așteptată. Cred că Radu Tudoran o spera în sinea lui, dar discreția, modestia și **sportivitatea** exemplară ce l-au caracterizat îi opreau fie și scăparea unei aluzii. Civilitatea și cordialitatea zîmbitoare au dominat continuu relațiile sale cu confrații și, mai cu seamă, cu criticii. Abia la capătul (presimțit ?) al unei cariere — a cărei strălucire, șansă și succese nu excludeau truda, decepțiile și poate suferințe nestiute — o tulburătoare mărturisire e pusă în cadrul ultimei sale cărți. Ea sună astfel : **„Luați o carte de cinci sau șase sute de pagini, citiți începutul, cîteva rînduri, apoi săriți tocmai la ultimele, sub care scrie FINE. Atunci, chiar fără să știți ce se întîmplă în cuprinsul cărții, gîndiți-vă că numai să scrii cu mîna atîtea pagini, și nu din mintea ta, ci la dictarea altei persoane, este o muncă istovitoare, și nu doar fizică (...) Dar atunci ce muncă i s-a cerut celui care a scris-o, pornind din neant, ca să construiască o lume necunoscută nici de el însuși ? Căci lumea din carte se naște la fel de greu cum s-a născut odată lumea adevărată..."**

Cuvinte testamentare, adresate nu doar cititorului de rînd, și nici măcar doar nouă, criticilor datornici, dar menite să tintească mai departe, către un prezent degradat, unde creatorul autentic, scriitor și artist, e marginalizat și disprețuit de parvenitii noii puteri, cum fusese și de analfabeții atotputernici ai celei abia răsturnate (adică **întoarse** doar !).

Ni le spunea, ca un avertisment, cel plecat cu aceeași discreție cu care o jumătate de veac a creat, în modestie și bucurie, în lumea noastră ticăloșită. Lăsîndu-ne în dar, cu firescul marilor artiști, **lumea lui.**

Un timp al sculpturii

În ciuda tuturor aparențelor și vicisitudinilor, românii sînt martori ai unuia dintre cele mai fascinante episoade din istoria spiritualității lor. Lapidar formulat, acest segment s-ar putea numi : „un timp al sculpturii". O realitate care nu ține de foame, nici de cald, nu aduce împăcare socială și nici înțelepciune puterii, dar care este foarte evidentă în dimensiunea, splendoarea și autenticitatea ei.

Prezența ei se insinuează de mai mulți ani, cu discreție și persuasiune, în viața noastră în termenii cei mai concreți cu putință ; **rostirea artistică** își află sălaș în materia rezonantă a marmurei, bronzului, lemnului... La acest concert de soliști se succed, iată, generații de creatori, pentru care mizeria existențială nu-i un obstacol în calea împlinirilor artistice. La Veneția sau Osaka doi dintre acești martiri ai dălții și buceardei au trimis (numai ei știu cum și cu ce sacrificii) lucrări durate în materiale umile, aflate la îndemînă — lemn de foc sau lamele de parchet ! Geniul lor inventiv urma dictonului : „nevoia învață" și din lipsuri și suferințe plămada căutărilor lor s-a umplut de harul divin, aidoma ființei schimnicilor isihaști din pustiile ascete.

Ce ne face să emitem asemena considerații ? Faptul că dramele ignoranței și ale indiferenței ucigașe nu au putut stinge vigoarea creativă a acestui popor, iar valorile nu vor conteni a se naște, chiar și într-o iesle părăsită ! Ele vor dăinui, fie vă vrem ori nu vrem noi astăzi, și se vor adresa semenilor într-un fel ce pare a sfida orice potrivnicie. Priviți cele peste 50 de sculpturi de talie mică și mijlocie pe care le găzduiește Galeria „Apollo", într-un efort de asumare responsabilă și calificată a funcției de propagare în conștiința publicului a unei oferte artistice remarcabile aparținînd exclusiv sculptorilor contemporani din toate generațiile. Acțiune eminent organizată de compartimentul de specialitate al UAP, cu concursul generos al galeriei amintite, care introduce cu acest prilej, în mod explicit, practica licitației deschise și imediate cu toate lucrările cuprinse în spațiul expozițional , conform unei cotații libere negociate cu artistul.

Pozitivă este în expoziția de la „Apollo" subordonarea tematică a lucrărilor, miza unică propusă fiind **„corpul uman"**, ceea ce amplifică caracterul concurent al variantelor expuse, remarcabila diversitate stilistică, pluralitatea viziunilor plastice și forța expresivă a compozițiilor, ce oferă, în concentrat, imaginea exemplară a unei pleiade de sculptori, cu care puține țări din lume se pot mîndri astăzi.

Este greu să intrăm într-o analiză de detaliu a lucrărilor expuse. Sînt grupat la „Apollo" 50 de personalități distincte ale sculpturii noastre contemporane, majoritatea activînd în București, care, pornind de la „citatul" etern al formei umane — ce ilustrează în istoria artei universale conceptul de armonie și echilibru — compun o varietate de ipostaze plastice ale aceluiași modul formal. Sînt tălmăciri ce nu anulează, prin tenta pronunțat modernă, lecția proporției davinciene, dar care îmbogățesc posibilitățile expresive prin insolitul compoziției. Personajul uman este pus în diferite contexte ambientale, ori atitudinale, ce-i definesc apartenența inconfundabilă la un anume spațiu existențial, spiritual și temporal. Creațiile de la „Apollo" au o prestanță expresivă aflată dincolo de rigorile decorativismului convențional. Viziunea plastică particulară a majorității lucrărilor indică o liberă mișcare a interpretării formei, dar și o subordonare a ei față de complexul de trăiri și de reacție civică pe care

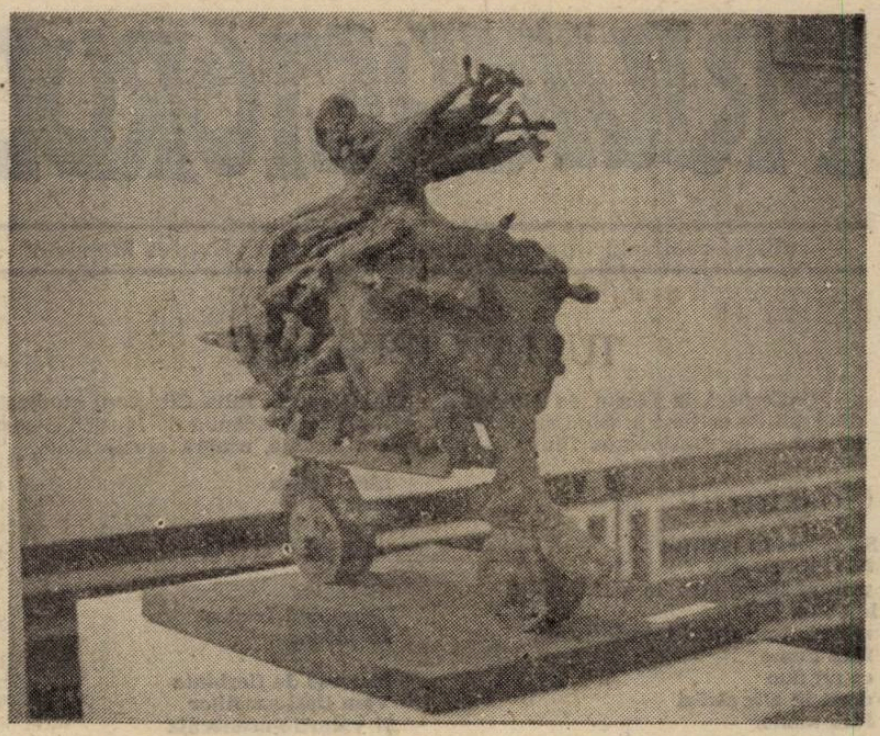

IOAN BOLBOREA

artistul le convertește plastic conform codurilor stilistice și estetice însușite. Sînt în expoziție lucrări concepute în în spirit clasic (Bolea, Platon, Boștină, Chifu), altele, în forme evocînd unele tendințe majore ale sculpturii universale moderne (Balogh, Marcu, Deac-Bistrița, Călinești, Rădulescu, Dămăceanu, S. Moldovan), altele, în sublimări expresive de tip totemic ori în versiuni constructive de avangardă (V. Ivan, Alf. Dumitriu, Ceară, Bolborea, Contraș, Mîndrescu, Roman, Tepșan, Cujbă, Iacob). Toate își așteaptă clipa intrării în for, proiecția monumentală pe care o merită. Nu sînt resurse, nu sînt cumpărători. Statul și marile instanțe publice ale administrației nu mai fac de mult comenzi, societatea civilă este în suferință, reține asemenea manifestări doar cu titlul de inventar în așteptarea unor vremuri mai bune, în timp ce artiștii noștri mor de foame cu capodoperele în brațe. Pînă cînd va intra pe rol în Parlament o lege a sponsorizării protejate (printr-un sistem de reduceri impozitare care să stimuleze investitorii în sfera socială, culturală și artistică), așa cum funcționează, profitabil pentru artiști și pentru societate, în mai toate țările civilizate, ne mulțumim cu privitul și gratulările consolatoare adresate acestor nefericiți maeștri. De n-ar fi, sporadice (atunci cînd reușesc, miraculos, să iasă pe piața internațională), recunoașterile valorice din marile agore artistice ale planetei, am crede că ceea ce vedem și ceea ce prețuim aici este fructul unui delir colectiv. Dar sculptura românească există cu adevărat și are astăzi forța de a-și rosti răspicat destinul unic și strălucitor.

A fost un timp, îndelung, cînd în sărăcia lor românii nu au contenit să înalțe la răspîntii **troițe**. Acum vocația lor creatoare și atît de încărcată de spirit are exponenți numeroși, calificați și înzestrați. Cu fructele măiestrei lor strădanii și cu bunăvoința noastră de a le recunoaște harul și rîvna creatoare, satele și orașele noastre ar arăta mai frumoase, drumurile și răscrucile țării mai puțin aspre și, oricum, mai aproape de ceea ce noi înșine socotim că sîntem !

Corneliu Antim

De ziua Sfintei Cecilia

Printr-o frumoasă coincidență, de ziua Sf. Cecilia, patroana muzicii, citiva fericiți studenți ai Academiei de muzică intrau în posesia unor premii de invidiat, oferite, la finele ediției a doua a Concursului Național „Mihail Jora". În sala de concerte „George Enescu" a Academiei de muzică din București, muzicolog dr. Grigore Constantinescu, președintele Fundației Jora (organizatoarea acestei competiții), a dat citire celor clasați pe primele locuri la secțiile pian, lied și cvartet, recompensați de sponsori cu premii (neașteptat de) substanțiale. Anca Macarie (premiul I pian) a bătut, însă, recordul — 500 lire sterline oferite de Yamaha Foundation! Nici premiile oferite de Ministerul Culturii nu au fost de neglijat — 30 mii lei (Carmen Rotaru, Eduard Ciobotaru, cvartetul Morna), cam „pe aproape" de cei 100 dolari acordați ca premiu la canto Ecaterinei Lal de către Soc. Divertas sau cei 120 dolari — premiul I pentru cvartet (suma împărtindu-se, însă, la patru) din partea Soc. AREX. Inspectoratul pentru Cultură al Municipiului București a oferit 25 mii lei, ca premiu al orașului. Gabrielei Hazarian din Iași. Uniunea Compozitorilor, mai modestă, a acordat premii în valoare de 3 mii lei (fiecare) pentru Stan Isabela, Eduard Ciobotaru și Cvartetul Morna, iar Academia de muzică, premii în valoare de 15 mii lei pianistului Alexandru Petrovici, sopranei Liliana Reyes și Cvartetului The Winners. Dar, la urma urmelor, nu suma contează, ci premiul în sine, căci „banii n-aduc fericirea" (bietii studenți, nici nu visau ei atita bănet — diplome au mai văzut ei...).

Am insistat asupra valorii materiale a premiilor în speranța că, pragmatici cum am devenit, îi vom determina, poate, pe tinerii muzicieni, să participe în număr mai mare la următoarea ediție a concursului, care, anul trecut, a avut 9 candidați, iar anul acesta 14 (dintre care 11 laureați) — cel puțin la canto și la cvartet a fost „omul și locul", ceea ce nu prea e cum trebuie. Nimeni nu înțelege de ce studenții nu sînt tentați să participe la un concurs organizat la nivel național, de fundația criticilor muzicali. Poate pentru ediția a III-a, perspectiva premiilor în valută să stimuleze și entuziasmul artistic al celor ce vor să devină muzicieni.

Ceea ce a lipsit acestei manifestări este fastul, „spectacolul" oricărui concurs care se respectă — sponsorii ar fi trebuit să înmîneze premiile, juriul ar fi trebuit să fie în sală, pentru a fi prezentat publicului, conducerea Academiei de muzică, a Uniunii Compozitorilor, criticii muzicali și, mai ales, profesorii și studenții ar fi trebuit să fie prezenți, pentru a-i aplauda pe laureații care au susținut un concert-maraton. Din păcate, totul s-a derulat ca o „producție" școlară obișnuită, deși asemenea momente ar trebui să fie în așa fel construite, încît să rămînă în memorie pe viață.

Generoasă, Sf. Cecilia a patronat și a doua zi o manifestare asemănătoare, dar fără premii, desfășurată cu ocazia Zilei Liceului „George Enescu", la 33 ani de existență. Timp de trei ore, elevi ai claselor de pian, vioară, violoncel, chitară și suflători, laureați ai unor concursuri naționale și internaționale, au evoluat într-o derulare cal-idoscopică, întreruptă doar de secvențe hilare în care microfoanele „alergau" după interpreți (sau invers) cădeau din stativul lipit cu leucoplast sau riscau să fie „înghițite" de capacul pianului (spectacol copios pentru cei aflați în sală, care, deși elevi ai unui liceu de muzică, reacționează ca pe stadion, cu fluierăturile, risetele și strigătele de rigoare). Cele 13 numere incluse în program au adus la rampă nume deja afirmate sau abia la început de drum, printre care cîteva revelații — Andreea Cristea — pian, Emil Bolozan — vioară, Zamfir Ionuț — violoncel : în rest, o serbare școlară, cu nume „ca la catalog" anunțate de d-na directoare Ioana Brustur, care a făcut „oficiul" de prezentatoare. Programul s-a încheiat în acordurile Serenadei de Ceaikovski, interpretată de Orchestra de cameră a liceului dirijată de prof. Petru Andriesel, formație revenită cu două zile în urmă dintr-un turneu în Austria (fapt ce a justificat și prezența în sală a ambasadorului acestei țări la București).

Paradoxal, deplîngem soarta tinerilor muzicieni și lipsa perspectivei în cariera lor, dar ascultăm, în ultima vreme, parcă mai mulți ca niciodată. Fie ca Sf. Cecilia să le poarte noroc.

Anca Florea

Varietăți de gală

Uneori, inconsecventă cu sine însăși, televiziunea română își încalcă propriile obiceiuri și realizează cîte o emisiune care primește avizul favorabil din partea multor telespectatori, prea adesea răsfățați cu **ieșirile** comice ale lui Dumitrașcu sau **cîntările** încornorate ale lui Văcaru, cu înfoiala zgomotoasă a lui Gabriel Cotabiță sau greva parlamentară a congenerului său, Adrian Păunescu, aservit verde de prințul comunist Mohora. Prin „Gala varietăților" — realizator Titus Munteanu — am descoperit doi prezentatori bine temperați, Carmen Movileanu și Doru Octavian Dumitru (deși în acea seară, la show-ul de la Sala Palatului, comicul susținuse o partitură vulgară de zile mari !) exacți, succinți și fără plăcerea de a se da în spectacol, dar și interpreți de muzică ușoară care și-au

ALEXANDRU PASAT

ales cu grijă melodiile, cantabile și de o mare accesibilitate. Protagoniști au fost, în ordinea intrării în cadru, Corina Dogaru, Mădălina Manole, Laura Stoica și Maria de Jesus (Cuba), bine servită de o imagine care le-a pus în valoare atît calitățile interpretative cît și prezența scenică. Buna dispoziție, greu captată în ultima vreme, fiindcă realizatorii se refugiază adeseori în trecut sau recondiționează texte desuete, l-a scos la rampă pe Horațiu Mălăiele cu o poezie de sezon, nu însă și efemeră, dar și o alta în care-și invita ascultătorii la cules de cucuruz. Adecvarea la subiect a acestui interpret de prima calitate, înainte de toate celelalte. Asemenea lui, cuplul Tamara Buciuceanu și Mișu Fotino a adus hazul atacînd o temă de eternă actualitate : relațiile conjugale. Bărbatul, pasionat de jocul de table, devine un fel de victimă inocentă a voluntarei și voluptuoasei sale soții care, curios, prin manevre verbale joacă în același timp rolul victimei și al călăului, cu un firesc uimitor, interpretarea nuanțată a celor doi artiști, deja clasicizați, particularitatea și ambiguitatea textului conduc către o secvență memorabilă, cum puține avem în genul nostru revuistic. În sfîrșit, prin Doru Octavian Dumitru cum spuneam mai sus, nesupravegheat, ajungem la performanța kitsch-ului autentic, dar, de data asta interpretul s-a exersat în cîteva scheci-uri care n-au frizat în nici un fel vulgaritatea. Pesemne, a scontat pe un public select chiar dacă gala era televizată și nu știa ce se află dincolo de ecran. Oricum, sîntem bucuroși să constatăm că televiziunea română ne mai oferă și momente distractive picante, în spațiul artei, veritabile, și nu numai adaptări ieftine, glume chinuite, triviale, care nu fac nici un serviciu instituției ca atare, coborînd în stradă sau stimulînd anumite instincte primare. Vina de a realiza un spectacol reușit pare să fie a lui Titus Munteanu care ne-a mai surprins și altădată. Poate va recidiva. Încîntați vom fi să-l urmărim.

Marius Tupan

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

IULIA CIBIȘESCU

Profesoară la Liceul de Muzică din Cluj Napoca, Iulia Cibișescu studiază și dirijatul de orchestră, fiind studentă în anul III la Academia de Muzică. Poemele ei sînt — în continuarea ființei — pline de o stranie, neagră muzicalitate.

Coșmarul

Să cobori în labirint
Fără întoarcere
printre statui albe de ceară
imobile
mergînd pe străzi întortocheate
fără nume
ce nu duc
decît în alte străzi
fără nume,
alergînd pe trotuare gemene
fără ieșire
ce dau în alte trotuare
fără ieșire,
ocolind case tăcute
încadrate de stîlpi groși
impasibili,
strigînd după cineva
care nu este
pe străzile fără nume
drapate cu trotuare imobile
printre statui albe de ceară,
strigînd după cineva
pe străzi întortocheate
alergînd pe trotuare
fără ieșire
strigînd după cineva
pe trotuare
fără ieșire
strigînd
fără ieșire
strigînd

Împreună

Să fugim
Îmbrăcînd frunze
În ascuns

Dureros de fierbinte
Vom lipsi șacalilor
Și valurile-ntunecate
Hulind, urlind
Ne vor prăbuși
Poate,
Ne vor incinera
Sigur,
Sigur.
Ne vor arde
În Crematoriul
De dincolo de lume.

Și singuri risipiți
Vom arde
Și singuri împreună
Și arși
În Crematoriul
De dincolo de lume

Și arși
Și singuri —
Împreună.

CRISTINA MIHAELA GĂLBENUȘ

A luat în ultimul timp premii de poezie la concursurile interjudețene de la Suceava, Giurgiu și Tîrgoviște. Deși foarte tînără (se pregătește să dea admitere la Facultatea de Drept), Cristina Mihaela Gălbenuș din orașul Găești stăpînește, încă de pe acum, cu multă precizie sintaxa riscantă a poemului.

Vînătoare

în luna decembrie se moare cel mai ușor ar putea concura cu ea doar aprilie cînd stau pe cîmpuri trupurile ca niște vinaturi umede e un joc periculos pe cer apar dungi roșii odată cu primul căzut se ivește prima dungă cu al doilea a doua și tot așa pînă pînă cînd observi cerul tot din partea stîngă a inimii tale roșu de parcă ar fi un suspin sorbi încet din cafea mai avem timp doar mai avem Maria Maria marea de parcă eu aș fi acolo îmi povestești iată eu reproduc cum noi iubito iubindu-ne începi să iubești un alt om un alt vinat și aștepți un răspuns de la mine dar eu culmea nu știu să vorbesc am intrat carne peste carne venă peste venă gîndul nou e-n luna decembrie cu focul alături și urletul animalelor leneș ucise strîns în pumnii mei drepți această lume mi se pare incomodă nu-mi dă voie să mă mișc văd pe umărul tău iubito toamna mușcînd sintem în anotimpuri diferite de aceea îți propun hai să luăm arcul și săgeata și să pornim vino dragă vino dragule vînătoarea continuă.

Eseu

uitați-mă uitați-mă frunza moare în căile mele adînci. Sînt utimele clipe din toamnă. Acest animal răbdător. Și, curios, nu pleacă nimeni.

Nichita, Nichita, Nichita, mă întîlnesc cu Cuvîntul, seară de seară. Are un trup voluptuos, și, de n-ar fi mîinile mele ude, aș crede că lumina „s-a încordat" în carnea fetei cu plins rugîniu. Uneori. (Am crezut-o cărămidă roșie din vena Silabei).

De ce să nu recunosc ? Ziua aceasta are gust. Mă trezesc cu părul în ziuă și, după cîteva clipe, un tigru frumos, — cît o poezie, îmi dă năvală.

Nichita, Nichita îți zăresc ochii albaștri spărgînd gura acestui cer de septembrie. Speranța vine cu albastru pe călcîie.

uitați-mă. uitați-mă.

Soarele se îmbată cu sîngele meu.

DANIEL DELEANU

După debutul său la această rubrică, studentul Daniel Deleanu din Sibiu revine cu un nou grupaj de versuri care confirmă pariul pus de noi pe destinul său viitor. Între timp, tînărul poet a început să scrie poeme în engleză.

*

* *

durerea
absolutul
incendierea
catargelor.

ca două ape încrucișîndu-se
eu și cu mine.

Despre culoarea care orbește prin paloare

prin gura lui divină mi-a grăit
că forțele echilibrului nu stau niciodată
dedesubt — mă simt dintr-o dată mai bine
privesc din nou la ceea ce se pare că este natural
mi se reproșează că sînt nepăsător și păgîn
eu sînt păgîn da ! cum preapăgîn e și timplarul
care meșterește la scîndurile propriului coșciug

„dacă aș avea depline puteri
n-ar mai fi înghesuiți cei mici pe rug"
a fost un om cumsecade
n-a dedicat niciînd poeme celor bogați
(stelele lăcrimează tresăriri de teamă)
cei care urlă sînt ușor prea
ușor de definit.

Un complot de durata zilelor mele

un singur lucru aș putea descoperi :
arhitectura unei inimi noi
un fruct mai sincer decît neobservata înserare
cu ochiul aș răzui rășina amară
din boarea lucitoare-a minții aș face o obișnuință
aș aprinde statornice speranțe aș construi
o uzină de șoapte eliberatoare
pentru toți oaspeții mei din ușoara-nfiorare
aș confecționa profunde adevăruri și
inima aș arde-o construind apoi confortabile
suflete de cenușă pentru morminte imobile.

RAFAEL CONTE despre monografia lui JEAN LACOUTURE

ANDRÉ MALRAUX

Numele lui André Malraux s-a înscris în istorie desemnînd nu numai un mare scriitor — în bună parte autodidact, căci nu-și luase nici măcar examenul de bacalaureat, lucru care, evident, pălește în fața bogatelor și profundelor sale cunoștințe — ci și ca un intelectual angajat total, în plus ca un aventurier, un bărbat de acțiune, un militant absolut — cu toate că a servit de-a lungul vieții sale sub drapele și de-ale unora și de-ale altora — un revoluționar și un lider politic de excepție, care, mai ales, și asta nu este atît de ușor de a i se ierta, a avut aproape întotdeauna dreptate, a nimerit drumul cel bun, în toate momentele vieții sale în care s-a văzut constrîns să facă o alegere. Cine altul ar mai fi reușit atît de bine ?

În realitate, așa cum spune marele gazetar și excelent istoric, Jean Lacouture, autor al excepționalei biografii **Malraux**, în care se cercetează mai mult timpul decît spațiul, cronologia mai mult decît geografia ; originea universului său literar are temei mai mult în fapte decît în locuri, pentru că faptele determină mai întîi tensiunea bătăliilor atît de clar pregătite, încît nu exista loc pentru decepții finale care, cu toate că pînă la urmă sosesc, abia dacă îl afectează întrucîtva. Pînă la sfîrșitul vieții sale încă mai dorea să meargă pentru a apăra Bangladesh-ul față de Pakistan.

Malraux un erou ? El s-a dorit în felul acesta și poate că a cîștigat marea partidă pe care a jucat-o, în care și-a angajat complet existența. Ne rămîneau reticențele, suspiciunile, ranchiunele, mărturiile cele mai adverse ce apăreau la orizont după cum se scurgea timpul. El a fost un domnișor — aproape un **dandy** în prima sa tinerețe — al micii burghezii, care nu a vrut să-și urmeze studiile, deoarece i se interzisese accesul la liceul pe care îl dorea. Dar acest lucru îl lăsa indiferent, deoarece își făcuse o cultură strălucitoare, și la douăzeci de ani era deja un expert în bibliofilie, fapt care îi permitea să-și asigure destul de bine traiul de zi cu zi. El i-a sedus pe toți, bărbați, femei, scriitori, negustori, artiști, a trăit vînzînd ediții erotice, sau jucînd la bursă, pînă ce plecă în Indochina proaspăt căsătorit, pentru a prăda templele părăsite. Pe atunci se revelase deja ca un scriitor original și solid, bun critic literar și artistic, și creator influențat de avangardele de dinaintea lui ; el era bine văzut de influentul grup de la NRF (revista lui Gide și Gallimard), ceea ce a făcut ca atunci cînd, a fost nevoit să răspundă în fața justiției, să primească sprijin important din toate direcțiile.

Condamnat, dar totuși liber, se înapoiază din Indochina, apoi revine în colonie pentru a lupta împotriva colonialismului ; o aventură eșuată ; era o întreprindere prematură ; cînd se înapoiază pentru totdeauna în patrie aduce în geamantanele minții sale în fierbere cîteva relatări impresionante : **Conchistadorii Calea regală** și **Comedia umană** cu care obține nu mai puțin decît premiul **Goncourt**, în unanimitate, și netezește drumul între critică și public la nivel mondial. Astfel, el a deschis larg porțile scenei culturale și politice și pentru totdeauna. Căci era vorba de romane politice, și erau timpuri de mare angajare, comunismul deborda granițele Uniunii Sovietice, amenința nesfîrșita Chină, fascismul italian și nazismul german tășneau și izbucnea războiul civil spaniol. Erau romane, ficțiune, însă nimeni nu le lua ca atare, ci ca o realitate pur și simplu, și de aici André Malraux ieși transformat într-o legendă, un mit în viață, căci tot ce scria nu numai că părea să fie adevăr, ci că așa l-a crezut întreaga lume fără ca scriitorul să-l fi dezmințit vreodată.

Acum știm deja că acest joc de adevăruri și minciuni l-au favorizat. Adevărul romanului rezidă în a fi bun și asta este suficient. În plus romanele erau și pasionante. Și dacă lui îi mai lipsea ceva, într-o bună zi, în plin triumf, luă un avion împreună cu un prieten pilot și

DORIN LUPEA

porni să descopere în deșerturile din Yemen orașul pierdut al reginei din Saba. El spune că l-a găsit, cu toate că nu era adevărat, însă discuțiile care urmară au fost atît de importante ca și cum într-adevăr făcuse descoperirea. Nu a participat niciodată la revoluția chineză, însă a descris-o ca și cum ar fi fost martor. Astfel stînd lucrurile, cînd reveni din războiul spaniol unde luptase timp de șapte luni în tabăra guvernului republican, pentru care organizase și condusese o escadrilă de avioane de luptă, experiență unică evocată în **Speranța**, nimeni nu îndrăznise să-i spună ceva, și mitul atinse zenitul. Cine i se putea opune ? Istoricii exclusiviști ai lui Franco ? În istoria mondială pentru ei nu suflau vînturi prielnice, mai ales după al doilea război mondial. Da, niște comuniști și-au permis să scadă meritele lui Malraux, pe care, totuși, chiar Pasionaria îl decorase de ziua lui. Ei trebuiau s-o facă cu mult mai înainte deoarece a existat bănuiala că ceea ce i-a îndemnat s-o facă a fost trecerea scriitorului la gaullism, ceea ce trezise atîta iritare stîngii.

De la războiul spaniol Malraux s-a ales cu multe prietenii, printre alții cu José Bergamin (mare scriitor spaniol, autor de opere teatrale, poezii, eseuri, N.tr.), un roman, **Speranța** una din culmile literaturii epice a acestui secol, un film după această carte, la care a colaborat un alt spaniol Max Aub, și o aureolă de revoluționar și om de acțiune pe care mai tîrziu întreaga evoluție a sa nu a putut-o dezminți în întregime.

Înapoindu-se la Paris, alt război, o hărțuială între unități blindate ; a fost făcut prizonier, a evadat, a fugit în sudul Franței, în zona neocupată de naziști, și nu a luat parte la lupta armată a Rezistenței decît aproape de sfîrșitul războiului, însă acum într-un angajament total și în același timp legendar ; în el au strălucit darurile de organizator, de lider al mulțimilor, oratoria sa pasionată și bărbăția sa fizică. Stînd astfel lucrurile, pentru un elitist atît de arogant și estetizant ca el, nu îi mai rămînea decît un singur drum, cel pe care îl arăta marele profil, liderul Franței Libere, Generalul de Gaulle.

Despre întîlnirea dintre acești doi bărbați s-a scris mult — și însuși Malraux destul — însă rezultatul a fost că această uniune, strînsă și fidelă, va domina viața scriitorului, în timpul ultimului său sfert de viață ; pentru prima dată se afla în tabăra învingătorului cu toate că avea de suferit, ca însuși Generalul, „o traversare a deșertului" între anii 1945 și 1958, plin de lupte, unde, este adevărat, el a fost un agitator permanent cel puțin pînă s-a adeverit această expresie. La început a fost ministru purtător de cuvînt al lui de Gaulle — și a continuat să-i fie mereu în diferitele lui însărcinări luîndu-și drept colaboratori, de exemplu, pe Chaban Delmas și pe Raymond Aron.

Oricum, legenda i s-a erodat pînă la urmă, și ultimele sale acțiuni, în timpul războiului din Algeria sau în mai 1968, au fost mult mai ezitante și slabe — ca și cum și-ar fi cerut iertare —, cu toate că pînă la urmă timpul i-a dat dreptate, poate și după moartea sa. O moarte care l-a urmărit mereu — un bunic autoaccidentat, un tată sinucigaș, a doua sa soție și doi fii dispăruți în accidente, aceeași soartă avînd-o și doi frați în timpul războiului... — o moarte pe care a conjurat-o prin artă, chiar înainte de război, în străinătate ; apoi în eseurile sale estetice după ce abandonase romanul, sau încercînd să convertească la persoana lui propria sa viață ca în volumele sale finale, **Antimemorii** și **Funia și șoarecii**.

Se poate spune că viața lui Malraux a fost ceva mai mult decît „o viață în secol", după cum afirmă Lacouture în această excelentă biografie, poate chiar o viață reprezentativă a secolului.

În românește de
Ezra Alhasid

MARGARETA SPĂTARU COVER

O pictoriță română în Canada

Pictorița Margareta Spătaru-Cover și-a cîștigat un temeinic drept de cetate pe simezele din numeroase capitale ale lumii, — obținînd sufragiile unor exigenți critici de specialitate. Originară din România, absolventă în 1976, a Institutului de arte plastice Nicolae Grigorescu, fiind o strălucită studentă a maestrului Gheorghe Șaru, este remarcată încă de la prima sa expoziție personală, în 1972, de la Institutul de design din București. Expunea atunci 180 de lucrări, — pictură, grafică și proiecte de pictură murală, — apreciindu-i-se „o deosebită sensibilitate pentru culoare, echilibru și ritm compozițional, efervescență a liniei, efecte remarcabile prin consistențe și strălucirea materiei picturale, profunzime în transupunerea imaginilor".

Stabilită la Toronto în 1980, se face curînd cunoscută publicului canadian — prin expoziții de grup și personale, în timp ce predă cursuri de artă plastică la **„Centennial College"** și absolvă **„Ontario College of Art"**, secția „Experimental Arts", unde își descoperă pasiunea pentru monotipuri în tehnica **silkscreen**, realizînd remarcabile picturi murale la **„Nabisco Christie Brown"** (1984) și la **„Oshawa Medical Centre"** (1987), precum și amplele **„Geneza 1"** și **„Geneza 2"** (1989). Numeroase expoziții personale sau participarea la expoziții de grup la Toronto și numeroase orașe canadiene, la New York și în Florida, la Viena, în Franța și Israel, în Danemarca și Grecia precum și în alte mari centre culturale, îi aduc o binemeritată notorietate pe plan internațional.

Cunoscutul critic de artă Dennis Wepman făcea elogioase observații despre talentul artistei române, în prestigioasa publicație **„Manhattan Arts"** din octombrie 1989 : „...Picturile de dimensiuni mari, surprinzătoare prin energia lor gestică, sunt executate cu o libertate care aproape că ascunde sugestia formei și se strecoară în spatele și în interiorul labirintului de culori. Roșuri incandescente și oranjuri, împreună cu mari vîrtejuri de negru profund sunt iluminate de punctări delicate de alb pur în compoziții de o vigoare și o forță explosivă, ce îți taie răsuflarea". La fel Edgar Feder în „France-Amerique" tot în 1989 — îi sublinia calitățile de excepție : „Pictura artistei este originală, atît din punct de vedere tehnic, cît și compozițional și al realizării artistice. Stilul este expresionist abstract, de o mare spontaneitate și energie în explozia culorilor. Pictura sa posedă un element fascinant de la prima vedere : un ansamblu de culori de care ochiul nu se poate desprinde și unde după un timp descoperă ce îl guvernează și relevă caracterul cosmic al lucrărilor. Pictura sa include, în același timp, o filozofie și o construcție de un uimitor echilibru, în ciuda abstractizării ce pare realizată «întîmplător»." Apreciata revistă americană „Artspeak" evidențiază și ea că picturile Margaretei Spătaru „par viziuni cosmice ,panorame ale întregului univers, cu sufluri explozive, puncte de lumină, păduri brăzdate de culori, toate creînd o lume transparentă ce face loc unei alte lumi mai profunde, stîrnindu-ți mereu întrebarea care dintre ele este cea reală". Și revista „Viața noastră" din Israel (27 septembrie 1991) sub semnătura Simeliei Bron — cu prilejul unei expoziții retrospective — îi evidențiază calitățile plastice : „Retrospectiva Margaretei Spătaru-Cover se confundă cu o explozie de culori și luminozitate ce transcende dinspre real spre abstract, solicitînd deopotrivă ochiul și imaginația, — totul sub semnul unor simboluri grafico-picturale foarte personale".

Mesajul generos inconfundabil al picturilor Margaretei Spătaru-Cover dovedește încă o dată calitățile majore, bogate în virtuți ale școlii românești de plastică, reprezentate elocvent în străinătate, de foarte mulți artiști al căror talent este mereu subliniat de critica de specialitate.

Alexandru Baciu

Urmare din pag. 16-a

O CINĂ LA TANGER

Așa și omul care călătorește.") și, mai presus de toate, cauza țărilor arabe în lupta lor cu colonizatorii occidentali. Aventura sa a devenit asemănătoare cu cea a lui Lawrence din Arabia, care reușise fiindcă avusese curajul și forța să-și smulgă toate rădăcinile sale occidentale în loc să fi căutat un compromis. Beduin între beduini, a luptat în Cirenaica împotriva italienilor, a fost consilierul politic al lui Ibn Saoud, a cunoscut beția mistică a pelerinajului la Mecca. Dar asta n-a constituit decît o primă etapă în pregătirea unei opere grandioase a cărei acțiune s-a desfășurat cînd în Extremul Orient, cînd la gurile Hudsonului. Se vorbea de mult timp despre crearea unui mare stat islamic în nordul subcontinentului indian. Pe cînd Pakistanul era creat în august 1947 Asad se afla acolo, născînd tînărul stat, primind primul pașaport pakistanez din istorie, el fiind cel care urma să reprezinte cu rang de ministru plenipotențiar țara în fața Națiunilor Unite, întîi la Paris, apoi la New York.

Acum, retras la Tanger, la picioarele Coloanelor lui Hercule., Asad își concentra ultimele puteri finalizării unei traduceri comentate a Coranului în engleză. Această retragere pe care destinul i-a menit-o pentru durerea la capăt a acestei opere sacre este încărcată de semnificație. Gibraltarul nu este o gaură a cheii prin care lumea mediteraneană echilibrată, măsurată, limpede și finită, privește cu spaimă infinitul obscur și brutal al marelui Ocean ?

LOGODNICII DE PE PLAJĂ

Eram la Villers-sur-Mer, dar puteam fi tot atît de bine la Plozévet, Mimizan sau la Lel Levandon. Mă postasem, curios și solitar, în apropierea unuia dintre aceste grupuri tribale care adună pe nisipul plajei bunici, părinți, copii, veri, prieteni și prieteni de-ai prietenilor. Îmi imaginam visător că plajele estivale reprezintă o ultimă șansă acordată familiei, în sensul larg al cuvîntului, în sensul de cămin adică, și asta într-o vreme în care familia este redusă la cea mai simplă expresie a ei : tata, mama și copilul. Automobilul își impune parametrii săi și ar trebui ca sociologia modernă să compare familia tip plajă cu familia tip automobil, așa cum Marcel Mauss, într-un celebru eseu distingea la eschimoși între viața comunitară de iarnă și răspîndirea ei în grupuri mici în timpul verii.

Fapt e că în vacanțe, în special pe plajă, se formează cele mai multe grupuri viitoare. Tineri și tinere locuind în același oraș, uneori în același cartier, își intersectează zilnic drumurile timp de unsprezece luni pe an fără să se remarce unii pe alții. Fără îndoială, nu umblă cu capul în nori. Dar ca să se poată „vedea" cu adevărat, au nevoie de plajă, care le apare ca un vast teritoriu pe care se pot întemeia logodne.

În timp ce reflectam la aceste lucruri, la cîțiva metri de mine zarva era în toi. În centrul grupului, mama, nu chiar tînără, deja un pic corpolentă, ținea în liniște pe genunchi pe prislea, care avea cam șase ani. Dar în jurul lor adolescenții discutau cu multă animație despre un concurs de frumusețe care se va încheia prin alegerea unei „Miss" locale, concurs organizat în seara aceleiași zile la cazinou. Se rosteau prenumele domnișoarelor care erau creditate cu șanse. Fetele se apărau, intimidate, și invidioase, afișînd o aparentă detașare față de acest gen de manifestare.

Deodată, un înger trecu printre ei și se auzi vocea puștiului : „— Dar tu, mamă, de ce nu te prezinți la concursul de frumusețe ?" ... O clipă de stupoare. Apoi, hohote de rîs printre adolescenți. Un idiot, puștiul ăsta ! Ia auzi, mama la concursul de frumusețe !

Dar, în mijlocul acestei larme, două persoane rămîn tăcute. Băiețelul, care face ochii mari și o privește pătimaș pe mămica lui. Nu înțelege nimic, dar absolut nimic, din toată această dezlănțuire de veselie grosieră. A căscat bine ochii și ceea ce vede în fața lui este, indiscutabil cea mai frumoasă femeie din lume... Și mama lui care nu mai era chiar așa de tînără, un pic corpolentă deja, care-și privește băiețelul. Nu care se privește cu încîntare în ochii băiatului său... Logodnicii de pe plajă.

moda, altfel

Sufragerii galante

Ne putem închipui, cu un pic de invidie, cum în vremurile de altădată. „Un sultan dintre aceia ce domnesc peste o lume" era servit la masă, cu toate bunătățile din lume de mai mulți **sofraci** sau, în intimitate, de un singur **sofraci**, bine spălat, îndeminatic și de obicei fără glas. Dacă sultanul și toată turcimea cu noblețe și avere aveau sofraci care să-i servească la masă (Era și un cîntec turcesc „Si-am să-mi caut o nevastă, să mă servească la masă" și era cîntat de unul care nu-și permitea un sofraci și încerca să-l înlocuiască pîtrr-o biată nevastă) noi ne-am zis că de ce să fie ei mai cu moț, mai ales că francezii aveau de mult servitori care le puneau mese bogate în impunătoarele **salles a manger** iar despre englezi scrie chiar Shakespeare în **Two Gentlemen :** „I came no sooner into the **dining-chamber**", nemții aveau „sale", italienii „sala de pranzo", așa că orice boier cu stare și parale și-a făcut cîte un **sofragiu** sau un **sufragiu**, iar încăperea în care se întidea masa bogată, înconjurată de scaune înalte, încăpătoare, să țină la greutate s-a numit sofragerie sau sufragerie, așa cum o mai găsim numită în textele primilor noștri considerați calsici.

Timpurile moderne au schimbat nu numai oamenii ci și gusturile lor despre organizarea spațiului, despre confort și lux iar cele recente, după ce populația lumii s-a izbit de problema lipsei de spațiu, au făcut jonglerii, scamatorii și ,au îmbinat utilul cu plăcutul combinînd bucătăria cu sufrageria și nimeni nu a suferit datorită acestei schimbări, dimpotrivă, aduce casei o nuanță de asezare, de sigur, de căldură.

Totuși, există pe lume sufragerii care te lasă cu gura căscată. Una dintre ele este cea din **Chelsea** (o locuință despre care am mai vorbit) care se deschide cu larghețe spre o grădină. Perdelele de mătase corai menajează maximum de lumină și aceeași mătase, de aceeași culoare dictează coloritul general al ambianței, tapisînd scaunele Chippendale, cu lemnăria împodobită cu motive chinezești. Masa octogonală ce se află în mijlocul încăperii, datează din 1780 și are marchetăria executată în lemn de lămîi. Comoda de acaju e pur englezească, de la jumătatea secolului. Obiectele de artă colecționate pentru această sufragerie nu numai prețioasă, nu numai impunătoare ci și cochetă, leagă stilurile între ele și creează senzația de intimitate. Pereții tapetați cu mătase roză, fanată, poartă pe suprafețele lor peisaje italiene di **settecento**, gheridoanele-torșere, sculptate în lemn și aurite au fost executate la începutul sec XVIII de Benjamin Goodison, după un desen de William Kent, sfeșnicele sînt de argint emailat de Pitts și Preedy, artiști celebri în a doua jumătate a aceluiași secol. Dar piesa care domină somptuozitatea acestei sufragerii elegante este lustra de lemn aurit, din 1735, cu brațe ondulate și ornamentate bogat, considerată ca cea mai frumoasă piesă din acea perioadă, cunoscută în Anglia.

Proprietarii din Mayfair se pretind adepții stilului modern și ca în fiecare cameră, și în sufragerie au combinat obiecte ultra-moderne cu obiecte valoroase, considerate piese „antiques". Spațiul oferit sufrageriei nu e generos, dar amănuntul e greu observabil căci el are deschidere spre un birou de o lărgime impresionantă, decorat marginal, așa încît covorul are valoarea unui tablou uriaș ce respiră degajat și în același timp, din el pornește în spirală o scăriță metalică, fin desenată, atît de fin încît pare fragilă, spre camerele de dormit de la etaj. Mobilierul sufrageriei în sine constă dintr-o masă rotundă ornată central cu o sursă de lumină cu luminări cu abajururi, scaune cu plasă de pai, o consolă Régence, acoperită cu placă de marmură, gardată de două scaune de Liége, Louis XV. Pe consolă, două cupe cu fructe „de artă", stil englezesc, în lemn aurit, sec. XVIII. Pe perete, deasupra consolei, „une grisaille", datată 1751, iscălită de Witt (**grisaille :** o pictură ce imită, simulează sculptura și în care sînt folosite numai tonuri de gri ; moda a atins apogeul pe vremea olandezului Witt și cele mai frumoase realizări sînt considerate cele de la hotelul Lambert).

În Piccadilly imaginația „en cour anglaise" a coborît în vechea pivniță a lordului Melbourne. A fost conservată bolta, înnobilată cu marmură falsă și încadrată cu draperii lungi de catifea purpurie, mărginite de franjuri aurii ce dau fast încăperii. Aceeași boltă e păzită de două statui de lemn, doi torșeri venețieni ca lucrătură, un chinez, și un negru, în mărime naturală. Masa rotundă are suprafața lucrată în mozaic italian iar scaunele sînt rusești, albe, cu spătarul cu liră, din epoca imperiului. Fereastra pivniței, ce dă spre aglomerația străzii și care se află deasupra boltei străjuite de torșerii venețieni, a fost decorată de Martin Newel, un decorator foarte la modă astăzi, cu un „trompe-l'oeil" care simulează un portal clasic, metalic.

Există și sufragerii împodobite cu șervete și șervețele lucrate de mină, scrobite și rescrobite, așezate unele lîngă altele că nu găsești un centimetru pătrat de **neșervețel**. Aceste sufragerii sînt foarte la modă la noi, în unele case și ar putea fi numite sufragerii **horror vacuum**.

Corina Cristea

MICHEL TOURNIER
și lumea Mediteranei

MEDITERANA

Mediterana. Bazinul și lumea mediteraneană. O civilizație multimilenară. Civilizația noastră.

Aceste cuvinte simple ne transmit atîtea idei, și atît de bogate în conținut, complexe, încît te simți intimidat în fața lor. Ți se face teamă. Începe să te doară capul. Ți-e teamă să nu aluneci. Îți cauți puncte de sprijin, repere, o linie constantă a gîndului. Pe marginea abisului enciclopedic, șovăind, te agăți de reflexe personale, de amintiri intime, de preferințe subiective. Cu siguranță aici intră Moise, Isus, Mahomed, marea trinitate mediteraneană care răspîndește lumina asupra celor trei spiritualități, semită, creștină și musulmană. Se mai află aici, însă, și moștenitorul — infim dar viu — care sînt eu, cel care scrie aceste rînduri într-o noapte de primăvară, în Ile de France, în timp ce vîntul bate dinspre nord spre vest iar ploaia cade zgomotos pe acoperișul casei mele. Să încercăm, deci, să aplicăm grila mea minusculă pentru a descifra acest imens complex.

Trebuie să recunosc, întotdeauna m-am simțit frustrat în fața țărmurilor mediteraneene. În realitate, nu le pot ierta ignoranța lor în ceea ce privește fenomenul mareelor.

Umoarea și vocația mea sînt oceanice. Fluxul — această goană a apelor către orizont, care descoperă în fața picioarelor noastre desculțe o cîmpie întinsă, virgină ca în ziua întîi a Creației, nisipurile, nămolul, stîncile pline de sedimente, băltoacele în care se reflectă cerul schimbător. Mediterana cea prea înțeleaptă, prinsă între țărmurile ei ca-n niște chingi, limpede și fără de mister, vai, ea nu cunoaște acea vastă respirație iodată a oceanului, atît de puternică, de plină de viață, venind din infinit, și întorcîndu-se mereu spre el.

Cu toate acestea, în fiecare an, chiar de mai multe ori, o iau pe drumul spre sud. Pe deasupra „marelui albastru", mă regăsesc, printr-un salt, în Egipt, în Tunisia, cel mai adesea în sudul saharian.

Îmi vine pe loc ideea unei opoziții identificabile tocmai în această arie mediteraneană și care surprinde cu multă exactitate de mari scriitori francezi contemporani și, chiar, prieteni din copilărie.

Dar trebuie mai întîi să amintesc o distincție extraordinar de fecundă pe care o face Kant în a sa **Critică a puterii de judecată.** El pune două idealuri antagoniste, care caracterizează două estetici și chiar două tipuri de caractere: frumosul și sublimul. Esențialmente, frumosul este finit, sublimul infinit. Frumosul îl constituie un templu, o statuie, un desen geometric încheiat. Nu mai rămîne nimic de adăugat, nimic de înlăturat. Te scalzi într-un climat al eternității, al perfecțiunii. Sublimul este cerul nocturn licărind de stele, imensitatea marină, deșertul. Aspirația spre un abis al umbrei sau al luminii.

Or, se pare că Mediterana, în marea ei bogăție, oferă posibilitatea realizării ambelor idealuri celor care le urmăresc.

Orașe ale Mediteranei: Marsilia, Palermo, Napoli, Antiohia, Alexandria, Cartagina. Porturi, fără îndoială, dar viața ce colcăie în ele nu tulbură liniștea monumentelor, a palatelor, a locurilor umbrite. Sînt locuri în care irumpe un clasicism al opulenței și al echilibrului. Remarcabil e că francezii desemnează prin cuvîntul **Midi** („amiază") regiunea mediteraneană a țării lor. De ce tocmai Amiaza a fost aleasă? Pentru că este punctul culminant al curbei solare, punctul de echilibru în care spiritul își închipuie că soarele se oprește în loc la apogeul său.

Acoperișul liniștit pe care
se plimbă porumbei
Palpită între pini,
între morminte;
Amiaza justă-și compune
focurile—aici
Marea, marea, o ia din nou
de la-nceput!

Aceste versuri au fost extrase din poemul **Cimitirul marin** al lui Paul Valéry. Născut la Sète, dintr-un tată din Bastia și o mamă din Triest, Valéry este, fără îndoială, cel mai mediteranean dintre scriitorii noștri. Dar este vorba, firește, despre Mediterana **clasică**, cea a orașelor și a monumentelor, a frumuseții.

Cu totul opus este spiritul lui André Gide, cel care ia pentru prima oară vaporul la Marsilia în octombrie 1893. Tînărul protestant se sufoca între zidurile gri ale orașului calvinist. Aspira la libertate, la un spațiu limitat, la infinitul deșertului. Mediterana se prezintă în fața lui ca poartă a Africii și ca promisiune romantică de sublime peisaje. Ceea ce va găsi el aici nu mai este meditația apolinică a înțeleptului Valéry, ci beția dionisiacă a unui îndrăgostit nebun.

Mi-am petrecut cea de-a doua noapte
pe punte. Străluciri
imense palpitau în depărtare
dinspre Africa. Africa!
Repetam acest cuvînt misterios;
îl umpleam de terori, de
seducătoare erori, de așteptări
și privirile îmi plonjau
pierdute în noaptea caldă către
o promisiune apăsătoare și
învesmîntată cu totul
într-o strălucire aparte.
(Dacă sămînța nu moare)

Da, cu certitudine, Mediterana e și aceasta și cealaltă. Nu pretind c-am descoperit o cheie universală ale cărei virtuți să poată fi aplicate tuturor misterelor acestei lumi debordante. Dar rămîne un fir roșu, modest, uneori invizibil, dar pe care nu-l poate rupe nimeni, care leagă o imagine de alta și care poate ajuta pe călătorul orbit de soarele acestei „Amiezi" ...să se retragă spre nord.

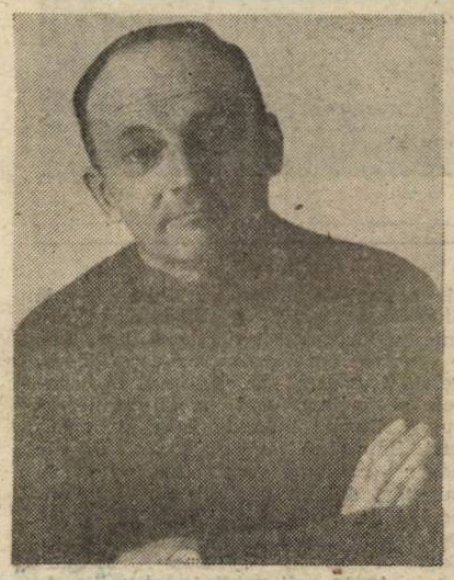

moria lui fusese marcată tocmai de aceste două zgomote, vuietul cavernos, telluric, fundamental al seismului și piruetele furioase, imposibil de numărat, vertiginoase ale insectelor pe cale de a goli un arbore de toate frunzele sale.

Apoi își amintește de prietenia sa cu Albert Camus, căruia i-a fost primul editor înainte de război, de grupul revistei **Fontaine** care-i reunea, în egală măsură, pe Henri Hell și pe Max-Pol Fouchet. Ultimele timpuri iluminate de tinerețe și de spiritul mediteranean ale unui pămînt care se credea francez pînă la sfîrșitul lumii, ultimele străluciri ale unei vîrste de aur. Și apoi, și apoi...

Ne mai spune și că, la Tanger, se simțea în mod curios, deportat în vest și că se străduia să întoarcă spatele oceanului, rămînînd cu obstinație fidel originilor sale. Deja Ulise, zece zile în derivă după un vînt aducător de furtună, s-a văzut „la capătul lumii" și a eșuat în grota lui Calipso, pe care Victor Bérard a putut-o localiza la doi pași de aici, lîngă Ceuta, orășel spaniol care-și datorează apa dulce cvadrupelor mediteraneenii puri, vecinii săi occidentali (Marocul este **Maghreb el Aqsa**, Țara de la Soare-Apune) nu sînt lipiți de ceva malefic. Charlot ne povestește că Grădina Hesperidelor, în care Hercule efectua cea de-a douăsprezecea din muncile sale, se găsește la o distanță similară, la Lixus, devenit Larache. În fine, ne aduce la cunoștință existența ultimului mare mister al lumii, un mister depășindu-l pe cel de dinainte. Cu cîțiva ani în urmă, o comunitate semită minusculă, instalată pe valea rîului Drâa, la sud de Ourzazate, a dispărut, literalmente s-a volatilizat, împreună cu o bibliotecă plină de manuscrise sacre de o valoare inestimabilă.

De cîțiva ani prefer Marocului Tunisia, ca să nu rămîn insensibil la contrastul dintre ele. Maroc—Tunisia. Rareori două nume au împreunat mai fericit litera și spiritul lor, primul prin concizia sa uscată și minerală, cel de-al doilea prin tutuitul său alintător și carnal. Mi se oferă ocazia de a traversa peisaje splendide, de o măreție și o austeritate venind din alte vremuri, și de a mă confrunta cu oameni foarte inteligenți, însă dificili, mohoriți, puțin receptivi la umor.

În linii mari, Marocul este Marrakech, oraș febril, frenetic, cinic care înlănțuie călătorul pe după umeri și nu-i mai dă drumul cu nici un chip după aceea. Foarte vestita piață **Jemaa el Fine** se prezintă ca un mare circ permanent cu rotisorii, cu jongleurii, acrobații, povestitorii, dentiștii și negustorii săi de kif și de amor. Dar viziunea mea era luminată și creștea în profunzime datorită prezenței în apropierea mea a unui fotograf american genial, Arthur Tress, care căuta la tot pasul figuri și scene care să corespundă prin hieratismul lor, crud și dezaxat, intențiilor sale tematice. În **médina** din Marrakech, instinctul l-a condus către o dugheană stranie plină de imagini, dar a cărei față dădea aducea ca aspect cu o cușcă pentru sălbatici. Patronul, care ne-a făcut toate onorurile, ni s-a prezentat ca artist fotograf, ca un confrate, de fapt, al lui Arthur Tress, specialitatea sa fiind portretul „visat". Cînd i se prezintă un client, începe prin a psihanaliza după o metodă proprie. Apoi se pune pe treabă. Pictează un decor în **trompe l'oeil**, îi adaugă tot felul de accesorii, îi oferă un costum adecvat și îl machiază. Și iată-te devenit, conform aspirației tale secrete, Al Capone, cu un borsalino în cap, tras pe ochi, pironind o mitralieră pe o stradă din Chicago care pare ieșită din paleta Vameșului Rousseau. Sau, bine înfășurat într-o blană de leopard (falsă), poți deveni Tarzan, umflndu-și pectoralii între un leu împăiat și o panteră de carton, pe un fond de liane și ferigi arborescente. Sau, și mai și, un prinț din **O mie și una de nopți**, tronînd, încărcat de mătăsuri și bijuterii, în mijlocul unei săli pline de femei senzaționale. Și, toate acestea, cu un aer cu totul serios, grav, chiar sever, fiindcă aici nu te afli la bilci, nu te amăgești cu iluzii...

Poate că nu în Marrakech se găsește, totuși, imaginea de rezistență a întîlnirii mele cu Marocul. Mai degrabă la Casablanca, orașul în care se află „casa celor cu dragoste înșelată", cel mai puternic și mai puțin pitoresc dintre toate orașele marocane. Totul într-un gri care îngheață... Un dig redutabil făcea valurile livide să se prăvălească pe stîncile cornișei, cu un bubuit ca de trăsnet. Un vînt umed învăluia în ceață trei clădiri în stil H.L.M. în beton brut și avînd fiecare împodobit zdrențe albe și negre. O mînă de puștani băteau o minge de fața uneia dintre aceste clădiri, însoțindu-și joaca de exclamații răgușite, în timp ce la impactul cu zidul se auzeau zgomote similare unor lovituri cu pumnul. Se aflau aici o brutalitate, o dezolare și o energie care mîngîiau sufletul și făceau inima să prindă aripi. Datorită munților săi, a oceanului său, a climatului sălbatic, dar și datorită afinităților sale iberice și a pasiunii sale pentru cai. Marocul știe să surîdă a întristare, dar și să crească entuziasmul în cei care îl iubesc și îl înțeleg.

Iată unul din convivii care ascultau în liniște amintirile lui Edmond Charlot și propriile-mele impresii. Ochelarii săi, studioși ca ai unui teolog savant, nu reușeau să îndulcească deloc chipul său de ascet, ars de vîntul deșertului și de focul acțiunii politice. Cunoșteam fabuloasa aventură a lui Muhammad Asad și ea conferea un ecou extraordinar și celei mai neînsemnate dintre aluziile sale. Evreu austriac, născut o dată cu secolul la Liov în Galiția Orientală, descoperise Orientul Mijlociu în Palestina în 1922, în calitate de corespondent de presă al unei agenții berlineze. Metamorfoza sa s-a petrecut în scurt timp. A adoptat islamismul („mai puțin o religie cît un fel de a trăi"), limba arabă, un nume nou, deșertul și modul său de folosință natural, nomadismul („Apa dintr-un iaz rămîne în nemișcare, devine fetidă: rămîne limpede cît timp curge.

În românește de
Ioana și Dan-Silviu Boerescu

Continuare în pag. a 15-a.

CHIFU PANAIT

O CINĂ LA TANGER

Etajat deasupra noastră pe colina sa de calcar, Tangerul își lumina cele o mie de ferestre. La orizont, noaptea cădea pe stînca Gibraltarului. La dreapta, luna se ridica deasupra apelor calme ale Mediteranei. La stînga, în vălurile tumultuoase ale Atlanticului, se scăldau ultimele luciri ale apusului. Edmond Charlot tocmai își evoca copilăria sa algeriană, cutremurele de pămînt prin care a trecut, primul mai ales, din care nu-și poate aminti nimic și în care casa natală s-a prăbușit pe leagănul său în timp ce părinții cinau în grădină. A trăit, de asemenea, ultimele invazii ale lăcustelor. Straniu, me-

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA: București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 9 decembrie 1992 • 47 (146)

INVITAȚIE LA SOMN?

Unul din sloganurile cele mai periculoase pentru viitorul României este cel care, postulînd caracterul ireversibil al drumului nostru social-politic spre democrație și economie de piață, cheamă opoziția parlamentară să se alăture Puterii, respectiv președintelui, guvernului și majorității parlamentului în efortul lor de soluționare a crizei polivalente a societății românești de la această oră. În sine, ideea e și frumoasă și corectă, și nu credem să existe vreun cetățean lucid al acestei țări care să n-o împărtășească. Toată lumea știe că e greu de urnit, de nu cumva cu neputință de urnit, o căruță al cărei trăgători pășesc în direcții diferite, unul „cea" și altul „hăis". În cel mai rău caz dacă trăgătorii sînt egal de puternici, căruța se poate rupe în două, altminteri, cu trăgători egal de slabi, stă pe loc iar cu trăgători inegal de puternici sau de slabi se mișcă scîrțiind și fără spor. E limpede, deci, că trăgătorii, chiar dacă sînt inegali, trebuie să tragă în aceeași direcție pentru a face să înainteze căruța cu adevărat. De ce, atunci, socotim periculos sloganul de mai sus ?! Pentru bunul motiv că el constituie, în fond, o invitație la somn. Prin ce ?! Prin chiar lipsa de consistență nouă a platformei care ar trebui să-l susțină. Cîtă vreme guvernarea actuală nu și-a stabilit o strategie limpede și coerentă în ea însăși, riguros articulată, preferînd o tactică ezitantă ce aglutinează metodologii reformiste și altele restauratoare, într-o formulă hibridă a cărei expresie de tot hazul este „economia socială de piață", cîtă vreme deci se încearcă mersul înainte prin pași înapoi, o alăturare a opoziției la eforturile guvernării nu numai că nu ar fi deloc constructivă dar ar însemna practic acceptarea stării de lucruri actuale și, mai mult, resemnarea în fața osîrdiei întru criză a unora din exponenții puterii. Nu contestăm bunele intenții de care sînt animați membrii echipei guvernamentale, problema e doar (doar ?) că în slujba acestor bune intenții nu sînt puse concepții social-economice și politice cu adevărat noi, cu adevărat specifice statului de drept și sistemului democratic ci tot vechile principii cărora li s-a atașat, cu ață albă, cîteva zorzoane înnoitoare. Mai ciudat ni se pare faptul că nu imperativul ideologic este pricina acestei tendințe de întoarcere la ceea ce am trăit în anii comunismului, a acestei întîrzieri voluntare a înaintării spre economia de piață ci, paradoxal, imperativul economic. Mica privatizare a fost făcută, într-o covîrșitoare măsură, în favoarea foștilor privilegiați din vremea comunismului și a noilor parveniți din primii ani postrevoluționari. Marea privatizare ar afecta, fără îndoială, în primul rînd situația micii privatizări, care, de fapt, nu e chiar atît de mică pe cît se crede, cel puțin ca sumă a beneficiilor aduse celor în cauză. Cum privatizații noștri de azi sînt în majoritate foști exponenți ai structurilor regimului totalitar s-a creat situația unică în Europa de est prin care obstacolul major în calea adevăratei privatizări îl constituie chiar pseudo-privatizarea, „ciocoizarea" – cu un termen autohton – a celor ce se regăsesc astăzi pe partea de teren politic a guvernanților. Ca atare, a clama sloganul – altminteri firesc – al trasului comun în aceeași direcție echivalează cu a chema opoziția să închidă ochii la acest adevăr propriu României postcomuniste. Înseamnă, repetăm, o invitație la somn, pe care nici un cetățean lucid al acestei țări, cu atît mai mult opoziția parlamentară, nu o poate primi decît prin refuz. Cu cît se va înțelege mai repede și mai corect sensul acestui refuz, cu atît crește posibilitatea ca sloganul amintit să devină benefic pentru viața noastră. Altfel, nu.

„L"

SIMENON

«Omul care a scris un roman închis într-o colivie de sticlă»

ÎN PAGINA A 16-A

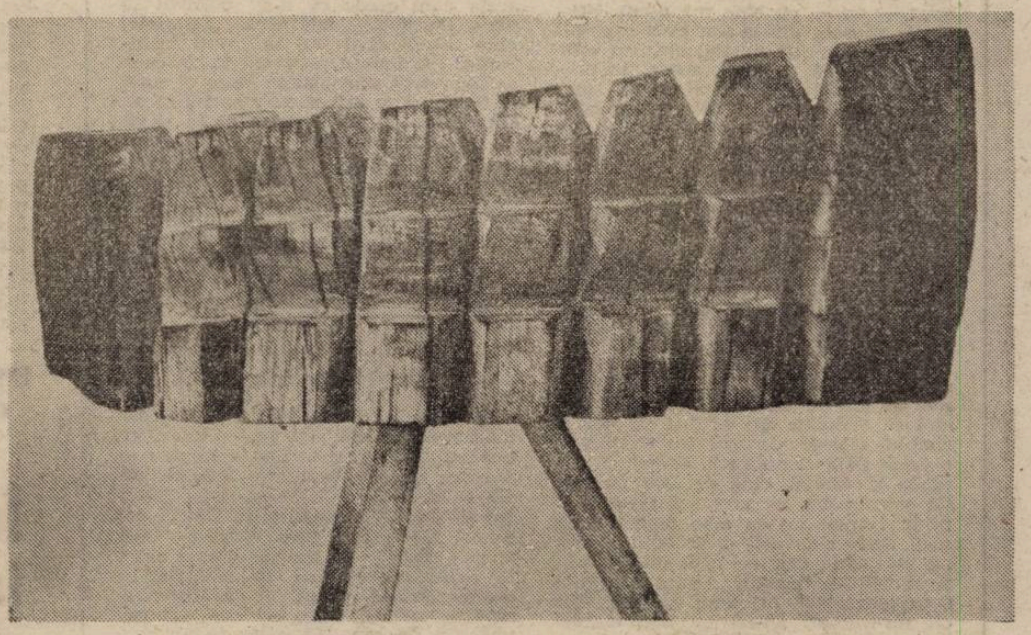

În paginile 1—12 sînt reproduse sculpturi ale artistului George Apostu

Acela ești tu!

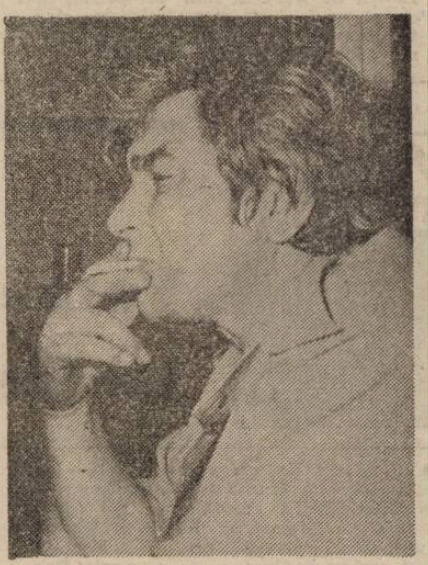

Unde ești tu, Nichita Stănescu ? Cine te mai gustă, cine te mai aude, cine te mai vede așa cum, odinioară, în adîncul unui lac hiperboreic, într-o mansardă pusă la subsioara Soarelui, Gabriela ? Te-am întîlnit (în sensul în care fiecare mergea pe partea cealaltă, o Dumnezeule, credeam pe atunci că sîntem veșnici și că vom cuceri nemurirea !) așa cum aș dori să te țin minte, așa cum tu ești încrustat în ghețarul memoriei mele care se topește încet-încet, pe măsură ce se tot duce spre locul sacru al materiei fumegînde : pe măsură ce se duce în vulcanul blond al cuvintelor care se înalță la cer într-un efort cum rar se întîmplă, de a cerși îndurarea, mîntuirea de la cineva în care nu mai crezi, nu mai auzi, nu mai vezi : CUVÎNTUL. Și atunci se produce, se întîmplă cea mai depărtată de inima ta, ipostaza : în clipa cînd te văd pipăit de raze invizibile și ruinat de sunete inaudibile, da, în clipa aceasta pe care noi, toți oamenii, ne-am considera buni și blînzi, vai, tu ai strigat : NECUVINTELE. Și de aici nu numai că a început dezastrul poeziei tale, nu numai că, asemeni unui vulcan adormit, a început să arunce în ceruri cu noroi și cenușă, dar aceste imagini ale tale, sateliți, meteoriți și planeți au început să se creadă că tu ești ceea ce ele sînt, că tu nu poți fi altceva decît alfa și omega într-o succesiune denaturată a lucrurilor, deci pe care nu am stabilit-o nici tu, nici eu.

Așadar, mă întreb, cum se mai poate afirma ceva despre ceva, cum se mai poate nega același lucru despre același lucru, dacă de la bun început noi propovăduim atotputernica împărăție a soartei, a contrazicerii flagrante a Cuvîntului printr-un necuvînt, printr-un necuvînt care poate spune orice, dar nu idealul, visatul, imponderabilul Neant ! Acela ești tu !

DAN LAURENȚIU

În paginile 8-9:

NICHITA STĂNESCU – INEDIT

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Încotro te duci și unde ajungi

Îmi ceri să-ți spun cu cine mă adun ca să-mi spui cine sînt. Dar poate că nici nu vreau să știu cine sînt sau poate că vreau să știu, dar nu de la alții și, mai ales, nu după ce le-am spus — eu — cu cine mă adun. Pretenția aceasta urîtă am avut-o și eu. Mă uitam în jur să văd cine cu cine se mai adună și, după aceea, în momentul cînd ar fi trebuit să spun despre fiecare cine este, intervenea eterna întrebare a scepticului „dar dacă, totuși, nu e cine cred eu că e?" și tot raționamentul, atît de simplu în enunțul său familiar de mult nouă, se complica pînă la prăbușire.

Într-adevăr, ce dacă X se aducă cu Y? El se mai adună și cu Z, ba și cu alte litere, de dincolo de limitele vizibile și previzibile ale alfabetului. Așadar vom spune o dată că e el X dar și-un pic de Y, că e el X dar e și-un pic de Z, ba și mai mult chiar de-atîta. Și asta numai pentru că lumea s-a complicat în așa hal încît nici adunările unora cu alții nu mai sînt ca altădată sau pentru că, pur și simplu, zicerea de mai ios simplifica o lume deja complicată, pentru a i se părea accesibilă, cînd de fapt nu era. Ce simplu era pe vremuri, cînd a apărut „spune-mi cu cine te aduni ca să-ți spun cine ești"! Se adunau bunii cu bunii, răii cu răii, vilii cu viii și morții cu morții. Acum, criteriile s-au amestecat, ori s-au tuiburat, încît nu rareori vezi un bun alături de-un viu și-un mort alături de-un rău și așa mai departe. Și asta nu pentru că firea omului e mai complexă acum, nu. Și pe vremuri și astăzi firea omului era la fel de simplă, la fel de complexă. Poate că, însă, lumea de azi e ea mai complexă, mai cinică dacă vreți și se folosește pentru înaintarea sa, nu lentă dar sigură, spre dezastru de toți. De oricine. De răi ca și de buni, de vii ca și de morți. Și astfel ne obligă pe toți să ne adunăm sub drapelul aceluiași nobil scop, de a duce lumea de ripă, febril și fără să mai ținem seama cu cine ne adunăm, devenind și noi, nu încet dar sigur, sigur, ceea ce nu eram sau n-am fi crezut că am putea fi. Sau nu știam că sîntem. Pentru a face față, cu alte cuvinte, multiplelor fețe ale realității, mai mult diavolești, căci fața Domnului e una s'ngură dacă știi să o vezi, ne preschimbăm și noi înfățișările, fețele, facem fețe-fețe în procesul, scurt dar necruțător, al lungii noastre vieți. Așa se face că vezi alături de prea cinstit canalia și pe minc'nos brat la brat cu acela care crede că n-a cultivat în viața lui decît adevărul. Și-atunci abia începi să-ți pui tu însuți întrebarea, stăruitoare pe urmă în tot ceea ce faci, dacă mai ești în stare să spui pe ce lume te afli și pe c'ne întîlnești zilnic sau la alte intervale. Și devii ca acela care merge, parcă în somn, pe-o stradă aglomerată. Calea Victoriei de pildă, iar trecătorii îl izbesc, cu graba lor neghiobă, cînd în dreapta, cînd în stînga, înțorcîndu-l de fiecare dată din drum, de fapt doar prima dată d'n drumul său, căci pe urmă îl întorc dintr-un drum care nu mai e al său, e al altcuiva și acest al'cineva a trecut, poate de mult, încît nici nu se mai știe al cui e drumul pe care-l parcurge prea trecătorul nostru exemplar de pieton sau, mai b'ne, de trecător.

Dar dacă te însoțești cu ticălosul înseamnă că ești și tu, întrucîtva, ticălos. Deci ai și-n tine, înăuntru, o pereche a celui de-afară. Dar pe urmă te văd însoțindu-te cu prea cinst'tul și-nseamnă că ești și tu însuți, dar numai întrucîtva, prea cinst't. Deci ai și-n tine, înăuntru, un prea cins'it. Și astfel, parcurgînd tu, celălalt, în zig-zag drumul inegal al fiecărei zile, mă faci și pe mine, cel care nu mă văd atît de bine, să merg în z'g-zag, încercînd să te prind și să-ți spun, chiar dacă tu nu mi-ai cerut as'a și nici altcineva nu mi-a cerut asta, cine ești.

Și îmi vine să-ntreb — a cîta oară? — încotro am plecat și unde am ajuns?

Nicolae Prelipceanu

momos

Octavian Paler și Ion Iliescu

Și Octavian Paler și Ion Iliescu au fost, într-o mai mică sau mai mare măsură, oameni care au servit regimul comunist. Au avut funcții înalte (nu le mai enumăr) din care au coborît treptat sau brusc, dar nu pînă la a deveni niște anonimi. În timp ce fostul vice — președinte al televiziunii devenea prin cărțile publicate unul din cei mai de seamă moraliști ai acestei țări, celălalt era cunoscut și dorit în anumite medii intelectuale ca un posibil înlocuitor al lui Ceausescu. Într-un fel se poate spune că cei doi formau un tandem ideal, moralistul pregătind terenul omului politic de tip comunisto—liberal. Destul de probabil că cei doi s-au cunoscut și că, nu de puține ori au fost de acord asupra nevoii de schimbare într-o țară în care doi proști (o ea și un el) puseseră mîna pe toată puterea. Cred și susțin că cei doi s-au cunoscut deoarece Octavian Paler își începe articolul polemic „Cotroncenizarea calomniei" (R.L., nr. 14845) cu o frază de tip proiectiv: „Nu m-a interesat niciodată o paralelă între noi doi..." (între O. Paler și I. Iliescu, n.n.) În mod normal, dacă cei doi nu s-ar fi cunoscut foarte bine, fraza ar fi trebuit să înceapă astfel: „Nu m-a interesat niciodată o polemică între mine și dl. Iliescu..." Acuzațiile pe care cei doi și le aduc (unul, prea puțin voalat într-o conferință de presă, celălalt direct, în articolul deja citat) au, cred, un singur scop, acela de a lămuri opinia publică asupra diferențelor care există între un artist și un om politic. În timp ce un politician te poate minți privindu-te în ochi, artistul și-ar da mai curînd viața decît să pună pe hîrtie vreun rînd mincinos.

Nu l-am cunoscut pe dl. I. Iliescu înainte de '89 decît într-o întîlnire întîmplătoare și fără vreo semnificație, dar am văzut cu ochii mei și am auzit cu urechile mele după '89 un șir lung de minciuni debitate mai mult sau mai puțin silit de același domn. Minciuni necesare penru a obține și a-și consolida puterea la care visa de multă vreme. Șirul acestor minciuni este atît de lung încît nu le pot enumera în acest spațiu. Iritarea d-lui Iliescu este însă justificabilă politic: președintele țării vedea în Octavian Paler un redutabil aliat în lupta pentru putere. Din punctul de vedere al omului politic Iliescu, O. Paler care suferise atîtea umilințe sociale din partea puterii ceaușiste, ar fi trebuit să fie pe aceeași baricadă. Doar amîndoi fuseseră scoși din funcții, doar amîndoi complotaseră pe culoarele Casei Scînteii în fine. În realitate, despărțirea dintre Octavian Paler și Ion Iliescu nu s-a produs nici în „anii grei de ilegalitate", nici după '89. Această despărțire s-a produs atunci cînd scriitorul Paler și-a dat seama că în cărțile lui nu poate să mintă și că scriind nu mai poate accepta nici o umilință de nici un fel.

L-am cunoscut pe scriitorul Octavian Paler la „R.L." înainte de a fi interzis. Era un om care ardea pentru cuvintele pe care le scrisese, se mistuia odată cu ele. Atunci cînd scrie, Octavian Paler nu minte. Și orice am face, pe orice parte am întoarce lucrurile, adevărul unui artist are viață infinit mai lungă decît minciunile unui politician.

Ștefan Agopian

dictatura personală

Înnegrirea cerului gurii la români, azi

Speriat de prețurile tranziției postcomuniste, se va fi furișat, rușinat de sărăcie, neobservat, Moș Nicolae cel Sfînt, fără cadouri, pierind în zare și va fi rămas numai biciul fostului tovarăș, azi domn prim-ministru Nicolae Văcăroiu, secretar PCR la Consiliul de Stat ceausist al planificării, ajuns „independent FDSN")! Bici guvernamental nou-nout, oțelit, care să ne călăuzească în linie dreaptă, în turmă, spre peștera hibernării noastre, în frig și foame: cine să ne mai înțeleagă frustrările din preajma sărbătorilor de iarnă?

Îngrijorat de înnegrirea cerului gurii la români, mai degrabă, decît de faptul că nu vrem să ținem „postul mare" al Crăciunului, Ion Iliescu și ai lui, trădătorii neamului, au scumpit pînă într-atît tot ce ne putea face să păcătuim, mîncînd, încît e preferabil să nu mai consumăm nici în vis nici un fel de alimente, ci să ne întindem pe jos, să ne punem mîinile pe piept și să așteptăm ispășirea: încercînd să supraviețuim **spiritualicește**, că n-ar mai costa nici atîția bani, nici nu le-am mai face atîtea griji guvernanților neocomuniști — dar parcă poți? Tot la răbdări-prăjite, gătite festiv, cu fundiță o să trecem și de Revelion și tot așa, pînă o fi să avem „alegeri anticipate", că la altceva nici nu ne mai duce capul, să știm una și bună, să vedem cu ce se mănîncă și alegerile astea anticipate, să le facem în ciudă „partidelor istorice", eventual — măcar lor, partide istorice care ar trebui să dispară, Partidul Alianței Civice e gata să preia toate curentele politice contemporane valabile, de la liberalism la creștin-democrație și social-democrație, și la primăvară... La primăvară, cînd o să aibă congres P.A.C.-ul, o să găsim și soluția finală salvatoare, vom avea un partid unic în Opoziție și o să ne mîncăm urechile unii altora, de ce nu, înfometați și însetați după atîta hibernare politică — dacă de la cazanul Puterii o fi să plecăm iar cu lingurile goale...

Sigur, bat cîmpii: noii guvernanți ne pregătesc, pe moment, „moralul", să ne păstrăm cumpătul și ne organizează **corpul social** în așa fel încît să nu ne dăm duhul degeaba, ci numaidecît în numele democrației...

În sfîrșit, că a mai rămas un rest de relatat de la Colocviile Naționale de Poezie de la Piatra Neamț (28—30 octombrie 1992), cu tema lor de acum — „Poezia postmodernă și sfîrșitul istoriei literaturii", să încerc să improvizez o succesiune în discontinuitate, să păcălesc iar, pentru o clipă, prăpădita asta de suprarealitate cotidiană. În speranța revenirii la normalitate. Sau cam așa ceva: că a fost odată o criză marcată de textualismul **generației '80** în literatura română? Probabil că a fost: atîta timp cît „generația '80" lasă impresia că a rămas „neterminată", vremurile noi dînd totul peste cap — abia teama de vid și de nestructurare de azi ajungînd să ne căpieze? Că „un strat puturos de F.D.S.N. s-a așezat peste țară" (Bogdan Ghiu)... Sau poate că suntem o „generație '80" pierdută din motive economice? Mai știi.. Abia prin „întreținerea mitologiei tînărului scriitor" (Cristian Livescu) putînd să propășim la acest sfîrșit de lume, al anilor 2000, recuperînd modelul postmodernist al deja trecutei poezii a secolului în curs, poezie re-scrisă...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „Lovitură de teatru în partidul «România Mare»" **(Universul românesc)** ● ION CRISTOIU : „Ziarele de ieri depun mărturie de izbucnirea unui nou scandal în mahalaua noastră politică. Partidul care-l scoate pe trotuar se numește **Partidul România Mare.** Doi corifei ai acestei formațiuni politice, d-nii Radu Theodoru și Corneliu Vadim Tudor se iau de păr în cîteva sute de mii de exemplare". **(Evenimentul zilei)** ● DAN ARHIRE : „O morgă unde cîinii devorează cadavrele". **(Cuvîntul)** ● **I.C.** : „Divorțuri politice au zguduit și alte partide. Nici unul dintre ele n-a înfățișat mizeria morală pe care o atinge acest divorț din Partidul România Mare". **(Evenimentul zilei)** ● VALENTIN LEAHU : „Un divorț de milioane". **(Scandal)** ● I.C. : „Scandalul din Partidul România Mare izbește prin mahalagismul său" : „Era de așteptat ca, în focul iritării, ei să-și dea noalele peste cap și să-și arate reciproc dosurile. Astfel, dl. Radu Theodoru pune pe seama proaspătului său dușman : **jongleria penibilă, exhibițiile oportuniste, corupția, șantajul, intriga, demagogia.** Gata să plesnească de furie Corneliu Vadim Tudor îl face pe Radu Theodoru : **nefericită creatură, bătrînă cătană lovită de Parkinson, șarpe crescut la sîn".** **(Evenimentul zilei)** ● P.M. SACU : „Să nu mori frate, că n-am vrut să te tai". **(Infactorul).** ● **I.C.** : „Deși amîndoi coboară dialogul la nivelul gleznei, ca să fiu sincer, Radu Theodoru mi se pare mult mai interesant decît Corneliu Vadim Tudor. Scrisoarea sa caută să se păstreze cît de cît în spațiul politic. Ea surprinde prin logica tăioasă dar mai ales prin cruda radiografie făcută băltoacei moral-psihologice numite Corneliu Vadim Tudor". **(Evenimentul zilei)** ● CORNEL NISTORESCU : „În ultimii ani de liceu a fost descoperit cu o tumoare la creier. Colegii de clasă au început să facă o chetă pentru a strînge bani de operație". „Nimeni nu voia să cotizeze pentru sănătatea mintală a viitorului bard de mahala". : „Cert este că V.C.T. n-a mai fost operat pînă în ziua de astăzi". **(Expres)** ● I.C. : „Cînd vorbesc de mizerie morală, mă gîndesc la dezvăluirile făcute de cei doi. Din ac stea, Partidul România Mare se conturează mai degrabă ca o cloacă, decît ca un partid. De la Radu Theodoru aflăm că liderul partidului a **transferat ședințele prin localuri, că apelează la cumpărarea conștiințelor prin mese îmbelșugate date în restaurante de lux sau prin daruri costisitoare, că s-a înconjurat de o camarilă coruptă, care-l lingușește irresponsabil".** **(Evenimentul zilei).** ● RĂZVAN IONAȘCU : „Deșeuri valoroase". **(Vremea)** ● I.C. : „Partidul România Mare e o formațiune politică parlamentară. Deputații și senatorii săi ridică mîna pentru a vota legile care orînduiesc viața bietului român. Și în timp ce acest biet român ia în serios smiorcăielile lui Corneliu Vadim Tudor pe umărul tărîsoarei noastre dragi, discursurile sale despre cît de grea e situația cetățeanului de rînd, președintele PRM se îmbuibă prin restaurante luxoase, iar vicepreședintele sterpeleste bani din visteria partidului". **(Evenimentul zilei).** ● **ECATERINA PAN**, pensionară, Tulcea : „Dragă domnule Corneliu Vadim Tudor, (...) Sînteți o fortă înzestrată de Pronia Cerească pentru a face dreptate în țară, pentru a ne scăpa de toți tîlharii, iefuitorii, criminalii și trădătorii de neam. Ce multă nevoie avem de spriinul dumniei-voastre, d-le Vadim! Sînteți acea rază de lumină pe care o dorim noi cei orbi, izvorul de apă vie pentru noi cei însetați, sînteți speranța, hrana noastră spirituală"... etc. etc. **(Politica)** ● I.C. : „...în timp ce denunță de la tribuna Senatului capitalismul sălbatic, Corneliu Vadim Tudor e unul dintre cei mai bogați oameni din București" : „...în timp ce plînge soarta țăranului român, el îi iecmănește pe amărîții din Butimanu, care sînt pe cale să iasă cu furci și topoare împotriva mosierului Corneliu Vadim Tudor". **(Evenimentul zilei)** ● MISU NEGUȚOIU : „Boala lui Galache este, pe scurt, stopul cardiac în urma necumpătării sexuale". **(Iepurașul)** ● I.C. : „A trebuit să crape buba în PRM pentru a se vedea, în sfîrșit, ce puroi e înăuntru!". **(Evenimentul zilei)** ● SERBAN C. ANDRONESCU, New York, S.U.A. : „Dragă Domnule Corneliu Vadim Tudor, sosit în București de cîteva zile, am aflat cu satisfacție că ați fost ales Senator. Faptul îmi spune că există încă forțe conștiente în România care știu pe cine să aleagă și să promoveze". **(România Mare)** ● ANDREI BĂDIN/BOGDAN COSTEA : „Generalii îl sărbătoresc pe C.V. Tudor". **(România liberă)** ● „Istoria a fost iarăși crîntă cu noi! În urma Diktatului de la Butimanu, «România Mare» a devenit din nou mai mică". **(Tineretul liber)** ● VALERIA DORNEANU : „**Mironoava lui Vadim.** La conferințele de presă ale PRM continuă să nu fie primiți, dintre ziariști, decît lăudătorii. Cei indezirabili sînt dați afară nu de dom' Vadim, ci de o maimuță, care a comis și ea la viața ei articole în presa independentă. Cristina Pat este o creatură lungă, slabă și zeloasă ca o utecistă responsabilă cu actiunea de strîngere a fierului vechi". **(Zig Zag)** ● ADRIAN HALPERT : „Nu știm dacă demisia vicepreședintelui PRM se datorează opțiunii sale morale sau faptului că nu «a prins» un loc de parlamentar pe listele PRM. În orice caz, incidentul cu cîntec de la nivelul conducerii partidului cu pricina a arătat cu claritate opiniei publice românești «noroiul» acumulat în partidul care trîmbițează «grija pentru om, iubirea față de patrie și valorile noastre naționale»". **(Evenimentul zilei)** ● B. COSTEA : „Radu Theodoru în loc de Dide". **(România liberă)** ● ILIE NEACȘU : „«Vremea» ne atacă din nou în numărul din 17—18 noiembrie prin pana unei ciori de sorginte semită care și-a făcut cuibușor în imobilul din strada Dionisie Lupu, acolo unde își are cocina și stăpînul său". **(Europa)** ● „În atenția românilor verzi : Alexandru Ioan Cuza, împreună cu toți miniștrii săi unificatori, au fost francomasoni de seamă". **(Academia Cațavencu)** ● **„Sergiu Andon**, antimonarhistul fost ziarist la «Scînteia», a schimbat macazul. Preocuparea sa de căpătîi a devenit bursa de mărfuri, unde a investit multe milioane de lei. Să sperăm că nu din cotizațiile de partid". **(Expres magazin)** ● „Precipitații sub formă de ploaie". **(Dimineața).**

Petre Stoica

Pe traiectorii cruciale

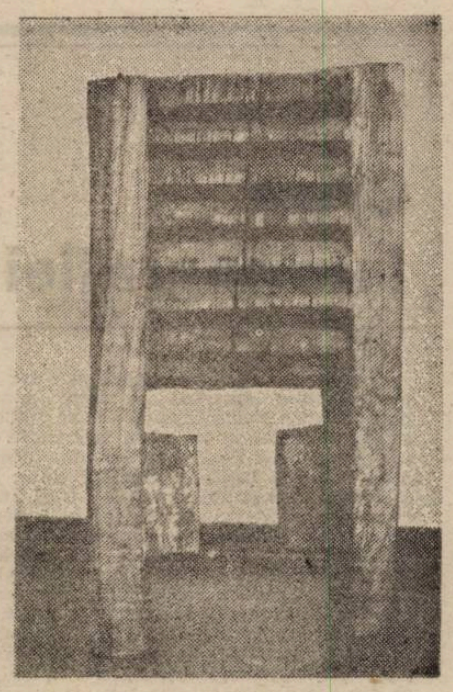

Între manifestările neașteptate, absolut surprinzătoare pe care literatura le oferă vieții, mi se pare drept să înscriu voința cu care contele Lev Nicolaievici Tolstoi a ținut să ajungă mujic, să devină om simplu. E o dovadă că artistul cu cît resimte mai puternic relația între frumos și organismele naturale cu atît caută propria lui legalitate internă. Idealismul estetic stabilește astfel afinități între cuprinsul operei viitoare și atitudini față de un timp ce trebuie încă așteptat.

Pe de altă parte, discordanța între carierele și traiectoriile cele mai obișnuite și premeditata „decădere" a genialului scriitor rus din rangul său în altul expus mizeriei și sărăciei, vorbește de ajuns despre funcția căutării utopice a binelui, dreptății și purității.

Nu cred că avem de-a face cu tăgăduirea istoriei. Mai degrabă cu ceva anex care printr-o curioasă acceptare, nu încetează să susțină un proces paralel, de neîncredere în civilizația umilinței. Trecînd de termenii introductivi ai problemei constatăm nucleul ei generator : dezbinarea ivită într-o fază a luptei cu deznădejdea, între speranță și orgoliul oțelit de disperare.

Nu știu ce apare mai întîi, detașarea de ambianță sau, dimpotrivă, un alt proiect ce privește cu nemiloasă luciditate edificiul social marcat de neputință. Oricum, pe urmele decepției și amărăciunii, vine un stol de interogații, una mai spinoasă ca alta. Oare avem azi prozeliți pentru un gen care fără să fie neapărat legat de tolstoism, poate interveni cu folos, într-un moment teribil de greu precum cel pe care îl trăim ? Nu e simplu de dat un răspuns tranșant, deși la dorința unora de a afla un crez nou în aceste vremuri tulburi, exercițiul utopiei nu ar trebui înțeles drept invitație la evaziune din criza căreia ne opunem.

Aș zice că e vorba de altceva : de ieșirea din pasivitate și o dovadă de inedită preocupare față de problemele clipei prezente, pe undeva insolubile.

În fond știu și unde se strecoară pe fir inerția contradictorie, paralizantă a doctrinelor utopice. Din sentimentul unora că utopia trebuie să fie pozitivă, nu poate fi decît pozitivă. Dar ca să ne înțelegem bine este de trebuință să determinăm rațiunile speciale pentru o eventualitate ocolită de regulă — utopia negativă, utopia biruită de dificultatea însoțirii realului cu un demers perfecționist răsturnat, născut din subminarea încrederii în forța umană de a se înnoi, de a continua căutarea „drumului pierdut".

Nu întîmplător tentative de acest tip sînt extrem de puține și nu toate concludente. Răzvrătirea anarhică propusă de Gorki în „Azilul de noapte", o panoramă utopică a eliberării din timp și loc, avansează un reper. Nu neapărat clarvăzător. Însă nici parazitar, despărțit de premisele lui îngrozitoare. Un altul rezidă în familiarizarea cu „schemele" unui Fiodor Sologub ori A. Belîi de a ne face călăuze pentru cititorii dezorientați de o propagandă aberantă din capul locului. Totuși utilă utopiei, în stare să croiască în coroborare cu un program, dihotomii de pledoariile și predicile comuniste de sinistră amintire.

Cred că deși opus lui Tolstoi, însuși Dostoievski înaintează pînă la un punct pe spirala violenței și supune pe cititor îndemnului să gîndească dacă explorînd crima, înfruntarea cu morala publică, individul are vreo șansă să se autoperfecționeze.

Scriu toate astea sub presiunea întrebării : poate deveni angrenarea în frenezia negativității o soluție purtătoare de rod ? Am în vedere cea care delimitează propriul univers de ipoteze de viziunile pentru moment încă reduse la un stadiu subapreciat însă, datorită cruzimii dezbaterii, marcînd o deschisă atitudine critică la adresa răului. Rău adînc conflictual, deci măcar teoretic îngrădit de incompatibilitățile pe care le naște.

În aspirația ei melioristă literatura urmează să adopte o soluție. Să considerăm o singură clipă posibilitățile la îndemînă. Bineînțeles că nu există o rețetă dacă ne bate gîndul să scriem utopii. Veacul nostru ne predispune la învățături dar îndreptățiri vizionare ne vin din iluminism și din romantism. Sînt curente cu vie curiozitate pentru om și societate, cu pornire spre studiul moravurilor. Din care străbat impresii despre natură și echilibru istoric într-un univers spiritualizat, lacom de aparențe. Grija pentru cotidian fiind abolită, prozele pe care le-a inspirat pe drumul spre pacificare vizează o pedagogie de valențe morale, axată pe sentimentele oamenilor. Amintesc pentru cultul utopic al iubirii „Noua Heloiză" a lui J.J. Rousseau sau, la extrema opusă, adversitatea neîmpăcată din „Suflete moarte", acel adio adresat de Gogol vidului înfricoșător instaurat de autocrație, atmosferei asfixiante ce domnea în imperiul țarist.

Noi înșine, vreau să zic literatura noastră, dispune de o extraordinară parabolă, în fapt o expresie a rezistenței utopice la transformări iminente și dureroase aduse de bolșevism. Este ceea ce se cheamă o premoniție. Mă refer la nuvela „Șobolanii roșii" de V. Beneș, prozator ardelean de certă ținută, pare-se originar din Mediaș ori Sighișoara, dispărut în jurul anilor '50. Textul în chestiune e conținut într-o culegere de povestiri ce a văzut lumina tiparului în anul 1942. Evocă halucinant un nesimulat dezastru provocat de invazia unei hoarde de șobolani. Asaltul lor potopește cetatea și îi martirizează locuitorii. Își ating țelul dictîndu-și legea, neînchipuit de rușinoasă, de bestială. Autorul se ține în penumbră, deși e martorul statornic al triumfului năvălitorilor. Diagnosticul său va fi, din păcate, curînd ratificat. Și cum nu e greu de înțeles, V. Beneș nu a avut parte de vreo reeditare după 1945. Încît dacă îl pomenesc astăzi am aproape certitudinea că îmi găsesc greu cîțiva lectori în măsură să-mi confirme aprecierile. Lectori care, mai vîrstnici, urmează să-i convingă pe cei mai tineri despre această pedagogie a inițierii în secretele utopiei de tip respingător.

Încărcată cu metafore ca un polipier, decodîndu-și legitățile, utopia, minuită iscusit, ambiționează să rectifice, chiar să vestească ireparabilul. Ce șanse are în mod practic vom vedea altă dată. Pînă atunci îmi este limpede că dacă nu înfrumusețează decît viitorul e la fel de adevărat că răpește orice nădejde privind prezentul. Tocmai această semi-fermitate face să sară în ochi ce operă de demitizare săvîrșește utopicul înlăuntrul tranziției de la ideal la real. Înarmat cu principii misionare îl definim ca un tip de literatură a copilăriei și senectuții democrației. Adaptat la irealitate ,demersul utopic dobîndește consistență prin juxtapuneri. Schimbă ceva unde instinctul schimbării se privește în oglindă.

Un gînd de încheiere : pentru ca utopia să placă, mai mult să instruiască, talpa ei trebuie să calce pe alt pămînt decît cel din care crește epopeea eroică. Prima plasează lumea într-un viitor senin, atrăgător, exaltat, a doua reînvie trecutul ca să îl transfere într-o întocmire avantajoasă, amăgitoare.

Revenind la perioadele totalitare, reținem că ele dau amploare nevoii de utopii. Nu și de „paradisuri artificiale", străine de efectul persuasiunii.

Henri Zalis

minimax

În așteptarea liberalilor...

Date fiind în România : (a) nivelul scăzut de cultură civică și politică, precum și consecințele psihosociale ale masificării (mancurtizării) ; (b) inexistența unei disidențe organizate și colaborarea în diferite forme a unei mari părți din intelectualitate cu puterea comunistă ; (c) implicarea/infiltrarea adîncă a securității în toate domeniile de activitate și în întreaga viață socială — după înlăturarea dictaturii, inițiativa politică cu cea mai largă audiență a aparținut unei fracțiuni „liberale" a elitei politice comuniste care (se) pregătise mai de mult (pentru) o reformă socială gen perestroika ori „socialism cu față umană". FSN s-a impus ca partid de guvernămînt în virtutea unei pretinse legitimități revolutionare (dar obținerea ei a costat vieți nevinovate), consolidată apoi electoral, tocmai datorită caracteristicilor social-politice înainte menționate. Regimul politic instaurat a fost unul de factură autoritaristă, disimulat prin instituții, drepturi și libertăți democratice acceptate/concedate de putere, întrucîtva și „sub presiunea străzii" dar, mai cu seamă, pentru cîștigarea credibilității externe. Principiul director al strategiei puterii a fost acela al conversiunii tuturor instituțiilor democratice astfel încît ele să funcționeze, pe cît posibil, contrar libertății individului și pentru păstrarea disimulată a dominației politice de către Stat asupra întregii societăți. Astfel, libertatea presei, atît de des invocată în favoarea-i de putere, a funcționat și ca un principal mijloc de întreținere a confuziei și dezorientării, contribuția hotărîtoare avînd-o în acest sens, televiziunea. De asemenea, prin legislație dar și prin subvenționare, puterea a provocat o „inflație de partide", ac astă diversiune vizînd și chiar obținînd (a) obstructionarea formării unei opoziții puternice concentrată/structurată în/de cîteva partide, (b) formarea unei mentalități și a unei atutidini potrivnice ideii de partid politic.

Pentru reactia social-politică determinată de exercitarea guvernării mai sus schitate, sînt caracteristice îndeosebi următoarele aspecte.

(1) Într-o primă fază, reactia democratică, anticomunistă, a fost catalizată de și s-a grupat preponderent în jurul partidelor istorice, îndeosebi PNL și PNȚ. Aderiunea la aceste partide a fost însă : (a) mai mult de natură negativă (anticomunismul) decît pozitivă (opțiunea reflectată pentru o alternativă ideologică), (b) afectivă — atractia față de niște lideri cu o prezență și cu un discurs politic, desi întrucîtva... grizonate, totusi atît de diferite față de cele ale activistului comunist standard, (c) într-o oarecare măsură oportunistă, îndeosebi la început cînd se părea că, gata, comunismul e kaput.

(2) Multi dintre intelectuali, fie au adoptat o atitudine de expectativă, iluzoriu neutră politic, fie au colaborat cu puterea (iarăsi !), motivatiile în acest al doilea caz fiind diverse, dar, după evenimente ca cele din iunie '90 plasîndu-se în zone moral insalubre.

(3) Faptul că nemulțumirile si deziluziile tinzînd spre revoltă, la fel ca si aspiratiile existente în societate nu si-au găsit decît partial corespondentă si reprezentare în prestatia partidelor din opoziție a determinat multitudinea manifestațiilor de stradă culminînd cu ceea ce s-a numit „fenomenul Piata Universității". Deznodămîntul tragic al acestui episod politic a impus ca pregnantă următoarele concluzii : (a) disponibilitatea puterii de a recurge în extremis la forme de represiune violentă si încă mai grav, de a incita anumite categorii sociale împotriva altora, desconsiderînd total principiul statului de drept, (b) ineficienta manifestatiilor de stradă, indiferent de amploare ele fiind nu numai ignorate de putere ci, sistematic, convertite prin diversiune în tulburări violente pentru a permite interventia aparatului represiv, (c) necesitat a afirmării unor initiative politice noi care, fără a veni în contradictie cu cele ale partidelor de opozitie, să le completeze. Si, cum bine se stie, așa s-a născut Alianta Civică din care s-a desprins apoi P.A.C.

(4) Oferta politică si prestatia partidelor din opozitie, dincolo de anumite manifestări evidente de politicianism, a fost preponderent dominată de rationalitatea luptei politice (firesc, de altfel, date fiind conditiile „jocului" impuse de putere), ceea ce a obstructionat cristalizarea unui nou model de ordine socială, radical diferit de cel conținut în „stiintifica" teorie marxistă. Semnificativă în acest sens a fost audienta de care a beneficiat conceptia social-democrată tocmai deoarece, **în esență-i**, nu este diferită de fosta ideologie oficială. Dar încă mult mai grav este că starea de confuzie si de dezorientare a marii majorități sociale, întretinută de putere, a făcut loc în spectrul politic nationalismului-comunist al cărui impact psiho-social, desi marginal deocamdată, este favorizat de criza economică si morală.

(5) Rezultă din cele patru aspecte mentionate anterior că, fără a fi „marele absent", **alternativa autentic liberală** este totusi deficitară, atît pe esichierul politic cît si în constiinta societătii românesti. Ordinea socială proprie liberalismului (ordine pe care vechii greci o numeau prin **kosmos**) este o ordine care se autorealizează spontan în si prin interactiunea indivizilor liberi, fără să existe o finalitate si o intentionalitate socială comune, impuse ori gestionate de putere, decît în situatii exceptionale : agresiuni din exterior, molime sau calamități naturale. Definitoriu pentru acest tip de ordine este că ea permite si chiar presupune (co)existenta unei multitudini de scopuri individuale (inclusiv ale unor grupuri organizate), excluzînd conflictualitatea. Sesizată încă de stoici, teoretizată apoi în cadrul filosofiei sociale pe care se bazează liberalismul economic (J. Locke, D. Hume, H. Spencer, s.a.), acest tip de ordine își are temeiul în economia de piață a cărei unică modalitate de (auto)reglare este jocul cererii si al ofertei — joc chiar în sensul propriu al cuvîntului, pentru că implică hazardul, dar nu un joc cu sumă nulă căci, **pe termen lung**, aduce cîștig tuturor participantilor. Desigur, ordinea socială liberală, bazată, pe jocul pieței în care Statul nu intervine decît corectiv/complementar, nu exclude nici inegalitățile sociale, nici eventualitatea eșecului individual. În schimb este garantată libertatea individului. Iar cînd încă mai credeam că în România se întîmplă o revolutie, așa s-a zis „Libertate te iubim / Ori învingem ori murim !" Și au murit. Iar liberalii... îi așteptăm... Că nu la un PNL condus de un Radu Cîmpeanu ne gîndim se subîntelege.

3.12.1992

Șerban Lanescu

Criza istoriografiei literare (VI)

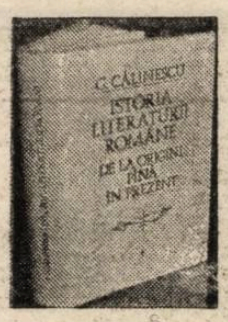

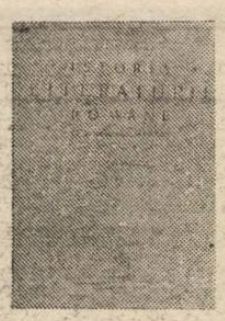

Una dintre cele mai neplăcute dar și semnificative surprize pe care le-am putut face în lunile care au urmat prăbușirii comunismului la noi în țară, adică a acelor momente de „bilanț", pentru prima oară libere și invitînd, obligînd chiar, la luciditate, a fost absența unei istorii literare în care să fie cuprins integral efortul artistic românesc în domeniul scrisului. Spre tristețea noastră, am conchis atunci că există cîteva lucrări parțiale, dar e ca și absent, printre contemporani, spiritul istoric, așadar capacitatea vreunui om al zilelor noastre de a se transpune în alte vremi (chiar în trecutul mai apropiat) și a surprinde dinăuntru si a judeca din afară ceea ce este sau nu artistic ceea ce a fost sau a rămas valabil după mai bine de un veac și jumătate de literatură frumoasă. La această anomalie a contribuit prestigiul copleșitor al unui G. Călinescu, autor al unei opere intitulate de el **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, dar care nu are decît puține puncte comune cu ceea ce ar fi cu adevărat o istorie ; în sfîrșit, tot în acest sens, se poate înregistra eșecul marxiștilor de a scrie o istorie a literaturii române, fie și în spiritul lor, eventual de a face un inventar al trecutului în viziunea lor strîmbă (Această operație a fost parțial lăsată tot în sarcina lui Călinescu, directorul unui institut de istorie literară și folclor, care avea ca obiectiv principal elaborarea unei istorii „științifice", adică a uneia care să anuleze tocmai marea lui carte apărută în 1941). Situația specială a lui G. Călinescu (de „disident" căruia i se îngăduia o marjă de originalitate pentru felul în care slujise comunismul) a dat un plus de prestigiu nefastei lui moșteniri. După mărturiile multor contemporani informați, el și-a închipuit că va izbuti totuși în final să-și vadă reeditată acea lăsată în urmă operă capitală a vieții sale ; n-a reușit, dar a lucrat la o ediție „adăugită" și, în ideea lui, îmbunătățită, care avea să apară la aproape două decenii de la moartea sa.

Era un text la care autorul său „lucrase" decenii întregi, gîndul revizuirii primului text impunîndu-i-se încă din vara în care acesta apăruse. **Istoria literaturii române**, în prima ei ediție, fusese o strălucită improvizație, opera unui om cu calități excepționale care realizase o performanță unică împotriva propriei sale vocații și structuri. Autorul ei era, dacă nu un geniu, un genialoid, un spirit cu sclipiri geniale, cu intuiții fulgurante și profunde, în stare să formuleze memorabil o sentință, o observație, să interpreteze ingenios, dar nu era un constructor, un om al viziunii de sus, capabil de acea **Heiterkeit**, a contemplației calme dezinteresate.

Cartea sa a fost elaborată (după cum se vede din corespondența autorului cu Al. Rosetti) în mai puțin de trei ani, văzînd și făcînd, și în acest interval de muncă intensă, dar nu exclusivă, el a parcurs în galop cam tot materialul, sectoare întregi fiindu-i necunoscute și fiind acum descoperite cu delicii sau cu surprindere de un om care face o primă lectură. Situația era cu totul explicabilă dacă ne gîndim la formația lui, în afara literaturii române, și a învățămîntului de atunci ; Călinescu era un italienist ; ca și Gherea sau Zarifopol, el vedea spre fenomenul autohton ca spre un teritoriu străin (Era în fapt, situația și a altor critici români : N. Iorga, E. Lovinescu, Ov. Densușianu nu fost specialiști în filologia clasică ; Maiorescu, M. Dragomirescu și Vianu în filozofie. Cioculescu și Vladimir Streinu în literatura franceză, căci pe atunci literatura română era prea săracă pentru a constitui un domeniu de studiu și de formație în exclusivitate ; cînd criticul avea această „specialitate", lucrul se simte imediat : G. Ibrăileanu, Pompiliu Constantinescu, Oct. Șuluțiu).

În cartea lui Călinescu se simte stilul de abordare „primă" : surpriza cîte unei descoperiri, căldura adeziunii de moment, respingerea prea vehementă, violența cîte unei reacții, de parcă autorul s-a despărțit cu o zi mai înainte de cîte un scriitor mort de decenii, în fine, efectele unui temperament vivace, ale unei sensibilități acute și ale unui spirit pamfletar (într-o totul asemănător lui N. Iorga) dar mai ales avînd o dispoziție de a-și subordona istoria nu de a se subordona el ei și a-i înțelege spiritul.

Rezultatul este această carte enormă (dar nu grandioasă) fără altitudine (deși autorul se dovedește de multe ori mai presus de materia ei) cu o mare concentrație și risipă de inteligență (dar deficitară sub specia înțelegerii genului). Descumpănit de criticile ce i s-au adus la apariție, Călinescu a ajuns să o numească „un roman" (Dinu Pillat), iar puțin mai apoi să facă teoria istoriei literare „ca știință inefabilă (alăturare absurdă de termeni !) și sinteză epică". În nici un caz o asemenea carte nu putea fi asimilată de știința literară marxistă sau luată ca punct de pornire pentru o reluare a intenției ei de a inventaria și revizui tot trecutul literar românesc ; a constituit din multe puncte de vedere modelul negativ pentru ceea ce noua critică și istoriografia conexă ei își propuneau să facă.

Dar **Istoria** lui Călinescu rămîne foarte discutabilă și dacă o considerăm un document al vechii noastre istoriografii — motiv pentru care am luat-o ca obiect al discuțiilor noastre în paginile de față. Stilul ei de jurnal de lectură și de notație plin de violciune își agravează toate defectele dacă luăm în seamă cînd a fost elaborată ea anume. Călinescu și-a început cartea la sfîrșitul deceniului IV și anii aceia au fost marcați de „stabilitatea" politică pe care părea a o asigura lovitura de stat a regelui Carol al II-lea și regimul său de autoritate politică și patronaj cultural. S-a instaurat astfel o „despoție luminată" și monarhul, inițiatorul și urzitorul ei, a cules multe laude din partea a numeroși cărturari printre care și de la G. Călinescu, acesta făcînd acum primele sale declarații asupra unor opțiuni politice deschise. Credem că nu e vorba doar de acțiunea unui profitor oportunist ; gestul său aprobativ are o semnficație mai profundă : apelul la acțiune, la realizarea de „opere", după decenii întregi de democrație „putredă" și liberalism „dizolvant", se face auzit în multe sectoare ale vieții noastre publice și va fi însușit de numeroși intelectuali naivi. **Istoria** lui Călinescu n-ar fi putut apărea fără încurajarea și sprijinul masiv, moral și material, dat de un om al regelui, precum directorul Fundației, Al. Rosetti. Ea a început să fie scrisă într-un anume moment istoric de entuziasm și culminație istorică și a fost încheiată (practic vorbind, foarte provizoriu) în cu totul altul. Chiar și un estet indiferent față de tumultul cetății, cum se înfățișa în acei ani autorul ei, era cu neputință să nu fie zguduit de nenorocirile survenite în vara tragică a lui 1940. Ultimele pagini ale cărții sale, corecturile, punctul final cad în perioada aceasta prelungită cu scurta guvernare legionară, apoi cu consolidarea dictaturii militare a generalului Antonescu. El s-a gîndit să dea într-o postfață o vedere de ansamblu care altminteri lipsește prea de tot concepției sale și nu i-a stat în nici un caz în punctul de pornire. Urgența istoriei l-a silit pe Călinescu să improvizeze capitolul final despre **Specificul național** care, indiferent de suma de idei interesante, rămîne o anexă la text, aproape inadecvată, căci e contrazisă de spiritul acestuia și mai ales de tonul lui.

E în fapt o pagină pur declarativă. Încercînd să concentreze ceea ce ar fi fost obligatoriu să rezulte clar din capul lucrării ; ea este totuși luată acum de diverși analiști ai concepției sale despre istoria și literatura poporului drept o cheie explicativă a operei care obîrșește cu totul altfel.

Din păcate această carte plină de discordante, adevărat **monstrum per excessum**, interesantă mereu prin paginile ei de literatură, este departe de a ilustra efortul românesc în materie de creație literară, iar ideea autorului de a-i adăuga în versiunea ulterioară amănunte îndesate de erudiție (de cele mai multe ori zadarnică) nu face decît să divulge pripeala redactării inițiale, pe care noi o preferăm totuși pentru senzația permanentă de zbor liber, suveran, neimpleticit.

Alexandru George

povestea vorbei

Dugheană

Lexicul comercial de bază oferă o foarte vie imagine a legăturii dintre lucruri și cuvinte, dintre realitate și limbaj. Spațiu al mișcării, al schimbului, al contactelor diverse, comerțul constituie un model al comunicării (în care dialogul e văzut ca negociere) și folosește o terminologie care își amestecă sursele și istoria. Verbele **a vinde** și **a cumpăra** sînt în română moștenite din latină, ca și substantivele **preț** și **negustor (negustor) ; comerț, comerciant** sînt neologisme romanice ; **marfă** provine din maghiară ; **a plăti, a (se) tîrgui, a se tocmi** au origine slavă ; **arvună, ieftin** sînt împrumutate din neogreacă ș.a.m.d. Dintre toate, cu deosebire interesante pentru momentul actual — în care realitatea reîntîlnește și învie etimologia — sînt turcismele. Foarte multe, de altfel, și încă vii — chiar dacă s-au păstrat mai ales în limbajul familiar sau popular. Cantitatea de mărfuri turcești de pe piață e în armonie cu numeroasele **dughene, tarabe** și **chioșcuri** — în care există, uneori, **tejghele, rafturi, cîntare ;** cu **mușteriii** în căutare de **chilipiruri.** Prin cuvinte întrucîtva ieșite din uz, totuși cunoscute, se poate arăta că tarabele au **dever** mare, mușteriii le fac **saftea,** cumpărînd nu **pe veresie,** ci cu bani **peșin.** Sensul propriu al unora dintre cuvintele comerciale a trecut în umbră ; așa stau lucrurile chiar cu **saftea,** cu **toptan (cu toptanul),** dar mai ales cu **mofluz** — inițial : „(ins) care a dat faliment" ; o parte s-au păstrat doar în locuțiuni, precum **mezat** „licitație" — în expresia **a scoate la mezat.** Alte cuvinte se dovedesc însă foarte actuale. **Dugheană,** care căpătase mai demult — asemeni altor turcisme — sens depreciativ („magazin mic, sărăcăcios"), și-a dezvoltat în ultima vreme o familie lexicală în care derivatele păstrează mai puțin sensul concret — și mai mult pe acela conotativ, cu valoare de emblemă pentru micul comerț improvizat și inestetic. **„Dugheana** e obicinuit o prăvălie în care se vinde cu mărunțișul ; una mare și elegantă se zice astăzi în Moldova **magazie,** care corespunde munteanului **boltă** sau **lipscănie",** scria în 1900 Lazăr Șăineanu, sugerînd calea prin care s-a produs treptat trecerea cuvîntului în rîndul celor cu valoare depreciativă. Că **dugheana** nu era ultima expresie a strîmtorării comerțului o arată existența diminutivului **dugheniță,** înregistrat tot de Șăineanu, alături de turcismul **dughengiu** „cel ce ține dugheană, prăvăliaș". Familia actuală a cuvîntului cuprinde alți termeni — derivați cu sufixe moderne, neologice : **a dugheniza, dughenizare, dedughenizare, dughenist ;** toți — foarte recenți, neînregistrați de dicționare, poate chiar lipsiți de șansa de a se impune și de a rămîne în limbă. E o „familie ad-hoc", creată prompt de limbajul publicistic. Ultimul din serie, **dughenist,** posibil adjectiv sau substantiv, mi se pare oricum o formație rară, explicabilă mai mult prin marea disponibilitate combinatorie a sufixului **-ist.** Ca adjectiv, **dughenist** poate avea un sens propriu — „de dugheană" —, sau unul figurat, prezent atunci cînd se vorbește, de pildă, de „cîteva edituri particulare (nu neapărat dugheniste)" („Tineretul liber", nr. 467, 1991, 5). La verbul **a (se) dugheniza** („să dughenizeze litera și arta", ib.) e și mai frapantă asocierea unui sufix modern (și ultraproductiv) la o temă de derivare din fondul vechi și popular. Substantivul în **-izare** (infinitivul său lung) e chiar mai frecvent decît verbul, avînd un sens mai abstract. Oricum, sensul principal al sufixului **-iza** este de „a transforma în ceva, a face să fie într-un anume fel" ; se dughenizează orașul, comerțul etc. prin răspîndirea spațiilor comerciale mici, improvizate, inestetice : „dughenizarea Capitalei continuă" („Adevărul", nr. 42, 1991, 7) ; „măsurile... nu obstrucționează privatizarea, ci dughenizarea" („Evenimentul zilei", nr. 135, 1992, 8) ; sensul figurat e integral depreciativ : „dughenizarea literei" („Tineretul liber", nr. 467, 1991, 5). **Dedughenizarea** e un termen și mai nou, derivat de la **dughenizare :** „a început acțiunea de dedughenizare" („Evenimentul zilei", loc. cit.). Succesul cuvîntului din recent dezvoltata familie e vizibil, cum spuneam, mai ales în limbajul presei — aflat la punctul de contact între oficial și familiar — niveluri stilistice reprezentate, în cazul de față, de sufixul **-iza,** respectiv de cuvîntul **dugheană ; dughenizare, dedughenizare** sînt prea pitorești pentru limbajul oficial și prea savante pentru cel familiar ; sînt numai bune pentru stilul jurnalistic. Moda lor pare a se datora și valorii de simbol pe care a luat-o dugheana ; simbol plasat într-o oarecare ambiguitate din punctul de vedere al polarității politice : discursul despre dugheană poate fi pentru privatizare (mai accelerată, masivă), contra ei sau în afara disputei, pe teren estetic.

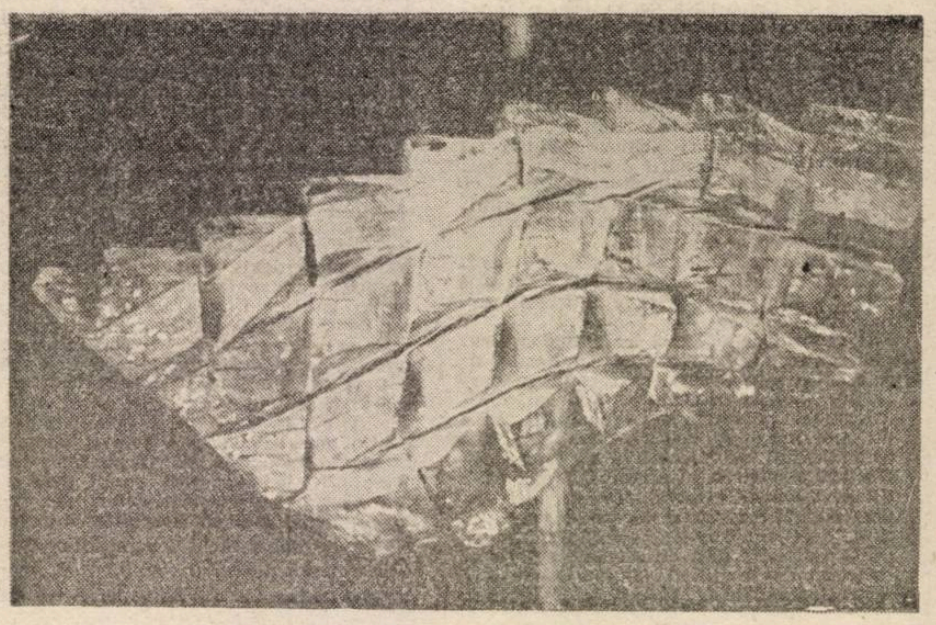

Relația cuvinte-lucruri ia în cazul dat și un aspect mai amuzant, marcat de dubla perspectivă, „interioară" sau „exterioară". Ceea ce e numit de privitor **dugheană** e desemnat adesea de proprietar prin termenul **boutique ;** contrastul lingvistic e maxim între turcismul uzat și peiorativ și franțuzismul nou și înnobilant. Sensul denotativ le este totuși comun : la 1900, Șăineanu îl traducea pe **dugheană** prin „boutique".

Multă vreme, termenul neutru pentru „localul în care se expun și se vînd mărfuri" a fost cel de origine slavă : **prăvălie** (folosit curent, în secolul trecut, în textele de legi — de pildă într-un „Regulament pentru ținerea prăvăliilor închise în zilele de sărbători") ; de la el s-au format diminutivele **prăvălioară, prăvăliuță.** Neologismul **magazin** — din fr. **magasin** —, de mai îndepărtată origine arabă, și-a înlocuit în română în primul rînd dubletele identice ca sens și asemănătoare ca formă — **magazie** (intrat prin neogreacă, păstrat cu sensul de „depozit" pînă azi) și **magaza** (venit din turcă) ; apoi, **magazin** l-a împins pe **prăvălie** în zona limbajului familiar — sau cel puțin în cea a desemnării unor obiecte legate de trecut ; prăvălia e, totuși, mică, veche — sau ironizată. Și în franceză **magasin** l-a înlocuit parțial, pe la 1800, pe mai vechiul **boutique.** Relațiile și conotațiile termenilor se dovedesc destul de schimbătoare. La această serie ar trebui adăugat și **chioșc :** deși sensul său comercial e ulterior, preluat din franceză (direct din turcește provenind forma și sensul de „pavilion în grădină"), cuvîntul se integrează perfect terminologiei „micului comerț" de notă balcanică : reînviat, pitoresc **alișveriș** („vînzare-cumpărare, negoț").

Rodica Zafiu

Păcatul deznădejdii

**Mircea Eliade, ÎMPOTRIVA DEZNĂDEJDII,
Editura Humanitas, Bucureşti, 1992**

Mai toate articolele publicate de Mircea Eliade în revistele româneşti ale exilului, din 1948, cînd apare la Paris **Luceafărul**, pînă în 1975, au fost puse recent de Mircea Handoca la îndemîna cititorilor din ţară, într-un volum intitulat **Împotriva deznădejdii**. Cel dintîi sens al acestui titlu împrumutat chiar de la Mircea Eliade e dat de numărul destul de mare de cărţi şi de publicaţii pe care românii au reuşit să le scoată în străinătate, cu eforturi adesea ieşite din comun. Aşa s-a întîmplat în Argentina, de exemplu, unde un muncitor şi-a dăruit agonisita unui an şi jumătate de economii, pentru a sprijini în felul acesta o mică editură de cărţi româneşti. O „bibliografie a pribegiei", care să pornească de la activitatea „Bibliotecii Române" de la Freiburg, ar trebui să cuprindă cît mai repede toată această activitate, pentru a ne oferi imaginea cît mai cuprinzătoare a diasporei culturale româneşti. Pînă atunci putem face presupunerea că dintre toţi scriitorii emigraţiei, Mircea Eliade a fost colaboratorul cel mai important şi mai prompt al celor mai prestigioase reviste româneşti ale exilului.

Care ar fi principalele idei ale gazetăriei pe care Mircea Eliade a făcut-o în această perioadă ?

De la început trebuie înregistrată, ca o prelungire a preocupărilor din ţară, voinţa sa uriaşă de a construi. De data aceasta, la argumentul mai vechi (al răgazului pe care generaţia anilor 1925—1935 l-ar fi avut în perioada interbelică, într-o Românie care şi-a văzut împlinite marile idealuri naţionale) se adaugă datoria de a continua în străinătate tradiţia culturală întreruptă acasă. Expusă în cîteva cuvinte, teoria lui Mircea Eliade este că după invadarea Spaniei de către arabi în secolul VIII şi după apariţia turcilor, la celălalt capăt al continentului, şase veacuri mai tîrziu, un al treilea mare val istoric, reprezentat de invazia sovietică, pune în pericol stabilitatea Europei. În aceste condiţii, obligaţia tuturor celor care au luat calea pribegiei şi au reuşit să se salveze dincolo de „cortina de fier" e de a face ca spiritualitatea românească să poată supravieţui, în aşteptarea „orei H", cum spune Mircea Eliade, care este „ceasul întoarcerii acasă". (**„Europa şi cortina de fier"**, 1952).

Pentru exilaţi, modelul acestei mari voinţe de creaţie trebuie să fie nu Ovidiu, rămas prizonier al propriei sale suferinţe, la Tomis, ci Dante care, stăpînindu-şi bărbăteşte soarta, ne-a lăsat „cea mai mare clădire poetică a Europei moderne". (**„Între Tomis şi Ravenna"**, 1952).

La tipul acesta exemplar de creaţie, susţine Mircea Eliade, românii din pribegie pot ajunge, pentru că ei moştenesc nu numai mentalitatea parohială şi sedentaristă a vechilor agricultori, dar şi un fel de a fi mult mai vechi al păstorilor, care este în esenţă ecumenic şi universalist (**„Două tradiţii spirituale româneşti"**, 1948).

O singură dată intră toată această teorie în contradicţie cu ea însăşi. În cele două articole pe tema relaţiei dintre politică şi cultură, publicate în cursul anului 1951. În primul articol, intitulat **„Cum se face o cultură"**, teza lui Mircea Eliade e că trăim într-o epocă de teroare istorică, în care „un neam supravieţuieşte în măsura în care-şi mobilizează toate rezervele lui spirituale". Sau, în termeni ceva mai precişi : „Nu trebuie să confundăm «atenţia mărită» la fenomenul politic, care se cere astăzi oricărui român refugiat, cu sacrificarea vocaţiei culturale în folosul unei «propagande permanente», oricît de nobilă şi bine intenţionată ar fi aceasta din urmă. Dacă Einstein, în preajma descoperirii relativităţii, şi-ar fi dedicat viaţa sionismului (aşa cum a fost ispitit s-o facă), geniul iudaic şi Israelul ar fi avut astăzi o valoare mondială mai puţin".

În cel de-al doilea articol (**„I-a mîncat capul politica !..."**) este evocată experienţa perioadei interbelice, cînd cel mai mare păcat al generaţiei tinere ar fi fost tocmai acela de a fi confundat **politicianismul** cu **politica**, lăsînd locul liber „nepricepuţilor, oportuniştilor, mediocrilor". „Noi alcătuiam prima

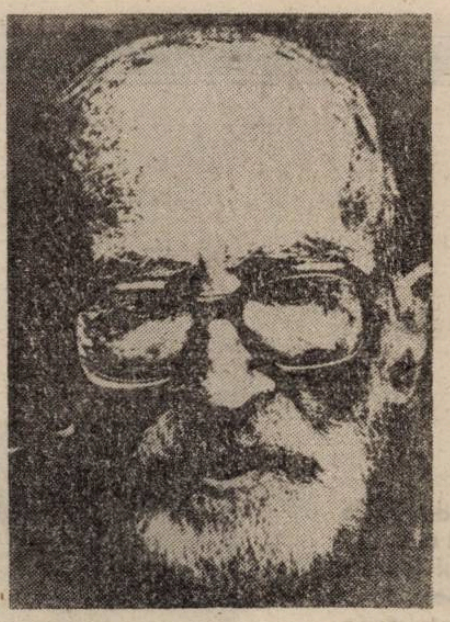

generaţie după Unire, afirmă ceva mai departe Mircea Eliade, şi dacă ne-am fi îndeplinit misiunea cu aceeaşi conştiinţă cu care şi-au împlinit-o înaintaşii noştri, cei care îşi jertfiseră sîngele pentru Unire, altul ar fi fost climatul politic al României moderne".

Soluţia la o dilemă care, la începutul anilor '50, va fi împărţit lumea emigraţiei româneşti în tabere opuse, va veni mult mai tîrziu, într-un articol publicat în 1966 în revista **Destin** : „În toate epocile de criză profundă şi radicală prefacere, susţine de data aceasta Mircea Eliade, creaţia culturală are funcţie şi valoare politică. În împrejurările de astăzi, însă, creaţiile culturale autentice devin, prin simpla lor împlinire, instrumentele politicii majore. Nu e vorba de «politizarea» literaturii, sau a istoriografiei, sau a criticii artistice şi literare, sau a filozofiei. Asemenea fenomene de «politizare» a culturii, bine cunoscute în R.P.R. ca şi în toate celelalte ţări comuniste, nu alcătuiesc decît pseudomorfoze lipsite de interes. Sensul «politic» al creaţiilor culturale din exil stă în chiar faptul că ele s-au realizat în **libertate**. Prin opera poeţilor, prozatorilor, filozofilor, istoricilor şi artiştilor din exil, se păstrează şi se întregeşte acea viziune spirituală **autentică**, specifică neamului românesc, mutilată şi falsificată în ţară". (**„Popas la cincisprezece ani"**). Atent la problema relaţiei dintre politică şi cultură, Mircea Eliade ştie deci să pună în cele din urmă un diagnostic exact, făcîndu-ne totodată să înţelegem mai bine de ce s-a „încăpăţînat" să-şi compună literatura beletristică numai în limba română.

Acelaşi lucru se poate spune cînd chestiunea e abordată din perspectiva filosofiei istoriei. Primele propoziţii din eseul intitulat **„Căderea în istorie"** (publicat în 1952 în revista **Îndreptar**) pornesc de la ideea nenorocului istoric al românilor : „Noi, românii, constată Mircea Eliade, nu avem nici un motiv să idolatrizăm Istoria. Printre neamurile fără noroc, ne numărăm în frunte". Şi ceva mai departe : „De ce-am idolatriza, noi, românii, Istoria ? Descindem dintr-unul din «neamurile cele mai numeroase din lume», şi praful s-a ales de el ; nici măcar limba nu i se mai cunoaşte. Am făcut parte dintr-o Românie de trei ori mai mare decît Dacia, şi «vicisitudinile Istoriei» au sfărîmat-o definitiv ; o mînă de macedonieni trebuie să plătească şi astăzi, cu lacrimi sau cu sînge, nenorocul de a se fi născut români. Toată lumea e de acord că dacii se aflau aşezaţi pe pămîntul nostru cu cel puţin o mie de ani înainte de Christos ; şi cu toate acestea am fost singurul popor european căruia i s-a contestat dreptul de a stăpîni ţara pe care au locuit-o moşii şi strămoşii lui. Istoria neamului românesc n-a fost decît o lungă, necontenită, halucinantă hemoragie. Ne-am alcătuit într-un uragan şi am crescut între vifore".

Şi totuşi, înregistrînd nenorocul din istoria românilor, Mircea Eliade refuză să acepte, odată cu Hegel, că evenimentele istorice se justifică prin simpla lor împlinire. Dimpotrivă, susţine el. Istoria poate fi modificată rămînînd în ea, şi unei filosofii istoriste a istoriei i se poate opune o filosofie creştină, căci „pentru un creştin, Istoria poate fi abolită în orice moment : **hic et nunc**", adică în „eternul prezent", cum spun misticii.

Venind cu această teorie creştină în planul istoriei naţionale, „nu trebuie nici să ne fie ruşine (n-avem de ce !) şi nici să ne lepădăm de istoria neamului românesc, care a fost aşa cum a fost prin voinţa lui Dumnezeu şi răutăţile oamenilor. Dar nici nu suntem obligaţi să acceptăm fatalitatea acestei Istorii naţionale". Cu alte cuvinte, ca oricare alt neam viu, şi neamul românesc îşi poate anula în orice clipă un trecut „de nenoroc şi însingerare", căci „ceea ce contează în primul rînd nu e nici trecutul, nici viitorul, ci prezentul". Istoria, ca şi mîntuirea, susţine Mircea Eliade, au loc numai în prezent.

Întemeiată pe cîteva concepte pe care le-am putut întîlni în mai toată opera ştiinţifică şi pornind de la o voinţă de a construi pe care înaintea lui n-au mai avut-o decît marii noştri polohistori (Cantemir, Hasdeu, Eminescu, Iorga), publicistica de exil a lui Mircea Eliade are în plus un impresionant fior mesianic, un rar simţ al anticipării istorice şi o putere de convingere ieşită din comun.

Florin Manolescu

Locuri comune
sau lumea pe dos a Haricleei

Haricleea este unul dintre acei enormi lilieci care împînzesc unele dintre pădurile lumii. Prea puţini au întîlnit-o vreodată, iar foarte mulţi nici măcar nu-i bănuiesc existenţa. Ceea ce nu înseamnă că, dacă nu ştim noi nimic despre el, un anume lucru nici n-ar putea să existe. Ba bine că nu !

Încă de pe cînd era foarte tînără, — adică prea puţin obişnuită cu convenienţele unei coexistenţe sociale armonioase şi neştiind, deci, că există gînduri pe care le poţi mărturisi fără teamă, oricui, dar şi altele (destule) pe care e mai bine să te fereşti a le rosti cu glas tare, căci cine ştie, — încă de pe cînd era foarte tînără, deci, s-a dovedit o fiinţă ieşită din comun, dar, mai cu seamă, a rămas aşa pînă astăzi.

Ca toţi cei din neamul său, şi Haricleea îşi petrecea zilele agăţată de cîte o creangă, cu capul în jos, iar atunci cînd (rareori, e drept, dar încercînd, totuşi, la răstimpuri) iar atunci cînd îşi mijea pentru cîteva clipe ochii, desigur că vedea totul invers. Asta n-ar fi avut, practic, absolut nici o importanţă, mai ales dacă ne gîndim cît de cît serios la faptul că un enunţ cum ar fi „desigur că..." este năpădit de relativitate, ca să nu mai vorbim de totala imprecizie a lui „invers", care nu rezistă celei mai simple analize atente şi lipsite de prejudecăţi. Căci, invers faţă de ce, domnii mei ?!

Dar să trecem mai departe căci, cum spuneam, faptele nu ar fi avut cine ştie ce importanţă (în definitiv, sînt destui aceia care văd unele lucruri invers, numai că se feresc s-o spună în gura mare) însă Haricleea habar n-avea şi, de fapt, nici nu avea de ce să se prefacă, aşa că într-o zi, tocmai într-o asemenea clipă de semi-trezie, zărindu-l pe amicul ei Kiki, maimuţoiul, se trezi întrebînd : „De ce mergi **tu**, întotdeauna, cu capul în jos ?" Desigur, deşi luat prin surprindere, Kiki

replică prompt : „Nu eu, tu eşti aceea care stai invers !". Într-o nouă paranteză fie spus, una dintre principalele calităţi ale celor normali stă nu doar în corectitudine ci şi în promptitudinea reacţiilor lor.

„Ce pros-ti-e !", mai apucă să mormăie Haricleea, după care adormi la loc, nu din cale afară de surprinsă, căci pentru ea, care vedea totul cu susul în jos, copacii ieşeau cu coroanele direct din cer, florile se sprijineau în vîrful petalelor iar ploaia era un fel de arteziană ale cărei jeturi ţîşnesc din pămînt. Degeaba au încercat toţi prietenii să-i explice că asta este din cauză că ea, aidoma tuturor celorlalţi lilieci, atîrnă cu capul în jos, căci, încăpăţînată, Haricleea nu voia să-i creadă cu nici un chip.

„Voi sînteţi cei care vă înşelaţi, voi !", striga la ei, înciudată, şi totdeauna adăuga o remarcă **ritmată** despre albastrul adesea pur şi strălucitor al... solului. „Bine, dar ăla-i cerul, prostuţo !" o contrazicea, neobosit, Kiki, agitîndu-şi toate membrele într-o disperare vecină cu crizele de nebunie. „Hai, dragul meu, linişteşte-te, nu mai izbi aşa cu piciorul în cer, faci prea mult praf !".

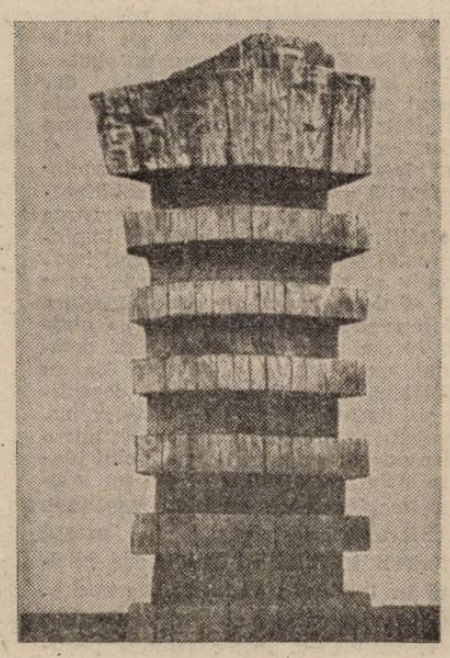

Asta a fost prea de tot chiar şi pentru recunoscuta capacitate de rezistenţă a lui Kiki care, sătul, şi-a luat... zborul, din creangă în creangă, pînă la cel mai apropiat fructifer, să-şi regăsească liniştea mîncînd o banană. N-a mai revăzut-o pe Haricleea, nici măcar întîmplător, şi nu după multă vreme a ajuns şeful unui mare partid, aşa că a uitat-o cu totul pe biata Haricleea. Care încă mai crede că lumea stă cu susul în jos şi care, — sfîntă candoare — continuă să exclame în extaz, ori de cîte ori are prilejul, parcă în ciuda bunului simţ comun al celor întîmplător prezenţi : „Priviţi, cît de frumos urcă ploaia de astăzi !" ori, „Ooo, ce înnorat este pămîntul în dimineaţa aceasta !".

Şi chiar dacă ea continuă să creadă că totul e pe dos, Haricleea este o fiinţă cît se poate de liniştită, paşnică, în fond nu deranjează pe nimeni cu naivitatea ei înduioşătoare, deloc agresivă, aşa că la ce bun, mă-ntreb, cui foloseşte de fapt toată această campanie declanşată de la o vreme, peste tot, — în metrou, în pieţe, pe zidurile caselor — împotriva liliecilor.

A transcris, cu adăugiri mai mult sau prea puţin esenţiale, după „365 Animal Stories", Hamlyn, 1968.

Mihail Oprea

marius stănilă

Mersul pe sare

Aplecat peste vară ca peste puntea unui
transatlantic domestic
cu mîna vederii lucind în apele de granit ale
somnului (vocea
mea ruptă în fragmente calcinate ca oasele de
animal preistoric
nimic nimic nimic nou nu anunță). Bucăți de
sunet trecînd prin
aerul mineral. Este bine să ai auz și vedere și
sînge, os pentru
rupere / talpă de mers pe drumul de sare al
Damascului. Și mai
ales multă foarte multă cenușă !

Abecedarul maculatei splendori

Timp propice întîmplărilor faste — statuia
scribului public
se înalță în scări / centaur înarmat cu o pană
de lebădă
cu care ne scrie istoria : „sîngele se întinde pe
străzi
asemenea unei voci subterane și nimeni nu
vrea să îi știe
mirosul, gustul, culoarea. Un ochi de diamant
s-a înălțat
deasupra lumii — ne privește și rîde".

Unde sfîrșește vederea la noapte pustiul își va
începe lucrarea.
E bine totul e bine / fie și pentru faptul în sine
că nu există înțeles pe masură.

Anatomia unei iluzii

De parcă noaptea și-ar fi aruncat acolo arginții
în locul

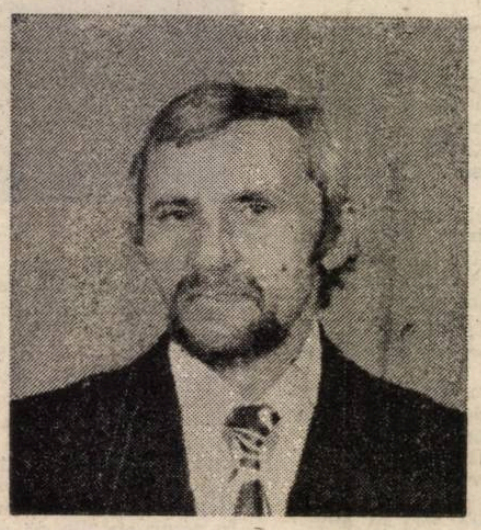

acela umbros oameni cu buze metalice vorbesc
despre mine privindu-și
mîinile ca pe niște șerpi veninoși.
Mîine și mai departe neantul, abstracția pură.
Se schimbă garda memoriei, gloria foamei urlă
pe străzi,
aerul se retrage în păsări pe care le soarbe
lumina albastră a ploii
— de o mie de ani n-a mai apărut curcubeul —
și ce
frumos începuseră secolul și viața aceasta :
pe degete ochii de diamant ai iluziei cu
fiecare noapte venea primăvara —

cu mine un veac își încheie istoria plină de utopii
și de sînge
oameni cu buze metalice vorbesc despre mine.

Meniu

Se vorbește din ce în ce mai mult despre hrană
în acest foburg al planetei :
nimic nu mai are nici gustul nici simplitatea de
cenușă a solului.
Și parcă nici umilința. Dar ce
bogăție a miresmelor toate cîte erau și ce semne
lăsau pe bătutul drum al papilelor — parcă
pietrele cele dintîi de după răcirea planetei, la
tainice mori
sfărîmate și date prin apa primordială, tăria
în ele am trecut-o, de cremene. Toate
întunecoasele bucătării, astăzi date uitării,
ne-ating
îmbătrînita nară, ne fac semne.
Copilărie a lumii, tu grîu al exilului, secară
plînsă în
somnul flămînzilor, voi cartofi — forme simple
ale fericirii belșugului,
încotro, spre ce chimică zare și demnă de plîns
vă e drumul ?

Post-festum

Apoi nu va mai fi nimic. O mînă cu ochi în locul
degetelor va căuta în zadar prin
tot mai veșteda singurătate a iernii, prin tot mai
putreda lumină a nopții. Sentimente de seră
peste
tot mai albitele cranii ca o
binemeritată rugină a palorii. Oxizii sînt veșnici.
Lucrează
la temeliile lumii în surpare. Silabe după silabe
și frunzele
recompun un străvechi poem cinegetic pe roca
descărnată a zilei.

Astfel și tot înainte

Prea tîrziu pentru numere : mîine și mai departe
absența.
Memoria lustruind sînii statuilor antice. Epitaf
pe ziguratul secundei. Aici. Aici au băut
din sîngele negru al zilei iarnă și spaimă. Amin.
Au iubit și au rîs. Fără întoarcere. Totul
s-a știut despre ei dar i-am iubit mai departe
Mîine și mai apoi Babilonul. Marele Zid. Astfel și
tot înainte prin viețile lor inundate de sînge și
iarbă.

despre...

Ritualizarea banalului

Cu **Jucării-le de lemn** (1992) ale lui Marius Daniel Popescu se deschide seria „Hic et nunc" a editurii brașovene **Unicorn 91.** Alexandru Mușina, care girează proaspătul debut nu doar cu căldură, dar și cu încredere, îl atașează, prin „modul de a concepe și scrie poezia", Grupului de la Brașov. Tînărul poet se lasă, însă, rareori surprins în flagrant delict de mașscriism, preferînd scriiturii autoscopice referatul strict despre real. Acesta însuși nu are, în cazul său, o structură convulsivă, ci mai curînd una hieratică și se manifestă mai degrabă prin transparență decît prin fulminanță. El e un suport pentru tandrețe înainte de a fi unul pentru exasperare și un mediu al candorii mai curînd decît al disperării și ororii. Poetul nu-l vede și nici nu-l transpune în scenarii coșmaresti, halucinatorii și sufocante. Receptivitatea sa e bransată aproape programatic pe o frecventă ceremonialică a banalului. Agresivitatea acestuia, departe de a fi stimulată printr-un imaginar vitriolant, se topește într-o stereotipie ritualizată. Grotescul, un registru preferat de apel, nu e împins nici spre febra himerică, nici spre intensitatea viziona-

mai degrabă îmblînzit printr-un proces de ingenuizare, pierzîndu-și vehemența și intrînd în rîndul faptelor candide. Această ingenuizare a viziunii dă lucrurilor umile prestanță, împrejmuind decupajul cu aură. Deși o consemnează, Marius Daniel Popescu nu exploatează atrocitatea realului, întorcînd sintaxa spre detașarea exorcizantă și calmîndu-i frisoanele, nu înteținduri-le. Există tot mereu un sîmbure de atrocitate în pomele sale, dar poetul se ferește cu grijă de explozia lui. Retorica sa nu tinde să alerteze grăuntele anxios al cotidianului, ci mai degrabă să-l conserve în structura fragilă a textului. El nu mobilizează funcțiile poemului în favoarea acuității dramatice și nici nu împinge realul spre vertij prin dopajul imaginativ al stenogramei sau prin galopul ei dezatriculat de stres. Scriitura lui e rarefiată și sedativă și ea obține, tocmai prin scrupulozitatea detaliului, un efect de estompare. Ea nu angajează poemul pe o pantă deceptivă și elimină toți factorii care ar putea deturna precizia consemnării într-o ostentație dramatică. Poemele sînt placate strict pe cotidian și ele au înlocuit imaginația cu acribia detaliului. Proliferarea acestuia pînă în pragul asfixierii textului își are cauza eficientă în tandrețea viziunii. Rigurozitatea stenogramei e o declarație de dragoste disimulată într-o tehnică poetică. Alături de imaginativ, Marius Daniel Popescu a extirpat și funcția manifest confesivă a poemului, retrăgîndu-i competența asupra subiectivității și eului. Poemul său e întors cu fața spre exterior și reține rareori vreo mișcare a cărei amplitudine să răsune și interior. Referate scrupuloase, poemele consemnează harnice spectacolul imediat, dînd doar sugestii asupra reculului său lăuntric. Ele nu riscă nici în biografismul grosolan, nici în cel sublimat, păstrînd doar un sistem minim de semne autoreferențiale. Spre deosebire de membrii titulari ai Grupului, autorul **Jucăriilor de lemn** nu-și extenuează biografia și o ia, rar și cu discreție, doar ca punct imers de pornire. Scriitura lui nu e, ca a celorlalți, una flămîndă și insațiabilă, aluvionară și imperialistă. Ea se mulțumește cu conspectul meticulos, clar liniat, și nu tinde să învălmășească într-o panoramă turbionară întreaga existență. Poetică ridicată din detalii, poetica lui Marius Daniel Popescu se hrănește cu fragmente de cotidian. Ea regăsește sensul plenarității în amănunt și nu se avîntă în ambiții totalizante. Toate aceste note mai degrabă îl disting, centrifugal, pe tînărul poet de restul Grupului, decît îl integrează. Dacă nu cumva ele l-au rupt din capul locului de ceea ce e ireductibil și programatic acolo, lăsîndu-l legat doar prin vagi afinități.

Cu o formulă restrînsă la notația seacă, austeră, Marius Daniel Popescu construiește un topos umil, încărcat de o melancolie firavă și desuetă. Sub realismul ostentativ al scriiturii se adună caier tandrețea evocării. Lumea lui e una marginală, pierdută în gesturi insignifiante. Precaritatea ei devine, însă, o prezență marcată în memoria afectivă (și afectuoasă) a poetului. Lipsită de emfază și chiar de densitate, pauperitatea acestei lumi declinante e răscumpărată de intensitatea mnezică a resuscitării ei. Cele mai neînsemnate detalii capătă anvergură evocativă și ies din anodinitate, iscînd un univers legiferat de ceremonii. Aparenta lui lipsă de sens și consistență e, în realitate, expresia unei precarități transpuse în ritual. Structura acestui real e mai degrabă geometrică decît amorfă și deriziunea sa are scheletul tare al actelor simbolice, contrase în hieratism. Aglomerarea sufocantă a amănuntelor constituie chiar secretul transpunerii banalului în ritual. Această ritualizare a banalului prin excesul de detalii și prin precizia consemnării lor e, de altfel, nota cea mai pregnantă a volumului : „seara, înainte să se culce, / se duce în bucătăria de vară / și deschide robinetul de gaz de la butelie, / aprinde ochiul ăl mare de la aragaz, / pune deasupra o căldare de tablă / aproape plină cu apă de ploaie / și după aia iese în curte, / pe aleea de-a lungul casei, / pînă la stradă ; / cu mîinile sprijinite pe ulucile de lemn / se uită un timp, peste gard, / încuie poarta cu cheia și vine înapoi, / încălțat în papucii de casă, / dă apa jos de pe foc, / o varsă într-un lighean roșu, / de plastic, / o încearcă cu mîna, / mai adaugă o cană de apă rece, / se așează pe taburet, / lasă papucii într-o parte, / ia săpunul în mînă / și începe să se spele pe picioare" **(Nea Ionel).** Ritualizarea născută din precizie și realism rămîne și rețeta poemelor în care Marius Daniel Popescu descoperă mirajul în derizoriu. El se apropie de acesta cu aceeași sintaxă dezinvoltă și decomplexată, sedusă iremediabil de retorica albă, riguros — de nu chiar ostentativ — plată. Modul său de a dibui poezia în locurile cele mai umile ascunde un program de valorizare a insignifiantei și de recuperare a anodinului : „eram în troleibuz și-am observat-o / lîngă un chioșc de ziare între doi lustragii ; / avea scăunelul, cremele și periile ei ; // am coborît la prima stație / și-am luat-o înapoi, pe jos. / spre locul unde o văzusem ; / cînd am ajuns acolo, dispăruse" **(Poezia necunoscută).** Poezie unidimensională, cu o sintaxă ce pare a nu se înfiora de nimic, poezia lui Marius Daniel Popescu este, în fond, expresia unei tandrețe a privirii și memoriei. Ea suplinește vidul semnificativ prin luxuriantă detaliului, răsturnînd banalitatea într-o structură ritualică.

Al. Cistelecan

ZIUA DE MÎINE

XII. A treia cale

A treia cale nu există — aceasta este concluzia unui secol și jumătate de elaborări ideologice, construcții utopice, încercări pentru articularea unor doctrine științifice măcar în intenție, lupte de tip religios între credințele politice ; un secol și jumătate marcat cu sînge, tortură, moarte, libertate, libertinaj, supertehnologii, explozie demografică, compromiterea mediului, instituții financiare supranaționale, Helsinki, filantropie, ateism, bigotism, martiraj. Caracterul multidimensional se relevă în ființarea umană mai mult decît oricînd în acest secol, nu însă și cînd (este) vorba de structurarea mecanismelor economice. Nicăieri — nici măcar în psihologie — pe cît în viața economică, filozofia gestaltistă nu se poate socoti mai mult la ea acasă. Așa cum un cristal se poate deforma progresiv dar nu devine un alt tip cristalin decît trecînd, discontinuu, într-o cu totul altă structură interioară atunci cînd o serie de condiții sînt simultan atinse — tot așa un sistem economic este comunist (eventual s-ar putea spune doar centralist) sau capitalist. Regulile pieței funcționează sau nu funcționează. Producția și distribuirea sînt dictate de plan sau de jocul cererii și ofertei — atît. Social-democrația a încercat să fie o „a treia cale", altfel spus, să creeze forme economice intermediare stabile. Capitalismul poate fi, s-a pretins, un capitalism parțial — un capitalism în care proprietatea individuală este asociată unei intervenții sociale în acțiunea și inițiativa economică. Această afirmație a fost făcută în chip repetat din unghi politic. Poziția marelui posesor individual de capital în societatea umană nu este, din multe puncte de vedere, identică unei persoane oarecare, dispunînd de o avere modestă, social nesemnificativă. În fața acestei probleme social-democrația veche a postulat necesitatea anulării cauzei inegalității prin nivelarea posesiunii de capital. Ulterior s-a sugerat restrîngerea progresivă a măsurii în care un deținător de capital poate manevra resurse financiare crescute, deci a drepturilor pe care le are asupra averii proprii. Este vorba în ultimă instanță de o uniformizare — realizată într-un mod sau altul — a comportamentelor economice. O experiență vastă, realizată mai ales în Europa de Vest, în Țările dezvoltate din America Latină și din Extremul Orient, arată că prosperitatea este legată de integralitatea drepturilor de proprietate privată asupra capitalurilor. S-a renunțat practic la o a treia cale politică în economie. Există în ultimii ani, totuși, o oarecare tendință de revenire a interesului pentru ideile intervenționiste. Într-o mare măsură ele sînt activate de tehnicieni, de specialiștii acțiunii economice, de obicei macroeconomice. Desigur, aceștia doresc să dispună de influență socială și de autoritate publică. Succesul lui Bill Clinton trebuie socotit ca o dovadă a atracției populare exercitată de concepțiile fie și timinar direcționiste. De fapt, lucrurile sînt simple ca regulă a desfășurării. Reacția în fața dificultăților sociale minore sau lent apărute este una centralizatoare, etatistă sau, măcar intervenționistă. În cazul, doar, al unor crize majore se încearcă fie schimbarea de tip liberal, conducînd către o rupere cît mai completă a constrîngerilor impuse economicului dinspre politic, fie o tranziție inversă, dacă punctul de pornire al crizei s-a plasat într-o societate capitalistă haotică. Exemple pot fi ușor descoperite pentru fiecare dintre situațiile descrise aici. Trebuie observat însă că, în sine, capitalismul nu este generator de tensiuni sociale. Crizele apar în condițiile în care capitalul este folosit ca mijloc expres de presiune în acțiuni cu finalitate neeconomică. Lucrul se produce fie atunci cînd statul este singurul deținător real de capital, fie cînd mari deținători particulari de capital își utilizează forța economică pentru afirmarea socială egoistă. În realitate, democrația modernă înseamnă chiar acest lucru : separarea puterii economice de puterea politică — o altă formă a separării puterilor fără de care civilizația modernă nu ar fi putut să se nască. Liberalismul tradițional occidental nu a fost capabil de această separare economic/politic și nici nu a predicat-o vreodată. Social-democrația, renunțînd la etatism, este autoarea evoluției democratice esențiale din acest secol : scoaterea acțiunii politice de sub constrîngerea condiției economice individuale.

În modul cel mai concret acest lucru poate fi văzut în faptul că mari oameni politici, partide întregi de care a depins soarta unor națiuni, au fost, nu rareori, extrem de modești în ceea ce privește condiția lor (de avere) materială. În Statele Unite asemenea exemple au putut fi un Richard Nixon, un Hubert Humphrey și mulți alții. Patronatul a influențat în ultimele decenii istoria statelor capitaliste în mult mai mică măsură decît sindicatele. În fapt, social-democrația a realizat, în baza principiului umanist, al dezalienării, autentica eliminare a marxismului nu doar din teoria politică, ci din chiar existența politică. Primatul existenței materiale asupra conștiinței politice a dispărut. America nu a avut nevoie de social-democrație pentru această evoluție, dar în Statele Unite liberalismul nu a apărut și nu s-a dezvoltat în corelație cu conservatorismul, ci total autonom. Liberalismul european a avut întotdeauna o tendință oligarhică de origine conservator-aristocratică.

Prin chiar separarea puterii economice de puterea politică a treia cale economică devine inutilă după ce se dovedise deja a fi fost, pragmatic, o iluzie. Există însă un lucru obligatoriu pentru politolog, pentru economist, și, mai ales, pentru omul politic : să identifice insinuările mascate, în conștiințe, ale conceptului celei de a treia căi ; să remarce faptul că multe dintre eșecurile politice și economice, în lumea actuală sînt, de fapt, eșecurile încercărilor voalate ale unei căi fals suplimentară. Această cale nu există în calitate de cale stabilă, iar sistemul intermediar nu este un sistem staționar ; lucrul se înțelege ușor. Trebuie însă acceptat un element suplimentar : a treia cale nu există nici drept cale intermediară, segment de racordare între sisteme definite și nici ca structuri insulare, parțiale, incluse într-un tip sau altul de sistem.

Claritatea termenilor este însă absolut obligatorie. Pentru Ludwig von Mises, economie de piață liberă înseamnă un singur lucru : proprietate privată asupra mijloacelor de producție. Iar proprietatea reprezintă drept și capacitate deplină, pentru a putea dispune integral de obiectul posesiunii. Fără întrunirea acestei condiții, proprietatea este parțială sau inexistentă. Dacă, în general, a treia cale nu există aceasta derivă din faptul că nici o instituție, nici o întreprindere, nici un agent economic nu poate intra în relații de piață decît în măsura în care mijloacele de producție de care dispune aparțin, ca formă de proprietate, domeniului privat. De ce se întîmplă așa ? Pentru că toate valorile respectivului agent trebuie să participe la relații de piață. Întreprinderea privată poate face ea însăși obiectul vînzării și cumpărării libere (integrală sau parțială, prin acțiuni), ea este un bun intrînd în jocul cererii și ofertei. O asemenea întreprindere nu face doar să ofere produse pieței și să cumpere valori, ci este ea însăși potențial intrată în respectivul schimb de valori. A produce prost, pentru o întreprindere privată, nu este doar pierderea șansei de a vinde bine, ci este depreciere de capital. Statul, ca proprietar este indiferent la jocul acestor valori. Pornind de la premisa avansată, ținînd cont și de faptul că a poseda înseamnă a dispune de posesiune, rezultă că prin însăși natura sa un agent economic aparține economiei de piață sau economiei dirijate. Cele două sisteme pot fi întrepătrunse fizic, dar nu pot interfera parțial în ceea ce privește condiția concretă a unui agent anume.

Iată care este deci situația reală a economiilor naționale sau zonale : există economii capitaliste, au existat și, cît de cît, mai există economii centralizate și există altele în mișcare de la condiția a doua către prima. Comunismul a însemnat generalitatea relației de comandă, a proprietății de stat. Regimurile de tranziție pot încerca realizarea celei de a treia căi, în care proprietatea privată și respectiv de stat este parțială în situații individuale concrete, ceea ce este inoperant și fals ca idee, sau economii care acceptă condiția mozaicată, avînd întreprinderi de stat și agenți economici privați — primele dependente de un sistem de planificare și comandă, ultimele intrate în relații de piață. A treia cale nu există la nivel micro, precum nu există la nivel macroeconomic. Proprietatea de stat este o proprietate defectuoasă și ineficientă, dar dacă este de stat, trebuie să fie chiar proprietate de stat. A pune o întreprindere cu capital de stat să intre în relații de piață chiar dacă o expui falimentului este o eroare și un mod fals de a trata o realitate evidentă. Plata impusă celui care a greșit ca inițiativă sau decizie este transferată altora care suportă pasiv consecințele hotărîrilor vicioase.

Concluziile acestor aspecte și fapte incontestabile, în ceea ce privește o societate și o economie în tranziție, sînt ușor de obținut. Scopul trebuie să fie o economie de piață liberă, existînd ca sistem format din interrelațiile unor capitaluri private. Tranziția se cere a fi cît mai rapidă, însă cîtă vreme ea nu este completă, proprietatea de stat nu poate fi abandonată pieței. Ea, proprietatea publică, nu are cum evita controlul de stat riguros și nu trebuia sustrasă acestuia. Acumulările frauduloase de capital rezultă pe seama confuziei formelor de proprietate și, consecutiv, a confuziei în sfera relațiilor agenților economici. Nici un intervenționism nu poate fi acceptat în zona privată, precum nici un liberalism nu are ce căuta în domeniul proprietății de stat. Forme de proprietate privată temporară, de probă, pot fi locația de gestiune și contractul de management.

Reforma nu are de ce să implice costuri — deci bilanțuri negative ale beneficiului și pierderii, chiar pentru etapele inițiale sau intermediare — cîtă vreme în nici un caz în parte, al nici unui agent economic nu există asemenea costuri. Disipările de capitaluri și produse nu au de ce să prevaleze asupra beneficiilor, cîtă vreme forma de proprietate este menținută în continuu acord cu relațiile exterioare ale fiecărui agent. Succesul reformei depinde total de identificarea și eliminarea încercărilor de a proceda la o a treia cale, oriunde aceasta se întîmplă, în etajele micro sau macroeconomice. O nouă politică a tranziției trebuie să înceapă cu ideea, cea mai uitată din toate, că tot ceea ce nu este privat, este public ; precum în proverbul francez cu femeia care ori este ori nu este însărcinată, condiția parțială, evident, neexistînd.

Caius Dragomir

---

spectator

Decantări post-festum (I)

După oricare maraton artistic, deci și-n cazul Festivalului național de teatru „I.L. Caragiale", recent încheiat, cu inerența sa aglomerare de spectacole cert valoroase sau oscilante, acumulările receptorului încep să se „așeze", să fie triate și decantate, înlesnind asimilări sau respingeri, declanșînd aserțiuni și sentințe, analize riguroase și judecăți estetice, în acel balans capricios al obiectivității și subiectivității, între rațional și afectiv, dar, sigur, în perimetrul detașării critice de spontana apreciere grăbită din momentele fierbinți ale factului teatral. Asta, cu atît mai mult, cu cît Val Silvestru, aflat în vîltoarea trăirilor la înalte arcuri voltaice a unor spectacole, spunea că acestea au „zguduit" publicul bucureștean de teatru !? Credem că teatrul **atrocității** eterne, dar și **libertatea** haotică și anarhică, exacerbată astăzi și la noi, de regizori, cînd totul este permis, au incitat, excitat și perplexat publicul ! Desigur, spectacolele zguduitoare, l-au „zguduit", dar nu prin virtuți estetice ! Suferința este nobilă și te înalță. Permanenta pălăvrăgeală cotidiană (cum ar zice Caragiale) și agresivitatea bolnavă, mai ales curajul și demnitatea umană, au fost translate, din libertate, în închisori și ospicii. Porcii înghit totdeauna stele și mărgăritare cînd rîmă-n noroi, grohăind ! Granița dintre sacru și profan este doar de nuanță, ca și cea dintre animalic și uman. Mesajul cu care a plecat publicul, **amețit,** de la exacerbarea scenică a devorării omului de către porci, a fost căpătarea conștiinței „religioase" a originii noastre animalice, sălbatice, jivinice !! Festivalul întreg a fost o mostră persuasivă a acestui timp teatral de „trecere", de „vămuire", de „ameteală", după care va veni și timpul limpezirii și-al trăiniciei. Un nihilist, înlocuind limbajul de lemn al cenzurii (pe care a slujit-o ani destui) cu moftang ca grăire caragialiană, mi-a șoptit în foaier (la ureche) : „Stimabile, valoric nu am mers înainte, am bătut pasul pe loc, ba, putem spune că am dat... înapoi !". Libertatea opțiunii repertoriale și pragmatismul programării în teatru rămîn apanajul colectivității, dar **creația (liberă)** propriu-zisă, de la text la spectacol — la cota înaltă a valorii artistice — rămîne apanajul singurătății. Doar individualitatea (rasată cultivată, cu har) este creatoare. Golgota performanței este urcată tot mai greu, regizorii tradiționaliști (clasici și cuminței) refuzînd să fie... crucificați (odată ajunși pe înălțimi) și-atunci preferă rutina păgubitoare de la poalele muntelui sfînt, realizînd spectacole grațioase, cu abile învăluiri și dezvăluiri (chiar cu timide dezgoliri), cu suple piruete și cu nedisimulată grandoare. Cîțiva regizori încrîncenați, zurbagii, nonconformiști și experimentaliști, s-au urcat pe baricade și ne-au șocat cu spectacole crude, violente, torționare și terifiante... în stilul-răcnet **en vogue** al teatrului **ferocității !** În selecția spectacolelor pentru festival au fost, desigur, implicații politice, incriminări orgolioase discriminări datorate **modei** și discriminări plătitoare de polițe ! Necunoscute au fost căile și criteriile (grilele, furcile caudine) ale selecționerilor... Apoi, Doamne, mare calvar pentru juriu, care, în acest an, a fost mai drept, nu a avut **partipriuri** (cum declara, malițios, Val Moisescu) și a sperat să primească din partea publicului premiul pentru cel mai dificil și riscant rol din cadrul festivalului ! A-propo de roluri (bine) jucate și premiate, adresăm, totuși, unele reproșuri juriului (nu s-a pomenit un juriu perfect). Dacă s-a hotărît premierea unor tinere actrițe, cu prestații prestigioase în roluri secundare, dar extrem de dificile, atunci, alături de Ozana Oancea (merituoasă purtătoare a cununiței juriului pentru groaznicul rol al Laviniei din „Titus Andronicus"), ar fi trebuit să stea (cu cununița oferită fățiș pârtinitor lui Carmen Galin) foarte tînăra Cristinela Pădure, de la Piatra Neamț. Mai ales că Teatrul Tineretului din apropierea Ceahlăului a fost frustrat de un premiu, măcar consolator (putea fi inventat de un sponsor), pentru spectacolul „Opereta" de Gombrowicz. Juriul și-ar fi dres, astfel, neeleganța, premiind-o pe interpreta Albertinei, șarmantă și nudă, irezistibilă (nu și vulgară) în frivolitate, sărmană și păguboasă, dar drăgălașă păsărică de cartier, feminină pînă la subjugare, grațioasă și alert-voluntară, mereu incandescentă și frenetic mișcătoare ca o bobiță de mercur într-un bol agitat de Belzebut ! De asemenea, pentru ce „ispravă artistică deosebită" în rolul Eurites din „Socrate" i-a fost decernat Premiul tinereții actorului Adi Carauleanu (stimabil și apreciat de noi, în alte roluri), alături de merituosul student Cristian Iacob, excelent în straniul rol Alan Strang din „Equus" ?! **Oneste bibere,** stimabili juriați !!

„Trilogia tranziției" a fost un inspirat generic dat dezbaterilor triadei : dramaturg, regizor și public, de către UNITER ! „Nu avem nevoie de un conflict între generații" — a declarat Ion Caramitru, încrezător pînă la naivitate, cînd se știe că numai conflictualitatea dintre vechi și nou (admițînd nuanțele și amestecul dintre caduc și novator ca o permanență a translației **creative** de la o generație la alta) este declanșatorul de .. **plusvaloare culturală !** Ne-a supărat, în dezbaterea cu pricina, despre dramaturgie, pasionalitatea violentă și limbajul agresiv (demolator) al tinerei generații de dramaturgi, care a mutat conflictul într-o zonă nonargumentată și nonurbană ! Dramaturgia românească trebuie să se înscrie pe traiectoria de la **clipă** la **durată,** prin urcarea ei pe scenă. Dar, numai un generos, un nobil și curajos, poate chiar nebun regizor, își permite riscul, astăzi, de-a monta o piesă românească. Piesa autohtonă (neprăfuită și valoroasă, din epoca post-pașoptistă și, mai ales, din perioada interbelică) trebuie să intre în repertoriile teatrelor, nu prin constrîngere administrativă, ci prin **datoria** sacră a regizorilor față de Blaga sau Camil Petrescu (pentru a ne rezuma doar la aceste două mari personalități, ale căror texte invită la viziuni foarte moderne de expresie teatrală). Paralel cu grija pentru morții (nemuritori) ai dramaturgiei naționale, îndreptați-vă atenția și către valorile autentice ale autorilor în viață majoră (vîrstele doi și trei) sau minoră (vîrsta întîi, unde teribilismul, graba și veleitarismul înfloresc și cresc în ritm de buruiană).

Dezbaterile privind destinul regiei și al publicului de teatru au fost eșecuri, dialogul steril neputînd fi metodă terapeutică pentru boala teatrului românesc actual, domnule Marian Popescu ! Trebuie folosite, cu discernămînt și competență, arta și praxisul **managerial,** precum și **marketingul** cultural, plus **diagnoza și prognoza psihosociologică,** formarea gustului pentru teatru tinerei generații și mai ales, travaliul scenic **sisific,** nu lamento-ul tragi-comic al neputinței...

Mărturisim că ne-a plăcut „recidiva" grupului redacțional (tînăr, independent și... inteligent) al publicației-atelier „Festival". Am inventariat din ambițioasa foaie teatrologică un afurisism pleșuan (nu știu de ce vroiam să scriu... pleșcar ?!), conform căruia, astăzi, studenții au mai curînd **ceva de spus** (ceea ce studenții Academiei de teatru și film au demonstrat în revista-reportaj a festivalului), decît **ceva de auzit** (ceea ce-i o speculație amiabilă pro captatio benevolentiae) ! Ni se pare normal, de vreme ce profesorii sînt secătuiți și „învață" dinșii de la studenți ! „Hidrele și himerele unui timp fără muze" ar putea să-i devoreze pe tinerii avizi de cunoaștere, care nu mai au... **magisteri sacri,** aceștia putîndu-le readuce muzele care au fost furate **sau** au fugit !

Vlad Andrei Orheianu

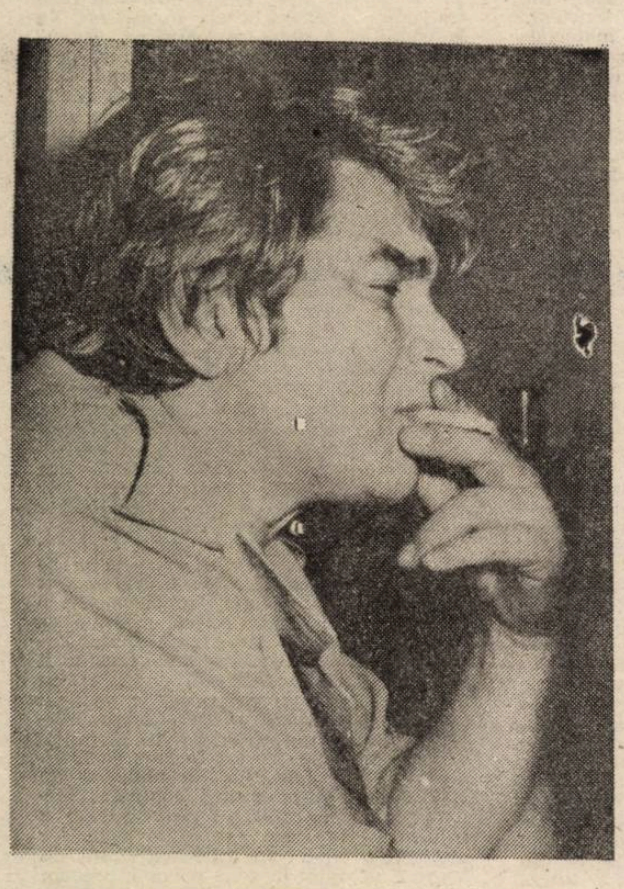

Cu Dora. August 1932

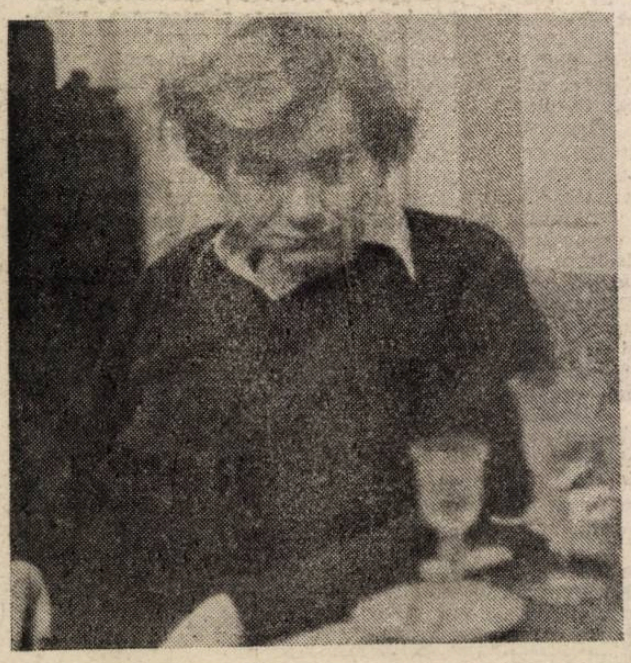

NICHITA S

INEDIT

Ligamente de zei

Lege legată cu zgîrciuri,
lege nefixă
în care tot ce mișcă
devine posibil
din amintirea unei fixități.

Feriți-vă de creierul meu,
de el cel în care legea e
liberă.
Feriți-vă de averea mea,
amintire mișcată
a lucrurilor stabile

Bogăția mea este viața
Legile fixe tremurînd
Sîngele vărsat de strămoși,
Care, închegîndu-se,
mi-a devenit piele
și piele de creier,
cortex !

Am văzut un porumbiel în
zbor
Zburînd și sub el
o libertă de vrabie
într-un zig-zag paralel,

Semn rău, ca tot ce este
semn,
Scriere, zic, — mormînt zic
al vechilor înțelesuri

În a paisprezecea zi
de după idele lui Marte
toți trecătorii ar fi vrut
să stau în moarte.
Rănit numai de viață
am supraviețuit
Și urletul mi l-am turnat
Într-un cuvînt
etern,

Într-o eternitate mișcată,
într-o reînviere
a fostelor fugi înnoite
de aparența pietrelor,
pentru vii.

Sunt o lacrimă
care plînge cu șiruri de ochi
Sunt fiindul mormînt
al nefiindei fericiri

Sunt, sunt al mișcării
înțepenitei de lumină,
lumini.

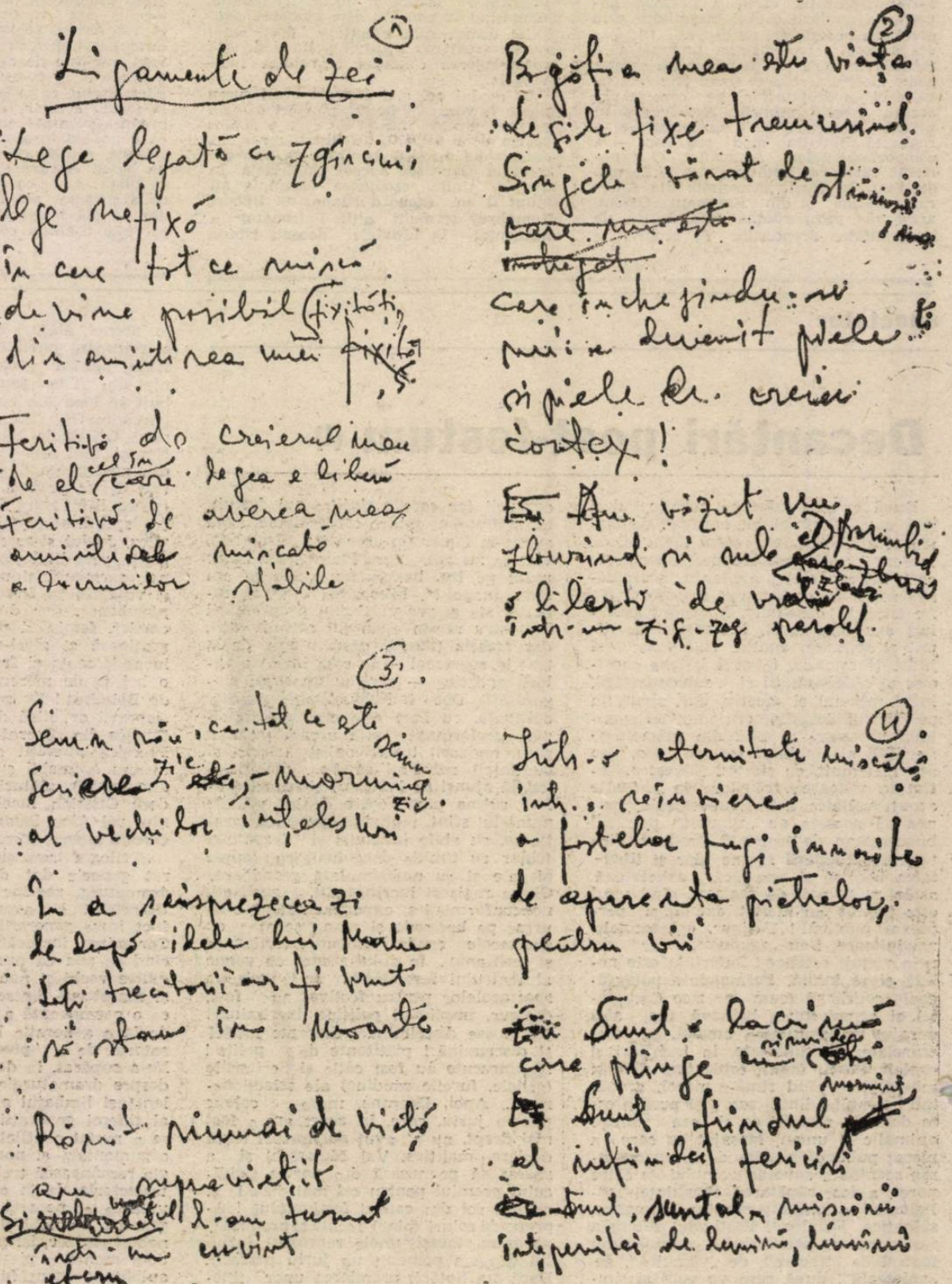

TĂNESCU

Nichita, copil

La Chișinău, „protejat" de chipul unui ofițer sovietic

Cu poetul Augustin Frățilă

BIBLIOTECA AMERICANĂ
vă
urează
sărbători fericite.
Mary Ann Ignatius,
Director

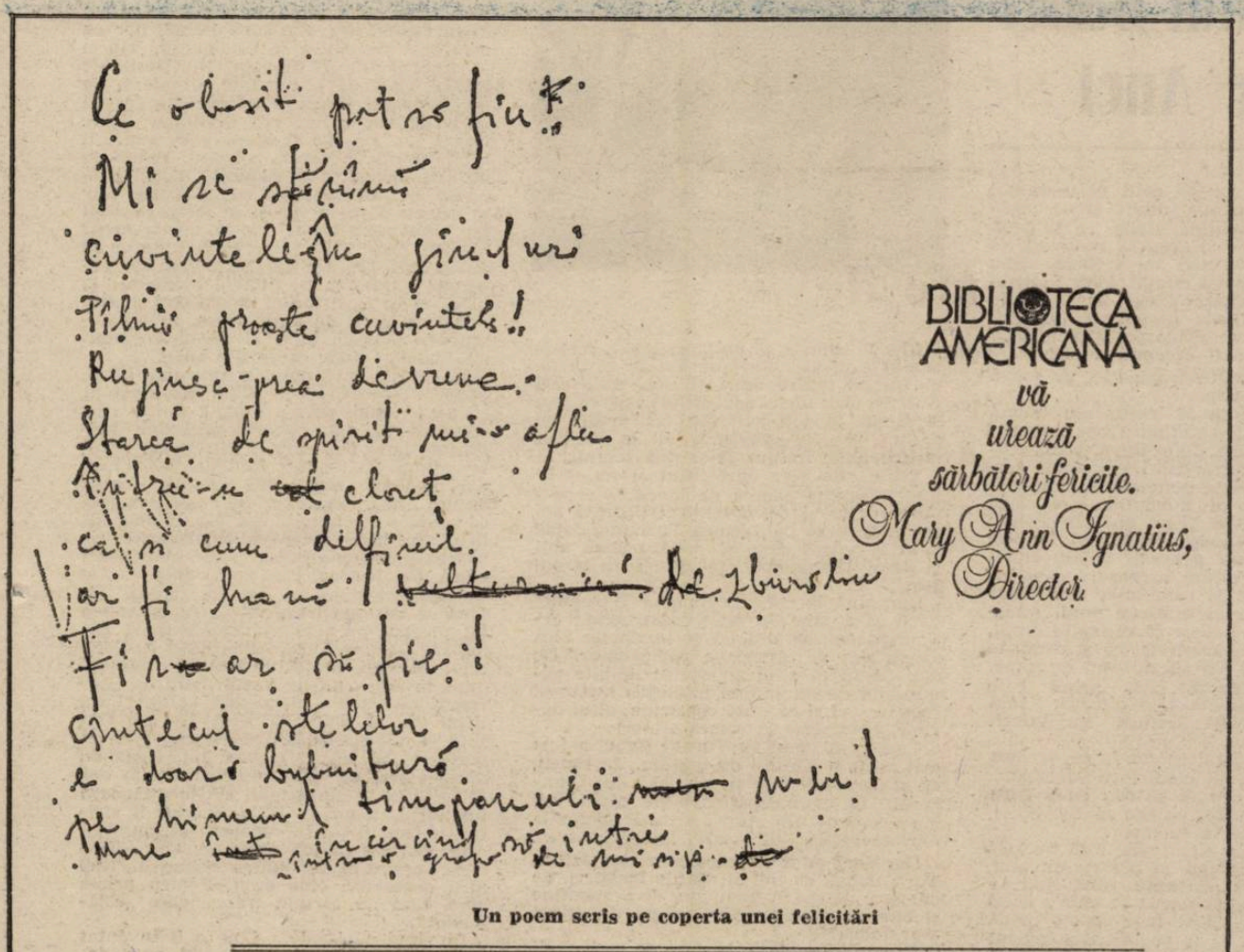

Ce obosit pot să fiu
Mi se sfărîmă
Cuvintele în gînduri.
Pîlnii proaste cuvintele!
Ruginesc prea devreme.
Starea de spirit mi-o aflu
într-un clonț
ca și cum delfinul
ar fi hrană de zburătoare

Fir-ar să fie!
Cîntecul stelelor
e doar o bubuitură
pe himenul timpanului meu!
Mare încercînd să intre
într-o groapă de nisip.

Un poem scris pe coperta unei felicitări

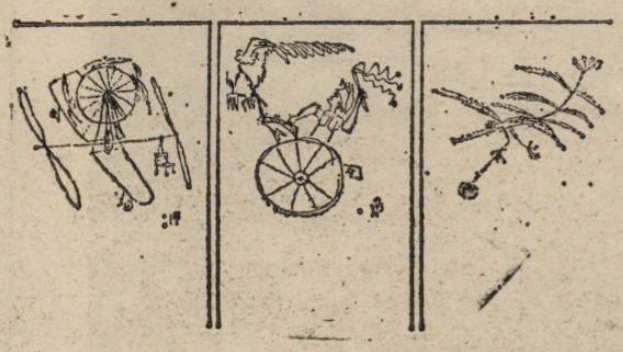

Desene ale poetului

Virgil Mazilescu, Ion Drăgănoiu și Nichita

Alături de prof. Nicolae Nicolae

Semn 3

Tu nu-nțelegi că cel mai greu e
sentimentul ?
Tu nu-nțelegi că sentimentul unei
pietre
o smulge și o zboară și-o atîrnă
și-o plutește ?

Tu nu-nțelegi că noi cădem lăuntrul
nostru ?
Că sentimentul de lăuntru
îl ținem greu, răzbătător prin pietre.

Tu nu-nțelegi aceasta ?
Tu nu-nțelegi că stelele în sine
sînt un lăuntru din lăuntrul depărtat ?
Tu nu-nțelegi că albul în desime
e negru împărrat ?

(din vol. **Noduri și semne**,
Ed. Cartea românească, 1982)

grid modorcea

De ce n-a fost posibil să se construiască Turnul Babel și alte întrebări de-ale Anei

Ascensorul porni.

Chiar dacă afară era ceață. Chiar dacă era soare.

Înăuntru același bec chior. Deși timp de citit, de croșetat sau de filat era berechet.

Mai mult de jumătate din viață (calculată în ani eroici, bineînțeles), Ana și-a petrecut-o în ascensor. Viața și viața ei, tocmai de aceea, i se părea că se confundă cu un ascensor. Ființa sa era racordată la sensurile strașnicului mecanism. Lumea însăși, de asemenea, i se părea ca un ascensor. Ca un lift.

Ana se așeză pe taburetul ei, fixat acolo, în colțul de lîngă ușă, lîngă pîrghia de manevrare. Începu să croșeteze. Avea timp să facă cîteva rînduri bune: comanda era pînă la etajul 74, iar glisarea în sus (ca și în jos, de altfel, pentru Ana fiind același lucru, căci pe ea n-o interesa în ce sens glisează, totul era să gliseze!) se făcea după ritmul de construcție al anilor interbelici. Interbelici ? Poate antebelici ! Nu, își zise Ana, treaba asta trebuie că s-a întîmplat între două războaie. Pe timp de pace. Dar inspirată de nevoile războiului. Războiului, cum spunea tata. Da, că atuncea îi trebuință de ridicat felurite greutăți adică pietroaie, cataroaie, cum se zice pe la noi ghiulele, tunuri, armuri, cai, lanțuri, funii, hoituri. De ridicat sau de coborît ? Nu, de ridicat. Deci ridicător.

De fapt, se întrebă Ana, cînd s-a inventat liftul? Și cine l-o fi inventat?

Oricum, fără lift nu s-ar fi putut ridica o clădire ca asta, ca Melcexim. E limpede că mai întîi a fost scornit ascensorul și mai apoi s-au înălțat clădiri dintr-astea gigant! Da, da, gigant. Și trebuie că se folosesc lifturi moderne, nemaivăzute, nu ca roaba asta a mea. Doar în vederi ce le-am văzut. În reviste, adică. Că mai trag și eu cu ochiul cînd răsfoiește careva de-a fost în străinătate. De, frumoase-s, luxoase. O fi avînd și viteză mare. Și siguranță, nu se clatină ca lada mea la orice zgîlțîire de pămînt. Si pe deasupra merg și singure, n-au nevoie de mîna omului, să tremure. N-au nevoie de bătrîne ca mine. La gunoi cu liftierele! I-o meserie care a murit. Doar pe ici, pe colo, pe unde mai e cîte-un pic de umanitate și de îngăduință. Și mai puțină grabă, ca la Melcexim. De, aici e și greu să renovezi, să modernizezi... Și nici nu trebuie. S-au obișnuit oamenii cu ritmul ăsta. E **fenomenul de melcizare,** cum zic cei de pe-aici, care cică-i în natura omului. Oare ce viteză de deplasare are melcul? Și cochilia lui o fi ascensorul lui?

Liftul avu o mică trepidație, de parcă ar fi trecut un hop.

E „nodul" de la 34, recunoscu îndată Ana nivelul unde se aflau. Că nu mai repară mecanicii ăia defecțiunea și nici cablul nu-l mai schimbă. De, pentru asta ar trebui o revizie generală și cum s-o faci? Poți scoate din funcțiune ascensorul o lună-două, poate și-un an?! Imposibil. Oprești liftul, oprești producția. Ce s-ar face dom director general, ceilalți funcționari superiori fără ascensor? S-au obișnuit cu el ca și cum le-ar fi a doua natură. Și chiar și este. Că omul întotdeauna a simțit nevoia să se înalțe drept, pe verticală. Ascensoarele, ca și clădirile gigant i-au stat, ca să zic așa, în sînge. Că abia tîrziu de tot o fi prins chip fantezia asta bolnavă, e altceva. Însă ideea să se înalțe vertical l-a muncit totdeauna.

S-o fi gîndit omul la ele de pe vremea Turnului Babel, la clădiri ca Melcexim, vreau să spun, dar ce să faci cu-n Turn Babel fără lift? Da, puteau să facă scări, dar cine să urce la cucuieta?

Și la Melcexim sînt scări, însă nu urcă nimeni pe ele. Chiar și pentru un etaj, tot pe mine mă așteaptă. Abia cînd e pauză de lift îți dai seama ce chin e (cînd e vreo urgență). Și se face apoi o coadă la lift mai ceva ca la poame. S-a învățat omul cu coada. Cred că și asta e ceva înnăscut. N-ar coborî el un etaj cu piciorul, să-l tai! Degeaba dom doctor al nostru recomandă mișcare pe scări, degeaba. S-au învățat cu toții cu ascensorul și basta. Și atuncea cum să se mai pună problema unei revizii generale? Se tot vorbește de astă de un car de ani, nici o speranță însă. Aș vrea și eu să mă mai repaozez, să iau un concediu, că n-am mai luat de cînd am îmbătrînit...

Cineva spunea că nu-i posibilă o revizie generală decît numai dacă s-ar construi, în spațiul dintre scări și lift, niște scări rulante sau niște schi-lifturi, parcă așa le zicea. Și toți salariații să umble cu schiuri. Să fie prevăzut jos, la intrare, un loc unde fiecare să-și țină schiul...

Altfel, de s-ar opri liftul și nu s-ar găsi o soluție demnă de lenea la care a ajuns omul și de nivelul civilizației actuale, ar fi ca pe vremea Turnului Babel și ar fi nevoie de o zi, două, pentru unii și de-o săptămînă, să ajungă în biroul lor!

Dar pînă la cer, cît timp ar fi trebuit? Cred că de aia s-a ratat construcția Turnului Babel, fiindcă nu se inventase încă ascensorul și nici ceva asemănător. De aia! Și nu că s-au amestecat limbile pămîntului de nu se mai înțelegea meșterul cu ucenicul și ce unul construia, altul dărîma, cum scrie la cartea sfîntă!

Ce-a avut omul cu Turnul Babel a fost mai mult o chestie de orgoliu, de tupeu, de sfidare a legilor naturii și a lui Dumnezeu. Și ce încăpățînare pe capul lui! Nu s-a lăsat. De atunci a tot inventat la elevatoare, la ridicătoare, la ascensoare...

Dar dacă ar fi să se construiască azi un Turn Babel, cu mii și mii de încăperi, de culoare, de spații înclinate, de serpentine și cîte și mai cîte, oare ce fel de lifturi s-ar folosi?

Vreo cîteva etaje Ana nu se mai gîndi la nimic. Ba chiar își ținu respirația. Nu suporta aerul între etajele 50 și 55, unde erau fumoarele și crematoriile. Simțea, așa, ca un gol de lift, ca un leșin, ca o stare de vomă.

Păi sigur, își reluă Ana un gînd, ce are încurcarea limbilor cu Turnul Babel? Ascensorul, lipsa lui, îi cauza. Sau poate că tocmai venise unul cu ideea liftului, cu o altă viziune despre lume, și s-a iscat o discordie grozavă între ăia cu noul și ăia care țineau cu dinții de tradiție și așa a ieșit o babilonie de construcție !... Și pe urmă nici meșterul Manole nu apăruse pe lume, să vină cu ideea jertfirii de sine, de al său altceva, ca Turnul să dureze, să nu se mai dărîme!... Însă Dumnezeu s-a speriat de construcția aia babilonică și i-a pedepsit pe cei răi. I-a pedepsit pentru că n-au făcut Turnul după chipul și asemănarea sa, ci după chipul și asemănarea lor. Și de-atuncea lumea-i după cum i-a fost chipul primei construcții ce-a depășit posibilitățile timpului!...

Apoi, după o ezitare, cît trecu cu andreaua la alt rînd:

Dar prima construcție nu-i chiar omul? Și nu seamănă ei în tot ce face cu un Turn Babel? Da, un Turn Babel, dar cu ascensor! Și cine-i liftul omului, cine-i ascensorul din el? Sîngele? Nu. Destinul? Nu. Astea-s date dinainte, dinafară, ca neprevăzutul însuși și pe care le găsești și la animale. Atunci? Credința. Poate conștiința. Da. Ea îi aceea care acum îl urcă pe om, acum îl coboară. Acum se oprește, acum se răzgîndește, acum o ia razna. Și care se luptă cu frica. Da. Dar în mersul ăsta în sus și în jos oare omul nu urmărește ceva? Ce să urmărească? Mersul lumii. Pe care îl oglindește cu ascensorul lui. Un fel de tablou de comandă, uite, ca beculetele astea de la liftul meu, care indică la ce etaj te afli.

N.B. **E greu de știut acum, în clarobscurul evoluției, unde se termină gîndurile Anei și unde încep ale mele.**

Și totuși, cînd omul a inventat liftul, după ce s-o fi luat? Cînd a inventat roata, avionul, submarinul, a imitat rostogolitul pietrelor, zborul păsărilor, înotul peștilor. Dar liftul? Nu ți-am spus, conștiința. Ea i-a fost modelul. I-o fi fost, dar nu-i mai este. Așa cum la început natura era în om, ca să se descopere apoi că omul e în natură, tot așa la început liftul era în el, ca acum omul să fie prizonierul ascensorului. Al conștiinței adică. Da. Nu mai e ca pe vremea cînd si Turnul Babel era în om. Dar cine-i de vină că de-atunci s-a tot exteriorizat, s-a tot pierdut pe sine în urmele sale? Da, da, făcu acum Ana, bolborosind și clătinînd din cap, conștiința omului e tot mai mult în afara lui, în văzul lumii, la cheremul răscrucilor ei, al pierzaniilor! Fără liftul din el, omu-i pierdut. De, azi sînt sute și mii de clădiri, de Turnuri Babel perfecte, cu lifturi marca lux, elegante, multicolore, de aluminiu sau sticlă, dar ce folos că în afară totul strălucește, dacă înlăuntru, lăuntric, liftul omului îi stricat, defect, îi tot în reparații capitale?!

Un beculeț indică etajul 74. Opri. Deschise ușa. Cei dinăuntru coborîră. Nici nu-i observase cine erau. Pentru prima oară cînd nu ascultă trăncănelile „călătorilor".

Un gînd o obseda. Cine o fi inventat liftul? Americanii sau rușii? Asta depindea de indicații. Știa. N-o să întrebe și n-o să se mai gîndească la asemenea probleme. Ce-i veni?

Era chemată la etajul 160.

Porni într-acolo.

(Din volumul **„Incotro?"** în curs de apariție la editura Porto-Franco)

george peagu

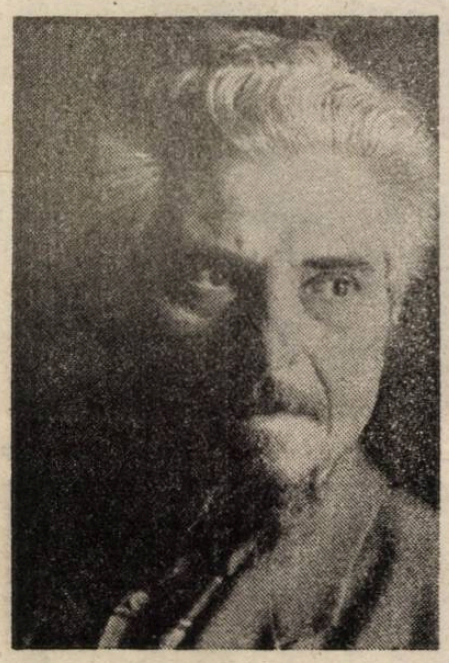

La țărmul filei

De nesfîrșirea unui vis mă tem
De repetarea clipei, stins în mine
Și de străinul care-n noapte vine
La țărmul filei albe în poem.

M-aș spune tot, ori numai jumătate
Într-un cuvînt încăpător cît timpul
Și m-aș pieri-n acest ecou, în schimbul
Acelei voci ascunse care mă străbate.

Dar eu nu știu de unde vin și unde
Alerg mereu prin lumea asta mare —
Cînd cred c-ating rotundele-i hotare,

O nouă îndoială-mă pătrunde.
Atîta știu că stelele-s rotunde
Și toate vor pieri în depărtare.

Mirifica otravă

Deschideți-vă larg, mai larg, urechi
Să torn în voi năvalnica otravă
Crescută-ncet în inima bolnavă,
Unde mai pîlpîie un melos vechi.

Bătut de ploaia unor gînduri triste
Străvechiul cîntec tot mai vrea să scoată
Din adîncimi, o dragoste curată,
Dar va putea o viață să reziste ?

A început să cadă-acum cenușa
Ce inima o-năbușă de-o vreme
În locul lui ies astăzi chiar blesteme

La care nu le pot închide ușa.
M-am vrut înconjurat doar de căldură
Dar nu găsesc decît blestem și ură.

S-ar putea

S-ar putea să vină primăvara —
Cine știe... s-ar putea să vină
S-ar putea s-avem atunci lumină
Chiar de dimineața pînă seara.

S-ar putea s-avem și o grădină
Iar în ea o floare să răsară...
S-ar putea s-avem un loc pe-afară
Și parfumul proaspăt de sulfină.

S-ar putea să ne simțim mai bine...
Iar pădurea care înfrunzește
Dincolo de timp, copilărește

S-ar putea gîndi și ea la mine.
Tot aștept să vină primăvara
Greierii să-mi cînte cu vioara...

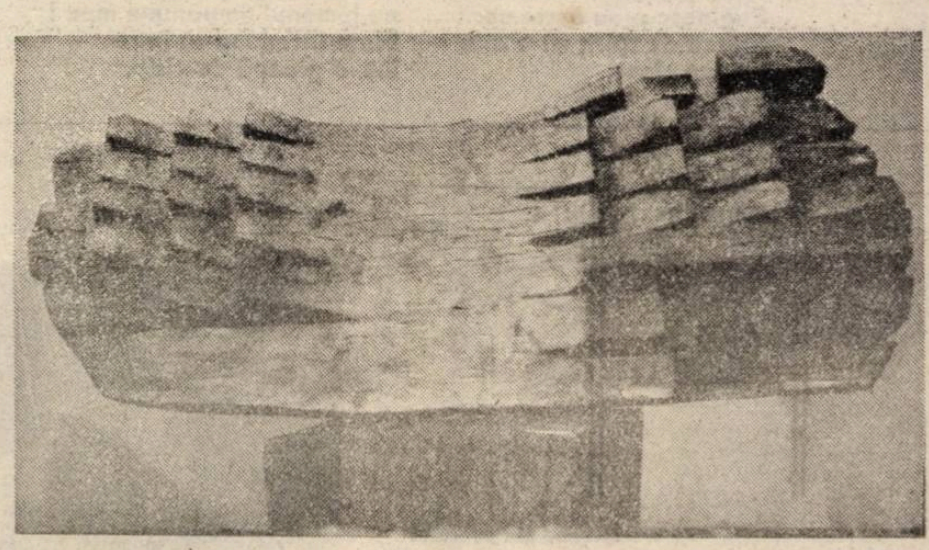

La stăpîn

I-am cerut pîine, dar nu mi-a dat. Eu am făcut-o, el a tăiat-o și nu mi-a dat. Mi se cuvine deci, acum să mă odihnesc. Mi se cuvine să tai și să mănînc. Iar celui ce-mi stă în cale să-i dau peste gheare. Căci eu am răbdat de foame și am tremurat de frig mai toată viața. Cînd oile i le-am muls, tot laptele cu grijă l-am strîns. Și untul l-am scos din lapte, si brînza, dar eu n-am mîncat decît rar din acestea. Cînd oile i le-am tuns, lîna am strîns-o fir cu fir, dar haine bune tot n-am avut niciodată. Mieii i-am îngrijit, i-am crescut, dar tot fără nici o răsplată. De-aceea am hotărît să plec de la stăpîn. Că i-am muncit cu cinste la tot ce m-a pus, iar el n-a avut grijă de mine nici cît de un animal de povară. M-a tratat mai rău decît pe acesta. Mult mai mare grijă are un țăran de boul său decît a avut stăpînul meu de mine. Țăranul e conștient de faptul că, dacă nu-i dă apă și hrană suficientă și la timp, animalul slăbește, își pierde puterea. El știe că dacă animalul n-are adăpost cum se cuvine, se îmbolnăvește, ba poate chiar să moară. Iar el nu mai are cu ce să-și are ogorul, nu mai are cu ce să-și aducă recolta acasă, n-are cu ce să-și aducă lemnele din pădure sau cu ce să-și ducă sacii la moară. El știe că cel ce n-are animal de povară e ca omul infirm, ca omul fără o mînă. Tot așa de folositor sînt și eu pentru stăpînul meu și eu știu foarte bine, numai el nu prea vede lucrul acesta. Căci lui nu-i pasă dacă eu rabd de foame sau tremur de frig, dacă am adăpost. El se îngrijește numai de burdihanul lui. Deci dacă stăpînul meu se scumpește la tărițe, înseamnă că pierde la făină. Și dacă el nu vede lucrul acesta, înseamnă că e prost. El nu-și dă seama că aș putea să-i fac mare rău, că pot să-i dau foc la hambare, la fînare. De-aceea m-am hotărît să-l părăsesc. Altfel aș fi nevoit să-l fur, cum fac slugile celelalte. Dar eu nu pot să ajung pînă acolo. Eu vreau să mi se dea ce mi se cuvine. Nu cer nimic mai mult decît să trăiesc cinstit și omenește de pe urma muncii mele. El a avut grijă doar ca eu să muncesc tot timpul, fără odihnă. Dar de hrana mea nu s-a îngrijit. Lui nu-i pasă că eu mi-am lăsat copiii încuiați în casă și mă așteaptă flămînzi să le duc ceva de mîncare.

Nu-i pasă decît să se îmbogățească și nu-și dă seama că eu sînt o parte din bogăția lui, că eu i-am adunat cea mai mare parte din avere. Doamne, ferește-i pe muritorii Tăi de stăpîni nechibzuiți !

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE EFESENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 3

Apostolatul lui Pavel printre neamuri. A cunoaște iubirea lui Hristos.

1 Pentru aceasta eu, Pavel, întemnițatul lui Iisus Hristos pentru voi, păgânii... [22]
2 Dacă într'adevăr ați auzit de iconomia [23] harului lui Dumnezeu care mi-a fost dat mie pentru voi,
3 anume că prin descoperire mi s'a făcut cunoscută taina, așa cum pe scurt, v'am scris mai sus [24],
4 citind acolo, puteți cunoaște priceperea mea în taina lui Hristos,
5 care'n alte generații nu s'a făcut cunoscută fiilor oamenilor așa cum întru Duhul li s'a descoperit acum sfinților Săi apostoli și profeților,
6 cum că păgânii sunt împreună — moștenitori și mădulare al aceluiași trup și împreună — părtași ai ai făgăduinței întru Hristos Iisus, prin Evanghelie,
7 căreia eu slujitor m'am făcut potrivit cu darul harului lui Dumnezeu ce mi-a fost dat prin lucrarea puterii Sale.
8 Mie, celui mai mic dintre toți sfinții, mi-a fost dat harul acesta de a le binevesti neamurilor bogăția cea de nepătruns a lui Hristos
9 și tuturor luminat să le arăt care este iconomia tainei celei din veci ascunse în Dumnezeu, Cel Ce pe toate l-a zidit prin Iisus Hristos :
10 anume, ca Începătoriilor și Stăpâniilor celor din ceruri să li se facă acum cunoscută prin Biserică înțelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri [25],
11 potrivit cu planul cel din veci pe care El l-a împlinit în Hristos Iisus, Domnul nostru,
12 Cel întru Care, prin credința în El, cu încredere avem îndrăznire și cale deschisă (spre Dumnezeu).
13 De aceea vă rog să nu vă pierdeți curajul din pricina necazurilor mele pentru voi ; ele sunt slava voastră !
14 Pentru aceasta îmi plec genunchii înaintea Tatălui Domnului nostru Iisus Hristos,
15 din Care orice neam [26] în cer și pe pământ își trage numele,
16 pentru ca El, după bogăția slavei Sale, să vă dea ca prin Duhul Său să fiți puternic întăriți în omul cel lăuntric ;
17 ca Hristos să se sălășluiască prin credință în inimile voastre ; înrădăcinați și întemeiați în iubire
18 să puteți înțelege, împreună cu toți sfinții, ce este lățimea și lungimea și adâncimea și înălțimea [27],
19 și să cunoașteți iubirea lui Hristos cea mai presus de cunoaștere, pentru ca să vă umpleți de toată plinătatea lui Dumnezeu.
20 Iar Celui Ce, potrivit puterii care lucrează în noi, poate face cu mult mai mult decât tot ceea ce noi cerem sau gândim,
21 Lui fie-I slava în Biserică și întru Hristos Iisus, în toate nemurile din veacul vecilor ! Amin.

CAPITOLUL 4

Unitatea trupului Bisericii. Viața cea veche și cea nouă. Dreptar pentru viața cea nouă.

1. De aceea eu, cel întemnițat întru Domnul [28], din suflet vă rog să umblați cu vrednicie [29], potrivit chemării cu care ați fost chemați,
2 cu toată smerenia și blândețea, cu îndelungă-răbdare, întru iubire îngăduindu-vă unii pe alții,
3 străduindu-vă să păstrați unitatea duhului, întru legătura păcii.
4 Un singur Trup [30] și un singur Duh, așa cum ați și fost chemați la o singură Nădejde a chemării voastre ;
5 un singur Domn, o singură Credință, un singur Botez,
6 un singur Dumnezeu și Tată al tuturor [31], Care este peste toți și prin toți și'ntru toți.
7 Dar fiecăruia dintre noi i s'a dat harul după măsura darului lui Hristos.
8 Pentru aceea zice : **Suindu-Se la înălțime, robit-a robia și daruri datu-le-a oamenilor.**
9 Iar aceea că S'a **suit** — ce înseamnă decât că El mai întâi S'a **pogorît** în părțile cele mai de jos ale pământului ?
10 Cel Ce S'a **pogorît**, El este și Cel Ce S'a **suit** mai presus de toate cerurile, pentru ca să umple totul [32].
11 Și El i-a dat pe unii să fie apostoli, pe alții profeți, pe alții binevestitori, pe alții păstori și învățători,
12 ca să-i pregătească pe sfinți pentru lucrarea slujirii, spre zidirea trupului lui Hristos,
13 până ce toți vom ajunge la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea de bărbat desăvârșit, la măsura vârstei plinătății lui Hristos ;
14 ca să nu mai fim copii, clătinați de valuri și purtați de orice vânt de'nvățătură încoace și'ncolo prin vicleșia oamenilor, prin meșteșugul lor de a atrage'n rătăcire ;
15 ci'n iubire trăind după adevăr, în toate să creștem întru El Care este Capul, Hristos,
16 dintru Care întregul trup, bine alcătuit și bine încheiat prin toate legăturile care-l hrănesc după lucrarea fiecărei părți la măsura ei, își face creșterea spre a se zidi el însuși întru iubire [33].
17 Așadar, aceasta spun și mărturisesc întru Domnul : de acum să nu mai umblați așa cum umblă păgânii în deșertăciunea minții lor,
18 întunecați fiind la minte, înstrăinați de viața lui Dumnezeu, din pricina necunoștinței, care este în ei, din pricina împietririi inimii lor ;
19 fiind ei în nesimțire, s'au dat pe ei înșiși nerușinării, spre nesățioasa săvârșire a tot felul de necurății.
20 Voi însă nu așa L-ați primit în învățătură pe Hristos [34],
21 dacă'ntr'adevăr L-ați ascultat și dac'ați fost învățați întru El așa cum este adevărulr întru Iisus :
22 Să vă dezbrăcați de omul cel vechi al fostului vostru fel de viață, care se strică prin poftele înșelăciunii,
23 să vă înnoiți în duhul minții voastre
24 și să vă îmbrăcați în omul cel nou, cel zidit după Dumnezeu în dreptatea și sfințenia adevărului.
25 Pentru aceea, lepădând minciuna, **grăiți adevărul fiecare cu aproapele său,** căci unul altuia ne suntem mădulare.
26 Mâniați-vă, dar nu păcătuiți [35] ; peste mânia voastră să nu apună soarele,
27 nici să-i dați diavolului prilej.
28 Cine-a furat să nu mai fure, ci mai degrabă să se ostenească lucrând cinstit cu mâinile sale, ca să aibă să dea celui ce are nevoie.
29 Nici un cuvânt rău să nu iasă din gura voastră, ci numai cel care este bun spre zidirea cea de trebuință, pentru ca el să dea har celor ce-l aud.
30 Să nu întristați Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu, întru Care ați fost pecetluiți pentru ziua răscumpărării.
31 Să piară de la voi toată amărăciunea și întârâtarea și mânia și strigarea și blasfemia împreună cu toată răutatea.
32 Ci fiți buni între voi, milostivi, iertându-vă unul altuia așa cum și Dumnezeu v'a iertat vouă întru Hristos.

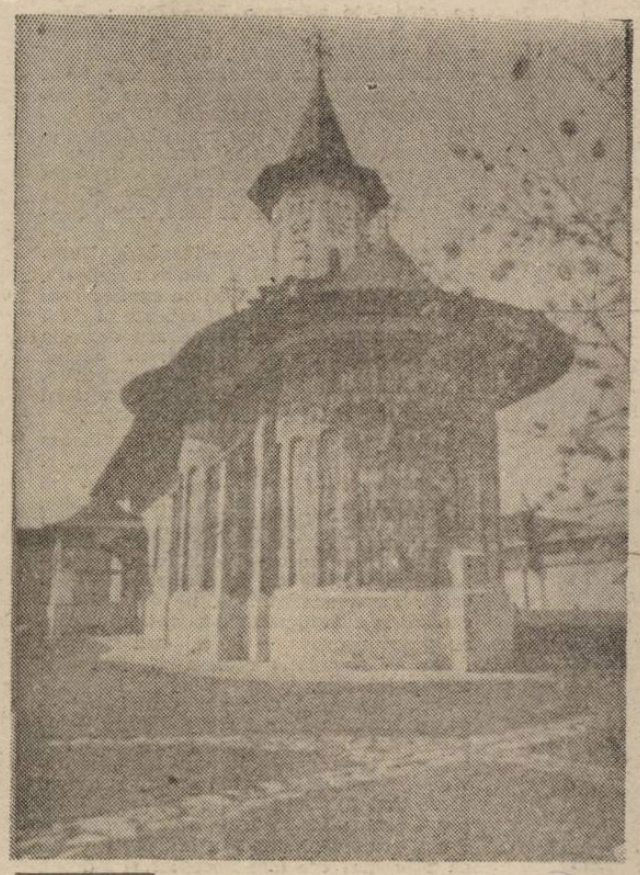

22 A se înțelege : creștinii proveniți dintre păgâni. Fraza e lăsată aici în suspensie, pentru intercalarea unui fragment explicativ, și reluată în versetul 14.
23 Modalitatea (în care Dumnezeu și-a pus în aplicare planul asupra lui Pavel).
24 Vezi 1,9—10.
25 Chiar puterile cerești pe care unii contemporani ai lui Pavel le credeau mai presus de orice, nu aveau cunoștință de planul ascuns al lui Dumnezeu ; nici ele nu-l puteau cunoaște decât prin Biserică.
26 Înțelesul complet al cuvântului original : descendență ; comunitate — familie, trib, castă, națiune, rasă — care se trage dintr'un strămoș comun.
27 Dimensiunea infinită a planului divin (vezi și Rm 8,39).
28 Dublă semnificație : de dragul Domnului ; robit de Domnul (în dulcea robie a Domnului).
29 Să duceți o viață vrednică
30 Trupul Bisericii.
31 Versetele 4—6 : șapte elemente ale unității creștine.
32 Literal : toate (lucrurile) ; întreaga existență.
33 Versetele 15—16 : Fiind Biserica trupul lui Hristos, Capul este acela care coordonează funcționarea specifică și totuși unitară a tuturor componentelor vitale.
34 Literal : Nu așa L-ați învățat pe Hristos. Sintagma neobișnuită chiar în greaca veche ea e cu atât mai derutantă în limba română, în care același verb are două direcții : a învăța (pe altul), a învăța (ceva, de la altul). Textul de față merge pe această a doua direcție ca și cum ai spune : Pe Platon l-am învățat din scoarță'n scoarță.
35 Textual : Mâniați-vă și nu păcătuiți. Citat ad litteram din Ps 4,5, în versiunea Septuagintei. Prin concesie, mânia e rifeasă ; păcatul constă în prelungirea și amplificarea ei (vezi continuarea și versetul următor).

Odiseea ereticului îmblînzit

Calificativul de „roman utopic" nu poate fi atribuit în mod definitoriu operei lui Bujor Nedelcovici, **Al doilea mesager**. Cei care nu reţin decît elementele aparent anticipative ale acestui roman atît de original cedează tentaţiei comode de a-l situa pe urmele lui Orwell (1984) sau ale lui Huxley (**Le meuiller des mondes**). Or, asemenea apropieri nu sînt decît parţial justificate, sau poate chiar expresia unui deliberat reductionism. Şi iată de ce. Literatura contemporană politică zisă utopică, iar alteori anti-utopică (impreciziunea termenului este semnificativă) se caracterizează prin proiecţii în viitor şi printr-un efort de reprezentare al unei lumi — actualmente în germen — efort care impune (întru credibilitate şi sinteză) parabola şi hiperbola, precum şi discursul demonstrativ generator de eroi schematici, uneori chiar eroi-semn, nicidecum eroi-simbol. (Vom reveni).

Departe de noi gîndul de a subestima strălucitoarea ficţiune a lui Huxley, sau genialele intuiţii orwelliene. Motiv insuficient, totuşi, pentru a nu constata că demersul literar al lui B.N. este destul de diferit. Găsim firesc la romancierul nostru multe procedee stilistice ale genului pe care le vom numi anti-utopice. Dar în **Al doilea mesager** : 1. Apocalipsa submeniei este esenţialmente o privire către trecut. 2. Discursul literar este precumpănitor analitic şi poate pînă astăzi cea mai pătrunzătoare sinteză românească a ceauşismului. 3. Eroii nu sînt schematizaţi — nici Micheline, nici Guvernatorul. Cît despre Danyel Raynal, eroul principal, este înzestrat cu o bogată substanţă epică pe care am putea-o numi „ionică", folosind un termen reactualizat de Nicolae Manolescu.

Se poate spune : despre trecut ştim destul şi analizele slăbesc virulenţa sarjei anti-utopice. Poate aşa ar fi în absenţa unor numeroase şi succinte observaţii care amintesc decapantele formule dostoievskiene şi îndeosebi fără talia de erou-simbol al lui Raynal. Dar să nu anticipăm.

Devenit celebru în străinătate după un exil de 11 ani, scriitorul Raynal se întoarce în patrie, într-o insulă imaginară pe care autorul o numeşte Belle Ile. Se aşteptase să găsească ceea ce lăsase : marşuri militare, „viitorul victorios" şi o teroare violent represivă. Regăseşte marşurile, lozincile, dar nici o formă de represiune. În plus, e primit cu braţele deschise de mulţi dintre foştii lui prieteni. Unii ajunşi la putere, adică membri ai Ligii din Belle Ile (un fel de Comitet Central) care îi propun să-i publice orice carte — cît ar fi de contestatară — şi o catedră universitară. Sedus la început, ajunge apoi să înţeleagă că lipsa represiunii nu înseamnă libertate. Dimpotrivă. Mai toţi cetăţenii sînt condiţionaţi să împlinească toate actele vieţii după norme riguroase, după cum bate din bici Guvernatorul. Nimeni nu rîde şi nu din pricina viermilor şi a omizilor care au invadat insula, ci fiindcă ştiu că participă — şi prin solilocvii şi prin vise — la un fel de liturghie neagră, fără alt zeu decît „Eu-l Social". Nu pot acţiona altfel fiindcă nu-şi pot încălzi starea de îngheţ avansat în frică. Botezul l-au primit de la marele Institut iniţiatic unde psihologi de toate categoriile, îndeosebi psihanalişti, le-au stors creierul, adăugîndu-le doza necesară de „Ideocraţie". Ceva foarte elementar, totuşi eficient : „Eu sînt Noi". Suficient ca antidot pentru revoltă, dar nu şi pentru orice posibil declin al credinţei ideocrate.

În această ipoteză, cel care a greşit se autodenunţă solicitînd asistenţa Institutului care-l vindecă prin cursuri ca de o gripă. Iată un pasaj semnificativ în care Micheline îi revelează sumbra realitate încă scepticului Raynal :

„Morţii sînt vii ! La noi nu mai moare nimeni ! Ce vrei să spui, Michy ? Nimic-nimic ! Bine că mama n-a auzt sirena. Mi-ai scris despre sfîrşitul tragic al mamei tale, spun eu amintindu-i de scrisoarea primită la Milano. Ai spus tragic ? Hm ! Te înşeli ! Tragic era un cuvînt care se folosea în trecut cînd existau viaţă personală, intimitate, dragoste, prietenie, bucurie... Moartea mamei a fost o eliberare pentru ea, şi pentru mine. Astăzi avem doar entuziasm, eroism, şi sărbători ! Asta ne ţine treji, angajaţi şi vigilenţi ! Mai avem, e adevărat... supunerea, uniformizarea, omogenizarea.../.../ Eu, Danyel dragă, nu vreau să mai înţeleg nimic, nu mai pun nici o întrebare, sînt devotată şi loială cauzei noastre, Ligii şi Guvernatorului ! M-am sufocat, am murit, şi am înviat la ordinul primit. E necesar să fim credulî şi fanatici. Eu recunosc legea de bază ! Care lege ? E prea complicat să-ţi explic... Înainte era tăcerea, însingurarea, închisoarea şi moartea. Acum s-a simplificat. Nu există decît Institutul.../.../ Cel mai mare duşman, Dany dragă, e sistemul nervos, tensiunea interioară care se manifestă, devine vizibilă. Cine o vede ? Tu însuţi ! Erezia, dragul meu, se citeşte în ochi şi cuvînt. E suficient să ai o inflexiune a vocii, o expresie prost plasată în frază şi... Dar cine controlează toate astea ?! Ţi-am spus : tu însuţi !... / Am început să gîndesc, adică să greşesc ! Trebuie să plec. Unde ? (fireşte la Institutul ideoclinic, iar după ajutorul cerut telefonic, dialogul continuă) Şi dacă nu-i chemai ? De unde ştiau că ai nevoie ? Termenul se dubla, se tripla... şi pînă la urmă tot aflau. Nimic nu poate rămîne o taină în insula noastră ! Deci telefonul, televizorul, microfoanele ascunse, antenele audio-video, poliţia, întreaga armată de agenţi, spioni şi turnători... nu mai sînt necesari ? Nu. Fiecare se auto-denunţă ? Da. Acum ai înţeles. Fiecare locuitor al insulei a devenit propriul său gardian..."

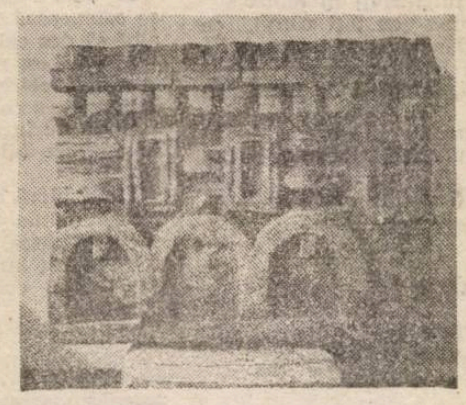

Mărturia lui Micheline aminteşte, într-adevăr, lumea invizibilului Big-Brother, deşi pe acolo controlul era fabulos de electronizat şi ereticul tratat prin tortură sîngeroasă. Dar aminteşte mai mult de lumea dostoievskiană a Marelui Inchizitor unde impactul torturii morale era încă şi mai dezumanizant şi unde — ca pe vremea Inchiziţiei — autodelaţiunea era adesea singurul recurs împotriva înăbuşirii prin frică. Cu asemenea rădăcini istorice şi proiectat către ultimele două decenii de teroare din România (un fel de Piteşti psihologic generalizat). Institutul, pe care autorul avea să-l numească, după, ce-l va cunoaşte „maşina de tocat suflete", nu apare deloc hiperbolic ci complementar. Doi paşi mai departe pe calea viitorului luminos, ar fi putut deveni un fel de a doua casă a poporului de unde Ceauşescu ar fi izbutit să domnească — precum Guvernatorul insulei — fără absolut nici o frică de frici.

Trebuie să precizăm că mărturia lui Micheline — iubita inelegant părăsită de scriitor cu 11 ani în urmă — nu exprimă o realitate totală, ci numai una larg epidemică, fiind situată în primele pagini ale romanului, acolo unde începe odiseea lui Raynal. Iar această odisee continuă în Belle Ile — aşa cum au trăit-o atîţia români —, abia ici-colo caricaturizată, totuşi fără exces sau laborioase insistenţe, graţie prodigioasei capacităţi a lui B.N. de a alege şi lămuri esenţialul cu o riguroasă economie stilistică.

Revelaţiile fostei iubite (pe care n-o mai poate regăsi decît prin resursele nostalgice) nu sînt contrazise, ci prezentate elogios de cei puternici din Ligă. Cum ? Liga e garanta legii în cea mai fericită lume cu putinţă, iar Legea este „o colectivitate, un ideal (victoria) şi un guvernator". Pînă şi Pascal îşi expediază soţia la Institut, fiindcă — exasperată de marşurile militare pe care le ascultă — aruncă un disc neputîndu-şi stăpîni o scurtă criză de nervi. Fireşte, nici elogiile unora, nici promptul reflex al lui Pascal, nu seduc pe Raynal care aşteaptă stoic să-i apară o carte — conţinînd, numai cîteva rînduri contestatare — şi o catedră universitară. În ciuda promisiunii puternicului Matrac, aşteptarea lui va fi zadarnică. Raynal va cunoaşte pretextele cusute cu aţă albă ale administraţiei pînă cînd — negăsind nici un loc de muncă — va fi obligat să mănînce la masa săracilor. I se va permite totuşi să-şi spună indignarea la televizor. Altă zădărnicie. Fiindcă va afla repede că nici Micheline nu l-a ascultat decît cu o ureche, socotind că e manevrat pentru a asuma rolul agentului provocator. Un singur om Jean Elby, îi spune adevărul întreg şi-l îndeamnă să ia — el, scriitorul de notorietate europeană — iniţiativa unui act de revoltă, chiar cu riscul sacrificiului personal :

„Nu insula are un Guvernator, ci Guvernatorul are o insulă"../..../ „Individul

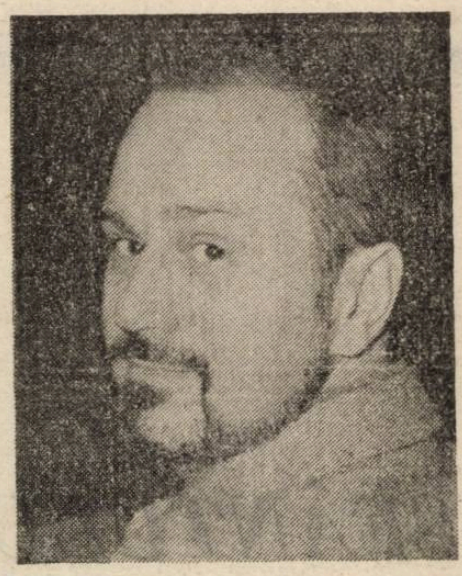

abrogat prin decret"... /„Îndobitocirea dirijată şi conştientă a maselor. După ce au devenit o substanţă inertă, incoloră şi inodoră... o pastă omogenă din care n-a mai rămas nici un individ concret... ai în mînă o plastilină cu care începi să te joci, faci orice şi în special omuleţi : le pui ochi, gură, braţe... îi înveţi să rostească cîteva cuvinte şi îndeosebi să aplaude"../... „Interesele de stat sînt o pură abstracţie, sînt interese personale deghizate în interese generale"../... „Nu mai e suficient să respecţi călăul, trebuie să-l iubeşti cu adevărat ! Să-l venerezi ! Da-da ! Laude şi liturghii adresate neantului. Nebunie artificial provocată, dar fiind logică şi concretă pierde aspectul de nebunie şi capătă un caracter absolut normal. Din luptători şi pescari cum erau vechii noştri bătrîni am devenit un popor de strigoi"... / ... „Eu cred în tine, Danyel. Eşti ultima noastră speranţă"../... „Guvernatorului îi plac intelectualii şi porcii"... / .....Eşti prea modest cu toate că modestia ta este forma răsturnată a orgoliului".

Regretăm că spaţiul nu ne permite să insistăm asupra primelor două întîlniri cu Guvernatorul, căruia Raynal îi adresase numeroase proteste scrise şi rămase o vreme fără răspuns. Guvernatorul e singurul erou al romanului descris — pînă la amănuntul vestimentar — cu o grăitoare plasticitate : „Capul robust de mongoloid se mişcă pe gîtul scurt ca turela unui tanc... Ţigara de foi înlocuieşte tunul care poate să detoneze în orice clipă"... / .....Amestec straniu de cinism, primitivitate, inteligenţă, fanatism dar şi de joc demonic ; plăcerea de a sta de vorbă tocmai cu cel care i se împotriveşte... ştiindu-l însă în colivie". La prima întîlnire Raynal va afla că are toate libertăţile, dar nu pe aceea de a rămîne definitiv în patrie dacă nu va da ceva în schimb. Ce anume ? Puţină puşcărie ? Nu ! „Pentru un scriitor ca tine ? Hm.?! Ţi-aş face un imens serviciu şi o publicitate mondială... Ce ar fi să scrii o carte despre cei care muncesc la Ferma de porci ? Un reportaj ? Nu-nu ! o carte întreagă, una d-aia, cum îi zice ? Una groasă. Un roman despre porci ? Nu numai... ci despre fermieri, zootehnicieni, medici veterinari. De ce taci ? Ce-i mutra asta, profesore ? Ai văzut vreodată cum fată o scroafă ? Îi aruncă doamne, ca pe teavă de puşcă şi îi proiectează la cîţiva metri ! Da-da ! Unul după altul ! Pac ! Pac ! Pac ! Formidabil profesore ! Un miracol al naturii. Ce zici ? Nu te-ar interesa ? Sau vrei să te iau aici, lîngă mine, şi să-mi scrii discursurile ?"

Această grosolană ironie flecară ce exprimă un suveran dispreţ faţă de om, nu ne aminteşte limba de lemn, ci pe aceea a bătrînului Karamazov. Dar la a doua întîlnire, Guvernatorul se arată capabil şi de o isteţime pragmatică : „Aţi ucis omul din om şi l-aţi înlocuit cu anonimul colectiv... Trebuia profesore ! Asta nu înţelegi tu ! Puterea înseamnă sistem, adică un mecanism urias care produce la rîndul lui putere şi în care dacă îţi vîri mîna rămîi fără ea. Am fost clar ? O maşină de tocat carne umană şi suflete ? îl întrerup eu. O fabrică de suflete ? Nu profesore ! N-ai dreptate ! Să te întreb ceva... Crezi că s-ar fi putut transforma atît de mult locuitorii oraşului nostru dacă ei n-ar fi vrut ? În fiecare dintre noi există o slugă şi un împărat. În tine voiam să cultiv împăratul, dar n-ai vrut".

Lăsîndu-l să vorbească în două feluri diferite şi pe de două ori zece pagini, B.N. se întreabă şi ne întreabă dacă bătrînul Karamazov, numit dictator al unei ţărişoare străine, n-ar fi izbutit să-şi îmbogăţească vocaţia rînjetelor cu o anume capacitate de reflecţie. Dacă nu cumva putregaiul e alimentul abilităţilor tiranului. Dacă după Stalin, Ceauşescu...

Firesţe, Raynal nu ştia că acceptînd discuţia cu Guvernatorul avea să-şi piardă mai mult decît mîna. Dar nu fără a reîncepe lupta cu sine însuşi, mai ales atunci cînd — refuzînd orgolios să scrie o carte despre porci — află că botezul Institutului (numit „demascare") i-ar permite să rămînă în patrie, ba chiar să devină unul din principalii potentaţi ai insulei. Este o luptă cu episoade donquijoteşti, ca de pildă agresiunea făcută de Raynal asupra unui tînăr fără alt motiv decît acela de a-l trezi din letargia spirituală a colectivităţii, agresiune la care tînărul nu răspunde nici măcar apărîndu-se. Lupta împotriva foamei după ce nu-i mai rămîn nici banii obţinuţi din vînzarea mobilei. Luptă, în sfîrşit, împotriva zgomotelor la care este alergic, atunci cînd e obligat să accepte o chiriaşă şi un copil zburdalnic în mijcul său apartament. Nici cînd se lasă condus la Institut, Raynal nu se crede înfrînt şoptindu-şi că acceptă iniţierea din curiozitate şi că, în tot cazul, nici un procedeu nu va izbuti să-i altereze sufletul. Se înţelege că ereticul a fost adus destul de repede la dreapta credinţă. În mod cît se poate de omenos : fără droguri, fără suferinţă (decît aceea de a sta două zile în picioare), fără ameninţări şi chiar fără prea marcate insistenţe. Vreo vrăjitorie ? Nu. Atunci cum ?

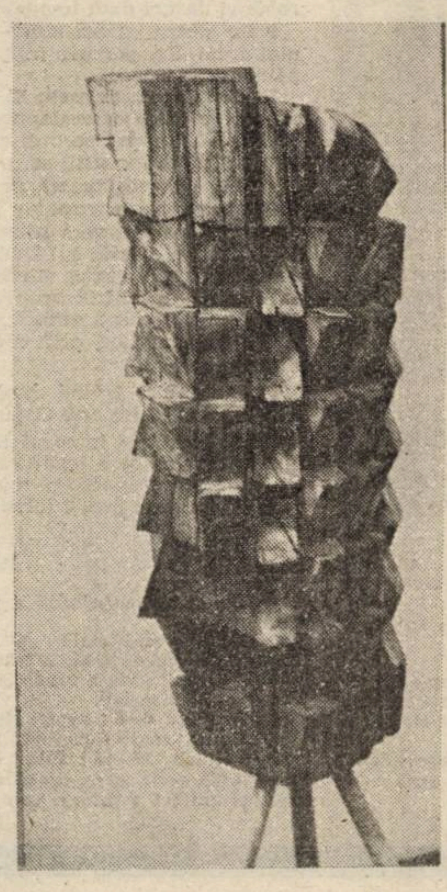

Simplific mult. Iată totuşi în puţine cuvinte : după refuzul de a-şi povesti viaţa şi de a răspunde la o seamă de întrebări, deloc indiscrete, după un lung duel ideologic cu foarte politicosul Fontaine, iniţiatorul, după ce află că a fost invitat să stea în picioare o zi întreagă nicidecum în mod punitiv, ci din psihanalitice motive defulante, cunoaşte în camera lui bucuria extatică de a-şi găsi cartea imprimată. Primeşte apoi vizita lui Philippe — regenerat şi reprimit în Ligă — şi a abilului psiholog Fontaine care îi „şoptesţe" că este pregătit să ocupe cea mai importantă funcţie politică în insulă. Nu-i spusese oare Guvernatorul că voise să-l facă din slugă împărat ? Acest amestec de exaltare, surpriză şi perspectivă, explică oare în mod suficient de ce Raynal se va îndrepta spontan a doua zi spre locul unde va sta în picioare fără să se mai simtă umilit şi fără tentaţia de a-şi clama, precum o făcuse în ajun, ideile reformatoare ? Să ne amintim cuvintele pe care i le adresase Jean Elby : „Modestia ta nu este decît orgoliul inversat", adică potenţial stăpînit. Să nu uităm că orgoliul îndelung comprimat poate genera o încărcătură afectivă greu de suportat şi usor de manevrat. Orice „judoka" îşi răstoarnă adversarul dacă ştie să exploateze, ferindu-se greutatea şi violenta exasperată a atacului. Totuşi, cum se explică brusca metamorfozare a lui Raynal ? Atîta uitare de sine, atîta cecitate ?

„Toate păcatele îndepărtează de Dumnezeu, numai orgoliul îi întoarce spatele". Fericitul Augustin vrea să ne explice prin aceste cuvinte că orgoliul orbeşte şi dacă am întors spatele lui Dumnezeu degeaba încercăm să-l privim în faţă. Şi atunci tot orgoliul ne îndeamnă să perseverăm, să păşim hotăriţi către... nimic. În cazul scriitorului nostru... către Guvernator.

Cîţi dintre români n-au tentat odiseea lui Raynal ca să ajungă nu în Itaca, ci în Comitetul Central ? Şi cîţi dintre ei n-au acceptat funcţiile cele mai înalte, cele mai greu de asumat fără să-ţi murdăreşti mîinile, tocmai din pricina îndîrjirii cu care au perseverat vreme îndelungă alături de cei mai temerari opozanţi. Finul analist B.N. ne explică mecanismele complicate ale psihismului care au putut provoca — la cei mai slabi de înger — blamabile reorientări, nici de ei bine înţelese.

Danyel Raynal este un erou-simbol — esenţializant, profund reprezentativ — pe care autorul îl pedepseşte secătuindu-i sufletul, lăsîndu-l indiferent, după ce devine adjunctul Guvernatorului. Pateticul efort al lui Micheline de a-şi regăsi iubitul rămîne zadarnic, în special după ce Raynal rămîne indiferent la aflarea vestii că prietenul cel mai apropiat şi drept, Jean Elby, s-a sinucis.

Că va ucide cu o carabină porcii sălbatici ai Guvernatorului care se mănîncă de foame unii pe alţii este o scenă puternică, dar numai o derizorie revanşă asupra destinului. Copilul care pleacă din insulă lasă totuşi deschisă o speranţă.

Dincolo de calităţile româneşti rar întîlnite, **Al doilea mesager** prezintă şi calitatea unei foarte lucide mărturii. Dacă va începe într-o zi un adevărat proces al comunismului în România, opera lui Bujor Nedelcovici ar trebui să fie depusă la dosar. Într-un dublu folos : al acuzării şi al apărării.

L.M. Arcade

plastica

Arte minore

„Căminul artei" — sala de la parter — ne-a propus recent un „recital" ambientalist, semnat de o artistă decoratoare ce nu şi-a prea etalat pînă acum, în mod consistent şi convingător, opera : **Ecaterina Ciuc.** De această dată, ni se oferă prilejul de a-i recepta mesajul creator prin intermediul unei expoziţii personale dense, dar şi deconcertante. Artista are în spate o meritorie experienţă de creaţie, multe lucrări de ale sale înnobilînd astăzi incinte oficiale sau particulare din ţară şi străinătate. În principal, contribuţiile cele mai semnificative sînt în domeniul decoraţiei textile, în construcţii parietale de amploare, cîteva fiind selecţionate a ne reprezenta, în decursul timpului, şi într-o serie de expoziţii internaţionale.

Pe acest plan judecînd apariţia recentă a artistei într-o sală bucureşteană, fatalmente prea puţin potrivită expunerii creaţiilor sale de bază, ceea ce ne descumpăneşte este caracterul eterogen al expoziţiei. Pe de o parte, şase piese parietale mari ce se vor, bănuim, definitorii pentru preocupările statornice ale artistei şi, pe de altă parte, o numeroasă colecţie de iconograme, pe lemn şi pe sticlă, ce se vrea probabil un exerciţiu adiacent şi profitabil al îndeletnicirilor sale de căpătîi. Înţelegem aceste raţiuni speciale, care notifică o „stare" a lumii noastre artistice, împinsă spre pauperizare şi anevoie recunoscîndu-i-se meritele şi valoarea perenă a produselor pe care le făureşte.

Pornind de la aceste considerente, „pictura" cu tematică religioasă a acestei înzestrate maestre a tapiseriei contemporane rezumă o serioasă cunoaştere a genului şi a tradiţiei autohtone, mai cu seamă în privinţa picturii pe sticlă. În acest domeniu, artista aglutinează experienţe semnificative ale şcolilor din zonele Făgăraşului, Hăjdatelor, Nuculei, Maramureşului. Dar Ecaterina Ciuc nu se restrînge doar la sintetizarea expresivă şi stilistică a acestor modele tradiţionale, ci le amendează, cu precizia mai mare a desenului, cu o mai rafinată ştiinţă a compoziţiei, prin tratarea mai detaliată a conţinutului narativ şi de simboluri al temelor alese. Ca să nu mai vorbim de îmbogăţirea cromatică ce o propune artista în seria sa de icoane pe sticlă, culori de o învăluitoare căldură şi acurateţe expresivă, ce atestă un fapt surprinzător : abaterea de la regula nescrisă a tradiţiei nu o anulează, ci îi amplifică deschiderile spre orizontul percepţiei contemporane. În pictura pe lemn, artista încorporează tendinţe mai diversificate, ce merg spre şcolile ruseşti şi ucrainene, într-un efort de rafinare a mijloacelor de expresie pe care arta bizantină le pune la dispoziţia oricărui practicant al genului. În ansamblu, aceste tentative pictografice ale Ecaterinei Ciuc înglobează mult profesionalism şi pasiune pentru domeniul ales, rezultatul depăşind limitele unei simple diletanţe ori ale exerciţiului circumstanţial de atelier (şi de necesitate !).

În ceea ce priveşte creaţia de obiecte decorative textile — adică acolo unde artista se află „la ea acasă" — oferta expusă defineşte convingător o personalitate creatoare ce-şi stăpîneşte meşteşugul care, fără să ambiţioneze ori să încerce formule stilistice novatoare, ilustrează convingător tendinţele contemporane ale tapiseriei româneşti — aflată, prin exponenţii ei cei mai de seamă, printre corifeii europeni ai acestei „arte minore". Artista compune, în ansambluri sugestive şi cu efecte decorative bine conduse, forme desfăşurate bi- sau tridimensional, coerent articulate şi individualizate în planul poeticii alegorice. Căci ne aflăm în faţa unor compoziţii alegorice, din care nu lipsesc simbolurile abstracte, semn al unei elaborăţii cu un conţinut liric şi ideatic important. Dar ceea ce impresionează cel mai mult în aceste compoziţii ale Ecaterinei Ciuc este rafinamentul ambianţei cromatice pe care o imprimă fibrei textile, sporind astfel forţa sugestiei plastice a compoziţiilor.

Corneliu Antim

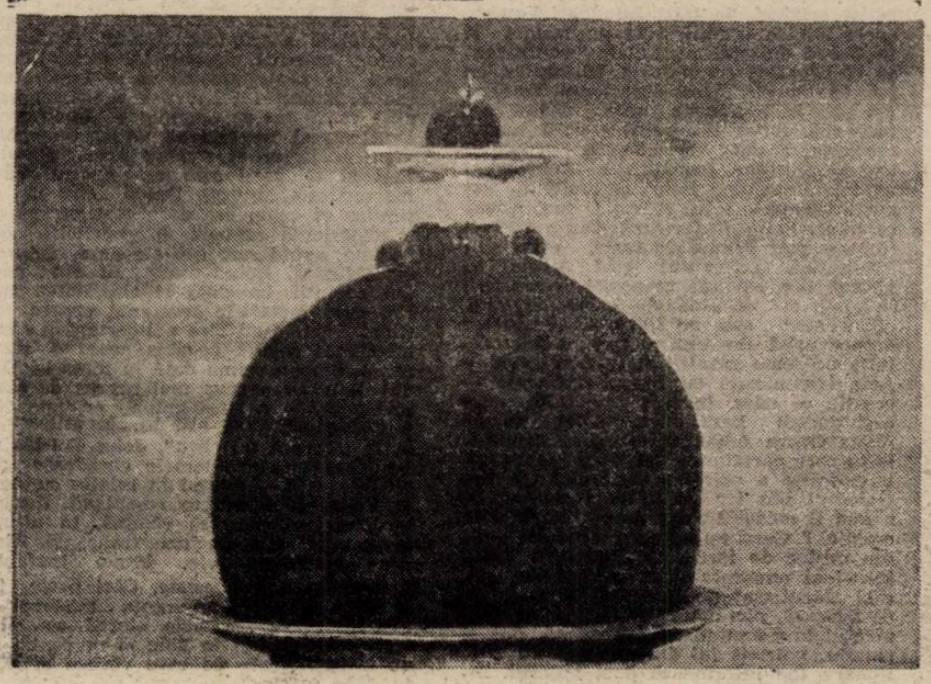

Ştefan Cilţia : Compoziţie

Iustin Bratu : Mamă cu copil

muzica

Debuturi

Genul muzical care suferă, la ora actuală, cel mai mult de lipsa unor interpreţi valoroşi, este, să recunoaştem, opera, deşi, paradoxal, semnale despre succese de proporţii ale tinerilor noştri muzicieni sosesc, din întreaga lume, referitor tocmai la artiştii lirici. Unii idealişti mai cred că, dacă vreunul dintre românii afirmaţi în străinătate, ar cînta pe scenele din ţară, sălile ar fi pline — infirmarea a venit, nu demult, la spectacolul Elenei Moşuc, revenită special de la Zürich pentru a evolua pe scena Operei Române, în faţa unei săli... goale.

Un alt paradox este faptul că, în ultima vreme, se naşte o altă mentalitate — aceea de a nu-i remarca pe cei cu voci excepţionale, dar fără „firmă" şi relaţii. Mai mult chiar, unii specialişti sînt tentaţi să zîmbească ironic dacă cineva face „imprudenţa" să-i laude pe cei care nu au alt argument şi altă avere decît vocea dăruită de Dumnezeu şi cizelată, în timp, printr-o muncă enormă.

Am ascultat, la Constanţa, o superbă „Tosca" interpretată, în debut, de tînăra soprană Florenţa Marinescu, a cărei voce a fost remarcată, încă din conservator, a fost apreciată în mod deosebit la audiţia din primăvară pentru Kameroper Vien, dar cei în drept se fac a nu auzi. Poate că, dacă direcţiunea Operei din Bucureşti ar afla că, în 1984, Florenţa Marinescu a fost finalistă la Concursul Belvedere — Viena, iar în 1985, la Bussetto — Italia, considerată de Carlo Bergonzi drept cea mai bună Lady Macbeth din concursul Voci verdiene, s-ar hotărî să o solicite măcar pentru un spectacol pe prima scenă lirică a ţării, unde nu se cîntă o serie de opere tocmai pentru că nu există primadona. Vocea amplă, de o calitate aparte, cu acut strălucitor şi mediu bine timbrat, temperamentul ardent, frumuseţea şi inteligenţa interpretei s-au reliefat, din nou, în rolul Floriei Tosca, susţinut, pînă la acuta finală, cu o intensitate emoţională şi expresivă deosebită, fără a trăda vreo urmă de efort.

Cîteva seri mai tîrziu, la Sala rondă de la Bancoop, am trăit bucuria unui alt debut, de această dată într-un recital de operă, primul susţinut la Bucureşti de mezzosoprana Ecaterina Ţuţu care, deşi prim solistă a Operei Române (de patru ani), a fost „descoperită" de mulţi abia cu această ocazie. Într-un program extrem de dificil, incluzînd şapte arii de „rezistenţă" din „Carmen", „Bărbierul din Sevilia", „Samson şi Dalila", „Ioana d'Arc", „Cavaleria rusticana" şi „Don Carlo", Ecaterina Ţuţu a cucerit ropote de aplauze prin frumuseţea vocii, eleganţa interpretării, prin expresivitatea cu care investeşte fiecare cuvînt, generozitatea frazării şi egalitatea de registre, remarcată chiar şi în sălţurile din acut în grav. Decupat, în majoritate, din opere în care a debutat pe scena Operei bucureştene, recitalul susţinut de Ecaterina Ţuţu s-a încheiat cu aria lui Eboli din opera „Don Carlo" de Verdi, în care, cu o lună în urmă, fascina publicul prin întreaga construcţie vocal-scenică a personajului întrupat (nu la premieră, pentru că, probabil, distribuţiile se fac în ordinea vîrstei, nu a valorii). O asemenea mezzosoprană ar trebui să declanşeze valuri de superlative în zeci de cronici, dar acestea nu prea există sau o menţionează cînd şi cînd, în treacăt. Trebuia să debuteze, cu doi ani în urmă, în „Cavaleria rusticana", dar, deşi figura deja în distribuţie, a fost înlocuită de... o „tînără" în prag de pensionare (dar posesoare a... trei boutique-uri) — deci, tot în ordinea vîrstei — nici pînă acum Ecaterina Ţuţu nu a reuşit să debuteze în acest rol.

Nu cred că trebuie să aşteptăm „fărîmiturile" românilor care vin „în vizită" în ţară, înconjuraţi de aureola vestului şi plini de rezerve faţă de Opera Română — ar trebui să ştim să cultivăm florile din grădina noastră, care vor să înflorească aici, pentru bucuria publicului „de acasă", dar nu le culege nimeni. Poate că atunci cînd contractele din străinătate le vor purta pe marile scene ale lumii, specialiştii le vor „descoperi", în fine — de un veac şi mai bine, gloria românilor se construieşte „afară" pentru a fi recunoscută în ţară.

Ar mai fi o singură întrebare, desigur, retorică — în străinătate, impresarii vor dori să afle ce scriu cronicarii din România (măcar) despre debuturile lor în roluri importante ? Răspunsul este, din păcate, unul singur — (aproape) nimic.

Anca Florea

parţial color

Perfidele manevre

Micul nostru ecran bate — or fi de vină sateliţii ? or fi de vină valizele diplomatice ? — atît de departe, încît şi Congresul Statelor Unite a rămas o vreme mut de admiraţie la schimbările produse, intempestiv, în mereu tînăra şi originala noastră democraţie. Altfel zis, am depăşit obsesia europeană şi am trecut deja oceanul, să oferim şi altora modele, fiindcă ei, luaţi cu afacerile, au uitat să se mai îngrijească şi de spirit. Or, aici, noi deja le dăm clasă. Tot mai multe emisiuni au un sunet şi o distincţie aparte. Parcă le-am mai văzut, parcă le-am mai auzit cîndva. Nu ştim dacă memoria e de vină sau, pur şi simplu, cineva ne-o încearcă, să vadă cît mai putem noi rezista. Acum vreo cinci-şase ani în urmă o voce hotărîtă ne zguduia membranele televizoarelor. Cînd pronunţa numele lui Ceauşescu şi-a lui ceată, toţi săreau în lături, fiindcă Eugen Mandric tremura el însuşi de plăcerea de a fi în serviciile celui mai iubit fiu al poporului. Ei, bine, prin nu ştim ce manevre subtile, după atîtea recuperări şi, cea mai recentă e a lui Dinu Săraru, în plină aniversare cotroceneană, iată-l pe mai sus-numitul din nou în slujba istoriei, comentînd, ceva mai puţin aprins, chiar aşa „dosarele istoriei". Să auzi şi să-ţi faci cruce, cu stînga însă, fiindcă glasul ăsta vine parcă din fundul pămîntului. Cum ne amintim noi atît de bine de trinomul dictatorial : l-am recuperat, îl recondiţionăm şi-l refolosim. Numai că rugina coardelor vocale nu se scutură uşor, deşi cred că tovarăşul Mandric a fost la mulţi fierari să-i ascută şi dinţii. O descoperire de senzaţie la Căciulaţi ne este servită cu pipeta, în doze mici şi anodine, iar comentatorul ei, Octavian Cepraga, binecunoscut pentru suficienţa şi pompierismul său comentează din vîrful limbii, ironic nişte scene atît de tragice. O astfel de descoperire ar fi ocupat, în alte părţi, ecranul pe mai multe zeci de minute, şi la o oră de maximă audienţă, ca să fim şi noi în ton cu limbajul la zi. În conferinţa de presă a bravului nostru preşedinte, operatorii sînt cu toţii împărţiali. Cînd se pune o întrebare ce-l poate favoriza pe emanat, gazetarul e prezentat din toate părţile, să ştie tot boborul ce oameni aleşi şi destoinici avem, dar cînd se ridică în picioare Neculai Constantin Munteanu şi atacă frontal precaritatea conducerii, e ţinut la distanţă de obiectiv, într-o umbră dubioasă, iar glasul îi este atacat de paraziţi suspecţi, fiindcă personajul cu pricina vorbeşte la postul de radio „Europa Liberă". Cum o să mai fie şi vedetă după cîte adevăruri aruncă în microfoane ! Nu el, şi mulţi ca el, au ajutat la venirea domnului Iliescu pe tronul regal din Cot oceni ! Ce repede mai capătă amnezii anumiţi tovarăşi !

Ca să nu-şi obosească privitorii, fiindcă aceştia sînt în stare să dea crezare unor scriitori şi artişti, superba noastră televiziune a mutat emisiunile literar-culturale de la ore acceptabile la altele care se confundă cu ieşirea unora din schimbul întîi sau atunci cînd curioşii abia îşi agaţă paltoanele în cuiere. Nu scriitorii s-au opus cu vehemenţă dictaturii, nu ei au trimis scrisori de revoltă la posturi străine, nu ei au întreţinut un climat de negare continuă, pînă la căderea tiranului. De ce să fie acum privilegiaţi ? Nici măcar onoraţi cum li se cuvine, şi poate că programarea acestor emisiuni în prelungirea „Calendarului zilei", unde Smaranda Jelescu, ruptă şi ea din trupul lui Dinu Săraru, face fete-fete, cînd nu mai face faţă, ar însemna o performanţă de marcă în regimul magnetic din strada Pangratti. Nici la miezul nopţii n-ar fi rău, atunci cînd poeţii, în declamări, s-ar putea îngîna cu cucuvelele, în concertul lor de gaiă de pe insula, atît de fermentată care a devenit acum Cotrocenii.

Marius Tupan

cartea străină

Tăcerea lui John Fowles

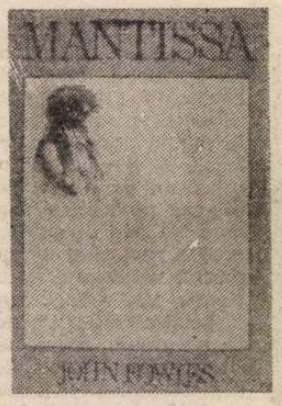

În cazul unor mari scriitori, creatiile asa-zis „minore" reprezintă adesea o chintesență, o epură a operei. Este si cazul „Mantissei", obusculul apărut cu putin înainte de enigmaticul roman „A Maggot", ce a marcat, într-un fel, începutul adîncii tăceri în care, de mai multi ani, s-a cufundat John Fowles. Publicată în secolul al XVIII-lea, o carte gîndită pe tiparele „Mantissei" ar fi fost, fără îndoială, împodobită cu gratioasele si insinuant — picantele gravuri ale unui Eisen sau Gravelot, fiind somptuos legată în marochin vechi. În secolul nostru însă acest volum este cuprins între tartaje gri si are o supracopertă pe care este imprimat un sugestiv desen de Picasso — „Artistul cu model îngenunchet si capul răsturnat al unei sculpturi". Ei bine, actiunea „Mantissei" — dacă se poate vorbi de actiune în această ingenioasă fantezie — se petrece, de fapt, într-un spatiu imaginar ce ar putea fi lesne un atelier de artist si ea implică o lungă discutie — o ametitoare perindare prin timp si spatiu — între artist si muza sa — si de ce nu modelul său — opera formînd adesea obiectul unor neasteptate dar adînc grăitoare răsturnări... Ba, sfidînd, la urma urmelor incongruente si anacronisme, de ce n-am zice că „Mantissa" este un soi de „divan", „o gîlceavă" a artistului cu lumea si „un giudet" al bărbatului cu femeia si cu opera sa. Cartea pleacă de la o ipoteză de-a dreptul stiintifico-fantastică ce, în universul artei, ar putea fi însă cît se poate de plauzibilă. Căci autorul demonstrează doct că între centrul nervos al memoriei si gonade există o strînsă legătură si o intimă conditionare. Miles Green, eroul acestui insolit eseu, a suferit o amnezie. Trăieste într-un haos amorf si cenusiu, care este, poate, însusi haosul dinaintea creatiei, abisul lipsit de sens al noncreatiei. Supus unei terapii erotice intensive (ce în alt context ar părea scandaloasă, eroul însusi are, de fapt, sentimentul unei pogoriri în animalitate), Miles Green va fi readus la realitate si implicit la viată. Îsi va recăpăta memoria gratie Erosului si, într-un lung dialog cu Muza sa, se va strădui să dea un sens, să pătrundă miezul adînc al lumii, al creatiei artistice si al fiintei sale celei mai miraculoase — femeia. „Badinai" strălucit, cum autorul însusi o numeste, la un moment dat, această lungă conversatie între spiritul masculin si feminin, anatomie insolită a Erosului în ipostazele sale carnale si spiritual — emotionale, paginile cărtii (ce amintesc adesea de poetica oscilare între vis si realitate, din shakespearianul „Vis al unei nopti de vară") sînt un fericit prilej de a aduce la lumină, cu inteligenta, eruditia si rafinamentul unui artist original de talia lui John Fowles, acele tainice intimităti ce au format si formează dintotdeauna eterna confruntare si benefică contopire a bărbatului cu femeia. Pe rînd, femeie arhetip, sotie si amantă, în ipostazele sale clasică sau modernă, muză inspiratoare de-a lungul secolelor, a unor neasemuiti artisti — însăsi „Doamna Brună" din „Sonete" — model al poetilor latini si iubită a lui Ovidiu, creatie a lui Adam si inspiratoare a sa, zeită si fecioară, Erato este si rămîne, mai presus de toate, principiul inspiratiei, fermentul ce-l scoate pe bărbat din somnul amneziei, trezindu-l la viată si dăruindu-i harul creatiei. „Mantissa" este pe lîngă o dezbatere despre rolul Erosului si o subtilă meditatie pe tema menirii si esentei artei — Arta îngemănată cu Erosul, cu viata — creatie ce adesea, în fata realitătii, pare a-si dovedi inutilitatea. Căci afirmă Miles Green (alias autorul), în conditiile în care naratiunea devine tot mai mult o expresie a opiniilor autorului despre travaliul său, iar realitatea încetează de a mai fi obiectul artei, la ce bun efortul creatiei ? Oare nu este ea doar un simplu mijloc de fardare a realului ? Titlul însusi al opusculului se lămureste aici, căci „Mantissa" nu este nici dulce nume de fecioară, nici măcar un termen din domeniul matematicii, ci reprezintă, pur si simplu, potrivit lui Oxford English Dictionary (ne informează doct autorul, într-o notă de subsol), o superfluitate, „un adaos de o importantă relativ modestă, — mai ales în cazul unui act sau discurs literar". Arta inutilitate, realitatea de prisos, muza o fiintă înselătoare, menită doar a ne prinde în mrejele ei, erosul însusi un simplu joc, oscilînd între animalitate si elevatie ? În clipa acestei dileme, terapia aplicată lui Miles Green încetează ca prin farmec, dar, odată cu ea, creatorul sau, altfel spus, Adam-ul arhetipal, se cufundă iarăsi în cenusiul si amorful neantului si uitării. Cartea a fost **un vis**, o părelnică **iluzie** si totusi gîndurile autorului transpar limpede — Muza si Erosul sînt două mări forte ce smulg universul din somn si uitare, dau formă, sens si strălucire vietii. Scrisă cu cîtiva ani buni în urmă, dar consacrată, în fond, aceleiasi teme complexe a Erosului si Creatiei, „Turnul de eben" — nuvela ce dă titlul unui volum despre care John Fowles însusi mărturisea, într-o „notă personală", că înglobează temele esentiale ale marilor sale romane — este, potrivit lui Paul Bailey, poate, cea mai reusită creatie a autorului. Iată si de data aceasta o „operă minoră" ce-si depăseste conditia. Nuvela cuprinde în tesătura sa miriade de semnificatii. Este, în primul rînd, o pledoarie pentru Natură si Realitate în Artă. „Turnul de eben" fiind un simbol degradat, o expresie coruptă a rafinatului dar devitalizatului Turn de fildes. Este o parabolă despre artist si senectute căci în atmosfera saturată de rafinamente si frumuseti plastice a vilei lui Henry Breasley vietuieste parcă prototipul artistului însusi. Este însă strîns legată de această temă — într-o intimă simbioză cu ea — o abordare a Erosului, în diversele sale ipostaze, într-o lume în care arta abstractă aduce parcă după sine o uscăciune a vietii sufletului si a trupului. David Williams, pictor si critic, deopotrivă, se va îndrăgosti de protejata, eleva si inspiratoarea artistului tutelar, dar dragostei sale nu-i va fi dat să cunoască împlinirea. Frustrat, el va încerca totusi un sentiment înăltător si straniu prin simplul fapt al atingerii sale cu Erosul. Căci, mărturiseste autorul, David „stia că ce simtise el acum era ceva mai presus de o experientă sexuală, o părticică din aceasta, avînd rara calitate de a răsturna orice logică, iscînd din neant alti sori, noi evolutii, ba chiar si alte universuri. Era ceva metafizic ceva mai presus de fiinta fetei, o stirbire a libertătii a cărei adevărată natură de-abia acum o întrezărea. Pentru prima dată în viata sa David descoperea ceva mai presus de simplul fapt de a fi si anume pasiunea de a exista". În fine, atît în „Mantissa" cît si în „Turnul de eben", John Fowles abordează una din temele obsedante ale creatiei sale — Erosul în relatie cu Arta si Viata — dezbatere complexă, discurs pasionat, ce pare să rămînă, în ultimă instantă, fără o concluzie transantă, fiind doar înfătisarea vie, într-o inefabilă dialectică, a unei cauze. Căci peste tot si toate isi pune amprenta „misterul existential" — „îndoiala eternă ce pluteste între lucrul în sine si perceptia sa de către noi" — de care vorbea artistul în „The Aristos".

Ne-au revenit în minte aceste două cărti în miezul verii ce-a trecut, cînd, după o lungă tăcere, după ce ani de-a rîndul a lăsat condeiul din mînă, John Fowles si-a părăsit pentru o clipă cărtile vechi, portelanurile pretioase si frumoasa sa grădină din Lyme Regis pentru a veni la Cambridge. S-a arătat acolo, usor mirat, cu privirile pierdute pe gazoanele catifelate de la Downing College, într-o după-amiază lină, cînd o usoară nebulozitate topise contururile toate, într-o îngemănare de culori ca într-o halucinantă acuarelă de Turner. A fost văzut apoi, stînd modest alături de semenii săi, aidoma unui monah ce-si lua cina într-un refectoriu. În ziua următoare a apărut în fata unor iubitori ai literaturii ce asteptau într-o pioasă reculegere vorbele maestrului. La fel de falnic ca si altădată, cu aceeasi nobilă tinută a capului, John Fowles iradia acum ceva ce s-ar putea numi patetica întelepciune a senectutii. N-a citit din opera sa, n-a dat un interviu, ci molcom, cu glas sovăitor, cu multe poticneli, ce n-au stirbit însă cu nimic exceptionala coerentă si luciditate a discursului, marele scriitor a făcut o confesiune. Si înfrîngîndu-si sfiiciunea, căci spune undeva că poate niciodată n-ar îndrăzni să mărturisească în fata semenilor săi ce cu atîta sinceritate dezvăluie în opera scrisă, John Fowles a vorbit despre infernul prin care a trecut în toti acesti ani, despre moartea tragică a sotiei, răpusă de o boală nemiloasă, despre propria sa traumă fizică ce l-a slăbit si subrezit, zguduindu-i fiinta din adîncuri, si, poate, despre acea iluminare ce a însemnat în ultimă instantă pogorîrea în infernul existentei si al sufe-rintei, despre apăsarea neagră a solitudinii. A zăbovit putin asupra formei cărtilor sale, el ce a experimentat si înovat cu atîta strălucire. Detasat de acest aspect al creatiei, l-a considerat ca ceva venit de la sine, dictat în mod firesc de continut. A rostit apoi, în cîteva rînduri numele lui Platon si a vorbit despre Eros ca despre o experientă, în primul rînd, a afectivitătii. Si a povestit îndelung despre tînăra suavă, desprinsă parcă dintr-o autentică pictură prerafaelită, ce adastă adesea în grădina sa pentru a-i umple singurătatea. Si „miraculos în miezul existentei", această fiintă, această întruchipare a feminitătii, l-a tulburat adînc cu capacitatea ei mirifică de a vibra la suferinta lumii, cu potentialul ei imens de afectivitate. A povestit maestrul că sînt de neuitat clipele în care a contemplat infinitele suferinte ale acestei fecioare la moartea unei vietăti de curte. A mărturisit că resursele adînci de afectivitate ce i le-a revelat femeia sînt pentru el unul din miracolele vii ale firii. Tăcerea îndelungă a însemnat ea oare o iluminare prin coborîrea în infernul existentei ? S-ar putea. Oricum, un artist de profunzimea lui John Fowles nu poate fi bănuit de simplificări sau conversiuni subite. Si totusi asteptăm cu speranță si nerăbdare să ia condeiul în mînă. Căci o asemenea experientă nu poate rămîne fără ecou în opera scrisă. Si mai sperăm apoi că eventuala nouă carte pe care o va scrie nu va fi un cîntec de lebădă ci un nou început, investigarea unor zone nebănuite ale universului uman pe care acest fin si erudit moralist a stiut totdeauna să le abordeze cu atîta sinceritate, cu atîta pătrundere.

Virgil Lefter

Țepeneag după Dimov

„Adună volumele albe-n coș
Uite, vine spre noi Hyeronimus
Bosch
Învolt spre vitralii lansînd evantaie
De selfi costelivi depănînd mărunțaie".

Din **ABC**-ul scris direct pe catifeaua liliachie a pantalonilor lui Leonid Dimov nu lipseste nimic : nici (avant) aghiazmele lui Vintilă Ivănceanu, nici (i)**epi**(ca)**fania** răstignirii lui Daniel, nici mazilescu-se să întru biloiul amintirilor toti cei de zic că le cunosc din Liban, si de-abia de tot la urmă Florin Pucă sub clopotul balantei Mahr-Westphall. Singur Țepeneag, la Paris, făcu din cuvîntul nisiparniță pigeon-ul care împacă socialismul francez cu socialismul auto excomunicării (sic !).

Frig, domnilor, mi-amintesc, l-am găsit într-o librărie din Pucioasa, prin '72, lîngă celebra spiterie a lui Victor Papillian, **La confidentul Rosinei**. După douăzeci de ani de uitare (ce-i drept, ne mai parvenea si nouă cîte un semn xerograf), dau de autor în Sala Florentină din A (=T), invitat la sărbătorirea recentei **Idei Europene** a lui Breban ! **(Contemporanul** nostru). Ținusem în mînă vreo săptămînă **Zadarnică e arta fugii** dar cartea fugise prin fereastra autorului. Furat de auctore pe moment, nu pricep deloc cum poate Țepeneag să joace șah (!) — căci asa îmi spusese cineva că trăieste la Paris. Confirmă. Ce pot să zic ? Pot să zic, negresit (în alt timp, după ridicarea partială a cetii), că Țepeneag e un magopin, dacă ar fi ; în orice caz, un maestru al montajului **cineliterar**. Arta lui e arta spectacolului total, **foto**-**picto**-**prozo**-**poetic**, prefabricatul ieșit din condiția de basculant al basicului și devenit (prin ce alchimie !) dominantă de lectură. Lui Țepeneag îi place, fără discuție, să lucreze cu materiale înnobilate, e un degustător care niciodată nu știe ce va să zică zațul-zaț.

Văd că Țepeneag ține jurnal, m-așteptam, și aici, de fapt, se află una dintre cele mai importante paperaserii ale sale, pentru că, practicînd tăierea gramatologică, oricînd fragmentul și fragmentatul se pot întoarna la condiția inițială de excerpt a Textului Lumii (inițiere din interior spre sinea lucrului simplu !). Picasso, spre a invoca un precedent aproximativ, avea obiceiul să picteze pe servetele taroci, dar preexistența tarocilor, care se alcătuiau în joacă, îl vexa pînă într-atît încît își uita totdeauna partenera (de obicei) ori partenerul festinului cine-diegetic. Parisul, constat, adaugă lui Țepeneag, încet-încet, o hipogenezie paralelă „productivă", alterînd vîna lui creatoare într-un exordiu al unor proiecte (artistice), mai curînd... Cred și afirm că Țepeneag este și rămîne, în această ipostază, un șlefuitor al unui proiect „literar-artistic" pe care nu va ajunge niciodată să-l scrie căci el e scris gata în gena onirică a celuilalt Dumitru Țepeneag.

Mă întorc, de aceea, la un opuscul subțire scos de curînd de criticul Nicolae Oprea la **Editura Kalende** prin care hîrsutul meu prieten vrea, nici mai mult nici mai puțin, restituirea scrierilor de tinerețe ale lui Țepeneag mișcării de idei și istoriei literare de la noi din ultimii treizeci, patruzeci de ani. Sînt primul de acord cu un demers ce trebuie început într-o literatură pînă de curînd desfigurată și ea și istoria ei cu metodă. Însă nu oricum. Pentru că iată **Inscenare și alte texte** este o carte ticluită de Dumitru Țepeneag și Nicolae Oprea cu scopul

de a ne convinge că perspectiva onirică din textele de tinerețe ale lui Țepeneag se pliază, citez, pe o concepție textualistă derivată din procedeele telqueliste. În ceea ce privește scrierile lui Țepeneag (pe care n-am ajuns să le cunosc în întregime), poate, dar din **ABC**-ul onirismului practicat de Dimov, Turcea, Mazilescu rezultă, cel puțin pentru mine, că mișcarea onirică a fost o continuare **post festum**, cu note foarte originale, a unor „urme" ale avangardei istorice. **Vedeniile Regelui Pepin** este un text închinat memoriei lui Ion Barbu. În **Turnul Babel** îi întîlnim și pe Vinea și pe Maniu și pe Arghezi și pe Urmuz, și pe Naum, ba chiar, în regresie, rafaeliții și parnasienii... Pe de altă parte, dacă analizăm programul lui Țepeneag anunțat în **Viața Românească** nr. 5 din 1967, sub titlul **Autorul și personajele sale** (eu nu am cunoștință de alte intervenții), vom observa că problema centrală în jurul căreia gravitează eseistul rămîne raportul antidogmatic dintre autor (regizor) și personaj (actor). De la prezumția clară făcută de Țepeneag precum că „Cine știe ? Poate pînă la urmă Autorul se va resemna și va admite ca relația dintre el și personajul său să fie ca între doi oameni liberi, ca între regizor și actor" și pînă la **acțiunea textuală** declanșată de Iova, Crăciun, Nedelciu, Iovan, Ene și fixată istoric între bornele ei esențiale încă de la început, în mod paradoxal și nu tocmai, de RADU PETRESCU, operația de așezare istoric-axiologică comportă multe, foarte multe disocieri, ba chiar și adevărate coborîri cu hîrzobul la plămada corpului acestui „Turn Babel răcoros, cu zeci și sute de melodii".

Personal cred că scrierile de tinerețe ale lui Țepeneag, fără excepție (și mă interesează sub raport „documentar", desigur, și „ineditele" datate 1959—1971), sînt toate irigate de un vitz modern receptat ca alternativă și evadare absurdă (onirică, revoluționară) din absurdul-absurd. La o cotă matură a scrieturii lui Țepeneag, cînd conștiința scrisului a devenit dramatică, descoperim în scrisul său un barochism exipibil, metodic și compozit, o artă la care el a ajuns prin contaminare, spre deosebire de Dimov, care, mai puțin pedant, o avea genuin. Schița din **Exercitii** (primul volum), **La fotograf** trebuie citită în mînă cu **Dublul portret cu paharul de vin** de Chagall sau cu levitațiile **În jurul ei** de același, mai curînd, decît amăgindu-ne programatic că Țepeneag ar încerca acolo dizolvarea personajului. Dumitru Țepeneag nu scrie activ, e drept, se lasă scris. Dar și așa imaginarul la el e o cale de eliberare (protest !?), ca de altfel la tot grupul oniric. Aneantizarea telquelistă nu e organică la Țepeneag, cel mult poate fi receptată, cîtă e, drept consecință a efectului de seră telquelist. Vorbeam la un moment dat de faptul că el e un „medium" estetizant, un receptacul de proiecte pre-scrise...

Pînă cînd nu vom avea o analiză aplicată a falangelor, faliilor și fasciculelor textualiste din literatura română, pînă nu vom studia acest fenomen literar ca reflex al curentelor și școlilor, pînă la un punct, din interiorul acestei literaturi, aflată într-un normal și, totodată, secret proces de sincronie cu literatura europeană, e bine să nu ne pripim — mai cu seamă cînd e vorba de dreapta integrare a operei scriitorilor români din diaspora istoriei literaturii lor naționale — să nu ne pripim, ziceam, cu alinierile forțate și străine spiritului însuși al acestei literaturi. Vorba lui Dimov : „să descriem tăcutul voiaj / cu plopi nefirești din etaj în etaj", atenți nu numai la jumătăți și sferturi, ci și la liniile de fracții.

Ștefan Ion Ghilimescu

Urmare din pag. a 16-a

Georges Simenon

l se observe reacțiile și să se vadă cît îl țin curelele !

Simenon are motive să sufere. Unii văd în această acțiune confirmarea deprecierii scriitorului, începînd din ziua în care librarii au adus autorii să dea dedicații pe tejghea. Foiletoniștii profesioniști sînt furioși de discreditarea pe care unul dintre ei o aruncă asupra activității lor. Redacțiile freamătă de tot soiul de rumori : unii vor să-i administreze o bătaie pe măsura preformanței, alții promit intentarea unui proces dacă-și pune proiectul în aplicare. Un cronicar pe nume Georges Pioch, strigă sus și tare că va fi primul care va trage în geamurile coliviei !

E goana după onoruri, chiar dacă el n-a întreprins nimic încă (...)

Nu va exista o colivie de sticlă. Motivul ? Ziarele enunță mai multe : Merle și Simenon au renunțat datorită protestelor vehemente... pretențiile financiare ale romancierului au sporit dimensiunea scandalului... prefectura Poliției vrea să interzică o exhibiție care ar tulbura ordinea publică... sticlarul n-a fost gata la timp... **Paris-Matin** a dat faliment prea curînd, afacerea nemaiputîndu-se finaliza...

Probabil că ultima explicație e cea bună. După dispariția cotidianului Simenon nu se descurajează. Îl deleagă pe confratele său Marcel Sauvage să propună ideea lui Elie-Joseph Bois, patronul de la **Petit Parisien** și lui Léon Bailby de la **L'Intransigeant.** Degeaba, din fericire. Căci, așa cum a observat foarte exact redactorul de la **La Wallonie :** ar fi o sinucidere. Incredibil în această istorie este că Georges Simenon a fost considerat pînă la sfîrșitul zilei drept omul-care-a-scris-un-roman-închis-într-o-colivie-de-sticlă ! Trebuie s-o spunem că memorialiștii s-au hotărît să întrețină mitul.

„Publicul vine cu grămada. Ziarele îl anatemizează. I se dezvăluie numele. Performanța are loc (...)" va povesti Youki Desuos. „Simenon a făcut pariu să scrie într-un timp record un roman întreg închis într-o colivie de sticlă, sub ochii publicului" își amintește André Warnod. „Merle a exploatat această mină : Georges Sim închis într-o colivie de sticlă sub privirile unui public uluit, va scrie un roman-fluviu cules fără oprire de linotipurile de la **Petit-Journal** (...) va spune Florent Fels. Louis Martin-Chauffier va vedea în această aventură originea excepționalului contact dintre Simenon și marele public, fiindcă, după el, un lansator de ziare plimbase colivia pe bulevard : „Sub o ploaie de jalbe zburătoare, Sim își menținea echilibrul la comandă". Alții jurau chiar că l-au văzut la lucru, furnizînd chiar amănunte inedite : nu ridica deloc capul... scria foarte repede.... se întîmpla în holul de la **Petit-Journal,** ba nu, la încrucișarea Cadet..."

Așa că, pînă în 1986, în pofida dezmințirilor repetate ale celui interesat,

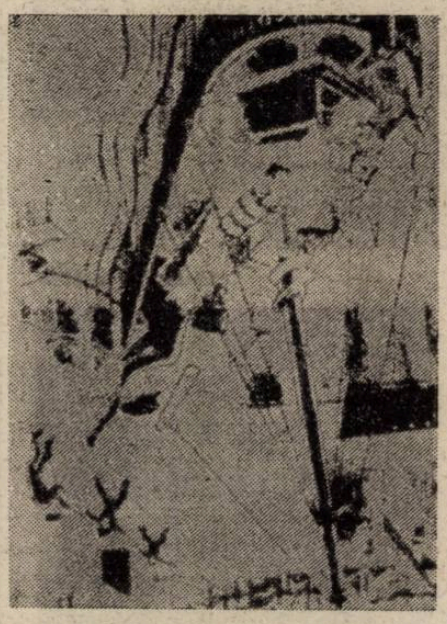

Simenon, „Citroenul literaturii". Desen de R. Soupault (1927)

se putea citi chiar în foarte serioasa lucrare **Histoire de l'édition française :** „Repede celebru, putea fi văzut scriind într-o colivie de sticlă sub privirile atente ale cititorilor care așteptau continuarea foiletonului. Făcînd avere, Simenon a părăsit asemenea exhibiții".

Pînă la urmă ce i-a adus întîmplarea ? Douăzeci și cinci de mii de franci de care avea, fără îndoială, nevoie și o legendă care i-a convenit. Poate fi considerat anul 1927, anul nonevenimentului coliviei de sticlă, drept adevărata naștere a „fenomenului Simenon".

La început a folosit această etichetă pentru a se singulariza făcîndu-se cunoscut marelui public. Cînd voia să fie recunoscut de egalii colegi de literatură, întîmplarea devenea incomodă.

Viena, muzica nouă... și noi

Orice călătorie la Viena, ori de cîte ori o vei fi făcut-o anterior, este — mai cu seamă dacă se întîmplă să fii muzician — o călătorie spre izvoarele eterne ale artei sunetelor. Dunărea nu mai este de mult albastră la Viena, tradiția muzicală are, în mare măsură, alură muzeistică, iar locuitorii capitalei fostului Imperiu nu mai cred că trăiesc în centrul sonor al lumii, și totuși... Și totuși, muzica este, încă, la Viena ,mai acasă la ea decît oriunde în altă parte.

Pentru a înlătura acuza că urmașii celor care au ascultat, întîia oară, operele lui Haydn și Mozart, Beethoven și Schubert nu ar fi capabili să recepteze sonoritățile muzicii secolului XX (acuză pe care o formula astă-vară — perfid și voalat — Pierre Boulez), Claudio Abbado, Generalmusikdirektorul de la Staatsoper din Viena — și, implicit, un fel de ministru al muzicii — s-a hotărît să înființeze un mare festival de muzică nouă, pentru a o populariza în cele mai diverse medii.

Evident, mijloacele puse „la bătaie" în acest scop sînt imense ; sume cu multe zerouri la sfîrșit sînt obținute de la statul austriac (și nu numai de la el) pentru a angaja cele mai calificate formațiuni din lumea muzicii contemporane, cei mai experți soliști ai acesteia, compozitorii cei mai bine cotați la ora actuală.

Ca urmare, festivalul Wien Modern, care numără, deja, cîteva ediții, durează mai bine de o lună de zile (de la sfîrșitul lui octombrie, pînă în prag de decembrie), se bucură de o prestigioasă audiență în mediile muzicii noi și antrenează impresionante, numeric, straturi de ascultători.

Pe afișele festivalului (mă refer, acum, evident ,la toate edițiile sale) se află (aproape) toate numele importante ale muzicii contemporane, apărute și lansate după al doilea război mondial : Olivier Messiaen, Karlheinz Stockausen, Pierre Boulez, Luciano Berio, Witold Lutoslawski, Luigi Nono, György Ligeti, Elliott Carter, Yannis Xenakis etc., etc.

Anul acesta, Wien Modern a făcut o nouă tetativă de a-și mări compasul opțiunilor stilistice ; prin introducerea unor autori încă necunoscuți (sau aproape) publicului vienez. Această diversificare a preocupărilor respectivului festival ne privește și pe noi. În ce fel, voi încerca să arăt în episodul următor.

Fred Popovici

Margareta Spătaru : Primăvara

moda, altfel

„Correre il palio"

Din secolul al patrusprezecelea nimic important nu s-a mai întîmplat la Siena, în afară de **Palios** (concursuri de curse de cai). Mai întîi, din motive istorice și urgii selective natural, mai apoi, din motive prospere, strălucitoare, datorate turismului, prin secole, moda **Palio** a supraviețuit altor mode din Siena, „una din frumusețile lumii ce-ți iau respirația" și se răsfață și astăzi, cu cochetărie cam vulgară, cu zgomot supărător, cu escrocherii necamuflate dar pline de succes, cu entuziasm specific local și național, voie bună și pregătiri pline de zel, căci mai întotdeauna, ca la toate sărbătorile, sînt mai emoționante pregătirile. Fiind un oraș-stat foarte bogat, rivalul militar al Florenței evului mediu, Siena în 1348 a fost izolată de cumplita Moarte Neagră, neiertătoarea ciumă care i-a înghețat toate posibilitățile de comunicare și dezvoltare și a înghețat-o ca sub puterea unei vrăji în magica formă pe care și-o menține și astăzi. Există, astăzi, și iubitori de artă care vin să admire pictura și mai ales arhitectura considerată „unică" în Europa dar majoritatea celor ce-și permit luxul călătoriilor de plăcere vin la Siena să urmărească „nebunele" curse de cai și lasă orașul cu străduțele întortocheate să pară o scenă dintr-o veche tapiserie ce mucegăiește pasnic, se ruinează pe nesimțite, sub soarele toscan.

Starea fierbinte a acestor curse burlești ce aprindeau spiritele competiționale în evul mediu avea ceva din cruzimea jocurilor predecesorilor din vremea romanilor. Siena a păstrat „nebunele Palios" cum ar fi păstrat o Lume Pierdută, undeva în spațiu, un dinozaur. Unele orașe medievale chinuiau în aceste curse măgari sau tăurași. În Roma papală erau folosiți evreii. Brutalitatea manifestării, agresivitatea excitată a publicului fac și astăzi ca bătrînii să evite spectacolul, din cauza riscului de a fi trîntiți, sufocați, călcați în picioare.

Cursa propriu-zisă este o întrecere între micile parohii și micile localități învecinate, care astăzi fac parte tot din Siena și sînt doar districte administrative. Fiecare district se numește **contrada** și cuprinde cîteva suprafețe cu blocuri și cîteva case vechi. Dar din șaptesprezece, cîte sînt, în fiecare an vin zece dintre ele să se confrunte, aducînd cu ele garanția granițelor, loialitatea, culorile regionale, emblemele și seriozitatea ieșită din comun, neverosimilă, acordată evenimentului. Ele poartă nume curioase ca Oca, Bruc, Torre, Tartuca, Nicchio (Gisca, Omida, Turnul, Broasca țestoasă, Scoica de mare). Fiecare **contrada** (un modest teren limitat simbolic) are steagurile sale, imnurile sale, bisericile sale separate și chiar un fel de hol, de „sală-capitală".

Toți care vin, localnici sau vizitatori, știu că faimoasa cursă este o înșelătorie grosolană, o **farsă** strident colorată, o fanfaronadă, o **moda** care trebuie să supraviețuiască de dragul Sienei. **Contradele** nu posedă cai, sînt cartiere modernizate acomodate cuceririlor practice ale zilei, cu oameni cu preocupări contemporane. Cu cîteva zile înainte de curse se string animale de prin satele învecinate, de la crescătorii și cu certuri, tîrguieli, trafic de influență, „pile" și „găinării" se împart caii. Mituind jocheii, dopînd animalele, conspirînd în grupuri pentru blocarea celor mai buni cai, unii trebuie să cîștige, căci se fac pariuri grase și se ajunge la bătăi „ca-n filme !". **Contrada** cea mai întinsă, cea mai bogată, cea mai respectată e de așteptat să cîștige ; dar rezultatul e imprevizibil, forțele subterane, benefice și malefice lucrează **în forțe,** ca la alegeri, se fac jurăminte pentru șmecherii prezente și viitoare, totul ca să fie cîștigat steagul de onoare și să fie împlintat în fruntea acelei zise „sală-capitală". Și acest drapel atît de dorit, pentru care se comit fel de fel de josnicii este pictat cu chipul Fecioarei Maria, căci **Palio** este o **manifestazione** întru cinstirea Sfintei Fecioare.

Defilarea participanților, nu numai a cailor și a jocheilor ci și cea a reprezentanților contradelor este un spectacol de poveste, gestica, muzica, organizarea rîndurilor, costumația, coloritul, ierarhia simbolică, bufoneria, glumele grosolane cu publicul, veselia ridicolă și molipsitoare ca ciuma ce-a împietrit Siena de altădată, s-au păstrat intacte, au prospețime cuceritoare, convingătoare. E ca și cum ar fi cuprins un oraș cu pulsul său inimitabil și de neînlocuit într-un tablou din evul mediu, care sub o baghetă magică a fost cuprins de mișcare, de viață. Abia după aceea începe ceea ce lumea modernă a deteriorat : „Correre il Palio"

Corina Cristea

GEORGES SIMENON

«Omul care a scris un roman închis într-o colivie de sticlă»

Simenon în 1925

de Pierre Assouline

La opt ani rătăceşte de la şase dimineaţa pe străzile din Liège. La şaptesprezece ani, Georges Simenon, aduce la redacţia **La Gazette de Liège** o convorbire inventată cu mareşalul Foch. La douăzeci şi unu de ani scrie incontinuu foiletoane în camera de hotel. Este cînd Gone Gut, cînd Jean du Perry sau Christian Brulls. Începe să existe, definitiv, scriitorul Simenon (1903—1989) omul care va semna circa 200 de cărţi cu pseudonim şi tot atîtea cu numele său. El este tatăl prodigiosului Maigret, unic în literatură. Pierre Assouline a trebuit să citească, să verifice, să descopere mii de documente — unele din arhive inedite — pentru a pătrunde misterul unui băiat trist, unui bărbat nefericit şi al unui tată zdrobit, trăind în scrierea literaturii sale. Belgia, Franţa, America, Elveţia, patru ţări ritmează viaţa în care Simenon se impune, face avere, continuînd să-şi urmărească neliniştea din carte în carte. Pierre Assouline ne dezvăluie adevărul despre dramele sale familiale, nebuniile exhibiţiei (asemeni episodului ce urmează, publicat în revista Lire, oct. 1992), făcînd să renvie, prodigios un om cu relaţiile sale, cu prezenţa în cultura şi literatura anilor 1930—1950. Biografia lui Pierre Assouline **Simenon** a apărut la editura Julliard, avînd un număr de pagini record : 750.

La începutul anului 1927, pe Robert Merle îl preocupă un nou plan : să facă un nou mare cotidian de stînga, cu titlul **Paris-Matin.** Îl caută pe Simenon nu pentru a-i încredinţa editorialele politice : „Te vom lansa cu un roman pe care-l vei scrie sub ochii cititorilor. Vei propune o duzină de personaje din care publicul va alege trei. Vei propune vreo zece titluri din care cititorii vor alege unul şi vei scrie sub ochii publicului în cele trei zile şi trei nopţi care îţi sînt acordate..."

În mintea lui Merle, nu mijea ideea de a-l lansa pe Georges Simenon — care nu-i ceruse nimic — ci să lanseze **Paris-Matin.** Nu i-a spus nimic, dar romancierul nu a întîrziat să înţeleagă : va fi un circ ! Pînă la urmă, numărul se va desfăşura într-o colivie de sticlă aşezată ori pe terasa de la Moulin Rouge sub aripi, putînd fi observat de oricine, sau in holul ziarului. Paginile scrise vor fi afişate treptat înainte de a fi culese de linotipiştii de la **Paris-Matin.**

Simenon nu acceptă o propunere ci o sfidare pe care o aprobă. Se simte bine în apartamentul din cartierul Halelor transformat în săli redacţionale în care echipa viitorului cotidian lucrează febril. Pe culoare, se putea citi un afiş încercînd să rezume spiritul echipei : „numai aşi, nu valeţi !"

Planurile coliviei au fost comandate unui arhitect. Vor fi încredinţate pentru executare unui sticlar din rue Paradis, în vreme ce Merle şi Simenon, „directorul" şi „omul de litere" sau mai curînd impresarul cu campionul semnează un contract redactat conform normelor legale cu timbrul Republicii franceze.

„A fost prezentat şi convenit ceea ce urmează : Dl. Georges Sim se angajează să scrie sub ochii publicului şi sub controlul său, un roman al cărui subiect, titlu şi personaje vor fi indicate printr-un referendum deschis în prealabil, fiindu-i comunicate de un aprod în momentul intrării în localul ce-i va fi atribuit, local care va trebui să fie constant accesibil publicului şi în care dl. Sim va ocupa o colivie de sticlă sau o boxă în mare majoritate de sticlă, publicul avînd, din prima clipă, un acces nelimitat zi şi noapte. Dl. Sim se angajează să scrie romanul în limita unui foileton obişnuit de ziar evaluat în oră de muncă. Întregul roman a fost fixat la maximum şaizeci de foiletoane avînd obligaţia să fie terminat într-o săptămînă, fără ca dl. Sim să aibă posibilitatea comunicării cu altcineva, în afară de condiţiile de corectură-control stabilite de ziar. Referendumul astfel prevăzut va permite cititorilor **Paris-Matin**-ului să aleagă, dintre douăsprezece titluri noi de roman propuse de ziar, pe cel care va servi drept temă autorului, subînţelegîndu-se că fiecare titlu va corespunde unui subiect dintr-un gen stabilit dinainte, cele douăsprezece titluri vor fi de genuri diferite. Referendumul va permite totodată cititorilor să aleagă, dintre cincizeci de tipuri de personaje descrise dinainte, pe cele opt protagoniste ale romanului, autorul avînd dreptul de a adăuga personaje episodice sau secundare obligîndu-se însă să rezerve celor indicate de public, rolurile cele mai importante. Este de la sine înţeles că publicarea romanului şi publicitatea al cărui obiect ar fi direct sau indirect, sînt rezervate în exclusivitate ziarului **Paris-Matin.** Totul fiind stipulat prin următoarele condiţii :

Articolul întîi : M. Georges Sim va primi de la Eugène Merle suma de cincizeci de mii franci (50 000 franci) a semnarea prezentului contract ţinînd loc de act de descărcare şi o altă sumă de cincizeci de mii franci (50 000 franci) la îndeplinirea angajamentelor precedente.

Articolul doi : Dl. Georges Sim va primi totodată o remuneraţie de un franc şi douăzeci şi cinci de centime (1.25F) de rînd, pentru romanul publicat de **Paris-Matin** fiind înţeles că lungimea zisului roman va fi fixată de direcţia ziarului, neputînd totodată să fie mai mică de zece mii de rînduri.

Articolul trei : S-a mai convenit că dl. Georges Sim va mai avea o reducere de cincizeci la sută (50%) asupra tuturor profiturilor de orice fel ar fi, care vor rezulta din prezentele înţelegeri : traduceri, adaptări, reproduceri sau afaceri de publicitate comercială, directe sau indirecte.

Prezentul contract este încheiat pentru o durată de şase luni de la data semnării. Data executării i se va aduce la cunoştinţă începînd de la 1 martie viitor cel mai devreme sau măcar cu o lună înainte dlui Georges Sim. În cazul cînd cu amînarea prevăzută, dlui Georges Simenon nu i se înlesneşte posibilitatea executării prezentului contract, suma care i-a fost dată îi va rămîne, incontestabil, cu titlul de despăgubire. Întocmit în dublu exemplar, în bună înţelegere la Paris la paisprezece ianuarie o mie nouă sute douăzeci şi şapte".

Văzîndu-l, Simenon a înţeles imediat regulile jocului : îi sînt apărate interesele, pas cu pas, veghind la cele mai mici amănunte, contrar majorităţii autorilor, incapabili să-şi citească pînă la capăt contractele.

Maşinăria a fost lansată. Va îndeplini ceea ce **Le Merle rose** anunţă într-o pagină întreagă de publicitate, plină cu titluri scrise cu caractere grase : „O ispravă nemaiîntîlnită... aparţinînd unuia din cei mai buni romancieri ai tinerei generaţii... un adevărat roman-record, record de viteză, record de rezistenţă şi îndrăznim să adăugăm, record de talent !... de un tînăr autor care nu are încă 24 de ani, şi care, sub diverse pseudonime a scris pînă azi nu mai puţin de 1 000 de povestiri şi 60 de romane ,el va realiza această prodigioasă încercare cu o nebănuită viteză de minimum un foileton pe oră... viteza neaşteptată neexcluzînd nici una din calităţile : imaginaţie, limpezime, stil, cu care este dotat viitorul erou al inimitabilei performanţe, confratele şi prietenul nostru Georges Sim, iar Eugène Merle directorul ziarului **Paris-Matin** n-a ezitat, luînd din scurt orice tranzacţii cu alte ziare, să semneze un contract al cărui facsimil îl reproducem alăturat, în care profiturile vor reprezenta pentru beneficiar nu mai puţin de 300 000 de franci".

La cafenele şi la restaurante, ziariştii parizieni nu mai discută altceva. Evenimentul pare a fi eclipsat acordul franco-britanic al datoriilor de război, viitoarea evacuare a ţinutului Sarre de către trupele franceze şi primele comentarii despre **Napoleon** de Abel Gance.

Numeroşi confraţi ai lui Simenon sînt complet seduşi de proiect, fiind seduşi dinainte de scriitor, de precocitatea sa şi de fecunditatea sa. Este destul de inteligent să joace jocul : de ce s-ar bosumfla că este tratat drept „industriaş al scrisului" cînd el însuşi îşi enunţă calitatea de a scrie 300 de rînduri dactilografiate în 45 de minute ? Trecînd efectul surprizei încep să-şi facă apariţia primele reticenţe. Este demnă de un ziarist o asemenea extravaganţă ? Nu este umilitor să cobori un scriitor la rangul de saltimbanc ? Iar Merle care nu are o credibilitate unanimă cum poate fi sigur de ce anunţă ? Nu este în realitate vorba de 500 000 de franci ?

Pentru a dezamorsa criticile care încep să se audă, Simenon lasă contractul să circule prin redacţii. Apoi mai enunţă şi alte argumente în favoarea sa : Molière a scris la comandă **Burghezul gentilom,** într-o lună, tînărul Victor Hugo a scris în cincisprezece zile primul său roman **Bug-Jargal** iar Voltaire **Candide** într-o noapte ! Înainte ca cineva să poată verifica în timp, Simenon leagă imediat acţiunea sa de dimensiunea publicitară, amintind că celebra Colette a lăudat binefacerile unei mărci de parfum, Maurice Barrès a făcut să defileze oameni-sandviş pe marile bulevarde lansînd **Petele de cerneală** iar Maurice Postand însuşi şi-a declamat versurile într-un music-hall !

Nu a ieşit pînă la urmă nimic. Nu numai că proiectul este considerat din ce în ce mai puţin serios dar devine repede subiect de zeflemea. În **Paris-Midi,** Noël Sabord prevede o nouă eră pentru literatură, sfîrşitul „negrilor", datorită transparenţei coliviilor. Nici o şmecherie posibilă : „Vor veni să-i vadă pe scriitori, să le azvîrle subiecte, să aclame succesul ca la circ, la stadion sau la Vél d'Hiver". În ziarul **La Petite-Gironde,** Jean-François Plantier prezice că dacă proiectul se înfăptuieşte „limitele ridicolului vor fi oarecum îndepărtate". Vorbeşte ca expert, prezentîndu-l pe Simenon drept „un romancier în vîrstă de 24 de ani, belgian şi totodată israelit ?"

Şi în **La Wallonie** sînt împărţiţi. Un prim articol îl ia oarecum în zeflemea : la Liège se suspină... îl credeau ajuns la Paris pentru a obţine o glorie mai puţin de bîlci... era scriitor, iată-l acrobat... Evident curajos şi sportiv, poate grăbit şi comerciant...

„E de plîns : Georges Simenon s-a sinucis". Sever, chiar dur. Noroc că în acelaşi cotidian, Paul Demasy ridică ştacheta. Îi ia apărarea lui Simenon, prezentîndu-l drept un tînăr om de afaceri, dublat de un fantezist, care are înţelepciunea de a nu se agăţa de literatură. Adevăratul scandal nu constă în proiectul lui ci în modul în care Clement Vautel, alt belgian exilat la Paris, îl murdăreşte pe Rimbaud în articolele sale din **Journal !**

Dintre toate, cu siguranţă cel mai ostil proiectului lui Simenon este **Le Canard enchaîné.** El acţionează în felul său, cu un ton muşcător, ironic şi polemic care îşi obţine efectul prin latura de insistenţă şi repetare în companie. Tratînd fenomenul de parcă ar fi fost vorba de femeia-peşte la tîrgul din Trône, săptămînalul satiric vrea să-şi impună propriul campion împotriva celui de la **Paris-Matin.** Numai că al său nu va fi un scriitor ci un cititor de profesie, deprins cu cele mai grele exerciţii : Proust referindu-se la patru fraze scrise în cincizeci de pagini, Michel Zévaco în opere complete, Charles Maurras în texte, Raymond Poincaré în Memorii fărăr nici o măsură disciplinară, Claudel fără traducător... **Le Canard** propune chiar să închidă cititorul într-o colivie, pentru a-l face să citească textul recomandat treptat, să

Prezentare şi traducere :
Andriana Fianu

Continuare în pag. a 15-a

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi . ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 16 decembrie 1992 • 48 (147)

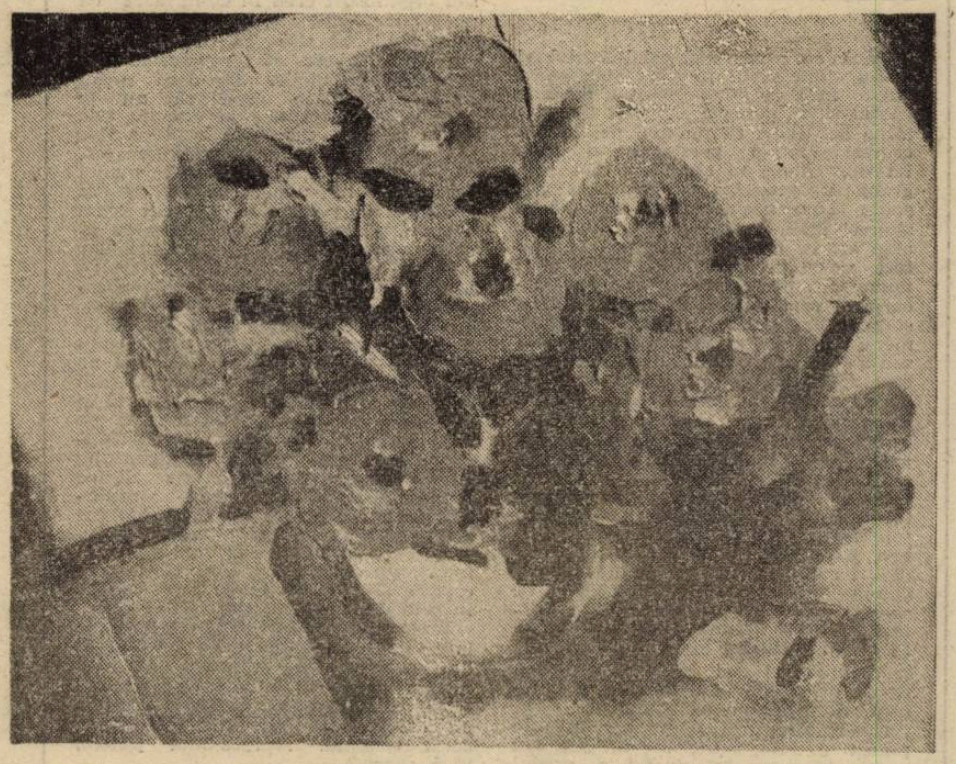

Număr ilustrat cu lucrări ale pictorului Vasile Grigore

O BOALĂ ISTORICĂ

Resemnarea, boala noastră istorică şi, în acelaşi timp, remediul nervozităţii noastre în faţa atîtor transhumanţe dislocante psihologic mai mult decît geografic, îşi arată din nou chipul amăgitor. Reîncepem să nu mai vrem nimic, la un mod mai îngrozitor decît cel din urmă cu patruzeci, treizeci, douăzeci, zece ani întrucît, de data asta, nu mai putem invoca neputinţa în faţa forţei ci totul pare că vine din forţa neputinţei, atît de ordonată în devălmăşia ei încît s-ar putea crede că la noi neputinţa e chiar un act de voinţă. Specia asta de masochism e deplorabilă tocmai pentru că-i lipseşte dimensiunea tragică. Fatalismul din „de-o fi una, de-o fi alta, cum e scris şi pentru noi, bucuroşi le-om duce toate..." îşi conţine, cel puţin în expresia poetului naţional, negaţia. În orice caz, revenind la ziua de azi, nu credem că e bine să neglijăm reinstalarea resemnării în sufletele noastre, cu atît mai mult cu cît boala nu-şi alege clienţii. O întîlnim la cetăţeanul de pe stradă dar o întîlnim şi la cetăţeanul din Parlament, în forme diferite desigur, dar esenţialmente aceeaşi. Omul de pe stradă e pe cale să se resemneze cu greutăţile zilnice, de la sărăcie la inactivitate, omul din parlament se resemnează în vorbărie şi învîrteală în cerc. Sindicatele iniţiază greve care nu duc nicăieri, opoziţia parlamentară e mai mult parlamentară decît opoziţie. Undeva, un primar se visează feudal şi nimeni nu-l trezeşte din vis, altundeva, mai sus, un ministru ţine să rămînă şi senator pentru că aşa vede el, încurajat de Constituţie, despărţirea puterilor în statul de drept şi nimeni, în parlament, n-are nimic de obiectat. Guvernul e vesel că a găsit un nou purtător de cuvînt — ca şi cum asta era tot ce-i lipsea —, Preşedintele se bucură laolaltă cu atleţii la o aniversare probabil mai semnificativă decît toate celelalte pe care nu le-a onorat cu participarea. Pîinea românească e de departe cea mai proastă din Europa dar o mîncăm, cînd o găsim, mulţumindu-i lui Dumnezeu că ne-o dă şi pe asta. O cameră a parlamentului nu mai poate funcţiona fără automobile din import şi aparatură video şi nici gînd să-şi procure ceea ce cu adevărat era necesar : o instalaţie electrică de numărat voturile ca să nu mai semene a grădiniţă în care ridicatul mîinii e bun pentru orice. Televiziunea s-a reîntors resemnată la vremea romanţelor. Să nu ne mirăm dacă în acest climat al resemnării vom vedea curînd înflorind tot ceea ce a înfrunzit în anii comunismului, de la omul nou care, iată, există, la luptă de clasă care, iată, stă să înceapă, de la naţionalismul cretin care, iată -i locvace, la rotaţia cadrelor care, iată, sporeşte. Se vede tot mai clar că privilegiaţii de ieri (mai micii sau mai marii activişti de partid, securiştii, şi alţii, şi alţii) sînt dughenoţii de azi. Se va vedea, de asemenea, curînd, dacă vom continua să ne adîncim în resemnare, cum împotriva corupţiei se ridică vehement corupţii, cum împotriva marii privatizări se ridică vehement privatizaţii, cum împotriva demagogiei perorează demagogii şi, la urmă de tot, cum împotriva incompetenţei în toate cele clamează cinic incompetenţii înşişi. Acolo duce, astăzi, resemnarea. E o boală istorică, spuneam, dar tot istoria ne spune că nu-i o boală fără leac. Din păcate, nu doare decît atunci cînd cuţitul a trecut de os. Dar poate fi învinsă înainte de a începe să doară. În primul rînd, recunoscînd-o adică recunoscîndu-i simptomele, apoi asumîndu-ne-o şi apoi refuzînd-o cu toată voinţa. Vorba reclamei de pe micul ecran: Dacă vrei, poţi. Problema e : vrem ?

„L"

În acest număr:

NOUĂZECI

SUPLIMENT DE DIRECŢIE AL REVISTEI LUCEAFĂRUL

Din sumar: DINASTIA CARAGIALE • POLITICA LITERARĂ ŞI VICEVERSA • ISTORIA UNEI PRIVIRI • CARTEA DE CRÎŞME: DOAMNA MIŢI

SECOLUL XX ÎNTRE DOUĂ RĂZBOAIE BALCANICE

Un interviu cu Carlos Fuentes

— ÎN PAGINA A 12-A —

VIEŢI NEPARALELE

de Ov. S. Crohmălniceanu

DRIEU LA ROCHELLE,

un rafinat care trăgea la barbarie

— ÎN PAGINA A 10-A —

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Deținut din naștere

După ce o persoană, ori de fapt două ne-au chinuit ani în șir, substituindu-se ideii de putere în stat, ideii de partid și, în general, oricărei idei, iată-ne azi liberi să nu mai privim lucrurile printr-o persoană sau alta. Iată-ne liberi să apreciem mai degrabă un program, o idee, decît prestația cutărui sau cutărui activist în slujba ideii, a programului. Dar vai, abia cei ce devin liberi după ce au fost oricît de crunt întemnițați, ei și numai ei sînt în stare să regrete pușcăria și sentimentul de siguranță, de stabilitate, pe care ea îl dă ființei umane după ce aceasta s-a obișnuit, sau a fost obișnuită cu ea. Numai cel care a fost închis mult timp, eventual s-a și născut în pușcărie, e capabil să-și construiască singur una nouă, în cea mai necruțătoare libertate. Canarul nu are imaginație și se spune că, scăpat, moare cu grăbire.

Precum poetul își ridică monumentul în opera sa, așa deținutul din naștere își edifică pușcăria sa în aer liber, gratie cu gratie, zid cu zid, gardian cu gardian. Le interpune pe toate acestea între el și lumea largă, liberă, de care îi este frică, așa cum oricărei ființe îi este în fața necunoscutului. Și nu întotdeauna există cel care să-l ia de mînă și să-l ducă înainte ca pe-un orb, pînă cînd orbului i se ridică vălul de pe ochi.

Una dintre gratiile pe care ni le punem în față, sau poate un zid, sau poate chiar pușcăria însăși, e modul de gîndire, de vedere a lucrurilor ca și cum ai continua să fii acolo, înăuntru, după sîrma ghimpată și în preajma turționarului și-a cîinilor dresați să te sfîșie. Cum, de fapt, să-ți schimbi gîndul, același mereu, de om fără dreptul să gîndească, doar pentru că zidurile închisorii au căzut? Închizi ochii și ele sînt acolo, la locul lor, mai tari ca oricînd și mai definitive, cu secretarii lor de partid cu tot, cu activiștii de la c.c. cu tot.

Cu acest același gînd pe dinăuntru continuăm să vedem, în locul ideilor, al programelor, oamenii. Și și ei, deși sînt mai mulți, tind să se poarte, uneori, ca și cum ar fi unici, de neschimbat. Vorbesc de cei care se află în fruntea partidelor ori a grupărilor de orice fel. Și astfel, cei din partide sau organizații cred în continuare că partidul e șeful lor, pe care, în fapt ar trebui să știe că ei, cei de jos, îi deleagă să-i reprezinte să le reprezinte ideile, iar dacă șeful nu le mai place cred că nu le mai place partidul și se duc în altă parte, la altul, care încă le place. Dar și acesta îl poate dezamăgi pe om, căci oamenii nu sînt perfecți, numai ideile date lor, uneori, se pot apropia periculos de perfecțiune. Și aici avem o sursă a înmulțirii partidelor cu același nume, cu aceleași idealuri, dar cu alții în frunte. Partidul-persoană, ideea personalizată, este boala noastră de veche pușcăriași ai dictaturii, boală bine întreținută și exploatată de puterea prezentă, prin organele ei specializate. Și care nu sînt? Iar noi ne lăsăm duși de val cu bucurie, din dezamăgire în dezamăgire, căutînd în fapt acea liniște, acel calm plat pe care deținutul din naștere îl confundă cu confortul psihic, cu siguranța, cu stabilitatea. E numai una dintre fețele zidului reconstruit sîrguincios în jurul nostru de către noi înșine, cu ajutorul „neprecupețit și dezinteresat" al birourilor de zvonuri și informații false ce se rostogolesc prin creiere și vieți ca bilele unui biliard în cele din urmă ucigaș.

Teamă îmi este că singura posibilitate de reală eliberare a deținutului din naștere este moartea. Asta însă pentru deținutul model. Dar, oameni fiind, nu sîntem în stare de perfecțiune, altfel visată intens, nici măcar în acest domeniu. Așa că mai putem, încă, spera?

Nicolae Prelipceanu

dictatura personala

O cale de revanșă pentru sufletele noastre reformate

Cum, necum, fenomenul economic, o dată încăput pe mîna mai vechilor sau mai noilor guvernanți protejați de Ion Iliescu și F.S.N. — F.D.S.N.-ul său, fenomenul economic, zic, violează politica după propriul plac, în continuare, practicienii, specialiști ceaușiști „în ramură", întreținînd rapoarturi rușinoase, în fel și chip, cu noii teoreticieni de partid, în public, bătaia de joc fiind strigătoare la ceruri! Nu mai contează nimic și nimeni, noua clasă politică e înfloritoare din punct de vedere economic, prostituția e în firea naturii, sfințenia rămîne pentru cei cărora nu le-a venit rîndul, naivi, bătuți în cap sau săraci cu duhul, sau pentru cei ce nu au îndeajuns dezvoltate organele de persuasiune...

Fără program de ieșire din criza economică românească, în plină recesiune, mondială, profesioniștii Puterii politice neocomuniste, obsedați de costurile sociale catastrofale legate de reforma F.S.N. — F.D.S.N.-istă, costuri care pot declanșa la un moment dat agitații sindicale, tensiuni și ieșiri spontane în stradă, cu efecte incontrolabile, profesioniștii Puterii caută mereu să înnobileze serviciul ei de diversiune, ba cu o indexare la salariu, ba cu o nouă provocare naționalistă, care să pună în mișcare protestele maghiarilor din Ardeal, ba cu depuneri de coroane de flori cu fiiuieraturi și huiduieli la crucile eroilor Revoluției din decembrie 1989, ba cu circ patriotic în Parlamentul „condus" de P.R.M. și P.S.M. din umbră, ba cu conferințe de presă imbecile săptămînale ale extremiștilor noștri, ba cu noi disidențe și excluderi din partide, bine controlate de Putere, ba cu certificate de bună purtare din partea mijloacelor de comunicare în masă aservite, în mod parșiv, forțelor obscure postrevoluționare, ba cu corupție pe toate planurile, pînă la cel mai înalt nivel, ba cu o refacere a structurii Instituției Prezidențiale, cu funcții operaționale! Ba să nu lăsăm să se distrugă proprietatea statului, „care e avuția poporului, n-avem ce face", vorba noului prim-ministru, N. Văcăroiu: ba cu o dictatură guvernamentală cu sloganuri populiste, ba cu o Opoziție unită prin dezbinare, în care orgoliile personale, de facțiuni sau de partid sunt exarcerbate, în plină restructurare, cu un nou președinte în Convenția Democratică în persoana unui „independent", Emil Constantinescu, „extraparlamentar", ales pentru „protocol", să fie, acolo, că nu strică, „temperatura democrației se ridică" — în lipsa prăbușirii oricărui consens în biata noastră țărișoară de care au ajuns să tragă toți cîinii...

Dumnezeu cu mila... Suntem în zilele declanșării Revoluției Române, din 16 decembrie încolo, la Timișoara și nu pot să nu vin să nu mă întreb iar: oare chiar să nu existe o **cale de revanșă** în fața istoriei, o dată ratînd, de trei ani încoace, ispășirea păcatelor noastre făcute în ultimii 45 de ani, măcar? Aceiași securiști și comuniști „dejiști" și „ceaușiști" încălecîndu-ne iar, „reales de popor" la 27 septembrie 1992? Eliberați de totalitarism, am ajuns să ne reformăm sufletele, în general, în numele unei decomunizări de circumstanță, numai bune să ne răstignească trupul în particular — ce va mai fi? Lăsînd de înțeles că nici unul din noi nu e mai breaz și că nu ne mai interesează, de fapt, evoluția propriului destin colectiv...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

De ce nu spuneți?

„Ce mai contează astăzi dacă Dante a fost guelf sau ghibelin?" — se întreba un clasic. Opțiunea politică păleste, adică, în fața operei. Extinzînd: o operă genială te ferește de reprobarea cuvenită ticăloșilor. Și un diavol mă întreabă: cît de importantă să fie opera ca să ți se ierte că ai fost atît de ticălos? Iar întrebarea pe care se cuvine să ne-o punem este: „Poate un ticălos să dea o operă valabilă?"

Poate un turnător să fie un Shakespeare? Un vînzător de prieteni să scrie „Odiseea"? S-ar putea, deși caracterul urît maculează în mod normal totul. În ceea ce ne priveste însă, venind la chestiune, problema este foarte limpede. Adică soluția ei.

A fi „guelf" sau „ghibelin" e una, a fi „Whig" sau „Tory" alta, iar a fi, în România 1944—1992 de partea puterii sau adversar al ei, cu totul alteeva. Una este să fii la tine acasă „guelf" să zicem, și alta să justifici prin scrierile tale crima, uciderea (con)fraților, denuntarea de mamă și de tată și altele cîte. Una e să spui „Patria mea este limba română", așa în general — alta să asociezi România cu Ceausescu și partidul. Să scrii și să publici piese e una, să scrii „Un Fluture pe lampă" e alta, dar să scrii tot d-astea în timp ce-ți știi confrații cu securitatea după ei... Pardon...

Apoi mai e și cartea de citire, mai e și televizorul. Au fost și mai sînt! Una este să faci pipi pe statuia lui Stalin, alta e să apari la TVR și cu totul alta să apări la TVR și în cartea de citire „sub tricolor, sub rosu steag" cînd cei care au avut curajul să facă tot ce-am zis mai sus sînt la Jilava, sau la Canal sau sînt dusi fără multă ceremonie la o groapă anonimă. Desi, acum serios vorbind, nu le prea stai alături ca poet.

Dar treacă totul de la noi! Acum... un singur lucru astept. Am citit de la Steinhardt, de la Goma, de la Paleologu, cum era prin pușcărie. M-am documentat. Acum vreau să aflu de la scriitorii care sînt sau se prefac la fel de talentați și partea cealaltă. Păi da! Hai, că p-aia cu „guelfii" am auzit-o. Să vină și „ghibelinii" să spună: ce trăiri aveau ei în sedințele C.C.? Dar în sesiunile M.A.N. Da' la ursi, cu șefu'? Ce arme aveau. Ce calibru? Haideti, domnilor, ce atîta discretie?! Uite: stim cum înjura Tureanu, stim cum se schingiuia la Pitesti. Dar la chef cu Leana cum era? Dar ei ce spuneau pe coridoare, sau la vînătoare? Și cînd le cînta Gică romante, cum făceau?

Ce naiba atîta discretie la voi? Nu-i tot aceeași posteritate pentru toti?! De ce vă jenati? „Guelf" sau „ghibelin" tot un drac, dar măcar relatati un moment memorabil. O operă așa se face! O discutie liberă între voi și șefu' ăl mare! Ce-a zis el, ce-ati zis voi. Una cu pauze, cu tăceri, cu interiectii. Haide, că unii sînteti dramaturgi talentati. În ce priveste replicile lor mergeti fonetic, că doar ce mi-e **Ipu**, ce mi-e Nicu', Nu?

Și apoi, stiti ce? Tot n-o să mai conteze dacă ati fost guelfi sau altceva... Păi nu? Povestiti-le și p-alea cu Cotroceniul. Cum dom'le, să stai cu fundu' pe scaunele alea mari? Nu așa, protocolar, ci ca-ntre prieteni și aliati electorali. Ei? Haide, spuneti tot că opera-i operă și viata-i viată... N-ati zis voi așa? De ce nu spuneti, cît mai sînt curios? De ce tăceti, bă, dacă tot nu se înscrie nicăieri? De ce tăceti așa, ca niste morti?

Horia Gârbea

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „Ne apropiem de Somalia pe zi ce trece". **(Cuvîntul)** ● RADU THEODORU: „C.V. Tudor hrănește 13 cîini cu salamuri de 40 000 lei pe săptămînă". **(Evenimentul zilei)** ● VLAD TEODORESCU: „Copilul care se naște într-un cămin de familiști va fi un supraviețuitor". **(Expres)** ● „Corneliu Vadim Tudor (referindu-se la sprijinul concret pe care Partida Națională îl va acorda zonei Harghita-Covasna): «Vă răspund în două cuvinte: militarizarea zonei»". **(Tinerama)** ● „Un porc de Crăciun". **(Universul românesc)** ● ION CRISTOIU: „Partidul România Mare nu e o formațiune politică în toată puterea cuvîntului. E vorba mai degrabă de un număr de oameni strînși în jurul unui lider-patron, Corneliu Vadim Tudor, care îi primește în partid și îi dă afară cînd vrea el, îi răsplătește și-i mustră după chef, îi tiraște seară de seară prin restaurante". **(Evenimentul zilei)** ● N. EMANUEL: „Vadim călare pe trei gloabe": **(Gazeta de Roman)** ● LIVIU MIHAIU: „...PRM — este un simplu și sărăcăcios closet. Nu-i dau mai mult de sase luni de existență.". **(Evenimentul zilei)** ● CORNELIU VADIM TUDOR: „Nu exagerez si nu mint, pentru că nu-mi place să mint"... **(România Mare)** ● VIORICA V: „Operat de hernie, avea să rămînă... impotent". **(Scandal)** ● BOGDAN TEODORESCU: „După Vadim Tudor nu va plînge nimeni". **(Tinerama)** ● MOZAICUL DE TOMIS: „După cîteva zile de lupte intestine în PRM, în care C.V.T. și Radu Theodoru s-au strangulat reciproc cu bandaje purulente și cu hîrtie igienică folosită, sorții au înclinat în favoarea fostei cătane, în fata kampfparanoiei camaradului Vadim, rezistent la orice clismă, bătrînul vagabond Theodoru a părăsit partidul pe orificiul de evacuare, cu vîntul de 17.30 h. **(Academia Cațavencu)** ● MIHAI CREANGĂ: „Hotărît lucru, Arcul de Triumf nu-l prieste presedintelui Iliescu. În vreme ce pe regele Mihai populația Capitalei l-a obligat să treacă pe sub arcada gloriei, pe dl Iliescu numai protocolul l-a obligat să depună flori sub efigiile regelui Ferdinand și reginei Maria". **(România liberă)** ● „De ziua de 1 Decembrie, Televiziunea română ne-a oferit si ea o seară omagială deosebit de plictisitoare, demnă de aceeași perioadă"... **(Evenimentul zilei)** Ati ghicit care perioadă, nu? ● NICOLAE CRISTACHE: „Dacă în tehnică nu avem nemți, în chestiunile patriotice ne lipsesc polonezii": „A fost o Zi Națională tristă. N-am avut cai, n-am avut polonezi". **(ORA)** ● ASPIDA: „Cu ocazia zilei de 1 Decembrie, oamenii muncii de la orașe și sate muncesc din nou cu spor, încît primul-ministru Văcăroiu a anunțat că situația economică s-a ameliorat, planul fiind, deci, îndeplinit la toți indicatorii. Ca urmare, s-ar putea să ne apucăm iar de cîntat «Hai la lupta cea mare!»". **(Expres magazin)** ● OCTAVIAN PALER: „...oare pentru cîți români economia de piață a ajuns să însemne, din cauza proastei gestiuni a tranziției, dacă nu cumva această compromitere a fost claculată, un amestec murdar de căpătuială și sărăcie?" **(România liberă)** ● EMIL NICOLAE: „N. Văcăroiu — pseudonimul comunismului de piață?". **(Acțiunea, Piatra Neamț)** ● N.M.: „...primul-ministru își trece timpul cu implementarea unor cuvinte în vocabular. O îmbogățire libertină, adică spontană, a limbii române". **(România literară)** ● ION CRISTOIU: „Maghiarii pot fi puși la punct (...) prin îmbunătățirea vieții de fiecare zi a cetățenilor Clujului. Li s-ar demonstra astfel că toate vorbele privind crasa incapacitate gospodărească a dlui Gheorghe Funar sînt simple calomnii la adresa viteazului bărbat. Domnului primar nu i-a trecut prin cap așa ceva". **(Informația zilei)** ● DINU PETRESCU: „Hotul a pus rahat pe clanță". **(Infractorul)** ● BOGDAN BĂDULESCU: „Pînă să ajungă milionar, Sergiu Andon a fost președintele Societății Ziariștilor Români, ale cărei cotizații din perioada mandatului său s-au pierdut fără urmă". **(VIP)** ● D.D.: „Dl. Cîmpeanu se cramponează (...) de putere, ca Marchais, pe care nimeni nu-l mai vrea, dar el nu se lasă". **(România liberă)** ● „Documentarele realizate pe micul ecran de dl. **Eugen Mandric** ne conving categoric că nu s-a schimbat nimic la televiziune, după decembrie '89. Ne așteptăm cît de curînd să ne prezinte și un serial despre contribuția revoluționară a genialului conducător la victoria socialismului în România". **(Expres magazin)** ● DINU CAPOLIDE: „O veste bună: valoarea banilor scade, a securiștilor nu". **(Tinerama)** ● „Domn 36/170, viril și discret, doresc prietenie cu o doamnă, corpolentă, cu rafinament erotic stilat, elevat, languroasă, de o dulce lascivitate în senzualitate, bogată, generoasă, vîrsta peste 40 de ani, cu locuință, nemateralistă". **(Bordel)** ● CORNELIU VADIM TUDOR: „...am bărbăția să spun lucrurilor pe nume"... **(România Mare).**

Petre Stoica

ZIUA DE MÎINE

Frisonul milenarist

Se apropie anul 2000 și întrega noastră civilizație desființează reperele sale vechi fără a ști între ce frontiere, marcate de ce jaloane, se așază (fără a putea evalua, deci, pentru ce realitate necunoscută schimbă evasi-cunoscutul). O dată la o mie de ani universul, ori măcar planeta noastră, ori noosfera acesteia sînt amenințate cu dispariția. De ce temerea în fața viitorului coagulată în chip superstițios în jurul unor cifre cu aparență magnifică, obscură, ascunzînd transcendențe abisale? Motorul dinamicii sociale este angoasa. Nenumărați filozofi, psihologi, poeți, artiști au făcut din angoasă centrul — declarat sau nerecunoscut — al reflectiilor si contemplării. În fond angoasa, anxietatea cel puțin, este una dintre structurile de legătură dintre cele două, conectînd conștiința și voința, în interiorul existenței. Cealaltă este entuziasmul. Balanța entuziasmului și anxietății — a aspirației către viață și a reculului din fața morții — dă tăria sufletească, alcătuiește energia calmă inseparabilă de umanitatea impregnată de spirit.

Freud spunea că datorăm mult din elanul iubirii unor puternice tendințe agresive represate. Blaga, sarcastic, presupunea că personajul istoriei sfinte care s-a contract spre a nu păcătui a pierdut odată cu înclinația pentru păcat și întreaga sa favoare mistică. La adăpost de angoase — măcar de prezența lor în stare latentă — am fi, poate, incapabili de entuziasme. Dincolo de un anumit prag însă anxietatea inhibă, paralizează. Dincolo de un alt prag entuziasmul devine hebefrenie, rupere de real.

Platon se întreabă în Republica: „ce face tiranul atunci cînd își supune cetatea?" Răspunsul era că acesta va sărăci poporul spre a-l ține aservit, preocupat de grija momentului și deci inapt să se lase atras de marile opțiuni politice și, apoi, caută primejdii spre a se demonstra ca fiind util. Societatea însăși, oricare ar fi ea, statul — fie si cel mai democratic — încorporează în însăși natura și functionarea sa ceva din principiile modului de a fi al tiranului. Am dezvoltat acum o vreme, într-un alt eseu, problema celor două morale — una a integrării sociale, pînă la dominarea persoanei umane de către societate și cealaltă a revoltei, a afirmării individualității, care riscă pentru sine dar și pentru toți semenii, încercînd să se constituie în model al individualului. Necesitatea existenței acestor două morale apare în orice societate. De ce? Pentru că peste tot angoasa este excitată și apoi utilizată spre a genera integrare socială. Împotriva acestei angoase trebuie făcut ceva; nelimitată ea distruge și individul și structura supraindividuală a lumii.

Pe cînd omul era o ființă ușor angoasabilă era suficient ca o primejdie metafizică să fie proiectată în trecut — ea putea fi potopul, robia în Egipt, sau năvălirile barbare. Autoritatea trecutului — paradigmă a autorității de azi — era cea care salvase omul de primejdia mortală care a apărut la un moment dat dar care, de fapt, stă mereu la pîndă. Atunci cînd generalizarea civilizației romane și cea a iubirii predicată de Iisus a redus nivelul predispoziției anxioase existentă în marile grupuri umane, angoasa metafizică a fost indusă prin sugestia amenințării venind dinspre viitor. Apocalipsul este o primă așezare a tragediei umanității, ca întreg, în fata noastră în timp Profeții amenințaseră pe Iuda și pe Israel. Ioan Teologul a așezat toată omenirea viitorului în contact direct cu satana. Evident, marile șocuri ale Apocalipsului sînt operatori morali infailibili. Moartea, suferința, foamea, pîrjolul — toate purifică.

Acest sfîrșit de mileniu este încă insuportabil pentru că reprezintă o amenințare al cărei sens este invizibil. Focul distrusese Sodoma și Gomora pentru viciile erotice practicate acolo. Potopul era rezultatul generalizării erorii morale. Cei patru cavaleri ai Apocalipsului pustiau o lume a necredinței. O primejdie neconturată bîntuie acum gîndurile noastre legate de intrarea într-un nou mileniu; o primejdie neconturată, dar mai ales lipsită de semnificație. Sîntem amenințați **nu pentru a fi făcuți să fim altfel decît sîntem ci poate pentru a renunța la sens.** Condiția umană a fost timp de milenii legată de respectarea celor zece porunci ale Decalogului. Nici una din acestea nu mai este astăzi obligatorie pentru recunoașterea omului ca om. S-ar părea că imperativul respectării dreptului la viață al celuilalt este încă operant. Nu este așa, pentru că fie și dacă un criminal mai poate sfîrși pe scaunul electric sau prin administrarea unei injecții fatale, el se va pricepe de minune să explice, înainte, cum a ajuns la crimă prin complex oedipian sau de castrare și, ca regulă, va obține creditul moral necesar spre a fi compătimit. Pentru prima oară în istorie, legea juridică a ajuns să fie mai restrictivă decît morala. Nietzsche este, la mai bine de un secol, răzbunat: iubirea a încetat a fi o formă de comunicare interumană. Modern este să ai percepția antică a satisfacției iubirii împărtășite. Moartea, separată de ideea de păcat, dar și de aceea de nedreptate ce ți se face de către destin, devine, pur și simplu, nonsens.

Toate semnificațiile în lumea de azi sînt legate sau de trecut sau de reglementări juridice — ele sînt deci exterioare trăirii. Frisonul milenarist, nici acesta, nu mai există. Trăim doar golirea de pasiune a primejdiei — angoasa fără angoasă, iubirea fără flacără, devotamentul fără obiectul său care nu poate fi decît spiritul. Știm bine, totuși, că secolul XXI nu va avea cum semăna cu secolul XX și, mai ales, nu va avea cum semăna cu acești ani, de acum, cea mai tranzitorie perioadă de tranziție din istoria lumii. Să nu ne înșelăm — desecmantizarea existenței și inexistenței umane nu poate continua și nici nu are cum să se mențină. Omul este expresie. Dacă iubirea nu mai este expresie, după cum **nu mai sînt expresie nici munca,** nici producerea, nici înțelegerea, dar mai ales nici moartea (modelul de care depinde orice altă integrare a inteligibilului și sensibilului), atunci sau omul nu mai este sinteză a iubirii, producerii, înțelegerii, muncii, morții — ceea ce este absurd — sau acestea reîncorporează expresia.

De ce o criză atît de puțin violentă, atît de puțin sfredelitoare, și totuși atît de profundă? La sfîrșit de mileniu dispare un tip de om spre a apare altul. Dispare, de fapt, omul statal spre a apare omul civil. Mai simplu spus statul, ca autoritate, diminuează se retrage din scenă lăsînd locul societății civile, ca formă de structurare a supraindividului uman.

Am două semne clare despre rolul cu mult preponderent, în fluxul istoric actual și viitor, al societății civile în raport cu statul. Mai întîi este cel al integrării supranaționale. Unitatea europeană sau integrarea mondială la nivelul statelor se realizează încet, defectuos și nu va depăși, în viitorul previzibil, un anumit grad suficient de jos. Societatea **civilă este practic unificată,** sau foarte aproape de această condiție, atît în spațiul european cît și în cel extraeuropean. Călătorul prin Europa și prin lume realizează acest adevăr cu foarte mare ușurință.

Cel de al doilea aspect relevant pentru problema discutată este legat de așa numita ofertă politică. O democrație construiește relația politică între conducătorul potențial și națiune după modelul ofertei, acceptată sau nu. Conducătorul potențial se oferă, odată cu o serie de elemente atașate, spre a fi acceptat, adoptat, drept conducător real. Aceasta este varianta statală a ofertei; cel care urmează să intre în structura autorității este partea activă a relației. Omul pur și simplu examinează și acceptă sau respinge oferta. Omul civil — omul societății civile — este irevocabil definit ca preferințe și, neavînd ce schimba, este el cel care avansează oferta: oferă un vot contra unui set de conditii, care sînt dorințele sale. În majoritatea țărilor — în România inclusiv — aceasta este situația cetățeanului. Omul politic — materia din care se face statul — acceptă, ca parte pasivă, sau nu acceptă condițiile cetățeanului ofertant de vot.

Destinul democrației este să ierarhizeze simplitatea înaintea complexității și deci ca statul să se retragă, lăsînd să ia caracter atotputernic societatea civilă. Pericle a dominat Atena ca simplu membru al societății civile ateniene. Ciudățenia precum și caracterul problematic al istoriei democratice constau în faptul că societatea civilă care succede statului democrat poate fi ca autoritate, și aceasta, centralizată sau haotică, oligarhică sau larg deschisă, dreaptă sau nedreaptă. Pentru moment starea României — și, într-un grad sau altul, cea a tuturor țărilor postcomuniste — constă în aceea că statul nu se comportă discret, și totuși singurele autorități acceptate sînt cele din interiorul societății civile, care este însă insuficient structurată, puțin ordonată și corelată informational și lipsită de mijloace. Dacă ne va fi bine sau ne va fi rău — ca morală, economie, cultură, justiție — aceasta va ține mai puțin de gradul în care vom îmbunătăți statul, cît de acela al maturizării societății noastre civile.

Intrăm într-un nou mileniu, ca membri ai societății civile. Frisonul milenarist, dacă totuși există, provine din faptul că ajungem să interacționăm cu o autoritate cu mult mai apropiată decît cea statală. Omul societății civile este partenerul și supraveghetorul nostru de fiecare clipă, ceea ce „Big Brother" pretindea că este fără să reușească a fi — atît doar că acest om civil ne poate fi cu adevărat un frate. Dilema, la sfîrșit de mileniu este simplă: morală sau dictatură — consolidare adevărată a societății civile sau consolidare extremă a statului.

Caius Dragomir

---

minimax

Gorila și cultura

Așa cum sugerează titlul, voiem a spune ceva despre **politicianism** căci, reamintindu-ne povestea din romanul lui Liviu Rebreanu, constatăm că, orișicît, românii au evoluat mult într-ale politichiei. Pînă-ntr-atît încît realitatea depășește net, nu tiparele politologiei, ci parcă și posibilitățile ficțiunilor literare. Grav fiind de bună seamă că vițul bîntuie și prin tabăra opoziției spre bucuria gospodinelor și gospodinilor care, în iunie '90, au năvălit pe străzi să le dea pîine și flori minerilor, iar acum pot înjura în voie, că toți, adică toți politicienii sînt o apă s-un pămînt, drept care îl vor vota mereu pe Iliescu. Fără a mai vorbi de cei care se duc în pelerinaj la mormîntul dictatorilor. Reacții cumva firești atunci cînd, să zicem, liberalii fac ce fac, dar nu numai ei, ori, încă mai grav, foști deținuți politici au uitat de suferința comună din pușcăriile comuniste. Aștia sîntem, aștia defilăm. Dar defilăm încotro? „Vreți s-ajungeți ca Geneva sau ca Sarajevo?", pare-se c-a întrebat (retoric?) un congresman american. Iar ziaristul care relatează (sau inventează?) tărășenia în „Dimineața", Alexandru Brad, răspunde filosofînd dîmbovițean: „Și dacă nu vrem să mergem spre niciunde, că să rămînem la noi — ca la noi?" Într-adevăr, ca la noi, la nimeni! Iar pentru că tot a venit vorba despre **încotro**, de ce n-am lua totuși în considerare și viziunea dinamovistă a unui profund gînditor într-ale strategiei și tacticii, alias Cornel Dinu: **„S-ar putea să vină vremea ca țara asta să trebuiască să fie condusă cu mitraliera!"** Așa, scurt și-ndesat, cum se gîndește la „România Mare". Oricum, pregătirea/frăgezirea psihologică pentru o conducere cu mitraliera, se face. Inclusiv prin recuperarea ideologiei legionare, căci așa sînt vremurile, sau „Vremea", în timp ce partidele din opoziție **sînt incriminate ca antinationale** iar funariadele completează lucrătura ridicînd mingi la fileu „tinerilor" udemeriști.

„Ne-am măcelărit ca idioții, ne-am calomniat și ne calomniem ca niște netrebnici! Ar trebui să ne fie greață de noi înșine..." Semnat, pentru că semnează-ntruna, Eugen Florescu. Zău că e cazul să-l mai ascultăm și pe Cornel Dinu, că o știe el ce zice. Vine, vine Gorila.

Deocamdată însă, cît sîntem încă pe pace, ceea ce a început să se vadă cu ochiul liber, previzibil de altfel, este că Puterea tricotează de zor (unu pe față, două pe dos) o nouă plasă, sau o nouă **cămașă de forță spre cumințirea tuturor cîrtitorilor.** Democrație democrație, libertate, da' nici chiar așa, fără măsură! CNA interzice niște studiouri teritoriale de televiziune. Asta e! Legea presei e pe țeavă. Dacă nu ține doar cu scumpirea hîrtiei, se poate opera și altfel, mai cu bisturiul. Ajungînd, iată, la partea doua a titlului, la **cultură.**

Într-adevăr, dacă s-a schimbat cît de c-t, autentic, ceva după dec. '89, în zona **culturii a fost Pariul făcut de „băieți" fiind simplu și, s-a dovedit,** eficient: **dăm totul și tinem televiziunea.** Totul sau mă rog, aproape totul. Oricum, foarte mult. Edituri, presă liberă, prin universități bătea vînt de libertate în gîndire... O.K., numai că artiștii au sîcîit dintotdeauna Gorila. În loc să-și vadă de treburile lor, se amestecă în politică, iar pentru că n-o fac cum trebuie, adică pe partea care trebuie, sînt de-a dreptul enervanți. Și doar a cedat, slavă Domnului, a cedat din plin Gorila, le-a dat voie să se dedea la cele mai pure experimente estetice. Aflăm, iar aflăm și nu de la oricine, ci de la un critic, care este și profesor și academician, aflăm că „politica trece, cultura rămîne"... Drept care și dă indicație dl. acad. prof. Eugen Simion: „revistele de cultură să facă în primul rînd cultură"! Ori, dacă nu — păi nu-i așa? — să nu mai ceară subvenții. N-o spune dl. acad. prof. E. Simion, dar se subînțelege. Asta pînă una alta. Apoi, după ce o să se înființeze Ministerul Propagandei Naționale, om mai vedea. Și, între timp, mai fac și tipografii grevă, în continuarea unor vechi tradiții muncitorești.

Dar cultură mai înseamnă Școală și, mai ales, universități. Scăpată din vedere de fostul parlament, **legea învățămîntului** e gata și după cum arată va fi „revoluție". Adicătelea, să se revizuiască, da' să nu se schimbe nimic. Unde trebuie însă, într-adevăr intervenit **energic, drastic,** e Universitatea. A mai făcut pe-acolo ceva ordine Gorila în iunie '90, dar tot nu s-au învățat minte, o **ține** întruna cu politica. Bref, ar cam **foarte trebui dată o lege să se interzică** strict politichia în Universitate. Bun prilej să se termine o dată pentru totdeauna și cu rectorii ăștia care s-au amestecat în politică. C-așa e „Vremea" și tot așa recomandă (deocamdată recomandă) mai înainte pomenitul acad. prof. Studenții să-și vadă de carte! Ce naiba, că nicăieri în lume studenții nu se-amestecă în politică, iar teoria asta că „Universitatea, mediul universitar poate substitui ecclesia unde se dezbat idei și curente politice mai vechi ori mai noi, bineînțeles că e reacționară! Ce mai, să-i radem și la propriu și la figurat pe rectorii și pe studenții ăștia care nu se-astîmpără cu politica!

Și în fine, tot cultură înseamnă și morala. Avem nevoie de o însănătoșire morală a poporului! O fac de zor tribunii „partidei naționale", o face televiziunea, televiziunea mare, iar în completare, ca să fie bilciul complet, o face și SOTI. Noaptea. În noaptea de 8 spre 9 decembrie curent, noaptea, la ceas de taină și reculegere, SOTI prezintă poporului modelul moral de care are nevoie. Dan Voiculescu presedintele sau directorul societății CRESCENT. Atît și nimic mai mult. Pe-o parte. Pe partea cealaltă S. Brucan își publică memoriile. Tot spre curățirea morală a poporului.

În rest... tot Gorila...

9 decembrie 1992

Șerban Lanescu

---

momos

Despre resentiment

Portretul pe care i-l face Mircea Mihăies lui Cornelfu Coposu: „scamatoriile și aliantele suspecte ale d-lui Coposu au arătat că omul simplu a văzut cu mult înainte ceea ce noi (intelectualii, n.n.) încă refuzăm să vedem: structura adînc resentimentară a unui personaj redus de suferință la cîteva fixisme care, în funcție de context, puteau ține loc de gîndire politică" (România literară, nr. 38), poate fi considerată fără prea mari riscuri un portret robot. Un portret robot al politicienilor crescuți la școala partidelor istorice, a politicienilor trecuți sau nu prin pușcăriile comuniste și care au supraviețuit (ca martiri, ca ulteriori emigranți, alții ca delatori și colaboraționiști) lagărului prin care am trecut cu toții. Fiind de acord cu Mircea Mihăieș am totuși o reținere: acest portret nu poate fi aplicat si altor oameni politici din opoziție, mai tineri, oameni care n-au fost în pușcărie, n-au fost emigranți o vreme mai scurtă sau mai lungă, n-au fost delatori și n-au colaborat real cu regimul? Așa cum Ion Iliescu este în articolul lui Mihăieș „un caz de memorie perfectă" în sensul folosirii memoriei pentru a-și răsplăti fidelii, oare oamenii noștri din opoziție care nu sînt „coposi" nu au același tip de memorie, dar cu semn negativ? În sensul că după o trecere prin iad nu numai personalitățile „adînc resentimentare" caută să obțină puterea pentru a se răzbuna. Cónform definiției dată de Scheler, resentimentul este o „autointoxicație psihică, care are cauze și consecințe bine determinate, este o **atitudine psihică stabilă** (n.n.), ce se naște datorită unor nerealizări sistematice a descărcării anumitor emoții și afecte..." „Care conduce de obicei, la minimalizarea valorică a unor persoane, situații etc. Resentimentul rezultă din acumularea unor emoții de ură, invidie, răzbunare, care nu se pot manifesta, dar mai ales depășii". Mulți dintre oamenii politici din opoziție, mai tineri sau mai bătrîni, bărbați sau femei, se încadrează perfect definiției de mai sus. După 45 de ani de închisoare comunistă, resentimentul, care are o valoare psihică negativă, devine aproape un mod obligatoriu de a fi. În realitate, a vorbi despre „coposi" înseamnă de fapt a vorbi despre noi. Fără resentimente un popor iese din istorie pentru a se stabili în religie. Lupta dintre resentiment și sentimentul religios este factorul care ne face să fim ceea ce sîntem: oameni.

Ștefan Agopian

Topîrceanu, cronicar dramatic

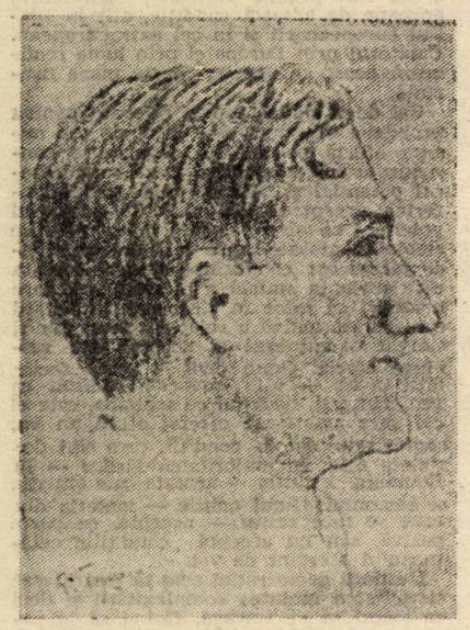

Amator de teatru încă din cea mai fragedă tinereţe, G. Topîrceanu a fost adus de împrejurările vieţii în contact direct cu această instituţie în multiple ipostaze : ca autor dramatic, ca director şi apoi inspector de teatru, ca spectator desigur şi, destul de timpuriu, în calitate de cronicar dramatic. Începute curînd după mutarea sa la Iaşi, în cadrul obligaţiilor asumate în redacţia **Vieţii româneşti,** aceste însemnări pe marginea spectacolelor văzute vor continua pînă prin anii 1925-1926, adică pînă cînd poziţia oficială dobîndită că director al Teatrului Naţional din Chişinău şi apoi ca inspector îi va afecta independenta cerută de o asemenea magistratură critică. Însemnările, cronicile teatrale, articolele ocazionale, notele ş.a. au rămas aproape în totalitate în paginile revistelor unde au apărut pentru prima dată, nici un editor de pînă acum neacordîndule suficientă importanţă pentru a le include în vreun volum. Această bună iniţiativă o are acum cercetătorul ieşean Const. Paiu, el însuşi critic de teatru, care publică într-un volumaş apărut nu de mult o parte din producţia de cronicar dramatic a lui G. Topîrceanu*. De ce numai o parte ? Editorul nu explică motivele discriminării sale, care e anunţată doar în notiţa intitulată **Cîteva precizări** ca o circumscriere geografică a alegerii, „cronici şi articole teatrale publicate de G. Topîrceanu în presa ieşeană" (p. XXXV) ; în fapt e probabil vorba de o selecţie valorică şi, oricum, de o limită în timp, pentru că nici una dintre cronicile sau notele selectate nu depăşeşte anul 1914, lăsînd pe dinafară colaborări la **Insemnări literare** din 1919, la **Lumea literară** şi **artistică** din 1923 (despre drama **Cuiburi** sfărîmate de Sandu Teleajen şi A. Pascu), la **Lumea, Bazar săptămînal** din 1925 (despre **L'Aiglon** de Rostand) ş.a.

Precedînd cele optzeci şi trei de pagini de text al lui Topîrceanu — cuprinzînd douăzeci şi două de cronici sau note — cu o prefaţă substanţială a treizeci şi patru de pagini, dl. C. Paiu conturează o arie a problemelor legate de cronici, implicînd atît comentariul unui text dramatic în sine, cît şi pe cel al interpretării sale particulare, într-un spectacol concret, fără a cuprinde însă în acest cadru şi celelalte abilităţi teatrale ale poetului, ceea ce n-ar fi fost fără interes poate. Autorul prefeţei aminteşte, în trecere, că începutul preocupărilor teatrale ale lui Topîrceanu se plasează înaintea activităţii sale critice, prin tabloul dramatic **Sophia,** apărut în 1909 în **Semănătorul** : dar Topîrceanu nu persevorează în această direcţie şi faptul că, dincolo de revistele teatrale scrise pentru bani, lasă la moartea sa în cartoane o comedie nu e cu totul lipsit de semnificaţie, cum nu e fără semnificaţie nici traducerea încercată din Shakespeare. Legătura lui Topîrceanu cu teatrul nu era doar ocazională şi ea nu se plasa nici în zonele minore.

Dl. Paiu remarcă, pe bună dreptate, că observaţiile din cronicile lui Topîrceanu se îndreaptă în două direcţii : ca cititor al unor texte, el comentează literatura, adevărul psihologic încorporat în personaje şi logica evoluţiei lor ; ca spectator, el urmăreşte capacitatea artistului de a se substitui personajului, de a-i ghici latenţele şi de a i le pune în valoare, împingînd aici discuţia pînă la observaţii privind reacţiile publicului. În calitate de cititor, Topîrceanu anunţă de fapt poziţia pe care o va ilustra mai tîrziu în prozele din **Scrisori fără adresă,** examinînd cu un pedantism mimat logica şi justificările psihologice ale fiecărei situaţii literare. Iată începutul abrupt al unei cronici, în care expunerea ternă şi în termeni stereotipi este de fapt o parodie, avînd rolul de a sugera banalitatea şi insignifianţa subiectului : „Roger de Montclars, în urma stăruinţelor mamei sale, se căsătoreşte cu Fernanda, o fată simplă, docilă şi iubitoare. Fernanda iubeşte pe Roger. Dar acesta nu-şi iubeşte soţia, ba încă i-o spune în faţă... Atunci Fernanda..." etc. Calitatea deosebită a observaţiei lui Topîrceanu, şi implicit a cronicilor sale, ţine de această independenţă de spirit, de refuzul principial de a accepta, ca adevărată şi unică posibilă, interpretarea regizorală sau a actorului respectiv, pe care o supune (normal, dar atît de rar !) propriei verificări, în primul rînd prin revenirea la text şi meditaţia asupra lui pentru a-i găsi cheia justă, structura profundă, nucleul personalităţii, care explică tot restul. De aceea, el nu acceptă de pildă ideea că Pristanda este un personaj comic, chiar dacă tipul lui este. **Tipul** acestui poliţai de pe vremuri, zice el, a dispărut într-adevăr, nu însă şi **omul** pe care îl ascunde. „Pristanda niciodată nu m-a făcut să rîd. El nu e numai un tip de comedie de moravuri. Sub cuvintele lui obişnuite, Caragiale a pus o profundă tristeţe. Pristanda se încovoaie şi rîde prefăcut. Pristanda e mincinos şi las fiindcă nu poate trăi altfel. Dacă nu s-ar purta aşa, el ar fi aruncat pe drumuri, împreună cu cele «paispce»-suflete. Cinstea sau «familia» ! Din această dilemă, cred că 90 la sută dintre oameni n-ar ieşi mai curaţi decît bietul Pristanda". Comisarul capătă astfel o dimensiune mai profundă, dilematică şi deci umană ; el nu este propriu-zis „poliţaiul", tradiţionalmente abuziv, coruptibil şi comic, ci funcţionarul mărunt, prins în eterna alternativă : instrument sau victimă a marii maşinării ? Asemenea disocieri (despre piesa lui Ronetti Roman, despre Bataille, Delavrancea ş.a.) mai apar în cronicile sale şi ele merită nu numai lectura istoricului literar, ci şi pe a omului de teatru.

Într-o a doua secţiune a cărţii sînt adăugate articole scurte şi note polemice nesemnate, pe care editorul i le atribuie lui Topîrceanu în virtutea unor detalii concrete, cu care bine face că nu încarcă notele ; flerul şi obişnuinţa cu textul valorează mai mult decît posibile argumente de amănunt, greu de apreciat pentru cine oricum nu are toate datele în mînă. În schimb cred că ar fi fost binevenită o notiţă despre revista **Teatrul** (1912-1913), unde apar cele mai multe dintre aceste note nesemnate, şi al cărei redactor Topîrceanu a fost (împreună cu M. Sevastos), ceea ce constituie de fapt prima prezumţie de paternitate ; editorul n-o spune însă şi aflu amănuntul nu din notele d-sale, ci din mai vechea monografie a lui Al. Săndulescu, nefolosită — în orice caz necitată — de C. Paiu, cum nu e citată nici aceea a lui C. Ciopraga, nici articolul Otiliei Cazimir despre **G. Topîrceanu, om de teatru,** cum nici la ediţia de opere din 1983 nu e citat numele celui care a îngrijit-o ; imprudentă uitare pentru un editor...

În general însă notele volumului nu sînt pe măsura aşteptărilor. Ni se explică astfel cine a fost Schopenhauer, Heine, Sarah Bernhard, sau la noi Şt. O. Iosif, Al. Davilla, Ionel Brătianu şi Const. Nottara, lucruri pe care le puteam găsi şi într-un dicţionar enciclopedic, dar nu ni se lămuresc aluzii din texte, pe care editorul le putea clarifica mai bine ca **oricine** : la ce se referă Topîrceanu cînd zice, într-o cronică la **Poliche** a lui Bataille : „precum vedeţi, «secătura» d-lui Bogdan-Duică..." (p. 55) ? Probabil e un citat dintr-un articol al lui Duică (el a scris de două ori despre Bataille, dar nu despre **Poliche**) şi, avînd în vedere şi mai lungul război al poetului cu criticul şi istoricul literar, amănuntul trebuia elucidat. Sau cine este „un mare şi iubit scriitor" (p. 57) care, deşi a localizat cu măiestrie **Ziua Dochiei,** n-a vrut să-şi pună numele pe afiş ? Sadoveanu ? Era la îndemîna şi oricum de datoria editorului să precizeze. În fine, corectitudinea textului trebuie să treacă înainte de orice consideraţii din afară, a căror natură nu o cunosc, dar al căror rezultat îl văd : ce motive îl determină pe editor să taie din text şi să reintroducă nenorocitele croşete (p. 49, 50, 69) şi mai ales ce anume îl împiedică să ne împărtăşească şi nouă aceste motive ? Menţionez şi faptul că textul inteligibil de la p.35 („...Gonthier... în prezenţa lui Balthazar şi a noului pretendent, care rămîn **quoi**") trebuie raportat la expresia franţuzească „se tenir **coi**", adică „a nu zice nici pîs", şi cuvîntul cu pricina trebuie scris ca în dicţionar, nu altminteri ; numai aşa filologii vor recunoaşte pe bătrînul **quietus.** Vă daţi seama ce ar fi scris Topîrceanu despre această delicată substituţie...

Mircea Anghelescu

*G. Topîrceanu, **Despre teatru : însemnări şi digresii,** antologie, studiu introductiv şi note de Constantin Paiu, Iaşi, Ed. Junimea, 1991, XXXVII + 98 p.

Senzaţie şi excoriaţie

Ştirile de senzaţie — reapărute în publicistica românească după decenii de absenţă — sînt destul de des ironizate de diverşi comentatori. Titlurile şocante, absurdul suprarealist al asocierilor de fapte brutale, cu situaţii şi instrumente casnice atrag atenţia în special prin acumulare ; mai ales că, în cantitate mare, surpriza se banalizează şi clişeele genului devin mai evidente. Sub impresia unei avalanşe egalizatoare de întîmplări violente şi sordide, asemenea ştiri sînt citite cu aviditate sau sînt respinse în bloc, cu dispreţ, fără a se da atenţie stilului şi strategiilor care le diferenţiază, adesea, destul de mult

Sînt, mai întîi, cele naive, rudimentare, în care violenţei faptelor i se contrapune un ton moralizator manifestat pe tot parcursul textului, prin adjective marcate etic, sau concentrat în cîte o secvenţă — mai ales finală — de evaluare : „bestiile au lovît...", „faptă nesăbuită", „flăcări ucigaşe", „Atenţie la..." etc. Implicarea personală a autorului e specifică şi textelor „literaturizate", în care, după modelul ficţiunii artistice, faptul divers se reconstituie prin naraţiune şi dialog. O formulă mai nouă şi mai reuşită mizează pe relatarea cît mai neutră şi pe stilul ştiinţific. Marca acestei tendinţe este termenul de specialitate neologic : cu deosebire termenul juridic sau medical.

Textul îşi creează, lexical, o minimă rezistenţă, neabandonîndu-se facilităţii absolute : aflăm că „după o **altercaţie**" cineva **„a îngurgitat** mai multe pastile de diazepam', atacul său definindu-se ca **„ingestie** voluntară de barbiturice". Altcineva „prezenta multiple **echimoze** şi **tumefacţii** pe partea dorsală". Cauza unei morţi poate fi **submersia** („decesul s-a datorat asfixiei mecanice prin submersie") sau **„obturarea** căilor respiratorii". Varietatea lexicală deplină e de găsit în descrierea (supraabundentă, în stilul telegrafic al fişei medicale) leziunilor şi traumatismelor : „secţionarea tendonului", „plagă nepenetrantă hemitorace stînga", „traumatism vertebral cervical", „contuzie toraco-abdominală", „fractură incompletă margino-maleolară", „hematurie" etc. Publicul cititor nu prea ar mai avea dreptul să se plîngă de limbajul obscur şi tehnic al cronicilor literare, muzicale etc. ; e drept că limbajul medical îi e mai apropiat — chiar vital. Dincolo de localizările anatomice ale diverselor traumatisme, vocabularul de bază al descrierii e compus din : **contuzie, echimoză, tumefacţie, leziune, plagă, „escoriaţie", hematom ; cominutiv, distal** ş.a.m.d. Termeni cu siguranţă obscuri pentru multă lume şi al căror rol principal nu mi se pare a fi cel informativ. Că raritatea lor nu e o impresie personală o dovedeşte opţiunea dicţionarelor curente, care nu înregistrează termenii de strictă specialitate : **Dicţionarul explicativ** şi **Suplimentul** său (DEX şi DEX—S), **Micul dicţionar enciclopedic (MDE) ; distal** „îndepărtat" nu apare în nici unul, **cominutiv** „(împărţit) în fragmente mici", doar în DEX—S **vertex** „creştetul capului" — doar în DEX—S şi MDE. **Excoriaţie** („julitură, jupuitură") e suficient de rar ca să devină în pagina de ziar **escoriaţie** sau chiar **escoliaţie.**

Intrînd într-un contrast strict stilistic cu termenii familiari, chiar vulgari, care apar în replicile participanţilor la diverse bătăi, violuri, crime relatate — şi implicit într-unul, mai general, cu mediul evocat — caracterizat de obicei prin mizerie, alcoolism, promiscuitate — termenii ştiinţifici creează o distanţă necesară psihic. I-am putea ironiza pentru neadecvare şi preţiozitate : de sub învelişul vorbelor savante apare o biată realitate cu scandaluri, înjurături, bătăi, în urma cărora rămîn vînătăi, cucuie, umflături, julituri, răni... Preferinţa pentru seria populară sau curentă de termeni ar atribui însă textului un aer de vulgaritate şi indiscreţie pe care mimarea interesului ştiinţific şi convenţia limbajului „înalt" încearcă să-l evite.

Desigur că efectul de limbaj depinde şi de modul în care neologismul ştiinţific e introdus în text. Calea cea mai sinceră şi mai veridică este de a atribui seria tehnică unei surse autorizate : medicul legist, foaia de diagnostic. Nu e vorba doar de o corectă indicare a originii informaţiei — ci de un mod de a evita confuzia, de a păstra pentru fiecare „voce" a textului limbajul potrivit. Formule de tipul „medicii ne-au declarat", „medicul legist a stabilit că...", „diagnosticul stabilit la Spitalul de Urgenţă este..." sînt cît se poate de firesti. Sursa e la fel de eficient indicată prin context : „X se află în acest moment internat la Spitalul de Urgenţă. Are multiple leziuni corporale şi traumatism cranian, dar, după cum declară medicii, viaţa lui este în afara oricărui pericol." Mai puţin firească e seria lexicală ştiinţifică în discursul ziaristului : desigur, el devine un specialist în domeniu ; ar trebui totuşi să rămînă şi mediatorul care simplifică şi traduce, oferind cititorului mediu (principalul destinatar al genului) informaţie prelucrată. Rolul său e destul de artificial cînd îşi arogă o competenţă de împrumut. Cazul cu adevărat supărător e însă cel în care termenii savanţi apar în replicile victimei, inculpatului, martorilor. Nu e deloc imposibil ca aceştia să-şi îmbogăţească vocabularul, altfel foarte redus, cu termenii juridici, medicali sau cu formulele poliţieneşti cu care vin în contact în timpul cercetării sau procesului. Limbajul lor — „am aplicat victimei lovituri în zona...", „am strigat «Vă voi omorî»" — poate fi foarte real, dar pare artificial ; nu e verosimil.

De fapt, chiar cînd sînt concret introduse, informaţiile pot depăşi limitele firesti prin cantitate, prin excesiva minuţie a inventarului. Aflăm, astfel (într-un text care recurge şi la explicaţii, traducînd o serie de termeni şi sintagme medicale), că un tînăr „a căzut şi a făcut o fractură deschisă tip I cominutivă (osul sfărîmat în mai multe bucăţi), cu deplasare epifizică distală dreapta şi fractură cominutivă (din nou), cu deplasare humerală stînga". E limpede că efectul unei asemenea enumeraţii nu poate fi decît unul incantatoriu ; conteză acumularea în sine, mulţimea de semne misterioase şi înfricoşătoare pe care le-a atras după sine o banală cădere. Altcineva a nimerit sub tramvai. „Rezultatul : fractură deschisă tip III cominutivă braţ drept, întreruperea axului neuro-vascular, traumatism cranio-cerebral cu hematom epicranial în vertex ; contuzie şold drept cu plăgi escoriate (sic) ş.a.m.d.". Ştirea de senzaţie seamănă tot mai mult cu un poem : nu e nici didactică, nici informativă ; creează o aură de mister printr-o stranie exactitate conotativă.

Rodica Zafiu

cronica literară

Republica Populară Kukunia

Ion Eremia, GULLIVER ÎN ŢARA MINCIUNILOR
Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1992

Înaintea **utopiilor negre** realizate la noi de A.E. Baconsky, de Bujor Nedelcovici, de Oana Orlea şi, parţial de Ana Blandiana (n **Sertarul cu aplauze**) trebuie să plasăm romanul lui Ion Eremia, **Gulliver în Ţara Minciunilor**. Autorul, prea puţin cunoscut prin romanele sale istorice, publicate la „Editura Militară" în cursul anilor '80, s-a născut la 5 august 1913 şi după ce a parcurs mai toate treptele ierarhiei militare a ajuns să deţină, la începutul anilor '50, funcţia de adjunct al ministrului Apărării Naţionale, cu gradul de general. „Epurat" în 1955 din armată pentru punctele sale de vedere prea critice, începe să lucreze, din 1956, la o **contra-utopie** pe care o va numi mai tîrziu „satiră îndreptată împotriva comunismului rusesc-stalinist", „roman întemeiat pe utopia literară" sau „roman satiric anticomunist". Vrînd să-şi trimită cartea în Franţa, unde să apară sub un pseudonim, autorul e denunţat, arestat în octombrie 1958 şi condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „uneltire contra ordinei de stat" şi „tentativă la crima de trădare de patrie". În 1964, cu prilejul amnistierii generale a deţinuţilor politici, Ion Eremia va fi şi el eliberat, dar romanul, păstrat cu grijă în arhivele Ministerului de Interne, nu-i va fi înapoiat decît în toamna anului 1990.

Versiunea care apare astăzi la „Editura Fundaţiei Culturale Române", purtînd ca indicaţie de încheiere a manuscrisului data de 11 septembrie 1958, ne surprinde prin capacitatea ei neobişnuită de a surprinde esenţa totalitarismului comunist şi, în egală măsură, de a face un pronostic exact în legătură cu iminenta lui destrămare. Spre deosebire de Ioan Petru Culianu, care uluieşte şi el prin precizia premoniţiilor sale din **Intervenţia Zorabilor în Jormania**, dar care se plasează foarte aproape în timp de momentul real al prăbuşirii tuturor totalitarismelor din Europa, Ion Eremia face aproximativ acelaşi lucru, într-o perioadă în care „lagărul socialist" abia începea să prindă contur.

Care ar fi principala formulă literară la care recurge Ion Eremia în romanul său **Gulliver în Ţara Minciunilor ?**

După cum ne-o sugerează şi titlul, printr-un efect de insolitare, tipic scriitorilor luminişti care folosesc din plin fictiunea străinului sau conventia călătoriilor imaginare şi a insulelor utopice, romancierul îl „pastisează" pe Swift (cu o naturaleţe lesită din comun) şi se întoarce în timp, la începutul secolului XVIII, pentru a ne vorbi în felul acesta despre realitatea neagră a propriei noastre existenţe din anii '50. Dar iată cum rezumă Alex. Ştefănescu romanul lui Ion Eremia, în cronica sa din revista **România literară** (nr. 28, 1992) : „romanul scriitorului român înfăţişează o ţară, Kukunia, în care se trăieşte în stil comunist. Ţara este, bineînţeles, izolată de restul lumii, printr-un zid înalt şi bine păzit. Nimeni n-are voie să intre sau să iasă. În interiorul ţării se trăieşte prost, dar se simulează minuţios prosperitatea. Puterea este deţinută în exclusivitate de «inteleptul, slăvitul, neasemuitul, marele şi genialul Granit», de familia sa (numită «Sfînta Familie») şi de Marele Inchizitor Pikiriki. Cetăţenii sînt supravegheaţi permanent de către o reţea de agenţi neghiobi, dar obstinaţi, iar cei care se răzvrătesc împotriva autorităţilor sînt fie arşi pe rug, fie duşi să lucreze în condiţii de exterminare la o operă grandioasă : «inversarea fluviului Dja-Djili». Propaganda oficială întreţine, în scop de diversiune, ura împotriva unui popor vecin, goldanezii. Opozanţii regimului (numiţi lolliţi, după numele conducătorului lor, Lolla) sînt consideraţi, aprioric, vinduţi goldanezilor".

Nu voi insista asupra structurilor generale din **contra-utopia** lui Ion Eremia, cu tiranii, sclavii, încheizitia şi revoltatii ei. Toate acestea pot fi regăsite în majoritatea distopiilor clasice, pentru că însăşi esenţa totalitarismului este egală cu sine în spaţiu şi în timp. Poate doar consideraţiile despre **hotic şi hoţi** (pe care Ion Eremia le face cu mult înaintea Anei Blandiana), să se detaseze de schema obişnuită a restului contro-utopiilor, ca un fel de contribuţie „originală" a utopiei negre româneşti : „Trebuie să ştii, îi explică medicul Leac-Bun lui Gulliver, că în privinţa furtului s-a creat o adevărată solidaritate naţională (...). Fură şi robul, fură şi vătaful : toată lumea este unită în furt, căci altfel n-ar putea trăi. E ruşinos pentru poporul nostru, dar asta este realitatea : am ajuns o naţiune de hoţi. Numai că furăm tot de la un hoţ, de la cel mai mare tîlhar pe care l-a cunoscut istoria, de la Granit. De la el şi de la clica lui."

Dar pentru că autorul noilor călătorii ale lui Gulliver a fost militar de carieră, merită să examinăm ceva mai atent perceptia specială pe care acesta o are în legătură cu esenţa cazonă a tuturor activităţilor sociale din cartea sa. Din acest punct de vedere, orice soluţie propusă universului închis din Kukunia e de fapt un **ordin** transmis de sus (de la Marele Granit), realităţii nemairăminîndu-i decît să se conformeze cu strictete „teoriei". Dacă Marele Granit a proclamat că valoarea lui Pi este egală cu 3 în loc de 3,14, „oricum ai răsuci cercul", atunci toate roţile cărut lor din Kukunia se vor subordona, prin turtire, acestui principiu, neconformiştii urmînd să fie arşi pe rug.

În acelaşi fel, dacă Marele Granit şi Sfînta Familie decretează că axa globului terestru trece prin Kukunia, „înteapă pămîntul exact în satul în care s-a născut Marele Granit şi se oprească la şapte mîi de picioare sub beciul casei sale părinteşti", atunci savanţii Academiei kukuneze vor proba, prin calcule mai matice riguroase, „justeţea acestei extraordinare descoperiri".

Pe bază de **comandă** se desfăşoară şi cercetările de „reconstrucţie a omului" din Kukunia, urmînd ca la capătul lor să se producă în serie, prin încrucişări şi operaţii din ce în ce mai complicate, **oameni fără stomac, oameni-rumegători** sau **oameni-îmblînziţi**.

Însă formele cele mai aberante de militarizare a activităţilor umane din Kukunia sînt obţinute în domeniul creaţiei artistice. În vizită la Palatul Scriitorilor („un fel de cazarmă cu ziduri negre şi dărăpănate"), Gulliver descoperă că poeţii şi prozatorii kukunezi poartă uniforme, ca militarii, şi că plăcerea lor cea mai mare e să participe zilnic la şedinţele de instrucţie, unde să repete, în poziţie de „drepţi", **ucazul** „pentru militarizarea scriitorilor şi artiştilor." Toate detaliile acestui ucaz sînt cuprinse într-o

imensă **pravilă** de 2 703 pagini şi 3 635 de articole, pe care instructorii o transportă într-un cărucior, de la un grup la altul, pe cîmpul de instrucţie. Articolul 25 al **pravilei** pleacă de la premisa că „Literatura este o armă electorală de frunte". Articolul 577, consacrat genului liric, postulează că „poezia este acea parte a literaturii destinată a cînta şi preamări stăpînirea". Iar articolul 1581 înţelege prin roman „genul literar prin care oamenii sînt făcuţi cel mai uşor să creadă în lucruri care nu există". La acest ultim capitol există de altfel şi un număr de „standarde literare" sau de „condiţii minimale", obligatorii pentru realizatorii de roman şi scoase parcă direct din „estetica" **realismului socialist**, „la modă" în anii '50 : „1. Orice roman, susţine acest important articol, trebuie să aibă trei categorii de eroi : **pozitivi, negativi** şi **neutri**. 2. Eroii pozitivi sînt în mod obligatoriu şi cu exclusivitate granitişti. Eroii negativi trebuie să fie lolliţi, goldanezi sau uneltele acestora. Eroii neutri sînt cetăţeni obişnuiţi. 3. Intriga romanului trebuie să se întemeieze pe lupta crîncenă dintre pozitivi şi negativi, încoronată întotdeauna, cu înfrîngerea zdrobitoare a negativilor. 4. Din nici un roman nu poate lipsi personajul care simbolizează cauza granitismului şi care se recomandă a fi reprezentat întotdeauna printr-un preşedinte de club granitist. Acesta are rolul de a inspira şi a călăuzi faptele tuturor pozitivilor, precum şi ale neutrilor convertiţi la granitism. Este de dorit ca acest personaj să se confunde cu însuşi eroul pozitiv principal. 5. De asemenea, este absolut obligatoriu prezenţa, în orice roman, a personajului denumit «urzitorul», adică acel personaj care urzeşte în umbră şi dărîmă noaptea tot ceea ce «pozitivii» zidesc ziua. 6. Descoperirea, prinderea şi demascarea urzitorului trebuie să fie întotdeauna opera preşedintelui de club. 7. Neutrii trebuie să treacă pînă la urmă, în masă, de partea «pozitivilor» şi să sprijine lupta acestora cu adversarii lor. Numai o mică parte dintre neutri — maximum 10% — pot trece în tabăra negativilor. 8. Cadrul în care se desfăşoară romanul trebuie să fie, întotdeauna şi în mod obligatoriu, acesta : o Kukunie bogată şi înfloritoare, locuită de un popor liber, îndestulat şi fericit. 9. Morala romanului trebuie să fie întotdeauna aceasta : Granit e un geniu, iar cauza granitismului este de nenvins." Totuşi, o măsură de precauţie însoţeşte tot acest protocol amănuntit, căci în articolul 1591 se prevede că „orice roman este lovit de nulitate, iar autorul de secure, dacă nu corespunde condiţiilor minimale prevăzute în **standardele literare**".

După cum se vede, remarcabilă este şi disponibilitatea pentru umor şi ironie a romancierului Ion Eremia, într-un moment în care scrierea contra-utopiei sale echivala cu asumarea unui risc uriaş. De altfel, ultimul capitol al cărţii în care Gulliver, întors în ţara sa de bastină, va fi internat într-un spital de nebuni, împinge umorul şi autoironia în grotesc, apropiindu-le în felul acesta şi mai mult de realitatea în care a trăit însuşi autorul. La anticiparea care viza sfîrşitul regimului dictatorial din Kukunia, Ion Eremia adaugă o anticipare parabolică a propriului său destin. Mai rămîne de văzut care va fi destinul literar al romanului **Gulliver în Ţara Minciunilor**.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune

sau despre ordinatorul proustian şi masturbant [!]

O mare parte dintre japonezi deţine computere personale. Nu-mi amintesc procentul, dar, oricum, el este cu mult peste media din oricare altă ţară. Nimic neobişnuit, — veţi gîndi — cîtă vreme Japonia este şi cel mai mare producător în domeniu, uitînd că japonezii sînt ei mari producători, dar nu sînt, musai, şi mari consumatori. Sau nu prea erau pînă mai ieri. În plus, amănunt decisiv, o privire mai puţin grăbită asupra domeniului relevă că patria calculatoarelor a fost şi rămîne încă America, căci orice înnoire / schimbare / nouă generaţie tehnologică e aşteptată tot de acolo ; ceilalţi, adică japonezii şi alţii ca ei, se rezumă de fapt la o reuşită strict comercială, strălucitoare prin randament industrial şi marketing iar nu prin concepţie, cîtă vreme 85% din producţia asiaticilor stă sub brevet IBM şi comp., restul fiind mai curînd o simplă scurgere de informaţii.

Dar nu despre asta voiam să fie vorba aici, ci despre faptul statistic confirmat că, după propriile declaraţii, două treimi dintre mulţii japonezi ce posedă calculator personal îl folosesc **în primul rînd** pentru jocuri. Cu cîţiva ani în urmă citeam, — şi mă minunam — despre această manie bolnăvicioasă, poate chiar auto-distructivă a japonezilor (şi nu numai a lor) ; fără a putea înţelege mare lucru, cîtă vreme un amărît de HC89 românesc te costă mai bine de trei salarii. Noroc, de la o vreme, cu ruşii pieţelor noastre de toate zilele, ruşi de la care chiar şi în toamna asta, încă mai puteai cumpăra diferite minicomputere similare unui Spectrum (dar numai cu jumătate din banii pe care i-ai fi dat pe echivalentul autohton). Fără a mai vorbi de diferenţa de design şi finisare.

Dar nu despre asta voiam eu să vorbesc aici ci, dacă vreţi, despre constatarea că şi Camera Deputaţilor ar fi avut intenţia să se doteze cu vreo zece pisiuri de un milion bucata. Ciudată chestie, la ce vor fi putînd folosi asemenea obiecte unor oameni care probabil că nu ştiu prea bine unde se află nici măcar butonul de pornire, şi pentru care programarea unei înregistrări video la o dată şi oră precise ar putea fi un coşmar. Francezii şi americanii (ei sînt mai slobozi la gură) vorbesc deja de cîţiva ani buni despre impactul / şocul / prăpastia pe cale de a apărea între pe de o parte cei care sînt în stare să folosească aparatura modernă (de la computere şi tot soiul de telecomenzi pînă la aparatura de telefonie şi camerele video) sofisticată şi plină de butoane şi butonaşe, şi pe de altă parte aceia dintre noi care nu le pot folosi decît parţial ori aproape deloc. Şi care nu sînt deloc puţini nici aiurea. Dar la noi ? Şi-a pus cineva o asemenea problemă în societatea românească postcomunistă şi precapitalistă !? E lesne să pretinzi că încă nu se pune acut problema (ceea ce nu înseamnă că ea nu există deja, ori că nu va deveni, cît de curînd, palpabilă), fie că, oricum, ea e insolvabilă cîtă vreme, uite domnule, chiar şi la grozavii ăia de occidentali, care cheltuiesc atîţia bani pe programe educaţionale absurde, o asemenea problemă există, şi încă cum ! **Da, dar ce se va întîmpla dacă nu iei nici o măsură ???** De acord, oricum societatea se va separa destul de net între cei care „pot" şi cei care „înjură printre dinţi", însă una e cînd această din urmă categorie reprezintă cam 30% din populaţie, şi cu totul altceva ar fi dacă procentul depăşeşte 90%.

Să fie cele spuse aici o nimica toată, adică o problemă personală a indivizilor şi, eventual, a întreprinderilor implicate ? Chiar să nu aibă nici o importanţă faptul că în România anului 1993 marea majoritate a familiilor n-ar putea cumpăra copiilor decît cu mari eforturi, măcar un calculator românesc, demodat şi butucănos, care te costă salariul pe o lună şi jumătate, în vreme ce la ruşi un obiect cu performanţe similare nu trece de o treime a

venitului lunar mediu, iar în ţările occidentale o bijuterie din generaţiile recente valorează doar cu puţin mai mult decît ajutorul de şomaj ?!?! E oare lipsit de importanţă dacă se percepe sau nu vamă la tehnica de calcul, cîtă vreme produsele autohtone nu le cumpără nimeni iar cererea este enormă ?! E importantă, sau nu, constatarea că producătorii români măresc în continuu preţul, deşi marfa nu se prea vinde cine ştie ce ?! E important sau nu dacă şcolile ar putea achiziţiona tehnica respectivă (aşa cum e ea) cu o substanţială reducere ?!

„Ordinatorul este proustian, spiritual şi masturbant", — declara Umberto Eco într-un superb interviu dat revistei „Nouvel Observateur" pe la sfîrşitul anului trecut. Dar despre asta, data viitoare. Parafează computerele, împreună cu omniprezentul televizor, sfîrşitul unei lungi civilizaţii a cărţii ? Este, computerul, un element indispensabil ori măcar de un real ajutor spiritului nostru ? Ne mai putem adapta, din mers, ori niciodată ? Să fie suficientă curiozitatea, foamea de nou, deschiderea, ori este obligatorie existenţa unei alte baze educaţionale, şi cum ar trebui să arate aceasta, în ce măsură schimbă ea tiparul deja existent ? Fără îndoială, pot continua cu astfel de întrebări pînă mîine, însă prefer să-mi pun un joc pe calculator, de pildă „Loderunner", ori „Slippery", ori „Impossaball". E, acesta, un univers aparte, la fel ca acela al literaturii, al sunetelor, ori al jocurilor de noroc. Şi care ar merita o cît de cîtă aproximare a psihologiei jucătorului sau a topologiei matricilor ficţionare.

Mihail Oprea

radu cârneci

La marginea somnului

...Zburau păsări mari, uriaşe aripi de linişte,
iar eu înfloream într-o nesfîrşită cîmpie
şi munţii abia ghiciţi se ascundeau
departe, într-o carte de ceaţă.

Erau păduri şi ploi. Şi soarele ca un ochi dulce
şi femeile de dor reveneau, şi-n sîngele meu
era o chemare de seminţe pentru trupurile lor,
iar ele mă binecuvîntau într-o adorare de piatră.

Se auzeau clopote venind de departe
cu biserici de tristeţe. Păsări verzi îmi intrau
în ochi ca o apă de linişte, şi ierburile
mă pătrundeau cu miresme. Duh auriu.

Zburau păsări mari, uriaşe aripi de linişte,
era un timp fără timp, ceaţă cutreierîndu-mă.
De durerea secolului mă vindecam, dăruindu-mă
într-o plecare fără întoarcere. Iată...

Un singur copac

O fiinţă a depărtărilor de sînge,
a depărtărilor de oase. O fiinţă
strigă în mine în zori şi somnul
mi se face străveziu.

Este deasupra şi dedesubt
o ceaţă şi mă pătrunde. Şi carnea
mi se face de vis, asemenea
umbrelor ce mă cutreieră.

O fiinţă ciudată îmi umblă prin sînge.
Deasupra e un vînt şi se coace
un cer după altul. Iată
un singur copac şi pustiul...

Mireasmă-mprejur

Toamnă !
iar eu vorbesc de iubire şi paşii
asemenea ierbii sunt fără de moarte.
O aură pe frunte : timp blînd.
Tace duhul pămîntului.

Toamnă !
Şi eu vorbesc de iubire, iar privirile
te caută prin aerul moale. Tăcere.
Iată urma părului tău şi arborii
înduioşîndu-se.

Toamnă !
Şi eu vorbesc de iubire. Tu stai
pe zarea de albastru şi aur.
Nu te mişca. Gîndul meu împrejurul tău
mireasmă. Cu mîna întinsă eu...

Litanie

Coboară acum, o dată cu vîrsta, spre brumă.
Coboară şi priveşte-i ochii de spaimă,
adînc palida lor bucurie să te cuprindă, domol
năruindu-te. Iată ceaţa anilor pe vale
şi deasupra vîntul, ca un Dumnezeu de pază,
iată soarele îşi alintă morţii.

Numai aşa, coborînd prin pietre, pe sub pietre,
numai aşa braţele căutînd vor găsi umbra
sub care odihnim de la început.
Acum coboară,
întristîndu-te, desfrunzind totul,
pregătindu-te pentru marea întoarcere. Iată...

Acum, toamna

Toamnă !
Şi niciodată cerul aşa de sus, fugind
de vîrsta noastră. Iată-ne
însingurînd pădurea, descoperindu-i tristeţile
şi gîndurile noastre în arbori,
inimă.

O, pînă cînd toamna,
pînă cînd noi
în duhul ei ca nişte neştiuţi dansatori,
pînă cînd ea în sîngele nostru !
Pînă cînd toamna, pînă cînd,
iar...

Stranie nuntă

Acum frunza peste ochiul meu.
Peste gura mea frunza veştedă.
Eu între ierburi vestejindu-mă.
Şi doar rădăcina în piatră.

Iată, îmi străluce osul a cîntec.
Carnea se face fragedă-n jos.
Mărunţindu-se foarte sîngele plînge.
Un semn pe cer se face pasăre.

In adînc este o nuntă. Umbre
se îmbrăţişează. O, dulce patimă.
Sufletul meu a ajuns printre ele
şi sunt mirele aşteptat...

O cicatrice greu de vindecat

Acum cîţiva ani, urmăream, cu încredere, luptele nu numai verbale care se dădeau la Chişinău întru apărarea limbii române şi a grafiei latine. Dintre deputaţi, televizorul selecta parcă anume o statură de uriaş. Blînd, în aparenţă, deşi în fond un îndîrjit. Se opunea tiraspolenilor încă de pe atunci, dezumflîndu-le baloanele meşteşugit umflate de fumul bolşevismului. Culegea din culise cîte o informaţie şi o arunca în arenă, făcînd să răsune torente de proteste gîfîite. Aşa era omul pe care îl vedeam pe ecranul care se făcea şi mai mic atunci cînd îl primea în cadrul lui. Ceva mai tîrziu, cînd l-am cunoscut şi altcum, decît ca protagonist în ale politicii, aveam să-mi dau seama că Mihai Cimpoi avea un tact şi o amenitate tipic româneşti, adică dublate de o replică usturătoare, „la o adică". Aş fi zis „tipic moldoveneşti", dacă numindu-l pe Mihai Cimpoi numai moldovean, nu i-aş fi jignit sentimentele curat româneşti, de care nu a făcut şi nici nu face paradă. Căci Mihai Cimpoi s-a născut, într-o toamnă de acum cincizeci de ani, în familia unor ţărani basarbeni, din satul Larga-Briceni, unde a deprins cuviinţa şi înţelepciunea rămase la ţară. În critica şi istoria literară din Moldova de peste Prut, Mihai Cimpoi a adus astfel un suflu nou, izvorît din neîncrederea în dogme şi din deschiderea către tot ceea ce este cu adevărat de valoare. A terminat Universitatea din Chişinău în 1965 şi a lucrat apoi la diferite reviste şi edituri. Pentru orientarea lui din timpul dictaturii, este semnificativ volumul **Intoarcerea la izvoare**, al cărui titlu conţinea afirmarea unui crez naţional şi al cărui conţinut (analiza poeziei lui Grigore Vieru) confirma o vocaţie critică. Din 1965, Mihai Cimpoi a tipărit cîteva volume de istorie literară, precum **Disocieri** (1969), **Alte disocieri** (1971), **Focul sacru** (1975), **Cicatricea lui Ulise** (1982). În 1979, i-a apărut **Narcis şi Hyperion**, în care se propune o nouă interpretare a creaţiei eminesciene. Revăzută, cartea urmează să apară din nou în librării. Este o cercetare din perspectivă modernă a creaţiei lui Eminescu. Dincolo de unele asperităţi terminologice ea vădeşte un critic de o sensibilitate aparte, capabil de aprecieri pertinente, dublat, totodată, de un istoric literar care apreciază cu justeţe şi echilibru valoarea conjuncturii. Mihai Cimpoi se opreşte, de pildă, în cele unsprezece capitole ale monografiei sale, asupra „timpului social" la Eminescu (prilej de a analiza „bardul" şi apoi „poetul profet"), asupra „timpului istoric" (prilej de a analiza figura regelui Lear, ca simbol al „societăţii descumpănite"), asupra „neptunismului", asupra motivelor „privirii", „oglinzii" sau asupra unor toposuri precum „miezul nopţii", „viaţa-rîu", „roata", „lumea undă" ş.a.

În 1989, Mihai Cimpoi scoate al doilea volum din ciclul **Cicatricea lui Ulise**, dîndu-i un titlu particular : **Duminica valorilor**. Titlul sugerează prezenţa la un festin al spiritului, prilejuită de lectura unor pagini de incontestabilă autoritate. Sumarul confirmă impresia, incluzînd nume dintre cele mai cunoscute ale literaturii europene ; Racine, Rimbaud, Balzac, Lorca, Puşkin, Gogol, Tolstoi, Blok. Firească, un loc aparte se rezervă spiritualităţii româneşti : Nicolae Milescu, Costache Negruzzi, Asachi, Hasdeu, Eminescu, Creangă, Arghezi.

Mihai Cimpoi face parte dintr-o generaţie asupra căreia s-a precipitat pînă nu demult o intoleranţă brutală, agresivă. Dar criticului i-a rămas şi îi este străin un astfel de spirit, motiv pentru care, de altfel, a avut de pătimit. Fără îndoială, urmările nu puteau lipsi, rănile au fost numeroase şi grele. Dar, se pare, frecventarea şi asimilarea unei literaturi de înaltă încărcătură ideatică a contribuit la grăbirea procesului de vindecare. Nu însă deplin. De aceea, volumul mai nou al lui Mihai Cimpoi reia un subtitlu simbolic, „cicatricea lui Ulise". Încercînd să evite ideologizarea criticii literare, el a fost constrîns să navigheze printre pericole de toată mîna, avînd un singur mijloc de apărare ; lectura, reconfortanţă, a valorilor europene şi, desigur, în primul rînd, a celor naţionale.

O caracteristică a paginilor de critică practicată de Mihai Cimpoi o constituie deschiderea demersului socio-literar către modalităţile europene moderne, de circulaţie curentă. Un exemplu îl oferă capitolul dedicat unui motiv tolstoian, anume „cercul". Există, după cum se cunoaşte, un eseu, celebru, al lui Georges Poulet (probabil necunoscut criticului) dedicat metamorfozelor „cercului" în literatura europeană. În spiritul (nu în litera) acestuia, criticul este de părere că, în romanele lui Tolstoi, se închipuieşte o întreţesere de cercuri, fiecare delimitînd teritoriul unui sine inconfundabil. Intretăierile şi suprapunerile, analizate cu subtilitate, duc spre concluzia că ne-am afla aproape în faţa unei construcţii dantesti.

Intuiţia critică a lui Mihai Cimpoi este cu totul remarcabilă, deoarece criticul, eliberat de eforturile de evaluare, se lasă plăcerii unei analize lipsite de tatonări. Iată una din concluziile referitoare la Rimbaud la a cărui citire „bucuriile ti se comunică prin durere. Din acest risc capital derivă celelalte ; ca să ajungi la lumina ei cu semnul purităţii dintîi trebuie să orbecăieşti prin straturi dense de întuneric : ca să pătrunzi sensul profund poetic, vei străbate teritorii, nu prea întinse, de proză : cînd vei prinde conturul limpede al gîndului, el se va topi pe dată în transparenţă melodică : în clipa cînd vei avea senzaţia că ai palpat pulsul timpului, acesta va cădea într-o dimensiune temporală incertă". Observaţii de felul acestora sînt numeroase în volumul lui Mihai Cimpoi şi purced dintr-un antidogmatism programatic, dintr-o necesitate acut resimtită de a riposta unor constrîngeri străine, dacă nu vrăimase, artei adevărate.

Nu este de mirare deci să constatăm, că, deseori, este urmărită şi definită confruntarea eului cu tentativele de alterare a lui, cele mai multe venite din exterior. Scriitorii sînt citiţi şi din această perspectivă, fiecăruia descoperindu-i-se cîte o „cicatrice", pentru a se reconstitui treptat urmele unei posibile „odisei" polimorfe. Observaţii interesante sînt avansate, în această privinţă, asupra lui Creangă, artistul stăpînit de „un mic demon personal (nu o parte aşadar a Satanei)", ceea ce îl opreşte de a se aventura în alte spaţii decît acela al propriei copilării : el obţine astfel, prin limitare, o descătuşare. Marele humuleştean, scrie Mihai Cimpoi, aspiră la stingerea în acest mod a unui timp şi a unui spaţiu pure, prin identificarea credinţei cu adevărul. Cred că aceste fine observaţii pot şi ele clătina siguranţa acelor care încă mai vorbesc de „realistul" Creangă. Ele propun totodată şi o posibilă faţetă a modernităţii pe care o dovedeşte autorul **Amintirilor.**

Era normal ca Eminescu să constituie o referinţă permanentă. Criticul aproape că îşi verifică fiecare afirmaţie despre scriitorii discutaţi prin prisma propriilor opinii despre Eminescu. Nu toate paginile sînt însă convingătoare; dacă „cercurile" tolstoiene au acoperire argumentativă, „cercurile" eminesciene rămîn simple ipoteze. Mai concludent este Mihai Cimpoi în capitolul **Eminescu şi lumea cărţilor** (aş susţine însă că, aici, sugestii utile poate aduce perspectiva psihanalitică, deoarece simbolul „Cărţii", asa cum îl analizează Mihai Cimpoi, se suprapune aproape peste „Legea" dintîi stabilită de Freud).

Ceea ce mi se pare demn de remarcat în **Duminica valorilor** este simţul măsurii, prudenţa criticului, care cheamă, ca mijloc de control, ustensilele istoricului literar. Despre C. Negruzzi se afirmă că „este, înainte de toate, cavaler al esenţialului", aşa cum cerea „ apriga voinţă realistă" a epocii. Caracterul modern al prozei sale este desprins după o analiză aproape naratologică a capodoperei **Alexandru Lăpuşneanul**, în contextul literar al epocii (Mérimée, Balzac, Puşkin) şi încercîndu-se o depăşire a aparenţelor. Concluzia subliniază caracterul de eseu al scrierilor lui Negruzzi, dedus din structurarea pe principiul „con-vorbirii", prezent peste tot, animînd, „în cercuri mici multicolorul şi dialecticul cerc mare al istoriei" şi prevestind ori preparînd astfel amploarea concepţiei eminesciene despre istorie.

Duminica valorilor atestă nu numai o prezenţă critică de o incontestabilă finete, ci şi practicarea, dincolo de Prut, a unor metode aerisite şi suple de investigare a literaturii române.

Dan Mănucă

Colocviile de literatură de la Slobozia

Zilele trecute s-a desfăşurat în municipiul Slobozia a III-a ediţie a Colocviilor de literatură avînd ca temă „Literatura fără frontiere" şi reunind printre participanţi pe Nicolae Breban, Dumitru Ţepeneag, Gabriela Adameşteanu, Laurenţiu Ulici, Dan Cristea, Angela Marinescu, Mariana Marin, Florin Iaru, Paul Daian, Ioan Groşan, Alexandru Muşină, Romulus Bucur, George Vulturescu, Cătălin Ţîrlea, Nicolae Stan, Ştefan Damian, Oliviu Vlăduţescu, Şerban Codrin. Cu acest prilej a fost decernat şi Premiul pentru literatură pe 1992 al oraşului Slobozia, premiu care la această ediţie a revenit poeţilor Magda Cârneci pentru volumul **Haosmos** (Ed. Cartea Românească) şi Ion Stratan pentru volumul **Lux** (Ed. Albatros).

AVÊNTUL TINERIMII

Cătălin Ţîrlea

litere, ştiinţe, arte ETC

O generaţie irosită?

Nu dintr-un facil şi de prost gust sentiment al datoriei, ci chiar din respect pentru adevăr nu uit niciodată să amintesc că primii mei paşi în literatură, cei mai ezitanţi dar şi cei mai entuziaşti, i-am făcut susţinut de grija părintească a celor care formau nucleul generaţiei '80. Firește, nu-mi reneg aici nici colegii şi prietenii de generaţie şi nici nu eludez importanţa marilor clasici de tip Martin, Croh, Ulici, Manolescu sau Simion, dar numai cine n-a avut în viaţa lui un Mircea Nedelciu întotdeauna solidar, un Cărtărescu mereu nemulţumit, un Lefter mereu atent, un Ţeposu sau un Iaru, un Cristian Teodorescu, un Iova sau un Sorin Preda, toţi mereu gata să te ajute, să te susţină, să te încurajeze, numai ăla nu poate înţelege ce-a însemnat pentru mine generaţia '80. Şi uite că deja încep, şi n-aş fi vrut să încep, să vorbesc despre generaţia asta ca şi cum ea s-ar afla acum într-un avion, plecînd, în gaşcă, să joace baseball în USA, pe viaţă.

În anii '80, despre oamenii ăştia se vorbea şi se scria ca despre o echipă de tineret a literaturii române, o echipă de aur care avea să schimbe faţa acestei literaturi, o echipă care anunţa capodopere adevărate şi pentru care toată lumea stringea pumnii cu dragoste şi cu încredere. Cînd spun „toată lumea" înţeleg, firește, lumea bună a culturii. Nedelciu, se spunea, deschide pîrtia neştiută a textualismului; Cărtărescu anunţă marea poezie a sfîrşitului de mileniu, Lefter — reperul principal în critica literară viitoare; Iaru — un mare poet; Cristian Teodorescu, scria presa la apariţia romanului său „Tainele inimei", anunţă un prozator de talia lui Preda. Să nu uităm că lucrurile astea nu sînt legende de cafenea, ci termeni uzuali, acum cîţiva ani, în cele mai înalte cercuri ale vieţii literare româneşti. Am trăit, am văzut şi am auzit toate astea, nimeni nu poate să-mi spună că nu-i aşa.

Astăzi, lumea s-a schimbat, vremurile sînt altele. Mircea Nedelciu este un, sper, prosper om de afaceri. Iaru consiliază o mare firmă de calculatoare. Cărtărescu şi Lefter fac oneste şi, sper, strălucite cariere universitare, iar Cristian Teodorescu face cronică TV cu o dezinvoltură incredibilă, de parcă nici el n-ar fi crezut vreodată în vorbele alea care-i spuneau că poate fi, că este un mare scriitor.

Şi în vremea asta, la România literară, revistă condusă de mentorul spiritual al generaţiei '80, în locul lui Ion Bogdan Lefter, scrie Andreea Deciu, în locul lui Ţeposu — Romaniţa Constantinescu, în locul lui Radu Călin Cristea sau Cristian Moraru — Mihai Iacob şi Bogdan Dumitrescu! Adică oameni care ani de zile au scris prin reviste studenţeşti, s-au impus cu trudă şi cu talent şi au căpătat acea autoritate de la care se poate începe o discuţie — oamenii ăştia stau pe bară (opţiunea lor? opţiunea altora? — nu mă interesează, eu constat faptul în sine!), şi literatura română e recenzată de... Andreea & Romaniţa... care acum îşi fac mina... la România literară, principalul reper al vieţii scriitoriceşti din ţară!

Să mă ierte Dumnezeu, dar asta nu-i revoluţie — asta e prostie! Din toate părţile, şi oricum ai lua-o.

Altminteri, Cristian Teodorescu şi explică undeva starea actuală a generaţiei lui: impactul umilitor cu mizeria anilor de totalitarism politic, social şi cultural trezeşte acum viligenţa, împinge spre implicarea puternică în social şi în politic. Pe de altă parte, tot el se întreabă: s-a diminuat interesul pentru literatură al acestei generaţii? Eu cred că atunci cînd ajungi să-ţi pui o astfel de întrebare, ai şi răspunsul la ea, şi acesta nu poate fi decît afirmativ.

N-aş vrea să fiu greşit înţeles: aplaud cu toată dragostea implicarea socială şi politică a generaţiei '80. Eu însumi, dacă virusul HIV al literaturii nu m-ar fi atins definitiv, aş proceda la fel, şi de aceeaşi parte a baricadei. Sînt, de altfel, convins chiar de eficienţa acestei implicări, oricît ar zice unii că este de futilă. Dar nu pot să nu regret îndepărtarea de literatură a celei mai promiţătoare generaţii literare postbelice româneşti.

Din perspectiva literaturii, în fond oamenii ăştia fac azi un al doilea martiraj: după ce în anii '50 au parcurs martiriul underground-ului literar, acum îl parcurg pe cel al renunţării la propria vocaţie. Nu cred că este numai opţiunea lor, ci şi datul istoriei.

În final, mă întreb: este generaţia '80 o generaţie irosită pentru literatura română? Nu ştiu, dar n-am nici argumentele şi nici curajul să răspund: nu.

COMUNICAT IMPORTANT

La un moment greu al vieţii ei, redacţia **Avêntului** face următorul comunicat important:

- Aflată, ca de altfel majoritatea populaţiei ţării, sub limita pragului de subzistenţă, redacţia **Avêntului** solicită, atît majorităţii subnutrite, cît şi regretabilei minorităţi, donaţii cu scop umanitar în lei şi/sau valută.
- Sumele vor fi cu atît mai bine primite, cu cît vor fi mai mici!
- Cu cît vor fi mai mici, cu atît vor fi mai multe!
- Donatorii vor fi trataţi cu sictir, dacă sînt pauperi, şi cu şuturi în cur, dacă sînt milionari. Ambele tratatii vor veni, însă, din partea unor mari artişti, covîrşitoare personalităţi.
- După strîngerea unei sume apreciabile, redacţia va iniţia un concurs de miss numit, firește, Miss Avêntul tinerimii. Primele zece cîştigătoare vor fi trimise peste hotare, să ducă faima ţării în beneficiul redacţiei.
- Cu banii încasaţi din faima ţării, va fi organizat un partid politic, Partidul Avêntul Tinerimii (P.A.T.), al cărui preşedinte va fi şi conducătorul său. Candidaturile pentru acest post vor putea fi depuse de către oricine, în mod liber şi democratic. Votul, însă, va fi dirijat. Firește, tot în mod democratic.
- Partidul nu va avea nici un scop politic. Scopurile lui vor viza strict îmbogăţirea preşedintelui P.A.T. şi a unora dintre prietenii lui. Cuvintele noastre de ordine: cinste şi onestitate.
- Deviza partidului: „Să spoliem populaţia săracă la fel ca şi pe cea bogată!"
- Vă aşteptăm, deci, să veniţi cu banii la redacţie!
- Asta-i tot!

Pune Doamne-o dictatură
S-o dăm pă literatură!

(Distih din IMNUL SCRIITORULUI OPRIMAT DE DEMOCRAŢIE)

numărul 8, decembrie 1992

NOUĂZECI

SUPLIMENT DE DIRECŢIE AL REVISTEI LUCEAFĂRUL

dinastia caragiale

ADRIAN PĂUNESCU

— numindu-se pe sine însuşi: PORC, mie, unul. A.P. mi-a produs o grozavă poftă aremboldescă —

Semne particulare: şorici pîrlit de porc în loc de pleoape; şorici de porc cu perii groşi în loc de pielită de buze; gît de porc prins în inel de sîrmă, itindu-se prin prohabul deschis, sculpind pişat gelatinos, urină grea, galben-cenuşie, aproape putrezit de viu, ros pe dinăuntru de sobolanul-inimii care şi-a făcut în el cuib; baliga de porc neputînd să iasă şi urcîndu-i din mate, prin vene, în inimă şi stropşindu-i-se ca sîngele pe gură şi pe nas; buca stîngă umedă, înghesuită în cutia craniană şi creierul flasc, de slănină rînced, căzut în chiloţi; fudulii umflate cu aerul rămas în 5 sicrie-ngropate, fudulii neticite în loc de plămîni; degetele de la picioare făcute din cîrnaţi proaspeţi de porc din care muşcă singur mai ales atunci cînd s-a strîns destul jeg între ele.

Date biografice: auto-dresîndu-se ca porc de circ (cu mască de clovn mînjită cu baligă pe bot) este dresat pentru un număr unic în Europa; botezul zilnic în cristelniţa plină ochi cu noroi; a ratat spre blestemul concetăţenilor săi, tot atîtea tăieri de Crăciun cîţi ani numără.

Opera poetică: vomă de porc reîncălzită an de an de la pasopt încoace; inimă de porc defecată, mestecată şi imediat înghiţită şi iar defecată şi la loc înghiţită; limbă de porc care i se umflă peste noapte, umplîndu-i gura cu 10 kile de grăsime de ode ceausiste; vomă de lături înghetată între fălci puturoase.

Horoscop: în veci de veci — porc băgat la loc în uter de scroafă, scroafă virită în rect de porc bătrîn, porc bătrîn înfipt în gaură de hoască de scroafă. Porc pus în abisul porcilei. Şobolan îngrăşat pentru Crăciunul Apocalipsei.

Cristian Popescu

CORNELIU VADIM TUDOR

Prima pagină de astăzi se va ocupa de două
Obiective omnivore cu caracteristici zoo.
De-aia am recurs la metrul lui Grigore-Alexandrescu,
Enervat de bafta chioară a lui Cristian Popescu...
Împărţeala e nedreaptă şi-o afirm acum din nou:
Una e să-ţi pice porcul, alta e să scrii de-un bou!
Şi-nc-un bou nu ca toţi boii, ci un bou de tot ciudat,
Estropiat de caimul său is-toric ce l-a consacrat.
Ce-i Vadim? Vadim e boul prins la jugul naţională,
El păstrează cu naţiunea legături ombilicale,
Vocea lui secerătoare, pumnul lui ca un ciocan
Ripostează oricui are sentimentul de duşman.
Dar cînd se aduce vorba despre ţara lui cea belă
Tunetul se transformează într-un trîl de filomelă.
În lupta cu alogenii el e foarte distinctiv:
Pe jidani i-ar face Cheia, iar pe unguri Palmoliv!
N-avem oşti, dar cu pasiune ţara noastră o iubim,
De-aia tremură Evropa cînd zmuceşte-n jug Vadim.
Furia lui dimboviţeană de extracţie espaniolă
A îmbolnăvit maghiarul de vărsat de variolă.
Ce-i Vadim? Vadim e soare! Ce-i Vadim? Vadim e stea!
Cosmica degenerare-a descendenţei lui Marat.
Însă stîrpea asta tare, bîntuită de idei,
Pururi va avea în spate mîna lu' Charlotte Corday.
De-aia boul naţionale va sfîrşi ca toată-i spiţa
Retirat la ceapeul din judeţul Dîmboviţa.

Cătălin Ţîrlea

POLITICA LITERARĂ ŞI VICEVERSA

LITERATORUL (nr. 48/1992). In continuarea celor aproximativ 145 de apariţii editoriale semnate Gheorghe Tomozei, dînd măsura absolutei abnegaţii lirice şi a patriotismului poetic nestăvilit, neînţelesul şi sensibilul poet zis Tom, prieten cu toată controversata istorie a literaturii române a ultimilor aproximativ 45 de ani, îşi exhibă suavităţile temperamentale şi cu ocazia datei de 1 dec. 1992 : **„Rămînem. / Cum ţara rămîne (...) la 1 Decembrie vom picura pe felia de pîine vinul de o frândă".** La fix ! Mărturisim pe această cale că şi la noi, personal, a venit despopulatoru' Paleologu să ne someze **să lăsăm de izbeliştе temeliile obştii şi să luăm drumul pribegiei** la Bulgaria sau la Canada : da' noi nu ! Noi rămînem, cum ţara rămîne...

În continuare, nu putem să nu ne exprimăm admiraţia şi invidia faţă de înhibanta enumerare a prestigioasei liste de colaboratori ai revistei lui Marin Sorescu : Mircea Mâciu, Anatol Ciocanu, Eugen Cioplea, Andrei Bucur, Radu Selejan, Iordache Răşcanu, Dan Brudaşcu, Z. Cârlugea, Mircea Parocescu şi poetul Adi Cusin, din care nu ne putem abţine să nu citâm următoarele trei versuri : „E atîta loc pentru dragoste / Că poţi spune liniştit / Ţara mea".

Sincer, noi avem numai porniri de stimă faţă de revista **Literatorul,** dar nu putem să nu ne întrebăm : ce-o zice Fănuş Neagu, al doilea membru al Comitetului director al revistei, om care ştie ce-i plictisul şi cu ce se drege el, rapidist cinstit ? ! Nu l-o fi apucînd pe el stenahoria ? Sîntem curioşi : o fi avut el puterea, cît e el de rezistent la efort, să ducă pînă la capăt articolul **Cultura — temei al unităţii naţionale** de pe întreaga pagină a şasea ? Sau notaţiile lui Z. Cârlugea despre **Răscoala** lui Rebreanu care se întind pe o pagină jumate ? S-o fi delectat el cu versurile poetului olandez contemporan Lucebert ? Dom' Fănuş, pune şi matale o vorbă în Comitetu' ăla director, că pe dom' profesor Simion n-avem curaj să-l rugăm şi domnul Valeriu Cristea ne spune lu' Iliescu, să scrie băieţii ăia ceva mai pă-nţelesul nostru, să le pricepem şi noi.

ADEVĂRUL LITERAR ŞI ARTISTIC (nr. 144, 1992). Domnului C. Stănescu îi place revista noastră. Nouă nu ne place **Adevărul literar şi artistic,** pentru că acolo scrie el ! Să nu se-nţeleagă cum că noi am avea ceva personal cu amicul C. Stănescu. Nu, noi nu avem nimica cu el ! Noi vrem doar să-i explicăm unde-a greşit în chestia cu modelele.

Editorialul său **La coş, modelele !** vrea să spună că niciodată modelele nu trebuie aruncate la coş. Autorul insinuează că azi modelele sînt aruncate sistematic la coş. Noi zicem că nimic din ce aparţine într-adevăr culturii nu trebuie aruncat la coş, dar că, în acelaşi timp, nici un aşa-numit model nu trebuie tabuizat. De cîte ori va trebui să spunem că este un fenomen provincial înălţarea pe soclu a unor personalităţi, oricît de merituoase ar fi ele, glorificîndu-le calităţile şi ocultîndu-le defectele ?

Adică de ce să nu-i pot eu pune în discuţie pe Călinescu sau pe Eliade, pe Nae Ionescu sau pe Vianu, pe Eminescu sau pe Monica Lovinescu ? ! Ne-am săturat de **românii verzi** ai stîngii culturale, dar şi de **românii absoluţi** ai dreptei spiritualizante, pentru că nici unii din ei nu sînt decît proiecţii ale înfierbîntării ideologice.

Ne-am săturat de **Doamna** Poeziei româneşti, Ana Blandiana, de **Doamna** Culturii româneşti, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, ca şi de toţi Domnii şi de toate Doamnele scrise cu D mare, aşa cum ortografiază amicul C. Stănescu în editorialul mai sus pomenit. Vrem puţină normalitate ! Vrem să vorbim cît mai normal cu putinţă (din punct de vedere estetic, cu tot ce cuprinde acest termen) despre poezia Anei Blandiana, eseurile lui Eliade sau publicistica politică a lui Eminescu, fără să ni se spună că facem un gest de amploare naţională.

Ca şi **Cronicarului** de la **România literară,** îi amintim lui C. Stănescu faptul că NOUĂZECI, ca orice revistă de 8 pagini, are 8 pagini. Poate că mai găseşte în ea şi alte lucruri în afara celor care par să-i slujească intereselor lui **politicoide.** Nu-i slujesc !

ROMÂNIA LITERARĂ. În privinţa prestigiului semnăturilor din revistele noastre de cultură, fenomenul sesizat de noi la **Literatorul** pare a avea un caracter general. Faţă de revistele cu apariţie lunară, hebdomadarele literare suferă de o acută lipsă de nume consacrate. Faptul ni se pare unul tipic perioadei actuale şi este rezultatul vanităţilor directoriale, în mare măsură justificate, ale personalităţilor cu greutate în literatura contemporană. Ne întrebăm ce repercusiuni poate avea această realitate a publicisticii culturale de azi ? Un răspuns îl putem întrezări în paginile de **Actualitate literară** ale, pînă în 1989, revistei numărul unu de profil!

Eugen Istodor, Fevronia Novac, Mihai Iacob, Romanita Constantinescu, Claudiu Constantinescu, Andreea Deciu, Bogdan Dumitrescu, Alexandra Vrânceanu... Trebuie spus că aceste nume sînt cele care filtrează valoric, săptămînă de săptămînă, literatura română. Care o fi strategia culturală a (totuşi !) prestigioasei pleiade de critici de la conducerea **Românieî literare** !? E greu de crezut că motivaţia acestei opţiuni ar fi întinerirea contingentului critic şi teoretic, atîta timp cît critici literari încă tineri, dar de o incontestabilă competenţă, nu au un spaţiu periodic de manifestare. Singura explicaţie raţională care ne-ar mai rămîne ar fi că oferta intelectuală şi de talent a numelor mai sus menţionate este una de excepţie. Ei bine, rareori ne-a fost dat să întîlnim atîta platitudine, atîta incîlceală ideatică şi atîta lipsă de criterii, ca să nu mai vorbim de competenţă. Pentru că numai incompetenţa poate naşte asemenea confuzie în receptarea contextului vieţii noastre literare. A emite păreri despre o carte cum este aceea a lui Gheorghe Iova fără a cunoaşte sau fără a ţine cont de istoria mişcării textualiste şi de rolul lui Iova în producerea fenomenului optzecist, a analiza **Texteiova** folosind o sumară bibliografie de seminar nu pot fi decît semnele unui banal şi ridicol amatorism. Iar felul în care au fost judecate ultimele cărţi ale lui Cărtărescu şi Fati trădează o flagrantă lipsă de gust literar. Măcar dacă fragezii critici de anvergură naţională ar fi coerenţi în delimitarea unei note noi şi personale (fie ea şi furios, insolent adolescentină), tot ar fi ceva. Dar tot ce putem constata nu este decît un conformism şcolăresc total incompatibil cu talia **Românieî literare,** revistă care a ajuns astfel terenul de rodaje al unor condeie fragede şi ezitante.

În faţa acestor evidenţe, am vrea să aflăm din partea conducerii revistei măcar criteriile de selecţionare a acestor nume, în marea lor majoritate nemaiîntîlnite în peisajul publicisticii literare româneşti (Poate la Paris, neică, şi nu ştim noi !).

În fine, cu această ocazie îi invităm pe tinerii aspiranţi la gloria literelor române să ne întîlnim într-o seară la doamna Miţi (dac-or şti ei cine-i dînsa şi pe unde lucrează) ca să ne-mpărtăşim împreună experienţele adunate de pe ogorul culturii naţionale şi să ne cunoaştem mai bine.

„Nouăzeci"

COLECTIVUL DE REDACŢIE :

Cristian Popescu, Ioan Es. Pop, Cătălin Ţîrlea

9 poeme de andrei damian

1.

beţia îmi smulge aceste cuvinte : tîrziu şi în ianuarie
cetăţenii învaţă să se descurce
numai creierul meu stă priponit lîngă o roată ruginită
departe pe cîmp se aud tobele umbrele se lungesc
(seara el stătea împotmolit în noroi pînă la briu
pe un preş ei îi aruncau pomeni pricăjite şi fraţii
nu deschideau poarta clopotele sunau apa sclipea)

2.

chipul păros al zilei. tu mergi liniştită
te strecori dincolo de reţeaua de aburi
dincolo de gardul dărăpănat.

mamă, tu ieşi din curte şi
sufletul meu se chirceşte
rufele s-au uscat pe iarbă
vîntul nu îndrăzneşte nimic şi
vocea tatei s-a înecat în aburi
nimic nu rămîne în urma ta
eu plîng eu sînt murmurul „bîlbîiala" vocea

3.

lucrurile tale devin deodată mai mici
şi mîinile ţi se usucă încet
tot ce este al tău este atît de străin...
mă plimb prin curtea ta, unchi mort
şi obosesc repede ca şi cum
pieptul mi-ar fi strivit de lemne
ca şi cum viaţa mea este o formă a muncii

4.

cerul de lemn. blînd şi apropiat
ca şoaptele
întotdeauna în margine
în marginea ploii
în marginea frunzişului tînăr
în marginea privirii sale

5.

pereţii cei mai dragi devin un precipitat
al singurătăţii şi din acest moment totul
începe să strălucească fără odihnă
fără milă şi fără nici o umbră de speranţă

6.

cineva cutremurat şi cu sufletul zdrenţe
se chirceşte asupra cuvintelor sale seară de seară
seară de seară te privesc cum te dezbraci victorioasă

eu ştiu că cineva cutremurat şi sufletul zdrenţe
se chirceşte asupra cuvintelor sale seară de seară
seară de seară te privesc cum te dezbraci victorioasă

eu vreau să-ţi spun despre cel care se chirceşte
asupra cuvintelor sale seară de seară
seară de seară te privesc cum te dezbraci victorioasă

seară de seară te privesc şi nu pot să-ţi spun
că sufletul meu se cutremură că sufletul meu e zdrenţe

7.

fără milă nu vei putea să pătrunzi niciodată aici :
într-o încăpere sărmană
nu vei putea să afli urmele timpului pe pereţi
şi nici urmele vieţii în viaţa mea.

8.

mă întorc în amintirile mele
ca o formă a fricii de zi cu zi :
masa la care m-am aşezat atunci
în faţa ta şi sub frunzele nucului
masa aceea pilpiie galben

9.

acum
gîndurile mele sînt tari ca piatra
oraşul este întocmai cum l-am visat
dacă eu voi cobori în gară
voi sări peste bagaje peste vînzătorii de ziare
voi găsi drumul spre centru
spre punctul de unde izvorăşte
mirosul de tutun de alcool de femeie
aşa cum zilele mele bune strivesc zilele mele rele.

IV. SĂRBĂTOAREA ȘI VINUL

1987. Se apropiau sărbătorile de iarnă, toți plecau pe la casele lor, în satele lor, în orașele lor de bastină. Mircea, însă, rămînea la Ieud, „dom' profesor, dumneavoastră nu plecați ?", „Nu, eu nu plec", zicea Mircea, și toate zilele acelea le petrecea bătînd drumul de la „apartament" la birt și de la birt la „apartament", neschimbat, purtînd aceeași șapcă, aceiași bocanci de care se folosea zi de zi și care-l slujeau, poate, de ani buni.

În acele zile, pentru toți și toate, ceasurile sărbătorii băteau un alt timp, în jurul oamenilor și al lucrurilor se aprindea aburul aurit al unei alte lumi. Cel Așteptat putea sosi din clipă în clipă.

Ca pretutindeni, acele zile sînt la Ieud zile în care omul se înnoiește, și pe dinafară și pe dinăuntru, și toată lumea are atunci de toate, pentru că Cel Așteptat nu poate sosi altfel decît în măreție, lovind cu fruntea sa norii, învesmîntat în strălucire și călare pe cal alb, deopotrivă mîndru și îngăduitor, lumesc și totodată nelumesc, surîzător și pedepsitor.

În acele zile, singurul care bătea drumurile ca în orice altă zi era Mircea Zubașcu. E drept, el era venetic aici, nimic din ce era al lor nu era și al lui, părea să treacă pe lîngă ei fără să le bage în seamă ori să le înțeleagă pregătirile pentru sărbătoare. Intra în birt și sta acolo de dimineața pînă seara, cu spatele lipit de teracota unei sobe care scotea veșnic fum și cu paharul în față, era o rușine să stai nepăsător în zilele acelea acolo și să bei, și lumea se uita la el cu mînie ori poate doar cu dispreț, pentru că într-un sat, de sărbători măcar, nimeni n-are voie să încalce obiceiurile, să nu fie așezat la casa lui, să n-aibă masa strălucind de lumînări ; nimănui nu-i este îngăduit să nu fie altul decît cel care fusese zi de zi pînă atunci, și să nu cinstească datina.

Dar eu cred că, în felul „ui, Mircea sărbătorea și el întoarcerea unuia, dar era convins că Acela nu va sosi niciodată, ori, de va sosi, va fi de nerecunoscut pentru ceilalți, căci va ajunge abia tîrîndu-se, zdrențăros și cerșetor, poate clătinîndu-se pe drum, poate mărunt, ghebos, mîhnit și izgonit atunci din orice casă.

Păstrez și acum în minte fraze ciudat scrise în acel jurnal deocheat pe care Mircea l-a ținut atîta amar de vreme ascuns în întunericul umed al apartamentului și pe care probabil l-a și distrus, îndată ce a aflat că-i cunoșc existența și conținutul. Din încîlcitul hățiș al filelor lui îmi revin în amintire propoziții și frînturi de propoziții care păreau să povestească despre eșecul lăuntric al oricărei sărbători, al oricărei Sosiri :

„Mă uimesc și mă tulbură, mai mult decît orice, acum, deșertăciunea, declinul, amețitoarea iluminare a ceea ce decade. Această mînă care scrie e o mînă mai veche decît mine cu o mie de ani. Ea iese din trupul meu dar nu-i aparține, o port îmbătrînită, zbîrcită și uscată încă de la naștere, a fost, poate, cîndva, mîndria casei noastre, forța ei, singura moștenire transmisă din tată în fiu pînă la mine, singura în stare să depună mărturie despre vremuri coborîte din memorie de mult. Ea este poate cea care a ucis și asta este pedeapsa ei : de a nu se odihni și de a nu se mîntui niciodată, de a se muta fără-ncetare din părinți în urmași, pînă la capătul spiței, de a fi stigmatul și semnul nostru de recunoaștere.

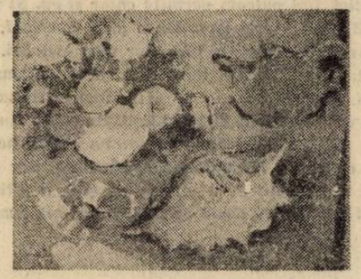

De aceea, eu scad înspre viu, nu cresc. Ceea ce pe alții îi secătuiește și-i întunecă pe mine mă umple. Tot ce-i luminează pe ei pe mine mă întunecă. Nimicul lor în mine varsă mări.

Depling creșterea. Somnorosul tată al degenerării se înalță-n mine zi de zi. Cel Așteptat nu va sosi niciodată. Această mînă poate depune mărturie. Sărbătoarea vine pentru noi numai ca să ne umilească.

Iar dacă, totuși, Acela ar fi sosit, strălucitor și plin de măreție, nu ne-ar fi disprețuit pentru îmbrăcămintea noastră roasă și ostenită și purtată de trup ani la rînd ?

Nu ne-ar fi mustrat că vinul pe care-l bem nu-i al nostru ?

Nu ne-ar fi certat că n-avem roade și ogor ?

Nu ne-ar fi umilit cu binecuvîntarea milei Lui ?

Cine ar fi înțeles că bem din vinul altora din neputință și că vinul lor, în trupurile noastre înnegrite și căzute, are scînteieri înzecite ?

Dacă noi nu i-am fi putut cînta Prezența pe la răscruci sau în piețele publice, ne-ar fi apărat cineva tăcerea ?

Tovarăși de drum, acesta este fostul drum al sărbătorii.

Nimeni nu mai e viu dintre cei care-l umblau altădată.

Nimeni dintre aceia nu mai umileste pe nimeni.

Locul viilor a fost luat de pomi aproape uscați ca și noi.

Norocul peste noi a căzut ca trăznetul. Dar nenorocul ne-a păstrat deasupra umblători pînă acum.

Pe un cal alb, de calcar, vine unul din noi, cel mai prost îmbrăcat, cel mai fără de rost.

Cade alături, zice : aici nimic nu s-a schimbat decît acești arbuști fără vlagă.

Pustiul este de-acum singura ieșire la mare.

Dar acolo, Cel Așteptat nu va mai călca. Degeaba ne vom opri și vom sta și ne vom întinde-acolo cort.

Marea s-a stins, corabia nu mai are cum să ajungă în port".

Ioan Es. Pop

UMBRA LUI MANOLESCU. LA «ROMÂNIA LITERARĂ»

1. NOSTALGHIA Cîndva, pe vremea mult-regretatului Ciuruit, **România literară** era cea mai importantă revistă din țară. Să ne înțelegem! Nu cea mai importantă „revistă literară", ci — efectiv — **cea mai importantă revistă.** Efectul de supapă bine controlat și talentul unui mare „făcător de reviste" (l-am numit pe G. Ivașcu) făceau din **R. lit.** nu doar cea mai importantă revistă, ci și una dintre cele mai căutate. Am auzit de intelectuali stagiari (și nu numai filologi) care făceau naveta cu bicicleta din satul de martiraj pînă la cea mai apropiată haltă feroviară ca să-și cumpere ultimul număr din **R. lit.** Astăzi, aceiași intelectuali cumpără **Evenimentul zilei, Evenimentul nopții, Iepurașul** ș.c.l.

2. STRATEGHIA Cîndva, pe vremea evazionismului la video și a Mortadelei cu soia, **Nicolae Manolescu** era cel mai important critic literar din țară. Nu doar cel mai important, ci și — de departe — cel mai citit. (Chiar și cînd scria despre Paul Daian. Dar mai ales cînd scria despre strămătușa lui Julien Greene). Circula o vorbă ca o boală: „Cînd Manolescu anunță, că la București plouă, toți poeții din țară se vaită de reumatism". **Profesorul** Nicolae Manolescu **de la Filologie** (exilat... lector la secția de Limbi Străine) era, de asemenea, cel mai discutat (cu patimă) și cel mai iubit (discutabil). Mă îndoiesc că azi mai fac studentele vreo pasiune pentru Bogdan Lefter sau Cristian Moraru. Poate doar Cărtărescu să mai inspire cîte-o levantină... Dacă studentele de la Filologie își vor fi găsit, desigur, alte motivații pentru un coup de foudre (intelectual), cititorii **României literare** se pare că nu. O explicație stă și în abandonul celei mai citite pagini a revistei — „Actualitatea literară". Părinte (de rubrică) denaturat, Nicolae Manolescu a renunțat la serialul său exegetic întins pe trei decenii pentru a onora convenția politicii post-decembriste și grupul parlamentar al lui Stelian Tănase. Era s-avem și noi un Hável, dar așa am rămas și fără actualitatea României literare.

3. POLITICHIA (DE CADRE) Totuși, rubrica în sine — cu toate că s-a diluat, paradoxal, prin extinderea ei pe două pagini — n-a dispărut chiar de tot. Mă uit pe nr. 39/1992 și constat că pe ruinele unei vechi pasiuni au înflorit timid, la început de decembrie, șase ghiocei: Fevronia Novac, Alexandra Vrînceanu, Romanița Constantinescu, Andreea Deciu, Bogdan Dumitrescu și Mihai Iacob(poate cel mai interesant din toți, în orice caz singurul — cît de cît — manolescian în ton, dacă nu în simțire). În termeni fotbalistici, scorul ar fi — din păcate — nu 6—1, ci 1—6! (Adică mai rău ca la Bruxelles, București și Larnaka la un loc). Bunăoară, cînd ghiocelul este... romanță, fraza critică are o pudoare demnă de tovarășa Olivia Ciătici. Astfel, poți afla că într-un roman de Dan Stanca „de vulgarități te împiedici zăpăcit și pudic ca într-un tunel al groazei în care te trezești fără să fi plătit de bunăvoie biletul". Exemplificarea afirmației — procedeu care, pe vremuri, constituia o adevărată mină de aur pentru Manolescu — pe mine unul mă sochează, sintagma „o femeie... cu un zîmbet chiar mai lat decît bazinul" fiind incriminat violent moralizator. În cazul în care, conform recenzentei, romancierul are „organ pentru poezia salivei", criticul n-are deloc organ pentru ironie, ci doar aptitudini de cenzor frigid.

4. FANDAXIA Fără Nicolae Manolescu, **România literară** nu devine automat neinteresantă. Între Toiu și Antoaneta Tănăsescu, poți citi un Alexandru George, un Cosașu, un Agopian, un Emil Brumaru (i-o fi citit Romanița textele din acel **Contrapunct?**). Doar că pagina nu mai respiră acea savoare de demult, acel nu-știu-ce aproape insesizabil care da culoare criticii actualității literare, lăsînd incolore vecinătățile „primejdioase". Sigur că, în altă dezordine de idei, Manolescu — impus cu obstinație, încă din studenție, de G.Ivașcu — își poate face un titlu de glorie din perpetuarea acestei tradiții, punîndu-și rubrica la dispoziție unor tineri și — de ce nu? — viitori critici. Numai că, prin 1960, Manolescu venea să ocupe un loc gol, venea să defrișeze maidanul criticii realist-socialiste. Romanițele și fevroniile de azi vin însă pe locul lui Nicolae Manolescu. Grea și, totodată, incitantă povară, ba chiar excitantă, dar cîte floricele sînt cu adevărat perene?

5. MALAHIA Se poate ridica și o altă întrebare. De ce m-apuc eu să vestejesc prematur bobocelii criticii noii actualități literare? O explicație ar fi că, excedat de lucrul concomitent la patru-cinci reviste (dintre care, horribile dictu, doar una poate ridica oarece pretenții de literaturitate — și n-o numesc de frică să nu recadă cineva în „tunelul groazei") și obligat de Cătălin Tîrlea să dau ceva la **o a sasea (90)**, am cedat sugestiei onorabilu'ui redactor de la prea puțin onorabila televiziune, scriind despre grandoarea (apusă) și decadența (contemporană) a actualității României literare. Ar putea fi aici un joc cu mai multe strategii: **a)** Tîrlea este co-coordonatorul revistei **90** și, în această calitate, a șuntat și încă șuntează (termen din electricitate) **R. lit.** din considerente de solidaritate de breaslă; **b)** odiosul de Tîrlea, în același nr. 39 al **R. lit.** la care am făcut referire, nu numai că scrie el însuși pe o pagină întreagă despre dom' Cosașu (care, la rîndu-i, i-a oferit o rubrică într-o revistă sportivă) dar este și de-scris în altă pagină (și încă nasol, monșer!) de Cristian Teodorescu (speriat, la rîndul rîndului său, de faptul că Tîrlea îi va lua locul în istoria prozei românești!); **c)** Tîrlea, după ce s-a luat, dimpreună cu unu' Popescu, de doamna Monica Lovinescu (persoană apropiată cercului **R. lit.**) în numere anterioare din **90** (și cu încă n-am apucat să mă desolidarizez public de această stranie inițiativă — uite c-o fac acum !), s-a gîndit să mai scoată și altă castane din foc, dar cu mîna lui Boerescu, oricum singurul critic al generației sale (și, deci, singurul abilitat să-i radă disciplinar pe urmașii Manolescului), care Boerescu, la rîndul rîndului său, e și-așa suficient de compromis (ca co-coordonator al mauditei **Prostituții** — uite că i-am spus numele, na!) ca să nu-l mai bage nici o romaniță în nici un tunel al groazei.

6. CALIMERA O altă ipoteză pentru explicarea atacului boerescului ar fi: divinul critic nouăzecist rîvnea el însuși la rubrica divinului critic șaizecist (bașca, veritabil părinte optzecist, și știți Dvs. — nouăzeciul cu optzeciul...). Just, în calitate de unic succesor al manolescului pe linie de... **o slăbiciune pentru pisici** (vezi articolul din **Transilvania** de acum patru ani), doar Boerescu merita rubrica. Pe de altă parte, Boerescu nu putea să o primească, întrucît Mefisto (Ulici, divinul critic șaptezecist) îi promisese, în schimbul monopolului exprimării critice boeresciene (în **Luceafărul**), un post de ambasador sau măcar de atașat cultural (la Washington), în cazul în care Caius Traian Dragomir (alt luceferist!) iese vreodată președinte, iar Ulici — în consecință — cel puțin ministru de externe. Deci, momentan, Boerescu rămîne cu „Fragmente"-le din **Luceafărul**, Ulici cu gîndul la Roma (Zoe, fii bărbată!), iar Caius T. Dragomir cu Petre Roman.

Dan-Silviu Boerescu

7. EVRIKA! Din surse apropiate PAC, aflăm că, în urma lecturii șpalturilor revistei **90**, N. Manolescu demisionează din funcția de președinte de partid în favoarea lui Stelian Tănase, își reia rubrica la **România literară** și... RESTUL ÎL PUTEȚI CITI ÎN NUMĂRUL VIITOR DIN „90". FIINDCĂ NOI NU FACEM „80", NOI FACEM „90" ! **(Publicitate)**

DOAMNA

● Toată lumea mă ştie de doamna Miţi. Pe mine mă cheamă Florica Prunău. Şi cînd mi-au trimis din străinătate scrisori, tot pe doamna Miţi mi le-au trimis. Ion Drăgănoiu mi-a trimis din Franţa carte poştală. Au ajuns amîndoi odată ; Drăgănoiu era la masă, aicea, şi cu el odată a venit şi scrisoarea.

● Am venit să lucrez aici în 1953, la 1 decembrie. Deci aici am 39 de ani, i-am împlinit acum cîteva zile.

● Sînt din comuna Nicolae Bălcescu, fostă Bălceşti de Argeş. Acolo era muzeu, muzeul „Nicolae Bălcescu". Cînd au venit comuniştii l-au luat pentru ei, l-au făcut Casă de creaţie a scriitorilor. Cumnată-meu era administrator acolo şi, căsătorindu-se între timp cu sora mea, mă roa, mă duceam pe-acolo, pe la Casă. Eram mică, mă duceam la şcoală atunci, aveam vreo 17 ani. Şi-am ajuns la scriitori...

● La 17–18 ani am venit la Bucureşti în Eminescu, unde locuieşte Barbu acum — acolo a fost cantina scriitorilor prima dată. Era mai mare sala acolo. Venea lume multă, toate editurile, toată ziaristica ce exista atunci lua masa acolo. Am avut peste 600 de locuri. Eugen Barbu a ocupat ditamai casa. A intrat acolo şi Dodu Bălan, da lui nu i-a mai rămas decît, aşa, de-o cameră după aia a plecat... Acolo, în Eminescu, am lucrat vreo 6–7 ani.

● La-nceput, aici, la Casă, în Victoriei, pînă să venim de-acolo, era, aşa, o sală, cu un mini-bufet. Era şi cofetar. Se făceau baluri, se făceau serbări, se rulau filme, petreceri de-astea cu muzică ; o aduceam şi pe Maria Tănase. Pe-atunci, vedeţi dumneavoastră, preşedinte era Beniuc... Venea şi Arghezi, mai rar, bătrîn, aşa cum era el...

● Eu cu soră-mea am vrut să mergem şi noi la Şcoala de literatură. Trebuiau nişte forme, din ce familie eşti... Ştiţi... pe-atunci era cu burghezia... Dar pîn' la urmă Şcoala s-a desfiinţat. Pe-atunci, eram doar doi-trei angajaţi la Casă, nu atîţia ca acuma. Eu cu soră-mea tăiam carnea, noi o duceam la grătar, noi tăiam pîinea, noi anexam cartelele. Şi totul era-n regulă.

● Labiş era bunătatea lui Dumnezeu. L-am cunoscut bine. Eram, aşa, cam aceeaşi generaţie. Avea cartelă cînd era la Şcoala de literatură. Cînd a venit aici, la Casă, şi-a adus o lingură de lemn de la el, de la ţară. I-o ţineam aicea, în dulap. Toate le minca cu lingura asta, că aşa era el acolo obişnuit. Pînă-a murit a mîncat cu lingura asta. S-a pierdut, n-am păstrat-o şi mi-a părut foarte rău...

● Victor Eftimiu venea cu o grămadă de cucoane la masă şi zicea că-s nepoate. Cică : nepoatele mele. Venea o dată cu trei : nepoatele mele ; altă seară, alte trei : nepoatele mele.

Ca la crîşmă-acasă

Despre restaurantul de la scriitori pot povesti următoarele :

— Imediat cum am intrat în Uniune (primind deci legitimaţie de poet), Eugen Suciu mi-a spus ceea ce trebuia spus oricărui novice : „Un an stai în crişma asta şi laşti ochii". Am stat şi i-am căscat. Am învăţat : viaţa-i şi un fel de „luptă" de vorbe de circiumă, „luptă" cu atît mai demnă de iubit şi mai frumoasă de povestit, cu cît cei învingători sînt cei mai învinşi iar cei învinşi sînt cei mai învingători (şi răs-viceversa). Viaţa asta nu valorizează, ci ierarhizează trăitorii ei. Ierarhia nu presupune concurs, ci ordine. În aceasta din urmă fiecare avem un loc atît de al nostru, încît „valoarea" lui poate fi măsurată doar în cantitatea de dragoste împărtăşită.

— În crişma de la scriitori n-am plătit niciodată cu bani, ci numai cu talanţi.

— Aici mi s-a relevat cu cea mai mare acuitate vorba : cei din urmă vor fi cei dintîi. Am descoperit condiţia monarhică a „ratatului" — împărat al dragostei şi-al orgoliului topite şi izvorîte din vin. Aici am primit pentru prima dată confirmarea precisă intuiţiei mai vechi că opera cu adevărat importantă n-o scrii, ci o joci (pe viaţă şi pe moarte) în filmul pe care-l filmează (minut de minut) îngerul tău păzitor, film care va rula o singură dată, la Judecata de Apoi — festival cinematografic universal, cu Juriu definitiv. (Cerşim o viaţă-ntreagă, cerşim de ne trec sudorile ca să fim distribuiţi printre personajele bune, nu printre personajele rele ale super-producţiei.)

— În '90, la o zi-două după prima mineriadă, restaurantul era arhiplin. Doamna Ileana Mălăncioiu mi-a spus (cu o voce al cărui ton e parcă mereu întors către el însuşi) : „Uite, de cîte ori se-ntîmplă ceva grav, vreun cutremur de-ăsta, toată lumea se adună aici. Se adăposteşte. Mai ales cei care n-au familie".

— Doamna Miţi spune restaurantului : CASĂ. Nea Mardare de la Sighişoara (alt mare crîşmar) spune : „Crîşmă-i peste tot." Într-adevăr : circiumile adevărate ale oraşului în care trăieşti te pot face să simţi că peste tot e-ACASĂ.

— Şi am mai învăţat în acest restaurant şi mai am de povestit despre el multe, multe, multe, multe, multe, multe, multe, multe. multe, multe altele şi mai şi.

Cristian Popescu

cartea de crîşme

Domnul Ahoe

Domnul Ahoe, ca un împărat
Calcă rar şi apăsat
Stăpîn pe sine
Că aşa-i mai bine
Şi salută respectuos
Că aşa-i frumos.
Privirea-i blajină
Fruntea senină
Cu zîmbetul pe faţă
Oricînd dă o povaţă.
La masă s-a aşezat
Într-un loc mai rezervat
Puţin cam îngîndurat.
— Bine-aţi venit domnule Ahoe
Spuneţi ce aveţi nevoie
— Doamna Miţi, dă-mi o gustare
Ceva de mîncare
Ce poţi, ce mai are
Că îmi e cam foame
Sînt puţin cam obosit
M-am cam plictisit
Zilele astea am muncit
Am tot lucrat, scriu o carte mare
Să mai cîştig ceva parale.
Mai lucrez şi noaptea
Deşi e foarte cald
Dar mai fac cîte un duş
Vreau să termin cartea acuş.
— Spor la treabă maestre
Să aveţi de toate
Să cîştigaţi bani o grămadă
Să ne daţi şi nouă cîteodată
Că doar sîntem aici laolaltă.
Vă rog să-mi spuneţi
Ce băutură doriţi
Că noi avem doară
Bere şi apă minerală.
— Dă-mi apă minerală
Că e mai bună, mai sănătoasă
Şi mai economicoasă.
Aduc cele necesare
După ce s-au ospătat
Cu o cafea mare s-au delectat
Şi de prieteni înconjurat
Domnul Ahoe vesel tare
Îşi dă drumul la osanale.
Să fie oare vreun secret ?
Să-şi facă apa vreun efect ?
Nu pot să cred
De la Dacia străbună
Pînă-n Cîmpia română
Pe toate la un loc le-adună.
Nu care cumva
Să îndrăznească careva vreodată
Să o facă lată
Că nu-l mai spală nimeni
niciodată.
Nici cu triplu apă.
Să nu-şi arate ura
Că i-a făcut figura.
Să nu se bage-n treaba nimănui
Să-şi vadă de-ale lui.
Dar nu trebuie să spui niciodată
Chiar dacă la un moment dat
Ai observat că picioarele de la
masă
Au fost dublate vrei nu vrei
Cu nişte sticle de Jidvei.
Chiar dacă pe cele goale
Le-am adunat
Iar s-au dublat
Că s-a lucrat
Prietenii le-au epuizat.
Dar eu îl rog pe domnul
maestru
Să nu fie supărat
Să mă ierte şi să nu mă certe
Că am îndrăznit
Să fac şi eu un gest
Un mic inventar celest.

DOAMNA MIŢI

Notă : „Dl. Ahoe" este regretatul poet Tudor George

MIŢI

● Jebeleanu avea masa lui, masa aia din colţ ; venea cu fel de fel de personalităţi. Jebeleanu era un om mai iute aşa, mai răutăcios ; adică, drept să vă spun, în circiuma asta nu se prea înţelegea cu nimeni. Dar avea grijă de cei mai necăjiţi. Odată mi-a spus : ai grijă şi tu de copiii ăştia. Cînd vedea că au vreo problemă se ducea sus şi aranja pe-acolo cu şefii. Jebeleanu îi aţîţa mai mult pe ceilalţi la replici ; că îi plăcea s-audă...

● Băieşu era un om minunat.

● Nichita Stănescu era nemaipomenit de iute, aşa, cînd era tînăr.

● Preda, la crişmă, era aşa, mai zgîrcit. Stătea cu Jebeleanu la masă şi aştepta să plătească Jebeleanu... Dar n-ar trebui să scrieţi asta...

● Velea era simpatic foc... Dădea nişte replici !...

● Ştiţi, eu am fost copil singur şi-am avut la rîndul meu copii şi ştiu cum e cînd rămîi singur şi ştiu cum eram eu, cum rămăsesem eu cînd am venit aici. De-asta am fost cu scriitorii tineri. Tot tineretul şi toţi copiii se trăgeau la mesele mele pentru că eu eram aia care-i luam cu dumneavoastră şi cu persoana a doua... Eu i-am crescut... Ei erau învăţaţi altfel, ca-n afară, da' ştiţi cum sînt eu de spun, aşa, cîte, ceva, de impun uneori... Şi imediat se regla. În două-trei zile era fantastic : adică ţineam ordinea de-aicea, aşa să ştiţi.

NOI : Doamna Miţi, da' ne daţi şi-un poem de-al dumneavoastră, pentru revistă...

Doamna Miţi : Un poem de-ăla vechi... Eee, versuri am scris, aşa, de ne jucam şi noi p-aicea, pe la Casă...

„La Scriitori"

Acum vreo 4—5 ani intram pentru prima oară (nu, nu sfios, ci de-a dreptul speriat !) în restaurantul Casei Scriitorilor din Calea Victoriei 115. Trebuia să mă-ntîlnesc cu cineva, mai mult ca sigur cu Mircea Nedelciu, pe atunci un mărunt junctionar al Uniunii, căruia îi dădusem spre lectură nişte proze. M-am aşezat la o masă liberă, era dimineaţă şi circiuma era aproape goală, şi m-am pus pe aşteptat. N-a venit nimeni să mă-ntrebe ce vreau, deşi cîteva chelneriţe se învîrteau prin salon, dar nu mi-am făcut probleme, firească că n-aveau cum să vină la mine, eu nu eram scriitor, eu abia mă pregăteam să devin... În'fine, apare Mircea ,se-apropie de mine, eu mă ridic, ne salutăm... şi-atuncea am auzit pentru prima oară în viaţa mea, din gura lui Nedelciu, cuvintele ce aveau să-mi devină atît de familiare : „Doamna Miţi !" Doamna Miţi, ultima grandioasă celebritate din galeria chelnerilor de scriitori, s-a apropiat şi ne-a luat comanda. Cred că m-a privit puţin fix. Atît. Am mîncat şi am băut ceva. Nedelciu a plătit toată consumaţia, aşa cum avea s-o facă ori de cîte ori ne-am mai întîlnit şi eu aveam încă statutul de student. O vreme n-am înţeles de ce, doar preţurile erau extrem de mici, îmi puteam permite chiar şi eu. Şi tot o vreme n-am înţeles de ce doamna Miţi avea faţă de mine o grijă specială, suspectă, şi pe care n-o arăta întotdeauna nici măcar scriitorilor ultra-celebri. Apoi am înţeles. Beneficiam de statutul debutantului amărît, de care beneficiaseră în tinereţea lor amărîtă toţi scriitorii. Scriitorul matur îi plătea masa debutantului, asta fără discuţii ! Iar doamna Miţi avea grijă de debutanţi ca de ochii din cap, asta tot fără discuţii ! Deh !

Cred că noi am fost ultima generaţie care am mai prins acest ritual. Nu ştiu ce se va întîmpla de azi înainte, dar cine n-a cunoscut-o pe doamna Miţi, cine n-a primit de la dînsa, pe şest, o ultimă sticlă de vin rîvnită de alţii mai mari şi mai tari, acela va înţelege cu mult mai greu încîlcita noastră viaţă literară.

Cătălin Ţîrlea

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE EFESENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

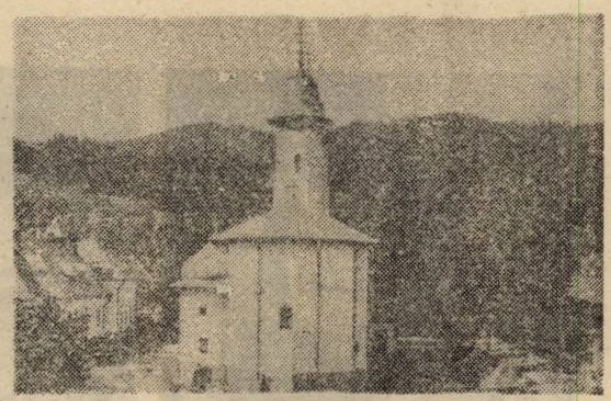

CAPITOLUL 5

Dreptar pentru viața cea nouă (continuare). Umblați ca fii ai luminii ! Datoriile soților și soțiilor.

1 Fiți dar următori [36] lui Dumnezeu, ca niște copii iubiți;
2 și umblați întru iubire așa cum și Hristos ne-a iubit pe noi și pentru noi I S'a dat pe Sine lui Dumnezeu prinos și jertfă întru miros cu bună mireasmă.
3 Iar de desfrâu și de orice necurăție și de lăcomie nici să se pomenească între voi, așa cum se cuvine sfinților ;
4 nici de vorbe nerușinate, nebunești sau glumețe, care nu se cuvin ; ci mai degrabă, de mulțumire.
5 Căci pe aceasta s'o știți voi bine, că nici desfrânat sau necurat sau lacom — care este un închinător la idoli — nu are moștenire în împărăția lui Hristos și a lui Dumnezeu.
6 Nimeni să nu vă amăgească cu vorbe deșarte, că din pricina acestora vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării.
7 Așadar, nu vă faceți părtași cu ei.
8 Altădată erați întuneric, dar acum lumină sunteți întru Domnul ; ca fii ai luminii să umblați
9 — pentru că roada luminii este în orice bunătate, dreptate și adevăr —,
10 osebind [37] ce este bineplăcut Domnului.
11 Și nu fiți părtași la faptele cele neroditoare ale întunericului, ci mai degrabă osândiți-le fățiș [38] ;
12 căci pe cele ce le fac ei întru ascuns, rușine este chiar a le spune.
13 Dar toate cele osândite fățiș sunt vădite de lumină,
14 căci tot ceea ce-i vădit e lumină [39]. De aceea zice : Deșteaptă-te tu, cel ce dormi, scoală-te din morți și-asupra ta va lumina Hristos.
15 Prin urmare, luați bine seama cum umblați : nu ca niște neînțelepți, ci precum cei înțelepți,
16 răscumpărând vremea [40], căci zilele rele sunt.
17 De aceea nu fiți fără minte, ci înțelegeți care este voia Domnului.
18 Să nu vă îmbătați de vin, în care este pierzanie, ci vă umpleți de Duh,
19 vorbind între voi în psalmi și'n laude și'n cântări duhovnicești, lăudând și cântând în inimile voastre Domnului,
20 întotdeauna pentru toate mulțumind lui Dumnezeu și Tatăl în numele Domnului nostru Iisus Hristos,
21 supunându-vă unul altuia întru frica lui Hristos.
22 Femeile să li se supună bărbaților lor precum Domnului ;
23 pentru că bărbatul fi este cap femeii așa cum și Hristos îi este cap Bisericii, El, Mântuitorul trupului.
24 Dar așa cum Biserica i se supune lui Hristos, tot astfel și femeile să le fie'ntru toate bărbaților lor.
25 Bărbaților, iubiți pe femeile voastre așa cum și Hristos a iubit Biserica și pe Sine S'a dat pentru ea
26 ca s'o sfințească, curățind-o prin baie de apă întru cuvânt [41],
27 ca s'o înfățișeze Sieși Biserică slăvită, fără să aibă pată sau creturi sau altceva de acest fel, ci să fie sfântă și fără prihană.
28 Așa sunt datori bărbații să-și iubească femeile, ca pe propriile lor trupuri. Cel ce-și iubește femeia, pe sine se iubește.
29 Că nimeni vreodată nu și-a urît trupul ; dimpotrivă, fiecare îl hrănește și-l încălzește, precum și Hristos Biserica ;
30 pentru că noi suntem mădulare ale trupului Său, din carnea Lui și din oasele Lui.
31 **Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup.**
32 Taina aceasta mare este ; iar eu zic, în Hristos și în Biserică [42].
33 Dar și'n ceea ce vă privește, fiecare din voi să-și iubească femeia ca pe sine însuși, iar femeia să se teamă [43] de bărbat.

CAPITOLUL 6

Copii și părinți. Robi și stăpâni. Lupta împotriva răului. Salutări de încheiere.

1 Copii, ascultați întru Domnul de părinții voștri, căci așa este drept.
2 **Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta** ; aceasta este cea dintâi poruncă urmată de făgăduință :
3 **ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământ.**
4 Și voi, părinților, nu-i întărâtați pe copiii voștri spre mânie ; dimpotrivă, creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului.
5 Robilor, pe stăpânii voștri cei după trup [44] ascultați-i cu frică și cu cutremur [45] întru curăția inimii voastre, ca și pe Hristos,
6 nu cu slujire doar de ochii lumii, cu gândul de a plăcea oamenilor, ci ca niște robi ai lui Hristos, din suflet făcând voia Domnului,
7 cu bunăvoință slujind ca și Domnului, și nu ca oamenilor,
8 știind că de va face cineva ceva bun, bunul acela îl va primi de la Domnul fiecare, ori că e rob, ori că e liber.
9 Și voi, stăpânilor, faceți tot așa față de ei ; lăsați de-o parte amenințarea, știind că Domnul lor și al vostru este în ceruri și că la El nu există părtinire.
10 În sfârșit, frații mei, întăriți-vă'ntru Domnul și'ntru tăria puterii Lui.
11 Îmbrăcați armura [46] lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului.
12 Căci lupta noastră nu este'mpotriva cărnii și a sângelui [47], ci'mpotriva Începătoriilor, împotriva Stăpâniilor, împotriva Stăpânitorilor acestei lumi de'ntuneric, împotriva duhurilor răutății [48] care sunt în stihiile cerești [49].
13 Pentru aceea luați armura lui Dumnezeu : pentru ca'n ziua cea rea să fiți în stare să țineți piept ; și după ce veți isprăvi totul, să rămâneți în picioare.
14 Așadar, stați în picioare, având-vă mijlocul încins cu adevărul și îmbrăcați fiind în platoșa dreptății
15 și cu picioarele încălțate'n starea de a fi gata pregătiți pentru Evanghelia păcii [50] ;
16 mai presus de toate luând pavăza credinței, cu care veți putea stinge toate săgețile înflăcărate [51] ale Celui-rău.
17 Luați și coiful mântuirii și sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu,
18 în toată vremea rugându-vă'ntru Duhul prin orice rugăciune și cerere ; și'ntru aceasta privegheați cu toată stăruința, rugându-vă pentru toți sfinții
19 și pentru mine, ca ori de câte ori voi deschide gura să mi se dea cuvânt spre a face cu'ndrăznire cunoscută taina Evangheliei
20 — al cărei sol sunt eu în lanțuri —, pentru ca despre ea să vorbesc deschis, așa cum trebuie să vorbesc.
21 Iar ca să știți și voi cum mă aflu și ce fac, pe toate vi le va aduce la cunoștință Tihic, fratele iubit și slujitor credincios întru Domnul.
22 Pentru aceasta l-am trimis la voi, ca să aflați cum suntem și să vă mângâie inimile.
23 Pace fie-le fraților, și iubire cu credință, de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul Iisus Hristos.
24 Harul fie cu toți cei ce'n curăție Îl iubesc pe Domnul nostru Iisus Hristos !

---

36 Imitatori (ai lui Hristos-Dumnezeu) ; vezi versetul următor.

37 Punând la'ncercare prin spirit de discernământ (vezi Rm 2,18 și nota) ; aplicând criteriile evanghelice la imensa varietate a gândurilor și faptelor omenești.

38 Denunțați-le ; demascați-le. O traducere mai generoasă a lui elégho (a osândi ; a blama ; a reproșa ; a reproba), spre a pune verbul în acord cu contextul.

39 A închide ochii asupra faptelor reprobabile săvârșite într'ascuns, făcându-te că nu le vezi, e un lucru rău, ca și cum te-ai solidariza cu ele. Osândirea lor publică aduce un dublu câștig : făptașul se rușinează, ceilalți iau exemplu și totul devine lumină.

40 Recuperând timpul pierdut (în păcate) prin maxima folosire a celui prezent (care poate fi scurt).

41 Taina Botezului, a cărei materie este apa, se consumă în interiorul cuvântului lui Dumnezeu, exprimat prin mărturisirea de credință și prin formula sacramentală (vezi 1 Pt 1,23).

42 Pavel descoperă că în textul din Fc 2,24 se ascunde taina legăturii organice dintre Hristos și Biserica Sa, termen de analogie pentru Taina Nunții.

43 Cuvânt deseori incomfortabil în contextul social contemporan. El traduce exact originalul grecesc, dar trebuie înțeles și aplicat numai în interiorul analogiei Hristos-Biserică adică iubire-supunere. Ceva mai sus (v. 21) se vorbește de „frica lui (față de) Hristos" ; Celui Ce ne iubește îi răspundem nu numai cu iubire, ci și cu teamă respectuoasă ca Unuia care o inspiră și o merită.

44 Stăpânii pământești.

45 Expresie preluată din Vechiul Testament, referitoare la respectul datorat lui Dumnezeu și celor sfinte (vezi 1 Co 2,3 și nota).

46 Totalitatea armelor ofensive și defensive.

47 Adevărata luptă — dintre bine și rău — nu se consumă în planul materiei contingente ; pasiunile ei sunt determinate de forțe spirituale. Întregul verset fundamentează ceea ce literatura patristică va numi „războiul nevăzut".

48 Pentru forțele care I se împotrivesc lui Dumnezeu vezi notele de la Rm 8,38 și 1 Co 15,24.

49 Spațiul dintre pământ și cer ca văzduh al puterilor diavolești (vezi și nota de la 2,2).

50 Promptitudinea cu care să porniți la propovăduirea Evangheliei păcii.

51 Aluzie la săgețile sau lăncile incendiare, cu smocuri de smoală sau rașină aprinsă, pe care luptătorii romani le anihilau cu scuturile lor foarte mari.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Ana Blandiana între Ov. S. Crohmălniceanu și Nicolae Mateescu

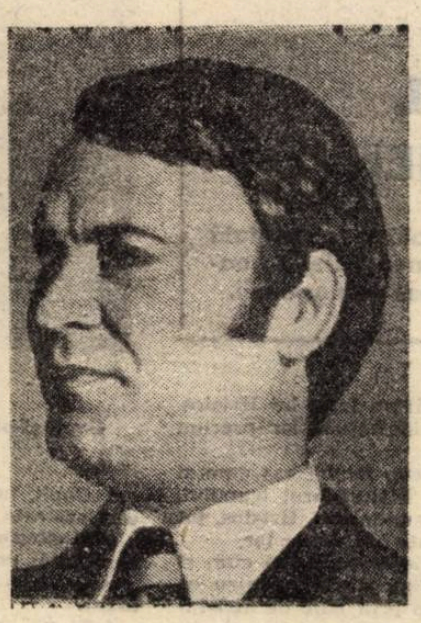

Marian Popa ne oferă Modele și exemple

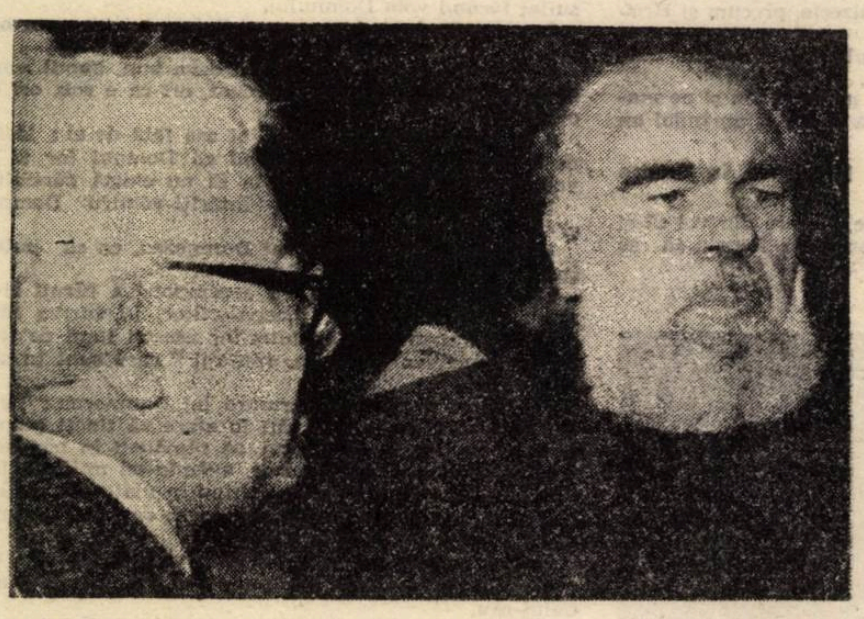

Romul Munteanu și Valeriu Anania : Străinii din Kipukua

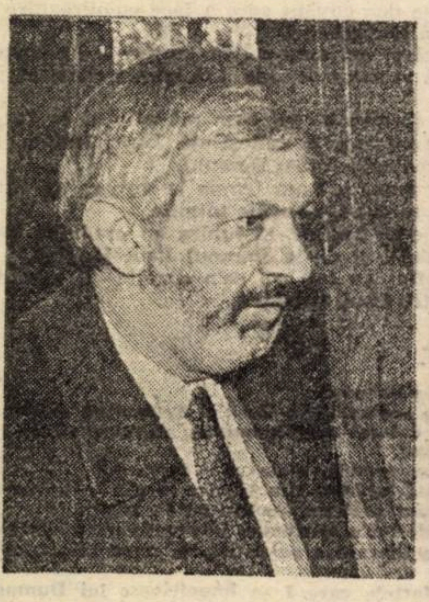

Caius Dragomir ne tălmăcește Ziua de mîine

...în vreme ce Al. Papilian deapănă amintiri dintr-o Seară de noiembrie

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ

Tonul la cîntec!

— claudia
— ștefan
ea zîmbește logaritmic abandonînd în creierul meu o broască rîioasă
— gelu
— ștefan
cuvintele pline de cucuie învață geografia frigului
așa ne prezentăm unii altora oasele, sîngele
cariile craniile pitorești gagicile morțile
păstrate cu grijă pentru mai tîrziu
parizienii vomită eiffele — contrafișe pentru colosul din rhodos
să-l pot vedea și eu căci mă nasc poet
din burta apolitică a sfîrșitului lumii
pentru a continua — cozmuța
— dăncuș
— mihai cupcea
— dăncuș
— ion burnar
— dăncuș
strivindu-mi rînjetul amabil de euvintele rîioase
ce le rostesc nerușinat
o țară uleioasă mi se scurge pe tîmple
un ziar liberal face dragoste
cu arhivele statului
— dinescu
— dăncuș
— blandiana
— dăncuș
— europa
— dăncuș
murmură fata goală din patul meu
cercul = zero
sau zero e cercul în care ne naștem Iisuși Cristoși

Danger! (1)

uneori vreau să fac dragoste cu claudia
cît de beat, bat cuie în claudia
făcînd-o pat pentru impotența mea de hîrtie
atent numai la păianjenul cu epoleți
ce-mi mănîncă piciorul debarcat în america !
un miros de proză răscoaptă îmi piaptănă genele
și mă trezesc trasat longitudinal peste uniunea scriitorilor
— pe labiș l-a mușcat un șarpe
debitez buimac — și presa locală
ne-neacă în această stupidă cezariană
claudia are mașină video tesla și soț
cu care-mi ștampilează buzele cînd mă sărută
— nota ! urlu în haosul deșirat
chelnerul spiritul românesc
îmi deretică prin buzunarele cutiei craniene
furînd o recoltă de gînduri îngălbenite de inflație
o explozie în mîini se plimbă prin pieptul meu
FUGIȚI — E O EXPLOZIE !!!

Danger! (2)

aoleu ! ce să mă fac doamne eu ? — țipă statele la unison
în timp ce încerc să sprijin turnul din pisa
să nu cadă peste femeia care naște la poalele lui ocrotită de paznici
stai domle, am greșit, eu sînt cel care mă nasc, repede, să vină cineva aici
ce confuzie era să se întîmple
doamne păzește și apără printre felinarele
nemernice și înzăpezite
istoria cu sînii tăiați mă naște
bruse într-un hățiș de columne lugubre
mi-e frig — nu sînt alăptat — am făcut pipi —
plîng abandonat în iarna bolundă
la dracu' — mama asta n-are timp de mine
și dau foc bibliotecii din alexandria
și iau un hitler din cutia de hitleri
și-l sug ca pe o țîță firească
și depilez urgent o serie de războaie
pentru că-mi plac zalele
no, mamă, n-am nevoie de tine
bine că m-ai născut
și bine că n-a căzut turnul din pisa
peste nașterea mea

GAVRIL BILAȘCU

Autoportret

nemulțumit de mine ca un glonț
împodobit cu inima
propriei ținte

viața e o
zi liberă a morții

dezbracă-te
dă-ți trupul de pe tine jos
să ne iubim

iubito
măcar noaptea asta
lasă-mă să fiu Dumnezeu

e timpul să dăm noapte bună
acestui foc imens
și să căutăm ah
să căutăm lumina

IOAN JORZ

Autoportret la vîrsta disperării

Locuiești într-o țară de pruni.
Mîna ta, noduroasă ca o creangă,
va ciopli lacrima și strigătul putred al fructului.
Soldatu' Marian din Baia-Mare
dedică o „melodeuie" la „Radio în blue-jeans"
pentru iubita-i rămasă țintuită,
ca un piron, în crucea casei în care
un Cristos refuză a se naște.
Îl vezi pe Cioran ascuzîndu-se ca un arici
și înjurînd de mamă,
pe James Joyce preacurînd cu Ulises,
portretul la tinerețe-i o jalnică mizgilitură,
(obscenă — zici tu), pe peretele mînjit cu rahat,
al washing-closed-ului din parc.
Tu te scremi în continuare și poemul tău,
ca un recrut chilug,
are ceva din tristețea comunicatelor guvernului.
Verbul, țipar alunecos, tîrăște de piete,
spre așternuturi,
o Blandiană beată și fericită.
E viscol.
Ți-ai băut banii de tren.
La capăt rînjește știrbă disperarea.
Mergi de te spînzură !

Limba-ți meșteră la potrivit cuvinte,
în șterang va atîrna ca o floare de magnolia,
vestind primăvara,

Între tăceri paralele

Pleoapa-mi plesnește, cu un sunet sec,
ca un dop de șampanie,

și lumina ce-ți poartă chipul, mutește,
se tocește pînă ajunge în interiorul ochiului meu,
nemairăminînd din ține decît o linie,
subțire ca un fir de păr,
cu care despart cerul de pămînt,
cățărîndu-mă pe strigătul păsării,
pînă-n interiorul ei,
(ca și cum ți-ai putea alege singur mormîntul).
Taci — s-a răstit întîia oară pasărea, la mine,
și-am tăcut cu toate cuvintele.
Taci — mi-a mai strigat pasărea, și am tăcut
cu toate privirile.
Taci — mi-a mai șoptit pentru ultima oară
pasărea singurătății,
și ciudat, am tăcut cu toate clipele și
cu toate globulele,
și tăcerea a plesnit, sfîșiindu-se,
zdrențuindu-se,
înfrunzind cerul cu stele.
Taci, și pasărea sură a tinereții mele,
ciugulea cu ciocul literele din tăcerile mele.

Un pictor fără frontiere

După 35 de ani de carieră creatoare **Vasile Grigore** s-a lăsat pe mîna unor sponsori sensibili la fenomenul artistic și timp de aproape o lună, în salonul de la etaj al Cercului Militar Național, a oferit publicului o consistentă expoziție. Nu una de palmares, dar suficient de bogată în sugestii estetice, care pot conduce la deslușirea unei imagini cuprinzătoare a pictorului, aflat la vîrsta deplinei sale consacrări.

O expoziție destinată, așadar, nu atît criticilor, cît amatorilor de artă, mai precis, **cumpărătorilor de artă,**

întreaga ambianță oferită de somptuosul salon al Cercului Militar propunînd numeroase variante posibile de aliere a ofertei pictorului cu gusturile artistice cele mai pretențioase. Așadar, pe simeze anume concepute, spațiul de expunere a fost realmente saturat de aproape 80 de uleiuri și desene. Au fost abordate toate genurile picturii de șevalet — portret, natură moartă, nud, peisaj. Adică, ceea ce profesorul Vasile Grigore a pictat în atîția ani de studiu asiduu și sistematic, învățînd și pe alții să facă același lucru. Rar ai să găsești în creația acestui pictor o compoziție de amploare, suflul istoric ori romantic i-a ocolit penelul. Ai să afli, în schimb, cînd și cînd, compoziții de gen, cu personaje puține desenate simplu și expresiv, pictate în maniera post-impresioniștilor, lucrări în care Grigore Vasile și-a impus un stil și o paletă cromatică distincte.

În general, privind tablourile semnate de acest pictor, este greu să distingi granița dintre improvizație și lucrul elaborat, dintre spontaneitate și studiul aprofundat. Vasile Grigore este posesorul unei picturi a jubilației coloristice, el preferînd tonurile complementare raporturilor contrastante. Deși, niciodată în pînzele sale n-ai să întîlnești stridența. Este, totuși, unul din pictorii care folosește destul de frecvent culoarea pusă, aplicată în masă : galbenul briliant sau albastrul de Prusia, dar și verdele veronez, orange-ul... Ceea ce conferă, însă, un relief cu totul aparte lucrărilor sale, în statică și în unele compoziții de gen, mai cu seamă, este accentul puternic al cîmpurilor de negru și de alb pe care le introduce în compoziție. Aici, alchimia sa creatoare îi furnizează rezoluții plastice de o extraordinară forță expresivă. Realitatea pe care ne-o propune în asemenea versiuni pictorul sfidează orice cod real, dar nu-l anulează. Instinctul cromatic al artistului, școala pe care a cultivat-o, propriile descoperiri în planul picturalității, „citirea" cu un ochi net personalizat a datelor realului sînt tot atîtea coordonate ale cunoașterii sale artistice, dar și ale originalității cu care a înțeles să le comunice prin intermediul creației lui. Vasile Grigore ne poate apărea, în acest sens, ca un neconformist și nu vedem nimic rău în asta, de vreme ce percepția actelor sale se desfășoară firesc, în termenii celei mai uzuale relații de apropiere. Nu numai inițiații constată această desfătătoare ușurință de a pătrunde în universul picturii lui Vasile Grigore, ca într-o lume pe deplin posibilă, dar și privitorul obișnuit, care descoperă în asemenea contacte la prima vedere cu arta sa puterea seducătoare a francheței. Pentru că Vasile Grigore este o asemenea „voce" în pictura noastră contemporană. Succesul său se bizuie, cred, în mare măsură, tocmai pe această virtute a talentului său : dăruirea deplină. Parcă pictorul ar vrea să spună totul dintr-o dată ; culorile sînt energic aplicate pe pînză, cu pensula mare, cu cuțitul ori direct cu degetul, imprimînd desenului și materiei un fel de senzualism viril ce sporește moliciunea expresivă a liniei într-un tors, ori individualitatea formelor într-o natură statică. Desenul este simplu, mișcarea ori starea, atmosfera sînt notate cu precizie și cu mijloace de expresie extrem de austere. Vasile Grigore face din pictura lui, astfel întruchipată în operă, un recital stilistic de mare rafinament și virtuozitate, totodată.

Corneliu Antim

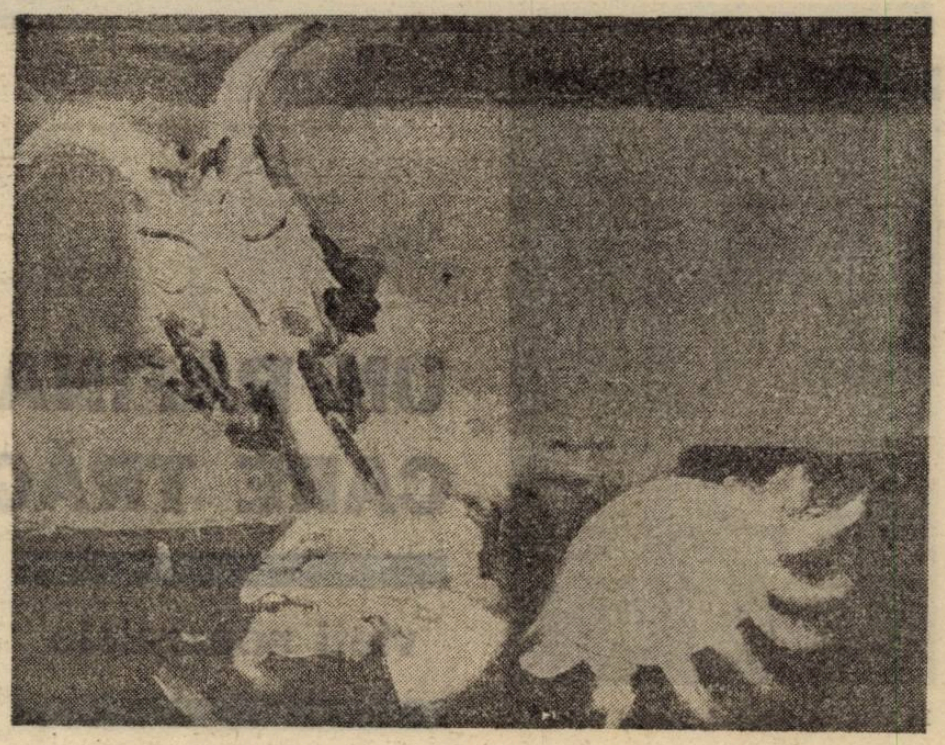

muzica

Muzica avant la lettre

Schopenhauer considera muzica artă suverană, independentă de lumea fenomenelor, continuînd să existe chiar dacă lumea fenomenologică ar înceta să mai existe.

Se pare că și englezii au ajuns la o concluzie similară, dovadă faptul că, la Seminarul Internațional axat pe problema „Strategiei artelor naționale și a mass-media", muzica (în general) și spectacolul de operă (în special) au fost elemente de bază în exemplificarea tematicii abordate. Faptul este cu atît mai grăitor cu cît seminarul s-a desfășurat la Stratford-upon-Avon, orașul sinonim cu numele și teatrul lui Shakespeare, unde, de altfel, participanții au urmărit două reprezentații de mare interes. (deci s-ar fi așteptat ca dramaturgia să fie prioritară în discuții).. Directori generali, consilieri sau secretari ai departamentelor artistice din ministerele culturii (sau instituții echivalente) din Canada, Cehia, Slovacia, India, Coreea, Malaezia, Polonia, Rusia, Singapore, Slovacia, Africa de Sud, Zimbabwe, Spania, Venezuela, Marea Britanie și România au avut ocazia să vadă, la Royal Shakespeare Company, „Îmblînzirea scorpiei" de Shakespeare (pe scena italiană) și „The Changeling" de Thomas Middleton și William Rowely (în sala elisabetană), ambele piese aducînd în prim-plan calitatea deosebită a trupei, formată în majoritate din tineri, dar și modalitățile de a plasa acțiunea în contemporaneitate prin costume și prin îmbinarea elementelor de decor aparent neunitare în epocă, sublinînd, însă, fiecare în parte, o anume idee.

Prioritatea muzicii în educație era cunoscută și de vechii greci, dar nrh. Cătălin Arbore, reprezentantul Ministerului Culturii din România la acest seminar organizat de British Council, s-a convins că și locuitorii orașului Birmingham sînt perfect conștienți de aceasta, primul pas în transformarea orașului, dintr-o localitate pur industrială, într-un puternic centru cultural fiind înființarea Orchestrei Simfonice, urmată, apoi, de construirea centrului artistic — „o clădire tehnicistă, care nu se «leagă» cu aspectul neogotic al clădirilor învecinate, nici cu statuia «muncitorească» din față, dar are săli de conferințe adaptabile, multifuncționale, o sală modernă de concert, realizată de japonezi pe baza unor studii de acustică ce au determinat variabilitatea plafonului, forma ovală a sălii, «cutiile» de rezonanță din pereți, ba chiar și forma asimetrică în care sînt dispuse tuburile orgii.) Urmărindu-se, cu consecvență și mîndrie locală, acest plan de culturalizare forțată a populației orașului, s-a deschis teatrul Hippodrome într-un vechi circ transformat în sală de tip italian, unde se desfășoară spectacolele trupei de balet cumpărată, nu de mult, de la Covent Garden". Birmingham Royal Ballet pregătea, în acel sfîrșit de noiembrie, premiera baletului „Spărgătorul de nuci" de Ceaikovski.

Seri de muzică simfonică, seri de balet, dar și de dans tradițional; la Coventry, oaspeților li s-a prezentat un spectacol susținut de o trupă de negri englezi și africani, care, într-o dramaturgie empirică, au îmbinat dansurile africane cu poezia populară, cu ritualurile de război sau de pace, de primăvară, fertilitate, sexualitate etc. într-o imagine a vieții de la naștere către moarte. Muzica și ritmurile exotice au constituit, de fapt, liantul acestei construcții inedite.

În Birmingham există ateliere de artă plastică unde se adună instrumentiști pentru a cînta muzică de cameră pentru propria lor plăcere, este o formă a diletantismului în cel mai bun sens al cuvîntului, mult apreciat în Anglia (și nu numai).

Desigur, pentru români, mișcarea de amatori și culturalizarea în masă sînt sinonime comunismului, dar, pentru tinerii englezi, a merge „organizat" la un spectacol reprezintă o adevărată plăcere.

Scenograful Cătălin Arbore a fost, printre cei prezenți la simpozion, singurul reprezentant al artiștilor creatori; poate tocmai de aceea multe din problemele abordate în cele șase zile de conferințe și dezbateri au căpătat pentru el semnificații și dimensiuni aparte, ca și spectacolele de teatru și operă la care a asistat. Să vezi la Royal Shakespeare Theatre un spectacol care se întrerupe, timp de cîteva minute, datorită unei defecțiuni tehnice, reluat în aplauzele pline de simpatie ale spectatorilor sau, la Covent Garden, înlocuirea „din mers" a unei soliste, fără a genera „catastrofe" speculate, din plin, de presă și „bîrfă", înseamnă o experiență extraordinară.

Dacă la Glasgow, mare parte din problemele sociale s-au rezolvat prin ridicarea nivelului cultural, dacă Edinburgh a devenit oraș al festivalurilor de teatru și muzică, dacă Birmingham rivalizează cu Londra în plan cultural, iar Shakespeare se joacă, la el „acasă", în montări reînnoite anual, înseamnă că muzica și cultura, în general, ar trebui reconsiderate și în România.

Anca Florea

parțial color

Gongorism și longevitate

„Fiică a unui minunat preot ce se odihnește acum în cimitirul Mănăstirii Cernica, între Galaction și Tuculescu, Marioara Murărescu vine dintr-o lume de basm." Fantastic ! O fi zînă ? O fi ursitoare ? O fi o zeitate silvestră ? Consecvent cu sine însuși, Iosif Sava, în cuvîntul său, rostit cu prilejul sărbătoririi a zece ani de Tezaur folcloric, nu ne spune, lăsîndu-ne pradă curiozității. Anumite informații ni le servește doar cu pipeta în ceea ce privește „omul-tezaur care este Marioara Murărescu". Așadar, „are un suflet făurit din artă (extraordinară compoziție ! — n.n.) cu artă pentru artă". De-a dreptul fascinant ! Numai că, după ce ne poartă prin basm, artă pentru artă și cu artă, Iosif Sava ne coboară totuși pe pămînt, anunțîndu-ne că M.M. este „un redactor de Televiziune cu știință muzicală", dar, atenție ! nu orice redactor, ci „cu vocație de telestar (n-ar fi fost mai potrivit megastar ? — n.n.), cu remarcabile repere axiologice, cu curățenia sufletească, necesară apărării purității și unicei puteri a artei populare." Am fi fost foarte recunoscători dacă ni s-ar fi spus cum arată acea „curățenie sufletească", însă Iosif Sava, potrivindu-și ochelarii pe nas și privind lung, protector, pe sub sprîncenele-i stufoase, nu ne-a fericit. De obicei, el afirmă, nu demonstrează, picotește, dar nu doarme, tămîiază, dar nu priveghează. A auzit și cuvinte grele despre „telestarul" său, însă e o persoană prea versată să întîrzie asupra acestora. În treacăt, ne amintește că „În pofida tuturor neînțelegerilor și invidiilor, Tezaurul folcloric este una dintre emisiunile de forță ale Televiziunii, unul din teritoriile de lungă respirație..."

Ei, aici, la **invidii**, pune Iosif Sava degetul pe rană. Păi cum să nu fie invidiată Marioara Murărescu cînd, fiică de preot fiind, supraviețuiește tuturor epurărilor ceaușiste ! Într-o perioadă de cruntă prigoană a valorilor, într-o epocă de mari vînători ale telestarurilor, fata de preot apare fără întermitențe pe micul ecran, săptămînal, ba chiar și de două-trei ori în șapte zile distribuind cu plăcere cîntăreți care-i făceau plăcerile. Știau și cei de la etajele inferioare, știau și cei de la etajele superioare de practicile sale dubioase — primirea de cadouri de la aparate video, la cercei, brățări, inele, pînă la mere de Voinești — dar protecția de la cabinetul doi interzicea orice campanie împotriva sa. În plus, unchiul de la cadre, avea și el un cuvînt de spus. Ca să vorbim numai de relațiile deja verificate. Îmbrîncirea în prim-plan numai a anumitor cîntăreți — Nicolae Furdui Iancu, bărbat chipeș, atrăgător, cu o voce ca a multora, e doar exemplul cel mai izbitor — a stîrnit multe controverse și reclamații, dar cine să o clintească din fotoliu pe doamna „telestar", cînd avea și spatele și fața asigurate ? Rînd pe rînd chipurile feminine au fost trecute pe o linie moartă, al Marioarei Murărescu, după cum atestă și această sărbătoare televizată, niciodată, fiindcă ea stătea de strajă în Tezaur ca un brav soldat ce nu lasă să intre în curtea regală decît anumiți invitați. Cînd persoane de aceeași condiție socială (adică avînd un dosar pătat !) — fiică de preot — nu puteau pătrunde în Radioteleviziune,nu -și căpătau un loc pentru doctorat, nu erau admise în casta cadrelor universitare, Marioara Murărescu se răsfăța pe micul ecran și, după cum atestă datele, în cea mai neagră perioadă a totalitarismului. Cum o fi reușind oare ? Unele explicații le-am dat mai sus, despre altele, bănuite, nu ne îngăduim deocamdată să vorbim. Cît despre îndeminarea profesională — fiindcă uzitarea anumitor formule nu presupune vreo înaltă știință sau filosofie ! — să fim rezonabili. N-a eclipsat pe nimeni și n-a stîrnit invidiile vreunui specialist în domeniu. Altceva ne uimește însă. Nu este omagiat un crainic care timp de zece ani s-a opus dictaturii, nu este sărbătorit un revoltat care a dejucat planurile ce se urzeau și cu ajutorul undelor magnetice, nu este apreciată rezistența în fața ciumei roșii, ci, surprinzător, după ce a pus în practică „indicațiile" venite de la cabinetul doi, după ce a plasat pe post numai pe aceia care știau că obrazul subțire cu kentuială se ține, Marioara Murărescu este elogiată, de un alt longeviv, pentru „curățenia ei sufletească" și pentru multe alte virtuți de „om-tezaur". Oportuniști au fost, oportuniști sînt încă ! În loc să plece capul și să-și toarne cenușă în el, bravii noștri colaboraționiști se mai și omagiază reciproc, nereușind mai mult decît să devină ridicoli.

Marius Tupan

UN RAFINAT CARE TRĂGEA LA BARBARIE

vieţi neparalele

În 1928, cu Gaspard, pisoiul soţiei sale

Abia anul acesta, editura Gallimard a cutezat să publice jurnalul lui Pierre Drieu la Rochelle *) ţinut de el între anii 1939 şi 1945, cînd şi-a pus capăt vieţii. Desi autorul lăsase vorbă să fie tipărit „integral, fără nici o ezitare burgheză", moştenitorii au avut teamă să nu irite opinia publică, dînd la iveală o confesiune brutală a unui scriitor cu convingeri politice, care inspiră azi oroare majorităţii francezilor. Fiindcă Drieu la Rochelle s-a numărat printre intelectualii fascişti convinşi, adepţi ai lui Hitler, încă dinainte ca armatele germane să intre în Paris. Prieten vechi cu Otto Abetz, a acceptat să conducă faimoasa **N.R.F.** în timpul ocupaţiei : a girat asadar publicaţia pe care ambasadorul celui de al treilea Reich o considera a treia putere în Franţa. Drieu a fost, pînă în ultimele zile colaboratorul ziarului fascist **Revoluţia Naţională**, scos de Doriot. A înghiţit un tub de gardenal şi a deschis gazul la stirea că se emisese ordinul prin care urma să fie arestat. Încercase încă de două ori să se sinucidă dar nu reusise. Pe cămasa manuscrisului neterminat **Memoriile lui Dirk Raspe**, a adresat un mesaj, menajerei sale fidele : „Gabrielle, lasă-mă să dorm, de data asta !"

Lectura unui astfel de jurnal produce, trebuie să o mărturisesc, destulă satisfacţie după o serioasă indignare. Te revoltă cît timp norocul favorizează forţele Axei şi Drieu jubilează. La prăbuşirea celei de a doua republici scrie : „Toţi acesti evrei mizerabili, liberali, democraţi, socialişti — bătuţi peste tot — care sperau să se ridice iar, fără mari cheltuieli, prin efortul nostru şi sacrificiul nostru. Cel puţin or să fie dezamăgiţi. Înfrîngerea noastră constituie sanctiunea supremă a mîrsăvei lor incapacităţi umane". Se delectează la gîndul cum confraţii săi vor fi nevoiţi să trăiască în noua ordine. „Ce mută or să facă alde Mauriac şi Giraudoux, separaţi de clanul Maurois şi Berstein ? Domnul Mauriac, cu indulgenţa sa perfidă şi perversă pentru comunişti, cu articolele îmbecile pe care le-a scris contra lui Hitler ? Şi unsurosul, mierosul Duhamel ? ... Şi Morand anglomanul ? Benda, Suarès — unde or să crape ? Cum au să scoată iar capul comuniştii, Aragon ? Malraux ? Şi toţi jidovii marilor administraţii şi ai băncilor ?..."

„Cît priveşte N.R.F.-ul, o să se tîrîie la picioarele mele. Adunătura asta de evrei, de pederaşti, de suprarealişti timizi, de francmasoni mărunţi, o să se zbată jalnic. Gallimard privat de incomparabilul său Hirsch şi încă de alţi citiva, Paulhan, privat de scumpul său Benda, au să o steargă pe lîngă ziduri, cu coada între picioare."

Schiţează pe hîrtie măsurile urgente de luat : „Lege privitoare la străini : Retragerea tuturor naturalizărilor începînd din 1920, a oricărui drept politic, civic, de proprietate, oricărui naturalizat. Expulzarea tuturor refugiaţilor politici (...) Constituirea unei colonii evreieşti în Madagascar (...) Statut al metecilor..."

„Desfiinţarea partidului socialist, a masoneriei — a tuturor vechilor partide".

„Lege a editurilor. Lege a presei (...) Suprimare a sindicatelor funcţionarilor, a C.G.T.-ului, a C.G.P.-ului. Tribunale de muncă. Etatizarea sindicalismului".

„Desfiinţarea Camerei şi Senatului (...)"

„Epurare a Academiei Franceze : desfiinţare a Academiei Goncourt. Epurare a întregului Institut. Desfiinţare a Scolii Normale şi de Agregare".

„De distrus centrul Trocadéro (arhitectură iudaică). De dărîmat Turnul Eiffel (...) Expediere din oraşe a persoanelor născute la ţară."

„De distrus gara Saint-Lazare, gara Montparnasse, Halele, Bursa, Parisul transformat într-o grădină, s.a.m.d."

Jurnalul începe să amuze, cînd înaintarea Wehrmachtului pe frontul de răsărit se opreşte şi Rommel nu reuseşte să ocupe Alexandria. Drieu îi descoperă slăbiciuni lui Hitler : A fost tot atît de nerod ca Napoleon să se bage în Rusia. Nu a ocupat cînd trebuia, întreaga Africă. A neglijat să federalizeze Europa. A lăsat Franţa pe mîna unei „sleahte de burghezi mediocri, de generali de stă, de clericalişti fără biserică, de maurassieni cu termen redus". Se întreabă, dacă Japonia va ajuta Germania. Îi e silă de **La Nouvelle Rene Française**. Vechea generaţie se dezbracă. Drieu înşiră furios cine sînt reprezentanţii ei şi cîte parale fac. „Valéry a profitat de trecutul regim cît a putut, tot făcînd-o pe delicatul. Claudel, dusmanul lui Voltaire, a slujit guvernul mason şi pe evrei. Gide în fond se simţea perfect în sistemul care venera pederastia şi comoditatea lui socială". Parcă ar întocmi fise pentru GESTAPO. Apologetul fascismului visează o apropiere a lui Hitler de rusi. „se va vedea atunci ce detestă el mai mult comunismul ori capitalismul ?"

Descoperă că politica nu-l atrage de fapt şi vocaţia lui adevărată e studiul istoriei religiilor şi filozofia. Studiază **Upanişadele**, **Zoharul**, pe Schopenhauer şi Nietzsche. Nici femeile nu-i mai spun nimic, de cînd constată atrofia totală a virilităţii sale.

Jurnalul se citeşte nu fără o veritabilă plăcere, după Stalingrad şi El Alemein. Drieu nu mai are nici o îndoială că Hitler a pierdut partida şi odată cu el sînt terminaţi şi cei care şi-au pus speranţele într-însul. De unde atribuia generos vaste părţi din Europa, Africa şi Asia statelor Axei, se întreabă acum în cîte părţi va fi divizată Germania şi cui îi vor reveni diferite regiuni ale ei. Construieşte febril tot felul de ipoteze fantastice, încercînd să se agate de ele. Hitlerismul va vira spre comunism, cum trebuia să o facă de mult. Bolşevismul însuşi se va fasciza, fiindcă are nevoie de ştiinţa şi tehnica germană. Japonia şi Uniunea Sovietică vor deveni aliate, ca să împiedice o supremaţie anglo-saxonă. Statele Unite vor menţine Wehrmacht-ul, singura forţă în stare să reziste invaziei slave. Ciuda neputincioasă îmbracă la Drieu haina profetismului apocaliptic. Oricum vor evolua lucrurile, Franţa nu va mai juca niciodată vreun rol istoric. S-a sfîrşit şi cu Europa pe care o aşteaptă o colonizare americană şi slavă. Literatura, arta sînt destinate pieirii. La ce să mai scrii ?

Drieu îşi caută refugiul într-o solitudine dispreţuitoare. Demisionează de la N.R.F. Continuă însă colaborarea cu nemţii din mîndrie, ca să nu se creadă că i-a părăsit de frică. Are ocazia să fugă, obţine un paşaport pentru Spania, dar îl lasă neutilizat. Petrece cîteva luni în Elveţia, e sfătuit să rămînă acolo, dar se întoarce la Paris, fiindcă a făgăduit aceasta pe cuvîntul de onoare. Nu mai crede în fascism. Simpatiile sale se îndreaptă acum categoric către comunism, dar se abţine să adere la el, iarăşi dintr-o anume demnitate intelectuală. Prea l-a vorbit de rău atîta vreme. Şi nici nu-l mai interesează politica. Caută, cufundat în lecturi indianistice, ezoterice şi ocultiste un fond comun al religiilor. La Drieu apare gustul morţii. După eliberarea Parisului, se ascunde într-o casă la ţară a primei sale soţii, Colette Jaramec, pe care a intervenit să o scape de la deportare, ca evreică.

În disperarea aceasta ascunsă sub orgoliu, dispus să-şi asume vina şi să-şi achite cu preţul vieţii erorile, Drieu devine chiar simpatic : şi mai al s cînd, atingînd limita ultimă a sinceităţii, notează : „Scriind paginile astea (ale textului intitulat **Povestire secretă** n.n.) simt adesea îndemnul să strig : Totul e o minciună, nu era vorba de consideraţiile acestea filozofice, nici de virstă, nici de orice ar mai fi atît de îndepărtat, ci pur şi simplu mi-era frică, frică să nu fiu bătut, sfîşiat de mulţime — frică să nu fiu umilit de poliţişti, frică de judecători, de a trebui să explic unor oameni nedemni raţiunile mele, frumoasele mele raţiuni".

Jurnalul lui Drieu este un document extraordinar al nihilismului intelectual fascist. N-am întîlnit nicăieri altundeva exprimată mai sincer mentalitatea aceasta extremistă de dreapta, cu toate fantasmele ideologice pe care şi le-a creat. Drieu nutreşte o aversiune aproape viscerală faţă de Franţa burgheză, asa cum arăta ea după victoria în primul război mondial. Printr-un travaliu imaginativ paranoic, nihilismul antidemocratic fascist face din a III-a Republică o expresie tipică a decadenţei : Sistem parlamentar neputincios, stat corupt, condus din umbră de capitalul financiar iudaic şi francmasonerie, clasă politică versatilă şi inconştientă, naţiunea îmbătrînită în declin demografic, dedată exclusiv micilor **plăceri menajere, degenerare intelectua-**

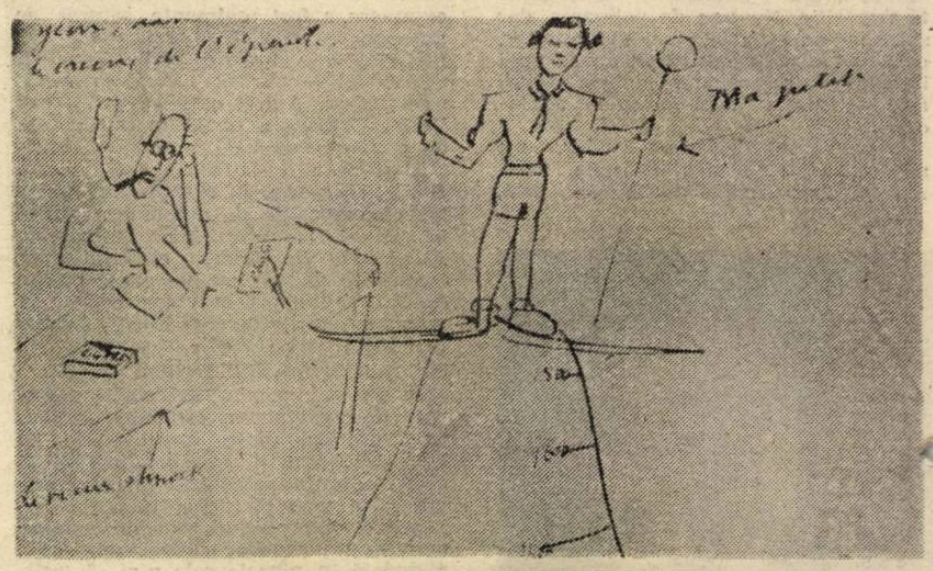

Desen trimis soţiei sale în ianuarie 1928

lă, s.a.m.d. Epoca e văzută ca sunînd ceasul unor asemenea societăţi. În locul lor se înalţă altele, sudate şi conduse de o voinţă autoritară. Barbaria vine să restabilească virtutile virile, să pună capăt patriilor şi să recreeze marile imperii.

La Drieu se vede foarte bine şi ura acestui nihilism împotriva creştinismului, în special pentru că acesta are ambiţia să distingă binele de rău. Mentalitatea fascistă e amorală, refuză să se plieze unor principii de comportament uman care acceptă ideea păcatului. Drieu, studiind doctrinele religioase, găseşte abstractismul credinţelor asiatice superior celor iudeo-europene, prea aplecate asupra obligaţiilor omului în lumea contingentă. Îsi croieşte şi un mit rasist, el e un normand, aparţine popoarelor nordice, şi din perspectiva lor Franţa apare drept o ţară metisată. E, fireste, şi antisemit. Sub valul resentimentelor oarbe, orice urmă de respect al adevărului dispare din acest spirit fin şi cultivat. Drieu care fusese căsătorit cu o evreică şi îl avusese ca amic pe Emmanuel Berl, ajunge să scrie că spiritul iudaic n-a dat nici un scriitor important Franţei. Dacă, totusi, a existat Montaigne, el descindea dintr-o familie sefardă, demult catolicizată şi înnobilată. Iar Proust şi Bergson sînt numai pe jumătate evrei : de altfel scrisul lor era ceva elaborat, compus. Nici măcar sub raport religios, iudaismul n-a fost creator, pentru că toate ideile creştinismului le-a luat de la greci, se găsesc în Platon. Drieu, intelectualul rafinat îsi însuseste fără jenă cliseele cele mai vulgare ale propagandei antisemite, cînd vine vorba de evrei. Ei conduc Statele Unite, ca şi Uniunea Sovietică, au împins lumea în război ca să se răzbune pe Hitler. Ura îmbecilă merge pînă acolo încît îi atribuise acestuia intenţia de a se înţelege cu evreii.

Gîndirea lui Drieu ilustrează perfect cum extremismele, fascist şi comunist, se întîlnesc în dezgustul pe care li-l trezeste lumea asezată burgheză. O egală furie nimicitoare îndreptată împotriva ei le animă. Hitler are marea vină de a nu fi distrus „casta capitalistă şi vechea castă militară" : trebuia să masacreze Reichswehrul, „această clică demodată şi reactionară, care apasă asupra Germaniei, din 1918 ca o greutate moartă", nu să sacrifice generalilor batalioanele de asalt ale lui Röhm şi pe Georg Strasser. Stalin a stiut să scape la timp de Tuhacevski şi a lichidat ofiterimea rusă. Cultul fortei brutale şi strivirii individului sub un regim dictatorial e gata să steargă usor diferenţele între Stalin, Hitler şi Mussolini. Primul ar trebui să sară în ajutorul celorlalti doi, înţelegînd că va pieri, rămînînd singur : „Ar fi prea frumos", scrie Drieu. Şi în altă parte „Telul Rusiei e mai nobil ca al Statelor Unite" n.n., nu îl constituie banii, confortul, luxul, ci **dominaţia (s.n.)** Stalinismul devine pentru Drieu încarnarea a tot ceea ce gustă el în fascism : „Mîndrie fizică, impulsuri ale sîngelui comun într-un

grup, ierarhie vie, schimb nobil între cei puternici şi cei slabi (cei slabi sînt striviţi în Rusia, dar adoră principiul strivirii).

Să adaug că Drieu nu este un scriitor de a doua mînă, ci are verbul colorat şi eleganţă aforistică în judecăţi. De aceea speculatiile lui aberante sau consideraţiile riscante pe care le face cu privire la istoria şi firea popoarelor într-o manieră fugoasă, păstrează ceva percutant. Iată cîteva asemeni cugetări culese la întîmplare : „Hitler se poartă cu comunismul ca împăratul Constantin cu creştinismul. Îl strînge în braţe ca să-l sufoce mai bine. Totusi se impregnează de veninul victimei triumfătoare". „Asemănări între anglo-saxoni şi rusi : psihologi, politicieni, diplomaţi. Asemănări între americani şi rusi : un element nordic, northman, făcînd să crească un aluat international. Aceeasi primitivitate, persistenţa «pionierului». Siberia = Middle West". „Rusii sînt europeni, dar europeni care trăiesc în alt continent ca americanii". „Englezii, empirici, buni observatori ai omului, popor de romancieri, fără simţ muzical, sînt contrariul germanilor, întotdeauna metafizicieni, nicioadată psihologi şi ca urmare muzicieni". Mai puţin pictori, fiindcă au senzualitatea deviată către lumea ideilor (...) „Sînt un popor de arhitecţi ai spiritului, constructori de catedrale : englezii fac case de locuit".

„Nemţii nu sînt politicieni, pentru că nu sînt psihologi. Politica germană e un strigăt nearticulat de pasiune care, suferind din cauza caracterului nearticulat, devine mînie" (...) „Franţa moare de zgîrcenie, în întreaga ordine a sentimentelor şi gîndurilor. Tară de mică ironie, de mică ponegreală, de critică mărunţă, de mică batjocură, tară de mîcime. Totul a fost înjosit aici : institutiile şi chiar sărmanele lor contrafaceri. Dacă monarhia a fost dărîmată, poporul n-a fost înălţat, dacă a fost degradată aristocraţia, n-a fost subţiată burghezia, dacă a fost demonetizat clerul, n-au fost apăraţi profesorii împotriva înfumurării nesărate şi au fost lăudaţi pentru inenarabilul lor vid intelectual."

„Am trăit într-o lume rusinoasă de normalisti şi de masoni, de bancheri şi politicieni, de jurnalisti şi de cabotini, de pederasti şi de drogaţi, de savanţi fără busolă spirituală şi de preoţi caterisiţi. Ultimii duci gîndesc ca muncitorii din fabrici, care gîndesc prost".

„Germania va fi îngrozită de cucerirea ei, de vidul acesta care se cască înaintea ei. A strivit ceea ce era deja pulbere".

„Aviaţia este noua cavalerie, ca a Persilor şi Hunilor care dă peste cap vechile reguli ale infanteriei. Si tancul înlocuieste legiunea şi falanga".

„Nemţii sînt niste dobitoci, şi eu de asemeni. Dobitoci deliranţi, îngîmfaţi, neîndeminatici şi devotaţi ca mine. Ei reprezintă în chip admirabil tot ce am vrut să fiu. Nu vreau decît să mor odată cu ei".

„Văd în hitlerism, înainte de orice, una dintre acele reactii fizice brutale, prin care omenirea se flagelează din cînd în cînd, una dintre acele recufundări în bestialitate (...)

Barbarie, tu nu existi decît la cei extrem de civilizaţi, care se refugiază în tine".

Nici nu bănuia Drieu cît de exact se autocaracteriza.

Ov. S. Crohmălniceanu

*) Pierre Drieu la Rochelle : **Journal (1939—1945)** Collection **Témoins**, Gallimard, Paris 1992.

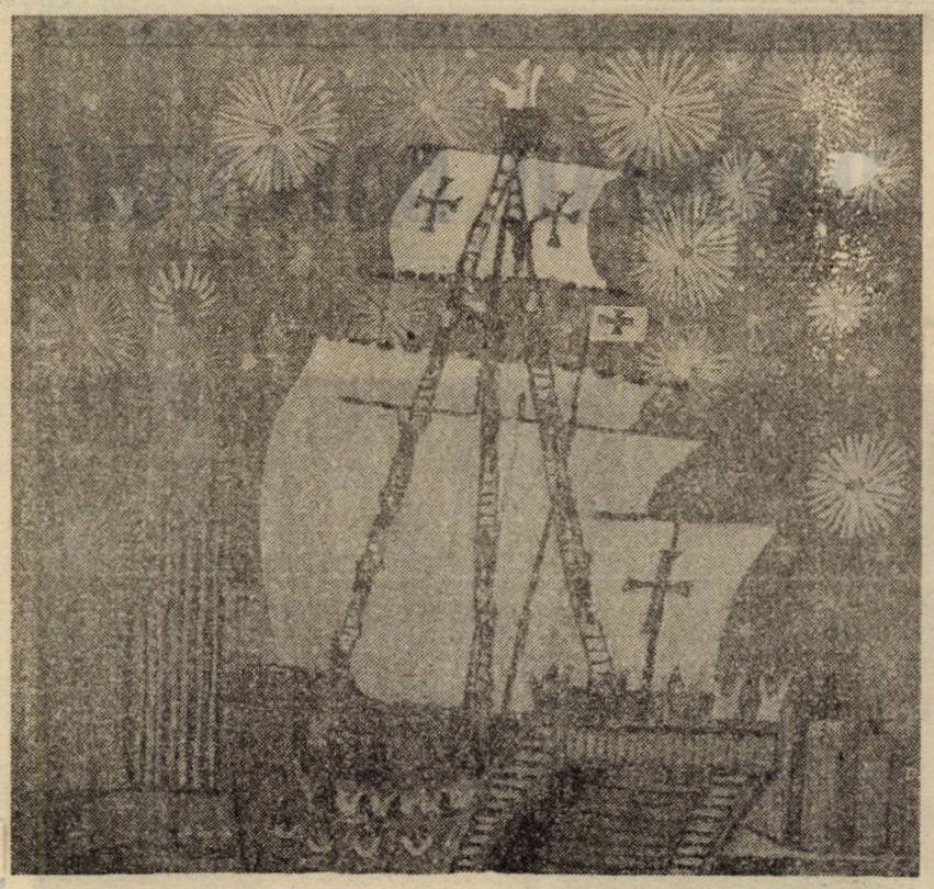

Petru Vintilă : Cum am descoperit America

Între Cristofor Columb și Petre Vintilă

Dacă vedeți pe Calea Victoriei un ins mic și fericit, acesta, precis, e Petru Vintilă. Semănînd, în privința înălțimii, cu Truman Capote, cel nu mai înalt decît o pușcă dar tot atît de zgomotos ca ea, iar în ce privește culorile, cu Rousseau Vameșul, Petru Vintilă e, într-adevăr, un om fericit, pentru că voluptatea de a picta, de a se bucura de culoare se vede cu ochiul liber. Chiar și din avion !

Trecînd binișor prin ceea ce se cheamă, cu involuntar umor, realism socialist și lăsînd în urmă obsedantul deceniu (mai potrivit e pluralul), nereușind să ducă pînă la capăt visul de aur al scriitorului realist-socialist și anume **romanul colectivizării,** Petru Vintilă a avut abilitatea să păstreze (cît s-a putut) distanță față de atîtea servituți. Cu o singură excepție care, probabil, va atîrna destul de greu.

Scriitor profesionist din cap și pînă-n picioare (iar revenim la înălțime) plin de umor și de-o tandrețe pe care încearcă să și-o reprime din mers, Petru Vintilă, la cei șaptezeci de ani ai săi, e un pictor fericit.

Aflat de unul singur, și preumblîndu-mă prin sala, altfel modestă, a Centrului cultural american la București, unde este găzduită ultima sa expoziție **Cum am descoperit America,** m-am simțit extrem de onorat de prezența pînzelor sale, într-un număr destul de redus față de tentația mea de a-i admira talentul de pictor.

Căci talent de pictor se cheamă frenezia teribilă de a folosi, cu voluptate, culoarea, pînă la abundență și viciu. Petru Vintilă e un pictor naiv numai în măsura în care avea nevoie de un regim de referință — și el există ca atare în pînzele sale, purtînd amprenta de gen — pentru că un scriitor nu poate să fie niciodată, chiar dacă declară expres, un pictor naiv. E, mai degrabă, un mod politicos al artistului de a se scuza de perfecțiunea culorilor sale, un fel de a ispiti pe posibilii credduli la formula tradițională a pictorilor, cu adevărat naivi.

Cît privește amatorismul său, pentru că există și așa ceva, dîndu-i, involuntar, o notă de credibilitate și de modestie acceptată, acesta pare doar un pretext și atîta tot. La urma urmei pînzele sale, miniaturale, freamătă de vitalitate dar, undeva, în colțul unui tablou, se simt, oboseala, cabotinismul acestei aparente fericiri. Mimul pare obosit chiar și atunci cînd rîde cu gura pînă la urechi. Amuzant, nu ?

De unul singur prin sala de expoziție m-am simțit, privindu-i pînzele făcute parcă de un profesionist al naivității, mai dezarmat, mai lipsit de apărare decît în momentul cînd pășisem pragul sălii. O bătrînică, supraveghetoare, păzea lăcașul cu pricina, exact ca-n pînzele sale minunate.

O singură întrebare am avut să-mi pun la plecare ; între Cristofor Columb, descoperitorul Americii, și Petru Vintilă, un alt descoperitor al continentului, pe cine aș alege ? Dumneavoastră, ce-ați hotărî ?

Vasile Petre Fati

dannie abse

Condens pe geam

I.
Vreau să scriu ceva simplu
chiar simplu, puține adjective,
fără ambiguități.

Ceva cam demodat :
povestea timpului bunăoară
sau, mai îndrăzneț, o poveste de
dragoste.

Vreau să scriu ceva simplu,
pe înțelesul tuturor,
simplu precum limpezimea apei.

Dar apa limpede
este H_2O,
ceva deci complicat
precum aburul, precum gheața, precum
norii.

II.
Degetul alunecă scîrțiind pe geam.
Scriu Joan
Scriu Dannie
Să vezi și să nu crezi ! Sînt iar
un tînăr îndrăgostit.

Vreau să spun ceva
Fără ambiguități.
fără ambiguități.
să vezi și să nu crezi ! Eu, vîrstnic
pensionar,
vreau să spun ceva,
ceva despre iubire și timp,
iubire simplă ca apa.

Dar am învățat demult
că apa e ceva complicat
e H_2O, e gheață, e abur, e nor.

Numele noastre pe geam
încep să dispară,
încet, încetișor,
se duc plîngînd.

(The Sunday Times, 15 noiembrie 1992)

Traducere de Sergiu Celac

moda, altfel

Gallé: «C'est l'heure exquise»

Despre destinul unui vas, „Gallé", ornat cu clematite, de o rară frumusețe, ne povestesc frații Goncourt, în **Journal**, cu data de 15 martie, 1986. În 1894, un poet coboară la Paris dintr-un tren care-l aducea de la Nancy, unde municipalitatea organizase un banchet în onoarea lui. Unul dintre mulții lui admiratori, industriaș și artist deopotrivă, Emile Gallé, îi oferă un vas semnat de el însuși. Poetul schimbă proaspătul, valorosul și gingașul cadou cu 40 de **absinturi.** E vorba de Paul Verlaine. **Cette conduite désinvolte tranche sur celle du public.** De zece ani, Emile Gallé era deja celebru, datorîndu-și renumele unei intuiții comerciale de excepție, alegerea materialului în care va crea valoare — sticla, deși la început a manifestat interes pentru ceramică și era un faianțer de talent.

Din 1853, sub canonada escadrilelor americane, urmată de demonstrații din partea Angliei, Olandei, Franței și Rusiei, Japonia a fost obligată să deschidă cîteva porți comerțului exterior. Rezultatul a fost neașteptat, obiecte de artă nipone au invadat Europa iar paradoxul a constat în faptul că artiștii europeni, în primul rînd francezii, au tradus în produse de sticlă decoruri japoneze extrase din stampe, țesături și porțelanuri, căci japonezii nu produseseră pînă atunci artă în sticlă.

L'Art Nouveau a lăsat opere de viu interes în lumea faianței și a ceramicii dar cele din lumea sticlei sînt o revoluție. Ceramica și faianța, ca materiale, au oferit revelații în sec. 18 dar sticla e un material care a produs magii în sec. 19, beneficiind de ameliorări tehnice și artistice, minunile de „opaline", mai ales sub Primul Imperiu, și „micile capodopere" (termenul aparține chiar secolului) ce au apărut începînd din 1845 în combinații ce au uluit, ale sulfurilor cu sticla și mai ales ale presse-papiers-urilor. În 1873, o invenție tehnică acordă sticlei un mijloc mai simplu de a fi obținută, adică mai ieftin (STICLA e un material prețios „vrea bijuterii și alte cele"), procedeul Solvay.

Gallé cel mai mare sticlar al epocii a recunoscut ce datorează acestei tehnici și a dedicat inginerului belgian Ernest Solvay una din rarele sale opere unice, extrem de personale, vasul „La Soude" (1902), datînd din cea mai bună perioadă a activității sale artistice.

La început piesele erau transparente, ornate cu părți colorate, cu motive persane sau arabe în care emailul juca rolul cel mai important și era scos în evidență cu fileturi de aur. Influenta japoneză a reliefat înclinația deosebită a artistului spre lumea vegetală și a insectelor. Amănunte florale, măsline, viță de vie, struguri și magnolii, fluturi și libelule, violete, stînjenei și bogatele crizanteme invadează materia sticlei într-o nuanțare ce va fi specifică stilului său și o exigență executivă ce va fi inegalabilă și unică. Gallé (Emile) cel celebru, ale cărui vase sînt astăzi patrimoniu național n-a fost un precursor ci un elev receptiv la lecțiile severe ale tatălui său Charles. a făcut din cariera sa o prezență spectaculoasă și puternică în cadrul a ceea ce în secol s-a numit Art Nouveau. Anecdota cu Verlaine e amuzantă, dar simpla întîlnire a privirii cu un vas „Gallé" face din moment ceea ce a spus poetul. „C'est l'heure exquise".

Corina Cristea

SECOLUL XX ÎNTRE DOUĂ RĂZBOAIE BALCANICE

CARLOS FUENTES:

Culturile vor defini noua ordine mondială

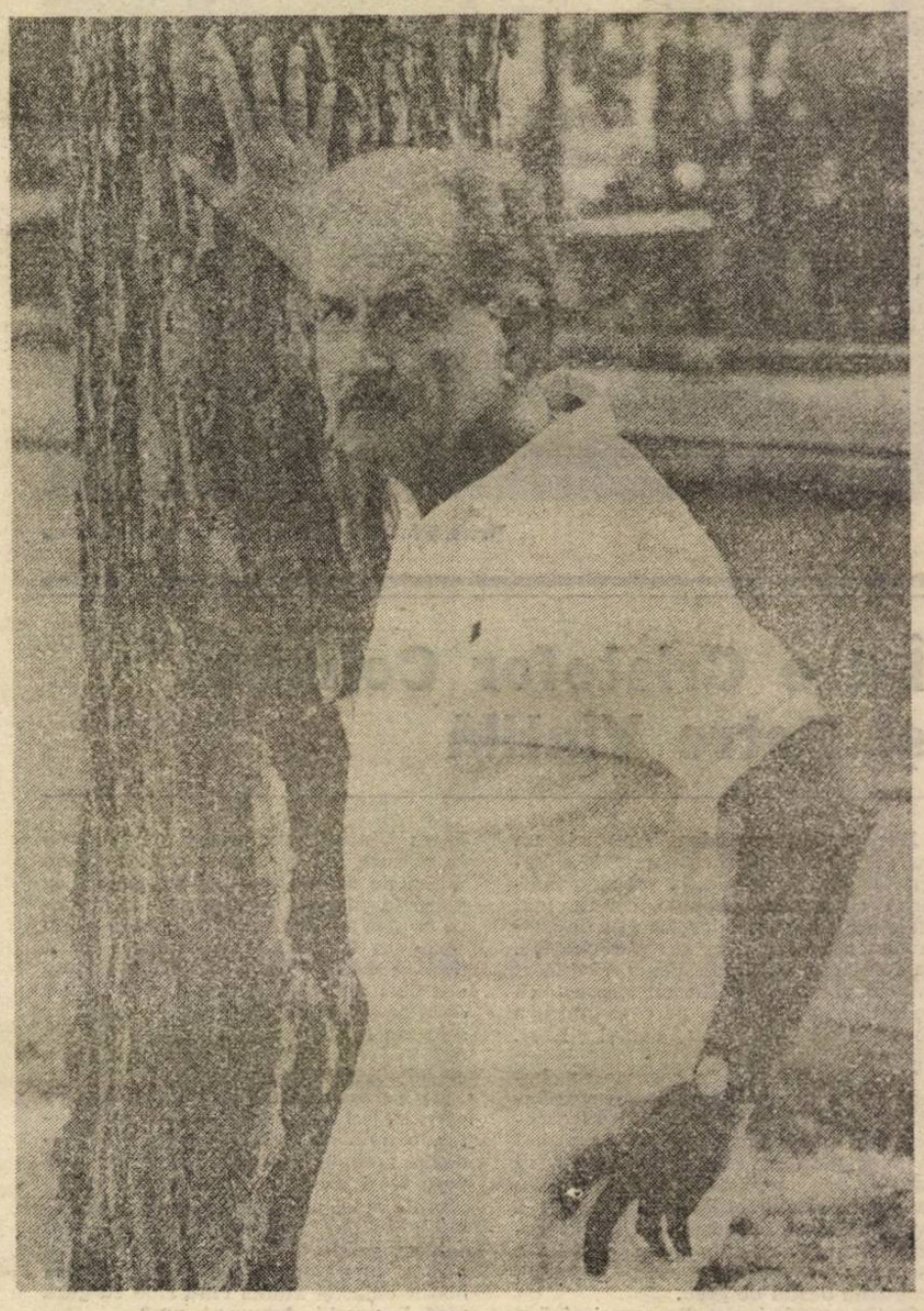

Întrebare. Secolul XXI se apropie precedat de mari umbre.

Răspuns. Trebuie să răsfoim hărțile de la începutul secolului. El a început cu războiul din Balcani și se termină cu un alt război tot în Balcani, și aceasta în fața neputinței întregii comunități internaționale. Ceea ce este foarte impresionant, este că acum doi trei ani, celebram cu toții un sfârșit de secol minunat, prodigios, se vorbise despre sfârșitul istoriei, despre soluționarea problemelor, despre triumful capitalismului și al democrației. Trei ani mai târziu ne aflăm cuprinși de o perplexitate totală. Totul se pune din nou în discuție, totul trebuie chibzuit iarăși. Nu există agende sigure, ceea ce în cazul acesta e foarte bine deoarece nu există dogme, nu există catehisme pentru o agendă total nouă.

Este bine să fii scriitor sau artist pentru că istoria a demonstrat că ea este tot atât de imaginativă ca și artiștii.

I. Ce rol joacă Europa?

R. Eu sunt un mare partizan al Maastrichtului. Cred că este o ocazie unică pe care o are Europa, aceea de a înainta spre o formă de pace și bună înțelegere care să evite hegemonii și rupturi. Există Bosnia, Serbia, Herțegovina și puritate etnică... pentru că nu există Maastricht... E de necrezut că acest concept al Regilor Catolici a revenit. Este o regresiune înspăimântătoare. Cred în posibilitatea lui Maastricht pentru a evita acest lucru în viitor.

I. Tratat al Uniunii Europene împotriva revenirii triburilor și idolilor?

R. Îmi atrage foarte mult atenția faptul că tot ceea ce credeam că este mort a reapărut în acest sfârșit de secol: triburile și idolii săi. Cele mai rele aspecte ale naționalismului, rasismul, xenofobia, antisemitismul, antiislamismul, apariția unor formații politice ultrareacționare... Cred că până la urmă culturile vor fi acelea care vor defini noua ordine internațională, dacă o putem denumi așa. Însă, pentru a se manifesta, ea, libertatea culturilor, a fost condiționată și obstaculizată de războiul rece, care a împărțit lumea în două facțiuni ideologice simpliste. La sfârșitul războiului rece toate aceste culturi, care au fost reprimate de neînțelegerea Est—Vest, s-au manifestat în Europa și în afara Europei.

I. În afara Europei?

R. Timp de 500 de ani, Occidentul s-a plimbat prin întreaga lume impunând valorile sale fără a întreba pe nimeni, fără a cere permisiunea nimănui. Și astăzi drept rezultat, printre altele, din ceea ce propriul Occident promovase, cultura și economia globală, acum acestea se înapoiază în Occident fără să îi ceară permisiunea. Pe de o parte, naționalismele se află înlăuntrul Europei, pe de altă parte, sosirea emigrantului din vechile domenii coloniale europene. Din acest motiv pe Europa secolului XXI o așteaptă probleme imense. Într-o extremă se află idolii și triburile și în cealaltă, robotul vesel, robotul fericit al societății capitaliste postcomuniste. Există un teren de mijloc între aceste extreme? Va fi posibil a concilia satul global cu satul local? Va fi posibil a concilia economia globală cu particularismele, etniile și nevoile culturale, uneori foarte justificate? Va fi posibil a concilia dezvoltarea Nordului cu subdezvoltarea Sudului?

I. Marile migrații vor fi una din principalele amenințări ale secolului XXI?

R. Problema migrațiilor masive din Orient spre Occidentul Europei și din Sud spre Nord va fi cea mai mare provocare pe care o va cunoaște secolul XXI. Cum trebuie primit, cum trebuie să te porți cu bărbatul și femeia care nu sunt ca noi? Asta va fi marea amenințare. Cum te vei purta cu bosniacul? Ce vei face cu haitianul? Ce vei face cu muncitorul migrator mexican în Statele Unite? Se creează un nou zid al Berlinului, așa cum a propus Buchanan la Convenția Republicană? Un zid de ciment pentru a împiedica intrarea mexicanilor tocmai acum când încheiem un tratat de liberă circulație a mărfurilor? Ce mai paradox, nu-i așa? Trebuie să fim mai deschiși, trebuie să ne educăm pentru o lume ce nu va mai fi total occidentală.

I. Octavio Paz a spus că secolul acesta nu a fost bun pentru America Latină.

R. A fost cel mai bun secol. Am obținut o cunoaștere mai mare despre noi înșine: societatea civilă începe să dărâme centralismul asfixiant al lumii coloniale: se naște o societate care se organizează de jos și de la periferie; există o extraordinară vigoare în arte, în pictură, cinematografie care reflectă istoria noastră; niciodată atâția bărbați, femei și copii nu au avut acces la educație, la sănătate și la muncă precum în secolul acesta; există mai buni gestionari sociali: administrațiile publice sunt mereu mai viabile și întreprind reforme de bază. Este de ajuns să comparăm toate acestea cu viața din secolele coloniale pentru a constata progresul.

I Și criza economică?

R. Este o problemă aproape universală. Trebuie să punem la îndoială formulele de dezvoltare care, până acum ni s-au părut valabile. Marea noastră problemă economică, în America Latină, este destul de simplă și anume: forma de dezvoltare care a îndeplinit o funcțiune foarte importantă de-a lungul secolului XX, cea care o putem denumi dezvoltarea stabilatoare, substituirea de importuri, dezvoltarea bazată pe împrumuturi externe, subsidii acordate consumatorului, facilități întreprinzătorilor, lipsă de impozite etc., toate acestea au luat sfârșit. Era o formulă care a permis unor țări ca a mea să atingă timp de 40 de ani o dezvoltare de 6% anual. Și modelul acesta a luat sfârșit și încă nu am întâlnit o nouă formulă de dezvoltare.

I. Vreo formulă o fi existând, desigur...

R. Noi, în America Latină suntem foarte buni imitatori. Ne încântă să credem că există formule salvatoare de origine europeană, nordamericană, ce ne vor revolza problemele ca prin magie. Lucrul acesta l-au crezut oamenii care au făcut independența latino-americană; era de-ajuns a copia legile instituțiilor din Statele Unite, din Franța, din Anglia pentru a obține **ipso facto** democrații prospere, democrații occidentale. Sistemul nu a funcționat. Se întâmpla deseori ca țara legală să ascundă țara reală. Astăzi există riscul de a imita un capitalism thatcherian, reaganian, ce se află deja în criză în locurile lor de origine. Astfel că și latino-americanii trebuie să ne întrebăm foarte serios ce fel de capitalism dorim.

I. Și după părerea dumneavoastră care poate fi acela?

R. Un capitalism lipsit de eficacitate ca cel practicat de doamna Thatcher și de domnul Reagan? Un capitalism european, cu cooperare-socială, protecția muncitorilor, tratative colective, etc.? Sau un capitalism japonez, care este cel care a funcționat cel mai bine dintre toate? A introduce formule de capitalism pur **laissez faire** fără o agendă socială conduce la eșec așa cum a demonstrat-o experiența lui Carlos Andres Perez în Venezuela. În schimb, Salinas Gortari da, a adăugat un capitol social la politica sa de liberalizare economică. Astăzi, funcționarii tezaurului american se plimbă prin America Latină spunând: „La ceea ce doriți dumneavoastră azi cel mai mult adăugați la proiectele voastre de reformă liberal-economică și o agendă socială. Dacă nu veți esua". Ceea ce cred eu este că ne aflăm într-o epocă de opțiuni care pentru mine nu trebuie să fie radicale, în ciuda faptului că problemele sunt foarte mari.

I. Problemele de justiție continuă să existe.

R. Da, există o mare nevoie de justiție. S-a produs o identitate a națiunii și a culturii, însă nu există identitate a națiunii și a justiției. Și aceasta în mod sigur. De aici se nasc problemele și ele sunt foarte grave, însă cultura pe care am elaborat-o de-a lungul ultimilor 500 de ani este o cultură care ne unește pe toți, înlăuntrul fiecărei națiuni și dincolo de fiecare națiune ca ibero-americani, și dincolo de iberoamericani, cu Spania și Portugalia.

I. Ce s-ar fi întâmplat dacă acum 500 de ani în loc de a sosi spaniolii ar fi sosit englezii? Ați fi avut democrații mai stabile?

R. Cu toții am fi fost foarte nenorociți, pentru că nu am fi avut ceea ce ne trebuia pentru secolul XXI: experiența metisajului. Englezii ar fi comis un genocid, pur și simplu, împotriva indienilor. Spaniolii nu l-au comis. A existat măcel; au existat munci forțate, au existat multe orori, nu mai rele decât ororile pe care noi, latino-americanii moderni le impunem populației noastre indigene. Conchista nu s-a terminat; astăzi noi suntem conchistadorii. Însă faptul esențial este că s-a format o cultură metisă fără de care nu se poate înțelege America Latină, nici rolul ei în secolul XXI. Este o cultură făcută de descendenții din indieni, din africani, din europeni. Nu-i punem pe indieni în rezervații. Sfârșitul sclavajului, libertatea negrilor, s-au produs cu mult mai înainte decât în Statele Unite. Și lucrul acesta mi se pare că este mult mai valoros pentru a rezolva problemele pe care le vom înfrunta în secolul XXI. Să nu uităm faptul că repet, provocarea pe care o va avea America Latină în secolul XXI va fi aceea de a nu se însela pe sine însăși, și să-și dea seama că atunci va fi vorba nici mai mult nici mai puțin decât de a atinge o dezvoltare economică cu justiție socială și cu democrație politică. Și fără pretexte de a sacrifica democrația pentru că numai prin ea se reușește dezvoltarea. Sau să nu cumva să spunem că suntem foarte democrați, cu toate că nu avem justiție socială.

În românește de
Ezra Alhasid

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA: București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x
30 LEI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 23 decembrie 1992 • 49 (148)

ORATORIU DE CRĂCIUN

Steaua prinde să se-aprindă
Sus pe cer,
Stea de vis și de colindă,
Lerui ler.
Îngeri luminați de ger
Stau în tindă
Și ne-alintă-n somn,
Lerui Domn.
Că prin gînduri de zăpadă
Cine vine să ne vadă ?
Hai, Crăciune, din colindă,
Fă-ți scripturile oglindă
Vremea toată s-o cuprindă,
Și prin suflet să ne jerui,
Doamne lerui !

Ce buciumași se-aud vestind
Nou mister ?
Proorocii vîntură colind,
Lerui ler,
Cu graiul zările străpung,
Despică veacurile-n lung
Și mișcă inimile-n zbor
Binevestind Mîntuitor.
Se joacă-n harpa lui David
Lungi fiori
Din lacrimi tainele deschid
Aurori.
Din ceruri stele se desprind
Și-n patru zări pornesc colind,
Iar una-și poartă focul plin
Spre rod de zîmbet și de crin.
Se mișcă neamurile-n loc
Sub semne și grăiri de foc.
Bat magi cu suflete fierbinți
La poarta marilor dorinți.

Geme slavă de pămînt
În Irod.
Grindini bat, și ploi și vînt
Și mi-l ro[illegible]
Mîna g[illegible]ei greu s-a strîns
Pe jun[illegible]
Printr[illegible]ce și plîns,
Lerui le[illegible]

Iat-aici
Îngeri mici
Se cobor

Nașterea lui Isus (Icoană din Mărginimea Sibiului)

Dulce-n zbor
Unde-i pus
Iisus.
Aripi noi
Ca un roi
De subțiri
Trandafiri
Duc alint
Și argint

De prier,
Doamne ler !

Noaptea varsă, ca din ciuturi,
Luminări.
Crengi din floare toarnă fluturi
Pe cărări.
Cerul geme de lumină
Și de slăvi.

Ploi de aur se anină
Prin dumbrăvi.
Peste vechile fruntarii
Zboară-n cîntec pecurarii,
Cu pămîntul una ceru-i,
Doamne lerui !

Că s-a ivit pe lutul greu
Un mugurel de Dumnezeu.
Cădelnițate cărărui
Surid acum în gura lui.
Din trupul tînăr, fecioresc,
În ochii Mamei raiuri cresc,
Vestirea clipelor de ieri
Se-adună-n line adieri,
Dar pe zări îi cîntă harpe
De dureri.
Și-n timp ce zboară-n limpezimi
Vîrtejuri mari de heruvimi,
Iisus întinde mîini de crin
Să-mbrățișeze cerul plin,
Largul cer,
Lerui ler !

Ce dureri de sînge țipă
Pe pămînt ?
Moartea flutură aripă
De mormînt.
Tu, Iroade, n-ai o clipă
Crezămînt.
În Rama spaimele se-ascut,
Copiii cad sub fierul mut
Și mamele-mpietresc...
Dar mii de suflete în zbor
Măresc în cer, cu ceata lor,
Soborul îngeresc.

Cîntați, copii, acum, cîntați
În bucurie-mbrățișați,
Azi cerul și pămîntu-s frați,
Cîntați, arhangheli, trîmbițați,
Că prin amarul morții zid
Catapetesme se deschid.
Slavă lui Iisus
Intru cei de sus,
Cîntați, cîntați,
Și lăudați,
Cîntați spre cer
Cu lerui ler !

Valeriu Anania

Din sumar: SLAVICI ÎN ARHIVE GERMANE • ICOANĂ ORTODOXĂ TRADIȚIONALĂ A CRĂCIUNULUI • 13 ÎNTREBĂRI PENTRU... DUMITRU RADU POPA • MÎNTUIRE ȘI DAMNARE • O CARTE DESPRE ISTORIA LUI DUMNEZEU • HENRI MICHAUX: «PROPRIETĂȚILE MELE»

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Europa și Cîmpiile Elizee

Că Europa e cu ochii pe noi credem încă de pe vremea bine meritatului Caragiale. Între timp. insă. raportul de la privitor la privit s-a mai schimbat. Ba chiar. am putea spune. s-a inversat. Asadar. noi sintem acum cei cu ochii pe Europa. Cazul e complex si nu stiu dacă reflectiile. probabil nu tocmai originale. cuprinse în circa 2p. de manuscris vor putea să arunce asupra lui putină lumină.

Ne întrebăm mereu. în toate modurile posibile. dacă sintem sau nu europeni si dacă da. atunci de ce... ? De fapt problema este că. desi sintem europeni. aproape vrind-nevrind. lucru pe care l-am putea constata usor dacă am reusi (dar cit de greu e !) să ne deplasăm pînă la Beijing sau Caraci. ca să nu scriu Ouagadougou ori Pnom-Penh. deci desi sîntem. ceilalti. cei si mai europeni nu prea ne consideră din aceeasi făină. Drama este deci aceea a nerecunoasterii noastre ca europeni de către cei pe care toată lumea. fără rezerve. ii consideră europeni. Dar europeni să fie indivizii care incendiază o casă din Moelln pentru că acolo locuiesc turci? Dacă da. atunci mai că ne-ar veni nouă să renuntăm la ambitia asta.

Dar ceea ce poti constata la Beijing. pus fată în fată cu ceea ce poti constata la Paris demonstrează că sînt două niveluri la care esti european. cel minimal si cel maximal. European sau american sau. poate. african. De asiatic ce să mai vorbim. căci una e să fii lama tibetan si alta khmer roșu! La primul nivel. acela al civilizatiei elementare. sîntem si noi europeni. sau poate chiar americani. de exemplu în ochii micului traficant de valută care-mi oferea. pe o stradă din Shanghai. mari avantaje dacă-i vînd lui dolarul. fată de casa de schimb. Si asta doar văzîndu-mă. Deci la fată si uneori. la vesminte. sîntem si noi. românii. europeni. Drama noastră e. insă. că europenii-europeni pretind mai mult ca să ne recunoască. Si acest mai mult putini dintre noi il pot oferi. Pentru că. asa cum noi spunem America si intelegem Statele Unite ale acelui continent. si ei. cei de-acolo. spun Europa si înteleg : Paris. Londra. Roma. cel mult Madrid si. uneori. Viena. Mi-a spus-o in fată. pe vremuri. un poet cubanez. nobil fidel lui Castro. Roberto Fernandez Retamar. Dar asta nu vine. cred. din vreunul dintre programele. minimal sau maximal. pe care. noi. ceilalti. nu l-am indeplinit. ci. mai degrabă. din eterna superficialitate omenească. foarte grăbită să reducă totul la cel mai comod nivel al intelegerii si al memoriei.

Drama sau comedia europeană se joacă în România de la patruzeci si opt (si nu de la ultimul. ci de la cel cu nouăsprezece în fată) încoace si se va mai juca mult si bine. dacă pe scena noastră publică va continua să se arate seria de personaje care face astăzi hazul vreunei galerii și extazul prostilor ori prostinformatilor. Mereu va fi. aici. flux si reflux : unii vor împinge spre Europa. altii. dimpotrivă. spre izolare si vom inainta cînd ca racul. cînd ca melcul. într-un mars triumfal spre nimic.

La urma urmelor. de ce să fim europeni ? s-ar putea întreba si unii care sînt de bună credintă. Pentru a tine de lumea aceasta. pentru a tine de Dumnezeu. care e deasupra tuturor si în toti. pentru a nu ne închide si a ne chirci. bătrîni si autootrăviti. în spatele cine stie cărei usi de lagăr mucegăit. Pentru a fi. prin intermediul Europei. si-n lumea largă. avînd mereu în fata ochilor salvarea : „îmi vine să-mi iau cîmpii" nu se poate pune în practică numai si numai. mereu si mereu în spatiul mioritic. e nevoie de mai mult. de spatiu. chiar dacă uneori spatiul acela încheie un pact cu acesta si ne returnează. e nevoie de aer. de ocean. ale cărui cîmpii. fie ele si Elizee. le vom cutreiera si noi. în cele din urmă.

Nicolae Prelipceanu

momos

Sfîrșit de an

● Pe 21 decembrie 1992 se împlinesc fix 2 ani și 8 luni de cînd Mircea Dinescu a fost ales președintele tuturor scriitorilor din țară și nu numai. Mai puțin președintele celor doi cunoscuți „scriitori-găinari" : Eugen Barbu și Vadim Tudor. Aceștia au alt președinte, acela pe care Barbu l-a îndemnat să se încoiască pentru a desemna primul-ministru. Președintele l-a ascultat pe Eugen Barbu și cu ajutorul procedeului recomandat l-a fătat pe d-l Văcăroiu. Așa sîntem noi românii, din cînd în cînd ne-ncoim. Numai ungurii sînt tot timpul așa.

● Multă lume se întreabă de ce sînt scriitorii atît de proști (adică neîncoiați). Ei sînt proști, fiindcă e mulți, aș răspunde eu. Iar ăia care nu sînt proști au intrat în Parlament și au votat ca cultura să fie condusă de Păunescu și C. V. Tudor. Și fiindcă nu sînt proști și-au adjudecat agri-cultura fiindcă, nu-i așa ?, toată viața s-au ocupat numai de agricultură și cum a pășit ea pe drumul larg al dezvoltării socialiste multilateral dezvoltate. Așa că nu este departe ziua cînd vom avea o agricultură ionică, una dorică și alta corintică. Cultura în schimb va rămîne ce-a fost, socialistă, adică și cu curu gol și cu golu în cap.

● Tot pe 21 decembrie s-ar mai putea comemora ceva, dar nu e cazul.

● Este însă cazul să atragem atenția domnișoarelor și doamnelor române (care n-au depășit încă 35 de ani) că se împlinesc 2 ani și mai bine de cînd dl. Giorgio Camerin, italian, patron Office Import-Export diamante, pietre prețioase și aur „absolut singur înăuntrul sufletului său, necăsătorit, stare materială foarte bună, 48 de ani, cu spiritul încă tînăr (acum o avea măcar 50 de ani, n.n.), prezentabil, de o fidelitate absolută, nebăutor, nefumător" etc. etc., care caută „exclusiv domnișoară/doamnă tînără" nu a găsit-o încă. După numărul imens de anunțuri pe care le-a dat este însă de bănuit că are deja un harem sau, mai curînd gîndind după normele occidentale, un bordel. Dacă nu cumva anunțul ar putea intra în atenția poliției.

Ștefan Agopian

dictatura personală

Ion Iliescu pe moarte (text apocrif)

Am ajuns țapul ispășitor al României, cum de e posibil să se adune atita ură împotriva mea ? Dimineață, abia coborît din mașină să depun o coroană de flori, la Cimitirul Eroilor, mi se oprise inima : un nenorocit de cerșetor era să-mi crape capul cu cirja lui, scăpat din mulțimea de gură cască, în piept cu o insignă de „luptător" în Decembrie 1989, țipa : „unde-ți sunt teroriștii, Iliescule ? Cine m-a împușcat ? Te cheamă morții din Decembrie 1989 pe lumea cealaltă să dai socoteală, fiindcă pe lumea asta"... N-a mai apucat să-și termine ăsta balamucul, că i-a închis unul din gardă gura cu un pumn în cap, s-a făcut o busculadă, totul a decurs rapid, aproape pe neobservate ăsta atentase la viața președintelui țării în definitiv : l-or fi arestat ? O să mă interesez, o să cer să fie eliberat după ce or să-l calce bine în picioare să fie învățat minte : auzi, porcărie, nu vor ăștia nicicum să uite, nici după trei ani, de „teroriștii" din Decembrie 1989, ce teroriști, cînd a fost o luptă oarbă pentru preluarea Puterii, că era vid politic în România, putea prelua oricine Puterea atunci și dacă eu am fost cel ales de soartă...

Îi e rău. În sfirșit, bine că a rămas acum singur. Singur cuc : se adîncește în fotoliul pe care îl preferă. Vorbește singur în continuare. „Ceea ce voi lăsa eu scris aici e gîndit de soție" : nu crede că va fi nici de această dată înțeles. Ei și ? Pentru după-amiază și-a suspendat toate activitățile...

Simțise de dimineață un tremur neobisnuit în stomac, cu un punct dureros care îl surpa. După prînz, cu toate că mîncase mai mult decît de obicei, tremurul din stomac i se extinsese în tot corpul, era o rană vie, dar nu a spus la nimeni : poftim, în clipa asta nu-și mai putea stăpîni zgîlțîitul degetelor, degeaba și le strîngea în pumn și le fixa „ca într-o menghină" între genunchi. Ce naiba are? Era de vină sperietura de dimineață cu cerșetorul ăla ? Niciodată nu-i tremuraseră în asemenea hal mîinile : cu o zi înainte ar fi putut încă să apese pe trăgaciul unui pistol și să ochească ținta în cap, chiar dacă nu mai are vederea prea bună ! Reflexele îl ajută nesperat, are experiență „comunistă" în acest sens, Ceaușescu făcea trageri regulate, cu pistolul, cu ei cu „nomenclaturiștii", speciale, „că niciodată nu se știe", ce dreptate avea răposatul...

Ce are ? Tremură din toate mădularele, e îngrijorat, dar nu vrea să cheme medicul, dinții i se lovesc ritmic unul de celălalt, producîndu-i gîdilături în maxilare... Lasă jos stiloul cu care a scris pe genunchi.

Se bucură că e singur la ora asta, aici, a cerut să nu fie deranjat, poate o să ațipească pînă la urmă în fotoliu... Singur ? Iar singur... E un fel de a zice singur : dincolo de pereții camerei, în centrul labirintului prezidențial, stau oamenii din garda personală, sunt peste tot, profesioniști ai crimei, unul și unul, numai bicepși, trăgători de elită, care ar putea în orice clipă să intervină, să-l apere, să devină viitori „teroriști", numai să îndrăznească populația să se răscoale ca acum trei ani împotriva „reformării comunismului" său, n-o să mai facă el prostia lui Ceaușescu să se dea prins...

Își freacă ochii. Oricum, ei, cei din garda personală n-or să reușească să-i înțeleagă drama interioară... Drama președintelui unei țări, în 1992, președinte ce se confruntă, la doi pași de garda sa personală înarmată pînă în din[ți], confruntă cu dușmani... Care dușm[ani] ? „Iar e Revoluție ?"

Moare de frică. „De ce [a]ud afară clopotele ?" E asudat, aiur[ea]ză... „Voi avea un atac de cord ? Numai pe creier să nu"... Apucă iar stiloul, curentat și mai apucă să scrie : dușmanii mei au trecut pe sub nasul gardienilor, sunt la un pas... **Dușmanii se vor năpusti asupra președintelui țării nu venind din exterior, ci venind din chiar interiorul său, boală grea** — subliniază. Dumnezeu, dacă există să-mi ierte, oricum păcatele... După care...

După care, bineînțeles, i se închid ochii, are pleoape de plumb, scapă din mîini hîrtia și stiloul și cade, adormit, pe o parte : sau poate că a murit ?

A murit ? Cum să moară... Ce zice scenariul ? Lăsați...

Mulțumim. Gata, fraților, pentru azi repetiția. Ne revedem după Revelion : „Un Crăciun fericit !"

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ILIE NEACȘU : „Corneliu Vadim Tudor a fost și este un mare patriot și un mare creator"; RADU THEODORU : „Vadim a luat toate obiectele lui Ceaușescu fără să aibă calitățile lui". **(Dialog în Europa)** ● „Viol la casa de nebuni". **(Infractorul)** ● MIREL CUREA : „Gheorghe Funar a instaurat la Cluj domnia bunului plac". **(Evenimentul zilei)** ● DAN IOAN MIRESCU : „Ce mai. e vremea closetarilor". **(Politica)** ● IOAN BUDUCA : „Gheorghe Funar nu este adversarul Americii. El este adversarul României" : „Povestea cu plăcuța pusă pe statuia lui Matei Corvin este o tipică provocare securistă"; „Oamenii ca Vadim Tudor și Gheorghe Funar asta sînt : bolnavi care nu-și pot găsi leacul". **(Cuvîntul)** ● EL ZORAB : „Hotărît lucru, Gheorghe Funar a început să aparțină istoriei. Cărei anume ramuri, ne vor explica după împăiere biologii"... **(Academia Cațavencu)** ● ION NEDELCU (București) : „Domnii Gheorghe Funar și Ioan Gavra de unde au aflat de Nicolae Iorga ?" („Firul scurt", **Evenimentul zilei)** ● „Naționalismul de paradă este susținut pe axa București-Cluj de **C.V. Tudor și Gh. Funar.** Un cuplu mai izbutit nici că se putea forma. Sub masca apărării intereselor naționale, cei doi regizează afaceri de milioane. Din agoniseala lor trudnică le propunem să-și facă statui. Vadim să fie instalat pe soclul lui Matei Corvin, la Cluj, iar Gh. Funar, la București, în locul lui Lenin". **(Expres magazin)** ● VALERIA DORNEANU : „Funar nu este nici măcar demagog precum Vadim și Păunescu : el este pur și simplu iresponsabil". **(Zig Zag)** ● „Cu toate că Ceaușescu a murit, noi continuam marea revoluție de tip dictatorial". **(Bordel)** ● ION CRISTOU : „Bunii români din parlament nu-și pot plimba personalitatea cu Dacia autohtonă ! Ei au nevoie de mașini care costă 12 milioane de lei bucata. E drept, cînd se referă la produsele noastre naționale, stînga nu mai pregetă cu elogiile. Cînd e vorba să le folosească, ea le preferă pe cele ale industriei străine". **(Evenimentul zilei)** ● RALUCA STROE BRUMARIU : „Deocamdată, trebuie să recunoaștem că nici în Convenție lucrurile nu par a merge strălucit. Neînțelegerile din cadrul acestei coaliții explică reacțiile atît de slabe, uneori chiar incoerente ale opoziției la abuzurile grosolane și la gravele anomalii semnalate în ședințele Parlamentului". **(România liberă)** ● ILIE ȘERBĂNESCU : „...vrea opoziția într-adevăr să ajungă la guvernare sau, dimpotrivă, consideră că-i este mai comod să rămînă mereu în opoziție ?". **(Expres)** ● ALEX. ȘTEFĂNESCU : „Ce anume a anesteziat ,oare, spiritul critic al opoziției ? De ce nu este fermă ? Nu știu. Și nici nu doresc să aflu. Dar rezultatul este lamentabil". **(Zig Zag)** ● SILVANA PĂTRAȘCANU : „În România nu a fost aniversată semnarea Declarației Universale a Drepturilor Omului pentru că **Dl. Nicolae Văcăroiu nu și-a dat acordul.** Nicolae Văcăroiu nu vrea să moară ca Vasile Roaită, trăgînd de sirenă". **(Evenimentul zilei)** ● IULIAN COMĂNESCU : „Raveica pentru noi e Marconi doi ! C.N.A. i-a umplut pe Adrian Sîrbu și Iosif Constantin Drăgan la frecvențe". **(ORA)** ● LUCIAN GHEORGHIU, CRISTIAN RĂUȚU : „Vasalități pe unde radio". **(Cotidianul)** ● ROMEO DIACONESCU : „**La CNA** Scandalul licențelor continuă". **(Evenimentul zilei)** ● DIANA N. CĂLIN : „O tărie pentru curajul hoților". **(Infractorul)** ● BARBE BLEUE : „Cei de la Consiliul Național al Audiovizualului (...) nu pun semnul egalității între o producție sexy și una pornografică — și bine fac. Decît Miss Elie sau Rodica Becleanu, parcă am prefera-o pe Emmanuelle". **(VIP)** ● MIRELA CUREA : „O anchetă care va zgudui societatea românească. Înalți funcționari au păgubit statul român de peste 40 miliarde lei". **(Evenimentul zilei)** ● TIA ȘERBĂNESCU : „...demisia. Dar cine mai reacționează astăzi normal în România ?". **(România liberă)** ● XANTIPA : „Vorbeam mai zilele trecute despre necesitatea alfabetizării unora dintre parlamentarii noștri. Se pare că acest tip de cursuri ar trebui să fie extinse întrucît iată ce putem afla dintr-un interviu radiodifuzat al noului nostru ministru al justiției : «Noi avem reglementarea **interbelică care** funcționa în acest sistem». Că care era reglementarea juridică interbelică, ministrul justiției este dator să știe". **(AZI)** ● **ion k. ion** : „În comparație cu întîlnirile internaționale, meciurile din campionatul nostru intern arată ca un cerșetor jerpelit pe ligă tot mai înfloritorul moșier de Butimanu, Corneliu Vadim Tudor". **(VIP)** ● ALCIBIADE : „Am vrea să se remarce un lucru : revista noastră a fost singura publicație din țară care de **Ziua națională** a apărut în Trei Culori". **(România Mare)** ● HORIA GÂRBEA : „Aflăm în ultima clipă că la subsolul Casei Vernescu, sediul Uniunii Scriitorilor, se va deschide o sifonerie patronată de revista LUCEAFĂRUL și, deci, de dinamicul el director, **Laurențiu Ulici**" : „În ceea ce ne privește, dorim să contribuim (...) la prosperitatea celei mai îndrăgite reviste literare, ne vom umple zilnic sifoanele numai de acolo. Am aflat, de altfel, că mulți scriitori au intenții similare. Chiar și poetul **Ioan Es. Pop** va bea numai sifon, oricît de incredibil ar părea. **Petre Stoica**, marele liric, va sfinți inaugurarea"... **(Oglinda zilei)**.

14 decembrie 1992

Petre Stoica

ZIUA DE MÎINE

XIV. Tao

Problema elitelor nu a fost deschisă de filozofi şi nici de politologi sau politicieni. Ea există ca atare, prezentă în poemele homerice, în cărţile „Judecătorilor" şi „Regilor", în „Istoriile" lui Herodot. Darwinismul social clasic este centrat de conceptul eliminării grupurilor umane mai slabe, ca aptitudine combativă de un fel sau altul, de către grupurile mai competente şi mai active. S-a întîmplat şi aşa în istorie dar lupta dintre oameni a fost mai ales o luptă ierarhizată. Ea nu a încetat — s-a căutat a i se da, sau permite, forme compatibile cu nevoia umană de cooperativitate. Ulysses sau Agamemnon conduc pentru că sînt prea puternici şi nobili spre a se lăsa conduşi ; ei comunică între ei sau cu zeii, iar poporul şi războinicii îi urmează.

Ierarhizarea naturală se transformă relativ repede într-o ierarhie cu adevărat ontologică. Leviţii capătă o funcţie specială în sînul poporului biblic. Clasa sacerdoţilor nu se confundă cu vulgul şi nici chiar cu nobilii atît la Memfis, Teba sau Babilon, şi nici chiar la Roma, unde pînă la urmă, împăratul este ce este pentru că, de fapt, fiinţează ca zeu. Structura de clasă a populaţiei hinduse, structură născută în Antichitate, a rămas oarecum impenetrabilă şi nemodificată pînă astăzi. Tradiţia înlocuieşte efectul imediat al competiţiei. Ierarhiile nu ar fi fost, totuşi, nimic dacă nu ar fi reflectat drumul omului către spirit. Pentru Pythagoras şi urmaşii săi linia de fractură trece între adepţii săi şi restul oamenilor. Desigur, el, însuşi a învăţat de la marii preoţi egipteni, ai lui Ra şi Osiris. A acceptat ca elev — sau poate chiar inspirator — pe Zalmoxis de la care a aflat, se crede, cîte ceva despre nemurire, dar pînă la urmă exerciţiul, pregătirea ucenicia şi iniţierea — ca matematic sau acusmatic — stabilesc dacă omul este cu adevărat om sau doar un fel de preom. Pentru Platon fiinţele omeneşti se împart în filozofi şi nefilozofi. Asemănarea celor două categorii merge pînă foarte aproape de indiscriminare şi totuşi ei aparţin, de fapt, unor niveluri ontologice distincte (vezi „Teetet") Cărţile lui Aristotel sînt unele esoterice şi altele exoterice pentru că, evident, oamenii nu sînt toţi la fel. Lao Tze, la celălalt capăt al lumii, în minunata şi celebra sa „Tao To King" distinge dincolo de orice echivoc si tăgadă sfîntul (taoist) de omul simplu : „pe cel care se îndreaptă către Tao, Tao îl va primi ; pe cel care se îndreaptă înspre viaţă, viaţa îl va primi ; cel care merge înspre moarte, va fi primit de moarte".

De fapt, „Tao To King" nu este altceva decît un portret al sfîntului, profilul şi acţiunile sale într-o lume în care totul contează pentru că totul este penetrat de Tao, acest principiu cognoscibil dar ininteligibil şi deci indescriptibil, inexprimabil. Relaţia numerică pitagoreică, ideea platoniceană, sau spiritul raţional aristotelic nu sînt nici acestea mai perceptibile, privite dinspre imanenţă şi totuşi între credinţele marilor filozofi greci şi gîndirea inegalabilului Lao Tze o deosebire se iveşte — peste multe aspecte uimitor izomorfe — în privinţa relaţiei dintre elită şi popor. În chip direct sau indirect, or ce om este chemat în rîndul celor aleşi, în lumea civilizaţiei greceşti. Ceea ce are de făcut fiinţa umană este să dovedească talentul intelectual şi disponibilitatea emoţională necesare filozofiei, să se decidă pentru austeritatea, sacrificiul şi disciplina, fără de care pregătirea şi iniţierea nu sînt posibile. Grupul filozofilor, eventual, nu transmitea poporului un semnal stimulator, dar nici unul inhibitor, de represie a spiritualităţii şi intelectului. Lao Tze spune însă clar : „poporului să i se satisfacă pîntecele să i se întărească oasele şi să i se adoarmă spiritul". Apoi : „instrumentele statului nu vor trebui arătate poporului". S-ar putea spune că este aici o istorie veche de peste două mii de ani, perimată, lipsită de sens. Nu este aşa, căci numai cu cîteva decenii în urmă filozofia politică a taoismului a fost utilizată de simpatizanţii totalitarismelor — indeosebi în Franţa — în sprijinul dispreţului lor pentru popoare. Taoismul este însă unul dintre elementele componente esenţiale ale buddhismului Zen, religie atît a Japoniei totalitariste cît şi a Japoniei democrate. Elevaţia spirituală a taoismului este unică şi, neîndoielnic, este greu de crezut că umanitatea va fi curînd atît de civilizată şi evoluată încît să încorporeze cu uşurinţă, la nivelul său mediu, măcar o parte din subtilităţile acestei credinţe, religioasă şi filozofică totodată. Elita este deci strict necesară pentru ca omul să realizeze maximumul potenţialului său, pentru a transforma vîrfurile de săgeată ale spiritului în vîrfuri de săgeată ale culturii umane şi civilizaţiei. Pe de altă parte, omul ca om nu poate fi discriminat în raport cu elita fără ca aceasta să nu se sterilizeze prin lipsa influxului de valori proaspete şi fără ca generala condiţie umană să nu fie jignită şi degradată. Soluţia ateniană, a poporului liber să pătrundă în elită, ar părea să reprezinte calea cea bună dar, nu trebuie uitat că Atena democratică — aceea în care ocupanţii magistraturilor se trăgeau la sorţi din rîndul tuturor cetăţenilor — practica o netă discriminare între greci şi barbari. Locuitorii altor cetăţi greceşti se puteau aşeza în deplină libertate la Atena dar cetăţenia acestui stat nu se dobîndea niciodată de către cel care nu aparţinea familiilor locale. Situaţia, în alte centre ale Greciei, era, din acest punct de vedere, cu mult mai puţin favorabilă străinului.

Democraţia poate fi foarte bine domeniul elitismului, aparent sau inaparent. Principiul democratic nu este încălcat de o dominantă de concepţie elitistă; dacă aceasta este atent automoderată, înnobilată de filantropie şi deschidere de spirit. Şi totuşi, altă posibilitate nu există pentru democraţie ? Există alternativa pozitivă, sursa democraţiei totale, reale, productive, alternativă la elitismul tot democratic, eventual poate bine intenţionat dar oricum, nedemn. Alternativa aceasta poartă numele bine cunoscut de iluminism. Varianta proastă este populismul care nu rareori ajunge la trivialitate şi chiar josnicie.

Iluminismul a însemnat şi va însemna mereu că spiritul liber şi superior există realmente viu şi concret în societatea umană, că scapă tuturor încercărilor de încătuşare, ce iau forma superstiţiilor şi dogmelor, dar şi că purtătorii acestui spirit se află într-o continuă comunicare, eficientă, reală cu toţi semenii lor. Iluminismul este existenţă socială concretă iluminată de valorile eterne ale spiritului. Transferul acceptării valorilor în cunoaşterea principiilor axiologice este un drum lung şi — probabil — niciodată deschis tuturor. Cu toate acestea, în istorie s-a putut ajunge uneori la situaţia ca toţi membrii unor societăţi să trăiască în interiorul aceluiaşi sistem de valori, chiar atunci cînd conceptul corespunzător fiecărei valori avea, pentru oameni aflaţi pe diferite trepte de spiritualizare sfere de lărgimi inegale. Acestea au fost epocile de iluminism. Uneori s-au suprapus iluminism şi absolutism dar aceasta a fost doar o condiţie tranzitorie.

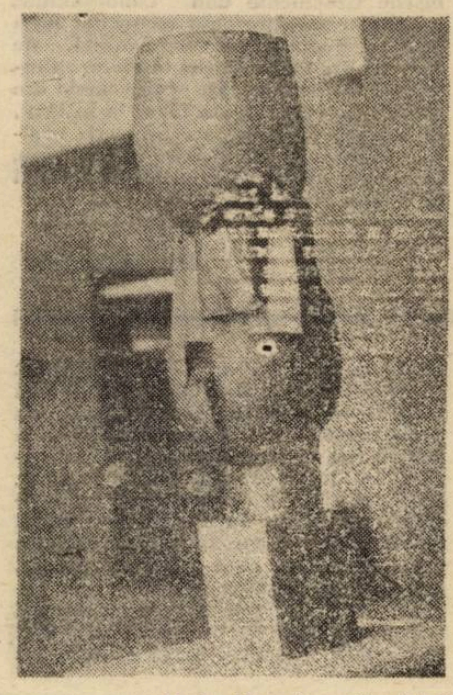

Tache Cornelia : Clepsidră

Axiologia unei perioade îţi spune ce este acea perioadă : dominaţie, democraţie elitistă, sau democraţie iluministă. Oriunde oamenii spiritului trăiesc după un sistem de valori şi ceilalţi oameni după un altul democraţie este, cel puţin în sens metafizic, incompletă. Cînd ne aflăm în prezenţa unui elitism democrat sau nedemocrat, oligarhic ? Atunci cînd poporului „i se satisface pîntecele, i se întăresc oasele şi i se adoarme spiritul". Democraţiile acestui sfîrşit de mileniu sînt perfecte şi nu doar în chip formal. În multe dintre ele — nu în toate — pîntecele oamenilor sînt satisfăcute şi oasele lor sînt tari. De ce nu vedem însă că fiecare cultură modernă nu este decît o subcultură la nivel general, chiar dacă poate fi o supracultură în multe dintre parcelele sale ? Rockul şi noua etică a contestării criteriilor constante, generalizarea şi liberalizarea exprimării sociale a oricărei individualităţi, unificarea informaţională prin televiziune, toate acestea conţin sîmburii unor posibilităţi enorme pentru om, dar pînă una alta nu sînt iluminism, ci populism. Umanitatea însă evoluează, omul creează — dacă însă naţiunile sînt abandonate lipsei de criterii, înseamnă că lor li se adoarme spiritul şi atît. Civilizaţia şi politica — instrumentele istoriei sau ale statului — sînt produse în laboratoarele unor elite, oricît de democratice ar fi statele, şi nu sînt real percepute de naţiunile dedicate rockului, love story-urilor tv şi, în general, materialităţii lumii. Problema aceasta nu este una idealistă, este problema opţiunii ultime între democraţie şi nedemocraţie, oricît de democratice ar fi aparenţele ultimei.

În relaţia dintre Estul post-revoluţionar şi Vestul tradiţional-democratic ceva nu merge în chip vizibil. Ce anume nu merge ? Estul nu are cum trece de la dictatură la democraţie decît printr-un iluminism, pe cînd Vestul nu are ce altceva oferi decît un elitism suprarafinat şi, ca atare, suprainobservabil, în fond foarte democratic. Nu este nimic, totul se va aranja cu bine pentru ambele părţi ale lumii, căci omul caută, conştient şi inconştient, cu infinită perseverenţă, ceva care pare mereu pierdut, fără să fie astfel vreodată — propria demnitate.

Caius Dragomir

---

minimax

Merry Christmas!

Azi în Timişoara,
Mîine-n toată ţara !

(Folclor desuet)

Într-o anumită parte a lumii vin acum zile fericite cînd toţi, cu mic, cu mare, îşi pot permite să lase deoparte încrîncenările inerente vieţii pentru a se bucura împreună sărbătorind Crăciunul. Aşa cum ar trebui, ba chiar o să se întîmple de asemenea şi în România întrucît, nu-i aşa ?, aparţinem şi noi românii lumii creştinizate. Vom fi deci şi noi fericiţi, ne vom face daruri cumpărate acum nu doar de la stat ci şi de la privatizaţi, vom cînta colinde adunaţi în jurul brazilor împodobiţi, îmbrăţişîndu-ne toţi cu toţi într-o sfîntă... reconciliere. De-ţi vine să urli de cîtă bună omenie sîntem în stare ! Fiindcă de trei ani încoace există în chiar timpul Crăciunului şi un **Crăciun românesc** a cărui semnificaţie nu este cîtuşi de puţin aducătoare de împăcare şi bucurie ci dimpotrivă. Crăciunul românesc este simbolul desconsiderării criminale a vieţii celor mulţi şi amăriţi. Merry Christmas ! În urma unui calcul politic cinic, o culme a cinismului istoriei contemporane, au fost ucişi nişte oameni, jertfa lor fiind postamentul pe care se încearcă formarea unei ordini sociale. Cei care deţin astăzi puterea în România sînt autorii sau complicii autorilor acestei „sărbători", iar restul, poporul, trebuie să accepte regula jocului. Şi chiar o acceptă, numai să se bage ceva mîncare şi să ne dea căldură. Totul făcut cu tam-tam, cu monumente, cu depuneri de coroane şi paradă militară, cu cădelniţări, cu diplome de patriotism revoluţionar. O mitologie rizibil-grotescă impusă pentru ocultarea unei monstruozităţi, urmată de altele, de alte diversiuni şi accese de violenţă pînă cînd cei naivi n-au mai fost suficient de mulţi încît să incomodeze „noua" putere. Pentru liniştea noastră au fost scoşi din joc, fie că au plecat de bună voie, fie că sînt marginalizaţi, oricum, nu mai incomodează pe nimeni, tot felul de dizidenţi ori revoluţionari care cereau, înainte de orice altceva, adevăr şi dreptate. Odată cu cel de-al patrulea **Crăciun românesc** se va putea constata că victoria to'arăşilor este totală. Merry Christmas !

Întîmplător, am aflat din cotidianul „Timişoara" că în oraşul de pe Bega s-a constituit un **Comitet de Organizare a Comemorării Eroilor şi Aniversării a trei ani de la Revoluţia din Decembrie 1989.** Au fost invitaţi să participe la comemorare preşedintele I. Iliescu şi regele Mihai I ! În ce-l priveşte pe primul, unul dintre membrii Comitetului a declarat că : „Vrem să-i dăm ocazia dlui Iliescu să privească în ochi populaţia acestui oraş". Sfîntă naivitate ! (Pe pariu că nu se duce !) Şi încă un amănunt : familiile îndoliate se opun participării armatei la comemorarea din Timişoara. Pretenţie de bună seamă imposibil de satisfăcut şi încă din două motive. În primul rînd fiindcă victoria în Revoluţia Română a fost asigurată de armată în colaborare cu trupele M.I. şi ale Securităţii, chiar dacă s-au mai şi împuşcat între ele trupele astea. Iar în al doilea rînd este imposibil să nu participe şi armata alături de trupele de poliţişti şi jandarmi, că doar n-or să fie lăsaţi aşa, fără apărare, mii de participanţi ! Totul urmînd să fie transmis de Televiziune în direct începînd de la ora 15, doar dacă nu cumva între timp se va fi modificat programul datorită vreunui meci important de fotbal. Variantă cu siguranţă apreciată pozitiv de marea majoritate a telespectatorilor. Poporul îşi va putea vedea în tihnă de pregătirile pentru Crăciun, mai cu seamă că, datorită grevei tipografilor, la ţanc picată, nici presa n-o să ne mai tulbure liniştea sărbătorilor. Merry Christmas !

Aşadar, cumva vor trece şi „zilele Timişoarei", confirmîndu-se încă o dată faptul că preţul aşezării societăţii româneşti într-un fel de normalitate, dacă normale pot fi numite cele ce se tot întîmplă, este renunţarea la pretenţia adevărului. Ceea ce nu înseamnă că a încetat şi lupta politică, în pofida apelurilor la reconciliere naţională ale preşedintelui I. Iliescu pentru care este evident că în opoziţie se află doar duşmanii poporului. Nu, lupta politică e în toi, atîta doar că a fost depăşită faza romantică, trecîndu-se, cum s-ar spune, de la amatorism, la profesionism. „Cine-a tras în noi pe 16—22 ?", dar şi după aceea, mai ales după aceea — sînt acum întrebări absurde. Cu totul altele sînt preocupările oamenilor politici care, tocmai pentru a putea accede la acest statut, pentru a putea fi acceptaţi în jocul politic, trebuie să renunţe neapărat la pretenţia adevărului. Firesc, cumva firesc, confirmarea acestei caracteristici definitorie pentru viaţa politică românească, poate fi observată mai cu seamă în prestaţia partidelor şi a liderilor din opoziţie. Trecerea de la idealismul romantic păgubos la pragmatismul politic aducător de foloase cît se poate de concrete, este evidentă pe toată extensia spectrului politic. Iar cei care nu pot să uite n-au decît să-şi scrie amintirile fiindcă tot nu le citeşte nimeni şi chiar dacă vor fi citite, atîta pagubă ! Din „raţiuni de Stat" Revoluţia Română trebuie să rămînă sublimă şi înconjurată de un halou de mister. Asta oficial, deoarece încet încet toată lumea a aflat despre ce a fost vorba. Iar acum, sînt atîtea altele de făcut încît, nu-i aşa ?, ar fi şi caraghios ca autorităţile să-şi piardă vremea cu „dezgropatul morţilor". Morţii cu morţii, viii cu viii. Aşa cum a indicat de la „bun" început dl. I. Iliescu, Decembrie '89 rămîne pe seama istoricilor din mileniul următor. Tocmai de aceea afirmam ceva mai sus că victoria to'arăşilor este totală.

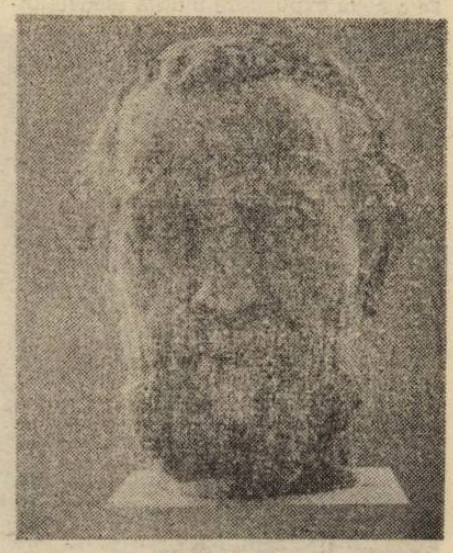

Iosif Constantin : Portret

Rămînîndu-ne, ce altceva, decît să ne bucurăm împreună, într-o sfîntă unitate naţională, de sărbătoarea creştinească a Crăciunului. Merry Christmas ! Prefăcîndu-ne că nu ştim că printre noi există şi vreo cîţiva care „sărbătoresc" **Crăciunul românesc.** Democraţie fiind în România, minoritatea trebuie să se supună majorităţii şi cu toţii să ne supunem Puterii !

13 decembrie 1992

Şerban Lanescu

Slavici în arhive germane

Aflat la conducerea Institutului „Ioan Oteteleşanu" din anul 1894, Slavici locuia la Măgurele, unde se afla această proprietate a Academiei Române. Institutul era un fel de şcoală pentru profesoare de lucru manual şi scriitorul ducea o viaţă aproape idilică, împreună cu soţia sa Eleonora. Chivernisea şcoala şi gospodăria aferentă cu mare grijă, deoarece aflase în această îndeletnicire un răspuns convenabil înclinaţiilor sale moralizatoare. Fire de educator, scriitorul nu agrea gratuităţile şi de aceea punea pasiune în conducerea şcolii. Printre eleve s-a aflat şi Eleonora Vasilescu, fata unui preot muntean. În 1904, ea pleacă din institutul unde fusese oprită după absolvire şi obţine un post de profesoară în satul Tăuteşti, din judeţul Iaşi. De aici, probabil, îi scrie fostului profesor şi director. Slavici îi răspunde îndată, fiind vorba de o elevă preferată. La fel şi soţia sa, Eleonora, care îi va trimite Eleonorei Vasilescu scrisori pline de afecţiune. Peste puţin timp, Eleonora Vasilescu se căsătoreşte cu profesorul ieşean Constantin Sporea, se mută în Iaşi, dă naştere cîtorva copii şi moare, tînără, în 1913, de septicemie. Păstrîndu-i amintirea, soţul a păstrat şi scrisorile lui Slavici, pe care îl cunoscuse el însuşi, în 1904. Scrisorile vor ajunge în posesia unuia din fiii lui Constantin şi Eleonora Sporea, pe numele lui — Constantin Sporea. Acesta s-a stabilit în Germania încă dinaintea ultimului război şi a murit acolo, în 1991. Arhiva sa a ajuns la Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, din Tübingen. Prezenţa scrisorilor mi-a fost semnalată, cu bunăvoinţă, de domnul dr. Horst Fassel, director ştiinţific al institutului. Cu ocazia uneia din vizitele pe care le-am făcut la institut, în toamna lui 1992, am transcris paginile lui Slavici. Semnalăm şi existenţa, în aceeaşi arhivă, a unui lot de scrisori de la Eleonora Slavici.

Dan Mănucă

I

Academia Română
Institutul Ioan Oteteleşanu
Buşteni, 15 iulie st. v. 1904

Eleonora dragă,

ieri am primit certificatul pe care l-ai dorit şi azi ţi-l trimit, nu fără de părere de rău. Am ţinut, doamna directoară şi eu, mult la tine şi ţinem şi acum, căci eşti fată harnică şi cuminte şi ne-ai înţeles, ai putut dar să ne fii de mare ajutor. Ne-am bucurat cu toate acestea cînd am aflat că eşti hotărîtă să pleci din Institut, căci, la urma urmelor, nu pentru Institut, nici pentru noi, ci pentru lume te-ai pregătit şi în lume ai să-ţi găseşti norocul. Dacă vei rămîne cum te ştim noi, orişiunde vei fi, îţi va merge bine, vei fi iubită şi ne vei face bucurie. De aceea am fost mîhnit cînd ai zis că ai luat hotărîrea de a pleca fiindcă ţi s-a făcut în Institut viaţa nesuferită. Lucrul acesta nu poate să fie adevărat şi nici nu trebuie să-l zici. Iubirea tuturora

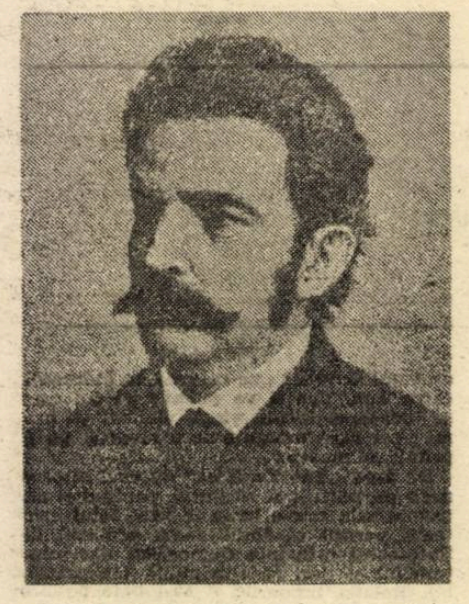

şi a noastră îndeosebi o vei fi preţuind mai mult decît supărările uşuratice ale unei singure persoane. Te îmbrăţişăm cu toţii,

IOAN SLAVICI
(Institut für donauschwäbische Geschichte und Landenkunde, Tübingen, Fondul Constantin Sporea)

2

Academia Română
Institutul Ioan Oteteleşanu
Măgurele, 19 septembrie 1904

Fată dragă,

cu cît mai deş şi mai mult ne scrii, cu atît mai cu minte te socotim şi mai multă bucurie ne faci. Ţinem să ştim în toate amănuntele ce fel e şcoala voastră [1], cîte eleve aveţi, ce faceţi acolo şi cum mergeţi, căci nu lucraţi numai pentru voi, ci şi pentru fetele care sunt aici. Dacă veţi lucra cu toată inima şi veţi face treabă bună, veţi ridica reputaţiunea Institutului şi veţi deschide drum şi pentru altele. De aceea m-am bucurat prea mult cînd am aflat că nu eşti singură. Leontina [2] e fată deşteaptă şi harnică şi poate să facă multe bune, dacă voieşte. Iubiţi-vă între voi şi puneţi-vă la lucru. Închipuiţi-vă că sunteţi exmise la o filială a Institutului şi gîndiţi-vă mereu la bucuria pe care o simţim noi cînd primim veste bună de la voi.

Ştii prea bine cu cîte greutăţi ne-am luptat şi ne luptăm noi. Adă-ţi aminte de ele cînd întîmpini greutăţi şi fii răbdătoare şi voioasă, cum te ştiu eu din zilele cele bune. Iar cînd vrei să ai vreun sfat, vreo încurajare, scrie-ne. Alt ajutor nu pot să-ţi dau, căci sunt om nebăgat în seamă, care puţine poate.

Viţea am să-ţi dau şi n-ai decît să trimiţi după ea. Aş ţine însă să-ţi dau o viţea care fată în curînd, una dintre cele trei care au împlinit astă vară doi ani şi vor făta pe la începutul anului viitor, ca să aveţi şi viţel din prăsila noastră. Lucrul acesta n-aş puté însă să-l fac fără de a fi vorbit mai înainte cu dl. Kalinderu [3], ceea ce va fi vineri. Poţi dar să spui că-ţi dau viţeaua şi să iei dispoziţiuni pentru transportarea ei. În cel mai rău caz, îţi dau una din cele de astă iarnă, care s-au făcut foarte frumoase.

Noi suntem sănătoşi. Titu [4] a plecat joi, iară ieri seară a plecat şi Marcel [5] din Iaşi, Fulvia [6] a trecut în clasa a doua, dar va rămîne tot aici şi va trece şi anul acesta examenul tot ca fiind pregătită în particular.

Lecţiunile le-am început astăzi, deşi primirea nouei serii nu s-a făcut încă. Vă îmbrăţişăm cu toată dragostea.

IOAN SLAVICI

(Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, Tübingen, Fondul Constantin Sporea)

NOTE

[1] Şcoala din Tăuteşti, judeţul Iaşi, unde fusese angajată Eleonora Vasilescu
[2] Probabil o colegă a Eleonorei Vasilescu
[3] Ioan Kalinderu (1840—1913), membru al Academiei Române, căreia i-a dăruit averea lăsată lui drept moştenire de Ioan Oteteleşanu. Din aceste fonduri a fost construit, în 1894, institutul unde a fost numit director Slavici. I. Kalinderu supraveghea activitatea din partea Academiei.
[4] Titu Liviu Slavici (1896—1966), fiu al scriitorului.
[5] Ion Marcel Slavici (1899—?), fiu al scriitorului.
[6] Fulvia Slavici (1891—?), fiică a scriitorului.

povestea vorbei

Urări

Urările formulate de sărbători sînt, inevitabil, convenţionalizate. Formulele de urare, aproape la fel de fixe ca mai simplele formule de salut, valorează prin funcţie mult mai mult decît prin conţinut. Inovaţia extremă le-ar face de nerecunoscut — deci nefuncţionale. Stereotipia nu e totuşi acceptată cu dragă inimă — pentru că depersonalizează. O dovadă în acest sens o oferă cartea poştală cu urări tipărite cu formule tipizate — cărora, de cele mai multe ori, nu le urmează nici, direct, semnătura — dar nici un text cu adevărat informativ. De obicei, refuzînd impersonalitatea textului tipărit, expeditorul adaugă cîteva rînduri — tot atît de impersonale, de convenţionale. Purtătoare de semnificaţie sînt în acest caz codurile extralingvistice : gestul expedierii, scrisul de mînă, proporţia în care pagina e acoperită de scris. Adaosul, tautologic în fond, devine semnificativ prin formă.

Urarea-tip, fixată prin uz, reprodusă de tipar, valabilă în situaţiile cele mai diverse suferă un proces de obiectualizare. De foarte multe ori ea este introdusă printr-un metatext de tipul „primiţi de la noi urarea :", „tradiţionala urare de...." — şi, mai ales, cu o formă de masculin-neutru : „un sincer...", „un călduros...", „tradiţionalul **La mulţi ani !**", urarea emblemă e diferenţiată grafic, destul de naiv, prin ghilimele, majuscule, poziţie excentrică în text. Ticul ghilimelelor se manifestă derutant, obiectualizînd şi punînd în relief diverse segmente consacrate : „an nou", „Sfinte Sărbători", „fericire" ; cum utilizatorii lor sînt şi cei care marchează în abuz ironia, tot prin ghilimele, apare riscul unei grave ambiguităţi : nebăgată în seamă, se pare. Oricum, formularea explicită a actului de urare e trăsătura aproape generală a scrisorilor sărbătoreşti. Urările directe — „Să fiţi sănătoşi" — „Să aveţi..." — „Să vă aducă Anul Nou... — „Să vă dea Dumnezeu..." — îmi par, în ultimul timp, mai puţin frecvente decît cele introduse printr-un verb de declaraţie : **urez, adresez, trimit, transmit... A dori** intră în aceeaşi serie, producînd chiar construcţii hibride : „vă **dorim** calde **urări**" **vă doresc** cele mai bune **gînduri...**"

Probabil că nevoia de a transforma o formulă scurtă într-un text lung — cantitatea fiind unul din semnele exterioare care diferenţiază urările — atrage o nouă explicitare inutilă (deductibilă din context şi din sensul urării) : a circumstanţei — „cu ocazia...", „cu prilejul..." ; introducerea prin „de", mai firească („de Crăciun..."), — e mai rară. Textul urării ajunge să semene, tot mai mult, cu cel al corespondenţei oficiale, administrative urmînd modelul : „În urma...", „În legătură cu...", „vă comunicăm", „vă transmitem", „vă rugăm..." Existenţa unei relaţii destul de strînse între urarea uzuală şi corespondenţa oficială e confirmată de alte formule şi mai protocolare : „**vă rog să primiţi** cele mai sincere urări", „**primiţi, vă rog...**" ; „**permiteţi-mi să vă adresez** calde urări", „**vă rog să-mi permiteţi** să vă urez..." etc. Fireşti în relaţiile de maximă politeţe dintre inşi legaţi prin interese, afaceri, reprezentînd firme, instituţii ori între care există o distanţă socială apreciabilă, aceste formule se combină automat cu pluralul persoanei a II-a — şi devin destul de neobişnuite la singular : „te rog să primeşti". De fapt, riscul convenţionalizării absolute este combinat, în cazul de faţă, cu cel al confuziei de situaţii : limita dintre scrisoarea oficială şi cea particulară, amicală, familiară nu e totdeauna clară. Excesul de politeţe e adesea ambiguu, oscilînd între farmecul retro şi reflexul umilităţii birocratice.

Puţin potrivită cu o scrisoare amicală e şi cuprinderea în enunţ, prin forme de persoana a III-a, a expeditorului sau a destinatarului. Dacă „dorim scumpului nostru prieten" e doar o exprimare artificială, „îţi urează X", „primiţi din partea lui Y" amintesc, din nou, de limbajul oficial ; e drept, enunţul atribuit unei instanţe impersonale are şi un avantaj textual : de a integra perfect semnătura.

Variaţia obţinută în limitele unui inventar limitat e foarte relativă : ea constă, cel mai adesea, în acumulare — care însă sporeşte caracterul artificial, retoric al urării. Sînt alăturaţi termenii-cheie : **sănătate, fericire, bucurie (bucurii), noroc, împlinirea (realizarea) tuturor dorinţelor, prosperitate, viaţă lungă** ; urările în limbaj de lemn adăugau acestei serii **succesul în activitate, sporul la muncă** şi **îndeplinirea planului.** Dacă acestora li se aplică, în combinaţii diverse, intensificatorii **mult, nenumărat, deplin, din inimă (din toată inima)** — pentru lucrurile urate — şi **calde, (cele mai) sincere, alese** — pentru urări (adjective obligatoriu antepuse : **urări calde** e o variaţie exclusă) — tabloul e aproape complet.

Sintagma „sărbători de iarnă", utilizată pentru a masca semnificaţia religioasă a Crăciunului, persistă acum, cu un sens larg ; am întîlnit recent formularea „Sărbătorile de iarnă şi Crăciunul".

În orice caz, oricît de influenţate de stilul oficial ar fi textele pe care le-am discutat, — nici urmă, în ele, de verbul **a felicita.** Într-un teanc destul de gros de „felicitări", doar formula imprimată pe unele dintre ele — „Sincere felicitări" — îl amintea. Nimănui nu-i venise în minte ca în textul pe care îl redacta să-l **felicite** pe destinatar de Crăciun sau de Anul Nou. Lucrul e foarte firesc, de altfel : verbul **a felicita** presupune un **pentru :** cineva e felicitat pentru un merit, un noroc — sau pentru un moment care „îi aparţine" (aniversare, onomastică) ; marile sărbători vin să unifice şi să excludă felicitările. De aceea verbul individualizator lipseşte — chiar dacă urarea artificială „Sincere felicitări" continuă să apară (fără a trece în limbajul curent) pe ilustraţia unor cărţi poştale ; chiar dacă acestea au căpătat — prin proprie evoluţie semantică — numele de „felicitări" : adică obiecte, suporturi ale urărilor.

Rodica Zafiu

Doru Drăguşin : Sori

cronica literară

Rîsu' — plînsu'

Ion Băieşu, BALANŢA, ediţie definitivă
Editura NEMIRA, Bucureşti, 1992

Republicat într-o „ediţie definitivă", la „Editura Nemira", romanul **Balanţa**, apărut mai întîi la „Cartea Românească", în 1985, şi devenit nu de mult spectacol cinematografic, din iniţiativa regizorului Lucian Pintilie, reaminteşte de toate marile calităţi ale teatrului sau ale prozei lui Ion Băieşu. Umor debordant, împins uneori pînă la graniţa cu absurdul (după o reţetă aplicată cu mult succes şi de Teodor Mazilu), accentul pus pe scena teatrală, pe dialog şi pe schimbul de replici rapide, preferinţa pentru personajele „sucite" — un mod de a sugera nonconformismul, dezacordul, împotrivirea socială, ca la cei mai importanţi dintre prozatorii noştri lansaţi în cursul anilor '60 - Fănuş Neagu, D.R. Popescu, Nicolae Velea.

În **Balanţa**, judecaţi din această ultimă perspectivă, mai toţi eroii lui Ion Băieşu sînt nişte „trăsniţi". Doctorul Dumitru Bostan, strălucit chirurg urolog, stabilit într-un oraş de provincie, Nela (Ioana Pop), fata unui fost colonel de securitate, profesoară proaspăt repartizată în acelaşi oraş, Titi, pacientul lui Mitică Bostan şi profet al unei noi religii universaliste, ţiganul Duduveche, fost activist comunist, care a rupt-o cu partidul pentru a se căsători cu o prinţesă autentică, preotul şi primarul satului din care provine Titi.

„Sucite" sînt şi majoritatea întîmplărilor despre care vine vorba în **Balanţa**, atît cele prin care trec personajele de prim-plan ale cărţii, cît şi micile „poveşti" colportate continuu, cu o vocaţie a anecdoticului care pare să fie tipic **balcanică**, de către toţi cei care participă cît de cît la realitatea acestui roman. Într-un interviu din 1969 cu Monica Lovinescu, Mircea Eliade observa că „omul nu poate trăi dacă nu ascultă întîmplări". N-ar fi deloc exclus ca abundenta **anecdoticului** din **Balanţa** (sau din romanele lui Fănuş Neagu) să reprezinte o formă de rezistenţă a omului într-un context politic şi social în care s-a urmărit tocmai „uciderea" lui sistematică, printr-o „planificare de stat" a fantasmaticului, deci prin înstrăinare. Contrastul dintre nevoia de poveşti (cît mai violente, mai pitoreşti sau mai fanteziste) şi cenuşiul de zi cu zi al vieţii unei mari colectivităţi e poate una dintre temele esenţiale ale cărţii lui Ion Băieşu care, în comparaţie cu umorul din teatrul sau din schiţele cel mai spectaculos demersul, ţele sale mai vechi, şi-a radicalizat în Din acest punct de vedere, romanul **Balanţa** se încadrează în curentul tot mai cuprinzător al realismului crud, cu puternice accente politice din mai toată proza românească a anilor '70—'80.

Acesta a fost cu siguranţă şi motivul pentru care, la data primei sale apariţii, romanul **Balanţa** a fost parţial cenzurat. Astăzi avem prilejul să punem pe două coloane ediţia din 1985 a cărţii şi „ediţia definitivă" din 1992, pentru a realiza un început de catalog al tuturor interdicţiilor, dar şi al prostiei sau al complexelor de inferioritate din sistemul cenzurii comuniste româneşti. Iată, deci, care sînt cele mai importante pasaje eliminate în 1985 şi reintegrate, cu ajutorul lui Radu Băleşu (care semnează şi o substanţială postfaţă) în „ediţia definitivă" a „Editurii Nemira".

La pagina 51, din explicaţiile pe care un maior de miliţie le dă Nelei abia scăpată dintr-o tentativă de viol : „Ei [moldovenii sosiţi în localitate pentru a lucra în industrie] săvîrşesc optzeci şi cinci la sută din infracţiuni, restul aparţin elevilor de liceu sau de la şcolile profesionale, care au predilecţie să-şi violeze profesoarele şi să-i bată pe profesori." Şi ceva mai departe, în acelaşi context : „E o mare problemă cu ţiganii, după părerea mea naţia noastră e în pericol ca în cincizeci de ani să devină minoritară în propria sa ţară, dacă nu se iau măsuri. Am fost alaltăieri într-o descindere şi am găsit o familie de ţigani care avea unsprezece copii, nevasta fiind gravidă cu un al doisprezecelea. Locuiau douăzeci de persoane într-un apartament de două camere, în baie ţineau un purcel şi un ied, iar în bucătărie aveau o creşcătorie de rime şi viermi pentru pescari."

La pagina 89, din amintirile ţiganului Duduveche, fost activist de partid : [la alegerile din '46] „vă spun sincer că am tras cu pistolul în comisia electorală şi-am înlocuit urna, punînd voturile noastre în locu' alorlalte şi-asa mai departe." Şi tot Duduveche, despre arestările de chiaburi din „perioada cu Canalul" : „se zicea că sînt o frînă în calea colectivizării agriculturii, dar nu erau, săracii, că le era o frică de nici nu ieşeau din casă, darmite să facă propagandă."

La pagina 93, pasajul în care un polonez îi explică unui englez : „nu ştiai că românii sînt ţigani ?", pentru ca Duduveche să izbucnească imediat : „Hei sictir, jigodii şi lifte străine, noi, indiferent, ce-am fi, maghiari, evrei, ţigani sau alte minorităţi noi tot români sîntem !"

La pagina 101, despre unul dintre pacienţii doctorului Bostan, care s-a sinucis : „Fusese plutonier-major în trupele de intervenţie care au evacuat familiile de bănăţeni în Bărăgan în timpul antititoismului. Cine nu vroia să iasă din casă, se trăgea cu puşca-mitralieră prin fereastră."

La pagina 102, o lungă poveste „trăsnită" despre un alt fost pacient, pe care Mitică Bostan i-o rezumă Nelei : „Deci, prin '48, fostul coleg informează unde trebuie cum că respectivul (mi-am notat undeva cum îl chema, dar nu ştiu unde), în timpul congresului sindical din străinătate, ar fi luat legătura cu şeful delegaţiei titoiste şi cum Stalin ne obligase pe atunci să demascăm vehement titoismul, este considerat spion, arestat şi condamnat. Bineînţeles că după moartea lui Stalin şi împăcarea cu Tito este eliberat şi repus în drepturi, adică reprimit în partid. Tipul îi scrie lui Gheorghiu-Dej, pe care îl cunoştea din ilegalitate şi acesta îl primeşte, simţindu-se vinovat cumva de soarta lui. «Dragă cică i-ar fi zis Dej, scuză-mă, ştiam că eşti nevinovat, dar n-am avut încotro, trebuia să te

închid, tu eşti de-al nostru, ştii ce înseamnă politica şi conjuncturа.» «Ştiu, a zis pacientul meu, să nu crezi că sînt supărat pe tine, te înţeleg perfect, n-am venit ca să cer vreo despăgubire sau vreo decoraţie pentru suferinţele îndurate, vreau să te rog un singur lucru : să-mi dai o pensie, nu prea mare, şi să mă numeşti preşedintele federaţiei de fotbal. Nu vreau să mai fac politică, nu mă mai interesează, vreau să pun fotbalul pe picioare.» / — Şi l-a pus preşedintele federaţiei ? / — L-a pus. «Ei, l-am întrebat eu, şi-ai pus fotbalul nostru pe picioare ?» «Pe dracu, mi-a răspuns el. Odată, în timpul unui meci dintre Rapid şi CFR Timişoara, m-am enervat, am intrat pe teren, i-am dat două palme arbitrului, l-am scos de pe stadion şi-am continuat să arbitrez eu. După asta, bineînţeles că mi-am dat demisia.»"

La pagina 110 din replica unui adventist : „de cînd au apărut printre noi tot felul de securişti recrutaţi chiar din rîndul adventiştilor, am renunţat să mai merg acolo."

La pagina 118, din confesiunea pe care i-o face Nelei, paznicul Procuraturii locale : Elevii sînt chemaţi „ba să culeagă spice, ba să prăsească, ba să culeagă porumb, ba plante medicinale, ba dracu să-l ia. Cînd nu-i cheamă pe copii, îi cheamă pe profesori : la recensăminte, la adunări de deputaţi, la comisii electorale la instructaje, la cîntările României, la ce nu-ţi trece prin minte."

La pagina 132, din replica medicului Bostan, după ce a fost judecat şi condamnat în procedură de urgenţă, pentru că a lovit un procuror : „Dacă toate instituţiile ar lucra atît de rapid şi eficient ca justiţia, această ţară ar scăpa într-un timp spectaculos de scurt de cozile la alimente, de gropile de pe drumuri şi de datoriile externe."

La pagina 162, din scena în care primul-secretar al judeţului se răfuieşte cu un colonel de miliţie, după ce a aflat că doctorul Bostan a fost arestat : „P-ăsta, mă, îl băgaţi voi la puşcărie fi-v-ar mama voastră a dracului de vite încălţate ? Ieşiţi afară pînă nu vă dau cu ceva în cap, boilor !"

La pagina 178 şi 179, din discuţia care se înfiripă, la un chef, între doctorul Bostan şi primarul satului în care a fost înmormîntat Titi : „— Părerea mea în privinţa agriculturii [declară doctorul] este că colectivizarea a fost cam grăbită. / Primarul confirmă : / — Da, aşa e. A fost grăbită. Adică a fost aşa cum ne-am propus. / — Lăsaţi-mă să vorbesc. Vreau să spun că a fost prematură, nepregătită economic şi mai ales moral. [...] Mă rog, şi industrializarea a fost forţată, dar aici nu exista altă soluţie, trebuia dat oamenilor de lucru. [În agricultură] cei mai buni gospodari ai satului, aşa-zişii chiaburi, care, în loc să fie încurajaţi să producă, au fost trimişi să sape cu cazmaua la canal. Ce chiaburime am avut noi ? Ce exploata şi pe cine această aşa-zisă pătură duşmănoasă ? Cîte un argat recrutat din rîndul oligofrenilor şi înapoiaţilor mintali. Dar moşieri cîţi am avut în toată România ? Cîteva sute. Se poate vorbi de o clasă formată din două sute de indivizi ? [Vrem să fim o ţară turistică] dar îi obligăm pe ţărani să-şi construiască locuinţe cu etaj, altfel nu primesc autorizaţie, făcînd satul să semene cu o mahala orăşenească de prost gust ; [...]ciobanii au fost băgaţi, la ilicit [...], la piaţă nu mai găseşti o bucată de cas sau de urdă, se stă la coadă la făină şi la mălai. Unde ? Într-o ţară care a fost eminamente agricolă, care a avut trei sferturi de populaţie în zona rurală S-au dereglat nişte mecanisme în relaţia sat-oraş, domnule primar, eşti de acord cu mine ? A ajuns ţăranul să cumpere pîine de la oraş ! Eu, personal, cînd mă duc la ai mei, la ţară, le duc pîine, făină şi brînză. Păi de ce să le duc eu lor, în loc să-mi dea ei mie ? !"

Şi mai departe, la pagina 182, unde primarul se întreabă şi tot el răspunde : „Cîţi comunişti a omorît burghezia ? Cîţiva, doi sau trei." („doi sau trei" fiind fragmentul suprimat în 1985).

La pagina 193, unde într-o lungă convorbire pe care revizorul contabil Nedelcu o poartă cu Nela toate detaliile legate de „organizaţia clandestină" infiltrată în România (un fel de mişcare a transcendentalilor) au fost eliminate.

Şi, în fine, un ultim mic detaliu de la pagina 212. Ce cumpără Nela, în drum spre Spitalul Brîncovenesc ? În ediţia din 1985 : „nişte compoturi". În ediţia de astăzi : „nişte compoturi bulgăreşti."

Iată deci ce nu aveau voie să ştie cititorii de romane şi, în general, românii, la mijlocul anilor '80 : că migraţia de la sat la oraş a fost însoţită de fenomene antisociale grave (violuri, furturi, încăierări), că ţiganii reprezintă în România o problemă, că în 1946 alegerile au fost falsificate că „internaţionalismul" e un mit şi că şovinismul n-a dispărut, în ciuda lozincilor propagandistice, că în perioada Canalului au fost omoriţi zeci de mii de oameni nevinovaţi, că în Banat s-a procedat la deportări barbare de populaţii, însoţite de lichidări, că securitatea şi-a strecurat oamenii peste tot chiar şi în biserici sau în comunităţile adventiştilor, că recoltele sînt culese de pe cîmp cu ajutorul oamenilor de la oraş, că înalţii activişti de partid s-au comportat ca arendaşii fanarioţi din romanele sămănătoriste, că justiţia se află la discreţia partidului comunist, care dictează sentinţele sau le modifică de la o zi la alta, că represiunea declanşată împotriva burgheziei şi a moşierimii, după 1945, nu suferă comparaţie cu represiunea anti-comunistă de dinainte de 1944, că ţara a sărăcit şi că satele sînt desfiinţate. Şi ca o culme a mîndriei „naţionale", că românii nu consumă compoturi bulgăreşti.

Dacă n-ar fi fost adevărate, cu toată nevoia de poveste a oamenilor, toate aceste întîmplări şi detalii n-ar fi putut fi inventate nici de cea mai aprinsă imaginaţie de scriitor. Iar după ce le-a inventariat, Ion Băieşu a mai avut de făcut faţă unei dificultăţi : cum să scrie despre ele ? Rizînd sau plîngînd ? Tocmai între aceste două sentimente fundamentale pe care, din generaţia lui, Ion Băieşu s-a priceput să le estetizeze ca nimeni altul, se mişcă (se balansează) romanul **Balanţa**.

Florin Manolescu

caiet de caligrafie

Texte cu îngeri

Trebuie să înţelegeţi o dată pentru totdeauna că sînt o persoană foooaarte sensi-bi-lă ! Sensibilitatea mea e-aşa, ca o muscă. Tocmai oprită-n zbor pe-o oglinjoară de domnişoară. O muscă mare şi verde. Dar care poate fi oricînd strivită chiar şi numai de imaginea chipului de domnişoară privindu-se în oglinjoară. Ar fi bine să mă-nţelegeţi odată şi-odată ! Nici pe departe nu sînt un om întreg. Sînt cel mult un fel de proteză : un picior şi-o inimă de lemn, un plămîn şi-o frunte de cauciuc, o fesă-mpăiată cu cîlţi, care nu există decît atunci cînd se-ntrupează vreun poem în ele. Vreun înger.

De la mai multă lume am învăţat că, după întrupare, miracolul divin se manifestă direct prin oameni, în **întîmplările lor.** Miracole sîntem noi înşine (posibili oricînd de-a fi), străluminaţi, „orbiţi", cu sau fără voia noastră, de transfigurare, de diferite grade ale schimbării la faţă. Ca-n tramvai şi ca-n metrou la orele de vîrf, peste tot e-nghesuială de înger, de poem. „Dovada" pentru această evidenţă este că eu, unul, altfel nici n-aş exista. (Îmi e vitală transfuzia cu îngeri aşa cum duhurilor din Hades, ca să mai spună cîteva vorbe, le trebuia sînge.) Omul e o proteză perfecţionată a dumnezeirii. Aşa cum realitatea e cea mai bună proteză de rai. Atunci cînd ştii că doar realul „crud", „murdar" şi „meschin" e singura formă de „drog", atunci obţii iarba fiarelor. Atunci dai de bucurie şi întîlneşti chiar fericirea extazul.

Într-o dimineaţă Eugen Suciu, prietenul şi poetul, mi-a arătat o brichetă superbă pe care tocmai o achiziţionase şi mi-a spus : „Uite, bă, de-acum nu mai sînt singur !". Aşa şi eu cu poemul, cu îngerul, cu realităţile. Aşa mă salvez. O viaţă întreagă, pînă acum, n-am făcut altceva decît să exersez şi să experimentez singura hermeneutică, singura ştiinţă a înţelegerii (acumulată ca un zaţ strălucitor de sînge pe fundul inimii), care mă interesează : cea a între-vederii, cea a descoperirii Ziditorului în oglinzile-icoane ale zidirii. Pentru această întreprindere laborios-miraculoasă îţi ajung şi casa natală, şi strada natală, şi cartierul natal. Îmi ajunge cetatea, oraşul meu natal — imagine a burţii de mamă, imagine a Ierusalimului coborît, imagine completă a lumii : şi ne-ncepută şi istorică şi sfîrşită-în-lumină. Pentru a trăi complet n-am nevoie să părăsesc nici măcar o zi Bucureştiul.

Asemenea întîmplări, asemenea momente, asemenea locuri sînt pregătit întotdeauna să întîmpin. Momente, locuri şi întîmplări care să-mi dăruie — instantaneu — şi burta de mamă şi istoria şi Ierusalimul doritor, tînjitor să coboare. Asemenea înghesuieli, aglomerări de îngeri.

Îngeri : pot avea şi vorbele, şi poveştile şi mărturisirile. Îngerul : se poate aşeza pentru o clipă peste orice chip. Îngerii : se pot odihni oriunde şi pentru oricît de scurt timp. Poezia este mai ales ştiinţa de a-i provoca. Cu cît scrii mai multă şi mai bună poezie, cu atît trăieşti mai des : îngeri. Şi viceversa. Greu şi foarte greu e să descrii şi să povesteşti : îngeri. De cele mai multe ori dai greş. Îngeri : întîlniţi în copilărie, pot reveni peste ani şi ani. Adevăratele **întîmplări** se cheamă, se oglindesc unele în altele şi-şi răspund. Cred că, pînă la urmă, orice viaţă (orice om) are nevoie de-o anumită cantitate şi calitate de îngeri (care se-adună încetul cu încetul) pentru a se învăţa cu lumea de apoi şi (pînă la urmă) pentru a putea părăsi împăcată lumea asta, de aici. (Pentru că nici cea mai mică fărîmă de viaţă nu dispare ci, cel mult, prin foc, se transformă, se alchimizează.)

•

Un cimitir de porci în centrul oraşului. Adică la mine-n cameră, în casa mea. Adică păcatele mele ; şi eu încercînd să le curăţ, să le ard, să le putrezesc cît mai trăiesc încă. Încerc să înlătur (cu carne fragedă şi transparentă) toată buba, tot auto-transplantul cu porc, toată grăsimea cu care mi se-astupă venele şi mi se-nveleşte inima. (Ajută-mă, Doamne, miluieşte-mă !)

•

De-abia aştept s-ajung la 85 de ani ca să mă bucur că iar mi-au crescut unghiile şi poate mai apuc să mi le tai de-încă două-trei ori pînă mor, ca să mă gîndesc în continuu că aproape nimic nu-i mai frumos pe lumea asta decît **liniuţa** care se pune între anul naşterii şi anul decesului, la sfîrşit. Pînă atunci : doar sudoarea maimuţei după spectacol, la circ; şi doar spuza de sudoare de la subţioara crucilor din cimitir, în nopţile de Paşti. (Această din urmă sudoare datorată frisonului de frică pentru că au fost — sîntem — unealta crucificării şi frisonului de speranţă pentru că au fost — sîntem, poate — unealtă a Salvării.)

Cristian Popescu

corneliu mircea

NU, NU POȚI UITA

În amintirea martirilor Timișoarei și a tuturor celor care au sfintit cu sîngele lor în decembrie 1989 sufletul acestui neam

nu n-ai jurat supunere credință
n-ai bătut pasul cadențat unui doi
unu doi sub falnicul
drapel însîngerat unu doi unu doi
sub
zecile pancarte roșii trăiască
trăiască trăiască
ai vomitat leșia roșie catranul
roșu grețoase vorbe vorbe vorbe

nu nu poți uita martirii sfirtecați
în piața publică noaptea hoțește
ori ziua
în plină lumină
te răsucești de nesomn gemete
se înaltă
spre zări
te impresoară ei au murit ei ar fi
putut iubi
ei ar fi putut spera ei nu au
cunoscut
decît inocența
de a se fi născut
ridicindu-și ochii umezi spre
cuvîntul
„libertate“

murind apoi
atît de puri
atît de tineri

umbrele voastre
gravate-n rapoarte cuminți
rănesc
faianța memoriei
cenușa cărnii
fulguie lent
scamă
de
scamă
întunecînd splendoarea
victoriei
(„incontestabile“)

trîmbițele sparg văzduhul
cizmele calcă grăbit
strivind sub talpă lumînări și
lacrimi
iată
o duzină de coroane festive
suficiente
pentru o amintire
lustruită la timp

discursul omagial curge agale
fericite se nalță sprincenele
corifeii zilei
se pupă distins

doar noi v-ascultăm
noapte de noapte
plînsetul mut

doar noi alergăm
noapte de noapte

discursul omagial curge agale
fericite se nalță sprincenele
corifeii zilei
se pupă distins

doar noi v-ascultăm
noapte de noapte
plînsetul mut
doar noi alergăm
noapte de noapte
pe străzi pe sub ziduri în parcuri-
cavou
dies irae dies irae
ceasul miniei

doar noi vă simțim
ieșind din mormintele calde
cu fețele albe
cu fulgere-n ochi
căutînd însetați lumina
ce
va să vie

Veress Pal : Patroana

roata istoriei
iar se urnește
rinocerii privesc țintă
înspre metereze
țîșnesc deodată cu
boturile-nsîngerate
spumegă simțind
duhoarea puterii
aurul aurul
puterea și aurul
se-ncaieră se împung se calcă-n
picioare
se prăvălesc mugind încleștați
iată-i
asmuțiți rătăcind
de la un ospăț la altul
mai scîrnav
primii ajung
se cațără pe fotolii
pe tron

noi cei mulți
zilieri obidiți condeieri pălmași
săraci
lipiți pămîntului gînditori salahori
muritori
cu fețele supte cu ochii uscați
privim
spectacolul crud
îmbrînciți scuipați stilciți în bătăi
aruncați în piețe fîntîni
leș peste leș
ne ridicăm
și împingem din nou
din răsputeri
cu palmele cu spinarea cu trupul
descărnat

cumplita istoriei
roată

Dumnezeu geme adînc
uitat în adîncuri

spectator

Decantări post-festum (II)

Așadar, este cel puțin falsă ideea vehiculată pe toate tonurile, anume că, în condițiile în care țara este greu guvernabilă, este imposibilă **conducerea** instituțiilor culturale și artistice, a oamenilor de cultură și artă. Nu, domnilor, **lipsa** harului managerial și **necunoașterea** legilor marketingului (adaptate culturii și artei) au adus acest domeniu în pragul falimentului, alături de subțirimea bugetului pentru cultură și artă. Nu avem și nu am încercat să formăm manageri și marketingiști competenți în cultură, începînd cu ministerul si terminînd cu ultima instituție specifică. Acolo unde sînt directori autentici (Naționalele : bucurestean, craiovean si tîrgu-muresean, Teatrul „Bulandra“, Teatrul Tineretului Piatra Neamț, Opera din Timișoară...), instituțiile funcționează la parametri valorici și economici viabili. La boli grele și lungi, medicamente tari ! Să nu se astepte fonduri numai de la stat, să fie căutate și găsite alte surse sponsorizatoare, solutii aducătoare de valută chiar, desigur, în depistarea ofertelor și contractelor, a colaborărilor reciproc benefice, demersurile UNITER avînd un rol important, alături de Direcția de specialitate din Ministerul Culturii, care trebuie să **controleze** (fugim de termenul acesta ca dracul de tămîie !) și, într-o măsură rezonabilă, să dirijeze cu **virtuozitate** activitatea teatrală, fără imixtiuni brutale și autoritare, fără încercări nici măcar palide, de cenzurare. Dar, în oricare țară din lume, cît de democratică ar fi ea și cît de autonome si libere ar fi teatrele, sponsorul sau subventionarul îl controlează pe cel sponsorizat sau subvenționat, ce a făcut **cu** banii !? Și dacă rezultatele sînt păguboase și falimentare, schimbă conducerea si, eventual, o parte a trupei (cea lenneșă sau **subțire** profesional) sau, pur și simplu, închide robinetul bănesc !

Ne vom reîntoarce la crochiuri apreciative asupra valorilor festivalului de teatru. Un invitat francez, declara că s-a folosit în festival prea mult **alb** în plastica unor spectacole, simbolul devenind supra-saturant (noi zicem că a fost folosit mult roșu și mult negru-cenușiu). Apoi, că au fost dezbrăcate prea multe trupuri, nuditatea devenind, de asemenea, supra-saturantă. ! Are dreptate ! Mulți regizori, imitîndu-se unii pe alții și înregimentîndu-se-n alaiul lozincard actual, și-au soptit în bărbi : jos costumul, jos rochia, jos pantalonii, jos corsetul, jos chilotii și sutienul, jos puritanismul și pudibonderia trăiască nuditatea ! Doar goi am venit pe lume, goi ne iubim și murim, goi ne schingiuim unii pe alții, numai goliciunea este esența umană și semnul eternității ! Regizocrația este la putere-n Imperiul teatrului ! Ca să intri-n rîndurile ei, trebuie să fii trăsnit, șocant, violent-original, experimentalist, happeningist... să masacrezi dramaturgia în așa hal, încît nimeni să nu mai recunoască scrierea literară, să chinuiești actorii si publicul cu sadism (cum și-au chinuit torționarii, de-a lungul vremii, victimele), cu plăcere dementă de călău ! Măria sa Regizorul își poartă genialitatea cu morgă și blazarea cu tristețe, pantomimînd a fi cabotin al sacrificiului, cavaler salvator al teatrului !, reformator al acestuia, facilitîndu-i intrarea triumfală în economia de piață. Iar noi aplaudăm frenetic izbînzile lor artistice (unele), da și bătăile lor de joc sau oscilatiile lor teribiliste între teatru și anti-teatru. Toată suflarea făcătoare și iubitoare de teatru clamează fericită : regizorii sînt cu noi ! Îi iubim și îi divinizăm, le cădem în genunchi și-i rugăm cu lacrimi în ochi să monteze și în țară (bineînțeles, „străinerii“)... Pozează suferința că vulgul nu-i înțelege ! Este adevărat că evenimentele politice și criza economică au îndepărtat publicul de sala teatrală, iar intelectualitatea noastră snoabă și elitaristă trece printr-o acută criză spiritual-morală, sancționînd tot ce se întîmplă în jurul ei prin blazare, extremism și absenteism. Noi, cei care n-am ajuns încă masochiști si refuzăm chinul teatrului dezumanizant al devorării, invităm regizorii noștri onesti si valoroși să nu mai imite marii regizori ai mapamondului, să-și revină și să respecte autorii, actorii și spectatorii, să restaureze castelul cu vise (degradate) al artei teatrale clasice și romantice (avem nevoie, acum mai mult decît oricînd, de clasicism și romantism, pentru defularea noastră și pentru refacerea tonusului afectiv, erodat de cerebralism și robotizare). Sîntem, și-așa, destul de nebuni, nu ne mai accentuați boala sfîrșitului de secol și mileniu cu nebunia adusă de aiurea, ca rețetă teatrală tămăduitoare. Nu ne mai invitați și la teatru să intrăm, iar, în cușcă, după gratii, chiar în... caverne ! La „Odeon“, pentru a vedea cum sînt puse... cătușe florilor (în viziunea lui Hausvater, asupra textului lui Arrabal), a fost asalt ca la Podul Înalt, cu strigătul : Înainte ! Se zvonește în tîrg că un bărbat minor, strivit și făcut sandvis, a născut o blondă majoră ! A fost năvala barbară a studenților săraci pentru un loc gratuit, nici de cum avalanșă de public, curiozitatea acestuia stingîndu-se ! Nu prin acest modus agresiv vor fi readuși spectatorii la teatru, fiind luați prizonieri și înghesuiți într-un tunel, ca în abatoarele fasciste ale morții, orbiți de proiectoare, ca la interogatorii inchizitoriale, pînă ajung înfricoșați la locul destinat în... haos, șoptindu-li-se că vor asista la zdrobirea umanului și la o execuție ! Iar decorul este o colivie într-o arenă de circ, în interiorul claustrant întîmplîndu-se toate **acrobațiile** înălțării și decăderii omului în existența sa mîrșavă (a cărui libertate i-a fost furată) și toate **torturile** pe care el însuși le-a inventat și perfecționat. Nevoia de șoc, de trezire brutală și de **teatru verité** (cu coparticiparea publicului), violența imaginii scenice, toate truvaiurile scenice insolente, fioroase, întrec violenta limbajului textual și disponibilitatea receptorului. Aproape la fel și-a construit spectacolul „Gratii“ de Árpád Göncz regizorul Laurian Oniga, la teatrul de stat „Csiky Gergely“ din Timișoara. O ipostază a tiraniei, discursul dramatic fiind des fracturat, devenind astfel și mai eliptic, personajele zbătîndu-se-n singurătatea lor, lipsa de comunicare interumană este evidentă, ca și prezența mortificatoare a dezumanizării. Toți vorbesc fără să-și spună, unul altuia, ceva anume. O centrifugă a vorbelor, care și-au pierdut semnificația normală, într-o lume anormală, dar fiecare-și ascultă cu evlavie tiradele. Abundă accentele isterice, schizofrenice, izvorîte din frică, hohote de ris strident, animalic, scîncete și împietriri depresive, fantome albe cu măști de ospiciu bîntuie prin spațiile înconjurate de gratii. Lumini care zdrențuiesc întunericul, mișcări șerpuitoare și un tragic (șobolănesc) joc de-a baba-oarba, în care se vede tot și se înțelege tot, dar și ceva pe deasupra, porcii învinge întotdeauna ! Pentru a-și păstra puritatea și demnitatea, ca și romantismul funciar, care-i dă forța de-a rezista, Emmanuel, eroul revoluționar, primește de la doctorița ospiciului hîrtie igienică din abundență, spre a avea pe ce să-și scrie poeziile ! Confruntarea dintre bine și rău, drama dezumanizării și înstrăinării de condiția umană, poate fi redată teatral prin zbaterea în propria **plasă** (al cărei prizonier ești), cu care sînt acoperite hainele albe ale personajelor, cum ne-a prezentat, în alt registru expresiv — recognoscibil estetic — Petre **Vutcarău**, în straniul spectacol „Iosif si amanta sa“, șocul acestuia fiind benefic.

Vlad Andrei Orheianu

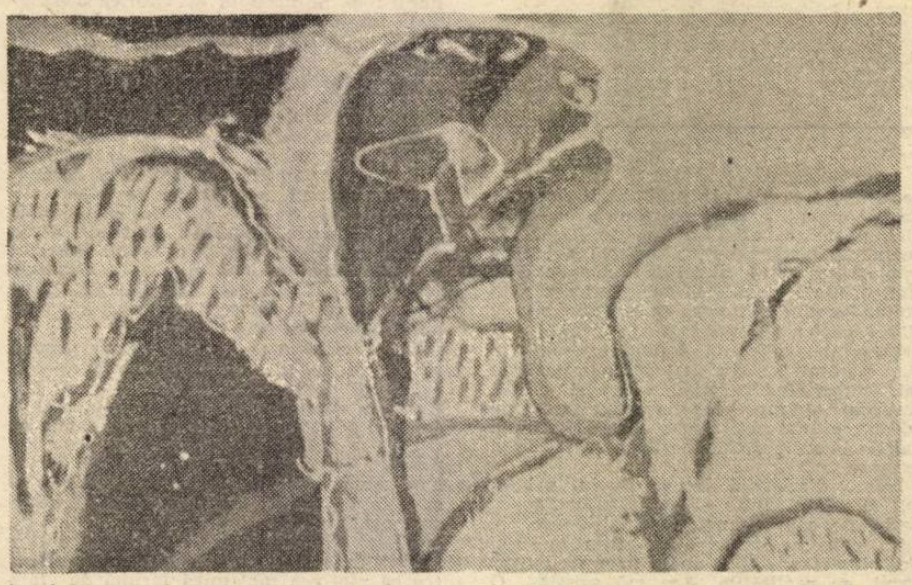

Șerban Chira : Ingeri

ICOANA ORTODOXĂ TRADIŢIONALĂ A CRĂCIUNULUI

Precedată de un post de patruzeci de zile, Naşterea Domnului este socotită încă din vechime una dintre marile sărbători creştine împărăteşti. În popor mai este cunoscută şi cu denumirea de **Crăciun.**

În Apus ea s-a prăznuit neîntrerupt la data de 25 decembrie. Persistenţa acolo a credinţelor mithraice, mult mai răspîndite decît în Răsărit, a determinat într-un fel această consecvenţă. În Biserica bizantină, timpul prăznuirii ei în primele veacuri a variat însă de la data de 20 aprilie, la 19 mai, la 6 ianuarie şi, în sfîrşit, la cea de astăzi.

Şi elementele compoziţionale ale icoanei Crăciunului au trecut printr-o îndelungată evoluţie de constituire. La început, formele şi înfăţişările respective se învăluiau în reticenţe tainice. Pentru a nu comite vreo transgresiune a evlaviei, primii creştini se foloseau de înseşi indicaţiile profetice vechi-testamentare. În faţa Fecioarei se reprezenta astfel steaua pe care Varlaam a văzut-o în pustie. Alteori apărea efigia lui Isaia, tainicul evanghelist al străvechimii biblice.

Mai tîrziu, îndeosebi în scena Naşterii Domnului din catacombe, Sfînta Fecioară stă pe tron, magii aducînd daruri Pruncului pe care îl adoră ca pe un Dumnezeu înomenit. Cu timpul se completează şi celelalte elemente pe care Evangheliile canonice mai ales le-au păstrat despre acest praznic împărătesc : steaua minunată, închinarea păstorilor, slavoslovia cetelor îngereşti, cele două animale de veghe etc.

„Precum vedem, în iconografia Crăciunului, vechii zugravi n-au folosit de-a dreptul textul Sfintei Evanghelii, din pricini greu de lămurit aici".

Una dintre acestea trebuie că este greutatea înţelegerii tainei răscumpărării mîntuitoare. Ea se repercuta şi asupra teologiei marianice. Fenomenul se observă şi pe plan iconografic. În reprezentarea ortodoxă de aici a Maicii Domnului se manifestă astfel două tendinţe. În prima dintre ele, chipul Fecioarei este îndurerat. În cealaltă, el apare înseninat. După cum se vede, aceasta este ridicată deasupra tuturor muritoarelor, atribuindu-i-se starea naşterii fără suferinţă. Se crede că, în ultimul caz, ne aflăm în faţa unei concepţii mai tîrzii.

Cu timpul, lipsa durerii la naştere, în situaţia Maicii Domnului, va afla adevărata ei explicaţie. Îndeosebi doctrina Sinodului Ecumenic de la Calcedon (451) a precizat învăţătura hristologică ortodoxă. Ca şi Sfînta Fecioară, într-un fel, Mîntuitorul a luat în mod real întreaga natură umană, cu trebuinţele sale firești în afară de afectele păcătoase. Întruparea se explică, aşadar, nu prin prefacerea neschimbatei dumnezeiri, ci prin primirea în ipostasul Său a firii omeneşti. Antichitatea păgînă arăta că legătura dintre cer şi pămînt o pot face zeii atraşi de satisfacţiile şi de patimile muritorilor. În creştinism dimpotrivă, omul smerit şi curat poate fi şi Fiul lui Dumnezeu.

Naşterea lui Iisus. Icoană din zona Alba Iulia, respectiv de la Muzeul Satului din Bucureşti.

Acesta este temeiul nevăzut al atmosferei de pace şi binecuvîntare care întovărăşeşte orice icoană a Crăciunului. Unitatea, frumuseţea şi armonia întregii zidiri din ea sînt exprimate şi prin apariţia îngerilor. Pruncul sfînt, Care primeşte să Se nască într-un staul şi să fie înfăşat cu scutece, este adorat de păstori şi de magi ; totodată El Se proslăveşte şi de către nenumărate cete ale nevăzutelor puteri. Venirea Domnului în trup muritor dă prilej acestora să se bucure alături de oameni.

Nu este greu să se observe că la constituirea icoanei Naşterii Domnului a contribuit îndeosebi existenţa **Condacului** Crăciunului. Alteori rolul amintit l-a îndeplinit **Stihira** slujbei praznicului şi **Axionul** ei. Faptul acesta ne arată încă o dată tăria şi profunzimea credinţei ortodoxe. În ea tot ceea ce se realizează mai de preţ are origine liturgică, acel mediu ideal de adevăr şi de iubire divino-umană.

Totodată icoana praznicului aminteşte credinciosului de astăzi originalitatea geniului bizantin, care a ştiut să înmănuncheze toate artele. Astfel unite şi transfigurate, el le-a pus în slujba proslăvirii lui Dumnezeu a Cărui întrupare se cinsteşte din nou prin această sărbătoare. Parcă în nici un alt prilej ca astăzi nu intuim mai direct Dumnezeiasca Liturghie din Sfînta Sofia, marea catedrală a Ortodoxiei ecumenice. Există chiar o legendă, ajunsă la noi pe cale aghiografică, după care la acest praznic Roman Melodul a cîntat pentru prima dată celebrul condac al praznicului : „Fecioara astăzi pe Cel mai presus de fiinţă naşte şi pămîntul peştera Celui neapropiat aduce. Îngerii cu păstorii slavoslovesc, iar magii cu steaua călătoresc. Căci pentru noi S-a născut Prunc tînăr, Dumnezeu cel mai înainte de veci".

Mai trebuie să precizăm că, întru proslăvirea Dumnezeului întrupat, această icoană mai încorporează şi alte elemente, provenite din Evangheliile necanonice sau din tradiţiile populare. Printre ele amintim chipul Dreptului Iosif, nedumerit de priveliştea neobişnuită şi mai presus de fire la care asista, şi aceea a îmbăierii Noului-născut de către două femei.

I. D. Ştefănescu arată reflectarea amănuntelor de mai sus în **La légende dorée,** cartea cu vieţi de sfinţi a Evului Mediu apusean. Ea se bazează pe un verset din Proorocul Isaia : „Boul îşi cunoaşte stăpînul şi asinul ieslea domnului său, dar Israel nu Mă cunoaşte ; poporul Meu nu Mă pricepe".

Cît priveşte pe cei trei magi : Gaşpar, Balthasar şi Melchior, numele lor sînt un adaos tardiv. Anumite monumente literare creştine de mai înainte prezintă un număr mai mare de înţelepţi orientali la Bethleem. S-a statornicit însă cel de astăzi, pentru a se reliefa acţiunea divină mîntuitoare asupra celor trei mari rase umane. Primul scriitor creştin care face pomenire despre ei a fost Origen, diminuîndu-se astfel originea lor persană.

Cu aceste elemente artistice şi doctrinare, evocatoare ale atîtor evenimente istorice divino-umane, icoana Crăciunului realizează o maximă încărcătură emoţională în folosul întregii comunităţi parohiale adunate în sărbătoare.

Pr. dr. Gheorghe I. Drăgulin

13 întrebări pentru...

DUMITRU RADU POI

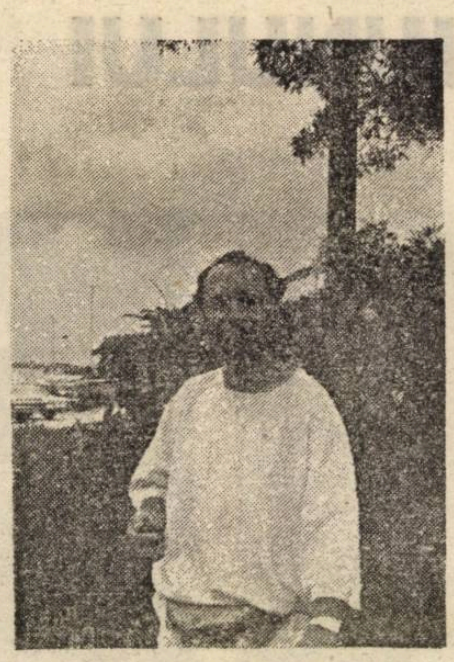

D.R. Popa, Florida, 1992

INTERVIURILE LUCEAFĂRULUI

— Prietene Dumitru Radu Popa, dintru început trebuie să mărturisim cititorilor noștri că am fost colegi de facultate, de an, ba chiar și de grupă. Am impresia că, la un moment dat, am stat chiar și în aceeași bancă. Ce profesori ne aduceau mai des în amfiteatre? De ce?

— Eu cred că seria noastră a Facultății de filologie (1967-1972) a prins una din cele mai bune perioade ale învățământului universitar românesc de după război. E vorba de acel „dezgheț" — atît de iluzoriu, pînă la urmă! —, care readucea la suprafață personalități ca Șerban Cioculescu, Edgar Papu, Vladimir Streinu, Petru Comarnescu, Sergiu Al. George, Al. Paleologu. Cărți în mod cu totul aberant clasate în fondul secret al bibliotecilor erau redate circuitului public. Editurile începuseră să publice masiv autori români și străini, cu numai cîțiva ani înainte interziși. Cred că tot acest context a favorizat seria noastră. Personal, consider că pofesorii care mi-au marcat cel mai mult formația au fost Mihai Pop și Savin Bratu. Mihai Pop era un adevărat miracol, se purta extrem de cordial, împrumuta studenților cărți străine din excelenta sa bibliotecă, prezida cercuri și colocvii științifice în care ne antrena. El ne-a atras spre antropologia culturală, ne-a învățat să gîndim larg, într-o perspectivă deschisă și lipsită de prejudecăți. Nu mai spun că, prin el, am putut citi pentru prima dată lucrările lui Mircea Eliade. Pasiunea și erudiția ce le punea în descifrarea folclorului românesc m-au atras în asemenea măsură încît, la sfîrșitul facultății, lucrarea de licență mi-am dat-o cu el, nu în folclor ci în ceva, oricum, mai aproape de antropologia culturală decît de filologie. Era rodul unor solide lecturi teoretice, dar și al multor anchete folclorice în diverse zone ale țării, la care profesorul ne invita cu generozitate. Așa era bunul meu profesor Mihai Pop, și așa l-am regăsit zilele trecute la București. La cei peste 80 de ani ciți are, mi s-a părut unul dintre cei mai raționali, lucizi și spirituali interlocutori pe care i-am întîlnit în această călătorie. Savin Bratu m-a atras către studiul teoriei literare. Avea un spirit foarte fin, scrutător, o mare capacitate de a combina informația în chipul cel mai neașteptat și un extrem de particular simț al umorului. Și el împrumuta cărți studenților, dar numai celor apropiați și cu imense precauțiuni („aici e o pagină îndoită, la 217: vezi că coperta din spate are numai un colț rupt!"). A murit la cutremurul din 1977: ironia sorții face să nu-i fi putut înapoia ultimele două cărți împrumutate: **Antoine de Saint-Exupery** în ediția completă scoasă de Pléiade și Maurice Blancheot; **Lautréamont et Sade.**

Dar să revin la întrebarea ta; cine ne aducea cel mai des în amfiteatre și de ce? Șerban Cioculescu (cu care am păstrat întotdeauna o caldă amiciție), prin harul său inegalabil de „povestitor" al istoriei literare. Zoe Dumitrescu Bușulenga, cu enciclopedismul ei și retorica înaltă. N-aș vrea să nedreptățesc pe nimeni dar, efectiv, în vremea studenției mele a noastră, dragă Marius, se făcea școală foarte bună. Mai bună poate decît ne dădeam seama atunci. Mi-aduc aminte de excelentul Mircea Martin și Nicu Rață la Teoria literaturii. Neuitații Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu și Nicolae Balotă (toți trei astăzi distinși profesori la Amsterdam, Indiana și Paris) la Literatură universală, distinsul și exigentul Emanuel Vasiliu, care era cît pe-aci să mă „deturneze" spre lingvistica structurală, subtilul Mihai Zamfir, nemiloasele dar atît de învățatele Florica Dimitrescu, Mihaela Mancas, Maria Manoliu, Anca Giurescu... Nu știu, pînă la urmă, dacă am răspuns exact întrebării tale, dar mă simt mulțumit cu evocarea unor dascăli ai noștri la care nu m-am mai gîndit de multă vreme.

— Anul nostru nu a cunoscut prea mulți poeți, prozatori, critici ca, spre exemplu anul lui Laurențiu Ulici, ci doar cîteva nume care s-au impus, cu timpul în literatură. Dintre ele, Ioan Petru Culianu ne-a impresionat de la început, prin cultura sa enciclopedică, prin talent. Dacă nu mă înșel, tu erai vărul lui, deci mult mai apropiat decît mine. Ce ne poți spune despre anii lui de formare?

— Cu Ioan Petru Culianu (**Néné**, cum îi spuneam cei apropiați) am avut senzația absolut singulară a mă afla în apropierea unei persoane atinse de geniu. Eram veri prin alianță, dar dincolo de orice rudenie ceea ce ne-a legat a fost o caldă și profundă prietenie. Nu știu ce să-ți spun exact despre felul cum s-a format. Veneam amîndoi din familii de cărturari și primisem de-acasă o expunere la cultură și un spirit intelectual cu mult deasupra mediei. Dar Néné era mai avansat decît oricare dintre noi, în tot. Am regăsit acum, la București, în niște sertare uitate, cîteva scrisori din vara lui 1969. La 19 ani comenta, într-o banală scrisoare, pe Sextus Empiricus: făcea referiri dezinvolte la Bhagavad Gita, cerceta pe Anaximandru, citise tot Mircea Eliade, plonjase în indianistică, studia sanscrita. În ciuda fizicului firav, avea o imensă capacitate de efort. Pierdea nopți întregi citind și fumînd, luînd note, alcătuind tabele sistematice. Era ceva absolut secret în el pe care nu l-am deslusit niciodată, deși cu cei apropiați era cald și aparent foarte deschis. Cred că facultatea, mă refer la disciplinele propriu-zise de învățămînt, n-a avut prea mare impact asupra lui, deși, cum știi și tu, se făcea școală bună. El depășise de mult tot ce i se putea da în școală, avea nevoie de un spațiu referențial mult mai vast.

— Grație împrejurărilor istorice, i-ai urmat exilul în America. Acolo forțe oculte i-au curmat prematur destinul. Încă nu știm prea bine ce s-a întîmplat. Poți să ne dai unele amănunte?

— Asasinarea lui, acum un an, și jumătate, la Chicago, m-a lăsat perplex. Nu-l văzusem de cînd se stabilise în America, știam că preluase catedra lui Eliade de la Divinity School. Am citit aproape tot ce s-a scris despre împrejurările morții lui, în America și în țară, dar nu reușesc în nici un fel să înțeleg ce s-a întîmplat. Totul pare, parcă, extras dintr-una din prozele sale fantastice, de sorginte borgesiană. Asasinat politic? Analiștii au găsit multe rațiuni pentru așa ceva, și totuși lipsesc destule elemente. Răzbunare personală? Conjurație rituală, pusă la cale de o societate secretă? Nu știu dacă vom afla vreodată exact ce s-a întîmplat acolo în ziua de 21 Mai 1991. Din păcate, universitățile în America — mai ales cele de marcă — preferă, din rațiuni de prestigiu și economice, păstrarea unei cît mai mari discreții cînd evenimente neplăcute se petrec pe teritoriul lor... Există însă un ziarist și profesor american din Chicago, Ted Anton, care pare foarte interesat să dezlege misterul. De altfel, articolele sale, „Hyde Park Gothic" și „Lingua Franca", sînt cele mai complexe examinări ale ca-ului. Dincolo de misterul crimei, trebuie să-ți spun că m-au frapat unele atitudini prilejuite de moartea lui Néné. Un scriitor român destul de cunoscut din America găsea, de pildă, de cuviință să spună că ar fi încîntat să știe că pe Culianu l-a ucis un dement, pur și simplu. Dar el crede că Néné ar fi fost victima unui atentat politic, de fapt un fel de avertisment pentru el însuși care, vezi Doamne, ar trebui să se cumințească, conform proverbului „Bate șaua ca să înțeleagă iapa"! Vreau să spun că sînt unii care, nici în momente ca acestea nu găsesc decența de a-și pune în surdină **ego**-ul. Problema după mine se pune așa: oricine l-a ucis pe Culianu, pierderea e la fel de cumplită. Nu mai vorbesc apoi de dejecțiile produse de Leonard Gavriliu în „România Mare". Sub pretextul apărării spiritului patriotic, individul aruncă cu noroi asupra unei personalități care a făcut cu mult mai mult pentru cultura românească decît toate frazele patriotarde sforăite de unul sau altul. Asta îmi aduce aminte că de același tratament s-a bucurat Culianu încă de pe cînd era în viață, prin anii '80, în „Luceafărul". Mi-e greu, dar trebuie să conchid cu amărăciune; „Treabă românească!", pentru că avem, într-adevăr, un neîntrecut talent să ne minimalizăm ori chiar distruge veritabilele valori!

— Mizînd pe rudenia și prietenia voastră, bănuiesc că i-ai citit o mare parte din cărți. În jurul căror subiecte gravitau ele?

— Nici rudenia și nici prietenia nu m-ar putea transforma într-un avizat comentator al operei lui Culianu. Din păcate, nici măcar afinitatea intelectuală din tinerețe, căci el apucase alte drumuri, depășindu-mi cu mult capacitatea de înțelegere. A publicat, în viață, 15 cărți și sute de articole, cele mai multe în Italia, Olanda și Statele Unite. Deși, ca istoric al religiilor și filosof al culturii, gravita în jurul lui Eliade, erau semne clare, mai ales în ultimele sale cărți, ale unei desprinderi creatoare de magistrul său. **Eros and Magic in the Renaissance** (1984), prima care ce i s-a tradus în engleză (University of Chicago, Press, 1987) fusese începută la București, ca teză de licență, și analiza conceptul de „om al Renașterii" prin prisma filosofiei lui Ficino și Bruno. Informația e copleșitoare, sistemul referențial atît de vast fiind stăpînit cu o dezinvoltură ieșită din comun. Pentru Culianu Renașterea era, în fapt, exemplul de grație pentru felul în care ideile noi proliferează într-un context dezbărat de coerciție. Era obsedat de circulația ideilor, în spațiul european și auirea, pe varii secvențe temporale. Această nevoie de a structura proliferarea ideilor în spațiu și timp l-a îndemnat să alcătuiască, în **Otherwordly Journey-From Ghilgamesh to Albert Einstein** (Shambhala, 1991), un veritabil catalog al căilor ascunse de cunoaștere, dincolo de percepția comună. Șamanism, extaz, premoniție, vis — toate reprezentau pentru el temeiul unor lumi paralele, fascinante și profunde, deschise exclusiv cunoașterii esoterice. Nu întîmplător, ultima sa carte tipărită, **The Tree of Gnosis; Gnostic Mythology from Early Christianity to Modern Nihilism** (Harper Collins, 1992), e o analiză a gnosticismului, de la Valentinus la Nietzsche, o carte de rară ambiție intelectuală, o întreprindere la care nu mulți savanți s-au încumetat, sau dacă au făcut-o se numeau Puech ori Kurt Rudolph. Cam la nivelul acesta sîntem cu opera lui Culianu. O să mă întrebi: unde intră patriotismul în toată întreprinderea? Culianu era român, se formase intelectual și spiritual, aici, exprima capacitatea ethosului național, a spiritului cultural românesc de a regăsi, într-o fericită și superioară expresie, acel esențial **antropologic** care e deasupra oricărei diviziuni!

— Nu mă îndoiesc că avea multe proiecte. Ce intenționa să mai scrie? Ce manuscrise au rămas de la el?

— Nu pot să-ți răspund exact la această întrebare. Din ceea ce am citit despre proiectele lui, se pare că scria o istorie, în trei părți, a gîndirii umane; religie, filosofie și știință. Lucra, de asemenea, la o istorie a magicului. Probabil că din aceste cărți am fi aflat mai mult despre acel original concept al **morfodinamicii** pe care îl avansa în ultima sa carte. Nu încetase niciodată să scrie literatură de ficțiune, în stilul său extrem de particular, între alegorie și anticipație. Dar despre acestea și despre alte proiecte ar fi poate mai în măsură să vă vorbească sora lui, Teresa, care ani de zile a fost cadru didactic la Univesitatea din Iași, trecînd prin multe și teribile încercări împreună cu soțul ei, Dan Petrescu. Actualmente e redactor la editura Univers.

— Să revenim la perioada studenției noastre. Ultimul interviu pe care l-a dat Vladimir Streinu l-am obținut împreună și l-am publicat în „Viața Studențească". Ce te-a impresionat atunci cel mai mult la marele critic? L-ai avut ca model în critica scrisă de tine?

— Mi-aduc aminte bine de împrejurarea pe care o evoci. Vladimir Streinu fusese proaspăt numit director al editurii Univers. Era un om de o mare cordialitate și, ceea ce m-a impresionat cel mai mult atunci, era fervoarea cu care vorbea despre proiectul unei „biblioteci universale" aici, la București, spre sfîrșitul deceniului șapte. Ca noi toți, fusese desigur iluzionat de acea „deschidere" care promitea atît de mult. N-a avut șansa să-și realizeze proiectele, nici să constate teribila „închidere" de după 1971. Dar cursul de poezie modernă — facultativ! — pe care l-a ținut în ultimul său an de viață a fost un veritabil eveniment. Nu era nici măcar, aș spune, în linia criticii sale. Streinu încerca, parcă, să recupereze, pentru o generație nouă, toată lipsa de informație la care fuseserăm constrînși timp de două decenii. Citea manifestele suprarealiste ale lui Breton și interpretările lui Bremond cu o prospețime atemporală. În fond, erau anii cînd abia descopeream la București pe Hugo Friederich, Albert Béguin sau Marcel Raymond. Cred că de fapt avea ceva din substanța acelui **antrenor cultural** exaltat de C. Noica. Și era extrem de deschis la dialog. Mi-aduc aminte de un seminar în care i-am combătut violent o interpretare la „Păunul" lui Ion Barbu, părîndu-mi-se vulgară și facilă (chiar așa am spus, cu obrăznicia și suficiența vîrstei!). Speram să mă distrugă, sau, oricum, să fie vexat. Reacția lui a fost însă cu totul neașteptată, de o mare ameniate. A tușit puțin, a privit în jos, apoi a spus; „Mda! S-ar putea să ai dreptate! Nu știu... Te aștept, dragă coleg, cu o interpretare mai bună la o viitoare ședință!" Care însă n-a mai avut loc. Cu o zi înaintea seminarului, Vladimir Streinu murise subit. Acel subit care curmase timpuriu exisența lui Pompiliu Constantinescu și pe care prietenul lor de o viață, Șerban Cioculescu, și-l dorea cu obstinație. N-am regăsit, prin sertare uitate, ambițioasa mea interpretare la „Păunul", mi-aduc însă aminte că l-am vegheat la căpătîi pe Vladimir Streinu în acea zi mohorîtă de noiembrie cînd, la cîteva sute de metri distanță, se stingea o altă mare personalitate a culturii românești care mi-a marcat tinerețea, vărul tatii, Petru Comarnescu (pentru noi, Titel).

Revin acum la a doua parte a întrebării tale. Eu am practicat public critica literară ca pe un exercițiu de igienă intelectuală, nimic mai mult. Ca mai toți tinerii, scriam și poezie, și proză, ba chiar și teatru. La un moment dat, am realizat că viața mea se leagă de proza scurtă, nervoasă, imaginativă. Am publicat însă critică infinit mai mult și mai ușor decît proză, asta a pus o etichetă oarecum falsă pe existența mea literară. În critică, în ciuda instucției mele complexe, am fost întotdeauna un impresionist, un adept al acelei structuri acceptabile călinesciene și al clarității în expresie.

— Puțină vreme după ce o parte a trupelor Tratatului de la Varșovia au intrat în Cehoslovacia, în România se lansa „Colocviul Național Studențesc de Literatură". La prima ediție tu ai obținut premiul I (premiul II-- Ioan Petru Culianu) cu o proză ce viza acea invazie. Ai avut necazuri din această pricină?

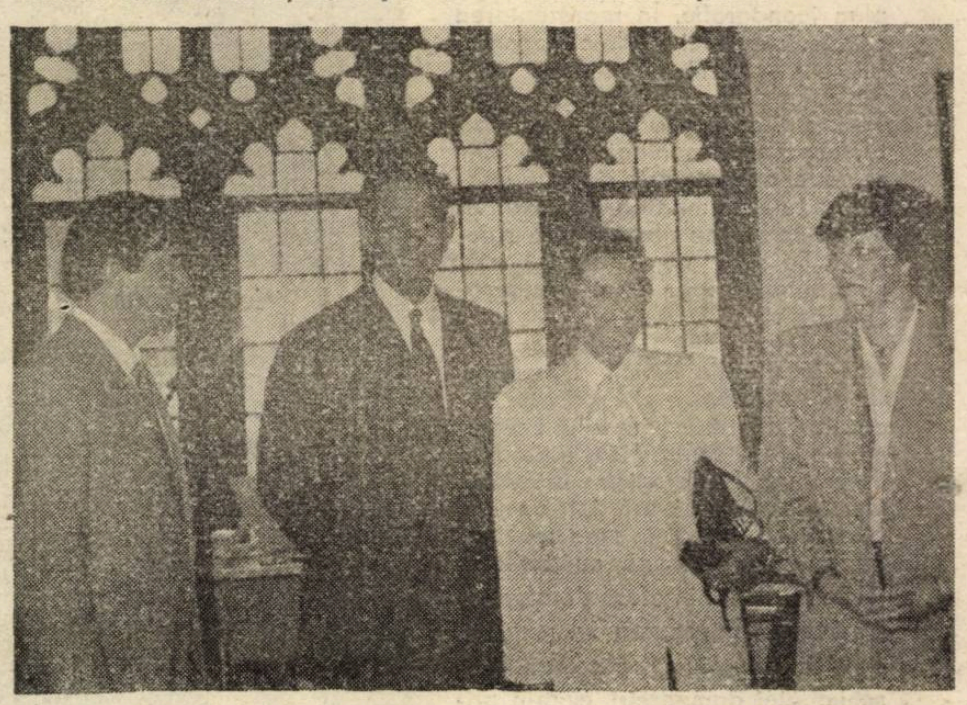

Ioan Petru Culianu, regele Mihai, regina Ana și prințesa Margareta.

PA

— Proza „Estivală", la care te referi, făcea parte din volumul „Orașul prenatal", care n-a apărut niciodată. Nu știu dacă transparenta aluzie la invazia Cehoslovaciei din acea bucată sau a:ra onirică a întregului volum au stopat cartea mea, la Editura pentru literaură, apoi la Eminescu și Cartea Românească. Cu tot efortul generos al unor oameni care credeau în talentul meu — Nicolae Manolescu, care mă premiase la amintitul colocviu. Sorin Alexandrescu, Ana Blandiana, Ion Caraion, Geta Dimisianu, Petre Ghelmez și, nu în ultimul rînd, Laurențiu Ulici — nu am reușit să debutez în volum cu proză. Așa se face că am debutat cu critică, monografia „Antoine de Saint-Exupery ; Aventura Conștiinței") la „Albatros", în 1930, 11 ani după ce „Orașul prenatal" fusese pen[illegible] prima dată predat la o editură ! Al[illegible] 1982 mi-a apărut, tot la Albatros ([illegible]ul lui Ulici și al lui M. Sântimbr[illegible] culegerea de povestiri „Călătoria [illegible]r în 1985 Cartea Românească mi-a ti[illegible]t (destul de mutilat) volumul de proză scurtă „Fisura", ale cărui ecouri s-au stins foarte repede ; la numai trei luni după apariție aveam să rămîn în străinătate... Destinul meu literar nu e însă singular în generația noastră. Noi n-am avut șansa echinoxiștilor, generos sprijiniți de critică și de forurile culturale clujene, sau a optzeciștilor. După cîte îmi-aduc aminte, nici tu n-ai debutat ușor și n-ai fost ferit, chiar mai tîrziu, de anumite interdicții. Din grupul nostru de elită, doar Culianu s-a desprins net, publicînd masiv în străinătate. Victor Ivanovici, spirit critic de clasă, a trebuit să debuteze la... Atena, pentru a reuși, în sfîrșit, în 1980, să tipărească o carte de eseuri la București. Cîțiva ani mai tîrziu, s-a exilat, cu amar și descurajare, în Grecia părinților săi. Paul Drogeanu, fin și cultivat, debutează abia în 1936. Silviu Angelescu aproape că își pierduse iluziile (și încrederea) în capacitatea de a scrie proză (debutase, totuși, editorial cu „Portretul în literatură", solidă teza de doctorat). Ne-a rezervat tuturor mega-surpriza romanului cu cheie „Calpuzanii", tipărit în 1987. Șerban Anghelescu, ce se profila în anii de început drept mintea cea mai sistematică și matură, n-a debutat nici pînă acum (dar oare scrie ?!). Ei, ce să spun și cu generația asta a noastră ; pesemne că așa a fost să fie !

[illegible]te-a determinat să părăsești țara curînd, Ilie Constantin îmi mărturisea că nu mai putea suporta avansurile unui ofițer de securitate. Ți s-a întîmplat și ție așa ceva sau ce alte motive te-au dus la această decizie? Ce înseamnă, de fapt, pentru un intelectual această hotărîre?

— În viața oricărui intelectual român de vîrsta mea a existat cel puțin un ofițer de securitate, ascuns sau pe față, violent sau prevenitor. Motivele care m-au făcut să plec sînt foarte complexe, și ar merita poate o discuție aparte. De fapt, pentru oricine ia decizia asta, indiferent de momentul sau circumstanțele în care o face, e vorba de o mare, incalculabilă ruptură. Pentru un intelectual, un scriitor, e aproape un fel de sinucidere. La început, încerci să crezi că nu faci altceva decît să te eliberezi. Pe urmă, după ce schimbi mentalitatea de turist pe aceea de locuitor al străinătății, e teribil. Nimeni și nimic nu te mai ajută, nicicum. E ca și cum ai începe o nouă viață, în care nu știi dacă mai ai disponibilități să „reușești". Să reușești ce ? Pentru început, să supraviețuiești. După aceea, să exprimi ceva. Ce ? Nici tu însuți nu mai știi bine. Nu vorbesc de cei care se „lipesc" de vreo agenție sau „voce" internațională și hotărăsc să-și continue existența din stipendii și sponsorate. Deși, și pentru ei, după ce își termină repertoriul și nu mai sînt interesanți pentru nimeni, situația tot aia e. Eu n-am ales calea aceasta din urmă și sînt foarte mulțumit pentru asta. (În paranteză fie spus, asta nu m-a ferit de loviturile de copită ale cutăruia nătărău, sau cutărui semidoct — altminteri scriitor! — care, de pe o poziție căldicică și moralmente mai mult decît discutabilă, se erija, nici mai mult, nici mai puțin, decît în judecător: asta e altă specialitate românească, mai ales în exil. Dar, vorba lui Nichita Stănescu, m-am uitat la el ca printr-o fereastră).

— În situația de acum, ai mai părăsi țara? Poate ai aflat că mulți tineri își iau lumea în cap. Europa e invadată de transfugi români...

— E greu să mă închipui trăind acum în România, pentru că de șapte ani locuiesc un alt spațiu, cu alte ritmuri și mentalități. De aceea nici nu pot să judec exact ce se întîmplă cu cei care părăsesc acum țara, sau ce aș face eu însumi trăind aici. Pe de o parte, cred că mulți emigrează dintr-o mare frustrare și dezamăgire; pe de alta, pentru că **lumea** le-a fost, atîta amar de vreme, refuzată. Pleacă, probabil, cu mari iluzii și se izbesc de greu. E regretabil că, la trei ani de la Revoluție (sau ceea ce va fi fost în decembrie 1989), tinerii nu pot încă întrevedea nimic bun pentru ei **aici** și sînt înclinați mai degrabă să-și ia lumea în cap!

— De ce crezi că părăsesc românii țara? Ce-i nemulțumește într-atît încît ajung să ia asemenea hotăriri?

— Cred că la întrebarea asta ai fi tu mai în măsură să dai un răspuns. Ca **outsider**, nu pot decît să-ți spun că, probabil, de bine nu-și părăsește nimeni țara...

— Am înțeles că vrei să rămîi definitiv în America. Ce te tentează atît de mult acolo? Amuzîndu-ne puțin, nu te arde dorul de glia străbună?

— Nu pot să mă amuz, nici măcar puțin, vorbind despre dorul de glia străbună. Aici am familia în care, cu toate greutățile, am fost atît de fericit. Aici am avut și am cei mai buni prieteni. Aici am cunoscut cele mai strălucite minți și cele mai inflexibile caractere. Aici m-am format și am descoperit că exist într-un fel particular, ca individualitate.

În America am înțeles ce înseamnă să fii tratat drept, fără prejudecăți, să fii evaluat exclusiv prin prisma a ceea ce ești în stare să faci și să gîndești. Să ți se acorde credit nelimitat, pe care-l păstrezi atîta vreme cît nu abuzezi de el. Să mai adaug, și nu în ultimul rînd că acolo am cunoscut-o pe actuala mea soție, Catrinel, și mi s-a născut fetița Maya, care are acum trei ani și jumătate.

— Pari să fii unul dintre puținii români care s-au integrat și s-au realizat rapid în societatea de peste ocean. Prin ce căi, cu ce metode? Literatura scrisă în România te-a ajutat în vreun fel?

— Acest generic al „realizării" și „integrării" e foarte relativ. Sînt mulțumit cu ceea ce am făcut în șase ani. Am găsit capacitatea interioară de a învăța din nou, sistematic, ceva cu totul diferit de ceea ce făcusem la București. M-au ajutat mult cunoașterea limbilor străine și excelenta cultură generală pe care școala românească, în chiar anii ei negri, o dădea. Am devenit Master of Science al Universității Columbia la 40 de ani, dar ușor nu a fost deloc. Doi ani și jumătate am lucrat normă întreagă ziua și mergeam la facultate seara. Dar m-au ajutat Dumnezeu și... Catrinel care, la rîndul ei, își termina a doua facultate (în țară făcuse geologia, aici **fashion design** !). Mi-aduc aminte cu plăcere de această a doua studenție, în ciuda greutăților. Acum sînt membru al Facultății, conduc departamentul de Colecții Speciale al bibliotecii de drept de la New York University, dar șase ani mai devreme, cînd abia soseam în America, eram simplu lucrător, cu o jumătate de normă, în aceeași bibliotecă. De fapt, aranjam cărțile străine pe rafturi. Asemenea „salturi" sînt posibile numai în America, din punctul ăsta de vedere chiar și Occidentul mai are multe de făcut. Am putut să studiez la cea mai prestigioasă (și scumpă!) universitate din New York fără să am nici un ban în bancă: mi s-a acordat credit, pentru că lucram. M-am specializat apoi în cercetarea dreptului internațional și comparat, un domeniu de vîrf în care nu prea mulți americani se bagă, deoarece nu știu limbi străine și le e greu să se familiarizeze cu sisteme legale diferite de al lor. Sînt invitat la congrese, public în cele mai importante reviste de specialitate. Toate acestea mi se par acum firești, dar nici nu le-aș fi putut visa de la București.

— Lucrînd într-un mediu universitar, altul decît cel literar, ai de gînd să abandonezi scrisul? Cu ce preț? De ce? Totuși, ce ne mai pregătești?

— N-am abandonat literatura, dar în condițiile în care cercetarea și lecturile de specialitate îmi ocupă mult timp, citesc și scriu beletristică pe apucate... De altfel, întotdeauna am scris în doze homeopatice, rar cu plăcere și cel mai adesea cu nemulțumire. Scrisul face însă în mod cert parte din viața mea și poate că într-o zi o să-mi iau revanșa... În 1989 a apărut la Memphis University Press o splendidă carte Nichita Stănescu, al cărei studiu critic era semnat de mine (traducerile: Thomas Carlson și Vasile Poenaru. Grafica: Benedict Gănescu). Volumul a avut și excelente cronici în U.S.A. și în Anglia, nu cred că s-a bucurat de vreun ecou în țară. Anul acesta am terminat, tot împreună cu profesorul Carlson de la Memphis University, o carte Virgil Mazilescu (va apărea probabil anul viitor). Proză nu voi scrie niciodată în engleză, am și așa destule probleme cu gestația în română... Noaptea, cîteodată visez că mi-a apărut o nouă carte de proză. Simt o teribilă curiozitate și teamă să o deschid, să citesc puțin: oare cum e, oare ce am scris acolo? Uneori apuc să o deschid, înainte să mă trezesc: paginile sînt albe, goale. Iar n-am avut timp, iar am pierdut foaia volantă pe care îmi însemnasem, la repezeală, o idee (aproape) genială... Mă trezesc mîhnit. Și știu că la judecata din urmă a scriitorilor nu se poate răspunde: „Doamne, mă iartă... eu mi-am uitat caietul acasă!"

Interviu realizat de
Marius Tupan

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Profesorul Dan Simonescu a fost sărbătorit la Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu" cu prilejul împlinirii a 90 de ani de viață. La mulți ani, domnule profesor !

Vara oltenilor : **Marin Sorescu și D. R. Popescu**

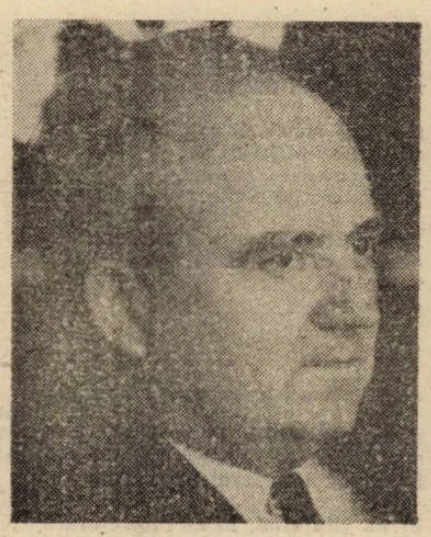

Despre Eminescu, astăzi, cu D. Vatamaniuc și Petru Creția

rodica iulian

VIVALDI

— Îngrijiți-vă, tovarășă, sănătatea e lucrul cel mai prețios pe lume, îmi spunea redactorul.

Nu eram la prima mea întîlnire cu Cenzura. Fiecare dintre noi trăim cum putem și răspundem la chemările și la interdicțiile ceasurilor, cum ne-am obișnuit sau cum am fost educați să o facem. Dar uite că, într-o bună zi, cuțitul ghilotinei cade între două gesturi, între două secunde, și mai rău, între mădularele unei fraze. La stînga, — neantul. Dincoace, secundele, gesturile, cuvintele se pun pe crescut ca plantele la Tropice, o vezi cu ochiul liber, și trebuie să ții seama de ele, mai ales cînd îți aparțin, și să nu te lași legănat de iluzia după care ele nu ar fi decît niște biete umbre chinezești ,pieritoare. Cine își mai permite astăzi să se joace în fața unui zid ?

— Zău, îngrijiți-vă de sănătatea dumneavoastră, spunea redactorul, surîzîndu-mi.

...Un tinerel, cu dinți strălucitori, cu buze cărnoase, prea puțin masculine — o gură de reclamă, echivocă, bi sexuată. Mare amator de muzică — „vă place Vivaldi ?" — adică amator de ajuns de fin ca să nu se mai servească de Johannes Brahms în stratagemele seducției.

— Am găsit chiar azi la magazin „Cele patru anotimpuri", duceți-vă repede, poate mai aveți norocul...

Dar nu Vivaldi era începutul. Ci mai degrabă sfîrșitul, consolator, incantatoriu, domolitor, un fel de anestezie. Redactorul meu avea aerul să-mi propună o destindere, cred că și el avea nevoie, hai să ne destindem, tovarășă, e dreptul nostru după treaba asta murdară, colegial-murdară, pe care am dus-o la capăt : cinci capitole din carte suprimate, cinci „scrisori", asta făcuse el, și eu cedasem. Din două motive : întîi, deoarece eram pregătită să cedez de cînd le scrisesem. Știam că „nu vor trece", dar mă hotărîsem să le arunc „leilor". Păi altfel cum să înceapă vreun început ? Al doilea, premeditasem tîrgul : în schimbul jertfei consimțite, salvam „restul" ! Mai presus de orice, să „treacă" „restul" !

Uite așa : tîrgul vieții noastre — luați-mi armele tovarășii, dar lăsați-mă să intru. Eu și singur, neînarmat(ă), pot fi o armă. Cam așa.

Așa și nu tocmai. Tîrguirea mea era un biet tîrgușor, un troc lamentabil, foarte inegal, și din clipa aceea mi se vesti un alt început : printr-o arsură în regiunea unde sunt înrădăcinate cuvintele, și ca să nu o arăt, rînjii. Un rînjet de satisfacție : cartea va fi publicată. Cu prețul arsurii aștepta. Și cu prețul rînjetului prostituției lăbărțat pe mutra mea. Pică bine Vivaldi, pică bine balsamul clasic, după orice explozie romantică e nevoie de ordinea clasică, așa am învățat, încît îl las baltă pe Brahms și mă întorc la Vivaldi. Mă potolesc.

Un tîrgușor, zic. Nu unul „di granda", imaginat de vreun Pirgu ajuns ministru sau de vreun membru al mafiei, stăpîn pe toate editurile de pe mapamond. Nu mi se oferea în schimb un tiraj de cincizeci de mii, de zece mii, de cinci mii exemplare. Nici vilă cu piscină, nici pașaport de rezident în Vest, cu dreptul asigurat de a publica într-una la editurile supuse Cenzurii...

...M-au convocat din nou după încă șase luni. Vivaldi era însoțit de unul dintre cenzorii de la Comitet, tot un tinerel. Cu un bot de rozător. Cu dinți de rozător. Îmbrăcat în gri, cum se cuvenea. Ce zic eu, îmbrăcat ? Era în totul de culoare gri. Inclusiv vocea :

— Tovarășă, v-am citit cartea. E foate interesantă. Foarte. Noi suntem de acord cu publicarea, deși ar mai fi ici și colo cîteva pasaje de revăzut. Dar obiecția noastră privește titlul : ce ați vrut să spuneți, intitulînd cartea „Scrisori către un străin foarte apropiat" ?

— Păi, asta e ideea cărții...

— Cine e străinul ?

— Străinul !? ...ăă ...ești dumneata, e dumnealui, e Viva... oricine, fiecare.. toți...

— Bun, înțeleg, vă înțeleg, dar și dumneavoastră trebuie să înțelegeți că termenul s-ar putea interpreta...

— De către cine și în ce fel ?

— Se rezervă în general această denumire pentru a-i desemna pe cei ce se află... dincolo, adică dincolo de frontiere...

Literatura n-are frontiere ! îmi venea să strig. Să fi strigat. Să fi putut striga.

Ba are. Îmi venea să strig. Să fi strigat ?

— Eu vă rog să nu-mi faceți mie proces de intenție, am spus ritos. Ce, domnilor ? Nu mai putem folosi anumite cuvinte din dicționar, fără să fim suspectați... domnilor, tovarăși, să nu exagerăm !

— Nu vă suspectează nimeni, a surîs Rozătorul. Noi vă prețuim. Dar de ce să ne facem rău singuri ? Interesul nostru și al dumneavoastră e să apară cartea, nu ?

— Nu cu orice preț, am spus ritos.

— Ia gîndiți-vă un pic. Schimbați doar titlul. Aveți cuvîntul meu de onoare că alte schimbări nu vor mai fi cerute. Ați colaborat și așa foarte bine cu colegul, aici prezent. Bineînțeles, va trebui să eliminați din text orice mențiune sau aluzie la... acest străin. Puteți înlocui cu prieten, cunoscut... în fine, aveți aici toată libertatea. Și

gata, primiți viza și cartea pleacă în tipografie.

— Nu.

— Ba da. Reflectați la interpretările posibile în actuala conjunctură politică. Ar fi păcat....

Ce conjunctură era pe atunci ? Ungaria fusese uitată, Cehoslovacia începea să fie, nu pierdusem încă Polonia și nu cucerisem încă Afganistanul. Și înăuntru ? Cutremurul de pămînt și de ființe nu avusese încă loc. Minerii din Valea Jiului extrăgeau pe rupte cărbuni din minele poporului, și nu le venise încă ideea reacționară, dușmănoasă, anti-patriotică și contrarevoluționară a unei greve.

— La urma urmelor, cine e străinul foarte apropiat ? îmi surîse intim Rozătorul !

— Da' chiar, între noi, surîse și Vivaldi, cine e ?

Am schimbat titlul. „Străinul" a dispărut de pe copertă și din corpul frazelor.

M-au convocat din nou. Acuzîndumă de imoralitate, pentru că personajul ce scria „scrisorile" era o femeie ce se adresa multor bărbați, deci o femeie cu mulți amanți !

— Sunt prea mulți bărbați în viața ei, tovarășă.

Mi-au cerut să suprim cîteva rînduri descriind sărutul pe gură al unor protagoniști. Am schimbat sărutul cu o strîngere de mîini viguroasă.

M-au învinuit încă de „defetism" și de „propagarea unei filosofii sumbre, anti-umaniste-anti-umanitare" (trec peste confuzia ce domnește în privința folosirii acestor termeni) pentru că, într-una din „scrisori", eroina se gîndea la sinucidere, după eșecul unei iubiri.

Și pe urmă, și mai ales „nu găsim nimic în cartea asta despre viața actuală, a noastră, despre construirea socialismului". Poporul muncea pe spete pentru a clădi un viitor luminos și eu, eu rătăceam în căutarea umbrei mele pierdute.

Străine, ar trebui să-ți fie ușor să-mi înțelegi crima, dat fiind că oamenii care caută în cărți doar „informații" și se mîndresc de a fi exclus pentru totdeauna literatura din porția lor zilnică de lectură, se află pretutindeni, nu numai Acolo... Ai remarcat cu ce dispreț zic unii : „toate astea nu sunt decît literatură" ? Să cred că între cele două capete ale lumii există un curent „electric" tinzînd să modifice creierele în același sens ?

Dar dacă e atît de disprețuită, trebuie să credem de asemenea în ineficacitatea literaturii. Și atunci, de ce să ne mai batem capul să o prigonim ? Pentru ce atîta sîrguință în a distruge ceva inofensiv ? Pentru ce filosofia ciocanului și a bîtelor își dă atîta osteneală să combată Scriptura ?

Pentru toate, cenzorii mei nu reușeau să definească natura cărții. În ce rubrică trebuia rînduită ? Roman epistolar, culegere de povestioare, eseu, poem în proză ?

Și unde se petrec toate astea ? mă întrebau ei agasați. Nu există unitate de loc. Și pe urmă, cînd ? cînd se petrec întîmplările descrise ? Ajungeau în cele din urmă la întrebarea totalizantă : ce e asta ? Și îmi lipsea și unitatea de acțiune... Cenzorii mei erau, și cred că așa vor rămîne pentru tot restul vieții, partizani ai legilor neoclasicismului...

Să povestești cu fir în veacul nostru! Ce glumă ! Adică să te așezi în fața unui foc de lemne care arde în cămin sau sub cerul înstelat și să depeni o poveste, în care personajele secundare să ocupe treptele unei piramide, cel principal, vîrful, să dezvolți frumușel o intrigă, să o plasezi într-un timp și într-un spațiu măsurabile, perceptibile etc. etc. — da, poate, acolo unde mințile oamenilor mai sunt normale, dar nu Acolo unde spațiul și-a pierdut numele de patrie, unde timpul e văduvit de istorie...

La întrebarea : ce este această carte? n-aveam cum răspunde : e un roman epistolar sau o culegere de schițe, nu. Cel mult aș fi putut să o definesc drept încercarea de a transpune literar descompunerea unui timp și a unui spațiu.

— Cine este străinul, tovarășă ? Cui sunt adresate scrisorile ? Și de ce spuneți că străinul vă e apropiat ? Sau vă e apropiat și atunci nu e un străin, ci un cetățean al Patriei noastre, unul dintre ai noștri, un tovarăș — ori este cu adevărat un străin și atunci, imposibil să vă fie apropiat. În acest caz, el este obligatoriu cetățeanul altei țări, și de ce să vorbiți despre el, de ce să-i vorbiți ?

— Mărturisesc... nu m-am gîndit în felul ăsta... n-am vrut...

Arsură și rînjet... Cartea a apărut sub titlul „Scrisori de toată ziua".

Abia azi, aici, îmi dau seama de serviciul pe care mi l-au făcut cenzorii. Rosteam, gîndeam „străin", cînd mă aflam Acolo, în acel spațiu geografic în care cuvîntul cu pricina are o rezonanță particulară. Un sens unic. Și eu nu făcusem altceva decît să împrumut de la cenzori sensul unic, obsesia.

Ce este un străin ?

Străinul e cel ce nu știe.

Străinul e cel ce nu vrea să știe.

Străinul e cel ce știe, dar se preface a nu ști.

Străinul e cel ce știe și împiedică pe alții să afle.

Adică și eu pot fi asemenea lui.

A fost o vreme cînd nici eu nu știam. O vreme cînd n-am voit să știu. O alta, cînd am știut, dar m-am prefăcut că habar nu aveam și am împiedicat pe alții, prin tăcerea mea, să afle. O vreme — de-a lungul căreia am trăit la suprafața vieții, în indiferență, cu o superbă și odioasă poftă de a trăi altfel decît într-o permanentă stare de veghe.

Străinul sunt eu — de acord, tovarășe Vivaldi ? de acord, Rozătorule ?

Eu — adresîndu-mă acelei părți din mine însămi, străine, și care vrea să știe.

Croissy-sur-Seine 1981.

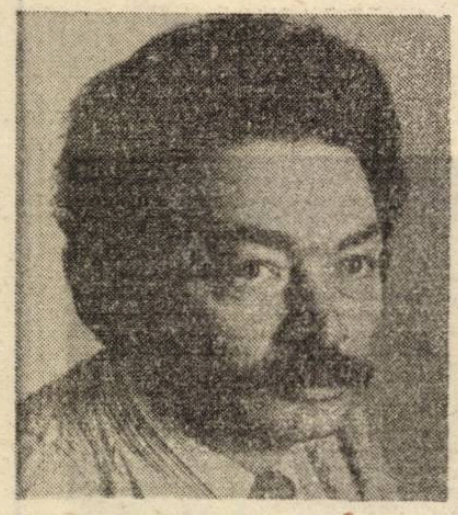

horia gane

Prieteni

Prieteni !
Toamna se la de la frunze.
S-o bem, împreună, la cină,
ca din pliscul cocorului.

Prieteni !
Miini invizibile-mi fură
paharul dinaintea mea,
și fără sete-l duc la gură.

Ca prin ochelarii tatălui meu,
văd cum îmbătrînim...
Viața se continuă-ncet,
prin adaos de silabe.

Aud flori renunțînd. Și pămîntul
se apleacă-ntr-o parte.
Ieșim din odăi de curînd văruite,
ca din lapte.

Cercul

Aveam, cîndva, un cerc frumos în totul,
ca viața cînd învii, după ce mori,
și-n urma lui mă alergam de-a-notul,
înaripînd cuprinsul de culori.

Și nu știu cînd, în ce împrejurare,
poate rostogolit mult prea-n apus,
de o bătaie-a inimii mai tare,
cercul copilăriei s-a tot dus...

Aud un vuiet azi și crește-ntruna,
culorile pălesc, se string în nume,
tot ce-a fost risipit devine una,
ceva răsare chiar în timp ce-apune,
zadarnic fug cum fierbe-n nouri luna,
cercul se-ntoarce tăvălug din lume.

Echilibru

Într-un pom se coace un felinar,
ca gutuia pînă la prima ninsoare.

Aici e înserarea circulară,
sau singurătatea dintre vii.

Vîntul flutură curțile,
ploaia ca o veche defăimare.

Și nu te mai aduni din poezie,
Tihna se trage spre margini...

Hai,
să ne ascultăm echilibrul.

Dintr-un zid cad ferestrele.
Groapa de moloz în care te uiți.

Caut

N-am mai scris de mult un vers.
Am uitat cum arăt. Putina liniște
e de la morți. Ea vine tiptil,
celorlalți le face semn să tacă.

Și-i toamnă și deschidem ușl.
După fiecare e un copac,
cu frunze tot mai puține...
Mulțumim eternității că există.

Iar norii ies din cărți ca o veste
ce n-are curaj să se-apropie.
Mă trezește din somn foșnetul
imaginilor noastre în oglindă.

Pînă va domestici așezările,
zăpada e un animal de prigoană.
Voi afla că și grădinile-au fost
îngeri căzuți — și nu-s pregătit.

E anotimpul

Soarele apune foarte jos,
spre alt întuneric, de parcă
razele i le-aș trimite eu,
ca celor ce se au doar pe sine.

În vale e drumul și urmele
copitelor calului — deducem
cum a călătorit, o noapte, luna,
și ea sortită gîndurilor mele.

O pasăre — un mod de cunoastere.
La capătul umbrei tale e floarea,
dar nu mai faci nici un pas,
lași destinul să vină la mine.

Clipe mari cît ochii tăi negri.
Și pietrele devin transparente.
E anotimpul celor care se mai
retrag cu-o zi în adevărul lor.

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE FILIPENI

din
NOUL TESTAMENT
Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 1

Salutare. Rugăciunea lui Pavel pentru Filipeni. „Pentru mine, a trăi este Hristos".

1 Pavel şi Timotei, slujitori ai lui Hristos Iisus, tuturor sfinţilor întru Hristos Iisus care sunt în Filipi împreună cu episcopii [1] şi diaconii (lor) :
2 Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Iisus Hristos !
3 Mulţumesc Dumnezeului meu ori de câte ori îmi amintesc de voi.
4 Întotdeauna în toate rugăciunile mele mă rog pentru voi toţi cu bucurie,
5 din pricina părtăşiei voastre la Evanghelie, din ziua cea dintâi până acum,
6 încredinţat fiind eu de aceasta : cel care a început în voi lucrul cel bun îl va duce la capăt până în ziua lui Hristos Iisus [2],
7 aşa cum drept este să gândesc eu despre voi toţi ; pentru că pe voi toţi vă am la inimă, cei ce sunteţi cu mine părtaşi ai harului, şi în lanţurile mele, şi în apărarea şi întărirea Evangheliei.
8 Martor îmi este Dumnezeu că pe toţi vă doresc în dorul lui Hristos Iisus.
9 Şi aceasta mă rog : ca iubirea voastră încă mai mult şi mai mult să prisosească întru cunoştinţă [3] şi'ntru toată priceperea [4],
10 să le osebiţi pe cele ce sunt mai bune, pentru ca să fiţi voi curaţi şi nepoticniţi [6] în ziua lui Hristos,
11 plini de roada dreptăţii care vine prin Iisus Hristos spre slava şi lauda lui Dumnezeu.
12 Dar vreau să ştiţi, fraţilor, că cele petrecute cu mine [7] s'au întors mai degrabă spre sporirea Evangheliei,
13 că lanţurile mele pe care le port întru Hristos au ajuns cunoscute întregului preţoriu [8] şi tuturor celorlalţi ;
14 şi cei mai mulţi dintre fraţi, încredinţare având în Domnul prin lanţurile mele, cu mult mai mult îndrăznesc să grăiască fără teamă cuvântul lui Dumnezeu.
15 Unii, e drept, Îl propovăduiesc pe Hristos prin invidie şi prin ceartă, dar alţii prin bunăvoinţă ;
16 unii o fac din iubire, ştiind că eu stau aici pentru apărarea Evangheliei ;
17 alţii însă din invidie [9] Îl vestesc pe Hristos, nu cu gânduri curate ci socotind să-mi sporească necazul în lanţurile mele.
18 Dar ce-i cu asta ? Nimic altceva decât că'n tot chipul, fie din făţărnicie, fie'ntru adevăr, Hristos se propovăduieşte, şi'ntru aceasta mă bucur. Şi încă mă voi bucura,
19 fiindcă ştiu că aceasta îmi va fi mie spre mântuire, prin rugăciunile voastre şi cu ajutorul Duhului lui Iisus Hristos,
20 potrivit cu aşteptarea mea stăruitoare şi cu nădejdea mea că'ntru nimic nu voi fi ruşinat, ci că'ntru toată îndrăznirea, acum ca'ntotdeauna, Hristos va fi preamărit în trupul meu, fie prin viaţă, fie prin moarte ;
21 căci pentru mine a trăi este Hristos, şi a muri este câştig.
22 Dar dacă a trăi în trup înseamnă a-i da lucrării mele roadă, atunci nu ştiu ce voi alege.
23 Sunt strâns din două părţi : am dorinţa să mă despart de trup [10] şi să fiu împreună cu Hristos, că e cu mult mai bine ;
24 dar să rămân în trup e mai de trebuinţă, de dragul vostru.
25 Şi încredinţat fiind eu de aceasta, ştiu că voi rămîne şi că voi petrece cu voi cu toţi spre propăşirea voastră şi spre bucuria credinţei,
26 pentru ca lauda voastră'ntru mine să prisosească că'n Hristos Iisus prin revenirea mea la voi.
27 Numa' să vă purtaţi în chip vrednic de Evanghelia lui Hristos pentru ca, fie venind eu şi văzându-vă, fie nefiind de faţă, să aud despre voi că staţi cu tărie într'un singur duh, într'un singur suflet luptându-vă împreună pentru credinţa Evangheliei,
28 fără ca'ntru ceva să vă înfricoşaţi de cei potrivnici, ceea ce pentru ei este un semn de pierzare, dar pentru voi de mântuire ; şi aceasta, de la Dumnezeu.
29 Căci de dragul lui Hristos vi s'a dat vouă nu numai să credeţi în El, dar şi să pătimiţi pentru El,
30 ducând aceeaşi luptă pe care-aţi văzut-o la mine şi'n care-acum auziţi că sunt.

CAPITOLUL 2

Smerenia creştină şi smerenia lui Hristos. A străluci în lume ca nişte lumini. Timotei şi Epafrodit.

1 Aşadar, dacă e vreun îndemn în Hristos, dacă e vreo mângâiere a iubirii, dacă e vreo împărtăşire a Duhului, dacă e vreun dor şi vreo îndurare,
2 împliniţi-mi bucuria de a gândi la fel, de a avea aceeaşi iubire, un singur suflet, aceeaşi cugetare.
3 Nu faceţi nimic din duh de ceartă, nici din slavă deşartă, ci'ntru smerenie unul să-l socotească pe altul mai de cinste decât pe el însuşi.
4 Nimeni să nu caute doar spre ale sale, ci fiecare şi spre ale altora.
5 Aveţi în voi gândirea aceasta care era şi în Hristos Iisus : [11]
6 Cel Ce dintru'nceput fiind [12] în chipul [13] lui Dumnezeu a socotit că a fi El întocmai cu Dumnezeu nu e o prădare [14],
7 dar S'a golit pe Sine [15] luând chip de rob, devenind asemenea oamenilor şi la înfăţişare aflându-Se ca un om ;
8 S'a smerit pe Sine făcându-Se ascultător până la moarte — şi încă moarte de cruce !
9 Pentru aceea, şi Dumnezeu L-a preaînălţat şi I-a dăruit Lui nume care-i mai presus de orice nume,
10 pentru ca'ntru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti, al celor pământeşti şi al celor dedesubt.
11 şi să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl.
12 Drept aceea, iubiţii mei, aşa cum întotdeauna m'aţi ascultat, nu numai ca atunci când eram de faţă, ci cu mult mai mult acum când sunt departe, cu frică şi cu cutremur lucraţi la mântuirea voastră ;
13 căci Dumnezeu este Cel Ce'ntru voi le lucrează şi pe „a vrea" şi pe „a lucra", pentru bunăvoirea Sa [16].
14 Pe toate să le faceţi fără murmur şi fără socoteli [17],
15 ca să fiţi fără prihană şi curaţi, fii ai lui Dumnezeu neîntinaţi în mijlocul unui neam sucit şi stricat, în care voi străluciţi ca nişte luminători în lume,
16 cuvântul vieţii cu tărie ţinându-l spre lauda mea în ziua lui Hristos, că nu în zadar am alergat şi nici în zadar m'am ostenit.
17 Şi chiar dac'ar fi ca sângele meu să curgă [18] peste prinosul şi slujba credinţei voastre, mă bucur şi'mpreună cu voi toţi mă fericesc.
18 Şi voi, de asemenea, bucuraţi-vă şi'mpreună cu mine fericiţi-vă !
19 Dar nădăjduiesc întru Domnul Iisus că'n curând am să-l trimit la voi pe Timotei, pentru ca la rându-mi să prind şi eu curaj aflând veşti despre voi.
20 Că'ntru părtăşia simţămintelor mele nu am pe nimeni altul care din inimă [19] să se'ngrijească de treburile voastre,
21 fiindcă toţi caută spre ale lor, nu spre ale lui Iisus Hristos.
22 Dar voi ştiţi cât e el de'ncercat, că'ntocmai ca un copil cu tatăl său i-a slujit Evangheliei împreună cu mine.
23 Pe el deci nădăjduiesc să-l trimit de'ndată ce voi vedea ce va fi cu mine.
24 Sunt însă încredinţat în Domnul că eu însumi voi veni în curând.
25 Am socotit că-i de trebuinţă să vi-l trimit pe Epafrodit, fratele meu şi împreună-cu-mine-lucrător şi împreună-cu-mine-luptător [20], dar şi trimisul vostru şi slujitorul trebuinţelor mele,
26 de vreme ce vă dorea pe toţi şi era neliniştit, fiindcă aţi auzit că a fost bolnav.
27 Şi'ntr'adevăr a fost bolnav aproape de moarte ; dar Dumnezeu a avut milă de el — şi nu numai de el, ci şi de mine, ca să nu am întristare peste'ntristare.
28 Aşadar ,mă grăbesc să vi-l trimit îndărăt [21], pentru ca voi, văzându-l, din nou să vă bucuraţi iar eu să fiu mai puţin întristat.
29 Primiţi-l dar întru Domnul cu toată bucuria ; şi pe cei ca el întru cinstire să-i aveţi,
30 fiindcă de dragul lucrării lui Hristos a fost el până aproape de moarte, punându-şi viaţa în primejdie ca să'mplinească lipsa voastră în a mă sluji pe mine.

---

1 **În cazul de faţă, cuvântul episcopi (de la episkopos = supraveghetor, protector) îi desemnează pe preoţii de vază (prezbiterii hirotoniţi în treapta preoţiei) care aveau menirea de a conduce comunitatea (vezi şi 1 Tim 3, 1) ; din rândul lor vor fi recrutaţi episcopii propriuzişi, pe măsură ce apostolii vor simţi nevoia unor succesori direcţi. Acesta este primul text care atestă limpede existenţa celor două trepte harice în Biserica primară : preoţi şi diaconi.**
2 **Ziua celei de a doua veniri, întru slavă, a Domnului (perspectivă constantă în scrierile lui Pavel).**
3 **Înţelesul exact : facultatea de a recunoaşte ceva în ceva.**
4 **Capacitatea de a vedea dincolo de aparenţe : clarviziune.**
5 **Să puteţi osebi prin discernământ (vezi Ef 5, 10 şi nota).**
6 **Nepoticnit (în sensul exact) : cel ce la capătul drumului nu prezintă răni sau semne ale unor căderi.**
7 **Arestarea şi detenţia lui Pavel, ca şi procesul care-l aşteaptă.**
8 **Garda pretoriană ; garnizoana care asigura paza palatului imperial din Roma. Într'o capitală de provincie (precum Cezareea sau Efesul), pretoriul era totalitatea curtenilor şi ofiţerilor din suita sau palatul guvernatorului. Pavel obişnuia să întreţină conversaţii cu ostaşii care-l păzeau ; prin aceştia el pătrundea, de fapt, până'n inima garnizoanei, în cercurile intime ale conducerii de stat.**
9 **Mai precis : din spirit de partizanat. Aceşti predicatori ,nu profesează o învăţătură greşită, dar fac în jurul lui Pavel o agitaţie exagerată, inutilă şi dăunătoare, uneori chiar cu intenţia de a-i îngreuia situaţia.**
10 **Literal : să mă desfac (întru cele din care am fost alcătuit) ; metaforic : să mor.**

11 **Versetele următoare (6—11) alcătuiesc un adevărat imn, de o mare densitate terminologică şi dogmatică.**
12 **Verbul ypárho e mult mai mult decît obişnuitul auxiliar (a fi) ; el e construit pe ideea de existenţă originară, substanţială şi perpetuă, ceea ce exclude ideea de temporalitate, inconsistenţă sau alterare.**
13 **Pavel nu foloseşte cuvântul în sensul tehnic al filosofiei greceşti (imagine plastică, formă exterioară), ci în sensul de natură, fire, condiţie, esenţă ; mai precis, chip care traduce esenţa.**
14 **Faptul că Dumnezeu-Fiul este şi se consideră pe Sine egal şi cosubstanţial cu Tatăl nu înseamnă câtuşi de puţin că Tatăl a fost deposedat de propria Sa dumnezeire („Lumină din Lumină").**
15 **Verbul kenóo = a goli, a deşerta, a evacua, a pustii, a aneantiza, a reduce la nimic, implică substantivul kénosis = kenoză, cuvânt fundamental în limbajul ortodox al teologiei Întrupării. Kenoza nu afectează unirea ipostatică a Fiului cu Tatăl ; ea exprimă doar faptul că, pe durata întrupării Sale, Fiul renunţă la prerogativa de a-Şi manifesta în afară dumnezeiasca Sa slavă (cu excepţia momentului intim al Schimbării la Faţă), acceptând o „degradare" treptată (Dumnezeu-om-rob-răstignit), de bunăvoie supunându-Se Tatălui (în text, „pe Sine" e mai mult decât un pronume reflexiv ; termenul sugerează voluntariatul). „A Se goli pe Sine" (de slavă) pentru a Se smeri în chipul şi condiţia robului mai înseamnă că dumnezeiasca strălucire a Fiului nu este un veşmânt pe dinafară, care să poată fi îmbrăcat sau dezbrăcat la nevoie sau după voie, ci un dat interior al Fiinţei divine (vezi 2 Co 4, 6 şi nota).**
16 **Pentru scopul în care Dumnezeu a binevoit asupră-ne.**
17 **Înţelesul exact : fără calcule (asupra foloaselor pe care le-aţi trage din ceea ce faceţi).**
18 **Literal : chiar dac'ar fi să mă ofer pe mine însumi ca pe o libaţie sacrificială (libaţie = vărsarea unui lichid — apă, vin, lacrimi, sânge — deasupra unei ofrande rituale ; la noi, obiceiul de a vărsa puţin vin pe colivă — sau pe pământ în amintirea morţilor).**
19 **În mod firesc ; cu sinceritate, fără interese personale.**
20 **Literal : comiliton : camarad de arme. Misiunea creştină e deseori văzută de Pavel ca o permanentă campanie militară, din care-şi extrage şi limbajul (vezi în special Ef 6, 13—17).**
21 **Textual : l-am trimis mai degrabă. Trecutul verbului devansează momentul sosirii în Filipi a lui Epafrodit, purtătorul epistolei.**

eseu

Mîntuire și damnare

— perspectiva religioasă și perspectiva metafizică —

Vorbim despre mîntuire uneori cu prea mare ușurință și uităm că ea reprezintă miza nașterii și a morții deopotrivă. Fără a fi mîntuit omul ar fi condamnat unei pseudo-eternități. Ar semăna cu un alergător pentru care cursa nu are sfîrșit. Mîntuirea este purificare fiindcă este oprire. Mîntuirea înseamnă deci ieșirea din volutele epuizante ale spiralei cosmice. La fel, damnarea cea mai dură nu constă atît în cumplite suferințe psiho-carnale, cît într-o formă abstractă a chinului aceea a îndepărtării de centrul mîntuitor al Ființei. Numai că acest lucru este înțeles tot mai greu de europeni, fie ei credincioși sau atei. Ceea ce e interesant este faptul că aceasta nu se datorează atît atrofierii sentimentului religios, cît totalei dispariții a cunoașterii de ordin metafizic, fenomen de altfel caracteristic spiritului european care, de la greci încoace, a alunecat mereu spre exterior, în acel limb unde religia ajunge pînă la urmă să se împletească într-un mod fermecător de ambiguu cu spiritul profan. Din perspectivă metafizică înțelegem așadar că cel mai mare pericol care-l paște pe un om nu este, cum aminteam, damnarea portretizată ca un iad fierbinte și compact, ci ca o imensitate rece și înfricoșătoare, a unei risipiri indefinite pentru care nu există măsură și limită. Omul care s-a făcu vinovat pe durata vieții de cele mai mari păcate nu va suferi neapărat caznele iadului, ci înstrăinarea ireversibilă prin rătăcirea în lanțul fără sfîrșit al transmigrațiilor. Acolo unde nu este odihnă, acolo damnarea este totală. Acolo unde nu este repaus acolo pustiul este îndepărtat și fără speranță. Îndrăznim să comparăm această imagine cu urieșenia spațiului cosmic străbătut de rachete și sonde ultra perfecționate, din încăpățînarea de-a ajunge la capăt fără a ști că specific tenebrelor exterioare le este tocmai nemăsura și deci imposibilitatea de-a fi epuizate. Din această cauză, iadul iconografic este mult mai acceptabil și, pentru a forța paradoxul, este chiar o formă de mîntuire. Astfel ne putem întreba : există un iad european și un iad universal ?

În economia divină tradițiile se deosebesc tocmai prin felul cum sensibilizează cele două extreme : **mîntuirea și damnarea.** Această deosebire le arată specificul, le așază într-o arhitectură complexă a raportării la divin. Chiar dacă Dumnezeu este unic, căile de apropiere de El sînt diferite și ierarhizează pînă la urmă capacitatea respectivei tradiții de-a-l conduce pe credincios pînă la nivelul realizării spirituale. Tocmai din motivul că, religios vorbind, posibilitatea realizării prezintă limite, nici extrema cealaltă, damnarea, nu poate dezvălui cele mai deprimante aspecte. Așa cum mîntuirea înseamnă readucerea omului în rai, damnarea înseamnă închiderea aceluiași om în iad. Dar atît raiul cît și iadul creștin suferă de o evidentă mărginire : ele îl arată pe om tot om. Raiul îl prezintă într-o viziune beatific-desfătătoare, iadul în întunecimea torturilor diavolești. Dar fie răsplătit fie pedepsit, el tot om rămîne, ceea ce nu corespunde adevărului metafizic. Se observă în acest fel concesia pe care sensibilitatea religioasă a fost nevoită s-o facă pentru a garanta accesul oricui la zonele informale ale lumii de dincolo. Din această cauză a și fost subliniată ideea de **continuitate** și a fost evitată ideea de **discontinuitate.** Căci a transmite o asemenea idee, a arăta că falia creată prin moarte între cele două vieți este atît de mare, de transformatoare încît ce se petrece dincolo are de fapt cu totul alte coordonate decît cele ale vieții de pămînt ar fi însemnat mereu un risc uriaș pe care nici o religie nu și l-ar fi asumat fără a-și da seama că în acest fel pune în pericol integritatea comunității pe care o oblăduiește.

Spre deosebire de această perspectivă tradițiile metafizice aparținînd Orientului nu se sfiesc să vorbească despre mîntuire și damnare în termeni neutri, științifici, ceea ce le-a adus din partea unor teologi acuza că ar fi ateiste. Astfel, mîntuirea nu are doar sensul refacerii stării paradisiace, ci vizează în primul rînd intrarea în centrul increatului și al Ființei negative. Analog, damnarea nu presupune doar cazne omenești, ci îngrozitoarea pierdere a identității umane prin înscrierea în lanțul indefinit al transmigrației. Fiindcă în ambele situații elementul antropomorfic este complet absent, conștiința omului modern are scuza să fie opacă și să declare, suficientă sieși, că nici una, nici alta nu o poate afecta. Dincolo de moarte așadar nu ar mai fi nimic decît pumnul de țărînă, vidul interstelar și lumina rece a miriadelor de galaxii.

Dar nimic mai fals ! Pierzînd credința, omul a cîștigat spiritul de cercetare. Astfel, cînd a apărut o carte ca **Life after Life** a celebrului Raymond Moody, ea a demonstrat limpede eforturile pe care experimentatorii și clinicienii contemporani le fac pentru a străpunge frontiera acestei lumi. Spiritele ușor impresionabile, mai cu seamă femei, s-au arătat, se arată încîntate de acest „progres" al cunoașterii. Ele vorbesc pe un ton în care entuziasmul e vecin cu isteria : „Ai văzut ? E viață dincolo !" Dar, din păcate, toate exemplele furnizate de Moody prin pacienții care, întorși din moartea clinică, au declarat că au văzut ba un tunel, ba o lumină, ba și-au văzut trupul din exterior etc., etc., nu sînt decît niște puerilități pe care le poate sancționa orice om cu adevărat credincios care a coborît adînc pe firul tradițiilor și a înțeles că în lumea antică și medievală asemenea mărturii nu emoționau pe nimeni. Fiindcă spre deosebire de omul modern atît de mărginit, de grăbit și de exaltat în sensul rău al cuvîntului, omul tradițional știa într-un mod firesc, lipsit de patetisme inutile că există un dincolo dar profunda și neostoita lui preocupare era tocmai aceea de-a-și trăi viața în așa fel încît pătimirile post-mortem să-i fie cît mai mici, iar șansa mîntuirii să nu-i fie furată. În acest sens **Cartea Tibetană a Morților** poate fi citită „în paralel" cu **Life after Life** tocmai spre a sesiza regresul uriaș în planul cunoașterii spirituale. Din acest punct de vedere dovezile aduse de clinicianul american potrivit cărora după moarte este totuși ceva, ar fi trebuit mai degrabă să îngrozească decît să bucure. Paradoxal, ateismul stupid, dictatorial care privește moartea ca pe un fenomen strict natural, fără nici o semnificație de ordin metafizic, ajunge să-l protejeze pe om de coșmarul de-a descoperi că există un **dincolo** unde plata pentru cele trăite și săvîrșite pe pămînt va fi multă și justă. Pe de altă parte însă deschide și drumul tuturor fărădelegilor, al nepăsării imbecile. Nenorocirea acum rezidă însă în faptul că omul modern, deși a depășit ateismul clasic și intuiește posibila prelungire a vieții pe alte paliere nu realizează aspectul „etic-penal" al celeilalte, celorlalte lumi. Chiar dacă la un asemenea nivel nu pot fi tribunale și judecători, chiar dacă **Judecata de Apoi** nu e judecată profană și deci depășește cu mult capacitatea noastră de-a-o simboliza, abstractul pe care îl presupune nu poate fi expediat, cum spuneam, în zone neumane, așa-zis cosmice. Și aceasta fiindcă divinul, chiar dacă e separat de uman, include umanul și nu-l anulează. Astfel încît crima care, pe pămînt, nu s-ar supune decît unui jalnic verdict judiciar în ceruri este cîntărită după toată greutatea păcatului ei. După cum nu este mai puțin adevărat că duritatea unei asemenea pedepse poate fi absolvită printr-o iertare pe care nu ar realiza-o nici o mie de decrete de amnistiere. Aici se ascunde misterul dumnezeiesc, aici e tăinuit sensul din parabola fiului risipitor și a tuturor păcătoșilor care la porțile Cerului au intrare înaintea palizilor virtuoși. La urma urmei, mîntuirea și damnarea ajung să se întrepătrundă, așa cum Centrul în sens geometric-metafizic ajunge să fie găsit atunci cînd omul se află pe cea mai pustie margine. Cu o singură condiție : **CA ACEASTĂ MARGINE SĂ FIE MARGINEA UNEI PRĂPASTII.**

Dan Stanca

haiku

Toamnă
Pe geam o muscă
în cușca unei raze de soare

GLOSSĂ

Mîncînd compot în seara fără Gabi, atît de meschină fărădelegea depărtării și cine să-ți spună că vișinile obligate să-ți ofere desfătări în singurătate vor mai primi aceeași poruncă și altă dată. Biet gust al omului, sărman lichid roșu ce-ți inundă gîtlejul și-ți leagănă clipele goale ale creierului. Cine să-ți dea încredințarea că te poți strecura printre semeni scutit de povara numelui, de capriciile formei materiale, de magnetul tiranic al gîndului ? Ești tu, pentru că prea goale-s ușile. Ești tu, pentru că trenurile îți ocolesc umbra. Cenușa zorilor îți acoperă treptat și monoton deschiderile spre atîtea lucruri pe care le-ai crezut ale tale. În fapt, doar cenușa zorilor e-a ta, pigmentul decolorat a tot ceea ce nu vei face niciodată.

Stau lîngă mătușa mea care uită că stau lîngă ea. Se culcă de plictiseală și citește fără să-nțeleagă mare lucru. Norii trec pe-un cer noros, e o zi ce a uitat că-i zi. Eu scriu și aerul care îmi poartă mișcările creionului nu știe că îmi poartă mișcările creionului. E o întretăiere de mișcări și tăceri, e un final de-nceput de lume. Pot privi pînă la epuizare norii care trec nememorați, norii care te-nfioară cu efemeritatea lor. Mîna în dreptul ochilor : destul compromis ocular. Ne regălăm cu fapte al căror echivoc e tot mai mare. Ne ascundem după asemănări improbabile. Urmărim ziarele duse de vînt pe rigole și ridicate brusc în văzduh de curenți ce nu se manifestă decît în acel punct, pentru o fracțiune de secundă, ca niște îngeri electrocutați. A privi : potențial dezastru ori doar suportabilă desprindere de contingent. Schismă benignă ca soneria de la intrare apăsată de-un stropi razant de ploaie : sunet scurt, impersonalizat zig-zag spațial.

E suficient ca un obiect să fie despărțit de alte obiecte și de ambianța lui familiară ca acesta să capete brusc un aer de singurătate care merge pînă acolo că nu-l mai recunoști. O vază desprinsă de bufetul pe care stătea și nemaiproiectîndu-se pe pereții deceniilor de obișnuință — devine insolită ca o statuie din insula Paștelui, despre care nu știi cum a fost transportată acolo, de către cine și în ce scop.

Remarc tăcerea unei ferestre deschise : e ca o zi de naștere. Nimeni nu știe cînd s-a născut, ne-o spun întotdeauna alții. Și noi sîntem lucruri ale naturii, și noi descuamăm aerul. Dați-ne zile mai fragede pentru pleoapele noastre de piatră.

Constantin Abăluță

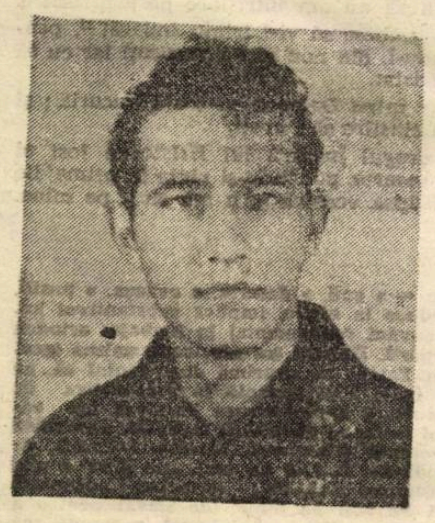

tudor alexandru

Atunci

Mereu mai repede
Peste sărutări tu ridicai piciorul gol
Atunci
Tăceam cu ochii căzuți
Printre inelele tale.

Nu știu,
Pe față-mi șiroiau clipele.

Mereu mai rece
Luna părea umărul tău.
Atunci
Dacă întindeai mina
Mă omorai.

Nu știu,
În palmă
Se-nfigeau cioturi tomnatice.

Mereu mai grele
De amintiri se spărgeau oglinzile.
Atunci
Tăceam și de noapte
Mă împiedicam.

Cînd și cînd

Eu sub condurii tăi de lacrimi
Tu sub o pată de soare,
Stăm amîndoi la marginea umbrei mele
Cînd și cînd...
Voalul tău de mireasă
A răsturnat clepsidra de pe țărm.

Cînd și cînd
Pe stînci se stinge
Coroana unui val.

Stai la marginea umbrei mele
Și cu arse arcuiri
Pare că ploaia tu vrăjești.
Îți spun că mi-e sete
Și buzele în zîmbet se crapă,
Picură între noi
Taina fericirii de mărgean.

Cînd și cînd
Din țărmuri ruinate
Se rupe o corabie.

Închid pleoapele scoicii
Și peste tristețea mea
Te visez curcubeu...

Nocturnă

Rece te arăți sub cenușa nopții
Și nu știu pe buze
Rană sau sărut.
Aud cum inima îți bate
Sub coastele norilor
Și nu știu în vine
Poveste cu ochi verzi
Sau bălți de cer.
Nu știu nimic
În noaptea asta,
Ninge
Sau de noi se scutură merii,
Nu știu în mine
Cad stele
Ca într-o urnă...

Tîrziu

Cînd din intimități metalice
Smulge pendula un hîrîit tîrziu
Amar cu îți desfac veriga buzelor
Cu icoana unui sărut.
Învesmîntat în negrul criptei
Sorb adînc pierzania din ochii tăi
Iar tu asculți
Cum de fier tremură clipa
Și galidă
Răspîndești crinii unui parfum strivit.
În frunze că oglindă se sting
Privesc cum arde jerba lunii
Și cu mîinile ceară pe piept
Aștept.

Salonul Național, ediție incompletă

Este limpede, pentru observatorul atent al vieții noastre spirituale, că valul crizei generale, care afectează societatea noastră **post-lovituționară** (termen hibrid inventat pentru a defini concis cele petrecute în decembrie '89), lasă urme adînci și în planul inițiativelor culturale de anvergură, cu care ne obișnuiseră, de bine de rău, forurile patronale specializate. Ceea ce putem contempla azi pe simezele și în spațiile de la etajele 3/4 ale Teatrului Național este o ilustrare perfectă a nivelului de neputință, pe care l-au atins deopotrivă artiștii și organizatorii în a concretiza asemenea manifestări. Să amănunțim puțin fenomenul și situația în care ne găsim : costul materialelor absolut necesare pentru desfășurarea unui act creator decent (piese mici de interior) a crescut la lemn, bronz, culori, pînză, ipsos, barbotină, nisip cuarțifer, scule, cerneluri, acizi, alte materiale specifice de minimum zece ori : prețurile percepute pentru serviciile de transport au sporit de trei ori față de primăvara trecută ; energia, sub toate formele, a depășit plafonul ascensional de 600 de procente, raportat la aceeași perioadă a anului trecut. Lista determinărilor economice ar putea continua în aceeași volută alarmantă dar și numai cu atît ne putem face o idee cît de anevoioase devin astăzi orice inițiative creatoare și organizatorice în stare să reflecte cît de cît stadiul în care se găsesc artele plastice. Energii creatoare de primă mînă lîncezesc în așteptarea unor vremuri mai bune, instituții respectabile, angajate în propagarea și exploatarea acestui patrimoniu creativ, sînt compromise în fondul misiunii lor. Așa încît, faptul că, totuși, astăzi există un Salon Național de pictură și sculptură poate fi socotit în sine o performanță !

De fapt, este o manifestare de rutină, mai bine zis, de **palmares activistic cultural**, ce s-a putut împlini grație entuziasmului celor ce s-au înrolat să-l materializeze. Un fel de „muncă voluntară", așadar cu cheltuieli simbolice din partea oficialităților, cu mai multă vlagă și contribuție materială din partea expozanților, (care și-au cărat singuri lucrările), care s-a soldat cu o imagine de ansamblu fatalmente incompletă și superficială.

În acest context, Salonul apare dezechilibrat, gradul de reprezentativitate la scară națională neputînd fi practic înfăptuit, proporția filialelor din țară fiind aproape simbolică. S-au înmulțit lucrările executate din materiale ușoare și precare, abundă creațiile, să le spunem, de atelier, chiar și în domeniul sculpturii, iar penetrația veleitarilor s-a făcut cu ușurință. Ne este greu, deci, să emitem sentințe de valoare asupra materialului expus, deși, pasager, asemenea prestații nu lipsesc. Am remarcat, în aceeași ordine de idei destule lucrări „scoase" din depozitele UAP și ale Oficiului de expoziții, care au mai făcut obiectul și altor parcursuri expoziționale colective din ultima vreme. Prezența masivă a artiștilor tineri ne-a făcut să ne gîndim la imposibilitatea ca astfel de manifestări să sucombe, atîta timp cît elanul lor creativ și voința de a răzbate dincolo de orice vicisitudini în conștiința publicului se menține intactă. Este un sentiment încurajator, dar, evident, nu indeajuns pentru a desluși pulsul real al vieții noastre artistice.

Asta nu scuză, însă, neglijențele pe care și le-au permis organizatorii pentru identificarea corectă și onestă a exponatelor, mai cu seamă a lucrărilor de sculptură. Multe dintre piesele valoroase aflate în expoziție sînt văduvite de acest drept elementar al consemnării apartenenței lor. Altfel, notabil, efortul comisarilor expoziției de a ordona coerent și după criterii stilistice sesizabile masa celor cîteva sute de tablouri și creații sculpturale pe un parcurs expozițional lizibil și convingător.

Oricum, nu acesta trebuie să fie adevărul vieții noastre artistice, chiar dacă presiunea vieții materiale asupra ei este sau poate fi ucigător. Salonul Național este, în această ediție, doar un gest formal, , de circumstanță, menit, în opinia noastră, să consemneze nu atît impasul creativ al celor cîteva sute de profesioniști ai dăltii și penelului, cît incapacitatea societății în a susține strădania lor de a o reprezenta, cum s-ar cuveni, în concertul civilizației contemporane.

Corneliu Antim

Ion Grigore : Ctitorie

Oaspeți din Budapesta

Așteptat cu vie curiozitate, turneul Operei Ungare de Stat din Budapesta la București a prilejuit (re)întîlniri deosebite pe multiple planuri — prezentarea a două lucrări fundamentale din creația lui Béla Bartok — opera într-un act „Castelul prințului Barbă-Albastră" și baletul „Mandarinul miraculos", descoperirea unei trupe de balet de o calitate aparte și, nu în ultimul rînd, posibilitatea de a-l asculta, în sfîrșit, într-un rol de anvergură, pe basul Airizer Csaba, pînă nu de mult solist al Operei timișorene — cît timp a cîntat în țară nu a fost invitat la București decît pentru roluri secundare ; trebuia să vină cu o trupă străină pentru a da măsura reală a valorii sale artistice și pe prima scenă lirică românească.

În „Castelul prințului Barbă-Albastră", Airizer Csaba a evoluat alături de soprana Tamara Takacs, două voci puternice, calitative și bine conduse, într-o partitură „de linie" în care influența impresionismului se face simțită mai pregnant decît ar fi cerut, poate, subiectul, estompînd elementul dramatic prezent totuși, în special spre finalul lucrării. Decorurile semnate de Gabor Forray, extrem de sugestive și funcționale, au compensat, în mare măsură, austeritatea jocului de scenă impus, probabil, de concepția regizorală a lui Andras Miko. Cu certitudine, spectatorii care au înțeles textul au beneficiat de o imagine mai complexă a expresiei cu care Béla Bartok a investit cele două personaje, topită într-o muzică de mare rafinament.

Dorind o schimbare de atmosferă, coregraful Laszlo Seregi a propus, apoi, „Variațiunile pe tema unui cîntec de leagăn" de Ernö Dohnanyi, o muzică ușoară, agreabilă, pornind de la vechiul cîntec francez „Ah, vous dirais-je maman", concepută în 1913, după spusele autorului, „spre delectarea celor care au umor și spre plictiseala celorlalți". Cîteva perechi dansează, se joacă, redevenind copii într-o derulare coregrafică densă și bine conturată. Păcat că fondul muzical a fost înregistrat pe bandă magnetică.

După o nesfîrșită pauză, a urmat „Mandarinul miraculos" de Béla Bartok, realizat, de asemenea, de coregraful Laszlo Seregi, care a dovedit, astfel, paleta largă a disponibilității sale artistice, abordînd, de această dată, o manieră compozițională total diferită, de o forță expresivă impresionantă. Extrem de bine construite, personajele, adevărate prototipuri, evoluează decupîndu-se, parcă, din muzica de esență expresionistă imaginată de Bartok. Tensiunea se acumulează progresiv, atingînd paroxismul, iar spectatorul este, într-adevăr, copleșit. Scenografia și costumele, concepute de același Laszlo Seregi, completează atmosfera locului de promiscuitate și perdiție în care se desfășoară acțiunea. Interpreții principali — Katalin Volf, Gyula Sarközi, Gyula Szilagyi, Béla Balogh, György Szakaly.

Excelentă s-a dovedit a fi orchestra dirijată de Janos Kovacs, care, în „Castelul prințului Barbă Albastră" a știut, cu o precizie impecabilă, să urmărească vocile, menajîndu-le, arcuind, în același timp, fraze de o frumusețe transparentă, cu sonorități calde, vibrante, pentru ca, în „Mandarinul miraculos", să se dezlănțuie într-o avalanșă impresionantă, lăsînd ,totuși, în prim plan, desfășurarea scenică. O asemenea orchestră merită, într-adevăr, să fie dirijată de mari baghete ale lumii, precum Antal Dorati, Giuseppe Patané sau Georg Solti.

Anca Florea

Traian Bădean : Titulescu

O patroană de aur ?

Printre atîtea emisiuni improvizate la Televiziunea Română au fost cîteva care au intrat și în admirația noastră. Printre ele se numărau și cele literare dar, cînd la una din acestea s-a ivit doctoral Valeriu Râpeanu, binecunoscutul performer al cîntărilor ceaușiste, fiindcă de altele, culturale, nu prea ne amintim, am rămas interzișii pentru cîteva clipe. Farseuri au fost, farseuri sînt încă! S-or fi epuizat valorile autentice și apelăm iarăși la înlocuitori? Oricum am privi, orice s-ar spune, Valeriu Râpeanu e un surogat literar care poate vorbi despre orice dar, de fapt, nu spune nimic. Ar fi multe de zis aici ba chiar am putea aduce și citate din „cuvîntarea sa" dar ne temem că publicitatea, fie și negativă, l-ar avantaja. Alergăm, așadar, spre alte convorbiri, de duminică, spre exemplu. Și aici este secetă mare de la o vreme. După ce ne-au onorat personalitățile autentice — fiindcă în jurul lor se centrase emisiunea respectivă — iată, descoperim, că România se zbate iarăși între pauperitate și dezolare. Da, pare să spună Dona Tudor, funar-ista noastră teleastă, dacă nu e, nici Dumnezeu nu cere. De la ea, probabil, după cum lipește cuvintele în cerul gurii, de nu știi ce o avantajează mai mult: tăcerea sau constituția fizică. Mai ieri, anunțat cu pompă în programul TV, iese la rampă un om de afaceri, mai bine-zis o patroană. Că-i de aur, s-a văzut cum s-a arătat în fața camerelor de luat vederi. Numai degetul mic nu avea inele, iar crucea și cerceii, spiralați, eclipsau pînă și avuția lui Cataramă. În definitiv, de ce ne-a fost adusă în camerele noastre?! Păi să ne explice cum s-a îmbogățit și cît este ea de întreprinzătoare, pentru a fi de pildă și lui Patriciu. Doamna „Europa!" — nu a revistei lui Neacșu, ci a unei case de modă cu același nume — s-a exprimat tranșant: „Am început în 1990 cu o consignație «Europa» fiindcă toți au tînjit să intre în Europa de la început". Cîtă inspirație! În vreme ce noi, mai naivi, cerem emanciparea artei, culturii, pentru a ne măsura cu personalitățile de pe bătrînul continent și, se vede treaba, că e din ce în ce mai greu (cărțile zac în tipografii, revistele literare sînt în faliment, scriitorii și-au pierdut bucuria scrisului), doamna Petronela Salîtră a luat în piept prejudecățile și le-a transformat în victorii. Dar, să știți, nu i-a fost deloc ușor să devină milionară. A luptat din greu și a pus la muncă pînă și pe soțul ei fiindcă, de una singură, cu tot farmecul său personal, n-ar fi izbutit. În emisiunea cu pricina multe am mai aflat, încît, trebuie să recunoaștem, am compătimit-o în multe rînduri pe afaceristă, urmărind-o cum învîrtea hîrtiile, ca pe milioane, și se chinuia să citească de acolo ceea ce scrisese acasă. O asemenea patroană trebuie să fie bine pregătită, nu-i așa?! Iar această pregătire gîlgîie de termeni tehnici și idei novatoare. Din învățăturile ei, transmise pe unde magnetice, cîteva trebuie fixate pe pagina albă, pentru a nu se pierde în uitare. „Cînd te apuci de o afacere trebui să știi ce vrei". Subscriem. „Afacerea este sinonimă cu hazardul". Pesemne n-am încercat încă. „Ne bucurăm și ne întristăm împreună cu personalul nostru. Toți au știut să renunțe la alte bucurii". Normal, cînd bucuria supremă, în concepția lor, e banul. Mai încolo, se și explică: „Timpul înseamnă cîștig de bani. Dacă ți-l irosești tot bani pierzi". Ei, uite asta nu știam și de aceea mulțumim frumos pentru învățătură. „În modă trebuie să investești talent, răbdare, nopți de pregătire și alături de tine tot colectivul". De ce ? Fiindcă „Moda e un mod de viață foarte greu". Deja ne trece năduseala. Dar să nu credeți că moda asta, a apariției pe micul ecran, e întîmplătoare. Ni se dezvăluie tot Petronela Salîtră : „Trebuie să fii recunoscut pe plan național și apoi să ieși afară". Se înțelege nu din cadru, cum au dorit atîția, ci pe continentul, cu firma „Europa". Cu o asemenea patroană nu poți să pierzi. Cea care pierde este, firește, tot Televiziunea Română, care, la o oră de vîrf, aduce la „Convorbiri de duminică" performeri de „Cîntarea României", pentru a debita banalități întristătoare și a face bezele în fața unor telespectatori, sătui de învîrtiți și șnapani care-și vîntură cu nonșalanță prostia și aurul, ca altădată activiștii limba de putregai. Ajunge !

Marius Tupan

Dragoș Vițelaru : Compoziție

paul claudel

Sfînta fecioară la amiază

Este amiază. Văd biserica deschisă. Trebuie să intru.
Mamă a lui Isus Hristos nu vin să mă rog.
N-am nimic să dăruiesc și nimic să cer. Vin doar, Mamă,
pentru a Te privi.

Să Te privesc, să plîng de fericire, să știu că sunt fiul Tău
și ești acolo.

Nimic pentru o clipă, cînd totul se oprește.
Amiază ! Să fiu cu Tine, Maria, în acest loc unde Te afli.
Să nu spun nimic, să-Ți privesc chipul, să las inima cîntînd
în propriu-i limbaj.

Să nu spun nimic, dar s-o las numai să cînte, cînd inima-i
prea plină.
Ca mierla ce-și urmează melodia în triluri neașteptate.
Pentrucă ești frumoasă, pentrucă ești fără prihană, Femeia,
în sfîrșit, restituită Harului.
Creatura în respectul ei primordial și-n avîntu-i final.
Așa cum s-a ivit din Domnul în dimineața splendorii sale
originare.

Pură, inefabilă, pentrucă ești Mama lui Isus Hristos care
înseamnă adevărul în brațele Tale, singura speranță și singurul
rod.

Pentrucă ești Femeia, paradisul vechei tandrețe uitate
A cărei privire găsește îndată inima și face să țîșnească
lacrimile zăgăzuite.
Pentrucă m-ai salvat, pentrucă ai salvat Franța.
Fiindcă pentru ea ca și pentru mine ai fost atunci ce gîndeam.

Pentrucă la ora cînd totul se prăbușea ne-ai ajutat.
Pentrucă ai salvat încă odată Franța.
Pentrucă este amiază.
Pentrucă trăim în această zi de azi !
Pentrucă ești acolo pentru totdeauna cu darul simplității.
Ești Maria, cu darul simplității ești !
Mama lui Isus Hristos, fii binecuvîntată !

În românește de
Alexandru Baciu

cartea străină

O carte despre istoria lui Dumnezeu

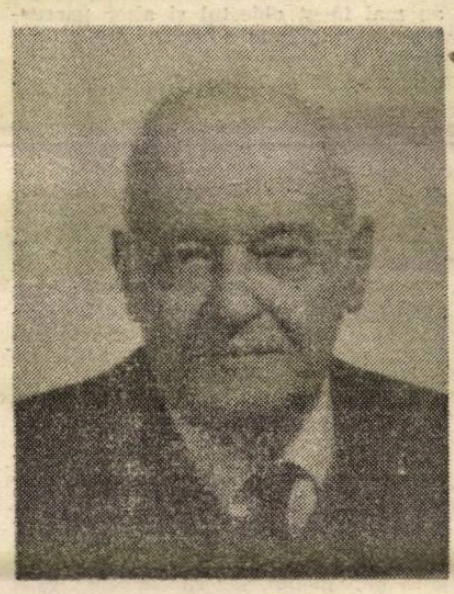

Născut în 1923 la Verdun, agregat universitar, profesor la Sorbona — Paris în ultimii 20 de ani, membru al Institutului Franței cronicar la ziarul „Figaro", unul din creatorii „istoriei seriale" (cea care stabilește în istorie repetiții și tendințe prezentînd trăsături asemănătoare) și „istoriei cantitative" (care dă posibilitatea — printr-un calcul operațional — stringerii unei mase documentare relevante, nu numai în domeniul economic și social, dar și al antropologiei istorice). Pierre Chaunu a scris mai mult de 60 de titluri, o valoroasă contribuție la istoriografia contemporană. Cîteva din lucrările sale : **Sevilla și Atlanticul. Spania lui Charles Quintul. Timpul reformelor. Memoria eternității. Memoria și sacrul. Franța. Pentru istorie. Marea declasare** (această apărută în 1989). În sfîrșit **Succinta istorie a lui Dumnezeu**, tipărită în luna iulie a anului acestuia, recenzată îndată după apariție de personalități ca Jean Delumeau și Claude Levy-Strauss.

De o prolificitate puțin obișnuită — în ultimii ani a publicat cîte trei cărți pe an — Pierre Chaunu apare angajat și în discuțiile de interes public din Franța.

Succinta istorie a lui Dumnezeu, de care ne ocupăm, ultima carte a lui Pierre Chaunu, nu este propriu-zis o lucrare de istorie, în ciuda titlului și a faptului că este scrisă de un istoric. Desigur, Dumnezeu nu poate avea o istorie după viziunea și puterea de înțelegere omenească. Cum precizează Pierre Chaunu în prefață este istoria a ceea ce s-a petrecut în sufletul omenesc din momentul aprinderii scînteii dumnezeiești, ce urme a lăsat divinul în spiritul și inima celor ce ne-au precedat (începînd din preistorie) pînă la cei ce ne sînt contemporani. Pierre Chaunu prezintă evenimentele din lunga evoluție spirituală a omenirii, cu referințe, în principal, la **Biblie**, unde se descrie cum Dumnezeu creează, vede, conduce istoria — a lucrurilor și ființelor, a naturii și oamenilor — fără ca El să facă parte din această istorie.

În legătură cu semnificația subtilului **„Inima problemei"**, Pierre Chaunu arată că acest subtitlu face din istoria universală a lui Dumnezeu o istorie individuală, istoria unei sensibilități pentru Dumnezeu care se repetă în fiecare om. Concepția de istoric a lui Pierre Chaunu este cea creștină, deoarece el privește trecutul omenirii ca pe o istorie a mîntuirii. Ca și Sfîntul Augustin, Pierre Chaunu găsește o concepție despre timp și despre istorie prefigurată în **Biblie**, modelul cel mai apropiat al unei istorii a lui Dumnezeu.

Succintă istorie a lui Dumnezeu este un eseu de filozofia religiilor depășind cadrul faptic, prezentînd o exegeză proprie și pasionată a **Bibliei** — deri a scrierii unde istoria lui Dumnezeu se revelează în istoria oamenilor — și analizînd relațiile dintre uman și divin. Aceste relații se oglindesc și în istoria universală.

Protestantul Pierre Chaunu afirmă, că istoria reprezentării lui Dumnezeu este legată îndeaproape de istoria cunoașterii. Pînă la începutul secolului al XVI-lea se adîncesc, odată cu istoria creștinismului, memoria umanității și zonele aflate încă mai adînc în această memorie.

Istoria universului ca purtătoare a unui mesaj despre Dumnezeu (ceea ce Pierre Chaunu numește „revelația universală") se înscrie pe axul principal al informațiilor de care dispune umanitatea și amplificării acestora. Pierre Chaunu ajunge la concluzia că marea paranteză deschisă de gîndirea mecanicistă începută de Galilei în 1609, se închide cu conferința de la Copenhaga din 1927 (durînd deci ceva mai mult de trei secole), cînd fizica clasică lasă locul fizicii cuantice. Pe fundalul fizicii cuantice, omul își reprezintă din nou pe Dumnezeu, un Dumnezeu cosmic, o imensă energie, inaccesibilă atît cercetării empirice cît și celei teoretice, atît prin „zidul lui Planck", cît și prin „vagul cuantic". „Zidul lui Planck" face cu neputință cercetarea începutului cosmosului, deoarece atunci au existat o temperatură și o concentrare de energie uriașe într-o cantitate extrem de mică de materie, imposibil de imaginat, înlăturînd toate cunoștințele noastre despre fizică. În ceea ce privește „vagul cuantic" această expresie ne indică faptul că „materia" există numai pentru că noi o observăm. De pildă, starea reală a unui stilou pe care îl țin în mînă este aceea a unor unde de energie conținînd un mare număr de posibilități coexistente de a se materializa, din care cea pe care o putem observa este numai una, mai mult sau mai puțin probabilă. Deci începutul cosmosului nu poate fi descris prin legile fizicii, oricît de evoluate ar fi, iar materia nu mai poate fi interpretată în mod „materialist". Dimpotrivă, se impune din ce în ce mai mult opinia următoare : chiar dacă nu avem voie să afirmăm că această materie coincide cu ceea ce filosofia clasică numește „idee", ea se dovedește a fi în realitate spirituală și nu materială.

Pierre Chaunu își arată admirația pentru cartea **Dumnezeu și știința**, apărută în 1990, care consemnează un dialog între frații Grișka și Igor Bogdanov, laureați ai premiului Nobel pentru fizică și Jean Guitton, filosof creștin, discipol al lui Bergson. Cei trei învățați ajung la concluzia că nu mai există acea contradicție între teologie și fizică, începută cu procesul spectaculos al lui Galilei din 1609. Dimpotrivă, știința modernă a materiei încurajează nevoia de Dumnezeu a oamenilor, revenirea lor la religiozitate. Sensibil la tendințele spirituale contemporane, Pierre Chaunu observă această reîntoarcere la Dumnezeu, în capitolul final al **Succintei istorii a lui Dumnezeu**, intitulat „Întoarcerea lui Elohim". Elohim (în limba ebraică „Îngerul eternității") fiind forma în care Dumnezeu se relevă în Vechiul Testament, prin voce sau prin minuni, întipărindu-se în memorie.

Dar pînă la această sensibilitate contemporană a Dumnezeului cosmic, sensibilitate pe care o avem în prezent, deja 80—90 de miliarde de frați ai noștri, de-a lungul timpului, au privit cerul cu sentimente asemănătoare dar oarecum diferite ca și destinele lor. Sensibilitatea omului pentru Dumnezeu, acest început de prezență a lui Dumnezeu în om, nu este încă bine deslușit de către istorici. Pierre Chaunu consideră că această parte a istoriei despre Dumnezeu rămîne pentru totdeauna cufundată în umbra cea mai deasă, neputîndu-se reține nimic din argumentul „a silentio". Savantul francez îl citează extrem de elogios, de mai multe ori, în cartea sa pe Mircea Eliade.

Pierre Chaunu împacă într-un fel exegeza și teoria evoluționistă, recomandînd amestecul celor două moduri de exprimare, cel al antropologiei genetice și cel, foarte liber, al exegezei, aflate, de multă vreme, unul față de celălalt, într-o stare conflictuală, pe de-o parte savanții, pe de alta înțelepții susținînd aceste opinii.

Se pare însă că diferența între preho-minienii, apropiați de maimuță și un presupus prehomo religiosus poate fi formulată în termeni foarte clari, arătîndu-se și posibilitatea de a fi sau nu religios. Pierre Chaunu îl citează încă o dată pe Mircea Eliade, care arată că poziția verticală depășește deja condiția primatelor, deoarece statul în picioare presupune o stare de veghe în care spațiul se organizează într-o structură inaccesibilă prehominienilor: sus, jos, înainte, în spate, la dreapta, la stînga, în care s-au stabilit diferite mijloace de orientare.

Avînd o percepție superioară a spațiului, omul și-a apropiat și o deschidere către divin și astfel a apărut scînteia, începutul unei credințe.

În antropologia preistorică se consideră că strămoșul omului a cunoscut un proces evolutiv în care capacitatea craniană a crescut pe măsură ce s-a permanentizat ținuta verticală, permițîndu-i să se detașeze de grupă, pierzînd o parte din complexele sale instinctive dar căpătînd o conștiință nesigură, a unei neliniști care nu putea fi potolită.

Conștiința lui Dumnezeu a lui „prehomo religiosus" (omul premergător celui religios) s-a născut dintr-un vînător care arată Pierre Chaunu „într-o zi, s-a îndepărtat de bandă, s-a rătăcit de ai săi și prin aceasta și-a rupt firul care îl lega de alții și de propriul său trecut".

Prehomul jalonează inițial cîmpul de vînătoare al bandei cu pietre, copaci, obstacole care contribuie la identificarea unui cîmp, unui teren, unei patrii. Sacrul ajută la reperarea acestui teren, la re-

noașterea lui, luminează conștiința, este indisociabil de cunoașterea propriei persoane și a altora, de pecetea unui popor „sacrul formează, pecetluiește, se imprimă pe conștiința care se conturează".

Sacrul premerge chiar, cu mai multe milioane de ani conștiința morții, deoarece aceasta presupune o înțelegere perfectă a timpului, o memorie largă și înlănțuiri logice.

Pierre Chaunu arată că creștinismul este vîrful unei vechi tradiții, aceea a transcendenței, dar care și-a integrat sau subordonat cosmosul, oglindă a transcendentului în fața poporului ales. La acest popor, se degajează treptat un „eu" însetat de „El", de un interlocutor de nepătruns. Ceea ce face, ca în cursul istoriei universale, dincolo de aparențe, cînd avem impresia că distanța de Dumnezeu se mărește sau se micșorează, spre disperarea noastră, ea este mereu aceeași, apropiată de infinitudine. Oricum, acest agregat transcendență-cosmos este dificil de menținut identic cu el însuși. El are tendința necontenită de a se desface.

Creștinătatea a trăit punînd progresiv o lumină tot mai slabă pe totalitatea cosmică, stabilită în hotarele ei și de puterea separatoare a reținei. Pînă la urmă, creștinătatea a hotărît să nu mai aștepte nimic de la cosmos, reușind doar să facă din întregul cosmos decorul unei drame omenești. „Ceea ce", afirmă Pierre Chaunu „nu mi se pare dreptul [illegible] lume, nici pentru Dumnezeu". Pierre Chaunu susține că, exorcizînd teama de vid, pe care el îl preferă metafizicii sau neantului inimaginabil, creștinătatea a fost preocupată de teama destinului individual, în inevitabila „lume de dincolo".

Istoria lui Dumnezeu în spiritul oamenilor, scrie Pierre Chaunu în finalul cărții sale, nu este încă încheiată. Drumul unei desăvîrșiri permanente este lung..

Matei Chihaia

CLAUDE ROYET – JOURNOUD

Poet cunoscut al direcției „lingvistice" din poezia franceză a anilor '70, cea care a integrat pînă în cele mai intime articulații ale poemului cercetările și tezele structuraliste ori semiotice. C. R.-J. scrie o poezie nu fără o oarecare înrudire cu estetica obiectiviștilor americani, prin voința sa de sobrietate muzicală, de matitate sonoră, de minimalism lingvistic. Poezia acestui poet născut la Lyon în 1941 confruntă într-o aceeași aspră economie verbală experiența limbii și cea a privirii, ajunse în punctul unei stranii detașări impersonale. Dens și rar, atît în planul paginii cît și în cel al operei întregi, cuvîntul cedează din prerogative tăcerii care ocupă spații semnificative și întinse ; el se retrage din imagini și din mișcarea evidentă pentru a se face receptacolul unei atenții reci, epurate și fine asupra realului.

Pentru enigmă *

1
nuditatea e o istorie

naturalul
ceea ce trece și ceea ce
limitează aerul și
puterile sale

schimb ziua

2
delicate contururi

să vezi
asta și aia

totul se grupau
cu spatele la mare
imaginea vorbea
fără paranteze

3
ficțiune neașteptată
în studiosul parcurs

portretul

forma miinii

Cercul numeros

1
Două cercuri. Cercul superior mult mai mic Fum fără foc și în fiecare val femei în rugă. În centru, cu spatele de cele două cercuri. Buddha. În sus ca și-n jos, o pată neagră.

2
Absență a palatului. Arbore aruncat
în urmă.
Aici trece un cal de culoarea aerului. Un bot
de piatră are ca limbă unică un om
agresiv.
Tot restul e liniștit. Un arbore
crește la fel de imperceptibil (evanescent) ca și
frunzele sale. Plenitudine a griului.

Doi iepuri, trei maimuțe imită omul.
Laborioasă mare.

4
Lupul iese din cel adormit. Flacără
roză
și ascendentă. Vidul invadează muntele. Vidul se desfășoară.

5
Al treilea ochi. Cel care nu se
stinge.
Sau de asemenea mina, ca o ofrandă, o
iertare.

6
Pumnal ridicat moale (țipăt negru).
Între gambele tale agitate de
flăcări.
botul fin al unei vulpi.

7
Trăsătură suplă a genelor. Gura ta
infimă, cele patru priviri ale tale.
Stofă
innodată între sini. Tu dormi în
cercul
numeros al culorilor.

8
O ușă, o țintă. Miini în repaos.
privirea scapă.

9
Miini nenumărate. Necunoscuta
privirii
răspunde genelor tale, iți divizează
fața.
Sinii tăi dispar în diversitatea motivului.
Brunul este o pastă.
Roșul, o cerneală.

10
E singele. Singele acoperind umărul.
făcînd să crească două lucarne în unghiurile superioare ale imaginii.

11
Mă rog. Cu fesele trase în spate. mă
rog.
Coliere, brățări, imi ascund puterile, cu picioarele goale pe lemn.

12
El plinge. Minte. Ea nu zice nimic.
Suferă. Un pic.

13
Nu mai știi. În depărtare o pată albastră
se rostogolește spre ceafa ta.

14
Vă ștergeți. Vă îndepărtați.

15
Lumina pleacă de pe spatele tău.
Pielea ți-e
fină. Pumnii tăi durdulii. Degetele
tale
scurte. Lobul urechii tale e partea
stingă a chipului.

16
În spatele cercurilor regăsite ignori
procesiunile îndepărtate ale timpului.

17
Trei oameni în stofa ta stacojie.
Două cercuri abia trasate, abia
vizibile, iți infunzi mina în
albeața pieptului tău.

18
Două curbe la pintecul tău.
O marmură verde și împăcată.

19
Transparență a fructului. Cercurile
suprapuse se supun. Nu privești.

20
În sus și la stînga, o pată
roșie... ca pe rochia ta.

21
Sintem patru, poate cinci, cu
craniul chel, cu ochiul rău format.
Eu
singură care sint fără tichie cunosc
cercul.

22
Vă ascult. Fiți scurt.

23
Sintem în rugăciune. Sintem
înarmați.

24
Sint singur. Nimeni nu mă crede.

25
Sint omul negru la singe.
Sint șeful geometric.

26
Arbori tăiați la orizont. Cal crestat
de timp. Te mină la țarc, care
nu există. Pe pămint, încă o pată.

27
Ne e foame. Vom merge în
mare.

28
Animale sălbatice în unghiul unui
palat
lingă un drum roșu și o mare
colorată.

29
Intrați ! Capitelul o să se surpe.
Marmura se tulbură.

30
Nu mai știm să ne rugăm. Îmi
ascult
vecinul.

31
Trei femei. Triunghi. Dincolo de
un arbore în floare. Totul e ga

*) din volumul „Le renversement", Gallimard, 1972.

Prezentare și traducere :
Magda Cârneci

Proprietățile mele

Urmare din pag. a 16-a

nă) : vin către el aceste animale care și-l dispută, îl înlănțuie și se-mbulzesc în așa măsură încît, dacă nu și-ar pune niște plute din lemn ușor, bărbatul s-ar duce la fund oricît de bun înotător ar fi el. Sălbăticiunea se lipește de el ca o panglică și nu-l mai lasă de bunăvoie.

Ceea ce seduce mai cu seamă la aceste animale este supletea aliată forței. Bărbatul găsește în fine pe cineva mai puternic decît el.

Cei bogați le cresc pentru ei înșiși ca și pentru invitații lor.

De asemenea, se stabilesc anume ape nepopulate unde să se poată scălda copiii.

Cît privește tinerii nubili, ei trebuie supravegheați cînd merg pentru prima oară la fluviu, căci de plăcere iar adesea și de surpriză își pierd forțele prea repede și se lasă trași la fund. Doar se știe cît de parșivă e apa. Și, întrucît sînt aproape leșinați, trebuie să fie trași din apă cu prăjina.

Natura plăcerii e aceeași ca la noi, dar n-are nimic de-a face cu femeile. Însă, cu toate acestea, la fel ca oriunde, bărbații le fac mame și le pun la dreapta lor în pat.

moda, altfel

Gallé : «Nuanțe insolite»

La Expoziția din 1867, Emile Gallé are ocazia să vadă un serviciu realizat de Félix Bracquemond și cîteva opere de Joseph Brocard. Acesta din urmă, restaurator de „antichități", a fost uluit de sticlăria siriană și persană din sec. XII și XIII, descoperită și scoasă la lumină cu puțin înainte de Expoziție, la Damasc și El Racka. L-au impresionat în mod deosebit lămpile din moschee, decorate cu emailuri somptuoase cărora Brocard le-a pătruns secretul. El a fabricat obiecte asemănătoare, cu aur în desen și colorituri opace care au încîntat publicul, dar mai ales pe Gallé. La Expoziția Universală din 1878, el prezintă piese în sticlă cu decorațiuni gravate în adîncime, amestecate cu emailuri opace, cernute cu aur, cu reliefuri consistente și cu o noutate — tonul „fumé". Gallé primește două medalii de bronz, una pentru ceramică, una pentru sticlă. În cadrul acestei manifestări importante el se arată interesat de sticla gravată asemenea cameelor, în [illegible] diferite straturi, diferit colorate, sticlă din Northwood. relief pe [illegible] [illegible] Locke și Jules de Goncourt îl invită la una din faimoasele sale reuniuni de duminică, care se întîlneau geniile literare ale vremii, apreciind la artistul-sticlar „japonismul" său (E. de G. scriind trei cărți despre pictura japoneză) și oferindu-i posibilitatea să atingă lumea poeziei. Către 1889 creează vasul devenit celebru în lume „Orfeu și Euridice", din sticlă transparentă, marmorată policrom, cu meandre ce se opacizează pe măsură ce coboară spre piciorul-piedestal de un roșu sumbru. Vasul are 25 cm înălțime, o formă rară, amintind cupele antice, desenată de pictorul Victor Prouvé, pe centura de sub buză e gravat un vers din Virgiliu, pe rotunjimea cupei, tot cu litere aurite, ca și cele de sus : „Ne retournez plus en arrière. Ce serait me perdre deux fois et pour toujours." Apoi un desen curios reprezentînd o mașină în fața căreia un muncitor tocmai gravează un vas. Aceste vase din creația lui Emile Gallé au fost numite „sticlăria vorbitoare". Unul dintre ele este foarte important ca executare dar și ca frumusețe. Este din sticlă verde marmorată cu albastru și dublată cu maro, decorația este alcătuită din albine și viță de vie tînără, e semnat de autor cu acid, în relief și are gravate cu litere gotice : „Le grand feuillage chargé de brumes et de secret" — Rollinat. Cînd a apărut seria „Veiozele de toamnă", la Salonul Cîmpul lui Marte, 1892, Statul a hotărît, în sfîrșit, să achiziționeze pentru muzeele sale, piese de Gallé. Minunile devin cunoscute în toată lumea. Stimulat de succes dar și de apropierea Expoziției din 1900, eroul tainicei sticle se lansează într-o producție ce devine „din ce în ce mai abundentă" și mai încîntată ca oricînd : marchetăria în sticlă și patina. Iată de ce perioada 1900—1904 se poate numi „De la glorie la apoteoză". Sticlăria lui este pusă în valoare cu mult fast. Un cuptor de sticlă a fost reconstituit și pe frontispiciu au fost scrise versurile lui Hesiod : „Dar oamenii sînt supuși greșelii și sînt corupți / Să vină la mine demonii răi ai Focului ! / Pînă cînd toți învață să practice Justiția !". Din seria „sticlăria vorbitoare" există un vas, datat 1900, de o insolită frumusețe, un flacon alegoric, gravat cu un fragment dintr-un poem de Baudelaire : „Le vin sait revetir le plus sordide bouge / et fait surgir plus d'un portique fabuleux / Dans l'or de sa vapeur rouge / comme un soleil couchant dans un ciel nébuleux". care par paiete aurite, boabe uriașe de struguri se figurează în relief iar dopul transparent și răsucit simbolizează vaporii alcoolului. Aceste vase, atît de valoroase astăzi, poetică cizelate în materia tainică și tensionată citate din Zola, Verlaine („de visions de fin de nuit"), Evanghelia după Marcu, Théophile Gautier. Fiind un bun și meticulos botanist, a folosit lumea vegetală cu artă și finețe. De acest lucru și-a dat seama un tînăr născut la New York în 1848, care a studiat pictura laParis și care, reintorcîndu-se în țară, fondează în 1879 o manufactură de o mare originalitate, ale cărei producții vor stîrni senzație pentru frumusețea și perfecțiunea executării, și care pot sta oricînd alături de Gallé-uri. Tînărul de atunci se numește Louis Comfort Tiffany.

Corina Cristea

HENRI MICHAUX

PROPRIETĂȚILE MELE

Doar mici bijuterii ?! Gata să se spargă, — mers pe sîrmă, totdeauna riscul de a cădea în derizoriu, banal, prozaic — dar la el iradiind o forță cuceritoare ? Simple construcții mentale ? Chiar dacă atît de bine lipite încît, ciudat, le lipsește aparența „făcutului", în favoarea unei atît de rare impresii de firesc. . . există, pare limpede după parcurgerea unui volum ori chiar a mai multora, nu există o anume tehnică exploatată cît de c. metodic. Ori e mult prea liberă pentru a deveni vizibilă.

În postfața volumului, Michaux afirma că „Mes propriétés" (1930) au fost scrise, mai curînd, dintr-o nevoie „igienică și terapeutică". Că așa cum unii au nevoie de spectacole ori de calculul matematic ca de un fel de hrană, tot astfel alții nu pot fără sunete și raporturile dintre ele. Poetul ca un bolnav care se vindecă singur. Poezia ca auto-remediu. Poate că tocmai Michaux este cel care se apropie cel mai tare de adevăr.

În general, și nu numai la noi, Henri Michaux este cunoscut ca un mare poet pentru alt fel de texte („Vieillesse, veilleuse, souvenirs" !). Poate mai importante, mai încărcate de sens și de noutate, dar vrînd-nevrînd lipsite de simplitatea fragilă a celor din „Proprietățile mele", partea a doua a volumului „La nuit remue", apărut în 1935. Pentru mine, care găsesc tot mai adesea prilejul de a-i reciti pe Borges și Pu Song Ling, a fost ca o re-întîlnire.

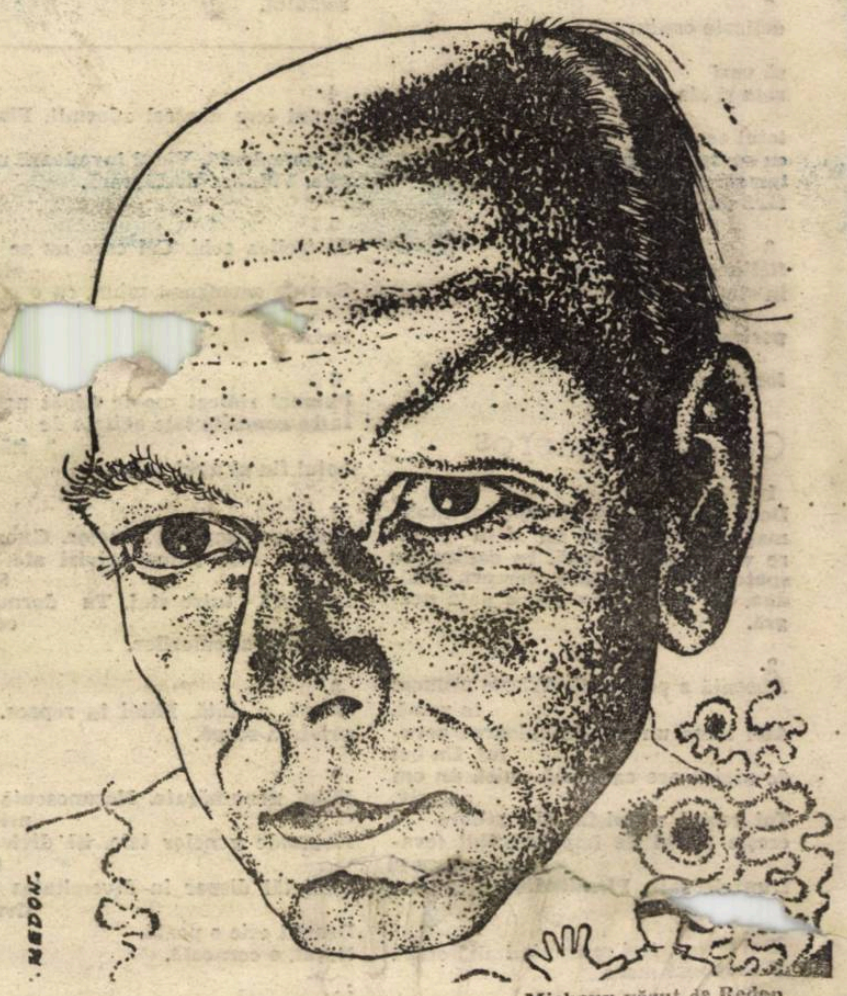

Michaux văzut de Redon

DIGUL

De o lună de cînd locuiam la Honfleur, nu văzusem încă marea, căci medicul îmi interzisese să părăsesc camera.

Însă ieri seară, sătul de atîta izolare și profitînd de ceață, am construit un dig pînă la mare. Apoi, chiar la capătul lui, lăsîndu-mi picioarele să atîrne, privii marea sub mine cum respira profund.

Un murmur veni dinspre dreapta. Era un bărbat, așezat ca și mine cu picioarele legănînd și care privea marea. „Acum, — zise el — acum că sînt bătrîn, o să-i iau înapoi tot ceea ce i-am dat de-a lungul anilor." Și începu să tragă către el folosindu-se de niște scripeți.

Scoase bogății cu duiumul. Căpitani din alte vremuri în uniformă de paradă, lăzi tinuite, pline cu tot felul de lucruri prețioase și femei îmbrăcate bogat, dar într-un chip cum astăzi nu mai există. Și la fiecare ființă ori lucru pe care le aducea la suprafață se uita atent și cu însufletită speranță iar apoi, fără a zice un cuvînt, în vreme ce privirea i se stingea, le arunca înapoi. Umplu-am astfel tot digul. Ce era acolo nu-mi mai amintesc cu exactitate, căci nu am memorie, dar fără-ndoială că nu era mulțumitor, ceva în toate astea, ceva ce sperase să regăsească se pierduse pentru totdeauna.

Atunci el începu să arunce totul în apă. O jerbă neîntreruptă toate acele lucruri căzînd și, stropindu-te, te înghețau. Iar o ultimă fărîmă pe care o [illegible] îl trase după ea și pe el.

[illegible]e mine, tremurînd de febră. [illegible]reușit să ajung înapoi în [illegible]i și întreb.

MAGIE

Mulți vor să obțină creații mentale folosind metoda fachirică. E o eroare.

Fiecare trebuie să aibă metoda lui. Cînd vreau să provoc apariția unei broaște vii (o broască moartă, asta e prea ușor) nu mă fortez deloc. Ba chiar, în minte, mă apuc să zugrăvesc un peisaj. Schițez malurile unui pîrîu, alegîndu-mi cu grijă nuanțele de verde, iar apoi **aștept să apară** pîrîul. După cîtăva vreme întind un bețișor către albie. Dacă se udă sînt liniștit, nu mai am decît de așteptat cîtăva vreme ; curînd vor apare broaștele topăind și aruncîndu-se în apă.

Dacă bățul nu se udă, e mai bine să renunț.

Atunci fac noaptea, o noapte foarte caldă [illegible] cu un felinar, umblu prin cîmp[illegible] arareori se-ntîmplă să nu le-aud [illegible]ăind.

Chesia asta n-are nici un rost aici. Dar trebuie s-o spun, e acolo, înaintea mea, se apropie : **am să orbesc.**

PUTEREA VOINȚEI

La începutul anului căpătai o blenoragie. Către sfîrșitul lui septembrie încă o mai aveam, căci sînt un temperament limfatic. Nu dispăruse nici amenințarea unui viitor plin de sinistre complicații.

Atunci într-o zi, prins de un imp[illegible] irezistibil, m-am apucat să recreez femeia de la care luasem blenoragia. Am creat-o încă de la începutul primei noastre întîlniri, inclusiv momentele cele mai neînsemnate ale discuției noastre și trecînd prin toate fazele pasiunii celei mai sincere, o condusei pînă la clipa cînd unirea corpurilor noastre urma să se petreacă, iar atunci, exact în acel moment, am lovit-o cu papucul, alungind-o neîndouplecat din pat, deschizînd ușa și aruncînd-o afară.

Întrucît adevărul istoric are o tendință naturală de a se reconstitui, această femeie renăștea puțin cîte puțin [illegible] tot ceea ce era necesar pentru ca scen[illegible] să se desfășoare **normal.** Dar eu o alung[illegible] cu regularitate.

Luptai astfel vreme de cinsprezece zile ; într-a șaisprezecea, văzînd că totul era inutil și sătulă de atîta umilință, ea plecă **înaintea** ca eu s-o lovesc.

În aceeași seară eram vindecat. Scurgerea încetase și n-a mai apărut nici o revenire a bolii.

INTERVENȚIE

Odinioară respectam prea mult natura. Mă așezam înaintea lucrurilor ori a peisajelor și le lăsam să fie.

Gata, de-acum **voi interveni.**

Eram, deci, la Honfleur și mă plictiseam. Atunci, decis, adăugai peisajului niște cămile. Lucrul nu părea tocmai potrivit. Ce importantă are, era ideea mea. De altfel, am pus-o în aplicare cu cea mai mare prudență. Le-am strecurat mai întîi în zilele de mare afluență, sîmbăta, în piața Oborului. Îmbulzeala devenise de nedescris iar turiștii ziceau : „O ! ce putoare ! Cît de mizerabil sînt oamenii de aici !" Mirosul ajunse apoi pînă în port, începînd să-l concureze pe acela de crevete. Oamenii ieșeau din înghesuiala de pe [illegible] plini de colb și de fire de păr, nepricepînd cum de li se întîmplă una ca asta.

Iar noaptea, noaptea nu se [illegible] n-auzi izbiturile copitelor [illegible] încercau să treacă prin ecluză cămilele bang ! în tăblii și în birne, [illegible]ze, bang !

Invazia cămilelor s-a prod[illegible] ca o consecință normală și sigură.

Puteai să-i descoperi pe localnici [illegible] începînd să se uite cruciș mai tot timpul, cu acea privire suspicioasă caracteristică cămilarilor cînd își inspectează caravana pentru a vedea dacă nimic [illegible] lipsește și dacă drumul poate continua, dar într-a patra zi a trebuit să părăsesc Honfleur.

Mai născocisem și un tren de călători. O lua din loc cu viteză maximă din Piața Centrală și se îndrepta hotărît direct către mare, fără să-i pese de încărcătură.

Păcat că a trebuit să plec, dar mă îndoiesc serios că liniștea se va întoarce prea curînd în acest orășel al pescarilor de scoici și creveți.

FIRESC

Ceea ce i-a lipsit în primul rînd vieții mele de pînă acum este firescul. Încep să mă schimb, încetul cu încetul.

De la o vreme, de pildă, ies întotdeauna pe stradă cu patul și atunci cînd o femeie îmi place o iau și facem dragoste chiar acolo, pe loc.

Dacă urechile-i sînt urîte și mari ori nasu[illegible] are vreun defect, i le smulg o dată cu lucrurile și le arunc sub pat, să și le găsească la plecare ; nu păstrez decît ceea ce-mi place.

Iar dacă lenjeria de corp ar fi trebuit să fie schimbată, i-o înlocuiesc imediat. Va fi cadoul meu. Dar în vremea asta, dacă văd trecînd o altă femeie mai plăcută, mă scuz față de prima și o fac să dispară urgent.

Cei ce mă cunosc zic că nu sînt capabil să fac ceea ce pretind aici, [illegible] că nu aș avea suficient temperament. Așa credeam și eu, de[illegible]ru se [illegible]ntîmplă numai din pricin[illegible] făceam lucrurile exact [illegible]ce.

SFATURI PENTRU BOLNAVI

Ceea ce bolnavul trebuie să evite e să rămînă singur și totuși, dacă vin să-l vadă și-i vorbesc iar el este unul dintre aceia care mai mult dau decît primesc, va fi în curînd așa de slăbit încît atunci cînd, după vizite, apare medicul cu trusa ca să-i deschidă [illegible] nariciul, nu mai știe de unde să găsească o fărîmă de forță pentru a rezista suferinței, simțindu-se biată victimă și părăsit de toți.

E preferabil, deci, să-și creeze singur propria sa companie care să rămînă acolo, la îndemînă, și care (chiar și atunci cînd medicul se află de față) este, oricum, mai docilă.

Draperiile negre sînt locul care poate găzdui cele mai multe ființe.

Speciile mai mari pot fi reduse [illegible] ușurință, ceea ce are mai cu seamă importantă fiind forma și structura lor.

În prima zi plantai părălute. Toate draperiile erau pline.

„Floricele cu pălmute mici, — le spuneam eu — nu puteți face nimic pentru mine ?" Dar cum să mă ajute, cînd ele însele tremurau în așa hal încît a trebuit să le trimit înapoi.

Le-am înlocuit cu elefanți (pitici) care urcau și coborau ca niște hipocampi iar apoi, agățindu-se cu trompa de vreun pliu, se uitau la mine cu ochișorii lor înțelegători.

Dar eu, curînd plictisit, — și apoi sînt atît de leneș — le ocoleam privirea zicînd : „Mai bine vorbiți-mi acum, dacă vreți, despre trompe." Ei însă tăceau și, cu toate acestea, reconfortat de prezența lor — un elefant este, totuși, ceva care te apără — adormeam cu mai mare ușurință.

SEMINȚIA URZILOR

În acea țară nu se folosesc femei. Cînd vor să [illegible] coboară în apă, iar atunci se îndreaptă către ei o ființă [illegible] semănînd oarecum cu vidrele însă [illegible] mare și mai simplă (ați văzut o vidră [illegible] ar fi [illegible]mprezeu

Prezentare și

Continuare în pag

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 50 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220—626 x